Universidad de Deusto
Biblioteca

ORIGENIS

OPERA

1

Universidad de Deusto
Biblioteca

BIBLIOTECA DE LOYOLA
Sala 1 Estante 1 Plúteo 3

Universidad de Deusto
Biblioteca

ORIGENIS ADAMANTII, EXIMII SCRIPTVRARVM INTERPRETIS, OPERA, QVAE QVIDEM EXTANT OMNIA, PER DES. ERASMVM ROTERODAMVM partim uersa, & uigilanter recognita, partim ab alijs post ipsum ultra superiorem editionem trãslata, uti ex utriusq; tomi catalogo cognoscitur: cum Præfatione de Vita, Phrasi, Docendi ratione, & Operibus illius: adiectis epistola Beati Rhenani nuncupatoria, quæ pleraq; de uita obituq; ipsius Erasmi cognitu digna continet: tum Indice copiosissimo.

SOCIETATIS IESU BIBLIOTHECA COLLEGII LOGRONIENSIS

Societatis Iesu.
Burgis. 1863

BASILEAE MD LVII
Cum priuilegio Imp. Maiest.

206,5

Universidad de Deusto
Biblioteca

AD GENEROSISSIMVM VIRVM ET CLARISS. EQVITEM D. ANTONIVM CAVVM, DOMINVM & patronum ſuum, Laurentij Humfridi, in Origenem auctum Præfatio.

SOCIET. IESU BIBLIOTHECA COLLEGII TOLETANI N 1

ON omnia poſcimus omnes, Mecœnas, ſed alia aliis & placent & diſplicent: Vt in forma ac uultu magnæ diſſimilitudines ſunt, ſic in animis multò maiores etiam uarietates exiſtunt. Nec enim malè dicitur quod à uulgo noſtro dici ſolet, omnes nõ eſſe eiuſdem patris filios, itaq; mirũ non eſſe cur omnes non ſint eadem mente & ſentẽtia: ſed quemadmodum non ab uno omnes accepimus corpora, ita & animus ſuus cuiq; eſt proprius, ab alterius alius & diſſentiens. De ſcriptoribus hodie uariant iudicia hominum, & ſua quẽq; trahit uoluntas & ad legendũ autores, & ad iudicãdum. Nam quidam totum hoc ſcriptorum genus reprehendunt, & nouos & ueteres ſacrarum literarũ interpretes contemnentes: & ſuis delectati ſtudijs & interpretationibus, in ſolis Biblijs ſe dicunt operam malle conſumere, in cæteris neotericis & uetuſtis nullum ſtudium, tempus nullum omnino ponendum eſſe arbitrãtur. Grata multis nouitas, et eam uel ſolum uel maximè conſectantur. Alios delectat antiquitas, in eaq; acquieſcunt: contra quos omnes, Mecœnas, dum breuiter dico quid mihi in hac iudiciorum uarietate hoc tempore uideatur, quæſo ne graueris æqua & attenta mente aduertere. Nec hæc apud te exponam, quòd aliter te, quàm ueritas ipſa ſentit, ſentire putem: noui enim æquitatem & moderationem tuam. nam etſi ſacris ſcripturis, ut debes, principem locum tribuas, & Chriſtũ ſolum ut magiſtrum & iudicem à patre miſſum audiendum iudices, tamen & doctores & Euangeliſtas & Prophetas & interpretes aliquo in numero ponis: atque cùm à recentibus noſtræ memoriæ uiris quibuſdã doctis & moderatis non abhorreas, etiam patres, Eccleſiæ proceres non amore ſolũ iuſto, ſed & reuerentia & honore uerborum proſequeris, plurimumq; ſemper illam ſuperiorem memoriã admirari mihi uiſus es, quod & præ te ferre libenter, & crebris uſurpare ſermonibus conſueuiſti, & literis ad me tuis ad ueterum imitationem me ſtudiumq; cohortaris. Itaq; hac quidem in re ad te, ſed non de te, idq; ut liceat bona cũ uenia & gratia tua, etiã atq; etiam peto. Quanquã hoc difficile & ſcopuloſum intelligo, iudicium præſertim meum interponere, & aliorum eſſe fateor, qui iudicio maturiore ualent, de tanta re iudicare: & accuſare aut uituperare niſi inuitus non ſoleo, quippe qui inuidioſum & lubricũ locum eſſe ſciam: tamen antequam ad Originem ueniam, de quo mihi potiſſimum ſermo habendus eſt, pauca de ſcriptoribus diſſerere in genere uolui, ut & ſtudia omnium ad lectionem eorum accendam, & quomodo legendi mihi, & qua cautione uideantur, oſtendam. Nam ut de omnium uituperatoribus primum agam, non rectè eos ſentire & ſapere cenſeo: imò mirari potius deberent & celebrare Dei noſtri ſingularem prouidentiã, qui multis modis olim patribus noſtris per patres loquutus eſt, per Adamum, Enoch, Noach, Moſen, prophetas, & nunc poſtremò non per filium ſolum Chriſtum Ie

ſum,ſed in organis & uaſis alijs,in apoſtolis,in miniſtris alijs alijſq; ſuccedẽtibus nos affatus eſt,quos ut os dei audire,non contemnere deberemus. Scriptura quidem ſancta ſui interpres eſt & optima & fidiſsima, tum ad doctrinam ac reprehenſionẽ in dogmatibus, tum ad correctionẽ inſtitutionemq; in iuſticia ac moribus, ut docet ad Timotheum Paulus uas Chriſti electiſsimum,ut integer ſit homo dei ad omne opus bonum inſtructus & perfectus: tamen maiorum aut etiam aliorum interpretationes nolle legere, pertinaciæ eſt: non lectas conſcindere & damnare, leuiſsimæ & dementiſsimæ crudelitatis: faſtidire ac negligere, cum ſacris literis coniunctas & conſentaneas,ſuperbiæ. Chriſtus quidem uia eſt,uita & ueritas unica, ſed uiam monſtrare & Ioannes Baptiſta potuit & Apoſtoli: uitam annunciare Euangeliſtarum eſt, ut Philippus Eunuchum docuit & conſolatus eſt: Veritatem denicq; patefacere,in ſcripturisq; abſconditè latentem eruere,explicare,ob oculos & aures hominum proponere, & ὀρθοτομίαν quadam ſecare ad auditorum intelligentiam,eorum eſt,qui œconomi ſunt & famuli in domo dei,& fideles myſteriorum diſpenſatores appellantur. Et ut poſt Moſen, in cathedra Moſis ſedere licuit olim,ſic claues regni cœlorũ nunc in Eccleſiis uigent, ut aperiatur oſtium Chriſtus,ut claudatur aliquibus, ut remiſsio peccatorũ afflictis conſcientijs reſeretur.Nõ audiendi proinde ſunt Libertini,Anabaptiſtæ, Arriani,hæretici, ſpiritoſi homines,uerè μέγα φρονοῦντες qui ſuis fanaticis decepti ſpiritibus,fratrum ſuorum ſpiritus audire non ſuſtinent, maiorum placita conculcant,neminem bonum interpretem,niſi ſe, niſi ſuum caput & cerebrum ac ſuas reuelationes exiſtimant.In eo uerò quòd ſcripturas primo loco collocent, & locos inter ſe conferre ſe dicant,difficile factu eſt non probare: ſed conferre cum fratribus cùm recuſent,& alijs prophetantibus aures nolle adhibere, ſupercilium ſapit & arrogantiam: unde turpiſsimè in multis errant, & uinolentorum potius ſomnia ac commenta ſequuntur, non ſiccorũ conſilia & cogitata ſapientum.Sed de iſtis ſatis hominibus ſanis dictum ſit. Qui autẽ non omnes reijciunt,ſed aut omnes nouos,aut omnes ueteres,nihilq; tenent medium,à uia & ſententia recta mihi quoq; uidentur recedere. Cur enim præterita ſic amamus & perſequimur, ut fugiamus præſentia? aut cur noua ſic guſtare uolumus, ut faſtidiamus uetera? quaſi non eodem ſpiritu idem ſonent plerũq; & illi & iſti, aut quaſi non poſsit uno amore amari & nouitas & uetuſtas, cùm uno ore loquantur eundem Chriſtum,licet non eodem tempore. Equidem ad ædificandã eccleſiam ſuam multos adhibet Deus ſemper omni ætate fabros et architectos, multos extrudit in uineam ſuam hora ſexta, nona,undecima,ut uno humero,quamuis non una hora collaborent. Sic deus optimus maximus utrũq; gregem unum fecit ouile, utrãq; curauit Eccleſiam,& hanc nouam & illam ueterem primæuam,neutram,ut ſine duce rempub.ſine ductore nauiculam, fluctuare ſinere miſericors pater uoluit:nec dũ illos patres ſuo ſpiritu rigauit & fœcundauit, noſtros paſtores infœcundos reliquit & orphanos,ſed & illi feraces & fructuoſi fuerunt, & noſtri ſteriles non ſunt,neq; aridi.Populi noſtri idem pater & Deus qui ueteris, idem paſtor ac dominus Chriſtus,idem doctor ſpiritus ſanctus,qui & illos & nos in omnem inducet ueritatem.Quarè faſtidio illud faſtidioſum ac ſuperbum eorum

rum palatum, qui, quos diuina ſapientia una fauoris prærogatiua dignatus ſemper fuit,una gratia,una charitate complexus, ſuis priuatis quibuſdam affectibus diſtrahunt & diſterminant, cum aut ingrati filij Patres lacerent, aut ſuo ſeculo inuidi, ſua quamuis eximia & præclara pro nihilo putent & abijciant.Equidẽ omnes maiores quicũq; ætate ſuperiori antegreſsi ſunt, colendos grata memoria & fauentibus linguis exiſtimo,maximè uerò eos qui uel in ſuggeſtis publicis uiua uoce, uel in cõtentionibus & certaminibus pro ueritate contra errores ſuſceptis profuerunt. Eſt et annis ipſis ſuus quidam honos & maieſtas: & uetera uidere,audire, cognoſcere plericq; omnes auemus, tũ quæ literis illuſtrata maiorum ipſi legẽdo peragrauimus,tũ quæ à primis ducta tẽporibus, ab ætate noſtra remota, ſermone & auditione accepimus, quantumuis ea ſeries annorum confecerit,& omnem propè rei memoriam deleuerit & obliterarit obliuio.An igitur nos antiquitatem doctam & ſanã, non in lapide & ære inciſam, ſed in libris impreſſam,non mutam & elinguẽ ſed loquentem & ſpirantem,non oculos aurésue tantum ſed animos paſcentem ſic præteribimus,ſic à limine ſaltẽ non ſalutabimus? Sed eſt hoc loco mihi neceſſaria propè adhibenda querela noſtrorum hominum & temporum, quibus alijs in rebus propemodum omnibus antiqua placent, ſtatuæ Cæſarum, monetæ peregrinæ,ruinæ & reliquiæ rerum uetuſtate iam detritarum & collapſarum, Ægyptiorũ hieroglyphica, ab Iapeti ætate deducta, & Aborigenum ſeculo,et Chaos antiquiora,quæcũq; ſunt uel poeticis inuoluta fabulis, uel omnino friuola: uetuſtatem autem literatam & religioſam, eoſq; quorum cum ætate coniuncta prudentia,uirtus & pietas ſunt,aut carpunt & mordent,aut irrident,aut certè non attingunt. Sed facilius eſt,aiunt, μωμᾶσθαι quàm μιμᾶσθαι. Si doctrina & cognitio rerum ſuauis ſit & iucunda,cur Patrũ lectionem iacere ſinimus,unde non ſenſuũ uoluptas ſed animi liberalis & honeſta delectatio naſcitur? Si ueneres orationis,ſi phaleras & ornamẽta aucuparis, cur potius ad Demoſthenem,Homerum,Ciceronem profugis, quàm ad Chryſoſtomum, Gregorium Nazanzenum, Sibyllam, Lactantium aut Hieronymũ? At ô noſtri ſeculi delicias, ô morum labem & corruptelã, quibus arridet prophana eloquentia, & offendit Chriſtiana elegantia, quibus ſunt aures teretes magis & rotundæ, quàm religioſæ & caſtæ, quibus grata eſt compta & meretricia,nõ ſalubris & ſancta oratio. Quãquam quid eſt uel ad comparandam prudentiam, uel ad exornandam dictionem in Ethnicis, quod in noſtris non ſuperat,uel æquat? Dolendum eſt noſtros tanta labore nauſea ſacræ uenuſtatis, & prophanis magis irretiri Syrenibus. Optarem ſanè,non in concionibus ſolum apud populum, ſed in ſcholis etiam ac gymnaſijs non tantum ſpecum Platonis,aut Meteora Ariſtotelis regnum occupare:ſed Homilias Chryſoſtomi, Gregorij,Baſilij Magni orationes locum aliquem obtinere, cum non ſolum metaphoris, ſimilibus, prouerbijs reſperſi et referti ſint,ſed in omni genere doctrinarum & ſcientiæ excellant. Quocirca irridenda eſt hæc præpoſtera & inſana multorum inſulſitas, in Mathematicis Euclidem, in philoſophicis Ariſtotelem, in oratoria dicendi facultate Ciceronem cæteris anteponere, & magna cum auiditate deuorare: Religionis autem noſtræ columnas & principes uiros autoritate ſummos,antiquita

te uenerandos, doctrina præstantes non imbibere, nec labris quidem primo ribus attingere? Quid est hoc aliud quàm atheismum Christianismo, paganismum & prophanitatẽ sanctitati & pietati anteferre? Deus Op. Max. det aliquando ut nostra bona agnoscamus, & dona dei illustria miremur, ut stomacho æquiore simus, & sapiant nobis Christianis Christianorum linguæ politissimæ, magis quàm impia & fucosa ac picturata Ethnicorum uenditatio. Et quanquam sua lingua non circumsonent omnes Doctores Ecclesiastici, quod optabile est, tamen beneficio Diuino & quorundam Typographorum pia industria tandẽ suo nos ore & idiomate omnes propè alloquuntur, & indies magis ac magis, spero, efflorescerent & emergerent, si studio inflammatiore ad ea emenda & discenda animi studiosorũ exardescerent. Cæterum hac de re aliâs Deo uolente alio in loco commodius. Nunc concludã & terminabo hanc totam meam de hac re sententiam, & olim fuisse Homeros & Demosthenes, & esse nunc Cicerones & Virgilios, esse in Christianis Academijs, in nostris magistris Theologiæ, unde et uerborum puritas, uber tas, cultus peti possent, & rerum grauitas, pondus, authoritas cõparari. Quare nec uetusti propter antiquitatem, nec recentes propter nouitatẽ aspernandi, sed utrique propter discretam & prudentem orationem coniungendi. Limites tamen constituendi nobis sunt in eorum lectione, extra quos si egrediamur, timẽdi profecto scopuli & præcipitia. Primum scripturã sanctam ut lucem & facẽ præferamus, ne in tenebras ruamus imprudentes. Deinde sequatur Doctorum lectio, & studium, sintq; pedissequi non anteambulones: seruiant, non dominentur. Tum errores caueamus, & eos ut homines diuinos, sed homines tamen, agnoscamus, ueniam dantes sicubi errent, non exagitantes aut insultantes, & laudem tribuamus, quòd profuerunt aut prodesse uoluerunt. Hæc summatim, uir ornatissime, de uniuerso hoc genere scriptorum & interpretum, ut cæcum multorum iudicium uel prorsus omnia tollentiũ, uel partem suo quodam peculiari affectu decerpentium & reliquos contemnentium castigem, quò studia sanctarum artium acrius & ardentius discantur, & fastus & frons hominum nimium se suumq; spiritum amantium deprimatur. Iam omissa hac patrum & Neotericorum uniuersitate propius ad Originem, si placet, accedamus. Et ut omnes alios extuli Phœnices & Nestores Ecclesiasticos τῶν καὶ ἀχρὶ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν ἀνδρῶν, ita hũc ornarem quoq;, nisi eas laudes Erasmus Rot. copiosa & graui oratione prosequutus fuisset. Quid enim attinet actum agere? Id agam potius, ut tu, Mecœnas, & reliqui intelligãt, quantis auctib. & quanta mole creuerit. Cũ D. Hieronymus Frobenius, & Nicolaus Episcopius, clarissimi typographi, & ad omnem antiquitatem instaurandam nati, cæteros Ecclesiæ antistites primarios, undecunq; magnis et sumptibus & laboribus conquisitis exemplaribus, auxissent & recognouissent, etiã Origeni amplificãdo & emendando manũ admouerũt, ut grãdior et emaculatior in hominũ manib. appareret. Accessit enim superioribus, in Ioannẽ cõmentatio nuper ab Ambr. Mediolañ. monacho cõuersa, quam seorsim editam cum reliquis in Matth. & Lucam tractatibus copulauerunt, & in unũ Tomum cõiecerunt. Erant & aliæ in Iobum Annotatiunculæ, sed cum perbreues essent, & parum Origenicũ genium & orationem

tionem redolere quibusdam doctis uiderentur, infarcire huc noluerunt, ne lectori damno, authori fraudi esse uiderentur. Octo deinde libros contra Celsum Epicureũ beatæ memoriæ D. Sigismundus Gelenius ad græcum exemplar latinos reddidit, ut purius & fidelius Origenes suæ origini restitueretur. Adieci & ego contra Marcionistas Dialogos nouos, quos ante sesquianum ex Frobeniano codice manuscripto è græco traduxi, sensum non uerba reddens, & appendens potius quàm numerans, ubiq; cauens pro uiribus, ne quid græcè positum uertendo euerteretur, quod solet fieri, & intercideret. Nec mirãdum sicubi uel diuersum, uel in citandis scripturæ locis prætermissum uidebitur, quandoquidem aliorsum Origenes, quàm nostra uulgata testamenta, aliquot in locis legit, mutatis nonnunquam dictionibus, sed eadẽ semper subiecta sententia. Distinctus est in tres Dialogos. Sic enim per inter ualla exemplar græcum diuisum, & personarum diuersitas, & rerum & argumenti dissimilitudo flagitabant. Quicquid est, quantulumcunq; est, ut ego dextera manu communico, ita minimè sinistra acceptum iri confido. Tibi uerò, Domine, mitto, atq; adeo totum nunc Origenem in nomine tuo illustri & splendidissimo inuulgo, Origenem inquam Frobenianũ, meritis, & sumptuosis laboribus ipsorum: meum tamen atq; adeo tuum humanitate, & beneuolẽtia sua, qua me prosequũtur, esse uoluerunt. Id quoq; præ cæteris tibi dedicare uolui, quòd cùm omni liberali disciplina delectatus fueris, longè uerò maximè in hac antiquitatis peruolutatione summa cũ uoluptate uersaris. Declarauit hoc pulcherrimum tuum in extruenda & omni patrum uetustissimorũ copia instruenda bibliotheca institutũ, in quo ne defatigeris aut langueas, sed fortiter urgeas, rogo, & ad eorum amorem & studium renouandum, nouo Origene quasi in manum porrecto reuoco te & manu duco. Impetrauit hoc à me singularis tua in me, cum tecum essem, multis frequentata & cumulata beneficijs humanitas & beneficentia, ut ei, qui omnẽ propè studiorum meorum, si qui sit, fructum, iure suo quodammodo repetere posset, aliquas saltem primitias & manipulos huius πρωτοτελείας meæ obferrem, ut eorum quæ serere dignatus es beneficiorum aliquam gratiam demetas. Nihil hoc loco de lectissimis uiris fratribus tuis, clarissimis Equitibus dicam, nihil de illustri familia cui me obligatum multis nominibus fateor. Pergãt illi, pergas tu felici quo cœpisti pede literas prouehere, uetustatem sepultam ex angulis & bibliothecis, quæ multos bonos libros absorbent in Anglia, in apertum proferre, studio, consilio, diligentia, amicis efficite, ut tantus thesaurus non à tineis & muribus corrosus, non à situ & puluere deformatus iaceat, sed à typographis impressus, à studiosis hominibus in omnium manibus ad communem omnium utilitatem teratur & uersetur. Seruet Deus Ecclesiam suam, & familiam tuam, Patrone obseruandiss. & te ductu sui spiritus ad omnia pia & honesta instituta dirigat & incendat. Basileæ, Anno 1557. Aug. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

REVERENDISS. IN CHRISTO PATRI, EIDEMQVE ILLVSTRISS. PRINCIPI, DOMINO Hermanno, sanctæ Colonien. ecclesiæ Archiepiscopo, sacri Ro. Imperij per Italiam Archicancellario, principi Electori, Vuestphaliæ & Angariæ duci, legatoq; nato, ac Padelborneñ. ecclesiæ administratori, Beatus Rhenanus S. D.

ORIGENEM Adamantiũ quanti fecerit antiquitas Reuerẽdissime præsul & idem illustrissime princeps, nemini potest obscurum esse, dũtaxat qui in ueterũ Theologorũ libris sit non oscitanter uersatus. Nã hũc nõ ueretur D. Hieronymus magistrũ ecclesiarũ post apostolos appellare, eius acutissimum ingeniũ subinde prædicans, ut qui cunctos ante se diuinarũ literarũ interpretes lõgè uicerit. Et D. Aurelius Augustinus huius scripta cupit in linguam uerti Latinã, nimirũ perbelle cognitũ habens q; sit in tractandis scripturis supramodũ felix. Iã Victorinus ac Hilarius Pictauorũ episcopus luculenti sanè orthodoxæ pietatis propugnatores, integras ex illo paginas in suos cõmentarios autore D. Hieronymo trãstulerunt. Sed quis ex ueteribus qui post Origenẽ uixere, nõ insigniter in literis ab eodẽ est adiutus? quippe hic scriptor quum q; ingenio perspicacissimo & optimis disciplinis omnifariã exculto præditus fuit, tũ q; improbo studio sacris monumẽtis inuigilauit, primus quasi glaciẽ scidit, iuxta prouerbiũ, in enarrãdis scripturis diuinis. Quæ uerò laus quãq; copiosa debeatur primis quibusq; rerũ optimarũ autoribus, nemini ambiguum est. Si enim Liuio Andronico ac Q. Ennio laudi tribuitur, q; apud Latinos Græcorũ imitatione primi carmẽ iũxerint, si Lælio Lanuuino Seruioq; Clodio, q; grammaticã olim instruxerint, auxerintq;: quibus præconijs efferendus Origenes, nõ rei prophanæ, sed planè diuinæ primus inuentor, uiam uidelicet ostendens, qua sacrosanctorũ uoluminum abditi sensus eruerẽtur. Nec uerò solẽt prima quæq; experimẽta ab omni parte semper esse felicia, omnisq; culpæ expertia. q̃d Origẽi quoq; eueniſſe haud prorsus negari potest sed ueniã meretur antiquitas, si rectius sentientib. obsequẽter auscultet. Proinde cãdidissimus ille nobiliũ ingeniorũ fautor D. Hieronymus ad Pãmachium & Oceanũ, Origeni prudenter patrocinãs Horatianũ illud scitè usurpat,

Quandoq; bonus dormitat Homerus.

Verum operi longo fas est obrepere somnum.

Iam huius uetustissimi scriptoris lucubrationes ex innumeris quæ extabant olim proh dolor pauculas reliquas, summæ eruditionis ac iudicij uir acerrimi DES. ERASMVS ROTERODAMVS non sine causa post D. Hieronymi, Cypriani, Hilarij, Irenæi atq; Augustini scripta à se recognita, nouissimè castigandas sumpsit in manus. nonnunquam enim in finem optima reseruantur. Quis porrò liber à mendis purus hodie? quis autor ab impostoribus nõ contaminatus? Itaq; quod in alijs scriptoribus hactenus felicissimè præstitit Erasmus, idem in Origine magna diligentia ac admirabili iudicio fecit, nihil omittens quod ad illustrandũ tam eximium sacrarum literarum interpretem pertineret: hoc est uitã illius in Epitomẽ redegit: De doctrina, libris eius, deq; ratione

ratione docẽdi, phrasi, artificio, ordine q; quẽ sequitur, lectorem in operis uestibulo monuit. Tũ γνήσια ac germana à nothis adulterinisq; secernit, adiunctis cẽsuris, primũ de homilijs in Genesim, in Leuiticũ, Iesu Naue, deinde de cõmẽtarijs in Iob, in tres Psalmos, homilijs in Cãticũ cãticorũ, uisione Esaiæ, cõmentarijs in Matthæũ, in Lucã, Homilijs in diuersos, cõmentarijs in epistolam ad Romanos. denicq; de his quæ desiderãtur annexa annotatione. Sola in librum aduersus Celsum philosophũ censura deest, ut & coronis cõtra tanti doctoris calumnias istis omnibus adijcienda, quam dolendũ est ab illo conscriptã non fuisse. siquidẽ uir incõparabilis eruditionis & in lectione ueterũ theologorũ longè exercitatissimus, pro indicibili iudicio suo hoc argumentũ egregiè tractaturus erat, si per fata licuisset, q̃ nobis hãc utilissimã appendicem inuiderũt, uel ob id optandã magis q; Apologeticus Eusebij pro Origene iã olim abolitus est, cuius mentionẽ facit D. Hieronymus. Hunc laborem semper in animo habuit tuæ celsitudini inscribere, perspectum habẽs quibusnã dotibus uerè regijs explendescas. quis enim ignorat quũ tantus sis princeps, nihil te habere fastus, nihil ambitionis, nihil supercilij, sed è diuerso comem esse, humanũ erga omneis, in subditos clementem, benignũ ac liberalem in tenueis, studiorũ fautorem, studiosorum etiã Mecœnatem? Hic taceri non debet illustriũ à Vueda Comitũ familia antiquissima, quæ quũ innumeros quondã heroas, tum te nobis protulit. Nec tu solus ex hac gẽte ad episcopale fastigiũ peruenisti: adeo principum etiã ferax est: Quã nõ præclara modo nobilitate, sed & ditiõe cumulatiorẽ auctioremq; reddit uetustissima dominorum à Ronckel & Isenberg progenies. At in primis cõmemorandũ uenit indignũ sanè quod nõ ad omniũ bonorum etiam posteritatis noticiã perducatur, q; tua celsitudo pro orthodoxa religione asserẽda, pro salute Reip. Germanicæ, pro consolatione bonorũ, tam strenuam operã nauauit in expugnandis Anabaptistis qui Monasteriensem urbem occuparant, quo hominum genere nihil insanius, nihil pestilẽtius, nihil exitialius hic orbis uidit unquam. Fateor principes & ciuitates imperij tãdem tulisse suppetias, sed quid futurũ erat ubiq; latitantibus, & ad spẽ erectis huius abominabilis sectæ cõplicibus, nisi perpetua tot mensiũ obsidione cinctum fuisset oppidũ? ad quã rem erat opus sumptu, cuius magnã partẽ tuum ærariũ suppeditauit. Intererat aũt totius Germaniæ, imò orbis Christiani, hanc excetrã esse deletã. quæ uictoria post deum Opt. Max. tibi nõ minima ex parte debetur, cuius opera ad hanc peruẽtum est. debetur incylto Colonien sis ecclesiæ collegio, cui hoc gratissimũ fuit. Equidẽ Herculi non paulo facilius extitit hydrã illam centicipitem conficere, q̃ fuit istam intestabilium nebulonũ lernam expugnare, tot intus ac foris sese factionibus subinde accrescentibus communientẽ. Hæc & alia quæ tua amplitudo dexterrimè gesit, haud ignorabat sagacissimus uir Erasmus Roterodamus: imò celebrãdis uirtutibus tuis cãpum destinauerat præfationẽ in Origenis opera, qua tibi labores suos extremos nũcupare, ceu dicere cœperã, in animo habebat. Sed priusquã hoc faceret, morbus ualidissimus ei mortẽ accelerauit. Redierat Friburgo Brisigauorũ Basileã anno superiori, quũ ut Ecclesiastæ, siue operi De ratione cõcionandi typis Frobenianis edũdo præsens adesset, ac partem restantẽ illic absolueret, nam deerat ad finem

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem aliquid, tũ ut ualetudinẽ aduersam qua Friburgi laborare cœperat, cœli mutatione discuteret. Necp enim discesisit quasi nõ rediturus, quũ illic ut in ditione inuictissimi Romanorũ, Hungariæ, Bohemiæq; regis FERDINANDI, qui uirum eius Reip. primoribus per literas accuratè cõmendauerat, quũ primum illuc se cõferret, lubentissimè uixerit, toto septennio non solũ optimo cuiq; eius Academiæ charus, uerũ etiã magistratibus ciuibusq; haud uulgariter amatus, atq; reuerẽtissimè cultus. Sed quũ ab illustrissima Hungariæ regina MARIA ac aula Brabantica iterũ ac iterũ uocaretur misso pridẽ uiatico, cogitans ille de fide sua liberanda, qua reditũ in inferiorem Germaniã certò fore nõ semel pollicitus, supellectilẽ suam omnem Friburgo Basileam curauit auehendã, ut illinc in Brabantiã quum uisum esset, secũdo Rheno nauigaret. Hoc molientem et æstatis tempore satis cõmodè habentem, articularis morbus, quo Friburgi cõflictatus antè fuerat, sic hominẽ lecto sub autumnũ rursus affixit, ut hunc raro sit egressus, cubiculũ semel tantũ. Et tamen in tantis membrorũ cruciatibus si quando uel minimũ cõquieuissent, nunquã scribere destitit. Testis est Cõmentariolus De puritate ecclesiæ, et hæc Origenis recognitio. Tãdem uiribus paulatim deficientibus, mensem enim fermè integrum dysenteria laborauit, quũ sentiret iam instare uitæ finem, extãtibus ut semper, claris Christianæ patientiæ & animi religiosi documentis, quibus in Christũ se spem omnẽ figere testabatur, assiduè clamãs, ô Iesu, Misericordia, Domine libera me, Domine fac finẽ, Domine miserere mei, et Germanica lingua, Lieuer Got, hoc est, Chare deus, quinto eidus Iulias sub mediam noctẽ uita functus est. Nec alias emisit uoces, ratione usus integra usq; ad supremũ uitæ exitũ. Impatientiã aũt in soluendo naturæ debito ostendere, esse debet à Christiano prorsus alienũ, quũ mors piorũ nihil sit nisi transitus ad uitã meliorem: & qui moriuntur, nõ moriantur, sed præcedãt nos eódem peruenire cupiẽteis, ut est apud Septimium Tertullianũ. Paucis antè diebus quàm uita defungeretur, quũ Bonifacius Amerbachius, Hieronymus Frobenius & Nicolaus Episcopius amici selectiores, illũ officij gratia simul inuiserẽt, cubiculum ingressos trium amicorum ad cõsolandũ Iob uenientiũ admonuit, ubinam scissæ uestes essent ac cineres capitibus inspergẽdi, quærẽs. Hoc autem anno se moriturũ ante multos menses uaticinari solet, & triduo primũ, deinde biduo mortẽ prædixit. Quàm publicum sui desideriũ reliquerit, testis fuit frequẽs ad supremò uisendũ defuncti corpus concursus. Elatus est humeris studiosorũ ad ædem cathedralem, atq; ibi iuxta gradus quibus ad chorũ (ut uocãt) ascẽditur in sinistro templi latere, ubi sacellũ fuit D. Virgini sacrũ, honorificè sepultus. Nã in pompa funebri nõ Consul modo, sed etiã è senatoribus pleriq; uisebãtur, Academiæ professorũ ac studiosorũ aberat nemo. Fuit in uita quũ in studiosos inopia pressos, tum in cæteros subsidio dignos, quoties occurrissent, admodũ liberalis. Nec dissentit à cõsueta benignitate suprema hominis uoluntas. Testamentũ enim cõdidit Romani Põtificis Clementis, Imp. Cæs. Caroli Aug. ac magistratus Basilienſis diplomatibus munitus, in quo clarissimũ uirũ Bonifaciũ Amerbachiũ Iureconſ. nominatũ hæredẽ fidei commisso de bonis suis in pauperes ætate ualetudinéue infirmos, in puellas nupturas ut harum pudicitiæ succurratur, in bonæ spei studiosos adulescentes

scentes, ac in quosuis huiusmodi digno s auxilio distribuendis collocandisq; onerauit, adiunctis eidẽ duobus executoribus, Hieronymo Frobenio, Nicolaoq; Episcopio. Quid hoc testamẽto sanctius esse potest, aut magis Christianum? Alij cõstruendis ornandisue basilicis sua dicant, ERASMVS maluit in uiua dei tẽpla superãteis à morte facultates cõferre. Legata porrò aliquot amicis cõiunctioribus reliquit, ac hæredẽ ipsum certis quibusdã rebus τῆ τῶν σιανείων δόγματος τετάρτῃ, quam Trebellianicã lureconsulti hodie appellant, nõ æquantibus iussit esse contentũ, cui sanè uoluntas tãti uiri præceptoris & amici, omni iure est antiquior. Vixit ad septuagesimũ annũ, quem cõmunem humanæ uitæ terminũ regius propheta Dauid statuit, aut certè nõ multũ est supergressus. nam de anno quo natus est apud Batauos nobis nõ constat, de die cõstat, qui fuit ad quintũ calend. Nouẽbreis apostolis Simoni et Iudæ sacer. Apud Dauentriã primum posuit in literis tyrociniũ utriusq; linguæ rudimentis imbibitis sub Alexãdro Hegio Vuestphalo, qui cũ Rudolpho Agricola recens ex Italia reuerso, amicitiã contraxerat, & ab eodem græcè docebatur. nam huius literaturæ peritiã ille primus in Germaniã importauit. Terẽtij Comœdias puer non secus tenebat ac digitos suos. memoria nanq; fuit tenacissima, ingenio perspicacissimo. Exceptis rudimentis planè dici potest in literis αὐτοδίδακτος. nam q; in Italiã iam natu grandior profectus est post regni apud Anglos medici filios, archiepiscopi quoq; S. Andreæ in Scotia qui tum Senis degebat, aliquãdiu præceptor, nobilissimæ regiõis uisendæ causa fecit, nõ ut professoribus operã illic daret. Neq; enim Bononiæ quenquã publicè prælegẽtium audiuit, sed Pauli Bõbasij qui sub Leone postea Romæ perijt, amicitia cõtentus, domi studijs suis inuigilabat, Adagiorũ opus tũ colligens quod paulo post Aldo Manutio dedit excudendũ. quæ res fecit ut Venetias adiret. ubi Marco Musuro atq; Scipione Carteromacho uiris doctissimis familiariter usus est, quos ambos nõ semel cõsuluit, si quis nodus incidisset, horum eruditionẽ ac candorẽ apud amicos cõmẽdare solitus. Hieronymo Alexandro Mottẽsi triũ linguarũ peritissimo, qui hodie Brũdusinæ ecclesiæ archiepiscopus præsidet, lõgè familiarius cõiũctus fuit, utputa cõtubernali in ædibus Aldinis, qui scit me uera prodere. Præter hoc & Ambrosiũ. Nolanũ medicũ, ac Baptistã Egnatiũ ibidẽ amicos habuit. Romæ postea Cardinalibus Raphaeli Reario atq; Ioan. Medicæ qui mox Iulio II. P. M. successit Leonis Decimi uocabulũ nactus, gratissimus fuit. Docuit Louanij, Cantabrigiæ in Anglia, Lutetiæ etiã priuatim, ubi Theologiæ dedit iuuenis operã. Pileũ deinde Doctoralẽ quũ in Italiã iret, in Taurinensi Academia accepit. Patronos ac Mecœnates habuit, Henricũ à Bergis, episcopũ Cameracẽsem, Guilielmũ Montioiũ, atq; omnium liberalissimũ Guilielmũ Vuaramũ archiepiscopũ Cantuariẽsem, Angliæ primatẽ, cuius in libris suis sæpe mentionẽ facit. Amicos, in Britãnia Ioan. Coletũ, Grocinũ, Latumerũ, Linacrum, Thomam Morum, Antuerpiæ Petrũ Ægidium, Conradũ Cochleniũ Louanij. Corpuscu lo fuit satis cõpacto, sed quod esset tenerrimæ cõplexionis, & minimarũ etiã rerum mutatione, puta uini, cibi, cœliue facile offenderetur. In literis assiduè uersabatur infatigabili studio. Testantur hoc tot ab illo cõscripti libri, q̃rum nomina recẽsere nõ est opus, quũ ipse suarum lucubrationũ catalogum ædiderit

Universidad de Deusto
Biblioteca

derit annis superioribus ad Ioã. Botzheimiũ. Basileæ uixit apud Ioan. Frobenium aliquãdiu, deinde in alteris eiusdẽ ædibus seorsum habitauit, tandẽ Friburgo reuersus apud Hieronymũ Ioan. filiũ, uita functus est. Atq; utinã tantisper mansisset superstes, donec Coronidẽ cõtra calumniatores Origenis cũ cẽsura libri aduersus Celsum absoluissẽt, & præfationẽ ad R. D. T. scripsissẽt. dñi boni quantis illam laudibus, quantaq; dictionis elegãtia celebrasset. Sed secus uisum est superis. Nunc habes epistolã infantem ac ieiunam, quam ab illo quum doctam, tum eloquẽtem accepturus eras, ut in primis tua mihi celsitudo obsecrãda ueniat, ne tam inepto scriptori succẽseat, sed balbutiẽ meam boni consulat, ac animũ hominis toto pectore sese dedentis interim æstimet. Quod superest, precemur, imò gratulemur Erasmo nostro felicitatẽ ac quietem apud superos, qui dum uixit, adeo nihil laboris nõ exhausit, adeoq; nullam sibi quietem unquã indulsit, ut melioribus studijs quum prophanis tum sacris recte consuleretur. Sed iam postremum illum doctissimi uiri laborem quem tibi cõsecrare in animo habebat, Vitam inquam Origenis, & Annotationes ac Censuras in libros eiusdem, atq; ipsum etiã autorem in quem hæc scripta sunt, felix lege. Vale reuerendissime præsul ac princeps illustrissime. Ex Selato ueteri munimento Romanorum, quod aucto uocabulo Germani Selatistadium dixere, & per collisionem hodie Sletstadiũ. decimooctauo calend. Septembreis. Anno à partu uirginis matris M. D. XXXVI.

DES. ERASMI ROTERODAMI DE VITA, PHRASI, DOCENDI RATIONE, ET OPERIBVS Origenis, cum singulorum librorum censuris.

VITAE ORIGENIS ADAMANTII EPITOME

ORIGENES binominis fuit, idem dictus Adamantius, quod cognomen non ita tribuitur illi à scriptoribus, quasi fuerit ex moribus additum, ueluti Basilius ob ingenij constantiam dictus est Magnus, Ioannes Constantinopolitanus ob suauilo quẽtiam dictus est Chrysostomus, Gregorius Nazianzenus ob sublimes de rebus diuinis disputationes Theologi cognomen meruit, sed quasi fuerit iam ab ipso uitæ exortu inditum. Est aũt hoc non infrequens in sacris literis, eundem hominem pluribus nominibus appellari. Quòd si magnis uiris nomina non fortuitò tribuuntur, sed per diuinam prouidentiam habent futurorum præsagia, utrunq; nomen mire quadrat in hunc eximium ecclesiæ doctorem. Siquidem Origenes Græcis montigenam sonat, prima uocali producta, quẽadmodũ fit in ὠρεσίβια, quæ sine cõtrouersia hinc dicta est, q; malefica in mõtibus perageret sua sacra. Ab ipsa statim pueritia Origenes nihil humile cogitauit, sed ad Euãgelicam perfectionem, quam dñs in monte sedens docuit, & ad sublimia scripturarũ mysteria animum intendit: nec enarrãs sacros libros repit humi, desidetue in sensu literæ terreno, sed per allegorias ad excelsa cœloq; uiciniora subuehit auditorẽ. Adamas aũt indomiti nomen obtinuit, quòd quum sit lucidissimus, ne chalibis quidẽ duritiæ, nec

nec malleorũ ictibus cedit. At Origenis animus plusquam adamãtinus fuit, quem nec uitæ austeritas, nec perpetui labores, nec dura paupertas, nec æmulorum improbitas, nec suppliciorũ terror, nec ulla mortis facies à sancto instituto uel tantillũ dimouere potuit. De patria nihil habeo comperti, nisi q; probabile est fuisse Alexandrinũ, quòd illic pater fuerit in carcere, & ibidem martyrio peracto, liberos & uxorẽ reliquerit. Refert enim nõnihil ubi nascaris, sed magis refert è quib. nascaris, plurimũ uerò à quibus à teneris instituaris. Origenes igitur usq; ab auis & atauis parẽtes habuit Christianos, licet impius Porphyrius tradat illum ex ethnicis prognatum. patrem habuit Leonidam, uirũ pium iuxtà & eruditũ, qui sub Seuero principe crudeliter in Christiani nominis professores sæuiente post carceres & tormenta capite plexus martyrij lauream adeptus est, relicto Origene cũ sex fratribus adolescente, in summa nimirũ egestate. Nam patris facultates alioqui satis opimas fiscus occupauit. Quidam tradunt hunc Leonidã fuisse episcopũ, nec addunt cuius loci fuerit episcopus. Extãt apud Suidã duo anonymi qui Origenicæ uitæ cõpendium scripserunt, quorũ prior ferè consentit cum his quæ refert Eusebius ecclesiasticæ historiæ libro sexto, ac Hieronymus in Catalogo scriptorũ illustriũ: posterior quædã admiscet nugalia, uelut è rumoribus hausta, parũ æquus ut uidetur, Origeni. Is tradit Leonidã fuisse episcopũ, quod uerum an fictum sit, in medio relinquimus. Cæterũ uir prudens ac perspicax in puero diuinã quandã indolem, & absolutæ uirtutis semina deprehẽdit, eoq; solet interdũ dormientis pectus nudatũ exosculari, ceu thecã & officinã adorãdi spiritus. Quod autẽ in uiris ætate prouectis, ac pietatis philosophia exercitatis miramur, id adolescentulus ultro nullisq; stimulatus hortamentis præstitit. Tãto eñ martyrij desiderio flagrauit, ut uehementer ambiret in ea laudis parte patri uel comes esse uel præcursor, et prorsus anteuertisset, ni mater p̃senties illũ summo diluculo ad agones, ubi multi trucidabãtur, uelle procurrere, noctu clàm omnia illius indumẽta sustulisset. Ita martyrij cãdidatũ, quẽ terror mortis nõ potuit, pudor domi retinuit. An ea procursio probãda fuerit, interim nõ discutio. Nũc eñ indolẽ tantũ laudamus. Quin & patrẽ quũ adhuc in uinculis esset, per epistolã cohortatus est, ut in pulcherrimo instituto persisteret, illud addẽs: Vide pater ne quid mea causa secus facias. Atqui solẽt liberi parẽtes, lachrymis, precibus, blãditijs & cõplexib. à simili proposito reuocare: sed in hoc puero pietas uicit pietatem, et naturæ affectũ superauit religionis ardor, carnis infirmitatẽ excussit fidei robur. Vnde et alijs quibuscũq; potuit in agone certãtib. aut apud iudices periclitantib. nequaq; ocioſus spectator, oculis ac uerbis animos addere solet. Nõnullos etiã à squalore carceris eripuit, nihil sibi metuẽs, illic gloriæ fautor, hic misericors. Denicq; sic se gessit senilis ille puer, ut mortẽ pro Christo uideretur ambire atq; accersere. Nec sui dissimilis fuit in progressu ætatis, ac frequẽter impiorũ insidijs appetitus est, sed supremi numinis prouidẽtia electũ illud organũ seruatũ uoluit in summã ecclesiæ catholicæ utilitatẽ. Iã & in libris illius q̃ties incidit occasio loquendi de martyrio, sentias enthusiasmũ quendam. Puer itaq; iam annũ agens decimumseptimũ, patre ut dictum est orbatus, cum matre uidua & quinq; fratribus paruulis relictis, [illegible]

Universidad de Deusto
Biblioteca

moniæ patrē esse ducūt: sed iuxta beati Pauli consiliū atq; etiam exemplum, labore sibi parabat victū, ut cui grauis esset, profitebatur Grāmaticā. Hoc si quis dixerit esse sordidū, sordidius erat q̄ magnus ille Paulus caprarū pelles consuebat apud Corinthios in usum tentoriorū. Rursus si quis dicat grāmatices professionem nihil habere memorabile, quū hodie scholasticorū collegia pueris abundent grāmaticam profitentibus, sciat olim senile et arduū fuisse negocium. Nec enim à doctore tantū expectabatur declinationū, coniugationum, & constructionum ratio, sed præter sermonis elegātiam, præter plurimorum autorū lectionem, præter antiquitatis, & omnium historiarū periti am requirebatur, Poetices, Rhetorices, Dialectices, Arithmetices, & Cosmographiæ, Musices q̄ cognitio, quas disciplinas oēs puerulus adhuc mira ingenij celeritate perdidicerat. Minore negocio tres iuris doctores absolueris q̄ unū grammaticū, qualis fuit Aristarchus apud Græcos, apud Latinos Seruius ac Donatus. Profitebatur aūt nō priuatim in angulo, sed in celeberrima ciuitate Alexādria, id q̄ publicè, iam tum ad episcopalem functionem prælu dens. Siquidē olim ad episcoporū curam pertinebat, prouidere ut tenera ætas literis ac disciplinis imbueretur. Atque interim generosus adolescens sub persona literatoris Catechistā agebat, obiter Christianæ religionis semina q̄dā aspergēs auditorū animis. Cæteris em̄ Catechistis omnibus metu persecutionum dilapsis, aliquot ex Gētibus ad Origenem se conferebant, cupientes Christianæ philosophiæ rudimētis imbui, quibus ille nō solū Euāgelicæ doctrinæ tradidit elemēta, uerūetiā multos ad perfectæ pietatis fastigiū euexit. Quorū de numero Plutarchus martyrij laureā est consecutus: Heraclas Plutarchi germanus ob admirandā uitæ sanctimoniā post Demetriū ad Alexandrinæ ecclesiæ gubernationē ascitus est. Serenus etiamnū catechumenus pro Christi nomine cæsus est. Heraclides item martyrij gloriā promeruit, quā & Heros adhuc neophytus adeptus est. Serenus alter post diros cruciatus fortiter pro Christo toleratos capite plexus est: ut breuitatis studio taceā cæteros in quibus fuit Ambrosius, quē ab hæresi Valētiniana ad catholicæ doctrinæ lucē reduxit: atq; interim fœminas sileā, q̄ pro religione Christiana inuictos animos præstiterunt, in quibus præ cæteris eluxit Potamiena. Ita adamādus ille Adamantius, multos adamātes ecclesiæ genuit, castigans interim corpus suū, et in seruitutem redigens, ne fortè quū aliis prædicaret, ipse reprobus efficeretur. Vigiliis em̄, ieiunijs, chameunijs, nuditate ac laboribus carnē durabat ad omnem patientiā. Hac admirabili uitæ integritate, ac iugibus officijs, cū erga omnes, tū præcipuè qui persecutionū sæuitia periclitabātur, quāuis ipse nihilominus cōtemneret gloriam q̄ pecuniā, tamen & clarum & gratiosum nomen sibi peperit, nō tantū apud Christianos, uerumetiā apud Ethnicos. Nam eximia uirtus etiā impios rapit in admirationē & amorē sui, unde factum est ut cōplures ad Origenis imitationē accingerentur. Id perpendēs Demetrius eius urbis episcopus, adolescenti iam octodecim annos nato, munus arduum ac planè senile delegauit, uidelicet Catechistæ, quod Alexādriæ primus post Apostolos Pantænus, secūdus Clemens, tertius Origenes administrauit. In hac functione floruit Origenes cōpluribus annis. Catechistæ dicti sunt, q̄ baptismū ambientibus uiua uoce traderēt dogmata Christianæ religionis

religionis: horū discipuli dicti sunt catechumeni, quos auditores possis appellare. Nomina in hodiernū usq; diem manēt in ecclesia, res nō item, eo q̄ infantes tingimur. Superest tamen nonnullū priscæ consuetudinis uestigiū, quum adhibētur susceptores ac susceptrices, quos cōpatres & cōmatres uocant quidam. Origenes igitur quod prius furtim ac priuato studio gesserat, iam publicè ex delegatione cœpit agere. Ad id usq; temporis humanas disciplinas non omnino contēpserat, sed mathematicen etiā scire curauit. Verū ubi iam totus ad diuini uerbi tractationē inflāmaretur, grāmaticam scholā negligebat, prophanos libros amico cuidam uendidit, hac quidē cautione, ut ille quot diebus quatuor obolos annumeraret. Hac ratiōe prouisum est, ut esset unde aleretur, nō esset tamen unde in suspicionem uenire posset, quasi cōgerendæ pecuniæ studio teneretur. Vel hinc æstimare licet q̄ ille non indulserit delicijs, cui quatuor oboli uictū & amictū suppeditabāt. Atqui Paulus docet, ius esse catechistis ut catechumenorū liberalitate subleuentur: nec id fugiebat Origenem, sed in hoc Paulinam, ut ita loquar, superbiā est imitatus, quòd noluit uti suo iure, sed ultro etiā oblata ab amicis munera cōstanter recusabat, ut ἀδ῾ωϐανον ponere Euangeliū suum. Atq; adeo, si fas est dicere, Apostoli generositatē quodāmodo superauit: ille siquidē licet à Corinthijs auaris & opulentia tumentibus nihil acceperit, ne suam apud illos autoritatē eleuaret, aliorū tamen spontanea benignitate nonnunq̄ est usus. Porrò quemadmodū Origenes in ministerio uerbi cæterisq; pietatis officijs seipsum quotidie superabat, ita fragrātia boni nominis indies latius diffundebatur, adeo ut per Alexandrū Hierosolymorū, et Theoctistū Cæsareæ episcopū, quorū id temporis apud Palæstinā erat præcipua autoritas, ad presbyterij honorē sit pertractus (erat enim id tēporis magna presbyterorū dignitas, qui pòst turba euiluerunt) & in Clementis locum surrogatus, hac quidem occasione. Achaiæ ecclesiæ uarijs hæresibus uexabantur, ad eas sedandas missus est Origenes iam mediæ ætatis, id q̄ testimonio ecclesiasticæ epistolæ. At dum per Palæstinā Athenas tēderet, à modo dictis episcopis apprehēsus presbyter ordinatus est, ut Christi negotiū maiore cum autoritate gereret. Hoc igitur honoris suscepit summo omniū applausu, prædicantium hoc honoris longè infra uiri meritū esse, cuius uirtutibus uel summū sacerdotiū deberetur. Hæc populi uox haud leuiter momordit animū Demetrij, qui humanum quiddam passus (solet enim hæc tinea etiam perfectorum animos pertentare) cœpit in Origenem crimina spargere, & epistolis per orbem disseminatis nominis illius claritatē offuscare. Et quoniā in purissima hominis uita nihil habebat quod reprehēderet, obiecit illi puerilē errorem, q̄ admodum adolescens feruido quodā zelo, sed non secundū scientiam, seipsum execuisset, quo libere citra q̄ pudicitiæ periculū doceret Euangelicam philosophiam. Fertur & alia quædā Euangelij præcepta, iuxta sensum historicū obseruasse, ueluti de non habendo duas tunicas, de abrijcienda solicitudine crastini. Quidā tradunt illum sibi medicamētis genituræ stimulos ademisse, quod ego falsum arbitror, ferro res gesta est. Suspicor hoc esse quod diuus Augustinus in Catalogo hæreticorū refert ex Epiphanio. Origeniani, inquit, à quodā Origene dicti sunt, nō ab illo qui ferè oīibus notus est, sed ab alio nescio quo, de quo uel sectatoribus eius Epiphanius loquens: Origeniani, inquit, cuiusdam

Origenis, Turpis aũt ſunt operationis. Iſti ſunt nefanda facientes, ſua corpora corruptioni tradẽtes. Hactenus Auguſtinus, qui haud ſcio an Epiphanij græca recte intellexerit, Nam φθείρειν & φθορὰς græcis tam de uiolatoribus dicũtur quàm de obſcœnis. Epiphanius autẽ homo uirginei pudoris, non auſus eſt genitalia membra nominare. Et Auguſtinus de Origenis caſtratione nõdum acceperat. Sed huius rei penes lectorẽ eſto iudicium. Vt ad hiſtoriæ ſeriem redeam, hoc factũ Origenes celatum cupiebat, ad Demetrij tamen noticiam neſcio quo pacto peruenerat, qui tum quidẽ admiratus in adoleſcente tam inſignem animi uirtutẽ, ſpiritusq; robur, & collaudauit, & eccleſiæ gratulatus eſt. Siquidem interdũ, ſicut in equis ferocioribus, ita ex adoleſcentiũ uitijs, præclara uirtutum indoles deprehenditur, Error erat, ſed in puero ab ardẽtiſſimo pietatis ſtudio profectus. Cæterũ Demetrius quod prius collaudarat, pòſt obiecit pro crimine. Hæc mutilatio corporis obſtitit, quo minus Origenes ad ſacerdotij faſtigiũ eueheretur, ne ad presbyterij quidẽ gradum admittendus, niſi uitium hoc latuiſſet. Atq; hodie quidẽ gnauiter aduigilatur, ne quis presbyter ordinetur, qui corporis aliqua parte ſit mutilus, ne dehoneſtetur eccleſia: utinã pari ſtudio aduigiletur, ne quis ad hoc honoris recipiatur, niſi cui mens ſit integra. Mentẽ turpiter mutilã habet, cui deeſt ſacrarum literarũ cognitio, turpius qui nullo pietatis amore ducitur. Dehoneſtat eccleſiam qui corpore luſcus eſt, & non dehoneſtat qui in cognitione Euangelicæ philoſophiæ cæcus eſt. Dedecorat eccleſiam qui corpore claudus eſt, & nõ dedecorat, qui iuxta propheticũ ſermonẽ intus utroq; pede claudicat, imò totus inclinat in mundũ, à Chriſto præter titulũ alienus. Sed redeo ad ſpadonẽ noſtrũ. Ingraueſcente inuidia, ceſſit quidẽ æmulorũ importunitati, & Alexandriã reliquit, nuſquã tamen fuit ſui diſſimilis Adamãtius, ubiq; lucens, ſtudioq; indefatigabili prædicans Euangelium. Nõ ſe adiunxit dãnatæ ſectæ, quod fecit Tertullianus ex orthodoxo factus Montani blaſphemi ſatelles, cõtra mentis ſuæ ſententiã appellans eum omnis ueritatis deductorẽ: Necq; eũ mihi perſuaderi poteſt, hominem tam acris iudicij, ſic in diuinis literis exercitatũ credidiſſe illũ fuiſſe ſpiritũ ſanctum quẽ Chriſtus promiſit apoſtolis: nec orbẽ uniuerſum horrendo ſchiſmate perturbauit, quod fecit Arius, ac ne ſcripto quidẽ amariore contendens cum obtrectatoribus: ſed quod eſt longè pulcherrimũ uictoriæ genus, iuxta beati Petri cõſilium, maledicis benefaciendo obturauit os. Docuit aũt potiſſimum in Cæſarea Palæſtinæ. Illic permultos egregios uiros in ſacris literis eruditiuit, imprimis Firmillianũ Cæſareæ Cappadociæ epiſcopũ, à quo fuerat cum omni Cappadocia inuitatus, qui eum diu apud ſe tenuit. Is pòſt ſub obtẽtu ſacrorum locorum ad Palæſtinã profectus, iterũ ſe Origeni diſcipulũ præbuit multo tẽpore. Inſtituit & Theodorũ, qui pòſt ad epiſcopi munus aſcitus eſt, præterea Gregorium, quem θαυματουργὸν appellãt, opinor, q̃ miraculis claret. Item huius fratrẽ Athenodorũ, quem à mundana philoſophia ad euangelicam adduxit, qui & ipſe adhuc iuuenis ad eccleſiarum gubernationẽ euectus eſt. A Mãmea Alexandri Seueri matre Antiochiã accitus eſt, et ab ea honorificè dimiſſus eſt. Hãc Hieronymus appellat religioſam fœminã, chriſtianã non dixit. Quanquam filius illius Syrus erat, ac permulta fecit in uita non indigna homine Chriſtiano. Certè ab inimicis ei probro datum eſt, quòd Moyſen & Chriſtum

Chriſtum quendã haberet in larario ſuo. Ad Philippum aũt imperatorẽ ſcripſit epiſtolã, qui primus regum Romanorũ fuit chriſtianus: ſcripſit & ad matrem eius. Romã uidit tantũ, quam eccleſiam magnam appellat in quadam epiſtola. Id factũ eſt ſub Zephyrino Pontifice priuſquã Cæſareã proficiſceretur: moxq; Alexandriã reuerſus, Heraclam presbyterũ iterum ſibi in ſocietatẽ Catecheſeos adiunxit. Hoc diligenter expreſſit Hieronymus, q̃ quidam ſparſerant illum eiectũ ab eccleſia ſua primùm Romã, deinde Cæſaream profugiſſe, quum nunq; fuerit eiectus. Sed poſteaquã Demetrius in abſentem declarauit hoſtilem animũ, maluit in Palæſtina docere Chriſtũ, q̃ Alexandriæ cum furioſo epiſcopo cõtendere. Ambroſium, quem ut dixi à Marcionis errore reuocauit ad fidei catholicæ ſynceritatẽ, habuit ἐργοδιώκτην, hoc eſt, operis penſum exigentẽ: de quo queritur in epiſtola quadam, q̃ ab illo ſupra modum urgeretur, adeo ut nec legendi, nec à notarijs excepta recognoſcendi, ſpaciũ daretur. Notariorũ ars erat, ut quæ dicebantur notulis quibuſdã exciperent, tanta celeritate, ut non dictantis tantum, ſed loquentis uocem aſſequerentur. Vnde græcis ταχυγράφοι dicuntur. Nam erant & καλλιγράφοι, qui notulis excepta plenius deſcriberent. Ambroſius igitur notarios ac mẽbranas ſuppeditabat, Origenes linguam. Huic à multis hoc uitio datum eſt, q̃ moriens amici ſenis & egẽni nõ ſit recordatus. Ex quo liquet Origenem ad extremã uſq; ſenectutem in paupertate perſeueraſſe, quum tali uiro nõ fuerit difficile diteſcere ſi uoluiſſet. Tantæ erat modeſtiæ, ut ſerò paſſus ſit excipi quæ diſſerebat. Tanti ſtudij, ut nunquam cibum caperet abſq; lectione, indignum ratus deteriorem hominis partem refici, meliore neglecta. Vixit in ſanctiſſimis laboribus uſq; ad annum ætatis ſuæ ſexageſimum nonum. Tyri mortuus eſt, atq; ibi ſepultus.

Vitæ Origenis Adamantij Finis.

DE DOCTRINA ET LIBRIS EIVS.

VNT qui tradãt Origenem fuiſſe αὐτοδίδακτον, id hactenus eſſe uerum arbitror, quòd maximam eruditiõis partem ſibi tradidit. Alioqui legimus illum in philoſophia audiſſe Ammoniũ quendam annis ſeptem, et puer adhuc patrẽ ſolet quæſtiunculis quibuſdam laceſſere. Quũ autem eſſet adeo diſcendi auidus, non eſt dubitandum, quin undecunq; potuit ſtuduerit aliquid diſcere, et habebat Alexãdria uiros egregiè doctos. Quòd ſi Auguſtinus citra operam præceptoris tantam eruditionem conſecutus eſt, quid ſentiendum de Origenis ingenio, quale uix unquam habuit docta Græcia, feliciſſimorum ingeniorum parens. Vt autem facilius ita & felicius diſcuntur, quæ iam inde à teneris annis percipiuntur. Origeni nulla pars ætatis periit à ſtudijs. Beatus Auguſtinus uſq; ad annum trigeſimum ſextũ à religione fuit alienus, & catechumenus ac baptizatus nõnihil ætatis in prophanis diſciplinis contriuit. Ambroſius iam adultus à munere ciuili ſimul & ad baptiſmũ & ad ſacerdotium arreptus eſt. Vterq; docendo diſcere coactus eſt. Origenis ingeniũ ſufficiebat ad omnia perdiſcenda, adeo ut qui nihil aliũd in uita ſectabantur q̃ dialecticã, & huius generis reliquas diſciplinas, ad hunc deferrent, ſi quid eſſet perplexæ q̃ſtionis. Quin & clari nominis philoſophi, licet à Chriſto alieni, frequenter in libris ſuis honorificã Origenis fecere mentionẽ, præce-

ptorem ac magistrũ reuerenter agnoscentes. Cæterum quantum uoluminũ in sacras literas uel dictarit, uel scripserit, liquidò sciremus, si extaret epistola quã Hieronymus, ut ipse testatur, scripsit ad Paulã Eustochiũ matrem, in qua recensuit omnia Origenici ingenij monumenta, cõferens eum cũ M. Varrone, qui & ipse ut undecũq; doctissimus, ita πολυγραφος fuit, Tantum autẽ fuit studiũ Origenẽ penitus abolendi, ut ipsos etiã titulos uoluminũ extare passi nõ sint. Nunc tantũ ea nosse licet quæ latinè uersa sunt, aut quæ citãtur à ueteribus. Et haud scio an nobis expediat posteaq; ipsi libri interciderũt, titulos quoq; sublatos esse, uidelicet quo moderatius doleamus. Quæcunq; uerò reliquit, tripli ci discrimine distinguuntur, Siquidẽ alia dicuntur scholia, alia homiliæ, alia tomi. Scholia latinè possis dicere ociola. Quoties ad iustã commentationẽ deerat ociũ, breues quasdã annotatiunculas locis obscuriorib. dictare solet. Homilias recte dixeris colloquia. uir singularis modestiæ, rem magnificã familiari nomine signauit. Ardua planeq; regia res est, publice docere populũ. At ille sic orationẽ temperat, ut cum populo cõferre uideatur. Eas cõciones non ipse scripsit, sed à notarijs excipi passus est, quod tamen negãt illum esse passum ante annum, ut ante dictum est, sexagesimũ. Tertium genus ipse uocabat τόμους, quos tractatus, siue uolumina uertere possis. Eos ipse descripsit: & quoniam scripsit eruditis, abstrusiora quædam mysteria patefecit, tota (ut ait Hieronymus) ingenij sui uela pandens. Primi generis nihil extat, secundi permulta supersunt, tertij sunt libri περὶ ἀρχῶν, & cõmentarij in euangelium Matthæi, licet imperiti hoc opus in homilias secuerint. Iam sunt quædã quæ nullo trium generum cõprehendi uideantur, ueluti epistolæ quas multas scripsit ad diuersos. Nã quinq; libros stromateon nescio an scholijs asscribere liceat, In his eũ uarias res cõmiscuisse uidetur, unde à picturatis stragulis nomen assumptum est. Eum titulũ à Clemente fuit mutuatus. Sed quo in ordine ponemus exapla & tetrapla? Quum enim animũ appulisset ad scribendum cõmentarios in scripturas diuinas, ipsa re cõperit id ut oportet præstari non posse, nisi accederet sermonis hebraici peritia: quòd ab his fontibus libri sacri, præsertim ueteris testamenti, primũ ad nos emanarunt: ad quos recurrere sæpenumero cõpellit, uel interpretum dissonãtia, uel codicum deprauatio, uel sermonis obscuritas. hac parte ne mutilus esset noster Adamãtius, aliena ætate cõtraq; gentis naturam, barbaræ peregrinæq; linguæ tædium deuorauit: cuius notitiã assecutus, nõ Septuaginta modo, sed & aliorum editiones in unũ contulit, puta Aquilæ põtici, Theodotionis & Symmachi Ebionitarũ, unde Hieronymus eos appellat hæreticos iudaizãtes. ea secta cõtendit Christũ fuisse purum hominẽ. Quorum Symmachus scripsit cõmentarios in euãgeliũ Matthæi, conatus illinc suã confirmare impietatẽ. Præter hos etiã Origenes nihil nõ perscrutãs, quintam sextam & septimã editionem adiũxit. Quas omnes ita digessit per columnas, ut singulæ uel inter sese uel cum hebræis cõferri possent. Cui operi titulũ fecit ἑξαπλᾶ. Rursus separatim digessit uersiones Theodotionis Aquilæ & Symmachi cum Septuaginta, unde hoc opus appellat τετραπλᾶ à quadruplici ordine, unde ἑξαπλᾶ legendum uidetur, prima uocali aspirata. Atqui cõstanter habent codices ἑξαπλᾶ, prima exili, quod mihi magis probatur. Nam Theodotion, Aquila et Symmachus, si accedat uersio Septuaginta cum quinta sexta et septima

septima editione, erunt septẽ ordines. ἑξαπλόω Græcis sonat explano. Itaq; ἑξαπλᾶ dicta sunt nõ à numero columnarũ, sed quod res simpliciter absq; inuolucris exponatur oculis. Sed horũ mentione quæ nõ extant paulisper dilata, de ijs quæ nobis supersunt, iudiciũ nostrum proponemus: ubi mihi rogãdus est lector, ne protinus mihi tragœdiã excitet, si quid adferetur quod discrepet à saliua et persuasione quã imbibit. Opinionẽ meam in mediũ adferam, quã oportet expendi priusq; damnari. Si excussa displicebit, sinat ualere meam, & fruatur sua, ac iuxta beati Pauli cõsilium, incolumi amicitia in suo sensu acquiescat.

CENSVRA DE HOMILIIS IN GENESIM.

HOMILIAS in Genesim uertit Rufinus, non Hieronymus: præfatio resecta est, quum nec Rufinus nec Hieronymus soleant quicq; edere sine prologo. Rufinus autem grauissima suspitione premebatur, quod esset Origenista: sub hoc enim titulo Arianorum hæresis conata est repullulascere: itaq; pro inuidioso nomine Rufini, suppositum est gratiosum nomen Hieronymi. Hæ nimirum sunt artes librariorum submouentiũ quæ prima statim fronte deterrent emptorem, & affingentiũ quæ possent allicere. Nõ mediocrẽ orexim habet autoris celebritas. Simili fuco uulgus imponit incautis, pannum ex Anglia allatum mentiens, qui nunq; uidit Angliam, & pro Belnensi uendentes uinum quod iuxta Louanij mœnia natum est. Stylus multũ habet perspicuitatis, satisq; commodè fluit, licet non usquequaq; purus: Cui uirtuti utinã fidem adiunxisset, quam ab interprete requirimus. At hæc libertas uel licentia potius addendi, adimendi, mutãdi, Rufinum clamant interpretem. Hanc licentiã fatetur usurpasse se in Leuiticũ, in epistolam ad Romanos, in historiã ecclesiasticam. Quod porrò opus ille tractauit unquã, quod nõ ad istũ modum cõtaminarit? Gennadius testatur quicquid Origenis uersum est, à Rufino uersum esse, exceptis ijs quæ uertit Hieronymus. At is in catalogo scriptorum nominatim recensens quæ uerterit ex Origene, nullã huius operis facit mentionẽ, quum ut ipse testatur, iuuenis uerterit quædã Origenica, opus de scriptoribus ecclesiasticis ediderit iam prouectior, uerũ quid opus his argumentis, quũ ipse Rufinus in peroratione, quam adiecit cõmentarijs in epistolam ad Romanos, profiteatur se uertisse Origenis in Genesim, Exodũ, Leuiticum, item in Iesu Naue, & in librum Iudicũ: quamuis non nesciam & illic pro Rufino suppositum Hieronymũ, sed nimis impudenter ut mox docebimus.

De Homilijs in Leuiticum.

In ea peroratione quam mox citaui, fatetur se has homilias uertisse liberius, hoc est multa quæ dicit defuisse, de suo attexuisse. Ea temeritas tolerabilior est, quum nominatim indicat quid sustulerit, quid adiecerit, quemadmodũ fecit in historia ecclesiastica, cui detraxit librũ IX. et in eius loco suas narrationes infulsit. At qui legit hoc opus & enarrationẽ epistolæ ad Romanos, incertus est, utrũ legat Origenem aut Rufinum. Hac arte uir gloriæ cupidus, putauit se reperisse uiam, qua uel inuitis omnibus tereretur manibus hominum.

De Iesu Naue.

Hic creuit bibliopolarũ audacia. In totius operis frontispicio sat habebant pro Rufino Hieronymũ supponere, reuulsa præfatione. hic affinxerunt præfationem, sed adeo frigidã adeoq; ineptam, ut nullo certiore argumẽto possit

perſuaderi,hæc ab Hieronymo nõ eſſe uerſa.Homines ſuaues exiſtimarũt neminem addubitaturũ, poſteaquam ad Chromatiũ inſcripta eſſet præfatio, ad quem interdũ ſcripſit Hieronymus. Vide uerò mihi candide lector,q̃ Hieronymianè cõpellet ſuũ Chromatiũ:& tu,inquit, ô mi ſemper uenerabilis Chromati. Quanq̃ tota præfationis ſententia talis eſt, ut cuiuis operi poſſit aptari, quod procemij genus rhetores appellãt uulgare.Ne cõmemorem quod hanc ipſam ſententiam impoſtor ex Hieronymi ſcriptis ſublectã inſulſa garrulitate dilatauit.Atq; interim Hieronymũ pariter & Chromatiũ facit ſtultum: Chromatium,qui quũ iniungat ac præcipiat,non tamen deſignat, quid, ex quo autore, quas ob cauſas uerti cupiat,tantum iubet,ut aliquid ex Græcorũ opibus donet latinis auribus, quaſi id nunquã feciſſet Hieronymus:Hieronymũ, qui nullam adferat cauſam, quur hoc opus Origenis uertendũ ſuſceperit.An non hoc uidetur eſſe ſimile ioco Terentiano, apud quẽ Pãphilus cupiens quocũq; prætextu ablegare ſeruum curioſum & garrulũ,iubet abire in portũ, & cõuenire hoſpitẽ Myconium.Seruus aũt reſpondit,nũquid uelit illi dici, an tantũ, inquit, conueniã? Ita Hieronymus reſpondere poterat Chromatio, Nihil'ne refert quid unde uertã,doctũ an indoctũ,piuman impiũ,tantum uertam? Nec in tam longa præfatione uerbũ ullum admiſcet, quod ad operis cõmendationem intelligentiãue pertineat.Omitto nunc ſolœciſmos ac ſermonis ineptias. Ait Origenẽ eas oratiunculas ex tempore declamaſſe, quaſi uir ille quẽ Athanaſius nõ ſemel appellat omnium diligẽtiſſimũ,non attẽta cogitatione præparatus ad dicendum acceſſerit,aut quaſi quicquid apud populũ dicitur, ut à notarijs excipiatur,ex tẽpore dicatur. Quàm uerò durè et obtorto, ut aiũt, collo Beſelehelis illic inſulſit mentionẽ,q̃ frigidis allegorijs interpretatur ea quæ oſtendebãtur ad templi ſtructurã, quàm belle & illud dictũ eſt, uim ſenſuũ oratio ſermonis inculti exaſperat: pro eo q̃d erat, oratio incultior facit ut minus placeant ſenſus. Tibi,inquit,reputa,pro imputa tibi ipſi. Quàm aptè q; apud hũc Hieronymus ſe facit indoctũ ad uertendũ Græca latinè. Nõ uſq; adeo ſibi diſplicuit Hieronymus, quin potius in hac parte ſtudiorũ aliquoties ſibi uindicat autoritatẽ.His adijciã q; ut Hieronymus in catalogo ſcriptorũ nullã huius operis facit mentionẽ, ita Rufinus in peroratione quã paulò antè citauimus, profitetur ſe huius libri ſequentis ludicũ interpretẽ: & quod mireris, negat ſe hic quicq; addidiſſe, aut detraxiſſe, ſed bona fide q̃d in Græcis codicib. inuenit,latinis auribus tradidiſſe.Hæc plurib.inculcare uiſum eſt,ob moroſa quorundã craſſáq; iudicia, qui nimiũ tribuunt quibuslibet titulis ac præfatiunculis.Huiuſmodi næniæ ab impoſtorib.obtrudũtur ſtudioſis, & falluntur parũ attenti, & nobis indignantur qui monendo lectoris oculos expergefacimus.

De commentarijs in Iob.

De tribus in Iob libris,mox aperiã quid ſentiã,illud ipſa res loquitur,præfationem eſſe cuiuſdã locutulei,nec docti,nec uerecũdi, niſi pudoris argumentum interpretemur,quòd nec ſuũ nomen appoſuit, nec alienũ ſuppoſuit, ſuppreſſo & illius ad quem ſcribit nomine, Tantũ ait, lecta hac præfatione perſpicuum fore quis fuerit operis interpres.Et tamen omnino uult hanc præfationem legi,priuſquã aggrediaris cõmentarios,quũ ea nihil habeat quod ad operis intelligentiã uiam muniat.Addit,ab alijs antè uerſum fuiſſe latine,ſeu,ut ille loquitur, in latinum, ſed non ſermone latino. Hic igitur ſecundus interpres addidit elegantiæ floſculos. Atqui nec huius præfationis artifex nouit latine, quæ tota nihil aliud eſt,q̃ mera miſeraq; balbuties:& qui cõmẽtarios ſcripſit, tametſi in ſuo dicendi genere facundus eſt, tamen perſpicuũ eſt, q; eloquentiã ſuam non didicerit è libris M. Tullij, ſed è ſcriptoribus eccleſiaſticis.Iam quid abſurdius illa cõparatione medici & interpretis, qua ſibi tamen mire uidetur placere.Obſecro te lector,quæ fuit illius ſeculi, uel ruditas,uel oſcitantia, quũ huiuſmodi deliramenta literatis pariter & illiteratis obtruderentur? De prologo hactenus,ex cuius ineptia primũ illud palàm eſt,librarios nobis uoluiſſe facere fucũ,nunc de opere loquar. Sunt quædam leues coniecturæ,quibus ad ductus,ſuſpicari poſſit aliquis, hos cõmentarios ex Origene uerſos, licet non ab hoc prologiſta.prima eſt,q; ex epiſtola Hieronymi ad Pammachiũ & Marcellinum,conſtat Origenem ſcripſiſſe in Iob, quanq̃ & apud Latinos aliquot ſcripſerunt in Iob.Altera eſt,q; hic teſtatur ſe ſcripſiſſe in Geneſim, in quã ſcripſit & Origenes.at is quidem non ſolus.Habet & in differendo nonnihil Origenicum, q; libenter ſubmouet literam quo locũ faciat allegoriæ: Veluti Iob dicitur ἀγχινὴς, quod Hieronymus uertit magnus, hic legit,fuit de genere optimo:negatq; illum ex bonis prognatum, & inducit nobis multas uirtutũ ſpecies unde prognatus ſit Iob,ex maioribus nimirum optimis. Atqui optimi uocabulum non refertur ad mores, ſed ad fortunã: unde & optimates dicuntur, non qui moribus ſunt laudatiſsimis,ſed qui nobilitate generis,opibus,ac dignitate præminẽt,quanq̃ nihil uetat etiam illic fuiſſe bonos aliquot. Dixi quæ uideri poſſent illi cum Origene conuenire, è quibus q̃ friuolæ ſint cõiecturæ nemo non uidet. Nunc accipe in quibus Origeni diſſimilis eſt. Omnia plena ſunt battologijs,hoc eſt eiuſdem ſententiæ repetitionibus, quarum pleræque frigidæ ſunt & ocioſæ.Quo dicendi genere delectatus eſt Fulgentius, uir alioqui diſertus. Hoc certè non eſt Origenicũ. Præterea toties repetit locum quẽ exponit,ueluti gradũ iaciens ad reliqua adijcienda:uerbi cauſa, fuit homo frequenter iterat,aliquid dicturus de homine. Hoc docendi genus nõ improbo: quo ſi quãdo utitur Origenes,moderatius ac dexterius utitur,in quo nihil ineptum aut redundans.Hic quantũ temporis abſumit, dũ perſonis affingit ſermonem,dumq; ad diabolũ facit apoſtrophas. Verum ne longius ſermonẽ traham,per me quidem ſuo quiſq; iudicio indulgeat,ego ſentio autem fuiſſe latinum,& latinè ſcripſiſſe,uirum in diuinis ſcripturis pulchrè exercitatum, & ad docendũ oratione fuſa nõ uulgariter appoſitum,ſed Arianum. Id non obſcurè deprehenditur in quo hæc ſcribit: Tria, inquit, cornua facit diabolus in typum atq; figurã trionymæ illius ſectæ,triumq; deorũ hæreſis,quæ uniuerſum orbem terræ in modum tenebrarũ repleuit,quæ patrẽ & filiũ & ſpiritum ſanctum aliquãdo ut tres colit,nonnunq; unum adorat,quemadmodũ Græcorũ lingua memorãt, Triada uel homouſion. Iſtam ergo Trinitatis ſectam & hæreſim atq; infidelitatẽ iã olim deſignãs uerſutiſſimus ille diabolus, tria cornua miſit ad Iob &c. Quod ait Trionymæ ſectæ, referri poterat ad Noetianos & Sabellianos,qui tradunt in diuinis unicã eſſe perſonam,ſed quæ tribus nominibus appelletur.Pater eſt,dum cõdit ac gignit omnia. Idem mutato nomine, carnẽ aſſumpſit, & paſſus eſt pro redemptione humani generis, uidelicet iam filius

filius. Rursus idem uenit in Apostolos iam spiritus sanctus. Verum hæc secta nunquã repleuit totum orbem terrarum. at hæc quæ sequuntur, non patiuntur ista de Sabellianis intelligi: nec enim illi profitebantur tres deos, quod nulla unquam docuit: sed hoc Ariani falso obijciebant orthodoxis, eo quod tres personas adorarent, quarum unamquamq; profitebãtur esse deum. Iam quod addit Græcorũ lingua dici Triada & homousion, in nullos alios dictũ uideri potest, q̃ in orthodoxos ab Arianis, qui in deitate negabant trinitatẽ & homousij uerbũ execrabantur: ne homœusij quidem uocabulum ferebant, quòd negabant simplicissimam dei naturam esse cõmunicabilem: & in rebus creatis nihil esse deo simile. Idem facit & alibi mentionem patris, filij, & spiritus sancti, sed ut hinc quoq; possis Arianũ agnoscere. Soli enim patri tribuit cognomen dei. Fidei summam proponẽs, hunc in modum loquitur: Omnia, inquit, gratis faciunt, si nõ in fide fecerint: sine causa agunt, nisi in agnitione unius ingeniti dei patris, & in confessione unius unigeniti filij eius domini nostri Iesu Christi, & in illuminatione spiritus sancti glorioſi ac uenerabilis paracleti &c. Vides ut soli patri addat nomen dei, & hunc solum dicat ingenitum, q̃ solus non habuerit initium: nam hoc uerbo ambiguo conabãtur simplicibus imponere: filium dominum appellat, spiritũ sanctum uenerabilem, glorioſum & paracletum. Ex his opinor satis liquet fuisse Arianum, ex quo consequitur autorem non fuisse Origenem, post cuius ætatem exorta est Arianorum secta. stilus conuenit cum cõmentarijs in Matthæum, quod opus appellant imperfectum, & Chrysostomi titulo ferebatur, quũ ex ipso opere declarauerimus eũ fuisse Arianum: in quo quum multa mutassent qui lectori uolebant obtrudere, quædam illos fefellerunt, unde proderetur Arianus. Ego suspicor autorem fuisse Maximinum episcopum, cuius extant cum beato Augustino episcopo disputationes. Nam & ille cum Augustinus urgeret argutijs dialecticis, perpetua dictione, qua ualebat, tempus eximere maluit. Fuisse latinũ imprimis ipse operis gustus indicat, Vix enim quisquam ita commode uertit Græca, ut oratio latina non sapiat alicubi suam originẽ. Interpretatur interdum Græcas uoces, sed ita ut latinum agnoscas: ueluti quum docet nos quid & qualis sit adamantus. Opus est imperfectũ, tantum enarrat limen operis, quod à Mose putat additum, & initium sermonum Iob, sed non uidetur longius prosequutus, id arguit tertij libri clausula. Nec uideo quis fuisset finis, si ad consimilem modum singula uoluisset excutere. opus est lectu dignum, atq; utinam haberet ecclesia multos tales episcopos, excepta impia opinione.

De commentarijs in tres psalmos

De hoc opere sum ancipiti sententia, uix refert Origenis ingenium ac phrasim, propius accedens ad phrasim Chrysostomi. Suspicor em̃ qui scripsit fuisse latinum, aut si uertit Rufinus, more suo quod alienum erat, fecit suum tractando, hoc est, contaminando. Nec ipse qui præfatur, profitetur se has homilias ex Origene uertisse. In peroratione quam adiecit cõmentarijs in epistolã ad Romanos, testatur se has homilias simpliciter uertisse, ut habebantur apud Græcos, nec illic exprimit nomen autoris. Sunt autem quædam durè, quædã frigidè interpretata, quædã aliena & asciticia. Durum est quod interpretatur, noli æmulari in malignantibus, noli malis præbere mali occasionẽ: quum iuxta scri

xta scripturæ cõsuetudinem potius uideatur eadem sententia repetita. Nam præpositio in addita est ex proprietate sermonis hebraici. sic in proximo uersu duplicatur sententia: quoniã sicut fœnum cito arescent, & sicut holera herbarum cito decident. Ex cõsequenti aliena sunt quæ multa congerit ex Deuteronomio & Paulo, de παραζήλου, Hic em̃ uerbo passiuo est usus μὴ παραζήλου, Quod aptius reddi poterat, noli ad inuidiam siue ad æmulationem prouocari, et noli mirari malos. Nã & hoc Græcis sonat ζηλῶμεν. Quæ uerò miramur, ea nitimur imitari. Noli inuidere, noli mirari malorum felicitatem, quoniã inanis est, et mox euanescet. sed uerè felices sunt qui spem suam fixerunt in domino. Ab hoc ueræ sunt diuitiæ, ueræ deliciæ. Diuus Hieronymus μὴ παραζήλου uertit, noli contendere, uehemẽs æmulandi studium contentionẽ appellans. Frigidũ est quod interpretatur, nõ gentem, nõ unã nationẽ ad fidem uocatã, quẽadmodum Iudaicæ genti data est lex, sed ex omnibus nationibus aliquos uocatos: quum scriptura nõ gentẽ appellet gentẽ contẽptissimã, ac ueræ religionis expertem, quemadmodum Paulus appellat nõ entia, qui iuxta mundum pro nihilo habebantur, ignobiles, egenos, humiles, illiteratos. Sunt alia consimilis farinæ, quæ non persequor, ne sim prolixior. Hæc exempli causa sat est indicasse. Iam præfatio uidetur inanibus & male cohærentibus sensiculis cõsarcinata. Primum cuius obsecro frõtis est, profiteri se uertisse è Græco, nec indicare autorem unde uerterit. Tum ita narrat has homilias à se uelut in unum corpus digestas, quasi ipse digessisset, nõ autor. Atqui id non est interpretis. Mox totum hoc opus dictionem appellat, ne quis suspicaretur nõ fuisse homilias. Suspicor enim Rufinum, aut si quis fuit alius, hæc uertisse liberius è commentario perpetuo, atq; hunc in homilias dissecuisse. Id ne quis deprehenderet, suppressit autoris nomen. Tandem metuit ne Aproniani soror irascatur ipsius operi, si id semper laboriosum intellectui suo pro asperitate sentiat quæstionũ. asperitatẽ dixit pro difficultate: et ita loquitur, quasi ipse nihil soleat scribere nõ insigniter subtile. Interim nõ excutio q̃ latinè dixerit, præstabit quod, pro præstabit ut: nec q̃ opus suũ appellat cuius se profitetur interpretem, ac perinde loquitur, quasi ipsi debeatur expositionis perspicuitas, ac non potius autori. Annectit perbellam sententiam: quia nec corpus, inquit, humanum ex solis potuisset neruis ossibusq; constare, nisi eis diuina prouidentia uel molliciem carnis intexuisset, uel blandimẽtum pinguedinis. Sentit opinor hanc expositionis facilitatem esse carnem et pinguedinẽ operis, quæstionum difficultatem esse neruos & ossa. Quanta balbuties uerborum, quanta sensus ineptia? Vix arbitror Rufinum esse tam infantem, qui si minus arte, certe natura fuit facundus. Quòd si quis contendat Rufinum non esse alienum ab ineptiendo, huic non admodum repugnabo, modo fateamur operis genium non referre Origenicam felicitatem.

De quatuor homilijs in Canticum canticorum.

Diuus Hieronymus fatetur se uertisse duas Origenis homilias in Canticũ canticorum, à commẽtario uero quem Origenes scripsit in idem Canticum, sublimitate mysteriorum, ac profunditate rerum, atq; etiam sumptuũ et laborum magnitudine fuisse deterritum quo minus aggrederetur. Inter opera uerò Hieronymi ferebatur et hic cõmentarius, quũ nec Origenis sit, nec Hieronymi

Universidad de Deusto
Biblioteca

nymi,ſed hominis Latini,pulchrè docti,ac bene diſerti.Græcũ non fuiſſe uel hinc colligas licebit, quòd in prologo citat Græcos uelut alienos: quũ apud Græcos,inquit,qui eruditi ac ſapientes uidentur.Idẽ liquet ex interpretatione amoris,charitatis,dilectionis & cupidinis.Suſpicor eſſe cuius extant libri de uocatione gentium,& commentarij in aliquot pſalmos.Quoniam autem is ob modeſtiam ſuum nomen apponere noluit,librarij præfixerunt nomen Ambroſij.Nec ſunt homiliæ quemadmodum diſtinxerunt librarij, ſed perpetuus commentarius imperfectus.Non enim exceſſit duo cantici capita.

De uiſione Eſaiæ.

Beatus Hieronymus in Catalogo ſcriptorum eccleſiaſticorũ,fatetur ſe hoc fragmentum uertiſſe ex cõmentarijs Origenis in Eſaiam:demiror autem nullam eſſe præfixã præfationem, quum uir ille ſæpenumero præfetur ubi præfatione nõ eſt opus: hoc fatebitur eſſe uerũ, qui legerit præfationes quas ſingulis libris appoſuit,quibus enarrat Eſaiam.ne in Hieremiam quidem præfatur,tametſi prologus in Ezechielem meminit ſuperioris uerſionis.Ego ſuſpicor prologos fuiſſe ſublatos ab his ad quos ſcripſerat,poſteaquam Origenis nomen factũ eſt Romanis uehemẽter inuidioſum:& ueriſimile eſt in his prologis magnifice prædicaſſe Origenis ingenium, quod idem facit in prologo quem præfixit commentarijs Origenis à ſe uerſis in Ezechielem,appellans illum ſecundum poſt Apoſtolos magiſtrum eccleſiarum.Illic & nomẽ eius ad quem ſcribit,ſublatum eſt,ne Hieronymi quidem nomen appoſitum eſt.Dubium tamen nõ eſt hanc præfationem eſſe Hieronymi,quod ex hac Rufinus obijcit Hieronymo, quod Didymum appellarit ſuum uidentem. Videntes Hebræi uocant prophetas,& Didymus oculis captus erat.

De commentarijs in Matthæum.

De commentarijs in Matthæum nihil hic dicam,quòd his adiecerim propriam præfationem.

De homilijs in Lucam.

Dubium nõ eſt quin xxxix homilias in Lucam uerterit Hieronymus, quod ipſe palam in præfatione profitetur. In Catalogo tamen ita facit huius operis mentionem,ut magis uideatur ex Didymo uertiſſe. Quum enim Origenis mentionem iamdudum reliquiſſet,poſt hunc in modum loquitur.De ſpiritu ſancto Didymi, quem in Latinum tranſtuli librum unum, in Lucam homilias trigintanouem, in Pſalmos à decimo uſq; ad decimumſextum tractatus ſeptem.Captiui monachi uitam,& cætera.Quibus ex uerbis nihil aliud intelligi poteſt, quàm haud eſſe Hieronymi hoc opus, aut ab eo uerſum ex Didymo.Hoc utrum caſu an ſtudio factum ſit neſcio.Nuſquam in homilijs Origenes tam cõciſus eſt,quàm in his.Dein quum in cæteris nihil habeatur erroris,hic multa ſunt uel ſuſpecta uel damnata.Subindicat autem hoc opus parum fuiſſe elaboratũ,ut ab Origene iuuene profectum: ſe uerò in uertendo nihil immutaſſe,ſed ut apud Græcos habebatur, tranſtuliſſe:ſimul & Origenem excuſans, & à ſeſe culpam amoliens. Ætati debetur uenia, interpreti nihil poteſt imputari,qui non profert ſua,ſed bona fide reddit aliena.Iã non difficilis eſt coniectura, quo cõſilio nomina eorum ad quos ſcripſit Hieronymus,ſublata ſint.

De ho-

De Homilijs in diuerſos.

In his conſtat quaſdã eſſe non Origenis, ſed hominis latini, reliquas à Rufino impudenter contaminatas.

De commentarijs in epiſtolam ad Romanos.

Hic librarij magnifice perfricuere frontem,& in præfatione,& in peroratione pro Rufino Hieronymũ ſupponentes, hoc eſt, uitrum pro gemma lectori obtrudere conantes,& hactenus ſané fefellerũt incautos.Nam præfatio poterat utcunq; uideri Hieronymi,ſed in peroratione quaſi ſorices ſuo ſe produnt indicio.Poſt hoc inquit ſanè uocat nos opus,quod olim quidẽ iniunctum eſt, ſed nunc à beato Gaudentio epiſcopo uehemẽtius perurgetur,Clementis ſcilicet Romani epiſcopi apoſtolorũ comitis: quorũ ut ſucceſſoribus darem cognitionem,libri à nobis in latinũ uertuntur &c.Hic locus erat eradẽdus,ſi uoluiſſent nobis perſuadere huius operis interpretẽ eſſe Hieronymũ.Cõſtat eñ tum ex Gẽnadio,tum ex ipſius Rufini præfatiõe, q̃ Rufinus uerterit Clementis recognitionũ libros,nõ Hieronymus,& ad hunc Gaudentium aliàs quoq; ſcribit Rufinus. Nihil igitur agunt librarij toties inculcãtes nomen Hieronymi, imò hæc inculcãdi ſedulitas auget ſuſpicionẽ fuci. Sic eñ ſuperius legitur, Aiunt eñ mihi:in his quæ ſcribis,quoniã plurima tui operis habẽtur, da titulum nominis,et ſcribe Hieronymi,uerbi gratia,in epiſtolã ad Romanos explanationũ libri.Sub finẽ perorationis ita loquitur. Nam Hieronymi ne putetur Clemẽs ſcribetur &c.Eſt & illud nõnihil argumẽti,quòd in gratiã Vrſatij cuius iuſſu ſuſcepit hunc laborẽ, uertit regulã Baſilij: & in gratiã Gaudẽtij cuius hic meminit,uertit Clemẽtem.Iã ut de phraſi nihil dicã,quis unq̃ obiecit Hieronymo q̃ ea quæ uertit, truncarit, auxerit,immutarit, & ex alieno opere ſuũ fecerit? Rufino peculiaris eſt iſta temeritas,cuius unicũ ſtudiũ fuiſſe uidetur omnes illuſtriũ autorum libros attrectando cõtaminare. Non pudet illũ in hac peroratione fateri, ſe homilias Origenis in Geneſim, Exodũ & maxime in Leuiticũ ſic immutaſſe,ut quæ ille ædificãdi ſtudio populariter dixit, ipſe explanandi ſpecie trãſtulerit. Argute uerò diſtinxit ædificationẽ ab explanatione, quaſi nõ et explanatio ſpectet ædificationẽ auditorum. Quæ porrò deerãt in Homilijs ab ipſo ſupplẽda? Quæſtiões,inquit,pulſatæ & relictæ. Atqui tales adhuc extant in homilijs quas uertit.Sed fac ſuppleſſe, unde ſuppleuit? ex ſuo ingenio? Nõ eſt ueriſimile, ſed ut arbitror ex tomis Origenis, in quib. tractat exactius,quæ apud populũ loquẽs diſſerebat, uel quia nolebat auditores prolixiore ſermone onerare,uel quia rudibus ac parũ attentis nolebat illa retruſiora ingerere.Quod dico,ipſe fatetur præfans in libros πϱὸ ἀϱχῶν. An protinus ibi defectus eſt,ubi aliquid poteſt addi? Cur igitur nõ ſuppleuit Origẽis ſcholia, cur ex homilijs quibus Origenes loca quædã delecta exponit fecit perpetuos cõmentarios? In ſuo q̃dq; genere plenũ eſt, in q̃ præſtitit autor q̃d propoſuit ac promiſit. Hactenus ad perorationẽ. In præfatione uerò ſic loquitur: Deſunt enim ferè apud omniũ bibliothecas, incertũ ſanè quo caſu aliquãta ex ipſo corpore uolumina &c. Quid? an ille luſtrarat omnes omnium bibliothecas? Sed cautè addidit ferè. Quòd ſi in aliquot bibliothecis nõ deerãt uolumina,cur de ſuo ſupplere maluit, q̃ ex illis adijcere? ſaltem indicaſſet ea uolumina,ut ſciremus quid eſſet Origenis,quid Rufini. Addit quod eſt omnium im-

y puden-

pudentissimum,sed totum hoc opus ad dimidiũ propè contraxisse. Quis ferat hunc,tantorũ uirorum monumenta,ac precioſas eccleſiæ diuitias pro ſua libidine detruncantem,augentem,immutantẽ? In Eccleſiaſtica hiſtoria nonum librum contaminauit,in hunc ex decimo quæ uidebantur transferens:quia minimum, inquit, habuit de rebus geſtis, in panegyricis epiſcoporũ tractatibus occupatus. Atqui quod Euſebius uir eruditiſſimus operæprecium iudicauit ſcribere,nobis operæpreciũ fuiſſet legere. Quòd ſi Rufinus habebat, aliquid de rebus ætatis ſuæ,poterat ſeparatim nulla Euſebij iniuria uel uiginti condere uolumina. Sed metuit ſibi, eoq; Coccycis in morem pullos ſuos ſupponit in nidos alienos. Nec ſui diſsimilis fuit in uertẽdis libris περὶ ἀρχῶν. Quædam ſubmouit ac pro his alia ſuppoſuit: quædã obſcurius dicta, ex alijs Origenis libris reddidit explanatiora: nec indicat quæ ſint illa quæ ſubmouit, aut quæ ſint quibus lucem addidit. Olim theatrici clamabant,contaminari non decere fabulas:multo minus decet illuſtriũ eccleſiæ doctorũ contaminari libros. Frequenter nobis inculcat, quòd iſta omnia dictarit, in hoc Originem referens. Meo iudicio etiam ſi caput ſubinde ſcabens, pluteũ cædens, & arrodens ungues adlaboraſſet,uix potuiſſet aliquid dignum eruditis auribus excudere. Et hic Gennadio laudatur abſq; exceptione,et nõ minima pars doctorũ eccleſiæ prædicatur,quum Hieronymũ & Auguſtinum tantas eccleſiæ columnas nõ ſine ſuggillatione cõmemoret. Atq; utinam extarent græca Origenis monumenta, quo Rufinicas artes poſſemus deprehendere. Debemus tamen illi, q; aliqua nobis Origenis fragmenta ſuperſunt,ſed longe plus debituri,ſi qua decuit fide rem geſſiſſet. Ex his ſatis arbitror liquere his cõmentarijs per fucum à librarijs Hieronymi nomẽ, pro Rufini præfixũ eſſe,tituli lenocinio allicientibus emptorem. Quod idem factum eſt in Symbolo. Eum enim librũ in Cypriani nomen tranſtulerunt, ſed ita multis commutatis, ut ipſa res clamitet nõ caſu,ſed de induſtria factum eſſe.

DE HIS QVAE DESIDERANTVR

POrrò iam perquirere quàm multa Origenis opera nobis interierint, quid aliud ſit, cũ ſtudioſis refricare dolorem nihil profuturũ.

Nullã enim ſcripturæ partẽ ille prætermiſit,in quã nõ ſcripſerit uel ſcholia,uel homilias,uel tomos,uel utrumque. Præter homilias ſcripſit tomos duodecim in Geneſim:præfatio citatur à Pamphilo in apologia. Nec enim cõ ſueuit præfari in homilias. Item in Iob, teſte Hieronymo in epiſtola ad Pammachium & Marcellinum:præterea in Pſalmos uſq; ad uigeſimum, è quibus Hieronymus profitetur ſe uertiſſe à tomo decimo uſq; ad decimũſextum. A Pãphilo citatur in Prouerbia Salomonis. Hieronymus præfans in xxxix homilias quas edidit in Lucam, refert illum triginta ſex tomis expoſuiſſe Matthæum, quinq; Lucam, trigintanouem Ioãnis Euangeliũ. In hunc putãt eum ſcripſiſſe adhuc Alexandriæ uerſantem. A Pamphilo citatur Origenes in epiſtolam Pauli ad Titũ,item in epiſtolã ad Hebræos: citatur tertius liber in epiſtolam ad Coloſſenſes. In tertiam Eſaiæ partem uſq; ad deſcriptionẽ quadrupedum in deſerto,ſunt tomi triginta. In Ezechielem tomi uigintiquinq;. Hæc edidit anno ſexageſimo. Reliquit libros decem στρωματέων, quorum tertiũ citat Pamphilus,& horum frequenter meminit Hieronymus.

Dera-

DE PRHASI ORIGENIS

DE RATIONE DOCENDI, ET PHRASI ORIGENIS.

QVOD Horatius ſcripſit de Græcis, id optimo iure poteſt ad Adamantium accommodari. Origeni ingeniũ,Origeni dedit ore rotundo Πνεῦμα loqui,præter Chriſtum nullius auaro. Adfuit illi mira facultas ex tempore dicendi, & in obſcuris etiam rebus magna dictionis perſpicuitas, nec deeſt breuitas, quoties id res poſtulat, certè ubiq; currit ſententia, nec ſe impedit uerbis laſſas onerantibus aures. Nuſquam cothurno attollitur, quod Hilario tribuit Hieronymus, quem ait ea de cauſa à ſimplicium fratrum lectione procul eſſe: nec aſcititijs & è longinquo petitis ornamentis extendit uolumen,quod interdum facit Hieronymus: nec ſalibus ac dicterijs riſum mouere ſtudet auditoribus, quod ſæpenumero facit Tertullianus, & hunc plus ſatis imitans Hieronymus: ſed perpetua quadam dictionis hilaritate nõ ſinit auditoribus obrepere ſomnum. Nec affectat rhetorum floſculos, argutas ſententiolas atq; epiphonemata,quæ plerunq; è declamatoria ſchola, in qua à puero uerſatus fuerat,refert Ambroſius ac Hieronymus. Nec gaudet uerbis inuſitatis remorari lectorem, ut Tertullianus. Nec crebris digreſſionibus tempus eximit, ut in tractatibus apud populum ſæpe facit Auguſtinus. Nec ſuperſtitioſus eſt in orationis ſtructura, membris, inciſis, & periodis ſententiam abſoluens, à quo non abhorret noſter Gregorius: non quòd affectarit opinor, ſed quòd his puer aſſueuiſſet. nuſquam hic occurrent ὁμοιόπτωτα & ὁμοιοτέλευτα, quibus delectatus eſt Auguſtinus. Gentium teſtimonia nuſquam adhibet, niſi quoties id res ipſa flagitat, quum nullum autorum genus non exactè tenuerit,quemadmodum diſciplinas humanas omnes,nuſquam tamen moleſta eſt oſtentatio, quæ nobis obſtrepit in quorundam ſcholaſticorum libris,in quibus tertio quoque uerſu inculcatur philoſophus, è diuinis uoluminibus raro adducuntur teſtimonia,eaq; parum feliciter:ſed totus huius ſermo ſacrorum uoluminum ſententijs undiq; ceu gemmeis emblematibus diſtinctus eſt,ſed adeò commode & in loco inſertis,ut nihilo ſecius currat oratio:dicas eſſe non aſcita, ſed ibi nata, nec aliunde quæſita,ſed ſua ſponte præſto eſſe. Nec interſecat orationis fluxum ambitioſa citandi locos diligentia. Ad quædam enim gratior eſt alluſio quàm citatio. Adde, quòd populus eo ſeculo magis agnoſcebat ſcripturæ uerba, quippe diuinorum uoluminum lectione exercitatus. Tum enim & textores & textrices domi ſacros codices habebant,quos feſtis diebus,aut quoties erat ociũ,habebant in manibus. Nec opus erat alia lingua ad horum intelligentiam præter eam qua uulgus illiteratum utebatur. Ea lectio certe hoc adferebat commodi, quòd in templis docciliores ſedebant exponenti ſcripturæ myſteria. Res ipſa clamitat, Origenem uniuerſam ſcripturam canonicam ſic memoria tenuiſſe, ut uix noſtrum quiſpiam expeditius teneat ungues digitosq; ſuos. Tantum ualet labor improbus, tantumq; habet momenti à teneris unguiculis aliquid imbibiſſe. Horatius putat dandam ueniam,ſi operi longo ſomnus obrepat. Verum Origenes præter quotidianas ad populum Homilias, tot dedit uolumina, nec uſquam ſentias illum dormitaſſe, aut delaſſatum fuiſſe. Vbiq; alacer eſt,ac uiuidus, ubiq; feruet. Amabat quæ loquebatur, & de rebus amatis etiam cum uoluptate lo-

 quimur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quimur. Hinc est illa perpetua uiri alacritas, uiresq; semper integræ.

Apparet ex homiliarum modo apud populum nūquam ultra horæ spaciū produxisse sermonē, sæpe intra semihoram absoluisse. Non ignorabat quantum esset laicorum fastidium, quorum pleriq; uix adduci poterant, ut mallent in templis audire sacerdotem de rebus cœlestibus disserentem, quàm mimum aut histrionem in theatro obscœna & animæ pestifera nugantem. Consultius itaq; iudicabat, crebro docere, quàm diu. In reprehendēdis moribus ubiq; meminit Christianæ moderationis, nusquam excandescens in tragicas exclamationes, memor se homilias profiteri, quod est familiaritatis uocabulū, non censoriæ seueritatis. Habet tamen interdum aculeorum & acrimoniæ satis, amarulentiæ nihil. Crebro quum durior est obiurgatio, suam personam annumerat his quos reprehendit. Nec traducit domesticas hominū sordes, & arcana crimina, quod facere solent quidam indocti, qui ex secretis cōfessionibus contexunt suas conciones, nō sine suggillatione sexus, status aut ordinis, uix à personis ipsis temperātes. Origenes nulla obiurgatione crebrius utitur, quàm q̄ populus rarus accederet ad audiendū uerbum dei, & illi ipsi qui adessent, oscitantes audirent, quod summa cum auiditate accipere oportuit, recte iudicans hinc esse præcipuum pietatis profectum aut defectum.

Vbi lectio prolixior est & inuolutior, ueluti quæ Moses tradit de generibus ac ritibus sacrificiorum, de exploranda lepra, de consecratione sacerdotū ac leuitarum, non prosequitur singula, ne sit auditoribus tedio: sed incredibili dexteritate quædam ita proponit, ut ex his totius argumenti summam auditor intelligat.

Aggressurus argumentū perplexum, inuolutum, & ob hoc inamœnū, miris exordijs sternit uiam auditori, ac lucem quandā ostendit, quæ persuadeat facile percipi posse, quæ uidentur impedita, ac plurimū habere tum utilitatis, tum uoluptatis, quæ uidebantur inamœna & ociosa. Ipsam historiā frequenter sic distinguit & explanat, atq; in compendium redigit, ut auditor res apud Mosen inuolutas, facillime & intelligere & meminisse ualeat. Plerunq; est inquirenti ac laboranti similis, interdū propè desperanti, ut auditoris animū ad idem inquirendi studium excitet, ac secum quodāmodo circunducat suspensum & attentum. Interdū orat ipse, petitq; auditorum precibus adiuuari, eisq; spem præbet ab ipsis sublimiora posse reperiri, si intendant animum.

Nullis utitur exordijs alienis, sed aptis ac necessarijs, festinans & in medias res auditorem rapiens.

Ordinem ferè hunc sequitur. historiā explanat dilucidè, breuiterq; quoties res postulat, mox excitat auditorē ad sēsus recōditioris allegoriæ. proximè tractat locos morales, Paulū hac in parte sequutus, qui in primis epistolarū suarū partibus differit sublimiora, quibus expeditis, descendit ad morū uitæq; institutionē. Allegorias aūt nō petit à philosophis aut hebræorū Talmud, aut Cabala, aut ex proprij capitis somnijs, sed ex ipsis scripturis, loca cū locis cōferēs. Quòd si qua allegoria uideatur auditorib. prima frōte durior, p̄mollit eā exordiolo. Nusq; diutius immoratur, q̄ opus est, ubiq; uitās tediū. Nā in locis moralibus Chrysostomus penè īmodicus est, Ac præterq; q̄d ipsa phrasis uiuida, distincta ac dilucida non sinit obrepere tediū, ipsa etiā breuitate uitat fastidiū.

In hac ta-

IN HAC TABVLA POTERIS VNO INTVITV OMNIA VIDERE QVAE IN VTROQVE TOMO

Origenicorum operum continentur, Optime Lector: hic enim non tantum capita, sed & uerba ipsa, quæ ab autore tractantur, ac in quo foliorum numero, indicantur.

IN GENESIM

Cap.1 De ortu mundi, & eorum quæ in mundo sunt Homilia 1 folio 1
Cap.6 De fabrica arcæ, & eorum quæ in ea sunt hom.2.9
Cap.17 De circumcisione Abrahæ hom.3.14
Cap.18 Visus est dominus Abrahæ cum sederet ad ostium tabernaculi sui 4.19
Cap.19 De Loth & filiabus eius 5.21
Cap.20 De Abimelech rege Philistinorum 6.24
Cap.21 De natiuitate Isaac, & quod à lacte depulsus est homilia 7 26
Cap.22 De eo quod obtulit Abrahā filium suū Isaac. 8.29
De repromissionbus sexundis ab Abraham factis 9.33
Cap.24 De Rebecca cum exisset ad aquam hauriendam, & occurrisset ei puer Abrahæ 10.35
Cap.25 De eo quod Abrahā Cetura uxorē duxit, & quod Isaac habitauit ad puteum uisionis 11.38
De conceptu Rebeccæ, & partu 12.41
Cap.26 De puteis quos fecit Isaac & repleti sunt à Phylistinis hom.13. 43
De eo quod apparuit dominus Isaac ad puteū iuramenti &c. 14.47
Ca.40.& 46 Et ascenderunt ex Aegypto, & uenerunt in terram Chanaan, ad Iacob patrem suum 15.49
Cap.47 Et acquisiuit Ioseph omnem terram Aegyptiorum Pharaoni &c. 16.52
Cap.49 De benedictionibus Patriarcharum 17.56

IN EXODVM

Cap.1 Erant autem omnes animæ de Iacob septuaginta quinq; 1.61
De obstetricibus 2.65
Cap.4 Ego aūt gracili uoce sum, & tardus lingua 3.68
Cap.7 De decē plagis quib. percussa est Aegyptus 4.72
Ca.12.13.14 De profectiōe filiorū Israel de terra Aegypti 5.77
Cap.15 De cantico quod cantauit Moyses cū populo: & Maria, cum mulieribus 6.80
De amaritudine aquæ merrhæ 7.85
Cap.17.18 De siti populi in Raphidin, & de bello Amalechitarū, & de præsentia Iethro 11.103
Cap.20 De initio Decalogi 8.90
Cap.21 De muliere prægnante, quæ duobus uiris litigantib. abortiuerit 10.100
Cap.25 De ijs quæ offeruntur ad tabernaculum 13.109
C.26.27.28 De tabernaculo 9.95
De ultu Moysi glorificato, & uelamine quod ponebat in facie sua 12.196 Cap.34

IN LEVITICVM

Vocauit dominus Moysen, & locutus est illi de tabernaculo &c. 1.114 Cap.1
De sacrificiorum ritu 2.117 Cap.1 & 2
Si autem anima peccauerit, & odierit uocem iuramenti, & hic testis sit &c. 3.121 Cap.3
Si peccauerit anima, & præterierit præcepta domini &c. 4.128 Cap.6
Hæc lex peccati, in loco quo iugulabuntur holocausta, occident &c. 6.134 Cap.7
De indumentis pontificis, & sacerdotum 6.144 Cap.8
De eo quod mandatum est Aaron & filijs, ut uinū & siceram non bibant 7.149 Cap.10
Mulier quæcunq; conceperit semen, & pepererit masculum immunda erit septem diebus 8.157 Cap.12.& 13
De sacrificijs repropitiationis, & duobus hircis 9.165 Cap.16
De Iciunio quod in die propitiationis fit 10.174
Sancti estote quia & ego sanctus sum dominus deus uester 11.176 Cap.20
De magno sacerdote 12.180 Cap.21
De diebus festis, lucerna, & candelabro &c. 13.184 Cap.23
De filio mulieris Israelitidis, & Aegyptij patris homilia 14. 189 Cap.24
De uenditionibus domorū, & redemptionibus 15.192 Cap.25
De benedictionibus Leuitici 16.194 Cap.26

IN NVMEROS

Et locutus est dominus ad Moysen in deserto Sina 1.200 Cap.1
De ordine & collocatione castrorum 2.203 Cap.2
Ego assumpsi leuitas de medio filiorum Israel 3.205 Cap.3
Viginti duo milia numero inuentos esse Leuitas 4.207
Nolite exterminare de tribu sua plebem Caath. homilia 5. 209 Cap.4
Exijt Moyses ad populum &c. 6.212 Cap.11
De Aethiopissa, & Mariæ lepra 7.214 Cap.12
De ijs quæ ab exploratoribus renūtiātur, & de indignatione domini 8.219 Cap.13.& 14
De Batillis Chore, seditione populi, & de uirga Aaron quæ germinauit 9.221 Cap.16.& 17
Et dixit dominus ad Aaron, tu & filij tui, & domus patris tui tecum sumetis peccata 10.227 Cap.18
De primitijs offerendis 11.230

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap.21 De puteo,& cantico eius 12.238
Cap.22 De Balaam & Asina eius 13.244
Cap.23 De Balaam rursum 14.249
Cap.24 De prophetia Balaam 15.253
De prophetia alia Balaam 16.256
De eiusdem tertia prophetia 17.263
De eiusdem quarta prophetia 18.268
De quinta eiusdem uisione 19.272
Cap.25 De eo qui fornicatus est in Madianitide, & quod consecratus est populus Beelphegor 20.276
Ca.21.& 26 De eo quod secundo populus numeratus est 21.282
Cap.27 De filiabus Salphaat,& de successione Moysi 22.284
Cap.28 Munera mea,data mea, &c. Et de diuersitate festiuitatum 23.287
Ca.28.29.30 De sacrificijs,& de uotis 24.292
Cap.31 De ultione,quæ in Madianitis facta est 25.296
De summa numeri filiorum Israel 26.300
Cap.33 De mansionibus filiorum Israel 27.305
Cap.34 Terræ sanctæ descriptio,termini & fines 28.315

IN LIBRVM IESV NAVE

Cap.1 Moyses seruus meus mortuus est hom.1.318
De eodem 2.321
Cap.2 De tribu Ruben,& Gad,& semitribu Manasse,& nouem & semis tribubus 3.322
Cap.3 De eo quod Iordanē transit arca testamenti domini cum sacerdotibus & Leuitis & populo 4.325
Cap.4.& 5 De duabus & semis tribubus,quæ trāsierunt Iordanem: De Iesu exaltato,& populo circunciso 5.327
Cap.5 De pascha in Galgala facto,de fructibus terræ palmarū, & de principe uirtutum militiæ 6.330
Cap.6 De Hiericho capta, & Raab saluata,& de eo qui furatus est ex anathemate &c. 7.332
Cap.8 De Hay euersione,de ligno gemino, & regno eius &c. homilia 8 336
Cap.8.& 9 De altari quod ædificauit Iesus, et quomodo legerit Deuteronomium in auribus totius populi 9.339
Cap.9 De dolo Gabaonitarum dicentiū,Audiuimus quanta fecit dominus uobiscum &c. 10.344
De auxilijs,quibus iuuit Gabaonitas 11.345
Bella Iesu spiritaliter exposita 12.347
Cap.10 De Lachis,Lebna,& Chebron ciuitatibus, quas recepe runt filij Israel 13.348
Cap.11 De Iabin rege Asor,& cæteris regibus, qui congregati sunt aduersum Israel 14.350
Et fecit Iesus sicut præceperat ei dominus 15.352
Cap.13 Et Iesus erat senior,& prouectus in diebus suis 16.357
Interea Leuitis,neque Moyses hæreditatem dedit homilia 17 359
Cap.14 De initio diuisionis terræ,quæ diuisa est ab Iesu, & quo modo accessit ad Iesum Caleph, & petijt ab eo Hebron 18.361
De finibus hæreditatis tribus Iudæ 19.362
Cap.15 De difficultate intelligentiæ, & de Caleph quomodo accepit Hebron 20.363
De filijs Iuda qui non potuerunt disperdere Iebusæos de Hierusalem 21.367
De tribu Effrem,& de Chananæis 22.368 Cap.16
De ratione sortium,ubi septem tribus capiunt hæreditatem 23.370 Cap.18
De Amorrhæis quomodo habitauerunt cum Effrem,et de Iesu,qui accepit ciuitatē à filijs Israel 24.372 Cap.19
De ciuitatibus, quæ datæ sunt Leuitis, & sortibus eorum 25.374 Cap.21
De eo quod sepultæ sunt petrinæ macheræ, & de ara, quam extruxerūt duæ & semis tribus, quæ sunt trās Iordanem 26.375 Cap.22

IN LIB. IVDICVM

Et seruiuit populus domino omnibus diebus Iesu, & senioru̇m,qui uiderunt omnia opera domini magna quæ fecit cum Israel 1.377 Cap.2
Et defunctus est Iesus filius Naue 2.380
Quomodo traditi sunt filij Israel in manus inimicorum, & de Gothoniele,& Aioth 3.383 Cap.2.& 3
De Semegad,Iabin,Sisara,& reliquis iudicibus homilia 4. 386 Cap.3.& 4
De Debbora,Barach,Iahel,& Sisara 5.387
De Cantico Debboræ 6.390 Cap.5
De eo quod translati filij Israel in manus Madian homilia 7 392 Cap.6
De filijs Orientis & Gedeon ex parte 8.394
De prælio,quod Gedeon cum trecentis uiris electis gessit 9.396 Cap.7

IN LIBRVM REGVM I.

De Helcana, & Fenenna, & Anna, & Samuele, Heli,Ofni,& Finees hom.unica 399 Cap.1.& 2

IN IOB

Liber primus 408
Liber secundus 452
Liber tertius 479

IN PSALMOS

Noli æmulari in malignantibus 1.494 Psal.36
Subditus esto domino,& ora eum 2.499
Gladium euaginauerunt peccatores 3.503
Apud dominum gressus hominis diriguntur 4.511
Os iusti meditabitur sapientiam 5.516
Domine ne in furore tuo 1.521 Psal.37
Amici mei & proximi mei aduersum me appropinquauerunt 2.527
Dixi custodiam uias meas 1.531 Psal.38
Veruntamen in imagine pertransit homo 2.536

IN CANTICVM CANTICORVM

Osculetur me osculo oris sui 1.541 Cap.1
Nardus mea dedit odorem suum 2.546
Prologus

Prologus in Canticum canticorum 553
Cap.1 Osculetur me osculo oris sui 1.564
Nigra sum & formosa filiæ Hierusalem 2.574
Cap.2 Ecce es speciosa proxima mea, oculi tui columbarum homilia 3 597
Ecce hyems transiit, pluuia abijt, & recessit sibi,flores &c. 4.616

IN ESAIAM

Cap.6 Et factum est in anno quo mortuus est Ozias rex uidi dominum sedentem &c. 1.623
De uisione Dei & Seraphim 4.629
Quis eleuauit ab oriente iustitiam 5.631
Quem mittam,& quis ibit &c. 6.633
Cap.6 & 7 Et audiui uocem domini dicentis,quem mittam, & quis ibit ad populum istum 9.642
Cap.7 Ecce uirgo in utero concipiet &c. 2.626
Cap.8 Da sapienti occasionem 7.638
Cap.11 De septem mulieribus 3.628
Cap.13 Vlulate sculptilia in Hierusalem, & in Samaria homilia 8 641

IN HIEREMIAM

Cap.1 Factus est sermo domini ad eum 1.643
Cap.2 Fugite de medio Babylonis 2.649
Quomodo conuersa es in amaritudinem uitis alienæ homimilia 13 689
Cap.3 Et dixit dominus ad me in diebus Iosiæ regis homilia 14 690
Cap.5 Quomodo confractus est & contritus malleus uniuersæ terræ 3.653
Cap.10 Qui facit terram in fortitudine sua 5.661
Cap.11 Sermo qui factus est ad Hieremiam à domino dicens: Audi uerba testamenti huius 6.664
Cap.12 & 13 Exterminata est exterminio omnis terra 7.666
Cap.12 Notum fac mihi domine,& cognoscam 8.668
Cap.13 Omnis uter implebitur uino 9.671
Cap.13 & 14 Quis parcet super te Hierusalem? aut quis contristabitur super te? 10.677
Cap.15 Heu mihi ego mater 11.678
Cap.16 Ecce ego mitto piscatores multos dicit dominus homilia 12 685
Cap.17 Clamauit perdix, congregauit quæ non peperit,faciens diuitias suas non cum iudicio &c. 4.658

IN EZECHIELEM

Cap.1 Factum est in trigesimo anno, in quarto mense in quinta mensis,& ego eram in medio captiuitatis secus flumen Chobar 1.693
Cap.13 Fili hominis propheta super prophetas Israel, qui prophetant de corde suo 2.701
Fili hominis obfirma faciem tuam super filias populi tui,quæ prophetant de corde suo 3.704
Cap.14 Terra cum peccauerit mihi ut præuaricetur præuaricans, extendens manum meam super eam homilia 4 708
De quatuor ultionibus pessimis inductis super terram Cap.14 & 15
peccatricem 5.714
Fili hominis quid fiet ligno uitis ibidem Cap.15
Fili hominis notas fac Hierusalem abominationes suas Cap.16
homilia 6 717
Sumens de uestimentis meis fecisti tibi excelsa hincinde consuta 7.722
In quo cūstituam cor tuum,ait dominus deus, cum facias tu hæc omnia opera meretricis procacis 8.726
Ergo & tu confundere & porta ignominiam tuam homilia 10 732
Mater uestra Cethea,& pater Amorrhæus 9.728 Cap.17
Fili hominis propone ænigma & dic parabolam ad domum Israel,& dices: Aquila magnarum alarum &c. homilia 11 735
Fili hominis dic ad domum exasperantem, nescitis quid ista significent 12.739
Fili hominis leua planctum super regem Tyri, & pone Cap.27
faciem tuam contra Sidonem 13.742
Porta hæc clausa erit non aperietur, & nemo pertransibit,quia dominus deus transibit per eam homilia 14 746 Cap.44

LIB. I PERI ARCHON, seu De principijs.

Procemium Origenis 749
De deo 751 Cap.1
De Christo 754 Cap.2
De Spiritu sancto 760 Cap.3
De diminutione uel lapsu 764 Cap.4
De rationabilibus naturis ibidem Cap.5
De fine uel consummatione 767 Cap.6
De incorporeis & corporeis 770 Cap.7
De Angelis 772 Cap.8

LIB. II. PERI ARCHON, seu De principijs.

De Mundi initio & fine 774 Cap.1
De perpetuitate corporeæ naturæ 776 Cap.2
De initio Mundi & causis eius ibid. Cap.3
Quod unus est Deus legis & prophetarum, & domini Iesu Christi pater 780 Cap.4
De iusto & bono 783 Cap.5
De incarnatione Christi 786 Cap.6
De sancto spiritu 789 Cap.7
De Anima 790 Cap.8
De Mundo 793 Cap.9
De resurrectione & iudicio 796 Cap.10
De igne inferni & pœnis eiusdem 798 Cap.11
De repromissionibus 799 Cap.12

LIB. III. PERI ARCHON, seu De principijs.

Præfatio Rufini 802
De libertate arbitrij 803 Cap.1

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap.2 De contrarijs potestatibus 815
Cap.3 De triplici sapientia 820
Cap.4 De humanis tentationibus 822
Cap.5 Quod mundus ex tempore cœperit 825
Cap.6 De consummatione mundi 828

LIB. IIII. PERI ARCHON, seu De principijs.

Cap.1 QVod scripturæ diuinitus inspiratæ sint 831
Cap.2 Quod multi spiritaliter non intelligentes scripturas, & male intelligentes in hæreses declinarũt 834
Cap.ult. Anacephalæosis de patre, & filio & spiritu sancto, & cæteris quæ superius dicta sunt 844
LAMENTVM falso ab in docto quopiam Origeni adscriptum 849
IN Apologeticũ Sancti Pamphyli martyris pro Origene Rufini Præfatio ad Macarium 852
APOLOGETICVS Pamphili martyris pro Origene, Rufino interp. Qua expositione fidei usus sit Origenes 853
De Deo patre omnipotenti quid dixerit Orig. 860
De Deitate filij Dei 861
Dei filium coæternum esse patri ibidem
Generationem filij dei extra ullum initium esse 862
Dei filium coæternũ atq; inseparabilẽ esse à patre ibid.
De spiritu sancto 863
Spiritus sancti inconuertibilitatem eandem esse quæ Patris & filij ibid.
Spiritum sanctum non esse creaturam ibid.
Trinitatem esse coæqualem ibid.
Trinitatis cognitionem unam & eandem esse, nec ulli creaturæ communem 864
De incarnatone filij Dei 865
Filium dei ex patre natum, eidemq; consubstantialem esse, alienum uerò à substantijs creaturarum 867
Filium dei non esse natum per prolationem secundum Valentinum 868
Christum non purum hominẽ esse, sed & Deũ & hominem ibid.
Christum filium dei unum esse 870
De Resurrectione quid senserit 872
De pœnis peccatorum 875
De anima quid senserit Origen. 876
DE Adulteratione librorum Origenis Rufino autore 879

IN TOMO SECVNDO

IN MATTHAEVM

Cap.1 CVm esset disponsata mater Iesu Maria Ioseph &c. 499
Cap.2 Angelus domini apparuit in somnis Ioseph, dicens, Surge &c. 509
Cap.6 Cum ieiunatis nolite fieri sicut hypocritæ tristes 513
Cap.8 Et ecce leprosus ueniens adorabat eum dicens 515
Ascendente Iesu in nauiculam secuti sunt eum discipuli eius 519
Tunc dimißis turbis uenit in domum suam 3 Cap.13
De parabola thesauri in agro absconsi 4
Audiuit Herodes tetrarcha famam Iesu, & dixit pueris suis 14 Cap.14
Tunc accedunt ad eum è Hierosolymis pharisæi, & scribæ dicentes 22 Cap.15
De Chnanæa 29
De turbis sanatis 31
De septem panibus 32
Egressus Iesus secesßit in partes Tyri, & Sidonis 522
Et accedentes Sadducæi, ac Pharisæi tentantes postulabant ab eo, ut signum de cœlo uiderent 33 Cap.16
De fermento Pharisæorum 35
De eo quod dominus in Cæsarea percontatus est quem ipsum dicerent esse homines tract. 1 37
Si quis uult uenire post me abneget semetipsum tr. 2. 45
Assumpsit Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem eius in montem excelsum tract. 3. 48 Cap.17
Descendente Iesu de monte accesßit ad eum homo, eius genibus prouolutus dicens, Domine &c. tra. 4 55
Accesserunt ad Iesum dicipuli dicentes: Quis putas maior est in regno cœlorum 5.59 Cap.18
Si peccauerit in te frater tuus, uade & corripe eum &c. 6.67
Simile est regnum cœlorum homini regi, qui uoluit rationem ponere cum seruis suis 7.70
Interrogauit Iesum unus de turba dicẽs, Magister bone, quid boni faciam, ut habeam uitam æternam 8.80 Cap.19
Dixit Simon Petrus ad Iesum, ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te 9.85
Simile est regnum cœlorum homini patrisfamiliâs, qui exijt primo mane conducere operarios in uineam suam 10.90 Cap.20
Ascendens Iesus Hierosolymam, accepit duodecim discipulos suos seorsim, & dixit eis: Ecce &c. 11.94
Accesßit ad Iesum mater filiorum Zebedæi cum duobus filijs suis adorans & petens aliquid ab eo 12.96
Egredientibus illis ab Hierico secutæ sunt eum turbæ multæ 13.99
Cum appropinquassent Hierosolymis, & uenissent Bethphage ad montem Oliueti &c. 14.101 Cap.21
Cum intrasset Iesus Hierosolymam commota est uniuersa ciuitas, dicens: Quis est hic &c. 15.104
Abijt Iesus foras extra Ciuitatem in Bethaniam, & mansit ibi 16.107
Accesserunt ad eum principes sacerdotum, & seniores populi dicẽtes: In qua potestate hæc facis &c. 17.109
Homo quidam habuit duos filios, & accedens ad primum dixit &c. 18.111
Homo erat paterfamiliâs, qui plantauit uineam &c. tract. 19 ibid
Simile est regnum cœlorum homini regi qui fecit nuptias filio suo 20.117 Cap.22
Abierunt Pharisæi, & consilium acceperunt, ut eum caperent in sermone, & mittunt discipulos suos &c. tract. 21 121
Accesserunt ad Iesum Sadducæi qui dicunt non esse resurrectionem tr. 22. 123
Audientes autem pharisæi, quod silentium imposuisset Iesus Sadducæis conuenerunt in unum, & interrogauit unus ex eis tentans eum. Magister quod est maius mandatum in lege 23.127
Cap.23 Loquutus est Iesus ad turbas, & ad discipulos suos dicens: Super cathedram Moysi sederunt scribæ & pharisæi &c. 24.133
Væ uobis scribæ & pharisei hypocritæ, quia clauditis regnum cœlorum ante homines 25.137
Væ uobis scribæ, & pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulchra prophetarum 26.144
Cap.24 Egressus de templo Iesus ibat, & accesserunt ad eum discipuli eius, ut ostenderent ei structuras templi 27.149
Audietis autem prælia, & opiniones præliorum, uidete ne terreamini 28.153
Cum uideritis abominationem desolationis, quod scriptum est per Danielem prophetam 29.159
Sicut fulgur exit ab oriente, & apparet usque ab occidentem, ita erit & aduentus filij hominis 30.166
Vigilate quia nescitis quæ hora dominus uester ueniet tract. 31 180
Cap.25 Simile est regnum cœlorum decem uirginibus, quæ accipientes lampades suas &c. 32.184
Homo quidam peregre proficiscens uocauit seruos suos, & tradidit eis bona sua 33.186
Cum uenerit filius hominis in gloria sua, & omnes angeli cum eo, tunc sedebit super sedem &c. tract. 34. 191 525
Cap.26 Scitis quia post biduum pascha fiet, & filius hominis tradetur ad crucifigendum 35.195

IN LVCAM

PRoœmium hom. 1 241
Cap.1 Erant autem iusti ambo in conspectu dei, ambulantes in omnibus mandatis &c. 2.243
Apparuit ei angelus domini stans à dextris altaris incensi 3.244
Ne timeas Zacharia 4.245
De eo quod Zacharias obmutuit 5.246
Cum autem concepisset Elizabet abscondebat se homilia 6 246
Exurgens autem Maria cum festinatione uenit in montana 7.248
Magnificat anima mea dominum 8.249
Manebat cum ea mensibus tribus 9.250
Plenus spiritu sancto prophetauit 10.351
Cap.1 & 2 Puer autem crescebat & confortabatur spiritu homilia 11 252
Cap.2 De eo quod scriptum est angelum de cœlo ortum Christi nunciasse pastoribus 12.253
Et facta est multitudo exercitus cœlestis 13.254
Cum autem impleti essent dies circuncisionis homilia 14 256
De Simeone, quod in spiritu ad templum uenerit homilia 15 258
Erant pater eius & mater mirantes super his quæ dicebantur de eo 16.259
De eodem 17.260
Puer autem crescebat, & confortabatur 18.262
De eodem 19.262
Quid est quod quærebatis me 20.264
Quintodecimo anno Tiberij Cæsaris, præside Iudeæ homilia 21 266 Cap.3
Omnis uallis implebitur, omnis mons & collis humiliabitur 22.267
Ecce securis ad radices arboris posita est homilia 23 pag. 260
Ego quidem baptizo uos aqua 24.270
De suspitione, quam habuit populus de Ioanne ne ipse esset Christus 25.271
Cuius uentilabrum in manu, & mundabit aream suam homilia 26 272
Multa quidem & alia exhortans annunciabat homilia 27 273
De genealogia seruatoris 28.274
Iesus autem plenus spiritu reuersus est 29.275 Cap.4
De tentatione Christi secunda 30.276
De tertia Christi tentatione 31.277
Reuersus est Iesus in uirtute spiritus 32.278
Vtiq; dicitis mihi parabolam istam, medice cura teipsum homi.33 279
Qui uoluerit animam suam saluare &c. 36.285 Cap.9
Magister quid faciendo uitam æternam poßidebo homilia 34 280 Cap.10
Quando uadis cum aduersario tuo in uia &c. homilia 35 282 Cap.12
De eo quod à discipulis pullus asinæ solutus sit homilia 27 285 Cap.19
Cum appropinquasset uidit ciuitatem, & fleuit super illam 38.286
De quæstione Sadducæorum super muliere quæ habuit septem uiros, & rursus de denario, quem sibi iußit ostendi saluator 38.287 Cap.20

IN IOANNEM

PRæfatio tomo 1.289
In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deum 501 Cap.1
Et uerbum erat apud deum 2.311
Quod factum est in ipso uita erat &c. 3.319
Et lux in tenebris lucet &c. 4.326
Fuit homo missus à deo, nomen illi Ioannes tomo 5 fol. 326
Hic uenit in testimonium, ut testificaretur 328
Tomi sexti præfatio 331
Et hoc est testimonium Ioannis to.6.332
Tunc miserunt Iudæi ab Hierosolymis sacerdotes ad Ioannem 7.336
Es tu Pheta ille? & respondit non 339
Tu quis es, ut responsum demus his qui miserunt nos

Universidad de Deusto
Biblioteca

nos 340
Ego uox clamantis in deserto &c. 342
Ego quidem baptizo uos in aqua: in medio autem uestrum stat 8.346
Hæc in Bethabara facta sunt trans Iordanem 350
Postero die uidit Ioannes Iesum uenientem ad se tomo 9 354
Cap.2 Postea descendit Capharnaum ipse & mater eius, & fratres eius &c. 10.359
Ascendit Hierosolymam Iesus, & reperit in templo eos qui uendebant &c. 11.369
Quod signum ostendis nobis quòd ista facias: Destruite templum hoc &c. to.12 376
At ille dicebat de templo corporis sui 379
Cum esset Hierosolymis in festo multi crediderunt in nomine eius 382
Tomi 13 præfatio 384
Cap.4 Omnis qui biberit ex aqua hac, sitiet iterum: qui autem biberit &c. 13.384
Num tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis hunc puteum 389
Vos adoratis quod nescitis: nos adoramus quod scimus to.14 390
Venit hora, & nunc est quando ueri adoratores adorabunt patrem spiritu 391
Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, spiritu & ueritate adorare oportet ibid.
Scio Messiam uenturum qui dicitur Christus 394
Dicit illi Iesus, ego sum qui loquor tecum 395
Reliquit mulier hydriam suam 395
Rogabant eum discipuli, dicentes, Rabbi comede tomo 15 397
Ego cibum habeo comedere, quem uos nescitis ibidem
Num aliquis attulit illi aliquid ad edendum 398
Nónne uos dicitis quod adhuc quatuor menses sunt, & messis uenit? 15.401
Qui seminat mercedem accipit, & congregat fructum in uitam æternam 16.402
Qui seminat simul gaudeat & qui metit 405
Alius est qui seminat, & alius qui metit 406
Misi uos ad metendum quod non laborastis ibidem
Ex urbe autem illa multi Samaritanorum crediderunt to.17 407
Samaritani rogabant eum ut apud eos maneret, & mansit illic duos dies 408
Mulieri dicebant: Non propter tuam loquebam credimus ibid.
Iesus testatus est prophetam in patria honorem non habere 409
Receperunt eum Galilæi, ut qui uidissent quæ Iesus fecisset Hierosolymis 410
Venit rursus Canam Galilææ ubi fecerat ex aqua uinum 411
Erat quidam regulus cuius filius infirmabatur Capharnaum 18.412
Videte hominem qui dixit mihi omnia quæcunque feci 415
Cap.8 Neq; me scitis, neq; patrem meum scitis 19.416
Hæc loquutus est in Gazophilatio docens in templo 419
Ego uado, & quæretis me, & in peccato uestro moremini 421
Nunquid seipsum interfecturus est &c. 423
Vos ex infernis estis ego è supernis 426
Nisi crediderit is, moriemini in peccatis uestris 428
Scio quod Abrahæ semen estis, sed quæritis me interficere 20.429
Ego quæ uidi apud patrem meum loquor 21.432
Nos ex stupro non sumus nati, unum patrem habemus deum 22.432
Si deus pater uester esset diligeretis me 438
Vos ex illo patre diabolo estis &c. 23.440
Ille homicida fuit ab initio, & in ueritate non stetit tomo 24 444
Ego autem quia ueritatem dico non creditis mihi tomo 25 447
Qui ex deo est, uerba dei audit 448
Nónne bene dicimus nos quod Samaritanus es, & dæmonium habes 26.450
Ego dæmonium non habeo 451
Si quis sermonem meum seruauerit mortem non uidebit 27.453
Abraham mortus est & prophetæ, & tu dicis si quis &c, 455
Tomi 28 præfatio 457
Dicit Iesus, Tollite lapidem 28.458 Cap.11
Pater gratias ago quoniam audisti me 460
Clamauit: Lazare ueni foras. Et prodijt qui mortuus fuerat 29.461
Abierunt ad Pharisæos, & dixerunt illis quæ fecisset Iesus 463
Collegerunt pontifices & pharisæi concilium &c. pag. 664
Caiphas prophetauit quòd Iesus esset moriturus tomo 30 465
Hoc à semetipso non dixit 469
Ab illo die consultauerunt ut interficerent Iesum tomo 31 470
Iesus iam non propalam ambulabat inter Iudæos, quia quærebant eum comprehendere 471
Instabat pascha Iudæorum, & ascenderunt multi Hierosoly. &c. 472
Dederant pharisæi & pontifices mandatum ut si quis &c. 473
Tomi 32 præfatio 474
Lauit pedes discipulorum Iesus 32.474 Cap.13
Non lauabis mihi pedes in æternum 477
Quod facio tu nescis modo, scies autem post ea 479
Debetis inuicem alij, aliorum lauare pedes 481
Non est seruus maior domino suo: Ego scio quos elegerim 483
Dico uobis nunc, ut cum factum fuerit credatis quia ego sum 484
Qui recipit quemcunque misero, me recipit 486
Amen dico uobis quod unus ex uobis me proditurus est 487

Aspiciebant

Aspiciebant se inuicem discipuli dubitantes de quónam diceret 488
Recubuit unus super pectus Iesu, & dixit ei: Domine quis est qui tradet te? 490
Ingressus Satanas in Iudam, dicit illi Iesus quod facis, fac ocyus 492
Nunc glorificatus est filius hominis, & deus glorificatus est per eum 494
Filioli adhuc paulisper uobiscum sum. Quæretis me &c. 496
Amen dico uobis, plorabitis uos & lamẽtabimini 497
Cap.18 Iudas cum accepisset cohortem &c. 31.471
Cap.20 Maria stabat ad monumentum foris plorans 528
Cap.21 Conuersus Petrus uidit discipulum quam diligebat Iesus sequentem, qui & recubuit &c. 32.491

HOMIL.

De Epiphania domini 524
In Epistolã Pauli ad Romanos libri decẽ Præfatio 534

LIBER I

Cap.1 Paulus seruus Iesu Christi uocatus apost. &c. 536

LIBER II

Cap.2 Scimus autem quoniam iudicium dei est secundum ueritatem in eos qui talia agunt 550
Cap.3 Quid ergo amplius Iudæo? aut quæ utilitas circumcisionis? Multum per omnem modum. Primum quia &c. 570

LIBER III

Si autem iniquitas nostra dei iustitiam commendat, quid dicemus? Nunquid iniquus deus qui infert iram? 575

LIBER IIII

Cap.4 Quid ergo dicemus inuenisse Abraham patrẽ nostrum secundum carnem? Si enim Abrahã ex operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non apud deum 594
Cap.5 Iustificati igitur ex fide pacẽ habemus ad deum per dominum nostrum Iesum Christum, per quem accessum habemus, &c. 608

LIBER V

Propterea sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & sic in omnes homines mors pertransiit 616
Cap.6 Quid ergo dicemus? Permanebimus in peccato ut gratia abundet? Absit 631

LIBER VI

Non ergo regnet peccatum in uestro mortali corpore, ut obediatis cõcupiscentijs eius, neq; exhibeatis membra uestra arma iniquitatis peccato, sed exhibete &c. 640
An ignoratis fratres (sciẽtibus enim legem loquor) quia lex dominatur in homine quanto tẽpore uiuit? 647 Cap.7
Nihil ergo damnationis est his, qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem ambulant 655 Cap.8

LIBER VII

Quicunq; enim spiritu dei aguntur, ij filij sunt dei: Nõ enim accepistis iterum seruitutis spiritum in timore 660
Veritatem dico in Christo, non mentior, testimoniũ mihi perhibente conscientia mea in spiritu sancto: quoniam &c. 675 Cap.9

LIBER VIII

Fratres uoluntas quidem cordis mei, & obsecratio apud deum fit pro illis in salutem 685 Cap.10
Dico igitur: Nũquid repulit deus plebẽ suã? Absit. 692 Cap.11

LIBER IX

Obsecro itaq; uos fratres per misericordiam dei ut exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentem, sanctam, deo placentem, rationabile obsequium uestrum 704 Cap.12
Omnis anima potestatibus sublimioribꝰ subdita sit: Non enim potestas est nisi à Deo 714 Cap.13
Infirmum autem in fide assumite non in disceptationibus cogitationum, alius enim credit manducare se omnia, &c. 718 Cap.14

LIBER X

Non ergo blasphemetur bonum nomen: Nõ enim regnum dei est esca & potus, sed iustitia & pax & gaudium in spiritu sancto 725
Debemus autem nos firmiores imbecillitates infirmorũ sustinere, & non nobis placere 728 Cap.15
Commendo autem uobis Phœben sororem nostrã, quæ est in ministerio ecclesiæ, quæ est Cenchris 737 Cap.16
Peroratio translatoris 744

CONTRA CELSVM LIB. VIII, Sigismundo Gelenio interprete.

Procemium Origenis in libros cõtra Celsum 745
Respondet ijs quæ Celsus Christianæ obijcit religioni, tanquam seditiosæ, & politiam spernenti 749 Lib.I
Occurrit ad omnia quæ à Celso ficta Iudæi persona ex ueteri testamento contra Christianam religionẽ obijcit 771 Lib.II

Ea cona-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lib.III Ea conatur impugnare quæ Celsus ex se promere uidetur 899
Lib.IIII Gentiltum scripta,quibus suam sententiam Celsus confirmat,simul cum ipsius Celsi rationibus labefactare,ac rursus ueram pietatem sacrarum literarum auxilio erigere studet 823
Lib.V Ea confutat quæ Celsus tanquam uerisimilia cõtra Christiana dogmata profert 858
Lib.VI In hoc fermè totus est Origenes ut Christianæ religionis mysteria, & ritus nullo modo ab ethnicorum erroribus demanasse concludat: idq; aduersus impiè derident Celsum, & fabulis res Christianorum seriàs conferentem 879
Lib.VII Celso calumnianti nihil ad Christum prophetarum oracula pertinere,respondet:simul ac asserenti nulli præterquam Iudæorum Deo illa competere 907
Lib.VIII Pergit eadem ratione Celsi dictis & calumnijs respondere 930

CONTRA MARCIONISTAS DIALOgi III. Laurentio Humfrido interp.

Argumentum Origenis generale in dialogos contra Marcion. 954
Argumentum & partitio primi dialogi. 955
Contra tria Megetij Marcionistæ principia, & de recta in unum deum fide 955 Dial.I
Argumentum secundi dialogi 967
Contra duo Marci principia. Vnum esse deum ueteris et noui testamenti Christi patrem: consensum legis ac euangelij confirmat 968 Dial.II
Argumentum dialogi tertij 975
Vnde diabolus & mala oriantur 976 Dial.III
De Christo homine uerò incarnato, & ex Maria nato 985 Cap.1
De resurrectione mortuorum doctrina 972 Cap.3

FINIS.

INDEX II. LOCORVM SACRAE SCRIPTVRAE, PASsim ex Origene excerptorum, quæ ab ipso obiter citantur & explicantur, ordine Biblico.

Cap.1 IN principio fecit deus cœlum & terram to.1.lib.2 peri archon. 793
Spiritus domini ferebatur super aquas to.1.lib.1. peri ar.cap.3 761
Fiat firmamentũ quod diuidet inter aquas & aquas to.1 In psal.36 hom.2.502
Congregentur aquæ quæ sub cœlo sunt, & appareat arida to.1. In Num.cap.3 hom.26.304
Producant aquæ reptilia animarum uiuentium to.2. In Matth.cap.137 7
Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram to.2.lib.4 contra Cels.1 832
Fecit deus hominem ad imaginem & similitudinem suã to.1 In Cant.hom.3 610.& 828
Crescite & multiplicamini to.1.In Luc.ca.2.ho.12.253
Cap.2 Requieuit ab omni opere quod patrauit to.2.In Matth. tract.29 164
Hic est liber generationis hominum to.2.lib.6. contra Cels. 896
Die qua fecit deus cœlum & terram to.2.lib.6. contra Cels. 896
Plantauit dominus paradisum uoluptatis to.1 In Iosua cap.10 hom.13.349
Finxit hominem de limo terræ to.1.In Matt.tra.30.171
Insufflauit in faciem eius spiraculum uitæ to.1.lib.1. peri ar.cap.4 762
Et factus est homo in animam uiuentem to.2.In Ioan. cap.4.to.14 393
Hoc nunc quod es ex ossibus meis etc.to.1.In Exod.cap.1 hom.1 62
Quia de uiro assumpta est to.2.In Matth.tract.7.74
Manducauerunt & aperti sunt oculi amborum to.1 In Num.cap.24.hom.17.264.& to.2.260. & li.7 contra Cels. 919 Cap.3
Vbi es Adam to.1.In Iob. 428
Ad ipsum conuersio tua to.1.In Gen.cap.20 hom.6.25
Maledicta terra in opere tuo, in molestijs comedes &c. to.2.lib.7.contra Cels. 916.& 970
Terra es,& in terram ibis to.1.In Ezech.hom.4 709
Fecit deus tunicas pelliceas & induit Adam & mulierẽ eius to.1.In Leuit.cap.8.hom.6 145
Cognouit Adam Euam uxorem suam to.2.In Matth. tract.30 177
Vox sanguinis fratris clamat ad me to.1.lib.3.peri ar. cap.4.825.& to.2.In Matth.tract.2 147
Resuscitauit mihi semen aliud deus pro Abel quem interfecit Cain.In euangelium Ioan.to.7 337
Enoc,non inueniebatur quia transtulerat eum deus to.1. In Num.cap.33.hom.28 315 Cap.5
Et uocauit nomen eius Noe to.2.In Matt.tract.29.164
Hic requiem dabit nobis ab operibus & tristitijs nostris, & à terra &c.to.1.Gen.cap.6.hom.2 11
Viderunt filij dei filias hominum quod essent pulchræ, acceperuntq; sibi uxores &c. to.2.lib.5. contra Cels. 876 Cap.6
Non permanebit spiritus meus in hominibus quia caro sunt to.1.In Psal.38.hom.2 539
Nõ manducabitis sanguinẽ,quia anima totius carnis etc. to.1.lib.2.Peri ar.cap.7 790 Cap.9
Animam cum carnibus non manducabitis ibidem
Sanguinem animarum uestrarũ exquiram ab omni fratre & ab omni bestia to.1.In Psal.36 hom.3.505 Cap.11
Venite confundamus linguas eorum to.1. In Num.ca.18 hom.11

homil.11 234
Erat autem Sarai sterilis, nec habebat liberos to.1. In lib. Reg. homi.1.401
12 Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui,et ueni in terrã quam monstrauero tibi to.2.In Euang.Ioan.to.21 pag.433
13 Erat autem Sodoma sicut paradisus domini antequam &c.to.1.In Gen.cap.16 hom.5.22
18 Visus est deus Abrahæ ad quercũ sedenti ad ostium tabernaculi sui to.1.In Cant. homi.2.584
Si inuenti fuerint quinquaginta in ciuitate Sodom. non &c.to.1 in Num.cap.4.hom.5 211
19 Sedente Lot in foribus uespері &c.to.1 in Gen.cap.18 hom.4 19
Festina ergo saluari illic, nec enim potero facere quicquam to.2 in Matt.tract.30 178
Est tibi hic aliquis gener,aut filij aut filiæ to.1 in Hie.ca. 1 hom.1 643
Hic est pater Moabitarum usq; in hodierum diem tom.1 in Iosue cap.7.ho.7 334
21 Conuiuium magnum fecit Abraham ea die qua ablactẽte depulsus est Isaac to.1 in lib.Reg. ho.409
22 Hæreditate capiet semẽ tuum ciuitates aduersariorũ to.1 in Gene.cap.23 hom.9 34
24 Accepit Rebeccam,& facta est ei uxor &c. tom.1 in cant.prol. 556
26 Ibat proficiens atq; succrescens, donec magnus effectus est ualde to.2 in Matt.tract.5 60
27 Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni to.2 in matt. tract.29 162
Ecce Esau frater tuus minatur occidere te,fuge ad Labam ibid.
29 Et dilexit Iacob Rachel &c. to.1 in can.prol. 556
32 Iacob luctatus est cum angelo,& inualuit ad eum to.1 lib.3 peri ar.cap.2 819
38 Nesciebat enim quod nurus sua esset tom.1 in cant. hom.2 590
46 Descendit Israel in Aegyptum in septuaginta animabus to.1 lib.4 peri ar. 842
49 Iuda te collaudant fratres tui, manus tuæ super dorsum inimicorum to.1 in Hier.cap.11.hom.6. 664 & to.2 in Ioan.to.1 309
Non deficiet princeps ex Iuda, & dux è femoribus eius donec ueniant quæ reposita sunt ei to.1 lib.4 peri ar. cap.1.832 et to.2.lib.1 contra Cels. 764
Et ipse erit expectatio gentium ibidem
Beniamin lupus rapax ad matutinum comedet &c. to. 1.in Ezec.hom.4 711

EXODVS

Cap.1 AFfligebat Hebræorum uitam operibus duris,luto & latere cõficiebat eos t.1 in cã.ho.2.580
2 Et ascẽdit clamor eorum ad deum t.1 in.can.ho.2.580
3 Digrediens siue transiens uidebo uisionem magnam hanc to.1 in psal.36.ho.4 511
Transeam & uidebo uisum hoc t.1 in Ge.c.25.ho.12.41
Solue corrigiam calceamenti de pedibus tuis to.1 in gen. ca.22.ho.8.31. in Iosue cap.5 332
Locus in quo stas terra sancta est to.1 in Iosue cap.5.homilia 6 332
Ego sum deus Abraham & deus Isaac & deus Iacob to.1 in psal.36.511.to.2 in matt.tract.22 127
Ego sum qui sum,& hoc mihi nomen est to.1 in lib. Reg. hom.1.406 in psal.36.511 to.2 in Matt.tra.21 126
Existens hoc mihi nomen est to.2 in Ioan.to.2 318
Ego indurabo cor Pharaonis to.1 lib. 3 Peri ar.ca.1.803
4 Infer manum in sinum tuum,erat manus eius leprosa to.2 in Ioan. 490
Intulit manum in sinum suum, & erat leprosa tom.2 in Ioan.to.32 490
Accipies de aquis fluminis, eritq; aqua illa sanguis t.2 in Ioan.to.32 491
Sponsus sanguinum tu mihi es t.2.li.5.cõtra Cels. 874
Ego enim gracili sum uoce, & tardus lingua to.1 in Ge. cap.17.hom.3 16
7 Induratũ est cor Pharaonis to.1.lib.3 peri ar.ca.1.806
Deus Hebræorum misit me to.2 in Matt.tract.22 127
Ecce didi te deum Pharaonis, & Aron frater tuus &c. to.2 in Ioan.6 340
9 Et indurauit dominus cor Pharaonis t.1 in cant.2.580
11 Fuit Moses uir magnus to.2 in Matt.tract.5 60
12 Cùm habueritis diem festum azyma super amaritudinem manducabitis to.1 in Hie.ho.12 684
Edent carnes hac nocte assas igni tom. 2 in Ioan. tom.10 pag. 366
Et os non comminuetis ex eo to.2 in Ioan.to.10 366
13 Præcedebat deus in columna ignis per noctem, & in columna nubis per diem tom.1 in Gen. cap.17.homilia 4 20
14 Dominus pugnabit pro uobis,& uos tacebitis tom.1 Num.cap.22.hom.13 247
Indurauit dominus cor Pharaonis to.1 in can.ho.2. 580
Credidit autem populus deo & Moysi famulo eius to.2 in epist.ad Ro.cap.4 lib.4 601
15 Non poterant bibere aquas de Mara eo quòd amaræ essent to.1 in Hie.cap.12.hom.8 669
Posuit lignum in aquam,& dulces factæ sunt to.1 in Hie, cap.12.ho.8 669
17 Vt eleuasset Moyses manus ad deum uincebatur Amalech to.1 in Nu.ca.22.hom.13 247
20 Non habebis deos alios præter me,non facies tibi idolum nec ullam similitud.&c.t.2.l.5.contra Cels. 850
Visitans iniquitatem patrum in filios usq; in tertiam & quartam progeniem t.1 in Exo.c.20 ho.8 94
Honora patrem tuum & matrem tuam, & bene sit tibi, & sias longæuus to.2 in matt.cap.15 25
22 Non comedent,sed canibus proijcient to.2 in Matth. cap.15 31
Si in ipsa perfossione inuentus fuerit fur, & percussus mortuus fuerit &c.to.2 in Matt.tract.31 180
24 Omnis populus uidit uocem dei tom.2.lib.6. contra Cels. 900
25 Et facies propitiatorium ex auro puro,duobus cubitis & semis longitudinem eius,& unum cubitum etc. to.2 in epist.ad Rom.cap.3 lib.3 587
30 Accipe tibi florem myrrhæ electæ quingentos siclos &c.to.1 in cant.hom.1 568
Facies thymiama compositum opere unguentarij to.1 in can.hom.1 542

Universidad de Deusto
Biblioteca

31 Ego implebi eos spiritu sapientiæ & intellectus, ut faciant opera artis unguentariæ to.1 in cant.ho.1 542
33 Ecce locutus apud me, & stabis super petram tom.2 in Ioan.to.24 445
Ponam te in foramine petræ to.1 in psal.36 511
Et conspicies posteriora mea to.1 in Hier.16 ho.12.685 lib.2 cap.4 peri ar. 782
34 Non norat Moses quòd haberet faciem cornutam t.1 in Ioan.to.32 494
40 Et gloria domini repletum est tentorium t.1 in Ioã. tom.32 494

LEVITICVS

Cap.6 HAEc est lex holocaustorum to.2 in epist.ad Ro. cap.2 lib.2 565
9 Accipite hircum ex capris pro peccato to.2 in epi.ad Ro.cap.2 lib.2 565
10 Vinum & siceram non bibetis t.2 in epi.ad Rom.ca. 2 lib.2 565
12 Octaua die circuncidet carnem præputij eius to.2 in epist.ad Ro.cap.2 565
16 Et accipient duas sortes: Sors una domino, & sors una Apopompæo tom.1 in Iosue cap.18 370
17 Homo ex filijs Israel, uel ex aduenis qui sunt in eis, qui cunq; fecerit holocaustum uel sacrificium &c.to.2 in epist.ad Rom.cap.2. 566
Anima omnis carnis sanguis ipsius to.1.li.3 Peri ar.ca.4. pag. 823
Quicunque manducauerit sanguinem, statuam animam eam super animã illius &c.t.2 in ep.ad Ro.li.2 c.566
20 Sancti estote quoniam ego sanctus sum, dicit dominus to.1 in nu.ca.18.ho.11 237
Si homo maledexerit patri suo aut matri suæ morte moriatur to.2 in Matt.cap.15 23
22 Homo ex uobis si offeret dona deo ex pecoribus to. 2 in epi.ad Rom.cap.2 lib.2 567
Anima si peccauerit non uoluntate ibid.
25 Iubileus quinquagesimi anni to.1 in Gen.ca.6 homilia 2 12
Et comedetis uetera, & uetera ueterum, & uetera ex facie nouorum educentur to.2 in Matt.cap.13 11
26 Habitabo in eis, & inambulabo to.2 in epist.ad rom. cap.2 lib.2 556
Et si non fueritis emendati, sed incesseritis mecum peruersi, incedam & ego uobiscum peruersus to.1 in Ge. ca.6.hom.2.13 in cant.hom.2 580
Tunc placebunt terræ sabbata sua cunctis diebus to.1 in Ezec.cap.14 hom.4 709

NVMERI

Cap.7 NAason obtulit donum suum paropsidem argenteam & phialam siclorum septuaginta to.2 in Matt.tract.35 203
10 Fac tibi duas tubas argenteas, ductiles facies eas to.2 in Matt.tract.30 174
11 Elige tibi presbyteros quos tu ipse nosti presbyteros to.1 in Gen.cap.17 hom.3 15
12 Aaron & Maria murmurant quia Moses Aethiopissam habet uxorem to.2 in cant.hom.1 544
Nunquid Mosi soli locutus est dominus? nónne & nobis locutus est? to.1 in cant.hom.2 576
14 Viuo ego dicit dominus to.2 in Ioan.to.3 320
21 Dabo eis aquam de puteo bibere to.1 in can.prol.561
24 Egredietur homo ex semine eius, & donabitur gentibus, & exaltabitur regnum Gog. &c.to. 2 in Ioan. tom.14 394
25 Phinees sedauit furorem meum, & reputabitur ei ad iustitiam to.1 in Gen.cap.1 hom.1 8
28 Facies in altari: Agnos anniculos duos immaculatos, iugiter oblationem endelechijmi t.2 in Ioan.to.9.355

DEVTERONOMIVM

Cap.4 NE faciatis omnem similitudinem omnis animalis to.1 in Luc.cap.1 hom.8
Ceue ne suspiciens in cœlum uiso sole luna stellisq; in erroré lapsus adores ea, colasq; pro numinibus, &c.t. 2.lib.5 contra Cels. 860
Deus noster ignis consumens est to.1 in Hier.ho.13.690 in Ezech.ho.1.693 lib.1 Peri.cap.1.751 to.2 in matt. tract.20.119 contra Cels.lib.4 827
6 Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua &c. tom.1 in cant. homilia 2 pag. 550 & 558
11 Loqueris in eis sedens domi, & pergens in uia, & tacens & exurgens t.1 in psal.36.hom.5 517
14 Hæc sunt animalia quæ manducabitis, uitulum, agnũ ex pecoribus, hircum &c.to.1 in can.ho.3 610
15 Fœneraberis multis gentibus ipse uerò ad usurã mutuum non accipies to.2 contra Cels. 913
16 Iuste quod iustum est persequeris tom.1 in Ioan. tom. 30 pag.465
18 Prophetam ex fratribus uestris suscitabit uobis &c. t.1 in Hier.ho.1.647 t.2 in Ioã.t.6 335 et 410
21 Si exieris ad bellum aduersum inimicos tuos, & uideris ibi mulierem decora specie & concupieris eam, adsumes eam &c.tom.1 in Leuit.10.hom.7 156
25 Fratre moriente cui semen non fuerit. Frater uiri eius ingredietur ad eam, & accipiet eam sibi in uxorem &c.to.2 in Matt.tract.22 123
28 Ipse erit tibi caput, tu autem eris eius cauda.t.1 in ep. ad Rom.cap.2 lib.2 566
30 Ecce posui ante faciem tuam uitam & mortem, & ignem & aquam tom.2 in epist. ad Rom.lib.1 cap.1 pag. 547
32 Attende cœlum quæ loquor, audiat terra uerba to.1 in Leu.cap.26.hom.16 195
Expectetur sicut pluuia eloquium meum ibidem
Cum diuideret excelsus gentes statuit terminos gentium secundum numerum angelorum dei: & facta est portio domini populus eius Iacob, funiculus hæreditatis eius Israel tom.1 in Exod.cap.20.homi.8.91 in Iosue cap.18 hom.23.371.tom.2 in Ioan.tom.16 407 contra Cels.li.5 867
Incrassatum est cor populi huius tom.2 in epist.ad Rom. cap.2.lib.2 551

Ipsi

Ipsi in zelum me concitauerunt in non deo, ad iram me concitauerunt in idolis to.1.In psal.36.hom.1 493
In gentem insipientem irritabo eos to.1.In psal.36. homilia 1 495
Ignis accensus est ex furore meo, ardebit usq; ad infernum inferiorẽ t.2.In epi.Ro.cap.5.li.4. pa.614
Ego occidam, & uiuere faciam: percutiam, & ego sanabo t.2.In Luc.c.2.ho.16.contra Cels.lib.2 782
33 Exaudi domine uocem Iuda, & ad populum eius uenias to.2.In Ioan.to.14 394

IOSVE

Cap.5 HOdie abstuli à uobis opprobriũ Aegypti to.2.in epi.ad Ro.cap.2.lib.2 568
Solue calceamentum de pedibus tuis locus in quo stas terra sancta est to.1.In Ios.cap.5 ho.6.331

IVDICVM

Cap.5 ET cantauit Debora et Barach filius Abinoem etc. to.1.In cant. prol. 561
15 Accepit Sampson trecentas uulpes & accepit lampades &c.to.1.In cant.hom.4 622
16 Ferrum nunquam ascendit super caput to.1.In Leuit. cap.12 hom.8 164

RVTH

Cap.1 VEnerunt Bethlehem cum messis hordeacea inciperet to.1.In Ioan.to.16 403

REGVM

1 Cap.1 ELchana duas uxores habuit: nomen uni Anna etc. to.1.In Gen.cap.25.hom.11 39
2 Filij Heli filij erant pestilentiæ, nec cognoscebant dominum to.1.In Iudic.cap.2.hom.1 379
5 Accaromei congregauerũt sacerdotes & diuinos suos dicentes: Quid faciemus arcæ domini? Responderunt: Si remittitis arcam Dei &c.to.1.In nu.cap.23. homilia 16 260
Et grauata est manus domini super Azotios to.1.In num. cap.23.hom.16 260
Facite carrum nouum, duas uaccas fœtas assumite, & remitte arcam ibidem
25 Prælia domini dominus meus pugnabit to.2.In Matt. tract.28 155
26 Non iniiciam manus meas in Christum domini to.2 In Matt.tract.29 161
2 Cap. 13 Dilexit Amnon Thamar sororem suam to.1. In cant. prol. 556
22 Dominus mihi petra & munitio mea, liberator dominus deus meus to.1.In cant.prol. 562
24 Aut ueniet tibi tribus annis fames super terram tuam to.1.In nu.cap.23.ho.16 258
3 Cap. 3 Venerunt duæ mulieres meretrices ad Salomonem to. 1.in Iosue cap.2.hom.4. 324
6 Vox mallei & securis non est audita in domo dei to.1. In Gen.cap.6.hom.2 13
10 Regina Saba audiuit nomen Salomonis to.1. In cant. hom.2 575
Et uidit regina Saba omnem sapientiam Salomonis to.1. In cant.hom.1 567 & 575
18 Viuit deus tuus si est gens aut regnum ubi non miserit dominus meus quærere te to.2.In Matt.tract.35.232
19 Domine prophetas tuos occiderunt, altaria tua demoliti sunt to.1.In Iud.cap.2.ho.2 381
Et ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus to.1.In psal.36 509
20 Deus montium est deus & non conuallium t.1.In li. 1.Reg.hom.1 401
Dicit dominus: De lectulo super quem ascendisti, non descendes.to.1.In Matt.tract.30 179 4 Cap.1
2 Ecce currus igneus & equi ignei diuiserunt &c.to.2 In Matt.tract.30 171
Et dixit Helisæus: Fiat spiritus tuus duplex in me &c. In Matt.tract.3 155
4 In Medio populi mei ego habito to.1. In Nu.cap.2.ho milia 3 205
17 Sub omni ligno frondoso ac nemoroso fornicatus est Israel to.1.In Gen.cap.hom.2 13
20 Afferte massam ficus to.2.in Matth.tr.30 175
21 Manasse ædificauit altare omni exercitui cœli to.1.In Nu.cap.23.ho.16 260
Et sortiebatur, & augurabatur, & fecit thylin, & transducebat filios suos in igni ibid.

PARALIPOMENON

1 Cap.16 LAudate dominum & confitemini tom.1. In cant. prol. 562
2 Cap.7 Et descendit gloria domini super dominum to.2.In epist. ad Rom.cap.2.lib.2 554
18 Ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum to. 2 In Ioan.to.2 447
33 Et fecit lucos, & adorauit omnem militiam cœli to.1 In nu.cap.23.ho.16 260

ESDRAE

2 Cap.1 ET ego eram Eunuchus regis tom.2. In Matth. tract.7 77

IOB

Cap.1 ET erat Iob homo uerax sine querela iustus dei cultor, abstinens se ab omni re mala to.2.In epist. ad Rom.cap.2 563
Diabolus petijt ut sibi potestas daretur aduersum Iob to.1.In Gen.cap.1.hom.1 5
3 Maledictus dies in quo natus sum, & nox in qua dixerunt ecce masculus tom.1. In Leuit cap.12. homilia 8 159.& li.1.Peri ar.cap.7 770
5 Ipse dolere facit & remedium dat, percutit & manus eius sanat tom.2.in epist. ad Romano. cap.6.libr.6 pag. 645
8 Vmbra est hominum uita super terram tom.1. In cant. hom.3 600
15 Stellæ non sunt mundæ coram ipso tom.2. In epist.ad Rom.cap.3.lib.3 584
38 Virtus eius in lumbis est, & potentia eius in umbilico uentris eius to.1.In psal.37.hom.1 526
39 Aut ergo obseruasti partus ceruorum aut numerasti menses to.1.In cant.hom.3 610

Universidad de Deusto
Biblioteca

40 Virtus eius in umbilico, & fortitudo eius &c. to.1 in Ezec.ho.6 718

PSALMI

1 ERit tãquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum to.2 in Matt.tract.30 375
Et iter impiorum peribit to.1 in Iosue cap.9 ho.13 349
2 Principes conuenerunt in unum aduersus dominum, &c.to.2 in Matt.tract.5 35.58 & 296
Disrumpamus uincula eorum, & proijciamus à nobis iugum ipsorum to.2 in Matt.tract.5 58
Ego autem constitutus sum rex ab eo super sion montem sanctum eius to.2 in Ioan. to.18 412
Pete à me & dabo tibi gentes hæreditatẽ tuam &c.t.1 in Gen.cap.6.hom.2.10.to. 2 501 & 523
5 Sepulchrum patens est guttur eorum to.2 in epist.ad Rom cap.3 lib.3 581
6 Domine ne in furore tuo arguas me,neq; in ira tua corripias me to.1 in Ezec.hom.1 694
7 Nisi conuersi fueritis gladium suum uibrabit, arcum suum tetendit,& parauit illum. Et in eo parauit uasa mortis,sagittas suas ardentes effecit to.2 in Ioan.tom. 32.pag. 475
8 Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem to.2 in Matt tract.7 78
Quoniam uidebo cœlos tuos opera digitorum tuorum lunam &c.to.1 in Esa.cap.6.ho.8 642
9 Qui exaltauit me de portis mortis,ut enarrem omnes laudes tuas in portis filiæ Sion tom. 2 in Matth.tra.1. pag. 40 & 890
10 Qui diligit iniquitatem odit animam suam tom.2 in Matt.tract.23 129
11 Eloquia domini casta argentum igne examinatum, purgatum to.1 in Psal.36.hom.3 510
13 Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis to.2 in epi.ad Rom.cap.4.lib.4 603
14 Domine quis habitabit in tabernaculo tuo,aut quis requiescet in monte sancto tuo t.1 in Exo.cap.36 96
15 Caro mea requiescet in spe t.1 in Apolo.pamph.874
Non derelinques animam meam in inferno to.2 in Matt. tra.12 99
16 Exaudi domine iustitiam meam,intende deprecationi meæ to.1 in Ezec.ho.10 732
17 Posuit in tenebris latibulum suum to.2 lib.6 contra Cels. 885
19 Cœli enarrant gloriam dei tom.1 in Gen. cap.1 homilia.1 6
Ad omnem terram exiuit sonus eorum tom.2 in epist.ad Rom.cap.1.lib.1 539
In sole posuit tabernaculũ suũ t.1 in Apolo.Pamph.874
Lex domini irreprehensibilis conuertens animas &c. to.1 in nu. 230
20 Hi in curribus,& hi in equis,nos autem &c. to. 2 in Matt.tract22 147
22 In te proiectus sum ex utero tom.2 in Matth. tractatu 5 66
Ego sum uermis & nõ homo,opprobrium hominum & abiectio plebis to.2 in Luc.cap.2 ho.14 257
23 Dominus pascit me, & nihil mihi deerit to.1 in cant. hom.2 583
In loco uiridi ibi me collocauit.Super aquam refectionis educauit me,&c.to.1 in cant.hom.2.584.to.2 in Ioã. to.15 398
Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me &c. ibidem
Calix meus inebrians quàm præclarus est to.2 in Matth. tract.35 209
24 Quis ascendet in montem &c.Innocens manibus & mundo corde to.2 in Matt.cap.24 tra.28 152
Tollite portas principes uestras & eleuamini portæ æternales to.2 in Matt.tract.15 104
28 Vox domini perficientis ceruos, & reuelabit cond. to.1 in cant.hom.3 610 & 612
30 Quæ utilitas in sanguine meo dum descendero in corruptionem t.1 in Hier.ho.11 680
31 Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ quam abscondisti to.2 in epi.ad Rom.cap.2 lib.2 553
32 Sermone dei cœli firmati sunt,& spiritu oris eius omnis uirtus eorum in Ioan. 319
34 Gustate & uidete,quòd suauis est dominus t.2 in Ioã. tom.27 456 & 598
Inquirentes dominum non minuentur omni bono tom.2 lib.6 contra Cels. 898
Multæ tribulationes iustorum tom.2 in epist.ad Rom.ca. 5.lib.4 612
35 Veritas tua usq; ad nubes tom.1 in Hier.ho.5 662
In lumine tuo uidebimus lumen to.1 lib.1 Peri ar.c.1. 751
Omnia ossa nostra dicent,domine quis similis tibi to.1 in Leu.cap.10 hom.7 152
37 Declina à malo,& fac bonum to.2 in epist.ad Rom. cap.2 lib.2 563 & 898
38 Vniuersa uanitas omnis homo uiuens to.1 in psal.38 hom.1 535
Quæ est patientia mea,nónne dominus,etiam fortitudo mea,& substantia mea to.2 in Ioan.to.19 428
40 Homo pacis meæ, in quo speraui, qui edebat panes meos &c.to.2 in Ioan.to.32 484
41 Dum dicunt mihi per singulos dies ubi est deus tuus to.1 in Ios.hom.5 327
44 Eructauit cor meum sermonem bonum, dico ego opera mea regi &c.to.2 in Ioan. 310 & 503
Dilexisti iustitiam & odisti iniquitatẽ:Propterea unxit te deus oleo lætitiæ tom.1 lib.2 peri ar.cap.6.787 to.2 lib.1 contra Cels. 765
Vnxit te deus oleo lætitiæ &c.to.1 in cant.hom.1 569
Audi filia & uide,obliuiscere populum tum &c.tom.1 in Esa.hom.9 643
Myrrha & stilla & casia à uestimentis tuis, à domibus eliphantinis &c.to.1 in cant.hom.2 547
46 Vacate & agnoscite quoniam ego sum deus to.2 in epi.ad Rom.cap.2 lib.2 555
48 Homo cum in honore esset non intellexit &c.to.2 in epist. ad Rom.cap.2 lib.2 554
49 Peccatori dixit deus:Quare tu enarras iustitias meas &c.to.1 in Leu.hom.8 157
Si uidebas furem currebas cum eo,& cum adulteris portionem tuam ponebas to.2 in Matt tra.8 81

Quia

50.Quia in iniquitatibus conceptus sum,& in peccatis cõcepit me mater mea t.2.In ep. ad ro.li.5. p.636
In peccatis peperit mater mea t.1.In Leu.12.13.ho.8.159
Tibi soli peccaui,et malũ corã te feci t.2.ep.Ro.c.3.584
Vt iustificeris in sermonibus tuis, & uincas cum iudicaris to.1.In Ezech. hom.9.730
Cor contritum & humiliatum deus non despicies to.2 In epi.ad Rom.cap.3.lib.3 582
Et spiritu principali confirma me to.2.In epist. ad Rom. cap.8 lib.7 660
53 In uirtute tua disperde illos t.2 ep.ad Ro.c.1.l.1.544
54 Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & requiescam to.1.In Esai.homi.6.637. to.2. In Lucã homi.27
Si inimicus meus maledixisset mihi sustinuissem to.2. In Ioan.to.32 489
Tu autem homo unaminis,dux meus & notus meus to.2 In Ioan.to.32 489
56 Multi qui debellant me de alto to. 2. In epist. ad Ro. cap.8.lib.7 675
57 Alienati sunt peccatores à uulua t.1.In nu.ho.4.207
62 Introibũt in inferiora terræ, tradentur in manus gladij,partes uulpium erunt t.1.In cant. ho.4.622
Tradentur in manus gladij partes uulpium erunt tom.1. In cant. 622
67 Aethiopia præueniet manus eius deo tom.1. In cant. hom.1 544
Si dormieris inter medios cleros pennæ columbæ &c.t. 2.In Luc. ho.28.274
Dominus dabit uerbum euangelizantibus uirtute multa to.2.In epi.ad Rom.cap.1.lib.1 539
Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem to. 2. In epi.ad Rom.cap.5.lib.5 625
69 Aedificabuntur ciuitates iudæ t.1.In Ios. ho.24.372
70 De uentea matris meæ tu es protector meus to.2.In Matt.tract.5 66
71 Descendet ut pluuia in uellus t.1.in Iud. ho.8.395
Exorietur iu diebus eius iustitia & abundantia pacis,usquequo extollatur luna t.1.in Iud.li.6.ca.2. ho.1.378
72 Mihi autem pene moti sunt pedes to. 2.In epi.ad Ro. cap.3.lib.3 582
Vt iuuentum factus sum apud te t.2.In Matt.tr.14 102
74 Calix in manu domini uini meri plenus mixto to.1. In Hier. hom.9.672
75 Factus est in pace locus eius, & habitatio eius in Sion to.2.In epi.ad Rom.cap.3.lib.3 582
76 Sicut disposuit in Aegypto signe sua,& prodigia sua in campo Taneos t.2.In Ioan.to.19 416
Non in æternam proijciet deus to.2.In Matt.tr.10 91
77 Aperiam in parabolis os meum,loquor &c. to.2.In Matt.tract.10 90
Mandauit nubibus desuper to.1.In.Hier.hom.5 662
Aethiopia præueniet manus eius deo t.1.In cã.ho.2.577
Sicut disposuit in Aegypto signa sua, & prodigia sua in campo Taneos t.2.In Ioã.c.4.t.19. pag.416
Occidit in grandine uineam eorum, & moros eorum in pruina to.2.In Ioan.t.20 431
78 Cibabis nos pane lachrymarũ potabis nos in lachrymis in mensura to.1.In Eze.hom.1 694
80 Dilata os tuũ& adimplebo illud t.1.in li.Re.ho.405
Si populus meus audisset me Israel si in uijs meis ambulasset &c.to.1.lib.3. Peri ar.ca.1 805
Manus eius in cophino seruierũt.to.2.In Matt.c.14 18
81 Ego dixi dij estis & filij excelsi omnes to. 1. In Cant. prol.557 742
In medio autem deos dijudicat ibid.
Vos autem sicut homines moriemini, & sicut unus de principibus cadetis t.1.In Ezech.ho.13 742
78 Posuerunt me in lacu infimo etc.t.2.In Ioã.t.19.427
Factus sum &c.& inter mortuos liber t.2.t.19 424
89 Beatus populus qui scit iubilationẽ t.1.In Ios.h.7.333
90 Angelis suis mandauit de,ut in manibus tollant te,ne forte offendat ad lapidem to.1.In.nu.ho.5.211.to.2.In Matt.tra.35 214
90 Cũ ipso sum in tribulatione In Matt.c.25.tr.35.194
93 Secũdum multitudinem dolorũ meorũ in corde meo, consolationes tuæ lætificauerũt animã meam to.2. In epi.ad Ro.lib.7.cap.8 663
95 Omnes dij gentium dæmonia to.1. In cant . prol.557
99 Scitote quoniã dominus ipse est deus t.2 in epi.Ro.8. lib.7 677
Detrahentem occulte aduersus proximum suũ persequebar to.1.In nu.hom.7 215
101 Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient to.1 in reg.lib. ho.401
Benedic anima mea dominum,& omnia interiora mea nomine sancto eius to.1. In Ios.364
103 Qui aspicit super terram & facit eã tremere to.1.in Ezech.hom.4 709
Auferes spiritum ab eis,& deficient. Item:Emittes spiritum tuum,& creabuntur.In Ioan.cap.4.t.14.p.393
Montes excelsi ceruis t.1.In cant.hom.3 613
104 Abyssus sicut uestimentum amictus eius t . 2. lib. 6 contra Cels. 885
Semen Abraham serui eius, filij Iacob electi eius to. 2.In Ioan.to.20 431
110 Dixit dominus domino meo sede à dextrã meã donec inimicos tuos subdã scabellũ pedibus tuis t.2.In Ioan. to.32 426
Sede à dextris meis.Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum to.1.li.1.Peri.cap.6 768
111 Beatus uir qui timet dominũ.to.1.In Ios.ho.7. 333
113 Quid est tibi mare quod fugisti, & tu Iordanis quia conuersus es retrorsum to.1.In Ios.hom.5 326
115 Credidi propter quod locutus sum : Ego dixi in excessu meo omnis homo mendax &c.breuis ex planatio paraphr.in psal.t.2.in epi.ro.c.3. p.573.et seq.
Calicem salutaris accipiam, & nomẽ domini inuocabo to.2.In Matt.tract.35 209
117 Hæc porta domini iusti intrabunt in eam to. 2. lib.6 contra Cels.890
118 Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me tom.2 In Ioan.to.17 406
Lucerna pedibus meis uerbum tuum & lumen semitis meis to.1.In Leu.cap.23.hom.13 185
Et tuli manus meas ad mandata tua In Matt.tr.5 pa.65
119 Cum his qui oderunt pacem eram pacificus to. 2.In Ioan.to.27 452
120 Leuaui oculos meos in montes unde ueniet auxi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lium mihi to.1.in cant.hom.3 609
121 Per diem sol non uret te, neq; luna per noctem to.1. in cant.hom.2 580
122 Ad te leuaui oculos meos to.2 in Matt.tract.5 65
Ecce sicut oculi seruorum in manibus dominorum suorum to.2 in Ioan.to.28 459
125 Euntes ibant & flebant mittentes semina sua to.2 in Ioan.to.20 430
126 Nisi dominus ædificauerit domum in uanum: Nisi dominus custodierit ciuitatem frustra &c.tom.1.lib.3 Peri ar.cap.1.812.to.2 in epi.ad Rom.li.7 679
128 Labores fructuum tuorum manducabis to. 2 in epi. ad Rom.cap.1.lib.1 544
135 Qui eduxit uentos de thesauris suis to.1 in Hierem. hom.5 663
136 Qui diuisit mare rubrum in diuisiones to.1 in Exod. cap.13 &c.hom.5 79
138 Suscepisti me de utero matris meæ tom. 2 in Matth. tract.5 66
Quò ibo à spiritu & à facie tua quò fugiam tom.2 in epi.ad Rom.cap.2.lib.2 551
141 Eleuatio manuum mearum sacrificium uespertinum to.1 in lib.Reg.cap.1.hom.1 404
142 Non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens t.1 in Ezec.hom.9.730.t.2 in Ioan.t.2. 315.320 et 580
147 Velociter currit sermo eius to.2 in epi.ad Ro.cap. 1.lib.1 539

PROVERBIA

Cap.1 Intelliges quoq; parabolam & obscurum sermonem dictaq; sapientũ & ænigmata t.1 in cãt.ho.1.560
Veloces pedes eorum ut effundant sanguinem to. 2 in epi.ad Rom.cap.3.lib.3 579
Extendebam enim uerba mea, & non audiebatis to.1 in cant. 560
Erit tempus quando inuocabitis me, ego autem non exaudiam uos to.2 in epi.ad Rom.lib.8 688
3 Arbor uitæ est omnibus sperantibus in se to.2 in epi.ad Rom.cap.6.lib.5 635
Longitudo uitæ, & anni uitæ in dextera eius, & in sinistra eius diuitiæ & gloria to.2 in Ioan.to.32 481
4 Omni custodia serua cor tuũ t.1 in Iudic.cap.4.homilia 7 393
5 Bibe aquas de tuis uasis & de puteorum tuorum fonte, & nõ supereffundantur tibi aquæ &c.t.1 in nu.cap. 21.hom.11 238
Fili ne intendas in malam mulierem, mel enim distillat de labijs meretricis to.1 in Ezec.ho.8 727
6 Vade ad apem & disce quomodo operatrix est to.1 in Esai hom.2 627
Malus annuit oculo annuit pede, docetq; nutibus tom.2 in Ioan.to.32 489
9 Noli arguere malos ne oderint te, argue sapientem, et amabit te to.1 in psal.37.hom.1 522
Da sapienti, & sapientior erit to.1. in Esa. ho.7 638
13 Qui repellit disciplinam odit animam suam in Matt. tract.23 129
Redemptio animæ uiri propriæ diuitiæ eius to.1 in Leu. hom.3.126.to.2 in ep.ad Ro.lib.3 587
15 Cordis læti facies florida, in tristitijs autem positi mœstus est uultus to.1 in cant.hom.4 620
18 Contradictiones cohibet sors, et inter potentes definit &c.to.1 in Ios.hom.23 370
Iustus ipse sui accusator fit in principio sermonis sui to.1 in lib.Reg.hom.1 406
10 Pestilente flagellato, imprudens callidior erit to.1 in Hier.hom.9 674
20 Quis gloriabitur castum se habere cor, aut quis confidat mundum se esse à peccatis in Matth. cap. 24 tract. 28
Laqueus est uiro sorti citò aliquid de suis sanctificare to.1 in Leu.ho.11 177
22 Tu describe tibi hæc tripliciter in cõsilio & scientia, & ut tu respondeas uerbo ueritatis tom.1 lib. 4 Peri ar. 836
24 Lux iustis semper, lux autem impiorum extinguetur to.1 in Iud. 378
Bonus est fauus, ut indulcentur fauces tuæ tom.1 in Esai hom.2 627
25 Mel inueniens comede quod sufficit tom.1 in Esaiam hom.2 627
26 Quemadmodum in ligno uermis, sic dolor uiri lædit cor to.2 in Matt.cap.13 10
27 Sicut diuersi sunt uultus uultibus, ita & diuersa sunt corda hominum to.1 in nu.hom.3 204

ECCLESIASTES

Cap.1 Generatio præterit, & generatio aduenit to.2 in Matt.tract.30 176
Quid est quod factum est? id ipsum quod futurum est to. 1 lib.3 Peri ar. 826
Nihil sub cœlo nouum ibid.
2 Dedit mihi eorum quæ sunt scientiam ueram, ut sciam substantiam mundi, & uirtutes elementorum &c. to. 1 in cant.hom.3 611
4 Laudaui magis mortuos quàm uiuentes tom.1 in Nu. hom.7 216
6 Bonus est aborsus magis quàm &c. tom.1 in Num. hom.7 217
Laudaui omnes qui mortui sunt super omnes qui uiuunt quicunq; &c.to.1 in psal.38 hom.1 535

CANTICVM
canticorum

Cap.2 Hyems transijt abijt sibi, flores apparuerunt in terra to.2 in Matt.tract.30 175
3 Tenui eum in domo matris meæ, & in cubiculum eius quæ concepit me to.2 in Matt.tract.19 116
7 Ascendam super palmam, & teneam altitudines eius ibidem

SAPIENTIA
Salomonis

Cap.2 Sapientia, est uapor quidam uirtutis dei, & aporrhœa omnipotentis gloriæ puriß. &c. to.1 lib.1 Peri ar. 757. & seq.

Spiritus disciplinæ effugiet dolosum, & recedet à prauis consilijs to.2 in Ioan.to.30 466
Spiritus domini repleuit orbem terrarum to.2 in ep.ad Rom.cap.8 lib.7 677
7 Omne aurum corã sapientia est pauca arena &c. to.2 in Ioan.to.19 421
10 Recedens ab ipsa iniustus in ira sua perijt &c. to.2 in Ioan.to.20 431
12 Semen execratione deuotum ab initio to.2 in Ioan. to.20 431

ECCLESIASTICVS

Cap.1 Omnis sapientia à deo est to.1 in Num cap.24 ho.18 270
3 Quanto maior es humilia temetipsum to.2 in Matth. tract.24 137
8 Qui custodit mãdatum, nesciet uerbum malum to.1 in lib.Iudic.cap.2 ho.1 380
10 Quid superbit terra & cinis to.1 in Ezec.h.9 729
19 Non est sapientia malitiæ disciplina to.1 in Num. cap.24 ho.18 270
27 Stultus ut luna mutatur to.2 56
33 Adulter sicut admissarius sub omni sessore hinnit to.1 in Iob lib.1 439

ESAIAS

Cap.1 Audite cœli & auribus percipe terra to.1 in Iob lib.1 427
Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui, Israel autem me non &c.in Luc.cap.2 13
Nouilunia uestra & sabbata & diem magnum non tolero, ieiunium & se.&c.in Ioan.to.10 365
2 Venite ascendamus in montem domini & in domum dei Iacob, & annunciabit &c. to.2 lib. 5 contra Cels. 869
4 Lauabit dominus sordem filiarum Sion, & sanguinem mundabit de medio eorum t.2 in Luc.cap.2 14
5 Vinea facta est in cornu to.2 in Luc.cap.1 10
Vinea est dilecto in cornu in loco uberi & sæpe circundedi, & cariciaui eam, & plantaui uineã Sorech &c.in Matt.tract.10 112
Vinea enim domini Sabaoth domus Israel est, & homo Iuda nouellum dilectum ibidem
Expectauit ut faceret unas, & fecit labruscus ibidem
6 Volauit ad me unus de Seraphim, & in manu eius carbo quem forcipe tulerat de altari. Et tetigit os meum &c.to.1 in Leu.cap.16 ho.9 170
Auribus audietis nec intelligetis: & oculis aspicietis, nec tamen cernetis. Incrassatum est cor populi huius etc. to.2 lib.2 contra Cels. 774
7 Pete tibi signum à domino deo tuo &c. to.2 in Matt. cap.16 34
Ecce uirgo concipiet, & pariet filium & uocabit nomẽ eius Emmanuel to.2 lib.1 contra Cels. 757
11 Exijt uirga de radice Iesse, & flos &c. to.1 in Hier. hom.13 690
Et requiescet super eum spiritus dei &c. to.1 in Num. cap.11 hom.6 213
In nomine ipsius gentes sperabũt t.2 li.1 cõtra Cel. 764
Pardus cum hœdo cubabit, lupus cum agno pascet to.1 in Gen.ho.2 13
13 Ecce dies domini insanabilis uenit iræ & furoris, ponere orbem terræ desertum to.2 in Matt.tr.30 168
Stellæ cœli & orion & omnia ornamenta cœli non dabunt lumen suum &c. ibidem
14 Quomodo descendit de cœlo lucifer qui mane oriebatur? &c.to.1.lib.1 pariar. 767
19 Ecce dominus sedet in nube pusilla & ueniet in Aegytum, & commouebuntur omnia manufacta Aegypti to.2 in diuersos ho.3 509
26 Domine à timore tuo in uentre cõcepimus & peperimus, spiritum salutis tuæ fecimus to.1 in Ge.ho.7.26
Perge populus meus, intra in promptuaria tua, absconde te parum donec transeat furor meus to.1 in Gen.ho.2 10
Pone murum & circa murum to.1 in Cant.ho.4 620
29 Erunt uerba libri huius, sicut uerba libri signati to.1 in Num.ho.13.245 & to.2 25
Arguentem in porta supplantauerunt to.2 in Matth. tract.1 40
Dissoluamini & obstupescatis &c. Et erunt uobis uerba hæc omnia ut sermones libri obsignati quem quisquis dederit homini scienti literas dicẽs lege hæc etc. to.2 in Matt.cap.15 35
30 In tribulatione & angustia leo, & catulus leonis to.1 in Leu.ho.16 198
35 Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum audient to. 2 in Matth. cap. 15. 32 & lib. 2 contra Cels. 787
Tunc saliet sicut ceruus claudus to.2 in Matth. cap. 15 32.& 787
40 Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius ut flos fœni to.1 in psal 36 ho.1 496
Quis metitus est manu aquam & cœlum palmo, & omnem terram pugillo to.1 in psal.38 ho.1 535
Assumet pennas sicut aquilæ to.2 in Matt.tr.30 167
43 Etiam si per ignem transeas, flamma non aduret te to.1 in psal.36 504
45 Viuo ego, dicit dominus, quia mihi flectetur omne genu, & confitebitur &c. to.2 in ep. ad Rom. cap. 14 lib.9 722
Faciens pacem, & condens mala to.2 lib. 6 contra Cels. 898
48 Et nunc dominus misit me & spiritus eius to.1 in Matt.tract.5 62
49 Posuit me quasi sagittam electam t.1 in psal.36.504
50 Eruditio domini aperuit mihi aurem, ut sciam quando oporteat dici uerbum to.1 in Exo.cap.1 ho.3 69
Ambulate in lumine ignis uestri & flamma quam accendistis to.1 lib.2 peri ar.cap.11 798
51 Ipse infirmitatis nostras tulit to.2 in ep.ad Ro.cap.15 lib.10 729
52 Peccatis uestris uenundati estis, & pro iniquitatibus uestris dimisi matrem uestrã t.1 in Exo.c.15 h.6 83

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quoniam qui loquebar ipse adsum, tanquam ora in montibus, ut pedes euangelizantium auditum pacis &c.to.2 In ep.ad Rom.cap.10.lib.8 690
Quàm pulchri sunt pedes euangelizantium bona to.2 In Ioan.to.2 pag.293.& to.32 479
53.Nõ est species ei neq; decor?Homo cõstitutus in plaga & sciẽs ferre languorẽ etc .to.2 lib.1 cõtra Cel. 764
Propter iniquitates populi mei ductus est in mortẽ eodem pag. 765
Hic peccata nostra accepit, & ægre affectus est propter iniquitates nostras to.2 in euãg.Ion.to.30 pag. 469
Eruditio pacis nostræ super eum to.2 In Ioan.euang. to.30 pag. 469
In humilitate iudicium eius sublatum est ibidem
Ego ut agnus innocens ductus ad immolandum to.1 In Hier.cap.12 hom.8 669
54.Multi filij desertæ magis quàm eius quæ habet uirũ to.1 In Gen.hom.7 26
56.Ne dicat euũchus lignũ aridũ sum t.2 In Mat.t.7.78
57.Non est gaudere impijs dicit dominus to.1 In Num. hom.11 237
60.Et gloria Libani ad te ueniet in cyparisso, & pino & cedro & cætera In euang.Ioan.to.12 pag. 381
63.Quis est iustæ qui uenit de Edom, rubor uestimẽtorũ eius ex Bosor?to.1 In Apol.Pam. 874
Vt quid domine errare nos fecisti à uia tua,et cur indurasti cor nostrum &c.to.1 lib.3 peri ar.cap.1 808
65.Ego creo cœlos nemos & terram nouam to.1 lib.1 peri ar. 769
66.Super quem respiciã nisi super humilem et quietũ et trementẽ sermones meos to.1 In Ezec.ca.14 h.3.709
Cœlum mihi sedes est, terra autẽ scabellum pedũ meorũ to.1 In Gen.hom.1 6
Vermis eorum non morietur,& ignis eorum non extinguetur to.1 In Exod.hom.7 88
57.Ascendẽt in montem bibent uinum,ungentur unguẽ to to.1 In Exod.hom.7 89

HIEREMIAS

Cap.1 Noli dicere quia iuuenis ego sum to.1 In psalm. 36. 514
Ecce dedi uerba mea in os tuũ &c.to.1 In Nu.ho.13.245
Ego constitui te hodie super gentes & regna ut eradices & plantes &c. to.1 in Num.hom. 13.245.& to.2 in Matth.tract.1 38
Video lebetem uel cacabum ardentem, & facies eius à facie Aquilonis to.1 in psal.38 hom.pag. 540
2.Me dereliquerunt fontem aquæ uiuæ to.2 in Matth. tract.1 38
Ego plantaui te uineam fructiferam omnem ueram,quomodo conuersa es in amaritudinem In Matt. tract.19 pag. 113
3.Facies meretricis facta est tibi sine pudore effecta es ad omnes to.1 in Gen.hom.1 7
Fornicata es cum amatoribus tuis to.1 in Leu.h.13.184
5.Equi emissarij facti sunt, unusquisq; ad uxorem proximi sui hinniebat to.1 in Iob lib.1 439
6.Ecce incircumcisæ sunt aures uestræ to.2 in ep.ad Ro. lib.2 568
9.Ascendit mors per fenestras uestras to.1 in Cant. hom.3 615
Non glorietur sapiens in sapientia sua, nec fortis in fortitudine sua,neq; glorietur dtues in diuitijs suis:sed in hoc glorietur qui gloriatur,intelligere etc.to.2 in ep. ad Rom.lib.4 610.611
17.Maledictus homo qui spem habet in homine to.1 in Gen.hom.2 12
20.Maledictus dies in quo natus sum to.1 in Le.h.8.158
Et dixi:Non loquar,neq; nominabo nomen domini to.2 in Matth.cap.13 13
23.Deus approximãs ego sum, & non deus de longe to.1 in Gen.hom.1 4
24.Ficus bonas,bonas ualde &c.to.2 in Mat.tr.30.175
25.Accipe calicẽ uini meri huius de manu mea &c.to.2 in Matth.tract.35 211
30.Obducam cicatricem eius &c.to.1 in Leu.ho.8. 161

THRENI

Cap.2 Quomodo contenebricauit dominus in ira sua filiam Sion, deiecit de cœlo in terram gloriam Israel, & nõ fuit memor scabelli pedum suorum to.2 in Matth tract.23 pag. 132
4.Quomodo reputati sunt uasa fictilia to.1 in Num. hom.9 255
Spiritus uultus nostri Christus dominus comprehẽsus est &c.to.1 in Cant.hom.3 600

EZECHIEL

Cap.1 O domine nunquam contaminata est anima mea, & morticinum non introiuit in os meum to.1 in Ioan.hom.5 140
11.Auferam cor lapideum ab eis,& immittam eis cor carneum to.1 lib.3 peri ar.cap.1 809.& seq.
16.Iustificata est Sodoma ex te to.2 in ep.ad Ro.li.3.580
Auferetur zelus meus à te,& nõ irascar &c.to.1 in Exo. hom.9 94
18.Anima qua peccat ipsa morietur to.2 in ep.ad Rom. cap.4 lib.4.603 & 646
Si iustus auersus fuerit à iustitia sua, faceritq; iniustitiam &c.to.2 in Matth.cap.13 pag.8 & in epist.ad Rom. cap.2 553
23.Oolla & Ooliba duæ sorores &c.to.1 in Ge.h.6.24
In Aegypto fractæ sunt mammæ tuæ to.1 in Cãt.h.2.548
28.Fili hominis accipe lamentum super principem Tyri to.1 lib.1 peri ar.cap.5 766
Tu signaculum similitudinis to.1 lib.1 peri ar. ibidem
31.Ecce Assur quasi cypressus in Libano speciosus ramis & condensus &c.to.1 in Gen.hom.2 11
37.Et accesserunt ossa ad ossa unumquodque ad iunctura suam.Ossa ista domus Israel est to.1 in Leuit. cap.10.hom.7 152
44.Omnis alienigena incircumcisus corde non introibit in sancta mea to.1 inGen.ho.3.16 & to.2. 357

Pater

45 Pater tuus Amorrheus,& mater tua Cethæa to.2 in ep.ad Rom.cap.4 598

DANIEL

Cap.9 Septuaginta septimanæ concisæ sunt super populũ tuum,& super ciuitatẽ sanctam,ut cõsummetur peccatũ,& signetur peccatũ etc. in Mat.c.24 tr.29
2 Ipse facit reges et cõmutat t.2 in ep.ad Ro.c.1 li.1.543
3 Peccauimus iniquitatem fecimus,iniuste egimus to.2 in ep.ad Rom.cap.6 lib.6 655
7 Videbam,& ecce sedes posita, & uetustus dierum sedebat. Thronus eius flamma ignis & rotæ eius ignis accensus to.2 in ep.ad Rom.lib.9 721
Fluuius igneus egrediebatur à facie eius t.2 in ep.ad Ro. lib.9.721.& lib.4 contra Cels. 827
9 Et confirmabit testamentũ multis septimana una,& dimidio septimanæ tolletur sacrificiũ,& libatio,& super tẽplũ abominatio desolatiõis etc. in M.tr.29.159
12 Et intelligentes refulgebunt ut splendor firmamenti to.2 in Mat.cap.13 4
13 Semen Chanaan & non Iuda to.2 in Ioan.to.20.431

OSEAS

Cap.2 Dedi uobis argentum & aurum,uos autem fecistis argenteã Baalim to.1 in Cant.ho.2 592
6 Percutiet,& sanabit uos to.2 in Mat.tr.4 80
7 Omnes mœchantes sicut clybanus succensus ad combu rendum to.1 in Leu.ho.5 138
8 Fecerunt sibi regem,& non per me, & principem & non per consilium meum t.1 in Iudic.cap.4 h.4 387
10 Seminate uobis in ueritate iustitiam, & uindemiate fructum uitæ to.2 in Mat.tract.11 98
13 Ego autẽ sum sicut panthera, & sicut leo domui Iudæ in Mat.tract.20 119
Et obuiabo eis sicut ursus turbatus ibidem

IOEL

Cap.2 Effundam de spiritu meo super filios uestros & filias,& prophetabunt to.2 in Mat.cap.13 13
3 Sol & luna contenebricati,stellæ non dabunt lumẽ etc. to.2 in Mat.tract.30 168

AMOS

Cap.8 Emittã famẽ super terrã, nõ famẽ panis, neq; sitim aquæ,sed famẽ audiẽdi uerbũ dei t.1 G.h.16.54

IONAS

Cap.1 Mittamus sortem, & uideamus cuius causa hæc tanta malitia est to.1 in Ios.ho.23 370
3 Adhuc quadraginta dies,& Niniue subuertetur to.1 in Num.ho.16 257.258

MICHEAS

Cap.1 Ecce egredietur dominus de loco suo,& descendet & calcabit super excelsa terræ,& commouebuntur montes,&c.to.2 in Ioan.to.22 439
5 Et tu Bethlehẽ domus Ephrata,non minima es ut sis in milib.Iuda.ex te mihi prodibit dux.2.l.1 cõtr.Ce.763
6 Memento quid cogitauerit aduersum te Balach rex Moab to.1 in Num.ho.15 253

HABACVC

Cap.3 Qui ascendis equos tuos, & equitatus tuus salus t.1 in Cant.h.2.589 & to.2 in Ma.tr.26.147

NAVM

Cap.1 Non uindicat in idipsum in iudicio to.in Ezech. hom.1 695

ZACHARIAS

Cap.5 Vidi mulierem sedentem super talentum plumbi & dixi:Quæ est hæc?Et respondit, iniquitas to.1 in Exod.cap.15 ho.6 81
9 Gaude ualde filia Sion etc.t.2 in Ma.tr.14.102 et 147
12 In illa die quæram auferre omnes gentes quæ ueniunt super Hierusalem to.2 in Mat.tract.30 168

MALACHIAS

Cap.1 Descenderunt mala à domino in portas Hierusalem &c.to.2 contra Cels. 898
4 Timentibus nomen meum orictur sol iustitiæ to.1 in Iudic.cap.2 ho.1 378
Et ecce ego mitto uobis,Heliam Thesbitem antequam ueniat dies domini,qui restituet cor patris erga filium &c.to.2 in Ioan.to.7 337.& 342

IN MATTHAEVM

Cap.2 Vidimus stellam eius in Oriente & uenimus adorare eum to.1 in Num.ho.13 249
Vt & ego ueniens adorem eum to.2 in Mat.tr.20 118
Ex Aegypto uocaui filiũ meũ t.1 in Nu.c.24 h.17.267
3 Dico uobis quia potens est dominus de lapidib. istis suscitare filios Abrahæ to.1 in Hier.ho.14 692
Ipse uos baptizabit in spiritu sancto et igne.2 M.tr.9.87
4 Et accesserũt angeli,& ministrabãt t.1 in Ez.h.1.698
Venite post me,faciam uos piscatores hominum to.1 in Hier.ho.12 685
Beati pauperes spiritu,quoniam ipsorum est&c.to.2 in Matt.tract.34 133
5 Beati mundo corde,quoniam ipsi deum uidebunt to.1 in Esa.ho.6 637
Vos estis lux mundi,uos estis sal terræ to.1 in Ge.ho.1 3
Luceat lux uestra corã hominib.t.1 in Ezec.h.9.12.730
Quando uadis cum aduersario tuo ad principem, da operam ut liberes te ab eo to.2 in Luc.ho.33 282
Esto consentiens aduersario tuo &c. ibidem
Qui uiderit mulierem ad concupiscendam eam,iam mœchatus est eam to.1 Gen.ho.1 4.& 8
Audistis quia dictum est,oculum pro oculo,dentem pro dente &c.to.1 in Exod.ho.10 100
Diligite inimicos uestros &c. to.1 in C.h.2 550.et 602
Orate pro ijs qui uos persequũtur:ut sitis filij patris qui in cœlis est to.2 in Ion.to.22 438

Estote

Universidad de Deusto
Biblioteca

Estote perfecti, sicut pater uester cœlestis perfectus est to.1 lib.2 peri ar. 781
6 Cũ facis eleemosynã noli tuba canere t.1 in Exo.h.2.67
Cum autem oras intra in cubiculũ tuũ t.1 in Nu.h.11.230
Pater noster qui es in cœlis to.1 lib.2 peri ar. 781
Tu autem si ieiunas unge caput tuum, & faciem tuã lauta to.1 in Leuit.ho.10 176
Vbi est thesaurus tuus, ibi erit & cor tuũ t.1 in Ge.h.1.6
Nemo potest duobus dominis seruire. Aut enim unum odio habebit, aut alterum diliget to.2 in ep.ad Rom. cap.6 lib.6 642
7 Qua mensura mensi fueritis remetietur uobis to.2 in Mat.tract.12 140
Non potest arbor mala fructus bonos fac.&c. to.1 lib.2 peri ar. 785
Non quisquis mihi dicit, Domine, domine, intrabit regnum cœlorum to.2 in Ioan.to.32 482
Domine in nomine tuo dæmonia eiecimus &c. to.2 in Matt.tract.13 152
Angusta est porta & arcta uia quæ ducit ad uitam to.1 in Exod.ho.5 78
Nolite mittere margaritas uestras ante porcos to.1 in psal.37 525
8 Quid uenisti ante tẽpus torquere nos t.1 in Ex.h.9.95
9 Fiat tibi secundum fidem tuam to.1 in Exo.h.7 89
Tolle grabatum tuũ & uade in domũ tuã in Ca.h.2.549
Tetigit me aliquis, ego enim sensi uirtutem de me exisse to.1 in Cant.hõ.3 613
Non ueni uocare iustos sed peccatores ad pœnitentiam to.1 in Gen.ho.11 7
Nõ ueni pacẽ mittere in terrã, sed gladiũ t.2 in L.2.255
10 Si uos persecuti fuerint in una ciuitate, fugite in aliã to.1 in Ios.ho.9 338
Qui confitebitur me coram hominibus, confitebor &c. to.2 in Matt.cap.13 97
Qui amat patrem aut matrem super me, non est me dignus to.1 in Cant.ho.2 550
Vestri etiã capilli capitis numerati sunt.1.in Nu.h.1.201
Qui perdiderit animam suam propter me inueniet eam to.1 in Num.ho.19 272
Quod audistis in aures, prædicate super tecta to.1 in Nu.hom.17 267
Non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis to.2 in Luc. 295
Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis to.2 in Matt.cap.13. 93.134.& 135
11 Num tu es ille uenturus, an alium expectamus to.2 in Ioan.præfa. 292
Nemo nouit filium nisi pater neq; patrem quis nouit nisi filius to.1 lib.1 pari ar.cap.1. 754.& 885
Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos to.2 lib.3 contra Celf. 815
Discite à me quia mitis sum & humilis corde to.2 in Matt.tract.34 192
12 Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum, aut facite arborẽ &c.to.2 in ep.ad Ro.c.6 li.6.644
Bonus homo de bono thesauro profert bona to.1 lib.2 peri ar. 785
Ex sermonibus tuis iustificaberis etc. t.1 in Eze.h.2.702
Regina Austri ueniet in iudicium & condemnabit homines generationis huius to.1 in Cant.ho. 545
Filius hominis aget in corde terræ tres dies & tres noctes to.2 in Ioan.to.32 498
13 His qui foris sunt in parabolis loquar ut uidentes uideant & non uideant &c.to.1 lib.3 peri ar.cap.1.810
Omni habenti dabitur, & adijcietur to.1 lib.2 peri ar. cap.12 801
Inimicus homo superseminauit zizania to.1 648
Colligite primum zizania &c.to.1 367
Et secus littus sedentes collegerunt bonos in uasa sua etc. to.1 in Matt.tract.13 157
15 Omnis plantatio quam non plantauit pater meus cœlestis eradicabitur to.1 648 (to.1.336
Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israel
16 Beatus es Simon Bariona quia caro & sanguis non reuelauit tibi sed &c.to.2 in Matt.tract.2 152
Quodcunq; ligaueris super terram erit ligatũ &c. to.2 in Matt. 102
Scandalum tu mihi es to.2 in Matt. 193
17 Resplenduit facies eius sicut sol to.2 in Mat.tr.3. 171
Moyses & Helias in gloria colloquẽtes cum eo to.1.108. 145.& to.2 344
Si habueritis fidẽ sicut granũ sinapi, dicetis monti huic &c.to.2 in Matt.cap.13 56
18 Si uideris fratrem tuum peccare, argue eum inter te & ipsum solum &c.to.1 in Leuit.hom.2 122
Si quis scandalizauerit unum de pusillis istis to.1 in Ca. hom.4 623
Angeli eorum semper uident faciem patris mei qui in cœlis est to.2 282
Quis uestrum habẽs centum oues, & si perdiderit unã, nónne &c.to.1 in Gen.ho.1 12
19 Nemo bonus nisi unus solus deus to.1 li.2 peri ar.785
Cum sederit filius hominis super thronũ gloriæ suæ, sedebitis & uos super duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Isr.to.1 in Exod.cap.34 ho.11 105
21 Inuenietis asinam alligatam, soluite & adducite to.1 249 353
Auferetur à uobis regnum dei, & dabitur genti facienti fructus eius to.1.182 to.2 362
Amice non facio tibi iniuriam to.2 in Matt. 213
Non ueni ministrari sed ministrare to.2 in Matt. 99
Auferetur à uobis regnum, & dabitur genti facienti fructum eius to.2 in ep.ad Rom.cap.2 572
22 Regnũ cœlorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud to.1.208.& 347
Diliges dominum &c. & proximum tuum sicut teipsum to.1 in Cant.ho.2 550
Diliges dominum deum tuum ex toto corde &c. Et diliges proximum tuum sicut teipsum to.1 in Cant.h.3 550.& 602
Non est deus mortuorũ, sed uiuẽtium to.2 in Io.to.3.320
Regina austri uenit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis to.1 576
Amicè quomodo huc intrasti non habens uestem nuptialem to.2 213

Multi

Multi sunt uocati, pauci electi t.2 in ep.ad Ro.ca.1 537
Super cathedram Moysi sederunt scribæ & pharisæi: quæ dicunt facite &c.to.1 in Ezec.ho.7 723
Omnia quæcũq; uobis dixerint, facite etc.1 in Ez.7.723
Oportuit hæc fieri, & illa non omittere to.1 232
24 Sicut in dieb. Noe uẽdebãt, emebãt etc. 1 in G.h.1.10
Vbi fuerit cadauer, illic congrebuntur & aquilæ t.2.261
25 Amen dico uobis nescio uos to.1 in Gen.h.1 21
Hospes fui, & collegistis me to.2 128
Quandiu fecistis uni de fratribus meis minimis to.2.128
26 Nõ bibã de genimine uitis donec etc.1 in M.tr.13.150
Pater si fieri potest transeat à me calix hic &c. to.2 contra Celf.lib.2 782
27 Innocens ego sum à sanguine iusti huius to.1 175
Sanguis eius super nos & super filios nostros to.1 377
28 Ecce ego uobiscum sum usq; ad consummationem seculi in Mat.tract.3.49.& to.2 303

IN MARCVM

Cap.1 Offer munus quod præcepit tibi Moyses t.1 in Leuit.ho.5 142
2 Securus agit donec ueniat fortior qui ipsum alliget, & auferat quæ possidet to.1 in Ios.ho.14 351
4 Cœpit iterum docere ad mare etc.t.2 in Ma.tr.34.133
His qui foris sunt in parabolis loquor, ut uidẽtes uideant & non uideant to.1 314.& 810
Sine parabolis nihil loquebatur to.1 in Leu.ho.4 131
5 Cognoscens uirtutem de se exisse to.2 14.& 171
6 Et uenit in patriam suam, & sequuntur eum discipuli ipsius to.2 in Mat.cap.13 11
Si quis nõ suscipit uos, excutite puluerem qui adhæsit pedibus uestris to.1 in Gen ho.4 19
Tolerabilius erit terræ Sodomorum in die iudicij quàm illi ciuitati ibidem
8 Si oculus tuus scandalizet te erue eum &c.to.in Num. hom.25 298
9 Bonum est ei magis si circundaretur mola asinaria t.1 in Num.ho.25 296 (tr.23.132
10 Sedere aũt ad dexterã aut ad sinistrã meã etc. t.in M.
11 Nunquam quisquam ex te fructus manducet to.2 in Mat.tract.30 175
13 Nisi abbreuiati fuissent dies illi non fieret salua omnis caro to.1 379
Qui supra tectũ sunt nõ descendant in detollere t.1.267
14 Vt quid perditio hæc to.1 458

IN LVCAM

Cap.1 Ipse præcedet coram ipso cum spiritu & uirtute Heliæ to.2 in Ioan.tract.7 337
Quomõ fiet hoc quoniã uirũ nõ cognosco t.1 in G.h.1.7
Spiritus domini obumbrabit tibi to.1 in Num.ho.3.314 337.& 600
Helizabeth impletum est tẽpus pariẽdi t.1 in G.h.13.42
2 Par turturum, aut duos pullos columbarum to.1 160
Positus est in ruinam & in resurrectionem multorũ to.1 in Num.ho.20 325
Iesus proficiebat ætate, sapientia etc. t.1 in Hie.h.1.645
3 Iam securis ad radicem arborum posita est to.1 369
6 Væ qui nunc ridetis, quoniam flebitis & plangetis t.2 in Mat.tr.32 184
7 Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit uias tuas to.1 in Ios.ho.4 324
Vnus debebat denarios quingentos & alius quinquaginta to.1 299
8 Rogabant eum dæmonia ne iuberet eos abire in abyssum to.1 1
9 Qui perdet animam suam propter me inueniet eam to.1 in Num.ho.19 272
Nemo mittens manum ad aratrũ &c.to.2 162.& 188
10 Gaudete quoniã nomina uestra scripta sunt in cœlis to.1 661
Multi prophetæ & reges cupierunt uidere quæ uos uidetis to.1 323
Videbam Satanam quasi fulgur de cœlo cadentem to.1 696.767.& to.2 169
Neq; peram neq; calceamenta in uia portabitis to.1.102
Neminem in uia salutaueritis to.2 77
Homo quidam descendebat de Hierusalem in Hiericho, qui incidit in latrones &c.t.1 in Ios.h.6 332.et 557
11 Baptismo habeo baptizari quẽ uos nescitis to.1 393
Cum immundus spiritus exierit ab homine tũc etc.1.383
Væ uobis legisperitis qui abstulistis clauem scientiæ &c. to.2 139
Omnis sanguis iustus qui effusus est à sanguine Abel tomo 1 377
12 Anima habes multa bona recondita in annos plurimos to.1 686
Stulte hac nocte auferetur à te anima tua to.1 309
Sint lumbi uestri præcincti to.2 180
Et lucernæ ardentes in manibus uestris to.1 398
Partem illorum cum infidelibus terræ ponet to.1 799
Seruus qui cognouit uoluntatem domini sui, & non fecit digne, plagis uapulabit multis t.2 in ep.ad R.c.2.556
13 Discedite à me, nunquam uos noui t.2 in Io.t.32.482
Relinquetur uobis domus uestra deserta to.1 377
14 Quis ex uobis uolens turrim ædificare non prius &c.to.2 113
15 Beatus qui manducauerit panẽ in regno dei t.2.204
Accesit ad quemdam primarium ciuitatis in regione illa to.1 in Num.ho.19 272
16 Erat homo diues, & induebatur purpura & bysso, mendicus autem quidam Lazarus &c. to.1 in Num. ho.16.259 to.2 contra Mar. 971
Recepisti bona in uita tua, & Lazarus similiter mala to.1 498
Inter nos & uos magnum chaos confirmatũ est to.1.314
Habent Moysen & prophetas, audiant illos to.1 302
17 Domine adauge nobis fidem to.2 in Ioan.to.32.485
Cũ feceritis hæc omnia, dicite serui inutiles sumus to.1 in Ios.ho.13 348
18 Ieiuno bis in Sabbato, decimas do omnium quæ possideo to.1 in Hier.ho.14 692
Descendit hic in domum suam iustificatus to.1 in Ezech. ho.9 730
19 Homo quidam nobilis abijt in regionem longinquã &c.to.2 in Mat.tract.7 27

Non est

Universidad de Deusto
Biblioteca

20 Non est deus mortuorum sed uiuorum t.2 in Matth. tract.22 127
22 Amen dico uobis quia non bibam de generatione uitis huius,usquequo bibam illud uobiscum nouũ in regno patris mei to.1 in Leu.cap.10 ho.7 150
Cum manducaueritis & biberitis ad mensam meam t.2 in ep.ad Rom.cap.11 lib.8 695
Qui habet sacculum accipiat similiter & peram,uendat uestimentum ut emat gladium t.2 in Matt.tr.7 77
23 Pater ignosce illis, non enim sciunt quid faciunt to.1 in Leu.ho.2 117
24 Hodie mecum eris in paradiso t.2 in Io.to.32 498
Nonne cor nostrum ardens erat in nobis de Iesu to.1 in Exod.ho.7 89

IN IOANNEM

Cap.1 IN principio erat uerbum, & uerbum erat apud deũ to.1 in Gen.ho.1 1
Omnia per ipsum facta sunt to.1 in Apol.pam. 870
Lumen quod illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum to.1 in Ios.ho.1 377
Vidimus gloriam eius gloriam quasi unici à patre to.2 in Mat.tract.2 47
Lux in tenebris lucet to.1 in Exec.ho.9 730
Qui post me uenit ante me factus est: Cuius non sum dignus soluere &c.to.2 125.& 297
Super quem uideris spiritum descendentem to.1 213
Deum nemo uidit unquam to.1 lib.1 peri ar.cap.1 754
3 Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu etc.t.2.422
Nemo ascèndit in cœlum,nisi qui descendit de cœlo to.2 dial.3 contra Mar. 989
Quod natũ est ex carne caro est t.1 in Apol.pam. 870
4 Flumina aquæ uiuæ salientis in uitam æternam to.1 in Gen.ho.1 2
Deus spiritus est,& eos qui adorant eũ in spiritu & ueritate oportet adorare t.1 li.peri ar.c.1.752 et t.2.903
Meus cibus est ut faciam uoluntatem eius qui misit ne t.1 268 & to.2 98
5 Pater meus usq; modo operatur,et ego operor t.1.289
Omnis qui credit in me non iudicabitur. Qui autem nõ credit iam iudicatus est etc.t.2 in ep.ad Ro.ca.2 558
Si crederetis Moysi,crederetis utiq; & mihi &c.to.2 in ep.ad Rom.cap.4 lib.4 601
Nisi manducaueritis carnem meam,& biberitis sanguinem meum,non habebitis uitã in uobis.Caro mea uerè est cibus &c.to.1 in Leu.hom.7.155.& to.2 98
Nemo uidet patrem nisi filius to.1 in Cant.ho.3 613
7 De uentre eius fluent aquæ uinæ to.1 239
8 Abraham pater uester desiderauit uidere diẽ meum, uidit & gauisus est to.1 35
9 In iudicium ego ueni in hunc mundum ut non uidentes uideant,& uidentes cæci fiant to.1 in Num.ho.17 263 to.2 261 & 920
Operamini donec lumen in uobis est t.1 in Ier.ho.9.675
Veniet nox quando nemo potest operari to.1 in psal.36 hom.3 509
10 Qui non intrat per ostiũ in ouile ouiũ,sed etc.t.2.180
Ego sum ostium:per me si quis introierit saluabitur &c. to.1 in Cant.ho.2 584
Oues meæ uocem meam audiunt to.1 in Cant.ho.2 583
12 Venit mulier habens alabastrum unguenti nardi pistici prætiosi &c.to.1 in Cant.ho.2 547
Pater clarifica filium tuum to.1 in Cant.ho.3 606
Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit &c.to.1 in Hier.cap.12 ho.8 669
13 Exemplum enim dedi uobis, ut quẽadmodum ego feci,sic &c.to.2 479
14 Qui me uidet, uidet & patrem to.1 in Cant.hom.3 613 to.2 lib.7 contra Cels. 921
Si credideritis non solum quæ ego facio facietis, sed & maiora to.1 in Esa.ho.2 636
16 Adhuc multa habeo uobis dicere, sed non potestis modo ea portare to.2 contra Cels.lib.2 772
17 Hæc est autem uita æterna,ut cognoscant te solum uerum deum,&c.to.2 in ep.ad Rom.cap.2 555.557
20 Ascendo ad patrem meum & patrem uestrũ, ad deũ meum & deum uestrum to.1 in Mat.tr.27 127

IN ACTA

DOmine si in tẽpore hoc restitues regnũ Israel t.2 in Mat.tr.30 177 Cap.1
Et nubes suscepit eũ ab oculis eorũ t.2 in Ma.tr.20.177
Et cecidit sors super Matthiam, & annumeratus est etc. to.1 in Ios.cap.18 ho.23 370
4 Erat cor unum & anima una t.2 in Mat.tr.28 155
Neq; enim est aliud ullum nomen sub cœlo in quo oporteat saluos fieri to.2 in ep.ad Rom.cap.2 lib.2 557
7 Deus gloriæ apparuit patri nostro Abrahæ cum esset in Mesopotamia &c.to.1 in Ioan.to.19 418
10 Petrus uidit cœlum apertum,& uas quoddam deponi ut linteum in terram,in quo erant omnia quadrupedia &c.to.1 in Leu.ho.7 154
Compertum habeo quod deus personarum acceptor nõ est to.in ep.ad Rom.lib.2 cap.2 553
Quod deus mundauit tu ne commune dixeris to.2 in ep. ad Rom.cap.5 lib.5 624
13 Saulus autem qui & Paulus &c. to.2 in ep.ad Rom. præf. 536
16 Cum tentaremus ire in Bithiniam prohibuit nos spiritus Iesu to.2 in ep.ad Rom.cap.1 lib.1 544
17 Tempora igitur ignorantiæ despiciens deus &c. to.2 in Matt.tract.1 42

IN PAVLVM

IVdicabit deus occulta hominum secundũ euang. t.2 dial.2 contra Mar. 969 Cap.1
Inuisibilia dei ex uisibilibus intelliguntur, & ea quæ nõ uidentur ex &c.to.1 in Cant.ho.3 610
Palam fit ira dei de cœlo aduersus omnem impietatẽ & iniustitiam hominum,qui &c.t.2 li.6 cõtra Cel. 880
2 Secundum duritiam tuam & impœnitens cor &c. t.1 lib.3 peri ar.cap.1 807
Inter se inuicem cogitationibus accusantibus ac defendentibus,in die qua iudicabit &c. to.1 lib.2 peri ar. cap.11 798

Quod

6 Quòd enim mortuus peccato,mortuus est semel:quòd aũt uiuit,uiuit deo t.2 in ep.ad Ro.ca.5 lib.4 616
Stipendia peccati mors, gratia autẽ dei uita æterna to.2 in ep.ad Rom.cap.4 lib.4 596
7 Lex dominatur homini quãdiu uiuit. Nam mulier subdita uiro,alligata est illi &c.to.2 in Matth. 16
Lex spiritualis est to.2 in ep.ad Rom.cap.1 542
Lex ergo bona est & mandatum sanctum & bonum t.1 lib.2 peri ar. 785
8 Omnis creatura congemiscit & condolet to.1 in Exec. hom.4 710
Etenim in quo infirmabatur lex per carnem,deus filium suum mittens &c.to.2 in ep.Ro.cap.1 542
9 Cui ergo uult miseretur,& quem uult indurat to 1 li.3 peri ar.cap.1 803.& seq.
O homo tu quis es qui contra respondeas deo to.1 lib.3 peri ar.cap.1 813.& seq.
Aut non habet facultatem figulus luti ex eadem massa facere uas in honorem &c.to.1 lib.3 peri ar.cap.1 813
Pertulit uasa iræ parata in interitũ,ut ostenderet diuitias gloriæ in uasa misericordiæ etc t.1 in Hier.h.4 656
Non uolentis,neq; currentis,sed miserentis est dei t.1 li.3 peri ar.cap.1 811.& seq.
11 Quàm inscrutabilia sunt iudicia dei,& quàm inuestigabiles uiæ eius to.1 lib.4 peri ar. 843
Quis cognouit sensum domini, aut quis ei consiliarius fuit?to.1 in Num.cap.24 ho.18 269
Ex ipso,& per ipsum, & in ipsum omnia to.2 contra Cels. 901
13 Reddite omnibus debita,cui honorem,honorem to.2 in ep.ad Rom.cap.2 554
Expletio & absolutio legis charitas to.2 dial.2 contra Marcion. 974
14 Omne quod non est ex fide peccatum est to.1 413
16 Deus aũt pacis cõterat satanã sub pedib.uestris.1.356
1.Cor.cap.1 Qui diues est in uerbo & in omni scientia t.1 in psal.36 hom.3 507
Non multi sapientes secundum carnẽ, sed quæ stulta sunt mundi elegit deus ut confundat sapientes &c. to.2 in ep.ad Rom. 603 & 821
Quia enim in sapiẽtia dei nõ cognouit mũdus per sapientiam deum &c.to.2 lib.1 contra Cels. 750
Fatuum dei sapientius est hominibus t.1 in Hier.h.3.663
2 Prædicatio mea non in persuasibilibus sapientiæ uerbis,sed &c to.2 lib.6 contra Cels. 880
Loquimur dei sapientiam in mysterio absconditam,quã nemo principum cognouit t.1 in cant ho.2 585
Spiritualis omnia dijudicat, & ipse à nullo dijudicatur t.2 in Ioan.to.30 470
3 Si quis uidetur sapiens esse inter uos in hoc seculo,stultus fiat ut euadat sapiens.nam sapiẽtia mundi stultitia est to.2 lib.1 contra Cels. 750
Siquis superstruxerit ligna fœnum,stipulam.Vniuscuiusque opus probabit ignis quale sit to.2 lib.4 contra Cels. 827
Si cuius opus arserit damnum patietur.Ipse autem saluus erit,quasi per ignem to.1 in Exod.ca.21 ho.10 101
Cuiusque opus quale sit ignis probabit to.1 in Ezech. hom.1 695
5 Quem tradidi satanæ in interitum carnis to.1 in Leu. cap.25 ho.14.192.524.741.& to.2 975
Etenim pascha nostrum immolatus est Christus t.2 in Io. to.10 366
Qui se iungit domino,unus spiritus est: & qui se iungit meretrici,unus spiritus est t.1 in Nu.c.25.h.20.278
Fugite fornitationẽ fratres to.2 in Mat.ca.24 tr.29 163
Aut nescitis quia angelos iudicabimus to.1 in Nu.ca.18 ho.11.233.& to.2 583
Sunt dij multi & domini multi. Nobis tamen unus deus pater,ex quo omnia &c.& unus dominus Iesus Christus &c.to.1 in Exod.cap.20 ho.8 91
Macero corpus meũ & in seruitutem redigo, ne &c.in ep.ad Rom.cap.8 lib.7 675
10 Patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt,in Moyse baptizati sunt in nube & in mari &c.to.1 in Exod.cap.12 ho.5 77
Hæc in typo contigerunt illis,ad nostram autem ad monitionem scripta sunt to.2 dial.2 contra Mar. 974
An æmulamur dominum,nunquid fortiores illo sumus? to.1 in psal.36 ho.1 493
Poculum benedictionis, & panis quam frangimus sanguinis & corporis communicatio Christi est to.2 contra Mar. 100
Deus infidelium huius mundi excæcauit mentes t.2 dial.2 contra Mar. 974
12 In corpore Christi diuersa sunt membra, & alios esse oculos,alios manus &c.to.1 in Cant.ho.2 582
13 Videmus per speculum in ænigmate:tunc autem facie ad faciem to.1 in psal.36 ho.5 518
Cum uenerit quod perfectum est, destruentur ea quæ ex parte sunt to.1 in psal.38 ho.1 535
14 Spiritus prophetarum prophetis subijcitur t.2 in Io. tract.7 337
Orabo spiritu,orabo & sensu to.1 in Ezec.ho.2 703
15 Non ego, sed gratia dei mecum t.2 in ep.ad Ro.ca.11 lib.8 694
Cum autem subiecta ei fuerint omnia, tunc & ipse filius subiectus erit &c.t.1 in psal.36 ho.2 590 et t.2.177
Vt sit deus omnia in omnibus to.1 lib.3 peri ar.ca.5.829
Quomodo resurgent mortui? quali autem corpore uenient?Stulte tu quod seminas t.2 lib.5 cõtra Cel.864
Vt stella à stella differt in gloria,ita erit resurrectio mortuorum.seminatur in corruptione &c. to.1 in Apol. Pam. 874
Necesse est corruptibile hoc induere incorruptionem,et mortale hoc induere immortalitatem &c. to.1 lib.2 peri ar.cap.8 777
Seminatur corpus in corruptione, & surget in incorruptione to.1 in psal.36 ho.5 520
Nõ omnes dormiemus, omnes tamẽ mutabimur.Et mortui resurgent incorruptibiles:nos quoq; immutabimur to.2 lib.5 contra Cels. 863
Caro & sanguis regnum dei non possidebunt &c. to.2 dial.3 de resur. 995
Qui de tantis mortibus eripuit nos & eripit to.1 in Le- 2.Cor.cap.1
uit.cap.20 ho.11 179
2 Quis est qui me lætificet, nisi qui contristatur ex me? to.1 in psal.38 ho.1 534

Universidad de Deusto
Biblioteca

3 Dominus autem spiritus est: ubi autem spiritus domini, ibi libertas to.1 in Exod.cap.34 ho.12 108
Litera occidit, spiritus uiuificat. 2 contra Cel. 903 et 913
Et non sicut Moyses ponebat uelamen super faciē suam Cum autem quis conuersus fuerit ad dominum auferetur uelamen to.1 in Exod.ho.12 107
Quod si ministerium mortis in literis formatum in lapidibus factum est in gloria. Si enim quod destruitur per gloriam est, multo magis quod manet to.2 in ep. ad Rom.cap.3 593
Nos reuelata facie gloriam domini speculantes, eadem imagine reformemur à gloria in gloriam to.2 in ep. ad Rom.cap.5 lib.4 609
4 Si is qui foris est homo noster corrumpitur, sed ille qui intus est renouatur de die in diem t.1 in Ca.prol.554
Nam momentanea leuitas afflictionis nostræ æternum gloriæ pondus parit &c. to.2 lib.6 cōtra Celſ. 886
Domum habemus non manufactam in cœlis to.1 lib.3 peri ar.cap.5 829.& seq.
5 Omnes manifestari oportet ante tribunal Christi, ut recipiat unusquisque, siue to.2 in epist. ad Rom. cap. 14. 721 723
Itaq; bono animo simus semper, scientes quòd cum domi sumus in corpore, peregrinamur à domino &c. to.2 in Ioan.to.17 cap.4 409
6 In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur: deijcimur, sed non perimus to.2 in ep.ad Rom. cap.5 lib.4 612
Gal.cap.2 Viuo autem, iam non ego, uiuit autem in me Christus in Matt.tract.2 46
3 Christus nos redemit de maledicto legis to.1 in Num. cap.18 ho.11 232
4 Quæ autem sursum est Hierusalem libera est, quæ est mater nostra to.1 in Cant.ho.2 581
Lætare sterilis quæ non paris, quoniā multi filij desertæ, magis quam eius quæ habet uirum to.2 in ep.ad Ro. cap.7 648
5 Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem to.1 lib.3 peri ar.cap.2.816 cap.4 823
Ephes.cap.1 Benedictus deus & pater qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cœlestib.t.1 in Lc.20 h.16.194
2 Eramus natura filij iræ sicut & cæteri to.2 in ep.Ro. cap.3 576
Ipse est enim pax nostra qui fecit utraq; unum, & medium parietem maceriæ soluens &c. to.2 in ep.Rom. cap.5 lib.4 615
4 Donec occurramus in uirum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi to.2 in Mat.tr.5 65
Ascendens Christus in altum captiuam duxit captiu. to.1 in Num.cap.24 h.18 271
5 Viri diligite uxores uestras sicut corpora uestra, sicut Christus dilexit ecclesiam to.1 in Cant.ho.3 603
Nullus carnem suam odio habuit to.1 in Cant.h.2 550
Corpus Christi sumus, & membra ex parte t.1 in psal.36 hom.2 500
6 Estote ergo accincti lumbos uestros in ueritate to.1 in Ios.cap.4 ho.5 328
Phil.cap.1 Qui cum in forma dei esset, exinaniuit semetipsum, & formam serui accepit to.1 in Cant.ho.1 572.& 870
3 Præterita obliuiscens, ad futura me extendens to.2 in ep.ad Rom.cap.8 lib.6 656
In quo plenitudo diuinitatis corporaliter habitat to.2 in Coloſ.cap.1 diuersos ho.2 509
2 Nemo uos iudicet in esca, aut in potu, aut in parte diei festi. Nemo uos seducat uolens in humilitate cordis & religione &c. to.2 in ep.ad Ro.ca.5.623 et 724
4 Sermo uester sit semper in gratia sale conditus to.1 in Ezech.ho.6 719
Sine intermissione orate to.1 in lib.Reg.cap.1 h.1.404 1.Theſ.cap.5
Vt superabundanter habeatis in charitate eos qui huius modi sunt &c.to.1 in Cant.ho.3 602
Non aduenier dominus nisi uenerit defectio prius, & reuelatus fuerit homo ille sceleroſus to.3 lib.6 cōtra 2.Theſ.cap.2 Celſ. 895
Quem dominus interficiet spiritu oris sui, & destruet apparitione aduentus sui to.2 in Ioan.to.2 315
Finis legis charitas de corde puro & fide non ficta: à quibus quidam aberrantes conuersi sunt in uaniloquium &c.to.2 in Mat.tract.24 1.Tim.cap.1 165
2 Mediator dei & hominum homo Christus to.2 in ep. ad Rom.cap.3 lib.3 588
4 Spem habens & præsentis uitæ & futuræ to.2 in ep. ad Rom.cap.5 lib.4 616
In magna domo non sunt tantum uasa aurea uel argentea, sed & lignea to.1 in Hier.h.4. 656 & to.2.348 2.Tim.2
Siquis emūdauerit seipsum ab his erit uas ad honorem to.1 lib.3 peri ar.cap.1 813
Omnia munda mundis contaminatis autem nihil est mūdum to.2 in ep.ad Rom.lib.10 725 Tit.cap.1
3 Hæreticum hominem post trinam correptionem deuita &c.to.1 in Apol. 858
Qui est est splendor gloriæ dei, & figura expressa substantiæ eius to.1 lib.1 peri ar. 757 Hebr.cap.1
Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis to.2 in ep.ad Rom.lib.10 736
Quia ergo pueri communicauerunt sanguini & carni &c.to.1 in Esa.ho.7 638
6 Terra enim uenientem sæpius super se bibens imbrem, & generans herbam &c. to.1 in Leuit.26 hom.16 196 & 807
9 Tabernaculum enim factum est primū in quo erat candelabrum, &c.to.1 in Exod 26 ho.9 96
10 Lex umbram habens futurorum bonorum &c. to.1 in Num.cap.18 ho.11.231 537 & 600

IN IACOBI EPIST.

Resistite diabolo, & fugiet à uobis to.2 in ep. ad Rom.cap.5 lib.4 669 Cap.4

IN PETRI EPIST. I

Gens sancta, regale sacerdotiū, populus acquisitionis to.1 in Num.ho.5 209 Cap.2
Redempti sumus non corruptibili precio argenti & auri &c.to.2 in ep.ad Rom.cap.2 lib.2 569
Consortes facti estis diuinæ naturæ to.1 in Leuit.cap.6 hom.4 129 2 Pet.1

IN

IN IOANNIS EPIST.

Cap.3 Charissimi nunc filij dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus, si apparuerit similes ei erimus to.2 in Mat.tract.20 119
Omnis qui natus est ex deo, peccatum non committit t.2 in Ioan.to.21 436
Omnis qui peccat, non uidit filium to.2 in Io.to.21. 436
Qui committit peccatum ex diabolo est, quoniam ab initio diabolus peccat &c.to.2 in Ioan.to.21 436
Nondum scimus quid futuri sumus, si autem reuelatum fuerit nobis, similes ei erimus to.1 in Exod. cap.15 hom.6 82.& 828
4 Charissimi diligamus inuicē, quia charitas ex deo est &c.to.1 in Cant.prol. 556
Deus charitas est ibidem

IVDAE

Angelos qui non seruauerunt principatum suum in iudicium magni diei, sub caligine reseruauit to.2 in ep.ad Rom.cap.5 607

IN APOCALYPSI

Qui dicunt se Iudæos esse & non sunt to.2 in ep. ad Rom.cap.2 561 Cap.3
6 Vidi cœlum apertum, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum uocabatur uerus etc.t.1 in Ca.h.2.589
12 Et cauda draconis traxit tertiam partem stellarū cœli, & misit eas in terram in Mat.cap.24 tr.30 169
Incensum autem orationes sanctorum sunt to.1 in Ezec. hom.7 723
19 Ecce equus albus, & qui sedebat super eum uocabatur fidelis & uerax sermo dei &c. in Io.t.2.310.314
20 Et reddidit mare mortuos quos habebat, & mors & infernus reddiderunt mortuos to.1 in Apol. 873

INDEX III. SEV POTIVS THESAVRVS RERVM OMNIVM QVAE IN IIS QVAECVNQVE EXtant Origenis Adamantij operibus dignæ notandæq;, continentur, longè quàm hactenus locupletissimus. Vt autem admonearis, lector, numerus qui primus positus est tomum, secundus paginā signat: atq; ut labori tuo parceremus, tribus literis, p m f ceu notulis usi sumus, p scilicet, principium, m medium, f finem paginæ designantibus.

A

Aaron pontificis uestes to.1 166 f & seq.
Aaron sacerdotij carnalis imaginem tenet to.1 576 p
abaridis Hyperboræi uelocitas ac diuinitas to.2 807 f & seq.
abarim transitus signific. to.1.314 f
abdimelech Aethiopis factum pro liberatione Hieremiæ to.1 575 f
abdimelech seruus regum interpret. to.1 578 m
abel quid interpretetur to.2 147
abiasab quid interpretetur to.2.68 730
abiectis non insultare sapientes to.2 701 f
abiezer patris mei auxilium interpretatur to.1 394 f
abimelech quid interpret. to.1.23 f 48 p 47 f
abinoem responsio patris interpretatur to.1 392 p
abire ad deum quid to.1 41 m f
abnegare seipsum quid to.2 46
abominatio desolationis templi quā do facta to.2 160 (seq. 166 f & seq.
abortus bonus & malus t.1.216 f &
abraham quando & quomodo locutus deus to.1 15 m
abraham cū Loth collatio 1.19 p m
abraham hospitalitas commendatur to.1 19 m f
abraham de Isaac sacrificium tractatur to.1 29 m f & seq.
abraham nominis interpretatio, & cur hoc sortitus sit to.1 29 m
abraham quo anno ætatis Cethurā accepit uxorem to.1 38 f
abraham nōdum perfecta beatitudine perfrui, & quando perfruetur to.1 152 p
abraham filij qui uerè, & quales t.2 333 p
abraham presbyter dictus 1.357 p
abraham quotus genitus ab Adam to.2 430 p
abraham quomodo imitandus to.2 433 f & seq.p
abrahā quomodo uidit diem Christi to.2 455 f & seq.
cum abraham & Isaac qui recūbent to.2 519 p m
abraham quorū pater sit, & secūdū carnē & secundū fidem 2.595 p
abraham quomodo pater omnium credentium to.2.602 f & seq.p
Abrahæ successio quæ & unde nobilior to.2 602 m
abraham quatenus corpus emortuū habuerit to.2 605 m
abraham propheta to.1 644 m
abraham filij & non filij t.1 711 f
abraham nomine abutentes incantatores to.2 752 f & seq.
abrahæ semen 1.35 m 2.429 m f
abrahæ sinus quid 1.303 m 2.490 f
abrahæ pater & fratres to.2.430 p
abrahæ mors qualis to.1 40 p
abrahæ filij quō fiāt 2.431 m 433 f
abrahæ officium & humanitas erga peregrinos to.2 477 p
abrahæ fides diuersæ to.2 595 m f
abrahæ quando & quomodo promissio facta to.2 598 f
absolutionem obtineri peccatorum pro pœnitentiæ mēsura 1. 538 m
abstinētia pia et tēporanea 2.727 m

Universidad de Deusto
Biblioteca

abstinentia ciborum 2.724 f.
abstinentia immoderata periculosa 1 311 p
abstinens uocatus nõ electus 2.537 f
abyssus quid 2.62
abyssus quis locus & quibus destinata 1.64 f 502 m
abyssum quid uocet 2.91
acabrin scorpiones interpretatur 1. 372 f
accincti qui 1.328 m
accipiter Apollinis nuncius dictus 2. 855 f
accusator sui quomodo sit iustus 1. 406 f & seq.
aceto qui potent Christum 2.234 m
achab iniquitas in persequendo Heliam 2.511 p
achillis pater & mater 2.760 p
achimã nominis significatio 1.366 p
ἀλυσιτῶν sphęraque 1.480
acarnaniorum deus amphilochus 2. 808 f
acquirere quomodo dicatur deus 1. 83 m
acta Pauli quis liber 1.755 f
actioni contemplationem confert 2. 502 m f
actionum omnium exitus dubius 2. 749 m
actionem bonam in euangelium referri 2.294 f & seq. p
actores nostri qui 1.523
adam primus & postremus 2. 616 m f & seq.
adã primus homo in Caluaria sepultus fabula 2.228 f
adæ peccati quæ causa fuerit 1.815 p
adæ captiuitatis causa serpens 1. 696 m
adam etiam propheta, & quid prophetauerit 1.591 m
adam quomodo declinauit 2.580 f
adæ filiorum in initio mundi qualis dispersio 1.317 m
ab adam quot generationes usq; ad Abraham 2,430 p
in Adam quomodo omnes peccauerunt 2.619 m f & seq.
adam quomodo forma futuri 2.623 m f 624 m f
adami uocabulo hominem signific. Hebræis 2.838 m
adamas lapis quid signific. eius uis, proprietas & adaptatio 1.462 f & seq.
adamantis lapidis natura, & quomodo probetur à gẽmarijs 1.654 p m
adamantius Origenes dictus 2.241 p
adamantius Orig. contra Marcionistas 2.955 & seq.
adhuc aditum seculo æternitatem significet 1.84 f
adiurare dæmones an Christianis licitum 2.217 p
per adipes sacrificij quid intelligat 1.142 m
adipes hostiæ quid significẽt 1.125 p
adonai nominis uis in incantationib. proprietate seruata 1.753 873 f
adonai nomen dei quatuor literarũ 1.712 m
adoptio quando facti filij Israel to.2 676 f
adoptionis spiritus quis 2.660 f
adoptionem filiorum quam recipiamus 2.666 f
adorare & colere quomodo differãt 1.92 p m
Adorare in spiritu quid 2.542 m
adorare deum in spiritu quid to.2 542 m
adorabant olim ad orientem uersus 1.419 m
aduentus Christi duplex 2.151 item 765. 985
aduentus Christi quomodo duo in anima 2.411 f
aduentum Christi primum qualẽ decuit esse 2.785
aduentus Christi secundus qualis futurus 2.54. 525
aduentum Christi qui recipiant & qui respuant 2.507 f
aduentus Christi minister Ioannes 2 253 m
aduentum Christi spiritualem nunquam defuisse sanctis 2.435 f
in aduentu Christi qui congregandi 2.173 p
aduentus antichristi qualis, & cur illi miracula concessa 2.788 f
aduentus Christi prædictus to.2.160 832
aduenas quos scriptura appellet to.2 566 p
aduocatus Christus & spiritus sanctus 1.597 f
aduersarius noster quis 2.282 m f 283 p m
adulteria unde procedant to.1 526 m
adulterij filij 1.277 f
adulteros non punitos corporaliter quæ maneat pœna 1.178 m f
adulterium diaboli pecunia to.1 83 f
adulterium aliter uitant stoici, aliter epicurei 2.927 m
aer non lucidus per se, lucis tamen capax 2.295
aeri angelos præsidere 1.670 f
aerea sedes quæ 1.802 p
ædes tabernaculi duplex, & eius discretio 1.172 f
ædificatio dei & diaboli 1.648 m
ædificij terreni & cœlestis comparatio 1.339
ægyptiorum pater cham 1. 53 p
ægyptij qui, eorum fines & dij to.2 869 m
ægypti diuisio in nomos 2.867 m
ægyptiorum mos in colendis dijs 1. 75 p m
ægyptiorum uirtus & secreta sapientia 1.201 f
ægyptiorum religio qualis 2.803 f
ægypti opprobrium quomodo auferendum 1.326 m
ægypti opprobria quæ, & quomodo auferantur à nobis 1.321 f 568
ægyptus Aethiopiæ adiacẽs, & quid eius nomine uelit intelligi to.1 841 m
ægyptiorum nefanda idololatria 2. 906 f & seq.
ex ægypto uocaui filium meum unde desumptum 1.267 f
ægypti principatum gerere quid 1.p 50 m
ægypti quoq; regnũ tenuisse reginã Saba 1.575 m
ægyptios quosdam uentris crepitus uenerari 2.870 p
ægyptij omnium superstitiosorum uetustißimi atq; eruditißimi to.2. 560 p
ægyptiorum occulta philosophia 1. 820 f
ægyptij nulli liberi 1.52 f
ægyptus serua, & quomodo domus seruitutis 1.52 f
ægyptiorum philosophia ac fabulæ 2.750 p
ægyptijs seruire quid 1.p 53 p m
ægyptium extinguere quid 1.80 p
ægyptus spiritalis, de qua exeundum est cuiq; pio 1.665 p
pro Aeman malè lectum Buthan t.2 351 m
æmulari aliquem quid 1.495 p
æmulatio mali alium in malitia uincere semper studet 1.501
æmulatio Iudæorum, aduersus gentes à Christo sub parabola operariorum uineæ scripta 1.93
ænigmatibus prophetica scripta referta 1835 f
in ænigmatibus cur locutus sit deus 1. ænigmatistæ qui 1 245 p 735 f
æsculapij medicina & curationes quales 2 805 m f
æsculapio quæ dicatæ urbes 2 800 p
æstas & hyems idem 1.490
ætas spiritualis 2.66
ætates duæ, animæ scilicet & corporis to.2 265
æternum quid dicatur 1.759 m
æternum futurum tempus notat in scripturis 1.516
æternum pro spatio temporis positum 2.646 p
æternitas uitæ non mortis 2.632 p
æternitas per hodiernum diem significatur in scripturis 1.367
æthiopia in austri parte sita 1.575 m
æthiopes qui & quos deos colant. 2 869 m
æthiopissæ nomine ecclesiam intelligit 1.215 f
affectus uarij hominum 1 558 p
afflictio ira dei dicta 2.545 f
ἀγάπη Christianorum 2. 746 f
agar filius quis, & quomodo fiat 1. 27 m
ager pro quo accipiatur 2.3 f
ager dei qualis 1.399 q
ἅγιος quid significet 1.177 f
agnoscere quo significatu positum 2. 440 m
agnus paschæ typus Christi 1.592 m
agnus pro purificatione oblatus Christi typus 1.292 f
agnus quatenus dicatur Christus 1 29. p m
agones quales nos docuit apostolus 1 513 m
inter agonios in certamine coronari 1.513 f
agricolæ inuisibiles angeli, & eorum ministerium 2.939 p 948 p
agricultura unde nata 2.850 p
per agrum scripturam intelligit 2.5 p
Aioth interpretatur laus, & eius gesta 1.384 & seq. & 386 m
ἀλαλαγμὸς quid significet 1 333 p
alexander papa quis nominetur 1.399
alexander phæreus tyrannis phalaridis æmulator 2.847 p
alexander quanta in reuerentia habuerit Iudæos 2.874 f
alexandriæ quid egerit Origenes 2 260 m
alexandriæ Origenis procellæ 2.331 f
allegoriæ quomodo eruendæ 1.47
allegorias in scripturis habere locum, unde probetur 2.841 m f
allegoricæ leges 2.567 m f
de allegorijs legis commentarij ubi 2 842 p
allegorias in scripturis refutantes notantur 2.695 m
allophyli qui, & quomodo à nobis uincendi 1.386 m f
allophyli qui 2.60 p
alma uox quid significet in scripturis 2 757 f
de Aloidarum turri fabula 2.829 f
ἄλογοι λόγοι qui 2.313 p
altare Christianorum & quid in eo offerendum 1.98 m f
altare dei qui & quales sint 1.116 p
altare materiale destructum quãdo uenit cœleste 2.95
altare sanctificans uotum quod 2.141
altare ecclesiæ & eius constructio 1 340
altare non in terris, sed in cœlo requirendum 1.359 m
altare incensi qui sint in ecclesia 1 211 m f
altare orationis indicium 1.230 p
altari ueri uetus figura 1.376 f & seq.
amalech ablingens uel declinans populum interprt. 1.273 p
amalech nomen & genus unde, & an duo eius nominis fuerint 1. 272 f & seq.
amalech bello petitus 1.104 p & seq.
amalechitæ quorum figuram gerant 1 274 m f
amalechitæ quàm infesti populo Israel 1.273
ambrosius quis 2.311 m
ambrosius homo dei quis fuerit ad quẽ scripsit commentaria in Ioannẽ Origenes 2.290 p
ambidextri qui 1.385 m f
ambisinistri qui ibidem
amen confirmationis uox 2.743 f
amictus quid significet & eius usus 1 60 p
amici dei qui, quomodo efficiantur, & amicorum gradus 2.615 p
amici Christi quatenus eius discipuli 2 304 p m
amici quam iniquè erga amicos pœnites se gerant 1.527 p m
Ammõ distributor in genios prouincias quis 2.869 m 870 m
amor spiritalis 1.542 f 556 p
amor cœlestis & terrenus 1.555 f
amor uirtutis qualis 1.544 m
amor, charitas, dilectio eadẽ in scripturis uocabula 1.556
amor unde natus, & illius sors atq; conditio 2.838 p
amoris nomine raro uti scripturam 1 556 m
amoris perfectio & eius bona 1.558
amoris de natura & ui Græci quid scribant 1.554
ex amore in insaniam quosdam decidisse 1.816
amoris affectus animæ rationabili insitus qualiter corrumpatur à nobis 1.558 p
amorræi quid interpretentur 1.242 f 243 f
amorræus amarus uel amaritudo interpretatur 1.372 f
amorræi interpretantur amarescentes 1.352 m
amphilochus Acarnanarum deus 2 808 f
amphiboli prostantes ac prostituentes qui 2.846 p
amphiaraus deus Thebanorum 2.808 f
amplexus spiritalis 1.542
ἀνακεφαλαίωσις quid 1.144 f
ἀναγνωρισμὸς libri Clementis 1.88 m
anagoge quid 2.10 p
per anagogen dicta 2.472 p
ἀναλογία quid significet 2. 709 p
ἀναμαρτητος quid 2.449 m
anania filius Agat pseudopropheta 2. 241 m
anaxagoras quid existimet de sole, luna cæterisq; astris 2.861 m
anaparchi cum in mortario tunderetur uox 2.924 m
anaxagoræ de homine synecdoche 2. 850 m
anathema Origenem maleuoli appellabant 1.855 m
anathemata in ecclesiam qui introducant 1.334
anathoth obedientia interpretatur 2. 669. 670
anahel quid interpretetur 2.707 m
angelorum creatio 1.1 f
angeli primi omnium creaturarum 2. 89
de angelorum ordinibus, dignitatibus atq; officijs 772. 768
angelis nationes gentium distributæ 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

angelis an omnino similis sit anima t.1 587 m
angeli iustitiæ & iniquitatis to.2 282 f
angeli boni & mali 2.661 p
angeli diaboli dicti 1.765
angelus pœnitentiæ 1.523 p & 2. 739 f
angeli quomodo nobis dispensent omnia 2.939 p 948 p
angeli hominum 2.547 f
angeli separatores malorum à iustis 2. 9 p m
angeli ad iudicium cum hominibus uenturi, & cur 1.295 f
angeli principes regnorum 2.283 p m
in angelis ministrantibus quomodo fuerit Christus 2.149
angeli quanto præstent hominibus to.2 832 m
angeli prouinciarum rectores, domini & dij dicti 1.91 p m
angelorum legiones militia cœlestis 2. 214 m
angelorum festiuitates 1.287 f
angelos in ecclesia esse præsentes to.2 270 m
angeli ministeriales spiritus to.1 764 f
angelis commissa terrena 1.711 p
angelos in officio deficientes, accusari 2.255 f
angeli malorum incentores qui to.1.78 66.321
angeli qui, & cur nobis aduersi 1.34 f & seq.
angelis suis mandauit de te &c. de quibus dicatur 2.278 p m
angelos animalia appellat Gregorius 1.751 p
bini angeli unicuiq; homini attributi 1.817 f
angelus rector Aegypti 2.254 m
angelos procurationem & curam gerere animarum nostrarum 1.31 f
angelos pro meritorum qualitate dignitates & principatus consecutos 1.772 & seq.
angelus uastator propugnans pro populo dei perpetuo 1.390
angelorum multitudinem circundare electos dei 1.515 p m
angeli ad Mariam noua salutatio to.2 247 m f
angeli refugæ 1.247 m
angeli an animam habeant, uel animæ ipsi sint 1.701
angeli medici, animarumq; curatores 1.653 m
angeli dæmones 2.674 f
angelus refuga diabolus to.1 321 p
angelos non esse adorandos, neq; orandos 2.859 p
angelos delectari si uiderint nos attentos lectioni diuinæ 1.364 p
angeli diaboli qui 1.857 p
angeli quali figura apparuerint, & quod typus fuerint gestorũ in ueritate à Christo 2.988 m
angeli mali unde persuasi se deos esse 2.810 p
angelis quoq; impositam esse legem 2. 583 f
angeli boni paruulorum custodes to.2 282 f
quis angelus apparuerit Ioseph to.2 509 p
angelos præsidere elementis, animalibus, germinibus, astris quoque t.1 670 f
angeli ecclesiæ ministri to.1 591 p
angelos quidem esse malos, sed quid aut quomodo sint, difficile explicatu 1.750 m
anima Christi quæ 1.142.589
anima Christi redemptio pro nobis data 2.99
anima Christi in quo designata to.1 125 p
anima Christi quomodo à deo exiuit 2. 439 f
de anima Christi quid sentiendum to.2 539 f & seq.
anima Christi quomodo quotidie angescebat 1.180 f
anima dei & Christi 1.791 p m
anima est templum dei 2.106
anima nostra unde corrumpatur to.2 271 m
anima quomodo in amorem conditoris sui trahatur 2.811 p
anima hominis quatenus reputetur pura ac syncera 2.243 p
anima quo uulnere moriatur to.1 352 f
anima quomodo indumentum corporis 1.777 p m
anima nulla apud deum insanabilis t.1 652 f
in anima rationali semina uirtutum 2. 222 m
anima quomodo cognoscat seipsam, & quàm malum sit seipsam non cognoscere 1.583 & seq.
anima peccatrix 1.118 f
anima prostituta & meretricans quibus agatur spiritibus 1.93 m
de anima tam hominis quam brutorum definitiones tam philosophicæ quam theologicæ to.1.790 m f & seq.
de anima tres opiniones quæ to.1 823 p
anima quibus impugnatur aduersarijs 1.321 p m
anima quomodo nigra & formosa t.1 579 p
in anima cogitatio, intellectus ueraq; pulchritudo 1.745 p
anima quo in significatu ponatur in scripturis 1.792 m f
anima Hierosolyma dicta to.2 373 m
anima mundi quæ 1.774 f
anima unde uel magna uel parua fiat 1.180 f
anima mulieris nomine designata to.1 162 m & 319 f
animæ decor, & quomodo eũ perdat 1.745 p
anima libera creata, & quomodo sese in seruitutem redigat to.2 627 p
anima quæque humana sordidata 2. 256 f
anima media inter carnem & spiritũ 2.547 m
anima quibus modis sese cognoscat 2. 586
anima mortua quæ, & quid eam occidat 1.181 f
de anima uariæ diuersorum sententiæ 1.876 f & seq.
anima quibus exuratur flammis to.1 798 m
anima bona uel mala unde iudicanda 2.550 m
anima Ioannis an esset illa Heliæ to.2 337 p m
anima quomodo sponsa Christi to.1 183 f
anima pro toto homine to.2 994 m
anima qualis creata, eius decor, quomodo meretrix effecta, & eius corruptores 1.184 p m
de anima quid senserit Origenes 1. 876 p
anima post discessum à corpore pro gestorum ratione uel gloriam uel supplicia sortitura 1.750 m
de anima scripturam sæpe loqui tanquam de exterioribus membris 2. 719 m
anima carnis quæ 1.823 m
anima nostra quomodo imago dei 2. 249 f
anima non cum corpore, sed extrinsecus ei inseri 1.771 p
anima desertum 2.340 f
animæ quomodo etiam post hanc uitam uel ad bonum uel ad malum mutentur 1.814 m f
animæ lepra 1.162 m f
animæ quomodo à deo exeant 2. 440 p
animæ languores plurimi 1.217 m
animæ hostes, & quomodo uincendi 1. 350 m
animæ liberum arbitrium esse 1. 280 m
animæ cibus diuersus 1.139 m
animæ mors qualis 2.632 p
animæ natura, & quale corpus ipsam deceat 2.917 m
animæ escæ quæ 2.26
animæ prouinciarum in quibus habitant, nomine intellectæ 1. 841 m
animæ puræ putæ quæ 2.804 f
animæ naturam quæ res corrumpant 2.827 m
animæ afflictio dies festus 1.291 m
animæ infirmitates spirituales 2. 56
animæ medicus & sanitas uerbum dei 2.952 m
animæ spiritalis locus 1.289 m
animæ propriæ diuitiæ 2.587 p
animæ commutatio quæ 2.47
animæ naturales motus quomodo expurgandi 1.369 m
animæ uulnera peccata 1.221 p
animæ mors 2.674 m
animæ Christi & cæterorum hominum discrimen 2.263 f
de animæ origine & in corpus effusione non ita aperte tradi ab ecclesiasticis 1.49 f 876
animæ mors quæ 2.423 p
animæ tutores ac custodes 1.593 f
animæ uir 1.183 m f
animæ tranquillitas fiet cessante peccato ac succedente uerbo dei 1. 617 m
animæ cognitio sui qualis sit, quando creata, quando in corpus infusa &c. quantum munus 1.587
anima negligens seipsam suamq; dignitatem quantis in periculis uersetur 1.588
animæ quæ dæmonibus plenæ 2.943 p
animæ languor pessimus 2.556 p
animæ cum uerbo coniunctio quomodo fiat 1.38 p m
animæ dotes 1.563 m
animæ exeuntes è corporibus qualiter à dæmonibus uexentur 1.520 f
animæ cæteris animabus meliores 2. 327 p
animæ immortalitatem quidam philosophi senserunt 1.156 m
animæ adolescentulæ & paruulæ quæ, earum pædagogi, tutores ac curatores 1.573 m f
animæ peccatis oneratæ ubi degant post mortem, & quàm miserè tractentur 2.908 m f
animæ piæ ac beatæ stutus & locus post mortem ibid.
animæ si ex corporibus in corpora transmigrent, sequi finem mundum non capere 1.587 m
animæ cuiusq; ager 1.606 f
de animæ substantia, formatione ingressu in corpus, & recessu &c. 2 339 p m
animæ adiumentũ non uinculũ esse corpus 2.995 p
animæ motũ intelligi per pedes 2.65 p
animæ perfectio unde 1.837 f
animæ duplex generatio diuersa 1.278
animæ humanæ quæ causæ cur moueantur nunc à bonis nunc à malis 1. 822 p m
animæ quædam in mundo Israel dictæ 1.840
anima quæ peccauerit ipsa morietur, quomodo intellig. 1.49 f
animæ uinculum seu alligamentum corpus 1.595 m f
animæ pœnas purgatorias intelligi gehennæ nomine 2.887 f
animarum spectra & umbræ ubi conspiciantur 2.908 m f
animæ uir quis 1.37 m 2.648 p. 648 p
animæ mundæ uel malæ generationes 1.277 f & seq.
animæ piæ profectus & itinera 1. 266. p m
animæ motus diuersi 1.764 p
animæ membra qualia corpori tribuat scriptura 1.101 p
animæ pugnæ & opera 1.581
animæ humane immortalitas, motuum ac appetituum uarietas 1.809 m f
animæ ad cœlum portæ quales ab imposteribus effictæ 2.889 f
animæ uitia purgare, sacrificia & hostias deo est offerre 1.309 m
animæ rationalis una natura, nec ullam malam esse à deo creatam, & quid eam corruperit 2.819 f
animæ immortalitatem qualem sentiat Plato 2.750 m
animæ fenestræ per quas uel uita uel mors ingreditur ad eã que 1.615 p m
animæ libri in iudicio aperiẽdi 2.722 p
animæ mundæ uir, & eius soboles quæ 2.277 m f
animæ diuersæ arbores & fructus 1. 617 p m
animæ ebrietas, et quæ res inebrient eã 1.149 f & seq.
animæ immortalitatem negantes Samaritani 2.450 m
animam post separationem à corpore uiuere, superstitemq; esse 2.908
de animæ initio, generatione, in corpus infusione difficile ostẽdere 1.750 m
animæ nomine hominem significari 2. 714 f. 715 p
animam per fœminam intelligit 1.7 f
animam post separationem à corpore uiuere persuasum esse etiam græcis ac barbaris multis 2.908 m
animam hominis ad imaginem dei creatam persuasio Christiana 2.852 m
animam quomodo caro dicatur habere 1.825 m
animam simul & corpus interire existimabat Heracleon 2.413 f
animam etiam iam in hac uita saluari à uitijs, & quomodo 2.946 m f
animam esse mediam inter carnem & spiritum 2.641 m
animã suam quis perdit propter Christum 2.46
animam scientia diuina succensam nunquam otiari 1.266 p
animam quamcunque rationabilem liberi arbitrij ac uoluntatis suæ esse præditam 1.750 m & 856 f
animam quid uel ad uitia uel ad uirtutes trahat 2.654 m
animam relicto corpore sæpe oberrasse 2.808 p
animam à corpore liberatam mortuo corpori non assidere 2.460 f
animã pro præteritis suis morib. aliud corpus sortiri, quorũ opin. 2.757 p
animã suã perdere uel saluare in hoc seculo quid 1.272 m. 2.285 p m
animã suam Christus quo turbatã dicit 2.488 p
animam mori cum animabus iustorum quid 1.256 p m
animam post discessum pro suis meritis seu ad uitam sine ad ignem dispensandã 1.856 f. 2.908 m f
ani. mediã esse inter spiritũ etc. 2.539 f
animã legis & scripturarũ latentẽ sensum esse 1.836 p
animarũ immortalitas seu perpetuitas unde comprobetur 2.792 et 908 m

Universidad de Deusto
Biblioteca

animarum transcorporationem qui docuerint 2.621 p
animarum transmigratio in alia corpora qui doceant 2.651 f
animarum singularum pro meritorum & actorum ratione dispensatio 1.841 m
contra animarum transcorporationem asserentes 1.878 m
animarum diuersas esse naturas qui hæretici asseuerent 1.794 f
de animarum transmutatione quid senserit Origenes 1.877 f & seq.
animarum nostrarum curam gerunt angeli 1.31 f
animarum mater quæ 1.582 m
de animarum naturis diuersis hæreticorum errores 2.553 m 560 f
animarum procuratorem angelum nomine principis Tyri intelligi 1.766 f
animarum transcorporatio à quibus tradita 1.774 p
animarum transmigratio falsa 2.p 31
animarum pestes quæ 2.151
animarum esca & potus qualis 2.98
animarum post mortem habitatio secundum Platonem 2.916 m
animarum post discessum sedes & locus 1.802 p
animarum in alia corpora migratio, Platonis opinio 2.828 m
de animarum transcorporatione error 2.p 54
anna quid interpretetur 1.39.2.48
anna prophetissa exemplum uiduarum 2.262 p m
anni circulos quo referat ecclesiastes 1.611 m
anni æterni qui 2.538 f
annum pro peccato unius diei pœnæ assignari 1.220 m f
annuum officium in ecclesia 2.482 f
annuere uerbum quomodo sumatur 2.491 p
ἀνομίαι quid 2.597 p
antichristus generaliter unus 2.166
antichristus solo nomine Christi tectus 2.152 153
antichristus supra scripturas erectus 2.150
antichristi hæretici 2.150
antichristus sagitta diaboli 1.505 p
antichristus ubi stet 2.161
antichristi regnum quale 2.276 f
de antichristo Danielis prophetia 2.789 p
antichristum à deo mitti, & cur 2.326 f
antichristum mendacium esse 2.440 f
ab antichristo iustificari quid 1.730 m
antiquitatẽ Iudaicam quot libris comprehenderit Iosephus 2.12 m
ἀντίχθονας quos græci appellent 1.779 m
antiochiæ episcopus Ignatius 2.247 p
antiochiæ primùm Christiani nominati discipuli 2.41
antiphon orator qualis fuerit 2.830 f
de antinoo amasio Adriani historia 2.809 m
antilibanus unde dicitur 1.322 f
antropomorphitarum errores quales 2.15 p 549 f & seq.
anubim in cane colebant Aegyptij 2.75 p
anulus quale ornamentum, & quid de signet 1.301 f
de aquis Merrhæ amaris 1.38 p & seq.
ἀπαρχὴ quid 2.290 m
apocalypseos autor Ioannes apostolus 2.295 f
apocryphi libri qui 2.13
apocrypha citat etiam Origenes 1.176 m
apochryphi libri apud Hebræos 2.327 p
apocryphæ scripturæ quæ, et quid contineat, & cur non receptæ à ueteribus 1.564 m
ἀόσατα quæ 2.304 p
apelliani hæretici 2.152
apelles hæreticus 2.166 167
apelles scripturarum ueritatis subuersor 1.881 m
Apelles in quo erret in deum & Christum 1.858 m
aperire regnum cœlorum 2.188
apes quale animal, & eius commoditas 1.314 m f
apem ex boue nasci 2.844 m
apes quomodo apostoli 1.627 m
apum ingenium, respub. reges & ministeria describuntur 2.851 m
apum industria seu auaritia congregandi mella 1.803 f
aplanes sphæra quæ 1.780 m
apollo sol dictus 2.841 f
apollinis oracula qualia 2.805 f & seq.
apollo dæmon Christianis 2.806 f
apelles Marcionis discipulus hæresiarcha in scripta Moysi blaphemus 1.10 m
apollinis nuncius accipiter dictus 2.855 f
apelles Marcionis familiaris cuius hæresis autor 2.876 m
apologia Origenis aduersus Celsum 2, 746 & seq.
apopompæus quis dicatur 1.815 m
apopompæi sors quæ sit 1.170 p
apopompæi sortis qui sint 1.168 m
apopompæi sors 1.370 m
apopompæus hircus 1.167 m
aporrhæa uirtutis dei quomodo sapientia 1.758 & seq.
apporrhæa dei quomodo sapientia dicatur 1.867 f
aporus syllogismus qualis 2.573 f
ἀφορμὴ quid 2.4 f
apostata diabolus 1.767 m f
apostolica scripta qualia, & an sint euangelium 2.290 f & seq.p
apostoli lux & uera ecclesia 1.3 f
apostolos usuos fuisse sortibus 1.370 f
apostolos per cedros intellig. 1.84 m
apostoli apes dicti quomodo 1.627 m
apostoli cœli dicti 1.6 f
apostoli Christi qui & quales fuerint 1.786 m
apostolorum acta ac scripta etiam hæretici polluerunt 1.881 m 882 m
apostoli nubes dicti 2.218 m
apostolus nomen unde, quid significet & qui dicantur apost. 2.486 f & seq.
apostoli petræ dicti 2.236 m p
aquarum diuisio quomodo 1.p 2.p m
aquæ lauacrum purificationis animæ symbolum 2.347 f
aquas nobis dispensare angelos 2.939 p. 948 p
aqua pro angelo aquæ præsidente 1.670 f
per aquas Aegypti philosophorum figmenta intel. 1.74 f 76 f
aquilarum cibus 1.157 m
aquilæ parabola quæ sit 1.736 & seq.
aquilæ qui dicendi 1.157 m
aquilæ translatio syncera tempore Origenis 2.351 p
aquila in bonam & in malam partem in scripturis sumitur 1.737 m f
aquilarum nomine quales uoluerit intelligere Christus 2.167
aquila interpres bibliorum 1.541 p
araba insidiæ interpret. 1.351 f
arabas etiam circuncisione usos 2.569 m
arabes quos deos colant 2.869 m
arabiæ Idumeæ regio dicta 1.484 f
arabi Idumæi Ammanitæ &c. nunc appellati 1.410 f
aranearum phantasia seu industria quanta 1.803 f

aranearum telis quid comparet 1.540 m
aræ quæ deo faciendæ ac dicandæ 2.934 & seq.
aras aliter reijciunt Persæ, aliter Christiani 2.927
Arbitrij Libertas, Vide Liberum arbitrium
arbor scientiæ boni & mali in nobis 1.197 p
arbor uitæ Christus 2.635 p
arbor bona uel mala quomodo quis dicatur 2.700 p f
arboris nomine intellecta uoluntas hominis 2.644 f
arbores diuersæ, & diuersi fructus in ecclesia 1.617 p
arborum germinationibus uirtutes quasdam cœlestes præesse 1.371 f
arca testamenti quid designet 1.230 m
arca testamenti in nobis quæ 1.99 p 341 m
arcam testamenti quos uocet 1.211 m
arcæ fabrica & figura eius 1.9 p & seq.
arcæ Noe fabricatio, mansionum distributio, & eius significat. 1.283 p
arcæ constructio spiritaliter 1.10 p f
ἀρχιτέκτων quid 2.482 p
arcana doctrina apud Iudæos quæ 2.338 p & seq.
arcarius quid significet 2.742 f
archangelos etiam esse uanitati obnoxios 2.664 f
archangeli diaconi sunt 2.134
ἀρχὴ quid, & unde deducta sit 2.956 p
archiater medicus dictus 2.255 p
archilochi iambi quid contineant 2.805 f
archisynagogus quis: & de eo qui roguit Iesum pro filia sua 2.30 p
architectonica unde originem ducat 1.270 m
arcus impiorum 1.504 f
argentum uirtutem uerbi ac rationis figuram tenere 1.592 p
argentum deo offerre, est sermonem confessionis offerre 1.110 m
argentum pro uerbo sumi in scripturis 2.174
per argentum quid signficetur 1.98 p 110 m 736 p
argentum prosermone positum 1.110 m f
ἀργὸς λόγος quale sophisma 2.780 f
arguere quomodo debet qui arguit 1.528 m
argui quàm graue atq; insupportabile hominibus 1.522 p
arianorum hæresis 2.30 p
aridæ unde terra nomen accepit 1.2.m.779 f
arietes sacrificij qui uendant 1.130 m
aries deo uotus sanctus dictus 1.295 m
aries pro furore positus 1.112 f
aries immolatitius Christi typum gerit 1.126 f & 127
aries immolatus loco Isaac typus Christi est 1.32 p m
in arietẽ Iouem uenerabantur olim idololatræ 1.75 p
arietantes, qui expugnare diabolicas structuras conantur, dicti 1.373 p
arimaspei uersus qui 2.806 m
Aristandri de Platonis natiuitate fabulosa narratio 2.882 p
aristei mortui ac rediuiui fabula 2.806
aristobuli scripta uetustiss. taxat Celsus 2.842 p m
aristophanes comicus in quo reprehendat Euripidem 2.919 p
aristoteles deficiens à Platone in quibus accusauerit eum 2.777 m f
aristoteles persecutionem fugiens 2.769 m
aristoteles de nominum impositione sententia 2.753 m f
arma lucis quomodo induenda 2.718 f
arma dei & diaboli quæ 1.503 p m
arma Christianorum 1.297 p. 397 m
arma spiritalia 1.219 p
arma iustitiæ & iniquitatis 2.641 f
arma interioris & exterioris hominis 1.498 p
arnon ciuitas Seon, & quid interpret. 1.244 m
arrogantes diaboli discipuli 1.429 m
arrogantiæ malum & unde nascatur 1.808 m
arrogantiæ materia 1.731 f & sequent.
arrogantiæ fœtor 1.384 p
ars artium quæ uocetur 2.404 m
ars scientiæ nomine intellecta 1.1.270
artes humanæ concubinæ 1.39 f
artes diuinationum Iudæis uetitæ 2.758 m
artes omnes ex necessitate natæ 2.850 p
artes liberales qualiter ad diuina statuta conuertendæ 1.70 p
artibus summam manum imponere 1.404 m
artis magicæ præstigiæ quomodo prodandæ 2.789 m
artis cuiusque finis quis 1.534 m
artium cognitio ex necessitate nata 2.850 p
artemas purum hominem, nec filium dei Christum asseruit impie 1.866 f
ἄρθρα quid 2.586 m
articulis cur aliquando utatur Ioannes aliquando reticeat 2.312 p m
arundo in dextera Christi quid significet. 2.227 f
aruspices apud Aegyptos circuncisi. 2.569 p
ascendere quomodo dicitur deus 1.20 f 826
ascendere in scripturis quomodo sumatur 1.49 p
asenna os uel ossa significe. 1.313 f
Asor aula interpret. 1.351 p. 354 p
aseroth domus perfectæ significat. 1.218 p
asini quales in Arabia & Palæstina 1.416 p
asina Balaam quorum personam gerat 1.252 m
asina Balaam in quo felix 2.257 f
ex asino scarabeum nasci 2.844 m
asini in magno & frequenti usu Israelitis 1.353 p
de asini umbra disputatio 2.799 m
asini typus gentium in scripturis 1.353 m
de asinæ pulli solutione 2.285 f & sequent.
asir quid interpretetur 2.68
ἀσώματα quæ 1.780 m
ἀσωμάτου appellatio quæ, & cui attributa 1.750 f
assir quid interpretetur 2.730 f
asseneth uxor Ioseph 1.323 p
assumptio Israel quando fiet 2.699 m
assyriorum princeps qualis, & quem uocet propheta 1.641 m f
assyriorum uirtus 1.201 m
assyrij dirigentes interpretãtur 1.275 m
τὸ ἀστεῖον quid 1.441 f
astronomia apud Aegyptios quanto in pretio 2.569 p
astrologia Chaldæorum 1.820
astra colentes qui 2.313 m
ex astro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex astrorum motibus omnia pendere impium dicere 1.657 f
astris angelos etiam præsidere 1.670 f
pro astris etiam mortem subijsse Christum 2.308 m
astutia quæ bona, & sapientiæ cauditatis necessaria 1.559 f
ex astris uitas hominum perquirentes quales 1.334 m
Athanasij apologeticus pro libris Dionysij Alexandrini 1.880 f
Athenienses pœnituisse quod necassent Socratem 2.747 p m
Atheniensium pontifex qualiter cicuta propter castitatem usus 2.923 p
auaritia mammon dicta, & idolorum cultus 1.382 p m
auaritiæ pernicies 1.149 f
auaritiæ dæmonem conterere 1.348 m
auaritiæ angelus quomodo uincendus 1.321 p
auaritiæ regnum quomodo in nobis 1.354 f
auaritia languor animæ 1.312 m
in auaritiam lapsus unde 1.816 m f
audire pro intelligere 2.440 m
audire quomodo dicatur deus 1.15 p
audire, & auribus percipere quid differant 1.674 m f
audire grauiter quid 1.637
auditum uanum audire & non recipere 1.69 p m
aues colloquia inter se habere seq; mutuo intelligere 2.854 p 857 p m
auersus quis dicatur 1.187 m
auguratio quid 1.259 f & seq.
de augurijs per animalia, uariæ augurum opiniones 2.854 p
auguriorum uanitas 1.486 p
auguribus quæ animalia omina ferant 1.262 p
auguriationes Christianis prohibitæ 1.260 f & seq.
auguria qualiter & à quibus fieri credant Christiani 2.855 m
auguris & prophetæ collatio 2.465 p m
per auguria diuinationes 1.260 m
augustini liber de natura dæmonum, & illius de eis opinio 1.751 p
auium uolatus obseruantes quales 1.334 m
aula diaboli quæ 1.351 p 354 p
aures quomodo deus aperiat & quibus claudat 1.68 p m
aures surdæ quomodo nunc aperiantur 2.788 p
aures spiritales & carnales 1.342 f
aures cordis 2.604 m
aures animæ 1.101 p
aurium deliciæ 1.499 p
auribus percipere quid 1.391 m
aurium grauitudo, uel leuitas unde 1.637 m f
aures corporis & animæ 1.640 m
per aurum quid indicetur 1.301 f. 620
aurum purum quid significet in scripturis 2.588 p
aurum templi quod 2.141
autoptæ qui 2.432 m
ἀυτόθεος quomodo deus 2.312 f
ἀυτοσοφία quomodo Christus 2.495 f
ἀυτοσλωμις dei quomodo Christus 2.307 p
ἀυτοαλήθεια quid 2.334 f
ἀυθαλήθια Christus 2.988 f
αυτεξόσιον diabolum esse 2.978 f
ἀὐτοκράτωρ quomodo Christus 2.495 f
ἀξιώματα quæ 2.316 m
azarias etiam Ozias dictus 2.536 p
azarias à Iudæis lapidatatus 2.114
azyma quomodo manducandum 1.291 m
azymorum dies 2.91
azymorum festiuitas qualiter nobis celebranda 1.290 m f
azymis paschæ iuncta solennitas 1.169 p

B

Baal idolum 2.693 p
baalim quomodo genua curuemus 1.381 m
è babylone quomodo præcipiatur nobis fugere 1.650 p 658 m
in babylone quando simus 1.649 m
babylon quomodo & cur punita sit 1.651 m f
babylon quomodo incurabilis, & quos designet 1.653
in babylone linguas qui confuderint 1.234 m
babylonij parnuli quomodo allidandi 1.354 m f
babylonis filios quos uocet, & quomodo interficiendi 2.914 f
babylon confusio interpretatur 2.914 f 652 p 696 p 655 f
babylõ quorũ imaginem gerat 1.657 f
in babylonem transferri quid 1.740 m
babylonis repentinus casus mundi consummationem subito futuram designat 1.652 m f
bacchi apud Euripidẽ dictũ 2.784 m
bacchus quis, & quid patrarit deo dignum 2.811 f
de baccho rediuiuo fabula 2.828 p
baculi in manibus celebrãtium paschæ quid 2.228 p
Βαιον quid significet. 1.58 m
balaam gesta tractantur 1.245 m f & seq. copiose
balaam in quo culpabilis & laudabilis 1.253 p m
balaam quæ occasio fuerit prophetandi 2.469 f
balaam cuius instinctu prophetauerit 2.467 m
balaam augur non propheta 2.465 p
balaam de Christi stella prædixisse 2.766 f
balaam diuinus institutor diuinorum & magorum orientis 1.249 p
balaam in arte magica præpotens & famosiss. 1.246 f
balaam quatenus audiendus ac reprehendus 1.262 p
balaam populus uanus interpret, & quorum personam gerat 1.252 p
balach quid interpret. & quorum personam gerat ibidem
balach quid mouerit ut conduceret balaam 1.246 f & seq.
balach excludens & deuoratio interpret. 1.263 m
baldath Suitarum tyrannus 1.484 m
bamoth aduentus mortis interpret. 1.242 p
banaim fontes uel excolationes significant. 1.313 f
in baptismo aquæ præterita tãtum peccata remitti 1.393 f
baptismus non iterandus 1.163 f
baptisma sanguinis quàm efficax 1.393 m
baptisma aquæ, spiritus, ignis, sanguinis 2.352 p
baptisma in remissionem peccatorum quis accipiat. 2.266 f
baptismi symbolum quid 2.347 f
baptismi sacramenti efficacia, etiam in paruulis 2.257 p
baptismus Ioãnis quatenus inferior baptismo Christi 2.347 f 2.70 f
in baptismo peccata remitti ac amputari 1.255.329 m 617. f 120 p m
baptismum spiritus & ignis ad Christum spectare 2.343 f 347 p 690. p
de baptismo Ioannis euangelistarũ inter se collatio 2.344 p & seq. 346 f
baptismi figura transitus Iordanis 1.327 f & seq

327 f & seq.
baptisma transitus maris rubri figuratum 1.77 m
quo die baptizatus Christus 2.524 f
baptisma Christi quid contineat 1.690 p
baptismum quid appellet Christus 2.97
baptismi circuncisio 2.563 m
baptismus 2.44
baptismi effectus 2.74
baptismus in figura & in ueritate 1.215 f
baptismi cognatio & consanguinitas 2.742 m
baptismus cur etiam paruulis detur 1.159 m f
baptizari à Christo spiritu sancto & igni 1.690 p
baptizari in spiritu sancto 2.632 f
cur baptizentur paruuli 2.257 p
baptizari spiritu sancto & igni 2.270 f & seq. p 272 m f
barachias quid interpretetur 2.147
barabbas Iesus dictus 2.226 p
barach corruscatio interpretatur, & cuius figuram gerat. 1.388 m 562 p
barbæ lepra 1.162 p. m
in barba quid designetur 1.162 m
barbaris quõ debitor Paulus 2.544 f
barnabæ catholica epistola 1.817 f 2.768 m
barbari qui Græcis dicti 2.545 p
basilidis hæreses 2.157.165.166
basilidis sermo adulterina moneta 1.510 p
basilidem perstringit 1.240 m 2.695
basilides blasphemus in deum legis 1.348 m
basilides philosophorum sectas in ecclesiam introducere uoluit 1.335 f
basilidis dogma 2.45
basilidis filij & fructus qui 1.670 m
basilidis ficta scripta 2.148
basilidis de animarum transcorporatione absurdus error 2.621 p
basilidiani hæretici 2.152
basilidianorum de animabus error 2.699 f
de batillis Chore 1.221 f & seq.
batilla scripture figuram gerentes 1.222 p m
beati nomen quibus competat 2.483 f
beati ubiq; gloria dei 1.639 m
ad beatitudinem animam amorem uni cum perducere 1.554 p
beatitudine perfecta non perfrui sanctos mortuos, & quando perfruituri 1.151 f & seq.
beatorum post decessum sedes 1.802 p
beatos quid efficiat 2.626 m
beatus quis 2.597 m f 727 f
beatus populus qui scit iubilationem, quomodo intellig. 1.333 m & seq.
beelsephon nominis interpretatio 1.78 m
beelphegor quid, initiatio populi & eius cultus 1.279
beelphegor idolum turpitudinis 1.276 f
beelphegor consecratur populus 1.276 & seq.
beelsephon ascensio speculæ seu turris interpret. 1.311 m
beeri quid interpretetur 2.311 f
beelzebub habere Christum cur Iudæi dicebant 2.450 f
beelzebub princeps dæmoniorum 1.247 m
beelzebub uir muscarum 2.179
beelzebub nomen unde Iudæi mutuauerint 2.424 p
bella iustorum quæ 1.339 p
bella baptismum subsequentia 1.328 f
bellum ex sermone dei 171 f
bellum contra Amalechitas 1.104 p & seq.
bellorum prouidentia cui angelorum commissa 1.772 p
bellum sanctificare 1.339 m
bellatores qui 1.300 f
benedicere quorum sit & secus 1.247 f
benedictio Pauli benedictionibus patrum comparata 2.541 m
benedictio cibi ante quam uescamur 1.458
benedictionem quid uocet 1.366 f
benedictiones sanctorum & patriarcharum quales 2.541 m
benedictiones in monte Garizin 1.341 f
benedictiones legis quales 1.194 f & seq.
benedictiones præcepta seruantibus quantæ promittantur 1.200 p m
benedictionis autor & ministrator 2.527 f
benedictionis uocabulũ diuerse in scripturis positum 2.712 f
benedictionis autor deus 2.194 p
benedictionis calix 1.672 m
benedictiones ueteris testamenti esse spirituales 2.288 p
benedictionum dei & diaboli discrimen 1.740 f & seq.
de benedictionibus patriarcharum 1.56 p m & seq.
beniamin rachelis nomine intellect. 2.512 f
beniamin lupus rapax de quo dictum 1.711 m f
benignitas dei cum seueritate coniuncta, quàm nobis necessaria 1.691 f
beor quis fuerit, & quorum figuram gerat 1.275 p
bestiæ malæ quæ 1.198 f
bestiæ spiritales, & qui ijs tradantur deuorandi 1.712 f
bestias malas ad deuorandos homines à deo irato immitti 1.712 m f
ad bestias pugnasse Romæ Ignatium 2.247 p
bethania quid interpretetur 2.103.107 198.350
bethaniæ loci situs, quantum distet ab Hierosol. & ab Iordane 2.350 f
bethphage quid interpretetur 2.103 285.574
bethleem quid interpretetur 2.511 m
bethleem quatenus patria Christi 2.11 f
in bethleem spelunca ubi natus Christus 2.763 f
bethel domus dei interpret. 1.388 m 552.613.2.434 m
bibliorum interpretes plures 1.541 p
qui blasphement Iesum 2.230 p
blasphematores Satanæ traditi 1.275 m
de blaphemo, & qualiter puniatur 1.189 m f & seq.
blasphemare in spiritum sanctum facilis & dictis 2.466 f
blesilla quid ab Hieronymo flagitauerit 2.241 p
boanerges quid 1.6 f
bona ecclesiæ quomodo dispensanda 2.183
bona quo atramento scribantur 1.538 f
bona cõsequi hic et in futuro impossibile 1.501 p
bona per se, malo usu corrumpi 2.26
ad bona aut mala nos nõ trahi, sed libere ea agere 1.750 m
bona magis ex deteriorum comparatione dignosci 1.222 m f
bona sua quemuis difficulter erogare 2.83
bona quæ & quò referantur 2.611 p
bona omnia esse quæ fecit deus contra Marcionistas 2.1000
bona pro malis etiam inimicis reddenda 1.527 f
bona qualiter in nobis generentur 1.41 f 42 p
bona & mala in uoluntate tantum sita esse græci tradiderunt 2.840 p

bona nos

Universidad de Deusto
Biblioteca

bona nos libere facere non necessitate cogi 1.856.f
ad bona uel mala incitamenta quæ 1. 817.f & seq.
bona in scripturis quæ sint,et eorum distinctio 2.898.p
bona ex malis dignosci 2.576.p
bona quæ euangelistæ annuncient 2. 294 p.m
boni dei officiũ punire fontes 2.431.p
boni causa in nobis quæ 2.8.p
boni omnis natura capax 1.863.m
boni tres esse species qui dicant 2 577 m
bonitas dei quomodo concilianda 1. 228p
bonitas in sola trinitate substantialiter in alijs accidentaliter 1.768.m
bonitas uirtutum genus 1.785.m
bonitatem quomodo nullus faciat 2 581 p.m
bonitas eadem filij dei & patris & spiritus sancti 1.759 f & seq.
bonitatis definitio hæretica refellitur 1.783 m
in bono sapientes quomodo 2.740 f
de summo bono quàm uariæ sententiæ 1.799 f
bonorum remunerationem quidã philosophi senserunt 1.156 m
bonorum præmia in ecclesia credenda 1.859 p
bonorum operum calix 1.672 m
bonorum uel malorum recordationes ac suggestiones unde 1.818 p
bonorum confiscatio olim pro Christo condemnatorum 2.779 f
bonos esse natura alios,alios malos,error 2.878 m
bonos ad bona instituí & contrà 1. 726 p
bonos etiam aliquando mala patrare 2.723 p
bonus unde iudicetur 2.550 m f
bonus quomodo solus deus 2.80
bonus quis,& qd in se habeat 1.785 m
bonus uerè unus 2.581 m
bonum propter,quid faciendum 2. 243 f
bonum euangelizare quid 2.690 p
bonum qualiter malum fiat 2.726 f
bonum quid,& circa quæ uersetur 1.558 p
boreas uentus frigidiß. & quod diabolum designet 1.792 p
bosor quid significet 1.874 m
bosor Iob mater dicta 1.491 p m
ex boue apem nasci 2.844 m
brachium Dei quomodo intelligendum 2.310 p m
britannis nondum fuerat prædicatum euangelium tempore Origenis 2.158
in britannia uirtus Christi etiam tempore Origenis 2.246 f
bruta quæq; naturam suo ingenio atq; industria ornasse 2.852 m
bruta subesse hominibus, & propter eos facta etiam Stoici dicunt 2.849 m
bruta qualiter curet deus 1.849 m
in brutis principatus quis 2.853 p
bubasti ciuitas Aegypti,& quid contineat mysterij 1.649 f
βδέλυμα quid 2.441 f
buthan malè lectũ pro Aeman 2.351 m
buthan conuallis appellatur 1.311 p
buzi pater Ezechielis, contemptus interpret. 1.697 p
byssum terram referre 1.111 f 112 m
byßi nomine quid intelligat 1.98 p
byßina indumenta quid significent 2.316p

C

Caath confirmatio uel patientia interpret. 1.313 f
κακομαχίαι quæ 2.885 m
in cacologos 1.215 p
caius episcopus Thessalonic. 2.742 m
cæci quando uideant 2.32
quòd cæcos illuminauerit Christus & prædictum & certißimè factum 2.787 f & seq.
cæcus sanatus in Hiericho 2.101
cæcus dux quis 2.561 f
cæci animo qui 2.56
duo cæci illuminati quos significent 2.99 100
cæci quomodo nunc illuminentur 2. 788 p
cadauer unde dicatur 2.270 m
cades sanctificatio uel sanctum interpret. 1.273 p
cadere & resurgere in Christo unicuique necessarium 2.261 p
cai chaos interpretatur 1.314 m
cain seminis delendi causa factum fuisse diluuium 2.431 p
cain quo à facie dei exierit 1.191 m
cainiani hæretici qui 2.802 f
caiphas qualis propheta 2.465 p & seq.
caiphas quorum princeps sit 2.215 f
caiphæ iniquitas ex quatuor euangelistis ostensa 2.465 m f & seq.
caiphas an à spiritu sancto prophetauerit 2.466 m & seq.
calceamentum de pedibus soluere quid 2.124 & seq.
calcaneum suum quomodo aduersus Christum leuauerit Iudas 2.484 f
calceamenti Christi corrigiam soluere quid 2.346 f
calix uirtutum uitiorum, & bonorum operum 1.672 m f
calix salutaris quis 2.209 m
calix gratiarum actionis uinum cœnæ dictum 2.205 m
calix suppliciorum & benedictionum 1.672 p m
calix martyrum dictum 2.209 m
calix inebrians quis 2.209 m
calix Babylonis & Nabuchodonosor qualis, & cur in auro mixtum 1. 651 f
calicem transire à se cur rogabat Christus 2.209 p
calicem salutaris accipiam &c. exponitur 2.573 f
calicem salutarem qui bibant, & qui effundant 2.209 m
calicem mundare quid 2.143
calicem quid appellet Christus 2.97
caleph quasi cor interpret. 1.361 p
callimachus multæ lectionis uir, quid de Cretensibus scribat 2.811 f
callitiæ Indi parentum uoratores 2. 865 f 870 m
calumniatorum ingenium,& quomodo uocentur apud Græcos 1.855 p
caluariæ locus quid interpretetur 2. 228 f
cœlestes qui 1.662 p
cambyses rex ut reginam Austri appellauit 1.575 m
camelos quid appellet 2.142
campus quid dicatur 1.599 p
canceris curandi ratio, & eius adaptatio 1.714 m
candor quomodo sumatur in scripturis 1.349 p
candelabrum tabernaculi naturalis legis figuram tenere 1.592 p
de candelabro tabernaculi 1.184 f et sc.
canis erga dominum suum amor & affectus 1.398 m
canes qui 1.411 p
canes in ecclesia qui 1.878 2.31. p 524 m
canem adorabant Aegyptij 2.803 f
canis sagacis in uenando mos & ingenium 1.613 f
in cane Anubim colebant Aegyptij 1. 75 p
canere domino quis rectè posit 1. 391 m
in canone qui libri Salomonis habeantur 1.564 p

canticum canticorum quid contineat 1.553 m
cantica multa passim in scripturis 1. 391 m
cantica quæ in scripturis reperiantur 1.562
in cantica canticorum quid scripserit Origenes 1.541 p
in cantica cantic.quantum ualuerit Origenes 1.748 p
cantica graduum 1.562
cantici canticor. scripturæ materia & causa præcipua 1.554
canticum cantic. non legi Hebræis nisi ætate perfectis 1.554 p
cantica canticorum canere quàm beatum 1.541 m
in cantico cantic.quid doceat Salomon 1.559 m
cantica Salomonis quinq; milia,& ubi sint 1.564 m
canticum Mosis tractatur 1.80 m.f & seq.
capharnaum quid interpretetur 2.59 413 p 517 m
in capharnaum quando descenderit Christus 2.359 f 353 p
capharnaum quid interpretetur 2. 363 p.364 f
caprea unde græcis nomen habeat 1. 613 p m
caprea dorcas dicta, & eius natura 1. 551 f
captiuitas Babylonica quandiu durauerit, & qui in ea prophetauerint 1. 694 m
captiuitas in ecclesia, & captiuorum diuersitas 2.738 f
caput suum ornare & excolere quid 1. 167 p m
caput ieiunantibus quomodo ungendum 1.176 p
capitis lepra 1.162 p m
capitis peccatum quod 1.164 m
carcer Christi mundus 2.517 m 193 f
carmen nuptiale epithalamium 1. 553 m
carmina à sanctis prophetis præcantata 1.364 f
carmina magica qualia, & eorum efficacia 1.363 f
caro & sanguis Christi sermo 1.154 p
caro Christi forma serui dicta 1.870 f
caro Christi uerbum 1 290 m 37 m 89
caro christi,caro peccati 2.636 m
caro uerbi dei manna 1.213 f
caro Christi per arcam testamen. significat. 2.588 f
caro Christi per uelum templi significat. 1.593 m
caro per uitulum oblationis intellect. 1.116 f
caro imago & gloria dei 2.995 f & sequ.
caro quomodo à spiritu diuisa,et exterminata à Christo sit 1.666 f
caro quomodo infirma 2.210 p m
caro infirma quo auxilio confirmanda 2.253 p
caro nostra quibus malis urgeatur 1. 199 p
caro qualiter castiganda 1.124 m f
caro quomodo subijcienda 1.368 f
caro terræ nomine intellecta 2.914 m
caro meretrix dicta 2.641 m
carnis & animæ sapientia quæ dicatur 1.825 m
carnis concupiscentia quæ 2.641 p m
carnis prudentia & opera 2.640 f
carnis prudentia quatenus mors sit 2. 657 m
carnis opera quæ & unde 1.718 824 p 2.487 f & 858 p
carnis acta qualiter mortificanda & extinguenda 2.660 m
carnis nomine quid significet. 2.508 p
carnis resurrectio quàm deo facilis 2. 993 & seq.
carnis fructus etiam non esse nostros 2. 645 f
carnis opera qui dicant facere 2. 427 p m
carnis nomine hominẽ significet. 2.715 p
carnis resurrectio asseritur 1.856 f
carnis resurrectio ab Origene multis asserta 1.873 & seq.
carnis nostræ pignus Christus quo exuexerit 1.169 p
carni debitores esse,& secundum carnem uiuere quid 2.660 p
carni & sanguini quomodo & cur cõmunicauit Christus 1.638 m
carnẽ cœlestem Christũ assumpsisse qui dicant 2.985 f
carnem ueram non in phantasia accepisse Christum 2.208 f
carnem per fœminas intell. 1.65 f
carnem ueram ex Maria uirgine sumpsisse Christum cõtra hæret. 2.990
carnem & sanguinem quid appellet Paulus 2.695
carnem legis quam uocet 2.542 f
carnem uerbi dei qui norint 1.173 f
carnẽ suã offerre deo quid 1.116 f.et sc.
carnem seruire legi peccati 2.655 m
carnem nostram non interituram prorsus,fore uerò à deo reparandam ad uitam 1.830 p
carnem quid uocet scriptura 1.539 f
carne Christi qui uerè uescatur 1.676 f
carnium usus quando homini datus 1. 8 m
humanis carnibus uescuntur quidam Aethiopes 1.795 p
carnes in scripturis quid indicent 1. 139 m
super carnem nostram quomodo testamenta dei habeamus 1.p 18 m f
in carne nunquam fidendum, sed semper de ea timendum 2.207 f & se.
in carnem ad quid uerbũ descenderit 2. 508 m
in carne qui ambulent 2.409 m
in carne esse quid 2.649 m
carnales homines quid efficiat 2.539 f
carnales quos uocet Paulus 2.995 p m
carnales quid & unde nominentur 1. 824 p
carnalem quomodo se dicat Paulus 2. 652 f & seq.
cæremonis stoici de cometis commentarius 2.766 f
castigationes domini qualiter accipiendæ 1.95 m f
castigationum dei modus & ratio 1. 714
castigatores nostri angeli 1.523 p
castitas mortua quæ 2.144
castitas cui rei comparata 1.98 p
castitas quo comparanda 2.76
castitas diaboli quæ 1.723 p
castitatis primitiæ quæ 2.12 m
castitatem iustitiam,pietatem,prudetiã à gratia Dei proucnientem qui non habet,frustra castus,iustus,pius,prudens est 2.190
castitatem pro castitate à deo recipi 1. 294 f
ad castitatem conseruandam quo medicamine usi Christiani 2.923 m
castorũ uita & mors fabulosa 2.805 p
castra angelorũ,seu militia cœlestis 2. 214 f
castrare se corporaliter propter regnũ cœlorum quàm magnum opprobrium 2.77
castra Israel secunda & tertia 1.78 p
castrorum Israel positiones & obseruationes cœlestium quomodo figuram gerant 1.202 m 375 m 266
casuum diuersitas 1.513 p m
casus iusti & iniusti discrimen. 1.512 m
casus pro delicto positum 2.697 m
καταβολὴ mundi quomodo intelligendum 1.826 p 2.428 p
catamiti stella 1.658 p
cataphryges schismatici qui 1. 859 m

Universidad de Deusto
Biblioteca

catechumeni in ecclesia 1.342 m 2.103
catechumeni pro Christo martyrio coronati 1.691 f
catechumenos etiam spiritus gratia imbutos 1.205 p m
catechumenos cui comparet 2.563 f
cathedra ecclesiæ 2.134 p
cathedra Christi 2.134 p
catholici unde Christiani dicti 2.958 m
cedar unde genus duxit 1.40 p
cedar gens quæ, & quid interpretetur 1.574 m
cedros dei quos uocet 1.84 m 578 f
cedrorum nomine angelos indicatos 1. 267 m
χάρις quid significet 2.462 p
celsus quàm iniquus in Iudæos & Christianos sit 2.75 p
contra celsi calumnias Origenem quid mouerit respondere 2.745 & seq.
celsi duo epicurei, & quibus temporibus uixerint 2.748 m
celsi argumenta aduersus Christianos, quàm frigida 2.746 p
celsi arrogantia 2.759 m f
cenchris, portus Corinthi 2.535 m
cenotaphia disciplinæ Pythagoricæ de sertoribus posita 2.814 f
census diaboli qualis 1.83 f
cẽtenus numerus quos indicet 1.199 m
centenarius numerus sacer 2.19
centenarij numeri mystrum 1.12 m
cẽturionis fides et humilitas 2.518 p m
centurionis de Christo confessio 2. 237 p & seq.
centurionis famuli curatio 2.517 m f & seq.
λεγεὼν quid significet 1. 405 p
certamina qualia nos docuit apostolus 1.512 m
certamen qui præstet deo 1.626 m f
certamen Christianorum cum quibus 1.513 f
ceruix pro obedientia 1.590 f
de ceruo plura, & quo referatur significatus 1.610
ceruorum nomine sanctos intel. 1.613 p
cerui spiritales, et quos uox domini perficiat 1.612 m
ceruus serpentium hostis 2.32
ceruus infestus serpentibus 2.788 p
cethura quid interpretetur 1.39 p
cetus diabolus dictus 1.159 m
per cetum quid uelit intelligi 1.4 f
chaldæi post cibum tacent 1.48 p
chaldæi astrologiæ dediti quorum figuram gerant 1.657 f
chaldæorum astrologia 1.820 f
chaldæorũ disciplinæ propha. 2.906 f
chaldæorum uirtus 1.201 m
chaldæorum apothecæ doctrina natiui tatum damnantur 1.658 p m
cham pater Agyptiorum 1.53 p
chanaam mutabiles seu mobiles interpret. 1.83 p
chananææ humilitas & fides 2.30
chananææ filiæ à dæmone liberatio 2. 522 p & seq.
chananæus quid interpretetur & quid significet. 1.367 f 368 f
chananæi quid interpretentur 1.352 m
chaos habitatio contrariarum uirtutum 1.336 m f 338 f
charadath idoneus effectus interpret. 1.313 m
charitas unde oriatur 1.277 f
charitas uera & ficta 2.711 m
charitatis ordo & mensura qualis erga singulos tenenda 1.603
charitas sanctorum defunctorum erga nos 1.604 p m
charitas quorum inordinata, & quorum ordinata 1.550 p
charitas deus & Christus, & quomõ nobis communicetur 1.557 p
charitas quorum dicat Christus debere refrigesc. 1.677 p
charitas quomodo ordinata aut inordinata & in quibus sit 1.602
charitas quæ ex deo, & quis filius eius 1.582 f
charitas quomodo deus, & Christus charitas ex charitate 1.867 m
charitas purpuræ comparata 1.98 p
charitas animæ inserta 2.711 m
charitas omnibus prælata, etiam ipsi martyrio 1.252 f
charitas dei in quo commendetur 2. 613 f
charitas deus et is qui ex deo est 1.556 f
charitas quomodo sit legis expletio 2. 974 m f
charitas perfectionis, & æquitatis uinculum 1.573 f
charitas quomodo maior uirtutum 2. 604 f
charitas cur maior uirtututum dicatur 2.639 f
charitas dei erga nos in quo re luceat 2.832 p
charitatis uis & effectus 1.551 p m 556 p m 602 p 2.109 p m 130 m 271 m f 640 p 717 p m
charitatis mandatum nunquam uetera scere 1.224 p m
charitatis primitiæ quæ 1.237 m
charitatis perfectio, & eius bona 1. 558
charitatem omnem habere, & partes eius quæ sint 2.605 p
per charitatem peccata remitti 1. 120 p m
charitatem habere, sed non secundum scientiam 2.685 m f
charitatem qui destruat 2.726 f
à charitate Christi nihil posse separare fidelem 2.745 m f
chebron coniunctio uel coniugium interp. 1.362 p
chenner spretio literarum interpret. 1. 368 f
cherubin quid significet 1.211 230. 588 192
cherubin arcæ quid signific. 2.380 f
chilonis sapientis dictum 1.585 m
chirographum peccatorum quomodo scribatur ac deleatur 1.46 m
chlamys coccinea qua indutus fuit Christus quale signum referabat 2. 227 f
chobar grauitudo interpret. 1.697 f
choicus quis 1.662 m
χωρὶς quid significet 2. 504 p
chrisma 2.161 p
de Christo, & quid in eo considerandum 1.754 & seq.
de Christo quid credendum, & quid nõ 2.486 p
de Christo uariæ hominum opiniones 2.425 p
de Christo & Ioanne opiniones Iudæorum uariæ 2.14
Christus quomodo ex muliere natus cõtra hæreticos 1.870 m
Christus quomodo sermo 2.327 f
de Christo quam scientiam tenuerint patres ueteris testamenti 1.323 f
de Christo uariæ diuersorum hæreticorum hæreses 2.372 p
Christus quomodo repletus sapientia Dei 2.262 f. 263 p m & seq. 265 f
Christus quomodo confortatus spiritu ibidem
Christus nobis factus sapientia Dei, iustitia, sanctificatio, redemptio nostra 2.300.307. item 321 p
Christus qualis lux 2.301 p 302 m 306 p 309 p
Christus quomodo magister 2.299 p 304 p
Christus quatenus seruus Dei 2.269 p m 306 p m 309 p
in Christo hostia seu sacrificium duplex 1.115 f & seq.
Christo qui nõ credunt, nec Mosi credunt 2.13.16
Christo qui benedicant aut maledicant 1.268 f
Christi diuersa nomina, officia, & attributa 1. 48. m f. 49. p 58 f 80 m f 96 m. 115 m. 116 m. 166 f. 173 f. 185 m. 281 f. 340 p. 391 p. 563 p. 576 f 606 m. 755 p 756. 846 p. 862 2. 99 p m 119 f 130 f. 131 f 134 m 137 p. 145 p m. 152 m f 205 f 236 p m 251 m 261 m f 293 293. 297 f. 299 p. 300 p m. 302 f. 303 m. 306 m f 307 309 p m 310. 312. 321. 330 p. 335 445 f. 493 f. 495. 503 m. 582 m 690 f. 721 p m. 750 f 790 f.
Christus pastor qualiter pascat oues suas 1.584
Christus quatenus genitus & non genitus ex Dauid 2.361 f
christus à spiritu sancto missus 2.62
christus quomodo solus in cœlum ascendit 2.989 f
Christus quomodo soluerit medium maceriæ parietem 2.615 f
Christus cur sapientes seculi non elegerit discipulos 2.768 p
Christus quomodo medius inter nos 2. 687 m
de Christo prædictiones completæ, declarant ipsum aduenisse 1.865 f & seq.
in Christo hostiarum ac oblationum recapitulatio 1.125 p 126 f
Chr. seruire quanta libertas 2.537 p m
Christus quomodo origo & fons 2. 313 p
Christus quatenus glorificauerit patrem 2.494 p
Christus per mortem suam quomodo glorificatus 2.494 p m
Christus quo factus peccatum 2.468 f
Christus quo dicatur spiritu turbatus 487 f
Christus quomodo dicit animam suam turbatam 2.488 p
Christus à patre missus 2.62
Christus propheta promissus 2.116
Christus quatenus tentatus 2.228 p
Christus olim ab omnibus expectatus 2.292 p m
Christus semper falsis testibus pressus, & quo respondeat illis 2.745
Christus qualiter intret sub tectum credentium 2.518 m
Christus quomodo hircus 1.175 m f
Christus quæ dicenda habuerit discipulis quæ tum non poterant ferre 2. 772 m f
Christus imago rerum ac umbrarum legis 1.537 m
Christus quo oleo unctus quod cum fecerit Christum 1.181 m. 183 p
Christus mediator seu medius dei 1. 861 p
Christus etiam apostolus 2.486 f & seq. p
Christus aliter discipulis aliter turbis loquitur 2.133
Christus quibus armis subegerit orbem 2.755 f & seq.
Christus quomodo iustitia & finis legis 2.686 p
Christus uia media, & qui in ea ambulent 1.512 m
Christus quomodo erat in principio apud deum 2.316 f
Christus quomodo præcursor & petra 1.619 m f
Christus quomodo peccatũ factus sit, et an tenebris uacuus sit 2.324 f
Christus quorũ sit prinnceps 2.444 f
Christus quatenus mortuus est propter peccata nostra, et resurrexit &c. 2. 607 m
Christus quomodo, in quibus & à quibus condemnetur 1.681 p m
Christus quomodo lnx, iustitia, ueritas, uita, pontifex, propiciatorium 2. 584 p 2.589 m
Christus quatenus pontifex ac sponsus 1.568 m
Christus quomodo infirmus 2.193 m
Christus ad quos missus 2.30
Christus rex iustitiæ in quibus regnet 2.276 f
Christus quatenus à patre derelictus 2.233 p
Christus quatenus & quibus sit lux, & quomodo primogenitus creaturæ et ex mortuis 2.298 f
Christus quomodo à diuersis uisus 2. 244 f
Christus etiam pro cœlestibus oblatus 1.115 f
Christus quomodo fuerit in Moyse & in prophetis 2.149
Christus in uitulo oblatiõis designatus 1.115 p m & seq.
Christus quomodo & à quo nos redemit 2.966 m f
Christus principium uniuersæ creaturæ 2.131
Christus quomodo αὐτοδύναμις Dei 2.397 p
Christus quõ diligendus 2.271 p m
de Christi regno Daniel prædixit 1. 323 m
Christus quomodo uiuit deo 2.740 p
Christi religionem atq; doctrinam ab omnibus susceptam 1.865
Christi fletus super Hierusalem, exponitur 2.286 m f & seq.
Christi typus Isaac et aries 1.30 f 32 p m
Christus quomodo dicatur traditus à patre 2.672 p m
Christus, principium, conseruatio & finis omnis substantiæ 2.901 m
Christus ut pateretur, autor diabolus 1.94 f
Christus quatenus à Dauide dominus appelletur 2.991 f
Christus quomodo de peccato damnauit peccatum 2.657 p. 658 p
Christus cur missus ad pecca. 2.817 f
Christus quomodo dicatur esse in ruinam & resurrectionem multorum 2.259 m 260 f & seq.
Christus quomodo sit filius hominis 1. 696 f
Christum crucifigendi quæ causa fuerit 1.522 p
Christi regnum quale 2.96
Christi typus Sampson 2.221 f
Christi figura Ionas & cetus qũo 2. 638 f
Christi typum ferre in plurimis Salomonem 2.379 f 562
Christi figura ouis paschatis 2.366 f
Christi aduentus prædictus 2.160
Christi aduentus quomodo duo in anima 2.411 f
Christi aduentus duplex, & qualis uterque 2.965 m
Christi monumentũ scriptura 2.502 m
Christi secundus aduentus qualis futurus 2.54
Christi aduentum qui recipiant, & qui respuant 2.507 f
Christi prædictiones ueras esse, comprobatum 2.778 m f
Christum uerè corpus humanũ assumpsisse unde comprobetur 1.869 m f
Christum sequentium differentiæ 2.19
Christum dolere & deflere etiam nunc peccatores 1.150 f & seq.
Christum ex Ioseph & Maria natum qui dicant hæretici, & de eodẽ plures hæreses 1.858 f
Christum manducaturum in regno dei cum suis, & quando 2.204 m f
post Christum ire, bonum 2.444 5
Christum in corpore et anima humana uenisse 2.263 f
in Christum qui credant, & qui non 2. 447 m
Christum nunc denegantibus nullam manere excusationem 2.220 p
Christum confitetur dum fugit Christianus 1.397 m
Christum qui tantum secundum carnẽ agnoscant 2.313 f
Christum relinquere 1.660 p
Christum non purum hominem sed di-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ainæ naturæ esse 1.868 f & seq.
Christum esse deum unde probetur 1. 868 f. 869 p
Christum debere dici deum 2.677 m
Christũ olim promissum aduenisse unde comprobetur 1.865 f & seq.
Christum non indigere angelorum auxilio 2.277 f
Christum in perfectis, non ipsos in se uiuere 2.291 f
Christum euangelizare quid 2.294 m
Christum quis posit sequi, & quis non 2.498 f
Christum uerum hominis corpus et uerè carnem ex Maria uirgine sumpsisse cõtra hæret. 2.987 f & 990
Christum non uerè passum ac mortuũ hereticus quidam dixit 2.779 p
Christum uerè passum ac mortuum unde probetur 2.991
Christum etiam pro astris subijsse mortem 2.308 m
Christũ sedere in sede gloriæ suæ quid 2.96
Christum esse Iesum quomodo cognouerunt Iudæi 2.115
Christum non abrogasse legem, sed uerum eius sensum docuisse 2.973
Christus quo iustitia uiuens 1.631 f
Christum semper operari 2.332 f
Christum prædicari crucifixum necessarium 2.43
Christum suscitauisse mortuos, & prædictũ, et certis. effectũ 2.783 f et se.
Christum induisse corpus cœleste quidã asserunt 2.259 f
Christum dæmonium & Beelzebul habere cur Iudæi dicebant 2.450 f
Christum quatenus proposuit deus propitiatorium 2.589
Christum cibare & potare 2.193 p
Christum non egere testibus dicunt hæretici 2.328 m
Christiani precibus militant 2.952 f & seq.
Christiani peccantes quale iudiciũ latura 2.528 m
Christiani quando & ubi primùm nominati discipuli 2.41
Christiani quomodo subijciuntur potestatibus 2.950 p
Christiani cui se deo credant 2.810 p
Christianus qualiter de deo persuasus 2.921 f
Christianis quanta religio erga deum et eius nomen 2.841 m
Christiani cautio in uitandis persecutionibus 2.471 p
Christiani quomodo effugiant aduersariorum manus, & quid agendum il lis cum in ijs inciderint 1.393 m
Christiani olim quibus calumnijs præmebantur ab aduersarijs 2.803 m
Christiani cur fugere debeant persecutiones 1.397 m f
Christiani cur fugiant persecutiones 2. 943 m
Christiani quomodo subiaceant iudicijs & tyrannorum persecutioni 1. 684 f
Christiani omnes sacerdotes 1.130 f
Christiani qũo æquales Prophetis 2.13
Christiani genus sacerdotale 1.188 m
Christiani Pontificis ornatus 1.99 p m
Christiani cum quibus certamen habeant 1.513 f
Christiani omnes sacerdotes, & eorum hostiæ 1.172 f & seq.
Christiani qualiter præexaminabant olim in cœtũ suũ admittẽdos 2.814 f
Christianis quàm utiles sint persecutiones 1.223 p
Christianis nullum præmium sine certamine 1.248 f 250 f
à Christianis sapientiam requiri 2.812
Christianus qualiter debeat obseruare sabbatum 1.289 p
Christianus qualis debeat eße 1.12 p
Christianum se uelle & eße & dici Origenes profitetur 2.259 f
Christianum nomen Romani delere conati, & quantum profecerint 1. 343 f
Christianum uerum non posse lædi à dæmonibus 2.940 f
Christianam religionem qui condemnant 1.681 p m
Christiana religio diuinos, sortilegos, aruspices &c. damnat 1.261 p
Christianorum ieiunium perpetuum 1. 175 f & 176 m
Christianorum uictimæ seu hostiæ ibi.
Christianorum, sacerdotium & hostiæ 1.166 p m
Christianorum bibliotheca qualis eße debeat 1.13 f
Christianorũ altare, & quid in eo offerendum 1.98 m f. 166 m
Christianorum leges & doctrina qualis 2.822 f
Christianorum in periculis ac persecutionibus subeundis alacritas atque constantia 2.779 f
Christianorum persuasio de præmijs bonorum, & pœnis malorum 2. 944 m
Christianorum sacra & doctrinam falso clanculariam à Celso calumniari 2.748
Christianorum gemina pugna 1.346 m f 347 f
Christianorum peritia, & diuinarũ rerum scientia 2.809 f & seq.
Christianorum de deo doctrina & fides 2.752 f
Christianorum conditio, & quo animo complectantur hanc religionem 2. 801 m f
Christianorum præfecturæ, magistratus, & militiæ quales 2.953 m
Christianorum gẽs dispersa 1.495 m f
Christianorum armatura 1.397 m
dum fugit Christianus, Christum cõfitetur 1.397 m
Christianum nomẽ Romanos delere uoluisse, nec potuisse 2.875 m
Christiani pugna & uictoria 1.104 m f
Christiano non hæsitandam 2.26
Christiano licitum contra leges idololatrarum agere 2.746 f
Christiano cuiq; fas esse libere uti legib. diuinis, alienis prophanatis 2.879
Christiano cuiq; angelus custos datus 1. 280 p
Chr. nomini infesti Romani 2.747 m
Christianos nõ posse exterminare persecutiones tyrannorum, sed augent potius 1.343 f
Christianos persecutiones non minuere sed augere 1.343 f
inter Christianos quis sapientiß. indicandus 2.802 f
Christianismum olim eiurantes à iudicibus persecutorum absoluebantur 2.778 p. 779 f & seq.
ad Christianismum introductio lex & prophetæ 2.773 f
ad Christianismum multos inuitos tractos 2.761 m
ad Christianismum qualiter allecti homines 2.801
ad Christianismum qualiter olim homines alliciebantur 2.816
Christianissimus exterior & interior 2.293 p
Christianismus quatenus cum Iudaismo coniunctus 2.746 f
cibus carnalis & spiritualis 1.542 f
cibus uerus et spiritualis quis 1.629 m
cibus hominis interioris, & exterioris 1.498 p
cibus solidus in scripturis quis 1.725 f
cibus Christi 2.98
ciborũ diuersitas pro uarietate animalium 1.305 m
ciborum abstinentia superstitiosa damnatur 1.176 m. 724
ciborum abstinentia qualis Christianis 2.874 f & seq.
ciborũ benedic. anteq̃ edamus 1.485 m
cibo

ciborũ omnium usus licitus 2.724 m
cibis uti uel non uti indifferẽs 2.727 p
ciconiæ parentum altrices, nostræ doctrices to. 2.857 m
cicutæ quanta frigiditas 2.923 p
cidaris quid 1.147 m 167
cidaris capitis pontificis ornatus 1. 181 f
cilicium deus Mopsius 2.808 f
cineus posidens interpr. 1.275 m
de Cineo prædicta quomodo intellig. 1. 274 f & seq.
cingulum nostrum quod 1.328 m
circuli Platonici 1.830
circuncisio prima & secunda 2.568 f
circuncisio ecclesiæ 1.17 p & seq.
circuncisionem cur signũ appellet Paulus 2.598 f
circuncisionis uis, & quæ uera circuncisio 2.874
circuncisio unde primum prodita 1. 752 f & seq.
circuncisionis Iudæorum & ecclesiæ collatio 1.18 p m
circuncisionis usus etiam apud Colchos & Aegyptios, & qualis fuerit 2. 872 p 874 p
cithij plagæ finis interpr. 1.275 m f
ciuitas unde dicta 1.23 f & seq.
ciuitas domini quæ dicenda 1.339 p
ciuitas dei quæ 2.88 102
ciuitas impiorum quæ 2.120
ciuitas quando propter peccatum puniatur 2.145
in ciuitates ciuitatum intrare 1.720 m
ciuitates hominum quibus constent, & quomodo regantur 2.851 f
ciuitates refugij, & earum significatio. 1. 316 f
ciuitas dei quæ 2.914 m. 2.351
ciuitas in cœlis Hierusalem 1.371 f
ciuitatis dei olim templum symbolum 2.872 m
ciuitas pro ciuibus sumpta 2.148 & sequent.
ciuitas solis quæ 1.363 p
clamor sanctorum ad dominum qualis 1.79 m
claudi quomodo ambulent 1.636 f
claudi ambulant quid 2.32
claudi quomodo nunc sanentur 2.12
claudere regnum cœlorum 2.138
claues regni cœlorum quis dignus sit accipere 2.39 40
claues Petro datæ quales 2.63
clauis scientiæ una 2.348 p 835
clemens apostolorum discipulus 1. 779 m
clementis Alexandrini libri ab hæreticis adulterati 1.880 f
clementis Romani episcopi libri ab Eunomianis adulterati 1.880 m
clementis libri à Hieronymo in Latinum uersi 2.744 f
de Cleomede Astypalæi fabula 2.808 m f
cleomeden cur inter duos retulerit Pythius 2.805 f
clericatus dignitas non beatum sed uita bona facit 1.667 d m
clericorum conuersationem instantius impugnat diabolus 1.723 p m
clibanus cor hominis 1.138 m
coccum ad ignem refert 1.111 f 112 p m
cœlum quid 2.141
cœlum quid significet 1.1 f
cœlum cur firmatum dicatur 2.310 f
cœlum nobis conspicuum firmamentũ dictum 1,501 f
cœlum aliud esse quàm illud nobis conspicium certiß. esse ex scripturis 2. 917 m
cœlum quale sit futurum sedes beatorũ 1.831 p
cœlum & terra quomodo facta sint qualiter cõueniat inter philosophos 2.833 p
cœlum qui liberè suspiciant in oratione & qui non 2.49 f
in cœlum quomodo solus Christus ascendit 2.989 f
cœlum & cœli qui 1.779 f
cœli portæ quales ab impostoribus effictæ 2.889
cœli qui sint 2.173
cœlos scripturam sedes beatorum nominare 1.802 p
cœlestes qui sint 1.662 p
cœlestis quis 2.84
cœlestis militia quæ 2.214 m f
cœlestes qui, & quomodo fiant 1.6 m
cœlestium quomodo umbræ terrena 1. 371 & seq.
cœlestium contemplatio quomodo nũc per speculum, & quãdo futura perfecta 1.317 p
cœnæ celebratio passionis Christi commemoratio 2.988 f
cœna quid sit ubi notetur 2.474 m
ad cœnã domini qui accessuri 1.106 m
cœremonis Stoici de cometis commentarius 2.766 f
cogitationes bonæ uel malæ in nobis unde 2.254 m
cogitationes malæ nisi sopiantur quomodo incrementũ capiãt 1.354 m f
cogitationum in nobis motus 1.817 f
cogitationum quoq; reddendã summo iudici rationem 2.843 p
cognoscendi uerbum quo in significatu usurpet scriptura 2.677 m f
cognoscere pro admiscerì 2.177
cognoscere uel nescire quomodo dicat scriptura 1.380 p
cognoscere deus quomodo dicatur 1. 754 m
cohors flagellans Christum quos referebat 2.227 m f
coitu quatenus utendum 2 568 m
colere quid 1.92 p m
ex collatione multum elici eruditionis 2.733 p
collectam congregationẽ uocat 1.37 p
collectas Christianorum qualiter Celsus criminetur 2.746 f
colloquia qualiter perficiãtur 2.852 f
columbæ natura & industria 1.127 p 274
columbæ qui tropicè dicantur 2.370 f
colũbas deo offerre quid 1.118 p. 127 p
de comico quomodo citet testimonium Paulus 2 227 f
comminationes dei quò pertineant 2. 899 m
commune quid appellet scriptura 1. 23 m
communis homo quis & quomodo dicatur 1.144 p. 2.723 f
de cometis quid tradat cœremon 2. 766 f
concharũ indicarũ mira natura 2.5 f
concipere mente & corde quid 1.111 p
conceptionem Christi qua fabula impij obscurare conati 2.756 f
concubinas uocat artes humanas 1.39 f
concubinæ nomine legem ueterem significari 1.56 f
conculcantes in ecclesia qui 1 367 m
concupiscentiæ bonæ & malæ usus 1. 149 f. 651 p
concupiscentia peccati, carnis & spiritus in nobis 2.641 p
concupiscentiam malam esse per quam legem cognoscamus 2.650 f
concupiscentiæ monumẽta quæ 1.312 f
in condemnatione permanendũ quousque uoluerit qui condemnauit 1. 737 p & seq.
confessio domini bonum 2.643 f
confessio cui comparata 1.98 p. 110 m
cõfessio Iudæ qualis 2.222 m f. 223 p m
confiscatio bonorum olim pro Christo condemnatorum 2.779 f
conflagrationem omnium rerum futuram dicunt Stoici 2.952 p
conflagrationes fuisse foreq;, græcos etiam scriptoris tradidisse 2.826
cõformes imaginis filij dei qualiter efficiamur 2.669 p m
confractos in libertatem emittere quid 2.279 m

Universidad de Deusto
Biblioteca

confundi post peccata bonũ 1.732 m f
congregationes ecclesiæ malis etiam esse refertas 2.9 m
coniugium quale sortiendum 1.38 f
coniugium castum 1.17 m f
coniugia patriarcharum ad puteos, quid significe 1.38 p
cõiugiũ nõ leui de causa soluẽdũ 2.74
coniunx Ioseph cur Maria dicatur 2.499 f
coniunctione frequentiori uti Hebræos 1.275 p
conscientiam quid appellet scriptura 2.560 p
conscientia uis mandati 2.579 m
conscientia accusans, excusans & condemnans 1.703 p
conscientia testis 2.676 m
conscientia suijpsius accusatrix & testis 1.798 m
consentire duo uel tres in unum quid 2.68
consensus duobus modis fit 2.69
consensus ad mala quis 1.122 m
consilium hominis pedum nomine intellectum 2.582 p m
consilia impiorum quomodo sagittæ 1.504 f
in conspectu domini offerre sacrific. 1.136 p
in conspectu dei qui sint, & qui eum fugiant 1.105 p m
consuetudinis quanta uis 2.654 m 655 m
consummatio quando uentura 2.160 178
contemplandi uocabulum ad quos spectet 2.463 m f
contemplationem actioni confert. 2.502 m f
contentionis malum 2.999 f
contraria ex contrarijs cognosci 2.576 p
contra ueritatem leges gentium introductæ 2.746 f
contra diabolicam gentem certamen 1.320 f
contritionem quam intelligat 2.582 m
contumeliæ causa quisq; suæ 1.251 p
conuentus facere ueritatis gratia, etiã contra tyrannorum statuta fas Christianis 2.746 f
conuersatio uniuscuiusq; nota sit, maximè ecclesiæ ministris 1.335 p
conuersatio hæreticorum in specie bona quàm periculosa 1.723 p
conuerti quid 1.107 m
conuersus quis dicatur 1.106 m. 109 m
conuerti in toto corde & in mendacio 1.693 p
cõuersio ac emẽdatio uitæ 2.644 p m
conuersio ad Christianismum qualis 2. 799 p
conuersio à peccatis animæ medicina 1.221 m
conuiciari quorum sit 2.771 m
conuitijs etiam uti prophetas in proternus 2.797 m f
corbona quid 2.223 f
corinthiorum quidam resurrectionem & animæ immortalitatem negabãt 2.123
cornu salutis Christus 2.251 f
in cornu uinea facta quid 2.251 f
corona Christi spinea quid significe. 2. 227 f
corona saligna 1.668 p
cordis principale quid 1.99 p
cordis aures & oculi 2.694 m
cordis hominis magnitudo quanta 2. 267 p
cor hominis altare 2.141
cor deum habere quomodo intelligendum 2.310 p m
corda nostra agri angelorum 1.235 m. 238 m
corde circumcisus 1.16. 17. 15 2.567
corda deus quatenus induret 1.806
cor durum, crassum &c. quod uocetur in scripturis 2.551 m
cor quibus sit incrassatũ 1.642 m f
cor mũdũ locus & habitatio dei 1.45 f
cor immundũ qũo habeamus 1.632 m
cor terræ quod Christus nominet 2. 638 f
cor lapideum auferri quid 1.809 f
cor quomodo clibanus 1.138 m
corde concipere quid 1.111 p
corde diligere deum 2.129
corde orare quid 2.230 p m
cor pro intellectu 2.129
corporis lex quæ 1.825 m
corporis indumẽtum quod 1.777 p m
corpus nostrum equo comparatum, & qualiter domandum 1.353 f
corpus nostrum tabernaculum dictum 1.230 p
corpus nostrum in terra sepultum grano frumenti comparatum 1.872 f
corporis nostri substantia quomodo et quando reparanda 1.830 m
corpora sua qui contumelijs afficiant 2.548 p
corpus non esse uinculũ animæ sed adiumentum 2.995 p
corpus aereum, & in auras tenues sensim dissoluendũ post resurrectionẽ quidam dixere 2.527 f
corpus immortale quod, & quomodo fiat 2.641
corpus mortis quatenus appelletur 2. 654 f
corpora defunctorum qualiter curanda 2.865 f
in corpore quomodo regnet peccatum 2.640
corpus peccati, mortis ac humilitatis 2.636 m f
corporum resurrectio 1.750 m. 856
corporũ resurrectio quã facilis deo 2. 993 & seq.
corpus quale resurget 2.865 m
corpus ut triticum seri, & quomodo resurget 2.996
corpus humanũ assumpsisse Christum unde comprobetur 1.869 m f
corpus Christi quomodo factum spirituale 2.811 p f
corporis sui assumptionẽ Christus cur diabolum celare uoluerit 2.247 p
in corpore domini olim sumendo quanta religio 1.111 m f
corporalia quoq; à deo creata, contra Celsum 2.843 & se.
corporalia spiritualiũ figuræ 2.368 p
corrigi à domino in hoc seculo quã salutiferum 1.95 m f
correctiones mundi qualiter temperet deus 2.847 f
correctio dei ubi cessat, quàm terribile 1.94 m
correptiones cur ordinatæ & fiant à deo 1.674 p m
corruptibilia quoq; à deo creata contra Celsum 2.843 & seq.
corruptibiles quomodo corruptione carent 2.508 p
cortinas quid uocent gentiles &, earũ usus 1.248 p
creatorem aliũ qui fingunt præter deũ uniuersitatis 1.688 m
creator qũo creauit omnia in principio 1.1 p. 2.833 p
creatio angelorum 1.1 f
creationem mundi quomodo cauillentur Celsus 2.752 p
creationis rerum ordo & tempus contra Celsum 2.899 m f & seq.
creandi omnia causam deum in se habuisse 1.795 p
creatum nihil extra deũ 2.318 p
creata omnia per Christum 2.318 m f
creaturarum tanta uarietas quando & à quibus cognoscatur 1.801
creaturæ qũo ad similitudinem & imaginẽ cœlestiũ factæ 1.610 f
creaturæ quomodo sint, & unde accipiant sum esse 1.306 p
creaturas rationabiles unius esse naturæ 1.827 p
creaturã dei cognoscere quantum munus 1.587 p
creatura dei in quo consistat maxime 1.1 f
creatura quomodo uanitati subiecta 2. 664 f
creaturas uenerãtes quibus comparandi 2.831 p
credere quid propriè, & quàm longè absimus à uero modo credendi 2. 448 m (41
credere minus esse quàm cognoscere 2.
credere deo principium sapientiæ & fons 2.843
credere in Christum, et credere in nomine ipsius in quo differunt 2.382 f
credere donum dei esse 2.601 f
credidi propter quod locutus sum &c. breuis explanatio totius psal. 2.573
credendi facultatem à nullo auferri 2. 507 f
credentium pater Abraham 2.597 f
credens in deum quis dicatur 2.428 m
credentes quo medio ad fidem ueniant 2.254 f
credulitas hæreticorũ fides abusiuè dicitur 2.728 p
crescere quid, bifariam dici in scripturis 2.252 f
cretẽses semper mẽdaces qd mouerit dicere Callimachum 2.811 f & seq. p
criminosi in ecclesia quomodo & cur tradendi satanæ 1.383 p
crocodilum adorabãt Aegyptij 2.803 f
crux Christi quomodo gemina 1.336 f & seq.
crucis Christi uis & efficacia 1.74 m 639. 641
crucem Christi cur & quomodo timeãt dæmones 1.83 p. 524
crucem Christi tacere malum 2.43
crucem suam tollere quid 2.46
de crucifixis consuetudo apud Romanos quæ 2.237 m f
crucifigi cum Christo quid 2.636 p
cruciatus nosmetipsos nobis ascisci 1. 707 m
κτησις quid 2.428 p
cubilia quid, & unde dicta 2.718 m
cubiti Geometrici 1.10 m
cultus uerus dei, & secus 2.984 f
cultus dei in quo consistat 2.705 p
cultus dei rationabilis 2.393 f
cultus antiquorum patrum quomodo diuinus & sacer 2.329 p
cultus dei olim apud Iudæos maiestas, & cur finem sumpserit 1.287 p
cultum dei etiam Esau suis tradidisse 1. 484 f
cultus ueri dei reliquas uirtutes auget, & perficit 1.413
de cupidine fabula 2.837 f
cupido cœlestis & terrenus 1.555 f
cupiditatibus suis diuinum nomẽ ascribere homines 1.382 m
à cupiditate quomodo auaritia nascatur 1.816 m f
cupiditas quàm pernicioſa 1.149 f
cupiditas tinea appellata 2.10 m
curæ pœnales animæ inflictæ 1.798 m f
currus arrogantiæ ac superbiæ spiritus signum 1.354
custodire legem quid 2.234
cynicorum facta 1.75 p
cynicos quibus cõparet animalib. ibid.
cynomyie Cynici comparati 1.75 p
cyperi arboris floris & fructus suauitas, & calefaciendi uis 1.596 m f
cypressus optimi odoris 1.549 m
cyprianũ hæresi Tertulliani fauere hæretici persuadere conati 1.882 f. et se.
cyrene urbs ubi sita 2.228 m

D

Dabir alias ciuitas literarũ 1.365 m
dabir loquela interpret. 1.366 p
dacis nondum fuerat prædicatum euangelium tempore Origenis 2.158
dæmones acris uenti 2.521 m
de dæmonibus quid sentiendum 1.765
dæmones qui sint, & corũ origenẽ nosse, malorum cognoscendorum initiũ & fons 2.846 f
dæmonũ ingenia, uigilantia & uafricies in decipiẽdis hominibus 1.822 m
dæmonũ omne genus uitiosum 2.938 f
dæmonum uafricies & machinamenta in seducendis ac abducendis hominibus à uero deo 2.855 f
dæmones esse malos unde comprobetur 1.247 m f (2.856 p
dæmones dæmonibus esse potentiores
dæmonum domicilia & habitationes 2.918 m
dæmones eiusdem esse essentiæ atq; substãtiæ cum angelis 1.320 f. 2.442 f
dæmonũ tẽpus, & quòd nolit eos deus ante illud damnare 1.248 m
ex dæmonibus quosdam posse ad beatitudinẽ redire, & quomodo 1.768 f
dæmones arbitrij libertate præditos, et quousq; uis eorũ se extẽdat 1.248 m
dæmones quosdã an possint aliquando cõuerti ad bonitatẽ ui liberi arbitrij 1.769 m
dæmonũ expulsionem excantationibus fieri à Christianis, calũniabatur Celsus 2.747 f (338 f
dæmones qũo interimantur à nobis 1. dæmones qua ui excantentur à Christianis 2.761 (1.557 m
dæmones qũo dij gentium appellentur
dæmones qualiter idololatris inuocari soleant 1.92 p
dæmones corporei, qualia corpora habeant, & cur & à quibus dicãtur in corpore i. 750 f et se. (ta 2.929 f
dæmonum ministeria etiã à deo attribui
dæmonem cuiq; nascentiũ sorte quadã obtingere dicunt græci 2.940 p
dæmones in quos ualeant, et in quos nõ 2.940 p m
dæmones requirentes ex unaquaq; anima exeunte è corpore an habeãt ali quid suum 1.520 f (re 2.217 p
dæmones an liceat Christianis adiurare
dæmonũ calliditas ad homines decipiẽdos, & in quos præcipue uim habeant 1.859 m
dæmones quid timeant 1.83 p
dæmones inuocare cur non permiserit deus Balaamo aduersus Israelitas 1.248 m f
dæmones circunterranei qui, quib. præsint reb. et quib. delectẽtur 2.948 f
dæmonium habere Christum cur Iudæi dicebant 2.450 m
dæmoniũ surdum & mutũ quid 2.56
dæmones uulpes dicti 1.235 f
à dæmonio meridiano liberabit &c. quomodo intelligendum 2.214 f
dan tribus situs 1.649 f
daniel uir desideriorum 2.654 f
daniel Balthassar dictus 1.297 f
danielis quanta fuerit sapiẽtia 2.812 f
daniel quæ tria tẽpora uiderit, & quòd ubi sit mortuus ignoretur 1.713 m f
daniel quum eunuchus fuerit, quos filios habuerit 1.712 p
daniel imitatione fieri 1.711 f (1.323 m
daniel qũo & in quo auxilietur nobis
daniel quomõ deũ adorabat 1.419 m
daniel, Iob & Noe quomodo filios non liberabunt 1.710 & seq
dãtis affectũ iustificat deus 2.98 f et se.
dauid domus ecclesia dicta 1.622 p
ex dauid quomodo genitus & nõ genitus Christus 2.361 f
dauid quatenus Christum dominũ appellet 2.991 f
dauid non solũ pepercit inimico Sauli, sed etiã pro eo preces fudit 2.961 p
dauid cur cadere in peccatum permissus 1.732 p m (1.313
dealbatio in bonũ & in malũ sumitur
debbora apis interpretatur, & prophetiam significat 1.388 f. 1.562 p
debboræ canticũ tractatur 1.390 et se.

Universidad de Deusto
Biblioteca

debitores quomodo simus 2.736 m
debitum peccatum dici 2.717 p
decas noui testamenti 1.55. m
decalogi initiũ tractatur 1.90 p et seq.
decalogum per decem plagas Aegypti intelligit 1.74 m
decem numerus perfectus & origo numerorum 1.187 p
decem numerus consummatus & perfectus 1.324 p
decimæ spirituales quæ 1.233
declinari quid & quis dicatur 2.580 f
decor uerus ubi quærendus 1.745
decurio à decem 2.239
defectus causæ peccatum 2.28
deflagratione non spiritualia, & quæ absumenda 2.903 f & seq.
defunctorum animas sua quædam habere corpora 2.792 m
defunctorum memoriam qualiter olim celebrabant 1.491 f
deliciari in domino quid 1.498 f
deliciæ interioris & exterioris hominis 1.49
deliciarum locus quis 1.570 f
delictum quid, & in quo differat à peccato 1.137 f
delicti mater mulier 2.522 p (p m
delictũ causa mortis 2.626 f et se. 628
delicta domino per confessionem reuelanda 1.499 m
demiurgus quis 2.308 p
democritus prædia dimisit quò liberius philosopharetur 2.786 p
demonstrationes spiritus quæ 2.747 p
demosthenes orator qualis fuerit 2.830 f
denarium esse salutis nomẽ 2.92 f 93 p
denarius pecunia proba 1.127 m 130 p
denarius diurnus 2.90 f
dentes Christi qui & quomodo candidi 1.69 m f
dentes animæ qui, et quãdo habeat ibid.
denuo uox quo in significatu sumatur 2.632 f (128 f
depositum quod & quale habeamus 1.
depositi lex tractatur 1.128
depositionis uocabulũ non uacare mysterio 2.192
descensus Christi ad terras causa 2.824 & seq.
descendere in scripturis quomodo sumatur 1.49 p
descendere quomodo dicatur deus 2.826 f
descensus dei quid 1.20
detractionis quantum malum, & quàm deo odiosum 1.214 f & seq.
detractionem dæmonium esse 2.451 m
detrahũt de deo, qui de seruis suis detrahunt 1.510
deus quis 2.984
deus quomodo inuisibilis 1.754 m
deus quomodo spiritus 2.393 p
deus quomodo ire, uenire, dormire, sedere &c. dicatur 1.453 p
deus patientiæ, iustus, consolationis etc. quibus & quomõ dicitur 2.730 m
deus quomodo ubique 1.41 m 45 m f
deus ab omni affectu passionis ac permutationis alienus 1.288 m
deus in quo nominis mysterio interpretetur 1.712 m
deum creatorem & legislatorẽ esse bonũ ac iustum contra hæreticos to. 1 785 f
deus quomodo cæcat mentes infidelium 2.974 f & seq.
deus inæstimabilis atq; incomprehensibilis, & unde cognoscatur 1.752 f & seq.
deus quomodo dicatur loqui, audire, irasci, pœnitere &c. 1.14 f & seq.
deus & homo quomodo in Christo adunati sint 2.508 f
deus quomodo glorificetur in nobis 1. 630 m
deus quibus minis territet peccatores 2.863 p
deus quid posit & uelit, & contrà 2. 865 m f
deus etiam damnatis dat pœnitentiæ locum 1.643 m
deus neminem uult perire 1.643 m f
deus quomodo ab inuicem separet peccatores 1.673 p m
deus per legis transgressionem inhonoratur 2.13
deus solus bonus 2.80
deus unde Christus comprobetur to. 1 868 f & seq.
deus quomodo diligendus 1.602 p m
cur deus uelit omnia homini prouenire cum labore 2.850 p
deus qualiter curet malitiæ morbos 2. 847 f
deus quomodo mundum collabentem restauret 2.847 f
deum malitia hominum nequam abuti ad rerum ordinem 2.848 p
deus qualiter bruta etiã curet 2.849 m
deus quomodo super omnia diligendus 1.550 m
deus quomodo & ubi plantet 1.84 p
deus existens bonus, non est autor peccati 2.318 p
deus quomodo uideatur & ubi appareat 1.614
deus quæ faciat mala, & quæ non 2. 898
deus quomodo moneat aut persuadeat 2.898 f
deus à quibus maledicatur, culpetur & blasphemetur 1.533 p
dei bonitatis natura in conferendis beneficijs 2.348 f
dei memor esse quid 2.321 f
dei cõminationes quò spectẽt 2.899 m
in dei cognitione quàm longe aberrarint mundi sapientes 2.808 f
dei anima quæ sit 1.791
dei mater Maria 2.499 p
dei anima quomodo Christus 1.200 m
dei imitatores quatenus simus 1.533 p
dei tẽplũ quid contra paganos 2.921 p
dei prouidentiæ cõmittenda nostra omnia 1.486 m
dei filij quomodo 2.442 m
dei nominis uis in adiurationibus 2. 873 m f
dei nomẽ quãti fiat à Christianis, et quale epitheton illi tribuãt 2.754 p m
dei nomen diuersis figuris prophanantes quibus comparet 1.75 p
dei natura sancta per se omnium bonorum capax, origo ac largitrix, malorum incapax 1.863 m
dei ira qualiter mitiganda, & bonitas eius promerenda 1.220 p
dei cor, brachium, manus, digitus, membra, quomodo intelligenda 2.310 m
dei substantia qualis 1.15 p
deum unum esse Iudæorum & Christianorum contra diuersa sentientes 2. 878
deum omnia implere, continere, ubiq; esse, neq; quicquam esse extra eum 1. 424 p
deum etiam odio haberi & à quibus 1.530 m
deum esse prorsus incorporeum 1.751 m & seq.
deum ueraciter, & in spiritu qui adorent 2.301 p m
deum legis non bonum sed iustum esse qui dicunt, notantur 1.224 p
deum qui honorent, & qui ignominia afficiant 1.676 p
deum qualem nobis proponant sacræ scripturæ 1.749 f
deum unum esse legis & prophetarum atq; Iesu Christi contra hæreticos 1. 78 f & seq.
deum unum esse, legis & euangelij 2. 489 p
deum corpus habere & quale carnales sentiant 1.6 m
deum deum & legis & euãgelij non esse eundem, calumniantur quidam 2.27
dij qui 1.698 f
deos duos non duos spiritus sanctos hæretici finxerunt 1.789 f
dij iudices apud Iudæos dicti 2.833 f
dij multi facti participatione 2.312 f
dij non dij qui, & quomodo dicantur 2.313 p
dij parentum castratores, filiorũ uoratores, filiarũq; cõcubitores 2.841 p
dij ad quos sermo dei factus est quomodo 2.364 m & 574 p
dij gentium quomodo dæmones appellentur 1.557 m
duodecim deorum historias quibus argumentis firment græci 2.839 p m
dij inter quos deus dijudicare dicitur qui 2.832 m
dij etiam angeli dicti 2.859 p
dij Aegyptiorum 2.869 m
dij epicuri quales & unde 2.827 m
dextera dei 2.96
ad dexteram patris quomodo sedeat Christus 2.132
à dextris Christi qui sint 2.96
ad dexteram iudicis Christi qui statuendi 2.526 p
diabolus satanas est 2.44
diaboli appellationes ex scripturis 1. 765 p
diabolus rex peccati in quibus regnet 2.276 f
de diabolo quales persuasiones in ecclesia 1.859 m
diaboli, serpẽtium, uiperarũ, Iconis, draconis, uulpis, hirci, porcorum formã quatenus assumimus 2.250 p
diabolus uere homicida 2.444 m f
diabolus quomodo princeps omnium 1.91 m
diabolum liberi arbitrij, suæq; uoluntatis compotem esse 2.978 f
diabolus in Pharaone figuratus 1.64 p m & seq.
diabolus quatenus peccatum 2.620 f
quatenus mors ibid. & seq.
diabolus peccati pater, & autor passionis Christi 1.94 f
diaboli castitas, mãsuetudo, iustitia qualis 1.723 p
diabolus clericis et uerbi ministris plus cæteris insidiatur 1.723 p m
diaboli signaculum quod 1.744 m f
diabolus rex & princeps contrariarũ uirtutum 1.336 f
diabolum habere uolũtatem 2.443 m
diabolus an sit autor peccatorũ quæ cõmittimus 1.816 p
diabolus mors & inimicus dictus, quomodo destruendus 1.829 f
diabolus recedens ab aliquo quid agat. 2.223 p
diabolus quomodo tentet, & unde 2. 277 m
diabolo pœnarũ tempus statutũ 1.95 p
diaboli filij q 2.434 f. 436 p. 442 m
diabolo locum dare 2.383 f
diabolum suæ causam ruinæ fuisse qui potestatem habuerit in statu suo recto permanere 1.859 m
diabolus cur mors dicatur 2.674 m
diaboli æternum tormenta passuri 2. 528 m
diabolum ignorasse aduentum filij dei 2.274 p m
cum diabolo quomodo loquatur deus 1.427
ex diabolo esse 2.437 p 446 m
diabolus aliquando angelus, quomodo apostata effectus 1.750 m
diaboli desideria facere qd 2.441 p m
diaboli filij quomodo fiant 2.442 m
diabolus accusator interpret. 1.455 m
diabolus quomodo in conspectũ dei ueniat 1.453
diabolum non tam uigilare ad perdendũ nos, quã deũ ad saluandũ 1.280
diabolus draco dictus, & in quo consistat uirtus eius 1.526 m
diabolum esse præstãtiũ rerum capacẽ 2.442 f
diaboli generatio 1.718 p m
diabolus Pharaonis nomine intellectus 1.504 m
diaboli opera opus ad perfectionẽ coronandorum 1.248 m
diaboli arma mulier 2.522 p
diabolum nõ propositi, uolũtatisq; malitia, sed creaturæ qualitate productum qui dicant 1.880 m
diaboli esca decipulæ, etc. uariæ 1.723 p
diabolus draco & serpens antiquus 1. 718 f
diaboli pecunia quæ 1.83 f
diabolum mundi huius esse creatorem qui asserant 1.806 f
diabolus uere gigas 1.616 p
diabolus quib. armis uincatur à nobis, & quibus ab eo uincamur 1.277 p
diabolo cur celatum mysterium incarnationis Christi 2.499 p
diaconi q uocari uelint 2.134 et 136
diaconorum officium 2.105.577
diacones eruditores nostri atq; correctores 1.523 p
diaconi simulati 2.144
in diaconos auaros et fures 2.105.106
diaconus qualiter se gerere debeat in ministerio suo 2.698 f
dialectica quid 1.75
dialecticos quibus comparet animalibus 1.75 p
dibongad apiarium tentationum significat 1.314 m
dicentis persona consideranda 1.302 p
didymus uidens 1.693 m
didymæus deus apud Græcos qualis 2. 771 m
didrachmum sanctum 2.59
dies pro toto hoc seculo 2.91.675
per dies quid intelligat 2.165
dies spiritales 1.357 m
dies boni & mali qui 1.508 m. 898
dierum impletio quid significet. 1.42 p
dies natiuitatis potius deflendus quàm celebrandus 1.491 p m f
dies festi dei qui 1.287 m f & seq.
dies domini omnes dicendi 1.37 p
diem uel horam consummationis quomodo nesciat filius 2.177 p
dies quomodo apud deum unus 2.18 p
dies certos & solennes obseruare, laudaicum 1.37 p
dies iustorum seu impiorum quomodo 1.377 f
in diebus Christi quomodo oriatur iustitia 1.378
dies iræ quis 2.552
diem Christi uidere 2.173
diei peccati, annum pœnæ deputari 1. 220 m f
diem non naturam neq; substantiam habere 1.488 p m
dies domini quando futurus 2.158
diem peccatorum quẽ prospiciat deus 1.503 p
dies nos habere hic & in alio seculo, et quales 1.534 f
dies bonos uel malos unumquenq; sibi adscisere 1.377 f
dies immaculatorum qui 1.508
dies prima secũda et tertia qd 1.78 p m
diem retributionis prædicare quid 2. 279 m
dies octaua quid designet 2.567 f
dies unus quomodo intelligatur 1.1 m
dies iudicij in quo designetur 2.552
dies quibus sit 2.493 f
dies famis qui 1.508 f
diffidere uerbum qualiter in scripturis sumatur 2.556 p (re 2.133
diffidere pro nõ credere, aut nõ obedi-
digamia damnatur in episcopo, presbytero, & diacono 2.262 m
digitus dei quis 2.563 p
digitus quomõ accipitur in scriptura 2.134
digitus deo cum tribuitur quomodo intelligatur 2.319 m
dignita-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dignitatum honores ad superbiam pro cliues 1.731 f
à dignitatibus ecclesiasticis excludebantur olim criminosi 2.814 f
dilatatio oris & cordis quomodo fiat 1.405 m f
dilectio,amor,charitas,eadem scripturis uocabula 1.556
dilectionis mandata duo 2.130
dilectio primũ omnino mãdatũ 2.711 f
dilectio dei & proximi maius mandatum 2.128.129
dilectio dei quomodo ad omnes & singulos extendatur 1.603 m f
dilectio dei & proximi quomodo temperanda 1.602
dilectio qualis cuiq; impẽdenda 1.603
dilectionis uocabulo cur usa scriptura 1.256 p m
in dilectione periculũ et modus 2.271 p
dilectionis inter nos ordo 1.550 m
dilectionis lance præponderanda omnia nostra 1.381 f & seq.
in dilectione perfectio pietatis 2.130
dilectionis Christi extremum quod 2.233 m
diligere & amare idem 1.557 f
diligere unumquemq; quantum meretur 2.271 p
diligere proadamare positum 1.556 m
quod diligimus maxime, id nobis deus est 1.331 f
diluuium cur factũ sit 2.431 p (899 m
diluuiũ ad lustrationem terræ factũ 2.
de diluuijs quæ mũdo acciderũt 2. 826
diluuijs terram à deo purgari etiã Græci dicunt 2.829 m
in diluuio peremptorũ quæ spes salutis 1.784 f
diluuia ac incendia propter peccata immitti 2.829 m
diogenes ob frugalitatem à dolio habitabat 2.786 p
dionysij Alexandrini scripta à Sabellianis corrupta 1.880 f
dionysij Areopagitæ sententia 2.504 f
Διόν particula qd significet in scripturis 2.317 p
diospolis ciuitas Aegypti & quid contineat mysterij 1.649 f
discalceati domus quæ uocatur 2.123
disciplinarum elementa profectus & perfectiones 1.292 m
disciplina in eccles. olim qualis 2.814 f
disciplinæ humanæ conducũt ad intelligendum scripturas 1.66 p
disciplina Christiana quantũ Græcanis præstet 2.747 p
disciplinam à sapientia distinguit Salomon 1.559 f
disciplinæ generales quibus ad rerum scientiam peruenitur,tres 1.559 p
disciplinæ principium quod & quotuplex 2.297 f
disciplinas morales quas uocet 2.304 f
discipuli Christi quales,et cur simplices ac idiotas elegerit 2.767 f & seq.
discipuli munus 2.481 f & seq.p 482 f
discipulorum Christi opera uera 2.136
discipuli Christi dilecti quales 2.134
in discipulos Christi quæ inferimus bona uel mala,Christum sibi acceptare ferre 2.295 p
discipuli Christi qui ueri 2.133
discipuli Christi qualiter illustres effecti 2.756 f
discipulos Christi quomodo suscipiamus in nobis 2.193 p (214 f
discipulos suos quales uelit Christus 2.
dispensatores inuisibiles & eorum ministerium 2.939 p 984 p
dispensatores boni & mali 1.667 m
dispẽsatoris uerbi dei munus 1.126 p m
dispersi qui dicantur 1. 57 f
dispersionis filij 2.469 f & seq.p
dissensio qualiter extinguẽda 2.660 m
dissentionis dæmon 2.741 m f
diues cur camelo comparatus 2.85
diues epulo quo peccato fuerit criminatus 1.751 m
diuites quales 2.84
diuites meritis qui 2.193 p
diuitis & Lazari parabola quid nos doceat 2.921 m (611 p & seq.
diuitias neq; bonas esse neq; malas 2.
diuitiæ fugituæ & facatæ 2.514 f
diuitiæ quæ nobis sint cõparãdæ 1.503 f
diuitiæ animæ & corporis 2.587 p
diuitiæ fidelium opera bona 1.526 f
diuitiæ gentiũ quales sint 2.697 f et se.
diuitiarum affluentia ad superbiã proclinis 1.731 f (1.382 m
diuitiarum deus apud Syros Mammon
diuinitas una patris & filij 2. 677 f
diuinitas dei sempiterna unde intelligatur 2.546 f (2.263 f
diuinitati Christi detrahentes hæretici
diuina natura ab omni passione & permutatione aliena 1.218 m
diuinarum rerum elementa,progressus & profectines 1.292 m
diuinũ quid existimẽt infideles 1.261 m
diuinatoria ars indifferens 2.908 f
diuinacula quæ uocet scriptura 1.827 f & seq.
diuinatio quid 1.259 f & seq.
diuinationes cur Christianis prohibitæ 1.270 f (758 m
diuinationum artes Iudæis uetitæ 2.
diuinatio penitus à pijs abdicetur, & cur 1.248 p
diuinationes multiplices fieri 1.260 m
diuinationes qualiter & à quibus fieri credant Christiani 2.855 m f
diuinationis spiritu etiam pueros affla tos & actos 1.822.m
de diuinationibus per animantia uariæ opiniones 2.854 p
diuinorum præstigiæ 1.821 m
de diuisione terræ per Iosuæ facta 1. 361 & sequ. (389 p
diuisionis uox quomodo sumenda 2.
diuisi qui dicantur 1.57 f
ad docendum haud temerè prouolandum 1.25 p m
doctores qui sunt in ecclesia interrogãdi in dubijs 2.69
doctores ecclesiæ quales in docendo &
doctores ecclesiæ animarum tutores ac custodes 1.593 f
arguendo se gerere debeant 1.3 99 f
doctores ecclesiæ omnib. debitores 2. 815 m
doctores columnæ 1.97 m f
doctores in ecclesia lucernæ 1.352 p
doctoris ecclesiæ officium 1. 46.48 m
doctores falsi quibus rationibus sese in insinuent 1.440 f
doctores Iudæorum qui 2.135 (60 f
doctores ecclesiæ quales debeãt esse 1.
doctores ecclesiæ cultores 1.233 f
doctorum piorum & falsorum discrimen 2.740 m
doctorum pupuli conditio 1.281 p
doctrina purgatrix 2.481 f
doctrina Christi uerbum breuiatum 2. 683 m
doctrina apostolorum qualis 2.648 p
doctrina & forma doctrinæ quid 2. 643 m
doctrina Christianorũ qualis 2.812 p m
doctrina pro utrium qualitate & facultate unicuiq; ingerenda 1.196 m
doctrina philosophorũ qualis 2.748 p
doctrinam Balaam qui doceant aut teneant 1.277 m
doctrinã Iezabel qui doceant 1.277 m
doctrinam parum efficacem ad mouendos animos auditorum, nisi uis diuina accesserit 2.880 m
doctrinã Christianorũ esse clancularia falso criminabatur Celsus 2.748 p
in doctrina apostolorũ non uerborũ cõpositio sed uirtus spectanda 2.293 f
doctrinæ falsæ unde proueniant in ecclesia 1.821 m
doctrina diuina qualiter singulis pro captu attemperanda 2.817
doctrinæ magistrorum magis quàm facta imitandæ 1.727 m
doctrinæ

doctrinæ uenti qui 1.611 f
doctrina arcana apud Iudæos quæ to.2 338 p m
doctrinæ Iudæorum & Christianorum discrimen 2.774 p
doctrinas nouas perfornicationẽ Hierulem intelligi 1.737 p
dodonæ prophetæ quales 2.909 m
dogmata ecclesiæ ex scripturis esse desumenda ac demonstranda 2.985 f
dogmata philosophorũ qualia,& quibus comparentur 1.74 f
dogmata peruersa uulpes 1.621 f
dogma hæreticorum peruersum 2.125
dogmata hæreticorum peruersa 2.45
dogmata falsi nominis à Christo destructa 1.820 f
dogmata praua,esse zizania 2.3 f
in dogmatibus errare longè peius, quã in moribus 2.152
dolor immodicus etiam in pœnitentibus malus 2.459 p m
dolorem maximum malum dicunt epicurei 2.786 m
dolores quid uocet dominus 2.156
dolus quid 2.581 f (& 380 p
dominationes quæ dicãtur 2.91.305 p
dominationes unde nomen & facultatem habeant 1.773 m
dominationibus cœlestibus qualiter similes euademus 2.832 m
dominationes quæ dicantur 2.323 p
dominationes militia cœli 1.331 f
dominus quis & unde dicatur 2.956
domini uox quæ 1.612 m f
dominus qualis Christus,& qualiter erga suos affectus 2.482 p
domini magnitudo in quo 2.247 f
domine non omnis qui dicit probatur à deo 2.482 m
in domino deliciari quid 1.498 f
dominus à quibus inueniatur 2.244 f
dominus Iesus quis posit uere dicere 2. 482 m
dominũ pasci & uestiri in suis 2.526 f
dominus unus,& multi quomõ 2.313 p
dominos esse multos,& qui sint 2.930 m f & seq.
dominus Christus, & à quo nos redemerit 2.966 f & seq.
dominus cur fugerit 2.510 p (508 p
dominus quæ cognoscat, & quæ non 1.
in domino solo spes nostra reponenda 1.713 m
dominus quomõ quærendus 2.533 m f
domino quatenus simus subiecti 2.715
dominum esse uniuersitatis deum creatorem, legislatorem ac patrem Iesu Christi 1.861 p
dominum in omni mundo nominari ac prædicari 1.543
dominum quem uocet 1.278 f
dominico die primũ datum manna, & quòd prælatum sit sabbato Iudæorũ 1.87 m f
domus quid 1.295 f
domus dei ecclesia 1.598 m
domus dei eccl. unde ædificata 2.379 f
domus dei excellentia 2.969 p (m f
domus uini et conuiuij spõsi quæ 1.691
domus seruitutis & libertatis 1.90 p
domus discalceati quæ uocetur 2.123
domus ubi construenda, & ubi tuta 2. 331 m (708 m f
donorum in ecclesia distributio 2. 666 p
dona gratiarum pro fidei mensura seu ratione distribui 2.709 p & seq.
donum spiritale quod uocet 2.543 m
donum diuinum neminem accipere nisi qui petit 2.384 f (821 m
dona diuina qui mereantur accipere 1.
dona dei nulla mala 2.646 f
dositheus Samareus hæreticus à quo dositheani 2.151
dosithei Samarei ridicula commenta 1. 839 m
dositheus Samarites impostor Christus dici uoluit 2.766 p
dositheus Samaritarum hæresiarcha 2.271 f
dositheus Messiã se iactabat 2.394 f
dositheini à Dositheo dicti 2.394 f
draco diabolus 1.526 m 767
draco aquaticus quid significet. 1.792 p
draco fluminis Aegypti quis intelligatur 1.815 m f
draco fortitudo contraria 1.718 f
draco quomodo principium figmenti domini 2.297 p
de draconis & passeris augurio Homeri carmen 2.855 p m
draconis Apocalyp. capita,cornua,cauda,quid sibi uelint 2.169
drama quid 1.553 m 564 f
druides Gallorum nihil dimisisse scriptum 2.751 m
duo qualis numerus 2.188 m
dux quomodo nõ defecit de femoribus Iudæ 1.59 p
dux pius aufertur ob indignitatem populi 1.386 p
duces cæci qui 2.142.561

E

Ebionitæ circumcisionẽ recipiendã Christianis censabant 1.16 f
ebion quid Hebræis significet. 2.772 p
ebion quomodo legẽ destruat 2.593 p
ebionitæ pauperes dicti 1.840 f
ebionitarũ de Christo error 2.261 m
ebionæi non multum à Iudæis differentes 2.26
ebionæi Christo ex Iudæis credentes dicti 2.772 p (879 m
ebionæi epistolas Pauli reijciunt 2.
ebrona transitus interpret. 1.314 p
ebrietatis malum 1. 22 f (m f
ebrietas omnium uitiorũ mater 1.146
ebrietas iræ,amoris cæci,concupiscentiæ 1.652 p
ebrietas sanctorum quæ sit 1.150 p m
ebrij oẽs statuarũ adoratores 2.822 p
ecclesia domus dei 1.517 m
ecclesia quomodo domus dei 1.598 m
ecclesia una & infinitæ per orbem dispersæ 1.576 p
ecclesiam super quem dicat esse fundatam 1.79 p
ecclesia non super Petrum tantũ, sed super quẽcunq; perfectum 2.38
ecclesiarũ fundator Paulus 2.708 f
ecclesiæ angelis creditæ 2.254 p 255 f
ecclesiæ principes quis, & quomõ debeant eligi 1.286
ecclesia duplex quæ 2.270 m
ecclesia una uera, & qb. mixta 2.1001 f
ecclesia una in qua conueniunt & lucent scripturæ diuinæ 1.145 m
ecclesia nomine filiæ Pharaonis intellecta 1.67 m f (2.105
ecclesia quomodo fiat spelũca latronũ
ecclesiæ et synagogæ diũsidiũ 1.214 m f
ecclesiæ insidiatorũ malignitas 2.231 f
ecclesiæ pugnæ & opus 1.581 (1.588 f
ecclesiã dei per quos affligãt dæmones
ecclesiam impossibile esse purgari à zizanijs 1.367 p
ecclesiæ ministris ac rectoribus quid agendum 2.734 m
ecclesiæ totum corpus unà redimendũ, & quando 2.666 f
ecclesiæ dispensatores qualiter rationẽ de ea reddituri 1.667 p m
in ecclesiam admittendorũ,alius olim atq; iam professorum ordo 2.814 f
in ecclesia qui primi,qui secũdi,& qui postremi obtineant locum 2.482 p
in ecclesia qualiter plurimi conueniãt 1.35 f & seq. (191 p
de ecclesia exire dupliciter 1.188 m f
de ecclesiæ cœtu separari quãta ignominia 1.733 p
in ecclesia q lupanar ædificẽt 1.727 p
ecclesiastes unde appelletur,& quis sit uerè ecclesiastes 1.563 p
ecclesiastes etiã Salomõ dictus 1.562 f
ecclesia-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ecclesiastes liber quid doceat 1.560 m
in ecclesiaste quid doceat Salomon to.1 559 m
ecclesiasticus ordo in in quo consistat 1. 577 p
ab ecclesiasticis muneribus excludebãtur olim criminosi 2.814 f
ab ecclesiasticis dignitatibus etiam nuptiæ repellunt 2.262 m
edõ quid significet. 1.272.82 f 874 m
efficacia quid 2.687 p m
eglon rotatus uel orbita interpretatur 1.386 m
electio principum ecclesiarum qualis 1.286
electionis causa quisq; suæ 1.251 p
de electione, opiniones hæreticorum 2 538 p
electionis causæ Paulo à deo datæ 2. 538 p
electi Christi qui sint 2.173.470 p
de electis in scriptura numeratis quid sentiendum 1.871 m
electorum dei qualis futura distributio 1.317 m f
electrum argento & auro precisior, et quo in significatũ positum 1.695 m
eleemosynã mũdã quã uocet scriptura 1.292 f 1.611 m
eleemosyna qualiter eroganda 2.711 m
eleemosyna quomodo fiat infructuosa 1.67 p
eleemosynis peccata remitti 1.120 p 2.199 f
elementis angelos principari 1.670 f
elementorum inter se permutatio & transformatio 1.775 m
elephantum natura qualis 2.857 m
elephantis quanta iusiurandi religio 2.854 p
elizabeth máter Ioãnis baptistæ 2.14
elizabeth quid interpretetur 2.328
elizabeth prophetes 2.249 f
elizabeth & Zachariæ laudes to.2 243 m f
eloam uestibulum portæ interpretatur 1.746 f
elom arietantes interpret. 1.362 f
elysii nominis etymologia unde deducta 2.916 p
emendandi qualiter simus 1.76 m
emmanuel quid et quomodo interpret. 1.627 p 866 m 967 p 2.33 p 501 m f 757
enach humilitas, uel resp̃sio inanis interpretatur 1.365 f
encratitæ hæretici epistolas Pauli reijciunt 2.879 m
ἐνδειλεχισμὸς uictima quæ 2. 335 f & seq. p & 365 m
ἐνεργείας quomodo sapientia dei Christus dicatur 1. 757 f 759 m
energiam quid Græci uocent 1.921 f 2.687 p
energumini qui 1.821 f
engaddi oculus tentationis interpretatur 1.548 m
enoch cur translatus 2.619 f
enoch libri nullius authoritatis apud Hebræos 1.316 m
neq; in ecclesia etiam 2.876 m
ephesiorum angelus bonus & malus 2. 254 m
ephod quid, & eius usus 1.248 p
ephram quid interpretur 2.472 m
ephrem fructificatio interpret. 1.367 f
ephrem in figurã hæresum poni to.2 146
epicteti in dicendo facilitas ac simplicitas omnibus utilis 2.880 p
epicteti in dolore patientia & dictum egregium 2.924 f & seq.
epicuri hæresis 1.162 m
epicurei duo Celsi, & quibus temporibus uixerint 2.748
epicurei prouidentiæ diuinæ infesti 2. 750 m
epicurei in totum prouidentiam tollunt 2.778 p
epidaurus Aesculapio dicata 2.880 p
episcopi ecclesiarum quomodo fiant 1. 234 f
episcopus uerus Christus 2.134
episcopi qui uocari uelint 2.134 et 163
episcopi pro tota ecclesia rationem reddituri 1.667 m
episcopus non dominus sed minister & seruus 2.182
episcopi præter officium facientes to.1 203 f
episcopi mali taxantur 2.98
episcopis imitanda humilitas Christi 2. 99
episcopatus non principatus sed ecclesiæ seruitus 1.634 m
epistolas apostolicas esse etiam euangelium 2.291 p
epistola sub nomine Pauli ad Thessal. scripta 1.881 m
epistola Barnabæ quæ 2.768 m
epistolam ad Rom. è Corintho missam unde conijciatur 2.535 m f
epistolæ Pauli quatuordecim 1.333 p
epithalaminum carmen quod 1.542 p 553 m 564 f
eremus quis locus 1.167 f
erinacei animalis ingenium 2.853 f
errare in dogmatibus lõgè peius quàm in moribus 2.152
errores unde proueniant in ecclesia t.1 821 m
esaias quomodo uiderit dominum to.1 625 f
esaias quomodo & in quo auxilietur nobis 1.323 m
esaias etiam apostolus 2.486 f
esaias triennio nudis pedibus ambulauit 2.909 m
esaias quomodo occisus 2.692 m
esaias à populo dissectus 2.13
esaiam quæ causa secari fecerit 1.522 p
esaiæ cap. 53. locum quò detorqueant Iudæi 2.765 p
esaiæ audacia quæ 2.692 p m
esau nomen unde dictum 1.42 m
esau & Edom idem, & quid significet 1.272 p
esau Edom cognominatus, & eius progenies 1.410 m
esau genus Idumiæ, eorũ reges ac duces 1.484 m f
esau qualis fuerit, et qualiter instituerit filios suos 1.411 m
esau cur odio habitus 2.681
esau generatio texitur 1.272 f & seq.
escæ animæ quæ 2.26
esdras adiutor interpret. 1.696 p
ætates hominis duæ in scripturis propositæ quæ 2.265 f
ethica id est moralis disciplina quæ 1. 559 p
ethon quæ ciuitas 1.64 f
euangelij uirtus in lege, 1.224 p
in euangelio quid cernatur 2.242 p
euangelia quatuor è multis electa, & tradita ecclesiis 2.241 f
euangelium sensibile & intelligibile 2. 293. p m
euangelij, legis & prophetarum conuenientia, & eadem gloria 1.145 m
euangelium quod sit 2.290 f & seq. 292 f
euangelij, in uniuerso mundo prædicatio 2.158
in euangelio nihil esse legi contrariũ contra Celsi calũ. 2. 959. 2. 558. 2. 914. & seq.
euangelium sempiternum quod to.2 293 p
euangelium iuxta Petrum 2.12 p
euangelium Lucæ etiam ab hæreticis recipi 2.259 f 265 p
euangelium in quo significatũ, & quid contineat 1.99 m
euangelium quomodo unum sit tametsi à pluribus conscriptum 2.957 m
euangelium dei & Christi idem 2. 2.538 m
euangelium onus leue 2.135
euangelij initium quod 2.295 f
euangelium lex spiritualis 2.135
euangeliũ Christi æternũ quod, in quod qui et quãdo inducendi 1.843 p m 2.545. 2.538 f
euangelium tempore Origenis nõdum prædicatũ Britãnis, Germanis Oceani incolis, Dacis, Sarmatis, Scythis 2.158
euangelium secundũ Aegyptios, Apostolos, Thomã, Matthiam 2.241 f
euangelij initium lex & prophetæ 2. 773 f
euangelia multa à multis fuisse conscripta 2.241 f
euangelij literam sequi 2.147
euangelium quando cœptum est prædicari 2.266 p m
euangelij promissiones 2.539 p
euangeliũ respuere eum qui legẽ et prophetas respuit unde probetur 2. 971 m f
de euangelio uiuere quid 2.105
euangeliorum primitias esse Ioannis euangelium 2.291 p m
euangelium scribere ausus Basilides 2. 241 f
euangelij plures diffinitiones 2.291 f & seq. p
euangelium annunciare, sacrificare esse 2.733 m
euangelij corruptores Valentinus & Marcion 2.782 f
cum euangelijs legem & prophetas cõsonare ubi ostensum 2.542 f
euangelij cũ lege collatio 2.961 et seq.
euangelium esse Iesu Christi, et etiam apostolorum quomodo 2.295 f
euangelica turris 2.331 f
ab euãgelica simplicitate nõ deflectẽdũ ob calũnias aduersariorũ 2.231 m f
euangelistarum præcipua cura in enarranda sua historia 2.198 p
euangelistarũ consilium in texenda historia suã 2.361 m
euangelistarum in describendis euangelijs simplicitas 2.810 f
euangelistarum de baptismo Ioannis inter se collatio 2.344 p et se. 346 f
euangelistarum quantus in Christi narranda passione consensus 2.795 p
euangelistarum loci qui uidentur inter se pugnare quomodo conciliandi 1. 359 f. 362 m f (1.564 m
ab euangelistis apocryphi citati, & cur
euangelistarum in euangelio tradendo consilium 2.209 m
euangelistæ munus & officium 2.290 f & seq. p
euangelizare quid 2.690 p
euangelizare Christum quid 2.294 m
euangelizantium pedes qui, & quomodo speciosi 2.680 m f
euangelium ubiq; prædicatum 1.34 m
euangelia quibus uetera sint 1.224 m
eucharistia, gratiarum actionis symbolum 2.947
eucharistiæ percipiendæ uel explicandæ ratio difficilis 1.210 m
eucharistia qualiter percipienda 1.188 f. 210 m
ad eucharistiam quàm pure accedendum 1.530 p
euchei Idumæi fuere 1.410 f
euin beluinus seu ferinus interpretatur & quid significet 1.297 m
eunomij dogma furtim interpositũ libris Clementis 1.880 m
eunuchi ueri qui 2.77
eunuchorum tria genera 2.76
euphrates Ophianorum impietatis autor 2.888 m
eutropius philosophus quomodo factus Christianus 2.954 m
eutropij cupientis fieri membrum ecclesiæ fidei confessio 2.1001
exactores nostri qui 2.284 m
exaltationem præcedere humilitatem 2.208 f
excelsa quando loquenda 1.406 m
exercitibus terrenis angelos præesse 1. 251 m
exercitus cœli quis dicatur 1.260 f
exire bene uel male 1.191 p m
exire à facie dei, à uirtute etc. 1.191 p m
existentes qui, & contrà 2.318 p
in Exodũ Origenis cõmẽtaria 2.840 f
exomologesis quid 1.499 m
exomologesis peccatorum confessio 1. 527 m
exploratores mittuntur in terrã Chanaã, & qd referãt ex ea 1.219 f et se.
exploratores missi in Hiericho quid significant 1.324
exterminator angelus quis dicatur 1. 815 m
per extispicia diuinationes 1.260 m
extispicia cur Christianis prohibita 1 260 f & seq.
ezechiel imperium dei interp. et quod Christi figuram gerat 1.697 p
ezechiel quomodo & in quo nos iuuet 1.323 m
ezechielis prophetæ principia & finẽ nõ legi apud Hebr. nisi ab ætate perfectis 1.554 p
in ezechielem quot scripserit homilias Origenes 1.693 m

F

A Fabis Pythagoreos abstinere 2. 872 m
fabrilis scientia à deo 1.270 m
fabulæ in religione apud gẽtiles quæ 2. 750 p
fabulæ Græcorum quales 2.842 p
à facie dei qui exeant 1.105 m. 191 p m
faciem lauare in ieiunio 2.514 p m
facies suas quomodo exterminent hypocritæ 2.513 f (703 p
ex factis iustificatio & condemnatio 1.
facundia Platonis quæ 2.750 m
fames spiritualis, & quando futura 1. 509 m (f & seq.
fames quos dicatur obtinere 1.53
fames quatenus opus dæmoniũ 2.939 p
fames uerbi quàm cauenda 1.387 m
aduersus famem remediũ 2.673 m f
famis dies qui 1.508 f
famis tempore quomodo iustus saturetur exempla 1.589 p
familiæ quæ 1.204 f
famulus dei quis 2.589 p
fana Aegyptiorum qualia 2.803 f
fato qui se consecrent 1.657 f
ex fati necessitate omnia pendere impium dicere 1.657 f
fatuus quis 2.821 p
fatuum dei quomodo sapientius sit hominibus 1.663 f
felem adorasse Aegyptios 2.803 f
femorum appellatione quid intelligat scriptura 1.59 p m
femorale quale indumentum 1.166 f
femoralia linea in sacerdotibus quid designent 1.131 p 148 m
fenestræ sensus corporales dicti 1.615 p
per fenestras prospicere quid 1.552 p
fera in ecclesia quæ 1.123 f & seq
fermentum quid 1.139 f & seq.
ferocia qualiter extinguatur 2.660 m
festiuitates quatenus deus probet, & contrà 2.365 m f
festiuitates Christianorum quales 2. 366 m
festiuitas indesinenter quomodo agenda deo 1.288 m
festiuitatem quomodo generemus deo & angelis 1.287 m f
festiuitates qualiter celebrandæ 1.291 526 m
festus dies perpetuus Christianis, non uuus 1.37 p
festum quid, & quis uerè festum celebret

Universidad de Deusto
Biblioteca

bret 2.936
Festum perpetuũ Christianis in uita æterna 2.936 m
festa gentilium quæ, & ad quid inducta 2.936 p
festa Iudæorum plura 1.169 p
ficui quæ comparentur 1.552.2.174
fides 2.142
fidei uis 2.13 f.14 p.486 p m.596 f
fidei magnitudo 2.485 m
fidei initia, elementa ecclesiæ 1.389 m
fides an sit opus 2.433 f
fides gemina 2.710 p
fides uera quæ, & in quo sita 2.685 f
fides recta & peruersa 2.976 f
fidei rectæ confessio 2.955 f & seq.
fides iustificationis initium 2.596 f
fides syncera sola per Christum iustificat 1.127
fides saluifica ac inuiolabilis 2.992 p
fides falsa 2.728 p m
fides infirma & perfecta 2.604 f
fidei lex 2.599 m.594 m
fidem rectam hæreses & falsitates obscurare 1.222 m f
fide apud deum nihil acceptius 2.518 f
fides nostra in quo consistat 1.872 p
fides quæ mortua 2.428 m
fides quãdo reputata est Abrahæ ad iustitiam 2.597 f
sine fide quicquid fit, peccatũ 2.728 p
fides sine diuina uirtute nihil potest 2.14 p
ante fidem iustitia nulla 2.597 m
fides auro comparata 1.98 p.110 m
fides sola causa salutis 2.590 f & seq.p
per fidem quomodo saluemur 2.693 f
fidei gratia per spiritum fidei quæ 2.190
fides donum dei 2.409 p
fidem omnem quis habeat 2.485 m f
per fidem qui ambulẽt 2.409 m
fides in deum quomodo sit perfecta 1.817 m
fidei regula ab apostolis tradita to.1 749 f
fides initium & fundamentũ salutis .2 604 f
fides Centurionis 2.518 p m & seq.
fides hæreticorum qualis 2.956 p
fides Chananæa 2.524 p
fidei catholicæ defensio contra Marcionistas 2.955 & seq.
fidei ecclesiasticæ articuli qui 1.858 & seq.
ad fidem quo medio ueniant credentes 2.254 f
pro fidei mensura seu ratione dona gratiarum distribui 2.709 p & seq.
fideles quæ gentes impugnent 1.394
fideles per quos affligant dæmones 1.588 f
fideles suos omni natura meliores esse uult Christus 2.109
fidelium gloriam ex reprobatione infidelium & pœna commendari 1.222 f
fideles esse possessionem dei 2.265
fideles etiam grauia peccata committere 2.558 p
fideles quomodo membra Christi 1.59 p.60 m
fidelium maximus numerus persecutionum tempore uiget 1.691 m f
fidelium securitas ac fiducia 1.198 m f
fideiussore non esse opus apud deum 2.522 m
fidere in deum quis dicatur 2.593 p
fiducia unde procedat 2.141
figura quantum distet, & quatenus respondeat ueritati 2.988 m f
figuris scripturas propheticas esse plenas 1.835 f
filius dei unus à quo plures filij constituuntur 1.870 m
filius dei sermo factus ad prophetas 2.456 p
filius dei quibus modis se declaret 2.230 m
filius dei sapientia 2.173
filius dei quomodo à patre generatus contra hæreticos, & quòd non est prolatio patris 1.844 m
filius dei quomodo glorificet patrem 2.495 m f
filij dei generationis modus 1.868
filius hominis Christus quomodo sit 1.696 f
filius dei λόγος 2.321 m
filij dei à patre generatio qualis to.2 503 f
de filio dei uerbo quid Plato scripserit 2.882 m
filium dei ex patre natum, & unius cum patre substantiæ, alienum uerò à substantijs creaturarum 1.867 & seq.
filius dei sine patre ut splendor sine lumine nunquam esse intelligendũ est 1.861 f.862 f.863 p
filij dei coæternitas atque à patre inseparabilitas asseritur 1.862 f & seq.
filij dei eadem bonitas quæ & patris 1.759 f & seq.
filium dei denegare nunc, peccatum irremißibile 2.220 f
de filio dei dubitare an sit Christus opus diaboli 2.217 m
filij dei nomina & attributa 1.754 f & seq.
filium hominis quur se nominet Christus 2.119
filij dei quomodo simus 2.442 m
filij seculi huius quomodo prudentiores dicantur filijs lucis 2.707 f
filij diaboli qui 2.194 m
filius gehennæ quis 2.139
filij dei quomodo efficiamur 1.878 m
filij dei fide efficimur 1.666 p
filij dei dispersi qui 2.469 & seq.
filij spiritus qui 1.26 m
filij tonitrui qui dicti 2.238 f
filij dei proprietatem & essentiam aliam esse à patre quidam aberrantes dixere 2.312 m f
filij resurrectionis 2.194 m
filij dei quomodo fiamus 2.448 f & seq.
filij Israel quando & cur traditi sint in manus hostium suorum 1.383 et seq.
filiorum Israel profectio ex Aegypto 1.77 p & seq.
filius dei non potest sine patre intelligi, sicut nec splendor sine lumine est 1.844 m f
filius dei quomodo sit in patre to.2 350 m
filium dei quomodo excellat pater 2 323 p m
filius hominis aget in corde terræ tribus diebus &c. quomodo 2.498 m
filius lucis quis 2.321 f
filij Ioseph sponsi Mariæ qui 2.248 f
filij dei & diaboli 2.436 p
filij dei quomodo multi & unus to.2 661 p
filium perditionis à deo mitti, & cur 2.326 f
filiæ secundo loco succedant post filios 1.284.285 p
filiarum Lot incestus quomodo excusetur 2.840 p m
cum filia cõcumbere quantenus indifferens apud græcos 2.840 p
finees factum quomodo in usum nostrũ conuertendum 1.281 f & seq.
finees duo, & duæ huius nominis interpretationes 1.403 p
finis mundi rerumque omnium to1. 611 m
finis quando futurus 2.159
finis legis quomodo Christus 2.686 p
finis cuiusq; rei ad quem tendunt omnia 1.534 m f
finis nomine perfectionem significat 2.691 p
finis quo in significatu ponatur 1.52 p
finis talis quale initium quomodo to.1 768 m
fino oris portio interpret. 1.314 m
firmamentum quid 1.501 f
firmamentum cur uocetur cœlum 1.p.1 m f 2 m
firmamentum unde cœli nomen mutuatum 1.780 p
firmamentum cur à deo creatũ, & eius usus 1.502 m
flagellã dupliciter hominibus præparari 1.539
flagella de impijs dici 2.612 p
flagellis emendari peccátaque solui 1.529 m
flagellis dei etiam impios proficere 1.70 f
flagellari quàm utile, contrà non flagellari periculosum 1.529 m
flammæ qualitas 2.315 f
flammæ ministri spiritus 2.736 m
flumina Babylonis 1.253 f
fluminibus uirtutes angelicas præesse 1.371 f
fluminum differentiæ in scripturis 1.746 m
fluuius igneus quis 2.271 p
fœminarum encomium 1.397
fœminarum impudentia 1.276
fœminas quasdam inter animatia sine maris congressu parere 2.758 f
fœminæ in ecclesia ministræ, & quales assumendæ 2.737 f
per fœminas carnem intelligi 1.65 f
fœminas etiam laborare debere pro ecclesijs, & illarum officium 2.738 m
fœnus uerbi dei 1.510 p
fœneratores pecuniæ dominicæ 1.509 f & seq.
fœneratur deo miserens pauperis 1.407
fœno quos & quid comparet scriptura 1.496
fons iudicij ubi 1.272 f & seq.
fons & ciuitas solis quæ, & quid significet 1.363 p
fons aquæ salientis in uitam quis, et quibus tribuatur 2.385 p m
fontibus uirtutes angelicas præesse 1.371 f
fontes proprium suum motum habere 1.803 f
formam armatos uincere 1.276 p
forma ementita ac fucata Christum apparuisse dicunt hæretici 2.987 f
formæ duæ in Christo 2.213 p
forma serui in Christo quæ 1.870 f
formicarum ingenium, & qualiter condant fruges 2.852 m.853 m
formido animæ languor 1.312 m
formidinis quantum crimen 1.397 f
formidolosus quis 1.396 f
fornicatio corporalis et generalis quæ, & utraque quàm execrabilis to.1 277 m
fornicatio à fornicatione differens 1.724 f
fornicatio animæ generalis 1.184.277
fornicatio uiri unde procedat 1.526 m
fornicatio populi cum Madianitidis 1.276 f & seq.
fornicationis filij 1.277 f
fornicatio Israelitarum impietatis merces 1.279 m
fornicationis spiritus diuersus ac multiplex 1.355 m
fornicationem qui fugiat 2.163
fortis domus quam ingreßus est Christus quæ 2.639 p
fortitudo quid profiteatur 2.576 p
fortitudo in quibus habenda 2.520 f
fortitudo indifferens 2.611 p & seq.
fortitudo inter uirtutes philosophis 2.786 m
fortitudo nostra Christus 1.407 m
fortuna quid paganis 2.950 m
frater sine liberis mortuus fratris accipiat uxorem 2.123
de fratre qualiter sentiendum 2.713 p
fratres Christi qui 1.181 p m
fratres omnes quomodo sumus 2.719 f
fratres Christi qui, & unde efficiantur 2.496 f & seq.
fratruelis quis uocetur 1.547 f
fraternus quis 1.595 m
fructuum tempus 2.112.113 & seq.
fructus spiritus quis 1.237 m
fructus bonos & malos docet scriptura 2.644 f
fructus malos non esse nostros, & cuius sint 2.645 m f
fructus spiritus nobis præcepti qui 1.509 p
fructuum cõgregatio in regno dei quæ 1.234 p
fructificatio gemina, & quæ 1.369 p
fructibus præesse quasdam uirtutes cœlestes 1.711 p
in fucum inducentes mulieres 2.513 f
fuga bona & mala 1.397.2.163
fuga in persecutione 2.471 p m
fuga non permissa solum sed & iußa Christiano 1.397 m
in fuga perfecta uirtus 1.338 p
fugiendum quomodo & quando 2.164 & seq.
fulgur & lucifer in quo conueniant 1.696 m
fulguri lucifer à Christo comparatus 1.767 m
fulgurum causæ ex consideratione naturalium 1.662
fulgura qualiter & unde generentur 1.662 f
fullones sapientes mundi dicti 2.51
fundamenta prophetæ & apostoli quo modo 2.236 m
fundamẽtum cœlestis Hierusalem quod 1.340
furem diabolum iuste ex euangelio dici 2.180
furoris malum 1.149 f
furtum quod, & quomodo fiat 2.984 f
furta unde nascantur 1.816 f
furtum diaboli pecunia 1.83 f
futura prænoscere non expedire nobis 1.261 f
futurorum præscientia quomodo neq; bona neq; mala 1.259 f & seq.p
futurorum præscientia quomodo sit in differens 2.856 f
futura quomodo cognoscebant Iudæi, & quomodo gentiles 2.758 p m
futurorum prædictionis ueritas exeuentibus iudicatur 2.780 m
futura pro iam factis apud deum haberi 1.519 m
futura quæ uult deus, ideo non curanda 1.330 m
futurorum prædictio, diuini sermonis character 2.882 f
futura quo instinctu præuideant Christiani 2.761 m

G

Gabaonitarum dolus tractatur 1.344 & seq.
gabaonitæ persecutorum pro euangelio figuram tenent 1.346
gabriel quid interpretetur 2.509 p
gabriel humanitatis Christi semper minister 2.999
gabrieli bellorum prouidentia comissa 1.772 p
gadara ciuitas Iudææ 2.351 p
galbanum quid, & eius uis contra serpentes 1.172 p
galilæa quid interpretetur 2.238 f
galli cantus quale tempus 2.220 f
gallinarum oblatio pro mundatione leprosi quid designet 1.163 p m
galerum orci adhibere prouerbium 2.770 p
galactophagorum nihil extare scriptum 2.751 m
galgat tentamentum siue constipatio inter-

Universidad de Deusto
Biblioteca

interpretatur 1.314 p
garizin quid interpretetur 2.389 p 2.388 f
garizin mons benedictiones habet 1. 341 f
gasiongabis consilia uiri interpretatur 1.314 p
gaudium uerum 1.404 f
gaudij primitiæ, & quod uerum gaudium, quod secus 1.237 f
gaudium cordis fructus spiritus 1. 620 m
gaudia profusa et inania unde 2.452 p
gaudium fidelium quale 2.712 f
gaudere deus quomodo dicatur 1. 288 m
gaudere in domino aut secus 1.404 f
gazor constructio interpretatur 1. 369 p
gazophylaciũ in templo quid 2.420 p
gebal mons habet maledictiones 1. 341 f
gedeon an tentauerit dominũ, signa petendo 1.395 p
gedeon quomodo liberet populum, & de signis ab eo petitis 1.394 f et seq.
gehenna quid sit, & quibus aßignata sit 2.971 f
gehenna cur & quibus præparata 1. 674 p
gehenna & uallis Eunon idem, & quòd accipiatur pro pœnis & tormentis purgatorijs animarũ 2.887 m f
gehennæ supplicijs libidinis opera corripi 1.695 m
gehennæ filius quis 2.139
gehennæ igni qui purgandi 2.702 f
gehennæ duplo quomdo quis efficiatur filius 2.449 f
gelmondeblathaim contemptus ficũ interpretatur 1.314 f
de gemmis qui tractarint 2.6 p m
genæ animæ quæ 1.590
in genis pulchritudinem mulierum relucere 1.546 m
genealogia Christi quomodo diuerse ab euangelistis narretur 2.274 m f
genealogias obseruantes taxantur 1. 657 f
generatio filij dei qualis 2.503 f
generatio æterna filij dei est, ut splendor ex luce generatur 1.756 p
generatio perfectorum 1.101 m
generationis tempus in homine 2. 113
generationis nostræ ac regenerationis modus 1.688 m
generationis opera gehennæ supplicijs corripi 1.695 m
quot generationes sint ab Adam usq; ad Abraham 1.657 f
generationes duæ quæ 2.176
generationes benedictæ & maledictæ 1.277 f & seq.
genesis principium non legi apud Hebræos nisi ab ætate perfectis 1. 554 p
genesis libri scriptor Moyses 1.318 f
geneseos secreta apud Aegyptios diuina 2.569 p
in Geneseos explanationem quid præstiterit Origenes 2.906 m f & seq.
in Geneseos librum Origenis commentaria 2.836 p.838 m
genethliacorum disciplina à Chaldæis profecta 2.906 f
genij boni, dei internuncij 2.810 p
genij terrestres qualia sortiti nomina 2.753 f
genios malos elici arte magica ac carminibus 2.789 m
gens quando propter peccatum punitur 2.145
gentis nomen quatenus obtineat quæuis natio 2.469 m.691 f
in gentem magnam fieri quid 1.52 p
pro gente sua liberanda multos se morti tradidisse 2.656 m f
gentes per pullum asinæ intellectæ 2. 2.102.373 f
gentes quomodo ad iudiciũ Christi omnes congregandæ 2.525 m f & seq.
gentes quid amplius aut minus habeant Iudæis 2.572 p
gentes esse cohæredes Christi quale mysterium 2.333 f
gentes quibus rationibus confutandæ 1.76 f
gentes quomodo factæ filij 2.524 p
gẽtes nouißimæ quomodo factæ primæ 2.88
gentes per siccitatem designatæ, & unde humorẽ traxerint 1.394.2.736 p
gentium expectatio Christus 1.59 p m 2.523 m.764 m
gentium lux quæ 2.323 f
gentium uocatio ubi à Ioanne prædicetur 2.268 m f
gentium uocatio quando exorsa 1. 691 p
gentium distributio angelis qualis 1. 371
gentium plenitudo 2.107.697 f
gentium ecclesia in quo significatu 1. 67 m f & seq.
gẽtium uocatio, ac receptio in ecclesiã 1.856 m
gentium idololatrarũ leges, Christiano transgredi licitum 2.746 f
gentium plenitudo quibus comparata 1.578 p
gentium impiarum nomina in scripturis ad malos angelos referri 1. 234 m
gentium fidelium typus asini in script. 1.353
gentium singularum principes spiritales 1.820 f
gentibus esse saluti peccatum Israel 1. 744 p
gentiles uirtutes etiam excoluisse, & bene operatos 1.236 m
gentiles in quo laudabiles & uituperabiles 2.557 f.2.569 p m
gentiles quoq; non excludi à præmijs recte factorum 2.553 m
gentilium dicta sapientia quomodo nõ spernenda, sed in usum nostrum conuertenda 1.106 p
gentilitatis error unde sumpsit exordium 1.382 p m
genuflexio quid declaret 2.722 f
genua cui, & in cuius nomine flectenda 1.381 m
genus electum olim Iudæi 1.418 m 2.834 p
genus non prodesse absque uirtute 1. 713
genus illustre multum conferre ad nominis claritatem 2.755 m
geometria ars à deo 1.270 m
geometriæ artis finis 2.242 m
geometria ars quæ 1.820 m
geometriam qui spiritus inspirent 1. 821 m
geometricæ speculationes quales 2. 746 m
geometrarum in dimetiendo ratio 1. 10 m
gerara quid interpretetur 1.44 p
gerasa urbs Arabiæ 2.350 f
gergesa urbs, & eius situs & interpretatio 2.351 p.364 f
in uoce Gergesa unde tanta uarietas et corruptio apud euangelistas 2.350 f & seq.p
germanis oceani incolis nondum fuerat prædicatum euangelium tempore Origenis 2.158
germinibus quoq; angelos præsidere 1.670 f
gerson quid interpretetur 2.351 p
gesta cum bonorum tum malorum cur uoluerit describi deus 1.251 f
getarum deus Zamolxis 2.808
getarum sapientes nihil dimisisse scriptum 2.751 m
gigas diabolus dictus 1.616 p
gigantei dæmones 2.855 f
gladius peccatorum quis 1.504 p
gladius spiritus, pacificus, quibus ferendus 2.214 p
gladius quis animam Mariæ pertransierit 2.261 f
gladius circunciſorius 1.18 p
gladius uerbi dei qualis 1.199 f. 306 p
gladij usus, & quibus permissus 2. 214 p m
gladium quomodo euaginent peccatores 1.504 p
contra gladium terrenum remedia 2. 673 m
gloria reuelata & reuelanda quæ 2. 663 m
gloria domini quomodo plena sit terra 1.630 m
gloriæ dei splendor Christus, & quòd solus eam comprehendat 2.495 f & seq.
gloriæ dei plenitudo quæ, & ubi inueniatur 1.624 m
gloriæ Christi & Moysi discrimen 2. 609 f & seq.
gloriam Christi qui quærat 2.48 f & seq.453 m & 555 p
gloriam pro gloria à deo recipi 1. 294 f
in gloriam dei quomodo omnia facienda 2.939 m f
gloriam qualiter definiant 2.494 f
de gloria plura exempla 2.554 p m
gloriari benè uel male 2.611 p
in quo gloriandum 2.591 m f
quomodo glorificetur deus in nobis 1. 630 m
gloriatio uera apud deum in quo 2. 733 f
gloriatio sola & unica bona 2.591 m f
gloriationis uocabulum quomodo sumatur in scripturis 2.610 f & seq.p
gloriationes confusione dignæ quæ sint 1.667 m
gnostici quàm arrogantes 2.878 m
gog super tecta interpretatur, & quo in significatu positum 1.267 f
gothoniel responsio dei interpretatur 1.366 m
gothoniel tempus mihi deus interpretatur, & quis fuerit ille 1.384 m
græcia uerbo dei subacta to.2 755 p
græci quos barbaros uocarint to.2 545 p
græci qualiter erga prouidentiam atque prodigia dei affecti 2.784 f
grecorum regni princeps quis to.1 820 f
græcorum princeps quis 1.742 m
græcorum multiplex scientia 1.820 f
græcis & barbaris quomodo debitor Paulus 2.544 f
græcos quos appellet 2.556 f & seq. 557 f
græcanicæ literæ ac disciplinæ quatenus iuuent Christianam religionem 2.747 p
gradum bonum qui sibi acquirant in ecclesia, qui secus 2.698 f
grammatices principium quod to.2 297 f
gratia quid 2.601 m
gratia fidei 2.190
gratia apostolis à quo & cur data 2. 541 p
gratia prima & secunda 2.332 m f
gratia qualiter abundet in nobis 2. 628 p
gratiæ dei nulla mensura 2.596 m
gratiæ diuinæ capiendæ triplex ratio 2.709 m
gratiæ plenitudo Christi quomodo intellig. 2.508 f
gratiæ sermo qualis 2.707 p m
gratiam inanem qui non faciunt quid consequantur 2.694 p
gratiam quid appellet 2.642 p
gratiam quid uocet Paulus 2.75
gratiam pro gratia quomodo nos accipiamus 2.508 f
gratiam inuenire in conspectu dei, uel alicuius hominis 2.601 f & seq. 707 m
gratiam diuinam promereri in arbitrij potestate situm 2.709 m f
gratias agere deo quid 2.541 f
gratiarũ actio ad deum non moranda post acceptum ab ipso beneficium 2.516 f
gratiarum actiones Christianorum pro cibis ac donis dei acceptis 2.939 f
gratiarũ actiones nostræ ad deum solũ dirigendæ 2.859 m & 861 f
gratiarum actionis symbolum to.2 947 f
gratiarum multitudo merces operis boni 2.694 p m
grauidis abstinendum à uiris 1.23 m
gregorij de angelis opinio 1.751 p
gressus duplex, interioris & exterioris hominis 1.512 p
gressus unde dicantur 1.511 p
grex unus quomodo 2.470 p
gryphem inter munda animalia, nunquam tamen humanis manibus succubuisse 1.839 p
gubernator nauis quis uerè 2.136
gubernatores populi qui, & quomodo debeant eligi ac ordinari 1.286
gustus deliciæ 1.499 p
gustare mortem & uidere quid differat 2.456 m
guttæ alligatura quæ 1.595 m f

H

Omni habenti dabitur &c. quomodo intelligatur 2.190
hæres dei quomodo quis efficiatur 2. 662 p
hæreditas Iudæorum terrena futuræ hæreditatis exemplar 1.371 f
hæreditas deficientibus liberis ad quos redeat 1.284 m
hæreses unde procedant 2.640 f
hæreses diuersæ de deo & eius filio 2. 313 p m
hæresum utilitas 1.222 m
hæreses aliquot notantur 1.406 m f
hæreses portæ inferorum 1.440 m f
hæreses cui comparet 2.6 f
hæresis nomen quàm studiose uitandũ 1.858 m
hæreticus homo quis 1.858 m
hæreticorum ingenium, & quibus comparati 1.692 p
hæretici quo spiritu affiati 1.821 m
hæretici antichristi 2.150
hæretici prophetæ antichristi 2.167 p
hæreticorum quorundam rectæ opiniones ac uita 1.156 m
hæreticorũ errores de electione diuina 2.538 p
hæreticorum de trinitate errores 2. 690 p
hæretici quos & qualiter sibi fingant deos 1.688 m
hæreticorum in deum blasphemiæ 1. 21.187 m.2.230 p.533
hæretici scripturæ diuinæ corruptores 1.222 p m. 702.723 p.881.882 & 2.562 m
hæretici scripturas carnaliter interpretantes quò prolapsi sint errorum 1. 834 f & seq.
hæreticorum sermones adulterina mõneta 1.510 p
hæretici qualiter cauillentur ea quæ Christus gesßit pro salute nostra 2. 635 f
hæretici cõfundentes patris & filij substantiam 2.116
hæretici asserentes Christum à prophetis non fuisse prædicatum 2.261 m
hæreticus bonæ uitæ nocentior, quàm qui malà uita doctrinam maculat 1.723 p

Universidad de Deusto
Biblioteca

hæreticorum conuersatio in specie bona quàm sit periculosa 1.723 p
hæretici uitæ bonitate doctrinam suam ornantes 1.722 f
hæretici Iudæ traditores dicti 2.213 f
hæretici p Chore intelligũtur 1.222 p
hæretici sub nomine Beor intellecti 1.275 p m
hæretici per currus Ephraim intellecti 2.375 m
hæreticos multa habere euangelia 2.241 f
hæretici recipientes euangelium Lucæ 2.259 f.265 p
qui hæretici legem respuant 2.124.344
hæreticorum obseruationes circa cibos 2.727 p
hæreticorum panis quis 2.276 p
hæreticorum de Ioanne opiniones 2.342 m
hæretici Pythagorizantes 2.651 f
hæretici qualiter corrigendi 2.879 p
halus labores interpretatur 1.312 f
hammonem Iouem in ariete uenerabantur idololatræ 1.75 p
hay chaos interpretatur, & quòd diabolus eius rex sit 1.336 m
quæ in Hay euersione gesta sunt 1.336 & seq.
hebræi uox quid sonet 2.20
hebræorum linguam apud solos Iudæos inueniri 2.835 m
hebræam linguam primã Israelitis perpetuo mansisse 1.234 f
hebræos pluribus uti nominibus 2.536 p
hebræi liberi, & quomodo in seruitutem redacti 1.52 f
hebræi transeuntes interpretatur 1.275 f
hebræis quot elementa literarum 1.207 f
hebræos cur deprimat Celsus 2.551 p m
hebraicæ scripturæ omniũ uetustiores, & quo stylo contextæ 2.926
hebraicarum quæstionum Hieronymi libri 2.241 p
hecate dæmonis spectra 2.748 f
hecaten dæmonem inuocantes 1.92 p
hecatæi historici de Iudæis lib. 2.751 p
helchana quid interpret. 2.68.730 f
heli Arabs siue extrarius interpretatur, et cur punitus sit à deo 1.402 f et sc.
helias homo dei 2.326 f
helias quomodo in conspectu dei steterit 1.424 m
helias quomodo temporibus famis fuerit pastus 1.509 p
helias quomodo præcesserit aduentum Christi 2.53.54
heliæ uirtus & spiritus quomodo in Ioanne 2.245 f
helias quatenus fuerit Ioannes 1.878 p
helias prophetiæ symbolum 2.902 f
heliæ prophetæ secreta quæ uocet 2.224 p
helim quis locus, & quid interpretetur 1.311.312 p
heliopolis quæ ciuitas 1.64 f
heliphar amicus Iob Themanitarũ dux 1.484 m
her pellis interpretatur, & qualis fuerit 1.138 p
heracleon hæreticus 2.318 m.322 p 332 m
heracleonis interpretatio ubi laudata 2.350 p
heracleonis expositio perstringitur 2.341 m f 343 f.346 m.349 f
heracleonis in Ioannẽ cõmentaria qualia 2.339 f & seq. p
heracleon animam immortalem negabat 2.413 f
heracliti de imaginibus, & de ijs qui accedunt deos inanimes, sententia 2.747 f
herbarum uirtutes, & usus hominibus 1.611 p
hercules quis, & quid egerit deo dignũ 2.811 f
herculis amores quàm abiecti 2.805 p
herculem prædatorem Omphale seruiuisse 2.924 f
hermes scriptor libri qui pastor dicitur 2.739 f
hermes autor libri pastoris 1.760 f 836 m
hermippus quid de Pythagora tradat 2.751 p
herodes quis fuerit, et qualiter in regnũ Iudæorum irrepserit 1.59 p
herodes cur uulpes dictus 1.522 f
herodes postremus, persecutor ecclesiæ 2.511 p
herodes qualiter diem suum natalẽ celebrarit 1.159 p
herodis opinio de Christo & transmigratione animarum 2.14
herodis crudelitas in innocentes 2.511 m f
herodis de Christo opinio 2.38
herodis consilium cur destructum 2.510 p m
herodoti de Aristeo fabula 2.806 p
herodotus de diuisione & libertate uniuscuiusq; prouinciæ 2.869 m
herodotus de dijs gentium testis à Celso citatus 2.747 f
hesiodus quis author, et quid de priscis rebus ac de dijs scripserit 2.835 f
hiatus apud Lucam quid, & in quo loco situs 2.971 m f
hierosolymorum excidium causam cui assignet Iosephus 2.761 f
hierosolymis quandiu steterit sanctuarium 2.95
hierosolymitanum templum à Romanis destructum 2.104
hierosolyma libera quæ 2.30
hieremias quo & quanto tempore prophetauerit notatum 1.643 f 647
hieremias usq; ad captiuitatem prophetauit 1.644 p
hieremiæ ubi & quando factum sit uerbum domini 2.266 p m
hieremiæ præ cæteris prærogatiuæ 1.644 m f
hieremias pro inimicis orauit 2.961 p
hieremias quomodo & in quo auxilietur nobis 1.323 m
hieremiam persequendi quæ causa fuerit 1.522 p
hieremias quomodo loco Zachariæ citatus 2.224 p
in Hieremiam quot scripserit homilias Origenes 1.693 m
in Hieremiam commentatus Origenes 1.349 f
hiericho destructio figura consummationis mundi 1.332
hieroboam quid interpretetur 2.389 p
hieroboam ex qua tribu fuerit 1.52 m
hieroboam uxor quæ 1.105 p
hieroglyphicæ literæ apud Aegyptios 2.569 p
hieronymi laudes 1.748 p m
hieronymi libri Hebraicarum quæstionum 2.241 p
hieronymi prologus in explanationem Lucæ 2.241 p
hieronymus quid ex Origenis operib. uerterit 1.534.841.748
hierusalem quid interpretetur 1.368.576.582.735
hierusalem interfectrix iustorum 2.146 & seq.
hierusalem nomine ecclesia significat. 2.351 m
ab Hierusalem quomodo Sodoma iustificetur 1.729 & seq.
hierusalem quæ, & quibus sit domus libertatis 1.90 m
hierusa-
hierusalem terrenam cur deus tolli uoluit 1.175 p
hierusalem destructio 2.95
hierusalem destructio quando facta 2.160
hierusalem quo tempore, & à quibus, & cur destructa 2.778 m
hierusalẽ quomodo dimissa ac destituta 1.677 m f
hierusalem quatenus sumus 1.715 f
hierusalem cœlestis quæ, & quomodo mater nostra 1.179 m
hierusalem cœlestis mater nostra, & qui eò uerè perueniant 1.563 p
hierusalem cœlestis per terrestrem designata 1.316 m
hierusalem terrena & cœlestis 1.840
hierusalem cœlestis per terrenam adumbrata 1.371 f
hierusalem cœlestis animarum mater 1.582 m
hierusalem superna 2.95
ad Hierusalem cœlestem accedere 1.218 f & seq.
hilarius Pictauiensis librum à se scriptum, & ab hæreticis corruptum quomodo repurgauerit 1.882 f
hilarij in Matthæum commentaria 2.241 m
hippodromi uia, & ubi sita 2.512 m
hircũ domino sacrificare quid 1.309 p
hircorum oblationis duæ sortes 1.167 m & quid design. ibid.
duorum hircorum oblatio 1.165 & se.
hircus oblationis quomodo Christus 1.175 m f
hircum adorabant Aegyptij 2.803 f
historiam scriptura cui comparet 2.506 p
historia Iudaica 2.121
historica cuius rei sint figuræ 2.368 p
historicus sensus scripturæ etiam in pluribus sequendus 1.871 m
historicum tantum scripturæ sensum sequentes perstringuntur 2.695 m
historicum sensum nõ consistere in scriptoris 1.13 m
historicus scripturæ sensus qualis 1.12 m
hodie semper in deo 2.304 m
hodie quõ sumatur in scriptura 2.498 f
hœdi qui dicantur 2.192.526
hœdum offerre deo quid 1.118 p
hœdi in ecclesia qui 1.586 f
per hœdos peccatores significat. 1.587 f
holera qualis cibus 2.48
holeribus qui comparentur 1.496 f
holocarpomata quæ 1.135 m.143 p
holocausta quæ 1.135 m
holocausta quæ offerant fideles 1.173 p
hominum uita & lux quæ 2.317 m
hominis uitæ tempus 1.809 p
homo quibus constet 2.507 f
homo caro 2.995 m
homines ad uitam creati à deo 2.194 m
homo sexto die creatus 2.232 f
homo uitæ particeps, & iustitiæ capax solum 2.315 m
homo animal omnium rationabilium fragilius 1.861 p
homo uetus & nouus, & quomodo uterq; proficiat 2.634 m.635 p
hominum diuersi ordines 1.765 m
homo duplex 2.570 p
homo interior & exterior 1.57 p.654
homo interior qualẽ & quomodo sortiatur patrem 1.94 m
homo peccati 2.110
hominum iudicium fallax 2.243 m
homo semper mendax 2.447 p
homo rationabilis mundus 2.507 m f
homo quomodo dicitur deus 2.118.119
homo dei quis 2.326 f.937
hominis uanitas & corruptio 2.664 p
homines quando uenire ante deum dicantur 1.424 f
hominis maior pars quæ 1.520 p
homines omnes quatenus paruuli 1.638 f
hominem quid polluat propriè 2.725 p
homo princeps omnium quæ in terris sunt 1.9 f
hominibus singulis duos angelos assistere 2.254 p m
homo quãtum cæteris animalibus præstet contra Celsum 2.849 & seq.
hominum portio in regno dei 1.235 p
homines pij auferuntur ob indignitatem populi 1.387 p
homines peccati qui dicantur 2.937 m
hominem peccati à deo mitti, & cur 2.326 f
hominis uera uita & mors quæ sit 2.444 p & seq.
homo qualis fuerit Iob 1.410 f & seq.
homicidæ qui, & quid nos faciat homicidas 1.216 f
homicida quis culpabilis, & contrà 2.444 p m & seq
homicidæ qui uerè dicendi 2.582 p
homicidium quod, & quatenus sit 2.984 f
homerus in quo laudetur 2.919 p
homero quanto Moses uetustior 2.829 f
homerum cum primis à sua repub. arcet Plato, & cur 2.835 f
honores huius seculi quales 1.509 m f
honorem qui & quomodo quærant 2.555 p
de honore plura differit 2.554 f & seq. p
honorari nos à deo pro rectè factis 2.486 p
hora nouissima quæ 2.91
hora decima quæ 2.330 m
hordeum quale, & eius usus 1.42 f
hortulanus quomodo Iesus 2.532 p
hospitalitatis commendatio 1.21 f.737
hospitalitatem sectari quid 2.712 m
hostes inuisibiles aduersus nos dimicantes 1.815 f & seq.
hostes oratione uinci 1.297 p
hostiæ quæ, & earum differentiæ 1.135 p & seq.
hostia perfecta & consummata Christus 1.294 p
hostiam qui, & quomodo se offerant deo 1.293
hostiam uiuentem & c. qui deo offerant 2.705 p m
hostiam salutarẽ qui, et quomodo offerre debeant 1.142 f
hostiæ parientis mulieris 1.160 p m
humanitas quantum & ubi commendetur à Christo 2.525 p
humanum genus in duas partes diuidi 2.505 m
humana sapere hominem decet 1.731 m
humerale pontificium quid designet 1.99 m
humerorum nomine opera indicari 1.210 m
humilitates duæ, & quæ 1.365 f
humilitas quæ uirtus, & quomodo à philosophis uocetur 2.250 p
humilitas prima exaltationis causa 2.135
humilitas Christi qualis 2.469 m
humilitas peccatoris quanti fiat apud deum 2.818 m
humilitas sequatur peccata 1.732 m f
humilitatis precium exaltatio 2.208 f
humiliationis tempus semper esse 1.175 f
humilibus consentire 2.713 p
hyacinthum aerem referre 1.111 f
hyems seculi 2.635 f
hyena quale animal 1.671 m
hymni soli deo canendi 2.950 f
hyperbaton quomodo soluit 2.543 m
hypocrisis quid 2.144
hypocritæ qui 2.146
hypocritarum ieiunia & opera 2.513 m

Universidad de Deusto
Biblioteca

hypythiani ficta scripta 2.148
hyssopi natura & proprietas 1.163p

I

IAbim sensus siue prudentia interpret. 1.351p.354p
iaboc ciuitas Seon luctamen interpret. 1.244m
iacob à luctando dictus 1.42m.104
iacob cur Israel nominatus 1.560f
iacob perfectorum operam gerere 1.265f
causa cur Iacob adhuc in uentre exisens dilectus à deo sit habitus 1.813f
iacob quomodo à cæteris gentibus sequestratus 1.255m
iacob puritate animæ effectum fuisse uas in honorem 2.681m
iacobus qualis fuerit & eius apostolatus 2.12m
iacobi liber qualis 2.12p
iacobum interfecit Herodes 2.97
de Iacobo iusto dicto Iosephi testim. 2.761f
iacula maligni quæ 1.505p m
iahel ascensio interpret, & quomodo occiderit Siſaram 1.388f & se.
iamborum obscœnitas 2.816f
ianuarius mensis quotus sit apud Iudæos 1.697m
ἰαὼ quid interpretetur 2.311f
iaphet dilatatio interpret. & quorum figuram gerat 1.325p
iared quid interpretetur 2.351m
idola adorare & colere simulantes 1.92p
idola ne aut facerẽt aut colerent quàm strictè uetitum Iudæis 2.833m f
idola ex mulierum manibus facta 1.113p
idola manufacta nihil diuinum aut sanctum in se habere philosophorum sententia 2.747m f
idola in Hierusalem uel in Samaria facere quid 1.641m
idolis similes qui faciunt & adorant ea 2.268f
idola adorare quando dicamur 1.382m
idolum facere quid 1.91f & se.
idolorum prophetæ 2.468p
idolorum feces qui adorent 1.485m f
idolorum cultus auaritia dicta 1.382m
idololatriæ fabricatores poetæ 1.651f
idololatria Israelitarum & eius merces 1.279m
idololatriam qualem introduxerit Manasses 1.260f
ad idololatriam qualiter prolabantur homines 2.313m
idololatras quibus comparet 1.75p
idololatræ omnes ebrij 2.822p
idololatræ mortui, & idolis similes 2.603m
idololatræ quatenus in lapides conuerſi 2.268f
idumæa terrena interpret. 1.362m
idumæi genus Esau, eorum reges ac duces 1.484m f
idumæi filij Esau dicti 1.410m f
idumæi nunc Arabi dicti, & eorum lingua 1.484f
idumæi etiam dei cultores 1.484f
iebuſæus cõculcatio interpret. 1.367m
iebuſæi quomodo inter Iudæos habitent ibid.
ieffone conuerſio interpret. 1.361m 366f
de ieiunio & oratione 2.513p m
ieiunium pro peccatis 1.321m
ieiunia priſca 1.176m
in ieiunio quid faciendum 2.514p
diebus ieiunij olim legebatur paſsio Iob 1.409f
ieiunare, quo alamus pauperes, acceptum deo ieiunium 1.176
cũ ieiunatis nolite fieri &c. ho. 2.513p & seq.
ieiunabant olim bis in septimana 1.176m
iephtæ uotum crudele 2.356m
ieſse quid interpretetur 1.56p.732p
ieſu nomen ubi primum nominatum 1.318f
ieſu nominis interpretatio 2.500f
ieſu nominis excellentia 2.256p m
ieſus nomen sapientiæ 1.629m
ieſus uerus diuiſor terræ 1.286f
ieſus quatenus ſordidatus 2.256f
ieſu nato omnia pacifica ac unita in mũdo 2.783f
ieſus quomodo creſcebat & conforta-batur 2.262f
ieſus in quo appareat ſuſcepiſſe principatum, & de quo Ieſu intelligat 1.321f & seq.
inter Ieſu mortem & Hieroſolym. excidium quot anni interceſſerint 2.830p
ieſum crucifigentes qui 2.96
ieſum quis habeat 2.258f
ieſus in quibus aut uiuat aut mortuus ſit 1.380m
in Ieſu quis ſit, & contrà 1.380f
ieſus ubi, quomodo quærendus, & inueniendus 2.263p m.264f
ad Ieſum quis ueniat 2.210p
ieſus deitatis particeps, & quid ſuo aduentu fecerit 2.833f
ieſus Iordanis nomine ſignificatus 2.351f.353m
ieſus quomodo proficiebat ſapientia et ætate 1.180f
ieſum in miſſo ab ipſo recipi 2.487p
ieſus quando in unoquoq; noſtrum exaltetur 1.326m
ieſus Naue quomodo presbyter dictus 1.357
ieſu Naue geſta, & quò referantur 1.319 & seq. copioſè
ieſus Barabbas dictus 2.226p
iethro ſoceri Moſis cõſilium 1.105p m
ignatius Antiochiæ Epiſcopus poſt Petrum ſecundus 2.247p
ignatij de Chriſto dictum 1.557f
ignem proprium ſuum motum habere 1.803f
ignis gemina uirtus, item duplex ignis 1.112p
ignis peccatoribus deus 1.690p
ignis pœnitentiæ 1.76p
ignis iræ dei 2.614f
ignis æternus qualis 2.194p.527
ignis æternus, cur & quibus præparatus 1.674p
ignis gehennæ cur, quando & qualis creatus 2.528m
ignis æterni pœnam peccatores manere 1.879m
ignis quomodo deus, angeli & animæ 1.791f & seq.
ignis dei quid conſumat 1.751f
de igne & pœnis inferni 1.798 & seq.
igne qui mereantur baptizari 1.690p
ignis mũdi luſtratorius quis 2.862f.864f
ignis conſumens quomodo deus 2.903m
ignis deus 1.327m
ignis cuius ſcriptura memorat quis ſit 1.695m f
ignis ſupplicium quibus à deo paratum 1.875m
ignis luſtratorius, & quod abſumpturus ſit mundum 2.829f
ignis conſumens deus quomodo dicitur, & quid conſumat 2.827p
ignis purgatorius qualis 1.171m f
igni, Chriſtianorum opera purganda 2.528m
ignis purgatorius, ſeu probatorius 1.504m
igni omnes tradendos, & ignium differentiæ 1.631m
igni angelos præſidere 1.670f
ignem prætuliturum aliquando cæteris elementis, conflagrationemq; futuram dicunt Stoici 2.952p
ignem cuiq; proprium quo puniatur 1.798p
igneus fluuius quis 2.271p
ignorantiæ uelamen in cordibus noſtris 2.841f
ignoratio quomodo cauſa omnium malorum 2.997m
imago quid 1.537m.756
imago dei Chriſtus, quæ etiam relucet in homine 1.848f
imago dei quatenus Chriſtus, & quid nobis conducat 1.757p
imago dei in homine quæ 2.550p
imaginem dei quomodo perdant homines 2.546f
imagines deo indignæ 2.811p
ad imaginẽ dei quomodo reformemur & ſimus 1.6f & seq.
imago dei quatenus reſideat in nobis 1.128f
imago dei quomodo inſit in Chriſto, & quomodo in homine 1.756f
imago bonitatis dei quis 2.690p
imagines quæ deo faciendæ & dicandæ 2.934f & seq.
imagines duas ab apoſtolo mõſtratas 1.537m
imagines rerum ſpiritualium 1.537m
imago dei in homine ubi 1.46p
imago dei uniuerſitatis domina quæ 2.853p
imaginem hominis adorare quàm abſurdum 2.880f
imaginis filij dei conformes qualiter efficiamur 2.669p m
imaginibus nomen dei tribuentes quibus comparet 1.75p
imago Cæſaris quæ 2.122
imbelles qui 1.300f. & seq.
imbribus uirtutes angelicas præeſſe 1.371f
imitatores dei quatenus ſimus 1.533p
immaculatum nihil ſubſtantialiter, neq; naturaliter 1.767f
immolare deo, & quid immolandum 1.238p
immortalitas uita æterna 1.557p
immundum commune dictum 1.144p
immunditia in quo conſiſtat 2.726f
imperiorum gloria quàm fluxa atq; fragilis 1.496m
imperatores olim infeſti Chriſtianæ relig. 2.747m
imperatiuum pro optatiuo ponere mos ſcripturarum 1.542f
impietas in deum peccare 2.546p
impietatis Iſraelitarum merces 1.279m
impiorum felicitas ac proſperitas ſcandali cauſa 1.59p
impios hic cur ſinat deus impunitos 1.192m
impios abundare bonis in ſeculo 1.196m f
impudicitiæ captiui qui 1.558p
impudicitiam quid extinguat 2.660m
inaures deo offerre quid 1.112f.113p
incantationes obſeruantes quàm grauiter puniendi 1.485
in incantationibus uim ſuam nomina quatenus ſeruent 2.873m
cum incantatoribus commercium prohibetur à Moſe 2.274m
incantatorum Aegyptiorum miracula qualia 1.246m f
incarnationis uerbi dei certitudo unde comprobata 1.865m & seq.
incendij Sodomæ & Phatehontis collatio inepta 2.829f
incenſum cõpoſitionis quod, & cur ſic dicatur 1.171f & seq.
inceſta hæreticorum 2.562m
incircunciſi qui dicantur 1.330m
incolæ quomodo omnes 1.540m
incorporeum nihil eſſe qui aſſerant 2.577m f
incredulitatis merces 2.604m
incredulitatis malum 2.13.14
incredulitatis Iudæorum cauſa quæ 2.146
incredulitas impedit operationes uirtutum 213
indi quidam patres ſuos uorant 2.869f 870m
indifferentia quæ, & quò referantur 2.611p & seq.
indifferentia quæ apud græcos 2.840p m
indigentia uitæ quanta adinuenerit bona 2.850p
indumentum interioris & exterioris hominis 1.498p
de induratione cordis hominis 1.807 & seq.
induraſti cor noſtrum ne &c. ut interpretetur 1.808p
quomodo induret deus 2.806m
induſtria non ſufficit humana ad ſalutem conſequendam niſi diuino adiuta auxilio 1.812m
quibus inebriemur uitijs 1.652p
infantiæ tempus 2.113
infans unius diei non eſt mundus 1.159p m
infantes Hebræorum cur occidebat Pharao 2.510f
infantes in eccleſia qui 1.343p
infantibus ſingulis angelos cuſtodes ac ductores tradi 1.371m f
infanticidia ab hæreticis exorta 2.562m
infernus pro aere poſitus 1.873p
infernus inferior quis à ſcriptura nominetur 1.841m
infernus etiam mors dictus 2.646m
ex infernis eſſe 2.426f & seq.
inferorum portæ aduerſus quos non præualituræ 2.38
inferorum portæ quibus non præualeant 2.236p
infidelis quis dicatur 2.719p
infideles fidelium perſecutores 2.120
infidelium cœtus fugiendi 1.414p
infideles cur lapides dicti 2.343p
infidelium mentes quomodo cæcet deus 2.974f & seq.
infidelitas in mundo quanta 1.691m
infidelitatis indicium 2.595p
infirmum quem uocet 2.614p
infirmus in fide quis dicatur 2.719p
infirmus quomodo Chriſtus 2.193m
infirmi ob indignè accedentes ad ſacramenta eccleſiæ 1.530p
infirmos uiſitare, eſt Chriſtum uiſitare 2.527p
ingratitudinis mala 1.808m.811f
inhumanatio Chriſti 2.507f
inimici noſtri qui, & qualiter proſternendi 1.199m
inimici noſtri quãdo aduerſum nos cõfortantur à domino 1.385p
inimicorum dilectio, ſimiles deo facit 2.438f.439p
inimicus ultimus quis, & quo futurus deſtruendus 1.829f 2.615p
pro inimicis orauiſſe Moſen, Dauidem, Hieremiam 2.961p
inimicitias quomodo interfecerit Chriſtus 2.615f
iniquitas regnum diaboli 2.631p
iniquitas pro omnibus uitijs ab apoſtolo poſita 2.644m
iniquitas ſuper talentum plũbi à Propheta ſedere dicitur 1.76m.81f
iniquitas à peccato qd differat 2.597p
iniquitates pronunciare, confiteri eſt 1.529m
iniquitatis arma quæ 2.641f
iniquitas quomodo aliquando iuſtificet 1.730m
iniquitas in homines peccare 2.546p
iniquitas iniqui quomodo ſuper eum 1.713p
iniquitatem facientes æmulari quid 1.406

Universidad de Deusto
Biblioteca

iniquos æmulantes quid maneat 1. 494 f
iniustitiæ effectus 2.576 m
iniusta etiam quomodo possibilia deo 2.210 f & seq.
iniustus quatenus à deo recipiatur 2. 818 p
innocentia uera quæ, & qualis uulgo iudicetur 1.502 p
innocens manibus quis 2.152
innocentum martyrum memoria in ecclesia 2.512 p
innocentes ab Herode occiduntur 2. 510 f
inopia cur homini à deo data 2.850 p
inquisitio operum in iudicio qualis 1. 233 f
inquisitores morum olim in ecclesia 2. 814 f
insipientiam peccatum dictum 1.520 f
insanire quando dicimur 2.451 f
inspectiua disciplina quæ 1.559 p m
institutio puerorũ ac tyronum olim in ecclesia qualis 2.816
intelligere quæ loquamur, & contrà 2. 469 m f
intellectus super intellectum 2.141
intelligens nemo quomodo 2.580 f
intemperantia qualiter extinguatur 2. 660 m
interficere quid 2.615 f
interpretes scripturæ consulit Origenes 1.121 p
inuẽta nõ reddere simile rapinæ 1.129 f
inuidia ebritate peior 1.150 p
inuidiæ malum quomodo fugiendum 1. 512 p
inuisibile nihil esse qui asserant 2. 577 m
ioachim etiã Sedechias dictus 2.536 p
ioannes quid significet 2.340.502 p m
ioannis ortus & prærogatiua 2. 347 m
ioannis baptistæ pater & mater 2.14
ioã. natiuitas qualis fuerit 2.245 p m
ioannes quomodo crescebat & confortabatur spiritu 2.252 f
ioannis cibus, & uitæ ratio 2.271 m
ioannes maior Moyse 2.253 m
ioannis animam antiquiorẽ esse quàm corpus 2.326 f
ioannes præcursor dictus 2.350 p
ioannes unde & quò missus 2.326 p m
ioanni ubi & quando factum est uerbum domini 2.266 p m
ioannes minister aduentus Christi 2. 253 m
ioannis de Christo testimonia 2.329 m f.506 & seq.
ioannem et apud uiuos, & mortuos de Christo testificatum fuisse 2.330 f
ioannes quid in euangelio suo de Christo tractauerit, & quid omiserit, & cur 2.209 f
ioannis doctrina, libertas, & quòd fecerit multa quæ non sunt scripta 2. 273 m f
ioannes prophetarum nouissimus 2. 268 m f
ioannes quomodo Helias 2. 337.878
in Ioanne quomodo uirtus & spiritus Heliæ 2.245 f
ioannes bapt. etiam apost. 2.486 f
ioannes angelus dictus 2.322 f.327
ioannes ubi uiderit gloriam filij dei 2.508 m
ioannes quomodo uidit cœlum apertũ 2.762 m
de Ioanne bapt. Iosephi testimonium 2. 761 f
ioãnes apostolus autor apocalypseos 2. 295 f
ioannem apostolum fuisse qui scripsit euangel. unde probetur 2.490 p
ioannes cur Christi tentationem non descripserit 2.276 p
ioannis euangelium primitas esse euangeliorum 2.291 p m
ioannes filius tonitrui 2.38 f
ioannis theologi laudes 2.501 f & seq.
ioannes in insulam Pathmon relegatus ab imperatore 2.97
in Ioannem Origenis expositio 2.230 f 241
iob ab inimicitiæ interpret. 1.351 p m
iob quibus temporibus uixerit 1.711 m
iob unde oriundus 1.408 m. 410 m. 418 p. 484 f
iob pater & mater 1.491 p m
amici Iob qui fuerint 1.484 m
iob quintus ab Abraham 1.409 m
iob quæ tria tempora uiderit 1.713 f
iob imitatione fieri 1.711 f
iob filiorum concordia & simplicitas 1.419 m f
iob quandiu afflictus fuerit 1.467
iob passio olim pro consolatione legebatur in ecclesia 1.409 f
iob liber quid contineat 1.815 f
iob liber ex Syro in Hebræum sermonẽ à Mose, & rursum à lxx in Græcum translatus 1.409 p
iob historia ubiq; diuulgata 1.409 p m
ionas quomodo figura Christi 2.638 f
iordanis quid interpretetur 2.266 f 353
iordanis transitus baptismi figura 1. 327 f & seq.
ioseph quomodo uocitatus à Pharaone 1.297 f
ioseph quomodo emerit, ac in seruitutem redegerit Aegyptum 1.53 p m & seq.
ioseph bona pro malis rependit fratribus 2.963 m
ex Ioseph afflictione quanta bona processerint 1.250 m
ioseph uxor & filij 1.323 p
ioseph cur dicatur uir Mariæ 2.499 f
ioseph cur desponsata Maria 2.499 p
ioseph quatenus pater Christi dictus 2. 259 p. 260 f. 263 p
ioseph sponsi Mariæ filij 2.248 f
iosephus quot libris comprehenderit res Iudaicas 2.12 m
iosephus pro antiquitate Iudæorũ quãtos scriptores citet 2.751 p
iosephus causam destructionis Hierusalem cui tribuat 2.778 m f
iosue liber quid contineat 1.319 & seq.
ira quid appelletur 2.556 m
iræ mala 1.501 m
iræ angelus quis 1.321 p
iræ spiritus uarius ac multiplex 1. 355 m
iræ filij natura omnes 2.449 p. 576. 848
iræ fucus qualis 1.46 p
iræ dandus locus 1.528 f. 713
iram non cadere in deum, & quòd nobis ipsis iram asciscamus 1.382 m f
iram deum non habere, peccatorem autem eam sibi concitare 1. 734 p m
iram quatenus deo tribuamus 2. 848 m
ira dei quæ uocetur in scripturis 2. 545 f
ira dei igni comparata 2.614 f
ira dei magna non puniri 1.651 p
iram dei omnia creata passura 2. 268 p
ira dei ubi, & quomodo reuelari dicatur 2.545 m
ira dei non immoderata, contra hæreticos 1.694 p
iram quomodo dicatur deus inferre hominibus 2.575 m
iram repentinam dæmonuum esse 2. 451 m
ira regis cui comparetur 2.510 f
iracundiæ ebrietas 1.149 f
iracundia quàm acutum ac periculosum uitium 1.501 m
iracundiæ spiritus uarius ac multiplex 1.355 m
iracundia qualiter immolanda 1. 98 m
iracundia aliena à deo 1.734 m
irasci sine causa peccatum 2.83
irasci quomodo dicatur deus 1.15 p
iroth uicus interpretat. 1.311 p
isaac nominis interpretatio 1.26 f 606
isaac natiuitas & ablactatio 1.26 f
isaac quomodo proficiebat & maior fiebat quotidie 2.252 f
isaac immolatio tractatur 1.29 m f & sequent.
isaac duæ figuræ 1.47 m
isaac quis, & quomodo efficiatur 1. 27 m
isaac typus Christi 1.30 f 32 p m
isaac in quo philosophiam naturalem secutus 1.560 f
isaac prouidetur de coniuge 1.35 f & sequent.
isaar mandati adimpletio interpret. 1. 244 p
de Iside fabulam quò trahant 2.871 m
israel quid interpretetur 1.50 m. 234 p 152 m. 840 f. 842 p. 2.30 m. 327 m
israel quis 1.261.563 p
israel unde nomen acceperit 1.560 f 677
israel quomodo primogenitus 2.470 p
israel quomodo pars domini 1.53 f
israel nomen & ad Iacob, & ad eius posteritatem referri 1.711 m
israel carnalis 2.30
israel quatenus amicus deo & inimicus 2.703 m
israel olim pars domini, nunc repudiata 697 f
israelis uocatio ac reiectionis causa 1. 856 m
israel quando saluandus 2.110.214 690
israel pro Iudæorum populo positum 1.692 p
israel quatenus populus dei, & contrà 2.365 f
israel qui uerè appelletur 1.111.234 255.261.2 677. f 693 f
Israelitæ primi, qũo facti nouissimi 2.88
israelitæ quid habeant residui 2. 697 m
israelitæ sacrilegi 2.683 f 685 m
israelitica gens qualiter olim instituta à deo, ducta atq; castigata 2.868
iubileus annus 2.91.211
iubileus annus remissionis 2.19
iubilatio quid indicet 1.333 m
iudæ nominis interpretatio ac benedictio 1.58 p. 61 p
iudæ tribus regalis collocatio castrorũ 1.202 m
in Iuda regalis ordo designatus 1.187 f
iudæ principatus deficiens certiß. aduentum Christi designat 1.832 m f
iudas quomodo homo pacis fuerit 2. 484 m
iudas quomodo uocatus fuerit apostolo. 2.537 m
in Iudam quomodo satanas ingressus 2.492
iudæ pedes iesum non lauisse 2.475 m
iudæ pœnitentia qualis 2.222 223 p m & 489
iudæ traditores hæretici 2.213 f
iudas Galilæus seditiosus 2.121.760
iudas Galilæus Christus à quibusdam dictus 2.271 f
iudæ epistola 2.12 m
iudæa quæ, & quibus sit domus libertatis 1.90 m
iudæa Idumææ finitima 1.362 m
iudæa patria prophetarum 2.12 f
iudæa spiritalis portio dei quæ 1. 255 m f
iudæus in occulto & manifesto quis 2. 289 p. 570. 579
iudæi unde oriundi secundum Celsum, cur exierint ex Aegypto, quam linguam secuti &c. 2.800 f. 834
iudæi quò detorqueant de Christo à prophetis prædicta 2.765 p
iudæi carnaliter scripturas intelligentes quo prolapsi sint 1.834 f
iudæi qualiter legem obseruent 2. 656 f. 657 m
iudæi quam famẽ patiantur 1.670 p m
iudæi Christum Dauid filium tantum credebant 2.100
iudæi olim regale sacerdotium, genus e lectum 2.834 p
iudæi canes effecti 2.524 p
iudæi corporales 2.26
iudæorũ descript. 1.315.499.2.561 m 834
iudæorum gloria & ignominia 1.217 f
iudæorum superstitiosa obseruatio in paschate 2.473 p m
iudæorum de deo errores 1.15 p
iudæorum in Christum iniquitas, & eorum peruicacia 2.1763 m f & sequ.
iudæorum stupiditas in scripturis intelligendis, & quomodo à deo reiecti 2.774 & seq.
iudæorum doctores qui 2.135
iudæorum religionis ac reipublicæ ordo atq; profectus 2.833 f
iudæorum antiquitatem quæ gentes attestentur 2.751 p
iudæorum duritia quanta 2.240 m f
iudæorum pascha quomodo intelligatur 2.365
iudæorum prophetæ, & cur illis dati fuerint 2.758 m f
iudæorum gens quamobrẽ à Romanis sublata 2.464 p m
iudæorum reliquiæ saluandæ 2.95
iudæorum corda inflexibilia 2.240 f
iudæis unde libertas donata uinctum dimittendi 2.225 m
iudaismum in quo taxet Celsus 2. 746 f
in Iudaismo quæ causa sectarum 2. 802 m
iudicium quid 2.142
iudex unde nominetur 2.575 f
iudex iustus solus deus 2.243 f
iudicem esse deum & bonum contra Marcion. 2.969
iudicum descriptio 1.105 m
iudices qualiter in fontes se gerere debeant 2.818 p
iudices dij appellati apud Iudæos 2. 833 f
iudices quomodo apostoli in futuro seculo 1.105 f
iudices etiam in ecclesia quales 1. 384 f
iudices populo dari sæpe secundum cor eius, in furore domini 1. 387 p
iudices in Israel quandiu fuerint 1. 484 m
iudicum liber unde nominetur, & quid contineat 1.384 m f
iudicij ueritas quid postulet 2. 550 m
iudiciorum exercendorum ratio & forma etiam in futuro seculo 1. 105 f
in iudicio qualis operum discussio 1. 233 f
iudicium extremum 1.71.72.796 p m
iudicium nostrum quomodo deus lucidum faciat 1.499 m
iudiciũ futurum etiam philosophi quidam senserunt 1.156 m
iudicium à domo dei incipiendum 2. 72
iudicium in momento futurum ibid.
iudicium quamobrem futurum 2. 101 f
iudicium dei quàm certiß. & quale futurum 2.721 f & seq.
iudicij Christi quis locus & actio 2. 525 m f
iudicij dei forma unde sumpta 2. 721 f
ad iudicium qualiter uenturus Christus 2.525 p
iudicij dies qualis 1.282 p
iudicium quale cuiq; sit futurum, incertum 1.703 p
de iudicio dei fusior tractatio 2.553 m & seq.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iudicium quando futurum 2.826 p
iudicij dies in quo designetur 2.552
iudicia sua per quos exerceat deus 2. 939 p m
iudicia diuina quomodo exerceantur & dignoscantur 1.192 m
in iudicio crescit, qui in scelere crescit. 653 m
iudicium hominum non esse certum 2. 243 m
iudicia hominum præpostera 2.719 f
iudith gesta magnifica & triumphi 1. 397 m
iugum nostrum quod, & quomodo contriuerit Christus 1.200 m
iumenta apud deū quomodo sumus 2. 102
iupiter quàm scelerosus fuerit 2.751 f
iouis pater, & mater, fratres, sorores, proles quoq; ac uitia 2.753 f & seq. 812
de Ioue & eius sepulchro fabula 2. 811 f
iouis hortus qualis 2.837 f & seq.
iouis nomine cœli conuexum intelligi 2.872 p
iouis nomine olim deum appellabant 2.841 p
iouem non deum sed dæmonem esse 2. 873 f
à iuramentis temere factis quatenus excusemur 1.123 m
ad iurandum præcipites quidam 2.16
ius persequens an iustus sit 2.465 p
iusti natiuitas læta 2.245 p
iusti & iniusti casus discrimen 1.512 m
iustus quis dicendus 2.628 f
iustus quatenus quis dicēdus 2.580 p m
iustus dei possessio 2.189 f
iustus secundum mandatum domini 1. 499 m
iustus quomodo accusator sit sui 1. 406 f & seq.
iustus multis prævalens alijs 1.283 m
iustus quomodo famis tempore saturetur exempla 1.509 p
iustus quomodo dicatur fœnerari 1. 516 p
iustus quomodo Ioseph 2.499 f
iusto omnis creatura famulatur 1.325 f & seq.
iustum esse in conspectu dei & hominum quid 2.243 m
iustum quotidie persecutum 1.518 m
iustum maledicentes quid maneat 1. 510 f
de iusto & bono contra hæreticos 1. 763 & seq.
iusti filij dei 2.470 p
iusti quomodo omnes unus sint 1. 400 f
iusti ambo in conspectu dei, explicatur 2.243 p & seq.
iusti quomodo ut sol fulgebunt 2.4 p
iusti quomodo non derelinquuntur à deo 1.515
iusti per obedientiam 2.629 f
iustorum & iniustorum ac præmij illorum discrimen ubi à Christo monstratum 2.971 f
de iustorum præmijs qualiter persuasi Christiani 2.944 m
iustorum salus apud dominum 1.520 m
iustorum osores qui 1.503 p
iustos nos quid efficiat 2.8 p
iustos ex comparatione iniustorum claros effici 1.222 f
iustos quomodo non obtineat fames 1. 53 f & seq.
de iustis in scripturis memoratis quid sentiendum 1.817 m
iustitia Christus 1.574 p
iustitia in diebus Christi orta 1.833 p
iustitia omnium aula uirtutum 2.643 f
iustitia unde oriatur 1.277 f
iustitiæ fructus 1.509 m
iustitiæ arma 2.641 f
iustitiæ regnum æternum 2.632 p
iustitiæ corona 1.687 p
iustitia unde cognoscatur 2.576 p
iustitia dei quæ sit 2.586 p m
iustitia quomodo orietur in dieb. Christi 1.378
iustitiā quatenus uirtus 2.707 f
iustitiæ ac iniustitiæ à bono iudice præmia reddi 2.969 m
iustitiæ diuersæ & definitiones & usus apud diuersos philosophos 2.874 p
iustitiæ definitio hæretica refellitur 1. 783 m f
iustitia pro omni uirtute ab apostolo posita 2.644 m
iustitia quàm illustris uirtus, & eius effectus 2.831 m
iustitia species generis uirtutū 1.785 m
iustitia ubi iudicium 2.575 f
iustitia quibus & quatenus Christus 2.686 p
iustitia simulata quæ 2.144
iustitia mortua quæ 2.144
iustitia uiuens quæ 1.631 f
iustitia naturalis 2.199 m
iustitia homini accidentalis, posse tamen studio effici iustus 1.863 m
iustitiæ radix 2.596 f
iustitiæ naturā 1.351 m
iustitiæ indumentum 2.607 m
iustitiæ seruus quis, & quō 2.642 f
iustitiæ causa in nobis quæ 2.8 p
iustitiæ compos quis 2.315 m
iustitiæ literæ & libri 1.46 f
iustitiæ liber & seruus quomodo 2. 644 m f
iustitiæ causa affligi ac tribulari bonū 1.647 f
iustificari coram deo uel coram hominibus 2.584 m f
iustificari hominem sola fide 2.590 f & seq.
iustificandi initium 2.596 f
iustificandus ante mortem nemo 2. 580 m f
non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens quomodo 2.580 p
iustificatio ex comparatione peccatorum 1.691 p
iustificationis sanctorum exempla quomodo imitanda 1.693 p
iustificationes legis ueteris 1.299 f
iusiurandum non semper seruandum 2.16
iuuentutem qualiter olim abstrahebāt à uana scientia, & ad Christianismum alliciebant 1.816
iuuentutis pestes meretrices. 2.833 f

L

Labia impiorum quomodo arcus 1.504 f
labijs incircuncisus quis 2.568 m
pro labore suo unicuiq; mansionem deputari 1.299 f
lac quomodo uerbum dei dicatur 1. 89 m
lac quid appelletur 2.48
lac in ecclesia quibus detur 2.815 p
lac ecclesiæ 1.389 m
lac moralem scripturæ sensum dici 1. 725 f
lacte quibus opus 2.662
lactis nomine quid intellixerit Paulus 2.719 p
lachis iter interpretatur 1.349 m
lacrymarum natura salsuginosa 2. 876 f
laici 1.137 p
laicus quomodo peccatorum remissionem accipiat 1.227 f
laio oraculum redditum quale 2.780 f
cum lauit pedes discipulorū Iesus quid significauer. 1.635 m f
lampadibus fideles pugnare 1.398 f
languores Aegypti qui, & qui eos patiantur 1.86 m
lapis reprobatus Christus 2.115
lapides uiui qui 1.339 f
lapides repletionis qui 1.113 m
lapides ex quibus suscitandos filios Abrahæ dictum est, qui 2.598 p
lapidibus qui comparentur 1.692 m
tanquam lapis fieri quid 1.83 p m
lapsis insultare quorum sit 2.701 f
laruas quoque nihil non esse 2. 792 m
lasciuiam perimere, hircum sacrificare est 1.309 p
latro in cruce saluatus quos referat 2. 230 f
latronis ingenium, & ausus 2.215 p
lauare pedes discipulorum quis posßit in ecclesia 2.482 p
lauacrum regenerationis quod 2. 347
laus dei & domini una 2.249 f
laudare deum immolare est 1.238 p
lazari resurrectio 2.458 p m & seq.
lebadiensium deus Trophonius 2. 808 f
lebbæus etiam Thaddæus dictus 2. 536 p
lebna dealbatio interpret. 1.313 p
lebna candor interpretatur 1.349 p
lectores olim in ecclesia 1.377 f
legiones angelorum militia cœlestis 2. 214 m
leo quomodo Christus 1.58 m
leonis catulo quos comparet 1.262 m
de leonis catulo mirum 1.58 m
leones uoratores hominum immißi ali quando ab irato deo 1.712 f
leo in bonam & malam partem in scripturis sumitur 1.737 m
leonidis sub mortem egregie dictum 2. 779 f
lepræ sex species 1.160 m
lepra peccati in Israel quando curanda 1.214 m f
leprosi mundatio 2.515 m & se.
leprosi quomodo nunc mundentur 1. 636 f
leprosi in anima qui 1.215 p
leprosus diabolus 1.543 p
leui benedicto 1.57 p & seq.
leui quotus filius Iacob 1.205 f
leui etiam Matthæus dictus 2.536 p
leuitæ quomodo pro primogenitis assumantur 1.205 f
leuitarum sors quæ, & quos signific. 1. 282 m f
leuitarum sors & hæreditas quæ 1. 374
leuiticus liber quid contineat 1.114 p f
leges diuersæ 2.684 p
legis anima & corpus 1.836 p
legis finis quis 1.286 f. 2.623 p
legis confirmatio 2.594 p
legis naturalis in nobis uis & efficacia 1.230 m. 2.586 f
legis umbræ 2.623 f & seq.
legis & Prophetarum deum quomodo damnent hæretici 2.259 m f
legis dei officium 2.26
legem esse spiritalem, & quibus 1. 750 f
in lege & sine lege qui sint 2.583 m
leges diuersas in scripturis ostendi 2. 559 m
legem ueterem concubinæ nomine signific. 1.56 f
legem esse regem omnium, Pindari dictum 2.869 f. 871 f
legis & Euangelij non esse eundem Deum, calumniantur quidam 2.27
legis præcepta qui cauillent 2.568 f & seq.
legis ueteris & nouæ unus atque idem deus 2.259 f
leges malæ, non leges dicendæ 2.937 m
liber uitæ, & libri aperti qui 2.538 f
liber obsignatus 2.25
liber signatus, & quis sit dignus aperire 1.747 p
liber signatus cur dicatur 1.245 p
liber Enoch citatur, & qualis sit 1.847 m. 2.351 m
libri diuini putei dicti 1.38 p
libri quos Daniel dicit apertos qui 1. 46 m
liber qui apocryphi 2.13
libri occulti apud Iudæos quid doceant 2. 424 p
libri Iamnes & Mambres quis 2. 224 p
libris qui sunt extra canonem scripturæ non utendum ad confirmationē dogmatum 2.148
libri multi in scripturis memorati quorum usum non habemus 1.564 m
liber quis 2.59. 537 p
liber solus sapiens apud gentiles 2. 319 f
libertatem quomodo definiunt gentiles 2.319 f
libertatis domus & mater quæ 1. 90 p m
libertas quatenus uirtus aut uitium 2. 707 f
libertas culpabilis 2.644 f
libertas ex seruitute 1.109 m
libertas quæ detur sanctis 2.537 p
libertas omnis Aegyptijs erepta 1. 52 f
libertatem quomodo assequi posßimus 1.109 p m
liberales disciplinas qualiter amplecti curemus 1.107 m
libertus quis, & eius conditio 2. 537 p
liberi arbitrij uis 1.174 p. 64 622
liberum arbitrium cuiq; animæ tributum 1.856 f
liberum arbitrium homini & angelo datum 1.696 m
liberum arbitrium etiam in futuro seculo mansurum 2.639 m
liberum arbitriū in futuro seculo quid tenebit ne corruat in peccatum 2. 639 f
liberum arbitrium ubi designatum 2. 644 m
quæ contra liberum arbitrium pugnare uidentur loca scripturæ 1.805 f & seq.
liberum arbitrium etiam in dæmonibus 1.248 f
liberum arbitrium in homine esse 1. 750 m
libidinis dea Venus 1.382 m
libidinis regnum quomodo dominetur 1.354 f
libidinis opera supplicijs gehennæ coripi 1.695 m
libidinis fucus qualis 1.46 p
libidinis captiui qui 1.558 p
libidinem uincere, uitulum est sacrificare 1.309 m
libidinis angelus quomodo uincēdus 1. 321 p
in libidinosos olim quàm seuera in ecclesia animaduersio 2.814 f
ligare uel soluere frustra quis dicatur 2.41
quæ ligaueritis super terram &c. exponitur 2.68
ligna spiritaliter quid significent 1. 11 f
lingua aurea quæ 1.335 f
in lingua sua & propria unumquemq; Christianum deum orare & laudare 1.336
linguæ cuiq; sua proprietas 1.275 p
linguam primam Hebræam Israelitis permansisse 1.234 f
linguas in Babylone angelos diuersos confudisse 1.234 m
lingua diuina, & quæ sequenda 2. 867 f
linguarum autores 1.234 m f
lineum campestre quid, & quid designet 1.131 p. 148 m
literæ dei quæ 2.305 m
literam legis carnem dictam 2. 542 f
litera legis occidens 1.520 p
litera occidit quid signific. 2.913 f
litera quomodo occidat 2.393 p
literam euangelij sequi 2.147
literarum humanarum studia qualiter amplectamur 1.107 m

Universidad de Deusto
Biblioteca

literarij qui dicti 2.410 f
liuoris quanta uis & malum 1.788 m
liuor ebrietate peior 1.150 p
liuore eius sanati sumus quid significet. 2. 469 p m
locum quid sanctificet 1.332 p.136 f. 161
locusta quale animal 2.253 m
locustæ ingenium 2.853 f
locustis comparati dæmones 1.398 f
logium quid designet 1.99 m.113 m 147 p
λόγος uerbum & rationem significare 2.238 m f de λογῳ deo, & de λόγῳ qui factus est caro, item de aliis λόγοις 2.313 p m
logices disciplina quæ & quomodo uocetur latinis 1.559 p m
loqui nos à nobisipsis, & alio spiritu suggerente 2.469 m
loth figuram legis gerere 1.23 f
loth cum Abraham collatio 1.19 p m
loth quomodo iustus fuerit 1.222 f
loth hospitalis seruatur ex incendio 1. 21 f & seq.
loth incestus qualiter excusetur 2. 840 p m
loth quomodo incestus crimine liberandus 1.22 f
loth filiæ an ab incestu excusandæ 1. 23 p m
lotus cur iterum lauetur 2.481 p
loxus physiognomicus 2.757 m
lucas Lucius dictus 2.742 p
lucæ laus in omnibus ecclesijs 2.242 f
lucam euangelistam fuisse discipulum Christi 2.957
in lucam Origenis homiliæ 2.241 p & seq.
lucæ euangelium etiam ab hæreticis recipi 2.259 f.265 p
lucernæ & luminis discrimẽ, & eorum adaptatio 1.185 f
de lucerna templi 1.184 f & seq.
lucerna lex, & prophetæ dicti 1.185 m
lucernæ in ecclesia doctores 1.352 p
lucerna Ioannes 1.185 m f
lucernæ ad spiritum perpulchra comparatio 1.212 f
lucianus unde dictus, & eius martyrium 1.465 m
lucifer & Satan idem 1.696 m
lucifer quis intelligatur, et quomodo de cœlo ceciderit 1.767 p m
lucifer qualis fuerit 2.639 m
lucifer stella 1.744 p
lucifer angelus refuga 1.320 f & seq. p
lucifer quem cecidisse de cœlo prophetа dicit quis sit 1.841 p
lucrum quid uocetur 2.71
luctum uel lætitiam deo quomodo & angelis generemus 1.285 f & seq.
lugere quorum sit 2.557 m
lugere deus quomodo dicatur 1.288 m
in lumbis collectio seminis, & quod initium sint malorum 1.718 f
in Lumbis semen uiri & quid per eos design. 1.526 p
lumen aliud esse quàm illud usitatum, certiß. esse ex scripturis 2.917 m
lumen falsum quale, & qui eo illuminentur 1.378 m f
lumen sanctis deus 1.690 p
lumen dei quod 1.751 m
lumen quatenus & quale Christus 1. 868 m
lumen iustorum quod 2.169
lumen impiorum quod 2.169
luminaria cœli in signa & tempora &c. 1.3 m
luna regina cœli dicta 1.771 p
luna qualis lux mundi 2.301 p
luna an sit animata an exanimis incertum 1.857 m
luna an sit animans non tradi 1.751 p
lunam colentes qui 2.313 m
lunæ nominæ ecclesiam intelligi 1. 240 p
luna ecclesia 1.3 f
luna quomodo una & multæ 1.400 f
luna quomodo auferenda à propheta dicatur 1.866 m
lunam olim Dianæ nomine appellabant 2.841 m
per lunam non dantem lumen quos intelligat 2.169
lupus animal impurum, nunquam in bonam partem sumitur in scripturis 2.856 p
lupi rapaces qui 2.143
lupos uoratores hominum à deo irato immitti 1.712 m f
lustrationem terræ à dijs fieri diluuis græci dixere 2.899 m
lux hominum quomodo Christus 2. 505 p
lux tripliciter sumpta 2.323 p
luces duæ quomodo pater deus & filius 2.323 m
lucem quomodo tenebræ non apprehenderint 2.325 p m
in luce quomodo simus 2.718 m
lucem ueram quam dicat 2.506 f
in luce quis sit 2.205 f
in luce peccare quid 2.221 m
lucem quid aliquoties appellet scriptura 2.324 p
luxuria qualiter immolanda 1. 98 m

M

Maccabaica quid 2.379 p
macedoniæ pastor quis 2.254 p
maceloth ab initio interpret. 1.313 m
macelath principatus uel uirga interpret. 1.313 m
maceriæ medium parietem quomodo soluerit Cllristus 2.615 f
machabæorum martyres 2.613 f
machæræ petrinæ quibus circuncisus est populus quæ 1.376
madianitarum reges quales, & quid significant. 1.297 & seq.
madianitæ fluxus uel effusio interpret. 1.386 m
madianitæ extra iudicium interpretãt. 1.394 p
de madianitis ultio facta narratur 1. 296 & seq.
magdalena, seu Magnalena quid interpretetur 2.238 f
magdalenæ mirus erga dominum affectus ostenditur 2.529 p & seq.
magdalena in quo imitanda 2.533 m f
magdalum turris interpretatur 1. 78 m
magdalum magnificentia interpret. 1. 311 m
magistri in ecclesia 2.482 p
magistri finis erga discipulum quis 2. 481 f & seq. p
magister omnium Christus 2.137
magister quomodo Christus 2.299 p. 304 p
magistros etiam patres dici 2.595 p
magistri infantium 2.561 f
magnanimitas inter uirtutes philosophis 2.786 m
magnetis proprietas 214
magni in scriptura qui uocentur 1. 181 p
maior in regno cœlorum 2.60.62
magnificat anima mea dominum, exponitur 2.249 f & se.
in Magica arte præstans Balaam 1. 246 f
magicam artem esse quidem scripturæ docent, sed fugere iubent 1.247 m
magorum disciplina à Chaldæis professa 2.906 f
magorum genus ac institutionem in Oriente maximè uigere 1.248 f. 249 p
magorum ministri, & quid inuocent 1. 247 m
magorum præstigiæ 1.821 m
magos etiam nomen dei Abraham &c. inuocare in suis incantationibus 2. 834 m f
magos cum dæmonibus commercium habere habere, et quatenus ars illorum uim suam exerat 2.766 f
magos quæ uis pertraxerit ad Christũ adorandum 2.766 f & seq.
magorum dona Christo quid designab. 2.767 p
magi à quibus eruditi 1.48 m
à magis quomodo delusus Herodes 2. 510 m
mali causa in nobis quæ 2.8 p
mali natura 2.714 p
mala quæ, & quò referantur 2.611 p
mala ex hominibus oriri causa liberi arbitrij 2.975 f. 984 p
malum non manare ex natura, & unde irrepat 2.980 p
mali culpam in deum non posse reijci 2.979 f & seq.
malorum incentores angeli qui 1. 321 p
mala augeri & minui pro temporis ratione 2.846
de malo opinio Valentini 2.981 p
malorum causam reijciebant olim in Christianos 2.803 m
de malis sententia Celsi erronea impugnatur 2.845 f
malorum extremum, non corrigi delinquentes 1.94 m
de malorum post mortem pœnis qualiter persuasi Christiani 2.944 m
de malorum origine cõtra Marcionist. 2.975 & seq.
à malo qui uincatur, & quomodo malum uincendum 2.714 m
mala qualiter in nobis generentur 1. 41 f. & seq.
mala quo atramento scribantur 1. 538 f
mala relinquens anima an mereatur remißionem accipere &c. 2.597 p
ad malum neminem necessitate cogi 1. 856 f
mala propriè in scripturis quæ, & eorum discrimen 2.898
mala quæ deus faciat & quæ non 2. 898
ad mala uel ad bona quid nos incitet 1. 817 f & seq.
malorum origo & summum 2.846 f
malus unde iudicetur 2.550 m f
mali omnis natura capax præter quã dei 1.863 m
malorum summum inuerecundia 2. 581 f
malos esse natura alios, alios bonos, error 2.878 m
malos etiam bona facere aliquando 2. 723 p
mali cur à deo puniantur & corripiantur 1.674 m p
malum quem uocet Paulus 1.785 m
malos etiam conferre uniuersitati 1. 251 m
malis ad quid utatur deus 1.251 m
mali cur puniantur, & quòd merito fiat 1.673 f
malos æmulari quàm perniciosum 1. 496
malitiæ scientia qualis 2.820 f
malitiam primum in hominibus subsistere omnino 2.818 p
malitiam propriè in animantibus brutis non esse 2.855 f
malitiæ causa in nobis quæ sit 2.8 p
malitiæ causa quisq; suæ 2.847 p
malitia quãdo in homine suscitetur, & quibus modis depellatur 2.579 f
malitia igni consumenda quibus significet. 2.827 p
malitia per ulcera intellecta 1.75 m
malitia quibus utilis 1.251 p
maledicere quorum sit 2.771 m
maledicendi consuetudo ninis frequẽs 2.582 p
maledictum quomodo factus pro nobis Christus 2.228 p
maledictionũ dei & diaboli discrimen. 1.740 f & seq.
maledictio Adamo inflicta omniũ communis 2.838 m
maledict. suæ quisq; autor 2.194 p. 527
maledictionẽ dei qui inhonorẽt 1.741
maledictiones legis quales 1.194 f
maledictiones in monti Gebal 1.341 f
maledictiones cur minetur deus 2.137
maledici punitio 1.189 m f & se.
maledicos à regno dei excludi 1.190 m
maleficia in Aegypto præ cæteris gentibus 1.486 p
maleloqui quid iudicij ac damnationis sibi acquirant 1.215 p m
maleuolorum rabies & ingenium 1. 854 m f & seq.
malleus uniuer. terræ quis 1.653 f et se.
malefactores qui & unde orti 1.654 f
mammon auaritia dicta 1.382 p. 966
mammon diuitiarum seu auaritiæ deus apud Syros 1.382 m
manasse nominis interpretatio 2. 472 m
manasses rex errore magico deceptus idololatra efficitur 1.260 f
mandatum quid 1.100.193.651
mandatum quatenus bonum aut secus 2.652 p m
mandatum non posse absq; deo impleri 2.209 f
mandatum maius aut minus 2.128 & sequent.
mandatorum diuisio, & quomodo decem sint 1.90 f
mandata quædam ut fiant, quædam ut non fiant mandari 1.121 p m
mandata seruanda ei qui uult ingredi in regnum cœlorum 2.81
mandata quatenus bona uel mala 1. 86 p
mandatorum dei obseruationem in nostra esse potestate 1.805 p
mandata dei complere quid 1.244 p
mandata æquitatis regula seruari 1. 573 f
mandatum lex, præceptum &c. quid inter se discrepent 1.231 p m
manichæi hæresis de mundi creatione 2.507 m
manna uerbum dei significasse 1.593 m
manna quando & qua die cœlitus datum 1.87 m f
manna in figura & in ueritate 1.215 f
manna uerbum qualiter sumendum 1. 205 p
mansiones filiorum Israel 1.77 p m & seq.
mansionem unicuiq; secundum meritũ operum in cœlo designari 1.299 f
mansuetudo pacis fideliß. custos 1. 503 p
mantea quid 2.809 f
manus nomine quid designetur 1.102 f
manus cuius rei nota sit 2.490 f
manuum circuncisio 1.17 f
manus sanctæ & puræ, & contrà quæ 2.641 f
manus excelsa quæ 1.310 p
manus dextra scandilizans abscindenda quæ 1.335 m
in manus Iesu pater quomodo dederit omnia 2.476 p m
de manu inimicorum nostrorum quomodo à Christo liberati 2.252 p
manib. quomodo dicatur operari deus 2.900 m
manus eleuare quid 1.104 p m
manus consummatas quis perfectè habuerit 1.181 m f
manus Christi quæ 160 m
manus deo cũ tribuitur quomodo intellig. 2.310 m
manus Aaron & Moysi quomodo operentur in nobis 1.309 m
marcion hæreticus 2.166.167
marcionis dogma 2.45
marcion dicit alium deum legis alium patrem Christi 2.593 p
de marcione quidã errores 2.271 f.361

Universidad de Deusto
Biblioteca

marcio qualis euangeliorum & apſtoli licorum ſcriptorum purgator 1. 881 m
marcion euangelij corruptor 2.782 f
marcion blaſphemus in creatorem 2. 157.695 m
marcion interpolator imo temerator ſcripturæ 2.742 f
marcionis ſermo adulterina moneta 1. 510 p
marcion deum legis crudelitatis accuſat 1.348 m
marcion perſtringitur 1.240 m.335 f
marcionis hæreſes 2.547 p
marcionis hereſis de diuerſis animarũ naturis notatur 2.560 f
marcioniſtæ quomodo ab Eutropio cõ uincuntur hæretici 2.975 m
marcioniſtæ ſcripturæ ſacræ corruptores 2.997 m f
marciniſtarum de Chriſto error 2. 261 m
marcum euangeliſtam fuiſſe diſcipulũ Chriſti 2.957
marcus Marcioniſta ut hæreticus damnatur 2.975 m
mare uita præſens 2.56
maris rubri tranſitus baptiſma à Paulo dictus 1.77 m
de margariti natura, & ubi creſcant 2. 5 f
margaritarum plura genera, & ubi naſcantur 2.5 f & ſeq.
maria ſoror Moſis leproſa, & quorum typum gerat 1.214 m.217 f
maria ſoror Aaron ſynagogam deſignat 1.576 p
de Maria uirgine 2.145
mariæ humilitas in quam reſpexit deus quæ 2.250 p
maria uirgo prophetes 2.249 f
ex Maria uirgine uerè natum, et ueram carnem ſumpſiſſe Chriſtum contra hæreticos 2.990
mariæ uirginitatem diabolum latuiſſe, & cur 2.247 p
ex Maria natus Chriſtus non per Mariam contra hæreticos 1.870 m
mariæ perpetua uirginitas 2.12 m
mariam nupſiſſe poſt partum non poſſe probari 2.248 f
maria cur coniunx Ioſeph dicatur 2. 499 f
maria dei mater intacta 1.499 p
de Maria Magdalena homilia 2.528 f
mariam ſororẽ Marthæ non fuiſſe mulierem illam peccatricem 2.197 m f
maran amaritudo interpretatur 1. 351 m
ὁ μαρτὺς quid 2.488 m
μάρτυρες qui 2.328 f
martyres quid efficiat, & unde illorum conſtantia 2.613 m
martyrum mors, quàm efficax 2. 356 f
martyrum uictimæ 1.691 m
martyrum primitiæ innocentes 2.512 p
martyres ſanguinem effundentes, uictimæ 2.356 m
martyres etiam in lege 2.613 f
martyres teſtes olim lacerati atq; necati 1.465 m
martyres uocati, non electi 2.537 f
martyrium duplex 2.97
martyrium calix dictum 2.209 m
per martyrium remitti peccata 1. 120 p m
in martyrio fieri remiſſionem peccatorum 2.97
de martyrio liber Origenis 1.876 p
maſculus quis 1.115 m
mater noſtra uera quæ 1.710 m
mater noſtra quomodo Hieruſalem cœleſtis 1.179 m
in matre quomodo omnes polluti 1. 182 p
materia quid 1.775 m
materiam non eſſe cum deo concretam contra Valentinianos 2.982
materiam fuiſſe ingenitam & deo coæternam error impugnatur 1. 775 m f
materiam ſubiectam recipere qualitates quas uult opifex 2.844 m
de materia, Græcorum ſententiæ 2. 811 p
mathanaim munera ipſorum interpre. 1.241 f
matheca mors noua interpretatur 1. 313 f
mathematicorum doctrina mendax atque deceptoria 1.658 p
mathematicorum deliramenta qui ſectentur 1.657 f
matthæus etiam Leui dictus 2.536 p
matthæi diligentia in deſcribenda uita & doctrina Chriſti 2.2 p
in matthæum Hilarij & Victorini commentaria 2.241 m
in Matth. Origenis 36 tomi. 2.241 p
matuſalem quid interpret. 2.619 f
matutinum tempus prophetas deſignare 1.288 f
in mauritania Chriſtus prædicatus etiam Origenis tempore 2.247
mediator ſeu medius dei Chriſtus 1. 786 p m
media dei & hominum ſemper Chriſtus 1.871 p
per mediatorem ad deum accedendum 2.329 p
mediator ſeu medius dei Chriſtus 1. 861 p
mediator Moſes mediatoris Chriſti figura 1.377 p
medendi cura cui angelorum commiſſa 1.772 p
medicus quis dicendus 2.628 f
medici officium 2.242 m
medicus uerè quis 2.136
medicus quis magis probatus 2. 802 f
medicorum prognoſtica 2.856 f
medici animarum à deo conſtituti qui 1. 653 m
medicinæ ſcientia quid profiteatur 2. 576 p
medicinæ præeſſe Raphaelem angelum 1.251 m
medicinæ finis 2.242 m
medicinæ ſcientia à deo 1.270 m
medicinæ artis ad legẽ apta ſimilitudo 2.584 f.585 m
medi poſt paſtum tacent 1.487 p
medius quomodo inter nos Chriſtus 2. 687 m
medium parietem maceriæ quomodo ſoluerit Chriſtus 2.615 f
megetius Marcion. ut hæreticus damnatur 2.975 m
mel ſcripturarum quod 1.627 m f
membra Chriſti qui 1.59 p.60 m
membrorum omnium circunciſio 1. 16 f & ſeq.
membrum Chriſti qualiter efficiamur 1.329 f & ſeq.
membrorum corporis ad eccleſiæ perapta comparatio 2.788 m f
membra noſtra quatenus arma ſint iniquitatis & iuſtitiæ 2.642 f
mendacium unde ortum 2.446 p
mendacij uſus quando licitus 2. 828 m
mendacium quomodo quis fiat 2. 440 f
mendacium mendacio maius minúſue non eſſe 2.774 m
mendacij regnum in quibus dominetur 1.354 f
mendacium aduerſus ſe diuiſum 2.157
mendax quomodo non ſubiectus Chriſto 1.499 f
mendax pro quo poſitum 2.447 p
menſa ſapientiæ quæ 2.695 f
menſa quomodo fiat in ſcandalum 2. 696 p
menſa Iſrael uerſa in laqueum &c. quæ ſit 2.695 m f & ſeq.
menſæ benedictio antequam ſumamus cibum 2.485 m

menſium

menſium Iudæorum initium 2.274 f
menſium ſabbatum quod 1.291 p
ſine menſura nihil deo 1.535 m
mẽſura patrum quomodo in Iudæis impleta 2.144 & ſeq.
mens ſummum & caput in homine 1. 167 m
mens quibus indigeat rebus, & quomodo creſcat 1.753 p
in mente bona plantatio uirtutis 2. 222 m
mente concipere quid 1.111 p
mentem ſuam ſeruare integram & puram quàm præclarum 1.359 f
mẽtes infidelium quomodo cæcet deus 2.974 f
mentes ſanctæ 2.721 p
ut ex mente uoluntas ſine ui procedit, ſic filius dei à patre generatus 1. 868 m
merces ſalutis 2.94
merces boni operis non peritura 1.285 m.694
merces ſecundum debitum quomodo reddatur 2.596 p
merces operariorum uineæ 2.90
mercedes mercenariorum 2.138
mercurij de deo opinio 1.47 f & ſeq.
meretricem quid uocet 1.278 f.540
meretrices nullæ apud Iudæos 2.833 f. 872
meretrices quibus iudicium fecit Salomon quid ſignific. 1.324 f
meretrix eccleſia quomodo non meretrix 1.332 m f
meritorum cauſæ 1.822 m
ex meritis angelis munia officiaq; commiſſa 1.772 & ſeq.
meritis ſuis ab aliquo diſcedere deum, aut cum eo permanere 1.530 f
meritorum præmia quãdo ſanctis erũt perfecta 1.151 f
merita apud deum iudicari ex futuris 2.538 m
meritis diuites & pauperes 2.529 f
pro meritis ſuis quemq; uas honoris uel contumeliæ effici 1.813
pro meritorum contemplatione unicuiq; ſortẽ à deo obtingere 1.371 p
ſecundum meritum quomodo unicuiq; deus retribuit 1.784 f
pro merito & labore ſuo unicuiq; manſionem deſignari 1.299 f
merita qualiter hic conquirantur 2. 617 p
meriti laudem ad nos redire quomodo 1.391 p
meroen regina Saba à Cambyſe rege nominata 1.575 m
meroen incolantes quos colant deos 2. 869 m
meſaloth excludens ſignific. 1.313 f
meſopotamia quæ regio 1.253 f
meſopotamiæ incolæ diſcipuli Balaam 1.248 f
meßias quid interpretetur 2.292 m. 394
meßias quur creditus Ioannes 2.15
meßis quid 2.3 f
meßis quando apud Iudæos fiat 2. 400 m
meßis quo in ſignificatu ſumatur in ſcripturis 2.402 f & ſeq.
μετεμψύχωσις à quibus profecta 1.774 p
μετενσωματώσεως dogma unde ortum 1.877 f & ſeq.
μετενσωμάτωσις quæ, & qui eam ponant 2.337 m 339 m
μετενσωματώσεως hereſis Origeni à maleuolis inflicta 1.857 p
μιβιότης humilitas dicta 2. 250 p m
michæas peccuſſus à Sedecia 2.114
michael princeps Iudæorum 2.283 m. 742
michaeli precum hominum ſupplicationumq; cura commiſſa 1.772 p
michaelem offerre deo orationes ſanctorum 1.251 m
michael quorum princeps 2.664 f
miles dei & diaboli, & utriuſq; arma 1.503 m
milites ſagittæ diaboli 1.505 m
militia cœli 1.96.331.658
militia cœleſtis quæ 2.214 m f
militia omnis cur conſtituatur 2.214 m
militiæ noſtræ uis in quo conſiſtat 1. 397 m
militiæ ſimilitudo aptè à Paulo ſeruata 2.646 p
militia Chriſtianorum precibus agitur 2.952 f & ſeq.
militiæ inuiſibilium hoſtium catalogus 1. 350 & ſeq. 352 m
minæ & obiurgationes in ſcripturis 2. 797 m
minæi Idumæi fuere 1.410 f
mineruam è Iouis capite natam, & qualem fingant græci 2.650 f
minerua Saitarum dea 2.869 m
miniſtri ſermonis 2.242 m f
miniſtri uerbi officium 1.35 f
miniſtri eccleſiæ quales quomodo & à quibus eligendi & ordinandi 1. 146 p
miniſtri eccleſiæ quales in docendo & arguendo eſſe debeant 1.399
miniſtri dei boni & mali qui 1.168 p m
miniſtri uerbi plus cæteris impugnantur à diabolo 1.723 m
miniſtris eccleſiæ etiam primitias offerendas 1.230 f.232 p
miracula Chriſti qualiter cauilletur Celſus 2.770 m
miraculorum Moſis & incantatorum diſcrimen 1.246 f
miracula quomodo probãda, & quæ recipienda 2.789 m f
miſericordia quid 2.142
miſericordiæ uiſcera 2.527 f
miſericordiæ opera per oleũ ſignificata 2.199 m
miſericordia dei quouſq; extendatur 2. 250 m
miſericordia dei omnia fruita in aduentu Chriſti 2.251 f
miſericordiæ uictimæ quomodo offerendæ 1.98 m
miſericordiæ diuinæ omnis ſalus aſcribenda 1.812 f
miſericordiam dei comitari correptiones 1.651 p
miſericordiam deus quomodo in miliã reddat 1.95 f
mnemoſyna unde nouem muſas genuit 2.753 p
moab gens et principes eius qui 1.271 f
mola aſinaria quid 2.61.62
monachi poſſeßionum occupatores notantur 1.55 p m
montes qui dicantur 2.294 f
montium fundamenta quæ uocet 2. 614 f
montes qui domus dei ſint 1.552 p
per montes excelſos perſonas trinitatis intellig. 1.613 p
mons oliuarum quid 2.103
montes fructiferi in nobis qui 1.376 p
mons oliueti miſericordiæ dictus 2. 205 m
montes in domo dei qui 1.613 f
montes lucentes & montes tenebroſi, & qui utriq; 1.676 p
montes prophetæ dicti 1.685 m
per montes quid intelligat 1.609 m
monumenta quæ uocet 2.236 f
monumenta concupiſcentiæ 1.312 f
monumentum Chriſti quod 2.502 m
monumenta prophetarum ornare, & ædificare 2.410 f
mopſus deus Cilicum 2.808 f
mors quid 2.234 f.755
mortis initium quod 2.812 p
mors multiplex 2,646 m
mors ante hominem poſita quæ 1. 174 m

Universidad de Deusto
Biblioteca

mors quomodo regnauit ab Adam 2. 625 m f
mortis corpus cur dicatur 2.654 f
mors peccati multiplex 1.179 p
mors diabolus & inferuus dictus, & cur 2.646 m
mortem uidere & gustare quid differant 2.456 m
mors pro peccato 1.49 f
mors quæ inimica Christi 2.422 f
mors animæ 2.674 m
mors pœna & absolutio peccati 1. 191 f
mortis & uitæ ministratio quæ in lege intelligenda 2.27
mortis cogitatio peccati repulsio 2. 640 m
mors multipliciter 2.638 f
mortis triplex ratio 2.637 f
mortuus quis propriè dicatur 1.665 m.2.444 m
in mortuorum regione quis sit 2.461 f
mortuorum resurrectio in ecclesia credenda 1.859 p
mortuorum quorum dominetur Christus 2.721 p
mortuorum olim memoriam qualiter celebrabant 1.491 f
mortuos quos intellig. 2.603 p
mortuos reuera quosdam resurrexisse, & idem corpus resumpsisse 2. 791
mortuos quosdam surrexisse tradunt etiam prophani scriptores 2.779 m
ad mortuos quoq; Ioannem de Christo testificatum fuisse 2.330 f
inter mortuos liber quomodo Christus 1.616 m
mortui in Christo qui 2.445 p
à mortuis ueritas nõ quærenda 1.640 f
quod mortuos suscitauerit Christus & prædictum, & certissimè effectum 2.787 f
mortuis quibus dominetur Christus 2. 794 p
qui mortui laudandi magis sint quàm uiuentes 1. 217 p m
morum mutatio in homine 2.8 p
morum inquisitiones olim in ecclesia 2. 814 f
mosis patria, populus &c. 2.13
moses dux iustus quomodo 2.622 p m
moses lex dictus 1.67 f 622
moses quando uiderit gloriam domini 1.216 p
mosis nomen ubique celebre 1.543 f
moses pro lege positus 1.145 p.454
mosis natiuitas & gesta 1. 67 p & sequent.
in Moyse quomodo fuerit Christus 2. 149
moyses quomodo & quando glorificatus 1.107 f & seq.
mosis scripta quantum præstent prophanis historijs atq; scriptoribus 2. 751 & seq.
moses quomodo appositus dicatur ad populum suum 1.296 m f
moysis scripturam quomodo cauilletur Apelles 1.10 m
moses quomodo uiderit legis allegoricum sensum 2.333 m
mosis gloria quõ destructa 2.495 m
mosis cum Paulo collatio 1.203 p m
mulier caput peccati, arma diaboli, expulsio è paradiso, mater delicti, corruptio legis antiquæ 2.522 p
mulieris mores & ingenium ab Hesiodo depictum 2.836 f.837 p
mulieris nomen cui competat personæ 1.158 m f
de mulieris parientis immunditia 1. 157 m f & seq.
mulieris parientis oblationes & hostiæ 1.160 p m
mulieris impudicæ ac flagitiosæ exemplum 1.495 p m
mulieris mala 2.522 p
mulieris nomine animam in scripturis indicari 1.162 m
mulieris nomine carnẽ designari 1.112 f
mulierem defunctam surrexisse tradit Heraclides 2.779 m
mulierem ignis uice magnum malum hominibus cœlitus immissum fabulatur Hesiodus 2.836 m
mulierem quomodo bonum sit non tangere 1.166 f
de muliere prægnante & abortiente uiris litigantibus 1.100 p m & sequent.
per mulieres diabolus seducere homines consueuit 1. 468. 470
mulieres in ecclesia qui 1.343 p m
mulieres etiam prophetiæ gratiæ capaces 1.388 p
mulieres in ecclesia ministræ, & quales ad ministerium assumendæ 2. 737 f
mulieres septem apud Esaiam quid designent 1.628 p
mulieres in templo garrulæ 1.111 p
mulieres plurimæ sanctæ olim steriles, & unde 1.41 p
mulieres martyrio triumphantes 1. 397 m
mulieres peccatrices cur in genealogia Christi nominatæ 2.274 m f
mulieres alienæ qualiter diligendæ 1. 603 p
mulieres tres fuisse quæ unxerunt Iesum ante mortem suam 2.197 m f
mulieribus pluribus eodem tempore commisceri licere dicebant quidam hæretici 2.165
mulieribus grauidis abstinendum à uiris 1.123 m
mulierũ pluralitas prohibita 1. 279 m
mulierum insipientium exempla 1. 475
mulierũ pulchritudo in genis relucere 1.546 m
mulierum infirmitas 1.323 m
mulierum olim constantia in perferendo martyrio 1.691 f
per mulierem & non ex muliere cur uir dicitur nasci 2.592 m f
ex muliere non per mulierem natum Christum contra hæreticos 1.870 m
mundum uniuersum esse templum dei 2.921 f
mundum sine spatio temporis à deo creatum 2.72
mundum ex tempore cœpisse ac soluendum esse 1.825 f & seq.
mundi pars maxima uerbo dei subacta 2.755 p
mundus quid comprehendat, & in quo comprehensus 1.793 f & se.
mũdus alius extra hunc qualis 2.427 f
mundus multipliciter 2.507 p.
mũdi appellatio quò referatur 2.697 f
mundi partes omnia esse 2.753 m.
mundi plures & unus 1.779
mundi nomen uario significatu positũ 1.779 p
mundum diuersitate nec aliter constare 1.778 m
mundus domus seruitutis dictus 1.90 m
mundi gubernator et rector quis 1.135 f
mundi uocabulum quo in significatu sumatur 2.301 f
post mundi cõsummationem an alia futura sint corpora 2.844 m
mundum habuisse principium, tempusq; consummationis eius præfinitum 2.826 p
mundi constitutio quomodo intellig. 1. 826 f
mundi ortus, & quæ in eo sunt 1.1 p
mundi finis per ignem 1.23 p
de mundi initio & causis eius 1.776 f & seq.
mundi finis & consummatio 1.828 m & seq.
mundi consummatio & finis quando 1.768 p
mundum igne conflagraturum uetustißs opinio 2.862 f.864 f
mundi consummatio subita in quo designetur 1.652 m f
mundum finem nescire absurda consequentia 1.587 m
mundus quis intelligendus 2.619 m. 620 p.621 m
murus & circa murum quid 1.620 m
in muribus nasci margaritas iuxta Bosphorum 2.6 m
musarum mater Mnemosyna 2.753 p
musica ars qualis 1.820 m
musica ars à deo 1.270 m
myiæus deus Acaronitarum 2.758 m
myrrha arbor quæ 1.604 m
myrrha in Christo mortis indicium 1. 596 p
mysterium saluatoris à principibus seculi absconditum 2.247 p m
mysterium dei quatenus & quibus celandum 2.703 p
mysteriũ de quibus soleat dici 2.864 m
mysteria non prodenda 2.5 p
mysteria dei à quibus conspici possint 1. 511 m
mysterijs quos initiẽt Christiani 2.817 p
mystes cœli infernique 2.569 m

N

Naban absessio interpret. 1.315 p
nabuchodonosor quomodo aquila 1.737 m
naid commotio interpret. 1.652 m
naphtha quid 2.14
nardus quid, & eius significata 1.694
nardus bona opera 1.547 m
nathan quis, ex quo descendisse Christũ Lucas scribit 2.274 f
natalem diem nullum sanctorum celebrasse 1.159 p
natiuitas duplex 2.507 p
natiuitas Christi qualis 1.870 f
natiuitas iusti læta 2.245 p
natiuitatis dies potius deflenda quam in ea lætandum 1.401 m f
natiuitatum doctrina Chaldæorũ damnatur 1.658 p m
natus ex deo quo non peccat 2.436
de natura errores 1.806.2.7 f & seq. p m 469 f.448 f.222 p
naturas diuersas inducẽtes, naturãq; desperabilem asserentes notantur 1. 653 p
naturæ rationalis uaria attributa 1. 305 f. 764 & seq. 863. 809 p. 772 f & seq. 2. 313 m.870 f.699 f.819 p. 851. m. 8 p.980 p
naturam humanam quid corruperit, cũ à deo recta creata sit 2.819 f
naturæ bonum per peccatũ interceptũ, & unde reparetur 1.618 p
inter Naturam rationalem & brutorũ quid interfit discriminis secundum Stoicos 1.849 m
natura dei qualis 1.288 m.863 m
præter naturam quatenus deus nihil uelit 2.865 m f
naturales motus unde, & an diabolus sit eorum causa 1.816
naturalis philosophia quid contineat, & quibus nixa 1.48 p.559 p m
naturalem scripturæ scientiam quã uocet 2.506 p
naucratitarum deus Serapis 2.869 m
nautarum prognostica 2.856 f
nautis unde stupiditas mentis 1.753 m
nazareth quatenus patria Christi 2.11 f
nazaræus dei 2.221 f
nazaræi iusti dicti 1.164 m
nazaræorum uotorum obseruationes 1.177 f & seq.
necessitas quo adinuenit artes 2.850 p
necessitati nos non esse subiectos, neq; cogi nos uel ad bona uel ad mala 1. 750 m.856 f
de negantibus Christum 2.157.220 p 528 m.652
nemini desperandum quantumuis peccatori 1.172 m
nemora quibus arboribus plantentur 1.692 p
nemora obumbrantia quæ 1.266 p m
nescire aut cognoscere quomodo dicat scriptura 1.380 p.2.177
nidi in arca qui appellẽtur 1.9.m.10 f
nigredinem unde contraxerint Aethiopes 1.579 m
nisan mensis 2.400 m
nisi manducaueritis carnem meam etc. quomodo intelligendum 1.155
noe quid interpretetur 1.11 f 2.335 f
noe typus Christi 1.10 f
noe medius inter Adam & Abraham 2.430 p
noe quomodo iustus & perfectus in generatione sua fuerit 1.222 f
noe, imitatione fieri 1. 711 f
noe, Daniel & Iob quomodo filios non liberabunt 1.710 p & seq.
noe quomodo & quæ tria tempora uiderit 1.713 m
de nominib. inscripturis 1.372 p.2.350 f.351 m 535 f.753 f. 536 p
nominum uis proprietate linguæ suæ seruata 2.873 m
nominis dei uirtutes & reuerentia 1. 378.2.755 m.754 p m
nomen dei quibus literis scribatur 1. 249 f.712 m
nomina dei corrupte atq; abusiuè usurpata ab impijs impostoribus 2.889 & seq.
nomen domini inuocare quomodo & quis possit 2.688 p & seq.
nomina in nouo testamento aliter atq; in ueteri pronunciari 2.328 p
nominum rerũ ratio uariæ diuersorum philosophorum sententiæ 2.753 m f
nomadarum rex quis 1.484 m
in nomos diuisa Aegyptus 2.867 m
ex nouo testamento multa ex apocryphis prolata 1.564 m
nouum testamentum qui habeãt. & qui non 1.224 m (18 m f
qualiter obseruandũ atq; implendũ 1. 1
nouorum festiuitas quæ, & quomodo à nobis obseruanda 1.290 f
nox quibus sit 2.493 f
nox cur mundus appellatus 1.309 f
nubes quid innuant 2.17.122
nubes prophetæ, apostoli, &c. 2.218 m
nubes dicti sancti 1.662 m
nubes ignis spiritum sanctum signific. 1.593 m
per nubem spiritum sanctum intelligi 1. 77 m
ex nubium collisione fulgura & tonitrua fieri 1.662 f
nubere prohibens hæresis 2.77
contra nuditatem remedium 2.673 m f
numenius Pythagoreus è Moyse et prophetis excerpta suis scriptis inserit 2.842 m
numenius de uisionibus in libro de immortalitate animæ quid scribat 2 877 p
numenius Pythagoricus de Serapide idolo 2.871 m (842 m
humenium ex Moyse multa citare 2. *in numero apud deũ omnia esse* 1.335 m
numero dei qui digni sint comprehendi 1.200 f
de numeris exempla scripturarũ 1.12 f
nuptiæ quando factæ in Cana Galilææ 2.359 f.362 m f
nuptiæ spirituales 2.119
nuptiæ donum 2.543 m
de nuptijs loci in scripturis 1.553 m.2. 117.126.262 m

O

Obediendum cui sit scire maxima prudentia 2.740 f
obedientia nostra uel iustitiæ uel peccati effici seruos 2.642 m f (1.590 f
obedientia ecclesiæ quæ, & cui similis
obedientia indiscreta 2.740 f
per obedientiam solam salutem nos cõsequi 1.827 m
oblationes quæ deo, & qualiter faciendæ 1.114 f
oblationes puerperæ 1.160 p m
oboth quid significet. 1.314 m
obscuritatis uinculum unum 2.348 p
obsequium quid uocet 2.677 p

Universidad de Deusto
Biblioteca

obsequium pro cultu 2.705 p
de obstricib. Hebræorũ 1.65 m f et se.
obtrectationis quantũ uitium 1.215 p
obuiabo eis sicut ursus exponitur 2.119
cur occidat deus 2.646 f
occurrere Christo in uirum perfectum quid 2.65 & seq.
occanum intrãsmeabilem esse 1.779
ochozach quid interpret. 1.48 p
oculorum usus & abusus 2.695 p
oculi fenestræ dicti 1.615 p
oculus carnis & mentis 2.260 p
oculus animæ 1.101 p. 690
oculi cordis 2.582 f. 699
oculi Christi qui 1.60 m
oculi spiritale officium, & eius similitudo apta 2.708 f
oculus tentationis in mundo 1.548 m
oculus ecclesiæ quis 1.335. 2.65
oculos obsesos qui habeant 2.902 m
oculos immundos quomodo habeamus 1.632 m
oculos apertos uel clausos habere quid 2.919 f & seq.
oculos columbæ habere 1.548 f
oculos quomodo deus aperiat 1.68 p
oculorum obscuritati mederi ex damula humor quidam 1.613 m
oculi cæcorum quomodo nunc aperiantur 2.788 p
oculi Iudæ quomodo gratifici à uino 1. 60 p m
oculo annuere quid 2.491 p
odium quale animæ insertum 2.711 m
odium laudabile piorum 2.711 f
odium qualiter extinguendũ 2.660 m
odio non haberi in hac uita impossibile 1.530 m
odio haberi iustè & iniustè 1.530 m f
odisse deus quomodo dicatur 1.288 m
odoratus deliciæ 1.499 p
per odoramẽta opera intellec. 1.576 f
œdipodis fabula qualis 2.760 p
offensio quid 2.684 m
offendicula in ecclesia quæ & quàm caute uitanda 1.505
quid offerendum à nobis deo 1.241 f
officia ecclesiastica ferè perperam distributa 1.203 m
officia spiritalia membrorum ecclesiæ pulchre distributa 2.708 p & seq.
ofni excessus interpret. 1.403 p
ogdoadis initium quale 2.598 p
per oleum quid intelligatur in scripturis 2.199 m
oleum lætitiæ, & spiritus sancti 1. 569 p
oleo lætitiæ quomodo unctus Christus 1.846 p (183 p
quo oleo unctus fuerit Christus 1.181 m
olcum bonorum operum 2.609 m
oleo lætitiæ ungi quid 1.787 f
de oleo lucernæ tabernaculi 1.184 f & seq.
in oliuis pacem designari 1.186 p
oliua quomodo quis efficiatur 2.700 p f. 701 m
de oliuæ in oleastrũ insertione similitudine Paulus præposterè usus 2. 701 m f
oliueti mons ecclesiæ mysterium 2.150
oliueti mõs misericordia dict. 2.205 m
ὁλοκαρπώματα quid 1.135 m 143 p
omnis quomodo dicitur homo 2.507 f
omnia quomodo per Christum facta 2. 317 p m (1.758 f
omnipotens quõ deus sit & Christus
omnipotens quatenus Christus dictus 2.721 p
ὁμοούσιος trinitas 2.1001
ὁμόσιος cum patris filius 1. 867 m f
ὁμοούσιον patris & filij ab Origene assertum 1.879 f
ὁμωνυμία introducere mos scripturæ 1.494 p
onan quid interpretetur 2.531 p
onus in quo signific. positum 2.728 f
onera grauia in ecclesia 2.134 & 135
onera grauia & leuia 2.135
ophitæ hæretici 2.152
ophiani unde dicti, & quàm Iesu nomini infesti 2.888 m
ophiani hæretici qui 2.802 f
ophiani phanatici Christum abnegant 2.920 p
opinio quid 2.986 f
opisthotonus quid significet 1.402 f
operum omnium discrimen 2.611 p
operum fructus unde 2.596 f
opus super præceptum quod 2.581 p
opera omnia nostra in fide non facta in ania esse 1.413
opera misericordiæ per oleum significata 2.199 m
opera fidelium qualia 2.199 f
opera carnis & tenebrarũ 2.718 p m
opera dextra uel sinistra quæ 2.526 p
opera bona nardus 1.547 m
op. bona affligere dæmones 1.373 p m
opera infidelium bona ad quid prosint 2.199 f
operis boni merces 2.694 p
operis boni merces nõ pertura 1.285 m
opus domini quod dicatur 1.379 f
opus dei soluere quid 2.726 m f
ex operibus dignosci cuius quisq; sit filius 2.436 m
opus dei quomodo perfecerit Christus 2.399 p m
operibus bonis deum sibi præparare 2. 234 f
opera sine fide nulla apud deum 2.567 f & seq.
operari ex deo nobis esse 2.442
operanti quomodo merces reddatur 2. 596 p
de operarijs in uineam missis 2.90
operariorum uineæ ordines distribuũtur secundum ætates mundi 2.91
or montanus interpret. 1.314 m
ora & uerba discernere magna prudẽtia 1.68 f
oratio qualis esse debeat 1.238 m
in oratione quid agendum 2.459 p
orationis uota offerre, immolare deo est 1.238 p
orationum hostiæ quomodo offerendæ 1.98 m
orationis uis & efficacia 1.247 p m
orationis agõ & difficultas 2.737 p m
orationis instantis uis 2.76
in oratione qui liberè suspiciant in cœlum, & qui non 2.459 f
orationibus pugnandum Christiano 1. 358 f
oratio sanctorũ incẽsum dicta 1.723 m
orationes sanctorum, suffitus deo grati 2.934 f
in oratione quomodo perseuerandum 2.211 f
ab oratione olim cõmuni electi magnis uitijs implicati 2.207 m
oratio pura 1.188 m p
orationis accuratæ seu exculta & simplicis discrimen, & utriusq; efficacia 2.880 p
uera Oratio, titulus libelli Celsi aduersus Christianos 2.746 p
quomodo orandum 2.668 m
orandum non esse cum malis 2.207 m
orare ad oriẽtem uersus, mos antiquus 1.210 p
orare deum unumquemq; Christianum propria lingua 2.941 p
orbis descriptio sub Augusto quid significat. 2.253 f
orbis terrarũ fines quos uocet 2.619 p
orci galerum adhibere 2.770 p
ordines cœlestes qui, & quomodo distribuuti 2.832 m
ordo in scripturis quantus 1.374 m f
ordines duodecim inter homines, in quo designentur 1.187 f
ordines duo in mundo qui 1.188 p
ordines cœlestes etiam legem haberent 2. 583 f
ordo in unoquoq; nostrum qualis, & unde
unde comperiatur 1.203 m
ordo ecclesiasticus in quo consistat 1. 577 p
ordinum operariorum uineæ distributio secundum ætates mundi 2.91
ordo constitutus à Christo quis 1.203 m
ordinatio & electio gubernatorum populi 1.286
oriens uir quis 2.493 f
ad orientem uersus deum olim adorabant 1.210 m. 419 m (594 p
oriens Christus, et eius filij 1.185. 394 p
orientis filij qui 1.394
oriens quomodo Christus 1.173 f (541
origenis magnificæ laudes 2.1002 p
origenis fides, doctrina & uita &c. 2. 854 m
origenis modestia non temere affirmantis de rebus dubijs, deq; profundiori sensu scripturæ 1.853 f & seq.
origenes quantæ autoritatis ac modestiæ fuerit 1.876 p
origenes quantæ fuerit apud ueteres existimationis 1.748 p m
origenis modestia, & qualis in docendo fuerit 1.399
origenes quomodo affectus erga nomẽ Christianum 2.259 f
origenes minister & dispensator uerbi dominici 1.126 p
origenis inimicus quibus eum modis insectetur 2.332 p
origenes post apostolos magister ecclesiarum 1.693 m
origenẽ quibus criminationibus et calũnijs impugnẽt maleuoli 1.866 f et se.
origenes ubi ardentior 2.2 p
origenis scripta in omnem scripturam triplicia 1.693 m
origenis multa opera desiderari 2.2 p
origenes in Gen. cõmẽt. 2.836 p. 838 m & in omnes quinq; libros Moysis 2. 840 f. 250 p
origenis commentaria in Psalmos 45. & 47. desiderantur 2.917 m
origenes in plures psalmos edidit scripta quæ non extant 1.874
origenes quid scripserit in Cantica canticorum 1.541 p
origenes in Hieremiam commentatus 1. 349 f
origenis in Lucam explanatio 2.241 p & seq.
origenes Ambrosii hortatu commentaria in Ioannem scripsit 2.331 f
origenis cõment. in ep. ad Ro. 2.874 m
origenes in epist. Pauli ad Titũ 1.858 p
origenes contra Marcionistas de recta fide in deum 2.955 & seq. (679 m
origenis liber de arbitrij libertate 2.
origenes qd egerit Alexãdriæ 2.290 m
origenis libros unde apparet ab alijs fuisse corruptos 1.879 f & seq.
origenes adhuc uiuens de scriptorũ suorum corruptione questus 1.881
origenis præcipuum studium 2.332 p
origenis in Ioannem expositio 2.230 f
origenis cũ Iudæis cap. 53 Esaiæ disputatio 2.765
origenes consuluit scripturæ interpretes 1.121 p
origenes à quibusdã columniatus, et falso hæreseos criminatus 2.271 f
origenis error de animabus post resurrectionem 2.257 p
origenes contra Celsum 1.745 p & se.
ὁρμὴ quid 2.4 f
orpheus quid de dijs tradiderit 2.751 f. 924 f
os unum omnium quomodo dicatur 2. 731 p
os nostrum quatenus meditetur sapientiam 1.517 p
os nostrum quõ dilatetur 1.405
os Christi quomodo gladius 2.306 p
os aperit deus, & quorum 1.68 m f
oscula uerbi dei, & quis dignus ea suscipere 1.565 f
osculum sanctum quod 2.739 f
osculandi mos olim post orationes in ecclesia 2.739 f
oseas quid interpretetur 2.311 f
osias rex quando peccauerit 1.633 p
osias quomodo & cur factus sit leprosus 1.633 m
osiridis fabulam quò trahant 2.871 m
ostium Christus quale, & qui per illud ingrediantur 2.609 p m
per ostium Christum ingrediẽdũ ad patrem 2.329 p
othon quid significet 1.78 p
otiositas onus est 2.93
otiosum nihil, neq; inutile apud deum 1.251 m
oues qui dicantur 2.192. 526
oues qui tropicè dicantur 2.371 p
oues dei qui 1.123 f
oues Christi nos esse 2.102. 582
oues Christi qualiter curãdæ 1.335 p m
oues domus Israel quæ 2.30
oues plures quomodo in una designetur 1.712 m
ouis paschatis figura Christi 2.366 f
ozias etiam Azarias dictus 2.536 p
ozias quomodo ex Ioram genitus dicatur à Matthæo 2.540 m

P

Pacifici qui 1.373 p
pædagogi similitudo apta 522 f
pædagogo quib. sit opus 2.593 f et se. p
pædagogi qui sermones dicendi 2.292 f & seq. p
παλαισὰς quid significet 1. 535
paleæ in ecclesia qui 2.271 f
pallas è cerebro Iouis prognata 2.836 f
palma uictoriæ signum 1.99 f
palmites fructuosi & infructuosi qui 1. 716 p
palmites Christiani 2.635 f
palmitum diffusio ac nexus 1.84 m
palmes quid signific. 1.59 f
pamphilus pro libris Origenis scripsit librum 1.748 m
panis uerbum dei 1. 103 f
panem cœlestem qui propriè manducent 1.496 f
panis nomine uerbũ designari 1.198 p
panis, gratiarum actionis symbolum 2. 947 f
panis filiorum 2.30. 31
panem frangere 1.43 p
panis Christi sermo 1.669 m
panis mysticus eucharistia 1.188 f
panes duodecim propositionis quid designent 1.186 m & seq.
panis afflictionis in festiuitatibus edere iubebantur 1.526 m
pane afflictionis uesci 1.498 f
panes propositionis quales apponendi 1.98 f
de Panibus propositionis 1.184 f & se.
panis benedictionis, panis cœne dictus 2.205 p m
panis uerus et cœlestis Christus 1.729 m
panis cœnæ figura & signum carnis ac corporis Christi 2.988 f (1.709 m
panis firmamentum à quibus auferatur
panibus saturari quatenus utiosum 1. 407 m
quinq; Panum multiplicatio 2.18
pane accepto gratiæ agẽdæ deo 2.939 f
pappæus Scytharum deus 2.872 p
parabolæ in scripturis 1.560 p
parabolæ in quo lateant 2.958 p
parabola in quibus debeat cõuenire cũ ijs quibuscum confertur 2.9 m
parabolæ in Exodo ac Numeris contentæ 2.841 f
inter parabolam & similitudinẽ quale discrimen 2.4 f. 11 m (f & seq.
in parabolis cur locutus sit deus 1.735
parabolæ Salomõis tria milia 1.564 m
parabola diuitis & Lazari quid nos doceat 2.971 m f
paracleſis consolatio interpretatur, siue deprecatio 1.790 m
paracletus quid interpret. 1.597 f
paracletus spiritus sanctus, & unde sic uocatus 1.789 m. 790 p
per Pa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

per Paracletum accedendum ad deum 2.329 p
paradisus quis locus 1.802 p
paradisus deliciarum 1.570 f
paradisus locus beatorum 1.303 m 304 m
paradisi differentiæ quæ 1.745 m
paradisi expulsio mulier 2.522 p
paradisi domini situs ac amœnitas 2. 837 f
paradisus paradisorum 2.502 f
paradoxa gentilium quæ 2.319 f
paralytici animo qui 2.56
parasceue quoto die erat 1.87 m
parasceue Christianorũ quæ 2.936 m
παρεμβολὴ quid signific. 1 515 p
ex parẽtibus pijs nihil prodest esse pro gnatos, nisi eos fuerimus imitati 1. 713 p
parentes relinquere quid 2.88
parentes quatenus odiendi & dimit= tendi 2.65
parentes quomodo diligendi 1.550 m
parentibus subijciendi filij Christi exẽ plo 2.265 m
parentum mortuorum qualem olim fa ciebant memoriam 1.491 f
parius iamborum scriptor 2.781 m
paricidiũ apud Scythas lege geritur 1. 795 p
paræmiarum scrutatorum ingenium 2.853 f
pars domini qui appellentur 1.34 f 346 f.371 m.2.697 m f.701 f
pars domini Israel 1.34 f.53 f.371 m. 697 m f
pars optima quæ eligenda 2.523 m
participes Christi 1.787 f & seq.
paruuli qui, & quomodo communi= cent carni & sanguini 1.28 m.638 f
paruuli cur baptizentur 2.257 p
paruulorum tutores ac custodes angeli 1.593 f
pascha quis dies proprie appelletur 1. 169 p
pascha quo die celebrabatur 2.91
paschæ celebratio, & qui ucrè celebrẽt 1.331
pascha uerum celebrare 1.676 m f
pascha uerè quis, quomodo & perpe= tuo celebret 2.936 m
pasch. quo tẽpore celebrabatur 2.231 p
paschæ lex quæ 1.37 m
paschæ festiuitas quo referẽda 1.290 m
paschæ solẽnitas iuncta azymis 1.169 p
pascha in regno dei implendũ 2.204 f
pascha Christianorum semper 1.37 p m
pascha Iudæorum & Christianorũ qua le 2.366 m
pascha Iudæorum quid 2.246 p
pascha Iudæorũ quo intelligatur 2.365
pascha transitoria interpret. 2.936 m
pascha domini & pascha Iudæorũ dif= ferre, & ad quos utrunq; pertineat 2.472 f
pascha Iudæorum cur dicatur 2.473 p
pascha primũ & secundũ 1.86 f et se.p
de Passeris & draconis augurio Home rici uersus 2.855 p m
passionis Christi autor diabolus 1.94 f
passionis Christi signum quid præfere= bat 2.227 f (593 m
passio Christi in quo olim adumbrata 1.
passionis Christi tempore quæ signa & prodigia contigerint 2.231 p & se.
passionum Christi finis 2.540 f
in Passionem Christi, quantus euangeli starum consensus 2.795 p
passio Iob quanto tempore duraverit 1.467
pastoris ueri officium 1.584
pastor bonus qs, et eius officiũ 2.254 p
pastor uocatus non electus 2.537 f
ad Pastores eccles. exhortatio 2.254 p
pastores ecclesiæ quales à domino po= stulandi 1.187 p m
pastores ecclesiæ quantã curã gerere de beant ouium domini 1.335 p m
pastores principes dicti 1.588 m
pastor quomodo Christus 2.321 p
pastor cur dicatur et sit Christus 1.582 f
pastor unus quomodo 2.470 p
pastoris liber quid tractet, et eius autho res 1.282.f.746.p.760.f.817.f. 836.m.2.174.220.f
inter Paucos & multos quæ, sit differen tia 1.283
paulus proconsul conuersus à S. Paulo 2.535 f
pauli nominis mutatio unde ibidem
paulus quibus erat apostolus 2.487 p
paulus qũo uocatus apostolus 2.537 m
pauli cognati 2.738 f
paulum binomium fuisse 2.536 p
paulus quomodo raptus in tertium cœ lum 2.762 f
paulus à quo electus & constitutus apo stolus 1.858 m
paulus unde apostolus Christi esse com= probetur 2.972
pauli cum Moyse collatio 1.203 p m
paulus quomodo lupus rapax dictus 1. 711 m f
paulus ecclesiarum fundator post Chri stum præcipuus 2.768 f
paulus qualiter illustrabat ministerium suum 2.699 p m
paulus quid uocet literam, quid itẽ spi= ritum 2.903 m
paulus obtulit sacrificium Iudaicũ 2.23
paulus in epistolis suis qualis & quãtus 2.534 f
paulus quomodo debitor Græcis et bar baris 2.544 f
paulus quos filios genuerit, & qualiter efficiamur Paulus 1.712 m
ex Paulo loci qui uidentur inter se pu gnare qũo conciliandi 2.362 p m
paulus in citandis scripturæ locis quid obseruet 2.794 f
paulus quatenus lux mundi 2.301 m
pauli scripta esse euangelium 2.291 f
pauli in docendo seueritas ac lenitas 1. 399 m f (2.271 f
de Paulo apostolo ficti quidam errores
pauli acta liber dictus 2.435 f
pauperes rebus qui 2.193 p
pauper sanctorum quis 2.736 p
pauperibus cur insidietur ac insectetur impius 1.503 f
pauper superbus quàm execrabile 1. 383 f & seq. (786 p
pauperes philosophi apud Græcos 2.
pater deus quomodo origo & fons 2. 313 p
pater & filius in diuinis quomodo u= num sint 2.933 p m (2.503 f
pater deus quomodo præcedit filium
pater à filio non recedit 2.62
pater deus quomõ sit in filio 2.350 m
pater deus quomodo glorificetur à fi= lio 2.495 m
uidet Patrem, qui me uidet, quomodo intellig. 1.613 m
pater noster quomodo deus 1.179 m
patrem deum quis rectè uocet 2.128
pater secundum carnem & secundum fidem 2.595 p m
in Patre & matre quomodo omnes pol luti 1.182 p
pater & mater quomodo honorandi 1.179 m f
de patre iusto non gloriandum si non ipsi iusti simus 1.713 p m
pater tenebrarum & ignorantiæ 2 633 f
patres nostri qui 1.220 m
patrum autoritas ualeat in approban dis uel reijciendis scripturæ libris 1. 564 m
ad Patres suos ire 1.718 m.2.434 f
paterfamilias, domus, fur, seruus pru= dens & fidelis qd innuãt 2.180.182
paternitatẽ quam uocet Paulus 1.204 f
patriarchas nondum beatitudine abso luta perfrui, & quãdo perfruituri etc. 1.152 p
in Patriarchis fuit spiritus sanctus 2. 152

patriarchæ filij dei 2.470 p
patripassiani qui, & eorum hæresis 1. 858 f & seq.
patientia cui comparata 1.98 p
patientia unde oriatur 1.277 f
patientia quæ uirtus, & eius effectus 2. 611 f
patientia unde nascatur 2.610 m et se.
patientia boni operis in quib. 2.557 p
patientia docetur 1.741 p
patientia dei erga peccantes 1.808 f
inter Patientiam & sustentationẽ quid desscriminis 2.551 m
patientia in omni re necessaria 2.521 p
patientiæ dei mensura 2.551 m
patientia Rebecca dicta 1.37 p & seq.
patientia Christianorum uincat impu= dentiam persequentium 1.393 m
patientes qualiter efficiamur 1.502 p
patientiam suam in quo notam faciat deus 2.681 f
patiens quis uerè, & quæ sit rationabi lis patientia 1.98 p m
patria & cognati prophetarum 2.12 f
patriæ Christianorũ ecclesiæ 2.953 m
pax quæ sit 2.608 m
pax quatenus cum omnibus habenda 2.713 f
pax ex bello 2.609 p
pax quæ detur à deo fidelibus 1.198 m
pax in oluis designatur 1.186 p
pax interior uera, à quo petẽda, & qui eius capaces sint 2.331 m
pax hominibus bonæ uoluntatis, expo nitur 2.254 f & seq.
pacis multitudo quatenus oriatur in diebus Christi 1.378.502 f.833 p
pacis benedictio quanta & cui compa rata 2.541 m
pacis spiritu Christum possidere 2. 659 f
pacis custos mansuetudo 1.503 p
pacem quam miserit in terrã dominus, & quando tulerit 2.255 f
pacem cum omnibus habere 2.452 f
pacem qui sectetur 2.726 m
pacem quomodo habemus ad deum 2. 608 m f & seq.
in Pace quis moriatur 2.258 f
peccatum quid 1.137 f
peccatum originis 1.159 m
peccato originis omnes inuoluti 1. 182 p
peccati origo unde 2.651 p
peccatum qualis rex 2.646 p
peccatum quid appellet 2.652 f
peccatum graue esse 1.637 m
peccatum cui confitendum 1.529 f
peccatum quodcunq; porta est una in= ferorum 2.40
peccatũ cum crescit, crescit et iudicium 1.653 m
peccatum dici debitum 2.717 p
peccatum cur per uirum nõ per mulie rem introctum dicatur 2.618 m f
peccatum ab iniquitate quid differat 2.597 p
peccatum omnino nescire cuius sit 2. 635 m
peccatũ quale sit mors animæ 2.423 p
peccatum occisor animæ 1.181 f
peccatum capitis quod uocet 1.164 m
peccatum insipientiam dici 1.520 f
peccatum qũo factus Christus 2.468 f
peccatum hominem deiecisse 1.180 m
peccatum nosse peccare est 1.669 m
peccatum mundi quomodo & quando aufert Christus 2.306 f
peccatum quomodo exterminauerit Christus 1.666 m f
peccatum quomodo Christus factus 1. 616 m
peccatum quando punitur in gente uel ciuitate 2.145
peccatum quibus modis admittatur 1. 623 p
peccatorũ multiplex retributio 2.68
sine Peccato neminem unquam uixisse 2.818 p
peccatorum conuersio festiuitas dei 1. 287 f
peccatum unum non bis à deo puniri 1.192 p
pro Peccato uno neminem bis puniri à deo 1.178 f
à peccatis facilis ac uoluntaria conuer sio quàm laudabilis 1.527
peccata à tota trinitate dimitti 1.625 m
peccata per leprã designari 1.160 m f
ob peccata nulli esse desperandum 1. 530 m
peccata grauia etiã à fidelibus commit ti 2.558 p
peccata nostra luctum generare deo et angelis 1.287 f & seq.
peccata dæmonijs tributa 2.451 m
peccata non à deo neq; per Christum fa cta 2.317 f
peccata ad mortem & secus 1.101 f
ob peccata diluuia ac incendia deum in mittere 2.829 m
peccata peculiaria ac familiaria regio= nibus quibusq; 1.731 m f
ob pecc. cur puniamur à deo 2.486 p
peccata aliena non publicanda, & quo modo corripienda 1.122 m f
peccata tantum præterita in baptismo remitti 1.393 m f
peccata abundasse ante legem 2.629 f
peccata cordis & spiritus 1.703 m
peccatorum facies quæ 1.520 f
peccatorum materiæ 1.2 m
peccatorum differentias esse 1.184 p
peccatorum discussio, & pœnæ cuiusq; tempus 1.220 m f
peccatorum quemq; sibi ignem quo pu niatur accendere 1.798 p
pro Peccati cuiusq; qualitate uel quan titate pœnarũ persolutio 1.190 f
peccatorum gradus & distinctiones 2. 615 p
peccatorum olim pœnæ melior condi= tio quàm nunc 1.179 p m
peccatum quomodo & quando in no= bis regnet 1.633 m
peccatorum quædam uita in nobis 2. 674 f
peccatorum initia unde in nobis 1. 816 m
peccatorum causas à se reijcere quid 1. 804 m
peccatorum ad mala instigator diabo= lus 1.504 p
peccatorũ remissio fit per martyrium 2.97
peccatorum remissio quatenus in ba= ptismo fiat 2.266 f
peccato uiuere & mori quid 2.631 p & seq.
peccato filij diaboli efficimur 1.666 m
peccato mortuus quomõ Christus 2.6
peccati seruitus 1.345 p m
peccati rex 1.623 f & seq.
peccati regnum ubi 2.640 f
peccati stipendia 2.646
peccati pater diabolus 1.94 f
peccati author & rex quis 1.369 p
peccati generale regnum quomodo in nobis 1.354 f
peccati princeps & pater diabolus 1. 243 p
peccati purgatio & absolutio mors 1. 191 f
peccati plures patres 1.95 p
à peccatis mundus quis 2.152
qui Peccat, ex diabolo est quomodo in= tellig. 2.436 p m
qui Peccat, non uidit filium quomodo intellig. 2.436 f
qui Peccat non credit in Christum 2. 595 p
peccare populum quomodo fecerit Christus 1.122 p
peccare in tenebris & in luce quid 2. 221 m
peccare aut abstinere à peccatis qui possint 1.503 f & seq.
peccare etiam sanctos 2.629 p
peccare etiam posse meliores 2. 370 m

Universidad de Deusto
Biblioteca

peccãtes quæ pœnæ maneant in futurũ 1.879 m
peccantes qualiter corripiendi secundum euangelij præceptum 1.122 m f
peccantes qualiter arguendi 1.721
erga Peccantes quàm seuerè olim ecclesiastica disciplina 2.814 f
peccantiũ personas assumere sæpe sanctos in scripturis 2.654 f
peccantibus uoluntariè post agnitã ueritatem, quomodo nulla remissio 2.220 m
peccantium consortia quatenus polluant 1.142 p
peccatores per hœdos significari 1.587 f
peccatores etiam diligendi 2.711 f
peccatores deus nõ iratus punit 1.651 p
peccatores deum exaudire 1.632 f
peccatores quoq; prophetare, & cuius instinctu 2.468 p
peccatores quomodo segregantur ex utero 2.538 p
peccatoribus maledictiones constitutæ 1.341 f & seq.
pecuniæ dominicæ plura nomina 1.127 m
pecunia domini, & quomodo eroganda 1.516 p
pecuniæ cupiditatis deus Mammon 1.382 m
pecuniã domini ad fœnus dare 1.510 p
pecunia extra monetam formata 1.127 m 510 p
pedis nomine quid significet. 1.102 f
pedum circuncisio 1.17 f
pedes Christi qui 1.60 m
pedes euangelizantium bona &c. exponitur 2.293 f
pedũ nomine quid intelligat 2.582 p m
pedes à Christo lauari quibus opus sit 2.475 p
pedes domini ungere 2.199 f
pedes euangelizantium qui, & quomodo specioſi 2.689 m f
pedes euangelizantium bona quomodo specioſi 2.479 m
pedes discipulorum lauare in ecclesia ad quem pertineat 2.482 p
pedes discipulorum cur lauerit Iesus 2.478 f & seq.
pedes nostros quomodo lauent ministri ecclesiæ 1.635 f
pedes discipulorum lauat Iesus 2.474 f & seq
πειθεδαι quale uerbũ 2.898 f
πέμπλον quid signif. 1.126 p
de Penia ex Poro concipienie fabula 2.837 f (597 m
pennæ columbæ deargentatæ quæ 1.
pennæ spiritus sancti, & pennæ columbæ deargentatæ quæ 2.274 p
pennas quid uocet scriptura 1.720 f
pentecostes diem qui uerè celebrent 2.936 m
pentecostes festiuitas quæ 1.299 p
pentecostes festum quinquagesimo die celebratur 2.19
περιλυροφορημένου quid 2.242 p
perdere quomõ deus dicatur 2.559 p
perditio utilis 1.272 m
perditio in scripturis qui appellentur 1.129 f
perditionis nostræ causas in nobis esse 1.805 m
perdicis natura & ingenium 1.659
peregrinum Christum quomodo recipimus 2.193 m
peregrini in mundo quomodo omnes 1.540 m
peregrinos quos intelligat 2.223 f
perfectus quis, & quatenus sit 2.563 p
perfecti què 2.445 p
in Perfectis Christum uiuere non ipsos 2.291 f
perfectorũ ordinata charitas 1.550 m
perfectorum pugna 1.346 f.347 f
perfectio 2.81
perfectionis summa in charitate consistens 1.573 f
perfectio cur in mundo non sit, & quãdo futura 1.292 p & seq.
perfectio nostra unde 1.812 m f
perfectio hominis sine deo nihil est 2.710 p
perfectio generalis & particularis 1.327 m
perfectio quando uentura & adimplenda 2.704 f
pericula non semper declinanda 2.94
peri archon interpretatur, & quid libri contineant 1.748 mf
periodus rerum quæ philosophis 2.864 f
peripatetici preces ad deum & sacrificia nihil prodesse dicunt 2.778 p
perire neminem uult deus 1.643 m f
perire unumquẽque suo uitio 2.559 p
persarum regni princeps quis 2.283 m 664 f.742
persæ matrum ac filiarũ concubitu infames 2.907 p
persæ quid de dijs manufactis sentiebãt 2.747 f
persarum in religione ritus 2.927 p m
persarum mystica sacra 2.750 p
persarum consuetudo post cibum 1.487 p
persecutio generalis 2.158
persecutio spiritalis 1.28 p
persecutio fidelium ab infidelibus 2.120
persecutio semper parata piè uiuentibus 1.647 m
persecutio continua aduersus iustum 1.518 m
persecutio quàm necessaria ac proficua ecclesiæ 1.691 m f
persecutionis causa in ecclesia quæ 2.158
persecutio quomodo uitanda Christiano 2.471 p
contra Persecutionem remedium 2.673 m f
persecutiones Christianis perutiles 2.803 m
persecutiones Christianos non minuere, sed augere 1.343 f
persecutiones cur Christiani fugere debeant 1.397 m f
persecutiones fugere docuit suos Christus 2.769 p m
persecutiones Christianis quàm profuerint 1.223 p
in Persequutionibus gaudendum 2.13
ex Persecutionibus quãta bona 1.250 f
ad Perseuerantiam in bonis exhortatio 1.735 m f
personarum immutationes sæpe in scripturis fieri 2.310 f
personarum in trinitate unitas defendi tur 2.955 & seq.
in Personis decorum seruare 2.919 p
persuadere qũo deus dicatur 2.898 f
pertransire quid 2.622 m
pestiferi sermones 2.157
pestilentiæ quæ sint 2.157
pestilentiæ quatenus opera dæmonum 2.939 p
petra spiritualis Christus, & petræ eius imitatores 2.236 p
petræ ubi diruptæ tempore passionis Christi 2.231 f
petræ scissæ in morte Christi quid significet. 2.236 p
petræ, apostoli et prophetæ 2.236 p m
petrus quomõ excusetur à negationis culpa 2.220
petrus ecclesiæ fundamentum 1.79 p
petrus quid reliquerit 2.86
petrus quibus erat apostolus 2.487 p
petrus fidei symbolum 2.502 m
petrus ad promittendũ feruentior 2.478 p (247 p
petrus Antiochiæ primus episcopus 2.
petrus quatenus lux mundi 2.310 m
petri trina negatio cõsideratur 2.206 p m & seq. 219 f & seq.
petri confessio 2.38

petri

petri doctrina libellus falso Petro ascriptus 1.750 f
petri prædicatio liber quid contineat 2.390 f
petri euangelium quod 2.12 p
petro cur uisio ostensa, et quid significet. 2.772 & seq.
nõ Petro soli datæ sunt claues regni cœlorum 2.39
petrum diu legem Moysis etiam Christianum obseruasse 2.772 p m
petulantiam perimere, hircum sacrificare est 1.309 p
phaethontis incẽdij cũ Sodomitico inepta collatio Celsi cõfutatur 2.829 f
phaethontis tempore exustio quæ 2.752 m
phædon quomodo ad philosophiã traductus 2.768 f
phædonis ex morib. corruptis. ad philosophiam conuersio admiranda 2.819 m
phagolœdoros quos appellent græci 1.855 p
phalaridis tyrannis 2.847 p
phalaridis taurus 2.847 p
pharan os uisibile interpret. 1.218 p 313 p
pharancades fructificatio sancta interpret. 1.314 m
pharao quomodo dicatur à deo indurat us 1.805 f.806 m & 2.680 p m
pharao quomodo aquila 1.737 m
pharao draco dictus 2.354 p
pharao an fuerit natura malus, & unde ceciderit 1.83 m
pharao diabolus 1.504 m
pharao exterminator interp. 1.25 m
pharaonis nefandum facinus in occidẽdo pueros 2.510 f
pharaonis duritia quanta 2.240 f
pharao qualiter diem suum natalem celebrarit 1.159 p
per currus pharaonis quid intellig. 1.588 f
phares quid interpret. 2.134.142
pharisæi cur & unde dicti 2.410 f
pharisæi uocabulũ quid interp. 2.142
pharisæi diuisi ac seditiosi dicti 2.342 f
pharisæi qui dicantur 2.134.142
pharisæi de resurrectione quid sentiant 2.33
pharisæi quare præcisi appellati 2.146
pharisæi spirituales qui 2.147
phenenna quid interpretetur 1.39 m
phicol quid interpretetur 1.48 p
philargyriæ morbus 1.858 f
philautiæ uitium 2.729 p
philistini quid interpretetur 1.82 f
philistini rixosi ac litigiosi qui dicantur 1.42 m
philonis scripta taxat Cels. 2.842 p m
philonis de Iudæis cõmentaria 2.751 p
philosophia quid effecerit apud gentiles 1.236 m
philosophia humana qualis 1.47 f
philosophia tripliciter diuisa 1.48 p
philosophia in multas olim sectas discissa 2.802 m
philosophia præparat ad theologiam 1.48 f
philosophia mundana 1.25 f
philosophus quis iudicandus 2.802 f
philosophus Christianus quid doceat 2.577 m
philosophi quos & qualiter finxerint deos 1.688 m
philosophi qd de dijs tradãt 2.751 m f
philosophorum dogmata qualia, et quibus comparentur 1.74 f.76 f
philosophorum doctrina, seu placita qualia 2.748 p
philosophorum doctrina qualis, & in quo uersetur 2.746 m
philosophorum de deo opiniones diuersæ 1.47 f & seq.
philosophorum quanta in religione stupiditas ac superstitio 2.880 f
philosophorum sermões quales 1.335 f
philosophorum libri quid contineant 2.573 m f
philosophos quosdam rectè sentire 1.156 m
philosophi ad Christum conuersi qualiter se gesserint 2.923 p
philosophi apud Græcos paupertatem professi 2.786 p
philosophorum quorundam ineptæ opiniones 2.864 f
philosophi ne seruos quidem arcẽt à studio sapientiæ 2.815 f
phlegon chronographus de terræ motibus qui Tiberij tempore contigerunt scripsit 2.782 m
phlegon in Chronicis suis de defectu solis 2.231 m
phlegontis chronicæ 2.160
phlegontis chronologici de Christo testimonia 2.778 f
phua quid interpretetur 1.66 p
phylacterijs utentes quàm grauiter puniendi 1.485 f
physicam scripturæ intelligentiam quã uocet 2.506 p
physica in quo nobiscum conueniat, & in quo non 1.48 p
physica, id est, naturalis disciplina quæ 1.559 p
physica per quid intelligatur 1.25 f
physiologus de catulo leonis 1.58 m
pictor apud Iudæos olim null. 2.833 m
pictores qui nobiliores 2.934 f
pietatis perfectio in dilectione 2.130
pietatis arbor 1.197 p
pietas perfecta 2.485 m
pietatis ornamenta deo beneplacita 1.302 p
pietas uera quomodo à falsa & fucata opprobretur 1.628.639 f
pigmentorum quorundam odoratũ animalia interimere 1.571 m
pignus carnis nostræ Christus quò uexerit 1.179.169 p
pilati reuerentiæ signa in examinando ac iudicando Christo 2.224 f
pilos caprarum offerre quid 1.112 f
pindari dictum, lex omnium rex 2.869 f.871 f
pindari de Aristeo fabula 2.806
pisces repentes 1.4 m
pisces mundi uel immundi 1.157 p m
pios qui persequantur 1.503 p
pios habere tutores angelos 2.940
pios cur sinat hic affligi deus 1.192 m
placere deo & proximo quomodo 2.729 p m
planetæ & eorum cursus 1.770 f
planetarum orbes singulos à quibusdã mundos nominari 1.779 f
plangentes aut benè aut malè 2.170
de plagis Aegypti 1.72 & seq.
planta Christianorum 2.635 p
plantis etiam atq; incrementis angelos præesse 1.251 m
plantatio adulterina pharisæi 2.26
plantatio dei qualis, et quo loco 1.84 p
plantationis forma ac similitudo perapta 2.635 p m & seq.
plato qd de deo senserit 1.47 f 2.882 m
plato gallum uotiuum Aesculapio persoluit 2.880 p
plato unde genitus fabula Aristandri 2.882 p
platonis scripta cũ doctrina ecclesiastica conferuntur 2.881 & seq.
platonis uerbosa facundia 2.750 m
platonis de animarum immortalitate opinio, & earum transcorporatione 2.750 m. 916 & seq.
platonis de primo bono sententia & religio qualis 2.880 m f
platonis mater, & quomodo natus fabula 2.758 f
platonis circuli 1.830
platonis interpretum quanta discrepãtia 2.749 f
platonẽ merito poetas è sua republica eiecisse 2.835 f
platonem à doctis tantum teri 2.880 p

Universidad de Deusto
Biblioteca

plebs quã præscijt deus qualis 2.693 f
plebis corruptum iudicium in electione principum 1.286
plebis in ecclesia segnities obiurgatur 1.35 f & seq.
de plenitudine Christi quomodo nos accipimus 2.508 f
plutarchus de uisiõibus in libris de anima quid scribat 2.877 p
pluuia uerbum dei 1.508 f
pluuia opportuna & importuna quid 1.196 p m
pluuiæ nomine uerbum legis intelligi 1.195 f
poculum cœnæ signum, & figura sanguinis Christi 2.988 f
poderis quale indumentum, & quid designet 1.99 p
pœna aliena quomodo utilis ad emendationem, ac salutem aliorũ 1.674
de pœnarum dei speciebus 1.714
pœnæ nobis non à deo sed nos nobisipsis eas comparare 1.707 m
pœnæ et promissiones ubi à Paulo propositæ 2.570 f
pœnam simul cũ uitijs augeri 1.653 m
de pœnis peccatorum nulla dubitatio 1.875.879 m
in pœnis qualis profectus 1.70 f
pœnæ cuiusq; peccati tempus 1.220 m f
pœnarum tẽpus diabolo statutũ 1.95 p
in pœnis delictorum olim melior conditio quàm nunc 1.179 p m
pœnitentia quæ 1.520 m
pœnitentia ignis 1.76 p
pœnitentiæ tempus hic 1.227 p
pœnitentiæ angelus 2.297 m. 523. 739
pœnitentiæ fructus qui 2.268 m
pœnitentia apud iustum iudicem deum quantum ualeat 1.179 m
per Pœnitentiam purgari peccata, non aliter 1.179 p
ad pœnitentiam ad extremum usq; hortatur deus 1.644 p
pœnitentiæ quãta uis apud deũ 1.220 p
pœnitentiæ efficacia 1.172 m
pœnitentia animæ medicina 1.221 m
pœnitentiæ patrocinium 2.522 m
pœnitentia Iudæ & latronis 2.489 p
pœnitentia sequatur peccata 1.732 m f
ad pœnitentiam renouari quibus impossibile 2.220 m f
pœnitentiæ confessione deo satisfaciendum 1.384 p
ad pœnitentiam animas Christiani uocant, non ad mala patranda 2.817 p
pœnitentiæ locum etiam damnatis dat deus 1.643 m
p pœnitentiã peccata remitti 1.120 p m
pœnitẽtiæ semper locus 1.93 m f et se. p
pœnitentiæ remediũ in ecclesia 1.513 m
ad pœnitentiam facilis conuersio quàm laudabilis 1.527 m
pœnitentibus quanta patienda 1.527 p
erga Pœnitentes quàm iniquè se gerant amici illorum 1.527 m
poetæ de dijs quid tradant 2.751 m f
poetæ turpiloqui idololatriæ fabricatores 1.651 f
poetas tanquam pestem iuuentutis Plato à sua repub. arcet 2.835 f
poetæ ab ecclesia abigendi 1.335 f
poetæ quàm inaniter de diuinitate senserint 366 m (cit 2.842 p
poemata qualia Plato à sua repub. ejecticen non posse constare absq; insania Græci tradunt 1.821 m
poeticam qui spiritus inspirent 1.821 m
polemon Xenocratis successor qualis fuerit 2.768 f
polemon physiognomicus 2.757 m
polemonis ad philosophiam è corruptiss. conuersio 2.819 m
pollutus quomodo nõ subiectus sit Christo 1.499 f
pollutio in quo consistat 2.726 f
polygamia mystica 1.39 m
ponere & proponere quid 2.589 p
pontifex omnis sanctus 1.147 f
pontifex magnus quatenus Christus 2 308 p m
pontifex legalium figura Christi 1.121 f
pontifex qualis olim eligebatur, & eius oblatio 1.119 p & seq.
pontificẽ quis deceat ornatus 1.146 f
de pontificis consecratione & indumẽtis 1.144 m & seq
populus arbor quid designet 1.99 f
populi nomen quò referatur 2.469 m
populus Christi qui 2.133 (tur 2.289 p
populus dei olim quomodo diuideba-
populus ad quem adiungendus Moyses dicitur, quis 2.96 m f
duorum Populorum figura in quo, & quorum 1.323 p m (ijci 1.708 f
è populo dei qui digni eradicari & ab populo dari principes ac iudices secundum cor & merita eius 1.387 p
populi quomõ sagittæ diaboli 1.505 m
populi Aegyptij cũ populo Israelitico collatio 1.55 m f
de porta clausa Ezech. 1.746 f & seq.
portæ iustitiæ 2.40
portæ inferorum quæ 1.440 m f
& quibus non præualeant 2.236 p
portio pontificis, leuitarum & hominum in regno dei 1.234 f & seq.
portio domini quomodo Israel 1.91 p m
porus deus affluentiæ 2.837 f
possessio dei non malorum, sed bonorum 2.937 p
possessiones ecclesiæ notantur 1.55 p m
possibilitas quid discrepet ab efficacia 2.687 p 2.687 p
potentiarum diuersarum discretio 2. 468 p
diuinæ Potentiæ uirtus unde magis eluceat 1.834 p
potentia Christus, & quo in significatu etiam hæc uox accipiatur 2.311 p
potentiam dei ignominia afficere 2. 452 f
potentiam suam in quo notam faciat deus 2.681 f
potentes potentiora tormenta patientur 1.734 p
potentiores inter homines ferè non meliores esse 2.856 p
potestas quæ dicatur 2.323 p
potestas ad superbiam procliuis 1.731 f
potestas nulla nisi à deo quomodo 2. 715 p m
potestas ecclesiastica 2.99
potestates quæ dicãtur 2.305 p. 380 p
potestates duæ in genere 2.109 & 110
potestates quas intelligat 2.674 f
de potestatibus contrarijs 1.815 & seq.
potestates contrariæ quæ 1.815 & seq.
potestates infinitæ in specie 2.110
potestates aduersariæ dæmones 1.320 f
potestatibus unde facultas exercẽdi potestatem 1.773 m f
potestatibus quomodo Christiani subijciuntur 2.950 p
potus Christi 2.98
potus cœnæ Christi quid 2.204 p
potum quis det Christo sitienti 2.193 p
præcantationes magicæ quales, & earum efficacia 1.363 f
præceptum quid 1.195 m
præcepta tentant. 1.86 p
præcepta seruantibus quantæ benedictiones promittantur 1.200 p m
præcepta cur à domino & ab apostolis data 1.812 f
præcepta dei plurima etiam ad literam accipienda 1.871 m
præcepta diuina non esse impossibilia 1.550 f
supra Præcepta facere 2.736 m
præcepta Christi ex lege & prophetis desumpta 2.973 m f
præcognitionum ratio 2.780 m f
præcursor Christus 1.619 m
prædestinatio dei 2.66
prædestinatur quando quis 2.539 m
prædicatio quid 2.691 m
prædicationis uerbi dei efficacia 2. 819 f
prædicatio uerbi dei unde autoritatem accipiat, & qui fiat ut ab hominibus suscipiatur 1.865 f
prædicatio argento comparata 1.98 p 110 m (1.832 m
prædicationi euangelij unde tanta uis
prædicatio de Christo per uerbum intellig. 2.690 f & seq
prædicatio Petri liber quid contineat 2.390 f
prædictiones Christi ueras esse cõprobatum 2.778 m f
prædictionum euentus in quo consistãt 2.780 m f
præfecti ecclesiarum quales eligendi 2. 953 m
præfecturæ Christianorum, & quos ad eas uocent 2.953 m
prælia unde oriantur 2.156
prælia in nobis quæ, & quis nos ab eis cessare faciat 1.321 p m
præmium nullum sine certamine Christianis 1.248 f. 250 f
præmia quoq; rectè factorum gentilibus reddi 2.553 m
de præmijs tam iustorum quàm iniustorum qualiter persuasi Christiani 2. 944 m
præputium quo in sig. ponat 2.592 p
præputij ac circumcisionis distinctio à Paulo facta diligenter perpendenda 2.590 m
præputij nomine gentes intell. 2.563 f
præputio carnis circuncisus & incircũcisus quis 2.568 m
præscientiam homines unde discant 2. 853 f & seq.
præscientia non causa prædestinationis 2.538 m
præscientia futurorum indifferens 1. 259 f & seq.
præscientia futurorum quomodo sit indifferens 2.856 f
præscientiam etiam à malis spiritibus proficisci 1.260 p m
præscientia dei circa quos uersetur 2. 669 m f
in præscientia dei salutis causam non esse positam 2.671 p
præscientia dei in eligendis hominibus qualis 2.538 p
præscientia operationum multa genera 1.260 m
præscire dei 2.692 f
præsciri eos qui nondum sunt 2.539 m
præscita de nobis nos poße effugere si uelimus 2.780 m
non præsumẽdum in approbatione scripturarũ contra patrum autoritatẽ 1.564 m
præuaricatio ubi 2.600 f
præuaricatores qui 2.622 m
similitudo præuaricationis Adæ quæ et in quibus sit 2.622 f. 623 p. 626 p
preces uis populi dei 1.247 p m
preces ad deum fusas nihil prodesse dicunt Peripatetici 2.778 p
precibus suis nos iuuare sanctos defunctos 1.604 p m (953 p
precibus Christianos militare 2.952 f
preces Christianorum ad deum quæ, et quod eas ubiq; fundant 2.921 f
precari deum unum quẽq; propria lingua 2.941 p
presbyteri unde dicebantur apud ueteres 1.357 p
presbyterorum plebis institutio et officium 1.105 m f
presbyteri septuaginta eligũtur à Moyse 1.212
presbyterum quid dignum ac beatum efficiat 1.667 p m (262 m
presbyterum non posse esse digamũ 2.
presbyteri eruditores nostri 1. 323 p
presbyteri quomodo tigna in ecclesia 1. 598 f
presbyteri simulati 2.144
presbyteri ecclesiam scandalizãtes quo excindendi & proijciendi 1.335 m
presbyteri qui uocari uelint 2.134. 136
presbyt. dignitas quãta in eccl. 1.855 m
pressuram pati quorum sit 2.557 m
inter Primitias & primogenitura discrimen 2.290 m
primitiæ primitiarũ Christus 1.235 p
primitiæ dei qui 2.289 m f
primitiæ qui uocentur in eccl. 2.738 m
primitiæ spirituales unde offerendæ deo 1.237 m
primitias spiritus q habeãt 2.666 p m
primitias sanctas quas uocet 2.700 f
primitias uel gentium uel ecclesiarum quomodo offerunt angeli deo 1. 234 f. 235 m
primitias persoluere qui spernunt quales 1.232 p m
primitiæ etiam Christianis persoluendæ 1.230 f. 232 p
primitiuorũ ecclesia quæ 2.541 p. 673
primogenitus omnis creaturæ & ex mortuis quo Christus 2.308 m f. 318
primogeniti qui habeantur apud deum 1.205 f
primogenitus quomõ Israel 2.470 p
primogeniti in ecclesia 1.233 f
primogenita Aegypti occisa quos designent 1.75 f
primogenitura et primitiæ in quo differant 2.290 m
princeps quis et unde dicatur 2.956 p
principes qui, & quomodo debeant eligi in ecclesia 1.286
princeps huius mũdi qs 1.34. 122. 124 f. 444 f. 614. 765. 1.821
princeps mundi quatenus diabolus 1. 243 p (444 f
princeps cuius mundi sit diabolus 2.
principes nostri angeli quo in iudicio rationẽ de nobis reddituri 1.281 m
princip. prouinciarũ angeli 1.742 m f
principes gentium angeli autores linguarum 1.234 m f
principes populi quales esse debeant 1. 105 m
principes de Iuda defecisse certiß. aduẽtum Christi designant 1.832 m f
principes populi Israel angeli 1.390 f
principes terræ in quo conuenerũt aduersus dominum 2.227 m f
principes ecclesiarum qui & quomodo fiant 1.234 f
principes ecclesiarum quos debeant eligere successores 1.286
principes sacerdotũ mali in eccl. 2.110
principes pastores dicti 1.588 m
princeps militiæ uirtutis dei 1.331 f
principes potestatis dei qui 2.156
principes spiritales singulis gentibus, præfecti 1.820 f
principis sacerdotum capitis insigne 2.229 m
principem sæpe pro meritis populi dari 1.387 p
principalis spiritus quis 1.661 m
principatus qui dicantur 2.304. 323 p. 764
principatus multi 2.110
principatus qui intelligantur 2.674 f
principatus ecclesiæ non hæreditarius, sed dei electione commendandus 1. 286
principatus ecclesiasticus in quo consistat 2.98
principatus ecclesiæ quomodo suscipiẽdus 1.634 m
principium quid sit 2.454 m
principium omnium quod 1.1 p
principij uox multa significat in scripturis 2.296 m
principij nomen quomodo sumatur 2. 314 p
principium in diuinis quid uocet 2. 502 f & seq p
probatio Christianorum quousq; pertendatur 1.393 m
problemata Exodi ac Num. 2.841 f
procuratores animarũ nostrarum qui 1.523
prodigia quæ uocentur 2.734 p (p m
prodigia in morte Christi facta 2.231
profectus quis 1.311 p m

Universidad de Deusto
Biblioteca

profectiones filiorum Israel ab Aegypto 1.77 p & seq.
professio quæq; optima in plures semper sectas discissa 2.802 f
prohibita ardentius desiderari 2.651 p
non per prolationẽ generatum à patre deo filiũ cõtra Valentinianos 1.868
prolẽ subtrahi à peccatorib. 1.709 p m
promissiones & pœnæ ubi à Paulo propositæ 2.570 f
promissio quomodo per gratiam firma sit 2.602 m f
promissiones dei in quibus constent 2.678 p m
promissionum dei princeps Christus 2.764 m
promissiões dei quò referãtur 2.914 p
promissiones euangelij 2.539 p
promissiones Abrahæ factæ excutiuntur 1.33 p & seq.
malè promissis æquo animo desistendũ 2.480 p m
nihil promittas supra uires 2.206 p
promurale quid 1.618 f
pronunciata quæ 2.316 m
propheta quis & contrà 2.465 p m
prophetæ ministri ecclesiæ 1.591 m
prophetarum mater sapientia 1.680 m
prophetæ filij dei 2.470 p
prophetas percedros intellig. 1.84 m
prophetarũ nomin. 1.20.218.236.703
prophetæ montes dicti 1.685 m
prophetas interdum pseudoprophetas dici 2.728 p
prophetas esse diuinitus inspiratos unde monstretur 1.832 m
prophetarum alij læta, alij tristia denũciant 1.399 m f
in prophetis fuit spiritus sanctus 2.152 270
in prophetis quomodo fuerit Christus 2.149 (p m
prophetæ cum augure collatio 2.465
prophetarum patria, & quomodo in ea excepti 2.410 m
propheta non acceptus in patria sua 2.280 p m
prophetas suos mittit deus inuitãtes ad pœnitentiã antequã puniat 1.644
prophetæ quomodo missi 2.326 p & f
prophetæ quomodo participes Christi 1.787 f & seq.
prophetæ quomodo & in quo iuuent nos 1.323 m
de prophetis Iudæorum quid sentiant Christiani 2.908
prophetas quomodo mortuos putabãt Iudæi 2.455 f (locum 2.482 p
prophetæ in ecclesia secundum sortiti proph. qualis fuerit Christus 1.647 p
prophetarũ corpora qui colant 2.146
prophetæ quatenus sapientes 2.333 p
prophetarum nouissimus Ioannes 2.268 m f
in prophetæ potestate quomodo positũ sit uel loqui uel tacere 1.717 p m
prophetare quorum sit 1.514 m
prophetandi causam casum aliquem aliquando præbere 2.469 f
prophetaus an à spiritu sancto prophetet 2.466 m f
prophetãtes nũcij missi à Saul 2.467 f
prophetia quid apud Paulum 2.710 m
prophetiæ & diuinationis discrimen 1.248 p
prophetiæ plures species 2.710 m f
prophetia perfecta & ex parte 2.595 f
prophetiæ caput Christus 2.16
prophetia ubi resideat 1.388
prophetiæ confirmatio 2.594 p
prophetiæ præcipua excellẽtia 2.329 p
prophetiæ maximè inter se concordes 2.68
prophetiæ ueritas ex euentibus iudicatur 2.780 m
prophetiæ gratiam nõ sexus diuersitas sed puritas mentis meretur 1.388 p
prophetia quando reuelatur 2.333 f
prophetiæ dona quibus à deo præstentur 1.821 m
prophetiæ quæ de singulis gẽtibus proferuntur ad animas quomodo referri debeant 1.841 m f
prophetiæ de Christo 2.38
& quomodo completæ 1.866
prophetiæ de aduentu Christi certiss. comprobatæ 1.832 m f
prophetiæ Hieremiæ tempus & quando finierit notatum 1.643 f
prophetia quæ detur sanctis 2.537 p
prophetias intra aulam Israeliticam cõtineri 1.252 p
prophetias qui intelligant & qui non 2.469 m f
prophetiæ Balaã tractantur 1.253 et se.
prophetiæ Balaam à quibus seruentur 1.248 f & seq.
propinqui non eligãtur successores ad gubernandum populum 1.286
propitiatorium quid, & quò referatur in scripturis 2.587 f & seq.
propitiatorium uerè quis 1.169 m f
propitiatorium legale umbra Christi 2.307 p.308 p.309 p
propitiatorium qui uocentur in ecclesia 1.211 f
propitiatio & propitiator pro peccatis Christus 2.307 p.308 p.309 p
propitiatio per Iesum facta quæ sit 2.589 p m
propitiationis dies 1.391 m
propitiationis festiuitas qualiter celebranda 1.576 m
proponere & ponere quid 2.589 p
quẽ Proposuit deus propitiatoriũ &c. quomodo intellig. 2.589 p
proposito hominis uel bono uel malo qualiter utatur deus 1.251 m
proposito hominis quomodo utatur deus, ac promoueat 2.679 f
propositum hominis per arborem design. 2.644 f
propositum malum in nobis cur nõ cõtinuo deus resecet 2.703 f
proprietatẽ filij dei aliam esse à patre quidam affirmantes 2.312 m f
proselytos quos scriptura nominet 2.566 p
proselyti gentes 2.88
proselyti in ecclesia quì 1.343 p
proselyti Iudæorum unde 2.254 f
proselytum facere 2.139
prosopopœia Celsi contra Christum incepta atq; impia 2.755 m
προστάσεις quæ 2.316 m
προωπογέννημα quid 2.290
prouerbium quid, & eius usus 1.559 f
prouerbia scrutãtium ingeniũ 2.853 f
in prouerb. qd doceat Salomõ 1.559 m
proximus quis 1.557.2.280 f.281 p
prox. quis et quõ diligẽdus 1.550.602
erga Proximum qualiter affecti esse debeamus 2.713 p
proximi pœnitentium quàm iniquè serga eos gerant 1.527 m (1.335 p
de proximo qualis cuiq; cura gerenda
prudentia quæ, & circa quæ uersetur 1.559 f
prudentia carnis & spiritus 2.657 m
prudentia quatenus uirtus aut uitium 2.707 f
prudentiã unam esse ex uirtutib. 2.182
prudentiam per serpentem designari 1.74 f
prudentiam posse industria hominis cõparari 1.848 f
prudentia quænam optima 2.814 p
prudentia etiam qualiscunq; quomodo non spernenda 1.106 p
prudentiores qui, & quomodo dicãtur 2.707 f & seq.p (f & seq.
psalmus 36. qualis, et quã utilis 1.494
psalmorum titulos non semper illorum historiam sequi 2.574 p m
psalmi quibus titulus est Filijs Chore semper læti 1.399 m
psalmus graduum 2.459 f
psalmos 45. & 47 explanauit Origenes 2.917 m
pseudoprophetæ qui 2.167

pseudoprophetarum in seducendo consuetudo 2.740 p m
psomphthonphanec Ioseph dictus, & quid significet 1.297 f
ψυχὴ anima, & unde dicatur 1.791 f. 792 m
pudicitia unde oriatur 1.277 f (14
pudicitia nulla nisi quæ à deo datur 2.
pueri qui 2.78.79.345
puero unicuique angeli præpositi 1.390 m
puerorum eruditionis similitudo apta 1.522 f
pueri percutientis matrem similitudo ad legem accommodata 2.620 f
puerũ in nomine Christi recipere 2.62
pueros etiã diuinasse proditũ 1.822 p m
pueros habere tutores angelos 2.940 p m
pugna aduersus peccatum 1.339 m
pugna Christianorum duplex 1.346 m 347 f
pugnæ baptismum subsequentes 1.328
quo pugnent fideles, & quibus armis 1.298 m
per pullum asinæ credentes ex gentibus intellig. 1.59.m.249 m
puniri etiam morte hic longè præstat quàm pœnam incurrere in futurũ 1.191 f & seq.
non puniri à deo, magnam iram eius demonstrari, & cur puniamur 1.651 p
punit deus neminem bis pro uno peccato 1.178 f
qui punitus hic non fuerit in futurum punietur 1.192 p
cum puniendi à deo tradimur, patienter ferendum 1.741 p
purus perfectè nemo nisi unus 2.581 f
pura usu præpostero impura redduntur 2.26
purgatio quæ per pœnã ignis fiet quæ, & quandiu duratura 2.702 f et se.
purgationes parientium cur olim fiebant 2.256 p m & seq.
purgatione quæ indigeant, et quid secũ inferat purgatio 1.668 p
purgatio uera quãdo cõtingat 2.257 p
purgatorias pœnas animæ intelligi nomine gehennæ 2.887 f
purificatiõis triplex ratio 1.164 f et se.
purificationis peccatorũ ratio 1.293
purificationem constare sanguinè 1.325 m
purificationes ueteris legis 1.299 f
purificationibus pœnalibus qui reseruentur 2.702 f
purpuram aquam referre 1.111 f
pusillus quis 1.102 f
pusilli non contemnendi qui 2.65.66
pusillanimitas animæ languor 1.312 m
puteus quomodo scriptura sit 1.241 m
ad puteum uisionis habitare 1.40 m
de puteo, & quibus adaptetur rebus 1. 238 & seq.
puteorum nomine scripturas intelligi 138 p
apud Puteos sortiti uxores patriarchæ quid 1.239 f
quòd ad puteos patriarchæ cõiugia sortiuntur quid significet. 1.38 p
putei apud Ascalonẽ mirabiles 2.839 f
de puteis Isaac, et rixa pro ipsis, et quid significet. 1.43 f & seq.
pythagoram suam philosophiam à Iudæis hausisse atq; in Græciam traduxisse 2.751 p
pythagoram sublatum doluerũt aduersarij eius 2.747 m
pythagoræ femur eburneum, quòd fuerit prius Ephorbus, & alia prodigiosa 2.882 p
pythagoræ discipuli qualiter instituebantur 2.748 p
pythagoricæ disciplinæ desertores quales habebantur 2.814 f
pythagorici ubi olim scholas habuerint 2.747 p m
pythagorei à fabis animantibusq; omnibus abstinent 2.872 m
pythagorei qua nota taxabant à philosophia defectores 2.777 f
pythagoricum dogma 2.621 p
pythagorizantes hæretici 2.651 f
pythius apud Græcos deus qualis 2. 771 m
pythij oracula & iussa qualia 2.805 f
de pythia Apollinis uate 2.907 f et seq.
python dæmon quis 1.822 m
pythonum ministri dracones ac serpentes 1.262 p
pythonis spiritus testimonium quale 2. 467 p

Q

Quadragesimæ dies ieiunij 1.176 m.802
quadragenarij numeri mysterium 2. 379 p
quadrans peccati pœna 2.626 m
quadrãtum quid, et eius significatio. 1.111 m
quærere uerbũ quo sumatur 2.422 p
quæstionum Hebraicarũ Hieronymi libri 2.241 p
qualitates quatuor esse ex quibus materiæ iunctis fiunt corpora 1.577 5 m
sine querela ambulare in iustificationibus domini quid 2.243 f et seq.p
quinq; numeri sacramentum 1.210 f & seq.p
& pro quo sumatur 1.126 m
quinquagenarius numerus remissioni sacratus 1.12 m f
quinquagenarij numeri mysterium 2.19
quinquagesimus numerus remissionis 1.211 p
quinquagenarius numerus quos significat. 1.199 m
quintũ corpus philosophorũ 1.830 m
quintas Aegyptios soluere regi 1.55 m f
quomodo interrogatiuè in scripturis non inficiatiuè sumi 2.991 f

R

Raab latitudo interpret. 1.324 f
rabi uocari quid 2.134. & 136
rachel ubi sepulta 2.512 m
rachel quos filios dicatur plorare 2. 512 p m
rachelis nomine quos intellig. 2.512 f
radicem sanctam quam uocet 2.700 f
rama excelsa interpret. 1.388 m
ramesse quid interpret. 1.77 f. 310 f
rampsinitis impostoris Aegyptiorum fabula 2.790 f
runarũ nomine poetas intellig. 1.75 p
raphaca sanitas interpret 1.312 m
raphaelem medicinæ præesse 1. 251 m
raphaeli angeli curandi ac medendi opus commissum 1.772 p
raphaim resolutæ matres interpret. 1. 369 m
raphidin laus iudicij interpret. 1.312 f
raphidin sanitas iudicij interp. 1.103 p
ratio unicuiq; reddenda, & quando 2. 284 m
ratio quatenus ueritatis capax 2.331 m
ratio sua cuiq; causa suæ malitiæ 2. 847 p
ratio animæ pars præstantiß. & eius sedes 2.349 m
ratio generalis 1.794 f
ratio in homine princeps quam habet cum cœlitibus cõmunem 2.853 p
ratio naturæ, lex dei 2.870 f
rationis Christi participes qui 2.309 m 311 p
rationis effectus in unoquoq; nostrum 2.319 p
rationis regnum quod 2.304 p
rationis ædificium quod 2.331 m
rationi hominẽ subesse ut regi 2.985 m
rationale quid 1.99 m.113 m
rationalis philosophia quid contineat 1.48 p
rebeccæ nomine patientiam intellig. 1. 37 p.239
rebeccæ sterilis conceptus & partus 1. 41 p
de Rebecca hauriẽte aquam 1.35 f et se.
reconciliatio ad deum quæ, per quẽ & quomodo facta 2.615 p & seq.

Universidad de Deusto
Biblioteca

recti corde & mundi corde idē, & quo modo trucidentur 1.505 f
rector ecclesiæ quando tribuitur à deo 1.387 m
rectos corde quos uocet 1.504 f
redemptio quid, & quomō per Christum facta sit 2.587 p
redemptio in Christo consistens 1.755 f
refrigeria etiam post supplicia futura qui dicant 2.528 p m
regenerationis lauacrum 2.347 f
regeneratio penes quem sit ibidem
regenerationem nō fieri sine trinitatis fide 1.864 m
regio iuuentium quæ 2.320 m f
de regionum diuisionibus tam sacrorū quàm profanorum sententiæ 2.867
regnum dei & peccati 1.623 f & seq.
regna in homine duo 2.630 f
regnū Christi quomodo crescat 1.267 f
regnum Christi 2.276 f. 531 p. 722 f 725 m f
regnum cœlorum & Christi quale 1.5 p. 10 m. 96. 85. 115. 520 m. 971 f
regnum Christi quomodo per unicornem design. 1.259 f
regnum cœlorum unum, licet mansiones multæ in eo sint 1.579 p
regnum æternū quib. paratū 2.194 m
regnum dei quis uideat 2.49
regnum dei intra quos sit 2.285 m
regnum quod dicatur 1.648 p
regnum ferreum ex Daniele Romanū imperium interpret. 2.965 p
regni Græcorū princeps quis 2.283 m
regni dei germina 2.3 f
à regno dei secundas nuptias reijcere dicit 2.262 m
regnorum libri quid contineāt 1.384 f
reges unde dicti 1.241 p
reges quō ecclesiæ doctores 1.241 m
reges terræ in quo astiterunt aduersus dominum 2.227 m f
reges etiam apostoli quomodo & quibus 1.241 p
reges in Israel quādiu fuerint 1.484 m
reges sub aduētum Christi cessasse in Iuda, nec post extitisse, manifestiss. declarant Christum aduenisse 1.866 p
regis nomen quatenus competat Christo 2.303 m f. 309 p
regnare quid 2.622 m
regnare quo signific. positum 2.627 f
de rege ponente rationem cum seruis 2.70 & seq.
regem impiæ gentis ad malignam uirtutem referri in scripturis 1.234 m
regem quamobrem iusserit deus Israelitico populo institui 2.706 f
regis ira cui comparata 2.510 f
regalis ordo in Iuda designatus 1.187 f
regius ordo olim aliis à sacerdotali 1. 633 p
regium semen qui sint 1.720 m f
regnare quid significet 2.627 f
regulus Capharnaicus quis fuerit 2. 412 p
rei non ex arbitrio factæ nemo reus 2. 144
religio Christiana nō propter sectas fugienda 2.802 m f
religio benè ordinata 2.329 p
religio omnis præter cultū ueri dei cultus dæmonum est 2.929 f
religionis Iudaicæ mutandæ rationes et causæ 2.833 f & seq.
religionis professio 1.203 f
deum non Relinquere quemquam sine causa 1.644 m
quos relinquat deus 1.808 p m
reliquias quos uocet, & quales sint 2. 693 m f & seq.
remedia unde homines habeāt 2.853 m
remedia contra persecutionē, famē, nuditatem, pericula, gladiū terrenum 2.673 m f
remissio peccatorū multiplex 1.120 p
remissio quando & qualis apud Iudæos 1.12 m f
remissionis prædicatio super quos 2. 279 m
remissionem à deo moderari pro pœnitentiæ mensura 1.538 m
remissionem an mereatur accipere anima pœnitens, ac mala relinquens 2. 597 p
remonphares excelsa intercisio interp. 1.313 p
renes coitum significare 1.695 m
renes ac renunculi hostiæ quid signific. 1.125 p m
reposita quæ dicantur 1.59 p
reprobos etiam in uniuersum prodesse 2.848 p
reprobi qualiter puniendi 2.528 f
rebus nomina etiam apud gentiles aptari 1.297 f
requiem quid pariat fidelibus 1.82 f

S

Saba regina Aethiopissa, & eius exempla 1.576 m
saba reginæ sapientia et quomodo à Cābyse rege nominata 1.575 m
sabaoth uariè interpret. & eius uis in incantationibus 2.873 f
sabaoth nomen quàm efficax 2.753 f
sabaoth dominus militiarū int. 1.630 m
sabba quid Hebræis 2.305 p
sabbæorum regina Salomonis experta sapientiam 2.812 m
sabbatum nouum sabbatizare 2.50
sabbati obseruatio qualis debeat esse Christiano 1.289 p
sabbatum ad literam obseruari non posse 1.839 m
sabbati dies 2.91
sabbata terræ quæ 1.709 f
sabbata sabbatorū sabbatizare 1.541 m
sabbati recta obseruatio 2.624 p
de sabbato superstitiosa ac ridicula interpretatio atq; obseruatio 1.839 m
sabbatismi extremitas quæ 2.328 p
cōtra Sabellianos libri Dionysii Alexādrini etiam ab hæreticis corrupti 1. 880 f
sacerdos qualis olim eligebatur, & eius oblatio 1.119 p m
sacerdotes boni & mali, & quibus cōparentur 1.403 p m
sacerdotes præter officium indigna gerentes 1.203 f
sacerdotes abstemij sint 1.149 m
sacerdot. omnes Christiani 1.130 f. 188
de sacerd. magno Iudæorū 1.180 p et se.
de sacerdotum consecratione & indumentis 1.144 m f & seq.
sacerdotum pars qualis 1.137 f & seq.
sacerdotum esca 2.48
sacerdotes possessores & terreni non tantur 1.55 p m
pars sacerdotum dei deus 1.55 p m
sacerdotibus euangelij etiam primitiæ offerendæ 1.230 f. 232 p
inter Sacerdotes dei et Pharaonis quid interfit 1.55 p
sacerdotum ordinādorū ratio 1.146 p
sacerdotū proles & filij in ecl. 1.148 m
principis Sacerdotum insigne capitis 2.229 m
sacerdotum cœlibatus in eccl. 1.48 m
sacerdotum ordo apud Iudæos 2.833 f
aliius Sacerdotalis ordo alius regius 1. 633 p (stiani 1.166 p m
sacerdotiū quale & quō exerceāt Chri
sacerdotiū regale olim Iudæi 2.834 p
sacerdotij dignitate qualiter digni efficiamur 1.209 m
sacra mystica apud Persas 2.750 p
sacra Christian. falso clancularia à Celso calumniari 2.748 (2.833 f
sacrorum ordo atq; ratio apud Iudæos
sacramenta dei qualia 1.696 p
sacramentū absconditum quod dicat, et quib. reuelatū 2.743 p m (1.530 p
ad sacramēta eccl. qualiter accedendū
ad sacramenta Christi non sine delectu admittebantur olim 2.817
sacrificale opus, euangelizare 2.733 m
sacrificare dijs alienis Basilides indifferens esse dicebat 2.157. 165
sacrificiorum forma & apparatus triplex quomodo 1.138 m f
sacrificiorum ritus 1.117 m f & sequent.
sacrificia deo quæ & qualiter offerēda 1.114 f
sacrificium salutare, & eius partes 1. 139 p m & seq.
sacrificium laudis offerre quid 2. 541 f
de sacrificijs, festiuitatum diuersitate et ritu 1.292 m & seq.
sacrificia figuralia quando abolita 2. 95
sacrificium indesinens quid signific. & qui illud offerant 1.288 m
sacrificiorum uterum maiestas, & cur finem sumpserint 1.287 p
sacrificium domino quod acceptabile 1.392 p
de sacrificijs cur mandatum à Mose populo 1.263 m f
de sacrificijs repropitiationis 1.165 f & seq.
sacrificia Aegyptiorum qualia 2. 803 f
sacrilegium qui committant 2.561 f 562 p
sadducæorum hæreses 2.287 m
sadducæi solos Mosis libros recipiūt 2. 763 p
sagitta quomodo Christus 1.550 f
sagitta sermo, sagitta & Christus quomodo 1.503 m f. 504 f & seq.
sagitta piorum atque impiorum quæ 1. 503 m. 504 f
à Sagitta uolante per diem &c. quomodo intelligendum 2.214 f
sal prudentiam signific. 1.22 m f
sal terræ quomodo pij homines 2. 951 f
salem & mensam uiolare prouerb. profœdere 2.781 m
salix arbor quid designet 1.99 f
saligna corona fideles coronari 1. 698 p
salome quid interpretetur 2.238 f. 239 p
salome matrem fuisse filiorum Zebedæi 2.238 f. & 239 f
salomon etiam Ecclesiastes dictus 1. 562 f
salomon Idida dictus 2.536 p
salomon typus Christi 2.379 f. 562
salomon quomodo uiderit deū 2.331 f
salomonem sapientiß. quid præuaricari fecerit 1.279 m
salomonis sapiētia quanta 1.559 m 812
à salomone tria uolumina ab ecclesia recepta 1.559 p. 564 p
salphaat quid interpretetur 1.284 f
saluari per gratiam & per electionem gratiæ quid 2.693 f
saluatoris magnitudo quando & in quibus declarata 2.247 f
saluatoris mysterium absconditum à principibus seculi 2.247 p m
saluator quorum sit Christus 2.501 p
salutatio Mariæ ab angelo noua 2. 247 m f
salutis nostræ causas in nobis esse 1. 294 m. 805 m
salutem suam quibus ostendat Christus 2.230 m
salutem credentium dupliciter constare 1.613 m f (dere 1.812
salutē oēm ex misericordia dei dependere salus iustorum apud solum dominum 1. 520 m
salutem consequi per bona opera 1. 696 m
salus non consecutura sine trinitatis fide 1.864 m
salutis initia, profectus & perfectio 2. 604 f
salutis nostræ quanta cura geratur à deo 1.280 p
ad salutem non cessat hortari homines deus 1.644 p m
salutis causa in quo posita 2.671 p. 696
samaræi hæretici resurrectionē & animæ immortalitatē negabant 2. 123
samaritæ solos Mosis libros recipiunt 2.763 p
samaritæ hæretici resurrectionem æternamq; uitam negant 1.296 m
samaritarum hæresiarcha Dositheus 2. 271 f
samaritanus quid interpretetur 2. 281 m. 10. 45
samaritani unde sic dicti 2.451 p
samaritanorum errores 2.450 m
samosatenus Christum purum hominem, non etiam filium dei impiè asserauit 1.866 f
sampson Nazareus dei typus Christi 2.221 f
sampson cuius figuram gerat 1.622 f
samuel ubi ipse deus interpret. 1.402 p
sanctus & sancta in scripturis q̄d signi. 1.176 f (177 p m
sanctus quis, etiāsi paccet 1.228 f. et se.
sanctus uel prophanus quis & quō sit 1.177 p m
sanctus unde uiuat 2.488 p
sanct. quō dns et quō homines 1.405 f
sanctus sanctorum Christus 2.160
sanctus quomodo peccator fiat 1.172 m
sancti qui dicantur 1.295 m
sancti nubes dicti 1.662 m
sancti, montes dicti 1.609 m
sancti & fideles tabernaculū testimonij dicti 1.211 m
sancti quatenus lux mundi 2.301 m f
sancti entis participes 2.318 p
sancti quomodo diuites 2.193 p
sancti pauperes qui 2.735 & 736 p
sancti quomodo dicātur ire ad dominū 1.41 m
sancti cur tribulentur in mūdo 2.612 p
sancti defuncti an habeāt erga nos charitatem, & an suis precibus nos iuuent 1.604
sancti quibus mortui & sepulti 1.51 m
sancti quibus nos adminiculis iuuent 1. 304 f & seq.
sancti quomodo clament ad dominum 1.79 m
sancti quomodo stent semper in conspectu dei 1.424 m f
sancti estote &c. explicatur 1.176 f & sequent.
sanctorum constantia in perferēdis malis pro ueritate 2.909 m f
sanctorum fulgor, & quibus comparentur 1.408 f
sanctorum cuiusq; sors 1.284 p
sanctorum post discessum sedes 1.802 p
sanctorum ordinata charitas 1.550 m
sanctorum lumen inextinguibile 2.169
sanctorum in seculo gloria 2.377 p
sanctorum gloriationes 2.302 m
sanctorum peccata quomodo suscipiāt Leuitæ 1.228 p
sanctorum memoriæ quales ueteribus 1. 491 f
sanctis omnia sancta & mūda 2.725 p
sanctis cōmunicare quid 2.712 p m
sanctos ceruorum nomine intellig. 1. 613 p
sanctos in scriptura memoratos electos dei esse credendum 1.871 m
sanctos nullos natalem diem celebrare, sed deflere 1.159 p
sanctos multitudine angelorum circundari 1.515 p m
in sanctos quæcunq; fiunt Christus in se suscipit 2.127
per sanctos quomodo glorificetur deus 2.496 m
sanctos feris laceratos, sicq; martyres factos 1.712 f
sanctos etiam non immunes à peccato, & quibus sint obnoxij 1. 228. 2. 629
in sanctis fiducia non habenda 1. 713 p m
de sanctis quæ scribuntur referri ad angelos bonos 1.234 m

Universidad de Deusto
Biblioteca

de sanctis seu pijs maledicere quàm dãnosum 1.510 f
sancta & sancta sanctorum quæ 1.99 m
in Sancta sanctorum ingredi 1.541 m
sancta quomodo trinitas sit, & quomodo homo 1.237 p
sanctitas species generis uirtutum 1.785
sanctitas in nulla natura permanens nisi in deo à quo ipsa deriuatur 1.773 m
sanctitas homini accidentalis, posse tamen studio effici sanctus 1.863 m
sanctificationis fons 2.733 f
sanctificationis spiritus quatenus dicatur 2.540 p
sanctificationem quam iubeat sibi fieri deus 1.97 m
sanctificata sancta quæ 1.237 p
sanctimonium quid 1.84 m
sanctuarij ueteris maiestas, & cur demolitum sit 1.287 p
sanctuarium quandiu Hierosolymis steterit 2.95
sanguis Christi animarum redemptio 2.47
sanguis Christi quibus sit signum salutis, & quibus condemnationis 1.325 m
sanguis Christi super omnes Iudæos 2.227 p
sanguis animæ quis, & quomodo effundatur 1.505 f 506 p
sanguis quomodo anima carnis 1.823 m 2.566 p m
sanguis animantis anima dicta 1.790 f
sanguinis hostiæ respersio quid significet 125 m
sanguinis baptismi 2.352 p
sanguinis baptismi efficia 1.393 m
ad sanguinis effusionem usq;, Christinorum probatio pertenditur 1.393 m
sanguini & carni quomodo & cur cõmunicauerit Christus 1.638 m
sanguinem & carnem quid uocet Paulus 2.995 p
sanguinem Christi quomodo bibamus 1.262 f
sanguinem in mortuis cogi 2.785 p
sanguinem testamenti prophanantes quid maneat 2.220 m
sanguinem uerbi dei qui norint 1.173 f
sanguinem uulneratorum bibere quid 1.262 f
de sanguine non comedendo leges 2.566 p
sanguine Christi quomodo iustificati 2.614 m f
ex Sanguinibus nasci 2.508 p
sanatio turbarum 2.31
sanitas quibus modis quærenda 2.948 f
sani qui 2.470 p
sapientia dei & humana quæ 2.611 m
sapientia à deo proficiscitur 2.14
sapientia dei quæ 1.657 f
sapientia per aurum signific. 2.736 p
sapientia senum uxor 1.38 f
sapientia diuina quàm aliena ab humana 1.834 m
sapientia uera quomodo à falsa opprobrium patiatur 1.628
sapientia à ueritate aliena quæ 1.641 f
sapientia summa quæ 1.1147 p m
sapientia falsa 2.728 p m
sapientia seculi 1.25 f
sapientia prophetarum mater 1.680 m
sapientia dei quomodo Christus 1.863 p
sapientia dei abscondita & reuelata 1.820
sapientia homini accidentalis, posse tamen studio effici sapiens 1.863 m
sapientia demonstratio & confirmatio ueritatis quomodo una 2.314 p m
sapientia quomodo augeatur in nobis 2.485 m f
sapientia iustitia & diuitiæ animæ 2.587 p
sapientia secreta apud Aegyptios 1.201 f
sapientia Salomonem omnes præcedere 1.559 m
sapiẽtia Iesu filij Sirach dicta Ecclesiasticus 1.270 p
sapientiæ dei & mundi discrimen 2.421 p
sapientiæ definitiones 2.820 f
sapientiæ nomen quod 1.629 m
sapientiæ arbor 1.197 p
sapientiæ fons ac principium credere Deo 2.843 p
sapientiæ iter quale 1.78 f. 267
sapientiæ umbra hic 2.643 m
sapientiæ sedes & habitatio 1.388 m
sapientiæ studium à Christianis requiri 2.812
sapientiæ imago hic non perfecta, & quod ipsa sit magna pars uirtutũ 1.536 f
sapientiæ pulchritudo amabilis 2.456 f
sapientiæ dei profunditas, & difficilis inuestigatio 1.265 f
sapientiæ professores philosophi quales 2.922 f & seq.
sapientiam à scientia distinguit Salomõ 1.559 f
sapientiam seculi quàm uocet, & quam reijciant Christ. 2.750 m
sapientiam perfectam quis habere dicatur 2.485 m
sapientiam unumquemque uitæ merito compare posse 1.773 m
sapientiam uanam quam uocet Paulus 2.813 m
per sapientiam quomodo spiritus Christi habeatur 2.659 f
sapientiam altiorem tenere Iudæos quã sapientiores philosophos 2.872 f
sapientiam iudustria sua hominẽ posse adipisci 1.848 f
de sapientia triplici 1.820 & seq.
in sapientia quomodo deus omnia fecit 2.311 p. 317
sapientia dei quomodo repletus Christus 2.262 f. 263 p m & seq. 265 f
sapiens deus & homo quomodo 2.743 m
sapiens unde quis sit 2.485 p
sapiens quis quàm difficulter fiat 2.654 p
sapiens in Christo fieri 2.83
sapiens quatenus quis dicatur 2.485 m
sapiens qui beatior 1.517 p
sapientem quem appellet scriptura 1.522 p
sapientem solum speciosum esse qui dicant 1.620 m
sapientem solum esse liberum gentiles dicunt 2.319 f
sapiẽtem sapientum iudicio pronunciari bonum 1.730 p
sapientem intelligere quæ loquatur qd 2.469 f
sapientes qui 2.333 p
sapientes in bono quomodo 2.740 f
sapientes quos confundat deus 2.604 p
sapientes semper contemptui ciuibus suis habiti 2.410 f
sapientes seculi cur non elegerit Christus discipulos 2.768 p
sapientum dicta in scripturis 1.560 p
sapientibus quomodo debitor Paulus 2.544 f
sapere secundum deum 2.701 f
sapere secundum Iesum 2.731 p
sapere secundum carnem uel spiritum 2.658 m
sara quid interpretetur 1.25 p
sara quoto anno ætatis pepererit, & quamdiu uixerit 2.605 m
sara quoto anno ætatis mortua sit 1.38 f
sarmatis nondum prædicatum fuerat euangelium tẽpore Origenis 2.158
satanas quid interpretetur 2.44. 455. 741
satan & lucifer idem 1.696 m
satanas quis uerè dicatur 1.356 m
satanas primum angelus factus, & quo modo ceciderit 2.979 f
satanas aduersus se diuisus 2.157
satanas quomodo conterendus sub pedibus, & à quo 1.343 f
satanas quomodo, ingreditur in hominem 2.383 f
satanas quomodo in Iudam ingressus 2.492 p
satanæ nomina, ingenium & uis 1.418 f
satanæ qui & quatenus tradantur à deo 1.383 p
satanam quomodo conterat deus sub pedibus suorum 2.741 m f
satanam ἀυτεξούσιον esse 2.978 f
satisfactio pœnitentiæ 1.513 m
satisfactionis locus 1.227 p
sattin quid interpretetur 1.278 f
saturitas panũ rerumq; affluẽtia quàm pernicioſa 1.731 f
saturnus in cœlum quid patrarit 2.751 f
saturnus ab Ioue regno pulsus 2.951 p
satyricorum ingenium, & quid captent 2.909 p
sauli nominis mutatio unde 2.535 f
saul prophetans 2.468 p
saul quomodo rex electus 1.387 p
saul facinus in prosequendo Dauidem 2.510 f
saulem ministrosq; eius quæ causa fuerit prophetandi 2.469 f
scandalum quid, & quàm pernicioſum aliis præbere 1.296 m. 723
scandalum Christo qui sint 2.45
scandalum Christo quomodo Petrus 2.44
scandali uox frequens in script. & eius apud Christianos usus 2.879 m
in scandalum quomodo fiat mensa 2.696 p
scandala periculoſa 1.501 p m
scandala qualiter serere conetur diabolus in ecclesia 1.723 p m
scandala quur necesse sit uenire 2.64
scandalorum in mundo maxima causa 1.519 p
de scandalis 2.63 & seq.
scandalizari qui possint, qui non 1.623 m
scandalizari quorum sit 1.102 f
scandalizari in nocte 2.205 f
scandalizantibus non parcendum 2.64
scandalizantia membra abijciẽda quæ 2.64
scarabeum ex asino nasci 2.844 m
scenici nulli olium apud Iudæos 2.872 m
schisma fecit Samariam, quæ custos interpretatur 1.728 f
σχόλιαι Origenis qualia 1.693 m
scientia scientiarum quæ 2.404 m
scientia quæ firmior 2.820 f
scientia perfecta & ex parte 2.595 f
scientia cui comparata 1.198 p
scientia sapientiæ nomine intellecta 1.270
scientia quæ detur sanctis 2.537 p
scientia falsi nominis quæ 1.820 m f
scientiæ perfectio unde 1.837 f
scientiam à sapiẽtia distinguit Salomon 1.559 f
scientiæ clauis 2.348 p. 747
scientiæ clauis penes quos sit 1.835 f & seq.
scientiæ boni & mali arbor in nobis 1.197 p
scientiæ imago hic nõ perfecta, et quòd sit magna pars uirtutum 1.536 f
scire aut nescire quomodo dicatur deus 1.21 p m
quos scire uel nescire deus dicatur 2.669 f
scribæ unde dicti 2.410 f
scribæ qui dicantur 2.134
scribæ qui intelligantur 2.142
scribæ noui testamenti à Iudæis persequuti 2.147
scribæ alij legis, alij Christi 2.147
scribas quos uocet 2.9 f
scriptura sancta oleum 1.723 f
scriptura sacra templũ gloriæ dei 2.141
scriptura sancta quomodo puteus 1.241 m
scriptura constans anima & corpore 1.836 p m
scriptura quomodo mundus 2.506 p
scriptura quomodo ager 2.5 p
scripturæ sensus triplex 1.13. 40. 56. 138
scripturæ sensum cuius sit aperire 1.108 f
scripturæ elegantia & sensus fœcunditas 1.49 p
scripturæ testimonia à quo & in quem finem citata cõsiderandum 2.277 f
scripturæ mysteria abstrusa 2.385 m f
scripturæ ueteris ac nouæ harmonia et consensio defenditur 2.955 & sequent.
scripturæ superficiem literam uocat 1.841 f
scripturæ sacræ simplex lectio lectorem quantum afficit 2.881 m
scripturæ diuinæ sermo semini comparatus 1.61 m
scripturæ sacræ quàm simplici stylo contextæ 2.926
scripturæ deprauatores hæretici 2.997 m f
scripturæ ueritas in quo consistat 2.795 p
scripturæ uim facere 1.195 f
scripturæ regnum cœlorum 2.5 p
scripturæ sacræ unde uim suam acrorem obtineant 2.976 p
scripturæ sacræ qualiter legendæ 2.336 p
scripturæ quomodo spiritaliter intelligendæ 1.155 m f
scripturæ sacræ per se satis commendatæ 2.842 p
scripturæ diuinæ ad captum cuiusque contextæ 2.848 m
scripturæ diuinæ quales sint diuersis, illarum maiestas & utilitas 1.305 & sequent.
scripturæ diuinæ intelliguntur per locum sanctum 2.161
scripturæ diuinæ putei dictæ 1.38 p
scripturæ quæ euangelium dicendæ 2.291 p
scripturæ dicuntur cœli 2.173
scripturæ tantum historicum sensum sequentes perstringuntur 2.695 m
scripturarum autoritas unde, et earum sensus 1.750 f
scripturarum corpus appellat historiam intellectum 1.836 p
scripturarum uel sola lectio quàm efficax 1.364 & seq.
scripturarum collatio 2.10 f
scripturarum styli simplicitas maiorem fidem conciliat 1.834 p m
scripturarum sacrarum interpretandarum ratio 2.910 f & seq.
scripturarum exemplaria quæ synceriora tempore Origenis 2.351 p
scripturarum doctrina regnum dei 2.113
scripturarum germanum sensum qui teneant 2.774
scripturarum sensum quis aperiat 1.45 m f

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex scripturarũ peruerso intellectu hæreses nasci, & quòd spiritaliter debeant intelligi 1.834 m & seq.
in scripturarum interpretatione spiritus sancti auxilio opus 1.736 f
de scripturarum autore & intellectu quomodo conueniat inter Iudæos et Christianos 2.878 p
in Scripturarum lectione quid obseruandum 1.296 f
ad scripturarum sacrarum lectionem exhortatio 1.169 f 171 p
scripturis uim facere 1.153 f
scripturas prophetarum esse diuinitus inspiratas unde monstretur 1.833 m
scripturas ueteris testam. mensam esse Israel 2.695 f
scripturas ueterum ecclesiasticorum hæreticos plurimas corrupisse 1.880 p m
scripturas in plurimis locis imposibile obseruari posse 1.839 f 840 p
scripturas omnes diuinas posse dici euangelium 2.296 p
scripturas diuinitus inspiratas esse 1.831 f & seq.
scripturas sacras esse spiritus sancti afflatu conscriptas, & earum sensus latens 1.857 m
scripturas tradi pueris apud Iudæos à doctoribus ac sapientib. 1.554 p
scripturas quomodo legant Marcion, Basilides, & Valentinus 2.277 f
scripturas diuinas allegorias in interpretando admittere unde probet 2.841 m f
ex scripturis diuinis quanta proueniat utilitas 1.171 m
in scripturis multæ figuræ, uariæq; dicendi species 1.560 p
in scripturis multa etiam ad literam accipienda 1.871 p m (541 f
in scripturis diuinis nihil otiosum 2.
à scripturis quæ sunt extra canonẽ cauendum 2.148
scripturis solis suadendum ac probandum 2.992 f
de scripturis qualis persuasio habenda 1.871 & seq.
de scripturis diuinis pro ingenij capacitate sumendum 1.212 m
in scripturis approbandis sequenda patrum autoritas 1.564 m
ex scripturis auxiliũ sumere 1.608 m
scutum fidei, & infidelitatis, & quibus uterq; competat 1.503 m
scythæ humanis uisceribus uescuntur 2.869 f. 870 m
apud Scythas parricidium lege patratur 1.795 p
scythis nondum fuerat prædicatum euangelium tempore Origenis 2.158
secreta Heliæ prophetæ quæ uocet 2.224 p
sectæ unde dictæ 2.684 p
sectam Christianorum uocat barbaram Celsus 2.746 f
sectari quid 2.683 f & seq.
sectari pacem quid 2.726 m
seculum quid, & quod infinita sint 1.778 f
seculum, & seculum seculi quale tempus 1.84 m
seculum quale futurum somnient quidam 2.639 m
seculum futurum negantes Samaritani 2.450 m
seculi futuri dies, menses, anni quales 2.279 m
secula quomodo per Christum facta 2.317 p
per secula seculorum quid designet scriptura 2.743 f
seculi consummatio ubi & in quo signo designata 1.332 m
secundum cor populi principes ac iudices dari 1.387 p
securis sermo dei dictus 2.343 m
sedechias etiam Ioachim dictus 2.536 p
sedere ad dextrã uel ad sinistram Christi quid 2.96
sedes Christi qui 2.192 p
sedes iudicij Christi qualis 2.525 f
seductores in eccles. quales 2.740 p m
segor quomodo pusilla & non pusilla 1.23 f & seq.
segregatus in euangeliũ quomodo Paulus 2.537 f & seq.
segregati à reliquis turbis qui & quomodo 1.177. m f
selmona umbra portionis interpret. 1.314 m
sem quorum figuram gerat 1.325 p
semegad ibi aduena interpret. & ipsius gesta 1.386 m f
semen quid apostolo 2.403 p
semen dei aut diaboli quomodo efficiamur 1.94 m
semen dei quibus obnoxium malis 1.394 m
semen regium fideles esse 1.740 m f
semen uerbi ubiq; susceptum 1.34 m
semen iusti quale 1.515 m f (392 f
semina fidelium incorruptibilia 1.
semen Abrahæ qui 1.35 m. 2.429
semen fratri quomodo suscitet frater 2.123
in Semen qui uerè reputentur 2.678 p
seminare in spiritu 2.199
sempiternum quid dicatur 1.759 m
senatus ecclesiasticorum cum senatibus prophanis collatio 2.807 f
senatus Rom. decreta aduersus Christianos irrita 1.343 f
senatum Rom. opprimere conatum religionem Christianam 2.747 m
senectus quibus & quatenus ascribenda 1.20 m
senectus bona quæ 2.266 p
senectus animi 1.15 f. 20 m
senectutis indicium 1.745 m
seniores mali in ecclesia 2.110
seniores qui dicebantur apud antiquos 1.357 p
ex Sennacherib exercitu strages quanta, & eius mors misera 1.486 p
omnis sensus extra diuinam scripturã prophanus 2.141
sensus diuini qui 2.380 f. 456
sensus corporales fenestræ dicti 1.615 p
sensus in corpore diuersi 2.456 f
sensus in corde residens 1.703 m
sensus mente potior 1.754 p
sensus quinque hominis quibus comparati 1.346 f
sensus quibus capiuntur delectationib. 1.499 p
sensus quomodo deo offerendus 1.110 m f
sensum dei pro sensu oblato à deo recipi 1.294 f
sensum Christi qui habeant 1.139 p
in Sensum reprobum qui tradantur 1.387 m
sensum magnum quem uocet prophetia 1.641 m
sensuum usus in rebus diuinis percipiendis 2.762 m
sensuum omnium circuncisio 1.16 f. 17 f
sententia dei non fugienda, sed suo stando iudicio 1.737 p & seq.
sententiæ Salomonis quales 2.812 m
seon spiritalis diabolus 1.242 f 244 m
seon nominis duplex interpretatio 1.242 f
sephar tubicinatio interpret. 1.313 m
sephora passer interpr. 1.66 p
sepeliri cum Christo 2.632 f & seq.
sepulchrum patens & clausum qui dicantur 2.581 m f
sepulchrum louis fabulosum 2.811 f
sepulchra corporum quæ intelligenda 1.873 f
per sepulchra prophetarum quid intelligat 2.146
sepulchra quorum fauces dicuntur 1.601 p
sepultura Christi quatenus & quibus proficua 2.795 p
sepulturæ cura quanta Christianis 2.938 f
sepulturarum diuersitas 2.223 f
septimana mundi 1.214 f. 217 f
septimanæ annorum à Daniele prædictæ in Christi aduentu impletæ 1.833 m & 866 m
septimanæ Danielis exponuntur 2.159
in septimana bis olim ieiunabant 1.176 m
septimanarum festiuitas 1.299 p
septiformis operatio spiritus 2.508 f
septuaginta interpretes 2.317 f
septuaginta interpretes seniores uocat 2.690 f 692
sequi Christum quis posit, & quis non 2.498 f
sermo quid 1.110 f
sermo sagitta 1.503 m
sermonis officium 2.210 p
sermo sine uoce 1.15 m
sermo quomodo unus, & quis uocetur 2.314 p m & seq.
sermo plenus & uacuus quis 1.639 f
sermo uocabulum multipliciter sumptum 2.314 p
sermo dei humanis sensibus attemperatus 1.15 p
sermo dei proprius hominis cibus 1.305 f
sermo dei qualiter cordibus nostris inserendus 1.175 m
sermo dei pro qualitate ac capacitate hominum effertur 1.708 p
sermo dei missus ut medicus 2.817 f
sermo Dei quomodo uerax 2.315 p
sermo dei quid secum ferat ijs qui legatione eius funguntur 1.647 m
sermo dei cur falsus esse non posit 1.257 m f
sermo Dei insidens equo in Apocalypsi quid significet. 2.310 p. 315 p
sermonem dei quomodo exasperemus 739 f & seq.
sermo domini sagittis quomodo similis 1.523 m
sermo quomodo factus ad prophetas, et quis sit ille sermo 2.311 m. & 456 p
sermo diuinus quàm ordinatus 1.550 f & quomodo siet 2.349 f
sermo dei Christi caro 1.290 m
sermo quatenus Christus 2.310 p
sermo Christus quomodo semper apud deum patrem 2.311 f
sermo cur caro factus 2.316 p
sermo mundus & uita munda non separantur 2.152
sermo qualiter temperandus in ecclesia pro auditorum captu 2.815
sermo à ueritate extraneus antichristus est 2.151
sermo animatus quis 2.316 p
sermo arguens ac perturbans 1.71 f
sermo euangelij uoce præstantior 2.242 p m
sermo ecclesiæ qualis 2.707 p m
sermonis simplicitas maximè probata ecclesijs 1.693 m
sermonis diuini character quis 2.882 f
sermonis ministri apostoli 2.242 m f
sermoni diuino unde tanta uis 1.832 m
sermonem dei qui uideant, & contrà 2.242 m
per sermonem quomodo omnia facta sint 2.317 p m
qui sermones pædagogi dicendi 2.292 f & seq. p
sermones prauĩ zizania 2.13 f
sermones pestiferi qui 2.157
quorum sermonum uelit nos esse discipulos propheta 1.639 m
ex sermonibus proprijs iustificatio & condemnatio 1.702 f & seq.
seraphim quæ, & quid designent 1.624 f
de serapide nefando idolo 2.871 m
serpens antiquus diabolus 1.718 f
serpens quomodo prudentior cæteris animantibus dictus 2.167. 707 f
serpentem fuisse causam peccati Adæ 1.815 p
serpens inimicus ueritati quomodo factus sit 1.696 m
serpens incantatus nihil nocere potest 1.364 m
serpentem ex hominis mortui medulla nasci 2.844 m
serpentes quatenus homines 1.411 p
serpentes à fœniculo cernendi acuitatem et corporis agilitatem petunt 2.853 m
serpentes quomodo incantabantur à gentilibus 1.363 f
serpentes quo medicamine depellantur 1.263 f
serpentes etiam in arca 1.9 f
serpentibus infestum animal ceruus 2.788 p
seruator quomodo sibi aliquis sit & alijs, & contrà 2.320 f & seq. p
seruus quis & quatenus 1.109 m. 304
seruus dei quatenus Christus dictus 2.299 p m. 306 p m. 309 p
seruus iustitiæ uel peccati quis 2.642 f
seruus bonus & fidelis quis uocandus 2.581 p
seruus inutilis & contrà quis, & quatenus dicatur 2.581 p
seruus sit omnium qui uult præesse in ecclesia 1.634 m f
serui mali & pigri qui 2.190
serui dei est benedicere 2.482 m
serui quatenus debeant obedire dominis suis 1.493 m f
serui nomen quo sensu ponatur à Paulo 2.556 f & seq.
serui regij similitudo ad Paulum aptè accommodata 2.617 f & seq.
seruorum olim apud Iudæos quàm æqua conditio 2.872 f
è seruis ad philosophiam multi conuersi 2.815 f
de seruis dei maledicere quàm damnosum 1.510 f
seruire deo in spiritu quid 2.542 m
seruire deo, & cur ei seruiant Christiani 1.931 & seq. 2.537 p
quis seruiat domino 2.712 p
seruire legi dei &c. quid 2.655 f
seruitus laudabilis 2.644 f
seruitus Aegyptiaca 1.52 f
seruitutis domus quæ 1.90 p
ex seruitute libertas 1.109 m
sessio dei & Christi spiritualis 2.96
sessio Christi ad dexteram patris qualis 2.217 f & seq.
ex Seth omnes homines ducere genus, et eius nomine omnes intelligi 1.271 f
seueritas dei benignitate temperata 1.691 f
seuerianorum error 2.725 m
sexus apud deum nulla discretio 1.343 m
sibylastas quos uocet Celsus 2.878 m
siceram quid uocet scriptura 1.149 p
siclus nomen pecuniæ dominicæ 1.17 m 139 p
siclus sanctus quid significet 1.127 p. 130 p
sidon uenatricem uel uenatores significat 1.351 f. 358 m. 746 p
sidonis filij & principes 2.73
sidones quomodo duæ 1.351 m
de Sidonijs à prophetis dicta spiritaliter intellig. 1.841 p
signum quid 2.598 p
signum quale & quomodo sit Christ. 1.626 m
signum domui Iudæ datum in Christo completum 1.866 m
signum cui contradicitur quomodo Christus 2.261 m
signa quæ uocentur 2.734 p

Universidad de Deusto
Biblioteca

signa antichristi in qua potestate fiant 2.110
signa in morte Christi facta 2.231.p & seq.
signa animi cuiusq; quæ,& eorum diuersitas 1.203 f & seq.
signaculum quid 2.598 m
signaculum similitudinis quod 1.744
signaculum dei quod,& qui eo signati sint 1.744 m
signaculum diaboli quod 1.744 m f
sigillum in frontibus signatorum impressum quod 2.289 m
silo quis locus, qui auulsio uel excalceatio interpret. 1.402 m
siloa missus interpret. 1.636 p
simiam adorabant Aegyptij 2.803 f
similes quomodo deo futuri simus 1.828 f
similitudo quid 1.91 f & seq.
similitudinis signaculum quod 1.744
inter similitudinem & parabolam quale discrimen 2.4 f.11 m
simon & Cleophas peregrini Emaus 2.292 f
simon quid interpretetur 2.228 m
simon magus qualis potentia dei 2.307 p m
simon magus paucis admodum notus 2.766 m
simonis magi uesania 2.151
simones in ecclesia 1.205 m
simoniani qui, & eorum hæresis 2.878 f
simoniani pauci residui iam tempore Origenis 2.766 m
simplicitas Christianorum 2.741 p
simulachrum hominis adorare quàm absurdum 2.880 f
simulachra quæ deo dicanda 2.934 f & seq.
simulachra quæ fecerint hæretici 1.722 p m
simulachra numine dei indigna 2.811 p
simulachrorum artifices excellētiores qui 2.934 f
simulachris immolatis non uescendum 2.26
sin tentatio interpret. 1.103 p.362
sina & Sin idem, & quis locus 1.312 f
sinapis uirtutes & inter homines usus 1.611 p
sinapis granum quid similitudinis habeat cum cœlestibus 1.610 f
sinistra quid 2.96
ad sinistram iudicis Christi qui ponendi 2.526 p
à sinistris Christi qui sint 2.96
sinus in scripturis quid sign. 2.409 m
sinus Abrahæ 1.303 m
in sinu Iesu quiescere 2.491 p
sion quid interpretetur 2.389 p
sion specula,pro ecclesia poni 1.658 m
sion cœlestis 2.102
sion mons sanctus Iudæis 2.388 f
sion dei filia 2.103
sirenarum more loqui 2.798 p
sisara uisio equi interpret. 1.387 m
sisara quomodo deuictus, & occisus 1.388 f & seq.
sites multæ & diuersæ 1.103 p m
soboles uerè generosa & beata 1.277 f
sobrietas omnium uirtutum mater 1.149 m
sochoth Hebræis quid significe 1.77 f
socrates quomodo sapientiß. ab Apollo me iudicatus 2.909 p
socratis accusatores ac damnatores 2.847 p
socratē cur necarint Athenienses,eosq; necis illius pœnituisse 2.747 p
socratis in morte constantia 2.779 f
sodoma decima post diluuium generatione excidium passa 1.734 m
sodoma quatenus iustificetur ab Hierusalem 1.730
sodomam in pristinum statum restituendam dicunt Hebræi 1.734 m f. 2.747 p
sodomorum peccatum superbia 1.731 p
sodomorum subuersio 1.21 f & seq.
sodomitæ quales 2.683 f
sodomitici incendij & phaethontis inepta collatio Celsi confutatur 2.829 f
sol iustitiæ ac spiritalis Christus 1.3 f 579.874 f.2.493 f
sol iustitiæ quomodo oriatur,& quibus 1.378
sol an sit animatus an exanimis non certum 1.751 p.857 m
sol quomodo obscurabitur 2.167 & sequent.
solis natura 1.807 m
solis duplex uirtus 1.580
solis fons quis, & quid significet 2.363 p
solis defectio quomodo & quando fiat 2.231 p.232 m
solis defectus Tiberio imperante 2.784 m
solis statio temporibus Iosue 1.320
de solis defectione tempore passionis Christi plura 2.231 p & seq.
solem pro deo qui habeant 2.313 m f
per solem obscurandum quid intelligat 2.16
in sole posuit tabernaculum &c. quomodo intellig. 1.874 f
solem Apollinis nomine olim appellabant 2.841 p
solēnitas perpetua Christianis,nō unus dies 1.37 p m
ne soliciti sitis quomodo intelligendum 2.915 p m
solicitudo fidelium in malis 2.711 p
soluere quid 2.615 f
somer quid interpretetur 2.451 p
somnus dei qualiter dicatur 2.848 f
somniorum ratio & quid ualeant 2.76 p
sophar Nomadarum rex 1.484 m
sophisma dialecticorum quod 2.780 m f
sophroſyne qualiter interpretatum 2.708 p
sordes aliud sonare à peccato in scripturis 2.256 m
sordidus quomodo sordescat adhuc 2.481 p
soreth uinea quæ 1.672 p
sors domini 1.168 m f
sors domini, id est electio seu pars 1.169 p
sors gemina hircorum oblationis quid designet 1.167 m f & seq.
sors populi Israel adumbratio sortis futuræ in cœlis 1.316 f
sortem sibi quemq; parare 1.168 p m
sorte distributa terra quid significet. 1.283 f
sortes in cœlestibus quæ 1.271 p
sortes animæ in nobis 1.16 p
per sortes diuinationes fieri 1.260 m
sortium in scripturis frequens usus 1.370 & seq. (597 m
sortium ordo qualis in regno cœlorum 1.375 m (597 m
in sortium medio requiescere quid 1.
de sortium ratione hæreditatis septem tribuum 1.370 p
sortitiones cur Christianis prohibitæ 1.260 f & seq.
species diuersæ ex materia una corporali quomodo fiant,& earum qualitates 2.699 f.700 m
per speciem ambulare quid 2.187
spectra quoq; nihil non esse 2.792 p m
spelunca quid 1.346 f
spes profectus & augmenta salutis 2.604 f
spes in quo sita sit 2.665 p m
spes nostra ubi reponenda 1.713 m
spes uitæ præsentis & futuræ 2.616 p
spes hyacintho comparata 1.98 p
contra spem in spem credere 2.604 m f
spe quomodo salui fiamus 2.666 f
spe gaudere 2.712 p
sperantes in Christo tantum in hac uita qui sint 2.123
spiritus quis,& quomodo concupiscat aduersus carnem 1.823 m
spiritus in homine præcipua pars 2.547 m
spiritus & sensus in nobis 1.703 m
spiritus pro uento,& quò referat Ecclesiastes 1.611 f
spiritus primarius quis 2.327 m
spiritus animæ pædagogus ac rector 2.560 p
spiritus adoptionis quis 2.760 f
spiritus Christi & Christus idē 2.659 p
spiritus Christi & dei idem 2.660 f
spiritus dei quomodo per septem mulieres designetur 1.628 p
spiritus dei omnium scrutator 2.91
spiritus domini quomodo dicatur super Christū requieuisse 1.213 m
spiritus domini in quo requiescat 1.213 p
spiritus fidei 2.190 f
spiritus gratiæ & miserationis 2.168
spiritus legis 2.648 p
spiritus erroris,et eius ingenium 2.633 f
spiritus Mosis tanquam lucerna quomodo 1.212 f
spiritus mendax & deceptor quis 1.815 m.2.661 m
spiritus mundi qualis 2.229 f
spiritus nequam peccatorum ad mala instigator 1.504 p
spiritus peccatorum 2.84
spiritus prophetarum quis 2.337 m f
spiritus renouationis quibus ingeneretur 2.347 f
spiritus uitæ liberator 2.656 p
spiritus in Helia & in alijs prophetis quis 2.245 f
spiritus mens, & spiritalis homo 1.1 f
spiritus quatenus homo nominetur 2.715 p
spiritus quid in scripturis dicatur 2.393 p
spiritus quomodo uiuificat 2.913 f
spiritus quomodo super Christum dicatur requieuisse 1.628 m f
spiritus quorum & quomodo promptus 2.210 p m
spiritus & animæ differentia 2.487 f
spiritus & carnis consensus 2.69
spiritus baptismi 2.252 p
spiritus concupiscentiæ quis 2.641 p
spiritus donum quomodo comparetur ac conseruetur 2.659 m
spiritus nomine quid scriptura designet 1.751 f
spiritus nouitas quo intellig. 2.650 p
spiritus fructus,et ubi se exerant 1.617 p.2.487 f
spiritus opera quæ & unde 1.824 p
spiritus primitias qui habeāt 2.666 p m
spiritus quatenus corpus 2.392 p m
spiritum Christi quemq; habere qualiter probetur 2.659 f
spiritum cum corpore uel anima peccatrice non punitum iri 2.179
spiritum deum spiritu adorare 2.391 p m
spiritum emittere,uel tradere quid 2.234 f
spiritum esse deum unde appareat 2.903 m f
spiritū haberi diuersis modis 2.659 m
spiritum in scriptura quid uocet Paulus 2.903 m
spiritum in manus dei cōmendare quid 2.234 f & seq.
spiritum legis quid appellet 2.656 f
spiritum per masculum intelligit 1.7 f
spiritum superbiæ pedibus conterere 1.348 m
spirituum thesauri 1.663 p
spiritum uiuificantem quid uocet 2.410 f
spiritum uitæ quomodo insufflauerit deus in faciem hominis 2.836 p
spiritum uocem appellat Paulus 1.791 f
in spiritu deo seruire & adorare quid 2.542 m
in spiritu esse,duplici modo accipi 2.656 m f & seq.
de quo spiritu loquatur Paulus cum dicit,Fructus spiritus &c. 2.487 f
in spiritu non in anima Heliæ præcessit Ioannes Christum 2.54
spiritu omnia agere sanctum 2.488 p
spiritu oris sui quē interficiet Christus 2.315 f
spiritu quomodo confortatus Christus 2.262 f.263 m f & seq.265 f
in spiritu seminare 2.190
spiritus administratorij 2.486 f
spiritus bonorum uel malorum energiæ 1.821
spiritus immūdi olim ab exorcistis flagellati 1.405 p
spiritus ministeriales angeli 1.453 p. 2.255 p.564
spiritus multiplices à Paulo dona dicti 2.665 m f
spiritus multiplices,materiales dicti 2.661 m
spiritus quo multi & unus 2.661 p
spiritus uitiorum diuersi in diuersis hominibus 1.355 m
spiritus uno nomine plures indicari 2.660 f
spiritus omnes ministri & dei & hominum 2.716 f
spiritus malos posse etiam prophetare 2.467 p
spiritus sanctus à patre missus 2.62
spiritus sanctus etiā aduocatus 1.597 f
spiritus sanctus qualis 2.274 p
spiritus sanctus digitus dei dictus 2.563 p
spiritus sanctus eiusdem bonitatis cum patre & filio 1.760 p
spiritus sanctus fons sanctificationis 2.733 f
spiritus sanctus gratia appell. 2.508 f
spiritus sanctus fuit in patriarchis & prophetis 2.152
spiritus sanctus inspirator & prophetarum & apostolorum 1.750 p
spiritus sanctus locutus in prophetis 2.270 p
spiritus sanctus per nubem intelligitur 2.170 p
spiritus sanctus puero cōparatus 2.62
spiritus sanctus reuelator secretorum 1.324 p
spiritus sanctus unus tametsi spiritus dicantur multi 1.870 m
spiritus sanctus sacrarum scripturarū autor 1.857 m
spiritus sanctus tertia persona à patre & filio 2.271 f
spiritus sancti æternitas,ac cum patre & filio coæqualitas unde compromebetur 1.864
spiritus sancti cum patre & filio æqualitas & coæternitas 2.650 p
spiritus sancti erga fideles munus 2.688 f
spiritus sancti etiam nunc uis & efficacia in ecclesia 2.761 m
spiritus sancti festiuitas 1.287 f
spiritus sancti fructus 2.109
spiritus sancti opera,& qui in eum blasphemant 1.864 m f
spiritus sancti præsentia quàm efficax 1.118 m
spiritus sancti quanta maiestas 1.867 p
spiritus sancti uirtus septuplex in quo designata 1.125 m
spiritui sancto spiritus contrarius 2.21
spiritum sanctum alium esse qui fuit in prophetis,alium qui fuit in apostolis hæresis 1.859 p
spiritum sanctū authorem esse scripturæ à Mose proditæ 1.302
in spiritum sanctum credere magnum secretum 1.511 f
spiritum sanctum esse, nec esse creaturam, sed coæqualem patri & filio

Universidad de Deusto
Biblioteca

lio 1.863 f & seq.
spiritum sanctũ ingenitũ esse 2.317 m
spiritum sanctum etiam à Christo edoceri 2.321 p
spiritum sanctum facit uicarium Christi 267 m
spiritum sanctum non apparuisse in columba quo cauilletur Celsus 2.759 f
in spiritum sanctum qui peccat, et blasphemat 2.466 f
de spiritu sancto, eius nomina, dignitas ac potestas 1.789 & seq.
de spiritu sancto paracleto, et eius æternitatis assertio 1.863 p
de spiritu sancto quid credendum 2.486 p
de spiritu sancto quid sentiat 1.856 m
spiritu sancto qui baptizentur 1.690 p
de spiritu sancto scripturæ testimonia 1.760 f
spiritualis qs, & eius donum 2.479 p
spirituales qui, & ubi sint 2.735 f
spirituales quos appellet 1.26 m
spirituales unde nominentur 1.824 p
spirituales homines qd efficiat 2.539 f
spirituales quos uocet Paul. 2.995 p m
spiritualium figuræ unde sumptæ 2 368 p
spiritalia dona quæ uocet 2.543 m
ex spiritalibus donis sæpe superbiam oriri 1.732 p
spiritales nequitiæ quæ 1.352 f
spiritalia malitiæ quæ 1.765 p
spiritaliter immolare seu offerre uitulũ arietem, hircũ, columbas, turtures, quid 2.705 p
splendor lucis diuinæ quomodo Christus 1.757 p
splendor gloriæ dei Christus, & quòd solus eam comprehendat 2.495 f & seq. p
ut splendor sine lumine non est, nec filius dei sine patre fuisse intellig. 1. 844 m f. 861 f & 862
sponsus animæ Christus 1.183 f
sponsus animæ sermo dei 1.553 m
sponsi Christi amici qui 1.601 p m
sponsa gentium ecclesiæ figuram præfert 1.574 m
sponsore non esse opus apud deum 2. 522 m
stagnum Genezareth 2.31
stater quantum ualeat 2.59
statuas uenerantes quibus comparandi 2.831 p
statu as inuocãtes omnes ebrij 2.822 p
statuarum nefarium cultum Christiano ubiq; fugiendum 2.746 f
statuarius apud Iudæos olim nullus 2. 833 m
stella quæ nato Christo apparuit qualis 2.302. 766 m
orietur Stella ex Iacob, de ea intelligi quæ nato Christo apparuit Magis, & quòd semper cum Christo permãserit, deitatisq; indiciũ fuerit 1.271
stellam crinitam regnorum nouationes præsignare 2.766 f
stellæ qui 1.3 f
stellæ an sint animantia non tradi 1. 751 p
stellæ sint ne animatæ an exanimes 1. 857 m
stellæ quomodo cadent de cœlo 2.167 & seq.
stellæ Catamiti & Phaethontis 1.658 p
de stellarum nominibus plurima in libris Enoch mysteria 1.316 m
stellis quidam tribuũt hominum uitia, esse luxuriosum, adulterum, tum etiam cæsum, quin & Christianum, deniq; quid non 1.657 f
stellas maiores esse quam sit ipsa terra 2.168
stellas animalia rationabilia esse 2. 861 m
de stellis, & an sint animalia 1.770 m f
stellio quale animal 2.853 f
steph anus primus martyr 2.634 f
sterilitas mulierum unde 1.41 p
stipendium peccati 2.646 p m
stoici quale discrimen ponant inter rationalem naturã & bruta 1.849 m
stoicorum deus qualis 2.827 m
stoicorum de deo doctrina impia 2. 752 f
stoicorum de deo malæ persuasiones tollendæ à Christian. 2.821 f
ad studium uerbi dei & legis quàm segnes simus 1.107 m f
stultitia quæ amplectenda Christiano 2.750 m
stultitiam profligare, ouem sacrificare est 1.309 m
stultitiam suam qui colant 2.713 m
stromaton liber Origenis 2.404 p
subiecti deo quomodo simus 1.500 m
subiectio Christo facienda, salus subiectorum est 1.768 m
subiectio omnium qualis Christo futura 1.827 f & seq.
subiectio omnium Christo quando fiet 1.151 m f
subiectionis nomen quomodo positum 2.133
de subiectione omnium Christo 1.500
salus subiectorum est Christo subiectio 1.768 m
substantia dei qualis 1.15 p. 603
substantia patris dei qualis 2.503 f
substantia una trinitatis 2.677 f
substantia hominis commutatio animæ ipsius 2.47
substantia nostra in quo maximè sit 2. 441 f
substantia nostra quomodo nihil ante deum 1.535 m f
substantiæ omnis principium, conseruatio & finis Christus 2.901 m
substantiam sine qualitate non subsistere 1.847 p
substantiam nullam naturaliter inimicam deo 2.615 p
subintrans peccatum quid 2.630 m
de succesßione hæreditatum lex 1.284. 285
successores quos & quomodo debeant eligere principes ecclesiarũ 1.286
à suffocatis cur abstinere iußi Christiani 2.938 m
suitarum tyrannus quis 1.484 m
superbia languor animæ 1.312 m
superbia fucus decolorans imaginẽ dei in homine 1.46 p
superbia quàm exosa deo 1.383 m f
superbia uesicarũ nomine intellecta 1. 75 m
superbiæ regnum quomodo in nobis 1. 354 f
superbia cruda 1.70 f
superbia qualiter immolanda 1.98 m
superbia, Sodomiticũ peccatũ 1.731 p
superbiæ multa genera 1.674 f
superbiæ malum, & quomodo fugienda 2.713 p
superbiæ angelus quomodo uincendus 1.321 p
superbiæ materiã quæ præbeãt 1.731 f
superbiæ spiritum conterere 1.348 m
superbiæ spiritus multiplex & uarius 1.355 m f
superbiam peccantißimum esse peccatum 1.731 p
superbi diaboli discipuli 1.429 m
è supernis esse quid 2.426 & seq.
supplantationem aduersus aliquem magnificare 2.484 f
supplicia cuiq; pro graduum ac dignitatum modo adhibenda 1.715 f
supplicia aliquando finienda qui dicãt 2.528 p
supplicijs hìc affici melius quàm in futurum reseruari 1.741
surdi animo qui 2.56
surdi nunc quomodo audiant 2.788 p
surdi effici quando debeamus 1.528 m
susannæ historiã quidã de catalogo scripturæ desecarunt 1.114 m
inter Sustentationem & patientiã quid discriminis 2.551 m

susui extra me interpret. 1.366 p
sydera non esse causam accidentium super terram 1.658 p m
syene ciuitas Aegypti, & quid contineat mysterij 1.649 f
symbolum lustrationis quod uocet 2. 814 f
symeonis benedictio 1.57 p m. & seq.
symmachus interpres bibliorum 1. 541 p
syn rubus siue tentatio interpretatur 1. 312 p
synagoga & ecclesia sorores 1.547 f
synagoga per asinam intellecta 2.102
synagogæ & ecclesiæ dißidiũ 1.214 m
synagogam conuocare quid 1.146 p
syri qualiter aggredi olim solebant aduersarios 1.445 p

T

T Litera quid signet 2.524 f
Tabatha interpretatur bona 1. 314 p
tabernacula quid 1.265 f
tabernaculum Christi quod 1.874 f
tabernaculum dei sanctimonium dictũ 1.84 m
in tabernaculũ domini de nostro offerre quid, & quã gloriosum 1.111 p m
tabernaculum dei quomodo unusquisque in se poßit & aptare & habere 1.98 p m 110
tabernaculum testimonij quod uelit intelligi 1.21 m
tabernaculi constructionis mysterium 1.835 m
tabernaculorum festum quod 1.99 f
in quibus tabernaculis habitauerint patres 1.99 f
tabulæ legis à Mose fractæ & denuo scriptæ quomodo quidam intelligant 2. 747 m
tacere iusti proprium 2.127
tactus deliciæ 1.499 p
per talenta quid intelligat 2.188
talentum dici peccatum 2.72
talentum plumbi 1.76 m. 81 f
de quinq; talentis 2.187 m et sc.
talionis pœna 1.100 p & seq.
tangere Christum corporaliter aut spiritualiter quid 1.613 m
taphnis Aegypti ciuitas, & quid habeat mysterij 1.649 f
tatianorum error 2.725 m
tatiani iunioris oratio de antiquitate Iudæorum 2.751 p m
tauri hospites immolant 1.795 p
taurus filius dei dictus 1.57 m f
taurum deo sacrificare quid 1.309 p
templum dei ecclesia unde constructum 2.258 f
templum corpus Christi 2.377 f
templa quæ deo dicanda 2.935 p m
templi dei uiolatores qui 2.561 f
templa Aegyptiorum quàm magnifica 2.803 f
templum Hierosolym. ciuitatis dei symbolum 2.872 m
templum quod reædificaturum Christus 2.230 p
templum Hierosolym. cur deus tolli uoluit 1.175 p
templum uetus quando & cur sublatũ 1.359 p m
templi Hieruf. demolitionis causam cui tribuat Iosephus 2.761 f
templi desolatio quando facta 2.160
templi Hierusalem ædificatio, & quandiu durauerit 2.378 f
templi constructionis typica interpretatio 2.379 f & seq.
templum Hierosolymitanum à Romanis destructum 2.104
templi sub Esdra reædificationis non posse ostendi tempus 2.379 p
in templo qualiter se gerant quidam 1. 111 p
tempus quando incepit 1.1 m
tempus consummationis iudicium 2.73
tempus nostrum quale 1.26 p
tenebræ exteriores quibus præparatæ 1.796 m f 2.190
tenebræ occupaturæ mundum quæ 1. 675 m
tenebræ quomodo lucem non apprehẽderint 2.325 p m
tenebræ exteriores cur & quibus præparatæ 1.674 p. 799 m
tenebræ qui, & quo fiant lux 2.321 f
tenebræ Aegypt. quid designent 1.75 m
tenebræ multæ 2.324 p
tenebræ in Aegypto quæ, & quomodo factæ 2.232 p
tenebræ quomodo factæ super omnem terram in morte Christi 2. 231 p & seq.
tenebrarum rectores qui & cur dicti 1. 765
tenebras etiam in bonam partem in scriptura sumi 2.325 m f
tenebras quid uocet 2.324 p
tenebras quomodo posuerit deus latibulum suum 2.325 f
in tenebris offendere quid 2.221 m
in tenebris qui sint 2.330
in tenebris quibus lucet lux Christus 2.505 p m
tentatio duplex 2.674 p
tentatio ira dei dicta 2.545 f
tentationem Christi cur Ioannes non descripserit 2.276 p
in tentationem uenire quid 2.210 p
de tentationibus humanis, & unde nascantur 1.822 f & seq.
tentationibus quomodo obuiandum 2. 94
tentamẽtum duodecim patriarcharum liber dictus 1.356 m
tentatores scribæ & pharisæi 2.74
tentatus Christus 2.275 f & seq.
nos non tentari supra uires 1.817 m
termini statuti à patribus non transeundi in approbandis uel reijciendis scripturis 1.564 m
terni statores qui 1.81 m
terra mater & domus omniũ 1.448 m
terra pro anima humana 1.809 p
terra quomodo quiescere aut moueri dicatur 1.392 m
terra pro habitatoribus terræ 1.392 m 709 p
terra recipiens imbrem quæ sit 1. 807 p m
terra arida dicta, & terra beatorum 1. 501 f
omnis terra quo referatur significatio 1. 680 m
terra uiuentium quæ, & cur uocetur 1.282 f
terra à quibus & quomodo offendatur 1.709 m
terra peccator dictus 1.709 m
terra quos etiam nunc deuoret 1.82 m
terra qualis sit futura habitatio 1.831 p
terra quæ tremuerit in morte Christi 2. 231 f
terra pro angelo præsidente terræ 1. 670 f
de terra pura & eius situ quid tradat Plato 2.916 m
terra mota in morte Christi quid significet 2.236 p
terra mater nostra quomodo affligatur, aut lætetur nostri causa 1. 711
terra homines terreni dicti 2.176
terræ fructus quales 1.196 f
terræ diuisio ab Iesu facta 1.361 & seq.
terræ frugiferæ & aridæ similitudo 1. 2 m f & seq.
terræ nomine cor intelligi 1.196 p
terræ sanctæ descriptio 1.315 f & seq.
terræ nomine corpus designat script. 1. 873 p
terræ nomine carnem significat. 2.914 m
terra iustis repromissa quæ et ubi sita 1. 518 f. 2 916 m
de terræ diuisionibus tam sacrorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

quam profanorum opiniones 2.867
terram quam & quibus diuidat Iesus 1. 286 f
terram quos uocet 2.691 p
terram à deo purgari diluuijs etiã Græci dicunt 2.829 m
terram quam hæreditabunt iusti 1. 519 f
terram uinctorum quam uocet Hieremias 2.746 m
terras quomodo curent angeli 2.939 p 948 p
terræmotus factus tempore Origenis 2.158
terræmotus magni Tiberio imperante 2.784 m
terræmotus à deo concitari 1.709 m
terrenus quis & eius ingenium 2.619 p.2.84
cur terreat homines deus 1.257 f
tertulliani libri aduersus Marcionistas 1.882 m
testamentum uetus quibus sit lex,et quibus non 1.224 p
testamentum uetus mensam esse Israelis 2.695 f
testamentum uetus qui repudient 2. 568 f
testamentum nouum totum esse euangelium 2.291 p et f.292 f
testamentum nouum qualiter obseruãdum 1.18 m f
testamenti dei & hominum discrimen 1.740 f & seq.
testamenti ueteris & noui discrimen 2. 524 m f
testamenti utriusq; consensus 2.69
testamenti utriusq; autorem esse deum uerum & patrem Iesu Christi 1. 856 m
duorum testamentorum duos qui asserant deos 2.295 f
inter testamentum & legem quid inter sit 2.677 p
testamenta dei habere super carnem suam 1.18 m f
testamenta aliena arte subijcientes 1. 157 m
testimonia quæ 1.100 p
testimonia, iudicia, iustificationes &c. quid inter se discrepent 1.231 p m
testis falsi pœna 1.100 m f
testis quomodo sanctis suis deus 2. 542 m
testes olim martyres lacerati atq; necati 1.465 m
testibus falsis Christus semper pressus, et quomodo illis respondeat 2.745
thaddæus Etiã Lebbæus dictus 2.536 p
thalami præcipitium uel suspensio interpret. 1.366 p
thamnas quid interpretetur 1.273 m
thara contemplatio stuporis interpret. 1.313 f
tharæ filij quot 2.430 p
thecimene uxor Hieroboam 1.105 p
theman austrum dictum 1.98 f
themanitæ Idumæi fuere 1.410 f
themistoclis Seriphio exprobrãti prudẽs responsum 2.755 f
theodotionis translatio bibliorũ synchrona tempore Origenis 2.351 p
theophilus quid interpretetur 2.242 f
theophili qui 2.242 f
thesaurus quid appelletur,& quotuplex sit 2.551 f
thesaurus diaboli quis 1.83 f
thesaurus in agro absconsus quid 2. 5.p
thesauri absconditi in scriptura intellectus spiritalis dicitur 1.841 f
thesauri tenebrosi à Christo manifestati 2.325 f
thesauri ubi recondendi 2.514 f
thrasymachus cum Socrate contra iustitiam 2.751 f
thronus Christi 2.134
thronus dei & Christi idem 2.722 m
thronus iudicis dei qualis 2.721 f. 722 p
throni qui dicantur 2.323 p
throni qui 2.304 f & seq.p
thronis cœlestibus quomodo similes euademus 2.832 m
super Thronum excelsum uidere deum quid 1.624 m
Θυμίαμα quid sit 1.39 p
tibis quid 1.67 f
tinea quid indicet 1.310 f
tinea cupiditatum 2.10 m
titannici dæmones 2.855 f
titulus crucis Christi cur in tribus linguis scriptus 2.224 m
sub Tyberio Cæsare Christus passus,solis defectus, & terræmotus magni 2.784 m
timor, dei timori inimicus 2.84
timoris spiritum qui habeant & contrà 2.66
timor pædagogus 2.661 m
timor dei quantum bonum 2.582 f
timoris effectus 2.208 p
timorem dei ante oculos quis habere dicatur 2.582 f
timores mundani unde 2.452 p
timiditatis quantum crimen 1.397 f
timidus quis 1.396 f
non timebis à timore nocturno &c. de quo intelligendum 2.214 f
quid timendum aut contrà unde cognoscatur 2.582 f
tolerantia inter uirtutes philosophis 2. 786 m
tomos decem abesse ex commentarijs in Matt. 2.2 m
tomum Origines uocat tractatum 2. 331 f.332 p
tonitrui filij qui uocati 2.97 & 238 f
totum ex partibus constare quomodo 2.753 m (697 f
mundus totus pars domini effecta 2.
tormenta sanctificationem uocat 1. 670 m
tormenta terminum habitura qui dicant 2.528 p
torquis sapientiæ ornamentum 1.301 f
trabes in ecclesia quomodo episcopi 1. 598 f
tractatus 36.in Matthæum ab Origene 2.241 p
deus quomodo tradat in reprobum sensum &c. 2.549 p.
tradere spiritum quid 2.234 f
tradere dei quid 2.643 m
traditus à patre quomodo dicatur Christus 2.672 p m
traditiones patriæ quãuis turpiss. haud facile mutantur 2.764 p
traditiones seniorum peßimæ 2.23.24
tragelaphus quale animal 1.839 p
transfiguratio Christi 2.48 & se.
tribulatio quæ intelligatur 2.556 m
tribulatio bona appellanda,non indiffe rens 2.611 f & seq.
tribulationis tempus quod 1.520 m
secundum tribulationes deum consolari 2.662 p
tribulationes semper paratæ piè uiuentibus 1.647 m f
tribulationes piorum multæ & uariæ 2.612 p
tribulationem de sanctis dici 2.612 p
tribuni qui,& unde dicti 1.105 f
tricca urbs Aesculapio dicata 2.800 p
τρίχα πῆλαι quid 1.721 m
trinitatis mysterium in tribus angelis uisis Abrahæ 1.591 m
trinitas ubi designetur 1.202 m
trinitas quomodo sancta sit 1.237 p
trinitatis fides unica 1. 625 m. 2.593 p
trinitatis fides ecclesiæ sustentatio 1. 1.97 f
trinitatis unitas personarum deffenditur 2.955 & seq.
trinitatis sectam quam uocet 1. 440 f
trinitatis una substantia 2.677 f
trinitatis scientia magnum mysterium 1.511 f
trinitatis substantia una,personæ distinctæ 1.239 p
trinitatis cognitio munus principale scientiæ 1.587 p
quod in trinitatis confeßione nõ fit,in aliter fit 1.413 m
trinitatis sacramentum in quo designetur 1.283 p m
trinitatis una eademque uirtus 1.763 p
trinitatis coæternitatis atq; unitatis assertio 1.865 p
trinitatis unitas atq; coæqualitas unde comprobetur 1.864
trinitatis mysterium Abrahamo ostensum 1.19 f
de Trinitatis diuinitate et coæternitate 1.844 m f & seq.
trinitatem esse coæqualem 1.863 f & sequent.
de Trinitate quid credendum 2.486 p
de Trinitate quomodo loquendum 1. 496 m f
de Trinitate quam scientiam tenuerint patres ueteris testam. 1.323 f
tripodas quid uocent gentiles,et earũ usus 1.248 p
tristia primum proponere scripturam, deinde hilariora 1.648 f
tristitia seculi,& qualiter extinguenda 2.660 m.852
tristitia secundum deum & contrà 2. 223 p
tristitia salutaris & contrà 1.528 m
tristitiæ quanta uis 1.798 m
præ nimia tristitia nonnullos in insaniã decidisse 1.816 f
tristitia nullam fert moram 2.204
triticum in ecclesia qui 2.271 f
triticum ubi seminetur,& eius usus 1. 42 f & seq.
tropi in scripturis 1.560 p
trophonius deus Lebadiensium 2. 808 f
τρόφιμον quid 2.492 p
throni qui 2.380 p
tuba signum belli 1.313 m
tubæ sacerdotales quæ,& earum efficacia 1.333 p
tubæ euangelicæ 2.174
tubæ ductiles cur dicantur 1.333 f
tubæ sonus signum consummationis seculi 1.332 m
tubarum memoriæ festiuitas,& qualiter celebranda 1.291 p
tubarum usus apud Iudæos 2.174
turturis natura & habitatio 1.560 m. 617 p
turturis habitatio, & quando spiritus sanctus eo nomine appelletur 1.552 f
turtures deo offerre quid 1.118 p
turtures pro Christo oblati quales 2. 257 f & seq.p
tyrannis Phalaridis Phæreiq; Alexandri 2.847 p
tyrius quid interpretetur 2.381 p
tyri filij & principes 2.73
princeps Tyri apud Ezechielẽ quid designet 1.820
tyri princeps quis 1.742 m f
de tyri Principe à propheta dicta spiritaliter intellig. 1.841 p
typos præceßisse Christum,non subsecutos 2.988 p m

V

Vae quibus sit 2.203 m
uæ uoce usos etiam prophetas 2. 797 m
uæ mundo à scandalis exponitur 2.63
ualentinus quomodo legit scripturas 2. 277 f
ualentinus philosophorum sectas in ecclesiam introducere conatus 1.335 f
ualentini dogma et errores 1.157.166. 245.980 m f & seq.
ualentinus blaßphemus in deum legis 1. 348 m
ualentini sermo adulterina moneta 1. 510 p
ualentinus euangelij corruptor 2.782 f
ualentini filij & fructus 1.670 m
ualentini fabulæ de filio dei 1.866 f
ualentinum hæreticum perstringit 1. 240 m
ualentiniani perstringuntur 1.502 f
ualentiniani uitæ specie doctrinam suã ornabant 1.722 f (2.985 m
ualentiniani uicti pronunciati à iudice
in ualentinianos hæreticos 2.265 p
ualentinianorum de animabus error 2. 699 f
uallis Ennon & gehenna idem, & ubi sita 2.887 m f
uallis Iosaphat,uallis iudicij 2.721 f
uanitas quid,& ei quæ subiecta 1. 771 f
uanitas rerum quanta 2.664 m f
uanitas quomodo omnis uita uiuentiũ 1.535 f
uaniloquos quos appellet 1.639 f
uaniloquium quid 2.135
uas mundum uel immundum quod sit 1. 595 f
uas utile aut inutile quatenus sit homo 1.225 m
uas honoris aut contumeliæ &c. quomodo quisq; efficiatur 1.259 f.250 p
uasa quæ & quomodo sancta 1.176 f. & seq.
uasa diaboli à Christo directa quæ 2. 639 p
uasa mortis quæ 2.475 f
uasa iræ quæ 2.240 f
uasa glorificationis nostræ quæ,& quomodo eis abutamur 1.722 m f
uates idolorum prophetantes 2.468 p
uates græcorum insania repleti 1.821 m
ueßigalia quibus soluenda 2.716 f
uellus lanæ populus Israel intellect. 1. 394 p m
uela templi duo quid significe. 2.235 p m
uelamen legis quomodo & à quo sublatum 2.236 p
uelamen uultui Moysi superpositum quod 1.751 f & seq.
uelum templi scißum quid significet 2. 235 p m
uelum templi carnem Christi significasse 1.593 m
uenatoris perapta similitudo 1.618 f
uenenum aspidum sub labijs quomodo intell. 2.581 f
uenena quo medicamine depellantur 1. 263 f
uentriloquos execrandos esse Christianis 1.261 p
uentorum thesauri qui 1.663 p
per quatuor uentos qui intelligat 2. 173
uẽtis uirtutes angelicas præesse 1.371 f
uentus spiritus nomine,& quò referat Ecclesiastes 1.611 f
uentis quomodo imperat Christus 2. 520 f
per uentos quid intelligat 2.521 m
uenus è maris spuma prognata 2. 836 f
uenus dea libidinis 1.382 m
de uenere fabula 2.837 f & seq.
uenus concessa & legitima quæ 2. 755 p
ueris resurrectio 2.635 f
uerbum panis nomine designari 1. 198 p
uerbum ueritatis in Iesu 2.212 f
uerbum dei quid,cuius naturam ipse solus nouit 1.861 m
uerbum dei quod sit 2.691 m
uerbum dei pluuia 1.508 f
uerbum dei est regnum dei 2.115
uerbum dei Christus uir animæ,& eius soboles 1.277 m f
uerbum dei gladius 1.18 p
uerbum dei ros dictum 1.394 p
uerbum dei unde capiat incrementum 2.834 p
uerbum dei panis cœlestis 1.103 f
uerbum dei quale cuiq; efficiatur 2. 605 p
uerbum dei omnipotens 2.205 m
uerbum dei caro 1.140 m

Universidad de Deusto
Biblioteca

uerbum dei anima ecclesiæ 2.896p
uerbum dei quatenus Christus 1. 755m f
uerbum dei quomodo prophetis & patriarchis factum sit 1.15p m
uerbum dei fieri unicuiq; pro desiderio suo 1.89f
uerbum Christi pro prædicatione 2. 690f & seq.
uerbum breuiatum quod 2.683m
uerbum dei nullum habere initium nisi deum 1.862m
uerbum à ueritate extraneum antichristus est 2.151
uerbum uiuum & deus Christus 2. 131.209f
uerbum Christus an passum sit 2. 494p m
uerbum dei quibus prædicandum, quibus non 1.148m f
uerbum dei Christus creditur, & colitur secundum dei formam 2.51
uerbum domini pluris faciẽdum quàm corpus eius 1.111f
ad uerbum dei audiendum & legendũ quàm segnes simus 1.107m f
uerbum Christi cum recipimus, Christum recipimus 2.193m
uerbum ueritatis qui crucifigant 2. 229m
uerbum diuinum sequendum in iudicãdo fideli 2.242p
uerbum dei omni rationali creaturæ præuaturum quomodo 2. 952p m
uerbum quomodo habitauit in nobis 2. 986m
uerbum peregrinum & extraneũ quod 2.124
uerbum filius 2.297m
uerbum quamobrem in carnem descenderit 2.508m
uerbi dei plures appellationes 1. 89p m
uerbi dei uis & effectus 2.952p m
uerbi dei opus primum & postremum 1.349f
uerbi dei ministri omnes amici sponsi 1. 601m
uerbi dei fames quàm deprecanda 1. 387m
uerbi dei quanta uis, & quòd non possit opprimi aduersariorum conatibus 2.755p
uerbi dei natura, & quale cuiq; sit 2. 828f
uerbi dei fœnus 1.110p
uerbi dei oscula, & quis dignus sit ea suscipere 1.565f
uerbi diuini uel prolati efficacia 1.364 p.2.819f
uerbi dei autoritas unde 1.865f
uerbum dei nubes, pluuia, imber &c. 1. 195f.615f
uerbi semen ubiq; susceptum 1.34m
uerbi dei incarnationis certitudo 1. 865m f & seq.
uerbi diuini lectionis, & auditionis utilitas 1.171p m
uerbi dei carnem & sanguinem qui norint 1.173f
uerbi uenenati uirus 2.581f
uerbo propinqui qui 2.527m
uerbo dei non hominibus credendum 1.577m
de uerbo dei filio quid scripserit Plato 2.882m
de uerbo uitæ & mortis contrectare 2. 457p
uerbo dei pugnandum uincere uolentibus 1.298m
uerbo dei pugnandum Christiano 1. 358f
uerba iniquorum quãdo aduersum nos prævalcant 1.503f
uerba spiritus spiritualiter accipiẽda 2. 77
uerborum domini fœnus 1.510p
uerba sua quatenus deus reuocet, ac in melius mutet 1.258
uerba mortis proferre 1.601p
uerba dei qui farentur 2.562m
uerbis nonnunquam plus effici quàm ui aut armis 1.246m
uerberibus dei, etiam impios proficere 1.70f
uerecundia carere summum malorum 2.581f
ueritas dei quomodo in hominum mẽdacio abundauit 2.577m
ueritas quomodo Christus 2.584p
ueritas liberans à peccato 2.643f
ueritas plus quàm ueritatis figura 1. 576m
ueritas quomodo una 2.314p m
ueritas ubi & à quibus petenda 1. 856p
ueritas cui rei similis 2.166
ueritas quæ, & ubi sita 2.676p
ueritas omnium quomodo Christus 1. 755f
ueritas inuicta quibus aduersetur 2. 961f
ueritas quomodo per Christum facta 2. 334f
ueritas Christus 1.574p
ueritas simulata quæ 2.315m
ueritas unde petenda, à quo discenda, et quæ credenda 1.749m
ueritas sapientia summa 1.147p m
ueritas dei quàm uelox 2.166
ueritatis proditores quales 2.213f
ueritatis cingulum 1.328m
ueritatis dei inimici 2.120
ueritati qui diffidere dicantur 2. 556p m
ueritatem ex mendacio & falsitate elucescere 1.222m f
ueritatem ueritate maiorem minorẽm ue non esse 2.774m
ueritatem dei qui in iniquitate detinuerint 2.545m
ueritatem dei in mendacium qui mutarint 2.880f
in ueritate stare, & contrà 2. 445m
à ueritate aberrare longè peius quàm in moribus 2.152
ueritates plures esse 2.335p
ueritatis noscendæ unicuiq; menti desiderium insitum 1.800f & seq.
ueri sermonis titulus libri Celsi quàm arrogans 2.759f
uermes ex plerisq; animalibus nasci 2. 844m
uermes qui dicendi 2.831p m
uermis non moriens quis 2.527f & seq.p
uermis quomodo Christus 2.257f
uermium origo unde 2.257f
uermes peccatorum 1.88m
uespam ex equo nasci 2.844m
uestimenta spiritalia 2.193p. 526
uestimenta quæ, & quomodo sancta 1. 176f & seq.
uestes scripturæ qui conscinderint 1. 722p m
uestire Christum quid 2.193p.526f
uespertinum tempus euangelium designare 1.288f
uetus testamentum quid uocet 2.328p
uetus testamentum non recipientium calumniæ 1.344m
uia quæ domino præparanda 2. 266f
uia media Christus 1.512m
uia cur dicatur Christus 1.756p
uia tridui quæ nobis incedenda 1. 70p
uia domini qualiter dirigatur 2. 341p
uia pacis quæ 2.582m
uiam arctam aut latam incedere 1. 520m
uiam suam qui tegat aut reuelet 1. 499p m
uictima quæ deo gratissima, & illi à nobis offerenda 1.294p.2.356.p m
uictimæ martyres sanguinem effundentes 2.336m
uictimæ Christianorum quales, & quomodo immolandæ 1.98m f
uictoria fidelium unde, et in quo constat 1.397
uictoria nulla sine certamine 1.248f. 250f
uictorini martyris in Matthæum commentaria 2.241m (864f
uicissitudo rerum quæ philosophis 2.
uicissitudines rerum ac temporum secũdum quosdam quales 2.847
uicissitudinum permutationes quo referat ecclesiastes 1.611m
uidere diem Christi 2.173
uidere sermonem dei quid 2.242m
uidere mortem 2.50.456m
uidisse dominum quomodo Esaias dicatur 1.625f
uidentes uidebitis & non intelligetis quomodo intelligat 1.636
qui uidet me uidet & patrem quomodo intellig. 1.613m
qui uideant, & qui non uideant 1. 638p m
uidere quomodo sumatur 2.900m
uidere deum corde quid 1.754m
uere uidens quo fuerit Balaam 1.265
uidentes dicti prophetæ 1.20p
uidua qualiter illustret ministeriũ suũ, & contrà 2.698f & seq.
à uidua ecclesiæ ministra qaid requiratur 2.482f
uiduæ quæ eligendæ in ministerium ecclesiæ 1.635f
uiduarum exemplum Anna prophetissa 2.262p m
uigilare quis dicatur 2.210p
uigintiduo numeri mysterium 1.207f
uincere & iusticari in sermonibus suis quomodo dicatur deus 2.583m f
deum non Vindicare bis in delictum unum in iudicio 1.192p.695p
non uindicandos nos ipsos 1.528f
per uineam regnum dei & ecclesiã intelligi 2.94
uinea dei qui fuerint 2.111.112 & seq.
uineæ parabola explicata 2.111.112 & seq.
per uineas quid intelligat 1.581m
uinctum liberandi unde libertas Iudæis donata 2.225m
uinum uenenatum peruersa dogmata 1.587f
uinum quibus salubre, & quibus perniciosum 1.389f
uino felle mixto qui potent Christum 2.234m
uir princeps mulieris 2.75
uir quomõ unus & multi sint 1.400f
uiri nomine legem significat à Paulo 2. 647m.648p m & seq.
uiri nomẽ cui competat ætati 1.158m f
uiros uirtutis quos appellet 1.299p m
uiri nomine quo lex intellig. 2.386m f
uiri sanguinum qui dicantur 2.582p
uiri quid & quomodo pariant 1.101m
de uirga Aaron quæ germinauit 1.225 f & seq.
uirga Aaron intra nos quæ 1.99p
uirgo uocata non electa 2.537f
uirgo perpetua Maria 2.21m
ecce uirgo concipiet quomõ interpretetur à diuersis 2.757m
uirginem paritura quomodo iam olim à prophetis prædictum 2.757m f
ex uirgine natum Christum quomõ dicant quidam hæretici 1.858f
uirgines martyrio decoratæ 1.397m
uirgines qui 2.289m f
uirgines quos generent 1.39p
de decem Virginibus 2.184 & seq.
uirginitas præter præceptum, ac debitum est 2.736m
uirginitatis studium quale apud Christianos 2.923m
uirginitatis primitiæ quæ 2.12m
uirginitatem quam intelligat, et quo referat Paulus 1.183p m
uiriola quale ornamentum, & quid de signet 1.301f
uirtus mutabilis 2.639m
uirtus inuoluntaria, non est uirtus dicẽda 2.824f
uirtus solus Christus 2.217f
uirtus ex uirtute dei Christus 1.862m
uirtus eadem dei, beatorum, atq; hominum 2.832f
uirtus dei tanquam anima mundi 1. 774f
uirtus una eademq; trinitatis 1.763p
uirtus dei Christus, & in quibus sit 2. 247f
uirtus replens mũdum quæ, quid agat, & quid hominem doceat 2.579f
uirtus dei sempiterna unde percipiatur 2.546f
uirtus quæ conducat 2.31
uirtus dei suorumq; Christus 1.307m
uirtus animi Israelitica, Chaldaica &c. 1.201m f
uirtus dei quæ 1.757f
uirtus quid apud Geometras 1.10m
uirtus seductoria est antichristus 2.153
uirtus per Saram significata 1.25m. 26p
uirtutis aula quomodo polluatur 1. 811p
uirtutis uia eruditio uera 2.814p
uirtutis semina in anima rationali 2. 222m
uirtutem ex contrarijs claresçere, & splendidiorem fieri 1.250m
uirtutem simul complecti totam neminem posse 2.818p (tur 2.485m
in uirtute perfectus quomodo quis dicatur
uirtutes cœlestes quæ 1.624m
uirtutes diuinæ propugnantes pro nobis aduersus potestates contrarias 1.384m
uirtutes coniuges spiritales 1.39m
uirtutes ueræ quomodo à falsis & fucatis opprobriũ patiantur 1.628
uirtutes cœlestes arca dei sig. 2.588f
uirtutes spiritus quæ 2.747p
uirtutes cõtrariæ an à principio sint tales conditæ, & ubi designentur in scripturis 1.765 & seq.
uirtutes contrariæ refugæ quæ aliquando immaculatæ fuerint 1.767f
uirtutes contrariæ unde nomen & gradum adeptæ 1.773f
uirtutes contrariæ quàm ualide impugnent nos 1.350f
uirtutes simulatæ antichristus est 2.152
uirtutes singulæ quàm difficulter adipiscantur 2.654p m
uirtutes quibus rationibus comparentur 2.656p
uirtutes posse in homine esse per industriam 1.848f
uirtutes qualiter mortificent & extinguant uitia 2.660m
uirtutes ex rebus contrarijs cognosci 2.576p
uirtutes quatenus excoluerint gentiles 1.226m
uirtutes ornamenta 1.746p
uirtutes contrariæ & earum semen 1. 274m f
uirtutes angeli dicti 2.380p
uirtutum omnium fons deus 1.732m
uirtutum gradus et perfectio 2.645m
uirtutum natura & substantia Christus ipse 1.537 p.574p
uirtutum umbra hìc, & ubi earum perfectio 2.643m
uirtutum proles unde succedat 1.277f
uirtutibus angelicis ministeria mundi à deo esse commissa 1.371f
uirtutibus seruum fieri 2.644f
ad Virtutes qualis ascensus 1.78m
in uirtutibus æmulatio non est 1. 544m
uirtutibus præclaris animam suam excolere quàm præclarum 1.359f
uirtutib. corpora nostra uel animæ nostre commisse quibus 1.364p
uisio magna quæ 1.511m f.
uisio cur Petro ostensa, & quid designaret 2.772 & seq.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uisio dei perfecta quando 2.119
uisiones patrum ac prophetarum quales 1.40 m
uisiones miraculosas hominibus oblatas, etiam Græci produnt scriptores 2.877 p
de uisionibus quid sentiant Plutarchus & Numenius 2.877 p
uisitatio dei in quo monstretur 1.615 p
omnẽ Visum unius naturæ esse 1.848 p
uisum exacuere ex caprea humor quidam 1.613 m
uita hominis tentatio 1.819 f
uita uera & æterna quæ, & quomodo comparetur 1.799. 2.555 p m 557 m. 645 f & seq.
uita æterna in quo consistat 2.809 f
uita beata non præsens sed futura 2. 786 m
uita quæ mala 2.674 f
uita iustorum iudicabit Israelem 2.87
uita tentatio 1.78 f
uita omniũ quomodo Christus 1.755 f
uita præsens mare 2.56
uita hæc & futura qualis 1.536 f
uita hæc nostra umbra 1.600 f. 2.173
uitæ mutatio in homine 2.8 p
uitæ odor in quo 2.457 m
uitæ profectus diuersi 1.814 m
uitæ nouitas cui deputanda, & quando futura 2.634 m. 720 f
uitæ iter quam difficulter agatur 1.78 f
uitæ quis dignior exitus 2.947 m
uitæ æternitas morti opposita 2.632 p
uitæ mutatio & emẽdatio 2.644 p m
uitæ quomodo participes simus 2.330 f & seq. p
uitæ præsentis & futuræ spes 2.616 p.
ex uitæ indigentia quanta bona nata sint 2.850 p
uitæ particeps homo, non uita 2.315 m
uitam quam intelligat 1.275 m. 660
uitam eligendi in potestate hominis esse 2.547 f
uitam hanc agones habere ac certamina perpetua 1.769 p (296 m
uitam futuram negant Samaritæ 1.
uitam in solo Christo esse 2.320 p & f.
uitam unde consequatur homo 1 174 m
omne Vitium nihil esse 2.317 f. 318 p
uitium propriè impiorum 2.811 m
uitia numerosiora uirtutibus 1.42 p
uitiorum gentes nos impugnantes quo modo uincendæ 1.321 p m
uitiorũ equitatus quomodo subneruandus ac deijciendus 1.354 p m
uitiorum calix 1.672 f
uitia qualiter extinguantur à uirtutibus 2.660 m
uitia qualiter effuganda 1.330 p
cum uitijs simul augeri & pœnam 1. 653 m
uitis in anima quæ 1.617 m
uitis parabola 1.736 & seq.
uitis quatenus Christus, & quid significat. 1.59 m
uitis similitudo apta 2.635 p
uitem ueram qui in se habeant 2.174
uitium quanta in Iudæa copia 1.59 f
uitulus caro 1.116 f
uitulus deo deuotus sanctus dictus 1. 295 m
uitulum sacrificare domino quid 1. 309 m
uitulum deo offerre quid 1.118 p
uiuere hic calamitas potius quàm uita 2.786 m
uiuere peccato uel deo 2.631 p m
uiuens quis 1.665 f
umbilicus quomodo fortitudo serpentis, & quòd initium sit malorum 1. 718 f
umbra quomodo lex &c. 1.537 m
umbrarum imagines circa sepulchra uisas 2.792 p m
cum umbris inferni quis sit 2.461 f
ultioni cum à deo tradimur patienter ferendum 1.741 p
unctio quomodo in Christo, & quibus conueniat 2.303 m
ungere caput in ieiunio quid 2.514 p
de unitate trinitatis 1.763 p
uniuersitatis initia & finem non posse ab ulla creatura cognosci 1.865 p m
uocatus apostolus, uel propheta &c. quomodo 2.537 m
uocati qui & quomodo 2.669 p. 679 m f
uocati quare differant ab electis 2. 537 f
uocati quomodo multi 2.519 m
uocatio apostolorum 2.86
uocatio Israel & gentium 1.856 m
uocationis Pauli effectus 2.537 f
uocationes in opus uineæ quinque 2. 92
non uocare solum, sed etiam trahere deum 1.309 f
uoluntas hominis libera 2.985 m
uoluntas nobis ex deo 2.442 m
uoluntas dei unde cognoscatur 2. 556 f
uoluntas cita, opus tardum 2.654 p
uoluntatis beneficiendi libertas in nobis 2.265 f
uoluntatis hominis uis 2.819 f
uoluntatis libertas qualem sortita sit effectum 1.795 m
uoluntati nostræ quando & cur committimur 1.391 p
uoluntati bonæ quid obsistat 2.653 m f
uoluntatem dei patris fieri cur roget Christus 2.209 p
uoluntatem rectam nobis à deo dari, & uti tamen ea nos 1.813 p
in uoluntate nostra situm ut boni aut mali simus 2.680 m
uoluntate non necessitate ad legẽ Christi duci 2.721 p
uoluntates hominũ quomodo deus promoueat 2.679 f
uoluptas irrationabilis 2.83
uoluptas summum bonum Epicureis 2.786 m
uotum orationis, eleemosynarum, ieiunij 2.142
uotum Iephte quale 2.356 m
uota libera, & secus 1.295 m f
uota diuersa, & eorum exẽpla ex scripturis 1.295
uota quomodo reddenda deo 1.177 f & seq. (796 m
uox dei, & à quibus exaudiatur 2
uox humana & dei quæ 1.15 p
uulpes quale animal, & qui sint uulpes 1.703 f
uulpes animal immundum nunquã in bonam partem sumitur in scripturis 2.856 p
uulpes dæmones dicti 1.235 f
per uulpes quid intelligat 1.623 m
uulpes qui dicantur 1.622
uulpes quatenus homines 1.411 p
uulpium partes qui 1.622 m
uulpes Sampsonis quibus exußit fruges Allophylorum 1.622 p
uultures fœmellas absq; mæris congressu parere 2.758 f
uultures qui uocandi 1.157 m
uulturum cibus 1.157 m
uuluam matris suæ Christum solum aperuisse quomodo 2.257 m f
sicut ursus raptis catulis obuiabo eis &c. exponitur 2.119
uxor sequatur uirum 1.20 m
uxor quatenus dimittenda 2.65
uxor Loth respiciens retro quid significat. 1.22 m
uxores sortiti apud puteos patriarchæ quid 1.239 f
uxores spirituales 1.39 m

Z

Zabulus unde sumat aduersum nos uires 1.385 p
zabulus malleus uniuersæ terræ 1. 654
zabulo quomodo & quis tradendus 1. 383 p
zacharias quid interpretetur 2.147 2.328 p
zacharias intelligens dictus 1.633
zacharias pater Ioannis baptistæ 2.14
zacharias propheta & sacerdos 2. 246 p
zachariæ silentium quid denotet 2. 246 p m
zacharias à Iudæis occisus 2.114
zacharias filius Ioiadæ lapidatus 2. 148
zacharias quis occisus à Iudæis 2.145
zachariæ loco quomodo Hieremias citatus 2.224 p
zachariæ & Elizabeth laudes 2. 243 m f
zachariam trucidandi quæ causa fuerit 1.522 p
zamolxis Acarnanarum deus 2.808 f
zareth aliena descensio interpretatur 1.561 f
zebedæi mater quæ fuerit 2.238 f. 239 f
zebedæi filiorum matris petitio 2. 96 & seq.
zelus dei in peccatores qualis 1.93 m f
zelus dei quando & à quo discedat 1. 94 p
zelus secundum scientiam & secus 2. 685 p m
zeli quanta uis 1.798 m
zelans quomodo deus, & quomodo uir 1.495 m
zeno quomodo conciliauerit inimicum 2.940 m
zit quid interpret. 1.351 m
zizania quid uocet 2.3 f
zizania in ecclesia qui, & quod tolerandi 1.367 p

INDICIS IN OPERA ORIGENIS FINIS.

Y

ὑποφαντικὸς quid 2.1001 p
ὑπόστασιν in Christo qualem confiteantur hæretici 1. 858 f & seq.

Universidad de Deusto
Biblioteca

COMMISSA QVAE VEL EXEMPLARIORVM uitio, uel operarum incuria exciderunt, sic emendato.

Prior numerus paginam, posterior uersum denotat.

In tomo primo pagina 9. *uersu* 18. *lege angulis* 50. *uersu* 18. *leg. uidens pa.* 59.15. *indicare* 293.52. *arietes.* *In tomo secundo pag.* 26. *uersu* 40. *abundabimus* 68.22. *funiculis* 69.7. *uerò* 90.31. *sit, & uers.* 51. *eum* 92.31. *fuerit* 113.20. *lege irreprehensibilem* 136.33. *oratione* 137.18. *iudicium* 141.14. *proprios* 160.46. *uerbo* 165.2. *omnes melius* 170.7. *earum, & uersu* 34. *iumentum uidetur superfluum* 190.34. *date ei, & 35. datur ei* 194.17. *comburat* 205.14. *adde in corda* 212. *Iesum* 218.12. *sempiternam* 228.20. *salutarem* 264. 12. *morem* 266.2. *nutritus* 278.31. *nos* 283.24. *princeps Iudæorum* 285.17. *percipit* 300.44. *adaptemus* 303.44. *sit* 319.35 *dicit* 337.32. *lege tempestiuum* 338.8. *lege genitum* 338.14. *partium* 341.48. *uerò* 345.15. *liberi* 361.40. *narrationes* 365.33. *endelechismi* 374.17. *administratorij* 379.38. *principũ* 380. 9. *melius præfecti* 383.37. *quod* 383.51. *filij* 386.15. *pecuino* 412.25. *seruiuimus* 414.38. *contextus est* 415.2. *principis* 417.8. *lege Symon & Iudas* 417.18. *cui* 424.37. *laternis* 428.52. *ille* 562.36. *apostolum* 563.12. *bonorum* 563.16. *egerant* 576.5. *fortitudinem* 590.19. *uideretur* 610.51. *gloriamur* 621.53. *lege qui non peccau.* 716.1. *uindicem* 751.1. *Odrisis* 753.21. *oriente* 754.53. *& redundat* 756.6. *uerò* 767. 42. *ultro citr.* 770.27. *amplectuntur* 771.12. *corpus* 772.9. *precandum* 775. *fugere* 776.26. *conuerte* 777.21. *militum: ead.* 42. *defecissent: ead.* 50. *finxerunt* 786.43. *se* 788.5. *dei* 788.52. *iniustitiam* 791. *uersu ultimo restitue incidisse in* 803.34. *iustorum præm.* 804.24. *attentè* 861.2. *&* 3. *lege acquisitus uel acquisitionis ead. uersu* 4. *si redundat* 863.17. *singulos*

Universidad de Deusto
Biblioteca

PRIMA PARTE QVAE CONTINEANTVR.

In Geneſim homiliæ		xvii	fol. 1
In Exodum homiliæ		xiii	61
In Leuiticum homiliæ		xvi	114
In Numeros homiliæ		xxviii	220
In lib. Ieſu Naue homiliæ		xxvi	318
In lib. Iudicum homiliæ		ix	377
In lib. Regnorum homilia		i	399
In librum Iob, libri		iii	408
In Pſal. xxxvi	homiliæ	v	494
In Pſal. xxxvii	homiliæ	ii	521
In Pſal. xxxviii	homiliæ	ii	531
In Cantica canticorum explanationis prioris	homiliæ	ii	541
In Cantica canticorum explanationis poſterioris	homiliæ	iiii	553
In Eſaiam,	homiliæ	ix	623
In Hieremiam	homiliæ	xiiii	643
In Ezechielem,	homiliæ	xiii	693
Peri archon, id eſt de principijs, libri		iiii	749
Threni ſeu planctus Origenis.	Tractatus	i	849
Apologia Pamphili Martyris pro Origene.	Liber	i	853
Rufinus de deprauatione librorum, præcipue Origenis	Liber	i	879

SECVNDA PARTE CONTENTA.

In Matthæum,	tractatus	xxxv	4 & 37
In Lucam,	homiliæ	xxxix	241
In Ioannem	tomi	xxxii	289
In diuerſos Noui teſtamenti, homiliæ		x	499
In epiſtolam ad Romanos, libri		x	534
Contra Celſum libri, Sig. Gelenio interprete		viii	745
Contra Marcioniſtas Dialogi, nunc primũ Latio donati Laurentio Humfrido Anglo interprete		iii	955

ORIGENIS ADAMANTII, EXIMII SCRIPTVRARVM ENARRATORIS HOMILIAE IN GENESIM, INTERprete, ut opinor, Ruffino. Nam Hieronymi titulum falſò additum docuimus in Catalogo operum.

IN GENESEOS CAP. I HOMILIA I

De Ortu mundi, & eorum quæ in mundo ſunt.

IN principio creauit deus cœlum & terram.] Quod eſt omnium principiũ: niſi dominus noſter, & ſaluator omniũ Chriſtus Ieſus, primogenitus omnis creaturæ? In hoc ergo principio, hoc eſt in uerbo ſuo, deus cœlum & terram fecit: ſicut & Euangeliſta Ioannes in initio Euangelij ſui ait, dicens. In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deũ, & deus erat uerbum. Hoc erat in principio apud deum. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Non ergo hic temporale aliquod principium dicit: ſed in principio, id eſt in ſaluatore factum eſſe dicit cœlum & terram, & omnia quæ facta ſunt. Terra autem erat inuiſibilis, & incompoſita, & tenebræ erant ſuper abyſſum, & ſpiritus dei ferebatur ſuper aquas.] Inuiſibilis & incompoſita terra erat antequam deus diceret, fiat lux, & antequam diuideret inter lucẽ & tenebras, ſecundũ quod ſermonis ordo declarat. Verũ quoniã in conſequẽtibus firmamentũ iubet fieri: & hoc cœlũ appellat: cum ad ipſum locum uenerimus, ibidem differentiæ ratio cœli firmamentiq; dicet, cur etiã firmamẽtum appellatum ſit cœlum. Nunc aũt ait: Tenebræ erant ſuper abyſſum.] Quæ eſt abyſſus? Illa nimirũ in qua erit diabolus & angelus eius. Denicq; hoc manifeſtiſſime & in Euangelio deſignat, cũ dicit de ſaluatore. Et rogabant dæmonia quæ eijciebat, ne iuberet ea ire in abyſſum. Propterea ergo deus ſoluit tenebras, dicẽte ſcriptura. Et dixit deus, fiat lux: & facta eſt lux. Et uidit deus lucẽ, quia bona eſt, & diuiſit deus inter mediũ lucis & inter mediũ tenebrarũ. Et uocauit deus lucẽ, diẽ: & tenebras uocauit noctem. Et factum eſt ueſpere, & factum eſt mane, dies una.] Secũdum literã deus & lucem uocat diẽ, & tenebras noctem. Secundũ ſpiritualẽ uerò intelligentiã uideamus quid ſit: quod cum in initio illo, quo ſuperius diximus, fecerit deus cœlũ & terrã, dixerit quoq; ut lux fieret, & diuiſerit inter mediũ lucis & tenebrarũ, & uocauerit lucẽ diem, & tenebras noctem: & dixerit quia factum eſt ueſpere, & factũ eſt mane: nõ dixit dies prima, ſed dixit dies una. Quia tempus nondum erat antequam eſſet mundus. Tẽpus aũt eſſe incipit ex cõſequentibus diebus. Secũda nanq; dies, & tertia dies, & quarta, & reliquæ omnes tẽpus incipiũt deſignare. Et dixit deus. Fiat firmamentũ in medio aquæ, & ſit diuidens inter medium aquæ & aquę. Et factum eſt ſic. Et fecit deus firmamentum.] Cum iam antea deus feciſſet cœlum, nunc firmamentũ facit. Fecit enim cœlum prius, de quo dicit: Cœlũ mihi ſedes eſt. Poſt illud aũt firmamentũ facit, id eſt corporeum cœlum. Oẽ enim corpus firmũ eſt ſine dubio, & ſolidũ: & hoc eſt quod diuidit inter aquam quæ eſt ſuper cœlũ, & aquam quæ eſt ſub cœlo. Cũ enim ea quę facturus erat deus, ex ſpiritu cõſtarẽt & corpore, iſta de cauſa in principio, & ante omnia cœlum dicit factum, id eſt omnis ſpiritalis ſubſtãtia, ſuper quã uelut in throno quodã & ſede deus requieſcit. Iſtud aũt cœlum, id eſt firmamentũ, corporeũ eſt. Et ideo illud quidem primũ cœlũ, quod ſpiritale diximus, mẽs noſtra eſt, quæ & ipſa ſpiritus eſt, id eſt ſpiritalis homo noſter qui uidet ac perſpicit deũ. Iſtud aũt corporale cœlũ quod firmamẽtum dicit, exterior homo noſter eſt, qui corporaliter intuetur. Sicut ergo firmamentũ cœlũ appellatũ eſt, ex eo quod diuidat inter eas aquas, quæ ſuper ipſum & eas quæ ſub ipſo ſunt: ita & homo qui in corpore poſitus eſt, ſi diuidere potuerit, & diſcernere quę aquæ ſunt ſuperiores ſuper firmamentũ, & quæ ſub firmamẽto ſunt, etiã ipſe cœlum, id eſt cœleſtis homo appellatur, ſecundum Apoſtoli Pauli ſententiã dicentis:

1 Ioan. 1

ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος

Dies unus non primus, ſed hoc magis eſt ex proprietate ſermõis hebraici, qui interdum primum diem uocant unum. Angeli quando creati.

Origenicum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Phil.3 Nostra autẽ conuersatio in cœlis est. Ita ergo continenʃ uerba ipsa scripturæ. Et fecit deus firmamentũ, & diuisit inter mediũ aquæ quę est super firmamentũ, & inter medium aquæ quæ est subter firmamentũ. Et uocauit deus firmamentũ cœlũ. Et uidit deus quia bonum est, & factum est uespere, & factum est mane, dies secundus.] Studeat ergo unusquisq; nostrũ diuisor aquæ effici eius quæ est suprà, & quæ est subtus: quo scilicet spiritalis aquæ intellectũ, & participiũ capiens eius quæ est suprà firmamentũ, flumina de uentre suo educat aquæ uiuæ salientis in uitã ęternã, segregatus sine dubio, & separatus ab ea aqua, quæ subtus est, id est aqua abyssi, in qua tenebræ esse dicunʃ, in qua princeps huius mundi, & aduersarius draco, & angeli eius habitãt, sicut superius indicatũ est. Illius ergo aquæ supernæ participio, quę suprà cœlos esse dicit, unusquisque fideliũ cœlestis efficit, id est cũ sensum suũ habet in arduis & excelsis, nihil de terra, sed totũ de cœlestibus cogitans, quę sursum sunt quęrens, ubi Christus est in dextera dei patris. Tunc enim & ipse laude dignus habebit à deo, quæ hic scribit cum dicit, Et uidit deus quia bonũ est. Denicq; & ea quæ de tertia die in cõsequentibus describũtur, in hunc eundẽ conueniunt intellectũ. Ait enim. Et dixit deus. Congregeʃ aqua quæ est sub cœlo in congregationẽ unã, & appareat arida. Et factũ est ita.] Nos ergo laboremus cõgregare aquã quæ est sub cœlo, & abijcere eam à nobis, ut cũ hoc factũ
Arida quid fuerit, appareat arida, quę sunt in carne gesta opera nostra, quo scilicet uidentes homines opera nostra bona, glorificẽt patrẽ nostrũ qui in cœlis est. Si enim aquas istas quæ sunt sub cœlo non separauerimus à nobis, id est peccata & uitia corporis nostri, arida nostra non poterit apparere, nec habere fiduciã procedendi ad lucẽ. Omnis enim qui male agit odit lucẽ, & non uenit ad lucẽ, ut in ea manifestenʃ opera eius, & uideanʃ si in deo sunt gesta. Quæ utiq; fiducia nõ aliter dabitur, nisi uelut aquas, abijciamus à nobis, & segregemus uitia corporis, quæ sunt materię peccatorũ. Quo facto iã arida nostra non permanebit arida, sicut ex cõsequentibus ostenditur. Ait enim. Et cõgregata est aqua quæ est sub cœlo in cõgregationes suas, & apparuit arida. Et uocauit deus
Hebræi omnẽ congregationẽ aquarũ siue salsarum siue dulcium uocant mare rũ aridam terrã, & cõgregationes aquarũ uocauit maria.] Sicut ergo arida hæc segregata à se aqua, quemadmodũ superius diximus, ultra nõ mansit arida, sed iam terra nominatur: hoc modo etiã nostra corpora si hæc ab eis segregatio fiat, iam nõ permanebũt arida, sed terra appellabunʃ, ex eo quod fructũ deo ferre iam poterunt. Quoniam qui dem in initio deus cœlum fecit, & terram: postea uerò fecit firmamentũ & aridã. Et firmamentũ quidem uocauit cœlum, donãs ei eius cœli quod ante creauerat nomẽ. Aridam uerò appellauit terrã, pro eo quod ei facultatẽ ferẽdorũ fructuũ largireʃ. Si quis ergo sua culpa aridus adhuc manet, & fructũ nullum affert, sed spinas & tribulos, uelut ignis escas gerens, secundum ea quæ ex se protulit, etiã ipse esca ignis efficit. Si uerò studio & diligẽtia sua separatis ex se aquis abyssi, qui sunt dęmonũ sensus, exhibuit se terrã fructiferã, debet sperare similia, quod ipse introducaʃ à deo in terrã fluentẽ lac & mel. Videamus autẽ ex cõsequẽtibus qui sunt fructus, quos producere deus iubet terrã ipsam, cui ipse hoc nomen indulsit. Et uidit (inquit) deus quia bonũ est, & dixit deus: Producat terra herbã fœni semen seminãtis secundũ genus, & secundũ similitudinem, & lignum fructiferum faciens fructũ, cuius semen est in ipso secundũ similitudinẽ super terrã, & factum est sic.] Secundum literam manifesti sunt fructus quos terra non arida producit. Sed iterum referamus ad nos. Si iam facti sumus terra, si iam nõ sumus arida, afferamus fructus uberes & diuersos deo, ut & nos benedicamur à patre
Gen.26 dicente: Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni, quẽ benedixit dominus. Et illud quę
Heb.6 ait Apostolus, cõpleatur in nobis: Terra enim excipiẽs frequenter uenientẽ super se imbrem, & generãs herbam opportunam ijs à quibus colit, percipiet benedictiones à deo. Quæ uerò spinas & tribulos profert, reproba est, & maledicto proxima, cuius finis est in adustionem. Et produxit terra herbã fœni semen seminantis secundum genus, & secundum similitudinẽ, & lignum fructiferum faciens fructum, cuius semẽ in ipso faciens fructum secundũ genus super terram. Et uidit deus quia bonum est, & factum est uespere, & factum est mane, dies tertia.] Non solum iubet terræ proferre herbam fœni, sed & semen proferre, ut semper fructũ possit afferre. Et non solum iubet lignum fructiferũ, sed & faciens semen, cuius semen in ipso est, secũdum genus, id est ut semper

semper ex his seminibus, quæ in se habet, fructum possit afferre. Et nos ergo ita debemus & fructificare fructũ, & semina habere in nobis ipsis, id est omniũ bonorũ operũ omniumq; uirtutũ semina in corde nostro continere: ut hæc habentes fixa in mẽtibus nostris ex ipsis iam omnes actus, qui incurrerint nobis, secũdum iustitiã geramus. Isti sunt enim seminis illius fructus, actus nostri qui ex bonis cordis nostri thesauris proferuntur. Si uerò audimus quidẽ uerbũ, & ex auditu statim terra nostra producit herbã, & hæc herba antequam ad maturitatẽ uel ad fructũ ueniat, aruerit, terra nostra petrosa appellabitur. Si uerò ea quæ dicuntur profundioribus nitanʃ in corde nostro radicibus, ita ut & fructũ operũ afferant, & semina in se habeant futurorum, tunc uere uniuscuiusq; nostrum terra secundũ uirtutem suam affert fructum, alia cẽtesimũ, alia sexagesimum, alia tricesimũ. Sed & illud admonendum necessarium duximus, ut fructus noster nusquam zizania, id est nusquã lõliũ habeat: ut fructus noster non sit secus uiã, sed in ipsa uia, in illa quæ dicit: Ego sum uia: seminẽ utiq; in ea ne aues cœli comedãt Ioan.14
fructus nostros, nec; uineã nostram. Si quis tamẽ nostrũ uinea esse meruerit: uideat ne pro uua afferat spinas: & propter hoc iam non putabitur, nec; fodieʃ, nec; mandabiʃ nubibus ut pluant super eam pluuiã: sed ecõtrario relinquetur deserta, ut increscãt super eã spinę. Post hęc uerò iam firmamentũ meretur etiã luminaribus adornari. Ait enim deus. Fiant luminaria in firmamento cœli: ut luceant super terrã: & diuidãt inter diem & noctẽ.] Sicut in firmamento isto quod iam cœlũ fuerat appellatũ, iubet deus fieri luminaria, ut diuidãt inter mediũ diei & noctis: ita & in nobis fieri potest: si tamẽ studeamus & nos uocari & effici cœlũ: luminaria habebimus in nobis, quæ illuminẽt nos, Christũ & ecclesiã eius. Ipse est enim lux mũdi, qui & ecclesiã illuminat sua luce. Sicut enim Luna de Sole dicitur percipere lumen, ut per ipsam etiã nox possit illuminari: ita & ecclesia susceptο lumine Christi, illuminat omẽs qui in ignorãtię nocte uersantur. Si uerò quis in hoc proficiat, ut iam filius dei efficiaʃ, sic ut in die honeste ambulet, quasi filius dei, & filius lucis: hic ab ipso Christo illuminaʃ sicut dies à sole. Et sint in signa & tẽpora, & in dies & in annos: & fiant ad illuminandũ in firmamẽto cœli, ut luceant super terram. Et factum est sic.] Sicut luminaria ista cœli, quæ uidemus, posita sunt in signa & in tẽpora, & dies & annos, ut luceant de firmamẽto cœli his qui super terrã sunt: hoc modo etiã Christus illuminans ecclesiã suã, signa dat per præcepta sua: ut sciat quomodo quis accepto signo fugiat ab ira superuẽtura, uti ne dies illa sicut fur eum cõprehẽdat: sed ut magis peruenire possit in annũ domini acceptabilẽ. Christus ergo est lux uera quæ illuminat omnẽ hominem uenientẽ in hunc mundũ: ex cuius lumine illuminata ecclesia, etiã ipsa lux mundi efficiʃ, illuminãs eos qui in tenebris sunt:
sicut & ipse Christus conteʃtaʃ discipulis suis dicẽs: Vos estis lux mũdi. Ex quo ostẽditur, quia Christus quidẽ lux est Apostolorum, apostoli uerò lux mundi. Ipsi enim sunt Matth.5
non habentes maculã uel rugam, aut aliquid huiusce modi, uera ecclesia: sicut & Apostolus dicit: Vt ipse sibi exhibeat gloriosam ecclesiam nõ habentẽ maculam, aut rugã, Ephe.5
aut aliquid huiusmodi. Et fecit duo luminaria magna: luminare maius in principatũ diei: & luminare minus in principatũ noctis, & stellas. Et posuit ea deus in firmamẽto cœli: ut luceant super terrã, & potestatẽ habeant diei & noctis, & diuidant inter medium lucis, & inter medium tenebrarũ. Et uidit deus quia bonũ est: & factum est uespere, & factũ est mane dies quarta.] Sicut Sol & Luna magna luminaria dicta sunt esse in firmamẽto cœli: ita & in nobis Christus & ecclesia. Sed quoniã etiã stellas in firmamẽto posuit deus, uideamus quæ sunt etiã in nobis stellæ, id est in cordis nostri cœlo. Moyses stella est in nobis, quæ lucet & illuminat nos actibus suis. Et Abrahã, Isaac, & Iacob, & Esaias, & Hieremias, & Ezechiel, & Dauid, & Daniel: & oẽs quibus scriptura sancta testimoniũ dedit: quia placuerint deo. Sicut eñ stella ab stella differt in claritate: ita etiã sanctorũ unusquisq; secundũ magnitudinẽ suã lumen suũ fundit in nos. Sicut enim sol & luna illuminant corpora nostra: ita & à Christo atq; ecclesia illuminantur mentes nostræ. Ita tamẽ illuminamur, si nõ simus mẽtibus cæci. Nã sicut Sol & Luna corporalibus oculis cæcos quãuis illustrent, illi tamẽ recipere lumẽ nõ possunt: ita & Christus lucẽ suã præstat mentibus nostris: sed ita demum nos illuminabit, si nequa quã cæcitas mentis impediat. Quod etiã si accidat primo, oportet eos qui cæci sunt se

Universidad de Deusto
Biblioteca

Matth.9 qui Christũ, dicentes & clamantes, Miserere nobis fili Dauid: ut etiã uisum ab ipso re
cipientes, possint deinceps & lucis eius splendore radiari. Verũ non æqualiter omes
qui uident illuminantur à Christo, sed singuli secundũ eam mensurã illuminãtur, qua
uim luminis recipere ualent. Et sicut non æqualiter oculi corporis nostri illuminañ
à sole, sed quanto quis in loca altiora cõscenderit, & ortus eius editioris speculæ intui
tione fuerit cõtemplatus, tanto amplius & splendoris eius uim percipiet & caloris: ita
etiã mens nostra quãto altius & excelsius appropinquauerit Christo, ac se uiciniorẽ
splẽdori lucis eius obiecerit, tanta magnificẽtius & clarius eius lumine radiabit, sicut
Zach.1 & ipse ait per prophetã: Appropinquate mihi & appropinquabo uobis, dicit dñs. Et
Hier.23 iterũ dicit: Deus approximãs ego sum, & non deus delonge. Non similiter tamẽ uenI
mus ad eũ omnes, sed unusquisq; secundũ propriã suã uirtutẽ. Aut enim cũ turbis ue
nimus ad eũ, & per parabolas nos reficit, ad hoc tantũmodo ne multis ieiunijs deficia
mus in uia: aut certe semper & indesinẽter eius pedibus assidemus, uacãtes ad hoc so
lũ ut audiamus uerbũ eius, nequaquã perturbati erga multũ ministeriũ, sed optimam
partẽ eligentes, quę non auferet à nobis. Et utiq; qui sic accedũt ad eũ, multo amplius
ex eius lumine consequunt. Si uerò sicut Apostoli nusquã omnino moueamur ab eo,
sed semper cũ eo permaneamus in omnibus tribulationibus eius, tũc nobis secreto ea,
quæ ad turbas locutus fuerat, exponit, atq; dissoluit, & multo clarius illuminat nos. Si
uerò etiã talis quis fuerit, ut possit & in montẽ ascẽdere cũ eo sicut Petrus & Iacobus
& Ioanes, iste non solũ Christi lumine, sed etiã patris ipsius illuminabit uoce. Et dixit
Et pisces repunt Deus: Producant aquæ repentia animarũ uiuarũ, & uolatilia uolantia super terrã secũ
dum firmamentum cœli, Et factũ est sic.] Secundum literã iussu dei producũtur ab a
quis repẽtia & uolatilia, & hæc quæ uidemus à quo sint facta cognoscimus. Sed uidea
mus quomodo etiã secundum nostrum firmamentũ cœli, id est mentis nostræ uel cor
dis soliditatẽ, hęc eadem fiant. Arbitror, quia si mens nõstra illuminata fuerit à nostro
sole Christo, iubetur postmodũ ex his quæ in ea sunt aquis producere repentia & uo
latilia uolantia, id est cogitationes bonas uel malas proferre in mediũ, ut discretio fiat
bonorũ à malis, quæ utiq; utraq; ex corde procedũt. De corde nãq; nostro uelut de a
quis proferunt & bonæ cogitationes & malæ. Sed nos uerbo ac præcepto dei utraq;
proferamus ad cõspectũ, & iudiciũ dei, ut cũ ipsius illuminatione discernere possimus
à bono quod malũ est: id est ut ea quæ super terrã repunt, & terrenas sollicitudines ge
runt separemus à nobis, illa uerò quę meliora sunt, id est uolatilia, sinamus uolare non
solũ super terrã, sed etiã secundũ firmamentũ cœli: id est ut sensum & rationẽ tam ter
renorũ quã cœlestium pertractemus in nobis, ut intelligere uoq; possimus, quæ sint
in nobis noxia ex repentibus. Si uiderimus mulierẽ ad cõcupiscendũ eam, illud est in
nobis reptile uenenatũ. Si uerò sit in nobis sobrietatis sensus, etiã si domina Ægyptia
nos adamauerit, efficimur aues, & relinquẽtes Ægyptia uestimenta in manibus eius,
ex obscœnis insidijs euolabimus. Si sit in nobis sensus ad furandũ nos prouocãs, istud
est reptile pessimũ. Si uerò sit in nobis sensus, ut etiã si duo minuta habeamus, hęc ipsa
pro misericordia offeramus in dona dei, iste sensus auis est, nihil de terrenis cogitans,
sed ad firmamentũ cœli uolatibus tendẽs. Si ueniat nobis sensus persuadẽs nobis cru
ciatus martyrij nos nõ debere tolerare, istud erit reptile uenenatũ. Si uerò ascẽdat no
bis sensus & cogitatio talis, ut usq; ad mortẽ pro ueritate certemus, auis erit hæc, à ter
renis ad superna cõscendens. Similiter etiã de cæteris uel peccatorũ uel uirtutũ specie
bus sentiendũ est, & discernendũ quæ sint repentia, & quæ sint uolatilia, quę produce
re ad discretionẽ in cõspectu dei aquæ nostræ iubent. Et fecit Deus cetos magnos, &
omnẽ animã repentium animalium, quæ eduxerunt aquæ secundum genus suum, &
omne uolatile pennatũ secundũ genus suum.] Et de his similiter, ut de illis quæ suprà
diximus, sentiendũ est, quod producere debeamus etiã cetos magnos, & animã repẽ
tiũ secundũ genus. In magnis istis cetis impias cogitationes, & nefarios quosq; cõtra
deũ sensus arbitror iudicari. Quæ tamẽ omnia producẽda sunt ante cõspectũ dei, & po
nenda ante ipsum, ut diuidamus, & separemus bona à malis, ut unicuiq; suus locus à
domino tribuat, sicut ex his quę sequũtur, ostẽditur. Et uidit Deus quia bona sunt, &
benedixit ea dicẽs. Crescite & multiplicamini, & replete aquas quę sunt in mari, & uo
latilia

latilia repleãtur super terras. Et factũ est uespere, & mane, dies quinta.] In mari quidẽ
cetos magnos, & omnẽ animam animalium, & repentium, quę produxerunt aquę, iu
bet immorari, ubi & draco ille quẽ plasmauit deus ad illudẽdũ ei inhabitat. Volucres
aũt multiplicari iubet super terram, quæ aliquando arida fuit, nũc autem iam terra ap
pellatur, sicut superius exposuimus. Sed requiret aliquis quõ ceti magni, & repentia
in malo accipiũtur, & uolatilia in bono, cum de omnibus simul dictũ est, Et uidit deus
quia bona sunt? Ipsis sanctis bona sunt ea, quę illis aduersant: quia uincere ea possunt,
& cum ea uicerint, maioris glorię efficiunt apud deũ. Deniq; cum diabolus petisset ut Iob.1
sibi potestas daret aduersum Iob, impugnãs eum aduersarius causa ei extitit duplicis
gloriæ post uictoriã. Quod ostẽditur ex eo, quia quæ in præsenti perdiderat, in duplũ
receperit, simili modo sine dubio & in cœlestib. recepturus. Et Apostolus dicit, quia 2.Tim.2
nemo coronat, nisi qui legitime certauerit. Et reuera quõ erit certamen, si non fuerit
qui resistat? Quãtus decor & splendor sit lucis nõ dignosceret, nisi obscuritas interce
deret noctis. Vnde aliqui in castitate laudant, nisi quia alij pro impudicitia cõdemnã
tur? Vnde uiri fortes magnificarent, nisi existerent imbecilles, & timidi? Si amarũ ad
hibeas, tunc dulce efficitur laudabilius. Si atrũ considerueris, gratiora tibi quæ clara
sunt uidebuntur. Et ut breuiter dicã, ex malorum cõsideratione decus bonorum luci
dius indicat. Propterea ergo de omnibus hoc dicit scriptura, Et uidit deus quia bona
sunt. Quare tamen nõ est scriptũ, & dixit deus quia bona sunt, sed uidit deus quia bo
na sunt? id est uidit utilitatẽ ipsorũ, & eam rationẽ, qua cum essent ipsa per se talia, bo
nos tamẽ facere possunt optimos. Propterea ergo dixit: Crescite & multiplicamini &
replete aquas quæ in mari sunt, & uolatilia repleant super terras, id est ut ceti quidem
magni & repentia in mari essent, sicut superius exposuimus, & uolatilia super terras.
Et dixit deus. Producat terra animã uiuã secundũ genus, quadrupedia & repẽtia &
bestias terræ secundũ genus. & factũ est sic. Et fecit Deus bestias terrę secundũ genus,
& omnia repentia terræ secundũ genus. Et uidit Deus quia bona sunt.] Secundũ lite
ram quidẽ nulla quæstio est. Manifeste enim à deo creata esse dicunt, uel animalia, uel
quadrupedia, uel bestiæ, uel serpentes super terrã. Aptare autẽ hæc his, quæ suprà ex
posuimus, secũdum spiritalẽ intellectum, non otiosa res est. Ibi quidem dictũ est, Pro
ducãt aquæ repentia animarum uiuarũ, & uolatilia uolantia super terrã secundum fir
mamentum cœli. hic aũt ait: Producat terra animam uiuam secundum genus, quadru
pedia & repentia, & bestias terræ secũdum genus. Et illa quidem quæ de aquis produ
cta sunt, diximus debere motus & cogitationes mẽtis nostrę, qui de profundo cordis
producũtur, intelligi. Nunc uerò hoc quod dicitur, Producat terra animã uiuã secun
dum genus, quadrupedũ, & repentium, & bestiarum super terrã secundum genus, ex
terioris hominis nostri, id est carnalis & terreni motus arbitror indicari. Deniq; nihil
uolatile in his quæ de carne loquit, indicauit, sed tantũmodo quadrupedia & repẽtia
& bestias terrę. Secundũ illud nẽpe quod dictũ est ab apostolo, quia nõ habitat in car Rom.7
ne mea bonũ, & quia sapientia carnis inimica est deo, ista nimirũ sunt, quæ terra, id est Rom.8
caro nostra producit. de quibus rursum apostolus pręcipit dicens: Mortificate mẽbra Col.3
uestra quæ sunt super terrã, fornicationem, immunditiã, impudicitiam, auaritiã, idolo
latriam, & cætera. Cum ergo hæc omnia fierent quæ uident iussũ dei per uerbũ eius,
& præpararetur immensus iste uisibilis mũdus, simul autem & per allegoriæ figuram
ostenderetur quæ essent quæ exornare possent minorẽ mundum, id est hominẽ, tunc
iam ipse homo creatur secundũ ea quæ in cõsequentibus declarãtur. Et dixit Deus:
Faciamus hominẽ ad imaginẽ & similitudinem nostrã, & principatum gerat piscium
maris & uolucrũ cœli, & animaliũ & uniuersæ terræ, & omniũ quæ repunt super ter
ram.] Consequenter secundũ ea quæ superius exposuimus, talem hominem qualem
descripsimus uult principatũ gerere prædictarũ bestiarum, & uolucrũ, & repentium,
& quadrupedum, & omnium reliquorũ. Quæ qualiter intelligi per allegoriã debeãt,
exposuimus, cum diximus iuberi aquã, id est mentẽ eius sensum producere, & terram
sensum carnis proferre, ut dominetur eis mens, & nõ illa dominet ei. Vult enim deus
ut magna ista dei factura homo, propter quẽ & uniuersus creatus est mundus, nõ solũ
immaculatus sit ab his, quæ suprà diximus, & immunis, sed & dominetur eis. Iam uerò

Universidad de Deusto
Biblioteca

quale animal sit homo, ex ipsis scripturæ sermonibus consideremus. Omnes reliquæ creaturę iussione dei fiũt, dicẽte scriptura: Et dixit deus, fiat firmamentũ. Et dixit deus, congregẽt aqua quæ sub cœlo est, in cõgregationem unã, & appareat arida. Et dixit deus: Producat terra herbã fœni. ita etiã in reliquis dicit. Videamus aũt quæ sunt quæ ipse deus facit, & per hæc quæ magnitudo hominis sit, aduertamus. In principio fecit deus cœlũ & terrã. Similiter ait, Et fecit duo luminaria magna. & nũc iterũ, Faciamus hominẽ. In his solis factura ipsius dei ascribit, in alijs uerò nusquã: sed tantũmodo cœlũ & terra, sol & luna ac stellæ, & nũc homo à deo factus est, omnia uerò reliqua iussione eius facta esse dicunt. Ex hoc ergo cõsidera quãta sit magnitudo hominis, qui tam magnis elementis tamq; præcipuis adæquẽt, qui habet honorẽ cœli, propter quod & cœlorum ei promittitur regnũ. Habet & terræ honorẽ, quoniam quidẽ in terram bonam, & terrã uiuorũ fluentem lac & mel ingredi sperat. Habet honorem solis & lunæ, habẽs repromissionẽ fulgere sicut sol in regno dei. Illud sane etiã eminentius in cõditione hominis uideo, quod alibi nõ inuenio dictũ, & fecit deus hominẽ, ad imaginem dei fecit eũ. Quod neq; in cœlo, neq; in terra, neq; in sole uel luna inuenimus ascriptũ. Hunc sane hominẽ, quẽ dicit ad imaginẽ dei factũ, non intelligimus corporalẽ. Non enim corporis figmentũ, dei imaginem cõtinet, neq; factus etiã corporalis homo dicitur, sed plasmatus, sicut in cõsequẽtibus scriptũ est. Ait enim. Et plasmauit Deus hominẽ.] id est finxit de terræ limo. Is autem qui ad imaginem dei factus est, interior homo noster, est inuisibilis & incorporalis, & incorruptus atq; immortalis. In his em̃ talibus dei imago rectius intelligitur. Si qui uerò hũc corporeũ putent esse, qui ad imaginem & similitudinẽ dei factus est, deum ipsum corporeum & humanæ formæ uideant inducere. quod sentire de deo manifestissime impiũ est. Denicq; carnales isti homines qui intellectũ diuinitatis ignorãt, sicubi in scripturis de deo legũt, quia cœlũ mihi sedes est, terra aũt scabellũ pedum meorũ, suspicantur deum tam ingentis esse corporis, ut putent eum sedentem in cœlo, pedes usq; ad terram protendere. Hoc aũt sentiunt, quia nõ habẽt illas aures, quę digne possint audire uerba dei de deo, quę per scripturã referunt. Quod enim dicit, Cœlũ mihi sedes est, ita digne de deo intelligit, ut sciamus quia in his quorũ in cœlis cõuersatio est, deus requiescit & residet. In his autẽ qui adhuc terrenum propositũ gerunt, ultima pars eius prouidentiæ inuenit, quod in pedũ appellatione figuraliter indicat. Ex quibus si qui forte studiũ ac desideriũ sumpserint fieri cœlestes, perfectione uitæ, & intellectus altitudine, efficiunt etiã ipsi sedes dei, facti prius peritia & conuersatione cœlestes. qui etiã dicũt, Suscitauit nos cum Christo, & simul sedere nos fecit in cœlestibus. Sed & illi quorũ thesaurus in cœlo est, cœlestes dici possunt & sedes dei, quoniã ibi est cor eorũ ubi est thesaurus eorũ. Et non solum requiescit super eos deus, sed & inhabitat in eis. Si uerò tãtus quis effici potest, ut possit dicere, an documentũ quæritis eius qui in me loquit Christus? in hoc non solũ inhabitat deus sed etiã inambulat. Et propterea perfecti quiq; cœlestes facti, uel cœli effecti, enarrant gloriã dei, sicut in psalmo dicit. Propterea denicq; Apostoli qui erãt cœli, mittunt ad enarrandã gloriã dei, & Boanarges nomẽ accipiũt, quod est filij tonitrui, ut per tonitrui potestatẽ, uere eos cœlos esse credamus. Fecit ergo deus hominẽ, ad imaginem dei fecit illũ. Oportet nos uidere quæ est imago dei, & perquirere ad cuius imaginis similitudinẽ homo factus est. Non em̃ dixit, quia fecit deus hominẽ ad imaginẽ & similitudinẽ suã, sed imaginẽ dei fecit illũ. Quæ est ergo alia imago dei ad cuius imaginis similitudinẽ factus est homo, nisi Saluator noster, qui est primogenitus omnis creaturæ? de quo scriptũ est, quia sit splendor æterni luminis, & figura expressa substãtię dei, quia & ipse de se dicit. Ego in patre, & pater in me: & qui me uidet, uidet & patrẽ. Sicut em̃ qui uiderit imaginẽ alicuius uidet eũ cuius imago est, ita & per uerbũ dei, quæ est imago dei, deũ quis uidet. Et ita uerũ erit qd' dixit, qui me uidet, uidet & patrẽ. Ad huius ergo imaginis similitudinẽ homo factus est, & propterea saluator noster, qui est imago dei, misericordia motus pro homine, qui ad eius similitudinẽ factus fuerat, uidẽs eũ deposita sua imagine, maligni imaginẽ induxisse, ipse motus misericordia, imagine hominis assumpta, uenit ad eũ, sicut apostolus cõtestat dicẽs. Cũ in forma dei esset nõ rapinã arbitratus est esse se æqualẽ deo, sed semetipsum exinaniuit formam

Esa. ult.
Eph. 2
Heb. 1
Ioan. 14
Phil. 2

formã serui accipiẽs in similitudinẽ hominũ factus, & habitu inuẽtus ut homo, humiliauit semetipsum usq; ad mortẽ. Quicunq; ergo ueniũt ad eum, & rationabilis imaginis participes effici studeant per profectum suũ secundũ interiorẽ hominẽ renouãtur quotidie ad imaginem eius, qui fecit eos: ita ut possint cõformes corporalis claritatis eius effici, sed unusquisq; pro uiribus. Apostoli se ad eius similitudinẽ reformarunt in tantum ut ipse de eis diceret, Vado ad patrẽ meum & patrem uestrũ, ad deum meum & ad deum uestrũ. Ipse uerò iam petierat patrẽ pro discipulis suis, ut eis similitudo pristina redderet, cũ dixit: Pater da, ut sicut ego & tu unũ sumus, ita & isti in nobis unum sint. Semper ergo intueamur istã imaginem dei, ut possimus ad eius similitudinẽ reformari. Si em̃ ad imaginem dei factus homo, cõtra naturam intuens imaginem diaboli per peccatũ similis eius effectus est: multo magis intuens imaginẽ dei, ad cuius similitudinem factus est à deo, per uerbũ & uirtutem eius recipiet formã illam, quæ data ei fuerat per naturam. Sed nemo desperet uidens similitudinẽ suam magis esse cũ diabolo quàm cum deo, posse se iterum recuperare formã imaginis dei, quia nõ uenit Saluator uocare iustos, sed peccatores in pœnitẽtiã. Matthęus publicanus erat, & utiq; imago eius diabolo similis erat, sed ueniẽs ad imaginẽ dei dominũ & saluatorẽ nostrum, & sequens eã, transformatus est ad similitudinẽ imaginis dei. Iacobus Zebedæi filius, & Ioãnes frater eius piscatores erãt, & homines sine literis, qui utiq; tũc magis ad imaginẽ diaboli similitudinẽ ferebãt, sed sequẽtes & isti imaginem dei, similes facti sunt ei, sicut & cæteri apostoli. Paulus ipsius imaginis dei persecutor erat. Vt aũt potuit decorem eius & pulchritudinem cõtueri, uisa ea intantũ ad eius similitudinem reformatus est, ut diceret, an documentũ quæritis eius qui in me loquitur Christus? Masculũ & fœminam fecit eos, & benedixit eos deus dicẽs: Crescite, & multiplicamini, & replete terrã, & dominamini in ea.] Dignum uidet hoc in loco requirere secundũ literam, quomodo nõdum facta muliere dicit scriptura, masculũ & fœminã fecit eos. Forsitan (ut ego arbitror) propter benedictionẽ qua benedixit eos dicẽs, Crescite & multiplicamini, & replete terrã, præueniẽs quod futurũ erat, dicit masculũ & fœminã fecit eos, quoniam quidẽ crescere aliter & multiplicari nõ poterat homo, nisi cũ fœmina. Vt ergo benedictio eius sine dubio futura esse crederet, ait: Masculũ & fœminã fecit eos. Hoc namq; modo homo uidẽs crescendi & multiplicandi cõsequentiã esse ex eo, quod ei fœmina iungebat, certiorẽ spẽ gerere poterat in benedictione diuina. Si em̃ dixisset scriptura, crescite & multiplicamini & replete terrã, & dominamini in ea, non adijciens hoc, quia masculũ & fœminã fecit eos, utiq; benedictioni diuinæ incredulus extitisset, sicut & Maria ad eã benedictionẽ qua benedicebatur ab angelo ait: Quomodo † sciã hoc? quoniã uirũ nõ cognosco. Aut fortasse quia omnia quæ à deo facta sunt, coniuncta & cõpaginata dicunt, ut cœlũ & terra, ut sol & luna: Ita ergo ut ostenderet quoniã & homo dei opus est, & non sine harmonia, uel cõpetenti coniunctione prolatus est, idcirco præueniẽs ait: Masculũ & fœminã fecit eos. Hæc quidẽ ad eam quæstionẽ dicta sunt, quę secundũ literã proferri potest. Videamus aũt etiam per allegoriã quomodo ad imaginẽ dei homo factus masculus & fœmina est. Interior homo noster ex spiritu & anima cõstat. Masculus spiritus dicit, fœmina anima potest nũcupari. Hæc si concordiã inter se habeant, & consensum, cõuenientia inter se ipsa crescũt & multiplicant, generãtq; filios sensus bonos, & intellectus uel cogitationes utiles, per quæ repleãt terrã & dominent in ea: hoc est subiectũ sibi sensum carnis ad meliora instituta cõuertunt, & dominant eis, scilicet cũ in nullo caro cõtra uoluntatẽ spiritus insolescit. Iam uerò si anima cõiuncta spiritui, atq; eius (ut ita dicam) coniugio copulata, declinet aliquãdo ad corporeas uoluptates, sensumq; suũ in delectationib. carnalib. inclinet, & aliquãdo quidẽ obtemperare uideat salutaribus monitis spiritus, aliquãdo uerò uitijs carnalibus cedat, talis anima uelut adulterio corporis maculata, neq; crescere, neq; multiplicari legitime dicitur, quoniã quidem filios adulterorũ imperfectos scriptura designat. Talis em̃ anima, quæ spiritus cõiunctione deserta, sensui carnis, & desiderijs corporalibus totã prosternit, uelut auersa à deo imprudẽter, audiet, qa facies meretricis facta est tibi, sine pudore effecta es ad oẽs. Veluti meretrix ergo punietur, & filij eius ad occisionẽ præparari uidebunt. Et dominamini piscium maris, &

Luc. 1
fiet
Hier. 3
Esa. 14

Universidad de Deusto
Biblioteca

ris,& uolatilium cœli,& iumẽtorum & omnium quæ sunt supẽr terrã, serpentiũ quæ repunt super terrã. Iam hæc interpretata sunt secundum literã, cum diceremus quod dicit deus, Faciamus hominẽ,& reliqua. ubi dicit,& dominetur piscium maris, & uolatilium cœli,& cætera. Secundum allegoriã tamẽ in piscibus, & uolatilibus, uel animalibus & repẽtibus terræ, ea mihi uidẽtur indicari, de quibus nihilominus superius diximus, id est uel quæ de sensu animæ,& cordis cogitatione procedũt, uel quæ ex desideriis corporalib.& carnis motibus proferũtur. Quorum sancti quiq; & benedictionẽ dei in semetipsis seruãtes, dominationẽ exercẽt, agentes totũ hominẽ secundũ spiritus uoluntatẽ. Peccatoribus uerò magis ipsa dominãtur, quæ de carnis uitijs,& corporis uoluptatibus proferuntur. Et dixit deus: Ecce dedi uobis omne fœnum seminale, quod seminat semẽ, quod est super omnẽ terrã, et omne lignum quod habet in se fructum seminis seminalis, uobis erit ad escam, et omnibus bestijs terræ, et omnibus uolatilibus cœli, et omnibus repẽtibus quæ repunt super terrã, quæ habẽt in se animã uitæ.] Historiæ quidem huius sententia manifeste indicat usum ciborum primitus à deo ex herbis, id est holeribus, & arborum fructibus esse permissum. Postremo uerò cum ad Noe post diluuium fieret testamentũ, facultas uescendarum carnium hominibus datur. Quibus sanè de causis in suis locis rectius exponetur. Secundũ allegoriã tamen herba terræ et fructus eius qui ad escam hominibus indulgetur, potest de affectibus intelligi corporalibus. Verbi causa: Ira et cõcupiscentia germen est corporis. Huius germinis fructus, id est opus, nobis rationalib. et bestijs terræ cõmunis est. Nã quãdo irascimur ad iustitiã, id est ad correctionem delinquentis, et emendationem salutis eius, isto fructu terræ uescimur,& cibus noster iracundia corporalis efficitur, per quã reprimimus peccatũ, iustitiã reparamus. Et ne tibi uideamur hæc de nostro potius sensu, quàm diuinæ scripturę autoritate proferre, redi ad librũ Numerorum,& recordare quid egerit Phinees sacerdos, qui cum Madianiticę gẽtis meretricẽ cum Israelita uiro sub oculis omnium impuris uidisset inhærere cõplexib. ira diuinę æmulationis implet us, arreptum gladiũ per utriusq; pectus exercuit. Quod opus reputatũ est ei à deo ad
Num.25 iustitiam, dicente domino: Phinees sedauit furorẽ meum,& reputabitur ei ad iustitiã. Iste ergo cibus iræ terrenus noster fit cibus, cũ eo rationabiliter utimur ad iustitiam. Si uerò irrationabiliter agatur ira, aut innocẽtes puniat, ut efferuescat in eos qui nihil delinquũt, iste cibus erit bestiarũ agri,& serpentũ terræ,& uolucrũ cœli. His etenim dæmones nutriuntur cibis, qui malis nostris actibus & pascuntur & fauent. Indiciũ nãq; est huius operis Cain, qui innocentẽ fratrem ira decepit inuidię. Similiter etiam de cõcupiscentia,& de singulis huiusce modi affectibus sentiendũ est. Cum enim cõcupiscit & deficit anima nostra ad deum uiuum, noster cibus est cõcupiscentia. Cum autẽ uel alienam mulierem ad cõpiscendum uidemus, uel aliquid rerum proximi concupiscimus: bestialis cibus efficitur cõcupiscentia. Sicut exemplo potest esse concupiscẽtia
3.Reg.21 Achab,& factum Iesabel de uinea Nabuthei Iesraelitæ. Obseruanda sanè est sanctæ scripturę etiã in uerborũ ratione cautela, quæ cũ de hominibus dixisset, quia dixit deus, Ecce dedi uobis omne semen seminale quod est super terrã, & omne lignũ quod est super terram uobis erit ad escã, de bestijs nõ dixit, quia dedi eis escam hæc omnia, sed erit illis ad escam: ut secundũ spiritalem rationẽ quam exposuimus, affectus isti intelligantur homini quidẽ à deo dati esse, prænunciari tamen à deo, quod erunt etiam bestijs terræ in cibum. Ideo ergo cautissimo usa est sermone scriptura diuina, quæ hominibus quidem ait dicere deum, dedit uobis hæc ad escam. Vbi autem ad bestias uenit, non iubentis, sed quasi prædicentis significatione dicit, quia hæc erunt etiam
1.Cor.2 bestijs & uolucribus & serpentibus ad escam. Sed nos secundũ Apostoli Pauli sententiam attendamus lectioni, ut possimus, sicut ipse ait, sensum Christi accipere,& scire quæ à deo donata sunt nobis:& quæ nobis ad escam data sunt, non faciamus escas porcorum uel canum, sed tales eas præparemus in nobis, quibus dignum sit suscipi in hospitio cordis nostri uerbum ac filium dei uenientem cum patre suo,& uolentem facere apud nos mansionem in spiritu sancto, cuius prius templum per sanctitatem debemus existere. Ipsi gloria in æterna secula
seculorum. Amen.

De fabrica

De fabrica arcæ,& eorum quæ in ea sunt. Homilia II Cap. VI.

INCIPIENTES de arca, quæ secundum mandatum dei à Noe constructa
I est, disserere, primo omnium uideamus, quæ de ea secundum literam referuntur:& quæstiones proponentes quæ obijci à pluribus solent, etiam absolutiones earum ex his, quæ nobis sunt à maioribus tradita, requiramus: ut cum huiusce modi fundamenta iecerimus, ab historiæ textu possimus ascendere ad spiritalis intelligentiæ mysticum & allegoricum sensum, & si quid in eis arcanum continetur, aperire, domino nobis uerbi sui scientiam reuelante. Primo igitur hæc ipsa, quæ scripta sunt præponamus. Et dixit, inquit, dominus ad Noe: Tempus omnis hominis uenit ante me, quoniã impleta est terra iniquitatibus ab eis,& ecce ego disperdam illos cũ terra. Fac ergo tibi arcã de lignis quadratis, nidos facies in arca,& bitumínabis eam abintus,& à foris bitumine,& sic facies arcam. Trecentorũ cubitorũ lõgitudinẽ arcę, & quinquaginta cubitorũ latitudinẽ,& triginta cubitorum altitudinem eius colligẽs facies arcam,& in cubitũ cõsummabis eam in summo. Ostium aũt arcæ facies ex latere, inferiora bicamerata,& tricamerata superiora facies ea.] Et post pauca addit: Et fecit, inquit, Noe omnia quæ præcepit ei dominus deus, sic fecit.] Primo ergo quæritur *Arcæ figura* qualem oporteat habitum ipsum,& formam arcæ intelligi. Quã ego puto quantũ ex his quæ describunt apparet, quatuor angelis ex uno consurgẽtibus, eisdẽq; paulatim usq; ad summũ in angustum attractis, in spacium unius cubiti fuisse collectã. Si enim refertur, quod in fundamẽtis eius trecẽti cubiti in lõgitudine, in latitudine uerò quinquaginta sint positi. Triginta autẽ in altitudine ędificati. Sed collecta in cacumẽ angustum, ita ut cubitus sit latitudinis,& longitudinis, eius. Iam uerò intrinsecus ea quidẽ quæ dicuntur eius inferiora, bicamerata ponunt, id est habitationẽ duplicẽ cõtinẽtia. Superiora uerò tricamerata, ueluti si dicamus triplicib. constructa cœnaculis. Sed hæ habitationũ distinctiones ad hoc factæ uident, ut secerni per singulas mãsiones diuersa animaliũ uel bestiarũ genera facilius possint,& à bestijs feris mãsueta quæq; & igna ua seiũgi. Istę ergo habitationũ discretiones nidi appellant. Quadrata uerò ligna fuisse referunt, quo & facilius alterũ alteri posset aptari,& inundãte diluuio totus aquarũ prohiberet incursus, cũ intrinsecus & extrinsecus oblita bitumine iunctura munirẽt. Traditũ sanè nobis est,& nõ absq; uerisimilitudine, inferiora, quæ suprà diximus constructa dupliciter, quæ & separatim bicamerata dicunt, ob hũc modũ fuisse duplicia, quoniã quidẽ annũ integrũ fecerũt omnia animalia in arca. Et utiq; in totũ annũ necesse erat, puidere cibos,& nõ solũ cibos, uerũ et digestionũ cõstitui loca: quo neq; ipsa animalia, præcipue tamẽ homines, fimi fœtore uexarent. Tradũt ergo q̃ inferior regio ipsa, quæ in fundo est ad huiusce modi necessitates mãcipata sit & excepta: huic aũt superior cõtigua, cõseruandis pabulis deputẽ. Etenim necessariũ uidebat, ut ijs bestijs, quibus natura uesci carnibus dedit, introducta sint extrinsecus animalia, quorum uescentes carnibus cõseruare uitam posteritatis reparandæ gratia ualerẽt: alijs uerò alia, quæ naturalis usus deposcit, seruarent alimẽta. In hos ergo usus inferiores partes, quę bicameratæ dicunt, tradũt fuisse distinctas. Superiores uerò ad habitaculũ bestijs, uel animalibus deputatę sunt: quib. inferiores quidẽ feris,& immitibus bestijs, uel serpẽti *Serpentes in arca* bus habitaculũ præbuisse, his uerò cõtigua in superiorib. loca, mitioribus animãtibus stabula fuisse. Supra omnia uerò in excelso hominibus sedem locatã, utpote qui & honore & ratione cuncta præcellant: ut sicut ratione & sapiẽtia principatũ gerere supra omnia quæ in terris sunt, dicit homo: ita etiam loco celsior,& supra omnes animãtes, quæ in arca sunt, collocatus sit. Tradũt aũt etiã ostiũ, quod ex latere factũ dicit, eo loci fuisse, ut inferiora, quæ dixit bicamerata, infra se haberet,& quæ dixit tricamerata, superiora à loco ostij appellata sint: ut inde ingressa uniuersa animalia, p̃ sua quęq; loca, secundũ q̃ suprà diximus, cõgrua discretione dirẽpta sint. Verũ ostij ipsius munimen, nõ iã humanis rationib. adimplet. Quomodo eñ postea quàm clausum est, & nullus *Quæstio* hominũ extra arcã fuit, bituminari extrinsecus ostium potuit, nisi quia diuinæ uirtutis sine dubio opus fuit, ne ingrederet aqua per aditũ, quẽ humana nõ munierat manus? Propterea ergo scriptura cũ de cæteris omnib. dixisset, quia fecit arcam Noe,& intro duxit animalia,& filios,& uxores eorũ, de ostio nõ dixit, quia Noe clausit ostiũ arcæ:
sed ait

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed ait, quia clausit dominus deus deforis ostiũ arcæ, & sic factũ est diluuiũ. Obseruandum tamẽ est quod post diluuiũ nõ dicit Noe aperuisse ostiũ, sed fenestrã, cum emisit coruum, ut uideret utrum cessasset aqua super terrã. Quod aũt intulerit cibum Noe in arcã omnibus animantibus, uel bestijs, quæ cũ eo introierũt, audi ex his quę dominus dicit ad Noe. Tu, inquit, accipe tibi ipsi ab omnibus escis quę eduntur, & cõgregabis ad temetipsum, & erũt tibi & ipsis ad edendũ.] Quod aũt fecit Noe ea quæ præcepit ei dominus, audi scripturã dicentẽ. Et fecit, inquit, Noe omnia quæ præcepit ei dominus deus, sic fecit.] Sanè quod de locis, quæ diximus ad fimũ animaliũ separata, scriptura nihil retulit, sed traditio tenet, opportune uidebit̃ super hoc habitũ esse silentiũ, de quo sufficiẽter cõsequẽtiæ ipsius ratio doceret. Et quia ad spiritalẽ intelligentiã minus digne poterat aptari, merito ergo scriptura siluit de hoc, quæ magis narrationes suas intellectib. allegoricis coaptat. Verũtamẽ quantũ ad necessitatẽ pluuiarũ & diluuij spectat, nulla potuit tam cõueniẽs & cõgrua arcæ species dari, q̃ ut è summo uelut è recto quodã in angustũ culmine ducto diffunderet imbrium ruinas, & ima in aquis quadrata stabilitate cõsistẽs, nec impulsu uentorũ, nec impetu fluctuũ, nec inquietudine animaliũ, quæ intrinsecus erãt, aut inclinari posset, aut mergi. Sed his omnibus tãta arte cõpositis, obijciũt quidã quæstiones, & præcipue Apelles, qui fuit discipulus quidẽ Marcionis, sed alterius hæreseos magis, quã eius quã à magistro suscepit, inuẽtor. Is ergo dũ assignare cupit scripta Moysi nihil in se diuinę sapiẽtię, nihilq̃ operis sancti spiritus cõtinere, exaggerat huiusmodi dicta, & dicit nullo modo fieri potuisse, ut tã breue spatiũ tot animaliũ genera eorũq̃ cibos, qui per totũ annum sufficerent, capere potuisset. Cũ enim bina & bina ex immũdis animalib. hoc est bini masculi & binæ fœminę (hoc em̃ indicat sermo repetitus) ex mũdis uerò septena & septena in arcã dicantur inducta, qũo, inquit, fieri potuit istud spatiũ, quod scriptũ est, ut quatuor saltẽ solos elephãtes capere potuerit? Et postea quã per singulas species hoc modo refragat̃, addit super omnia his uerbis. Cõstat ergo fictam esse fabulã. Quod si est, cõstat nõ esse à deo hãc scripturã. Sed ad hæc nos quæ à prudẽtib. uiris, & Hebraicarũ traditionũ gnaris, atq̃ à ueteribus magistris didicimus ad auditorũ noticiã deferemus. Aiebant ergo maiores, quod Moyses, qui (ut de eo scriptura testat̃) omni sapientia Aegyptiorũ fuerat eruditus, secundũ artẽ geometricã, quã præcipue Aegypti callẽt cubitorũ numerum in hoc loco posuit. Apud Geometras enim secundũ eã rationẽ, quæ apud eos uirtus uocatur, ex solido & quadrato uel in sex cubitos unus deputat̃ si generaliter, uel trecentos si minutatim deducatur. Quæ utiq̃ ratio si obseruet̃, in huius arcæ mensura inuenientur & lõgitudinis & latitudinis tãta spatia, quæ uere totius mũdi reparanda germina & uniuersorũ animãtiũ capere rediuiua seminaria potuerint. Hæc quantũ ad historiæ pertinet rationẽ, aduersum eos dicta sint, qui impugnare scripturas ueteris testamenti nituntur, tanquam impossibilia quædã & irritionabilia cõtinentes. Nunc uero iam deprecãtes eum prius qui solus potest de lectione ueteris testamẽti auferre uelamen, tẽtemus inquirere quid etiã spiritalis ædificationis cõtineat magnifica hæc arcæ cõstructio. Puto ergo (ut ego pro paruitate sensus mei assequi possum) quod illud diluuiũ, quo pene finis tunc datus est mundo, formã teneat finis illius qui uere futurus est mũdi. Quod & ipse dominus pronũciauit dicẽs. Sicut em̃ in diebus Noe emebãt, uendebãt, ædificabant, nubebant & nuptum tradebãt, & uenit diluuium, & perdidit omnes: ita erit & aduẽtus filij hominis. In quo euidenter una eademq̃ forma diluuij, quo præcessit, & finis mũdi quem uenturũ dicit, designat̃. Sicut ergo tunc dictum est ad illũ Noe, ut faceret arcam, & introduceret in eam secum nõ solum filios, & proximos suos, uerum etiã diuersi generis animalia: ita etiã ad nostrum Noe, qui uere solus iustus & solus perfectus est, dominum Iesum Christum in cõsummatione seculorum dictũ est à patre, ut faceret sibi arcam ex lignis quadratis, & mẽsuras ei daret cœlestib. sacramẽtis repletas. Hoc em̃ designatur in psalmo, ubi dicit: Pete à me, & dabo tibi gẽtes hæreditatẽ tuã, & possessionem tuã terminos terræ. Cõstruit ergo arcam, & facit in ea nidos, id est promptuaria quædã, quibus diuersi generis animalia recipiãtur. De quibus & propheta dicit. Perge populus meus, intra in promptuaria tua, abscõde te parumper donec trãseat furor iræ meæ. Cõfertur ergo populus hic qui saluatur in ecclesia

Quæstio ex Apelle.

Solutio.

Cubiti geometrici.

Inuocatio apta.

Luc. 17

Allegoria Noe Christi typus.

Psal. 2

Esa. 26

ecclesia, illis omnibus, siue hominib. siue animalibus, quæ saluata sunt in arca: Verũ quoniam nõ est omniũ unum meritum, nec unus in fide profectus, idcirco & arca illa non unã præbet omnibus mansionẽ, sed bicamerata sunt inferiora, & tricamerata superiora, & nidi distinguunt̃ in ea: ut ostẽdat quia & in ecclesia licet omnes intra unam fidẽ contineantur, atq̃ uno baptismate diluantur, nõ tamẽ unus omnibus atq̃ idem profectus est, sed unusquisq̃ in suo ordine. Hi quidem, qui per rationabilem sciẽtiam uiuũt & idonei sunt nõ solum semetipsos regere, sed & alios docere. quoniã ualde pauci inueniũtur, qui cum ipso Noe saluãtur, & proxima ei propinquitate iungunt̃, & tenent figurã: sicut & dominus noster uerus Noe Christus Iesus paucos habet proximos, paucos filios & propinquos, qui uerbi eius participes sint, & sapiẽtiæ capaces. Et ij sunt, qui in summo gradu positi sunt, & in summitate arcæ collocant̃. Cęterũ multitudo irrationaliũ animaliũ, uel etiã bestiarum in inferioribus locis habetur, & eorum maxime, quorũ feritatis sæuitiã nec fidei dulcedo molliuit. Superiores uerò aliquantulo ab his sunt, qui licet minus rationis, plurimũ tamẽ simplicitatis, innocentiæq̃ custodiũt. Et sic per singulos habitationũ gradus ascendẽtibus peruenitur ad ipsum Noe, qui interpretatur requies, uel iustus, qui est Iesus Christus. Neq̃ enim in illum Noe cõuenit, quod dicit Lamech pater eius. Hic em̃, inquit, requiẽ dabit nobis ab operibus & à tristitijs manuũ nostrarũ, & à terra quã maledixit dominus deus. Quomodo enim uerũ erit, quod ille Noe requiẽ dederit illi Lamech, uel populo, qui tũc habebat̃ in terris, uel quomodo à tristitijs & labore cessatum est tẽporibus Noe, uel quomodo ablatũ est maledictũ terræ, quod dederat dominus, ubi potius iracundia diuina maior ostẽditur, & referẽ dicere deus, Pœnitet me quod feci hominẽ super terram? Et iterum dicit: Deleam omnem carnẽ quæ est super terrã. Et super omnia summæ offensæ indicium interitus uiuẽtium datur. Si uerò respicias ad dominũ nostrum Iesum Christũ, de quo dicitur: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mũdi, & iterum de quo dicitur. Factus pro nobis maledictum, ut nos de maledicto legis redimeret. & iterum cum dicit. Venite ad me qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiã uos, & inuenietis requiẽ anima bus uestris: inuenies hunc esse, qui uere requiẽ dedit hominibus, & liberauit terrã de maledicto, quo maledixit ei dominus deus. Huic ergo spiritali Noe, qui requiẽ dedit hominibus, & tulit peccatũ mũdi, dicitur. Facies tibi arcam ex lignis quadratis. Videamus ergo quæ sint quadrata ligna. Quadratũ est, quod nulla uacillat ex parte, sed quocunq̃ uerteris, fida & solida stabilitate cõsistit. Ista sunt ligna, quę omne põdus uel animaliũ intrinsecus, uel fluctuum extrinsecus ferũt. Quos ego arbitror doctores esse in ecclesia, & magistros atq̃ æmulatores fidei, qui & populos intrinsecus positos uerbo cõmonitionis, & doctrinæ gratia cõsolant̃, & impugnãtib. extrinsecus, uel gẽtilibus, uel hæreticis, & quæstionũ fluctus, ac procellas certaminum cõmouentibus, uirtute uerbi, ac sapientia rationis obsistũt. Vis autẽ uidere quod ligna rationabilia nouit scriptura diuina? Recenseamus quid apud Ezechielẽ prophetã scriptum est. Et factum, est, inquit, in undecimo anno, tertio mẽse, una die mensis, factũ est uerbum domini ad me dicẽs: Fili hominis dic ad Pharaonẽ regem Aegypti, & ad multitudinem eius. Cui te similẽ facis in exaltatione tua? Ecce Assur cypressus in Libano, speciosus ramis, & cõdẽsus umbraculis, excelsus in altitudine. Inter medias nubes factũ est cacumẽ eius, aqua enutriuit eũ, & abyssus exaltauit eum, & adduxit omnia flumina sua circa eũ, & cõgregationes suas emisit ad omnia ligna campi. Propterea exaltata est altitudo eius super omnia ligna cãpi. Et post pauca dicit: Cypressi multę in paradiso Dei, & pini nõ sunt similes ramis eius, & abietes nõ fuerũt similes ei. Omne lignũ in paradiso dei non assimilatũ est ei, & zelata sunt eum omnia ligna paradisi delitiarũ dei. Animaduertis de quibus uel qualib. lignis dicat propheta? qũo describit cypressum Libani, cui omnia ligna, quæ in paradiso dei sunt, cõparari nõ possint? Et addidit etiã hoc ad ultimũ, quod omnia ligna, quæ sunt in paradiso Dei zelata sint eam, euidenter ostendens secundum spiritalẽ intelligentiã rationabilia dici ligna quæ in paradiso dei sunt: quippe in quibus æmulationem quandã describit esse aduersum ea ligna, quæ sunt in Libano. Vnde & excursu etiam hoc dicamus. Considera ne forte & illud, quod scriptũ est, Quia maledictus à deo omnis q̃ pẽdet in ligno, sic debeat intelligi, quomodo & illud quod

Recedit à litera.

Gen. 6

Ioan. 1

Gal. 3

Matt. 11

Quadrata.

Ezech. 31

Deut. 21

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hier.17 quod alibi dictũ est, Maledictus homo, qui spem habet in homine. Pẽdere enim in so
lo deo debemus, & in nullo alio etiam si de paradiso Dei procedere quis dicat sicut &
Gal.1 Paulus dicit: Etiã si nos, aut angelus de cœlo Euãgelizauerit uobis aliter quàm Euan
gelizauimus uobis, anathema sit. Sed hęc alias. Interim uidisti quę sint quadrata ligna
quæ uelut murus quidã & defensio his qui sunt intrinsecus, obstaculũ aũt & impugna
tio his qui extrinsecus superueniunt, collocantur ab spiritali Noe: Quæ ligna extrin-
Bituminata secus, & intrinsecus bitumine linuntur. Vult enim te architectus ecclesiæ Christus nõ
esse talẽ, quales sunt illi, qui deforis quidem apparent hominibus iusti, deintus autem
sũt sepulchra mortuorũ. Sed uult te & corpore sanctũ esse extrinsecus, & corde intrin
secus purũ. Cautum undiq; & castitatis atq; innocẽtiæ uirtute munitum, hoc est intus
& foris bitumine esse oblitũ. Post hęc de lõgitudine, & latitudine arcæ, & de altitudi-
ne memorat, & numeri in his quidã ponuntur ingentibus mysterijs cõsecrati. Sed an
Eph.3 tequã de numeris disseramus, hoc quod dicit longitudinem, & latitudinẽ, & altitudi-
Longũ & latũ nẽ, quale sit uideamus. Apostolus in quodã loco, cũ de mysterio crucis sacratius lo-
queretur, ita ait. Vt sciatis quæ sit longitudo, & latitudo, & altitudo, & profundũ. Pro
fundũ autem & altitudo idem significat, tantum nõ, quod altitudo spatium de inferio
ribus uidet ad superiora metiri, profundũ uerò de superioribus incipere, & ad inferio
ra descendere. Cõsequenter igitur spiritus Dei & per Moysen, & per Paulum ingen-
tium sacramentorũ figuras enũciat. Nã Paulus quoniã descensionis Christi mysteriũ
prædicat, profundũ nominauit, quasi de superioribus ad inferiora uenientis. Moyses
uerò quia restitutionem designans eorum, qui per Christum de interitu & perditione
seculi tanquã de nece diluuij ex inferioribus ad superna & cœlestia reuocant, in men
sura arcæ nõ profundũ memorat, sed altum, tanquam ubi de terrenis & humilibus ad
cœlestia & excelsa cõscenditur. Numeri quoq; ponũtur, trecenti cubiti longitudinis,
Centenarius nu quinquaginta latitudinis, triginta altitudinis. Trecenti, tercenteni sunt. Cẽtenarius au
merus tẽ numerus, plenus in omnibus & perfectus ostenditur, & totius rationalis creaturæ
Luc.15 cõtinens sacramẽtum: sicut in Euangelijs legimus, ubi dicit quia habens quis centum
oues, ex quibus cũ perisset una, relictis nonaginta nouem in mõtibus descendit quæ-
rere eam, quę perierat. quamq; inuẽtam humeris suis reportauit, & posuit cum illis no
Ternio naginta nouẽ, quæ nõ perierant. Hic ergo centenarius totius creaturæ rationalis nu-
merus, quoniam nõ ex semetipso subsistit, sed ex trinitate descẽdit, & longitudinẽ ui-
tæ, hoc est immortalitatis gratiam, ex patre per filium ac spiritum sanctum suscepit, id
circo triplicatus ponitur: utpote qui ad perfectionẽ per gratiam trinitatis augetur, &
τριακοντὰς qui ex centenario per ignorantiã lapsum, per agnitionem trinitatis restituat in trecen
tos. Latitudo quinquagenariũ numerum tenet. Qui numerus remissioni & indulgen
tiæ consecratus est. Secundũ legem enim quinquagesimo anno remissio erat, id est,
ut si quis distraxisset possessionẽ, reciperet, si liber in seruitutẽ uenisset, reciperet liber
tatẽ, indulgentiã debitor acciperet, exul rediret ad patriam. Spiritalis ergo Noe Chri-
stus, in arca sua, in qua humanũ genus de interitu liberat, id est in ecclesia sua, hũc quin
quagenariũ remissionis numerũ in latitudine collocauit. Nisi enim remissionẽ pecca
τριακοντὰς torum donasset credẽtibus, nõ fuisset per orbem terræ ecclesiæ latitudo diffusa. Tri-
ginta autẽ altitudinis numerus simile ut trecenti cõtinet sacramentum. Quod enim
ibi centeni, hoc hic deni tertio multiplicati faciunt. Ad unum autẽ totius constructio
nis numerũ summa reuocatur, quia unus deus pater ex quo omnia, & unus dominus,
& una ecclesiæ fides est, unum baptisma, unum corpus, & unus spiritus, & ad unũ per-
fectionis dei finem cuncta festinãt. Sed & tu qui hęc audis, si scripturis sanctis intẽdas
Exempla de nu ex otio, permulta inuenies magnarũ rerũ gesta sub tricenario uel quinquagenario nu
meris. mero cõtineri. Triginta annorũ Ioseph educitur de carcere, & totius Aegypti susçipit
Gen.41 principatum, ut imminẽtis perniciem famis diuina prouisione depellat. Triginta an-
Matt.3 norum refertur Iesus, cum uenit ad baptismũ, & uidit cœlos diuisos, & spiritum dei in
columbæ specie uenientẽ super se. Vbi & primũ cœpit sacramentũ patescere trinita-
Deut.16 tis. & multa his similia inuenies. Sed & quinquagesimũ diem festum, in nouarum frugũ cõsecratione reperies, & de Ammanitarũ spolijs domino quinquagesima deliba-
Gen.14 tur. Cum trecentis uerò inuenies & Abrahã uincentem Sodomitas, & Gedeon cum
trecentis

trecentis lingua aquã lãbentibus superat. Ostiũ sanè, quod non à fronte, nec desuper,
sed è latere ex transuerso collocatur, quoniã iræ diuinæ tẽpus est: Dies enim domini,
dies iræ & furoris, sicut scriptũ est: licet enim uideãtur aliqui saluari, multi tamẽ, quos Sophon.1
merita sua reprobant, delent & pereunt: ex transuerso ostium ponitur, ut illud osten-
datur, quod per prophetã dicitur. Quia si incesseritis mecum peruersi, & ego incedã
uobis cũ in ira peruersa. Post hæc uideamus & de eo q̃ dicit separatim inferiora bica- Leuit.26
merata, & superiora tricamerata: ne forte indicet per hæc, q̃ apostolus dixit, quia in Alia allegoria.
nomine Iesu omne genu flectat, cœlestiũ, terrestriũ & infernorũ: & in arca significe- Phil.2
tur omnium quidẽ inferiora ipsa esse, quæ Apostolus dicit inferna, horum autẽ conti
gua superiora ipsa esse terrestria, tricamerata uerò superiora quæ dicit simul omnia es
se cœlestia. Sed in his eorũ merita distingui, qui possunt secundũ Apostolũ Paulũ usq;
ad tertiũ cœlũ cõscendere. Nidi uerò & nidi, quia multi sunt in arca, multas esse apud
patrẽ indicant mãsiones. De animalibus uerò, & bestijs, ac pecoribus, cæterisq; diuer
sis animantibus, quæ nobis alia figura seruãda est, nisi quã uel Esaias ostendit, cũ dicit, Esa.11
in regno Christi lupum cum agno, pardum cum hœdo, leonẽ & bouẽ simul ire ad pa-
scua, eorumq; fœtus simul paleis uesci, insuper etiã in aspidum cauerna, paruum puerũ
(talem sine dubio, qualem dicebat Saluator, nisi conuersi fueritis & effecti sicut puer
hic non introibitis in regnum dei) missurũ esse manum, & nihil lędendum? Vel etiam Matt.18
illa figura, quam Petrus iam nunc in ecclesia haberi docet, cum refert se uisionem ui-
disse, in qua omnia quadrupedia, & bestię terræ, ac uolatilia cœli intra unũ fidei lintheũ
continebant, quatuor euãgeliorum initijs allígatũ. Verũ quoniam arca quam descri-
bere conamur, nõ solum bicamerata sed & tricamerata à deo cõstrui iubetur, operam
demus & nos ad hanc duplicẽ quæ præcessit expositionem, secundũ præceptum dei
etiam tertiam iungere. Prima em quæ præcessit historica est, ueluti fundamentũ quod
dam in inferioribus posita. Secunda hæc mystica, superior & excelsior fuit. Tertiam si Sensus scri
possumus moralẽ tentemus adijcere. Quãuis & hoc ipsum quod neq; bicameratã so- pturæ tri-
lum dixit & siluit, neq; tricameratã tantũ & cessauit, sed cum dixisset bicameratam ad plex.
didit & tricameratã, nec absq; huius ipsius expositionis quã habemus in manibus, ui-
deatur esse mysterio. Nam tricamerata triplicẽ hanc expositionẽ designant. Sed quia
nõ semper in scripturis diuinis historialis cõsequẽtia stare potest, sed nõnunq; deficit, Historia nõ
ut (uerbi causa) cũ dicitur: Spinæ nascent in manus ebriosi: & cũ in templo à Salomo- consistens.
ne cõstructo, dicitur: Vox mallei & securis nõ est audita in domo Dei: & iterum in Le Prouerb.26
uitico, cũ lepra parietis & pelliculæ & staminis inspici iubet à sacerdotibus & purga- 3.Reg.6
ri: propter hæc ergo & his similia nõ solũ tricamerata, sed & bicamerata arca cõtexi- Leuit.13
tur, ut sciamus in scripturis diuinis nõ semper triplicẽ, quia nõ semper nos historia se-
quitur, sed interdũ duplicis tantũmodo sensum expositionis insertũ. Tẽtemus igitur
& tertiam expositionẽ differere, secundũ moralẽ locum. Si quis est, qui crescentibus Moralis
malis, & inundantibus uitijs cõuertere se potest à rebus fluxis & pereuntibus & cadu sensus.
cis, & audire uerbum Dei, ac præcepta cœlestia: hic intra cor suum arcam salutis ædifi
cat, & bibliothecam (ut ita dicam) intra se diuini cõsecrat uerbi, Longitudinẽ in ea, &
latitudinem, & altitudinẽ, fidẽ, spem, charitatemq; collocat. Fide trinitatis ad lõgitudi
nem uitæ immortalitatẽq; descendit. Latitudine charitatis, indulgẽtię & benignitatis
fundat affectum. Altitudine spei ad cœlestia erigit & excelsa. Super terrã em ambulãs,
in cœlis habet cõuersationem. Summã uerò actuum suorũ refert ad unum. Scit enim
quia omnes quidẽ currunt, sed unus accipit palmam, scilicet qui cogitationũ uarieta-
te & instabilitate mentis nõ fuerit multiplex. Sed hanc bibliothecã nõ ex agrestibus
& impolitis, sed ex quadratis & secundũ æquitatis lineã directis cõstruit lignis: id est,
nõ secularium auctorũ, sed ex propheticis atq; apostolicis uoluminibus. Ipsi enim sunt,
qui diuersis tentationibus edolati, resecatis omnib. uitijs & excisis, quadratã cõtinent
uitam, & ex omni parte libratam. Nã auctores secularium librorum possunt quidem di
ci ligna excelsa, & ligna umbrosa. Sub omni em ligno excelso & nemoroso accusatur 4.Reg.17.
fornicatus esse Israel quia illi loquunt quidẽ excelsa, & florida utuntur eloquentia: nõ
tamẽ ita egerunt, ut loquuti sunt: & ideo nõ possunt ligna quadrata nominari, quod
in eis nequaquam uita & sermo conlibret. Tu ergo si facis arcam, si bibliothecam con

Universidad de Deusto
Biblioteca

gregas,ex sermonibus propheticis &apostolicis,uel eorũ qui eos rectis fidei lineis se quuti sunt,cõgregas,bicameratam, & tricameratã facito eam, ex ipsa narrationes historicas disce,ex ipsa mysterium magnũ quod in Christo et in ecclesia impletur,agnosce.Ex ipsa etiam emendare mores,resecare uitia,purgare animam,atq; exuere eã omni uinculo captiuitatis intellige,nidos in ea,et nidos diuersarum uirtutũ,et profectuũ collocans.Deintus sanè et deforis bituminabis eam,corde fidem gerens,ore cõfessionem proferens:intus scientiã,foris operã habens:intus corde mũdus, foris castus corpore incedens,In hãc ergo arcam, siue eã bibliothecam diuinorũ librorũ siue animã fidelem secundũ moralem interim locum ponamus, introducere debes etiã animalia ex omni genere,nõ solum munda,sed & immunda.Sed munda quidem animalia facile possumus dicere,quod memoria,eruditio,intellectus, examinatio, & iudiciũ eorũ quæ legimus,aliaq; his similia intelligi possunt.De immũdis uerò pronũciare difficile est,quæ & bina & bina nominant̃.Verũtamẽ quantũ in tã difficilibus locis audere possumus,puto quod cõcupiscentia,& ira, quia inest omni animæ, necessario istæ secundũ hoc,quod ad peccandũ homini famulant̃,immundæ dicunt̃.Secundũ hoc uerò quod neq; posteritatis sine cõcupiscentia successio reparat̃,neq; emendatio ulla sine ira potest neq; disciplina cõstare, necessariæ & cõseruandæ dicũtur. Et quãuis hæc iam nõ morali,sed naturali ratione discussa uideant̃,tñ quæ ad præsens occurrere potuerunt,pro ædificatione tractauimus. Si quis sane potuerit ex otio ipsam sibi cõferre & cõparare scripturã diuinã,& spiritalibus spiritalia coaptare:nec nos latet q; plura in hoc loco profundi & arcani mysterij secreta reperiet,quę nũc nos adducere in mediũ, uel pro breuitate tẽporis,uel pro auditoriũ labore non possumus. Omnipotẽtis tñ dei misericordiam deprecemur,qui nos nõ solũ auditores uerbi sui faciat,sed & factores: & inducat super nostras quoq; animas diluuium aquæ suæ,& deleat in nobis quæ scit esse delenda,& uiuificet quæ iudicat esse uiuificanda,per Christum dominum nostrũ, & per spiritum suum sanctum.Ipsi gloria in æterna secula seculorum.Amen.

Peroratio apta.

De circumcisione Abrahæ. Homilia III. Cap. XVII.

Exordiũ habẽs cõfutationem.

QVONIAM in multis diuinæ scripturę locis deũ legimus ad homines loqui, & propter hoc ludæi quidem,sed & nostrorũ nonnulli, deũ quasi hominẽ intelligendum putauerunt,id est,humanis membris, habituq; distinctum: philosophi uerò uelut fabulosa hæc & ad poeticorum similitudinem figmentorũ formata despiciunt:uidet̃ mihi de his primo paucis sermocinandum,& tũc ad ea quæ recitata sunt ueniendũ.Primo ergo ad eos sit sermo, qui foris positi arroganter nos circunstrepunt,dicentes excelso illi & inuisibili atq; incorporeo deo non conuenire, ut humanis utatur affectibus.Si enim loquendi(inquiunt)ei datis usum,sine dubio dabitis & os,& linguã,cæteraq; membra,quibus loquendi expletur officiũ.Quod si sit,recessum est ab inuisibili & incorporeo Deo:& multa his similia nectentes nostros fatigant.Ad hæc ergo,si precib. uestris iuuemur,prout dominus dederit,breuiter occurremus.Nos sicut incorporeũ esse deum,& omnipotentẽ,& inuisibilẽ profitemur, ita eũ curare mortalia,& nihil absq; eius prouidẽtia geri,neq; in cœlo,neq; in terris,certo & immobili dogmate ꝓfitemur.Memẽto quia nihil sine ꝓuidẽtia eius geri diximus, non sine uolũtate.Multa em̃ sine uoluntate eius gerunt̃, nihil sine prouidentia.Prouidentia nanq; est,qua procurat,& dispensat,& prouidet quę geruntur. Voluntas uerò est, qua uult aliquid aut nõ uult.Sed de his aliãs. Longior enim est & diffusior iste tractatus.Secundũ hoc ergo quod prouisorẽ omniũ,& dispensatorẽ profitemur Deum, cõsequens est,ut quid uelit,uel quid hominibus expediat,indicet.Si enim nõ indicet, nec erit prouisor hominis,nec creditur curare mortalia. Indicãs igitur deus hominib. quæ eos agere uult,quo potissimũ affectu dicẽdus est indicare? Nónne eo,qui hominibus in usu & notitia est? Si enim(uerbi causa)dicamus quia silet deus, quod naturæ illi cõueniẽs credit̃,quomodo indicatũ esse aliquid ab eo putabitur per silentiũ? Nũc autẽ idcirco loquutus dicitur:ut scientes homines hoc ministerio uolũtatem alterius alteri innotescere, agnoscãt ea quæ sibi per prophetas deferuntur, dei esse uoluntatis indicia.In quibus utiq; nõ intelligit̃ uoluntas Dei contineri, nisi ea loquutus dicatur: quia

Prouidẽtia siue præsciẽtia & uolũtas siue prædestinatio.

quia nec sentitur,nec intelligitur inter homines indicari unquã posse per silentiũ uoluntatem.Sæd hæc rursum nõ secundũ errorẽ ludæorum,uel etiam ex nostris nonnullorum,qui cum illis errant,eatenus dicimus,ut quoniã humana fragilitas aliter audire de Deo non potest,nisi ut sibi res ipsa,& uocabula nota sunt, idcirco etiã mẽbris hæc nostris similibus,& habitu humano Deũ agere sentiamus. Alienũ hoc est ab ecclesiastica fide.Sed hoc ipsum quod uel aspirat in corde uniuscuiusq; sanctorũ,uel sonũ uocis peruenire ad aures eius facit,loquutus homini Deus dicitur.Sic et cũ nota sibi esse indicat quæ unusquisq; uel loquitur,uel agit,audisse se dicit:et cũ aliquid iniustum geri à nobis indicat,irasci se dicit:cũ beneficijs suis ingratos nos arguit,pœnitere se dicit: indicans quidẽ hæc his affectibus qui hominib. in usu sunt. Simplex nanq; est illa substantia,et neq; mẽbris ullis,neq; cõpaginibus,affectibusq; cõposita, sed quicquid diuinis uirtutib. geritur,hoc ut homines possent intelligere, aut humanorũ membrorũ appellatione proferr̃,aut cõmunibus et notis annũciatur affectibus.Et hoc modo uel irasci,uel audire,uel loqui dicit̃ Deus.Nã si uox humana aer ictus, id est lingua repercussus dicit̃,potest et uox dei dici aer ictus,uel ui,uel uoluntate diuina.Et inde est q;p si quãdo uox diuinitus datur,nõ ad omnium aures, sed ad quorũ interest auditus allabitur:ut agnoscas sonitum nõ linguæ pulsu redditũ, alioquin fieret cõmunis auditus, sed superni nutus moderamine gubernatum.quamquã prophetis sæpe et patriarchis, cæterisq; sanctorũ,etiã sine uocis sono uerbum Dei factum esse referatur:sicut ex omnibus sacris uoluminibus abundãter docemur.In quo(ut breuiter dicam) illuminata mens per spiritũ dei format̃ in uerba.Et ideo siue hoc,siue illo quo suprà diximus modo,cũ uoluntatem suam indicat, loquutus esse dicitur deus. Secundũ hunc ergo sensum reliqua iam ex his quæ lecta sunt,disseramus.Multa responsa dant̃ à deo ad Abraham,sed non omnia ad unũ eundemq; referunt̃. Quædã enim ab Abram,quædam ad Abrahã,id est alia post immutationẽ nominis,et alia cũ adhuc genuino uocabulo cẽseretur.Et primũ quidẽ à deo ad Abram ante immutationẽ nominis illud deferr̃ oraculum,quo dicit.Exi de terra tua,& de domo patris tui,& de cognatione tua &c.Sed nihil in hoc de testamẽto dei,nihil de circunsione præcipitur. Nõ enim poterat,cũ adhuc esset Abram,& carnalis natiuitatis uocabulũ ferret,susçipere & testamentũ dei,et circumcisionis insigne. Cum uerò exijt de terra sua, & de cognatione sua, tunc ad eũ sacratiora iam responsa deferũtur.Et primo dicitur ei quia nõ uocaberis Abrã, sed Abraham erit nomen tuũ. Tunc iam & testamentũ dei susçipit,& signaculum fidei accipit circumcisionem,quam nõ potuit accipere dum esset in domo patris,& in consanguinitate carnali,& cũ adhuc Abrã uocaretur.Sed neq; presbyter appellatus est ipse, &uxor sua,donec esset in domo patris,& carni cohabitaret ac sanguini:sed postquam inde profectus est,& Abraham uocari,& presbyter meruit. Erãt,inquit,ambo presbyteri,ideſt,senes,Abrahã scilicet,& admirãda uxor eius,& prouecti in dieb. suis.Quãti ante eos lõgioribus annorũ spatijs uitã duxere nongẽtis & eo amplius annis, aliqui non multo minus usq; ad diluuium uixere:& nulli ex his presbyteri appellati sunt.Nõ enim hoc nomine in Abrahã senecta corporis,sed cordis maturitas appellata est. Sic & ad Moysem dominus dicit.Elige tibi presbyteros,quos tu ipse scis presbyteros esse.Intueamur ergo diligẽtius dñi uocẽ q̃d sibi uelit ista adiectio quæ ait, quos tu ipse scis esse presbyteros.Nũquid is qui senilẽ corporis gerebat ætatem, nõ omniũ oculis perspicuus erat q; esset presbyter,ideſt senex? Quid ergo soli Moysi tanto ac tali prophetæ specialis ista mandat̃ inspectio,ut illi eligant̃,nõ quos cæteri homines norunt, non quos imperitũ uulgus agnoscit,sed quos propheta Deo plenus elegerit? Nõ em̃ erga eos de corpore,nõ de ætate,sed de mẽte iudicium est. Tales ergo erãt isti beati presbyteri Abraham & Sara.Et primo omnium genuina nomina,quæ ortus carnalis dederat,cõmutantur.Cũ enim esset nonaginta & nouem annorũ Abraham,apparuit ei Deus,& dixit:Ego sum deus, cõplace coram me,& esto inculpabilis,& ponam testamentum meum inter me & te.Et procidit Abraham in faciem suam,& adorauit deum,& loquutus est ei deus dicens. Ego sum: ecce testamentũ meum tecũ, & eris pater multitudinis gentiũ,& benedicent̃ in te omnes gentes,& iam non uocabitur nomen tuum Abram,sed erit nomen tuum Abraham.] Et cum dixisset hoc nomen,sta-

Anthropomorphitæ.

Sermo sine uoce.

Abrahã circuncisus.

Gen.12

Gen.17

Senectus animi.

Num.11

ὁ ϖγ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tim subiungit. Et ponam testamentũ meum inter me & te, & inter semẽ tuum post te. Et hoc est testamentũ quod seruabis inter me & te, & inter semen tuum post te.] Et post hæc addit. Circuncidetur omne masculinum uestrum, & circuncidetur caro præputij uestri.] Igitur quandoquidem in hunc deuenimus locum, requirere uolo si omnipotens deus, qui cœli ac terræ dominatũ tenet, uolẽs testamẽtum ponere cum uiro sancto, in hoc summam tanti negocij collocabat, ut præptium carnis eius, ac futurę ex eo sobolis circuncideretur. Erit enim, inquit, testamentũ meum super carnem tuam. *Circuncisio cordis.* Hoccine erat, quod cœli ac terræ dominus, ei quẽ è cũctis mortalibus solũ delegerat, æterni testamenti munere cõferebat? Hæc enim sunt sola, in quibus magistri & doctores synagogæ sanctorũ gloriam ponũt. Ecclesia uerò Christi, quæ per prophetã dixerat. Mihi autẽ satis honorificati sunt amici tui deus, quomodo honoret amicos sponsi sui, & quantã eis gloriã cõferat, cũ gesta eorũ reuoluit, ueniant (si uidetur) & audiant. Nos ergo imbuti per Apostolũ Paulũ dicimus, quia sicut multa alia in figura & in imagine futuræ ueritatis fiebant, ita & circuncisio illa carnalis, circũcisionis spiritualis formam gerebat. De qua & dignũ erat, & decebat, deũ maiestatis præcepta mortalibus dare. Audite ergo quomodo Paulus doctor gentiũ in fide & ueritate de circuncisionis mysterio, Christi ecclesiã docet. Videte, inquit, circuncisionem (de ludæis loquẽs *Phil.3* qui circuncidunt in carne.) Nos enim sumus, ait, circũcisio, qui spiritu deo seruimus, & non in carne fiduciã habemus. Hæc una Pauli de circuncisione sentẽtia. audi & aliam. *Rom.2.* Non em̃ qui in manifesto ludæus est, inquit, neq; quæ manifeste est in carne circũcisio, sed qui in occulto ludæus circũcisione cordis, in spiritu, nõ litera. Non tibi dignus uidet talis circũcisio dicẽda in sanctis, & amicis dei, quàm carnis obtruncatio? Sed sermonis nouitas fortasse non solũ ludæos, sed etiam aliquos fratrum nostrorũ deterreat. Impossibilia em̃ uidet Paulus præsumere, qui circuncisionẽ cordis inducit. Quomodo enim fieri poterit ut circũcidatur membrũ, quod internis uisceribus obtectũ, etiã conspectibus ipsis hominũ latet? Redeamus ergo ad propheticas uoces, & oran- *Ezech.44* tibus uobis, hæc de quib. quærimus, inde clarescant. Ezechiel propheta dicit: Omnis alienigena incircuncisus corde, & incircuncisus carne, non introibit in sancta mea. Et *Hier.9.* item alibi nihilominus exprobrãs propheta dicit. Omnes alienigenæ incircuncisi carne, filij autẽ Israel incircuncisi corde. Designatur ergo, quod nisi quis circuncisus fuerit corde, & circũcisus carne, nõ introibit in sancta dei. Sed uidebor meis ipse indicijs *Sorex.* captus. Hoc enim prophetæ testimonio cõtinuo cõstringet me ludęus, & dicet. Ecce propheta utrãq; circuncisionẽ designat, carnis & cordis. Allegorię nõ superest locus, ubi utraq; species circũcisionis exigit̃. Si me uestris precib. iuueritis, ut adesse dignet uerbũ Dei uiui in apertione oris nostri, poterimus ipso duce per arctũ hoc quæstionis iter ad latitudinẽ ueritatis exire: quia nõ solũ carnales ludæi de circũcisione carnis reuincendi sunt nobis, sed nõnulli ex ijs, qui Christi nomẽ uidenẽ suscepisse, & m̃ carna- *Ebionitæ* lem circuncisionẽ recipiendã putant: ut Ebionitæ, & si qui his simili paupertate sensus aberrant. Vtamur igitur ueteris instrumẽti testimonijs, quibus libenter indulgẽt. *Hier.6* Scriptũ est enim in Hieremia propheta: Ecce populus hic incircũcisus auribus. Audi Israel propheticam uocẽ, grande tibi opprobriũ indicit̃, grandis tibi impingitur culpa. Accusatio tua profertur, quod incircuncisus es auribus. Et cur non hęc audiens adhibuisti ferrum auribus tuis, & incidisti eas? Culparis nanq; à deo, & cõdemnaris, cur aures nõ habeas circũcisas. Cõfugere enim tibi ad allegorias nostras, quas Paulus docuit, nõ permitto. Circũcidere qd cessas? Desecа aures, abscinde mẽbra, quæ Deus ad utilitatẽ sensuũ, & ad ornatũ humani status creauit. Sic em̃ intelligis uerba diuina. Sed & aliud tibi adhuc proferã, cui cõtradicere nõ possis. In Exodo, ubi nos in codicibus *Exod.4* ecclesiæ habemus scriptum, respondentẽ ad dominũ Moysen, & dicentem: Prouide domine aliũ quem mittas. Ego em̃ gracili uoce sum, & tardus lingua: uos in Hebræis *Citat hebræa* exemplaribus habetis, ego autẽ incircuncisus labijs sum. Ecce habetis circuncisionẽ labiorum, secundũ uestra quę ueriora dicitis exemplaria. Si ergo secundum uos Moyses indignũ se esse adhuc dicit quod nõ sit labijs circuncisus, certum est hoc illud indicare, quod dignior sit & sanctior ille, qui circuncisus est labijs. Adhibete ergo etiã labijs falcem, & oris operimẽta desecate, quãdoquidem talis uobis in diuinis literis cõplacet

placet intellectus. Quod si circuncisionem labiorũ ad allegoriam reuocatis, & circuncisionẽ auriũ nihilominus allegoricã dicitis & figuralẽ, quomodo nõ & in circuncisione præputij allegoriã requiritis? Sed illos quidẽ qui ad idolorum modum aures habent & non audiunt, & oculos habent & nõ uident, omittamus. Vos autẽ ô populus dei, & populus in acquisitionẽ electus ad enarrandas uirtutes domini, suscipite dignã circuncisionẽ uerbi dei in auribus uestris, & in labijs, & in corde, & in pręputio carnis uestræ, & in omnib. omnino mẽbris uestris. Circuncisæ nanq; sint aures uestræ secun- *Circuncisiõ membrorũ omnium.* dũ uerbũ dei, ut uocẽ nõ recipiant obtrectantis, ut maledici & blasphemi uerba nõ audiant, ut falsis criminationibus, mendacio, irritationi nõ pateãt. Oppilentur, & clausæ sint, ne iudiciũ sanguinis audiãt, aut impudicis canticis & theatralibus sonis pateant. Nihil obscœnum recipiant, sed ab omni scena corruptionis auersæ sint. Hæc est circũcisio, qua ecclesia Christi aures suorũ circuncidit infantiũ. Istæ credo sunt aures, quas in auditorib. suis requirebat, dicẽs: Qui habet aures audiendi audiat. Nemo enim po- *Matt.13* test incircuncisus auribus & immundus, mũda uerba sapientiæ & ueritatis audire. Ve niamus (si uultis) & ad labiorũ circũcisionem. Ego puto quod incircuncisus sit labijs, qui nondũ cessauit à stultiloquio, à scurrilitate, qui bonis derogat, qui criminat̃ proximos, qui instigat lites, qui calumnias mouet, qui fratres inter se falsa loquẽdo cõmittit, qui uana, inepta, secularia, impudica, turpia, iniuriosa, proterua, blasphema, & cętera quæ indigna sunt Christiano ore proloquit̃. Si quis uerò ab his omnib. cõtinet os suũ, & disponit sermones suos in iudicio, uerbositatẽ reprimit, linguã tẽperat, uerba moderatur, iste merito circuncisus labijs dicit̃. Sed & qui iniquitatẽ in excelso loquũtur, & extendunt in cœlum linguam suã, sicut hæretici faciũt, incircunciſi, & immundi labijs dicẽdi sunt. Circuncisus uerò & mundus est, qui semper uerbũ Dei loquitur, & sa- *Doctrinæ syncritas unde petenda.* nam doctrinã Euangelicis & apostolicis munitã regulis profert. Hoc ergo modo & circuncisio labiorũ dat̃ in ecclesia dei. Nũc uerò secundũ pollicitationẽ nostram, qualiter etiã carnis circuncisio suscipi debeat, uideamus. Membrũ hoc, in quo præputiũ uidetur esse, officijs naturalibus coitus & generationi deseruire nemo est qui dubitet. Si quis igitur erga huiuscemodi motus non importunus existat, nec statutos legibus *Coniugium castum.* terminos superet, nec aliam fœminã quàm coniugem legitimã nouerit, & in ea quoq; ipsa posteritatis tantũmodo causa certis & legitimis temporibus agat, iste circuncisus præputio carnis suæ dicendus est. Qui uerò in omnẽ lasciuiã proruit, & per diuersos & illicitos passim pendet amplexus, atq; in omnẽ libidinis gurgitem fertur infrenis, iste incircuncisus est præputio carnis suæ. Verũ ecclesia Christi, gratia eius qui pro se crucifixus est roborata, nõ solũ ab illicitis nefandisq; cubilib. uerũetiã à cõcessis & licitis temperat, & tanquam iam uirgo sponsa Christi castis & pudicis uirginibus floret, quib. uera circuncisio carnis præputij facta est, & uere testamentũ dei, & testamentũ æternũ in eorũ circũcisa carne seruatur. Superest nobis etiã designare circuncisionem cordis. Si quis est qui obscenis desiderijs & fœdis cupiditatibus æstuat, & (ut breuiter dicam) qui mœchat̃ in corde, hic incircuncisus est corde. Sed & qui hæreticos sensus mẽte cõtinet, & blasphemas assertiones cõtra scientiã Christi disponit in corde, hic in circuncisus est corde. Qui uerò puram fidem in conscientiæ syncritate custodit, iste circũcisus est corde. Dequo dici potest: Beati mũdo corde, quia ipsi deũ uidebũt. Ego *Matt.5* uero audeo ex simili etiã hæc propheticis uocibus addere: quia sicut oportet auribus, & labijs, & corde, & carnis præputio, secũdũ ea quæ suprà diximus, circuncidi: ita fortasse & manus nostræ indigent circunsione, & pedes, uisus, & odoratus, & tactus. Vt enim perfectus sit homo dei in omnibus, cũcta circũcidenda sunt mẽbra. Manus quidem à rapinis, à furtis, à cædibus, & ad sola dei opera pãdendæ. Circuncidẽdi sunt pedes, ne ueloces sint ad effundendũ sanguinẽ, & ne intrent in consiliũ malignantiũ, sed ut tantũ pro mãdatis dei circumeant. Circuncidantur & oculi, ne cõcupiscant aliena, ne uideant ad concupiscendã mulierem. Qui em̃ erga fœminarum formas lasciuo & curioso oberrat aspectu, iste incircũcisus est oculis. Sed & si qs est, qui siue bibat, siue *1.Cor.10* mãducet (sicut Apostolus præcepit) ad gloriam dei mãducat & bibit, iste circuncisus est gustu. Cuius aũt deus uenter est, & suauitatibus gulæ deseruit, huius incircũcisum *Phil.3* dixerim gustũ. Si quis Christi odorẽ bonum capit, & in operibus misericordiæ odo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rẽ ſuauitatis requirit, huius circũciſa eſt odoratio. Qui uerò primis unguentis delibutus incedit, iſte incircunciſus odoratu dicẽdus eſt. Sed & ſingula quæq; mẽbrorũ ſi in officijs mandatorũ Dei deſeruiãt, circũciſa dicẽda ſunt. Si uerò ultra præſcriptas ſibi diuinitus luxuriãt leges, incircunciſa reputãda ſunt. Et hoc puto eſſe quod apoſtolus dicit. Sicut enim exhibuiſtis membra ueſtra ſeruire iniquitati ad iniquitatẽ, ita nũc exhibete mẽbra ueſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationẽ. Cũ enim iniquitati ſeruirẽt membra ueſtra, non erant circuncíſa, nec erat in eis teſtamentũ dei. Cum uerò cœperint ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationẽ, promiſſio quæ ad Abraham facta eſt impleẽ in eis. Tũc enim lex dei, & teſtamentũ eius ſignatur in eis. Et hoc eſt uere ſignũ fidei, quod inter deum & hominẽ, æterni fœderis continet pactum. Iſta eſt circũciſio quæ petrinis machęris per Ieſum populo dei data eſt. Quę eſt aũt machęra petrina, & qui gladius quo circunciſus eſt populus dei? Audi apoſtolũ dicentẽ: Viuus enim eſt dei ſermo & efficax, & acutior omni gladio utrinq; acuto, pertingẽs uſq; ad diuiſionem animæ ac ſpiritus, cõpagũ quoq; & medullarũ: & eſt diſcretor cogitationũ, & intentionũ cordis. Iſte ergo eſt gladius quo circũcidi debemus, de quo dicit Ieſus dominus. Nõ ueni pacem mittere in terrã, ſed gladiũ. Nõ tibi uideẽ dignior hæc eſſe circũciſio, in qua teſtamentũ dei debeat collocari? Conſer (ſi placet) hæc noſtra cũ ueſtris Iudaicis fabulis, et narrationib. fœtidis, & uide ſi in illis ueſtris, an in his, quæ in Chriſti eccleſia prædicantur, circũciſio diuinitus obſeruẽ. Si nõ etiã ipſe ſentis, & intelligis hanc eccleſiæ circũciſionẽ honeſtam, ſanctã, deo dignã: illã ueſtram turpem, fœdam, deformẽ, ipſo etiam habitu & aſpectu κακεμφατον præferẽtem. Et erit (inquit deus ad Abraham) circunciſio & teſtamentũ meũ ſuper carnẽ tuam. Si ergo talis fuerit uita noſtra, ita omnib. mẽbris quadrata & cõpoſita, ut uniuerſi motus noſtri ſecundũ dei leges agantur, uere teſtamentum dei erit ſuper carnem noſtram. Hæc quidem breuiter à nobis de ueteri teſtamento tranſcurſa ſint, ad confutandos eos qui in carnis circuncíſione cõfidunt, ſimul & ad eccleſiam domini ędificandã. Sed uenio etiã ad Nouũ teſtamentum, in quo eſt plenitudo omnium, & inde uolo oſtendere quomodo & nos poſſimus Nouum teſtamentum domini noſtri Ieſu Chriſti habere ſuper carnem noſtram. Non enim ſufficit ſolo nomine & uerbo hæc dici, ſed reb. oportet impleri. Ioannes quippe apoſtolus dicit: Omnis ſpiritus qui confitetur Ieſum in carne ueniſſe, à deo eſt. Quid ergo? Si peccans quis, & non recte agens confiteatur Ieſum in carne ueniſſe, in ſpiritu dei uidebitur confiteri? Non eſt hoc teſtamentum dei habere in carne, ſed in uoce. Dicitur ergo ad eum ſtatim. Erras homo, regnum dei non in ſermone eſt, ſed in uirtute. Quomodo ergo erit teſtamentum Chriſti ſuper carnem meam, requiro. Si mortificauero membra mea, quæ ſunt ſuper terram, teſtamentum Chriſti habeo ſuper carnem meã. Si ſemper mortem Chriſti in corpore meo circumferam, teſtamentum Chriſti eſt in corpore meo, quia ſi compatimur, & conregnabimus. Si complantatus fuero ſimilitudini mortis eius, teſtamentum eius oſtendo eſſe ſuper carnem meam. Quid enim prodeſt ſi in illa tantum carne, quam de Maria ſuſcepit, dicam ueniſſe Chriſtum, & non oſtendam etiam in hac mea carne, quod uenerit? Oſtendo autem ita demum, ſi quemadmodum prius exhibui membra mea ſeruire iniquitati ad iniquitatem, nunc ea conuertam, & exhibeam ſeruire iuſtitiæ ad ſanctificationem. Teſtamentum dei oſtendo eſſe in carne mea, ſi potuero dicere ſecundum Paulum, quia Chriſto concruciſixus ſum, uiuo autem iam non ego, uiuit uerò Chriſtus in me, Et ſi potuero dicere ut ipſe dicebat: ego autem ſtigmata domini mei Ieſu Chriſti in corpore meo porto. Vere autem ille oſtendebat teſtamentum dei eſſe ſuper carnem ſuam, qui dicebat: quis nos ſeparabit à charitate dei, quę eſt in Chriſto Ieſu? Tribulatio? an anguſtia? an periculum? an gladius? Si enim uoce tantummodo confiteamur dominum Ieſum, & non oſtendamus teſtamentum eius eſſe ſuper carnem noſtram, ſecundum hæc quæ ſuprà expoſuimus, uidebimur etiam nos ſimile aliquid facere Iudæis, qui ſolo circunciſionis ſigno deum ſe confiteri putant, factis autem negant. Nobis autem præſtet dominus corde credere, ore confiteri, operibus comprobare teſtamentum dei eſſe ſuper carnem noſtram, ut uidentes homines opera noſtra bona, magnificent patrem noſtrũ, qui in cœlis eſt, per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum, cui eſt gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

Rom.6

Heb.4

Matt.10

Profeſsio Noui teſtamenti

1.Ioan.4

1.Cor.4

Col.3

Gal.6

De eo

De eo quod ſcriptum eſt: Viſus eſt dominus Abrahæ.

Homilia Quarta. Cap. XVIII

RECITATA eſt nobis alia uiſio dei ad Abraham, hoc modo. Viſus eſt, inquit, Deus ad Abraham cum ſederet ad oſtium tabernaculi ſui ad quercũ Mambre. Et ecce uiri tres aſtiterunt ſuper eum, & reſpiciens oculis ſuis Abraham uidit, & ecce tres uiri ſuper eum, & exijt in occurſum eis, & cætera.] Cõferamus primo (ſi uidetur) hanc uiſionem cum illa, quæ facta eſt ad Loth. Tres uiri ueniunt ad Abraham, & ſtant ſuper eum: ad Loth duo ueniunt, & ſedent in platea. Vide ſi non diſpenſatione ſpiritus ſancti pro meritis res geruntur. Etenim Loth inferior longe erat ab Ahraham. Niſi enim fuiſſet inferior, non eſſet ſeparatus ab Abraham, nec dixiſſet ei: ſi tu ad dextram, ego ad ſiniſtram: ſi tu ad ſiniſtram, ego ad dextrã. Et niſi fuiſſet inferior, non ei Sodorum terra & habitatio placuiſſet. Veniunt ergo ad Abraham tres uiri meridie, ad Loth duo ueſpere ueniunt. Non enim capiebat Loth meridianæ lucis magnitudinem. Abraham uerò capax fuit plenum fulgorem lucis excipere. Videamus nunc quomodo Abrahã ſuſceperit uenientes, & quomodo Loth, & qui apparatus hoſpitalitatis utriuſq; ſit, comparemus. Primo tamen obſerua quod Abrahã cum duobus angelis etiã Dominus affuit, ad Loth uerò duo tantũmodo angeli pergunt. Et quid dicunt? Miſit nos dominus conterere ciuitatem, & perdere eam.] Ille ergo ſuſcepit eos, qui perditum darent, nõ ſuſcepit eum qui ſaluaret. Abraham uerò ſuſcepit & eum qui ſaluat, & eos qui perdunt. Nunc uideamus quomodo unuſquiſq; ſuſcipiat. Vidit, inquit, Abraham, & occurrit eis obuiam.] Conſidera protinus impigrum & alacrem in officijs Abraham. Ipſe currit obuiam, & cum occurriſſet: feſtinat, inquit, ad tabernaculum, & dixit ad uxorem ſuam. Feſtinat ad tabernaculum.] Vide in ſingulis quanta ſit ſuſcipientis alacritas. Feſtinatur in omnibus, omnia perurgentur, nihil per ocium geritur. Dixit ergo ad uxorem ſuam Saram. Feſtina ad tabernaculũ, & cõſperge tres menſuras ſimilaginis, & fac ſubcinericias.] Hoc Græce ἐγκρυφίας dicitur, quod occultos, uel abſcõditos indicat panes. Ipſe autẽ cucurrit, inquit, ad boues, & accepit uitulum.] Sed qualem uitulum? Forte qui potuit primus occurrere? Non ita, ſed uitulum bonum & tenerum. Et licet per cuncta feſtinet, ſcit tamen quæ præcipua & magna ſunt domino uel angelis offerẽda. Accepit ergo uel elegit de grege uitulum bonum & tenerum, & tradidit puero. Puer, inquit, feſtinauit facere eum.] Ipſe currit, uxor feſtinat, puer accelerat. Nullus piger eſt in domo ſapientis. Apponit ergo uitulum, & ſimul cum eo panes, & ſimilam, ſed & lac & butyrũ. Hæc ſunt Abrahæ & Saræ hoſpitalitatis officia. Nũc uideamus quid etiam Loth. Hic neq; ſimila habet, neq; panem mundum, ſed farinam. Neq; tres menſuras ſimilæ nouit, neq; ἐγκρυφίας, id eſt abſconditos ac myſticos panes apponere ueniẽtibus poteſt. Sed perſequamur nunc interim quid agit Abraham cum tribus uiris, qui aſtiterũt ſuper eum. Hoc ipſum uide quale ſit, quod ſuper eũ ueniunt, non contra eũ. Subiecerat ſe quippe uolũtati dei, ideo ſuperaſtare dicitur Deus. Apponit ergo panes tribus mẽſuris ſimilaginis cõſperſos. Tres uiros ſuſcepit, tribus menſuris ſimilaginis panes cõſperſit. Totũ quod agit myſticum, totum ſacramentis repletũ. Apponit uitulum, ecce aliud ſacramẽtum. Vitulus ipſe non eſt durus, ſed bonus & tener. Et quid tam tenerũ, quid tam bonum, quàm eſt ille, qui humiliauit ſe pro nobis uſq; ad mortẽ, & animam ſuam poſuit pro amicis ſuis? Vitulus ille ſaginatus quẽ pro recepto pœnitente filio iugulat pater. Sic enim deus dilexit hunc mundũ, ut filium ſuũ unicum daret pro huius mundi uita. Nec tamen latet ſapientem quos ſuſceperit. Tribus occurrit, & unũ adorat, & ad unũ loquitur dicens: Declina ad puerum tuũ, & refrigera te ſub arbore. Sed quomodo addit iterum, quaſi hominibus loquens? Accipiatur, inquit, aqua, & lauent pedes ueſtri. Docet quidem te per hæc Abraham pater gentiũ & magiſter, quomodo hoſpites ſuſcipere debeas, & ut laues hoſpitũ pedes, tamẽ & hoc in myſterio dicit. Sciebat enim dominica ſacramenta, non niſi in lauandis pedibus cõſummãda. Sed nec illius quidẽ præcepti tum pondus latebat, quo dicitur à Saluatore. Si quis non ſuſceperit uos, etiã puluerẽ qui adhæſit pedibus ueſtris, excutite in teſtimoniũ illis. Amẽ dico uobis quia tolerabilius erit terræ Sodomorũ in die iudicij q̃ illi ciuitati. Volebat ergo præuenire,

Collatio locorum

Hiſtoriæ annotatio

ἐπφώνημα

Lotio pedum

Mar.6

Universidad de Deusto
Biblioteca

& lauare pedes,ne quid forte pulueris resideret,quod ad testimoniũ incredulitatis excussum,posset in die iudicij reseruari.Propterea ergo dicit sapiẽs Abraham, accipiat aqua & lauentur pedes uestri. Sed uideamus iam quid etiam in cõsequentibus dicit.

Ipse autem,inquit,Abraham astabat eis sub arbore.] Ad huiuscemodi narrationes, circumcisas aures requirimus. Necp enim summã solicitudinem spiritui sancto fuisse credendum est,ut scriberet in libris legis ubi staret Abrahã. Quid enim me iuuat qui ueni audire quid spiritus sanctus humanũ doceat genus, si audiero quod Abrahã stabat sub arbore? Sed uideamus quæ sit hæc arbor,sub qua stabat Abraham,& conuiui
Mambre allegoria um domino atq; angelis exhibebat.Sub arbore,inquit,Mambre.] Mambre in nostra lingua interpretatur uisio,siue perspicacia. Vides qui & qualis est locus,in quo dominus potest habere conuiuiũ? Delectauit eum uisio & perspicacia Abrahæ. Erat enim mũdus corde ut posset uidere Deũ.In tali ergo loco,& in tali corde, potest Dominus cum angelis suis habere cõuiuiũ.Denicp ante prophetæ uidentes dicebant. Quid aũt dicit Dominus ad Abraham? Vbi est,inquit,Sara uxor tua? At ille.Ecce,ait,in tabernaculo est.Dixit autem dominus. Veniens ueniã in tempore ad te secundum tempus
Vxor intus post uirum hoc,& habebit filium Sara uxor tua. Audiebat aũt Sara stans post ostium tabernaculi sui post Abraham.] Discant mulieres exemplis patriarcharum,discant inquã mulieres sequi uiros suos.Neq; enim sine causa scriptum est quod Sara stabat post Abrahã: sed ut ostẽderetur,quia uir si præcedit ad dominum,sequi mulier debet.Quod dico sequi debere mulierẽ,in eo dico si astare uirum suum uideat Deo. Alioquin ascẽdamus ad altiorẽ intelligentiq gradum,& dicamus uirum in nobis esse rationabilem sensum, & mulierem,quæ ei uelut uiro sociata est,carnem nostram. Sequat ergo caro semper rationabilem sensum,nec in id unquã desidiæ ueniatur,ut carni in luxuria, & uoluptatibus fluitanti,in ditionẽ redactus obsequat rationabilis sensus.Stabat ergo Sara post Abrahã.Sed & mysticũ aliquid sentire in hoc possumus loco, si uideamus quomodo in Exodo præcedebat Deus in columna ignis per noctẽ,& in columna nubis per diẽ, & synagoga domini sequebatur post ipsum.Sic ergo intelligo & Saram sequutã esse, uel stetisse post Abraham.Quid post hæc dicitur? Et erãt,inquit, ambo presbyteri,id
Senes qui uere est senes & prouecti in diebus suis.] Quantum ad ætatẽ corporis pertinet, multi anteipsos numerosioribus annis duxerãt uitã,nemo tamen presbyter appellatus est. Vnde uidet nomẽ hoc sanctis non longæuitatis ratione,sed maturitatis ascribi. Quid ergo post tantũ ac tale conuiuiũ,quod Abraham domino & angelis sub arbore uisionis exhibuit? Proficiscuntur hospites. Abrahã aũt deducebat,inquit,eos,& ambulabat cum eis.Dominus autẽ dixit. Non celabo Abraham puerũ meum, quid ego faciam. Abraham autem fiet in gentẽ magnam & multã,& benedicentur in ipso omnes gentes terræ.Scio enim quia præcipiet filijs suis,& seruabunt uias domini, ut faciant iustitiam & iudiciũ,ut impleat dominus Abrahæ quæ indicauit ei.Et dixit:Clamor Sodomorum & Gomorreorũ repletus est,& peccata eorũ magna ualde. Descendi ergo ut uiderem si secundũ clamorem eorũ qui uenit ad me,cõsummentur. Sin autẽ,ut sciã.] Hæc scripturæ diuinæ sunt uerba. Videamus ergo nunc quid intelligi in his dignũ sit. Descendi,inquit,ut uideã. Quando ad Abraham responsa deferũtur,non dicit Deus
Descendere & ascendere quo modo dicitur deus. Mich.1 descendere,sed supra ipsum astare,sicut suprà exposuimus.Astiterunt,inquit,tres uiri super eum.Nunc autem quia peccatorũ causa agitur,descendere dicitur Deus. Vnde ne ascensionem & descensionẽ localem sentias. Frequẽter enim hoc in diuinis literis inueniẽ,sicut in Michæa propheta.Ecce,inquit,Dominus exĳt de loco sancto suo,& descendit,& incedit super excelsa terræ.Descendere ergo dicitur Deus,quando curã humanę fragilitatis habere dignatur.Quod specialius de domino ac saluatore nostro sentiendũ est,qui non rapinã arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit,formam serui accipiens. Descendit ergo.neq; enim alius ascendit in cœlũ,nisi qui descendit de cœlo filius hominis,qui est in cœlo. Descendit ergo Dominus nõ solũ curare,sed & portare quæ nostra sunt.Formam nanq; serui accepit,& cum ipse inuisibilis sit naturæ,utpote æqualis patri,habitũ tamen uisibilẽ suscepit, & repertus est habitu ut homo.Sed & cum descendit,alijs deorsum est,alijs uerò ascendit, & sursum est.Nam & electis apostolis ascendit in montem excelsum,& ibi trãsformatus est coram ipsis

ram ipsis.Illis ergo, quos de mysterijs regni cœlorum docet,sursum est. Turbis autẽ, & Pharisæis,quibus exprobrat peccata,deorsum est,& ibi est cum ipsis, ubi fœnũ est. Transformari aũt deorsum non poterat,sed sursum ascendit cum ijs, qui sequi se poterant, & ibi transformatur. Descendi ergo,inquit, ut uideam si secundum clamorẽ eorum,qui uenit ad me,consummentur.Sin autem,ut sciam.Ex isto uno sermone hęreti *Quæstio* ci impugnare solent Deum meum dicentes,ecce nesciebat Deus legis quid ageret in Sodomis,nisi descendisset ut uideret,& misisset qui discerẽt. Sed nos,quibus præcipitur prælíari pręlia domini,acuamus aduersus eos romphęam uerbi dei,& occuramus eis ad pugnam.Stemus in aciem succincti lumbos in ueritate, simul & scutũ fidei præferẽtes,excipiamus eorum uenenata disputationũ iacula,& in ipsos ea rursum librata diligentius torqueamus.Talia nanq; sunt prælia Domini,quæ prælíatus est Dauid,& cæteri patriarchæ.Stemus aduersus eos pro fratribus nostris. Melius est emi mori me, quàm ut rapiant,& prædentur aliquos ex fratribus meis,& argutis uerborũ surreptionibus,captiuos ducãt paruulos & lactentes in Christo.Perfectis autẽ nec conferre poterunt manum,nec uenire in certamen audebunt.Nos ergo prius dominum deprecãtes & uestris orationibus adiuti,aggrediamur contra eos prælíũ uerbi. Dicimus ergo cum fiducia,quod secundum scripturas,non omnes sciat Deus.Peccatũ nescit Deus, *Scire aut nescire quõ dicitur deus.* & peccatores nescit Deus,alienos à se ignorat.Audi dicentem scripturam.Cognouit Dominus,qui sunt eius, & discebat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen domini. Suos cognoscit dominus,iniquos aũt & impios nescit. Audi saluatorẽ dicentẽ. Discedite à me omnes qui operamini iniquitatẽ:non noui uos.Et iterũ Paulus dicit.Si quis in uobis est ꝓpheta uel spiritalis,agnoscat quę scribo,quia domini sunt. Qui aũt ignorat,ignoratur.Hæc autẽ dicimus non blasphemum aliquid (sicut uos facitis) de Deo sentientes,neq; ignorantiã ascribẽtes ei:sed ita intelligimus,quod hi quorũ actus deo est indignus,indigni etiam notitia dei dicantur. Non emi dignatur Deus nosse eũ,qui auersus est ab eo,& ignorat eũ.Et ideo dicit Apostolus.Quoniã qui ignorat,ignoratur. *1.Cor.14.* Tali ergo specie,& nunc de his qui habitant in Sodomis dicitur,ut si quidẽ secundum clamorem qui ascendit ad dominũ,actis eorũ indigni consummentur,notione eius indicentur indigni.Si uerò est illis aliqua cõuersio, si uel decẽ in illis inuẽti fuerint iusti, ita demum nouerit eos Deus.Et ideo dixit.Sin autẽ,ut sciam quid agũt, id est ut ipsos sciam,& scientia mea dignos faciam, si quos in ipsis inueniam iustos, si quos inueniã pœnitẽtes,si quos tales,quos debeam scire.Denicp quia nullus qui pœniteret, nullus qui conuerteretur alius inuentus est,præter Loth,ipse solus de incendio liberat. Nec generi secundo admoniti,nec uicini,nec proximi,nullus cognoscere uoluit clementiam dei,nullus ad misericordiam eius confugere.Idcirco & nullus agnoscitur.Hęc quidem aduersus eos,qui iniquitatem in excelsum loquuntur. Nos uerò operam demus *Peroratio* tales effici actus nostros,talẽ conuersationẽ nostram, ut digni habeamur notitia Dei, ut nos scire dignet,ut digni habeamur notícia filij eius Iesu Christi, & noticia spiritus sancti:ut agniti à trinitate, & nos sacramentum trinitatis plene & integre & perfecte mereamur agnoscere,reuelante nobis Domino nostro Iesu Christo, cui est gloria,& imperium in secula seculorum,Amen.

De Loth & filiabus eius. Homilia Quinta Cap. XIX

M ISSI angeli ad subuersionem Sodomorum, cum iniunctum cuperent maturare negotium curam prius gerunt hospitis Loth, ut eum de imminenti ignis excidio,cõtẽplatione hospitalitatis eximerẽt.Audite hæc, qui peregrinis clauditis domos:audite hæc,qui hospitem uelut hostem uitatis.Loth in Sodomis habitabat.Alia eius bene gesta non legimus. Hospitalitas in eo sola ex usu ueniens memoratur:euadit ignes,euadit incendia,ob hoc solum,quod domum suam patefecit hospitibus.Hospitalem domum angeli ingressi sunt. Clausas hospitibus domos ignis ingressus est. Quid ergo ad hospitẽ ꝓ hospitalitatis officijs dicant angeli uideamus. In montem,inquiunt,saluam fac animam tuam,ne forte comprehendaris.] Erat quidem hospitalis Loth,qui etiam (sicut ei scriptura testimonium tulit) ab interitu latuit angelis hospitio receptis.Sed nõ erat ita perfectus,ut statim de Sodomis exiẽs,

montem

Universidad de Deusto
Biblioteca

montem posset ascendere. Perfectorum nanq; est dicere: Leuaui oculos meos in mon
tes unde ueniet auxiliū mihi. Iste ergo neq; talis erat, qui inter Sodomitas perire debe
ret, neq; tantus erat, qui cum Abrahā in excelsioribus posset habitare. Si enim fuisset
talis, nunquam ad eum diceret Abraham: si tu ad dextram, ego ad sinistrā, aut si tu ad si
nistrā, ego ad dextrā: nec habitacula ei Sodomitica placuissent. Erat ergo medius qui
dam inter perfectos & perditos. Et sciens non conuenire uitiis suis, ut ascenderet in
montem, religiose & humiliter excusat dicens. Non possum in montē saluus fieri, sed
ecce hæc ciuitas pusilla est, & hic saluabor, & nō est pusilla. Ingressus uerò Segor ciui
tatem pusillā in ea saluatur. Et post hæc cum filiabus ascendit in montē. Neq; enim de
Sodomis ascendi poterat in montem, quamuis scriptum sit de terra Sodomorū priusquam subuerteretur, eo tempore quo Loth habitationē eius elegit, fuisse sicut paradi
sus Dei, & sicut terra Ægypti. Et tamen (ut paruo quodam utamur excessu) quænam
uidetur esse uicinitas paradiso Dei, & terræ Ægypti, ut ex æquo his Sodoma cōpare-
Torquet tur? Sed ego ita puto, quod ante quàm peccaret Sodoma, cū adhuc simplicitatē uitæ
incontaminabilis custodiret, erat sicut paradisus Dei. Vbi uerò decolorari cœpit, &
peccatorū maculis obscurari, sicut terra Ægypti facta est. Sed & illud requirimus, quo
niam quidem propheta dicit, quia restituetur soror tua Sodoma in antiquam, utrum-
nam restitutio eius etiam hoc recipiat, ut sit sicut paradisus Dei, an sit sicut terra Ægy
pti. Ego quidem dubito, si intantū potuerint Sodomorum peccata decoqui, & eoulq;
scelera purgari, ut restitutio eorum tanta sit, quæ non solum terræ Ægypti, uerumetiā
Dei paradiso comparetur. Vrgent tamen nos qui hoc confirmare uolunt, ex eo præ
cipue sermone qui additus huic repromissioni uidetur. Nō enim dixit quia restituet
Sodoma, & cessauit: sed ait, restituetur Sodoma in antiquum. Et asseuerant antiquum
eius statum nō fuisse ut terram Ægypti, sed ut paradisum Dei. Sed redeamus ad Loth,
qui cum uxore & filiabus interitum fugiens Sodomorum, accepto ab angelis manda
to, ne retrorsum respiceret, tēdebat in Segor. Sed uxor eius immemor fit præcepti, re-
Mulier respiciens allegorice trorsum respicit, impositam legem rumpit, efficitur in statuam salis. Putamus ne tantū
sceleris in hoc esse cōmissō, ut quia respexit mulier, interitum quem diuino beneficio
effugere uidebatur, incurreret? Quid enim tantum criminis habuit, si sollicita muleris
mens retrorsum unde nimio flammarum crepitu terrebatur, aspexit? Sed quia lex spi
ritalis est, & quæ contingebant antiquis, in figuram illis contingebant, uideamus ne
forte Loth qui non respexit post se, rationabilis sit sensus, & animus uirilis, uxor autē
hic carnis imaginem teneat. Caro est enim, quæ respicit semper ad uitia, quæ cum ani-
mus tendit ad salutem, illa retrorsum respicit, & uoluptates requirit. Inde denicq; &
Luc. 9 minus dicebat. Nemo mittens manum suam ad aratrū, & retro respiciens, aptus est re
gno Dei. Et addit: Mementote uxoris Loth. Quod autē fit staticulum salis, insipien-
tiæ eius indicium uidetur expositū. Sal enim prudentiæ loco ponitur, quæ ei defuit.
Pertēdit ergo Loth in Segor, ibiq; paulisper collectis uiribus, quas in Sodomis habe-
re nō potuit, ascēdit in montem, & ibi habitauit (sicuti scriptura dicit) ipse, & duę filiæ
Incestus Loth eius cum eo. Post hęc iam refertur illa famosissima fabula, in qua scribit filias eius arte
furatas concubitum patris. In quo nescio si quis potest excusare ita Loth, ut eū immu-
nem faciat à peccato. Neq; rursum ita eū accusandū puto, ut ita grauis incesti fieri de-
beat reus. Non enim inuenio eum insidiatū esse, aut uiolenter eripuisse pudicitiam fi-
liarum, sed magis insidias passum, & arte circumscriptum. Sed neq; rursum circumuē-
tus fuisset à puellis, nisi inebriari potuisset. Vnde uidet mihi in parte culpabilis, in par
te excusabilis inueniri. Excusari nāq; potest, quod à cōcupiscentiæ & uoluptatis crimi
ne liber est, & quia neq; ipse uoluisse arguitur, neq; uolentibus cōsensisse. Subiacet ue
rò culpæ, quod decipi potuit, quod uino nimis indulsit, & hoc non semel, sed iterū fe-
cit. Nam & ipsa scriptura mihi uidetur pro eo quodāmodo satisfacere, cum dicit: Ne-
sciebat enim cum dormiret cum eis, & cum surgeret. De filiabus hoc nō dicit, quę stu
dio & arte decipiunt patrem. Ille tamē intantū sopitus est uino, ut nesciret dormisse se
Ebrietas quantum malum cum filia priore, neq; cū filia iuniore. Audite ebrietas quid agit, audite quantū facino-
ris conciliet temulentia. Audite & cauete uos ô quibus istud malū non in crimine, sed
in usu est, ebrietas decipit quē Sodoma non decepit. Vritur ille flammis mulierū quē
sulphurea

sulphurea flāma non ussit. Erat ergo Loth arte non uoluntate deceptus. Ideo medius
quidā est inter peccatores & iustos: quippe qui ex Abrahæ quidē cognatione descen
derit, in Sodomis tamē habitauerit. Nā & hoc, quod euadit ex Sodomis (sicut scriptu
ra indicat) magis ad honorē Abrahæ, quàm ad meritū pertinet Loth. Sic enim ait: Et
factū est (inquit) cum exterminaret Deus ciuitates Sodomorum, recordatus est domi
nus Abrahæ, & eiecit Loth de terra illa. Sed & filiarū eius propositū puto diligentius
considerandū, ne forte etiam ipsæ non tantum quantū putantur accipere criminis me
reantur. Refert enim scriptura quia dixerūt inuicē sibi. Pater, inquiunt, noster senex
est, & nemo est super terram qui intret ad nos, sicut cōuenit omni terræ. Veni & pote
mus patrem nostrū uino, & dormiamus cum eo, & suscitemus de patre nostro semē.]
Quantum ad ea, quæ de his dicit scriptura, uidetur etiā pro ipsis quodammodo satisfa
cere. Apparet nanq; filias Loth didicisse quędā de consummatione mundi, quæ immi
neret per ignē, sed tanquam puellæ non integre perfecteq; didicerant, nescierūt quod
Sodomiticis regionibus igne uastatis, multū adhuc spaciī integrum resideret in mun
do. Audierunt in fine seculi terrā & omnia elementa ignis ardore decoquenda. Vide
bant ignem, uidebant sulphureas flammas, uidebant cuncta uastari. Matrē quoq; suā
uidebant non esse saluatā, suspicatæ sunt tale aliquid factum, quale in temporibus au-
dierant Noe: & ob reparandam mortalium posteritatē solas se esse cum parente ser-
uatas. Recuperandi igitur humani generis desideriū sumunt, atq; instaurandi seculi ex
se dandum opinātur exordiū. Et quamuis grande eis crimen uideretur furari concu-
bitū patris, grauior eis tamen uidebatur impietas, si humanæ (ut putabāt) posteritatis
spem, seruata castitate delerent. Propter hoc ergo consiliū ineunt minore (ut ego arbi
tror) culpa, spe tamen, argumēto q; maiore: patris mœstitiam, uel rigorē uino molliūt
& soluūt. Singulis ingressæ noctibus, singulæ suscipiūt ab ignorante conceptū. Vltra
non repetunt, non requirūt. Vbi hic libidinis culpa? ubi incesti crimē arguitur? Quo-
modo dabitur uitio, quod nō iteratur in facto? Vereor proloqui quod sentio, uereor
inquā ne castior fuerit harū incestus, quàm pudicitia multarum. Discutiant se, & requi
rant fœminæ in coniugijs positæ, si ob hoc solū adeant uiros, ut suscipiant liberos, si
post conceptum desistunt. Istæ enim quæ argui uidentur incesti, ut adeptæ sunt cōce
ptum, ultra non accedunt ad concubitū uiri. Nonnullæ uerò mulieres, neq; enim uni
uersas pariter notamus, sed sunt quædā, quæ sicut animalia absq; ulla discretiōe indesi
nenter libidini seruiunt, quas ego nec mutis pecoribus comparauerim. Pecora em̄ &
ipsa sciunt cum conceperint, ultra nō indulgere maribus copiā sui. Notat tales & scri-
ptura diuina, cū dicit: Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Et
iterū: Equi admissarij facti sunt. Sed uos ô populus dei, qui Christū amatis in incorru-
ptiōe, intelligite apostoli sermonē quo ait: Siue māducatis, siue bibitis, siue aliud quid
facitis, omnia in gloriā dei facite. Quod em̄ post manducare, & bibere dicit, siue aliud
quid facitis, inuerecunda coniugij negotia uerecūdo sermone signauit, ostēdens etiā
ipsa ad dei gloriā geri, si posteritatis solius cōtemplatione procurent. Prosecuti sumus
ut potuimus, uel de culpis Loth, ac filiarū eius, uel rursum de excusationibus earum.
Verum scio nonnullos, quantū ad allegoriam pertinet Loth traxisse ad domini perso
nā, & filias eius ad duo testamenta. Sed hęc, qui sciat quid de Ammanitis & Moabitis
scriptura dicit, qui ex genere Loth descendunt, nescio si libenter accipiat. Qūo enim
poterit aptare Christo, quod qui de semine eius generent, usq; in tertiā & quartā pro
geniem non introibunt in ecclesiā domini? Nos autē (prout sentire possumus) Loth
figurā ponimus legis. Nec uideatur incongruū quod fœmineo genere apud nos de-
clinatur lex, cum masculinū genus seruet in Græco. Huius uxorē populum illum po-
nimus, qui de Ægypto profectus, & de mari rubro, ac persecutione Pharaonis, tanq;
de Sodomiticis ignibus liberatus, rursum carnes & ollas Ægypti, & cepas, cucume-
resq; desiderās, retro respexit, & cecidit in deserto, factus etiā ipse cōcupiscētię memo
ria in eremo. Ibi ergo lex primū illū populum (tanquam Loth) retro respicientē perdi
dit, ac reliquit uxorē. Inde ueniens Loth habitat in Segor, de qua dicit: Ciuitas hęc pu
silla, & saluabit anima mea in ipsa, & non est pusilla. Quæ ergo est quantū ad legē per
tinet, ciuitas pusilla & nō pusilla, uideamus. Ciuitas à cōuersatione multorū dicta est,

Grauidæ absteneant à uiris

Psal. 31

1 Cor. 10

Allegoria

Hoc de suo addit interp.

pro eo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Segor pusilla & nõ pusilla

pro eo quod plurimorum in unum cõstituat & contineat uitas. Hi ergo qui in lege cõuersantur, pusillam habent & paruã conuersationem, quamdiu secundum literã intelligunt legẽ. Nihil enim grande est, sabbata, & neomenias, & circũcisionem carnis, & ciborũ distinctiões carnaliter obseruare. Si uerò spiritaliter intelligere quis cœperit, ipsæ illæ obseruantiæ, quæ secundũ literam pusillæ erant, & paruæ, secũdum spiritum non erunt paruæ, sed magnæ. Ascendit ergo post hæc Loth in montẽ, & ibi habitat in spelũca (ut dicit scriptura) ipse & duæ filiæ eius. Et ascendisse lex putanda est, quod ei per templũ à Salomone constructũ accessit ornatus, cũ facta est quidẽ domus Dei domus orationis. Mali aũt habitatores fecerũt eam speluncã latronũ. Habitauit ergo in

Ezech.23

spelunca Loth & duæ filiæ eius. Duas has filias euidenter propheta scribit, dicẽs Oollam & Olibam duas sorores esse, & esse quidẽ Oollam Hierusalẽ, & Olibam esse Samariam. In duas ergo partes populus diuisus, duas fecit filias legis. Istæ carnalẽ cupientes progeniẽ propagare, & uires regni terrestris numerosa posteritate munire, sopientes patrẽ, & somnũ ei inducentes, id est cogẽtes, & obruentes eius spiritalem sensum, solam ex eo carnis intelligentiã trahũt. Inde cõcipiunt, inde generãt filios tales, quos nec sentiret, nec agnosceret pater. Nec enim iste sensus, aut hæc uoluntas fuerat legis, ut carnaliter generaret: sed sopitur lex, ut talis posteritas genereť, quæ non intrat in ecclesiã domini. Ammanitæ enim (inquit) & Moabitæ non introibunt in ecclesiã domini usq; in tertiã & quartam progeniem, & usq; in seculum. Designat quod carnalis generatio legis nõ intrat in ecclesiã Christi, nec tertia generatiõe pro trinitate, nec quarta pro euangelijs, nec in seculũ, nisi forte post præsens seculũ, cũ plenitudo gentium introierit, & sic omnis Israel saluus fuerit factus. Hæc ut potuimus secundũ allegoricã intelligentiã de Loth, & uxore eius, ac de filibus exculpsimus, nihil præiudicantes his qui sacratius aliquid de hoc sentire potuerint. Quod uerò in morali loco superius ipsum quidẽ Loth ad rationabilẽ sensum, & uirilẽ animũ traximus, uxorẽ uerò eius, quę retro respexerit, carnẽ cõcupiscentijs & uoluptatibus deditã diximus, nõ negligẽter

Vana gloria

hæc ô auditor excipias. Obseruare enim debes ne forte etiã cũ effugeris flãmas seculi, & incẽdia carnis euaseris, etiã cum pusillã & nõ pusillã ciuitatẽ Segor, qui est medius quidã & ciuilis profectus superaueris, & ad scientiæ altitudinẽ, uelut ad quędam cacumina montis ascenderis: uide ne tibi insidienť duæ filię istæ, quæ à te non discedũt sed sequunť te etiã cum ascendis in montẽ, id est uana gloria, & maior soror eius superbia. Vide ne istæ filiæ te sopitũ, ac dormientẽ, dum tibi nec sentire nec intelligere uideris, cõplexibus suis instringãt. Quæ idcirco filiæ dicunť, quia nõ nobis extrinsecus superueniũt, sed de nobis, & de actuũ nostrorũ uelut quadam integritate procedũt. Vigila ergo quantũ potes, & obserua ne de his generes filios: quia qui de his nati fuerint, nõ introibunt in ecclesiã domini. Tu autẽ si uis generare, in spiritu genera: quoniã qui in spiritu seminat, de spiritu metet uitã æternã. Si uis amplecti, amplectere sapientiam & dic sapientiã sororẽ tuam esse, ut & sapiẽtia dicat de te: Qui fecerit uoluntatem patris mei qui in cœlis est, hic meus & frater, & soror, & mater est. Quæ sapiẽtia Iesus Christus dominus noster est, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen

De Abimelech rege Philistinorũ, seu Palæstinorũ, quomodo accipere uoluit Saram in matrimonium. Homilia Sexta Cap. XX.

R ECITATA est nobis historia libri Geneseos, ubi referť quòd post uisionẽ triũ uirorũ, post euersionem Sodomorũ, & Loth uel hospitalitatis merito uel consanguinitatis Abrahæ gratia seruatum, profectus est, inquit, inde Abraham ad Aphricum, & uenit ad regem Philistinorum. Refertur etiam quod pactus sit cum Sara uxore sua, ut non diceret uxorem se Abrahæ, sed sororem eius esse.

Et quod rex Abimelech acceperit eam, ingressus sit autem Deus ad Abimelech noctu, & dixerit ei, Quia non contigisti, inquit, mulierem hanc, & nõ permisi te contingere eam, & cætera.] Post hæc uerò Abimelech reddidit eam uiro suo simul & increpauit Abraham, cur ei nõ confessus fuerat ueritatẽ. Refertur etiã quod tanquã propheta Abrahã orauerit pro Abimelech, & uxore eius, & ancillis eius, & sanauerit dominus Abimelech, & uxorẽ eius, & ancillas eius. Et cur curę fuit omnipotẽti Deo, ut etiam

etiam ancillas Abimelech sanaret. Quoniã quidem cõcludens cõcluserat, inquit, uuluas earum ne parerent. Cœperũt aũt parere propter orationem Abrahæ. Si quis hæc secundum literã solũ audire uult & intelligere, magis cum Iudæis quàm cum Christianis debet habere auditoriũ. Si aũt uult Christianus esse, & Pauli discipulus, audiat eũ dicentem, quia lex spiritalis est. Et cum de Abraham atq; uxore eius ac filijs loquereť, pronunciat hęc esse allegorica. Et licet qui eiusmodi allegorias habere debeant, haud facile quis nostrũ inuenire possit, orare tamen debet ut à corde eius auferať uelamen, siquis est qui conetur conuerti ad dominũ: dominus eñ spiritus est: ut ipse auferat uelamen literæ, & aperiat lucẽ spiritus, & possimus dicere: quia reuelata facie gloriã domini speculantes, in eadẽ imagine transformamur à gloria in gloriã, tanquã à domini spiritu. Puto ergo Saram, quæ interpretatur princeps uel principatũ agẽs, formã tenere *apostolicã*, quod est animi uirtus. Hæc ergo uirtus coniuncta est, & cohæret sapiẽti & fideli uiro, sicut & ille sapiẽs, qui dicebat de sapientia. Hanc quæsiui adducere sponsam mihi. Ideo ergo dicitur à Deo ad Abrahã. Omnia quæcũq; dixerit tibi Sara, audi uocẽ eius. Quod utiq; in corporali coniugio non conuenit. Dictũ est quippe, cũ diuinitus prolata sit illa sentẽtia, quæ dicit ad mulierẽ de uiro: Ad ipsum cõuersio tua, & ipse tui dominabitur. Si ergo dominus esse dicit uir mulieris, quomodo ergo iterũ diceret ad uirum: omnia quæcunq; dixerit tibi Sara, audi uocẽ eius? Si quis ergo asciuit sibi in cõiugio uirtutẽ, audiat uocem eius in omnibus in quibus cõsiliũ dederit ei. Igitur Abraham non uult iam uirtutẽ uxorem suam dici. Donec enim uxor appellatur uirtus, propria est, & cũ nullo participari potest. Et est cõueniẽs, ut donec ad perfectũ ueniamus, intra nos sit animi uirtus, & propria sit. Cum uerò ad perfectũ uenerimus, ita ut idonei simus & alios docere, tũc iam uirtutẽ, non ut uxorẽ intra gremiũ concludamus, sed ut sororẽ etiã alijs uolentibus copulemus. Ad hos deniq; q perfecti sunt, dicit sermo diuinus: Dic sapientiã sororẽ tuam esse. Secundum hoc igitur Abrahã Sarã dicebat sororẽ suã esse. Permittit ergo quasi iam perfectus, ut qui uult habeat uirtutẽ. Voluit tamen aliquando & Pharao accipere Sarã, sed non in mundo corde uoluit, & uirtus nisi cũ cordis mũditia, nõ potest cõuenire. Propterea ergo scriptura refert, quia afflixit dominus Pharaonẽ afflictionibus magnis & pessimis. Nec eñ poterat cũ exterminatore (hoc enim interpretatur in lingua nostra Pharao) uirtus habitare. Abimelech uerò quid dixerit ad dominũ uideamus. Tu scis, inquit, domine, quia in corde mũdo feci hoc.] Longe aliter agit Abimelech iste quã Pharao. Nõ est ita imperitus & sordidus, sed scit quia cor mundũ debet præparare uirtuti, & quia puro corde uoluit suscipere uirtutẽ, idcirco eũ deus sanat, orante pro ipso Abrahã. Et non solũ ipsum, sed & ancillas eius sanat. Quid aũt est quod adiecerit scriptura, & dominus, inquit, non permisit ei contingere illã? Si uirtutis formã tenet Sara, & in corde mundo Abimelech uoluit accipere uirtutẽ, quid est quod dicit, quia dominus non permisit eũ contingere illã? Abimelech interpretať pater meus rex. Et uideť ergo mihi quod hic Abimelech formã teneat studiosorũ, & sapientũ seculi, qui philosophiæ operã dantes, licet non integrã & perfectã regulã pietatis attigerint, tamen senserint Deũ patrẽ & regẽ esse omniũ: id est qui genuerit, & regat uniuersa. Isti ergo quantũ ad ethicã, id est moralẽ philosophiã spectat, etiã puritati cordis operã dedisse aliquatenus cõprobantur, & omni animo, omnicq; studio diuinæ uirtutis inspirationem quæsisse. Sed hanc non permisit Deus contingere eos. Hæc eñ gratia non per Abrahã, qui quãuis esset magnus, famulus tamen erat, sed per Christũ gentibus parabatur. Idcirco ergo quãuis festinaret Abrahã per se, & in se illud impleri, quod ad eũ dictũ est: quoniã benedicentur in te omnes gentes: tamen in Isaac ei ponitur repromissio, id est in Christo, sicut dicit Apostolus, Nõ dixit & seminibus quasi in multis, sed tãquã in uno, & semini tuo, qui est Christus. Sanat tamen dominus Abimelech, & uxorẽ eius, & ancillas eius. Verũ non mihi uidetur ociosum quod nõ solũ uxoris, sed & ancillarum Abimelech mentio facta est, in eo maxime, quod dicit, quia sanauit eas Deus, & pariebant. Concluserat eñ illas ne parerent. Quantũ possumus in tam difficilibus locis sentire, putamus uxorẽ Abimelech naturalẽ posse philosophiã dici, ancillas uerò eius, diuersa & uana pro qualitate sectarum cõmenta dialectica. Interea Abraham impartiri cupit etiam gentibus donũ

Literam contemnit

Rom.7

Philosophia mundana

Physica

Universidad de Deusto
Biblioteca

diuinæ uirtutis,sed nondũ est tempus à priore populo trãsire ad gentes gratiã dei.Nã & Apostolus,licet sub alia specie & alia figura, dicit tamen mulierẽ alligatã esse legi, quandiu uir eius uiuit.Si aũt mortuus fuerit uir,solutã esse à lege uiri,ut iam nõ sit adultera si fuerit cũ alio uiro.Oportet ergo mori prius legẽ literæ,ut ita demum libera iam anima spiritui nubat,& noui testamenti matrimonium sortiatur.Hoc aũt in quo nunc sumus,tempus est uocationis gentiũ,& mortis legis,quo possint liberæ animę iam solutæ à lege uiri,nouo uiro nubere Christo. Quod si edoceri uis quomodo lex mortua sit,cõsidera & uide ubi nũc sacrificia,ubi nũc altare, ubi templũ,ubi purificatiões, ubi solẽnitas paschæ,nónne mortua est in his omnibus lex? Aut si possunt isti amici & defensores literæ,custodiant literã legis.Secundum hunc ergo allegoriæ ordinem,Pharao qui est homo immundus,& exterminator,Saram, id est uirtutẽ accipere omnino nõ poterat.Porrò Abimelech,id est qui mũde & philosophice uiuebat,poterat quidẽ accipere,quia in corde mundo quærebat,sed nondũ tẽpus aduenerat. Manet ergo apud Abrahã uirtus,manet in circũcisione,donec tẽpus ueniat,ut in Christo Iesu domino nostro in quo habitat omnis plenitudo deitatis corporaliter, integra & perfecta uirtus ad ecclesiã gentiũ transeat.Tunc ergo & domus Abimelech, & ancillę eius,quas sanauit dns,parient ecclesiæ filios,Hoc enim tempus est,quo sterilis parit,& quo multi sunt filij desertæ,magis q̃ eius quæ habet uirũ. Aperit em̃ dominus uuluã sterilis,& Esa.26 effecta est fœcunda,ita ut pariat gentẽ de semel.Sed & sancti clamant,& dicũt,Domine à timore tuo in uentre cõcepimus, & peperimus, spiritũ salutis tuæ fecimus super Gal.4 terrã.Vnde & Paulus similiter dicit. Filioli mei quos iterũ parturio, donec formetur Christus in uobis.Tales ergo parturit,& tales filios generat omnis ecclesia dei. Nam qui seminat in carne,de carne & metet corruptionẽ. Filij aũt spiritus isti sunt,de quib. & apostolus dicit,mulierẽ saluã futurã per filiorũ procreationẽ, si permãserint in fide & castitate.Ecclesia igitur dei sic intelligat partus,sic generationes accipiat,sic patrũ gesta decora & honesta interpretatione sustollat. Sic uerba spiritus sancti nõ inepţis, & Iudaicis fabulis decoloret,sed plena honestatis, & plena uirtutis atq; utilitatis assignet.Alioquin quæ nobis ædificatio erit legentibus Abrahã tantũ patriarchã, nõ solũ mentitũ esse Abimelech regi,sed & pudicitiã coniugis prodidisse? Quid nos ædificat tanti patriarchæ uxor,si putẽ contaminationibus expolita per conniuentiã mariti talẽ? Hęc Iudæi putẽt,& si qui cũ eis sunt literę amici,non spiritus:nos aũt spiritalibus spiritalia comparantes, & actu & intellectu spirituales efficiamur in Christo Iesu domino nostro,cui est gloria & imperium in secula seculorum,Amen.

De natiuitate Isaac,& quòd à lacte depulsus est.Homilia Septima Cap. XXI

MOYSES nobis legitur in ecclesia. Deprecemur dominum,ne secundũ uerbum apostoli,etiam apud nos cum legitur Moyses, uelamen sit positũ super cor nostrum.Lectum est enim quia genuerat Abraham filiũ Isaac,cum esset centum annorum.Et dixit Sara: Quis,inquit,nũciabit Abrahæ,quod lactat puerum Sara? Et tunc,inquit,circumcidit Abraham puerum die octaua. Huius pueri diẽ natalem non celebrat Abraham,sed celebrat diem depositionis à lacte, & facit conuiuium magnum. Quid? putamus quia propositum sit spiritui sancto historias scribere, & narrare quod à lacte depulsus sit puer,& conuiuium factum sit,quomodo luserit,aliaq; puerilia egerit? An per hoc putandũ est quod diuinũ aliquid nos edocere uelit, & dignum quod humanũ genus dei uocibus discat? Isaac risus uel gaudiũ interpretatur. Quis ergo est qui talẽ filiũ generet? Ille nimirũ qui dicebat de his, quos per euan- 1 Thess.2 gelium genuerat: Vos enim estis gaudiũ meũ,& corona gloriæ dei. De huiusmodi filijs cũ fuerint à lacte depulsi,fit cõuiuium & lætitia magna,de his qui non iam lacte indigent,sed cibo forti,qui pro possibilitate sumendi exercitatos habẽt sensus,ad discretionẽ boni uel mali.Super his talibus cũ depellunt à lacte, fit conuiuiũ magnum. Super illis autẽ non potest exhiberi conuiuiũ,nec haberi lætitia,de quibus dicit apostolus.Lac uobis dedi potũ non escam,Nondũ enim poteratis, sed nec adhuc quidẽ potestis.Et ego nõ potui loqui uobis quasi spiritalibus,sed quasi carnalibus,quasi paruulis in Christo.Dicãt nobis isti q̃ simpliciter intelligi uolũt scripturas diuinas, quid est, Non potui

Isaac ablactatus

1.Cor.3

Non potui uobis loqui quasi spiritalibus sed quasi carnalibus, quasi paruulis in Christo,lac uobis potũ dedi nõ escã? Possuntne hæc simpliciter accipi? Sed interim redeamus ad ea unde digressi sumus.Lætat Abrahã, & conuiuiũ facit magnũ in die qua depulit à lacte Isaac filiũ suũ.Post hæc ludit Isaac,& ludit cum Hismahel.Indignatur Sara quod filius ancillæ ludat cũ filio liberæ,& lusum illũ perniciẽ putat, consiliũ dat Abrahæ,& dicit: Eijce ancillã,& filiũ eius.Non enim hæres erit filius ancillæ cũ filio meo Isaac.] Hæc quomodo intelligi debeãt,non ego nũc cõmentabor.Apostolus ita dixisse uidit,dicens.Dicite mihi qui legẽ legistis,legẽ non audistis? Scriptũ est em̃,quia Abraham duos filios habuit,unũ de ancilla,& unũ de libera. Sed is quidẽ qui de ancilla,secundum carnẽ natus est.Qui uerò ex libera,per repromissionem.quę sunt allegorica: Quid ergo? Isaac non est secundũ carnẽ natus? non eum peperit Sara? non est circumcisus? Hoc ipsum quod ludebat cũ Hismahele,nõ in carne ludebat? Hoc est em̃ quod mirabile est in Apostoli sensu,quod de quibus nõ potest dubitari quin secundũ carnẽ gesta sint,hęc ille dicit esse allegorica:ut nos quid faciendũ sit in cęteris nouerimus,& in his maxime,in quibus nihil diuina lege dignum historica uidetur indicare narratio. Hismahel ergo secundũ carnẽ nascit ancillæ filius. Isaac uerò qui erat liberæ filius,nõ nascitur secundũ carnem,sed secũdũ repromissionem.Et dicit de his apostolus, quod Agar in seruitutẽ genuerit carnalem populũ:Sara uerò quę erat libera,populũ genuerit qui non secundũ carnẽ,sed in libertate uocatus est, qua libertate liberauit eũ Christus.Ipse em̃ dixit,quia si uos filius liberauerit,uere liberi eritis.Quid uerò his addit exponens apostolus,uideamus,Sed sicut tunc,inquit,is qui secundũ carnẽ est persequebatur eum qui secũdũ spiritũ,ita & nũc. Vide quomodo nos apostolus docet, quia in omnib.caro aduersat spiritui:siue populus ille carnalis aduersat huic populo spirituali, siue etiã inter nos ipsos,si quis adhuc carnalis est,spiritalibus aduersatur.Nã & tu si secundum carnẽ uiuis,& secundum carnẽ conuersaris,filius es Agar, & propterea aduersatis his qui secũdũ spiritũ uiuũt.Sicut etiã in nobis ipsis si requirimus, inuenimus concupiscere carnẽ aduersus spiritũ,& spiritũ aduersus carnẽ, & hæc sibi inuicem aduersari.Et inuenimus legẽ in membris nostris repugnantẽ legi mẽtis nostræ,& captiuos nos ducentẽ in lege peccati. Vides quantæ sunt pugnæ carnales aduersus spiritũ? Est adhuc & alia pugna his pene omnibus uiolentior,quod ij qui legẽ secundũ carnẽ intelligunt,aduersantur his qui secundũ spiritũ sentiunt,& persequuntur eos.Quare? quia animalis homo nõ percipit ea, quæ sunt spiritus dei.Stultitia est em̃ illi,& nõ potest intelligere,quia spiritaliter dijudicatur.Et tu ergo si habes in te fructũ spiritus dei, quod est gaudiũ,charitas,pax,patientia,Isaac esse potes,non secundũ carnẽ natus,sed secundũ repromissionẽ,& esse filius liberæ,si tamen potes & tu secundum Paulum dicere,In carne enim ambulantes,non secundũ carnẽ militamus.Arma enim militiæ nostræ nõ sunt carnalia, sed potẽtia à deo ad destructionẽ cogitationũ,destruẽtes omnẽ altitudinẽ extollentẽ se aduersum scientiã dei.Si potes talis esse, ut digne tibi aptet eritus dei habitat in uobis.Et tu ergo si talis es,nõ es secundũ carnẽ natus, sed secundũ spiritũ per repromissionẽ,& eris hæres repromissionũ,secundũ quod dictũ est:Hæredes quidẽ dei,cohæredes aũt Christi. Non eris cohæres eius,qui secundũ carnẽ natus est,sed cohæres Christi.Quia etsi cognouimus Christũ secundũ carnẽ,sed nũc iam nõ nouimus.Et tamen secundũ ea quæ scripta sunt,non uideo quid mouerit Sarã,ut filiũ ancillæ iuberet expelli.Ludebat cũ filio Isaac.Quid læserat,aut quid nocuerat,si ludebat? Quasi non hoc in ætate illa etiã gratũ esse debuerit, quod luserit filius ancillæ cũ filio liberæ.Tum deinde & apostolũ miror,qui ludũ hunc persecutionẽ pronũciauit, dicens.Sed sicut tunc is qui secundũ carnẽ,persequebatur eum qui secundũ spiritum, ita & nunc.cũ utiq; nulla persecutio Hismahelis aduersum Isaac mota referat, nisi hic solus ludus infantiæ.Sed uideamus quid in hoc ludo intellexerit Paulus,& quid indignata sit Sara.Superius iã exponẽtes spiritaliter, loco uirtutis posuimus Sarã.Si ergo caro cuius personã gerit Hismahel,qui secundũ carnẽ nascit, spiritui blandiat, qui est Isaac,& illecebrosis cũ eo deceptionibus agat,si delectationibus illiciat,uoluptatibus molliat,huiuscemodi ludus carnis cũ spiritu,Sarã maxime quæ est uirtus offendit, &

Lusus Isaac cum Ismaele

Rom.7

2.Cor.10

Destruit literam

Persequebatur in posteris

Universidad de Deusto
Biblioteca

Persequutio allegorica

huiuſcemodi blandimẽta acerbiſsimã pſecutionẽ iudicat Paulus. Et tu ergo ô auditor horũ non illã ſolã perſecutionẽ putes, quãdo furore gentiliũ ad immolandũ idolis cõgeris: ſed ſi forte uoluptas carnis illiciat, ſi tibi libidinis alludat illecebra, hęc, ſi uirtutis es filius, tãquã perſecutionẽ maximã fuge. Idcirco enim & Apoſtolus dicit, fugite fornicationẽ. Sed ſi iniuſtitia blandiatur, ut perſonã potentis accipiens, & gratia eius flexus, nõ rectũ iudiciũ feras: intelligere debes, quia ſub ſpecie ludi blandã perſecutionẽ ab iniuſtitia pateris. Verũ & per ſingulas malitiæ ſpecies, etiã ſi molles & delicatę ſint & ludo ſimiles, has perſecutionẽ ſpiritus dicito, quia in his omnibus uirtus offenditur. Duo ſunt ergo filij Abrahã, unus de ancilla, & unus de libera: uterq; tamẽ filius Abraham, licet non uterq; de libera. Propterea & is qui de ancilla naſcit, hæres quidem nõ fit cum filio liberæ, accepit tamen dona, & non dimittit uacuus. Accepit & ipſe benedictionẽ, ſed filius liberæ accepit repromiſſionem. Fiat & ille in gentẽ magnã, ſed iſte in populũ adoptionis. Spiritaliter ergo omnes quidẽ qui per fidem ueniũt ad agnitionẽ dei, poſſunt filij Abrahę dici. Sed in his ſunt aliqui pro charitate adhęrẽtes deo, alij
1. Ioan. 4 pro metu & timore futuri iudicij. Vnde & Apoſtolus Ioãnes dicit: Qui timet non eſt perfectus in charitate. Perfecta aũt dilectio foras mittit timorẽ. Iſte ergo qui in charitate perfectus eſt, & de Abrahã naſcit, & filius liberæ eſt. Qui uerò nõ perfecta charitate, ſed futuræ pœnę metu & ſuppliciorũ timore mãdata cuſtodit, eſt quidẽ & ipſe filius Abrahæ, accipit & ipſe dona, id eſt operis ſui mercedẽ: quia etiã qui calicẽ aquę frigidæ dederit tantũ in nomine diſcipuli, nõ peribit merces eius. Tamen inferior illo eſt qui nõ ſeruili timore, ſed in charitatis libertate perfectus eſt. Tale aliquid etiã Apoſto-
Gal. 4 lus oſtẽdit cũ dicit: Quamdiu quidẽ hæres paruulus eſt, nihil differt à ſeruo, cũ ſit dñs omniũ, ſed ſub tutoribus & actoribus eſt, uſq; ad præfinitũ tẽpus à patre. Paruulus ergo eſt qui lacte alit, & expers eſt ſermonis iuſtitiæ, nec poteſt cibũ ſolidũ accipere ſapientiæ diuinæ, & ſcientiæ legis, qui nõ poteſt ſpiritalia ſpiritalibus cõparare, qui non dũ poteſt dicere, cũ aũt factus ſum uir, euacuaui quæ erãt paruuli. Iſte ergo nihil differt à ſeruo. Si uerò relinquens initiorũ Chriſti ſermonẽ ad perfectionẽ feratur: & quæ ſurſum ſunt quærat, ubi Chriſtus eſt in dextera dei ſedens, nõ quæ ſuper terrã: & cõtemplet non ea quæ uidentur, ſed quæ nõ uidentur, neq; in diuinis ſcripturis ſequat occidentẽ literã, ſed uiuificantẽ ſpiritũ: ex illis erit ſine dubio, qui nõ accipiũt ſpiritũ ſeruitutis iterũ in timore, ſed ſpiritũ adoptionis, in quo clament abba pater. Quid interim agat

Ismael eiectus cũ utre aquæ

Abrahã poſtq; indignata eſt Sara, uideamus. Eiicit ancillã & filiũ eius, ſed tamẽ dat ei utrem aquæ. Nõ enim habebat mater eius puteũ aquæ uiuę, nec poterat puer haurire de puteo aquã. Iſaac habebat puteos, pro quibus & certamina patit aduerſus Philiſthim. Hiſmahel aũt de utre bibit aquã, ſed hic uter quaſi uter deficit, & ideo petit & nõ inuenit potũ. Tu aũt q ſecũdũ Iſaac repromiſſionis es filius, bibe aquas de tuis fontibus & de tuis puteis: aquæ nõ effluãt foras, ſed intus in tuis plateis currãt tuæ aquæ. Ille uerò qui ſecũdũ carnẽ natus eſt, de utre aquã bibit, & aqua ipſa deficit ei, & in multis deficit. Vter legis eſt litera, de qua ille carnalis populus bibit, & inde intellectum capit: quæ litera frequẽter ei deficit, & explicare ſe nõ poteſt. In multis em̃ defectũ patit hiſtorialis intelligẽtia. Eccleſia aũt de euãgelicis & apoſtolicis fontibus bibit, qui nunq; deficiũt, ſed in plateis ſuis percurrũt, quia in latitudine ſpiritalis interpretationis abũdãt ſemper & fluũt. Bibit & de puteis, cũ profundiora quęq; haurit, & ſcrutat ex lege.
Ioan. 4 Pro hoc arbitror myſterio, quod etiã dñs & ſaluator noſter dicebat ad Samaritanã, ubi uelut ſi cũ ipſa Agar loqueret, aiebat. Omis qui biberit ex hac aqua, ſitiet iterũ: qui aũt biberit de aqua cẽ ego dabo ei, nõ ſitiet inęternũ. Et illa dicit ad ſaluatorẽ. Da mihi domine hãc aquã ut nõ ſitiã, neq; ueniã huc haurire. Poſt hæc dñs ad eã: Qui credit, inquit, in me, fiet in eo fons aquæ ſalientis in uitã æternã. Errabat ergo Agar per deſertũ cũ puero, & puer plorabat, & proiecit eũ Agar, dicẽs, ne uideã mortem filij mei. Poſt hæc cũ iã quaſi moriturus fuiſſet abiectus, & fleuiſſet, adeſt ei angelus domini, & aperuit oculos Agar, & uidit puteũ aquæ uiuę.] Hęc ad hiſtoriã referri quẽadmodũ poſſunt? Vbi em̃ inuenimus quod Agar clauſos habuerit oculos, & aperti ſunt poſtmodũ? Nõne luce clarior eſt in his intelligentia ſpiritalis & myſtica, quòd abiectus eſt is, qui ſecundũ carnẽ eſt populus, & tandiu iacet in fame & ſiti? Non enim ſamen panis

Destruit literam

perferens

perferẽs, neq; ſitim aquæ, ſed ſitim uerbi dei, donec aperiant oculi ſynagogæ. Hoc eſt quod Apoſtolus dicit eſſe myſteriũ, quia cęcitas cõtigit ex parte in Iſrael, donec pleni
Rom. 11 tudo gentiũ introiret, & tunc omnis Iſrael ſaluus fieret. Iſta eſt ergo cæcitas in Agar, quæ ſecundũ carnẽ genuit: quæ tandiu in ea permanet, donec uelamen literæ auferat per euangeliũ dei, & uideat aquã uiuã. Nunc enim iacent ludæi circa ipſum puteũ, ſed oculi eorũ clauſi ſunt, & non poſſunt bibere de puteo legis & prophetarũ. Sed & nos
Peroratio caueamus, quia frequẽter & nos circa puteũ iacemus aquæ uiuę, id eſt circa ſcripturas diuinas, & erramus in ipſis. Tenemus libros & legimus, ſed ſpiritalẽ ſenſum non attingimus. Et ideo opus eſt lacrymis & orationibus indeſinentibus poſtulare, ut dñs aperiat oculos noſtros: quia & illi cæci q ſedebãt in Hiericho, niſi clamaſſent ad dominũ, nõ fuiſſent aperti oculi eorũ. Et quid dico ut aperiant oculi noſtri? quia iã aperti ſunt. Ieſus em̃ uenit aperire oculos cæcorũ. Aperti ergo ſunt oculi noſtri, & de litera legis uelamẽ ablatũ eſt. Sed uereor ne nos ipſi eos ſomno iterũ profundiore claudamus, dũ non uigilamus in intellectu ſpiritali, neq; ſollicíti ſumus, ut ſomnũ diſcutiamus ab oculis noſtris, & cõtẽplemur quæ ſpiritalia ſũt, uti ne cũ populo carnali circa ipſam aquã poſiti erremus, quin potius uigilemus, & cũ propheta dicamus: Si dedero ſomnũ oculis meis, & palpebris meis dormitationẽ, aut requiẽ temporibus meis, donec inueniã locũ domino, tabernaculũ deo Iacob. Ipſi gloria & imperiũ in ſecula ſeculorũ, Amen.

De eo quod obtulit Abraham filiũ ſuum Iſaac, Homilia octaua Cap. XXII

A DHIBETE huc aures, qui acceſſiſtis ad dominũ, qui fideles eſſe uos creditis, & conſiderate diligentius quemadmodum fideliũ fides probat ex his quæ recitata ſunt nobis. Et factũ eſt, inquit, poſt hæc uerba, tẽtauit deus Abraham, & dixit ei. Abraham Abrahã. Et ille dixit: Ecce ego.] Obſerua ſingula quę ſcripta ſunt. In ſingulis enim ſi quis ſcit in altum fodere, inueniet theſaurum. Et forſitan iſtis etiã ubi non exiſtimat, latent myſteriorum precioſa monilia. Abram uocabatur uir iſte prius, & nuſquã legimus quod hoc nomine uocauerit eum deus, aut dixerit ei, Abram Abram. Non enim à deo uocari poterat nomine delendo, ſed uocat eum hoc nomine quod ipſe donauit, & non ſolũ uocat eũ hoc nomine, ſed & ingeminat. Cũq; ille reſpondiſſet, Ecce ego, dicit ad eum: Accipe filiũ tuum chariſſimũ quem diligis Iſaac, & offeres mihi eũ. Vade, inquit, in terrã excelſam, & ibi offeres eum holocauſtũ in uno ex mõtibus, quẽ oſtendero tibi.] Nomen quidẽ cur ei donauerit deus, & uocauerit eum Abraham, ipſe interpretatus eſt, quia patrẽ, inquit, multarũ gentiũ poſui te. *Vt tractat affectus*
Hãc repromiſſionẽ dedit ei deus, cũ haberet filiũ Hiſmahel, ſed pollicitus eſt ei, qa in filio qui naſceret ex Sara, cõplebitur iſta promiſſio. Accenderat ergo animũ ipſius in amore filij, non ſolũ poſteritatis gratia, ſed & promiſſionum ſpe. Sed hũc in quo ei poſitæ ſunt promiſſiones magnæ iſtæ & mirabiles, hũc inquã filium quo uocatũ eſt nomen eius Abraham, holocauſtũ domino iubetur offerre in uno ex montibus. Quid tu ad hæc ô Abrahã? Quę & quales cogitationes mouent in corde tuo? Prolata eſt uox à deo, quæ diſcutiat & probet fidẽ tuam. Quid ad hæc dicis? Quid cogitas? quid retractas? Putas ne reuoluis in corde tuo, quia ſi in Iſaac data eſt mihi repromiſſio, hũc autẽ offero holocauſtũ, ſupereſt ut nõ ſperetur illa promiſſio? Aut magis illa cogitas & diſcis, quia impoſsibile eſt mentiri eũ qui repromiſit, quicquid illud fuerit promiſsio permanebit? Verũ ego quia minimus ſum, tãti patriarchæ cogitationes nõ ualeo perſcrutari, nec ſcire poſſum, uox dei quæ ad tẽtandũ eũ proceſſerat, quas ei cogitationes moueritt, quid animi attulerit, cum iubet unicum iugulare. Sed quoniã ſpiritus prophetarũ prophetis ſubiectus eſt, Paulus Apoſtolus qui per ſpiritũ (credo) didicerat, quid animi, quid conſilij Abrahã geſſerit, indicauit dicens: Fide Abrahã nõ hæſitauit, cum *Hęb. 11* unicum offerret, in quo acceperat repromiſsiones, cogitans quia & à mortuis eũ ſuſcitare potẽs eſt deus. Prodidit ergo nobis cogitationes uiri fidelis Apoſtolus, qd fides reſurrectiõis iã tum haberi cœperit in Iſaac. Abrahã ergo reſurrecturũ ſperabat Iſaac, & credidit futurũ, quod adhuc nõ erat factum. Quomodo ergo filij ſunt Abrahã, qui factum non credunt in Chriſto, quod ille futurũ credidit in Iſaac? Imò (ut apertius loquar) ſciebat ſe Abrahã futuræ ueritatis imaginem præformare, ſciebat de ſemine ſuo

Universidad de Deusto
Biblioteca

nascíturũ Christũ,qui & offerendus esset totius mũdi uerior hostia,& resurrecturus à mortuis.Sed nunc interim tentabat,inquit,deus Abrahã,& dicit ad eũ:Accipe filium tuum charissimum quẽ diligis.Nõ em̃ sufficerat,dixisse filium,sed adijcitur & charissimũ.Esto & hoc:quid adhuc addit̃,& quẽ diligis?Sed uide tẽtationis pondus. Charis & dulcib.appellationibus iterũ ac sæpe repetitis,paterni suscitant̃ affectus,ut amoris euigilãte memoria ad immolandũ filiũ paterna dextera retardaretur, & aduersus fidẽ animi,tota carnis militia repugnaret,addit̃ tentationis tẽpore.Accipe,inquit,ergo filiũ tuũ charissimũ,quẽ diligis Isaac. Esto domine quia cõmemoras de filio patrẽ,addis & charissimũ, quẽ præcipis iugulari. Sufficiat hoc ad suppliciũ patris. Addis rursum & quem diligis.Sint & in hoc parẽti triplicata supplicia. Quid opus est adhuc ut cõmemores & Isaac? Nunquid nesciebat Abrahã quia filius suus ille charissimus,ille quẽ diligebat,Isaac uocaret̃?Sed cur hoc addit̃ in tẽpore?Vt recordaretur Abraham quia dixeras ad eũ quod in Isaac uocabit̃ tibi semen,& quod in Isaac erunt tibi repromissiones.Fit & cõmemoratio nominis,ut & promissionũ quę sub hoc nomine factę sunt,desperatio subeat.Sed hęc omnia,quia tẽtabat deus Abrahã.Quid post hęc?Vade,inquit,in terrã excelsam in unũ ex montibus, quẽ tibi ostendero, & ibi eũ offeres holocaustũ.Intuemini per singula qũo fiunt tentationis augmenta. Vade in terrã excelsam.Nunquid non potuerat duci prius Abrahã cũ puero ad illã terrã excelsam, & imponi prius in montẽ quẽcunq; delegerat dñs,& ibi ad eum dici ut offerret filiũ?sed prius ei dicit̃ quia offerre debeat filium suũ, & tunc iubetur ire in terram excelsam, & ascendere in montẽ.Quo hoc spectat?Vt dũ ambulat,dum iter agit, per totã uiam cogitationibus discerpat̃,ut hinc perurgente præcepto,hinc uerò uinci affectu oblectãte crucietur.Propterea ergo etiã uia iniungitur,etiam montis ascẽsio,ut in his omnib. spatiũ certaminis accipiat affectus & fides, amor dei & amor carnis, præsentiũ gratia & expectatio futurorũ.Mittitur ergo in terrã excelsam,& nõ sufficit patriarchę tantũ opus domino peracturo terra excelsa,sed & montẽ iubet̃ ascẽdere, scilicet ut fide elatus terrena derelinquat,& ad superna cõscendat. Surrexit ergo Abrahã mane,& strauit asinã suam,& concidit ligna ad holocaustum.Et accepit filium suum Isaac,& duos pueros,& peruenit ad locum,quẽ dixerat ei deus die tertia.] Surrexit Abrahã mane. Quod addidit mane,ostẽdere fortasse uoluit,quia initiũ lucis splẽderet in corde eius. Strauit asinã suã,ligna præparauit,assumpsit filium.Non deliberat,non detractat,non cõmunicat cũ ullo homine consiliũ,sed statim occupat iter. Et peruenit,inquit,ad locum,quẽ dixerat ei dominus die tertia.] Omitto nũc quid sacramẽti cõtineat dies tertia,sapientiã & cõsiliũ tentãtis intueor.Sic in proximo nõ erat mons aliquis,cũ totum ageretur in montibus:sed per triduũ iter protẽditur, & per totum triduum recursantibus curis,paterna uiscera cruciant̃:ut omni hoc spacio tam prolixo intueretur filiũ pater,cibũ cũ eo sumeret,tot noctibus pẽderet in amplexibus patris, inhęreret pectori, cubitaret in gremio?Vide inquantũ tẽtatio cumulat̃. Tertia tamen dies apta fit sacramẽtis.Nã & populus cũ exisset de Ægypto tertia die offert sacrificiũ deo, & in die tertia purificat̃.Et resurrectionis domini tertia est dies:& multa alia intra hãc diẽ mysteria cõcludunt̃. Respiciẽs,inquit,Abrahã uidit locũ de longe,& dixit ad pueros suos. Sedete hic cũ asina,ego aũt & puer ibimus usq; illuc, & cũ adorauerimus reuertemur ad uos.] Pueros dimittit.Non em̃ poterãt ascẽdere pueri cũ Abrahã ad holocaustũ locũ quẽ ostenderat deus. Vos ergo,inquit,sedete:Ego aũt & infans ibimus, & cũ adorauimus reuertemur ad uos. Dic mihi Abrahã,uerũ dicis ad pueros, qđ adores,& redeas cũ infante,an fallis?Si uerũ dicis,ergo non facies eũ holocaustũ.Si fallis,tantũ patriarchã nõ decet fallere.Quid em̃ animi in te indicat sermo hic?Verũ,inquit,dico,et holocaustũ offero puerũ.Idcirco enim ligna mecum porto, & cum ipso redeo ad uos. Credo enim & fides mea hæc est,quod & à mortuis suscitare eũ potẽs est deus. Post hæc accepit,inquit,Abrahã ligna ad holocaustũ,& superposuit ea Isaac filio suo,& accepit ignẽ in manibus suis,& gladiũ,& abierũt simul.] Quod ipse sibi ligna ad holocaustũ portat Isaac,illa figura est,qđ & Christus ipse sibi baiulauit crucẽ, & tamẽ portare ligna ad holocaustũ sacerdotis officium est.Fit ergo ipse hostia, & sacerdos.Sed & quod addit̃,& abierunt ambo simul,ad hoc refertur.Cũ enim Abrahã uelut sacrificaturus

Dilemma

ignẽ portaret & cultrũ,Isaac nõ uadit post ipsum sed cũ ipso, ut ostendatur cũ ipso pariter fungi sacerdotio. Quid post hæc? Dixit,inquit,Isaac ad Abrahã patrẽ suũ. Pater.] Et hæc pro tẽpore à filio prolata tẽtationis est uox.Quomodo enim putas immolandus filius per hãc uocẽ uiscera paterna cõcussit? Et quãuis Abrahã rigidior esset pro fide,reddit tamen etiã ipse affectionis uocẽ,& respondit. Quid est fili?At ille. Ecce,inquit,ignis & ligna,ubi ouis est ad holocaustũ?Ad hęc respõdit Abrahã:Deus prouidebit sibi ouẽ ad holocaustũ fili.] Mouet me Abrahæ satis diligẽs & cauta responsio.Nescio quid uidebat in spiritu,quia non de præsenti sed de futuro dicit.Deus prouidebit ipse sibi ouẽ:futura respõdit filio de præsentib. requirẽti.Ipse nanq; sibi dñs ouem prouidebat in Christo,quia & sapiẽtia ipsa sibi domũ ædificauit, & ipse se humiliauit usq; ad mortẽ:& omnia quęcunq; legeris de Christo,nõ necessitate,sed spõte facta reperies.Perrexerunt ergo ambo,& uenerunt ad locũ quẽ dixerat ei deus.] Moyses cum uenisset ad locũ quẽ ostendit ei deus,non permittit̃ ascendere,sed ante ei dicitur,solue corrigiã calciamenti de pedibus tuis. Abrahæ nihil horum dicitur & Isaac, sed ascendũt,nec calciamẽta deponunt.In quo illa fortassis èst ratio,q̃ Moyses quamuis esset magnus, tamẽ de Aegypto ueniebat,& erãt aliqua mortalitatis uincula pedibus eius innexa. Abrahã uerò & Isaac nihil horũ habẽt,sed ueniunt ad locũ, ædificant altare:Abrahã ponit ligna super altare,colligat puerũ,præparat se ad iugulandũ.Multi estis patres in ecclesia dei,qui hæc audistis.Putas aliqs uestrũ ex ipsa historiæ narratione tantũ cõstantiæ,tantũ animi robur acquirit, ut cũ forte amittit̃ filius morte communi,& omnib.debita,etiã si sit unicus,etiã si sit dilectus, adducat sibi in exẽplũ Abrahã,& magnanimitatẽ eius ante oculos ponat?Et quidẽ à te nõ exigit̃ istud animi magnitudinis,ut ipse alliges filiũ,ipse cõstringas,ipse gladiũ pares, ipse unicum iugules. Hæc omnia à te mysteria nõ quærunt̃.Proposito saltẽ & mẽte cõstans esto, fide fixus lætus offer filiũ deo.Esto sacerdos animæ filij tui.Sacerdotẽ autẽ immolantẽ deo non decet flere.Vis uidere quia exigitur hoc à te?In Euãgelio dominus dicit:Si filij Abrahã essetis,opera utiq; Abrahę faceretis.Ecce istud est opus Abrahæ.Facite opera quę fecit Abraham, sed non cum tristitia, Hilarem enim datorem diligit deus. Quod si & uos tam prompti fueritis,à deo dicetur uobis: ascende in terrã excelsam, & in montẽ quem ostendero tibi,& ibi offer mihi filiũ tuum. Non in profundis terræ,nec in cõualle fletus,sed in altis & excelsis montibus offer filium tuum. Ostende quia fides in dominum fortior est,quàm carnis affectus. Amabat enim,inquit, Abrahã Isaac filiũ suũ, sed amori carnis prætulit amorẽ dei.Et inuentus est nõ in uisceribus carnis, sed in uisceribus Christi,id est in uiscerib. uerbi dei & ueritatis & sapientiæ,Extendit, inquit, Abrahã manũ suã,ut acciperet gladiũ,& iugularet filiũ suum,& uocauit eum angelus domini de cœlo,& dixit,Abrahã Abrahã. At ille dixit: Ecce ego. Et dixit: Ne inijcias manũ tuã super puerũ,neq; facias ei quicq̃. Nũc em̃ cognoui quia tu times deum.] In hoc ergo sermone solet obijci nobis,quod deus nũc se cognouisse dicat quia Abrahã timeat deũ,quasi qui ante ignorauerit.Sciebat deus & nõ eũ latebat,quippe qui nouit omnia anteq̃ fiant:sed propter te hæc scripta sunt:quia & tu credidisti quidẽ deo, sed nisi opera fidei expleueris,nisi in omnib.præceptis etiã difficilioribus paruerís, nisi sacrificiũ obtuleris,& ostẽderis quia nec patrẽ,nec matrem,nec filios præferas deo, nõ agnoscẽris quia timeas deũ,nec dicet̃ de te,quia nũc cognoui quia times tu deũ.Et tamẽ considerandũ est,quia angelus hęc refertur ad Abrahã locutus,& quia in cõsequẽtibus euidẽter hic angelus dñs ostendit̃. Vnde puto quod sicut inter nos homines habitu repertus est ut homo,ita & inter angelos habitu est repertus ut angelus.Et ipsius sequentes exemplũ angeli in cœlo lętantur super uno peccatore pœnitentiã agẽte, & de profectib.hominũ gloriantur. Ipsi enim uelut procurationẽ animarũ nostrarum tenent,quib.dum adhuc paruuli sumus, uelut tutorib. & auctoribus cõmittimur usq; ad præfinitũ tempus à patre.Et ipsi ergo nũc de profectu uniuscuiusq; nostrũ dicũt,quia nũc cognoui quia tu times deũ.Verbi causa,propositũ habeo martyriũ,nõ ex hoc dicere ad me angelus poterit,quia nũc cognoui quod tu times deũ.Deo em̃ soli cognitũ est propositũ mẽtis.Si uerò accessero ad agones,protulero bonã confessionẽ, quæ inferũtur cõstanter cuncta suscepero,tunc potest dicere angelus, uelut cõfirmans me

Quæstio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& corroborans, nunc cognoui quod tu times deũ. Verũ hæc dicta sunt ad Abrahã, ut pronunciatus sit timere deũ. Quare? quia nõ pepercit filio suo. Nos uerò conferamus hæc cũ apostoli dictis, ubi dicit de deo: Qui proprio filio suo nõ pepercit, sed pro nobis omnib. tradidit illũ. Vide deũ magnifica cũ hominib. liberalitate certantẽ. Abrahã mortalẽ filiũ nõ morituru obtulit deo, deus immortalẽ filiũ pro omnib. tradidit morti. Quid nos ad hæc dicemus? quid retribuemus dño pro omnib. quæ retribuit nobis? Deus pater propter nos proprio filio nõ pepercit. Quis uestrũ putas audiet aliqñ uocem angeli dicẽtis, Nũc cognoui quia times tu deũ, quia non pepercisti filio tuo, uel filiæ tuæ uel uxori, aut nõ pepercisti pecuniæ, uel honorib. seculi, & ambitionib. mũdi: sed omnia contempsisti, & omia duxisti stercora, ut Christũ lucrifaceres, uẽdidisti omnia & dedisti pauperib. & secutus es uerbũ dei? Quis uestrũ, putas, audiet ab angelis huiuscemodi uocẽ? Iterum Abrahã audit hanc uocẽ, & dicit ad eum, quia nõ pepercisti filio tuo dilecto propter me. Et respiciẽs, inquit, Abrahã oculis suis uidit, & ecce aries tenebat cornib. in uirgulto Sabet.] Diximus, puto, in superiorib. quod Isaac formam gereret Christi, sed & aries hic nihilominus formã Christi gerere uidet. Sed qũo Christo uterq; cõueniat, & Isaac qui nõ est iugulatus, & aries qui iugulatus est, operæ precium est noscere. Christus uerbũ dei est, sed uerbũ caro factũ est. Vnũ igit in Christo de superiorib. est, alterũ ex humana natura & uirginali utero susceptum. Patit ergo Christus, sed in carne, & pertulit mortẽ, sed caro, cuius hic aries forma est. Sicut & Ioãnes dicebat. Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mũdi. Verbũ uerò in incorruptione permansit, q est secundũ spiritum Christus, cuius imago est Isaac. Ideo ipse & hostia est, & pontifex secundũ spiritũ. Nam qui offert hostiam patri secundũ carnẽ, ipse in altari crucis offertur. Quia sicut dictũ est de eo, ecce agnus dei, ecce qui tollit peccatum mundi: ita de eo dictum est: Tu es sacerdos inæternũ secundũ ordinẽ Melchisedech. Tenet ergo cornib. aries in uirgulto Sabet. Et accepit, inquit, arietẽ, & obtulit eũ holocaustũ, p Isaac filio suo, & uocauit Abrahã nomẽ loci illius, Dominus uidet.] Scientibus hæc audire intelligentiæ spiritalis euidens pandit uia. Omnia em quæ gesta sunt, ad uisionẽ perueniũt. Dicit namq; quia dñs uidet. Visio autẽ quã dominus uidit in spiritu est, ut & tu hæc quę scripta sunt in spiritu uideas: & sicut in dño corporeũ nihil est, ita etiam tu in his omnib. corporeũ nihil sentias: sed in spiritu generes etiam tu filium Isaac, cum habere cœperis fructũ spiritus, gaudiũ, pacem. Quem tamen filiũ ita demũ generabis, si ut de Sara scriptum est, quia defecerunt Saræ muliebria, & tunc genuit Isaac, ita deficiant & in anima tua muliebria: ut nihil iam muliebre & effœminatũ habeas in anima tua, sed uiriliter agas, & uiriliter præcingas lũbos tuos: si sit pectus tuum thorace iustitiæ munitũ, si galea salutari, & gladio spiritus accingaris. Si ergo deficiant muliebria fieri in anima tua, generas filium de cõiuge tua uirtute & sapientia, gaudiũ ac lętitiã. Generas autẽ gaudium, si omne gaudiũ existimaueris, cum in tentationes uarias incideris, & istud gaudiũ offeras in sacrificiũ deo. Cũ em lætus accesseris ad deũ, iterũ tibi reddit q obtuleris, & dicit tibi: quia iterum uidebitis me, & gaudebit cor uestrũ, & gaudiũ uestrũ nemo auferet à uobis. Sic ergo quę obtuleris deo, multiplicata recipies. Tale aliqd licet per aliã figurã refert in Euãgelijs, cum per parabolã dicit accepisse quis mnam, ut negotiaret, & patrisfamilias pecuniã quæreret. Sed si attuleris quinq; multiplicata in decẽ, tibi ipsi donant, tibi concedunt. Audi em quid dicit. Tollite, inquit, huic mnam, & date illi qui habet decẽ mnas. Sic ergo uidemur quidem dño negotiari, sed nobis cedunt negotiationis lucra: & uidemur offerre dño hostias, sed nobis quę offerimus redonant. Deus em nullius indiget, sed nos uult diuites esse, nostrum desiderat per singula quæq; profectũ. Hęc nobis figura ostendit etiã in his quæ gesta sunt erga Iob. Et ille em propter deum perdidit oma cũ dives esset. Sed quia pertulit bene agones patiẽtiæ, & in omnib. quæ passus est magnanimus fuit. & dixit, Dñs dedit, dñs abstulit, ut domino placuit ita factum est, sit nomẽ domini benedictum: uide ad ultimũ quid de eo scribit. Recepit, inquit, omnia dupla quæ amiserat. Vides qd est amittere aliquid pro deo, hoc est multiplicata recipere tibi. Et aliqd amplius Euãgelia promittunt, centuplũ tibi pollicent. Insuper & uitã æternã, in Christo Iesu domino nostro, cui est gloria & imperium in secula seculorum. Amen.

Aries quid indicet.

Iob 1

Dere pro-

De repromissionibus secundis ad Abraham factis. Homilia Nona Secundæ partis capituli XXII.

QVANTVM legentes progredimur, tãtũ nobis sacramentorũ cumulus augetur. Et ut si quis exiguo uectus nauigio ingrediat mare, donec terræ uicinus est, minus metuit: cum uerò paulatim in altũ fuerit progressus, & undis intumescentibus, uel in excelsum attolli cœperit, uel eisdẽ dehiscentibus in ima deduci: ibi uerò mentẽ pauor ingens & formido percutit, quod exiguã ratem tam immensis fluctib. credidit: ita etiã nos pati uidemur, qui exigui meritis, & ingenio tenues, inire tam uastũ mysteriorũ pelagus audemus. Sed si orantib. uobis, dominus digneť spiritus sui sancti aurã nobis prosperã dare, secundo uerbi cursu portum salutis intrabimus. Videamus ergo nunc quæ sunt, quæ nobis recitata sunt. Et uocauit, inquit, angelus domini Abrahã secundo de cœlo, dicẽs. Per memetipsum iuraui, dicit dñs: Propterea quod fecisti uerbũ hoc, & nõ pepercisti filio tuo dilecto propter me, benedicẽs benedicã te, & multiplicãs multiplicabo te, & erit semẽ tuũ sicut stellæ cœli in multitudine, & sicut arena quæ nõ potest dinumerari: &c.] Sollicitũ hæc & intentũ audi torem requirũt. Nouũ est enim quod dicit, & uocauit, inquit, angelus domini Abrahã secundo de cœlo. Quod tamẽ addidit non est nouũ. Nam benedicens benedicã te, & ante iam dictũ est, & multiplicans multiplicabo te, ante promissum est: & erit semen tuũ sicut stellæ cœli, & sicut arena maris, & prius fuerat pronũciatũ. Quid ergo est nũc amplius q secũdo clamat è cœlo? Quid noui ueterib. repromissionibus addit? Quid plus præmij dat in eo q dicit, propterea q fecisti uerbũ hoc, id est, ꝓpterea q filiũ obtulisti, ꝓpterea quod nõ pepercisti unico filio tuo? nihil aliud additũ uideo, eadẽ repetuntur, quæ prius fuerãt repromissa. Ergo superfluũ uidebitur eadẽ sæpius retractare, & minus necessariũ. In sacramentis enim fiunt cuncta quæ fiunt. Abrahã si tantũ secũdum carnem uixisset, & unius populi quẽ secundũ carnẽ genuit, pater fuisset, una sufficerat repromissio. Nunc uerò ut ostenderet eũ primo patrẽ futurũ eorũ, qui secundũ carnẽ circuncisi sunt, circũcisionis suæ tẽpore datur ei repromissio, quæ ad populũ circũcisionis pertinere deberet. Secũdo quia pater esset futurus etiã eorũ qui ex fide sunt, & qui per passionẽ Christi ueniũt ad hæreditatẽ, tẽpore nihilominus passionis Isaac, promissio renouat, quæ pertinere debeat ad eũ populũ, qui passione Christi ac resurrectione saluat. Et eadẽ quidẽ repeti uident, sed lõge diuersa sunt. Illa em quę prius dicta sunt, & ad priorẽ populũ pertinẽt, in terris dicta sunt. Sic em dicit scriptura. Et eduxit eũ foras, de tabernaculo scilicet, & dixit ei. Respice stellas cœli si dinumerari possunt à multitudine. Et addidit, Sic erit semẽ tuũ. Vbi aũt secũdo repetit repromissio, de signat quia loquutus est ei de cœlo & dat ꝓmissio de terra prima, secũda de cœlo. Nõ ne aperte hic illud designare uidetur, q apostolus dicit, Primus homo de terra terrenus, secũdus homo de cœlo cœlestis? Ista ergo, ꝓmissio, quę ad fidelẽ populũ pertinet, de cœlo est, illa de terra. In illa sermo tantũmodo fuit, hic interponit iusiurandũ: q interpretat ad Hebræos scribẽs sanctus apostolus hoc modo dicẽs: Volẽs, inquit, deus ostẽdere pollicitationes hæredib. p immobilitatẽ cõsilij sui, interposuit iusiurandũ. Et iterũ. Homines, inquit, per maiorẽ suum iurant, deus aũt quoniã neminen habuit per quem iuraret maiorẽ, per memetipsum iuro dicit dñs. Non quod deum iusiurandi necessitas urgeret. Quis enim ab eo exigeret sacramẽtũ? Sed sicut interpretatus est apostolus Paulus, quo per hoc immobilitatẽ cõsilij sui cultorib. designaret. Sic & alibi per prophetã dicitur, Iurauit dñs, nec pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundũ ordinẽ Melchisedech. Tunc deinde in prima repromissione nõ habet posita causam cur data sit repromissio: tantũ quod eduxit eũ foras, & ostẽdit, inqt, ei stellas cœli, & dixit, sic erit semen tuũ. Nunc uerò addit causam propter quã iuramẽto cõfirmat promissionẽ firmã futurã. Dicit enim, quia fecisti uerbũ hoc, & nõ pepercisti filio tuo. Ostendit ergo quod propter oblationẽ uel passionẽ filij, promissio firma sit: euidenter designans q propter passionẽ Christi populo ex gẽtibus, qui ex fide est Abrahæ, maneat firma ꝓmissio. Et nunqd in hoc solo secũda firmiora sunt primis? In multis huiuscemodi adũbrata inuenies sacramẽta. Primas tabulas legis in litera, cõfregit Moyses & abiecit: Secundã legẽ in spiritu suscepit, & sunt firmiora secũda q̃ prima. Rursus idem ipse cum

Exordium

Gen. 15

1. Cor. 15

Heb. 6

Psal. 110

δευτέρων ἀμεινόνων

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum omnem legem in quatuor libris cõprehendisset, Deuteronomiũ scribit, q̃ secũda lex dicit. Hismahel primus est, secũdus Isaac, & similis in secũdo prelationis forma seruatur. Hoc & in Esau & in Iacob, in Effrem & Manasse, in mille alijs similiter inuenies adumbratũ. Sed redeamus nũc ad nosmetipsos, & moralẽ locũ p̃ singulos quosq̃ tractemus. Apostolus dicit, sicut iã superius memorauimus, primus homo de terra terrenus, secũdus homo de cœlo cœlestis. Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis cœlestis, tales & cœlestes. Sicut portauimus imaginẽ terreni, portemus & imaginẽ cœlestis. Vides quid ostẽdit, quia si permanseris in eo quod primũ est, quod de terra est, reprobaberis, nisi te cõmutes, nisi conuersus fueris, nisi cœlestis effectus imaginẽ cœlestis acceperis. Hoc idem est, quod alibi dicit. Exuite uos ueterẽ hominẽ cũ actib. suis, & induentes nouũ, qui secundũ deũ creatus est. Id ipsum & alio loco scribit. Ecce uetera trãsierunt, facta sunt omnia noua. Idcirco ergo promissiones suas renouat deus, ut ostendat tibi quia debes & tu renouari. Nõ permanet ille in ueteribus, ne & tu uetus homo permaneas. De cœlo hæc loquit, ut & tu imaginẽ cœlestis accipias. Nunquid tibi prodest si deus innouet promissiones, & tu nõ innoueris? Si ille de cœlo loquatur, & tũ de terra audias? Quid tibi ꝓdest si deus se iuramẽto cõstringit, & tu hæc quasi communẽ audiẽs fabulã trãseas? Quare nõ cõsideras q̃ propter te deus etiã ea quæ naturę suæ apta minime uidenť, amplectit? Iurare dicit deus, ut tu audiẽs paueas & intremiscas, & metu cõsternatus inquiras, quid illud tantũ est pro quo deus iurare dicat. Fiũt ergo hęc, ut tu attẽtus & sollicitus fias, & audiẽs tibi repromissionẽ parari in cœlis, uigiles & requiras quatenus diuinis promissionib. dignus existas. Verũtamẽ hũc locũ & apostolus interpretat, dicẽs. Quia Abrahę promisit deus, & semini eius: nõ dixit et seminib. quasi in multis: sed tãquã in uno, & semini tuo, qui est Christus. De Christo ergo dicit, multiplicãs multiplicabo semẽ tuũ, & erũt sicut stellæ cœli in multitudine, & sicut arena quæ est ad orã maris. Quis iã expositione indiget, ut sciat semẽ Christi quo multiplicet, qui uidet à finibus terræ usq̃ ad fines terræ propagatã prędicationẽ Euãgelij, & nullũ pene esse iam locũ qui non semẽ uerbi susceperit? Hoc nanq̃ & in initijs mundi præfigurabat, cũ diceret Adæ, Crescite & multiplicamini. Quod & ipsum dicit apostolus, in Christo dici & in ecclesia. Quod aũt dixit, sicut stellæ cœli in multitudine, & adiecit sicut arena quæ est adorã maris innumerabilis, fortasse qdẽ dicat aliq̃s cœlestis numeri figurã Christianorũ populo, arenę maris Iudaico cõuenire. Ego tamẽ hoc magis puto quod utrũq̃ exemplũ utriq̃ populo possit aptari. Nam & in illo populo fuerunt multi iusti & prophetæ, quibus stellarũ cœli merito cõparatur exemplũ & in nostro populo sunt multi qui terrena sapiunt, & quorũ stultitia grauior est arena maris. In quib. præcipue hæreticorũ turbas arbitror deputãdas. Sed ne nos quidẽ securi simus: donec eĩ quis nostrum non deponit imaginẽ terreni, & induit imaginẽ cœlestis, terrenis cõparatur exẽplis. Vnde & apostolus ex his (ut opinor) motus, in cœlestib. & terrestrib. corporibus resurrectionis format imaginẽ dicẽs. Alia quidẽ cœlestiũ gloria, alia aũt terrestriũ. Et stella ab stella differt in claritate, ita erit & resurrectio mortuorũ. Sed & dominus cum dicit: Vt luceat lux uestra corã hominibus, ut uidentes homines opera uestra bona glorificent patrẽ uestrum qui in cœlis est, hoc idẽ cõmonet eum qui nouit audire. Quod autẽ Christus semen Abrahę, & filius Abrahę sit, si uis euidentius scripturæ uerbis discere, audi qũo in Euangelio scriptũ est. Liber, inquit, generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abraham. In hoc ergo completur & ille sermo quẽ dicit: Hæreditate capiet semen tuũ ciuitates aduersariorũ. Quomodo hæreditates cepit Christus ciuitates aduersariorũ? Per hoc sine dubio quod in omnẽ terrã exijt sonus apostolorũ, & in orbẽ terrę uerba eorũ. Vnde & ad iracundiã excitati sunt angeli illi, qui singulas quasq̃ nationes sub potestate retinebãt. Cũ enim diuideret excelsus gentes secundũ numerum angelorũ dei, tunc pars eius facta est Iacob, & funiculus hæreditatis eius Israel. Christus eĩ ad quẽ dixerat pater, Pete à me, & dabo tibi gentes hæreditatẽ tuam, et possessionẽ tuam terminos terræ: depellẽs ipsos angelos potestate et dominatione, quam habebãt in nationib. prouocauit eos ad iracundiã. Et idcirco dicit, quia astiterunt reges terræ, et principes cõuenerũt in unũ, aduersum dominum, et aduersus Christũ eius. Et ideo aduersantur etiã nobis, atq̃ agones cõtra nos et certamina

Tropologia

Col.3
2.Cor.5

1.Cor.15
Matt.5
Matt.1
Gen.22
Hier.51
Psal.2

certamina concitant. Hinc & apostolus Christi, Luctamen est, inquit, nobis nõ aduersum carnẽ & sanguinẽ, sed aduersum principatus & potestates, & mũdi huius rectores. Propterea ergo uigilandũ nobis est, & sollicite agendũ, quia aduersarius noster, sicut leo rugiens circuit, quærens quẽ transuoret. Cui nisi restiterimus fortes in fide, rursum nos in captiuitatẽ reuocabit. Quod si nobis eueniat, ingratũ faciemus opus eius, qui cruci suæ affixit principatus & potestates, cũ fiducia triũphãs eos in semetipsum, & qui uenit captiuos dimittere in remissionẽ. Quin potius fidẽ Christi sequentes, qui triũphauit eos, disrumpamus uincula eorũ, quib. nos deuinxerũt potestati suæ. Vincula uerò quibus nos cõstringunt, passiones, & uitia nostra sunt, quibus tamdiu innectimur, donec carnem nostrã crucifigamus cũ uitijs & cõcupiscentijs, & ita demũ disrũpamus uincula eorũ, & proijciamus à nobis iugũ ipsorũ. Igitur occupauit semẽ Abrahæ ciuitates aduersariorum, id est semen uerbi, quod est prædicatio Euãgelij, & fides Christi. Sed dico. Nũquid iniquitate usus est dominus, ut eriperet gẽtes de potestate aduersariorũ, & ad fidem suam, deditionẽq̃ reuocaret? Nequaquã. Erat eĩ aliquãdo pars domini Israel, sed quia peccatis recesserãt à Deo suo, propter peccata sua dixit eis deus. Ecce peccatis uestris distracti estis, & propter peccata uestra dispersi estis sub uniuerso cœlo. Sed iterũ dicit ad eos. Si fuerit dispersio uestra ab extremo cœli usq̃ ad extremũ eius, inde cõgregabo uos, dicit dñs. Quia ergo principes huius mũdi inuaserant partẽ domini, necesse habuit pastor bonus relictis in supernis nonaginta & nouẽ descẽdere ad terras, & unã ouem quæ perierat quærere, inuentam q̃ & humeris reuectam, ad supernũ perfectionis ouile reuocare. Sed quid mihi prodest si semẽ Abrahæ qui est Christus, hæreditate possideat ciuitates aduersariorũ, & meã ciuitatẽ nõ possideat? si in mea ciuitate, hoc est, in anima mea, quæ est ciuitas Regis magni, neq̃ leges eius, neq̃ instituta seruentur? Quid mihi prodest quod uniuersum mundũ subiecit, & aduersariorũ ciuitates possidet, si nõ & in me aduersarios suos uincat, si nõ destruat legẽ, quæ est in mẽbris meis repugnans legi mẽtis meæ, & captiuũ me ducit in lege peccati? Sic ergo unusquisq̃ nostrũ satisagat, ut & in sua anima, & in suo corpore uincat Christus aduersarios suos, & subñiciens eos, ac triumphans etiam suæ animæ possideat ciuitatem. Hoc enim modo de parte eius efficimur, de parte meliore quæ est sicut stellæ cœli in claritate, ut & nos benedictionem Abrahæ capere possimus, per Christum dominum nostrum, cui est gloria & imperium in secula seculorum. Amen.

Ephe.6

Amos 9

Tropologia.

Peroratio.

De Rebecca cum exisset ad aquam hauriendã, & occurrisset ei puer Abrahę. Homilia Decima. Cap. XXIIII.

1 SAAC (inquit scriptura) crescebat, & confortabatur, id est gaudiũ crescebat Abrahæ respicienti nõ ad ea quæ uidentur, sed quæ nõ uidentur. Non enim gaudebat de præsentibus Abraham, neq̃ de diuitijs mundi, & actibus seculi. Sed uis audire Abraham unde gauderet? Audi dominũ ad Iudæos dicentem: Abraham pater uester desiderauit, ut uideret diem meum, & uidit, & gauisus est. Per hoc ergo crescebat Isaac, per quod Abrahæ uisio illa qua uidebat Christi diem & spes quæ in ipso est, gaudia cumulabat. Atq̃ utinam efficeremini etiam uos Isaac, & essetis gaudium matris uestræ ecclesiæ. Sed uereor ne adhuc in tristitia & gemitu ecclesia filios pariat. An nõ est ei tristitia & gemitus, cũ uos nõ cõuenitis ad audiendũ Dei uerbum, & uix festis diebus ad ecclesiã proceditis? Et hoc nõ tam desiderio uerbi, q̃ studio solennitatis, & publicæ quodãmodo remissionis obtentu. Quid igitur ego faciã, cui dispensatio uerbi credita est? Qui licet inutilis seruus sim, accepi tamẽ à dño distribuendam familiæ dominicæ tritici mensurã. Sed uide qd addit sermo dñi, distribuendã inquit in tẽpore tritici mensurã. Quid ergo faciã? Vbi uel quãdo uestrũ tẽpus inueniã? Plurimum ex hoc, imò pene totum tẽpus mundanis occupationibus teritis in foro, aliud in negotiatione cõsumitis: alius agro, alius litib. uacat, & ad audiendũ Dei uerbum nemo, aut pauci admodũ uacant. Sed quid uos de occupationib. culpo? Quid de absentibus cõqueror? Præsentes etiã & in ecclesia positi nõ estis intenti, sed cõmunes ex usu fabulas teritis, uerbo Dei uel lectionibus diuinis terga cõuertitis. Vereor ne et uobis dicatur à domino illud, quod per prophetã dictũ est. Cõuerterunt ad me dorsa, et non

Obiurgatio.

Hier.12

Universidad de Deusto
Biblioteca

& non facies suas. Quid igitur ego faciã, cui ministeriũ uerbi Dei creditũ? Quę legun
tur mystica sunt, in allegoricis exponenda sunt sacramentis. Possúmne surdis, & auer
Gal.4 sis auríb. ingerere margaritas uerbi dei? Non ita ait Apostolus. Vide eẽ qd dicit. Qui
legẽ, inquit, legitis, legẽ non auditis. Abrahã enim duos filios habuit, & cętera. quibus
addit: Quæ sunt allegorica. Nunquid sacramenta legis eis aperuit, qui nec audiunt,
nec legunt legẽ? Sed legem legentibus dicebat: legẽ nõ audistis. Quomodo ergo po
tero mysteria legis, & allegorias, quas ab apostolo edocti sumus, aperire & prodere
his, quibus & auditio, & lectio legis incognita est? Asperior fortasse uobis uideor, sed
Esa.3 nõ possum linire parietẽ lapsantẽ. Timeo eẽ illud quod scriptũ est, Populus meus qui
beatificant uos seducunt uos, & semitas pedũ uestrorũ cõturbant: tanquã filios meos
charissimos moneo. Miror si nondũ uobis innotuit uia Christi. Si ne hoc quidẽ audi
stis, quod non est lata & spatiosa, sed arcta & angusta uia est quæ ducit ad uitã. Et uos
ergo intrate per angustam portã, relinquite pereuntibus latitudinem. Nox præcessit,
dies autẽ appropinquauit, ut filij lucis ambulate. Tempus breue est, superest ut & qui
1.Thess.5 habẽt, tanquã non habẽtes sint, & qui utuntur hoc mundo, tanquã non utantur. Sine
Marc.13 intermissione orandũ apostolus præcipit. Vos qui ad orationes nõ cõuenitis, quomo
do impletis sine intermissione, quod semper omittitis? Sed & dñs præcipit, Vigilate
& orate ne intretis in tentationẽ. Quod si illi uigilãtes & orãtes, & semper uerbo Dei
adhærẽtes, tentationẽ tñ nequaquã effugerũt, quid faciũt hi qui dieb. tantũ solẽnibus
1.Pet.4 ad ecclesiã cõueniunt? Si iustus uix saluus fiet, peccator & impius ubi parebũt? Piget
Hcb.5 me dicere aliquid ex his quæ lecta sunt. Nã & apostolus dicit de huiuscemodi sermo
nibus, quia ininterpretabiles sunt ad dicẽdũ, quoniã uos, inquit, imbecilles facti estis
ad audiendũ. Videamus tñ hoc quod nobis modo recitatũ est. Rebecca, inquit, uenie
bat cũ filiab. ciuitatis haurire aquã de puteo.] Rebecca quotidie ueniebat ad puteos,
quotidie hauriebat aquam. Et quia quotidie uacabat ad puteos, idcirco inueniri po
tuit à puero Abrahã, & in matrimoniũ sociari Isaac. Hæc fabulas putatis esse, & histo
rias narrare in scripturis spiritũ sanctũ? Animarũ est ista eruditio, & spiritalis doctrina,
quæ te instituit, & docet quotidie uenire ad puteos scripturarũ, ad aquas spiritus san
cti, & haurire semp ac plenũ uas domũ referre, sicut faciebat & sancta Rebecca. Quæ
nõ aliter iungi potuisset tãto patriarchæ Isaac, qui ex repromissione natus est, nisi hau
riendo aquas: & in tantũ hauriendo, ut nõ solũ potare posset eos, qui domi sunt, sed &
puerũ Abrahæ: & nõ tantũ puerũ, sed & eo usq; abũdaret aquis, quas hauriebat de pu
teis, ut & camelos posset adaquare, usquequo cessarẽt, inquit, bibentes. Mysteria sunt
cuncta quę scripta sunt, uult te Christus sibi despõsare: ad te eẽ loquitur per prophetã
Osee 2 dicẽs. Despõsabo te mihi in æternũ, & despõsabo te mihi in fide & misericordia, & co
gnosces dominũ. Quia ergo uult te sibi despõsare, præmittit ad te istũ puerũ. Puer iste
sermo propheticus est, quẽ nisi prius susceperis, nubere Christo nõ poteris. Scio tamẽ
quia nemo inexercitatus & imperitus sermonẽ propheticũ susçipit, sed qui scit haurire
re aquam de profundo putei: & qui intantũ scit haurire, ut etiam his sufficiat qui irra
tionabiles & peruersi uidentur, quorũ figurã tenent cameli: ut & ipse possit dicere, quia
sapientibus & insipientibus debitor sum. Denicq; sic dixerat in corde suo puer iste. Es
his, inquit, uirginib. quę uenitũ ad aquã, quęcũq; dixerit mihi bibe tu, & camelos tuos
adaquabo, ipsa erit sponsa domini mei. Sic ergo Rebecca, quæ interpretatur patientia,
ut uidit puerũ, & inspexit propheticũ uerbũ, deponit de humero hydriã. Deponit eẽ
elatã Græcæ facũdiæ arrogantiã, & ad tã humilẽ ac tã simplicẽ se inclinans prophe
cũ sermonẽ dicit: Bibe tu, & camelos tuos adaquabo. Sed dicis fortasse, si puer pphe
ci sermonis tenet figurã, quomodo potat à Rebecca, quã ipse magis potare deberet?
Vide ergo ne forte sicut & dñs Iesus, cũ ipse sit panis uitæ, & ipse pascat animas esuri
Matt.25 entes, ipse rursum esurire se fatetur cũ dicit, Esuriui, & dedistis mihi manducare. & ite
Ioan.4 rum cũ ipse sit aqua uiua, & potum det omnib. sitientibus, rursum ipse dicit ad Sama
ritanã, Da mihi bibere: sic & propheticus sermo, cum ipse potum det sitientib. nihilo
minus ipse ab his potari dicatur, cũ studiosorũ exercitia & uigilantiã susçipit. Ista ergo
talis anima, quæ agit cuncta patienter, quæ tã prõpta est, & tanta eruditione subnixa,
quæ de profundis haurire sciẽtiæ fluẽta cõsueuit, ipsa potest copulari uuptijs Christi.

Nisi ergo

Nisi ergo quotidie uenias ad puteos, nisi quotidie haurias aquas, nõ solũ alios potare
nõ poteris, sed & ipse quoq; sitim uerbi Dei patieris. Audi & dominũ dicentẽ in Euã
gelijs. Qui sitit ueniat, & bibat. Sed tu (ut uideo) nec esuris, nec sitis iustitiã. Et qũo po
teris dicere: Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarũ, ita desiderat anima mea ad te de Ioan.7
us. Sitiuit anima mea ad Deũ fontẽ uiuũ, qñ ueniam & parebo ante conspectũ eius? Psal.42
Obsecro uos qui auditorio uerbi semper adsistitis, patienter accipite, donec paululũ
negligẽtes & desides commoneamus. Habetote patientiã, quia de Rebecca nobis, id
est de patiẽtia sermo est. Et necesse est nos eos qui collectã negligũt, & audire declinãt
uerbũ Dei, paululũ per patientiã castigare, qui nõ desiderãt uerbũ panẽ uitę, nec aquã
uiuam, qui nõ exeunt de castris, nec procedũt de domib. luteis, ut colligant sibi man
na, qui nõ ueniunt ad petram, ut bibant de spiritali petra. Petra eẽ est Christus, ut apo 1.Cor.10
stolus ait. Habetote inquã uos paululũ patientiã. Sermo enim nobis est ad negligen
tes, & eos qui male habent. Sani enim non indigent medico, sed male habẽtes. Dicite
mihi uos qui tantũmodo festis dieb. ad ecclesiam conuenitis, cæteri dies nõ sunt festi?
non sunt dies dominici? ludæorũ est, dies certos & raros obseruare solennes. Et ideo ad
eos dicit Deus. Quia νεομηνίας uestras, & sabbata, & diẽ magnũ nõ sustineo. Ieiuniũ, Esa.1
& ferias, & dies festos uestros, odit anima mea. Odit ergo deus eos qui unũ diem putãt
festum diem esse dñi. Christiani omni die carnes agni comedũt, id est carnes uerbi dei Caro Christi
quotidie sumũt. Pascha eẽ nostrũ immolatus est Christus. Et quia lex Paschę talis est, uerbum dei.
ut in uespera comedat, propterea in uespera mũdi passus est dominus, ut tu semper man
duces de carnibus uerbi, quia semper in uespera es usquequo ueniat mane. Et si in hac
uespera sollicitus fueris, & in fletu ac ieiunijs, atq; omni labore iustitię uitã duxeris, po
teris & tu dicere: Ad uesperã demorabit fletus, & ad matutinũ lætitia. Lætaberis eẽ Psal.29
mane, id est in seculo futuro, si in hoc seculo fructũ iustitię in fletu & labore collegeris.
Venite ergo & uos dum tempus est, bibamus de puteo uisionis, ubi Isaac deambula
bat, & ubi procedit ad exercitiũ. Obserua quãta gerunt ad aquas, ut & tu inuiteris quo
tidie uenire ad aquas uerbi Dei, & assistere puteis eius, sicut faciebat Rebecca de qua
dicitur. Virgo erat decora ualde, & uir nõ cognouerat eã. Et hęc, inquit, exijt sero hau
rire aquã.] Nec hoc frustra scriptũ est de ea. Veruntamẽ mouet me, quid est quod dici
tur, uirgo erat, uir nõ cognouerat eam: quasi uerò aliqua sit uirgo, quam uir cõtigerit.
Et quid tibi uidet additamentũ in uirgine, ut dicat quia uir non cognouerat eam? Est
enim aliqua uirgo quam contigerit uir? Sæpe iam dixi quod in his nõ historiæ narran
tur, sed mysteria cõtexunt. Tale eẽ in hoc aliqd indicari puto. Sicut Christus animæ
uir dicit, cui nubit anima cũ uenit ad fidẽ: ita & huic cõtrarius uir ille est, cui nubit ani
ma cũ declinat ad perfidiã. Ipse ille qui & inimicus homo dicitur, cũ lolium superserit Matt.13
tritico. Non ergo sufficit animæ ut casta sit corpore, opus est ut & uir hic pessimus nõ
cognouerit eã. Potest eẽ fieri ut habeat quis in corpore uirginitatẽ, & cognoscẽs istũ
uirum pessimũ diabolũ, atq; ab eo cõcupiscentiæ iacula in corde susçipiẽs, animæ per
diderit castitatẽ. Quia ergo Rebecca uirgo erat, sancta corpore & spiritu, idcirco eius
duplicat laudẽ, & dicit, uirgo erat, & uir nõ cognouerat eã. Vespere ergo uenit ad a
quas. De uespera iam suprà diximus. Vide aũt prudentiã pueri, nõ uult assumere spõ
sam dño suo Isaac, nisi quã inuenerit decorã & pulchrã facie uirginẽ, & nõ solũ uirgi
nem, sed quam non contigerit uir, & nisi quam repererit aquas haurientẽ, nõ uult aliã
despondere domino suo, non ei dat ornamenta, nisi talis sit. Non dat inaures, nõ bra
chialia. Manet incõposita, inerudita, incompta. Putamus quia pater Rebeccæ uir di
ues nõ habebat brachialia & inaures, quas imponeret filiæ suæ? Tanta eius negligen
tia erat, aut auaritia, ut filiæ ornamẽta nõ daret? Sed Rebecca nõ uult de auro Bathue
lis ornari. Nõ sunt ei cõdigna ornamẽta hominis barbari & imperiti. De domo Abra
hæ requirit monilia, quia patientia de domo sapiẽtis ornat. Non potuerũt ergo aures
Rebeccæ recipere decorẽ suũ, nisi ueniret puer Abrahæ, & ipse eas ornaret. Nec ma
nus eius ornamẽta susçipiunt, nisi quæ miserit Isaac. Vult eẽ aurea in aurib. susçipere
uerba, & aureos actus in manibus habere. Sed hęc prius accipere nõ potuit, nec mere
ri, nisi uenisset ad puteos haurire aquas. Tu q nõ uis uenire ad aquas, qui nõ uis in auri
bus tuis aurea prophetarum uerba susçipere, qũo poteris ornatus esse in doctrina, or-

Universidad de Deusto
Biblioteca

natus in actibus, ornatus in moribus? Sed ut omittamus plurima, neq; enim commen
tandi nunc tempus est, sed ędificandi ecclesiam Dei, & pigriores ac desides auditores
exemplis sanctorũ & mysticis explanationibus prouocandi: secuta puerum Rebec-
ca, uenit ad Isaac. Secuta enim sermonem propheticum ecclesia uenit ad Christum. Et
ubi eum inuenit? Ad puteum, inquit, iuramẽti deambulantem.] Nusquam receditur
à puteis, nunquam desistitur ab aquis. Rebecca inuenitur ad puteũ. Rursum Rebecca
ad puteum inuenit Isaac. Ibi primos eius cõtemplaꝝ aspectus, ibi desilit de camelis, ibi
à puero sibi demõstratum uidit Isaac. Hęc putas sola referri de puteis? Et Iacob ad pu-
Gen. 29 teum uenit, & ibi inuenit Rachel, & ibi innotescit ei Rachel bona oculis, & decora a-
Exod. 2 spectu. Sed & Moyses ad puteum inuenit Sefforam filiam Raguhel. Nondũ moueris,
ut hæc intelligas spiritaliter dicis? Aut putas semper casu contingere, ut patriarchæ ad
puteos ueniant, & ad aquas coniugia sortiantur? Qui hæc ita putat, animalis homo
est, & non percipit quæ sint spiritus dei. Sed qui uult maneat in his, maneat animal: e-
1. Cor. 6. go Paulum Apostolum sequens, dico hæc esse allegorica, & sanctorũ nuptias cõiunc-
tionẽ dico esse animæ cum uerbo Dei. Qui eñ iungit se domino, unus est spiritus cũ
eo. Hanc autem coniunctionẽ animæ cum uerbo, certum est non aliter fieri posse, ni-
si per instructionẽ diuinorum librorum, qui figuraliter putei appellantur. Ad quos si
quis ueniat, & hauriat ex his aquas, id est meditando in his sensum, intellectum perci
piat altiorem, inueniet nuptias deo dignas. Coniungitur enim anima eius cum Deo.
Desilit etiã de camelis, id est discedit à uitijs, abijciet irrationabiles sensus, & coniun-
getur Isaac. Dignũ nanq; est, ut Isaac transeat de uirtute ad uirtutẽ. Qui uirtutis filius
Ioan. 4 est Saræ, nunc coniungit & sociatur patientiæ, quæ est Rebecca. Et hoc est trãsire de
uirtute ad uirtutem, & ex fide ad fidem. Sed & ad Euangelia ueniamus. Ipse dominus
cum ex itinere fatigatus fuisset, uideamus ubi requiẽ quærit. Venit, inquit, ad puteũ,
& sedebat super eũ. Vides ubiq; sibi cõcordare mysteria, uides noui & ueteris testamẽ
ti cõsonantes formas. Ibi ad puteos & ad aquas uenitur, ut inueniat sponsa, & Ecclesia
Christo in lauacro aquæ cõiungit. Vides quãtus nos sacramẽtorũ cumulus perurget,
quanta sunt quæ occurrunt, explicare nõ possumus. Saltẽ hæc incitare te debent ad au
diendũ, ad cõueniendũ, ut etiã si nos aliqua pro breuitate trãscurrimus, tu cum relegis
& requiris, etiã ipse discutias, & inuenias certe, uel in horũ inquisitione permaneas, ut
& te uerbũ dei inueniẽs ad aquã assumat, & cõiungat sibi, ut efficiaris cũ eo unus spiri
tus in Christo Iesu domino nostro, cui est gloria, & imperiũ in secula seculorũ. Amen.

De eo quod Abraham Ceturam accepit uxorem, & quod Isaac habitauit ad puteum uisionis. Homilia Vndecima. Cap. XXV.

SEMPER nobis sanctus Paulus Apostolus occasiões prębet intelligẽtię spi
S ritalis, & pauca licet, tñ necessaria studiosis ostendit indicia, quibus quod
lex spiritalis sit, in omnibus agnoscatur. Ipse igitur de Abraham & Sara di-
Rom. 4 sputans quodam loco ait. Non, inquit, infirmatus fide considerauit suũ corpus emor-
tuum cum fere centum annorũ esset, & emortuam uuluam Saræ. Hunc ergo quem il-
le dicit emortui corporis in centenario annorũ numero fuisse, & Isaac magis uirtute fi
dei quàm corporis fœcunditate genuisse, scriptura nunc refert accepisse uxorem Ce-
thuram nomine, & filios ex ea plurimos genuisse, cũ fere centũ triginta & septem ut-
deretur annorũ. Nam Sara uxor eius, decem ab eo annis iunior scribitur, quæ centesi-
mo uicesimo & septimo anno defuncta, indicat Abrahã super centũ triginta septem
annorũ fuisse, cum Cethuram accepit uxorẽ. Quid ergo? putamus quod in tãto patri-
archa per idem tempus incitamenta carnis uiguerint? Et qui olim à naturalibus moti-
bus emortuus dicit, nunc à libidine rediuiuus putabit? An (ut sępe iam diximus) patri
archarum coniugia mysticũ aliquid indicãt & sacratũ? Sicut & ille, qui dicebat de sa-
pientia: Hãc ego cogitaui uxorẽ adducere mihi. Fortassis ergo iam tũc & Abrahã si-
Sapientia se- mile aliquid cogitauit, & quãuis esset sapiens, hoc ipso tamẽ sciebat, q̃ sapiẽtię nullus
num uxor. est finis, nec discendi terminũ senectus imponit. Qui eñ cõsueuit eo modo sortiri ma
trimoniũ, quo de ipso superius indicauimus, id est qui uirtutẽ habere in cõiugio solet,
quãdo potest ab huiuscemodi cessare cõiugio? Saræ nãq; dormitio, uirtutis est intelli-
gẽda cõsummatio. Qui uerò cõsummatæ & perfectę uirtutis est, semper necesse est ut
in aliqua

in aliqua eruditione uersetur. Quã eruditionẽ cõiugem eius sermo diuinus appellat. Se
cundũ hoc puto quod & in lege cœlebs & sterilis maledicto subiacet. Dicit eñ: Male
dictus qui nõ reliquerit semẽ in Israel. Quod si hæc de carnali semine dici putent, om-
nes ecclesię uirgines sub maledicto ponit̃ uidebunt. Et qd de ecclesię uirginib. dico?
Ipse Ioãnes, quo maior inter natos mulierũ nemo fuit, & alij sanctorũ plurimi, semẽ se
cundũ carnem nõ reliquerũt, quippe qui nec inijsse quidẽ matrimonia referunt. Sed
& certum est illos spiritale semen & spiritales filios reliquisse, & habuisse unumquęq;
cõiugem sapientiã, sicut & Paulus per Euãgeliũ filios generabat. Accepit ergo senex
mortui iam corporis Abrahã Cethurã uxorẽ. Ego puto secundũ hanc, quam supra ex
posuimus rationẽ, quod melius tunc uxor accipitur, quãdo emortuũ corpus est, quan
do mortificata sunt mẽbra. Maior enim ad sapientiã sensibus nostris capacitas inest,
qñ mortificatio Christi circũferẽ in corpore nostro mortali. Deniq; Cethura, quã nũc
senex Abraham sortitur in matrimoniũ, θυμίαμα interpretatur, quod est incẽsum, uel
bonus odor. Et ipse enim dicebat sicut Paulus dixit, quia Christi bonus odor sumus. 2. Cor. 2
Quomodo autẽ quis Christi bonus odor efficitur, uideamus. Peccatũ res est fœtida.
Deniq; peccatores porcis cõparanꝫ, q̃ in peccatis uelut in stercore fœtido uolutanꝫ.
Et Dauid ex persona peccatoris pœnitẽtis dicit: Cõputruerũt & exesæ sunt cicatrices Psal. 38
meæ. Si quis ergo uestrũ est, in quo odor peccati iam nullus est, sed odor iustitiæ, suaui
tas misericordiæ, si quis sine intermissione orando offert domino semper incẽsum, &
dicit: Dirigaꝫ oratio mea sicut incẽsum in conspectu tuo, eleuatio manuũ mearũ sacri Psal. 141
ficium uespertinum, hic Cethuram duxit uxorẽ. Sic ergo senũ nuptias interpretari di-
gnius puto, sic pulchre inita patriarcharũ in ultima iam & defecta ætate coniugia, sic
necessarias filiorũ procreationes existimo numerandas. Ad tales eñ nuptias, & huiu-
scemodi sobolẽ, non ita iuuenes ut senes apti sunt. Quãto enim quis carne plus fessus
est, tãto erit animi uirtute robustior, & sapiẽtię complexib. aptior. Sic & ille in scriptu
ris uir iustus Elchana duas simul referꝫ habuisse uxores, quarũ una Fenenna, alia An- 1. Reg. 1
na dicebatur, id est conuersio & gratia. Et primo quidẽ dicit̃ de Fenenna filios suscepisse, id est de conuersione, & postmodum de Anna, quæ est gratia. Profectus etenim
sanctorũ scriptura figuraliter per coniugia designat. Vnde & tu potes (si uis) huiusce
modi nuptiarũ maritus existere. Vt (uerbi causa) si hospitalitatẽ libẽter exerces, hãc ti
bi cõiugẽ uideberis assumpsisse. Huic si addideris pauperũ curã, secũdã uideberis sor-
titus uxorẽ. Quod si & patientiã tibi iungas, & mãsuetudinẽ, cæterasq; uirtutes, tot ui
deberis accepisse uxores, quot uirtutib. gaudes. Inde ergo est quòd nõnullos patriar-
charũ simul plures habuisse cõiuges, alios defunctis prioríb. accepisse alias, scriptura
cõmemorat: ut illud figuraliter indicet̃, quod quidã plures simul possunt exercere uir
tutes, alij nõ prius quæ sequunt̃ incipere, q̃ priora perduxerint ad perfectum. Inde de
niq; Salomon plures simul habuisse refert uxores, cui dixerat dñs: Sapiẽs ante te non
fuit talis, & post te non erit. Quia ergo dederat ei dñs multitudinem prudentiæ, sicut
arena est maris, ut iudicaret populum suum in sapientia, ideo plures simul poterat ex-
ercere uirtutes. Sane præter hoc, quod ex lege dei edocemur, si etiã ex his eruditioni- Artes humanæ cõcubinæ
bus, quę extrinsecus uidentur esse in seculo, aliquas cõtingimus: uerbi causa, ut est erũ
ditio literarũ, uel artis grãmaticæ, ut est geometrica doctrina, uel ratio numerorũ, uel
etiã dialectica disciplina: & hæc oñia extrinsecus quæsita, ad nostra institituta perduci
mus, atq; in assertionẽ nostræ legis adsciscimus, tũc uidebimur uel alienigenas in ma-
trimoniũ sumpsisse, uel etiã cõcubinas. Et si de huiuscemodi cõiugijs disputando, con
tradicentes redarguendo, cõuertere aliquos poterimus ad fidẽ, & si suis eos rationib.
& artibus superantes, ad uerã philosophiã Christi, & uerã societatẽ Christi, pietatem
dei suscipere suaserimus: tunc ex dialectica, uel rhetorica uidebimur quasi ex alienige
na quadã, uel cõcubina filios genuisse. Igit̃ ad tales nuptias, uel ad huiuscemodi filios
procreãdos, per senectã nullus excludit̃, imò potius hæc casta progenies maturæ æta
ti plus cõuenit. Sicut & nũc Abrahã grãdęuus, & (ut scriptura dicit) senex, & plenus
dierũ Cethurã ducit uxorẽ. Sed ne hoc quidem latere nos debet ex his quæ per histo-
riam referuntur, quæ & quales sint generationes, quæ ex ipsa propagant̃. Si eñ horũ
meminerimus, facilius de diuersis gẽtibus quæ in scripturis dicunt̃, poterimus agno-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Exod.2 scere. Verbi causa, ut cũ dicitur quod Moyses accepit uxorẽ filiã Iethro sacerdotis Madian, qui Madian inuenit filius fuisse Cethuræ, & Abrahã. Agnoscimus ergo, q uxor Moysi ex semine Abrahã sit, & nõ fuerit alienigena. Sed & cũ scribit regina Cedar, scindũ nihilominus est, q & Cedar ex ipso genere Cethuræ descẽdat & Abraham. Sed & in generationib. Ismael similia inuenies. Quas si diligẽter intuearis, plurimas in his quæ cæteros latent, historias deprehendas. Sed & nos interim hæc in aliud tẽpus prętermittentes, ad ea quæ in cõsequentib. recitata sunt, properemus. Et factũ est, inquit, postq̃ mortuus est Abraham, benedixit dominus Isaac filiũ eius, & habitauit ad puteũ uisionis.] De morte Abrahã quid nobis amplius dicendũ est, quàm sermo domini in Euangelijs continet dicens: De resurrectione aũt mortuorũ non legistis qũo dicit in rubo, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob? Deus aũt non est mortuorũ, sed uiuorũ. Omnes enim illi uiuũt. Optemus ergo & nos huiusmodi mortẽ, sicut et apostolus dicit, ut moriamur peccato, uiuamus autẽ Deo. Talis namq̃ Abrahæ mors intelligenda est, quę intantũ dilatauerat sinus eius, ut omnes sancti qui de quatuor terræ partib. ueniunt, in sinum Abrahæ portentur ab angelis. Sed uideamus iam quomodo post mortem eius benedixerit dñs Isaac filiũ eius, & quæ est ista benedictio. Benedixit, inquit, dñs Isaac, & habitauit ad puteum uisionis.] Hæc est enim omnis benedictio, qua benedixit dñs Isaac, ut habitaret ad puteũ uisionis. Intelligentib. grandis est ista benedictio. Vtinam & dñs mihi donet hanc benedictionem, ut habitare merear ad puteum uisionis. Quis potest scire & intelligere quæ est uisio, quam uidit Esaias filius Amos? Quis potest scire quæ est uisio Naũ? quis potest intelligere qd cõtineat illa uisio quam uidit Iacob in Bethel, cũ abiret in Mesopotamiã, ubi dixit: Hęc est domus Dei, & porta cœli? Et siquis potest singulas quasq̃ uisiones, uel quæ in lege sunt, uel quæ in ꝓphetis, scire & intelligere, ille habitat ad puteũ uisionis. Sed & hoc diligẽtius perspice, q ita magnã benedictionẽ accipere à dño meruit Isaac, ut habitaret ad puteũ uisionis. Nos uerò quãdo satis mereri poterimus, si forte transitũ habere possumus per puteũ uisionis? Ille tñ permanere meruit in uisione & habitare, nos qdẽ partim illuminati per dei misericordiam sentire, uel suspicari de unaquaq̃ uisione uix possumus. Si tamen potuero unũ aliquem intellectũ sentire de uisionib. Dei, unam diem uidebor fecisse ad puteũ uisionis. Si uerò non solum secundũ literam, sed aliquid & secũdum spiritũ attingere, biduũ uidebor fecisse apud puteũ uisiõis. Quod & si moralem locum contigero, fecerim triduũ, uel certe etiam si nõ potuero omnia intelligere, assidue tñ in scripturis diuinis, & in lege Dei meditor die ac nocte, & omnino nũquã desino, inquirendo, discutiendo, tractando, & certe (q maximũ est) orando deũ, & ab ipso poscendo intellectũ, qui docet hominẽ scientiã, uidebor etiam ego habitare ad puteum uisionis. Sin uerò negligam, neq̃ domi exercear in uerbo Dei, neq̃ ecclesiam ad audiendũ uerbũ dei frequenter ingrediar, sicut nonnullos in uobis uideo, qui diebus tantũmodo solennibus ad ecclesiam ueniũt, qui huiuscemodi sunt, non habitãt apud puteũ uisionis. Ego autẽ uereor ne forte qui ita negligentes sunt, etiam cũ ad ecclesiã ueniunt, non bibant de puteo uitæ, nec reficiant, sed occupationib. uacent cordis sui & cogitationib. quas secum deferunt, & discedant nihilominus ab scripturarũ puteis sitiẽtes. Festinate ergo uos, & satis agite, ut ista ad uos domini benedictio ueniat, qua apud puteũ uisionis habitare possitis: ut aperiat dominus oculos uestros, & uideatis puteum uisionis, & percipiatis ex eo aquã uiuam, quæ fiat in uobis fons aquæ saliẽtis in uitã æternã. Si quis aũt raro ad ecclesiã ueniat, raro de scripturarũ fontib. hauriat, & quæ audit cõtinuo discedens, & alijs negotijs occupatus omittat, hic nõ habitat apud puteũ uisionis. Vis tibi ostendã quis est, qui nunq̃ recedit à puteo uisionis? Apostolus Paulus, qui dicebat: Nos aũt omnes reuelata facie gloriã domini speculamur. Et tu ergo si semper perscruteris propheticas uisiones, si semper inquiras, semper discere cupias, hęc mediteris, in ijs permaneas, percipis & tu benedictionẽ à domino, & habitas apud puteũ uisionis. Et tibi em apparebit dominus Iesus in uia, & aperiet tibi scripturas, ita ut dicas, nonne cor nostrum ardens erat in nobis, cum aperiret nobis scripturas? Apparet autem his, qui de ipso cogitãt, & in ipso meditantur, atq̃ in lege eius die ac nocte uersantur. Ipsi gloria, & imperium in secula seculorum. Amen

Tres scripturæ sensus.

Puteus uisionis.

Gen.28

2.Cor.3

Luc.24

De con-

De conceptu Rebeccæ, & partu, Homilia XII, secundæ partis Cap. XXV

PER singulas quasq̃ lectiones cũ legitur Moyses, orãdus est nobis pater uerbi, ut impleat etiam in nobis illud, quod in Psalmo scriptum est. Reuela oculos meos: & cõsiderabo mirabilia de lege tua. Nisi enim ipse aperiat oculos nostros, quomodo uidere poterimus tanta hæc, quæ in patriarchis sacramenta formantur? Quę nũc in puteis, nunc in nuptijs, nunc in parturitionibus, nunc etiam in sterilitatibus figurantur. Refert nanq̃ præsens lectio, quod Isaac rogauit Deum pro Rebecca uxore sua, quia sterilis erat, & exaudiuit illum Deus, & concepit: & exultabant, inquit, pueri in utero eius. Primo omnium intuere, quid istud est quod plurimę sanctarum mulierum in scripturis steriles fuisse referuntur, sicut ipsa Sara, ecce & nunc Rebecca. Sed et Rachel dilecta Israel sterilis fuit. Anna quoq̃ mater Samuelis, sterilis scribit. Sed et in Euãgelijs Helisabeth sterilis fuisse memoratur. In omnibus aũt istis unus hic titulus designatur, quod post sterilitatẽ sanctũ omes ediderint partũ. Sic ergo & hęc nunc Rebecca sterilis fuisse dicitur: sed orauit, inquit, Isaac pro ea dominũ, & exaudiuit illum & concepit, & exultabãt (ait) pueri in utero eius. Sterilis hæc ecce quid concepit. Filij sterilis anteq̃ nascant, exultant, & quę desperauerat sobolem, gentes & populos gestat in utero. Sic em dicit: Abijt, inquit, Rebecca interrogare dominũ, & dixit ei dominus, Duæ gentes in utero tuo sunt, & duo populi de uentre tuo separabuntur.] Longũ est si uelimus nunc exultationẽ puerorũ adhuc in utero habitantiũ perscrutari. Lõgũ est si de his interpretationes & ænigmata quę scribit Apostolus proferamus, quid mysterij, qd causæ cõtineant, cur anteq̃ nascant pueri, aut aliquid in hoc seculo agant boni uel mali, dicitur de his, q̃a populus populũ superabit, & maior seruiet minori: cur anteq̃ de matris utero procederẽt, dicit per prophetã, quia Iacob dilexi, Esau aũt odio habui. Hęc supra nostrã linguã sunt, & supra auditũ uestrũ. Nũc interim uideamus quid est quod dicitur, abijt Rebecca interrogare ad dominũ. Abijt. Quo abijt? Ex eo loco in quo non erat dominus, abijt ad eum locũ in quo erat? Hoc em uidet indicare cum dicit abijt interrogare dominũ. Nõne ubiq̃ est deus? Nõne ipse dixit, Cœlũ & terrã ego repleo, dicit dñs? Quo ergo abijt Rebecca? Ego puto qd nõ de loco ad locũ abierit, sed de uita ad uitam, de actu ad actũ, de bonis ad meliora transierit, de utilibus ad utiliora perrexerit, de sanctis ad sanctiora ꝓperauerit. Absurdũ nanq̃ est si ita putemus imperitã fuisse Rebeccã & indoctã, quæ in domo sapiẽtis Abrahæ sub uiro eruditissimo Isaac fuerat instituta, ut intra aliquẽ locũ dominũ putauerit esse cõclusum, & illuc iret interrogare, quid paruulorũ intra uterũ exultatio designaret. Vis aũt uidere, q̃a ex more uenit hoc sanctis, ut cũ aliquid à deo ostẽdi sibi uiderint, uel abire, uel transire se dicãt? Moyses cum uidisset rubum ardere, & non exuri, admiratus uisu dixit. Transeam, & uidebo uisum hoc. Non utiq̃ & ipse significabat se aliquod terræ spatiũ transiturũ, non montes conscendere, nec digredi prærupta cõuallib. Prope ipsum erat uisio, in ore & in oculis eius. Sed dicit transeam, ut ostendat se cõmonitũ uisione cœlesti ad superiorẽ uitã debere conscendere, ab his, in quibus erat, ad meliora transire. Sic ergo & nũc refert de Rebecca, quod abijt interrogare dominũ: quę (ut diximus) abijsse nõ passibus pedum, sed mẽtis profectib. existimanda est, Et tu ergo si cœperis intueri, non ea quæ uidẽt, sed quæ nõ uidẽt, id est nõ carnalia, sed spiritalia, nõ præsentia, sed futura, abijsse dicteris interrogare dominũ. Si eruas te de cõuersatione ueteri, & à cõsortio eorũ cum quibus turpiter & notabiliter uixeras, honestis uerò te ac religiosis actib. socies: cũ requisitus fueris inter sodales turpitudinis, & in cateruis noxiorũ nequaq̃ fueris repertus, dicetur & de te, quia abijt interrogare dominũ. Sic igit sancti nõ de loco ad locũ, sed de uita ad uitã, de institutis primis abeũt ad instituta potiora. Dixit ergo ei dominus: Duæ gẽtes in utero tuo sunt, & duo populi de uentre tuo segregabuntur. Et populus populum superabit, & maior seruiet minori. Quomodo populus populũ superauerit, id est ecclesia synagogã, & quomodo maior seruiet minori, etiã ipsis ludeis licet nõ credẽtibus notũ est. De his ergo quæ palam sunt, & ualde omnib. trita, dicere superfluũ puto. Illud (si placet) addamus, qd unũquenq̃ nostrũ, qui hęc audit, ædificare & instruere queat. Ego puto qd & de singulis nobis hoc dici potest, quia duæ gẽtes, & duo populi intra nos sunt. Nam & uirtutũ populus intra nos est, et uitiorũ nihilominus populus intra nos est. De corde em nostro ꝓ

Exordium Psal.118

Sterilitas unde

Malach.1

Abire ad dominum

Destruit literã

Tropologia

Universidad de Deusto
Biblioteca

cedũt cogitationes malæ, adulteria, furta, falsa testimonia, doli, cõtentiones, hereses, in-
uidiæ, comessationes, & his similia. Vides quãtus malorũ populus intra nos est? Si uerò
Esa.26 mereamur illam uocẽ dicere sancto spiritui: A timore tuo domine in utero cõcepimus,
& peperimus, spiritũ salutis tuę fecimus super terrã: tũc & alius intra nos populus inue-
Gal.5 nitur in spiritu generatus. Fructus em̃ spiritus est charitas, gaudiũ, pax, patiẽtia, humili-
tas, mansuetudo, cõtinentia, castitas, & his similia. Vides & alium populũ qui & ipse in
tra nos est: sed iste minor est, ille maior. Semper em̃ plures sunt mali q̃ boni, & uitia nu-
merosiora uirtutibus. Sed si tales simus qualis Rebecca, & mereamur de Isaac, id est de
Impleti dies uerbo dei habere conceptũ, etiam in nobis populus populũ superabit, & maior seruiet
minori. seruiet etenim caro spiritui, & uitia uirtutibus cedent. Et impleti sunt inquit, di
es eius ut pareret, & erant gemini in uẽtre eius.] Hic sermo, id est impleti sunt dies eius
ut pareret, nunq̃ ferè nisi de sanctis mulieribus scribitur. De hac nanq̃ Rebecca dictũ est
hoc, & de Helisabeth matre Ioãnis, & Maria matre domini nostri Iesu Christi. Vnde mi
hi uidetur eximiũ aliquid, & præter cæteros homines huiuscemodi partus ostẽdere, &
repletio dierum ortum perfectę sobolis indicare. Exijt aũt filius, inquit, primitiuus, ru
bens, & totus tanq̃ pellis hirsutus. Cognominauit aũt nomẽ illius Esau. Et postea exijt
frater eius, & manus eius implexa erat calcaneo Esau, & appellauit nomẽ illius Iacob.]

Refert de his alia scriptura, quod Iacob supplãtauit in uentre fratrẽ suum, et huius rei
indicium sit, quod manus eius implexa erat calcaneo fratris sui Esau. Qui Esau de utero
matris suæ, processit hirsutus totus tanq̃ pellis, Iacob aũt leuis & simplex. Vnde & Iacob
à luctando nomen accepit. Esau uerò (ut aiũt qui Hebręa nomina interpretãtur) uel à
rubore, uel à terra, id est rubrus uel terrenus, uel (ut alijs usum est) factura dictus uidet.
Verum quæ sunt istius natiuitatis priuilegia? Cur aũt ille supplãtauerit fratrem, & leuis
ac simplex natus sit, cũ utiq̃ (sicut dicit apostolus) ex uno fuerint Isaac patre nostro utri
usq̃ filij conceptus, uel cur ille totus hirsutus & horridus, & (ut ita dicam) peccati & ne
quitiæ squalore circundatus, non est meum discutere. Si em̃ uoluero in altum fodere, et
aquæ uiuę latentes uenas aperire, continuo aderunt Philistini, & litigabunt mecum, et
rixas mihi & calumnias cõmouebunt, & incipiẽt replere terra sua & luto puteos meos.
Nam utiq̃ si permitterent isti Philistini, & ego uolebam accedere ad dominũ meũ pa-
tientissimum Iesum, qui dicit, quia ego uenientẽ ad me nõ repello: uolebam accedere,
& sicut dixerũt ei discipuli, domine quis peccauit, hic, an parentes eius, ut cæcus nasce
retur? & ego uolebam interrogare eum & dicere, domine quis peccauit, hic Esau an pa
rentes eius, ut sic totus hirsutus et horridus nasceretur, ut in utero supplantaret̃ à fratre?
Facete Sed si uoluero interrogare de his uerbũ dei, & inquirere, statim mihi lites Philistini, &
calumnias mouent. Et ideo nos relinquẽtes hunc puteum, & uocantes eum inimicitiã,
alium fodiamus. Post hæc, inquit, seminauit Isaac hordeum, & inuenit centuplũ. Bene-
dixit aũt illum dominus, & magnificatus est homo, & processu maior fiebat quoadusq̃
magnus factus est ualde,] Quid est quod Isaac hordeum seminauit, & nõ frumentum,
& benedicitur in eo quod hordeum seminat, & magnificatur quousq̃ magnus fiat? Ap
paret ergo quia nondum magnus erat, sed posteaq̃ seminauit hordeum, & collegit cẽ-
Hordeũ & triticum tuplum, tũc factus est magnus ualde. Hordeum iumentorũ maxime cibus est, aut seruo
rum rusticorũ. Est enim species asperior, & quæ uelut acuminibus quibusdam cõtingẽ
tem stimulare uideatur. Isaac sermo dei est, qui sermo in lege hordeũ seminat, & in euan
gelijs triticũ. Illũ enim cibũ perfectiorib. & spiritalibus, hunc imperitioribus & animali
Psal.35 bus parat: ga scriptũ est, Homines & iumẽta saluos facies domine. Isaac sermo legis hor
deum seminat, & tamen in ipso hordeo inuenit centesimũ fructũ. Inuenis em̃ & in lege
martyres, quorũ est cẽtesimus fructus. Sed & dñs noster in euangelijs Isaac, perfectiora
quæq̃ apostolis, turbis aũt plebeia & cõmunia loquebatur. Vis aũt uidere quod etiam
ipsius hordei cibos incipientibus exhibuit? Scriptũ est in euãgelijs, quod secũdo paue-
rit turbas. Sed illos quos primo pascit, id est incipiẽtes, hordeaceis panib. pascit. Postea
uerò cũ iam profecissent in uerbo & doctrina, triticeos eis exhibet panes. Sed post hoc
dominus, inqt, benedixit Isaac & magnus factus est ualde. Paruus erat Isaac in lege, sed
processu tẽporis fit magnus. Fit magnus processu temporis in prophetis. Nam in sola
lege nondũ magnus est, quippe quę & uelamine tecta est. Crescit ergo iã in prophetis.

Cum

Cum uerò peruenerit ad hoc usq̃, ut & uelamen abijciat, tũc erit magnus ualde. Cũ coe-
perit litera legis uelut palea hordei eius secerni, & apparuerit quod spiritalis est lex, tũc Frangere
Isaac magnificabit̃ & fiet magnus ualde. Vide enim quia & dominus in euangelijs pau panem
cos panes frangit, & qd̃ milia reficit populorũ, & quanti cophini reliquiarũ supersunt. Matt.14
Donec integri sunt panes nemo saturat̃, nemo reficit̃, nec ipsi panes uident̃ augeri. Cõ
sidera ergo nunc quõ paucos panes frãgimus: de scripturis diuinis paucos sermones as-
sumimus, quod milia hominũ saturant̃. Sed nisi fracti fuerint isti panes, nisi in partes cõ
minuti à discipulis, hoc est, nisi minutatim litera fuerit discussa & fracta, sensus eius ad
omnes non potest peruenire. Cum aũt pertractare cœperimus & singula quæq̃ discu-
tere, tunc turbæ quidem quantum poterunt, sumãt. Quod aũt non potuerint, colligen-
dum est & reseruandum, ne quid pereat. Seruamus ergo & nos si quid turbæ capere nõ
possunt, & colligimus in cophinis & sportis. Deniq̃ cum paulo ante fregissem panem
de Iacob & Esau, quanta de illo pane fragmenta superauerunt? Quæ nos diligenter re-
collegimus ne perirẽt, & seruamus in sportis uel cophinis, usquequo dominus de ipsis
quid etiam fieri iubeat, uideamus. Nunc autem quantũ possibile est, uel de panibus co-
medamus, uel de puteis hauriamus. Tentemus facere etiã illud quod sapiẽtia cõmonet Prou.5
dicens: Bibe aquas de tuis fontibus, & de tuis puteis, & sit tibi fons tuus proprius. Ten
ta ergo & tu ô auditor habere propriũ puteum & proprium fontem, ut & tu cum appre
henderis librum scripturarum, incipias etiam ex proprio sensu proferre aliquem intelle
ctum, & secundũ ea quæ in ecclesia didicisti, tenta & tu bibere de fonte ingenij tui. Est
intra te natura aquæ uiuæ, sunt uenæ perennes, & irrigua fluenta rationabilis sensus, si
modo nõ sint terra & ruderibus oppleta. Sed satisage fodere terrã tuam, & purgare sor
des, id est ingenij tui amouere desidiam, & torporem cordis excutere. Audi enim quid
dicit scriptura: Punge oculum, & profert lachrymam: punge cor, & profert sensum. Pur Eccles.44
ga ergo & tu ingeniũ tuũ, ut aliquãdo etiã de tuis fontibus bibas, & de tuis puteis hauri
as aquam uiuam. Si enim suscepisti in te uerbum dei, si accepisti ab Iesu aquam uiuã, &
fideliter accepisti, fiet in te fons aquæ salientis in uitam æternam, in ipso Iesu Christo do
mino nostro, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

De puteis quos fodit Isaac, & repleti sunt à Philistinis. Homilia Tredecima Cap. XXVI

OLITA ergo ad puteos semper patriarcharũ inuenimus exercitia. Ecce e-
3 nim refert scriptura, quod Isaac postq̃ benedixit illum dñs, & magnificatus
est ualde, aggressus est opus magnum. Et cœpit, inquit, fodere puteos. Pute
os quos foderunt pueri eius in tempore patris eius Abraham, sed oppilauerũt eos Phy
listini, & impleuerunt terra. Primo ergo habitauit apud puteum uisionis, & illumina-
tus à puteo uisionis, aggreditur alios puteos aperire. Et non primum nouos puteos, sed
quos foderat pater eius Abraham. Et cum fodisset primum puteum, zelati sunt, inquit,
eum Philistini. At ille zelo eorum non est deterritus, nec cessit inuidiæ: sed iterum, in-
quit, fodit puteos quos foderant pueri Abraham patris eius, & oppilauerant eos Phy-
listini post mortem Abrahæ patris eius, & posuit illis nomina secundum nomina quæ
posuerat pater eius. Fodit ergo illos puteos, quos pater suus foderat, & qui per maliti-
am Philistinorum terra fuerant repleti. Fodit & alios nouos in ualle Gerararum, non
quidem ipse, sed pueri eius, & inuenit, inquit, ibi puteum aquæ uiuæ. Sed rixati sunt pa-
stores Gerararum cum pastoribus Isaac, dicẽtes suam esse aquam, & appellauit nomen Rixa pro
putei, iniquitas. Iniquè enim gesserunt cum eo. Sed Isaac recedit à malitia eorum, & fo puteis
dit iterum alterum puteum, & pro ipso nihilominus, inquit, altercabantur, & appella-
uit nomen eius inimicitiã. Et recessit inde, & fodit iterũ puteum alium, & non sunt rixa-
ti. Ideo & appellauit nomẽ eius amplitudo, dicẽs quia nunc dilatauit nos deus, & au-
xit nos super terrã. Bene in quodam loco sanctus Apostolus considerans mysteriorum
magnitudinem dicit: Et ad hęc quis idoneus? Simili modo, imò longe dissimili, quanto
longe illo inferiores sumus, etiam nos uidentes tantã mysterij altitudinem puteorũ, di-
cimus, & ad hæc quis idoneus? Quis enim digne ualeat explicare uel puteorũ sacramẽ
ta tantorum, uel eorum quę gesta pro puteis referũtur, nisi inuocemus patrem uerbi ui-

Universidad de Deusto
Biblioteca

uentis,& ipse in ore nostro uerbū dare dignetur, ut sitiētibus uobis possimus aliquantulum aquę uiuæ haurire ex his tam copiosis & multiplicibus puteis? Sunt ergo putei, quos foderunt pueri Abrahā,sed hos Philistini repleuerunt terra.Hos ergo primū purgare aggreditur Isaac.Philistini aquas oderunt,terrā diligunt: Isaac aquas diligit, puteos semper quærit,ueteres purgat,nouos aperit. Intuere nostrū Isaac, qui pro nobis oblatus est hostia, uenientē in uallem Gerararū, quam interpretantur machæram siue sepem uenientem in aquam, ut medium parietem sepis soluat, & inimicitias in carne sua, uenientem tollere machæram,id est peccatum quod inter nos separat & deum,machęram quæ est media inter nos & cœlestes uirtutes,ut faciat utraq; unum,& ouem quæ errauerat,humeris suis reportet ad montes,& restituat ad alias nonagintanouem quæ nō errauerunt. Hic ergo Isaac saluator noster cum uenisset in istam uallem Gerararum,primo omnium illos puteos fodere uult,quos foderant pueri patris sui,legis scilicet & prophetarum.Vult puteos innouare,quos Philistini terra repleuerāt. Qui sunt isti,qui terra puteos replent? Illi sine dubio qui in lege terrenam & carnalem intelligentiā ponūt, & spiritalem ac mysticam claudunt,ut neq; ipsi bibant,neq; alios bibere permittāt.Audi Isaac dominum nostrum Iesum in euangelijs dicentem. Væ uobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ quoniā tulistis clauem scientiæ, & neq; ipsi introistis, neq; intrare uolentes permisistis . Isti sunt ergo, qui puteos, quos foderant pueri Abrahā, terra repleuerunt, qui legē carnaliter docent, & aquā sancti spiritus maculant. Qui puteos ad hoc habēt, non ut aquā proferant, sed ut terram ponāt. Hos ergo puteos aggreditur fodere Isaac. Et uideamus quomodo eos fodit. Cū pueri Isaac,qui sunt apostoli domini nostri transirent,inquit,per segetes sabbato uellebant spicas,et cōfricantes manibus manducabāt. Tunc ergo dicebant ei isti,qui terra repleuerant puteos patris eius: Ecce discipuli tui faciunt sabbatis quod non licet. Ille ut terrenum eorum foderet intellectum,dicit ad eos, Non legistis quid fecit Dauid,cum esuriret ipse,& qui cum ipso erant,quomodo intrauit ad Abiatar sacerdotem,& panes propositionis māducauit ipse & pueri sui, quos nō licebat māducare nisi solis sacerdotibus? Et his addidit.Si sciretis quid est, misericordiā uolo,& non sacrificium,nunquā utiq; condemnassetis innocentes. Sed illi ad hæc quid referunt? Rixati sunt cum pueris eius, & dicunt. Non est hic homo à deo qui sabbatum non custodit.Hoc ergo modo fodit puteos Isaac,quos foderāt pueri patris sui. Pueri patris sui erat Moyses,qui foderat puteū legis. Pueri patris sui erāt Dauid & Solomon, & prophetæ,& si qui alij sunt,qui libros scripserāt ueteris testamenti,quos terrena & sordida repleuerat intellígentia Iudæorū. Quam cū uellet purgare Isaac, & ostēdere quia quæcunq; lex & prophetæ dixerant,de ipso dixerant,rixati sunt cum eo Philistini.Sed discedit ab eis.Non enim potest esse cum eis, qui in puteis nolunt aquā habere, sed terram, & dicit eis: Ecce relinquet uobis domus uestra deserta. Fodit ergo Isaac & nouos puteos, imò pueri Isaac fodiunt . Pueri sunt Isaac, Matthæus, Marcus,Lucas, Ioannes: pueri eius sunt Petrus,Iacobus, Iudas:puer eius est & Apostolus Paulus,qui omnes noui testamenti puteos fodiunt.Sed & pro his altercant illi qui terrena sapiunt, nec noua condi patiuntur,nec uetera purgari.Euangelicis puteis contradicūt,apostolicis aduersantur,Et quoniam in omnibus contradicunt, in omnibus litigant,dicitur ad eos: quoniam indignos uos fecistis gratia dei, ex hoc iam ad gentes ibimus. Post hæc ergo fodit tertium puteum Isaac,& appellauit nomen loci illius amplitudo,dicens,quia nunc dilatauit nos Dominus, & auxit nos super terram. Vere enim dilatatus est Isaac,& auctum est nomen eius super tarram , cum adimpleuit nobis scientiā trinitatis. Tunc enim tantum in Iudæa notus erat deus,& in Israel magnum nomen eius nominabatur,nunc autem in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorum. Euntes enim pueri Isaac per uniuersum orbem terræ foderunt puteos,& aquā uiuam omnibus ostenderunt,baptizantes omnes gentes in nomine patris,& filij,& spiritus sancti.Domini enim est terra,& plenitudo eius.Sed & unusquisq; nostrum qui uerbum dei ministrat,puteum fodit,& aquam uiuam quęrit, ex qua reficiat auditores. Si ergo incipiā & ego ueterū dicta discutere,& sensum in eis quærere spiritalem,si conatus fuero uelamē legis amouere,& ostendere allegorica esse quæ scripta sunt,fodio quidē puteos,sed statim mihi mouebūt calumnias amici literę,& insidiabuntur mihi,inimicitias cōtinuo & persecutiones

Allegoria

Ioan.9

Matt.23

persecutiones parabunt,ueritatē negantes stare posse nisi super terrā.Sed nos si Isaac pueri sumus puteos aquæ uiuæ diligamus & fontes: à litigiosis & calumniatoribus recedamus,& relinquamus eos in terra quā diligunt.Nos uerò nunquā cessemus puteos aquæ uiuæ fodiendo:& nunc quidem uetera, nunc etiam noua discutiendo,efficiamur similes illi euangelico scribæ,de quo dominus dixit,quia profert de thesauro suo noua & uetera.Sed & si quis eorū me nunc audiat disputantē,qui seculares literas nouit,dicit fortasse,Nostra sunt ista quæ dicis, & nostræ artis eruditio est:hæc ipsa qua disputas & doces,nostra eloquentia est.Et mouet mihi lites uelut Philistinus quidā dicens,quia in meo solo fodisti puteū, & uidebit sibi merito uendicare,quæ proprię terræ sunt. Verū ad hæc ego respondebo,quia habet omnis terra aquas,sed qui Philistinus est,& terrena sapit,nescit in omni terra inuenire aquā,nescit in oīi anima inuenire rationabilē sensum ad imaginē dei,nescit fidē,pietatē, religionē posse in omnib.inueniri.Quid tibi prodest habere eruditionē , & nescire ea uti? & habere sermonē, & nescire loqui? Istud opus proprie puerorū Isaac est, qui in omni terra fodiūt puteos aquæ uiuæ,id est omni animæ uerbū dei loquunt,&inueniūt fructū. Deniq; uis uidere, unus puer Isaac quantos puteos in terra alienigenarū foderit? Vide Paulū, qui ab Hierusalē in circuitu usq; ad Illyricū repleuit euangelium dei . Sed per singulos istos puteos persecutiones passus est Philistinorū.Audi ipsum dicentē: Quanta mihi accederunt Iconio, Lystris,quāta in Epheso? Quoties cęsus & quoties lapidatus est? quoties pugnauit ad bestias? sed permansit usquequo exiret ad latitudinē , id est usquequo in totius orbis terræ latitudinē ecclesias collocaret.Sic ergo putei,quos fodit Abrahā,id est scripturæ ueteris testamenti, repleti sunt terra à Philistinis:siue malis doctoribus, Scribis,& Pharisæis,siue etiā aduersarijs potestatibus:& obturatæ sunt eorū uenę, ne potū præbeant his,qui ex Abrahā sunt.Nō enim populus ille bibere potest de scripturis,sed sitim patit uerbi dei,donec ueniat Isaac,& aperiat eos ut bibant pueri sui.Gratia ergo filio Abrahæ Christo, de quo scriptū est, Liber generationis Iesu Christi filij Dauid,filij Abrahā,qui uenit & aperuit nobis puteos.Ipsos em̄ aperiebat illis, qui dicebant:Nonne cor nostrū ardens erat in nobis,cū aperiret nobis scripturas? Aperuit ergo hos puteos,& uocauit eos,sicut uocauerat eos Abrahā pater eius. Nō em̄ immutauit uocabula puteorū. Et est mirū quod Moyses etiā apud nos Moyses appellat̄,& Prophetæ unusquisq; suo nomine appellāt̄.Non em̄ Christus in eis nomina , sed intelligentiā cōmutauit.Cōmutauit aūt in eo,ut iam ultra nō attendamus Iudaicis fabulis, & genealogijs infinitis:qui à ueritate quidē auditū auertant,ad fabulas aūt conuertātur.Aperuit ergo puteos,& docuit nos,ut non in aliquo loco quæramus deū, sed sciamus quod in omni terra offert̄ sacrificiū nomini eius.Nūc enim illud est tempus quādo ueri adoratores adorant patrē,neq; in Hierosolymis,neq; in monte Garizin,sed in spiritu & ueritate.Nō ergo in loco,neq; in terra habitat deus, sed in corde habitat . Et si locū dei requiris,cor mundū est locus eius . In hoc nanq; loco habitaturū se dicit,cū per prophetā ait:Habitabo in eis,& inambulabo:& ipsi erūt mihi populus,& ego ero illis deus:dicit dñs . Vide ergo quia forte etiā in uniuscuiusq; nostrū anima est puteus aquæ uiuæ,est quidā cœlestis sensus,& imago dei latēs: & hūc puteū Philistini,id est potestates aduersæ repleuerūt terra.Quali terra? Carnalibus sensibus,& terrenis cogitationibus, & propterea portauimus imaginē terreni . Tunc ergo cū portaremus imaginē terreni,Philistini repleuerūt terra puteos nostros . Sed nūc quoniā uenit noster Isaac,suscipiamus eius aduentū,& fodiamus puteos nostros, & abijciamus ab eis terrā:purgemus eos ab omnibus sordibus, & à cunctis cogitationibus luteis & terrenis, & inueniemus in eis aquā uiuā,illā quā dicit dñs,qui credit in me,flumina de uentre ei fluent aquæ uiuæ. Vide quanta sit liberalitas domini.Puteos repleuerūt Philistini,& uenas nobis aquarū exiles & tenues inuiderūt, & pro his nobis fontes reddunt̄ & flumina.Si ergo & uos hodie hæc audientes fideliter percipiatis auditū,operat̄ & in uobis Isaac,purgat corda uestra à terrenis sensib.& uidētes hæc tanta mysteria in scripturis diuinis esse latentia,,pficitis in intellectu,& ,pficitis in spiritalibus sensib.Incipietis etiā ipsi esse doctores,& procedēt ex uobis flumina aquę uiuę.Adest em̄ uerbū dei,& hæc nunc eius est operatio,ut de anima uniuscuiusq; nostrū remoueat terrā,& aperiat fontem

Matth.1

Luc.24

Leuit.26

Moralis

Universidad de Deusto
Biblioteca

fontem uiuum. Intra te enim est, & nõ extrinsecus uenit, sicut & regnũ dei intra te est.
Luc.15 Et mulier illa, quæ perdiderat drachmã, non illã inuenit extrinsecus, sed in domo sua, posteaq; accendit lucernã, & mundauit domum sordibus & immunditijs, quas longi temporis ignauia & hebetudo congesserat, & ibi inuenit drachmã. Et tu ergo si accendas lucernam, si adhibeas tibi illuminationẽ spiritus sancti, & in lumine eius uideas lumen, inuenies intra te drachmã. Intra te nãq; est collocata imago regis cœlestis. Cum enim faceret hominẽ ex initio deus, ad imaginẽ & similitudinem suam fecit eum: & hanc imaginẽ non extrinsecus, sed intra eum collocauit. Hæc in te uideri nõ poterat, donec domus tua sordida erat, immũditijs & ruderibus repleta. Iste fons scientię intra te erat situs, sed nõ poterat fluere, quia Phylistini repleuerant eũ terra, & fecerant in te imaginẽ terreni. Sed tu portasti quidem tunc imaginem terreni, nunc uerò his auditis ab illa omni mole & oppressione terrena per uerbũ dei purgatus, imaginẽ cœlestis in te splendescere facito. Hæc ergo imago est de qua dicebat pater ad filiũ, faciamus hominẽ ad imaginẽ & similitudinem nostrã. Filius dei est pictor huius imaginis. Et quia talis ac tantus est pictor, imago eius obscurari per incuriã potest, deleri per malitiã nõ potest. Manet eñ semper imago dei in te, licet tu tibiipse superducas imaginẽ terreni. Istam picturã tu tibi ipse depingis. Cum enim te libido fuscauerit, induxilti unũ colorem terrenũ. Si uerò & auaritiæ studeas, miscuisti & aliũ. Sed & cum te ira sanguineũ facit, addis nihilominus & tertiũ colorẽ. Superbiæ quoq; alius additur fucus, & impietatis alius. Et sic per singulas quasq; malitias, uelut diuersis coloribus cõgregatis, hãc imaginem terreni, quã Deus in te nõ fecit, tu tibi ipse depingis. Propterea ergo depre
Esa.44 candus est nobis ille, qui dicit per prophetã: Ecce ego deleo sicut nubem inquitates tuas, & sicut caliginẽ peccata tua. Et cum deleuerit omnes istos in te colores, qui ex uitijs malitiæ sumpti sunt, tunc resplendebit in te imago illa quæ à deo creata est. Videsquõ diuinæ scripturæ formas inducunt & figuras, quibus ad agnitionẽ uel purgationem sui anima doceatur. Vis adhuc & aliam uidere formã huius imaginis? Sunt quædam literę quas deus scribit, quędã literę quas nos scribimus. Peccati literas nos scribi
Col.2 mus. Audi apostolum dicentẽ: Delens, inquit, quod aduersum nos erat chirographũ in decretis, quod erat contrariũ nobis, tulit illud de medio, affigẽs illud cruci suę. Istud quidẽ quod dicit chirographum, peccatorum nostrorum cautio fuit. Vnusquisq; etenim nostrum, in his quæ delinquit, efficitur debitor, & peccati sui literas scribit. Quia
Dan.7 & in iudicio dei, quod Daniel cõsedisse describit, libros dicit apertos, sine dubio qui peccata hominũ continerẽt. Hos ergo ipsi nobis scribimus per ea quæ delinquimus. Huius eñ rei & illa imago est, quæ in euangelio dicit de uillico iniquitatis, qui ad unũquenq; debitorẽ dicit, accipe literas tuas, & sedens scribe octoginta, & cætera quæ referunt. Vides ergo quia unicuiq; dicit, accipe literas tuas. Vnde cõstat nostras esse
2.Cor.3 literas peccati, literas aũt iustitię deus scribit. Ita enim dicit Apostolus: Vos enim estis epistola scripta, non atramento, sed spiritu dei uiui, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. Habes ergo in te literas dei, & literas spiritus sancti. Si uerò delinquas, ipse tibi conscribis peccati chirographum. Sed uide quia cũ semel accessisti ad crucẽ Christi, & ad gratiã baptismi, chirographũ tuũ cruci affixũ, & in fonte baptismi deletũ est. Non rescribas ultra quæ deleta sunt, nec repares quę abolita sunt: solas in te serua literas dei, sola in te permaneat scriptura spiritus sancti. Sed redeamus ad Isaac, & fodiamus cũ ipso puteos aquæ uiuæ: etiãsi obsistunt Phylistini, etiã si rixant, nos ta
Prouerb.5 men perseueremus cũ ipso puteos fodiendo, ut & nobis dicatur, bibe aquam de tuis fontibus, & de tuis puteis: & intantum fodiamus, ut superabundent aquę putei in plateis nostris, ut non solum nobis sufficiat scientia scripturarum, sed & alios doceamus, & alios instruamus, ut bibant homines, bibant & pecora. Audiant prudentes, audiãt simplices quiq;: sapientibus & insipientibus debitor est doctor ecclesiæ, potare homi
Psal.35 nes, potare debet & pecora. quia & propheta dicit: Homines & iumẽta saluos facies domine. illuminante nos, & purgante corda nostra ipso domino Iesu Christo saluatore nostro, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

De eo

De eo quod apparuit dominus Isaac ad puteũ iuramenti, & de pacto quod cõposuit cum Abimelech. Homilia Quartadecima, Secundæ partis Cap. XXVI

SCRIPTVM est in propheta ex persona domini dicẽtis, Et in manibus pro phetarum assimilatus sum. Qui sermo illud indicat, quod cum unus sit dominus noster Iesus Christus per substantiã suam, & nihil aliud quàm filius dei sit, in figuris tamẽ, & formis scripturarũ, uarius ac diuersus ostenditur. Verbi gratia, sicut in superioribus exposuisse nos memini, quod ipse fuisset in typo Isaac, cum offeretur ad holocaustũ, ipsius tamẽ & aries formã teneret. Ego amplius dico quod in angelo qui locutus est ad Abrahã, & dicit ei, ne inijcias manũ tuã in puerũ, ipse ostenditur, quia iterũ dicit ad eum: Propterea quod fecisti uerbũ hoc, benedicens benedicam te. Ouis, uel agnus qui immolat in pascha, ipse dicitur, & ouiũ pastor ipse signat: & põtifex, qui offert sacrificium, nihilominus ipse describit. Sponsus tanquã uerbũ dei ipse appellatur, & tanq; sapientia ipse rursus sponsa nominatur: sicut & propheta dicit ex
Esa.61 persona ipsius, Tanq; sponso posuit mihi mitrã, tanquã spõsam adornauit me ornamẽto: & multa alia, quæ nunc interim persequi longũ est. Sicut ergo ipse dominus pro loco & tẽpore formã sui singulis quibusq; accõmodat causis: ita etiã sancti, qui eius typũ gerebãt, pro locis & tẽporibus & causis, mysteriorũ figuras egisse credendi sunt: sicut & nũc fieri in Isaac uidemus, de quo recitatũ est nobis. Ascendit, inquit, inde ad puteũ iuramenti, & apparuit ei dñs nocte illa, & dixit: Ego sum deus Abrahã patris tui, noli timere. Tecũ eñ sum, & benedicã te, & multiplicabo semẽ tuũ propter Abrahã patrẽ tuũ.] Huius Isaac duas nobis figuras exposuit apostolus Paulus: unã qua dixit, quod
Gal.4 Hismahel quidẽ filius Agar, populi secundũ carnẽ, Isaac uerò populi q ex fide est, formã tenet: & aliã qua ait, non dixit ex seminibus, quasi in multis, sed semini tuo tanquã in uno, qui est Christus. Tenet ergo Isaac populi figurã, & Christi. Christũ aũt tanquã uerbũ dei non solũ in euangelijs loqui, sed & in lege certũ est & prophetis. Verum in lege incipientes, in euangelijs perfectos, docet. Et Isaac ergo formã nunc uerbi, qd in lege uel prophetis est, tenet. Ascendit igit Isaac ad puteũ iuramenti, & apparuit illi dominus. Ascensionẽ legis & ante iam diximus ornatũ templi esse, & eorũ quæ inibi diuina gerebant obsequia. Potest & augmentũ prophetarũ legis ascensio nominari: & propterea forte ad puteũ iuramenti ascendisse dicitur, & ibi apparuisse ei dñs. Nã per
Psal.110 prophetas iurauit dñs, & non pœnitebit, quod ipse sit sacerdos inæternũ secundũ ordinem Melchisedech. Ad puteũ ergo iuramẽti uisus est ei deus, futura in eo promissa confirmans. Et ædificauit ibi altare Isaac, & inuocauit nomẽ domini, & fixit ibi tabernaculũ suum. Foderunt aũt ibi pueri Isaac puteum.] Ædificat quidem Isaac etiã altare in lege, & figit tabernaculũ suũ. In euangelijs uerò non tabernaculum figit, sed domũ ædificat, & fundamentũ collocat. Audi enim dicentẽ sapientiã de ecclesia. Sapientia,
Prouerb.8 inquit, ædificauit sibi domũ, & suppositi septẽ columnas. Audi de hoc etiã Paulum dicentẽ. Fundamentũ enim nemo potest ponere, præter id quod positũ est, qui est Iesus
1.Cor.3 Christus. Vbi ergo tabernaculũ est, etiã si figatur, sine dubio resoluẽdum est: ubi uerò fundamẽta sunt, & supra petrã ædificat domus, nunquã resoluitur domus illa. Fundata enim est supra petrã. Fodit tamen & ibi puteum Isaac, nec unquam cessat puteos fodẽdo, donec oriatur fons aquæ uiuæ, & fluminis impetus lætificet ciuitatẽ dei. Sed & Abimelech ille, qui dudum honorauerat Abrahã, uenit nũc cum amicis suis de Gerauobis. Ad hæc illi respondent: Videntes, inquit, uidimus, quia est dominus tecum, & diximus: fiat coniuratio inter nos & te, & constituamus tecum pactum ne facias nobiscum mala, & cætera.] Iste Abimelech (ut uideo) non semper pacem habet cum Isaac, sed aliquando dissidet, aliquando pacem requirit. Si meministis quo in superioribus diximus de Abimelech, quod personã teneat studiosorum & sapientiũ seculi, qui per eruditionẽ philosophiæ multa etiam ex ueritate comprehẽdũt: intelligere potestis quomodo hic cũ Isaac, qui uerbi dei, quod in lege est, tenet figurã, neq; in dissensione semper potest esse, neq; semper in pace. Philosophia eñ neq; in omnibus legi dei cõtraria est, neq; in omnibus cõsona. Multi eñ philosophorũ unum esse Deum, qui cũ
Mercurius & Plato cta creauerit, scribunt. In hoc cõsentiunt legi dei. Aliquanti etiã hoc addiderũt, quod

Deus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deus cuncta per uerbũ ſuũ & fecerit,& regat,& uerbum dei ſit quo cuncta moderen
tur.In hoc non ſolũ legi,ſed etiã euangelijs cõſona ſcribunt. Moralis uerò & phyſica
quæ dicit philoſophia,penè omnia quæ noſtra ſunt ſentiũt. Diſſidẽt uerò à nobis,cũ
Deo dicũt eſſe materiã coæternã.Diſſident,cũ negãt Deũ curare mortalia,ſed proui-
dentiã eius ſupra lunaris globi ſpacia cohiberi.Diſſidẽt à nobis,cũ uitas naſcentiũ ſtel
larum curſibus pendũt.Diſſident,cum ſempiternũ dicunt hunc mundũ, & nullo fine
claudendum.Sed & alia plurima ſunt,in quibus nobiſcum uel diſſident, uel concor-
dant.Et ideo Abimelech ſecundum hanc figurã aliquando in pace eſſe cum Iſaac,ali-
quando diſſidere deſcribit.Sed & hoc non puto quod ocioſe ſpiritui ſancto, qui hæc
ſcribit,curæ fuerit cõprehẽdere,quod duo alij cum Abimelech uenerint,id eſt Ocho
zach gener eius,& Ficol dux exercitus eius. Interpretatur autẽ Ochozach tenens,&
Ficol os omnium.Ipſe autẽ Abimelech,pater meus rex.Qui tres(ut ego arbitror)ima
Philoſophia mundana ginẽ totius philoſophiæ tenent,quæ apud eos in tres partes diuiditur,logicã,phyſicã,
ethicã,id eſt rationalẽ,naturalẽ,moralem. Rationalis eſt illa, quæ deũ patrem omniũ
confiteẽ,ut eſt Abimelech.Naturalis illa eſt,quæ fixa eſt & tenet omnia uelut naturæ
ipſius uiribus nitens,quã profitetur Ochozach,qui dicitur tenẽs.Moralis eſt,quæ in
ore eſt omniũ,& ad oẽs pertinet,& pro cõmuni ſimilitudine præceptorũ,in omniũ
ore uerſatur,quã deſignat iſte Ficol,qui os omnium interpretatur. Hi ergo omnes in
huiuſcemodi eruditionibus inſtituti,ueniũt ad legẽ Dei,& dicũt. Videntes uidimus,
quia eſt dominus tecũ,& diximus:fiat coniuratio inter nos & inter te, & cõſtituamus
tecũ pactum,ne facias nobiſcum mala, ſed quemadmodũ nos te non ſumus execrati,
ita & tu benedictus domino.Poſſunt quidẽ iſti tres , qui pacem requirũt à uerbo dei,
& præuenire cupiũt pacto ſocietatẽ eius , figuram tenere Magorum, qui ex Orientis
partibus ueniũt eruditi paternis libris,& inſtitutionibus maiorũ,& dicũt:Quia uiden
tes uidimus natum regẽ,& uidimus quia deus eſt cum ipſo, & uenimus adorare eum,
Sed & ſi quis ille eſt,qui huiuſcemodi eruditionibus inſtitutus uidens quiaDeus erat
in Chriſto mundũ reconciliãs ſibi,& admiratus operũ eius maieſtatẽ dicat,uidẽtes ui
dimus quia eſt dominus tecũ,& diximus,fiat coniuratio inter nos . Aſcendens eñ ad
Pſal.118 legẽ dei neceſſario dicit.Iuraui & ſtatui cuſtodire mandata tua.Sed quid petũt? Ne fa
cias nobis,inquiũt,mala,ſed ſicut nos te execrati nõ ſumus, ita & tu benedictus domi
no.Remiſſionẽ peccatorũ per hæc depoſcere mihi uidẽt, ne recipiant mala.Benedi
ctionẽ poſtulant,non retributionẽ.Denicꝙ uide quid ſequitur.Et fecit illis,inquit,cõ-
uiuiũ magnũ Iſaac,& manducauerunt & biberunt. Certũ eſt enim , quia qui miniſtrat
uerbũ,ſapiẽtibus & inſipientibus debitor eſt.quia ergo conuiuiũ ſapiẽtibus exhibet,
Philoſophia præparat ad Theologiam idcirco dicit,quia nõ paruũ ſed magnũ conuiuiũ fecit.Et tu ſi non ſis adhuc paruulus,
& lacte non indigeas,ſed exercitatos deferas ſenſus, & eruditione plurima præmiſſa
ad intelligentiã uerbi dei capacior uenias,ſit etiam tibi conuiuiũ magnũ. Non tibi ho
lera languidorũ parabit cibus,nec lacte nutrieris,quo paruuli nutriũtur,ſed faciet tibi
miniſter uerbi conuiuiũ magnũ.Loquetur tibi ſapientiã,quę inter perfectos proferẽ,
ſapientiã dei in myſterio abſconditã proferet tibi,quã nemo principũ huius ſeculi co-
gnouit.Reuelabit tibi Chriſtũ ſecundum hoc,quod in eo omnes theſauri ſapiẽtiæ,&
ſcientiæ abſconditi ſunt.Faciet ergo tibi conuiuiũ magnũ,& ipſe tecũ epulabitur,ſi te
1.Cor.3 non inueniat talẽ,ut dicat tibi:quia non potui uobis loqui quaſi ſpiritalibus,ſed quaſi
carnalibus,tanquam paruulis in Chriſto lac uobis potũ dedi non eſcã.Corinthijs hoc
1.Cor.1 dicit,quibus & addit:Cũ enim ſint inter uos contentiones, & diſſenſiones,nónne car
nales eſtis,& ſecundũ hominẽ ambulatis?Iſtis nõ fecit magnũ conuiuiũ Paulus,intan
tum,ut cũ eſſet apud eos,& egeret,nulli oneri eſſet,nec panẽ gratis ab aliquo mandu
caret:ſed ſibi & omnibus qui ſecũ erant,nocte & die laborantes manus ſuæ miniſtra
rent.Tam ergo longe aberant Corinthij quibus magnũ cõuiuiũ fieret,ut nec minimũ
quidẽ,uel exiguũ apud eos prædicator uerbi dei potuerit habere conuiuiũ.Qui uerò
ſciũt audire perfectius,qui eruditos & exercitatos ad audiendũ uerbũ dei deferũt ſen
ſus,iſtis ſit magnũ conuiuiũ:cum iſtis epulatur Iſaac , & non ſolum epulatur,ſed & ſur
gens cum iuramento eis pacẽ de futuris promittit. Oremus ergo & nos tali mẽte,tali
fide accedere ad audiendũ uerbũ dei,ut facere nobis dignetur conuiuiũ magnum.Sa
pientia

pientia enim iugulauit hoſtias ſuas, miſcuit in cratere uinũ ſuũ, & miſit ſeruos ſuos, qui
omnes quotquot inuenerint,perducant ad conuiuiũ ſuum.Tantũ eſt,ut & nos ingreſſi
conuiuium ſapientiæ, non rurſum nobiſcum indumenta inſipientiæ deferamus,nõ infi
delitatis ueſte circũdati,nõ peccatorũ maculis fucati: ſed in ſimplicitate & puritate cor
dis amplectamur uerbum, & diuinæ ſapientiæ famulemur, qui eſt Chriſtus Ieſus domi
nus noſter, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

De eo quod ſcriptũ eſt.Et aſcenderũt ex Ægypto,& uenerũt in terrã Chanaan,ab la
cob patrẽ ſuũ,& nunciauerũt ei dicentes, quia filius tuus Ioſeph uiuit, & ipſe principa-
tum agit totius terræ Ægypti. Homilia XV. Cap. XLV. & XLVI.

OBSERVANDVM nobis eſt ſcripturas ſanctas legentibus, quõ in ſingulis quibuſq; locis aſcendere cõmemoratur, & deſcendere. Si enim diligentius conſideremus, inueniemus quia nũquam ferè in ſanctum quis locum dicit deſcendiſſe,neq; ad uituperabilem cõſcendiſſe memoratur. Quæ obſeruationes oſten dunt ſcripturam diuinam non(ut plurimis uidetur)inerudito & agreſti ſermone cõpo-
ſitam,ſed ſecundum diſciplinã diuinæ eruditionis aptatam: neq; tantum hiſtoricis nar-
rationibus,quantũ rebus et ſenſibus myſticis ſeruientẽ inuenies.Ergo ſcriptum eſt eos,
qui ex ſemine Abraham naſcuntur,deſcendiſſe in Ægyptũ,& rurſum filios Iſrael aſcen
diſſe de Ægypto. Denicꝙ & de ipſo Abraham ſic dicitur:Aſcendit autem Abraham de *Gen.13*
Ægypto,ipſe & uxor eius,& omnia quæ eius erãt,& Loth cum ipſo in deſertum. Tum
deinde & de Iſaac dicitur, quia apparuit ei dominus,& dixit ei. Ne deſcendas in Ægy- *Gen.26*
ptum,Sed & Iſmaelitæ,qui portabant θυμίαματα & rheſinam, & guttam, & ipſi ex ſe- *Gen.37*
mine Abraham erant, in Ægyptum deſcendere referuntur, cum quibus Ioſeph deſcen
diſſe in Ægyptum dicitur.Sed & poſt hæc,uidens, inquit, Iacob quia eſt commercium *Gen.41*
frumenti in Ægypto,dixit ad filios ſuos. Vt quid deſides eſtis? Ecce audio quia eſt fru-
mentum in Ægypto.Deſcendite illuc,& emite nobis eſcas, ut uiuamus, & non moria-
mur.Et paulo poſt:Deſcenderunt,inquit,fratres Ioſeph in Ægyptum cõparare frumen
tum.Sanè cum detentus fuiſſet Simeon in Ægypto,& nouem fratres eius dimiſſi reuer
terentur ad patrem, non eſt ſcriptum quia aſcenderunt ex Ægypto, ſed imponẽtes, in-
quit,frumentũ ſuper aſinos ſuos abierunt.Neq; enim digne dicerentur aſcendere,quo-
rum frater uinctus tenebat in Ægypto,cũ quo & ipſi mente & animo ſoliciti,uelut qui
buſdã charitatis uinculis cruciabãtur adſtricti. Cũ aũt recepto fratre, & agnito Ioſeph,
ſed & Beniamin in oculis eius oblato,cum lætitia reuertuntur,tũc dicitur quia aſcende
runt ex Ægypto , & uenerunt in terram Chanaan ad Iacob patrem ſuum. Tunc etiam,
quando dicunt ad patrem,quia Ioſeph filius tuus uiuit,et ipſe principatum tenet & agit
totius terræ Ægypti.Neceſſario enim ab infimis & humilibus dicuntur ad ardua & ex-
celſa conſcendere, qui Ioſeph uiuere nunciant, & principatum totius Ægypti gerere.
Hæc interim ad præſens nobis occurrere de aſcenſione & deſcenſione potuerunt: ex
quibus ſtudioſi quiq; occaſiones habere poſſunt, plura de ſcripturis ſanctis pro huiuſ-
modi aſſertione probamenta colligere.Videamus ſanè quomodo audire debeamus de
eo quod ſcriptũ eſt, quia Ioſeph filius tuus uiuit.Ego hęc non cõmuniter dicta ſuſcipio.
Si enim(uerbi cauſa) ponamus quia potuiſſet uinci à libidine, & peccaſſet cum uxore
domini ſui, nõ puto quod hoc à patriarchis de eo nunciatũ fuiſſet patri eius Iacob,quia
filius tuus Ioſeph uiuit.Hoc enim ſi feciſſet, ſine dubio non uiuebat. Anima enim quæ
peccat,ipſa morietur.Sed & Suſanna eadem docet,cum dicit:Anguſtię mihi ſunt undiq;. *Dan.13*
Si enim hoc fecero(id eſt ſi peccauero)mors mihi eſt:& ſi non fecero, nõ effugiam ma-
nus ueſtras. Vides ergo & ipſam mortem in peccato poſuiſſe,Sed & ad primũ hominẽ
à deo prolata ſententia,eadem continet,cum dicit: Qua die manducaueritis ex eo,mor *Gen.2*
te moriemini.Statim nanq; ut prævaricatus eſt mandatũ, mortuus eſt. Mortua eſt enim
anima quæ peccauit,& arguitur ſerpẽs fefelliſſe,qui dixit, nõ morte moriemini. Et hæc *Gen.3*
de eo quod dictũ eſt à filijs Iſrael ad Iacob , quia Ioſeph filius tuus uiuit. Quibus ſimilia
etiam in poſterioribus referuntur, cũ dicitur.Et reſuſcitatus eſt ſpiritus Iacob patris eo- *Gen.45*
rum:& dixit Iſrael,magnũ mihi eſt,ſi adhuc Ioſeph filius meus uiuit. Quod in Latino di
citur reſuſcitatus eſt ſpiritus eius,in Græco ἀνεζωπύρησεν ſcriptum eſt.Quod nõ tam re

Aſcendere & deſcẽdere quid

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hoc de suo addit interp.

suscitare, quàm reaccẽdere (ut ita dicam) significat, & reignire. Quod dici solet, cum forte in aliqua materia ignis eousq; deficit, ut extingui uideat, & si forte fomentis adhibitis reparetur, reaccensus dicitur. Aut si lucernæ lumen eousque perueniat, ut putetur extingui, si forte infuso oleo resuscitetur, licet minus polito sermone, reaccensa lucerna dicitur. Similiter & de lampade, uel alijs huiusce modi luminibus appellabit. Tale ergo aliquid & in Iacob indicare uidebitur hic sermo, quod donec longe fuit ab Ioseph et nõ est ei annunciatũ de uita eius, ueluti defecerat in eo spiritus eius, & lumen quod in ipso fuit, fomentis deficientibus iam fuerat obscuratũ. Vbi uerò uenerunt, qui ei annunciarent de uita eius, id est qui dicerent, quia uita erat lux hominũ, reaccendit in se spiritum suum, & reparatus est in eo fulgor luminis ueri. Quod autem possit interdum diuinus ignis extingui etiam in sanctis & fidelibus, audi Apostolum Paulum præcipiẽtem his,

1 Thess. 5

qui dona spiritus & gratiam merebantur accipere, & dicentẽ: Spiritũ nolite extinguere. Tanquã ergo tale aliquid passus fuerit Iacob, quale Paulus præcepit fieri nõ deberet, & reparauerit se per ea, quæ ei nunciata fuerant de uita Ioseph, dicitur de eo. Et reaccendit spiritum suum Iacob, & dixit Israel: Magnum mihi est, si adhuc filius meus Ioseph uiuit. Sed hoc obseruandum est, quia qui reaccendit spiritũ suum, eum scilicet, qui penuidebatur extinctus, Iacob dicitur. Ille aũt qui dicit, Magnum mihi est, si filius meus Ioseph uiuit, quasi intelligẽs & uiuens magnam esse uitam quæ est in Ioseph, spiritalis iste

Israel uidens deum

non iam Iacob, sed Israel scribitur, tanquã qui mente uideat ueram uitam, quæ est uerus deus Christus. Non solum aũt de hoc motus est, quod audiuit, quia Ioseph filius tuus uiuit, sed & de illo maxime, quod annunciatũ est ei, quia ipse sit qui principatũ teneat totius Ægypti. Hoc em̃ uerè magnũ est ei, quod in ditionem suam redegit Ægyptum. Calcare em̃ libidinẽ, fugere luxuriã, omnesq; uoluptates corporis premere ac frenare, hoc est principatũ gerere totius Ægypti. Et hoc est quod apud Israel magnũ ducit, & in admiratione habet. Si quis uerò est, qui aliqua quidẽ uitia corporis subiuget, alijs uerò cedat & subiaceat, de isto non integre dicitur, quia principatũ agit totius terræ Ægypti, sed (uerbi causa) unius forte, aut duarũ, uel trium ciuitatũ uidebitur gerere principatũ. Ioseph uerò cui nulla corporis libido dominata est, totius Ægypti princeps & dñs fuit. Dicit ergo nõ iam Iacob, sed Israel reaccenso spiritu. Magnum mihi est, si adhuc Ioseph filius meus uiuit, ibo & uidebo eum antequam moriar. Sed ne hoc quidem otiose relinquendum est, quod non animam, sed spiritum, tanquam meliorẽ sui partem, resuscitatum, uel reaccensum dicit. Splendor etenim lucis, qui erat in eo, etiam si extinctus in eo penitus non est tunc cum obtulerunt filij eius tunicam Ioseph, hœdi sanguine maculatam: sed mendacio eorũ decipi potuit, ita ut scinderet uestimẽta sua, & poneret saccum super lumbũ suum, & lugeret filiũ suũ, nec uellet omnino consolari, sed diceret quia descendo ad filium meum lugens in infernum, tunc etiam si (ut diximus) non erat penitus extinctum in eo lumen, maxima tamen ex parte fuerat obscuratum, quod decipi potuit, quod uestimenta scindere, quod falso lugere, quod implorare mortem, quod in infernum cuperet lugendo descendere. Propter hęc ergo nunc resuscitat & reaccendit spiritum suum, quia consequens erat, ut lumen, quod in eo obscurauerat fraus mendacij, reaccenderet & refoueret ueritatis auditus. Verum quia diximus quod Iacob est qui reaccendit spiritum suum, Israel uerò est, qui dicit, Magnum mihi est, si adhuc filius meus Ioseph uiuit, potes & tu qui hæc audis, incipiens ab eo loco ubi scriptum est, quia dixit ei:

Gen. 32

Iam non Iacob uocabitur nomen tuũ, sed Israel, quia inualuisti ad deum, & cum hominibus potens factus es: omnem scripturam decurrẽs inuenire huius uocabuli differentiã.

Israel fortis deo

Verbi causa, cum dicit, annuncia mihi nomen tuum, hic is qui ignorat nomen, nõ Israel esse dicitur, sed Iacob. Vbi uerò nõ edunt neruum, qui obstupuit in latitudine femoris

Gen. 33

patriarchę, non filij Iacob, sed filij Israel esse dicuntur. Ille uerò qui respiciens uidit Esau uenientem, & cum ipso quadringentos uiros, & adorauit septies fornicatorẽ, & profanum, & eum qui pro una esca uẽdidit primogenita sua, nõ Israel, sed Iacob dicitur. Sed & cum ei offert dona, & dicit: si inueni gratiã coram te, suscipe hęc munera de manibus meis, propter quod uidi faciem tuam, sicut qui uidet faciem dei: hic nõ erat Israel, sed Iacob. Et ubi audiuit quia contaminata est Dina filia eius, & tacuit Iacob usquequo cõuenirent filij eius, non dicitur Israel. Sed & tu (ut dixi) similia si obserues, inuenies. In præsenti

Gen. 34

senti igitur lectione non Iacob, sed Israel dicit: Magnũ mihi est si adhuc filius meus Ioseph uiuit. Sed & cum uenit ad puteum iuramenti, & offert hostias deo patris sui Isaac, non Iacob dicitur, sed Israel. Verum si requiras, cur in uisu nocte loquens ad eum deus, non dicit Israel, sed Iacob, forte propter hoc quia nox erat, & adhuc per uisum, & nondum palam uocem dei audire merebatur. Et cum intrat in Ægyptum, non Israel, sed Iacob dicitur, & filij eius cum ipso. & cum stat ante Pharaonem, ut benedicat eum, non Israel, sed Iacob nominatur. Neq; enim capiebat Pharao Israelis benedictionẽ. Et Iacob nõ Israel est, qui dicit ad Pharaonẽ, quia parui & pessimi sunt dies uitæ suæ. Quod utiq; nunquam diceret Israel. Post hæc uerò nõ de Iacob, sed de Israel dicitur, quia uocauit filium suum Ioseph, & dicit ei: Si inueni gratiam in conspectu tuo, pone manũ tuam sub femore meo, & facies super me misericordiam & ueritatem. Et qui adorauit super fastigium uirge Ioseph, non erat Iacob sed Israel. Tum deinde cum benedicit filios Ioseph, Israel dicitur. Et cum cõuocat filios suos, dicit: Conuenite ut annunciem uobis quæ euenient uobis in nouissimis diebus. Cõgregamini filij Iacob, & audite Israel patrẽ uestrũ. Sed fortasse requires, quare filij Iacob dicũtur qui cõueniunt. Israel uerò dicitur, qui benedicit eos. Vide ne forte hoc indicetur, quod illi nondum eousq; profecerant, ut Israel meritis æquarẽtur. Et ideo illi filij Iacob dicuntur tãquam inferiores, ille uerò qui iam perfectus erat, & benedictiones futurorũ cõscius dabat, Israel appellabatur. Sanè quod dicitur, quia sepelierũt sepultores Ægypti nõ Iacob, sed Israel, grandis uidetur quæstio. Sed ego arbitor quod illorũ in hoc uitium exponatur, quibus pro eo quod exosus est omnis intellectus bonorũ, & omnis perspicacia intelligentiæ cœlestis, Israel ab eis sepe liri dicat: quia apud impios sancti mortui sunt, & sepulti. Hæc inquantũ ad præsens occurrere potuit de differentia Iacob, & Israel, memorata sint nobis. Dignũ sanè post hæc uideatur intueri, & prospicere, quæ ad ipsum deus loquatur, & quomodo eum, uelut ad quosdam agones proficiscentẽ corroborãs & cohortans mittat ad Ægyptũ. Ait enim: Noli timere descẽdere in Ægyptum, hoc est dicere, cõgressurus aduersus principatus & potestates, & aduersus mũdi huius (qui figuraliter Ægyptus appellatur) rectores tenebrarũ harũ, noli timere, noli trepidare. Quod si & cautam scire uis quur timere non debeas, audi promissionem meam. In gentẽ enim magnam faciam te ibi, & descendam

Gen. 46

tecum in Ægyptũ, et ego te reuocabo inde in finem. Non ergo timet descendere in Ægyptum, nõ timet agones huius mundi, & obsistentiũ dęmonum subire certamina cum quo in agones descenderit deus. Deniq; audi apostolum Paulum dicentem. Amplius,

1. Cor. 15

inquit, ego cũ omnes illi laborauí, non aũt ego, sed gratia dei mecum. Sed cum Hierosolymis aduersus eum cõmota fuisset seditio, & agonem clarissimum pro uerbo & prędicatione domini desudaret, astitit ei dominus, & dixit eadẽ quæ nunc dicunt ad Israel: Noli, inquit, timere Paule, quia sicut testificatus es de me Hierosolymis, ita te oportet

Act. 27

& Romæ testimoniũ dare. Verũ ego amplius adhuc aliquid hoc in loco arbitror latere mysterij. Mouet enim me quod dixit, In gentem magnã faciam te, & descendam tecum in Ægyptum, & inde te reuocabo in finem. Quis est iste, qui factus est in gentẽ magnã

Quæstio

in Ægypto, & in fine reuocatus est? Quantũ ad Iacob illum spectat, de quo dici putatur, non uidebitur esse uerum. Non em̃ reuocatus est in finem de Ægypto, quippe qui defunctus in Ægypto est. Absurdum autẽ erit si quis in eo reuocatũ dicit à deo Iacob, quia corpus eius reportatum est. Quod si recipiatur, non erit uerum quod deus non est deus mortuorũ, sed uiuorum. Non ergo conuenit hoc de corpore mortuo intelligi, sed super uiuis & uigẽtibus approbari. Videamus ergo ne forte, uel domini descẽdentis in hunc mundum, & in gentem magnã, hoc est in ecclesiam ex gentibus factam, consummatisq; omnibus ad patrem regressi: uel protoplasti in hoc figura formet, qui in agones descẽdit in Ægyptũ, cum de paradisi delicijs eiectus, ad huius mundi labores erũnasq; deducitur, proposito sibi cũ serpente certamine, cũ dicitur: Tu illius obseruabis caput,

Gen. 3

& ipse tuum obseruabit calcaneum. et iterum cum ad mulierem dicitur, quia ponam inimicitias inter te & ipsum, & inter semen tuũ, & semen illius. Nec tamen eos in hoc certamine positos deserit deus, sed semper est cũ ipsis. Complacet in Abel, corripit Cain.

Gen. 4

Inuocatus adest Enoch. Noe mandat in diluuio arcam salutis extruere. Abrahã deducit

6. 12

de domo patris sui, & de cognatione sua. Isaac & Iacob benedicit, filios Israel educit ex

Exod. 14

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ægypto. Per Moysen legẽ literis scribit, per prophetas quæ deerãt implet, hoc est esse cum eis in Ægypto. Quod aũt dicit, reuocabo te inde in finẽ, hoc est arbitror (sicut superius diximus) quod in fine seculorũ unigenitus filius eius pro salute mũdi usq; ad in-
Luc.23 ferna descẽdit, & inde protoplastũ reuocauit. Quod enim dixit ad latronẽ: Hodie mecum eris in paradiso, hoc nõ illi soli dictũ, sed & omnib. sanctis intellige, pro quibus in
Tropologia inferna descẽderat. In hoc ergo uerius, q̃ in Iacob adimplebitur, quod dictũ est, quia reuocabo te inde in finem. Sed & unusquisq; nostrũ eodem ordine, atq; eadem uia Ægyptum & agones ingreditur, & si mereat ut deus semper maneat cũ eo, faciet eum in gentem magnã. Magna enim gens est uirtutum numerus & iustitiæ multitudo, in qua sancti quiq; multiplicari dicuntur & crescere. Cõpletur in eo etiam illud quod dictum est, quia reuocabo te inde in finem. Finis enim perfectio rerum & uirtutum consummatio
Psal.102 ponitur. Propter hoc denicq; & alius quidam sanctorum dicebat: Ne reuoces me in dimidio dierum meorum. Et iterum magno patriarchæ Abraham scriptura testimonii
Gen.25 perhibet, quoniam defunctus est Abraham plenus dierum. Hoc est ergo, reuocabo te inde in finem: uelut si diceret, quoniam certamẽ bonum certasti, fidem seruasti, cursum consummasti, reuocabo te iam de hoc mundo ad beatitudinem futuram, ad perfectionem uitæ æternæ, ad iustitiæ coronam, quam reddet dominus in finem seculorum omnibus qui diligunt eum. Videamus autem quid etiam inde sentiẽdum sit quod dicit: Et
Gen.46 Ioseph ponet manus suas super oculos tuos. Multa quidem intra huius sermonis uelamen arcanę intelligentiæ cõtegi arbitror sacramẽta, quæ contingere & pulsare alterius tẽporis est. Nunc interim nõ uidebitur absq; ratione dici, quod & prioribus nostris quibusdam uisum est, prophetiã quandam in hoc designatam uideri. Quoniam quidem de
3.Reg.12 tribu Ioseph fuit Hieroboam ille, qui fecit duas uaccas aureas ut seduceret populũ adorare eas, & per hoc uelut impositis manibus suis excęcauit, & clausit oculos Israel ne uiderent impietatẽ suam, de quo dictum est: Propter impietatẽ Iacob hæc omnia, & propter peccatum domus Israel. Quæ autem impietas Iacob? nónne Samariæ? Sed si quis
Ioan.9 forte neget debere ea, quæ sub specie pietatis futura à deo dicta sunt, ad partem uituperabilẽ flęcti: dicemus quia & uerus Ioseph dominus et saluator noster sicut corporalem manum suam posuit super oculos cæci, & reddidit ei uisum quẽ perdiderat: ita etiã spiritales manus suas posuit super oculos legis, qui per corporalem intelligẽtiã scribarum & phariseorũ fuerãt excæcati, & reddidit eis uisum, ut his quibus aperuit dñs scripturas spiritales in lege, uisus & intellectus appareat. Atq; utinam & nobis iniiciat dominus Iesus manus suas super oculos, ut incipiamus & nos respicere non ea quæ uidentur sed quæ non uidentur: & aperiat nobis illos oculos, qui non intuentur præsentia, sed futura, & reuelet nobis cordis aspectũ, quo deus uidetur in spiritu, per ipsum dominũ Iesum Christum cui gloria est & potestas in secula seculorũ, Amen.

De eo quod scriptum est, Et adquisiuit Ioseph omnẽ terram Ægyptiorũ Pharaoni, uendiderunt enim Ægyptij terrã suã Pharaoni, quia obtinuit eos fames, & facta est terra Pharaonis, & populum sibi in seruitutem redegit, à summis finibus Ægypti usq; ad summos fines eius. Homilia XVI Cap. XLVII

SECVNDVM scripturæ fidem nullus Ægyptius liber. Pharao enim populum sibi in seruitutem redegit, nec aliquem intra Ægyptiorum fines liberum dereliquit, sed in omni terra Ægypti adempta libertas est. Et propte-
Exod.20 rea forte scriptum est: Ego sum dominus deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo seruitutis. Facta est ergo Ægyptus domus seruitutis, & quod est infelicius, uoluntariæ seruitutis. Nam de Hebræis quamuis legatur quod in seruitutem redacti sint, & quod iugum dominationis erepta libertate pertulerint, uiolenter tamen ad hoc memorantur addicti. Scriptũ est enim, quia Ægyptij abominabãtur filios Israel, & per potentiam opprimebant Ægyptij filios Israel uiolenter, & afflígebant uitam eorum in operibus duris, luto & latere, & omnibus operibus quæ erãt in cãpis, in quibus omnib. in seruitutẽ eos redígebãt cum ui. Intende ergo diligentius quomodo Hebræi scribunt uiolẽter in seruitutẽ redacti, quibus naturalis inerat libertas, quæ nõ eis facile, uel per deceptionẽ aliquã, sed cum ui extorquebatur. Pharao uerò Ægyptium populum facile sibi
Exod.1 in seruitu-

in seruitutẽ redegit, nec scribit quod cum ui hoc fecerit. Procliues enim sunt Ægyptij ad degenerẽ uitã, & cito ad omnem famulatũ decidunt uitiorũ. Respice ad originẽ generis, & inuenies quod pater eorũ Cham, qui nuditatem riserat patris, huiuscemodi sen-
Gen.9 tentiã meruit, ut filius eius Chanaan seruus esset fratrib. suis, quo in eo nequitiã morum argueret cõditio seruitutis. Non ergo immerito ignobilitatẽ generis decolor posteritas imitatur. Hebræi uerò etiã si in seruitutẽ redigantur, etiam si tyrannidem patiant ab Ægyptijs, uiolẽter & necessitate patiunt. Idcirco ergo liberãtur de domo seruitutis, & ad libertatẽ pristinã, quam inuiti amiserant, reuocant. Denicq; etiam diuinis legibus cauet ut si forte emerit quis Hebræum puerũ, nõ eum perpetua seruitute possideat, sed sex an-
Exod.21 nis seruiat ei, septimo uerò anno exeat liber. De Ægyptijs nihil tale cẽsetur, nec usq; diuina lex curã gerit libertatis Ægyptiæ, qui eam sponte perdíderant, sed æterno eos conditionis iugo, ac seruituti perpetuæ derelinqt. Hęc ergo si intelligamus spiritaliter quæ sit Ægyptiorũ seruitus, agnoscimus quia seruire Ægyptijs nõ aliud est q̃ obnoxiũ fieri carnalibus uitijs, & dæmonibus esse subiectũ. In quod utiq; unumquenq; non extrinsecus illata necessitas cogit, sed segnities animi, & libido ac uoluptas corporis subegit, cui se animus pèr cõcordiã subdit. Qui uerò libertatis animæ curã gerit, & dignitatẽ mẽtis cœlestis cogitatione nobilitat, iste ex filijs Israel est. Qui etiã si uiolẽter opprimat ad tempus, non tamẽ libertatẽ suam in perpetuũ perdit. Denicq; & saluator de libertate & seruitute in euãgelio disserens, ita loquitur. Omis, inquit, qui peccat, seruus est peccati.
Ioan.8 Et iterũ dicit: Si manseritis in uerbo meo agnoscetis ueritatem, & ueritas liberos faciet uos. Quod si quis forte dicat nobis, quõ ergo per Ioseph omnis terra in possessionẽ tradítur Pharaoni? & cũ omnis ista seruitus quã superius exposuimus, ex peccati conditione suscepta, per hanc temporalem seruitutẽ significatur, quõ per sanctũ uirum in seruitutem omnis terra addicitur Pharaoni? Possumus ad hæc respondere, quod ipse scriptu-
1 Tim.1 ræ sermo excusat sancti uiri ministeriũ, cũ dicit quod semetipsos uẽdiderunt Ægyptij, & possessiones suas. Non ergo ad dispensantẽ culpa reflectitur, ubi digna dispensatorũ meritis prouidenẽ. Inuenies emi tale aliquid & à Paulo fieri, cũ ab eo is, qui semetipsum pro fœditate actuũ consortio sanctorũ fecit indignũ, tradit Satanæ, ut discat nõ blasphemare. In quo utiq; nemo dixerit Paulũ dure egisse, qui hominẽ de ecclesia eiecit, & Saranæ tradidit. Sed in illum sine dubio culpa refertur, qui pro actibus suis meruit ut nõ ei esset in ecclesia locus, sed Satanæ cõsortio meretur adiungi. Ita ergo & Ioseph, cũ nihil Hebræę libertatis, nihil Israeliticæ nobilitatis in Ægyptijs prouidisset, digna seruitia digno dominatui sociauit. Ego etiã amplius aliquid dico. Inuenies & in diuinis dispensationibus tale aliquid gestum, in eo quod dicit Moyses. Cũ diuideret excelsus gentes, & distingueret fines gentiũ, secundũ numerũ angelorũ dei posuit eas, & facta est pars domini Iacob, funiculus hæreditatis eius Israel. Vides ergo quoniã pro meritis unicuiq;
Gen.47 genti angelorum statuitur principatus. Pars aũt domini, gens efficitur Israel. Post hęc sequitur. Vendiderunt, inquit, Ægyptij terrã suã Pharaoni: obtinuit enim eos fames. Vituperatio mihi uidetur & in hoc Ægyptiorum contineri. Non enim facile de Hebræis scriptum inuenies, quia obtinuit eos fames. Licet enim scriptum sit, quod inualuit fames super terram, non tamen scriptum est, quod obtinuit fames Iacob, aut filios eius, sicut de Ægyptijs dicitur quod obtinuit eos fames. Quamuis enim ueniat etiã ad iustos
2 Cor.11 fames, non tamen obtinet eos: propter quod & gloriantur in ea: sicut Paulus inuenitur libenter gloriari huiuscemodi passionibus, cum dicit: In fame, & siti, & frigore, & nudítate. Quod ergo iustis exercitium uirtutis est, hoc iniustis pœna peccati est. Denicq; etiam Abrahæ temporibus scriptũ est, quod facta est fames super terram. Descendit Abra-
Gen.12 ham in Ægyptum habitare ibi, quoniam inualuerat fames super terram. Et utiq; si (ut quidam putant) incaute, & imperite esset sermo scripturæ diuinæ compositus, potuerat dicere, quod descendit Abraham in Ægyptum habitare ibi, quia inualuerat super eum fames. Sed intuere quãta distinctione utatur sermo diuinus, quanta cautela. Cũ de sanctis refert, famem dicit inualuisse super terrã, cum de iniustis, ipsos fame dicit obtentos. Neq; ergo Abraham, neq; Iacob, neq; filios eorũ obtinet fames. Sed & si inualescat, super terram dicitur inualescere. Et tẽporibus Isaac nihilominus scriptũ est, quia facta est fames super terram, præter illam famem priorẽ, quæ facta est temporibus Abrahæ. In-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gen.26 tantũ aũt non potest obtinere fames Isaac, ut dicat ad eum dñs: Noli descendere in Ægyptum, sed habita in terra quancunq; ostendero tibi, & in ea habita, & ego ero tecum.
Psal.37 Secundũ hanc (ut arbitror) obseruantiã longe post ista tempora propheta dicebat: Iuuenis fui, etenim senui, & non uidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem.
Prouerb.10 Et alibi: Non occidet deus fame animã iusti. Ex quibus omnibus declaratur terram quidem posse pati famem, & eos qui terrena sapiunt. Quorum aũt iste cibus, ut faciant uoluntatem patris, qui in cœlis est, & quorum animam panis ille alit, qui de cœlo descendit, nunq; possunt famis inedia laborare. Idcirco ergo obseruanter scriptura diuina non dicit eos fame obtineri, quibus nouit esse scientiam dei, & cibũ cœlestis præberi sapientiæ. Sed & in tertio Regnorũ libro similem de relatione famis inuenies habitã esse cautelam, ubi cum fames inualuisset super terrã, dicentem audis Heliam ad Achab: Viuit
3 Reg.17 dñs deus uirtutũ, deus Israel, in cuius conspectu sto, si in his annis ros, uel pluuia fuerit super terram, nisi per sermonem oris mei. Et post hæc mandatur à dño coruis ut pascãt prophetam, & ut aquam bibat de torrente Coraph. Et iterum in Sarepta Sidoniæ mandatur mulieri uiduæ, pascere prophetam, ut cui non amplius quam unius diei supererat uictus, largiendo ea indeficiens fieret, & multipliciter abundaret exhaustus. Hydria enim farinæ, & capsaces olei secundum uerbũ domini non deficit pascendo prophetam.
4 Reg.6. Similia quoq; inuenies etiã in tẽporibus Helisæi, cum filius Adadezer rex Syriæ ascendit aduersum Samariam, & obsedit eam: & facta est, inquit, fames magna in Samaria usquequo efficeretur caput asini quinquaginta siclis argenteis, & quartariũ stercoris columbini quinq; argenteis. Sed subito per uerbum prophetæ fit mira cõuersio, dicentis: Audi uerbum domini. Hæc dicit dominus deus: Sicut hac hora crastino, mensura similaginis siclo uno, & duæ mensuræ hordei siclo uno in portis Samarię erunt. Vides ergo ex his omnibus quid colligatur. Quia cum terram fames obtineat, non solum non obtinet iustos, sed medela potius per eos intentatę cladi defert. Cum ergo uideas huiusmodi obseruãtiam in omnibus penè scripturæ sanctæ locis integre custodiri, cõuerte hæc ad tropicum & allegoricum sensum, quem ipsorum nihilominus prophetarum sermonibus edocemur. Vnus enim ex duodecim prophetis, aperte & euidenter spiritalem di
Amos.8 ci famem nudo sermone pronunciat dicẽs: Ecce dies ueniunt dicit dñs, & emittam famem super terram, non famem panis, neq; sitim aquę, sed famem audiendi uerbum dñi.
Fames uerbi dei Vides quæ sit fames, quæ obtinet peccatores? Vides quæ sit fames, quæ inualescat super terrã? Qui enim de terra sunt, & terrena sapiunt, & non possunt percipere quæ sunt spiritus dei, famem uerbi dei patiunt, legis mandata nõ audiunt, correptiones prophetarum nesciunt, apostolicas cõsolationes ignorant, nõ sentiunt Euangelij medicinam. Et ideo de his merito dicitur, quod inualuit fames super eos. Iustis aũt, & in lege domini meditantibus die ac nocte, sapientia præparat mensam suam, occidit uictimas suas, miscuit in cratere uinũ suũ, & summa uoce clamat, non ut omnes ueniant, nõ ut abundantes, nõ ut diuites, neq; ut sapientes huius mundi diuertãt ad se, sed si qui sunt, inquit,
Matt.5 inopes sensu, ueniant ad me, id est, si qui sunt humiles corde, qui à Christo didicerũt mites esse & humiles corde, quod alibi dicitur spiritu pauperes, sed fide diuites, isti conueniãt ad epulas sapiẽtiæ, & dapibus eius refecti depellãt famem quæ inualescit super ter
Tropologia ram. Vide ergo ne & tu forte inueniaris Ægyptius, & obtineat te fames, ne forte seculi actibus occupatus, aut auaritiæ uinculis strictus, aut luxuriæ effusiõe resolutus, alienus efficiaris à sapiẽtiæ cibis, qui semper in dei ecclesiis exhibent. Si enim auertas auditum ab his, quæ uel leguntur in ecclesia, uel disputãtur, sine dubio famem uerbi dei patieris. Si uerò de Abrahã stirpe descẽdas, & nobilitatem Israelitici generis custodias, pascit te semper lex, pascũt prophetæ, exhibẽt tibi & apostoli opulẽta cõuiuia. In sinibus quoq; Abrahã, & Isaac, & Iacob, in regno patris recũbere te inuitabunt euangelia, ut ibi manduces de ligno uitæ, & bibas uinum de uite uera, uinũ nouum cum Christo in regno patris eius. Ab his enim cibis non possunt ieiunare, nec famem pati filij sponsi, donec cum
Gen.47 ipsis est sponsus. Refertur sanè in consequentibus, quòd terra sacerdotũ Ægyptiorum non sit in seruitutẽ redacta Pharaoni, neq; cũ cęteris Ægyptijs uendiderint semetipsos, sed quod extrinsecus acceperint, uel frumẽta, uel munera, nõ à Ioseph, sed ab ipso Pharaone, & propter hoc tanquã familiariores cæteris, non uendiderint terram suam Pharaoni

raoni: sed per hoc nequiores esse cæteris ostẽduntur, qui pro nimia familiaritate, quę erat eis cum Pharaone, nihil immutationis recipiunt, sed permanent in mala possessiõe.
Ioan.15 & sicut his qui in fide & sanctitate profecerant, dicit dominus, iam nõ dico uos seruos, sed amicos: ita dicit & istis Pharao, tanquã qui ad summũ gradũ nequitię & ad sacerdotium perditionis ascenderint, iam non dico uos seruos, sed amicos. Denicq; uis scire qd interfit inter sacerdotes dei, & sacerdotes Pharaonis? Pharao terras concedit sacerdotibus suis, dñs autẽ sacerdotibus suis partem non concedit in terra, sed dicit eis: Ego sum
Num.18 pars uestra. Obseruate ergo qui hæc legitis, omnes domini sacerdotes, & uidete quę sit differentia sacerdotum, ne forte qui partẽ habent in terra, & terrenis cultibus ac studijs uacant, non tam domini q; Pharaonis sacerdotes esse uideantur. Ille est enim qui uult sacerdotes suos habere possessiones terrarũ, & exercere agri nõ animę culturã, ruri & nõ legi operã dare. Christus aũt dominus noster sacerdotib. suis quid præcepit, audiamus.
Luc.14 Qui nõ abrenunciauerit, inquit, omnib. quę possidet, non potest meus esse discipulus. Cõtremisco hęc dicẽs. Meus enim primo omniũ, meus inq; ipse accusator existo, meas condẽnationes loquor. Negat Christus suũ esse discipulũ, quẽ uiderit aliquid possidentem, & eum qui nõ renunciat omnib. quæ possidet. Et quid agimus? quõ hæc aut ipsi legimus, aut populis exponimus, qui non solũ non abrenunciamus his quæ possidemus: sed & acquirere uolumus ea quæ nunq; habuimus antеq; ueniremus ad Christũ? Nunquidnã quia nos redarguit cõsciẽtia, tegere & nõ proferre quæ scripta sunt possumus? Nolo duplicati criminis fieri reus. Cõfiteor hęc palã, populo audiente, cõfiteor hęc scripta esse, etiã si nondũ implesse me noui. Sed ex hoc saltem cõmoniti festinemus implere, festinemus transire à sacerdotibus Pharaonis, quibus terrena possessio est, ad sacerdotes dñi, quibus in terra pars non est, quibus portio dominus est. Talis em̃ erat & ille, qui dicebat: Tanq; egentes, multos aũt locupletãtes. Vt nihil habentes, & oĩa pos-
2 Cor.6 sidentes. Paulus hic est, qui in talibus gloriat. Vis audire quid etiã Petrus de seipso pronuncietꝰ Audite eum cum Ioanne pariter profitentem, & dicentẽ. Aurum & argentum
Act.3 non habeo, sed quod habeo hoc tibi do. In nomine Iesu Christi surge, & ambula. Vides sacerdotũ Christi diuitias, uides nihil habentes, quanta & qualia largiunt. Istas opes largiri nõ potest terrena possessio. Cõtulimus sacerdotes sacerdotib. nunc (si uidetur) & populũ Ægyptium populo Israelitico cõferamus. Dicitur em̃ in consequentibus, quia post famẽ & seruitutẽ populus Ægyptius quintas offerat Pharaoni. Ecõtrario uerò Israeliticus populus decimas offert sacerdotibus. Vide & in hoc scripturã diuinã ingẽti ratione subnixam. Vide Ægyptium populum quinario numero tributa pẽdentẽ. Quinq; enim sensus corporei designant, quibus populus carnalis deseruit. Semp em̃ Aegyptij uisibilibus rebus & corporalibus obsequunt. At uerò Israeliticus populus honorat decadẽ perfectionis numerũ. Decẽ em̃ uerba legis accepit, & decalogi uirtute instructus
ignota mundo huic sacramẽta diuina largitione suscepit. Sed & in Nouo testamẽto similiter uenerabilis est decas, sicut & fructus spiritus denis exponitur germinare uirtutibus. Et seruus fidelis de negotiationis suæ lucris decẽ mnas offert domino, & decẽ ciui
Matt.25 tatum accipit potestatẽ. Verum quia unus auctor est omniũ, et fons, & initium unus est Christus, idcirco & populus decimas quidẽ ministris, & sacerdotibus pręstat, primogenita uerò offert primogenito omnis creaturæ, & initia initio omniũ: de quo scriptũ est:
Col.1 Qui est initiũ, primogenitus omnis creaturę. Vide ergo ex his omnib. differẽtiã populi Aegyptiorũ & populi Israel, & differentiã sacerdotũ Pharaonis, & sacerdotũ domini: & discutiẽs temetipsum, peruide de quo populo sis, & cuius ordinis sacerdotiũ teneas. Si adhuc carnalibus sensibus seruis, si adhuc quinario numero uectigal exoluis, & respicis ea q̃ uisibilia & tẽporalia sunt, & nõ respicis ea quę inuisibilia & ęterna sunt, de Ægyptio te populo esse cognosce. Si uerò decalogũ legis, & decadẽ noui testamẽti quã suprà exposuimus, semp ante oculos habes, et de his decimas offers, et primogenita sensus tui in fide immolas primogenito ex mortuis, & initia tua refers ad initiũ omniũ, uerus Israelita es, in q̃ dolus nõ est. Sed & sacerdotes dñi si semetipsos discutiant, ut terrenis actibus liberi sint & possessione mũdana, uere possunt dicere ad dominũ: ecce nos
Matt.19 dimisimus oĩa, & secuti sumus te: atq; audire ab eo, quia uos qui secuti estis me, in regenerationе omniũ, cum uenerit filius hominis in regno suo, sedebitis et uos super duode

Universidad de Deusto
Biblioteca

cim thronos,iudicãtes duodecim trib.Israel. Post hęc uideamus quid dicit Moyses. Et habitauit,inquit,Israel in Ægypto,in terra Gessen.] Interpretatur aũt Gessen proximitas,uel ꝓpinquitas. Per quod ostenditur, quia etiã si in Ægypto habitet Israel, nõ tamẽ longe est à deo,sed proximus est ei,& coniunctus,sicut etiã ipse dicit,Quia ego descendã tecũ in Ægyptũ,& ego ero tecũ. Et nos ergo etiam si uidemur in Ægyptũ descendisse, etiã si in carne positi agones mũdi huius & certamina sustinemus, etiam si inter eos habitamus qui deseruiunt Pharaoni, tamẽ si prope deũ simus, si in mandatorũ eius meditatione uersemur,& præcepta eius ac iudicia perquiramus(Hoc est ẽm ꝓpe esse deo, semper quę dei sunt cogitare,quæ dei quærere)& Deus semper erit nobiscũ. Per Iesum Christum dominum nostrum,cui est gloria,in secula seculorum. Amen.

De benedictionibus patriarcharum. Homilia XVII Cap. XLIX

CIENDVM est primo, quod in singulis quibuscꝫ locis ubi scriptura de duodecim patriarchis cõmemorat, multa sit in ipsa ordinis cõscriptione diuersitas. Alius ordo est in ipsa eorum natiuitate cõscriptus, alius cum terrã Ægypti una cum patre suo Israel & sobole posteritatis referuntur intrare. Alius nunc cũ benedictiones obituri parentis excipiunt, alius cum egressæ de Ægypto tribus, uel cum in deserto commemorantur aliquid agere,uel terram repromissionis ingressæ in monte Gebal pro benedictionibus & maledictionibus statuuntur. Alius etiam cum diuisionem terræ hæreditatis sorte susciꝑiunt. Et intantum ordo iste uariatur,ut interdum quidam ex ipsis, nec ascripti inueniantur in numero. Quod utiqꝫ certum est non absqꝫ aliqua ratione uariari,& extare causas probabiles,quibus in alio loco ille, in alio uero alius præferatur. Sed de his nobis nunc propositum non est,nisi ea tãtummodo prout deus dederit explicare, quæ in benedictionibus quas mortis tempore à patre susciꝑiunt, continentur. Quæ quidem benedictiones ex eo fortasse solummodo appellari potuerunt,quod in nouissimis dicitur: Et hæc locutus est eis pater eorũ,& benedixit illos, unumquemqꝫ secundũ benedictionem suam benedixit illos. Cæterum in initijs ubi conuocat eos pater,non quasi ad benedictionem cõuocat,sed ita scriptum est. Vocauit autem Iacob filios suos & dixit,congregamini,ut annũciem uobis quæ occursura sunt uobis in nouissimis diebus. Quod utiqꝫ magis prophetiam significat,per quã quę eis euẽtura sunt præsignantur. In ipso autem corpore,& serie uerborũ,neqꝫ benedictiones tantum,neqꝫ futurorum sola prenunciatio, quantum mores uel propositum eorum,uel eti
Triplex scripturæ sensus am quædam ab eis gesta notabiliter arguuntur. Quæ res nobis tripertitã (ut in alijs sepe cimus)explanationis materiã subiũcit,ita ut benedictiones historiæ locum seruent,prophetia uerò mysticũ,atqꝫ dogmaticum. Quorum correptio & obiurgatio moralem dirigat stylum. Ruben,inquit,primogenitus meus,uirtus mea & initium filiorũ meorum,durus in conuersatione,durus & temerarius cõtumelias irrogasti. Tanquam aqua non feruescas. Ascendisti enim super cubile patris tui. Tu polluisti thorũ ubi ascẽdisti.]
Historia Incestus historia neminem latet, quomodo Ruben in concubinã patris ferbuerit flamma libidinis,& paternũ maculauerit thorum. Sed quod in initijs laudis ei aliqd uidetur ascribere dicens,tu uirtus mea,idcirco fit,ut grauius notetur in crimine, qui cum uirtus patris haberetur,& initium filiorum, nescijt seruare reuerẽtiam patri. Quale est & illud
Hier.2 quod dicitur per prophetã:Ego te plãtaui uineam fructiferã totam feracem, quomodo conuersa es in amaritudinẽ uitis alienæ? Secundum uerò intelligentiã, uidet mihi Ruben prioris populi ludæorũ ferre posse personã, qui & primogenitus est, & initiũ filio-
Allegoria rum, sicut propheta dicit:Israel primogenitus meus. Primo nanqꝫ illis data sunt eloquia
Exod.4 dei. Quod autẽ durus fuerit ille populus & temerarius, scripturæ denunciãt:dicit enim de eis propheta:Omne quod loquiẽ populus hic,durum est. Et iterũ alibi de ipsis dicit:
Act.7 Vos semper dura ceruice,& incircũcisi corde. Patri uerò deo irrogauit iniurias,cũ conuertit ad eum dorsum,& non faciem suam. Thorum aũt concubinæ polluit quem ascendit,id est legem ueteris testamenti,quam sæpe præuaricando maculauit. Quod autẽ in
Gal.4 concubinæ persona lex ueteris testamẽti ponatur,Paulus docuit dicẽs. Abraham duos filios habuit,unum de ancilla,& unum de libera. Hęc autem sunt duo testamẽta. In quo Agar quæ concubina fuit, in ueteris testamenti ponitur typo. Vna etem erat ꝑfecta co

lumba genitricis sue,quæ uirgo casta regina sponso regi ecclesia per Euãgelium iungit Christo. Sed & moralis nobis in hoc ita tractabitur locus. Ruben interpretatus est à ma *Tropologia*
toribus,filius qui uidet,hoc est uisibilis & carnalis,ipse credo de q̃ dicit apostolus: Pri- *1 Cor.15*
mus homo de terra terrenus. Et alibi. Si enim is qui uidetur noster homo corrũpit, sed *2 Cor.4*
qui intra est renouatur:Hunc eundem qui uidetur, exteriorẽ hominem appellãs. Et ite
rũ dicit quia nõ primo quod spiritale est,sed quod animale. Primo ergo omnis homo in *1 Cor.15*
hoc mundo carnaliter uiuit,& secundũ carnem mouetur. Et prius est carnalis motus in
concupiscentia libidinis, qui cũ primæ iuuentutis tẽpus obsederit, durum & temerariũ
simul & lasciuum iuuenẽ reddit,ascendentem etiam super cubile patris, & polluentem
thorum paternũ:id est, etiam præcepta & monita naturalis legis, quę in nobis est,& nũc
patrius thorus dicitur,præuaricantẽ. Est enim intra nos lex quædã naturalis quę arguit
unũquemqꝫ peccantẽ, & malũ ei esse suggerit quod delinquit. Cubile ergo legis huius
temerat,ac sedẽ secreti eius maculat,qui præceps & infrenis fertur ad uitia. Symeon & *Symeon & Leui*
Leui fratres perfecerunt iniquitatem uoluntatis suæ. In consilium eorũ non introeat a-
nima mea,& in consilio eorum non innitantur uiscera mea: quoniã in ira sua occiderũt
homines,& in cupiditate sua subneruauerũt taurũ. Maledictus furor eorum, quia teme
rarius est,& ira illorum, quia indurata est. Diuidam illos in Iacob, & dispergam illos in
Israel.] Quantũ quidem ad historiam pertinet,uidetur illud eorum culpare cõmissum,
quod Emor filium Sichem,qui post sororis eorum concubitũ familiæ Israel uoluerat so
ciari,fraude & circũuentione iugularunt,atqꝫ omnes eius populos peremerunt:quãdo
et dicebat eis Israel pater eorũ,quia odibilem me fecistis in hoc mundo:maledictũ eorũ
furori temeritatiqꝫ imprecatur,& diuidendos eos per populum Israel proteſtat: utpote
ex ipsis Leuitas & sacerdotes futuros,qui sorte terram propriã non habuerũt. Spiritalis
autem de his explanatio talis mihi quædã posse uidet aptari,quod Symeon et Leui,scri
barum & pharisæorũ ludaici populi possint ferre personã,de quibus dictũ est, Consiliũ
fecerunt scribæ & pharisæi ut Iesum tenerent: de quo consilio dicit sanctus qui mẽte de
um uidebat,In consilium eorũ non introeat anima mea. Falsis testibus adhibitis cõdem *Psal.26*
nabant Iesum. Non,inquit,in cõsilio eorũ innitantur uiscera mea. Non tibi hoc uidetur
dicere,mundus ego sum à sanguine iusti huius,mundus ego sum à sententia quã decer- *Matt.27*
nitis aduersus innocentẽ. Quia in ira sua,inquit,occiderũt homines,& in cupiditate sua
subneruauerunt taurum.] Requiro quos homines occiderunt,cum certũ sit ante passionem domini neminem credentium esse punitum:nisi forte quis ipsis ascribat etiã sanguinem prophetarũ:quia ut dicit dominus,à sanguine Abel iusti usqꝫ ad sanguinẽ Za- *Matt.23*
chariæ omnis qui effusus est sanguis iustorũ ab ipsa generatione requiratur. Sed uideamus ne forte & illos homines occiderint quos persuaserunt clamare:Sanguis illius sup *Matt.27*
nos & super filios nostros. Et in cupiditate sua subneruauerunt taurum.] Taurum appellari filium dei legimus in scripturarũ figuris, nimirum in Euangelio ubi scriptum est
ex persona filij senioris dicentis ad patrem: Ego semper tecum fui, & mandatum tuum *Luc.15*
nunquam preteriui,& nunquã dedisti mihi hœdum ut cum amicis meis epularer. Cum
autem uenit filius tuus hic iunior, qui dilapidauit omnem substãtiam suam, occidisti ei
uitulum saginatũ. Istum ergo taurum siue uitulum cõsilio suo scribæ & pharisęi subner
uasse dicuntur:quorum maledictus furor, quia temerarius est,& ira illorũ, qa indurata
est. Diuidam illos in Iacob,& dispergam eos in Israel.] Videndũ est ne forte diuisio
ista quæ hic cõmemoratur,talis sit qualis & illa de qua in Euangelio dicitur, quia cũ ue *Luc.12*
nerit dominus serui illius,diuidet eum,partẽqꝫ illius cum infidelibus ponet,uel certe,ut
audiui quendã ex sanctis patribus differentẽ, quia diuisio simul & dispersio nominat,
pro eo quod nonnulli ex ipsis domino crediderunt,& alij in infidelitate permãserũt, di
uisi dicant hi qui ab eis separant,& ueniunt ad fidem, & dispersi hi quorũ patria totũqꝫ
per orbem terræ incredulum dispergitur genus. Videt & per ipsos tripartitus iste mo-
tus totius animæ designari. In quibus Ruben seruat primã notam sanguinis cũ macula
effusi. Secundã iræ uel furoris speciem tenet Symeon, qui & ipse ex furoris eius demon
stratur opprobrio. Tertiã formam motus irrationabilis tenet Leui, quippe cui etiã legẽ
seruare permissum est. Has ergo tres species uidet mihi omnis prope anima quæ in hũc
mundũ uenit primis motib. culpabiliter agere, usquequo peccatorũ uitijs pregrauata,

& malorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

& malorum ſocietate feſſa, ad locum poſſit pœnitentiæ peruenire. Iudas eñ poſt hęc ſe quitur, qui purgat cõfeſſionis peccata, quia Iudas cõfeſſio interpretat̃ lingua Hebræa. Ait ergo. Iuda te collaudent fratres tui, manus tuæ ſuper dorſum inimicorũ tuorum.] Poteſt hoc uel ad ipſum Iudam, uel ad eos qui ex ipſius uident̃ eſſe progenie referri, qui regnũ gentis illius miniſtrãtes, inimicorũ terga domuerunt. Sed & in Chriſto cõpetenter accipitur, qui à fratrib. ſuis, id eſt ab apoſtolis quos ipſe fratres in Euangelio nominauit, merito collaudat̃. Inimici uerò eius ſuper quorũ dorſa manus eius eſt, illi intelligun-
Pſal. 110 tur quos pater promittit ſub pedes ſe eius poſiturũ, dicens: Sede à dextris meis, donec ponã inimicos tuos ſub pedibus tuis. Sunt ergo inimici, donec increduli ſunt & infideles, & ideo cædunt̃ in tergo: qui poſteaquam cõuerſi fuerint efficiuntur fratres, & collaudant eum qui eos in adoptionẽ patris uocatos ſibi & cohæredes fecit & fratres. Bene aũt terga inimicorũ cædi dixit à Chriſto. Omnes enim qui adorabant idola, terga dabant deo: ſicut & per prophetã dominus exprobrat dicẽs: Qui cõuerterunt ad me dorſa ſua & non faciem. Hæc ergo dorſa cædit, ut conuerſi aliquãdo terga dẽt idolis, & faciem erigant ad deũ, & faciant hoc quod in conſequentibus ſcriptũ eſt. Et adorent te filij patris tui.] Tũc enim eum adorãt, cum filij patris fuerint effecti, & ſpiritũ adoptionis acceperint, in quo clament abba pater. Nemo enim dicit dominũ Ieſum niſi in ſpiritu ſancto. Iſte ſermo paulo durius refertur ad Iudam, niſi abuſiue dicamus adoratos eſſe quaſi reges à fratribus ſuis, id eſt à cæteris contribulib. filios Iuda. Catulus leonis Iuda, de germine eius aſcẽdit, Recubãs dormiſti ſicut leo, & ſicut catulus leonis. Quis ſuſcitabit eum?] In his uerſiculis non iam cõcludimur, ſed pene excludimur: nã catulũ leonis ſi ponamus Iudam dici poſſe pro uirtute bellandi, quomodo exponitur quod de germine eius dicit̃ aſcẽdiſſe? Germen aũt hic in græco βλάστον dicitur, quod magis uirgultũ, uel ramus rectius interpretat̃, qui de radice repullulare, uel de ipſo robore arboris ſolet. Ex quo ergo uirgulto, uel ex quo ramo Iudas aſcẽdiſſe dicitur? uel quomodo recũbẽs dormiſſe ut leo, & ut catulus leonis, ita ut quærat̃ quis eũ ſuſcitet? Niſi forte aliquis uim facies uelit ita aſſeuerare, ex germine proceſſiſſe Iudam, id eſt ut ſuperius diximus, uel ex uirgulto, uel ex ramo: quod de ipſa patris fortitudine & uirtute ſignificet, q uirtutis cõfidentia recubet, & requieſcat ut leo, & ut catulus leonis, nec eũ auſus aliquis ſit ſuſcitare, dum pro magnitudine uirium & potentia bellatorũ ſuſcitare eum nullus audeat ad prœlia. Sed multo cõuenientius aptabit̃ huic loco myſtica expoſitio, in qua catulus leo
Mirũ de leone nis Chriſtus, non ſolum tropicus uerumetiã phyſicus deſignat̃: nam Phyſiologus de catulo leonis hæc ſcribit, quod cũ fuerit natus tribus diebus & tribus noctibus dormiat, tum deinde patris gemitu, uel mugitu tãquam tremefactus cubilis locus, ſuſcitet catulũ dormientem. Iſte catulus ergo aſcendit ex germine: ex uirgine enim natus eſt. Nõ ex ſemine, ſed ex uirgine abſq; cõcubitu uiri, & abſq; ſemine naturali naſcit̃ Chriſtus, uelut uirgultũ ſiue ramus. In quo manifeſtiſſime & ueritas carnis aſſumptæ ex uirgine declaratur. In ſacroſancto germine cõtagio humani et carnalis ſeminis excuſatur. Recũbens dormiſti ſicut leo, & catulus leonis. Manifeſtiſſime recubuiſſe & dormiſſe dictũ de paſſione mortis oſtẽditur. Sed uideamus quare ut leo, & ut catulus leonis dormit. De catuli quidem ſomno iam ſuperius dictum eſt, quod ualde cõuenienter aptatur in Chriſto, qui tribus diebus & tribus noctibus in corde terræ ſepultus ſomnũ mortis impleuit. Ut leo aũt hoc modo debere intelligi arbitror. Mors Chriſti oppreſſio et triumphus dæmonum fuit. Omnẽ nanq; prædam quam leo ille contrarius inuaſerat proſtrato homine & deiecto, hic leo interripuit. Quiq; rediens ab inferis, & aſcendẽs in altum, captiuã duxit captiuitatẽ. Hoc ergo modo & ſomno ſuo leo fuit uincẽs omnia & debellans, & deſtruxit eum qui habebat mortis imperium, et uelut catulus leonis die tertia ſuſcitatur. Quis ſuſcitabit eum? Recte quaſi inquirentis prophetæ perſonam quæ ſuſcitarit Chriſtũ ſermo ſignificat. Quia apoſtolus quidem dicit: quia deus ſuſcitauit eum à mortuis, ſuſcitabit & mortalia corpora ueſtra propter inhabitantem ſpiritum eius in uobis. Et iterum
Ioan. 2 Chriſtus dicit in Euãgelijs: Soluite tẽplum hoc, & ego in tribus diebus ſuſcitabo illud: hoc autem dicebat de templo corporis ſui. Quia ergo & ipſe ſe dicit ſuſcitare templũ ſuum, & deus illum dicit̃ ſuſcitaſſe, recte propheta ſtupore tãtę patris & filij unitatis atq; indiſcretionis attonitus eſt, quis ſuſcitauit eum. Non deficiet princeps ex Iuda, neq;

dux

dux de femoribus eius uſquequo ueniant ea quæ repoſita ſunt ei, uel (ut in alijs exẽplaribus habetur) ueniat is cui repoſitum eſt, & ipſe erit expectatio gentium.] Hic locus manifeſte refertur ad Iudam: conſtat enim uſq; ad natiuitatem Chriſti nõ defeciſſe principes ex genere Iudæ, nec duces de femoribus eius uſq; ad Herodem regem, qui ſecundum hiſtoriæ fidẽ quã Ioſephus ſcribit, alienigena fuiſſe, & per ambitionem in regnum Iudæorũ dicitur irrepſiſſe. Statim ergo ut hoc factũ eſt, & ut defecit dux de femorib. Iudę, aduenit ille cui erat regnũ repoſitũ. In quo quomodo gentes ſperent, Euãgelij fides & eccleſiarum docet ꝓpagatio. Repoſita aũt dicuntur ea quę opportuno tempore proferenda ſunt, Sicut & Chriſtus in finem ſeculorum adueniſſe dicit̃, cum dicit apoſtolus:
Ecce nunc tẽpus acceptabile, ſcilicet ad ſalutem gẽtibus inferendam. Si uerò quis in o- 2 Cor. 6
mnibus cupiat curſum utriuſq; expoſitiõis aptare, poteſt extorquere fortaſſis, ut etiã de Chriſto hæc hoc modo uideant̃ intelligi: qa non deficiet princeps ex Iuda, id eſt hic qui poſt reſurrectionẽ eius eccleſiarũ princeps ordinatur. Et dux de femoribus eius, duces quoq; Chriſtianorum de femoribus Chriſti hoc modo exponet. Mẽbra Chriſti eſſe dicit apoſtolus fidelium populum, ſine dubio intelligendo ſpiritaliter iudicare eos q pro firmitate & cõſtantia fortitudinis omne corpus eccleſiæ ſuſtentare uident̃ & ferre. Vel quia humani ſeminis indiciũ ſolet in femorũ appellatione figuraliter dici, apud nos autem qui ſeminat, uerbũ ſeminat: poterunt ergo qui miniſterium uerbi eccleſię exhibẽt, de Chriſti femoribus intelligi duces uſquequo ueniãt quæ repoſita ſunt. Et uidebiſ̃ ita poſſe intelligi, quod uſq; ad conſummationẽ ſeculi nõ deerunt iſti duces, donec ueniãt ea quæ repoſita ſunt, quæ præparauit deus his qui diligũt eũ: & ipſe erit expectatio gẽtium, in die ſcilicet iudicij, cũ oẽs gentes & populi Chriſtum iudicẽ in pauore cordis, & tremore conſcientiæ expectabunt. Alligans ad uitem pullum ſuũ, & ad palmitem aſinam ſuã.] Hoc de Chriſto & proprie & ſingulariter dicitur: ipſe eñ alligauit ad uitem pullum ſuum qui dixit, Ego ſum uitis uera. Ad hanc uerò uitem pullum ſuum alligauit, Ioan. 15
& ad palmitem aſinam ſuam. Pullus eſt ex gentibus populus, cui utiq; nunq; adhuc legis onus fuerat impoſitum, & ſuper quẽ nemo niſi ipſe Chriſtus inſederat. Pullus uerò Matt. 21
aſinæ ſunt hi qui de priore populo qui nunc in figura aſinæ nominat̃, electi ſunt ad ſalutem, de quibus propheta dicit, Si fuerint filij Iſrael quaſi arena maris, reliquiæ ſaluę fiẽt. Eſa. 10
Abiecta ergo aſina quę onus legis in infidelitate portare maluit, pullus ex ipſa natus eligitur, id eſt nouellus ex uetere per fidẽ populus aſciſcitur, ac populo ex gentib. ſociat̃. Vitis ergo Chriſtus ex ea parte dicit̃ quæ naturam ſuſcepit humanam, ad quã deus uerbum ſuum pullũ alligat: id eſt populum ſuũ coniungit & ſociat ei conuerſationi quam ipſe exegit in carne: ut imitatione ipſius, pullus qui ad ipſam alligatus eſt, efficiat̃ eũ illo & filius dei, & cohæres Chriſti. Palmitẽ uerò de quo in initijs quid ſignificaret expoſuimus, intelligere poſſumus hoc modo. Fides quę in Chriſto eſt, & præſentis uitę regulam tenet, & futuræ ſpei fiduciã præſtat. Vitis ergo illud uidetur oſtẽdere, quod Chriſti in carne poſiti geſta in ipſo credẽtes imitant̃. Palmes uerò illud intelligit̃, quod palmes arbori connectitur & confirmat̃ à lapſu, quo adminiculo freti uentos ac turbines contemnit & reſpuit, futurorũ bonorũ indicat ſpem: quia fideles quiq; nõ ſolũ in his quę geruntur, ſed & in his quæ ſperãt & credunt, futuram conſummationẽ ſalutis expectant. In quo quaſi ad quandã patientiæ arborẽ ſpe iuncti & cõfirmati, tentationũ, procellas ac turbines ferunt, Quod de hiſtoriali Iuda interpretari nulla mihi ratio uideť poſſe permitte re, niſi Iudaicis fabulis annuentes putemus ita poſſe intelligi, pro eo quod dicunt partẽ tribus Iudæ quam in terræ hæreditate ſuſcepit, ita refertam eſſe uineis, ut tanquã nullo alterius generis exiſtẽte uirgulto tanta uitis eſſe copia uideatur, ut ne animal quidẽ alligandi ad aliud genus arboris deť facultas. Sed hæc, ut diximus, Iudaica magis cõmenta uidebuntur: nobis autem myſtica, & plus etiã ſi ſola ſit, placet expoſitio. Lauabit in
uino ſtolam ſuam, & in ſanguine uuæ amictũ ſuum.] Videbuntur & hæc quantum ad hiſtoricam expoſitionẽ agrum fertilem uite, ὑπερβολικῶς uini abundantiam ſignificare. Sed nobiliorem ſenſum myſtica producit expoſitio. Nam ſtola Chriſti quæ lauat̃ in uino, merito eius intelligitur eccleſia, quam ipſe mundauit ſibi ſanguine ſuo, nõ habentẽ maculam aut rugã: non enim (inquit apoſtolus) argento, uel auro redẽpti eſtis, ſed pre- 1 Pet. 1
cioſo ſanguine unigeniti à deo. In huius eñ ſanguinis uino, id eſt lauacro regeneratiõis

à Chriſto

Universidad de Deusto
Biblioteca

Rom.6 à Christo lauatur ecclesia. Cõsepelimur enim per baptismum in mortem, & in sanguine ipsius, id est in morte ipsius baptizamur. In sanguine aũt uuæ quomodo amictum suum lauit uidendũ est. Amictus propinquior quędam uel secretior corpori uestis uidet esse quàm stola. Hi ergo qui prius per lauacrum loti stola eius fuerãt effecti, posteaquam ad sacramẽtũ sanguinis uuæ peruenerint, uel interioris mysterij secretiorisq; facti sunt participes, amictus eius esse dicuntur. Lauatur enim & etiam in uuæ sanguine anima, cum sacramẽti huius cœperit capere rationem. Agnita nanq; & intellecta uirtute sanguinis uerbi dei, quanto capacior effecta fuerit anima, tãto purior fit & lauatur quotidie ad scientiæ profectũ, & iungens se deo non solum amictus eius, uerumetiã unus iam cũ ipso spiritus fiet. Huic cõtrarius erat amictus ille populi Israel, in quo ut gentis impudicitiã designaret, non tam amictũ, quàm præcinctoriũ nominauit. Quod Hieremias circũda-
Hier.1 re lumbis suis, & auferre rursus, atq; in Euphraten iubetur absconde re. Gratifici oculi eius à uino, & dentes eius lacte cãdidiores.] Vides quomodo historialem intellectum
Recedit à litera erga finem præcipue amputat, & abscindit. Si em̃ adhuc cõtentiosius agentes dicere uelimus quia gratifici sunt oculi ludę ex uino, pro abũdantia (ut suprà diximus) uini, & abundantia poculorũ: quid de candidis dentibus respondebimus, & qualitati lactis præla tis? In quo aduersum ueritatẽ impudẽter non est agendũ, sed interruptione intelligentiæ historialis exclusi, ad spiritalis expositionis ordinẽ redeamus. Gratifici, inquit, oculi eius à uino. Superiusostẽdimusapostolica autoritate mẽbra Christi dici dignos quosq; fideliũ, et diuersa singulariter membra nominari, pro eo quod unusquisq; omni ecclesię corpori dependit officiũ. Erunt enim pedes Christi qui currunt ad faciendam pacem, qui pergunt ad subueniendũ his qui in necessitate sunt positi. Erũt manus Christi. quæ ad misericordiã extenduntur, quæ auxilium indigentibus ferunt, quę inualidis ad admi niculum porrigunt. Sic erũt & oculi Christi, qui scientiæ lumen uniuerso corpori prę-
Matt.6 stant. Sicut in Euãgelio scriptũ est: Lucerna corporis tui est oculus tuus. Gratifici ergo
Col.4 sunt oculi isti: sermo enim scientię sale conditus est, ut det gratiã audientibus. Non ergo per hoc solũ gratificus dicitur, quia sciẽtiæ sermonẽ ministrat, sed quod habet in se gra-
Prouerb.1 tiam, facit. His em̃ (inquit sapiens) auditis, sapiẽs sapientior erit. Gratifici ergo sunt oculi eius à uino, quia nihil est aquatum in uerbo scientiæ, nihil fluidum, nihil frigidũ, sed uinum quod lætificat cor hominis, & quod infundit uulneribus illius qui incidit in latrones, quo scilicet audientiũ uulnera peccatorũ non solum olei lenitate mitigentur, uerũ
2 Cor.2 etiã uini austeritate purgẽtur. Et quis est, inquit apostolus, qui me lætificat, nisi qui contristatur ex me? Candidi dẽtes eius super lac. Sępius de membrorũ Christi ordine & ratione iam diximus, & eadem frequentius in eis locis repetere absurdũ uidetur. Dentes ergo eius super lac candidi erunt hi, qui fortem & solidum cibum uerbi dei mandere et cõminuere ad summam subtilitatẽ dẽtibus possunt: de quibus dicit apostolus in epis-
Heb.5 la ad Hebræos: Perfectorum autem est cibus solidus, qui pro possibilitate sumẽdi exercitatos habẽt sensus ad discretionẽ boni & mali. Semiperfectis autem Corinthijs dicit:
1 Cor.3 Lac uobis potum dedi, non escam, nondum enim poteratis. Super eos qui lacte alũtur, dentes eius sunt candidi, id est hi qui perfectum cibũ capere possunt & comedere, super illos sunt qui tanquã paruuli adhuc lacte indigent. Denicq; & in lege, ea animantia quæ ruminant, & sumptũ cibum ad dentes denuo reuocant, quem subtiliter minutum sustentationi corporis tradunt, munda esse animalia designãtur. Aptissime sane etiam candidos dẽtes eius dicit. Omnes enim qui perfecti sunt, & qui scripturarũ cibos dignis & cõpetentibus interpretationib. explanantes subtilem & minutum intellectum (qui spiritalis dicitur) ecclesiæ corpori submiṅistrant, cãdidi debẽt esse & puri, atq; omni malo liberi, ne forte dicatur eis, qui alios doces, teipsum nõ doces. Verum quoniã di-
Prouerb.22 uina scriptura non solũ sacramentorũ debet scientiam continere, uerumetiam mores ἀθλιόν gestaq; informare discẽtium: sic enim & sapientia per Solomonem dicit, Describe hæc tibi dupliciter & tripliciter in corde tuo, & arca quæ construebat à Noe, bicamerata et tricamẽrata fieri iubetur. Conemur et nos posteaq; dupliciter ista prout potuimus sentire descripsimus, id est secundũ historiã & secundũ mysticum intellectũ, nunc inquantum recipere locus potest, etiam moralem in eo discutere sermonem: ut scripturarũ studiosi, non solum quid in alijs, uel ab alijs gestũ sit, sed etiam ipsi intra se quid gerere debeant

beant doceantur. Iudas confessio interpretat̃. Qui ergo uel peccata sua cõfessus pœnitentiam gerit, uel Christum in persecutione coram hominibus confitetur, collaudatur à fratribus suis. Lætitia enim & gaudium est angelis in cœlo super unum peccatorem pœnitentiam agentem. Ab ipsis ergo tanquam à fratribus) unius etenim & creatoris & patris filij sunt & homines & angeli) collaudantur. Verum is qui cõfitetur dominum Iesum, quia in spiritu sancto cõfitetur, manus eius super dorsum inimicorum efficiuntur. Qui enim ante exhibuerat membra sua seruire iniquitati ad iniquitatem, nunc ea exhibens seruire iustitiæ in sanctificationem, iam fugientium se inimicorum suorum, id est dæmonum, terga uexat & cædit. Sic enim pugnat non quasi aerem cædens, sed dæmones fugans: quiq; ob nimios profectus uelut dei iam in se participium habens, etiã adorari dicitur à filijs patris sui. Filios patris sui quasi in morali loco possumus intellígere minoris meriti fideles, qui in eo maiores quosq; & perfectiores adorant, quod eorum opera humiles ac subiecti uenerantur & laudãt: unde ad ecclesiam dicitur. Adorabunt uestigia pedum tuorum.

HOMILIARVM IN GENESIM FINIS.

ORIGENIS IN EXODVM HOMILIA PRIMA

CAPVT PRIMVM.

Exordium à simili

IDETVR mihi unusquisq; sermo scripturæ diuinæ similis esse alicui seminum, cuius natura hæc est, ut cum iactum fuerit in terrã, regeneratum in spicam, uel in quancunq; aliã sui generis speciem multipliciter diffundat̃, & tanto cumulatius, quãto uel peritus agricola plus seminibus laboris impenderit, uel beneficium terræ fœcundioris indulserit. Sic ergo efficitur, ut culturæ diligentia exiguum semen (uerbi causa) sinapis, quod est minimũ omniũ, efficiatur maius omnibus oleribus, & fiat arbor: ita ut ueniant uolatilia cœli, & habitent in ramis eius. Ita & hic sermo qui nunc nobis ex diuinis uoluminibus recitatus est, si peritum inueniat & diligẽtem colonum, cum primo attactu uideatur exiguus & breuis, ut cœperit excoli, & spiritaliter retractari, crescit in arborem, in ramos, & in uirgulta diffunditur: ita ut possint uenire disputatores, & rhetores huius mundi, qui uelut aues cœli leuibus pennis, uerborũ duntaxat pompa, excelsa sectantur & ardua, & rationibus capti uelint habitare in ramis istis, in quibus non loquendi decor est, sed ratio uiuẽdi. Quid ergo faciemus & nos de his quæ lecta sunt nobis? Si mihi dñs cõcedere dignaret̃ spiritalis agri culturæ disciplinã, si peritiã colendi ruris donaret, unus sermo ex his quæ recitata sunt intantũ posset longe lateq; diffundi, si tamen & auditorũ capacitas sineret, ut uix nobis ad explicandũ sufficeret dies. Tentabimus tamẽ pro uiribus nostris aliqua dissere re, etiã si neq; nobis uniuersa explicare, neq; uobis cũcta audire possibile est. Quia & hoc ipsum agnoscere, quod supra uires nostras sit horũ sciẽtia, non paruę arbitror esse peritiæ. Videamus ergo quid statim in initijs Exodi lectio cõtineat, & qua possumus breuitate quantũ ad ædificationẽ auditorũ sufficit, persequamur. Si tamen precib. uestris iuuetis, ut adsit nobis sermo Dei, & ipse dux nostri dignet̃ esse sermonis. Hæc sunt, inquit, nomina filiorũ Israel, qui ingressi sunt in Ægyptũ una cũ Iacob patre suo, unusquisq; cũ uniuersa domo sua intrauerunt, Ruben, Symeon Leui, Iudas, & cæteri patriarchæ. Ioseph aũt, inquit, erat in Ægypto. Erãt aũt omnes animę de lacob septuaginta quinq;.] Simile huic mysterio & illud esse puto, quod per prophetã dicit̃, si quis aduertere potest. In Ægyptũ descẽdit populus meus, ut habitaret ibi, & in Assyrios uique abductus est. Si quis ergo potest inuicẽ sibi ista cõferre, & ex his quæ uel à prioribus nostris, uel etiã ab æqualibus, sed & à nobis nõnunquã disputata sunt, intelligere poterit quæ Ægyptus in quã populus dei non tam ad habitandum, quàm ad incolendum de

Alius recitabat, alius interpretabatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

scendit,qui etiã sint Assyrij,qui eos uim facientes abduxerunt, consequẽter aduertet quis sit patriarcharũ numerus & ordo, quæue eorum domus & familiæ designentur, quæ una cũ Iacob patre suo ingressæ dicantur in Ægyptũ. Descendit eñ Ruben cum tota domo sua,& Leui cũ tota domo sua,sed & cæteri omnes. Ioseph autẽ,inquit,erat in Ægypto,& uxorẽ de Ægypto accepit,& licet ibi positus, tamen in patriarcharum numero habeť. Si quis ergo potest spiritaliter ista discutere, & apostoli sensum sequi, quo discernit & segregat Israel,& dicit esse quendã secũdũ carnẽ Israel, ut aliũ sine dubio indicet esse secundũ spiritũ:sed & si quis sermonẽ Domini diligentius cõsideret, quo hoc ipsum designat cũ dicit de quodã,Ecce uerus Israelita, in quo dolus non est: & dat intelligi esse aliquos ueros Israelitas, aliquos sine dubio nõ ueros:poterit fortaſ se spiritalibus spiritalia conferẽs, & nouis uetera ac ueteribus noua cõponens,mysteriũ Ægypti & patriarcharũ in eam descensionẽ aduertere. Sed & differẽtias tribuũ cõ templabiť, ut conijciat quid eximiũ uisum sit in tribu Leui, quod ex ea sacerdotes domini eligunť ac ministri:quid etiã in tribu Iuda præcipuũ dominus senserit, quod ex ea Reges assumuntur,& principes:& quod est maius omniũ, quod ex ipsa etiã dominus & saluator noster secundũ carnẽ nascitur. Nescio enim si huiusmodi priuilegia ad illorũ meritum referenda sint, ex quorum stirpe nomẽ uel originem ducunt,id est uel ad ipsum Iudã,uel ad Leui,uel ad unum quencp eorũ, qui tribui nomen dedit. Mouet eñ me in hac intentione & illud,quod Ioãnes in Apocalypsi de populo hoc qui Christo credidit,scribit. Dicit eñ quia ex tribu Ruben duodecim milia: ex tribu Symeon duodecim milia:similiter aũt & ex singulis quibusqp tribubus duodena milia,quos simul omnes dicit esse centũ quadragintaquatuor milia, qui se cũ mulieribus non coinquinauerint,sed uirgines permãserint. Quod utiqp cũ dicit, nec qualiscuncp uel inepta potest esse suspicio, quin ad istas tribus Iudæorũ Symeon,& Leui, & cæteras quæ de Iacob genus ducũt,possint reuocari. Ad quos igiť patres iste numerus uirginum reẽdus sit,tã æqualis,tã integer,tãqp cõpositus, ita ut nullus altero superior aut inferior numereť? Ego quidẽ progredi ultra requirendo nõ audeo,sed & hactenus pene cum aliquo discrimine incedo. Apostolus tamen quasdã suspiciones his qui altius intueri Christi, ex quo omnis paternitas in cœlis & in terra nominaťur. Et quidẽ de terrenis paternitatibus intellectus nõ uideť esse difficilis, Patres etenim tribuũ uel domorũ sunt, ad quos successio posteritatis referť simul omis paternitas appellaťur. In cœlo uerò quẽ dicit, quomodo aut qualiter sint patres, aut pro quib. posteritatibus cœlestis paternitas nominetur, ipsius est nosse solius, cuius cœlũ cœli est, terrã aũt dedit filijs hominum.

Ex Leui sacerdotes, ex Iuda Reges

Apoc.7

Nectit nodũ nec soluit

Descenderunt ergo in Ægyptũ patres, Ruben, Symeon, Leui, unusquisqp cum omni domo sua.] Quomodo quis & hoc differat, quod cũ omni domo sua introierunt in Ægyptũ? Quibus additur. Et omnes, inquit, animæ quæ introierũt cũ Iacob LXXV. Hic iam nominãdo animas pene nudauerat mysteriũ sermo propheticus quod ubiqp contexerat, ut proderet quod non de corporibus, sed de animabus hæc dicit. Verũtamẽ habet adhuc uelamen suũ. In usu nanqp esse creditur, animas pro hominibus appellari. Interim LXXV. animæ descenderũt cũ Iacob in Ægyptũ. Istæ sunt animæ, quas genuit Iacob. Ego nõ puto quod quilibet hominum possit animam gignere, nisi si quis forte talis sit, qualis ille qui dicebat: Nã etsi multa milia pædagogorũ habeatis in Christo, sed nõ multos patres. Nã in Christo Iesu p Euangeliũ ego uos genui. Isti tales sunt, qui generant animas, & parturiunt eas, sicut & alibi dicit: Filioli mei quos iterũ parturio donec formeť Christus in uobis. Alij eñ huiusmodi generationis curã, aut nolunt habere, aut nequeũt. Denicp statim in initijs ipse Adã qui dicit: Hoc nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea, nec tamẽ addidit, & anima de anima mea. Sed uelim mihi dicere ô Adam, si os de tuis ossibus agnouisti, & carnẽ de tua carne sensisti, cur nõ intellexisti etiã animã de tua anima processisse? Si enim omia quæ in te erant tradidisti, cur nõ etiã animæ facis cum cæteris mentionem, quæ melior totius hominis pars est? Sed uidetur per hæc intelligentibus indiciũ dare, quod cũ dicit, os de ossibus meis, & caro de carne mea, quæ de terra sunt sua, pfiteri, nõ audere uerò sua dicere quæ scit nõ esse de terra. Sed & Laban similiter cũ dicit ad Iacob, quoniã os meũ & caro mea es tu,

Apoc.7

1.Cor.4

Gal.4

Gen.2

Gen.29

nec ipse amplius aliquid uideť audere suũ dicere, nisi quod terrenæ consanguinitatis agnoscit. Alia quippe est animarũ cognatio, quæ uel Iacob descendẽti in Ægyptum sociaťur, uel cęteris patriarchis,& sanctis sub enumeratione mysticę posteritatis ascribitur. Sed qui uicinũ terræ nauigantes seruare disposuimus cursum, & ipsam quodãmodo orã littoris stringere, in altum nescio quomodo undarũ nos uiolentior æstus adducit. Redeamus igiť ad ea, quæ cõsequenter adduntur. Mortuus est, inquit, Ioseph & omẽs fratres eius,& omnis generatio illa. Filij aũt Israel creuerũt & multiplicati sunt, & in multitudine magna diffusi sunt,& inualuerunt multũ ualde: multiplicauit enim illos terra.] Donec uiueret Ioseph nõ refertur quod multiplicati fuerint filij Israel, nec aliquid omnino in his de augmẽtis & numerositate memoraťur. Ego credẽs uerbis domini mei Iesu Christi, in lege & prophetis iota quidẽ unum aut unũ apicem non puto esse mysterijs uacuũ, nec puto aliquid horũ transire posse, donec omia fiãt. Verũ quo niã exiguæ capacitatis sumus, ea nũc tantũ pulsemus, quibus tutius incedamus. Ante quã morereť noster Ioseph, ille qui distractus est tringinta argẽteis ab uno ex fratrib. suis Iuda, ualde pauci erant filij Israel. Cũ uerò pro omnibus gustauit mortẽ, per quam destruxit eum qui habebat mortis imperiũ, id est diabolũ, multiplicatus est fideliũ populus, & diffusi sunt filij Israel, & multiplicauit eos terra, & creuerũt nimis ualde. Nisi enim (sicut ipse dixit) cecidisset granũ frumenti in terram, & mortuũ fuisset, non utiqp fructũ hunc plurimũ totius orbis terræ ecclesia attulisset. Igitur posteaquã cecidit granum in terrã, & mortuũ est, omnis hæc ex ipso surrexit fidelium seges, & multiplicati sunt filij Israel, & inualuerunt nimis ualde. In omnẽ terram exiuit sonus apostolorum, & in fines orbis terræ uerba eorũ, & per ipsos sicut scriptũ est, uerbum domini crescebat, & multiplicabatur. Hæc quantũ ad mysticũ pertinet intellectum. Sed & moralem in his non omittamus locũ. Ædificat enim animas auditorũ. Igitur in te si moriatur Ioseph, id est si mortificationẽ Christi in corpore tuo suscipias, & mortifices mẽbra tua quæ per officiũ corporis ministrantur. Verum si uis ut ostendã tibi de scripturis, quis est quẽ terra multiplicauerit, intuere apostolũ Paulum quomodo dicit: Si autem uiuere in carne, hic mihi fructus operis est, & quid eligã ignoro. Coarctor eñ ex duobus, desideriũ habens dissolui & esse cum Christo, multo enim melius, permanere in carne magis necessariũ propter uos. Vides quomodo hæc terra multiplicat? Dũ eñ manet in terra, id est in carne sua, multiplicaťur condendo ecclesias, multiplicaťur acquirẽdo populũ deo,& ab Hierusalem in circuitu usqp ad Illyricum dei Euangelium prędicando. Sed uideamus quid addiť in consequentibus. Surrexit aũt, inquit, rex alius in Ægypto, qui nesciebat Ioseph,& dixit genti suæ: Ecce gens filiorũ Israel grãdis multitudo est,& ualet super nos.] Primo omniũ requirere uolo quis est rex in Ægypto qui scit Ioseph,& quis est rex qui nescit Ioseph. Dũ enim ille regnaret qui sciebat Ioseph, non referuntur afflicti esse filij Israel, neqp in luto & latere consumpti, neqp masculi eorũ necati,& fœminæ uiuificatæ. Sed cũ surrexit iste qui non nouerat Ioseph, & cœpit ipse regnare, tunc hæc omnia gesta referuntur. Quis ergo est iste rex, uideamus. Si dñs regit nos,& sensus mentis nostræ illuminaťur à domino, si Christi semper memoriã tenet, faciens illud quod Paulus ad Timotheũ scribit: Memor esto Christum Iesum resurrexisse à mortuis: dum hic uiuit in Ægypto, id est in carne nostra, spiritus noster regnũ cũ iustitia tenet, & filios Israel, quos suprà diximus rationabiles sensus uel animę uirtutes, in luto & latere nõ consumit: nec curis eos terrenis & solicitudinib. atterit. Si uerò perdiderit horũ memoriã sensus noster, declinauerit à deo, nescierit Christũ, tunc sapientia carnis, quæ inimica est deo, succedit in regnũ, & alloquiť ad gentẽ suã, corpore scilicet uoluptates & uitiorũ ducibus ad conciliũ uocatis, iniť deliberatio aduersus filios Israel qũo circũueniantur, quomodo opprimantur, ut luto & lateribus affligantur, ut mares exponãt, fœminas alant, ut ædificẽt ciuitates Ægypti, & ciuitates munitas. Nõ nobis hæc ad historiã scripta sunt, neqp putandũ est libros diuinos Ægyptiorũ gesta narrare: sed quæ scripta sunt, ad nostrã doctrinã scripta sunt & cõmonitionẽ: ut

Phil.1

2.Tim.2

Moralis sensus

Historiam destruit

Universidad de Deusto
Biblioteca

tu qui hæc audis, si forte iã gratiã baptismi cõsecutus es, & adnumeratus es inter filios Israel, ac suscepisti in te deũ regẽ, & post hæc declinare uolueris ad opera seculi, agere actus terræ, & lutea explere ministeria, scias & agnoscas quia surrexit in te rex alius, q̃ nescit Ioseph, rex Ægypti, & ipse te cogit ad opera sua, & ipse te facit laterẽ sibi operari & lutũ. Ipse est qui te superpositis magistris & cõpulsoribus ad opera terrena flagris ac uerberibus agit, ut ædifices illi ciuitates. Ipse est qui te facit discurrere per seculum maris ac terræ, elemẽta pro cupiditate turbare. Ipse est hic Ægypti rex, qui te forũ pulsare litib. facit, & pro exiguo terræ cespite, ppinquos iurgijs fatigare, & ut ita dicã, castitati insidiari, decipere innocentiã, domi fœda, foris crudelia, intra conscientiã flagitiosa cõmittere. Cũ ergo tales uideris actus tuos, scito te regi Ægyptio militare, quod est immũdi spiritus imperio agi. Si uerò & aliquid de hoc etiã alius sentiendũ est, potest uideri rex iste qui nescit Ioseph, diabolus, insipiẽs ille qui dixit in corde suo nõ est deus, gẽti suæ, hoc est apostaticis angelis, colloqui, & dicere: Ecce genus filiorũ Israel magna multitudo est, de his scilicet qui possunt mẽte deũ uidere, et potẽtior est nobis. Veniteq; circũscribamus illos ne forte increscãt, & cũ acciderit nobis bellũ, cõsentiant & hi cũ aduersarijs, & expugnãtes nos exibũt de terra nostra. Sed unde hoc sentit diabolus? unde intelligit quia magna gẽs sit Israel, & ipso fortior, nisi quia sæpe cõgressus est, sæpe habuit luctamen, & sæpe superatus est? Scit eñ & ipsum Iacob luctatum esse, & adiutorio angeli obtinuisse aduersariũ, & inualuisse cũ Deo. Non dubito quin & aliorũ sanctorũ senserit luctamen, & spiritalia pertulerit sæpe certamina: & inde dicit, quia gens filiorũ Israel magna est ualde, & ualet super nos. Sed & illud qd̃ timent, nequãdo eueniat eis bellũ, & cõsentiãt aduersarijs eius, & deuictis eis discedãt de terra sua, uideẽ mihi ex his quæ sanctis patriarchis uel prophetis de aduentu Christi nõnunquã indicata fuerant præsensisse, & inde scire quod sibi immineat bellũ. Sentit uenturũ qui exuat principatus eius & potestates, & cũ fiducia triũphet eos, & affigat in ligno crucis suæ. Igitur conuocata omni gente sua circũuenire, & circumscribere cupit in hominibus rationabilẽ sensum, qui nunc figuraliter dicit̃ Israel: & ideo præfecit eis magistros operũ, qui eos cogant dicere opera carnis, sicut & in psalmis dicit. Et admixti sunt gentib. & didicerũt opera eorũ. Docet eos & ciuitates ædificare Pharaoni. Fithõ, quæ in nostra lingua significat os defectionis, uel os abyssi, & Rameses, quæ interpretat̃ cõmotio tineæ, Ethon, id est Heliopolis, quæ dicit̃ ciuitas solis. Vides quales sibi ciuitates ædificari præcipit Pharao? Os, inquit, deficiẽs deficit. Nãq; os cũ mendaciũ loquitur, à ueritate & probationibus deficit. Ille enim ab initio mendax fuit, & ideo tales sibi ciuitates ædificari uult. uel etiã os abyssi, quia abyssus perditionis, & interitus est locus. Et alia eius ciuitas cõmotio tineæ est. Omnes eñ qui cum sequũtur, ibi congregãt thesauros suos, ubi tinea exterminat, & ubi fures effodiũt & furantur. Sed & ciuitatẽ solis ædificant falso nomine, pro eo quod cõuertit se sicut angelus lucis. In his ergo præuenit, in his occupat mentes, quæ ad hoc factæ sunt, ut uideãt deum. Prospicit tamen imminere sibi bellũ, & maturum gentis suæ affuturum sentit exitiũ. Ideo dicit, quia gens Israel ualet super nos. Vtinã & de nobis hoc dicat, sentiat nos ualere super se. Quomodo sentire hoc poterit? Si cũ mihi cogitationes injicit malas, & concupiscentias pessimas, ego non suscipiã, sed iacula eius ignita scuto fidei repellã, si in omnibus quæcũq; suggerit mẽti meæ, ego memor Christi mei domini, dicam: Vade retro Satana. Scriptũ est eñ, dominũ deum tuũ adorabis, & ipsi soli seruies. Si ergo hæc omni fide, omni cõstantia agamus, dicit & de nobis, quia gens Israel magna est, & ualet super nos. Sed & hoc qd̃ dicit, Ne forte accidat nobis bellũ, & cõsentiant & hi cũ aduersarijs nostris, ex propheticis uocibus præuidit uenturũ sibi bellũ, & derelinquendũ se à filijs Israel, & quia cõsentiẽt aduersario eius, & adijcient̃ ad dominũ. Hoc est eñ quod de eo Hieremias ppheta prædixerat. Clamauit perdix, cõgregauit quæ nõ peperit, fecit diuitias suas nõ cũ iudicio, in dimidio dierũ eius derelinquẽt eũ, & in nouissimis suis erit stultus. Intelligit ergo perdicẽ se dictũ, quæ nõ peperit cõgregasse, & quod hi quos non cũ iudicio cõgregauit, in dimidio dierũ suorũ derelinquẽt eum, & sequentur dominũ & creatorẽ suũ Christum Iesum, qui nos genuit. Ille autem congregauit, quos non genuit. Et ideo remanebit stultus in nouissimis suis, cum ad factorem

Psal.106

Ioan.8

Matth.4
Deut.6

Hier.17

factorem & ad parentẽ suum uniuersa, quæ nunc pro huius tyrannide cõgemiscit, creatura cõfugerit. Et hoc indignat̃, & dicit, ne expugnantes, inquit, nos, exeant de terra nostra. Nõ uult nos exire de terra sua, sed uult ut semper portemus imaginẽ terreni. Si enim ad aduersariũ eius confugerimus, eum qui nobis præparauit regna cœlorum, ne cesse est ut relinquamus imaginẽ terreni, & suscipiamus imaginẽ cœlestis. Propterea ergo Pharao statuit magistros operũ, qui nos suas artes doceãt, qui nos artifices malitiæ faciãt, qui nobis magisteriũ malorũ præbeãt. Et quia multi sunt isti magistri & doctores malitiæ, quos præfecit Pharao, & est ingens multitudo huiuscemodi cõpulsorũ, qui omnes exigunt, imperant, & extorquent opera terrena: ideo ueniens dñs Iesus fecit alios magistros, & doctores, qui pugnãtes aduersum illos, & subijcientes omes eorũ principatus, & potestates, & uirtutes, defendant à uiolentijs eorũ filios Israel, & doceant nos opera Israelitica: & rursum doceant nos mente deũ uidere, & relinquere opera Pharaonis, exire de terra Ægypti, abijcere Ægyptios & barbaros mores, deponere totũ ueterem hominẽ cũ actibus suis, & induere nouũ, qui secundũ deũ creatus est, renouari semper de die in diem ad imaginem eius qui fecit nos in gloriam & laudem suam. cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

De obstetricibus, secundæ partis Cap. I Homilia II

MVLTA quidẽ aduersum gentẽ dei molitur rex iste, qui non nouit Ioseph, & artes nocendi nouas semper inquirit. Verum nũc calliditas eius supereminet modum, cum obstetricũ ministerio sobolem gentis conatur extinguere, quarũ arte solet uita seruari. Quid enim dicit? Et dixit, inquit, rex Ægyptiorum obstetricibus Hebræorum, quarum uni nomen erat Sephora, & nomen alterius Phua, & ait: Cum obstetricabitis Hebræas, & prope partum erunt, si masculus fuerit, occidite eum, si fœmina, uiuificate.] Sed his adiungitur in consequentibus. Timuerunt autem obstetrices deum, & non fecerunt sicut præceperat illis rex Ægypti, & uiuificabant masculos.] Si secundum historiæ narrationem suscipienda essent quæ scripta sunt, uidetur hoc quod dicit scriptura, quia non fecerũt obstetrices secundũ quod præceperat eis rex Ægypti, stare non posse. Non enim inueniuntur obstetrices nõ uiuificasse fœminas, quas præcepit rex Ægypti uiuificari. Sic enim ait, si quidem masculus est, occidite illum: si fœmina, uiuificate. Et si nõ fecerunt obstetrices sicut præcepit rex Ægypti, debuerant utiq; sicut masculos uiuificabant cõtra præceptum regis, ita fœminas occidere, ut & hoc esset cõtra præceptũ regis. Nã fœminas uiuificasse, secundũ præceptũ est fecisse Pharaonis. Hæc interim propter eos qui amici sunt literæ, & non putãt legẽ spiritalẽ esse & spiritaliter intelligendã. Sed nos qui omnia quæ scripta sunt, nõ pro narrationibus antiquitatũ, sed pro disciplina & utilitate nostra didicimus scripta, hæc quæ leguntur, etiã nunc fieri non solũ in hoc mũdo, qui Ægyptus figuraliter dicit̃, sed in unoquoq; nostrũ deprehẽdimus. Requiramus ergo quomodo rex Ægypti, qui est princeps huius mũdi, uiuificari mares nõ uult, fœminas uult. Si memnistis, sæpe ostendimus disputãtes, quod in fœminis caro & affectus carnis designat̃, uir aũt rationabilis sensus, & intellectualis sit spiritus. Sensum aũt rationabilẽ, qui potest cœlestia sapere, qui potest intellígere Deũ, & quæ sursum sunt quærere, hũc odit Pharao rex & princeps Ægypti, hunc necari cupit & interimi. Cupit autẽ quæcunq; carnis sunt uiuere, & quæ ad materiam pertinent corporalẽ, hæc nõ solum uiuere, sed & augeri & excoli cupit. Vult eñ ut omes carnalia sapiãt, temporalia desiderẽt, quæ supra terram sunt quærãt, nemo eleuet ad cœlũ oculos suos, nemo requirat unde huc uenerit, nemo patriã paradisum recordetur. Cũ ergo uideris homines in uoluptatibus & delicijs uitã ducere, luxu fluitare, epulis, uino, conuiuijs, cubilibus & impudicitijs operã dare, in istis scias quòd rex Ægypti masculos necat, & uiuificat fœminas. Si uerõ rarũ quẽq; uideas unũ ex mille ad dominũ cõuerti, oculos sursum erigere, quę perpetua sunt & æterna quærere, contemplari non ea quæ uidentur, sed quę non uidentur, odisse delicias, amare continentiã, luxuriã fugere, excolere uirtutes, istum quasi masculum, quasi uirũ necari cupit Pharao, persequitur, insectat̃, mille aduersus eum machinis pugnat. Odit tales, uiuere eos in Ægypto non sinit. Inde ergo est quod in hoc

Cauillatur in historiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

mundo serui dei & omnes qui deũ quærunt, despectui habent, & cõtemptui. Inde cõ
tumelijs expositi sunt, inde replent opprobrijs, inde odia in eos & persecutiones agi
tant, quia odit eos Pharao, odit huiusmodi mares, qui fœminas amat. Iste etiã obstetri
ces corrumpere aggredit, & per ipsas implere quod desiderat, quarũ etiã nomina no
bis per Apellionẽ spiritus sancti, qui hæc scribi uoluit, indicant. Sephora, inquit, una,
quæ interpretat passer: & Phua, quæ apud nos uel rubens, uel uerecunda dici potest.
Per has igit necari mares, & uiuificari solas fœminas quærit. Sed quid dicit scriptura?
Et timebãt, inquit, obstetrices deũ, & nõ fecerunt sicut præcepit eis rex Ægypti. Istas
obstetrices dixerũt ante nos, quidã, rationabilis eruditiõis formã tenere. Obstetrices
eã mediæ quædã sunt, & tam masculos nascẽtes, q̃ fœminas souẽt. Eruditio ergo ista
cõmunis rationabilis sciẽtiæ, ad omnẽ propemodũ peruenit sensum, oẽs instruit, oẽs
fouet. Si quis in ea uilis animi fuerit, & uoluerit cœlestia quærere, & diuina sectari,
ueluti medicatus, & fotus per huiusmodi eruditiones, ad diuinorũ intelligentiã para
tior ueniet. Est eã una uelut passer quæ celsiora docet, & rationalibus doctrinæ pen
nis in altũ uolare prouocat animos. Alia quę rubens est, uel uerecũda, moralis est, mo
res cõponit, uerecundiã docet, instituit honestatẽ. Mihi tamẽ, quoniã dicit de his scri
ptura, quia timebãt Deũ, & nõ fecerũt præcepta regis Ægypti uident obstetrices istæ
duæ utriusq; testamenti figurã seruare: & Sephora quæ passer interpretat, legi, quę spi
ritalis est, posse conferri. Phua uerò quæ rubens, uel uerecunda est, indicare euãgelia,
quæ Christi sanguine rubent, & per uniuersum mundũ passionis eius rutilant cruore.
Ab his ergo animæ, quæ nascunt in ecclesia, uelut obstetricibus medicantur, quia ex
scripturarũ lectione cuncta in ea eruditionis medicina confertur. Tentat tamen Pha
rao per hæc necare ecclesię masculos, cũ studiosis quibusq; in scripturis diuinis hæreti
cos sensus, & peruersa dogmata suggerit. Sed stat immobile fundamentũ Dei. Timẽt
enim obstetrices Deũ, id est timorem dei docent, quia initiũ sapientiæ timor domini.
Sic deniq; cõpetentius aptari puto & illud quod in posterioribus scriptũ est, ubi dicit:
Quia timebant obstetrices deũ, fecerunt sibi domos. Quod dictum nullã consequen
tiam secundũ literã habere potest. Quis eã ordo est, ut dicat, quia timebant obstetri
ces deum, fecerunt sibi domos? quasi propterea domus fiat, quia timẽt deus. Hoc si ita
accipiatur ut scriptũ est, non solũ nihil consequentiæ, sed & inanitatis plurimũ habere
uidebitur. Sin aũt uideas qũo scripturæ noui ac ueteris testamenti timorem Dei do
centes domos ecclesiæ faciant, ut uniuersum orbẽ terræ orationũ domibus repleant,
tunc quod scriptũ est, rationabiliter scriptũ uidebitur. Sic ergo istę obstetrices, quia ti
ment Deũ, & timorẽ Dei docent, nõ faciunt præceptũ regis Ægypti, sed uiuificãt ma
sculos suos: nec tamẽ dicit quia paruerint præcepto regis Ægypti, ut uiuificarent fœ
minas. Ego confidenter audeo dicere secundũ scripturæ sensus, obstetrices istæ nõ ui
uificãt fœminas. Neq; eã uitia docẽt in ecclesiis, aut luxuria prædicat, aut peccata nu
triuntur: hoc eã uult Pharao, cũ uiuificari fœminas iubet, sed sola uirtus excolit, & ip
sa sola nutritur. Verũ hæc ad unũquenq; nostrũ referamus. Et tu si times Deũ, non fa
cis præceptũ regis Ægypti. Ille eã tibi præcipit, ut in delicijs uiuas, ut diligas præsens
seculũ, ut præsentia cõcupiscas. Tu si Deũ times, & exhibes obstetricis officiũ animæ
tuæ, si ei salutẽ cõferre cupis, nõ facis hæc, sed uiuificas masculũ, qui in te est, interiorẽ
tuũ hominẽ medicaris & foues, & ipsi peractus aut intellectus bonos uitam cõquiris
æternã. Sed post hęc ubi uidit Pharao, qd per obstetrices non posset necare masculos
Israel, præcepit, inquit, omni populo dicens: Omne masculinũ quodcunq; natũ fuerit
Hebræis, in flumen proijcite, & omne fœmininũ uiuificate.] Videte quid princeps
huius mũdi præcipit suis, ut infantes nostros rapiãt, & in flumẽ proijciãt, primæ statim
natiuitati nostrorũ insidiantes continuo, ut ubera ecclesiæ prima cõtigerint, irruãt, di
ripiant, persequant, undis & fluctibus huius seculi absorbeãt. Videte quid audiatis, sa
pientia Dei per Salomonẽ dicit. Intelligibiliter intellige quæ apponunt tibi. Vide ista
tim ut natus, imò ut renatus fueris, quid tibi imminet. Hoc illud est, quod in euãgelio
legis, quia Iesus statim ut ascẽdit de baptismo, ductus est ab spiritu in desertũ ut tenta
retur à diabolo. Hoc ergo est qd & hoc loco Pharao præcepit populo suo, Hebræos
infantes statim ut nati fuerint inuadãt, diripiãt, aquis submergãt. Hoc fortassis est qđ
per

Disciplinæ humanæ cõferunt ad intelligentiam scripturarum

Duæ eiusdem loci allegoriæ

Literam destruit

Moralitas

Prouerb.22

Matth.4

per prophetam dicitur: Quia intrauerunt aquæ usq; ad animam meã. Defixus sum in
limo profundi, & non est substãtia. Sed propterea Christus superauit & uicit, ut tibi
uincendi iter aperiret. Propterea ieiunans uicit, ut & tu scias huiusmodi genus dæmo
niorũ ieiunijs & orationib. superandũ. Propterea & oblata sibi omnia regna mũdi, &
gloriam eorũ contemnit, ut & tu contemnens gloriã mundi possis superare tentantẽ.
Aegyptij uerò, quib. Pharao dedit præcepta, fœminas tantũ uiuificant, oderunt ma
sculos: oderũt nanq; uirtutes, uitia tantũ & uoluptates nutriunt. Et nũc igit insidiant
Aegyptij, si forte Hebræis nascat aliquis masculus, ut statim persequant & interficiãt,
nisi caueãt, nisi obseruent, & occultent germẽ masculinũ. Denicq; refert scriptura qđ
de tribu Leui quædã genuit masculinũ, & uidẽs infantẽ esse elegantẽ, occultauit eum
mensibus tribus. Vide si nõ propterea nobis præcipitur, ne bonos actus in publico ge
ramus, ne iustitiã nostrã coram hominib. faciamus, sed ut clauso ostio oremus patrem in
occulto, & quod facit dextera nostra nesciat sinistra. Nisi enim in occulto fuerit, diri
pietur ab Aegyptijs, inuadet, in flumẽ iactabitur, undis & fluctibus submerget. Ergo
si facio eleemosynam, quia opus dei est, masculũ genero. Sed si ita faciam, ut homini
bus innotescat, & ab hominib. laudem quæram, & non eam occultauero, rapta est ab
Aegyptijs eleemosyna mea, & in flumen demersa est, & tãto labore, tãtoq; studio Ae
gyptijs masculũ genui. Propterea ô uos populus dei qui hæc auditis, nolite putare (ut
sæpe iam diximus) ueterũ uobis fabulas recitari, sed doceri uos per hæc, ut agnoscatis
ordinem uitę, institutaq; morũ, fidei, uirtutisq; certamina. Videtes ergo isti de tribu Le
ui elegantẽ esse infantẽ, celauerunt eum mensib. tribus. Cumq; non possent amplius
celare eũ, sumpsit, inquit, mater eius tibin, & liniuit bitumine, & iniecit infantẽ in eã,
& posuit in palude secus flumẽ, & obseruabat soror eius de longe, ut uideret quid acci
deret ei. Descendit autẽ filia Pharaonis, ut lauaretur in flumine, & audiuit plorantem
infantẽ, & misit, inquit, & assumpsit eũ, & dixit filia Pharaonis, quia de infantibus He
bræorũ est hic. Post hæc iam refert quomodo soror eius dixit, ut matrem pueri uoca
ret, quæ eum nutriret. Et dixit, inquit, ad illã filia Pharaonis. Custodi mihi hunc infan
tem, & nutri eum mihi, ego autẽ dabo tibi mercedem. Cumq; nutrisset eum, & fortior
factus esset, induxit illum ad filiã Pharaonis, & factus est ei in filium, & nominauit no
men eius Moysen dicens, quia de aqua eũ assumpsi. Singula hæc immẽsis repleta my
sterijs, tẽpus exigunt grande, & totius diei spatia si in his consumamus, uix fortasse suf
ficiat. Breuiter tamen aliqua nobis pro ecclesiæ ædificatione pulsanda sunt. Puto filiã
Pharaonis ecclesiã quæ cõgregatur ex gentibus uideri posse, quæ quãuis impiũ & ini
quum habeat patrem, tamen dicitur ad eam per prophetam. Audi filia & uide, & incli
na aurẽ tuam, & obliuiscere populum tuũ, & domũ patris tui, quia cõcupiuit rex spe
ciem tuã. Hæc ergo est quę exijt de domo patris, & uenit ad aquas, ut lauaretur à pec
catis quæ contraxerat in domo patris sui. Denicq; statim uiscera misericordiæ suscipit,
& miseratur infantẽ. Hæc ergo ecclesia ex gentibus ueniens, in palude inuenit iacen
tem Moysen, abiectũ à suis & expositũ, dat eum nutrici, & nutritur apud suos, ibi agit
infantiã. Cum autẽ fortior factus est, tunc inducitur ad eam, & adoptatur in filiũ. Moy
ses autem quia lex appellat, in multis locis iam sæpe dissertũ est. Veniens ergo eccle
sia ad aquas baptismi suscepit etiã legem, quæ tamen lex erat intra tibin conclusa, pi
ce & bitumine oblita. Tibis genus est tegminis, ex uirgis, aut ex papyro contextũ, uel
etiam ex arborum cortice formatũ, intra quod iniectus infans uidebatur expositus. la
cebat ergo lex conclusa intra huiusmodi tegmina, & pice ac bitumine oblita, uilib. &
terreis ludæorũ sensib. sordebat obsepta, usquequo ecclesia ueniret ex gentib. & adsu
meret eã de luteis & palustribus locis, atq; intra sapiẽtiæ aulas & regalia tecta cõscisce
ret. Hæc tamen lex infantiã suã apud suos trãsigit. Apud illos enim qui spiritaliter eam
intelligere nesciunt, paruula est & infans, & lactentiũ habens cibos. Cũ uerò ad eccle
siam uenit, cum ecclesiæ ingreditur domũ, fortior est & ualidior Moyses. Amoto eã
uelamine literæ, perfectus in lectione eius cibus, & solidus inuenitur. Quid tamen est
qđ & mercedẽ nutrimẽtorũ à filia percipit Pharaonis, illa apud quã lex & nata est, &
nutritat? Quid est quod synagoga accipit de ecclesia? Puto illud intelligi posse, quod
idẽ Moyses scribit, dicẽs: Ego in nõ gẽtẽ in æmulationẽ uos inducã, in gentẽ insipiẽtẽ
in ira

Moses

Psal.45

Tibis quid

Deut.32

Universidad de Deusto
Biblioteca

in ira uos cõcitabo. Et synagoga ergo de ecclesia istud mercedis accipit, ut ultra idola nõ colat. Videns eũ eos qui ex gentibus sunt, ita ad deum cõuersos esse, ut ultra idola nesciant, deũ præter unũ neminem uenerentur, ipsa erubescit idola ultra iam colere. Istud ergo recipit beneficij de ecclesia synagoga, q ei paruulã nutrisse uisa est legem. Sed & nos etiã si Pharaonẽ habuimus patrẽ, etiã si nos in operibus malis genuit princeps huius mũdi, cũ uenimus ad aquas, assumamus ad nos legẽ dei. nec nobis sordeat literæ eius uile tegumen & obscurũ, quę parua eius sunt & lactentia, cõcedamus, quæ perfecta & ualida sunt, sumamus, atq hęc intra cordis nostri tecta regalia collocemus. Grandem & ualidũ habeamus Moysen, nihil de eo paruum, nihil humile sentiamus: sed magnificum totum, totum egregium, totum elegans. Totum enim magnum est, quicquid spiritale, quicquid sublimis intelligentiæ. Et oremus dominum Iesum Christum ut ipse nobis reuelet, & ostendat quomodo magnus est Moyses, & quomodo sublimis, ipse enim reuelat, quibus uult, per spiritum sanctum. Ipsi gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

De eo quod scriptum est: Ego autem gracili uoce sum, & tardus lingua.

Homilia Tertia Cap. IIII.

D ONEC esset Moyses in Aegypto, & erudiretur omni sapientia Ægyptiorum, non erat gracili uoce, nec tardus lingua, nec profitetur se esse ineloquentem. Erat enim quantum ad Aegyptios, & sonoræ uocis, & eloquentiæ incomparabilis. Vbi aũt cœpit audire uocem dei, & eloquia diuina suscipere, tunc sensit exilem & gracilẽ uocem suam, tardamq & impeditam esse suam intelligit linguam: tunc se pronunciat mutũ, cum cœpit agnoscere uerũ illud uerbum, quod erat in principio apud deum. Sed quo facilius quod dicimus possit aduerti, utamur huiusmodi similitudine. Mutis animalibus, quãuis sit imperitus & indoctus, rationalis homo si cõparet, uidebit eloquens ad cõparationem eorũ, quæ & rationis & uocis expertia sunt: si uerò eruditis & eloquentibus uiris, atq in omni sapientia probatissimis conferatur, ineloquens & mutus uidebit. At si ipsum quis contẽplet diuinũ uerbũ, ipsamq diuinã respiciat sapientiã, quãtæuis sit eruditionis, & quãtæcunq sapiẽtiæ, multo amplius q apud nos sunt pecudes, ipse apud deũ mutũ se animal profitebit. Hoc nã mirũ erat Moyses. Quod & beatus Dauid intuẽs, & tali ordine semetipsum ad diuinã sapientiã librans, dicebat: Vt iumentũ factus sum apud te. Secũdum hoc ergo & prophetarũ maximus Moyses in præsenti lectione dicit ad eũ, quòd gracili uoce sit, & tardus lingua, & quod non sit eloquens. Omnes enim homines ad cõparationẽ uerbi diuini, nõ solũ ineloquẽtes, sed & muti putãdi sunt. Quia igit in id intelligentię profecit ut agnosceret semetipsum, in quo est pars maxima sapientiæ, remunerat eũ diuina dignatio. Audi q opimis magnificisq muneribus: Ego, inqt, aperiã os tuũ, & instruã te quę oporteat te loqui.] Beati sunt, quorũ Deus os aperit ut loquant. Prophetis Deus aperit os, & replet illud eloquio suo, sicut in præsenti dicit: Ego aperiã os tuũ, & instruam te quæ oporteat te loqui. Sed & per Dauid dicit deus: Dilata os tuũ, & repleboillud. Similiter & Paulus dicit. Vt det mihi sermo in adapertionẽ oris mei. Eorum ergo qui uerba dei loquunt, os Deus aperit. Vereor aũt ne sint aliqui, quorũ ecõtrario os diabolus aperiat. Nã q loquit mendaciũ, certũ est q diabolus aperiat os eius ut mẽdacium loquerẽ. Qui falsum testimoniũ dicit, qui scurrilitates ac turpitudines & cætera huiusmodi de ore suo proferũt, diabolus aperuit os eorũ. Vereor ne & susurronum & detractorum os diabolus aperiat, sed & eorũ qui ociosa uerba proferunt, pro quib. reddenda in die iudicij ratio est. Iam uerò qui iniquitatẽ in excelso loquunt, qui negãt dominũ meũ Iesum Christũ in carne uenisse, uel qui spiritum sanctum blasphemant, quibus neq in præsenti neq in futuro seculo remittetur, quis dubitet q os eorũ diabolus aperiat? Vis tibi & hoc de scripturis ostẽdã, quomodo huiusmodi hominibus, qui aduersum Christũ loquuntur, os diabolus aperit? Vide quid scriptũ est de Iuda, quomodo refertur quia introiuit in illũ Satanas, & q misit in cor eius diabolus, ut traderet dñm. Ipse ergo aperuit os eius, ut loquerẽ cũ principibus, & pharisæis, quomodo eum traderet accepta pecunia. Vnde mihi uidet non esse paruæ gratiæ intelligere os quod aperit deus, & intelligere os qd aperit diabolus, Nõ est sine sãcti spiritus gratia huiusmodi

Psal.37 *Humana ad deum cõparata nihil sunt.*

Os aperit deus.

Psal.81

Ioan.13 *Matt.26*

huiusmodi os & uerba discernere. Et ideo in diuisionib. spiritaliũ gratiarum additur etiam hoc, quod dat quibusdam discretio spirituũ. Ergo spiritalis est gratia per quam spiritus discernitur, sicut & alibi dicit Apostolus. Probate spiritus qui ex deo sunt. Sed sicut deus aperit os sanctorũ, ita puto quod & aures sanctorũ deus aperiat, ad audienda uerba diuina. Sic enim dicit Esaias propheta. Dñs mihi aperuit aurẽ, ut sciã quando oporteat dici uerbũ. Sic & oculos aperit dominus, sicut aperuit oculos Agar, & uidit puteũ aquæ uiuæ. Sed & Helisæus propheta dicit: Aperi domine oculos pueri, ut uideat quia plures nobiscũ sunt quàm cũ aduersarijs. Et aperuit, inquit, dominus oculos pueri, & ecce totus mons plenus erat equitibus, & curribus, auxilijsq cœlestibus. Circumdat eẽ ãgelus domini in circuitu timentiũ eum, ut eripiat eos. Aperit ergo (ut diximus) deus, & os, & aures & oculos, ut uel loquamur, uel cernamus, uel audiamus, quæ dei sunt. Sed & illud nõ otiose accipio quod dicit propheta: Eruditio, inquit, domini aperuit mihi aurẽ. Hoc mihi uidetur ad nos, id est, cõmuniter ad omnẽ dei ecclesiã pertinere. Si eẽ in domini eruditione uersemur, aperit & nobis aurẽ domini eruditio. Auris uerò quæ per eruditionẽ domini aperitur, nõ semper aperta est, sed aliquando aperta, aliquando clausa est. Audi legislatorẽ dicentẽ: Ne respexeris auditũ uanũ. Siquando ergo uana dicuntur, siquando inania, inepta, turpia, profana, scelesta proferunt, qui nouit domini eruditionẽ, claudit aures, & auertit auditum, & dicit: Ego autẽ sicut surdus non audiebã, & sicut mutus, qui non aperuit os suum. Si uerò ad utilitatẽ animæ pertinẽt quæ dicunt, si de Deo sermo est, si mores docet, uirtutes inuitat, uitia resecat, patere debẽt aures huiuscemodi eloquijs: & nõ solũ aures, sed & cor, & mẽs, & tota ad huiuscemodi auditũ, animæ ianua pandenda est. Summa tamẽ moderatione præceptí usa est lex, ut non diceret, non audies auditũ uanũ, sed nõ recipies. Nã uana frequẽter audimus. Marcion quæ loquit uana sunt: Valentinus quæ loquitur uana sunt, & omnes qui cõtra creatorẽ deũ loquuntur, uana sunt quæ loquuntur. Sed tamen frequenter nos audimus ea, ut aduersum ea respondere possimus, ne forte subrepãt simpliciorib. quibusq fratrũ nostrorũ per sermonis ornatum. Audimus ergo hæc, sed non recipimus. Dicta sunt enim de ore illo quod diabolus aperuit. Et ideo orandũ nobis est ut dignetur dñs aperire os nostrũ, ut possimus & cõtradicentes reuincere, et obturare os quod diabolus aperuit. Hæc de eo quod scriptum est: Ego aperiã os tuũ, & instruam te, quæ oporteat te loqui. Non solum autẽ Moysi promittitur os aperiri à dño, sed & Aaron. Dicitur enim & de ipso: Ego aperiam os tuum, & os illius, & instruam uos quæ faciatis. Occurrit eẽ & Aaron Moysi, & exijt de Aegypto. Occurrit autem ei, ubi? In quali loco? Interest eẽ ubi occurrat Moysi is, cuius os aperiendũ est à deo. Occurrit enim, inquit, in montem dei. Vides quia merito aperitur os eius, qui potest occurrere in montẽ dei. Petrus, & Iacobus & Ioãnes montẽ dei ascenderũt, ut trãsformatũ Iesum uidere mererent, & Moysen cũ ipso, atq Heliam uiderent in gloria. Et tu ergo nisi ascenderis ad montem dei, & ibi occurreris Moysi, id est nisi excelsum legis ascenderis sensum, nisi ad spiritalis intelligentiæ cacumen euaseris, non est os tuũ apertum à domino. Si in humili loco literæ steteris, & historiæ textũ Iudaicis narratio nibus innectas, non occurristi Moysi in montem dei, nec os tuũ aperuit Deus, neq instruxit te quæ oporteat te loqui. Nisi ergo Aaron occurrisset Moysi in mõte, nisi eius sensum sublimem uidisset & arduũ, nisi exlcesam eius iutelligentiã perspexisset, nunq ei locutus fuisset uerba dei, neq uirtutẽ signorũ, prodigiorumq traidisset, neq participem eum tanti mysterij cõsciuisset. Verum quoniã longum est de singulis per ordinem dicere, uideamus ingressi ad Pharaonem Moyses & Aaron quid dicunt. Hæc dicit dominus: Dimitte populum meũ, ut seruiant mihi in eremo.] Non uult Moyses ut populus in Aegypto positus seruiat domino, sed ut exeat in desertum, & ibi seruiat domino. Hoc est sine dubio q ostẽdit, quia donec quis in tenebris secularib. manet, et in negotiorũ obscuritate uersatur, non potest seruire domino. Nõ enim potest duob. dominis seruire, nõ potest domino seruire & Mãmonæ. Exeundũ igitur nobis est de Ægypto, relinquendus est mundus, si uolumus dño seruire. Relinquendus aũt dico, nõ loco, sed animo, nõ itinere, pficiscẽdo, sed fide proficiendo. Audi hęc eadẽ Ioannẽ dicentẽ. Filioli nolite diligere mundũ, neq ea quæ in mũdo sunt. Quoniã omne q in mundo

Matt.17

1.Cor.12 *Esa.50.* *Oculos aperit deus.* *4.Reg.6* *Psal.34* *Aures aperit deus.* *Psal.38* *1.Ioan.2*

Universidad de Deusto
Biblioteca

mundo est,desideriũ carnis est,& desideriũ oculorũ. Et quid tandẽ dicit? Quomodo uel quatenus proficiſci iubet ex Aegypto, uideamus. Viã,inquit,triũ dierum ibimus in eremo,& ibi immolabimus domino deo noſtro.] Quæ eſt uia trium dierũ, quę nobis incedenda eſt,ut exeũtes de Agypto peruenire poſſimus ad locũ,in quo immolare debeamus? Ego uiã illã intelligo qui dixit: Ego ſum uia, & ueritas, & uita. Hæc uia triduo nobis incedenda eſt. Qui em̃ cõfeſſus fuerit in ore ſuo dñm Ieſum,& crediderit in corde ſuo q̃ deus illũ ſuſcitauit à mortuis tertia die, ſaluus erit. Hæc ergo eſt triduana uia,per quam peruenitur in locũ,in quo domino immoleẽ, & reddatur ſacrificiũ laudis. Hæc, quantũ ad myſticũ pertinet intellectũ. Si uerò etiã moralẽ, qui nobis pertinet, requirimus locũ: iter triduo de Aegypto proficiſcimur, ſi ita nos ab omni inquinamento animæ,& corporis,ac ſpiritus cõſeruemus,ut quemadmodũ dixit Apoſtolus, integer ſpiritus noſter,& anima,& corpus in die Ieſu Chriſti ſeruet̃. Triduo iter profiſcimur de Aegypto, ſi rationalẽ, naturalẽ, moralẽ ſapientiã de rebus mundialibus auferentes ad ſtatuta diuina conuertimus. Triduo iter de Aegypto ꝓficiſcimur, ſi purificãtes in nobis dicta, facta, uel cogitata (Tria ſunt em̃ hæc, per quæ peccare homines poſſunt) efficiamur mũdi corde, ut poſſimus Deũ uidere. Vis autẽ uidere q̃ huiuſmodi ſunt, quæ in ſcripturis indicat ſpiritus ſanctus? Pharao hic, q̃ eſt princeps Aegypti, ubi ſe uidet uehementius perurgeri ut dimittat populũ dei, ſecũdo loco hoc cupit impetrare, ne lõgius abeant, ne totũ triduũ proficiſcantur, & dicit, non lõge abeatis. Nõ uult lõge à ſe fieri populũ dei, uult eum ſi non in facto, uel in ſermone peccare, ſi nõ in ſermone, uel in cogitatione delinquere. Nõ uult ut totũ à ſe triduũ proficiſcanẽ. Vult in nobis uel unum diem ſuum habere, in alijs duos, in alijs totum triduũ ipſe poſſidet. Sed illi beati, qui integrũ ab eo triduũ diſcedunt, & nullam in eis ſuam poſſidet diem. Non ergo putetis, quia tunc tantũmodo eduxit Moyſes populũ de Aegypto. Et nũc Moyſes, quẽ habemus nobiſcũ (habemus em̃ Moyſen & ꝓphetas) id eſt lex dei uult te educere de Aegypto ſi audiamus eam, uult te longe facere à Pharaone, eruere te cupit de opere luti & palearũ: ſi tamẽ audias legẽ dei, & ſpritaliter intelligas. Nõ uult te in carnis & tenebrarũ actibus permanere, ſed exire ad eremũ, uenire ad locum perturbationibus & fluctibus ſeculi uacuum, uenire ad quietem ſilentij. Verba enim ſapientiæ in ſilentio & quiete diſcunt̃. Ad hunc ergo locũ quietis cũ ueneris, ibi poteris immolare domino, ibi legem dei, & uirtutẽ diuinæ uocis agnoſcere. Propterea ergo cupit te Moyſes eijcere de medio fluctuantiũ negotiorũ, & de medio perſtrepentiũ populorum, propterea cupit te exire de Aegypto, id eſt, de tenebris ignorãtiæ, ut legem dei audias, & lucẽ ſcientiæ cupias. Sed obliſtit Pharao, relaxare te nõ uult rector tenebrarũ harũ, nõ uult te abſtrahi de tenebris ſuis, & ad ſciẽtiæ lumẽ adduci, & audi quid dicit. Quis eſt, inquit, cuius audiã uocẽ? Neſcio dominũ, & Iſrael non dimittam. Audi quid reſpondet princeps huius mundi, neſcire ſe Deũ dicit. Vides quid agit cruda ſuperbia? Donec in laboribus hominũ nõ eſt, & cum hominibus nõ flagellatur, propterea tenuit eũ ſuperbia. Deniq; uidebis eũ paulo poſt quãtũ proficit in flagellis, quãto melior uerberatus efficitur. Iſte qui modo dicit, neſcio dominũ, poſtea cum uim ſenſerit uerberũ, dicturus eſt: Orate pro me dominũ: & non ſolũ hoc, ſed etiam conteſtantibus magis fatebitur, quia digitus dei eſt in uirtute ſignorũ. Nemo ergo ita ineruditus diuinæ ſit diſciplinę, ut flagella diuina pernicię putet, ut uerbera domini pœnalẽ credat interitũ. Ecce Pharao duriſſimus, tñ proficit uerberatus. Ante uerbera dominũ neſcit, uerberatus ſupplicari pro ſe dñm rogat. Eſt profectus in pœnis, hoc ipſum agnoſcere q̃ meruerís pœnã. Neſcio ergo, ait, dominũ, & Iſrael non dimitto. Sed uide in euangelijs, quomodo uerberatus emendet hanc uocẽ. Scriptũ eſt enim, quia clamauerũt dęmones ad dñm, & dixerũt. Quid ueniſti ante tẽpus torquere nos? Scimus te qui ſis, tu es filius dei uiui. Vbi tormẽta ſenſerũt, ſciunt dominũ. Ante flagella dicit, neſcio dominũ, & Iſrael nõ dimitto. Sed poſtea Iſrael dimittit, & non ſolũ dimittit, ſed & ipſe perurgebit eũ exire. Nulla enim ſocietas lucis ad tenebras, nulla pars fideli cũ infideli. Sed quid adhuc addit in reſpõſis ſuis? Quare, inquit, Moyſes & Aarõ peruertitis populũ ab operibus? Diſcedite unuſquiſq; ad opus ueſtrũ. Donec ſecum eſt populus, & lutũ operaẽ ac laterem, donec in paleis occupatus eſt, nõ putat eũ eſſe peruerſum, ſed recto

Ioan.14

Exod.5

Exod.8

Matt.8

ſed recto itinere incedere. Si uerò dicam, uolo ire uiam triũ dierũ, & ſeruire domino, peruerti populũ dicit per Moyſen & Aaron. Hoc quidẽ dicebaẽ antiquis. Sed & hodie ſi Moyſes & Aarõ, id eſt prophetícus & ſacerdotalis ſermo animã ſollicitet ad ſeruitiũ dei, inuitetq; eam exire de ſeculo, renunciare omnib. quæ poſſidet, operam dare diuinæ legi, & ſequi uerbũ dei, continuo audies dici ab his qui Pharaoni unanimes et amici ſunt: Videte quomodo ſeducuntur homines & peruertuntur, quales adoleſcentes ne laborent, ne militent, ne agant aliquid quod eis proſit, relictis rebus neceſſarijs, & utilibus, ineptias ſectantur & otiũ. Quid eſt ſeruire domino? Laborare nolunt, & inertis otij occaſiones requirunt. Hæc erant tũc uerba Pharaonis, hæc & nũc amici eius, & familiares loquunt̃. Non ſolũ uerbis res agitur, ſequunt̃ & uerbera: flagellari iubet ſcribas Hebræorũ, paleas nõ dari, opus exigi. Hæc pertulerũt patres, ad quorũ figurã ſæpe etiã populus dei qui eſt in eccleſia, patit̃. Inuenies enim ſi cõſideres eos qui ſe ex integro principi huius mũdi tradiderũt, proſperis ſucceſſib. agere, omnia eis (ut ipſi putant) feliciter euenire: ſeruis autem dei ſæpe nec hæc quidem humani uictus humilia & parua ſuccedere. Iſtas enim puto uideri paleas, quæ à Pharaone miniſtrantur. Fit ergo ſæpe ut deũ timẽtes, uili hoc etiã & paleis ſimili indigeant uictu. Sæpe etiam perſecutiones ſuſtinent tyrannorũ, perferunt cruciatus & ſæua tormẽta, ita ut fatigati nonnulli dicant ad Pharaonem: Vt quid tu affligis populũ tuũ? Superati nanq; uerberib. nonnulli à fide decidunt, & confitentur ſe eſſe populũ Pharaonis. Non em̃ omnes qui ex Iſrael, hi ſunt Iſraelitæ, nec quia ſunt ſemen, ſunt omnes & filij. Iſti ergo qui dubij ſunt, & in tribulationibus fatigant̃, etiam cõtra Moyſen & Aaron loquunt̃, & dicunt: Ex qua die intraſtis & exiſtis uos ad Pharaonem, execrabilem feciſtis odorẽ noſtrũ coram eo. Verũ dicũt iſti, licet ignorent fortaſſe quod dicunt, ſicut & Caiphas ille uerũ dicebat, quia expedit uobis ut moriaẽ unus pro populo, ſed quid diceret neſciebat. Nã (ut Apoſtolus dicit) Chriſti bonus odor ſumus. Et alijs, inquit, odor de uita in uitã, alijs aũt odor de morte in mortẽ. Ita & prophetícus ſermo ſuauis odor eſt credentibus. Dubijs uerò & incredulis, & his qui ſe populũ ꝓfitent̃ eſſe Pharaonis, odor execrabilis efficitur. Sed & ipſe Moyſes dicit ad dñm: Quia ex quo loquutus ſum cũ Pharaone, afflixit populum tuum. Certum eſt enim, quia antequam ſermo dei audiat̃, antequam prædicatio diuina naſcatur, nõ eſt tribulatio, nõ eſt tentatio. Quia niſi bucinet tuba, nõ cõmittitur bellum. Vbi uerò ſignũ belli tuba prædicationis oſtenderit, ibi, inquit, ſequitur afflictio, ibi omnis tribulationũ pugna cõſurgit. Ex quo ergo lotuam ſermo dei perlatus eſt, neceſſario certamen intra te uirtutib. aduerſum uitia ſuſcitatur. Prius uerò quàm ueniret ſermo qui argueret, uitia intra te in pace durabãt. Sed ubi ſermo dei facere cœpit uniuſcuiuſq; diſcrimẽ, tunc perturbatio magna conſurgit, & ſine fœdere naſcitur bellũ. Cum iniuſtitia enim quando poteſt conuenire iuſtitiæ? impudicitia cũ ſobrietate? cũ ueritate mendaciũ? Et ideo non magnopere perturbemur, ſi uideẽ odor noſter execrabilis eſſe Pharaoni. Execrationi nanq; & uitijs ducimus etiam nos cõtra Pharaonem, & non flectamur, ſed ſtemus ſuccincti lumbos noſtros in ueritate, & calciati pedes in prępparatione Euãgelij pacis. Sic enim nos hortatur Apoſtolus dicens: State ergo & nolite iterũ iugo ſeruitutis inhærere. Iterum dicit: In quo ſtamus, & gloriamur in ſpe gloriæ dei. Stamus autẽ confidenter, ſi dominum deprecemur, ut ſtatuat pedes noſtros ſuper petrã, ne nobis illud eueniat, quod idẽ propheta dicit: Mei autẽ paulo minus moti ſunt pedes, & paulo minus effuſi ſunt greſſus mei. Stemus ergo ante Pharaonẽ, id eſt obſiſtamus ei in certamine, ſicut & Petrus Apoſtolus dicit: Cui reſiſtite fortes in fide. Sed & Paulus nihilominus dicit: State in fide & uiriliter agite. Si em̃ fortiter ſteterimus, cõſequeẽ illud q̃ orabat Paulus pro diſcipulis dicens: quia Deus conteret Satan ſub pedibus ueſtris uelociter. Quanto em̃ nos conſtantius & fortius ſteterimus, tanto infirmior & inualidior erit Pharao. Si aũt nos uel infirmi cœperimus eſſe, uel dubij, ille aduerſum nos ualidior & cõſtantior fiet. Et uere illud impletur in nobis, in quo Moyſes dedit figurã. Cum enim ipſe eleuaret manus, uincebatur Amalech. Si uerò uelut laſſas deij ceret, & brachia infirma deponeret, inualeſce-

Ioan.11
2.Cor.2

ἀσπονδος
πόλεμος

Stare quid

Gal.5
Rom.5
Pſal.73
1.Pet.5
1.Cor.16
Rom.16

Exod.17

Universidad de Deusto
Biblioteca

inualescebat Amalech. Ita ergo etiã nos in uirtute crucis Christi extollamus brachia & eleuemus in oratione sanctas manus in omni loco sine ira & disceptatione, ut domini mereamur auxilium. Hoc idem nanq; & Iacobus Apostolus cohortatur dicens: Resistite autem diabolo, & fugiet à uobis. Agamus ergo omni fide, ut non solum fugiat à nobis, sed & conteratur Satanas sub pedibus nostris, sicut & Pharao demersus est in mare, & in profundo abyssi extinctus. Nos autem si recedamus de Aegypto uitiorũ, fluctus seculi tanquam iter solidũ euademus, per Iesum Christum dominum nostrum, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen. Iacob. 4

De decem plagis, quibus percussa est Aegyptus. Homilia IIII Cap. VII.

HISTORIA quidem famosissima nobis recitata est, & quæ pro sui magnitudine uniuerso modo sit cognita, per quã designatur, quod ingentib. signorũ ac prodigiorum uerberib. Aegyptus cum Pharaone rege castigata sit, ut Hebræorum populum, quem ex liberis patribus natũ uiolenter in seruitutem redegerat, ingenitæ redderet libertati. Verum ita gestorũ contexta narratio est, ut si singula diligenter inspicias, plura in quibus hæreat intellectus, quàm in quib. expedire se possit, inuenias. Et quia longũ est singula per ordinem scripturæ dicta proponere, continentiã totius historiæ cõpendiosius recensebimus. Igitur primo signo proiecit uirgam suam Aaron, & facta est draco, & cõuocati incantatores & malefici Aegyptiorum fecerunt similiter ex uirgis suis dracones. Sed draco qui ex uirga Aaron fuerat effectus, absorbuit dracones Aegyptiorum. Quod cum stupori esse debuerit Pharaoni, & ad credulitatẽ proficere, in cõtrarium uersum est. Dicit enim scriptura, quia induratũ est cor Pharaonis, & nõ exaudiuit eos. Et hic quidẽ dicit, quia induratũ est cor Pharaonis, sed & in prima nihilominus plaga, ubi aqua in sanguinẽ uertit, similiter rescriptum est, & in secunda cũ ranę debulliunt, sed & in tertia cũ Scinipes ingruũt. In quarta quoque cũ Cynomyia educit, & in quinta ubi manus domini fit super pecora Aegyptiorũ, paria super hoc dicunt & similia. In sexta uerò ubi sumpsit fauillã de fornace Moyses, & respersit, & facta sunt ulcera, & uesicæ feruentes in hominib. & in quadrupedibus, & iam non poterãt stare malefici in cõspectu Moysi, nõ dicit qa induratũ est cor Pharaonis, sed terribilius aliquid dicit. Scriptũ est enim quia iudurauit dominus cor Pharaonis, & non audiuit illos, quemadmodũ constituit dominus. Rursum in septima, cũ grando & ignis Aegyptũ uastat uniuersam, indurat quidem cor Pharaonis, sed non à domino. In octaua, ubi locusta producit, dominus dicit indurare cor Pharaonis. Sed & in nona cũ tenebræ palpabiles fiũt per totam terram Aegypti, Pharaonis cor dominus scribit indurare. Ad ultimũ quoq; cũ extinctis primogenitis Agyptiorum, Hebræus populus discessisset, post multa dicit: Et indurauit Dominus cor Pharaonis regis Aegypti, & seruorum eius, & insecutus est post filios Israel. Sed & cum Moyses de terra Madiam ad Aegyptũ mittitur, & præcipit ei facere omnia prodigia, quæ dedit Dñs in manu eius, addit. Facies, inquit, ea in conspectu Pharaonis. Ego autem induro cor Pharaonis, & non dimittet populũ meũ. Hic primo dictũ est à domino, ego induro cor Pharaonis. Sed & secũdo ubi enumerati sunt principes Israel, post pauca addit ex persona domini. Ego, inquit, induro cor Pharaonis, & multiplico signa mea. Quod si credimus diuinas esse has literas, & per spiritũ sanctũ scriptas, non puto q tam indigne de diuino spiritu sentiamus, ut fortuitu in tanto hoc opere facta sit ista uarietas, ut nũc quidem dominus dicat induxisse cor Pharaonis, nũc aũt non à domino, sed quasi sponte induratũ dicatur. Equidem confiteor me minus idoneũ, & minus capacem, qui ualeam in huiuscemodi uarietatib. diuinæ sapientiæ secreta rimari. Paulũ tamen Apostolũ uideo, q propter inhabitantem in se spiritũ dei dicere confidenter audebat. Nobis aũt reuelauit dominus per spiritũ suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam alta Dei. Hũc, inquam, uideo tanquam intelligentem quid differat induratũ esse cor Pharaonis, & induxisse cor Pharaonis dominũ, dicere. Alibi quidem dicit: An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & lõganimitatis contemnis? ignoras qa patientia dei ad pœnitentiam te adducit? Secundũ duritiam autẽ tuam, & cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij dei. Per quod eũ sine dubio 1 Cor. 2 Rom. 2

dubio, qui sponte induratus est, culpat. Alibi uerò uelut quæstionem super hoc quandã proponens dicit. Ergo cui uult miseretur, & quem uult indurat. Dicis itaq; mihi. Quid igitur adhuc conqueritur? Voluntati enim eius quis resistit? Addit etiam his. O homo tu quis es qui contrà respondeas Deo? Per quod de eo qui à domino dicitur induratus, non tam quęstionis absolutione, quàm apostolica autoritate respondit, credo non iudicans dignum pro incapacitate auditorũ, chartis & atramento huiuscemodi absolutionum secreta cõmittere. Sicut & in alio loco de quibusdã uerbis ipse dicit, audisse se quędam quæ non licet hominibus loqui. Vnde & in consequentibus, eum qui non tam stultorum merito, quàm sciendi cupiditate secretioribus se quæstionibus curiosus immergit, magnifici doctoris seueritate deterret, cum dicit. O homo, tu quis es qui contrà respondeas Deo? Nunquid dicit figmentum ei qui se finxit, quid me fecisti sic? & cętera. Vnde & nobis hæc obseruasse tantum, & inspexisse sufficiat, atq; ostendisse auditoribus quanta sint in lege diuina profundis demersa mysteriis, pro quibus dicere in oratione debeamus, De profundis clamaui ad te domine. Sed & illa non minus mihi intuenda uidetur obseruatio, cum quædam uerbera Aaron inferre dicitur Pharaoni uel Aegypto, quędam Moyses, quędam uerò ipse dominus. Nam in prima plaga, cum aquas uertit in sanguinem, Aaron dicitur leuasse uirgam, & percussisse aquam. Sed et in secunda, cum percussit aquas, & eduxit ranas, & in tertia cum extendit manu sua uirgam, & percussit puluerem terræ, & facti sunt scnipes. In his tribus uerberibus Aaron ministerium fuit. In quarto uerò Dominus fecisse dicitur ut adueniret cynomyia, & repleret domos Pharaonis. Sed & quinto cum extinguuntur pecora Ægyptiorum, dominus nihilominus fecisse dicitur uerbũ hoc, In sexto uerò Moyses aspergit fauillam de fornace, & fiunt ulcera, & uesicæ cum feruore in hominibus & pecoribus. Sed & in septimo Moyses eleuat manum suam in cœlum, & fiũt uoces in cœlo, & grando, & discurrit ignis super terram. In octauo quoq; idem Moyses extendit manũ suam in cœlum, & dominus induxit uentum tota die & tota nocte, & adduxit locustas. Sed & in nono idem nihilominus Moyses extendit manũ suam in cœlum, & fiũt tenebræ, & caligo super omnem terrã Ægypti. In decimo uerò, finis & perfectio totius operis à domino ministratur. Ita enim scriptum est. Factũ est enim circa mediã noctem, & dominus percussit omne primogenitum in terra Ægypti, à primogenito Pharaonis, qui sedebat super thronũ eius, usq; ad primogenitum captiuæ quæ est in lacu, & omne primogenitum pecoris. Est & alia in his differentia, quã obseruauimus, quod in prima quidem plaga, cum aqua in sanguinem fluit, nondum dicitur Moysi ut intraret ad Pharaonem, sed dicitur ei: Vade in occursum eius ad ripam fluminis, cum procedit ad aquam. In secunda uerò plaga, posteaquam prima ab eis constanter et fideliter ministrata est, dicitur ad eum. Intra ad Pharaonem, & ingressus dic: Hæc dicit dominus, & reliqua. Iam uerò in tertia, ubi scnipes inferũtur, magi qui prius obstiterãt, cedunt cõfitentes quia digitus Dei est hic: In quarta quoq; uigilare iubetur Moyses mane, & stare contra Pharaonem procedentẽ ad aquã, cum cynomyia replẽtur Ægyptiorum domus. In quinta nihilominus, ubi pecora Ægyptiorum delentur, intrare iubetur ad Pharaonem Moyses. In sexta sanè contemnitur Pharao, & nõ refertur quod intrauerit Moyses uel Aaron ad Pharaonẽ, quia facta sunt ulcera & uesicæ cum feruore etiam super maleficos Aegypti, & non poterant resistere Moysi. In septima uigilare iubetur mane ualde, & stare contra Pharaonem, cum grãdinem & ignem producit, & uoces. In octaua præcipit intrare ad eum, cum locusta producitur. In nona rursum contemnitur Pharao, & præcipitur ad cœlũ manus extendere Moyses, ut fiant in tota terra Aegypti palpabiles tenebræ: & non quidẽ per se intrat, sed uocatur à Pharaone. Similiter & in decima cum primitiua delentur, & cogitur cum festinatione exire de Aegypto. Sunt & aliæ permultæ obseruationes, in quibus singulis diuinæ demonstranẽ indicia sapientiæ. Inuenies enim quod primo non flectitur Pharao, nec diuinis uerberibus cedit, cum aquæ in sanguinẽ uersæ sunt. In secundo uerò parum quid molliri uidet. Vocauit enim Moysen & Aaron, & dixit ad eos, Orate pro me ad dominum, ut tollat ranas à me, & à populo meo, & dimittam populũ. In tertio magi cedunt, & dicunt ad Pharaonem, Digitus dei hic est. In quarto per cynomyiam uerberatus dicit: Euntes immolate domino deo uestro, sed non lõgius tentetis iter. Orate igi- Exod. 9

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur pro me ad dominum. In quinto nece pecudum cæditur, & non solum non cedit, sed & amplius induratur. Similiter & in sexto super plagas ulcerũ facit. In septimo uerò cũ grandine uastatur, & ignibus: Misit, inquit, Pharao, & uocauit Moysen & Aaron, & dixit illis: Peccaui, & nunc dominus iustus est, ego autem & populus meus impij. Orate igitur pro me ad dominum. In octauo cum locustis urgeretur, Et festinauit, inquit, Pharao, & uocauit Moysen & Aaron dicens. Peccaui ante dominum Deum uestrum, & in uos, suscipite peccatum meum etiam nũc, & orate pro me ad dominum deum uestrum. In nono cum tenebris offunditur, Vocauit, inquit, Pharao Moysen & Aaron dicẽs: Ite, seruite domino Deo uestro. Iam uerò in decimo cum primitiua hominum extinguunt & pecorum, Vocauit, inquit, Pharao Moysen & Aaron nocte, & dixit illis. Surgite & exite de populo meo, & uos et filij Israel, ite, seruite domino Deo uestro, sicut dicitis: oues & boues uestros assumentes pergite, sicut dixistis. Benedicite autem & me. Et cogebant Ægyptij populum quàm celerrime exire de terra Ægypti. Dicebãt enim, quoniam oẽs nos moriemur. Quis est ille, quẽ repleat illo spiritu Deus, quo repleuit Moysen & Aaron, cum hæc prodigia & signa perficerent, ut eodẽ spiritu illuminatus possit quæ per illos sunt gesta, disserere? Aliter enim non arbitror has ingentium rerũ uarietates ac differentias explanari, nisi eodem spiritu quo gesta sunt, disserantur, Quia & Paulus Apostolus dicit, quod spiritus prophetarũ prophetis subiectus sit. Nõ ergo quibuscunq; ad explanandum dicta prophetarum, sed prophetis dicuntur esse subiecta. Verũ quoniam idem beatus Apostolus huius gratiæ, id est prophetalis doni, tanquã ex parte sit & in potestate nostra, imitatores nos fieri iubet, dicens, Æmulamini autem dona meliora, magis autem ut prophetetis: tentemus & nos æmulationẽ suscipere bonorũ, & si quid est in nobis, à nobis exigere, à domino uerò plenitudinẽ muneris expectare. Pro hoc enim dicitur à domino per prophetam, Aperi os tuũ, & replebo illud. Pro illo uerò alia scriptura dicit, Punge oculum, & producit lachrymam: punge cor, & producit sensum. Ne ergo ex desperatione silentio nos tradamus, quod utiq; non ędificat ecclesiam Dei, de quibus possumus, & inquantum possumus breuiter repetamus. Puto ergo (ut sentire possum) quod Moyses ad Ægyptum ueniens, & deferens uirgã, qua castigat & uerberat Ægyptum decem plagis, Moyses hic lex Dei sit: quæ data est huic mundo, ut eum decem plagis, id est decem mãdatis, quæ in Decalogo continentur, corripiat, & emendet. Virga ergo per quam geruntur hæc omnia, per quam Ægyptus subijcitur, & Pharao superatur, crux Christi sit, per quã mundus hic uincitur, & princeps huius mundi cum principatibus & potestatibus triumphatur. Quod autẽ uirga proiecta fit draco, uel serpens, & deuorat Aegyptiorum magorum serpentes, qui id similiter fecerant: serpentem pro sapientia poni, uel prudentia, indicat euangelicus sermo cum dicit: Estote prudentes tanquã serpentes. Et alibi: Serpens erat prudentior omnibus animalibus, & bestijs, quæ erant in paradiso. Crux ergo Christi, cuius prædicatio stultitia uidebat, quã Moyses, id est lex continet, sicut dominus dixit, De me enim ille scripsit: hæc, inquam, crux de qua Moyses scripsit, postquam in terra proiecta est, id est posteaquã ad credulitatem & fidem hominum uenit, conuersa est in sapientiam, & tantam sapientiam, quæ omnem Aegyptiorum, id est huius mundi sapientiam deuoraret. Intuere ergo quomodo stultam fecit deus sapientiam huius mundi, posteaquam manifestauit Christum, qui crucifixus est, Dei uirtutem esse & Dei sapientiam: & uniuersus iam mundus comprehensus est ab eo qui dicit: Comprehendens comprehendam sapiẽtes in astutia eorum. Quod uerò aquę fluminis uertuntur in sanguinem, satis conuenienter aptatur. Primo quidem ut is fluuius, cui Hebręorum paruulos crudeli nece tradiderant, auctoribus sceleris poculum sanguinis redderet, & cruorem polluti gurgitis, quẽ paricidali cæde maculauerant, potando sentirent. Tum deinde, ut allegoricis legibus nihil desit, aquæ uertuntur in sanguinem, & sanguis suus Ægypto propinatur. Aquæ Ægypti, erratica & lubrica philosophorum sunt dogmata, quæ paruulos quosq; sensu, et pueros intelligentia deceperunt: ubi crux Christi mundo huic ueritatis lumen ostendit, necis eorum pœnas, & reatum sanguinis exigũt. Ita enim & ipse dominus dicit, quia omnis sanguis qui effusus est super terrã, à sanguine Abel iusti usq; ad sanguinẽ Zachariæ requiretur à generatione hac. Per secũdam uerò plagam, in qua ranæ producuntur, indicari figuraliter arbitror

1 Cor. 14
Psal. 81
Eccles. 22
Allegoria
Matt. 10
Gen. 3
Ioan. 5
Matt. 23
Exod. 8

arbitror carmina poetarum, qui inani quadam & inflata modulatione, uelut ranarũ sonis et cantibus mundo huic deceptionis fabulas intulerunt. Ad nihil enim illud animal utile est, nisi quod sonum uocis improbis & importunis clamorib. reddit. Post hoc scni pes producunt. Hoc animal pennis quidem suspenditur per aera uolitãs, sed ita subtile est & minutum, ut oculi uisum, nisi acute cernentis, effugiat: corpus tamen cum insederit, acerrimo terebrat stimulo, ita ut quem uolitantem uidere quis non ualeat, sentiat stimulantem. Hoc ergo animalis genus dignissime puto arti dialecticæ cõparari, quę minutis & subtilibus uerborũ stimulis animas terebrat, & tanta calliditate circumuenit, ut deceptus nec uideat nec intelligat unde decipit. Quarto quoq; in loco Cynomyiã Cynicorum sectæ comparauerim, qui ad reliquas deceptiones suæ improbitatis, etiã uoluptatem & libidinem summum prædicant bonum: Quoniã igitur per hæc singula prius deceptus est mũdus, aduenies sermo, & lex Dei huiuscemodi eum correptionibus arguit, ut ex qualitate pœnarũ, qualitates proprij agnoscat erroris. Quod uerò quinto in loco animalium nece, uel pecudum Ægyptus uerberatur, uecordia in hoc arguitur stultitiaq; mortaliũ, qui tanquam irrationalia pecora cultum & uocabulum Dei diuersis imposuerunt figuris, non solum hominum, sed & pecudum, ligno & lapidibus impressis, Hammonem louem in ariete uenerantes, & Anubin in cane, Apin quoq; colentes in tauro, cætera quoq; quæ Ægyptus Deorum portenta miratur: ut in quibus cultum crederetur ineſſe diuinũ, in his uiderent miseranda supplicia. Vlcera post hæc & uesicę cũ feruore, sexto in uerbere producuntur. Et uidetur mihi quod in ulceribus arguat dolosa & purulenta malitia, in uesicis tumẽs & inflata superbia, in feruore scilicet ire ac furoris insania. Hucusq; per errorum suorũ figuras, mundo supplicia temperantur. Post hæc uero uerbera ueniunt de supernis uoces, inquit, tonitrui sine dubio, & grando, & ignis discurrens in grandine. Vide temperamentum diuinæ correptionis, non cum silentio uerberat, sed dat uoces, & doctrinam cœlitus mittit, per quam possit culpam suã castigatus agnoscere mundus. Dat & grandinem, per quam & tenera adhuc uastantur nascentia uitiorum. Dat & ignem, sciens esse spinas & tribulos, quos debeat ignis ille depascere, de quo dicit dominus, Ignem ueni mittere in terrã. Per hũc enim incentiua uoluptatis & libidinis consumuntur. Quod autem locustarum in octauo loco fit mentio, puto per hoc genus plagę, dissidentis semp à se et discordãtis humani generis incõstantiam confutari. Locusta enim cum regem non habeat, sicut scriptura dicit, una acie ordinatum ducit exercitum: homines uerò cum rationales à Deo facti sint, neq; semetipsos ordinate regere potuerũt, neq; Dei regis patienter moderamina pertulere. Nona plaga tenebræ sunt, siue ut mentis eorum cæcitas arguatur, siue ut intelligant diuinæ dispensationis & prouidentiæ obscurissimas esse rationes. Posuit enim deus tenebras latibulũ suum, quas illi audacter & temere perscrutari cupientes, & alia ex alijs asserẽtes, in crassas & palpabiles errorum tenebras deuoluti sunt. Ad ultimum primitiuorũ infertur ingyptijs uideatur in ecclesia primitiuorũ, quæ adscripta est in cœlis. Vnde & exterminator angelus ad huiuscemodi ministerium mittitur, qui parcat illis tãtum, qui utroq; postes agni sanguine inuenti fuerint habere signatos. Delentur interim primogenita Aegyptiorum, siue hos principatus & potestates, & mundi huius rectores tenebrarũ dicamus, quos in aduentu suo Christus dicitur traduxisse, hoc est captiuos duxisse, & triumphasse in ligno crucis: siue inuẽtores falsarum, siue auctores, quæ in hoc mundo fuerũt religionum dicamus, quas Christi ueritas cum suis extinxit et deleuit auctoribus. Hęc quantum ad locum mysticum spectat. Iam uerò si etiã moralis nobis figura tractãda est, dicemus quod unaquæq; anima in hoc mundo, dum in erroribus uiuit, & ignorãtia ueritatis, in Ægypto posita est. Huic si appropinquare cœperit lex dei, aquas ei uertit in sanguinem, id est fluidam & lubricam iuuentutis uitam conuertit in sanguinẽ ueteris uel noui testamenti. Tum deinde educit ex ea uanã & inanem loquacitatem, & aduersum dei prouidentiam ranarum similem querelã. Purgat etiam malignas cogitationes eius, & scnipum mordacitate similis calliditatis aculeos discutit. Libidinũ quoq; morsus cynomyiæ spiculis similes depellit, stultitiamq; in ea, & intellectũ pecudibus similẽ delet: per quam homo cũ in honore esset, nõ intellexit, sed comparatus est iumentis insipien-

Rane poetæ
Scnipes dialectici
Prouerb. 30
Luc. 12
Tropologia

Universidad de Deusto
Biblioteca

tibus, & similis factus est illis, Arguit enim & ulcera peccatorũ, atq; arrogantię tumorẽ, furoremq; in ea feruoris extinguit. Adhibet post hęc etiã uoces filiorum tonitrui, id est, euangelicas apostolicasq; doctrinas. Sed & castigationẽ grãdinis admouet, ut luxuriã uoluptatesq; coerceat. Adhibet simul & ignem pœnitentiæ, ut et ipsa dicat: Nónne cor nostrum ardens erat intra nos? Nec locustarũ ab ea subducit exempla, quibus mordeantur, & depascant omnes inquieti motus eius & turbidi, quò & ipsa dicat, quod Apostolus docet, ut omnia sua secũdum ordinẽ fiant. Vbi uerò sufficienter fuerit castigata pro moribus, & pro emendationis uitæ correptione coercita, cum auctorem uerbũ sense rit, & cõfiteri iam cœperit quia digitus Dei est, & parum quid agnitionis acceperit, tũc præcipue gestorum suorum tenebras uidet, tunc errorum suorũ caliginem sensit. Cũq; in hoc uenerit, tunc merebitur ut extinguant in ea primogenita Ægypti. In quo tale aliquid intelligi posse arbitror. Omnis anima cum ad supplementũ ætatis aduenerit, & uelut naturalis in ea quædã lex cœperit sua iura defendere, primos sine dubio motus secũdum desiderium carnis producit, quos ex cõcupiscentię uel iræ fomite uis incentiua cõmouerit. Vnde quasi præcipuũ & quod nõ sit cõmune cum cæteris hominibus, de solo
Esa.7 Christo propheta dicit: Butyrum & mel manducabit, priusquam faciat aut proferat maligna, eligit bonũ. Quoniam priusquam sciat puer bonũ aut malum, resistit malitiæ, ut
Psal.25 eligat quod bonũ est. Alius autẽ prophera tanquã de semetipso loquens, dicebat: Delicta iuuẽtutis meę, & ignorantiæ meę ne memineris. Quia ergo primi isti animę motus secundum carnem prolati in peccatũ ruunt, merito in morali loco Ægyptiorum primitiua ponuntur, quæ eatenus extinguuntur, si reliquæ uitæ conuersatione emendationẽ dirigat cursum. Sic ergo in anima quam lex diuina ab erroribus susceptã castigat & corrigit, etiã primogenita Ægyptiorum intelliguntur esse deleta, nisi post hęc omnia in infidelitate perduret, & nolit adiungi Israeliticæ plebi, ut exeat de profundo, & uadat incolumis, sed in iniquitate permaneat, et descẽdat tanquã plumbum in aquam ualidissimã.
Zach.5 Iniquitas enim secundũ Zachariæ prophetę usum, super talentũ plumbi sedet. Et ideo qui permanet in iniquitate, tanquam plumbum demergi dicit in profundũ. Sanè quod in superioribus obseruauimus, quædam prodigia per Aaron, quædã per Moysen, quædã uero per ipsum dominũ ministrata: intelligi eatenus possunt, ut agnoscamus in quibusdam per sacrificia sacerdotum, & obseruationes pontificum nos esse purgãdos, id Aaron persona designat: in quibusdam uerò per scientiã diuinæ legis emendandos, id Moysi designat officium: in alijs autẽ, sine dubio quæ difficiliora sunt, ipsius domini egere uirtute. Sed ne illud quidem putãdum est nobis inaniter obseruatum, quod primo quidem Moyses non intrat ad Pharaonem, sed occurrit ei exeunti ad aquas, postmodũ uerò intrat ad eũ. post hoc non intrat, sed accersitus accedit. Et in hoc ita arbitror intelligi posse: quod siue nobis in uerbo dei, & religionis adsertione certamen est aduersum Pharaonem: siue etiã obsessas ab eo animas à potestate eius conamur eripere, & est nobis in disputatione luctamen: nõ statim in prima frõte ingredi debemus ad ultima quęstionum loca, sed occurrẽdum nobis est aduersario, & occurrendũ ad aquas suas. Aquę enim suæ sunt auctores gentilium philosophorũ. Ibi ergo nobis primum disputare uolentibus, occurrendũ est, ut ipsos arguamus, et ipsos errasse doceamus. Post hoc iam in-
Matt.12 grediẽdum nobis est & ad interiora certaminis. Dicit enim dominus: Nisi prius quis al-
Gentes primũ suis literis confutandæ. ligauerit fortem, nõ potest introire in domum eius, & uasa eius diripere. Prius ergo alligandus est fortis, & quæstionum uinculis cõstringendus, & ita introeundũ ad diripiendum uasa eius, & liberandas animas, quas deceptionis fraude possederat. Quod cũ sępius fecerimus, & steterimus cõtra ipsum: steterimus aũt eo modo, quo Apostolus dicit,
Eph.6 State ergo succincti lumbos uestros in ueritate. Et iterũ, State in dño, & uiriliter agite. Cũ ergo hoc modo steterimus aduersum ipsum, ille artifex antiquus et callidus, etiã uinci se simulabit & cedere, si forte p hoc negligẽtiores nos efficiat ad certamẽ. Sed & pœnitentiã simulabit, & deprecabit nos discedere quidem, sed non longe discedere. Vult nos esse sibi aliqua ex parte uicinos, uult nos à suis finibus non lõge discedere. Sed nos nisi ab eo longius recedamus, & trãseamus mare, et dicamus, quantũ interiacet ortus ab occasu elongabit à nobis iniquitates nostras, salui esse non possumus. Propter quod deprecemur misericordiã domini, ut & nos eripiat de terra Ægypti, de potestate tenebrarum, &

rum, & Pharaonem cum exercitu suo, tanquã plumbum demergat in aquã ualidissimã. Nos autem liberati, cum gaudio & exultatione hymnũ cantemus domino, gloriose eñ honorifi catus est. Quia ipsi gloria & honor in secula seculorum, Amen.

De profectiõe filiorũ Israel de terra Ægypti. Homilia V Cap. XII. XIII. XIIII

D OCTOR gentiũ in fide & ueritate Apostolus Paulus tradidit ecclesię, quã congregauit ex gentibus, quomodo libros legis susceptos ab alijs, sibiq; ignotos prius, & ualde peregrinos deberet aduertere, ne aliena instituta susci- 1 Tim.2
piens, & institutorum regulam nesciens, in peregrino trepidaret instrumento. Propterea ergo ipse in nonnullis intelligentiæ tradit exempla, ut & nos similia obseruemus in cæteris, ne forte pro similitudine lectionis & instrumenti, ludæorum nos effectos esse discipulos crederemus. Hoc ergo differre uult discipulos Christi à discipulis synagogę, quod legem quam illi male intelligendo, Christum non receperunt, nos spiritaliter intelligendo ostendamus eam ad ecclesiæ instructionem merito datam. Iudæi ergo hoc solum intelligebant, quia profecti sunt filij Israel de Ægypto, et prima profectio eorum *Mansiones* fuerit ex Rameſſe, & inde profecti uenerunt in Sochoth, & de Sochoth profecti uenerunt in Othon, ad Epauleũ iuxta mare. Tum deinde quod ibi nubes eos præcesserit, & secuta sit petra, de qua biberunt aquam. Transierunt etiam per mare rubrum, & uenerunt in desertum Sinã. Nobis autem qualem tradiderit de his Paulus Apostolus intelligentiæ regulam, uideamus. Corinthijs scribens in quodam loco ita dicit. Scimus enim 1 Cor.10
quia patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube & in mari, & omnes eandem escam spiritalem manducauerunt, & omnes eundem potum spiritalem biberunt. Bibebant autem de spirituali consequenti eos petra, petra uerò erat Christus. Videtis quantum differat ab historica lectione Pauli traditio. Quod Iudæi transitum maris putant, Paulus baptismum uocat: quam illi existimãt nubem, Paulus spiritum sanctum ponit: & huic simile intelligi uult illud, quod dominus in Euangelijs præcepit dicens, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Ioan.3
spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei. Et rursum manna, quod Iudæi cibum uentris & satietatem existimant gulæ, escam spiritalem nominat Paulus. Et non solum Ioan.6
Paulus, sed & dominus de eodem in Euangelio dicit: Patres uestri manna manducauerunt in deserto, & mortui sunt. Qui autem manducauerit de pane quem ego do ei, non morietur in æternum. Et post hoc dicit: Ego sum panis uiuus qui de cœlo descendi. Tũ deinde de sequenti petra aperte pronunciat Paulus, & dicit, Petra uerò erat Christus. 1 Cor.10
Quid igit agendũ nobis est, qui huiusmodi à Paulo ecclesiæ magistro, intelligẽtiæ instituta susceptmus? Nónne uidetur iustum, ut traditam nobis huiusmodi regulã simili in cæteris seruemus exemplo? An (ut quidam uolunt) hæc quæ tantus ac talis Apostolus 1 Tim.1
tradidit, relinquentes, rursum ad Iudaicas fabulas conuertamus? Mihi quidem si hęc aliter, quàm Paulo uidetur, exponã, hoc puto esse manus dare inimicis Christi, & hoc esse quod propheta dicit, Vę qui potat proximum suum subuersione turbulenta. Accepta Habacuc 2
ergo à beato Paulo Apostolo semina spiritalis intelligẽtiæ, inquantũ nos dominus præcibus uestris illuminare dignabitur, excolamus. Et leuantes, inquit, filij Israel de Rameſſe uenerũt in Sochoth, & profecti de Sochoth, uenerunt in Othon.] Si quis est qui proficiſci de Ægypto parat, si quis est qui cupit obscuros mundi huius actus, & errorum tenebras derelinquere, primo omnium ex Rameſſe ei proficiscẽdum est. Rameſſe *Rameſſe*
uerò interpretat cõmotio tineę. Si ergo uis uenire in Sochoth, ut dominus tibi dux sit, & in columna nubis te præcedat, & sequatur te petra, quæ tibi escam spiritalem, & potũ nihilominus præbeat spiritalem, proficiscere, & exi ex Rameſſe, nec thesaurizes ibi ubi tinea exterminat, & ubi fures effodiunt, & furantur. Hoc est quod aperte & dominus in Euãgelijs dicit: Si uis perfectus esse, uade uende omnia quæ habes, & da pauperi Matt.19
bus, & habebis thesaurum in cœlo, & ueni sequere me. Hoc est ergo proficiſci de Rameſſe, & sequi Christum. Videamus autem quis sit & castrorũ locus, ad quẽ uenitur ex Rameſſe. Venerũt, inqt, in Sochoth. Sochoth tabernacula intelligi apud Hebręos tra- *Sochoth*
dunt interpretes nominũ. Cum ergo derelinquens Ægyptũ discusseris abs te tineas totius corruptelæ, & uitiorũ incitamenta reieceris, habitabis in tabernaculis. Habitamus

Universidad de Deusto
Biblioteca

enim in tabernaculis, ex quibus nolumus expoliari, sed superuestiri. Habitatio autē tabernaculorū expeditū & absq; ullis impedimentis indicat esse eum, qui festinat ad deū.
Sed nec in hoc quidem standum est, urgenda est profectio. Mouēda sunt castra etiā de
Othon Sochoth, et festinandum est, ut ueniamus in Othon. Othon uerò in nostram linguā uer-
Exod.13 sum, dicunt signa eis. Et merito. Hic enim audiens dicit, quia deus antecedebat eos per diem in columna nubis, & per noctē in columna ignis: non hoc inuenis factū apud Rameesse, nec apud Sochoth, quæ secunda proficiscētibus castra dicuntur, sed tertia castra sunt, in quibus fiūt signa diuina. Recordare quæ superius lecta sunt, cū dicebat Moyses
Exod.5 ad Pharaonē: Iter trium dierū ibimus in desertо, & immolabimus domino deo nostro. Hoc ergo erat triduū, ad quod festinabat Moyses, & contradicebat Pharao. Ille enim dicebat, nō eatis longius. Non permittebat Pharao ad locū signorū peruenire filios Israel, non permittebat eos intantū proficere, ut possent tertij diei mysterijs perfrui. Audi em
Osee 6 prophetā quid dicit: Resuscitabit nos deus post biduū, & in die tertia resurgemus, & uiuemus in conspectu eius. Prima dies nobis passio Saluatoris est, & secūda qua descēdit in infernū, tertia aūt resurrectionis est dies. Et ideo in die tertia deus antecedebat eos, per diem in columna nubis, per noctē in columna ignis. Quod si secūdum ea quæ superius diximus, in his uerbis recte nos Apostolus docet baptismi mysteria cōtineri, necessariū est ut qui baptizant in Christo, in morte ipsius baptizentur, & ipsi cōsepeliant, & cum ipso die tertia resurgant à mortuis: quos et secundum hoc quod dicit apostolus, simul secum suscitauit, simulq; fecit sedere in cœlestibus. Cum ergo tibi tertij diei mysterij fuerit susceptū, incipiet te deducere Deus, & ipse tibi uiam salutis ostendere. Si uideamus
Magdalum quid post hæc dicitur ad Moysen, quæ uia præcipitur eligenda. De Othon, inquit, conuersi iter facite inter Epauleum et inter Magdalū, quod est contra Beelsephon. Hęc aūt sic interpretantur, Epauleū quidē ascensio tortuosa Magdalū turris. Beelsephon ascensio speculę, uel habens speculam. Tu fortasse credebas, quia iter quod deus ostendit planū esset & molle, & nihil prorsus haberet difficultatis aut laboris. Ascēsio est & descensio tortuosa. Nō enim procliue iter est, quo tenditur ad uirtutes, sed ascenditur, & angu-
ste ac difficulter ascenditur. Audi etiā dominū in Euangelio dicentem, quia arcta & an-
Matt.7 gusta uia est, quæ ducit ad uitā. Vide ergo quantū consonat Euangeliū cū lege. In lege ostendit uirtutis uia ascensio tortuosa. In Euangelijs dicitur arcta & angusta uia quę ducit ad uitam. Nónne hic aperte etiā cæci uidere possunt, quod legē & Euangelia unus atq; idem spiritus scripsit? Est ergo iter quod incedūt ascēsio tortuosa, & ascēsio speculæ, uel habēs speculam. Ascensio ad actus pertinet, specula ad fidem. Ostēdit ergo quia & in actibus, & in fide multa est difficultas, & multus labor. Multæ em̄ tentationes nobis occurrūt, multa in fide offendicula uolentibus agere quæ dei sunt. Tū deinde in fide multa inuenies tortuosa. plurimas quæstiones, multas obiectiones hæreticorū, multas contradictiones infideliū. Hoc ergo iter agendum est sequentibus deum. Sed est & tur-
Luc.14 ris in hoc itinere. Quæ est ista turris? Illa nimirū, quā dominus in Euāgelio dicit: Si quis uestrum uolēs turrim ædificare, nónne prius sedebit, & cōputabit sumptus, si habet unde perficiat? Ista est ergo turris, sedes ardua & excelsa uirtutum. Sed uidēs hæc Pharao, audi quid dicit: Errant, inquit, isti. Apud Pharaonem, qui deum sequitur, errare dicitur, quia (ut diximus) sapiētiæ iter tortuosum est, multos habēs flexus, multas difficultates, plurimos anfractus. Denicq; cum confitearis unū Deum, eademq; confessione patrē, & filium, & spiritū sanctū asseris unū Deum, quàm tortuosum, quàm difficile, quàm inextricabile uidetur hoc esse infidelibus? Tum deinde cū dicis dominū maiestatis crucifixum, & filium hominis esse qui descēdit de cœlo, quàm tortuosa hæc uidentur, & q̄ difficilia? Qui audit, si non cum fide audiat, dicit: quia errant isti. Sed tu fixus esto, nec dubites de huiusmodi fide, sciens quia deus tibi ostendit hanc fidei uiam. Ipse em̄ dixit, Tollentes de Othon castra collocate ea inter Epauleū, et inter Magdalū cōtra Beelsephon. Fugiens ergo Ægyptum uenis ad hæc loca, uenis ad has operum ascensiones & fidei, uenis ad ædificium turris, uenis etiā ad mare, & occurrūt tibi fluctus. Non enim iter uita-
2Tim.3 tæ sine tentationū fluctibus agitur. Sicut & apostolus dicit: Omnes qui uolūt pie uiue-
Iob 7 re in Christo, persecutiones patientur. Sed Iob nihilominus pronūciat, quia tētatio est uita nostra super terrā. Hoc est ergo uenisse ad mare. Sed si Moysen, id est, legem dei se-

quens

quens agas hoc iter, Ægyptius te quidē persequitur & insectatur, sed uide quid fiat. Leuauit, inquit, angelus dni, qui antecedebat castra Israel, & abijt post illos. Eleuauit & columna nubis à facie eorū, & stetit post illos, & intrauit inter castra Ægyptiorū, & Israelitarum. Hæc columna nubis populo quidem dei efficitur murus, Ægyptijs uero obscuritatem imponit, & tenebras. Non enim transfertur columna ignis ad Ægyptios, ut uideant lucem, sed in tenebris permanent, quia dilexerunt tenebras magis quā lucē. Et tu ergo si ab Ægyptijs recedas, & de potestate dæmonū fugias, uide quanta diuinitus tibi præparantur auxilia, uide quantis adiutoribus uteris. Tantū est ut permaneas fortis in fide, nec te Ægyptiorū equitatus, & quadrigarū formido perterreat, nec reclames contra legem dei & Moysen, & dicas, sicut quidā ex illis dixerunt: Tanq̄ non essent sepul- Exod.14
chra in Ægypto, ita eduxisti nos, ut in deserto hoc moriamur, melius fuerat nos seruire Ægyptijs, q̄ mori in deserto hoc. Hæc fatiscētis in tētatione animi uerba sunt. Sed quis ita beatus est, qui sic tentationū pondus expediat, ut nulla mēti eius cogitatio ambiguitatis obrepat? Vide magno illi ecclesiæ fundamento, & petræ solidissimæ, super quam Christus fundauit ecclesiā, quid dicat à dño: Modicæ, inquit, fidei, quare dubitasti? Ve Matt.14
runtamē qui dicunt, melius fuerat nos seruire Ægyptijs, q̄ mori in eremo, tētationis & fragilitatis hæc uerba sunt. Alioquin falsum est: Longe em̄ melius est in eremo mori, q̄ seruire Ægyptijs. Qui em̄ in eremo moritur, hoc ipso quod separatus est ab Ægyptijs, & discessit a rectoribus tenebrarū, & de potestate Satanæ, habuit aliquē profectum, etiam si ad integrū peruenire non potuit. Melius enim perfectā uitā quærenti est in itinere mori, q̄ ne proficisci quidē ad perfectionē quærendā. Vnde & eorū falsa uidetur opinio, qui dum nimis arduum iter uirtutis exponunt, dumq; multas eius difficultates, multaq; pericula & lapsus enumerant, ne ineundum quidem id aut incipiendū iudicāt. Sed multo melius est me in hoc itinere uel mori, si ita necesse est, q̄ inter Ægyptios permanentē necari, & falsis atq; amarissimis fluctibus obrui. Sed interim clamat Moyses ad dominū. Quomodo clamat? Nulla eius uox clamoris audit, & tamē dicit ad eum deus, Quid clamas ad me? Velim scire quō sancti sine uoce clamāt ad dominum. Apostolus Exod.14
docet: Quia dedit deus spiritū filij sui in cordibus nostris, clamantē abba pater. Et addit: Rom.8
Ipse spiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Et iterum: Qui autē scrutatur corda, scit quid desideret spiritus, quia secundum deum postulat pro sanctis. Sic ergo interpellante spiritu sancto apud deum, per silentiū sanctorū clamor auditur. Et quid post hoc? Iubet Moyses uirga percute mare, ut ingredięti populo dei dehiscat & cedat, ac uoluntati diuinæ elementorū famulentur obsequia: & a quæ quæ timebantur, dextra læuaq; famulis dei murus effectæ, non solum perniciem nesciant, sed & munimen exhibeant. Cogitur ergo fluctus in cumulum, & unda in semetipsam repressa curuatur. Soliditatē recipit liquor, & solum maris arescit in puluerem, ut sicca planta populus dei transiret. Bonitatem dei creatoris intellige, si uoluntati eius obtēperes, si legem
eius sequaris, ipse tibi elementa etiam contra sui naturam seruire cōpellit. Audiui à ma- Traditio
ioribus traditū, quod in ista digressione maris, singulis quibusq; tribubus filiorū Israel, singulæ aquarū diuisiōes factę sint, & propria unicuiq; tribui in mari aperta sit uia. Idq; ostēdi ex eo, quod in psalmis scriptū est: Qui diuisit mare rubrū in diuisiones. Per quod Psal.136
multæ diuisiones docētur factæ, non una. Sed & per hoc quod dicitur: ibi Beniamin iunior in stupore, principes Iuda duces eorū, principes Zabulon, & principes Neptalim, nihilo minus unicuiq; tribui proprius enumerari uidetur ingressus. Hæc à maioribus obseruata in scripturis diuinis, religiosum credidi nō tacere. Quid ergo nos docemur per hæc? Iā superius diximus quis sit in his apostoli sensus. Baptismū hoc nominat in Moy- 1Cor.10
se cōsummatum in nube & in mari, ut & tu qui baptizaris in Christo, in aqua & in spiritu sancto, scias insectari quidem post te Ægyptios, & uelle te reuocare ad seruitiū suū, rectores scilicet huius mūdi, & spiritales nequitias, quibus antea deseruisti. Quæ conantur quidem te insequi, sed tu descendis in aquam & euadis incolumis: atq; ablutis sordibus peccatorum, homo nouus ascendis paratus ad cantandum canticum nouum. Ægyptij uero post te insequentes, demergentur in abyssum, etiam si uidentur rogare Iesum, ne interim mittat eos in abyssum. Sed & alium ex his accipere possumus intellectū. Si Ægyptum fugias, si ignorātię tenebras relinquas, & sequaris legē dei Moysen, obuiet

Universidad de Deusto
Biblioteca

autem tibi mare, & contradicentiũ tibi fluctus occurrant, percute tu obluctãtes undas uirga Moysi, id est uerbo legis, & uigilantia scripturarũ iter tibi ipsi disputando per aduersarios pande, cedẽt undæ cõtinuo, & superati fluctus locũ uictoribus dabunt, mirantibusq; et attonitis ac stupore defixis his qui paulo ante aduersabant, legitimis tu disputationũ lineis rectũ fidei iter secabis, & intantũ doctrinæ uerbo proficies, ut auditores tui, quos in uirga legis erudisti, ipsi iam cõtra Ægyptios, uelut fluctus maris insurgant, & non solum impugnẽt eos, sed & superẽt & extinguãt. Extinguit nanq; Ægyptium, qui nõ agit opera tenebrarũ. Extinguit Ægyptium, qui nõ carnaliter, sed spiritualiter uiuit. Extinguit Ægyptiũ, qui cogitationes sordidas, & impuras uel depellit ex corde, Ephe.6 uel omnino non recipit, sicut & apostolus dicit: Assumẽs scutũ fidei in quo possumus omnia iacula maligni ignita extinguere. Hoc enim modo possumus etiã hodie Ægyptios uidere mortuos, & iacentes ad littus, submergi quadrigas eorũ & equos. Possumus etiam ipsum Pharaonẽ uidere demergi, si tanta fide uiuamus, ut deus cõterat Satanam sub pedibus nostris uelociter per Iesum Christum dominum nostrum, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

De cantico quod cantauit Moyses cũ populo, & Maria cum mulieribus. Homilia VI. Finis Cap. XV.

MVLTA quidem cantica fieri legimus in scripturis diuinis, horum tamen omnium primum istud est canticum, quod Ægyptijs & Pharaone submerso populus dei post uictoriam cecinit. Moris quippe sanctorum est, ubi aduersarius uincitur, tanquam qui sciant non sua uirtute, sed dei gratia uictoriam factam, hymnum deo gratulationis offerre. Accipiunt tamen hymnum canentes, etiã tympanum in manibus suis, sicut de Maria sorore Moysi & Aaron refertur. Et tu ergo si mare rubrum transieris, si Ægyptios mari submergi uideris, & extingui Pharaonem, atque in abyssi profundum præcipitari, potes hymnum canere deo, potes uocem gratulationis emittere, & dicere: Cantemus domino, gloriose enim honorificatus est, equũ & ascensorem proiecit in mare. Melius autem & dignius hæc dices, si habueris tympanum in manu tua, id est, si carnem tuam crucifixeris cum uitijs & concupiscentijs, & si mortificaueris membra tua, quæ sunt super terram. Et tamen uideamus quid dicit: Cantemus domnio, gloriose enim honorificatus est. Quasi non sufficeret honorificatus est, sed addidit gloriose honorificatus est. Equidem quantum possum cõijcere, uidetur mihi aliud esse glorificari, aliud gloriose glorificari. Nam dominus meus Iesus Christus, cum carnem ex uirgine Maria pro salute nostra suscepit, glorificatus est quidẽ, quia uenit quærere quod perierat, non tamen gloriose glorificatus est. Dicitur enim de ipso, quia uidimus eum, & non habebat speciem, neq; decorẽ, & uultus eius ignobilis super filios hominum. Glorificatus est & cum ad crucem uenit, & pertulit mortem. Vis scire quia glo- Ioan.12 rificatus est? Ipse dicebat: Pater uenit hora, clarifica filium tuum, ut filius tuus clarificet te. Erat ergo ei gloria, etiam ipsa passio crucis, uerum gloria hæc non erat glorioſa, sed humilis. Denicq; dicitur de eo, Humiliauit se usq; ad mortem, mortem autem crucis. De Sap.2 quo etiam propheta prędixerat: Morte turpissima condemnemus eum. Sed et Esaias di- Esa.53 cit de eo: In humilitate iudiciũ eius sublatum est. In his ergo omnib. glorificatus est dominus, sed (ut ita dicam) humiliter non glorioſe glorificatus est. Verũ quia hæc oportebat pati Christũ, & sic introire in gloriã suam, cũ uenerit in gloria patris & sanctorũ angelorum, cum uenerit in maiestate sua iudicare terrã, quãdo et uerũ Pharaonẽ, id est diabolum interficiet spiritu oris sui, cũ ergo refulgebit in maiestate patris sui, & post aduentum humilitatis, secundũ nobis in gloria ostendet aduentũ, tunc non solum glorificatus dñs, sed & glorioſe glorificat, cum omnes ita honorificant filium, sicut honorificant patrem. Equũ & ascensorẽ proiecit in mare: adiutor & protector factus est mihi in salutẽ. Homines qui nos insequuntur, equi sunt, & (ut ita dicam) omnes qui in carne nati sunt, figuraliter equi sunt. Sed hi habent ascensores suos. Sunt equi, quos dominus ascẽdit, & Abacuc 3 circueunt omnem terram, de quibus dicitur: Et equitatus tuus salus. Sunt autem equi, qui ascensorem habent diabolũ, & angelos eius. Iudas equus erat, sed donec ascensorẽ habuit dominũ, de equitatu fuit salutis. Cum cæteris enim apostolis missus, ægrotis salutem

tem & sanitatem languentibus præstabat. Sed ubi se diabolo substrauit, post buccellam enim introiuit illum Satanas, & ascensor ipsius effectus est Satanas, & illius habenis ductus aduersus dominũ, & saluatorẽ nostrũ cœpit equitari. Omnes ergo qui persequunt sanctos, equi sunt hinnientes, sed habẽt ascẽsores, quibus agunt, angelos malos, & ideo feroces sunt. Si ergo uideris aliquãdo persecutorẽ tuum nimium sęuientẽ, scito quia ab ascensore suo dæmone perurget, & ideo sæuus, ideo truculentus est. Dñs ergo equum & ascensorẽ proiecit in mare, & factus est mihi in salutẽ. Hic deus meus, & honorificabo eum, deus patris mei, & exaltabo eũ. Hic ergo & meus est deus, & patris mei. Pater noster qui nos fecit, & genuit, Christus est, & ipse dicit: Vado ad patrẽ meũ, & patrẽ ue- Ioan.20 strum, deum meum, & deum uestrũ. Si ergo agnoscã ꝺd deus meus sit deus, glorificabo eũ. Si uerò etiã istud agnoscã, quõ patris mei Christi sit deus, exaltabo eũ. Altior nanq; intellectus est, quõ Christus ut unius dei constringat & muniat ueritatẽ, deum suum dicit, quẽ natura patrẽ uocat. Deus conterens bella, dominus nomen est illi.] Nolo putes, quia tantum uisibiles pugnas conterit dñs, sed & illas cõterit, quæ nobis sunt nõ aduersus carnẽ & sanguinẽ, sed aduersus principes & potestates, & aduersus mundi huius rectores tenebrarũ harum. Dñs enim nomen est illi. Non est enim ulla creatura, cuius dominus nõ sit. Quadrigas Pharaonis, & exercitũ eius proiecit in mare. Electos ascẽsores, ternos statores demersit in rubrũ mare.] Pharao uelut potentior in malitia, & regnum nequitiæ tenens, quadrigas ait. Non illi satis est unum equũ ascendere, sed plures simul agitat, plures simul plagis torti uerberis cogit. Quoscunq; uideris in luxuria turpiores, in crudelitate sæuiores, in auaritia tetriores, in impietate flagitioſiores, scito hos de quadrigis esse Pharaonis, ipsis sedet, ipsos currui suo subiũgit, in ipsis fertur, & uolitat, & per apertos scelerum campos effusis eos agit habenis. Sunt et alij electi ascẽsores, electi sine dubio ad malitiã. Sed iam de ascẽsoribus suprà diximus: nunc etiam qui sunt terni statores uideamus. Mihi uidẽt terni statores pro eo dici, quod triplex est hominibus peccãdi uia. Aut enim in facto, aut in dicto, aut in cogitatione peccatur. Et ideo terni statores per singulos quoscq; dicunt, qui tres istas in nobis peccãdi obsideant uias, & speculent semper, atq; in insidijs agant, ut aut ille ex misero homine sermonẽ malum eliciat, aut ille iniquũ opus extorqueat, aut ille cogitationẽ pessimã rapiat. Denicq; & semen uerbi dei ubi cadit, & deperit, triplex describit locus. Vnus secus uiã refert, qui cõculcatur ab hominibus, alius in spinis, alius in petrosis. Et econtrario terra bona afferre Matt.13 dicit triplicẽ fructũ, uel centesimũ, uel sexagesimum, uel tricesimũ. Triplex nanq; est etiã bene agẽdi uia, nihilominus eñ uel opere, uel cogitatiõe, uel uerbo boni aliquid agitur. Hoc eñ significat & apostolus cũ dicit: Qui aũt ædificat super fundamentũ hoc, aurum, argentũ, lapides preciosos, triplicẽ bonorum indicans uiam. Subiungit nihilomi- 1.Cor.3 nus triplicẽ etiã malorũ, cum dicit, Ligna, fœnum, stipulam. Isti ergo terni statores sunt angeli nequam de exercitu Pharaonis, qui stant in huiuscemodi uijs, obseruãtes unumquencq; nostrum per hæc iter agere in peccatum, quos demergit dominus in rubrũ mare, & ignitis eos in iudicij die fluctibus tradet, ac pœnarũ pelago teget, si tu deũ sequẽs eorum te potestate subtraxeris. Deciderũt in profundũ quasi lapis.] Quare decidunt in profundum tanquã lapis? Quia non erant tales lapides, de quibus suscitari possent filij Abrahæ, sed tales, qui amarent profundum, & liquidũ diligerent elementum, id est qui amaram & fluxam præsentium rerum caperent uoluptatem. Vnde & ipsis dicitur. Demersi sunt tanquam plumbum in aquam ualidissimã. Peccatores graues sunt. Denicq; & iniquitas super talentũ plumbi sedere monstrat, sicut Zacharias propheta di- Zach.5 cit: Vidi, inquit, mulierẽ sedentẽ super talentũ plumbi. & dixi, Quæ est hæc? Et respondit, Iniquitas. Inde est ergo quod iniqui demersi sunt in profundum sicut plumbum in aquam ualidissimã. Sancti autem non demerguntur, sed ambulant super aquas, quia leues sunt, & peccati pondere non grauantur. Denicq; dominus & saluator noster super Matt.14 aquas ambulauit. Ipse est eñ qui uerè peccatũ nescit. Ambulauit & discipulus eius Petrus, licet paululum trepidauerit. Non eñ tantus erat ac talis, qui nihil oñino de specie plũbi in se haberet admixtũ. Habuit, licet parum. Propter quod dicit ad eum dominus: Modicæ fidei quare dubitasti? Idcirco igitur qui saluus fit, per ignẽ saluus fit, ut si quid forte de specie plumbi habuerit admixtũ, id ignis decoquat, & resoluat, ut efficiant omnes aurum

Terni statores qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

nes aurum bonum. Quia aurū terræ illius bonū esse dicitur, quam habituri sunt sancti,
& sicut fornax probat aurū, sic homines iustos tentatio. Veniendum est ergo omnibus
Malach.3 ad ignē, ueniendū est ad conflatoriū. Sedet enim dominus & conflat, & purgat filios
Iuda. Sed & illuc cū uenerit, si quis multa opera bona, & parum aliquid iniquitatis attule
rit, illud parum tanq̄ plumbum igni resoluitur ac purgatur, & totū remanet aurum pu-
rum. Et si quis plus illuc plūbi detulerit, plus exuritur, ut amplius decoquatur, ut etsi pa
rum aliquid sit auri, purgatum tamen resideat. Quod si aliquis illuc totus plūbeus uene
rit, fiet de illo hoc quod scriptū est, Demerget in profundū tanquam plumbum in aqua
ualidissima, Sed longum est si per ordinē uelimus exponere, sufficiat pauca perstringe-
re. Quis, inquit, similis tibi in dijs dñe? quis similis tibi? Gloriosus in sanctis, mirabi-
lis in maiestatibus, faciēs prodigia.] Quod dicit: Quis similis tibi in dijs, nō simulachris
gentium cōparat deum, nec dæmonibus, qui sibi falso deorū nomē adsciscunt, sed deos
illos dicit, qui per gratiam, & participationē dei, dij appellantur. De quibus & alibi scri-
Psal.81 ptura dicit: Ego dixi dij estis. Et iterū: Deus stetit in congregatione deorū. Sed hi quam
uis capaces sunt dei, & hoc nomine donari per gratiā uideantur, nullus tamē deo simi-
1 Ioan.3 lis inuenit, uel in potentia, uel in natura. Et licet Ioannes apostolus dicat: Filioli nondū
scimus quid futuri sumus, si aūt reuelatum nobis fuerit (de domino scilicet dicēs) simi-
les illi erimus, similitudo tamen hæc nō ad naturā, sed ad gratiam reuocatur. Verbi cau
sa, ut dicamus picturā similem esse ei, cuius imago in pictura uidetur expressa. Quantū
ad gratiam pertinet uisus, similis dicitur, quantū ad substantiam, longe dissimilis. Illa e-
nim species carnis est, & decor corporis uiui, ista colorum fucus est, & cera tabulis seu-
su carentib. superposita. Nullus ergo in dijs similis domino, nullus enim inuisibilis, nul
lus incorporeus, nullus immutabilis, nullus sine initio & sine fine, nullus creator omni
um, nisi pater cū filio & spiritu sancto. Extendisti dexteram tuam, deuorauit eos ter-
ra.] Impios quidem & hodie deuorat terra. An nō tibi uidet terra deuorare illū, qui sem
per de terra cogitat, qui semper terrenos habet actus, qui de terra loquitur, de terra liti-
gat, terram desiderat, & omnem spem suā ponat in terra: qui ad cœlum nō respicit, qui
futura non cogitat, qui iudicium dei non metuit, nec beata eius promissa desiderat, sed
semper de præsentibus cogitat, & terrena suspirat? Talem cum uideris dicito quia deuo-
rauit eum terra. Sed & si quem uideris luxuriæ carnis, & uoluptatib. corporis deditum,
in quo animus nihil ualet, sed totum libido carnis obtinuit, dicito & de hoc, quia deuo-
rauit eum terra. Adhuc me mouet quod ait: Extendisti dexterā tuam, & deuorauit eos
terra: quasi ut deuorarentur à terra, hæc causa fuerit quod extendit dominus dexteram
suam. Si cōsideres quomodo dominus exaltatus in cruce tota die extendit manus suas
ad populum non credentem, sed contradicentē: & qualiter infidelem populum, qui cla-
Matt.27 mauit Crucifige crucifige eū, mors admissi sceleris oppressit: euidēter inuenies quomo
do extēdit dexterā suam, & deuorauit illos terra. Nec tamen penitus desperandum est.
Possibile nanq̄ est, ut si forte resipiscat qui deuoratus est, rursum possit euomi, sicut Io
nas. Sed & omnes nos puto quod aliquando terra deuoratos in inferni penetralib. re-
nebat, & propterea dominus noster descendit nō solū usq̄ ad terras, sed usq̄ ad inferio-
ra terræ: & ibi nos inuenit deuoratos, & sedētes sub umbra mortis: & inde educens non
iam locum terræ, ut iterū deuoraremur, sed locū præparat nobis regni cœlorū. Dedu-
xisti in iustitia tua populum tuū hunc, quem liberasti. Consolatus es in uirtute tua, in re-
quie sancta tua.] Dominus populum suum, quem liberauit per lauacrum regeneratio-
nis, deducit in iustitia, cōsolatur etiā eum per consolationē spiritus sancti in uirtute sua,
& in requie sua. Futurorū nanq̄ spes, laborantibus requiem parit sicut & in agone pe-
sitis dolorem uulnerum mitigat spes coronæ. Audierūt gentes & iratæ sunt, dolores
comprehenderūt habitatores Philistiim. Tunc festinauerūt duces Edom, & principes
Moabitarū, apprehēdit illos tremor. Tabuerūt oēs inhabitantes Chanaan.] Quan-
tum ad historiam pertinet, nullum ex his gētibus interfuisse mirabilibus quæ facta sunt,
Destruit literā constat. Quomodo ergo uidebūtur tremore deterritæ, uel festinasse (ut dicit) uel iratæ
esse Philistiim, & Moabitę, & Edom, & reliquæ quas enumerat nationes? Sed si redea
mus ad intelligentiā spiritalē, inueniemus quia Philistini, id est cadentes populi, & E-
dom, qui interpretatur terrenus, trepidant, & horū omniū principes curiātur, & pauent
constricti

constricti doloribus, cum uident regna sua, quæ in inferno sunt, penetrata ab eo qui de-
scendit in inferiora terræ, ut eriperet eos, qui possidebant ā morte. Hinc eos cōprehen
dit timor & tremor, quia senserūt magnitudinē brachij eius. Hinc etiā tabuerūt omnes
inhabitantes Chanaan, qui mutabiles interpretantur, & mobiles, cum uidēt moueri re-
gna sua, alligari fortē, & uasa eius diripi. Veniat ergo super eos timor, & tremor magni-
tudinis brachij tui. Quid timēt dæmones? Quid tremūt? Sine dubio crucem Christi, in
qua triūphati sunt, in qua exuti sunt principatus eorū, & potestates. Timor ergo & tre-
mor cadēt super eos, cū signū in nobis uiderint crucis fideliter fixū, & magnitudinem
brachij illius, quod dñs expandit in cruce, sicut dicit: Tota die expandi manus meas ad Esa.53
populū non credentē, & cōtradicentē mihi. Nō te ergo aliter timebunt, nec aliter tre-
mor tuus ueniet super eos, nisi uideant in te crucē Christi, nisi & tu poteris dicere, mihi
aūt absit gloriari, nisi in cruce dñi mei Ieiu Christi, per quē mihi mundus crucifixus est, Gal.6
& ego mundo. Fiant tanquā lapis donec transeat populus tuus domine, donec tran-
seat populus tuus hic, quem adquisisti.] Fieri tanquam lapidem, non est natura esse la-
pidem. Non enim fieret, nisi quod nō erat. Hoc propter illos dicimus, qui malæ naturæ
Pharaonem, uel Ægyptios dicunt fuisse, et nō ex arbitrij libertate in hoc esse deductos.
Sed & propter eos, qui creatorē deū accusant tanquā sæuum, quod homines uertat in
lapides. Hi ergo priusquā blasphemēt, cōsiderent summa libratione, quæ scripta sunt.
Non enim dixit fiant tanq̄ lapis, & tacuit, sed tempus statuit, & mensurā cōdemnatio-
nis decernit. Ait enim: Donec transeat populus tuus dñe. Quo scilicet post transitū po
puli nō sint tanq̄ lapides. In quo mihi uidet prophetiæ aliquid latere. Video enim quia
prior populus, qui fuit ante nos, factus est tanquam lapis durus, & incredulus. Verū nō
eatenus, ut in lapidis natura permaneat, sed donec trāseat populus hic, populus hic quē
ad quisiuit. Cęcitas ēm ex parte contigit in Israel secundū carnē, donec plenitudo genti
um subintroiret. Cum enim plenitudo gentiū subintrauerit, tunc etiā omnis Israel, qui
per incredulitatis duritiam factus fuerat sicut lapis, saluabitur. Et uis uidere quomodo Matt.3
saluabitur? Potens est, inquit, deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Manent er Acquirere quō
go lapides nunc, donec trāseat populus tuus dñe, populus tuus hic quē adquisisti. Sed si dicitur deus
ipse dñs creator est omniū, uidendum est quō hic adquisisse dicatur, quæ sua esse nō du
bium est. Dicitur & in alio cāntico Deuteronomij. Nōne hic ipse deus tuus, qui fecit te Deut.32
& creauit te, & acquisiuit te? uidetur enim unusquisq̄ illud acquirere, quod non fuit
suum. Inde denicq̄ & hæretici dicunt de Saluatore, quia non erant sui, quos acquisiuit.
Dato etenim precio mercatus est homines, quos creator fecerat. Et certum est (aiunt)
unūquenq̄ nō illud emere, quod suum est. Apostolus enim ait: Precio enim empti estis. 1 Cor.7
Sed audi quid dicit propheta: Peccatis uestris uenūdati estis, & pro iniquitatib. uestris Esa.50
dimisi matrem uestrā. Vides ergo, quia dei quidem creatura omnes sumus, unusquisq̄
uerò peccatis suis uenūdatur, & pro iniquitatibus suis à proprio creatore discedit. Dei
igitur sumus, secundū quod ab eo creati sumus. Effecti uerò sumus serui diaboli, secūdū
quod peccatis nostris uenundati sumus. Veniens aūt Christus redemit nos cum seruire
mus illi domino, cui nosmetipsos peccando uendidimus. Et ita uidetur tanq̄ suos qui-
dem recepisse, quos creauerat, tanquam alienos aūt adquisisse, quia alienum sibi domi-
num siue errando, siue peccādo quæsiuerāt. Et fortasse recte quidem dicitur redemisse
nos Christus, qui precium nostri sanguinē suū dedit, quid tale aūt ut nos mercaretur eti
am diabolus dedit? Ergo (si uidetur) ausculta. Homicidiū, pecunia diaboli est. Ille enim
ab initio homicida est. Feci sti homicidiū, diaboli pecuniā suscepisti. Adulteriū, diaboli
pecunia est. Diaboli enim in eo imago est, & superscriptio. Cōmisisti adulteriū, accepi-
sti diaboli numisma. Furtum, falsum testimoniū, rapacitas, uiolētia, hæc omnia diaboli
census est, & diaboli thesaurus. Talis ēm pecunia de eius moneta procedit. Hac igit pe
cunia emit ille, quod emit, & efficit sibi seruos oēs, qui de huiusc̄emodi cēlu eius quan
tulumcunq̄ suscepērūt. Verū ego uereor, ne etiā aliquos de astantibus, quos nescimus,
diabolus mercetur occulte, ne etiā aliquibus nostrorū hanc pecuniam, quam supra enu
meraūmus, ingerat, & faciat illos rursum suos, & rursum p eis tabulas seruitutis, & pec
cati chirographū scribat, atq̄ immisceat seruis dei eos, qs peccati precio sibi fecerit ser-
uos. Solet enim, quia inimicus homo est, tritico miscere zizaniam. Et tamē si quis forte
huiusmodi

Universidad de Deusto
Biblioteca

huiusmodi pecuniam à diabolo deceptus accepit, non usquequaq; desperet, misericors enim est, & miserator dominus: & creaturę suæ nō uult mortē, sed ut cōuertat̃, & uiuat. Esa.45 Pœnitendo, flendo, satisfaciēdo deleat quod admissum est. Dicit enim propheta: Quia si conuersus ingemueris, tūc saluus eris. Paulo latius progressi sumus, dum uolumus exponere quomodo deus quę sua sunt dicat̃ acquirere, & redimere Christus sanguine pretioso, quos emerat diabolus uili mercede peccati. Inducēs planta eos in mōte hereditatis tuę.] Non uult nos deus in Ægypto plantare, nec in deiectis et in humilibus locis, sed in monte hæreditatis suæ uult plantare quos plantat. Tum præterea quod addit, inducēs planta eos, num tibi uidetur tanquā de pueris dicere, qui inducuntur ad scholas, inducuntur ad literas, inducunt̃ ad omnē eruditionē? Intellige ergo per hæc, si tamē habes aures audiēdi, quō deus plantat, ne forte cum audis eum inducere, & plantare, putes eum ficus in terra, aut alia huiusmodi uirgulta defigere. Audi & alibi quō plantat deus. Propheta dicit: Vineam ex Ægypto transtulisti, & expulisti gētes, et plantasti eam. Psal.79 Peruium iter fecisti ante eam, plātasti radices eius, & replesti terrā. Operuit montes umbra eius, & arbusta eius cedros dei. Aduertisti iam quomodo plantat deus, & ubi plantat? Nō plantat in uallibus, sed in mōtibus excelsis, & sublimibus locis. Quos enim eduxit de Ægypto, quos de seculo adducit ad fidem, non uult eos iterū in humilibus collocare, sed conuersationē eorum uult esse sublimem. Vult nos in mōtibus habitare, sed in ipsis nihilominus mōtibus nō uult nos super terrā repere, nec ultra uult uineā suā humi deiectos habere fructus, sed uult palmites eius sursum duci, in alto collocari, traduces fieri, & traduces nō in quibuscunq; humilibus arboribus, sed in excelsis, & in altissimis cedris dei. Cedros dei ego prophetas & apostolos puto, quibus nos si adiūgamur, uinea quam de Ægypto trāstulit deus, & per ramos eorū nostri palmites diffundant̃, atq; ipsis innixi traduces quædam efficiamur charitatis ad inuicē uinculis connexi, fructum lini- Palmitum nexus dubio plurimum adferemus. Nam omnis arbor quæ non facit fructum, excidetur, & in ignem mittetur. In præparata habitatione tua, quā præparasti dñe.] Vide clementiam domini bonitatem, nō uult te inducere ad laborem, non uult ut ipse tibi facias habitaculum, iam te ad præparatam deducit habitationē. Audi deum dicentē in Euangelio: Alii Ioan.4 laborauerunt, & uos in labores eorum introistis. Sanctimoniam dñe, quod præparauerunt manus tuæ.] Sanctimonium dicitur tabernaculū dei, uel templum, ab eo quod sanctificat accedentes. Hoc non dicit manu hominis factum, sed manu dei. Quid ergo? propter te deus & plātat, & ædificat, agricola efficitur, structor efficitur, ne tibi aliquid desit. Audi & Paulū dicētē: Dei agricultura, dei ædificatio estis. Quod ergo istud est sanctimoniū quod non manu hominis factum est, sed manibus dei paratū? Audi sapientiam dicentē, quia ædificauit sibi dòmùm. Ego aūt hoc de incarnatione domini rectius intelligendum puto. Non enim manu hominū factum est, id est nō opere humano tem- Dan.2 plum carnis ædificatur in uirgine, sed sicut prædixerat Daniel, Lapis sine manibus excisus creuit, & factus est mons magnus. Istud est sanctimoniū carnis assumptæ, & sine manibus, id est absq; opere hominū, de monte humanæ naturæ, & substantiæ carnis excisum. Domine qui regnas in seculū, & in seculū, & adhuc.] Quoties in seculum dicit, longitudo quidē tēporis, sed esse finis aliquis indicat̃, & si in aliud seculum dicatur, aliquis sine dubio longior quidē, tamen ponitur finis: & quoties secula seculorū nominatur, fortasse licet ignotus nobis, tamen à deo statutus aliquis terminus indicatur. Quod uerò addit in hoc loco & adhuc, nullū sensum termini alicuius, aut finis reliquit. Quodcunq; enim illud cogitaueris, in quo finem putes posse consistere, semper tibi dicit sermo ꝓpheticus, & adhuc, uelut si loquat̃ ad te, & dicat, Putas in seculū seculi dñm regnaturum? & adhuc. Et quomodocūq; dixeris illud de regni eius spatijs, semper tibi dicit propheta, & adhuc. Quoniā intrauit equitatus Pharaonis cū quadrigis, & ascensoribus in medium mare, & induxit super eos dñs aquas maris. Filij aūt Israel ambulauerūt per siccum in medio mari.] Et tu si filius Israel es, potes ambulare per siccū in medio mari. Si fueris in medio nationis prauæ & peruersæ, sicut lumen solis uerbum uitæ continens ad gloriam, potest fieri ut in medio peccatorum incedentem te non infundat humor peccati, potest fieri ut transeuntem te per hunc mundum, nulla libidinis unda respergat, nullus cupiditatis æstus euerberet. Qui Ægyptius est, & sequitur Pharaonem, ille uitiorum

fluctibus mergit̃. Qui uerò sequit̃ Christū, & sicut ipse ambulauit, ita & ipse ambulat, aquę eius murus fiūt dextra leuaq; ipse aūt media uia incedit per siccū. Nō declinat ad dexterā, neq; ad sinistrā, usquequo exeat ad libertatē, & hymnū uictoriæ domino cōcinat dicens: Cantemus domino. gloriose em̃ honorificatus est: per Iesum Christum dominum nostrū, cui est gloria, & imperium in secula seculorum. Amen.

De amaritudine aquæ Merrhæ. Homilia VII Finis Cap. XV.

POST transitum maris rubri, & magnifici secreta mysterij, post choros & tympana, post triūphales hymnos, uenitur ad Merrhā. Merrhę autē aqua erat amara, quam non poterat populus dei bibere. Quid ergo? post tanta & tam mirifica mirabilia ad amaras aquas, & periculū sitis adducit̃ populus dei? Ait enim: Et uenerunt filij Israel in Merrhā, & nō poterant aquam bibere de Merrha, quia amara erat, & propter hoc appellatū est nomen loci illius amaritudo.] Sed quid addit post hæc? Clamauit, inquit, Moyses ad dominū, & ostēdit illi dominus lignum, & misit illud in aquā, & facta est dulcis aqua. Et ibi, inquit, posuit illi deus iustitias & iudicia.] Ibi, ubi amaritudo, ubi sitis: & quod est grauius, sitis in abūdantia aquarum, ibi posuit ei deus iustitias & iudicia. Alius nō erat locus dignior, aptior, uberior, quàm iste, in quo amaritudo est. Tum propterea quod dixit: Ostendit illi dñs lignum, & misit illud in aquam & facta est dulcis aqua: mirū admodum est, ut deus lignū ostēderet Moysi, quod mitteret in aquā, & faceret eā dulcē. Efficere deus aquā dulcē sine ligno nō poterat? Aut Moyses nesciebat lignū, ut ei deus ostenderet? Sed uidendū est quid decoris in his interior habeat sensus. Ego puto ꝙ lex si secundū literam suscipiatur, satis amara sit, & ipsa sit Merrha. Quid enim tam amarū, quā ut puer octaua die circūcisionis uulnus accipiat, & rigorē ferri tenera patiat̃ infantia? Amarū satis, & peramarū est huiusmodi poculū legis, intantum ut populus dei nō ille qui in Moyse baptizatus est in mari, & in nube, sed iste qui in spiritu & aqua baptizatus est, nō possit bibere de ista aqua: sed ne gustare quidē de circuncisionis amaritudine potest, neq; hostiarū ferre amaritudinē ualet, nec sabbati obseruantiā. Si uerò ostēdat deus lignū q̃d mittit̃ in hanc amaritudinē, ut dulcis aqua fiat legis, potest de illa bibere. Quod est istud lignū, quod dñs ostēdit Moysi, Salomon edocet nos, cum dicit de sapientia, quia lignū uitæ Prouerb.3 est omnib. amplectentib. eam. Si ergo lignū sapientiæ Christus missum fuerit in lege, & ostenderit nobis qūo intelligi debeat circūcisio, quomodo sabbata, quomodo lex lepræ seruāda sit, qualiter mūdi & immūdi discrimen habeat̃, tunc efficitur aqua Merrhæ dulcis, & amaritudo literæ legis conuertit̃ in dulcedinē intelligentiæ spiritalis, & tūc potest bibere populus dei. Si em̃ nō interpretent̃ hæc spiritaliter, populus qui ido la dereliquit, & ad Deū cōfugit, si audiat legem de sacrificijs præcipientē, cōtinuo refugit, & nō potest bibere: amarū quippe hoc sentit & asperū. Si em̃, inquit apostolus, Gal.2 quæ destruxi, hæc iterū reædifico, præuaricatorē me cōstituo. Et in hac ergo amaritudine Merrhę, id est in ista litera legis, posuit deus iustitias, & testimonia. Nō tibi hoc uidetur dicere, quia uelut in uasculo quodā, ita in legis litera sapiētiæ & sciētiæ suæ thesauros cōdiderit deus? Hoc est ergo q̃d dicit, & ibi posuit ei deus iustitias, & testimonia. Hoc erat q̃d & apostolus dicebat: Habemus aūt thesaurū hūc in uasis fictilib. ut sublimitas uirtutis dei sit, & nō ex nobis. Vt ergo possit bibi aqua hæc de Merrha, ostē- 2.Cor.4 dit deus lignū q̃d mittat̃ in eam, ut q̃ biberit ne moriat̃, nō amaritudinē sentiat. Vnde cōstat ꝙ si quis sine ligno uitæ, id est sine mysterio crucis, sine fide Christi, sine intelligentia spiritali bibere uoluerit de legis litera, per amaritudinē nimiā morietur. Hæc scies Paulus apostolus dicebat, qa litera occidit: Hoc est aperte dicere, quia aqua Mer- 2.Cor.3 rhæ occidit, si nō mutata bibat̃, & in dulcedinē uersa fuerit. Sed quid addidit, postquā posuit illi deus iustitias, & iudicia? Et ibi, inquit, tētabat eū dicēs: Si auditu audieris uocē dñi dei tui, & quæ placēt corā illo feceris, & audieris præcepta eius & custodieris, omnē infirmitatē quā induxerā Aegyptijs, non inducā super te. Ego enim sum dominus tuus qui sano te.] Videt̃ mihi quo prospectu datę sint iustificationes, & iudicia et testimonia legis exponere, ut tentaret, inquit, eos deus si audirēt uocē domini, & quę mandabant̃, custodirent. Nā quantū ad priorē populū spectat, quid eis boni, aut per-

Universidad de Deusto
Biblioteca

fecti murmurantibus, & cõtradicentibus mãdaretur: Denicq; paulopoſt etiã ad idola cõuertuntur, & obliti beneficiorũ, & mirabiliũ dei, caput uituli ſtatuunt. Propterea ergo dantur eis præcepta, in quib. tenteñ. Inde eſt, quod & per Ezechielẽ prophetã dicit dominus ad eos: Quia dedi uobis præcepta, & iuſtificationes nõ bonas, in quib. non uiuetis in eis. Tentati eñ in præceptis domini nõ inueniunt̃ fideles. Ideo eñ inuenit̃ eſt eis mandatũ quod erat ad uitam, hoc eſſe ad mortẽ: quia unũ atq; idem mandatũ ſeruetur, uitã, ſi non ſeruetur, generat mortẽ. Secundũ hoc ergo quod nõ ſeruantibus generat mortẽ, dicunt̃ mandata nõ bona, in quib. non uiuat in eis. Sed quia admiſcent eis lignũ crucis Chriſti, & in dulcedinẽ uerſa ſunt, & ſpiritaliter intellecta ſeruant̃, eadem ipſa mandata uitæ appellant̃: Sicut & alibi dicit: Audi Iſrael mãdata uitę. Sed uideamus quid eis promittit̃ ſi ſeruent̃. Si, inquit, ſeruaueritis præcepta mea, nõ inducã ſuper uos omnes ægritudines, quas induxi Aegyptijs. Quid ergo uidet̃ diceret̃ ſi quis ſeruet mãdata, nullã ægritudinẽ patiat̃? hoc eſt neq; febriat, neq; alios dolores corporis ferat̃? Non puto quod hæc ſint quæ promittant̃ diuina mãdata ſeruantibus. Alioquin indicio nobis eſt Iob iuſtiſſimus, & totius pietatis obſeruantiſſimus, qui à capite uſq; ad pedes repleꝝ ulcere peſſimo. Nõ his carere dicũtur infirmitatibus qui mãdata cuſtodiunt, ſed nõ habebunt illas infirmitates, quas Aegyptij habẽt. Aegyptus nãq; mundus figuraliter appellatur. Diligere ergo mũdũ, & ea quæ in mundo ſunt, Aegyptius languor eſt. Dies obſeruare, & mẽſes, & tẽpora, ſigna requirere, ſtellarũ curſibus adhærere, Aegyptius languor eſt. Deſeruire carnis luxuriæ, & uoluptatibus operã dare, uacare delicijs, Aegyptius languor eſt. Caret ergo his infirmitatibus & languoribus qui mãdata cuſtodit. Poſt hæc dicit, quia uenerũt in Helim, & erant ibi duodecim fontes aquarũ & LXX arbores palmarũ.] Putásne habet aliqd rationis, quod nõ ante in Helim ducit̃ populus, ubi erant duodecim fontes aquarũ, quibus nihil amaritudinis inerat, imò potius ubi erat amœnitas plurima ex dẽlitate palmarũ: ſed primo ductus eſt ad aquas ſalſas & amaras, quib. per lignũ mõſtratũ à dño dulcib. effectis, poſtea uenit̃ ad fontes? Si hiſtoriã ſolã ſequamur, nõ multũ nos ædificat ſcire ad quẽ locũ primo uenerit, & ad quẽ ſecũdo. Si uerò rimemur in his myſteriũ latẽs, inuenimus ordinẽ fidei. Primo enim ducit̃ populus ad literã legis, ab hac litera legis donec permanet in amaritudine ſua, recedere nõ poteſt. Cũ uerò per lignũ uitę dulcis fuerit effecta, & intelligi lex ſpiritaliter cœperit, tũc de ueteri teſtamẽto trãſitur ad nouũ, & uenit̃ ad duodecim apoſtolicos fontes. Ibi etiã arbores reperient̃ LXX palmarũ. Nõ eñ ſoli duodecim apoſtoli fidẽ Chriſti prædicauerũt, ſed & alij ſeptuaginta miſſi ad prædicandũ uerbũ dei referunt̃, per quos palmas uictoriæ Chriſti mũdus agnoſceret. Nõ ergo ſufficit populo dei aquam Merrhæ bibere, quãuis in dulcedinẽ uerſa ſit, quãuis per lignũ uitæ, & myſterium crucis omnis literæ amaritudo depulſa ſit, ſolũ uetus inſtrumentũ nõ ſufficit ad bibendũ: ſed ueniendum eſt ad nouũ teſtamentũ, de quo abſq; ſcrupulo bibit̃, abſq; ulla difficultate potatur. Iudæi etiã nunc apud Merrhã ſunt, etiã nũc aſſũdã aquas amaras. Nondũ eñ eis deus oſtendit lignũ, per quod dulces fierent aquæ ipſorum. Etẽ prædixit eis propheta, quia niſi crediderit̃is, neq; intelligetis. Poſt hæc ſcriptũ eſt. In ſecũdo mẽſe, inquit, poſtq; de Aegypto profecti ſunt, quintadecima die mẽſis, murmurauit populus aduersũ Moyſen dicẽs: Vtinã mortui fuiſſemus in terra Aegypti, cũ ſederemus ſuper ollas carnis, & mãducaremus panes ad ſatietatẽ, quoniam eduxiſti nos in deſertũ hoc, necare omnẽ ſynagogã fame.] Eſto quod propter correptionẽ legentiũ indicetur populi peccatum, quia murmurauerit, & ingratus fuerit beneficijs diuinis, cũ cœleſte manna ſuſciperet, quid etiã dies deſcribitur, in qua murmurauerit populus? Secũdo, inquit, mẽſe, quintadecima die mẽſis. Quod utiq; nõ abſq; ratione ſcriptũ eſt. Recordare de legib. paſchæ quæ ſcripta ſunt, & inuenies ibi, hoc eſſe tẽpus quod ſtatuitur ad ſecundũ paſcha faciendũ his qui immũdi in anima fuerint, uel occupati in negotijs peregrinis. Qui ergo nõ fuerũt immundi in anima, uel nõ longe peregrinabant̃, quartadecima die primi mẽſis paſcha fecerũt. Qui aũt longe peregrinabant̃, & immũdi erant, ſecundũ paſcha in hoc tẽpore faciũt, quo & manna de cœlo deſcẽdit. In die quo primũ paſcha fit, nõ deſcẽdit manna de cœlo, ſed in hoc quo ſecundũ paſcha ſit. Videamus ergo nũc qs ſit in his ordo myſterij. Primũ paſcha, primi populi

Lex tentat Ezech. 20

Baruch 3

populi eſt. Secundũ paſcha, noſtrũ eſt. Nos eñ fuimus immũdi in anima, qui colebamus lignũ & lapidẽ, & ignorãtes deum, his qui natura nõ erant diį ſeruiebamus. Nos enim eramus, qui longe peregrinabamur, de quib. dicit apoſtolus: Qui fuimus hoſpites & peregrini teſtamentorũ dei, ſpem nõ habẽtes, & ſine deo in hoc mũdo errantes. Veruntamen nõ datur manna de cœlo in illa die, qua primũ paſcha fit, ſed in illa qua ſecundũ. Panis eñ qui de cœlo deſcendit nõ uenit ad illos, qui primã ſolennitatẽ celebrãt, ſed ad nos, qui ſecũdã ſuſcepimus. Noſtrũ eñ paſcha immolatus eſt Chriſtus, qui uerus nobis panis de cœlo deſcẽdit. Sed interim uideamus quid eſt, quod in hac die geſtũ monſtratur. Quintadecima, inquit, die mẽſis ſecũdi murmurauit populus, & dixit. Quia melius fuerat nos mori in Aegypto, quãdo ſedebamus ſuper ollas carniũ.] O populus ingratus, deſiderat Aegyptũ, qui Aegyptios uidit extinctos. Carnes Aegypti requirit, q Aegyptiorũ carnes uidit maris piſcibus, & cœli alitib. datas. Murmur ergo aduerſum Moyſen, imò aduerſum deũ leuant. Sed hoc primo quidẽ ignoſcitur, ignoſcit̃ & ſecũdo, fortaſſis & tertio, ueruntamẽ ſi nõ deſinant, ſed perſiſtant, audi quid poſt hæc murmurantẽ populũ conſequatur. In Numerorum libro refertur, quod & in ſuis ſcripturis retexuit Apoſtolus dicẽs. Neq; murmuraueritis, ſicut quidam eorũ murmurauerunt, & à ſerpentib. perierunt. Murmurantẽ populũ uenenatus in eremo depaſcit̃ ſerpentiũ morſus. Videamus nos, qui hæc audimus, nos inquã pro quib. ſcripta ſunt: Illis eñ ad correctionẽ facta ſunt, ſcripta ſunt aũt propter nos, in quos fines ſeculorũ deuenerunt. Si nõ deſinimus murmurãtes, ſi nõ ceſſamus à querelis noſtris, quas frequẽter habemus aduerſus deũ, obſeruemus ne ſimile offenſionis incurramus exemplũ. Etenim cũ de cœli intẽperie, de infœcunditate fructuũ, de raritate imbrium, de proſperitatibus aliorũ. & de aliorũ improſperitate cauſamur, hoc eſt aduerſus deũ murmur attollere. Sed hæc initia habentib. ignoſcit̃, in eos uerò, qui nõ deſinũt, grauiter uindicatur. Mittuntur namq; in eos ſerpentes, id eſt immundis ſpiritib. traduntur, uenenatisq; dęmonibus, qui eos morſib. occultis ac latẽtibus perimãt, atq; internis & intra cordis penetralia cõcluſis cogitationibus abſumãt. Sed obſecro uos, proſint nobis præmiſſę correptionis exempla, illorũ pœna emendatio noſtra ſit. Dicit eñ deus, quia audiui murmurationẽ filiorũ Iſrael.] Videtis quia non latet deũ murmuratio noſtra: audit oñia, & quod nõ ſtatim punit, pœnitentiã noſtræ conuerſionis expectat. Sed quid poſt hæc recitatũ eſt? Dixit, inquit, dominus ad Moyſen. Ecce ego pluã uobis panes de cœlo, & exibit populus, & colliget unius diei in diẽ, ut tentẽ illos ſi ambulant in lege mea, an nõ. Et erit in die ſexto parabũt quicunq; intulerint, & erit duplum quodcũq; intulerint quotidianũ in die.] Ego quidẽ ſuper hac ſcriptura uelim primo cũ ludęis habere ſermonẽ, quib. credita dicũtur eloquia dei, quid illis uideatur de eo quod dicit. Sex dieb. cõtinuis colligetis. Die autẽ ſexto duplũ colligetis. Apparet aũt ſextam diẽ nominari illam, quæ ante ſabbatũ ponitur, quæ apud nos Paraſceue appellatur. Sabbatũ autẽ, ſeptima dies eſt. Quæro ergo qua die cœperit mãna cœlitus dari, & uolo cõparare dominicam noſtram cũ ſabbato ludæorũ. Ex diuinis nanq; ſcripturis apparet, quod in die dominica primo in terris datũ eſt manna. Si enim (ut ſcriptura dicit) ſex diebus cõtinuis collectũ eſt, ſeptima autẽ die, quæ eſt ſabbati ceſſatũ eſt, ſine dubio initiũ eius à die prima, quæ eſt dies dominica, fuit. Quod ſi ex diuinis ſcripturis hoc cõſtat, quod die dominica deus pluit manna de cœlo, & in ſabbato nõ pluit, intelligant ludæi iam tũc prælatã eſſe dominicã noſtrã ludaico ſabbato, iam tũc indicatum quod in ſabbato ipſorũ gratia dei ad eos de cœlo nulla deſcenderit, panis cœleſtis, q eſt ſermo dei, ad eos nullus uenerit. Dicit eñ & alibi ꝓpheta: Dieb. multis ſedebũt filij Iſrael ſine rege, ſine principe, ſine ꝓpheta, ſine hoſtia, ſine ſacrificio, ſine ſacerdote. In noſtra eñ dominica die ſemp dñs pluit mãna de cœlo. Sed & hodie ego dico, qa pluit dñs manna de cœlo. Cœleſtia nãq; ſunt eloquia iſta, quę nobis lecta ſunt, & à deo deſcẽderũt uerba quę nobis recitata ſunt, & ideo nos felices qui tale mãna ſuſcepimus. Sẽper manna nobis datur de cœlo, illi infelices dolẽt, & ſuſpirant, & ſe miſeros dicũt, quia manna, ſicut acceperunt patres ipſorũ, ipſi nõ merentur accipere. Illi nunquam manna manducant: non enim poſſunt illud manducare, quod eſt minutũ ſicut ſemen coriandri, & candidũ ſicut pruina. Nihil eñ in uerbo dei minutum, nihil ſubtile, nihil

Paſcha ſecundum. Eph. 2

Ioan. 6

1. Cor. 5

1. Cor. 10

Num. 21

Oſee 3

Manna uerbum dei.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sentiunt spiritale, sed totũ pingue, totũ crassum. Incrassatũ est enim cor populi illius. Sed & interpretatio nominis hoc idem sonat: Mãna enim interpretatur quid est hoc. Vide si non ipsa nominis uirtus ad discendũ te prouocat, ut cũ audis legem dei recitari, ingras semper, & interroges, & dicas doctoribus: Quid est hoc? Hoc em̃ est ꝙd indicat manna. Tu ergo si uis mãducare manna, id est si cupis suscipere uerbũ dei, scito illud minutũ esse, & ualde subtile sicut semẽ coriãdri. Habet enim aliquid in se holeris, quo nutrire, & recreare possit infirmos, quia qui infirmus est, holera mãducat. Habet aliquid rigoris, & ideo ut pruina est. Cãdoris autẽ & dulcedinis habet plurimũ. Quid em̃ candidius, quid splendidius eruditione diuina? Quid dulcius, quidue suauius eloquijs dn̄i, quę sunt super mel & fauũ? Sed quid est quod dicit, ut in die sexto duplũ colligat in repromissione, quantũ sufficiat etiã sabbato? Hoc secundũ nostrã intelligentiam non otiosi, nec securi præterire, uel transire debemus. Sextus dies est hæc in qua nunc sumus uita: In sex enim dieb. dominus fecit hunc mundũ. Hac ergo die tantum reponere, & recõdere debemus, quantũ sufficiat & in futuro die. Siquid enim hic boni operis adquiras, siquid iustitiæ, misericordiæ, & pietatis recõdas, hoc tibi in futuro
Matt.25 seculo erit cibus. Nunquid nõ ita in Euangelio legimus, quia qui adquisiuit hic decẽ talẽta, ibi accepit decẽ ciuitates, & qui adquisiuit quatuor, accepit quatuor ciuitates. Hoc est quod & per aliã figurã apostolus dicit: Quod enim seminauerit homo, hoc et metet. Quid ergo agimus nos q̃ amamus illud recondere, quod corrumpat̃, nõ quod permaneat, & perduret in crastinũ? Diuites huius seculi ea recondunt quæ in hoc seculo, imò cũ seculo corrumpuntur. Siqua autẽ bona opera recondunt, illa permanent
Exod.16 usq; in crastinum. Denicq; sic scriptũ est, quod: Qui infideles fuerunt, seruauerunt, ita quit, de manna, & ebullierunt ex eo uermes, & cõputruit.] Illud autem quod pro die sabbati reponebatur, nõ est corruptũ, neq; uermes ebullierunt in eo, sed permanet integrum. Et tu ergo si propter præsentẽ uitam tantũmodo, & propter amorem seculi thesaurizes, cõtinuo uermes ebulliunt. Quomodo uermes ebulliunt? Audi de peccatoribus, & ijs qui præsens seculum diligunt, quæ sit prophetæ sentẽtia. Vermis enim,
Esa.66 inquit, eorũ nõ morie, & ignis eorũ nõ extinguet̃. Isti sunt uermes, quos generat auritia, isti sunt uermes, quos generat diuitiarũ cæca cupiditas ijs qui habent pecunias,
1.Tim.6 & uidentes in necessitate fratres suos, claudunt ab eis uiscera sua. Propterea & apostolus dicit: Diuitibus autẽ huius seculi præcipe nõ superbe sapere, neq; sperare in incerto diuitiarũ, sed diuites sint in operib. bonis, facile tribuãt, cõmunicent, & thesaurizẽt sibi uerã uitã. Sed dicit aliquis: Si manna uerbũ dei esse dicis, quomodo uermes faciunt
Ioan.15 Nec aliũde fiunt uermes in nobis, nisi ex uerbo dei. Sic enim dicit ipse. Nisi uenissem, & loquutus eis fuissem, peccatũ non haberẽt. Post susceptum ergo uerbum dei si quis peccat, efficitur ei ipsum uerbum uermis, qui eius semper conscientiã fodiat, & arcana pectoris eius rodat. Sed quid nos adhuc amplius docet sermo diuinus? Et ad uesperam, inquit, scietis, quia ego sum dn̄s, mane aũt uidebitis maiestatem domini.] Et de hoc uelim mihi Iudæi respõderent, quomodo ad uesperã agnoscitur dominus, mane autem uidetur maiestas eius. Vbi dominus agnitus est ad uesperã, & eius maiestas uisa est mane? Respõdete nobis qui erudimini ab infantia usq; ad senectutẽ semper discentes, & nũquã ad scientiam ueritatis peruenientes: Quare non intelligitis hæc ꝓphetice dici? Sed si uis ista intelligere, nõ potes nisi per euangeliũ. Ibi nanq; inuenies scriptũ, qa uespere sabbati, quæ lucescit in prima sabbati, uenit Maria Magdalene, &
Matt.28 Maria Iacobi ad sepulchrũ, & inuenerũt lapidem reuolutũ à monumẽto. Ibi audies terræmotũ factũ, monumẽta disrupta, centurionẽ & milites qui ad custodiã positi erant, dis-
Matt.27 centes: Vere hic filius dei erat. Agnitus ergo est per hæc in uespera dn̄s, quia ipse dies est agnitus in uirtute resurrectionis. Sed quomodo mane gloria eius uisa est? Cum uenissent aliæ mulieres prima sabbati ualde mane, inuenerũt angelos cum ingenti claritate ad sepulchrũ sedentes, &
Matt.28 dicẽtes: Non est hic, resurrexit à mortuis. Venite & uidete locũ ubi positus erat, & ite, dicite discipulis eius quia resurrexit, & præcedet uos in Galilęam. Visa est ergo mane maiestas domini, cũ per angelos resurrectio nũciata est. Addit autẽ in cõsequentibus. Vesperi, inquit, mãducabitis carnẽ, & mane replebimini panibus.] Et de hoc uelim scrire, quali ordine Iudæi ꝓphetæ dicta suscipiũt. Quid enim

enim cõsequentiæ uidebitur, ut aut uespere carnes sine panibus comedant, aut mane panes absq; pulmenti adiectione manducent? Quid in hoc diuini muneris, quid tẽperamẽti gratiæ cœlestis ostẽditis? Hoccine est in quo agnosci deũ ponitis, quod carnes in uespera sine panib. comedant̃? & maiestatem dei dicitis apparere, si rursum panes sine carnibus comedant̃? Sed uobis ista seruate, & ijs qui adquiescunt uobis, & in coturnicib. agnosci posse deũ putant. Nos aũ quib. in fine seculi, uel ad uesperam mũdi, Verbũ caro factum est, in illa carne agnosci dicimus deum, quam suscepit ex Virgine.
1.Ioan.5 Istas enim Verbi dei carnes, neq; mane aliquis, neq; meridie mãducauit, sed ad uesperã. Aduentus enim domini in carne, ad uesperã factus est. Sicut & Ioannes dicit: Pueri
1 Ioan.2 nouissima hora est. Sed & mane, ingt, replebimini panibus. Nobis in quo positus est panis, uerbũ dei est. Ipse enim panis uiuus, qui de cœlo descendit, & uitã dat huic mũ-
Panis uerbum dei. do. Sed qũo dicit mane dari hunc panem, cũ aduentũ eius in carne factũ dixerimus ad uesperã? Hoc modo intelligendũ puto, quod ad uesperam quidẽ uergentis mũdi, & prope finẽ cursus sui positi dn̄s uenerit, sed aduẽtu suo, quoniã ipse est sol iustitiæ, nouum credentib. reparauerit diem. Quia ergo nouum mũdo scientiæ lumen accendit, suũ quodãmodo mane effecit, & suũ mane tanquã iustitiæ sol produxit, & in hoc mane replent̃ panib. qui eius præcepta suscipiunt. Nec mireris quia uerbum Dei & caro dicitur, & panis, & lac dicitur, & holera dicitur, & pro mensura credentiũ, uel possibilitate sumentiũ diuerse nominat̃. Potest tamẽ & hoc intelligi, quod post resurrectionẽ suã quã mane ostẽdimus factã, credẽtes repleuerit panib. pro eo quod libros legis & prophetarũ ignotos prius & incognitos dederit nobis, & ad instructionẽ nostram hæc ecclesiæ instrumẽta cõcesserit, ut ipse sit panis in Euãgelio: cæteri uerò libri legis uel prophetarũ, uel historiarũ, plures appellati sunt panes, ex quibus repleãtur qui ex gentib. credunt. Quod tamen non sine prophetica autoritate factum docemus. Prędixerat nanq; Esaias propheta hoc modo: Ascendent in montem, bibent uinum, ungen
Esa.57. tur unguẽto. Trade hæc omnia gentib. cõsilium enim domini omnipotentis est hoc. Sic ergo competenter & carnes ad uesperam accepimus, & panibus replemur mane: quia nec possibile erat nobis mane carnes edere, nondũ enim tẽpus erat, sed nec meridie poteramus. Vix enim angeli edunt carnes meridie, & illi fortassis ordini meridianũ concedit̃ tẽpus. Præterea & illud intelligere possumus, ꝙd unicuiq; nostrum mane est, & initiũ diei illud tẽpus, quo primũ illuminamur, & ad lucem fidei accedimus. In hoc ergo tẽpore, quo adhuc in principijs sumus, carnes uerbi dei comedere non possumus: id est perfectę & consummatæ doctrinæ nondũ capaces existimus. Sed post lõga exercitia, post profectũ plurimũ, cũ iam proximi sumus ad uesperã, & ad ipsum finem perfectionis urgemur, tũc demũ solidioris cibi, & perfecti uerbi capaces fieri possumus. Nunc ergo festinemus cœleste manna suscipere: Istud enim manna, prout uult quisq; talem saporem reddit in ore eius. Audi em̃ & dn̄m dicentẽ ijs qui accedunt ad
Matt.15 se: Fiat tibi secũdum fidem tuã. Et tu ergo si uerbũ dei, quod in ecclesia prædicatur, tota fide, tota deuotione suscipies, fiet tibi ipsum uerbũ, quodcũq; desideras. Verbi gratia, si tribularis, cõsolat̃ te dicẽs: Cor contritũ & humiliatũ deus nõ spernit. Si lætaris
Psal. 51.32. 37 pro spe futura, cumulat tibi gaudia dicẽs: Lætamini in domino, & exultate iusti. Si iracundus es, mitigat te dicens: Desine ab ira, & derelinque indignationẽ. Si in doloribus
Deut.7 sanat te dicens: Dominus sanat omnes languores tuos. Si paupertate cõsumeris, cõsolatur te dicẽs: Dn̄s alleuat de terra inopem, & de stercore erigit pauperem. Sic ergo
Psal.113 manna uerbi dei reddit in ore tuo saporẽ quemcunq; uolueris. hoc tamẽ si quis infideliter suscipiat, & non comedat, sed abscondat, uermes ex eo ebulliunt. Putásne eouscq; deducendũ est uerbũ dei, ut etiã uermis fieri putetur? Non te hic turbet auditus, audi
Psal.2 ꝓphetã ex persona domini dicentem: Ego aũt sum uermis & nõ homo. Sicut enim ipse est qui fit alijs in ruinam, alijs autẽ in resurrectionẽ: ita & ipse est qui nũc in mãna, fidelibus quidẽ dulcedo mellis, infidelibus autẽ uermis efficitur. Ipse est em̃ sermo dei qui iniquorum mẽtes arguit, & correptionũ spiculis peccatorũ cõscientias terebrat.
Luc.24 Ipse est qui & ignis efficit̃ in cordibus illorũ, quib. adaperit scripturas, qui dicũt: Nõne cor nostrũ ardẽs erat intra nos, cũ aperiret nobis scripturas? Et alijs ipse ignis est, qui cõflagrat spinas de terra mala, id est q̃ malignas cogitationes in corde cõsumit. Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

ideo peccatoribus quidem, neq; uermis arguens iniqua moritur, neq; ignis exurēs ali-
Psal.33 quando restinguitur. Iustis autē & fidelibus permanet dulcis & suauis. Gustate enim
& uidete, quoniam suauis est dominus: Ipse dominus & salūator noster Iesus Christus,
cui est gloria & imperium in secula seculorum. Amen.

De initio Decalogi. Homilia VIII. Cap. XX.

OMNIS qui didicit contemnere præsens seculum, quod figuraliter Aegy-
ptus appellatur, & per uerbum dei, ut secundum scripturas dicam, transla-
tus est & non inuenitur, quia ad seculum futurum festinat ac tendit, de hu-
iusmodi anima dicit dominus. Ego sum dominus deus tuus, qui eduxi te de terra Ae-
gypti, de domo seruitutis.] Non ergo hæc ad illos tantū dicūtur, qui de Aegypto pro-
fecti sunt, sed multo magis ad te, qui nunc audis ista, si tñ proficiscaris ex Aegypto,
& Aegyptijs ultra nō seruias, dicit hæc deus: Ego sum dñs deus tuus, q; eduxi te de ter-
ra Aegypti, de domo seruitutis. Vide si non negocia seculi, & actus carnis, domus ei
seruitutis: sicut rursum econtrario relinquere secularia, & secundum deum uiuere, do-
Ioan.8 mus est libertatis, sicut & dñs in euangelio dicit: Si permanseritis in uerbo meo uos a-
gnoscetis ueritatē, & ueritas liberabit uos. Ergo Aegyptus domus est seruitutis, Iu-
dæa uero & Hierusalem domus est libertatis. Audi & apostolū de his secundū sapien-
Gal.4 tiam quæ ei in ministerio data fuerat, pronuntiantē: Quæ autē sursum est, inquit, Hie-
rusalem, libera est, quæ est mater omnium nostrum. Sicut ergo Aegyptus ista terrena
prouincia filijs Israel domus dicitur seruitutis, ad comparationem Iudææ & Hieru-
salem, quæ eis domus efficitur libertatis: ita ad comparationem cœlestis Hierusalem,
quæ (ut ita dicam) mater est libertatis, totus hic mundus, & omnia quæ in hoc mundo
sunt, domus est seruitutis. Et quoniam de paradiso libertatis pro pœna peccati ad hu-
iusmodi uentum fuerat seruitutem, idcirco primus sermo Decalogi, id est prima man-
datorum dei uox de libertate profertur, dicens: Ego sum dominus Deus tuus, qui edu-
xi te de terra Aegypti de domo seruitutis. Hanc uocem in Aegypto positus, audire
non poteras, etiam si tibi iniungatur ut pascha facias, etiā si accingaris lumbos, & san-
dalia accipias in pedibus, etiam si uirgam teneas in manu, & azyma cum amaritudine
comedas. Et quid dico in Aegypto positus hæc audire non poteras? Sed ne inde quo-
dem profectus in prima statim mansione hæc audire potuisti, nec in secunda, nec in
tertia, nec cum transires rubrum mare, etiam si ad Merrham ueneris, & fuerit tibi amari-
tudo in dulcedinem uersa, etiam si in Helim ueneris ad duodecim fontes aquarum, &
LXX arbores palmarum, etiam si Raphidim præterieris cęterosq; profectus ascende-
ris, nondum ad huiuscemodi uerba idoneus iudicaris, sed cum perueneris ad montē
Sina. Multis ergo ante laboribus peractis, multis erumnis, & tentationibus superā-
tis, uix aliquando mereberis præcepta suscipere libertatis, & audire à domino: Ego
sum dñs deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, de domo seruitutis. Verū hic sermo
nondum sermo mandati est, sed quis sit qui mandat, ostendit. Nūc ergo uideamus qu
sit initium decem mandatorū legis, & si nō occurrimus ad omnia, initia saltem prou
dñs dederit, explicemus. Primum ergo mandatum est. Non erunt tibi dij alij, præter
me. Et post hoc sequitur: Non facias tibi idolum, neq; ullam similitudinē, quæcunq;
in cœlo sursum sunt, & quæcunq; in terra deorsum sunt, & quęcunq; sunt in aquis sub
tus terram, & nō adorabis illa, neq; coles illa. Ego em̄ sum dñs deus tuus, deus zelans,
qui reddo peccata patrū in filios in tertiam & quartā progeniem ijs qui oderunt me,
& faciēs misericordiā in milia ijs, qui diligunt me, & qui seruant præcepta mea.] Hæc
omnia simul nōnulli putant esse unum mandatū. Quod si ita putetur, non cōplebitur
decē numerus mandatorū. Et ubi iam erit decalogi ueritas? Sed si eo modo dirimā,
quo & nos in superiori pnunciatione distinximus, integer decē mandatorū numerus
apparebit. Est ergo primū mandatū: Nō erūt tibi dij alij præter me. Secundū uerò: Nō
facies tibi idolū, neq; ullam similitudinē, &c. Incipiamus ergo à primo mādato. Sed &
ego auxilio indigeo ipsius qui hæc præcepit dei, ad dicēdū, & uos purgatioris egetis
auribus ad audiendū. Si quis ergo uestrū habet aures audiēdi, audiat quomodo dictū
est, nō erūt tibi dij alij, præter me. Si dixisset nō sint dij præter me, absolutior sermo ui-
deretur. Nūc autem quia dicit, non erūt tibi dij alieni præter me, nō negauit quia sint,
sed ne

sed ne illi sint cui hæc præcepta dant, inhibuit. Hinc puto apostolū Paulū sumpsisse il
lud, quod ad Corinthios scripsit, dicens: Siquidē sunt qui dicunt dij, siue in cœlo, siue 1.Cor.8
in terra, & addit. Et sicut sunt dij multi, & domini multi. Nobis tamē unus deus pater,
ex quo omnia, & nos per ipsum, & unus dñs Iesus Christus per quē omnia, & nos per
ipsum. Sed & in multis alijs inuenies scripturæ locis deos nominari, sicut & alibi dicit:
Quoniā deus summus, terribilis, & rex magnus super oēs deos. & deus deorum dñs
loquutus est. & In medio aūt deos discernit. De dominis idē apostolus dicit, Siue thro Col.1
ni, siue dominationes, siue potestates, omnia per ipsum & in ipso creata sunt. Domina
tiones aūt nihil aliud sunt, q; ordo quidā & multitudo dominorū. In quo (ut mihi uide
tur) sensum legis lucidiorē fecit apostolus Paulus. Tale est enim quod dicit. Licet sint
multi domini, qui alijs gentib. dominent, & dij multi, qui ab alijs colant, sed nobis u-
nus deus, & unus dñs. Quid aūt causæ sit in dijs multis, uel dominis multis, si intēte, &
patienter auditis, ipsa nos scriptura poterit edocere. Ait enim idē Moses in Deutero-
nomij cantico. Cū diuideret, inquit, excelsus gentes, & dispergeret filios Adæ, statuit Deut.32
terminos gentiū secundū numerū angelorū dei, & facta est portio domini populus e-
ius Iacob, funiculus hereditatis eius Israel. Angelos igitur, quib. regendas gētes com-
misit excelsus, uel deos appellari, uel dominos cōstat. Deos quasi à deo datos, & do-
minos quasi à domino sortiti sint potestatē. Vnde & dñs dicebat ad angelos qui non
seruauerūt suū principatū. Ego dixi, dij estis, & filij excelsi omēs. Vos aūt ut homines Psal.82
moriemini, & sicut unus de principibus cadetis: imitātes scilicet diabolū, qui princeps
omniū factus est ad ruinā. Vnde cōstat quod execrabiles illos fecit præuaricatio, non
natura. Tibi ergo ô populus Israel, qui pars dei es, qui funiculus hæreditatis eius effe-
ctus es, nō erūt, inquit, alij dij præter me. Quia uere deus unus est deus, & uere dñs u-
nus est dñs. Cæteris uerò, qui ab ipso creati sunt, cōtulit nomē istud nō natura, sed gra
tia. Verū ne existimes hæc tantū ad illū dici Israel, qui secundū carnē natus est, multo
magis hæc ad te dicunt, qui Israel effectus es, mente deū uidendo, & circūcisus es cor-
de, nō carne. Nā & si in carne gētes sumus, in spiritu Israel sumus, propter eū qui dixit:
Pete à me & dabo tibi gentes hæreditatē tuā, & possessionē tuā terminos terræ. Et p- Psal.2
pter eū qui iterū dixit: Pater omia mea tua sunt, & tua mea sunt, & glorificatus sum in
his, si tamen ita agas, ut dignus sis pars esse dei, & in funiculo hæreditatis eius metiri. Ioan.17
Alioqui si indigne agas, exēplo sint tibi illi, qui ad hoc uocati fuerāt, ut essent pars dei,
& peccatis suis hoc meruerūt, ut dispergerent per omnes gentes. Et qui prius educti
fuerant de domo seruitutis, nūc rursum (quia qui peccat seruus est peccati) non iā Æ-
gyptijs solis, sed omnib. gentibus seruiūt. Ergo dicit & tibi, qui per Iesum Christū exi
sti de Ægypto, & de domo seruitutis eductus es, non erunt tibi dij alij præter me. Post
hæc uideamus quid etiā secundū uidet continere mandatū. Non facies tibi ipsi idolū,
neq; omnē similitudinē eorum quæ sunt in cœlo, uel quæ in terra, uel quæ in aquis, &
quæ subtus terrā.] Longe aliud sunt idola, & aliud dij, sicut ipse nos nihilominus Apo
stolus docet. Nā de dijs dixit: Sicut sunt dij multi, & dñi multi. De idolis aūt dicit, quia
nihil est idolū in mundo. Vnde mihi uidetur non transitorie hęc legisse quæ lex dixit.
Vidit enim differentiā deorū, & idolorum: & rursum differentiā idolorum, & similitu
dinū. Nam qui de idolis dixit quia non sunt, non addit quia similitudines nō sunt. Hic
autē dicit, Nō facies tibi ipsi idolum, neq; similitudinem omniū. Aliud est ergo facere
idolū, aliud similitudinē. Et si quidem dominus nos ad ea quæ dicēda sunt illuminare
dignet, ego sic arbitror accipiēdū: quod (uerbi causa) si quis in quolibet metallo auri,
uel argenti, uel ligni, uel lapidis faciat speciē quadrupedis alicuius, uel serpentis, uel
auis, & statuat illā adorandā, nō idolū, sed similitudinē fecit. Vel etiā si picturā ad hoc
ipsum statuat, nihilominus similitudinē fecisse dicendus est. Idolum uerò facit ille, qui
secundū Apostolū dicentē, quia idolū nihil est, facit quod non est. Quid est aūt quod 1.Cor.8
non est: Species quam non uidit oculus, sed ipse sibi animus fingit. Verbi gratia, ut si Idolum quid
quis humanis mēbris caput canis, aut arietis formet, uel rursum in uno hominis habi- proprie
tu duas facies fingat, aut humano pectori postremas partes equi, aut piscis adiungat:
hæc & ijs similia qui facit, nō similitudinē, sed idolū facit. Facit em̄ quod nō est, nec ha
bet aliquid simile sui. Et idcirco hęc sciēs apostolus, dicit, quia idolū nihil est in mūdo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Non enim aliqua ex rebus extantibus adsumiť ſpecies, ſed quod ipſa ſibi ocioſa mens & curioſa repererit. Similitudo uerò eſt, cũ aliquid ex his quæ ſunt uel in cœlo uel in terra, uel in aquis, formať, ſicut ſuperius diximus. Verũtamẽ nõ ſicut de ijs quæ in terra ſunt, uel in mari ſimilitudinib. in promptu eſt pronũciare, ita etiã de cœleſtibus: niſi ſi quis dicat de Sole, & Luna, & ſtellis hoc poſſe ſentiri. Et horum nanq; formas expri mere gentilitas ſolet. Sed quia Moyſes eruditus erat in omni ſapiẽtia Ægyptiorũ, etiã ea quæ apud illos erant in occultis & recõditis, prohibere cupiebat: ſicut (uerbi cauſa, ut nos quoq; appellationibus utamur ipſorũ) Hecaten quã dicũt, aliasq; dæmonũ for-
Eph.6 mas, quæ Apoſtolus ſpiritalia nequitiæ in cœleſtibus uocat. De ipſis fortaſſis & pro pheta dicit, quia inebriatus eſt gladius meus in cœlo. His eñ formis, & ſimilitudinib. inuocare dæmonia moris eſt ijs, quibus talia curæ ſunt, uel ad repellẽda, uel etiã ad uitanda mala, quæ nunc ſermo Dei uniuerſa cõplectens ſimul abiurat, & abijcit, & non ſolum idolũ fieri uetat, ſed & ſimilitudinẽ omnium quæ in terra ſunt, & in aquis, & in cœlo. Addit aũt & dicit: Non adorabis ea, neq; coles ea.] Aliud eſt colere, aliud adorare. Poteſt quis interdũ & inuitus adorare, ſicut nonnulli regibus adulantes, cũ eos ad huiuſcemodi ſtudia deditos uiderint, adorare ſe ſimulant idola, cũ in corde ipſorũ certum ſit quia nihil eſt idolũ. Colere uerò eſt, toto his affectu & ſtudio mancipari. Vtrũque ergo reſecat ſermo diuinus, ut neq; affectu colas, neq; ſpecie adores. Sciendum tñ eſt, quod cũ decreueris præcepti eius ſeruare mandatũ, & omnes cæteros deos & do-
κοσμοκρά-τωρ πόλεμος minos repudiare, & præter unum deũ & dominum neminem habere uel deũ uel dominũ, hoc eſt bellũ ſine fœdere denunciaſſe omnibus cæteris. Cum ergo uenimus ad gratiã baptiſmi, uniuerſis alijs diſs & dominis renunciantes, ſolum cõfitemur Deum patrem, & filiũ & ſpiritum ſanctum. Sed hoc confitentes, niſi toto corde diligamus dominum deum noſtrũ, & tota anima, & tota uirtute adhæreamus ipſi, nõ ſumus effecti pars domini: ſed uelut in confinio quodã poſiti, & illos offenſos patimur, quos refugimus, & dominũ ad quẽ cõfugimus propitium non efficimus, quem non ex toto & integro corde diligimus. Et ideo luget nos propheta, quos uidet huiuſcemodi inconſtã-
Eccl.2 tia fluctuare, & dicit: Vęh duplices corde & animo. Et iterũ: Vſquequo claudicatis u-
3 Reg.18 triſq; genib. ueſtris? Sed & Apoſtolus Iacobus dicit: Vir duplex animo inconſtans eſt
Iacob.1 omnibus uijs. Sumus ergo nos, qui nõ integra nec perfecta fide ſequimur deũ noſtrũ, & ab alienis receſſimus diis, uelut in medio quodã confinio poſiti: & ab alienis quaſi fugaces cædimur, & à noſtro domino tanquã inſtabiles & dubij nõ defendimur. An non hoc eſt, quod & prophetæ ſimpliciter imaginanť de amatoribus Hieruſalẽ, cũ dicũt, qa amatores tui ipſi inimici facti ſunt tibi? Ita ergo intellige & animæ tuę multos
Oſee 2 fuiſſe amatores, qui delectati ſunt decore eius, cũ quib. meretricata eſt. De quibus & dicebat: Poſt amatores meos ibo, qui dant mihi uinũ meũ, & oleũ meũ, & cætera. Sed uenit iam illud tempus, ut diceret: Reuertar ad uirũ meum priorẽ, quia melius mihi erat tunc, cẽ modo. Regreſſa es ergo ad uirum tuũ priorem, offendiſti ſine dubio amatores tuos cũ quibus adulteria cõmittebas. Niſi ergo nũc tota fide permaneas cũ uiro tuo, & toto ei ore glutineris, ex multis ſceleribus quæ cõmiſiſti ſuſpecta es ei, omnis motus tuus, & aſpectus tuus, ipſe etiã inceſſus ſi fuerit negligentior, diſplicebit. Nihil ultra in te laſciuũ uidere, nihil diſſolutũ & prodigũ poteſt. At ubi parum quidẽ à uiro tuo diuerteris oculos, ſtatim neceſſe eſt memoriã fieri priorũ. Vt ergo priora deleas, et fides tibi poſſit haberi in reliqs, non modo agendũ tibi nihil eſt impudicũ, ſed ne co-
Luc.11 gitandũ quidẽ. Vide enim quod ſcriptum eſt. Cum, inquit, immundus ſpiritus exierit ab homine, uadit per loca arida, quærit requiẽ, & non inuenit. Tunc dicit: Reuertar in domum meã unde exiui. Et ſi ueniens inuenerit eam uacãtem, mundatã, & ornatam, uadit, & adducit ſecũ alios ſeptem ſpiritus nequiores ſe, & intrans in domũ illam habitat in ea. Et erunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus. Hæc ſi aduertamus, quo poſſumus uel in paruo negligentiæ locũ dare? Habitauit enim in nobis immũdus ſpíritus, antequã crederemus, anteq; ueniremus ad Chriſtũ, cũ adhuc (ut ſuperius dixi) fornicareť anima noſtra à deo, & eſſet cũ amatorib. ſuis dæmonib. Sed poſteaq; dixit, reuertar ad uirũ meum priorẽ, & uenit ad Chriſtũ, qui eam ex initio ad imaginem ſuã creauit, neceſſario locũ dedit adulter ſpiritus, ubi uidit legitimũ uirũ. Suſcepti ergo ſu-
mus

mus à Chriſto, & mũdata eſt domus noſtra à peccatis prioribus, & ornata eſt ornamẽtis ſacramentorũ fideliũ, quæ norunt qui initiati ſunt. Sed nõ ſtatim domus hæc habitatorẽ habere Chriſtũ meretur, niſi ſit uita eius & conuerſatio ita ſancta, ita pura, & incontaminabilis, ut templũ dei eſſe mereatur. Non enim domus adhuc, ſed templũ eſſe debet in quo habitet deus. Si ergo acceptã gratiã negligat, & implicet ſe negotijs ſecularibus, cõtinuo ſpiritus ille immũdus redit, & uẽdicat ſibi domũ uacantẽ. Et ne iterum poſſit expelli, alios ſecũ ſeptẽ ſpíritus adhibet nequiores, & fiũt nouiſſima huiuſmodi hominis peiora prioribus: quia tolerabilius fuerat non rediſſe ad uirũ priorẽ animã ſemel meretricantẽ, quã egreſſam poſt confeſſionẽ uiri, rurſum adulterã fieri. Nulla ergo ſocietas, ſicut dicit Apoſtolus, tẽplo dei cũ idolis, nulla cõſonantia Chriſto & 2.Cor.6
Belial. Si dei ſumus, tales eſſe debemus ut cõpleatur illud quod dicit de nobis Deus, Liuit.26
Quia habitabo in eis, & in eis ambulabo, & ipſi erunt mihi in populũ. Et ſicut alio loco propheta dicit: Exite de medio eorũ, & ſeparamini, dicit dñs, qui portatis uaſa do- Eſa.52
mini. Exite, & immũdũ nolite contingere, & ego recipiã uos, & ero uobis in patrem, & uos eritis mihi in filios & filias, dicit dñs omnipotens. Propterea ergo dicit: nõ erũt tibi dij alij præter me, nec facies tibi ipſi idolũ, neq; ſimilitudinẽ ullam quæcũq; in cœlo ſunt, & quæcunq; in terra, & quæ in aquis, non adorabis eos, neq; coles eos. Ego enim ſum dominus Deus tuus, deus zelans. Vide benignitatẽ Dei, qũo ut nos doceat, & perfectos faciat, ipſe fragilitatẽ humanorum non recuſat affectuum. Quis enim audiens Deum zelantem non continuo miretur, & humanæ fragilitatis uitiũ putet? Sed omnia propter nos agit & patiť Deus: & ut poſſimus edoceri, notis & uſitatis affectibus nobis loquiť. Videamus ergo quid eſt hoc quod dicit, quia Deus zelãs ego ſum. Sed ut contemplari facilius poſſint diuina, de humanis, ſecundũ ea quæ ſuperius diſſeruimus, doceamur exemplis. Omis mulier aut ſub uiro eſt, & ſubiecta legibus uiri: aut meretrix eſt, & utitur libertate peccãdi. Qui ergo ingreditur ad meretricem, ſcit ſe ad eam ingreſſum eſſe mulierẽ quæ proſtituta eſt, & cunctis uolentibus patet: & ideo in dignari non poteſt, ſi cum ea etiam alios uidet amatores. Qui uerò legitimo utitur matrimonio, nõ patiť in uxore poteſtatem peccandi, ſed accenditur zelo ad caſtitatẽ matrimonij conſeruandam, quo poſſit ex ea fieri legitimus pater. Hoc ergo exẽplo intelligamus omnẽ animam, aut proſtitutã eſſe dęmonibus, & habere plurimos amatores, ita ut intret ad eã modo quidẽ ſpiritus fornicationis, illo diſcedente intret ſpiritus auaritiæ, poſt hũc ueniat ſuperbiæ ſpiritus, inde iræ, inde inuidiæ, poſt etiã uanę gloriæ, aliſq; cũ eis plurimi ſpiritus immundi. Iſti aũt omnes ita cũ infideli anima meretricanť, ut alter alteri non inuideat, nec zelotypia moueantur adinuicẽ. Et quid dico quod alter alterũ non excludat? imò & inuitant ſe inuicem, & ſponte ſe cõuocant, ſicut paulo
ante iam diximus, qd in Euangelio ſcriptũ eſt de illo ſpiritu qui exijt ab homine, & re- Matth.12
greſſus adduxit ſecũ ſeptẽ alios nequiores ſe ſpíritus, ut in una anima ſimul habitarẽt. Sic ergo nullã zelotypiã amatorũ ſuorũ patiť anima, quæ dæmonibus proſtituta eſt. Si uerò legitimo cõiuncta ſit uiro illi uiro cuius matrimonio Paulus animas cõiungit & ſociat, ſicut & ipſe dicit, Statui eñ uos uni uiro uirginẽ caſtã exhibere Chriſto: & de 2.Cor.11
quo in Euangelijs ſcriptũ eſt, quia rex quidam fecit nuptias filio ſuo: in huius ergo uiri nuptias cum ſe anima dederit, & legitimo eũ ſortita fuerit matrimonio, etiã ſi fuit aliquando peccatrix, etiã ſi meretricata eſt, tamen ſi ſe huic uiro tradidit, ultra eã peccare non patitur. Non poteſt ferre ut rurſum anima quæ ſe ſortita eſt uirũ, alludat cũ adulteris, quia excitať ſuper eam zelus eius uiri, & defendit cõiugij caſtitatẽ. Et ideo zelãs dicitur dñs, quia animam ſibi mancipatã nõ patitur dæmonibus admiſceri. Alioquin ſi eam uiderit temerantẽ iura coniugij, & occaſionẽ quærere ad peccandũ, tũc (ut ſcriptum eſt) dat ei libellũ repudij, & dimittit eam dicens: Vbi eſt libellus repudij matris
ueſtrę quo dimiſi eam? Quibus etiã addit & dicit. Ecce peccatis ueſtris uenũdati eſtis, Eſa.50
& propter iniquitates ueſtras dimiſi matrẽ ueſtrã. Hæc qui loquiť zelans eſt, & zelo cõmotus hæc dicit: poſt agnitionẽ eñ ſui, poſt illuminationẽ uerbi diuini, poſt gratiã baptiſmi, poſt confeſſionẽ fidei, & tot tantisq; ſacramẽtis matrimoniũ confirmatũ, nõ uult nos ultra peccare, nõ patiť animã cuius ipſe uel ſponſus, uel uir appellať, cum dęmonibus ludere, ſcortari cũ immundis ſpiritibus, cum uitijs & immunditijs uolutari.

Quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quod & ſi forte aliqualiter eueniat infeliciter, ſaltē ut conuertatur, & redeat & pœnitеat, miſeratus expectat. Nouū em̄ hoc bonitatis eius eſt genus, ut etiā poſt adulterū reuertentē, tamē ex toto corde pœnitētē ſuſcipiat animā. Sicut & ipſe per prophe-
Hier.3 tam dicit. Nunquid mulier ſi exierit à uiro, & dormierit cū alio uiro, reuertetur ad uirū ſuum? Nónne cōtaminatione cōtaminabitur? Tu aūt fornicata es cū amatoribus mul-
Ibid. tis, & reuertebaris ad me. Itē alibi dicit: Et poſteaq̄ fornicata es in oīb̄ his, dixi, reuertere ad me: & nec ſic reuerſa es, dicit dominus. Hic ergo deus zelās ſi requirit & deſiderat animā tuā adhærere ſibi, ſi te ſeruat à peccato, ſi corripit, ſi caſtigat, ſi indignatur, ſi iraſcit̄, & uelut zelotypia quadā erga te utit̄, ſpē tibi eſſe ſalutis agnoſce. Si uerò caſtigatus nō reſipiſcis, correctus non emendaris, uerberatus contēnis, ſcito q̄ eouiq̄ peccando profeceris, diſcedit à te zelus eius, & dicet̄ tibi illud, qd̄ per Ezechielē pro-
Ezech.16 phetā ad Hieruſalē dicitur. Propterea diſcedet zelus meus à te, & non iraſcar ultra ſuper te. Vide miſericordiā & pietatē boni dei, quando uult miſereri, & indignari ſe di-
Hier.6 cit, & iraſci, ſicut per Hieremiā dicit. Dolore & flagello caſtigaberis Hieruſalē, utiне abſcedat anima mea abs te. Hæc ſi intelligis miſerātis dei uox eſt: ubi iraſcit̄ & zelat̄, ibi adhibet dolores & uerbera. Flagellat em̄ omnē filiū quē recipit. Vis aūt audire indignantis dei terribilē uocē? Audi quod dicit per prophetā. Cum enumeraſſet multa
Oſee 4 nefanda quæ cōmiſerat populus, addit etiā hæc. Et propter hoc, inquit, nō uiſitabo ſu-
Ira dei im- placabilis per filias ueſtras cū fornicantur, neq̄ ſuper nurus ueſtras cum mœchantur. Hoc eſt terribile, hoc extremū, cùm iam non corripimur pro peccatis, cū iam nō corrigimur delinquentes. Tunc enim cum exceſſerimus peccādi modū, Deus zelans auertit à nobis
Ezech.16 zelum ſuū, ſicut ſuperius dixit: Auferetur enim zelus meus à te, & non iraſcar ſuper te ultra. Hæc de eo quod dictū eſt, Deus zelans. Videamus nunc & quod ſequitur, quomodo reddi dicunt̄ peccata patrum in filios in tertiam & quartam progeniem. In hoc em̄ ſermone ſolent nos hæretici ſuggillare, quod nō ſit boni dei ſermo, qui pro peccatis alterius aliū plecti dicat. Sed ſecundū ipſorum rationem, qui dum legis mandatum licet non bonum, iuſtum tamen dicunt, ne ipſi quidem poſſunt oſtendere quō ſecundum ſenſum ſuū iuſtitiæ ſuæ cōuenire uideatur, ſi alius alio peccante puniatur. Supereſt igitur ut dominum deprecemur, oſtendat nobis quō præcepta hæc iuſto bonoq̄
Quomō alius pro alio punitur conueniāt Deo. Sæpe iam diximus quod ſcripturæ diuinæ nō omnia ad exteriorē hominem, ſed perplura ad interiorē loquuntur. Interior igitur homo noſter, aut Deū dicitur habere patrem, ſi ſecundum deū uiuit, & quæ dei ſunt agit, aut diabolū ſi in peccatis ſit, & uoluntates illius gerit. Sicut euidenter in euangelijs Saluator oſtēdit, cū di-
Ioan.8 cit: Vos de patre diabolo eſtis, & deſideria patris ueſtri facere uultis. Ille homicida fuit ab initio & in ueritate nō ſtetit. Sicut ergo ſemē dei in nobis dicitur manere, cū uerbū
1.Ioan.3 dei ſeruantes in nobis non peccamus, ut Ioannes dicit, Qui aūt ex deo eſt, nō peccat, quia ſemen dei manet in eo: ita etiā cū à diabolo ad peccandū ſuademur, ſemē eius effi-
cimur. Cum uerò etiā implemus quod ſuaſerit, tūc iam & genuit nos. Naſcimur enim ei filij per peccatū. Verum quoniam peccantes uix ferè accidit ut ſine adiutore peccemus, ſed aut miniſtros peccati, aut adiutores ſemper requirimus: uerbi cauſa, ſi adulterij quis molitur, non poteſt hoc ſolus admittere, ſed neceſſe eſt etiā adulterā conſortē fieri ſociāq̄ peccati: tunc præterea etſi non plures, eſſe tamen neceſſe eſt aliquē uel alium in miniſterijs ad ſocietatē peccati: qui omnes uelut unus ex altero ſecundū perſuaſionis ordinem generati, ex patre diabolo noxiæ natiuitatis progenіē ducūt. Et ut
ad ea quæ ſcripta ſunt ueniamus, dñs maieſtatis Ieſus Chriſtus Saluator noſter crucifixus eſt, huius piaculi auctor & pater ſceleris ſine dubio diabolus eſt. ſic enim ſcriptum
Ioan.13 eſt: Cum aūt introiiſſet diabolus in cor Iudæ Scariotis, ut traderet eū. Pater ergo peccati diabolus eſt. Iſte in hoc ſcelere primū filium generat Iudā, ſed ſolus hoc Iudas implere non poterat. Quid ergo ſcriptū eſt? Abijt, inquit, Iudas ad ſcribas, & phariſæos,
Matth.26 & ad pontifices, dicēs eis: Quid mihi datis, & ego uobis eum tradā? Naſcitur ergo ex Iuda generatio tertia & quarta peccati. Et hunc ordinem deprehēdere poteris etiā in ſingulis quibuſq̄ peccatis. Nunc ergo uideamus ſecundū hanc quam diximus progeniem, quomodo deus peccata patrum reddat in filios in tertiā & quartā progeniē, & in ipſos nō reddat patres. Nihil em̄ de patribus dixit deus. Diabolus ergo qui peccādi

iam modū exceſſit, ſicut propheta dicit, quemadmodū ueſtimentū in ſanguine con-
Eſa.9 cretū non erit mundū, ita & ipſe non erit mūdus in hoc ſeculo neq̄ corripitur pro peccato, neq̄ flagellatur. Omnia nanq̄ ei ſeruata ſunt in futurum. Vnde & ipſe ſciens ſibi
Caue Matth.8 iſtud ſtatutū tempus eſſe pœnarū, dicebat ad ſaluatorē. Quid uenisti ante tempus torquere nos? Dū ergo ſtat hic mūdus, peccata ſua nō recipit diabolus, qui eſt peccantiū pater. Redduntur autē in filios, id eſt, in eos quos genuit per peccatū. Etem̄ homines in carne poſiti, corripiuntur à domino, uerberantur, flagellantur. Non enim uult dñs
Ezech.33 mortē peccatoris, ſed ut reuertat̄, & uiuat. Et propterea benignus & miſericors dominus reddit peccata patrū in filios. Vt quoniā patres, id eſt, diabolus & angeli eius, cęteriq̄ principes mundi huius ac rectores tenebrarū harū: & ipſi enim efficiuntur patres peccati, ſicut & diabolus: quoniā inquā patres iſti indigni ſunt qui in præſenti ſeculo corripiant̄, ſed in futuro recipient quæ merent̄: filij eorū, id eſt quos peccare perſuaſerint, & qui nihilominus per ipſos adſciti fuerint ad conſortiū ſocietatēq̄ peccati, hic recipiāt quæ geſſerūt: ut purgatiores ad futurū ſeculū pergāt, & ultra diabolo ſocij nō efficiant̄ in pœna. Quia ergo miſericors eſt dñs, & oīes homines uult ſaluos fieri, propterea dicit, Viſitabo in uirga ferrea facinora eorū, & in flagellis peccata eorū. Miſeri-
cordiā autē meā non auferā ab eis. Viſitat ergo dñs animas, & requirit, quas iſte peſſimus perſuaſione peccati genuerit pater, & dicit ad unāquanq̄ earū, Audi filia & uide
Pſal.89 & inclina aurem tuā, & obliuiſcere populum tuū, & domū patris tui. Viſitat ergo te
Pſal.45 poſt peccatū, & cōmonet te, & in flagello & uirga te uiſitat pro peccatis, quæ tibi pater diabolus ſuggeſſit, ut reddat tibi illud in ſinū, id eſt, dū in corpore degis. Et ſic cōpletur, reddit peccata patrū in ſinus filiorū in tertiā & quartam progeniem. Deus em̄ zelans eſt, & animā quā ſibi deſpondit in fide, nō uult illā permanere in cōtaminatione peccati: ſed uult eā cito purgari, uult eā uelociter abijcere omnes immūditias ſuas, ſicui forte ſubreptū eſt. Si uerò permanet in peccatis, & dicit, Non audiemus uocē domini, ſed faciētes faciemus uolūtates noſtras, & incēdemus ignē reginæ cœli, ſicut ex
Hier.7 probratur per prophetā: tunc ſeruantur etiā ipſi ad illā ſapientiæ ſententiā, quæ dicit, Quoniā quidē uocabā, & nō obaudiebatis, ſed irridebatis ſermōes meos: itaq̄ & ego
Prouerb.1 ueſtræ perditioni ſuperridebo. Vel illā quæ poſita eſt illis in Euangelio, dicente domino: Diſcedite à me in ignē æternū, quē præparauit deus diabolo, & angelis eius. Ego
Matth.25 opto ut dū in hoc ſeculo ſum, uiſitet dñs peccata mea, & hic mihi reſtituat, ut ibi dicat etiā de me Abrahā, ſicut dixit de paupere Lazaro ad diuitē: Memēto fili quod recepiſti bona in uita tua, & Lazarus ſimiliter mala. Nūc aūt hic requieſcit, tu uerò cruciaris.
Luc.16 Propterea ergo cū corripimur, cū caſtigamur à domino, eſſe nō debemus ingrati, ſed ſicut & Apoſtolus dicit. Cū aūt caſtigamur à domino, corripimur, ne cum hoc mūdo
1.Cor.11 dānemur. Propterea deniq̄ & beatus Iob libēter ſuſcipiebat cuncta ſupplicia, & dicebat: Quia ſi bona accepimus de manu domini, nōne & mala tolerabimus? Dñs dedit,
Iob.1 dominus abſtulit, ſicut domino placuit ita factū eſt, ſit nomē domini benedictū. Redit aūt & miſericordiam in milia ijs qui diligunt eum. Qui enim diligunt, correptione non indigent, neq̄ enim peccant, ſicut & dominus dicit: Qui diligit me, mandata mea
Ioan.14 cuſtodit. Et ideo perfecta dilectio foras mittit timorem. Ob hoc ergo diligentibus ſola miſericordia poſita eſt, Beati enim miſericordes, quia ipſis miſerebit̄ Deus, in Chriſto Ieſu domino noſtro, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.
Matth.5

De Tabernaculo. Homilia IX Cap. XXVI. XXVII. XXVIII

SIquis digne intelligat, uel ex Ægypto Hebræorum profectionē, uel tranſitum maris rubri, ſed & omnem hanc uiam, quæ agitur per deſertū, & metationes ſingulas quaſq̄ caſtrorum: ſi horum ita extiterit capax, ut etiam legem dei ſuſcipiat ſcriptam non atramento, ſed ſpiritu dei uiui: ſi quis inquam ad hæc ita per ordinem profectuum perfecte ueniat, ut ſingula quæq̄ implens in ſpiritu aſſecutus ſit & ea quę in his indicantur augmenta uirtutū: ille poterit conſequenter etiā ad uiſionem, & intelligentiā tabernaculi peruenire. De quo tabernaculo multis quidē in locis memorant ſcripturæ diuinæ, & indicare quædā uidentur, quorū uix capax eſſe poſſit

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse possit humanus auditus: præcipue tamẽ Apostolus Paulus de intelligentia tabernaculi quædam nobis prodit scientiæ excelsioris indicia. Sed nescio quo pacto fragilitatẽ fortassis intuens auditorũ, claudit quodãmodo ipsa quæ pandit. Dicit nanq; ad Hebræos scribens: Tabernaculũ enim factũ est primũ, in quo erat candelabrũ, & propositio panũ, quod dicebatur sancta sanctorũ. Post secundum autem uelamẽ, tabernaculum quod dicitur sanctum, habens aureum altare incensi, & arcã testamenti, & intra eam duas tabulas, & manna, & uirgam Aaron quæ fronduerat. Sed ijs addidit, De quibus nõ est modo dicendũ per singula. Quod ergo ait, de quibus non est modo dicendũ, quidam ad illud tempus referunt quo Hebræis scribebat epistolam. Alijs uerò uidetur, quòd pro mysteriorũ magnitudine omne tempus præsentis uitæ ad hæc exphilib. & cortinis, atq; operimentis cilicijs, alijsq; nostri usus materijs cõstabat, prophetadesiderans effunderetur animo, ac tota mente corrueret? Vel certe qũo uerum erit de isto dici tabernaculo quod non habitet in eo nisi innocens manibus, & mũdo corde, qui non accepit in uanũ animam suam: cum Regnorum prodat historia habitasse in tabernaculo dei sacerdotes pessimos filios pestilẽtiæ, & ipsam quoq; arcã testimẽti ab Allophylis captã, apud impios & prophanos fuisse detentã? Ex quibus omnibus cõstat longe alio sensu Prophetã sentire de tabernaculo hoc, in quod dicit quòd nõ habitet in eo nisi innocẽs manibus, & mũdo corde: & qui non accepit in uanũ animã suã, nec fecit proximo suo malũ, & opprobrium non accepit aduersus proximum suum. Talem ergo oportet esse huius habitatorem tabernaculi, quod finxit dominus & nõ homo. Sed ueniamus etiã ad euangelia, si quid in ipsis dici de tabernaculis inuenimus, ut per sententiã domini indubitatũ possit esse quod quærimus. Inuenimus ergo ipsum saluatorẽ Iesum Christũ tabernaculum non unum, sed plura memorantẽ, & non temporalia, sed æterna, cũ dicit: Facite uobis amicos de iniquo Mammona, ut cũ defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula. Audisti pronũciantẽ dominũ æterna esse tabernacula, audi nũc & apostolũ dicentẽ. Tabernaculum nostrũ quod de cœlo est, & superindui cupientes. Nondũ tibi ex his omnibus iter aperitur, quod derelicta terra sequens propheticũ & apostolicũ sensum, & (quod omniũ maximũ est) sequens uerbũ Christi, tota mente & toto sensu ascendas in cœlum, atq; ibi æterni tabernaculi magnificẽtiã quæras, cuius figura per Moysen adumbratur in terris? Deniq; sic ad eos etiam dominus dicit: Vide, inquit, omnia facito secundũ figurã, quę tibi ostensa est in monte. Verũ humana mens, & nostra præcipue, qui nos minimos, aut etiam nullos in diuina sapiẽtia nouimus, eousq; fortassis possit accedere, ut sentiat quidẽ hæc, quę diuinis uoluminibus inseruntur, nõ de terrenis, sed de cœlestibus dici, & formas esse nõ

Heb.9

Psal.42

1.Reg.2

1.Reg.4

Luc.16

præsentium, sed futurorum bonorum, non corporalium, sed spiritaliũ rerũ: quomodo autem horum narratio aptari possit cœlestibus & æternis, nec nostrę mẽsuræ est dicere, nec uestræ (ut opinor) capacitatis audire. Pauca tamẽ si nos orantibus uobis dominus illuminare dignetur, quæ ad ecclesiæ ædificationẽ pertineãt, aperire tentabimus. Iubetur ergo uniuersus populus, unusquisq; pro uiribus cõferens facere tabernaculũ, ut quodammodo omẽs simul unũ sint tabernaculũ. Collatio uerò ipsa non fit necessitate sed sponte. Ait emi dns ad Moysen, ut unusquisq; sicut uisum fuerit cordi eius aurum, argentum, lapides pretiosos, æs, tum præterea byssum, coccum, hyacinthum, & purpurã, pelles etiam arietum rubras, & pelles hyacinthinas, sed & ligna imputribilia, pilos quoq; caprarum ad cõstructionẽ tabernaculi offerat. Mulieres quoq; sapientes in arte textrina requiruntur, & fabri qui aurum uel argentum, uel æs, lapides etiã aptare nouerint, aurum & ligna formare. Tum deinde mensuræ traduntur atriorum. Quæ atria extẽta tentorijs, columnis erecta, seris stabilita, & funibus distenta firmantẽ. Fiũt præterea quædam uelaminibus distincta, quæ appellãtur sancta, & alia nihilominus secundo direpta uelamine, quæ dicunt sancta sanctorũ. Collocatur intrinsecus arca testamenti, supra quam Cherubim extensis alis, secq; inuicẽ contingentibus statuunt, ibiq; ex auro uelut basis eis quædam collocatur, ac sedes, quod appellatur propitiatorium, sed & altare aureum incensi. Tum prẽterea in exteriori loco candelabrum ponitur aureũ in parte austri, ut respiciat ad aquilonẽ. In parte uerò aquilonis mensa collocatur, & propositio panum super eam. Necnon & altare holocaustorũ iuxta uelamen interius ponitur. Sed quid ego de his reuoluo per singula? Vix ad hæc tantũ enarranda sufficimus, uix nobis ipsa rerũ materialiũ forma adduci ante oculos potest, & quomodo quis latentia in his mysteria expedire sufficiet? Veruntamẽ causa pro qua fieri deberet tabernaculũ, in superioribus inuenit prædicta, dicente domino ad Moysen: Facietis, inqt, mihi sanctificationẽ, & inde uidebor uobis. Vult ergo deus, ut faciamus ei sanctificationẽ. Promittit emi, quia si fecerimus ei sanctificationẽ, possit à nobis uideri. Vnde & Apostolus ad Hebræos dicit: Pacẽ sequimini & sanctificationẽ, sine qua nemo uidebit deũ. Hæc ergo est sanctificatio, quam iubet dominus fieri, quã & Apostolus in uirginibus esse uult, ut sint sanctæ corpore, & spiritu: sciens sine dubio, quod qui fecerit domino sanctificationem per cordis sui & corporis puritatẽ, ipse uidebit deũ. Faciamus ergo & nos sanctificationẽ domino, & omẽs unã, & unusquisq; per singulos unam, ut omnes sanctificationẽ ecclesiam faciamus quæ est sancta, non habens maculam aut rugã, hoc modo si columnas habeat doctores & ministros suos, de quibus dicit Apostolus: Petrus, Iacobus, & Ioannes, qui uidebant columnæ esse, dextras dederunt mihi & Barnabæ societatis. In tabernaculo ergo hoc, columnæ seris interiectis iungunt, dũ in ecclesia doctores, datis sibi dextris sociant. Sed columnæ istæ inargentatæ sint, & bases earũ inargentatæ. Binæ autẽ bases columnis singulis deputent. Vna quæ caput dicitur, & superponitur: alia quæ uere basis appellat, & columnę uelut fundamentũ subij citur. Inargẽtatæ ergo sunt columnæ idcirco, quia qui uerbũ dei prædicant, accipient per spiritũ eloquia domini, quæ sunt eloquia casta, argentũ igne probatum. Isti aũt prædicationis suæ bases habent prophetas. Super fundamentũ emi apostolorũ, & prophetarũ collocantur, quorũ testimonijs utentes, fidem Christi conputuiri Christus est. Seras uerò columnarũ, societatis apostolicæ datas sibi inuicẽ dextras suprà iã diximus. Tentoria quæ ansulis assuta, & circulis suspensa, atq; innexa funibus, ad modũ cortinarum uiginti & octo in longum, atq; in latum quatuor cubitis distẽduntur, habeatur relíqua credentiũ plebs, quæ hæret & pendet in funibus fidei. Funis enim triplex non rumpitur, quæ est trinitatis fides, ex qua dependet, & per quã sustinet omnis ecclesia. Viginti autẽ & octo cubitorum, quot in longum distenditur, et in latũ quatuor, atrij unius mensura, puto quòd inserta lex euangelijs designet. Septenarius nanq; numerus legẽ significare solet, pro multis septimi numeri sacramẽtis. Si cõsotiat ad quatuor, quater septem consequenter xxviij numerũ faciũt. Decem uerò hæc atria fiũt, ut integrũ perfectionis numerũ teneant, & legis decalogũ signent. Iam uerò cocci, & hyacinthi, byssi, ac purpuræ specie, multa ac diuersa opera explicant. In

Heb.12

1.Cor.7

Gal.1

Universidad de Deusto
Biblioteca

de tẽtoria, inde uelũ exterius, & interius, inde tota ſacerdotalis, & pontificalis ueſtis auro & gẽmis expediẽ adiunctis. Sed ne diutius per ſingularũ demoremur ſpecies u tutũ, poſſumus breuiter dicere, illa ſignificari per hæc quibus ornareẽ eccleſia. Fide enim auro cõferri poteſt, ſermo prædicationis eius argento, lapidibus preciosis, gs p tientiæ, lignis imputribilibus ſcientia, quæ per lignũ uenit, aut incorruptio caſtitatis quæ nunquã ueteraſcit, Byſſo uirginitas, cocco cõfeſſionis gloria, purpuræ charitatis fulgor, Hyacintho ſpes regni cœlorũ. Iſtæ ſint interim materiæ, ex quib. omne tabernaculũ conſtruaẽ, induanẽ ſacerdotes, ornẽ, & pontifex. Quorũ indumenta quę ſint uel qualia, in alio loco pronũciat propheta, & dicit. Sacerdotes tui induanẽ iuſtitiam.

Col 3 Sunt ergo omnia iſta indumenta iuſtitię. Et iterũ Paulus Apoſtolus dicit: Induite uos uiſcera miſericordiæ. Sunt ergo indumẽta miſericordiæ. Sed & alia nihilominus Apo-

Rom.13 ſtolus indumẽta nobiliora deſignat, cum dicit: Induite uos dominum Ieſum Chriſtũ & carnis curã ne feceritis ad concupiſcentias. Iſta ſunt ergo indumẽta, quibus ornati ecclesia. Poteſt autẽ & unuſquiſq; noſtrum etiam in ſemetipſo conſtituere tabernaculum deo. Si enim (ut quidã ante nos quoq; dixerunt) tabernaculum hoc totius mundi tenet figurã, mundi autem etiam ſinguli quiq; habere imaginem poſſunt, cur nõ & tabernaculi unuſquiſq; in ſemetipſo formã poſſit explere? Has ergo debet colũnas ſibi aptare uirtutũ, columnas argenteas, id eſt patientiã rationabilem. Poteſt enim eſſe quidem in homine, quæ uideatur patientia, ſed quæ rationabilis non ſit. Nã & qui nõ ſentit iniuriã, & propterea non reddit, patiens uidetur, ſed non eſt rationabilis iſta patientia. Iſte ergo habet quidẽ columnas, ſed non ſunt argentatæ. Qui uerò propter uerbum dei patiẽ, & fortiter fert, iſte colũnis argenteis decoratus eſt & munitus. Poteſt in ſe atria diſtendere, cum dilatauerit cor ſuũ, ſecũdum Apoſtoli uocem dicentis ad Corin-

2.Cor.6 thios: Dilatamini & uos. Poteſt ſe & ſeris munire, cum ſe unanimitate dilectionis adſtrinxerit. Poteſt ſuper argenteas baſes ſtare, cũ ſuper ſtabilitatẽ uerbi dei, uerbi prophetici & apoſtolici collocaẽ. Poteſt habere in colũna deauratũ caput, ſi caput aureũ ſit ei fides Chriſti. Omnis nãq; uiri caput, Chriſtus eſt. Decẽ uerò atria poteſt in ſemetipſo diſtendere, cũ non in uno tantũ uerbo legis dilatatur, neq; duobus, aut tribus, ſed in toto decalogo legis ſpiritalis intelligentiæ dilatare amplitudinẽ poteſt, aut fructũ ſpiritus, gaudiũ, pacẽ, patientiã, benignitatem, bonitatem, modeſtiam, fidem, cõtinentiã, adiecta, quæ eſt mater omniũ, charitate, protulerit. Habeat adhuc in ſe anima iſta quæ non dederit ſomnũ oculis ſuis, nec palpebris ſuis dormitationẽ, nec requiẽ temporibus ſuis, donec inueniat locũ domino tabernaculum deo Iacob: habeat inquã ſe defixũ & altare, in quo orationum hoſtias, & miſericordiæ uictimas offerat deo. In quo cõtinentiæ cultro ſuperbiã quaſi taurũ immolet, iracundiã quaſi arietem iugulet, luxuriam omnemq; libidinem tanquã hircos & hœdos litet. Sciat tamen ex his eriã ſacerdotibus ſeparare dextrũ brachiũ, & pectuſculum, & maxillas, id eſt opera bona, & opera dextra. Nam ſiniſtrum nihil reſeruet. Pectuſculũ quoq; integrũ, quod eſt cor rectum, & mens deo ſacrata, & maxillas ad uerbũ dei loquendũ. Sciat ſibi in ſanctis eccandelabrũ luminis collocandum, ut ſint ei lucernæ ſemper ardentes, & lumbi ſuccincti, & ipſe tanquã ſeruus, qui expectat dominũ ſuum redire de nuptijs. De his enim lo-

Matth.6 cernis, & dominus dicebat: Lucerna corporis tui eſt oculus tuus. Sed iſtud cãdelabrũ lucernarũ in auſtro collocet, ut ad aquilonẽ reſpiciat. Accẽſo etenim lumine, id eſt ut

Hier.1 gilanti corde reſpicere ſemper debet ad aquilonẽ, & obſeruare eũ qui ab aquilone eſt. Sicut & propheta uidere ſe dicit ſuccenſum lebetẽ, uel ollam, & faciẽ eius à facie aquilonis. Ab aquilone eñ accenduntẽ mala uniuerſæ terræ. Vigilans ergo & ſollicitus, &

1.Pet.5 ardens intueaẽ ſemper aſtutias diaboli, & ſemper aſpiciat unde ſit uẽtura tentatio, un de hoſtis irruat, unde inimicus obrepat. Dicit eñ & Petrus Apoſtolus: Quia aduerſarius ueſter diabolus, ſicut leo rugiens, circuit quærẽs quẽ trãſuoret. Menſa quoq; propoſitionis habens duodecim panes, in parte colloceẽ aquilonis, reſpiciens ad auſtrũ. Panes iſti, apoſtolicus ei tã numero q̃ uirtute ſit ſermo, quo indeſinenter utimur quotidie. Nanq; hos ante dominũ iubetur apponere. Rurſum reſpiciat ad auſtrũ, unde do-

Abacuc.3 minus uenit. Dominus eñ ex Theman ueniet, ſicut ſcriptũ eſt, quod eſt de auſtro. Ha-

2.Cor.2 beat in penetralibus pectoris ſui etiã altare incẽſi, ut ipſe dicat, qa Chriſti bonus o dor

ſumus.

Habeat & arcam teſtamenti, in qua ſint tabulæ legis, ut in lege dei mediteẽ die ac nocte, & memoria eius arca & bibliotheca efficiaẽ librorũ Dei. Quia & propheta beatos dicit eos, qui memoria tenent mandata eius, ut faciant ea. Sit intra ipſum urna mannæ repoſita, intellectus uerbi Dei ſubtilis & dulcis. Sit & uirga Aaron intra eum, doctrina ſacerdotalis, & florida ſeueritas diſciplinæ. Supra omnẽ uerò gloriã ſit ei põtificalis ornatus. Poteſt enim intra ſe agere pontificatum pars illa quæ in eo eſt precioſiſſima omnium, quod quidam principale cordis appellãt, aliq; rationalem ſenſum, aut intellectualem ſubſtantiã, uel quocunq; modo appellari poteſt in nobis portio noſtri illa, per quã capaces eſſe poſſumus dei. Iſta ergo pars in nobis uelut quidã pontifex ex ornetur indumentis, & monilibus precioſis, ac podere byſſino. Indumenti hoc genus eſt, quod uſq; ad pedes deduciẽ totũ contegens corpus. In quo deſignaẽ, ut primo omnium totus ſit caſtitate ueſtitus. Accipiat poſtmodũ & humerale gemmatũ, in quo fulgor operũ collocatur, ut uidentes homines opera ueſtra bona magnificent patrem ueſtrum, qui in cœlis eſt. Accipiat & logiũ, quod rationale dicit poteſt, pectori ſuperpoſitum, quaterno lapidum ordine diſtinctũ. Sed & aurea lamina in fronte reſplendeat, quod Petalũ appellatur, in quibus utriſq; ueritas, & manifeſtatio dicitur collocata. Ego in his quæ in pectore locari dicuntur, ſermonem euãgelicum ſentio, qui quadruplicato ordine ueritatẽ fidei nobis & manifeſtationem trinitatis exponit, cuncta reſerens ad caput, ad unius ſcilicet dei naturã. In his eſt ergo omnis ueritas, & omnis manifeſtatio ueritatis. Igitur ſi recte uis pontificatum gerere deo, euãgelicus ſermo, & trinitatis fides ſemper tibi habeatur in pectore. Cui conuenit etiã Apoſtolicus ſermo tam uirtute, quàm numero, tantum ut nomen Dei ſemper habeatur in capite, & ad unum deum cuncta referanẽ. Habeat etiã in interioribus pontifex partibus operimenta ſua, habeat pudenda contecta: ut corpore & ſpiritu ſanctus ſit, & cogitationibus & operibus purus ſit. Habeat etiã per indumẽti circuitũ tintinnabula, ut ingrediẽs, inquit, ſancta, det ſonitum, & nõ intret cum ſilentio. Et hæc tintinnabula, quæ ſemper ſonare debent, in extremo ueſtimenti ſunt poſita, idcirco credo, ut de extremis temporibus, & fine mundi nunquam ſileas, ſed inde ſemper ſones, inde diſputes, & loquaris, ſecundũ eum qui dixit: Memor eſto nouiſſimorũ tuorum, & non peccabis. Ad hunc ergo mo-

Eccl.7 dum homo noſter interior Deo pontifex adornetur, ut introire poſſit non ſolũ in ſancta, ſed & in ſancta ſanctorũ: ut poſſit adire propitiatoriũ, ubi ſunt Cherubim, & inde appareat ei Deus. Sancta poſſunt eſſe ea, quæ in præſenti ſeculo habere ſancta cõuerſatio poteſt. Sancta uerò ſanctorum, in quæ ſemel tantummodo intratur, ad cœlũ eſſe tranſitũ puto, ubi eſt propitiatorium, & Cherubim, ubi & mundis corde apparere poterit Deus, uel quia dominus dicit: Ecce regnum Dei intra uos eſt. Hæc interim quan-

Luc.17 tum ad præſens in tranſcurſu occurrere ſenſibus noſtris potuit, quantũq; moderari auribus potuimus auditorum, de tabernaculo dicta ſint, ut unuſquiſq; noſtrũ ſtudeat facere intra ſe tabernaculũ deo, Nõ enim fruſtra de patribus refertur, quia in tabernaculis habitauerunt. Ego ſic intelligo Abrahã habitaſſe in tabernaculis, & Iſaac & Iacob. Conſtruxerũt nanq; iſti intra ſe tabernaculũ Deo, qui ſe tantis ac talibus uirtutũ ſplendoribus adornauerunt. Refulgebat nanq; in eis inſigne regium purpura, propter qđ dicebatur ad Abrahã à filijs Heth: A deo rex in nobis tu es. Splendebat & coccus, pro

Gen.23 pterea enim ad iugulandũ duxit Deo unicũ, & propterea dextrã illius angelus tenuit.

Gen.22 Splendebat hyacinthus, cum cœlum ſemper intuẽs cœli dominũ ſequebatur. Sed & in cæteris ſimiliter ornabatur. Ego ſic intelligo & diem feſtũ tabernaculorum qui mãdatur in lege, ut exeat populus certa die anni, & in tabernaculis habitet, habẽs ramos palmarum, & frondes ſalicis, ac populi, & ramos arboris frondoſæ. Palma uictoriæ ſignum eſt illius belli, quod inter ſe caro & ſpiritus gerit. Arbor aũt populus, & ſalix, tã uirtute quàm nomine uirgulta ſunt caſtitatis. Quæ ſi integre conſerues, habere potes & nemoroſæ ac frondentis arboris ramos, quæ eſt æterna & beata uita, cum te dominus in loco uiridi collocauerit ſuper aquã refectionis. Per Chriſtum Ieſum dominum noſtrum, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De muliere prægnante, quæ duobus uiris litigantibus abortiuerit.

Homilia X. Cap. XXI

Q VOD si litigabunt duo uiri, & percusserint mulierẽ prægnantem, & exierit infans eius nondum formatus, detrimentum patietur quantũ indixerit uir mulieris, & dabit cum honore. Quod si formatus fuerit, dabit animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manũ pro manu, pedem pro pede, combustũram pro combustura, uulnus pro uulnere, liuorem pro liuore.] Primo omnium in his requirendũ esse puto, sub quo legis titulo huiusmodi statuta censeãt. Nõ enim (ut simplicioribus uidetur) cuncta quæ statuunt lex dicitur, sed quædã quidem lex, quædã testimonia, alia mandata & iustitiæ, quædã iudicia appellantur. Quod euidẽtius in unũ collectũ, octauusdecimus edocet Psalmus, cũ dicit: Lex domini irreprehensibilis, conuertens animas: testimoniũ domini fidele, sapientiã præstans paruulis. Iustitiæ domini rectæ lætificãtes corda, præceptũ domini lucidũ illuminãs oculos. Timor domini sanctus permanens in seculũ seculi, iudicia dñi uera, iustificata in semetipsa. Cum ergo istæ diuersitates eorũ quæ in lege statuta sunt, habeantur, nũc sermo qui habetur in manibus, sub titulo iustitiarũ, uel iustificationũ scriptus est. Sic enim dicit superius: Et hæ iustitiæ, quas propones palàm eis. Non est aũt præsentis tẽporis unius cuiusq; horum exponere differentias, exigimur enim ad explanationẽ horũ quę lecta sunt. Sciendũ sanè est, quòd pars aliqua ex his de quibus differendũ nobis est, in Euangelio secundũ Matthęũ posita est, dicente domino hoc modo: Audistis quia dictũ est antiquis. Oculũ pro oculo, dentem pro dente. Ego autẽ dico uobis, non resistere malo. Sed si quis te percusserit in dextrã maxillã, conuerte ei & alteram. Sed fortassis qui scripturas attentius legit, dicat ea quæ de euangelio scripta memorauimus nõ de hoc Exodi sumpta loco, sed magis Deuteronomij, ubi nihilominus hoc modo quędã scripta referunt. Quod si steterit, inquit, testis iniquus, testimoniũ ferens aduersum hominẽ de impietate, statuent utriq; homines, quibus est cõtrouersia, ante dominũ, & ante sacerdotes, & ante iudices, quicunq; illi fuerint in dieb. illis, & discutient iudices diligenter, & examinabũt. Et si inuenerint quia testis iniquus testatus est iniuste, & surrexit aduersum fratrẽ suũ, facietis ei quemadmodũ ipse conatus est facere fratri suo, & auferetis malignũ de medio uestrũ, ut cæteri audientes metũ habeant, & nõ adijciant ultra facere secundũ uerbũ hoc malũ inter uos. Nõ parcet oculus tuus super eũ, animã pro anima, dentẽ pro dente, manũ pro manu, pedẽ pro pede. Videtur quidẽ in utroq; loco similia dici, nõ tamẽ euidenter ostendit ex quo potissimũ loco sermo qui in Euangelio positus est, uideat assumptus, quẽ dicit. Quia audistis quod dictũ est: Oculũ, pro oculo, dentẽ pro dente. Veruntamẽ nũc ad ea quę nobis in Exodo scripta sunt, sermo uertendus est, ubi duo uiri litigant, & percutiũt mulierẽ prægnantem, & ita percutiũt, ut exeat infans ex ea, uel formatus iã, uel nondũ formatus. Primũ quidẽ uideamus de eo qui nondũ formatus exierit, quomodo iubeat damno pecuniæ percuti unus ex his qui litigãt, cũ ab scriptura culpa litis, non ad unũ, sed ad utrunq; referatur? Quid etiam quod uir mulieri indicit, uel imponit ei, & nõ eis? & dabit, & nõ potius dabũt cũ honore? Et quis iste est honor? Quod si infans iam formatus exierit, percussa à litigantibus uiris prægnante muliere, animã dari pro anima facile intelligimus, hoc est ut morte uindicet admissum. Quæ sequunt aũt, operę preciũ est explicare. Oculũ pro oculo, dentẽ pro dente. Neq; em uidet esse possibile, ut infans quẽ percussa mulier abortierit, quãuis formatus exierit, intelligamus quod uiri litigantis calce percussus oculũ in uentre perdiderit, prò quo orbari oculo à iudicib. debeat. Sed pone, sit & hoc, quia id formatus refert, quid & de dente dicemus? Nunquid in uentre matris dentes habuit, quos percutientis ictus excuteret? Si uerò hoc referamus ad eam quæ abortierit, qũo rursus conueniet, ut abortiens mulier oculũ perdat, aut dentes doleat? Sed pone quia percussa dicat in oculo, aut in dente, & inde causa aborsus exorta sit, pone liuorẽ, pone uulnus acceperit, quid etiã dicemus cõbusturã pro cõbustura? Nũquid litigantibus uiris assistens mulier cõburi potuit, ut cõbustura pro cõbustura soluatur? Quæ tamẽ singula uident mihi nec in Deuteronomij quidẽ locis, ubi similiter scripta referunt, facilẽ habere exitũ posse. Ponamus enim & ibi exsurrexisse testẽ iniquũ, testimonium falsum

Pœna talionis

Psal.119

Matth.5

Deut.19

Vt tentat abrogare literam

falsum dicentẽ aduersum hominẽ de impietate. Adhibeatur utercq; iudicio, in quirant iudices diligenter, deprehendant accusatorẽ uel testem illum falsa dixisse: qũo iudex qui parcere nõ debet falso testi, & animã rei pro innocentis anima damnare, quomodo inquã poterit etiã oculũ pro oculo eximere? Quasi uerò is qui iniuste accusabatur in oculo lædendus fuerit ab accusatore, aut in dente, uel manu, uel pede. Hęc aũt à nobis dicta sunt, ostẽdere uolentibus, quod in utroq; loco quæ scripta sunt, edisseri nõ facile queant. Oportebat enim nos prius secundũ historiã discutere quæ legunt, & sic quoniã lex spiritalis est, spiritalẽ in his intelligentiã quærere. Verũ quantũ ad præsens spectat, etiã ipsa nobis allegoriæ pars, quæ semper patere latius solet, in angustũ cogitur. Tamen (prout possumus) quid nobis in hoc loco uideat, explanare tentabimus. Frequẽter diximus, quod in scripturis eisdẽ uocabulis, eisdemq; officijs, mẽbra animę nominent, quibus utunt, uel appellant corporis membra. Verbi causa, ut cũ dicitur, Vides festucã in oculo fratris tui, & ecce in oculo tuo trabes subiacet. Certũ est enim qđ non de oculo corporis dicat, in quo trabes iaceat, sed de oculo animæ. Et cũ dicit: Qui habet aures audiendi audiat, &: quã speciosi pedes Euangelizantiũ pacẽ, & multa his similia. Hæc aũt idcirco præmisimus, uti ne super membrorũ nos uocabulis simi litudo cõturbet. Sint ergo duo uiri isti qui litigãt, duo disputãtes, & de dogmatib. uel quæstionibus legis secũ inuicẽ cõquirentes, & (ut Apostoli sermone dicamus) rixantes circa uerborũ pugnas. Vnde & idẽ Apostolus sciens inter fratres huiusmodi lites exurgere præcipit, & dicit: Noli uerbis contendere, ad nihil em̃ utile est, nisi ad subuersionẽ audientiũ. Et alibi: Quæstiones aũt legis deuita, sciẽs quod generant lites. Seruũ aũt dei non oportet litigare. Quia ergo isti qui in quæstionibus litigant, ad subuersionẽ audientiũ litigant, idcirco percutiunt mulierẽ prægnantẽ, & ejiciunt infantẽ eius, uel formatũ iam, uel nondũ formatũ. Mulier prægnans dicitur anima, quæ nuper dei concepit uerbũ. De tali autem cõceptione legimus in alio loco scriptũ: A timore tuo domine in utero concepimus, & peperimus. Qui ergo concipiunt, & statim pariunt, isti nec mulieres existimandæ sunt, sed uiri, & perfecti uiri. Denicq; audi & prophetam dicentẽ: Si peperit terra in una die, & nata est gẽs de semel. Ista est generatio perfectorum quæ statim sub die, ut concepta fuerit, nascit. Verũ ne tibi nouũ uideatur, quod uiros parere diximus, iamdudũ præmisimus quomodo membrorũ appellationẽ suscipere debeas, ut recedas à corporeis sensibus, & interioris hominis capias intellectũ. Si aũt uis ut adhuc & in hoc de scripturis tibi satisfaciã, audi Apostolum dicentem: Filioli mei, quos iterũ parturio, donec Christus formetur in uobis. Perfecti ergo sunt & uiri fortes, qui statim ut concipiunt, pariunt, id est, qui conceptũ fidei uerbũ in opera producunt. Anima aũt quæ concepit, & in uentre retinet, & non parit, ista mulier appellatur, sicut & propheta dicit: Dolores partus aduenerunt ei, & uirtus pariendi nõ est in ea. Hæc ergo anima, quæ nunc pro infirmitate sui mulier appellat, duobus inter se litigantibus uiris, & in certamine scandala proferentibus, quod habere semper uerborũ contentio solet, percutitur & scandalizatur, ita ut uerbũ fidei, quod tenuiter cõceperat, abijciat, & perdat. Et hæc est lis & contentio ad euersionẽ audientiũ. Si ergo nondũ formatũ anima quæ scandalizata est, abiecerit uerbũ, qui scãdalizauit, damnũ dicitur pati. Vis scire quia est in aliquibus formatũ uerbum, in aliquibus nondum formatum? Euidenter nos docet Apostoli sermo, quẽ suprà memorauimus, cum ait: Donec formetur Christus in uobis. Christus aũt est uerbũ dei. Per quod ostendit, quia eo tempore quo scribebat, nondum erat in illis formatũ uerbum dei. Si ergo nondũ formatum exierit, damnũ patietur. De damnis doctorum etiã Apostolus docet, cum dicit: Si cuius autẽ opus arserit, damnum patietur. Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignẽ. Sed & dominus in Euãgelijs dicit, Quid enim prodest homini, si uniuersum mundum lucretur, animam autẽ suam perdat, aut damnum faciat? Vnde uidet ostendi quod quædã peccata ad damnũ quidem pertineant, non tamen ad interitum: quia qui damnum passus fuerit, ipse tamen saluari dicit, licet per ignẽ. Vnde credo & Ioannes Apostolus in epistola sua dicit quædã esse peccata ad mortem, quædã non esse ad mortem. Quæ aũt sint species peccatorum ad mortem, quæ uerò non ad mortem, sed ad damnũ, non puto facile à quoquam hominum posse discerni. Scriptũ nanq; est: De

Gal.4

Esa.37

1.Cor.3:

Matt.16

1.Ioan.5

Psal.18

licta quis

Universidad de Deusto
Biblioteca

licta quis intelligit? Veruntamen ex his quæ in Euangelio per parabolas referunt̃, ea parte aliqua cognoscere possumus cuiusmodi sint, quæ damna nominant̃, cũ ibi iterũ uideamus ad lucrũ deputari quædam, quæ per negociationẽ quęsita dicuntur. Verbi
Matt.25 gratia, cũ referunt̃ super quinq; mnas acquisitæ esse aliæ quinq;, uel super duas acquisitę aliæ duæ. Aut cũ drachma, uel denarius, uel talentũ ponitur, & quasi pecunia quæ
Matt.18 dam in quæstu operũ nominatur. Sed & cum dicitur paterfamilias ponere rationẽ cũ seruis suis, & offertur ei unus, qui debebat decẽ milia talenta. Talis ergo quædã ratio damni est: ut uerbi gratia, qui pro mercede sua accepturus erat decẽ mnas, nõ accipiat decem sed octo, uel sex, aut etiã minus: & hoc damno percuti dicit̃ is, qui causam scandali infirmiori & muliebri præbuit animæ. Dabit autẽ, inquit, secundum quod indixerit, uel imposuerit uir eius, & dabit cũ honore. Animæ discenti, si uir magister eius est, secundũ quod indixerit. Ergo uir iste, uel Christus qui omniũ magister est, uel qui pro Christo ecclesiæ præest doctor animarũ, ille qui ad subuersionẽ audientiũ uerbis contendit, patietur damnũ pro anima illa, quæ nondum formatũ abiecit infantem. Quod potest forte de scandalo catechumeni accipi nondũ formati. Potest enim fieri, ut rursum ipse qui læsit, instruat, reparet, restituat animæ ea quę perdidit, & hæc iã faciet cũ
2.Tim.2 honore, cũ modestia, cũ patientia: sicut Apostolus dicit, Cum mansuetudine corripientes eos, qui resistunt ueritati. Non cum lite, sicut prius, cũ scandalũ intulit. Quod si formatus iam fuerit infans, dabit animã pro anima. Formatus infans potest uideri sermo dei in corde eius animæ, quæ gratiam baptismi cõsecuta est, uel quæ euidentius, & clarius uerbũ fidei concepit. Hæc ergo si nimia contentione doctorũ percussa abiecerit
1.Tim.5 uerbum, & inuenta fuerit esse de illis, de quibus dicebat Apostolus, Iam enim quædam conuersæ sunt retro post Satanam, animam pro anima dabit. Vel in die iudicij accipiendum est apud deum iudicem, qui potest animam & corpus perdere in gehennam. Quia & alibi dicit Propheta ad Hierusalem: Dedi cõmutationem tuam Ægyptum, Æthiopiam, & Sidonẽ pro te. Vel certe potest fortassis etiã illud aptari, ut qui sibi cõscius tanti scandali fuerit, ponat animã suã pro anima illius, quem scandalizauerit, & usq; ad mortẽ det operam quomodo redeat, quomodo reparetur, quomodo restituat ad fidẽ. Ponat etiam oculum pro oculo, si oculum læsit animę, id est intellectũ eius turbauit: auferat̃ oculus ipsius ab eo, qui ecclesiæ præest, & intellectus eius ille turbulentus & ferox qui scandalũ generat, deserет̃. Sed & si dentẽ læsit auditoris, quo suscipiẽs cibũ uerbi dei, uel cõminuere uel molaribus terere solitus erat, ut subtilẽ ex his ad uẽtrem animæ transmitteret sensum: si hunc dentẽ ille uexauit, & euellit, ut contentione ipsius nõ possit anima subtiliter & spiritaliter suscipere uerbũ dei, auferatur dens eius,
Psal.3 qui non bene scripturarũ cõminuit & atriuit cibos. Fortassis enim propter hoc & alibi dicitur à domino: Dentes peccatorũ contriuisti. Et alibi nihilominus scribitur: Qui
Eccl.30 Psal.58 manducat uuam acerbam, obstupescẽt dentes eius. Et alibi: Molas leonũ cõfregit dominus. Sic ergo per membra dicit̃ lædi anima & percuti, manũ quoq; pro manu & pedem pro pede deposcitur. Manus est animæ uirtus, qua tenere aliquid, & cõstringere potest, uelut si dicamus actus eius, & fortitudo: & pes quo incedit ad bona, uel mala. Quia ergo si scandalũ patiatur anima, non solũ in fide, sed & in actibus deiicit̃, qui per manũ significant̃: & pedes auferent̃ illius, qui offendiculũ præbuit, & manus: manus quib. non bene operat̃, & pedes quibus nõ bene incedit. Recipiet etiã cõbustură pro combustura, qua combussit, & gehennæ tradidit animã. Per quæ singula ostendit̃, ut iste percussor omnib. detruncatis membris, à corpore excidatur ecclesiæ: ut cęteri, inquit, uidentes timorẽ habeant, & nõ faciant similiter. Idcirco & Apostolus cũ doctorem describit ecclesiæ, inter cætera præcipit eũ non esse percussorẽ, ne percutiens prę
1 Tim.3 gnantes mulieres, animos insipientes, ponat animã pro anima, oculũ pro oculo, dentem pro dente. Tales sunt & illæ animæ quas etiã dominus in Euangelio deflet cũ dicit: Væ prægnantibus, & nutrientibus in illis diebus, in quibus scãdalizabunt̃ (si fieri
Matt.24 potest) etiã electi. Sciendũ tamen est, quod nõ est perfectorũ scandalizari, sed aut mulierũ aut paruulorũ. Sicut & dominus in Euangelio dicit: Si quis scandalizauerit unũ
Matt.18 de pusillis istis minimis. Pusillus ergo est, & minimus, qui scãdalizari potest. Spiritalis
1.Cor.2 aũt dijudicat omnia, omnia probat, & quod bonũ est, cõtinet, & ab omni se specie ma-

la abstinet

la abstinet. Hæc prout occurrere potuerũt, in præsenti capitulo diximus. Poscamus uero à domino, ut quæ perfecta sunt, ipse nobis reuelare dignetur per Christũ Iesum dominum nostrum, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

De siti populi in Raphidin, & de bello Amalechitarum, & de præsentia Iethro, Homilia Vndecima. Cap. XVII. XVIII.

QVONIAM omnis qui uult pie uiuere in Christo persecutionẽ patitur, & ab hostibus impugnatur, agens iter uitæ huius semper debet esse armatus, & stare semper in castris. Ideo & de populo dei referт̃. Profecta est, inquit, omnis synagoga filiorum Israel de deserto Sin, secundũ castra sua, per uerbũ domini.] Est ergo una quidẽ synagoga domini, sed hæc in quatuor castra diuiditur. Quatuor nanq; castra describuntur circa tabernaculum domini posita, sicut refertur in Numeris. Et tu ergo si semper uigiles, & semper armatus sis, & scias te in castris domini militare, obserua illud mandatum, quia nemo militans deo, implicat se negocijs secularibus, ut ei placeat cui se probauit. Quia si ita milites, ut à rebus secularibus liber sis, & in castris domini agas semper excubias, & de te dicetur, quia per uerbũ domini exeas de deserto Sin, & uenias in Raphidin. Sin eм̃ tentatio interpretatur. Raphidin uerò sanitas iudicij. Qui bene exĳt de tentatione, & quem tentatio probabilem reddit, iste uenit ad sanitatem iudicij. In die enim iudicij sanus erit, & sanitas cũ eo erit, qui in tentatione non fuerit uulneratus. Sicut & in Apocalypsi scriptum est: Qui autem uicerit, Apoc.21.
dabo ei de ligno uitæ, quod est in paradiso dei mei. Venit ergo ad sanitatẽ iudicij, qui bene disponit sermones suos in iudicio. Sed quid est quod sequit̃? Sitĳt ibi, inquit, populus aquam, & murmurabant aduersum Moysen.] Videat̃ fortasse ex superfluo dictum, quod dixit, quia aquã sitierit populus. Suffecerat eм̃ dicere, quia sitĳt, quid opus fuit addere aquam sitĳt? Non est superflua adiecto. Sunt eм̃ diuersæ sites, & unusquisq; habet propriam sitim. Qui beati sunt, secundum uerbũ domini esuriunt, & iusti Matt.5
tiam sitiunt: & alij nihilominus dicunt: Sitiuit anima mea ad te deus. Qui uerò pecca- Psal.42
tores sunt, patiuntur non sitim aquæ, neq; famem panis, sed sitim audiendi uerbũ dei. Idcirco igitur & hic addit, quia populus sitĳt aquam, qui debuit deũ sitire, qui debuit sitire iustitiam. Verum quia deus uere eruditor est infantium, & magister insipientiũ, corrigit culpas, & emendat errores, & dicit ad Moysen, ut sumat uirgam, & percutiẽs petram, educat eis aquam. Vult enim eos iam de petra bibere, uult eos proficere, & ad interiora uenire mysteria. Murmurauerunt enim aduersus Moysen, & propterea iubet dominus ut ostendat eis petram, ex qua bibant. Si quis est, qui legens Moysen murmurat aduersus eum, & displicet ei lex, quæ secundum literam scripta est, quod in multis nõ uidetur seruare consequentiam, ostendit ei Moyses petram, quæ est Christus, & adducit eum ad ipsam, ut inde bibat, & reficiat sitim suam. Sed hæc petra, nisi fuerit percussa, aquas non dabit: percussa uerò fontes producit. Percussus enim Christus, & in crucem actus, nouit testamenti fontes produxit: Et propterea dictum est de
eo, quia percutiam pastorem, & dispergentur oues. Necesse ergo erat illum percuti. Zach.13
Nisi enim ille fuisset percussus, & exisset de latere eius aqua & sanguis, omnes nos sitim uerbi dei pateremur. Hoc ergo est, quod & Apostolus interpretatus est, quia omnes eundem manducauerunt cibum spiritalem, & omnes eundem spiritalem biberunt potum. Bibebant autem de spiritali, sequente petra. petra uerò erat Christus. Observa tamen quod dixit hoc in loco Deus ad Moysen. Antecede populum, & duc tecum maiores natu, id est presbyteros populi. Non solus Moyses ducit populum ad aquas petræ, sed & seniores populi cum ipso. Non enim sola lex adnunciat Christum, sed & prophetæ, & patriarchæ, & omnes maiores natu. Post hæc bellum describitur gestum cum Amalechitis, pugnasse refertur populus & euicisse. Antequã mãducaret panẽ de cœlo, & biberet aquam de petra, nõ refertur populus pugnasse, sed dicitur ad eum: Dominus pugnabit pro uobis, & uos tacebitis. Est ergo tẽpus quãdo dominus pugnat pro nobis, nec permittit nos tentari supra id qd possumus, nec impares uiribus. sinit ad fortis uenire cõgressum. Denicq; & Iob omne illud tẽtationis suæ famosissimũ certamen iam perfectus impleuit. Et tu ergo cũ cœperis mãducare manna, panẽ cœle Panis uerbũ dei
stem uerbi Dei, & bibere aquã de petra, cũq; ad interiora doctrinę spiritalis accesseris,

Universidad de Deusto
Biblioteca

sperato pugnã: & præpara te ad bellũ. Bello igitur imminente, uideamus quid præcepiat Moyses. Dixit, inquit, ad Iesum: Elige tibi ipsi uiros, & exi, & cõflige cũ Amalech crastino.] Vsq; ad hunc locũ beati nominis Iesu nusquã facta est mentio. Hic primum uocabuli huius splendor effulsit. Hic primũ uocauit Moyses Iesum, & dixit ei: Elige tibi ipsi uiros. Moyses uocat Iesum, lex uocat Christũ, ut eligat sibi ipsi uiros potẽtes de populo. Nõ poterat Moyses eligere, sed Iesus solus est qui possit potẽtes uiros eligere, qui dixit: Non uos me elegistis, sed ego uos elegi. Ipse enim electorũ dux, ipse potentiũ princeps, ipse qui confligit cum Amalech. Ipse est em̃ qui intrat in domũ fortis & alligat fortẽ, & uasa eius diripit. Sed interim uideamus quid nũc historia præsens retexat. Ascendit, inquit, Moyses in uerticẽ collis. Nondũ ascendit in uerticẽ mõtis, sed in uerticem collis. Seruabatur enim ei tũc ascendere in uerticẽ montis, cũ ascenderat Iesus, & cum ipso Moyses, & Helias, & ibi trãsformandus in gloria. Nũc ergo ut lut nondũ glorificatus ex transformatione Iesu, nondum ascendit in uerticem mõtis, sed ascẽdit in uerticẽ collis. Et factũ est, inquit, cum eleuaret Moyses manus, superior fiebat Israel.] Moyses quidem eleuat manus, non extẽdit: Iesus autem qui uniuersum orbem terræ exaltatus in cruce complexurus erat brachijs suis, dicit: Extendi manus meas ad populum non credentẽ, & contradicentem mihi. Moyses ergo eleuat manus suas, & cũ eleuaret manus uincebat Amalech. Eleuare manus, hoc est opera & actus eleuare ad Deũ, & nõ habere actus deorsum deiectos, & humi iacentes, sed Deo placitos, & ad cœlum erectos. Eleuat ergo manus, qui thesaurizat in cœlum: ubi enim thesaurus eius, ibi & oculus eius, ibi & manus eius. Eleuat manus & ille qui dicit, eleuatio manuum mearũ sacrificium uespertinum. Si ergo eleuentur actus nostri, & non sint in terra, uincitur Amalech. Sed & Apostolus præcipit leuare sanctas manus sine ira & disceptatione: & ad quosdã dicebat: Demissas manus, & dissoluta genua erigite, & rectos gressus facite pedibus uestris. Si ergo seruat populus legẽ, eleuat Moyses manus, & aduersarius uincit. Si nõ seruat legẽ, inualescit Amalech. Quia igit & nobis pugna est aduersus principes, & potestates, & mundi huius rectores tenebrarũ, si uis uincere, si uis obtinere, eleua manus, & eleua actus tuos, & cõuersatio tua nõ sit in terris, sed sicut dixit apostolus: Super terrã ambulãtes, cõuersationem habemus in cœlo. Et ita poteris superare populum aduersantẽ tibi Amalech, ita ut dicatur de te etiã, quia in manu occulta expugnabat dominus Amalech. Eleua & tu manus ad Deũ, & impletur mandatũ, quo Apostolus dicit: Sine intermissione orantes: & tũc fiet quod scriptũ est: Quia sicut uitulus ablingit in cãpis herbã uiridẽ, ita ablinget populus hic populũ qui super terrã est. Per q̃d (ut à maiorib. accepimus) indicari dicitur, quia populus Dei non tam manu & armis, quàm uoce & lingua pugnabat: id est orationem fundens ad deum prosternebat inimicos. Ita ergo & tu si uis uincere inimicos, eleua actus tuos, clama ad Deũ, ut dicit Apostolus: Orationi instantes, & uigilantes in ea. Hęc enim est Christiani pugna, qua superat inimicũ. Puto autẽ quod per hanc figurã etiam duorum populorũ Moyses formam designet, & ostendat unũ esse populum ex gẽtibus qui eleuet manus Moysi, & erigat eas: id est qui in sublimi extollat ea quæ scripsit Moyses, & in excelso eorũ intelligentiã statuat, & per hoc uincat. Aliũ esse qui quoniam nõ eleuat manus Moysi, nec extollit eas à terra, nec altum in eo aliquid & subtile cõsiderat, uincitur ab aduersarijs, & prosternitur. Post hæc uenit ad montẽ Dei Moyses, & occurrit ei Iethro socer suus. At ille exit ei obuiam de castris, & non eũ ducit ad montẽ dei, sed ducit eũ ad tabernaculũ suum. Non enim poterat sacerdos Madian ascendere ad mõtem dei, sed nec in Aegyptũ descẽdere potuit uel ipse, uel uxor Moysi, sed nũc ad eum uenit cum filijs eius. Non em̃ potest descẽdere in Aegyptum, & subire agones Aegyptios, nisi qui fuerit athleta probabilis, & talis qualẽ dicit Apostolus: Quia omnis qui in agone cõtendit, ab omnib. se abstinet: & illi quidẽ ut corruptibilẽ coronã accipiãt, nos autem incorruptam. Ego igitur sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aerem uerberans. Moyses ergo quia magnus erat & potens athleta, descẽdit in Aegyptũ, descẽdit ad agones & exercitia uirtutũ. Sed & Abrahã descendit in Aegyptũ, quia erat & ipse magnus & potens athleta. Nã de Iacob quid dicam, qui ipso nomine athleta est? Luctator enim & supplantator interpretat̃. Et ideo cũ descẽdisset in

Ioan.15
Psal.141
1 Tim.2
Heb.12
Phil.3
1 Thes.5
Num.22
Col.4
Gen.26

septuaginta quinq; animabus in Aegyptũ Iacob, factus est sicut stellæ cœli in multitudinẽ. Sed omnes qui descendunt in Aegyptum ita pugnant, & ita expediunt agones, ut in multitudinem fiant, & ut stellæ cœli multiplicent̃. Alijs in contrariũ cedit descẽdisse in Aegyptũ. Scio ego Hieroboã fugientẽ à Salomone descendisse in Aegyptũ, & non solũ nõ creuisse in multitudinẽ, sed & scidisse & corrupisse populũ dei. Quia descẽdens in Aegyptũ accepit à Susachim rege uxorẽ Thecimene uxoris eius sororẽ. Sed interim uenit Iethro ad Moysen, adducens secum filiam suam uxorẽ Moysi, & filios eius. Et uenit, inquit, Aaron & omnes presbyteri de Israel manducare panẽ cũ socero Moysi in conspectu Dei.] Non omnes panẽ mãducant in cõspectu Dei, sed qui presbyteri sunt, qui seniores, qui perfecti sunt, & meriti probati, ipsi manducant panẽ in cõspectu Dei, q̃ obseruãt illud q̃d apostolus dicit: Siue mãducatis, siue bibitis, siue aliud quid facitis, omnia ad gloriã dei facite. Omnia ergo quæ faciũt sancti, in conspectu dei faciunt. Peccator aũt à cõspectu Dei fugit. Denicq; scriptũ est, quia Adam post quam peccauit, fugit à cõspectu Dei, & interrogatus respõdit: Audiui uocẽ tuam, & abscõdi me quia erã nudus. Sed & Cain postq; pro parricidio condẽnatus à Deo est, exijt, inquit, à facie dei, & habitauit in terra Naim. Exijt ergo à facie Dei, qui indignus est cõspectu Dei. Sancti aũt manducant & bibunt in conspectu Dei, & omnia quæ agunt, in conspectu eius agũt. Ego amplius adhuc locũ præsentẽ discutiens, uideo quia qui pleniorẽ scientiã dei accipiunt, & plenius diuinis imbuti sunt disciplinis, isti etiã si malũ faciũt, corã Deo faciũt, & in cõspectu eius faciũt: sicut ille qui dixit: Tibi soli peccaui, & malũ corã te feci. Quid ergo plus habet qui malũ corã Deo facit? Illud profecto q̃d cõtinuo pœnitet, & dicit: Peccaui. Qui aũt discedit à cõspectu dei, nescit conuerti, & peccatũ pœnitẽdo purgare. Hoc ergo interest, malũ corã deo facere, & à dei conspectu discessisse peccantẽ. Sed ut uideo Iethro non frustra uenit ad Moysen, nec frustra manducauit panẽ cũ senioribus populi in conspectu domini. Dat em̃ consiliũ Moysi, ꝓbabile satis & utile, ut eligat uiros, & cõstituat principes populi: uiros Deum colentes, uiros potentes, & odiẽtes superbiã. Tales em̃ oportet esse principes populi, qui nõ solũ superbi nõ sint, sed & qui oderint superbiã: id est ut non solũ ipsi absq; uitio sint, sed & in alijs oderint uitia. Nõ homines dico odisse, sed uitia. Et ordinabis, inquit, eos tribunos, & centuriones, & quinquagenarios & decanos, & iudicabũt populum omni hora. Verbum autẽ quod grauius fuerit, referẽt ad te.] Audiant principes populi & presbyteri plebis, quia debent omi hora populũ iudicare, semper & sine intermissione sedere in iudicio, dirimere lites, recõciliare dissidẽtes in gratia, recordare discordes. Discat unusquisq; ex scripturis sãctis officiũ suũ. Moyses, inquit, ut sit in his quæ ad Deũ sunt, & uerbũ Dei edisserat populo. Cæteri aũt principes quos appellãt tribunos. Tribuni em̃ ex eo dicunt̃, q̃d tribui præsint. Cæteri ergo tribuni, uel centuriones, uel quinquagenarij, præsint minorib. iudicijs, quæ ad singulos quosq; pertinẽt dirimẽtes. Puto autẽ hanc ipsam figuram non solũ in præsenti seculo ecclesiæ datam, uerumetiã in futuro seruandã. Audi denicq; quid dominus dicat in Euãgelio: Cũ sederit, inquit, filius hominis super thronũ gloriæ suę, sedebitis & uos super duodecim thronos, iudicantes duodecim trib. Israel. Vides ergo quia nõ solum dominus iudicat, cui omne iudiciũ pater dedit, sed & cõstituit sibi & alios principes qui iudicent populum de minoribus causis, uerbum autẽ quod grauius fuerit, referant ad ipsum. Idcirco dicebat & dominus de quodã quidẽ, quia reus erit consilio, de alio autẽ, reus erit iudicio, & de alio, reus erit gehennæ ignis. Sed & de omni uerbo otioso dicimur prę stauri rationẽ, & nõ dixit quia Deo præstabimus rationẽ: sicut de periurio dicit: Reddes autẽ domino iuramẽta tua. Verum & regina Austri surget in iudicio cũ uiris generationis huius, & condẽnabit eos. Ecce & aliud iudicij genus. Qui habet aures audiẽdi audiat. Hæc enim omnia typus & umbra sunt cœlestiũ, & imago futurorũ. Verum sicut scriptum est, legimus qa nõ satiat̃ oculus uisu, nec auris auditu, nec nos satiari possumus intuendo & considerando quę scripta sunt, quot ex partib. nos ædificent, quantis nos instruant modis, Etenim cũ perspicio quod Moyses propheta deo plenus, cui deus facie ad faciem loquebat̃: consiliũ accepit à Iethro sacerdote Madiã, admiratione nimia stuporẽ mẽtis incurro. Dicit enim scriptura: Et audiuit Moyses uocẽ soceri sui, & fecit quæcunq;

Matt.19
Matt.12
Matt.5.8.13
Eccles.1

Universidad de Deusto
Biblioteca

cit quæcunq; dixit ei.] Non dixit, quia mihi deus loquit, & quid agere debeam, cele
sti ad me sermone defertur, & quo consiliu ab homine accipia, & ab homine gentili
alieno à populo dei? Sed audit uoce eius, & facit omnia quæ dicit, & no quis dicat, sci
quid dicat, auscultat. Vnde & nos si forte aliquando inuenimus aliquid sapienter a
gentilibus dictum, non continuo cum auctoris nomine spernere debemus & dicta,
nec pro eo quod lege à deo datam tenemus, conuenit nos tumere superbia, & sperne
1.Thess.5 re uerba prudetium. Sed sicut apostolus dicit: Omnia probantes, quod bonum est te
nentes. Quis autem hodie eorum qui populis præsunt, non dico si iam aliqua ei à deo
reuelata sunt, sed si in legis scientia aliquid meriti habet, consilium dignatur inferioris
saltem sacerdotis accipere? nedum dixerim laici, uel gentilis. Sed Moyses qui erat ho
mo mansuetus super omnes, accepit consilium inferioris, ut & formam humilitatis
populorum principibus daret, & futuri sacramenti designaret imaginem. Sciebat e
nim futurum quandoq;, ut gentiles bonum consilium proferret apud Moysen, ut bo
num & spiritalem intellectum adferrent ad legem dei: & sciebat quia audiet eos lex,
Rom.8 & faciet omnia sicut dicu. Non enim potest facere lex sicut Iudæi dicu, quia infirma
tur lex in carne, id est in litera, & nihil potest secundum literam facere: nihil enim ad
perfectum adducit lex. Secundum autem cosilium quod nos afferimus ad legem, pos
sunt omnia spiritaliter fieri. Possunt & sacrificia spiritaliter offerri, quæ modo carnali
ter non possunt. Potest & lex lepræ spiritaliter seruari, quę secundu literam no potest.
Sic ergo quomodo nos intelligimus, quomodo nos sentimus, & consilium damus,
omnia facit lex: secundum literam autem non omnia, sed admodum pauca. Post hæc
autem cum profectus esset Iethro, & uenisset Moyses ex Raphidim in desertum Sina,
ibiq; in columna nubis descendisset dns ad Moysen, ut uides populus crederet ei, &
uerba eius audiret, ait dominus ad Moysen: Descende, protestare populo, & purifica
illos hodie, & cras, & lauent uestimeta sua, & sint parati in die tertiu. Si quis est qui ad
audiendu uerbu dei cueniat, audiat quid præcepit dns: sanctificatus uenire debet ad
audiendu uerbu, lauare debet uestimeta sua. Si em sordida huc detuleris uestimēta, au
Matt.22 dies & tu: Amice quo huc introisti no habes uestē nuptialē? Nemo ergo potest audi
re uerbu dei, nisi prius fuerit sanctificatus: id est nisi fuerit sanctus corpore & spiritu, ni
si uestimeta sua lauerit. Ingressurus est enim paulopost ad cœnam nuptialem, mādu
turus est de carnib. agni, potaturus est poculu salutaris. Nemo intret ad hac cœna sor
Cœna do= didis uestimetis. Hoc enim & alibi sapientia præcepit dicens: In omni tepore sint ue
mini. stimeta tua mūda. Lota sunt enim semel uestimeta tua cum ueneris ad gratia baptism
Eccles.9 purificatus es corpore, mundatus es ab omni inquinamēto carnis & spiritus. Quæ er
go deus mundauit, tu immūda ne feceris. Audi igit nūc & sanctificationis genus. Ne
accesseritis, inquit, ad mulierē hodie, & crastina, ut die tertia audiatis uerbu dei.] Hoc
1.Cor.7 est quod & apostolus dicit: Bonu est homini mulierē no tangere. Saluo tamen reme
dio his qui pro infirmitate sua remedio indiget nuptiali. Veruntame consiliu audia
mus apostoli dicetis: Quia tepus breue est, supereſt ut & qui habet uxores, tanqua no
habentes sint, & qui emunt, tanqua no possidentes, & qui utuntur hoc mūdo, tanqua
non utantur. Præterit em habitus huius mūdi, præterit tporale regnum, ut perpetui
Matt.6 ueniat & æternu. Sicut & in oratione dicere iubemur. Adueniat regnu tuum: in Chri
sto Iesu domino nostro, cui est gloria & imperiu in secula seculoru, Amen.

De uultu Moysi glorificato, & uelamine quod ponebat in facie sua.

Homilia Duodecima. Cap. XXXIIII.

LECTIO nobis Exodi recitata est, quę nos ad intelligentię inquisitionem,
uel incitet, uel repellat. Incitat mentes studiosas & liberas, desides & occu
patas repellit, Scriptu est enim: Quia uidit Aaron & omnes filij Israel Moy
sen, & erat glorificata facies eius, & color uultus eius, & timuerunt accedere ad illum.
Et post pauca: Ponebat, inquit, Moyses uelamen super faciem suam. Cum autem in
troierat in conspectu domini, ut loqueretur illi, deponebat uelamen.] Hæc autem
Apostolus disserens magnifico illo sensu quo in cæteris utitur, de quo dixit: Nos au
2.Cor.3 tem sensum Christi habemus, ait. Quod si ministeriu mortis in literis formatu in lapi
dibus fuit ad gloriam, ita ut non possent intendere filij Israel in facie Moysi propter glo
riam

riam uultus eius, quæ aboletur, quomodo no magis ministeriu spiritus erit in gloria?
Et iterum paulo post dicit. Et no sicut Moyses ponebat uelamen super faciem sua, ut
non intenderent filij Israel in faciem uultus eius. Obtusi sunt enim sensus eoru, usq; in
hodiernu diem. Cum enim legitur Moyses, uelame est positu super cor eoru. Quis no
admireꝛ mysterioru magnitudinē? quis non pertimescat uelamen obtusi cordis? Glo
rificata est facies Moysi, sed no poterant intendere in facie uultus eius filij Israel, non
poterat intendere populus synagogæ. Si quis autem conuersatione, & uita potest ha
bere eminentiore quam reliquu uulgus, iste potest intueri gloriam uultus eius. Et nūc
enim, sicut dixit Apostolus, uelamen est positu in lectione ueteris testamenti: & nunc 2.Cor.3
Moyses glorificato uultu loquitur, sed gloriam quę est in uultu eius non possumus in
tueri. Idcirco autē no possumus, quia adhuc populus sumus, & nihil studij, nihil meri
ti plusquam reliqua plebs habemus. Verū quia dicit sanctus Apostolus: Idipsum autē
uelamen in lectione ueteris testamēti manet, amputaret nobis omnē intelligētiæ spē
tanti & talis apostoli prolata sententia, nisi addidisset: Cū autē quis cōuersus fuerit ad
dominū, auferetur uelame. Igitur causam auferendi uelaminis, cōuersionem nostram
esse dicit ad dominum. Ex quo colligēda sunt nobis indicia, quod donec legētes scri
pturas diuinas latet nos intellectus, donec obscura sunt nobis & clausa quæ scripta
sunt, nōdum cōuersi ad dn̄m sumus. Si em conuersi essemus ad dn̄m, sine dubio auser
retur uelame. Sed & hoc ipsum conuerti ad dn̄m quale sit uideamus. Et ut euidentius
scire possimus quid sit conuersus, dicendū nobis prius est quid sit auersus. Omnis qui
cum recitantur uerba legis, cōmunibus fabulis occupatur, auersus est. Omnis qui cum
legitur Moyses, de negotijs seculi, de pecunia, de lucris sollicitudine gerit, auersus est.
Omnis qui possessionū curis stringitur, & diuitiarum cupiditate distenditur, qui glo
riæ seculi, & mūdi honorib. studet, auersus est. Sed & qui ab his quidē uidetur alienus,
assistit autē & audit uerba legis, & uultu atq; oculis intentus, corde tamē & cogitatio
nibus euagatur, auersus est. Quid ergo est cōuerti? Si his omnibus terga uertamus, & Studiū theo
studio, actib. mēte, sollicitudine, uerbo dei operam demus, & in lege eius die ac nocte logiæ.
meditemur, omissis omnib. deo uacemus, exerceamur in testimonijs eius, hoc est cō
uersum esse ad dn̄m. Tu ergo si uolueris filiū tuū scire literas quas liberales uocāt, scire
grāmaticam, uel rhetoricā disciplinā, nunquid non ab omnib. eum uacuum & liberū
reddis? Nunquid nō omisisis cæteris, huic uni studio dare operam facis? Pedagogos,
magistros, libros, impēsas, nihil prorsus deesse facis quoadusq; perfectū propositi stu
dij opus reportet. Quis nostrū ita se ad diuinæ legis studia cōuertit? Quis nostrum ita
operā dedit? Quis tanto studio ac labore diuina quærit studia, quanto quæsiuit huma
na? Et qd cōquerimur si qd nō didicimus ignoramus? Aliqui uestrū ut recitari audie
rint quæ legunt, statim discedūt. Nulla ex his quę dicta sunt inquisitio adinuicē, nulla
collatio, nusquā memoria mādati illius, quo te diuina lex cōmonet: Interroga patres
tuos, & dicēt tibi, presbyteros tuos, & annūciabūt tibi. Alij ne hoc ipsum quidē patiē
ter expectāt, usquequo lectiones in ecclesia recitent. Alij uerò nec si recitant, sciunt,
sed in remotioribus dominicæ domus locis, secularibus fabulis occupantur. De quibus
ego ausus sum dicere, quia cū legitur Moyses, iam non uelamen super cor eorū, sed pa
ries quidā & murus est positus. Si em ille qui adest, qui audit, & intentus est, & quæ au
dit retractat, & discutit, & quæ assequi nō potest, percontatur, & discit, uix potest ad li
bertatē sciētiæ peruenire: ille qui abscōdit aures suas ne audiat, & terga in facie legētis
obuertit, qūo dicendus est uelamen habere superpositū cordi, ad quem ne ipsum qui
dem uelamen literæ quo sensus uelatur, qui est sonus uocis, accessit? Euidens igitur si
gura est, quomodo glorioſa efficitur facies Moysi: habet enim gloriā ea quę loquitur:
sed hęc tegitur, & occultat, & est omis gloria eius intrinsecus. Illud quoq; intuere qua
le sit, quod in lege uultus quidē Moysi glorificatus refertur, licet uelamine cōtegatur:
manus autē eius intra sinū missa, leprosa facta memoratur sicut nix. In quo mihi uide
tur forma totius legis plenissime designari. In uultu em eius sermo legis, in manu ope
ra designant. Quia ergo ex operibus legis nullus erat iustificādus, nec aliquē ad perfe
ctum adducere poterat lex, idcirco manus Moysi leprosa fit, & in sinum recōditur, tā Exod.4
quā nihil perfecti operis habitura: facies uerò eius glorificata est, sed uelamine tegit,

quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hier.13 quia sermo eius habet scientiæ gloriã, sed occultã. Vnde & propheta dicit: Nisi audie
Psal.51 titis occulta, plorabit anima uestra. & Dauid dicit: Incerta & occulta sapientię tuę ma
nifestasti mihi. In lege ergo Moyses solam faciẽ habet glorificatã, neq; manus eius ha
Exod.3 bent gloriã, imò potius & contumeliã: sed neq; pedibus. denicq; soluere iubetur calcei
mentũ suum, sic nulla erat gloria in pedibus eius, licet & hoc fieret nõ sine alicuius sa
cra mysterij. Nouissima nanq; pars hominis pedes sunt. Ostendebat ergo quod in no
uissimis tẽporibus solueret Moyses calciamentũ suum ut acciperet alius sponsam, &
illa uocaret domus discalceati usq; in hodiernũ diem. Nihil ergo aliud in lege glorio
Matt.17 sum habet Moyses, nisi solã faciẽ. In Euangelijs autẽ totus glorificatur ex integro. Au
di enim quid dicatur in Euãgelijs. Cum ascendisset Iesus in montẽ excelsum, assumẽs
secum Petrum & Ioannem & Iacobũ, transformatus est ibi coram ipsis: & ecce appa
ruerunt, inquit, Moyses & Helias in gloria, colloquẽtes cum eo. Hic nõ refertur quia
glorificatus est uultus eius, sed quia totus apparuit in gloria, colloquens cum Iesu, &
ibi ei cõpletur illa promissio, quam accepit in monte Sina, cum dictũ est ei: Posteriora
mea uidebis. Vidit ergo posteriora eius. Vidit enim quæ in posteriorib. & nouissimis
diebus facta sunt, & gauisus est. Sicut enim Abrahã concupiuit uidere diem domini,
& uidit, & gauisus est: ita & Moyses cõcupiuit uidere diẽ domini, & uidit, & gauisus
est: & necessario gauisus est, quia iam nõ solũ uultu glorificatus descẽdit de mõte, sed
Deut.18 totus glorificatus ascendit in montẽ. Gauisus est sine dubio Moyses, quod eũ de quo
dixerat: Prophetam uobis suscitabit dñs deus uester ex fratrib. uestris, sicut me ipsum
Matt.17 audietis per omnia: nũc adesse cernebat, & fidẽ facere sermonibus suis. Et ne cunctã
retur in aliquo, audit paternã uocem dicentẽ: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi
bene cõplacui, ipsum audite. Moyses dudũ dixit, illum audietis: nũc pater dicit, hic est
filius meus, ipsum audite: & præsentẽ de quo dicit, ostẽdit. Gaudere etiã mihi pro hoc
uidet Moyses, quia & ipse quodãmodo nũc deponit uelamen conuersus ad dominũ,
cum euidenter quæ prędixit implentur: uel cũ tempus aduenit, ut per spiritũ sanctum
quæ obtexerat reuelentur. Retractandus tñ est sancti Apostoli sensus, & consideran
dum quid ei uisum sit, cum dixisset: Si autẽ conuersus quis fuerit ad dominũ, auferet ue
2.Cor.3 lamen, ut adderet, Dñs autem spiritus est: per quod quasi interpretari uidetur quid est
dominus. Quis enim nescit quod dñs spiritus est? Sed nunquid in hoc loco de domi
ni uel natura, uel substantia tractabat, ut diceret quia dominus spiritus est? Videamus
ergo ne nõ solũ cum Moyses legitur, sed & cũ Paulus legitur, uelamen sit positũ super
cor nostrũ. Et manifeste, si negligenter audimus, si nihil studij ad eruditionẽ & intelli
gentiam cõferimus, non solũ legis & prophetarũ scriptura, sed & apostolorũ & Euan
geliorum grandi nobis uelamine tegitur. Ego autẽ uereor, ne per nimiã negligentiã
& stoliditatẽ cordis, nõ solũ uelata sint nobis diuina uolumina, sed & signata: ut si de
Esa.28 in manus hominis nescientis literas liber legẽdus, dicat, quia nescio literas: si deẽ in ma
nus hominis scientis literas, dicat quia signatus est. Vnde ostenditur non solum studi
Esa.29 nobis adhibendũ esse ad discendas literas sacras, uerũ & supplicandũ domino, & die
bus ac noctib. obsecrandũ, ut ueniat agnus ex tribu Iuda, & ipse accipiens librũ signa
Luc.24 cum dignetur aperire. Ipse est emi qui scripturas adaperiẽs, accẽdit corda discipulorũ,
ita ut dicãt: Nónne cor nostrũ erat ardens intra nos, cũ aperiret nobis scripturas? Ipse
ergo etiã nunc nobis aperire dignet quid est quod apostolo suo inspirauit ut diceret:
Dñs autẽ spiritus est. ubi autem spiritus domini, ibi libertas. Ego quidem quantũ pro
paritate intelligentiæ meæ sentire possum, puto quòd uerbũ dei pro eo quod audito
rib. interest (ut sæpe iam diximus) nunc uia, nunc ueritas, nunc uita, nunc resurrectio
nominat, nũc etiã caro, nũc uerò spiritus dicitur. Quãuis enim uere ex uirgine subsũ
tiam carnis acceperit, in qua & crucẽ pertulit, & resurrectionẽ initiauit: tamen est ubi
2.Cor.5 Apostolus dicit: Et si cognouimus Christũ secundũ carnẽ, sed nũc iam nõ nouimus.
Quia ergo & nũc sermo eius ad subtiliorẽ & spiritalẽ intelligentiã uocat auditores,
& uult eos nihil carnale in lege sentire, dicit ut qui uult auferri uelamen de corde suo,
cõuertatur ad dominũ. Nõ quasi ad carnẽ dominũ, est emi & hoc, quia uerbũ caro fa
ctum est: sed quasi ad spiritum dñm. Si enim quasi ad spiritũ dominum conuertatur,
de carnalibus ad spiritalia ueniet, & ad libertatẽ de seruitute transibit. Vbi emi spiritus
domini

domini, ibi & libertas. Et ut adhuc euidentius fiat quod dicitur, utamur & alijs apostoli
sensibus. Ad quosdã dicit quos senserat incapaces, Quia nihil me iudicaui aliud scire in 1Cor.2
ter uos, nisi Christũ Iesum & hunc crucifixum. Istis talibus nõ dicebat quia dominus spi
ritus est, nec dicebat eis quia Christus dei sapiẽtia est. Non emi poterant agnoscere Chri
stum secundũ hoc quod sapiẽtia dei est, sed secundũ hoc quod crucifixus est. Illi autem
quibus dicebat: Sapiẽtiam loquimur inter perfectos, Sapientiam aũt non huius seculi, Ibidem
neq; principum huius mundi, qui destruuntur, sed loquimur dei sapientiam in mysterio
absconditam: non indigebãt ut uerbum Dei secundũ hoc susciperent, quod caro factũ
est, sed secundũ hoc, quod sapientia in mysterio absc̃dita est. Sic ergo & in hoc loco, ijs
qui de carnali ad spiritalem intelligentiam prouocãtur, dicitur, Dominus autẽ spiritus
est. Vbi autem spiritus domini, ibi & libertas. Vt autem ostenderet, quia ipse iam perue 2.Cor.3
nit ad scientiæ libertatem, & exutus est de uelaminis seruitute, addit his, & dicit: Nos au
tem omnes reuelata facie gloriam domini speculãtes. Si ergo & nos dominum deprece
mur, ut uelamen de corde nostro dignetur auferre, capere possumus intelligẽtiam spiri
talem, si tamen conuertamur ad dominum, & libertatem scientiæ requiramus. Sed quo
modo inuenire possumus libertatem, qui seruimus seculo? qui seruimus pecuniæ? qui
seruimus desiderijs carnis? Ego meipsum corripio, meipsum iudico, ego meas culpas ar Artifex
guo, uiderint qui audiũt, quid de semetipsis sentiant. Ego interim dico, quod donec ali-
cui horum deseruio, non sum conuersus ad dominum, nec ullam cõsecutus sum liberta
tem donec talia me negotia, & sollicitudines stringũt. Illius à quo cõstringor negotij &
sollicitudinis seruus sum. Scio emi scriptũ esse, quia unusquisq; à quo uincitur, huic & ser
uus addicit, etiã si me amor pecuniæ nõ superet, etiã si possessionũ & diuitiarũ cura non
stringit, laudis tamen cupidus sum, & gloriam sector humanam, si de hominũ uultib. &
sermonibus pendeo, quid de me ille sentiat, quomodo ille me habeat, ne illi displiceam,
si illi placeam, donec requiro ista, seruus horum sum. Sed uolebam ex hoc saltẽ satis age
re, si possim liber fieri, si possim de iugo huius seruitutis absolui, & peruenire ad liberta
tẽ secundũ Apostoli cõmonitionẽ dicentis: In libertate uocati estis, nolite fieri seruí ho Gal.5
minũ. Sed quis mihi dabit hãc manumissionẽ? quis me ab hac seruitute turpissima libe- Ioan.8
rabit, nisi ille qui dixit: Si uos filius liberauerit, uere liberi eritis? Etenim scio quia seruus
nõ potest libertate donari, nisi fideliter seruiens, nisi dominũ diligens. Et ideo etiã nos si
deliter seruiamus, & ex toto corde, & ex toto animo, & ex tota uirtute nostra diligamus
dominum deum nostrũ, ut mereamur libertate donari à Christo Iesu filio eius domino
nostro, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

De his quæ offeruntur ad tabernaculum. Homilia XIII Cap. XXV

I AM quidem & prius de tabernaculo pro uiribus dixeramus, uerũ quoniam
sæpe in Exodi libro repetitur ipsa descriptio: dicitur enim & cum dominus
præcepit Moysi qualiter fieri debeat, & iterum cum Moyses præcepit popu
lo, ut offerat construendo operi materias, sicut hæc lectio continet, quæ nobis modo re
citata est: sed & postmodum enumeranti singula, cum per Beselehel, & cæteros sapien-
tes uiros fabricantur, & iterum, cum ad conspectum Moysi deferuntur, & rursum, cum
præcepto domini dedicantur. Fit prætera & in alijs, uel libris, uel locis, horum cõme-
moratio, & frequenter repetitur, utpote quod necessario commonetur. Nunc ergo reci
tatus est nobis ille sermo, ubi dicit: Et dixit Moyses ad omnem synagogam filiorum Is-
rael dicens. Hoc est uerbum quod præcepit dominus dicens: Sumite à uobis ipsis redẽ
ptionem domino, omnis qui concepit corde, offerat initia domino aurum, argentum,
æramentũ, hyacinthum, purpurã, coccum duplicatum, & byssum tortam, pilos capra-
rum, & pelles arietũ rubricatas, & pelles hyacinthinas, ligna imputribilia, & lapides sar
dinos, & lapides ad sculpturã in humerali & podere, & omis sapiens corde in uobis ue-
niat, & operet omnia quæ præcepit dominus. Cum cõsidero meipsum primũ, & discu-
tio, piget ad hæc aperienda manũ mittere. Vereor enim ne forte etiam si dominus reue
lare dignetur alicui, sicut forte dignat (de me enim nõ sum ausus dicere) uereor inquã,
& ualde dubito si inueniam auditores: & cũ ita sit, ne forte ab eo qui explanare conabi-
tur requirantur dominicæ margaritæ, ubi uel quomodo, uel ante quos mittantur. Verũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

quoniam magnopere expectatis ut aliqua ex his quæ lecta sunt, differātur, & præcep
Matt.25 mihi dominus meus dicēs: Oportebat te dare pecuniam meam ad mensam, & ego ue
ens cum usuris utiq; exegissem eam: ipsum rogabo, ut uerbū meum suam pecuniā face
re dignetur, uti nō meam pecuniā, non meum aurum uobis, sed ipsius fœnerē, ipsius u
bis uerbo, & ipsius sensu loquar, & ad auditus uestri hæc deferam mēsam. Vos iam uti
ritis susципientes dominicam pecuniā, quomodo usuras eius uenienti domino prepar
tis. Vsuræ aūt sunt uerbi Dei, habere in usu uitæ & actuū ea quæ præcepit sermo dei. S
ergo audientes uerbum utimini eo, & agitis secundum ea quæ auditis, & secundū ha
uiuitis, usuras domino præparatis: & potest fieri ut unusquisq; uestrum de quinq; talēt
faciat decem, & audiat à domino: Euge serue bone, et fidelis, eris potestatē habēs super
decem ciuitates. Tantum illud uidete, ne quis uestrum acceptam pecuniam, aut in sudā
rio colliget, aut defodiat in terrā, quia huiusmodi hominis in aduētu domini quis sit ex
tus bene nostis. Tētabimus igitur pauca de multis, imò pauciora de paucis, quippe qui
bus & noster sermo librādus, & uester auditus. Primo igitur omniū uideamus quid e
quod dicit Moyses ad filios Israel: Sumite à uobis ipsis redēptionē domino, omnis qu
conceperit corde, efferat initia domino. Non uult Moyses, ut aliquid offeras deo quo
extra te est, à uobis ipsis, inquit, sumite, & initia offerte domino, prout unusquisq; cō
pit corde. Aurū iubetur & argētum deferri, æs & cæteræ materiæ, quō hoc possum ego
de me ipso offerre? Nunquid intra me aurum nascitur aut argentū, & cætera quæ iube
tur? Nōne hoc unusquisq; de prōptuariis, & de scriniis suis profert? Quid est ergo q
dicit Moyses, offerte à uobis ipsis, & unusquisq; sicut cōcepit corde? Illud quidē aurū &
argentum cæteræq; materiæ unde tabernaculū constructū est, cōstat de scriniis et pro
ptuariis uniuscuiusq; prolatū. Spiritalis aūt lex aurum requirit ad tabernaculū, quod in
tra nos est, argentū q̄d intra nos est, & oēs reliquas materias illas deposcit, quas & intra
Rom.10 nos habere possumus, & proferre de nobis. Dicit em̄ scriptura, quia prope est uerbū i
ore tuo, & in corde tuo, quia si cōfessus fueris in ore tuo dominū Iesum, & credideris in
corde tuo, q̄ Deus illū suscitauit à mortuis, saluus eris. Si ergo crediderīs in corde tuo
cor tuum, & sensus tuus aurū est. Obtulisti igitur aurū ad tabernaculū, id est fidē cordis
tui. Si uerò cōfessus fueris, sermonē obtulisti, sermonē cōfessionis argentū. Idcirco ergo
dicit Moyses, qui est lex spiritalis, sumite à uobis ipsis. Hæc à te ipso sumis, hæc intra te
sunt, hæc etiā si nudus sis, habere potes. Sed & quod addidit, unusquisq; sicut concepe
corde, huc respicit. Nō em̄ poteris aliquid de sensu tuo offerre Deo, uel de uerbo tuo, n
si prius quę scripta sunt corde cōceperis, nisi intētus fueris, & diligenter audieris, nō p
test aurū tuum probatū esse, nec argentū: requirit enim ut probatum sit. Audi scriptu
Psal.11 dicentem: Eloquia domini eloquia casta, argentū igne probatū, purgatum septuplum.
Si ergo quę scripta sunt corde cōceperis, erit aurum tuum, id est sensus tuus, pbus, & a
gentum tuum, qui est sermo tuus, probatū. Quid etiam de ære dicemus? opus est & æra
ad tabernaculi cōstructionē. Videtur q̄dē æs pro fortitudine susципi, & loco poni pos
fortitudinis & constantiæ: sed ne quis dicat, hoc diuinare magis est q̄ explanare, ubi q̄
dicitur, non de scripturarū auctoritate munitur, puto ergo æs accipi posse pro uoce. A
ud enim est sermo, aliud uox. Sermo dicit loquela rationi subnixa. Vox uerò est (uerb
causa) si latine, si græce dicatur, si eleuatius, si pressius. Sed hęc necessario ut de scriptura
1Cor.13 probemus exigitis. Audi quid dicat Apostolus: Si linguis hominū loquar et angelorū,
charitatem aūt non habeam, factus sum ut æramentum sonans, ut cymbalum tinniens.
Ita ergo loqui linguis, & interpretari ex alia in aliā linguam, æris oblatio est. Necesse est
enim omnia habere tabernaculum dei, & nihil deesse in domo domini. Est igitur (ut di
ximus) æris oblatio uox. Vox autem est quę alterius sensum in alterā linguā uertit. Ser
mo uerò est, qui sensum propriū refert. Omnia ergo offerantur deo, & sensus, & sermo,
& uox. Quid de cæteris dicemus? Multa sunt enim, & singula discutere opus est ingē
Verū quid proderit, ut nostro quidem ingenti labore dicanē, ab occupatis uerò audito
ribus, & uix unius horæ puncto uerbo Dei assistētibus spernantur, & pereant? Nisi em̄
dominus ædificauerit domum, in uanū laborauerunt qui ędificāt eam. Veruntamē nos
(ut suprà iam dictum est) tradimus ad mēsam pecuniam domini, uideat em̄ unusquisq;
auditorū, quomodo susципiat quę tradunē. Vnusquisq; aūt, inquit, nostrum, sicut corde
concepit

concepit, offerat initia domino. Quod dixit initia, quæro quæ sint initia auri, uel quæ primitiæ argenti? Quomodo aūt de cocco & purpura & byssо uidentur conferri primitiæ? Aut qūo sicut corde cōceperit quis offert? Hoc iam singulos nostrū pulsat, uideamus simul & qūo corde cōcepimus. Quanti modo hic præsentes sumus, & sermo dei tractat? Sunt qui cōcipiunt corde quę lecta sunt, sunt qui omnino nō cōcipiūr, quę dicunē, sed est mēs eorū & cor aut in negociis aut in actibus seculi, aut suppurationib. lucri: & præcipue mulieres, qūo putas corde concipiunt, quæ tantum garriunt, quæ tantū fabulis ostrepunt, ut non sinant esse silentiū? Iam quid de mente earum, quid de corde discutiā, si de infantibus suis, aut de lana cogitent, aut de necessariis domus? Vereor magis ne sequantē illas, de quibus dicit apostolus: Quæ discūt circumire domos, non solum uerbosæ, sed & curiosæ, loquētes quæ nō oportet. Quomodo ergo istæ tales corde cōcipiunt? Nō cōcipiet corde quis, nisi uacet corde, nisi sit mente liber & totus intentus, nisi corde uigilet, nō potest corde concipere, & offerre dona deo. Quod si hactenus neglexímus, ex hoc saltē attentiores simus, & sollicite intendamus, ut possimus mente cōcipere. Iustū est em̄, ut in tabernaculo domini inueniatē unusquisq; habere portionē suā. Nō em̄ latet deū unusquisq; qd ei offerat. Quàm gloriosum tibi est, si dicatē in tabernaculo domini: Aurū istud (uerbi causa) quo arca testamēti obtegitur, illius est: argentū ex quo bases, & columnę sunt, illius est: de quo anuli, & candelabrū, & nōnullæ colūnarū bases factæ sunt, illius est: sed & lapides isti humeralis, & logij, illius sunt. & purpura qua ornatē pontifex, illius est, & coccus illius est, & cætera quæq; per singula? Et rursum q̄ indecorū, q̄ miserū erit, si dominus ueniens requirere ædificiū tabernaculi, nihil muneris tui inueniat in eo, nihil à te cognoscat oblatū? Sic indeuotus, sic infidelis uixisti, ut nihil memoriæ tuæ in tabernaculo dei esse gestieris? Sicut em̄ princeps huius mūdi uenit ad unumquēq; nostrū, & quærit si qd de suis actib. inueniat in nobis, & si quidē inuenerit, sibi nos uindicat: ita & ecōtrario si ueniens dns inueniat aliqd tuū in tabernaculo suo, sibi te defendit, & suū te dicit. Domine Iesu prēsta mihi, ut aliqd monumēti habere merear in tabernaculo tuo. Ego optarē (si fieri posset) esse aliquid meū in illo auro, ex quo propitiatoriū fabricatē, uel ex quo arca cōtegitur, uel ex quo candelabrū fit luminis & lucernę. Aut si aurū nō habeo, aut argentum, saltē aliquid inueniar offerre q̄d ꝓficiat in colūnas, uel in bases earū. Aut certe uel ęris aliquid habere merear in tabernaculo, unde circuli fiant, & cætera quę sermo diuinus describit. Vtinā mihi esset possibile unum esse ex principibus & offerre gēmas ad ornamentū pontificis humeralis, & logij. Sed quia hæc supra me sunt, certe uel pilos caprarū habere merear in tabernaculo dei, tantū ne in omnib. ieiunus & infœcundus inueniar. Vnusquisq; ergo sicut cōcepit corde. Videte si cōcipitis uidete si tenetis, ne forte effluāt quæ dicunē, & pereāt. Volo uos admonere religionis uestrę exēplis: nostis qui diuinis mysteriis interesse cōsuestis, qūo cū susципitis corpus domini, cū omni cautela & ueneratione seruatis, ne ex eo parū quid decidat, ne cōsecrati muneris aliquid dilabaē. Reos em̄ uos creditis, & recte creditis, si qd inde p negligentiā deciderit. Quod si circa corpus eius cōseruandū tāta utimini cautela, & merito utimini: qūo putatis mihi noris esse piaculi uerbū dei neglexisse, q̄ corpus eius? Initia ergo iubent offerre, hoc est primitias: q offert q̄d primū est, necessario habeat ipse quod reliquū est. Vide quantum nos oportet abundare auro, quantū, argento, ac reliquis omnib. quę iubent offerri, ut & domino offeramus, & nobis superſit. Primo em̄ omniū debet sensus meus intelligere deum, & ipsi offerre primitias intellectus sui, ut cū deum bene intellexerit, religua cōsequenter agnoscat. Hoc etiā sermo faciat, hoc & omnia quæ in nobis sunt, agant. Sed uideamus & cætera, Hyacinthū & purpurā, & coccum duplicatū, & byssum tortā. Quatuor ista sunt ex quib. cōficiunē, uel pōtificis indumēta, uel cætera quæ ad sacrum parantur ornatū. De his dixerūt quidā ante nos, & sicut non decet alienā furari, ita conueniens puto bene dictis alterius non abuti patentē. Ista ergo (ut de prioribus est) quatuor elementorū, ex quibus & mundus cōstat & corpus humanum, tenent figurā, id est aeris, ignis, aquæ, & terræ. Hyacinthus ergo ad aerem referē, hoc em̄ ipse indicat color, sicut & coccus ad ignē. Purpura aquę tenet figurā, quasi quę de aqs accipiat fucū. Byssus terrę, quia oritur ex terra. Habemus ergo & nos hęc omnia in no

Mulier in tēplo garrula.

1.Tim.5

Corpus dñi mini.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bis,& quia ex his primitias dño iubemur offerre,ideo dicit:Sumite ex uobis ipsis,& offerte primitias domino. Verum illud cõsiderandũ puto,quod cũ de cæteris simpliciter dixit Moyses,tantũ de cocco addidit duplicatũ,& byssum tortam.Requiritur ergo,cur alias quidẽ materias,ex quibus & cætera indicantur elementa,simpliciter dixerit: coccum quo ignis designat,solum posuerit duplicatum. Difficilia hęc ad intelligẽdum,& ad proferendum multo difficiliora. Veruntamen prout dñs dederit,tentabimus explanare. Oportet em & dici aliqua,& aliquãta seruari. Videamus ergo qua ratione coccũ dixerit duplicatũ.Color iste (ut diximus)ignis indicat elementũ. Ignis aũt duplicẽ habet uirtutẽ,unam qua illuminat,aliam qua incẽdit.Hæc est historiæ ratio. Veniamus & ad intellectũ alium.Etiã ignis ipse duplex est.Est ignis quidã in hoc seculo,est & in futuro. Dominus Iesus dicit: Ignẽ ueni mittere in terrã . Ignis iste illuminat. Item rursus dñs dicet in futuro operarijs iniquitatis: Ite in ignẽ æternum, quem præparauit pater meus diabolo & angelis eius. Ille ignis incẽdit. Veruntamẽ iste ignis,quẽ uenit mittere Iesus, illuminat quidem omnẽ hominẽ uenientem in hunc mundum, habet tamen aliquid & quod incendat,sicut confitentur illi qui dicunt:Nõne cor nostrũ ardens erat intra nos, cũ adaperiret nobis scripturas? Simul ergo & incendebat & illuminabat, adaperiens scripturas.Nescio autẽ si & ille ignis in futuro seculo qui incendit, habeat aliquid & quod illuminet.Est ergo(ut ostendimus) natura ignis duplex, & ideo iubetur offerri coccus duplicatus. Quõ ergo nos offerre possumus ignem istum duplicatũ ad ædificiũ tabernaculi,uideamus. Si doctor es,extruis tabernaculũ ædificans ecclesiã dei: dicit ergo & ad te deus quod & ad Hieremiã dixit:Ecce dedi uerba mea in os tuũ,id est ignem. Si ergo docens & ædificans ecclesiã dei, increpes tantũmodo & arguas & castiges, & peccata populi exprobres,nihil aũt consolationis proferas de scripturis diuinis,obscurum nihil explanes,nihil scientiæ profundioris attingas, nec aliquid intelligentiæ sacratioris aperias,obtulisti quidem coccum, sed non duplicatũ. Ignis em tuus incendit tantũmodo, & non illuminat. Et rursum si docens mysteria legis aperias, secretorũ arcana discutias, peccantem uerò non arguas,negligentem non corripias,seueritatem disciplinæ nõ reneas,obtulisti quidem coccũ,sed non duplicatũ. Ignis enim tuus tantũ illuminat,nõ accendit. Qui ergo recte offert,& recte diuidit,coccũ offert duplicatũ,ut cum scientiæ lumine igniculum seueritatis admisceat. Quid autem sibi uelit & byssus torta uideamus. Et hic enim dedit aliquid additamenti præ cæteris elementis. Byssum diximus terræ habere formam,quod est caro nostra . Carnem ergo non uult offerri deo fluitantem luxu, & delicijs resolutam,sed torqueri iubet eam & constringi. Quis ergo est qui torquebat carnẽ suam? Ille nimirũ qui dixit: Macero corpus meum, & in seruitutẽ subijcio, ne forte cum alijs prædicauerim,ipse reprobus efficiar. Sic ergo est offerre & byssum tortam, carnem abstinentia,uigilijs,& meditationũ labore conficere. Offeruntur & pili caprarũ.Hoc genus pecudis in lege pro peccato iubetur offerri . Pilus uerò species est emortua,exanguis & exanimis.Hanc qui offert,ostendit in se sensum peccati iam mortuum, nec in membris suis ultra uiuere aut regnare peccatum . Pelles quoque offeruntur arietum. Arietẽ etiã ante nos quidam pro furore posuerunt . Et quia pellis mortui animalis indicium est, ostendit in se furorem mortuũ qui deo offert arietum pelles . Post hæc:Et uiri,inquit,acceperunt à mulieribus suis,omnes quibus uisus est sensus,& attulerũt gemmas,& inaures,& anulos,& discriminalia, & dextralia . Vides & hic quomõ illi afferũt dona deo,qui corde uident,qui intellectũ corde cõcipiunt,qui mentẽ intẽtam & deditam habẽt ad uerbum dei. Isti ergo afferunt munera, & afferũt etiã à mulieribus suis inaures,inquit, & gemmas & dextralia. Mulieres secundum allegoricã rationẽ sæpe iam diximus quòd caro accipiat, & uir rationabilis sensus.Bonæ sunt ergo istæ mulieres quę obediunt uiris suis.Bona est caro quæ iam spiritui nõ repugnat, sed obtẽperat & cõsentit,& ideo si duobus uel tribus in uobis cõuenerit, ex quacunq; re petieritis, fiet uobis, dicit dominus.Offerũt ergo à mulieribus suis inaures. Vides quomodo domino offerũ auditus.Sed & dextralia dño offeruntur.Opera dextra,& opera bona,quæ per carnem geruntur.Hæc domino offerat rationabilis sensus.Sed & discriminalia offerunt.Offert discriminalia,qui bene scit discernere quid agendũ sit, quid uitandũ, quid deo placeat, quidue displiceat,quid iustum sit,quid iniustũ . Ista sunt discriminalia quæ domino offe-

runtur

Ignis purgatorij

Luc.12
Matt.25
Ioan.1
Luc.24
Hier.1
Gen.4
2.Cor.9

runtur.Hę ergo mulieres inaures domino offerunt,quia sunt mulieres sapientes. Venerunt em,inquit,mulieres sapientes, & fecerunt quæcunq; necessaria erant ad indumẽta pontificis.Illę uerò mulieres quę inaures suas obtulerũt ut fieret uitulus,insipiẽtes erãt, quę à ueritate quidẽ auerterunt auditum, ad fabulas autem impietatẽq; se cõuerterunt, & ideo obtulerunt inaures suas,ut fieret caput uituli . Sed & in Iudicum libro aliud nihilominus idolum inuenimus ex mulierum inauribus factũ . Istæ ergo beatæ mulieres, beata ista caro,quę domino offert inaures suas,& dextralia sua,et anulos suos,et omnia opera manuũ suarum quę in mandatis domini agit.Additur post hęc,quia & apud quẽ inuẽta sunt ligna imputribilia,obtulit deo. Si quis diligit Christũ dñm in incorruptiõe, lignum imputribile offert domino.Beatus ergo apud quem inuenit,uel sensus incorruptus,uel corpus incorruptum,& hoc offert deo.Vnde et bene ualde dixit:Apud quem inuenta sunt ligna imputribilia . Non enim apud omnes inueniunt ligna imputribilia. De auro non dixit neq; de argento,apud quem inuentum est,Potest em apud omnes in ueniri sensus et sermo.Sed nec de quatuor coloribus hoc dixit.Omniũ nanq; est ex quatuor constare secundum corpus elemẽtis.Ligna autem imputribilia, id est incorruptionis & uirginitatis gratia,apud rarum quenq; inueniri potest,sicut & dominus dicit:Nõ omnes capiunt uerbum istud, sed quibus datum est.Sed & principes,inquit, obtulerũt dona sua.Quæ sunt ista dona quæ principes offerunt? Gẽmas,inquit,obtulerũt, & lapides Smaragdos,& lapides repletiõis,& lapides adhumerales. Lapides repletiõis dicũtur,qui ponuntur in logio,hoc est qui in pectore põtificis collocantur,scripti per nomina tribuum filiorum Israel.Hoc quod dicitur logion,id est rationale,qui est pannus exiguus ex auro & gemmis, coloribusq; uarijs, & superhumerali contra pectus pontificis annectebatur,formam habet sensus rationabilis qui in nobis est. In hoc positi dicunt lapides repletionis,qui tamen cohærent,& cõnexi sunt ad lapides humerales,atq; ex his continentur adstricti . Humeralis ornatus indiciũ est actuum bonorum. Actus ergo cũ ratione & ratio cum actibus sociatur,ut sit cõsonantia in utroq;. Qui enim fecerit & docuerit, hic magnus uocabitur in regno cœlorũ.Sit ergo in nobis sermo de actibus pendens,& sermonem actus exornent.Hic enim pontificis refertur ornatus.Sed ad hęc explenda principes requiruntur:iste ornatus eorum est,qui intantum profecerũt, ut præesse populis mereantur.Offerunt etiam oleum principes ad usus duplices profuturũ,lucernis & chrismati.Debet enim lucerna eorum qui populis præsunt,non abscondi, aut sub modio poni,sed super candelabrum,ut luceat omnibus qui in domo sunt.Sed et incensi compositionem principes offerunt,quæ componatur per Moysen in odore suauitatis domino,ut & ipsi dicant,quia Christi bonus odor sumus. Et posteaquã obtulit populus,uocauit,inquit,Moyses omnem sapientem ad fabricandũ,& architectũ,ut componerent,& fabricarẽtur singula quæq; quæ scripta sunt.Sed & mulieres,inquit,sapientes uocauit,ut facerent quæ conuenirent in tabernaculo domini. Vides hęc omnia quę fiunt,à sapientibus fieri,& mulieres sapientes uocãtur, & uiri sapientes.Omnia em ope ra domini in sapientia fiunt. Venit ergo unusquisq; sapiens sensu,et facit opera domini. Non sufficit nobis si offeramus tantum , sed opus est ut cum sapientia ea quæ in nobis sunt operemur,sciamus miscere aurũ cum byssо,& coccum duplicare, uel miscere cum purpura.Quid enim tibi prodest si habeas hęc,& uti his nescias,neq; agnoscas quomodo unumquodq; in suo tempore,& in suo loco aptare debeas & proferre? Et ideo danda nobis est opera,ut sapientes simus, & hæc quæ audimus de scripturis sanctis proferre in tempore & aptare possimus, & componere atque ex his adornare tabernaculum deo Iacob.Per Iesum Christum dominum nostrum,cui est gloria & imperium in secula seculorum.Amen.

Iud.18

2.Cor.2

HOMILIARVM ORIGENIS IN Exodum Finis.

Orig.to.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ORIGENIS TRACTATVS IN LEVITICVM

HOMILIA PRIMA SVPER I. CAP.

ICVT in nouissimis diebus uerbum dei ex Marię carne uestitũ prosilit in hunc mundũ, & aliud quidẽ erat quod uidebat in eo, aliud quod intelligebatur. Carnis nanq; aspectus in eo patebat omnibus, paucis uerò & electis dabatur diuinitatis agnitio. Ita et cum per prophetas uel legislatorem uerbum dei profertur ad homines, nõ absq; cõpetentibus profertur indumentis. Nam sicut ibi carnis, ita hic litęræ uelamine tegitur. Vt litera quidem aspiciatur tanquam caro, latens uerò intrinsecus spiritalis sensus tanquam diuinitus sentiatur. Tale ergo est quod & nunc inuenimus librum Leuitici reuoluentes, in quo sacrificiorum ritus, & hostiarũ diuersitas ac sacerdotum ministeria ascribuntur. Sed hæc secundum literam, quæ tanq; caro uerbi dei est, & indumentum diuinitatis eius, digni fortasse uel aspiciant, uel audiant & indigni. Sed & beati sunt illi oculi, qui uelamine literæ obtectũ intrinsecus diuinum spiritum uident, & beati sunt qui ad hæc audienda mundas aures interioris hominis deferunt. Alioquin aperte in his sermonibus occidentem literam sentient. Si enim secundum quosdam etiam nostrorũ intellectum simplicem sequar, & absq; ulla (ut ipsi ridere nos solent) stropha uerbi & allegoriæ nubilo uocem legislatoris excipiã, ego ecclesiasticus sub fide Christi uiuens, & in medio ecclesiæ positus, ad sacrificandũ uitulos & agnos, & ad offerendã similam cum thure & oleo diuini præcepti auctoritate cõpel-
Susannæ historia lor. Hoc enim agũt, qui deseruire nos historiæ, & seruare legis literã cogunt. Sed tẽpus est nos aduersus improbos presbyteros uti sanctæ Susannæ uocibus, quas illi quidẽ repudiãtes, historiã Susannæ de catalogo diuinorũ uoluminũ desecarũt. Nos aũt & susce-
Dan. 13 pimus & opportũe cõtra ipsos, pferimus, dicẽtes, Angustię mihi sunt undiq;. Si em̃ hoc consensero uobis, ut legis literã sequar, mors mihi erit. Si aũt nõ cõsensero, non effugiã manus uestras. Sed melius est me sine ullo gestu incidere in manus uestras, q̃ peccare in cõspectu domini. Incidamus ergo & nos (si ita necesse est) in obtrectationes uestras, tantum ut ueritatẽ uerbi dei sub literę tegmine coopertã ad Christũ iam dñm conuersa co-
2. Cor. 3 gnoscat ecclesia. Sic em̃ dicit Apostolus: Quia si conuersus quis fuerit ad dominũ, auferetur uelamẽ. Vbi em̃ spiritus domini, ibi libertas. Ipse igitur nobis dñs, ipse sanctus spiritus deprecandus est, ut omnẽ nebulã, omnẽq; caliginem quę peccatorũ sordibus concreta uisum nostri cordis obscurat, auferre dignetur, ut possimus legis eius intelligentiã
Psal. 118 spiritalẽ, & mirabilem contueri, secundũ eum qui dixit: Reuela oculos meos, & cõsiderabo mirabilia de lege tua. Igit̃ q̃ possumus breuiter pauca pstringamus ex multis, non tã singulorum uerborũ explanationi studentes, hoc em̃ facere per otium scribentis est, sed quæ ad ædificationẽ ecclesiæ pertinent proferẽtes: ut occasiones potius intelligentię auditoribus demus, q̃ expositionũ latitudinẽ prosequamur, secundũ illud quod scriptũ est: Da occasionẽ sapienti & sapiẽtior erit. Principiũ ergo Leuitici dicit, quia uocauit dñs Moysen, & locutus est illi de tabernaculo testimonij, ut promulgaret filijs Israel sacrificiorum leges & munerũ, & ait: Si homo munus offerat domino, offerat ex bobus uel pecoribus, id est, agnis uel hœdis. Si uerò ex auib. turtures uel pullos columbarũ. Si uerò nõ homo, sed anima offerat munus deo, ex similа, inquit, offerat panes azymos coctos in clibano, uel certe similã ex sartagine in oleo cõspersam, aut ex craticula oleo nihilominus subactã. Tum deinde edocemur quia fermẽtatũ nihil omnino oportet offerri ad altare dei, neq; mellis qcq; sacrificijs admisceri, sed sale saliri oñe sacrificiũ uel munus. Secũdo in loco de primitiarũ pręcept sacrificijs, quæ recẽtia tosta bene purgata offerri domino iubet. Posthęc sub eadẽ legis cõtinẽtia de sacrificijs salutarib. iniungit̃, primo ex bobus, secũdo ex ouibus, in quib. tamẽ liceat, siue in agnis, siue in hœdis uel fœminas offerre, uel mares. & nihil præter hæc animalia decernit in sacrificijs salutarib. offerendũ. Sed repetamus paululũ, & uideamus primo omniũ quidẽ q̃d dicit, Homo ex uobis

uobis si offerat munus, quasi uerò possit alius aliqs offerre q̃ homo. Et utiq; sufficisset dicere, si quis ex uobis offerat munus: sed nũc dicit, Si homo ex uobis offerat munus. In *Leuit. 1* consequẽtibus uerò dicit, Si aũt anima offerat munus. In posterioribus porrò, cũ secundo iam loquit̃ dominus ad Moysen, & mãdat de sacrificijs pro peccato offerẽdis, ita dicit: Si põtifex peccauerit, offerat illud & illud. Vel si omnis synagoga peccauerit, uel si- *Leuit. 4* principes peccauerint, uel si anima una peccauerit: mandat̃ singulis quibusq; quid offerant. Quid ergo? inanẽ putamus esse istam personarũ distinctionẽ, ut aliud quidem offerendum sub hominis appellatione, aliud sub animæ, aliud sub põtificis, aliud uerò sub synagogæ, aliud etiã sub principis, uel sub unius animę cognominatione mandet? Ego interim pro exiguitate sensus mei, hoc in loco hominẽ quẽ appellauit, & primũ in omnibus posuit ad offerendũ munus deo, intelligendũ esse omne humanũ arbitror genus, & ipsum dici hominẽ qui holocaustũ offerat uitulum ex bobus sine macula. Iste aũt uitulus sine macula, uide si nõ ille saginatus est uitulus quẽ pater regresso ac restituto sibi illo qui perierat filio, quiq; omnẽ eius substantiã dilapidauerat, iugulauit, & fecit cõuiuium magnũ, & lętitiam habuit, ita ut lætarẽtur angeli in cœlo super uno peccatore pœnitentiã agẽte. Homo ergo iste qui perierat & inuẽtus est, quoniã nihil habuit propriæ substantiæ quod offerret, cuncta nanq; dilapidauerat uiuens luxuriosẽ, inuenit istũ uitulum cœlitus quidẽ missum, sed ex patriarcharum ordine, & cõnexis ex Abrahã generationum, successionibus uenientẽ, & idcirco nõ dixit uitulũ & siluit, ut uideatur uitulus quicunq; mãdatus, sed uitulũ ex bobus, id est ex patriarcharũ generatione uenientem. Est aũt masculus sine macula. Masculus uerò est, qui peccatũ quod est fœmineę fragilitatis ignorat. Solus ergo ille masculus, solus sine macula est, qui peccatũ non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius, & qui acceptus cõtra dominũ, offertur ad hostiũ tabernaculi. Ad ostium tabernaculi nõ est intra ostium, sed extra ostium. Extra ostium etenim fuit Iesus, quia in sua propria uenit, & sui eum nõ receperunt. Non est ergo ingressus tabernaculũ illud, ad quod uenerat, sed ad ostiũ eius oblatus est in holocaustũ, quia extra castra passus est. Nam & illi mali coloni uenientẽ filium patrisfamiliãs eiecerunt foras extra uineam, & occiderũt. Hoc est ergo quod offertur ad ostiũ tabernaculi acceptum contra dominũ, & quid tam acceptum q̃ hostia Christi, qui seipsum obtulit deo? Et tamen imponent manũ suã, inquit, super caput hostiæ, & iugulabũt uitulum cõtra dominum, & offerẽt filij Aaron sacerdotis sanguinẽ, & effundent sanguinem ad altare in circuitu, quod est ad ostium tabernaculi testimonij. Potest quidem uideri ob hoc dictum, quod de filijs Aaron erant Anna & Caiphas, & cæteri omnes qui cõsilium agentes cõtra Iesum pronunciauerunt eum reũ mortis, & effuderunt sanguinẽ eius circa basim altaris tabernaculi testimonij. Ibi enim effundit̃ sanguis, ubi erat altare, & basis eius, sicut ipse dominus dixit: Quia non capit perire prophetã extra Hierusalẽ. Posuit ergo & manum suam super caput uituli, hoc est peccata generis humani imposuit super caput suũ. Ipse est enim caput corporis ecclesiæ suæ. Sed & hoc fortasse nõ sine causa fit, quod cũ *Eph. 1* superius dixisset, applicabit eum ad ostiũ tabernaculi testimonij, in posteriorib. repetit, & iterum dicit, ad altare quod est ad ostiũ tabernaculi testimonij, quasi non eundem locum sub eadẽ narratiõe semel designasse sufficerit. Nisi quia forte hoc intelligi uoluit, *Caue* quod sanguis Iesu nõ solum in Hierusalem effusus est, ubi erat altare, & basis eius, & tabernaculũ testimonij, sed et quod super illud altare quod est in cœlis, ubi & ecclesia primitiuorũ est, idẽ ipse sanguis aspersus erit, sicut & Apostolus dicit: Quia pacificauit per *Ibidem* sanguinem crucis suæ, siue quæ in terra sunt, siue quę in cœlis. Recte ergo secundo nominat altare, quod est ad ostium tabernaculi testimonij, quia non solũ pro terrestribus, sed etiã pro cœlestibus oblatus est hostia Iesus, & hic quidem pro hominibus ipsam corporalem materiam sanguinis sui fudit, in cœlestibus uerò ministrantibus (si qui illi inibi sunt) sacerdotibus, uitalem corporis sui uirtutem, uelut spiritale quoddam sacrificiũ immolauit. Vis autem scire quia duplex hostia in eo fuit, cõueniẽs terrestribus, & apta cœlestibus? Apostolus ad Hebræos scribens dicit: Per uelamen, id est carnem suam. Et ite- *Heb. 10. 6* rum interius uelamen interpretat̃ cœlum, quod penetrauit Iesus, ut adsistat nũc uultui dei pro nobis, semper, inquit, uiuens ad interpellandum pro his. Si ergo duo intelligun tur uelamina, quæ uelut pontifex ingressus est Iesus, consequenter & sacrificiũ duplex

Universidad de Deusto
Biblioteca

intelligẽdum eſt, per quod & terreſtria ſaluauerit & cœleſtia. Denicꝙ & ea quæ ſequun
tur, plus cœleſti ſacrificio quàm terreno uidenť aprãda. Et decoriãtes, inquit, holocau-
ſtũ diuidẽt illud membratim, & imponent filij Aaron ſacerdotis ignem ſuper altare, &
conſtipabunt ligna in ignem, & imponẽt filij Aaron ſacerdotis diuiſa mẽbra, & caput,
& adipes, & ligna quæ ſunt ſuper altare. Interanea uerò & pedes lauabũt aqua, & impo
net ſacerdos omnia ſuper altare, hoſtia eſt & ſacrificiũ odor ſuauitatis domino.] Quo-
modo decorieť caro uerbi dei, quod hic uitulus nominať, & quomodo mẽbratim diui-
datur à ſacerdotibus, operæpreciũ eſt aduertere. Ego puto ꝙd ille ſacerdos detrahit co-
rium uituli oblati in holocauſtũ, & deducit pellem qua membra eius cõteguntur, q de
uerbo dei abſtrahit uelamen literæ, & interna eius, quæ ſunt ſpiritalis intelligentię mẽ-
bra, denudat: & hæc mẽbra uerbi interioris ſcientiæ, nõ in humili aliquo loco ponit, ſed
in alto & ſancto, id eſt ſuper altare collocat: cũ non indignis hominibus, & humilẽ uiũ
ac terrenã ducẽtibus pandit diuina myſteria, ſed illis qui altare dei ſunt, in quibus ſemp
ardet diuinus ignis, & ſemper conſumiť caro. Super hos ergo tales membratim diuiſu
iſte holocauſti uitulus collocať. Diuidit nanꝙ membratim uitulũ, q explanare per ord
nem poteſt, & cõpetenti diſtinctiõe differere, qui ſit ꝓfectus, Chriſti fimbriã cõtigiſſe
qui uerò pedes eius lauiſſe lachrymis, et capillis capitis exterſiſſe: quãto aũt iſs potius ſi
caput eius unxiſſe myrrha: ſed & in pectore eius recubuiſſe qd habeat eminẽtiæ. Hor
ergo ſingulorũ cauſam differere, & alia quidẽ incipientibus, alia uerò iſs qui iam ꝓficie
in fide Chriſti, alia aũt illis qui iam perfecti ſunt in ſciẽtia et charitate eius, aptare, hoc eſt
membratim uitulum diuiſiſſe. Sed & qui nouit oſtendere quæ fuerint legis principia, q
etiam in prophetis profectus acceſſerit, quę uerò in Euãgelijs plenitudo perfectionis
habeatur: uel qui docere poteſt, quo uerbi lacte alendi ſunt paruuli in Chriſto, & ꝙ uer-
bi holere refouẽdi ſint qui infirmantur in fide, quis etiam ſit cibus ſolidus & fortis, quo
impinguãdi ſint athletæ Chriſti: qui hæc ſingula nouit ſpiritali ratione diuidere, poteſt
huiuſmodi doctor ille ſacerdos uideri, qui imponit ſuper altare holocauſtũ per mẽbra
diuiſum. Addit & ligna altari, quo ignis animetur, & ardeat is à quo nõ ſolum de corpo
ralibus uirtutibus Chriſti, ſed etiã de diuinitate eius ſermo miſcetur. De ſurſum enim eſt
diuinitas Chriſti, quò ignis iſte feſtinat. Conuenienter ergo omnia hæc quæ in corpore
à ſaluatore geſta ſunt, cœleſtis ignis abſumpſit, & ad diuinitatis eius naturam cuncta re
ſtituit. Lignis tamẽ adhibitis ignis iſte ſuccẽditur. Vſq; ad lignũ enim carnis paſſio fuit
Chriſti. Vbi autem ſuſpenſus in ligno eſt, diſpenſatio carnis finita eſt. Reſurgens enim
à mortuis aſcẽdit in cœlum, quò iter eius natura ignis oſtendit. Vnde & apoſtolus dice-
bat. Quia & ſi cognouimus Chriſtum ſecundum carnem, ſed nunc iam non nouimus.
Holocauſtum nanꝙ carnis eius per lignum crucis oblatum, terrena cœleſtibus, & diui
nis humana ſociauit. Interanea ſanè cum pedibus aqua dilui iubet ſermo præcepti, ſacra
mentum baptiſmi ſub figurali prædicatione denuncians. Nam interanea diluit, qui cõ
ſcientiam purgat. Pedes abluit, qui conſummationem ſuſcipit ſacramenti, & ſcit quia q
mundus eſt non indiget niſi ut pedes lauet, et quia partem quis habere non poteſt cum
Ieſu, niſi lauerit pedes eius. Verum ſi hæc etiam ad moralem locũ inclinare uelis, habes
& tu uitulum, quẽ offerre debeas. Vitulus eſt, & quidem ualde ſuperbus, caro tua: quã
ſi uis munus domino offerre, ut eam caſtã pudicamꝙ cuſtodias, adduc eam ad oſtiũ ta-
bernaculi, id eſt ubi diuinorum librorum ſuſcipere poſſit auditum. Maſculinum ſit ma
nus tuum, fœminam neſciat, concupiſcentiam reſpuat, fragilitatẽ refugiat, nihil diſſoli
tum requirat aut molle. Impone etiã manum tuã ſuper hoſtiã tuam, ut ſit accepta domi
no, & iugula illã contra dñm, hoc eſt impone ei cõtinentiæ frenũ, et manũ diſciplinę ne
auferas ab ea, ſicut impoſuit manũ carni ſuæ ille q dicebat: Macero corpus meũ, & ſeruit
tuti ſubijcio, ne forte cũ alijs prædicauero, ipſe reprobus efficiar. Et iugula eã cõtra do-
minũ, mortificans ſine dubio membra tua quæ ſunt ſuper terrã. Sed & filij Aaron ſacer
dotis offerãt ſanguinem eius. Sacerdos in te eſt, & filij eius, mens quę in te eſt & ſenſus
eius, qui merito ſacerdos, et filij ſacerdotis appellanť: ſoli enim ſunt qui intelligunt deũ,
& capaces ſunt ſcientiæ dei. Vult ergo ſermo diuinus, ut rationabili ſenſu carnẽ tuã in
caſtitate offeras deo: ſecundum quod Apoſtolus dicit, Hoſtiã uiuam, ſanctã, placentẽ
deo, rationabile obſequiũ ueſtrum. Et hoc eſt per ſacerdotẽ uel filios ſacerdotis offerre

1 Cor. 3

2. Cor. 5

1 Cor. 9

Rom. 12

ſanguinem

ſanguinẽ ad altare, cum & corpore & ſpiritu quis caſtus efficitur. Sunt enim & alij, qui
offerunt quidẽ holocauſtũ carnem ſuã, ſed non per miniſteriũ ſacerdotis. Non enim ſci
entes, nec ſecundum legẽ quę in ore ſacerdotis eſt offerũt, ſed ſunt quidẽ caſti corpore,
anima aũt inueniũtur inceſti. Aut enim glorię humanę cõcupiſcentia maculanť, aut cu-
piditate auaritię polluũtur, aut inuidiæ ac liuoris infelicitate ſordeſcunt, uel furẽtis odij
& iræ immanitate uexantur. Quicũcꝙ ergo tales ſunt, licet corpore caſti ſint, tamen non
offerunt holocauſta ſua ꝑ manus & miniſteria ſacerdotis. Nõ eſt enim in eis conſiliũ, &
prudentia, quæ ſacerdotio fungitur apud deum: ſed ſunt ex illis quinꝙ uirginib. ſtultis,
quæ uirgines quidem fuerũt, & caſtitatem corporis ſeruauerunt, oleum autem charita-
tis, & pacis, & reliquarum uirtutum, in uaſis ſuis condere neſcierunt, & idcirco excluſæ
ſunt à thalamo ſponſi: quoniã ſola carnis cõtinentia ad altare dominicũ nõ poteſt per-
uenire, ſi reliquis uirtutibus et ſacerdotalibus miniſterijs deſeratur. Et ideo qui hęc legi
mus uel audimus, in utranꝙ partem operam dare debemus, caſti eſſe corpore, recti mẽ-
te, mũdi corde, moribus emẽdati, proficere in operibus, uigilare in ſcientia, fide, et acti-
bus, geſtis, & intellectibus eſſe perfecti, ut ad ſimilitudinẽ hoſtiæ Chriſti cõformari me
reamur. Per ipſum dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum, per quem deo patri omnipotenti
cum ſancto ſpiritu eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

De ſacrificiorum ritu, hoc eſt de muneribus ſalutaribus, & pro peccatis: & quomo-
do offert pontifex pro peccato ſuo, & pro peccato ſynagogæ, uel pro anima quæ ex po
pulo terræ peccauerit non uoluntate Homilia II. Cap. I. & II.

SVPERIOR quidem de principio Leuitici diſputatio edocuit nos legẽ ſacri
ficiorum, quæ munera appellãtur, ut ſi homo munus offerat ex animalibus,
id offerret ex bobus, uel ouib. uel etiã capris. Si uerò ex auibus, turturũ par,
aut duos pullos columbinos adhiberet. Si uerò anima offerat munus, ſimilam offerret
ex clibano, id eſt panes ex ſimila azymos, aut ſimilam oleo conſperſam ex ſartagine uel
etiam craticula. Si autem ſacrificium offerat primitiarum, de primitijs frugum, ut ſimila
ſit recens, id eſt noua, igni quoꝙ eam torreri uult, & medio fractam eſſe, ne multum mi-
nutatum ſit, quia primitiæ ſunt, & bene purgata ſit. Oleum quoꝙ & thus ut imponan-
tur ſuper eam, & ſic offeratur. At uerò ſi quis offerat ſacrificium ſalutare, ex bobus iube
tur offerre, uel etiam ex ouibus ſiue capris, & exceptis his nullum aliud ſacrificij genus
ſubſtituitur in ſalutaribus hoſtijs. Nam pro peccatis non uoluntarijs, generaliter quidẽ
anima iubetur offerre, & poſt hæc per diuerſas itur, uarias ꝙ perſonas: & iubetur, ſiqui-
dem pontifex ſit qui deliquit, & offert ſacrificium pro peccato, ut uitulum in holocau-
ſtum offerat, ſed non eo ritu, quo illum pro munere obtulit. De hoc enim tantũ adipes,
& duos renes cum adipibus ſuis, & adipẽ qui tegit interiora, imponet ſuper altare holo
cauſtorũ. De ſanguine quoꝙ eius intingẽs digitum ſuum, reſpergit ſepties cõtra domi-
num, & linit ex eo cornua altaris incenſi. Cæteras autẽ carnes cum corio, & interaneis,
& ſtercore extra caſtra igni cremari iubet in loco mũdo. Obſeruandũ ſanè eſt, quod in
peccato pontificis non addidit legiſlator, quia per ignorantiã, aut non uolũtate pecca-
uerit. Neꝙ enim cadere ignorantia poterat in eũ, qui ut cæteros doceret, prouectus eſt.
Si autem totius ſynagogæ peccatũ fuerit, uitulum nihilominus in holocauſtũ ſynago-
ga iubetur offerre. Sed in peccato ſynagogę dicit, ſi ignorauerit, & latuerit uerbum ab
oculis ſynagogæ, & fecerit unũ ab omnibus mandatis domini, quod non fiet. Vnde ap
paret etiã omnem ſynagogam poſſe delinquere per ignorantiã. Quod & dominus con
firmat in euangelijs cũ dicit: Pater remitte illis, non em ſciunt quid faciũt. Quod ſi prin- Luc. 23
ceps fuerit qui offert hoſtiam pro peccato, hircũ ex capris iubetur offerre, nõ holocau-
ſtum, ſed tantũ ut de ſanguine eius imponat ſacerdos ſuper altare, & omnẽ adipem eius
offerat in altari: reliquum autem ſacerdotibus remanet ad edendum, ſanguine tantũ ad
baſim altaris effuſo. Si uerò anima fuerit, inquit, una quę offert pro peccato, capram fœ
minam offerat: ritu ſcilicet eodem, quo hircũ ſuperius diximus immolatũ. Quod ſi non
ualuerit, inquit, manus eius ad capram, uel ad agnum, par turturũ offerat, aut duos pul-
los columbarũ. Quod ſi nec hoc inueniet, decimam partem offæ ſimilaginis ſine oleo
& ſine thure mãdatur offerre. Hæc quidẽ nobis ſingula priori lectione recitata ſunt, ue

rum

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum explanatio eorum, quoniam tẽpore excludebamur, omissa est, de qua nunc paucis commonere studiosos quosq;, & eos qui etiam prẽteritarum meminerint lectionũ, absurdum non puto, quanquam ad ea quæ nuper recitata sunt, urgeamur. Et primo uelim uidere quæ sit ista differentia, quod alia quidem hominem dicit offerre, alia animã, alia pontificem, alia synagogam, alia principem, alia unam animã ex populo terrę. Et puto quidem hominẽ illum debere intelligi, qui ad imaginẽ & similitudinẽ dei factus, rationabiliter uiuit. Hic uerò munus offert deo uitulũ, cum carnis superbiã uicerit. Ouem, cui irrationabiles motus insipientesq; correxerit. Hœdũ, cum lasciuiã superauerit. Offert etiam par turturum, cum non fuerit solus, sed mentem suam uerbo dei uelut uiro cõiugi sociauerit, sicut hoc genus auium, unũ dicitur & castum seruare coniugiũ. Offert etiam & duos pullos columbarum, cum & ipse intellexerit mysteriũ, quo oculi ipsõ sicut co-
Cant.1 lumbę dicuntur ad plenitudines aquarũ, & collum eius sicut turturis. Hęc ergo sunt hominis secundum quod suprà exposuimus, munera. Animæ autẽ munera, lõge inferiora describit. Anima hæc neq; uitulum habet, neq; ouem, neq; hœdum quẽ offerat deo: sed ne par quidem turturum, aut duos pullos inuenit columbarũ. Similam tantũ habet, ex ipsa panes azymos offert à clibano, ex ipsa in sartagine opus factũ, uel in craticula oleo permixtum. Videtur mihi hæc quæ anima appellata est, homo ille, quem Paulus animalem hominem nominat, intelligẽdus: qui etiam si peccatis nõ urgeatur, nec sit præceptis ad uitia, non tamen habet aliquid in se spiritale, & quod figuraliter carnes uerbi dei re-
1.Cor.2 putenẽ. Sic enim de eo ipse Paulus Apostolus dicit: Quia animalis homo nõ percipit ea quę sunt spiritus dei. Stultitia enim est illi, et nõ potest intelligere, quia spiritaliter discutitur. Spiritalis autem examinat omnia. Iste ergo qui anima nominatur, nõ potest offere omnia, quia examinare nõ potest omnia: sed offert solam similã & panes azymos, id est cõmunem hanc uitam, uerbi gratia, in agricultura, aut in nauigãdo, aut in aliquibus communis uitę usibus posita: offert tamen etiam ipsa munus deo, licet solam similam ofcatur offerre oleo tantũ cõspersam. Omnis enim anima eget oleo diuinæ misericordiæ, nec præsentem uitam euadere quispiã potest, nisi ei oleũ cœlestis miserationis adfuerit. Secundo in loco, primitiarum, id est de initijs frugũ mãdatur oblatio. Quod si bene ministis, in die Pentecostes fieri lex iubet. In quo illis planè umbra data est, nobis autem ueritas reseruata est. In die enim Pentecostes oblato orationũ sacrificio, primitias aduc-
Act.2 nientis sancti spiritus apostolorũ susceptit ecclesia. Et uere hæc fuerunt recentia, qia ecce nouum, unde & musto repleti dicebãtur. Igni tosta. Igneæ nanq; linguæ supra singulos confederunt. Et medio fracta. Frangebãtur enim media, cum litera separabat à spiritu. Et bene purgata. Purgat nanq; omnes sordes præsentia sancti spiritus, remissionẽ tribuens peccatorum. Oleũ quoq; misericordiæ huic sacrificio infunditur, & thus suauitatis, per quod Christi bonus odor efficimur. Post hęc de sacrificijs salutaribꝰ dicit, quę ex animalibus, id est bobus, uel capris, atq; ouibus offerũtur, & nihil his ultra substituit ad immolandum, sed ne de auibus quidẽ, quæ superius in offerendis muneribus fuerãt substitutæ. Iste enim qui salutares hostias offert, sine dubio iam suæ salutis est cõscius: & ideo qui ad salutẽ peruenit, necesse est ut quę magna et perfecta sunt offerat. Sic enim & apo-
Heb.5 stolus dicit: Perfectorũ autẽ est cibus solidus. Dehinc ad offerendas pro peccatis uictimas sacrificiorũ ordo dirigitur, in quo & secũdo dicitur. Locutus est dominus ad Moy-
Leuit.4 sen, dicens: Anima quæcunq; peccauerit corã domino, nõ uolũtate. Recte animã dicit, quam peccare describit. Nõ enim spiritũ uocasset, quẽ diceret peccatorẽ. Sed ne hominem quidẽ hunc diceret, in quo nequaq; imago dei peccato interueniẽte cõstaret. Nõ
Gal.5 ergo est spiritus ille qui peccat. Fructus enim spiritus est (ut describit Apostolus) charitas, gaudiũ, pax, patientia. & cætera his similia, quę etiã fructus uitæ appellãtur. Denig;
Gal.6 & alibi dicit. Qui seminat in carne, de carne metet corruptionẽ: & q̃ seminat in spiritu, de spiritu metet uitã æternã. Quoniã ergo alius est qui seminat, & alius est in q̃ seminatur, seminaſ autẽ uel in carne cũ peccatur ut metaſ corruptio, uel in spiritu cũ secundum deum uiuitur ut metatur uita æterna: cõstat animã esse, quæ uel in carne, uel in spiritu seminat, & illam esse quæ uel in peccatum ruere possit, uel conuerti à peccato. Nã corpus sequela eius est ad quodcunq; delegerit: & spiritus dux eius est ad uirtutẽ, si eum sequi uelit. Sed hæc generaliter dicta sunt, nũc uerò p̃ species diuiduntur. Si pontifex, inquit, qui unctus

qui unctus est peccauerit, & populũ fecerit peccare, offerat pro peccato suo uitulum de bobus sine macula domino. Terror simul & misericordia in diuinis legibus ostẽtaſ. Itá ne tandem nihil tutum est, nec pontifex quidẽ? & qui pontifex? Ipse qui unctus est, ipse qui sacris ignibus diuina succendit altaria, qui deo munera et salutares hostias immolat: qui inter deũ & homines medius quidam repropitiator iuteruenit, nec iste inquã ipse immunis manet à contagione peccati. Sed uide misericordiã dei, & plenius eam, Paulo docẽte, cognosce. Ipse enim ad Hebręos scribens dicit: Omnis nanq; pontifex ab homi- Heb.5.7
nibus adsumptus, pro hominib. cõstituiſ ad offerẽdas hostias deo. Et paulo post: Lex, inquit, homines cõstituit sacerdotes infirmitatẽ habẽtes, ut possint sicut pro sua, ita etiã pro populi infirmitate offerre. Vides ergo dispẽsationẽ diuinæ sapiẽtiæ. Sacerdotes statuit, nõ eos qui omni modo peccare non possent, alioquin non essent homines, sed eos qui imitari quidẽ debeant illum, qui peccatũ nõ fecit. Offert aũt hostias primo pro suis, postea pro populi delictis. Sed quid præcipue in huiusmodi sacerdote mirandũ est? nõ ut non peccet, quod fieri non potest, sed ut agnoscat & intelligat peccatũ suũ. Nunquã enim se emẽdat, qui peccasse se nõ putat. Simul quia & facilius potest indulgere peccãtibus, is qui alicuius infirmitatis suę cõsciẽtia remordeſ. Quæ est aũt oblatio sacerdotis pro peccato? Vitulus, inquit, ad holocaustũ. Secundo inuenimus offerri à pontifice uitulũ in holocaustũ, semel pro munere, semel pro peccato. Sed ille qui offerẽ in munere super holocausti altare cõsumiſ. Qui uerò pro peccato, extra castra, cum corio, & interaneis ac stercore, in loco mundo iubeſ exuri, adipibus solis in altare oblatis & renibus. Quæ singula diuidere ac discernere, quãuis & supra nostras uires sit, & supra auditũ uestrum, tamẽ aliquas uobis ad intelligendũ occasiones cõquirere, atq; in mediũ proferre tentabimus. Vide ergo ne forte Iesus quẽ Paulus dicit pacificasse per sanguinẽ suũ non Eph.1
solum quæ in terris, sed & quæ in cœlis sunt, idem ipse sit uitulus, qui in cœlis quidẽ nõ pro peccato, sed pro munere oblatus est, in terris aũt ubi ab Adã usq; ad Moysen regna Caue
uit peccatũ, oblatus sit, p̃ peccato, & hoc est passum esse extra castra. Extra illa, opinor, castra, quæ uiderat Iacob, angelorũ dei castra cœlestia. De quibus scriptũ est in Genesi: Et suspiciens Iacob uidit castra dei in apparatu, & occurrerunt illi angeli dei, & dicit Iacob cum uideret eos, castra dei sunt hæc. Extra illa ergo castra cœlestia est omnis, in quo Gen.32
habitamus nos, locus iste terrenus, in quo in carne passus est Christus. Quod uerò dicit, quia cum stercore exuritur & interaneis, uide ne forte ad comparationẽ cœlestiũ corporũ, corpus istud humanæ naturæ, stercus figuraliter appelletur. Terra enim est, & de terra sumptũ. Sed & cophinus ille stercoris qui ad radices succidendæ ficulneæ mittitur, quid aliud quàm mysteriũ susceptæ in corpore dispensationis ostendit? Nec tamen ei interanea deesse dicunt. Quamuis enim uilem serui gesserit formã, plenitudo tamen in eo diuinitatis habitabat. Hæc quamuis audacter discussa sint, tamen fideliũ quorũq; nutriri semper ad maiora debet auditus. Eadẽ quoq; etiã de synagogæ uitulo accipienda sunt. In morali aũt loco potest pontifex iste sensus pietatis & religionis uideri, qui in nobis per orationes & obsecrationes quas deo fundimus, uelut quodã sacerdotio funguitur. Hic si in aliquo deliquerit, omnem cõtinuo qui intra nos est bonorũ actuum peccare populum facit. Neq; enim recti operis aliquid gerimus, cum in prauũ declinauerit dux bonorum operum sensus, & ideo ad huius emendationem non qualiscunq; hostia, sed ipsius saginati uituli requiritur sacrificium. Similiter & synagogæ culpa, hoc est omnium quæ intra nos sunt uirtutum emendatio, nõ aliter quàm ex Christi mortificatione reparaſ. Si uerò princeps, inquit, peccauerit, hircum offerat ex capris. Princeps iste potest uideri uis rationis quæ intra nos est. Quæ si peccet in nobis, & stultum aliquid agamus, pertimescenda nobis est illa sentẽtia Saluatoris, quæ dicit: Vos estis sal terræ. Si autem sal infatuatum fuerit, ad nihil ualet nisi ut proijciaſ foras, & conculcetur ab homini- Matt.5
bus. Habet ergo & iste hostiã suã. Sed & anima, inquit, una si peccauerit, caprã fœminã similiter offerat, secundum illam substitutionem hostiarũ, quã superius memorauimus. Sed fortasse dicãt auditores ecclesiæ. Melius ferè agebatur cum antiquis, q̃ nobiscum, ubi oblatis diuerso ritu sacrificijs, peccãtib. uenia præstabaſ. Apud nos una tantũmodo uenia est peccatorũ, quæ per lauacri gratiã in initijs datur. Nulla post hæc peccãti misericordia, nec uenia ulla concediſ. Decet quidem districtioris esse disciplinæ Christianũ,

pro quo

pro quo Christus oblatus est. Pro illis oues, hirci, boues iugulabant & aues, & similia cō
spergebatur: pro te dei filius iugulatus est, et iterum te peccare delectat? Et tamē ne tibi
hæc non tam erigant animos pro uirtute, quàm pro desperatione deijciāt, audisti quan
Septem modi remittēdi peccata ta sint in lege sacrificia pro peccatis, audi nūc quantę sint remissiones peccatorū in Euā
gelijs. Est ista prima, qua baptizamur in remissionē peccatorū. Secunda remissio est in
passione martyrij. Tertia est, quæ pro eleemosyna datur. Dicit enim Saluator: Veruntā
Luc.11 men date eleemosynā, & ecce omnia mūda sunt uobis. Quarta nobis fit remissio pecca
torū, per hoc quod et nos remittimus peccata fratribus nostris. Sic enim dicit ipse domi
Matt.6 nus & saluator noster, quia si dimiseritis fratribus uestris ex corde peccata ipsorū, & uo
bis remittet pater uester peccata uestra. Quod si nō remiseritis fratribus uestris ex cor
de, nec uobis remittet pater uester: & sicut in oratiōe nos dicere docuit. Remitte nobis
debita nostra, sicut et nos remittimus debitoribus nostris. Quinta peccatorū remissio est,
Iacob.5 cum cōuerterit quis peccatorem ab errore uiæ suæ. Ita enim dicit scriptura diuina, quia
qui conuerti fecerit peccatorē ab errore uiæ suæ, saluat animā eius à morte, & cooperit
multitudinē peccatorū. Sexta quoq; fit remissio per abundantiā charitatis, sicut & ipse
Luc.7 dominus dicit: Amē dico tibi, remittuntur ei peccata multa, quoniā dilexit multum. &
Pœnitentia Apostolus dicit: Quoniā charitas cooperit multitudinem peccatorū. Est adhuc et sequ
1 Pet.4 ma, licet dura & laboriosa, per pœnitentiā remissio peccatorum, cū lauat peccator in la
chrymis stratum suum, & fiunt ei lachrymæ suæ panes die ac nocte, & cū non erubescit
Psal.32 sacerdoti domini indicare peccatum suū, & quærere medicinā, secundū eū qui ait: Dixi,
pronunciabo aduersum me iniustitiam meā domino, & tu remisisti impietatem cordis
Iacob.5 mei. In quo impletur & illud, quod apostolus dicit: Si quis aūt infirmatur, uocet presby
teros ecclesiæ, & imponant ei manus, ungentes eū oleo in nomine domini, & oratio fi
dei saluabit infirmū, & si in peccatis fuerit, remittentur ei. Et tu ergo cū ueneris ad gra
tiam baptismi, uitulum obtulisti, quia in morte Christi baptizaris. Cū uerò ad martyriū
duceris, hircum obtulisti, quia auctorem peccati diabolum iugulasti. Cum uerò eleemo
synā feceris, & erga indigentes affectum misericordię sollicita pietate depēderis, altare
sacrū hœdis pinguibus oneraſti. Nam si ex corde remiseris peccatū fratri tuo, & iracun
dię tumore deposito mitem intra te & simplicē recollegeris animum, immolasse te ante
tem, uel agnum in sacrificiū obtulisse cōfide. Porrò aūt si diuinis lectionibus instructus
meditando sicut colūba, & in lege domini uigilando die ac nocte, ab errore suo conuer
teris peccatorem, & abiecta nequitia ad simplicitatē eum colūbæ reuocaueris, atq; ad
hærendo sanctis, feceris eum societatē turturis imitari, par turturum aut duos pullos co
lumbarū domino obtulisti. Quod si illa quę spe & fide maior est charitas, abūdauerit in
corde tuo, ita ut diligas proximū tuum non solū sicut teipsum, sed sicut ostendit ille qui
Ioan.15 dicebat: Maiorem hac charitatem nemo habet quàm ut animā suā ponat quis pro amī
cis suis, panes similagineos in charitatis oleo subactos sine ullo fermento malitię & ne
quitię, in azymis sinceritatis & ueritatis te obtulisse cognosce. Si aūt in amaritudine fle
tus fueris luctu, lachrymis & lamētatione cōfectus, si carnē tuā macerueris, & ieiunijs
ac multa abstinētia aridam feceris, & dixeris, quia sicut frixoriū confrixa sunt ossa mea,
tunc sacrificiū similam à sartagine, uel à craticula obtulisse te noueris: et hoc modo inue
niris tu uerius, & perfectius secundum Euangeliū offerre sacrificia, quę secundū legem
iam offerre non potest Israel. Sed uideamus quid etiā de his quę nuper recitata sunt, sen
tiendum sit. Si autem, inquit, una anima peccauerit nolens ex populo terrę, faciendo
unum ab omnibus mandatis domini quod non fiet, & deliquerit, & notum factū fuerit
illi peccatum quod peccauit, adducet donum suum capram de hœdis, fœminā sine ma
cula adducet pro peccato quod peccauit.] Et omnem post hęc sacrificij ritū, secundum
quod supra exposuimus, enarrauit. De anima quam sub peccato factā dicit offerre, qua
liter sentiēdū sit, in superioribus (prout potuimus) explanauimus: quod uerò in hoc lo
co addidit, dicēs, Anima si peccauerit ex populo terræ, nō mihi uidetur ociosum. Quis
enim dubitaret, quin ea quæ dicit lex, ad animas, uel ad populum, qui sunt in terra, dice
rentur? Quid ergo necessarium fuit, ut ad hoc quod dixit, anima una si peccauerit, adde
ret ex populo terræ? Sed uidendū est, ne forte ad distinctionē alterius populi qui nō est
de terra, hæc anima quę peccauit, de populo terrę esse dicat. Neq; enim cōuenire dicta

hoc potest

hoc potest illi, qui dicebat: nostra autem cōuersatio in cœlis est, unde & Saluatorē ex
pectamus dominū Iesum. Quomodo ergo istā animā merito dixerim de populo ter
ræ, quæ nihil habet cōmune cū terra, sed tota in cœlis est, & ibi cōuersatur ubi Chri
stus est in dextra dei sedens, quo & redire desiderat, & esse cū Christo, multo eā me
lius, sed permanere in carne necessarium dicit propter nos? Hæc eā anima quæ pec
cat, de populo terræ est, faciens unū ab omnib. mādatis domini, quod nō fiet. Diu me
in hoc sermone quidā stupor attonitū tenuit: Non enim consequenter dictum uideo,
quod peccauerit anima, & fecerit unū ex mandatis domini quod nō fiet. Si enim mā
datum domini est, quomodo fieri non debuit, cū utiq; ad hoc dentur mandata domi
ni, ut fiant? Et quomodo hic dicitur peccasse animā quæ fecerit unū de mādatis domi
ni, quod non fiet? Et fortassis aliquibus uidebitur errorē locutionis per interpretes fa
ctum: sed mihi curiosius inquirenti, compertū est omnes interpretes similiter protulis *Consulit interpretes.*
se, & ideo non elocutionis error, sed profundioris intelligentiæ requirendus est sen
sus. Inquantū ergo nobis occurrere potest, hæc mihi uidetur absolutio. Mandata do
mini quædā data sunt ut fiant, quædā ut non fiant. Sed ea quæ fieri debent, necessitas
poposcit humana ut inserta illis proferrētur, quæ fieri nō deberēt. Verbi gratia (ut de
his ipsis quæ nūc habemus in manib. sacrificijs proferamus exemplū) Agnus immola *Exod.12*
ri iubetur in Pascha, nō quòd uere agni hostiā per singulos annos requireret deus, sed
quòd significaret immolari debere illū agnū, qui tolleret peccata mūdi. Hoc ergo fie
ri uoluit, illud noluit, Sic enim per Esaiam dicit: Quo mihi multitudinē sacrificiorū ue *Esa.1*
strorū, dicit dominus? Plenus sum holocaustis arietū, & adipem agnorū, & sanguinē
hircorū, & taurorū nolo. Audisti quomodo nō uult hostiā arietū, nec adipes agnorū?
dedit tamē mandatū quomodo uel taurorū uel agnorū hostia deberet offerri. Sed qui
legē spiritaliter intelligit, spiritaliter hæc quærit offerre. Si uerò quæ secundū speciem
mandati carnalis obtulerit, hæc anima una ex populo terræ, quæ peccauit nolens fa
ciendo unum ab omnib. mandatis domini quod nō fiet, & deliquit, & ideo adiūgit in
subsequētibus: Et cū notū factū fuerit illi peccatū quod peccauit, adducet munus suū
ante deum. Debet eā munus offerre anima, cū ei innotuerit, quia deus nō quærit car- *Psal.50*
nale sacrificiū. Quia sacrificiū Deo est spiritus contribulatus. Notū fit ergo ei peccatū
suum, cū didicerit à domino dicēte: Misericordiā malo quàm sacrificiū: & cum agno- *Osee 6*
uerit immolare sacrificiū laudis in ecclesia, & reddere altissimo uota sua, per Christum
dominum nostrum, cui laus & gloria in secula seculorum, Amen.

De eo quod scriptum est. Si autem anima peccauerit, & audierit uocem iuramen
ti, & hic testis sit aut uiderit, aut conscius fuerit, si non indicauerit, & ipsa accipiet
peccatum eius. Et anima quæcunq; tetigerit omnem rem immundam, aut morti
cinum, aut à fera captum, & cætera. Homilia III. Cap. III.

D E sacrificijs quę offeruntur ab his qui per ignorantiam, uel qui nō uolun
tate peccauerint, sermo est. Vnde & in superioribus, cū de pontificis sacrifi
cio diceremus, obseruauimus nō esse scriptum de eo, quia ignorauerit. Sed
si quis bene meminit eorum quæ dicta sunt, potest nobis dicere, quia sacrificiū quod
pontificem pro peccato diximus obtulisse, figurā Christi tenere posuimus, & conue
niens non uidebitur uero Christo qui peccatum nescit, ut pro peccato dicatur obtu
lisse sacrificium, licet per mysteriū res agatur, & idem ipse pontifex, idem ponatur &
hostia. Vide ergo si & ad hoc possumus hoc modo occurrere, quia Christus pecca
tum quidem non fecit, peccatum tamen pro nobis factus est: dum qui erat in forma
dei, in forma serui esse dignatur: dū qui immortalis est, moritur, & impassibilis patit,
& inuisibilis uidet. & qa nobis hominib. uel mors, uel relíqua omnis fragilitas in car
ne ex peccati cōditione superducta est: ipse etiā qui in similitudinem hominū factus
est, & habitu repertus ut homo, sine dubio pro peccato ꝺd ex nobis susceperat, quia
peccata nostra portauit, uitulū immaculatū, hoc est carnē incōtaminatā obtulit hostiā
Deo. Sed quid faciemus de eo, quod in sequentib. iūgitur? Vbi enim dicit: Si quidem
pontifex qui unctus est, peccauerit, ibi addit: Vt populū faceret peccare, offeret pro
peccato suo. Quomodo ergo cōueniet, quia per carnem suam, quā susceperit ex nobis

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iesus,ipse peccatũ factus est,peccare fecerit populũ? Ausculta & de hoc, si forte cum aliqua cõsonantia possumus respondere. Passio Christi credentib. quidẽ uitam, mortem uero nõ credentibus confert. Quamuis enim salus gentib. sit per crucem eius, & iustificatio, Iudæis tñ interitus est, & condemnatio. Sic enim & scriptum est in Euan-
Luc.2 gelio: Ecce hic natus est ad ruinam, & resurrectionem multorũ. Et hoc modo per peccatum suũ, hoc est per carnẽ in crucẽ actam, in qua nostra peccata susceperat, nos quidem credentes liberauit à peccato: populũ uerò non credentẽ peccare fecit, quib. ad incredulitatis malũ, etiã sortilegij accessit impietas. Et hoc modo põtifex iste per suũ peccatũ peccare populũ fecit, dum in carne positus, & teneri potuit, & occidi. Nã ponamus (uerbi gratia) si dominus maiestatis nõ uenisset in carne, nõ arguisset Iudæos, non eis fuisset grauis etiam ad uidendũ, nõ utiq; teneri potuisset, & neq; ad mortẽ tradi: nunquam sine dubio uenisset sanguis eius super ipsos, & super filios eorũ. Sed quia uenit in carne, & pro nobis peccatũ factus est, & hęc pati potuit, idcirco ipse dicit peccare populũ fecisse, qui fecit eũ in se posse peccare. Sed uideamus iam quid agit & ista anima, quæ audit uocem iuramẽti, & testis est, uel quę uidit aliquid, & cõscia est, & nõ indicat: ex quo accepit etiã ipsa peccatũ eius sine dubio, qui inique aut egit aliqd, aut iurauit. Hoc etiã secundũ hiſtoriã nos ædificat, & docet, ne unquã in peccatis alterius polluamus conscientias nostras, ne cõsensum male agentibus præbeamus. Cõsensum autẽ dico, nõ solũ pariter agendo, sed etiã quæ illicite gesta sunt, reticendo. Vis aũt sci-
Matt.18 re quia cõsentiant hæc etiã euangelicis præceptis? Ipse dominus dicit: Si uideris fratrẽ tuũ peccare, argue eũ inter te & ipsum solũ. Si te audierit, lucratus es fratrũ tuũ. Quod si te nõ audierit, adhibe tecũ alios duos, uel tres. Quod si nec ipsos audierit, dic ecclesiæ. Si uero nec ecclesiã audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. Sed euãgelicum præceptũ in eo perfectius datũ est, quod indicãdi peccatum modũ disciplinamq; cõstituit. Non uult enim te, si forte peccatũ uideris fratris tui, cõtinuo euolare ad publicũ, & proclamare passim, ac diuulgare aliena peccata: quod esset utiq; nõ corrigẽtis, sed potius infamantis. Solus inquit, inter te & ipsum solũ corripe eum. Vbi enim seruare sibi mysteriũ uiderit ille qui peccauerit, seruabit & ipse emendationis pudorẽ. Si uerò diffamari se uideat, illico ad denegandi impudentiã conuertet: & nõ solum non emendaueris peccatũ, sed & duplicaueris. Disce ergo ex euangelijs ordinem. Primo, inquit, solus inter te & ipsum. Secũdo adhibe tecum alios duos, uel tres. Quare duos, uel tres? In ore eũ, inquit, duorũ, uel triũ testiũ stabit omne uerbũ. Quoniã quidẽ tertio correptionẽ mãdat ad ecclesiã deferendã, secũdo uult duos, uel tres testes adhiberi: quibus præsentib. correptus, si emendare se nõ uult, cũ ad ecclesiam delatum fuerit eius peccatũ, possit duob. adhibitis testibus cõfutari. frequenter enim accidit, ut uolens quis euangelicũ implere mandatũ, calumniator uideat si crimen deferat ad ecclesiam, & deficiat testibus. Ne ergo hoc accidat, idcirco duos uel tres testes in secunda conuentione iussit adhiberi. Cũ ergo euangelij tale mandatũ sit, & lex præcipiat: quia si tacuerit, accipiet peccatũ eius: sciendũ est, quod si quis ea quæ uidet in delicto proximi sui, uel nõ indicat secundũ regulã superius datam, uel in testimoniũ uocatus, nõ quæ uera sunt dixerit, peccatũ quod cõmisit ille quem celat, ipse suscipiet, & pœna cõmissi reuoluetur ad conscium. Sufficienter ergo in hoc capite, ipse nos ędificauit rex-
Psal.110 tus historiæ. Puto tñ quod & illa anima, quæ legit scriptum in lege dei, quia iurauit dominus, nec eum pœnitebit, tu es sacerdos in æternũ secundũ ordinẽ Melchisedech, audit uocẽ iuramenti, ut faciunt Scribæ & Pharisæi semper hæc meditantes, sed tacẽs, & enunciare ad populũ nolunt, ne Christi testentur aduentũ. Propterea ergo ipsi accipient peccatũ, in quo nõ enunciantes ad populũ quæ uera sunt, peccare faciant Israel. Post hæc alia lex promulgatur. Anima, inquit, quæcunq; tetigerit omnẽ rem immundam, aut morticinũ iumentorũ immundorũ, & latuerit eum, & inquinatus est, aut si tetigerit ab immunditia hominis, ab omni immunditia, ex qua inquinetur, & cętera. Hæc quidẽ apud Iudæos indecenter satis, & inutiliter obseruantur. Vt quid enim immundus habeat qui cõtigerit (uerbi causa) animal mortuũ, aut corpus hominis defuncti? Quid si prophetæ corpus sit? quid si patriarchæ, uel etiã ipsius Abrahæ corpus? qd si & ossa Samuelis cõtigerit, immũdus erit? Quid si Helisæi ossa cõtingat quæ & mortuum

tuum suscitant? Immundus erit ille qui cõtingit, & immundũ faciunt ossa, prophetæ etiã illũ ipsum, quẽ à mortuis suscitant? Vide q̃ inconueniens sit Iudaica intelligẽtia. Sed nos uideamus primo quid sit tãgere, & quis sit tactus qui faciat immundũ, qui uerò sit tactus qui faciat mundũ. Apostolus dicit: Bonũ est homini mulierem nõ tangere. Hic 1 Cor.7
tactus, immundus est: hoc est enim illud, quod dominus in Euangelio dixit: Si quis uiderit mulierem ad concupiscendum, iam mœchatus est eam in corde suo. Tetigit eñ cor eius concupiscentiæ uitiũ, & immũda facta est anima eius. Si quis ergo hoc modo tangit aliquã rẽ, id est uel per mulieris cõcupiscentiã, uel per pecuniæ cupiditatẽ, uel alio quolibet peccati desiderio, immundũ tetigit, & inquinatus est. Oportet ergo te si quid tale cõtigeris, scire quomodo offeras sacrificiũ, secundũ ea quæ in superioribus memorauimus, ut mundus effici possis. Vis tibi ostendã quę est anima, quę tetigit immundũ, & immunda facta est, & rursum tetigit mundum, & facta est munda? Illa quæ profluuiũ sanguinis passa est, & erogauit omnem substantiã suam in medicos, nec aliquid proficere potuit, per immũditiã peccati in hoc deuoluta est. Tetigerat eñ peccatum, & idcirco flagellũ carnis acceperat. Sed postq̃ fide plena tetigit fimbriã Iesu, stetit fluxus sanguinis eius, & repente facta est munda, quę ante per tantũ tẽpus uixit im- Matt.9
munda. Et quemadmodũ cum tetigisset dominũ, & Saluatorem, dixit ipse: Quis me tetigit? Ego enim sensi uirtutẽ exisse de me: illam sine dubio uirtutẽ, quę mulierẽ sanauerat, & fecerat eam mundã. Sic intelligendũ est, quia si quis cõtigerit peccatũ, & exeat ex ipso peccato uirtus quædã maligna, quæ eũ qui se cõtigit faciat immũdum, & hoc est uere contigisse immundũ. Simili ratione etiã de morticino hominis, uel de morticino pecoris mundi aut immundi dicendũ est. Morticinũ nanq; hominis cõtingit is, qui in peccatis suis mortuũ quempiã uel sequitur, uel imitatur. Sed quia singulorũ differentiæ requirẽdæ sunt, singula recenseamus. Hominis morticinũ (sicut suprà dixi-
mus) illud possumus dicere, qd Apostolus ad Corinthios dicit: Scripsi, inquit, uobis 1 Cor.5
in epistola, ut nõ cõmisceamini fornicarijs. Nõ utiq; fornicarijs huius mũdi, aut auaris, aut rapacib. aut idolis seruientib., alioquin debueratis de hoc mundo exisse. Nũc autẽ scripsi uobis, ut nõ cõmisceamini. Si quis frater nominat fornicator, aut immũdus, aut auarus, aut idolis seruiẽs, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cũ huiusmodi nec cibum quidẽ sumere. Illud est ergo hominis morticinũ cõtingere, qui ei se sociũ saltẽ in cibo præbuerit, qui in Christo homo effectus, rursum in peccatis est mortuus. Nã & illa uidua, de qua dicit Apostolus, quę in delitijs uiuens mortua est, morticinũ hominis 1 Tim.5
dici potest. Sed & animalia morticina nihilominus quæ sunt in ecclesia, requirenda sunt. Si simpliciores quiq; ad hoc quod nihil prudẽtiæ egerũt, etiã in peccatorũ sordibus uolutent, hos si quis sequat, uel tangat eo tactu quo suprà exposuimus, morticinũ animal tetigit. Quod aũt ecclesia habeat & animalia, audi qõ dicit in psalmis: Homines & iumẽta saluos facies domine. Hi ergo, qui uerbi dei & rationabilis instituti studiũ gerunt, homines appellant. Qui uero absq; huiusmodi studijs uiuunt & scientiæ exercitia non requirũt, fideles tñ sunt, animalia quidẽ, sed mũda dicũtur. Sicut eñ sunt quidã homines dei, ita sunt quidã & oues dei. Scriptũ est enim, quia Moyses non erat ouis dei, sed homo Dei. Et Helias non erat ouis Dei, sed homo Dei. Sic enim ipse dicit: Si homo dei sum ego, descẽdat ignis de cœlo, & cõsumat te, & quinquaginta tu 4 Reg.1
os. Vis aũt audire de ouibus Dei? dicit per prophetã: Oues meæ, oues sanctæ sunt, Ezech.34
dicit dñs. Et iterum Saluator dicit in euangelio. Oues meæ uocẽ meã audiunt. Et non Ioan.10
puto eum dixisse de hominibus, quia uocem meã audiunt homines, sed oues. Sed hęc qui habet aures audiendi audiat, quomodo uocem audiunt oues, homines aũt uerba eius audiunt. Ista ergo sunt animalia munda quidẽ propter Christũ, morticina autem propter peccatũ. Quæ si quis tetigerit, hoc est, si secutus fuerit quis in peccato, immũdus erit. Et si quis huiusmodi hominis morticinũ cõtigerit: id est eius qui secundum rationẽ uiuens primo, & in uerbo dei semetipsum exercens, postmodũ decidit in peccatum: si quis eum sequatur aut imitetur, hominis contingit morticinũ, & erit immundus. Sed & à fera captũ si cõtigeris, immũdus eris. Quę est fera? leo est, an lupus, quę rapit homines, uel iumẽta? Illa (credo) fera est, de qua dicit Petrus Apostolus, ga aduer- 1 Pet.5
sarius uester diabolus, sicut leo rugiẽs circuit, quærẽs quẽ deuoret. Cui resistite fortes

Universidad de Deusto
Biblioteca

Act.20 in fide. Et rursum de quibus dicit Apostolus Paulus. Intrabũt em̃ post discessum meũ lupi rapaces nõ parcentes gregi. Ab istis ergo feris si captũ uideris, noli eos sequi, noli cõtingere, ne & tu efficiaris immũdus. Sunt præterea & alia immũda animalia, quorũ morticinũ uetat cõtingi. Immũda animalia sunt homines, q extra Christũ sunt, in q̃bus neq; ratio, neq; religio ulla est. Horũ ergo omnium morticina, id est peccata si uideas, dicit tibi Legislator, ne cõtigeris, ne adtaminaueris, ne adtrectaueris. Et istæ sunt immũditiæ, quæ merito fugiendæ sunt. Hominis aũt tactũ noli refugere uel mortui corporis, cui magis sepultura religiose deferenda est. Iudaicæ istæ sunt & inutiles fabulæ, speciẽ quidẽ pietatis habẽtes, uirtutẽ uerò ipsius denegãtes. Prima ergo lex de immũditijs data est. Si quis iuramenti alicuius uel delicti testis fuit, & non indicabit, & per hoc immũdus quodãmodo effectus est etiã ipse societate peccati. Secũda lex, qua cõtingere immundũ aliquid, ac morticinũ uetat. Tertia nũc lex p̃mulgatur huiusmodi. Et anima, inquit, quæ iurauerit pronunciãs labijs suis malefacere, aut benefacere secũdum omnia quæcunq; dixerit homini cũ iuramẽto, & latuerit eũ, & hic cognouerit, et peccauerit unũ aliquid de istis, pronunciet peccatũ quod peccauit, & offeret pro his quæ deliquit domino pro peccato quod peccauit, fœminã de ouib. & cætera.] Quomodo quidẽ si pronũciauero labijs meis, uel iurauero benefacere, & nõ faciã, peccati reus sim, difficultas nõ est ostẽdere: quomodo aũt si iurem uel pronunciẽ malefacere, & nõ fecero, peccauerim, uerbo adsignare difficile est. Absurdũ em̃ uidet (uerbi gratia) ut si per iracundiã dixero me hominẽ occisurũ, & nõ fecero, ne periurare, aut fallere uidear, cogar ad explendũ opus, quod temere & illicite promisi. Quæramus ergo quæ sit res, in qua si promittimus nos malefacere, & nõ fecerimus, peccamus: si uero fecerimus, excusemur à peccato, ut rationabiliter stare præcepti ueritas possit. Quãtum in hoc loco intelligendũ uidet, male facere aduersari alicui est, & nõ indulgere ei ut faciat quod uult. Et nos ergo cũ uenimus ad deũ, & uouemus ei nos in castitate seruire, pronunciamus labijs nostris, & iuramus nos castigare carnẽ nostrã, uel male eis facere, atq; in seruitutẽ eam redigere, ut spiritũ saluũ facere possimus. Sic enim & ille iurasse se dixit qui ait: Iurauí, & statui seruare omnia præcepta tua. Quia ergo carnis uox
Rom.7 est, quæ dicit: Nõ em̃ q̃d uolo ago, sed q̃d odi illud facio, afflicta sine dubio ab spiritu, & coercita est: resistit em̃ & repugnat aduersum spiritũ, & nisi male ei fiat, ut affligat,
1.Cor.12 & infirmet, nõ potest dicere spiritus: cũ infirmor, tũc potẽs sum. Huic ergo carni resistẽti, & repugnãti aduersum spiritũ, si quis iurauerit, & pronũciauerit malefacere, & affligere ac macerare eã, et nõ fecerit, peccati reus est, in q̃ iurauit cruciare se carnẽ suã, et seruituti subijcere, & nõ fecit. Eodem aũt iuramẽto, & spiritui decernit benefacere. In quo em̃ carni malefacit, spiritui benefacit. Si quis ergo hoc iurauerit, & nõ fecerit, peccati efficit reus. Vis aũt scire quia nec põt uni eorũ bñfieri, nisi alij malefeceris? Audi
Deut.32 etiã dñm ipsum dicentẽ: Ego occidã, & uiuere faciã. Quid occidit deus? Carnẽ utiq;. Et quid uiuere facit? Spiritũ sine dubio. Et rursum in sequentib. dicit: Percutiã, & ego sanabo. Quid pcutit? carnẽ. Quid sanat? Spiritũ. Prorsus ut illa deficiat, iste proficiat, ut faciat te mortificatũ carne, uiuificatũ spiritu: ne forte & tu mẽte seruias legi dei, carne aũt si mortificata nõ fuerit, obstringaris legi peccati. Si ergo istũ ordinẽ promiseris & seruare nõ quiueris, audi quid legis ordo præcipiat. Si peccauerit, inquit, unũ aliq̃d de istis, pronũciet peccatũ q̃d peccauit. Est aliq̃d in hoc mirabile secretũ, q̃d iubet pronunciare peccatũ. Etenim omni genere pronũcianda sunt, & in publicũ proferẽda cũcta quæ egerimus, si q̃d in occulto gerimus, si q̃d in sermone solo, uel etiã intra cogitationũ secreta cõmisimus, cũcta necesse est publicari, cuncta proferri. Proferri aũt ab illo, qui & accusator peccati est, & inctor. Ipse em̃ nũc nos ut peccemus, instigat, ipse etiã cũ peccauerimus, accusat. Si ergo in uita præueniamus eũ, & ipsi nostri accusatores simus, nequitiã diaboli inimici nostri & accusatoris effugimus. Sic em̃ & alibi pro
Esa.43 pheta dicit: Dic tu, inquit, iniqtates tuas prior, ut iustificeris. Nõne euidẽter mysteriũ de quo tractamus ostẽdit, cũ dicit: Dic tu prior? ut ostendat tibi quia præuenire illũ debeas, qui paratus est ad accusandũ. Tu ergo, inquit, dic prior, ne te ille præueniat: q̃a si prior dixeris, & sacrificiũ pœnitẽtiæ obtuleris, secundũ ea quæ in superioribus diximus, offerẽda, & tradideris carnẽ tuã in interitũ, ut spiritus saluus fiat in die domini, dicẽte & tibi

& tibi, q̃a percepisti & tu in uita tua mala, nũc uerò hic requiesce. Sed & Dauid eodẽ Luc.16
spiritu loquit̃ in psalmis, & dicit: Iniquitatẽ meã notam feci, & peccatũ meũ non co- Psal.38.32
operui. Dixi pronũciabo aduersum me iniustitiã meam, & tu remisisti impietatẽ cordis mei. Vide ergo quia pronũciare peccatũ, remissionẽ peccati meret. Præuẽtus em̃ diabolus in accusatione, ultra nos accusare nõ poterit: & si ipsi nostri simus accusatores, pficit nobis ad salutẽ: si uerò expectemus ut à diabolo accusemur, accusatio illa cedit nobis ad pœnã: habebit em̃ socios in gehenna, quos cõuicerit criminũ socios. Multũ erit nũc hostiarũ diuersitates, & sacrificiorũ ritus, ac uarietates exequi, & lõge alterius operis, quã eius uerbi, quod in cõmuni auditorio uulgus excipiat. Verũ ut aliqua in trãscursu perstringere uideamur, omnis quidẽ penè hostia quæ offert, habet aliq̃d formæ, & imaginis Christi. In ipsum nãq; omnis hostia recapitulat, intantũ ut postquã ipse oblatus est, oẽs hostiæ cessauerint, quæ eũ in typo & umbra præcesserãt: de quib. prout potuimus, in superioribus diximus, q̃n quod uitulus à põtifice oblatus, siue in munere, siue pro peccato, formã eius haberet ostẽdimus. Adipes uerò qui offerunt̃ in munere, operiẽtes interiora, & renibus cohærẽtes, potest sancta illa eius anima intelligi: quæ interiora quidẽ, id est diuinitatis eius secreta uelabat: renib. aũt hoc est corporali materiæ, quæ ex nobis caste sumpta fuerat, cohærebat: & media inter carnẽ deũq; posita, deificandã, sanctificandã sacris altarib. & diuinis ignib. illustrandã, & conseruandam secũ ad cœlos, naturã carnis imponit. Renũculi aũt ignib. traditi, quis dubitet q̃ nullos in Christo fuisse indicẽt genitaliũ partiũ motus? Quod uerò de sanguine hostiæ septies ante dñm sacerdos respergere memorat, euidẽter sancti spiritus uirtus septẽplicis gratiæ sub mysterio designat. Quatuor cornua altaris, quæ sanguine liniuntur, Christi passionẽ referri quatuor Euãgelijs indicãt, qui penna iecoris offert. In iecore, ira iugulat. In penna uelox, & concita uis furoris ostendit. Reliquus aũt sanguis, qui ad basim altaris effundit, puto q̃ illius gratiæ formã designet, qua in nouissimis dieb. postea quã plenitudo gentiũ subintroierit, omnis qui reliquus fuerit Israel, ad ultimũ uelut ad basim altaris positus, effusionẽ Christi sanguinis etiã ipse suscipiet. De agnis uerò, & hœdis, turturib. & columbis, sed & simila conspersa in oleo, aut in panibus azymis cocta, quantũ res pati potuit, suprà dictũ est. Videamus nũc quæ lex p̃po nit̃ in offerẽdis hostijs p̃ peccato. Et locutus est, inquit, dñs ad Moysen dicẽs: Anima siqua laturit, & peccauerit non uolẽs à sanctis dñi, offerat p̃ delicto suo arietẽ immaculatũ de ouib. emptũ precio argẽti sicli sancto, in eo q̃d deliquit, & q̃d peccauit à sanctis, reddet, & quintas adjiciet ad illud, & dabit illũ sacerdoti, & sacerdos exorabit p̃ eo in ariete delicti, & remittet ei.] In superioribus legib. quę de immũditiæ sacrificijs referebant̃, sicubi dixit offerendũ (uerbi causa) ouẽ, aut hœdũ, addidit: Quod si non sufficit manus eius ad hœdũ, aut ad agnũ, offerat par turturũ, aut duos pullos colũbinos. Et iterũ. Quod si nec ad hoc sufficiet, offerat similaginẽ. In hac uerò lege, ubi de peccato q̃d in sanctis cõmittit̃, disserit, nullã substitutionẽ inferioris hostiæ secundæ, uel tertiæ subrogauit, sed statuit solũ arietẽ offerendũ: nec aliter ostẽdit solui posse peccatum q̃d in sancta cõmittit̃, nisi arietẽ iugulauerit: & nõ simpliciter arietẽ, sed arietẽ precio emptũ, & certo precio, siclo, inquit, sancto. Quid igit̃? si quis pauper fuerit, & non habuerit siclũ sanctũ unde mercari possit arietem, peccatũ eius non soluet̃? Quærendæ sunt ergo unicuiq; & diuitiæ, ut peccatũ eius possit absolui. Verũ si dignet̃ dominus, uel nobis oculos ad uidendũ, uel uobis ad audiendũ aures cordis aperire, q̃d sibi uelit Legislatoris sensus apertis mysterijs requiremus. Et primo quidẽ uideamus hoc ipsũ quod recitatũ est secundũ literã quale sit. Videt̃ enim de his dicere, in quorũ manibus sancta cõmissa sunt, id est quæ in domini donis oblata sunt: uerbi gratia, uota & munera quæ in ecclesiis dei ad usus sanctorũ, & ministeriũ sacerdotũ, uel quæ ob necessitatẽ pauperũ à deuotis, & religiosis mẽtibus offerũtur. De his si quis qualibet præsumptione subtraxerit, decernit lex, ut si rememoratus fuerit peccasse se, & spõte cõpunctionẽ cordis acceperit: de eo em̃ qui non sponte compungitur, sed alio arguẽte cõuincitur, difficilius remediũ est. Hic ergo, qui sponte recordatus fuerit peccatũ suũ, reddet, inquit, illud ipsum, q̃d subtraxerat, & addet ad illud q̃ntas, & offeret arietẽ p̃ peccato emptũ precio sicli sãcto. Quod dicit, addet ad illud q̃ntas, simpliciores q̃q; existimãt

Universidad de Deusto
Biblioteca

ita dictũ,ut(uerbi causa)si quinq; numi subtracti sunt,unus addatur,ut pro quinq; sex reddere uideatur. Sed qui in disciplina numerorũ peritiã gerũt,lõge aliter istius uocabuli numerũ supputant. Nã & in græco non habet πεμπτου,quod simpliciter quintas facit,sed habet επιπεμπτου,quod nos quidẽ possumus dicere super quintas: nisi dicerẽtur istud specialis cuiusdã numeri apud illos esse uocabulũ, quo indicareẽ pro quinq; alios quinq; dandos,& unũ super:ut uerbi gratia intelligatur qui furatus sit quinq; numos,ipsos quidẽ quinq; restituere,& alios quinq; uno superaddito.Nec tñ hæc continuo pro furtis aut fraudibus intelligẽda sunt,sed quod etiã si quis pro usibus necessarijs sibi de sanctis pecuniã sumpsit,& moras attulit in restituendo huiusmodi lege cõstringitur. Quæ lex etiã secundum literam ædificare debet audientes. Valde eñ utilis & necessaria est obseruatio,his præcipue qui ecclesiasticis dispensationib. præsunt,ut sciant sibi ab his quæ in usum sanctorũ oblata sunt,cautius & diligentius obseruandũ. Sed & nos quibus ista forte nõ accidũt,uideamus qua ex parte sermo legis ẹdificet.Et ego hodie,licet peccator sim,tamen quia dispensatio mihi uerbi dominici credita est, sancta dei uideor habere cõmissa.Neq; nũc primum,sed sæpe iam & olim dispensatione hac erga uos utimur.Si quis ergo ex uobis suscipiat à me dominicã pecuniã,& (ut fieri solet)egressus ecclesiã,& diuersis occupationib.seculi raptus, obliuioni quæ audierat,dedit,nec opus aliquod ex uerbo ꝺd suscepit impleuit,iste est qui pecuniam de sanctis susceptã,non reddidit.Vnde uel his auditis in memoriã reuocet,quod ea quæ dudum sibi fuerãt in uerbo dei cõmissa neglexit. Reddat ergo & hoc, quod accepit, & addat ad id quintas eo modo quo ante iã diximus: id est, ut bis quina sint, & unus superaddatur.Videamus ergo quomodo quinq; isti reddantur.Quinq; numerus frequenter imò penè semper pro quinq; sensibus accipitur.Scire ergo debemus hoc modo istos quinq; sensus in sanctis actib.posse restitui,ut si forte prẹsumpsimus abuti eis in secularib.actib.& impendimus usum eorũ in his,quæ non secundũ Deũ gessimus. restituamus nũc & ipsos quinq; sanctis actib.religiosisq; ministerijs, & alios his quinque addamus,qui sunt interioris hominis sensus:per quos uel mũdi corde effecti Deũ uidemus,uel aures habemus ad audienda ea quæ docet Iesus, uel odorẽ capimus illi quem dicit Apostolus,quia Christi bonus odor sumus Deo:uel etiã gustũ sumimus illum,de quo dicit propheta:Gustate,& uidete, quoniam suauis est dominus:uel tactũ illũ quem dicit Ioannes,quia oculis nostris inspeximus,& manus nostræ cõtrectauerunt de uerbo uitæ.His aũt omnib. unũ superaddamus, ut ad unũ deũ hæc cuncta referamus.Et hæc quidẽ de restituendis his,quæ qualibet culpa ex sanctis ablata fuerãt, dicta sint.Quid uerò dicemus de sacrificio arietis precio empti, & precio sicli sancti, qui pro peccati expiatione iubeẽ offerri? Diues futurus est,ꝙ precio arietis possit delicta purgare.Quę sunt istæ diuitiæ,requiramus.Docet nos sapientissimus Salomõ dicens:Redẽptio animæ uiri,proprię diuitiæ eius.Audis uerba sapiẽtię,qũo necessarijs cũ proprietatib.uim uniuscuiusq; sermonis enũciat? Diuitias dicit aptas ad animæ redemptionẽ,& diuitias nõ alienas,neq; cõmunes,sed diuitias ꝓprias.Per ꝙd ostẽdit ese quasdã diuitias proprias,quasdã uero nõ proprias.Sed hoc euidẽtius dñs in euangelijs declarauit,cũ dixit:Quod si in alieno fideles nõ fuistis, ꝙd uestrũ est,quis dabit uobis? ostẽdẽs per hoc prẹsentis seculi diuitias nõ esse nostras proprias,sed alienas. Trãseunt eñ,& sicut umbra prætereũt.Proprię uero sunt illę diuitię,de quib.propheta dicit:Et ad te cõgregabo diuitias gentiũ. Ex his fortasse diuitijs & Abrahã diues factus est ualde in auro,& argẽto,& pecorib.atq; omni suppellectili.Vis tibi ostendã ex quibus thesauris descendãt istæ diuitiæ? Audi apostolũ Paulũ dicentẽ de dño Iesu Christo.In quo sunt,inquit,omnes thesauri sapiẽtiæ & sciẽtiæ abscõditi. Sed & in Euangelijs dñs dicit,quia scriba diues profert de thesauris suis noua & uetera.De his & Apostolus Paulus dicit,quia in omnibus diuites facti estis in illo,in omni uerbo,& in omni scientia. Ex his ergo diuitijs,quæ de thesauris sapiẽtiæ & scientiæ proferunt,mercãdus nobis est iste aries, ꝙ offerri debeat ꝓ peccatis, illis scilicet quæ in sancta cõmissa sunt,& sicli sancti adnumeratione mercãdus. Iã superius diximus ꝙ omnis hostia typũ gerat et imaginẽ Christi,multo magis aries,qui et pro Isaac quondã à deo subſtitutus est immolãdus.Siclo igiẽ sancto cõparãdus nobis est Christus, qui peccata nostra

2 Cor.2 Psal.33 1 Ioan.1

Prou.13

Luc.16

Zach.14

Col.1 Matt.13 1 Cor.1

dissoluat.Siclus sanctus fidei nostræ formam tenet. Si enim fidẽ obtuleris tanquã precium,Christo uelut ariete immaculato in hostiã dato remissionẽ accipies peccatorũ. Sentio quod in explanando uires nostras mysteriorũ superat magnitudo.Sed quãuis non ualeamus cuncta disserere,tamen sentimus cuncta repleta esse mysterijs.Et ideo studiosis quibusq; indicia posuisse sufficiat,quibus excitati ad altiora horũ,& profundiora perueniant,& intelligant ex quibus eis gregibus quęratur uitulus ad hostiã,ex quibus ouibus aries prouidendus sit.Habeo eñ(inquit Iesus) & alias oues , quæ non sunt de hoc ouili,& illas oportet me adducere,ut fiat unus grex & unus pastor. Sciãt etiã ubi turtures,ubi columbæ requirendæ sunt.Oculi,inquit,tui sicut columbę super plenitudines aquarũ.Ad aquarũ ergo plenitudines properandũ est, in his enim spumæ describitur pulchritudo.Et collũ,inquit,tuũ sicut turturis. In columbis oculi prædicantur.Quod enim dixit columbæ super plenitudines aquarũ,ferunt hoc genus auis, cũ ad aquas uenerit,quia ibi solet accipitris insidias pati,uenientẽ desuper inimicũ,uolitantis umbra aquis inspecta deprehendere, & oculorũ perspicacia fraudem periculi imminentis euadere.Quod si & tu ita prospicere potueris insidias diaboli, & cauere, sacrificiũ deo columbas obtuleris.Sed & quibus talia curæ sunt , illud etiam requirãt, ex quibus eis agris simila debet offerri . Ego arbitror quod ex illius terræ segetibus, quæ facit aliũ centesimũ,aliũ sexagesimũ,alium tricesimum fructum . Requirant etiã, nisi plusquã debet curiosum uidetur , quibus molentibus simila ista ad sacrificia præparetur.Nec eos lateat duas esse quę molunt,quarũ una adsumitur,& alia relinquitur. Ex illius ergo mola quę adsumenda est,similã oportebit offerre.Sed & siclus sanctus, qui ad arietis preciũ necessarius dicitur,uide unde,& quomodo perquirendus sit. Siclus pecuniæ dominicæ nomẽ est,& in multis scripturarũ locis, diuersis appellationũ nominibus pecunia dominica memoratur.Sed quædã proba,quædã uerò reproba dicitur.Proba erat illa pecunia,quam paterfamiliãs peregre profecturus,uocatis seruis suis dedit unicuiq; secundũ uirtutẽ suã.Proba erat & illa pecunia,quæ denarius nominatur,qui cũ mercenarijs pactus est, & à nouissimis datus est usq; ad primos.Scire ergo te oportet,quia est & alia pecunia reproba.Audi prophetã dicentem: Argentũ uestrũ reprobũ.Quia ergo est quædã proba, quædã uerò reproba,propterea Apostolus, uelut ad probabiles trapezitas,probantes, inquit,omnia , quod bonũ est obtinentes. Solus enim est dominus noster Iesus Christus,qui te huiusmodi artem possit edocere, per quã scias discernere,quæ sit pecunia,quę ueri regis imaginẽ tenet:quę uerò sit adulterina,& (ut uulgo dicitur)extra monetã formata, quæ nomen quidẽ habeat regis, ueritatem aũt regiæ figuræ non teneat. Multi nanq; sunt qui nomen Christi habent, sed ueritatẽ non habẽt Christi.Et propter hoc dicit Apostolus Paulus:Oportet enim & hæreses esse,ut probati manifesti fiant inter uos. Idcirco igitur & in præsenti lectione legislator totus ad mysticum & spiritalẽ respiciens sensum,addidit ut aries iste,qui ob hoc cõparatur ut peccatum possit absoluere, non qualicunq; siclo,hoc est, nõ qualicunq; pecunia,sed siclo sancto cõparetur.Quod si non respiciebat ad mysteriũ,quid rationis esse uidebatur,ut aries emptus offerretur ad hostiam,& certo precio? & non sufficit nomẽ pecuniæ siclo nominasse,sed addidit & sancto siclo? Quid si haberet aliquis in gregibus suis arietes optimos,& diuinis sacrificijs dignos? Aut quid si aliquis ita pauper esset,ut siclum sanctũ habere non posset? Hæc est ergo legislatoris moderatio,ut nisi quis habeat certũ pecuniæ modum,peccatũ eius nõ possit absolui,Quod aperte secundum literã quidem uidetur absurdum. Secundũ spiritalẽ uerò intelligentiam certum est,quod remissionẽ peccatorũ nullus accipiat,nisi detulerit integrã,probam,& sanctam fidem,per quam mercari possit arietem:cuius natura hæc est,ut peccata credẽtis abstergat. Et hic est siclus sanctus,probata(ut diximus) & syncera fides, id est ubi nullus perfidiæ dolus, nulla hæreticæ calliditatis peruersitas admiscetur , ut synceram fidem offerentes precioso Christi sanguine tanquam immaculatæ hostiæ diluamur.Per quẽ est Deo patri omnipotenti,cum spiritu sancto gloria,& imperium in secula seculorum,Amen.

Fides iustificat

Columbæ natura

1.Cor.11

Fides iustificat per Christum

Universidad de Deusto
Biblioteca

De eo quod scriptum est. Si peccauerit anima, & præteriens præterierit præcepta domini, & mentietur proximo suo super deposito, aut societate, & cætera. Homilia IIII Cap. VI

I secundum diuinæ legis fidem hæc quæ legũtur nobis, dominus locutus
S est ad Moysen, puto quod tanquam Dei uerba non debeant secũdum incapacitatem audientium, sed secũdum maiestatem loquẽtis intelligi. Dominus, inquit, locutus est. Quid est dominus? Apostolus tibi respondeat, & ab ipso disce quod dominus spiritus est. Quod si tibi apostoli sermo nõ sufficit, audi ipsum dominum in Euangelijs loquentem, quia deus spiritus est. Si ergo & dominus, & Deus spiritus est, quæ spiritus loquit spiritaliter debemus audire. Ego adhuc & amplius aliquid dico, quia quæ dominus loquitur, non spiritalia tantũ, sed & spiritus esse credenda sunt. Non meo sensu hæc, sed de Euangelijs approbabo. Audi dominũ & saluatorem nostrum ad discipulos suos dicentẽ: Verba quæ locutus sum uobis, spiritus & uita sunt. Si ergo ipsius Saluatoris uoce didicimus, quia uerba quæ locutus est Apostolis spiritus & uita est, nequaquam dubitare debemus, quod etiam quæ per Moysen locutus est, spiritus & uita credenda sint. Sed uideamus, quæ sint de quibus nunc proue possumus, aliqua dicere debemus. Et locutus est, inquit, dñs ad Moysen dicẽs. Anima quæcunq; peccauerit, & præteriẽs præterierit præcepta dñi, & mentiet proximo suo per deposito, aut societate, aut rapina: aut nocuit aliquid proximo, aut inuenit perditionem, & mentietur de ea, aut iurauerit inique de uno ab omnibus quæcunq; fecerit homo, ut peccet in his: & erit cum peccauerit, & deliquerit, & reddet rapinam quã rapuit, aut iniuriam qua nocuit, aut depositum quod commodatum est ei, aut perditionem, quã inuenit, ab omi re, pro qua iurauerit iniuste, & restituet ipsum caput, & quintas insuper augebit, & cuius est ei reddet, qua die conuictus fuerit.] Hucusq; em peccati species exponuntur, postea uerò purgatio eius per hostias imperatur. Sed qui infirmi sunt, & incapaces profundioris mysterij, ædificent ex litera, & sciant quia si quis præteriens præterierit præcepta domini, & mentitus fuerit proximo super depositio, aut societate, aut rapina, peccati ingentis statuet reus. Sed absit hoc ab ecclesia dei, ut ego credam esse aliquem in cœtu isto sanctorum, qui se tam infeliciter agat, ut depositum proximi sui neget, aut societatem fraude cõtaminet, aut uel ipse aliena diripiat, aut ab alijs rapta suscipiat, & pro his si ab eo requiratur, contra conscientiam iuret. Absit, absit inquam, ut hæc ego de aliquo fidelium sentiã. Cõfidenter ergo de uobis dico, quia uos non ita didicistis Christum, neq; ita docti estis, sed neq; lex ipsa hæc sanctis & fidelibus præcipit. Vis scire, quia non ad sanctos & iustos ista dicantur? Audi Apostolum
1.Tim.5 ista distinguentem: Iusto, inquit, lex non est posita, sed iniustis, & nõ subditis, sceleratis & contaminatis, patricidis, matricidis, & horum similibus. Quia ergo huiusmodi hominibus Apostolus legẽ dicit impositã, ecclesia dei quam absit in huiusmodi facinoribus maculari, relicta alijs litera, sanctius ædificetur à spiritu. Videamus itaq; nunc quid est depositũ, quod fideliũ unusquisq; suscepit. Ego puto quòd & ipsam animã nostrã & corpus depositũ accepimus à deo. Et uis uidere maius aliud depositũ, quod accepisti à deo? Ipsi animæ tuæ deus imaginẽ suã, & similitudinẽ cõmendauit. Istud ergo depositũ tam integre tibi restituendũ est, quã à te constat esse susceptũ. Si enim sis misericors sicut pater tuus in cœlis misericors est, imago dei in te est, & integrũ depositũ seruas. Si perfectus es, sicut pater tuus in cœlis perfectus est, imaginis dei in te depositũ manet. Similiter & cætera omnia, si pius, si iustus es, si sanctus, si mundus corde: & omnia quæ in deo præsto sunt per naturã, si tibi per imitationẽ subsistãt, depositũ apud te diuinæ imaginis saluũ est. Si uerò ecõtrario agas, & pro misericorde crudelis, pro pio impius, pro benigno uiolentus, pro quieto turbulentus, pro liberali raptor existas, abiecta imagine dei, diaboli in te imaginẽ suscepisti, & bonũ depositũ tibi diuinitus cõmendatũ abnegasti. Aut non hoc erat quod sub mysterio Apostolus electo discipulo
2.Tim.1 mandabat Timotheo dicẽs: O Timothee, bonũ depositũ custodi? Ego etiã illud addo, q̃d & Christũ dominũ depositũ suscepimus, & sanctũ spiritũ depositum habemus. Videndũ ergo nobis est, ne hoc sancto depositio nõ sancte utamur, & cũ nos in cõsensum sui peccata sollicitãt, iuremus nos nõ suscepisse depositũ. Q̃utiq; si habeamus in nobis

nobis, peccato consentire nõ possumus. Sed & ipse sensus rationabilis, q̃ in me est, cõmendatus mihi est ut eo utar ad intelligentiã diuinorũ: ingeniũ, memoria, iudiciũ, ratio, & oẽs, qui intra me sunt motus, cõmẽdati mihi uidentur à deo, ut eis utar in his, quæ præcepit lex diuina. Si uerò ad malas artes solers & perspicax uertamus ingeniũ, & rebus dei abutamur in his quæ non uult deus, hoc est abiurare depositũ, & beneficia uertere in perfidiam. Videamus nũc quid etiã societas intellenda sit. Putas est aliquis, qui secundũ literam cõmoneri debeat, ne forte in ratiõe pecuniæ, uel qualibet alia specie societatis, socium fraude decipiat? Victimæ misericordiæ est anima illa, in qua cadere adhuc fraudis hoc genus potest. Veruntamẽ quoniã multa est in homine fragilitas, etiam de his cõmoneamus, quia nec Apostolũ piguit ista mandare: dicit enim: Ne quis 1.Thess.4
circunscribat in negotio fratrẽ suum, quoniam uindex est de his omnibus deus. Nunc uerò requiramus, quæ sit etiã societas spiritus. Audi de his ipsis uerbis Apostolum dicentẽ: Si q̃d solatiũ charitatis, siqua societas spiritus, siqua uiscera miserationis, implete gaudiũ meũ. Vides societatis legẽ quõ intellexit apostolus Paulus. Audi & Ioannẽ Phil.2
quomodo uno eodemq; spiritu proloquatur. Et societatẽ, inquit, habemus cũ patre, 1.Ioan.1
& cũ filio eius Iesu Christo. Et iterum Petrus dicit: Consortes, inquit, facti estis diuinæ 2.Pet.1
naturæ, quod est socij. Et iterum dicit apostolus Paulus. Quæ enim societas luci ad te 2.Cor.6
nebras? Quod si luci ad tenebras societas nulla est, potest ergo societatẽ lux habere cũ luce. Igit̃ si nobis cũ patre, & filio, & spiritu sancto societas data est, uidendũ nobis est, ne sanctã istam diuinamq; societatẽ peccando abnegemus. Si enim agamus opera tenebrarũ, certum est quia societatẽ negauimus lucis. Sed & sanctorum socios nos dicit apostolus, nec mirum. Si enim cũ patre & filio dicitur nobis esse societas, qũo nõ & cum sanctis, nõ solũ qui in terra sunt, sed & qui in cœlis? quia & Christus per sanguinẽ suũ pacificauit cœlestia, & terrestria, ut cœlestibus terrena sociaret. Quod euidenter indicat, ubi dicit gaudiũ esse in cœlis super uno peccatore pœnitentiã agente. Et rur- Luc.15
sum cũ dicit eos, qui resurgũt à mortuis, futuros esse sicut angelos dei in cœlo, & cum Matt.22
ex integro hominib. cœlorum regna promittit. Hãc ergo societatẽ dirumpit, & abnegat, quicunq; malis actibus suis, malisq; sensibus ab eorũ coniunctione separat̃. Post hæc de rapina dicit̃. Raptores sunt mali, & boni, & boni quidẽ illi de quibus dicit saluator, quia regnum cœlorũ diripiunt. Sunt autẽ & mali raptores, de quibus dicit pro- Matt.11
pheta: Et rapina pauperũ in domibus uestris est. Apostolus uerò abrupte pronunciat Esa.3
dicẽs: Nolite errare quia neq; adulteri, neq; molles, neq; masculorũ cõcubitores, neq; 1.Cor.6
fures, neq; rapaces, regnũ dei possidebunt. Et tamen aliqui sciunt & secundũ spiritalẽ intelligentiã culpabiliter rapere, sicut illi laudabiliter rapiunt regna cœlorũ. Vt uerbi causa dicamus, si homo nondũ purgatus à uitijs, nondũ segregatus à profanis & sordidis actibus, uelit se cœtui sanctorũ & perfectorũ latenter ingerere, & sermonem quo perfecta & mystica tractantur audire, huiusmodi homo secretorũ & perfectorũ scientiã non bene rapit. Meminisse em̃ oportet præcepti saluatoris quo dicit: Quia nemo Matt.9
mittit uinũ nouũ in utres ueteres, alioquin & utres rumpentur, & uinũ peribit: ostendens quod animæ nondũ renouatæ, sed in uetustate malitiæ perduranti, non oporteat nouorũ mysteriorũ, quæ per Christũ mundus agnouit, secreta cõmitti. Addit dehinc legislator. Aut si quid nocuit proximo, uel inuenit perditionẽ. Lex literæ hic uidetur mandare, ut si quis inuenit quod alius perdidit, & requisitũ fuerit, reddat nec periuret pro eo. Est & hæc utilis audiẽtibus ædificatio. Multi em̃ sine peccato putãt esse, si alienũ q̃d est inuenerint teneant, & dicũt: Deus mihi dedit, cui habeo reddere? Discãt ergo peccatũ hoc esse simile rapinę, si quis inuenta nõ reddat. Veruntamen si hoc tantũ quod secundũ literam putatur, legislator uoluisset intelligi, potuerat dicere, si inuenit quod perierat, uel quod aliquis perdiderat. Nunc aũt cũ dicit, inuenit perditionẽ, amplius nos aliquid uoluit intelligere. Qui nimis peccãt, in scripturis perditio appellãt, sicut in Ezechiele ꝓpheta legimus dictũ: Perditio, inquit, factus es, & nõ subsistes in Exech.27
æternũ tẽpus. Est ergo ostẽdere qui multũ quærendo inuenit perditionẽ: ut uerbi gratia dicamus, Hæretici ad cõstruenda & defendenda dogmata sua multũ perquirũt & discutiunt in scripturis diuinis, ut inueniant perditionẽ. Cũ em̃ multũ quæsierint testimonia, quibus astruant quæ praue sentiunt, perditionẽ sibi inuenisse dicẽdi sunt. Sed

si forte

Universidad de Deusto
Biblioteca

si forte aliquis horũ audiens in ecclesia uerbũ dei catholice tractari, resipiscat, & intelligat quia quod inuenerat perditio est, reddet, inquit, quod inuenit. Et is qui perditionẽ inuenit, & ille qui rapinã, sed & ille qui depositũ abnegauit, & omnis quicunq; aliqua ex parte animæ nocuit proximo, aut iurauit iniuste, restituet, inquit, ipsum caput, & quintas superaugebit, & ei cuius est, reddet, secundũ eã duntaxat expositionẽ quã de quintis addendis ante iam diximus. Et offeret, inquit, domino arietẽ de ouibus sine macula, precio in id quod deliquit, & orabit pro eo sacerdos cõtra dominũ, & remittet ei pro uno ab omnibus quæ fecit, & deliquit in eo. Diximus in superioribꝫ. quid est offerre arietẽ, & hunc precio sicli sancti emptũ. Nunc superest, ut differentiã illã dicamus: quod ibi preciũ posuit sicli sancti, hic tantũmodo preciũ dicit, nec quantitatẽ precij, nec nomen pecuniæ designauit. In superioribus em̃ ubi pro peccato qd̃ in sancta cõmissum fuerit, lex dabat, siclũ sanctũ diximus nominatũ, & siclũ nomen esse pecuniæ: ut alibi obolus, alibi drachma, alibi mna, uel talentũ, uel minutũ æs, denarius dicit. Hic ergo nihil horũ nominat, sed tantũ preciũ quo offerendus aries dicitur. Inter-
1 Reg. 2 est enim peccare in sanctis, & peccare extra sancta. Vis & alibi uidere hanc ipsam distinctionẽ? Audi qõo in Regnorũ libris dicit Heli sacerdos ad filios suos: Si enim pec-
1. Ioan. 5 cauerit quis in hominẽ, exorabit pro eo sacerdos. Si aũt in deum peccauerit, quis exorabit pro eo? Similiter & Ioannes apostolus dicit: Est peccatũ ad mortẽ, nõ pro illo dico ut oret. Quia ergo diuersitates peccatorũ discere ex spiritali lege debemus, in quibus peccatis tantũmodo emendus sit aries, in quibus uerò siclo sancto mercãdus, qui etiã sint isti qui uendãt arietes, requiramus. Ego arbitror ipsos esse istos, qui arietes ad sacrificiũ distrahũt, qui sunt & illi, qui oleum ad lampadas uirginũ uendũt, de quibus dicebant illæ prudentes stultis uirginib: ite ad uẽdentes, & emite uobis. Vendũt ergo uel oleũ luminibus, uel arietes sacrificijs, qui alij nisi prophetæ sancti & apostoli, qui mihi cũ peccauero ostendunt, & consiliũ dant qõo debeã corrigere errores meos, & emẽdare peccata? Vendit mihi Esaias arietem ad sacrificandũ pro peccato, cum mihi
Esa. 1 dicit: tanquã ex dei persona: Holocausta arietum, & adipes agnorum, & sanguinẽ hircorũ & taurorum nolo. Et paulo post subiungit: Auferte nequitias ab animis uestris, à cõspectu oculorum uestrorũ, discite bonum facere, eripite iniuriã accipientẽ, iudicate pupillo, & iustificate uiduam, & uenite disputemus, dicit dñs. Et si fuerint peccata uestra ut phœniciũ, ut niuem dealbabo: Si aũt ut coccinum, ut lanam cãdidam efficiam. Vendit mihi arietem & Daniel cum dicit: Quia nõ est locus ad sacrificandũ in conspectu tuo, ut possimus inuenire misericordiã. Sed in anima cõtribulata, & spiritu humilitatis suscipiamur uelut in multitudine agnorũ pinguiũ, sic fiat sacrificiũ nostrũ in cõ-
Psal. 51 spectu tuo hodie. Vendit nobis & Dauid arietem sacrificij, cũ dicit: Sacrificiũ deo spiritus contribulatus, cor contritũ & humiliatũ deus non spernit. Cum ergo singuli prophetarũ, uel etiã apostolorum consilium his qui delinquũt, dederint, quo possint corrigere uel emendare peccatum, merito his uendidisse arietes ad sacrificiũ uidebuntur. Quid aũt precij à cõparantibus sumant, illud opinor, legendi studiũ, uigilias audiẽdi uerbi dei, & super omnia dignissimũ preciũ obedientiã puto, de qua dicit dominus. Obedientiã malo, q̃ sacrificium, & dicto audientiam magis, q̃ holocausta. Post hæc subsequit. Et locutus est, inquit, dñs ad Moysen dicẽs: Præcipe Aaron, & filijs eius dicens. Hæc est lex holocausti. Hoc holocaustũ in crematione sua erit super altare tota nocte usq; in mane: & ignis altaris ardebit super illud, nec extinguet: & induet se sacerdos tunicã lineã, & cãpestre lineũ induet circa corpus suum: & auferet hostiam, quam cõsumpserit ignis, & holocaustũ de altari, & ponet illud secus altare: & despoliabit se stola sua, & induetur stola alia: & ejjciet hostiam quæ cremata est, extra castra in locũ mundũ: & ignis super altare ardebit, nec extinguetur, & cõburet super illum sacerdos ligna mane, & cõstipabit in illud holocaustũ, & imponet super illud adipem salutaris, & ignis semper ardebit super altare, nec extinguet.] Audi semper debere esse ignẽ super altare & tu, si uis esse sacerdos dei, sicut scriptũ est: Omes enim uos sacerdotes do-
1. Pet. 2 mini eritis. Et ad te em̃ dicit, Gens electa, regale sacerdotiũ, populus in adquisitionẽ. Si ergo uis sacerdotiũ agere animæ tuæ, nunq; recedat ignis de altari tuo. Hoc est qd̃
Luc. 12 & dñs in Euangelijs præcipit, ut sint lumbi uestri præcincti, & lucernæ uestræ ardentes.

tes. Semper ergo tibi ignis fidei, & lucerna scientiæ accensa sit. Sed & quòd dixit lũbi uestri præcincti, dñs in Euangelio: hoc idẽ est, quod & nunc legislator præcepit, ut cãpestri lineo præcingat sacerdos, & ita ueteri cinere depositio, innouet sacros ignes. O-
2. Cor. 5 portet enim etiã nos dicere: ecce uetera transierũt, & facta sunt omnia noua. Cãpestri enim lineo cingitur, uel (sicut alibi dicit) femoralibus utitur, qui luxuriã fluxæ libidinis, cingulo restrinxerit castitatis. Ante omnia em̃ sacerdos q̃ diuinis assistit altaribus, castitate debet accingi, nec aliter purgare uetera, & instaurare poterit noua, nisi lineis indutus. De lineis sæpe iam dictũ est, & tunc maxime cũ de indumẽtis sacerdotalibus dicebamus, quod species ista formã teneat castitatis: quia origo lini ita è terra ducit, et de terra editur, ut ex nulla admixtione concepta sit. Obseruandũ tamen est quod alijs indumentis sacerdos utit dũ est in sacrificiorũ ministerio, & alijs, cũ procedit ad popu
lũ. Hoc faciebat & Paulus scientissimus pontificũ, & peritissimus sacerdotũ. Qui cum esset in cœtu perfectorũ, tanq; intra sancta sanctorũ positus, & stola perfectionis indutus, dicebat: Sapientiã loquimur inter perfectos: sapientiã aũt non huius mundi, neq; 1. Cor. 2
principũ huius mũdi, qui destruunt, sed loquimur dei sapientiã in mysterio absconditam, quã nemo principũ huius seculi cognouit. Si enim cognouissent, nunq; dominũ Ibid.
maiestatis crucifixissent. Sed post hæc tanquã ad populũ exiens mutat stolã, & alia induitur longe inferiore, q̃ illa. Et quid dicit? Nihil aliud, inquit, iudicaui me scire inter uos, nisi Iesum Christũ, & hunc crucifixum. Vides ergo istũ doctissimũ sacerdotẽ, quo modo indutus sit. Cum est iturus inter perfectos, uelut in sancta sanctorũ, alia utit stola doctrinæ. Cũ uerò exit ad eos, qui incapaces sunt, mutat stolã uerbi, & inferiora docet: & alios lacte potat, ut paruulos: alios holeribus nutrit, ut infirmos: alijs uerò fortes præparat cibos, his scilicet qui pro possibilitate sumendi exercitatos habẽt sensus ad discretionẽ boni, uel mali. Sic sciebat Paulus mutare stolas, & alia uti ad populũ, alia in ministerio sanctorũ. Ipse aũt pontificũ pontifex, & sacerdotũ sacerdos dominus, & saluator noster, de quo dicit Apostolus quia põtifex sit futurorũ bonorũ, audi quo Heb. 9
modo primus hæc fecerit, & ita discipulis suis hæc imitanda reliquerit. Euangeliũ refert de eo, & dicit, quia in parabolis loquebat ad turbas, & sine parabolis nõ loqueba Matth. 13
tur eis. Seorsum aũt soluebat ea discipulis suis. Vides quomodo ipse docuit alijs indumentis uti debere potificẽ, cum procedit ad turbas, alijs cum eruditis & perfectis ministrat in sanctis. Vnde optandũ nobis est, & agendum, ne tales nos inueniat Iesus, ita imparatos, & ita seculi sollicitudinibus alligatos, ut cum turbis loquatur nobis in parabolis, ut uidentes nõ uideamus, & audientes nõ audiamus: sed potius inter eos inueniri mereamur, ad quos dicit: uobis datũ est nosse mysteriũ regni dei. Post hoc, Hæc est, inquit, lex sacrificij, quod offerẽt filij Aaron sacerdotis ante altare cõtra dñm. Auferet ab eo plenã manũ de similagine sacrificij cũ oleo eius, & cũ omni thure eius, quę sunt ad sacrificiũ, & imponet super altare hostiã odorẽ suauitatis, memoriale eius domino. Quod aũt superfuerit ex ea, mãducabit Aarõ & filij eius. Azyma edetur in loco sancto, in atrio tabernaculi testimonij manducabunt eã. Non coquet fermentatũ, partem illis hãc dedi ab hostijs domini, sancta sanctorũ sunt, sicut est pro peccato, & pro delicto: omnes masculi sacerdotũ edẽt eam. Legitimũ æternum in progenies uestras ab hostijs domini. Omis qui tetigerit ea, sanctificabit] In his quæ proposita sunt, mos quidẽ sacrificandi sacerdotibus dat, & obseruantię quibus coli deus, uel purificari populus uideret, uel etiam in necessarijs uictus causa consuleretur sacerdotibus & ministris. Offerẽdæ em̃ similæ in sacrificio mensura posita est, quæ decima pars ephi appellatur, huic oleum superfunditur, & thus superponit. Sed cũ ad altare peruenerit, sacerdos, inquit, plenam manũ ex ea sumet, ita ut intra plenitudinem manus concludat & oleum quod infusum est, & thus quod superpositum est, ut sit hoc libamẽ, & sacrificiũ deo in odorẽ suauitatis. Cætera, inquit, maneãt sacerdotibus ad edendum, sed edenda ea tradidit lex in loco sancto, in atrio tabernaculi, ita ut nihil fermentet ex eis. Hãc em̃ inquit, dedi partẽ sacerdotibus, & hæc sunt sancta sanctorũ. Sed & aliud obseruari uoluit, ut soli masculi edant ex eo, fœmina nulla cõtingat. Addit & hoc, qd̃ qui tetigerit ea sanctificet. Sed si uelimus nũc ab ijs, qui in manifesto Iudæi sunt, requirere de singulis qua ratiõe illud hoc modo dictũ sit, aut illud alio modo, absoluta nobis resp̃sione

satisfacient

Universidad de Deusto
Biblioteca

satisfacient dicentes. Ita uisum est legē danti, nemo discutit dominū suum. Et ideò cedentes eis in cæteris, de hoc nouissimo sermone requiramus, ut dicāt: quo omnis qui tetigerit ex sacrificio sanctorū, sanctificetur. Si homicida tetigerit, si profanus, si adulter, si incestuosus, sanctificatus erit? Nō enim excepit aliquē sed dixit: omis qui tetigerit ea, sanctificabit̄. Ponamus enim, quòd etiā nunc integer sit status illius templi, offerant̄ hostiæ, sacrificia consumant̄. Ingressus est aliquis templū scelestus, iniquus, impurus, inuenit carnes ex sacrificijs propositas, & tetigit eas, sanctificatus cōtinuo pronūciabit̄? Enimuero nullo modo, uel rei natura, uel ueritas religionis hoc recipit: & ideo redeundū nobis est ad expositiones Euangelicas, atq; apostolicas, ut lex possit intelligi. Nisi em̄ uelamē abstulerit euangeliū de facie Moysi, non potest uideri uultus eius, nec sensus eius intelligi. Vide ergo quo in ecclesia apostolorum discipuli adsunt his quæ Moyses scripsit, & defendūt ea, q; & impleri queāt, & rationabiliter scripta sunt. Iudæorū uerò doctores, & impossibilia hęc, & irrationabilia, sequētes literā faciūt. Igitur sacrificiū, pro quo hæc omnia sacrificia in typo & figura præcesserāt, unū, & perfectū, immolatus est Christus. Huius sacrificij carnē si quis tetigerit, cōtinuo sanctificatur. Si immūdus est, mundab̄: si in plaga est, sanab̄. Sic denicq; intellexit illa, de qua paulo ante memorauī, quæ profluuiū sanguinis patiebat̄, quia ipse esset caro sacrificij, & caro sancta sanctorū: & quia uere intellexit quæ esset caro sancta sanctorū, idcirco accessit. Et ipsam quidē carnē sanctā cōtingere nō audet: nondū em̄ mundata fuerat, nec quæ perfecta sunt, apprehenderat: sed fimbriā tetigit uestimēti, quo sancta caro tegebat̄, & fideli tactu uirtutē elicuit ex carne, quæ se & ab immunditia sanctificaret, & a plaga quā patiebat̄ sanaret. Non tibi uidet̄ isto magis ordine stare posse dicta Moysi, quibus dicit: Omnis qui tetigerit ex carnib. sanctis, sanctificabitur? Has enim carnes, quas nos exposuimus, tetigerūt oēs, qui ex gentib. crediderūt. Has tetigit & ille, q̄ dicebat: Fuimus em̄ & nos aliquādo stulti, & increduli, errantes, seruiētes desiderijs, & uoluptatibus uarijs, in malitia, & inuidia agentes, odibiles, odientes inuicē. Sed cū benignitas & humanitas inluxit saluatoris nostri dei, saluos nos fecit per lauacrū regenerationis, & renouatiōis spiritus sancti. Et alibi dicit: Et hæc, inquit, quidē fuistis, sed iustificati estis, sed sanctificati estis in nomine dñi nostri Iesu Christi, & in spiritu dei nostri. Si em̄ (ut diximus) tangat quis carnē Iesu eo modo quo suprà exposuimus, tota fide, oīm obediētia accedat ad Iesum, tanq; ad uerbū carnē factū, iste tetigit carnē sanctificij, & sanctificatus est. Tangit aūt carnes uerbi & ille, de quo dicit Apostolus: Perfectorū aūt est cibus solidus, eorū qui pro possibilitate sumendi exercitatos habent sensus ad discretionē boni ac mali. Tangit ergo & ille carnē uerbi dei, q̄ interiora eius discutit, & occulta potest explanare mysteria. Et nos si haberemus talē intellectū, ut possemus singula quæ scribūt̄ in lege, spirituali interpretatiōe discernere, & obiectū uniuscuiusq; sermonis sacramentū in lucē scientiæ subtilioris educere: si ita docere possemus ecclesiā, ut nihil ex his quæ lecta sunt remaneret ambiguū, nihil relinqueret̄ obscurū, fortassis & de nobis dici poterat, quia tetigimus carnes sanctas uerbi dei, & sanctificati sumus. Sic aūt accipio & illud quod dictū est, quia oēs masculi ex sacerdotibus edāt eā. Nulla em̄ fœmina, nec remissa & dissoluta anima poterit edere carnes sanctas uerbi dei. Masculus quærit̄, qui eas edat. Masculi denicq; sunt, qui perducunt̄ & ad numerū, nusq; fœminæ, nusq; paruuli numerant̄. Vnde & apostolus dicebat: Cū aūt factus sum uir, deposui quæ erāt paruuli. Talis ergo iste masculus, & talis uir quærit̄, qui carnes sanctas possit comedere, & comedere nō in quocunq; loco, sed in loco sancto, in tra atriū tabernaculi. Audiāt hæc qui scindūt ecclesiā, & peregrinas ac prauas inducētes doctrinas putāt se sacras carnes extra templū dei, & extra aulā dominicā posse comedere. Profana sunt eorū sacrificia, quæ cōtra mādati legē gerunt̄. In loco sancto edi iubent̄, intra atria tabernaculi testimonij sint. Atria tabernaculi testimonij sunt quæ ti dei murus ambit, spei colūnæ suspēdūt, charitatis amplitudo dilatat. Vbi hæc nō sunt, carnes sanctę nec haberi possunt, nec comedi. Bene aūt q; & ea, quę ex sacrificio similaginis offerunt̄, plena manu cū oleo offerunt̄ & thure, in odorē suauitatis dño. Istum locū breuiter explanauit Apostolus Paulus ad Philippenses dicēs: Repletus sum accipiens ab Epaphrodito, ea quę à uobis missa sunt in odorē suauitatis, hostiam acceptā, placentem

Tit. 3

1. Cor. 6

Heb. 5

1. Cor. 13

Phil. 4

placentem deo. In quo ostendit, quod misericordia quidem, quę erga pauperes fit, oleū infundit in sacrificio dei: ministeriū uerò quod sanctis defertur, suauitatem thuris imponit. Sed hoc plena manu fieri debere præcipitur. Sic enim idē apostolus dicit: Quia qui parce seminat, parce & metet. Qui aūt seminat in benedictione, de benedictione & metet uitam æternam. Est tamē aliquid in ipso sacrificio, quod memoriale appellatur, q̄d offerri domino dicitur. Ego si possem die ac nocte in lege domini meditari, & oēs scripturas memoria retinere, memoriale sacrificij mei domino obtulissem. Certe si nō oīa possumus, saltem ea quæ nunc docent̄ in ecclesia, uel quæ recitantur, memoriæ commēdemus: ut exeuntes de ecclesia, & agentes opera misericordiæ, & implentes diuina præcepta, sacrificium cum thure & oleo offeramus in memoriā domino. Ex his ergo edocemini, ut quæ auditis in ecclesia tanquam munda animalia, ueluti ruminantes ea reuocetis ad memoriā, & cum corde uestro quæ dicta sunt cōferatis. Quod si aliqua memoriæ superfuerint, & intellectum uestrum superauerint, facite q̄d præsentis mandati auctoritas præcipit, dicens. Quod autem superfuerit ex ijs, manducabit Aaron, & filij eius. Si quid superauerit, & excesserit intellectum tuū, uel memoriam tuam, serua Aaron: hoc est reserua sacerdoti, reserua doctori, ut ipse hæc mādūcet, ipse discutiat, ipse exponat: sicut & alibi ipse Moyses dicit. Interroga patres tuos, & annūciabūt tibi, presbyteros tuos, & dicent tibi. Ipsi em̄ sciunt quomodo hæc Azyma debeāt manducari, & in azymis synceritatis & ueritatis exponi. Additur in sequētibus. Et locutus est dñs ad Moysen dicens. Hoc munus Aaron & filiorū eius, quod offerent domino in die qua unxeris eū, decimam partem ephi similaginis in sacrificio semper, dimidium eius mane, & dimidiū eius post meridiem. In sartagine ex oleo fiet cōspersa, offeret eam tenerā, sacrificium de fragmētis, in odorē suauitatis domino. Sacerdos qui unctus fuerit pro eo ex filijs eius, faciat ea, lege æterna omnia consummabunt̄. Et omne sacrificium sacerdotis holocaustum erit & non edetur.] In cæteris quidem præceptis pontifex in offerendis sacrificijs populo præbet officium, in hoc uerò mādato, quę propria sunt curat, & quod ad se spectat, exequitur. Iubetur enim ex die, qua unctus fuerit, semper & in perpetuū offerre similaginem oleo conspersam, teneram ex sartagine. Idcq; cognominat sacrificiū ex fragmentis, in odorem suauitatis: & hoc lege æterna permanere, & trāsmitti ad posteros iubet. Addit sane obseruandum, ne ullum sacrificium sacerdotis, hoc est quod pro se ipso offert, edatur à quoquam: sed holocaustū fiat, quod est igni absumi. Præceptū quidē secundum literam clarum est, uelim tamen uidere qui in hoc typus, & quę figura formet̄. Dimidium sacrificij huius mane uult offerri, & dimidium uespere, certa mensura similę oleo consperse teneræ à sartagine. Vide si non (ut ego suspicor) sacrificij sacerdotis hęc ipsa sit lex, quę per Moysen promulgatur, cuius dimidiū mane iubetur offerre, dimidiū uerò ad uesperam. Quam legem in duas partes diuidi præcepit, in literā uidelicet, & spiritum. Et dimidiam quidē partē, quæ est litera offerri iubet mane, primo scilicet legis tēpore: quod illis quibus tunc secundum literam data est, nouam lucem, & nouū protulit diem, dimidium uerò eius offerri iussit in uesperam. In uespera em̄ nobis datus est saluatoris aduentus, in quo pars illa dimidia, hoc est sensus uel spiritus legis, secundū q̄d lex spiritalis est, offeratur oleo conspersa tenera. Oleum ad misericordiā reuocatur, quę debet in sacerdotibus abūdare. Tenera ad subtilem et puram intelligentiā pertinet. Quod autem à sartagine dicitur, puto quod districtū, & multa continentia aridū, & torridum uelit esse sacerdotem, in quo nihil remissum haberi ad luxuriā, nihil fluitans ad libidinē possit. Quod autem sacrificiū ipsum ex fragmentis nominauit in odorem suauitatis, puto quod fragmēta sacerdotum uelit intelligi: cum legis per eos litera frangitur, & cibus ex ea latens intrinsecus spiritalis elicitur: ut audientes turbæ reficiantur, sicut & dominus fecisse refertur in Euāgelijs, ubi benedixit panes, & dedit discipulis, & discipuli cōfringentes apposuerunt turbis. Et cum satiati fuissent omnes, superfuerunt, inquit, fragmentorum cophini duodecim. Istud est ergo sacrificium ex fragmentis, cū minutatim quę sunt legis sancta discutimus, ut spiritalem ex his cibum, purumq; capiamus. Et hęc, inquit, est lex æterna. Ioannes quidē apostolus in Apocalypsi dicit esse euangeliū æternum, inuenimus & hic scriptum esse legem ęternā. sed isti qui legem secundum literam sequi uolunt, uelim mihi nunc dicerent quomodo lex huius sacrificij esse possit ęterna:

2. Cor. 9

Matt. 14

Apoc. 14

cum utiq; destructo templo, subuerso altari, & omnibus quæ dicebantur sancta, profanatis, ritus iste sacrificiorum non potuerit permanere. Quomodo ergo æternũ dicent, quod olim cessasse, & finitum esse iam constat? Restat ut secundum eam partem lex hęc æterna dicatur, qua nos dicimus legem esse spiritalem, & per eam spiritalia posse offerri sacrificia, quæ neq; interrũpi unquã, neq; cessare possunt. Nõ enim in loco est, quod subuertitur, aut in tẽpore quod mutatur, sed in fide credentis, & in corde sacrificantis. Sane quod ait, nõ edetur de sacrificio sacerdotis, sed holocaustũ erit, certum est ad domini & saluatoris nostri personã referri. De illius enim sacrificio nõ edetur, sed holocaustũ erit. Hoc in loco sacrificium, uerbum ipsum accipiendũ est, & doctrina, de qua nullus edet, hoc est nullus disputat, nullus retractat, sed holocaustũ est. Quicquid em dixit, quicqd statuit, æterna consecratione perdurat, nec aliquis insanus inuenitur, aut profanus, qui retractare de eius sermonibus possit: quos tanq; holocaustum, sacrificiũ deo oblatũ, in
Matt.24 omni cultu & ueneratione habere debemus. Quia cœlum & terra transibunt, uerba aũt eius non transibunt, sed semper manent, sicut & ipse semper manet. Per ipsum deo patri cum spiritu sancto gloria & imperium in secula seculorum. Amen.

De eo quod scriptum est. Hæc lex peccati, in loco quo iugulabuntur holocausta, occident & id quod peccati est, & cætera. Homilia V Cap. VII

ET locutus est dominus ad Moysen dicens: Loquere ad Aaron, et ad filios eius dicens. Hæc est lex peccati, in loco quo iugulabũtur holocausta, occident & id quod peccati est contra dominum, sancta sanctorum sunt. Sacerdos qui offert illud in loco sancto edet, in atrio tabernaculi testimonij. omnis qui tangit de carnibus eius, sanctificabitur, & cuicunq; aspersum fuerit ex sanguine eius, super uestimentum quodcunq; respersum fuerit, & ipsum lauabitur in loco sancto, & uas fictile in quocunq; coctum fuerit, confringetur: si autem in uas æreum coctum fuerit, defricabit illud, & diluet aqua. Omnis masculus ex sacerdotibus edet ea, sancta sanctorum sunt domino. Et omnia quæ pro peccato sunt, ex quibus illatum fuerit à sanguine eorũ in tabernaculo testimonij deprecari in loco sancto, nõ edentur, sed igni comburẽtur. Hæc omnia nisi alio sensu accipiamus, quàm literæ textus ostendit, sicut sæpe iam diximus, cum in ecclesia recitantur, obstaculum magis & subuersionem Christianæ religioni quàm rationem ædificationemq; præstabunt. Si uerò discutiantur & inueniant quo sensu hæc dicta sunt, & digne deo quę hic scribuntur aduertantur, fiet quidẽ ludęus qui hęc audit, sed nõ ille qui in manifesto, sed qui in occulto ludæus est: secundũ illam etiã
Rom.2 rẽ ludæi, quam distinguit Apostolus dicens: Nõ enim qui in manifesto ludęus est, neq; quę manifeste in carne est circũcisio, sed qui in occulto ludæus est circũcisione cordis, qui spiritu non litera, cuius laus non ab hominibus, sed ex deo est. Quam differentiam Iudæi uisibilis & Iudæi inuisibilis nõ intelligentes impij hæretici, non solum ab his scripturis refugerũt, sed & ab ipso deo, qui legem hanc, & scripturas diuinas hominibus dedit, atq; alium sibi deum, præter illum qui cœlum & terram cõdidit, confinxerunt, cũ utiq; fidei ueritas unum eundemq; deum legis & Euangeliorũ teneat, uisibilium et inuisibilium creatorẽ. Quia & cognationẽ plurimam uisibilia cum inuisibilibus seruãt, ita
Rom.1 ut apostolus dicat: Quia inuisibilia dei à creatura mũdi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Sicut ergo cognationem sui ad inuicẽ gerunt uisibilia & inuisibilia, terra & cœlum, anima & caro, corpus & spiritus, & ex horũ cõiunctionibus constat hic mundus: ita etiam sanctam scripturam credendum est ex uisibilibus & inuisibilibus constare: ueluti ex corpore quodam, literæ scilicet quæ uidẽt: & anima, sensus qui intra ipsam deprehenditur: & spiritu, secundũ id quod etiam quædam in se cœlestia teneat, ut Apo
Heb.8 stolus dicit, quia exemplari & umbræ deseruiũt cœlestium. Quia ergo hęc ita se habẽt, inuocantes deum, qui fecit scripturæ animam, & corpus & spiritum: corpus quidem ijs qui ante nos fuerunt, animam uerò nobis, spiritum autem ijs qui in futuro hæreditatem uitæ æternæ consequentur, per quam perueniãt ad regna cœlestia: eam nũc, quam diximus legis animam requiramus, quantum ad præsens interim spectat. Nescio aũt si possimus etiam ad spiritum eius ascẽdere in his, quæ nobis de sacrificijs lecta sunt. Debemus enim eum, quem diximus in occulto ludæum, sicut ostendimus quia nõ carne, sed corde circũcidi-

de circuncidi tur: ita ostẽdere quia et sacrificat non in carne, sed corde: & quia edet de sacrificijs non carne, sed spiritu. Sed uideamus iam quę sunt illa, quę referuntur in lege. Et locutus est, inquit, dominus ad Moysen dicẽs: Loquere ad Aaron, & filios eius dicens:

Hæc lex peccati: & cætera quæ paulo ante recitata sunt. Et ante iam dixisse nos memini, quia lex non semper eisdem datur: sed alia quidem datur filijs Israel, alia autẽ filijs Aaron, alia etiam (sicut iampridem obseruauimus) Moysi & Aaron est: & alia lex quæ soli Moysi datur, ita ut nec Aaron legi ipsius particeps fiat. Quarum per singula distinctiones & diuersitates, quis ita sciẽtiæ dono illuminatus à deo est, ut possit integre aperteq; dissererę? Inuenimus enim in cõsequẽtibus præceptum domini ad solum Moysen dari, & iuberi ut pectusculum arietis perfectiõis Moysi detur, sicut præcepit, inquit, dominus Moysi. In qua portione neq; Aaron, neq; filij eius participes fiunt. Et inuenit lex quę pertinet ad arietẽ perfectionis, nõ posse peruenire usq; ad Aarõ, neq; ad filios eius, multo magis nec ad reliquos filiorũ Israel, sed ad solũ Moysen, qui erat amicus dei. Verum quid opus est, quę postmodum recitanda sunt, preuenire? Nunc interim lex recitata est, quæ ad Aaron & filios eius promulgat, lex peccati, hoc est hostiæ quæ offert pro peccato: in loco, inquit, in quo iugulãtur holocausta, ibi occident & id quod pro peccato est, in cõspectu domini, sancta sanctorum sunt. Multa quidem iam (deo iuuãte) de sacrificiorum ritu secundum spiritalem intelligentiã in superioribus dicta sunt, sed & nũc si gratia domini nos uisitare dignetur, & uos oratiõibus annitamini, addemus quę dederit dominus. Hostiarum quædam quidem sunt dei solius, ita ut nullus hominum particeret ex ipsis. Quædam sunt Aaron sacerdotis, & filiorũ eius: quædam ipsius, & filiorum & filiarum eius, ita ut etiã uxorẽ sacerdotis edere liceat ex his. Quędam sunt sacerdotũ, & filiorum ac filiarum eorum, sed de quibus edere liceat etiam filios Israel. Et in illis qui dem hostijs de quibus licet edere filios Israel, sine dubio habẽt participium etiã sacerdotes, & filij sacerdotum: nõ tamen ex omni hostia, quã edet sacerdos, etiã filios Israel edere licebit. Igitur cum istę sint hostiarum differentię, illã quam diximus solius dei esse, ex qua neq; Moysen, neq; Aaron, neq; filios eius participare fas est, aliquando quidẽ holocaustomata nominari inuenimus: aliquando uerò nõ holocaustomata, sed holocarpomata, ueluti dicamus, quod totus fructus sit, ille scilicet qui deo offert. Est ergo prima legislatio de sacrificijs, si tamen uel obseruastis uel retinetis diligenter quę lecta sunt, ac disserta, & non transcurrunt aures uestras in uanum, uel quę à nobis dicũtur, uel quę ex diuinis uoluminibus recitant. Prima ergo est hostia, holocaustomata. Neq; enim oportebat aliam primo hostiam nominari, nisi eam quæ omnipotenti deo offerebatur. Secũda hostia est, quæ ad edendum sacerdotibus mancipatur. Tertia, de qua etiã filios Israel contingere, uel edere, ipsos scilicet qui offerunt, fas est. Sed filios Israel nõ omnes, nisi illos tãtum qui mundi sunt. Soli enim qui mundi sunt de sacrificijs edere iubentur. Verũ istas omnes hostias tu qui in occulto ludęus es, nõ in animalib. requiras uisibilibus: nec in mutis pecoribus inueniri putes, quod offerri debeat deo. Istas hostias intra teipsum require, & inuenies intra animã tuam. Intellige te habere intra temetipsum greges boũ, illos qui benedicuntur in Abrahã. Intellige habere te & greges ouiũ, et greges caprarũ, in quibus benedicti, & multiplicati sunt patriarchæ. Intellige esse intra te etiã aues cœli. Nec mireris quòd hæc intra te esse dicimus, intellige te & alium mundũ esse paruum, & esse intra te solem, esse lunam, etiam stellas. Hoc enim si ita non esset, nunquam dixisset dominus ad Abrahã: Aspice ad cœlum, & uide stellas, si dinumerari possunt à multitudine, sic erit semen tuum. Nec mireris inquam si dicitur ad Abraham, quia sic erit semen tuũ sicut stellæ cœli: de illis scilicet qui ex fide eius geniti rationabiliter uiuãt, ac diuinas leges, & præcepta custodiant. Audi amplius aliquid saluatorẽ ad discipulos dicẽtem: Vos estis lux mundi. Dubitásne esse intra te solem, & lunam, ad quem dicit, quia lux sis mũdi? Vis adhuc amplius aliqd de teipso audire, ne forte parua de te & humilia cogitans, tanquam uilem negligas uitam tuam? Habet hic mũdus gubernatorem suũ, habet qui eum regat, & habitet in ipso omnipotentẽ deum, sicut ipse per prophetam dicit. Nónne cœlum & terram ego impleo, dicit dominus? Audi ergo, ipse omnipotẽs de us quid etiã de te, hoc est quid de hominib. dicat. Habitabo, inquit, in eis, & in ipsis ambulabo. Plus aliquid adhuc audi erga personã tuam. Et ero, inquit, eis in pattem, & ipsi

Gen.15 Matt.5 Hier.23 Leuit.26

Universidad de Deusto
Biblioteca

erunt mihi in filios & filias, dicit dominus. Habet hic mundus filium dei, habet spiritum
Psal.33 sanctum, secũdum quod dicit propheta: Verbo domini cœli firmati sunt, & spiritu oris
Sap.1 eius omnis uirtus eorum. Et iterum alibi: Spiritus eñ domini repleuit orbem terrarum.
Matt.28 Audi & tibi quid dicit Christus: Ecce ego uobiscũ sum omnibus diebus usq; ad cõsum-
Ioel.2 mationem seculi. Et de spiritu sancto dicitur: Effundam de spiritu meo super omnẽ car-
nem, & prophetabunt. Cum ergo uideas habere te omnia quæ mundus habet, dubitare
non debes quod etiam animalia quæ offerũtur in hostijs, habeas intra te, & ex ipsis spiri
taliter offerre debeas hostias. Sed de illis (prout potuimus) in superioribus explanau-
mus. Nũc uerò illud addimus, q̃d dicit: quia in loco in quo iugulanť holocausta, ibi etiã
hostię pro peccato. Vide quàm multa misericordia et benignitas dei est, ut ubi holocau
stum iugulatur illud quod soli deo offertur, ibi etiã hostia quę pro peccato est, immola-
ri iubeať: quo scilicet intelligat se qui peccauit, & pœnitet, & cõuersus ad dominũ con-
tribulati spiritus hostiam iugulat, in loco iam sancto stare, & sociari his quæ pertinẽt ad
deum. Ibi ergo immolatur hostia pro peccato, ubi et holocaustum, in conspectu, inquit
domini. Est fortassis in conspectu domini offerre sacrificium, & nõ offerre in cõspectu
domini. Quis ergo est qui offert in conspectu dominiᵓ Ille (ut opinor) qui nõ exĳt à cõ-
Gen.4 spectu domini, sicut Cain, et effectus est timens & tremens. Si quis ergo est qui habet fi
duciam adstare in conspectu domini, & nõ fugit à facie eius, nec aspectum eius peccati
conscientia declinat, iste in cõspectu domini offert sacrificiũ. Hanc ergo hostiam quæ
offerť pro peccatis, dicit esse sancta sanctorũ. Maius aliquid audere uult sermo, si tamẽ
& uester sequať auditus. Quæ est hostia quæ pro peccatis offerť, & est sancta sanctorũ,
nisi unigenitus filius dei, dominus meus Iesus Christusᵓ Ipse solus est hostia ꝓ peccatis,
& ipse est hostia sancta sanctorum. Sed q̃d addit, Sacerdos, inquit, qui offert illud, edat
illud, uidetur difficile esse ad intelligendũ. Illud enim quod edendum dicit, ad peccata
referri uidetur: sicut & alibi dicit de sacerdotib. propheta, quia peccata populi mei man
ducabunt. Vnde & hic ostẽdit sacerdotem peccatum offerẽtis comedere debere. Sed
ostẽdimus ex diuinis scripturis Christum esse & hostiam quę pro peccato mũdi offerti
Heb.10 & sacerdotẽ qui offerat hostiã. Quod uno uerbo apostolus explicauit, cum dicit: Qui se
ipsum obtulit deo. Hic ergo est sacerdos, qui peccata populi comedit, & consumit, de
Psal.110 quo dictum est: Tu es sacerdos inæternum secũdum ordinem Melchisedech. Saluator
ergo & dominus meus peccata populi edit. Quomodo edit peccata populiᵓ audi quod
Deut.4 scriptum est. Deus, inquit, noster ignis consumens est. Quid cõsumit deus ignisᵓ Num
quid tam imperiti erimus, ut putemus quòd deus ignis ligna consumat, aut stipulã, aut
ferrumᵓ Sed consumit deus ignis humana peccata, illa absumit, illa deuorat, illa purgat,
secundum quod & alibi dicit: Et purgabo te igni ad purum, hoc est mãducare peccata
eius qui offert sacrificiũ pro peccato. Ipse enim peccata nostra suscepit, & in semetipso
ea tanquã ignis comedit, & absumit. Sic deniq; econtrario eos qui permanent in pecca
tis, mors dicitť deglutisse, sicut scriptũ est: Deglutiuit mors prævalens. Hoc puto esse q̃d
Luc.12 in euãgelio saluator dicebat: Ignem ueni mittere in terram, & q̃ uolo ut accendaťᵓ Atq;
utinam & mea terra accẽdatur igni diuino, ut ultra nõ afferat spinas & tribulos. Sicin-
Deut.32 telligere debes et illud, quod scriptum est: Ignis accẽsus est ab ira mea, comedet terram,
et generationes eius. Dicit ergo lex. Sacerdos qui obtulerit, edet illud in loco sancto, in
atrio tabernaculi testimonij. Consequens enim est, ut secundũ imaginem eius qui sacer
dotium ecclesiæ dedit, etiam ministri eius sint, & sacerdotes ecclesiæ peccata populi ac
cipiant, & ipsi imitantes magistrum, remissionem peccatorum populo tribuant. Debẽt
ergo & ipsi ecclesiæ sacerdotes ita perfecti esse, & in officijs semper sacerdotalibus eru
diti, ut peccata populi in loco sancto, in atrijs tabernaculi testimonij, ipsi nõ peccando
cõsumãt. Quid aũt est in loco sancto manducare peccatumᵓ Locus erat sanctus, in quẽ
Exod.3 peruenerat Moyses, secundũ quod dictum est ad eum: Locus enim in quo stas, terra san
cta est. Similiter ergo et in ecclesia dei locus sanctus est, fides perfecta, charitas de corde
puro, et cõscientia bona. Qui in his stat in ecclesia, in loco sancto stare se agnoscat. Nec
enim in terra quęrendus est locus sanctus, in quã semel data sententia est à deo dicẽte:
Gen.3 Maledicta terra in opere tuo. Fides ergo integra, & sancta cõuersatio, locus est sanctus.
In hoc itaq; loco positus sacerdos ecclesiæ, populi peccata consumit, ut hostiam iugulãs
uerbi

uerbi dei, & doctrinę sanæ uictimas offerens, purget à peccatis cõscientias auditorũ. E-
dit ergo sacerdos carnes sacrificij in atrio tabernaculi testimonij, cũ intelligere potuerit
quę sit ratio in ijs, quære mysteria, quæ describũtur de atrijs tabernaculi testimonij. Ad
hæc enim atria secreta & recondita nullus accedit, nulli hæc nisi sacerdotibus patẽt: si ta
men pateant, si scientia sua, & intellectu mystico potuerint eorũ secreta penetrare. Scio
autem esse & alia quædã in ecclesia dogmata secretiora, quæ adire nec ipsis sacerdotib.
liceat. Illa dico, ubi arca reconditur, ubi urna, ubi manna, & tabulæ testamẽti. Illuc ne ip
sis quidẽ sacerdotib. datur accessus, sed uni tantũ pontifici, & huic semel in anno certis
quibusq; & mysticis purificationib. concediť istud intrare secretũ. Sunt & alia ecclesiæ
dogmata, ad quę possunt peruenire etiã Leuitæ, sed inferiora sunt ab ijs quę sacerdotib.
adire cõcessum est. Scio & alia esse, ad quę possunt accedere etiã filij Israel, hoc est laici,
non tamẽ alienigenæ, nisi adscripti iã fuerint in ecclesia domini. Ægyptius eñ tertia ge
neratione intrabit in ecclesiam dei. Credo fidẽ patris, et filij, & spiritus sancti, in quã cre
dunt omnes qui sociantur ecclesiæ dei, tertiam generationẽ mystice dictã. Veruntamẽ
sciendum est, ꝙ ex hostijs quæ offeruntur, licet concedanť sacerdotib. ad edendum, nõ
tamẽ omnia cõceduntur: sed pars ex ipsis aliqua deo offertur, & altaris ignibus tradiť:
ut sciamus etiam nos ꝙ etsi cõceditur nobis aliqua ex diuinis scripturis apprehẽdere et
agnoscere, sunt tamen aliqua quæ deo reseruanda sunt: quæ cum intelligentiam nostrã
superant, sensusq; eorum supra nos sit, ne forte aliter à nobis quàm se habet ueritas, ꝓfe-
rantur, melius igni ista seruemus. Et ideo etiã in hoc loco, quę quidẽ concessa sunt homi
nibus ad edẽdum, prout potuimus intra tabernaculũ domini cõsumpsimus: siqua uerò
supersunt, & uel uos in audiendo, uel nos superant in dicẽdo, seruemus igni altaris, tan-
quam eam partẽ, quę pro peccato super altare domini iubetur offerri. Et hęc est, inquit,
lex arietis qui pro delicto est, sancta sanctorum, in loco in quo iugulanť holocaustoma
ta, iugulabunt et arietẽ qui pro delicto est, contra dominũ &c. Videtur quidẽ in scriptu
ris diuinis frequẽter peccatũ pro delicto, & delictũ pro peccato indifferẽter, et absq; ali
qua distinctione nominari: in hoc tamen loco inuenietur esse discretũ. Nam cũ superi-
us in hostia pro peccato ritum sacrificij atq; ordinẽ tradidisset, nunc separatim mãdat sa
crificium pro delicto, & quãuis eodem ordine, atq; eadẽ obseruãtia cuncta mãdentur,
& addat in nouissimis: Sicut id quod pro peccato est, ita & id quod pro delicto est, lex
una erit eorum: tamen uoluit ostẽdere esse aliquid differentiæ in his, quibus sacrificia di
uisa mandauit. In quo puto ego delictũ quidẽ cõmissum esse leuius aliquanto, q̃ pecca-
tum. Nam inuenimus de peccato dici, ꝙ sit peccatum ad mortẽ. De delicto nõ legimus 1 Ioan.5
quod esse dicatur ad mortẽ. Scio tamen & illam differentiã, quæ nõnullis sapientiũ uisa
est, quod delictũ quidem sit, cum nõ facimus ea quę facere debemus. Peccatũ uerò sit,
cum cõmittimus ea quæ cõmittere non debemus. Sed hęc qm̃ non semper in scripturis
diuinis sub ista distinctione inuenimus, idcirco generaliter affirmare nõ possumus. Igiť
eodem modo, atq; eadem traditione de sacrificio quod pro delicto offertur, accipiendũ
est, quo & suprà exposuimus de eo quod pro peccato est. Similiter enim iubenť adipes
arietis, ĳ qui circa renes sunt, & ĳ qui interiora operiũt, imponi super altare: ut & tu qui
hæc audis, scias omne quod est intra te crassius, & operit interiora tua, debere te offerre
igni altaris: ut purgẽtur omnia interiora tua, & dicas & tu, sicut & Dauid dicebat: Bene- Psal.103
dic anima mea dominũ, & omnia interiora mea nomẽ sanctũ eius. Nisi eñ ablata fuerit
crassitudo illa quæ tegit interiora tua, non possunt subtilem & spiritalẽ capere sensum,
nec possunt intellectum capere sapientiæ, & ideo dominũ laudare nõ possunt. Quod si
ablatum fuerit omne quod pingue est de renibus, & omnib. interioribus uiscerũ, tunc
uere purgatus omni uitio libidinis iugulasti hostiã ꝓ delicto, & obtulisti sacrificiũ deo
in odorẽ suauitatis. Sacerdotis, inquit, qui offert illud & repropitiabit pro delicto, ipsi-
us erit. Discãt sacerdotes domini, qui ecclesiis prę sunt, quia pars eis data est cũ his, quo-
rũ delicta repropitiauerint. Quid aũt est re, ꝓpitiare pro delicto? Si assumpseris pecca-
torẽ, & monẽdo, hortando, docẽdo, instruendo, adduxeris eũ ad pœnitentiã, ab errore
correxeris, à uitijs emendaueris, et effeceris eũ talem, ut ei conuerso propitius fiat deus,
pro delicto repropitiare diceris. Si ergo talis fueris sacerdos, et talis fuerit doctrina tua,
& sermo tuus, pars tibi dabitur eorũ quos correxeris: ut illorum meritũ, tua merces sit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

1.Cor.3 & illorum salus, tua gloria. Aut non & Apostolus hęc ostendit, ubi dicit quia quod sup
ædificauerit, quis mercedē accipiet? Intelligāt igitur sacerdotes domini, ubi est his data
portio, & in hoc uacent, atq; his operā dent. Nō se inanibus & superfluis actibus impli-
cent, sed sciāt se in nullo alio partē habituros apud deū, nisi in eo quod offertur pro pec-
catis: id est q; à uia peccati conuerterint peccatores. Notandū etiā illud est, q; quę offerū
tur in holocaustū, interiora sunt: quod uerò exterius est, domino non offertur. Pellis do
mino nō offertur, nec cedit in holocaustomata. Talis fuit & ille filius Iuda, qui dicebat
Gen.38 Her, quod interpretatur pellis. Propterea & Her pessimus erat, & occidit eū deus, quia
isti tales domino non offerūtur. Et omne sacrificium quod fiet in clibano, & oīe quod
fiet in craticula, uel in sartagine, sacerdotis q offeret illud ipsius erit. Quid dicimus? Pu-
tamúsne quod omnipotēs deus qui responsa Moysi cœlitus dabat, de clibano, & cratí-
cula, & sartagine præciperet: ut discerent populus per Moysen, quia per hæc deus his p-
pitius fiet, si quędam in sartagine frixerint, quædam in clibano coxerint, quędam in cra
Vt ubiq; sub- mouet literam ticula assauerint? Sed non ita ecclesiæ pueri Christū didicerunt, nec ita in eum per Apo
stolos eruditi sunt, ut de domino maiestatis aliquid tam humile & tam uile suscipiant.
Quin potius secūdum spiritalem sensum, quem spiritus donat ecclesię, uideamus quod
sit istud sacrificiū, quod coquatur in clibano, uel quis iste clibanus intelligi debeat. Sed
ubi inueniā modo ad iubitum scripturā diuinam, quæ me doceat quis sit clibanus? Do-
minum meū Iesum inuocare me oportet, ut quærentē me faciat inuenire, & pulsanti ape
riat, ut inueniam in scripturis clibanum, ubi possim coquere sacrificium meum, ut susci-
Osee 7 piat illud deus. Et quidē inuenisse me puto in Osee ꝓpheta ubi dicit: Omnes mœchan
tes, sicut clibanus succensus ad comburendum. Et iterum: Incaluerunt, inqt, sicut cliba-
nus corda eorum. Cor ergo est hominis clibanus. Istud autem cor si uitia succenderint,
uel libido inflammauerit, non coquet, sed exuret. Si uerò ille id succenderit, qui dixit,
Ignem ueni mittere in terram, panem scripturarū diuinarum, & sermonum dei, quos in
corde susci pio, non exuro ad perditionē, sed coquo ad sacrificiū. Et fortassis illa coqui
dicunt in clibano, quæ interiora sunt, & recōdita, nec proferri facile ad uulgus possunt.
Sunt em̄ multa in scripturis diuinis huiusmodi: sicut apud Ezechielem, cū uel de Che-
rubim, uel de deo, & de illa magnifica uisione describitur. Hæc si in clibano nō coquan
tur, comedi ita ut sunt cruda nō possunt. Neq; em̄ credendum est, quod sit animal quod
dam in forma leonis positū, quo uehatur deus, uel aliud in forma uituli, aut aquilę. Hæc
ergo & siqua huiusmodi sunt, non sunt cruda proferenda, sed in cordis clibano sunt co
quenda. Tria itaq; sunt hæc, in quib. dicit sacrificia debere præparari, in clibano, in sarta
gine, in craticula: & puto quòd clibanus secundum sui formam profundiora, & ea quæ
sunt inenarrabilia significet in scripturis diuinis. Sartago uerò ea quæ si frequēter ac sæ-
Triplex scrip- turæ sensus pe uersentur, intelligi, & explicari possunt. Craticula autem ea quę palam sunt, & absq;
aliqua obtectione cernuntur. Triplicē nanq; in scripturis diuinis intelligētię inueniri sę
pe diximus modum, historicum, moralem, & mysticū. Vnde & corpus inesse ei, & ani-
mam, ac spiritum intelleximus. Cuius intelligentiæ triplicem formam, sacrificiorum tri
plex hic apparatus ostēdit. Sed et alibi inuenimus, id est in his ipsis, quę de sacrificijs me
morantur, dici canistrū sanctum perfectionis, in quo tres panes haberi mādātur. Vides
consonare sibi sacramentorū omnium formas? Canistrū perfectionis, in quo tres panes
poni iubentur, quid aliud debemus accipere, nisi scripturas diuinas, cibos auditorib. tri
pliciter apponētes? Vis tibi & de euangelijs similis mysterij proferamus exemplar? Re
Luc.11 colamus domini uocem, ubi dicit, quia medio noctis uenit quidam ad amicū suum pul
sans ostium eius, et ait: Amice, cōmoda mihi tres panes, quoniā amicus mihi superuenit
de uia, & non habeo quod ponam ei. In quibus (ut breuiter perstringamus) nox est tē-
pus hoc uitę, & tres panes sunt, unus qui in clibano, alius qui in sartagine, tertius qui in
craticula coquitur. Post hęc inquit: Et oīe sacrificiū factum in oleo siue non factum, o-
mnibus filijs Aarō erit singulis æqualiter. Quod sacrificiū factū est in oleo, uel quod est
non factū in oleo? Sacrificiū salutaris in oleo fieri iubet, sicut suprà iā diximus. Sacrifici-
um uerò pro peccato nō fit in oleo. Dicit em̄: Nō superponet ei oleum, quoniā pro pec
cato est. Quod ergo pro peccato est, nec oleum lętitię ei, nec thus suauitatis imponitur.
2.Cor.12 De peccantibus enim dicit apostolus: Et lugeam eos, qui ante peccauerunt, & nō ege-
runt

runt pœnitentiā. Nec odor in eo suauitatis est, quia ex persona peccatoris dicitur: Cōpu
truerunt & corruptæ sunt cicatrices meę. Hæc interim à nobis obseruata sunt de supe-
riori capitulo, ubi lex sacrificij scribit pro delicto. Nō aūt dubito multa esse, quæ nos la
tent, & sensum nostrū superant. Nō enim sumus illius meriti, ut & nos dicere possimus:
Nos aūt sensum Christi habemus. Ipsi enim plus est sensus Christi, cui patent uniuersa, 1.Cor.2
quæ in legibus sacrificiorū intra literæ continentur arcanum. Si enim mererer ut darē
mihi sensus Christi, etiā ego in his dicerē: Vt sciamus quæ à deo donata sunt nobis, quæ ibid.
& loquimur. Sed nūc cōtenti paruitate sensus nostri, secūdi capituli uideamus exordiū.

Hæc est, inquit, lex sacrificij salutaris, quod offerent domino. Siquidē pro laudatiōe
offerēt illud, & offerēt ad sacrificiū panes laudationis ex simila factos in oleo, & lagana
azyma uncta oleo, & similaginē cōspersam in oleo, super panes fermētatos offeret mu
nera sua, quia sacrificiū laudationis salutaris eius est: & offeret ab eo unū de omnib. mu-
neribus suis separationē domino, sacerdoti qui effundit sanguinē salutaris, & carnes sacri
ficij laudationis salutaris, ipsi erunt, & in qua die donū offertur, manducabūt, & nō de-
relinquent ex eo usq; in mane.] Sacrificiū hoc, quod salutare appellatur, in duas diuidit
partes, & unā quidem laudationis nominat, alterā uoti, utrunq; tamē sacrificiū, salutare
nominatur. Verum quoniā non est nobis nunc secundum literā instaurare sacrificia, re
quiramus in nobis quisnam est tātus ac talis, qui sacrificium salutare, & sacrificiū laudis
offerat deo. Ego illum esse arbitror, qui in omnibus actibus suis facit laudari deū, & im-
pletur per eum illud quod dominus & saluator noster dicit: Vt uideāt homines opera Matt.5
uestra bona, & magnificent patrē uestrum, qui in cœlis est. Ille ergo obtulit sacrificium
laudis, pro cuius actibus, pro cuius doctrina, uerbo, & moribus, & disciplina, laudaī &
benedicitur deus, sicut è cōtrario sunt illi, de quibus dicitur: Quia per uos nomē meum Rom.2
blasphematur inter gētes. Obserua tamē & hic, quomodo panes ex simila facti in oleo,
& lagana azyma uncta oleo, & simila cōspersa in oleo ponitur, & triplici iterum sacra-
mento hostia salutaris offertur, et ad ultimum, sacerdoti, inquit, qui effundit sanguinem
sacrificij salutaris ipsi erit. Superius dixit: Sacerdoti qui propitiabit ipsi erit. Hic sacerdo
ti qui effundit sanguinē sacrificij salutaris, ipsi erit. Digno ordine utitur, prius em̄ repro
pitiatio quærēda est, & post hæc offerendum sacrificium salutaris. Neq; enim salus esse
cuiquam potest, nisi prius sibi propitiū faciat Deum. Sed & carnes, inquit, sacrificij lau-
dationis salutaris ipsi edunt. Sæpe iam diximus quòd carnes in scripturis solidū indicāt
cibum, perfectamq; doctrinam. Secundū scripturas scio esse animæ cibum quendam la
ctis, & aliū cibum animæ olerū, & alium carnis, sicut ipse Apostolus de quibusdā dicit:
Quia lacte uos potaui, nō esca. Nōdum enim poteratis, sed nec adhuc potestis. Adhuc 1 Cor.3
enim estis carnales. Et iterum alibi dicit: Alius quidē credit manducare omnia, qui aūt Rom.14
infirmus est olera manducat. Et rursum alibi: Perfectorum autem est cibus solidus, & cę Hebr.5
tera. Hic ergo carnes sacrificij salutaris, quod offertur pro laudatione, ipsius iubent esse
sacerdotis. Ex simila uerò tripliciter oblata (ut suprà diximus) unum tantum quod pla-
cuerit sacerdoti deputatur: cætera offerētis sunt laici, ita tamen ut sub die comedantur,
nec remaneat ex his aliquid in mane. Carnes ergo in quibus solidus cibus est, & perfe-
cta scientia, sacerdotibus deputātur, quia debent in omnibus esse perfecti, in doctrina,
in uirtute, in moribus. Si enim hoc in se nō habuerint, de sacrificiorū carnibus nō edent.
Vnum uerò illud quod seperatur, tanquam præcipuum ex tribus quæ ex simila præce-
pta sunt, in hoc illam partē scientiæ arbitror designari, de qua superius diximus, quæ per-
fectam indicat profundamq; doctrinam. Sed requires fortasse, cum superius fermentū
penitus abiecerit de sacrificijs, quomodo nūc super panes fermentatos sacrificium man
dat imponi? Verum diligentius intuere, quia non ad sacrificium, sed ad ministerium sa-
crificij fermentatus panis assumitur. Quid ergo hic sit agēdum, uideamus. Dominus in
Euangelijs humanā doctrinam Pharisæorum, qui tradebant traditionem præcepta ho-
minum, fermentum appellat, cùm dicit discipulis: Obseruate à fermento Pharisæorum, Matt.16
Similiter ergo humana doctrina est (uerbi causa) grāmatica ars, uel rhetorica, uel etiam
dialectica. Ex qua doctrina ad sacrificium quidem, hoc est in his quæ de deo sentienda
sunt, nihil susciendum est, sermo uerò lucidus, et eloquentiæ splendor, ac disputādi ra
tio, ad ministerium uerbi dei decenter iubetur admitti. An non super hoc fermentū ha-

Universidad de Deusto
Biblioteca

1.Cor.15 Tit.1 bebat uerbi dei sacrificiũ positũ ille qui dicebat: Corrumpunt mores bonos colloquia mala. & Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, uẽtres pigri, & alia his similia ex fermento sumpta Græcorũ. Quod autem dicit, sub die comedetur, nec derelinquetur ab eo usq; in mane, conferamus cum cæteris sacrificijs, & uideamus quæ sit ratio quòd in hoc quidẽ sacrificio salutari, eadem die quæ offerunt præcepit comedenda: in alio uerò sacrificio, etiã in secundam diem seruari indulget, & usq; in tertiam, tertia uerò iam die igni tradi quæ superfuerint, ne polluant offerentem. Quid ergo habeat ista differẽtia, uideamus. Sed uere indigemus auxilio dei, qui omnes adipes cõtegẽtes interiora nostra dignetur abscindere, & omne crassioris sensus uelamẽ auferre, ut hæc secundũ id quod à deo mandari dicitur, possimus aduertere. Conferamus igitur ipsam sibi scripturã diuinam, & quam aperuerit nobis absolutionis semitam subsequamur. Inuenimus enim de sacrificio Paschę, quod in uespera immolari iubetur, dari mãdatũ similiter, ut nihil remaneat ex carnibus usq; in mane. Non est hoc ociosum q̃ hesternas carnes uesci non uult nos sermo diuinus, sed recẽtes semper & nouas, eos uerò maxime qui sacrificiũ Paschę uel sacrificiũ laudis immolãt deo, nouas uerò carnes, & recentes ipsius diei edere iubet, hesternas prohibet. Recordatus sum simile aliquid & prophetã Ezechielẽ dicere, cum ei dominus præcepisset, ut coqueret sibi panes in stercore humano, Respõdit enim dominо & dixit: O domine, nunq̃ cõtaminata est anima mea, & morticinũ aut immundũ nõ introiuit in os meum. Sed neq; caro hesterna introiuit in os meũ. De quo sæpe apud memetipsum requirebã quænã esset ista prophetæ exultatio, qua uelut magnũ aliquid ante deũ proferret, & diceret, quia nunquã carnẽ hesternam manducaui. Sed ut uideo, hinc edoctus, & existis imbutus mysterijs, hęc propheta loquebatur ad dñm, quia non ita abiectus, & degener sum sacerdos, ut hesternis, id est ueteribus carnibus uescar. Audite hæc omes domini sacerdotes, & attentius intelligite quæ dicuntur. Caro quæ ex sacrificijs sacerdotibus deputat, uerbũ dei est quod in ecclesia docent. Pro hoc ergo figuris mysticis cõmonentur, ut cum proferre ad populum sermonẽ cœperint, nõ hesterna proferant, non uetera quæ sunt secundum literã proloquantur, sed per gratiã dei noua semper proferant, & spiritalia semper inueniant. Si em̃ ea quæ didiceris à Iudæis hesterno, hæc hodie in ecclesia proferas, hoc est hesternã carnẽ sacrificij edere. Si meminisses, etiam in oblationẽ primitiarũ eodem sermone usus est Legislator, ut sint, inquit, noua & recentia. Vides ubiq; ea, quę ad laudes dei pertinẽt (hoc enim est sacrificium laudis) noua, & recentia esse debere, ne forte cum uetera profers in ecclesia labia tua loquãtur, & mens tua sine fructu sit. Sed audi quid dicit Apostolus: Si, inquit, loquar linguis, spiritus meus orat, sed mens mea sine fructu est. Quid igitur est? orabo, inquit, spiritu, orabo & mente: psalmum dicam spiritu, psalmum dicam & mente. Ita ergo & tu siue ex eruditione spirituali, & ex dono gratiæ dei, præsentem & recentẽ protuleris sermonẽ in laudibus dei, os quidẽ tuũ offert sacrificiũ laudis, sed mens tua pro sterilitate hesternæ carnis arguitur. Nam & dominus panẽ, quem discipulis dabat, & dicebat eis: Accipite & manducate, nõ distulit, nec seruari iussit in crastinũ. Hoc fortasse mysterij cõtinetur etiam in eo quod panẽ portari non iubet in uia, ut semper recentes, quos intra te geris, uerbi dei panes proferas. Deniq; Gabaonitę illi propterea cõdemnant, & ligni cęsores, uel aquę gestatores fiunt, quia panes ueteres ad Israelitas detulerũt, quibus lex spiritalis iubebat semper uti recentibus & nouis. Alia sanè sacramẽtorum figura est, quæ iubet etiam in altera die, quod superfuerit edi, nihil uerò in tertiã diem reseruari, de qua suis locis uidebimus. Sed ne illud quidẽ nos lateat, esse quoddã tempus, in quo benedictio sit ueteribus uesci. Nam de anno septimo, qui remissionis annus uel sabbaticus nominatur, ita dicitur: Manducabis, inquit, uetera, & uetera ueterum. Tũc sub septimi anni mysterio (ut diximus) benedictio est uetera mãducare, nunc uerò prohibet. Sed multus est excessus hærere per hęc singula, & ex occasione testimoniorũ longius euagari, cũ explanationẽ sacrificiorũ habeamus in manibus. Dicitur ergo in sequẽtibus, quòd si uotum fuerit, aut si uoluntarium sacrificauerit munus suum, quacũq; die obtulerit sacrificiũ suũ edetur & altera die. Et quod superfuerit de carnibus sacrificij usq; in diem tertiũ igne cremabit. Si aũt manducãs mãducauerit ex carnibus die tertia, nõ erit acceptũ ei, qui offert illud, nõ reputabitur ei, coinquinatio est. Anima aũt si qua mãducauerit ex eo, peccatũ accipiet.

Ezech.4

Matt.26 Corpus domini

Ioſ.9

Hoc est

Hoc est nimirum quod & Dauid dicit in psalmis: Fiat oratio eius in peccatũ, quando non solum nihil meriti, sed etiam culpæ multum ex sacrificijs quæritur. Audis enim Legislatorem decernere, quia si quis manducauerit ex eo quod superfuerit in tertiã diem, peccatũ accipiet. Vnde cognoscendum est quanta humanæ conditioni peccatorum labes immineat, cum oriatur etiã inde peccatũ, unde hostia propitiationis offertur. Hæc credo considerans beatus Dauid, dicebat in psalmis: Peccata quis intelligit? Voti igit & uoluntatis sacrificiũ est, quo & secunda quidem die uescias est, penitus uerò abiuratur in tertiam. Sed dat remedium negligentibus. Si, inquit, inualidus fueris, & non potueris omẽs carnes sacrificij secũda finire die, nihil de his in die tertia comedas, sed igni trade quod superest. Si enim uolueris post duos dies mãducare de sacrificio, peccatum accipies. Ego (prout sẽsus mei capacitas habet) in hoc bíduo puto duo testamẽta posse intelligi, in quibus liceat omẽ uerbũ quod ad deum pertinet (hoc enim est sacrificium) requiri, & discuti, atq; ex ipsis omnem rerum scientiam capi. Si quid autem superfuerit, quod nõ diuina scriptura decernat, nullam aliam tertiam scripturam debere ad auctoritatem scientiæ suscipi, quia hæc dies tertia nominatur, sed igni tradamus quod superest, id est deo reseruemus. Neq; enim in præsenti uita deus scire nos omnia uoluit, maxime cum id & Apostolus dicat: Quia ex parte scimus, & ex parte prophetamus. Cum uenerit autem quod perfectum est, destruentur illa quæ ex parte sunt. Iste est ergo ignis, cui quæ in tertium diem superfuerint, seruare debemus, & non temeritate præsumpta assumamus nobis cunctorũ scientiã, ut merito nobis dicatur ab eodem Apostolo, Nescientes neq; quæ loquuntur, neq; de quibus affirmant. Ne forte ergo non fiat acceptũ sacrificium nostrum, & hoc ipsum quod ex diuinis scripturis cupimus scientiã capere, uertatur nobis in peccatũ, seruemus eas mẽsuras, quas nobis per Legislatorem lex spiritalis enunciat. Et carnes quæcunq; tactæ fuerint ab omni immũdo, non manducabuntur, igni cremabunt. Omnis mũdus manducabit carnes, & anima quæcunq; manducauerit carnes sacrificij salutaris quod est domino, & immũditia eius in eo fuerit, peribit anima illa de populo suo. Et anima quæcũq; tetigerit omnẽ rem immundã, uel ab immunditia hominis, uel quadrupedum immundorũ, uel ab omni abominato immundo, & manducauerit ex carnib. sacrificij salutaris quod est domini, peribit anima illa de populo suo.] Triplices immunditiæ causas hic Legislator exposuit. Vnam, ne carnes sacrificiorũ aliqua immunditia cõtingantur. Aliam, ne is qui edit carnes sacrificij, immũdus sit, & immunditia eius in ipso sit. Tertiam, quod etsi carnes mundæ sint, & ipse qui edit mundus sit, tamen ne cõtigerit aliquid immundũ, uel à pecoribus, uel ab auibus, uel ex omnibus quæ immunda pronunciata sunt. Et hæc quidẽ uoluntas est Legislatoris de ritu sacrificiorum corporaliũ sancientis. Secundũ nostræ uerò expositionis ordinem, ubi carnes sanctæ uerba intelligant esse diuina, huiusmodi habenda est obseruatio, quia sæpe accidit mũdas carnes cõtingi ab aliquo immũdo, ut (uerbi causa dixerim) si quis de deo patre, ac de unigenito eius, & spiritu sancto, digno deitatis mysterio purũ faciat syncerũq; sermonẽ, similiter & de omnibus creaturis rationabilibus tanq; à deo factis ad hoc ut caperent & intelligerent eum, non autẽ consequẽti mysterio afferat etiam carnis resurrectionem, primus quidẽ sermo eius quẽ perfecte & sancte disseruit, solidus cibus est, carnes sanctæ sunt, hoc uerò quod his addit, resurrectionis carnis negando gloriã, quia alienum à fide est, superioribus iunctum perfectis & fidelibus uerbis, sanctas carnes cõtaminauit & polluit. Ideo ergo præcepit Legislator ne manducẽtur huiusmodi carnes, quibus immũditia infidelitatis alicuius adiũgitur. Propterea & apostolus dicit: Etenim diem festũ celebremus non in fermento ueteri, neq; in fermẽto malitiæ & nequitiæ, sed in azymis synceritatis & ueritatis. Secundũ immunditiæ genus est, ne ipse qui carnes edit, immũdus sit, & immunditia eius in ipso sit, quod hoc modo intelligi potest, uerbi gratia, si sit aliquis naturæ florentis, & ardentis ingenij, nõ continuo aptus uidebitur ad suscipiẽda uerbi dei mysteria, sed quærit etiã hoc, ut prius à profanis actibus, & immundis operibus separet, & ita demum eruditionis capax fiat, si prius capax fuerit sanctitatis. Simile his in Numeris legimus scriptũ, ubi dominus carnes cœlitus dedit filijs Israel & dicit: Sanctificamini in crastinum, ut mãducetis carnes, hoc ostẽdens, quod nisi sanctificati essent prius, & mundi effecti, carnes eis non daret Deus. Bene aũt clementiam

Pſal.109

Pſal.18

1 Cor.13

1 Cor.5

Num.11

domini

Universidad de Deusto
Biblioteca

domini Legislator ostendit, ut nō diceret quia nō manducet carnes in quo fuit immun-
ditia, sed ait: in quo immūditia eius in ipso est. Nemo etenim ferè inuenit, in quo nō fuit
immunditia. Inueniri aūt potest, in quo fuerit quidem, sed audita lege domini ultra iam
non sit. Quod si permanet in eo immunditia sua, & his auditis cōuerti nō uult, & emen-
dari, peribit, inquit, anima illa de populo suo. Tertia est immunditiæ species, qua is qui
mundus est, si aliquid cōtigit immundū, non tam suo peccato, q̄ aliena cōtagione pol-
luitur: utputa si quis societur amicitijs & cōsortio hominis liuidi, uel iracundi, uel adul-
teri, & ipse quidem propriis actibus nō inseratur sceleribus eius, uideat tamen eum, &
intelligat quomodo fratrē suum odit, & homicida est, uel quomodo insidiatur alienæ
mulieri, & adulter est, uel quomodo in cæteris quibusq̄ sacrilegus est, nec deprehēsis
his discedat ab eius cōsortio, iste est qui cōtingit immundū, uel animal, uel auē, uel mor-
ticinū, & aliena immunditia ipse pollutus est. De diuersitatibus aūt immundorū, prout
occurrere potuit, in superioribus diximus. Aut nō & Apostolus secundū hanc eandem
1.Cor.5 præcepit formam, cum dicit: Nunc autē scripsi uobis in epistola, ut non cōmisceamini
fornicarijs, si quis frater nominat fornicator, aut auarus, aut idolis seruiēs, aut ebriosus,
aut rapax, cum huiusmodi nec cibū sumere. In quibus oīnibus quid est aliud quod præ-
cepit, nisi ne nos ab alienis peccatis & immūditijs polluamur? Et locutus est, inquit,
dns ad Moysen dicens: Loquere filijs Israel dicens: Omnem adipem boum, & ouium,
& caprarū, non edetis, & adeps morticinorū, & à fera captorum nō erit ad omne opus,
& in esca non edetur. Omnis qui adipem edet ex pecoribus ex quibus offertis ab eis ho-
stiam domino, peribit anima illa de populo suo. Et omnem sanguinē nō edetis in omni
habitatione uestra, à pecoribus, & à uolatilibus. Omnis anima quæcunq̄ māducauerit
sanguinē, peribit anima illa de populo suo.] Adipes quidem eorū animaliū, quæ in sa-
crificijs offeruntur, & aliorum nōnullorū edi uel in usu haberi abnegat Legislator, san-
guinē uerò omnis carnis comedi uetat. In superioribus locū mysticū pertractantes, ubi
uitulus in holocaustū dabatur pro peccato, & adipes imponebant altari, sanguinē qui-
dem quo ex parte aliqua cornua liniebant, reliquus uerò ad basim effūdebat altaris, in
eorum accipiemus figurā, qui residuus dicitur Israel, & postq̄ plenitudo gentium subin-
troierit, salutem in nouissimis sperant. Adipes uerò animam diximus Christi, quę est ec-
clesia amicorū eius, pro quibus animam suam posuit. Potest ergo fieri & in hoc loco, ut
quod mandatur ne quis adipes edat ex his quæ domino offerunt, hoc sit quod & dom-
Matt.18 nus dicit: Ne quis scandalizet unum ex his minimis, qui credunt in me. Quod aut̄ san-
Rom.11 guis nullius animalis edi iubetur, illud fortasse sit, quod de Israelitis dicit Apostolus: Ex
cis ergo, si fracti sunt rami ut ego inserar. Bene propter incredulitatē fracti sunt. Tu aut̄
fide stas, noli altum sapere, sed time. Et iterū: Noli gloriari aduersus ramos. quo scilicet
casui eorum nullus insultet. Ne forte sicut idem Apostolus dicit, & tu excidaris, & illi
non permanserint in incredulitate inserant. Sanguis autem puto quod populus ille cō
petenter intelligatur. Nō enim ex fide, nec̄ ex spiritu Abraham, sed tantū ex sanguine
eius descendunt. Post hęc: Et locutus est dominus ad Moysen dicens, filijs Israel loque
re dicens: Qui offert sacrificiū salutaris sui domino, offeret munus suū domino in sacrifi-
cio salutaris sui, manus eius offerent hostiam domino, adipem qui super pectusculū est,
& pinnam iecoris: offeret ea ita, ut ponatur donū contra dominū, & imponet sacerdos
adipem, qui est super pectusculum, super altare, & erit pectusculū Aaron & filijs eius,
& brachium dextrū dabitis separationē sacerdoti à sacrificijs salutaribus uestris, qui of-
fert sanguinē salutaris, & adipem ex filijs Aaron, ipsi erit brachiū dextrum in parte, pe-
ctusculum enim impositionis, & brachiū dēptionis accepi à filijs Israel à sacrificijs salu-
taribus uestris, & dedi ea Aaron sacerdoti, & filijs eius, legitimū æternū à filijs Israel.]
Hoc est sacrificiū quod dicit salutare. Quod sacrificium nemo offert dño, nisi qui sanus
est, & salutis suæ conscius, gratias dño refert. Nemo ergo qui æger est animo, & langui-
dus in operibus, offerre potest sacrificiū salutare. Vis uidere quia nemo æger & langui-
dus non potest illud offerre sacrificium? Leprosus ille, quem in euangelio dominus cu-
rasse describitur, non poterat offerre hostiam, donec lepræ ægritudine tenebatur. Cum
aūt accessit ad Iesum, & mūdatus est, tūc iubetur ei à domino offerre munera ad altare,
Matt.8 quod præcepit, inquit, Moyses in testimonium illis. Audisti quis sit, qui offerre debeat
hostiam

hostiā salutaris, audi nunc quomodo debeat offerre. Manus, inquit, eius offerent hostiā
domino. Nunquid nō euidenter clamat Legislator, quia nō homo est qui offert hostiā,
sed manus eius, id est opera eius? Opera nanq̄ sunt, quę commendant hostiā deo. Si em
attracta sit manus tua ad dandū, & expansa ad accipiēdum, intra te est adhuc lepra tua,
& offerre non potes hostiā salutaris. Manus ergo eius offerent sacrificiū salutaris, & ma-
nus eius offerent ea, quę dño offerenda sunt, id est adipē qui super pectusculū est, & pin- Citat Græca
nam iecoris. In hoc loco ubi nos habemus manus eius offerēt hostiā domino, in Græcis interpres, nō
habetur pro hostia ὁλοκαρπώματα, quod intelligit̄ omnem fructū: per quod ostendit nō Origenes
posse domino offerre omnem fructum eum qui infructuosus est, qui nō affert fructum
iustitiæ, fructū misericordiæ, uel etiam fructus spiritus, quos enumerat apostolus, chari- Gal.5
tatem, gaudium, pacem, patientiam, unanimitatem, & cętera his similia. Vnde et in alio
loco prophera dicit: Et holocaustū tuum pingue fiat. Offeret ergo adipes, qui super pe- Psal.20
ctusculum sunt, & pinnā iecoris, quæ superponantur altari. De adipibus sæpe iam dixi-
mus. Quod autem dicit, adipes qui super pectusculum sunt, pectusculū tuum intellige
esse cor tuū, de quo tibi auferendæ sunt omnes malæ cogitationes: inde enim procedūt,
& altaris igni tradendæ sunt, ut possit cor tuum mundum effectum deum uidere. Sed et
pinnam iecoris præcepit offerendam. Diximus & ante, iecoris pinnam, loco iracundię,
uel cupiditatis exponi. offert enim pinnam iecoris, qui ex se omne uitium iræ, & furoris
excidit. Adipes ergo qui sunt super pectusculū, imponunt altari: ipsum uerò pectusculum, Aaron & filijs eius, sed & brachium dextrum separari præcepit, & esse eis muneris
loco ex sacrificio salutari. Vide quibus muneribus honorat sacerdos. Pectusculum ac-
cipit, & brachium, sed brachium dextrum. Putamus non esse aliquid rationis, quod ex
omnibus membris animalium, quæ iugulantur in sacrificijs, hæc potissimum mēbra de-
lecta sint? Ego puto quod si quis dicit se esse sacerdotem dei, nisi habeat pectus ex omni
bus membris electum, non est sacerdos: & nisi habeat brachiū dextrū, nō potest ascen-
dere ad altare domini, nec sacerdos nominari. Quod ergo est sacerdotis pectus, aut qua
le? Tale ego puto esse, quod plenum sit sapientia, plenum scientia, plenum omni diuina
intelligentia: & quid dico plenum intelligentia? imò quod plenum sit deo. Quale est et
brachium sacerdotis, quod ei offerūt filij Israel pro salute sua, qua saluātur. Formæ sunt
singula ista quæ scribūtur in lege, eorum quæ in ecclesia geri debeāt. Alioquin nec fuis-
set necessarium legi hęc in ecclesia, nisi ex his ædificatio aliqua audientibus præberet.
Si ergo sacerdos ecclesiæ per uerba, & doctrinam, & multā sollicitudinem suā, & labo-
rem uigiliarum, conuertere potuerit peccatorē, & docere eum, ut meliorem uiā sequa-
tur, ut ad timorem dei redeat, cogitet spem futuram, à malis actibus desinat, & cōuerta-
tur ad bonos: si inquam tale opus fecerit, cōsequens est eū, qui in ipsius labore saluatur,
deo gratias agere, & offerre hostiam salutaris, pro eo quod salutem cōsecutus sit. In qua
hostia pars efficitur sacerdotis, pectusculum & brachium dextrū: ut sit indicium quod
pectus eius & cor quod ante mala cogitabat, sacerdotis labore cōuersum, recepit cogi-
tationes bonas, & ita mundatū est, ut etiam Deū possit uidere. Similiter & in brachio il
lud indicium est, quod mala eius opera & sinistra, quę sunt uticq̄ praua, & nō bona, con
uertit in dextram, ut essent secundum Deum: & hoc est dextrum brachium, in quo pars
esse dicit sacerdotis. Sed & uos deprecamur, qui hæc auditis, detis pectuscula, offeratis
pectora uestra sacerdotibus dei, ut auferant ex his omne quod crassum est, ut sacerdota
lem eam faciāt portionem. Date nobis etiam brachia, sed dextra à uobis poscimus bra-
chia: sinistrū nihil uolumus, dextra à uobis opera requirimus. Sed & hoc quod addit pe
ctusculū dici appositionis, & brachiū demptionis, non mihi sine causa dictū uidetur. Et
ideo uelim requirere quid est q̄d apponendū est ad pectusculū, ut fiat pectusculū appo
sitionis. Posteaquam ablatum fuerit à corde tuo omne quod crassum est, & emundatū
fuerit ab omni operimento, uel inquinamento, q̄d igni tradendum est, restat ut appona
tur ei gratia spiritus sancti, & tunc fiet pectusculum appositionis, sed & brachiū separa-
tionis, siue demptionis. Quomodo erit & brachium separatiōis? Si scias, & intelligas di
scernere quæ sint opera lucis, & quæ sint opera tenebrarū, & separes actus tuos de tene
bris, ut sint opera tua in lumine, brachium tuum efficitur brachium separationis: uel cū
separaueris te ab omni fratre inquiete ambulante: uel certe cū secundum prophetā sepa
rant se

Universidad de Deusto
Biblioteca

rant se,& exeunt de medio peccatorũ,qui portant uasa domini.Denicꝙ uernacula quã-
dam cõsuetudine scripturæ, cõmune esse dicitur quod immundum est. Sicut & ad Pe-
Act.10 trum uox de cœlo dicit:Quod deus mundauit,tu cõmune ne dixeris. Cõsequẽter ergo
si id quod immundum est, cõmune appellatur, quod sanctũ est, nominabitur separatũ.
Sed & illud addimus.Si quis dei solius seruus est,cõmunis nõ potest dici.Si quis autem
cõmunis est,dubium non est quod multorum sit, & ideo cõmunis dicatur. Grande est
in hoc sermone mysterium, quod Israel secũdum carnem in usu sensum quidem habet,
sed intellectum non habet. Communẽ dicunt & illi hominem immundum, sed cur cõ-
munis dicatur,ignorãt.Discãt ergo ab ecclesia, quia qui sanctus est, solius dei est, & cũ
nullo ei cõmunio est.Qui aũt peccator est & immundus,multorum est. Multi enim dæ-
mones possident eum,& ideo cõmunis appellatur. Denicꝙ & ille,qui in euãgelijs à do-
Mar.5 mino curatus est,cum interrogatus esset,quod tibi nomen est? dixit,Legio,multi emꝫ sũ-
mus.Hæc licet in excessu quodam, necessaria tamen addita uidentur, ut mysteriũ pec-
culi appositionis,& brachij separationis,quare scriptũ sit dissereremus,quæ est æterna
portio sacerdotib. data. in qua dignos nos facere dignetur,ut per cordis puritatẽ,& ope-
rum probitatẽ, in diuino sacrificio habere participium mereamur,per æternum pontifi-
cem dominum & Saluatorem nostrum Iesum Christum, per quẽ est deo patri cum spi-
ritu sancto gloria & imperium in secula seculorũ,Amen.

De indumentis pontificis,& sacerdotum. Homilia VI Cap. VIII

C AVSAM, qua quidem hæc quæ nobis recitantur, aut intelligi possunt, aut
non intelligi, breuiter ostendit Apostolus,dicens ab eius oculis posse uete-
ris testamenti uelamen auferri,qui conuersus ad deum fuerit:ex quo sciri uo
luit, quod quanto minus hæc nobis plana sunt, tanto minus est ad deum nostra conuer
sio. Et ideo omni uirtute nitendum est,ut ab occupationibus seculi, & à mundanis actĩ
bus liberi,& ipsas etiam (si fieri potest) superfluas sodalium fabulas relinquentes, uer-
bo dei operam demus, & in lege eius meditemur die ac nocte, ut toto corde conuersi,
reuelatam,& apertam Moysi faciem possimus aspicere,& maxime in his,quæ nunc re-
citata sunt,uel de sacerdotalibus indumentis,uel de consecratione pontificis,in quibus
talia quædam dicuntur,ut etiam illum ipsum carnalem Israel ab historica intelligentia
penitus excludant:& ideo nobis ad hæc exponenda,nõ humani ingenij uiribus nitẽ-
dum est,sed orationibus, & precibus ad deum fusis. In quo etiam uestri adiutorio indi-
gemus,ut deus pater uerbi,det nobis uerbũ in adapertionẽ oris nostri,ut possimus cõ-
derare mirabilia de lege eius. Est ergo initiũ eorũ quæ hodie recitata sunt,in his uerbis.

Hæc unctio Aaron,& unctio filiorũ eius ab hostijs domini, qua die applicuit eos sa-
crificare domino,sicut præcepit dominus dare illis, qua die unxit illos à filijs Israel,legi
timũ æternũ in progenies eorum.Hęc lex est holocaustorum,& pro peccato,& pro de
licto,& cõsummationis,& sacrificij salutaris, sicut mandauit dominus Moysi in monte
Sina, qua die præcepit filijs Israel offerre munera sua coram domino in deserto Sina.]
Cum proposuerit dicere Legislator,hæc unctio Aaron,& hæc unctio filiorum eius,nõ
subiunxit quæ esset unctio, nec qualiter unxisset exposuit, sed hoc quidẽ in sequẽtibus
facit, nunc uerò posteaquã dixit hæc unctio Aaron & filiorum eius, nihil de unctione
subiunxit.Profecto ut ostenderet,quia hęc quæ suprà dixerat, id est pectusculum impo
sitionis,& brachiũ separationis, ipsa esset unctio Aaron & filiorum eius, ne putaremus
illa pro carnibus dicta, sed ut doceret etiã ipsa sub sacramẽto unctionis inserta. Denicꝙ
in cõsequentibus repetit ea,quæ superius exposuerat,& dicit:Hęc lex holocaustorum,
& sacrificij, & pro peccato. Hæc, id est quæ suprà exposita est.& uidetur esse ὡσανεϕα-
λαίωσις, id est recapitulatio sacramentorũ,quæ in superioribus latius fuerant enarrata.
Post hæc uerò subiungit.Et locutus est dominus,inquit,ad Moysen dicens:Sume,Aa-
ron & filios eius, & stolas, & oleũ unctionis, & uitulũ qui est pro peccato,& duos arie
tes,& canistrũ azymorum, & omnem synagogam conuoca ad ianuam tabernaculi te-
stimonij. Et fecit Moyses sicut præcepit ei dominus, & conuocauit synagogã ad ianuã
tabernaculi testimonij.Et dixit Moyses ad synagogã:Hoc est uerbum quod mandauit
dominus facere. Et applicuit Moyses Aaron fratrẽ suũ, & filios eius, & lauit eos aqua;
& uestiuit

& uestiuit eum tunica,& precinxit eum zona,& uestiuit eum tunica interiore,& impo
suit ei humeralem,& cinxit eum secundũ facturã humeralis,& constrinxit eum in ipso,
& imposuit super eum logium, & imposuit super logium manifestationem & ueritatẽ,
& imposuit mitram super caput eius,& posuit super mitram ante faciem eius laminã au
ream sanctificatã sanctam,sicut præceperat dominus Moysi.] Intentis auribus & uigi-
lanti corde consecrationem pontificis uel sacerdotis audite, quia & uos secũdum pro-
missa dei,sacerdotes dei estis, gens enim sancta,& sacerdotium sanctum estis.Accepit,
inquit,Moyses secundum præceptum domini Aaron & filios eius, & primo quidem la
uat,postea uerò induit eos. Considerate diligentius ordinem dictorũ, primo lauat,po-
stea induit.Non enim potes indui,nisi ante,lotus fueris.Lauamini ergo,& mũdi estote,
& auferte nequitias ab animis uestris.Nisi emꝫ hoc modo lotus fueris, nõ poteris indue-
re dominum Iesum Christum,secundum quod dicit Apostolus: Induite dominũ Iesum Rom.13
Christum,& carnis curã ne feceritis in cõcupiscentijs.Lauet te igitur Moyses,ipse te la-
uet,& ipse te induat.Quomodo te lauare potest Moyses,frequẽter audisti.Sæpe emꝫ di-
ximus quod Moyses in scripturis suis pro lege ponatur, sicut in Euangelio dictum est:
Habent Moysen,& prophetas, audiant illos. Lex ergo dei est quæ te lauat,ipsa sordes Luc.16
tuas diluit,ipsa si audias eam peccatorũ tuorum maculas abstergit:ipse est Moyses, hoc
est lex quæ sacerdotes cõsecrat,nec potest sacerdos esse,quẽ nõ lex cõstituerit sacerdo-
tem.Multi emꝫ sunt sacerdotes,sed quos nõ lauit lex,necꝙ puros reddidit uerbũ dei,necꝙ
abluit à peccatorum sordibus sermo diuinus.Sed & uos, qui sacrum baptisma desidera
tis accipere, & gratiam spiritus promereri, prius debetis ex lege purgari, prius debetis
audito uerbo dei,uitiorum germina resecare,& mores barbaros ferosꝙ componere,ut
mansuetudine & humilitate suscepta,possitis etiã gratiã sancti spiritus capere.Sic enim
dicit dominus per prophetam:Super quem requiescã,nisi super humilem, et quietum, Esa.66
& trementem sermones meos? Si humilis nõ fueris, & quietus, nõ potest inhabitare in
te gratia spiritus sancti,si non cum tremore suscipis uerba diuina. Superbã nancꝙ & cõ-
tumacem animam,& fictam refugit spiritus sanctus. Debes ergo prius meditari legem
dei,ut si forte actus tui intemperati sunt,& mores inconditi,Lex dei te emẽdet & corri
gat,uis uidere quia Moyses semper cum Iesu est, hoc est lex cum Euangelijs? Docet te
Euangeliũ,quia cum transformatus esset in gloriam Iesus, etiam Moyses & Elias simul
cum ipso apparuerũt in gloria, ut scias quia lex, & prophetęꝫ, & euãgelia in unũ semper
conueniũt,& in una gloria permanẽt. Denicꝙ & Petrus cum uellet eis tria facere tabe- Matt.17
nacula,imperitiæ notatur,tanquã qui nesciret quid diceret. Legi enim & prophetis,&
euangelio non tria,sed unum est tabernaculum,quæ est ecclesia dei. Lauat ergo primo
Moyses sacerdotẽ domini,& cum eum lauerit,& purgatum reddiderit à sordibus uitio
rum,post hæc induit eum.Sed cõsideremus quæ sint ista indumẽta, quibus induit Moy
ses Aaron fratrem suum põtificem primum, si forte possibile sit etiam tibi indui eisdem
indumentis,& esse pontificẽ. Est quidem unus pontifex magnus dominus noster Iesus
Christus,sed ille nõ solum sacerdos,sed & sacerdotum sacerdos est, & non solum põtifi
fex,sed pontificum pontifex,nec sacerdotũ princeps,sed princeps principum sacerdo-
tum.Sicut & rex non dicitur plebis,sed regum rex,& dominus nõ seruorum,sed domi-
nus dominorum.Potest ergo fieri,si & tu lotus fueris per Moysen,& fueris ita mundus,
quasi quem Moyses lauerit tantus ac talis,ut possis etiam peruenire ad hæc indumenta
quæ profert Moyses,& stolas istas, quibus induit Aaron fratrẽ suum, & filios eius. Sed
non solum indumentis opus est ad sacerdotales infulas,uerũ & cingulis. Sed priusquã
de specie ipsa indumentorum dicere incipiamus, uelim cõferre illa infelicia indumẽta,
quibus primus homo cũ peccasset, indutus est, cũ his sanctis & fidelibus indumẽtis. Et
quidem illa dicitur deus fecisse:Fecit enim, inquit, deus tunicas pelliceas,& induit Adã Gen.3
& mulierem eius.Illęꝫ ergo tunicæ de pellibus erãt ex animalibus sumptęꝫ.Talibus enim
oportebat induí peccatorẽ, pelliceis,inquit, tunicis,quæ essent mortalitatis, quam pro
peccato acceperat,& fragilitatis eius quæ ex carnis corruptione ueniebat,indicium.Si
uerò iam lotus ab his fueris,& purificatus per legẽ dei, induet te Moyses indumẽto in-
corruptiõis: ita ut nusquã appareat turpitudo tua, & ut absorbeatur mortale hoc à uita.
Videamus ergo quali ordine pontifex constituitur.Cõuocauit,inquit,Moyses synago

Universidad de Deusto
Biblioteca

gam,& dicit ad eos:Hoc est uerbum quod præcepit dominus.] Licet ergo dominus de constituendo pontifice præcepisset,& dñs elegisset,tamen conuocat & Synagoga.Requiritur enim in ordinando sacerdote & præsentia populi, ut sciãt omnes, & certi sint, quia qui præstantior est ex omni populo,qui doctior,qui sanctior, qui in omni uirtute eminẽtior,ille eligit ad sacerdotiũ,& hoc astante populo,nequa postmodũ retractatio cuiquam,ne quis scrupulus resideret. Hoc est aũt quod & Apostolus præcepit in ordinatione sacerdotis dicens: Oportet aũt illum & testimonium habere bonum ab his qui foris sunt.Ego tamen & amplius aliquid uideo in eo quod dicit, quia conuocauit Moyses omnẽ synagogã,& puto quod conuocare synagogã, hoc sit colligere omnes animi, & in unum cõgregare uirtutes,ut cũ sermo de sacerdotalibus sacramẽtis habetur,uigilent oẽs animi uirtutes, & intentæ sint, nihil in eis sapiẽtiæ, nihil scientiæ, nihil desit industriæ,sed adsit omnis multitudo sensuum, adsit omnis cõgregatio sanctarũ cogitationum, ut quid sit pontifiex, quid unctio, quæ indumenta eius, cõferens intra sacrarium cordis sui possit aduertere.Lauit ergo eum,& induit.Quali indumẽto? Tunica,inquit, & præcinxit eum zona, & iterũ uestiuit eum tunicã talarẽ,uel(ut alibi legimus)interiorem.Duabus(ut uideo) tunicis per Moysen induit põtifex. Sed quid faciemus q̃ Iesus sacerdotes suos,apostolos nostros, ꝓhibuit uti duabus tunicis? Dixeramus q̃ Moyses & Iesus, id est lex & euangelia sibi inuicẽ cõsonarẽt. Posset fortasse dicere aliquis, quia quod præcepit Iesus duas tunicas non habendas, non est contrariũ legi, sed perfectius lege,sicut & cũ lex homicidiũ uetat,Iesus aũt etiam iracundiã resecat,& cum lex prohibet adulteriũ, Iesus etiã concupiscentiã cordis abscindit. Sic ergo uidebitur & duabus ibi tunicis pontificem,& hic una apostolos induisse.Sit quidẽ etiam iste sensus probabilis si uidetur,ego tamen non intra huius intelligentiæ angustiam pontificalia sacramenta concludo. Amplius mihi aliquid ex ista forma uidetur ostendi.Pontifex est,qui scientiã legis tenet, & uniuscuiusq̃ mysterij intelligit rationes: & ut breuiter explicem, qui legem & secũdum spiritum,& secundum literã nouit.Sciebat ergo pontifex ille,quem tunc ordinabat Moyses, quia esset circũcisio spiritalis,seruabat tamen& circũcisionem carnis, quia incircumcisus pontifex esse non poterat. Habebat ergo iste duas tunicas. Vnam ministerij carnalis,& aliam intelligentiæ spiritalis.Sciebat quia & sacrificia spiritalia offerri debent deo,offerebat tamen nihilominus & carnalia.Nõ enim poterat esse pontifex eorum qui tunc erant,nisi hostias immolaret. Ita ergo conuenienter ille pontifex duabus indutus tunicis dicit. Apostoli uerò qui dicturi erant,quia si circũcidamini, Christus uobis nihil proderit, & qui dicturi erãt, nemo uos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomenia, aut sabbato, quæ sunt umbra futurorũ, isti ergo ut huiusmodi secundũ literã legis obseruantias penitus repudiarẽt, nec occuparent discipulos ludaicis fabulis,& imponerẽt his iugum,quod neq̃ ipsi,neq̃ patres eorũ portare potuerunt, merito duas tunicas habere prohibent, sed sufficit eis una, & hæc interior. Nam ista quæ foris est,& quæ desuper apparet,legis tunicã nolunt. Vnam nanq̃ eis Iesus,& ipsam interiorẽ habere permittit. Imponet tamẽ Moyses põtifici & humeralem, qui est humerorum quidam ex circumductione uestis ornatus. Humeri aũt operum figuram tenent,ac laboris indicia. Vult ergo pontificem esse etiam in operibus ornatum nec sufficit sola scientia,quia qui fecerit & docuerit,hic magnus uocabitur in regno coelorum.Et cinxit,inquit,eum secundũ facturam humeralis.Iam & superius dixerat quia cinxit eum zonam super tunicam, & modo iterum cingitur secundum facturã humeralis. Quod est istud duplex cingulum, quo constrictum uult esse ex omni parte pontificem? Constrictus sit in uerbo, cõstrictus in opere, expeditus ad omnia,nihil remissum, nihil habeat dissolutũ. Accinctus sit animi uirtutibus, cõstrictus sit à corporalib. uitijs, nullum animæ lapsum,nullum corporis timeat,utroq̃ cingulo semper utatur, ut sit sanctus corpore,& spiritu. Bene aũt & secundum facturam humeralis cingitur.Secũdum facta enim sua & secundum opera sua cingulo uirtutis utitur.Et post hæc,inquit,imposuit super eum logiũ,quod est rationale,& imposuit super logiũ manifestationẽ, & ueritatem, & imposuit mitram super caput eius.Sed uideamus quid logium, quod est rationale,significet.Posteaq̃ nuditas tecta est,& indumẽtis turpitudo uelat,posteaq̃ munitus operibus & cingulo utroq̃ firmatus est,logium ei, id est rationale tunc traditur. Logium

Gal.5
Col.2

gium,sapientiæ indiciũ est,quia sapientia in ratione cõsistit.Sed quæ sit sapientiæ huius & rationis uirtus ostẽdit.Imponit enim super rationalem,manifestationẽ,& ueritatem. Non enim sufficit pontifici habere sapientiã, & scire omnium rationẽ, nisi possit etiam populo manifestare quæ nouit.Ideo ergo imponitur rationali manifestatio, ut possit respondere omni poscenti se rationẽ de fide & ueritate.Ponitur aũt super illud & ueritas, ut nõ illa adstruat,quæ ꝓprio excogitare poterit ingenio,sed quæ ueritas habet,nec unquã à ueritate discedat ut in omi sermone eius semper ueritas maneat. Hoc est ergo superposuisse rationali manifestationẽ & ueritatẽ. Infelices illi, qui hæc legẽtes omnẽ intelligentiã suã erga sensum uestimenti corporalis effundunt. Dicant nobis quale est uestimentũ manifestationis,aut indumentũ quale est ueritatis. Si quis unquã uidit,si quis audiuit manifestationẽ & ueritatem uestimenta nominari, dicant nobis quæ sint mulieres quæ ista texuerint,in quo hæc unquam sint confecta textrino. Sed si uerũ uultis audire,sapientia est quæ huiusmodi confecit indumenta.Illa occultorũ manifestationem, illa texit rerum omniũ ueritatẽ. Hanc ergo oremus ad dominũ ut accipere mereamur, & ipsa nos talibus circumdabit indumẽtis. Sed & ipse ordo rerũ q̃ sanctus sit, & quàm mirabilis,intuere.Non ante logium,& postea humerale,quia non ante sapientia quàm opera,sed prius opera haberi debent,& postea quærenda sapiẽtia est.Tum deinde non ante manifestatio q̃ rationale, quia non ante alios docere, quàm nos instructi & rationabiles esse debemus. Super hæc aũt additur ueritas, quia ueritas est summa sapientia. Denicq̃ propheta hunc eundem ordinẽ seruat cum dicit: Seminate uobis ad iustitiã, & metite fructum uitæ,illuminate uobis lumen scientiæ. Vides quomodo nõ dicit primo illumínate uobis lumen scientiæ,sed primo seminate uobis ad iustitiã, & non sufficit seminare,sed metite,inquit,fructũ uitę,ut post hęc possitis implere quod sequit,Illumina te uobis lumen scientiæ.Sic ergo etiã hic imponit humeralis ornatus, & non sufficit solus ornatus,sed & zona constringit.Sed ne hoc quidem satis est, secundo adhuc cingitur,ut ita demum rationale possit imponi,& post hæc manifestatio subsequatur & ueritas.His indumentis pontifex utatur.Tali ornatu debet indui, qui sacerdotiũ gerit. Sed nondum finiuit,& adhuc ornatus addendus est, necesse est ut accipiat etiam coronam. Propterea accipit primo cidarim,quod est uel operimentũ quoddã capitis,uel ornamẽtũ.Et post hæc superimponit ei mitra.Ante faciẽ,id est à fronte pontificis,lamina aurea sanctificata,in qua sculptũ dicitur uocabulũ dei. Verum iste capitis ornatus, ubi nomẽ dei impositum dicitur,post illa omnia, quibus inferiora corporis membra fuerãt exornata,superponitur.In quo mihi indicari uidetur, quòd super omnia, quæ de mundo uel de cæteris creaturis sentiri,aut intelligi possunt,eminentior tanq̃ auctoris omnium scientia dei sit.Et quia ipse caput est omniũ, ideo & ornatus iste super omnia capiti superponit. Nihil enim post hæc adijcitur pontificis capiti. Et ideo miseri sunt, illi de quibus dicit Apostolus,quia nõ tenent caput,ex quo omnis iũctura cõnexa, & cõpaginata crescit in incremẽtũ dei in spiritu. Sed nos si bene intelleximus quis sit sacerdotis ornatus, quíue super omnia honor capitis eius,mysteriorũ diuinorũ profunda rimantes, non scire tantum hæc & audire,sed & implere desideremus & facere,quia non auditores legis iustificabunt apud deũ,sed factores.Potes enim & tu(ut sæpe iam diximus)si studijs & uigilijs tuis huiuscemodi tibi præparaueris indumenta, si te abluerit, & mundũ fecerit sermo legis,& unctio charismatis,& gratia in te baptismi incõtaminata durauerit, si indutus fueris indumẽtis duplicibus literę ac spiritus,si etiã dupliciter accingaris,ut carne & animo castus sis,si humerali operum, & sapiẽtiæ rationali orneris, si etiã mitra tibi & lamina aurea,plenitudo scientiæ dei caput coronet, scito te etiã si apud homines lateas & ignoreris,apud deum tamen agere pontificatum intra animæ tuæ templum.Vos em estis templum dei uiui, si spiritus dei habitat in uobis. Post hæc quæ de consecratione eius dicuntur & de unctione,sparsim à nobis & sæpe diserta sunt.Quod aũt dicit: Et applicuit Moyses filios Aaron, & induit eos tunicas, & præcinxit eos zonas,& imposuit eis cidares,sicut præcepit dñs Moysi, attendendum est quæ sit differentia minorũ sacerdotum,ad maiora sacerdotia.Istis neq̃ bina indumẽta traduntur,neq̃ humeralis neq̃ rationalis,neq̃ capitis ornatus,nisi tantum cidaris, & zonæ, quæ tunicam stringãt. Et isti ergo accipiũt sacerdotij gratiam,& isti funguntur officio, sed nõ ut ille qui & humerali

Osee 10

Col.2

Universidad de Deusto
Biblioteca

& rationali ornatus est, qui manifestatiõe & ueritate resplendet, qui aureę laminę ornamento decoratur. Vnde arbitror aliud esse in sacerdotib. officio fungi, aliud instructum esse in omnib. & ornatũ. Quiuis enim potest solenni ministerio fungi ad populum, pauci autẽ sunt, qui ornati moribus, instructi doctrina, sapientia eruditi, ad manifestandam ueritatem rerum peridonei, & qui scientiam fidei non sine ornamẽto sensuum & adsertionum fulgore depromãt, quod aureæ laminæ capiti impositus designat ornatus. Vnũ igitur est sacerdotij nomẽ, sed nõ una, uel pro uitæ merito, uel pro animi uirtutib. dignitas. Et ideo in his quæ lex diuina describit, ueluti in speculo inspicere se debet unusquisque sacerdotũ, & gradus meriti sui inde colligere, si se uideat in his omnibus, quæ suprà exposuimus, positũ pontificalibus ornamẽtis, si conscius sibi sit quod uel in scientia, uel in actibus, uel in doctrina tantus, ac talis sit, sciat se summũ sacerdotium non solum nomine, sed & meritis obtinere. Alioquin inferiorẽ sibi gradum positũ nouerit, etiã si primi nomẽ acceperit. Nos sanè nõ debet præterire etiam hoc, quod potest ab studioso lector proferri, in quo & ego sæpe mecũ ipse hæsitaui. In Exdo. Exod.28 emi legens, ubi de sacerdotalibus mandat indumẽtis, inuenio octo esse species, quæ pontifici præparãtur. Hic uerò septem tantũmodo numerãtur. Requiro ergo quid sit, quod omissum est. Octaua species ibi ponit cãpestre, siue (ut alibi legimus) femoralia linea, de quo hic inter cętera siluit indumẽta. Quid ergo dicemus? obliuionẽ dabimus in uerbis spũs sancti, ut cũ cætera omnia secũdo enarrauerit, una eũ species superius dicta latuerit? Nõ audeo hæc de sacris sentire sermonibus. Sed uideamus ne forte, quoniã in superiorib. diximus hoc genus indumenti indiciũ castitatis uideri, quo uel femora operiri, uel constringi renes uidenẽ ac lumbi, ne forte inquam non semper in illis qui tunc erant sacerdotes, has partes dicat esse cõstrictas. Aliquãdo enim & de posteritate generis, & de successu sobolis indulgeẽ. Sed ego in sacerdotibus ecclesiæ huiusmodi intelligentiã non introduxerim. Sacerdotum cœlibatus Aliam nanq; rem uideo currere sacramẽto. Possunt emi & in ecclesia sacerdotes, & doGal.4 ctores filios generare, sicut & ille qui dicebat: Filioli mei, quos iterũ parturio, donec for1 Cor.4 metur Christus in uobis. Et iterũ alibi dicit: Tametsi multa milia pædagogorũ habeatis in in Christo, sed nõ multos patres. Nam in Christo Iesu per Euangelium ego uos genui. Isti ergo doctores ecclesiæ in huiusmodi generationib. procreandis aliquando constrictis femoralibus utuntur, & abstinẽt à generãdo, cum tales inuenerint auditores, in Act.16 quibus sciant se fructũ habere non posse. Denique & in actibus Apostolorũ refertur de quibusdã, quod nõ potuerunt, inquit, in Asia uerbũ dei loqui, hoc est imposita habuisse femoralia, & cõtinuisse se ne filios generarẽt, quia scilicet tales erant auditores, in quibus & semen periret, & nõ posset haberi successio. Sic ergo ecclesiæ sacerdotes, cum incapaces aures uiderint, aut cũ simulatores inspexerint et hypocritas auditores, imponãt campestre, utanẽ femoralibus, nõ pereat semen uerbi dei, quia & dominus eadem man Matt.7 dat et dicit: Nolite mittere sanctũ canibus, neq; margaritas uestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus, & cõuersi dirũpant uos. Propterea ergo si quis uult pontifex non tam uocabulo esse, q; merito, imitetur Moysen, imitetur Aaron. Quid enim dicitur de eis? quia nõ discedũt de tabernaculo domini. Erat ergo Moyses indesinẽter in tabernaculo dñi. Quod aũt opus eius erat? ut aut à deo aliquid disceret, aut ipse populum doceret. Hæc duo sunt pontificis opera, ut aut à deo discat legẽdo scripturas diuinas & sæpius meditando, aut populũ doceat. Sed illa doceat, quæ ipse à deo didicerit, nõ ex proprio corde, uel ex humano sensu, sed quæ spiritus sanctus docet. Est & illud opus quod facit Moyses: ad bella nõ uadit, non pugnat contra inimicos. Sed quid facit? Orat: & Exod.17 donec ille orat, uincit populus eius. Si relaxauerit & dimiserit manus, populus eius uincitur & fugatur. Oret ergo & sacerdos ecclesiæ indesinenter, ut uincat populus qui sub ipso & hostes inuisibiles Amalechitas, qui sunt dæmones, impugnãtes eos qui uolunt pie uiuere in Christo. Et ideo nos meditantes in his, & hæc die ac nocte ad memoriã reuocantes, & orationi instãtes ac uigilantes in ea, deprecemur dñm ut nobis ipse horum quæ legimus scientiã reuelare dignetur, & ostendere quõ spiritalem legem non solum in intelligentia, sed & actibus obseruemus, ut spiritalem gratiam consequi mereamur illuminati per legem spiritus sancti, in Christo Iesu domino nostro, cui est gloria, & imperium in secula seculorum, Amen.

De eo

De eo quod mandatum est Aaron, & filijs eius, ut uinum & siceram non bibant cum ingrediuntur tabernaculũ testimonij, uel cum accedunt ad altare, & de pectusculo appositionis, & de brachio separationis, & de mundis & immundis animalibus, uel cibis. Homilia VII Cap. X

LVRA quidem superiori lectione fuerunt recitata, ex quibus temporis bre
P uitate constricti pauca admodum diximus. Non enim nunc exponendi scripturas, sed ędificandi ecclesias ministerium gerimus, quamuis & ex his, quę à nobis ante tractata sunt, prudens quisq; auditor euidentes ad intelligendum possit semitas inuenire. Et ideo ex his quoq;, quæ nunc lecta sunt, quoniã cuncta nõ possumus, aliqua tamen, quæ ædificent auditores, uelut agri pleni, quem benedixit dominus, flosculos colligemus. Quid ergo sit quod nobis nunc lectũ est, uideamus. Et locutus est dominus ad Aaron dicens: Vinum & siceram nõ bibetis, tu & filij tui tecum, cum intratis in tabernaculum testimonij, aut cum acceditis ad altare, & non moriemini. Legitimum æternum in progenies uestras, discernere inter medium sanctorum & contaminatorum, & inter medium immundorum, & inter medium mundorum, & instruere filios Israel omnia legitima quæ locutus est dominus ad eos per manum Moysi.] Lex euidens datur, & sacerdotibus, & principi sacerdotum, ut cum accedunt ad altare, uino abstineant, & omni potu quod inebriare potest, quod scripturæ diuinæ appellatione uernacula, siceram moris est nominare, uult ergo sermo diuinus sobrios in omnibus esse dominj sacerdotes, utpote qui accedentes ad altare dei orare pro populo debeant, & pro alienis interuenire delictis, qui portionem in terra non habeant, sed ipse dominus portio eorum sit. Sic enim dicit de his scriptura: Filijs, inquit, Leui non dabitis partẽ in me Ios.23 dio fratrũ suorum, quia ego portio eorum dñs deus ipsorũ. Vult ergo istos, quibus ipse dominus portio est, sobrios esse, ieiunos, uigilãtes in omni tẽpore, maxime aũt cum ad exorandum dominum, & sacrificandum in conspectu eius altaribus præsto sunt. Quæ mandata intantum uim sui seruant, & omni obseruantia custodiẽda sunt, ut & Apostolus hæc eadem noui testamẽti legibus firmet. In quo similiter etiã ipse sacerdotibus, uel principibus sacerdotum uitæ regulas ponens, dicit eos non debere esse uino multo seruientes, sed sobrios esse. Sobrietas enim omniũ uirtutũ mater est, sicut econtrario ebrietas omnium uitiorũ. Aperte enim pronunciauit Apostolus dicẽs: Vinum, in quo est luEph.4 xuria, ut ostenderet ex ebrietate, ueluti primogenitam filiam generari luxuriam. Tum præterea & Saluator, dñi & regis actoritate sacerdotibus simul & populis leges ac iura constituens: Attendite, inquit, ne forte grauentur corda uestra in ebrietate, & crapula, Luc.21 & in solicitudinibus seculi, & ueniat super uos subitaneus interitus. Audistis edictũ regis æterni, & lamentabilem finẽ ebrietatis uel crapulæ didicistis. Si quis uobis peritus, & sapiens medicus his ipsis uerbis præciperet, & diceret, attendite uobis, ne quis (uerbi gratia) de illius, uel illius herbæ succo auidius sumat, quod si fecerit, subitus ei ueniet interitus, non dubito quin unusquisq; proprię salutis intuitu præmonẽtis medici præcepta seruaret. Nunc uerò animarũ & corporũ medicus, simulq; & dñs, iubet ebrietatis herbã & crapulæ uitandã, similiter & solicitudinũ secullariũ, uelut mortiferos succos caUendos. Et nescio si quis nostrũ nõ in his cõsumiẽ, uti ne dixerim sauciaẽ. Est ergo ebrie Ebrietas tas uini pernicioſa in omnibus, sola nanq; est, quæ simul cũ corpore & animã debilem reddat. In cęteris etenim potest fieri, ut secundũ Apostolũ, cum infirmatur corpus, tunc magis potẽs sit spiritus, & ubi is qui de foris est homo corrumpiẽ, ille qui intus est, renouetur. In ebrietatis uerò ægritudine, corpus simul & anima corrumpiẽ, spiritus pariter cum carne uitiaẽ. Omnia membra debilitat, pedem, manũ, linguã resoluit, oculos tenebrat, mentẽ uelat obliuio, ita ut hominẽ se nesciat esse, nec sentiat. Habet ergo istud primo dedecoris corporalis ebrietas. Iã uerò si discutiamus quot modis mẽs inebriaẽ humana, inueniemus ebrios etiã eos, qui sibi sobrij uidenẽ. Iracũdia inebriat animã, furor uerò eam plusquã ebriam facit, si quid tamẽ esse ebrietate amplius potest. Cupiditas & auaritia, nõ solum ebriũ, sed & rabidũ hominẽ reddunt. Et obscœnę cõcupiscentię inebriant animã, sicut ecõtrario & sanctæ cõcupiscentiæ inebriant eã, sed ebrietate sancta illa de qua dicebat quidã sanctorũ: Et poculũ tuũ inebrians q; præclarũ est. Sed postmo Psal.23 dum de ebrietatis diuersitate uidebimus, nũc interim uide quãta sunt quæ inebriãt animam: &

Universidad de Deusto
Biblioteca

mam: & formido inebriat eam, & uana suspitio. Inuidia autem & liuor, supra omnem ebrietatem macerant eam. Sed enumerari non possunt quanta sunt, quæ infelicem animam uitio ebrietatis afficiant. Nūc interim de sacerdotibus uideamus, quos accedētes ad altare, uino lex præcipit abstinere. Et quidem quantū ad historicum pertinet præceptum, sufficiant ista quæ dicta sunt. Quantum aūt ad intelligentiā mysticā spectat, in su-
Heb.9 perioribus tenetur nostra professio, quod secundum auctoritatē Pauli Apostoli, dominus, & saluator noster futurorū bonorum pōtifex dicitur. Ipse est ergo Aaron, filij uero eius, Apostoli eius sunt, ad quos ipse dicebat: Filioli, adhuc modicū uobiscū sum. Quid ergo præcepit lex Aaron & filijs eius? ut uinum, & siceram non bibant, cum accedunt ad altare. Videamus quō id uero pontifici Iesu Christo domino nostro, & sacerdotibus eius ac filijs, nostris uerò Apostolis possimus aptare. Et perspicēdū primo est, quomodo prius quidem, quàm accedat ad altare uerus hic pontifex, cum sacerdotibus suis bibit uinū. Cū uerò incipit accedere ad altare, & ingredi in tabernaculum testimonij, abstinet uino. Putas possumus inuenire tale aliquid ab eo gestū? Putas possumus ueteris instrumenti formas, noui testamenti gestis & sermonibus coaptare? Possumus, si nos ipsum dei uerbū & iuuare & inspirare dignetur. Quærimus ergo quomodo dominus & saluator noster, qui est uerus pontifex, cum discipulis suis, qui sunt ueri sacerdotes, ante quam accedat ad altare dei, bibebat uinū, cum uerò accedere cœperit, nō bibebat. Venerat in hunc mundum Saluator, ut pro peccatis nostris carnem suam offerret hostiam deo. Hanc priusquam offerret, inter dispensationū moras uinum bibebat. Denique dicebatur homo uorax, & uini potator, amicus publicanorū, & peccatorū. Vbi uerò tempus aduenit crucis suæ, & accessurus erat ad altare ubi immolaret hostiam carnis suę, ac
Matt.26 cipiens, inquit, calicem, benedixit, & dedit discipulis suis dicens: Accipite, & bibite ex hoc. Vos, inquit, bibite, quia modo accessuri nō estis ad altare. Ipse aūt tanquā accessu-
Luc.22 rus ad altare, dicit de se: Amen dico uobis, quia nō bibā de generatiōe uitis huius, usque quo bibam illud uobiscū nouū in regno patris mei. Si quis uestrū auribus ad audiendū purificatis accedit, ineffabilis mysterij intueatur arcanum. Quid est quod dicit, quia nō bibam ex generatione uitis huius, usquequo bibam illud uobiscum nouū in regno patris mei? Dicebamus in superioribus promissionē sanctis bonę huius ebrietatis datam, cum dicunt, Et poculum tuum inebrians, q̄m præclarum est. Sed & in alijs multis scriptu-
Psal.36 ræ locis similia legimus, ut ibi: Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente bon-
Hier.31 ratis tuæ potabis eos. In Hieremia quoq; dicit dominus: Et inebriabo populum meum.
Esa.65 Et Esaias dicit: Ecce qui seruiunt mihi bibent, uos aūt sitietis. Et multa de huiusce modi ebrietate in scripturis diuinis inuenies memorari. Quæ ebrietas sine dubio pro gaudio animę, & lætitia mētis accipit̄, sicut & alibi distinxisse nos meminimus, aliud esse nocte inebriari, & aliud die inebriari. Si ergo intelleximus sanctorum quæ sit ebrietas, & quō hæc pro lætitia sanctis in promissionibus datur, uideamus nunc quomodo Saluator noster non bibit uinum, usquequo bibat illud cum sanctis nouū in regno dei. Saluator meus luget etiā nunc peccata mea. Saluator meus lętari nō potest donec ego in iniquitate permaneo. Quare nō potest? quia ipse est aduocatus pro peccatis nostris apud patrem,
1 Ioan.2 sicut Ioannes symmysta eius pronunciat dicēs: Quia & si quis peccauerit, aduocatū habemus apud patrē Iesum Christū iustum, & ipse est repropitiatio pro peccatis nostris. Quō ergo potest ille, qui aduocatus est pro peccatis meis, bibere uinū lætitiæ, quē ego peccādo cōtristo? Quō potest iste, qui accedit ad altare ut repropitiet me peccatorem, esse in lætitia, ad quem peccatorū meorum mœror semper ascendit? Vobiscū, inquit, illud bibam in regno patris mei. Quamdiu nos nō ita agimus, ut ascēdamus ad regnum, non potest illud uinum bibere solus, quod nobiscum se bibere promisit. Est ergo tam-
2.Cor.12 diu in mœrore, quādiu nos persistimus in errore. Si enim Apostolus ipsius luget quosdam qui ante peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam in his quæ gesserunt, quid dicam de ipso, qui filius dicit̄ charitatis? qui semetipsum exinaniuit propter charitatem quam habebat erga nos, & nō quæsiuit quæ sua sunt, cū esset æqualis deo, sed quæsiuit,
ὠφιγνίζῃ quæ nostra sunt, & ꝓpter hoc euacuauit se. Cū ergo ista quæ nostra sunt quæsierit, nūc iam nos non quærit, nec quæ nostra sunt cogitat, nec de erroribus nostris mœret, nec perditiones nostras & contritiones deflet, qui fleuit super Hierusalem, & dixit ad eam:

Quoties

Quoties uolui cōgregare filios tuos, sicut gallina cōgregat pullos suos, et noluisti? Qui Matt.23
ergo uulnera nostra suscepit, & propter nos doluit, tanq̄ animarum nostrarū, & corporum medicus, modo uulnerum nostrorum putredines negligit? Cōputruerūt enim (ut ait propheta) & corruptæ sunt cicatrices nostræ, à facie inlipientiæ nostrę. Pro his ergo omnib. adsistit nunc uultui dei, interpellans pro nobis, adsistit altari, ut repropitiationē pro nobis offerat deo: & ideo dicebat tanquam accessurus ad istud altare, quia iam non bibam de generatiōe uitis huius, donec bibam illud uobiscum nouum. Expectat ergo ut cōuertamur, & ipsius imitemur exemplū, ut sequamur uestigia eius, & lętet̄ nobiscū, & bibat uinum nobiscum in regno patris sui. Nunc enim quia misericors est & miserator dominus, maiore affectu ipse quam Apostolus suus flet cū flentibus, cupit gaudere cum gaudentibus. Et multo magis luget ipse eos qui ante peccauerunt, & non egerunt pœnitētiam. Neq̄ enim putandum est, quod Paulus quidem lugeat pro peccatoribus, & fleat pro delinquētibus: dominus autem meus Iesus abstineat à fletu, cum accedit ad patrem, cum adsistit altari, & propitiationem pro nobis offert: & hoc est accedētem ad altare no bibere uinum lætitiæ, quia adhuc peccatorum nostrorū amaritudines patitur. Non uult ergo solus in regno dei bibere uinum, nos expectat. Sic em̄ dixit: Donec bibā Luc.22
illud uobiscum. Nos sumus igitur, qui uitam nostrā negligentes, lætitiam illius demoramur. Expectat nos ut bibat de generatiōe uitis huius. Cuius uitis? Illius utiq̄ cuius ipse erat figura, dicēs: ego sum uitis, uos palmites. Vnde iterū dicit: Quia sanguis meus uere Ioan.15. 6
est potus, & caro mea uere est cibus. Vere enim in sanguine uuę lauit stolā suam. Quid ergo est? expectat lętitiam. Quando expectat? Cum cōsummauero, inquit, opus meū. Quando cōsummat hoc opus? Quando me qui sum ultimus, & nequior omniū peccatorum, consummatum fecerit & perfectum, tunc consummat opus suum. Nunc enim adhuc imperfectum est opus eius, donec ego maneo imperfectus. Denique donec ego non sum subditus patri, nec ipse dicit̄ patri esse subiectus. Non quo ipse subiectiōe indigeat apud patrē, sed pro me, in quo opus suum nondū cōsummauit, ipse dicitur nō esse subiectus. Sic enim legimus, quoniam corpus sumus Christi, et membra ex parte. Quid autem est quod dicit ex parte, uideamus. Ego nūc (uerbi gratia) subiectus sum deo secū 1.Cor.12
dum spiritum, hoc est proposito & uoluntate: sed quandiu in me caro cōcupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, & nōdum potui subijcere carnem spiritui, subiectus quidem sum deo, uerum non ex integro, sed ex parte. Si autem potuero etiā carnem meam, & omnia membra mea in cōsonantiam spiritus trahere, tunc perfecte uidebor esse subiectus. Si intellexisti quid sit ex parte, & quid sit ex integro esse subiectū, redi nūc & ad id, quod de subiectione domini proposuimus: & uide quia cū omes corpus ipsius & mēbra esse dicamur, donec sunt aliqui in nobis, qui nondū perfecta subiectione subiecti sunt, ipse dicitur non esse subiectus. Cum uerò consummauerit opus suum, & uniuersam creaturā suam ad summam perfectionis adduxerit, tūc ipse dicetur subiectus in his, quos subdidit patri, et in quibus opus quod ei pater dederat, cōsummauit, ut sit deus omnia in omnibus. Verum hęc quorsum spectāt? ut intelligamus id quod suprà tractauimus, quomodo non bibit uinum, uel quomodo bibit antequā intraret in tabernaculum, antequam accederet ad altare. Nō bibit aūt nunc, quia adsistit altari, & luget peccata mea: & rursum bibet posthęc, cū subiecta ei fuerint omnia, & saluatis omnibus ac destructa morte peccati, ultra iam necessariū nō erit offerre hostias pro peccato. Tūc enim erit gaudium & lætitia, & tunc exultabunt ossa humiliata, & implebitur illud q̄d scriptū est: Aufugiet dolor, & tristitia, & gemitus. Sed & illud nō omittamus, quod non solum de Aaron dicitur ut nō bibat uinum, sed & de filijs eius cū ingrediunt ad sancta, Esa.35
Nondum enim receperunt lętitiam suam, ne Apostoli quidem, sed & ipsi expectant, ut & ego lætitiæ eorū particeps fiam. Neq̄ em̄ decedētes hinc sancti, cōtinuo integra meritorum suorum prę̄mia consequuntur: sed expectant etiā nos, licet morantes, licet desides. Non em̄ est illis perfecta lætitia, donec pro erroribus nostris dolēt, et lugent nostra peccata Hoc fortasse mihi dicenti nō credas. Quis em̄ ego sum, qui cōfirmare sententiam tanti dogmatis audeā? Sed habeo horū testem, de quo nō potes dubitare. Magister enim gentiū est in fide & ueritate apostolus Paulus. Ipse igitur ad Hebręos scribēs, cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

enumerasset oēs sanctos patres, qui per fidē iustificati sunt, addidit post omnia etiā hoc:
Heb.11 Sed isti, inquit, omnes testimoniū habentes per fidem, nondū adsecuti sunt repromissionem, deo pro nobis melius aliquid prouidente, uti ne sine nobis perfectionē consequerent. Vides ergo quia expectat adhuc Abrahā, ut quę perfecta sunt cōsequat. Expectat & Isaac, & Iacob, & oēs prophetę expectant nos, ut nobiscum perfectā beatitudinē capiant. Propter hæc ergo etiam mysterium illud in ultimam diem dilati iudicij custodit.
1 Cor.12 Vnū enim corpus est, quod iustificari expectat, unū quod resurgere dicitur in iudicio. Licet enim sint multa membra, sed unum corpus. Non potest dicere oculus manui, non es mihi necessaria, etiā si sanus sit oculus, & nō sit turbatus. Quantū pertinet ad uidēdū, si desint ei reliqua mēbra, quæ erit oculo lætitia? aut quæ uidebit esse perfectio si manus non habeat? si pedes desint, aut reliqua mēbra nō adsint? Quia & si est præcellēs aliqua
Ezech.37 oculi gloria, in eo maxime est, ut uel ipse dux sit corporis, uel cęterorū mēbrorū nō deseratur officijs. Hoc aūt nos per illam Ezechielis prophetę uisionē doceri puto, cū dicit congregandū os ad os, & iunctura ad iunctura, & neruos, ac uenas, & pellem, ac singula locis suis esse reparāda. Deniq; uide quid addit propheta: Ossa, inquit, ista, nō dixit omnes homines sunt, sed dixit ossa ista domus Israel est. Habebis ergo lætitiā de hac uita discedēs, si fueris sanctus. Sed tunc erit plena lętitia, cum nullū tibi membrorū corporis deest. Expectabis enim tu alios, sicut & ipse expectatus es. Quod si tibi, qui mēbrū es, nō uidetur esse perfecta lętitia si desit aliud mēbrum: quanto magis dns & saluator noster, qui caput & auctor est totius corporis, non sibi perfectā dicit esse lætitiā, donec alIoan.17 quid ex membris deesse corpori suo uidet: Et propterea forte orationē fundebat ad patrem dicēs: Pater sancte glorifica me illa gloria, quā habui apud te priusq; mūdus esset. Non uult ergo sine te recipere perfectam gloriam suam, hoc est sine populo suo, qui est corpus eius, & qui sunt mēbra eius. Vult enim in isto corpore ecclesiæ suę & in istis mēbris populi sui, ipse uelut anima habitare: ut omnes motus, atq; omnia opera secundum
Leuit.26 ipsius habeat uoluntatē: ut uere cōpleatur in nobis illud prophetæ dictū: Habitabo in eis, & ambulabo. Nunc aūt, donec perfecti nō sumus omnes, sed adhuc sumus in peccatis, ex parte in nobis est, & ideo ex parte scimus, & ex parte prophetamus, donec quis
Gal.2 peruenire mereat ad illā mensuram, quā dicit apostolus: Viuo autem iam nō ego, uiuit uerò in me Christus. Ex parte ergo (ut dicit apostolus) nunc membra eius sumus, & ex parte ossa eius sumus. Cum aūt coniūcta fuerint ossa ad ossa, & iuncturę ad iuncturam,
Psal.35 secundū hoc quod suprà diximus, tūc etiā ipse dicet de nobis illud propheticū: Omnia ossa mea dicēt, domine quis similis tibi? Omnia nanq; ossa ista loquunt, & hymnū dicū, & gratias agunt deo. Meminerunt em beneficij eius, & ideo omnia ossa mea dicēt, domine qs similis tibi? Eripies pauperē de manu fortioris eius. De istis ossib. cū adhuc essent dispersa, anteq; ueniret qui ea colligeret, & cōgregaret in unū, dictū est & illud prophe
Psal.141 ticum: Dispersa sunt ossa nostra secus infernū. Quia ergo dispersa erant, propterea dicit per alium prophetā: Congregent os ad os, & iunctura ad iunctura, & nerui, & uenæ, & pelles. Cū em hoc factū fuerit, tunc omnia ista dicent: Domine quis similis tibi? Eripies inopem de manu fortioris eius. Vnūquodq; em os ex istis ossibus inops erat, & atterebatur fortioris manu. Nō em habebat iunctura charitatis, nō neruos patiētię, nō uenas uitalis animi, & fidei uigorē. Vbi uerò uenit qui dispersa colligeret, & qui dissipata conIungeret, consotians os ad os, & iunctura ad iunctura, ædificare cœpit sanctum corpus ecclesiæ. Hæc inciderunt quidē extrinsecus huic disputationi, sed necessario explanata sunt, ut manifestior fieret pōtificis mei ingressus in sancta, nō bibētis uinū usquequo sacerdotio fungerent. Posthęc tamē bibit uinum, sed uinum nouum, & uinum nouū in cœIo nouo, & in noua terra, & in nouo homine, cum hominibus nouis, et cum his qui cantant ei canticum nouum: Vides ergo, quia impossibile est de noua uite nouum poculū
Matt.9 bibi ab eo, qui adhuc indutus est ueterem hominē cū actibus suis. Nemo enim, inquit, mittit uinū nouū in utres ueteres. Si uis ergo & tu bibere de hoc nouo uino, innouare,
2 Cor.4 & dic: Quia & si exterior homo noster corrumpitur, sed qui intus est renouat de die in diem. Et quidem de his sufficienter dictū. Multa sunt & alia, quæ recitata sunt. Sed quoniam cuncta non possumus, eligendum est de quibus dicere debeamus. Et quoniam quid esset bibere, & non bibere uinum pro uiribus diximus, nūc quid sit etiā comedere pectusculum

pectusculum separationis, & brachium ablationis, uideamus. Post hæc de mūdis, & immundis, uel cibis, uel animalibus, inquantum dominus dederit, & tēporis spatiū fuerit, differemus. Dicit ergo scriptura. Pectusculū segregationis, & brachiū ablationis manducabis in loco sancto tu, et filij tui, & domus tua tecū: legitimum em tibi, & legitimum filijs tuis datum est de sacrificijs salutarib. filiorum Israel, brachiū ablatiōis, & pectusculum segregationis.] Nō omne pectusculū, segregationis est pectusculū: nec omne brachium, ablationis & separationis est brachium. Sed qm ad dominū meum Iesum personam pontificis reuocauimus, & ad filios eius sanctos apostolos, uideamus qūo ipse qui dem pectusculum segregationis māducat, & filij eius, alij aūt non omnes possunt segregationis pectusculum māducare. Quid igitur est, quod à reb. omnibus segregatur, nec est cōmune cum reliquis, nisi sola substantia trinitatis? Si ergo intelligā quidē rationem mundi, nō possim aūt etiam de deo intelligere sicut dignum est, neq; reuelata mihi fuerit scientia dei, manduco quidem pectusculum, sed nō pectusculum segregationis. Etiā si potuero dicere, ipse enim mihi dedit omnium quæ sunt scientiam ueram, ut sciā rationem mundi, & uirtutem elementorum, initium & finem, medietatē temporum, permutationum uicissitudines, & conuersiones tēporum, anni circulos, & stellarū dispositiones: horum omniū scientia, quia rationabilis est, pectusculi cibus est, sed non pectusculi segregationis. Si aūt potuero de deo sentire quæ magna, quæ sancta, quę uera sunt & sincera, tunc manducabo pectusculū segregationis, cū id quod ab omni creatura eminet & segregatur, agnouero. Primus ergo pectusculū istud uerus pontifex meus comedit.
Matt.11 Quō comedit? Nemo, inquit, nouit patrem, nisi filius. Secundo in loco manducāt & filij eius. Nemo enim nouit patrē, nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare. Quibus autem aliis nisi Apostolis suis reuelat? Sed & brachiū separationis, uel ablationis, sicut & superius diximus, actus sunt & opera eminentiora cæteris, quæ utiq; primus ipse saluator, et
Ioan.4 dominus meus impleuit. Quomodo impleuit? Meus, inquit, cibus est, ut faciam uoluntatem eius qui misit me, & perficiam opus eius. Cum ergo facit uoluntatem eius qui misit eum, in hoc nō pectusculum, sed brachium separationis comedit. Similiter autem & apostoli eius, cum faciunt opus Euangelistę, & efficiuntur operarij inconfusibiles, recte tractantes sermonem ueritatis, separationis uel ablatiōis brachiū comedūt. Vis adhuc planius uidere qūo saluator separationis brachium cōmedat? Audi quid dicat ad Iudę-
Ioan.10 os: Si feci, inquit, opera in uobis, quæ nullus alius fecit, pro quo horū uultis me occidere? Vides quomodo ipse uere manducat brachium separationis, qui opera tā segregata et tam sublimia fecit, quàm nullus alius fecit. Sed iam uideamus aliqua etiam ex his, quę de mundis atq; immundis, uel de cibis, uel animalibus lecta sunt: & sicut in explanatione poculi de umbra ascendimus ad ueritatem spiritalis poculi, ita etiam de cibis qui per umbram dicuntur, ascendamus ad eos qui per spiritum ueri sunt cibi. Sed ad hęc inuestiganda, scripturæ diuinæ testimonijs indigemus, ne quis putet: amāt enim homines exacuere linguas suas, ut gladium: ne quis inquam putet, quod ego uim faciā scripturis di- *Vim facere*
uinis, & ea quæ de animalibus, quadrupedibus, uel etiā auibus, aut piscibus mūdis, siue *scripturis*
immundis, in lege referuntur, ad homines trahā, & de hominibus hęc dicta esse confingam. Fortassis enim dicat quis auditorum, cur uim facis scripturę? Animalia dicunt, animalia intelligātur. Ne ergo aliquis hæc deprauari humano credat ingenio: Apostolica
1.Cor.10 in eis auctoritas euocāda est. Audi ergo primū omniū Paulus de eis qualiter dicat. Omnes enim, inquit, per mare transierunt, & omnes in Moysen baptizati sunt in nube & in mari, & omnes eandem escam spiritalem manducauerunt, & omnes eundem potū spiritalem biberunt. Bibebant aūt de spiritali consequente eos petra: petra autē erat Christus. Paulus hæc dicit: Hebræus ex Hebręis, secundū legē pharisęus, & doctus secus pe-
Phil.3 des Gamalielis, qui utiq; nunq; auderet spiritalem escā, & spiritalem potum appellare,
Act.22 nisi hūc esse sensum legislatoris per traditam sibi ueritissimæ doctrinæ scientiā didicisset. Vnde & illud addit, tanq; confidēs, & certus de ciborum ratione mundorū, uel immundorum, quod non secundū literam, sed spiritaliter obseruāda sint, & dicit: Ne quis ergo
Col.2 uos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbatorū, quæ sunt umbra futurorum. Vides ergo quomodo hæc omnia, quæ de cibis, uel potu loquitur Moyses, Paulus, qui melius ista didicerat, quàm hi qui nūc iactant se esse doctores,

omnia

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnia hæc umbrã dicit esse futurorũ. Et ideo (sicut diximus) ab hac umbra ad ueritatẽ debemus ascendere Christiani, & ad Christianos sermo est, quibus apostolicorũ dictorũ chara esse debet auctoritas. Si quis uerò arrogãtia tumidus apostolica dicta contemnit aut spernit, ipse uiderit. Mihi aũt, sicut deo & domino nostro Iesu Christo, ita & apostolis eius adhærere bonum est, & ex diuinis scripturis secundũ ipsorum traditionẽ intelligentiam capere. Erit autem opportunũ fortasse tẽpus, si tamen dei uoluntas in hoc fuerit, & rerum tranquillitas fuerit (Nescimus eñ quid pariat superuẽtura dies) ut etiã ex ueteri testamento adsignemus secundũ eam quę apostolis uisa est rationẽ, ciborum mundorum, uel immundorũ, sed & animaliũ, uel auium, uel piscium, de quibus in lege scribitur, intelligentiã ad homines referendam. Sed nunc quoniã latiore uti explanatione non est tempus, duobus luminibus apostolorum Petro & Paulo testibus cõtenti simus. Et quidem Paulus quæ senserit, iam protulimus. Petrus uerò apostolus cũ esset in
Act. 10 Ioppe, & orare uellet, ascendit in superiora. Ergo statim & hoc ipsum, q̃d noluit in inferioribus orare, sed ascendit ad superiora. Neq; eñ tanti apostoli consiliũ ex superfluo superiora delegit ad orandum, sed quantum ego arbitror, ut ostẽderetur quod Petrus quamortuus erat cum Christo, quæ sursum sunt quærebat, ubi Christus est in dextera dei sedens, & nõ quæ super terrã. Illuc ascendebat, ad illa tecta, ad illa fastigia, de quibus dicit & dominus: Qui in tecto est, non ascẽdat tollere aliquid de domo. Denicq; ut scias quia nõ hæc suspitiose de Petro dicimus, quia ad superiora conscenderit, ex consequentibus approbabis. Ascendit, inquit, ad superiora, ut oraret, & uidit cœlũ apertũ. Nondũ tibi uidetur Petrus ad superiora non solũ corpore, sed mente ac spiritu cõscendisse? Vidit, inquit, cœlum apertum, & uas quoddam deponi ut linteũ in terrã, in quo erant omnia quadrupedia, & reptilia, & uolatilia cœli, & audiuit uocem dicentẽ sibi: Surge Petre, occide et mãduca: de his sine dubio imperãs manducãdis quadrupedibus, & serpentibus, et uolatilibus, quæ superposita linteo ad eum cœlitus sunt delata. At ille: Domine, inquit, tu scis quia nunquã cõmune, aut immundũ introiuit in os meũ. Et uox, inquit, ad eum secundo: Quod deus mundauit, tu cõmune ne dixeris: & hoc factũ est p ter. Et post hoc, inquit, receptũ est linteum in cœlis. De mundis hic, & immundis animalib. ratio est. De quibus, rerum scientia cœlitus docetur Apostolus, quoniã quidem eminẽtiorem se, & maiorẽ non habebat in terris, & docet nõ una uoce, nec una uisione, sed trina. Ego nec hoc ipsum, quod tertio hęc dicuntur, otiose dictum suscipio. Tertio ei dicit, et per illum omnibus nobis. Quod deus mundauit, tu cõmune ne dixeris. Quæ eñ mundauit, non sub una appellatione mũdantur, neq; sub secunda, sed nisi & tertia appellatio nominet, nemo mundatur. Nisi eñ in patre, & filio, & spiritu sancto fueris mundatus, mundus esse non poteris. Propterea ergo quę pro emundatione ostendebantur, nõ semel, neq; iterum, sed tertio ostenduntur, & tertio præcipiuntur. Erant ergo omnia in illo linteo quadrupedia, & reptilia, & uolucres cœli. Et post hæc cogitabat, inqt, intra semetipsum Petrus, quid hoc esset. Et adhuc eo cogitãte superuenerũt, inquit, hi qui à Cornelio cẽturione missi fuerant ex hac ciuitate, id est à Cæsarea in Ioppe. Ibi nanq; erat Petrus, et hospitabatur apud Simonẽ quendã coriarium. Bene autẽ Petrus apud coriarium manet, illa fortasse, de quo dicit Iob, quia pelle me & carne induisti. Sed hęc in excessu dicta sint. Interim superueniũt, qui missi fuerãt à Cornelio ad Petrũ: Quos ille suscipiẽs, audit ab eis, quę sibi Cornelius mandat. Et descendens de superioribus, uenit ad Corneliũ. Descendit dicit: adhuc eñ deorsum erat Cornelius, & in inferioribus manebat. Venit ergo Cæsaream, inuenit multos apud Corneliũ cõgregatos, & ait ad eos post multa: Et mihi, inquit, ostendit deus neminem cõmunem aut immundũ dicere hominem. Non uidetur tibi Petrus apostolus quadrupedia illa oĩa, & reptilia, & uolatilia dilucide ad hominẽ transtulisse, et homines intellexisse ea, quæ sibi in linteo cœlitus lapso fuerant demõstrata? Sed fortasse dicat aliquis. De quadrupedibus quidẽ, & reptilibus, & auibus reddidimus rationem, quod homines intelligi debeant, da etiã de his, quæ in aquis sunt. Quoniam quidem lex etiam de ipsis munda esse quędam, et alia designat immunda. Nihil in his ut uerbis meis credatur exposco, nisi testes idoneos dedero. Ipsum uobis dominũ, & saluatorem nostrum Iesum Christum testem horum & auctorẽ dabo, quomodo pis-
Matt. 13 ces homines esse dicãtur. Simile est, inquit, regnum cœlorũ reti misso in mare, quod ex omni

omni genere piscium colligit, & cũ repletũ fuerit, sedẽtes supra littus cõdunt eos qui boni sunt in uasis, qui aũt mali, foras mittunt. Euidẽter edocuit eos qui retib. colligi dicuntur pisces, uel bonos homines esse, uel malos. Isti ergo sunt, qui secundũ Moysen pisces uel mundi, uel immundi nominant. His igitur ex auctoritate apostolica, atq; euãgelica cõprobatis, uideamus qũo unusquisq; hominũ uel mũdus, uel immundus possit ostẽdi. Omnis homo habet aliquem in se cibum, quẽ accedẽti ad se proximo præbeat. Non enim potest fieri, ut cũ accesserimus adinuicẽ nos homines, et cõseruerimus sermonẽ, nõ aliquem, uel ex respõsione, uel ex interrogatione, uel ex aliquo gestu aut capiamus inter nos gustum, aut præbeamus. Et si quidẽ mundus homo est, & bonæ mẽtis is, de quo gustum capimus, mundũ sumimus cibum. Si uerò immundus sit quẽ cõtingimus, & immundũ cibum secundũ ea quæ suprà dicta sunt, sumimus. Et propterea puto apostolus Paulus de talibus, uelut immũdis animalib. dicit: Cum huiusmodi nec cibũ sumere. Ve- 1. Cor. 5
rum ut euidentius tibi patescant ad intellectũ quę dicimus, de maiorib. sumamus exemplum, ut inde paulatim descẽdentes usq; ad inferiora ueniamus. Dominus & saluator noster dicit: Nisi manducaueritis carnẽ meam, & biberitis sanguinem meum, non habebitis uitam in uobis ipsis. Caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus. Iesus ergo quia totus ex toto mũdus est, tota eius caro cibus est, & totus sanguis eius potus est: quia oñe opus eius sanctũ est, et omnis sermo eius uerus est. Propterea ergo et caro eius uerus est cibus, & sanguis eius uerus est potus. Carnibus enim & sanguine uerbi sui tanquam mundo cibo ac potu, potat & reficit omne hominũ genus. Secundo in hoc loco post illius carnẽ, mũdus cibus est Petrus, & Paulus, & oẽs apostoli. Tertio loco discipuli eorũ: & sic unusquisq; pro quantitate meritorũ, uel sensuũ puritate, proximo suo mũdus efficitur cibus. Hæc qui audire nescit, detorqueat fortassis, & auertat auditũ, secũdum illos, qui dicebant: Qũo dabit nobis hic carnem suã manducare? Quis potest audire eum? & discesserũt ab eo. Sed uos si filij estis ecclesię, si Euangelicis imbuti mysterijs, si uerbũ caro factũ habitat in uobis, agnoscite quę dicimus, quia domini sunt, ne forte q ignorat ignoretur. Agnoscite quia figuræ sunt, quę in diuinis uoluminibus scripta sunt, & ideo tanq; spirituales, & non tanquã carnales examinate, & intelligite quæ dicunt. Si enim quasi carnales ista suscipitis, lædunt uos, & nõ alunt. Est eñ & in euangelijs litera quę occidit, non solum in ueteri testamento occidens litera deprehenditur. Est & in nouo testamento litera, quæ occidat eum, qui nõ spiritaliter quæ dicũtur aduerterit. Si eñ secundum literam sequaris hoc ipsum quod dictũ est: Nisi mãducaueritis carnẽ meam, & biberitis sanguinẽ meum, occidit hæc litera. Vis tibi & aliã de Euãgelio proferã literam, quæ occidit? Qui non habet, inquit, gladium, uendat tunicã suam, & emat gladiũ. Ecce & hæc litera Euãgelij est, sed occidit. Si uerò spiritaliter eam suscipias, nõ occidit, sed est in ea spiritus uiuificans. Et ideo siue in lege, siue in Euangelijs quę dicunt, spiritaliter suscipe: quia spiritalis dijudicat omnia, ipse uerò à nemine dijudicat. Vt ergo diximus, oñis homo habet in se aliquem cibum, ex quo qui sumpserit, si quidẽ bonus est, et de bono thesauro cordis sui profert bona, mũdum cibum præbet proximo suo. Si uerò malus, et profert mala, immundũ cibum præbet proximo suo. Potest eñ quis innocẽs et rectus corde, mundum animal ouis uideri, & præbere audiẽti se cibum mundũ, tanquã ouis, quæ est animal mundũ. Similiter & in cæteris. Et ideo oñis homo (ut diximus) cũ loquitur proximo suo, & siue prodest ei ex sermonibus suis, siue nocet, & mundũ ei, aut immundũ efficitur animal: ex quibus uel mundis utendũ uel immũdis præcipitur abstinendũ. Si secundũ hanc intelligentiã dicamus deũ omnipotentẽ leges hominibus promulgasse, puto quod digna uidebit diuina maiestate legislatio. Si uerò adsideamus literæ, & secũdum hoc, uel quod ludęis, uel id quod uulgo uidetur, accipiamus quę in lege scripta sunt, erubesco dicere, & confiteri, quia tales leges dederit deus. Videbuntur eñ magis elegantes & rationabiles hominũ leges, uerbi gratia, uel Romanorũ, uel Atheniensium, uel Lacedęmoniorũ. Si uerò secundum hãc intelligentiã, quam docet ecclesia, accipiat dei lex, tunc plane oẽs humanas supereminet leges, & uere dei lex esse credet. Itaq; his ita præmissis, spiritali (ut cõmonuimus) intelligẽtia de mundis & immũdis animalibus aliqua perstringamus. Omne, inquit, pecus quod ungulã diuidit, & ungulas habet, & reducit ruminationẽ in pecoribus, hęc manducabitis. Præterea ab his nõ man-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ducabitis, quæ reducunt ruminationẽ, & non diuidunt ungulas, & habẽt ungulas. Camelus, quoniã reducit ruminationẽ, & ungulam nõ diuidit, immundum erit hoc uobis. Et lepus, quoniã reducit ruminationẽ &, ungulam nõ diuidit, immundũ hoc erit uobis: & erinacius, quia reducit ruminationẽ, & ungulam non diuidit, immundũ hoc uobis, et sues, &c.] Decernit ergo ne manducentur huiusmodi animalia, quę ex parte uidentur esse munda, et ex parte immunda: sicut camelus ex eo quod ruminat, mũdus uidetur, ex eo aũt, quod ungulas diuisas non habet, immundus dicitur. Post hæc iam nominat & leporem, & erinaciũ, sed & ipsos dicit ruminare quidẽ, sed ungulas non diuidere. Aliũ uerò ordinẽ facit eorum, qui è contrario ungulam quidẽ diuidũt, sed nõ ruminant. Primi ergo uideamus qui sunt isti, qui ruminant, & ungulam diuidunt, quos mũdos appellat. Ego arbitror illum dici ruminare, qui operã dat scientiæ, & in lege domini meditat die ac nocte. Sed audi qũo dictum est: Qui diuidit, inquit, ungulam, & reuocat ruminationẽ. Reuocat ergo ruminationem, qui ea quæ secundũ literã legit, reuocat ad sensum spiritalem, & ab infimis, & uisibilibus ad inuisibilia & altiora cõscendit. Sed si mediteris legem diuinã, & ea quæ legis ad subtilẽ & ad spiritalẽ intelligentiã reuoces, uita aũt tua & actus tui non sint tales, ut habeant discretionem uitę præsentis & futurę, huius seculi & seculi superuenturi: si non ista cõpetenti ratione discernas, & diuidas, camelus es tu tuosus: qui cum intellectum acceperis ex meditatiõe legis diuinę, nõ diuidis, neq; segregas præsentia & futura, nec angustã uiam à uia spatiosa secernis. Sed adhuc manifestius quod dicitur explanemus. Sunt qui adsumunt testamentum dei per os suum, & cum legem dei in ore habeãt, uita & actus sui longe à uerbis eorũ & sermonibus discrepãt. Dicunt eñ, & non faciunt: de quibus & propheta dicit: Peccatori aũt dixit deus. Quare tu enarras iustitias meas, & adsumis testamentũ meũ per os tuũ? Vides ergo qũo iste ruminat, qui testamentũ dei habet in ore suo. Sed quid in sequentib. ad eum dicitur? Tu autẽ odisti disciplinã, & abiecisti sermones meos post te. In quo euidenter ostendit istũ ruminantem quidẽ, sed ungulam non diuidentem, & ideo immundus est quicunq; est talis. Et iterum est alius, uel ex his qui extra religionẽ nostram sunt, uel ex his q nobiscũ sunt, qui diuidunt quidem ungulas, & ita incedunt in uijs suis, ut actus suos ad futurum seculum præparent. Multi enim ita & ex philosophis sapiunt, & futurum esse iudicium credunt. Immortalẽ nanq; animam sentiunt, & remunerationẽ bonis quibusq; positã confitentur. Hoc & hæreticorum nõnulli faciũt, & quantũ spectat, timorẽ futuri iudicij gerunt, & actus suos tanq; in diuino examine requirendos cautius tẽperant. Sed horum uterq; non ruminat, nec reuocat ruminationem. Nõ enim ea quæ in lege dei scripta sunt audiẽs, meditatur, ac reuocat ad subtilem & spiritalem intelligentiã: sed statim ut audierit aliquid, aut contemnit, aut despicit, nec requirit qui in uiliorib. uerbis pretiosus latet at sensus. Et habent isti diuidentẽ quidẽ ungulam, sed ruminationẽ nõ reuocãt. Tu aũt qui uis esse mundus, cõuenientẽ habeto uitam, & consonã scientię, et actus intellectui, ut sis in utroq; mundus, ut & reuoces ruminationẽ, & ungulam diuidas, sed & ungulas ut producas, siue abijcias. Requiramus et huius rei testimoniũ, quomodo ungulas producimus, uel (ut alibi legitur) abijcimus. Scriptum est in Deuteronomio: Si, inquit, exieris ad bellum aduersum inimicos tuos, & uideris ibi mulierẽ decora specie, & cõcupieris eam, adsumes eam, & rades omnẽ pilũ capitis eius, & ungulas eius, et in dues eam uestimentis lugubribus: & sedebit in domo lugẽs patrem suũ, & matrem suam, & domum paternam suam, & post triginta dies erit tibi uxor. Sed nunc nõ hoc est propositum, ut hęc quę in testimoniũ uocata sunt, explanẽtur: sed propterea diximus, quia & hic de ungulis mentio facta est. Veruntamen et ego frequenter exiui ad bellum contra inimicos meos, & uidi ibi in prędam mulierem decora specie. Quæcunq; eñ bene et rationabiliter dicta inuenimus apud inimicos nostros, si quid apud illos sapiẽter & scienter dictum legimus, oportet nos mũdare id, & ab scientia quæ apud illos est auferre, & resecare omne quod emortuũ & inane est: hoc eñ sunt oẽs capilli capitis, & ungulæ mulieris ex inimicorũ spolijs adsumptę: & ita demum facere eam nobis uxorẽ, cum iam nihil exilis quæ per infidelitatẽ mortua dicunt, habuerit, nihil in capite habeat mortuũ, nihil in manib. ut neq; sensibus, neq; actibus, immundũ aliqd, aut mortuũ gerat. Nihil eñ mundum habent mulieres hostium nostrorum, quia nulla est apud illos sapiẽtia, cui immundi-

Psal. 45

Deut. 21

tia aliqua non sit admixta. Velim tamen dicerent mihi Iudæi qũo apud eos ista seruentur. Quid causę, quid rationis est decaluari mulierẽ, & ungulas eius demi? Verbi causa, ponamus quod ita inuenerit eam is q dicit inuenisse, ut neq; capillos, neq; ungulas habeat, quid habuit, quod secundum legem demere iubereť? Nos uerò quibus militia spiritalis est, & arma nõ carnalia, sed potẽtia deo ad destruenda cõsilia, decora mulier si reperta fuerit apud hostes, & rationabilis aliqua disciplina, hoc modo purificabimus eã q superius diximus. Oportet ergo eum qui mundus est, nõ solum diuidere ungulas, & nõ solum præsentis seculi & futuri actus et opera discernere, sed et ungulas producere, uel (ut alibi legimus) abijcere, ut purificãtes nos ab operib. mortuis, permaneamus in uita. Hæc quidẽ generaliter dicta sint de animalibus: illa uerò quę in aquis sunt, quia dicunť si quidẽ habeant pinnas & squamas, munda esse: si uerò nõ habeant, immũda, nec edi debere: illud in his ostẽditur, ut si quis est in aquis istis, & in mari uitę huius, atq; in fluctib. seculi positus, tamẽ debeat satis agere, ut nõ in profundis iaceat aquarũ sicut sunt isti pisces qui dicunť non habere pinnas neq; squamas. Hæc nanq; eorũ natura perhibeť, ut in imis semper, & circa ipsum cœnum demorenť: sicut sunt anguillę, & huic similia, quę non possunt ascendere ad aquæ summitatẽ, nec ad eius superiora peruenire. Illi uero pisces qui pinnulis iuuantur, ac squamis muniuntur, ascendunt magis ad superiora, & aeri huic uiciniores fiunt, uelut qui libertatem spiritus quærãt. Talis est ergo sanctus quisq;, quia intra retia fidei conclusus, bonus piscis à saluatore nominatur: qui etiã mittitur in uas, ueluti pinnas habens & squamas. Nisi eñ habuisset pinnas, nõ resurrexisset de cœno incredulitatis: nec ad rete fidei peruenisset, nisi pinnis adiutus ad superiora uenisset. Quid est aũt quod & squamas habere dicit? tanq; qui paratus sit uetera indumẽta deponere. Hi eñ, qui squamas nõ habẽt, uelut ex integro carnei sunt, & toti carnales, qui deponere nihil possunt. Si quis ergo habet pinnas, quibus ad superiora nitať, mundus est. Qui uerò nõ habet pinnas, sed in inferioribus permanet, & in cœno semper uersať, immundus est. Similiter aũt de auibus. Non manducabis, inquit, hæc, quia immunda sunt. Aquilam, & uulturẽ, & cætera his similia. His etenim auibus semper mortuorũ corporũ cibus est, & ex mortuis cadaueribus uiuunt. Omnes ergo qui huiusmodi uitam gerũt, immundi habẽdi sunt. Ego puto & illos in his nominari, qui alienis incubãt mortib. & arte quadã uel fraude testamenta subijciunt. Huiusmodi eñ homines, uultures & aglæ merito appellantur, uelut mortuorũ cadaueribus inhiantes. Scio & alia uolatilia, quę rapto uiuũt. Hæ sunt animæ, quæ secundũ hoc quidẽ, quod rationabiles & imbutę sunt liberalibus institutis, uel rationabilibus disciplinis, uolatilia uidentur. Legũt eñ & requirunt, uel de ratione cœli, uel quomodo mũdus dei prouidẽtia gubernetur: secundũ hęc ergo uolatilia nominanť. Si uerò huiusmodi homines inique agãt, & cõtra legẽ faciãt, diripiãt proximos, ut cũ in uerbis esse uideatur eruditio cœlestis, in actibus carnalia & mortua opa gerãt, recte uultures, uel aquilę dicẽdi sunt, quæ de excelsis ad carnes mortuas ac fœtidas delabũtur. Ad hoc referẽda est & accipitris rapacitas, & cæterorũ omnium: ex quib. quædã sunt uolatilia rapacitati studentia, quædam uerò nõ tam rapacitatẽ, quàm obscuritatẽ & tenebras amãtia. Omnis eñ qui male agit, odit lucem, & nõ uenit ad lucem: ut sunt noctuæ, & uespertiliones, & cætera quæ lex pnunciauit immunda. Ad quibus omnibus spiritali nos obseruantia custodiẽtes, & cibũ ex mũdis animalib. appetentes, etiam ipsi puri efficiemur & mundi, per Christum dominum nostrum: per quem est deo patri cum spiritu sancto gloria, & imperium in secula seculorum. Amen.

Ioan. 3

De eo quod scriptum est, Mulier quæcunq; conceperit semen, & pepererit masculum, immunda erit septem diebus, & de diuersitatibus leprę ac purificationibus leprosi. Homilia Octaua Cap. XII & XIII

EDICVM dici in scripturis diuinis dominum nostrum Iesum Christũ, etiam ipsius domini sententia perdocemur, sicut dicit in Euangelijs. Nõ indigent sani medico, sed qui male habent. Non eñ ueni uocare iustos, sed peccatores in pœnitentiam. Omnis autẽ medicus ex herbarum succis uel arborum, uel etiam metallorum uenis, uel animantium naturis, profutura corporibus medicamenta cõponit. Sed herbas istas si quis forte antequam pro ratione artis cõponantur

M

Universidad de Deusto
Biblioteca

nantur aſpiciat, ſiquidē in agris, aut montibus, uelut fœnum uile conculcat, & præterit. Si uerò eas intra medici ſcholam diſpoſitas per ordinē uiderit, licet odorē triſtem, forte & auſterum reddant, tamen ſuſpicabitur eas curæ uel remedij aliquid continere, etiā ſi nōdum quæ, uel qualis ſit ſanitatis ac remedij uirtus, agnouerit. Hęc de cōmunibus medicis diximus. Veni nūc ad Ieſum cœleſtē medicum, intra ad hanc ſtationem medicinæ eius eccleſiam, uide ibi languentium iacere multitudinē. Venit mulier, quę ex partu immūda effecta eſt, uenit leproſus, qui extra caſtra ſeparatus eſt pro immūditia leprę, quæ runt à medico remedium quomodo ſanētur, quomodo mundent: & quia Ieſus hic qui medicus eſt ipſe eſt & uerbum dei, ægris ſuis non herbarū ſuccis, ſed uerborū ſacramentis medicamenta conquirit. Quę uerborum medicamēta ſi quis incultius per libros tam quam per agros uideat eſſe diſperſa, ignorās ſingulorū dictorum uirtutem, ut utilia hæc, & nullum ſermonis cultū habētia, præteribit. Qui uerò ex aliqua parte didicerit animarum apud Chriſtū eſſe medicinā, intelliget profecto ex his libris qui in eccleſia recitantur, tanq̄ ex agris et mōtibus, ſalutares herbas adſumere unūquenq̄ debere, ſermonum duntaxat uim: ut ſi quis ille eſt in anima languor, non tam exterioris frondis & corticis, quàm ſucci interioris hauſta uirtute ſanet. Videamus ergo aduerſum immunditiā partus, & contagionē leprę, præſens hæc lectio, quàm diuerſa, & quàm uaria purificationis medicamenta conficiat. Et locutus eſt, inquit, dominus ad Moyſen dicēs: Loquere filijs Iſrael, & dices ad eos. Mulier quęcunq̄ cōceperit ſemē, & pepererit maſculū, immunda erit ſeptem diebus.] Primo conſideremus ſecundū hiſtoriam, ſi nō uidetur quaſi ex ſuperfluo additū, mulier quę conceperit ſemē, et pepererit maſculum, quaſi poſſit aliter maſculū parere, niſi ſemine concepto. Sed nō ex ſuperfluo addit. Ad diſcretionē nanq̄ illius, quæ ſine ſemine concepit & peperit, iſtū ſermonē præ cęteris mulieribus Legiſlator adiecit: ut nō omnem mulierem quæ peperiſſet, deſignaret immūdam, ſed eam quæ cōcepto ſemine peperiſſet. Addi quoq̄ ad hoc etiam illud poteſt, quod lex iſta, quæ de immundicia ſcribitur, ad mulierem pertinet. De Maria autē dicitur, quia uirgo concepit, & peperit. Ferāt ergo legis onera mulieres, uirgines uerò ab his habeant immunes. Sed ſi nobis aliquis occurrat argutus, & dicat, quia & Maria mulier in ſcripturis nomi-
Gal. 4 nat, ſic em̄ dicit apoſtolus: Vbi aūt uenit plenitudo tēporum, miſit deus filium ſuum, factum ex muliere, factum ſub lege, ut eos qui ſub lege erāt redimeret: reſpondebimus ei, quia in hoc apoſtolus mulierē non pro corruptela integritatis, ſed pro ſexus indicio nominauit: ut quia dicebat filiū dei miſſum, ſimul & illud, quia pro cōmuni omniū uita in greſſus in hunc mundū ueniſſet, exponeret. Eſt porrò & ætatis iſtud uocabulū, eius ſcilicet, qua fœmineo ſexui de annis pubertatis excedit, & ad id tēpus quo habilis uiro uideatur eſſe tranſitus. Sicut & econtrario uir appellatur is qui adoleſcētiæ tēpus exceſſerit, etiā ſi uxorē nondū habeat, cuius uir eſſe dicat: quo nomine appellari ſolent etiā hi, quos fœminęę admixtionis macula nulla perſtringit. Si ergo recte dicit uir ille pro ſola tēporis ætate, etiā is qui nullius admixtionē fœminæ nouerit: quō non eadē conſequentia etiā uirgo quæ intemerata permanſit, pro ſola ætatis maturitate mulier nominetur?
Deniq̄ & Abrahā cū puerū mitteret Meſopotamiā in domū Batuelis, ut inde accipe-
Gen. 24 ret Iſaac filio ſuo uxorē, & puer curioſius percōtaret, ait ad eum: Quod ſi noluerit mulier ſequi me, reducā filium tuū illuc? Et nō dixit, q̄ ſi noluerit uirgo ſequi me. Hæc ergo dicta ſint nobis de eo quod obſeruauimus ſcriptū, quia nō ſuperfluo addidit legiſlator, mulier ſi conceperit ſemē, & pepererit filiū: ſed eſſe exceptionē myſticā, quæ ſolam Mariā à reliquis mulieribus ſegregaret, cuius partus nō ex cōceptione ſeminis, ſed ex præſentia ſancti ſpiritus, & uirtute altiſſimi fuerit. Nūc ergo requiramus etiā illud, quid cauſæ ſit quod mulier quæ in hoc mūdo naſcentibus miniſteriū præbet, non ſolū cū ſemen ſuſceperit immunda fieri dicitur, ſed & cum peperit. Vnde & pro purificatiōe ſua iubetur offerre pullos colūbinos, aut turtures pro peccato, ad oſtiū tabernaculi teſtimonij, ut repropitiet pro ipſa ſacerdos: quaſi quę repropitiationē debeat, & purificationē peccati pro eo quod naſcēti in hoc mūdo homini miniſteriū præbuit. Sic em̄ ſcriptū eſt: Et repropitiabit pro ipſa ſacerdos, & mundabit. Ego in talib. nihil audeo dicere, ſentio tamen occulta in his quædam myſteria contineri, & eſſe aliquid latētis arcani, pro quo & mulier quæ conceperit ex ſemine, & pepererit, immūda dicat, & tanq̄ peccati rea offer-
re iubeatur

re iubeatur hoſtiam pro peccato, & ita purificari. Sed & ille ipſe qui naſcitur, ſiue uirilis, ſiue fœminei ſexus ſit, pronūciat de eo ſcriptura quia nō ſit mūdus à ſorde, etiā ſi unius diei ſit uita eius. Et ut ſcias eſſe in hoc grande neſcio quid, & tale quod nulli ſanctorū ex ſentētia uenerit, nemo ex omnib. ſanctis inueniet diem feſtum, uel conuiuium magnum egiſſe in die natalis ſui, nemo inueniet habuiſſe lętitiā in die natalis filij, uel filiæ ſuæ. Soli peccatores ſuper huiuſmodi natiuitate lętant. Inuenimus etem̄ in ueteri quidē teſtamēto Pharaonē regē Ægypti, diē natalis ſui cū feſtiuitate celebrantem, in nouo uerò teſta- Gen. 40
mento Herodē. Vterq̄ tamē eorū ipſam feſtiuitatē natalis ſui profuſiōe humani ſanguinis cruentauit. Ille em̄ prepoſitū piſtorū, hic ſanctū prophetā Ioannē obtruncauit in carcere. Sancti uerò non ſolum nō agunt feſtiuitatē in die natalis ſui, ſed et ſpiritu ſancto repleti execrant hunc diem. Neq̄ em̄ tantus ac talis propheta (Hieremiā dico, qui in utero matris ſanctificatus eſt, & propheta in gentibus cōſecratus) libris in ęternū manſuris Hier. 1
aliquid inaniter condidiſſet, niſi ſecretū quid cōtineret, & ingentibus myſterijs plenū, ubi dicit: Maledictus dies in quo natus ſum, & nox in qua dixerūt, ecce maſculus: male Iob 3
dictus qui adnunciauit patri meo, dicēs, natus eſt tibi maſculus. Lętetur homo ille ſicut ciuitates quas dñs deſtruxit in furore, & non pœnituit: Videtur ne tibi hęc tam grauia, & tā onerоſa imprecari propheta potuiſſe, niſi ſciret eſſe aliquid in iſta natiuitate corporea, quod & huiuſmodi dignū maledictionis uideret, & pro quo legiſlator tot immūditias accuſaret, quib. congruas purificationes cōſequenter imponeret? Longū eſt aūt, & alterius temporis, ut teſtimonia quę de propheta ſumpſimus, explanemus: quia nūc nō Hieremiæ, ſed Leuitici nobis propoſitū eſt differere lectionē. Sed & Iob nō ſine ſpiritu ſancto loquens, maledicebat diē natiuitatis ſuę, dicēs: Maledicta dies in qua natus ſum, & nox in qua dixerūt, ecce maſculus: nox illa ſit tenebræ, & nō requirat eā dñs denuo, neq̄ ueniat in dies anni, nec numeretur inter dies menſiū. Quod ſi tibi nō uidetur hæc Iob prophetico & diuino ſpiritu loqui, ex his conſidera quę ſequunt: addidit enim: Sed maledicat eam, qui maledixit illum diem, in quo magnum cetum interempturus eſt. Vides ergo quō in ſpiritu ſancto prædixit de magno ceto quē interfecturus eſſet dñs, cuius typus erat cetus ille lonę: Vnde & dominus, qui interfecturus erat cetum iſtum diabolum, dicit: Sicut enim Ionas tres dies & tres noctes fuit in uentre ceti, ita oportet et fi- Matt. 12
lium hominis eſſe tribus diebus & tribus noctibus in corde terræ. Quod ſi placet audire Peccatum
quid etiam alij ſancti de iſta natiuitate ſenſerint, audi Dauid dicentē: In iniquitatibus, in originis
quit, cōceptus ſum, et in peccatis peperit me mater mea: oſtēdēs quod quę cunq̄ anima Pſal. 51
in carne naſcit, iniquitatis & peccati ſorde polluit: & propterea dictum eſſe illud, quod ſuperius memorauimus: quia nemo mūdus à ſorde, nec ſi unius diei ſit uita eius. Addi his etiā illud poteſt, ut requirat quid cauſæ ſit, cū baptiſma eccleſiæ in remiſſionē peccatorū detur, ſecundū eccleſiæ obſeruantiā etiā paruulis baptiſmum dari: cum utiq̄ ſi nihil eſſet in paruulis quod ad remiſſionē deberet & indulgentiā pertinere, gratia baptiſmi ſuperflua uideretur. Mulier ergo quæcunq̄ cōceperit ſemē, & pepererit maſculū, immunda erit ſeptē diebus: ſicut & illa, quę ſecundū dies purgationis ſuę ſeptē dieb. ſegregat ab omni mundo. Quia in ſanguine immūdo facit ſeptē dies, in ſanguine aūt mundo triginta & tres dies: Sed hoc in maſculi natiuitate, duplos aūt dies facit in natiuitate fœminę. Incipit ergo eſſe in ſanguine mundo ab octaua die, & eſt in ſanguine mundo diebus triginta trib. hoc eſt tribus decadis, & tribus monadis. Et cū cœperit eſſe in ſanguine mūdo illa quæ peperit, tunc circuncidit infantem: octaua em̄ die circuncides, inquit, carnē præputij eius. Hæc eſt lex literæ, ſed require tu quam circunciſionē apoſtolus prę- Phil. 3
dicet, quam nos & ſuſcipere & habere iubet. Nos em̄, inquit, ſumus circūciſio, qui ſpiri- Pſal. 58
tu deo ſeruimus. Et quod in pſalmo ait: Alienati ſunt peccatores à uulua, cōſidera ſi nō de illis hoc dicit, qui illā circunciſionē ſuſcipiunt, qua nos circuncidi apoſtolus uetat: et tunc eſt quando alienantur peccatores à uulua, cū non ſpiritu, ſed carne circuncidunt. Quia qui in lege circuncidunt, à gratia excidērūt. Igitur immunda fieri mulier dicit, quę concepto ſemine peperit maſculum, quę aūt fœminā pepererit non ſolū immunda erit, ſed dupliciter immunda. Bis em̄ ſeptenis diebus in immūditia ſcribitur permanere. Sed interim quæ peperit maſculum, octaua die & qui natus eſt circūciditur, & illa fit munda. Satis illa operoſa res eſt, in hac breuitate tēporis iſta cōtingere, tamē ut in tranſcurſu

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliqua dicamus, ſeptimana hæc præſentis uitæ tempus uideri poteſt. In ſeptimana nanq; dierũ cõſummatus eſt mundus. In quo donec ſumus in carne poſiti, ad liquidũ puri eſſe non poſſumus, niſi octaua uenerit dies, id eſt niſi futuri ſeculi tẽpus affuerit. In quo tamẽ die ſi maſculus eſt, & uiriliter egerit, ſtatim in ipſo aduẽtu futuri ſeculi purgaẽ, & ſtatim mũda efficitur mater, quæ genuit eũ. Purgatã nanq; uitijs carnẽ ex reſurrectione recipi
Purgatorium et. Si uerò nihil in ſe habuit uirile aduerſum peccatũ, ſed remiſſus & effœminatus fuit in actibus ſuis, cuius peccatũ tale eſt, quod nõ remittaẽ neq; in preſenti ſeculo neq; in futuro: iſte tranſit & unam & aliam ſeptimanã in immunditia ſua, & tertia demũ incipiente oboriri ſeptimana, purgaẽ ab immũditia, quã fœminam pariẽdo cõtraxit. Hoſtiæ uerò, quæ ꝓ huiuſmodi immũditia iubentur adhiberi, dupliciter diſtinguunt. Primo iubet agnus offerri anniculus ſine macula in holocauſtũ, aut pulli colũbini, aut turtures ꝓ peccato. Secundo uerò mũdatur hoſtia, ſi, inquit, non inuenerit manus eius quod ſufficiat ad agnũ, accipiat duos turtures, aut duos pullos columbarũ, unũ ad holocauſtũ, & alĩ pro peccato. Vnde et mirum uideẽ quod oblatio Marię nõ habuerit hoſtiã primã, id eſt agnum anniculũ, ſed ſecundam: tanq; cuius manus nõ ſufficerit ad primã. Sic enim ſcri-
Luc.2 ptum eſt de ea: Venerunt, inquit, parentes eius, ut offerrẽt pro eo hoſtiã, ſecundũ quod ſcriptum eſt in lege domini, par turturũ aut duos pullos columbarum. Sed & in hoc oſtenditur uerum eſſe illud quod ſcriptũ eſt, quia Chriſtus Ieſus cum diues eſſet, pauper factus eſt. Ideo ergo & matrẽ de qua naſceretur, elegit pauperẽ, & patriã pauperem, de
Mich.5 qua dicitur: Et tu Bethleem minima es in millibus Iuda, & reliqua. Verum hæc breuiter tranſcurrere cogimur, nec ſingula quæ ſcripta ſunt diſcutere ualemus, quoniam qui dẽ feſtinamus aliquid eriã de legibus lepre quę recitatę ſunt, pertractare. Inuenimus ergo ſex ſpecies poſitas eſſe in hominũ lepra, quæ ſex ſpecies hoc modo deſcribunt. Aut enim in cute corporis fit cicatrix, & ſignum exalbidum, & tunc fit in cute corporis eius contagio lepræ. Aut efflorẽs efflorebit lepra, & conteget omnẽ cutẽ contagio à capite uſq; ad pedes eius. Vel tertia ſpecies, in carnis cute fit ulcus, & ſanatur: & fit in loco ipſo ulceris cicatrix alba: aut in carnis cute fit aduſtio ignis, & poſt hæc ſanata aduſtio erit lucida alba, aut cũ rubore cãdida. Quinta ſpecies, cum uiro aut mulieri fit in capite, aut in barba cõtagio lepręe. Vltima uerò ſcribit ſpecies, cũ fit in caluitie, uel in recaluatione cõtagio lepræ rubicundæ, quæ eſt lepra efflorẽs in caluitio, uel in recaluatione. Hæc ut cõpendio expoſitionis utamur, quoniã quidẽ nunc propoſitum nobis eſt breuiter audito res ex his quæ recitata ſunt ammonere, nec eſt tẽporis ad liquidũ ſingula quęq; diſcutere, referẽda mihi uidẽt ad unãquanq; ſpeciem peccatorũ, & in his animæ maculæ, quæ ex peccatis ei accidũt, intuendæ. Dicendũ igiẽ primo eſt deſignari per hęc peccata, quę in hac uita poſiti cõmittimus. Ex quibus aliqua curari nunc poſſunt, aliqua uerò nõ poſſunt: Secũdo uerò & de illis ipſis, quæ poſt hanc uitã nobiſcum tranſeunt, ſignificari intelligendũ eſt, & eſſe in ipſis quędã ita animab. infixa, ut nequeãt aboleri: alia uero eſſe, quę purgationẽ poſſint recipere ſecundũ inſpectionẽ & iudiciũ põtificis illius, quẽ occulta latere nõ poſſunt, quiq; diſpẽſabit animas ſingulorũ ſecũdũ hoc ꝙ in eis maculas lepręe, aut expiabiles, aut inexpiabiles uiderit. Cuius rei differẽtias de preſenti lectione colligere, & p ſingula ſecundũ ſcripturę huius indiciũ, quę poſſunt nos monere rimari, extẽporaneus (ut iã ſuperius dixi) iſte ſermo nõ patitur. Vix emi hęc multis poſſent uoluminib. digeſta cõponi ab his quib. dñs de lectione ueteris reſtamẽti uelamẽ abſtraxit. Nos ergo ꝓ uirib. noſtris, quantũ ꝓferri in mediũ cõuenit, exequamur, apoſtolo nobis
Heb.10 Paulo pandente intelligentię uiam: qua dicit legẽ umbrã futurorũ habere bonorũ, non ipſam imaginẽ rerũ: & ſecundum id qđ ea quæ de bobus intelligi uiden ſcripta, non de bobus, quorum deo cura non ſit, ſed de apoſtolis aduertenda pronunciat. In quo conſequenti utiq; ratione edocemur, ꝙ & ea quæ de lepra ſcribunt umbra ſint, & in alijs habeant imaginẽ ueritatis. Igitur adhibeamus primo (ſi uidetur) ipſam ſcripturę umbrã, et tũc de eius ueritate requiramus. In uulneribus corporũ poſteaq; curata fuerint, remanet interdum ipſius uulneris ſignũ, quod cicatrix appellatur. Vix emi eſt qui ita curetur, ut nullum ſuſcepti uulneris reſidere uideatur indiciũ. Tranſi nũc ab iſta legis umbra ad ueritatem eius, & intuere quõ anima quæ peccati uulnus acceperit, etiã ſi cureẽ, tamẽ habet peccati cicatricẽ in loco uulneris reſidentẽ. Quæ cicatrix nõ ſolũ à deo uidetur, ſed
& ab eis

& ab eis qui acceperũt ab eo gratiã, qua peruidere poſſint animę languores, & diſcerne re quę ſit anima ita curata, ut omni genere ueſtigiũ illati uulneris abiecerit: & quę curata ſit quidẽ, ſed ferat adhuc ueteris morbi in ipſo ueſtigio cicatricis indicia. Quod autẽ ſint quędam animæ uulnera Eſaias docet, dicens: A pedib. uſq; ad caput nõ eſt uulnus, *Eſa.1* neq; liuor, neq; plaga cum feruore, de delictis hæc proculdubio populi loquẽs: qa ſunt aliqui quib. poſſit adhuc medicamentũ malagmatis imponi. Alĩ uerò quod ſint intantũ peccatores, ut eis nec cura poſſit adhiberi, hoc modo idẽ propheta deſignat: Nõ eſt, inquit, malagma imponere, neq; alligaturas. Quod aũt contritio, & plaga doloris p correptionẽ, curæ cauſa imponantur animæ Hieremias docet, dicens: Sic dicit dñs: Suſcita *Hiere.30* ui contritionẽ plagę tuę cum dolore: non eſt qui iudicet iudiciũ tuum, cum dolore curata es, utilitas nõ eſt in te. Omnes amici tui obliti ſunt tui, nec tã interrogabunt de te: quia plaga inimici percuſſi te correptiõe ualida pro omni iniquitate tua, quoniã multiplicata ſunt peccata tua. Quid uociferaris ſuper contritione tua? Violẽtus eſt dolor tuus, propter multitudinẽ iniquitatũ tuarum prævaluerunt peccata tua, & fecerũt tibi hæc. Propterea omnes qui deuorant te deuorabuntur, & oẽs inimici tui carnes ſuas deuorabũt. Et erunt qui te afflixerunt in afflictione, & omnes qui deuaſtauerũt te, dabo in depręda tionem: qm̃ reuocabo ſanctitatem tuã, & à uulneris tui dolore reuocabo te, dixit dominus. Memento diligentius quę audieris à propheta de uulneribus, & de cicatricibus, & de tumoribus dici. Hęc emi nobis neceſſaria ſunt ad expoſitionem cicatricum, uel uulnerum, uel aliorũ huiuſcemodi quę in lepræ inſpectionibus memorantur. Addemus tamẽ adhuc quæ & in alio loco idẽ Hieremias ad animæ uulnera, & curas, in quibus tamẽ ueſtigia uulnerũ reſederint poſt obductã cicatricẽ, his ſermonib. memorat: Ecce ego adducam cicatricem eius, & ſimul curabo eos, & manifeſtabo eis pacem & fidem, & conuertam captiuitatem ludę, et captiuitatẽ Hieruſalem. Si ergo ſufficienter à propheta didici mus de uulneribus & cicatricibus animarũ, & curis ac ſanitatibus, quę deo medicãte inferuntur, intuere nũc illam animã, de qua dicit dñs, quia ego adduxi cicatricẽ eius. Poſt uulnera ſine dubio cicatricem adducit, & ſanitatẽ. Et curabo eos, & manifeſtabo eis pacem & fidem. Si ergo poſt cognitionẽ, & medicinã dei, ſi poſt manifeſtationẽ pacis et fidei, quã per Chriſtũ ſuſcepimus, rurſum in iſtam cicatricẽ aſcẽdat aliquod peccati prioris indicium, aut ſignum aliquod erroris ueteris innoueẽ: tunc fit in cute corporis noſtri contagio lepræ, quæ inſpicienda eſt per pontificẽ, ſecundũ ea quæ legiſlator expoſuit. Secũda uerò ſpecies eſt lepræ, ſi efflorẽrit, inquit, in cute, ita ut tegat omnẽ cutẽ corporis à capite uſq; ad pedes, per omnia quæcũq; ſacerdos inſpexerit. Cũ ergo omnẽ cutem corporis obtexerit, tunc mundũ eum eſſe ſacerdos à contagione pronũciat. Sed in qua cunq; die apparuerit in eo color uiuus, rurſum iudicatur immũdus per hoc quod color in eo uiuus apparuit, quẽ ante nõ habuit. De hoc quidam etiã ante me dixerũt, colorem uiuũ indicari rationẽ uitæ quę in homine eſt: qua nondũ in anima poſita ſi quid illic peccati fiat, non reputatur pro eo ꝙ uideatur nondũ rationis capax eſſe is qui delinquit. Cũ autem ratio in eo locũ ac tẽpus inuenerit, ſi quid iam contra rationẽ agat, uideri eũ iure culpabilẽ. Nos aũt diligentius quæ ſcripta ſunt contuentes, arbitramur magis hęc de illis accipienda, quibus uel phreneſi, uel furore, uel quocũq; ex pacto occupatus uel oppreſſus eſt ſenſus, et agũt cõtra rationẽ. Mũdi ergo iſti à lepra, id eſt immunes appellanẽ à peccato, quia actus ſui, uel motus, non habẽt ſenſum. Quod ſi forte apparuerit in eo uiuus color corporis, hoc eſt ſenſus ſui reparata in eo fuerit ſanitas, & poſt hæc aliquid cõtra rationẽ recti iuſtiq; gerat, reputari ei peccatũ dicit ex ea parte qua uiuus color, id eſt ſenſus in eo uiuę rationis apparuerit. Tertia lex de leproſis eſt cũ in cute corporis ulcus efficitur, & in loco ulceris cicatrix alba cum rubore inuenitur. Vlceris autẽ cauſa eſt, cũ in corpore humor ſordidus abundat & noxius. Ita ergo & in anima ulcera intelligunt ea, quæ ex immũdis cupiditatibus, uel ſordidis cogitationibus efferueſcũt. Quæ ſi forte per fidei gratiam & remiſſionẽ curata ſunt peccatorum, & ſana facta eſt anima, reſidet tamen cicatrix: & ſi ipſa cicatrix non habet ſimilem corporis colorẽ, ſed eſt albidior, lepra eſſe pronunciatur. Ita enim lucida eſt & clara cupiditas, ut etiã porro uidentib. peccati in ſe reſidentis oſtendat indicia: & fortaſſis peccati talis, quod ad mortẽ ſit: & ideo non ſolum alba cicatrix eſſe, ſed & rubicunda deſcribitur. Quod uerò humiliorẽ ipſam

Universidad de Deusto
Biblioteca

cicatricem dicit uideri, certum est quia huiusmodi macula peccati humilem & delectã animã faciat Quarta est lex, ubi dicitur, quia si in cute fiat adustio ignis, & post hęc cum sanata fuerit adustio, ipsa splẽdida fiat, & alba cũ rubore, uel certe exalbida, & uisio eius humilior reliqua cute, & hanc dicit esse lepram, quę in adustionẽ effloruerit. Vide ergo si non adustio est in omni anima quæcunq; recipit iacula maligni ignita: aut si non igni aduritur, omnis qui ardet in amore carnali. Istæ sunt ergo adustiones, & succensiones ignis. Sed & ille adustionem patitur, qui gloriæ humanæ cupiditate succenditur, & qui iræ, uel furoris æstibus inflammatur. Quod si forte curetur ab his uulneribus anima per
Ioan. 5 fidem, & post sanitatem receptam cõtempto eo qui dixit: Ecce iam sanus factus es, noli peccare, ne quid tibi deterius contingat, incipiat ueteris uitij fructus ex obducta cicatrice pferre, nec exequẽ cicatrix ad reliqui corporis cutẽ, sed sit humilior, & illũ adhuc retineat colorem, quem habuit leprę tẽpore: lepra eius in adustione refloruit, & ideo immundus à sacerdote iudicatur. Quinta species leprę est, cum in capite cõtagio efficitur, aut in barba uiri, siue mulieris, ita ut uisio cõtagiõis ipsius humilior sit à cute corporis, ei hæc est lepra capitis, uel barbæ. Vide ergo si potest fieri, ut lepra capitis putetur in eo, q̃ non habet caput Christum, sed alium aliquem, uerbi causa: Epicurum uoluptatem summum bonum prædicantem, nũ tibi & caput, & barba talis hominis uidetur immunda? Sed & is qui cum debeat esse uir, & agere tanquam perfectus, si forte facile & tanquam puer uincatur à peccato, etiã ipse lepram barbæ habere dicẽdus est: quia cũ uincere deberet malignum, et sacerdotali honore, qui in barba designatur, incedere, adolescẽtię uitijs impeditus, lepram barbæ perpetitur. Mulierem aũt animã in scripturis indicari eã, quæ non tam proferre semen uerbi, quàm suscipere potest, sæpe dictum est: quę lepram habere designatur in capite, si uirum qui caput mulieris est, id est doctorem pollutũ habeat, & immundum, ut Marcionẽ, aut Valentinũ aut aliquem eiusmodi sequens. Sexta iam & ultima species lepræ ponitur quæ fit in caluitio, uel recaluatione: quę res quantũ in seipsis est, mundæ sunt. Sic em̃ dicit & lex. Si cuius, inquit, defluxerint capilli capitis, caluus est, mundus est. Si aũt à fronte eius defluxerint, recaluus est, & mundus est. Et cõuenienter hæc referuntur ad animã, ut cum ea quæ sui natura mortua sunt abijcit ac deponit, mũda esse dicatur. Sed post hęc si ea quę prius purificata fuerãt, repullulare cœperint sordidius & humilius, quàm dignitas puritatis expetit, uidebũtur immũda, ac leprosam animam reddẽt. Et hoc iam generaliter de omni leproso, in quo fuerit contagio lepræ, & humilior uidebitur à reliqua cute: humilius nanq; est om̃e animę uitiũ à reliquis eius uirtutibus. Lex quę spiritalis est, alia quædam decernit. Vestimenta, inquit, eius dissuta sint, & caput eius reuelatum, & os eius adopertũ. Per quæ designat eum qui in anima leprosus est, id est qui peccatis confixus est, non oportere assuere sibi tegumenta, & turpitudines operire peccati. Sicut enim is cuius uestimẽta dissuta sunt, nudam atq; intectam gerit turpitudinẽ corporis: ita oportet eum qui peccatis aliquibus obseptus est, mala sua & flagitia nullis uerborũ assumẽtis, nullis excusationũ uelaminib. operire: uti ne fiat sepulchrũ dealbatũ, q̃d deforis quidẽ apparet hominib. speciosum, intus aũt plenum est ossibus mortuorũ, & omni immũditia. Vult ergo lex diuina peccatorẽ nõ solũ uestimẽta nõ assuere, sed et caput nõ contegere: ut si quod est capitis delictũ, id est si in deũ aliquid cõmissum est, si in fide peccatũ est, ne hæc quidẽ habeant obtecta: sed omnibus publicenẽ, ut interuentu & correptione omniũ emendet, & ueniã mereat. Verumtamen leprosus iste, os tantũmodo iubet obtegere. Quid est hoc q̃ omnes corporis partes nudas habere pręcipit, & os solũ operire iubetur? Nõne palã est, & in aperto positũ, quod ei qui in lepra peccati est, claudit sermo, clauditur os, ut fiducia sermonis, & doctę
Psal. 50 di auctoritas excludatur? Peccatori enim dixit deus: Quare tu enarras iustitias meas, & adsumis testamentũ meum per os tuũ? Clausum ergo habeat os peccator, quia qui seipsum nõ docuit, docere alium nõ potest: ideo os suum iubet operire, qui male agẽdo, loquendi perdidit libertatẽ. Immundus, inquit, erit, & separatus sedebit foris, extra castra erit cõuersatio eius. Clarum est quod omnis immundus abijciat à cõuentu bonorũ, & segregẽ à cœtu, castrisq; sanctorũ: & ideo dicit qa extra castra erit cõuersatio eius. Quòd si forte mundatus fuerit, sponte quidem, & à semetipso nõ uenit ad sacerdotẽ: sed offertur, inquit, ab alio, nec intrat in castra. Neq; enim conueniens erat, ut ea die qua mundatur

batur, priusquã fierent pro eo quæ cõpetebant, introiret in castra. Propter quod sacerdos, inquit, exibit ad eũ foras extra castra. Sẽper enim ad eũ qui nõdũ potest introire in castra, exit ille q̃ potest exire extra castra, qui dicit: Ego à deo exiui, & ueni in hũc mun- Ioan. 8
dum. Exit ergo ad eum sacerdos, & cõsiderat si iam recepit sanitatẽ, si à lepræ contagione purgatus est. Cum aũt uiderit eum sacerdos, præcipit ut accipiantẽ duæ gallinæ uiuæ ei, qui mundatur, & lignũ cedrinũ, & coccũ tortũ, & hyssopũ. Videnẽ mihi etiã hic duę iste gallinæ habere similitudinẽ quandã duorũ hircorũ, ex quibus unus domino offertẽ, alius in eremũ emittitẽ, ita enim & hic ex duabus gallinis una immolatẽ, & alia in campum dimittitẽ. Dat ergo & hic qui purgatur à lepra, aliquã partem quæ abijciatur in eremum. Alia aũt pars domino offertur pro eo. Nondũ tamen hic qui purgatur à lepra, & offert gallinas, etiã ipsa illa quę pro eo dño offertur, ad altare offertur, sicut turtures, aut columbę. Nondum enim eadem die is qui purgatẽ à lepra diuino altari dignus efficitur. Propter quod mandat Legislator, ut eadẽ die qua purgatẽ, accipiantẽ duæ gallinæ ad purificationẽ eius. Puto aũt q̃ & hic illius gallinæ intellectus latenter habeatur, per quam purificatio efficitur peccatoris, de qua scriptũ est. Quoties uolui cõgregare filios tuos, Matt. 23
sicut gallina cõgregat pullos suos sub alis suis, & noluisti. Indiget tamen ut per lignũ cedrinũ purificetur is qui purificatur. Impossibile nanq; est sine ligno crucis, peccati leprã posse purgari, nisi adhibeatur & lignum in quo saluator (sicut Apostolus Paulus dixit)
exuit principatus & potestates, triũphans eos in ligno. Iungitur tamen ad emundatio- Col. 2
nem lepræ huius, etiã coccũ tortum, sociatur & hyssopũ. Coccus tortus figurã sacri sanguinis cõtinet, qui de eius latere per lanceæ uulnus exortus est. Et hyssopũ. Hoc genus herbæ naturã habere medici ferunt ut diluat & expurget si quæ illæ pectori hominum sordes ex corruptione noxij humoris insederint. Vnde & necessario in expurgatione peccatorũ huiusce modi graminis figura suscepta est. Coccũ uerò quod sæpe sumptum sit ad salutis subsidia, in diuinis referri uoluminib. inuenimus, sicut in partu Thamar, cũ unus, inquit, prior protulit manũ. Accipiẽs aũt obstetrix coccũ, alligauit in manu eius, dicens: Hic exibit prior. Sed & Raab meretrix, cũ exploratores suscepisset, & pactũ ab eis salutis acciperet, & illi: Pone, inquiunt, signũ resticulã coccineã, & alligabis eã in fe- Ios. 2
nestra ista, per quam deposuisti nos. Obserua tamen & illud, quod nõ ipse sacerdos immolare gallinã dicit, nondum enim dignus est hic qui fuit leprosus, ut ipse sacerdos pro eo immolet. Propter quod nec sanguis gallinæ offertẽ ad altare, sed dicit quia occidetur gallina in uasculo fictili, in quo uase aqua uiua sit missa, ut & aqua adsumatẽ ad purificationem, & cõpleatur plenitudo mysterij in aqua & sanguine, quod dicitur exisse de latere saluatoris, & illud nihilo minus quod Ioãnes ponit in epistola sua, & dicit purificationẽ fieri in aqua, & sanguine & spiritu. Vnde & hic uideo omnia ista cõpleri. Spiritus enim est gallina istius quæ occiditur, & aqua uiua quæ in uase est, & sanguis qui super eam diffusus est, nõ quod per hæc iterãdã baptismi gratiam sentiamus, sed quod omnia purificatio peccatorũ etiam hæc quæ per pœnitentiã quęritur, illius ope indiget, de cuius latere aqua processit, & sanguis. Vide ergo quõ & uiua gallina, & lignũ cedrinum, & coccũ tortum, & hyssopum tingitur in sanguine pulli & aqua uiua, ut ex hoc aspersus, & purificatus ex aqua & sanguine, in quo tincta est & illa gallina quæ in cãpum dimittitur, & septies contra dominũ respersus, is qui purificatur mundus efficiatur ab omni immunditia, qua fuerat ex leprę cõtagione possessus. Sed & illud aduerte, quõ cum superius dixerit: Hæc lex leprosi in qua die mundatus fuerit, nũc his omnib. addit & dicit: & mundus erit. Si em̃ semel abiecta lepra mundatus est, quomodo adhuc mundus erit? Sed uide quia etiã si mundetur quis à peccato, & non sit iam in opere peccati, ipsa tamẽ uestigia sceleris cõmissi purificatione indigent, & ea quã exposuimus, & alia nihilominus quę mandatur in consequẽtibus. Obseruauimus em̃ & hoc quod scriptũ est de lepra, in qua die mũdatus fuerit, post hæc inter cætera quæ mandantur tertio dictũ esse, & mundus erit, & iterũ ad ultimũ scriptũ esse, & mundabitur. Vnde mihi uidetur esse quasdam & in ipsa purificatione differẽtias, et (ut ita dixerim) profectus quosdam purgationum. Potest enim & de illo qui cessat à peccato, dici, & mundus erit, sed non statim ita mundus uidebitur, ut ad summam puritatis accesserit. Denicq; addit his quæ dixerat: In quacunque die mundatus fuerit, & emittet, inquit, uiua gallina in campũ, & lauabit uesti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

menta ſua is, qui purificaꝛ. Poſt hæc aũt omnẽ, inquit, pilum radet. & addit: Et lauabitur in aqua. Et poſt hæc addit: Et mũdus erit. Neq; eñ ſufficit quod in reſpõſione dixerat, mũdus erit, niſi adiecíſſet etiã hęc. Sordida ergo ueſtimẽta habuit uſq; adhuc iſte, qui purificatur à lepra, etiã poſt aſperſionẽ, & nunc lauare ea iubetur. Quæ tamen ueſtimenta non mihi per omnia malæ texturæ uidenꝛ fuiſſe. Alioquin abijci ea magis q̃ lauari præciperet. In quo oſtendit, neq; per omnia aliena fuiſſe à deo cõuerſatione eius, neq; pure omnino & integre cuſtoditam. Nõ enim lauaret ueſtimẽta, niſi fuiſſent ſordida, nec iterum lotis eis uteretur, ſi fuiſſent textrini in omnibus alieni. Quod aũt radi iubet omnem pilũ, puto q̃ oñe quicquid emortui operis animæ poſitę in peccatis exortũ eſt. Hoc eñ nunc pili nomine iubeꝛ abijcere. Peccator eñ omne q̃d ei ſiue in cõſilio natũ eſt, ſiue in uerbo, ſiue in opere, expedit ſi uere purificari uult, ut eradat, & abijciat, nec reſidere aliquid patiatur. Sanctus aũt ſeruare debet omnẽ capillũ, & ſi poſſibile eſt, nec aſcendere debet ferrum ſuper caput eius, ne abſcindere aliquid de cogitationib. ſuis ſapientibus,
1.Reg.1 aut dictis, aut operibus poſſit. Inde denicq; eſt, quod & Samueli ferrũ dicit̃ non aſcendiſſe ſuper caput: ſed & omnib. Nazaræis, qui ſunt iuſti, quia iuſtus ſicut ſcriptũ eſt, omnia quæcunq; fecerit proſperabunꝛ, & folia eius nõ decident. Hinc & diſcipulorũ dñi etiã capilli capitis dicuntur eſſe numerati: hoc eſt oẽs actus, omnes ſermones, oẽs cogitationes eorũ ſeruãtur apud deum, quia iuſtæ, quia ſanctæ ſunt. Peccatorũ uerò omne opus, omnis ſermo, omnis cogitatio debet abſcindi. Et hoc eſt quod dicitur, ut omnis pilus corporis eius radatur, & tunc erit mundus. Sed & hoc obſerua, quòd nõ ſufficit ei poſt purificationẽ uel ueſtimẽta lauiſſe, uel omnem pilum raſiſſe, niſi & lotus fuerit in aqua. Oportet nanq; eum abijcere omnes ſordes, omnẽ immunditiã, non ſolum de ueſtimentis, ſed & de proprio corpore, ut nulla in eo macula extincte; lepre reſideat. Tertio ergo nunc purificatus, ita demum dignus efficitur ingredi caſtra domini, non tamen continuo permittitur ei introire domũ ſuam, ſed dicitur ut extra domũ ſuam meneat ſeptem diebus, & radat omnem pilum capitis & barbæ, & ſupercilíorum: quaſi non ſufficerit quod prius omnem pilum raſerat, nũc additur, ut omnem pilum capitis & barbæ, & ſupercilíorũ radat. Idem nanq; uidebatur dictũ in eo quod dixerat omnẽ pilum radendũ. Sed nõ mihi uidetur inanis eſſe iſta repetitio. Vult enim peccatorẽ poſteaq; fuerit mundus, poſteaquã remiſſionẽ per pœnitentiã acceperit peccatorũ, de purgatione capitis admonere, et barbę, & ſupercilíorũ, uelut ſi diceret ei: Ecce ſanus factus es, uide ne ultra capitis contrahas culpam. Capitis enim peccatum eſt, aliter quàm fides eccleſiæ contineꝛ, de diuinis ſentire dogmatibus. In barba uerò, ut meminerit ſemper uirilis ætatis deposuiſſe peccata, & conuerſus fiat ſicut infans. In ſupercilijs autem arrogãtiam deijciat, & male elatum ut ad humilitatem Chriſti inclinet ſupercilium. Secundo ergo ad hunc modum omnis pilus corporis raditur. Et ſicut hæc geminantur, ita & ueſtimenta lemel in prima purificatione lauiſſe non ſufficit, ſed ſecundo præcipitur ut lauet ueſtamenta ſua & corpus ſuũ aqua, & tunc quarto additur, & mundus erit. Hæc autem fiunt intra caſtra quidem poſito eo, adhuc tamen extra domũ ſuam. Dicit enim poſt ſeptem dies: In die octaua aſſumet ſibi duos agnos. Iam nõ alius aſſumit, ſed ipſe ſibi aſſumit. Duos, inquit, agnos immaculatos, & ouẽ unã anniculã immaculatã, & tres decimas ſimilaginis conſperſæ in oleo, & cyathum olei unum, poſt hæc quinta purificatione purificatus cõſummetur. Ex his duobus agnis, unus quidem immolatur, & dicitur pro delicto, in loco, inquit, in quo iugulatur pro peccato, & ubi holocauſtomata fiunt in loco ſancto. Ecce iam dignus efficit̃ ut offerat ſacrificium, qui potuit ad quintam purificationẽ peruenire, & hoſtia eius ſancta ſanctorũ fit. Alius aũt agnus holocauſtũ efficitur, in quo & repropitiari pro ipſo ſacerdos dicit̃, ut purgetur. Igit̃ primus agnus, qui pro delicto eſt, ut detur mihi uirtutis ipſius formã tenere, quã aſſumpſit is qui erat in peccatis, per quam potuit à ſe propellere affectum peccandi, & malorũ ueterum pœnitudinem gerere. Secundus uerò agnus figuram tenere illius iam recuperatæ uirtutis, per quam abiectis & procul fugatis omnibus uitijs, integrum ſe, & in integro obtulit deo, et dignus extirit diuinis altaribus. Ouis autẽ quæ poſt agnos aſſumitur quantum conijcere in tam difficilibus locis ualemus, fœcunditatem puto q̃ ſignificet eius, qui conuerſus eſt à peccato, & totum ſe obtulit deo, qua poſt omnia in bonorum operum fœtibus utitur, & innocentiæ

centiæ fructib. pollet. In tria ergo purificationis huius, id eſt conuerſionis à peccato ratio diuidit̃. Prima eſt hoſtia, qua peccata ſoluunt̃. Secunda eſt, qua anima cõuertitur ad deum. Tertia eſt fœcunditatis, & fructuũ, quos in operibus pietatis is qui dicitur cõuerſus, oſtendit. Et quia tres iſtę ſunt hoſtiæ, idcirco ſubiũgit: Et tres mẽſuræ decimæ ſimilaginis aſſumẽdæ ſunt. Vbiq; intelligamus purificationẽ fieri nõ poſſe ſine myſterio trinitatis. Vide aũt quod hic in quinta purificatiõe nõ aſſumit̃ farina, ſed iam ſimilam habet iſte qui purificaꝛ à peccatis, ſimila ei adſcribit̃, unde habeat iam panẽ mũdũ, & hęc oleo cõſpergitur. Sed & oleum eius ad duos uſus diuidit̃. Vnũ quo ſimila conſpergit̃, alium quo ſacerdos accipit integrã menſurã cyathi, ut ait. In quo ut ego ſentio, & panis eius pinguis efficit̃ pro miſericordia, & oleum quo lux uera & ſcientiæ ignis accendit̃, per manus ſacerdotis capiti eius imponitur. Ita enim dicit: Et ſtatuet, inquit, eum ſacerdos qui mũdat eum in cõſpectu dñi, ad oſtiũ tabernaculi teſtimonij. Vides quia ſacerdotis eſt ſtatuere eum qui conuertit̃ à peccato, ut ſtabilis eſſe poſſit, & ultra nõ fluctuare, nec moueri omni uẽto doctrinæ. Statuit ergo eum nõ ſolum intra caſtra, ſed ad ipſum oſtiũ tabernaculi teſtimonij ante dñm. Et poſteaq; ſecundum ea quę ſuperius dicta ſunt, offeruntur hoſtiæ pro purificatiõe, adhibet, inquit, & cyathũ olei, & ſeparat illud ante dñm. Et accipiet, inquit, ſacerdos de ſanguine, & ponet ſuper extremã auriculã eius dextrã, & ſuper extremam manũ eius dextrã, & ſuper extremũ pedem eius dextrũ. Et poſt hęc, inquit, accipiet ſacerdos nõ ipſum cyathũ olei, ſed ex ipſo. Et defundet, inquit, in manũ ſuam ſiniſtram, & intinget digitum ſuũ ſacerdos in oleo, quod eſt in manu eius ſiniſtra, & aſperget ſepties ante dominũ: & iterum ex eo quod ſupereſt in manu eius ſiniſtra, imponet ſuper auriculam eius qui purificaꝛ dextram, & ſuper extremã manũ eius dextrã, & ſuper extremum pedem eius dextrum. Et poſt hęc id quod relictũ fuerit ex oleo, imponet, inquit, ſacerdos de manu ſua ſuper caput eius qui purificatur. Vides quõ ultimę & ſummæ purificationis eſt, aurem purificari, ut purus & mundus ſeruetur auditus. Et manum dextrã, ut mũda ſint opera noſtra, nec aliquid immundũ his admiſceaꝛ & ſordidum. Sed & pedes purificandi ſunt, ut ad opus bonũ tantũmodo dirigantur, nec ultra lapſus iuuẽtutis incurrãt. Septies aũt reſpergit ſacerdos contra dominũ ex oleo. Poſt omnia etenim quæ pro purificato celebrata ſunt, poſtq; cõuerſus, & recõciliatus eſt deo, poſt immolatas hoſtias, ordinis erat, ut & uirtutẽ ſuper eum ſeptemplicẽ ſancti ſpiritus inuitaret, ſecundũ eum qui dixerat: Redde mihi lætitiã ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me. Vel certe quoniam peccatorũ corda dominus in euangelio teſtatur à ſeptẽ dæmonibus obſideri, cõpetenter ſepties ante dominũ ſacerdos in purificatione reſpergit, ut expulſio ſeptẽ ſpirituum malignorum de purificati corde, ſepties excuſſo digitis oleo declaretur. Sic ergo cõuerſis à peccato, purificatio quidem per illa omnia datur, quæ ſuperius diximus. Donũ aũt gratiæ ſpiritus, per olei imaginẽ deſignaꝛ, ut nõ ſolum purgationẽ conſequi poſſit is qui conuertit̃ à peccato, ſed & ſpiritu ſancto repleri, quo & recipere priorem ſtolam, & annulum poſſit, & per omnia reconciliatus patri in locum filij reparari, per ipſum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

De ſacrificijs repropitiationis, & de duobus hircis, quorũ unus ſors eſt domini, & unus Apopompæi, qui dimittitur in eremum, & de ingreſſu pontificis in ſancta ſanctorum. Homilia IX Ex Cap. XVI

D IE propitiationis indigent oñes, qui peccauerũt, & ideo inter ſolennitates legis, quæ figuras cõtinẽt cœleſtium myſteriorũ, una quædam ſolennitas habetur, quæ dies propitiationis appellaꝛ. Hæc ergo quæ nunc recitata ſunt legislatio eſt ſolennitatis ipſius, quæ dies (ut diximus) propitiationis uocitata eſt. Sed uideamus primo quid ſibi uelit literæ ipſius cõtinentia, ut orantibus uobis, ſi tamẽ ita dño ſupplicetis ut exaudiri mereamini, poſſimus accipere gratiã ſpiritus per quam explanare ualeamus myſteria quæ cõtinentur in lege. Defuncti ſunt duo filij Aaron Nadab & Abiu, cum offerrent ignem alienum ad altare domini. Neceſſe erat, ut cœleſti doctrina inſtrueret̃ Aaron quõ oporteret eũ ad altare accedere, & quo ſupplicationũ ritu propitiũ faceret deũ, uti ne in ea ipſe incurreret, in quæ incurrerant

Universidad de Deusto
Biblioteca

rant filij sui,incaute & incõueniẽter accedentes ad altare dei, alienũ ignem, & nõ illum qui diuinitus datus fuerat,offerentes. Propterea ergo de his hoc modo præfata est lex.

Et locutus est dñs ad Moysen posteaq; defuncti sunt duo filij Aaron dũ offerrẽt ignẽ alienũ ante dñm.Et dixit dñs ad Moysen:Loquere ad Aaron fratrẽ tuum, ut non intret omni hora in sancta interiora, quod est intra uelũ ante cõspectũ propiciatorij quod est supra arcã testimonij,& nõ morieẽ.] Ex quo ostendit q; si in omni hora introeat sancta nõ præparatus,nõ indutus põtificalibus indumẽtis,neq; hostijs quæ statutæ sunt prępa ratis,neq; propitiatio prius deo,morieẽ.Et iuste quidẽ,tanq; qui nõ fecerit ea quæ cõue uenit fieri anteq; accedaẽ ad altare dei.Oẽs nos iste sermo cõstringit,ad oẽs pertinet q̃d hic loquitẽ lex,præcepit eñ ut sciamus quõ accedere debeamus ad altare dei.Altare eñ est super quod oratiões nostras offerimus deo, ut sciamus quõ debeamus offerre, scilicet ut deponamus uestimẽta sordida,quæ est carnis immũditia,morũ uitia, inquinamẽta libidinũ.Aut ignoras tibi quoq; id est omni ecclesiæ dei, & credentiũ populo sacer-
1 Pet.2 dotiũ datũ? Audi quõ Petrus dicit de fidelibus:Genus,inquit,electũ, regale sacerdotiũ, gens sancta,populus in acquisitionẽ.Habes ergo sacerdotiũ, quia gens sacerdotalis es, & ideo offerre debes deo hostiã laudis,hostiã orationũ,hostiã misericordiæ,hostiã pudicitiæ,hostiã iustitiæ, hostiã sanctitatis. Sed ut hæc digne offeras, indumẽtis tibi opus est mundis,& segregatis à reliquorũ hominũ cõmunibus indumẽtis,& ignẽ diuinũ ne-
Luc.12 cessariũ habes,nõ aliquẽ alienũ à deo,sed illũ qui à deo hominib. datur,de quo filius dei dicit:Ignem ueni mittere in terrã, & quã uolo ut accendaẽ. Si enim non hoc sed alio & huic cõtrario igni utamur,illo qui se trãsfigurat sicut angelũ lucis,eadẽ sine dubio patie mur,quæ Nadab passus est & Abiu. Præcepit ergo mandatũ diuinũ, ut instruaẽ Aaron ne omni hora intraret in sancta ad altare, sed cum fecerit prius ea quæ fieri mandantur, ne forte moriaẽ. Sed primo omniũ ostendamus quo modo hæc quæ de sacrificijs cõsera buntur, figuras esse apostolus dicit,& formas, quarum ueritas in alijs ostendaẽ,ne forte auditores presumere nos arbitrenẽ,& legẽ dei in aliũ sensum q̃ scripta est,uiolenter in flectere, quippe qui nulla in his quæ asserimus apostolica præcedat auctoritas. Paulus ergo ad Hebræos scribens,eos scilicet qui legẽ quidẽ legerẽt, & hæc meditata haberẽ, & bene nota, sed indigerẽt intellectu qualiter sentiri de sacrificijs debeat, hoc modo di-
Heb.9 cit: Non enim in sancta manu facta introiuit Iesus exẽplaria uerorũ, sed in ipsum cœlũ, ut appareat nũc uultui dei pro nobis.Et iterũ dicit de hostijs : Hoc enim fecit semel seip sum offerẽdo.Sed quid de his singulatim quærimus testimonia? Omnẽ epistolam ipsam ad Hebræos scriptã si quis recenseat, & præcipue eum locum , ubi pontificẽ legis con-
Psal.110 fert pontifici repromissionis,de quo scriptũ est: Tu es sacerdos in æternũ secundum ordinem Melchisedech, inueniet quõ hic locus omnis apostoli, exemplaria & formas ostendit esse rerum uiuarũ & uerarũ,illa quæ in lege scripta sunt.Oportet ergo nos quærere pontificẽ,qui semel in anno,id est per omne hoc præsens seculum sacrificiũ obtulit deo,indutus uestẽ,cuius dño iuuante,quæ sit qualitas ostẽdemus. Tunica, inquit,linea sanctificata induetur. Linũ de terra oritur, tunica ergo sanctificata linea induitur uerus pontifex Christus,cum naturam terreni corporis sumit . De corpore enim dicitur, quia terra sit,& in terrã ibit. Volens ergo dñs & saluator meus hoc quod in terram ierat susci tare,terrenũ susceptt corpus,ut id eleuatũ de terra,portaret ad cœlum. Et huius mysterij tenet figuram hoc,quod in lege scribitur,ut linea tunica pontifex induaẽ . Sed quod addidit sanctificata,non ociose audiendũ est.Sanctificata nanq; fuit tunica carnis Christi,non enim erat ex semine uiri concepta,sed ex sancto spiritu generata. Et femoralia,
Vestes Aaron inquit,linea sunt super corpus eius.Femorale indumentũ est quo pudenda corporis cõtegi & cõstringi solent.Si ergo aspicias saluatorẽ meũ susceptisse quidẽ corpus,& in cor pore positũ egisse humanos actus,id est uescendi,& bibendi,& cætera similia,hoc autẽ solũ opus nõ egisse quod ad pudenda corporis pertinet, carnẽq; eius neq; nuptijs neq; filiorum procreationi patuisse, inuenies qualiter femoralia linea sanctificata habuerit,
1 Cor.12 ut uere de ipso dici debeat, quia inhonestiora nostra abundantiorẽ habẽt honorẽ. Considera tamẽ & ipsum pontificis habitũ, quia quod per naturam minus in eo honestũ uidetur,indutis femoralibus lineis & zona cõstrictis, etiã secundum literã de eo cõuenit dici, quia inhonestiora nostra abundantiorẽ honestatẽ habent. Ita ergo & omnis qui in

castitate

castitate uiuens imitatur Christum,hoc solum de humanis actibus nescientem,ipse etiã lineis femoralibus sanctificatis indutus est, & inhonestioribus suis abundantiorem cir cumdedit honestatem. Tunica ergo linea sanctificata induitur, & femoralia linea super corpus eius sunt.Sed ne forte femoralia hæc quibus pudenda conteguntur,resoluta de-
fluant,& turpitudinem reuelent aut retegant, adiungit.Non enim,inquit facies gradus Exod.20
ad altare,ne forte reueletur in his turpitudo tua.Ne ergo turpitudo tua defluentibus femoralibus reueletur,zona,inquit,femoralia cõstringantur. Quodam tẽpore exponen
tes Ioannem baptistam,& alias Hieremiam,quod Hieremias quidem zonam,Ioannes Matt.3
uerò pelliceam zonam circa lumbos habuisse diceret,sufficienter ostendimus quomodo p hæc declareẽ indicari pars illa corporis apud huiusmodi uiros ita emortua,ut neq; uel leuis motus,neq; alius quisquam in lumbis eorum fuisse crederetur,sed sola castitas, & pura pudicitia. Zona ergo pontifex linea cingitur, & cidarim lineam imponit super caput suum,omnia linea. Cidaris quod dicitur ornatus quidam est qui capiti superponi tur,quo utitur pontifex in offerendis hostijs , uel cæteri sacerdotes . Sed unusquisq; nostrum ornare debet caput suum sacerdotalibus ornamẽtis.Etenim quia omnis uiri caput Christus est,quicunq; ita agit ut ex actibus suis conferat gloriam Christo,caput suũ qui est Christus ornauit.Potest & alio modo in nobis intelligi capitis ornatus.Quoniã quidem quod est in nobis primum ac summũ,& caput omniũ,mens est,ad dignitatẽ pontificiam excolit caput suũ,si quis mentem suam adornauerit sapientię disciplinis.Ista igit sunt quibus indui præcipitur pontifex,ita & demũ introire in sancta,ne hæc nõ habens moriatur. Iam uerò de hostijs quædam quidem ipsius mãdantur debere esse pontificis, quędam uerò à populo sumẽda.Ipsius enim dicitur uitulus,quod est in animalibus pretiosius & robustius. Et secundũ animal aries, quod in ouibus sine dubio pretiosius est, A populo uerò munera iubent offerri,aries à principibus,& hirci duo à populo. Vnus qui dimittaẽ in eremũ,qui & apopompæus nominaẽ,& unus qui dño offeratur.Si esset omnis populus dei sanctus , & omnes essent beati , nõ fierẽt duæ sortes super hircis: & unus quidẽ sortẽ ferret , ut dimitteret in eremũ, alius uerò ut domino offerreẽ, sed esset sors una,& hostia una dño soli. Nunc uerò quoniã in multitudine eorũ qui accedũt ad dominũ sunt quidam domini,alij aũt sunt qui mitti ad eremum debeãt , id est qui abijci merentur & separari ab hostia domini,propterea pars hostiæ quæ offertur à populo, id est unus solus hircus dño immolatur,alius aũt abijciẽ,& in eremũ dimittiẽ, & apopompæus nominatur. Sors tamen cadit super utrunq;, & ille quidẽ qui in eremũ dimittitur, dicitur quòd ipse auferat super se peccata filiorũ Israel,& iniustitias eorũ, & iniquitates ipsorum . Non enim ille hircus qui domini sors efficitur, sed ille cuius sors est ut in eremum dimittaẽ,auferre ea dicitur,secundũ illud credo quod scriptũ est:Dedi cõmutatio nem tuã Ægyptũ,& Æthiopiã, & Syenen pro te,ex quo tu honorabilis factus es in cõspectu meo.Peccata igitur eorũ qui pœnitentiã egerunt, & eorũ qui dereliquerunt malitiam,super capita sua suscipiunt hi qui effecti sunt in sorte eius,qui in eremũ dimittitur qui seipsos dignos tali ministerio,uel huiusmodi sorte fecerunt.Cõuenit aũt uelut ecõtratio aptari his & illud quod dictum est:Qui habet dabitur ei.Sicut enim qui habet iu- Matt.13
stitias,dabitur ei: ita & qui habet peccata, intantum ut in sorte apopompæi inueniatur illius qui in eremum emittitur, addentur ei ea quæ abstergentur à sanctis,ut & in ipsis compleatur quod scriptum est: Ab eo autem qui non habet, etiam quod habet auferetur ab eo,ut ei addatur,qui habet multas mnas peccatorum . Verum quoniam is qui in sorte domini est, spem gerit non in præsenti seculo , sed in futuro, & cuius sors dominus est, quotidie moritur,propterea is quidem super quem sors domini cecidit,iugulatur & moritur,ut sanguine suo purificet populum dei, ille aũt qui in sortem contrariam ceciderit,non est dignus ut moriatur , quia qui in sorte domini est, nõ est de hoc mũdo: ille uerò de hoc mundo est, qui in mundo dimittitur, & mundus quod suum est diligit. Ideo nõ occiditur,nec dignus est iugulari ad altare dei, nec sanguis eius ad basim altaris meretur effundi.Sed uideamus quis est hic qui accepit eũ, cuius sors apopompæi facta est,ut eum eñciat in eremum.Homo,inquit,paratus accipiet hircum qui uenerit in sortem eius,cui ceciderit sors apopompæi,& adducet eum in eremũ.Finis sortis istius eremus est,id est locus desertus,desertus uirtutibus,desertus deo,desertus iustitia, desertus

Christo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christo, desertus omni bono. Et nos ergo singulos manet sors una è duabus. Aut enim bene agentes, sors domini sumus, aut male agentes sors nostra nos ducit ad eremū. Vt tibi ostendam quomodo istæ duæ sortes semper operētur, & unusquisq; nostrū aut sors domini aut sors apopompæi uel eremi fiat: Considera in euāgelijs illum diuitem uitem splendide & luxuriose, et Lazarum ad ianuam eius iacentem, ulceribus plenum, & cupientem saturari de micis quæ cadebāt de mēsa diuitis, quis finis designatur utriusq;
Luc.16 Mortuus est, inquit, Lazarus, & abductus est ab angelis in sinū Abrahæ. Similiter autē & diues, & abductus est ad infernū in locum tormenti. Animaduertis euidenter loca sortis utriusq; distincta. Vide etiam qui sunt qui adducant, angeli, inquit, qui semper parati sunt ad adducendum. Ministri enim dei sunt ad hoc ipsum destinati, qui impleāt sortem quam tibi ipse paraueris. Si enim bene uixeris, si fregeris esuriēti panem tuū ex animo, & nudum uestieris, rectum iudicium iudicaueris, iniquo aduersum iniquitatē suam restiteris, nec posueris consilium tuum cum his qui laqueos innocētibus parant, sortem tuam facies dominum. Si uerò libidini inseruias, uoluptatis amator sis magis quam dei, seculum diligas, ut malitiā nō oderis, sortem tuā fecisti apopompæi, ut abducaris in eremum per manū ministri dei, qui in hoc ipsum à deo ordinatus est: & ideo paratus appellatur, quia personā nullius erubescit, nec diuitis, nec potentis, nec regis, nec sacerdotis. Vis autem scire quia ad nos pertinent quæ dicūtur? Animalia hæc quæ sortes accipiūt, non sunt immūda, nec aliena ab altaribus dei, sed mūda sunt, & quæ in sacrificijs offerri solent: ut scias hæc figuram tenere nō eorum qui extra fidem sunt, sed eorum qui in fide sunt. Hircus enim animal mundum est, & diuinis altaribus cōsecratum. Et tu ergo per gratiam baptismi consecratus es altaribus dei, & animal factus es mūdum. Sed si nō cu-
Ioan.5 stodias mādatū illud domini quod dixit: Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne quid tibi deterius contingat, sed cum esses mūdus, rursum te peccati inquinamēto maculasti, & ex uirtute ad libidinem, ex puritate ad immundiciam declinasti, tuo uitio, cum animal mūdum fueris, sorti te apopompæi eremiq; tradidisti. Potest fortassis & alio modo homo paratus & immundus, qui abducit eum cuius sors uenit in eremū, & eo ipso quo educit eum, quasi qui immundum contigerit, dicitur lauare uestimēta sua ad uesperam, & esse mūdus, etiam ipse dñs & saluator noster intelligi ex ea parte, qua naturæ nostræ, id est carnis & sanguinis uestimēta susceperit, quæ in uespera lauerit. Propter quod & du-
Zach.3 dum propheta de eo dixerat: Et uidi Iesum sacerdotem magnum, indutum uestimentis sordida, & diabolum stantem à dextris eius, ut cōtradiceret ei. Lauit ergo in uino, id est in sanguine suo stolam suā in uespera, & factus est mundus. Et inde fortassis quod post
Ioan.20 resurrectionem Mariæ uolenti pedes eius tenere, dicebat, Noli me tangere. Vis autem adhuc uidere, & aliam duarum sortiū formam? Cōsidera duos illos, qui tempore crucis eius, unus à dextris, & unus à sinistra eius pependerūt latrones, & uide illū qui confitebatur dominū, sortem factum esse domini, & abductū esse sine mora ad paradisum, illi uerò alium blasphemantem, sortem factū esse apopompæi, qui in eremū abduceretur
Col.2 inferni. Sed & in eo quod dicitur, quia affixit cruci suæ principatus, & potestates cōtrarias, & triumphauit eas, sortem in eis apopompæi compleuit, & tanquam homo paratus abduxit eas in eremū. Denicq; & in Euangelio dñs dicit: Quia cum exierit de homi-
Matt.12 ne immundus spiritus, uadit per loca deserta, quærēs requiē, & nō inuenit. Sic ergo potest & Saluator noster homo paratus intelligi, qui sortem quidem domini, ecclesiam sibi am fecerit, eamq; diuino consecrarit altario, sortem uerò apopompæi contrarias fecerit potestates, spiritus nequitiæ, & mundi huius rectores tenebrarum harum, quos (sicut dicit Apostolus) cum potestate traduxit, triūphans eos in semetipso. Traduxit, Quo traduxit, nisi ad eremū, ad loca deserta? Sicut enim illi qui cōfessus est aperuit paradisi ia-
Luc.23 nuas, dicendo: Hodie mecum eris in paradiso, & per hoc omnibus credentibus, & confitentibus ingrediendi aditū dedit, quē prius Adam peccante cōcluserat. Quis enim alius romphæam flāmeam & uersatilem, quæ apposita est custodire lignum uitæ, & foresi paradisi, poterat dimouere? Quis alius Cherubim peruigili excubans custodia ualebat inflectere, nisi ipse solus, cui data est omnis potestas in cœlo & in terra? Vt inquam præter ipsum nemo alius hęc facere potuit, ita principatus & potestates, & rectores mundi,
Eph.6 quos enumerat Apostolus: Nemo alius poterat triumphare, & abducere in eremū inferni, nisi

ferni, nisi ipse solus qui dixit: Cōfidite, ego uici mundum. Idcirco ergo necessarium fuit Ioan.15
dominum & saluatorem meum, nō solum inter homines hominem nasci, sed etiam ad inferna descendere, ut sortem apopompæi tanquā homo paratus in eremum inferni deduceret, atq; inde regressus, opere cōsummato ascēderet ad patrem, ibiq; plenius apud altare illud cœleste purificaretur, ut carnis nostrę pignus, quod secū euexerat, perpetua puritate donaret. Hic ergo est uerus dies propitiationis, cum propitiatus est deus hominibus. Sicut & Apostolus dicit: Quoniā deus erat in Christo, mūdum reconcilians sibi. 2 Cor.5
Et iterum de Christo dicit: Pacificās per sanguinē crucis suæ, siue quę in cœlo sunt, siue Eph.1
quę in terra. Mandatur ergo in lege, ut in die repropitiationis omnis populus humiliet Matt.9
animā suam. Quomodo humiliet populus animā suam, ipse dicit: Venient, inquit, dies, Festi dies
cum auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt in illis diebus. Plures ergo agunt dies Iudæorum
festi secundum legem. Est quidam solennis dies in mense primo, est & alius in secundo. Sed & in mense primo alia solennitas paschæ, alia azymorum, licet coniuncta uideatur azymis paschæ solennitas. Principium enim azymorum ad finem paschæ coniungitur. Pascha autem ille solus dies appellatur, in quo agnus occiditur. Reliqui uerò azymorū dies appellantur. Sic enim dicit: Facies solennitatem azymorum septem diebus. Hæc ergo est prima solennitas. Post hæc, inquit, cum demessueris messem tuam, & congregaueris natiuitates ex agro tuo, facies diem festum de initijs fructuū tuorum, qui dies est post septem septimanas paschę, id est Pentecostes, cum etiā dici iubetur, & mūdabis sancta de domo mea. Post hæc in septimo mense aliæ agunt solēnitates. Primo die mensis Neomenia tubarum, sicut dicitur in psalmo: Tuba canite in initio mensis tubæ. Decima uerò die septimi mensis est solēnitas repropitiations. In hac sola die pontifex induitur omnibus pontificalibus indumentis, tunc induitur manifestationē & ueritatē, tunc ingreditur ad illa inaccessibilia, quo semel in anno accedi tantūmodo licet, id est in sancta sanctorū. Semel enim in anno pontifex populū derelinquēs, ingredit ad illum locū ubi est repropitiatorių, & super repropitiatorium Cherubim, ubi est & arca testamenti, & altare incensi, quo nulli introire fas est, nisi pontifici soli. Si ergo cōsiderem uerū pontificem meum dominū Iesum Christum, quomodo in carne quidem positus, per totum annum erat cum populo, annū illum, de quo ipse dicit: Euangelizare pauperibus misit Esa.61
me, & uocare annū domini acceptū, & diē remissiōis, aduerte quomodo semel in anno isto, in die repropitiatiōis intrat in sancta sanctorū, hoc est cū impleta dispensatione penetrat cœlos, & intrat ad patrem, ut eum propitiū humano generi faciat, & exoret pro omnibus credentibus in se. Hanc repropitiationē eius, qua hominib. repropitiat patrē, sciens Ioannes Apostolus dicit: Hec dico filioli, ut nō peccemus. Quod & si peccaueri 1.Ioan.2
mus, aduocatū habemus apud patrē Iesum Christū, iustum, & ipse est repropitiatio pro peccatis nostris. Sed & Paulus similiter de hac repropitiatione cōmemorat, cū dicit de Rom.3
Christo: Quē posuit deus propitiatorē in sanguine ipsius per fidem. Igitur dies propitiationis manet nobis usq; quo occidat sol, id est usquequo finem mūdus accipiat. Stamus enim nos pro foribus, operiētes pontificē nostrū cōmorantē intra sancta sanctorum, id est apud patrē, & exorantem pro peccatis eorum, qui se expectant, nō pro omnium peccatis exorantem. Nō enim exorat pro his, qui in sortē ueniunt eius hirci, qui emittitur in desertū. Pro illis exorat tantū, qui sunt sors domini, qui eum pro foribus expectant, qui nō recedunt à templo, ieiunijs & orationib. uacantes. An tu putas, qui uix diebus festis ad ecclesiā uenis, nec intentus es ad audienda uerba diuina, nec das operā adimplēda mandata, quod possit sors dñi uenire super te? Optamus tamē ut uel his auditis operā detis, nō solū in ecclesia audire uerba dei, sed et in domib. uestris exerceri, & meditari in lege dñi die ac nocte, & ibi em̄ Christus est, & ubiq; adest quærentibus se. Propterea nanq; mandatur in lege, ut meditemur eam cū imus in uia, & cum sedemus in domo, & iacemus in cubili, & cum exurgimus, & hoc est uere pro foribus expectare pontificē morantē intra sancta sanctorū, & effici in sortem domini. Quod aūt dicimus de sorte, nō sic accipiat auditor, quasi sors talis aliqua dicat, quæ inter homines casu, & non iudicio agi solet. Sors domini ita accipiēda est, tanq; si diceret electio domini, uel pars domini: & rursum sors eius qui in eremū mittit, accipienda est ueluti pars illa quæ pro indignitate sui à domino spernit, & abijcitur. Magis enim & sermo ipse Apopom-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pæi, abiecti & refutati ſignificantiã cõtinẽt. Ex q̃ poſſumus etiã illud intelligere, uerbi gratia, aſcẽdit in cor tuũ mala cogitatio, cõcupiſcẽtia mulieris alienę, aut uicinæ poſſeſſionis, intellige ſtatim hanc eſſe de ſorte apopompæi, abiſce cõfeſtim, & expelle de corde tuo. Quõ abiſcis? Si habeas tecũ parati hominis manũ, id eſt ſi lectio diuina ſit in manibus tuis & præcepta dei ante oculos habeant, tunc uere inuenieris paratus ad abiſcienda & repellenda ea, quæ ſunt ſortis alienæ. Sed & ira ſi aſcendit in cor tuũ, ſi zelus, ſi inuidia, ſi malitia ad ſupplantandum fratrẽ, paratus eſto ut abiſcias eas, & expellas, & emittas in eremũ. Si uerò aſcendat in cor tuum, cogitare quæ dei ſunt, de miſericordia, de iuſtitia, de pietate, de pace, hæc de ſorte ſunt domini, hęc offerunt ad altare, hæc pontifex ſuſcipit, & in his recõciliat tibi deũ. Propterea ergo & is qui eiicit eum in quo ſors apopompæi eſt, hoc eſt malas cogitatiões, malas cupiditates, nõ eſt homo piger, nec occupatus negotijs ſecularibus, ſed paratus eſt, & prõptus, ac uigilãs, qui etiã ſi ſordeſcere uideatur pro eo quod contigerit immundum, lauabit ſtatim ueſtimenta ſua, & erit mundus. Quod intelligere poſſumus quantũ ad unumquenq̃ noſtrum pertinet, ſecundum moralem locum, eſſe hominẽ paratum rationem ipſam quæ intra nos eſt, per quam diſcretio nobis boni maliq̃ eſt, quæ etiã ſi uidetur ſordeſcere dum diſcernit, & pertractat ipſa quæ mala ſunt, tamẽ ſi ea abiiciat, & expellat à corde, ac procul effuget, tũc melioribus cogitationib. uelut purificata ac diluta, munda uidebitur rationabilis mens. Nec ſanè mireris, quod etiam ad perſonã ſaluatoris traximus hũc qui eiecit hircũ, & expellit in eremum, quia dicitur lauare ueſtimenta ſua, & fieri mundus, propter illud quod legimus in propheta dici de dño, ſicut ſuprà diximus: Et uidi Ieſum ſacerdotẽ magnũ indutum ueſtimẽta ſordida. Quod ſi utiq̃ pro aſſumptione carnis dici pie intelligitur, etiam hic in lauandis ueſtimentis poteſt ea figura ſeruari. Videamus poſt hæc quæ ſunt quæ pontifex faciat: Et ſumet, inquit, plenum batillum carbonibus ignis de altari, quod eſt
Eſa.6 contra dñm. Legimus & in Eſaia: Quia igni purgat propheta per unũ ex Seraphim, ſed miſſum eſt ad eum, cum accepit forcipe carbonem unum ex his qui erant ſuper altare, & contigit labia prophetæ, & dixit: Ecce abſtuli iniquitates tuas. Mihi uidentur myſtica hæc eſſe, & hoc indicare, quod unicuiq̃ ſecundum id quod peccat, ſi dignum fuerit purificari eum, inferãtur carbones membris eius. Nam quoniam dicit propheta hic: Immunda labia habeo, in medio quoq̃ populi immũda labia habẽtis habito, idcirco carbo forcipe adſumptus à Seraphin, labia eius mundat, quibus ſolis ſe mundũ non eſſe profitetur. Ex quo oſtenditur quod uſq̃ ad uerbum tantummodo peccatũ eius inueniretur, ita quod facto uel opere nullo peccauerit, alioquin dixiſſet, quoniã immũdum corpus habeo, uel immundos oculos habeo, ſi peccaſſet in cõcupiſcendo aliena, & dixiſſet, immundas manus habeo, ſi eas polluiſſet operibus iniquis. Nunc aũt quoniam in ſolo fortaſſe ſermone cõſcius ſibi erat delicti illius, de quo dicit dñs: Quia etiã de uerbo ocioſo reddetis rationem in die iudicij, pro eo quod difficile eſt etiam perfectis culpam uitare ſermonis, idcirco indigebat etiã propheta ſola purgatione labiorum. Nos aũt ſi redeat unuſquiſq̃ ad conſcientiã ſuam, neſcio ſi poſſumus aliquod membrum corporis excuſare, quod non igni indigeat. Et propheta quidem quoniam ab omnibus mundus erat, idcirco meruit ut unus de Seraphim mitteret ad eum, qui eius ſola labia purgaret. Nos uerò uereor ne ignem non mẽbris ſingulis, ſed toto corpore mereamur. Cum enim laſciuiunt oculi, uel per illicitas cõcupiſcẽtias, uel per ſpectacula diabolica, quid aliud niſi ignẽ ſibi congregant? Cum aures non auertuntur ab auditu uano, ac derogationib. proximorum, cum manus à cęde nequaquam, & à rapinis, ac deprędationibus cõtinentur, cum pedes ueloces ſunt ad effundendum ſanguinem, cumq̃ corpus nõ domino, ſed fornicationi tradimus, quid aliud niſi totum corpus tradimus in gehennam? At hæc cum dicuntur, cõtemptui habent. Quare? quia fides deeſt. Alioquin ſi tibi hodie diceretur, quia iudex ſeculi uult te craſtino uiuũ exurere, & his auditis eſſet tibi unius diei ſpacium liberum, quãta faceres? quomodo & per quos diſcurreres? quàm humilis, quàm lugens, & ſordidus oberrares? Nónne effunderes omnem pecuniã tuam in eos, quorũ interceſſione euadere poſſe te crederes? Nõne omia quæ poſſides redemptionẽ faceres animæ tuæ? Quod ſi etiã aliquis te retardare, aut impedire tentaret, nónne diceres, pereant omnia pro ſalute mea, nec quicquã remaneat, tantũ ut ego uiuã? Hoc quare faceres? quia inde

inde nõ dubitares, hinc dubitas. Et ideo bene dominus dicit: Putas uenies filius homi Luc.18
nis inueniet fidem ſuper terrã? Et quid ego dico de certis indubitatiſq̃ periculis? Tantummodo ſi cauſa dicenda ſit apud iudicẽ terrenũ, quæ aliquem metum ex legibus habere uideatur, nónne omnibus uigilijs excubat, aduocato patrono munera præparantur, etiã ſi anceps periculum ſit, aut etiam ſolius notæ metus, uel damni ratio? Nos quare non credimus, quòd omnes adſtabimus ante tribunal Chriſti, ut reportet unuſquiſq̃ 2 Cor.5
propria corporis prout geſſit, ſiue bona ſiue mala? Hæc ſi integre crederemus, eſſet nobis ſecundũ qd̃ ſcriptũ eſt: Redẽptio animæ uiri, diuitiæ eius. Sed unde poſſumus hæc, Prouerb.13
uel ſentire, uel credere, uel intelligere, cũ ne ad hæc ipſa quidẽ audienda cõueniamus? Quis enim ueſtrũ cum recitantur ſcripturæ præbet auditum? Deus per prophetã comminatur, & quidem in ira magna: Et mittam famem ſuper terrã, non famem panis, neq̃ Amos.8
ſitim aquæ, ſed famẽ audiendi uerba dei. Sed nunc famem nõ miſit deus ſuper eccleſiã ſuam, neq̃ ſitim ad audiendũ uerbũ dei. Habemus enim panem uiuum, qui de cœlo deſcendit, habemus aquam uiuam ſalientem in uitam æternã. Cur nos ipſos fœcunditatis tempore fame necamus ac ſiti? Pigræ & deſidis animæ eſt, in abundantia omniũ penuriam pati. Nõ audiſtis ex diuinis ſcripturis, quia certamẽ eſt inter homines carni aduerGal.5
ſum ſpiritũ, & ſpiritui aduerſus carnem? Et neſcitis quod ſi carnem ſolam nutriatis, & ipſam frequẽti mollitiæ ac iugi deliciarũ fluxu foueatis, inſoleſcet neceſſario aduerſum ſpiritum, & fortior illo efficietur? Quod ſi fiat, eum ſine dubio in ditionẽ ſuam redactũ, ſuis coget legibus ac uitijs obedire. Si uerò ad eccleſiam frequẽter uenias, aurem literis diuinis admoueas, explanationem mandatorũ cœliſtiũ capias, ſicut cibis & delicijs carO, ita ſpiritus uerbis diuinis cõualeſcet ac ſenſibus, & robuſtior effectus, carnẽ ſibi patere coget, ac ſuis legibus obſequi. Nutrimẽta igitur ſpiritus ſunt, diuina lectio, oratio
nes aſſiduæ, ſermo doctrinæ. His alit cibis, his cõualeſcit, hic uictor efficit. Quod quia non facitis, nolite conqueri de infirmitate carnis, nolite dicere quia uolmus, ſed nõ poſſumus, uolumus continẽter uiuere, ſed carnis fragilitate decipimur, & impugnamur ſtimulis eius. Tu das ſtimulos carni tuæ, tu eam aduerſus ſpiritum tuum armas, & potentem facis, cum eam carnibus ſatias, uino nimio inundas, omni molitiæ palpas, & ad illecebras nutris. An neſcitis quia nõ poteſt ædificiũ iſtud eccleſiæ ex leproſis lapidib. conſtrui? Audi quid dicit Apoſtolus: Modicum fermẽtum totam maſſam corrumpit. Ex- 1 Cor.5
purgate ergo uetus fermentum, ut ſitis noua conſperſio. Sed ad propoſitum redeamus. Et accipiet, inquit, batillum plenum carbonibus. Nõ omnes purgantur eo igne, qui de altari aſſumit. Aaron purgatur illo igne, & Eſaias, & qui ſunt ſimiles illis. Alij uerò qui non ſunt tales, de quibus etiam meipſum cõputo, alio igne purgabuntur. Timeo ne illo de quo ſcriptum eſt: Fluuius ignis currebat ante ipſum. Iſte ignis non eſt de altari. Qui Dan.7
de altari eſt ignis, ignis eſt domini, qui aũt extra altare eſt, non eſt domini, ſed proprius eſt uniuſcuiuſq̃ peccantium, de quo dicitur: Vermis eorum non morietur, & ignis eo- Eſa.66
rum non extinguetur. Iſte ergo ignis, ipſorũ eſt qui eum accenderunt, ſicut & alibi ſcriptum eſt: Ambulate in igne ueſtro, & in flamma quam accendiſtis uobis. Eſaiæ autem Eſa.50
non ſuus ignis apponitur, ſed ignis altaris, qui circũpurgabit labia eius, & huic de quo dicitur: Et ſumet batillum plenũ carbonibus ignis de altari, quod eſt contra dominum, & implebit manus ſuas incenſo cõpoſitionis minuto. Quod quidem plenius dominus noſter fecit. Impleuit enim manus ſuas incenſo minuto, de quo ſcriptum eſt: Dirigatur Pſal.140
oratio mea ſicut incẽſum in cõſpectu tuo. Impleuit ergo manus ſuas ſanctis operibus, quæ pro humano genere operatus eſt. Quare autem compoſitionis incenſum dicitur? quia non eſt una ſpecies operum, ſed ex iuſtitia, & ex pietate, ex cõtinentia, ex prudentia, & ex omnibus huiuſcemodi uirtutibus componitur, ut eo placetur deus. Sed & minutum quod addit, nõ otioſe intelligimus. Non enim uult eum qui ad perfectionẽ tendit, uerbum dei craſſe & carnaliter intelligere, ſed minutũ in his ſenſum, ſubtilemq̃ perquirere, ut ſi forte audiat ſcriptum eſſe: Non obturabis os boui trituranti, ille hæc non 1 Cor.9
de bobus intelligat, neq̃ enim de bobus cura eſt deo, ſed de apoſtolis dici. Sed & ſi quis de prouidentia dei rationẽ, que eſt minutiſſima & ſubtiliſſima, poſſet exponere, iſte minuto incenſo manum ſuam replere dicitur. Quis ergo noſtrũ ita promptus eſt, & paratus, ut ingreſſuro pontifice in ſancta ſanctorũ, incẽſum cõpoſitionis offerat minutum?

Universidad de Deusto
Biblioteca

Necesse est enim nos singulos aliquid offerre tabernaculo dei, aliquid etiam pontificalibus indumẽtis, aliquid uerò quod per pontificis manus ad ipsum deũ per odorẽ suauitatis ascendat. Pontifex igitur noster dominus & saluator aperit manus suas, & suscipere uult ab unoquoq; nostrum incensum compositionis minutum, necesse est nos quærere species incensi. Libanum nobis quærendũ est, & non qualecunq; libanum sed dilucidum. Non uult à te suscipere pontifex obscurum aliquid, aut sordidũ, dilucidum quærit. Sed & galbanum à te poscit, cuius natura est, ut uehementia odoris sui serpentes noxios fuget. Quærit autẽ à te & Stacten, collata enim, & defecata uult esse uel uerba nostra, uel opera. Quærit & onychẽ, quo uelut scuto quodam obtegatur anima, & illæsa permaneat. Ita & te uult scuto fidei esse protectũ, quo omnia iacula maligni ignita restinguas. Hęc tamen omnia uult in te esse cõpositа, nil inordinatum, nihil inquietum, nihil indecens, sed hoc uult, ut omnia nostra cõposite, & honeste fiant. Stat ergo etiam nunc uerus pontifex noster Christus, & repleri uult manus suas incenso cõpositо minuto: & ab unaquaq; ecclesia quæ sub cœlo est cõsiderat quid offeraẽ, quàm integre incensum suum diligenterq; componat, & minutum id faciat, id est quomodo unusquisq; nostrũ opera sua ordinet, & quomodo sensum ac uerba scripturarũ spiritali explanatiõe discutiat. Nec angelorũ ministeria ad huiuscemodi officia desunt. Angeli enim dei ascendũt, & descẽdunt ad filiũ hominis, perquirunt, & curiosè agunt quid in unoquoq; nostrum inueniant, quod offerant deo. Vident & perscrutanẽ uniuscuiusq; nostrũ mentẽ, si habeat aliquid tale, si tam sanctũ aliquid cogitet, quod deo mereaẽ offerri. Intuent̃, & considerant si quis nostrũ ex his quæ dicuntur in ecclesia corde cõpungitur, & animũ conuertit ad pœnitẽtiã, si his auditis corrigere cogitat uias suas, & obliuisci præterita, ac præparare se ad futura, saltem secundũ Achab illum impijssimũ, de quo dicit dominus: Vidisti quõ compũctum est cor Achab? Sed in his omnib. quid de illis dicam, qui nec audiunt auribus hæc, nec corde recipiunt? Quæ in illis cõpunctionis spes? quæ conuersionis suspitio? quæ emendationis expectatio? Si enim etiã de his qui audiunt dubitamus, quid speramus de his qui omnino nõ audiunt? Sed utamur uerbis domini, & dicamus: Qui habent aures audiendi audiãt, & qui audiunt sciant scriptũ esse, quia cum cõuersus ingemueris, tũc saluus eris, & scies ubi fueris. Et si dixeris tu peccata tua prior, ego exaudiam te tanquã populum sanctum. Audisti quomodo etiam si peccator fuisti, tantum si cõuersus es, & destitisti à peccato, iam sanctus appellaris? Nihil ergo desperãdũ est his qui cõpunguntur, & conuertunt̃ ad dominũ. Nõ enim superat bonitatẽ dei malitia delictorũ. Sumit ergo põtifex batillũ plenũ carbonibus ignis de altari, q̃d est contra dñm, & implet manum suam de incẽso cõpositionis minuto, & infert in interiora uelaminis. Intelligamus primo quid designet historia, & tunc quid sensus spiritalis habeat, requiramus. Duplex ædes est tabernaculi testimonij, uel tẽpli domini. Prima est, in qua altare holocaustorum est, quod perpetuis ignibus excitaẽ, in qua æde solis licet assistere sacerdotibus, & sacrificiorũ ritus, ac ministeria celebrare, & neq; Leuitis, neq; alicui unquã præterea indulgeẽ accessus. Secunda uerò ædes interior est, solo ab hac discreta uelamine. Intra quod uelamen, arca testamẽti, & propitiatorij, super quod Cherubim duo sita tuta sunt, & altare incensi collocatũ est. In hanc ædem semel in anno primus quicunq; erat põtifex oblatis prius hostijs propitiationis, de quibus suprà exposuimus, ingrediebatur, habens utranq; manũ repletam, unã batillo carbonũ, & aliam cõpositionis incenso, ut cum fuisset ingressus, statim suppositо incenso carbonibus fumus ascenderet, totamq; ẽdem repleret, ut aspectũ sanctorũ, quem ingressus pontificis reuelauerat, nubes uelaret incensi. Si tibi sacrificiorũ mos patuit antiquus, quid hæc etiam secundum rationem mysticam cõtineant, uideamus. Duas audisti ædes: unã quasi uisibilem, & patentẽ sacerdotibus, aliã uerò inuisibilẽ, & inaccessam, excepto solo pontifice, cęteri foris sunt. Prima ædes ista puto q̃ intelligi possit hæc in qua nunc sumus in carne positi ecclesia, in qua sacerdotes ministrant ad altare holocaustorũ, succensо illo igne, de quo dixit Iesus: Ignem ueni mittere in terram, & q̃ uolo ut accendatur. Et nolo mireris quod hæc ædes solis sacerdotib. pateat. Omnes enim quicunq; unguento sacri chrismatis deliburi sunt, sacerdotes effecti sunt, sicut & Petrus ad omnem dicit ecclesiã: Vos aũt genus electũ, & regale sacerdotiũ, gens sancta. Estis ergo genus sacerdotale, & ideo accedítis ad sancta

3 Reg. 21

Matt. 11. 13

Esa. 30

1 Pet. 2

sancta. Sed & unusquisq; nostrum habet in se holocaustũ suũ, & holocausti sui ipse succendit altare, ut semper ardeat. Ego si renunciẽ omnibus quæ possideo, & tollã crucem meam, & sequar Christum, holocaustũ obtuli ad altare dei: aut si tradidero corpus meũ ut ardeam habens charitatẽ, & gloriam martyrij cõsequar, holocaustum meipsum obtuli ad altare dei. Si diligã fratres meos, ita ut animã meam ponam pro fratribus meis, si pro iustitia, pro ueritate usq; ad mortem certauero, holocaustũ obtuli ad altare dei. Si membra mea ab omni cõcupiscentia carnis mortificauero, si mũdus mihi crucifixus sit, & ego mũdo, holocaustũ obtuli ad altare dei, & ipse meæ hostiæ sacerdos efficior. Hoc ergo modo sacerdotiũ geritur in prima æde, & hostiæ offeruntur̃, & ex hac ẽde sanctificatis indutus uestimẽtis pontifex proficiscit̃, & ingreditur in interiora uelaminis, sicut superius Pauli uerba posuimus dicẽtis: Non in manu facta sancta, sed in ipsum cœlũ penetrauit, inquit, Iesus, & apparet uulti dei pro nobis. Cœli ergo locus, & ipsa dei sedes, per interioris ædis figuram atq; imaginem designatur. Sed mirũ contuere ordinem sacramẽtorum. Ingrediens pontifex in sancta sanctorũ, ignem secũ de hoc altari portat, & incensum de hac ẽde suscipit. Sed & uestimẽta quib. indutus est, de hoc loco sumpsit. Putásne dignabitur dominus meus uerus pontifex & à me suscipere partẽ aliquã incensi cõpositiõis minuti quod secũ deferat ad patrem? Putásne inueniet in me aliquid igniculi, & holocaustum meũ ardẽs, ut dignetur ex eo batillum suum implere carbonibus, & in ipsis deo patri odorẽ suauitatis offere? Beatus est cuius tã uiuos, tamq; ignitos holocausti sui carbones inuenerit, ut eos aptos iudicet quos altari superponat incẽsi. Beatus in cuius corde inuenerit tam subtilem, tam minutũ, tamq; spiritalem sensum, & ita diuersa uirtutum suauitate compositũ, ut replere dignetur ex eo manus suas, deoq; patri suauẽ odorem intelligentiæ eius offerre. At contrà infelix anima cuius fidei ignis extinguit̃, & refrigescit charitatis calor: ad quam cum uenerit cœlestis pontifex noster, quærẽs ab ea ignitos & ardentes carbones super quos incensum offerat patri, inuenit in ea aridos cineres, & frigidas fauillas. Tales sunt omnes qui subtrahunt se, & longe faciũt à uerbo dei, ne audientes sermones diuinos accendantur ad fidem, incalescãt ad charitatẽ, ignis- Psal. 17
antur ad misericordiã. Vis tibi ostendã quomodo de uerbis spiritus sancti ignis exeat, & accendat corda credentiũ? Audi dicentem Dauid in psalmis: Eloquiũ domini ignitum eum. Et iterum in Euangelio scriptum est, postquam dominus locutus est ad Cleophan: Nonne cor nostrum, inquit, erat ardẽs intra nos, cum aperiret nobis scripturas? Luc. 24
Tu ergo unde ardebis? unde inuenientur in te carbones ignis, qui nunquã domini ignitis eloquio? nunquam uerbis spiritus sancti inflammaris? Audi & alibi ipsum Dauid dicentem: Cõcaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescit ignis. Vnde tu Psal. 39
cõcalescis? unde ignis accenditur, qui nunquã in diuinis meditaris eloquijs? imò q̃d est infelicius, concalescis in spectaculis circi, concalescis in equorũ contentionibus, in certamine athletarũ. Atqui iste ignis nõ est de altari domini, sed is est, qui dicitur ignis alienus: & audisti paulo superius, quia qui obtulerunt alienum ignẽ ante dominum, extincti sunt. Concalescis & cum te repleuerit iracundia, & cum te inflammauerit furor, ureris interdũ et amore carnali, ac turpissimę libidinis iactaris incẽdijs. Sed omnis iste ignis alienus est & contrarius deo, quem qui accenderit, sine dubio Nadab & Abiu perferet sortem. Ait ergo eloquium diuinum. Et imponet incensum super ignem in cõspectu domini, & operiet fumus incensi propitiatorium contra orientem, quod est super testimonia, & nõ morietur, & sumet de sanguine uituli, & respergit digito suo super propitiatorium contra orientem.] Ritus quidẽ apud ueteres propitiationis pro hominibus, qui fiebat ad deum, qualiter celebraretur edocuit: sed tu qui ad Christũ ueneristi, pontificem uerum, qui sanguine suo deũ tibi propitium fecit, & reconciliauit te patri, non hæreas in sanguine carnis: sed disce potius sanguinẽ uerbi, & audi ipsum tibi dicentẽ, quia Matt. 26
hic sanguis meus est, qui pro uobis effundeẽ in remissionem peccatorũ. Nouit qui mysterijs imbutus est, & carnem, & sanguinẽ uerbi dei. Non ergo immoremur in his quæ & scientibus nota sunt, & ignorantibus patere non possunt. Quod autem cõtra orientem respergit, non otiosè accipias. Ab oriente tibi propitiatio uenit. Inde est eñ uir, cui Oriens nomẽ est, qui mediator dei & hominum factus est. Inuitaris ergo per hoc, ut ad orientem semper aspicias, unde tibi oritur sol iustitię, unde semper tibi lumẽ nascitur: ut

Eucharistia

Universidad de Deusto
Biblioteca

nunquam in tenebris ambules, neq; dies ille nouissimus te in tenebris comprehẽdat: ne tibi ignorantiæ nox & caligo subrepat, sed ut semper in scientiæ luce uerseris, semp habeas diem fidei, semper lumen charitatis & pacis obtineas. Addit post hæc scriptura: Et non erit, inquit, homo cum ingredietur pontifex intra uelamen interius tabernaculum testimonij.] Quomodo non erit homo? Ego sic accipio, quod qui potuerit sequi Christum, & penetrare cum eo interius tabernaculum, & cœlorum excelsa cõscendere, iam non erit homo, sed secundum uerbum ipsius erit tãquam angelus dei. Aut forte etiã ille
Psal.82 super eum sermo cõplebitur, quem ipse dominus dixit: Ego dixi, dij estis, & filij excelsi omnes. Siue ergo spiritalis effectus, unus cum domino spiritus fiat: siue per resurrectionis gloriam in angelorũ ordinem transeat, recte iam non erit homo: sed unusquisq; ipse sibi hoc præstat, ut uel excedat hominis appellationem, uel intra cõditionem huius uocabuli censeatur. Si enim factus homo ab initio seruasset illud quod ad eum scriptura di-
Deut.30 cit: Ecce posui ante oculos tuos mortem & uitam, elige tibi uitam: si hoc feciſſet, nunq; profecto humanum genus mortalis conditio tenuisset. Sed quoniam derelinquẽs uitã, mortem secutus est, homo factus est: & nõ solum homo, sed & terra, propter quod & in terram redire dicitur. Requiro tamẽ quæ sit ista mors, quã dicit ante oculos tuos posui.
Ioan.14 De uita enim nõ dubitatur quod semetipsum indicet deus, qui dicit: Ego sum ueritas et uita. Quæ est ergo ista mors uitæ cõtraria, quã posuit deus ante oculos nostros? De illo
1 Cor.15 dici puto, de quo Paulus dicit: Nouissimus inimicus destruetur mors. Iste est ergo inimicus diabolus, qui primo quidẽ ante oculos positus est, sed nouissimus destruet. Positus autem fuerat ante oculos, non ut sequeremur eum, sed ut uitaremus. Vnde & arbitror quod ipsa per se anima humana, neq; mortalis, neq; immortalis dici potest: sed si cõtigerit uitã, ex participio uitæ erit immortalis: in uitam enim non incidet mors: Si uerò auertẽs se à uita participium traxerit mortis, ipsa se facit esse mortalem. Et ideo propheta di-
Ezech.18 cit: Anima quæ peccat, ipsa morietur: quamuis mortem eius non ad interitum substãtiæ sentiamus, sed hoc ipsum quod aliena & extorris sit à Deo, qui uera uita est, mors ei esse credenda est. Nulla ergo participatio sit iustitiæ cum iniquitate, nulla societas luci ad tenebras, nulla cõsonantia Christo cum Belial. Si elegimus uitam, semper uiuemus, mors
Ioan.11 nobis non dominabitur, et complebitur in nobis sermo domini, qui dixit: Qui credit in me, etiam si moriatur, uiuet. Eligamus ergo uitã, eligamus lucem, ut in die honeste ambulemus, ut & nos sequentes Iesum intra uelamen tabernaculi interioris, iam nõ simus ut homines mortales, sed ut angeli immortales, cum nouissimum inimicum destruxerit mortem ipse dominus Iesus Christus, qui est uia, & ueritas, & uita. Cui gloria & imperium in secula seculorum. Amen.

De Ieiunio quod in die propitiationis fit, & de hirco qui in eremum dimittitur. Homilia X. Cap. XVI

NOs quidẽ, qui de ecclesia sumus, merito Moysen recipimus, & scripta eius legimus, sentientes de eo, quod propheta & deo sibi reuelante, in symbolis, & figuris, ac formis allegoricis conscripserit futura mysteria, quæ in tempore suo docemus impleta. Qui uerò eiusmodi in eo non recipit sensum, siue Iudæorum quis, siue etiam nostrorum est, is ne prophetam quidem eum fuisse docere potest: Quo modo enim prophetam probabit, cuius literas asserat esse communes, futuri nullius cõscias, nec occulti aliquid mysterij continentes? Hunc itaq; qui ita sentit, legentem hæc arguit sermo diuinus, & dicit: Putãsne intelligis quæ legis? Est ergo lex, & omnia quæ in lege sunt, secundũ apostoli sententiã usq; ad tempus correptionis imposita, et sicut his quibus artificiũ est signa ex ære facere, & statuas fundere, antequã uerũ opus æris producant, aut argenti, uel auri, figmentũ prius luti ad similitudinẽ futuræ imaginis formãt: non quòd figmentũ necessarium sit, sed usquequo opus quod principale est, expleatur: cum autem fuerit effectum opus illud propter quod figmentũ luti fuerat formatũ, usus eius ultra nõ quæritur: tale aliquid intellige etiam in his, quæ in typo & figura futurorũ in lege & prophetis, uel scripta, uel gesta sunt. Venit enim ipse artifex & auctor omniũ, & legem quæ umbrã habebat futurorum bonorũ, trãstulit ad ipsam imaginem rerum. Sed ne forte difficile tibi probari posse quæ dicimus uideatur, recognosce per singula.

Erat prius Hierusalem urbs illa magna regalis, ubi templũ famosissimum deo fuerat extructum. Postea uerò quàm uenit ille, qui erat uerum templũ dei, & dicebat de templo corporis sui, soluite templum hoc, & quia cœlestis Hierusalem cœpit aperire mysteria: deleta est illa terrena, ubi cœlestis apparuit: in templo illo non remansit lapis super lapidem, ex quo uerũ templũ dei facta est caro Christi. Erat prius põtifex sanguine taurorũ & hircorum purificans populum: sed ex quo uenit uerus pontifex, qui sanguine suo sanctificaret credentes, nusquam est ille põtifex prior, nec ullus ei relictus est locus. Altare fuit prius, & sacrificia celebrabantur: sed ut uenit uerus agnus qui seipsum hostiam obtulit deo, cuncta illa uelut pro tempore posita cessauerunt. Non tibi ergo uideẽ quod secundum figuram quã suprà posuimus, ueluti formæ fuerint quædã è luto ficiẽ, per quas ueritatis exprimerẽtur imagines? Propterea deniq; diuina dispensatio procurauit, ut & ciuitas ipsa, & templũ, & omnia illa pariter subuerterẽtur: ne qui forte adhuc paruulus, & lactens in fide si uideret illa constare, dum sacrificiorum titum, dum ministeriorũ ordinem attonitus stuperet, ipso diuersarũ formarũ raperetur intuitu. Sed prouidens deus infirmitati nostræ, et uolens multiplicari ecclesiã suã, omnia illa subuerti fecit & penitus auferri, ut sine ulla cũctatione illis cessantib. hæc uera esse, pro quibus in illis typus præcesserat, crederemus. Vnde & nunc dicẽda nobis sunt aliqua etiã ad eos, qui putãt pro mandato legis sibi quoq; Iudæorũ ieiunium ieiunandum, & primo omnium sermonib. urar Pauli dicentis: Quia si quis uult unum aliquid custodire de obseruationibus legis, obnoxius est uniuersæ legis faciendæ. Qui ergo obseruat ista ieiunia, ascendat & ter in anno in Hierusalem, ut appareat ante templũ domini, ut offerat se sacerdoti: requirat altare quod in puluerem uersum est, offerat hostias nullo astante pontifice. Scriptũ est enim, ut duos hircos ieiunãs populus offerat in sacrificiũ, super quos sortes mitti debeãt, ut unus ex his fiat domini sors, & hostia domino offeratur: alterius uerò sors fiat, ut dimittatur in eremũ uiuus, qui & habeat in se peccata populi. Hæc tibi omnia consequenter explenda sunt, qui uis secundũ præceptũ legis obseruare ieiuniũ: de quibus à nobis quidem (prout potuimus) superiori disputatione dissertum est. Tamẽ quoniã diues est sermo dei, & secundum sententiã Salomonis nõ simpliciter, sed & dupliciter & tripliciter describendus in corde est, tentemus etiam nunc addere aliqua ad ea, quæ dudũ pro uitibus dicta sunt, ne forte domus eremodo in typo futurorũ etiam hic unus hircus domino oblatus est hostia, & alius uiuus dimissus est. Audi in Euangelijs Pilatũ dicentem ad
Matt.27 sacerdotes, & populum Iudæorum: Quẽ uultis de duobus dimittã uobis: Iesum qui dicitur Christus, an Barabbam? Tunc clamauit omnis populus, ut Barabbam dimitteret, Iesum uerò morti traderet. Ecce habes hircum qui dimissus est uiuus in eremũ, peccata secum populi ferens clamãtis & dicentis: Crucifige, crucifige. Iste est ergo hircus uiuus dimissus in eremũ: & ille est hircus, qui domino oblatus est hostia ad repropitiãda peccata, & ueram propitiationẽ in se credentib. populis fecit. Quod si & hoc requiras, quis sit qui hunc hircum produxit in eremum, ut probetur in eo etiam quod lotus sit & mũdus effectus, potest Pilatus ipse accipi homo paratus. Iudex quippe gẽtis ipsius erat, qui eũ per sententiam suam emisit in eremum. Audi autem quomodo lotus sit & mũdus effectus. Cum ad populum diceret: Vultis dimittam uobis Iesum, qui dicitur Christus? et ac clamasset omnis populus dicens: Si hũc dimittis, non es amicus Cæsaris: tunc popoſcit, inquit, Pilatus aquam, & lauit manus suas coram populo dicens: Mũdus ego sum à sanguine eius, uos uideritis. Sic ergo uidebitur lotis manib. suis mũdus effectus. Nostra igitur, id est qui nõ umbræ & exemplari seruimus, sed ueritati, hæc est propitiationis dies, in qua data est nobis remissio peccatorũ, cum pascha nostrum immolatus est Christus. Quomodo ergo cognita ueritate cõuertimur iterũ ad infirma & egena elemẽta huius mundi, quibus rursus à capite seruire uultis, dies obseruantes, & menses, & tempora, & annos? Audi quomodo etiã propheta huiusmodi ieiuniũ respuit, & dicit: Nõ hoc ieiu-
Esa.58 nium elegi dicit dominus, neq; diem ut humiliet homo animã suam. Tu si uis ieiunare secũdum Christum, & humiliare animã tuam, omne tibi tempus aptum est totius anni: imò totius uitæ tuæ dies habeto ad humiliandam animã tuã, si tamen didiciſti à domino
Matt.11 saluatore nostro, quia mitis est, & humilis corde. Quãdo ergo non est tibi humiliatiõis dies, qui Christũ sequeris, qui est humilis corde, & humilitatis magister? Tu itaq; si uis

Universidad de Deusto
Biblioteca

ieiunare, ieiuna secundũ præceptũ Euangelij, & obserua in ieiunijs Euangelicas leges,
Matt.6 in quibus hoc modo saluator de ieiunijs mãdat: Tu autem si ieiunas, unge caput tuum,
& faciem tuã laua. Quod si requiris quomodo laues faciem tuã, Paulus Apostolus do-
2 Cor.3 cet quemadmodũ reuelata facie gloriam domini cõtempleris, ad eandẽ imaginem for-
matus à gloria in gloriã, tanquam à domini spiritu. Vnge etiam caput tuum, sed obser-
Psal.140 ua ne oleo peccati: Oleũ enim peccatoris non impinguet caput meum. Sed unge caput
oleo exultationis, oleo lętitiæ, oleo misericordiæ, ita ut secundum mandatũ sapiẽtię, mi
sericordia & fides nõ deserant te. Propterea enim & apostolus uolẽs abstrahere nos ab
Col.3 his uisibilib. & terrenis, & erigere animos sensusq; nostros ad cœlestia, clamat & dicit:
Si resurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, nõ quæ super terram. Nõne aper
te tibi dicit, noli quærere in terris Hierusalem, nec obseruãtias legis, nec ieiuniũ Iudæo-
rum, sed ieiuniũ Christi? Ieiunans enim debes adire pontificem tuum Christũ, qui utiq;
non in terris requirendus est, sed in cœlis, & per ipsum debes offerre hostiã deo. Vis tibi
adhuc ostendam quale te oportet ieiunare ieiunium? Ieiuna ab omni peccato, nullum
cibum sumas malitiæ, nullas capias epulas uoluptatis, nullo uino luxuriæ cõcalescas. Ie
iuna à malis actibus, abstine à malis sermonibus, cõtine te à cogitationib. pessimis. No-
li contingere panes furtiuos peruersæ doctrinæ. Non concupiscas fallaces philosophiæ
cibos, qui te à ueritate seducant. Tale ieiunium deo placet. Abstinere uerò à cibis, quos
Deus creauit ad percipiendũ cum gratiarum actione fidelibus, & hoc facere cũ his qui
Christum crucifixerunt, acceptũ esse nõ potest deo. Indignati sunt aliquando & Phari-
Matt.9 sęi domino cur non ieiunarẽt discipuli eius. Quibus ille respondit, quia nõ possunt filij
sponsi ieiunare quãdiu cũ ipsis est sponsus. Illi ergo ieiunẽt qui perdiderũt spõsum, nos
habentes nobiscũ sponsum ieiunare non possumus. Nec hoc tamẽ ideo dicimus, ut ab-
Ieiunia prisca stinẽtiæ Christianæ frena laxemus. Habemus enim quadragesimæ dies ieiunijs cõsecra
tos. Habemus quartã & sextam septimanæ dies, quibus solenniter ieiunamus. Est certe
libertas christiano per omne tẽpus ieiunandi, nõ obseruantiæ superstitione, sed uirtute
cõtinentiæ. Nam qũo apud eos castitas incorrupta seruatur nisi arctioribus cõtinentiæ
fulta subsidijs? Quomodo scripturis operã dabunt? Quomodo sciẽtiæ & sapiẽtię stude
bunt? Nonne per continentiã uentris & gutturis? Quomodo quis seipsum castrat pro-
pter regnum cœlorũ, nisi ciborũ affluentiã resecet, nisi abstinentia utatur ministra? Hęc
ergo Christianis ieiunãdi ratio est. Sed est & alia adhuc religiosa, cuius laus quorundã
Citat apo- apostolorum literis prædicatur. Inuenimus emi in quodã libello ab apostolis dictũ: Bea
cryph. tus est qui etiã ieiunat pro eo ut alat pauperem. Huius ieiunium ualde acceptũ est apud
deum, & reuera digne facis. Imitatur enim illum, qui animam suam posuit pro fratribus
suis. Quid ergo ueteribus pannis noua indumẽta miscemus? Quid in utres ueteres mit
timus uinum nouũ? Vetera transierunt, ecce facta sunt omnia noua, per Christũ domi-
num nostrum, cui est gloria & imperium in secula seculorum. Amen.

De eo quod scriptum est. Sancti estote, quia & ego sanctus sum dominus deus uester. Homilia XI Cap. XX

N VPER in auribus ecclesiæ recitatus est sermo Dei dicens. Estote sancti, quia & ego sanctus sum dominus deus uester.] Nomen hoc sanctus, quid sibi uelit quidũe significet in scripturis diuinis diligentius requirendum est, ut cum uim uerbi didicerimus, etiam opus eius possimus implere. Congregemus ergo de scripturis diuinis, super quibus sanctum dici inuenimus, & deprehendimus non so-lum homines, sed etiam muta animalia sancta appellata, inuenimus & uasa ministerij sancta uocitata, & uestimenta sancta dici, & loca nihilominus, quæ in urbibus, uel sub-urbibus posita sunt, & sacerdotibus deputata. Ex mutis quidem animalibus primoge nita boum, uel pecorum sanctificari per legẽ domino iubentur, & dicitur: Ne facias in eis opus ullũ, quia domino sanctificata sunt. Super uasis uerò, cum in tabernaculo testi monij uasa ministerij, thuribula, uel phialę, uel cętera huiusmodi uasa, sancta appellant. Super uestimentis, etiã stola pontificis Aaron & tunica linea, & cętera huiusmodi uestimẽta, sancta dicunt. Si ergo intueamur quo sensu hæc omnia sancta uocata sunt, aduertemus quomodo etiam nos dare operã debeamus, ut sancti esse possimus. Natus est mihi primoge

hi primogenitus bos, nõ mihi licet occupare eum ad opus commune: est enim domino consecratus, & ideo dicitur sanctus. Intelligimus ergo ex hoc muto animali, qũo lex q̃d sanctum uult esse, nulli alij id deseruire iubet, nisi domino soli. Iterũ pateras uel phialas quas dicit sanctas, illæ sunt quæ nũquam iubentur exire de tẽplo, sed esse semper in sanctis, nec ullis penitus humanis usibus ministrare. Similiter & uestimenta quæ sancta no minantur, nõ iubẽtur intra domum usui deseruire pontificis, sed in templo esse, & inde omnino nunquam efferri, sed ad hoc tantum cõsecrata esse, ut eis deo ministrans ponti fex induatur, & sint semper in templo, ad cæteros uerò usus cõmunes, utatur communi bus indumentis. Similiter & pateris, ac phialis his quę sanctę appellant, ad humanos et cõmunes usus uti non licet, sed tantũ ad diuina ministeria. Quod si intellexisti quomodo uel animal, uel uas, uel uestimentum sanctum appellatur, consequenter intellige q̃ his obseruationibus, & legibus etiã homo sanctus appelletur. Si quis enim seipsum deuouerit deo: si quis nullis se negotijs secularib. implicauerit, ut ei placeat cui se ꝓbauit si quis separatus est & segregatus à reliquis hominibus carnaliter uiuentibus, & mundanis negotijs obligatis, non quærens ea quæ super terram, sed quę in cœlis sunt: iste meri to sanctus appellatur. Donec enim permixtus est turbis, & in multitudine fluctuantiũ uolutatur, nec uacat soli deo, neq; segregatus à uulgo est, non potest esse sanctus. Nã de eis quid dicemus, qui cum gentiliũ turbis ad spectacula maturãt, & cõspectus suos atq; auditus, impudicis & uerbis & actibus fœdant? Non est nostrum pronunciare de talib. Ipsi eñ sentire, & uidere possunt quam sibi delegerint partem. Tu ergo qui hęc audis, cum lex diuina recitatur, quem ipsius etiam dei sermo cõuenit dicẽs: Sancti estote, quia & ego sanctus sum dominus deus uester: sapienter intellige quę dicunt, ut sis beatus cũ feceris ea. Hoc est eñ quod dicitur tibi: Separa te ab omni non solũ homine, sed & fratre inquiete ambulante, & non secundum traditiones apostolicas. Separamini etenim qui portatis, inquit, uasa domini, & exite de medio eorũ, dicit dominus. Separa te à terrenis actibus, separa te à cõcupiscentia mundi: omne enim quod in mundo est, secundũ Apostolũ, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, quæ nõ est à deo. Cũ ergo separaueris te ab his omnibus, deuoue te deo tanquã primogenitum uitulõ, nõ operetur per te peccatum, nec iugũ tibi imponat malitia: sed esto semotus, & segregatus, usibus tantũ sacerdotalibus, tanquam primogenitum animal mãcipatus. Segrega te & secerne, tanquam phialæ sanctæ, & sancta thuribula, solius templi usibus, & dei ministe rio uacans. Separa te, & semoue ab omni pollutione peccati, & esto semotus & segregatus intra templum dei, tanquã sancta indumẽta pontificis. In tẽplo nanq; dei est segregatus & separatus ille, qui in lege dei meditat̃ die ac nocte, & qui in mandatis eius cupit nimis. Sãcti ergo estote dicit dominus, quia & ego sanctus sum. Quid est, qa & ego sanctus sum? Sicut ego, inquit, segregatus sum, & longe separatus ab omnibus quę adoran tur, uel colũtur, siue in terra siue in cœlo: sicut ego excedo omnem creaturã, atq; ab uniuersis quę à me facta sunt, segregor: ita & uos segregati estote ab omnib. qui nõ sunt sancti, nec deo dicati. Segregati autem dicimus nõ locis sed actibus, nec regionibus, sed cõuersationibus. Deniq; & ipse sermo in græca lingua, quod dicitur ἅγιον, quasi extra terram esse significat. Quicunq; eñ se consecrauerit deo, merito extra terrã, extra mundũ uidebitur: potest enim & ipse dicere: Super terram ambulantes, conuersationẽ in cœlis habemus. Salomon quoq; in prouerbijs dicit: Laqueus est uiro fortis cito aliquid de su Prouerb.20 is sanctificare. Postea eñ quàm uouerit, euenit pœnitere. Et hoc est utiq; quod dicit: ne quis forte cum fructus ex area, aut uinũ ex torcularibus colligit, & dixerit uolo tantum offerre ecclesiæ, uel in usum pauperũ aut peregrinorum tantũ præbere: si postea ex his quæ uouet aliquid ad usus proprios præsumat, iam nõ de suis fructibus præsumpsit, sed Votum sancta dei uiolauit. Et ideo laqueus fortis est sanctificare aliquid, hoc est uouere deo, & postmodum pœnitentia ductum ad usus proprios ea quę cõsecrauerat reuocare. Sed et si nos ipsos consecramus & offerimus deo, aut etiam si alios uouemus, obseruemus hũc laqueũ, ne forte posteaquam nos deo uouerimus, iterũ humanis usibus uel actibus subiugemur. Vouet aũt se unusquisq; uerbi gratia, sicut Nazarei faciebant tribus, aut quatuor, aut quot placuisset annis tẽpla se consecrantes dei, ut ibi semper uacarẽt obseruan Num.6 tes illa quę de Nazareis scripta sunt: ut comam capitis nutrirent, nec ascenderet ferrum

super

Universidad de Deusto
Biblioteca

super caput eorum toto uoti sui tempore, ut unum nō cōtingerēt, neq; aliquid exuite,
& cætera quæcunq;, donec cōpleta fuisset uoti professio. Sed & aliū quis ita uouet deo,
1.Reg.1 sicut Anna fecit Samuelem: ante eñ quàm nascereturꝫ, obtulit eum dicēs: Et dabo eū do
mino datū omnibus diebus uitæ suæ. Ex quibus omnib. clarū est, quomodo unusquisq;
nostrū, qui uult esse sanctus, cōsecrari debeat deo, & nullis præterea negotijs, uel a cib.
qui ad deū minime pertinēt occupari. Post hæc scriptū est: Seruate, inqt, præcepta mea
& facite ea, ego dominus: & ijs addit. Homo homo si maledixerit patrē aut matrē suam
moriatur: & post multa quæ præcepit, quibus etiā pœnas preuaricationis adscripsit, ad-
dit in clausula: Et seruate omnia præcepta mea, & iustificatiōes meas, & iudicia mea. Vn
de & cōsequens mihi uidetur requirere quid in his singulis indicetur. Equidē secundū
quod obseruare potui, præceptū est, siue mādatū illud quod (uerbi gratia) in Decalogo
dicitur: Nō occides, nō adulterabis: hoc eñ solum præcipit, & non adscribit pœna cō-
missi. Nunc aūt iterantur quidē eadem, sed addit his pœnas: dicitur enim. Homo homo
De uiro nullū exiat exēplū quicunq; adulterauerit uxorē uiri, & uxorē proximi sui, morte moriat' is qui adulterat,
et quę adulteratur. Et si quis dormierit cū uxore patris sui, turpitudinē patris sui detexit,
morte moriantur ambo, rei enim sunt. De his aūt in prioribus iam data fuerāt præcepta,
sed nō obseruantē quæ maneret pœna nō fuerat adscriptū. Nunc ergo eadem repetun-
tur, & uniuscuiusq; pœna peccati decernit': & ideo hęc recte iustificatiōes, & iudicia ap
pellātur, quibus quod iustum est recipere iudicatur ille qui peccat. Sed intuere ordinē
diuinę sapiētię, nō cōtinuo pœnas cū primis statuit præceptis. Vult eñ ut nō metu pœ-
næ, sed amore pietatis, patris præcepta custodias: sed si contempseris, nō tam homini tā-
Psal.82 q; contemptori mandatur pœna. Primo ergo benignitate prouocaris ut filius: Ego eñ
dixi dij estis, & filij excelsi omēs. Quod si filius esse obediēs nō uis, cōtemptor plectēris
ut seruus. Post hęc dicit: Et si quis dormierit cū nuru sua, morte moriātur ambo, impieta
tem fecerunt, rei sunt. Et has leges uel hæc præcepta absq; pœnis superius dederat: dixe
rat eñ. Turpitudinem nurus tuę non reuelabis, quoniā uxor filij tui est, nō reuelabis tur
pitudinem eius, & omīa quę subsequuntur. Et hūc locū simili modo ibi absq; supplicijs,
hic uerò cum diuersis suppliciorū generibus adscripsit. Quo in loco recordor sermonis
Heb.10 illius, quem beatus apostolus Paulus ad Hebrǣos scribēs ait: Irritam quis faciens legem
Moysi, sine ulla miseratione duobus aut tribus testibus moritur: quanto maioribus sup
plicijs dignus putabitur, qui filium dei cōculcauerit, & sanguinē testamenti pollutū du
xerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratię contumeliā fecerit? Sed ob quam causam
mentionem fecerit scripturæ huius ausculta. Secundū legem adulter & adultera morte
moriebantur, nec poterant dicere pœnitentiā petimus, & ueniam deprecamur. Nō erat
lachrymis locus, nec emendationi ulla cōcedebat' facultas, sed omnimode puniri neces
se erat, qui incurrisset in legē. Hoc aūt seruabatur & in singulis quibusq; criminibus qui
bus erat pœna mortis adscripta. Apud Christianos uerò si adulterium fuerit admissum,
nō est præceptū ut adulter uel adultera corporali interitu puniātur: nec potestas data est
episcopo ecclesiæ adulterū præsenti morte damnare, sicut tunc secundū legem fiebat à
presbyteris populi. Quid igitur? dicemus quod lex Moysi crudelis sit, quæ iubet puniri
adulterum, uel adulteram, & Euangeliū Christi per indulgentiā resoluit auditores in de
terius? Non ita est. Propterea enim sermonē Pauli protulimus in superioribus dicentis:
Quāto magis deterioribus supplicijs dignus est qui filiū dei cōculcauerit, & cætera. Au
di ergo quomodo neq; tunc crudelis fuerit lex, neq; nunc dissolutū uideatur Euangeliū
propter ueniæ largitatem, sed in utroq; dei benignitas diuersa dispēsatione teneat': hoc
quod secundū legem (uerbi causa) adulter uel adultera presenti morte puniebant', pro
pter hoc ipsum quod peccati sui pertulit pœnā, & cōmissi sceleris exoluit digna suppli-
cia. Quid erit post hæc quod animabus eorū ultionis immineat, si nihil aliud deliquē-
runt? si aliud peccatū non est quod condemnet eos, sed hoc solum commiserunt, & tūc
tantum cū puniti sunt, et legis pro hoc suppliciū pertulerunt? Non uindicabit dominus
bis in idipsum, receperunt eñ peccatū suum, & cōsumpta est criminis pœna. Et ideo in
uenitur hoc genus præcepti nō crudele, sicut hæretici asserūt accusantes legē dei, & ne-
gantes in ea humanitatis aliquid cōtineri: sed plenū misericordia, idcirco quod per hoc
purgaretur ex peccatis populus magis, quàm condemnaret'. Nūc uerò nō infertur pœ-
na corpo-

na corpori, nec purgatio peccati per corporale supplicium constat, sed p pœnitentiā: quā
utrum quis digne gerat, ita ut mereri pro ea ueniā possit, uideto. Multi sunt eñ, qui nec
ad hoc inclinant', nec pœnitentiæ refugiū quærunt: sed cum ceciderint surgere ultra no
lunt, delectant' in eo luto quo hæserint uolutari. Nos tamē nō obliuiscimur præcepti illi
us, quo dicitur: Qua mensura mensi fueritis, eadem remetietur uobis. Dicimus eñ et ad Matt.7
deum: Quoniā dedisti nobis panem lachrymarū, & potasti nos in lachrymis in mēsura. Psal.80
Sunt ergo ista peccata, quæ dicuntur ad mortem: unde & cōsequens est, ut quoties cō-
miserit quis tale peccatū, toties moriatur. Multas enim esse peccati mortes significat eti
am apostolus Paulus cū dicit: Qui de tantis mortib. eripuit nos, & eripit, in q̄ sperамus 2.Cor.1
quia & adhuc eripiet. Quas ergo hic mortes plures cōmemorat, nisi peccatorū? Si eñ
hęcnō diceret de mortib. peccatorū, uidebatur Paulus secundū sententiā suam immor-
talis esse mansurus ab hac cōmuni morte, qui dicit, quia de tantis mortib eripuit nos, &
eripit, in q̄ sperамus quia & adhuc eripiet. Si eñ & eripuit, & eripiet, nunq; erit quādo
moriatur quem dñs semper eripiet. Et ideo secundū ea quæ discussimus, uidendū est ne
forte aliquando etiā grauius sit nobis, qui pro peccato cōmuni hac morte minime pu-
nimur, q̄ illis quos legis sententia corporaliter cōdemnabat: quia nobis ultio reponit'
in futurū, illos absoluebāt cōmissi sui persoluta supplicia. Quod & si aliquis est qui for-
te præuentus est in huiusce modi peccatis, admonitus nunc uerbo dei, ad auxiliū cōfugi
at pœnitentiæ: ut si semel admisit, secundo non faciat, aut si & secundo, aut etiam tertio
præuentus est, ultra nō addat. Est eñ apud iudicem iustum pœnæ moderatio, nō solum
pro qualitate, uerumetiā pro quantitate. Inter cętera ergo peccata quæ morte puniunt',
refert diuina lex quod & qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur. Nomē patris
grande mysterium est, & nomē matris arcana reuerētia est. Pater tibi secundū spiritum
deus est: Mater Hierusalē cœlestis est. Propheticis hæc & apostolicis testimonijs disce.
Hic ipse Moses scribit in cantico: Nonne hic ipse pater tuus acquisiuit te, & possedit te? Deut.32
Apostolus uerò dicit de Hierusalē cœlesti, quia libera est, quæ est, inquit, mater omniū Gal.4
nostrū. Primo ergo tibi pater deus est, qui genuit spiritū tuum, qui et dicit: Filios genui
& exaltaui. Sed & Paulus apostolus dicit: Obtēperemus patri spirituū, & uiuemus. Se- Heb.12
cundo tibi pater est carnis pater, cuius ministerio in carne natus es, atq; in hunc mundū
uenisti, qui te portauit in lumbis: sicut dicitur de Leui, quia in lūbis erat adhuc Abrahæ Heb.7
quādo occurrit ei Melchisedech regresso à cæde regum, & benedixit eum, & decimas Gen.14
accepit ab eo. Quia igitur tam sacratū nomē est patris, & tā uenerabile, idcirco qui ma-
ledixerit patri aut matri, morte morietur. Similia etiā de matre existimāda sunt, cuius la
bore, cuius cura, cuius ministerio, & natus, & nutritus es. Et ideo oportet te secūdū apo
stolum parem gratiam referre parētibus. Si enim dehonoraueris patrem carnalē, huius
contumelia ad patrem spiritus redit: & si iniuriam feceris matri carnali, ad illam matrē
Hierusalem cœlestē redūdat iniuria. Sic et seruus si domino inreuerens sit, per hunc cor
poralē dominum in dominū maiestatis cōtumeliam iactat. Ille enim huic carnali domi-
no suum nomen imposuit. Et ideo nullo genere aduersum patrē, aut matrem, ne uerbo
quidem habendū certamen est, aut mouenda cōtradictio. Pater est, mater est, ut ipsis ui
detur, agant, faciant, dicant: ipsi nouerint. Quantūcunq; detulerimus obsequij, nondū
reddimus uicē gratię, qua geniti sumus, qua portati, qua hausimus lucem, qua nutriti su
mus, fortassis & eruditi, et honestis artib. instituti. Et ipsis fortasse auctorib. agnouimus
deum, & ad ecclesiā dei uenimus, & sermonem diuinæ legis audiuimus. Propter hæc er
go omnia quicunq; maledixerit patri, aut matri, morte morieť. Quod si hæc de corpora
libus parentibus decernūtur, quid illi facient, qui deum patrem maledicis uocib. lacef-
sunt? qui eum negant conditorē esse mundi: aut qui cœlestē Hierusalem quæ est mater
omnium nostrū, indignis sensibus intelligētes dicta prophetica, ad conditionē terrenæ
alicuius urbis adducunt? Bonum ergo est obseruare, nequando aut carnalē patrem, aut
cœlestem minus digna honorificētia ueneremur, similiter & matrem: obseruare etiā o-
mne mādatum, quod nobis pudicitiam castitatēq; cōmendat: ut neq; in præsenti uita se
cundum legem obnoxij simus morti, neq; secundū spiritalem futura nos pœna maneat
ignis æterni: ex quo effugere & euadere omnibus nobis concedat dominus noster Ie-
sus Christus, cui est gloria & imperium in secula seculorum. Amen.

De

Universidad de Deusto
Biblioteca

De magno sacerdote. Homilia XII Cap. XXI

OMNIS qui inter homines sacerdos est, si attendas ad illum sacerdotē, de quo Psal.110 dixit deus: Tu es sacerdos in æternum secundū ordinem Melchisedech, par uus est & exiguus. Ille est autem magnus sacerdos, qui potest penetrare cœlos, & uniuersam supergredi creaturam, & ascēdere ad eum, qui lucem habitat inaccessibilem, deum, & patrem uniuersitatis. Propter quod & ille, qui apud Iudæos magnus dicebatur sacerdos, introibat quidem in sancta, sed manu facta, sed lapidibus extructa: non ascendebat in cœlum, nec adstare poterat apud patrem luminum. Sed quia horum umbram implebat & imaginem, idcirco etiam magni sacerdotis nomen per umbrā gerebat & imaginem. Vnde & Iudæi per hoc quod ad fidē proximi esse debuissent, quia apud ipsos adumbratio quædam & imago præluxerat ueritatis, dum typos ueritatē putant, ueritatem ipsam tanquam mendacium respuerunt. Nos autem qui recipimus magnum sacerdotem, intelligere debemus quomodo uere ipse sit magnus sacerdos. Vere magnus sacerdos est qui peccata dimittit, non per sanguinem taurorum & hircorum, sed per sanguinem suū. Quia ergo cognouimus qui sit magnus sacerdos, & confitemur ea quę in lege scripta sunt, de magno sacerdote scripta esse, id est de saluatore, quem uere magnum sacerdotem esse superior tractatus ostendit: uideamus nunc quæ sint, quæ de eo lex prophetico spiritu scribit. Et sacerdos, inquit, magnus ex fratribus suis, cui infusum est super caput eius oleum chrismatis, & perfectas habet manus suas, ut induat sancta uestimenta: de capite cidarim non deponet, uestimenta sua nō dissūpet, et ad omnem animam mortuam non intrabit: in patre suo, uel matre sua non contaminabitur: & de sanctis non exibit, & nō coinquinabit nomē quod est sanctificatum dei sui super se, quia sanctum oleum chrismatis dei sui in ipso est: ego dominus. Hic uxorē uirginem de genere suo accipiet. Viduam autem & eiectam, et pollutam, & meretricem, has nō accipiet: sed uirginem ex genere suo accipiet uxorem, & non maculabit semen suū in populo suo: ego dominus qui sanctifico eum.] Fuerit quidē etiā apud Iudæos imago huius obseruantiæ, & custodita sint quæ lex statuit à pōtificibus Iudæorum: sed & si diligēter cuncta seruata sint, & si omnia quę lex præcepit, impleta sint, nec sic quidem omnis hęc obseruatio magnū potuit facere sacerdotem. Quomodo etenim magnus dici potest sacerdos, qui peccare potest? Quod aūt sub peccato fuerint oēs etiā magni sacerdotes, & ex hoc ipso facile aduertimus: quod lex præcepit, ut prius pro suis, post etiā pro populi peccatis offerat hostiā sacerdos. Quomodo ergo magnus est sub peccato positus? Meus aūt sacerdos magnus Iesus idcirco magnus est, quia peccatū non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius: & quia uenit ad eū princeps huius mūdi, et nō inuenit in eo quicq̄.
Luc.1 Ideo ergo & Gabriel archangelus natiuitatē eius annūciat, & dicit: Hic erit magnus, & filius altissimi uocabitur. Peccatum hominem paruū facit, & exiguum: Virtus eminentē præstat, & magnū. Sicut em̄ ægritudo corporis exile & exiguū facit corpus hominis, sanitas uerò lætum reddit & ualidum: ita intellige quia & animam ægritudo quidē peccati humilem facit, & paruam, sanitas uerò interioris hominis, & uirtutis opera, magnā faciunt eam & eminentem, & quātum in uirtutibus crescit, tanto prolixiorē reddit ma-
Luc.2 gnitudinē sui. Sic ego intelligo illud quod de Iesu scriptū est, quia proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud deum & homines. Nam quis est hominum qui nō ꝓficiat ætate in pueritia, ut quod uelut egregium quiddā de Iesu scriberetur? Ad te hęc dico, q̄ corporaliter audis quod Iesus ætate proficeret. Intellige ergo quia ætate animæ proficiebat, et magna fiebat anima eius propter magna & ingētia opera quę faciebat. Denicq̄ scies &
Eph.4 Apostolus hanc ætatem de interiori homine sentiendam, ita scribit: Donec omnes occurramus in uirum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Nam secundū corpus crescere & magnū fieri, nō est in nobis. Corpus em̄ ex genitali origine quanti-
Arbitrium tatis materiam sumit, ut uel magnū uel exiguū fiat. Anima uerò in nobis habet causas, et arbitriꝝ libertatem, ut uel magna uel parua fit. Si ergo pusilla & parua sit anima, etiam
Matt.18 scādalizari potest. Sic em̄ scriptū est in euangelio: Quia expedit præcipitari in profundum maris, quàm scādalizare unum de pusillis istis. Qui magnus est non scādalizatur, sed qui pusillus est. Qui magnus est, quodcunq̄ uiderit, quodcunq̄ passus fuerit, nō declinat à fide. Qui autem pusillus est animo & paruus, occasiones quærit quomodo scandalizetur

dalizetur, quomodo in fide uideat offendi. Propterea denicq̄ oportet nos maxime his consulere, qui parui sunt in fide: nec tantam curam circa magnos & fortes, quantam erga paruulos & insipiētes debemus impendere. Fortis em̄ omnia tolerat, omnia suffert, & nunquam cadit. Paruuli uerò, & infirmi in fide obseruandum est ne occasione nostri offendantur, & recedāt à fide, ac decidant à salute. Aut ostēde mihi de scripturis, ubi alii quis peccator, aut parui meriti, magnus appellatus sit. Nusquā (ut opinor) inuenies. Audi uerò qui sunt, qui magni appellant. De Isaac dicit, quia proficiebat ualde, usquequo Gen.25 factus est magnus ualde. Moyses magnus dictus est, & Ioānes Baptista magnus dictus est, nunc aūt Iesus magnus dictus est, & post hūc iā nullus appellatus est magnus. Prius enim quàm adesset qui uere magnus est, ad cōparationem reliquorum hominū magni appellati sunt sancti, quorū superius fecimus mentionē. Vbi uerò aduenit ipse, qui non ex cōparatione cęterorum, sed sui magnitudine uere magnus erat, de quo etiam scriptū
Psal.19 est, quia exultauit ut gigas ad currendā uiā, ultra iam nullus magnus appellatus est. Hic est ergo de quo scribit, Magnus sacerdos ex fratrib. suis. Quibus fratribus? De quibus
Ioan.20 dixit quum resurrexisset à mortuis: Vade ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad patrē meum, & ad patrem uestrum, & ad deum meum, & deum uestrum. Si autem uis ex antiquis literis discere fratres Iesu, lege uicesimum primū psalmum, ubi ex persona Christi
Psal.22 dicitur: Narrabo nomen tuū fratribus meis, in medio ecclesiæ laudabo te. Ex fratribus ergo suis magnus est Iesus, ex his qui prius magni fuerant appellati. & sicut pastorū pastor est, & pontificū pontifex, & dominantium dominus, & regum rex: ita & magnorū magnus est: & ideo addit, magnus ex fratribus suis. Post hæc uerò, cui, inquit, infusum est oleū chrismatis super caput eius. Istud oleum noli requirere in terris, quod super caput infunditur magni sacerdotis, ut fiat Christus: sed si uidetur, disce à propheta Dauid
Psal.45 istud oleum quale sit: Dilexisti, inquit, iustitiā, & odisti iniquitatem, propterea unxit te deus, deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Istud est ergo oleū lætitiæ, quod capiti eius infusum fecit eum Christum. Sed addit adhuc ad laudes eius. Qui consummatas, inquit, habet manus. Cuinam (quæso) hominū hoc conuenit dici? In quo mortaliū perfectas inuenire possumus manus? Etiam si Aaron iste sit cuius mentio fieri uidetur, quo modo cōsummatas putabitur habuisse manus, quibus uitulum fabricauit, quibus idolū sculpsit? Etiam si ipsum Moysen proferas, quomodo cōsummatas habuisse uidetur manus, qui non glorificauit dominum ad aquā contradictionis? Pro quo delicto etiam uita iubetur excedere. Quod si & alium quenquam sanctorū memorare uelis, occurrit tibi sermo scripturæ, qui dicit: Quia non est homo super terram qui faciat bonum, & non Prouer.20 peccet. Merito ergo solus Iesus consummatas habet manus, qui solus peccatū nō fecit, hoc est, qui perfecta & integra opera manuū habet. Et ideo de ipso rectè dicit: Qui cōsummatas habet manus, ut induatur sancta. Hic em̄ est, qui uere indutus est sancta, nō illa quæ in typo erant, sed ipsa quæ uere sancta sunt. Quod si uis audire de excelsiorib. indumentis eius, accipe uerba prophetica: Amictus, inquit, lumine sicut uestimēto, abyssus sicut palliū amictū uestimentū eius. Hic est mei magni pōtificis habitus, quo modo indicat profunda scientia, & sapientiæ luce uestitus, quæ uere sancta sunt indumenta.

Non, inquit, auferet de capite suo cidarim. Iam & prius diximus Cidarim genus esse operimenti, quod capiti superpositū pontifici præstat ornatū. Hic ergo magnus pontifex meus nunquā deponit sacri capitis ornatum. Quod sic autem caput Christi, ab apostolo disce qui dicit: caput autē Christi deus. Merito igit̄ istum capitis sui, qui deus est, 1 Cor.11 nunquam deponit ornatum, quia semper est pater in filio, sicut filius semper in patre. Et uestimenta sua non disrumpet. Vere hic est qui uestimēta sua nō disrumpit, sed semper ea munda, semper integra, semper casta seruauit. Et ad omnem animā defunctam non intrabit. Quæ est anima defuncta? quā mortuā propheta dicit: Anima quæ peccat, ipsa morietur. Super hanc ergo animā mortuam Christus non superuenit, quia sapiētia est, & sapientia non intrat ad animā maleuolā. Ipsa est enim mortua, quia cui in est malitia, ineſt & peccatum. Peccatum autem cum cōsummatum, inquit, fuerit generat mortem. Et propter hoc Iesus non intrat ad animam mortuam. Si autē uiuat anima, hoc est si nō habeat in se mortale peccatū, tūc Christus qui est uita, uenit ad animam uiuentem. Quia sicut lux non potest esse cū tenebris, nec cum iniquitate iustitia, ita nec uita potest esse

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum morte. Et ideo si quis sibi conscius est quod habeat intra se peccatũ, neq; id â se per pœnitentiã plenissimæ satisfactionis abiẽcit, non speret quod intret Christus ad animã eius, qui ad omnẽ animam defunctam nõ intrat, quia magnus sacerdos est. In patre suo, & matre sua non contaminabitur. Hic scripturæ locus difficillimus est ad explanandũ, sed si orationibus uestris deum patrem uerbi deprecemini, ut nos illuminare dignetur, ipso donante poterit explanari. Omnis qui ingreditur hunc mundũ, in quadam contaminatione effici dicitur. Propter quod & scriptura dicit: Nemo mundus à sorde, nec si unius diei fuerit uita eius. Hoc ipso ergo quod in uulua matris est positus, & quod materiam corporis ab origine paterni seminis sumit, in patre & in matre contaminatus dici potest. Aut nescis, quia cũ quadraginta dierũ factus fuerit puer masculus, offertur ad altare, ut ibi purificetur, tanquam qui pollutus fuerit in ipsa cõceptione, uel paterni seminis, uel uteri materni? Omnis ergo homo in patre & in matre pollutus est, solus uerò Iesus dñs meus in hac generatione mũdus ingressus est, in matre non est pollutus. Ingressus est ẽm corpus incontaminatũ. Ipse ẽm erat, qui & dudũ per Salomonẽ dixerat: Magis autẽ cum essem bonus, ueni ad corpus incoinquinatum. Non est ergo contaminatus in matre, sed ne in patre quidẽ. Nihil enim Ioseph in generatione eius præter ministerium præstitit & affectũ. Vnde & pro fideli ministerio, patris ei uocabulum scriptura concessit. Sic enim Maria ipsa dicit in Euangelio: Ecce ego & pater tuus dolẽtes quærebamus te. Sic ergo solus est hic sacerdos magnus, qui neq; in patre pollutus sit, neq; in matre. Videamus autẽ si adhuc possumus aliquid sublimius, & pro dignitate tanti ponтificis inuenire. Pater omnium uerus, dicitur deus. Matrem autem, Apostolus Hierusalem dicit esse cœlestem. Omnes ergo qui peccãt, contaminantur in patre à quo creati. Siue enim egimus aliquid iniquum, siue locuti sumus, siue cogitauimus cõtra deũ, cum non credidimus deo, contaminati sumus in patre. Atq; utinam tũc solum per incredulitatem factum sit, cessatum sit uerò postquã credidimus. Sic ergo etiam contaminamur in matre, si credẽtes deo, uel ecclesiã lædimus, uel libertatẽ matris cœlestis indigna peccati seruitute fœdamus. Solus uerò dominus noster Iesus Christus, qui peccatũ nescit, neq; in patre, neq; in matre contaminatus est, & de sanctis non exiuit. Fuerant quidem nonnulla & in superioribus proponenda Iudæis, ad quæ respondere nõ possent, sed omissis illis, de hoc interim sermone quid nobis dicant, uel ipsi, uel qui secundũ ipsorum sensum intelligi legem uolunt, si hæc ad pontificẽ nostrum & saluatorem non referantur, quomodo secundũ literam probabitur, quod de sanctis nõ exeat magnus sacerdos, qui utiq; & uxorẽ accipiebat, sicut inferius dicitur, uirginẽ de genere suo? Si de sanctis non exit, si nusquam procedit, quomodo aut ad quos usus accipere iubet uxorẽ? Neq; enim putandum est quòd cum uxore intra sancta manere potuerit. Sed hæc putent illi, quibus placent Iudaicæ fabulæ. Nos aũt habemus sacerdotẽ magnum secundũ ordinẽ Mechisedech Christũ Iesum, nunquã de sanctis exeuntẽ: semper enim in sanctis est, & manet semper sanctus in uerbis suis, sanctus in actibus suis, sanctus in oĩbus uolũtatibus suis, & solus est qui nunquã inueniatur extra sancta. Qui enim peccat, exit de sanctis: & quotiescunq; quis peccat, toties efficit extra sancta. Christus autem qui nunquã peccauit, nunquam exijt de sanctis. Sed & tu qui sequeris Christum, & imitator eius es, si permaneas in uerbo dei, si in lege eius mediteris die ac nocte, si in mandatis eius exerceris, semper in sanctis es, nec unquã inde discedis. Neq; enim in loco sancta quærẽda sunt, sed in actibus, & uita, ac moribus. Quæ si secundũ deum sint, & secundum præceptum dei habeantur, etiam si in domo sis, etiam si in foro: & quid dico in foro? etiã si in theatro inueniaris uerbo dei deseruiens, in sanctis te esse non dubites. Aut nõ tibi uidet Paulus cum ingressus est theatrum, uel cũ ingressus est Areopagum, & prædicauit Athenienſibus Christũ, in sanctis fuisse? Sed & cum perambulasset aras & idola Athieniensium, ubi inuenit scriptũ ignoto deo, & ex hoc uerbo sumpsit Christi prędicatiõis exordium, etiã ibi aras gentilium lustrãs in sanctis positus erat, quia sancta cogitabat. Sed & quicunq; custodit se post acceptam gratiam dei ne incidat in homicidiũ, in adulterium, in furtum, in falsum testimonium, & alia similia: sed permanet mundus ab omni cõtagione peccati, non exiuit iste de sanctis, & non contaminauit sanctificationẽ dei sui in semetipso, quia sanctum oleum chrismatis dei sui super ipsum est. Illud oleũ, de quo in Exodo

Peccatum originis
Iob 25
Sap. 8
Luc. 2
Gal. 4
Tollit literam
Act. 17

in Exodo scriptum est, quomodo potest secundũ literã proprie oleũ dei dici, quod arte myrepsica confectũ est à pigmentario? Sed si uis uidere oleum dei, audi quẽ propheta dicat unctũ esse oleo dei, illũ sine dubio de quo dicit: Propterea unxit te deus deus tuus oleo lætitiæ præ particib. tuis. Hic ergo est magnus sacerdos, qui solus oleo dei unctus est, & in quo semper sanctũ permãsit diuini charismatis oleũ. Sed quid addit post hæc? Hic uxorẽ uirginẽ de genere suo accipiet: uiduam aũt, & eiectam, & meretricem non accipiet, sed uirginem de genere suo, & non contaminabit semẽ suũ in populo suo: ego dominus qui sanctifico eum. Quia ergo totius expositionis ordo ad uerũ sacerdotẽ magnum reuocatus est Christum, uideamus nunc & quid de nuptijs eius intelligi debeat. Paulus apostolus dicit: Volo aũt uos oẽs uni uiro uirginẽ castam exhibere Christo. Timeo autẽ ne sicut serpens seduxit Euam astutia sua, ita corrũpantur sensus uestri à simplicitate, quæ in Christo est. Vult ergo Paulus omnes Corinthios uirginẽ castam exhibere Christo: quod utiq; nunquã uellet, nisi id possibile uideret. Vnde & mirũ fortasse uideatur, quomodo hi, qui diuersis peccatis corrupti ad fidem Christi uenerũt, oĩes simul uirgo casta dicantur: quæ uirgo tam sancta, tam casta sit, ut mereatur etiam Christi nuptijs copulari. Verum quoniã hæc ad carnis integritatẽ referre non possumus, certũ est quod ad integritatẽ animæ spectent, cuius secundum ipsius Pauli sententiã, simplicitas fidei quæ in Christo est, uirginitas eius appellata est, & per hoc quoniã cessantibus, uel philosophorũ sophismatibus, uel superstitionib. Iudaicis in fide simplici Christus si bi adsumpsit ecclesiã, uirginem de genere suo accepit uxorem. Huius nanq; fidem non corrumpit philosophicus sensus, nec circuncisionis ambitio, sed in simplicitate cõfessio nis tanquam in uirginali integritate permansit. Sic ẽm & dudũ promiserat per prophetam dicens: Desponsabo te mihi in fide. Omnis ergo secundũ apostolum, qui in Christo est, noua creatura est. Et sicut idẽ apostolus dicit: Vt exhibeat ipse sibi gloriosam ecclesiam non habentẽ maculã, aut rugam, aut aliquid eiusmodi, sed ut sit sancta, & immaculata. Quomodo ergo eam quæ rugosa est, facit esse sine ruga, nisi quia renouat eã? secundum quod scriptũ est. Nam etsi is qui deforis est homo noster corrumpitur, sed qui intus est, renouatur de die in diem. Viduam sanè, & meretricem, & eiectam non accipiet Christus, nec intrat talis anima thalamum sponsi. Qui enim ingressus fuerit illuc nõ habens indumenta nuptialia, perferet illud quod scriptũ esse nostis in euangelio. Virginẽ ergo accipiet, uiduam non accipiet, neq; meretricẽ, neq; eiectam, aut contaminatã. Meretricem quidẽ, & abiectam animã, & pollutam cur non suscipiat Christus in coniugium, non est laboris exponere: Vidua uerò cur non in uxorẽ recipiatur, diligentius intuendum est. Paulus apostolus ad Romanos scribens, uirum animę legẽ dicit, eamq; cum mortuus fuerit uir, solutã esse pronunciat à lege uiri, ut iã nõ sit adultera si nupserit Christo. Quæ si eueniat, ut lex quidẽ animæ ipsi moriat, id est ut anima discedat à lege, nec tamen cõstringat se castioris connubij disciplinis, & à lege discedens, euangelici dogmatis non suscipiat iugum: hæc nubere Christo non poterit, quæ libertatis lasciuiã quæsierit, non fidei uirginalis & simplicis cultum. Hic ergo sacerdos magnus uxorẽ uirginem accipiet de genere suo. Potest & propter hoc dictum uideri de genere suo, quod anima Christi ex genere & ex substantia fuerit humanarũ omniũ animarũ. Potest & secundũ hoc, quod fratres uocat credentes in se, de genere suo dici anima, quæ in fide tanquã nuptijs sociatur. Illud tamẽ nolo uos lateat, quod Hebræi negant se scriptũ habere, q̃d nos apud lxx interpretes inuenimus, de genere suo. Et recte illi nõ habẽt scriptũ. ablata est ẽm ab illis propinquitas dei, ablata est adoptio filiorũ, & trãslata est ad ecclesiã Christi. Illi ergo non habent scriptũ quia de genere Christi sint, sicut nec esse meruerũt. Nos aũt qui hoc scriptũ habemus, & legimus, gaudeamus quidẽ de dignatione dei, sed caute & sollicite curemus, ne nos uita nostra & actus ac mores faciãt aliquãdo degeneres: ne & hoc ipsum nobis ad condemnationẽ ducatur, quod cũ genus simus Christi, indignis, & fœdis, ac diabolicis actibus seruiamus. Qui habet ergo sponsam, spõsus est. Audis quomodo sponsus dicit Christus, sponsa uerò eius anima dicitur, quæ fidei simplicitate, & actuũ puritate incorrupta probatur & uirgo. Dicit ẽm dominus & per Hieremiã prophetam: Nónne sicut dominum me, & patrem uocasti, & principẽ uirginitatis tuæ? Vi duam aũt, & eiectam, & contaminatam non accipiet. Si quis nostrum peccauerit, abiectus est

Exod. 28
Conuellit literam
Psal. 45
2. Cor. 11
Rom. 7
Osee 2
Eph. 5
Hier. 3

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctus est, etiam si nõ abijciatur ab episcopo, siue quod lateat, siue quod interdũ ad gratiã iudicetur, eiectus est tamen in ipsa conscientia peccati. Nec prodest hominis gratia, cũ Christus huiusmodi animã tanq; abiectam non recipiat in coniugiũ. Igitur neq; uiduã (sicut suprà diximus) accipiet, neq; eiectã, neq; pollutã. Polluta dicit, quæ etiã si non ex integro cõpleuit peccatũ, tamen hoc ipso quod cogitauit, quod uoluit, qđ optauit, etiã si nõ admisit, polluta est, & à magno pontifice nõ eligitur. Valde em puram, ualde mundam, & synceram requirit animã, quã sibi iungat: quia qui se iunxerit domino, unus spiritus est. Vnde etiã hoc ostendit, quod sint differẽtiæ peccatorũ: & qui peccauerit peccatũ ad mortẽ abiectus sit: qui aũt nõ peccat ad mortẽ, sed inferius aliquid, pollutus sit. Sponsa aũt Christi, neq; abiecta, neq; polluta potest esse, sed uirgo, incõtaminata, incorrupta, & munda. Memento em̃ sermonis apostolici, quẽ paulo ante proposuimus, dicẽ
Eph.5 tis: Vt exhibeat ipse sibi gloriosam ecclesiã, non habentem maculam, neq; rugã, aut aliquid eiusmodi, sed ut sit sancta, & immaculata. Sed & meretricẽ non accipiet. Quæ est anima meretrix? quæ ad se recepit amatores, de quibus dicit propheta: Meretricata es post amatores tuos. Qui sunt isti amatores qui intrant ad animã meretricẽ, nisi cõtrariæ potestates, & dæmones, qui desideriũ capiũt pulchritudinis eius? Pulchra nanq; à Deo
Gen.1 creata est anima, & satis decora. Audi qũo ipse deus dicit: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Vide cuius decoris, cuius pulchritudinis est anima quę imaginem habet & similitudinẽ dei. Hanc pulchritudinẽ cõtrariæ potestates cum aspiciunt, id est diabolus & angeli eius, cõcupiscunt specie ipsius: qui quia nõ possunt spõsa eius fieri, meretricari cupiũt cum ea. Si ergo susceperis ô homo in cubili animæ tuę adulterum diabolum, meretricata est anima tua cum diabolo. Si receperis angelos eius, si spiritus diuersos, qui peccare te suadeãt, meretricata est cũ eis anima tua. Si spiritus iræ, si inuidiæ, si superbiæ, si impudicitiæ, ingressus fuerit ad animã tuã, & receperis eum, & consenseris ei loquenti in corde tuo, delectatus fueris his quæ tibi secundum suã mentem suggerit, meretricatus es cum eo. Meretricẽ ergo nõ accipiet sacerdos magnus, &
Matth.13 non contaminabit semen suum in populo suo. Quod est istud semẽ, quod contaminari non uult? In Euangelijs scriptum est: Qui seminat, uerbũ seminat. Non uult ergo contaminari uerbũ dei ab his qui seminãt. Qui sunt ergo qui seminãt? qui uerbũ dei in ecclesia proferũt. Audiant ergo doctores, ne forte animæ contaminatę, animæ meretricanti, animæ infideli uerba dei credant, ne forte mittãt sanctũ canibus & margaritas ante porcos: sed animas mundas, uirgines in simplicitate fidei quę in Christo est, eligant, ipsis cõmittant secreta mysteria, ipsis uerbũ dei, & arcana fidei proloquant̃, ut in ipsis Christus formetur per fidẽ. An nescitis quia ex isto semine uerbi dei quod seminat̃, Christus na-
Gal.4 scitur in corde auditorum? Hoc em̃ apostolus dicit: Donec formetur Christus in uobis. Concipit ergo anima ex hoc uerbi semine, & conceptũ format in se uerbum, donec pa-
Esa.26 riat spiritum timoris dei. Sic enim per prophetam dicũt animæ sanctorũ: A timore tuo domine concepimus in utero, & parturiuimus, & peperimus spiritũ salutis tuæ quẽ fecimus super terram. Iste est sanctarum animarum partus, iste conceptus, ista sunt sancta coniugia, quæ conueniunt & apta sunt magno pontifici Christo Iesu domino nostro, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

De diebus festis, & lucerna, & candelabro, & oleo ad lumen, & de mensa, & panibus propositionis. Homilia XIII Cap. XXIII

QVI perfectus est, ab ipso deo docetur de solennitatum ratione, & homine ad hæc discenda magistro non utitur, sed à deo discit, si quis potest capere dei uocem. Qui autem non est talis, sed inferior, discit ab eo qui didicerit à deo. Hæc ergo est de solennitatibus duplex quædam ratio doctrinæ. Vna, qua illuminata per spiritum prophetica mens docetur, quæ (ut ita dicam) magis intuitu mentis discitur, quam sono uocis, per quam ueritas ipsa, non umbra & imago ueritatis agnoscitur. Hi uerò, qui ipsam dei claritatem capere non possunt, nec totum fulgorem ueritatis intenta mentis acie conspicari, audiunt de solennitatibus secũdo loco ab his, qui primo didicerunt: & cum illis ueritatem rerum ipsa inspectionis proprietas dederit, ad istos ueritatis umbrã profert solus auditus. Huius mysterij Apostolus conscius dicebat de ludæis

de ludæis, quia umbræ & exemplari deseruiunt cœlestiũ. Ipsa enim cœlestia Moyses ui
Heb.8 disse describitur, typos autẽ & imagines eorũ quæ uiderat, populo tradidisse. Sic enim
Exod.25 ad eum diuinum dicit eloquium. Vide, inquit, omnia facito secundũ formam, quæ ostẽ sa est tibi in mõte. Tale ergo est, quod & in hoc loco recitatũ est, quia dominus locutus fuerit de solẽnitatibus ad Moysen. & post hæc: Et locutus est Moyses, inquit, de diebus solẽnibus domini dei filijs Israel. Transacto uerò de his sermone uideamus qđ post hæc edocetur Moyses. Primo de lucerna, & candelabro, & oleo quod ei infunditur. Secũdo loco, de mensa, & panibus propositionis, ac numero eorũ, & qui eis uti debeant. Intẽdamus ergo animũ diligẽtius his quæ scripta sunt, & ad hæc dignoscẽda cõcedi nobis gratiã domini deprecemur, ut in his quæ legimus literis, quæ sit uoluntas sancti spiritus agnoscamus. Præcipe, inquit, filijs Israel, ut deferãt tibi oleum de oliuis mundũ expressum ad lumen, ut ardeat lucerna semper extra uelum in tabernabulo testimonij, & accẽdent illam Aaron & filij eius à uespere usq; in mane contra dominum indesinenter, legitimum æternale in progenies uestras. In candelabro mundo accendetis lucernas cõtra dominum usq; mane.] Candelabrum mundum nominat, lucernas accendi per pontificem iubet, & earum lumen ministrari ex oleo quod datur à populo præcepit. Itaq; nisi dederit oleum populus, sine dubio extinguetur lucerna, & non erit lumen in sanctis. Secundum literam ergo hæc erat consequentia, ut cõferret populus oleum mundũ de oliuis expressum, ut ex eo ministraretur lumen lucernæ: & Aaron accẽdebat lucernas à uespera usq; mane, fomentis olei quod contulerat populus, lumini pabulum prębens. Verum quoniam lex spiritalis est, petamus à domino (si tamen cõuersi simus ad dominũ) auferri nobis uelamen de lectione ueteris testamẽti, ut possimus aduertere quæ ratio sit candelabri, uel lucernarũ eius, secundum intelligentiam spiritalem. Ante aduentum domini mei Iesu Christi, sol non oriebatur populo Israel, sed lucernę lumine utebat̃. Lucerna enim erat apud eos sermo legis, & sermo propheticus, intra angustos concluſa parietes, quæ non poterat in orbem terræ lumen effundere. Intra Iudæam nanq; concludebatur scientia dei, sicut & propheta dicit: Notus in Iudæa Deus. Vbi uerò exortus est sol iu
Psal.75 stitiæ dominus & saluator noster, & natus est uir de quo scriptum est: Ecce uir, Oriens
Zach.6 nomen est ei: per uniuersum mundum scientiæ dei lumẽ effusum est. Sermo ergo legis, & sermo propheticus erat lucerna ardens, sed ardebat intra ædẽ, nec ultra poterat emittere splendorem suum. Quod autem sermo legis & prophetarũ lucerna dicatur, dominus ipse nos docuit dicens de Ioanne baptista. Ille erat lucerna ardens & lucens, & uos
Ioan.5 uoluistis ad horã exultare in lumine eius. Et alibi dicit, quia lex & prophetæ usq; ad Io-
Matth.11 annem. Lucerna itaq; ardens est Ioannes, in quo lex cõcluditur & prophetæ. Donec ergo populus ille habebat oleũ quod cõferret ad lumẽ, lucerna nõ est extincta. Vbi uerò defecit in eis oleum misericordię, oleũ operũ bonorũ, nec inuenta est apud eos puritas, purũ nãq; oleum quærebat̃ ad lumẽ, & quia defecit in eis oleũ misericordiæ, necessario extincta lucerna est. Sed quid dicemus quia illis hæc euenerũt, à nobis uerò aliena sunt ista? Imo maior cura est Christiano olei conquirẽdi. Vide em̃ qũo dominus in euangelijs per parabolam stultas uirgines nominat, quæ oleum non portabant in uasculis suis: & intantum stultas, ut quoniam defuit eis oleũ ad succẽdendas lampades suas, thalamis excluſæ sint nuptiarum, nec pulsantibus quæ olei curam neglexerant, ultra aperiri iusserit sponsus. Memini tamen dudũ nos cũ centesimi decimi octaui psalmi exponeremus illum uersiculum, in quo scriptum est: Lucerna pedibus meis lex tua domine & lumẽ semitis meis, diuersitatem lucernæ, & lucis pro uiribus ostẽdisse. Dicebamus enim quod lucernã quidem pedibus, id est inferioribus corporis partibus deputarit, lucẽ uerò semitis dederit, quæ semitæ in alio loco semitæ æternæ nominãtur. Quia ergo secundũ quãdam mysticam rationem inferiores partes creaturæ mundus hic intelligit̃, ideo lucerna legis his, qui in hoc mundo tanq; totius creaturæ pedes sunt, accẽsa memorat̃. Lux aũt æterna erit illis semitis, per quas in futuro seculo unusquisq; pro meritis incedet. Sed de his in suo loco sufficiẽter pro nostris uiribus dictũ est. Nunc ergo quoniã uespera est & nox usq; ad cõsummationem seculi, & usquequo nouus dies futuri seculi & nouæ lucis effulgeat, ardet unicuiq; nostrum lucerna hæc, intantum splendorem luminis præbẽs, quantum olei copia ubertate operum fuerit ministrata. Deniq; & Iob in quodam loco,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iob 29 cum bona operum suorum exponeret, addidit etiam hoc. Cum splenderet, inquit, lucerna super caput meum. Splendet ergo unicuiq; nostrum lucerna hæc, inquantum oleo bonorũ operum fuerit accensa. Si autem male agamus, & opera nostra mala sint, nõ solum non accendimus, sed extinguimus nobis istam lucernam: & completur in nobis illud, quod scriptura dicit: quia qui male agit, in tenebris est, & qui odit fratrem suũ, in tenebris ambulat. Extinxit enim lucernam charitatis, & ideo in tenebris ambulat. An nõ tibi uidetur extinxisse lucernam, qui lumẽ charitatis extinxit? Qui autem diligit fratrẽ, in charitatis luce perdurat, & cum fiducia potest dicere: Ego autem sicut oliua fructifera in domo Dei, & filij eius sicut oliua nouella in circuitu mensæ eius. Oleum ergo offerri iubetur à populo, & oleum non qualecunq;, sed mundum, & non ex quibuscunq; seminibus (ut fieri diuersis in regionibus mos est) sed de oliuis expressum, in quibus indicium pacis ostenditur, Neq; enim accepta possunt esse deo opera tua, nisi in pace peragantur: sicut & Iacobus Apostolus dicit: Fructus autem iustitiæ in pace seminatur. Et idcirco credo etiam dominus discipulis suis tradebat fidele depositum dicens: Pacẽ meam do uobis, pacem meam relinquo uobis. De hac ergo oliua oleum premamus operũ nostrorum, ex quo lucerna domino possit accendi, ut nõ in tenebris ambulemus. Hæc quidem à nobis dicta sunt, quantum ad lucernã candelabri & oleum eius spectat. Nũc uerò uideamus quid etiam in consequentibus de panibus propositionis scriptum sit.

1 Ioan. 2

Iacob. 3

Ioan. 14

Et sumetis, inquit, similaginem, & facietis de ea duodecim panes. De duabus decimis erit unus panis, & imponetis eos duas positiones, sex panes una positio super mensam mundam contra dominum. Et imponetis super positionem thus mundum, & salẽ, & erunt panes in commemoratione appositi domino: die sabbatorum proponentur contra dominum semper à filijs Israel, in testamentum æternum. Et erunt Aaron, & filiorum eius, & edent ea in loco sancto: sunt enim sancta sanctorum. Hoc erit illis de eis quæ offeruntur domino legitimum æternum.] Secundum ea quæ scripta sunt, in duodecim panibus duodecim tribuũ Israel uidetur cõmemoratio ante dominũ fieri, & præceptum dari, ut sine cessatione isti duodecim panes in conspectu domini proponantur: ut & memoria duodecim tribuum apud eum semper habeat, quo ueluti exoratio quædam & supplicatio per hæc pro singulis fieri uideatur. Sed parua satis & tenuis est huiusmodi intercessio. Quantum enim profecit ad repropitiãdum, ubi uniuscuiusq; tribus per panem fructus, per fructus opera consideranda sunt? Sed si referantur hæc ad mysterij magnitudinẽ, inuenies cõmemorationẽ istam habere ingentis repropitiationis effectum. Si redeas ad illum panẽ qui de cœlo descendit, & dat huic mũdo uitã: illum panẽ propositionis, quem proposuit deus propitiationem per fidem in sanguine eius: & si respicias ad illam cõmemorationem, de qua dicit dominus, Hoc facite in meam commemorationem: inuenies quod ista est cõmemoratio sola, quæ propitium faciat hominibus deum. Si ergo intentius ecclesiastica mysteria recorderis, in his quæ lex scribit, futuræ ueritatis inuenies imaginem præformatam. Sed de his non est plura differere, quod recordatiõe sola intelligi sufficit. Possumus uerò & aliter dicere. Omnis sermo Dei panis est, sed est differentia in panibus. Est enim aliquis sermo, qui ad communem proferri possit auditum, & edocere plebem de operibus misericordiæ, aut totius beneficẽtiæ, & iste est panis qui communis uidebitur. Est uerò alius, qui secreta contineat, & de fide dei & rerum scientia disserat. Iste panis mundus est, & ex simila cõfectus. Iste in cõspectu domini ponendus est super mensam mundam proponẽdus. Iste solis sacerdotib. sequestratus est, & filijs Aaron æterno munere condonatus. Verum ne putes hæc nos propriis sensibus excogitata narrare, & non in diuinis obseruasse uoluminibus, proferã tibi de scripturis quomodo apud diuersos uiros, panis diuersitas pro merito uniuscuiusq; seruata est. Referẽ in Genesi quod Abraham patriarcha angelos susceperit hospitio, similiter ait & Loth. Sed Abraham, qui meritis præcellebat, panes ex simila apposuisse describitur, quos & ἐγκρυφίας id est occultos ac recõditos nominauit. Loth uerò eo q̃d non habuerit similam, qui in diuitijs non inferior patruo scribitur: sed utriusq; meritorũ differentia per hæc designãtur indicia: quod is quidem cui erant à Domino mysteria reuelanda, & ad quem dicebatur, non celabo à puero meo Abraham quod facturus sum, qui imbuẽdus eras

Gen. 18

Non omnia ad populum proferenda

erat, & edocẽdus de occultis & secretis dei, ille panes ex simila scribitur habuisse: ille uerò ad quem nihil sacramenti deferebat̃, sed ratio præsentis salutis & uitæ, panes communes ex sola farina scribitur habuisse confectos. Et tu ergo si habes scientiam secretorũ, si de fide dei, de mysterio Christi, de sancti spiritus unitate potes scienter cauteq; disserere, panes ex simila offers domino. Si uerò communibus uteris ad populum monitis, & moralem scis tantummodo locum tractare qui ad omnes pertinet, communem te obtulisse noueris panem. Sed uideamus iam quæ sit confectio in istis panibus propositionis, qui ante dominũ poni semper iubẽter. De duabus, inquit, decimis sit panis unus. Duas quidem decimas dixit, sed cuius mensuræ sint istæ decimæ non comprehendit: cũ utiq; consequens fuisset, si de quantitate similæ uolebat agnosci, ipsam cuius decimas sumi iubebat, nominare mensuram. Quæ ergo ista res est, cuius mensura & modus nec comprehendi potuit nec numerari? Decem numerus ubique perfectus inuenitur. Totius enim numeri ex ipso ratio & origo consurgit. Competenter igitur auctor & origo omnium Deus, sub hoc numero uidetur ostendi. Sed si in ecclesia de solo patre loquar, & ipsius solius laudes proferam, unius decimæ panẽ feci. Aut si de Christo solo fecero sermonem, & ipsius enuntiauero passionem, & resurrectionem prædicauero, unius decimæ obtuli panem. Si uerò dixero quia pater cum filio semper est, & ipse facit opera sua: uel etiam si dixero, quia pater in filio est, & filius in patre, & qui uidet filium, uidet & patrem, & quia pater & filius unum sunt: ex duabus decimis similæ mundæ obtuli unum panem, panem uerum qui uitam dat huic mundo. Hæretici non faciunt de duabus decimis unum panem: negant enim creatorem deum, patrem Christi esse, neq; uetus & nouum testamentum unum faciunt panem, nec unum spiritum in utroq; instrumento profitentur. Nos autem in lege, & Euangelijs unum atq; eundem inesse sanctum spiritũ dicimus, & isto quoq; modo ex duabus decimis unũ panẽ propositionis offerimus. Qui ergo separant Christum à creatore Deo patre suo hæretici, & Iudæi qui solum patrem recipiunt, & uerbum & sapientiam eius Christum non recipiunt, nõ faciunt ex duabus decimis unum panem. Nos autem mensuræ quidem ipsius, id est substantiæ nomẽ uel rationem comprehendere aut inuenire non possumus: confitentes tamen patrem, & filium, unũ facimus panem ex duabus decimis: non ut panis unus ex una decima fiat, & alius ex alia, ut sint ipsæ duæ decimæ, separatæ, sed sint duæ istæ decimæ una massa, & unus panis. Quomodo duæ decimæ una massa fit? quia nõ separo filiũ à patre, nec patrẽ à filio. Qui enim uidit me, inquit, uidit & patrẽ. Fiunt ergo panes singuli ex duab. decimis, & proponuntur duabus positionibus, id est duobus ordinibus. Si enim una positio fieret, confusus & permixtus esset sermo de patre ac filio. Nunc autem unus quidem est panis, una eẽ uoluntas est & una substantia: sed duæ sunt positiones, id est duæ personarum proprietates. Illum enim patrem, qui non sit filius, & hunc filium dicimus, qui non sit pater. Et hoc modo duas decimas in uno pane seruamus, & duas positiones ante dominum profitemur. Sed reuera magni (ut ita dicam) cuiusdam pistoris, & ualde artifi cioſi est, diligẽter istas seruare mensuras, & ita temperare de patre & filio sermonem, & coniungere ubi oportet, & rursum ubi cõpetit separare, ut neq; duæ mensuræ aliquãdo desint, neq; unq; nisi unus panis appareat. Duodecim ergo panes ex ista simila fieri mãdantur secundum numerum tribuum quæ tunc erant carnalis Israel. In quo mihi uideẽ forma totius creaturæ rationalis contineri. Duodecim nanq; putanẽ esse generales ordines rationalis creaturæ, quorum figura erat in illis duodecim tribubus. In quibus erat unus quidã ordo regalis, qui Iudas nominatur. Alius erat ordo sacerdotalis, & Leui appellatur. Erat & alius ordo Iudæ uicinus, qui Beniamin dicitur, in quo ordine & templũ dei, & altare collocatum est. Alius ordo Isachar, & Zabulon, & Effrem, alijq;, quos nominatim designat scriptura diuina, quorum rationem non est nunc temporis explicare. Est tamen uniuscuiusque tribus, uel ordinis panis ante dominum. Et licet sit aliqua tribus, quæ non ex libera sed ex concubina Israel descendat, & ex parte libera, ex parte seruilis sit, tamen pro omnibus ex duabus decimis panis proponitur ante dominũ, & in uniuersis duæ decimæ similaginis cõstant. Proponi autem iubentur supra mensam mũdam. Quis autem nostrũ, qui ita habeat mensam mundam, ut panes super eam domino offerantur? Si sederis (inquit Salomon) cœnare ad mensam potentis, intelligibiliter

Prouerb. 23

Universidad de Deusto Biblioteca

intellige quæ apponuntur tibi. Quæ est ergo mensa potentis, nisi mensa illius qui dice-
Phil.4 bat: Omnia possum in eo qui me confortat Christo, &: cum infirmor, tunc potens sum?
2 Cor.12 In istius potẽtis mensa munda: hoc est in istius corde, in istius mente, Domino panis of-
fertur. Ad huius potentis Apostoli mensam si sedes cœnaturus, intelligibiliter intellige
quæ apponuntur tibi, hoc est spiritaliter aduerte quæ dicuntur ab eo, ut & tu facere pos
sis quod additur. Ait enim: Sciens quia talia te oportet præparare. Sed uideamus quo-
modo hi duodecim panes proponãtur: Duæ, inquit, positiones, in una positione sex pa
nes. Putásne otiosa sit ista diuisio? Quid est quod duodecimus numerus iterum partit
in sex? Habet enim propinquitatẽ quandam cum hoc mũdo Senarius numerus. In sex
enim diebus factus est iste uisibilis mundus. Duo igitur ordines habentur in hoc mũdo,
id est duo populi, qui fidem patris ac filij in una ecclesia tanquam in una mẽsa mũda cu
stodiunt. Et superponitur, inquit, super positionẽ thus mundum. Thuris species formã
tenet orationum. Oportet ergo panibus fidei, orationum uigilantiam puritatemq; con
1 Tim.2 iungere. Pura autem oratio est, sicut Apostolus dicit: Leuantes puras manus sine ira &
Psal.140 disceptatione. Similiter & odoris suauitas implere facit illud quod scriptum est: Diriga
tur oratio mea sicut incensum in cõspectu tuo. Si quis ergo orationes quidẽ offerat deo
non tamen habeat mundã consciẽtiam ab operibus malis: hic thus quidem uidetur pa-
nibus superponere, sed non ponit thus mundũ. Nam si omne thus mundum esset, non
utiq; addidisset scriptura, Thus mundum super panes propositionis ponẽdum ante do
minum. Nec enim putes quod omnipotẽs Deus hoc mandabat, & hoc lege sanciebat,
ut thus ei ex Arabia deferretur. Sed hoc est thus quod Deus ab hominibus sibi quærit
offerri, ex quo capit odorem suauitatis, orationes ex corde puro, & conscientia bona, in
quibus uere Deus suscipit fragrantiam suauitatis. Et erunt, inquit, panes in commemo-
rationem propositi ante dominum. In die sabbatorum proponetis ea. Si nondũ tibi ma
nifestum erat quia panes isti uerbum dei est, ex his nunc sermonibus confirmare. Quid
est enim quod nobis commemorationem Dei faciat? Quid est quod nos ad memoriam
iustitiæ, & totius boni reuocet, nisi uerbum dei? Ideo ergo dicit, quia erunt in cõmemo-
rationem propositi ante dominum. Addit & in die sabbatorum, id est in requie anima-
rum. Et quæ maior fideli animæ requies quàm memoria dei? quàm in cõspectu dei uer
sari? quàm in fide patris ac filij permanere? quàm orationes domino tanquam odorem
suauitatis offerre? Testamentum, inquit, æternum erit Aaron & filijs eius, & manduca-
bunt ea in loco sancto. Aaron & filij eius genus est electum, genus sacerdotale, quibus
hæc portio sanctorum donatur à deo, quod sumus omnes qui credimus in Christo. Lo-
cum autem sanctum ego in terris non requiro positum, sed in corde. Locus enim dicit
Ephes.4 sanctus, rationalis anima, propter quod & Apostolus dicit: Nolite locum dare diabolo.
Anima ergo mea locus est si male ago, diaboli: si bene, Dei. Deniq; & spiritus malignus
Matt.12 cum, inquit, exierit ab homine, & circuerit loca arida, & requiem non inuenerit, tũc di-
cit: Reuertar ad locũ meũ unde exiui. Locus ergo sanctus, anima est pura. In quo loco
edere nobis mandatur cibum uerbi dei. Neq; enim conuenit ut sancta uerba anima nõ
sancta suscipiat: sed cum purificauerit se ab omni inquinamento carnis & morum, tunc
locus sanctus effecta capiat panẽ illũ qui de cœlo descẽdit. Nónne melius sic intelligit
locus sanctus, quàm si putemus structuram lapidum insensibilium locum sanctũ nomi
Eucharistia nari? Vnde simili modo etiam tibi lex ista proponitur, ut cum acceperis panẽ mysticũ
in loco mundo manduces eum: hoc est ne in anima contaminata, & peccatis polluta do
1 Cor.11 minici corporis sacramenta percipias. Quicunq; enim manducauerit, inquit, panem, &
biberit calicem domini indigne, reus erit corporis & sanguinis domini. Probet autẽ se
unusquisq;, & tũc de pane manducet, & de calice bibat. Sancta em̃ sanctorũ sunt. Vides
quomodo nõ dixit sancta tãtũmodo, sed sancta sanctorũ: ut si diceret, cibus iste sanctus
non est cõmunis omnium, nec cuiuscunq; indigni, sed sanctorũ est. Quanto magis hoc
& de uerbo dei recte meritoq; dicemus, hic sermo nõ est omniũ, nec cuiuscunq;, sed san
ctorum est? Non quilibet uerbi huius potest audire mysterium, nam tantũmodo qui pu
rificati sunt mẽte, qui mũdi sunt corde, qui simplices animo, qui uita irreprehensibiles,
qui conscientia liberi, ipsorũ est de hoc audire sermonẽ. ipsis possunt explanari ista my-
Matt.13 steria. Vobis enim datum est, inquit, nosse mysterium regni dei: illis autem, id est qui nõ
merentur

merentur, qui non sunt tales ut mereantur, nec capaces esse possunt ad intelligentiã secretorum: illis nõ potest dari ille sacerdotalis panis, qui est secretus, & mysticus sermo, sed in parabolis, qui communis est uulgi. Legitimum ęternale hoc erit. Legitimum nanque & æternum est omne quod mysticum est. Nam præsentia hæc & passim uisibilia, temporalia sunt, & finem cito accipiunt. Præterit enim habitus huius mundi. Quod si huius mundi præterit, sine dubio & literæ habitus præterit, & manent illa quæ æterna sunt, quæ sensus continet spiritalis. Si ergo intelleximus primo quomodo deus loquebatur ad Moysen, & Moyses filijs Israel, secundo etiam rationem candelabri mũdi, & lucernarum, atq; olei eius: tertio quoq; panes propositionis ex duabus decimis singulos quosq; confectos si secundum uoluntatem spiritus intelleximus, demus operam quomodo & nos hoc tanto & tam sublimi intellectu nõ efficiamur indigni: sed ut anima nostra prius fiat locus sanctus, & in loco sancto capiamus sancta mysteria per gratiam spiritus sancti, ex quo sanctificatur omne quod sanctum est. Ipsi gloria, & imperium in secula seculorum, Amen.

De filio mulieris Israelitidis, & Aegyptij patris, qui nominans nomen, maledixit, & de sententia dei lata in eum. Homilia XIIII Cap. XXIIII.

HISTORIA nobis recitata est, cuius quamuis uideatur aperta narratio, tamẽ nisi diligẽtius continentiã eius quæ est secundum literã consequamur, interior nobis sensus haud facile patebit. Est ergo scripturæ sermo de quo disserendum est hic. Et exijt, inquit, filius mulieris Israelitidis, & hic erat filius Aegyptij inter filios Israel: & litigauerũt in castris, is qui erat ex Israelitide muliere, & homo Israelita, & nominans filius mulieris Israelitidis nomen maledixit: & adduxerũt eum ad Moysen, & nomen matris eius Salomith, filia Dabri, ex tribu Dan, & miserunt eum in carcerem, ut iudicarẽt de illo per præceptum domini. Et locutus est dominus ad Moysen dicens: Eijce illum qui maledixit, extra castra, & imponent omnes qui audierunt manus suas super caput eius, & lapidabit eum omnis synagoga.] Videamus ergo primo quid sibi uelit historia quam proposuimus, & quamuis plana uideatur, tamen adhuc euidentius eam tentemus sub oculis ponere. Ponamus ergo unum ex patre & matre Israelitici nominis generositate gaudentem: alium ex matre tantum, non etiam ex patre, & uelut ex parte nobilem, & ex parte non patris, quæ utiq; melior uidetur, sed matris, quæ inferior est. Si enim pater fuisset Israelita, & mater Aegyptia, esset aliquid amplius. hoc enim fuerant Manasses & Effrem. Nunc uerò scriptum est, quia filius sit mulieris Israelitidis, & Aegyptij patris. Si ergo diligẽter secutus es duos istos uiros, unũ ex integro nobilẽ, aliũ ex parte, intuere nũc eos litigantes adinuicẽ: in qua lite is qui patre Aegyptio, & matre sola Israelitide genitus uidetur, nominãs maledixerit, & ob hoc perductus sit is qui maledixerat, ad Moysen. Moyses uerò neq; absoluere eũ ausus est, neq; cõdẽnare sine deo. tradidit em̃ eũ custodię usquequo à deo acciperet responsum quid uelit fieri de eo. Hęc est historiæ continentia, nũc aũt uideamus quæ sit in ea spiritalis ratio, quæ ædificare debet ecclesiam. Primo omniũ sermo dicit, quia exijt filius mulieris Israelitidis, & Aegyptij patris, & unde uel quo exierit, non refert. Inueniũtur enim ambo in castris positi, sicut indicat sermo domini dicens: Educ hominẽ qui maledixit foras extra castra. Si ergo de castris educitur, necessario in castris erat. Quid ergo est quod cum nondum exisset de castris, dicit de eo scriptura diuina, & exijt filius mulieris Israelitidis? Ego puto quia docere nos uult sermo diuinus, quod qui peccat, dupliciter exire dicitur. Primo em̃ exit à proposito bono, & recta sententia, exit à uia iustitiæ, exit à lege dei. Postmodum uerò cum confutatus fuerit pro peccato, exit etiam de cœtu & congregatione sanctorum. Vt si uerbi causa dicamus peccauit aliquis fidelium, iste etiam si nondum abijciatur per episcopi sententiam, iam tamen per ipsum peccatũ quod admisit, eiectus est: & quãuis intret ecclesiam, tamen eiectus est, & foris est segregatus à consortio & unanimitate fidelium. Exijt ergo filius patris Aegyptij, & matris Israelitidis. Qui penitus extra fidem est, totus Aegyptius est. Qui autem inter nos est, & peccat, ex una quidem parte qua Deo credit, Israeliticę uidetur originis: ex ea uerò parte qua peccat, de Aegyptio genus ducit. Duos ergo scriptura proposuit litigantes, unũ ex integro Israelitam, qui litigauit quidem, sed nõ peccauit: istum uerò cuius peccatum designat, maxima ex parte mixtũ
esse

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse Aegyptio generi indicat aduersum quem litigat Israelita, & forte cõpetenter, & ra-
Exo.20 tionabiliter litigat. Nam & in Exodo Isralita & Aegyptius litigant, ubi Israelita supe-
rat, Aegyptius cadit. Igitur & ego hodie si ueritatẽ defendam, si pugnem pro eccle-
stica fide aduersum eum, qui ex parte quidẽ credit Christo, & recipit scripturas, sed non
integre sensum earum nec fideliter recipit: litigo aduersum eum, qui ex matre quidem
Israelita est, ex patre uerò Aegyptius. Si quis ergo & fidei credulitate, & nominis profes
sione Christianus est & catholicus, iste ex utraq; parte Israelita est. Qui uerò, pfessione
quidem Christianus est, intellectu autẽ fidei hæreticus & peruersus est, iste matrẽ qui-
dem Israelitidem, patrem uero Aegyptiũ habet. Quomodo ergo hoc accidit? Cum scri
pturas quis legit, & literam quidẽ sequitur, intellectum autem repudiat spiritalem, hic
matrem quidem Israelitícam habet, id est literam: sensum uerò quia spiritalem nõ sequi
tur, sed carnalem, isti est Aegyptius pater: & ideo aduersum ecclesiasticũ & catholicum
litigat, id est contra eum qui ex utraq; parte Israelita est, qui & secundum literã Israelita
est, & secundum spiritũ, quia ipse secundum literam quidem Israelita est, secundum spi
ritum uerò Aegyptius. Quid ergo est utriscp litigantibus? Necessario ille qui carnalem
sequitur sensum, tanquam de Aegyptio genus ducens, nomen nominat, & maledicit.
nominat enim nomen dei, & cum maledicto nominat: negat enim eum creatorem esse
mundi, negat esse patrem Christi. Nos uerò qui ex utroq; genere Israelitæ sumus, & lite
rã, & spiritũ in scripturis sanctis defendimus, & litigamus aduersum eos, qui ex media
parte Israelitæ uidentur, & dicimus quia neq; secundum literã maledici oportet, neque
secundum spiritalem intelligentiã blasphemari. Maledicus enim non solum in deum,
sed etiam in proximũ. Apostoli Pauli sententia à regno dei excluditur. Vide enim quo-
1.Cor.6 modo dicit Apostolus: Nolite errare, neq; fornicarij, neq; adulteri, neq; molles, neq; ma
sculorum concubitores, neq; fures, neq; auari, neq; maledici regnum Dei possidebunt.
Videte inter quæ crimina, inter adulteros, inter masculorum cõcubitores, inter auaros,
quos alibi dicit idolis seruientes, etiam maledicos posuit, & à regno dei pariter cũ illis
excluſit. Videãt ergo si quí os suum quotidiana pene consuetudine hoc uitio insuescũt,
quid eis periculi immineat. Putantes enim leue & facile hoc esse peccatum nõ facile ca
uent, sed considerent Apostolum quomodo maledicum à regno dei excludit, & Deus
per Moysen quomodo maledicũ puniri iubet. Vnde & ego ualde admiratus sum, quod
in hoc loco quem habemus in manibus, scriptura nõ aperte designauit, quia iste qui ex
Aegypto genus ducit, maledixerit deum, sed rãtum posuit quia nominans maledixerit,
& reliquit in medio uel de deo, uel de homine suspicandũ. Vnde mihi uidetur idcirco
noluisse aperte de deo pronũciare, ne de hominibus uideretur dedisse licentiã, & ideo
uel de deo uel de homine siluisse, ut de utroq; caueretur. Verum quoniã ententiã apo-
stoli proposuimus, qui dicit maledicos à regno dei excludendos, aliquid expolcit iste
sermo solatij ne omnino desperationẽ uideamur indicereijs, qui quotidiana pene male
dicendi cõsuetudine rapiunt, & ori suo adhibere custodiã uel ostiũ negligunt. Promis-
sionis futuræ nõ unus est modus, neq; simplex species: sed sicut docuit ipse dominus in
Matt.5 Euangelio, cũ beatos dicit pauperes spiritu, & ipsorum dicit esse regnum cœlorum. Et
item beatos dicit mites, nec tñ eis cœlorũ regna, sed terræ hæreditatẽ promittit. Dicit
beatos & pacificos, sed ne ipsis quidẽ cœlorũ regnũ dedit, filios tamen eos dei esse pro
nũciat. Et cum diuersis diuersa repromittat, omnes beatos dicit qui ad promissa perue-
nerint, non tamen omnib. cœlorũ regna promisit. Potest ergo fieri, ut aliquis in cæteris
forte operibus & actibus emendatus sit & perfectus, subrepat ei tamen aliquando oris
uitio, lapsucp sermonis: huic licet non promittantur regna cœlorum, nequaquã tamẽ, si
doleat, beatitudinis abscinditur locus, qui utiq; in regno cœlorũ est. Veruntamẽ eo ma
gis si qs in cæteris perfectus est, cauere debet, ne ei subrepens prauæ cõsuetudinis uitiũ
dũ emendare negligit, à beatitudinis regno penitus excludatur. Possumus adhuc adde
re etiam iliud, quod natura peccati similis est materiæ quę igni cõsumitur, quã ædificari
1 Cor.3 Paulus Apostolus à peccatoribus dicit, qui supra fundamentũ Christi ędificãt ligna, fœ
num, stipulã. In quo manifeste ostenditur esse quædã peccata ita leuia, ut stipulæ com-
parentur, cui utiq; ignis illatus diu nõ potest immorari. Alia uerò fœno esse similia, quę
ipsa non difficulter ignis absumat, uerũ aliquanto tardius cp in stipulis immoretur. Alia
uerò

uero esse, quæ lignis conferantur, in quibus pro qualitate criminũ diutinum & grande
pabulum ignis inueniat. Ita ergo unumquodq; peccatũ pro qualitate, uel quãtitate sui,
pœnarũ iusta persoluit. Veruntamẽ quid opus est fidelibus, & his qui cognouerũt deũ,
de pœnarũ qualitatibus cogitare? Quid opus est ligna, quid fœnũ, quid uel ipsam stipu
lam fundamento Christi superponere? Cur non magis aurum, uel argentum, uel precio
sos lapides, precioso superponimus fundamento, ubi cũ ignis accesserit, nihil inueniat
quod absumat? Nã si accesserit ad stipulam, ex stipula fauillas reddet & cineres. Si uerò
accesserit ad aurũ, aurũ purius reddet. Hęc nobis dicta sint pro his, qui negligũt oris ma
ledici consuetudinem resecare: qui etiã si non ex corde maledicãt, etiã si nõ uoto & ani
mo iniquo proferant maledicta, tamen immunditiam labiorũ secũdum Esaiæ uerbũ, &
iniquinamenta oris incurrũt. Iste tamẽ qui licet matre Israelitide, Aegyptio tamẽ patre
pgenitus est, exijt, & nominãs nomẽ maledixit. de quo ego puto quod nisi exisset, nec
litigasset aduersum uerũ Israelitẽ, nec nominãs maledixisset. Exijt enim à ueritate, exijt
à timore dei, à fide, à charitate, sicut superius diximus quomodo per hæc qs exeat de ca
stris ecclesiæ, etiã si per episcopi uocẽ minime abijciatur. Sicut econtrario interdũ fit, ut
aliquis non recto iudicio eorum qui præsunt ecclesiæ depellat, & foras mittatur. Sed si
ipse nõ ante exijt, hoc est si non ita egit ut mereret exire, nihil læditur in eo, quod non
recto iudicio ab hominibus uidetur expulsus. Et ita fit ut interdũ ille qui foras mittitur,
intus sit: & ille foris, qui intus retineri uidetur. Vis tibi ostendam & aliũ, qui à nullo eie-
ctus exisse dicitur? Scriptũ est de Caim, quia exijt à facie dei. Quo exijt à facie dei? Vbi Gen.4
eim nõ erat facies dei? Sed exijsse dicitur, pro eo quod legẽ naturæ egressus est, & igna-
ram tanti sceleris terrã fraterno sanguine primus infecit. Sunt tamen & qui bene exeũt,
& beati sunt qui exeunt. Ostendã etiã hoc de scripturis. In Exodo scriptũ est: Omnes, in Exod.33
quit, qui quærebant nomen domini, exierũt foras ad Moysen extra castra. Isti bene ex-
ierunt extra castra, qui sequebantur Moysen, id est legẽ dei. & de alijs dicitur: Exite po- Esa.52
pulus meus de medio eorũ, & immundũ nolite cõtingere. Exijt ergo, inquit, filius mu-
lieris Israelitidis, & hic erat filius Aegyptij, inter filios Israel, & litigauerũt in castris, ille
qui ex Israelitide muliere, & homo Israelita. Vide quanta cautela scripturæ diuinæ, si
tamen intendas, si diligẽter inspicias: illũ qui de Israelitide matre, & de Aegyptio patre
natus est, nõ dixit hominem: illũ uero qui ex utroq; genere Israelita erat, hominẽ nomi-
nauit. Putamus hęc fortuitu scripta? putamus casu adiectũ, ut ille non diceret homo, &
hic diceret? Nõ sunt ista fortuita, ratio est. Nihil enim in uerbis dei absq; profunda ratio
ne conscriptum est. Ille nanq; qui ex parte Aegyptius, ex parte Israelita erat, nondũ me
rebatur homo nominari. Iste uerò qui ex integro Israelita erat, hoc est qui ex mẽte deũ
uidebat, iste homo appellat, ille homo interior, q ad imaginẽ dei factus, & potest uide-
re deum. Post hæc iam quæ in posterioribus referunt, nõ absq; quadam quæstione sunt,
de qua multi quærentes, non multa explicare potuerũt. Sed si uestris me orationib. iu-
ueritis, tẽtabimus etiã nos in mediũ pferre, quæ dominus dederit. Homo, inquit, si ma-
ledixerit deũ, peccatum accipiet. Qui autem nominat nomẽ domini, morte moriatur.
Quid est hoc? Qui maledixerit deũ nõ habet pœnã mortis, sed qui nominauerit nomẽ
domini? Nónne multo grauius est maledicere deũ, cp nominare, quamuis in uanũ no-
minasse dicatur? Et quomodo qui maledicit, peccatũ susćipit tantũ, qui autẽ nominat,
morte mulctatur? Hæc ergo sunt, quæ in hoc loco solent quæstionẽ mouere, quæ igno
rantibus sensum scripturarũ, inconsequenter dicta uidentur, & incongrue. Putant enim
quod ille qui nomẽ dei maledicit, statim puniri debeat: ille uerò qui nominauerit nomẽ
dñi, hoc est superfluè & in uanũ nominauerit, sufficiat accepisse peccatũ. Sed nos con-
sequentiã sermonis tali quodã sensu tentemus aperire. Maius esse peccatũ in quo male
dicitur deus, cp in quo nominatur, dubitare nõ possumus. Restat ut ostendamus multo
esse grauius accipere peccatũ, & habere secum, quàm morte mulctari. Mors quę pœnę
causa infertur pro peccato, purgatio est peccati ipsius pro quo iubetur inferri. Absoluit
ergo peccatũ per pœnã mortis, nec supereſt aliquid, quod pro hoc crimine iudicij dies
& pœna eterni ignis inueniat. Vbi uerò quis accipit peccatũ habet illud secũ, ac perma
net cũ ipso, nec aliquo supplicio pœna quæ diluitur transit, cum ipso est etiã post mor-
tem: & quia tẽporalia hic nõ persoluit, ibi expendit æterna supplicia. Vides ergo quãto

grauius

Universidad de Deusto
Biblioteca

grauius sit accípere peccatũ,quàm morte mulctari.Hic enim mors pro uindicta dat,& apud iustũ iudicem domínũ nõ uindicatur bis in id ipsum,sicut propheta dixit. Vbi aũt nõ est soluta uindicta,peccatũ manet illis æternis ignibus exigendũ. Quía aũt hęc ita se habeant,possum tibí testes ex diuinis uoluminibus adhibere Ruben & Iudam patriarchas loquentes ad patrẽ suũ Iacob, cum uellent adsumere secum Beniamín, & ducere ad Aegyptum, propter sponsionem quam cũ Ioseph fratre pepigerãt. Ibi ergo Ruben ita dicit ad patrẽ: Ambos filios meos occide, nisi reduxero ad te Beniamín.Iudas uero ait:Peccator ero in te nisi reduxero eũ tibi. Iacob ergo pater ipsorum sciens multo esse grauius quod promiserat Iudas,qui dixerat,peccator ero in te,ab eo qui dixerat occide filios meos, Ruben quidẽ non credidit filium tanquam qui leuiorem elegerit pœnã.Iudæ uerò tradidit,sciens grauius esse quod elegerat. Hoc ergo modo cõuenienter aptauit scriptura diuina ei qui maledixit deũ,ut peccatum sumat:ei uerò qui leuius deliquit, quod morte moriatur. Vis autem & de Euãgelijs noscere quod qui receperit in hac uita mala sua,ibi iam nõ recipiat:qui autem hic non receperit,ibi seruentur ei omnia? Doce nos exemplũ Lazari pauperis,& illius diuitis,ad quem dicitur in infernis à patriarcha Abraham:Memento fili, quoniã tu recepisti bona in uita tua, & Lazarus similiter mala. Nunc autem tu quidẽ cruciaris, hic uerò requiescit. Et solent homines ignorantes iudicia dei,quæ sunt abyssus multa, cõqueri aduersum deũ, & dicere. Cur homines iniqui,& iniusti,raptores,impij,sceleśti,in hac uita nihil patiũtur aduersi, sed cuncta eis prosperis successibus cedũt,honores,diuitiæ,potẽtia, sanitas quoq; eis ipsa & corporis habitudo famulantur? Econtra innocentibus,ac pijs,& colẽtibus deum innumerabiles ærumnæ superueniunt,abiecti & humiles,contẽpti & sub colaphis potentium uiuunt, nonnunquam etiam sæuius eis morbi quoq; ipsius corporis dominãtur? Sed hæc(ut dixi) cõqueruntur ignorantes quis sit ordo diuinis iudicijs. Quãto enim grauius eos puniri uolunt,de quorũ potentia & iniquitatibus ingemiscunt,tanto necessarium est differri pœnas,quæ si non differrentur,tẽporales utiq;, & leuiores essent, quía finem cum morte reciperent.Nunc uerò quía differuntur,certum est quod æternæ erunt,& cum seculis extendentur.Econtra igitur si uelint iustis & innocẽtibus in præsenti seculo bona reddi,essent etiam ipsa bona temporalia,& celeri termino cõcludenda.Quanto autem magis differunt in futurum,tanto magis erunt perpetua & nescient finẽ. Hoc est ergo, quod nos scripturæ huius locus paucis sermonib. cõprehensus edocuit,ut sciamus multo esse grauius accipere peccatum,& habere,ac secum ad inferna deferre,quàm in præsenti pœnam dare commissi. Et ideo hæc sciẽs expedire fidelibus Apostolus Paulus dicit de eo qui peccauerat: Quem tradidi,inquit, Satanæ in interitũ carnis,hoc est morte mulctasse. Qui autem sit fructus mortis huius,ostendit in sequentibus dicens: Vt spiritus saluus fiat in die dñi nostri Iesu Christi. Vides ergo quomodo aperte Apostolus utilitatem mortis huius exposuit. Quod enim dicit,tradidi in interitum carnis,hoc est in afflictionem corporis, quæ solet à pœnitentibus expendi,eumq; carnis interitum nomínauit,qui tamen carnis interitus,uitam spiritui conferat. Vnde & nunc si quis forte nostrum recordatur in semetipso alicuius peccati conscientiam,si quis se obnoxium nouit esse delicto,cõfugiat ad pœnitentiam,& spontaneum suscipiat carnis interitum, ut expurgatus in præsenti uita spiritus noster,mundus, & purus pergat ad Christum dominum nostrum,cui est gloria & imperium in secula seculorum,Amen.

Luc.16

1 Cor.5

De uenditionibus domorum & redemptionibus.Homilia XV. Cap.XXV.

TRES diuersas leges de domorũ uenditionibus,& redemptionibus perMoysen in Leuitico datas uidemus, quarum continentiam primo secundum historiam pertractemus,ut post hoc etiam ad spiritalẽ sensum possimus ascendere. Domorum quædam sunt in urbibus muratis, quædam in uicis , uel agris non habentibus muros. Ait ergo, ut si in ciuitate murata uenditerit quis domum per annum integrum habeat copiam redimendi,post annum uerò potestas recuperandi nulla conceditur. Erit enim,inquit, domus ipsius emptoris certa possessio, si intra annum liberare eam non potuerit, qui distraxit. Secunda lex est, ut si domus quæ distracta est in uico fuerit qui murum non habet, cui tamen uico ager adiaceat, liceat uenditori & post annum

annum,& quandocunq; potuerit restituere precium,& recuperare quã distraxerat domum.Tertia lex est,ut si forte domus sit leuitę,uel sacerdotis,ubicũq; fuerit talis domus siue in ciuitate murata, siue in uico cui murus non est,liceat semper & in omni tempore, ut quandocunq; potuerit leuita uel sacerdos redimat domũ suam , nec unquã uel sacerdotalem uel leuiticam possessionem cõfirmari in aliũ qui nõ sit eiusdem ordinis, diuina iura permittunt. Istæ sunt ergo leges, quibus utebatur populus ille prior,etiam secundũ hoc ipsum quod per historiã designat,religiose satis & pie sacerdotalib. uel leuiticis ordinibus consulentes.Sed citius hęc referamus ad nos, quibus lex Christi si eã sequamur, nec possessiones in terra, nec in urbib. domos habere permittit. Et qd dico domos? Nec plures tunicas,nec multam cõcedit possidere pecuniam . Habentes enim, inquit, uictũ & uestitum his contenti sumus. Quomodo ergo nos datas de domibus, siue intra ciuitatem muratam positis,siue in uicis quibus muri nõ sunt, obseruabimus leges? Inuenimus in alijs scripturæ locis, quod sermo diuinus maiore quodam sacramẽto nominet domũ, ut cum dicit de Iacob,& quasi pro laude eius ponit.Erat enim, inquit, Iacob homo simplex habitans domum.Et iterum inuenio de obstetricibus Hebręorum scriptũ: Et quía timebant Deum obstetrices fecerunt sibi domos. Videmus ergo quod obstetrici inquit, bus quidem faciendarum domorũ causa,fuerit timor dei:Iacob uerò simplicitas& innocentia causam dederit, ut habitaret domum. Deniq; Esau, quía malus fuit, nõ est scriptũ de eo quía habitauerit domũ , nec de alio aliquo scriptũ est quia ædificauerit sibi domũ, qui non habuerit timorem dei. Quæ est ergo ista domus, & quale ædificiũ est, Paulus exponit apertius , cũ dicit: Domum habemus non manu factam , æternam in cœlis . Hæc ergo est domus, quam ædificare nemo potest nisi timeat Deum. Hæc est domus quã extruere,uel habitare nemo potest, nisi in simplicitate mentis, & puritate cordis.Sed quoniã accidere solet,ut etiã qui bene ædificauerit,& domum sibi cœlestem bene agẽdo et bene uinendo,ac recte credendo construxerit,incurrat alicuius peccati debitũ, & hanc crudelissimo fœneratori uenundare cogatur,ac labores suos transfundere in alium,pietas & clementia legislatoris succurrit,ut intra certũ tẽpus redimí possit. Si tamen inuenerit,inquit,manus tua precium quod restituas.Quale precium? Pœnitẽtiæ sine dubio lachrymis congregatũ,& manibus,id est labore boni operis inuentum . Annus aũt iste intelligi potest,quem uenit uocare dominus annum acceptum,quo dimittat cõfractos in remissionem,& salutem delicta sua confitentibus præbeat. Quod autem dicit domũ in ciuitate murata:recte ut ego arbitror,domus quæ in cœlo esse dicit,in ciuitate murata esse intelligitur.Murus est enim huiusmodi domibus ipsum cœli firmamentum . Sed talem domũ rati quiq; habere possunt,illi fortassis qui super terrã ambulantes cõuersationem habent in cœlis,& de quibus dicit Apostolus,dei ædificatio estis.Cæteri autem qui in uicis habent domos,quibus non est murus,est tamen eis adiacens ager fœcũdus, illi fortassis qui sibi habitaculum præparant in terra uiuentium,& in illa terra quã mansuetis dominus promittit dicens: Beati mites , quoniam ipsi hæreditate possidebũt terram.Istas ergo domos,si forte alicui,sicut suprà exposuimus,lapsus acciderit,semper est recuperandi facultas,ut uerbi gratia dicamus,si nos aliqua culpa moralis inuenerit,quę non in crímine mortali,non in blasphemia fidei,quę muro ecclesiastici & apostolici dogmatis cincta est,sed uel in sermonibus,uel in morum uitio consistat:hoc est uendidisse domũ,quæ in agro est,uel in uico cui murus nõ est. Hæc ergo uẽditio huiusmodi culpa semper reparari potest, nec aliquãdo tibi interdicitur de cõmissis huiusmodi pœnitudinem gerere.In grauioribus enim críminibus semel tantum,uel raro pœnitentiæ conceditur locus:ista uero cõmunia,quę frequenter incurrimus,semper pœnitentiã recipiũt, &sine intermissione redimũtur. Quod si sacerdotalis fuerit,inquit,ista domus uel leuitica,ubicunq; fuerit,siue in ciuitate,siue in agro,semper habet redemptionẽ. In hoc loco sacerdotalem sensum,& leuiticã intelligentiã quæro. Non enim inferior esse debet auditor horum si fieri potest,illo ipso qui hęc scripsit,& sanxit. Quid est ergo quod sacerdos, & leuita domus suæ semper,& ubicunq; fuerit,habet redemptionem? Secũdum spiritalem intelligentiam sacerdos mens deo consecrata dicit,& Leui appellatur is qui indesinenter adsistit deo & uolũtati eius ministrat. Perfectio ergo in intellectu,& opere,in fide,& actibus sacerdos & leuita accipiendus est. Huic itaq; perfectæ mẽti si acciderit ali

1 Cor.3

Mat.5

Pœnitentia semel tantũ cõcedebatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

quando domũ, quam habet non manu factam ęternã in cœlis, uendere & in manus alterius dare: sicut cõtigit aliquando magno patriarchæ Dauid, cũ de tecto suo Uriæ Cethæi aspexit uxorẽ: statim eã redimit, statim reparat. statim enim dixit peccaui. Imò uerò aliquid adhuc sublimius in hoc debemus inspicere, quomodo domus sacerdotũ & leuitarum, id est perfectarum mentium semper delicta redimantur, semperq; purgentur. Si quando scripturas diuinas legimus, & sanctorũ patrũ in ijs delicta aliqua recensemus: si secundum Apostoli Pauli sententiam dicimus, quia hæc omnia in figura contingebant illis, scripta sunt autem propter cõmonitionem nostram: hoc modo semper domus eorum redimitur, quia semper pro culpis eorũ purgatio & satisfactio à doctoribus adhibetur, ostendentibus ex diuinis scripturis formas fuisse hæc & imagines rerum futurarum, non quibus arguerentur delicta sanctorũ, sed quibus ostenderet peccatores & impios in partem sanctorum societatemq; conscisci. Nunquam ergo sacerdotalis possessio à sacerdote separatur, etiam si ad tempus fuerit ablata, etiã si fuerit distracta, semper redimitur, semper reparatur, uelut si diceret, charitas quæ perfecta est, omnia patitur, omnia sperat, omnia tolerat, charitas nunquam cadit. Sic ergo & possessio ac domus sanctorum nunquam cadit, nunquam aufertur, nunquam ab eorum iure separatur. Quomodo separari à sacerdotibus potest domus quæ ædificata est supra fundamentum apostolorũ & prophetarum, in qua est ipse angularis lapis Iesus Christus? Quod autem possit aliquãdo domus ista distrahi, hoc est huiusmodi ædificatio incidere in peccatum, audi Apostolus Paulus quomodo de talibus dicit: Vt sapiens architectus fundamentũ, inquit, posui, alius superædificat, unusquisq; autẽ uideat quomodo superædificet. Fundamentũ enim aliud nemo ponere potest præter id quod positũ est, qui est Christus Iesus. Si quis autem supra fundamentum hoc ædificat aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam. Vides ergo quia potes supra fundamentum Christi ædificare ligna, fœnum, stipulam, hoc est opera peccatũ: quæ qui ędificat, sine dubio uendidit domũ suam emptori pessimo diabolo, à quo unusquisq; peccantium peccati prẽmium cõsequitur, satisfactionem desiderij sui. Hoc si forte incurrerit aliquis, quod absit, cito redimat, cito reparet, dũ tempus est reparandi, dum pœnitentiæ locus est, deprecantes in cõmune, ne æternæ domus habitatione fraudemur, sed digni habeamur recipi in æterna tabernacula, per Christum dominum nostrum, cui est gloria in secula seculorum, Amen.

De benedictionibus Leuitici. Homilia XVI Cap. XXVI

1 NAgonibus corporalibus gradus quidam & differentiæ singulorum quorumq; obseruari ordinum solent, ut pro qualitate certaminum, præmio remuneretur unusquisque uictoriæ. Verbi gratia, si inter pueros quis habeat agonem, si inter iuuenes, si inter uiros, quæ per singulos ordines obseruatio haberi debeat, quid fieri liceat, quidúe non liceat, & quæ certaminis regula custodiri, quid etiam post hæc remunerationis mereatur palma uincẽtis, ipsis nihilominus agonicis legibus cautum est. Ita & nunc omnipotens Deus obseruandæ legis suæ in hoc mundo agonẽ mortalibus ponens, posteaquã tradidit obseruanda quamplurima, & quid fieri quidúe non fieri debeat adscripsit: conuenienter ad ultimum iam Leuitici librum, in quo de singulis quibusque obseruationibus constitutum est, quid muneris reportet qui impleuerit, & quid pœnæ subeat qui non obseruauerit, enunciat. Sed si lex secundum quod Iudæi uolunt, & hi qui eorum sensu scripturas intelligendas putant, non est spiritalis, sed carnalis, dubium non est quin obseruata carnaliter, benedictiones quoq; carnales obseruantibus tribuat. Si uerò (ut Paulo uidetur Apostolo) lex spiritalis est, sine dubio & spiritaliter obseruanda est, & spiritalis ex ea benedictionum speranda remuneratio. Totius nanq; consequentiæ est, spiritalem legem benedictiones dare spiritales: & eiusdem nihilominus consequentiæ est, etiam maledicta & condemnationes legis spiritalis non esse corporeas. Sed ut indubitatum sit quod dicimus, ipsius Pauli Apostoli uoce uramur, qua ad Ephesios scribens de spiritualibus benedictionibus hoc modo pronũciat: Benedictus, inquit, Deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spiritali in cœlestibus in Christo. Quoniamquidem sciebat nonnullos legentes de benedictionibus posse in id prolabi, ut eas corporales putarent & terrenas uoluisse eis euidentius aperire quæ sit diuinarum benedictionũ natura, uel ubi quærẽda, & ideo ait: Qui benedixit nos in omni benedictione spiritali in cœlestibus in Christo. Sed & hoc quod addidit in omni benedictione spiritali, non est otiosum, sed apostolicę uehementiæ plenum. Nam quia sciebat multa esse implenda, quę mandantur in lege, et in unoquoq; mandato proprios existere agones, in quibus per singula benedictionem qui uinceret mereretur, ideo dixit: Qui benedixit nos in omni benedictione spiritali: ut & plures eas ostenderet esse, & spiritales. Potest autem in hoc sermone quo ait in omni benedictione spiritali, & illud intelligi, ut (uerbi gratia) iustus quiq; & perfectus capiat benedictiones Leuitici, de quibus nunc sermo est: capiat & eas quæ in libro Numerorũ scriptæ sunt, sed & illas quæ in libro Geneſis cõtinentur benedictiones Noe ad Sem & Iaphet, & benedictiones Isaac ad Iacob, & itẽ Iacob benedictiões ad Ioseph, & Ephrem, & Manassem, & post hæc ad duodecim patriarchas. Quia ergo multæ sunt benedictiones positæ in diuinis scripturis, quę uidentur quidem ad unumquemq; sanctorum, uerbi gratia, ad Sem, uel Iaphet, aut Ioseph dirigi, non tamen (ut quibusdam uidetur) ita in illos solos diriguntur, ut alius ex his participare non possit: idcirco eas spiritales Apostolus nominauit, ut quicunq; effici potuerit in uirtute & spiritu (uerbi gratia) Sem, uel Iaphet, uel Ioseph, aut Isaac, aut Iacob, sicut & Ioannes fuit in spiritu & uirtute Heliæ, possit etiam ipse benedictionis illius particeps fieri, cuius uirtutem & spiritũ gesserit. Sed uideamus nũc in Leuitico benedictionũ quod sit exordium. Si, inquit, in præceptis meis ambulaueritis, & mãdata mea custodieritis & feceritis ea.] Tria sunt quæ dicit: in præceptis ambulandum, mandata custodienda, & facienda quæ mandata sunt. Vnde uidetur mihi præceptum esse (uerbi gratia) cum iubetur ut ille qui sabbatum non seruauit, ab omni synagoga lapidetur: aut qui maledixit dominũ ut lapidibus perimat, & siqua iubentur huiusmodi. Mandata uerò esse, quibus iubetur (uerbi causa) decimas offerri leuitis, uel ter in anno apparere domino, uel non apparere uacuum in cõspectu domini. Custodite est ergo mandatum, intelligere uel aduertere quæ iubẽtur. Facere aũt mandatũ, est implere quæ iubentur. Sic ergo intelligẽdum puto quod dixit: Si in præceptis meis ambulaueritis, & mandata mea custodieritis, & feceritis ea. Sed uideamus quæ sit prima benedictio ijs qui ea quæ mandantur impleuerint. Dabo, inquit, pluuiam uobis in tempore suo. Igit̃ primo ad Iudæos dicamus, & eos qui simpliciter uel corporaliter hæc intelligenda opinantur: si pluuia hæc tanquam remuneratio pro laboribus datur ijs qui mãdata custodiunt, quomodo & ijs qui mandata nõ seruant, una atq; eadem datur pluuia tẽporibus suis, & uniuersus mundus cõmunibus utitur pluuijs à deo datis? Pluit enim super iustos & iniustos. Quod si iustis & iniustis datur pluuia, nõ erit eximia remuneratio ijs qui mandata seruauerint. Vide ergo quia etiam si Iudæi non adquieſcunt uerbis Iesu domini nostri, tu tamẽ qui nomine eius censeris, & Christianus appellaris, debes ei credere dicenti, quia pater suus cœlestis cõmunẽ hanc pluuiã pluit super iustos & iniustos: & non debes putare, quia iustis eximiam separauerit portionem hanc quam cõmunem posuit etiã cum iniustis. Quæramus ergo in scripturis quæ sit pluuia, quæ sanctis tantũmodo datur, & de qua mandatur nubibus ne pluant pluuiam istam super iniustos. Quę ergo sit ista pluuia, ipse nos Moyses horũ legislator edoceat. Ipse eñ dicit in Deuteronomio: Attẽde cœlũ, & loquar, & audiat terra uerba ex ore meo. expectet̃ sicut pluuia eloquiũ meũ. Nũquid mea uerba sunt istæ? Nunquid rhetoricis argumẽtis sensum diuinæ legis uiolenter inflectimus? Nónne Moyses est qui dicit pluuiã esse quod loquitur? Expectetur, inquit, sicut pluuia eloquium meum, & descendant sicut ros uerba mea, sicut imber super gramen, & sicut nix super fœnũ. Intende diligenter auditor, ne putes nos uim facere scripturæ diuinæ, cum docẽtes ecclesiam dicimus uel aquas, uel imbres, uel alia quæ corporaliter dici uidenẽ, spiritaliter sentiẽda. Audi Moysen quomodo uerbum legis nunc pluuiam nominat, nunc rorem uocat, nunc imbrem, nunc etiam niuem dicit. Et sicut Moyses uaria & diuersa proloquitur tanquã ex gratia multiformis Dei sapientiæ proloquens, ita & Esaias cum dicit: Audi cœlum, & percipe auribus terra, quoniam dominus locutus est. Sed & unusquisq; prophetarum cum aperuerit os, imbres deducit super faciem terræ, hoc est auribus & cordibus auditorum. Hoc sciens & Apostolus Paulus dicebat. Terra enim uenientem sæpius super se bibens imbrem, & germinãs herbam

Esa. 1

Heb. 6

Gen. 9. 26. 48. 49

Universidad de Deusto
Biblioteca

herbam opportunã ijs à quibus colitur, accipit benedictiones à deo: quæ autẽ protulerit ſpinas & tribulos, reproba eſt, & maledicto proxima, cuius finis ad exuſtionẽ. Nunquid hæc Apoſtolus de terra hac dixit? Sed nec accipit terra hæc benedictiones à Deo, cum imbres biberit, & fructũ produxerit. Sed neq; ſi ſpinas ac tribulos poſt pluuiã protulerit, conſequetur maledictionem à Deo. Sed noſtra terra id eſt noſtrum cor, ſi ſuſcipiat frequenter uenientem ſuper ſe pluuiam doctrinæ legis, & attulerit fructũ operum, accipit benedictiones à deo. Si uerò non opus ſpiritale, ſed ſpinas & tribulos, id eſt ſolliciſtudines ſeculi habeat, aut uoluptates, & diuitiarũ cupiditates, reproba eſt, & maledicto proxima, cuius finis erit ad exuſtionem. Propterea unuſquiſq; auditorũ cũ cõuenit ad audiendum, ſuſcipit imbrem uerbi dei: & ſi quidem fructũ attulerit operis boni, benedictionem conſequetur. Si uerò ſuſceptum uerbũ dei cõtempſerit, & frequenter audita neglexerit, ac ſollicitudini ſe rerum ſecularium, libidiniq; ſubiecerit, tanquam qui ſpinis ſuffocauerit uerbum, maledictionẽ pro benedictione conquiret, & benedictionis finẽ, finem exuſtionis inueniet. Dabo ergo, inquit, uobis pluuiam in tempore. Neceſſario addidit & in tempore. Sicut enim imber iſte terrenus ſi importune ueniat, id eſt cum meſis colligitur, cum frumenta teruntur in areis, obeſſe magis quàm prodeſſe uidebitur: ita & ijs quibus pluuia uerbi dei miniſtranda cõmittit, obſeruare debent hoc quod dicit ſcriptura, ut in tempore præbeant, id eſt ne crapulato & ebrio uerbũ dei ingerant, nec occupato in alijs animo, cum attentus eſſe non poteſt: uel cum alicuius uitij languore cõſtrictus eſt, & non doctori, ſed morbo proprio interior præſtat auditus. Prudenter ergo cõſciat, ubi poteſt uacare mens, ubi ſobrius, ubi uigilans, ubi intẽtus auditor eſt, & ibi pluuiam miniſtret in tempore: ſicut & tritici menſuram ſeruus fidelis & prudens in Euãgelio conſeruis dare iubetur in tempore. Sed & alio modo poſſumus intelligere hoc, qd mandatur imber dãdus in tempore. Puer eſt aliquis, & paruulus in fide, indiget pluuia,
1 Cor.3 ſed lactis pluuia. Sic enim dicit ille, qui ſciebat pluuias in tempore diſpenſare: Lac uobis potum dedi, non eſcã, nondum enim poteratis. Profecit poſt hæc in fide, creuit ætate, & ſapientia. Aptus ſine dubio factus eſt, qui ſolidiorẽ percipiat cibum. Infirmatur aliquis, & nõ pro tempore, ſed pro infirmitate capere non poteſt quæ robuſta ſunt: uerbi cauſa, non poteſt plene de caſtitate capere ſermonem, oportet cõpati, & metiri doctrinã pro uirium qualitate, & cõcedi talibus nuptias. Hoc eſt oleribus paſcere infirmũ, & ad huiuſmodi menſuras animæ aptare uelut tenuem & rori ſimilem pluuiã uerbi. Eſt autem alia terra, quæ poteſt ſuſcipere ualidos imbres, ferre etiã flumina uerbi dei, rapidos potare torrentes. De ijs em talibus propheta dicit in pſalmis: Et torrẽte uoluptatis tuæ potũ dabis illis. Dabo ego, inquit, uobis pluuiam in tempore ſuo, & dabit terra natiuitates ſuas.
Gen.26 Poſt primã benedictionem pluuiæ, iſta ſecũda eſt qua dicitur terra ſuſcepta pluuia dare natiuitates ſuas. Inuenimus quia & Iſaac benedicẽs Iacob dixerit: Det tibi dominus àrore cœli, & ab ubertate terræ plenitudinem frumenti, & uini. Putásne tale frumentum in benedictiõe dabat Iſaac filio ſuo Iacob, quale habẽt & peccatores homines, & quali abundabat etiã impius Pharao? Hæccine erat tanti patriarchæ benedictio? Vis tibi adhuc oſtendam quomodo & alij iniqui habeant multitudinẽ frumenti? Intuere illum in euan
Luc.12 gelio, cuius ager multos attulit fructus, qui dixit: Deſtruã horrea mea, & maiora reædificabo, & dicã animæ meæ. Anima habes multa bona repoſita in annos multos. Mãduca, bibe, & lætare. Talia ergo credimus eſſe bona, quę diuinis benedictionib. ſanctis quibuſq; & fidelibus tradebãtur? Alios ego terræ fructus aſpicio, & aliter multitudinẽ natiuitatis intueor. Si enim terra mea afferat fructũ, ſi natiuitates ſuas ex domini benedictione producat, intelliget ſenſus meus, & explicare poterit, quæ qualisue ſit iſta terra, quæ accepta cœleſti pluuia natiuitates proferat rationabilium frugum. Teſtimoniũ de Euangelijs ſume, quomodo exijt qui ſeminat ſeminare, & aliud quidem cecidit ſecus uiam, aliud autem ſuper petram, aliud ſuper ſpinas, aliud autem ſuper terrã bonã. Si ergo ea quæ ceciderint ſuper terram bonam attulerint fructum, dedit terra fructum ſuum, & natiuitates ſuas produxit centeſimum, & ſexageſimũ, & triceſimum. Sed & ligna, inquit, camporum dabunt fructum ſuum. Habemus intra noſmetipſos & ligna camporũ, quæ fructum ſuum producunt. Quæ ſunt iſta ligna camporum, quæ fructum ſuum producũt? Quæ ſunt iſta ligna camporum? Dicet fortaſſis auditor: Quid iterum hic uerbilogus

logus agit? Quid undecunq; uerba conquirit, ut explanationem lectionis effugiat? quo modo intra nos eſſe ligna docebit, & arbores? Si nõ temere obtrectes, iam nunc audies, quia nõ poteſt arbor bona malos fructus facere, neq; arbor mala fructus bonos facere. Habemus ergo arbores intra nos ſiue bonas, ſiue malas: & quæ bonæ ſunt, fructus malos afferre non poſſunt, ſicut quæ malæ ſunt, fructus non afferẽt bonos. Vis tibi & arborum ipſarum quæ intra nos ſunt uocabula, & appellationes expediam? Non eſt ficus, neque malus, nec uitis, ſed una arbor iuſtitia uocatur, alia prudẽtia, alia fortitudo, alia temperantia nominatur. Et ſi uis maiorem adhuc arborum multitudinem diſce, quibus fortaſſis dignius putabitur conſitus etiã paradiſus dei. Eſt enim ibi arbor pietatis, eſt & alia arbor ſapientiæ, eſt & alia diſciplinæ, eſt & alia ſcientiæ boni & mali. Super omnia uerò eſt & arbor uitæ. Non tibi uidetur magis quod pater cœleſtis agricola huiuſmodi arbores in anima tua excolat, & huiuſmodi plantaria in tua mente conſtituat? Sic ergo dicit Saluator: Non poteſt arbor mala bonos fructus facere, neq; bona fructus malos facere. Hoc eſt qd docet. Arbor pudicitiæ bona eſt, nõ poteſt afferre fructus impudicitiæ. Arbor iuſtitiæ bona eſt, & afferre fructus iniuſtitiæ nõ poteſt. Sic & ecõtrario ſi habeas malæ arboris radicem in tua mente plantatam, bonos reddere non poteſt fructus. Si em ſit in te radix malitiæ, fructus non dabit bonos. Si ſit intra cor tuũ ſtultitiæ planta, nunquã proferet ſapientiæ florem. Si iniuſtitiæ, ſi iniquitatis arbor ſit, nũquam huiuſmodi ligna gaudere bonis fructibus poſſunt. Si ergo ſeruemus mandata Dei, ſuſcepta pluuia uerbi Dei, de qua ſuperius diximus, etiam arbores quæ in campis animæ noſtræ, & cordis noſtri latitudine plantatæ ſunt, lætum & bonæ ſuauitatis afferent fructum. Vis autem tibi de ſcripturis oſtendam arbores uel ligna appellari has ſingulas quaſq; uirtutes, quas ſuperius memorauimus? Adhibeo teſtem ſapientiſſimum Salomonem dicentẽ de ſapiẽtia: Lignum uitæ eſt, inquit, omnibus, qui amplectuntur eam. Si ergo ſapientia lignũ uitæ eſt, ſine dubio & aliud lignum eſt, prudentiæ, & aliud ſcientiæ, & aliud iuſtitiæ. Neq; enim conſequenter dicitur, ex omnibus uirtutibus ſolam ſapientiã meruiſſe, quæ lignũ uitæ dicatur, cæteras autẽ uirtutes nequaquam ſimilis ſortis ſuſcepiſſe uocabula. Ligna ergo campi dabunt fructum ſuum. Hoc credo de ſe ſentiebat & beatus Dauid cum dicebat: Ego autem ſicut oliua fructifera in domo Dei. Ex quo manifeſte oſtendit lignũ oliuæ iuſtum & ſanctum hominem dici. Et comprehendet uobis trituratio uindemiam. Si ſeminatum eſt in anima ſemen bonum, & ſuſcepta à deo pluuia creuit, & uenit ad ſpicã, neceſſario conſequetur & meſſis: & ſi meſſis, conſequetur etiã trituratio, in qua frumenta purgent. Et enim anima quæ germinat ex uerbo Dei, & cœleſti pluuia rigata germen producit ad meſſem, neceſſe eſt ut ipſa meſſis quã profert purgetur in area, id eſt ut ſenſus quos genuerit anima in medium proferat, & ſiue cum cæteris doctoribus, ſiue etiã cum ipſis quæ ſentit diuinis uoluminibus conferat: ut ſi quid in eis inane & ſuperfluum, ſi quid paleæ ſimile fuerit aut ariſtis, flante in ſe ſpiritu diſcretionis excutiat, & purũ frumentum quo ſolo queat nutrire conſeruos, & menſurã tritici in tempore diſpenſare, retineat. Et conſequetur, inquit, trituratio uindemiam. Quia panis (ut ſcriptura dicit) confortat cor hominis, & uinum lætificat, quæcunq; de cõtinentia, de obſeruantijs, & cuſtodia mandatorũ dei dicũtur, hæc poſſunt uideri frumentũ, ex quo panis efficitur, & auditorum corda confortat. Ea uerò quæ ad ſcientiam pertinent, & occultorũ explanatione mentes lætificant audientiũ, uino ac uindemiæ uidebunt aptanda. Cordi etenim lætitia tribuitur, cum ea quæ occulta & obſcura ſunt, explicantur. Et uindemia, inquit, cõprehendet ſationem.] Vt ſi dicamus: primo ſeminaui quæ legis ſunt, & poſteaq; ſeminatũ eſt, oraui ut daret dominus pluuiam in tempore, & facta eſt meſſis. Poſt hæc nõ maneo otioſus, ſed iterum ſemino, accipio ſcripturam prophetica, & ex ea ſemino terras, & noualia auditorum. Poſt hæc ſemino & alia de Euangelicis ſermonibus. Diuerſa ſunt quę ſeminãtur, per totum annũ poſſumus ſeminare. Poſſumus enim & de apoſtolicis literis multa ſemina iacere. Semper eſt quod ſeminetur, in omni uita noſtra otij nullũ tempus eſt: quamdiu reſpiramus ſeminemus. Tantũ eſt, ut in ſpiritu ſeminemus, ut de ſpiritu metamus uitam æternam. Et manducabitis panem ueſtrũ in ſaturitate. Nec hoc ego corporalis eſſe benedictionis accipio, quaſi qui cuſtodiat legem dei, panem iſtum cõmunẽ in abundantia conſequatur. Quid enim? Nõnne impij & ſceleſti panem non ſolũ in abundantia

Ioan.6 dárttia, sed & in delitijs comedũt? Magis ergo si respiciamus ad eum qui dixit, Ego sum
panis uiuus qui de cœlo descendi, & qui manducauerit hunc panẽ uiuet in æternum: &
aduertamus, quia qui hæc dicebat, uerbũ erat quo animæ pascũtur: intelligimus de quo
pane dictũ sit in benedictionibus à deo, & manducabitis panẽ uestrũ in saturitate. Simi
Prouerb.13 lia ijs etiam Salomon in prouerbijs pronunciat de iusto dicens: Iustus manducans reple
bit animam suam: animæ autem impiorũ in egestate erunt. Hoc si secundum literã accipias, quia iustus manducans replet animã suam, animæ uerò impiorum in egestate erũt,
falsum uidebitur. Magis enim animæ impiorũ cum auiditate cibum sumũt, & saturitati
1 Cor.4 student. Iusti autem interdum & esuriunt. Denique Paulus iustus erat, & dicebat: Vsq; ad
2 Cor.11 hanc horam esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur. Et iterum dicit: In
fame, & siti, in ieiunijs multis. Et quomodo dicit Salomon, quia iustus mãducans satiat
animam suam? Sed si intuearis quomodo iustus semper & sine intermissione manducet
de pane uiuo, & repleat animam suam, ac satiet eam cibo cœlesti, qui est uerbũ dei, & sa
pientia eius: inuenies quomodo ex benedictione dei manducet iustus panẽ suum in sa
tietate. Et habitabitis tuti super terrã uestram. Iniquus nunquã tutus est, sed semper mo
uetur & fluctuat, & circumfertur omni uento doctrinæ in fallacia hominũ ad deceptio
nem erroris. Iustus uerò, qui legem dei custodit, tutus habitat super terram suam. Sensus
Psal.118 enim eius firmus est dicentis ad deum: Confirma me domine in uerbis tuis. Et confirma
tus, & tutus & radicatus habitat super terrã, fundatus in fide, quia ædificium eius nõ est
super arenam positum, neq; radix eius super petrã est: sed domus quidẽ eius fundata su
per terrã, planta uerò eius radicata est in profundo terræ, hoc est in interioribus animæ
eius. Recte ergo ad huiusce modi animã dicitur in benedictionibus: Et habitabitis super
terram uestrã, & dabo pacem super terrã. Quam pacem dat deus? Istam quã habet mun
Ioan.14 dus? Negat se istam dare Christus. Dicit enim: Meam pacem do uobis, meam pacem re
linquo uobis: non sicut hic mundus dat pacem, ego do uobis. Negat ergo se pacem mũ
Matth.10 di dare discipulis suis, quia & alibi dicit: Quid putatis quia pacem ueni mittere in terrã?
non ueni pacem mittere, sed gladiũ. Vis ergo uidere quam pacem dat deus super terrã
nostram? Si terra sit bona, illa quæ affert fructum centesimum, aut sexagesimũ, aut trice-
Phil.4 simum, illam pacẽ suscipiet à deo, quã dicit Apostolus: Pax aũt dei, quæ superat omnem
mentẽ, custodiat corda uestra, & sensus uestros. Hæc est ergo pax, quam dat deus super
terram nostrã. Et dormietis, & nõ erit qui uos exterreat. Et Salomõ in prouerbijs dixit:
Prouerb.3 Si enim sederis, sine timore eris: & si dormieris, libenter somnum capies, & non timebis
terrorem superuenientem tibi, neq; impetus impiorũ superuenientes. Hæc ille dixit de
iusto & sapiente uiro, & hæc in benedictione dicunt. Dormietis, & non erit qui uos ex
terreat. Si enim iustus efficiar, nemo me exterrere poterit: Nihil timeo aliud, si deũ time
Prouerb.28 am: Iustus enim, inquit, confidit ut leo, & ideo nõ timet leonẽ diabolum, nec draconem
Satanã, nec angelos eius, sed dicit secundum Dauid. Non timebo à timore nocturno, à
iaculo uolante per diẽ, à negotio perambulãte in tenebris, à ruina, & dæmonio meridia
Psal.26 no. Addit & illud: Dominus illuminatio mea, & salus mea, quẽ timebo? Dominus de-
Ibid. fensor uitæ meæ, à quo trepidabo? Et iterũ: Si consistant aduersum me castra, nõ timebit
cor meum. Vides constantiã, & uirtutẽ animæ custodientis mãdata dei, & habẽtis fidu
ciam libertatis ingenuæ. Post hęc, exterminabo, inquit, bestias malas de terra uestra. Be
stiæ, inquit, istę corporales, non sunt malę, neq; bonæ, sed medium quiddam. Sunt enim
muta animalia. Sed illæ bestiæ malæ sunt spiritales, quas Apostolus dicit: Spiritales ne-
Gen.3 quitias in cœlestibus. Et illa est mala bestia, de qua dicit scriptura: Serpens aũt erat sapiẽ
tior omnium bestiarum quæ sunt super terram. Ipsa ergo est hæc mala bestia, quam pro-
mittit Deus exterminaturum se de terra nostra, si eius mandata seruemus. Vis uidere &
1 Pet.5 aliam bestiam malam? Aduersarius uester, inquit, diabolus sicut leo rugiẽs circuit quæ
rens quẽ deuoret, cui resistite fortes in fide. Quod si adhuc plures bestias uis discere, do
Esa.30 cebit te Esaias ꝓpheta, qui sub uisione quã attitulauit quadrupedũ in deserto, talia quæ
dã prophetico spiritu de bestijs loquit. In tribulatione, inquit, & angustia leo, & catulus
leonis: inde & nati aspidũ uolantiũ, qui portabant super asinos & camelos diuitias suas
ad gentem quæ nõ proderit eis. Nunquid ullo modo uideri possunt hæc de corporalib.
bestijs dicta etiã ijs, qui ualde amici sunt literæ? Quomodo enim leo, & catulus leonis, uel

uel aspides uolãtes possunt super camelos & asinos portare diuitias suas? Sed euidẽter contrarias potestates dæmonũ pessimorũ: propheta spiritu sancto repletus enumerat: eosq; collocare diuitias deceptionũ suarum super animas stolidas peruersasq;, quas camelis & asinis per figuram cõparat, designauit. Et ijs bestijs ne traderetur anima deum timens orabat propheta Dauid dicens: Non tradas bestijs animã confitẽtem tibi. Et ex Psal.74
terminabo, inquit, bestias malignas de terra uestra, & pugna non trãsibit per terram uestram. Multæ sunt pugnæ quæ transeũt per terram nostrã si legẽ Dei non custodimus, nec præcepta eius seruamus. Redeat unusquisq; ad animã suam, & ipse se interna recordatione discutiat, & uideat quomodo terra nostra, id est, caro nostra, nũc spiritu fornicationis, nunc iræ & furoris urgetur, nunc auaritiæ iaculis agitatur, nũc telis pulsatur inuidiæ, nunc spiculis libidinis terebratur, & in quibuscunq; cõcupiscit caro aduersum spiritum, & spiritus aduersus carnẽ, internis prælijs semper agitatur. Quid aũt dicã de cogitationum pugnis, quas cordi nostro suggerit inimicus, ut nos exuat à fide Christi, & ab spe uocationis nostræ? Cum enim afflictiones tentationũ, & molestiarũ seculi suscitaue rit nobis, consequenter iam suggerit cogitationi, superfluũ & ineptum esse hæc tolerare pro Christo, multo esse melius securam & sine persecutionibus uitã ducere. Hæc sci- 2 Cor.10
ens & Apostolus Paulus dicebat: Cogitationes destruentes, & omnem altitudinem ex tollentem se aduersum scientiam Christi. Qui ergo diuina præcepta seruauerit, mãdata eius custodierit, & fecerit ea, hanc pugnã, & hæc bella nõ patitur, sed deus aufert ea de terra eius, & nõ sinit ea trãsire per animã iusti. Et persequemini inimicos uestros. Quos inimicos, nisi ipsum diabolum & angelos eius, & spiritus malignos, & dæmonia immũdas? Persequemur ea nõ solum ut à nobis ipsis effugemus, sed & ab alijs quos incursant, si diuina præcepta seruemus. Persequemini, inquit, inimicos uestros, & cadẽt in cõspectu uestro in morte. Si cõterat Satanã sub pedibus nostris uelociter deus, cadent inimi- Rom.16
ci in conspectu nostro morte. Cuius mortem? Ego arbitror quod nostra: Si enim nos mortificemus mẽbra nostra quæ sunt super terram, fornicationẽ, immũditiam, si hanc mortem inferamus mẽbris nostris, illi cadent in cõspectu nostro. Quomodo cadent in conspectu nostro? Si tu iustus sis, cecidit iniustitia in conspectu tuo. Si castus, cecidit libido. Si pius, etiã ipsa impietas corruit ante te. Et persequent ex uobis quinq; cẽtũ, & centum ex uobis persequentur multa millia. Qui sunt isti quinq; qui possunt persequi centum? Quinquenus numerus, & in laudabilib. ponit, & in culpabilib. Quinq; sunt sapiẽtes uirgines, & quinq; insipientes. Si ergo & centenarius numerus ad utrãq; partem accipi potest. Si itaq; nos simus ex quinq; laudabilib. id est, ex quinq; sapientibus, persequemur insipientes centum. Si enim sapiẽter & probabiliter pugnemus in uerbo Dei, si prudenter de lege domini disseramus, cõuincimus & fugamus infidelitũ multitudinẽ. Sicut enim quinquenus numerus, & sapientes indicat, & insipiẽtes: ita & centenus numerus, & fideles indicat, & infideles. Nam & sub cẽtenario annorũ numero Abraham deo credidisse, & iustificatus esse describitur, & peccator qui moritur centũ annorũ maledictus erit. Et hic centum infideles à quinq; sapientib. effugantur, & rursum centum fideles, nõ tam numero centum q̃ perfectione signati, multa milia infidelium persequentur. Fugant enim fideles doctores innumeros dæmones, ne animas credẽtium antiqua fraude decipiant. Et cadent inimici uestri in cõspectu uestro gladio. Qui sint inimici suprà diximus, quo autem gladio dicantur cadere, requiramus. Apostolus Paulus nos docet quis sit hic gladius, cum dicit: Viuus em̃ est sermo dei, & efficax, & penetrabilior o- Heb.4
mni gladio utrinq; acuto, pertingẽs quoq; usq; ad cõpagem animæ ac spiritus, mẽbrorum quoq; & medullarũ, & est discretor cogitationũ, & intentionũ cordis. Hic est gladius, cuius acie cadũt inimici nostri. Sermo nãq; dei est qui prosternit omnes inimicos, & ponit eos sub pedib. suis, ut subditus fiat omnis mundus deo. Vis adhuc & de alia epistola Pauli discere, quia gladius sermo dei sit? Audi eũ cum arma præparat militib. Christi, quomodo dicit: Et galeam salutis accipite, & gladiũ spiritus quod est uerbum dei per Ephes.6
omnem orationem, & obsecrationem: euidẽtissime per hæc pronuncians, quia per uerbum dei, quod est gladius utrinq; acutus, cadent inimici nostri in cõspectu nostro. Et respiciã super uos, & augebo uos. Plenũ beatitudinis est hoc ipsum, si quẽ respiciat deus. Vis uidere si respiciat deus ad hominẽ, quãta sit salus? Petrus aliquando penè perierat,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& ex consecratione apostolici numeri diabolo per os ancillæ pontificis inspirante fuerat ereptus: sed ubi respexit ad eũ Iesus tãtũ, ubi ad eũ placidi uultus ora cõuertit, statim reuersus in semetipsum, & prolapsum de præcipitio reuocans pedẽ, fleuit, inquit, amarissime, atq; ita respectus à deo, locũ suũ flendo recepit, quẽ negãdo perdiderat. Respiciã ergo, inquit, super uos, & augebo uos. Tanq; si sol respiciat segetẽ & afferat fructus, quã utiq; si nõ respexisset, infructuosa mansisset: ita deus segetẽ cordis nostri respiciẽs, & radijs nos uerbi sui illuminãs, auget nos & multiplicat, ut ultra iam non simus paruuli, sed magni efficiamur: sicut magnus factus est Isaac, & magnus factus est Moyses, & magnus Ioannes. Et statuam testamentũ meũ uobiscum. Vide quãtę benedictiones promittantur si mandata seruemus. Statuam, inquit, testamentũ meum uobiscum, & mãducabitis uetera, & uetera ueterũ, & eijcietis uetera à conspectu nouorũ. Quomodo eijcimus uetera à conspectu nouorũ? Vetera habuimus legẽ & prophetas, uetera aũt uetera, ea quæ ante legem fuerunt ab initio cum mundus factus est. Venerunt Euangelia noua, uenerũt & apostoli, à cõspectu horũ eijcimus uetera. Quomodo ea eijcimus? Legem secundum literam eijcimus, ut statuamus legem secũdum spiritũ: Possumus & hoc modo dicere. Anteq; ueniret homo de cœlo, & nasceretur homo cœlestis, eramus oẽs terreni, & portabamus imaginẽ terreni. Sed ubi uenit homo nouus, qui secundũ deum creatus est, eijcimus à conspectu eius uetera, deponẽtes ueterẽ hominẽ, & induẽtes nouum, qui secundum interiorem hominẽ renouatur de die in diẽ. Et ponã tabernaculũ meum in uobis. Si hæc habemus in nobis, quæ suprà dicta sunt, si abiecto uetere homine innouatũ est cor nostrum, uenit ad nos deus, & habitat in nobis, qui dixit: Et ponam tabernaculũ meum in uobis, & non abominabitur uos anima mea. Nõ nos abominabitur anima dei, si obseruemus ea quæ scripta sunt. Veruntamen uelim requirere quid est anima dei. Nunquidnam putamus quia deus habeat animã sicut homo? Absurdum est hoc sentire de deo. Ego aũt audeo, & dico quia anima dei Christus est. Sicut eñ uerbũ dei est Christus, & sapientia dei, & uirtus dei, ita & anima dei est. Et hoc modo dicit, qa non uos abominabitur anima mea, id est filius meus: sed ambulabo inter uos. Nõ mihi uidetur quod hoc promittat deus, quia in terra Iudæorũ ambulaturus sit: sed quia si quis meruerit ita puri esse cordis, ut dei capax sit, in eo se dicit ambulare deus. Et uos eritis mihi populus, & ego dñs deus uester, qui eduxi uos de terra Aegypti, cũ essetis serui, & contriui iugum uinculi uestri. Vere eduxit nos deus de domo seruitutis: seruí enim eramus peccati, quia omnis qui peccat seruus est peccati. Et contriuit uinculum iugi nostri. Iugi q̃d imposuerat supra ceruices nostras ille qui nos in captiuitatẽ duxerat, & peccatorũ uinculis colligarat. Contriuit ergo peccati uinculum, & iugum nostræ captiuitatis excussit dominus noster Iesus Christus, & suum nobis suaue iugum fidei, & charitatis, & spei, ac totius sanctitatis imposuit. Ipsi gloria in secula seculorum, Amen.

FINIS.

ORIGENIS SVPER NVMEROS HOMILIA

PRIMA. CAPVT PRIMVM.

DIVINIS Numeris non omnes digni sunt, sed certis quibusq; prærogatiuis designantur hi qui intra numerum dei debeant comprehendi. Huius autem rei euidens indicium continet liber hic, qui scribitur Numerorum. In quo refertur quod ex præcepto dei neque mulieres deducantur ad numerum, fœmineæ sine dubio infirmitatis obstaculo, neque seruorum quisquam, utpote uita moribus'que degeneres. Sed ne Aegyptiorum quidem ullus ex ijs qui erant admixti numeratur, profecto ut alienigenæ, & barbari: sed soli numerantur Israelitæ, & isti non omnes, sed à uiginti annis, & suprà. Nec sola ætatis habetur obseruatio, sed quæritur ũ & aptum

& aptum bellis robur ostendat: designatur enim per uerbum dei, ut numeretẽ omnis qui procedit in uirtute. Non ergo sola ætas, sed & uirtus in Israelitica plebe requiritur. Puerilis ætas nõ numeratur, nec apta diuinis calculis ducitur, nisi forte primogeniti sint, aut sacerdotali uel leuitica stirpe descendant. Isti soli in pueris adducũtur ad numerũ. Fœminarum uerò nulla prorsus adducitur. Et quid uidetur? Possunt hęc uacua esse mysterijs? sed hoc solum procurasse creditur spiritus sanctus, qui hæc scribẽda dictauit, ut sciremus qui tunc in illo populo numerati sint, & qui sine numero manserint? Et quis dabitur ex hoc profectus ijs qui sacris uoluminibus gestiũt erudiri? Quid eñ prodest ista didicisse? Aut quid animæ confertur ad salutẽ, si iciat quòd pars aliqua populi numerata est in deserto, pars uerò innumerata derelicta est? Si uerò sequentes Pauli sententiam legem spiritalẽ esse credamus, & spiritaliter quæ cõtinet audiamus, ingens profectus animę in ijs quæ scripta sunt apparebit. Docet enim me præsens lectio, quod si transcendero puerilis ætatis insipientiam, si desiero paruulus esse sensibus, & uir effectus deposuero quæ sunt paruuli, si inquam effectus fuero iuuenis, & talis iuuenis, qui uincã malignũ, aptus uidebor ijs, de quibus scriptũ est, omnes qui procedũt in uirtute Israel, & dignus diuinis numeris cõputabor. Donec autẽ inest alicui nostrum, uel puerilis & lubricus sensus, uel fœminea & resoluta segnities, uel Aegyptios gerimus & barbaros mores, haberi apud deum in sancto & consecrato numero nõ meremur. Innumeri enim apud Salomonem dicuntur esse qui pereunt: numerati aũt omnes illi qui saluantur. Et uis tibi ostendam quia sanctorum numerus habeat apud deum? Audi quomodo de astris quidẽ cœlestibus dicit Dauid: Qui numerat multitudinẽ stellarũ, & omnib. eis nomina uocat. Saluator uerò non solũ discipulos suos electos sub numero statuit, uerũ & capillos capitis eorũ dicit esse numeratos: ait enim: Vestri aũt etiã capilli capitis numerati sunt. In quo utiq; nõ illos dicebat capillos esse numeratos, qui uel ferro attõderi & proijci solẽt, uel temporis ætate defluere ac perire: sed illi capitis capilli apud deũ numerati sunt, qui in Nazaræis erant, quibus inerat uirtus spiritus sancti ad prosternẽdos alienigenas. Virtutes ergo animi, & multitudinẽ sensuũ, qui de principali mẽtis tanq; de capite apostolorũ producebantur, capillos capitis appellauit. Sed in hæc per excessum quandã deueni mus, nũc ad propositũ reuertamur. Et locutus est, inquit, dominus ad Moysen in deserto Sina. Illa scilicet omnia quæ superius cõpendiosa narratione cõprehẽdimus, ubi præcipiẽ numerari à uiginti annis & suprà omnis qui procedit in uirtute Israel. Si quis ergo procedit in uirtute, ipse numeratur, & nõ in qualicũq; uirtute, id est nõ in Aegyptiorũ uirtute: neq; in Assyriorũ, neq; in Græcorũ, sed uirtute Israel, ipse numeratẽ apud deũ. Est enim uirtus animi, quã Græcorũ philosophi docẽt. Sed hęc nõ pertinet ad numerũ dei. Non eñ pro deo, sed pro gloria exercetur humana. Est & Assyriorũ uirtus, est Chaldæorum, quæ in astrologiæ studijs prædicatẽ. Sed nõ est ista uirtus Israelitica, & ideo nõ pertinet ad deũ. Est & Aegyptiorum uirtus in ea quã dicunt secreta sapiẽtia, sed hęc nõ adiũgitur ad calculũ dei. Sola apud deũ uirtus Israelitica numeratẽ. Hæc est illa uirtus, quæ à deo docetur, quæ per scripturas diuinas discitur, quæ per fidem euangelicã & apostolicã traditur. Et ideo dicit ut illi soli numerẽtur, qui progrediunt in uirtute Israel. Sed & illud consideremus, quid est q̃d non statim ut egressus est de Aegypto populus numeratur. Adhuc enim persequebatur Pharao. Sed nec cũ mare rubrum quidem transiens uenit in desertũ dicitur numerari. Nondũ enim tentati, nõdũ ab hoste fuerãt impugnati. Confligunt aduersum Amalech, & uincunt. Sed nec tunc quidem numerantur. Non enim sufficit ad perfectionẽ tendenti una uictoria. Mannæ accipiũt cibũ, & aquę poculum de sequenti hauriunt petra: sed neq; tunc numerãtur. Nondũ enim in his ea quę numeris apta ducuntur adoleuerant. Tabernaculum testimonij cõstruitur, sed nec in hoc quidẽ numerãdi populi tẽpus aduenit. Lex per Moysen daẽ, sacrificiorũ mos traditur, purificationũ ritus docetur, sanctificationum leges & sacramenta conduntur, & tũc ad numerum ex præcepto dei populus adducitur. Describe hæc ô auditor in corde tuo dupliciter, & tripliciter. Vide quanta tibi transeunda sunt, quanta toleranda, quot, pfectibus, quot tentationibus, quot prælijs pugnandum tibi est & uincendũ, ut possis ad diui num numerum pertinere, ut in computo aliquo habearis apud deũ, ut inter sanctas tribus adnumerari dignus habearis, ut uisitari possis, & per dei sacerdotes Aarõ & Moysen

Psal. 147

Matt. 10

Num. 1

Universidad de Deusto
Biblioteca

sen numerorũ censibus adscribi. Suscipiẽda tibi est primo lex dei, lex spiritus sancti, ob ferenda sacrificia, explendæ purificationes, peragẽda cuncta quæ lex spiritus docet, ut possis aliquãdo ad Israeliticum numerũ pertinere. Ego adhuc amplius aliquid intueor in hoc Numerorum libro mysterij. Ratio enim tribuum, et distincto ordinũ, societas familiarum, atq; ordinatio cuncta castrorum, ingentium mihi sacramentorũ, pdit indicia: Apostolo nobis Paulo spiritalis intelligentiæ semina respergẽte. Et age iam quid omnis hæc numerorũ ratio, quid ordinum diuersitas intelligentiæ mysticę cõtineat, uideamus. Expectatio certa nobis est resurrectionis mortuorũ, cũ hi qui uiuunt, qui reliqui sunt, nõ præuenient in aduentu Christi eos qui dormierũt, sed simul cũ eis iuncti et ociati, rapient in nubibus obuiã Christo in aera, terreni scilicet huius loci corruptelã et mortis habitacula deserentes, atq; ad paradisum in unã ex multis quæ apud patrẽ sunt mansionibus transferendi. Diuersitas autem translationis, et gloria ex meritis sine dubio & actibus uniuscuiusq; præstabitur, & erit unusquisq; in eo ordine, quẽ sibi gestorũ
1.Cor.15 merita contulerint: sicut & idem Paulus protestatur dicẽs de resurgẽtibus: Vnusquisq; autẽ in suo ordine. Hinc ergo accider in resurrectione, ut unusquisq; aut in tribu Ruben spiritalibus indicijs adscribatur, ob hoc profecto, quod aliquid in morib. actibus, aut uita ipsi Ruben simile & cõsanguineum habuit. Alius aũt in tribu Symeon, fortassis pro obaudientia. Alius in tribu Leui, credo qui bene præfuit sacerdotio, uel qui bene ministrans gradum sibi bonum acquisiuit. Alius in tribu Iuda, nõ dubito quod is qui regios spiritus gessit, & bene rexit populum qui intra se est, sensuum scilicet mentis & cogitationũ cordis. Sed & singulis quibusq; tribubus unusquisq; sociabit pro his quę ad unãquanq; earum, uel in actibus cognata uel in moribus habuit. Erũt ergo huiusmodi quidam ordines in resurrectione mortuorũ, sicut designat Apostolus: quorum ordinũ typus in hoc libro & figura præformari mihi uidetur. Sed & illud quod cõsociatione quadam tribuum & cõnexione, castrorũ positio & metationis ordo describitur, pertinet sine dubio ad aliquẽ in resurrectione mortuorũ statum. Quod tres ad orientem collocatæ dicuntur tribus, tres ad occidentem, tres etiam ad meridiem, & tres ultimę ad aquilonem, qui durus dicit uentus: sed & quod tribus Iuda, quæ regalis est, ad oriẽtem statuitur, ex qua ortus est dominus noster, nõ puto otiosum, & quod Isachar huic iungitur, et Zabulon, & quod in quatuor partes trinus iste numerus ordinatur. Quæ quamuis positionum suarũ diuersas habeant qualitates, omnes tamẽ intra trinitatis numerũ cõtinentur. Et quod per totas has quatuor partes in unum numerũ colligitur eadẽ trinitas semper, pro eo sine dubio quod sub uno nomine patris & filij & spiritus sancti censentur omnes, qui ex quatuor orbis partibus uenientes inuocant nomen domini, recumbentes cum Abraham & Isaac & Iacob in regno dei. Hæc à nobis generaliter indicata sint, uolentibus totius sacri huius uoluminis continentiam mysticam breuiter comprehendere, ut ex his intelligentiæ spiritalis occasione suscepta unusquisq; & in reliquis similem, aut etiam sicui amplius deus reuelat, superiorem & excelsiorem persequatur indaginem. Ego enim uere imparem me iudico ad enarranda mysteria, quæ liber hic continet Numerorum: multo autem inferiorem ad illa, quæ Deuteronomij uolumen includit. Et ideo festinandum nobis est peruenire ad Iesum, non illum filium Naue, sed ad Iesum Christum. Prius tamen pædagogo utentes Moyse, & apud eum rudimenta infantiæ deponentes, sic tendamus ad perfectionem Christi. Moyses enim non multa bella compressit. Iesus autem bella quidem uniuersa compescuit, pacem uerò omnibus dedit, ita ut scriptum sit, quia cessauit terra à bellis. Terra repromissionis, terra hereditatis,
Matt.5 terra quæ fluit lac & mel, ab Iesu distribuitur. Beati eñ mites, quia ipsi per Iesum hæreditabunt terram. Sed & ipsius distributionis inuenies typos & imagines præcessisse. Non enim otiosum est quod alijs ultra Iordanem terra diuiditur, alijs intra Iordanem, et alijs primis, alijs uerò secundis, nonnullis etiam tertijs, & sic per ordinem hæreditas terræ diuiditur: ubi unusquisq; requiescat sub ficu sua, & sub uite sua, & non sit ultra qui exterreat. Quæ cuncta magnificis præsignata mysterijs, ipse dominus Iesus in die aduentus sui non iam per speculum & in ænigmate, sed facie ad faciem in ueritate complebit unicuiq;, secundum quod ipse nouerit merita singulorum, qui cognitor cordis est, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

De

De ordine & collocatione castrorum. Homilia Secunda. Cap. II

PRIMA Numerorum lectio docuit, quod exercitus dei qui exiuit de terra Aegypti, & iter egit per desertum, uisitatus sit hoc est numeratus per Moysen & Aaron, ac per singulas quasq; tribus sequestratus. certo sub numero recensitus sit: quod nos uelut cum tota simul libelli continentia exponentes, formam diximus esse perscriptam, quomodo populus dei egrediens de mundi huius Aegypto, et ad terram repromissionis, id est uel ad uirtutum locum, uel ad regni cœlorum gloriam hæreditatemq; festinans, ordinibus quibusdam, & meritorum gradibus deducatur. Et per hæc ostendimus futurorũ bonorum magnificentiam in legis imaginibus adumbratam. Nunc uerò lectionis huius initium, quæ hodie recitata est, edocet nos qualiter ab his qui deo mancipati sunt, nec implicant se negotijs secularibus, componatur ordo castrorum. Ait enim. Et locutus est dominus ad Moysen, et Aaron dicens: Homo secundum ordinẽ suũ, & secundũ signa sua, & secundũ domus familiarũ suarũ castra collocer, filij Israel ex aduerso in circuitu tabernaculi testimonij cõsidãt.] Moyses dicit: Homo secundũ ordinẽ suum, & secũdum signa sua, & secundũ domos familiarũ suarũ incedat in castris: & Paulus dicit: Omnia honeste & secundũ ordinem fiant. Et nõ tibi uide- 1.Cor.14
tur unus esse spiritus dei, qui & in Moyse loquitur, & in Paulo? Secundũ ordinẽ Moyses incedi mandat in castris: secũdum ordinẽ cuncta geri in ecclesia præcipit Paulus. Et Moyses quidẽ, qui legi ministrabat, in castris custodiri ordinẽ iubet: Paulus uerò tanq; Euangelij minister, nõ solũ in actibus, sed in ipso habitu, ordinatũ uult esse Christianũ: & ideo dicit: Mulieres similiter in habitu ornato. Vnde ego arbitror quod nõ solum in Tit.2
officijs & habitu seruari ordinẽ uolunt, sed dant intelligi quod sit aliquis etiã in anima ordo, de quo dicatur quod unusquisq; incedere debeat secundũ ordinem suum. Qui ordo præcipue quidẽ ex operũ fructu indicatur: nihilominus aũt & ex magnificentia sensuum. Nã sæpe accidit, ut is qui humilẽ sensum gerit & abiectũ, & qui terrena sapit, excelsum sacerdotij gradũ, uel cathedrã doctoris obsideat: & ille qui spiritalis est, & à terrena cõuersatione tam liber ut possit examinare omnia, & ipse à nemine iudicari, uel inferioris ministerij ordinẽ teneat, uel etiã in plebe à multitudine relinquat. Sed hoc est & legis & Euãgelij statuta cõtenere, & nihil secundũ ordinẽ gerere. Sed & unusquisq; nostrũ si de cibo & potu sollicitus sit, & omnẽ curam in rebus secularibus gerat, unam uerò aut duas horas ex integro die etiã deo deputet, & ad orationẽ ueniat in ecclesiam, uel in trãsitu uerbũ dei audiat, præcipuã uerò curam erga sollicitudinẽ sæculi & uentris expendat: iste nõ cõplet mandatũ quod dicit, ut homo secundũ ordinem suum incedat, uel quod dicit, ut omnia secundum ordinẽ fiãt. Ordo est eñ statutus à Christo, quærere prius regnum dei & iustitiã eius: & credere secundo loco quod hæc nobis apponãtur. Homo ergo secundum ordinem suum incedat. Putásne qui sacerdotio fungũtur, & in sacerdotali ordine gloriantur, secundũ ordinẽ suum incedunt, & agunt omnia quę illo ordine digna sunt? Similiter autem & diaconi putas secundum ordinẽ ministerij sui incedunt? Et unde est ꝗd sæpe audimus blasphemare homines, & dicere, ecce qualis episcopus, aut qualis presbyter, uel qualis diaconus? Nónne hęc dicũtur, ubi uel sacerdos, uel minister dei usus fuerit in aliquo contra ordinẽ suũ uenire, & aliquid cõtra sacerdotalem, uel leuiticum ordinem gererer? Quid aũt & de uirginibus dicam, aut de cõtinẽtibus uel omnib. qui in professione religionis uidentur? Nonne si quid inuerecundũ, uel petulans, si quid proteruum gesserint, arguit eos continuo Moyses & dicit, homo secũdum ordinẽ suum incedat? Agnoscat igitur unusquisq; ordinem suũ, & quid dignũ sit eo ordine quem suscepit, intelligat, & ita libret actus suos, ita etiam sermonẽ, incessum quoq; ipsum & habitũ moderetur, ut cum ordinis sui professione cõueniat, ne audiat di- Rom.2
ci à deo: Quia propter uos nomen meum blasphematur inter gentes. Quid aũt sit quod dicit & secundũ signa sua, uideamus. Ego puto signa esse ea, quibus uniuscuiusq; proprietas designatur: uerbi gratia, omnes quidẽ homines similes sumus, sed est ꝓpria quædã uniuscuiusq; distinctio, uel in ipso uultu, uel in statura, uel in positione, uel in habitu, per quæ (uerbi gratia) Paulus quia Paulus sit designeñ, & Petrus quia Petrus sit, & nõ sit Paulus. Interdũ aũt etiam nõ uidentibus uniuscuiusq; signi diuersitas datur, ut ex uoce & loquela agnoscat illum esse uel illum qui loquitur: & secundũ suæ proprietatis

signum

Universidad de Deusto
Biblioteca

signũ unusquisq; etiã sine corporali uisione cognoscitur. Hoc modo arbitror esse etiam in animis signa diuersa. Et alterius quidẽ animi motus lenior est, mitis, placidus, trãquillus, æqualis: alterius turbidus, elatus, asperior, incitatior, petulãtior. Alius circũspectus, cautus, prouidus, sollicitus, impiger. Alius desidiosus, remissus, negligẽs, incautus. Et in his alius plus, alius minus. Et audeo pronũciare, quia fortassis quãra in specie uultus ineſt diuersitas hominibus, tanta & in animis inuenitur esse differentia. Sicut & sapientissimum Salomonem memini quodã loco dicẽtem. Sicut diuersi sunt uultus uultibus, ita & diuersa sunt corda hominũ. Sed unusquisq; (ut ait Moyses) secundum signa sua incedat, id est ne is cuius humilia, & despecta sunt signa, elatior incedat, uel altior quàm animorũ suorũ signa deposcunt. Et ut adhuc amplius diuersitatis signorum ratio clarescat, addemus etiam hæc. Omnes qui literas norunt, certum est quod xxiiij si Græca, xxiij si Latina literarum elementa didicerint, & ex his omnia quęcunq; scribenda sunt scribũt. Aliud tamẽ signum (uerbi gratia) alpha quod Paulus scripserit, habet, & aliud quod Petrus: & sic per singulos homines, qui literas norunt, diuersa scribẽdi per singulas quasq; literas signa reperies. Vnde & chirographa singulorũ manib. scripta, propriis quibusdã signis & indicijs agnoscuntur: & cũ sint elementa eadẽ, est tamen in ipsa similitudine literarum multa dissimilitudo signorũ. Igitur si integre tibi propositæ rei patuit exẽplũ, ueni nunc ad motus mẽtis & animorum, quibus ad aliquid concitanr̃ gerendõ. Intuere singulorum uirorũ chirographa, & uide quomodo (uerbi gratia) animus Pauli proposuit castitatẽ, & animus nihilominus Petri: sed est propria quædam castitas Petri, & alia castitas Pauli, etiã si una eadẽq; uideatur. Denicq; alterius ipsorũ talis castitas est, quæ requirat macerari corpus suũ, & subijcere seruituti, & quæ adhuc dicat, castigo corpus meum, ne forte alijs prædicãs ipse reprobus inueniar: alterius aũt castitas talis est, quę istud forte nõ timeat. Similiter & iustitia habet aliquid ꝓprietatis in Paulo, habet & in Petro. Eodem modo & sapientia cæteręq; uirtutes. Quod si etiã in his nominibus quæ exẽpli causa posuimus, potest fieri ut cum unũ sint per spiritũ dei, sit tamẽ aliqua diuersitas in ipsarum proprietate uirtutũ, quãto magis reliqui omnes homines propria quędã signa in motibus animorum, & animæ uirtutib. gerunt̃. Quæ Moyses mystica ratione perspiciens, scribit in lege, ut unusquisq; secundũ signa sua incedat in castris. Potest aũt fieri, ut æmulatione operum bonorũ ab inferiorib. signis, ad meliora & magnificentiora uenia mus. Si enim recte à nobis intellectũ est, hæc omnia quæ in lege scripta sunt, formas esse futurorum honorũ, & illius seculi quod ex resurrectione mortuorũ speramus, certum est utiq; quod si in præsenti uita habuerimus studium meliorũ, & secundũ Apostoli exemplũ posteriora obliuiscẽtes ad ea quæ in ante sunt extendamur: in resurrectione mortuorum, ubi sicut stella ab stella differt in gloria, ita & uniuscuiusq; merita refulgebunt, poterimus utiq; ab inferiorib. ad meliora signa & fulgentiora transferri, & splendidiori bus sideribus exequari. Atq; intãtum potest natura humana in hac uita proficere, ut in resurrectione mortuorum non solum stellarum gloriæ, sed & Solis splẽdori ualeat exæquari: secundum quod scriptum est, quia iusti fulgebũt in regno dei sicut sol. Hinc ergo est, quod & in inferioribus dicit: secundum signa sua, per domos familiarũ suarũ. Quod dicit per domos familiarum suarũ, in Græco idem sermo positus est, quem & ibi Apostolus dicit ubi ait: Huius rei gratia curuo genua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominat̃. Quas ergo hic Paulus paternitates dicit, ibi familias posuit Latinus interpres, sed unus atq; idẽ sermo habetur in Græco. Istæ sunt ergo paternitates, uel familiæ, quas Paulus quidẽ iam ostẽdit in cœlis, Moyses autem sub figuris adhuc legalibus describit in terris: secũdũ quas incedere nos monet, ut possimus cœlestibus paternitatibus sociari. Sunt enim (ut Paulus superius pronunciauit) siue familiæ istæ dicendæ sunt, siue paternitates in cœlo, ex quibus forte est & illa, quam in alio loco nominat idem Paulus ecclesiam primitiuorum adscriptã in cœlis: cui nos eueniet sociari, si secundum ordinem incedamus, & omnia secundum ordinem geramus. Si nihil inordinatum, nihil inquietum, nihil inhonestũ inueniatur in nobis, tunc & sicut firmamentum resplendebimus, & sicut stellæ & sol ipse refulgebimus in regno dei. Per Christum dominum nostrum, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

1 Cor. 15

πατριὰι

De suo addidit interpres.

De eo

De eo quod scriptum est. Ego assumpsi Leuitas de medio filiorũ Israel pro omni primogenito qui adaperit uuluam, & reliqua. Homilia III Cap. III

SCRIPTVM est de manna, quia secundũ tẽpus illud si quis id ita assumpsisset ut præceperat deus, nutriretur ex eo: si quis uerò contra præceptum dei, & contra statutum diuinitus modum uoluisset assumere, non frueretur eo ut uitali cibo, sed uermes ebullirent ex eo. Et ita fiebat, ut una atq; eadem species mannæ alijs quidem uermes, & putredines generaret, alijs uerò salubrem cibum conferret, & uitæ necessarium. Igitur & nostrum manna uerbum dei est, & apud nos ergo sermo dei alijs efficitur ad salutem, alijs cedit ad pœnam. Et propter hoc arbitror quod ipse dominus & saluator, qui est uiuum dei uerbum, dicebat: In iudicium ego ueni in hunc mundum, ut non uidentes uideant, & uidentes cæci fiant. Quanto melius esset nonnullis odium, ut non uidentes uideant, & uidentes cæci fiant. Quanto melius esset nonnullis omnino nec audire uerbũ dei, quàm audire cum malitia, uel audire cum hypocrisi. Melius autem dicimus ad comparationem malorum. Vere autem melius, & uere rectius, ac perfectius est, ut qui audit uerbum dei, audiat corde bono, & simplici, audiat corde recto & parato, ut quasi in terra bona fructificet, & crescat. Hæc in præfatione diximus propter nonnullos eorum qui ad audiendum non simplici, nec fideli mente conueniunt. De quibusdam dico catechumenis, quibus fortasse nonnulli etiam eorum qui iam baptismum consecuti sunt, sociantur. Non em̃ omnes qui ex Israel, ij sunt Israelitæ: neq; omnes qui loti sunt aqua, continuo etiam sancto spiritu loti sunt: sicut econtrario nõ omnes qui in catechumenis numeranr̃ alieni sunt, & expertes spiritus sancti. Inuenio em̃ in scripturis diuinis nõnullos catechumenorũ dignos habitos spiritu sancto, & alios accepto baptismo indignos fuisse sancti spiritus gratia. Cornelius catechumenus erat, & antequã ad aquam ueniret, meruit accipere spiritum sanctum. Simon baptismũ accepe-
rat, sed quoniã cum hypocrisi accessit ad gratiã, repudiatur à dono spiritus sancti. Nolo dubites & nunc esse in populo catechumenorũ aliquos Cornelios, ad quos dici possit, quia misericordiæ & orationes tuæ ascenderũt in cœlũ. Et rursum in populo fideliũ esse aliquos Simones, quibus confidenter dicendũ sit: O plene omni dolo & fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiæ. Hæc ego ad correptionẽ mei ipsius loquor, nõ solũ audito rum. Vnus enim & ego sum ex ijs, qui audiunt uerbum dei. Sed audiamus iam quid sermo diuinus loquatur ad Moysen. Et locutus est, inquit, dominus ad Moysen dicens: Ecce ego assumpsi Leuitas de medio filiorũ Israel pro oñi primogenito q adaperit uuluam ex filijs Israel, redemptiones eorũ erunt, & erũt mihi Leuitæ. Meũ est em̃ omne primogenitũ. Ex die qua percussi omne primogenitũ in terra Ægyti, sanctificaui mihi omne primogenitũ Israel, ab homine usq; ad pecus meum erit, ego dominus.] Leuitæ assumuntur pro primogenitis, cũ utiq; nõ sint primogeniti. Leui em̃ tertius nascitur ex Lia. Primus nanq; est Ruben: Symeon secundus, tertius Leui: & assumunr̃ in primogenitos ij, qui natura non sunt primogeniti. Nũquid hæc in lege dei otiose scripta esse credendũ est? Ant illud edocet nos, quod apud deũ nõ illi primogeniti habeanr̃, qui corporea natiuitate præcedũt, sed ij quos proposito mentis inspecto, Deus ipse in ordinẽ primitiuorũ iudicat assumendos? Sic em̃ apud deũ Iacob posterior natu primogenitus iudicatus est, et benedictiones primitiuatus procurata diuinitus parẽtis ęcitate suscepit. Ex ꝓpposito etenim cordis quod deo patuit, etiam priusquam in hoc mundo nascerenr̃, aut aliquid agerent boni uel mali, pronunciat dominus de eis, quia Iacob dilexi, Esau aũt odio habui. Filij ergo Leui primogeniti quidẽ nõ sunt secundũ carnẽ, sed pro primogenitis assumũtur: ut sit amplius aliquid pro primogenito assumi, quàm primogenitũ nasci. Ecce, inquit, assumpsi Leuitas ex medio filiorũ Israel. Dic simpliciter, assumpsi Leuitas ex filijs Israel. Quid est quod addis & de medio filiorũ Israel? de ꝙ medio? Tertius est Leui (ut suprà diximus) inter filios Israel. De quo ergo medio assumanr̃ Leuitæ cuperẽ scire. Inuenio in scripturis beatam illam Sunamitidẽ, quæ aluerat aliquãdo prophetã, respondentem cum fiducia regi Israel uolẽti sibi aliquid conferre beneficij, & dicentem: In medio populi mei ego habito. Amplius aũt, & magnificentius in Euangelio uideo scriptũ de domino & saluatore nostro, dicẽte Ioanne: Medius uestrum stat, quem uos nescitis. Puto ergo eum qui nunquã declinauerit ad dextrã, neq; ad sinistrã, dici posse medium stare, qui peccatũ nõ fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Et ideo ille quidẽ, quia sem

Act. 8

Admiscet suã personam

Ioan. 9

Gen. 26

Esa. 6

Ioan. 1

Universidad de Deusto
Biblioteca

per stat,medius stare dicitur.Si quis uerò imitator eius est,sicut omnes sancti, & illa bea ta mulier,cuius superius fecimus mentionẽ,stare quidẽ non dicitur. Nõ em̃ potest fieri ut non aliquando aut ad dextrã quis inclinatus sit, aut ad sinistram. Nemo em̃ mũdus à sorde,nec si unius diei fuerit uita eius,Habitare tamẽ dicitur in medio populi: Et leuitæ ergo assumũtur de medio filiorũ Israel. Leuitæ sunt enim qui nõ cognouerũt dextram, & sinistrã suã,sed sequentes Moysen,id est legẽ dei, nõ pepercerunt patri nec matri.Et tu ergo si ueniẽte tentatione,si ueniente ira peccati nõ inclineris ad dextrã,neq; ad sinistrã,nec præuaricaueris legẽ dei,sed stes in medio fixus & stabilis,& nõ inclineris, neq; curues genua tua peccato,nec pecudis caput,id est stultitiæ sequaris imaginẽ,assumeris de medio filiorũ Israel,& in primitiuorũ numero collocaberis.Hęc pro eo ꝺ̃ scriptum est, & assumam leuitas de medio filiorũ Israel. Verũ (si uidet) recurramus adhuc ad ipsum ordinem historię,qui refertur in Numeris,& ex ipso mysteriũ primitiuorũ, ubi uel quomodo requiri debeat,cõtemplemur. Igitur recenseamus attentius quõ distribuuntur duodecim tribus per ternas in quatuor partes,& per singulas quasq; cœli plagas certa statione cõsidunt:& inueniemus Iudam quidẽ ab oriente statui cum Isachar & Zabulon: Ruben uerò ab occidente, cũ Symeon & Gad: in meridie Effrem cũ Beniamin & Manasse: in Aquilone uerò Dan cũ Neptalim & Aser. Et his omnibus quasi per quatuor terræ cardines in circuitu collocatis, in medio eorũ utpote deo proximi circa ipsum tabernaculũ dei constituuntur leuitę. In castris quidẽ Iuda quæ sunt ab oriente, Moyses & Aaron:in castris uerò Ruben, Gerson: in castris aũt Beniamin, Caath: ubi uerò Dan castra cõstituit, Merari scribitur collocatus:& ita in medio filiorũ Israel ex omni parte, & per circuitum,quasi inserti cæteris,& innexi uidentur esse filij Leui.Hęc sunt quę nobis litera legis exponit,ut ex his sacramentorũ semina colligẽtes, tãquam gradibus quibusdam ab humilibus ad excelsa,& à terrenis ad cœlestia cõscendamus. Ascende ergo nũc ô auditor si potes, & à terrenis sensibus intuitu mẽtis & perspicacia cordis eleuare. Obliuiscere paulisper terrena,supra nubes & supra ipsum cœlũ gressu mẽtis incede. Ibi require tabernaculũ dei,ubi præcursor pro nobis introiuit Iesus, et assistit nũc uultui dei interpellans pro nobis. Ibi inquã require quaternos istos ordines, stationesq; castrorũ. Ibi Israelitica agmina,et excubias cerne sanctorũ,& ibi illa quæ hic nunc quærimus primitiuorũ sacramẽta rimare.Sed ego nõ audeo illuc solus ascẽdere, nõ audeo me in hos tã secretos mysteriorũ secessus sine auctoritate magni alicuius doctoris immergere.Nõ possum illuc ascendere,nisi præcedat me Paulus, & ipse mihi uiam noui huius & arduí itineris ostendat. Ipse ergo apostolorũ maximus, qui sciret multas esse nõ solũ in terris, sed & in cœlis ecclesias, ex quib.& septem quasdam Ioannes enumerat:ipse tamen Paulus ostendere uolens esse quandam præter eas etiã primitiuorũ ecclesiã, dicit ad Hebræos scribens:Nõ em̃ accessistis ad ardentem & tractabilem ignem,sed accessistis ad mõtem Sion, & ciuitatem dei uiuentis Hierusalem cœlestem, & multitudinẽ angelorum collaudantium,& ecclesiã primitiuorũ adscriptam in cœlis. Igitur Moyses per quatuor castra populũ dei diuisum describit in terris:& Apostolus quatuor ordines sanctos describit in cœlis,ad quorũ singulos unũquenq; nostrũ dicit accedere. Non em̃ omnes ad omnes accedũt,sed & alij quidẽ accedũt ad montẽ Sion,horũ aũt paulo meliores accedunt ad ciuitatẽ dei uiuentis Hierusalẽ cœlestem. Qui aũt & ijs eminẽtiores sunt,accedunt ad multitudinẽ angelorum collaudãtium. Qui autem super istos omnes sunt,accedunt ad ecclesiam primitiuorũ adscriptã in cœlis. Si ergo ex ijs intellexisti quis sit ordo primitiuorũ,& quod sit nominis istius sacramẽtũ,præpara te,& enitere quantũ uales,si forte actibus,uita,moribus,fide,institutisq; proficias,ut possis accedere ad ecclesiã primitiuorum,quę ascripta est in cœlis.Quod si non tantũ uales,sed es paulo inferior,accede ad multitudinẽ angelorũ collaudantium. Quod si nec ad istũ ordinẽ potes ascendere,ad ciuitatẽ saltem dei uiuẽtis Hierusalem cœlestẽ properare cõtende. Si uerò nec ad hoc aptus es,saltem ad montẽ contende Sion, ut in monte saluerís. Tantum ne in terra resideas,ne in uallibus maneas,ne in demersis & humilibus perseueres. Mihi ita intelligendum uidet assumi primogenitos filios Leui,qui ministrãt deo,& altari eius tabernaculoq; deseruiũt, excubijs perpetuis ministeria diuina cõcelebrãt. Sed & quod ait pro omni primogenito,qui adaperit uuluã,nõ mihi facile uidetur differi posse & explanari.

Apoc.1

Heb.12

Necq

Neq; enim quicunq; adaperit uuluam,cõtinuo dignus sanctificatione primitiuatus habẽdus est,quia & in psalmis legimus, quod alienati sunt peccatores à uulua, errauerũt à uentre, locuti sunt falsa. Quod utiq; stare secundũ literã nullo modo potest.Quõ enim quis errare à uia dei potuit statim ut de uentre matris exiuit? Aut quõ potuit falsa loqui nuper æditus puer,uel qualẽcunq; proferre sermonẽ? Cũ ergo impossibile sit uel errare aliquẽ à uentre,uel loqui falsa,necessariũ erit & uentrẽ,& uuluam talem requiri,cui conuenire possit hoc dictũ quod alienati sunt peccatores ab utero,errauerũt à uẽtre, locuti sunt falsa.Et illa erit uulua,quã adaperit omnis primitiuus,qui sanctificatur deo.Adaperuit aliquando deus uuluã Liæ,quæ erat clausa, & peperit patriarchas. Similiter & Rachel,ut pareret etiã ipsa cuius uisus erat perspicax,& decorus aspectus. Sed & in multis alijs scripturę locis inueníes adaperiri uuluas.Quarũ si singula pro locis cõsideres,inuenies quomodo & errẽt peccatores à uulua, & illi adaperientes uuluam, sanctificent in ordinẽ primitiuorũ. Et erunt mihi,inquit, leuitæ.meũ est enim omne primitiuũ: ex qua die percussi omne primogenitum in terra Ægypti, mihi sanctificaui omne primogenitum.Notum est quid de ijs historia contineat,quomodo percussa sint primogenita Ægyptiorum, cũ populus Israel educeretur ex Ægypto . Hoc est ergo quod in loco indicatur,quia non prius sanctificati sunt primogeniti Israel quàm percuterentur Ægyptiorum primogeniti: & quasi causam sanctificationis horum, interitum & necem ponit illorũ. Vnde & hic intelligendũ est, esse quosdam primogenitos etiã in Ægyptijs, id est in cõtrarijs potestatibus,quasi electos in malitia & primos inter dæmonas:qui nisi percussi fuerint & extincti, sanctificationẽ percipere Israelitarũ primogeniti omnino non possunt.Quis ergo est iste, qui primogenitos Ægyptiorũ,id est principatus, & potestates dæmonum percussit? Nõne dominus meus Iesus Christus, qui est primogenitus omnis creaturę,qui principatus,& potestates aduersas traduxit,triumphãs eos in cruce? Quos utiq; nisi ille percussisset,et triũphasset,sanctificatio ad nos primitialis uenire nullatenus potuisset. Vt aũt nobis primogenitorũ benedictiones donaret, efficit prius ipse primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse primatũ tenẽs, & nos credẽtes resurrectionis suę assumeret pro primitiuis,et in primitiuorũ ordine collocaret,si tamẽ bene dictionum gratiã usq; ad finem firmã retineamus,adiuti misericordia ipsius domini nostri Iesu Christi,cui est gloria in secula seculorum.Amen.

Gen.30

De eo quod scriptũ est, Viginti duo milia numero inuentos esse leuitas, primogenitos autem filiorũ Israel xx duo milia ducentos lxxiij. Homilia IIII Cap. III

NVMERORVM liber est, qui legitur nobis, in quo multæ sunt numerorum differentiæ, quæ conscribuntur de filijs Israel. Sed post filios Israel numerantur etiam leuitæ seorsum. Non enim fuerant recensiti cum filijs Israel, & habetur eorum segregatus quidam,ac præcipuus præ cæteris numerus,quo referuntur omnes simul uiginti duo milia reperti, ita ut neque amplius aliquid neq; minus hoc numero inuentum sit.Post hoc præcepit dominus numerari etiam primogenitos filiorum Israel eodem ordine,quo leuitæ fuerant numerati,id est ab uno mense & suprà,& inueniuntur primogeniti filiorum Israel uiginti duo milia,& ducẽti septuaginta tres.Putásne per hæc solam numeri historiam docere nos uoluit Moyses, & nullum in ijs diuersitatibus numerorum concluſit solito sibi more mysterium ? Nihílne uidebitur esse rationis quod ducenti septuaginta tres tãtum abũdare dicuntur in primogenitis Israel, & in leuitis ad uiginti duo milia , neq; abundare quicquam , neq; deesse describitur? Viginti duo quidem numerus in scripturis diuinis si quis obseruet, quod principalibus quibusdam causis adscriptus sit, frequenter inueniet . Nam uiginti duo prima apud Hebræos elementa tradunt esse literarũ. Viginti & duo rursus à protoplasto Adam usq; ad Iacob ex cuius semine initium duodecim tribus sumũt, patres fuisse memorantur. Tradunt etiam omnium creaturarum dei species intra uiginti et duo numerum colligi.Sed & alia multa in scripturis si quis diligentius exequatur sub hoc numero consecrata reperiet. Propter hoc ergo & leuitę,id est qui deseruiunt domino,& primogeniti filiorum Israel admirabili hoc, & sacrato numero titulantur. Quod autem in filijs Israel adduntur ducenti septuaginta tres,neq; otiosum mihi uidetur, neq; absolutionis uiam facile cerno,

nisi dominus uelamẽ istud impositũ à Moyse ijs literis adaperire nobis dignetur,& auferre. Igitur humani generis in carne generatio(sicut asserunt qui in talibus periti sunt) nouem quidem mensibus continetur in uulua, sed nõ prius moueri fertur ad partum q̃ etiam decimi mensis triduum transeat: & ita inuenitur quod numerus iste,id est ducẽti septuaginta tres dies illos indicent, qui ex nouem mensibus, & triduo mẽsis decimi colliguntur, & fiunt simul ducenti septuaginta tres dies isti, quibus humano generi in hũc mundum præbetur ingressus. Et ita in uiginti quidem & duobus numeris, omnium simul creaturarum rationibus mysticis summa colligitur. In his uerò quæ ex abundãti in primogenitis inueniũtur Israel,etiã mysteriũ humanæ generationis exprimit. Post hęc cum in tres ordines diuisi essent filij Leui, & ex tribus nominibus principũ singuli quique ordines censerentur, etiam in ipsis diuersitates quędã non sine mysterijs adscribuntur.Nam filiorũ Caath primus ordo describitur,& merito:Ex ipso enim descẽdit Moyses & Aaron, quibus sacerdotij summa committitur. Ex ipso enim nascitur Amram.ex Amram autem Moyses,& Aaron.Secũdus ergo est Gerson,qui primus quidem in natiuitate,sed secũdus habetur in ordine.Sic enim scriptura dicit:Filij autẽ Leui, Gerson, Caath,& Merari.Sed ex filijs Caath duo rursus ordines diriguntur, & ij quidem qui ex Aaron descendunt,sacerdotio mancipantur,pars uerò reliqua ad ministrandũ sacerdotibus ordinatur,& idcirco in quatuor partes Leuitarũ diuiduntur officia, ut sacerdotio quidem fungantur Aaron & filij eius,sancta autem sanctorum ut portent in humeris suis qui reliqui sunt ex populo Caath.Quæ autem ad tabernaculum pertinẽt testimonij uel ad atria eius,& pelles,uel etiam uelamẽta,& quæcunq; sunt minus dura, & ad onus leuia,ut procurent filij Gerson.Colũnas uerò tabernaculi,& bases eius,& seras,ut portent filij Merari.Idcirco & in recensendis eis designanter scriptura commemorat,ut recenseatur uirtus Merari:uirtute enim opus est ad portandas huiusmodi sarcinas.Sed redeamus aliquando ad Apostolum Paulum, qui hæc omnia libero iam & reuelato oculo mentis aspiciens, & ueteris testamenti uelamen abijciens, ait, quia prior populus in huiusmodi constructionib. exemplari & umbræ cœlestium deseruierit.Et hęc audiens, considera ne forte isti quatuor ordines castrorum exemplũ sint & umbra illorũ quatuor ordinũ,quos ad Hebræos scribens Paulus enumerauit in cœlis. Et rursus Iraelitici quatuor ordinibus castrorum, quaternos adijce Leuitarum,quæ nos non tam explanare & aperire, quam contigisse tantummodo,& purioribus sensibus(si qui tamen sunt q puros huc & liberos à secularibus cogitationibus sensus detulerint)indicasse,et leuiter perstrinxisse sufficiat. Accipiat, inquit, numerum filiorum Caath. Ecce iterum alius introducitur ordo numerorum. Numerati sunt iam filij Leui ab uno mense & supra, nunc numerantur filij Leui à uicesimo quinto anno,sed non ut in cæteris supra,sed usq; ad quinquagesimum annum,& fit iste pręcipuus numerus et electus.Additur enim ijs, Omnis,inquit,qui procedit ad ministrandũ ad opera tabernaculi testimonij. Isti sunt q numerantur meliore quodam,& pręcipuo numero.Sicut enim in filijs Israel dicebatur, Omnis qui procedit ad præliũ in filijs Israel:ita & hic dicitur,omnis qui procedit ad ministeriũ,ut faciat opera in tabernaculo testimonij. Post hæc dicitur quæ sint opera filiorum Caath in medio filiorũ Leui secundũ plebes suas in tabernaculo testimonij.Introibit,inquit, Aaron & filij eius cum eleuata fuerint castra,& deponent uelum,quo tegun tur sancta,& operiẽt ex ipso uelo arcam testamẽti.Et post hæc septẽ quædã species enumerantur,quæ pręcipiunt operiri.Primo in loco,ut omniũ preciosior ipsa arca testamẽti operiatur uelo quo prius uelabat, sed & pelle desuper hyacinthina tegatur. Additur etiam aliud uelamẽ desuper hyacinthinũ.Secũdo in loco mensa operitur. Tertio cãdelabrum. Quarto altare aureũ. Quinto uasa ministerij. Sexto operimentũ altaris cum quibusdam uelamentis apponitur.Septimo in loco operitur & labrum, & nihil horũ omnium nudũ relinquitur,aut reuelatum. Deniq; additur etiã præceptũ huiusmodi. Nolite, inquit,exterminare de tribu sua plebem Caab. Quo scilicet exterminãdos esse se scirẽt, si forte ad hæc mouẽda manus suas mitterẽt, nisi unumquodq; eorum prius à sacerdotibus fuisset obtectum.Nõc ergo redeamus ad istud tabernaculũ ecclesię dei uiuentis,& uideamusquomodo hęc singula obseruari oporteat in ecclesia dei à sacerdotib. Christi. Si quis uerò sacerdos est cui uasa sacra,id est mysteriorũ sapiẽtię secreta commissa sunt, discat

discat ex ijs,& obseruet quõ hæc oporteat intra uelamẽ cõscientię custodire, nec facile proferre ad publicũ. Aut si res poscit proferre, & inferioribus, id est imperitioribus.trade re,ne nuda proferat,ne aperta ostendat,& penitus patẽtia, alioquin homicidiũ facit, & exterminat plebẽ. Exterminatur em̃ omnis qui secreta & ineffabilia sacramẽta contigẽ rit,nondũ meritis & scientia in sacerdotij ordinẽ gradũq; translatus. Solis em̃ filijs Aaron,sacerdotibus scilicet,ipsam arcã testamenti,& mensam,& candelabrũ,& si quid est eorũ quę suprà cõprehendimus, nuda ac reuelata uidere concessum est. Alij aũt operta hęc uideãt,imò potius uelata hæc in humeris suis portẽt. Et filij quidẽ Caath, quoniam ipsi licet non sint sacerdotes,sunt proximi sacerdotibus,in humeris suis possunt ista portare:alij uerò sarcinas suas,& ministeria nec in humeris, sed in plaustris ponunt. Vt em̃ prævenientes lectionẽ dicamus aliqua etiã de ijs quę locus ammonuit,cum offerrent à singulis quibusq; tribubus plaustra,quatuor ex ijs acceperunt filij Merari, duo aũt Gerson filij.Illi uerò qui horum meliores sunt,plaustra non accipiunt.Intuere ergo nunc cuiusmodi diuisio efficitur in officijs ministerij diuini, & quomodo illa quidem quæ sancta sunt, non imponuntur portanda animalib.mutis, sed rationabiles esse debent homines, & in humeris suis portare uasa, quibus ministrantur sanctorum. Ea uerò quæ graiora sunt & duriora,non tam rationabilibus, quàm mutis portanda animalibus imponuntur.Sed & in ipsis est aliqua differentia. Nam illi qui grauiora & duriora obseruant ministeria,plura habent animalia. Quatuor em̃ plaustra dantur filijs Merari. Filijs autẽ Gerson quia erant propẽ filios Caath,duo tantum plaustra sufficiunt, ex quibus ostenditur quod operibus quidẽ durioribus,& (ut ita dicam) crassioribus,plures sunt qui uelut animalia inseruiunt:ad ea uerò quæ rationabilibus procurant, pauci ex ijs qui in his instructi aut eruditi uidentur,accedunt. Nam ad illa quæ mystica sunt, & in secretis recondita,& solis sacerdotibus patent,non solũ nullus animalis homo accedit,sed ne ipsi quidẽ qui habere aliquid exercitij & eruditionis uidentur,nõdum tamen meritis & uita ad sacerdotalem gratiam conscenderunt:non solum per speculum ea & in ęnigmate uident,sed & operta & uelata suscipiunt,& in humeris portant,quo scilicet magis ea actu operum, quàm scientiæ reuelatione cognoscant. Quia igitur huiusmodi dilpẽsatio est mysteriorum dei & ministerij quod habetur in sanctis,tales nos exhibere debemus, ut digni efficiamur ordine sacerdotij, ne uelut irrationabilibus nobis onera grauia imponantur,sed tanquam rationabiles & sancti sacerdotalibus officijs deputemur. Gens 1 Petr.2
enim sancta regale sacerdotium sumus & populus in acquisitionem,tantum ut acceptã gratiã uitæ meritis exequẽtes, digni habeamur sancto ministerio:ut cum discesserimus de hac uita,mereamur assumi(ut suprà diximus) inter sacerdotes dei,& ministrantes arcæ testamenti, in arcanis scilicet & reconditis mysterijs, reuelata facie gloriam domini speculemur,& ingrediamur terram sanctam.Cuius hæreditatem nobis præstabit dominus noster Iesus Christus,cui est gloria & imperium in secula seculorum. Amen.

De eo quod scriptum est. Nolite exterminare de tribu sua plebem Caath.
Homilia Quinta Cap. IIII

R ESPONSA dans dominus ad Moysen & Aaron dicit: Nolite exterminare de tribu sua plebẽ Caath de medio filiorum Leui, sed hoc facite eis & uiuẽt & non morientur cum accedent ad sancta sanctorum,& reliqua. Primo intelligamus ea, quæ secundum literam referunt, & ita præstante domino ab intellectu literę ascendemus ad intelligentiã spiritalem.Intellige ergo prius ipsam collocationẽ tabernaculi testimonij, intellige & sancta sanctorũ, quæ interiecto à sanctis uelamine dirimuntur,quæ inspici nõ licet ab ullo hominũ,nisi à sacerdotib.solis.Post hæc intellige,quomodo ubi uentum fuerit ut castra moueant filij Israel,soluitur tabernaculum, & Aaron ac filij eius sacerdotes intra sancta sanctorum operiũt singula quęq; operimentis,ac uelaminibus suis,& obtecta ea relinquentes in eodẽ quo fuerant loco,introducunt filios Caath, qui ad istud officium deputati sunt,& faciunt eos eleuare humeris suis omnia illa quæ manus sacerdotalis obtexerat.Et propter hoc dicit à domino: Ne exterminetis de tribu sua plebem Caath. quasi in eo exterminandi essent, si sancta sanctorum nuda & patentia contigissent, quę non solum non contingere,sed ne intueri

Universidad de Deusto
Biblioteca

intueri quidem fas erat non uelata. Si intellexisti quid historiæ ordo contineat, ascende nunc ad splendorẽ mysterij: & legis spiritalis lumen, si purus tibi est mentis oculus, contuere. Si quis dignus ex ijs qui deo ministrant, diuina capere & uidere mysteria, ad quæ contuenda cæteri minus capaces sunt, hic Aaron, uel filius Aaron esse intelligatur, q̃ ingredi potest ad ea quæ adire alijs fas nõ est. Si quis ergo talis est, huic soli reuelata patet arca testamẽti, hic uidet urnam intra se habentẽ manna, hic considerat & intelligit propitiatorium. Hic intuetur & Cherubim utrunq;, & mensam sanctam, & candelabrum luminis, & altare incensi. Iste hæc considerat, & intelligit spiritaliter, id est qui uerbo Dei & sapiẽtiæ mysterijs operam dat, & deo soli in sanctis uacat. Sciat sane cui hæc reuelantur, & spiritaliter inspicienda creduntur, non sibi tutum esse aperire ea, & pandere quibus nõ licet pandi, sed operire debet singula, & operta cęteris minus capacibus tradere portanda in humeris, & ceruicibus imponẽda. Cum enim ex uerbis mysticis eruditi, & perfecti quiq; doctores opera populis iniungũt, & plebs agit quidẽ & implet quę mandantur, non tamen eorum quæ gerũtur intelligit rationem, quid aliud geritur, nisi operta & uelata sancta sanctorum super humeros portantur? Et ut adhuc manifestius quę dicuntur aduertas, exemplis te ex diuinis uoluminibus adhibitis informabimus. Moyses intelligebat sine dubio quę esset uera circuncisio, intelligebat q̃d esset uerũ pascha, sciebat quæ essent ueræ neomeniæ, & quæ uera sabbata: & cũ hæc omnia intellexisset in spiritu, uerbis tamẽ ea per rerum corporalium species adũbrationesq; uelabat: & cũ sciret uerum pascha immolandũ esse Christum, ouem corporalẽ immolare mãdat in pascha. Cumq; sciret diem festum agi debere in azymis synceritatis & ueritatis, tamẽ de farinæ azymis præcipiebat agi diem festum. Hæc ergo & huiusmodi erãt sancta sanctorũ, quæ cum Moyses portanda cæteris traderet, id est, rebus & operib. implẽda, cooperta tamẽ ea & uelata communi sermonum tradebat eloquio. Humeri aũt quod operum indicia teneant, in multis scripturæ sæpe locis ostendimus. Sed & in ecclesiasticis obseruationibus sunt nonnulla huiusmodi, quæ omnibus quidẽ facere necesse est, nec tamẽ ratio eorum omnibus patet. Nã quod (uerbi gratia) genua flectimus orantes, & quod ex omnibus cœli plagis ad solam oriẽtis partẽ conuersi orationem fundimus, nõ facile cuiq; puto ratione cõpertum. Sed & eucharistiæ siue percipiendæ, siue eo ritu quo geritur explicandæ, uel eorum quę geruntur in baptismo uerborũ, gestorumq;, & ordinũ, atq; interrogationum ac responsionum, quis facile explicet rationẽ? Et tamen omnia hęc operta & uelata portamus super humeros nostros, cum ita implemus ea & exequimur, ut à magno pontifice, atq; eius filijs tradita & cõmendata suscepimus. Cuncta hæc ergo & hoc um similia cum gerimus, nec tamen eorum assequimur rationem, leuamus humeris nostris, & portamus adoperta & obtecta diuina mysteria: nisi quis sit inter nos Aaron, aut filius Aaron, quib. ista cõceditur nuda & reuelata perspicere. Ita tamen concedit, ut sciant sibi uelanda hæc & operienda, ubi cæteris dari ea & in opus proferri ratio poposcerit. Post hæc dicitur de Leuitis, qui operentur à uicesimo quinto anno, & supra usq; ad quinquagesimũ annum. Omnis, inquit, qui procedit ad opus operum, & ad opera quæ portãtur tabernaculi testimonij. Obserua in his distinctionẽ sermonũ scripturę diuinæ. Vbi de operibus filiorũ Israel loquitur, nõ dicit opera operum, sed sola opera. Vbi uerò de officijs leuitarum, non dicit sola opera, sed opera operum. Sicut eñ sunt quædã sancta, sunt aũt & alia sancta sanctorum: ita sunt quædam opera, & alia opera operũ. Vnde uidetur mihi quia Moyses ubi sensit esse quædã opera uisibilia quidem, sed quibus inesset interior alia mystica & occulta intelligentia, hæc nõ solum opera, sed opera operũ dixerit: quæ uerò cõmunia, & præsentis solum temporis opera intellexit, hæc solũ opera nominauerit. Sunt ergo quædam opera operũ, quæ ego puto esse oñia hæc, de quib. uel in præsenti lectione, uel in Exodo & cæteris locis sub occultis precipitur mysterijs, & pro parte in præsenti, pro parte uerò explẽdis in futurũ. Quæ tamẽ (ut diximus) opera operum, non cuilibet, sed leuitis solis tradenda mandantur. Et inter Leuitas ipsos nõ prius ad hęc opera quisquã uocatur, nisi à uicesimo demũ & quinto anno uitæ suæ usq; ad quinquagesimum. Sed non caret sacramẽto ne ipse quidẽ uiginti quinq; & quinquaginta numerus annorũ. Nam in uiginti quinq; numero, quinq; sensuũ perfectio declaratur, ita ut quinquies quina numerentur. Quod utiq; indicat eũ uocari ad opera operum

in mysterio peragẽda, qui ex omni parte multiplicatis & purificatis sensibus inuenitur esse perfectus. Quinquagesimus aũt numerus quod remissionis & indulgentiæ teneat sacramentũ, in multis scripturarũ locis sæpe & abundanter ostendimus. Nã & quinquagesimus annus est qui & iubileus dicitur apud Hebræos, in quo & possessionum & seruitutis & debiti fit remissio, & quinquagesimus dies post pascha festus traditur in lege. *Leuit.25*
Sed & dominus in euangelio cum parabolã remissionis doceret & indulgentię, debitores quos introducit, unũ in quinquaginta, & alium in quingẽtis fuisse denarijs dicit obnoxios. Quinquaginta aũt & quingenti cognatus est numerus. Decadæ enim quinquaginta faciunt quingentos. Sed & ex alia parte numerus iste sacratus fit. Septem enim septimanis si addaẽ unius numeri perfectio, quinquaginta faciũt dies. Similiter & septuaginta septimanis si addaẽ unius decadę cõsummatio, faciũt quingẽtos. Qd̃ & si abũdantius adhuc sacramẽta quinquaginta & quingentorũ numeri placet colligere, habemus etiñ hoc ipso qui in manib. est Numerorũ libro, ubi de hostiũ spolijs quidã quidem offe- *Num.31*
runt in dona dei quinquagesimam portionem, qui non processerunt ad bellũ, quidam uerò quingentesimã. & utiq; nõ inaniter etiam hic quinquagesimus, & quingẽtesimus numerus habetur. Sed & in Genesi ubi deus tractabat de indulgẽtia Sodomorũ si forte possent ad ueniam peruenire, huiuscemodi mysteriorum conscius patriarcha Abrahã à quinquagesimo numero incipit pro indulgentia Sodomorũ dño supplicare, & dicit: Si *Gen.18*
inuenti fuerint quinquaginta in ciuitate, nõ saluabis ꝓpter quinquaginta ciuitatẽ? Sed ad propositũ reuertamur. Oportet ergo operari Leuitas in sanctis usq; ad quinquaginta annos, inferiores quidẽ opera, meliores uerò opera operũ: horũ aũt superiores, spiritalibus officijs deseruire, & introire in sancta sanctorũ, ibiq; operire quę operiẽda sunt, & tradere filijs Caath portanda humeris, & manibus euehẽda. Sed & reliquis unicuiq; secundum ea quæ iam superius sępe dilata sunt, ordinatur. Verum ne nimia hęc operimentorum uelamentorumq; cautela desperationem quandam & mœstitiã generet auditoribus, pauca aliqua quæ & nobis pandere tutũ sit, & uobis fas sit aspicere, quoniam quidem (ut prius diximus) genus regale & sacerdotiũ, gens sancta & populus in acquisitione dicti sumus, aperire tẽtabimus. Intelligamus ergo tabernaculum testimonij omnes sanctos, qui sub testamento dei censentur: & in hoc tabernaculo esse quosdã cessiores meritis, & gratia superiores: & ex ijs aliquos quidẽ candelabrũ dici, ipsos forte apostolos, qui illuminant accedẽtes ad deum. Sed, & si qui alij sunt, qui in hoc tabernaculo dei omnibus ingredientibus scientię & doctrinę lumẽ ostendũt, omnes isti candelabrũ mysticum nominentur. Alij sint mẽsa sacra, scilicet quicunq; habent panes dei, & refici unt ac pascũt animas esurientes iustitiã. Alij sint altare incensi, quicunq; orationibus & ieiunijs die ac nocte uacant in templo dei, orantes non solum pro semetipsis, sed & pro uniuerso populo. Ii uerò quibus arcana mysteria credidit deus, & occultorũ prouidentiæ suæ iudiciorum secreta cõmisit, arca testamenti dei appellentur. Porrò qui cũ omni fiducia per hostias precũ, supplicationumq; uictimas deũ hominibus repropitiãt, et pro delictis populi interueniũt, propiciatorij nominẽtur. At qui meruerint multitudinem scientiæ, & abundãtes diuitias in agnitione dei, Cherubim intelligi possunt. Cherubim nanq; in nostra lingua multitudo scientiæ interpretaẽ. Sed hos oẽs, qui per hæc singula quę suprà enumerata sunt designañ, portari necesse est, et portari in humeris. Vnde fortassis (ut ego opinor) angeli qui ordinati sunt propter eos, qui hæreditatem capiũt salutis, ipsi sint, qui singulos eorũ quos suprà diximus, portant. Cũ enim solutũ fuerit tabernaculum hoc, & cœpimus ingredi ad illa sancta, & pergere ad locum repromissionis, ij qui uere sancti sunt, & in sanctis sanctorũ habentur, angelis sine dubio subuectantibus incedunt, & usquequo requiescat tabernaculum dei portãtur in humeris, & extollunt in manibus. Quod prospiciens in spiritu propheta dicebat: Quoniã angelis suis manda- *Psal.90*
uit de te, ut in manibus tollant te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Quod qui dem dictũ putauit diabolus de Saluatore accipiendũ, sed cæcatus malitia, nõ intellexit eloquia dñi mystica. Neq; enim Saluator meus angelis indigebat, ut non offenderet ad lapidem pedem suum. Neq; enim calumniatur diabolus scripturam diuinã, qui hæc de Saluatore dicta protulerit: nõ de illo, sed de omnib. sanctis hoc dicitur, quia angelis suis mandauit deus pro populo suo, ut non offendat ad lapidẽ pedẽ suũ. Sed & omnia quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

in hoc psalmo scripta sunt, iustis quibusq; magis q̃ Saluatori cõueniunt. Liberat em̃ dominus à ruina, & dæmonio meridiano nõ Saluatorẽ, quod absit à nobis ita intelligere, sed omnem iustum. Iusti enim sunt, qui indigẽt adiutorio angelorũ dei, uti ne à dæmonibus subruantur, & ne corda eorũ sagitta uolãte in tenebris terebrentur. Per ipsos angelos sub eodem mysterio Paulus portãdos esse quosdam cõfirmat in nubibus cum dicit:
1. Thess. 4 Sed & nos qui uiuimus, qui reliqui sumus, simul cum illis rapiemur in nubibus obuiam Christo in aera. Rapiunt̃ ergo ab angelis ij qui penitus purgati, & leues effecti sunt à delictis. Portantur uerò ij qui aliquibus adhuc reliquijs prægrauãtur. Portãtur uerò & columnæ tabernaculi à quibusdam, & atria, & cætera quæ à scriptura referuntur. Portant̃ autem non ab Israelitis, sed à Ieuitis, secundum hunc sensum quẽ in transcursu uidemur breuiter contigisse, relinquẽtes sensibus auditorum, ut si quis de ijs maiore desiderio flagrauerit, accendat sibi lumen scientiæ, & maiora horũ oculo perspicaciore cõijciat. Nobis autem cõcedat dominus, ut à talibus operarijs portati, & subleuati, liberemur & defendamur à sagitta uolãte in tenebris, & à ruina, & dæmonio meridiano, ne forte offendamus ad lapidem pedem nostrum, usquequo perueniamus ad locum repromissionis sanctorum. Per Christum dominũ nostrum, cui est honor in secula seculorum. Amen.

Deo eo q̃d scriptũ est, Exijt Moyses ad populũ, & de septuaginta presbyteris, & de Æthiopissa, quam Moyses accepit uxorẽ. Cap. XI Homilia VI

LVRA nobis simul recitata sunt, & de omnibus ijs dicere, nec temporis bre
P uitas, nec mysteriorum magnitudo permittit. Licebit tamen ex ingentibus campis paucos flosculos legere, et non quantũ ager exuberat, sed quantum odoratui sufficiat carpere. Sicut & cum quis accedit ad fontẽ, non ei tantũ haurire necesse est, quantum uena diues effuderit, sed quantum arentes siti mitiget fauces, ne forte plus iusto sumpta, fiat potanti salubris unda pernicies. Et exijt, inquit, Moyses ad populum, & locutus est ad eum uerba domini. Donec uerba domini audit Moyses & ab ipso docetur, intus est, & in interioribus cõsistit, atq; in intimis secretis habetur. Vbi uerò turbis loquit̃ & populis, ministrat ei qui intus nõ potest stare, exire dicit̃ foras. Quid ergo formę talis cõtinet sermo? Quod omnis doctor, et magister ecclesię si de ꝓfundioribus mysterijs aliquid moueat, si arcanũ quid & recõditũ de dei sapiẽtia proferat inter perfectos, donec in profundis sensibus uersatur, intus esse, & in interioribus cõsistere dicendus est. Cum uerò loquitur ad turbas, & ea profert quæ sufficiãt ijs qui foris sunt, & quæ potest uulgus audire, foras dicitur exisse, & loqui ad populum uerba dñi. Hoc uideo & Paulũ fecisse, & intus quidẽ fuisse cũ diceret: Sapientiã aũt loquimur inter perfectos, sapientiam aũt non huius mũdi, neq; principũ huius mundi, qui destruent̃. Sed loquimur dei sapientiã in mysterio absc̃ditã, quã nemo principũ huius mũdi cognouit. Vides quõ intus est, & interna atq; arcana diuinæ sapiẽtiæ penetrat Paulus cũ hæc loquitur. Cum aũt procedit ad populũ, audi quid loquitur. Omnis sermo malus de ore uestro nõ procedat, & qui furabat̃, iam non furetur: & unusquisq; uir uxorẽ suã habeat: & unusquisq; proximũ suum sicut seipsum diligat: & una quæq; mulier uirũ suum habeat. Hæc & si qua huiusmodi sunt, Paulus secundũ Moysis formã foras exiens ad populum loquitur. Sed uideamus & aliud caput, in quo refertur quod septuaginta uiros elegerit Moyses ex senioribus populi, & habuerit eos ante tabernaculũ testimonij, & de spiritu Moysi accipiens deus dederit septuaginta senioribus, & cũ requieuisset, inquit sup eos
Num. 11 spiritus prophetauerũt omnes. Quod dixit, quia assumẽs de spiritu Moysi, dedit septuaginta senioribus spiritum, nõ ita intelligas quasi materialem aliquã, corporeamq; substantiam auferens deus à Mose in septuaginta secuerit portiones, et ita unicuiq; sentorũ exiguam particulã dederit. Impiũ est ita intelligere naturã spiritus sancti. Sed hoc modo figurã mystici huius sermonis aduerte, quasi Moses, & spiritus qui erat in Mose, clarissimi cuiusdã luminis fuerit lucerna, ex qua alias septuaginta lucernas accẽderit deus, ad quas ita principalis illius luminis splẽdor peruenerit, ut origo ipsa luminis nihil damni ex cõmercio deriuationis acceperit. Et hoc modo pie intelligitur quod scriptum est, quia abstulit dominus de spiritu Moysi, & dedit septuaginta senioribus. Sed uideamus q̃d est quod ait in consequentibus. Et requieuit, inquit, super eos spiritus, & prophetarunt omnes

omnes. Requiescere spiritũ non in quibuscũq; hominibus legimus: sed in sanctis & beatis. Requiescit enim spiritus dei in ijs qui mũdo sunt corde, & in ijs qui purificãt animas suas à peccato: sicut ecõtrario nõ inhabitat in corpore subdito peccatis, etiã si habitauit aliquando in eo. Nõ enim potest spiritus sanctus consortiũ pati & societatẽ spiritus mali. Certum est enim peccati tẽpore adesse in corde uniuscuiusq; spiritũ malum, & agere partes suas. Cui utiq; cum locus datur, & recipitur à nobis per cogitationes malas, & cõcupiscẽtias pessimas, contristatus, & (ut ita dicã) coangustatus fugat̃ de nobis spiritus sanctus. Propter quod & Apostolus sciens hęc ita accidere, monebat dicens: Nolite cõ Eph. 4
tristare spiritũ sanctũ, in quo signati estis in die redemptionis. Igitur peccantes cõtristamus spiritũ sanctum: iuste uerò agẽtes, & sancte, requiem ei paramus in nobis. Vnde & quod nũc ait de septuaginta presbyteris, quia requieuit in eis spiritus, laudẽ uitę eorũ, & uirtutes exposuit. Deniq; ꝙ pro puritate cordis eorũ, & synceritate mentis, atq; intelligentiæ capacitate requieuit spiritus sanctus, cõtinuo & operatur in eis, nec otiũ patit̃ ubi operãdi materia digna suppeditat. Ait enim scriptura: Et requieuit in eis spiritus, & Num. 11
prophetauerũt. In omnib. ergo qui prophetauerũt requieuit spiritus sanctus, nec tamẽ in aliquo ipsorũ ita requieuit, sicut in Saluatore. Propter ꝙd & scriptũ est de eo, quia exi Esa. 11
bit uirga de radice Iesse, & flos de radice eius ascẽdet, & requiescet super eũ spiritus dei, spiritus sapiẽtiæ & intellectus, spiritus cõsilij & uirtutis, spiritus sciẽtię & pietatis, & replebit eũ spiritus timoris domini. Sed fortasse dicit aliquis: Nihil amplius ostẽdisti scriptum de Christo, q̃ de reliquis hominibus. Sicut em̃ de cæteris dictũ est, quia requieuit super eos, ita & de Saluatore dictum est, requiescit super eum spiritus dei. Sed uide quia supra nullum aliũ spiritus dei requieuisse septemplici hac uirtute describit̃, per ꝙd sine dubio ipsa illa diuini spiritus substantia, quę quia uno nomine nõ poterat diuersis uocabulis explanar̃, requiescere super uirgam quæ de stirpe Iesse procederet, prophetat̃. Habeo & aliud testimoniũ quo docere possum in domino & Saluatore meo spiritũ sanctũ eximio quodam genere, & longe aliter requieuisse, quàm refertur in cæteris. Dicit em̃ Ioannes Baptista de eo: Qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem uide Ioan. 1
ris spiritum descendentem, et manentem in eo, ipse est. Si dixisset spiritũ descẽdentem, & non addidisset manentem in eo, nihil præcipuum præ cæteris habere uideretur. Nũc autẽ addidit, & manentẽ in eo, ut esset hoc signũ in Saluatore, quod in nullo alio posset ostendi. De nullo enim scriptũ est, quia manserit in eo spiritus sanctus. Et ne quis me putet in hoc derogare prophetis, sciũt ipsi quia nõ eis derogo præferens eis dominũ meũ Iesum Christum. Recolunt enim singuli dicta sua, & inueniũt quod de nullo alio dictũ est, quia peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Quia enim solus est sine peccato, qui peccatum nõ fecit, idcirco in ipso solo mãsit & permansit spiritus. Si enim ipse est de quo singulare aliquid & eximiũ dicitur hoc quod suprà diximus quia peccatum non fecit, cõstat reliquos omnes fuisse sub peccato. Si omnes, necessario & prophetas. Et quomodo cõueniet ut tempore peccati mansisse in eis dicamus spiritum sanctũ? Aut si tibi incredibile uidetur prophetas postq̃ acceperant spiritũ potuisse peccare, ad hunc ipsum Moysen quẽ habemus in manib. reuertamur, qui utiq; maximus est, & eximius prophetarum. Ipse de se scribit, & testimoniũ dat de semetipso, quia peccauerit in eo quo dixit: Audite me increduli. Nunquid de petra ista producere uobis poterimus Num. 20
aquam? In ijs enim dictis nõ sanctificauit dominum in aqua cõtradictionis: id est nõ est fisus in uirtute dei, & nõ dixit, quia potens est deus de petra hac educere uobis aquam: sed quasi ex diffidẽtiæ cuiusdam fragilitate respondit dicẽs: Nunquid poterimus uobis de petra hac educere aquam? Quia ergo peccatum ei in ijs uerbis reputatur à deo, certũ est quod hæc cum loqueretur, non de spiritu sancto locutus sit, sed de spiritu peccati. Quod si scripturę testimonio tantus propheta Moyses ostendit̃ aliquãdo habuisse in se spiritum dei, aliquando uerò non habuisse, peccati scilicet tempore, certũ est quia & de reliquis prophetis similis forma tenenda sit. Quid aũt & de Dauid dicam? qui pro ipiritu sancto, tanquam qui à se possit auferri, orat ne auferatur, & dicit: Ne proijcias me à fa Psal. 51
cie tua, & spiritum sanctũ tuum ne auferas à me. In sequentibus uero tanquã pro culpa ablatum à se munus reposcit, & dicit. Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Quid uerò etiam de Salomone cõmemorem? quẽ utiq; nemo dicer,

aut sine

Universidad de Deusto
Biblioteca

aut sine spiritu sancto iudicasse iudicia, uel templũ domino cõstruxisse: aut rursus in sancto spiritu dęmonibus templa fecisse, aũt impijs mulieribus flexisse latera sua. Etiam ille propheta, qui in tertio regnorũ libro in Bethel mittebaẽ à domino, in spiritu utiq; dei, uerba dei locutus est: non tamen in spiritu dei præuaricatus esse præceptum domini cre
3 Reg. 13 dendus est, quo iussus fuerat nõ manducare panem in Bethel, propter quod & à leone perimitur. Sed longum est ire per singulos. Ego autem licet non usquequaq; pronunciem, puto tamen quod sint nonnulla etiam communium hominum gesta, quæ quãuis peccato careant, non tamen digna uideantur quibus interesse putemus spiritũ sanctũ. Vt uerbi gratia dixerim, cõnubia quidem legitima carent quidem peccato, nec tamen tẽpore illo quo coniugales actus geruntur prędentia sancti spiritus dabitur, etiam si propheta esse uideatur, qui officio generationis obsequitur. Sed & alia plura sunt, in quibus sufficit sola uis humana, & neq; res indiget, neq; decet adesse prędentiam spiritus sancti. Sed in hæc per excessum quendã incurrimus, dum ostendere uolumus super solum dominum, & Saluatorem meũ Iesum mansisse semper spiritum dei, in cæteris aũt omnibus sanctis, sicut & in lxx. senioribus, à quibus uerbi huius processit exordium, requieuisse tantum spiritum dei, & operatum esse in tẽpore eo, quo expediebat ijs per quos operabatur, & utile erat ijs, quibus ministrabatur. Sed & in cõsequentibus cõtinet lectio quæ recitata est, quod Moyses Æthiopissam duxerit uxorem, & Maria atq; Aaron detraxerint de Moyse cur Æthiopissam duxerit; & aiunt: Nunquid soli Moysi locutus est dominus? Nónne & nobis locutus est? Et audiuit, inquit, dominus. Et post hæc iubet eos exire ad tabernaculum testimonij, atq; ibi iudicio quodam habito leprosa efficitur Maria usq; ad certũ tempus, & sic reuocatur ad castra. Quod ut cõpendiosius explicemus, Mariam dicimus formã habuisse plebis prioris. Moysen id est legem domini trãsisse ad connubium Æthiopissæ huius, quæ ex gentibus cõgregata est. Hanc ergo Moyses, id est lex spiritalis accepit uxorem: & pro hoc facto Maria, quæ nũc synagoga est, indignatur, & detrahit, una cũ Aaron, cum sacerdotibus scilicet & pharisæis. Derogat ergo usq; in hodiernum Moysi nobiscum posito plebs illa, et turpe ei uidetur quia circumcisionẽ carnis non docet apud nos, nec obseruationẽ sabbati, nec neomeniæ, nec sacrificia sanguinis: sed circumcisionem cordis, & peccandi otiũ, diesq; festos in azymis synceritatis & ueritatis, & sacrificia laudis, & nõ iam pecudum, sed uitiorum cædi uictimas monet. Iudicat ergo de ijs deus, & nuptias Æthiopissæ confirmat: & Moysen quidem libenter cum ea habitare sinit, ac requiescere: Mariam uerò eijcit extra castra, & porrò facit à tabernaculo testimonij, cum qua eijcitur etiam Aaron. Insuper autem & leprosa efficitur Maria. Aspice nunc ad illam plebem, & uide quanta in illa est lepra peccati, quãta intelligentiæ caligo, quanta obseruãtiæ fœditas, quanta turpitudo conspectus. Veruntamẽ hæc lepra non perpetuo permanet, sed ubi septimana compleri cœperit mundi, reuocabitur ad castra. In fine enim mundi cum plenitudo gentium introierit, tunc etiam omnis Israel saluabitur, & tunc est cum cessabit lepra de facie Mariæ. recipiet enim decus fidei, & splendorem Christi agnitionis accipiet, & restituetur uultus eius, cum fiet uterq; unus grex, & unus pastor. In quo uere dicendum est: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei, qui ita conclusit omnes sub peccato, ut omnibus misereatur in Christo Iesu domino nostro, cui est gloria in secula seculorum. Amen.

Rursum de Æthiopissa, & de lepra Mariæ quæ superfuerant. Homilia Septima Cap. XII

ICVT Apostolus dicit, hæc omnia in figura contingebant illis, scripta sunt aũt propter commonitionem nostram: quæro quid commonitionis accipiamus ex eo quod lectum est nobis, quia detraxerũt Aaron & Maria de Moyse, & propter hoc correpti sunt, Maria uerò etiam leprosa efficitur. Tanta autem fuit cura correptionis huius, ut dum Maria septimanę tempus expleret in lepra, populus dei non ageret iter ad terram repromissionis, ne tabernaculũ testimonij moueret. Primo interim moneor, & utiliter ac necessario moneor ex hoc facto ne detrahã fratri, ne male loquar de proximo meo, ne aperiã os meum ad derogandum nõ solũ sanctis, sed & quibuslibet proximis meis. Vides quanta ex hoc indignatio dei fuerit

rit, quanta uindicta processerit. Denicq; aduersum peccatũ istud simili indignatione etiã in psalmis Deum cõmoueri uidemus, & dicere: Sedens aduersus fratrẽ tuum detrahebas, & aduersus filium matris tuę ponebas scandalum. Similiter aũt & in alio psalmo ex persona iusti scientis hoc deo cq̃ maxime displicere dicitur: Detrahentẽ occulte aduer- Psal. 101
sus proximũ suũ persequẽbar. Ex ijs igitur omnibus diuinę scripturę sermonibus, uelut gladijs quibusdam utrinq; acutis, obtrectãdi fratribus, & derogandi sanctis uitiũ resecemus. Lepra enim consequitur derogantes & cacologos, id est maleloq̃s. Post hæc aũt à moralibus ad intelligẽtiam mysticam transeamus. Quãuis & in superiore tractatu pauca iam dicta sint, tamen quæ defuisse uidẽtur addemus. Videamus ergo quis est qui derogat Moysi, quis de eo male loquitur. Non solũ Iudæi, sed & hæretici, qui non recipiũt legem & prophetas, etiam ipsi detrahũt de Moyse. Denicq; solent ei etiam crimẽ impingere dicentes, quia homicida fuit Moyses, interfecit enim Ægyptium: & alia multa, uel in ipsum, uel in prophetas blasphemo ore concinnãt. Isti ergo quia detrahũt Moysi, habent lepram in anima sua, & sunt in homine interiore leprosi, & ideo habentur extra castra ecclesię dei. Siue ergo hęretici sint qui derogãt Moysi, siue de ecclesia sint qui detrahunt fratribus, & male loquũtur de proximis suis, omnes qui hoc uitio agũtur, dubitandum non est quin leprosi sint in anima sua. Et Maria quidem interueniente Aaron põtifice septima die curatur: nos uerò si in obtrectationis uitiũ inciderimus, in animę leprã, usq; ad finem septimanæ mũdi, id est usq; ad resurrectionis tempus leprosi in anima permanemus, & immundi: nisi dum pœnitendi tempus est corrigamur, & cõuersi ad dominum Iesum, ac supplicantes ei per pœnitentiam purgemur ab immunditia leprę nostrę. Ego autẽ puto quod nõ solus ille populus prior, neq; soli hæretici, de quibus suprà memorauimus, detrahunt de Moyse: sed & omnis qui scripta eius male intelligit, & q spiritalem legem carnaliter suscipit, Moysi derogat: quia de uerbis spiritus carnaliter homines docet. Audistis quid sibi iudicij obtrectatores & maleloqui, & quid dãnationis ad quirant: audite nunc & quantũ beneficij conferant ijs, quibus obtrectãt. Nunquã inuenimus tantas laudes deũ dixisse de Moyse famulo suo, quantas nunc dici uidemus, quãdo ab hominibus ei derogatum est. Audi ergo in consequentibus quid referat, et quib. Moysen laudibus efferat spiritus sanctus. Et descẽdit, inquit, Dominus in colũna nubis, & stetit ad ostiũ tabernaculi testimonij. Et uocati sunt Aaron & Maria, & steterunt ambo, & dixit ad eos: Audite uerba mea. Si fuerit propheta quis uestrũ domini, in uisio nibus ei agnoscar, & in somnis loquar ei, nõ sicut famulo meo Moysi, qui in tota domo mea fidelis est, os ad os loquor ad eũ, in specie, & nõ in ænigmate, & gloriã dñi uidit. Et quare nõ timuistis detrahere famulo meo Moysi? Et ira furoris dñi facta est super illos, discesserunt, & nubes discessit à tabernaculo, & ecce Maria facta est leprosa sicut nix.] Videte qd sibi pœnæ contulerint obtrectatores: quid uerò illi cui obtrectauerãt, quæsierint laudis. Sibi turpitudinem, illi splendorem, sibi leprã, illi gloriã, sibi opprobriũ, illi magnificentiã quæsiuerũt. Veruntamẽ Moyses priusquã acciperet Æthiopissam nõ est scriptũ quia in specie locutus sit ei deus, & non in ænigmate: sed ubi accepit Æthiopissam, tunc dicit de eo Deus, quia os ad os loquar ad eum, in specie, & non in ænigmate. Modo enim cum Moyses uenit ad nos, & cõiunctus est huic nostrę Æthiopissę, lex dei iam non in figuris, & in imaginibus sicut prius, sed in ipsa specie ueritatis agnoscitur: & quæ prius in ænigmate designabantur, nũc in specie & ueritate complẽtur. Et ideo ille, qui species figurarum & ænigmatum differebat, dicit: Scimus autem quoniã patres no 1 Cor. 10
stri omnes sub nube fuerunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube & in mari, & omnes eandem escam spiritalem manducauerunt, & omnes eundem potum spiritalẽ biberunt. Bibebant aũt de spiritali cõsequẽti eos petra. Petra autem erat Christus. Vides quomodo ænigmata legis Paulus absoluit, & species ænigmatũ docet, & dicit qa petra in ænigmate erat apud Moysem antequã iungeretur huic nostræ Æthiopissæ. Nunc in specie petra Christus est. Nũc enim os ad os loquitur per legẽ Deus. Antea in ęnigmate fuit baptismus in nube & in mari, nunc autem in specie regeneratio est in aqua & in spiritu sancto. Tũc in ęnigmate erat mãna cibus, nũc aũt in specie caro uerbi dei est uerus cibus, sicut & ipse dicit: Quia caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus. Ioan. 6
Sic ergo iã nũc Moyses apud nos positus, & huic Æthiopissæ cõiũctus, uel ipse ad nos, uel deus

Universidad de Deusto
Biblioteca

uel deus ad ipsum nō loquitur in ænigmate, sed in specie. His autem additur: Et gloriam
Mat.17 inquit, domini uidit.] Quando uidit Moyses gloriā domini? Ego tunc dico, quādo trāf
formatus est dominus in monte, & aderat ei Moyses cum Elia, & colloquebant ei. Et i-
deo recte in cōsequētibus adiūgit. Et quare nō timuistis detrahere famulo meo Moysi?
Quod euidenter utiq; ad eos dictum dirigitur, qui euangelia quidem susc̄ipere uident,
derogant aūt Moysi, & merito arguunt, quia cum discant per euangeliū quod Moyses
una cum Elia uidit gloriā domini, legi & prophetis ausi sunt derogare. Et ideo nos non
detrahamus Moysi, nec derogemus legi, sed simus non solū auditores legis, sed & facto
res, ut cum ipso Moyse conglorificari mereamur. Ego aūt puto quod & illi materiā pre
stant ad derogandum Moysi, qui (uerbi causa) cum legit liber Leuitici, uel lectio Nume
rorum, non ostendunt quomodo hæc quæ in ænigmate scripta sunt, intelligi per speci-
em debeāt, id est qui nō spiritaliter ea quæ in lege leguntur exponūt. Necessario em̄ qui
audiunt ritū sacrificiorū, uel sabbatorū obseruantiā, uel cæterorū simiiū in ecclesia recī-
tari, offendunt, & dicunt. Quid hoc necesse est in ecclesia legi. Quo nobis prosunt præ-
cepta iudaica, & spreti populi obseruātiæ? Hæc iudæorum sunt, & iudei de ijs uiderint.
Ne ergo huiusmodi offendicula auditoribus accedāt, danda opera est ad scientiā legis,
et secundū hoc quod spiritalis est lex, intelligenda & explananda sunt omnia quę legū-
tur, ne doctorū causa, imò desidia & negligētia, ab imperitis & indoctis deroget Moy
si, sed cōuertamur ad dominū, ut auferat à nobis uelamē literę: ut nō nobis deformis uul
tus Moysi, sed gloriosus ac decorus appareat, ita ut non solum non obtrectemus, sed &
pro magnitudine sensuum, laudem ei & gloriam conferamus. Et ira furoris domini fa-
cta est super illos, & discesserunt, & nubes recessit à tabernaculo, et ecce Maria facta est
leprosa sicut nix.] Ira furoris domini efficitur super eos, qui male loq; ūtur, & detrahūt.
Veruntamē quod dicit, & nubes recessit à tabernaculo, & ecce Maria facta est leprosa
sicut nix, considerandum diligentius est, quod prius recedit nubes, & ita lepra repletur,
ut ostēdatur quia etiā si est in aliquo gratia sancti spiritus, & obtrectat, & detrahit, rece-
dit ab eo post obtrectationem, & sic lepra repletur anima eius. Nā & populus ille prior
habuit in se gratiā dei, sed postq̄ in uerum Moysen dominum nostrum Iesum Christum
extenderūt linguas blasphemiæ suæ, discessit ab illis nubes, & transiuit ad nos in mon-
tem excelsum, cum Saluator noster transformatus est, & nubes refulgēs obumbrauit di
scipulos eius, & uenit uox de nube, dicēs: Hic est filius meus dilectissimus, in quo mihi
bene cōplacui. Post hoc ergo Maria facta est leprosa sicut nix. Donec aderat nubes, Ma
ria non erat leprosa, sed cum discessit. Donec enim uisitatio dei erat in populo illo, non
erat leprosus. Vbi uerò discessit, ignominia uultus sui cōtexit eū. Sed & nos timeamus
ne forte effugemus à nobis hanc nubē male loquendo, male agendo, male cogitādo, &
tunc apparebit in nobis lepra peccati, cū deseruerit nos gratia dei. Et respexit Aaron ad
Mariam, et ecce erat leprosa. Et dixit Aaron ad Moysen: Precor domine ne cōtuleris in
nos peccatū, quoniā ignorauimus q̄d peccauimus. Ne fiat similis morti, & ut aborsus e-
iectus de uulua matris. en comedit dimidiū carnis eius.] Vult in hoc ostēdere quod po
pulus ille formatus quidem fuerit in uulua matris suæ synagogæ, nō tamē peruenire po
tuerit ad perfectū & integrū partū. Sicut enim aborsus imperfectus & incōpositus est
partus: ita & ille populus aliquanto quidem tempore intra uuluā matris, hoc est intra sy
nagogę institutionē positus fuit: sed peccatis intercedentibus, formari ad integrū, uiuiq̄
caricq̄ nō potuit: & ideo abiecti sunt uelut aborsus imperfectus, & immaturus, peccato
scilicet cōsumente dimidiū (ut ait) carnis eius. Est tamē interdum & aborsus bonus. Bo
Eccles.6 nus aūtem aborsus dicitur cum alijs comparatur, sicut & Ecclesiastes ait. Et dixi: Bonus
est aborsus magis quàm ille. Qui ille? Qui in uanitate, inquit, incedit, & in tenebris am-
bulat. Nō ergo absolute bonū dicit aborsum, sed bonum magis quàm uitā, quæ in uani
tate ducitur, & in tenebris ignorantiæ. Et fit apud eum quædam cōparatio singulorum.
Dicit enim & alibi ipse Ecclesiastes, bonos esse mortuos magis, quàm uiuētes. Quibus
rursus si compares aborsum, bonum esse dicat super utrunq̄. Si ergo cōsideres qui sunt
uiui, & qui sunt mortui, quibus aborsus melior sit pro eo quod ne gustauerit quidē uitæ
mundi huius auspicia, inuenies quę sint in cōparatione ista differentiæ. Considera ergo
quia nō alios ibi nominat uiuentes, nisi de quibus dicitur in psalmis: Veruntamē uani-
tas omnis

tas omnis homo uiuens. Omni ergo homine qui in uanitate uiuit. Nō enim omnis uita
in uanitate est, sed illa uita quæ secundum carnē est, & secundū errores ac uoluptates se
culi, hæc est uita uanitatis, & super hanc est omnis qui huic uitæ mortuus est, & qui di-
cit: Mihi aūt mundus crucifixus est, & ego mundo. & de quo dicitur: Mortui ergo estis Gal.6
cum Christo. Isti ergo meliores sunt, q̄ illi uiuentes. Sed super hos esse dicit aborsus, qa Col.2.3
licet uenisse uideat in carne, nulla tamē uanitatis uitę huius sumpsit initia. Introducit ūn
Ecclesiastes & alium quendā (ut uidetur) etiā isto meliorem, de quo dicit: Et optimus
est super hos duos qui nondum natus est. hoc est qui ne ad conclusionem quidē uuluæ
carnalis, & corporeæ natiuitatis uenit inturiā. Sed et hoc ipsum quod dicit Ecclesiastes:
Laudaui omnes mortuos magis quàm uiuos, & eos qui uiuunt usq; nunc, quomodo nō Eccl.4
euidenter ostendit quod eos dicat meliores qui mortui sunt mūdo, & eos pronūciet in-
feriores qui uiuunt mundo? Nam si secūdum literā uelis intelligere, quomodo laudādi
sunt mortui magis quàm uiuentes? Laudari enim solet quis in eo quod uolūtate bona,
& proposito gerit. Mors autem ista cōmunis, nulli ex uoluntate, nec ex proposito ue-
nit. Quomodo ergo dignus laude uidebitur in eo quis quod contra propositum patit̄?
Alioquin laudabitur & Pharao rex Aegypti, qui submersus est in mare, super Mosen,
qui de mari uiuus euasit. Laudabūtur & Aegyptij qui mortui sunt in aquis, magis q̄ po
pulus dei, qui transiuit per siccum in medio mari. Non ergo ita intelligas, sed scito te lau
dandum esse mortuum cum potueris dicere: Christo concrucifixus sum. Viuo aūt iam Gal.2
non ego, uiuit autem in me Christus. Si renunciasti seculo, si abiecisti uitia, si iam nō mo
ueris ad peccatū, sed mortuus es peccato, melior es quàm ille qui uiuit peccato, & erit
in te mors ista laudabilis. Nam pro morte hac cōmuni, quæ lege naturæ unicuiq; uenit,
nemo laudatur. Hæc licet per excessum, cōmemorari tamen oportuit in eo loco ubi ser
mo dei Mariam pro culpa obtrectationis, & pro plaga correptionis aborsum dicit esse
ctam, ut ostenderemus quia est & uituperabilis, est & laudabilis aborsus. Deniq; etiam
Apostolus sciens in istis quibus suprà diximus ordinibus esse aliquem laudabilē abor-
sus ordinem, etiam de semetipso dicit: Nouissime autem omnium tanquā abortiuo ui-
sus est & mihi. super uiuentes se quidem & super mortuos, post eos tamen qui necdum
nati sunt, numerans. Fit ergo sicut aborsus Maria. Non enim potuit populus ille ad per Hcb.7
fectum formari in lege, sicut & Paulus pronunciat dicens: Neminem enim ad perfectū
adduxit lex. Deniq; & idem Apostolus de quibusdam quos à fide delapsos, & uelut in
aborsum cōuersos ad pfectæ rursum natiuitatis instituta reparabat, ait: Filioli mei, quos
iterum parturio donec formetur Christus in uobis. Et proclamauit Moyses ad dominū
dicens: Deus meus precor te sana eam. Et quem oportebat orare ad dominum pro sani
tate populi illius, nisi Moysen? Moyses orat pro illis. Et forte hoc erat quod cū domino
Iesu Christo colloquebatur, cum in monte transformatus est, petens ab eo, ut cū pleni-
tudo gentium introisset, tūc omnis Israel saluus fieret. Et dixit dominus ad Moysen. Si
pater eius expuisset in faciem eius, nónne erubesceret septē diebus? Separetur septē die
bus extra castra, & post hæc introibit. Quid est, si pater eius expuisset in faciem eius eru
besceret septē diebus? Mariā loco synagoge posuimus, huic expuit pater eius in faciē.
Signum repudij est in faciem conspui. Deniq; in lege scriptum est, ubi iubet̄ ut relictæ
proximi proximus nubat, si uoluerit proximus repudiare coniugiū, ut discalciatus in fa
ciem conspuatur, & hoc datum est uelut signum repudij. Hinc ergo Maria, id est popu-
lus ille cum repudiatur, à deo conspui in faciē dicitur. Habemus & in alio loco significā
tiam sputi, cum dicit Esaias: Omnes gentes sicut guttæ situlæ, & sicut sputū repudiatæ Esa.40
sunt. Ostenditur ergo in hoc, quod etiā populus ille sicut gentes cæteræ, quæ ut sputum
reputantur, abiectus est. Et re uera si consideres honorē illum priorem, cum pōtificalis
apud eos ordo florebat, cum insignia sacerdotū, cum leuitica ministeria, cū maiestas tē-
pli, cum prophetalis splendor, & cum cœlestibus super terrā consortijs utebātur, qs ho-
nor fuit ille? quę gloria? Et rursum si nunc aspicias quanto dedecore horrescant, sine tē-
plo, sine altari, sine sacrificio, sine propheta, sine sacerdotio, sine ulla cœlesti uisitatione,
dispersi per omnē terrā, profugiq; uiuētes, quis non euidenter agnoscat quod conspuit
pater illius in faciem eius, & perfudit uultū eorum ignominia? Septē ergo diebus sepa-
ratur extra castra. Diximus etiam in superioribus, quod septem dies isti, septimanā mū-

Universidad de Deusto
Biblioteca

di istius designent. In septimana enim dierũ, creaturæ totius uisibilis substantiæ uidẽtur esse productæ. Tunc enim quæ non erant, facta sunt. In septimana uerò totius mundi, secreta quadã & deo soli cognita dispensatione, quæ tũc producta sunt, explicantur. Interim in hac septimana qua sequestrata est Maria, non mouẽtur castra filiorum Israel, sed stant uno in loco cõclusi, & nullus est eis omnino profectus, donec mũdetur Maria a lepra sua. Et post hæc, inquit, promouit populus ex Aseroth, & cõsederũt in deserto Pharan. Aseroth interpretatur domus perfectæ. Proficiscit ergo populus postq; Maria purgata est, à domibus perfectis, & uenit in Pharan, quod interpretatur os uisibile. Mihi uidetur os uisibile posse intelligi quod uerbum caro factum est, & inuisibilis uisibilis effectus: & hoc significari, quod posteaquã finis & perfectio omniũ quę erga illum populũ gerenda fuerant, uenit, tunc transit, & uenit ad eum, quem uerbũ carnem factũ ante nõ
Num.13 credidit. Et locutus est dominus ad Moysen dicens: Mitte uiros, & considerent terram Chananæorũ, quã ego do filijs Israel in possessionẽ, & reliqua.] In quib. de exploratoribus terræ narratur, qui missi renunciant quod terra quidẽ sit bona, & admirabilis: habitant aũt in ea filij gigantum, in quorũ conspectibus populus dei quasi locustæ uideantur. Et plures quidem desperant se posse saluari à filijs gigantum: Iesus tamen non desperat, sed confirmat populi fidem cum Caleb, qui est de tribu Iuda, & dicunt: Si diligit nos deus, introducat nos in terram hanc. Quæ est ergo terra ista secundum spiritalẽ intellectum, quæ terra quidem sancta est, & terra bona, sed ab impijs habitatur: Qui sunt ergo isti hostes, qui habitant in terra sanctorũ? Et quomodo eijciendi sunt, ut illis electis sancti succedant in locum eorum? Redeamus ad euangelia, redeamus ad apostolũ. Euãge
Phil.3 lia sanctis promittũt regna cœlorũ. Apostolus dicit: Nostra aũt cõuersatio in cœlis est. In cœlis ergo est locus hæreditatis, qui promittitur sanctis. Et quid putamus quod nullus nunc aduersarius sit in his locis quæ tibi promittuntur, quẽ tu debeas pugnãdo euincere, ut liber ad ea quę tibi promittunt̃ loca euolare possis? Et quomodo dicit dñs à die
Matt.11 bus Ioannis baptistę quia regnũ cœlorũ uim patit̃, & uim inferentes rapiunt illud? Nisi enim essent quibus uis fieret, nunquam essent qui inde depelli & extrudi deberent, nũquam diceretur per uim diripiendum esse regnũ cœlorũ. Et nisi essent cũ quibus certa-
Ephes.6 men nobis esset ac prælium, nunquã diceret Apostolus: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principatus, & potestates, aduersus mũdi huius rectores tenebrarũ harum, aduersus spiritalia nequitiæ in cœlestibus. De quibus etiã il-
Esa.34 lud dei dictũ diuinitus per prophetam intelligendũ uidet̃ ubi ait: Et inebriatus est gladius meus in cœlo. Necesse est ergo spiritales nequitias quæ in cœlestibus esse dicunt, qui sunt ueri Chananæi, uinci abs te, ut expeditus ad cœlestia regna trãsire possis, ut pro illis habites ibi. Scito tñ gigãtes eos esse. Gigas dicitur omnis qui aduersus deũ relstit. Quicunq; ergo aduersat̃ deo, & cõtrarius est ueritati, quod illi principaliter factũ, merito gigas appellatur. Tibi ergo præstatur ut deiectis gigantibus intres in regnũ ḋ
Esa.40 illi perdiderunt, ut impleatur quod scriptũ est: Quis accipiet à gigante spolia? unde &
Matt.12 dñs dicebat in euangelio. Nemo potest introire in domũ fortis, & diripere uasa eius, nisi prius alligauerit fortem. Qui licet propter superbiã suam à domo cœlesti iam sit ejectus, tu tamen nisi uiceris illũ, nõ introibis in domũ fortis. Nec uinci solũ, uerũ & alligari illũ oportet. Nisi enim alligetur, haud quaq; tutum esse poterit iter nostrũ. Nunc ergo quantũ ad cõparationẽ humanæ, & dæmonicæ naturæ, nos locustæ sumus, & illi gigantes: & præcipue si dubia sit fides nostra, et si nos perterreat infidelitas, illi uere gigantes erũt, et nos locustę. Si uerò sequamur Iesum, et credamus uerbis eius, ac fide eius repleamur, tanquã nihil erunt in cõspectu nostro. Audi enim quomodo nos hortatur, et dicit:
Num.13 Si amat nos deus, introducat nos in terrã hãc, quoniã bona est, et fructus eius mirabilis. Typus ergo, et figura quæ præcessit in patribus, cõpletur in nobis. Eiecerũt illi gentes, et cõsecuti sunt hæreditatem eorũ. Consecuti sunt enim omnem terrã Iudææ, et Hierusalem ciuitatẽ, et montem Sion. Hæc in illis impleta sunt, ad te aũt quid dicitur? Non, in
Heb.12 quit, accessistis ad ea quæ uisibilia sunt, sed ad inuisibilia. Accessistis em̃, inquit, ad montem dei uiuentis, et ad ciuitatem cœlestem Hierusalem, et ad multitudinem angelorũ.
Gal.4 Sed et alibi idem Apostolus dicit: Hierusalem autẽ quæ sursum est quæ est mater omnium nostrũ. Si quis uerbis Apostoli dicentis Hierusalẽ esse cœlestem, non accõmodat fidem

dem, potest & hæc uerba nostra recusare. Si uerò uerbis Pauli fides adhibenda est, sicut & certe adhibenda est, & Hierusalem cœlestem esse credimus ad typũ terrenæ huius, et quæ scripta uidentur de hac terrena, ad illã cœlestẽ rectius spiritali intelligentia cõseremus. Accessimus ergo (sicut Paulus dicit) ad cœlestem Hierusalẽ, sine dubio & ad cœlestẽ Iudæã. & sicut illi de terrestri Iudæa eiecerũt Chananæos, & Pherezæos, & Euæos, reliquasq; gentes: ita & nos qui accessimus ad montẽ dei, & ad regna cœlestia, necesse est ut debellemus cõtrarias potestates, & spiritalia nequitię in cœlestibus. & sicut illi eiecerunt Iebusæũ de Hierusalẽ, & quæ prius Iebus uocata fuerat, postmodum appellata est Hierusalẽ: ita & nos oportet (ut ita dicã) expellere prius Iebusæũ de Hierusalẽ, & sic hæreditatem eius consequi. Sed illi quidem hæc faciebant armis uisibilibus, nos uerò inuisibilibus. Illi uincebãt corporalib. prælijs, nos aũt spiritali certamine superamus. Quod si uis audire, Paulus qui nõ solum magister gentiũ, sed & militię huius magister est, quo
Eph.6 modo pugnauerit prior, audi qd ipse de se scribat, sicut etiã & suprà memorauimus. Nõ est, inquit, nobis colluctatio aduersum carnẽ & sanguinẽ, sed aduersum principatus & potestates, aduersus rectores mũdi huius, tenebrarũ harũ, aduersus spiritalia nequitiæ in cœlestibus. Propterea & hanc pugnã spiritalẽ, atq; inuisibilem pugnaturis, spiritalia arma, & inuisibilia tela cõponit, & dicit: Induite uos loricam charitatis, & galeã salutis, & adsumite scutũ fidei, in quo possitis omnia tela maligni ignita extinguere. Sed & gladium spiritus, inquit, adsumite, quod est uerbũ dei. Cũ ergo talibus te armaueris telis sequens Iesum ducẽ, nõ uerearis gigantes illos: uidebis enim quomodo eos tibi subijciet
Luc.10 dominus Iesus: & sicut patres calcauerunt ceruices gentium, ita & tu calcabis super ceruices dæmonum. Ipse enim dicit ijs qui eum fideliter sequũtur: Ecce dedi uobis potestatem calcãdi super serpentes, & scorpiones, & super omnem uirtutẽ inimici. Vult enim semper Iesus res mirabiles facere, uult de locustis uincere gigãtes, & de ijs quæ in terris
Ioan.14 sunt, cœlestes superare nequitias. Et fortasse hoc est quod dicebat in Euangelijs: qa qui credit in eum, non solum faciet illa quæ ipse fecit, sed maiora, inquit, horum faciet. Vere em̃ maius mihi uidetur quod homo in carne positus, fragilis, & caducus fide tantũ Christi & uerbo eius armatus, superet gigantes dæmonũ legiones. Quãuis ipse sit qui uincit in nobis, plus tamẽ esse dicit quod per nos uincit, q̃ quod per se uincit. Tantum est ut nos armis istis semper simus armati, & cõuersatio nostra semper in cœlis sit. Omnis motus noster, omnis actus, omnis cogitatio, omnis sermo cœlestis sit. Quanto em̃ nos illuc ardentius ascendimus, tanto illi præcipitãtius ruent: & quãto nos magis augemur, tãto illi inferiores fient. Vita nostra si sancta sit, si secundum deum sit, illis conferet mortem. Si segnis & luxuriosa sit, potentes eos aduersum nos & gigantes faciet. Quanto ergo nos uirtutibus crescimus, tanto illi inferiores efficiuntur, & fragiles. Sicut econtrario si nos infirmemur, & terrena requiramus, illi fortiores fiunt. Et quanto nos dilatamur in terris, tanto illis spatia in cœlestibus largiora concedimus. Vnde hoc magis agamus, ut nobis augescentibus, illi minuantur, nobis ingredientibus, illi pellantur, nobis ascendentibus, illi cadant: sicut & ille cecidit, de quo dicit dominus in Euangelio: Ecce uidi Satanam sicut fulgur cadentem de cœlo: ut illis proiectis, introducat nos illuc dominus noster Iesus, & percipere regnum suum cœleste concedat. Ipsi gloria in æterna secula seculorum, Amen.

De ijs quę ab exploratoribus renunciantur, & de indignatione domini, ac supplicatione Moysi & Aaron. Homilia VIII. Cap. XIII. XIIII.

D VODECIM missi sunt inspectores ex filijs Israel ad cõsiderandam terram, quæ eis fuerat repromissa. licẽt post quadraginta dies regressi, diuersa renunciant. Nam decem ex ijs in desperationem populũ mittunt, ita ut uelint abiecto Moyse eligere alium ducem, et reuerti in Aegyptum. Alij uerò duo bona nunciant, et cohortantur populum permanere in fide dicentes: Si diligit nos dominus, introducat nos in terram hanc. Sed populus infidelitatis desperatione præceps agitur, et ad lapidandos eos qui bona nunciant, prosilit. Maiestas uerò domini protegit eos in nubibus. Et dicit dominus ad Moysen: Feriam eos morte, et interimam eos, et faciã te, et dominum patris tui in nationem magnã, et multo magis q̃ hæc est. Fit ergo tanta hæc comminatio à domino, non ut passibilis et iracundiæ uitio subiacẽs ostendat̃ diuina natura,

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed ut per hæc & Mosei charitas, quam erga populũ habebat, & dei bonitas, quę super omnem mentem est, innotesceret. Scribitur enim irasci deus, & cõminari interitũ populo, quo doceatur homo tantũ sibi esse apud deum loci, tantumq; fiduciæ, ut etiã si sit aliqua in deo indignatio, obsecrationibus mitigẽ humanis: tantũq; de eo impetrare possе hominem, ut & propria statuta cõuertat. Bonitas em̃, quę subsequitur iracundiam, & Mosei fiduciam ostendit apud deum, & alienam ab iracundiæ uitio diuinã docet esse naturam. Simul & mysteriũ in seculis futuris explendũ continet sermo, per quem promittit deus, quod alium populum hoc abiecto resuscitet. Ait enim: Percutiam eos morte, & perdam eos, & faciã te & domũ patris tui in nationem magnã, multo magis quàm hæc est. Cõminatio ergo hæc, non est iracundia, sed prophetia. Adsumenda nanq; erat alia natio, id est populus iste nationũ, sed non per Moysen. Excusauit nanq; se Moyses. Sciebat enim, quia gens illa magna, quę repromittitur, nõ per Moysen uocãda erat, sed per Iesum Christũ, & non Mosaicus, sed Christianus erat populus appellandus. Idcirco igit̃ plurimũ exorat Moyses pro populo illo. Dominus uerò modũ correptionis librata moderatione dispensat, & dicit. Quia uiri quidem, qui exierunt de Aegypto, & tẽtauerunt me, atq; increduli permanserunt, cadent in deserto hoc, & non uidebunt, inquit, terram, quam iurauí patribus eorũ: sed filij ipsorũ, qui sunt mecũ hic, quicunq; ignorãt bonũ uel malũ. Sit fortassis aliquid etiam secretioris mysterij in uerbis domini dicẽtis: Filij eorũ, qui sunt mecum hic. Vbi hic? Aut quomodo mecum? Qui habet aures audiendi audiat. Nos interim dicimus, quia patres nostri fuerũt ille populus prior, nos aũt filij ipsorũ sumus. Illi ergo quoniã peccauerunt, abiecti sunt & cediderunt: nos aũt filij ipsorũ pro ipsis surreximus, & erecti sumus, qui nesciebamus bonũ uel malũ. Ex gẽtibus enim sumus, qui neq; bona, quæ ex deo ueniunt, noueramus, neq; mala, quę ex peccato generantur: si tamen succedentes in locum eorum qui abiecti sunt, tãti lapsus timeamus exemplum, audientes commonitionem Pauli dicentem. Vide autem seueritatem, & bonitatem dei, in eos quidẽ qui ceciderũt seueritatẽ, in te aũt bonitatẽ, si tamen permanseris in bonitate. Alioquin & tu excideris, & illi si non permanserint in incredulitate inserentur. Addit aũt post hæc dominus, & dicit: Filij uerò uestri erũt incolæ in deserto quadraginta annis. Et quid haberet mysterij numerus iste, declarat dicens. Secundũ numerum, inquit, dierum quibus considerastis terram quadraginta diebus, pro die per annũ, recipietis peccata uestra quadraginta annis. Timeo ego mysterij huius secreta discutere. Video enim quod peccatorũ in hoc ratio cõprehendit̃ & pœnarũ. Si enim unicuiq; peccatori annus adscribit̃ ad pœnã pro unius diei peccato, & secundum rationem dierum quibus peccatur, annorum totidem numerus in supplicijs cõsumendus est: uereor ne forte nobis, qui quotidie peccamus, & nullum forte uitæ nostrę diem absq; peccato transigimus, ne ipsa forte secula, aut etiam secula seculorũ sufficere possint ad pœnas luendas. In eo enim quod populus ille prior pro quadraginta dierũ delicto quadraginta annis cruciatur in deserto, nec terram sanctam introire permittitur, similitudo quędam futuri iudicij uidetur ostendi, ubi peccatorũ ratio discutienda est: nisi erit aliqua fortasse etiã bonorũ operũ cõpensatio, uel etiam eorũ quæ in uita sua unusquisq; mala recipit, ut Abraham de Lazaro docuit. Sed hæc nullius est ad integrum nosse, nisi illius cui omne iudicium tradidit pater. Quod autem dies peccati in annũ pœnæ reputetur, nõ solũ in hoc libro, in quo nihil omnino est q̃d dubitari possit, ostendit̃, sed & in libello Pastoris, si cui tamen scriptura illa recipienda uidetur, similia designãtur. Sed fortasse aliquis neget bonitati dei cõuenire, ut pro unius diei peccato annũ suppliciorũ repẽdat: quinimmo dicet, etiã si diem pro die reddat, quamuis iustus, non tamẽ clemens uidetur esse aut benignus. Audi ergo ad hæc si forte possimus difficultatem rei exemplis lucidioribus explanare. Si uulnus corpori infligatur, aut os cõfringatur, aut neruorum iunctura resoluat̃, sub unius horæ spatio huiusmodi uulnera solent corporib. accidere, & plurimis postmodũ cruciatib. ac doloríb. exactis, multo uix tẽpore sanari: quanti enim tumores in loco, quanta tormẽta generãtur. Iam uerò si accidat, ut in eodem uulnere, uel in eadem fractura iterũ & sæpius quis uulneretur, frequentiusq; frangatur, quantis hoc pœnis curari, & quãtis potest cruciatibus medicari? Quanto aũt tempore, si tamen potuerit, ad sanitatem perducitur? & uix aliquando ita curabitur, ut uel debilitatẽ corporis, uel fœditatem cicatricis effugiat. Transi nũc ab exemplo corporis ad animæ uulnera. Anima quoties peccat, toties uulneratur. Et ne dubites peccatis eam uelut telis & gladijs uulnerari, audi Apostolum monentẽ ut adsumamus scutũ fidei, in quo possitis, inquit, omnia iacula maligni ignita extinguere. Vides ergo peccata, maligni esse iacula, quæ in animã diriguntur. Patitur autem & anima non solum uulnera iaculorum, sed & fracturas pedum, cũ laquei parantur pedibus eius, & supplantant̃ gressus eius. Hæc ergo & huiusmodi uulnera quãto tẽpore putas posse curari? Si possemus per unũ quodque peccatũ uidere qũo homo noster interior assidue uulneratur, quomodo sermo malus uulnus infligit. Non legisti: Dicunt quía uulnerant gladij, sed non ita ut lingua? Vulneratur ergo per linguã anima, uulneratur & per cogitationes, & cõcupiscẽtias malas, frangitur autem & cõteritur per opera peccati. Quæ si omnia uidere possemus, & uulneraræ animæ sentire cicatrices, certũ est quod usq; ad mortem resisteremus aduersum peccatũ. Sed nũc sicut ij q uel dæmone repleti, uel mẽte alienati sunt, non sentiũt si uulnerentur, quía naturalib. sensibus carẽt: ita & nos uel cupiditatibus seculi amentes effecti, uel uitijs inebriati, sentire nõ possumus quãta uulnera, quãtas cõtritiões animæ peccando cõquirimus. Et ideo cõsequentissima ratio est, pœnæ, id est curæ ac medicationis, tẽpus extendi, & per unũquodq; uulnus pro qualitate plagæ medendi quoq; spatia propagari. Sic ergo & dei æquitas ac benignitas etiã in ipsis animæ supplicijs euidens fiet: & hæc audiẽs, qui peccauit resipiscat, & ultra nõ peccet. Cõuersio enim in præsenti uita, & pœnitẽtia fructuose gesta, celerẽ cõfert huiusmodi uulneribus medicinã. Quia pœnitentia non solũ uulnus præteritum sanat, sed & ultra animã peccato non sinit uulnerari. Imò & illud adijciam: uerbi causa, si peccator sum, nunquid eadẽ mihi erit pœna si semel peccaui, quæ et si secundo, & tertio, & si frequentius peccem? nõ ita erit: sed pro modo, & numero & mensura peccati, etiã pœnæ quantitas metiẽda est. Deus enim dabit nobis panẽ lachrymarũ, & potabit nos in lachrymis, sed in mensura. Mensura autẽ hæc erit, quam sibi in hac uita unusquisq; uel minus uel amplius peccãdo quæsierit. Sed & calix in manu domini uini mert plenus esse dicitur mixto. Miscebit̃ ergo sine dubio unicuiq;, & fiet iudiciũ eius non solũ ex malis quæ gessit, sed etiã ex bonis. Et tamẽ cum utraq; misceantur, sex eius, quam ego puto malorũ partẽ dici, non ad integrũ exinanietur. Sed hæc (ut diximus) in manu dei sunt, nostrum aũt est ad emendationẽ citius festinare, ad pœnitentiã sine dissimulatione cõuerti, lugere præterita, cauere futura, inuocare auxiliũ dei. Statim enim ut conuersus ingemueris, saluus eris. Inuenies enim aduocatũ, qui pro te interpellat patrẽ, dominũ Iesum Christũ, multo præstantiorem quàm fuit Moyses, qui tamen orauit pro populo illo, & exauditus est. Et fortasse propterea Moyses scribitur interuenisse pro peccatis populi prioris, & impetrasse ueniã, ut multo magis nos confidamus quod aduocatus noster Iesus indubitatam nobis ueniã impetrabit à patre: si tamen conuertamur ad eum, & non recedat retro cor nostrum. Sicut & Ioannes in epistola sua dicit: Hæc autẽ dico filioli, ut nõ peccetis. Quod & si peccauerit aliquis uestrum, habemus aduocatum apud patrem, Iesum iustum, qui interpellat pro peccatis nostris. Ipsi gloria in æterna secula seculorum. Amen.

Rom. 11

Luc. 16

Eph. 6

Eccles. 18

Psal. 80

De batillis Chore, & seditione populi aduersum Moysen, & de uirgis in quibus uirga Aaron germinauit. Homilia IX. Cap. XVI. XVII.

A PVD deum ut intelligi datur nihil est inutile, nihil otiosum, sed & ea quę hominibus alienanda uidentur & abijcienda, aliquid operis necessarij habere inueniuntur. Hunc autem nobis intellectum suggerit præsens lectio, quę de batillis Chore, & reliquorum qui cum ipso peccauerunt, commemorat, qũod ne hæc quidem iubet abijci deus, sed fieri ex eis laminas ductiles, atq; ex ijs altare circumdari. Refert ergo scriptura, quia ex præcepto dei accepit, inquit, Eleazar filius Aaron sacerdotis batilla ærea, quæ obtulerunt ij qui exusti sunt, & fecerunt ex eis circulos, & apposuerunt eos altari ad commemorationem filiorum Israel, ut non accedat quisquam alienigena qui non est ex semine Aaron, imponere incensum coram domino, ne fiat sicut Chore, & conspiratio eius, sicut loquutus est dominus in manu Moysi. Manifeste quodam in loco dominus per prophetam dicit. Nõ sunt cõsilia mea sicut cõsilia uestra, nec

cogitationes meæ ſicut cogitationes ueſtræ. Si apud homines hodie iudicareť hæc cauſa, & apud eccleſiarũ principes haberetur examen de ijs (uerbi cauſa) qui diuerſa ab eccleſiis docentes diuinæ uindictæ pertulerint ultionem, nónne iudicarent, ut ſi qd locuti ſunt, ſi quid docuerunt, ſi quid etiã ſcriptũ reliquerunt, uniuerſa pariter cũ ipſorũ cineribus deperirent? Sed nõ ſunt iudicia dei ſicut iudicia noſtra. Audi enim quomodo de batillis eorũ, qui cõtra prophetã dei inſurrexerant, iubeť fieri laminæ, & in circuitu altaris affigi. Chore figuram tenet eorum, qui contra eccleſiaſticam fidem, & doctrinam ueritatis inſurgunt. Scriptum eſt ergo de Chore, & de cœtu eius, quod in batillis æreis incenſum obtulerint ignis alieni. Et iubeť quidẽ à deo ignis alienus diſpergi & effundi: Batilla uerò, inquit, quia ſanctificata ſunt, facito ea laminas ductiles, & circunda ex eis altare, quia oblata ſunt corã domino, & ſanctificata ſunt. Hoc ergo mihi per hãc figurã uidetur oſtendi, quod batilla iſta, quæ ſcriptura nominat ærea, figuram teneãt ſcripturę diuinæ. Cui ſcripturæ hæretici ignẽ alienũ imponentes, hoc eſt ſenſum & intelligentiã alienam à deo & ueritati contrariã introducentes, incenſum domino non ſuaue ſed execrabile offerunt. Et ideo forma eccleſiarũ ſacerdotibus datur, ut ſi quando tale aliquid fuerit exortum, ea quidem quæ à ueritate aliena ſunt, ab eccleſia dei penitus abſtrudantur: ſiqua autẽ etiã in ipſis hæreticorũ uerbis ſcripturæ diuinæ ſenſibus inueniunť inſerta, ne pariter cũ illis quæ fidei & ueritati ſunt cõtraria reſpuantur: ſanctificata ſunt enim quæ de ſcriptura diuina proferũtur, & domino oblata. Poteſt autem & alio adhuc modo intelligi quod de batillis præcipitur peccatorũ, ut iungãtur & ſocientur altari. Et primo hoc ipſum quod ærea dicunť, nõ otioſum uidebitur. Vbi enim uera fides eſt, & integra uerbi dei prędicatio, aut argẽtea dicũtur, aut aurea: ut fulgor auri declaret fidei puritatem, & argentũ igne probatũ, eloquia examinata ſignificet. Iſta ergo quę dicunť ærea, in ſono tantũ uocis conſiſtunt, nõ in uirtute ſpiritus, & ſunt (ut Apoſtolus dicit) ut æramentũ ſonans, aut cymbalum tinniens. Iſta ergo batilla ærea, id eſt, hæreticorum uoces, ſi adhibeamus ad altare dei, ubi diuinus ignis eſt, ubi uera fidei prædicatio, melius ipſa ueritas ex falſorũ cõparatione fulgebit. Si enim, ut uerbi gratia dicam, ponã dicta Marcionis, aut Baſilidis, aut alterius cuiuslibet hæretici, & hæc ſermonibus ueritatis, ac ſcripturarũ diuinarũ teſtimoniis uelut diuini altaris igne confutẽ, nónne euidentior eorũ ex ipſa cõparatione apparebit impietas? Nã ſi doctrina eccleſiaſtica ſimplex eſſet, & nullis intrinſecus hæreticorum dogmatũ aſſertionibus cingeretur, non poterat tam clara & tam examinata uideri fides noſtra. Sed idcirco doctrinam catholicam contradicẽtium obſidet oppugnatio, ut fides noſtra nõ otio torpeſcat, ſed exercitijs elimetur. Propter hoc deniq; & Apoſtolus dicebat: Oportet autẽ & hæreſes eſſe, ut probati quique manifeſti fiant inter uos. Hoc eſt dicere, oportet hæreticorũ batillis altare circumdari, ut certa & manifeſta omnibus fiat fideliũ atq; infidelium differẽtia. Cũ enim fides eccleſiaſtica uelut aurũ cœperit refulgere, & prædicatio eius ut argentũ igne probatum intuentibus reſplenduerit, tunc maiore cum turpitudine & dedecore hæreticorum uoces obſcuri æris uilitate ſordebunt. Vis autem ſcire quod quæ bona ſunt, bona eſſe ex deteriorum magis comparatione noſcuntur? Quis ſciret bonam eſſe lucẽ, niſi noctis tenebras ſentiremus? Quis dulcedinem noſceret mellis, niſi guſtũ amaritudinis accepiſſet? Ipſum deniq; diabolum, & obluctãtes aduerſum nos cõtrarias poteſtates ſi auferas, uirtutes animi ſine obluctante non poterunt eniteſcere. Sic ergo & ſacerdotum fidelium gloria nõ poterit reſplendere, niſi eam infidelium reprobatio & pœna cõmendet. Sed & ex ijs quæ legimus, ſinguli quiq; iuſtorũ magis ex cõparatione cæterorum clari uidentur habiti apud deum. Deniq; de Noe ſcriptum eſt quod eſſet iuſtus & perfectus in generatione ſua. In quo oſtẽditur quod nõ ex integro perfectus, ſed in generatione ſua perfectus fuerit, & ad comparationem cæterorum iuſtus pronũciatus ſit. Simili modo puto etiã de Loth habendum. Quanto enim deteriores quotidie fiebant Sodomitæ, tanto ille iuſtior apparebat. Sed & in hoc ipſo libro quem habemus in manibus, cũ regreſſi eſſent ij qui inſpexerant terram, & decem ex ijs meticuloſis ſermonibus deſperationẽ populo incuſſiſſent, duo uerò reliqui, id eſt Caleb & Iannes, bona nunciarẽt, & hortarẽtur populum permanere in propoſito, immortale eis à domino meritum cõtulit nõ tantum ſua confeſſio, quantum formido ſodalium. Neq; enim tam magnifice in eis uirtus animi

1 Cor. 11

Gen. 6

Num. 14

animi claruiſſet, niſi reliquorum decem turpis ignauiæ formido patuiſſet. Hæc aũt dixi mus de batillis eorũ qui condemnati ſunt, quæ altari iubentur affigi, quod ex cõparatione inferiorum iuſti appareãt clariores: ſimul ut & poſteris daretur exemplũ, ne qui prę ſumptione ſuperbi ſpiritus non ſibi à deo datũ munus pontificatus inuaderet, ſed ut illi cedat, quem non ambitio humana, nõ fauor corruptus aſciuerit, nec largitio condẽnata ſubrogauerit, ſed meritorum conſcientia, & dei uoluntas aſſumpſerit. Poſt hæc refertur. Et murmurauerunt, inquit, filij Iſrael aduerſum Moyſen, & Aaron dicẽtes: Vos occidiſtis populũ domini. Et factũ eſt cum irrueret ſynagoga ſuper Moyſen & Aaron, impetu fugerunt ad tabernaculũ teſtimonij. Illud uerò obtexit nubes, & apparuit maieſtas domini, & introiuit Moyſes & Aarõ ad faciem tabernaculi teſtimonij. Nõ legimus antea quia obtexerit nubes tabernaculũ, & apparuerit maieſtas domini, & receperit intra nubem Moyſen & Aaron, niſi nunc cũ inſurrexit in eos populus, & lapidare eos uoluit. Diſcamus ex hoc quãta ſit utilitas in perſecutionibus Chriſtianis, quantũ gratię cõferatur, quomodo propugnator eis fiat deus, quomodo abundanter ſanctus ſpiritus infundatur. Tunc enim maxime gratia dei adeſt, cum hominum ſæuitia concitatur: & tũc pacem habemus apud deũ, cum ab hominibus propter iuſtitiã bella perpetimur. Vbi enim abundauit peccatũ, ſuperabundabit & gratia. Adoperit ergo eos nubes tabernaculi, & irruit ſynagoga ſuper Moyſen & Aaron, & apparuit gloria domini. Quãuis magni ſint uitę merito Moyſes & Aaron, quãuis animi uirtutibus polleant, apparere tamẽ eis dei gloria non potuiſſet, niſi in perſecutionibus, in tribulationibus, in periculis, atq; in ipſa pene morte iam poſitis. Et tu ergo nõ putes tibi dormiẽti & otioſo apparere poſſe gloriã dei. Aut non & Paulus apoſtolus in ijs dei gloriã cõſequi meruit? Nõne ſuper cæteros enumerat ſe in tribulationibus, in neceſſitatibus, in carcerib. fuiſſe, ter lapidatũ eſſe, naufragia pertuliſſe, pericula maris, pericula fluminum, pericula latronum, pericula à falſis fratribus? Quæ quãto magis abundant, tanto amplius ijs qui patienter tulerint, conferũt gloriam dei. Et locutus eſt dominus ad Moyſen & Aaron, dicẽs: Diſcedite de medio ſynagogæ huius, & interimã eos ſemel: & ceciderunt Moyſes & Aaron in faciẽ ſuã.] In Sodomis quidem quando minus, decem requirebãtur, per quos uix ſi forte reperti eſſent, ſaluari poſſent ij qui habitabant Pentapolim Sodomorum: nũc aũt etiã duo, ſi tamẽ inueniantur tales qualis Moyſes fuit & Aaron, ſufficere poſſunt, ut gẽs Iſraelitarum tota ſaluetur. Quid ergo dicemus amplius eſſe in ijs duobus? Quæ tãta uirtus, quod meritũ, quo ſexcẽta millia & eo amplius liberenť ab interitu uaſtatoris? Ego arbitror quod in Moyſe lex ſignificeť, quæ docet homines ſcientiã & amorẽ dei: in Aaron ſupplicandi deo, & obſecrandi eum forma conſiſtat. Si ergo accidat aliquando indignari nobis uel uniuerſo populo deũ, & ſi iã ſententia ultionis procedat à domino, redeat aũt lex dei in cor noſtrum cõmonens nos, & docẽs conuerti ad pœnitentiã, ſatisfacere pro delictis, ſupplicare pro culpis: ceſſabit cõtinuo iracundia, indignatio cõquieſcet, propitiabiť dñs, quaſi Moyſe & Aaron intercedẽtibus pro nobis, & pro uniuerſo populo ſupplicantibus. Si uerò aliquãdo oriatur indignatio dei, & ueniat pro peccatis noſtris ſæua correptio: indurentur autẽ corda noſtra ne conuertamur ad dominum, nẽue humiliemur in conſpectu eius, ut in confeſſione ſupplicationũ motus eius & iracundiã mitigemus: ſed econtrario dicamus, non eſt cura deo de uita mortaliũ, nec pertinẽt hæc ad deum, reliquit nos olim, nec ad notitiam eius iſta perueniunt: ſi talia cogitemus in cordib. noſtris, & hęc de ore noſtro procedant, certũ eſt non eſſe in nobis Moyſen & Aaron, legis ſcilicet ſcientiam & fructus pœnitentiæ, per quos interitũ imminentis exitij poſſimus euadere. Hoc puto accidiſſe etiã populo illi qui fuit ante nos, quando omnes declinauerunt, omnes ſimul inutiles facti ſunt, & nõ fuit qui faceret bonitatem, non fuit uſq; ad unum. Si eĩ fuiſſet, nunquam utiq; dereliquiſſet eos deus. Sed & nos timeamus ne forte ſimile aliquid inueniatur in nobis. Timeo enim illam ſentẽtiam, in qua dominus & ſaluator noſter, qui cuncta prænoſcit, quaſi dubitans dicit: Putas ueniẽs filius hominis inueniet fidem ſuper terrã? Iubentur ergo Moyſes & Aaron exire de medio ſynagogæ, ut interimaťur ſynagoga de ſemel. Sed uideamus quid iſti faciũt qui ſancti ſunt: perfecti ſunt, & plus magis euãgelij diſcipuli quàm legis, & ideo diligunt etiã inimicos ſuos, atq; orant pro perſecutoribus ſuis. Illis eĩ ſæuientibus ut interficerent eos, iſti pro

2 Cor. 11

Gen. 18

Luc. 18

cidunt in faciē suam super terrā. Et ait Moyses ad Aaron: Assume batillum, & impone super illud ignē ab altari, & inijce illi incensum, & effer uelociter in castra, & exora pro ipsis: exijt enim ira à cōspectu domini, & iā cœpit uastare populū. Verū quoniā in hos peruenimus locos, uolo de bonitate dei admonere discipulos Christi ne quis forte uestrū ab hæreticis conturbeē si quando certamen inciderit, illis dicentibus quoniā deus legis non est bonus, sed iustus, & Moysis lex nō bonitatē cōtinet, sed iustitiā. Videāt ergo qui deū pariter criminantur & legē, qūo Moyses ipse & Aaron priores fecerūt hoc, quod postmodū Euangeliū docuit. Ecce diligit Moyses inimicos, & orat pro persecutoribus suis, quod utiq; Christus fieri in Euangelijs docet. Audite eī quomodo cadentes in faciem super terram orant pro illis, qui ad interficiendos eos insurrexerant. Sic ergo inuenitur & euangelij uirtus in lege, & fundamēto legis subnixa intelliguntur Euāgelia. Nec uetus testamentum nomino ego legem, si eam spiritaliter intelligam. Illis tamūmodo lex uetus efficitur testamentū, qui eam carnaliter intelligere uolunt. Et necessario illis uetus effecta est, & senuit, quia uires suas non potest obtinere. Nobis autem, qui eā spiritaliter & Euāgelico sensu intelligimus & exponimus, semper noua est: & utriq; nobis nouum testamentū est, nō tēporis ætate, sed intelligentiæ nouitate. Aut nō & Apostolus Ioannes in epistola sua eadem sentit, cum dicit: Filioli mandatum nouū do uobis, ut inuicē diligatis? cum utiq; sciret olim datum esse mandatū dilectiōis in lege. Sed quoniā charitas nunquam cadit, nec mandatū charitatis aliquādo ueterascit, hoc quod nunquam ueterascit, semper nouū esse pronunciat. Semper enim obseruantes & custodientes in se charitatis mandatum, nouos reddit in spiritu. Peccatori autem & charitatis fœdera non seruanti, etiā Euangelia ueterascūt. Nec potest ei nouū esse testamentū, qui non deponit ueterem hominem, & induitur nouum, ac secundum deum creatum. Hortatur ergo Moyses pontificē magnum, ut efferat incensum in castra, & exoret pro populo. Iam em, inquit, uastari populus cœpit. In spiritu uidebat Moyses quæ gerebant. Vidit uirtutē exisse ad castra, & uastare ac perimere peccatores: & propter hoc hortat̄ pontificē adsumere batillū, ignem de altari imponere, atq; incenso superiecto exire & stare inter medium mortuorum & uiuorum, ne ultra procedat uastatio, uel certe ut uerius habet scripturæ sermo, confractio. Sed primo (si uidetur) historiæ ipsius imaginē describamus, ut cū rei gestæ species apparuerit, tunc demū etiā si quid est in hoc loco mysticū requiramus. Intellige ergo populū illum Israel in castris per ordines tribuū familiarūq; dispositum, uirtutem uerò quandā à deo missam, non sparsim sed ex prima aliqua parte cœpisse populum morte uastare, & procedentem per ordinē mortis stragē considera. Post hæc pontificem indutum ueste pontificali procedere, & portantē batillum, atq; ignem cū incenso tendere ad illum locum, quo per angelum uastantē mors illata peruenerat, & stantē in eo loco, ubi mors finē dederat primis, & erat uicina postremis. Intuere stantem pontificem, & obiectione quadam sui, uiuentes à mortuis dirimentē: uirtutē uerò repropitiationis eius, & incensi mysteriū erubuisse angelum uastatorem, & in hoc mortem quidem finitam, uitam uerò reparatam. Si intellexisti historiæ ordinem, & oculis (ut ita dicam) cernere potuisti pontificem stantem medium inter uiuos & mortuos: ascēde nunc ad uerbi huius celsiora fastigia, & uide quomodo uerus pōtifex Iesus Christus assumpto batillo carnis humanæ, & superposito igni altaris, anima sine dubio illa magnifica cum qua natus est in carne, adiecto etiā incēso, qui est spiritus immaculatus, medius inter uiuos, & mortuos stetit, & mortē nō fecit ultra grassari: sed sicut Apostolus dicit, destruxit eum qui habebat mortis imperium, id est diabolū, ut qui credit in eū iam non moriatur, sed uiuat in æternum. Hoc fuit ergo mysterium quod postea futurū, iam tunc ille qui populum uastabat, expauit. Agnoscebat enim figurā batilli, & ignis, & incensi: & qualis offerenda esset deo hostia ab eo, qui medius mortuorū uiuorumq; cōstiterat, præuidebat. Et illos quidē tunc imago prefigurata saluauit, ad nos aūt salutis ueritas ipsa peruenit. Neq; em indumenta pontificis purpura ac lana byssoq; contexta erubuisset angelus ille uastator, sed ista quæ futura erant indumēta magni pontificis intellexit, & ijs cessit, quibus utiq; uniuersa creatura inferior erat. Puto aūt q̄ non solū primo aduentu domini & saluatoris nostri forma ista completa sit, sed eadē fortassis seruabitur in secūdo. Veniet enim iterum filius hominis: & cū uenerit, sine dubio inueniet quosdam

1 Ioan. 2

Hebr. 2

dam quidē mortuos, quos dā aūt uiuentes. Quod possumus quidē & sic intelligere: quia nonnulli adhuc in hoc uitæ statu quo nūc sumus inueniant̄, cū multi iam præcesserint mortui. Potest aūt & aliter accipi: ut mortuos, corpora intelligamus: uiuentes autē, animas. Quidā tamē ex ijs, qui ante nos interpretati sunt locū hūc, memini quod mortuos dixerunt eos, qui nimietate scelerū in peccatis suis mortui intelligūtur: uiuētes aūt eos, qui in operibus uitæ permanserint. Verūtamen utrolibet modo stabit etiā in futuro magnus hic pontifex & saluator noster medius uiuorū & mortuotū. Sed & tūc forte medius uirorum & mortuorū stare dicēdus est, cum statuet oues quidē à dextris suis, hœdos autem à sinistris. Et dicet ijs qui à dextris sunt: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod uobis paratū est à cōstitutione mūdi: &c. Iis aūt qui à sinistris sunt dicet: Ite in ignē æternū operarij iniquitatis, quē præparauit pater meus diabolo, & angelis eius. quoniam non noui uos. Et sunt utiq; mortui ij, qui in ignem mittunt̄ æternum: sunt aūt uiui illi qui mittūtur ad regnum. Et cessauit, inquit, uastatio uel ut in alijs exemplaribus legi diximus, cōfractio: qd̄ & magis interpretationis cōuenit ueritati. Cōfractio nanq; est, quæ uelut in uasis fictilibus efficitur. Peccatores ergo uasa fictilia fiunt: sicut Hieremias propheta designat in Lamentationibus, dicēs: Filij Sion, qui erant honorabiles & in auro elati, quomodo reputati sunt in uasa fictilia, opera manuū figuli? Et in domo magna nō sunt (inquit Apostolus) tantūmodo uasa aurea, & argētea, sed & lignea & fictilia: & alia quidē ad honorē, alia aūt ad contumeliā. Sunt ergo uasa fictilia ad contumeliā, quæ & confringi possunt. Sed cōsideremus diligētius quid in cōsequentib. Apostolus de ipsis uasis fictilib. dicat. Si quis, inqt, emūdauerit semetipsum ab ijs, erit uas ad honorē sanctificatū, & utile domino ad omne opus bonū paratū. In quo ostendere uidet̄, quod & uas ipsum quod fit, & per quem fit, unus atq; idem homo sit. Intellige ergo propositū quidē hominis esse quod operatur: reliquam aūt partem hominis ipsum esse uas, quod fit uel ad honorē, uel contumeliā. Cum ergo sensus noster quæ bona sunt eligit, & ad bonam nos cōuersationē trahit, facit nos uas utile. Cum aūt neglexerit, & decidit propositū nostrū à bonis, efficimur uas ad cōtumeliā. Si ergo intellectus noster luteus sit, & de luto semper ac de terrenis cogitet, efficimur uas fictile, & opus manuū figuli. Et forte propter hoc iste qui talis est, increpatur ab Apostolo, quasi qui sensum habens luteū & terrenū, de magnis & ijs quæ capere non potest, quærat & dicat: Quid ergo adhuc conqueritur? Voluntati enim eius quis resistit? Cui Apostolus quasi luteo respondit. Tu quis es ô homo, qui contra respondeas deo? Nunquit dicit figmentū ei qui se finxit, quid me fecisti sic? Dicit̄ præterea corpus nostrū uas fictile, siue etiā legis litera, in eo quod ait Apostolus: Habentes aūt thesaurū hunc in uasis fictilibus. Vtrunq; em in hoc sermone accipi potest: & quod in corpore nobis positis thesaurū gratiæ per spiritū sanctū dns largiatur: & quod in sermonibus legis, qui uiles & in contemptu habent̄ pro eo quod nulla arte grāmatica expoliti uidentur, reconditus sit thesaurus sapientiæ & scientiæ dei: ita ut merito dici possit, q̄ in ipsis sint thesauri sapientiæ, & scientiæ dei absconditi. Hæc nobis dicta sint de contractione, quæ cessasse memoratur: nunc aūt pauca etiā de sequēti historia disseramus, in qua uirgarū cōmemoratio introducitur. Et locutus est dominus ad Moysen, dicēs: Loquere filijs Israel: & accipe ab eis uirgā per domos familiarum ipsorū, ab omnibus principibus ipsorum duodecim uirgas: & uniuscuiusq; eorū nomen scribe in uirga sua: & nomen Aaron scribe in uirga Leui: etenim uirgā unā per tribū, per domos familiarū suarum dabunt tibi. Et pones eas in tabernaculū testimonij cōtra arcā: ex quibus agnoscar tibi inde. Et erit homo quēcunq; elegero, uirga eius germinabit, & auferā à te murmurationē filiorum Israel, in quibuscunq; murmurant ipsi de uobis.] Omnis princeps tribus, & populi habet uirgam. Non em potest quis regere populum, nisi habeat uirgā. Vnde & Paulus apostolus, quia princeps erat populi, idcirco dicebat: Quid uultis? In uirga ueniam ad uos, aut in charitate, spirituq; mansuetudinis? Omnis ergo princeps tribuum habeat necesse est uirgam suam, sed unus solus est (sicut scriptura refert) pontifex Aaron cuius uirga germinauit. Verum quoniā (ut sæpe ostendimus) uerus pontifex Christus est, ipse solus est, cuius uirga crucis non solum germinauit, sed & floruit, & omnes hos credentium populorum attulit fructus. Quis autem iste est fructus, quem attulit. Nuces inquit, qui fructus, primo quidē indumēto amarus est:

Rom. 9

Matth. 25

Thren. 4

2 Tim. 2

2 Cor. 4

1 Cor. 4

sequenti

Universidad de Deusto
Biblioteca

sequenti munitur,& tegitur. Tertio sumentem pascit,ac nutrit. Talis ergo est in aduto
rio Christi doctrina legis & prophetarum. Prima literæ facies satis amara est, quæ circũ
cisionem carnis præcipit,quæ de sacrificijs mandat, & cætera quæ per occidentẽ literã
demonstrantur. Hæc omnia tanquam amarum nucis corticem proijce. Secundo in lo-
co ad munimenta testæ peruenies,in quo uel moralis doctrina,uel ratio continentię de
signatur. Quæ necessaria quidem sunt ad custodiam eorum quæ seruantur intrinsecus,
frangenda quandoq; tamen & sine dubio dissoluenda sunt. Vt si uerbi gratia dicamus,
abstinentia ciborum,& castigatio corporis,donec sumus in corpore isto corruptibili &
passibili,sine dubio necessaria est. Cum autem confractum fuerit ac resolutũ, & resurre
ctionis tempore incorruptibile ex corruptibili redditum,atq; ex animali spiritale: non
iam labore afflictionis,nec abstinẽtiæ castigatione,sed qualitate sui, nulla iam corpori
corruptela dominabitur. Sic ergo & nũc necessaria abstinẽtiæ ratio uidetur,& postmo
dũ non quærenda. Tertio aũt loco reconditum in ijs inuenies & secretũ mysteriorũ sa-
pientiæ & scientiæ dei sensum,quo nutriantur & pascantur animæ sanctorũ non solum
in præsenti uita,sed etiam in futura. Iste enim est pontificalis fructus,de quo promittitur
ijs qui esuriunt & sitiunt iustitiã,quoniam saturabuntur. Hoc igitur modo in scripturis,
omnibus triplicis huius sacramẽti ratio percurrit. Sic & sapiẽtia monet,ut describamus
ea nobis in corde tripliciter,ad respondendum,inquit,uerbũ ueritatis ijs qui proposue
Gen.26 rint nobis. Sic tres puteos fodit Isaac patriarcha:quorum solus ille tertius ab eo latitudo
uel amplitudo nominatur. Quia autem sacramentũ sacerdotale est uirga nucis, idcirco
Hier.1 arbitror etiam Hieremiam,qui erat unus de sacerdotibus ex Anathoth, uidisse uirgam
nuceam,& prophetasse de ea,illa quæ scripta sunt uel de uirga nucea,uel de lebete,siue
de olla succensa:quasi si ostenderet per hæc in uirga nucea esse uitã,& in lebete succẽso
esse mortẽ. Vita enim & mors ponitur ante faciem nostram. Et est uita quidem Christus
in sacramẽto nucis:mors aũt diabolus in figura lebetis succensi. Si ergo peccaueris,por
tionem tuam pones cum lebete succenso:si aũt iuste egeris, efficietur portio tua in uir-
Cant.6 ga nucea cum magno pontifice. Sed & in Canticis canticorum sponsa descẽdere dicit
in hortum nucis,ubi etiam pariter cum nucibus sacerdotalium quodammodo pomorũ
copiam perscribitur inuenisse. Veruntamen de uirgis(ut dicere cœperamus)unũ pro-
misit deus fructum in uirga,& plures dedit. Sed attendite diligentius, si forte possimus
liberalitatem dei largiorem etiam ipsis suis promissionibus edocere:si forte & ex ijs illã
ineffabilem bonitatẽ dei quæ in scripturę litera semper tegit̃,rimari atq; inuestigare po
tuerimus:cũ eum largiorẽ in præstando,q̃ in promittendo uideamus. Igitur sermo scri
pturæ de qua nunc loquimur ita habet:Et erit,inquit,homo quemcunq; elegero,uirga
eius germinabit. Hoc est solum quod promisit deus,ut uirga eius quem elegerit,germi
net. Vbi uerò ad rem uenitur, ut quod promissum est ostendatur impletum:non unum
illud quod promissum fuerat effectum dicitur, sed uide quanta addantur. Ait enim:Et
ecce germinauit uirga Aaron in domo Leui. Est hoc unũ illud sine dubio quod fuerat
repromissum:sed adduntur & alia,& dicitur:Et produxit frondes, & protulit flores,&
germinauit nuces.] Cũ ergo de solo germine fuisset promissum,uide quãta largitur de-
us:ut non solum germẽ produxerit, sed & frondes:& non solum frondes,sed & flores:
& germinauerit non solum flores, sed & fructus. Quid igitur est quod ex ijs colligere
& contemplari debeamus? Primo omnium resurrectionis ex mortuis sacramentũ. Vir
ga em̃ arida germinat,cum corpus extinctum cœperit reuiuiscere. Quæ sunt aũt qua-
1 Cor.15 tuor ista quæ resurgenti corpori præstabuntur? Vt seminatum in corruptione surgat in
incorruptione:& seminatũ in infirmitate,surgat in uirtute:& seminatum in ignominia,
surgat in gloria:& seminatum corpus animale,surgat corpus spiritale. Ista sunt quatuor
quæ uirga aridi corporis nostri in resurrectione germinabit. Sed & illud secũdo in loco
dicemus:qa sicut in ijs promissionẽ suã deus in quadruplũ dedit,& multo plura & præ-
tiosiora largitus est q̃ promisit:ita multo magis in omnibus scripturæ locis, ubi aliqua
dei promissio continetur,si quis tamẽ ad eam peruenire mereatur,in futuro multiplici-
1 Cor.2 ter præparabitur:& sic uere complebitur illud quod Apostolus dicit,quia oculus nõ ui
dit,nec auris audiuit,nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit deus ijs qui diligunt
eum. Vide ergo quanta sint,& qualia, quæ nõ solum uidere & audire nemini licuit,sed
ne in

ne in cor quidẽ,id est ad cogitationem humanam potuit ascẽdere. Siue ergo terrã, siue
cœlum dixeris,siue solem hunc & fulgorẽ uisibilis luminis, omnia hæc oculus uidit,&
auris audiuit:& non possunt esse ex illis quæ oculus non uidit, nec auris audiuit,nec in
cor hominis ascẽdit. Transgredere ergo hæc omnia, & transcende omne quicquid ui-
des,quicquid audis,quicquid etiã cogitare potes,& illud scito esse repositũ ijs qui dili-
gũt deũ,quod nec ad cogitationem cordis tui quiuit ascẽdere. Vnde ego arbitror nihil
in huiusmodi repromissionibus de rebus corporalibus cogitandũ. Ratio em̃ materiæ
corporalis non usquequaq; sensum humanæ cogitationis effugere potest:sed illa sunt
quæ ad nullius sensum,nullius cor possunt ascendere, quæ in sola dei sapientia cõtinen
tur. Atenim uidebitur hac ratione quòd promissionũ bona maiori modo q̃ promissa
sunt danẽ:similiter & pœnæ quæ peccatoribus cõminantur,multiplicatis cruciatib.in-
ferẽdæ sunt:sicut & in superioribus, ubi annus pro die ad uindictã ponit̃,exposuimus:
nisi si quis tertiũ aliquid posse fieri cogitet,colligens aliqua solatia ex ijs quæ in cõmina
tione ea,quæ ad Dauid facta est,continentur:ubi triduo pronunciata est mortis futuræ
uastatio,& intra sex horas abbreuiatũ uidetur tempus esse supplicij. Sed hæc tibi profi-
cere possunt,ubi pœnitentiæ tempus & satisfactionis cõceditur locus. Scribitur tamen
deus malis quidẽ reddens in tertiã & quartam progeniẽ:bonis autem faciens misericor Exod.20
diam non solum in tertiam & quartam progeniem,sed ut scriptura dicit:in mille genera
tiones. Sed redeamus ad ea quę de uirgis dicere cœperamus. Possumus adhuc etiam sic
intelligere eorũ quæ in uirga germinauerãt differẽtias. Omnis qui in Christo credit,pri
mo moritur,& post hoc renascitur: & est etiam hęc figura, quod uirga arida postmodũ
germinat. Est ergo primum germen prima hominis in Christo cõfessio. Secundo fron-
descit,ubi renatus donũ gratiæ dei ex spiritus sancti purificatione susceperit. Inde affert
flores,ubi proficere cœperit,& morum suauitate decorari,ac fragrantiam misericordię
& benignitatis effundere. Ad ultimum quoq; affert etiam fructus iustitiæ, quibus non
solum ipse uiuat,sed & alijs prębeat uitam. Cum enim ad perfectũ uenerit,& protulerit
ex se uerbum fidei,uerbum scientiæ dei,& alios lucrifecerit,hoc est attulisse fructus qui
bus alij nutriãtur. Sic ergo singuli quiq; credentiũ de uirga Aaron,qui Christus est, ger
minantur:quorũ quatuor istæ differẽtiæ in alijs scripturæ locis, uelut ætates quatuor de
signant̃:quas loãnes apostolus in epistola sua distinctione mystica cõprehendit,ait em̃:
Scribo uobis pueri,& scribo uobis adolescẽtes,& scribo uobis iuuenes,& scribo uobis 1 Ioan.2
patres. In quibus utiq; nõ corporales ætates, sed animæ profectuũ differentias ponit,ut
etiã in hoc sacerdotalis uirgæ germine obseruauimus designari. Habentur ergo hęc o-
mnia non tam in uirga Aaron, quàm in ea uirga quæ exijt de radice Iesse:& flos de radi
ce eius ascẽdit,super quem requieuit spiritus dei. In quo nec hoc ipsum uidet̃ otiosum,
quod exire dicitur uirga,& flos ascendere. Quamuis enim unus sit Christus per subst̃a
tiam,singulis tamẽ diuersus efficitur,prout indiget is in quo operatur. Qui ergo segni-
or est & negligentior, pro disciplina fit ei Christus uirga, & in uirga nõ ascẽdere dicit̃,
sed exire. Exeundum nanq; est ei qui iners & segnis est, de eo statu in quo non recte cõ
sistit,& transeũdum ad alium statum,tanquã uirga compulso, id est seueritate doctrinæ
rigidioris ammonito. Qui uerò iustus est,quia iustus sicut palma floret,in hoc ascẽdere
dicit̃ Christus. Sic ergo qui uerberibus indiget,exit ad eum uirga:qui aũt proficit ad iu-
stitiam,ascendit in florem. Ascendet aũt usquequo afferat fructus spiritus,qui sunt cha-
ritas,gaudium,pax,patientia,& reliquæ uirtutes,in Christo Iesu domino nostro,cui est
honor,& gloria & imperium in secula seculorum,Amen.

De eo quod scriptum est. Et dixit dominus ad Aaron, Tu & filij tui,& domus patris tui tecum,sumetis peccata sanctorum. Homilia X Cap. XVIII

QVI meliores sunt, inferiorum semper culpas, & peccata suscipiunt. Sic
enim & Apostolus dicit: Vos qui firmiores estis,imbecillitates infirmo- Rom.15
rum sustinete. Israelita si peccet, id est laicus, ipse suum non potest auferre peccatum: sed requirit leuitam, indiget sacerdote, imò potius & adhuc horum aliquid eminentius quærit: pontifice opus est,ut peccatorum remissionem possit accipere. Sacerdos autem si delinquat,aut pontifex,ipse suum potest purgare peccatum: si ta-

men non

Universidad de Deusto
Biblioteca

men non peccet in deum. De huiusmodi enim peccatis non facile remissionē aliquā ui
demus in legis literis designari. Hæc cautē diximus pro ijs quæ recitata sunt nobis. Et di
xit, inquit, dñs ad Aaron dicens: Tu & filij tui, & domus patris tui tecum sumetis pecca
ta sanctorum. Potest quidem ita exponi locus iste: ut per ea quæ offert pōtifex pro pec
cato uniuscuiusq;, & purificat eum pro quo obtulerit, scriptum sit: Tu, & filij tui recum
sumetis peccata sanctorū, Mihi aūt non uidetur otiosum quod sanctorū peccata cōme
morat. In multis etenim scripturæ locis sermo iste repetitur. Vnde requirēdum est, quo
modo & sancti dicantur aliqui, & de peccatis eorum scribatur. Non enim (ut putāt qui
dam) statim ut quis sanctus esse cœperit, peccare iam non potest, & cōtinuo sine pecca
to putandus est. Si enim sanctus non peccaret, non utiq; scriptum esset: Sumetis pecca
ta sanctorum. Si sanctus sine peccato esset, nō diceret dominus per Ezechielē prophe-
Ezech. 9 tam ad angelos, quos mittebat peccatores punire: Et à sanctis meis incipietis. Si em̄ san
cti sine peccato sunt, quomodo ipsi primi succumbūt in supplicijs peccatorū? Si sancti
Prouerb. 18 sine peccato essent, nunq; diceret scriptura, qa iustus in principio sermōis sui ipse sui ac
cusator fit. Si sancti sine peccato essent, nunquā Paulus apostolus diceret Romanis scri
bens: Nolite propter cibū soluere opus dei: quibus in principio epistolæ scripserat: O-
Rom. 1 mnibus qui sunt Romæ dilectis dei, uocatis sanctis. Et iterū idem Apostolus ad Corin-
1 Cor. 1 thios scribens dicit: Paulus uocatus apostolus Iesu Christi. Et post pauca: Ecclesiæ dei
quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Iesu, uocatis sanctis. Istos ergo quos sanctifica
tos, & sanctos appellat, audi quanta in eis peccata reprehendat. Ait enim in sequentib.
Cum enim sint inter uos æmulationes & contentiones, nónne carnales estis, & secun-
4 dum hominem ambulatis? Et iterum: Iam diuites facti estis, sine nobis regnatis, & utinā
4 regnaretis. Et iterum: Tanquam autem nō uenturo me ad uos inflati sunt quidā. Et pau
lo post: Omnino auditur inter uos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gētes.
5 In consequentibus uerò: Et uos, inquit, inflati estis, & nō potius luctū habuistis. In quo
utiq; nullum reliquit immunem, dum alijs fornicationis, alijs inflationis, & superbię cri
6 men adscribit. Notat eos & in consequentibus etiam de iudicijs, & dicit: Iam quidē om
nino delictum est in uobis: quia iudicia habetis inter uos. Arguit eos quos sanctos dixe
rat, & pro eo quod idolis immolata manducēt, & quasi sententiā inter eos proferens di
cit: Sic aūt peccantes inter fratres, & percutientes conscientiā eorum infirmam, in Chri
stum peccatis. Sed & de eo nihilo minus confutat eos, quod nō solū immolati cibū, sed
10 & calicem dæmoniorū præsumant, & dicit: Nō potestis calicem domini bibere, & cali-
cem dæmoniorū: nō potestis mensæ domini participes esse, & mensæ dæmoniorū. Ipsis
etiam illud dicit: Quod conuenientibus uobis in ecclesia, audio schismata esse. Et iterū:
11 Vnusquisq; em̄ suam cœnam præsumit ad manducandum: & alius quidem esurit, alius
autē ebrius est. Et pro ijs delictis dicit: Propterea inter uos multi infirmi, & ægri, & dor
miunt multi. Quod si nos ipsos dijudicaremus, nō utiq; iudicaremur. Post hęc autē non
15 iam delicta moralia, sed fidei in eis crimē exaggerat. Ait em̄: Quomodo dicūt inter uos
quidam quod resurrectio mortuorum nō sit? Et iterum: Si autē Christus nō resurrexit,
uana est fides uestra. Adhuc em̄ estis in peccatis uestris. Longum porro est, nec præsen-
ti cōueniens tempori, ut plurima de ijs testimonia proferamus, quibus probē quod ij
qui sancti dicūtur non cōtinuo etiā sine peccato esse intelligantur: Sed hæc opinentur
illi qui scripturis diuinis nō sollicite, nec diligenter intendūt: in quibus multę esse diffe-
rentiæ sanctorum docentur, sicut à nobis & in alijs tractatibus plenius dictū est. Sed &
nunc quantum locus requirit dicemus. Sancti dicūtur ijdēq; & peccatores illi qui se uo
uerunt quidem deo, & sequestrauerunt à uulgi conuersatione uitam suam ad hoc ut do
mino seruiant. Huiusmodi ergo homo secundū hoc, quod se cæteris actibus circunciſis
domino mācipauit, sanctus dicit̄: Potest aūt fieri, ut in hoc ipso quod domino deseruit,
non ita omnia gerat ut geri cōpetit, sed delinquat in nōnullis, & peccet. Sicut em̄ is qui
sequestrat se, & segregat ab omnibus actibus, ut disciplinā, uerbi gratia, medicinæ, aut
philosophiæ cōsequatur, nō utiq; cōtinuo ut se huiusmodi tradiderit disciplinis, ita per
fectus erit, ut non inueniatur in aliquo peccare: imò potius plurima delinquēdo uix ad
perfectionē aliquando perueniet: & tamē statim ut se ad huiusmodi scholas tradidit, cer
tum est eum uel inter medicos, uel inter philosophos numerari: Ita & de sanctis accipię
dum est

dum est quod statim quidem ut mancipat se quis studijs sanctitatis, secūdum hoc quod
proposuit, sanctus appelletur. Secundum hoc uerò quod necesse est eū in multis delin
quere, donec usu & disciplina ac diligentia abscindatur ab eo cōsuetudo peccandi, etiā
peccator (ut suprà diximus) appellabit̄. Ego aūt & amplius addo aliquid: quod nisi san-
ctum propositum aliquis habeat, & sanctitatis studiū gerat, cum peccauerit, nescit pec-
cati pœnitudinem gerere, nescit delicti remediū quęrere. Qui non sunt sancti, in pecca
tis suis moriuntur: qui sancti sunt, pro peccatis pœnitudinē gerunt, uulnera sua sentiūt,
intelligunt lapsus, requirunt sacerdotem, sanitatem deposcūt, purificationē per pontifi
cem quærunt. Idcirco ergo caute & significāter sermo legis designat, quia pontifices &
sacerdotes, non quorūcunq;, sed sanctorū tantūmodo sumant peccata: sanctus enim est
qui peccatū suum per pontificem curat. Sed redeamus ad pontificem nostrū, pontificē
magnum qui penetrauit cœlos Iesum dominū nostrum: & uideamus quomodo ipse cū
filijs suis, apostolis scilicet & martyribus, sumit peccata sanctorū. Et quidē q; dominus
noster Iesus Christus uenerit ut tolleret peccatū mūdi, & morte sua peccata nostra dele-
uerit, nullus qui Christo credit, ignorat. Quomodo aūt & filij eius auferant peccata san
ctorū, id est apostoli & martyres, si poterimus ex scripturis diuinis probare tentabimus.
Audi primo Paulum dicentem: Libenter ēnim, inquit, expendam, & expendar pro ani 2. Cor. 12
mabus uestris: & in alio loco: Ego em̄ iam immolor, inquit, & tēpus regressionis, siue re 2 Tim. 4
solutionis meæ instat. Pro ijs ergo quib. scribebat, expēdi se, & immolari dicit Aposto-
lus: Hostia aūt cum immolat̄, ad hoc immolatur, ut eorū pro quibus iugulatur, peccata
purgent̄. De martyribus aūt scribit Ioannes apostolus in Apocalypsi, quia animæ eorū Apoc. 6
qui iugulati sunt propter nomen domini Iesu, adsistant altari: qui aūt adsistit altari, oste-
ditur fungi sacerdotis officio. Sacerdotis autem officiū est, pro populi supplicare pecca
tis. Vnde ego uereor, ne forte ex quo martyres nō fiunt, & hostiæ sanctorum non offe-
runtur pro peccatis nostris, peccatorū nostrorum remissionē nō mereamur. Et ideo ue
reor, ne permanētibus in nobis peccatis nostris, accidat nobis illud quod de semetipsis
dicunt Iudæi, quia nō habentes altare, neq; templum, neq; sacerdotiū, & ob hoc nec ho-
stias offerentes, peccata, inquit, nostra manēt in nobis: & ideo uenia nulla subsequitur.
Et contra, nos dicere debemus, quia hostiæ martyrū nō offerūtur pro nobis, idcirco ma
nent in nobis peccata nostra. non enim meremur persecutionem pati propter Christū,
nec mori propter nomen filij dei. Et ideo etiam diabolus, sciēs per passionē martyrij re
missionem fieri peccatorū, non uult nobis publicas gentiliū persecutiones mouere: scit
enim, quia si ad reges, & præsides adducamur propter nomen Christi, ad testimoniū lu
dæis & gentibus, gaudium nobis & exultatio sit, quia merces nostra multa in cœlis est.
Hæc non facit inimicus, uel quod ipse gloriæ nostræ inuidet, uel fortassis qđ ille qui o-
mnia præuidet prenoscit nos nō esse idoneos ad martyriū tolerandū. Scit tamē dñs qui
sunt eius, & in quib. non sperat̄, habet ille thesauros suos: non em̄ sicut homo uidet, ita
& deus. Ego non dubito & in hoc conuentu esse aliquos ipsi soli cognitos, qui iā apud
eum martyres sint testimonio cōscientię, parati si quis exposcat effundere sanguinē suū
pro nomine domini Iesu Christi: non dubito esse aliquos qui tulerint crucē suā, & sequā
tur eum. Hæc licet per excessum quendā, necessario tamē uidentur dicta, ut intelligere
mus quomodo per pontificē, & filios pontificis fiat in sanctis remissio peccatorū. Sequi
tur post hęc. Et tu, inquit, & filij tui accipietis peccata sacerdotij uestri: & fratres tuos tri
buum Leui, plebem patris tui adsume ad te, & adiungant̄ tibi, & ministrent tibi: & tu &
filij tui tecū in conspectu tabernaculi testimonij obseruabunt custodias suas, & custodi
as tabernaculi.] Obseruare diligētius, & intendere ijs quæ scripta sunt, cōuenit eos præ
cipue qui in ordine sacerdotali glorianť: ut sciant quid est quod eis lex diuina præcipit
obseruandū. Tu, inquit, & filij tui tecū in cōspectu tabernaculi testimonij obseruate cu-
stodias uestras, & altaris, & tabernaculi. Mandata quidē certa sunt & euidētia, ut obser
uare debeamus custodias tabernaculi, & altaris, & sacerdotij: qs sane sit qui obseruet, et
faciat ea quæ sacerdotibus mandata sunt: & quis sit qui utať quidē ordine & honore sa-
cerdotij, opera uerò & ministeriū sacerdotij nō obseruet: ille solus nosse potest, qui scru
tatur corda & renes. Mandantur obseruari nō solum ea quæ foris sunt, sed & ea, inquit,
ut curent sacerdotes præcipue quæ intra uelamen sunt: uelut si diceret: cura sit sacerdoti

bus, euidentia ac manifesta mandata diuinæ legis implere: & mysteria eius ascondita et uelata omi perspicacia cõtueri. Si uerò ad hominẽ uelis referre tabernaculũ testimonij: quoniam quidẽ corpus hominis tabernaculũ Paulus appellat, dicens: Qui eñ sumus in tabernaculo hoc, gemimus aggrauati: in quo nolumus expoliari, sed superuestiri. Si ergo ad hominẽ tabernaculũ referamus, interiora uelaminis, ubi inaccessibilia cõtegunt, principale cordis dicemus: quod solũ recipere potest mysteria ueritatis, & capax esse arcanorũ dei. Altaria uerò duo, id est interius & exterius, quoniã altare orationis indi-
1 Cor. 14 ciũ est, illud puto significare quod dicit Apostolus: Orabo spiritu, orabo & mente. Cum enim corde orauero, ad altare interius ingredior. Et hoc puto esse quod etiã dñs in Euã-
Matt. 6 gelijs dicit: Tu aũt cum oras, intra in cubiculũ tuum, & claude ostium tuũ, & ora patrem tuũ in abscondito. Qui ergo ita orat ut dixi, ingredit ad altare incensi quod est interius. Cum aũt quis clara uoce, & uerbis cum sono prolatis, quasi ut ædificet audientes oratio nem fundit ad deum: hic spiritu orat, & offerre uidetur hostiã in altari quod foris est ad holocautomata populi constitutum. Oportet ergo sacerdotes ea curare præcipue & custodire, quæ intra uelamen interius conteguntur: ne quid ibi pollutũ, ne quid inueniat immundum: hoc est interiorẽ hominem, & cordis secreta curare, ut ibi immaculata permaneãt. Cherubim & propitiatorium, sciẽtia intelligẽda est trinitatis: interpretatio eñ Cherubim multitudinẽ, id est perfectionẽ scientiæ indicat: & quæ est alia perfectio, nisi agnouisse patrem, & filium, & spiritũ sanctũ? Hæc ergo curanda sunt à sacerdotibus, ut incontaminata & illæsa seruentur. Sed & urna habens cœlestẽ cibũ mannæ, thesaurus utiq; est uerbi diuini. Et arca aurea, in qua sunt tabulę testamenti, ut opinor, non aliud q̃ mens nostra esse declaratur, in qua legem dei debemus habere descriptã. Hæc aũt mẽs, aurea debet esse, hoc est pura, & preciosa, in qua legẽ dei descriptã semper habeamus,
2 Cor. 3 sicut Apostolus dicit: Scriptã non atramento, sed spiritu dei uiui: nõ in tabulis lapideis,
Rom. 2 sed in tabulis cordis carnalibus. hoc est eñ quod & de quibusdam dicitur: qui ostendũt opus legis scriptum in cordibus suis. Quis aũt scripsit in cordibus eorũ, nisi deus digito suo? Legem utiq; naturalem quam dedit deus humano generi, & in cunctorũ mentib. scripsit: unde & initia sumimus, ac semina quædam ad perscrutãdam capimus ueritatẽ: quæ semina si bene excolamus, fructũ uitæ afferent in nobis in Christo Iesu domino nostro, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

De primitijs offerendis. Homilia Vndecima Cap. XVIII

P RIMITIAS omnium frugum, omniumq; pecudum, sacerdotibus lex mandat offerri: ita ut omnis qui possidet agrum, uel uineam, uel oliuetum, uel etiam hortum, & si quid est quod exercẽ in terris, sed & si quis peculia cuiuscunq; pecoris nutriat, offerat ex ijs deo omne quod primũ est, id est ad sacerdotes deferat. Deo enim offerri dicit quod sacerdotibus datur. Et hoc est quod docemur ex lege, quia nemo licite nec legitime utatur fructibus quos terra produxit, nec animantibus quæ pecudum protulit partus, nisi ex singulis quibusq; deo primitiæ, id est sacerdotibus offerantur. Hanc ergo legem obseruari etiam secundum literam, sicut & alia nonnulla, necessarium puto. Sunt enim aliquanta legis mandata quæ etiam noui testamenti discipuli necessaria obseruatione custodiunt. Et si uiderur prius de ijs ipsis quæ in lege quidem scripta, sed tamen in euangelijs obseruanda sint, sermo moueatur: & cum hæc patuerint, tunc iam quid in ijs etiam spiritaliter sentiri debeat requiremus. Sunt enim qui ita dicant, quia si aliquid domino obseruandum est secundum literam, cur non & cũcta seruentur? Si uerò ad spiritalem intelligentiã quæ lex continet referenda sunt, nihil omnino secundum literam, sed spiritaliter debẽt uniuersa discerni. Nos autẽ utriusq; assertionis insolentiã temperãtes, qualis regula in huiuscemodi legis sermonibus obseruanda sit ex auctoritate diuinarum scripturarum proferre tentabimus. Scriptum est in octauo decimo psalmo: Lex domini irreprehensibilis conuertens animas, testimoniũ domini fidele sapientiã præstans paruulis. Præceptum domini lucidũ illuminans oculos. Timor domini castus permanens in seculũ seculi. Iustitiæ domini rectę lætificantes corda, iudicia domini uera, iustificata in semetipsa. Desiderabilia super aurum & lapidẽ precio sum multum, & dulciora super mel & fauum. Nisi ergo essent singula ista à semetipsis diuersa,

diuersa, nunquam utiq; propriis unicuiq; scriptura diuina differẽtias indidisset, ut aliud de lege domini diceret, aliud de mãdato, aliud de iustificationibus, aliud de iudicijs. Est ergo ut ex his ostendimus, aliud lex, aliud præceptũ, aliud testimoniũ, aliud iustificatio, aliud iudicium. Sed & in ipsa lege euidentior horum differentia designatur, ubi dicitur: Hæc est lex, & mãdata, & iustificationes, & præcepta, & testimonia, & iudicia, quę præcepit dominus Moysi. Cum ergo hęc ita se habere, & his à se inuicem differre distinctionibus legis ipsius testimonijs approbentur, diligentius debemus intendere ijs quæ recitantur in lege: quia sicubi scribitur (uerbi gratia) hoc esse mãdatum, non continuo mandatum lex accipienda est: uel sicubi scriptum est, istæ sunt iustificationes, non continuo iustificationes, aut lex, aut mandatum putandæ sunt. Similiter autem & sicubi scriptum est testimonium, aut iudicia, non confuse unum ex cæteris, sed diuersum ab alijs unumquodq; sentiẽdum est. Si ergo scriptũ legimus, quia lex umbram habeat futurorũ bonorum, non continuo etiam mandatum, uel iustitiæ, uel iudicia, de quibus hoc non est scriptum, umbræ esse credendæ sunt futurorũ bonorũ. Denicq;, ut exempli gratia unum ponamus ex multis, nõ est scriptũ, hoc est mandatũ paschæ, sed hæc est lex paschæ. Et quia Exod. 12
lex umbra est futurorum bonorũ, lex sine dubio paschæ, umbra est futurorũ bonorum. Cum ergo uenio ad locum illũ qui de pascha scriptus est, in agno illo corporali debeo intelligere umbram esse futuri boni, & hoc sentire quod pascha nostrum immolatus est Christus. Simili modo inuenies etiam de azymis, & de cæteris festorũ dierum obseruantijs scriptũ. Quia ergo hæc omnia sub legis titulo scribunt in lege necessaria, quia lex perpręsentem umbram futura bona designat, requirere debeo quę sint azyma futurorũ bonorum: & inuenio dicentẽ mihi apostolũ, ut diem festũ agamus nõ in fermento ueteri, 1 Cor. 5
neq; in fermento malitiæ & nequitiæ, sed in azymis synceritatis & ueritatis. Sed & de circuncisione scriptum est: Hæc est lex circũcisionis. Quia ergo & circuncisio sub legis Gen. 17
titulo censetur, lex aũt umbra est, quæro quid circuncisionis umbra bonorũ cõtineat futurorũ, ne forte dicat mihi in umbra circũcisionis posito Paulus, Quia si circũcidamini, Gal. 5
Christus uobis nihil proderit. & illud: Non eñ quæ in manifesto in carne est circũcisio, Rom. 2
illa circũcisio est, neq; qui in manifesto in carne Iudæus est, sed qui in occulto Iudęus, & circuncisio cordis in spiritu, nõ litera, cuius laus non ex hominibus, sed ex deo est. Hæc ergo singula quæ nequaquã penitus secũdum literã obseruanda dicit Apostolus, inuenies omnia fere apud Moysen sub legis titulo designari. Iam uerò in eo ubi dicit, Nõ occides, nõ adulteriũ facies, non furaberis, & reliqua huiusmodi, nõ inuenies quoniã legis Rom. 13
in ijs titulũ præmiserit, sed magis hæc mandata uidentur: & ideo non exinanitur apud discipulos euãgelij scriptura ista, sed adimpletur: quia (ut dixi) non mandatum, sed lex habere dicitur umbram futurorum bonorum. & ideo hæc nobis secundum literã custodienda sunt. Item alibi: Iuste, inquit, sectare quod iustum est. Quid opus est in his allego 1 Tim. 6
riam quærere, cum ædificet etiam litera? Ostendimus ergo esse quædã quæ omnino nõ sunt seruanda secundum literam legis, & esse quædam quæ allegoria penitus immutare non debet, sed omnimode ita ut scripturæ de ijs continẽt obseruãda sunt: nunc requiro si sunt aliqua quæ & secundũ literã quidem stare possint, necessario tamen in eis etiã allegoriam requirẽdam. Et uide si possumus hæc apostolica & euãgelica auctoritate munire. Scriptũ est in lege. Propter hoc relinquet homo patrẽ & matrẽ, & adhęrebit uxori Gen. 2
suæ, & erunt duo in carne una. Hæc quod allegorica mysteria cõtineant, Paulus cum in epistola sua hoc ipsum posuisset exemplũ, pronunciat dicẽs: Mysteriũ hoc magnum est Eph. 5
ego autem dico in Christo, & in ecclesia. Quod aũt oporteat hoc etiam secundũ literã custodiri, ipse dominus & saluator docet dicens, Scriptũ est, propter hoc relinquet homo patrẽ & matrẽ, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Quod ergo deus Matth. 19
coniunxit, homo non separet. Et ostendit utiq; obseruãda esse hæc etiã secundũ literam cũ adijcit, Quod ergo deus cõiunxit, homo non separet. Sed & in alijs apostolus ubi dicit, quia Abrahã duos filios habuit, unum de ancilla, & unũ de libera, quis dubitat hæc Gal. 4
secundum literã stare deberet? Certum est eñ, quia & Isaac de Sara, & Ismael de Agar filij fuerint Abrahæ. Addit tamẽ ijs Apostolus, & dicit: Hęc autem sunt allegorica, queq; in duo testamenta cõuertat, & Saræ quidem sobolem tanq; in libertatẽ gignentis noui testamenti liberos dicit. Agar aũtem tanq; in seruitutem generantis terrenæ Hierusalẽ

Universidad de Deusto
Biblioteca

filios nominauit. Ostendimus (ut opinor) auctoritate scripturæ diuinæ, ex ijs quæ in lege scripta sunt aliqua penitus refugienda esse & cauenda, ne secundũ literã ab euangelij discipulis obseruentur: quædam uerò omnimode ut scripta sunt obtinẽda: alia autẽ habere quidem secundum literã ueritatẽ sui, recipere tamen utiliter & necessario etiam allegoricum sensum. Erit ergo iam sapientis scribæ, & edocti de regno dei, qui sciat de thesauris his proferre noua & uetera, scire quo in unoquoq; loco scripturæ, aut abñciat penitus occidentem literã, & spiritũ uiuificantẽ requirat: aut confirmet omnimode, ut utilem ac necessariam probet literæ doctrinam: aut manẽte historia, opportune & decẽter introducat etiã mysticũ sensum. Sicut & in hoc sermone quem habemus in manibus arbitror conuenire: decet em & utile est etiam sacerdotibus euãgelij offerri primitias. Ita enim & dominus disposuit, ut qui euangeliũ annunciant, de euãgelio uiuãt, & qui altari deseruiunt, de altari participent. Et sicut hoc dignũ & decens est, sic è contrario & indecens & indignũ existimo & impium, ut is qui deum colit, & ingreditur ecclesiã dei, qui scit sacerdotes & ministros adsistere altari, & aut uerbo dei aut ministerio ecclesiæ deseruire, ut de fructib. terræ quos dat deus solẽ suũ producẽdo, & pluuias suas ministrãdo, non offerat primitias sacerdotibus. Non mihi uidetur huiusmodi anima habere memoriam dei, nec cogitare, nec credere quia deus dederit fructus quos cepit, quos ita recõdit quasi alienos à deo. Si em à deo sibi datos crederet, sciret utiq; munerãdo sacerdotes honorare deum de datis & muneribus suis, Et adhuc ut amplius hæc obseruãda etiam secundum literam ipsius dei uocibus doceantur, addemus ad hæc. Dominus dicit in
Matt.23 euãgelijs: Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentã, hoc est decimã datis mẽræ, & cymini, & anethi, & præteritis quę maiora sunt legis. hypocritæ hęc oportet fieri, & illa non omitti. Vide ergo diligentius quomodo sermo domini uult fieri qui dẽ omnimode quæ maiora sunt legis, non tamen omitti & hæc quæ secundũ literam designãtur. Quod si dicas, quia hæc ad pharisæos dicebat non ad discipulos, audi iterũ ip-
Matt.5 sum dicentem ad discipulos, Nisi abundauerit iustitia uestra plus quàm Phariseorum & Scribarum, non intrabitis in regnum cœlorum. Quod ergo uult fieri à pharisæis, multo magis & maiore cum abundantia uult à discipulis impleri: quod aũt fieri à discipulis uult, nec Pharisæis imperat faciendum. Quomodo aũt plus uelit fieri à discipulis quam
ibid. faciunt Pharisæi, in eo declarat ubi dicit: Dictum est antiquis nõ occides. Hoc obseruãt & Pharisæi. discipulis autem dicit: Ego autem dico uobis, quia si quis iratus fuerit fratri suo, reus erit iudicio. Similiter & de eo quod scriptum est, Nõ adulterabis, suorum discipulorũ in eo uult amplius abundare iustitiam, ut ne mulierem quidem uideant ad cõcupiscendũ. Igit ex his quę protulimus paucis, si qui studiosi sunt in scripturis diuinis, perfacile colligere poterunt etiã cęterorũ distinctiones. Sapiens em si audiat, inquit, uerbũ non solum laudabit, sed & adijciet ad illud. Quid adijciet? ut discutiat & discernat in singulis quibusq; capitulis legis, ubi fugienda sit legis litera, ubi amplectenda, ubi etiã narratio historiæ cũ mystica expositione conueniat. Christus enim nos redemit de maledicto legis: nõ nos redemit de maledicto mãdati, nec de maledicto testimonij, nec de maledicto iudiciorũ, sed de maledicto legis: id est ne subiecti essemus circumcisioni carnis, nec obseruationi sabbatorum, alijsq; horũ similibus, quæ non in mãdatis, sed in lege dicenda sunt contineri. Quomodo ergo abundat iustitia nostra plus quàm Scribarum & Pharisæorum, si illi de fructibus terræ suæ gustare non audẽt priusquam primitias sacerdotibus offerant, & Leuitis decimæ separentur: & ego nihil horũ faciens, fructibus terræ ita abutar, ut sacerdos nesciat, Leuites ignoret, diuinum altare nõ sentiat? Illud sane necessario cõmonendũ est, quod lex dupliciter dicitur. nam generaliter omnia ista, hoc est mãdatum, iustificationes, præcepta, testimonia, iudicia lex appellant: specialiter aũt pars aliqua ex ijs quæ in lege scripta sunt lex dicit, ut sunt ista de quibus superius diximus. Generalis aũt lex significatur (uerbi gratia) cum de saluatore dicit, quia nõ ue-
Rom.13 nit soluere legẽ, sed adimplere. Et item alibi: Plenitudo ergo legis est dilectio. In quo uti-
cq; oñia simul quæ scripta sunt in lege, legẽ nominauit. Hæc diximus asserẽtes mandatũ de primitijs frugũ, uel pecorum, debere etiam secundũ literã stare. Nũc autem uideamus quomodo & allegoricum, id est spiritalẽ recipiat intellectum. Requiramus ergo si cubi in scripturis præter hæc de quibus suprà dictũ est, inuenimus primitias nominari:

hic enim dixit, omnes primitias olei & uini, & frumẽti, horũ omniũ primitiæ quæ oblatæ fuerint deo, tibi dedi ea. Requiro ergo nũc præter hæc ubi primitiæ nominent. Si em omnes primitiæ ad pontificem pertinẽt, necessario nobis & pontifex requirẽdus est, ad quẽ pertinere debeant etiã illæ primitiæ quas in alijs scripturæ locis inditas inuenimus. Et primo quidẽ omniũ de ipso domino Christo legimus scriptũ, quia sit primitiæ mor- Col.1
tuorũ. Est ergo & ipse aliqua in parte primitiæ. Et iterũ inuenimus de quibusdã dictũ ab Apostolo, quia sunt primitiæ Asiæ, & alij primitiæ Achaiæ. Vnde cõsequens est per sin- 1 Cor.16
gulas ecclesias aliquos credentiũ, quos tamen apostolicus spiritus probauerit, primitias nominari. Ex quibus esse arbitror etiã Cornelium illum qui Cæsariensis ecclesiæ cũ ijs cum quibus spiritũ sanctum meruit accipere, primitiæ merito dicitur. Et non solũ huius Act.10
ecclesiæ, sed fortassis & omnium gentiũ primitię Cornelius appellandus est: primus em credidit ex gentibus, & primus sancto spiritu repletus est. Et ideo recte primitię gentiũ appellabitur. Sed requiris fortasse quis istas offerat primitias deo, aut quis est pontifex cuius hæc rationibus cedant. Ego arbitror quod secundũ domini uerbũ ager dicat hic mundus. Ager aũt non terræ solum, sed corda intelliguntur humana, quem agrũ angeli dei susceperint excolendũ. Culturæ ergo suæ fructus ipsi quidem possident, & habent, eos uidelicet qui sub procuratoribus agunt, & actoribus, & nondũ usq; ad summã ætatem perfectionis uenerunt. si quorũ uerò corda diligẽter exculta, & ad perfectũ perducta sunt, hos tanq; electos & præcipuos ex cæteris primitias offerunt pontifici magno. Deniq; inuenimus ipsum Cornelium antequam doctrinam uerbi dei, uel gratiã baptismi susciperet à Petro, audisse ab angelo, quia orationes eius & eleemosynæ ascẽdissent ad deum, unde & per ipsum angelũ uidetur deo primitiæ oblatus esse Cornelius. Possumus autem dicere etiam de Petro, & Paulo cæterisq; apostolis, quod & ipsi credentium per se primitias offerant, sicut dicit Apostolus, quia ab Hierusalẽ in circuitu usq; ad Illy- Rom.15
ricum repleuerit euangelium Christi, & ita prædicauerit euangelium non ubi nominatus est Christus, ne super alienum fundamentũ ædificaret. Intuere ergo Paulum, omnes eos quos docuit, quibus prædicauit, qui ex ipso profecerũt in fide, tanq; fructus suos offerentẽ, & quærentem quotidie nouos agros quos excolat, & noua rura quæ seminet, & ob hoc dicentem ad quosdam: Cupio enim uenire ad uos, ut aliquẽ fructum habeam Rom.1
& in uobis, sicut & in cæteris gentibus. Intuere inquã eum ex ijs omnibus fructibus eligta quæq; signantem, & dicentẽ de quibusdam (sicut suprà diximus) quia sunt primitiæ Asiæ, & alij primitiæ Achaiæ, & singularum quarumq; ecclesiarum eligere primitias & offerre deo. Habet autem fortassis aliquos & primogenitos. Credo autẽ quod habeat & aliquos inferiores horũ, quos neq; pro primitijs, neq; pro primogenitis, sed pro decimis possit offerre. Sed & unusquisq; doctorũ puto pro eo quod docet & prędicat, & instruit auditores, agrum ecclesiæ illius quam docet, id est credentiũ corda uideatur excolere. Habet ergo & ipse culturæ suæ fructum, & in ijs omnibus fructibus inuenit sine dubio electum aliquem & præcipuum quẽ quasi primitias offerat, inuenit & quos pro primogenitis, & alios pro decimis. Quod si nõ uidet temerariũ audere in talibus, possunt fortasse primogeniti uere illi dici, de quibus scriptum est, quia cum mulieribus se non inquinauerunt, uirgines enim permanserunt, aut etiam de martyribus potest dictum uideri. Et primitiæ nihilominus possunt intelligi ecclesiæ uirgines. Decimæ quoq; ij q post coniugium cõtinenter & caste uixerint. Verum quoniã ex angelorum primitijs sermo sumpsit exordiũ, quas offerri ab ijsdem humani generis cultura dixeramus, atq; ad apostolos sequenti loco, & inde ad unumquemq; doctorũ deducti sumus, redeamus ad originem eorum quæ discutere cœperamus. Igitur unusquisq; angelorum in cõsummatione seculi aderit in iudicio, educẽs eos secũ quibus præfuit, quos adiuuit, quos instruxit, pro quibus semper uidit faciem patris qui in cœlis est. Et puto etiã ibi inquisitionem futuram, non quidem an culturæ hominum angelus defuerit, sed an culturæ angelicæ ne quaq; digne segnitia humana responderit. Quod si ita est, erit ergo etiã inter angelos & homines iudicium dei: & fortassis iudicabuntur aliqui cum Paulo, & conferẽtur laboribus eius, & fructibus qui ex multitudine credẽtium ueniunt: & forte inuenietur in labo- 1 Cor.6
ribus superior etiam aliquibus angelis, & ideo nimirum dicebat: Aut nescitis quia angelos iudicabimus? Nõ quòd ipse Paulus iudicet angelos, sed quòd opus Pauli quod egit

Universidad de Deusto
Biblioteca

in euangelio, & erga animas credentium, iudicabit aliquos. Non enim oẽs, sed aliquos
1 Pet.1 angelorum. Et propterea fortassis etiam Petrus ad ista respondens dicebat: In quẽ con
cupiscunt etiã angeli prospicere, quamuis & ipsi apostoli angelis utantur adiutorib. ad
explendum prædicationis suæ munus, & opus euangelij consummandũ. Sic enim dice
Act.12 batur in Actibus apostolorũ, quia angelus Petri esset qui pulsaret ad ostiũ. Similiter ergo intelligitur esse & alius Pauli angelus, sicut est Petri, & alius alterius apostoli, & singulorũ per ordinẽ, uel pro meritis, quos utiq; in laboribus & doctrina sua, siue apostolorũ siue reliquorum post eos doctorũ, necesse est primas partes habere & animarũ quę per eos profecerũt, & fructũ una cum ijs per quos operati sunt ad aream domini cõportare. Erit ergo in cõgregatione fructuũ, id est in electione credentiũ, ille, (uerbi gratia) qui fuit illius ecclesiæ præcipuus & eximius, primitiæ, & ille etiã hoc superior illius ecclesiæ primogenitus, ab illo (uerbi gratia) angelo oblatus. Et ita omne hoc quod adumbratũ est in lege, quoniã lex umbrã habet futurorũ bonorũ, aliquo modo per angelorũ
ministeria in futurorum bonorum ueritate complebitur: ut quæ præformata sunt in illo
Israel, qui secundum carnem Israel dicitur, in Israelitis ueris & cœlestibus impleant. Nomen enim Israel peruenit usq; ad angelicos ordines, nisi quia multo uerius illi appellabunt Israel, quanto uerius illi sunt mens uidẽs deum. Hoc enim Israel interpretat. Puto enim quia sicut quædam nomina, uel gentium, uel principum, in scripturis posita uidemus, quæ absq; ulla dubitatione ad malos angelos, & ad uirtutes contrarias referant: sicut, uerbi gratia Pharao rex Ægypti, & Nabuchodonosor Babylonius & Assyrius: ita etiam ea, quæ de sanctis uiris & gente religiosa scribũtur, ad sanctos angelos & ad benignas debemus referre uirtutes. Quod autem rex gentis impiæ ad uirtutem aliquã malignam ab scriptura referat, audi quomodo Esaias de Nabuchodonosor dicat: Et induã,
Esa.10 inquit, gladium super gentem magnam, super principem Assyriorum. Ait enim: Virtute mea faciam, & sapientia sensus mei destruam fines gentium, & uirtutem eorũ depræ-
Esa.14 dabor. Et item alibi quasi de principe gẽtis cuiusdam loquens dicit: Quomodo cecidit de cœlo Lucifer, qui mane oriebatur? Si ergo hęc omnia ad angelos quosdã magnæ uirtutis referri cogit ratio ueritatis, nónne eadem consequentia etiã quæ de bonis, uel principibus, uel gentibus conscribuntur, ad bonarũ, ut suprà diximus, uirtutum angelos, ministros q; referentur? Sed & illud quod in Genesi scriptum legimus, deum ad angelos si
Gen.11 ne dubio loquentem dicere: Venite confundamus linguas eorum, quid aliud putandũ est, nisi quod diuersi angeli, diuersas in hominibus linguas operati sint ac loquelas? Ut (uerbi gratia) unus aliquis fuerit, qui Babyloniã tũc uni homini impresserit linguã, alius qui alij Ægyptiam, & alius qui Græcam, & sic diuersarũ gentiũ ipsi illi fortasse principes fuerint, qui & linguarũ ac loquelæ uidebantur auctores: manserit autẽ lingua per Adam primitus data, ut putamus Hebræa, in ea parte hominum, quæ non pars alicuius angeli, uel principis facta est, sed quæ dei portio permansit. Interim ut dicere cœperamus, offerunt & angeli primitias, unusquisq; credo gentis suæ, & rursum unusquisq; ec-
Apoc.2 clesiæ suę. Quibus angelis & Ioannes in Apocalypsi scribere uidet, uerbi gratia, angelo ecclesiæ Ephesiorũ, uel Smyrnæorum, uel Laodicensium, aliarum q; quæ scriptæ sunt. Offert ergo unusquisq; angelorum primitias, uel ecclesiæ, uel gentis suæ quæ ei dispensanda commissa est. Aut forte & alij extrinsecus angeli sunt, qui ex omnibus gentibus fideles quosq; congregent. Et cõsideremus ne forte sicut in aliqua (uerbi gratia) ciuitate, ubi nondũ Christiani nati sunt, si accedat aliquis, & docere incipiat, laboret, instruat, ad ducat ad fidem, & ipse postmodũ ijs quos docuit princeps & episcopus fiat: ita etiã sancti angeli eorũ quos è diuersis gentibus cõgregauerint, & labore suo ac ministerio profecerint, ipsi eorum etiam in futuro principes fiant: ut Christus non tam rex dicat quàm rex regum, & nõ tam dominus, quàm dominus dominantiũ. Quippe si isti reges fiunt eorum quos regunt, & proficere faciunt, ipsi ergo offerunt quosdã quidem ponifici, quosdam uerò filijs pontificis, id est superioribus uirtutibus, & archangelis, quosdã etiam Leuitis, id est paulo inferioribus, si tamen consequens uideatur tali quadã specie etiam angelicos ordines, ut Israelitici sunt, esse distinctos, quando quidẽ Israeliticę umbræ, exemplari dicant deseruire cœlestiũ. Possumus ergo dicere, quia forte in futuro cũ omnes fructus congregabũtur ad aream, erunt quidam portio pontificis, sed illius ueri

pontificis Christi. Erunt & alij portio Leuitarũ, sicut iam suprà diximus, uel angelis, uel
alijs cœlestibus uirtutibus sequestrata. Puto aũt quòd erunt quidã portio etiã hominũ,
eorum duntaxat qui in hac uita prudẽtes ac fideles dispensatores uerbi dei fuerũt. Hoc
eñ arbitror in euãgelijs designari à domino, ubi ait ad eũ, cui crediderat quinq; mnas,
& fecerat ex eis decem, esto potestatem habens supra decẽ ciuitates. Cui uerò credide-
rat unã, & fecerat ex ea quinq;, esto potestatem habens supra quinq; ciuitates. Quæ eñ
hic potestas ciuitatum intelligenda est, nisi gubernatio animarum? Vnde & uideẽ mihi
quod non sine causa etiam inter ipsos angelos alij potestatem & principatũ super alios
gerant, alij autem subiaceant, & obtemperẽt, potestati. Sicut ne iste quidẽ cui potestas
decem ciuitatũ, uel ille cui quinq; ciuitatũ datur, sine merito, eo quod creditã sibi mul-
tiplicauit pecuniã, peruenit ad huiusmodi potestatẽ. Omnia enim apud deum ratione
& iudicio fiunt, nec ad gratiã, sed pro merito alius princeps esse multorũ ponitur, alius
subiectus esse principatui. Euagati forsitan plixiore uideamur excessu, sed de primitijs
exponentibus necessariũ fuit etiã ista discutere, quandoquidem tanti honoris nomen
istud in scripturis diuinis habetur, ut etiã ipse Christus primitiæ nominatus sit, & primitiæ dormientiũ. Et sicut rex regum, & dñs dominantiũ, & pastor pastorũ & pontificum
pontifex, ita cõsequenter & primitiarũ primitiæ dicetur. Quæ primitię nõ iam põtifici,
sed deo oblatæ sunt, secundũ hoc quod seipsum hostiã obtulit deo, & surgẽs à mortuis
sedit in dextram dei. Dicitur aũt ipse & primitiæ, & primogenitus totius creaturæ, q̃d Col.1
utrum tali modo per singulas quasq; creaturas intelligi debeat, quali inter homines primitiæ dormientiũ dicitur, an intelligitur in aliqua celsiore & diuiniore intelligentia, nõ
est præsentis temporis persequi. Redeamus ergo ad primitiarum rationẽ quas diximus
offerri per angelos, quæ colliguntur ex agris huius mundi. Agri autem angelorum, cor
da nostra sunt. Vnusquisq; ergo eorum ex agro quem colit, offert primitias Deo. Etsi
mererer ego hodie magnum aliquem, & summo pontifice dignum sensum proferre, ita
ut ex ijs omnibus quæ loquimur & docemus, esset aliquid egregium, quod summo sacerdoti placere deberet, poterat fortasse fieri, ut angelus qui præest ecclesiæ, ex omnib.
dictis nostris eligeret aliquid, & loco primitiarũ domino de agello mei cordis offerret.
Sed ego me scio nõ mereri, nec cõscius sum mihi, q̃ talis aliquis sensus inueniat in me,
quem dignum iudicet angelus qui nos excolit, offerre pro primitijs, uel pro primogenitis dño. Atq; utinã tale sit quod loquimur & docemus, ut nõ pro uerbis nostris condẽ
nari mereamur, sufficeret nobis hæc gratia. Offerunt ergo angeli ex nobis primitias, &
excolunt unusquisq; eos quos studio & diligentia sua ab erroribus etiam conuertit ad
deũ: & est unusquisq; in portione uel cura illius angeli: & sicut ex initio seculi huius cũ
dispergeret deus filios Adam, statuit fines gentium secundum numerũ angelorum dei,
& unaquæq; gens sub illo angelo facta est: una autẽ fuit & electa gens Israel, quę portio
domini fuit, & funiculus hæreditatis eius: ita credo & in fine huius mundi atq; in initio
seculi alterius futurũ, ut iterũ diuidat excelsus filios Adam: & qui non potuerint ita mũ
di esse corde ut ipsum uideant dominum, & esse portio domini, uideant sanctos angelos, & sint secundũ numerũ angelorũ dei. Sed beatus est qui dignus fuerit in illa uita esse
portio dñi, & populus eius Iacob, ac funiculus hæreditatis suæ Israel. Optabile est ergo
(ut diximus) ita proficere unumquemq;, ut inter primitias, uel primogenita eligi mereatur, & offerri deo, & esse pars domini. Sicut è cũtrario ualde timendũ est ne inueniamur
inter illos, de quibus scriptum est: Introibũt in inferiora terræ, tradẽtur in manus gladij, Psal.62
partes uulpium erũt. Vides ergo resurrectionis tempore cũ diuidere cœperit excelsus
gentes, & pro meritis dispergere filios Adam, futuros esse quosdam qui intrẽt in inferiora terræ, & partes uulpiũ, id est partes dæmonũ fiant. Ipsæ enim sunt uulpes exterminantes uineas, ex quib. erat & Herodes, de quo dicit: Ite dicite uulpi huic. Refugiamus er- Matt.13
go terrenos actus, & intelligentiã terrenã, ne aggrauati terrenis sensib. introire dicamur
in inferiora terræ, & partes uulpiũ fieri. Intrant enim & illi in inferiora terræ, qui legem
dei & repromissionũ bona, intelligentia terrenæ cogitationis excipiunt, & nõ excitant
animas auditorum ad expectationem cœlestium, & intuitum supernorũ: cũ euidenter
Apostolus dicat: Si cõsurrexistis cum Christo quæ sursum sunt quęrite, ubi Christus est Col.3
in dextera dei sedens, nõ quæ sunt super terram: quod utiq; illis dicebat Apostolus, qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

terrena obseruatione, terrenis ne tetigeritis aiebāt, ne gustaueritis, ne attaminaueritis, q̄bus addit: Quæ sunt omnia in corruptionē ipso usu secūdū mādata & doctrinas hominum. Addit post hæc: Et locutus est dñs ad Aaron dicēs: Ecce ego dedi uobis ad cōseruandum primitias. quamuis in nōnullis exemplaribus Latinorū ad obseruandū scriptū sit, uerius tamen est ad cōseruandum. Sed requirendum est quomodo secundū legē primitiæ conseruent. Non enim ut seruent, sacerdotes accipiūt primitias, sed ut insumant. Quomodo ergo dicit: Ecce dedi uobis primitias ad conseruandū? Vnde cōstat nō posse hoc ad legē literæ, sed ad legē spiritus applicari. Istæ em̄ primitiæ quas suprà spiritaliter exposuimus cōseruari possunt, illæ nō possunt. Sed & si Christus est secundū Apostolū primitiæ, uere istæ primitiæ ad conseruandū datæ sunt nobis. Quid enim tam beatum, quàm ut anima quæ suscepit Christum, semper eū conseruet, & semper habeat in se manentē? Et talis anima uere primitias suscipit ad conseruandū. Nā illæ primitię quę offerebantur in lege, cōsumebant̄ per cibos, & ingressæ in uentrē, dirigebant̄, ut euangelio dicit, in secessum. Istas autem primitias qui manducauerit, & gustauerit panē qui de cœlo descendit, nō morietur, sed permanet in uitam ęternam. Iste est enim panis, qui cum semper comedatur, semper permanet, imò semper augetur. Est ergo, sicut Apostolus dicit, spiritalis esca, quæ quanto magis insumitur, tanto amplius crescit. Quanto em̄ amplius uerbum dei sumpseris, quanto instātius cibum istum comederis, tanto in te affluētius abundabit. Hæc dicta sunt pro eo quod scriptum est, ad cōseruādum primitias. Sequitur aūt. Ex omnibus quæ sanctificant mihi à filijs Israel. Nec hoc sine sacramento dicitur, nō uult enim deus aliūde accipere primitias, nisi à sanctificatis Israel. Poterat em̄ fieri, ut & apud gētiles inuenirent̄ aliqua opera digna deo. Excoluerūt em̄ & inter illos aliqui uirtutes animi, & philosophia in nonnullis egit aliquātulū, sed nō uult ista offerri in primitijs. Ex illis uult deus benefacta suscipere, quorum mens uidet deū, & qui sanctificati sunt deo per fidē. Gentilis autē etiam si aliquid honestum & probabile habere uideatur in moribus, hoc ipso quod nō deo adscribit animi uirtutem, sed iactantiæ suæ deputat, nō est sanctificata huiusmodi probitas, & ideo nō recipiť inter primitias. Quātum autē ad definitionem literæ legis, uidetur etiā proselytos excludere ab huiuscemodi munere. Solos enim sanctificatos ex filijs Israel uult offerre primitias. Puto autem Iſra eliten dici posse, ex quo licet ei ingredi ecclesiam dei. Scriptum est enim: Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus est, nec Aegyptiū, quoniā incola fuisti in terra Aegypti. Filij si nati fuerint eis, generatione tertia introibunt ecclesiam dei. Donec ergo fructū nō affert Aegyptius, uel Idumæus, nec fecerit filios primæ & secūdæ & tertiæ generationis, nō potest introire in ecclesiā domini, sed filiorum generatio facit eos introire in ecclesiā domini. Obseruet diligentius qui legit literas diuinas, & non ut libet scripturæ uerba pertranseat, sed aspiciat ad unumquenq; sermonem, quomodo nō dixit, si nati fuerint eis filij uel filiæ, sed filij si nati fuerint eis, tertia generatione introibūt in ecclesiā domini. Et considera si potes secundū mysticum sensum, cur soli filij sint, non etiā filiæ, qui facturi sunt introire patres in ecclesiam domini. Deniq; inuenies etiā sanctos quib. eximium à deo testimoniū datur, difficile filias, sed filios genuisse. Abrahā nō genuit filias, Isaac nec ipse quidem, solus Iacob unam genuit, & ipsam fratribus ac parētibus grauē. Contaminata enim ab Emor filio Sichem, opprobrium generi, & uindictæ furorē fratribus excitauit. Sed & ter in anno apparere domino iubetur omne masculinū. Fœmina ad apparendū domino nō uocatur. Sic ergo si quis scripturis diuinis diligenter intēdat, inueniet nō esse otiosum quod alibi quidē nominat cū filijs etiā filias, alibi autem filiarū nō facit mentionem. Et hic ergo primitiæ quæ offerūtur, à sanctificatis filijs Israel, non etiam à filiabus iubentur offerri: quæ tamen secundū spiritalem intellectū, non ad sexus, sed animarū discretionem referenda sunt. Tibi enim, inquit, dedi ea in honorem, & filijs tuis post te legitimum æternū. Tibi, inquit. Cuiꝰ Aaron sine dubio respondebis. Sed sermo qui sequitur, magis de uoro pōtifice Christo, & filijs eius apostolis, & doctoribus ecclesiarū suadet intelligi. Aït enim legitimū æternum. Quomodo ergo ęternum potest esse quod uisibile est? cum Apostolus dicat: Quæ enim uidentur, tēporalia sunt, quæ autē non uidentur, æterna sunt. Si ergo uisibiles sunt primitiæ quæ offerūtur Aaron, quæ uisibilia sunt, dici æterna nō possunt. Similiter & circūcisio uisibilis, & azyma

Græcus citat latina

Deut. 24

2 Cor. 4

uisibile, & pascha uisibile necesse est æternum nō esse, sed temporale, quia quæ uidentur, temporalia sunt. Et rursus: si quæ non uidentur, æterna sunt, ergo & inuisibilis circūcisio, quæ est in occulto, æterna est, & azyma syncēritatis & ueritatis, & ipsum quia ex ijs est quæ non uidentur, æternū est. Simili ergo modo & hæc non ei qui in manifesto, sed illi qui in occulto ludæus est, & qui spiritu non litera legē custodit, secundum interiorē hominē legitima & æterna dicunt̄. Et hoc sit uobis ex ijs quę sanctificantur sanctis. De sacrificijs aliquoties apud memetipsum ista percurrens requisiui: quænā essent sanctificata sancta, & uidetur mihi quasi ad distinctionē eorū quæ non sanctificata sancta sunt, hic sanctificata sancta dixisse. Puto ergo q̄ sanctus spiritus ita sanctus sit, ut nō sit sanctificatus. Non enim ei extrinsecus & aliunde accessit sanctificatio, quę ante nō fuerat, sed semper fuit sanctus, nec initiū sanctitas eius accepit. Similiq; modo de Patre & Filio intelligendum est. Sola enim trinitatis substantia est, quæ non extrinsecus accepta sanctificatiōe, sed sui natura sit sancta. Omnis uerò creatura uel dignatione sancti spiritus, uel meritorū ratione sanctificata sancta dicet̄. Sic ergo & scriptū legimus: Sancti estote, quoniā ego sanctus sum, dicit dominus deus. Nō continuo similitudo sanctitatis in deo, atq; hominibus ponenda. De deo enim dicitur quia sanctus est, homines aūt quasi qui non semper fuerint, iubentur ut fiant sancti. Deniq; sermo hic in Græco, ubi nos habemus, sancti estote, hoc magis sonat, sancti efficimini. Sed nostri interpretes indifferēter, estote pro efficimini posuerunt. Vnusquisq; ergo nostrum ex quo accedit ad timorem dei, & diuinam recipit in se doctrinam, ex quo se mancipauit deo, si tamen ex animo mancipauit, ex eo sanctus efficitur. Sed hic sanctificatus sanctus dici potest: uere autem & semper sanctus, solus est Deus. Vis autem tibi & de scripturis diuinis huius apicis aperiam differentiā? Audi quomodo Paulus ad Hebræos scribens dicit: Qui em̄ sanctificat, & q̄ sanctificātur, ex uno omnes. Quis ergo sanctificat? Christus sine dubio. & qui sanctificantur? credētes in Christo. Manifestū ergo est quod qui sanctificat, sanctus est, quia semper sanctus est. Qui aūt sanctificantur, non simpliciter sancti, sed sanctificati sancti dicendi sunt. Nec putes huic sensui esse cōtrariū illud quod de Christo scriptū legimus: Quem pater sanctificauit, & misit in hunc mundū. Hic enim qui sanctificatur, secundum carnem Christus est, nō secundū spiritum. Nam secundū spiritum pariter, & secundum carnem Christus dixit: Ego sanctifico meipsum pro eis: ut qui sanctificat, secundum spiritum intelligatur: qui autem sanctificatur pro discipulis, secundum carnē: unus tamen atq; idem Christus sit, qui nunc in spiritū sanctificat, nunc sanctificatur in carne. Ab omnibus ergo fructibus sanctificatæ sanctę sunt offerendæ primitiæ, sed spiritali pontifici. Ex quibus ergo fructibus spiritales primitias offeremus? Audi quot fructus enumeret Apostolus: Fructus autem spiritus, est charitas, gaudium, pax, patiētia, & cætera. Quas igitur primitias ex charitatis fructu, qui primus est fructus spiritus, offeramus uero pōtifici? Illas ego puto esse primitias charitatis, ut diligā dominū deū meū ex toto corde meo, & ex tota anima mea, & ex tota mēte mea. Istæ sunt primitiæ. Quid autem est quod ex isto charitatis fructu secundo loco habere debeam? Vt diligā proximum meum sicut meipsum. Illæ ergo primitiæ charitatis deo offeruntur per pontificē, hæc uero quæ in secundo sunt loco, meis usibus relinquuntur. Puto adhuc esse aliquid ex hoc fructu q̄d tertio loco habendū sit, ut diligam etiam inimicos meos. Vide autem si potes similiter & de cæteris fructibus spiritus similes inuenire primitias. Gaudiū secundo loco fructus spiritus scribitur. Si ergo in domino gaudeam, & spe gaudeam, & si gaudeam in nomine domini passus iniuriā, in his omnibus, alijs q̄; horū similibus, primitias gaudij per pontificē uerū deo obtuli. Sed & si rapinā bonorum meorū cum gaudio sustineam, & si tribulationes, si paupertatē, si qualemcunq; cōtumeliā gaudens tolerē, est mihi & iste secundo in loco ex fructibus spiritus, fructus gaudij. Nā si gaudeā de rebus seculi, de honoribus, de diuitijs, falsa sunt ista gaudia, ex uanitatibus uanitatū. Si uerò in malis gaudeam, & exultem de aliorū ruinis, ista iam non solum uana, sed & diabolica gaudia, imò nec gaudia nominānda sunt. Non est gaudere impijs, dicit dominus. Volo adhuc & alium fructum gaudij requirere, imò & alias primitias gaudiorum. Si gaudeam in uerbo domini, si gaudeam de scientia mysteriorū dei, si gaudeam quod dignus habitus sum sapientię dei secreta & arcana cognoscere, si gaudeā quod relictis omnib.

1 Cor. 5

Hic pie lō quitur de trinitate

Leuit. 20

Citat latina

Heb. 2

Ioan. 17

Gal. 5

Leuit. 19

Heb. 10

Esa. 57

quę sunt

quæ sunt in hoc mundo, nõ solũ inutilibus, sed & utilibus, non solũ uanis, & sed necessa
riis, soli me uerbo dei atq; eius sapientiæ mãciparim: in ijs omnib. satis, ut puto, acceptæ
deo primitiæ gaudij offerent. Sed & de cæteris fructibus spiritus ex otio unicuiq; quæ
cõpetunt licebit aptare, ne nos sermonẽ iusto longius protrahamus. Et ab omnibus, in-
quit, muneribus eorũ. Munus quis obtulit deo, & rursus ex munere offerendæ sunt pri-
mitiæ pontifici. Hoc in expositione allegorica ita arbitror posse cõstare. Si qs uel egen
tibus distribuat, uel faciat aliquid boni operis, pro mãdato munus obtulit deo. Sed hu-
ius muneris offert primitias, si nõ solũ cibos, uerbi gratia, uel pecuniã largiatur, sed & af
fectũ miserandi habeat, & cõpatiendi. Hoc enim est quod requirit ab homine deus, ut
mens ipsa pijs & misericordibus repleatur & formetur affectibus. Et ab omnib. immola
tionibus eorum. Immolatio spiritalis est illa quã legimus: Immola deo sacrificiũ laudis,
& redde altissimo uota tua. Laudare ergo deũ, & uota orationis offerre, immolare est
deo. Sed huius immolationis primitiæ ita per pontificem offerent, si nõ solum uerbis &
1 Cor.14 uoce, sed & mente oremus & corde, secundũ quod & Apostolus monet: Orabo spiritu,
orabo & mente: psalmum dicã spiritu, psalmũ dicã & mente. Assistũt em̃ & nũc angeli
dei cultores & agricolæ cordis nostri, & requirunt si est in aliquo nostrũ huiuscemodi
mens tam sollicita, tam intẽta, quæ uerbũ dei tanq; semen diuinũ tota auiditate susce pe
rit, si fructũ statim ut ad orationẽ surgimus ostẽderit, id est si collectis & cõgregatis in-
tra se sensibus oret deum, si nõ euagetur mente, & cogitationibus euolet, ita ut corpo-
re quidem in oratione curuetur, sensibus aũt per diuersa discurrat. Si quis inquã intẽ-
tam & directam senserit obsecrationem suam, & ipsis dei conspectibus, atq; ineffabili il
li lumini se intellexerit assistentem, ibiq; orationes, & obsecrationes, postulationesq;
& gratiarum actiones suas profuderit nullius extrinsecus phantasiæ sollicitatus imagi-
ne: hic se nouerit per angelum qui assistit altari obtulisse immolationis suæ primitias
pontifici magno & uero, Christo Iesu domino nostro, cui est gloria, & imperium in se-
cula seculorum, Amen.

De puteo & cantico eius. Homilia XII. Cap. XXI

LECTIO nobis putei, & cantici quod apud puteum cecinit Israel, ex Nume
rorum libro recitata est. Quã solitis imò forte & amplius solito uidemus re-
dundare mysterijs. Ait enim: Et bibit de puteo populus. Hic est puteus, quẽ
dixit dominus ad Moysen: Congrega populũ, & dabo eis aquam bibere. Sed in ijs di-
ctis non multum mihi iuris uidetur historica litera possidere. Quid est enim quod ma-
gnopere præcepit dominus Moysi populum congregare, ut det eis aquam de puteo bi
bere? quasi uerò nõ etiam sponte populus bibendi gratia cõueniret ad puteũ. Quid er-
go tantopere prophetæ præcipitur, ut proprio studio, & labore congreget populũ ad
hauriendam putei aquam? Vnde uilitas literæ ad preciositatẽ nos spiritalis remittit in-
telligentiæ. Et ideo conueniens puto etiam de alijs scripturæ locis puteorũ congregare
mysteria, ut ex cõparatione plurimorum, si quid præsens sermo obscuritatis continet,
Prou.5 eluceſcat. Ait ergo spiritus dei per Salomonẽ in prouerbijs: Bibe aquas de tuis uasis &
de puteorum tuorũ fonte, & non supereffundantur tibi aquæ extra tuum fontẽ. Quam
uis in alijs exemplaribus legerimus: Et effundantur tibi aquæ extra tuum fontẽ. Aquæ
tuæ sint tibi soli, & nemo alienus participet ex eis. Habet ergo (ut in ijs designat) unus-
quisq; nostrũ in semetipso puteum. Imò & aliquid amplius dicemus, unusquisq; nostrũ
habet non puteum unum, sed puteos multos, & non unum uas aquæ, sed uasa multa.
Non em̃ dixit, bibe aquas de tuo uase, sed de tuis uasis: & nõ dixit, & de putei tui fonte,
Gen.13.26 sed de puteorũ tuorũ fonte. Legimus habuisse & patriarchas puteos, habuit Abrahã,
habuit & Isaac. Puto autem habuisse & Iacob. Et ab istis puteis sumpto initio, percurre
omnem scripturã, puteos requirens, & perueni usq; ad euangelia, & ibi inueniesputeũ
Ioan.4 supra quẽ Saluator noster sedebat requiescens post itineris laborẽ, tunc cũ ueniẽte mu-
liere Samaritana, & uolẽte haurire aquam de puteo, quæ esset in scripturis putei uel pu
teorum uirtus exponitur, & cõparatio fit aquarũ, ubi & diuini mysterij panduntur arca-
na. Dicitur enim quia si quis bibat ex ijs aquis, quas cõtinebat puteus ille terrenus, sitiet
rursum. Qui aũt ex illis biberit, quas dat Iesus, fiet in eo fons aquæ salientis in uitã æter-
nam. In alio aũt euãgelij loco iam nõ fons neq; puteus, sed amplius aliquid dicitur. Qui

credit

credit, inquit, in eũ, sicut scriptura dicit, flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Vides Ioan.7
ergo quia qui credit in eum, non solũ puteũ, sed puteos, & nõ solum fontes, sed & flu
mina habet intra se. Fontes aũt & flumina, non quæ istam mortalem uitam solẽtur, sed
quæ æternã conferãt. Igitur secundũ ea quæ in prouerbijs scripta proposuimus, ubi pu-
tei simul cum fonte nominantur, accipiendũ est uerbũ dei. Puteus quidem si profundi
aliquid mysterij tegit, fons aũt si ad populos abundat & effluit. Sed non otiose requirẽ-
dum est quomodo possimus pluralẽ numerũ de puteis exponere, & singularẽ de fonte,
quia in prouerbijs dicit Sapientia: Bibe aquas de puteorũ tuorũ fonte. Videamus ergo
quorum puteorũ unũ dixerit fontẽ. Ego puto quod scientia ingeniti patris, unus possit
intelligi puteus, sed & unigeniti filij eius agnitio, alius puteus intelligi debeat. Alius em̃
à patre filius, & non idem filius qui & pater, sicut ipse in euangelijs dicit: Alius est qui et
testimoniũ de me dicit pater. Et rursus tertiũ puto uideri puteũ posse, cognitionẽ spiri-
tus sancti. Alius enim & ipse est à patre, & filio, sicut & de ipso nihilominus in enange-
lio dicit: Mittet uobis pater alium paracletũ spiritũ ueritatis. Est ergo hęc triũ distinctio Ioan.14
personarũ in patre & filio & spiritu sancto, quæ ad pluralem puteorũ numerũ reuocat. Et hic pie lo
Sed horũ puteorũ unus est fons. Vna em̃ substãtia est, & natura trinitatis. Et hoc modo quitur de trẽ
non otiosa inuenietur scripturæ sanctæ distinctio, quæ dicit, de puteorum tuorũ fonte. nitate
Sed obseruanter mystica signauit eloquia, ut quod pluraliter dictũ est personis, singula
riter substantiæ conueniret. Possunt aũt & illi putei uideri, de quorũ scientia dicebat il-
le, qui repletus est sapientia dei. Ipse enim mihi dedit eorũ quæ sunt scientiã uerã, ut sci-
rem substantiã mũdi, & elementorũ uirtutẽ, initium & finẽ & medietatẽ, temporũ uicis
situdinem, permutationes & cõmutationes temporum, anni circulos & astrorum posi-
tiones, naturas animalium, & iras bestiarũ, spirituum uiolentias, & cogitationes homi-
num, differentias uirgultorũ, & uirtutes radicũ. Vides quanti sunt putei in rerum scien-
tia? Puteus est, uerbi gratia, scientia uirgultorum, & forte uniuscuiusq; uirgulti natura
habet proprium puteum. Et iterũ, puteus est de animalium scientia, & forte unaquæq;
species animalium proprium habet puteum. Et iterum puteus est de ratione temporũ,
& uicissitudine, ac permutatione. Et hæc singula quoniã altam, profundamq; habẽt sci
entiam, merito figuraliter putei appellantur. Et donec quidẽ absconditũ fuit mysteriũ
Christi à seculis & generationibus, recte horũ scientia putei appellati sunt: cum autem Rom.1
sicut Paulus dicit, credentibus manifestauit deus per spiritum suũ, efficientur hæc om-
nia fontes, & flumina: ut iam non ita habeatur in occulto horum scientia, sed proferatur
ad multos, & riget credẽtes, ac satiet. Et ideo credo Saluator dicebat ad discipulos suos,
quia qui credit in eum, & aquã doctrinæ eius biberit, non iam puteus, nec fons, sed fiẽt
in eo flumina aquæ uiuæ. Sicut enim unus iste puteus, qui est sermo dei, efficitur putei,
& fontes, & flumina innumerabilia: ita & anima hominis, quia ad imaginẽ est dei, potest
in se habere, & producere ex se, & puteos, & fontes, & flumina. Sed & reuera putei qui
sunt in anima nostra indigent fodiente: debent enim mundari, & omne quod terrenum
est ab eis debet auferri, ut uenæ illæ rationabilium sensuũ, quas ei inseruit deus, pura ac
syncera fluenta producant. Donec enim terra contegit aquarũ uenas, & obturat occul
tum fluenti, non potest puri laticis unda profluere. Deniq; propterea scriptum est quia Gen.26
pueri Abrahã fodiebant puteos, sed replebãt atq; operiebant eos terra Phylistijm. Sed
& Isaac, qui hæreditatem susceperat patris, rursum fodit puteos, & terram remouit Phy
listinorũ, quã per inuidiã iniecerant aquis. Sed & illud obseruauimus in Genesi, unde
& historia hæc uidetur assumpta, quod donec uiueret Abraham, non fuerunt ausi Phy
listijm replere puteos, aut inijcere eis terrã. Sed cũ excessit ex hac uita, tunc inualuerũt
Phylistijm & insidiati sunt puteis eius. Sed reparantur postmodũ per Isaac, & redeunt Gen.24
in statum suum. Præterea & puer Abraham cum pergit uxorem spondere, uel deduce-
re Isaac, apud puteũ inuenit Rebeccã, quæ interpretat patiãtia: hæc efficit uxor Isaac, Gen.29
non alibi nisi apud puteos. Similiter & Iacob, cũ in Mesopotamiam uenit, habens præ-
ceptum patris, ne alieni generis uel extranei sanguinis cõiugem sumeret, apud puteos
etiam ipse inuenit Rachel. Et Moyses Sephorã apud puteos reperit. Si ergo intellexisti Exod.2
quæ qualesq; sint uxores sanctorũ, etiam tu si uis patientiã in coniungium tibi adscisce
re, si sapientiam, & si quæ aliæ sunt animæ uirtutes, & dicere quod de sapiẽtia dictũ est:

Hanc

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hanc amaui, hanc quæsiui adducere mihi uxorem: esto frequẽs, esto assiduus circa puteos istos, & ibi reperies huiusmodi cõiugem. Apud aquas enim uiuas, id est apud uiuẽtis uerbi fluenta, certũ est oẽs animi habitare uirtutes. Sunt ergo multi putei, quos diximus esse intra animã. Sunt & alij plurimi, qui in singulis quibusq; scripturarũ sermonibus intelligũtur & sensibus. Est tamẽ eminentior cæteris iste puteus, & eximius, de quo in præsenti loco scriptura dicit, quia foderint eum non quicunq; communes homines, sed principes & adhuc horũ sublimiores, quos reges appellauit. Propter quod & hymnus canitur deo apud hunc eundem puteum. Et ideo scriptum est: Vade, inquit, ad puteum. Hic est puteus quem dixit dominus ad Moysen. Cõgrega populũ, & dabo eis aquã de puteo, dixit dominus. Moyses congregare iubetur populũ, ut conueniat ad puteũ, & bibat aquam. Moysen autem legem accipi debere sæpe ostẽdimus. Lex ergo dei est quę te cõuocat, ut ad puteũ cõuenias. Quẽ puteũ, nisi illũ de quo suprà diximus Iesũ Christum filiũ dei, propria quidem substantia subsistentem, uno tamen cũ patre & spiritu sancto deitatis fonte nominatum? Ad hunc ergo puteũ, id est ad fidem Christi nos conuocat lex. Ipse enim dicit, quia Moyses de me scripsit. Vtquid nos conuocat? Vt bibamus aquam, & cantemus ei canticum: hoc est corde credamus ad iustitiam, & ore cõfiteamur ad salutem. Initiate, inquit, illi puteum. Hic est sensus. Initium ait omniũ, puteũ ponite, sicut & Apostolus dicit: Quia ipse est principium, & primogenitus omnis creaturæ, & in ipso creata sunt omnia. Initiate ergo ei puteum, hoc est, initium omniũ cõfitemini esse puteum. Potest autem & hoc modo intelligi, ut uerba dirigi uideantur ex persona Moysi ad populũ, cohortantis & dicentis: Date initiũ cordi uestro, ut incipiat intelligere quis sit puteus de quo aquæ spirales hauriendæ sunt, & reficiendus est credentium populus. Initiate ergo ei, hoc est Israeli hunc puteũ: ut sensum mysticum si quis est corde deũ uidens, de profundis possit haurire. Ad istum ergo puteum ut Moyses, id est lex nos cõgreget, nõ frustra dictũ uidetur. Potest enim fieri, ut aliquis uenire ad istũ puteum uideatur, sed nisi per Moysen congregetur, nõ est acceptus deo. Marcion uenisse sibi uidetur ad istum puteũ, & Basilides, & Valentinus, sed quia non uenerunt per Moysen, nec receperunt legem & prophetas, non possunt laudare dominũ deum de fontib. Israel. Non ergo ueniunt qui huiusmodi sunt, ad puteũ quem foderunt principes, & excuderunt reges. Sed uultis ostendã uobis de scripturis, ad quos isti puteos ueniunt? Est uallis quædã salsa, in qua ualle sunt putei bituminis. Omnis ergo hæresis, & omne peccatum in ualle est, & in ualle salsa. Peccatum enim & inquitas non ascendit sursum, sed semper ad ima & inferna descẽdit. Est ergo in ualle positus, & salsus, atq; amarus omnis hæreticus sensus, & omnis actus peccati. Quid eñ dulce, quid suaue potest habere peccatũ? Sed & amplius aliquid habet. Si enim ueneris ad hæreticã sententiã, si ueneris ad amaritudinẽ peccati, uenisti ad puteos bituminis. Bitumẽ, esca & nutrimentũ ignis est. Si ergo & tu gustaueris aquã de istis puteis, si sumpseris hæreticũ sensum, si peccati amaritudinem ceperis, fomenta in te ignis, & gehennæ incendia præparabis. Et propterea ad eos qui nolunt de illo puteo aquã bibere, quẽ principes foderũt & reges, sed ex istis qui in ualle peccati sunt, & ignis materias alũt, dicitur: Incedite in lumine ignis uestri & flammæ quã uobis accendistis. Quid ergo canitur apud hũc puteum? Initiate ei, inquit, puteum. Foderũ illum principes, excuderũt reges. Possunt quidem principes & reges ijdem uideri: si uerò distingui necesse est, principes prophetas intelligamus. Ipsi eñ sensum & prophetiam de Christo defossam, & demersam in profundo literæ collocarunt, & ideo quidã ex ipsis dicebat: Nisi occulte audieritis plorabit anima uestra. Et itẽ alius propheta dicit ad dominum. Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quã abscondisti timentibus te. Isti ergo sunt principes, qui foderunt hunc puteum, reges autẽ qui excuderunt eum. Quod dixit excuderunt, ab excudendo, nõ ab excidendo dictũ est. Excudi enim dicitur, quod in saxo uel cæditur, uel formatur. Principes ergo tanquã aliquantulo inferiores, fodere dicuntur puteũ, hoc est quasi in terræ mollitie altitudinẽ quandã demergere. Isti uerò quos reges appellat, quasi eminẽtiores ac fortiores, nõ solum terræ profundum, sed & saxi duritiã penetrant, ut peruenire possint ad profundiores aquas, & ipsas (si dici potest) in eo uenas abyssi perscrutenẽ, scientes iudicia dei esse abyssum multã. Istos ergo reges, qui tam profunda possunt & tam abscõdita putei perscrutari

Col. 1 — Exo. 17 — Esa. 50 — Psal. 31 — Exponit latina.

scrutari, merito apostolos dixerimus, ex quibus aliquis dicebat: Nobis aũt reuelauit deus per spiritũ sanctũ. Spiritus eñ omnia scrutatur, etiã alta dei. Quia ergo per spiritum 1 Cor. 2
possunt etiam ipsi perscrutari alta dei, & alta ac profunda putei penetrare mysteria, idcir
co reges esse dicunt, qui puteũ etiam istum in petra excuderint, ac dura & difficilia se
creta scientiæ penetrauerint. Quod autẽ reges dici possint etiã apostoli, puto & ex eo
facile probari posse, quod de omnibus credentibus dicitur: Vos aũt genus regale, sacer 1 Pet. 2
dotium magnum, gens sancta. Si ergo illos dicunt reges, qui per uerbũ ipsorũ credide
runt, quanto magis ipsi reges habendi sunt, qui faciunt reges? Sed & inde facile colligi
tur. Si eñ reges à regendo dicuntur, omnes utiq; qui ecclesias dei regunt, reges merito
appellabunt, multo aũt rectius illi, q & illos ipsos dictis atq; scriptis suis regũt, à quibus
reguntur ecclesiæ. Et propter hoc, merito dominus rex regum dicitur. Nisi enim isti, & Apoc. 19
cæteri qui eos imitantur, reges fuerint, ille nõ uidebitur rex regum. Sed & ipse Aposto
lus Paulus Corinthijs scribens, & uelut per quandam ironiã corripiens eos ait: Sine no 1 Cor. 4
bis regnatis, & utinã regnetis, ut & nos uobiscum regnemus. In quo utiq; reges quidẽ
esse debere Corinthios, & semetipsum cum ijs regnare uelle pronunciat, sed elationem
nondum pro merito assumpti honoris incusat. Fodiunt ergo ij omnes puteũ istum prin
cipes, & excudunt eũ reges gentiũ. Apostoli enim præcipue reges sunt gentiũ, qui gen
tes ad obedientiã fidei cõgregarunt, & Christi sciẽtiam omnibus patefecerunt: in quo
sunt thesauri sapientiæ dei, & scientiæ absconditi: secundũ præceptum domini circum
euntes orbẽ terræ, & implentes quod mandatũ est, ut doceant omnes gentes, baptizan
tes eas in nomine patris, & filij, & spiritus sancti: & per hæc excuderũt, hoc est patefece
runt scientiam putei, & in notitiã uniuersis gentibus adduxerũt. Sed & hæc quæ nunc
habemus in manibus, quę recitata sunt nobis, puteus est, & omnis simul scriptura legis,
& prophetarũ: Euangelica quoq; atq; Apostolica scripta simul omnia unus est puteus,
quem non possunt fodere, uel excudere, nisi inueniantur reges, & principes. Vere eñ
reges, et uere principes habendi sunt, qui possunt auferre terrã de puteo, hoc est amoue
re superficiem literæ, et de interiore petra ubi Christus est, spirales sensus uelut aquam
uiuã proferre. Hæc ergo facere decet eos solos, qui uel reges sunt, uel principes. Reges
ex eo dicti, quod peccati regnum ex corpore suo depulerint, & iustitiæ regnũ parauerint in membris suis. Decet enim eum docere cæteros, qui prius fecerit ipsa quæ docet.
Sic enim scriptũ est, quia qui fecerit, & docuerit sic homines, hic magnus uocabitur in
regno cœlorum. Magnum autem esse in regno, hoc est regem esse. Excuderũt eum, in
quit, reges gentiũ in regno suo, dum dominarentur eis. Re enim uera non possunt fode
re puteum istum, nec latẽtes aquæ uiuæ uenas aperire, nisi prius dominatum tenuerint
gentiũ barbararũ. Omne enim quicquid in eis ferum fuit in actibus, quicquid in moribus barbarũ, si edomuerint, & subiecerint regio sensui, & dominati fuerint eis: ita ut de
cętero non gentiliter, sed legitime agant: isti sunt uere reges profunda putei rimãtes, et
uerbi dei arcana ac mystica perscrutãtes. Post hęc et à puteo, inquit, profecti sunt in Ma
thanaim, & à Mathanaim in Nahaliel, & à Nahaliel in Bamoth, & à Bamoth in nemus
quod est in cãpo Moab, à uertice montis excelsi qui respicit ad faciem deserti. Nomina
hęc quę uidentur locorũ esse uocabula, ex significãtijs suis quas in lingua ppria designãt,
rerum magis mysticarũ cõsequentiam, q̃ uocabulorũ appellationẽ uidentur ostẽdere.
Profecti enim, inquit, à puteo, uenisti in Mathanaim. Interpretatur enim Mathanaim mu
nera ipsorũ. Vides ergo quia si quis de puteo hoc biberit, quẽ foderunt reges & princi
pes, statim pficit ad hoc ut habeat munera quę offerat deo. Quid aũt est q̃d homo offe
rat deo? Hoc ipsum quod in lege scriptũ est: Munera mea, hoc est data mea. Ex ijs ergo Num. 15
quæ deus dedit, offerũt nihilominus homines deo. Quid dedit deus homini? Agnitionẽ sui. Quid ergo offert deo? Fidẽ suam & affectũ. Hoc est q̃d expetit ab homine deus.
Denicq; ita scriptũ est: Et nũc Israel quid est quod dominus deus tuus poscit abs te, nisi Deut. 5
ut timeas dominum deum tuum, & incedas in uijs eius, & diligas eum, & custodias om
nia mãdata eius, & seruias domino deo tuo ex toto corde tuo, & ex tota anima tua? Ista
sunt munera, ista dona quæ oportet domino dari. Damus autẽ hæc domino cordis nostri munera posteaquam agnouerimus eũ, & agnitione bonitatis eius de putei eius altitudine biberimus. Obserua tamen quomodo dixerit propheta: Et nũc Israel quid domi

Universidad de Deusto
Biblioteca

nus deus tuus poſcit abs te? Erubeſcant illi hæc uerba, qui negãt in homine liberum eſſe arbitrium. Quomodo poſceret ab homine deus, niſi haberet homo in ſua poteſtate, quod poſcẽti deo deberet offerre? Sunt ergo quę dantur à deo, & ſunt quæ præbent ab homine. Verbi gratia, in homine fuit ut una mna faceret decẽ mnas, aut una mna faceret quinque mnas. Ex deo aũt fuit, ut haberet homo mnam, ex qua facere poſſet decẽ mnas. Cũ autẽ obtulit ex ſe decem mnas, accepit rurſus à deo non iam pecuniã, ſed poteſtatẽ & regnum decem ciuitatũ. Petit iterum deus ab Abraham, ut offerret ei Iſaac filium ſuum, in
Gen.22 montẽ quemcunq; oſtendiſſet ei. Obtulit Abrahã intrepidus unigenitũ, impoſuit ſuper aram, cultrũ eduxit ut iugularet, inhibetur cõtinuo & aries ei pro filio datur ad uictimã. Vides ergo qa quæ deo offerimus, nobis manẽt: ſed ad hoc expetimur, ut in ijs affectus noſter erga deũ probetur & fides. Hæc pro eo quod diximus profectos eſſe filios Iſrael à puteo, & ueniſſe in Mathanaim, quod interpretatur munera eorũ. A Mathanaim autem uenimus in Nahaliel, quod interpretatẽ ex deo. Quid ex deo? Poſteaquã obtulerimus nos quæ ex nobis ſunt, uenimus ad hoc ut conſequamur ea, quæ ex deo ſunt. Cum enim fidem noſtram, et affectum obtulerimus ei, tũc & ipſe largitur nobis diuerſa dona
1 Cor. 12 ſpiritus ſancti, de quibus dicit Apoſtolus: Omnia autem ex deo ſunt. Et à Nahaliel uenimus in Bamoth, quod interpretatur aduentus mortis. Cuius mortis hic intelligimus aduentum, niſi illius, qua Chriſto cõmorimur, ut & cõuiuamus ei: et qua debemus mortificare membra noſtra, quæ ſunt ſuper terrã. Et iterum: Cõſepulti enim illi ſumus per baptiſmũ in morte. Si quis ergo ſalutaris huius uiæ ordinem tenet, per hęc ſingula quę memorauimus iter agere debet, & uenire poſt multa ad hũc locũ, quem diximus ſignificare mortis aduẽtum. Vt autem ex ſcripturis docemur, eſt quædam mors inimica Chriſti,
1 Cor. 15 & quædã amica eius: Non ergo illius mortis dicit inimicę Chriſti, de qua dicitur, Nouiſſimus inimicus deſtruetur mors, qui eſt diabolus: ſed huius mortis qua cõmorimur ei, ut & conuiuamus ei: ſecundum quam mortẽ dicit deus: Ego occidam, & uiuere faciã. Oc-
Deut.23 cidit enim ut cõmoriamur Chriſto, & uiuere facit ut cõuiuamus ei. Optandum ergo nobis eſt, ut ueniamus in Bamoth, & promptiſſime ſuſcipiamus beatę huius mortis aduẽtum, ut & uiuificari cũ Chriſto mereamur. Et ex Bamoth, inquit, in nemus, quod eſt in campo Moab, à uertice mõtis excelſi, qui reſpicit ad deſertũ. Si hoc itinere incedamus quod non tam locorũ uocabulis, ęq; animæ profectibus cõſtare ratio explanationis aſſeruit, poſt omnia iſta uenimus in nemus, ſiue (ut in alijs habeẽ exẽplarijs) in lanan, quod interpretatur aſcenſus, ſiue uertex montis. Per hęc ergo uenitur ad illud famoſiſſimũ diuini paradiſi nemus, & amœnas delicias habitationis antiquæ, uel certe ad uerticẽ perfectionis, & beatitudinis ſummitatẽ: ita ut poſſit etiã ipſe dicere, quia reſuſcitauit nos cũ ipſo, & ſedere fecit in cœleſtib. in Chriſto. Vides quouſq; peruenit à puteo? Vides quibus manſionibus, imò quibus profectibus, iter animę paratur ad cœlũ? Quę ſi diligẽter inſpicias, ipſe apud temetipſum quotidianos profectus tuos diſcutiẽs, quib. in locis ſis, & quàm proximus ad regna cœlorũ habearis aduertes: ſicut & ille, de quo dominus dixit, quia nõ longe es à regno dei. Subſequitur poſt hæc & alia hiſtoria. Ait enim: Et miſit Moyſes, aut (ut habetur in nõnullis exemplaribus) & miſit Iſrael legatos ad Seon regem Amorræorum uerbis pacificis dicens: Tranſibimus per terrã tuam, per uiam tranſibimus, non declinabimus neq; in agrum, neq; in uineam. Non bibemus aquã de lacu tuo, uia regia incedemus uſquequo trãſeamus fines tuos. Et non cõceſſit Seon ut Iſrael tranſiret per fines ſuos. Et collegit Seon omnem populum ſuum, & exijt belligerare ad uerſum Iſrael in deſerto, & uenit in Aſſaar, & congreſſus eſt cum Iſrael, & percuſſit eum Iſrael nece gladij, & dominati ſunt terræ eius.] Hiſtoria quidẽ manifeſta eſt, ſed deprecemur dominũ, ut aliquid dignũ poſſimus interioríb. eius ſenſibus peruidere. Seon duplicem habet interpretationẽ, ſiue arbor infructuoſa, ſiue elatus. Mittit igit Iſrael legatos ad Seon, mittit ad arborem infructuoſam, mittit ad elatũ, & ſuperbũ. Hic aũt Seon, rex eſt Amorræorum, qui & ipſi interpretantur in amaritudinẽ adducẽtes, uel loquentes. Mittit ergo ad Seon regem Amorræorũ Moyſes uerbis pacificis dicẽs: Trãſibimus per terram tuam. Si ſecundum ſpiritalem intelligentiã dixerimus Seon regẽ figuram tenere diaboli, quia ipſe eſt elatus, & infructuoſus: puto quod nõ debeas mirari, quod eũ dixerim regẽ, cum audias etiam ipſum dominũ & Saluatorem noſtrũ in euãgelijs de eo

dicentem

dicentẽ: Ecce nũc uenit princeps huius mundi, & in me non inuenit quicquã. Et iterũ: Ioan.14.12
Ecce nunc princeps huius mũdi mittetur foras. Si ergo totius mũdi princeps eſſe in Euangelijs dicitur, nõ debet abſurdum uideri ſi Seon regi Amorręorũ, uel etiam alijs quibuslibet gentiũ regibus comparetur. Princeps autem dicitur mũdi, non quia creauerit mundum, ſed quia multi ſunt in hoc mundo peccatores. Peccati aũt quia ipſe princeps eſt, ideo etiã mundi princeps appellatus eſt: in ijs uidelicet, qui nondũ reliquętes mundum, conuertuntur ad patrem. Secundum hoc enim etiã illud dicitur, quia omnis mundus in maligno poſitus eſt. Quid eñ nobis prodeſt dicere qa princeps noſter Chriſtus eſt, ſi rebus & operibus arguamur, quia diabolus principatũ tenet in nobis? Aut nõ palam eſt ſub quo principe agat impudicus, inceſtus, & iniuſtus? Nũquid poteſt huiuſmodi homo dicere, quia ſub Chriſto poſitus hæc ago, etiam ſi ſub Chriſti nomine cẽſeri uideatur? In quo Chriſtus principatũ gerit, nulla ibi immunditia, nulla iniquitas admittit, nec habere aliquem locũ poteſt iniuſta cupiditas. Secundũ hunc itaq; modum recte & Chriſtus uirtutũ princeps, & diabolus malitiæ ac totius iniquitatis dicetur. Mittit igit Iſrael legatos ad regẽ Amorræorũ, regem in amaritudine prouocantiũ, regẽ infructuoſum, regem ſuperbũ. Quomodo ſuperbus, quomodo elatus docebit diabolus? Ipſe eſt qui dixit: Virtute mea faciam, & ſapientiã intellectus mei auferam fines gentiũ, & fortitudinem eorum deprædabor, & cõmouebo ciuitates quæ inhabitãtur, & uniuerſum orbem terræ căpiam manu mea ſicut nidum. Et iterum dicit elatus hic & ſuperbus: Aſcendam in cœlũ, ſupra ſideta cœli ponam thronum meum. Sedebo in monte excelſo, ſupra montes altos qui ſunt ad aquilonẽ, aſcendã ſupra nubes, & ero ſimilis altiſſimo. Adhuc requiris ſi ipſe ſit elatus, & ſuperbus? Imò potius & ipſe ſuperbus eſt & elatus, & ille qui Eſa.14 2 Theſſ.2
quaſi unigenitus eius eſt, de quo ſcriptũ eſt, quia extollit ſuper omnẽ quod dicit deus, aut quod colitur: ita ut in templo dei ſedeat, oſtentans ſe tanquã ſit deus. Omnis ergo q elatus eſt & ſuperbus, uel filius eſt elati huius, uel diſcipulus & imitator. Et propterea dicit Apoſtolus de quodam: Ne forte elatus incidat in iudiciũ diaboli: oſtendẽs per hoc, 1.Tim.3
quia omnis elatus ſimili ut diabolus iudicio cõdemnabitur. Nos ergo ſumus qui trãſire uolumus per hunc mundũ, ut peruenire poſſimus ad terrã ſanctam, quæ repromiſſa eſt ſanctis: & mittimus uerbis pacificis ad Seon, „mittẽtes nõ nos habitaturos in terra eius, nec moraturos cum eo, ſed tranſituros tantummodo, & inceſſuros uia regali, nec declinaturos uſquam, neq; in agrum, neq; in uineam, ſed nec de lacu eius aquam bibituros. Videamus ergo quãdo nos iſta promiſimus, quãdo hæc uerba diabolo denũciauimus. Recordetur unuſquiſq; fidelium, cum primum uenit ad aquas baptiſmi, cum ſignacula fidei ptima ſuſcepit, & ad fontem ſalutaris acceſſit, quibus ibi tũc uſus ſit uerbis, & quid denunciauerit diabolo: nõ ſe uſurum põpis eius, neq; operibus eius, neq; ullis omnino ſeruitijs eius ac uoluptatibus pariturum. Et hoc eſt quod his legis ſermonibus adũbratur, quia nõ declinet Iſrael, neq; in agrum eius, neq; in uineam eius. Sed neq; aquam de lacu eius pollicetur ſe eſſe potaturum. Non enim ultra diſciplinę diabolicę, nõ aſtrologiæ, non magicæ, non ullius omnino doctrinæ, quæ contra dei pietatẽ aliquid doceat, poculum ſumet fidelis. Habet enim ſuos fontes, & bibit de fontib. Iſrael, bibit de fontibus ſalutaris: non bibit aquam de lacu Seon, nec relinquens fontem aquæ uiuæ congregat ſibi lacus confractos. Sed & uia regali inceſſurum ſe profitetur. Quę eſt uia regalis? Illa ſine dubio quæ dicit, ego ſum uia, ueritas, & uita. Et merito regalis: ipſe eſt enim, de quo propheta ait: Deus iudicium tuũ regi da. Via ergo regali incedẽdum eſt, nec declinandum uſquam neq; in agrum eius, neq; in uineã eius: id eſt neq; ad opera, neq; ad ſenſus diabolicos declinare ultra mẽs fideliũ debet. Quomodo ergo uolumus fines Amorræorum cum pace tranſire? Amorræi, infidelium qui ſunt in hoc mundo pars accipi poteſt: ſed iſti interpretãtur (ut ſupra diximus) uel in amaritudinẽ adducentes, uel loquentes. Et quomodo quidem in amaritudinem adducant deũ infideles & increduli, expoſitione nõ indiget: quod aũt ait loquentes, ad illã partem trahi poteſt qua infideles quiq; & ſub principe diabolo agẽtes loqui norunt tantummodo, ſed loquunt inania. Verbi cauſa, ut poetæ eorum, ut aſtrologi, ut nonnulli etiam philoſophorũ, qui inania loquũtur & uana. Fidelium aũt regnum quod à deo eſt, nõ in ſermone eſt ſed in uirtute. Volumus ergo nos pacifice tranſire per mũdum, ſed hoc ipſum magis incitat principẽ mundi, quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

di, quod dicimus nos nolle permanere cũ ipso, nec morari, nec aliquid eius uelle cõtingere: inde magis exacerbatur, inde extollitur, & irascitur, & cõmouet nobis persecutiones, pericula suscitat, cruciatus intentat. Et ideo dicit: Congregauit, inquit, Seon omnẽ populum suum, & exijt confligere aduersus Israel. Quis est omnis populus Seon, quem concitat contra Israel? Principes ac iudices mundi, cunctiq; nequitię ministri, qui impugnant semper, et persequũtur populum dei. Sed quid facit Israel? Venit, inquit, in Issaar. Issaar interpretatur mandati adimpletio. Si ergo ueniamus & nos ad locum istum, id est ad expletionẽ mandatorũ, etiam si cum omni exercitu ueniat aduersum nos Seon iste elatus, & superbus diabolus, & confligat aduersum nos, si omnes suos cõtra nos dæmones cõciter, superamus eum si dei mandata complemus. Complere enim mandata, hoc est diabolum & omnem eius exercitum superare. Et tũc cõplebitur in nobis apostolica
Rom.16 oratio qua ait: Deus autem conteret Satanam sub pedes nostros uelociter. Et illud quod
Luc.10 dominus ait: Ecce dedi uobis potestatem calcandi super serpentes et scorpiones, & super omnem uirtutem inimici, & nihil uobis nocebit. Nihil enim nocere nobis poterũt ista omnia si ueniamus in Issaar, id est si mãdata & præcepta domini nostri Iesu Christi seruemus. Cui est gloria & imperium in secula seculorum. Amen.

De ijs quæ superfuerunt priori tractatui, & de Balaam, atq; asina eius.
Homilia XIII. Cap. XXII

HESTERNA die dixeramus quomodo Seon rex Amorræorum, qui est elatus, & arbor infructuosa, cõgressus cũ Israel uictus fuerit, de quo & obseruãter scriptura dicit, quia cecidit in nece gladij, uel (ut alibi legimus) in ore gladij. Sed si uis diligentius scire, quo gladio infructuosus iste, & elatus sicut cedrus Libani ceciderit, discamus ab Apostolo Paulo dicente: Viuus enim est sermo dei, & efficax,
Heb.4 & penetrabilior omni gladio. Et item in alijs: Et gladiũ, inquit, spiritus, quod est uerbum dei. In huius ergo gladij nece cecidit spiritalis Seon, qui est diabolus. Additur post hęc: Et dominati sunt, inquit, filij Israel omni terræ eius. Omnis quidem regio hæc terrena, terra dicitur Seon: sed Christus & ecclesia eius dominatur in omni terra Seon. Et dominati sunt ab Arnon usq; Iaboc. Arnon & Iaboc ciuitates erãt regis Seon, sed initiũ regni eius erat Arnon, & finis Iaboc, & ideo dicitur quia dominati sunt ab Arnon usq; Iaboc. Interpretatur aũt Arnon maledictiones eorũ. Initiũ enim regni Seon huius elati, & infructuosi, maledictiões sunt. Finis uerò est Iaboc, quod interpretaẽ luctamẽ. Necesse est enim ut omnis qui uult exire de regno diaboli, & fines eius euadere, luctamen inueniat, & certamina ei à ministris eius & satellitibus suscitentur. Sed si luctatus fuerit & uicerit, iã nõ erit Iaboc ciuitas Seon, sed erit ciuitas Israel. Hoc est eñ nimirũ, quod legimus & de patriarcha Iacob, quoniã cum uenisset ad locũ quendã, luctamen ei præparatũ est: & ibi tota nocte luctatus cum obtinuisset & inualuisset ad deũ, uocatũ est nomẽ eius Israel. Et accepit, inqt, Israel oẽs ciuitates istas, & habitauit in omnibus ciuitatib. Amorreorũ. Hic Israel, q̃ in Christo Israel est, qui nõ in carne Israel, nec in manifesto ludęus est ipse habitat in omnibus ciuitatibus Amorræorũ, cũ in omni orbe terrarũ Christi ecclesiæ propagantur. Sed & unusquisq; nostrũ prius ciuitas fuit regis Seon, regis elati: regnabat eñ in nobis stultitia, superbia, impietas, & omnia quæ sunt ex parte diaboli: sed ubi expugnatus & deuictus est fortis, et uasa eius direpta sunt, effecti sumus ciuitas Israel, et hereditas sanctorũ: si tamẽ penitus excisa est in nobis potestas illa, quę prius dominabatur nobis, & excisa est arbor infructuosa, & deiectus est rex elatus, et sumus sub eo rege, qui dicit: Discite à me quia mitis sum, & humilis corde. Post hęc sigillatim iã ciuitates iniquas perbi & infructuosi regis enumerat, & dicit. In Esebon & in omnibus finib. eius. Quid est hoc, q̃d præcipuã urbem de regno Seon nominauit Esebon? Esebon interpretaẽ cogitatiões. Merito ergo pars maxima regni diabolici, & potestas eius plurima in cogitationib. regnat. Sic eñ dixit & dñs, quia de corde procedunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, furta, falsa testimonia, blasphemię & ista sunt quæ coinquinãt hominẽ. Et ideo necessario incendit̃ ista ciuitas, & igne exurit̃. Quo igni? Illo profecto, de q̃ dicit
Luc.12 Saluator: Ignẽ ueni mittere in terrã, & q̃d uolo ut accendat̃. Post pauca aũt refert de ipsa ciuitate. Propter hoc, inquit, dicẽt ænigmatistæ: Venite in Esebon, ut ædificetur, & construatur

construatur ciuitas Seon: quoniã ignis processit de Esebon, & flãma de ciuitate Seon, deuorauit usq; Moab. Seon (ut diximus) erat rex, cuius erat ciuitas Esebon. Sic ergo intelligendus est ordo uerborũ, quasi dicant isti ænigmatistæ: Venite ut construat̃, & ædificetur Esebon, quæ fuit ciuitas Seon. Sed requiramus nũc qui sint isti ænigmatistæ. Ænigma dicit̃ sermo figuratus. Ænigmatistæ ergo dicunt̃, qui figuraliter loquũtur. Et qs est alius, qui in figuris locutus sit, nisi lex & prophetæ? Audi enim quomõ Dauid dicit: Aperiã in parabolis os meũ, loquar ꝓpositiones ab initio seculi. Sed & Esaias, qa ænigmata sint quæ scripsit, hoc modo declarat: Et erũt, inquit, uerba libri huius sicut uerba libri signati: quẽ si dederint in manus hominis nescientis literas, & dixerint ei, lege, dicet, nõ noui literas. Si aũt dederint scienti literas, dicet, non possum legere, signatus est eñ. Signatus aũt dicit̃ liber pro eo, quod figuris perplexus est, & ænigmatib. inuolutus. Dicunt ergo isti ænigmatistę. Venite in Esebon, ut ędificet̃. Cecidit illa prima Esebon, imò subuersa est & incẽsa, reædificãda est alia. Sed quomodo hoc fiat, assumpto ostẽdamus exemplo. Si uideas gentilẽ in dedecore uitę positũ, ac religiõis errore, nõ dubites de eo dicere, quod sit hic Esebon ciuitas in regno regis Seon. Regnat enim in cogitationibus eius rex infructuosus & elatus. Ad hũc si accedat Israel, hoc est ecclesiæ filius, & adhibeat iacula uerbi dei, & distringat contra eũ gladiũ spiritus, destruat in eo oẽs munitiones gentiliũ dogmatũ, & elationes argumentorũ eius igne ueritatis exurat, dicito de hoc, quia subuersa est Esebon ciuitas Seon. Sed nõ cõtinuo desertus & destitutus relinquit̃ iste, in quo subuersa sunt gentiliũ dogmata. Non eñ disciplina est filijs Israel destructas relinquere quas destruxerint ciuitates: sed cũ subruerint, & euerterint in homine malas cogitatiões, & impios sensus, reædificabũt tursus in corde eius quẽ destruxerint, bonas cogitationes, pios sensus, doctrinã ueritatis inserẽt, religionis ritũ tradent, ordinẽ uiuendi docebunt, honestatẽ morũ, obseruantiæ statuta monstrabunt. Et tunc uere dicent isti ænigmatistæ ad semetipsos inuicem: Venite & ædificemus Esebon, quę fuit ciuitas Seon. Et ipsi eñ, hoc est filij ecclesiæ, quia figuras legis & ænigmata spiritaliter intelligũt, ænigmatistæ appellantur. Hoc est quod & Hieremias figurali nihilominus sermone de
Hier.1 signat, ubi ad eum dicitur à dño: Ecce dedi uerba mea in os tuũ, ecce cõstitui te hodie su per gentes et regna, eradicare, et subuertere, et reędificare, & replãtare. Quid eradicat? & quid subuertit? Ciuitatẽ Esebon, quę erat regis Seon. Quid eradicat in ea, & quid subuertit? Cogitationes impias, & impuras. Quid reædificat in ea, & quid replãtat? Cogitationes pias, & castas, ut efficiatur Esebon ciuitas nõ Amorræorũ, sed filiorũ Israel. Sed si uolumus singula persequi, excludemur à dissertione eorũ, quę nobis recitata sunt de Balaam: cuius lectionis tanta difficultas est, ut uix ad historiæ ipsius rationẽ, & consequentiã explanandã peruenire possimus. Quanta ergo iã difficultas nobis erit in explanatione spiritaliũ sensuũ, si prima ipsa literę facies tantis difficultatib. inuoluta est? Sed quam uis rapiat nos desideriũ ad ea quæ magis obscura sunt disserẽda, tamen nõ sunt penitus omittenda etiã hæc, quę media referuntur. Post ea enim q̃ obtinuerunt filij Israel ciuitates Amorræorũ, ascenderũt etiam uiam, quæ ducit in Basan, ubi erat Og rex Basan: sed ad hunc neq; legatos mittere dignantur, neq; petere ab eo, ut per terrã eius transeãt, sed continuo confligunt cum eo, & superant tam ipsum quàm populum ipsius. Videamus ergo quę est Basan. Basan interpretat̃ turpitudo: Merito ergo nec legati mittunt̃ ad istã gentem, nec transitus per terrã eius poscitur. Nullus eñ nobis transitus debet esse, nullus accessus ad turpitudinẽ: sed ab initio statim expugnanda, & omnimode cauẽda est. Og aũt qui rex dicitur esse Basan, interclusio interpretatur. Potest hic figurã tenere omnium carnaliũ et materialiũ rerũ, quarum amore & desiderio detenta anima excluditur, & separatur à deo. Aduersus Og ergo ita præcipitur bellum gerendum, ut non relinquatis, inquit, ex eo uiuentem. Nullũ enim à filijs Israel oportet relinqui in regno turpitudinis & dedecoris uiuentem. Sed & decet Israelitica uirtutẽ excidere, & relecare turpia, et pia quęq; in anima reædificare, atq; honesta ac religiosa plantare. De regno Seon non est scriptũ, ut nullus uiuus relinquatur, nec de regno Moab. Forte eñ ex illis opus habemus aliquibus, & nonnullis eorũ pro uitæ huius agonib. & exercitijs indigemus: alioquin debuissemus de hoc mundo exisse. De Basan tamẽ, hoc est de turpitudine, nullo penitus indigemus, nihil ex ea relinquamus; excidẽda omnia, cũcta subuertẽda sunt

opera turpitudinis. In nullo enim potest honestum esse quod turpe est. Et profecti inde filij Israel collocauerũt castra ab occidẽte Moab iuxta Iordanem cõtra Hiericho. Et uidit Balach filius Sephor, & reliqua. Omnia iam quæ de Balaam, & asina eius scribuntur historia plena negotijs: interior uerò intellectus multo negotiosior, & nescio an facile sit, uel ipsas tantũ historicas explanare sententias. Deo tamẽ donãte, breuiter quę possumus perstringemus. Bellũ tibi imminet ô rex Balach fili Sephor: sexcẽta millia armatorum fines tuos inruũt. Oportebat & te parare arma, exercitũ cõgerere, de cõstructione prælij cogitare, ut hosti adhuc procul posito, armis instructus occurreres. Tu uerò mittis ad Balaam diuinum, & mittis multa munera, ac maiora ꝓmittis, & dicis: Veni maledic mihi populũ, qui exiuit de Ægypto. Sed Balaam (ut scriptura docet) retulit hęc ad deũ, à quo & uenire prohibetur. Sed & iterum rex mittit legatos, & neglectis armis spẽ omnem ponit in Balaã ut ueniat, & uerba deferat, atq; in populũ iaculetur maledicta pro telis, si forte uerbis Balaam uincatur populus, quẽ regis exercitus superare nõ poterat. Hæc historia quid consequentiæ habet? quid consilij tegit? Vbi uel quando auditũ est, quod quis regum imminẽte sibi prælio, omissis armis, exercituq; neglecto, ad diuini alicuius uel aruspicis uerba cõfugerit? Vnde iterum atq; iterũ dei nobis exoranda est gratia, ut hæc nõ fabulosis & ludaicis narrationibus, sed rationabilib. & dignis diuina lege possimus sensibus explicare. Primo ergo omnium fatendũ est in quibusdam plus posse, & plus ualere uerba quàm corpora. Quia quod exercitus multatũ gentiũ nequiret efficere, ꝗd ferro & armis nõ posset obtineri, hoc uerbis efficit: & non dico sanctis uerbis, uel dei uerbis, sed uerbis quibusdam, quæ inter homines habẽtur, quę quomodo nominem nescio: sunt tamẽ inutili arte cõposita, cuius artis uocabulũ illud sit, quod unicuique appellari libet. Est ergo (ut dixi) apud homines opus aliquod, quod uerbis efficit. Qd tamẽ opus tale est, ut quamuis magnis corporis uiribus nõ possit impleri. Verbi gratia, erant in Ægypto incantatores & magi. Quis potest hominũ fortitudine corporis uirgã mutare in serpẽtem, quod ab illis factũ refert? Aut quis potest uiribus corporis aquam in sanguinem uertere? Fecerunt tamen hoc Ægyptiorũ incantatores & magi. Fecerat enim hæc prius Moyses: sed quia sciebat rex Ægypti quod possent hęc arte quadã fieri uerborũ, quæ habetur inter homines, putauit & Moysen nõ hęc dei uirtute, sed magica arte fecisse, & quod humana arte fecerat, id dei factũ uirtute simulare. Conuocat continuo Ægyptiorũ incantatores & magos, inter eũ qui uirtute dei operabatur, & eos qui dæmones inuocabant, facit esse certamen. Efficit tamẽ similiter & cõtraria uirtus uirgã serpentem sicut fecerat uirtus dei: sed serpens qui per uirtutẽ dei factus fuerat, absorbuit & deuorauit omnes illos serpentes, qui arte magica ex uirgis uersi fuerant in serpentes. Nõ enim potuit uirtus dæmoniaca malum quod ex bono fecerat, restituere in bonum. Potuit ex uirga facere serpentem, uirgam uerò reddere ex serpente non potuit: & ideo consumuntur omnes ex ea uirga, quę dei uirtute uersa fuerat in serpentem. Postea uerò per diuinam uirtutem naturæ suæ redditur, ut naturæ dominum fateretur. Fecerunt incantatores Ægyptiorum, ut & aquæ uerterent in sanguinem, sed non potuerũt iterum sanguinem uertere in aquam. Dei autem uirtus non aquam, sed totum fluuiũ uertit in sanguinem: & rursum orante Moyse, lympidis eum, ac naturalibus reddidit fluentis. Et iterum, produxerunt magi Ægyptiorum scnipes, sed nõ potuerunt repellere eas. Moyses uerò produxit scnipes, & repulit. Deus enim noster delere facit, & iterum restituit, contraria autem uirtus male quidem facere aliquid potest, sed restituere in integrũ non potest. Hęc aũt omnia præmisimus, ut opera Balaã, uel uerba eius possimus aduertere. Sunt enim & magorũ nõnullæ differentiæ: alij enim plus, alij minus ualẽt. Hic Balaam famosissimus erat in arte magica, & in carminibus noxijs prępotens. Nõ enim habebat potestatem, uel artem uerborũ ad benedicendum, sed habebat ad maledicendũ. Dęmones enim ad maledicendum inuitantur, nõ ad benedicẽdum. Et ideo quasi expertus in talibus, in opinione erat omnibus, qui erant in oriente. Nisi enim experimẽta eius plurima pręcessissent, quod frequenter maledictis hostẽ uertisset armatũ, nõ utiq; præsumpsisset rex hoc posse fieri sermonibus, quod ferro & acie uix posset impleri. Certus ergo Balach de hoc, & frequenter expertus, omissis omnib. instrumentis, & auxilijs bellicis, mittit ad eũ legatos dicẽs: Ecce populus exiuit de Ægypto & cooperuit faciẽ terræ, & hic sedit

hic sedit iuxta me. Sed & amplius aliquid puto qd' mouerit regem: uidetur eñ audisse, quia filij Israel solẽt hostes uincere oratione, nõ armis, nec tam ferro, q̃ precibus. Nulla enim Israel aduersum Pharaonẽ arma cõmouit, sed dictum est ei: Dominus pugnabit ꝓ uobis, & uos tacebitis. Sed nec contra Amalechitas quidem tantũ uis armorũ, quãtum Moysis ualuit oratio. Vt eñ eleuasset Moyses manus ad deũ, uincebaẽ Amalech. Remisse uerò & deiectæ, uinci faciebant Israel. Hæc profecto audierat Balach rex Moab. Scriptum est enim: Audierunt gentes, & iratę sunt: dolores cõprehenderunt habitãtes Phylistijm. Tunc festinauerunt duces Edom, & principes Moabitarũ, apprehendit eos tremor. Vides peruenisse ad eos quod in Cantico prædixerat Moyses quãdo transierãt mare rubrum. Audierat ergo rex Moab, quia populus hic orationibus uincit, et pugnat aduersum hostes ore nõ gladio, & ob hoc sine dubio apud semetipsum cogitauit dicẽs: Quoniam quidẽ orationibus populi huius, & precibus nulla possunt arma cõferri, ideo etiam mihi tales aliquę preces, & talia requirenda sunt arma uerborũ, & orationes tales quæ superare possint orationes istorum. Vt aũt scias tale aliquid cogitasse regẽ, ex scripturæ uerbis intellige, quæ ego à magistro quodã, qui ex Hebræis crediderat, expositа didici. Scriptũ est ergo: Et dixit Moab ad seniores Madiã. Nũc ablinget synagoga hæc omẽs qui in circuitu nostro sunt, sicut ablingit uitulus herbã campi. Aiebat ergo magister ille, qui ex Hebręis crediderat: Cur, inquit, tali usus est exemplo dicẽs, sicut ablingit uitulus herbam campi? Ob hoc sine dubio, quia uitulus ore obrũpit herbã de campo, & lingua tãquam falce quæcunq; inuenerit secat. Ita ergo & populus hic, quasi uitulus ore & labijs pugnat, & arma habet in uerbis ac precibus. Hæc igitur sciens rex mittit ad Balaam, ut & ipse deferat uerbis uerba cõtraria, & precibus preces. Nec mireris si est in magica arte tale aliquid. Esse eñ hanc artẽ designat etiam scriptura, sed uti ea prohiber. Nam & dæmones scriptura esse designat, sed coli eos & exorari uetat. Recte ergo etiã magica uti prohibet, quia magorũ ministri angeli sunt refugę, & spiritus maligni, & dæmonia immunda. Nullus enim sanctorum spirituũ obtemperat mago. Nõ potest inuocare magus Michaelẽ, nõ potest inuocare Rhaphaelẽ, neq; Gabrielẽ: Multo magis magus inuocare non potest omnipotentẽ deum, nec filium eius dominum nostrum Iesum Christum, nec sanctũ spiritum eius. Nos soli accepimus potestatem inuocandi deũ patrem. Nos soli habemus potestatem inuocãdi unigenitum eius Iesum Christũ. Sed illud est quod dico: qui iam potestatem accepit inuocãdi Christũ, non potest iterũ dæmones inuocare: & qui sancti spiritus particeps factus est, ad immũdos ultra spiritus accedere non debet. Si enim inuocauerit immundos spiritus, sanctus ab eo spiritus refugit. Magi sunt qui inuocant Beelzebub. Deniq; sciebat hoc populus ille, & ideo mentiẽtes cõtra dominum meum Iesum, & falsa dicẽtes aiebãt: Hic in Beelzebub principe dæmoniorũ eijcit dæmonia. Saluator autem sciẽs quia uerum est quidem quod princeps quidẽ dæmoniorũ Beelzebub sit, in hoc eos nõ arguit mẽdacij: sed respõdit eis, si ego in Beelzebub eijcio dęmonia, filij uestri in quo eijciunt? Vnde cõstat esse quosdam dęmones malos, qui inuocati à magis, adsunt eis ad malũ, nõ ad bonũ. Parati enim sunt ad malefaciẽdum, bene aũt facere nesciũt. Isti ergo dęmones arte quadam & compositione uerborũ in amicitias (ut ita dicam) cesserant Balaam: quorũ amicitijs fretus, magnus apud homines uidebatur. Ob hoc ergo mittit ad eum rex, & ait: Veni nũc, & maledic mihi populũ hunc, quia fortior est hic q̃ nos, si forte possimus percutere aliquos ex eis, & eijcere eos de terra. Videtur mihi rex hic non ex integro confidere in Balaã diuino, ingenti credo de uirtutibus, quæ in populo dei factę sunt, auditione pterritus: & ideo dicit, si forte uel eoũsq; prævaleãt maledictiões Balaã, ut aliquos ex ipsis possit percutere, cæteros uerò fugare perterritos, & propria terra depellere. Addit pręterea: Quia scio, inquit, q̃ quos benedixeris benedicti erunt, & q̃s maledixeris maledicti erunt. Ego nõ credo quia sciret rex, quod quibuscunq; benedixisset Balaã benedicti essent, sed uidetur mihi adulandi gratia hæc dicere, ut artem eius efferens & extollens, prõptiorem eũ sibi reddat ad facinus. Ars enim magica nescit benedicere, quia nec dæmones sciũt benefacere. Noscit benedicere Isaac, & Iacob, & omnes sancti: impiorũ nullus scit benedicere. Sed tandem ueniũt ad Balaã legati. Venerũt ergo, inquit, seniores Moab, & seniores Madian, & diuinacula in manibus eorũ. In illis diuinationis artibus quas curiositas humana composuit, sunt

Exod. 14. 17

Matt. 12

fuit,sunt quædam quæ scriptura quidem diuinacula nominauit: gentilis aũt cõsuetudo uel tripodas,uel cortinas, uel alijs huiusmodi uocabulis appellat: quæ quasi ad hoc ipsum cõsecrata, moueri ab eis & contrectari solent.Scriptura sane diuina Ephod quodã uernaculo sermone nominat in ꝓphetis, quod indumentũ tradũt esse prophetantium. Aliud tamen apud scripturas diuinas prophetia,aliud diuinatio habet. Ait enim: Non erit auguratio in Iacob,neq; diuinatio in Israel.In tẽpore dicetur ad Iacob & Israel,quid facturus sit deus.Abdicatur ergo penitus diuinatio:opere eñ & ministerio dæmonum (ut suprà iam diximus)adimpletur.Igitur Balaam diuinaculis acceptis cũ solerẽt dæmones ad ipsum uenire,fugatos quidẽ dæmones uidet,sed adesse deum. Et ideo dicit interrogare se deum,quia cõsuetos sibi parere nusquam dæmones uidet. Venit ergo ipse ad Balaam,nõ quo dignus esset ad quẽ ueniret deus,sed ut fugarẽtur illi qui ad male dicẽdum, & malefaciendum adesse consueuerant. Iam enim hinc prouidebat deus populo suo.Adest ergo,& dicit deus ad eũ:Quid homines isti uenerunt ad te? Et dixit Balaam ad Deum:Balach filius Sephor rex Moab misit eos ad me dicẽs: Ecce populus exijt de Ægypto,& cooperuit faciẽ terræ,& hic sedet iuxta me. Veni ergo nunc,& maledicmihi eum,si forte poterimus percutere eum,& eijcere.Et dixit deus ad Balaã:Nõ eas cum eis,neq; maledicas populum:est enim benedictus. Altior hic exoritur quæstio, & nescio utrũ conueniat rem tam profundi mysterij denudare & ꝓferre ad turbas, & eas turbas quę ad auditoriũ uerbi dei non nisi paucis diebus aduenĩũt,& continuo discedunt,nec in meditatione uerbi dei diutius immorant: tamẽ pro ijs qui studiosi sunt,& sciũt audire, possunt & capere spiritalẽ sensum,pauca aliqua dicemus ex multis.Potest ergo obijci tale aliquid.Inuocet licet dæmones Balaam,maledicat populo,inuocati dęmones faciant quod possunt:nũquid nõ potest deus defendere à dæmonib.populum,uimq; eorum in malefaciẽdo destruere? Quid ergo opus erat,ut ipse ueniret ad Balaã, & cõsuetos dęmones prohiberet accedere, ne uel tentarẽt, aut conarentur lædere populũ suũ? Ad hæc ergo licet non omnia quæ possunt occurrere,proferẽda sunt,tamẽ dicemus ex parte,quia nõ uult deus dæmonum genus ante tempus damnare.Sciũt enim & ipsi dæmones,quia tempus eorũ præsens hoc seculum continet. Propterea denique & dominũ rogabãt,ut nõ torqueret eos ante tempus,neq; in abyssum mitteret. Et ob hoc neq; diabolum remouit à principatu seculi huius, quia adhuc opus est opera eius ad perfectionem eorũ,qui coronãdi sunt,opus est adhuc opera eiusad exercitia certaminũ,& uictorias beatorũ.Sic ergo & reliquos dæmones non uult ante tempus à propositi sui intentione uiolenter abstrahere: & ideo exinitio nõ eis indulsit inuocari per Balaã, ne forte inuocati destruerentur ante tempus & perimerenẽ defendente populũ suum Deo. Aliud enim est si expetat dæmon à deo aliquẽ ad tentandũ sicut Iob, & cum certa distinctione potestatem eius accipiat. Verbi gratia,ut dicat ei,do tibi omnia eius in potestate, sed ipsum non cõtingas.Aut iterũ,do tibi in eũ potestatem, sed animã eius custodi. Et aliud est si mago exigente,& adiuramẽtis quibusdam extorquente, dæmones sine ulla obseruatione desæuiãt.In quo utiq; si eis libertas seruetur arbitrij,populũ dei perditum dabunt.Si uerò libertas auferatur arbitrij,hoc erat dãnasse rationabilẽ creaturam,& ante tempus intulisse iudiciũ, & impedisse omnibus, qui aduersum eos in agone certãtes poterant coronari.Si enim dæmonijs auferat libertas arbitrij, nullus ultra impugnabit athleras Christi.Nullo autem impugnãte,nec certamẽ aliquod erit: & sublato certamine,nullũ erit præmiũ,nulla uictoria.Idcirco igitur tali uia utitur Deus,ut & populus adhuc rudis, & qui nuper abstrahi cœperat à cultu dæmonum, dæmonibus nõ tradat, & inuocante mago responsa deferant, & genus dæmonũ non nudetur arbitrij potestate. Et ideo præuenit deus,& ire Balaam,atq; inuocare dæmones ad maledicendũ ꝓhibet, si tamẽ à cupiditate cessasset.Sed quia persistit in desiderio pecunię,indulgẽs deus arbitrij libertati rursus ire permittit. Verbũ tamen suum inijcit in os eius, prohibẽs maledictionem fieri per dęmones,ut benedictionibus locũ daret,& pro maledictis ꝓferat Balaam benedictiones,ac prophetias, quæ possunt ædificare nõ solũ Israel,sed & reliquas gentes.Si enim à Moyse prophetię eius sacris insertę sunt uoluminibus,quanto magis descriptę sunt ab ijs,qui habitabant tũc Mesopotamiã,apud quos magnificus habebatur Balaam,quosq; artis eius cõstat fuisse discipulos? Ex illo denique fertur magorum genus,&

nus,& institutio in partibus orientis uigere:qui descripta habentes apud se omnia quæ prophetauerat Balaam,etiam hoc habuerunt scriptum,quod oriretur stella ex Iacob, & exurget homo ex Israel. Hæc scripta habebãt Magi apud semetipsos,& ideo quãdo natus est Iesus,agnouerũt stellam, & intellexerũt adimpleri prophetiam magis ipsi quàm populus Israel, qui sanctorum prophetarũ audire uerba contempsit. Illi ergo ex ijs tantum quę Balaam scripta reliquerat,agnoscentes adesse tempus,uenerunt,& requirẽtes eũ statim adorauerũt: & ut fidem suam magnam esse declararẽt, paruum puerum quasi regem uenerati sunt.Sed redeamus ad propositum.Molestus est Balaã deo, & extorquet propemodũ permitti sibi,ut eat maledicere filijs Israel,& ut inuocet dęmones, ad quem iam uenerat deus.Ascendit asinam, occurrit ei angelus, qui excubabat pro Israel. De quo scriptum est dicente domino ad Moysen: Angelus meus ibit tecum.Petenti ergo ire conceditur, in uia conteritur ab asina. Sed magus dæmones uidet,angelum non uidet,asina tamen uidet. Nõ quod digna esset uidere angelum, sicut nec loqui digna erat,sed ut cõfutaretur Balaam:& ut ait quodam in loco scriptura:Mutum animal humana uoce respondens, arguit prophetæ dementiã. Verum quoniã de historia multa iam dicta sunt,aliqua etiã de allegoria perstringamus in fine. Si uideas contrariam potestatem impugnantem populum dei,intelligis quis sit qui sedeat super asinam.Et si cõsideres homines quomodo à dæmonibus pręcipitantur,intelligis quę sit asina. Sic eñ & in Euangelio intelliges Iesum mittẽtem discipulos suos ad asinam,quæ alligata erat, & ad pullum eius:ut discipuli eam soluant,& adducant,ut ipse sedeat super eam.Et forte hęc asina,id est ecclesia,prius portabat Balaam,nunc autem Christum,ex quo soluta est à discipulis,& à quibus innexa erat uinculis relaxata:ut filius dei sederet super eam,& cum ipsa ingrederetur sanctam ciuitatẽ Hierusalem cœlestem,et compleretur scriptura,quę dicit:Lætare filia Sion,prædica filia Hierusalem,ecce rex tuus uenit tibi mitis,& sedens super subiugale. Subiugale, id est asinam, credentes sine dubio ex Iudæis dicit:& pullũ nouellum,eos profecto qui sunt ex gentibus credentes in Christo Iesu domino nostro, cui est gloria & imperium in secula seculorum. Amen. Exod.32 Zach.9

Item de Balaam. Homilia Quartadecima Cap. XXIII

p LVRA sunt, quæ nobis resederunt exponentibus lectionẽ de Balaam, atq; asina eius: & quoniã est temporalis tractatus, qui in ecclesia ædificandi gratia habetur,non habuimus tantũ spatij,ut possemus singula quęq; scripturæ uerba proponere, & ita ut nihil omnino indiscussum remaneret explanationẽ singulis adhibere, quoniã quidem huiusmodi stilus cõmentariorum magis est. Idcirco quæ inquisitione digna uidẽtur,repetimus,eaq; discutientes,qua possumus explanatione disserere,et in mediũ proferre tentabimus. Est aũt adhuc difficile in explanatione historię ipsius,quõ cum dicatur uenisse deus noctu ad Balaam primo,& interrogasse qui essent homines qui uenissent ad eũ:ac respondisset, quia missi essent à Balach filio Sephor dicente: Veni,& maledic mihi populũ:responderit ei deus: Non ibis eũ eis, neq; maledices populum,est eñ benedictus.Iterum secundo dicitur ad eum noctu uenisse deus, & dixisse,ut iret cum eis:sed hoc obseruaret,ut uerbũ quod daret deus in ore eius, hoc loqueretur. Et rursum tertio eunti ei occurrisse angelum dei, cui intantũ uia eius non elegans nec opportuna uideretur,ut etiam interficere eum uellet,nisi asina uidens angelũ, quem Balaam uidere non potuit, declinasset. Et tamẽ posteaq; culpatur ab angelo cur ire uoluisset,rursus etiam ab ipso ire permittitur:tantũ ut custodiat uerbũ,quod deus derit in ore eius,ut hoc solum proferat, nec amplius aliquid. Hæc ergo omnia difficilem habẽt explanationem:paucis tamen(ut suprà iam diximus)occasionem intelligẽtię uobis dabimus,quo & uos faciatis quod scriptũ est: Vt ijs auditis sapiens sapientior fiat:et Da occasionẽ sapienti,et sapientior erit.Sed priusquã perueniamus ad rem,ne illud qui dem omittemus,quod curiosius intendẽtes in hoc loco obseruauimus.In Hebræorũ literis nomẽ dei,hoc est deus,uel dominus, diuerse scribi dicit. Aliter eñ scribitur deus, quicunq; deus:aliter deus ipse,de q̃ dicitur: Audi Israel, dominus deus tuus, deus unus est.Iste ergo deus Israel,deus unus,& creator omniũ, certo quodam literarũ signo scribitur,quod apud illos tetragrãmaton dicitur. Si quãdo ergo sub hoc signo in scripturis scribitur Prouerb.9 Deut.7

scribitur deus, nulla est dubitatio quin de deo uero, & mũdi creatore dicatur. Si quãdo uerò alijs, id est cõmunibus literis scribit, incertũ habetur utrum de deo uero, an de aliquo ex illis dicatur, de quibus Apostolus dicit: Tametsi sunt qui dicant dij, siue in cœlo siue in terra: sicut sunt dij multi, & domini multi: nobis tamẽ unus deus pater, ex quo omnia, & nos per ipsum. Aiũt ergo qui Hebraicas literas legunt, in hoc loco deus nõ subsigno tetragrãmati esse positũ, de quo qui potest, requirat. Sed & quod dixit deus ad Balaam quasi interrogans qui sunt isti homines: requiritur cur ignorare uideatur: & iterũ quod ait, non maledices populũ, est emẽ benedictus. Sic itaq; potest intelligi, quasi dixerit nõ maledices populum meum. Nos interim dicimus dispensatione quadã & sapientia dei, ita omnia in hoc mundo esse disposita, ut nihil prorsus otiosum sit apud deũ, etiã si malum illud sit, etiã si bonum. Sed planius quod dicitur explicemus. Malitiã deus nõ fecit: tamen cum ab alijs inuẽtam possit prohibere, nõ prohibet: sed cum ipsis à quibus habet, utitur ea ad necessarias causas. Per ipsos emi in quibus est malitia, claros & probatos efficit eos, qui ad uirtutũ gloriã tendunt. Nam si perimeretur malitia, non esset utiq; qui contrairet uirtutibus. Virtus aũt non habens aliquid contrariũ non claresceret, nec splẽdidior & examinatior fieret. Nõ probata uerò nec examinata uirtus, nec uirtus est. Sed hęc si dicantur sine diuinorũ uerborũ testimonijs, exquisita magis & humana arte composita, quàm uera atq; indubitata uidebũtur. Requiramus ergo huiusmodi sensus si etiam uolumina diuina cõtineant. Veniamus ad Ioseph. Tolle malitiam fratrum eius, tolle inuidiam, tolle illud omne parricidale cõmentum quo seuierũt in fratrẽ usquequo uenderent eum. Si hæc auferas, uide quantã simul peremeris dispensationem dei. Simul enim abscindes cũcta illa, quæ apud Ægyptũ per Ioseph pro salute omnium gesta sunt. Non fuisset interpretatio somnij Pharaonis, si per inuidiã fratrũ nõ fuisset Ioseph distractus, & uenisset in Ægyptũ: nemo intellexisset quæ deus reuelauerat regi, nemo frumẽta cõgregasset in Ægypto, nemo necessitatẽ famis sapiẽti prouisione curasset: perijsset Ægyptus, perijssent & finitimę regiões fame. Interijsset etiã ipse Israel, & semẽ eius quę rens panem, si Ægyptũ nõ fuisset ingressum, nec egressi fuissent ex ea filij Israel cum mirabilibus domini. Nusq; plagæ in Ægyptios, neq; uirtutes illæ, quas fecit deus per Mosen & Aaron. Nemo rubrum mare siccis uestigijs incessisset. Cibũ mannę mortalis uita nescisset. Nulla de sequenti petra aquarũ fluenta prorupissent. Lex à deo hominibus data nõ fuisset: quę in Exodo, quę in Leuitico, in Numeris etiã, & Deuteronomio referũ tur, ad humani generis scientiã nõ uenissent: hæreditatem certe paternam, & terram repromissionis nullus intrasset. Et ut ad hæc quę habenẽ in manibus, ueniamus, tolle Balach huius regis pessimi malitiã, qua maledici desiderat Israelem, auser eius astutiã, qua inuitabat Balaam ad deuotandum populum: pariter abstuleris erga filios Israel dispẽsationem dei, & prouidentiæ eius fauorem: nusquam prophetiæ illę erunt, quæ per os Balaam, & filijs Israel, & gentibus prophetãtur. Quod si etiam noui testamẽti cupis hæc testimonijs confirmari, si auferas malitiã Iudæ, proditionemq; eius perimas, abstuleris pariter crucem Christi & passionem eius: & si non sit crux, non exuuntur principatus, & potestates, nec triumphantur in ligno crucis. Si non fuisset mors Christi, utiq; nec resurrectio fuisset, nec extitisset aliquis primogenitus ex mortuis. Quod si nõ fuisset primogenitus ex mortuis, nec spes nobis resurrectiõis fuisset. Simili ergo modo & de ipso diabolo ponamus: uerbi gratia, necessitate aliqua cõstrictũ fuisse ne peccaret, uel post peccatum ablatam fuisse ab eo malitię uoluntatem: simul utiq; ablatũ fuisset nobis certamẽ aduersum insidias diaboli, nec expectaret corona uictoriæ ei, qui legitime certasset. Si non haberemus qui aduersum nos obsisterent, agones nõ essent, nec uictorib. munera ponerentur, nec regnum cœlorum uincentibus pararetur: neq; momentaneum hoc & leue tribulationis nostræ, supra modum pondus gloriæ operaretur nobis in futuro: nec aliquis nostrum pro tribulationũ patientia speraret immensam gloriã futurorũ. Ex quibus omnibus colligitur, quia deus nõ solũ bonis utatur ad opus bonum, sed et malis: Et hoc uere mirabile est, quod uasis malis utitur deus ad opus bonũ. In magna emi hac mũ di huius domo non sunt tantummodo uasa aurea, & argẽtea, sed & lignea, & fictilia: & alia quidem ad honorem, alia aũt ad contumeliam, utraq; tamen necessaria. Verũ quoniam uasa hæc quæ dicimus, rationabilia intelligẽda sunt, & liberi arbitrij: nõ casu, neq; fortuitu

1 Cor. 8

Gen. 37

Gen. 41

2. Tim. 2

fortuitu, unusquisq; aut uas honoris efficitur aut uas cõtumelię: sed qui se talem prębuerit, ut electus esse mereatur, uas electũ, & uas honoris efficitur. Qui uerò indignis & deterrimis sensibus uiuit, iste formatur uas contumeliæ, nõ à cõditore, sed à semetipso cau sis contumeliæ suæ datis. Non ergo eos tales esse conditor fecit, sed huiusmodi mentes secundũ propositũ eorũ, prouidentiæ suæ iusta & ineffabili quadam ratione dispensat. Sicut (uerbi gratia) in urbibus magnis, si qui indigniores sunt, & abstrusæ uitæ, ac deterrimæ homines, ultima quæq; opera, & laboriosa cõdemnantur operari, & tamẽ necessaria sunt ciuitati huiusmodi opera. Verbi causa, aut fornacib. lauacri ad succẽdendos ignes deseruiũt, ut tu uel cõmoditate, uel delicijs perfruaris: aut cuniculos purgãt, aut alia huiusmodi gerunt, ut tibi in urbe fiat & delectabilis habitatio. Et illi quidẽ uel agunt ex proposito, uel ex merito patiunt: opus tamen ipsorum proficit ad utilitatẽ eorũ quibus quę bona & utilia sunt, parantur. Ita & hæc de quibus proposuimus, deus quidem mali tiam nõ fecit, inuentam tamen ex propositi intentione eorũ qui declinarũt à uia recta, auferre penitus noluit: prouidens hoc, quod etiã si illi esset inutilis qui ea utebatur, face ret eam tamẽ utilem ijs, aduersum quos exercebatur. Et ideo refugere quidem omnib. modis debemus, ne unq; malitia inueniatur in nobis: in alijs uerò uincere ea, nõ perime studendũ est: quia & illi, in quibus est malitia, aliquid necessarij operis cõferũt uniuersitati. Nihil emi otiosum, nihil inane est apud deũ. Quia siue bono, ppositio hominis utitur ad bona, siue malo utitur ad necessaria. Sed beatior eris, si magis ex uirtutib. quæ in te sunt, inueniaẽ boni aliquid ex te uitę huius uniuersitas cõsequi: sicut illi, de quibus dicit Apostolus Petrus: ut sitis sicut luminaria in hoc mundo, uerbũ uitæ cõtinentes. Ad gloriam sunt ergo necessaria luminaria mũdo huic. Et quid tam delectabile, quid tã magnificũ, q; opus solis, uel lunę, à quibus illuminaẽ mundus: Opus est tamen ipsi mundo etiam angelis qui sint super bestias, & angelis qui presint exercitibus terrenis. Opus est angelis qui præsint animalium natiuitati, uirgultorũ plantationũq;, & cęteris pluralib. incremẽtis. Et rursum angelis opus est, qui presint operibus sanctis, qui æternæ lucis intellectum, & occultorũ dei agnitionem, ac rerũ diuinarũ scientiã doceãt. Vide ergo ne te ipse facias inter eos angelos inueniri, qui bestijs præsunt, si beluinã duxeris uitã: aut inter eos, qui terrenis operibus præsunt, si corporea & terrena dilexeris. Sed satisage q̃modo magis adsumaris ad societatẽ Michaelis archangeli, qui orationes sanctorũ semper offert deo. Adsumeris autem in hunc numerum uel in istud officium, si insistas sem per orationi, & uigiles in ea, & impleas quod apostolus ait: Sine cessatione orãtes. Vel certe ut adsumaris in societatẽ & officiũ Raphaelis, qui medicinæ præest: si cũ uideris aliquem uulneratum peccatis, & sagittis diaboli cõfixum, adhibueris curationũ sermonem ac uerbi dei contuleris medicinam, ut peccati uulnera per pœnitentiã sanes, & medicinã cõfessionis osterdas. Si quis uerò huiusmodi opera in hoc mundo agit, ipse se prębet, ut in futuro seculo uas electionis, & utile domino ad omne opus bonum paratum à conditore formetur. Si uerò cõtraria gerat, uas ad cõtumeliam diuinæ semetipsum præbebit dispẽsationi. Et propterea puto in diuinis uoluminibus scripta esse & bonorũ gesta, & malorũ, & ex sinistris, & dextris actibus scripturas diuinas esse cõtextas, ut intelligamus quia apud deum otiosa nõ sunt, nec malorũ opera, nec bonorũ. Verũ nunc post excessum plurimũ quidẽ, sed causę necessarium, redeamus ad propositũ. Balaam hic (ut superius diximus) diuinus erat, dęmonũ scilicet ministerio, & arte magica nonnunq; futura prænoscẽs. Rogatur à Balach rege ad maledicendũ populo Israel, legati ueniũt, diuinacula in manibus ferũt, stant attonitæ gentes, & anxiæ, expectantes quid respõdeat Balaam, de quo persuasum habebãt quod dignus diuinis colloquijs haberet. Vide nũc quomodo sapientia dei uas istud ad contumeliã prępараtum proficere fecit ad utilitatẽ non solũ gẽtis unius, sed pene totius mundi: & huic cui solebant uideri dæmones, uidetur deus, prohibens mali operis iter. Stupescit Balaam & miratur prohibẽtis auctoritatem. Non enim solebat malũ dæmonibus displicere. Sed iterum remittit legatos dicẽs, nõ se posse facere, nisi uerbũ q̃d deus dederit in os eius. Redeũt rursus legati, iterum requirit, iterũ molestus est, & iterum cupit audire. Non emi facile cupidus mercedibus caret. Quid ergo audit secũdo à deo: Si uocare te, inquit, uenerũt homines isti surge & uade cũ eis. In quo uoluntati quidem cupiditatis eius cedit deus, ut cõpleatur illud, quod

1 Thes. 5

scriptum

scriptum est: Dimisit eos in desiderio cordis eorũ, ibunt in uoluptatib. suis: sed tamẽ consilium diuinę dispensationis expletur. Dicitur eñ ad eum: Verbũ quodcunq; dedero in ore tuo, hoc loqueris. Si dignus fuisset Balaam, uerbũ suũ deus nõ in ore eius, sed in corde posuisset. Nũc aũt quoniã in corde eius desiderium mercedis erat, & cupiditas pecuniæ, uerbũ dei non in corde, sed in ore eius ponitur. Agebatur eñ mira & magna dispẽsatione, ut quoniã prophetarũ uerba quæ intra aulam continebanť Israeliticam, ad gentes peruenire non poterant, per Balaam cui fides ab uniuersis gẽtibus habebatur, innotescerent etiam nationibus secreta de Christo mysteria, & thesaurum magnũ proferret ad gentes, nõ tam corde & sensu, q̃ ore & sermone portatum. Sed ne per singula immoremur, non eñ temporis est cuncta dissolui, ascensa asina sua Balaam ibat per uiã: occurrit ei angelus, ille sine dubio, qui aderat filijs Israel. Aperit os asinæ, ut arguat per eã Balaam, & muti pecudis uocibus confutetur is, qui diuinus uidebatur & sapiens. Verum post hęc conueniens iam uidetur aliqua etiam de allegoria contingere. Balaam hic, qui interpretatur populus uanus, uideť mihi personã habere scribarũ & pharisęorũ iudaici populi. Balach uerò q exclusio uel deuoratio interpretať, & ipse personã habere intelligendus est unius alicuius spirituũ mũdi huius contrarię potestatis, quę excludere & deuorare cupiat Israel, non eum qui secundum carnẽ est, sed eum qui secundum spiritum. Volens ergo potestas ista contraria deleri & penitus extingui spiritalem Israel, nõ aliter utitur ministris, nisi pontificibus & scribis ac pharisæis: ipsos inuitat, ipsis mercedẽ promittit & præmia. Illi uerò, sicut iste Balaã facit, simulant se cuncta ad deũ referre & zelo dei agere. Dicunt eñ: Scrutare scripturas, & uide quia propheta à Galilæa nõ surgit. Et iterũ dicũt: Nos legem habemus, & secundũ legem debet mori, quia filium dei se fecit. Per quę singula uidenť quidẽ scribæ & Pharisæi zelũ dei habere, sed simulatũ. Asina uerò, cui sedebat Balaã, quoniã scriptura dicit: Homines & iumẽta saluos facies domine, ea pars credentiũ potest intelligi, quæ siue pro stultitia, siue pro innocẽtia, animalib. cõparatur. Sic eñ & Apostolus dicit: Videte aũt uocationẽ uestram fratres, quia nõ multi inter uos sapientes, nõ multi potentes, nõ multi nobiles, sed quę stulta sunt mũdi elegit deus, ut confundat sapientes. Isti ergo tales, sicut Euãgelica quæ in parabolis agebant gesta designant, ab istis pessimis dominis scribis ac pharisęis subiecti quodãmodo tenebanť & uincti, sed à dño soluuntur, nõ quidẽ per ipsum dominũ, sed per discipulos eius. Dicit enim ipse ad discipulos: Ite in uicũ, qui est contra uos: & inuenietis asinam alligatam, & pullum eius, soluentes adducite. Sicut ergo in euãgelio nõ ipse dominus, sed discipuli soluunt asinam: ita & hic non ab eo ipso, sed ab angelo aperitur os asinæ, & sicut in Euangelijs qui non uident arguunt uidentes: ita & hic, qui muti erant arguũt loquẽtes. Et hoc est, quod dominus dicebat. Pater gratias ago tibi, quoniam abscondisti hæc sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Scribæ autem & pharisęi erant qui sedebant super asinam hanc, & tenebant eam uinctã. Ipsis ergo irascitur angelus, & ni si quodam futurorum prospectu, illos quidem peremisset, asinam autẽ seruasset, quę uidit, & reuerita est eum qui uenit ad uineam, & stat inter uineas. Compressit tamẽ pedes sedentis super se in macerią: & ideo forte non potest ambulare ille eius sessor antiquus, nec uenire ad eum, qui dicit: Venite ad me oẽs qui laboratis, & onerati estis. Asina tamen uenit, adducta à discipulis: & cui tunc sedebat Balaam mercedis cupidus, nũc eius sedet Iesus. Nec mireris si eum quem diximus scribarum, & doctorum populi formam tenere, uideas prophetãtem de Christo. Hoc enim legimus fecisse & Caipham, qui dixit: Expedit uobis, ut unus homo pereat pro omni populo. Sed hoc, inquit, quia erat pontifex anni illius prophetauit. Prophetat ergo & Balaã de Christo: & ideo nemo extollatur etiam si prophetet, etiam si præscientiam mereatur: sed redeat ad Apostoli dictum, quo ad ista respiciens ait: Siue prophetiæ abolebuntur, siue linguæ cessabunt, siue scientia destruetur. Et quid est ergo quod permanet? Fides, inquit, spes, & charitas: maior autem horum charitas. Et sola, inquit, charitas est, quæ nunquam excidit. Ideo super prophetiam, super scientiam, super fidem, super ipsum etiam martyrium (ut Paulus docet) charitas habenda est, & charitas excolenda: quia & deus charitas est, & Christus filius eius charitas est, qui nobis perfectionem charitatis donare dignetur. Ipsi gloria, & imperium in secula seculorum. Amen.

toan.7

1 Cor.1

Matt.21

Matt.11

Ibid.

Ioan.11

1 Cor.13

De pro-

De prophetia Balaam. Homilia Decimaquinta. Cap. XXIIII

LICET nos ordo lectionum quæ recitantur, de illis dicere magis exigat quæ Lector explicuit, tamen quoniam nonnulli fratrum deposcunt ea potius quæ de prophetia Balaam scripta sunt, ad sermonem disputationis addu ti, nõ ita ordini lectionum satisfacere æquum credidi, ut desiderijs auditorũ. Primo ergo omnium de ipso Balaam requiramus, cur in scripturis nunc uituperabilis, nunc laudabilis ponitur. Nam uituperabilis est, cum prohibitus à deo uenire ad regem, persistit ut ueniat, & mercedis cupidus iterum consulit, iterum requirit à deo, donec relinquatur cupiditatibus suis, & eat in uolũtatibus suis. Culpabilis est, cum ædificat aras, & uictimas imponit dæmonijs, & apparatu magico poscit diuina cõsulta. Culpabilis est, cum consilium pessimum dat, ut populus decipiatur per mulieres Madianitidas, & cultũ idolorum. Rursus laudabilis ostenditur, cũ uerbũ dei ponitur in ore eius, cũ spiritus dei sit super eum, cum de Christo prophetat, cum ludæis & gentibus de aduentu Christi mysteria futura pronunciat, cum pro maledictionibus benedictiones populo largitur, & nomen Israel supra uisibilẽ gloriam mysticis extollit eloquijs. Cũ ergo hæc tã diuersa de eo & tam uaria indicet scriptura diuina, ualde mihi difficile uidetur ex definito statuere eius personam, cui non solum conueniat ista diuersitas, uerũ & illud aptari possit q̃d ipse de semetipso uelut prophetans dicit: Moriatur anima mea inter animas iustorũ, & fiat semen meum sicut semẽ iustorũ. Sed & per Michæam prophetã tale de eo dñs testimonium perhibet, ubi dicit: Populus meus quid feci tibi? responde mihi, quia reuocaui te de terra Aegypti, & ex domo seruitutis liberaui te, & misi ante faciem tuã Moysen, Aaron, & Mariam. Populus meus memento quid cogitauerit aduersum te Balach rex Moab, & quid respondit ei Balaam filius Beor, à funiculis usq; in Galgal ut agnoscerẽtur iustitia domini. Ostẽdit ergo per hęc quia ut iustitia domini agnoscereturpropterea illa omnia respondit Balaam filius Beor ad regem Balach, quæ scripta referuntur in libris. Et quisputas inuenietur talis, qui possit ex ipsis respõsis Balaam ostendere quod dei iustitia manifestať in eis? Reuera eñ si sermo dei positus est in ore eius, et spiritus dei factus est super illũ, & iustitia dei ex responsis eius agnoscitur & manifestať, omnimode quæ ab eo dicuntur, nõ nisi prophetica & diuina esse credenda sunt. Quamuis difficile alicubi scriptum legamus, quia factus est spiritus dei super aliquem prophetarũ: sed aut uisio quam uidit, aut assumptio uerbi dei, aut dei uerbũ factum est ad illum, uel ad illum, & alia quædã de prophetis legimus. Factum uerò esse spiritum dei super aliquẽ ꝓphetarũ, legisse ad præsens interim non recordor, nisi de Dauid ita scriptũ memini. Et apparuit, siue illuxit spiritus dei super Dauid à die illa, & deinceps: non tamẽ factus est spiritus dei super Dauid. De Saul uerò ita memini scriptũ: Et decidet spiritus domini super te, & prophetabis cum ipsis, & cõuerteris in uirum alterum. Et iterum de eodem dicť: Et spiritus domini discessit à Saul, obstupefecit eũ spiritus malignus à domino. Et iterum: Et factum est cum esset spiritus malus ad Saul, adsumpsit Dauid psalteriũ & psallebat in manibus suis, & percutiebat, & erat bonum ei, & discedebat ab eo spiritus malignus. Hæc pro eo, quod medium potest uideri hoc quod scriptum est: Et factus est spiritus domini super eũ. Propter quod & nos secundũ ea quæ superiore tractatu senseramus, etiam nunc in pharisæorum, & scribarum, eisq; similium persona hunc ipsum Balaã explicare conabimur. Sed age iam ꝓphetiæ eius uerba, quæ adsumpta parabola sua dixisse scribitur, uideamus. Ex Mesopotamia, inquit, uocauit me Balach rex Moab, ex montibus orientis. Mesopotamiã dicit terrã, quę inter flumina Babyloniæ iacet, de qui bus scriptum est: Super flumina Babylonis illic sedimus, & fleuimus, dũ recordaremur Sion. Si quis ergo inter ista flumina fuerit Babylonis, si quis rheumatibus libidinis inundatur, & luxuriæ æstibus circũluitur, iste non dicitur stare, sed sedere: & ideo qui ibi cõprehensi sunt dicebãt: Super flumina Babylonis illic sedimus, & fleuimus, dũ recordaremur Sion. Sed nec flere quidem ante possunt, nisi cum recordati fuerint Siõ. Bonorũ nanq; recordatio, malorum causas lamẽtabiles facit. Nisi enim quis recordetur Siõ, nisi legem dei, & scripturarũ montes aspiciat, mala sua flere non incipit. Ex istis ergo flumẽ dei, & montibus uocatur Balaam, & ab istis orientis montibus inuitatur. Montes isti non sunt sancti montes illi, de quibus scriptum est: Fundamenta eius in montibus sanctis. Et iterũ:

Mich.6

1 Reg.16

1 Reg.9

1 Reg.16

Psal.136

Psal.87

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal.122 Hierusalē quæ ædificatur ut ciuitas, cuius participatio eius in idipsum. Mōtes in circuitu eius,& dominus in circuitu populi sui.Nō sunt ergo tales Mesopotamiæ mōtes, sed
Hier.51 illi,de quibus dicitur:Montes tenebrosi,& iterum de quo dicitur:Ecce ego ad te mons
2 Cor.10 corrupte.Isti sunt mōtes, in quibus est omnis altitudo extollēs se aduersum scientiā dei.
Ab istis ergo montibus accersitur Balaam hic:Quales autem isti sunt montes, talem ha
2 Cor.11 bent & orientem.Habet enim & ortum luminis sui ille, qui cōuertit se sicut angelū lu-
Iob.18 cis.Habet illam lucem,de qua scriptum est:Lux impiorum extinguetur.Et sicut ista lux
impiorum,& illa quæ cōuertit se sicut angelū lucis, contraria est illi luci, quæ dicebat:
Ioan.8 Ego sum lux mundi:ita & iste oriens cōtrarius est illi oriēti,de quo scriptū est in Zacha
Zach.6 ria:Ecce uir,Oriens nomē eius est.Ex illius ergo nō huius orientis finibus ueniebat Ba
laam,illuminatus sine dubio ab illo Lucifero,de quo dicitur:Quomodo cecidit de cœ-
lo Lucifer,qui mane oriebatur?Sed uideamus qd dicit illi Balach rex Moab,qui accer-
siuit eū è medio fluminū de montib.oriētis.Veni,inquit,& maledic mihi Iacob,& ueni
maledic mihi Israel.InLatinis sermonibus pene superflua uidetur esse repetitio,qua ait:
Maledic mihi Iacob,& maledic mihi Israel.Sed est in Græcis literis sub nomine Israel in
maledictio præpositionis adiectio,quā nostri uel minus decenter dici credētes,uel nul
lam uim dictionis addi ex hoc posse existimantes omiserunt. Nos autem sermonē licet
contra consuetudinem fingimus,ut sensum ex integro colligamus.Potest ergo dici,ue
ni maledic mihi Iacob,& ueni supermaledic mihi Israel.Per quod ostenditur idcirco ser
mo repetitus,ut ampliore ui,maiore intentione maledictionē in Israel, quàm in Iacob
Balach uideretur exposcere.Donec enim quis tantum Iacob est,hoc est in actibus solū
& operibus positus,inferioribus maledictionibus impugnatur. Vbi autem ꝓfecerit,&
interiorem hominem ad uidendum deum reuelato mentis oculo exacuerit,&prouoca
re iam cœperit,tūc non solum maledictis ab inimico,sed & supermaledictis,hoc est ue
hementioribus maledictorum iaculis impugnabitur.Sed tūc quidem os Balaam male-
dictione & amaritudine plenum erat,& sub lingua eius labor & dolor, & sedebat in in
sidijs cum diuitibus.Expectabat enim mercedes à diuite rege, ut in occultis interficiat
innocentes.Sed deus qui facit semper mirabilia solus,ex inimicis operatur salutē. Inie-
cit enim uerbum in os eius,quamuis nondū cor eius capere posset uerbum dei. Adhuc
enim erat in corde eius mercedis cupiditas,propter quod etiam post uerbum dei,quod
habuit in ore suo,dicebat ad Balach. Veni, & do tibi consilium. & docebat eum quo-
modo mitteret scandalum in cōspectu filiorum Israel,ut manducarent idolis immolata
& ut fornicarentur.Propter quod & cecidit populus,& plaga magna facta est in eo,do-
nec Finees perempto Israelita,qui fornicabatur cum Madianitide,sedauit furorem do-
mini.Et post hęc,inquit,produxit Finees exercitum contra Madianitas,& interfecerūt
duodecim milia uirorum,& Balaam filium Beor in gladio.Sed & hęc ante tempus per-
excessium quendam introduximus,ut ostenderemus quia Balaā nō in corde, sed in ore
tantummodo habuit uerbum dei.Interim quę profert,quę loquitur,ex uerbo dei loqui
tur,ideoq; dicit,uerbum dei est.Ait ergo:Quid maledicam, quem non maledicit domi
nus?Aut quid supermaledicam,quē nō supermaledixit dominus?Supermaledicit,nos
præsumimus secundū Græci sermonis rationē, uim uerbi ostēdere ex præpositionis au
gmento cupientes.Quid ergo dicemus?Iacob quidē nō maledicit dominus nec Israel,
Gen.3 sed alij putas alicui maledicit?Legimus scriptū,quia dicit dominus ad serpentē: Male-
dictus tu in omnib.bestijs terræ.Et iterum ad Adam:Maledicta terra in opere tuo.Sed
Gen.4 & Cain:Et nunc maledictus tu à terra,quæ aperuit os suū, ut reciperet sanguinē fratris
Deut.27 tui de manib.tuis:Et:maledictus omnis qui facit sculptile,aut fusile.Verū ne putes hæc
ueteribus tantūmodo literis contineri, etiam in euangelijs similia inuenies.Scriptū est
Matt.25 enim quod dicturus sit dominus ijs,qui à sinistris sunt:Discedite à me maledicti in ignem
Matt.23 æternū.Sed & cum dicit: Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, & Væ uobis diuitib.
& singula huiusmodi,quid aliud nisi maledictis eos uidetur urgere?Sed quid dicemus
Rom.12 quod mādatum per apostolum datur,ubi dicit:Benedicite,& nolite maledicere?Quid
ergo ab hominibus nō uult fieri,hoc ipse facit qui exemplū uitæ hominibus ponit?Nō
ita est.Deus enim quibus maledicit,meritum designat eius cui maledicitur,& sententiā
promit,utpote quem non fallat,neq; peccati qualitas,neq; peccantis affectus.Homo au-
tem

tem quia hæc nō potest scire:neq; enim propositū mentēq; alterius uidere alius aut co-
gnoscere potest:idcirco etiā si iudicantis,uel sententiam promētis iutuitu proferat ma-
ledictum,nō potest esse iusta maledicendi causa,ubi ignoratur peccātis affectus. maxi-
me cū humanū uitium tunc sciat maledicta proferre, cum forte cōuitijs, aut iniurijs ꝓ-
uocatur.Quod uitiū resecare apostolus uolens,ne maledictis maledicta & cōuitijs cō-
uitia prouocemus,mādatū necessariū ponit: ut benedicamus & nō maledicamus: quo
conuitiandi uitiū resecetur,& nō quo iudicādi ueritas quę homines latet, & pronūcian
di auctoritas perimatur.Et tamē quid causæ sit,quod nō maledicat dominus Iacob,ne-
que Israel,ab ipso nihilominus Balaā,imò à uerbo quod posuit deus in ore eius,diligen
tius audiamus. Quoniā de uerticibus,inquit,mōtium intuebor eū, & à collibus intelli-
gam eū.Quia,inquit,in excelsis montibus & altis collib.positus est Israel, hoc est in edi
ta uita & ardua,ad quam contuendā,& intelligendā nō facile quis idoneus fiat, nisi as-
cendat ad eminentē & excelsam scientiā,idcirco,inquit,nō ei maledicit deus. Est em ui
ta eius alta & præcelsa,non humilis & deiecta. Quod tamē nō mihi uidetur quia de illo
Israel,qui secundū carnē Israel est,dixerit,sed de illo,cuius super terrā ambulantis cōuer
satio in cœlis est.Aut si etiā ad illum populū dicta hæc referēda sunt, recte cum distin-
ctione dicit,intuebor & intelligam:ut futurum tēpus significet,illud sine dubio quādo
omnis Israel ad fidem Christi ueniens saluabitur, & à montibus & à collibus intuebit:
ab ijs sine dubio,qui excelsam,&cœlestē uitam consurgentes cum Christo exercuerint
super terras.Sed & quod dixit de Iacob quidem uidebo, de Israel autem intelligam, e-
tiam hoc aptissima distinctione suscipiendum est:ut aliud ad actus uisibiles, aliud ad in
uisibilem fidem,atq; intelligibilē scientiam conferatur. Aut si ad futurū seculum ista cō
uertimus,id est ad resurrectionis tēpus:Iacob uidebo, potest de corporibus dictū intel
ligi:Israel autem intelligam,spiritum & animā significare resurgentiū.Ecce,inquit, po-
pulus solus habitabit, & in nationibus non reputabitur. Potest quidē & secundū lite-
ram stare.Solus enim populus Iacob nō est permixtus cæteris hominibus,nec inter cæ
teras gentes reputatus est.Habuit enim certa quæq; priuilegia in obseruationibus & in
legitimis suis,ex quibus sequestratus à cæteris gentibus haberet. Sicut enim tribus Le-
ui non est permixta inter cęteras tribus,nec adnumeratur inter eas:hoc pacto & omnis
Israel nec misceē cæteris gentibus,nec reputatur inter eas.Hęc quidē in illo populo fue
rint secundum formā futurorū bonorū,uerus autem Iacob,& spiritalis Israel,uere solus
habitabit in gentibus.Si em accessimus ad Sion montem,& ciuitatē dei uiuētis Hieru- Heb.12
salem cœlestem,& uenimus ad spiritalem Iudæam,quæ est portio dei, & in terris positi
ibi habemus conuersationem, uere non reputamur inter cæteras gētes, nec reliquarū
nationum fines cum nostris finibus admiscētur, etiā si restituatur Sodoma in antiquū,
& Aegyptus in statum suum redeat,& si quid aliud tale in prophetis scriptū est. Verū-
tamen illi Iacob & spiritali Israel,cum ad ecclesiam primitiuorū ascenderint, nullus ex-
æquabitur,nullus admiscebitur,etiam si istæ gentes secūdum dicta prophetica fuerint
restitutæ.Nisi enim insertus fuerit ramus oleastri, & socius factus erit radici pinguedi- Rom.11
nis oliuæ,quomodo potest sociari & cōiungi ad Iacob, uel Israel, cū sine ista radice nec
Iacob quisquam possit appellari,nec Israel?Neq; ergo ex Iacob uel Israel si qs peccat,Ia
cob dici uel Israel potest,neq; ex gentibus si quis ingressus fuerit ecclesiā domini, inter
gentes ultra reputabitur.Quis inuestigabit semen Iacob?& quis dinumerabit plebem
Israel?Simile est hoc illi quod scriptum est, quia eduxit deus Abrahā foras,& ait ei:Re- Gen.15
spice ad cœlum,& dinumera stellas si potes dinumerare eas,& ait:Ita erit semen tuum.
Et credidit Abraham deo,& reputatum est illi ad iustitiā.Et Abraham quidem,&alius
quilibet hominum aut etiam angelorum,fortassis autem & superiorum uirtutū nō po-
terant numerare stellas nec semen Abraham,de quo scriptum est:Sic erit semen tuum:
Deus autem, de quo scriptum est:Qui numerat multitudinē stellarum,& omnib.eis no Psal.147
mina uocat,& qui dixit:Ego stellis omnibus mādaui,potest inuestigare semē Iacob,&
dinumerare plebem Israel.Ipse em scit solus qui uere sit Iacob,& qui uere sit Israel.Non
enim ad eum qui in manifesto Iudæus est,respicit,neq; ad eā, quæ manifeste in carne est
circumcisio:sed uidet illū, qui in occulto Iudæus est,& qui circumcisus est corde,nō car-
ne.Ipse ergo est solus, qui dinumerare potest,& inuestigare, & ipse secūdum ineffabilē

& incõprehensibilem sapientiam suam ad illam cœlestem formã, quam ipse solus scire
potest, posuit etiã istos numeros, quos habemus in manibus: in quibus præcipit, ut secũ
dum cognationes suas, & secundum domos familiarum suarum, ex nomine omnes ma
sculi per capita numerentur à uiginti annis & suprà, omnis qui ingreditur in uirtute Is-
rael: & colligitur eorum quidam sacratus numerus, de quo iam superius (prout dona-
uit dominus) diximus. Sed iste numerus tunc demum sacratus est, & placitus deo, cũ ip-
so præcipiente numeratur. Si autem contra præceptum domini uoluerit aliquis nume-
rare, licet ille Dauid sit, licet magnus propheta, contra legem agit, & arguitur per pro-
phetam, & patitur illa quæ in secundo lib. Regnorum legimus scripta. Solus ergo ipse
qui numerat multitudinem stellarum, & qui omnia mensura & numero & põdere pro
duxit, inuestigat semen Iacob, & dinumerat plebem Israel. Post hæc quasi de semetipso
quædam prophetare uidetur, cum dicit: Moriatur anima mea inter animas iustorum, &
fiat semen meum sicut semen iustorum. Sed hoc quantum ad personam spectat illius
Balaam, & illius Israel, nec factum est, nec fieri potuit. non enim inter ipsos, sed ab ipsis
mortuus est. Magis enim (ut diximus) ipsorum personæ conueniet: qui licet in præsen-
ti seculo uanus populus habeatur, quia sine gratia est spiritus sancti: in fine tamen seculi
cum plenitudo gentium introierit, & omnis ista prophetia quæ de Israel dicitur, in spi-
ritali Israele fuerit impleta, tunc anima eius morietur cum animabus iustorum. Susci-
Rom.6 piet enim in se fidem Christi, ita ut & ipsi dicant: Qui in Christo baptizati sumus, in mor
te ipsius baptizati sumus. Consepulti enim sumus illi per baptismum in morte. Et ite-
2 Tim.2 rum: Si enim commorimur, & conregnabimus. Et sic uere complebitur intelligi Ba-
laam ut moriatur anima eius inter animas iustorum. Quod autem dicit, ut fiat semen
meum sicut semen iustorum, posset quidẽ & de illo Balaam intelligi, secũdũ hoc quod
magi illi, qui de oriente uenientes primi adorare uenerunt Iesum, de semine eius esse ui-
deantur, siue per successionem generis, siue per disciplinæ traditionẽ. Euidenter enim
constat illos agnouisse stellam, quam prædixerat Balaam oriturum in Israel, & sic uenis
se, & adorasse regem, qui natus est in Israel. Conueniet tamẽ & populo illi secũdum ea
quæ suprà diximus. Non enim tam ipsi, quàm semẽ eorum efficietur sicut semẽ iustorũ.
Eorum scilicet, qui credentes in Christo iustificati sunt. Vnde manifestum est, quia si-
Gal.5 cut apostolus dicit, neq; circuncisio aliquid est, neq; præputium, sed fides, quæ per chari
tatem operatur. Et ideo nemo aut circũcisionis antiquitate se iactet, aut in preputij no-
6. uitate glorietur. Sed ut Apolus dicit, probet unusquisq; opus suum, & tunc in semetip-
Esa.40 so tantum gloriam habebit. Sic denicq; propheta dicit. Ecce homo, & opus eius & mer-
ces in cõspectu domini esse dicitur, ut reddat unicuicq; secundũ opera sua. in Christo Ie-
su domino nostro, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

De prophetia alia Balaam. Homilia Sextadecima Cap. XXIII

RIORE tractatu inquantum possibile fuit primas partes prophetiæ Balaã
P explicare tentauimus. Secundum nunc prophetiæ initium sumpsimus, ut si
dominus aspirare dignetur, etiam de hac pro uiribus, quæ occurrere potue-
rint, in medium proferamus. Inconueniens enim mihi uisum est, quamuis hæc difficilia
uideantur, interrumpere tractatum eorum, quo minus de singulis quæ comprehende-
re possumus, explicemus. Igitur Balach rex, ueluti attonitus, & percussus ex ijs, quę cõ-
tra spem dici uidebat à Balaam, benedictionem enim pro maledictionibus audiebat, ut
tra non ferens interrupit uerba eius & ait. Quid fecisti mihi? Ad maledicendos inimi-
cos meos uocaui te, & ecce benedixisti benedictione. Non tulit rex amarus benedictio
num dulcedinẽ, sed maledicta quærit, maledicta deposcit. Est em̃ ex cognatione illius,
ad quẽ dixit dominus: Maledictus tu ab omnibus bestijs terræ. Sed quid ad hæc respõ-
dit ei ille, cui uerbũ deus in ore posuerat? Nõne quæcũq; ingt, iniecerit deus in os meũ,
hæc obseruabo loqui? Ad hæc Balach putãs quia perterritus esset Balaã populi Israeliti
ci multitudine, et idcirco nõ fuisset ausus, pferre maledicta, mutationẽ sibi loci credidit
profuturam, & ait ad eum: Veni adhuc mecum in locum alium, de quo totũ nõ uideas
eum, sed partem aliquam eius uideas, omnes autem non uideas, & maledic mihi eũ in-
de. Demẽs qui Israeliticã gratiã loci obiectione crederet posse celari, & qui nesciret qa
nõ potest abscondi ciuitas super montẽ posita. Et adsumpsit, inquit, eũ in spelunca agri
in uerticem

in uerticem montis celsi, & cõstruxit ibi septẽ aras, & imposuit uitulũ, & arietẽ super a-
ram & dixit Balaã ad Balach: Adsiste ad sacrificiũ tuũ, ego uerò pergã percũctari deũ.
Et occurrit deus ipsi Balaã, & iniecit uerbũ in os eius, & dixit sine dubio deus. Cõuerte
re ad Balach, & hæc loqueris. At ille (hoc est Balach) stabat iuxta holocaustomata sua,
& omnes principes Moab cũ illo. Et dixit ei Balach: Quid locutus est dñs? Res quidẽ
prophanis sacrificijs gerebatur, & diuinatio magica arte requirebatur: uolẽs tñ deus ibi
abundare gratiã, ubi superabũdauit peccatũ, adesse dignatur, nec refugit ab ijs, quæ nõ
secundum Israeliticã disciplinam, sed secundum gentilium gerebantur errorem. Adest
aũt non sacrificijs, sed in occursum ueniẽti, & ibi dat uerbũ suũ, atq; ibi mysteria futura
prænunciat, ubi maxime fides & admiratio gentiliũ pẽdet, ut qui nostris nolunt crede-
re prophetis, credant diuinis & uatibus suis. Et adsumẽs, inquit, parabolã suã dixit. Per
parabolam ergo dicit Balaã: Surge Balach, & audi, auríb. percipe testis fili Sephor. Nõ
sicut homo deus fruſtraſ, neq; sicut filius hominis terretur. Ipse cũ dixerit, nõ faciet? lo-
quetur, & nõ permanebit? Ecce ad benedicendũ adsumptus sum, benedicã, & nõ auer-
tam eam. Non erit labor in Iacob, neq; uidebiſ dolor in Israel, dominus deus suus cũ ip-
so, pręclara principum cũ ipso sunt. Deus qui eduxit eũ ex Aegypto, sicut gloria unicor
nis eius. Nõ enim erit auguratio in Iacob, neq; diuinatio in Israel. In tẽpore diceſ Iacob
& Israel, quid perficiet deus. Ecce populus sicut catulus leonis exurget, & sicut leo exul
tabit, nõ dormiet donec comedat prædam, & sanguinẽ uulneratorũ bibat.] Hęc est cõ
tinentia secũdæ ꝓphetiæ in uerbis Balaam. Videamus ergo primo hoc ipsum quod ait:
Exurge Balach, & audi. Si eũ in superioribus non dixisset quia staret iuxta holocaustũ
suum, nõ uideretur magnopere requirendũ cur dixerit, exurge Balach. Nunc aũt cum
hortetur exurgere eum, quẽ nuper dixerat stare, nõ est otiose prætereundus sermo pro
pheticus. Quod ergo ait in superioribus, quia staret ad holocaustum suum designat eũ
non recte stare. Stabat em̃ in idololatria positus, & stabat quasi inimicus dei, quod ma-
gis esset non stare, sed cadere. Quasi ergo qui illo statu cadere debuerit, imò & qui ceci
derit, ita nunc intellectu prophetico exurgere eũ iubet. Quippe qui per hoc, quod sta-
re in idololatria uisus fuerat, cecidisset. Exurgat ergo q talis est, exurgat animo, exurgat
fide, & efficiatur testis: si quidẽ conuertetur, testis fidei: si uerò permanet infidelis, ut sit
testis condemnationis suæ. Sed quid est q̃d ei adnunciat, uideamus. Non sicut homo, in
quit, deus fruſtraſ, neq; sicut filius hominis terretur ipse. Nõ, inquit, habeas talẽ opinio-
nem de deo, ut putes eum esse sicut hominẽ, qui in ijs quæ loquitur, fruſtrari possit. Ho
mines enim multis occasionibus & uitijs impediuntur, ne uerum sit quod loquunt. Aut
irati em̃ loquuntur, & ira cessante fruſtra locuti sunt: aut metus aut cupiditatis aut iactã
tiæ gratia, aliijsq; horũ similibus, & utiq; fruſtra erit & uanũ om̃e quicquid uitio dominã
te locuti sunt. Deus aũt, in quo nulla est passio, nulla fragilitas, omne quod dixerit, pro
causarũ meritis dicit, & ideo nunq; fruſtrari potest, quia quod ratione profertur, carere
non potest ratione. Nõ ergo deus sicut homo, qui fruſtra loquaſ: neq; sicut filius homi-
nis terreſ, uel (ut in alijs exẽplarib. legimus) neq; sicut filius hominis terret. In hominib.
interdũ sententiã mutat terror, deus aũt qui supra omnia est, à quo terreri potest, ut sen-
tentiam mutet? Si uere secundũ hoc accipiamus quod in alijs exemplarib. diximus le-
ctum, hoc est neq; sicut filius hominis terret: illud uidebitur dici, quod homines quidẽ
interdum pro iactantia terrores faciunt & minas, etiam ijs nonnunq; quibus nocere nõ
possunt: deus aũt nõ terret ita homines quasi qui punire non possit, sed & si terret, ratio
ne terret. Terret em̃ ut corripiat hominem in auditionis tribulatione, ut uerbo cõmina-
tionis deterritus emendet se qui male agit, nec perueniat ad eũ ipsa uindicta male ge-
storũ suorum. Non ergo ita deus terret ut homo. homo enim (ut diximus) pro iactãtia,
Deus uero pro emendatione terret. Post hæc ait: Ipse cum dixerit, nõ faciet? loqueſ, &
nõ permanebit? Sic legẽdus est locus, quasi interrogãtis affectu dicat, ipse, hoc est, deus
quod dicit nónne & faciet? & quæ locutus fuerit nónne permanebit in eis? Cũ utiq; ho
mines non faciant quæ dicunt, & uitio humanæ fragilitatis in ijs non permaneant quæ
loquunt. mutabilis enim est homo, deus uerò immutabilis. Sed põt aliquis occurrere,
& dicere: Quomodo ergo non permansit deus in ijs, quæ locutus est de Niniue, ut post Ion.3
triduum subuerteretur? neq; in ijs quæ locutus est Dauid, ubi trib. diebus promissa sue-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rat mors,ut uaſtaret populum,& intra unum diem, & uſq; ad horā prandij ceſſauit? Et uidebitur fortaſſis,quia hęc quæ per interrogationem dicuntur,non penitus pro definito accipienda ſint:ſed talis quædam figura uerbi ſit,quæ medium aliquid uideat oſtendere,nō tamen definitæ & irreuocabilis ſententiæ declaret affectū: quo tēperatius aliquid dictū uideatur in eo quod ſcriptum eſt,ipſe cum dixerit nónne faciet? quàm ſi ſcriptum eſſet,ipſe cū dixerit omnimode faciet.Sed recēſeamus & ipſa ſcripturæ loca, quę uel in Iona,uel in Regnorū libris poſita ſunt,ne forte & ibi(ut moris eſt) ſcripturæ diuinæ ſecreti aliquid habeant.Scriptū eſt ergo in Iona:Et factū eſt uerbū domini ad Ionā filiū Amati dicens:Surge & uade in Niniuen ciuitatē magnam,& prædica in ea,quia aſcendit clamor malitiæ eius ad me.Et poſt eaquam pręceptū eſt ceto,& eiecit Ionā in terram,iterum ſcriptum eſt:Et factum eſt uerbū domini ad Ionā ſecundo dicens. Surge & uade in Niniuen ciuitatem magnam,& prædica in ea ſecundum prædicationem quam ego locutus ſum ad te.Et Ionas quidē prædicauit, & dixit:Adhuc tres dies,uel (ut Hebræi habere ſe ſcriptū dicūt)adhuc quadraginta dies,& Niniue deſtruetur. Viri aūt Niniuitæ crediderunt in deo,& prædicauerunt ieiunium, & induerūt ſe cilicijs, à minore uſq; ad maiorem ipſorum.Et poſt pauca:Et uidit deus,inquit,opera eorum, quia cōuerſi ſunt à uijs ſuis malis,& pœnituit,uel(ut in alijs exemplaribus legimus)deprecatus eſt deus ſuper malitiam quam locutus eſt facere eis,& nō fecit.Obſerua igitur in ijs quæ aſſumpſimus de propheta quod non inuenitur in ſermonibus dei quibus ad prophetā locutus eſt,dictum,quia adhuc tres dies,& Niniue deſtruetur:ſed Ionas cum ingrederet inquit ciuitatē,quaſi iter dierum trium,ipſe dixit,quia adhuc tres dies,& Niniue ſubuertetur:ut ſermo iſte,qui ſcriptus eſt,& non eſt factus,à Iona potius,quàm à deo prolatus eſſe uideatur.Sed & de ſecūdo libro Regnorū proferamus quæ ſcripta ſunt,ubi cū Dauid populum numeraſſet,factum eſt,inquit,uerbum domini ad Gad prophetam uidentem dicens: Vade,& loquere ad Dauid. Hæc dicit dominus . Tria ego leuabo ſuper te, elige tibi ex ijs unum,quod faciā tibi.Et introiuit Gad ad Dauid, & denunciauit ei dicens:Aut ueniet tibi tribus annis fames ſuper terrā tuā:aut tribus menſib.ut fugias ante inimicos tuos,qui te perſequent:aut triduo mors fiat in terra tua.Nunc ergo ſcito,uide quid reſpōdeam ei, qui me miſit.Et dixit Dauid ad Gad: Anguſtiæ mihi ſunt undiq; ualde.Sed incidā in manus domini magis, quia multæ miſerationes eius ſunt , & in manus hominū nō incidā.Et dedit dominus in Iſrael mortem à mane uſq; ad horam prandij,& mortui ſunt de populo à Dan uſq; Berſabee ſeptuaginta milia uirorū . Et extēdit angelus dei manum ſuam in Hieruſalē ut corrūperet eā,& deprecatus eſt dominus ſuper malitiam,& ait ad angelum,qui exterminabat populū.Satis eſt,remitte manū tuam.Obſecro ergo quomodo nec in ijs tribus cōminationibus deus inuenitur de morte dixiſſe trium dierum.In uerbis enim Gad poſitum eſt,non in mandatis domini: & nō ſemper ea quæ per prophetam dicuntur,quaſi à deo dici ſuſcipiantur.Deniq; & per Moyſen quidem multa locutus eſt deus, aliquanta tñ & Moyſes propria auctoritate mandauit: ꝗd dominus in euangelijs euidētiſſima diſtinctione ſecernit, cū dicit de repudio mulieris interrogatus:qa ad duritiā cordis ueſtri ſcripſit uobis hæc Moyſes,ab initio aūt nō fuit ſic. Qui em̄ fecit hominē,maſculū et fœminā fecit eos,& benedixit eos,et dixit.Propter hoc relinquet homo patrē ſuum,& matrē ſuam,& adhærebit uxori ſuæ, & ambo erunt in carne una.Et addit:Quod ergo deus cōiūxit,homo nō ſeparet. Vides ergo & hic deū quidē nō præcepiſſe,nec fieri uoluiſſe diuortiū:Moyſen uerò propter duritiam cordis ludæorū ſcripſiſſe dandū eſſe repudium.Oſtendit hæc & Paulus in literis ſuis cum dicit de quibuſdam:Dominus dicit & nō ego.& de alijs:Hęc aūt ego dico,non dominus.Et iterum in alijs:Pręceptū domini nō habeo,cōſilium autem do.Et iterum: Quæ loquor, non loquor ſecundum deum.Vnde ſimiliter etiam in cæteris prophetis aliqua quidem dominus locutus eſt,& nō prophetæ,alia uerò prophetæ,& nō dominus.& ſic uidebit obiectio intētata diſſolui,cum nō tam ſua,quàm prophetæ uerba dominus reuocat, ac mutat in melius.Sed magis arbitror abſolutionem priorem totius ſcripturæ ſenſib.conuenire,& illis præcipue dictis,quibus patiens & multæ miſericordiæ,& pœnitēs ſuper malitias dicitur deus:uel ijs maxime,quæ generaliter ab Hieremia ,pnunciant,in quib. euidenter oſtenditur pro multis miſerationibus,& incōprehenſibili bonitate ſua deus

Ion.1

Ion.3

Ibid.

2 Reg.24

Matt.19

1 Cor.7

dicere,& non facere,loqui,& non permanere. Ait ergo per Hieremiā deus:In finem loquar,hoc eſt ex definito loquar ſuper gentem,& ſuper regnum,ut auferā eos, & diſperdam.Et ſi conuertatur gens illa à malitijs ſuis,pœnitebo de oīmbus malis quæ cogitaui facere eis,& in finem loquar ſuper gentem,& regnum, ut reædificem eos, & replantē: & ſi fecerint mala in conſpectu meo,ut non audiant uocem meā, pœnitebit me de oīmbus bonis quæ locutus fueram ut facerē eis.Quomodo ergo poſſumus ijs, quæ abſolute per Hieremiā dicta ſunt,præferre illa quæ ſuſpenſe per Balaam dicuntur:niſi quia negligentibus,& contemptoribus illa cōfirmanda,hæc uerò à perfectioribus ſecretius ad uertenda ſunt? Sed poſt hæc Balaam:Ecce,inquit,ad benedicēdum aſſumptus ſum,benedicam,& nō auertam eam. Ad benedicendum Balaā aſſumptus eſt,non à Balach,ſed à deo,qui iniecit uerbum in os eius , quo populum benediceret , & hanc benedictionē non auertit.Nec enim poteſt etiā ſi uelit , uerbum dei humana lingua conuertere . Poſt hæc,non erit,inquit,labor in Iacob,neq; uidebitur dolor in Iſrael. Aperte in iſtis ſermonibus futuræ uitæ denunciat ſtatum . Quis enim eſt,qui hanc uitā ſine labore & dolore tranſcurrat? Nec ſi Petrus aliquis,aut ſi Paulus ſit. Quomodo nō in labore & dolore eſt cum ter uirgis cæditur,ſemel lapidatur,ter naufragiū facit, in profundo maris die ac nocte eſt,aliaq; innumera perpetiť,quę de laboribus ſuis ac doloribus ſcribit? Sed ibi iſtud complebitur,ubi dictum eſt:Aufugiet dolor,& triſtitia,& gemitus. Quod tamen nō ad omnes,ſed ad eos tantū,qui meritis Iacob & Iſrael fuerint,refertur:ut ſuit ille pauper Lazarus,qui præſentem quidem uitā in labore ac dolore tranſegit,ibi aūt dicitur ad diuitē: Memento fili,quia tu recepiſti bona in uita tua,& Lazarus ſimiliter mala.Nunc aūt hic requieſcit,tu uerò cruciaris.Ille ergo eſt Iſrael,& Iacob , in quē nō uenit labor,& dolor. Diues autem ille erat quidem & ipſe ſecundū carnem Iſrael,dicitur enim ei,quia fratres ſui habent leges & prophetas,audiant illos : ſed quia nō erat ſecūdum ſpiritū Iſrael,ideo uenit ſuper illum labor & dolor. Dominus deus ſuus cum ipſo , præclara principum cū ipſo ſunt. Nunq; enim Iſrael ſuum deſerit deus. Quorum autem principū præclara cum ipſo Iſrael ſint,uideamus. Præclara principum, poteſtas eſt,principatus & regnū . Verū quoniā ſunt & aliqui principes,qui de principatu ſuo,uel pellendi,uel iam forte depulſi ſunt,& in locum ac principatum eorum introducendi ij,qui uere Iſraelitæ ſunt,pręclara illa omnia,quæ habuerunt in cœlis illi principes , qui non ſeruauerūt principatū ſuum, ſed dereliquerūt ęterna domicilia,Iſrael iſte & Iacob,qui colluctatus eſt & uicit,accipiet,& ſic cū ipſo erunt præclara principū. Deus qui eduxit eum ex Ægypto ſicut gloria unicornis eius. Eductus eſt ille quidem Iſrael de Ægypto iſta terrena , hic autē ſpiritalis Iſrael de Ægypto ſeculi,& de poteſtate tenebrarum , & eſt gloria eius tanq; unicornis. Vnicornis quidem fertur eſſe animal eo habitu formatū, quo nominis ipſius deſignat indicium. Quod animal frequenter in ſcripturis diuinis poſitum legimus,ſed pręcipue apud Iob dei ipſius uocibus potentia eius & uirtus exponitur,in quibus, ut in quāpluribus mis,Chriſtus intelligitur deſignari. Et in ſcripturis diuinis cornu pro regno poſitū ſępe reperimus,ſicut & propheta dicit:Quatuor autē cornua,quatuor regna ſunt. Sub nomine itaq; unicornis,in Chriſto hoc uidetur oſtendi, quia omne quod eſt , unū eius cornu eſt,hoc eſt unum regnum eius . Omnia enim pater ſubiecit ſub pedibus eius uſquequo & nouiſſimus inimicus deſtruatur mors , & tanquā unicornis unum omnium regnū teneat Chriſtus. Quia ſicut ſcriptum eſt,Regni eius non erit finis. Erit ergo,inquit,ei,hoc eſt Iſraeli illi ſpiritali,gloria,ſicut eſt gloria unicornis . Sic em̄ & ipſe in euangelio dominus dicit:Pater,da illis , ut ſicut ego & tu unū ſumus,ita & iſti in nobis unū ſint . Et ideo ſimilis gloria dabitur Iſraeli, ſicut eſt gloria unicornis , maxime cū trāsformabit corpus humilitatis noſtræ conforme corpori gloriæ ſuæ.Non erit auguratio in Iacob,neq; diuinatio in Iſrael.In tempore dicetur ad Iacob & Iſrael quid perficiet deus. Igiť quoniā uiſum eſt iam nos diligentius de ſingulis quibuſque diſcutere,non uidebitur abſurdum,ſi etiam quid ſit auguratio,uel diuinatio,quoniam quidem placuit ſcripturæ cōmemorare de ijs,ne quis forte ignoranter in hæc incidat,requiramus. Videtur ergo mihi futurorum præſcientia quantum ad ipſam rem ſpectat,medium quiddam eſſe,id eſt neq; proprie bonum,neq; proprie malum. Quandoquidem poteſt interdū etiam à parte diaboli ad hominum notitiam futurorum uenire præſcientia:ſine dubio autem cum tēpus & opportu-

Hier.18

2 Cor.11

Luc.16

Iob 38

Dan.7

Luc.1

Ioan.17

opportunitas poscit,& uolũtas dei fuerit,daſ etiã à deo per prophetas hominibus præ-
ſcientia.& ideo diximus,quia neq; proprie bonum dici poteſt,quod aliquando à malo
uenit:neq; proprie malũ,quod aliquãdo à deo deſcendit.Et quãuis de hoc abundanter
etiã ex ſcripturis diuinis exẽpla ſuppeditẽt,ſufficere tamẽ credimus ſi utamur eo,quod
in regnorũ libro ſcriptũ legimus:ubi arca dei ab Allophylis capta eſt, & deducta in A-
zotũ:& ibi introduxerunt,inquit,eam in domũ Dagon, & inuẽtus eſt Dagon cecidiſſe
1 Reg.5 pronus in terram ante arcã teſtamẽti domini. Et grauata eſt manus domini ſuper Azo-
tos,& diſſipauit eos,& percuſſit eos in natib.Poſt hæc,inquit, ingreſſa eſt arca in Acca
ron,& miſerũt Accaronienſes,& congregauerunt omnes ſatrapas Allophylorũ,& cõ-
ibid gregauerũt ſacerdotes,& diuinos ſuos dicentes: Quid faciemus arcæ domini? Indicate
nobis quomodo remittamus eam in locum ſuum.Reſponderũt ſacerdotes & diuini. Si
remittitis arcã dñi dei Iſrael,nolite eam dimittere inanem, ſed dantes dabitis ei pro delic
to,& tunc ſanabimini,& innoteſcet uobis. Sinaũt,nõ diſcedet manus eius à uobis. Et
poſt pauca:Et nunc,inquit, facite carrũ nouũ, duas uaccas fœtas aſſumite, quibus iugũ
non eſt impoſitũ,& iungite uaccas ad carrum,& fœtus earum retro abducite ad domũ:
1.Reg.6 & adſumite arcam domini,& imponite eam ſuper carrũ, & uaſa aurea quæ obtuliſtis ei
pro delicto,ſimul ponite ſuper carrũ,& omnia ſancta eius:& dimittite eam, & uadat.&
uidete,ſi quidem uadit per uiam ſuã,& ad fines ſuos aſcendit in Bethſamis,ipſa nobis fe
cit mala hæc magna.Si autem nõ uadit illuc, ſciemus quia manus eius nõ contigit nos,
ſed fortuitu hęc nobis acciderũt.Obſerua ergo in ijs quomodo ſacerdotes & diuini cau
ſam malorum,quæ acciderant Allophylis,utrum ex manu dei, & pro arcæ iniuria uene
rit,an fortuitu acciderit,propoſitis contemplantur indicijs dicentes: Si per uiam ſuã ad
fines ſuos aſcendit in Bethſamis,ipſa nobis fecit hæc mala. Denicp in ſequẽtibus refert.
Et cum impoſuiſſent,inquit,arcam domini ſuper carrum,direxerunt boues in uia cõtra
uiam quæ ducit Bethſamis,& non declinauerũt ad dextram,aut ſiniſtram. Quis ergo in
his ſi diligẽter inſpiciens,præſcientiã hãc quæ de boum directione prædicta eſt, uel for
tuitam dicat,uel aliqua arte compoſitam, & non operatione quadã dæmonũ miniſtra-
tam,qui pertimuerint arcæ domini uirtutẽ:qua non ſolum affligebantur, & puniebã-
tur Allophyli,uerum & cultus ipſe dæmonũ deſtruebatur,utpote ſimulacris eorũ tem-
pliſcp ad ingreſſum arcæ domini corruentibus? Eſt ergo talis quædã in miniſterio præ-
ſcientiæ operatio dæmonũ,quæ artibus quibuſdam ab ijs qui ſe dæmonibus mãcipaue
rint,colligitur:& nunc per eas quas ſortes nominant,nunc per ea quę auguria appellãt,
nunc etiã ex contemplatione fibrarũ,quæ extiſpicia uocant,alijſcp horũ ſimilibus præ-
ſtigijs comprehendi uidetur,& intelligi.Quę artes in tantũ ad decipiendũ genus homi
4 Reg.21 num profecerunt,ut etiam iuſtiſſimi Ezechiæ filius Manaſſe hoc errore deceptus,ædifi
cauerit(ut ſcriptura dicit)altare omni exercitui cœli in utraq; domo domini. Hunc aũt
eſſe arbitror exercitum cœli,quẽ Paulus ſpiritales nequitias in cœleſtibus poſitas ſcri-
pſit.Niſi ergo multum in ijs artibus & deceptionis eſſet & erroris, non puto tanti uiri ſi
liũ in lege domini educatũ,in illas impietates potuiſſe corruere,quæ in quarto Regno-
rum libro de eo ſcriptæ referunt. Ait enim.Et ſortiebatur,& augurabat, & fecit ὑγρομα-
& tranſducebat filios ſuos in igni,& præſcios abundare fecit, ut faceret malignũ in con
ſpectu domini,& exacerbaret eum.Talia ergo erãt quę peccabat,de quibus dici poſſit,
quia in omni uirtute,ſignis & prodigijs mendacibus fierẽt,ita ut deciperent etiã electi.
Deceptus eſt emẽ per eum & populus,ut faceret malignũ in cõſpectu domini ſuper gen
tes illas,quas exterminauerat deus à facie filiorũ Iſrael.Sed & in ſecũdo libro Paralipo-
2 Paral.33 menon ſimilia nihilominus de Manaſſe ſcribũtur.Et fecit,inquit,lucos,& adorauit om
nem militiam cœli,& ſeruiuit eis,& cõſtruxit altaria in domo dei,ubi dixit dominus,In
Hieruſalẽ erit nomen meũ inæternũ, & ibi inſtruxit altaria omni magnificentię cœli in
ambabus domibus domini.Et ipſe tranſducebat filios ſuos in igni in gehennã, & ſortie
batur,& maleficia faciebat,& augurabat, & fecit uentriloquos,& incantatores, & mul
tiplicauit ut faceret malignum in conſpectu domini,ut exacerbaret eum.Hæc ergo om
nia,id eſt ſiue auguratio,ſiue extiſpicium, ſiue quælibet immolatio, ſiue etiam ſortitio,
aut quicunq; motus auium,uel pecudum,uel inſpectio quæcunq; fibrarũ, ut aliquid de
futuris uideantur oſtendere,in operatione dæmonum fieri nõ dubito, dirigentium uel
auium

auium uel pecudum,uel fibrarum motus,aut ſortium, ſecũdum ea ſigna quæ docuerũt
ijdem dęmones obſeruari ab ijs,quibus artis huius ſcientiam tradiderunt.A quibus om
nibus,is qui homo dei eſt,& in portione dei numeratur,penitus eſſe debet alienus, nec
aliquid in ijs habere cõmune,quæ occulte machinis dæmones operanf,ne forte rurſus
per hæc dæmonibus ſocietur atq; eorum ſpiritu & uirtute repleatur, & ad idolorũ cul-
tum denuo reparetur.Hæc emẽ omnia religio noſtra diuina & cœleſtis abiurat,in Leuiti
co quidem aperta lege deſignans,& dicens:Nõ diuinabitis,neq; augurabimini.Et poſt Leuit.18
pauca:Non ſequemini inquit uentriloquos,nec adiungemini ad incantatores,ut cõta-
minemini in eis, ego dñs deus ueſter. & iterum in Deuteronomio: Si autem tu,inquit, Deut.18
introieris in terram quam dominus deus tuus dabit tibi, non diſcas facere ſecundũ abo
minationes gentiũ illarum,non inueniatur in te qui luſtret filium ſuũ aut filiam ſuã igni,
neq; diuinãs diuinatione,neq; ſortiẽs ſortibus,neq; maleficus,neq; incantator,neq; uẽ-
triloquus,neq; portentorũ inſpector, neq; interrogans mortuos.Eſt enim abominatio
domino,omnis qui facit hæc.Propter iſtas enim abominationes dñs Deus tuus euertit
gentes iſtas à conſpectu tuo.In quibus omnibus uidetur oſtendere, quia omnis qui in
ijs uerſatur,nihil aliud faciat niſi mortuos interroget.Mortui ſunt enim, quia nõ ſunt ui
tæ participes.Deus autem,uiuorũ Deus eſt,& non mortuorum.His autem omnibus le
gibus addit etiã illud,ut qui uult eſſe perfectus, à nullo alio diſcat, niſi ab eo qui per dei
uirtutem fuerit electus propheta ut miniſtret populo.Ait ergo: Perfectus eſto in cõſpe
ctu domini dei tui.gentes enim iſtæ,quarũ tu hæreditatẽ cepiſti,iſtę audiunt ſortilegos
& diuinos,tibi autem non ita dedit dominus deus tuus.Prophetã enim de medio tui ex ibid.
fratribus tuis ſuſcitabit tibi dñs deus tuus, ipſum audietis per omnia quæcũcp petiſti à
domino deo tuo in Oreb in die eccleſię,cum dixiſſetis,Non apponemus audire uocem
domini dei noſtri,& iſtum ignem magnum nõ uidebimus ultra,ne moriamur. Nõ uult
deus auditores nos fieri & diſcipulos dæmonũ,neq; uult ut ſi qd uolumus diſcere diſca
mus à dæmonibus.Melius eſt emẽ ignorare,quàm à dæmonibus diſcere: & melius eſt à
propheta diſcere,quã à diuinis inquirere.Diuinatio enim non(ut quidam putant) diui
nitus datur,ſed magis(ut mihi uidetur)per antiphraſim,id eſt ex contrario nomẽ acce-
pit,quaſi quæ per homines dæmonibus repletos fiat.Sed gentilium ritus, diuinũ credit
omne,quod per qualemcunq; ſpiritũ proferf.Nos tamen nihil ab ijs diſcere deus iubet,
ne efficiamur conſortes ipſorum,& incurramus in ea,quæ Eſaias dicit.Et humiliabunf Eſa.29
in terra uerba tua,& ſermones tui in terra demergẽtur, & erit uox tua ſicut loquẽtis de
terra,& ad ſolum uox tua infirmabitur.Propter hoc & dominus noſter Ieſus non digna
tur à dæmonibus accipere teſtimoniũ, ſed ait:Obmuteſce,& exi ab ea.Quem etiã apo- Mar.1
ſtolus ſuus Paulus imitatus, dolens conuertit ſe,& ait ſpiritui Pythonis:Præcipio tibi in Act.16
nomine Ieſu Chriſti,diſcede ab ea.In quo requiras fortaſſe, quid dolẽs Paulus increpat
ſpiritum Pythonis:nũquid aliquid blaſphemũ dixerat? Mulier enim, inquit,habẽs ſpiri
tum Pythonis ſequebatur Paulum,& eos qui cum eo erãt,& clamabat dicens:Iſti homi
nes ſerui ſunt ſummi dei,qui annunciãt uiã ſalutis,& hoc faciebat per dies multos. Vn-
de oſtenditur nõ pro blaſphemia doluiſſe Paulũ,ſed pro eo quod indignũ iudicaret ſer
moni ſuo ab ſpiritu Pythonis teſtimonium dari. Quod ſi Paulus teſtimonium ſibi eũ da
renon patitur,ſed dolet ſuper hoc:quanto magis dolere debemus ſi quãdo decipi uide
mus animas ab ijs,qui uelut diuino alicui ſpiritui Pythonis, aut uẽtriloquo, aut diuino,
aut auguri,uel alijs quibuslibet huiuſmodi dæmonibus credunt? Propter hoc ergo, nõ
erit,inquit,auguratio in Iacob,neq; diuinatio in Iſrael.Sed quid ijs additur? In tempore,
inquit,dicetur Iacob,& Iſraeli,quod perficiet deus.Quid eſt in tẽpore dicetur? cũ opor
tet,& cum expedit,hoc eſt in tempore.Si ergo expedit prænoſcere nos futura,dicẽtur à
deo per prophetam dei,per ſpiritum ſanctũ.Si uerò non dicuntur, neq; denuncianf,ſci
to quia non nobis expedit uentura prænoſcere.Quod ſi idcirco nõ dicũtur nobis, quia
nobis ea ſcire non expedit,qui diuerſis artibus,& dæmonum inuocationibus geſtiũt fu
tura prænoſcere,nihil aliud faciunt,niſi ea cupiunt diſcere,quæ ſibi ſcire non expedit.Ia
cob aũt in ijs dici intelligendus eſt omnis cui luctamen eſt aduerſus principatus & pote
ſtates,& aduerſus huius mũdi rectores.Et Iſraelẽ intellige omnẽ, qui per fidei puritatẽ,
& munditiã mentis uidet deum.Sed poteſt aliquis dicere,ſi à ſolo deo debemus diſcere

de futuris

de futuris,& neq; diuinũ neq; augurẽ,neq; aliud quodcũq; horũ recipere, ne iste quidẽ ipse Balaã recipiendus est à nobis. Vnus enim ex ijs est,quos recipi prohibet diuina sententia. Sed aduerte diligẽtius,& memẽto quid in superioribus legimus, ubi dicit de eo quia iniecit dñs uerbum suũ in os eius. Non ergo hæc nunc à Balaã, sed à uerbo dei, qđ in ore eius est positũ,discimus. Nisi enim uerba dei essent,non ea utiq; reuelasset famulo suo Moysi,quæ procul positus cũ ab eo regi Balach dicerẽtur,certũ est quod nisi à deo sibi reuelata,Moyses scire non potuit. Adhuc aũt ad destruẽdam penitus diuinationẽ, uel augurationem,atq; alia huiusmodi,etiã hoc cõpetẽter addemus, quod oẽs isti auiũ, uel animalium ministerio utuntur,sed talium quæ & immunda scribuntur in lege,& humano generi deprehẽdũtur semper insidiantia,ex quo utiq; opportuna, & digna ministerio dæmonũ iudicata sunt. Nã Pythonibus dracones, alijq; serpẽtes ministrare perhibentur. Auguribus & ijs qui ex incidentibus diuinãdi captare putant auspicia, aut lupi ferunt omina,aut uulpes,aut accipitres,aut corui,aut aquilæ,aut alia huiusmodi,quæ in lege Moyses(ut diximus)ijs credo de causis notauit immunda. Post hæc: Ecce,inquit, populus sicut catulus leonis exurget, & sicut leo exultabit. In ijs mihi uidet cõfidentiã populi describere credentis in Christo,& libertatẽ quã habet in fide & exultationẽ quã gerit in spe. Comparatur enim catulo leonis,cum tendit ad perfectionẽ lætus,& ueloxleoni uerò cõfertur,cum iam obtinet quæ perfecta sunt. Sicut em̃ leo & catulus leonis nullum animal,nullam bestiã timent,sed sunt eis cũcta subiecta:ita & perfecto Christiano, qui tollit crucem suã & sequitur Christũ, qui potest dicere,Mihi enim mũdus crucifixus est,& ego mundo,cuncta calcantur,cuncta subiecta sunt. Despicit enim & contẽnit omnia quæ in hoc mundo sunt,& imitatur eum, qui leo de tribu Iuda dicitur,& catulus leonis dicitur:quia sicut lux est mũdi,& discipulis suis dedit ut & ipsi essent lux huius mundi,ita & cũ ipse sit leo,& catulus leonis,credentibus in se nomẽ leonis,& catuli leonis adscripsit. Vide autẽ q̃ euidenter nõ de illo qui tunc erat populo, sed de hoc qui futurus erat,ista dicuntur. Ait enim:Ecce populus sicut catulus leonis exurget,& sicut leo exultabit. Exurrecturum dicit populum,utiq; qui futurus erat. Nam si de eo diceret quem uidebat,dixisset sine dubio,ecce populus sicut catulus leonis exurrexit. Sed certũ est quia de illo populo dicat,de quo in psalmis scriptũ est: Et annunciabũt cœli iustitiã eius populo qui nascetur,quem fecit dominus. Est ergo populus hic catulus leonis,dũ adhuc tanquam nuper geniti infantes,rationabile & sine dolo lac cupiũt. Leo aũt exultans,cum uir perfectus,quæ paruuli erant deposuit. Non dormiet donec comedat prædam,& sanguinẽ uulneratorũ bibat. In his uerbis quis ita erit historicæ narrationis contentiosus adsertor,imò quis sic abruptus inuenitur,qui non horrescens sonum literę,ad allegoriæ dulcedinẽ ipsa necessitate cõfugiat? Quomodo enim iste populus tam laudabilis,tã magnificus,de quo tanta præconia sermo dei enumerat,in hoc ueniet,ut sanguinem uulneratorũ bibat? cum tam ualidis præceptis cibus sanguinis interdicat à deo,ut etiam nos qui ex gẽtibus uocati sumus,necessario iubeamur abstinere, sicut ijs quę idolis immolãtur,ita & à sanguine. Dicãt ergo nobis,quis est iste populus, qui in usu habet sanguinem bibere. Hæc erant quæ & in Euangelio audientes ij qui ex ludæis dominũ sequebantur,scandalizati sunt,& dixerunt. Quis potest manducare carnem,& sanguinem bibere? Sed populus Christianus,populus fidelis audit hæc,& amplectit̃,& sequitur eum qui dicit: Nisi manducaueritis carnem meam,& biberitis sanguinem meum, non habebitis uitã in uobis ipsis:quia caro mea uere cibus est, & sanguis meus uere est potus. Et utiq; qui hæc dicebat uulneratus est pro oĩbus,ipse enim uulneratus est pro peccatis nostris,sicut Esaias dicit. Bibere autem dicimur sanguinem Christi,non solum sacramentorum ritu,sed & cum sermones eius recipimus,in quibus uita cõsistit. sicut & ipse dicit: Verba quæ locutus sum,spiritus & uita est. Est ergo ipse uulneratus,cuius nos sanguinẽ bibimus,id est doctrinæ eius uerba susc̃ipimus. Sed & illi nihilominus uulnerati sunt,qui nobis uerbũ eius prædicarunt,& ipsorũ enim,id est apostolorũ eius,uerba cum legimus,& uitam ex eis consequimur,uulneratorũ sanguinem bibimus. Nõ ergo, inquit,dormiet,donec comedat prædã. Iste em̃ populus,qui catulo leonis, uel leoni cõparatur,non quiescet,nec dormiet donec rapiat prædam,id est donec rapiat regnũ cœlorum:quia à diebus Ioannis regnũ cœlorũ uim patitur, & uim facientes diripiũt illud.

Gal.6

Psal.22

Esa.53

Ioan.6

Ioan.6

Vt autem

Vt autem euidentius cognoscas hæc de nostro populo, qui in sacramẽtis Christi cõfœderatus est,scribi,audi quomodo & in alijs Moyses similia pronunciat dicẽs: Butyrũ bo- Deut.32
um,& lac ouium,cum adipe agnorum,& arietũ filiorũ,taurorum & hircorũ,cum adipe
renium,frumenti, & sanguinẽ uuæ bibent uinũ. Et hic ergo sanguis qui nominat̃ uuæ,
illius uuæ est quę nascitur ex illa uite,de qua Saluator dicit: Ego sum uitis uera, discipuli Ioan.15
uerò palmites,Pater aũt agricola est, qui purgat eos,ut fructũ plurimũ afferant. Tu ergo es uerus populus Israel, qui scis sanguinem bibere,& nosti carnem uerbi dei comedere, & sanguinẽ bibere,& uuæ sanguinẽ illius quæ est ex uera uite, & illis palmitibus quos pater purgat,haurire. Quorum palmitum fructus, uulneratorum sanguis merito dicit̃, quem ex uerbis eorum & doctrina bibimus,si tamen simus ut catuli leonis exurgẽtes, & ut leo exultantes. Hæc interim de secunda uisione Balaã dicta sufficiãt. Oremus aũt dominũ ut nobis etiã ad cætera,quæ ab eo ꝓphetata sunt,intelligẽda lucidiores quoscq; & ueritati proximos sensus aperire dignetur,ut in spiritu sancto considerantes quę per spiritum scripta sunt,& spiritalibus spiritalia comparãtes,digne Deo,& sancto spiritui, qui hæc inspirauit,quæ scripta sunt explicemus, in Christo Iesu domino nostro, cui est gloria & imperium in secula seculorum,Amen.

De eiusdem tertia prophetia. Homilia XVII Cap. XXIIII

TERTIAM nunc prophetiam ex ijs quę sermo dei per Balaam protulit,habemus in manibus,ut etiã de ipsa (prout dominus dederit) aliqua disseramus. Etenim infelix iste Balach putans quod Balaam diuino ad maledicendum loci opportunitas magis defuerit quàm uolũtas,utilius esse ratus si mutaret locum: Veni,inquit,& educam te in locũ alium(si placet deo)& maledices eum inde,& assumpsit Balach ipsum Balaam in uerticem montis Fogor, qui tendit in desertum. Eos quidem quos deus uocat,imponit eos in uerticem montis Sina:hic autem Balach,qui deo contrarius est,imponit Balaam in uerticem montis Fogor. Fogor autem interpretatur delectatio. In uerticem autem delectationis & libidinis imponit homines iste Balach. Amator enim est uoluptatis magis quàm dei,& idcirco imponit eos in summitatem & uerticem uoluptatis,ut excludat eos à deo. Excludens enim & deuoratio interpretatur Balach. Ideo denicq; & in eremũ tendit Fogor, id est ad ea quæ eremia sunt,& deserta deo negotia. Et dixit Balaam ad Balach. Cõstrue mihi hic septem aras, & fac mihi hic septẽ uitulos,& septem arietes: & fecit Balach sicut dixit ei Balaam, & obtulit uitulũ,& arietem super aram. Aperta quidem Apostoli sententia est dicentis: Quæ enim sacrificant gentes,dæmonijs,& non deo sacrificant. Sed & propheta similiter dicit: Sacrificauerũt dæmonijs,& non deo. Tamen quoniam & lex dei de sacrificijs præcipit, & ritum sacrificandi tradit filijs Israel,requiratur fortassis, cur hæc cum dæmonijs dicata uideantur, etiam deo iubeant̃ offerri. Et erit quidem simplex & cita responsio,ut quemadmodũ in alijs ostendimus,quod libellum repudij dari non dei uolũtatis fuit, qui quod coniunxerat noluit separari,sed Moyses hæc proprie ad duritiam cordis Iudæorũ scripsit: ita etiã & de hoc uideri posse,quia Deus (sicut per alium prophetã dicit) nõ manducat carnes taurorum,nec sanguinem hircorum potat. Et item ut alibi scriptum est, Quia non mandauit tibi de sacrificijs,uel uictimis,in die qua eduxi te de terra Ægypti. Sed Moyses hęc ad duritiam cordis eorum pro cõsuetudine pessima qua imbuti fuerant in Ægypto,mãdauit eis:ut qui abstinere se non possent ab immolando,deo saltem,& nõ dæmonijs immolarent. Videndum tamen est, ne forte sit & aliqua sacrificandi Deo occultior ac secretior ratio. Ne forte inquam sacrificia quę deo offeruntur,ad destructionem fiant eorum sacrificiorum quæ dæmonibus immolantur:ut quia per illa uulnerãtur animæ, per ista sanentur:sicut & ij confirmant,qui medicinæ peritiam gerunt. Serpentum nanq; uenena depelli medicamentis nihilominus confectis ex serpentibus perhibẽt. Ita ergo & sacrificiorum dæmonicorum uirus per sacrificia deo oblata depellit̃, sicut & mors Iesu mortem peccati credentibus non sinit dominari. Et quidem donec tempus patiebat̃,sacrificia sacrificijs opponebantur:ubi uerò uenit perfecta hostia,& agnus immaculatus, qui totius mundi tolleret peccatum,sacrificia illa quę singillatim offerebantur deo,iam superflua uisa sunt,cum una hostia omnis dæmonũ cultura depulsa sit. Verum Balaam

iste siue

iste siue secundum cordis sui propositũ quod non emendauerat: siue secundum illam fi
guram, qua diximus eum tenere personã doctorum ac Pharisæorũ plebis incredulę: in
staurat adhuc hostias, & præparari sacrificia iubet. In his enim omnẽ spem gerũt ij, quo
rum cor non recipit fidem Christi. Sed quid sequitur: Et uidens, inquit, Balaã quia bo-
num est in cõspectu domini benedicere Israel, non abijt ex more in occursum auspicijs,
sed conuertit faciem suam in desertum: & eleuans Balaam oculos suos intuens Israel ca
stra cõstituisse per tribus, & factus est super eum spiritus dei, & adsumpta parabola sua
ait. Requiratur fortasse unde uidit Balaam quia bonum est in cõspectu domini benedi-
cere Israel, & putabit ex sacrificijs intellexisse quæ immolauerat. Vbi enim uidit nullũ
adesse dæmonum, nullam contrariam potestatem uictimis suis adsistere audentẽ, exclu
sos esse omnis malitiæ ministros, quibus uti ad maledicendũ solebat, potuit ex his intel
lexisse, quia bonũ esset in conspectu domini benedicere Israel. Ego tamẽ magis illud in
tellígo, quod populus ille qui nũc unus est, & illi doctores, qui Christo non credẽtes in
uanitate populum detinent, aliquãdo uisuri sunt, id est in nouissimis diebus, cum pleni-
tudo gentiũ introierit, & omnis Israel uenire cœperit ad fidem Christi: illi inquã qui nũc
oculos habentes non uident, tũc uidebunt. Eleuabũt enim oculos suos ad altiores & spi
ritales sensus, & uidebunt, & intelligent quia bonũ est in cõspectu domini benedicere
spiritalem Israel. Videbũt enim eum dispositũ per tribus, & per domos, & per familias,
& unumquęq; in suo ordine resurrectionis gloriã adepturum, & adsumpta parabola
sua intelligent quæ in parabolis scripta sunt: quæ nũc propter uelamen quod positũ est
super cor eorum, neq; uident, neq; intelligunt. Deniq; nõ abijt, inquit, ex more in occur
sum auspicijs. Non enim more sibi solito, stultis & inanibus sensib. rapietur, in animali-
bus mutis, & pecudibus, dei considerans uolũtatem, sicut ij, qui ex istis talibus auspicia
colligunt: sed agnoscet etiã ipse, quia neq; de bobus cura est deo, similiter neq; de outb.
neq; de auibus alijsq; animalibus, sed siqua de his scripta sunt, ꝓpter homines intelliget
scripta. Sed uideamus iam quæ sint quę in tertia prophetia proloquatur Balaam. Dixit,
inquit, Balaã filius Beor, homo uere uidens, dixit audiens uerba fortis, qui uisum dei ut
dit in somnis, reuelati oculi eius. Mirũ profecto est quomodo tãtæ laudis dignus habea
tur Balaam, qui accepta parabola sua, hæc de semetipso pronunciat. Quomodo em̃ ho-
mo uere uidens Balaam sit, qui diuinationi, & augurijs operam dederit, qui etiã magicę
studuerit (sicut suprà ostendimus) ualde mirũ est, nisi forte pro eo, quod suprà dictũ est,
quia spiritus dei factus fuerit in ipso, & quia uerbum dei positũ sit in ore eius, hæc de eo
putentur tam magna conscripta esse præconia. Nec Moyses enim, nec alius quis ꝓphe
tarum facile inuenietur tantis laudibus eleuatus. Vnde magis mihi uidet̃ hæc illi popu
lo conuenire eo tempore, quo iam conuersus ad dominum depositi uelamẽ, quod erat
super cor suum. Dominus spiritus est. Idcirco deniq; dicit, reuelati oculi eius, quasi qui
nunc usq; clausi fuerint, & nunc per spiritum dei, qui super eum factus est, ablato uelami
ne reuelentur. Nunc ergo est quando uere uidet, & uere audit uerba fortis, & uisum dei
uidet in somnis: id est ea quæ in somnis Danieli prophetæ tempora designata sunt, uide
bit impleta: & uisiones illas quæ in somnis ad illũ delatæ sunt, uidebit, hoc est intelliget,
& agnoscet oculis reuelatis. Efficiet̃ enim similis ijs, qui dicebant: Nos aũt omnes reue
lata facie gloriã domini speculamur eadem imaginatione transformati à gloria in glori
am, tanquam à domini spiritu. Velim tamẽ requirere qui sunt isti oculi eius qui reuelati
dicuntur. Ne forte ipsi sint, qui in alijs scripturæ locis (ut in quibusdam exemplaribus le
gimus) oculi terræ appellãtur, & ille, quẽ Paulus sensum carnis dicit, cum ait de quoda,
Col.2 Frustra inflatus à sensu carnis suæ. De istis credo oculis etiam serpens dixerit ad Euam,
Gen.3 Quia sciebat dominus quod in quacunq; die manducaueritis ex eo, aperientur oculi ue
stri. Et paulo post: Et manducauerunt, inquit, & aperti sunt oculi eorũ. Nisi enim essent
differentiæ oculorũ, & alij essent qui per præuaricationẽ aperiuntur, & alij quibus ui-
debant Adam & Eua antequã isti aperirentur, nunquã utiq; scriptura nondum apertis
Ibid. oculis eorũ, illis qui ex præuaricatione patefacti sunt, diceret. Et uidit mulier quia bonũ
est lignum ad manducandum & gratum oculis ad uidendum, & speciosum est ad consi
derandum, & accipiens de ligno manducauit, & dedit uiro suo secũ, & manducauerũt,
& aperti sunt oculi amborum. Quomodo enim si nõdum aperti fuerant oculi amborũ,

uidit mulier quia bonum esset lignũ ad manducandum, & gratum esset oculis ad uiden
dum: quibusq; etiã oculis & speciosum dicitur fuisse ad considerandũ? Sed ego audiẽs
uocem domini mei Iesu Christi, & uirtutem bonitatis eius intelligens, ita aduerto illud
quod dicit: In iudicium ego ueni in hunc mundum, ut non uidentes uideant, & uidẽtes *Ioan.9*
cæci fiant: quod in peccatoribus nõ uident illi oculi, qui meliores sunt, sed ij, qui sensus
carnis appellantur, & qui consilio serpentis aperti sunt. Opus ergo magnificũ Saluato-
ris nostri domini est, ut ij qui nõ uident melioribus oculis quæ bona sunt, sed illis qui cõ
silio serpentis patefacti sunt, & quæ mala sunt intuentur, cæci fiant: & qui cæci fuerint il
lis oculis, quos persuasio serpẽtis aperuit, uideãt bona domini his oculis, quos Iesus Sal
uator noster uenit aperire. Nisi enim prius malorum uisus claudatur, bonorum nõ pate
bit intuitus. Sic ergo etiam illud boni dei dictum accipio, quod dixit: Quis fecit uiden- *Exod.4*
tem, & cæcum? Videntem quidem secundũ Christũ, cæcum uero secũdum consiliũ ser-
pentis. Hæc autem cõmonuimus, ut euidentius eluceſceret qui sunt oculi qui claudanť
& qui sunt oculi qui reuelentur: simul ut & illud ex his intelligatur quod in ꝓpheta scri *Esa.6*
ptum est: Videntes uidebitis, & non uidebitis: ut sciamus quibus oculis uident, & quib.
uidentes non uident. Apparet ergo & hunc Balaam pro eo quod reuelati fuerant ocu-
li eius, dicere de semetipso, homo uere uidens: & dicere, dixit audiens uerba fortis. Eo-
dem em̃ ordine quo alij oculi clauduntur, & alij aperiuntur, etiam aures aliæ claudẽdę,
& aliæ aperiendæ intelliguntur. Verum si quis hæc etiam secundum historiam uelit di-
cta suscipere, potest dicere, quia in eo quod uidit Balaam quod bonum est in cõspectu
domini benedicere Israel, ostenduntur reuelati oculi eius, & factus esse homo uere ui-
dẽs. Vere em̃ uidit quæ futura erãt de Israel, uel Iacob. Audisse quoq; eũ uerba fortis di- *Num.22*
cit in eo, cum uenit ad eum deus, & dixit ei in somnis: Verbum quod dedero in ore tuo,
hoc obserua ut loquaris: & hoc erat uisum dei, ꝙd uidit in somnis. & per hæc reuelatos
esse oculos eius asserit, quia potuit uidere quæ uidit. Hæc quidẽ de ijs quæ in præfatio-
ne sua Balaam in semetipsum uisus est prophetare: nũc iam uideamus quæ sunt, quæ in
consequentibus dicit. Quàm bonæ, inquit, domus tuę Iacob, tabernacula tua Israel: Vt
nemora umbrantia, ut paradisi super flumina, & sicut tabernacula quæ fixit dominus, si
cut cedri iuxta aquas. Bonas quas dicit domus Iacob, nõ puto quod domicilia eorũ col
laudet terrena. neq; enim tale aliquid fuisse apud eos præter gentes cæteras memorať.
Sed uideamus ne forte, quoniã populus per trib. erat diuisus, & unaquæq; trib. per ple-
bes, & iterum plebes per cognationes, & cognationes per domos familiarũ, & rursum
domus familiarum per numerum nominum, & per capita numerabãtur: hoc est, omnis
qui erat à uiginti annis & suprà, masculus qui procedere poterat ad bellum: has domus
Balaam in spiritu contuens magnificet, & extollat. Sed non in his solius literæ cõtuen-
da sententia est, quoniam quidẽ quæ loquitur Balaam, adsumpta parabola sua loquiť.
In parabolis ergo & nos quod dicitur audiamus. Si em̃ cõsideres diuisiones illas, & or-
dines populorum qui in resurrectione habebuntur in populo ueri Israel, quando unus- *1 Cor.15*
quisq; resurget in suo ordine: si potes intueri tribus illas & plebes, & cognationes, in q-
bus non tam carnis & sanguinis est cognatio, quàm mentis & animi: tunc intelliges cę
bonæ sunt domus Iacob, & quàm bona tabernacula Israel. Quod & si differẽtias domo
rum, & tabernaculorum requiras, & Iacob atq; Israel diuersitatem, etiã de hoc talis quę
dam habenda distinctio est. Domus res est fundata, ac stabilis, & certis terminis septa.
Tabernacula uerò sunt habitacula quædam eorũ, qui semper in uia sunt, & semper am-
bulãt, nec itineris sui terminũ repererunt. Igitur Iacob habendus est in eorum personis,
qui in actibus & opere perfecti sunt: Israel uero illi intelligendi sunt, qui studiũ erga sa-
pientiam ac scientiam gerunt. Quia ergo operum gestorumq; exercitia certo fine clau-
duntur: neq; enim sine fine est operum perfectio: ubi adimpleuerit quis omnia quę face
re debuit, & ad finem perfectionis operum uenerit, perfectio ipsa operũ, bona domus
eius esse dicetur. Eorum uerò qui sapientiæ & scientiæ operam dant, quoniam finis nul
lus est. Quis enim terminus dei sapientiæ erit? ubi quanto amplius quis accesserit, tãto
profundiora inueniet, & quanto magis scrutatus fuerit, tãto ea ineffabiliora & incom-
prehensibiliora deprehendet: incõprehẽsibilis enim & inæstimabilis est dei sapiẽtia. Id
circo eorum qui iter sapientiæ dei incedunt, nõ domos laudat, nõ enim peruenerũt ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

finem,ſed tabernacula miratur,in quibus ſemper ambulant,& ſemper proficiũt,& quãto magis proficiunt,tanto eis proficiendi uia augetur,& in immenſum tenditur:& ideo iſtos ipſos profectus eorum per ſpiritum cõtuens,tabernacula ea nominat Iſrael. Et uere ſi quis ſcientiæ cœpit aliquos profectus, & experimenti aliquid in talibus ſumpſit, ſcit profecto quod ubi ad aliquam uentum fuerit theoriam, & agnitionem myſteriorũ ſpiritalium,ibi anima quaſi in quodam tabernaculo demoratur.Cũ uerò ex his quæ reperit,alia rurſus rimaſ,& ad alios ꝓficit intellectus,inde quaſi eleuato tabernaculo tendit ad ſuperiora,& ibi collocat animi ſedem,ſenſuum ſtabilitate cõfixam: & inde iterũ ex ipſis alios inuenit ſpiritales ſenſus,quos priorum ſine dubio ſenſum cõſequentia patefecerit:& ita ſemper ſe ad priora extendens,tabernaculis quibuſdã uidetur incedere. Nunquam eſt enim quando anima ſcientiæ igniculo ſuccenſa otiari poſſit & quieſcere, ſed ſemper à bonis ad meliora,& iterũ ad ſuperiora à melioribus prouocatur.Hoc ergo ſapientiæ dei iter grate ſatis,& cum multo decore deſcꝛ ipſit dicens: Vt nemora obumbrantia,& ut paradiſi ſuper flumina,& ſicut tabernacula quæ fixit dominus, ſicut cedri iuxta aquas. Qui enim incedunt hac uia,per nemora obumbrantia incedunt. Nemora enim ſunt eis obumbrãtia,omnis iuſtorum cœtus,& ſanctorum prophetarum chorus. Sub umbra enim ſenſuum,quos apud illos ſcriptos inueniunt,refrigerantur animæ ipſorũ,& in doctrinis eorum quaſi incidentes per opaca nemorũ delectantur,& ſicut paradiſi ſuper flumina inueniũtur.Iſti enim paradiſi ſuper flumina,ſimiles & cognati ſunt illi paradiſo in quo lignũ uitæ eſt. Flumina uerò poſſumus uel ſcripturas Euangelicas atq; apoſtolicas accipere,uel etiam angelorũ,uel cœleſtiũ uirtutũ erga huiuſmodi animas adiutoria:rigantur enim ab illis & inundantur,atq; ad omnem ſcientiam & agnitionem rerum cœleſtium nutriuntur.Quamuis & Saluator noſter fluuius ſit qui lætificat ciuitatem dei:& ſpiritus ſanctus nõ ſolum ipſe fluuius ſit,ſed & ijs quibus datus fuerit, Hier.2 flumina de uentre eorum procedant:& deus pater dicat:Me dereliquerunt fontẽ aquę uiuæ,ex quo ſcilicet fonte flumina iſta procedunt.His igitur inũdata fluminibus tabernacula Iſrael,fiũt tabernacula ſicut ſunt illa quæ fixit dominus.Sed intentũ fortaſſis mouere poterit auditorem,quod duas quaſdã ſpecies tabernaculorũ præſens ſermo cõmorat.Ait enim:Quàm bonæ domus tuę Iacob,tabernacula tua Iſrael:Vt nemora umbrantia,& ut paradiſi ſuper flumina.Et rurſum tabernacula tabernaculis cõparat,& dicit:Et ſicut tabernacula quæ fixit dominus.Poteſt ergo & alia poſt illas,quas ſuprà ꝓpoſuimus,recipi expoſitio,ut dicamus domus Iacob eſſe legem,& tabernacula Iſrael ꝓphetas.Nõ emꝫ ipſum Iacob,ſed domus eius laudat:nec ipſum Iſrael,ſed tabernacula eius.Et tunc ea laudat,cũ reuelati ſunt oculi eius.Quãdiu enim uelamen poſitũ eſt ſuper lectionem legis & prophetarũ,non uidenꝫ bona tabernacula,nec laudabiles domus. Vbi aũt ablatum fuerit uelamẽ,& intelligi cœperit lex quia ſpiritalis eſt,& prophetæ: tũc bonę & admirabiles domos Iacob,& tunc admiranda erunt tabernacula Iſrael, cũ amota litera quæ occidit,uiuificantẽ ex eis percipere ſpiritũ cœperis. Poteſt adhuc & alio modo intelligi,ut populi credẽtis & perfecti huius,qui ad Chriſtũ ex gentib.congregatus eſt, corpora ſimul laudari uideantur & animæ:& Iacob quidem domus de corporib.dicaſ, ſicut & in libello quodam legitur,quia Iacob domus ſit Iſrael:hoc eſt corpus eius Iacob dicaſ,& anima Iſrael.Similiter ergo & perfectorũ quorũq; corpora laudabiles domus eſſe dicantur.Iacob eſt enim corpus laudabile,cum cõtinentia,& caſtitate,nõnunq; aũt etiam cũ martyrio decoraſ.Tabernacula uerò ad animas perfectas referri poſſunt,quibus & nomen à uidendo deum conuenit Iſraelis.Iſta autẽ tabernacula ſunt,inquit,ſicut nemora umbrantia,& ſicut paradiſi ſuper flumina, & ſicut tabernacula quæ fixit deus. Alia ergo tabernacula oſtẽdit eſſe quæ fixit Dñs,quibus ſint ſimilia tabernacula Iſrael. Extra hunc mundum me progredi cõuenit,ut uideam quæ ſint tabercula quæ fixit dominus.Illa nimirum ſunt,quæ oſtendit Moyſi cum tabernaculum cõſtrueret in deſerto, Exod.25 dicens ad eum: Vide,inquit,ut facias omnia ſecundum typũ,qui oſtenſus eſt tibi in monte.Ad imitationem ergo iſtorum tabernaculorũ quæ fixit dominus,Iſrael iubẽtur facere tabernacula,& unuſquiſq; noſtrum expedire,& fabricare tabernaculum ſuũ. Vnde mihi uidetur non fortuitu cõtigiſſe,ut Petrus quidem,& Andreas,& filij Zebedęi,artem piſcatores inuenirẽtur,Paulus uerò arte faber tabernaculorũ.Et quia illi uocati ab arte capiendorum piſcium,mutantur,& fiunt piſcatores hominum,dicente domino: Venite poſt me,& faciã uos piſcatores hominum: nõ dubiũ quin & Paulus, quia & ipſe per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum uocatus apoſtolus eſt, ſimili artis ſuæ transforma- Matt.4
tione mutatus ſit:ut ſicut illi ex piſcatoribus piſcium piſcatores hominũ facti ſunt,ita & iſte à faciẽdis tabernaculis terrenis,ad cœleſtia tabernacula cõſtruenda tralatus ſit.Con
ſtruit enim cœleſtia tabernacula docens unumquenq; uiã ſalutis, & beatarũ in cœleſti- Rom.15
bus manſionũ iter oſtendens. Facit tabernacula Paulus & cum ab Hieruſalem in circuitu uſq; ad Illyricũ replet Euangeliũ dei,eccleſias cõſtruendo: & hoc modo facit & ipſe tabernacula ad ſimilitudinem tabernaculorũ cœleſtiũ,quæ oſtendit deus in mõte Moyſi.Sed & unuſquiſq; noſtrũ,ſi quis tñ exiuit de Aegypto, & habitat in deſerto, in tabernaculo debet habitare,& diem feſtũ in tabernaculis agere.Sicut enim cõmemoratio fit egreſſionis ex Aegypto per paſcha & azyma,ita & cõmorationis in deſerto fit memoria per tabernacula.In tabernaculis enim habitauerũt patres noſtri in deſerto. Vnde autem fieri oportet iſta tabernacula,niſi ex uerbis legis & prophetarũ, ex ſermonib. pſalmorũ,& omniũ quæ cõtinentur in lege? Cum enim ex ijs quæ ſcripta ſunt, proficit anima,& ſemper quidẽ ea quæ retro ſunt obliuiſcẽs,ad ea quæ in ante ſunt ſe extẽdit,& de loco inferiore progrediens creſcit,ac proficit ad ſuperiora, ex augmẽto uirtutũ,& ex ipſa immutatione profectuũ,in tabernaculis merito dicetur habitare. Vide autẽ ſi nõ ſunt tabernacula quæ fixit deus,etiam illa quæ Saluator cõmemorat in Euangelio dicẽs: Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis recipiant uos in æterna tabernacula.Fixa autẽ dicuntur à deo, quaſi quæ non circũferantur omni uento doctrinæ.Sunt autem & adhuc tabernacula iſta & ſicut cedri iuxta aquas. Cedros hic nõ illas dicit,in quibus culpabilis notatur elatio: ſed cedros dei,quæ ſuſcipiunt uitis illius quæ ex Aegypto tralata eſt,palmites,& in quib requieſcit fructus ille, cuius umbra operuit montes.Si intellexiſti quantam requiem habeat iter ſapientiæ,quantũ gratiæ,quantũq; dulcedinis noli diſſimulare,noli negligere,ſed aggredere hoc iter,nec eremi ſolitudinẽ perhorreſcas.Habitanti enim tibi in huiuſmodi tabernaculis,occurret manna cœleſte, & angelorũ panẽ manducabis.Incipe tantũ,nec te perterreat (ut diximus) ſolitudo deſerti.Cito in conſortiũ tuum etiã angeli uenient, quos ſub ſpecie cedrorũ arbitror indicatos.Sed nunc uideamus quid etiam de Chriſto propheter.Ipſe èſt enim, de quo dicit: Exibit homo de ſemine eius,& dominabitur gentib. multis, & exaltabitur Gog regnũ eius,& creſcet regnũ eius. Deus deduxit eum ex Aegypto ſicut gloria unicornis.Chriſtus ergo eſt,qui exijt de ſemine Iſrael ſecundum carnem, qui quomodo gẽtibus dominetur,expoſitione nõ indiget,maxime qui legat dictũ ei à patre: Pete à me,& dabo tibi gentes hæreditatẽ tuã,& poſſeſſionem tuam terminos terræ.Quid eſt aũt quod ait, exaltabitur Gog regnũ eius? Gog ſuper tecta interpretaſ:& in loco iſto nõ pro gentis alicuius nomine(ut putaſ) poſitũ eſt,ſed ut in alijs nõnullis, ipſe ſermo Hebræus non interpretatus relictus eſt,& ob hoc quaſi de gẽte aliqua dictũ uidetur. Eſt ergo ſermonis conſequentia talis:Et exaltabitur ſuper tecta regnũ eius,& creſcet regnũ eius.Exaltari autem ſuper tecta de perfectione credentiũ dicitur:creſcere aũt ad multitudines referẽ. In ijs ergo qui perfecti ſunt ſuper tecta exaltatur regnũ Chriſti,id eſt ſuper eos etiã, qui in ſupernis ſunt,& in ſuperioribus habitant. Sunt enim fortaſſis aliqui etiã in cœleſtib. à quibus plus proficiant & altius exaltẽtur ij, qui in regno Chriſti ſunt.Et ideo etiã (credo) ipſe Saluator dicebat: Qui in tecto eſt,nõ deſcendat tollere aliquid de domo:mo- Matt.24
nens ut ij,qui ad excelſam perfectionẽ uenerũt,nõ iterũ ad mũdi huius, qui nũc domus appellatur,humilia & abiecta deſcẽdant.Sed & illud quod ait: Quod audiſtis in aures, Matt.10
prædicate ſuper tecta,ad hoc nihilominus reſpicit.Sic ergo exaltatur ſuper Gog regnũ eius,& creſcit regnũ eius.Creſcit enim dum multiplicantur eccleſię,& fideliũ numerus augetur: & intantũ creſcit regnum Chriſti,uſquequo ponat pater omnes inimicos eius ſub pedibus eius,ſed & nouiſſimũ inimicũ deſtruat mortem.Poſt hæc ſcriptũ eſt adhuc de Chriſto,quia deus deduxit eum ex Aegypto:quod in eo cõpletum uidetur,ubi poſt mortem Herodis reuocaſ de Aegypto,& deſignat Euangeliũ dicens: Ex Aegypto uo- Matt.2
cauí filium meũ. Qui ſermo quibuſdam ex hoc loco aſſumptus uideſ,& Euangelijs in- Oſee 11
ſertus,alijs aũt de Oſee propheta.Poteſt aũt & ſecũdũ allegoriã intelligi: quia poſteaq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

uenit ad Aegyptum mundi huius, eduxit eum pater, & assumpsit ad semetipsum, ut uitã faceret ijs, qui de Aegypto mundi huius ascensuri erant ad deum. Et gloria unicornis eius. Omnia enim dæmonum regna deijciens Christus, unum suum regnum, tanquam ueri unicornis, fundauit in gloria. Cornu enim pro regno sæpe docuimus nominari. Edet, inquit, de eodem adhuc dicens, gentes inimicorum suorum, & crassitudines eorum emedullabit. Gentes ait, quas inimici sui possidebant, ipse edet, destructa uirtute inimici. Et crassitudines eorum medullabit, cum omnem de eis sensum crassum, & carnalem extenuat, & conuertit ad intelligentiam spiritalem. Quod autem crassitudo culpabiliter in scripturis habeatur, indicio erit illud quod scriptum est: Incrassatum est cor populi huius. Et alibi: Satiatus est, & incrassatus est, & recalcitrauit dilectus. Edet ergo gentes, & cibum habebit eos, qui credunt in eum, sicut & ipse dicit in Euangelio: Meus cibus est, ut faciẽ uoluntatem eius, qui me misit. Cuius utiq; uoluntas hæc erat, ut gentes conuerterentur ad fidem. Quod si (ut superius docuimus) crassitudo culpabilis habetur, è contrario subtilitas laudabilis habenda est: quia & spiritus sapientiæ, qui intelligibilis, & sanctus, & multiplex dicitur, similiter & subtilis esse perhibetur. Et iaculis suis sagittabit inimicum. Iacula eius, uerba eius sunt, quibus uel diabolum uicit, uel omnes inimicos, & contradicentes sibi etiam nunc superat & confringit. Omnis enim qui peccat, inimicus eius est dum peccat. Si autem audiat uerba dei, & agnoscens peccata sua configatur ex eis & compungatur, atq; ad pœnitentiam conuertatur, ueritatis sermone terebratus, etiam ipse dicetur iaculis eius esse confixus. Sed post hæc etiam de ipsa passionis dispensatione commemorat, & dicit: Recumbens requieuit ut leo, & ut catulus leonis, quis excitabit eum? Requieuit ut leo, cum in cruce positus, principatus & potestates exuit, & triumphauit eas in ligno crucis. Vt catulus autem leonis, cum resurrexit à somno mortis. Quod autem leoni simul & catulo leonis comparatur, potest ad huc & propter hoc intelligi, ut in ijs qui perfecti sunt, leo, in ijs uerò qui incipiẽtes sunt & rudes, catulus leonis nominetur. Quod uerò ait, quis suscitabit eum? circo qa nunc à patre dicitur suscitatus, nunc etiam ipse templum corporis sui post triduũ suscitare se dicit: & merito in hoc quasi percontantis designatur affectus. Qui benedicũt tibi benedicti sunt: & qui maledicunt tibi, maledicti sunt. Certum est quod benedicẽtes Christo benedicti sunt, & in cõmunione paternæ benedictionis assumpti. Qui autẽ maledicũt, maledicti sunt. Si enim ad populũ istum respicias, qui maledicit Christo, etiã lachrymabiliter inuenitur esse maledictus. Quid eñ aliud euenire posset ijs qui maledicunt sapiẽtiæ, qui maledicunt ueritati, qui maledicunt uitæ, nisi ut ab ijs omnibus bonis extorres, & exules iaceant? Hæc enim omnia Christus est: & qui maledicit Christo, tanquã ijs, omnibus bonis maledicens, perpetua maledictione damnatus est. Ego tamen puto q nõ ille solum maledicat Christo, qui sermonem aduersum eum maledicum proferat: sed & ille, qui sub nomine Christiani male agit, & turpiter cõuersatur, & inhonestis uerbis, uel actibus suis facit nomen eius blasphemari inter gentes: sicut è contrario non ille qui sermonibus solis dominũ benedicit, ipse benedicere putandus est, sed qui actibus, & uita, & moribus suis facit ab omnibus nomen domini benedici. Et in istis magis cõplebitur quod tertia prophetia Balaam designat, quia benedicentes Christo benedicentẽ, & maledicẽtes ei maledicti erunt. Propter quod omnimode caueamus, ne propter actus nostros Christi nomen blasphemetur, sed magis id agamus, ut de benedictionibus eius participes esse mereamur: Ipsi gloria, & benedictio in secula seculorum, Amen.

Rom. 11
Deut. 32
Ioan. 4

De Quarta prophetia. Homilia XVIII Cap. XXIIII

Q VARTAM nunc prophetiam ex ijs quæ Balaam in uerbo dei locutus est, in manibus assumimus, uolentes etiam de ipsa quæ deus dederit aperire. Cui tamen prophetiæ similia, ut in superioribus, in præfatione præmissa sunt. Ait enim: Et iratus est Balach aduersum Balaam, & plausum dedit manibus suis. Et dixit Balach ad Balaam: Maledicere inimicum meum uocaui te, & ecce benedicens benedixisti tertio. Nunc ergo fuge in locum tuũ: dixi honorabo te, & nunc fraudauit te dominus honore.]Ostendit in ijs, quia & Balach intellexerit non iam dæmonum ministerio decipi Balaã, sed dei uirtute ad meliora trãsferri, & ideo dicit, dominus fraudauit te honore. Sed hęc quæ plana sunt trãscurrentes, ad sequentia ueniamus. Et dixit Balaam ad Balach

ad Balach: Nónne & nuncijs tuis, quos misisti ad me, locutus sum dicens: si mihi dederit Balach plenam domum suam argento & auro, non potero transgredi uerbũ dñi, facere illud bonum, aut malum apud meipsum? Quæcunq; mihi dixerit deus hæc dicã. Et nunc ecce redeo in locum meum. Sciens Balaam quod non sibi per ministros solitos responsa deferrẽtur, sed ab eo qui haberet omnium potestatem, recte uidetur protestatus non se posse uerbum domini transgredi, & facere ullum pusillum, aut magnum apud semetipsum. Non enim ille loquebat ei, qui posset sacrificijs & muneribus permutari, sed ille erat apud quem non est transmutatio, nec cõmutationis umbra. Et ideo nõ põt sacerdos mercede mutari, ubi deus muneribus nõ mouetur. Discessurus tamen Balaã incipit iterum prophetare, & dicit: Veni, consilium do tibi quid faciet populus hic populo tuo in nouissimis diebus. Et assumpta parabola sua ait. Sed priusquam ad explanationem eorũ quæ prophetata sunt, ueniamus, uelim requirere quis iste sensus sit, quis ordo uerborũ, quod ait, ueni & consiliũ do tibi. Et cõsiliũ quidẽ nihil dare uidetur, sed ait, qd facturus sit populus hic populo tuo in nouissimis diebus: cũ utiq; conuenientius dictũ uideret si diceret, ueni propheto tibi quid facturus sit populus hic populo tuo in nouissimis diebus: & esset utiq; consequentia, ut uideretur Balaam prophetare de ijs, quæ populus Israel facturus esset populo Balach, uel cæteris gentibus: & quod in uirtute faciet ita ut nõ relinquat ex urbibus Moab ullum, qui saluus fiat. Sed & prophetia nihilominus quã de Christo cõiungit in consequentibus, & dicit: Orietur stella ex Iacob, & exurget homo ex Israel, & uastabit principes Moab, cõueniẽter posita uideretur si scriptũ esset, ueni, & propheto tibi. Nunc autem quid dicemus ad hoc quod scriptũ est, ueni cõsiliũ tibi do quid faciet populus hic populo tuo? Requiramus ergo quomodo intelligi debeat quod scriptum est, consiliũ tibi do: de quo sæpe apud memetipsum requirẽs, nullum potui exitum inuenire sententiæ, si hoc quod ait, consilium tibi do, cõmuni & usitato more dictum putemus. Sed illud magis uidi esse cõueniẽs quod ait cõsilium tibi do, ut ita dixisse intelligatur, consiliũ diuinũ quod in nouissimis diebus implendũ est, mihi nunc reuelatũ, aperio tibi & manifesto, ut scias quid populus hic faciet populo tuo. Et hoc modo stare mihi uisum est posse quod ait, consilium tibi do quid facturus est populus hic populo tuo: hoc est consilium dei enũcio tibi, & manifesto. Requirenti sane mihi sicubi forte in scripturis diuinis sub hoc sermone simile aliquid dictũ posset occurre- Rom. 11
re, uisum est etiã & illud similiter aduertẽdũ quod Apostolus ait: Quis enim cognouit sensum domini, aut quis ei cõsiliarius fuit? Hic enim quis, non pro nullo, sed pro raro, uel eximio habet. Quomodo enim nõ cognouit sensum dei unigenitus suus, qui dicit: Matt. 11
Nemo nouit patrẽ, nisi filius & cui uoluerit filius reuelare? Quid est ergo aliud scire patrem, nisi scire & consiliũ eius, & sensum? Sed & spiritus sanctus qui scrutat etiã alta dei quid ni sensum eius agnoscat? Agnoscit ergo & filius, & spiritus sanctus sensum domini, & ij quibus uoluerit filius reuelare. Quod si agnoscit filius sensum dei, est ergo & cõsiliarius eius. Sed consiliarius non ita accipiendus est, quasi ignoranti ei quid agat cõsilium det filius, aut spiritus sanctus, sed quod consilij, & uoluntatis eius particeps & sciẽs sit filius, & spiritus sanctus. Simili ergo modo & Balaã, quia cõsilij quod ei reuelauerat deus, participẽ faciebat & gnarum Balach, ait: Veni cõsilium tibi do: tãquã qui uere uidens sit, & uere audierit uerba dei, sicut in cõsequentibus dicit. Dixit Balaã filius Beor, homo uere uidens, & audiens sermones dei, sciens scientiam excelsi, & uisionem dei uidens in somnis, reuelati oculi eius. De ijs omnibus iam superius diximus, quia & in præfatione tertiæ prophetiæ eadem scripta sunt. Hoc sanè solum in præsenti uidetur addidũ quod ait, Sciens scientiam excelsi. Hoc enim in superioribus non est dictum de Balaã: quod quidem nec facile de quoquam omnium sanctorum prophetarum scriptũ esse deprehendi. Vnde & ualde miror quomodo hoc de Balaam scriptum est, cui nec hoc cõcessum est dicere, quod ꝓphetis esse in usu solet, hæc dicit dominus: sed ait, dixit Balaã, dixit homo uere uidens. Tum deinde & quomodo dignum erit tantũ istud intelligi de Balaam, ut sciat scientiam excelsi: qui etiã Balach regẽ docuerit quomodo scandalum mitteret coram filijs Israel, ut manducarent immolata, & fornicarẽtur. Vix enim de sanctis prophetis, aut apostolis inueniet aliquis dictum, quia sciant scientiam excelsi. Quã uis Paulus dixerit audisse se uerba inenarrabilia, quæ non licet homini loqui, tamen nõ 2 Cor. 12

est professus habere se scientiã excelsi. Propter quod diligentius intendamus si forte dignum aliquid nobis deus super hoc sermone reuelare dignabitur. In libro qui apud nos quidem inter Salomonis uolumina haberi solet, & Ecclesiasticus dici, apud Græcos uero sapiẽtia Iesu filij Sirach appellatur, scriptũ est: Omnis sapientia à deo est. Quod fortasse possumus ita intelligere, quasi à Deo sit & illa sapientia mundi huius, quæ destruẽda dicitur, & principũ mundi huius, & si qua alia est per quã falsa scientia cõmendat: nisi in ipso libello in consequẽtibus diceretur: Non est enim sapientia, malitiæ disciplina. Per quod utiq; docet, quia omnis disciplina quæ falsi aliquid asserit, etiã si uehemens uideatur, & uerisimilis, & quæ subuerti difficile possit, tamen nequaquam huiusmodi scientia ad sapientiæ titulum debeat applicari. Quid ergo est quod ait, omnis sapiẽtia à deo est? Illud mihi sensisse uidetur, quia omnis peritia, quæ uel erga artem aliquam usui humano necessaria habetur, uel cuiuslibet rei scientia, sapientia dicatur à domino data. Denique apud Iob scriptum est: Quis dedit mulieribus texẽdi sapiẽtiam, & uarietatis disciplinã? Sed & in Exodo, Locutus est, inquit, dominus ad Mosen dicens: Ecce uocaui nominatim Beselehel filiũ Vri, filij Or, ex tribu Iuda, & repleui eũ spiritu diuino sapientię, & intellectus, & disciplinæ, ut in omni opere intelligat, & sit architectus ad operandũ argentum, & aurũ, & æs, & lapides repletionis, & omnia opera fabrilia, & in ligno, ut operetur secundũ omnia opera, ad quæ ego dedi eũ. Sed & Eliab filiũ Achisamach ex tribu Dan. Et dedi in cor omni prudẽti intellectũ, ut faciãt omnia quæ cõstitui tibi. Cõsidera ergo ex ijs omnib. quomodo à domino est sapientia fabrilis, siue in auro, siue in argento, siue in alia quacunq; materia, uel etiã textrini sapiẽtia: & uide quia iure dici de ijs omnib. potest quod horũ scientia ab excelso sit. Quod si fabrilis scientia ab excelso esse declaratur, quomodo non & geometrica, ex qua utiq; hæc scientia quã scriptura architectonicã nominat, deriuatur? Denique & in Zacharia funiculus geometricus dicitur, in quo dimetiẽs angelus Hierusalem: & ideo non puto absurdũ uideri, si etiã hæc scientia dicatur excelsi. Quid autem dicemus de Musica, cuius omnẽ peritiã ita attigerat sapientissimus Dauid, ac totius melodiæ, & rhithmorum collegerat disciplinas, ut ex ijs omnib. inueniret sonos, quibus posset etiam perturbatum regem uexatũq; ab spiritu maligno psallendo mitigare? Vnde nõ puto aliquem recti sensus, qui in horũ omnium scientia neget quia omnis sapientia à domino est. Iam uerò de medicinæ scientia nec dubitari puto. Si em est ulla scientia à deo, quę magis ab eo erit quã scientia sanitatis, in qua etiam herbarum uires, & succorum qualitates, ac differentiæ dignoscũtur? Igitur ex his omnibus colligitur quod etiam huius Balaam scientia, pro qua accersitus est ex Mesopotamiæ mõtibus ab oriẽte ut malediceret Iacob, habeat quidẽ initia & originẽ ab excelso, & inde sit ei agnitio qua didicerit uel naturas animaliũ, uel motus auiũ, uel differẽtias uocum: sed ea quæ ad scientiã bonorum acceperit, contulisse se ad usum malorum. Quod mihi simile uidetur, quasi si is qui medicinã didicerit, & herbarum uires, ac tẽperamẽta cognouerit, medendi sine dubio gratia à deo hominib. data, cõuertere uelit propositũ: & omni scientia quæ ad salutem corporum præstita est, utaꝫ ad malũ, & pro medico uenenarius fiat, pro remedijs morbos, pro sanitatib. inferat mortes. Vt aũt amplius intelligamus adhuc totius scientiæ sapientiam à deo originẽ trahere: ab hominibus autem mali proposiri, uel etiam à dæmonibus corruptelas quasdam sapiẽtiæ dei ammiscentibus declinari ad malum: relegamus ea, quæ in Daniele scripta sunt de ipso Daniele & trib. amicis eius, quos Nabuchodonosor rex tribus annis erudiendos tradidit, uolẽs eos in sua, id est patria & Babyloniorum sapientia sciẽtissimos fieri. Ibi ergo scriptum est, quia dedit eis dominus scientiam & intellectum, & prudẽtiam in omni arte grãmatica, & Danieli dedit intellectum in omni uerbo, & uisione, & somnijs: & erant apud regẽ: & in omni uerbo & prudentia, & disciplina in quibuscunq; quæsiuit ab eis rex, inuenit eos decuplo amplius q̃ erant sophistæ & philosophi, qui erant in omni regno eius. Et hæc quidem in exẽplaribus septuaginta interpretum habenꝫ: in Hebræorũ uerò codicib. aliquid etiã uehementius reperi, quibus quãuis non utamur, tamen agnoscendi gratia dicemus etiã ibi quæ legimus. Dedit, inquit, deus intellectum & prudentiam in omni grammatica sapiẽtia, & Daniel intellexit in omni uisione, & somnijs. Et post pauca: Et steterũt, inquit, in cõspectu regis, & in omni uerbo sapiẽtiæ, & disciplinæ, in quo quæsiuit ab eis rex, inuenit in eis

decuplo super oẽs incantatores & magos, qui erant in omni regno eius. Ex ijs ergo omnibus potest intelligi quo & Balaam dixerit de semetipso, qui scit scientiã excelsi, scilicet ut intelligatur quod origo totius scientię ab ipso acceperit exordiũ: uitio aũt humanæ malitiæ, adspirantibus & subripientibus etiam dæmonibus, in pernicię uersa sint quæ pro utilitate concessa sunt. Hæc de eo quod dixit, sciẽs scientiã excelsi, à nobis prouiribus discussa sint. Post hæc ait: Visionem dei uidẽs in somnis, reuelati oculi eius. Deijs sufficienter in tertia uisione dissertũ est, & eadem repetere otiosum est. Videamus ergo quid est quod in consequentibus dicit: Ostendam ei, & nõ modo, Beatificabo, & nõ appropinquat. In alijs quidẽ exemplaribus legimus, uidebo eũ, sed non modo. Quod si recipiaꝫ, facilius intelligi putabitur: ut Christũ de quo in cõsequẽtibus dicit: Oriet stella ex Iacob, & exurget homo de Israel, uidendum dicat esse, sed nõ modo: hoc est, nõ eo tempore, quo ista loquebatur. In nouissimis em diebus, ubi uenit plenitudo tẽporis, mittit deus filium suum. Sed si secundũ hoc quod nos habemus in exemplaribus, legẽdum sit, hoc est: ostendam illa, & nõ modo: beatificabo, & nõ appropinquat: nõ ad hũc Balaam, per quem hæc dicuntur, sed ad illos quorũ personam haberi in hoc diximus, referr. Illi enim doctores legis, & scribæ ostẽdent Christũ in lege & prophetis prophetatum: sed nõ modo, hoc est non eo tẽpore quo uenit: sed cũ plenitudo gentiũ introierit, & cũ omnis Israel saluari incipiet, tunc eũ ostendent, & tunc beatificabũt, quẽ modo blasphemãt. Sed hoc tẽpus in quo hæc futura sunt, nõ appropinquat: lõge em est, & in ipso seculi fine sperandũ. Et ideo ait, ostendã illi, & nõ modo. Illi, hoc est populo qui tunc saluabitur. Post hæc, orietur, inquit, stella ex Iacob, & exsurget homo ex Israel. De his & in superioribus diximus, quia euidenter de stella quę magis in oriẽte apparuit, prophetet: quadruce uenerunt ad Iudæã, requirentes eum qui natus est rex Israel, & repertũ oblatis muneribus adorauerunt. Sed mouet me, quod de ipsa stella posteaq; dictũ est in Euãgelio, quia præcesserit magos usq; in Bethlee, & ueniens stetit suprà ubi puer erat: ultra nõ sit dictũ, qũia uel discesserit inde, uel euanuerit, uel assumpta sit, aut aliquid omino de hoc narratio Euãgelica designauerit: sed hoc tantũ dixerit, quia uenit, & stetit suprà ubi erat puer. Ne forte ergo sicut tẽpore baptismi, cũ baptizatus Iesus ascẽdit de Iordane, aperti sunt ei cœli, & uidit Ioanes spiritũ dei descendentẽ quasi columbam, & manentẽ super eum, & audiuit uocem dicentem de cœlo: Hic est filius meus dilectus, in quo bene complacui: ita & stella hæc, quę uenit suprà ubi erat puer, & stetit, in Christo similiter permanet, sicut & spiritus sanctus in specie columbæ uenisse dicitur, & mãsisse in eo. Et sicut uenisse spiritũ dei super eũ, & mansisse in eo, ita accipimus quod nunq; ab eo recesserit spiritus dei: ita & stella quæ uenit, & stetit super eũ, accipiendũ puto quod sic steterit super eum, ut nunq; inde mota sit. Et ideo deitatis eius indicium illã stellã fuisse opinor. Vnde & ordo prophetiæ hæc eadem cõsequenter ostẽdit, cũ de deitate, quidẽ eius dicit: Oriet stella ex Iacob: de humana uerò natura, Et exurget homo ex Israel: ut in utroq; & secundum deitatem, & secundũ humanitatẽ Christus prophetatus euidẽter appareat. Et uastabit principes Moab. Moab quidẽ gens est, cuius principes nõ alios esse, q̃ spiritales nequitias, & principatus illos aduersum quos nobis luctamen est, intelligimus. Hos ergo iste homo ex Israel uastauit, cũ exuit principatus & potestates, affigens illos cruci suæ. Neq; em poterat saluare Moabitas, & ad dei agnitionẽ perducere, nisi principes illos, q̃ in eis dominationẽ impietatis tenuerant, deuastasset. Et prædabit oẽs filios Seth. Seth filius est Adã, de quo Eua dixit cũ natus esset: Suscitauit em mihi deus semẽ aliud pro Abel quẽ occidit Cain. Iste est ergo Seth, ex quo omne humanũ in hoc mũdo ducit genus. Nam de Cain qui nati fuerant, diluuio perierunt. Filij ergo sunt Seth oẽs homines, qui in hoc mundo sunt. Et cum dicitur, deprædabit oẽs filios Seth, prædam sic accipe, sicut in superioribus interpretati sumus: ubi scriptum est, edet gentes inimicorum suorũ: & ubi catulo leonis, & leoni cõparatur. Et hic ergo in prædam accipit oẽs filios Seth. Victis aduersarijs dæmonibus, eos qui sub ipsorum dominatione tenebant, Christus quasi prædam uictoriæ suæ ducit, & spolia salutis reportat: sicut & in alijs de eo scriptum est, quia ascendens in altũ, captiuam duxit captiuitatẽ. Captiuitatẽ scilicet illã humani generis, quam diabolus ad perditionẽ ceperat, iste rursus captiuã duxit, & à morte reuocauit ad uitam. Vtinam ergo me & captiuũ habeat semper Christus Iesus, & me

Ephes.3 ducat in prædã suam,& ego tenear eius uinculis alligatus:ut & ego dici merear uinctus
Iesu Christi,sicut Paulus de semetipso gloriatur.Et erit Edom hereditas eius,Esau inimi
cus eius.Edom idem est,qui Esau.Hic secundum historiã quidem inimicus est Israel,sed
in aduentu,inquit,Christi etiã ipse hereditas eius erit:hoc est recipietur ad fidem,nec ex
cludet ab hæreditate Christi.Si uerò spiritaliter aduertamus,Edom caro intelligit,quæ
aduersatur spiritui,& est inimica.In aduẽtu aũt Christi cum subiecta fuerit caro spiritui,
per resurrectionis spem etiam ipsa ad hæreditatẽ ueniet.Nõ em̃ sola anima,sed & caro,
quæ aliquando fuerat inimica,per obedientiã spiritus cõsors futuræ hereditatis existet.
Et Israel fecit in uirtutẽ.Hoc est quod dicit,quia tunc Edom,uel Esau,hoc est carnis na
tura in hereditatis societatẽ uocabitur:cum Israel,anima uidelicet,facta fuerit in uirtutẽ,
& decenter fuerit repleta uirtutibus.Si em̃ anima non ueniat ad uirtutes,sed in ignauia
perseueret,nec caro ad hæreditatẽ ueniet,sed ad iudicium illius,qui potest animã,& cor
pus perdere in gehẽnam.Et exurget ex Iacob,& perdet liberatũ de ciuitate.Ille,inquit,
qui exsurgit ut stella ex Iacob,perdet liberatum de ciuitate.Nõ in hoc solum sed in om
ni pene prophetico stilo quæ dicunt,inuoluto satis & obscuro sermone dicuntur.Non
enim placuit sancto spiritui,qui de ijs scribi uoluit,ut palam hæc & pedibus(ut ita dicã)
imperitorũ conculcãda ponerentur:sed ita prouidit,ut cum publice haberi uideant,ser
monum tamen obscuritate recondita in arcanis,& in secretis obtecta seruẽtur.Et nunc
ergo quod ait perdet liberatũ de ciuitate,nisi ad consuetudinẽ propheticã respicias,de
qua dicitur,omnis prophetia non potest propria absolutione cõstare,ualde difficilis ui
debitur intellectus.Videamus tamẽ si forte hoc modo poterit explanari.Ciuitatem hic
Luc.15 mundũ intelligamus,sicut & in Euangelijs dicitur de luxurioso filio,qui dilapidauit sub
stantiam patris:quia accessit,inquit,ad quendã primariũ ciuitatis in regione illa.A quo
receptus,in agrũ mittit porcos pascere.Et hęc ergo ciuitas,cuius ille primarius erat,mũ
dus hic intelligit.Igitur de hac ciuitate liberatũ,hoc est quẽ liberat Christus de hoc mũ
Luc.9 do,perdit eum.Dicit enim,quia qui perdet animam suam propter me,saluã faciet eam.
Salutari ergo perditione perdit Iesus eum,quem de huius mundi ciuitate liberauerit.Et
nos itaq; si ad salutẽ uenire uolumus,& de hoc mũdo liberari,perdere debemus animas
nostras perditione utili,& necessaria.Perdit em̃ animã secundũ Christum,qui desideria
eius refrenat,q; cupiditates eius resecat,qui luxuriã eius,resolutionẽq; castigat,& in nul
lo prorsus facit uoluntatẽ suam,sed uoluntatẽ dei:& per hæc perire dicitur anima.Perije
nanq; uita eius prior,& incipit nouam uitam,quæ in Christo est,ducere:Simile aũt huic
2 Tim.2 dicto etiam illud est:Si cõmorimur,& cõuiuemus.Et illud.Si aũt mortui estis ab elemẽ
Col.2 tis huius mundi,qũo uelut uiuentes in hoc mundo decernitis?Necessario ergo etiam in
his declaratur quia perdidit animã suã in hoc mundo,qui cũ Christo moritur:& qui hic
Col.3 eam perdiderit,inueniet eam ibi sine dubio,ubi dicit Apostolus,quia uita uestra abscõ
dita est cum Christo in deo.Cui gloria in æterna secula seculorum,Amen.

De uisione Quinta Balaam. Homilia Decimanona Cap. XXIIII

QVINTA hęc nobis,eademq; ultima Balaam uisio discutitur,de qua similiter
ut in cæteris dominum deprecemur,quo in fine non deserat,ut possimus hu
ius quoq; uisionis sensum haud procul à ueritate captare.Est ergo initium
eius in ijs uerbis.Et cum uideret,inquit,Balaam Amalech,assumens parabolam suam
dixit:Initium gentium Amalech,& semen eorum peribit.Necessarium mihi uidetur re
quirere in scripturis diuinis,quibus in locis uel quo in tempore nomen Amalech scri
ptum sit,quóue ex genere gens ista descenderit.Facilius enim quod quæritur agnoscet
si ex pluribus locis,quæ de eadem re scripta sunt,proferantur.Igitur in Genesis lectione
Gen.14 ubi quinq; reges conuenerunt ut expugnarent quatuor reges qui regnabant in Sodo
mis,post aliquanta ita refertur.Et regressi,inquit,uenerunt ad fontẽ iudicij,hic est Ca
des,& interfecerũt omnes principes Amalech,& Amorræos qui habitabant in Sarathẽ.
In his primo locis Amalech memini nominatũ.Sed requiratur fortassis utrum duæ gen
tes eiusdem nominis habeant,quoniam quidem & in catalogo filiorũ Esau,& ducum
Gen.36 qui ex eius genere descenderant,refertur Amalech.Ita enim scriptũ est.Istæ sunt autem
generationes Esau patris Edom,in monte Seir,& hæc nomina filiorum Esau.Eliphas fi
lius Ada

lius Ada uxoris Esau,& Raguel filius Basemmach uxoris Esau.Fuerunt autem filij Eli
phas Theman,Suphar,Gothon,Cenes,Thamnas aũt fuit cõcubina Eliphas filij Esau,
& hæc peperit Amalech ipsi Eliphas,& isti sunt filij Ada uxoris Esau.& post pauca:Et
ij sunt,inq;t,duces ex filijs Esau.Filij Eliphas,qui fuit primogenitus filij Esau.Dux The
man,dux Chomor,dux Suphar,dux Cenes,dux Chore,dux Gothon,dux Amalech.
Hic igitur Amalech,filius fuit Eliphas primogeniti Esau,natus ex concubina nomine
Thamna.Sed redeamus ad primã de Amalech cõmemorationẽ,ubi ij qui reuersi sunt,
& uenerunt ad fontẽ iudicij,qui uocatur Cades,interficiunt omnes principes Amalech.
Cades enim interpretat sanctificatio,uel sanctũ.Amalech uerò interpretatur ablingens
populum,uel declinans populum.Igitur ij qui reuertuntur ad sanctum,& conuertũt se
ad sanctificationẽ,interficiunt & perimunt Amalech,illum scilicet qui ablingit populũ
uel declinat populum.Quis autem alius est qui declinat populum à deo,nisi uirtus con
traria,& nequitiæ spiritales?Horũ ergo principes qui sunt?Illi sine dubio principatus,
aduersum quos sanctis est colluctatio.Aduersum principatus em̃ & potestates,& mun Eph.6
di huius rectores sunt eis agones.Quos tamen superare non poterunt,nisi conuertant
ad sanctimoniam.In ipsa tamẽ sanctimonia,quę est Cades,fons est iudicij.Omnis enim
qui se ad sanctimoniam cõuertit,habet semper ante oculos suos fontẽ iudicij.Prospicit
enim iudicij diem,& purificato corde tam malorũ pœnas quàm piorũ beatitudines cõ
tuetur:& hæc faciens omnes Amalechitarum principes prosternit & deijcit.Si quis au
tem non se conuerterit ad Cades,id est ad sanctimoniam,fontemq; iudicij,neq; futurũ
iudicij cogitat diẽ,isti subiecti sunt principibus Amalech.Hunc enim populũ ablingit
& consumit,& talem populum declinat à deo.Hæc ad illũ primũ referantur Amalech.
Nunc aũt uideamus & istum Amalech filium Eliphas primogeniti Esau,quẽ peperit ei
Thamnas cõcubina sua,cuius pater est Eliphas,qui interpretatur deus me dispersit:ma
ter autem Thamnas,quę & ipsa primo quidẽ est degener,deinde interpretatur defectio
commota:ut necessario utiq; qui ab his talibus gignitur,hostis sit Israel ablingẽs,uel de
clinans populũ.Primus enim ipse Hebræos egressos ex Ægypto bello aggressus est in
Raphidin,tũc cum Moyses ait ad Iesum:Elige tibi uiros,& exi,& cõflige cũ Amalech Exod.17
cras tino,&ecce ego sto in uertice collis,& uirga dei in manu mea erit.Et fecit Iesus sicut
dixit ei Moyses,& conflixit cum Amalech:Moyses aũt,& Aaron,& Vr ascenderunt in
uerticem collis:& factum est,ut cum leuaret manus Moyses,inualesceret Israel:cum au
tem deponeret manus suas,inualescebat Amalech.Et post pauca iterũ scriptũ est,quia
fugauerit Iesus Amalech,& populum eius gladio deiecerit:tũc enim dominus dixit ad
Moysen:Conscribe hæc ad memoriam in libro,& da in auribus Iesu.Quia delẽs delebo Ibid.
memoriã Amalech de sub cœlo.Et ædificauit Moyses altare,& nominauit nomen eius,
dominus refugium meum,& ait.Quia in manu occulta dominus expugnat Amalech à
generatione in generationẽ.Intellige ex hoc euidẽtius quid debeat intelligi Amalech,
quem manu occulta,id est inuisibili,expugnare dicitur deus à generatione in generatio
nem.Sed in Deuteronomio ita scriptum est:Memẽto quãta tibi fecerit Amalech in uia Deut.25
cum exisses de Ægypto,quomodo obstitit tibi in uia,& excidit caudam tuã,omnes qui
laborabant post te.Tu autem esuriebas,& laborabas,& non timuisti deum.Observa er
go & in ijs quo Amalech obstitit Israel in uia,sed tamen non potuit caput eius abscinde
re,nisi caudam tantum:id est eos potuit obtinere,qui retro positi erant,qui ultimi seque
bantur,nec ea quæ retro erant obliuiscẽtes extẽdebant se ad ea quę in ante sunt.Et ideo
puto quia dominus præcipiebat in Euangelijs dicẽs:Nemo mittens manum suã super Luc.9
aratrum,& retro respiciens,aptus est regno dei,& merito.Si em̃ retro quis inuentus fue
rit in cauda,ascindet eum Amalech.Sed & aliam adhuc de Amalech historiam profera
mus,ut ex pluribus scripturæ locis clarius quod quærimus aduertatur.In primo Regno
rum libro ait Samuel ad Saul:Misit me dominus ungere te regem super populũ suũ Is- 1 Reg.15
rael,& nunc audi uocem uerborũ domini.Hæc dicit dominus uirtutũ.Recogitaui om
nia quæ fecit Amalech aduersum Israel,quomodo percussit eum in uia cũ ascẽderet ex
Ægypto.Nunc ergo uade,& percute Amalech,& anathematiza omnia quæcunq; ha
bet,& non parcas,sed interfice omnes,à uiro usq; ad mulierem,& paruulos,& lactẽtes
& tauros,& greges ouiũ,& camelos,& asinos,& præcepit Saul populo,& inspexit eos
in Galaad

Universidad de Deusto
Biblioteca

in Galaad ducenta milia peditum, & tria milia uirorum ex Iuda, & uenit Saul ad ciuitatẽ Amalech, & insidias posuit in ualle, & ait Saul ad Cineũ. Vade tu, & discede de medio Amalech, ne forte & tu deiũciaris cum ipso. Tu enim fecisti misericordiã cum omnib. filijs Israel, cũ ascenderẽt de terra Ægypti. Et discessit Cineus de medio Amalech, & percussit Saul Amalech, ab Eiula usq; Sur, quæ est contra faciem Ægypti, & cepit Agag regem Amalech uiuum, & omnem populum eius anathematizauit in ore gladij, & pepercit Saul & populus regi Agag, & seruauit omne quod bonum erat ex ouibus & bobus, sed & quæ fœcunda erãt ex omnibus pecoribus bonis, & noluerũt ea exterminare, sed omne quod fuit cõtemptibile & despectũ, hoc anathematizauerũt. Et factus est sermo domini ad Samuelem dicens: Pœnitet me, quia unxerim Saul in regem. Et hic ergo obserua qũo deus per prophetam regi Saul præcipit ut expugnet Amalech, & non parcat cuiquam ex eis: & quoniã pepercit regi Amalech Agag, offensam incurrit inexpiabilẽ, ita ut eousq; permoueret deũ, ut contra q̃ recipit illa natura diceret, pœnitet me q̃ unxi Saul in regem. Nõ ergo expedit nobis parcere illi, qui declinat populũ, uel ablingit, & deuorat: illi scilicet inuisibili Amalech, qui uolentibus ascendere de Ægypto, & de miri huius euadere tenebris, atq; ad terram repromissionis ascẽdere, resistit in uia, & impugnat nos: & si inuenerit nos lassos ac defectos, & retro respicientes, atq; in ultimis & in cauda positos, abscindit nos & perimit. Et ideo tẽdendũ semper in ante est, & ad priora festinandũ, imõ & in uerticem montis ascendendum, & semper leuandæ sunt in orationibus ad cœlum manus, ut ita demum uincatur Amalech & cadat. Vis autem scire quoniam non transitur ad terram sanctã, neq; peruenitur ad regnũ, nisi prius uincatur Amalech? Dauid cũ multa bella gessisset, & cõtra Allophylos fuissent ei acerrimi frequẽtesq; conflictus, non tamẽ scribitur obtinuisse regnũ, nisi prius edomuisset Amalech. Ait em
2 Reg. 1 scriptura: Et regressus est Dauid posteaquã cecidit Amalech, & suscepit regnum Saul: cum tamẽ ipse Amalech describat multas prius strages fecisse in populo Israel, & urbes eorum incendisse quamplurimas. Vere enim ante aduẽtum ueri Dauid, illius qui natus est ex semine Dauid secundũ carnem, multas strages spirituales Amalechitę, quæ sunt cõ
1 Reg. 30 trariæ uirtutes, fecerunt in populo Israel. Sed & ipsius Dauid captiuarunt, inquit, duas uxores: Iudæum puto primum, & secũdum gentilẽ populũ dici: & Iudæos enim & gentiles omnes constat sub peccato fuisse conclusos. Sed nõ in his rerum exitus manſit. Advenies em Dauid audi quid faciat. Et inuenit, inquit, Dauid dispersos Amalechitas manducantes, & bibentes, & exultãtes pro præda quam abstulerant: & cecidit, inquit, eos à prima nocte usq; uesperam in crastinum. Et post hanc cædem Amalechitarũ, regressus suscepit regnum. Hunc ergo Amalech uidens Balaã filius Beor, homo uere uidẽs, & audiens uerba dei, qui scit scientiã excelsi, & uisiones dei uidet, accepta parabola sua (sicut & in prioribus uisionibus scriptũ est) ait: initium gentiũ Amalech, & semen eorum peribit. Quod ait initium gentium Amalech, certum est quia nullo pacto ad illum qui rũc erat in carne Amalech, referri possit: neq; enim primus erat antiquitatis origine: sed ad inuisibilẽ Amalech melius referẽ, qui à declinando populos à deo, & faciendo gentiles ex dei cultoribus, Amalech nominatur. Et ideo recte initium gentiũ dicitur, quasi talis quædã uirtus contraria, quæ prima initium dederit, ut homines gentiles fierẽt, mutãdo gloriam incorruptibilis dei in similitudinẽ imaginis corruptibilis hominis, & uolucrũ, & pecudũ, & serpentium, & seruiendo creaturæ, potius q̃ creatori. Sicut enim in populo dei scriptum est initium Christus, sic è contrario in populo qui declinat à deo, & gẽtilis efficitur, initium est Amalech. Et semen eorum peribit. Semẽ eorum est persuasio, & doctrina, qua docuerũt homines declinare à deo. Istud ergo semẽ malũ, & doctrina perniciosa, non ipsi in quibus seminatum est peribunt. Ipsi enim cũ cõuersi ingemuerint, saluierunt. Et uide si nõ talis expositio etiam illis cõuenienter obsistet, qui deum legis uelut duritiæ & crudelitatis accusant, qui non solũ gentẽ Amalech, sed & semẽ eius pronunciet periturum: cum gens quidẽ ad spiritales nequitias referatur, semen uerò eius doctrina superstitionum gentilium, & cultus idolorum, atq; omnis secta quę à deo populũ declinare suadet, exponatur. Commemorat aũt prophetia post Amalech Cineum dicens. Et uidẽs Cineum, assumẽs parabolam suam dixit: Valida habitatio tua, & si posueris in petra nidum tuum, & si fuerit tibi Beor nidus astutiæ, Assyrij captiuũ te ducent. Videt mihi

mihi quod Cineum nõ ualde culpabiliter nominet. Ipse est emi cui & in superioribus dicebat Saul: Discede de medio Amalech, & nõ percutiã te: quia tu fecisti misericordiam in Israel, cũ ascenderet de Ægypto. De hoc ergo & nunc dicit, quia ualida sit habitatio eius, si ponat nidum suũ in petra. Petra Christus est. Si ergo ponat nidum suũ in petra, ualida est habitatio eius, si tamẽ nõ fiat ei Beor nidus astutiæ. Beor, pater est Balaã, qui posset accipi in persona hæreticorum: ut hoc dici uideat, quod saluus possit esse Cineus, si ponat in petra nidũ suũ, hoc est si in Christo collocet spem suã, & non eum hæreticorum circundet & circumscribat astutia. Nam si hoc fuerit, nihil ei proderit quod in petra, qui est Christus, collocatus uidetur. Ab Assyrijs enim captiuus ducet, malignis scilicet uirtutibus, quæ eos captiuos ducũt, & in potestatẽ accipiũt, quos hæreticus error inuoluerit. Videtur sane secundum hanc expositionem quam de Cineo edidimus, & cõiunctio interturbare sensum. Sed sciendum est, quod uernaculũ est Hebrææ linguæ, & coniunctione frequenter uti, ita ut interdum abundet, & in nõ necessarijs, ut in nostra apparet lingua, uideatur inserta: quod utiq; cũ uenia accipiẽdũ est. Habet em una quæq; lingua aliquid proprietatis, quod apud alias linguas uitiosum uideat. Et hic ergo, & cõiunctio quasi abundãs habenda est, & superflua. Caueat ergo Cineus, qui interpretat possidẽs, caueat inquam etiam si possideat, & promereat istam gratiã, ut in ecclesia Christi sit, ne forte astutia Beor circũueniat eũ, & declinet ad dogmata praua, & peruersa, & ob hoc tradatur Assyrijs. Qui em blasphemant in ecclesia positi, traduntur Satanæ, sicut Phygelus & Hermogenes, de quibus Paulus dicit: Quos tradidi, inquit, Satanæ, ut discant nõ 2 Tim. 4
blasphemare. Propterea ergo Assyrijs traditur, qui declinauerit in hęreticã blasphemiã: quia Assyrij interpretantur dirigentes: & ob hoc traduntur eis qui traduntur, non ut pereant, nec ut penitus intereant, sed ut dirigantur, & corrigãtur: & sicut ipse Paulus dicit, ut discant nõ blasphemare. Post hæc uerò Balaam prophetiæ suæ sermonem in his concludit dicens. Et assumpta parabola sua dixit: O quis uiuet, cum fecerit hæc deus? Et exibunt de manu Cithiorũ, & affligẽt Assur, & affligent Hebræos, & ipsi pariter peribunt. Quod per singula per parabolã loqui dicitur Balaam, legenti incutit pudorẽ, ne quid in ijs quæ dicuntur, non quasi in parabola, sed secundũ literã dictũ putet. Ait ergo: O quis uiuet cũ fecerit hæc deus? Hic uitã nõ hanc cõmunẽ, sed illam nominat, quæ secundũ deum est: & hoc est quod dicit, quia cum hæc omnia fient, cũ orietur astrũ ex Iacob, & surrexerit homo ex Israel, & deleuerit Amalech, & semẽ eius perdiderit: hoc est cum aduenerit Christus, & idolorũ cultum destruxerit, atq; omniũ dæmonũ subiecerit potestatẽ, quis erit ille tam beatus, tã felix qui hęc uideat? hoc est qui sentiat, & intelligat, & credat quòd hæc ita fecerit deus? Et exibũt de manibus Cithiorum, & affligẽt Assyrios. Cithij interpretantur plaga finis. Hi ergo qui conuertunt ad deum, & à Christo eruditi, plagã quæ in fine seculi impijs ueniet, effugiũt, ipsi affligent Assyrios: hoc est his qui in agone pietatis positi sunt, conteret Satanã deus sub pedibus, ipsi affligẽt Assyrios dæmonũ scilicet gentem. Calcabunt nanq; super serpẽtes, & scorpiones, & super omnem uirtutem inimici, & affligent eos. Affligent Hebræos, & ipsi pariter peribunt. Hebræi trãseuntes interpretantur. Iste ergo ipse populus etiam Hebræus dicitur, quia transiit de Ægypto ad terram repromissionis, de tenebris ad lucem, de morte ad uitam. Sed quoniã (ut dixi mus) hæc nõ sine agone, nec sine magno certamine poterit obtinere, quasi in agone positus nunc affligit, nunc affligitur, & nunc cædit aduersariũ, nunc ipse ab aduersario uerberatur. Affligent ergo etiam ipsi Assyrij Hebræos, hoc est populũ domini, sicut affligũtur ab eis: sed ipsi, id est Assyrij, cum hæc fecerint, & cum uires suas omnes erga Hebræos affligendos effuderint, statim etiam ipsi peribũt. Quod ergo ait, & affligẽt Hebræos, & ipsi pariter peribunt: nõ ita accipiendum est, quasi pariter cum Hebræis peribunt & Assyrij: sed pariter, id est statim ut hæc fecerint, & Hebræos afflixerint, etiam ipsi peribunt. Pariter ergo Græcus sermo pro statim ponit. Hic ergo erit finis omniũ, ut & Assur, cui tradebantur hi qui delinquebant ex populo dei, uel in interitũ carnis, ut spiritus saluus fieret, uel ut discerent nõ blasphemare, peribit etiam ipse ab eo, qui potestatẽ habet perdere in gehennam. Dicetur enim eis à iusto iudice: Ite in ignẽ æternũ, quẽ parauit deus Matt. 25
diabolo, & angelis eius. Ibi ergo peribit Assur. Et quidẽ periit aliquando & una ouis ex Luc. 15
centum ouibus: sed hanc ouem pastor bonus relictis nonaginta nouẽ in montibus descendens

Universidad de Deusto
Biblioteca

scendens ad uallem hanc nostram, uallem lacrymarũ, & requirens inuenit, atq; imposuit humeris suis reportauit, & illi numero qui in superioribus saluus manebat, adiúxit. Iste autem Assur qui in fine omnium dicitur periturus, nescio si aliquãdo aut quęri possit aut inueniri: periit eñ non errore, sed iudicio, nec lapsu motus sed perseuerantia perduratus. Deut.32 Quod enim scriptũ est: Ego occidam, & ego uiuere faciam; deducã in infernũ & reducam, nescio si generaliter omes aspiciat, an ad eos tantum quos deceptio diaboli deduci fecit in mortem. Hæc etiã de ultima Balaam prophetia à nobis pro uiribus dicta sint, quæ pro locorum difficultate explanandi magis, quam perorandi stilo placuit explicari. Quid enim interest dummodo omnia ad ædificationẽ dicantur, & omnia ad gloriam dei fiant? qui est benedictus in secula seculorum, Amen.

De eo qui fornicatus est in Madianítide, & quod consecratus est populus Beelphegor. Homilía xx Cap. xxv

LECTIO hodie recitata est, primam quidem historiam continens de fornicatione uiri Israelitæ & mulieris Madianítidis, secundam uerò de uisione populi, in qua numerari iterum iubetur ex præcepto domini, in irritum scilicet deuocato priore numero, propter peccata quæ cõmiserant íj, qui prius fuerant sub numeri definitione censiti. Cassatur ergo & in irritum deducitur ex peccatis numerus qui scriptus est: & tantum ualent delicta, ut nec hoc prosit quod in numero quis habitus sit apud deum, cum declinauerit. Sed (ut scriptura refert) etiam artus eorum qui recesserũt à deo, ceciderunt in deserto. Duæ ergo sunt historiæ, quæ recitatæ sunt: sed nos de prima interim, quæ fornicationem populi describit, si quid orantibus uobis dominus gratię dignabitur præstare, dicemus. Si uerò ipse concesserit, aliquid etiam de secunda contingere audebimus. Et applicuit, inquit, Israel ad Sethim, & pollutus est populus, & fornicatus est in filias Moab, & inuitauerunt eos ad sacrificia idolorum suorum, & manducauit populus de sacrificijs eorũ, & adorauerunt idola eorum, & consecratus est Beelphegor, & iratus est furore dominus cõtra Israel.] In his ostenditur illud, quod sæpe memorauimus, quia Balaam posteaq; dei uirtute constrictus non est permissus maledicere Israel, uolens tamen placere regi Balach, ait ad eum sicut scriptũ est: Veni consiliũ dotibi. Et quid consilij dederit, ibi non apparuit, in posterioribus tamẽ ipsius libri Numerorum scriptum refertur. Apoc.2 Sed plenius in reuelatione Ioannis, ubi ita continetur: Habes, inquit, ibi doctrinam Balaam, qui docuit Balach, ut mitteret scãdalum in cõspectu filiorum Israel, ut manducarent idolis immolata, & fornicarẽtur. Ex hoc ergo apparet quod nequítia usus sit Balaam, & consilium dederit regi, talia quædã dicens ad eum: Populus hic non propríjs uiribus, sed deum colẽdo uincit, & pudicitiam cõseruando. Si uis eum uincere, primo eorum pudicitiam deíjce, & sponte uincent. Sed aduersum hæc nõ uirtute militum, sed mulierum decore pugnãdum est, nec armatorum uigore, sed mollitie fœminarum. Procul amoue armatorum manum, & electã congrega speciem puellarũ, ludentes pedibus eant, manibusq; plaudentes: forma uincit armatos, ferrũ pulchritudo captiuat, uincẽtur specie qui nõ uincunt prælio. Verũ ubi senserint eos mulieres Moabitides uel Madianítides manus dedisse libidini, & peccato inclinasse ceruices, nõ prius femetipsas cupiẽtibus præbeant, & de sacrificijs idolorũ acquieuerint degustare: ut cogẽte libídine, consilijs obtemperẽt fœminarũ, & cõsecrentur prius Beelphegor, quod est idolum turpitudinis. Hæc fuerũt cõsília Balaam: quibus acceptis rex Balach parat cõtinuo exercitũ non armis uirilibus sed fœmineo nitore compositũ, nõ furore bellico, sed libídinis flamma succẽsum. Nullam refrenat pudor, nullam prohibet uerecũdia. Amor patriæ, & uitium gentis cõspirant pariter in lasciuiam, & ad decipiendum proba exsistit ímprobitas. Pro nefas, uix prohibetur libído legum minis, uix gladíj terrore reprimít: quid sceleris non perpetret, ubi facinore suo placituram se mulier regi credidit, & saluẽ patriæ quæsituram? Captiuantur ergo Israelitæ, nõ ferro, sed luxu, nec uirtute, sed libidine, & fornicant in mulieres Madianítidas, & ira dei insurgit super eos. Sunt quidẽ in ijs & mystica quædã, atq; interioris intelligẽtiæ secreta: sed nos primo ipse historiæ textus ædificet, ut discamus ex hoc, quoniã aduersus nos militat fornicatio, aduersus nos iaculantur tela luxuriæ. Sed si nobis nõ desint arma, quibus nos armari iubet Apostolus, hu-

iusmodi íacula nos terebrare non poterunt, si sit nobis lorica iustitiæ, si habeamus galeã Eph.6
salutis, & gladium spíritus, & super omnia scutũ fidei, & calceati simus pedes in præparatione Euangelij pacis. Ista sunt arma quæ nos defendunt in huiusmodi bellis. Si aũt talia arma proíjcimus, statim locum diabolico uulneri damus, & captiuos nos ducit omis dæmonum chorus: atq; ob hoc ira dei insurgit super nos, & non solũ in præsenti seculo puníemur, uerum etiam in futuro. Quod ergo facit nos uincere in ijs prælijs quæ aduersum nos diabolus cõmouet, pudicitia est, & iustitia, & prudẽtia, & pietas, cęteręq; uirtutes. Quæ aũt faciũt nos uinci, luxuria est, & libído, auaritia, & impietas, omisq; malitia. Hæc ergo sunt, quæ nos historię textus edocuit. Verũ quoniam Ioannes in reuelatione sua, ea quæ in lege secundũ historiã scripta sunt adducit ad mysteria diuina, & sacramenta quædam in ijs edocet cõtineri, necessariũ uidetur etiã secundũ id quod ille sensit, nos quoq; ab illo datã expositionis regulã sequi, & primo memorare ea, quæ ad angelũ ecclesiæ cuiusdam scribens dicit: Habes ibi quosdam, qui tenent doctrinã Balaam, qui docuit Balach míttere scandalũ in cõspectu filiorũ Israel, ut mãducarẽt immolata idolis, et fornicarentur. Ergo temporibus Ioánis apostoli erãt quidam in ecclesia illa ad quã scribebat, docentes doctrinã Balaam. Putásne ita accipiendũ est quod fuerint in illis diebus, qui dicerẽt se docere ea quæ Balaã docuit, & qui profiterentur se dogmatũ & traditionum illius esse doctores? An illud potius debemus aduertere, qđ si quis faciat opus qđ fecit Balaã, is doctrinã Balaã docere uideat? Sicut & de doctrina Iezabel in eadẽ reuela- Apoc.2
tione memorat, non quo aliquis ex discipulis Iezabel doceat quæ illa tradiderit, sed q si quis (uerbi causa) aut pphetas dei persequatur ut illa fecit, aut ad idola aliqs decipiat, uel falsis circunscriptionib. perimat innocentes, iste Iezabel dicetur tenere doctrinam. Si ergo aliquis malis cõsilijs scandalũ generet populo dei, & offensionẽ diuinã, atq; iram cundiam cœlestẽ prouocet plebi, uel idolorũ sacrificijs cõmunicãdo, uel stupris aut libídini seruiendo, hic doctrinã Balaã tenere dicẽdus est. Est ergo execrabilis corporis etiam fornicatio. Quid eñ ita execrabile, q̃ templum dei uiolare, ac tollere mẽbra Christi, & facere mẽbra meretricis? Multò tamẽ magis execrabilis est generalis illa fornicatio, in qua omne genus peccati pariter continet. Generalis aũt fornicatio dicit, cum anima quæ in consortiũ uerbi dei ascita est, & matrimonio eius quodãmodo sociata, ab ullo alieno scilicet, & aduersario illius uiri qui eam sibi despõdit in fide, corrũpitur & uiolat. Est ergo sponsus & uir animæ mundæ & pudicę, uerbũ dei, qui est Christus dñs, sicut et Apostolus dicit: Volo autẽ omnes uos uni uiro uirginem castam exhibere Christo. Ti- 2.Cor.11
meo autẽ ne forte sicũt serpens seduxit Euam astutia sua, sic corrũpantur sensus uestri à simplicitate, quæ est in Christo Iesu. Donec igit anima adhæret sponso suo, & audit uerbum eius, & ipsum complectitur, sine dubio ab ipso semen suscipit uerbi: & sicut ille dixit: De timore tuo domine in utero cõcepi, ita & hæc dicit, de uerbo tuo domine in uentre concepi, & parturiui, & spíritũ salutis tuæ feci super terras. Si ergo sic de Christo cõcepit anima, fecit filios pro quib. dicatur ad eã, quia salua erit per filiorũ procreationem, si permanserit in fide, & charitate, & sanctitate, cum sobrietate, etiã si prius sicut Eua seducta fuisse anima uideatur. Est itaq; uere beata soboles, ubi cõcubitus factus fuerit animæ cum uerbo dei, & ubi cõplexus ad inuicem dederint. Inde nascetur generosa progenies, inde pudicitia oriet, inde iustitia, inde patientia, inde mansuetudo, & charitas, atq; omnitũ uirtutũ proles uenerãda succedet. Quod si infelix anima diuini uerbi derelíquerit sancta connubia, & in adulterinos se cõplexus diaboli, aliorũq; dęmonum illecebris deceptam tradiderit, generabit sine dubio etiã inde filios, sed illos, de quib. scriptum est: Sap.3
Filij autem adulterorũ imperfecti erunt, & ex iniquo concubitu semẽ exterminabitur. Omnia ergo peccata filij sunt adulterij, & filij fornicationis. Vnde & ostẽditur, quod p singula quæq; quę gerimus, parit anima nostra & generat filios, sensus scilicet & opera quę gerit. Et si quidem secundũ legem est quod gerit, & secundũ uerbum dei, spíritum parit salutis, & propterea saluabitur per filiorum generationẽ, & ísti sunt filij, de quibus Psal.127
propheta dicit: Filij tui sicut nouellæ oliuarũ in circuitu mẽsæ tuę. Si uerò qđ agit contra legem est, & peccatũ est, sine dubio ex cõceptione contrarij spíritus malignam sobolem gignit. Parit enim filios peccati. Et ístæ sunt maledictę generationes in quibus à nonnullis sanctorum maledicitur etiã dies in quo nati sunt. Nunc̃ est ergo quando nõ

pariat anima. Anima semper parit, semp generat filios. Sed illa quidem benedicta generatio est, quæ de uerbo dei cõcepta generatur, & ista est filiorũ generatio, per quã salua fiet. Si autem (ut diximus) ex contrario spiritu cõcipiat, certum est quia pariat filios ire aptos ad interitũ. Et forte ad utrasq; istas generationes animæ respicit illud, quod dictũ
Rom.9 est: Cum enim nõdũ nati fuissent, aut aliquid egissent boni uel mali, ut propositum dei, quod secundum electionẽ factum est, maneat, non ex operibus sed ex uocante, dictum est, quia maior seruiet minori, sicut scriptũ est: Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Istæ enim tales generationes animæ etiam priusquã faciãt boni aliquid, siquidem ex sancto spiritu generatæ sunt, iam diliguntur. Si uerò ex spiritu maligno, etiã priusq; opere impleãt aliquid mali, hoc ipso tamẽ quod huiusmodi uoluntatẽ peperit anima, digne in ea odio habetur malę uoluntatis execrãda cõceptio. Propterea fortassis in huius sacramẽti figura etiã Chanaan puer anteq; nascereturmaledicitur. Cham nanq; peccauerat pater eius: & prophetans Noe cũ unicuiq; filiorũ suorum optima quæq; signaret, ubi ad
Gen.9 Cham uentum est, maledictus, inquit, Chanaan puer. Cham peccauit, & Chanaan progenies eius maledicitur, & maledicta est. Et ideo acrius nobis intendendũ est, & prospiciendũ, ne forte generet aliquid anima, quod maledicto dignũ sit, ut etiã si nondũ opere impleuerit, in ipsa tamẽ uoluntate & proposito eius erit huiusmodi maledicta progenies. Quod & si forte aliquãdo euenerit, quis eũ inueniet facile qui ab huiusmodi generatione, id est peccandi uoluntate habeatur immunis? Si ergo acciderit tale aliqd, quid remediũ detur, ex diuinis uoluminib. requiramus. Inuenimus ergo in psalmis de hoc scri
Psal.137 ptũ: Filia Babylonis misera, beatus qui retribuit tibi retributionẽ quã retribuisti nobis. Beatus qui tenebit & allidet paruulos tuos ad petram. Et si nondũ aliquid operis gessit Babylonius in nobis iste conceptus, dũ adhuc paruulus est, nõ miserearis eius, nec parcas ei, sed statim interfice. Odibilis eñ est, perime, occide elidẽs ad petrã. Petra autẽ est Christus. Quis ergo tantus ac talis est, ut non expectet omnino usquequo crescat in eo Babylonię soboles, nec augeãtur in eo opera cõfusionis, sed in primis statim initijs, ubi nasci cœperint, & ex uoluptatis motibus coalescere, atq; (ut ita dicã) ubi caput cœperint de uulua animæ proferre pernicioſa desideria maligni spiritus insperatiõe cõcepta, arripiat statim & elidat ad petrã: id est adducat ad Christum, ut in conspectu tremendi iudi cij eius posita exolescãt, & pereant. Hæc dicta sunt nobis de generali fornicatione, quę species habet plurimas: quarum una est hęc quæ in cõsuetudine ob corporale stuprum fornicatio nominatur. Ego uerò legens Apostolum, cum uenissem ad eum locũ in quo
1 Cor.6 dicit: Qui se iungit domino, unus spiritus est, et qui se iungit meretrici unum corpus est: quærebã si est aliquid aliud medium præter hoc, ut aut domino quis iungatur, aut meretrici: & pro uiribus meis discutiens, profundum satis & reconditum in ijs uerbis intuebar Apostoli sensum, qui ita definierit, quod omnis anima aut domino cõiuncta sit, aut meretrici: & intellexi quod dominũ quidem dixerit uirtutes quę Christus est, id est uerbum, sapientiam, ueritatem, iustitiam, cæteraq; huiusmodi: meretricẽ uerò omnes econ
Prou.7 trario malitiæ species. Hoc etiam apud Salomonẽ dici intelligo in eo quod ait de meretrice, quia per fenestras prospicit in plateas, & si quẽ uiderit insipientium adulescentulorum, & inopem sensuum transeuntem iuxta angulos domus suæ, & loquentem in tenebris uespertinis, cum silentium fuerit nocturnum, uel caligo noctis: mulier autem occurrit ei habens speciem meretricis, quæ facit iuuenum euolare corda. Hæc ergo quæ dicitur meretrix, ipsa est malitia: & qui se iũxerit huic meretrici, unũ corpus malitię efficitur. Sicut ergo qui se iungit Christo domino, iungit se sapientiæ, iungit se iustitię, iungit se pietati, & ueritati, & cum his omnibus unus efficitur spiritus: ita & qui se iungit huic meretrici, iungit se impudicitiæ, impietati, iniquitati, mendacio, & simul omnibus peccatorum malis, cum quibus unum corpus efficitur. Veruntamen applicuit Israel in Sattin. In interpretatiõe Hebraicorum nominum Sattin inuenimus in lingua nostra responsionem, uel refutationem dici. Applicuit ergo Israel ad responsionem, uel refutationem. Non bene applicuit. Vide denicq; quid incurrit in hac positus mansione. Fornicatus est cum mulieribus Madianitarum, & refutatus est à deo: quia non solũ fornicatus, sed & idolis gentium cõsecratus est, & comedit ex ijs quę fuerant idolis immolata, quæ
2 Cor.6 utiq; execrabilia sunt ad deum. Qui enim cõsensus templo dei cum idolis? Verum ego etiam

etiam de ijs, quæ apostolus ad Corinthios scribit dicens: Si quis autem uiderit sciẽtiam
1 Cor.8 habentẽ in idolio recumbere, nónne cõscientia eius cum sit infirma ædificabit ad manducandum immolata? ualde miratus sum. Videtur enim nõ tam rem ipsam grauem pronunciare, q; illius offensam, qui hæc uidẽs simili prouocatur exemplo, cũ non simili scientia muniatur: ita ut ostendat eum qui habens scientiam recumbit in idolio, nõ tam sui q; alterius damni effici reum. Sed uide ne forte nõ hoc solum fiebat apud Corinthios, ut in idolio recumberent, & immolata idolis manducarẽt. Sed forte quoniam studiosi litterarum Græcarũ homines erãt, & amatores philosophiæ, desiderio adhuc studiorũ uetustas tenebãtur, & philosophorum dogmata, quasi idolis immolata edebant. Quæ tamẽ lędere fortasse non poterant eos, qui plenam scientiã ueritatis acceperant. Hi aũt qui in Christo minus eruditionis habebant, si imitarent eos legẽtes talia, & illis adhuc studijs operam dantes, uulnerari poterãt, & diuersorũ dogmatũ uarijs erroribus implicari. Sic ergo fiebat, ut læderetur alius, unde is qui habebat plenam scientiam ueritatis, lædi non poterat. Sed quoniã charitas non requirit quod sibi utile est, sed quod multis, obseruari oportet talem uerbi capere cibum, qui non solum nos ædificet & delectet, sed & qui uidentes non offendat, aut lædat. Est ergo nõ solum in cibis idolis immolatũ, sed & in uerbis. Ego puto, quia sicut omnis sermo qui pietatem, & iustitiã, & ueritatem docet, deo consecratus est, & deo immolatus: ita & omnis sermo qui ad impudicitiã, uel iniustitiã uel impietatẽ respicit, idolis immolatus sit, & qui eũ recipit, quasi idolis immolata manducet. Manducauit ergo populus de sacrificijs eorum, & adorauerunt idola eorũ. Non solum manducauerunt, sed & adorauerũt. Vide ordinẽ mali: seruos domini prima concupiscẽtia, inde uentris ingluuies, postrema captiuauit impietas. Impietatis aũt merces exoluitur fornicatio. Si relegas quæ scripta sunt de Salomone, inuenies eum, & quidẽ cum esset sapientissimus, multis mulieribus inclinasse latera sua, cum lex dei dicat: Non
Deut.17 multiplicabis tibi mulieres, ne forte fornicari te faciãt à deo tuo. Ille ergo cum esset sapientissimus, & ingentis apud deũ meriti, tamẽ quia se tradidit multis mulierib. deceptus est. Ego puto quod multæ mulieres, multa dogmata & multarum gẽtium diuersę philosophiæ nominentur. Quæ cum singula agnoscere, & perscrutari utpote & sciẽtissimus & sapiẽtissimus uoluisset, semetipsum intra legis diuinæ regulam tenere nõ potuit. Decepit eũ Moabitica philosophia, & psuasit ut idolo Moabitico immolaret, similiter & Ammonitarum, sed & reliquarum gentium, quarũ mulieres dicitur recepisse, & ædificasse templa, uel immolasse idolis earũ, grande est ergo & uere opus dei, tam multis dogmatibus quasi mulieribus misceri, nec tamẽ à ueritatis regula declinare, sed constãter
3 Reg.11 dicere: Sexaginta sunt reginæ, & octoginta cõcubinæ, & adulescentulæ quarũ non est
Cant.6 numerus. Vna tamen est columba mea, perfecta mea, una est matris suæ, una est genitrici suæ. Sed isti adorauerũt idola, & cõsecrati sunt Beelphegor. Beelphegor idoli nomẽ est, quod apud Madianitas præcipue à mulieribus colebatur. In huius ergo idoli mysterijs consecratus est Israel. Interpretationẽ nominis ipsius cũ requireremus attentius inter Hebræa nomina, hoc tantum inuenimus scriptũ, quia Beelphegor species sit turpitudinis. Noluit tamẽ declarare quæ, uel qualis species, uel cuius esset turpitudinis, honestati credo cõsulẽs, qui interpretatus est, uti ne auditum pollueret audientiũ. Igitur cum multæ sint turpitudinũ species, una quædam ex pluribus turpitudinis species Beelphegor appellatur. Vnde sciendũ est, quod omnis qui aliquid turpe cõmittit, et in aliquam speciem turpitudinis declinat, Beelphegor Madianitarum dæmonio consecrat. Sed et per singula peccata quę cõmittimus, maxime si iam non subreptione aliqua, sed studio affectuq; peccamus, illi sine dubio dæmoni, cui peccatum illud quod cõmisimus inoperari curæ est, consecramur. Et fortasse continget nobis tot dæmonibus esse cõsecratos, quot peccata cõmittimus, & in singulis quibusq; delictis uelut mysteria illius, aut illius idoli suscipimus. Et fortasse propter hoc dicebat Apostolus. Iam enim mysteriũ iniquitatis operatur. Circumeunt ergo spiritus maligni: & quærunt quomodo unũquenq; decipiant, & per illecebram peccati mysterijs cõsecrent, & neq; sentientẽ, neq; intelligentem (uerbi causa) per fornicationis peccatum introducũt ad dæmonium Madianitarũ, & consecrant Beelphegor, consecrãt turpitudini. Similiter & per alia peccata (ut diximus) alijs dæmonibus homines consecrantur. Sed tu obserua diligentius quod scriptũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

est,& sta in uijs,& interroga quæ sint uiæ domini æternæ, & quæ sit uia bona,& incede in ea,& non accedas ad ianuas domus malitię.Sed si senseris malignũ spiritum loqui in corde tuo, ut te ducat ad aliquod opus peccati, intellige quia te ducere uult ut cõsecret te alicui dęmoni.Ducere te uult ut suscipias mysteria diabolica,mysteria iniquitatis.Et
Eph.4 hoc esse puto quod scribit Apostolus:Cum autẽ gentes essetis,idolorum forma eunres prout ducebamini.à quo uel à quibus ducebamini?à spiritib. nẽpe malignis ducebami ni ad opera peccatorum.Hæc audiens uigilans quisq; auditor dicet fortasse:Quid ergo faciemus?si circumeũt spiritus maligni unumquenq; nostrũ,& ducunt, ac perrahũt ad peccatum:nemo autẽ alius est qui ad iustitiam trahat, qui inuitet & ducat ad pudicitiã, ad pietatẽ:quomodo non uidebitur ad pereundum quidem lata uia patere, ad salutem uerò nusquam ullus aditus dari?Imò uerò aduerte diligentius si potes,& aperto cordis oculo,interiora mecum considera mysteria: & uidebis quanto maior in secretis salutis nostræ cura geratur,quàm facultas ad decipiendũ præbeatur. Adest unicuicq; nostrum, etiã minimis qui sunt in ecclesia dei,angelus bonus,angelus domini qui regat, qui mo-
Matt.18 neat,qui gubernet, qui pro actibus nostris corrigẽdis, & miserationibus exposcendis,
Apoc.2 quotidie uideat faciẽ patris qui in cœlis est:sicut dominus designat in euãgeliis.Et iterũ secũdũ ea quę Ioanes in Apocalypsi scribit,unicuicq; ecclesię generaliter angelus præest qui uel collaudatur pro bene gestis populi,uel etiã pro delictis eius culpat. In q̃ euãstu pendi mysterij admiratiõe permoueor,quod intantũ deo cura de nobis sit, ut etiã ange los suos culpari pro nobis & cõfutari patiat. Sic em cũ pędagogo traditur puer, si forte minus dignis nec secundũ paternã nobilitatẽ imbutus appareat disciplinis,cõtinuo cul pa ad pædagogum refertur,nec ita puer à patre ut pædagogus arguit, nisi durior fuerit, & pædagogi monita spreuerit, atq; in lasciuiã pronus ac proteruiã salutaria eius uerba contẽpserit,illis magis obtẽperans qui luxuriã suadẽt, & ad lasciuiam prouocãt. quid si
Esa.1 at illi animæ prophetæ uocibus disce. Derelinquet,inquit, filia Sion sicut tabernaculũ in uinea,& sicut casa custodiaria in cucumerario,& sicut ciuitas quæ expugnata est. Et iterum:Auferetur macería eius,& erit in cõculcationẽ,& dirípient eã omnes qui transeunt uiam, & singularis ferus depascet eam. Hæc patietur si non acquiescat monitis angeli,qui sibi appositus est ad salutem.Sui nanq; arbitrij est anima,& in quã uoluerit partem est ei liberũ declinare:& ideo iustũ dei iudiciũ est,qa spõte sua siue bonis, siue pessimis monitoribus paret. Vis tibi adhuc amplius aliquid ex scripturis diuinis ostẽdam,q̃ modo maior cura salutis erga homines deo est,quàm diabolo perditionis? Nũquid nõ sufficiebat angelorum diligẽtia aduersus insidias dæmonũ & aduersum eos qui ad pec candum homines trahunt? Ipse unigenitus,ipse inquã filius dei adest,ipse defendit,ipse
Matt.28 custodit,ipse nos ad se trahit. Audi quomodo ipse dicit: Et ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usq; ad consummationem seculi. Sed nec sufficit eum esse nobiscum, sed
Ioan.12 quodammodo uim nobis facit,ut nos pertrahat ad salutem. Ait enim in alio loco:Cum autem exaltatus fuero, omnia ad me traham. Vides quomodo non solũ inuitat uolentes,sed & cunctantes trahit.Vis autem audire quomodo trahat etiam cunctãtes? Non concessit illi qui uolebat ire,& sepelire patrem suũ, nec spacium temporis dedit, sed ait
Matt.8 illi:Sine mortuos sepelire mortuos suos,tu autem sequere me.Et alibi dicit:Nemo mit-
Luc.9 tens manum suam super aratrum,& retro respiciens,aptus est regno dei.Quod si ampli us adhuc uis de hoc cognoscere sacramento,ostendam tibi de scripturis,quod etiã ipse dominus pater dispensationem salutis nostræ nõ negligit, sed & ipse nos ad salutem nõ
Ioan.6 solum uocat,sed et pertrahit.Sic enim dominus dicit in Euangelio:Nemo uenit ad me, nisi quẽ pater meus cœlestis attraxerit.Sed & paterfamiliâs, qui mittit seruos suos inuitare amicos ad nuptias filij sui,posteaquam excusauerũt illi qui priores fuerant inuitati,
Matt.22 dicit seruis:Exite ad uias,& angiportus, & quoscũq; inueneritis cogite introire. Sic ergo non solũ inuitamur à deo,sed & trahimur, & cogimur ad salutẽ.Sed nec sanctus qui
Act.13.21 dem spiritus in huiusce modi dispensationibus deest. ipse em dicit:Segregate mihi Paulum & Barnabã in ministerium, ad quod adsumpsi eos. Et iterum prohibet Paulum ire in Asiam,& rursum cogit eum ire in Hierosolymam, prædicens ei, quia uincula & carceres eum ibi maneant.Quod si angeli domini circundant in circuitu timentium eum, ut eripiant eos:si deus pater,si filius,si spiritus sanctus, non solum hortantur & prouocant,

cant,sed & pertrahunt: quomodo non multo maior cura pro nobis geritur ad salutẽ, q̃ ab aduersarijs procuretur ad mortem? Hæc autem dicta sint pro eo quod cõsecratus est populus Beelphegor.Et iratus est,inquit,furore dominus cõtra Israel,et dixit dominus ad Moysen: Assume principes populi, & ostẽta illos domino cõtra solem,& auertetur ira furoris domini ab Israel.Nescio si de his differẽtes,non offendamus aliquos:sed & si offendamus,obedire magis & deseruire oportet uerbo domini, quam gratiæ hominũ. Peccauit Israel,& dixit dominus ad Moysen,ut assumat oẽs principes,& ostẽtet eos domino cõtra solem.Populus peccat,& principes ostentant contra solẽ. Idem ad examinandum producuntur,ut arguantur à luce. Vides quæ sit cõditio principũ populi: non solũ pro suis propríjs arguunt delictis,sed & pro populi peccatis coguntur reddere rationem:ne ipsorum sit culpa quod populus deliquit, ne forte nõ docuerint, ne forte nõ monuerint,neq; sollicíti fuerint arguere eos qui initiũ culpæ dederint,uti ne cõtagio dispergeretur in plures. Hæc em omnia facere principibus imminet & doctoribus. Si enim illis hęc nõ agẽtibus,nec sollicitudinẽ gerẽtibus circa plebem peccauerit populus, ipsi ostentantur,& ipsi ad iudiciũ producuntur. Arguit em eos Moyses,id est lex dei, uelut negligentes & desides,& in ipsos cõuertetur iracundia dei,& cessabit à populo. Hęc si cogitarent homines,nunquã cuperent, nec ambirent ad populi principatũ. Sufficit em mihi pro meis propríjs arguí delictis, sufficit mihi pro memetipso & peccatis meis reddere rationẽ. Quid mihi necesse est etiã pro populi peccatis ostẽtari? & ostẽtari contra solẽ,ante quem nihil potest ascõdi,nihil obscurari? Sed fortassis etiã sit aliquis in hoc arcanus & reconditus sensus, qui plus aliquid doceat, q̃ cõmunis hæc habere uidetur expositio. Fortassis enim referri & hoc potest ad illos principes populi,de quib. paulo superius diximus. Venit em angeli ad iudiciũ nobiscum, & stabũt pro nobis ante solem *Caue*
iustitiæ,ne forte aliquid etiã ex ipsis causæ fuerit quod nos deliquimus, ne forte minus erga nos operis & laboris expenderint,quo nos à peccatorũ labe reuocarint. Nisi enim esset etiam aliquid in ipsis quod in causa nostri culpandum uideret, nunquã diceret sermo scripturæ ad angelum illius,uel illius ecclesiæ,quia habes(uerbi gratia)quosdam tenentes doctrinam Balaam,uel quia dereliquisti charitatẽ tuam pristinam, uel patientiã tuã,uel alia huiusmodi,quæ iam superius memorauimus,pro quibus in Apocalypsi an- *Apoc.2*
geli uniuscuiusq; ecclesiæ culpantur. Si enim mercedẽ sperat angelus(uerbi gratia) qui me consignatum accepit à deo,pro ijs quæ bene gessi, certũ est quia & culpari sperabit pro eis,quę à me non bene gesta sunt. Et ideo ostentari dicũtur contra solem, proculdubio ut appareat utrum pro mea inobedientia, an per illius negligentiã peccata cõmissa sint per quæ Beelphegor,siue cuilibet alij idolo ,p qualitate scilicet peccãdi cõsecraret. Quod si princeps meus(angelum dico qui mihi est consignatus)non defuit,sed cõmonuit de bonis, & locutus est in corde meo in eo duntaxat in quo me cõscientia reuocabat à peccato,sed ego contemptis eius monitis, & spreto cõsciẽtiæ retinaculo præceps in peccata prorui, duplicabitur mihi pœna,uel pro contemptu monitoris,uel ,p facino re cõmissi. Nec mireris sane si angelos dicimus uenire cum hominibus ad iudiciũ, cum scriptura dicat,quia ipse dominus ad iudicium ueniet cum senioribus populi,& cũ principibus eius. Ostẽtanẽ ergo principes, & si in illis culpa est, desinit ira dei à populo. Debet nobis & acrior esse sollicitudo actuũ nostrorũ,scientibus quod non solum nos ante tribunal Dei pro actibus nostris stabimus,sed angeli pro nobis ad iudicium deducẽtur tanquã principes & duces nostri. Propterea enim & scriptura dicit:Obedite prępositis *Heb.12*
uestris,et obtemperate eis in omnibus. Ipsi enim peruigilant quasi rationem pro animabus uestris reddituri. Post hæc refertur,quia cũ uidisset Finees filius Eleazar filij Aaron sacerdotis Israelitem quendã introisse ad mulierẽ Madianitidẽ, rapto siromaste in manu sua ingressus sit prostibulum,et utrunq; per ipsa pudẽda transfoderit. Et pro hoc,inquit,dixit dominus ad Moysen. Finees filius Eleazar filij Aaron sacerdotis sedauit iracundiam meã. Hęc ædificauerint priorẽ populum: tibi aũt qui à Christo redemptus es, & cui de manib. gladius corporalis ablatus est, & datus est gladius spiritus,arripe hunc gladium: & si uides Israeliticũ sensum cum Madianiticis scortantẽ meretricibus, id est cum diabolicis se cogitationib. uolutantẽ, nolo parcas, nolo dissimules,sed statim per cute,statim perime. Ipsam quoq; uuluam, id est secreta naturæ discutiens & penetrans,

illum ipsum peccandi fomitem deseca, ne ultra concipiat, ne ultra generet, & maledicta peccatorũ soboles Israelitica castra cõtaminet. Hoc eñ si facias, cõtinuo sedabis iracundiam domini, præueniſti eñ iudicij diem, quæ dies irę dicitur & furoris, & exterminato à te fomite peccati, qui nũc uulua Madianitidis mulieris appellat̃, securus uenies ad iudicij diem. Et ideo surgentes oremus, ut inueniamus paratũ semper istum gladium spiritus, per quem exterminẽtur & semina ipsa, & conceptacula peccatorũ, ac propicius fiat nobis deus, per uerum Finees ipsum dominum nostrum Iesum Christum, cui est gloria, & imperium in secula seculorum. Amen.

De eo quod secundo populus numeratus est. Homilia XXI Cap. XXVI

NVMERI sunt & in ijs quos legimus: & priore quidẽ lectione tẽpore exclusi sumus, ne aliquid etiã de secunda dinumeratione diceremus, sed cõueniens est, omissa uel exclusa nunc reddere. Igitur per præceptũ domini primo numeratus est populus, sed quoniã illi, qui primo fuerant adsciti, ceciderũt propter perseuerantiam delictorũ, secundus nunc populus, qui in lapsorum locum rediuiua generatione successit, uocatur ad numerũ, & quod de illis prioribus dictum non fuerat, de ijs dicitur. Postea enim cũ per tribus & plebes, domosq́, ac familas collectus est numerus, dicit dominus ad Moysen: Iis distribuetur terra in sortem, ex numero nominum. Plurib. plura dabũtur in sortem, & exiguis exiguã dabis hæreditatẽ. Si de prioribus dictum fuisset, quia ijs distribuetur terra in sortem, falsum utiq; fuisset, quia ceciderunt illi in deserto propter delicta sua. quod ergo primis non est dictum, postremis dicitur, quibus et cũcta quę promittunt̃ impleta sunt. Hęc aũt nolo putes solius historię textu concludi, mysteria sunt quę per legis imaginẽ conscribuntur. Reprobatur eñ prior populus, qui est in circuncisione: & introducitur secundus, qui congregatur ex gentibus, & ipse est qui hæreditatẽ consequitur paternam. Et à quo consequitur? non ab Moyse, sed ab Iesu. Nã Moyses etiã si dat aliquibus hęreditatem, non dat intra Iordanẽ, nec transit omnino Iordanem, sed extra Iordanẽ dat terram, non fluentẽ lacte & melle, sed pecoribus aptã, & muta animalia, atq; irrationabiles pecudes melius cũ rationales homines nutrientẽ. Iesus uerò meus secũdo populo terrã quã dat, terra est lacte & melle fluens, imò fauus mellis est præ omni terra. Et Moyses hæreditatẽ nõ dat in clero, nec sorte distribuit, nec potest per plebes, & domos, ac familias, & nomina, & merita singulorũ diuina sorte pensare: hoc solus facit Iesus, cui omne iudicium pater tradidit: ipse scit quõ populũ suum nõ solum per tribus, & familias & domos, uerũ & per nomina unumquencq́ digna & cõpetenti mansione dispenset. Sunt tamen aliqui in istis qui conditione sortis supereminẽt, & omnino nec adducuntur ad sortem omnes Leuitæ: id est omnes qui intente & indelienter permanent in ministerio dei, et peruigiles in seruitio eius excubias gerunt, sortẽ inter cæteros nõ accipiũt: sed nec omnino in terra est sors eorum, sed ipse dominus sors eis & hæreditas esse memoratur. Per hos illi mihi uidentur indicari, qui nullis corporeq; naturæ obstaculis hebetati, sed omniũ uisibilium gloriã supergressi, in sola sibi sapiẽtia dei, & uerbo eius uiuẽdi usum, exercitiũq; posuerunt, qui corporeum nihil requirũt, nihil rationis alienũ. Concupierunt enim sapientiam, concupierunt secretorũ dei agnitionem: & ubi est cor eorũ, ibi erit & thesaurus eorum. Isti ergo hæreditatem non habẽt in terris, sed supergrediunt̃ summa cœli fastigia, & ibi semper in domino, semper in uerbo eius, semper in sapiẽtia, & in uoluptate scientiæ eius deliciabunt̃. Hic eis cibus, hoc erit poculum, istæ diuitiæ, hoc erit regnum. Tales ergo erunt, & in ijs erunt illi, quibus hæreditas ipse dñs erit. Qui aũt inferiores sunt, nec in istũ profectuũ uerticẽ peruenerunt, hęreditatẽ terrę accipient, licet sublimioris alicuius, & potentioris. terra eñ uiuentiũ repromittitur, quæ utiq; idcirco terra uiuentiũ dicitur, quod nesciat mortem. Et isti quidẽ magni, & isti beati: sed beatiores illi qui iam nõ per speculũ, & in ęnigmate, neq; in subCaue stantijs corporalibus, sed facie ad faciẽ deũ uidebunt, sapiẽtiæ illuminatione radiati, & ueræ diuinitatis capaces per puritatẽ cordis effecti: portionẽq; suam nõ in creatura, sed in creatore habẽtes, qui est sup omnia benedictus in secula. Ait ergo, ex numero nominum pluribus plura dabunt̃ in sortẽ, & exiguis exiguã dabis hæreditatẽ, unicuiq; sicut recẽsitus est, dabitur hæreditas eius. Historia hoc est quod docet, ut si qua trib. numero sior

sior habetur in populis, maiora terræ spatia sortiatur: si qua autem minore hominum numero cẽsetur, breuiore possessione contenta sit. Sed quoniam terræ huius diuisionẽ, hæreditatemq; terrenã, speciem dicimus tenere et imaginẽ futurorum bonorũ, ac formam cœlestis illius, quæ à fidelibus & sanctis sperat̃, hæreditatis ostendere: requiro in illa hę reditate quę sperãda est, qui sint plures, & q sint pauci, & inuenio ibi beatiores paucos haberi quàm plures. Nã qui per uiã latam & spatiosam, quę ducit ad perditionẽ, egerint iter, multi dicuntur. Qui uerò per arctã & angustam uiam perrexerint, quæ ducit ad uitam, pauci appellanẽ. Et iterũ in alijs dicitur: Quàm pauci sunt, qui saluantur. Et iterum in alijs: Vbi multiplicat̃ iniquitas, refrigescet charitas multorũ, non paucorũ. Sed & in arca, quę à Noe constructa est, ubi mensuræ cœlitus dantur, in inferioribus trecentorũ cubitorũ ponit̃ lõgitudo, & quinquaginta latitudo. Vbi uerò textus eius ad altiora cõsurgit, in angustum cogitur, & paucorũ cubitorũ conclusione colligit̃, ita ut summitas eius in unius cubiti spaciũ consummet̃: propterea cę in inferioribus quidem, ubi lata & spatiosa habebanẽ loca, uel bestiæ, uel pecudes erãt collocatæ, in superioribus uerò aues: in summis autem quę angustiora, & altiora erant, ibi homo rationalis collocat̃. Ipse uerò uertex in unum cubitum colligitur. omnia enim ad monadem redigunt̃. Quæ tamẽ trinitatis sacramentum in numero trecentorum cubitorũ designat, & huic sacramento proximus ponit̃ homo utpote rationalis, ut dei capax. Sed unde, quæ sit differẽtia inter paucos & multos, colligamus indicia: Pone omnẽ humani generis numerũ, ex uniuersis gentibus elige fideles, sine dubio pauciores erunt, cę sunt uniuersi. Tũc deinde ex fideliũ numero, elige meliores. Certũ est quod multo inferior numerus remanebit. Et iterũ ex ipsis quos elegeris, elige rursum perfectiores, pauciores profecto reperies. Et quanto amplius eligẽdo processeris, tãto magis exiguos & pauciores inuenies usque quo ultimo uenias ad unum aliquem, qui confidẽter dicat, quia amplius quàm omnes illi laboraui. Hi ergo qui hoc modo plures sunt, plus terræ, & plus corporeæ hæreditatis accipiunt: pauci aũt exiguum aliquid de terra consequũtur, qui plus in domino habẽt: ubi autẽ nihil omnino terrenæ hæreditatis accipiant si qui digni fuerint sacerdotes sunt & ministri dei. horũ enim ex integro ipse dominus hæreditas erit. Et quis ita beatus est, ut uel inter paucos exiguũ terræ accipiat, uel inter electos sacerdotes & ministros solum deũ capere hęreditatis sorte mereatur? Licet etiã ipsi propter iumenta sua accipiant aliquid terræ, sed illius terræ, quæ urbib. cõtigua est, & adhæret ciuitatibus. Potest tamẽ adhuc & alio modo intelligi sermo iste, qui dicit ut pluribus multiplicet̃ hæreditas. Vnus eñ iustus secundũ hoc quod acceptũ est deo pro pluribus habetur. Denicq́ & scriptum est: Eccles.16
Per unum sapientem inhabitabitur ciuitas, tribus aũt iniquorum desolabuntur. Et unus iustus pro toto mundo reputatur, iniqui autem, etiã si multi sint, exigui & pro nihilo ducuntur apud deum. Est ergo & multitudo laudabilis, sicut uidemus etiã ad Abraham dictum, cum eduxit eum deus foras, & dixit ad eum: Respice ad cœlũ si potes dinumerare Gen.15
stellas, ita erit semẽ tuum. In quo & hoc intuere, quomodo iustus intus est, & in interioribus semper cõsistit: quia intus in abscõdito orat patrẽ, & omnis gloria filię regis, id est animę regalis, intrinsecus est, sed tamen deus educit eum foras, cum res postulat, & rerũ uisibiliũ ratio deposcit. Potest ergo & hoc modo multis istis, qui sunt sicut stellæ cœli in multitudine, multiplicari hæreditas. & exiguis illis, uidelicet qui etiam si numero multi sunt, uitæ tamẽ suæ indignitate & uilitate exigui habent̃, exigua hęreditas poni. Per sortẽ, inquit, erit hæreditatis distributio. Hoc quidẽ præcipit̃, sed cũ uenio ad scripturas, uideo ipsum Moysen, cui ista mandantur, sorte non uti in diuisione hęreditatis Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse. Sed & Iesus Naue, extra sortem dat hæreditatem tribui Iudæ, & Caleb extra sortem dat, & tribui Effrem, & dimidiæ tribui Manasse: in cæteris sors mittitur, et prima sors Beniamin procedit, & inde iam tribuũ reliquarum. Vnde puto quod & in illa regni cœlorũ beata hæreditate erunt aliqui, qui non ueniant ad sortem, neq; cum cæteris, quãuis sint sancti, numerabuntur: sed erit egregia quædã & eximia eorum hæreditas sicut fuit Caleb ex tribu Iuda, & Iesu ipsius filij Naue. Sicut enim Ios.14
(uerbi causa) cum post prœliũ uictoribus prouincię partiunt̃ spolia, egregij quiq; & exi mij bellatores non cum cæteris militibus in diuisione spoliorum ducunt̃ ad sortem, sed optima quæq; & præcipua eis uirtutũ merito decernunt̃, cæteri uerò utuntur sorte solo

iure victoriæ: ita mihi uidetur & dominus meus Iesus Christus facturus, quosdam enim quos scit abundantius quàm cæteros laborasse, & quorũ gesta magnifica sublimesq; uirtutes ipse cognoscit, illis præcipuos quosq; & eximios, atq; (ut ita audeã dicere) similes sibi honores decernit & glorias. An non tibi uidetur simile aliquid suę beatitudinis charissimis suis cõferre discipulis, cum dicat: Pater uolo ut ubi ego sum, & isti sint mecum? Et cum iterum dicit, quia sedebitis & uos super duodecim thronos iudicãtes duodecim tribus Israel? Et iterum: Sicut tu in me pater, & ego in te, ita & isti in nobis unũ sint? Hęc omnia non sorte decernuntur, sed dilectionis prærogatiua donantur ab eo, qui corda et mentes hominum uidet solus, qui nos quoq; etiam si nõ inter eximios & electos, atq; illos qui supra sortem sunt, in sortem tamen sanctorum dignetur adducere. Cui est gloria & imperium in secula seculorum. Amen.

Ioan. 17
Matth. 19
Ioan. 17

De filiabus Salphaat, & de successione Moysi Homilia XXII Cap. XXVII

QVINQVE filiæ fuerunt, quarũ etiam nomina in scriptura cõprehensa sunt, de Salphaat quodam Israelita progenitæ, qui mortuus est in deserto, nulla uirili sobole derelicta. Istæ ergo filiæ Salphaat interpellant Moysen, & sortem paternæ hæreditatis exposcunt dicentes, nè deleatur nomen patris earum de medio plebis suæ, quia non est ei uir filius natus. Refert pro hoc Moyses cõsultationem ad deum. Omnipotentis autem dei clementia non spernit, nec despicit consultationẽ, quę offertur à puellis. & non solum responsa dare dignatur, sed intantum probat, & amplectitur uerba earum, ut ex ipsis æterna hominibus iura constituat & seculis omnibus obseruanda. Ait enim: Loquens erat dominus ad Moysen. Recte locutæ sunt filiæ Salphaat. Dabis eis possessionem in medio fratrum patris sui, & dabis sortem patris ipsarũ ipsis, & filijs Israel loqueris dicens. Homo si mortuus fuerit, & filius non fuerit ei, dabitis hæreditatem eius filiæ eius. Quod si non fuerint ei filiæ, dabitis hæreditatem fratri eius. Quod si non fuerint ei fratres, dabitis hæreditatem fratri patris eius. Quod si non fuerint ei fratres patris eius, dabitis hæreditatem domestico, qui fuerit propinquior illi ex tribu sua, & capiet hæreditatem eius, & erit hoc filijs Israel iustificatio iudicij, sicut constituit dominus Moysi.] Hęc secundum historiam quid uigoris habeant, omnibus palã est qui sciunt leges istas nõ solum apud filios Israel custodiri, sed apud omnes homines, qui tamen legibus uiuunt. Vnde apparet quod libertas filiarum Salphaat non solum ipsis hęreditatem contulerit, sed & perpetua uiuendi iura seculo dederit. Vides quanta sit etiam historiæ ipsius utilitas in lege Dei. Quis potest leges istas aliquando dissoluere, quibus uniuersus utitur mundus? Sed tamen nos quæramus quomodo etiam spiritaliter ædificemur. Potest enim fieri, ut neq; filiæ mihi sint secundum carnem, neq; aliquid ruris, cuius capi possit hæreditas. Quid ergo? nihil apud eum qui huiusmodi est, ista lex operabitur, & erit alicui ociosum, quod diuina uoce sanctum est? Requiramus ergo etiam apud spiritalem legẽ quæ sint istæ filiæ quinq;, quarũ etiã si pater mortuus fuerit ꝓ aliquo peccato, ipsę tamen hæreditatem ex uerbo Dei capiant. In superioribus, cum de spiritalibus filijs tractaremus, uirtutes animi, & sensus mentis filios dici docuimus. Consequens sine dubio, & conueniens uidetur, etiam filias opera quæ corporis ministerio explentur accipere. Ideo denique & quinarius eis numerus ascribitur. Quinque enim corporei sensus sunt, quibus omne opus expletur in corpore. Istæ ergo quinque filiæ, id est operum perfectio, etiamsi patre orbentur, & remaneant orphanæ, non tamen ejiciuntur ab hæreditate, neq; excluduntur à regno, sed in medio plebis dei portionem hę reditatis accipiũt. Interim uideamus quis est iste pater earum, qui mortuus esse dicitur. Salphaat, inquit. Salphaat autẽ interpretatur umbra in ore eius. Pater operum intellectus est. Sæpe ergo accidit, & non pauci inter fratres nostros sunt, in quibus intellectus altior & profundior nullus, sed est in eis sensus emortuus, sicut de quodam scriptum

1 Reg. 25

est: Et emortuum est cor eius in ipso. Iste ergo etiam si ad intelligentiam spiritalem nihil sapit, sed est emortuus, tamẽ si genuerit filias, id est opera ministerij, opera obsequiorũ, opera mandatorum dei, hæreditatem terræ cum plebe domini cõsequitur. Non poterit quidem inter eos numerari, quorũ portio dominus est, quorum hęreditas deus est, non poterit ministrorum & sacerdotum numero suscipi, in plebeio tamen ordine hæreditatem terræ

tem terræ repromissionis accipiet. Multi enim sunt uocati, pauci aũt electi. Ostendit tamen & causa ex ipsius nominis interpretatione, quia iste Salphaat nõ potuerit filios generare, sed filias. Interpretat enim (ut diximus) umbra in ore eius. Vides ergo quontã sit inter umbrã legis habet in ore, & non ipsam imaginem rerũ, hic quia nihil spiritale, nihil quis umbrã legis habet in ore, & non ipsam imaginem rerũ, hic quia nihil spiritale, nihil ꝓfundi intellectus sentire potest, sed sola umbra legis in ore eius est, sensus uiuos & spiritales non potest generare: generare tamẽ potest opera & actus, quæ sunt simplicioris uitæ ministeria. & ideo ostẽdit in his clementia dei, quod innocentiores quicq; etiã si sensu deficiant, habeant tamẽ opera bona, non excludantur ab hæreditate sanctorũ. Recte ergo locutæ sunt filię Salphaat. Post hęc ponitur lex dei de successiõe: ut primo filius, si desit, secũdo in loco succedat, tertio frater, quarto patris frater. Quintus uerò gradus certũ aliquẽ non designat, sed quisquis illi ꝓpinquior ex omni familia fuerit, ut ipse succedat. In his tam integer & perfectus est historiæ sensus, ut nihil requirere uideat extrinsecus. Tamẽ si quis bene in spiritalibus legibus eruditus est, & pleniore scientiæ lumine radiatus, ille potest intelligere diuersos istos successionũ gradus, & quomodo primus sit cõsequẽdæ cœlestis hæreditatis gradus, doctrinę & sciẽtiæ merito, qui est masculus filius. Secundus operũ prærogatiua, quæ filia est. Tertius cõpassionis alicuius & imitationis, propter quod & frater nominatur. Sunt enim nõnulli, qui sponte quidẽ sua, & proprio intellectu nihil agunt, positi tamen inter fratres, ex imitatione cæterorũ eadem uidentur agere quæ & illi agunt, qui intellectu proprio mouent. Datur etiam istis tertius hæreditatis sub titulo fratrum nominis gradus. Quartus uerò, quem fratrẽ patris nominat, potest fortassis intelligi ille ordo hominũ, qui audita à patribus, & ueterũ narratione fusce ꝓpta conantur implere, & nõ tam propriis sensibus moti, nec præsentis doctrinę cõmonitionibus excitati, ꝓ ueterum uel traditione, uel cõsuetudine sola instituti, boni tamẽ aliquid gerunt. Vltimus uerò gradus scribitur ille, qui quolibet pacto ijs proximus fuerit: quasi si diceret, siue occasione siue ueritate doctrinæ si quis aliquid boni fecerit, nõ peribit boni operis merces, sed largiente domino locũ hæreditatis accipiet. Hæc quidem à nobis audacter fortassis præsumpta, & in mediũ prolata uideantur, non tamẽ erit absurdum si spiritalibus spiritalia proponentes, secretioris eos intelligentię æmulatores, cupidosq; reddamus. Post hęc historia refert, & narratiõe mirabilis, & intellectu magnifica. Ponitur enim quõ deus dixerit ad Moysen, ut ascenderet in montẽ, & inde cum prospexisset, & intuitus fuisset omnẽ terrã repromissionis, ibi defungeret. Sed ille qui populi curam magis ꝓ sui gereret, orat ad deũ, ut prouideat hominẽ qui regat populũ Israel: ne fiat, inquit, synagoga hæc, sicut oues quibus nõ est pastor. Vide ergo primo omniũ quo modo qui perfectus & beatus est, nõ in ualle, nec in aliqua terræ planitie, aut in colle alicuius, sed in monte, id est in alto, & in arduo defungitur loco. Vitæ nanq; eius cõsummatio & perfectio habebatur in excelso. Sed & oculis suis cõtueri iubetur omnem terram repromissionis, & diligenter ex eminẽti statione cuncta perspicere. Oportebat eñ sum mam perfectionis consecuturo, nihil incognitum remanere, sed cunctorũ quæ uidentur & audiuntur habere notitiam: ob hoc credo, ut omnium quæ in carne positus, corporali cœpit aspectu, in spiritu effectus, & nuda mente ad auditoria & discipulatum sapientię properans, uelociter eorũ rationes adsequatur & causas. Nam quid uidebitur utilitatis ut decessuro de seculo, & finem uitæ huius protinus accepturo ostenderentur terræ & loca quorum nec laborem perpessus est, nec gratiam suscepturus? Perterret me sanè sermo qui sequitur, & ad dicẽdum reddit timidũ ac trepidum, quo de magno illo Moyse famulo & amico dei, cui facie ad faciem locutus est deus, per quem signa & uirtutes mirificæ perpetratæ sunt, tam grauia, tam periculosa referuntur. Quid enim ei dicit dominus? Et apponeris, inquit, ad populum tuum & tu, sicut appositus est Aaron frater tuus in mõte Or. Et quasi causam mortis exponit dicens: Propter quod transgressi estis uerbum meũ in deserto Syn, cum restitit synagoga ne me sanctificaret. Nõ me sanctificastis in aqua coram eis. Ergóne in culpa est etiam Moyses? Etiam ipse transgressionis crimẽ incurrit, etiam ipse factus est sub peccato. Idcirco credo cum confidentia dicebat Apostolus, quia regnauit mors ab Adã usq; ad Moysen. Accessit eñ ad Moysen, & nec ipsi pepercit. Et ideo opinor dicebat, quia peccatum introiuit in hunc mundum, & per peccatum mors, in quo omnes peccauerũt. Et iterum: cõclusit deus omnes sub peccato, ut omnibus

Num. 12

Rom. 5

Rom. 11

omnibus misereat. Sed gratias domino Iesu Christo, qui nos liberauit de corpore mortis huius, ut ubi abundauit peccatū superabundaret gratia. Nā Moyses quō aliquem liberare potuisset à peccatis, cum etiā ipsi dicatur, quia transgressi estis uerbū meū in deserto Syn, & non me sanctificastis in aqua coram filijs Israel: ut manifestū sit omnibus q̄ ille debeat solus requiri, qui solus peccatū nō fecit, nec inuētus est dolus in ore eius. Sed interim uideamus Moysis magnificentiā. Recessurus de seculo orat deū, ut ꝓuideat dū cē populo. Quid agis Moyses? Nūquid filij tibi nō sunt, Gerson & Eleazar? Aut si aliquid de ipsis dubitas, nō sunt filij fratris magni & egregij uiri? Quomodo non oras deū pro ipsis, ut eos cōstituat populo duces? Sed discāt ecclesiarū principes successores sibi nō eos, qui cōsanguinitate generis iuncti sunt, nec qui carnis ꝓpinquitate sociāt, testamento signare, neq; hæreditariū tradere ecclesię principatū, sed referre ad iudiciū dei, et nō eligere illū, quē humanus cōmendat affectus, sed dei iudicio totū de successoris electione permittere. Nūquid nō poterat Moyses eligere principē populo, et uero iudicio eligere, & recta iustaq; sententia, ad quē dixerat deus: Elige presbyteros populo q̄s tu ipse scis presbyteros esse, & elegit tales, in quibus continuo dei spiritus requiesceret, & prophetarēt oēs? Quis ergo ita potuit eligere principē populi, ut Moyses poterat? Sed hoc nō facit, non eligit, nō audet. Cur non audet? Ne posteris præsumptionis relinquat exemplū. Sed ausculta quid dicit: Prouideat, inquit, dñs deus spirituū & omnis carnis, hominē super synagogā hāc, qui egrediatur ante faciem eorū, & qui ingrediatur, & qui producat eos, & qui reducat. Si ergo tantus ille ac talis Moyses non ꝓmittit iudicio suo de eligendo principe populi, de cōstituendo successore, quis erit qui audeat, uel ex plebe quę sæpe clamoribus ad gratiā, aut ad preciū fortasse excitatis moueri solet, uel excipsis etiam sacerdotibus quis erit qui se idoneū ad hoc iudicet, nisi si cui oranti, & peteriti à dño reueletur? Sicut & deus dicit ad Moysen: Adsume ad temetipsum Iesum filiū Naue hominem qui habet spiritum dei in semetipso, & impones manus tuas super eum, & statues eum corā Eleazaro sacerdote, & præcepta dato ei in cōspectu totius synagogæ, & præcipe de ipso coram eis, & dabis claritatem tuā super illū, ut audiant illū filij Israel. Audis euidēter ordinationē principis populi tam manifeste ad scripturā, ut penè expositione non egeat. Nulla hic populi acclamatio, nulla cōsanguinitatis ratio, nulla ꝓpinquitatis habita contēplatio est. Propinquis agrorum & prædiorum relinquatur hæreditas: gubernatio populi illi tradat, quē deus elegerit: homini scilicet tali, qui habet (sicut scriptum audistis) in semetipso spiritū dei, & præcepta dei in cōspectu eius sunt, & qui Moysi ualde notus & familiaris sit, id est in quo sit claritas legis & scientia, ut possint ei audire filij Israel. Verū quoniam mysterijs cuncta referta sunt, non possumus quæ præcipiora sunt omittere, etiam si hæc quæ secundum literā mandantur, necessaria uideantur & utilia. Consideremus ergo quę sit Moysis mors, finis sine dubio legis: sed legis illius quæ secundū literā dicitur. Quis aūt eius finis est? Sacrificiorū scilicet interruptio, & cæterorum quæ simili obseruantia mandantur in lege. Hęc ergo ubi finem accipiunt, le
Rom.10 gis susscipit principatum. Finis enim legis Christus ad iustitiam omni credenti. Et sicut
1 Cor.10 de prioribus dictū est, quia omnes in Moyse baptizati sunt in nube, & in mari: ita & de Iesu dicatur, quia oēs in Iesu baptizati sunt in spiritu sancto & aqua. Iesus nanq; est, qui trāsit aquas Iordanis, & in ipsis quodammodo iam tum populū baptizat: & ipse est qui terram hęreditatis, terrā sanctam partitur uniuersis, nō priori populi sed secundo. Prior enim populus propter pręuaricationem suam cecidit in deserto. De Iesu autem rēpori
Ios.11 bus dicitur, quia terra quieuit à bellis: quod Moysi tempore dici nō potuit. Sed de Iesu hoc dicit meo domino, non illo Naue. Atq; utinam mea terra cesset à bellis, & cessare posset si ego Iesu principi meo fideliter militarem. Si enim pareā meo domino Iesu, nun quam caro mea insurget aduersus spiritū meum, nec impugnabitur terra mea ab aduersarijs gētibus, diuersis scilicet cōcupiscentijs stimulata. Oremus ergo, ut Iesus regnet su per nos, & cesset terra nostra à bellis, cesset ab impugnatiōibus carnalium desideriorū: & cū ista cessauerint tūc unusquisq; requiescet sub uite sua, & sub ficu sua, & sub oliua sua. Sub uelamento enim patris & filij, & spiritus sancti requiescet anima, quę pacem in se recuperauerit carnis, ac spiritus. Ipsi æterno deo gloria in secula seculorum. Amen.

De eo

De eo quod scriptum est: Munera mea, data mea, & de diuersitate festi-
uitatum Homilia XXIII Cap. XXVIII

$ Tot obseruatio sacrificiorum, & institutа legalia, quæ in typo data sunt populo Israel, usq; ad præsens tempus stare potuissent, exclusissent sine dubio euangelij fidem per quam ex aduentu domini nostri Iesu Christi gentes conuertuntur ad deum. Erat enim in illis quæ tunc obseruabantur, magnifica quædam, & totius reuerentiæ plena religio, quę ex ipso etiam primo aspectu obstupefaceret intuentes. Quis enim uidens illud, quod appellabatur sanctuarium siue sacrarium, & intuens alta re, adstantes etiam sacerdotes sacrificia consummantes, omnemq; ordinem quo cuncta illa gerebantur aspiciens, non putaret plenissimū hunc esse ritū, quo deus creator omnium ab humano genere coli deberet? Sed gratias aduētui Christi, qui animas nostras auellens ab hoc intuitu, ad considerationē cœlestiū, & contemplationē rerū spiritalium contulit, & destruxit quidem illa quę magna uidebantur in terris, cultumq; dei à uisibilibus ad inuisibilia transtulit, & à temporalibus ad æterna. Sed reuera ipse dominus Iesus Christus & aures requirit quæ hæc audiāt & oculos qui hęc uideant. Vnde & nos nunc legem datam per Moysen habētes in manibus, & uolentes eam ostēdere legē esse spiritalē, aures à uobis & oculos tales requirimus, qui non ad illa quæ sunt destructa respiciant, sed qui ibi hæc requirāt, ubi Christus est in dextra dei sedēs, & quæ sursum sunt sapi Col.3
ant, non quæ sunt supra terras. Sufficiat ergo ista præfationis loco pro ijs quæ dicenda sunt, à nobis esse præmissa. Nunc aūt ad ea iam, quæ scripta sunt ueniamus. Et locutus est, inquit, dñs ad Moysen dicēs. Præcipe filijs Israel, & dices ad eos. Munera mea, data mea, hostias meas, in odorē suauitatis obseruate, ut offeratis mihi in dieb. festis meis, & dices ad eos. Hæ sunt hostię meæ, quas offeratis domino.] Nemo suū aliqd offert deo, sed quod offert domini est, & non tam sua quis offert, q̄ ipsi quæ sua sunt reddit. Propterea ergo uolēs dominus sacrificiorū, & munerū offerendorum sibi ab hominibus leges scribere, primo omniū ipsorum, quæ offerēda erāt, aperit rationē, & dicit: Munera mea, data mea, sacrificia mea in odorē suauitatis obseruate, ut offeratis mihi in diebus festis meis. Hæc, inquit, munera de quibus uobis præcepturus sum ut offeratis mihi in diebus festis meis, data mea sunt, hoc est à me uobis dātur. A me enim cuncta quæ habet humanum percipit genus. Ne quis ergo in offerēdis muneribus beneficij se aliquid conferre crederet deo, & per hoc impius in eo ipso quo deū colere uidebat existeret: quid em̄ tā impiū, nisi si putet homo uelut indigēti aliquid se pręstare deo? necessario (ut diximus) prius edocet hominē, quo sciat se quicquid obtulit deo, reddere id ei potius q̄ offerre. Sed & illud uideamus quomodo ait: Quę offeratis mihi in dieb. festis meis. Habet ergo deus dies festos suos? Habet. Est enim ei magna festiuitas humana salus. Ego puto q̄ per singulos quosq; credentiū, per singulos qui conuertunt̄ ad deū, qui proficiūt in fide festiuitas oritur domini. Quomodo putas lætificat eam, cum is qui fuerat impudicus, fit castus, & qui fuerat iniustus iustitiā colit, & qui fuerat impius, efficitur pius? Istæ omnes singulorū quorumq; cōuersiones, festiuitates generāt deo. Nec dubium aūt quin & dominus noster Iesus Christus, qui pro salute nostra etiam sanguinem suū fudit, agat festiuitatem maximam, cum operæpreciū uidet esse quod se humiliauit, & formam serui suscipiens factus est obedięs usq; ad mortē. Agit festa pariter & spiritus sanctus, ubi plura sibi uidet in ijs qui conuertuntur ad deum, templa præparata. Nā de angelis quid dicā, ad quorum festiuitatem lætantiū dicuntur accedere omnes, qui conuertuntur ad dominum? Aut non est illis magna festiuitas, cum lætantur in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente magis, quàm super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia? Agunt ergo etiam angeli diem festum, lætantes super ijs, qui refugientes cōsortia dæmonum, per exercitia uirtutum angelicis se festinant sociare cōsortijs. Mirum fortasse sit, q̄d dicere uolo: Causas (ut uidetur) festiuitatis & lętitię, nos deo & angelis damus: nos occasionem lætitiæ & exultationis in terris positi cœlo præbemus, dum super terras ambulantes, conuersationem habemus in cœlis & per hoc sine dubio diem festū cœlestibus uirtutibus generamus. Sed sicut boni actus nostri, & uirtutū profectus, lætitiam festiuitatemq; deo & angelis gignūt: ita uereor ne mala conuersatio nostra non solum terris, sed & cœlo lamentationes inducat & luctus, & fortassis etiam ipsi deo luctū

incutiant

Universidad de Deusto
Biblioteca

incutiant humana peccata. Aut nō lugentis est illa uox cum dicitur: Pœnitet me, quia fe- Gen.6
cí hominē super terrā? Sed & illa domini & Saluatoris nostri in euāgelio, ubi dicit: Hie-
rusalem Hierusalē, quę lapidas prophetas, & occidis eos missos ad te, quoties uolui cō-
gregare filios tuos, quemadmodū gallina cōgregat pullos suos sub alis suis, & noluisti?
Et ne putes quia de antiquis tantūmodo dictū est quod lapidauerint prophetas: & ego
hodie si prophetæ uerba nō audiam, si monita eius spernā, lapido prophetā, & quātū
in me est, occido, cuius scilicet uerba nō audio, tāquā mortui. Sed & illa humanū genus
lamētantis dei uox est qua dicitur per prophetā: Heu me, quoniam factus sum sicut qui Mich.7
cōgregat stipulam in messe, & sicut racemus in uindemia, quia nō est spica, nec botrus
ad edēda primogenita. Hei mihi anima, quoniā periit reuertens à terra, & qui corrigat
in hominibus non est. Domini sunt istæ uoces, genus humanū lugentis. Ipse enim uenit
ad colligendam messem, & inuenit stipulam pro messe, & uenit ad colligendam uinde-
miam, sed inuenit racemos paucos pro uindemia, Apostolos scilicet: quos nisi domi-
nus Sabaoth reliquisset nobis semen, & granum frumenti nisi cecidisset in terram ut fru-
ctum plurimū faceret, sicut Sodoma facti essemus & sicut Gomorra similes fuissemus.
Angelis quoq; dei (sicut suprà diximus) fit gaudiū in cœlo sup uno peccatore pœniten-
tiam agente. Certum est quod ubi pro bonis gaudia agunt, ibi pro contrarijs lamente-
tur: si ergo gaudent pro cōuerso, necesse est ut lugeāt pro peccante. Propterea, ergo q Thren.2
grande peccatū peccauit Hierusalem, secundū quod scriptū est in Lamentatione, in co
motione facta est, & perierūt omnes festiuitates eius, & dies solennes eius. quoniam in
loco sancto, & in die festiuitatis dominū meum Iesum Christum occiderūt. Et propte-
rea dicit ad eos: Neomenias uestras & sabbata & dies festos uestros odit anima mea.
Hic quidē, ubi de munerib. mādat, ubi adhuc nulla peccata sunt, dies festos meos dicit,
ubi autem peccatum est, nō meos, sed uestros dies dicit dominus. Hæc autem omnia in
quibus uel lugere, uel gaudere, uel odisse, uel lętari dicitur deus, tropico & humano mo
re accipienda sunt ab scriptura dici. Aliena porro est diuina natura ab omni passionis et
permutationis affectu, in illa semper beatitudinis apice immobilis & inconcussa perdu
rās. Quia ergo festorum leges habemus in manibus, & inde nūc sermo est, requiramus
diligentius qui sit ordo festiuitatū, ut ex ipsis ordinib. & sacrificiorū ritu colligere possi-
mus, qualiter unusquisq; ex suis actibus & cōuersationibus sanctis deo festiuitatē pos-
sit parare. Prima ergo est festiuitas dei, quæ appellatur indesinens, de ijs enim mandat,
quæ indesinēter, & sine ulla prorsus interruptione matutinis & uespertinis sacrificijs of
ferantur. Mandans igit festiuitatū ritus, non primo statim uenit ad festiuitatem paschæ,
nec; ad azymorū, nec; ad scenopegiæ, aliasq; de quibus præcipit, sed hāc primā posuit,
in qua sacrificiū indesinēs mādat offerri: quō scilicet agnoscat quisquis ille uult esse per-
fectus & sanctus, quia non aliquando quidē agenda est deo, aliquando uerò nō agēda
festiuitas, sed semper & indesinenter iustus agere debet diem festum. Sacrificiū nanq;
quod indesinenter, & in matutinis & in uespertinis mandatur offerri, hoc indicat, ut in
lege ac prophetis, quæ matutinū tempus ostēdunt, & in euāgelica doctrina, id est enim
uespertinū, quæ uespera mūdi saluatoris ostendit aduentū, indesinenti intentione perti
stat. Has ergo festiuitates Dns dicit: Et obseruabitis dies festos meos. Dies ergo festus Deut.5
est dni, si & sacrificium indesinens offeramus, si sine intermissione oremus, ita ut ascen-
dat oratio nostra sicut incensum in conspectu eius mane, & eleuatio manuū nostrarum
fiat ei sacrificium uespertinū. Est igitur prima solenitas sacrificij indesinentis, quę à cul-
toribus euāgelij eo modo quo suprà exposuimus, debet expleri. Sed quoniā (sicut pro-
pheticus sermo perdocuit) dies festi peccatorum conuertuntur in luctū, & cantica eo-
rum in planctum, certum est quia qui peccat, & agit diem peccati, agere non potest diē
festum: & ideo illis diebus quibus peccat, offerre non potest indesinēs sacrificium deo.
Sed ille offerre potest, qui indesinenter custodit iustitiam, & cōseruat semetipsum à pec
cato. Qua die autem interruperit, & peccauerit, certū est quod in illa die nō offert sacri-
ficium indesinens deo. Vereor aliquid dicere quod ex sermonibus apostolicis intelligi
datur, ne forte uidear aliquos contristare. Nam si oratio iusti sicut incensum offert in co
spectu domini, & eleuatio manuū eius sacrificium est uespertinum. dicit aūt Apostolus
ijs qui in coniugijs sunt: Nolite fraudare inuicem, nisi forte ex cōsensu ad tempus, ut ua- 1 Cor.7

cetis orationi, & iterum in id ipsum sitis: certum est quia impeditur sacrificiū indesinens
ijs qui cōiugalibus necessitatibus seruiūt. Vnde uidetur mihi quod illius est solius offer
re sacrificium indesinens, qui indesinenti & perpetuæ se deuouerit castitati. Sed sunt &
alij dies festi ijs, qui forte non possunt indesinēter immolare sacrificia castitatis. Secūda
ergo festiuitas post indesinētis sacrificij festiuitatē ponitur sabbati, & oportet sanctorū
quenq;, & iustum agere etiam sabbati festiuitatem. Quæ est autem festiuitas sabbati nisi
illa, de qua Apostolus dicit, relinquet ergo sabbatismus, hoc est sabbati obseruatio po-
pulo dei? Relinquētes ergo Iudaicas sabbati obseruationes, qualis debeat esse Christia
no sabbati obseruatio, uideamus. Die sabbati nihil ex omnibus mundi actibus oportet
operari. Si ergo desinas ab omnibus secularibus operibus, & nihil mundanū geras, sed
spiritalibus operibus uaces, ad ecclesiā conuenias, lectionibus diuinis & tractatibus au
rem præbeas, & de cœlestibus cogites, de futura spe sollicitudinē geras, uenturū iudiciū
præ oculis habeas, non respicias ad præsentia & uisibilia, sed ad inuisibilia & futura, hęc
est obseruatio sabbati Christiani. Sed hæc & Iudæi obseruare deberēt. Denicq; etiā apud
ipsos si faber, si structor, & si quis huiusmodi opificū fuerit, otiatur in die sabbati. Lector
autem legis diuinæ, uel doctor, non desinit ab opere suo, & tamen sabbatum non conta
minat: sic enim & dominus meus dicit ad eos: Aut non legistis, quia & sacerdotes in tē- Ioan.7
plo sabbatū uiolant, & sine crimine sunt? Qui ergo cessat ab operibus seculi, & spiritali
bus uacat, iste est qui sacrificium sabbati, & diē festum agit sabbatorū. Nec; onera por-
tat in uia. Onus enim est oīe peccatum, quemadmodum dicit & propheta: Sicut onus Psal.38
graue grauatæ sunt super me. Nec; ignem accendit: illum scilicet ignem, de quo dicitur:
Ite in lumine ignis uestri, & in flamma quā accendistis. In sabbato unusquisq; sedet in lo Esa.50
co suo, & nō procedit ex eo. Quis ergo est locus spiritalis animæ? Iustitia est locus eius,
& ueritas, sapiētia, sanctificatio, & oīa quæ Christus est, locus animæ est. Ex quo loco
eam non oportet exire, ut uera sabbata custodiat, & diem festum in sacrificijs exigat sab
batorum: sicut & dominus dicebat, Qui in me manet, & ego in illo. Quod aūt diximus Ioan.15
uera sabbata, si altius repetamus quæ sint uera sabbata, ultra hūc mundū est ueri sabbati
obseruatio. Quod enim scriptū est in Genesi, quia requieuit deus in die sabbati ob ope- Gen.2
ribus suis, non uidemus uel tunc factum esse in die septima, uel etiam nūc fieri. Semper
enim uidemus deū operari, & nullum sabbatū est in quo deus nō operet, in quo nō pro
ducat solē suū super bonos & malos, & pluat super iustos & iniustos, in quo nō produ-
cat in montibus fœnū, & herbam seruituti hominū, in quo non percutiat & saner, dedu
cat in infernū & reducat, in quo nō occidat & uiuere faciat. Vnde & dominus in Euan
gelijs cum ludæi præscriberēt sibi de operatione & curatione sabbati, respondit eis: Pa- Ioan.5
ter meus usq; modo operatur, & ego operor: ostendēs per hæc in nullo seculi huius sab-
bato requiescere Deum à dispensationibus mundi, & à prouisionibus generis humani.
Nam creaturam quidem fecit ex initio, & substantias protulit, quātas sciebat utpote re-
rum conditor, ad perfectionem mundi posse sufficere, sed usq; ad consummationem se-
culi ab earum prouisione & dispensatione nō cessat. Erit ergo uerum sabbatum, in quo
requiesceret deus ab omnibus operibus suis, seculum futurum, tūc cum aufugiet dolor, &
tristitia, & gemitus, & erit omnia & in omnibus deus. In quo sabbato concedat etiā no-
bis deus diem festum agere secum, & cum sanctis angelis suis festa celebrare, offerētes
sacrificium laudis, & reddentes altissimo uota nostra, quę hic distinxerunt labia nostra.
Tunc fortassis & sacrificiū indesinens, de quo suprà exposuimus, melius offeretur. Tūc
enim melius indesinenter poterit anima adsistere deo, & offerre sacrificiū laudis per pō
tificem magnum, qui est sacerdos in æternum secūdum ordinem Melchisedech. Tertia
festiuitas ponitur neomeniæ dies, in qua offertur & hostia. Neomenia autem dicitur no
ua luna. Est ergo & ista festiuitas cum Luna innouatur. Noua autē dicitur, cum Soli pro
xima fuerit effecta, & ualde ei coniuncta, ita ut sub claritate eius lateat. Sed mirum for-
tasse uideatur, imò superfluum lex diuina mandare. Quid enim religioni conducit, Lu-
næ nouæ, id est cum cōiungitur Soli, & adhæret ei, obseruare festiuitatem? Hæc si secun
dum literam considerent, non tam religiosa quàm superstitiosa uidebuntur: sed sciebat
Apostolus Paulus, quia nō de ijs loquitur lex, nec illum ritum qui à Iudæis obseruari ui-
detur, spiritus sanctus præcepit: & ideo ad eos qui fidem dei susceperūt dicebat: Nemo

Col.2 ergo uos iudicet in cibo, aut potu, aut parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbato, quæ
sunt umbra futurorũ. Si ergo umbra futurorũ est sabbatum, de quo pro uiribus supra ex
plicuimus, & neomenia umbra futurorum est, certum est quòd & cæteræ festiuitates si-
militer umbræ sunt futurorum. Sed nũc uideamus de neomenia. Diximus quod neome
niæ festiuitas appellatur, cum Luna innouari cœperit, & Soli proxima fuerit, penitusq;
coniuncta. Sol iustitiæ Christus est: huic si Luna, id est ecclesia sua, quæ lumine ipsius re
1 Cor.6 pletur, iuncta fuerit, & penitus ei adhæserit, ita ut secundum uerbũ Apostoli, qui se iun
Ephes.4 git domino unus cum eo spiritus fiat, tunc festiuitatem neomeniæ agit: tunc enim nova
efficit cum abiecerit ueterem hominẽ, & induta fuerit nouũ, qui secundũ deum creatus
est: atq; ita merito innouationis solennitatem, quæ est neomeniæ festiuitas, geret. Tunc
denicq; est quando neq; uideri neq; cõprehẽdi humanis aspectibus potest. Anima enim
cum tota se sociauerit domino, & splẽdori lucis eius tota cõcesserit, nihilq; omnino ter-
renum cogitat, nihil mundanum requirit, nec hominibus placere studet, sed totam se sa
pientiæ, totam lumini, totam calori sancti spiritus mancipauerit, subtilis & spiritalis effe
cta, quomodo cerni ab hominibus, aut ab humanis potest cõspectibus apprehẽdi? Ani
malis nanq; homo intelligere & discernere nõ potest spiritalẽ. Et ideo dignissime diẽ fe
stum aget, & hostiã neomeniæ domino, utpote per ipsum innouata, iugulabit. Quarto
in loco ponitur inter festiuitates dei, paschę solennitas, in qua festiuitate agnus occidit.
Sed uide tu agnum uerum, agnum dei, agnum qui tollit peccatum mũdi, & dicito, quia
pascha nostrum immolatus est Christus. Iudæi carnali sensu comedant carnes agni, nos
Ioan.6 autem comedamus carnem uerbi dei. Ipse enim dixit: Nisi comederitis carnes meas, nõ
habebitis uitam in uobis ipsis. Hoc quod modo loquimur, carnes sunt uerbi dei, si tamẽ
nõ quasi infirmis holera, aut quasi pueris lactis alimoniã proferamus. Si perfecta loqui-
mur, si robusta, si fortiora, carnes uobis uerbi dei apponimus comedendas. Vbi em̃ my
sticus sermo, ubi dogmaticus & trinitatis fide repletus profertur ac solidus, ubi futuri se
culi amoto uelamine literæ legis spiritalis sacramenta pandunt̃, ubi spes animæ auulsa
de terris iactat̃ in cœlos, & in illis collocat̃, quæ oculus non uidit, nec auris audiuit, nec
in cor hominis ascenderũt, hæc omnia carnes sunt uerbi dei: quibus qui potest perfecto
intellectu uesci, & corde purificato, ille uere festiuitatis paschæ immolat sacrificiũ, & di
em festum agit cum deo, & angelis eius. Post hanc, imò cõtinuata huic festiuitas sequit̃
azymorum, quam merito celebrabis, si extermines omne fermentũ malitiæ, & nequitię
ab anima tua, & azyma synceritatis ueritatisq; custodias. Neq; enim putandũ est omni-
potentẽ deum leges homini pro fermẽto scribere, & propterea iubere exterminari ani
mam de populo suo, siqua forte parũ aliquid fermẽti huius ex farina conspersi in domo
sua habuisse deprehẽditur: eamq; curam magnopere fuisse diuinę maiestati, qua fermẽ-
ti huius causa in tantum se dicat offendi, ut animã, quam ipse ad imaginẽ & similitudi-
nem suã fecit, exterminari pro hoc iubeat, & euerti: non mihi uidetur hęc diuinis legib.
digna esse intelligẽtia: sed illud magis est quod horrescit, & merito horrescit deus, si ma
litiæ, si iræ, si nequitiæ spiritu infermentet̃ anima, & intumescat ad flagitia. Hæc nõ uult
esse in anima deus, & tale fermentũ nisi abiecerimus de domo animæ nostræ, merito ex
terminabimur. Sed ne cõtemnas etiam si paruã uideris intra te fermentari malitiã, quia
modicũ fermẽti totam massam corrumpit: & ideo neq; de paruo peccato negligas, quo
niam ex uno peccato generatur & aliud. Sicut enim ex iustitia generat̃ iustitia, & ex ca
stitate castitas (Si quis enim primo tenuiter castus esse cœperit, accepto castitatis fermẽ
to quotidie castior efficit) ita & qui semel intra se licet paruũ malitiæ reposuerit fermen
tum, quotidie semetipso nequior efficitur ac deterior. Et ideo si uis agere azymorũ festi
uitatem cum deo, ne paruum quidem malitiæ fermẽtum intra te residere patiaris. Post
hanc sequitur sexta festiuitas, quæ dicitur nouorũ, id est cum primitiæ de nouis fructib.
offeruntur. Vbi enim seminatus fuerit ager, & diligenter excultus, atq; ad maturitatem
peruenerit seges, tunc fructuũ perfectione festiuitas domini geritur. Si ergo & tu uis no
uorum diem festũ agere cum domino, uide quomodo semines, aut ubi semines, ut pos-
sis tales metere fructus, ex quibus lætari facias deum, & agere diem festum. Quod aliter
Gal.6 implere non poteris, nisi audias Apostolum dicentem: Qui seminat in spiritu, de spiritu
metet uitam æternam. Si sic semines, & sic metas, uere diem festum ages nouorum. Pro

pterea

pterea denicq; & propheta ammonet dicens: Innouate uobis noualia, & nolite seminare
super spinas. Qui ergo cor suum, & interiorem hominem renouat de die in diẽ, iste sibi
innouat noualia, & non seminat super spinas, sed super terram bonam, quę reddat ei fru
ctum triceſimum, aut sexagesimum, aut centesimum. Iste ergo est, qui in spiritu seminat,
& colligit fructum spiritus. Fructus autem spiritus primum omniũ est gaudium. Et me-
rito diem festum nouorum fructuum agit, qui gaudiũ metit: præcipue si simul metat &
pacem, & patientiam, & bonitatem, & mansuetudinem, aliosq; horum similes fructus si
colligat, dignissime nouorum fructuum festiuitatem domino aget. Tunc deinde sequit̃
festiuitas septimorum. Sicut enim inter dies septimus quisq; dies obseruatur sabbatũ, &
est festiuitas, ita & inter menses septimus quisq; mensis sabbatum est mensium. Agitur
ergo in eo festiuitas, quæ dicitur sabbata sabbatorum, & fit in die prima mensis tubarũ
memoria. Sed quis est qui festiuitatem gerat memoriæ tubarũ, nisi qui potest scripturas
propheticas, & Euangelicas atq; apostolicas, quæ ueluti cœlestis quædã personãt tuba,
mandare memoriæ & intra thesaurũ cordis sui recõdere? Qui ergo hæc facit, & in lege
dei meditatur die ac nocte, iste festiuitatem gerit memoriæ tubarũ. Sed & si quis potest
gratias illas sancti spiritus promereri quib. inspirati sunt prophetæ, & psallẽs dicere: Ca
nite initiũ mensis tuba in die insignis solẽnitatis eius, & qui scit in psalmis iubilare ei, di
gne agit solennitatem tubarum. Est adhuc & alia festiuitas, cum affligũt animas suas, &
humiliant se deo festa celebrantes. O mira festiuitas, dies festus uocat̃ afflictio animæ.
Hic em̃, inquit, dies est propitiationis decima die mensis septimi. Vide ergo si uis diẽ fe
stũ agere, si uis ut lætet̃ deus super te, afflige animam tuã, & humilia eã. Nõ ei permittas
explere desideria sua, nec concedas ei lasciuijs euagari, sed inquantũ fieri potest, affligе
& humilia eam. Denicq; paschæ festiuitas, & azymorũ, panem afflictionis habere dicit̃.
nec potest quis agere diem festum, nisi afflictionis panem manducauerit, & mãducaue
rit pascha cum amaritudine. Manducabitis enim, inquit, azyma cũ amaritudine, siue pi Exod.12
cijs. Audis ergo quid essent festiuitates dei: non recipiunt dulcedinem corporalẽ, nihil
remissum, nihil uoluptuosum aut luxuriosum uolũt, sed afflictionem animæ & amaritu
dinem humilitatemq; deposcunt, quia qui se humiliat, ipse exaltabitur apud deũ. Hoc
ergo deposcit & propitiationis dies. Cum enim afflicta fuerit anima, & humiliata in cõ
spectu domini, tũc ei repropitiatur deus, & tunc ad eam uenit ille, quem proposuit deus
propitiatorem per fidem in sanguine suo, Christus Iesus dñs & redemptor eius. Iã uerò
ultimus dies festus dei quis sit quo deus lætet̃ in homine, uideamus. Scenopegia, inqt.
Lætatur ergo super te, cum te uiderit in hoc mundo in tabernaculis habitantem, cum te
uiderit non habere fixũ & fundatũ animũ ac propositum super terras, nec desiderãtem
quæ terrena sunt, nec umbram uitæ huius quasi possessionem propriã, & perpetuam de Psal.29
putantem: sed uelut in transitu positũ, & ad ueram illam patriã unde egressus es, paradisi
festinantem, ac dicentem: Incola ego sum & peregrinus, sicut omẽs patres mei. In taber
naculis enim habitauerunt & patres, & Abraham in casulis, id est in tabernaculis habi-
tauit cum Isaac & Iacob cohæredibus repromissionis eiusdem. Cum ergo incola fue-
ris & peregrinus in terris, & non est mens tua fixa & radicata in desiderijs terrenorum,
sed paratus es ut cito transeas, & paratus es extendere te semper ad interiora usquequo
peruenias ad terrã fluentem lac & mel, & hæreditatem capias futurorum: si te inquã po
situm in his uideat deus, lætatur in te, & diem festũ agit super te. Hæc quidẽ in præsenti,
in futuro uerò si uis considerare quomodo agantur dies festi, erige paululũ si potes sen-
sus tuos à terra, & obliuiscere paulisper hęc quę habenẽ in facie. Describe uerò tibi quo
modo cœlum & terra transeant, & transit omnis hic habitus mundi, cœlũ uerò nouum, 1 Cor.7
& terra noua fundetur. Amoue de conspectibus tuis etiam Solis huius lucem, & da illi Apoc.21
mundo qui uenturus est, Solis septuplum lumen. Imò potius secundum scripturę aucto Esa.30
ritatem ipsum ei da dominum lucẽ. Pone adstantes angelos gloriæ, pone uirtutes, pote
states, sedes, dominationes, atq; omne nomen clarissimarum cœlestium q; uirtutũ, nõ so
lũ quod in præsenti seculo nominat̃, sed quod etiã in futuro. Inter hos oẽs considera, &
conijce quomodo agi possint dies festi dñi: quæ ibi festiuitas, quæ gaudia, quæ lætitiæ
magnitudo. Nam de ijs quas suprà diximus spiritalibus festiuitatibus etiã si magnæ sint
& ueræ, præcipue cum spiritaliter gerunt̃ in anima, magna tamen ex parte sunt, non ex

integro. Sicut enim dixit Apostolus, quia ex parte scimus, & ex parte prophetamus: ita
consequēs est, ut ex parte diem festum geramus. Vt autē scias hæc ita esse, redeamus ad
ipsius Pauli sermonem, quē de diebus festis & neomenijs posuit: & uide quomodo ob-
Col.2 seruanter dixit: Nemo ergo, ait, uos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi. At
tende ergo diligentius quomodo nō dixit in die festo, sed in parte diei festi. Ex parte ēm
& non ex integro diem festū in hoc mundo positi celebramus. Interpellamur enim etiā
si nolumus ab onere carnis, pulsamur à cōcupiscentijs eius, curisq; & sollicitudinibus re-
Sap.9 brāmur. Corpus ēm corruptibile (ut ait ille sapientissimus) aggrauat animā, & deprimit
mit sensum multa cogitantem. Ex parte ergo in hoc mundo sancti agunt diē festū, quia
& ex parte sciunt, & ex parte prophetāt. Cum aūt uenerint quæ perfecta sunt, destruen-
tur ista quæ ex parte sunt. Sicut ēm perfectæ scientiæ cedit ista quæ ex parte est, & perfe
ctæ prophetiæ cedit ista quę ex parte est: ita & perfectę festiuitati cedit ista quę ex parte
est festiuitas. Neq; enim quod perfectum est mūdus iste capere potest, ubi (ut diximus)
necessitas corporis nunc cibum, nunc potum, nunc somnum suggerit, nunc etiā quan-
tamcunq; necessario uitæ præsentis sollicitudinem mouet, quæ omnia interrumpūt sine
dubio continuationem festiuitatis dei. Cum autē uenerit illud quod dictū est de ijs qui
restituuntur in sancta, si tamen & nos ex ijs esse mereamur qui restituendi sunt, qui neq;
esurient, neq; sitient, neq; dormitabunt, neq; laborabunt, sed erūt peruigiles, sicut ange
lorum uita peruigil dicitur: cum in illū ordinem restitui merebimur, tunc erit uera, & in
corrupta festiuitas, cuius festiuitatis princeps & sponsus & dominus erit ipse Iesus Chri
stus Saluator noster, cui est gloria, & imperium in secula seculorum, Amen.

De sacrificijs quæ per unamquamq; festiuitatem iubentur offerri, & de uotis quæ
uouentur deo. Homilia XXIIII. Cap. XXVIII. XXIX. XXX.

OMNES qui imbuendi sunt eminentioribus disciplinis, tandiu molestum du-
cunt rudimentorum laborem, donec quis sit & disciplinæ illius ad quam in-
troducuntur finis & fructus ignorāt. Cum uerò imbutos per ordinem per-
fectio consecuta fuerit disciplinæ, tunc delectabit rudimentorum pertulisse molestias.
Sunt ergo & in sanctis, ac diuinis rebus prima quędam rudimenta, quibus inducuntur,
ij, qui ad perfectionem beatitudinis tendūt. Quod euidēter famulus dei in cantico Ex-
Exod.15 odi designat dicens: Induc, & planta eos in monte hæreditatis tuæ in præparata habi-
tatione tua, quam præparasti domine. Paulus quoq; Apostolus sciens esse quædam pri
ma imbuendi initia, tunc deinde per tempus etiam ad perfectionē ueniri, scribens qui-
Heb.5 busdam dicebat: Etenim cum deberetis iam magistri esse propter tempus, rursum indi-
getis ut doceamini quæ sint elementa exordij sermonum dei, & facti estis quibus lacte
opus sit, non cibo forti. Omnis enim qui lacte alit, expers est sermonis iustitię, paruulus
enim est. Perfectorū uerò cibus solidus est, qui pro possibilitate sumendi exercitatos ha
bent sensus ad discretionem boni uel mali. Et iterum in alijs, literā legis, omnēq; huiusmo
di scripturam elementa mundi esse cōmemorat. Et nūc ergo ea quæ pertinuerūt ad
illos, qui primis imbuebantur elementis, molesta nobis primo uidentur auditu. Volēti
enim unicuiq; auditorū discere de ijs quæ ad salutē pertinent, cum de sacrificijs arietum
& hircorum uitulorumq; recitatur, nihil sibi utilitatis cōferre huiusmodi literas iudicāt,
quantū ad ipsum spectat auditū. Si uerò quis inueniatur qui possit uelamen quod est im
positū in lectione ueteris testamēti, remouere, atq; inde perquirere quæ sint uera sacrifi
cia, quæ purificēt populū in diebus festis: tūc uidebit quām mira, & magnifica sunt, quæ
per hæc indicantur, quæ superflua ignorantibus ac superstitiosa ducunt. Sed hęc quidē
Paulus & si qui ei similes sunt, plenius ab ipsa sapiētia & uerbo dei perfectiusq; cogno-
uerint: nos autē quantū ex ipsorū literis colligere possumus, in quibus nobis uelut per
umbram & imaginem indicia quædam dederunt, ad ædificationem cōmunē discutere
Num.28 summatim de sacrificiorū ritu aliqua tentabimus. In Paschę festiuitate agnus scribit esse
qui purificat populū, in alijs uitulus, in alijs hircus aut aries, uel capra, uel uitula, sicut ex
ijs quæ recitata sunt didicistis. Vnus ergo ex ijs animalibus, quę ad purificandū populū
sumunt, est agnus. Qui agnus ipse esse dicitur dominus & Saluator noster. Sic enim in-
Ioan.1 tellexit Ioannes qui est maior omniū prophetarū, & signauit de ipso dicēs: Ecce agnus,
dei, ecce

dei, ecce qui tollit peccata mundi. Quod si agnus qui ad purificandum popu lum datus
est, ad personam domini & Saluatoris nostri refertur, consequens uidetur quod etiā cæ
tera animalia, quæ eisdē purificatiuis usibus deputata sunt, referri debeāt similiter ad ali
quas personas, quæ per meritū sanguinis Christi purificationis aliquid humano generi
conferāt. Vide ergo ne forte sicut dominus & saluator noster, quasi agnus ad occisionē
ductus, & in sacrificium altaris oblatus, peccatorum remissionē uniuerso præstitit mun
do: ita fortassis & cæterorū sanctorū, ac iustorū sanguis, qui effusus est à sanguine Abel
iusti, usq; ad sanguinem Zachariæ prophetæ, qui interfectus est inter ædē & altare: alte-
rius quidem sanguis sicut uitulæ, alterius sicut hirci, aut capræ, aut alicuius horū fusus est
ad expiandum pro parte aliqua populū. Siue hæc ad iustorū, prophetarumq; personas,
qui in hoc mundo iugulati sunt, uel eorum qui dicūt: Quoniam propter te morte affici Psal.44
mur tota die, existimati sumus sicut oues occasionis, referenda uideantur: siue etiā ad su
periores uirtutes, quibus procuratio humani generis data est: quis facile audeat affirma
re? Neq; enim hæc animalia per speciē, sed per figurā referri ad illam, uel illam putanda
sunt. Nam & ipse dominus Iesus Christus, non ideo agnus dicitur quasi qui mutatus sit,
& conuersus sit in speciem agni. Dicitur tamen agnus, quia uolūtas, & bonitas eius qua
deum repropitiauit hominibus, & peccatorū indulgentiā dedit, talis extitit humano ge
neri quasi agni hostia immaculata & innocens, qua placari hominibus diuina credūtur.
Sic ergo fortassis & si quis est angelorum, cœlestiumq; uirtutū, aut si quis iustorū homi
num, uel etiam sanctorū prophetarum, atq; apostolorū, qui enixius interueniat pro pec
catis hominū: hic pro repropitiatione diuina, uelut aries, aut uitulus aut hircus, oblatus
esse sacrificium ob purificationem populo impetrandam accipi potest. An non uidetur
ut aries, aut hircus holocaustum se obtulisse Paulus pro populo Israel, cū dicebat: Opta Rom.9
bam aūt ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secū-
dum carnem? Vis autem scire, quia se hostiam Paulus offerat iugulādum? Audi eum in
alijs dicētem: Iam enim ego immolor & tempus resolutionis, uel (ut in Græcis codicib. 2 Tim.4
legimus) reuersionis meæ instat. Sic ergo figuraliter potest uideri, quod alius pro festiui
tate nouorum, alius pro festiuitate sabbati, alius pro festiuitate tabernaculorū, quasi hir
cus, aut uitulus, aut aries offeratur ad reconciliādum hominibus deū. Donec enim sunt
peccata, necesse est requiri & hostias pro peccatis. Nā pone (uerbi gratia) nō fuisse pec
catum: si non fuisset peccatum, nō necesse fuerat filium dei agnum fieri, nec opus fuerat
eum in carne positū iugulari: sed mansisset hoc quod in principio erat deus uerbū, uerū
quoniā introijt peccatū in hunc mundum, peccati autem necessitas propitiationē requi
rit, & propitiatio non fit nisi per hostiam, necessarium fuit prouideri hostiā pro peccato.
Et quoniam peccati ipsius diuersæ & uariæ qualitates fuerunt, diuersorū animaliū man
dantur hostiæ, proculdubio quæ conuenirent uarietatibus peccatorum. Sic ergo effici
tur alius sanctorum, siue angelorum (ut diximus) siue hominum uitulus, qui in illa festi
uitate interueniat pro populi delictis: alius autem aries in alia festiuitate: quorū intercessione fiat purificatio pro peccatis. Quod si purificari potuerint homines à peccatis, &
esse puriores, minuuntur & hostiæ. Si enim pro peccatis sunt hostiæ, & pro multitudine
peccatorum multiplicatæ sunt, sine dubio & pro exiguitate minuunt. Huius autem rei
in præsentibus locis scripturæ habemus indicia, id est in ultima festiuitate Scenopegiæ,
cum per octo dies hostiæ iubentur offerri. Et prima quidem die quasi adhuc in abundā-
tia peccatorum, quatuordecim uituli iubentur offerri. Secunda autem die imminutis ut
pote peccatis minuūtur & hostiæ, & tredecim uituli offeruntur. Tertia die duodecim,
& post hæc undecim: & ita quasi deficiente per dies multitudine peccatorum, minuitur
consequenter etiam numerus hostiarum. Sic etiam per dispensationem totius mūdi ra-
tio est purificationis & intellectuum. Indigent enim purificatione non solum quę in ter
ra sunt, sed quæ in cœlis. Imminet nanq; & cœli perditio, sic enim dicit propheta: Cœli Psal.102
peribunt, & omnes ut uestimentum ueterascent: & sicut amictum inuolues eos, & mu-
tabuntur. Intuere igitur totius mundi, id est cœlestiū, ac terrestrium, & infernorum pu-
rificationem: uide quantis indigeant ista omnia hostijs, quantos requirant uitulos, quā
tos arietis, quantos hircos. Sed & in his omnibus unus est agnus, qui totius mundi po-
tuit auferre peccatum, & ideo cessauerūt cæteræ hostiæ: quia talis hæc fuit hostia, ut una

sola sufficeret pro totius mundi salute. Cæteri enim precibus peccata, hic solus potestá-
Matt.9 re dimisit. Dicebat enim: Fili remissa sunt tibi peccata tua. Sic ergo imbuitur mundus,
primo per diuersas hostias remissionem quærere peccatorum, donec ueniat ad hostiam
perfectam, ad hostiam cõsummatam, agnum anniculum, perfectum, qui tollat peccata
totius mundi: per quem festiuitates agat spirituales, non ad satietatẽ carnis, sed ad profe-
ctum spiritus sacrificijs spiritalibus purificatione mentis oblatis. Decet enim deo immo
lari uictimam cordis, & hostiã cõtribulati spiritus, nõ carnis & sanguinis iugulari: quia
& si agnouimus Christũ aliquando secundum carnẽ, sed nunc iam nõ nouimus: & ideo
in spiritu diẽ festũ agamus, & spiritalia sacrificia iugulemus. Hæc pro uiribus nostris de
diuersitate sacrificiorum discussa sint, quorũ ad liquidũ intelligentiam scit ille, cui nuda
& reuelata sunt oña, nec est ulla creatura in cõspectu eius inuisibilis. Post hæc uotorũ
lex ponitur, & nouo principio utitur in hac legislatione Moses. Ait enim: Homo homo
quicunq; uouerit uotum domino. Quæ est ista repetendi nominis causa? Quasi nõ sufficeret dixisse, Homo qui uouerit uotũ domino. Quid est ergo quod ait, homo homo & quid sibi uelit ingeminata hominis appellatio, non mihi silentio prætereundum uidetur.
2 Cor.4 Apostolus docet alium esse interiorem hominẽ, & alium exteriorem: & illũ esse qui renouatur de die in diem secundũ imaginem eius qui creauit eum: hũc uerò esse uilibilẽ, qui corrumpitur. Cum ergo uenitur ad istum iam profectũ ut lex dei suscipiatur, & uota domino offerãtur: uota autem domino offerre nemo potest, nisi qui habet aliquid in semetipso, & in substantia sua quod offerat deo: non sufficit iste exterior homo legẽ dei suscipere, nec uota solus offerre, non eñ potest aliquid dignũ deo habere: sed ille interior est homo qui magis habet in se quod offerat deo. In illo nanq; est habitaculum uirtutũ, in illo omnis intellectus scientiæ, in illo est diuinæ imaginis innouatio. Qui cum speciẽ suam, qua ex initio à deo factus est, recuperauerit, & uirtutũ redintegratione pulchritudinem priorem formæ receperit, tũc iam potest uota offerre deo, & tunc iam nõ homo solum, sed homo homo dicetur. Nam qui interiorem hominem nõ excolit, qui illius curam non gerit, qui uirtutibus eum non instruit, moribus non adornat, diuinis institutionibus non exercet, sapientiam dei non quærit, scientiæ scripturarum operam non impẽdit, hic nõ potest homo homo dici, sed homo tantũ, & homo animalis. Quia ille interior cui uerius & nobilius homo nomen est, sopitus in eo est carnalibus uitijs, & mũdi huius curis ac sollicitudinibus obrutus, ita ut in eo nec nominis eius haberi possit appellatio. Vnde satisagendũ est unicuiq; nostrũ, ut si forte uidet in se interiorẽ hominẽ peccatorũ sordibus & uitiorũ ruderibus oppressum iacere, citius ab eo auferat omnes immũditias, citius eruat eũ ab omni inquinamento carnis & sanguinis, cõuertatur aliquando ad pœnitentiam, reuocet ad se memoriam dei, reuocet spem salutis. Nõ enim hæc extrinsecus
Luc.17 aliunde quærenda sunt, sed intra nos est salutis occasio, sicut & dominus dixit: Ecce eñ regnum dei intra uos est. Intra nos nanq; est conuersionis facultas. Cum enim cõuersus ingemueris, saluus eris, & tũc poteris digne altissimo reddere uota tua, & homo homo appellari. Votum aũt est, cum aliquid de nostris offerimus deo. Vult ergo à nobis pius aliquid accipere deus, & ita nobis aliquid ipse largiri, ut dona sua & munera merẽtibus & nõ immeritis largiri uideat. Quid aũt est quod uult accipere à nobis deus? Audi scripturæ sententiã: Et nũc Israel quid dominus deus tuus poscit à te, nisi ut timeas dominũ
Deut.6 deum tuũ, & ambules in omnibus uijs eius, & diligas eum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis uiribus tuis? Hæc sunt ergo quæ deus poscit à nobis. Quę si nõ pri
Hier.13 us offeramus, ab ipso accipiemus nihil. Legimus & in alio loco: Date gloriã deo, & da-
1 Reg.2 te magnificentiã deo. Si dederitis gloriã, recipietis gloriã. Sic enim dicit ipse deus: Glorificantes me, glorificabo. Ego uerò dico, quod & si offeramus ei iustitiã nostrã, accipiemus ab ipso iustitiã dei. Et si offeramus ei nostrã, id est corporis castitatẽ, accipiemus ab ipso ipsius castitatẽ. Et si offeramus ei sensum nostrũ, accipiemus ab ipso sensum ipsius.
1 Cor.2 Sicut & Apostolus dicebat, nos autem domini Christi sensum habemus. Cum aurẽ nos obtulerimus deo quæ in nobis sunt, & ille contulerit in nos quæ sua sunt, tunc uere iam non homo solũ, sed homo homo dicẽt. Vterq; enim homo uocabuli sui perfectione decẽter ornatus est. Ista sunt ergo uota, quæ debet exsoluere is, qui homo homo appellatẽ.
1 Reg.1 Scio diuersa uota in scripturis referri. Anna quidem uouit deo fructũ uentris sui, & Samuelem

tuelem cõsecrauit in templo. Alius, quodcunq; sibi post uictoriã redeunti occurrisset uouit deo, & occurrẽte filia, uota lachrymãda persoluit. Alij uitulos, aut arietes, aut domos, aut alia huiusmodi ratione carentia, uota offerũt deo. Ille uerò qui appellatẽ Nazaræus, semetipsum deuouit deo. Hoc est enim uotum Nazaræi, quod est super omne uotum. Nam filiũ offerre, uel filiam, aut pecus, aut prædiũ, hoc totum extra nos est. Semetipsum deo offerre, & nõ alieno labore, sed proprio placere, hoc est perfectius & eminẽtius omnibus uotis: quod qui facit, imitator est Christi. Ille enim dedit homini terrã, mare, & omnia quæ in eis sunt, ad obsequiũ, dedit & cœlũ, Solem quoq;, & Lunam, ac stellas hominũ ministerio concessit: pluuias, uentos, & omne quicquid in mundo est homi
Ioan.3 nibus largitus est. Sed post hæc omnia semetipsum dedit. Sic enim dilexit deus mundũ, ut filiũ suũ unigenitũ daret pro mũdi huius uita. Quid ergo magnũ faciet homo, si semet
Matt.16 ipsum offerat deo, cui ipse se prior obtulit deus? Si ergo tollas crucem tuam, & sequaGal.2 ris Christũ, si dicas: Viuo autem iam non ego, uiuit uero in me Christus, si desideret & si tiat anima nostra redire, & esse cum Christo, sicut & Apostolus dicebat, & præsentis seculi nõ delectatur illecebris, & si omnẽ legẽ quę de Nazaræis data est, spiritaliter impleat, tunc semetipsum, id est animã suam obtulit deo. Qui in castitate uiuit, corpus suũ uouit deo, secundũ eũ qui dixit: Virgo aũt cogitat quomodo sit sancta corpore & spiritu.
1 Cor.7 Nam & hoc ipsum quod dixit sancta, ad hoc respicit: Sancti enim dicũtur illi, qui se uouerunt deo. Vnde & aries (uerbi causa) si uouetur deo, sanctus appellatur, quem tonderi ad cõmunes usus non licet. Sed & uitulus si deuotus fuerit deo, sanctus nihilominus appellatur, nec licet eum iungi in opus cõmune. Ex ijs ergo colligamus quid est hominẽ seipsum uouere deo. Si te uoueris deo, imitãdus tibi est uitulus, quẽ nõ licet humanis operibus deseruire, nihil facere, q̃d ad homines & ad præsentẽ pertineat uitã. Sed quicquid ad animã pertinet, & ad diuini cultus obseruantiã, hoc & agendum & cogitandũ tibi est. Sed interim præsens lectio continet diuersitates quasdã uotorum. Etenim si uir fuerit qui uouit, liber esse dicẽ in uotis suis, nulliq; subiectus. Mulier aũt si uoueat, si qui dem in domo patris sui sit, uotum eius in patris pendet arbitrio: & si quidẽ ille recusaue rit, liberabitur. Si uerò nõ recusauerit, & ipse & filia tenẽtur obnoxij. Quod si posteaq; non recusauerit pater, non reddiderit uotum filia, peccatum ipsi manet. Similiter autem & erga maritũ decernitur, ut si in domo mariti uxor aliq̃d uouerit, & audiẽs maritus nõ recusauerit, reus sit uoti pariter cum uxore. Si uerò recusauerit, tã uxor sit libera, quàm maritus. Si uerò tacuerit, uterq; (ut diximus) reus habeatur. Hæc sunt quidẽ quæ scripta sunt: sed orandus est nobis deus, ut intellectũ dare dignetur se dignũ, quo hæc ut decet de Dei uerbis intelligere possimus & aduertere. Omnes qui sub lege dei uiuimus, & in ecclesia eius habemur, aliq̃d sub patribus, aliquid sub uiris agimus. Et si quidẽ paruula est anima, & initia habet in eruditionib. diuinis, hæc sub patre agere credenda est. Si uerò iam adultior facta est, ita ut uirípotens sit ad concipiendum semẽ uerbi dei, & doctrinæ spiritalis capere sacreta, hæc sub uiro posita dicitur. Sic eñ & Paulus dicebat de Co
2 Cor.11 rinthijs: Volo autẽ omnes uos uni uiro uirginẽ castam exhibere Christo. Qui uerò perfectiores sunt & eminentiores horũ, de illis nõ dicitur quòd sub uiro sint, sed audi quo-
Eph.4 modo de semetipso suiq; similib. pronũciet Paulus: Donec occurramus, inquit, omnes in uirum perfectũ, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Huic ergo animæ, quæ in uirum perfectũ occurrit, nemo dominatur in uotis, sed habet potestatẽ suorũ libertatẽq; uotorum. Si autem fœminei adhuc generis fuerit anima, cui uel uir uel pater dominẽt in uotis, nõ semper in ipsa est culpa, sed interdum redit ad uiros uel parentes. De quib. applicare difficile sit, tamen quæ domino largiente potuerint, inferemus. Sepe diximus animarũ quæ in ecclesia dei sunt, curam procurationẽq; haberi per angelos, quosq; etiã ad iudicium uenire cum hominibus ostendimus, ut illo diuino cõstet examine, utrũ sua
Caue desidia peccauerint homines, an monitorum custodumq; negligẽtia uidetur mihi etiã in hoc loco, etiam sub mysterio designari & ostendi, quod aliæ quidẽ ut filię superis animæ degunt, aliæ ut uxores secundũ ea quæ superius distinximus. Si qua ergo harum offerre aliquid & uouere cupiat deo, si quidem præproperum, & minus aptũ quod uouit est, illius est, utpote custodis & monitoris angeli, retrudere & reprimere uouentis audaciã. Si uerò audiens nõ repressérit, nõ monuerit, anima quidem liberabitur à culpa, ipse

Universidad de Deusto
Biblioteca

uerò uoti manebit obnoxius. Hoc quidem erga inferiores quasq; fieri accipiẽdum est, perfectioribꝰ. ipse adest deus, sicut scriptũ est de populo Israel: Dominus ipse deducebat eos. Postea uerò quàm deliquerunt, & inferiores semetipsis facti sunt, angelo tradunt. Exod.33 Vnde & Moyses dicebat: Nisi tuipse ueneris nobiscum non me educas hinc. Sed & de Psal.91 iusto dicit deus: Cum ipso sum in tribulatione. & alio dicit: Non timeas descendere in Gen.36 Aegyptum, quoniam tecum ero. Iustis ergo & electis ipse adest dominus: inferioribus uero adsunt angeli, secundum ea quæ superius diximus. Sed contendere debemus ut occurramus in uirum perfectum in mensuram ætatis plenitudinis Christi: ut utamur libertate uotorum, & ita adhærere domino festinemus, ut cum ipso unus spiritus simus, & ipse in nobis maneat, & nos in ipso: & nihil in nobis fœmineum, nihil paruulæ ætatis habeatur, ne necesse sit nobis sub tutoribus & procuratoribus derelinqui à patre: sed festinemus audire illam à domino & saluatore nostro uocem, qua ait, ipse pater diligit uos: ipsi gloria in secula seculorum, Amen.

De ultione quæ in Madianitis facta est. Homilia XXV Cap. XXXI

IN superioribus fornicati sunt filij Israel cum mulieribus Madianitarum, & hoc fuit scandalum filijs Israel in quo offenderunt deum, & ad iracundiam prouocauerunt sanctum Israel. Nunc autem posteaquam pertulit Israel quæ pertulit, locutus est, inquit, dominus ad Moysen dicens: Vlciscere ultionem filiorum Israel de Madianitis, & ad ultimum apponeris ad populum tuum. Igitur scandala quæ acciderant Israelitis, quoniam tergiuersatione Madianitarum acciderãt: ipsi enim subornauerunt mulieres quæ eos deciperent ut peccarent coram domino: illi quidem pro peccato suo pertulerunt uindictam, mediocrius tamen & parcius: hi uerò, qui eis fuerunt causa peccandi, multo uehementiori subiacent ultioni. Vnde edocemur, quia longe sit grauius alijs causam præbere peccati, quàm ipsum unumquemq; peccare. Sicut Matt.18 & dominus designat cum dicit, quia melius fuerat homini illi non nasci, aut molam asinariam alligari circa collum eius, & præcipitari in profundum maris, quàm ut scandalizet unum de pusillis istis. Simulq; aduertendum est, quoniam quidem nomen scandali à nonnullis incompetenter præsumitur. Illud igitur scandalum dicitur, ubi recto itinere ambulanti deceptio aliqua instruitur ad peccandum, & subijcitur causa peccati: sicut & Madianitæ, ambulantibus in lege domini Israelitis, & custodientibus castitatem, subornarunt mulieres, quæ eos deciperent ad peccandum. Causam ergo præbere peccati, hoc est scandalizare. Veruntamen datur uindicta, sed multo grauior in eos qui scandalizauerunt, & qui causam peccati præbuerunt, quàm in eos qui peccauerunt. Simul autem & illud obserua, quod ijs subiecit: Nouissime autem, inquit, & tu apponeris ad populum tuum. Siquando nobis cum Samaritis sermo est, quoniam quidem resurrectionem mortuorum negant, nec recipiunt futuri seculi fidem, perurgeamus eos ex ijs uerbis, quibus dominus dicit ad Moysen, quia apponatur ad populum suum. Nemo enim apponitur ad eos, qui non sunt. Vnde constat esse aliquem populum, cui Moyses post uitæ huius exitum dicitur applicandus. Quia ergo prophetis non credunt Samaritę, ex quibus posset resurrectionis mortuorum latius fides approbari, ex ijs saltem Mosei libris, quos recipiunt, & quorum auctoritatem fatentur, conuincendi sunt & curandi, si tamen oportet Babyloniam curari. Est ergo locus hic resurrectionem mortuorum euidenter ostendens. Designat enim esse populum, cui post obitum suum Moyses adiungendus sit, & ad quos pro suis meritis trãsferendus. Post hæc locutus est Moyses ad populum dicens: Armate ex uobis uiros, & belligerate aduersum Madian, reddere uindictam in Madian à dño: mille ex tribu, & mille ex tribu, ex omnib. tribubus Israel mittite ad belligerandum. Attendite lectioni. Non solum enim ad auditum sermonũ, sed ad rerũ considerationẽ intendendus est animus. Recordare præterita, audi præsentia, quę sequuntur aduerte. Confer priora posterioribus, & diuinarũ uirtutum magnificentiam contemplare. Filij Israel dudum sexcenta milia fuerãt armatorũ, qui processerant aduersum Madian, & hi omnes uicti sunt, quoniam peccatum erat in ipsis. Nũc uerò uictores Madianitæ, qui sexcenta milia fugauerãt, uincuntur à duodecim milib. ut scias quia nõ in multitudine, nec in numero militũ uincit Israel, sed iustitia & pietas est in eis quæ uincit. Propterea denicq; & in benedictionibus eorũ dicitur: quia si seruauerint legẽ domi- Leuit.26

ni, unus ex ipsis persequatur mille, & duo uertant decem milia. Vides ergo, quia multo plus ualet unus sanctus orando, quàm peccatores innumeri præliãdo. Oratio sancti penetrat cœlum. Quomodo non & hostem uincat in terris? Et ideo omnimode studendũ est quærere primo, & custodire iustitiã dei. Quam si obtinueris, & seruaueris, omnes tibi hostes ipsa subijciet: si fueris indutus (sicut Apostolus dicit) loricam iustitiæ, & accinctus ueritatem, si galeam salutis acceperis, & gladiũ spiritus, et ante omnia scutum fidei, Eph.6 in quo possis omnia iacula maligni ignita extinguere. Talib. enim instructus armis, uni Psal.26 uersa diabolica castra, omnemq; eius fugabis exercitum, & cum fiducia cãtabis: Si cõsistant aduersum me castra, non timebit cor meum: si insurgat in me pręlium, in hoc ego sperabo. Congrediuntur ergo duodecim milia aduersum Madianitas, & interficiũt, inquit, omne masculinũ eorum & reges eorum, & Balaã filium Beor interfecerũt gladio cum reliquis uulneratis eorum. Quod in superioribus quærebamus, quomodo de scripturis probari possit Balaã cõsilio subornatas esse mulieres Madianitarũ, quæ deciperẽt filios Israel ad fornicandum, præsens hic scripturæ locus euidenter ostẽdit, dicẽs eũ peremptum esse gladio uelut auctorem scandali, quod immissum est filijs Israel. Dicit aũt de eo & in sequentibus adhuc euidentius hoc modo. Et ait ad eos Moyses: Cur uiuã reseruastis omnẽ fœminam? Ipsæ enim sunt, quæ filios Israel secundum uerbum Balaã apostatas fecerunt. Interficiuntur autem & reges Madianitarũ, atq; illi qui prius à mulieribus uicti sunt, nunc expiatione habita, & gesta pœnitentia, etiã reges uincunt. Ex hoc intelligamus quantum ualeat conuersio ad deum, quantum prosit emendatio peccatorum. Omne masculinum, omnes reges Madianitarũ uincuntur, et perimuntur ab ijs, qui per correptionẽ domini, & per gestorum pœnitentiã correpti sunt, & emẽdati. Quinq; ergo reges Madianitarum referũtur ab Israeliticis militibus superati. Sed & nomina eorum curæ fuit scripturæ diuinæ memorari. Euin, inquit, & Rocon, & Sur, & Vr, & Roboc. Isti sunt qui regnãt apud Madianitas, quos superare, & penitus debent extinguere omnes qui militant deo. Euin nanq; beluinus, uel ferinus interpretatur. Et qũo poteris placere ei qui te probauit, si non abscideris à te, & penitus peremeris beluinos & feros mores? Quomodo poteris ad mansuetorum beatitudinem peruenire, nisi prius interficias Euin, & morti tradas prius iracundiæ feritatem? Ego puto quod nomina hæc scriptura diuina non pro historia narrauerit, sed pro causis & rebus aptauerit. Nã putas fuerit aliquis ita stultus, qui filio suo nomen Beluinus imponeret? Sed hoc arbitror magis, quod instructioni animarũ prospexerit sermo diuinus, uolens nobis ostẽdere quod ad uersum huiusmodi uitia militare debeamus, & de habitaculis ea carnis nostræ depellere, istos reges fugare de regno corporis nostri: quod Apostolus euidentius designat dicens: Non ergo regnet peccatũ in uestro mortali corpore. Vis autem uidere quoniã nõ Rom.6 solũ apud sanctos nomina pro rebus aptãtur, sed etiam apud gentiles, & Barbaros? De sanctis quidẽ notũ est cur Abram Abraham uocitatus sit, & Sarai Sara, & Iacob Israel. Doceamus autem quod mos iste habeatur etiam apud Barbaros. Nónne unus ex filijs Gen.41 Israel à parentibus suis Ioseph nomen acceperat? Cum autem transiit in Aegyptum, & stetit ante Pharaonẽ, cõmutauit nomẽ eius, et de Ioseph cognominauit eũ Psomphthõphanec, quod lingua sua Pharao de secretorum, uel somniorũ reuelatione cõposuit. Et nõ solum Ioseph huic apud Pharaonem ex re nomẽ aptatur, sed & Daniel in Babylonia Baltassar nominat: & Ananias, atq; Azarias, & Misael, Sidrach, Misach, Abdenago uocitantur. Vides ergo quia tam Israeliticorũ, quam etiã barbororũ hominũ nomina non sortuitu, sed pro rebus & causis aptantur in lege. Igitur Madianitarum regẽ Moyses appellauit, prout ipse cẽsuit appellãdum. Beluina, inquit, feritas est, quæ regnat in Madianitis, & non ipsa solũ, sed & alius apud ipsos rex nomine Rocon: quod est in nostra lingua inanitas. Regnat ergo & inanitas in Madianitarũ gente. Est ẽm reuera multa inanitas, & uanitas in hoc mundo, imò & uanitas uanitatum, & omnia uanitas, quã dei miles superare debet & uincere, Vincit autem inanitatẽ, qui nihil inaniter, nihil superflue, & quod ad rẽ nõ pertinet gerit: qui meminit præcepti illius dominici quo ait, quia etiã de uerbo otioso reddent homines rationẽ in die iudicij. In hac aũt uita homines totũ pene otiosum, & totũ inane est, quod loquũtur, quod agũt. Inanis enim dicitur omnis actus & omnis sermo, in quo non est intrinsecus aliquid pro deo, uel pro mandato dei. Est & alius

alius rex Madian Vr, & hic interpretatur irritatio. Vides quales sunt, qui regnent apud Madianitas, quibus hominib. aduersari oportet, imò quos perimi cõuenit ab ijs q deũ sequuntur & interfici. Non enim tam regum, quàm uitiorum nomina, quę regnãt in hominibus, referuntur in lege: & non tam gentium bella, quàm cõcupiscentiarũ carnaliũ, quæ militant aduersus animã, describũtur. Deniq; hi qui in uitijs regnant, quinq; reges esse dicuntur: ut euidentissime doceamur, quia omne uitiũ quod regnat in corpore, ex quinq; sensibus pendet. Isti ergo quinq; sensus perimendi sunt de regno Madianitarũ, ut ultra uitia non regnent super eos, sed iustitia, ne ad scandalum uideant quæ uidẽt, sed ad ædificationem. Apud Madianitas enim sensus isti ad scandalizandum regnabant, ut scandalizarent, & deciperent. Et ideo præcepit dominus, ut si te scãdalizauerit oculus tuus, eruas eũ: si manus aut pes, abscindas eũ. Vides ergo, quia & ipse iubet abscindi, & perimi reges scandalizantiũ. Melius est, inquit, te luscũ introire in regnũ dei, & mancũ, aut claudum, q̃ cum ijs mitti in gehennam. In quibus non utiq; effodiendum præcipit oculum corporis nostri, nec manum, aut pedem abscindẽdũ: sed sensum carnalia sentiẽtem, & concupiscentijs carnalibus lasciuiẽtem mandat abscindi: ut oculi nostri recta uideant, & aures nostræ recta audiant, & gustus noster uerbũ dei gustet, manusq; nostræ palpent, & contingãt de uerbo dei. Et hoc est in quo peremptis regibus Madianitarũ, & scandali affectibus amputatis, regnat in nobis iustitia ipse dominus noster Iesus Christus, qui factus est nobis iustitia à deo, & pax, & redemptio. Igitur ex præcepto domini à filijs Israel aduersum Madianitas bella cõfecta sunt, spolia ex ipsis copiosa referunt, auri atq; argenti cæterorumq; mobiliũ põdus immẽsum, iumentorũ captiuorumq; numerus plurimus. Verum quoniam cuncta hæc apud Israelitas immunda ducũtur, purificatio singulis quibusq; cõpetens adhibetur: & ea quidem, quæ ex metallis constant, ignis purificat: quæ uerò fragiliora sunt & ignem non ferunt, aqua purificari iubẽtur. Fiũt ergo ex omnibus spolijs æquales duæ partes, ut una sit eorum, qui ad bellum processerãt, & alia eorum, qui in castris resederant. Iubentur etiã ex ijs offerre in dona dei: illi quidẽ qui processerant ad bellum, unum caput ex quingentis: illi uero qui in castris manserãt, unum ex quinquaginta: atq; omniũ simul in unũ collectus numerus refertur. Hęc est historiæ cõtinentia. Sed uideamus qd in ijs sensus indicet spiritalis. In populo dei sunt qui dam (sicut Apostolus dicit) qui militant deo: illi sine dubio, qui se nõ obligãt negotijs secularibus: & isti sunt qui procedũt ad bellũ, & pugnat aduersus gentes inimicas, & aduersum spiritales nequitias pro reliquo populo, & pro ijs qui infirmiores sunt siue per ætatẽ, siue per sexũ, siue per propositum. Pugnant autẽ isti orationibus & ieiunijs, iustitia & pietate, mansuetudine & castitate, cunctisq; continentiæ uirtutibus, tanquam armis bellicis cũmuniti: & cum ingressi fuerint ad castra uictores, fruuntur laborib. eorũ etiam imbelles, & ij qui ad pugnã uel non uocãtur, uel exire nõ possunt. Sciendũ tamẽ est quod omnia quæ sumunt ex istis gentibus immũda sunt: & omne fortasse qcquid ex hoc seculo adsumitur, uel prælio capitur, immundũ est, & purificatione indiget: & quædam ex ipsis per ignem transitura sunt, alijs autẽ sufficiet aquæ purificatio. Adsumuntur autẽ ex prelio etiam homines, & iumenta, cũ captiuantur omnes intellectus ad obediẽdum Christo. Ex ijs enim ipsis quos ceperimus, offerimus deo. Nisi eñ pugnauerimus in uerbo dei, nõ poterimus captiuare intellectum eorũ qui diuersa à Christo sentiũt, & perducere eos ad obedientiam Christi. Pauci sunt t̃n qui pugnare possint, & prælia ista conficere: de sexcentis milibus & amplius armatorũ, qui uidebantur militare deo, sola duodecim milia eliguntur, cæteri relinquuntur in castris. Intuere mihi nũc populũ dei, q est in ecclesia, quãti sunt ex ijs qui possint, p ueritate pugnare, qui possint resistere ijs qui contradicũt, qui sciant uerbi bella tractare. Beati sunt isti, qui pro omni populo pugnare possunt & defendere dei plebem, & copiosa de hostibus spolia reportare. Tamẽ & reliqua pars populi, quæ uidẽt imbellis, si cũ quiete resideat in castris, si in silentio agat, & nõ recedat à Moyse, sed permaneat in lege dei, partem spoliorũ etiã ipsa percipiet. Fiet enim æqua portio, non per numerũ quidem, sed quantũ datur omni populo reliquo, tãtum & illis duodecim milibus quib. uincentibus capta sunt spolia. Quis hæc audiẽs nõ inuitetur ad militiam dei? Quis nõ animẽt pugnare pro ecclesia, & resistere aduersũm ueritatis inimicos, eos scilicet q uel dogmata ecclesię oppugnare, uel uoluptati & luxu-

Matt. 5

2 Tim. 2
Eph. 6

riæ operam

riæ operam dare homines docent? Qui ergo hos expugnat, & uel in se, uel in proximis suis uitia perimit, hic accipiet spolia multa, quinquagies multiplicata q̃ cæteri. Intantũ nanq; numeri quantitas uidetur augeri, cũ sexcentis milibus duodecim milia cõferunt. Offerre tamen pars utraq; iubetur deo. Et illi quidem qui uicerunt, unum ex quingẽtis: qui aũt domi resederunt, unum ex quinquaginta. Quingentorum aũt & quinquaginta numerum sanctum esse scriptura testatur. Vnde & saluator dicebat in Euangelijs: Homini cuidam fœneratori erant duo debitores: unus ex ipsis debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta. Nõ habentib. illis unde redderent, donauit utriscq. Sed & septẽ septimanæ monada, id est uno addito, quinquagesimæ diẽ faciunt, quæ Pẽtecostes festiuitas appellat. Similiter & septuaginta septimanæ, addita unius decadis perfectione, quingentorũ numerũ reddũt. Sed quãto plures sunt septuaginta septimanę q̃ septẽ, tanto præstãtior & perfectior numerus quingentorũ, quàm quinquaginta. Inde deniq; & in parabola Euangelij, quã suprà proposuimus, saluator noster pronunciat, q plus diligat ille, cui quingẽti quos debebat denarij donati sunt, quàm ille cui quinquaginta. Deniq; in præsenti lectione Eleazar sacerdos non scribit ad omnẽ populũ locutus, sed ad eos tantum, qui de prælio redeũt. Ait enim: Et dixit Eleazar sacerdos ad uiros uirtutis, qui reuertebantur de prælio. Vides ergo quomodo ad uiros uirtutis loquit̃ sermo dei. Viri enim uirtutis sunt, qui ad bellum procedunt. Si quis uero pugnare nõ uult, nec militare, si quis non uult habere certamen studiorum diuinorũ & abstinentiæ, hic non uult implere illud quod Apostolus dicit: Qui autẽ in agone contendit, ab omnibus cõtinens est. Qui ergo non contendit in agone, & ab omnibus nõ est continẽs, neq; exerceri uult in uerbo dei, & in lege domini meditari die ac nocte, hic etiam si uir dicat̃, uir tamen uirtutis nõ potest appellari. At uerò hic, de quo nũc sermo est scripturæ diuinæ, qui spolia de hostibus refert, uir uirtutis appellatur. Hoc est eñ laudis eius insigne, q̃d scriptura dicit, quia locutus est Eleazar sacerdos ad uiros uirtutis, q reuertebant̃ à prælio. Quis nostrum ita paratus est, ut procedat ad bellum, & contra aduersarios dimicet, ut & ipse uir possit appellari uirtutis? Sicut autem uita continens, & abstinentiæ labor, atq; agonum certamina, faciunt unumquemq; uirum uirtutis appellari: ita è contrario remissa uita, ac negligens, & ignaua, facit uirum ignauiæ appellari. Si ergo uis uir appellari uirtutis, indue te Christum dominum, qui est dei uirtus, & dei sapientia, & in omnibus adiunge te domino, ita ut unus cũ eo spiritus fias, & tũc uir uirtutis efficieris. Tẽpus igitur belli nobis est in hoc mũdo, pugna aduersus Madianitas est, siue aduersum uitia carnis nostræ, siue aduersum contrarias potestates. Spectat nos angelorũ chorus, uirtutum cœlestiũ pia erga nos pẽdet expectatio, quãdo uel quomodo de hoc prælio reuertamur, quid unusquisq; nostrũ manubiarũ reportet: & intuentur curiosius, ac sollicitius perscrutant̃ quis nostrum auri hinc amplius ferat, quis etiã argenti illud pondus exhibeat, quis ue lapides deferat pretiosos. Requirunt etiam si quis æs deferat aut ferrũ, aut plumbũ, sed & uas ligneũ si forte aliquis, aut fictile, aut aliud huiusmodi magnæ domus usibus necessarium. In magna enim domo nõ sunt tantummodo uasa aurea, & argẽtea, sed & lignea, & fictilia. Requiritur ergo diligenter cũ abierimus illuc, quid unusquisq; nostrũ deferat, & secundũ ea quæ detulerit, secundũ quod labor eius pro contẽplatione exuuiarum probatur, etiam mansionis ei meritum deputabitur. Probãtur tamẽ omnia hæc: quæ per ignem, per ignem: quæ per aquam, per aquam. Vniuscuiusq; eñ opus quale sit ignis probabit. Propterea ergo ait: Hęc est iustificatio legis, quam cõstituit dominus Moysi: præter aurum, & argentum, & æramentum, & ferrum & plumbũ, & stannum, & omnis res quæ transit per ignem, traducite per ignem, & mundabitur. Sed & in aqua purificationis purificabuntur. Omnia quæcunq; nõ transeunt per ignẽ, transibũt per aquam, & lauabitis uestimenta uestra die septima, & mũdi eritis, & post hæc introibitis in castra.] Vides qũo purificatiõe indiget omnis, qui exierit de prelio uitæ huius. Quod si aliquid est, ut aliqd audeam dicere secũdum scripturæ diuinæ auctoritatẽ, omnis qui exierit de hac uita, nõ potest esse mũdus. Considera enim diligẽter quid indicet historię textus. Exierũt isti pugnare pro filijs Israel, interfecerũt Madianitas: interficientes aũt eos quantũ ad historiæ ordinẽ spectat & literam legis, placuerunt deo, uoluntatem nanq; dei impleuerunt: tamẽ hoc ipso quod interfecerũt aduersarios, immũdi dicũtur effecti

Luc. 7

1 Cor. 9

tur effecti & propterea dicitur ad eos. Et lauabitis ueſtimẽta ueſtra die ſeptima, & mundi eritis, & poſt hæc introibitis in caſtra. Ergo hi qui pugnant, pro eo ipſo quod contigerunt hoſtes immundos, & quod ingreſſi ſunt contra eos, & habuerint cum eis certamen, polluti ſunt. Et ego ergo etiã ſi uincere potuero diabolum, etiã ſi cogitationes immundas & malas, quas cordi meo ſuggerit, uel repellere uenientes, uel ingreſſas necare intra me, ne ad effectum perueniant, quiuero, & ſi calcare potuero caput draconis, hoc ipſo tamen pollui me & inquinari neceſſe eſt, quo eum qui pollutus, & inquinatus eſt contigi: & ero quidẽ beatus, quod eum ſuperare potui, immundus tamẽ ſum, & pollutus qui pollutum contigi, & ob hoc purificatione egeo. Idcirco nimirum & ſcriptura dicit: quia nemo mundus à ſorde. Omnes ergo purificatione indigemus, imo purificationibus. Multæ eñ & diuerſæ nos manent purificationes. Sed myſtica hæc ſunt & ineffabilia. Quis enim nobis enarrare poterit quæ ſint purificationes quæ parentur Paulo, uel Petro, uel alijs horum ſimilibus, qui tantum pugnauerunt, tot gentes barbaras deleuerunt, tot hoſtes proſtrauerunt tanta ſpolia, tot triumphos ceperunt, qui cruentis manibus de cæde hoſtium redeunt, quorum pes tinctus eſt in ſanguine, & manus ſuas lauerunt in ſanguine peccatorum? Interfecerunt quippe in matutinis omnes peccatores terræ, & imaginem eorum exterminauerunt de ciuitate domini. Vicerũt quippe & peremerunt diuerſas dæmonũ gentes. Niſi eñ uiciſſent eas non potuiſſent capere ex eis captiuos, omnem hunc credentium numerum, & perducere eos ad obedientiam Chriſti, & ſubdere eos iugo eius ſuaui, & imponere eis onus eius leue. Quis ergo ita beatus eſt, qui ſuccedat eis in his prælijs, & interficiat omnes Madianitas, & iuſtificetur ex ſanguine eorum? Sanguinem enim dæmonum fundere dicitur, qui eripit eos quibus illi dominantur. Lauabitur aũt hoc ſanguine, & purificabitur in regno dei, ut purificatus, & mundus effectus, poſſit ingredi ſanctam ciuitatem dei: aperiente ſibi oſtium Chriſto Ieſu domino noſtro, imò qui eſt oſtium ciuitatis ipſius dei. Cui eſt gloria, & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

De ſumma numeri filiorum Iſrael. Homilia XXVI Cap. XXXI

D IFFERENTIAS eſſe profectuum, & meritorum in populo fideliũ, ſi quis diligentius intendat lectioni, multis in locis diuinis in uoluminibus deprehendet. Non minus autem hæc & ex præſenti lectione colligimus de eo q̃d ſcriptum eſt: Et acceſſerunt ad Moyſen omnes qui conſtituti erant principes per tribus in exercitu, tribuni, & centuriones, & dixerunt ad Moyſen. Nos pueri tui collegimus ſummam uirorum bellatorum noſtrorum, & non diſſenſit ex nobis quiſquam, & obtulimus munus domino, unuſquiſq; uir quodcunq; inuenit uas aureum, torquem, aut uiriolam, aut anulum, aut dextrale, aut catenulam, ad propitiandum pro nobis coram domino.] Loquuntur ergo ad Moyſen electi principes, qui cõſtituti ſunt ſuper exercitũ, & pro bene geſtis rebus munera offerunt deo dicentes. Nos pueri tui ſumus, qui accepimus ſummam bellatorum filiorum Iſrael. Dicunt autẽ ſummã bellatorum illorũ duodecim milia uirorum, qui electi ſunt ex omnibus tribubus Iſrael, ut cõfligerent aduerſus Madianitas. Sunt ergo in populo dei bellatores multi, ſunt & imbelles plurimi: & rurſus inter bellatores ſunt quidam, qui appellantur ſumma bellatorũ, eminentiores ſine dubio ijs qui bellatores dicuntur, ſicut & eminentiores ſunt ab imbellibus bellatores. Et rurſus ſunt aliqui celſiores ab ijs, qui ſumma bellatorum dicti ſunt: ij ſcilicet q̃ cõſtituti ſunt ſuper eos principes, & prelati ſingulis quibuſq; milib. electorũ. Eſt ergo multa diuerſitas in eo ordine, q̃ bellatores appellanť. Sed & inter ipſos imbelles eſt nihilominus aliqua differẽtia. Nec ipſi eñ æqualiter, & uno ordine oñes appellanť imbelles. Quidã enim ita imbelles ſunt, ut nunq̃ poſſint fieri bellatores, ut eſt ſenilis ætas, & omnis fœmineus ſexus, ſed & cõditio ſeruilis. Puerilis uero ętas ita imbellis eſt, ut ſpẽ gerat aliqñ fieri bellatrix, ſcilicet cum occurrit in uirum perfectum, in menſuram ætatis, tunc non ſolum bellatores fieri ex pueris, ſed & in ſummam bellatorum uenire ſe ſperant, & eſſe electi, & in duodecim milib. numerari, uel etiã præferri, & eſſe principes electorũ. Cõſidera nũc preſentis ſeculi ſtatũ, & uide omnia bellis repleta, omnẽq; humanã uitã in uiſibilib. prælijs, & impugnationibus dæmonũ perurgeri: in populo uero dei eſſe quoſdã ita robuſtos fide, armatosq; uirtutib. ut aduerſum huiuſmodi hoſtes quotidie bella conficiant

cõficiant, & ſemper in procinctu poſiti nõ ſolum ſemetipſos, ſed cæteros qui uel per ſexum, uel per ætatẽ, uel per ſeruitutis conditionẽ pugnare nõ poſſunt, ab hoſtiũ tueanť inſidijs, uerbo doctrinæ eos, exemploq; uitæ, & cõmonitionũ ſedulitate munientes: ſi tamen nõ deſit eis fides. Siue eñ bellatores, ſiue imbelles, impoſſibile eſt ſaluari ſine fide. Inter ipſos tamẽ bellatores, eos duntaxat qui militant deo, conſidera alios ita eſſe paratos & expeditos ut nullis ſe implicent omnino negotijs ſecularibus, ut placere poſſint ei, cui ſe probauerũt, ſed in lege dei meditari die ac nocte. Iſti ergo qui huiuſmodi ſunt, ſumma bellatorũ appellanť. Denicq; non eſt dictum de cõmuni numero bellatorũ, quia nemo in eis diſſenſit, ſed de ijs dictũ eſt, qui ſumma bellatorũ nominati ſunt. In iſtis eñ qui tales ſunt, nulla diſſenſio, nulla diſcordia. Ipſi enim ſunt iſti, de quibus dictũ eſt: Erat aũt credentiũ cor & anima una, nec quiſquã eorũ aliquid propriũ dicebat, ſed erant illis omnia cõmunia. Iſti ſunt ergo ſumma bellatorũ, in quibus nemo diſſenſit. Iſti ſunt qui auri plurimũ pugnando ceperũt, & oñe aurũ, atq; omne ornamentũ, ſiue capitis, ſiue brachiorũ, ſiue etiã digitorũ, id eſt quicquid in intellectibus, quicquid in operib. habẽt, deo offerunt. Sciunt eñ quia munera eius data eius ſunt, & ideo non diſſentit in eis nec unus. Nec eñ poſſent munera offerre deo, poſiti in diſſenſione. Iſtos puto eſſe ſecundũ euangeliũ, qui præceptũ illud diligenter obſeruant, quod mandat dominus & ſaluator: Si aũt offers munus tuũ ad altare, & rememoratus fueris q̃a frater tuus habeat aliq̃d aduerſum te, relinque ibi munus tuum ad altare, & uade prius recõciliari fratri tuo, & tunc ueniens offeres munus tuũ, quò ſcilicet leuet manus ſuas ad deũ ſine ira & diſſenſione. Iſti ſunt ergo qui dicunt, collegimus ſummã uirorũ bellatorũ noſtrorum, & nõ diſſenſit ex nobis quiſq;, & obtulimus munus domino. Diſcenda igitur nobis magnopere eſt conſonantia diſciplinæ: quia tanquã in muſicis, ſi harmonia chordarũ fuerit cõſonanter aptata, ſonũ ſuauẽ modulati carminis reddit: ſi uerò ſit aliqua in fidibus diſſonantia, ingratiſſimus ſonus reddiť, & carminis dulcedo corrũpitur: ita & ij q̃ deo militãt, ſi diſſenſiones & diſcordias inter ſe habeãt, ingrata erũt omia, & nihil acceptũ deo uidebiť, etiã ſi multa bella conficiant, etiã ſi ſpolia multa deferãt, & multa munera offerant deo. Dicetur eñ ad eos, depone munus tuũ ad altare, & uade prius recõciliari fratri tuo, ut poſſis & tu inter eos q̃ ſumma ſunt uirorũ bellatorũ, numerari, & dicere, q̃a nõ diſſenſit ex nobis quiſq;. Ego etiã amplius aliquid dico. Niſi talis fueris, ut in nullo diſſentias à mandatis dei, nec in aliquo diſcrepes ab euãgelicis præceptis, nõ poteris ſuperare inimicũ. In eo eñ ipſo iã uictus es in quo diſſentis: & per hoc ipſum ſuperaris à diabolo, in quo diſcordas à deo. Si aũt uis uincere inimicũ, & eſſe ſumma bellatorũ, adhære deo, & cõcorda cũ ipſo, ſicut ille qui dicebat: Quis nos ſeparabit à charitate dei? Tribulatio, an angu- Rom. 8
ſtia, an fames, an nuditas, an periculũ, an gladius? Et iterũ: Neq; uita, neq; mors, neq; inſtantia, neq; futura, neq; altitudo, neq; profundũ, neq; creatura alia poterit nos ſeparare à charitate dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro. Iſte talis in nullo omnino diſſentit, iſte talis poteſt uincere Madianitas, & interficere oẽs peccatores terræ, & perdere omnẽ imaginẽ eorũ de ciuitate dñi. Et ego ergo debeo de meipſo, & de terra carnis meę perdere peccatores, & interficere fornicationẽ, immũditiã, paſſionẽ, cõcupiſcentiã malã, & auaritiã. Iſti eñ ſunt peccatores terræ meæ, quos tũc demũ exterminare potero, & interficere, ſi nõ diſſentiã à mãdatis dñi: & tũc uere dignus ero, qui offerã deo munera. Omne uas aureũ, torqueñ, inquit, aut uiriolã, aut anulũ, aut dextrale, aut catenulã. Tor- Prou. 1
quis ornamentũ ſapiẽtiæ eſt. In prouerbijs eñ de ſapiẽtia dicitur, quod q̃ acquiſierit eã torqueñ aureã ponat circa collum ſuũ. Viriola & anulus, ornamẽta ſunt manuũ, in quib. operum ſignanť indicia. Similiter & dextrale. Catenulæ uero, uerbi & doctrinæ cõnexiones declarãt. Ad propitiandũ, inquit, deũ pro nobis. Si dicamus ꝓpter aurũ deũ propitium fieri hominibus, uide q̃ abſurdum imò q̃ impium iudiceť. Hoc enim etiã in uiro bono notabile ducitur, ſi accepto auro ab inferioribus placeť. Quanto ergo magis hęc de deo ſentire nõ cõuenit? Vnde puto expoſitiõis huius eccleſiaſticæ magis cõſtare rationẽ, quæ per auri ſpecies indicari docet animi uirtutes, & bonorũ operũ geſta, quæ ſola offerri deo ab hominib. dignũ eſt, & ꝓ quib. ſolis propitiũ fieri deũ hominibus decet. Et accepit, inquit, Moyſes, & Eleazar ſacerdos aurum ab omnib. tribunis, & centurionibus, & intulit illud in tabernaculũ teſtimonij, memoriale filijs Iſrael corã domino.]

Vides quia quæ dicuntur, nõ ad conspectũ uisibilem, sed ad mentis memoriã referunt. Beatus em̃ est ille qui recordatur se boni aliquid operis egisse corã domino, & obtulisse munera beneplacita deo, animi uirtutes, & ornamẽta pietatis. Post hęc sequitur historia de hæreditate Ruben, & Gad, & dimidię tribus Manasse: de qua proponẽtes aliqua disserere, uolumus prius auditorũ diligentiã cõmonere, & animos eorũ ad contemplationẽ spiritalis intelligentiæ suscitare. Omnia quæ dicuntur nõ solum ex ipso qui dicit sermone pensanda sunt, sed & persona dicentis magnopere cõsideranda est. Verbi gratia: si puer est qui loquitur, animos nostros ad auditũ eloquij puerilis aptamus, nec plus aliquid in ijs quæ dicũtur, nisi inquantũ sentire puer potuit, expectamus. Si uerò qui loquitur uir est, continuo cõtemplamur si uiro digna sunt, quæ dicunt. Et rursus si uir ille eruditus sit qui dicit, pro eruditionis eius intuitu etiã dicta pensamus. Si uerò uir quidẽ ille est, imperitus tñ & idiotes, aliter quæ dicunt accipimus. Sic item si sit senior qui loquit, & multæ ac probatæ peritiæ, utpote qui in eruditionib. cõsenuerit, lõge maior in eo doctorũ habebitur expectatio. Cur aũt ista præmiserimus, historiã hæreditatis Rubẽ & Gad & dimidiæ trib. Manasse exponere uolẽtes, auscultа. Qui hæc gesta narrat quæ legimus, neq; puer est, qualem supra descripsimus, neq; uir talis aliquis, neq; senior, nec omnino aliquis homo est: & ut amplius aliquid dicam, nec angelorũ aliquis, aut uirtutũ cœlestiũ est, sed sicut traditio maiorũ tenet, spiritus sanctus hæc narrat. Vnde em̃ poterat Moyses, uel quæ ab origine mũdi gesta sunt, uel quæ in fine eius erãt gerenda narrare, nisi per inspirationẽ spiritus dei? Vnde potuisset prophetare de Christo, nisi loquẽ te spiritu sancto? Sic em̃ & ipse Christus ei testimoniũ reddit, et dicit: Si credieretis Moysi, credieretis utiq; & mihi. De me enim ille scripsit. Si aũt illius literis nõ creditis, quomodo meis uerbis credetis? Constat ergo ea per spiritum sanctum dicta, & ideo conueniẽs uidetur hæc secundum dignitatem, imò potius secundum maiestatem loquentis intelligi. Sed & illud hoc in loco memorare aptissimum duco, quod Abrahã cũ audiret illum diuitem positum in tormẽtis rogare se ut dimitteretur, & ueniens moneret fratres suos pie uiuere, ne & ipsi in locum illum descenderent tormentorũ, respondit ei, quia habẽt Moysen & prophetas, audiãt illos. Nõ utiq; homines aliquos dicebat in corpore positos Moysen & ꝓphetas, sed hæc quę per Moysen spiritu dei dictãte scripta sunt, Moysen ea nominauit. Dicat ergo aliquis: cũ hęc ita scripta sint, si Abrahã me ad Moysis dicta transmittat, ut legens ea possim illum locũ euadere tormentorũ, quid me iuuabit ad effugiendã gehennam, si legã qũo filij Rubẽ, & filij Gad, & dimidia tribus Manasse hæreditatẽ capiũt à Moyse trãs Iordanẽ, quia erãt illis pecora multa præ cæteris tribub. & quia dicit ad eos Moyses. Videte ne exacerbetis deũ sicut & illi decẽ q missi sunt cũ Iesu & Caleb explorare terrã, & dicebãt, ꝙa terra talis, & talis est, & nõ possumus eã capere: Et quia ad hæc responderunt filij Ruben, & cæteri eũ ipsis. Da nobis terrã hanc, & hæreditatẽ eius, & nõ quæremus iam intra Iordanẽ hæreditatis terrã cũ fratrib. nostris, sed hic relinquemus iumenta nostra, & sarcinas nostras, & mulieres nostras, & infantes nostros. Viri autem nostri ibunt pariter & trãsibunt Iordanẽ. Et quia post hæc Moyses cõmendat eos Iesu filio Naue, & Eleazaro sacerdoti filio Aaron, sub ea tamen conditione, ut transeant cũ filijs Israel & pugnent cum eis aduersus hostes qui erant trans Iordanem, donec liberetur ab eis terra, & tũc accipiant terram quã poposcerunt, regis Seon & regis Og, atq; ipsis solis per Moysen detur hæreditas extra Iordanẽ, cęteris aũt omnibus per Iesum intra Iordanẽ. Dicet ergo aliquis, quid ista ꝓsunt ad hoc ꝙd dixit Abrahã habent Moysen & prophetas, audiant illos? Quo scilicet hęc legẽtes & audiẽtes, in locũ illũ nõ deueniãt tormentorũ. Hęc aũt diximus excitãtes animos audientiũ, ut uigilãtius ijs quæ leguntur, uel dicũtur intendant, & in Mosei literis remoto literæ uelamine ita intelligãt quæ scripta sunt, ut singulis quibusq; ea dici inueniãt, quæ si intelligant & obseruentur, possit auditores non ad illũ locũ tormenti deduci, quo diues ille, qui audire hæc quæ in secreto sunt scripta contempsit, abductus est, sed in sinum eant Abrahã ubi Lazarus requiescit. Oremus ergo dominum, ut auferatur uelamen à cordib. nostris de lectione ueteris testamẽti, ut ea quæ abscõdita sunt & occulta in Mosei literis, uidere possimus, secundũ prophetę cõmonitionẽ dicẽtis: Et nisi audieritis occulte, plorabit anima uestra. Et quidem quod hæc mystica sint, & diuinum aliquẽ sensum contineant, puto

Ioan. 5

Luc. 15

puto quod ex ijs quæ superius asserta sunt, nullus possit ambigere, quãuis sit ille Iudaicis fabulis insatiabiliter deditus: tamen sicut hoc neminem negare, puto, ita quæ sint illa quæ ex istis narrationibus indicentur, & quæ rerũ facies sub hoc uelamine contegat, ad liquidũ scire, ipsius puto esse sancti spiritus qui hæc inscribi inspirauit: & dñi nostri Iesu Christi, qui de Moyse dicebat, de me em̃ ille scripsit: & omnipotẽtis dei, cuius cõsiliũ antiquum humano generi non nudũ, sed uelatum literis indicatur. Nos autẽ oremus ex corde uerbũ dei, qui est unigenitus eius, & qui reuelat patrẽ quibus uult, ut et nobis hęc reuelare dignet: sunt em̃ in his repromissionũ mysteria, quę repromisit diligentibus se: ut sciamus & nos quæ à deo donata sunt nobis. Sed & uos iuuate nos in orationibus, & diligenter intendite, nõ tam nobis dicentibus, q̃m domino illuminanti eos, quos illuminatione sua dignos inuenerit. Quorũ cõtẽplatione etiã nobis dare digneť uerbũ in aperti onẽ oris nostri. Sed age iam si corda erexistis ad dominũ, & uerbi eius sancti illustrationẽ petijstis, ad perscrutandũ sensum eorum quæ uidentur latere, ueniamus. Exeũdi de Aegypto figurã duobus modis accipi, & à prioribus nostris & à nobis sæpe iã dictum est. Nam & cũ quis de errorũ tenebris ad agnitionis lumen deducit, & de terrena cõuersatione ad spiritualia instituta cõuertit, de Aegypto uideť exisse, & uenisse ad solitudinẽ: ad illum uidelicet uitæ statum, in quo per silentiũ & quietẽ exerceatur diuinis legibus, & eloquijs cœlestib. imbuatur: per quæ institutus & directus, cũ Iordanẽ transierit properet usq; ad terram repromissionis, id est per gratiã baptismi usq; ad euãgelica instituta perueniat. Sed & illã figuram esse diximus exeũdi de Aegypto, cũ relinquit anima mundi huius tenebras, ac naturæ corporeæ cęcitatẽ, & transfert ad aliud seculũ: quod uel sinus Abrahæ, ut in Lazaro, uel paradisus, ut in latrone qui de cruce credidit, indicatur: uel etiam si qua nouit deus esse alia loca, uel alias mãsiones, per quæ transiens anima deo credens, & peruenies usq; ad flumen illud quod lætificat ciuitatem dei, intra ipsum sortẽ promissæ patribus hæreditatis accipiat. Igit cũ duplici (ut memorauimus) modo egressus designeť ex Aegypto, & transitus ad desertũ, atq; inde ingressus ad sanctæ terræ hæreditatẽ, uideamus nunc quid sibi uelit Ruben & Gad, & dimidia trib. Manasse. Hæreditas quę per Moysen traditur, & extra Iordanẽ decernitur, in duodecim tribubus filiorũ Israel, occultis quibusdam & mysticis rationibus totius humani generis figuram complectitur, uel omnium certe hominũ, qui ad agnitionem dei uenerũt. Horũ ergo pars aliqua extra Iordanem hæreditatem consequitur per Moysen, pars uerò trãs Iordanem, & hæreditatẽ susципit in terra repromissionis per Iesum. Et illi quidem, quib. extra Iordanẽ hæreditas decernitur, primitiui sunt: licet minus nobiles, licet nõ inculpati, primitiui tñ sunt. Ruben enim est primogenitus Iacob: licet contaminauerit thorum patris, primogenitus tamẽ est. Sed & Gad, licet ex ancilla, tamen & ipse primogenitus est. Manasse quoq;, cuius dimidia tribus extra Iordanẽ consequitur, & ipse licet de Aegyptia natus, primogenitus tamen est. Omnes ergo isti primogeniti sunt, & ideo priorem populũ designãt, qui nõ per Iesum dominũ nostrũ, sed per Moysen extra Iordanẽ sortẽ hæreditatis accipiunt. Considera aũt diligentius etiã causam, qua priores & extra Iordanẽ, & sequestrati à cæteris consequunť hæreditatẽ: lumenta, inquiunt, & pecora multa sunt nobis. Hæc ergo causa est, quia prior populus ad hæreditatẽ illius terrę, quę lacte fluit, quæ melle abũdat, quæ fauus mellis est præ omni terra, nõ potuit peruenire, nec uerbũ carnẽ factum potuit agnoscere, quia multa iumẽta habebant, & multa pecora. Animalis enim homo nõ potuit percipere quæ sunt spiritus dei, nec spiritaliter dijudicare. Quia homo in honore cũ esset, nõ intellexit, sed cõparatus est iumẽtis insipienti bus, & similis factus est ijs pro quibus hæreditatẽ suam extra Iordanis fluenta percepit, & à terra se sancta fecit alienum. Ille ergo populus accepit hæreditatẽ per Mosen, accepit terrã duorũ regum tantummodo. Non enim amplius potuit Moyses interficere nisi duos reges, quorum terrã diuideret populis multa animalia multaq; pecora habẽtibus. Illis uerò qui Iordanẽ transeunt, Iesus diuidit terram, quãuis habeãt etiam ipsi animalia, habeant pecora, nõ tamen tanta, quæ eos excludant ne Iordanẽ transeant, sed cũ ipsis & mulieribus, & cum infantibus suis contendunt transire Iordanẽ, & ad patrum perue nire promissa. Illi aũt propter pecora & iumenta, & mulieres suas, & infantes non potuerunt transire Iordanẽ, nec ad fidẽ Christi, quæ est terra repromissionis, intrare. Incre

1 Cor. 2
Psal. 49

pat tamen Moyses,& dicit ad filios Ruben,& ad filios Gad: Fratres uestri pergẽt ad prẽlium,& uos sedebitis hic? Et quare peruertitis corda filiorũ Israel, ut nõ transeant in terram, quam dominus dat eis? Et cum increpuisset eos huiusmodi uerbis, accesserunt, inquit, ad eum filij Ruben,& filij Gad,& dicebant: Ouilia ouibus fabricabimus hic,& pecoribus,& ciuitates impedimentis nostris,& nos armati prima turma incedemus ante filios Israel usquequo perducamus eos in suũ locum. Et hæc promittentes mitigauerũt Moysen, ita ut ipse eos cõmendaret Iesu & Eleazaro. Ita enim scriptum est: Et adhibuit illos Moyses ad Eleazarum sacerdotem,& Iesum filium Naue,& principes familiarum tribuum Israel. Et ait ad eos Moyses. Si transierint filij Ruben,& filij Gad uobiscum Iordanem omnis armatus ad prælium coram domino,& obtinueritis terram in conspectu uestro, dabitis eis terrã Galaad in possessionem.] Terræ nomen in scripturis diuinis positũ diuersis significationibus inuenimus, & primo quidem terra hæc in qua habitamus, nõ ex initio terra uocitata est, sed arida: & post hæc quæ prius dicta fuerat arida, terra nomen accepit: sicut & cœlum istud uisibile, non ab initio cœlũ dictum est, sed prius firmamentum, post etiam cœli uocabulo nuncupatum est. In principio tamen creatur cœlum & terram fecisse dicitur deus,& postea aridam,& postea firmamẽtum. Vis autẽ
Agg.2 scire quia aliud sit in scripturis arida, aliud terra? Audi Aggeum prophetã dicentẽ: Adhuc semel & ego mouebo cœlum & terram & mare & aridã. Vides quomodo prophe ta aliud ponit terram & aliud aridam. Sed & in multis scripturæ locis inuenimus terram laudabilem nominari: aridam uerò non facile legimus laudabilem poni. Nam & Adam in hunc locum quasi culpabilis post peccatum detruditur, qui arida nominatus est. An tea enim non fuit in arida, sed in terra. Paradisus nanq; nõ est in arida, sed in terra. Sed &
Matt.5 mansuetis quod repromittit dominus in euangelio, nõ est arida, sed terra. Beati enim, inquit, mansueti, quoniam ipsi hæreditabunt terram. Et iterum in euangelio, semen quod dat fructum centesimum, sexagesimum,& tricesimum, terra dicitur esse nõ arida. Et puto quia profectus quidam sit ab arida ad terram ueniendi, sicut & profectus quidã fuit ut hæc arida terra uocaretur. Omnes enim nos, donec infructuosi sumus,& nullum iustitiæ fructum, nullum pudicitiæ, nullum pietatis afferimus, arida sumus. Si autẽ nosmet ipsos cœperimus excolere,& ad uirtutum frugem desides animos suscitare, terra efficimur ex arida, quæ uerbi dei suscepto semine læta fruge multiplicet. Est ergo quædã eriã in regno dei terra, quæ mansuetis repromittitur,& terra quæ uiuentium nominatur,& terra in excelsis posita de qua ad iustũ dicit propheta: Et exaltabit te ut hæredites terrã. Istius ergo terræ hæreditatem posteaquam de mundi huius Aegypto exierit deo credens anima consequitur: & alibi quidem ij, qui sub lege uixerunt, alibi autem qui per Iesu Christi fidem & gratiam dispensati sunt. Veruntamen ij qui uidẽtur primi,& per Mosen dispensati, non prius consequẽtur hæreditatem sibi decretam, quã Moseo duce meruerunt, nisi & ipsi transeant cum ijs quos Iesus dispensat,& pugnent cum eis cõtra inimicos,& collocent eos in sedibus suis,& ita ipsi consequẽtur hæreditem quam Moseo duce meruerunt. Sed hæc nisi ex scripturis diuinis approbentur, fabulæ uidebũtur. Paulus ergo horum producatur in medium idoneus testis, qui in epistola ad Hebræos, ubi
Heb.11 describit omnes illos patres,& patriarchas, ac prophetas, qui per fidẽ placuerunt deo, post enumerationẽ cunctorum, in ultima conclusione sic dicit de eis: Et ij omnes testimonio fidei accepto nõ perceperunt repromissiones, deo ꝓ nobis melius aliqd ꝓuidẽte, uti ne sine nobis consummarentur. Quasi dicerent istæ nouẽ & semis tribus de illis duabus & semis tribub. ga ꝓpterea nõ ceperũt promissiones terræ illius, quæ eis extra Iordanẽ per Mosen decreta est, deo pro nobis aliquid melius prouidente, uti ne sine nobis consummarentur. Propterea ergo transeunt nobiscũ armati ad prælium,& iuuant nos ad belligerandum, ad expugnandos inimicos. Sed illi transeunt qui armati sunt, qui uiri fortes sunt & potẽtes: cęteri uerò, ignaua manus & imbellis, remanẽt extra Iordanẽ. Si qui aũt in ipsis uiri fortes sunt, relictis animalibus & pecoribus & omnib. impedimẽtis, pugnant aduersum hostem nobiscum usquequo uincãtur inimici nostri, usquequo hæreditatẽ terræ bonæ, terræ mellis lactisq; capiamus. Quis enim dubitat quod sanctũ quicq; patrũ,& orationibus nos iuuent,& gestorũ suorum confirment atq; hortentur exemplis, sed & uoluminibus suis, per ea quæ nobis ad memoriã scripta reliquerunt docẽtes nos

tes nos,& instruentes qũo aduersum inimicas potestates dimicandũ sit,& qũo agonum toleranda certamina? Pugnant ergo pro nobis & ipsi, incedunt primi ante nos armati. Ipsos enim nos habentes ad exemplum,& uidentes eorum per spiritum fortia facta, armamur ad prælium spirituale,& aduersus spiritalia nequitiæ in cœlestibus dimicamus. Sic deniq; qui sub Iesu duce militant, triginta & eo amplius reges perimunt,& terras eorum sorte hæreditatis accipiunt. Depulsis nanq; spiritalibus nequitijs de cœlestibus, hæreditatem regni cœlestis à Iesu domino nostro percipiũt. Potest & tertius adhuc expositionis uideri modus, ut in filijs Israel, id est in populo ecclesię intelligantur quidam esse spirituales,& intra Iordanem percipere hæreditatem terræ fluuentis lac & mel: sapiẽtiæ scilicet & scientiæ capientes dulcedinem, quorum terra flumine Dei quod repletum est aquis diuinæ intelligentiæ, circundatur & rigatur. Alij autem sunt carnales, qui iumentis & pecudibus, id est crassis & stolidis sensibus abundant: sicut erant illi de quibus dicebat Apostolus: Ita insensati estis, ut cũ spiritu cœperitis, nunc carne perficiamini? & ô insensati Galatæ quis uos fascinauit ueritati non obedire? Sed & unusquisq; nostrum, nisi se armauerit,& abiectis brutis & beluinis sensibus ad spiritalem intelligentiam properauerit, remanebit extra Iordanem, nec poterit per sapientiæ flumen incedere, quod lætificat ciuitatem dei, id est animam dei capacem: non assequetur eloquiorum domini interiora, quæ sunt dulciora super mel & fauum, sed illam tantummodo consequetur terram, in qua duo reges occisi sunt, ubi dicatur ei: Nihil aliud iudicaui me ipsum scire inter uos nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum. Qui autem potuerit trãsire Iordanem,& ad interiora penetrare, ibi Iesum dominum nostrum sequens, interficiet triginta,& eo amplius reges, illos fortassis de quibus dicitur, quia adstiterunt reges terræ,& principes congregati sunt in unum, aduersus dominum,& aduersus Christum eius. Depulsisq; ijs regibus & prostratis, agnoscet secretiora mysteria, usquequo ueniat ad illum locum ubi sedes dei est & Hierusalẽ ciuitas dei uiuentis, non ista quæ seruit cũ filijs suis in terris, sed illa cœlestis, quæ libera est,& mater omnium nostrum. Ad cuius nos hæreditatem perducere dignetur dux & dominus noster Iesus Christus. Cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

De mansionibus filiorum Israel. Homilia XXVII Cap. XXXIII

C VM conderet deus mundum innumeras creauit ciborum differentias, pro diuersitatibus scilicet uel humani desiderij, uel naturæ animalium. Vnde nõ solum homo cum uiderit animaliũ cibum scit eum non pro se, sed pro animalibus creatum, sed & ipsa animalia agnoscunt proprios cibos: & alijs quidem (uerbi causa) utitur leo, alijs ceruus, alijs bos, alijs uerò aues. Sed & inter homines sunt quædam differentiæ in appetendis cibis: & alius quidem qui bene sanus est & habitudine corporis ualens, fortem cibum requirit,& credit considitq; se edere omnia uelut robustissimi quiq; athletarum. Si quis uerò inferiorem se sentit & inualidum, delectatur oleribus,& fortem cibum pro sui infirmitate non recipit. Si uerò sit aliquis paruulus, etiam si uoce indicare non possit, re tñ ipsa nullã aliã quam lactis requirit alimoniã. Et ita unusquisq; uel pro ætate uel pro uiribus, uel pro corporis ualetudine, aptũ sibi & cõpetentem uiri bus suis expetit cibum. Si sufficienter rerum corporalium consideraſtis exemplum, uunc ab ijs ad intelligentiam spiritalium ueniamus. Omnis natura rationabilis proprijs & sibi competentibus nutriri indiget cibis. Cibus autem uerus naturæ rationabilis, sermo dei est. Sed sicut in nutrimentis corporis multas paulo ante dedimus differentias, ita & natura rationabilis, quæ ratione & uerbo dei (ut diximus) pascitur, non omnis uno atque eodem uerbo nutritur. Vnde ad similitudinem corporalis exempli est aliquibus etiam in uerbo dei cibus lactis, apertior scilicet simpliciorq; doctrina, ut de moralibus esse solet, quæ præberi consueuit ijs, qui initia habent in diuinis studijs,& prima editionis rationabilis elementa suscipiunt. His ergo cum recitatur talis aliqua diuinorum uoluminum lectio, in qua non uideatur aliquid obscurum, libẽter accipiunt: uerbi causa, ut est libellus Hester, aut Iudith, uel etiã Thobiæ, aut mãdata Sapiẽtiæ. Si uerò legatur ei liber Leuitici, offenditᵉ cõtinuo animus, & quasi non suũ refugit cibũ. Qui eñ uenit ut disceret deũ colere, iustitiæ ac pietatis eius præcepta suscipere, audit mãdata de sacrificijs dari,& immolationum ritus doceri, quomodo non cõtinuo auertit auditũ,&

tanquam nõ sibi aptum cibum recusat? Sed & alius cum legunturꝫ euãgelia, uel Apostolus, aut psalmi, lætus suscipit, libenter amplectitur, & uelut remedia quædã infirmitatis suæ inde colligens gaudet. Huic si legatur Numerorũ liber, & ista maxime loca quę nũc habemus in manibus, nihil hæc ad utilitatẽ, nihil ad infirmitatis suę remediũ, aut animę salutem prodesse iudicabit: sed continuo refutabit, & respuet tanquam graues & onerosos cibos, & qui ægrę atqꝫ inualidę non competant animæ. Sed sicut, uerbi gratia (ut iterum ex corporalibus repetamus exempla) leoni si detur intellectus, non cõtinuo culpabit abundantiã herbarum creatam, quia ipse crudis carnibus uescitur, nec dicet illas superfluo à cõditore productas, quia ipse earum cibo non utitur: nec iterum homo qa pane alijsꝫ aptis sibi utitur alimonijs, culpare debet cur fecerit deus serpẽtes, quos cibũ uideat prębere ceruis: neꝫ ouis, aut bos culpare (uerbi causa) quod alijs animalibus carnibus uesci datum est, cum ipsis ad edendũ gramina sola sufficiant: Ita ergo & in cibis rationabilib. diuinorũ dico uoluminũ, nõ cõtinuo aut culpanda aut refutanda est scriptura, quæ difficilior aut obscurior ad intelligendũ uidetur, uel ea cõtinere, quib. siue incipiens & paruulus, siue infirmior & minus ad intelligenda omnia ualidus uti nõ potest, nec cõferri sibi ex ijs utilitatis aliquid existimat aut salutis: sed cõsiderare debet, quia sicut serpens, & ouis, & homo, ac fœnũ, dei creatura sunt omnia, & diuersitas ista ad laudem spectat & gloriam creatoris, quod competentem & in tempore unicuiqꝫ eorũ pro quibus creata sunt uel præbeant uel capiant cibum, ita & hæc omia quæ uerba dei sunt, & in quibus diuersus pro captu animarum cibus est, unusquisqꝫ prout sanũ se & ualidũ sentit assumat. Quamuis & si diligentius requiramus (uerbi causa) in euãgelij lectione, uel apostolica doctrina, in quib. delectari uideris, et in quib. tibi aptissimũ et suauissimũ deputas cibũ, quãta sunt quæ te latent, si discutias, & perscruteris mãdata dñi? Quod si ea quæ obscura uidẽt & difficilia, refugienda sunt protinus & uitãda, inuenies etiã in illis, in quib. ualde cõfidis, tam multa obscura & difficilia, ut si hanc sentẽtiã teneas, sit tibi etiã inde recedendũ. Sunt tñ plurima in illis, quæ apertius & simplicius dicta sunt, qꝫ ut parui sensus ædificẽt auditorẽ. Hæc aũt in præfatione præmisimus, ut suscitemus animos uestros, quoniã quidẽ huiusmodi lectio habetur in manibus, quæ difficilis ad intelligendum & superflua uideatur ad legendũ. Sed nõ possumus hoc dicere de sancti spiritus literis, quod aliquid in eis otiosum sit aut superfluum, etiam si aliquibus uidẽt obscura. Sed hoc potius facere debemus, ut oculos mentis nostræ, conuertamus ad eum, qui hæc scribi iussit, & ab ipso horũ intelligentiã postulemus: ut siue infirmitas est in anima nostra, sanet nos ille, qui sanat omẽs languores eius: siue parui sensus sumus, adsit nobis custodiens paruulos dominus, & enutriat nos atqꝫ in mẽsurã ætatis adducat. Vtrũqꝫ enim in nobis est, ut ex infirmis ad sanitatem, & ex paruulis ad ætatem uirilẽ peruenire possimus. In nobis ergo est hęc à deo poscere. Dei aũt est petentibus dare, & pulsantibus aperire. Sed satis sit ista præfatio, nunc iam ad lectionis ipsius quæ recitata est, ueniamus exordiũ, ut iuuante domino sensum quoqꝫ eorum etiam si nõ ad liquidũ, summatim tñ colligere & explicare possimus. Ait ergo: Hę sunt mãsiones filiorũ Israel, ex quo exierunt de terra Aegypti cũ uirtute sua in manu Moysi & Aaron. Et scripsit Moyses profectiones eorũ, & mansiones per uerbũ domini. Et cætera. Audisti quia scripsit hæc Moyses per uerbũ dñi. Et quid uoluit dominus hæc scribi? Vt prodesset nobis aliquid scriptura hæc mansionum quas fecerunt filij Israel, aut nihil prodesset? Et quis audeat dicere quod ea quæ per uerbũ domini scribunt, nihil utilitatis habeãt, nec salutis aliquid conferant, sed solam rem gestam narrent, quæ tunc quidem præterierunt, nunc autẽ nihil ad nos ex eius reuelatiõe perueniat? Impia hæc & aliena à catholica fide sentẽtia est, & eorum tantũmodo, qui legis & euangeliorũ negant unum solum sapientẽ esse deum patrẽ domini nostri Iesu Christi. Quid ergo ex ijs mãsionib. fidelis sentire debeat intellectus, summatim (prout tempus patitur) pertractare tentemus. Superior disputatio, cũ nobis occasionem dicendi de profectione filiorũ Israel ex Aegypto præbuisset, duplici ter diximus uideri posse spiritaliter exire unumquemqꝫ de Aegypto: uel cũ relinquẽtes gentilem uitam ad agnitionem diuinę legis accedimus, uel cũ anima de corporis huius habitatione discedit. Ad utrunqꝫ ergo istę mãsiones, quas nunc per uerbũ domini Moyses describit, aspiciunt. Nã de illis quidem mansionibus, quas animæ corpore exutæ, immo corpore

immò corpore suo rursus indutę habiturę sunt, dominus pronũciauit in euãgelio dicẽs: Multæ mansiones sunt apud patrẽ meũ. Alioquin dicerẽ uobis, uado & præparabo uobis mansionẽ. Sunt ergo illic multæ mansiones, in quibus post seculi huius ærumnas, et Ægyptiã seruitutem fideles animæ requiescant. Sed nos pene immemores præfationis nostræ, subito auditum uestrũ ad alta & excelsa surreximus. Immò uerò redeamus ad ea quæ inter nos & in nobis gerũtur. In Ægypto erant filij Israel, in operibus Pharaonis regis luto ac latere affligebantur, donec ingemiscentes clamarẽt ad dominum, & exaudiens gemitum eorum mitteret eis uerbum suũ per Moysen, & educeret eos de Ægypto. Et nos ergo cum essemus in Ægypto, mundi dico huius erroribus & ignorantiæ tenebris, operantes opera diaboli, & in cõcupiscentijs & uoluptatibus carnis, miseratus est dominus afflictionem nostram: & misit uerbum suum unigenitũ filium, qui nos de ignorantia erroris ereptos, ad lucẽ diuinæ legis adduceret. Sed primo omniũ intuere mysterij rationẽ: quam qui diligenter obseruauerit, in scripturis inueniet in egressione filiorũ Israel de Ægypto quadraginta & duas habitas esse mansiones: & rursum aduẽtus domini & Saluatoris nostri in hunc mundum per quadraginta & duas generationes adduci tur. Sic enim Matthæus euangelista commemorat dicens: Ab Abrahã usqꝫ ad Dauid regem generationes quatuordecim. Et à Dauid usqꝫ ad transmigrationem Babylonis generationes quatuordecim. Et à transmigratione Babylonis usqꝫ ad Christũ, generationes quatuordecim. Istas ergo quadraginta & duas generationum mãsiones, quas Christus fecit ascendens in Ægyptum mundi huius, ipso numero quadraginta & duas mansiones faciunt, qui ascendunt de Ægypto. Et bene obseruanter posuit Moyses dicẽs: Ascenderunt filij Israel cum uirtute sua. Quæ est uirtus eorum, nisi ipse Christus, qui est uirtus dei? Qui ergo ascendit, cum ipso ascendit, qui ad nos inde descendit, ut illuc perueniat, unde ille nõ necessitate, sed dignatione descendit, ut uerum sit illud, quod dictũ est, quia qui descẽdit, ipse est & qui ascendit. Igitur in quadraginta duabus mãsionibus per Eph.4 ueniunt filij Israel usqꝫ ad principium capiendæ hæreditatis. Principium uerò capiendæ hæreditatis fuit ubi Ruben & Gad, & dimidia tribus Manasse, accipiunt terrã Galaad. Constat itaque numerus descensionis Christi per quadraginta & duos patres secundũ carnem, uelut per quadraginta duas mansiones descendentis usqꝫ ad nos, & per totidẽ mansiones ascensus filiorũ Israel usqꝫ ad hæreditatis promissę principium. Quod si intelexisti quantũ sacramenti numerus iste descensionis, ascensionisqꝫ contineat, ueni iã & incipiamus per ea quæ descendit Christus ascẽdere, & primã mansionem istam facere, quam ille nouissimã fecit, scilicet qui natus ex uirgine est: & hæc sit prima nobis mansio de Ægypto exire uolentibus, in qua relicto idolorum cultu, & dæmoniorũ non deorũ ueneratione, credimus Christum natum ex uirgine, & de spiritu sancto, & uerbũ carnẽ factum uenisse in hunc mundũ. Post hæc iam proficere, & ascendere ad singulos quosqꝫ fidei & uirtutum gradus nitamur. Quibus si tandiu immoremur, donec ad perfectũ ueniamus, in singulis uirtutum gradibus mãsionem fecisse dicemur, usquequo ad summũ peruenientibus nobis institutionũ profectuumqꝫ fastigium promissa cõpleatur hæreditas. Sed & anima cum de Ægypto uitæ huius proficiscitur, ut tendat ad terrã repromissionis, pergit necessario ad illas, quæ apud patrem ab initio præparatæ sunt mansiones. Quarum credo memor propheta dicebat. Hæc memoratus sum, & effudi super me animam meam, quoniam ingrediar in locũ tabernaculi admirabilis usqꝫ ad domũ dei. Istæ sunt mansiones, & ista tabernacula, de quibus in alio loco dicit: Quam amabilia sunt tabernacula tua domine uirtutũ: cõcupiscit & deficit anima mea in atria domini. Idcirco & in alio loco idem propheta dicit: Multũ peregrinata est anima mea. Intellige ergo si potes, quæ sint istæ peregrinationes animæ, in quibus cum quodã gemitu ac dolore peregrinari se diutius deflet. Sed hebescit harũ intellectus & obscuratur, donec adhuc peregrinatur: tunc autẽ uerius edocebitur, & uerius intelliget quæ fuerit ratio peregrinationis suæ, cum regressa fuerit ad requiem suam, id est ad patriam suam paradisum. quod sub mysterio intuens propheta dicebat: Conuertere anima mea in requiem tuã, quia dominus benefecit tibi. Sed interim peregrinatur & agit iter & cõficit mãsiones, utilitatis sine dubio alicuius causa per hæc dei promissionibus dispensata, sicut & quodã loco dicit: Afflixit te, & cibauit te manna in deserto, quod nescierũt patres tui, ut dignosceretur Pſal.84 Pſal.115 Deut.8

quid est in corde tuo. Istæ ergo mansiones sunt, quibus iter è terris agitur ad cœlũ. Et qs ita inuenitur idoneus, & diuinorum cõscius secretorum, qui possit itineris istius & ascẽ sionis animæ describere mansiones, & uniuscuiusq; loci uel labores explicare uel requi est? Quomodo enim enarret quod primam & secundam & tertiam mansionem insequa tur adhuc Pharao, insequantur Ægyptij, & licet non cõprehendant tamen insectentur, & licet submersi sint, tamẽ insecuti sint: Quomodo enũciet quod saluus effectus dei po
Exod. 15 pulus, post aliquot mansiones primum cantauerit cãticum dicens: Cantemus domino, gloriose enim glorificatus est, equũ & ascensorem proiecit in mare? Sed hæc ut dixi qui per singulas mãsiones audeat aperire, & pro contemplatione nominũ qualitates quoq; conijcere mansionum, nescio si aut sensus dicentis ad mysteriorum pondus sufficiat, aut auditus capiat audientium. Quomodo enim uel occursus belli explicetur Amalechita rum, uel diuersæ tentationes, & illi quomodo enarrentur, quorum artus ceciderunt in deserto, & quod omnino non filij Israel sed filij filiorum Israel ad terram sanctam perue nire potuerunt, & omnis ille uetus populus cecidit, quibus conuersatio & habitatio sue rat cum Ægyptijs, solus autẽ nouus peruenit ad regnum qui ignorabat Ægyptios, exce ptis sacerdotibus & leuitis? Si quis enim potuerit se in sacerdotum & leuitarum ordine collocare, si quis potuerit nõ habere portionem in terris ullam, nisi solum dominũ, iste non cadet in deserto, sed peruenit ad terram repromissionis. Vnde & tu si uis non cade re in deserto, sed peruenire ad terram repromissionis patrum, sortem tuam non habeas in terra, nec sit tibi aliquid cõmune cum terra. Portio tua sit dominus solus, & nunquam cades. Agitur ergo ascensio de Ægypto ad terram repromissionis, per quã ut dixi my sticis descriptionibus edocemur ascensum animæ ad cœlũ ex resurrectionis ex mortuis sacramento. Ponuntur autem & nomina mansionibus. Neq; enim conueniens uidebatur, ut omnis locus qui sub cœlo, siue montiũ, siue collium, siue camporum nominibus uteretur: illa uerò ascensio qua anima ascendit ad regnum dei, mansionũ suarum nomina non haberet. Habet nomina mansionum mysticis aptata uocabulis, habet & deducẽ tem se non Moysen, & ipse enim quo iret ignorabat: sed columnam ignis & nubem: fili um scilicet dei, & spiritum sanctũ, sicut & in alio loco propheta dicit: Ipse dominus du cebat eos. Talis ergo fiet beatæ animæ ascensus, cum submersi fuerint omnes Ægyptij, & Amalechitæ, atq; uniuersi qui impugnauerant eam: & per singulas quasq; digredies mansiones, illas scilicet multas quæ dicũtur esse apud patrẽ, illuminatur amplius ex una ad aliam ueniens, maiora semper illuminationis augmenta conquirit usquequo assueta sit ipsius ueri luminis quod illuminat omnem hominem intuitum pati, & miræ maiesta tis ferre fulgorem. Si uerò ad secundam, de qua superius memorauimus, expositionem redeamus: & animæ in hac uita positæ per hæc doceri intelligamus profectus, quæ con uersa de gẽtili uita, non tam Moysen quam legem dei, nec Aaron, sed sacerdotẽ illũ qui permanet in æternum sequitur: antequam ad perfectum ueniat, in eremo habitat: ubi si licet exerceatur in præceptis domini, & ubi fides eius per tentationes probetur. Vbi cũ uicerit unam tentationem, & fides eius in ea fuerit probata, inde uenit ad aliam, & quasi de una mansione ad alteram trãsit, & ibi cum obtinuerit quæ acciderint, & fideliter tole rit pergit ad aliã: & ita per singula quæq; tentamẽta uitæ ac fidei prosecutus, mansiones habere dicitur: in quibus per singula uirtutũ quæruntur augmenta: & impletur in ijs il-
Psal. 84 lud quod scriptũ est: Ibunt de uirtute in uirtutem, usquequo perueniatur ad ultimũ, imò ad summum gradum uirtutum, & transeatur flumen dei, ac promissa suscipiatur hæredi tas. Duplici igitur expositione utentes, omnem hunc qui recitatus est considerare debe mus ordinem mansionũ, ut ex utroq; sit animę nostræ profectus, agnoscẽtibus ex ijs uel hæc uita quæ ex cõuersione erroris legem dei sequit, qualiter agi debeat, uel futuræ spei quæ ex resurrectione promittit, quanta sit expectatio. Sic enim puto quod in ijs quæ le guntur, digna sancti spiritus legibus intelligẽtia doceatur. Nam scire in deserto illo qui dictus sit locus ille, ubi (uerbi gratia) applicuerunt tunc trãseuntes filij Israel, quid mihi utilitatis affert, aut quid legẽtibus ex hoc profectus, & legem dei die ac nocte meditãti bus conferatur? maxime cum uideamus tantam fuisse curam domino de istis mansioni bus perscribendis, ut descriptio earum secundo iam loco diuinis legibus inderetur. Cõ memorata sunt enim nomina ista, licet in nõnullis immutata, iam tunc cum per loca sin gula

gula eleuasse dicuntur filij Israel de illo loco, & applicuisse: sed & nunc iterũ per uerbũ domini describi iubẽtur à Moyse. Vnde & hoc ipsum quod secundo repetit ista descri ptio, satis congrue mihi uidetur ad mysteriũ expositionis huius quam proposuimus. bis enim repetuntur, ut duas animæ ostenderent uias. Vnã qua in carne posita per legẽ dei in uirtutibus exercetur, & per gradus quosdã profectuũ ascendens pergit (ut diximus) de uirtute in uirtutẽ, & ipsis profectibus quasi mansionibus utitur. Aliam uerò qua post resurrectionẽ ascensura ad cœlos nõ subito nec importune ad summa cõscendit, sed per multas deducit mãsiones, in quibus illuminata per singulas & augmẽto semper splẽdo ris accepto, in unaquaq; mansione illustrata sapiẽtiæ lumine usq; ad ipsum perueniat lu minum patrem. Exierunt ergo, inquit, filij Israel cum uirtute sua. Erat cũ illis uirtus illa quæ dixerat: Tecum descendam in Ægypto. & quia erat cum illis ista uirtus, propterea dicit propheta: Et non erat in tribubus eorũ infirmans. Exierunt aũt in manu Moysi, & Aaron. Ad exeundũ de Ægypto nõ sufficit una manus Moysi, quærit & manus Aarõ. Moyses indicat scientiã legis, Aaron sacrificandi deo & immolandi peritiã. Opus est er go, ut exeũtes de Ægypto non solũ scientiã legis & fidei, sed operum quibus deo place tur fructus habeamus. Ideo enim & manus cõmemoratur Moysi & Aaron, ut opera per manus intelligas. Etenim si exiens de Ægypto, & conuersus ad deum abijciam superbi am, per manus Aaron taurum deo sacrificaui. Si petulantiam, lasciuiamq; peremero, hir cum domino iugulasse me Aaron manibus credam. Si libidinẽ uicero, uitulum: si stulti tiam, ouem immolasse uidebor. Sic ergo cum animæ uitia purgantur, manus Aarõ ope ratur in nobis: & manus Moysi nobiscũ est, cum ad hæc ipsa intelligenda illuminamur ex lege. Et ideo utraq; manus necessaria est de Ægypto exeuntibus, ut inueniatur in eis non solum fidei, & scientiæ, sed & actuum operumq; perfectio: & tamen utraq; hæ non sunt duæ manus, sed una. In manu enim Moysi & Aaron eduxit eos dominus, & non in manibus Moysi & Aaron, unum enim opus utriusq; manus est, atq; una perfectionis ex pletio. Et scripsit, inquit, Moyses profectiones eorũ, & mansiones eorum, per uerbũ do mini. Scripsit ergo hæc per uerbũ domini, ut legentes nos, & uidentes quantæ nobis im mineant profectiones ad iter quod ducit ad regnum, præparemus nos ad uitam hãc, & considerantes iter quod nobis immineat nõ segniter nec remisse uitæ nostræ tẽpus per mittamus absumi: ne forte dũ in his mũdi uanitatibus immoramur, & singulis quibusq; quæ ad uisum uel auditum, uel etiã quæ ad tactum atq; odoratũ gustumq; ueniunt, dele ctamur, labantur dies, tempus prætereat, & non occurramus omne spatium imminẽtis itineris explicare, & deficiamus in medio, atq; accidat nobis illud quod de quibusdã re fertur, qui peruenire nõ potuerũt, sed artus eorũ ceciderũt in deserto. Iter ergo agimus, & idcirco deuenimus in hunc mundũ, ut transeamus de uirtute ad uirtutem: non ut per maneamus pro terrenis in terra, sicut & ille qui dicebat: Destruã horrea mea, & alia ma Luc. 12 iora ædificabo, & dicã animæ meę. Anima habes multa bona reposita in annos multos, mãduca, & bibe, & lætare, ne forte dicat & nobis dominus, sicut illi: Stulte hac nocte au ferẽ à te anima tua. Nõ dixit in hac die, sed in hac nocte. In nocte enim perimit & hic, sicut primogenita Ægyptiorũ, tanquam qui dilexerit mundum, & tenebras eius, & par ticeps fuerit rectorũ mundi huius tenebrarũ harũ. Tenebræ aũt & nox mundus iste ap pellatur pro ijs qui in ignorantia uiuunt, nec lumen recipiunt ueritatis. Qui autẽ tales sunt, de Rameſſe non proficiscuntur, nec transeunt ad Sochoth. Videamus tamẽ prius quando proficiscunt filij Israel ex Rameſſe. Mense, inquit, primo quintadecima die mẽ sis. Per præceptum domini quartadecima die mensis egerãt pascha in Ægypto, iugulan tes agnum pridie quàm proficiscerẽtur, & initiũ quodammodo festiuitatis adhuc in Æ gypto positi gerunt. Sequenti ergo die qui est primus dies azymorũ, quintadecima die mensis primi proficiscuntur de Rameſſe, & ueniunt in Sochoth, ut ibi faciãt festiuitatis azymorum diem. Quis sapiens & intelliget hæc? sensatus & cognoscet ea? Imò quis est qui hæc uel ex parte cognoscat? sicut Apostolus dicit: Ex parte scimus & ex parte pro- 1 Cor. 13 phetamus. Quis intelligit quomodo ex parte dies festos agimus, ut nemo nos iudicet in parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbati? Omnis nanq; dies festus qui in terris ab ho minibus geritur, in parte, nõ in integro, neq; perfecto festiuitatis titulo geritur: sed cũ exie ris de Ægypto ista, tũc erit tibi perfecta festiuitas, tũc azyma synceritatis & ueritatis ad

perfectum

perfectum curabis, tunc pentecostes diem in eremo ages, & tunc forte primũ mannæ cibum cœlestẽ suscipies, ac singulas quasq; festiuitates geres, de quibus iã superius (ut potuimus) dictum est. Scito tamen quoniã post illud pascha quod in Ægypto factũ est, semel inuenimus in deserto pascha curatum, cũ lex data est, & aliud (sicut obseruauimus in Numeris) post hæc iam nusquã geri, nisi in terra repromissionis. Igit̃ quintadecima die mensis primi, sequenti post pascha die, qui est primus azymorũ dies, profecti sunt filij Israel de Rameſſe, in manu, inquit, excelsa, in conspectu omnium Ægyptiorũ. Quæ est manus excelsa? Et alibi enim dicit: Exaltetur manus tua. Vbi non est humanũ opus nec terrenum, sed diuinũ, ibi manus excelsa nominatur. Per manus nãq; opus intelligi, sæpe iam dictum est. In manu ergo excelsa in conspectu omnium Ægyptiorũ profecti sunt. Et Ægyptij, inquit, sepeliebant mortuos suos: uiuentes autem sequebantur dominum deum suum. Post hæc dicitur quia & in dijs eorum fecit dominus uindictã. Sed & in Exodo ita dicit: Et in omnibus dijs Ægyptiorum faciet dominus uindictam. Hic aũt dicit quia fecit in eos dominus uindictam: Sunt quidã qui dicuntur dij siue in cœlo, siue in terra, Apostolus ait. Sed & in psalmis dicitur: Omnes dij gentiũ dæmonia. Non ergo simulacra, sed dæmones qui simulacris assident, deos dicit in quos fecit dominus uindictam. Sed uelim requirere quomodo deus uindictam faciat in dæmones, cũ utiq; uindictæ dies & iudicij nondum aduenerit. Sed hanc ego puto in dæmones fieri uindictam, cum is qui ab illis deceptus fuerat ut idola coleret, per uerbum domini conuersus dominum colit: & ex ipso opere cõuersionis, in eum uindicta qui deceperat, datur. Similiter si is qui à dæmonibus deceptus fuerat ad fornicandum, conuertatur ad pudicitiã, diligat castitatem, errasse se defleat, pœnitentiæ ipsius lacrymis uritur & incenditur dæmon & sic uindicta datur in deceptionis auctorẽ. Similiter etiam si quis de superbia ad humilitatem, de profusione ad parsimoniã redeat, per hæc singula dæmones, qui se in hæc deceperant, flagellat & cruciat. Quantis eos putatis agi tormentis, si quem uideãt, secundũ uerbum domini, uendere omnia sua quæ possidet, & dare pauperibus, & tollere crucẽ suam, & sequi Christum? Super omnia uerò eis est tormentorũ genera, & super omnes pœnas, si quem uideant uerbo dei operam dare, scientiam diuinæ legis & mysteria scripturarum intentis studijs perquirentem: in hoc eorum omnis flamma est, in isto urunt incendio, quoniam quidem ignorantiæ tenebris humanas obscurauerãt mentes, & per hæc obtinuerant, ut Deus quidem ignoraretur, ad ipsos uerò diuini cultus studia transferrentur. Quæ putas in illos uindicta datur, quæ infertur eis flamma pœnarum cum uident hæc lumine ueritatis aperiri, & fraudis suæ nebulas per agnitionem legis diuinæ reseraris? Possident enim cunctos qui in ignorantia uiuũt: & non solum illos qui adhuc in ignorantia sunt, sed ingerunt se sæpe etiã ijs qui agnouerunt deum, & rursus in eis opera ignorantiæ conantur operari. Nec enim sine ipsis consummatur omne peccatũ. Nam cum adulterium quis committit, non est utiq; sine dæmone: uel cum ira immoderata raptatur, uel cum diripit aliena: & qui sedens aduersus proximum suum detrahit, & aduersum filium matris suæ ponit scandalum, non est sine dæmone. Et ideo omnimode agendum est nobis, ne forte Ægyptiorum primogenita, uel deos eorum quos dominus percussit & extinxit, resuscitemus in nobis, si eis locum dederimus operãdi in nobis ea quæ odit deus. Si aũt ab his omnib. contineamus nos, eo modo quo superius diximus, dedit uindictã in omnibus dijs Ægyptiorũ, pœnasq; ex nostra emẽdatione & cõuersione dæmones suscipiũt. Exeũt ergo ex Ægypto filij Israel, & proficiscentes ex Rameſſe ueniũt in Sochoth. Perfectionis hic ordo, & distinctio mansionũ, ualde necessaria, & obseruãda est ijs qui sequunt̃ deũ, & de uirtutũ profectibus cogitãt. De quo ordine meminiq; iam & in alijs, cũ ædificationis causa aliqua loqueremur, quæ dñs dare dignatus est prosecuti sumus. Sed & nũc paucis iterum cõmonebimus. Fit ergo prima profectio ex Rameſſe, & siue de hoc mundo anima proficiscens ad futurũ seculum pergit, siue ab erroribus uitæ ad uiam uirtutis & agnitionis cõuertitur, ex Rameſſe proficiscitur. Rameſſe enim in nostra lingua dicitur commotio turbida, uel commotio tineæ. In quo utiq; ostenditur, quod omnia in hoc mũdo in commotionibus, & perturbationibus posita sunt, & in corruptela. hoc enim tinea indicat. In quibus non oportet residere animam, sed proficisci, & uenire in Sochoth. Sochoth autem interpretatur tabernacula. Igitur primus animæ profe-

1 Cor. 8
Psal. 96

ctus est ut auferatur à commotione terrena, & sciat sibi tanquam peregrinãti in tabernaculis habitandũ, quo uelut in procinctu posita aduersus insidiantes expedita occurrere possit & libera. Inde iam ubi se sentit esse preparatã, proficiscitur ex Sochoth & applicat in Buthan. Buthan conuallis appellatur. Virtutum diximus in his esse profectum. Virtus non nisi exercitijs & labore conquiritur, nec tantũ in prosperis, quantum in aduersis probatur. Venitur ad conuallem. In cõuallibus autẽ & in inferioribus locis certamen habetur aduersus diabolum, & cõtrarias potestates. In conualli ergo agon gerendus est, & in conualli pugnandum est. Denicq; & Abraham in ualle Salinarũ pugnauit aduersum barbaros reges, & ibi uictoriam consecutus est. Descendit ergo uiator hic noster ad eos qui in profundis sunt & in imis, nõ ut ibi demoretur, sed ut ibi uictoriã cõsequatur. Profecti sunt aũt ex Buthan, & applicuerunt ad os Iroth. Iroth uicus interpretatur. Nondum enim uenitur ad ciuitatem, nec quæ perfecta sunt iam tenentur, sed inter primo parua quæq; capiuntur. Hic est enim profectus, ut à paruis ad magna ueniat̃. Venitur ergo ad Iroth, hoc est ad ingressum primum uici, quod est initiũ cõuersationis, & abstinentiæ mediocris. Periculosa est nanq; in initijs grandis & immoderata abstinẽtia. Iroth aũt hæc posita est contra Beelsephon, & contra Magdalum, Beelsephon interpretatur ascensio speculæ, siue turris. A paruis ergo ascenditur ad magna, & nondum in ipsa specula, sed contra speculam, id est in cõspectu speculæ posita est. Speculari enim incipit, & prospicere spem futuram & altitudinem profectuũ cõtemplari, & paulatim crescit, dum plus spe nutritur q̃ laboribus fatigatur. Quæ statio, siue mãsio contra Magdalum est, non dum in ipso Magdalo. Magdalum enim magnificentia dicitur. Habẽs ergo in conspectu & ascensionem speculæ, & magnificẽtiam rerum futurarũ, spebus (ut dixi mus) ingentibus pascitur & nutritur. In profectibus enim est, non in perfectione iã posita. Post hæc proficiscuntur de Iroth, & transeunt per medium maris rubri, & applicuerunt ad amaritudines. Diximus tempus profectuũ, tempus esse periculorũ: quam moleſta tentatio transire per mediũ mare, uidere fluctus in cumulum crescere, audire unda rum insanientium uoces & strepitus: sed tamen si sequaris Moysen, id est legẽ dei, aquæ tibi murus dextra lęuaq; fiẽt, & iter inuenies per siccũ in medio mari. Sed & illud iter cœleſte quod agere dicimus animã, potest fieri ut habeat aliquid aquarũ, potest fieri ut ibi inueniant̃ undæ: est enim ibi pars aliqua aquarũ, & pars aliqua sub cœlo: & nos interim harum quæ sub cœlo sunt aquarũ undas fluctusq; perferimus: deus uiderit si illæ quietę sunt & placidæ, nec aliquibus uentis flantibus excitantur. Sed nos interim cum uenerimus ad transitum maris, etiamsi uideamus Pharaonem & Ægyptios insequentes, nihil trepidemus, nullus de his metus, nulla formido sit. Credamus tantũ in unum uerũ deũ, & quem misit filium suum Iesum Christum. Quod & si dicatur populus deo credidisse & famulo eius Moysi, credimus & nos secũdũ hoc etiã Moysi, id est legi dei, & prophetis. Constans ergo esto, & paulo post uidebis Ægyptios iacentes ad littus maris. Cũ autem uideris eos iacẽtes, tu exurge & canta in cãticis domino, & collauda eum qui equũ & ascensorem demersit in rubrum mare. Applicuerunt ergo ad Amaritudines. Audiẽs amaritudines non paueſcas, neq; terrearis. Omnis enim eruditio ad præsens non uideť dulcis esse, sed amara. Postea uerò fructum dulcissimũ, & pacatissimum exercitatis per semetipsam reddit iustitiæ, sicut Apostolus Iacobus docet. Denicq; & azyma cũ amaritudine uesci præcipiunt̃: nec est possibile peruenire ad terrã repromissionis, nisi p amaritudines transeamus. Sicut enim medici amaritudines quasdã medicamẽtis inserũt salutis prospectu, & sanitatis languẽtium: ita & salutis prospectu medicus animarum nostrarum amaritudines nos uitæ huius uoluit pati in diuersis tentationib. sciens quia finis huius amaritudinis animæ nostræ dulcedinẽ salutis adquirat: sicut & è cõtrario finis dulcedinis quæ est in uoluptate corporea, ut diuitis illius exempla docuerunt, amarũ finẽ reddit in infernum pœnarũ. Tu ergo qui iter uirtutis incedis, nõ refugias applicare ad amaritudines. Proficisceris em̃ & inde, sicut & filij Israel. Profecti sunt, inquit, de Amaritudine, & uenerũt in Helim. Helim est, ubi sunt duodecim fontes aquarũ, & septuagintaduę arbores palmarum. Vides post amaritudines, post asperitates tẽtationum, q̃ te amœna suscipiunt loca. Non uenisses ad palmas, nisi tentationum amaritudines pertulisses: nec uenisses ad dulcedinem fontium, nisi prius quæ tristia fuerant & aspera superasses. Non quo iam

Universidad de Deusto
Biblioteca

quo iam finis sit in his itineris, & perfectio cunctorum: sed dispensator animarū deus in ipso itinere interserit laboribus etiam quędam refrigeria, quibus refota anima & repara ta, promptior redeat ad reliquos labores. Helim autem interpretatur arietes. Arietes du ces sunt gregū. Qui sunt ergo duces gregis Christi, nisi Apostoli, qui sunt & duodecim fontes? Verum quoniā non solū illos duodecim elegit dominus & Saluator noster, sed & alios septuaginta duos: idcirco nō solum duodecim fontes, sed & septuaginta duę ar bores scribuntur esse palmarū, & ipsi enim Apostoli nominantur, sicut & ipse Paulus di cit, cū de resurrectione Saluatoris exponeret. Visus, inquit, est illis undecim, deinde ap paruit & omnibus Apostolis. In quo ostendit esse & alios Apostolos, exceptis illis duo decim. Hæc te ergo amœnitas post amaritudinem, hæc te requies post laborem, hæc te gratia post tentamenta suscipiet. Profecti sunt, inquit, de Helim, & applicuerūt iuxta ma re rubrum. Obserua quia iam nō intrant in mare rubrum, semel tantum sufficit intrasse: modo iam applicant iuxta mare, ut uideant quidem mare, & undas eius aspiciāt, nequa quam tamen motus ipsius & impetus pertimescant. Et profecti sunt à rubro mari, & ap plicuerunt in desertо Syn. Syn rubus interpretatur, siue tentatio. Incipit ergo tibi iam ar
Exod.3 ridere bonorum spes. Quæ est autem bonorum spes? De rubo apparuit dominus, & re sponsa dedit Moysi, & dehinc initium uisitationis factū à domino ad filios est Israel. Sed non otiose Syn etiam tentatio interpretatur. Solet enim in uisionibus esse tentatio. Nā nonnunquam angelus iniquitatis transfigurat se in angelum lucis. Et ideo cauendū est, & sollicite agendum, ut scienter discernas uisionū genus, sicut & Iesus Naue cum uisio nem uideret, sciēs esse in hoc tentationē, statim requirit ab eo qui apparuit, & dicit: No ster es, an aduersariorum? Ita ergo & proficiscēs anima ubi aduenerit ut iam incipiat di scretionē habere uisionū, inde probabitur spiritalis esse, si scit omnia discernere. Idcirco dencię & inter dona spiritalia, unū ex donis sancti spiritus esse memorat discretio spiri tuum. Profecti uerò ex desertо Syn, uenerunt in Raphaca. Raphaca interpretat sanitas.
Vides ordinem profectuū, quomodo ubi iam spiritalis efficit anima, & discretionē cœ
Psal.103 lestium cœperit habere uisionum, peruenit ad sanitatē, ut merito dicat: Benedic anima mea dominum, & omnia interiora mea nomē sanctum eius. Quem dominū? qui sanat, inquit, omnes languores tuos, qui redimit de interitu uitam tuam. Sunt enim multi lan guores animæ. Auaritia lāguor eius est, & quidē pessimus. Superbia, ira, iactantia, formi do, inconstantia, pusillanimitas, & horum similia. Quando me domine Iesu ab his omni bus languoribus curabis? quando sanabis, ut ego dicam, Benedic anima mea dominum qui sanat omnes languores tuos? ut possim & ego mansionem facere in Raphaca, quod est sanitas. Longū est si uelimus ire per singulas mansiones, & ex unaquaq; siqua ex no minum contemplatione suggerūtur, aperire: strictim tamen & breuiter percurremus, ut non tam plenam uobis expositionem, quia minime id tēpus indulget, sed occasiones in eis intelligentiæ præbeamus. Proficiscuntur ergo ex Raphaca, & ueniunt in Halus. Ha lus labores interpretantur. Nec mireris si sanitatem sequuntur labores. Propterea enim & adipiscitur à domino anima sanitatē, ut labores delectabiliter, & non inuita suscipiat. Dicitur enim ei, Labores fructuum tuorum māducabis, beatus es, & bene tibi erit. Post hęc ueniunt in Raphidin. Interpretatur aūt Raphidin laus iudicij. Iustissime laus sequit post labores: cuius tamen rei laus? iudicij, inquit. Fit ergo laude digna anima quæ recte iudicat, recte discernit, id est quæ spiritaliter dijudicat omnia, & ipsa à nemine dijudica tur. Post hæc peruenitur in desertū Sina. Sina ipse quidē locus est deserti, quē supra Sin memorauit: sed hic magis locus montis, qui in ipso deserto est, appellatur: qui etiā ipse uocabulo deserti Sina nominatur. Postquā ergo laudabilis iudicij facta est anima, & re ctum cœpit habere iudicium, tūc ei datur lex à deo cum capax esse cœperit secretorū di uinorū & cœlestium uisionū. Inde uenitur ad monumenta concupiscētiæ. Quid est mo numenta concupiscentiæ? Sine dubio ubi sepultæ sunt & obrutæ concupiscentiæ, ubi extincta est omnis cupiditas, nec ultra concupiscit caro aduersus spiritū, mortificata sci licet morte Christi. Post hæc uenitur in Aseroth, quod interpretatur atria perfecta, uel beatitudo. Intuere diligentius omnis uiator quis sit ordo profectuum: posteaquam sepe lieris, & morti tradideris concupiscētias carnis, uenies ad amplitudines atriorū, uenies ad beatitudinem. Beata nanq; est anima quæ nullis iam uitijs carnis urgetur. Inde uenit in Rhatha-

in Rhathanim, siue Pharam. Rhathanim uisio cōsummata interpretatur, Pharam uerò uisibile os. Quid nisi ita crescat anima, ut cū desierit molestijs carnis urgeri uisiones ha beat cōsummatas, perfectamq; rerū capiat intelligentiā, causas scilicet incarnatiōis uer bi Dei, dispensationumq; eius rationes plenius altiusq; cognoscens? Hinc iam uenit in Remonphares, quod in nostra lingua excelsa intercisio dicitur, hoc est ubi magnarum & cœlestium rerum à terrenis & infimis separatio sit & discretio. Crescente nanq; intel lectu animæ, & notitia ei excelsorum prębetur, & iudicium datur, quo sciat à temporali bus æterna intercidere, & à perpetuis caduca separare. Post hæc uenit Lebna, quod in terpretatur dealbatio. Scio in alijs dealbationē culpabiliter poni, ut cum dicitur paries dealbatus, et monumenta dealbata. Sed hic dealbatio illa est, de qua dicit ꝓpheta: Laua
Esa.1 bis me, & super niuem dealbabor. Et iterū Esaias: Si fuerint peccata uestra sicut phœni-
Psal.65 cium, ut niuem dealbabo, & ut lanā candidā efficiam. item in psalmo: Niue dealbabun tur in Selmon. Et uetusti dierum capilli dicūtur esse candidi, id est albi sicut lana. Sic igi tur dealbatio hæc ex splendore ueræ lucis uenire intelligenda est, & ex uisionū cœlesti um claritate descēdere. Post hæc mansio fit in Ressa: quod apud nos dici potest uisibilis siue laudabilis tentatio. Quid est hoc, quod quāuis grandes habeat anima profectus, ta men tentationes ab ea nō auferūtur? Vnde apparet quia uelut custodia quædā, & mu nimen, ei tentationes adhibent. Sicut enim caro si sale non aspergatur, quamuis sit ma gna & ꝓcipua, corrumpitur: ita & anima nisi tentationibus assiduis quodammodo sa liatur, continuo resoluitur, ac relaxatur. Vnde constat propter hoc dictū esse, quòd om
2 Cor.12 ne sacrificiū sale salietur. Inde denicq; est quod & Paulus dicebat. Et ex sublimitate reue lationū ne extollar, datus est mihi stimulus carnis meæ angelus Satanæ, qui me colaphi zet. Hęc ergo est uisibilis, uel laudabilis tentatio. Ex hac uenitur ad Macelath, quod est principatus, uel uirga. Ex utroq; uerò potestas indicari uidet, & ꝙ anima eousq; pro fecerit, ut dominetur corpori, & ipsa in illud uirgam potestatis obtineat: imò nō solum corpori, sed & uniuerso mundo, cum dicit: Mihi autem mundus crucifixus est, & ego mundo. Inde uenitur in mōtem Sephar, quod tubicinatio appellatur. Tuba signū belli est. Igitur ubi se tātis ac talibus uirtutibus anima sentit armatam, necessario procedit ad bellum, quod est ei aduersus principatus, & potestates, & aduersum mūdi rectores: uel certe tuba canit in uerbo dei, prædicationis scilicet & doctrinæ, ut det significātem uo cem per tubam, ut qui audierit, præparare se possit ad bellū. Post hæc uenitur super Cha radath, qđ in nostra lingua sonat idoneus effectus: profecto ut & ipse dicat, quia idone os nos fecit ministros noui testamēti. Inde mansio habetur apud Maceloth, quod inter pretatur ab initio. Cōtemplatur nanq; qui ad contemplationem tendit initium rerum, imò potius cuncta ad eum refert, qui erat in principio, nec ab isto initio aliquādo disce dit. Post hæc fit mansio in Caath, quod est confirmatio, uel patientia. Necesse est enim eum qui uult etiam alijs prodesse, multa pati, & cuncta ferre patienter, sicut de Paulo di cum est: Ego enim ostēdam ei quanta oporteat eum pro nomine pati meo. Inde uenit ur Thara, quod apud nos intelligitur cōtemplatio stuporis. Nō possumus in Latina lin gua uno sermone exprimere uerbum Græcū, quod illi ἔκστασιν uocāt, id est cum pro ali cuius magnę rei admiratione obstupescit animus. Hoc est ergo quod dicit contęplatio stuporis, cum in agnitione magnarum & admirabiliū rerum mens attonita stupet. Post hæc uenitur ad Matheca, quod interpretatur mors noua. Quæ est noua mors? Quando Christo commorimur ut & conuiuamus ei. Inde Asenna uenitur, quod os, uel ossa signi ficare dicitur. Virtus per hæc sine dubio, & robur patientiæ declaratur. Iam hinc habet mansio apud Mesaloth, quod significare putatur excludēs. Quæ excludens est? sine du bio malignas suggestiones cōtrarij spiritus de cogitationibus suis. Sic enim & sapiētia dei dicit: Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuū ne dimittas. Te nendus est ergo locus, et excludendus est aduersarius, ne inueniat locū in corde nostro, sicut apostolus dicit: Nolite locum dare diabolo. Post hæc Banaim uenitur, quod fon tes significat, uel excolationes, id est ubi diuinorum uerborū fontes haurit usquequo ex colet eos bibendo. Excolat aūt dicitur hic à colando, non à colendo. Excolat ergo uer bum dei quis, cum ne minimum quidem mandatū præterierit, imò cū ne iota quidem unum, uel unus apex de uerbo dei intellectus eius habetur otiosus. Post hæc uenitur in

Galgat, quod interpretatur tentamẽtum, siue cõstipatio. Fortitudo quędam (ut uideo) & munimen est animæ, tentamentum. Ita enim uirtutibus admiscetur, ut uideatur absq; his uirtus nec decora esse, nec plena. Et ideo proficientibus ad uirtutem, & uariæ & frequentes mansiones in tentationibus fiunt. Quas cum transieris, applicabis in Tabatha. Tabatha interpretatur bona. Ad bona ergo non nisi post tentamentorum experimẽta uenitur. Inde applicuerũt, inquit, in Ebrona, quod est transitus. Transeunda nanq; sunt omnia: quia etiam si ad bona uenias, oportet te & ad meliora trãsire, usquequo ad illud bonum uenias, in quo semper debeas permanere. Post hęc peruenitur ad Gasiongabis, quod interpretatur consilia uiri. Si quis desiit puer esse sensibus, iste peruenit ad cõsilia
1 Cor.14 uiri, sicut & ille qui dicebat: Cum autem factus sum uir quæ paruuli erant deposui. Sunt ergo magna cõsilia uiri, sicut & ille ait: Aqua alta, consilium in corde uiri. Hinc iterũ ue-
Exod.16 nitur Sin. Iterum tẽtatio est Sin. Diximus enim quia nec aliter expedit iter istud incedere: sicut (uerbi gratia) si quis aurifex uas necessarium facere uolens, frequẽter illud igni admoueat, frequenter malleis subdat, rasorijs sępe perstringat, ut & purgatius fiat, & ad illam speciem, quam prospicit artifex, atq; ad illam pulchritudinẽ deducatur. Post hæc applicatur ad Pharãcades, quod est fructificatio sancta. Vides inde quo uenit, uides ga tentationũ sulcos fructificatio sancta subsequitur. Inde applicatur in montem Or, quod interpretatur montanus. Venit enim ad montem dei, ut & ipse fiat mons uber, & mons coagulatus, uel ab eo quod semper in monte dei habitet, montanus dicatur. Subsequit̃ post hæc mansio Selmona: quod interpretatur umbra portionis. Illam puto umbrã dici
Thren.4 de qua & ꝓpheta dicebat, Spiritus uultus nostri Christus dominus, cui diximus: In umbra eius uiuemus in gentibus. Sed & illa similis huic umbra est, de qua dicitur: Spiritus dñi obumbrabit tibi. Vmbra ergo portionis nostræ, quæ nobis opacitatem præstat ab omni æstu tentationum, Christus dominus est, & spiritus sanctus. Hinc iam uenitur ad Fino, quod interpretari putamus oris parsimoniã. Qui enim intueri potuerit mysteriũ de Christo, & de spiritu sancto, & si uiderit, siue audierit ea quæ non licet hominibus loqui, necessario habebit oris parsimoniã, sciens quibus, uel quãdo, uel quomodo de mysteriijs diuinis oporteat loqui. Post hęc uenitur Oboth, cuius nominis quamuis nõ inuenerimus interpretationem, tamen non dubitamus, sicut & in cæteris omnibus, etiam in hoc nomine consequentiam profectuum conseruari. Sequitur post hæc mansio quę appellatur Cai, quod interpretat̃ chaos. Appropiat enim per hos profectus ad sinus Abrahæ, qui dicit ad eos qui in tormentis sunt: Quia inter uos & nos chaos magnũ cõfirmatum est, ut & ipse in sinibus eius, sicut beatus Lazarus requiescat. Inde iterũ uenitur Dibongad, quod significare fertur apiarium tentationũ. O miram diuinę prouidentię cautelam. Ecce iam uiator hic itineris cœlestis, summæ perfectiõi proximus fit successione uirtutum, & tamẽ ei tentamenta non desunt, sed noui generis audio tentamenta. Apiarium, inquit, tẽtationum. Apis laudabile animal in scripturis positum est, ex cuius laboribus reges & mediocres ad sanitatem abutuntur: quod recte de uerbis prophetarũ & apostolorũ, atq; omnium qui sacra uolumina cõscripserunt, accipitur: & istud esse apiarium, id est omnem numerũ scripturarum diuinarũ dignissime intelligi puto. Est ergo ijs qui ad perfectionem tendũt, etiam in hoc apiario, id est in uerbis propheticis & apostolicis, nonnulla tentatio. Vis uidere quia sit in his tentatio nõ minima? In hoc apiario scriptum inuenio. Vide, inquit, ne aspiciens Solem & Lunã, adores ea quæ sequestrauit dominus deus tuus gentibus: Vides quę tentatio de apiario isto procedit? Et iterum cũ
Ioan.8 dicit: Deos nõ maledices. Et iterũ in noui testamenti apiario, ubi legimus: Quid me uultis occidere hominem qui ueritatem locutus sum uobis? Et iterũ in alijs ipse dñs dicit:
Matt.13 Propterea in parabolis loquor eis, ut uidentes non uideãt, & audientes non intelligãt,
2 Cor.4 ne forte conuertantur, & sanem eos. Sed & cum Apostolus dicit: In quibus deus huius seculi excęcauit mentes infidelium: & multa huiusmodi in hoc diuino apiario tentamenta reperies. Atq; necesse est uenire unumquemque sanctorum, ut etiam per hæc, quàm perfecte & pie de deo sentiat, agnoscatur. Post hæc iam uenitur Gelmon Deblathaim, quod interpretatur contemptus ficuum, id est ubi contemnuntur, & despiciuntur peni tus terrena. Nisi enim spreta fuerint & contempta ea quæ delectare uidẽtur in terris, ad cœlestia transire non possumus. Sequitur enim post hæc mansio Abarim cõtra Nabau, quod

quod est transitus. Nabau uerò abscessio interpretat̃. Vbi enim per has omnes uirtutes iter egerit anima, & ad summã perfectionis ascenderit, transit iam de seculo, et abscedit: sicut scriptum est de Enoc: Et non inueniebatur, quia transtulerat eum deus. Quod etsi uideatur esse adhuc in seculo qui huiusmodi est, & in carne habitare, tamen nõ inuenietur. In quo non inuenietur? In nullo actu seculari, in nulla re carnali, nullo colloquio uanitatis inuenitur. Trãstulit enim eum deus ab ijs, & esse fecit in regione uirtutũ. Vltima mansio est ab occidẽte Moab iuxta Iordanem. Omnis nanq; hic cursus propterea agit̃, & propterea currit̃, ut perueniat̃ ad flumen dei, ut proximi efficiamur fluentis sapientiæ, & rigemur undis sciẽtiæ diuinæ: ut sic per omnia purificati, terrã repromissionis mereamur intrare. Hæc interim de Israeliticis mansionibus secundum unũ exponendi modum in transcursu perstringere, atq; in medium proferre potuimus. Verũ ne huiusmodi expositio, quæ per Hebræorum linguam & nominũ significantias currit, ignorantibus linguæ illius proprietatẽ affectata uideatur & uiolenter extorta, dabimus etiã in nostra lingua similitudinem, qua consequentię huius ratio patescat. In literario ludo, ubi pueri prima elementa suscipiunt, abecedarij dicũtur quidam, alij syllabarij, alij nominarij, alij iam calculatores appellantur: & cum audierimus hęc nomina, ex ipsis qui sint in pueris profectus agnoscimus. Similiter & in liberalibus studijs, cum aut locũ recitare, aut allocutionem, uel laudem, aliasq; per ordinẽ materias audierimus, ex materię nomine profectũ adolescentis aduertimus. Quomodo ergo & per hæc quæ locorũ quasi materiarũ nomina memorant̃, non credamus in diuinis eruditionibus profectus indicari posse discentiũ? Et sicut illic singulis quibusq; dicendi materijs immorantes quasi mansiones in eis quasdam facere uidentur, & de una ad aliã, ac de alia item ad aliam proficisci: ita etiã hic mansionum nomen & profectio ab una ad aliam, & ab alia iterum ad aliam, cur nõ profectũ mentis indicare credatur, & incrementa significare uirtutum? Illam uerò aliã expositionis partẽ prudentibus quibusq; ex ista conijciendam & contemplandã relinquo. Sapientibus enim sufficit occasionem dedisse: quia nec expedit ut auditorũ sensus penitus remaneat otiosus & piger. Ex horum ergo collatione etiam illa meditetur, imò
Ioan.3 & aliquid perspicacius ac diuinius contemplet̃ur. Nõ enim ad mensuram dat deus spiritum: sed quia dominus est spiritus, idcirco ubi uult spirat, & optamus ut etiã uobis aspiret, quo meliora horũ, atq; altiora in uerbis domini sentiatis, iter agẽtes per hęc quę pro nostra mediocritate descripsimus: ut & in illa uia superiore, & excelsiore, etiam nos uobiscum possimus incedere: deducente nos ipso domino nostro Iesu Christo, qui est uia, & ueritas, & uita, usquequo perueniamus ad patrem, cum tradiderit regnum deo & patri, & subiecerit ei omnem principatum, & potestatem. Ipsi gloria, & imperium in secula seculorum. Amen.

Quæ sit terræ sanctæ descriptio, terminorumq; eius, & finiũ quos dominus descripsit. Homilia XXVIII Cap. XXXIIII

VLTIMA in libro Numerorum historia refertur, in qua dominus iubet Moysi præcepta dare filijs Israel, ut cum ingressi fuerint terrã sanctam capere hæreditatem eius, sciant quos in ea terminos finium suorum debeant obseruare: & post iam ipso domino describente dicitur. Ad Aphricum quidem, hoc est ad occidentem illius loci terminus obseruetur, & illius ad orientem: & sic per quatuor cœli plagas, nomina quædam dominus ipse designat, quæ in Iudæa ista terrena populus dei debeat custodire. Dicit ergo in ijs simplicior quiq; auditorum, quia possunt hæc necessaria uideri & utilia etiam secundum literam, pro eo ut nemo transgrediatur terminos per præceptum domini constitutos, & fines alterius tribus alia uiolare non audeat. Ecquid faciemus, cum in terris istis non solum inuadẽdi alterius fines Iudæis, sed qualitercunq; possidendi facultas nulla remanserit? Profugi nanq; ab ea, & extorres exulant, & fines non quos lex diuina statuit nunc possidentes custodiunt, sed quos uictorum iura mandarunt. Quid inquam nos faciemus qui hæc in ecclesia legimus? Si secundum Iudæorum sensum legamus, superflua nobis profecto uidebunt̃ & inania. Sed & ego qui lego de sapientia scriptum: Exi post eam sicut uestigator, uolo exire post eam, et quia in rebus eam corporalibus nõ inuenio, insequi eius uestigia cupio: & inuestigare quo eat, ac ui-

ac uidere intellectus meus ad quæ me cubilia pertrahat. Puto enim quòd si diligẽter ea sequi potuero, & inuestigare uias eius, dabit mihi aliquas occasiones ex scripturis, quõ etiã de his locis explicare debeamus, si credimus ijs quę Paulus in mysterio loquitur, & qui per legem deseruiunt, umbrę & imagini deseruiunt cœlestium. Et si secundũ ipsius nihilominus sententiam, lex cuius pars est hæc lectio quam habemus in manibus, umbram habet futurorum bonorũ, consequens uidetur & necessarium, omnia quæ quasi de rebus terrenis describũtur in lege umbras esse futurorũ bonorũ, omnisq; hæreditas terræ illius, quę in Iudęa terra sancta & terra bona appellat, imago sit bonorũ cœlestiũ: quorum hæc (ut diximus) quæ in terris bona memorantur, umbram atq; imaginem teneant. Sed ut paululum & meus sermo, & uestra intelligẽtia sublimetur, atq; ingressum quendam ad ea quæ dicimus aduertẽda cõcipiat, utamur aliqua similitudine. Nemo dubitat quod in terra Iudæa omnis locus, omnis mõs, omnis ciuitas & uicus, certis quibus que uocabulis designetur: nec est ullus omnino sine nomine locus, sed propriis singula quæq; appellationibus designantur: uerbi gratia quibus aut Chananæi in suis locis, aut Pharesæi nihilominus in suis: Amorrhæiq;, aut Euæi, uel etiam Hebręi nominarunt. Ita ergo secundum sententiam Pauli, qua umbram & exemplar cœlestiũ dicit esse terrena, fortasse & in cœlestibus regionibus erunt locorũ differentiæ non minimæ. Videtis qui bus, uel quorum appellationibus, uocabulisq; distinctæ, & nomina non solum plagarũ cœli, sed etiam omnium stellarum siderumq; signata. Qui enim fecit multitudinẽ stellarum (ut ait propheta) omnibus eis nomina uocat. De quibus quidem nominibus pluri ma in libellis qui appellãtur Enoch, secreta continent, & arcana: sed quia libelli ipsi nõ uidentur apud Hebræos in auctoritate haberi, interim nunc ea quæ ibi nominãtur, ad exemplũ uocare differamus, sed ex his quę habemus in manibus, de quibus dubitari nõ potest, rerum prosequamur indaginem. Describitur ergo uerbis dei in lege diuina terra Iudææ, & hæc referri debere dicitur ad imaginem cœlestiũ. In cœlis autem euidenter esse Hierusalem ciuitas pronũciatur ab Apostolo, & mons Sion. Consequẽs igitur est, ut sicut sunt etiam aliæ ciuitates circa Hierusalem terrenam sitæ, & uici, & diuersę quæque regiones: ita & illa cœlestis Hierusalem secundũ imaginem terrenorum habeat circa se & alias ciuitates, ac uicos, diuersasq; regiões, in quibus populus dei & uerus Israel, per Iesum uerum, cuius ille Iesus Naue ferebat imaginem, collocandus est quandoq;, et hæreditatem sortis distributione, id est meritorum contemplatione, capturus. Sic ergo nunc dominus dicit in distributione terrę (uerbi gratia) terminos tribus illius esse istos, & alterius alios: ne forte quoniã diuersa erunt merita eorũ qui hæreditatem cõsecuturi sunt regni cœlorũ, idcirco etiã in ijs tribubus obseruanter dirimi iubetur ista distinctio terminorum, ut sciamus has esse meritorum differẽtias obseruandas in unoquoq;. Verbi gratia, q; ita negligenter uixerit ut pro fide quidẽ sua mereat haberi inter filios Israel, pro negligẽtia uerò uitę, gestorumq; desidia in tribu Ruben aut Gad, aut dimidia tribu Manasse debeat reputari, & nõ intra Iordanem, sed extra eum, sortem hæreditatis accipere. Alius uerò qui se emendatione uitę, & cõuersatione propositi talem reddiderit, ut secundũ quas solus deus nouit rationes, aut in tribu Iuda, aut etiam in ipsa tribu Beniamin, in qua ipsa Hierusalẽ, & templum dei atq; altare consistit, debeat reputari: & alius in alia, atq; alius in alia. Et hoc modo hæc quæ nunc in libro Numerorũ scripta referuntur adumbratio quædam sit futuræ sortis in cœlis, eorum duntaxat qui per Iesum dominum ac Saluatorem nostrum hæreditatem (ut diximus) capient regni cœlorũ. Ibi credo diligenter obseruabunt etiam ista quæ hic adumbrant priuilegia sacerdotum, quibus uicina quęq; urbibus loca, & ipsis mœnibus iuncta segregari mandatur à filijs Israel. Ibi credo & ciuitates istæ erunt, quarum hic figura describitur, quas refugij nominat ciuitates, ad quas confugiant non omnes homicidæ, sed qui ignoranter homicidium cõmiserunt. Sunt enim fortassis aliqua peccata, quæ si proposito ac uoluntate cõmittimus, homicidas nos faciunt: & sunt alia quę si ignoranter admittimus, decernitur nobis, credo, & præparatur ex precepto dei aliquis locus, ubi ad certũ tempus habitare debeamus, si qui non uoluntaria peccata cõmisimus: si tamen mundi inueniamur & alieni ab ijs peccatis quæ uoluntate cõmissa sunt. Et ob hoc secernuntur quædã ciuitates ad refugium.

Caue Videtur quibusdam quod singulorũ quoq; siderum positio & cœtus ciuitas dici uel haberi

beri possit in cœlo: Quod ego quidem definire non audeo. Video enim omnẽ creaturam in spe quidem propter eum qui subiecit esse subiectam, expectare tamen libertatẽ in redemptiõe filiorũ dei sine dubio, & præclarius aliquid aut sublimius operiri. Si ergo (ut diximus) umbram habet lex futurorũ bonorum, & exemplari & umbræ deseruiunt cœlestium qui in lege deseruiunt, & nunc per speculum & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem habebitur rerum contemplatio, credo quòd & nunc cõuersationem dicimur habere in cœlis per speculum, & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem talẽ conuersationem merebimur habere in cœlis. Si ergo per consequentiã rerum, & promissionum fidem nos transferri de terris oportet ad cœlũ, puto quòd in ipsis cœlestibus locis Iesus dominus noster non absq; meritorũ sorte unumquemq; in illa uel illa cœli parte & habitatione constituat. Sed sicut multa est differẽtia in terris, uerbi gratia, habitare in locis fœcundis & copiosis, ac bonis omnibus abundãtibus, ubi & aeris temperies, & eruditio hominum, ac liberalia instituta nõ desunt: et lõge aliud est habitare, aut in locis infœcundis, & rerũ penuria squalidis, aut æstu torridis, aut frigore gelu; torpentibus, uel certe ubi nullæ leges, sed immanis & sæua barbaries, ubi bella semper & nunquã quies, & hæc non sine occulta quadam dei dispẽsatione, & iudicio eius, & iustitia unicuiq; decernũtur: ita & in illis locis erit aliquid tale, ut in nullo prorsus inanis habeatur in terris umbra cœlestiũ. Erit ergo & ibi (ut diximus) aliqua ciuitas refugij, et erit alia in deserto: sicut Bosor in hæreditate Rubẽ ciuitas esse dicit in deserto. Sed et illa nihilominus cõsequentia capiẽda est: quia sicut cum dispergeret deus filios Adam, statuit fines gẽtium secundum numerum angelorũ dei, uel (ut in alijs exemplaribus legimus) secundum numerum filiorum Israel: in initio mundi ita dispersi sunt filij illius Adam, sicut uel illorum merita, uel ipsius Adæ contemplatio postulabat: quid dicemus futurum, cũ nouissimi Adam (qui non in animam uiuentem, sed in spiritum uiuificãtem factus est) cœperit filios non dispergere, sed dispensare diuina dignatio, nõ in initio, sed in fine mundi: & nõ ut illos qui in Adã omnes mortui sunt, sed ut eos qui in Christo omnes uiuificati sunt? Sine dubio erit quędam diuisio & distributio talis, quę non solũ pro meritis eorum qui dispensantur, sed & pro nouissimi Adam, in quo omnes uiuificandi dicuntur, contẽplatione pensanda sit. Sed quis nostrum talis est, ut ad huiusmodi distributionem, & ad illã cœlestis hæreditatis sortẽ uenire mereatur? Quis ita beatus erit, cuius sors in Hierusalẽ ueniat, ut sit ibi ubi templũ dei est, imò ut ipse sit dei templum? Quis ita beatus est ut ibi dies festos agat, ubi altare diuinũ perpetuis ignibus adoletur? Quis ita beatus est qui sacrificium suũ, & incensum suauitatis supra illum ignem ponat, de quo dicebat Saluator: Ignem ueni mittere in terrã? Quis ita beatus est qui ibi semper agat pascha in loco quẽ elegit dominus suus? Ibi pẽtecostes diem gerat, & festiuitatẽ repropitiationis, & tabernaculorum solennitatẽ, non iam per umbram, sed per ipsam speciem rerumq; ueritatẽ? Quis nostrum dignus habebitur tam beatę sortis electione, cum deus diuidere cœperit filios nouissimi Adam: non cui dicat: Eris super quinq; ciuitates potestatem habẽs, aut Matt. 25
cui dicat: Eris super decem ciuitates potestatem habẽs, nec cui dicat, intra in gaudiũ domini tui: sed cui dicat: Sedete & uos mecum super duodecim thronos, iudicantes & uos Matt. 19
duodecim tribus Israel: de quibus dicat: Pater uolo ut ubi ego sum, & ipsi sint mecum. Ioan. 17
Volo etiam istos esse reges, ut ego sim rex regũ. Volo & istos habere dominationẽ, ut & ego sim dominus dominantium. Beati qui ad hanc peruenient beatitudinis summã. Beati qui ad ista conscendere poterunt fastigia meritorũ, et benedictus deus noster qui hæc promisit diligentibus se. Hi sunt ipsi uere sacris numeris numerati apud dominum, imò ipsi sunt quorũ etiam capilli capitis numerati sunt per dominum nostrum Iesum Christum, cui est gloria, et imperiũ in secula seculorũ. Amen.

HOMILIARVM IN NVMEROS FINIS

PROLOGVS SANCTI HIERONYMI
PRESBYTERI AD CHROMATIVM EPISCOPVM IN Tractatum Origenis super librum Iesu Naue.

Hæc præfatio inepta & uulgaris, impudẽter afficta nomini Hieronymiano, de quo plura in catalogo operum

IN diuinis uoluminibus refertur, quod ad cõstructionem templi unusquisq; pro uiribus obtulerit: potentes quidem, & principes populi aurũ, argẽtum, lapides pretiosos, alij æra & ligna, sed impuribilia: quidam etiam coccum, purpuram, & byssum, & linum alij, uestibus hæc quoq; sacerdotum & stolæ pontificis profutura. Pauperiores autem quiq; etiam pelles rubras offerentes, sed et pili caprarum non respuuntur. Idcirco nanq; Beselehel ille repletus dicitur omni sapientia à deo, ut intelligens singula hæc quibus usibus apta sint, nihil ex offerentium deuotione repudiet. Quia ergo & tu ô mi semper uenerabilis pater Chromati iniungis, et præcipis nobis, ut aliquid ad ædificationem & constructionem diuini tabernaculi ex Græcorum opibus & copijs conferamus: Oratiunculas xxvi. in Iesum Naue, quas ex tempore in ecclesia perorauit Adamantius senex, ex græco latine tibi pro uirium mearum paruitate disseruí: ut sanè nũc nostri temporis Beselehelis iudicij sit, in ijs quę offerimus, etiam si nihil inuenitur auri puri quod ad altare proficiat, nec argenti quod ecclesię bases efficiat, aut capitella decoret: si nullus ex ijs illis lapidibus qui logio insertus pontificale uestimentum, et uestrum diuinorum conscium pectus exornet: at certe perspicere si uel purpurę aliquis in his, & regij decoris, aut cocci, & mystici cruoris color intexitur: si quid puritatem byssi imitetur, & fortitudinem lini, & dignum aliquid habeat sacerdotal. bus indumentis: postremo si uel rubras apud nos pelles, uerecundiam frõtis inuenias: ad ultimũ si uel caprarum certe reperias pilos, quibus uel penuriam nostram tegamus, aut si quas incurrimus culpas, pœnitendo purgemus. Totum ergo hoc, de tuo iudicio pendeat. Si quid sane est quod placere potest, hoc sit auctoris: neq; enim quę alijs labore parta sunt dirípere, & nostræ laudi applicare iustum putamus. Si uerò uim sensuum, oratio inculti sermonis exasperat, hoc uel mihi, uel (ut cum tua uenia dixerim) tibi ipsi reputato, qui opus quod eruditis debet iniungi, expetis ab indoctis.

PROLOGI FINIS

ORIGENIS ADAMANTII IN LIBRVM IESV NAVE
HOMILIA PRIMA

Phil.2 ONAVIT Deus nomen, quod est super omne nomen, domino & Saluatori nostro Iesu Christo. Est autẽ nomen quod est super omne nomen Iesus. Et quia est istud nomen super omne nomen, idcirco in D nomine Iesu omne genu flectitur cœlestiũ, terrestriũ, & infernorũ. Et quia est hoc nomẽ super omne nomen: idcirco in multis generationibus à nullo cognominatũ est. Scripsit Moyses librũ Geneseos, in quo legimus Abrahã, & eos qui ex eo generati sunt, in quibus sunt iusti quàm plurimi, sed nullus ex ipsis Iesus meruit nominari. Neq; Abel Iesus dictus est, neq; ille qui cœpit inuocare nomen domini dei: neque ille qui placuit deo, & translatus est: cuius mors inuenta non est: neq; ille qui in generatione sua solus iustus inuentus est apud deum Noe: sed ne ipse quidem qui repromissiones acceperat testamenti Abrahã: nec ille qui ex eo natus est Isaac: sed nec supplãtator Iacob, nec quisquam ex filijs eius, Moyses fidelis erat in omni domo eius, & nondũ tamẽ uocatus est Iesus. Sed Iesu nomẽ primo inuenio in Exodo: & uolo intueri quãdo primo nomen Iesu cognominatur. Hęc
Exod.17 nit, inquit, Amalech, & expugnabat Israel, & dixit Moyses ad Iesum in Raphidim. Hęc est prima appellatio nominis Iesu. Elige, inquit, tibi uiros potẽtes ex omnib. filijs Israel, & egredere, & confligę cũ Amalech crastino. Moses confitetur nõ posse se exercitum ducere

ducere, cõfitetur se non posse obtinere, quãuis eum de terra Ægypti eduxerit. Et ideo, inquit, uocauit Iesum, & dixit: Elige tibi uiros, & egredere. Vides cui cesserit bellum gerę aduersum Amalech. In hoc primo nomẽ discimus Iesu, ubi eum primũ uidemus ducem exercitus: nõ cui Moyses iniunxerit principatũ, sed cui cesserit principatũ. Nõ potest Moyses eligere uiros potentes. Tu, inquit, elige tibi uiros potentes ex omnib. filijs Israel. Hic ergo ubi primũ disco nomẽ Iesu, ibi cõtinuo etiam mysterij uideo sacramentum. Ducit em exercitum Iesus. Et factũ est cum extolleret manus suas, inualescebat Israel. Cum aũt deijceret manus suas inualescebat Amalech. Tunc ergo inualescit Iesus magis, & tunc uincit, quãdo Moyses erigit manus suas. Victus aũt est populus ille ab Amalech, quoniam iam nõ erigebat manus suas, sed erant dimissæ deorsum: Illi sunt em quibus dicitur: Si crederetis Moysi, crederetis utiq; & mihi. Et ecce me uultis occidere qui legem non facitis? Cessante nanq; lege apud illos & operibus legis, qui dum suã iustitiã quærunt statuere, iustitiæ dei nõ sunt subiecti, demisse sunt manus Moysi, inualuit incredulitas, uincit populus. Sed & Nabat, & Abiud, & Eleazar relinquunt in castris, ut iudicent populum. Derelinquitur etiã Iethro & ipse ut iudicet populũ cum eis. Iesus uerò non derelinquitur, sed sequitur Moysen in montẽ cum quadã adiectione uerbi mirabilis: in eo quod dicit quia assistebat Moysi. Quõ assistebat? non ut secundus, nõ ut inferior, sed ut adiutor protegens. Sed & illud quale est, quod cũ primo nominatus est, nõ est indicatum nomen patris eius, neq; in secundo, neq; in tertio: cum uerò pater eius nominatur Naue, tunc ipse non Iesus, sed Ause dicitur? Inter eos enim qui ad explorandum missi sunt, nomẽ eius Ause scribitur. Et fortassis (ut mihi uidetur) pro exploratoris officio non Iesus, sed Ause dictus est, et Naue filius nominatur. Cũ uerò reddit opere expleto, & perterritis omnibus solus subleuat lapsos, desperationẽq; populi solus erigit, tũc à Moseo Iesus nominatus est: nec Naue filius dicit, sed ille ad quẽ dixerat Moyses: Educ exercitum, & confligę cum Amalech. Illud etiã intuẽtes, magnitudinẽ eius quidemus, quod cũ in transfiguratione uultus Moysi omnis filiorũ Israel hebetaret aspectus, nec aliquis posset intũeri faciem uultus eius: Iesus non solum faciem contuetur, uerumetiã in interioribus tabernaculi mysteriorũ conscius perseuerat. Quo igitur nobis hæc cuncta prospiciunt? Nempe eo quod liber hic nõ tam gesta nobis filij Naue indicet, q̃ Iesu mei domini nobis sacramenta depingat. Ipse est enim qui post mortem Moysi suscepit imperiũ, ipse est qui ducit exercitum, & confligit aduersus Amalech: & quod ibi adumbrabatur in monte manibus extensis, affigit cruci suæ triũphans principatus, & potestates in semetipso. Defunctus est igitur Moyses: cessauit em lex. Quoniam lex & ꝓphetæ *Matt.11* usq; ad Ioannem. Vis autem de scripturis proferam documẽta, quod lex Moyses appellatę? Audi quid dicit in Euãgelio: Habẽt Moysen, & prophetas, audiãt illos. Moysen utiq; hic sine dubio legẽ nominat. Defunctus est ergo Moyses famulus dei: defuncta est eũ lex, & legalia præcepta iã cessant. Aut si nõ tibi auctoritatis uidetur, cũ à me ista proferuntur, sequere Apostoli auctoritatem dicentis: Quoniã mulier uiuente uiro alligata *Rom.7* est legi, & adultera nominabitur si fuerit cũ alio uiro: si uerò mortuus fuerit uir eius, soluta est à lege uiri, ut iam nõ sit adultera si fuerit cum alio uiro. Mulierem sine dubio animam nominat, quæ sub Moysi lege tenebat de qua dicit: Viuente uiro alligata est legi. Si autem mortuus fuerit uir eius, sine dubio lex, absolutã dicit eam animam quæ uidebatur esse subiecta: idcirco necesse est legẽ mori, ut qui credũt Iesu, nequaquã adulterij crimen incurrant. Iesus igitur dominus & saluator meus suscepit principatũ: & si uidetur, conferamus gesta Moysi cũ principatu Iesu. Dũ Moyses educeret populũ de terra Ægypti, nullus ordo in populis, nulla in sacerdotibus obseruantia. Transeunt aquã maris, aquam salsam, nec quicquam in se dulcedinis continentẽ, & murus erat eis aqua dextra lęuaq;. Hęc Moseo duce gesta cognoscimus. Cum uerò dominus meus ducit exercitũ, quæ sunt quæ iam tunc adũbrantur, uideamus. Sacerdotes præcedunt, arca testamenti portatur in humeris sacerdotũ, nusquã iam mare, nusquã salsus fluctus occurrit, sed duce domino meo Iesu uenio ad Iordanem, & uenio nõ perturbatione fugæ, neq; perteritus metu, sed uenio cum sacerdotibus arcã testamenti domini, in qua dei lex & diuinę literæ seruantur, ceruicibus suis humerisq; portantibus: Ingrediór Iordanẽ non cũ furti *Ioſ.4* uo silentio, sed in tubarũ cantibus mysticum quiddam diuinumq; canentibus, ut ad prę

dicationem tubæ cœlestis incedam. Ibi dictū est quod diuisa est aqua in duas partes, & ex aquis unus murus factus est à dextris, alius à sinistris. Hic uerò qui uenit soluere medium parietem sepis, fecit utraq; unum. ex una enim parte erecta est aqua, alia verò pars defluxit in mare. Deinde hic ait: Præparate uobis cibos ad uiā. Et hodie si audias, dicit tibi Iesus: si sequeris me, præpara tibi cibos ad uiā. Cibi etenim opera sunt, quæ nos ad futuram uitā, uelut fidele uiaticū comitantur. Videamus tamen quoniā non conuenit negligēter, & quasi in transitu literas legere diuinas, unde eos iubet cibos parare nō habētes frumentū. Manna etenim cibus erat eis. Sed cum iam transierimus fluminis huius ritu pas defit manna: & ideo si nō unusquisq; præparauerit sibi cibos, nō poterit sequi Iesum terram repromissionis intrātem. Videamus quos primū in terra repromissionis capiat
Leuit. 23 fructus: Tunc, inquit, manducauerunt primum fructum de regione palmarū, & manducauerunt primo azyma. Vides ergo quia primum nobis mundi huius iter digressis, si recte sequamur Iesum, primo occurrit palma uictoriæ, & abiecto fermento malitiæ & nequitiæ, azyma nobis synceritatis & ueritatis parantur. Mittit tamē Iesus noster exploratores ad Hierichontiū regem, & hospitio suscipiūtur à meretrice. Sed illa meretrix quæ ab Iesu missos suscepit exploratores. propterea suscepit ne ultra sit meretrix. Sed & unius cuiusq; nostrum anima meretrix fuit, donec in desideriis et cupiditatibus uiueret carnis. Suscepit verò exploratores Iesu, angelos quos misit ante faciē suam, ut præparāret uiam eius. Quos tamē si ex fide anima unaquæq; suscepit, nō in humilibus locis, neq; in inferioribus collocat, sed in superioribus & excellis: quia nō humilioribus et terrenis lesum dominum suscipimus, sed à patre profectū, & de cœlestibus uenientē. Sed nec linū stipulam, in qua exploratores delitescebant, ego absq; sacramētis accipio. Linū nāq; est indumentū sacerdotale, per quod significatur uel ijs qui inuitandi erant culmē sacerdo
1 Pet. 2 tale delatum, sicut Petrus apostolus dicit: Vos autē gens sancta, regnū sacerdotale: uel certe quod in sacramēto legis, ubi de sacerdotib. adnotatur, populi huius qui est ex gentibus, latebat occulta uocatio. Cōtinuo ergo inimicitas suscepit meretrix aduersus Hierichontium regē. Quid nisi quia caro cōcupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus
Gal. 5 Ioan. 15 carnem: Et iterum ait: Odit uos hic mundus, quia me priorem uestrū odio habuit. Est ergo rex aliquis inimicus meretricis huius qui est princeps huius mūdi, qui insequitur, & occupare cupit exploratores Iesu, sed nō potest obtinere, quia per montes iter faciunt: nō incedunt per humilia, nec uallibus delectātur, sed collinos uertices, & montiū excel
Psal. 121 sa sectantur: quia hæc meretrix dicit: Leuaui oculos meos ad mōtes unde ueniet auxilium mihi. Nō potest illuc ascēdere mūdi huius princeps, nec potest per excelsum iter ad
Matt. 4 Iesum peruenire: quinimo & si eū tentās collocauerit in excelsis, dicit ei: Mitte te deorsum: quia humilia semp diligit, & caduca, in his regnat, in his sedē suam collocat, in quibus etiā usq; ad infernū descēdat. Moses nō dixit, stet sol, nec maximis imperauit elemē
Ios. 10 tis, sicut Iesus fecit. Stet, inquit, sol super Gabaon, & luna super uallē Elom: & propterea addit scriptura & dicit, quia nunq; sic audiuit deus hominē. Iesus ergo meus solē stare fecit nō tunc solū, sed multo magis modo in aduentu suo. Denicq; dum nos bellū gerimus aduersus inimicos nostros, & colluctamur aduersus principatus, & potestates, & rectores tenebrarū harum, aduersus spiritalia nequitiæ in cœlestibus, sol nobis iustitiæ indesinenter assistit, nec deserit unq;, nec festinat occūbere, quia ipse dixit: Ecce ego uobiscū sum omnibus diebus. Non solū aūt duplicato die nobiscū est, sed omnibus diebus nobiscum est usq; ad consummationē seculi, donec & nos obtineamus aduersarios nostros. Sed & illud uideamus, quid est quod repromisit Iesus militib. suis. Omnis, inquit, locus quemcunq; subdideritis uestigijs pedum uestrorū, uester erit. Dixerat hoc illis qui tunc erant, de regionibus Chananæorum, Pherezæorū, Iebusæorum, cæterarumq; gentium, quarū regiões expulsis indignis habitatoribus, ipsi hæreditate ceperūt: sed nobis in his uerbis quid repromittit, uideamus. Sūt quędā aduersariarū potestatū gētes diabolicæ, aduersum quas nobis certamē geritur, et agones in hac uita desudant. Quātascūq; ergo ex his gētes pedibus nostris subdiderimus, quantoscūq; in certamine uicerimus, ipsorū regiones, ipsorū prouincias et regna: Iesu nobis domino distribuente capiemus. Fuerūt enim illi aliquādo angeli, fuerūt in regno dei magnifici. An nō legimus qđ Esaias dicit
Esa. 14 de uno ex ipsis: Quomodo cecidit Lucifer qui mane oriebat? Lucifer iste sine dubio sedem

habebat in cœlis: postea uerò quàm factus est angelus refuga, si eū uincere potuero, & subijcere pedibus meis, si meruero ut dominus meus Iesus cōterat Satanā sub pedibus meis: cōsequenter locū Luciferi accipere merebor in cœlis. Sic ergo intelligimus promitti nobis ab Iesu domino nostro, q̄ omnis locus quē subdiderimus uestigijs pedum nostrorū, noster erit: si nō putemus quia in hāc hæreditatē per otiam & negligentiam oscitantes & dormitātes intrare possimus. Ira suæ gentis angelū habet. Hāc nisi uiceris in temetipso, & abscideris abs te omnes motus iracundię ac furoris, locū quem alii quando habuit ille angelus, capere in hęreditate nō poteris, pro eo quod desidia tua ne quaquā eū de terra repromissionis expuleris. Similiter & superbiæ, & zeli, & auaritiæ, ac libidinis sunt aliqui incentores angeli, et instinctores horū malorū, quorū nisi uitia in temetipso uiceris, atq; ea de tua terra quæ iam per gratiā baptismi sanctificata est exterminaueris, nullo modo plenitudinē repromissę hæreditatis accipies. Sub Moseo nō est dictū hoc quod sub Iesu dicitur, quia cessauit terra à prælijs. Certū est quod & terra nostra hæc, in qua agones habemus, & certamina sustinemus, solius Iesu dñi uirtute cessare poterit à prælijs. Intra nos etenim sunt omnes gentes istæ uitior um, quæ animam iugiter, & indesinenter oppugnant. Intra nos sunt Chananæi, intra nos sunt Pherezęi, hic sunt Iebusæi. Qualiter ergo nobis laborandum est, qualiter uigilandū, uel quanto tēpore perseuerandum, ut omnibus istis de nobis uitiorū gentibus effugatis, tandē terra nostra cesset à bellis? Et ideo ꝓpheta cōmonet, ut in lege domini meditemur die ac nocte. Psal. 1
Quæ utiq; diuinorū uerborū meditatio, uelut tuba quædā est animos tuos ad prælium concitans, ne forte aduersario uigilāte tu dormias. Ideo nec dies ad meditandū sufficit, sed & nox adiūgitur. Vos uerò quid facietis, qui nō solū nocte dormitis, sed & tota die aut occupationibus seculi, aut carnis delitijs deseruitis, & uix raro ad ecclesiā diebus solennibus cōuenitis? Aliqui autem ex uobis etiam uenientes non ueniunt, quia uenientes nō uerbo dei sed fabulis uacant. Propter quod dicit ad uos sermo diuinus: Exurge q̄ dormis, & exurge à mortuis, ut cōtingas Christū. Exurge enim à mortuis dicitur ijs qui in operibus permanēt mortuis, in immunditijs suis & sceleribus perdurantes: quę licet hominibus nō sint manifesta, deo tamē sunt cognita. Sed uel ex hoc pœnitudinē agite, & cōuertimini ad deū ex toto corde uestro, uacate orationibus, uacate uerbo dei. Quid prodest si ieiunamus pro peccatis, & iterū peccata cōmittimus? quid prodest latuisse, & in cœno denuo uolutari? Ieiunasti aliquanto tēpore, tale est quale si interim ex Ægypto discesseris. Transisti mare rubrum, secutus es Moysen, præceptą scilicet & mādata legis obseruās: sed iam te à Moseo suscepit Iesus, qui te etiā circūcidat secūdo, in loco qui dicitur collis præputiorū. Circuncidendus igitur tibi est nō solū idolorum cultus, quem in initijs abiecisti, sed denuo tibi etiā auaritia circūcidenda est, qui est idolorū subtilior cultus. Denicq; Iesus secundo circuncisum populum circuncidens sic dixit: Hodie abstuli à uobis opprobrium Ægypti. Donec peccamus, donec regnant in nobis uitia passio num, etiam si relictis simulacris absessisse uideamur ex Ægypto, opprobriū tamē Ægypti ablatum non est à nobis. Si ergo secundam hanc circūcisionem acceperis uitiorū & abscideris à te omne uitium iræ, superbiæ, inuidiæ, libidinis, auaritiæ, iniquitatis, cæterorumq; similium, tunc à te Ægypti abstergentur opprobria, & translatus in terram repromissionis hæreditatem regni cœlestis accipies, per uerum Iesum, Christum dominum & saluatorem nostrum, cui est gloria in secula seculorum. Amen.

De eo quod scriptū est, Moses famulus meus defunctus est. Homilia II Cap. I

N ISI moriatur Moyses, non poterimus aduertere quomodo regnat Iesus. Si ergo consideres Hierusalem subuersam, altare destitutum, nusquam sacrificia, nec hostias, nec libamina, nusquam sacerdotes, nusquam pōtifices, nusquam ministeria Leuitarum, cum hęc omnia uides cessare, dicito quia Moyses famulus dei defunctus est. Si uideris neminē ter in anno uenire ante conspectū domini, nec offerre munera in tēplo, nec iugulare pascha, nec azyma edere, nec offerre primitias, nec primogenita cōsecrare, cum hæc omnia non uides cōsecrari, dicito quia Moyses famulus dei defunctus est. Cū uerò uideris introire gētes ad fidē ecclesiæ, extrui altaria, non cruore pecudum respergi, sed precioso Christi sanguine cōparari: cum

ri: cum uideris sacerdotes & leuitas nõ sanguinem hircorum, & taurorum, sed uerbum dei per spiritus sancti gratiam ministrãtes, tunc dicito quia Iesus post Moysen suscepit, & obtinuit principatũ, nõ ille Iesus filius Naue, sed Iesus filius dei. Cũ uideris qa pascha nostrum immolatus est Christus, & azyma edimus synceritatis, & ueritatis: cũ uideris fructus terræ bonæ in ecclesia triceſimos, sexageſimos, & cẽteſimos, id est uiduas, & uirgines, & martyres: cũ uideris multiplicari semẽ Israel ex ijs qui nõ ex sanguinibus, neq; ex uoluntate uiri neq; ex uoluntate carnis, sed ex deo nati sunt, & cum uideris filios dei qui dispersi erant, cõgregari in unum: cum uideris sabbatizare populum dei, nõ otium gerentem à conuersatione cõmuni, sed otium gerẽtem ab operatione peccati: cum hæc omnia uides, dicito qa Moyses famulus dei defunctus est, & Iesus filius dei obtinet principatum. Denicq; & in libello quodã licet in canone nõ habeatur, mysterij tamen huius figura describitur. Refertur enim quia duo Moyses uidebant: unus uiuus in spiritu, alius mortuus in corpore. In quo hoc est mirũ quod adumbrabatur: quia si intuearis literã legis inanẽ, & uacuã ab ijs omnibus quę superius memorauimus, ipse est Moyses mortuus in corpore. Si uerò potes remouere legis uelamẽ, & intelligere quia lex spiritalis est, iste est Moyses qui uiuit in spiritu. Et dixit, inquit, dñs ad Iesum filiũ Naue ministrũ Mosei: Moyses famulus meus defunctus est. Nũc ergo exurgens transi Iordanẽ hũc tu & omnis populus hic in terrã quã do uobis. Requires fortasse quomodo minister Mo-
Gal. 4 sei fuerit etiam dominus noster Iesus filius dei. Quia cũ uenisset plenitudo tẽporis, misit deus filiũ suum factum ex muliere, factum sub lege. Per hoc ergo quod factus est sub lege, Mosei minister effectus est. Dicit autẽ deus, ut transeat in terram, non quam dedit Moyses, sed quã, inquit, ego do uobis. Vides ergo quia Moseo mortuo deus dat terrã
Matt. 5 populo per Iesum. Quã terram? Illam sine dubio de qua dicit dominus: Beati mansueti, quia ipsi hæreditate possidebunt terrã. Omnem, inquit, locum quencunq; ascenderitis uestigijs pedum uestrorum, uobis dabo eũ. Quæ sunt loca quæ ascẽdimus uestigijs pedum nostrorũ? Legis litera humi posita est, & deorsum iacet. Nusq; ergo ascẽdit qui legis literã sequit. Si uerò potueris à litera ascẽdere ad spiritũ, et ab historia ad intellectum conscẽdere celsiorẽ, tunc uere ascendisti locũ editũ & excelsum, quẽ à deo in hæreditate percipies. Si emi in ijs quæ scripta sunt, typos intelligas, & aduersas formas esse cœlestiũ, & mẽte ac sensu quæ sursum sunt quæras, ubi Christus est in dextra dei sedẽs: tũc & illũ locũ in hæreditate percipies, dicẽte domino & saluatore nostro: Quia ubi ego sum, ibi erit & minister meus. Si ergo usq; ad Christũ sedentẽ in dextra dei peruenieris fide, uita, puritate, uirtute, & illis uestigijs pedũ tuorũ quæ lauit Iesus, illum locũ incesseris, dabit tibi eũ deus: dũ non solũ hęres efficieris dei, sed & cohęres Christi. Sicut, inquit, dixi Moysi, eremum & Antilibanũ hunc usq; ad flumen magnũ, flumen Euphraten. Eremũ deus subiecit Iesu, id est deserta: de quibus dicit propheta: Lætare eremus sitiens: & multi filij desertæ, magis q̃ eius quę habet uirũ. Et iterũ: nõ dixit Libanum, sed Antilibanũ, quẽ à deo accepit Iesus. Antilibanus aũt dicitur quasi pro Libano. Si ergo uideas priorem populum illum secundũ carnẽ Israel, qui erat uera oliua, ipsum intellige fuisse Libanum uerum: sed cum uideris quia pro incredulitate sua auferẽ ab eo regnũ, & datur genti facienti fructum eius, istum populum qui pro illo expulso introducitur in regnũ: Antilibanũ senti, quæ est ecclesia dei ex gentibus congregata per Iesum Christũ dominum nostrum, cui est gloria, & imperium cum spiritu sancto in secula seculorum. Amen.

De duabus & semis tribubus, id est tribu Ruben, & tribu Gad, & semitribu Manasse, & nouem & semis tribubus. Homilia III Cap. II

M OYSES duabus & semis tribubus terrã partitur, id est tribui Ruben, & tribui Gad, & tribui Manasse dimidiæ. Reliquis uerò tribubus, non Moyses, sed Iesus diuidit terram. Pactum tamen initum est cum illis duabus & semis tribubus quæ trans Iordanem acceperant terram, ut relictis mulieribus, & infantibus suis in illa terra trans Iordanem, ipsi cum fratribus suis pugnent usque quo etiam ipsi consequantẽ hęreditatem. Oportuit igitẽ post obitũ Mosei, qui pactũ istud inierat: Iesum promissa deposcere, & commonere eos auxilium pugnaturis fratribus ferre. Hæc quidem historia narrat: uerũ quia nos forte iam conuersi ad dominũ sumus, qui aufert uela

ferẽt uelamẽ ex lectione ueteris testamẽti, & donat seruis suis credentibus in se, ut reuelata facie gloriã domini speculentur, hæc omnia quæ figuraliter illis accidebant, propter nos scripta esse sentiamus, in quos fines seculorũ deuenerunt. Et ideo (sicut ante iam diximus) ascẽdere tentemus à litera ad spiritũ, à figuris ad ueritatem: & cõsideremus quã formam teneant istæ duę & semis tribus, quæ per Moysen terrã hæreditatis accipiũt: & quam formam teneãt reliquæ nouem & semis tribus, quæ per Iesum repromissionẽ terræ sanctæ suscipiũt. Et primo omniũ puto q̃ impossibile fuerit fortuitu accidisse, ut hi qui per Moysen accipiũt portionẽ, omes primogeniti essent. Ruben nanq; primogenitus est ex Lia, Gad primogenitus ex Gelfa, et Manasses primogenitus ex Asenech Ægyptia filia Putipharis sacerdotis Heliopoleos, quã accepit Ioseph. Nunq; ego mihi persuadeo ut fortuitu acciderit primogenitos esse oẽs quibus per Moysen decernebat hæreditas, sed magis hoc arbitror q̃ in ijs iam tunc duorũ adumbrabatur forma populorũ uniuscuiusq; qui primogenitus per naturæ ordinẽ uidereť: alterius qui per fidẽ & gratiam, benedictionẽ acciperet hæreditatis. Nec prius illis qui per Moysen accipiũt hęredi tatẽ, id est qui per legẽ placuerunt deo, requies datur, nisi adimuẽt in prælijs fratres suos. Mulieres tantũ, & infantes accipiunt quietẽ per Moysen: cæteri aũt nõ requiescũt, sed exeunt ad auxiliũ fratrũ suorũ. Vide mihi hodie laborãti in agone uitæ huius, & habẽti certamen aduersus inimicos, id est cõtrarias potestates, quomodo in auxiliũ ueniũt illi qui ante aduentũ Iesu Christi domini mei in lege iustificati sunt. Vide quomodo Esaias mihi præstat auxiliũ, cum me sermonibus suæ lectionis illuminat. Vide accinctũ, & expeditũ uenientem Hieremiã ad auxilium nostrũ, & uoluminis sui iaculis hostes acerrimos, & cordis mei tenebras effugantẽ. Accingitur & Daniel ad auxilium nostrũ, cum nos de Christi præsentia ac regno, & de Antichristi futura fraude instruit & premonet. Adest & Ezechiel sacramenta nobis cœlestia in quadriformib. rotarũ circulis signãs, et rotam cõcludens in rota. Ducit & Osee bissenas ꝓphetici agminis turmas, & procedũt omnes succincti lumbos in ueritate quam prædicant ad auxiliũ fratrũ suorũ, ut eorũ uoluminib. instructi, diabolicas non ignoremus astutias. Isti ergo qui uiri fortes sunt, arma ti & præcincti lũbos in ueritate exeunt in auxiliũ nostrũ, & pugnant nobiscum. Infantes aũt, & mulieres non exeunt ad prælium nostrum. Nec mirum, infans enim dicit qui non loquit. Quid me ergo adiuuare potuit ille qui nihil locutus est? cuius nihil inuenio quod legam? cuius sermo nõ instruit? Mulierẽ uerò dicit Apostolus infirmum uas esse. 1 Pet. 3
Vnde & consequenter, infirmũ uas ad cõflictum non uenit, ne confringatur & pereat. Sic nanq; et de Iesu domino in Euangelijs dicit, quia calamũ quassatum non confregit. Esa. 42
Quia ergo mulieres à uiris suis domi doceri iubẽtur, & magis in discipulorũ quam docentiũ persona ponuntur, ad auxiliũ meum nõ uenit qui docere me nõ potest, & cuius nihil inuenio quod imitari debeam, uel tenere. Videamus ergo quid dicũt ad Iesum isti qui ueniunt ex illa terra quam distribuit Moyses: Sicut audiuimus (aiunt) Moysen, ita audiemus & te. Nihil tam uerũ, quam quod omnis qui audit Moysen, audiat & Iesum dominũ nostrũ. De Iesu emi ille scripsit. Vnde & dñs in Euangelio arguens eos, quia ex eo quod sibi nõ credunt, nec Moseo credant, dicit: Si crederetis Moysi, crederetis utiq; Ioan. 5
& mihi. De me emi ille scripsit. Mihi tamen nec hoc otiosum uidetur, quod nõ tres inter græ tribus sunt istæ quę per Moysen dispensanť, & illæ integræ nouẽ quæ per Iesum hęreditatem potiuntur, sed duæ & semis hic, & ibi nouẽ & semis, & ista una tribus diuiditur in duas partes, per quã neq; hic tertius numerus integer adimpleť, neq; ibi decimus perfecte & integre consummať. In quo arbitror illud indicari, quod & illi priores qui p legem habebantur, cõtigerint quidem scientiam trinitatis, nõ tamẽ integre et perfecte, sed ex parte. Deerat enim illis in trinitate, etiam de unigeniti incarnatione cognoscere. Nam licet de aduentu eius crederẽt, & de reliquis eius dispensationibus nõ solũ credерent, sed etiam prædicarent: non tamẽ etiã uidere, & adipisci ea quæ crediderãt, potuerunt: sicut & dominus discipulis suis dicit de eis: Quia multi prophetæ & iusti cupierũt Matt. 13
uidere quæ uos uidetis, & nõ uiderũt: & audire quæ uos auditis, & nõ audierũt. Erat emi fides eorũ nõ integra, pro eo quod nondũ in Christo fuerat dispẽsatio carnis impleta: & quod nos factum iam credimus & impletum, illi tantummodo futurũ credebãt. Propterea ergo tribus illæ neq; duæ sunt, ne patres extra fidem & salutẽ sint trinitatis: neq;

tres

Universidad de Deusto
Biblioteca

tres integræ & pfectæ,nẽ beatæ trinitatis in illis iam sacramentũ uideretur expletũ.Sed
contigerũt quidem tertium numerũ, & sicut dixit dominus, cupierunt uidere quæ vide
mus,& audire quæ audimus:sed minime potuerũt,quia nõdum filius hominis fuerat ex
altatus,nec tẽporum iam uenerat plenitudo.Hic me etiam aliquid amplius mouet.Ego
puto quod fortasse nec in aduẽtu Iesu, & incarnatione eius adhuc quod perfectũ est &
integrum discimus:sed nec si ad crucem ducatur iam,& consummetur in omnibus, nec
si à mortuis resurrexerit,cũcta nobis per semetipsum quę perfecta sunt,pandet.Alio ad
huc opus habemus qui nobis aperiat, & reuelet uniuersa. Audi ipsum dominũ in Euan
Ioan.16 gelijs dicentẽ:Multa adhuc habeo uobis loqui,sed nõ potestis illa modo audire. Veni
et aũt spiritus ueritatis qui à patre procedit,& de meo accipiet,& ille uobis indicabit o
mnia. Vides quia nõ solũ apud Moysen iste tertius numerus nõ demonstrat implerus,
sed adhuc & Iesus dicit discipulis suis: Nondũ potestis audire,nisi ille paracletus ueniat
spiritus ueritatis:quia per ipsum,& in ipso adimplet perfectio trinitatis. Nã & quod no
uem & semis tribus sunt quę sub Iesu duce agunt,& nõ integrę decẽ,qui numerus in o
mnibus cõsummatus dicitur & perfectus, eadẽ sine dubio ratio inuenit, ut hoc quod à
domino Iesu reseruari dicit spiritui sancto,semiplenum uideatur ac medium. Quamuis
enim per dominũ & saluatorem pœnitẽtia prædicetur, & cõuersio à malis ad bona, &
detur omnibus credentibus remissio peccatorũ, & omnia quæ ad perfectionẽ decedre
uidentur rendere,compleantur: tamen perfectio & summa cunctorũ bonorũ in eo cõsi
stit,si post hæc omia sancti spiritus quis gratiã mereat accipere. Alioqui nihil in eo per
fectum putabit,cui sanctus spiritus deest,per quẽ mysteriũ beatæ trinitatis implet. Vis
ut adhuc tibi euidẽtius probem,apud priorẽ populũ illum, quẽ Moyses in duabus & se
mis tribubus adumbrabat,non fuisse omia integra,nec perfectam declarat etiã illa histo
ria quę in hoc ipso libello Iesu Naue scripta est,cũ dicit quia altare quidẽ uerũ erat in illa
terra quam Iesus dispensabat,isti tamẽ qui erant trans Iordanẽ.id est Ruben, & Gad, &
dimidia tribus Manasse,fecerũt sibi altare,sed nõ uerũ altare,sed quod typũ haberet, &
formam ueri altaris quod erat apud Iesum.Nihil ergo mireris si nõ integrã scientiã trini
tatis acceperant illi,qui nec integrum nec uerũ altare cõstruxerãt.Ideo denicp nec mul
ti hostes,necp plures reges contrariarũ uirtutũ ab illis dicũtur esse deiecti. Seon, inquit,
tantummodo regem Ammorræorũ, & Og regẽ Basan, & Amalechitas deiecerũt trãs
Iordanem.Iesus uerò ubi ducit exercitum,nunc quincp reges simul cadunt qui coniuge
rant in speluncas:& non solũ cadunt,sed & suspenduntur in ligno:nunc uigintinouem
pariter iugulantur, & immensæ multitudines aduersi exercitus prosternunt, & extermi
nantur omnes qui sanctã terram in immunditijs possidẽt, qui terram fluentẽ lac & mel
in amaritudine malitiæ detinẽt.Interea mittũtur ab Iesu exploratores in Hiericho, & su
scipiuntur à meretrice Raab.Exploratores isti qui mittunt ante faciem Iesu, possunt &
angeli dei putari,sicut scriptũ est:Ecce mitto angelum meum ante faciẽ tuam qui prepa
ret uias tuas. Quod per alios quidẽ inuisibiliter,per Ioannẽ uerò uisibiliter cõplebatur.
de quo & hoc scriptũ est. Denicp de Ioannis baptismo dicitur à domino:quia Scribę &
Pharisæi non crediderunt ei,meretrices autem et publicani credẽtes baptizati sunt.Sic
ergo etiam in hoc cõpletur quod meretrix Iesu exploratores susceperit, per quos & de
interitu totius inimicę gẽtis refertur erepta.Sed uideamus quidẽ quæ est meretrix.Ra
ab dicitur.Raab interpretatur latitudo.Quę est ergo latitudo,nisi ecclesia hæc Christi,
quę ex peccatoribus uelut ex meretricatiõe collecta est?Et dicit:Angustus mihi est lo
cus,fac mihi locum ubi habitem.Hos aũt mihi quis enutriuit?Et iterum ad quam dicit:
Dilata pedes tuos,& extende tentoria tua.Ista ergo latitudo est quæ suscepit explorato
3 Reg.3 res Iesu. Scio me aliquando in quadam ecclesia disputãtem de duabus meretricibus,de
quibus scriptum est in tertio lib.Regnorum,quæ ad iudicium uenerãt Solomonis, qua
rum una uiuum,alia mortuum habebat infantẽ,discussisse diligẽtius, & dixisse quia illa
meretrix hæc esset cui Solomon non ille, sed hic qui pacem uenit facere eorum quæ in
cœlis sunt & quæ in terris,reddi uiuũ iussit infantem:illa uerò alia quæ mortuum habe
bat infantẽ,uel illius esset prioris populi synagoga,uel eorũ qui in hęresim declinarunt.
Osee 1 Est et alia meretrix quam in Osee iubetur accipere propheta,in figura sine dubio huius
quę ex gentibus congregata est.Talis ergo & hęc meretrix esse dicit quę exploratores
susceperit

susceperit Iesu:sed hæc susceptos eos in superioribus collocat, atcp in editis & excelsis fidei
constituit sacramentis.Nemo enim qui ab Iesu mittitur, inuenitur deorsum & humi ia
cens,sed in superioribus permanet:& nõ solum ipse in superioribus permanet & excel
sis,sed & ista meretrix quæ eos susceperit,ex meretrice efficitur iam propheta, dicit enim:
Scio quia dominus deus uester tradidit uobis terram hanc. Vides quomodo illa quæ ali
quando erat meretrix & impia & immunda,nũc iam spiritu sancto repleta est,& de præ
teritis quidem confitetur,de præsentibus uerò credit,prophetat autẽ & prænunciat de
futuris.Sic ergo Raab,quæ latitudo interpretatur,dilatatur & proficit,usquequo in om
nem terram exeat sonus eius.Sed & Iaphet similiter dilatatio interpretatur: qui utiq &
ipse formã populi huius ferebat,qui saluatur ex gentibus,& Chanaan puer seruus ei sub
ijcitur à patre,& fratri suo Sem, qui formã gerit eorum qui ex circuncisione saluãtur.in
quo admirãda est benignitas & prouidẽtia dei,qui uolens peccatori Chanaan præstare
remedium,& conferre ei salutẽ,seruũ eum fecit fratribus suis;sicut Esau factus est,ut ser
uiret fratri suo Iacob:nõ utiq ut periret,sed ut salutẽ meliorib.obediẽdo cõquireret.Pę
statur em malis plurimum,& peccatoribus qui semetipsos recte gerere nesciunt,ut non
sibimetipsis cõmittantur,sed ut serui fiant sanctorũ,& subiaceant melioribus,ut nõ suo
sensu malo,sed illorum bono regantur. Videtis cp multa benignitas dei:quã absondit,
& occultat ab auribus uulgi,& quam uerbis asperioribus tegit,ne forte seruus malus &
ingratus cõtemptor efficiatur,cũ nimiã domini sui intellexerit bonitatẽ.Sed uideamus
quid egit cũ exploratoribus ista sapiens meretrix.Consilium eis dat mysticũ & cœleste,
nihil habens terrenum.Per montana,inquit,abite.nolite per ualles incedere,humilia &
deiecta refugite,quæ excelsa sunt & sublimia prædicate.Ipsa autẽ signum coccineũ po
nit in domo sua,per quod saluari de excidio debeat ciuitatis. Aliud nullũ fuit signũ qd
acciperet,nisi coccineũ,quod sanguinis formã gerebat.Sciebat etem quia nulli esset sa
lus,nisi in sanguine Christi.Datur etiam hoc mandatũ huic, quæ quondã meretrix fuit:
Omnes,inquit,qui inuenti fuerint in domo tua saluabuntur.Qui aũt exierint de domo,
impunes sumus nos ab hoc iuramento tuo.Si quis ergo saluari uult,ueniat in hãc domũ
huius quæ quondam meretrix fuit.Etiã si de illo populo uult aliquis saluari, ad hãc do
mum ueniat,ut salutẽ consequi possit.Ad hanc ueniat domũ, in qua Christi sanguis in si
gno redemptionis est.Nam apud illos qui dixerunt:Sanguis eius super nos,& super fili Matt.27
os nostros,Christi sanguis in condẽnatione est.Positus em fuerat Iesus in ruina, & resur
rectione multorũ, & ideo cõtradicẽtibus signo eius,efficitur sanguis eius ad pœnã,cre
dẽtibus ad salutẽ.Nemo ergo sibi persuadeat, nemo semetipsum decipiat:extra hãc do
mum,id est extra ecclesiã nemo saluatur.Nam si quis foras exierit,mortis suæ ipse sit re
us.Hic sanguis est signũ,quia hic est purificatio,quæ per sanguinẽ constat.Quod aũt in
fenestra dependet hoc signum,illud arbitror indicari,quia fenestra est quæ illuminat do
mum,& per quã non integrum, sed tantum quãtum oculis & uisui nostro sufficiat lumi
nis capimus.Quia ergo & incarnatio saluatoris non nobis merum ingessit & integrum
deitatis aspectũ,sed tancp per fenestras fecit nos per incarnationẽ suã lumẽ deitatis aspi
cere,idcirco mihi uidetur signum salutis per fenestrã datum:quo signo,salutẽ cõsequan
tur omes, qui in domo eius quæ aliquando erat meretrix, fuerint inuẽti, mũdati in aqua
& spiritu sancto,& in sanguine domini & saluatoris nostri Iesu Christi, cui est gloria &
imperium in secula seculorum,Amen.

De eo quod Iordanem transit arca testamenti domini,cum sacerdotibus & leuitis
& populo,ubi dicit ad Iesum:In die hac incipio exaltare te.Vbi præcipit populo,
ut longe sit ab arca testamenti duo milia cubita. Homilia IIII Cap. III

PECCATORI quidem omnis creatura hostis est,sicut de Ægyptijs scriptum
est: Terra eos impugnabat,fluuius impugnabat,aer ipse impugnabat. Iusto
uerò etiam quæ inaccessibilia uidentur,plana efficiuntur & procliuia. Mare
rubrum iustus tanquam per aridam transit: Ægyptius uerò si trãsire uoluerit submerge
tur,nec fiet ei aqua murus dextra, læuacp. Iustus etiam si eremum horribilem ingredia
tur & uastam,cibus ei ministratur è cœlis. Ita ergo & in Iordanem arca testamenti duxe
rat populum dei.Consistit ordo sacerdotalis & leuiticus,& aquæ uelut reuerentiã quan

dam dei mysterijs referẽtes, cursum suũ refrenant, & coaceruãtur in cumulũ, iter dei populo innoxium concedentes. Et ne mireris cum hæc gesta tibi erga priorem populum referuntur, tibi Christiane, qui per baptismi sacramentum Iordanis fluenta digressus es, diuinus sermo maiora multo & celsiora promittit, iter tibi per aera ipsum & transitum
1 Thes. 4 pollicetur. Audi etenim Paulum dicentem de iustis: Rapiemur, inquit, obuiam Christo in aera, & ita semper cum domino erimus. Nihil omnino est quod metuat iustus, omnis ei creatura famulatur. Audi denicq; quomodo etiam per prophetam repromittit deus di
Esa. 43 cens: Si transeas per ignem flamma non aduret te, quoniam ego dominus deus tuus. Omnis igitur locus suscipit iustum, & omnis creatura exhibet debitum famulatum. Et ne existimes quod hæc in prioribus quidem gesta sunt, in te uerò qui nunc auditor horum es nihil tale geratur: omnia complentur in te secundum mysticam rationem. Etenim tu qui nuper cupis idololatriæ tenebris derelictis ad audientiam diuinæ legis accedere, nunc primum Ægyptum derelinquis. Cum catechumenorum aggregatus es numero, & præceptis ecclesiasticis parere cœpisti, digressus es mare rubrum, & in deserti stationibus, positus ad audiendã dei legem, & intuendũ Mosei uultũ per gloriam dñi reuelatum quotidie uacas. Si uerò ad mysticum baptismi ueneris fontem, & consistente sacerdotali & leuitico ordine initiatus fueris uenerandis illis magnificisq; sacramentis, quæ norunt illi quibus nosse fas est, tunc etiam sacerdotum ministerijs Iordane digresso terram repromissionis intrabis, in qua te post Moysen suscepit Iesus & ipse tibi efficitur no ui itineris dux. Tu uerò tantarum ac talium uirtutũ dei memor, quod tibi mare diuisum
Psal. 114 est, & quod aqua fluminis stetit, conuersus ad ea dices: Quid tibi est mare quod fugisti? & tu Iordanis, quia conuersus es retrorsum? Montes quia exultastis sicut arieres, & colles sicut agni ouium? Sed respondebit tibi sermo diuinus & dicet: A facie domini commota est terra, à facie dei Iacob. Qui conuertit petram in stagnum aquæ, & rupem in fontes aquarum. Quanta ante gesta sunt. Mare rubrum pedibus trãsitum est, manna de cœlo datum est, fontes in eremo disrupti sunt, Lex per Moysen data est, signa & prodigia multa in eremo gesta sunt, & nusq; dicit exaltatus esse Iesus. Vbi uerò Iordanis transijt, ibi dicit ad Iesum: In hac die incipio exaltare te in cõspectu populi. Neq; enim ante mysterium baptismi exaltatur Iesus, sed exaltatio eius, & exaltatio in cõspectu populi, inde sumit exordiũ. Si enim omnes qui baptizantur, in morte ipsius baptizantur, mors autẽ Iesu in crucis exaltatione cõpletur, merito unicuiq; fidelium tũc primũ Iesus exaltatur,
Phil. 2 cum ad mysterium baptismi peruenerit quia sic & scriptum est, quod exaltauit illum deus, & donauit ei nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur cœlestiũ & terrestrium & infernorũ. Veruntamen per sacerdotes deducitur populus, & iter agit ad terram repromissionis magisterio sacerdotũ. Et quis hodie in sacerdotibus tantus ac talis est, qui in illo ordine mereat ascribi? Si enim sit aliqs talis, cedent ei flumina Iordanis, & ipsa elemẽta uerebunt, pars aquarũ fluminis retrorsum resiliet, ac post tergum frænabitur, pars uerò in mare salsum rapido lapsu diffugiet. Quod tamẽ nec ipsum absq; mysterij ratione arbitror scriptũ, quod pars aquarum Iordanis mergat in mare, atq; in amaritudinẽ profluat, pars uerò in dulcedine perseueret. Si enim omes qui baptizantur acceptæ cœlestis gratiæ dulcedinẽ custodirent, & nullus in peccatorũ amaritudinẽ uerteretur, non utiq; esset scriptum quia pars fluminis salsi maris gurgitib. fuisset immersa. Ideo mihi uidet in his uerbis baptizatorũ uarietas designari, quã quidẽ nos (quod cũ dolore cõmemoro) sæpe uidemus accidere, ut hi qui secundum baptisma cõsequuntur, cum se rursum ad negotia seculi, & illecebras libidinis tradunt, & cũ auaritiæ salsum poculum bibunt, in ea aquarũ parte firmẽtur, quæ in mare profluit, atq; in salsis fluctibus diffluit: pars uerò illa quæ cũ stabilitate permanet, & dulcedinẽ suam seruat, designet eos qui acceptũ dei munus indeclinabiliter tenent. Et recte una pars est eorum qui saluantur, quia & panis unus est, qui de cœlo descendit, & dat huic mũdo uitam, & fides una est, & unum baptisma, & unus spiritus quo omnes potanr in baptismo & unus deus pater omnium. Interea sacerdotalis ordo est, & leuiticus, qui iter ostendat populo dei, qui exijt de Ægypto. Ipsi enim sunt qui edocent populũ exire de Ægypto, de erroribus scilicet mundi, & transire per eremum uastam, id est tentationũ genera diuersa transcurrere, neq; noceri à serpentibus, qui sunt morsus dæmonũ, & malarũ sug-

gestionum

gestionum uenena uitare. Quod si aliquis forte percussus fuerit in eremo à serpente, ut ostendãt ei æreum serpentẽ in cruce suspẽsum: quẽ qui uiderit, id est qui crediderit in eũ cuius figuram serpens ille mõstrabat, diabolica per hoc uenena diffugiet. Sacerdotalis & leuiticus ordo est, qui adsistit arcę testamẽti domini, in qua lex dei portaf sine dubio, & ipsi illuminant populum de mãdatis dei, sicut propheta dicit: Lucerna pedibus meis uerbũ tuum domine, & lumẽ semitis meis. Hoc lumẽ per sacerdotes accenditur & leuitas. Quod si alius forte quis ex hoc ordine accensam lucernã posuerit sub modio, & nõ super cãdelabrũ, ut luceat omnib. qui in domo sunt: uideat quid sibi agendũ sit cum domino lucis reddere cœperit rationẽ pro ijs qui nihil illuminationis à sacerdotibus capientes in tenebris ambulãt, & peccatorũ obscuritate cæcant. Vide denicq; quid dicit: Populus, inquit, ut longe sit ab arca testamẽti duo millia cubitorũ. Sacerdotes uerò, & leuitæ proximi, & satis proximi, ita ut humeris ipsorũ arca domini, & legislatio diuina portetur. Beati qui merent proximi esse deo. Sed memento quod scriptũ est: Qui approximant mihi, approximant igni. Si aurũ uel argentũ fueris, & igni approximaueris, multo per ignẽ splẽdidior & rutilantior effulgebis. Si uerò supra fundamentũ in te fidei positũ conscius tibi es superædificasse te ligna, fœnũ, stipulã, cum tali ędificatione si igni approximaueris, cõsumeris. Beati igitur qui proximi sunt, & qui ita proximi sunt, ut ignis eos illuminet, non adurat. Saluabit tamen & Israel, sed longe positus saluabitur, & iter aget nõ sua uirtute, sed adminiculis & prouidentia sacerdotum. Quando autẽ? Ad transitum Iordanis. notaui enim & hoc non sine causa esse signatum ut & tempus distingueretur. Decima, inquit, mensis primi. Ista ipsa est dies, in qua & agni mysteriũ præcipiebatur in Ægypto. Decima die mensis primi terrã repromissionis incedunt: quod mihi ualde beatum uidetur, ut eadem ipsa die qua errores quis subterfugerit seculi, etiam terram repromissionis ingredi mereatur, id est in hac die qua in hoc seculo uiuimus. Omis enim uita nostra præsens in uno die designatur. Et ideo edocemur per istud mysterium, ne actus nostros, & opera iustitiæ in crastinũ differamus, sed hodie, id est donec uiuimus, donec in hoc mundo demoramur, omnia quæ ad perfectionẽ pertinẽt, festinemus implere, & ita demum poterimus decima die mẽsis primi terram repromissionis, id est beatitudinẽ perfectionis intrare. Sed & alia quamplurima si diligenter obserues, in hanc diẽ recapitulari scripturarum relatione deprehendes de libris singulis. Vti ne nunc sermo nobis plus cę uolumus dilatetur, hoc sentiendum est de eo, quod sæpius dies iste repetit: quia licet generalis nobis sit una perfectio, tamen unãquanq; speciem uirtutum quam aggredimur explicare, si eam potuerimus integre perfecteq; complere, est ipsius uirtutis sua quoq; perfectio. Verbi causa, si is qui iracundus est, uirtutem mãsuetudinis cupiat adipisci, sine dubio primo offendit in multis, donec longa meditatiõe usum multi tẽporis in naturam cõuertat. Et cum obtinuerit quod proposuit, adipiscitur quidem perfectionẽ mansuetudinis, nõ tamen ex hoc etiam perfectionẽ uirtutũ omnium possidet. Sic ergo per singulas uirtutes inueniunt multæ perfectiões. Perfectio uerò generalis illa est, quę omnium in se perfectionũ continet summam. Propterea ergo multa in hac die gesta recapitulantur, ut multas perfectiones ad unum tendere significẽt finem, sicut & prophe ta dicit: Multum peregrinata est anima mea. Et iterũ: Dum dicũt mihi per singulos dies ubi est deus tuus, hæc rememoratus sum, & effudi in me animã meam: quia pertranseam in loco tabernaculi usq; ad domũ dei, in uoce exultationis, & confessionis sonus epulantis. Post labores em & tentationes quas in huius mundi eremo pertulerimus, post transitum rubri maris, post fluenta Iordanis, si digni fuerimus terrã repromissionis intrare, cũ lætitia & exultatione peruenerimus, sequẽtes sacerdotes domini Christi & saluatoris nostri, cui est gloria & potestas in secula seculorum, Amen.

De duabus & semis tribubus, quæ transierunt Iordanẽ. Et de Iesu qũo exaltauit eum dominus in conspectu filiorum Israel. Et quomodo populum circuncidit cultris petrinis secundo. Homilia V Cap. IIII & V

D Eijs quidem qui mare rubrum transierunt, apostolus dicit, quia oẽs in Moyse baptizati sunt in nube, & in mari. De ijs uerò qui Iordanẽ transeunt, possumus etiam nos simili modo pronũciare, quia omnes in Iesu baptizati sunt in 1 Cor. 10

Iordane:ita ut ea quæ in Iordane gesta referunt, formã teneant sacramenti, quod per baptismum celebratur. Illud uerò quod scriptũ est: Et festinauit populus & trãsiit Iordanẽ, & factum est cum pertransisset omnis populus, transiit & arca testamenti domini: non mihi otiose additum uidetur à spiritu sancto quod dixit quia festinauit populus trãsire. Vnde & ego arbitror, quia nobis quoq; uenientibus ad baptismũ salutare, & suscipientibus sacramenta uerbi dei, nõ otiose, nec segniter res gerenda est, sed festinandum est, & perurgendum, usquequo omnia trãseamus. Transire em̃ omnia, implere est omnia, quæ
Matt. 5 mandantur. Festinemus ergo trãsire, id est adimplere primo quod scriptũ est, Beati pauperes spiritu: ut deposita omni arrogãtia, & Christi humilitate suscepta peruenire ad repromissam beatitudinẽ mereamur. Sed & cũ hæc impleuerimus, non nobis standũ est, neq; cessandũ, sed transeunda sunt & cætera quæ sequunt, ut esuriamus & sitiamus iustitiam. Transeundum nobis est & quod sequitur, ut in hoc mũdo lugeamus. Cito etiã relicta transeunda sunt, ut mãsueti efficiamur, & ut pacifici maneamus, ut per hoc filij dei uocari possimus. Festinandũ quoq; nobis est, ut persecutionũ pondus uirtute patientiæ transeamus. Cumq; hæc singula quę ad uirtutis gloriã spectãt, non segniter nec remisse, sed cum omni instantia & celeritate cõquirimus, hoc mihi uidetur esse cum festinatiõe trãsire Iordanẽ. Cũ uerò transierimus, & obtinere potuerimus quæ obtinere debemus, rursum nobis diligentiæ & cautelæ cura succedit, ne forte negligẽtius incedẽtes, impro
Psal. 73 uiso aliquo lapsu effundant gressus nostri, sicut &, ppheta dicit: Paulominus effusi sunt gressus mei. Nec remissior nobis sollicitudo in cõseruandis, q̃ in cõquirendis debet esse uirtutibus. An nõ hæc tibi designari uidẽtur in eo quod dicitur, quia quadraginta milia uirorum accincti, uel expediti transierunt ad pugnã in conspectu domini ad expugnandũ Hiericho ciuitatẽ? requiramus q̃ isti sunt, quos scriptura dicit accinctos uel expeditos. Ego ex meipso præsumere aliquid, & pronũciare nõ audeo: Apostoli magis literis doceamur in talibus, qui sunt isti accincti Paulo exponẽte discamus. Audi ipse quid dicit: Estote ergo accincti lumbos uestros in ueritate. Vides ergo quia Paulus accinctos nouit eos, qui præcincti sunt cingulo ueritatis. Igitur etiã nostrũ esse cingulũ ueritas debet, si tamẽ seruauerimus militiæ huius & cinguli sacramentũ. Si em̃ ueritas est cingulũ nostrum quo ad Christi militiam cingimur, siquando falsum loquimur, & mendaciũ de ore nostro procedit, discingimur à militia Christi, & balteo ueritatis exoluimur. Ergo si in ueritate sumus, sumus cincti: si uerò in falsitate, discincti. Sed nos imitemur potius istos quadraginta milia uirorũ accinctorũ procedentiũ ad bellũ in cõspectu domini, & semper simus in ueritate succincti. Sed ne illud quidẽ otiose prætereo quod addidit scriptura, quia accincti in conspectu domini. Non em̃ sufficit te apud homines uideri seruare ueritatẽ. Possibile nanq; est fallere homines, & ueracẽ uideri, sed nõ ex eo in ueritate succinctus es, nisi & in cõspectu domini seruaueris ueritatẽ, id est nõ solũ quæ uoce homines audiũt, sed & ea quę in corde perspicit deus, ut nihil sit falsum in lingua, nihil sit in
Psal. 28 corde fucatũ, secundũ quod propheta dicit de talibus: Qui loquunt pacẽ cũ proximo suo, mala aũt sunt in cordibus eorũ. Absq; his ergo omnibus esse debet qui uult accinctus in conspectu dñi procedere ad expugnandũ Hiericho, quia transeuntes Iordanẽ fluuiũ ad pugnas & bella transimus. Vis iterum discere quæ nos pugnæ post baptismum quæ bella suscipiunt? Noli à me, sed ab ipso rursus disce Apostolo Paulo, ipse te docet dicẽs:
Eph. 6 Non em̃ nobis pugna est aduersus carnẽ & sanguinẽ, sed aduersus principatus, & aduersus potestates, aduersus huius mundi rectores tenebrarũ harũ, aduersus spiritalia nequitiæ in cœlestibus. Formæ sunt & figuræ quæ scripta sunt. Ita em̃ dicit apostolus: Hæc em̃ omnia in figura cõtingebant illis: scripta sunt aũt propter nos, in quos fines seculorũ deuenerunt. Si ergo propter nos scripta sunt, age quid cessas? Exeamus ad bellũ, ut oppugnetur à nobis ciuitas prima huius mundi malitia, & peccati superba mœnia destruãtur. Circumspicis forte quo tibi itinere progrediendum sit, qui campus certaminis expetendus. Nouum tibi fortasse uidebitur quod dicturus sum, sed tamen uerũ est, præter temet ipsum extrinsecus nihil requiras. Intra te est prælium quod gesturus es: intrinsecus est mala ædificatio, quæ subruenda est: hostis tuus de tuo corde procedit. Nõ mea uox ista, sed Christi est. Audi em̃ ipsum dicẽtẽ: De corde em̃ procedũt cogitatiões malæ, homicidia,
Matt. 15 adulteria, fornicatiões, furta, falsa testimonita, blasphemiæ. Vides quãtus & qualis exercitus ho-

stium tuorum aduersum te de tuo corde procedit: Isti nobis prima strage fundẽdi sunt, isti prima acie prosternẽdi. Horũ si subruere mœnia, ipsosq; ad internitionẽ cædere poterimus ita ut non relinquamus ex eis qui renũciet, uel respiret, si iam nullus ex eis prorsus in nostris cogitationibus rediuiuus eruperit, tũc nobis per Iesum dabitur illa requies, ut unusquisq; requiescat sub uinea sua, & sub ficu sua, cum iam nõ sit qui exterreat filios Israel. Veruntamen transeunt Iordanem quadraginta milia uirorum armatorũ accincti in cõspectu domini ad bellũ, & tunc dicit scriptura, quia in die illa exaltauit dominus Iesum in conspectu totius generis filiorum Israel. Fuerit quidẽ exaltatio filio Naue, ut dux populi illius apud eos quos regebat magnificus haberet: noster uerò Iesus dominus meus, dux & rector populi huius, quomodo exaltat in cõspectu omnis gentis filiorum Israel, uideamus. Ego arbitror, quia ipse semper apud patrem exaltatus est, & excelsus. Sed hoc opus est, ut in cõspectu nostro exaltet illum deus. Exaltatur aũt in cõspectu meo, cum mihi sublimitas & celsitudo diuinitatis eius aperit. Quãdo ergo mihi excelsa diuinitas reuelata est? tunc profecto cum Iordanem transierim, & uarijs sacramẽtorum munimẽtis futura armarer ad prælia. Et timuerũt, inquit, Iesum, sicut timuerãt Moysen. Omnis q̃ sub lege est, timet Moysen: cũ uerò ad euangeliũ ex lege transierit mutata
Gal. 2 obseruantia, mutatur & timor, sicut apostolus dicit: Ego aũt per legẽ, legi mortuus sum, ut deo uiuam, cum Christo crucifixus sum. Viuo aũt iam nõ ego, uiuit uerò in me Christus. Post hæc iubetur filius Naue facere cultros ex petra, & sedens circuncidere filios Israel secundo. Velim ergo in hoc loco percõtari à ludæis, quomodo potest quis secũdo circuncidi circuncisione carnali. Semel enim circuncisus quis ultra nõ habet quod secũdo possit auferri. A nobis uerò quibus dicit quia lex spiritalis est, uide q̃ digne & cõuenienter ista soluant. Dicimus em̃ quia ille q̃ in lege eruditus est, & per Moysen edoctus abiecit idololatriæ errores, simulacrorũ superstitionẽ cultumq; deposuit, hæc est circũcisio prima per legẽ. Si uerò is ueniat à lege & prophetis ad euangelicã fidẽ, tunc accipit etiam secundam circuncisionẽ per petram, qui est Christus, & complet hoc quod dixit
1 Cor. 10 dominus ad Iesum: Hodie abstuli opprobriũ Ægypti à filijs Israel. Sicut autem dixit apostolus, Bibebant autem de spirituali sequenti eos petra, petra uerò erat Christus: ita etiam nos in hoc loco cõpetenter possumus dicere: circũcisi sunt aũt de spirituali sequẽti petra, petra uerò erat Christus. Nisi em̃ quis fuerit per euangelium secunda circuncisione purgatus, non potest opprobriũ Ægypti, id est illecebras corporaliũ deponere uitiorũ. Videamus tamen quale sit hoc ipsum quod dicitur, quia hodie abstuli opprobriũ à filijs Israel. Omnes homines etiam si ex lege ueniant, etiã si per Moysen eruditi sint, habẽt tamẽ opprobrium peccatorum. Quis erit similis Paulo etiam secũdum legis obseruantiam:
Phil. 3 Audi denicq; ipsum dicentẽ: Secundũ iustitiam quæ in lege est, cõuersatus sine querela.
Tit. 3 Ipse aũt pronunciat, & dicit: Fuimus enim & nos aliquãdo insipiẽtes, increduli, errãtes desiderijs & uoluptatibus uarijs, in malitia, inuidia, odibiles, odiẽtes inuicem. Nõ tibi uidetur hæc opprobria esse, & opprobria Ægypti? Sed ex quo uenit Christus, & dedit nobis secundã circũcisionẽ per baptismum regenerationis, & purgauit animas nostras, abiecimus hæc omnia, & pro ijs assumpsimus cõscientiæ bonæ adstipulationẽ in deũ. Tũc per secundã circũcisionẽ ablata sunt nobis opprobria Ægypti, & purgata sunt uitia peccatorũ. Nemo ergo si integre cõuersus est, si ex corde pœnituit, si fideliter Iordanis fluẽta digressus est, si secũda per euãgeliũ circuncisione purgatus est, præteritorũ metuat opprobria delictorũ. Audis quia hodie abstulit à te opprobriũ Ægypti. Hoc & in euãgelijs significat cũ dñs dicit: Remissa sunt tibi peccata tua, sed iã noli peccare, ne quid dete
Ioan. 5 rius tibi accidat. Si em̃ post remissionẽ peccatorũ ultra nõ pecces, uere ablatũ est à te opprobrium Ægypti. Si uerò iterum peccaueris, iterũ in te uetera reuoluũtur opprobria, eo magis quo multo maioris criminis est filium dei conculcare, & sanguinem testamẽti pollutũ ducere, q̃ legem Mosei negligere. Multo enim maioris opprobrij est, qui post euangelium, quam ille qui sub lege positus fornicatur, quia iste tollẽs membra Christi, facit mẽbra meretricis. Vides ergo quàm grauiora & cumulatiora in te opprobria si neglexeris, reuoluantur. Denicq; iam nemo te reũ stupri arguit, sed sacrilegij scelere cõdemnat, quia dicitur ad te: An nescitis quia corpora uestra templũ dei est? Si quis aũt templũ
1 Cor. 3 dei uiolauerit, disperdet illũ deus. Hæc etiã si prius ignorabas, nũc tñ ex quo in auribus tuis ista

tuis ista uerba dicuntur, & in cor tuũ huiuscemodi doctrina trãsfunditur, scito te his additis templũ dei, & membrũ Christi esse iam factũ. Vide quantũ profeceris ex homũculo terreno. In templũ dei progressus es sine dubio, in quo habitare debet deus: & qui caro & sanguis eras, profecisti ut membrũ Christi sis. Sed sicut magnus est iste profectus, ita & discessus terribilis, atq; irremediabilis pene lapsus. Iã tibi eñ non licet tẽplo dei uti, nisi in sanctitate, nec membra Christi ad indignũ reuocare negotiũ. Et ideo si quando te malæ concupiscentiæ pulsat illecebra, memor horũ quæ nunc audis, hosti illi occurre, & de te ipso, hoc est de tuo corde procedit, & resiste ei in talib. uerbis, & dic, quia nõ sum meus. Emptus enim sum precio sanguinis Christi, & membrum ipsius effectus sum. Nõ licet mihi tollere membrum Christi, & facere membrum meretricis. Dic ei, quia templũ dei effectus sum, nõ mihi licet immũdum aliquid illuc inducere, nec fas est mihi uiolare templũ dei: sed & illud adde, qm̃ qui fornicatur, in corpus suum peccat. Nõ istud corpus solum, quod templũ dei effectum est, sed & illud quod dicitur, quia omnis ecclesia corpus Christi est: & in omnẽ ecclesiã uidetur delinquere, qui corpus suũ maculauerit, quia per unum membrũ, macula in oñe corpus diffunditur. Est & illud opprobriũ Ægypti, quod si neglexeris, etiam post Iordanis transitum, & post baptismi secundam circũcisionem, uetustæ consuetudinis inustione suggeritur, obseruare auguria, requirere stellarũ cursus, & euentus ex ijs futurorũ rimari, seruare somnia cæterisq; huiusmodi superstitio nibus implicari. Idololatriæ nãq; mater est Ægyptus, ex qua certũ est huiusmodi opprobria pullulare: quæ si transito iam Iordane susceperis, & ijs te rursus laqueis illigaueris, tecũ sine dubio opprobria Ægypti trahis. Sed si quando te talis curiositas interpellat & de corde tuo huiusmodi hostis erumpit, dic ei, Quia Iesum ducẽ sequor in cuius potestate sunt quæ furura sunt. Quid mihi scire quæ futura sunt? Quæcunq; ille uult, hæc futura sunt. Ideo ergo ut in nobis uere secunda circuncisio compleatur, per quam uetera Ægypti opprobria deponamus ab his omnibus segregati prorsus esse debemus, ut purificati corpore & corde puras etiã manus leuemus ad deũ, puro quoq; ore, & purgatis labijs, ac mente syncera prece & actibus glorificemus deũ in Christo Iesu domino nostro, cui est potestas, & imperium in secula seculorum, Amen.

1 Cor. 6

De Pascha quod fecerũt filij Israel in Galgala, & quomodo fructus terræ ceperunt è regione palmarum. De principe uirtutum militiæ domini, ubi dicitur ad Iesum: Solue calciamentum de pedibus tuis. Locus enim in quo stas terra sancta est. Homilia Sexta Cap. V

VI non obedientes fuerunt mandatis domini, incircuncisi dicuntur. Ex quo intelligitur illos appellari incircuncisos, qui nõ obediunt mandatis domini. Sed tamen & circuncisos, & incircuncisos, quia omnem animã diligit deus, non penitus derelinquit. Misit enim Iesum, qui oñes simul dignos circumcideret & indignos, & non filium Naue Iesum, non enim uera & perfecta circuncisione ille populum circumcidit, sed Iesum Christum dominum & saluatorem nostrũ. Hic enim est, qui uere à nobis pollutionem abstulit carnis, & abscidit, & à corde atq; anima nostra peccatorum inquinamenta purgauit. Deniq; audi quid dicit scriptura de ijs qui per Naue filium præfigurabant. Circuncisi autem (inquit) filij Israel requieuerunt in eodem loco, sedẽtes in castris usq; dum sanarent, & tunc dixit dominus ad Iesum: Hodierno die abstuli opprobrium Ægypti à uobis. Non eñ sufficit nobis circuncidi, sed & post circumcisionem sanari, id est usquequo etiam cicatricem ipsam circũcisionis uulnus obducat. Quãdo ergo cicatrix in uulnere nostræ circũcisionis obducitur? Ego ita arbitror, quod circũcidi per Iesum nostrũ, hoc est uitijs carere, malas cõsuetudines, & pessima instituta deponere, fœdos & incõditos mores, & quicqd ab honestatis & pietatis regula abhorret abscindere. Sed hoc cũ in initijs facimus, ipsa nouitatis quodãmodo difficultate constringimur, & quasi cum labore quodã & dolore animi, ueteris cõsuetudinis culpas nouella institutione mutamus. Et ideo est (ut dixi) quædã difficultas in initijs, ut uix ægre amputare possimus prima, & secunda susc ipere. Hoc ergo mihi uideñ tempus esse, quo uelut in dolore circũcisionis nostræ dicimur residere, usquequo obducta cicatrice sanemur. Obducimur aũt cicatrice, cum iam noua instituta absq; difficultate cõplemus, & ijs

usum nobis uertitur, quod prius quasi insolitũ difficile uidebatur. Et tunc uere iam sani dicimur, cum uitijs carentes uirtutes nouo usu uertimus in naturam. Et ita demũ meriti ad nos dicit sermo diuinus ea quæ sequuntur: Hodierna die abstuli opprobriũ Ægypti à uobis. Quia posteaq; ablatum est opprobrium Aegypti, tunc dicitur: Et fecerũt filij Israel pascha quartadecima die mensis primi. Non enim ante circũcisionẽ pascha facere poterant, sed neq; statim post circumcisionem carnes agni comedere anteq; sanarentur. Sed posteaq; sanati sunt, dicitur quia fecerũt pascha filij Israel quartadecima die mensis. Vides ergo quia nemo immũdus facit pascha, nemo incircumcisus, sed quicũq; mundus fuerit & circũcisus, sicut & Apostolus interpretatur dicens: Etenim pascha nostrum immolatus est Christus. Itaq; diem festum celebremus, nõ in fermẽto ueteri, neq; in fermento malitiæ & malignitatis, sed in azymis synceritatis & ueritatis. Sed & tũc quidem quando exijt populus de terra Aegypti, portauit sparsum in uestimentis suis. Cum autẽ defecisset sparsum, & panes non haberent, pluit illis deus manna. Cũ aũt uenerunt ad terram sanctam, & fructus perceperũt prouinciæ palmarũ, defecit eis manna, & tũc edere cœperunt de fructibus terræ. Itaq; tres species ciborum generaliter describunt. Vnum quidem quo uescimur exeuntes de terra Aegypti, sed hoc ad paruũ tẽpus sufficit. Post hoc autẽ manna succedit. Tertium uerò iam de terra sancta capimus fructũ. In quibus differentijs (ut meæ paruitatis intellectus assequitur) illud arbitror indicari, q̃ primus cibus est quẽ de Aegypto exeuntes nobiscum portauimus, parua hæc eruditio secularis, aut etiam si quis forte attigit liberaliũ literarum cognitionẽ, quę exiguũ aliqd iuuare nos potest. In eremo uerò positi, id est in hoc in quo nunc sumus uitę statu, manna uescimur, per hoc q̃ diuinæ legis instructionibus erudimur. Qui uerò meruerit terrã repromissionis intrare, id est ea quæ à saluatore repromissa sunt consequi, ille edit fructus è regione palmarũ. Vere enim fructũ palmæ inuenier, qui deuicto hoste ad ꝓmissa peruenerit. Certũ nanq; est, quod quantacunq; illa sunt, quæ nũc in lege dei, uel diuinis literis intelligere possumus aut sentire, multo sublimiora & excellsiora erũt illa, quæ cessante ænigmate facie ad faciẽ sancti quiq; uidere merebũtur: quia quæ oculus nõ uidit, nec auris audiuit, uec in cor hominis ascendit, hæc præparauit deus ijs qui diligunt eũ. Quod si secundũ literã solã intelligẽda sit lex, inueniũtur sine dubio filij Israel, cũ meliorib uterenẽ (Manna quippe de cœlo capiebant) ex repromissione deteriora accepisse, quibus prius Aegyptiacis deficientibus cibis melior utiq; succesisse rat cibus mãna de cœlo. Et qũo tũc putabiẽ meliore cibo cessante successisse deterior, nisi qa maior, & ue rior ratio in spiritali intelligentia, q̃ in textu literæ deprehendiẽ? Sed interim posteaquam introduxit Iesus populum in terram sanctã, tunc expurgatis omnibus celebrat pascha. Et factum est, inquit, cum esset Iesus in Hiericho, respiciens oculis uidit hominem stantem cõtra se, & gladius euaginatus erat in manu eius. Et accedens Iesus dixit ei: Noster es, an aduersariorũ? At ille dixit: Ego sum princeps militiæ uirtutis domini. Respiciẽs ergo oculis uidet principem militię uirtutis dñi, tanquã qui prius nõ respexerit, sed tunc cum principẽ militiæ domini uisurus esset. Quem tamen cum uidisset Iesus, nõ eũ uelut cõmunem hominem uidit, sed intellexit uirtutem esse quãdam. Nondum tamen certus est ex diuinis uirtutibus, an ex cõtrarijs una sit quæ uidetur, & ideo interrogat, & perquirit dicens: Noster es, an aduersariorũ? At ille ait: Ego sum princeps militiæ uirtutis domini, nũc aduenι. Et cũ hoc audisset adorauit Iesus, & dixit: Domine qd præcipis seruo tuo? Quid est quod nos per hoc edocet Iesus? Illud sine dubio quod dicit Apostolus. Nolite omni spiritui credere, sed ꝓbate spiritus si ex deo sunt. Cognouit ergo Iesus nõ solũ q̃ ex deo est, sed quia deus est. Nõ eñ adorasset, nisi agnouisset deũ. Quis enim alius est princeps militiæ uirtutũ domini, nisi dñs noster Iesus Christus? Omnis nanq; cœli militia, siue angeli, siue archangeli, siue uirtutes, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, omnia hæc quæ per ipsum facta sunt, sub ipso principe militãt, q̃ est principũ princeps, & qui largiẽ principibus principatũ. Ipse est enim qui dicit in Euãgelio: Esto potestatem habens supra decem ciuitates. Et alij: Esto tu potestatẽ habẽs supra quinq; ciuitates. Hic est qui accepto regno regressus est. Sed interim uideamus quę prę sens lectio suggerit. In Hiericho est Iesus, adhuc hostes obtinent ciuitatẽ, nondum uicti sunt, & iam tamẽ diciẽ ad Iesum: Solue calceamentũ de pedibus tuis, locus enim in quo stas terra

1 Cor. 5

Exod. 16

1 Cor. 2

1 Ioan. 4

Matt. 25

Exod. 3

stas terra sancta est. Et quomodo Hiericho terra sancta est, quæ ab hostibus retinetur? Sed ne forte hoc sit quod indicatur, quia quocunq; uenerit princeps militiæ uirtutis domini, sanctificat locum. quia nec ipsa Hiericho locus erat sanctus: sed quia princeps militiæ domini uenit illuc, locus dicitur sanctus. Ego etiã amplius aliquid audeo & dico, quia etiam Moses ubi stabat, per seipsum non erat locus sanctus, sed quia dominus stabat cum Mose, præsentia domini sanctificauerat locum. & ideo dicitur ad eum: Solue corrigiam calceamenti tui, locus enim in quo stas terra sancta est. Vnde & nos si uitæ & meritis accedamus ad deum, & digni efficiamur ut adsistat nobis deus, dicitur etiam ad nos ut soluamus à pedibus animæ nostræ, si quid in eis uinculi mortalis annexum est. Iosh.13 Isti enim sunt pedes, quos lauat Iesus, quos nisi lauerit, non habebimus partem cum eo. Quod si ergo ab anima nostra & sensibus omne uinculum curę mortalis absoluimus, continuo libenter etiam nobis aderit, & adsistet deus. Quæ autem sunt in consequentibus uideamus. Circumdatur Hiericho, expugnari eam necesse est. Quomodo ergo expugnatur Hiericho? Gladius non educitur aduersus eam, aries non dirigitur, nec tela uibrantur, tubæ solummodo sacerdotales adhibentur, & his Hiericho muri subruuntur. In figura enim mundi poni Hiericho in scripturis frequenter inuenimus. Nam & in euangelio quod dicitur homo de Hierusalem in Hiericho descendisse, & in latrones incurrisse, forma sine dubio erat illius Adæ qui de paradiso in huius mundi exilium trusus est. Sed & cæci qui erant in Hiericho, ad quos uenit Iesus ut faceret eos uidere, formam gerebant eorum qui in hoc mundo cæcitate ignorantię premebantur, ad quos uenit filius dei. Hæc ergo Hiericho, id est mundus hic, casurus est. Consummatio etenim seculi iamdudũ sanctis uoluminib. peruulgata est. Quomodo ergo ei cõsummatio dabitur? quibus organis? Vocibus, inquit, tubarum. Quarum tubarũ? Paulus tibi secreti huius prodat arcanũ. Audi ipse quid dicit: Canet, inquit, tuba, & mortui qui in Christo sunt resurgent incorrupti, & ipse dominus in iussu in uoce archangeli, & in tuba dei descendet de cœlo. Tunc ergo dominus Iesus noster cũ tubis uincet Hiericho, & prosternet eam, ita ut ex ea meretrix sola saluetur, & omnis domus eius. Veniet, inquit, dominus noster Iesus, & in tubarũ uoce ueniet. Sed iam nũc oremus ut ueniat & destruat mũdum, qui in maligno positus est, & omnia quæ in mũdo sunt: quia omne quod in mũdo est cõcupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum. Ista destruat, ista iamiamq; dissoluat, saluet aũt hãc solã quæ exploratores eius susceptt, quæ Apostolos eius in fide & obedientia receptos, in superioribus collocauit, & adiungat & societ meretricem hanc cum domo Israel. Sed iam non repetamus nec reputemus ei ueterem culpã. Aliquando meretrix fuit, nunc aũt uni uiro casto, uirgo casta copulata est Christo. Audi Apostolũ dicentem de ea: Statui aũt hoc ipsum, uni uiro uirginẽ castam exhibere Christo. Ex ipsa Tit.3 erat & ille ipse qui dicebat: Fuimus eñ & nos aliquando insipientes, increduli, errãtes, seruientes desideriis & uoluptatibus uariis. Vis adhuc copiosius discere quomodo me 1 Cor.6 retrix iam nõ sit meretrix? Audi adhuc Paulũ dicentem: Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis in nomine domini nostri Iesu Christi, & in spiritu dei nostri. Vt enim posset euadere, ne cum Hiericho interiret, ualidissimũ ab exploratoribus signum salutis accepit, spartum coccineum. Per Christi etenim sanguinẽ ecclesia hæc uniuersa saluatur, in ipso Iesu Christo domino nostro, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

De Hiericho quomodo capta est. Et uti præcepit Iesus filijs Israel, ut de anathemate non sumerent. Et Raab quomodo saluata est. Et de eo qui furatus est ex anathemate linguam auream, & dextralia pura. Cap. VI. Homilia VII

IERICHO tubis subruitur sacerdotum. Statim enim ut tubarum clangor increpuit, murorum deiectus est ambitus. Dixeramus iam & prius, quòd Hiericho formam seculi præsentis obtineat, cuius robur & munimenta sacerdotalibus tubis uidemus esse destructa. Firmitas nanque & munimenta quibus uelut muris mundus iste nitebatur, idolorum cultus erat, diuinationum fallacia arte dæmonum ministrata, augurum atque aruspicum magorumq; commenta, quibus omnibus uelut muris ualidissimis ambiebatur hic mundus. Insuper etiam diuersis philosophorum dogmatibus, & eminentissimis assertionibus ac disputationibus, uelut pceris quibusdã & robustis turribus firmabatur. Veniẽs uerò dominus noster Iesus Christus, cuius

cuius ille prior filius Naue designabat aduentum, mittit sacerdotes Apostolos suos portantes tubas ductiles, prædicationis magnificã cœlestẽq; doctrinã. Sacerdotali tuba primus in Euangelio suo Mattheus increpuit. Marcus quoq;: Lucas & Ioannes suis singuli tubis sacerdotalibus cecinerũt. Petrus etiam duabus epistolarum suarum personat tubis. Iacobus quoq; & Iudas. Addit nihilominus adhuc & Ioãnes tuba canere per epistolas suas & Apocalypsim, & Lucas Apostolorũ gesta describens. Nouissime aũt ille ue- 1 Cor.4 niens q dixit: Puto aũt nos deus nouissimos Apostolos ostẽdit, & in quatuordecim epistolarũ suarũ fulminans tubis, muros Hiericho, & omnes idololatriæ machinas, & philosophorũ dogmata usq; ad fundamẽta deiecit. Mouet me sanè etiam illud quod historia refert, quia non solum sacerdotes tubis cecinerunt, ut caderent muri Hiericho, sed & audita uoce tubæ, dicitur uniuersus populus ululasse ululatu magno, uel sicut in alijs exemplaribus habetur, iubilasse iubilo magno. Et quãuis iste sermo improprie translatus esse uideatur ἀλαλαγμὸς enim in Græco scriptũ est, quod neq; iubilium, neq; ululatũ proprie significat, sed illam magis ostendit uocem, qua belli tẽpore exercitus clamorẽ consonum tollẽs, unanimiter sese cohortari ad prælium solet: tamen hic sermo in scripturis iubilatio magis quàm ululatio consueuit inscribi, ut ibi: Iubilate domino omnis terra. Psal.100 Et iterũ: Beatus populus qui scit iubilationem. Quod etiam me permouet dictũ, quid Psal.89 istud tantum sit operis quod beatum populum faciat. Non dixit, quia beatus populus qui operatur iustitiam, uel beatus populus qui scit mysteria, uel qui scit cœli ac terræ & siderum rationẽ: sed beatus (inquit) populus qui scit iubilationẽ. In alijs timor dei beatum facit, sed unum tãtummodo hominem facit beatum. Sic enim dicit: Beatus uir qui Psal.111 timet dominum. Alibi etiam plures fiunt beati, sicut pauperes spiritu, uel mansueti, uel pacifici, uel mundi corde. Hic autem beatitudo profusa est, & tanta hic nescio quæ causa beatitudinis indicatur, ut uniuersum pariter populum faciat beatum, qui tamẽ scierit iubilationem. Vnde mihi uidetur iubilatio indicare quendam concordiæ & unanimitatis affectũ. Qui si incidat in duos uel tres Christi discipulos, omnia quæcunq; petierint in nomine saluatoris, præstat eis pater cœlestis. Si uerò tanta fuerit beatitudo, ut uniuersus populus concors & unanimis maneat, ut eadem dicant omnes in eodem sensu atq; in eadem sententia permanentes, isto tali populo uocem unanimiter eleuante, fiet illud quod scriptum est in Actibus Apostolorũ, quia terræmotus factus est magnus, ubi tũc Act.1 unanimes orabant Apostoli cũ mulieribus & Maria matre Iesu: & terræmotu facto destruentur, & cadent omnia quæ terrena sunt, ac mundus ipse subuertetur. Audi denicq; dominũ & Saluatorem nostrum ad hoc ipsum suos milites cohortãtem, quomodo di- Ioan.16 cit: Confidite, ego uici mundũ. Illo ergo duce iam nobis uictus est mundus, & muri eius conlapsi sunt, quibus homines seculi nitebantur. Sed & unusquisq; nostrum debet in semetipso ista complere. Habes in te Iesum ducẽ per fidem, fac tibi tubas ductiles ex scripturis sanctis, inde duc sensus, inde sermones, propterea enim tubę ductiles appellantur. In ipsis cane, id est in psalmis & hymnis, in cãticis spiritalibus cane, in propheticis sacramẽtis, in mysterijs legis, in apostolicis dogmatibus cane. Et si in talibus cecineris tubis, & septies arcã testamenti circumtuleris, id est si legis mystica præcepta, ab euãgelicis nõ separes tubis: si etiam iubilationis consensum de temetipso exigas, id est cogitationũ et sensuum tuorum populus qui intra te est, concordem semper & cõsonam proferat uocem, & non aliquãdo uerum dicas, aliquando personæ potentis adulatus mendacio maculeris, si nõ te aliquando blandum remissio faciat, aliquando iracundia truculentum, si non arrogans erga modicos, & apud superbos humilis inueniaris, denicq; si non pugna intra te geritur, dum cõcupiscit caro aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnẽ: si hęc intra te iam consonant & concordant, uocem iubilationis emitte, quoniam tibi destructus & deiectus est mundus. Talis (pinor) erat ille qui confidenter dicebat: Mihi autem Gal.6 absit gloriari, nisi in cruce domini mei Iesu Christi, per quẽ mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Adhuc me tamẽ mouet aliquid in loco, parum mihi sensisse uideor de iubilatione, humilia dixisse de magnis. In aduentu Iesu muri Hiericho subuersi sunt, in aduentu mei domini Iesu mũdus uincitur. Quomodo tamen uincitur mũdus, scire uelim manifestius, & lucidius intelligere quæ dicuntur. Volo ego ipse qui doceo uobiscũ pariter discere. Paulũ nobis cõmuniter adhibeamus magistrũ. Ipse est enim minister Christi, qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

sti,qui nobis possit indicare quomodo Christus uicerit mundum. Audi ergo ipsum di-
centē: Quod erat contrariū nobis,tulit illud de medio affigēs illud crucī suæ, & exuēs
principatus & potestates transduxit,libere triumphans eos in ligno crucis. Ex his ergo
uerbis illud intelligo, ꝙ uidētes pugnā Iesu cœlestes uirtutes, principatus & protesta-
tes cōtrarias exutas potestatib.suis,alligatū fortē,& uasa eius diripi,increpuerunt tubis
suis cœlestibus,quia alligato principe huius mūdi victus est mundus, & uocē iubilatio
nis in triumpho Christi cœlestis exercitus dedit. Vere ergo beatus est populus gentiū,
qui nouit talem hāc iubilationem cœlestis exercitus,& qui mysteria agnoscit & credit.
Sed uideamus quid est quod in sequentib.indicatur. Dicit enim Iesus: Custodite uos ab
anathemate,ne forte cōcupiscatis & tollatis ab anathemate, & faciatis castra filiorū Is-
rael anathema,& cōteratis nos,& omnē synagogā domini. Tale est quod indicat in his
uerbis: Videte ne quid in uobis seculare habeatis,ne seculares mores,ne uitia,ne tergi-
uersationē de seculo uobiscū ad ecclesiam deferatis. Sed anathema sit uobis omnis con-
uersatio secularis. Nolite diuinis mūdana miscere,nolite negocia seculi ecclesię secretis
1 Ioan.2 inserere. Hoc est,ꝙd & Ioannes epistolæ suæ personat tuba dicens: Nolite diligere mū-
Rom.12 dū,neꝙ ea quæ in mundo sunt. Et Paulus similiter: Nolite(inquit)cōformari huic mun-
do. Qui enim hæc faciunt, accipiūt de anathemate. Sed & illi qui(uerbi causa)cū Chri-
stiani sint,solennitates gentiliū celebrant, anathemata in ecclesias introducūt. Qui de
astrorum cursibus uitas hominū & gesta perquirūt,qui uolatus auium,& cætera huius-
modi quæ in seculo prius obseruabantur,inquirūt, de Hiericho anathema inferūt in ec-
clesiā,& polluūt castra dñi,& uincī faciunt populū dei. Sed & multa alia peccata sunt,
per quæ anathema de Hiericho introducitur,& prosternitur ab inimicis. Aut nō & A-
1 Cor.5 postolus hæc eadē præcipit, quum dicit: Modicū fermentū totam massam corrumpit.
Sed uideamus iam nunc quæ sequuntur. Subuersa Hiericho,Raab meretrix saluatur so
la. Sic enim scriptum est de ea: Et Raab meretricem & omnem domū patris eius uiuifi-
cauit Iesus,& adiecta est ad Israel usqꝫ in hodiernum diem. Vellem requirere à Iudæis,et
ab ijs qui Christiani quidem dicuntur, sed in scripturis adhuc sensum Iudaicū seruant,
quomodo exponant Raab meretricem adiectam esse domui Israel usqꝫ in hodiernum
diem. Quomodo Raab usqꝫ in hodiernum diem adiecta esse dicitur? Hoc enim scriptu-
ræ sanctæ moris est dicere de ijs quæ usqꝫ ad finem uel uitæ uel seculi permanent. Verbi
causa,ut ait: Hic pater est Moabitarum usqꝫ in hodiernum diem, quod significat usqꝫ in
Matt.27 finem seculi. Et iterum dicitur in Euangelio,quia diffamatus est sermo hic apud Iudæos
usqꝫ in hodiernum diem, id est usquequo seculum stat. Raab uerò meretrix quomodo
adiecta dicitur domui Israel usqꝫ in hodiernum diem? Nunquid matri successio posteri
tatis adscribitur,ut uideatur in sobolis reparatione seruari? An illud magis intelligēdū
est,quod uero Israeli adiuncta ac sociata est usqꝫ in hodiernum diem? Et si uis manifesti
Rom.11 us uidere quomodo Raab adiungitur Israeli, intuere quomodo ramus oleastri inseritur
in radicē bonæ oliuæ,& intelliges quomodo ij qui inserti sunt fidei Abrahæ & Isaac &
Iacob,recte appositi dicuntur & adiecti ad Israel usqꝫ in hodiernum diem: quia in illorū
radices nos rami oleastri ex gentibus adsumpti,qui aliquando meretricabamur, lignū
& lapidem pro deo colentes,appositi sumus usqꝫ in hodiernum diem:& facti sumus,p-
ter fidem Christi nos sursum,ille aūt populus qui permānsit in incredulitate, deorsum,
secundum Deuteronomij prophetiam. Si quis ergo habet in se Christum, qui est omni
um caput,hic efficitur in caput. Illi enim negauerunt Christum Iesum, & effecti sunt in
caudā,& qui erant primi,facti sunt nouissimi. Sed & illud nō ociose transcurrēdum est,
quod uno peccante ira super omnem populū uenit. Hoc modo accidit,quādo sacerdo-
tes qui populo præsunt,erga delinquentes benigni uolunt uideri, & uerētes peccantiū
linguasne forte male de eis loquant̄,sacerdotalis seueritatis immemores,nolūt implere
quod scriptū est: Peccantē coram omnibus argue,ut cæteri timorem habeāt. & iterum:
1 Tim.5 Auferte malum ex uobis ipsis. Nec zelo dei succincti imitātur Apostolū dicentē: Tra-
1 Cor.5 didi huiusmodi hominem satanæ in interitū carnis,ut spiritus saluus fiat. Neꝙ illud euā
gelicum implere studēt,ut si uiderint peccantem,primo secrete conueniant, post etiā
duobus uel tribus arbitris. Quod si cōtēpserit,& post hæc ecclesię correptione nō fue-
rit emendatus,de ecclesia pulsum uelut gentilem habeant ac publicanū. Et dum uni par
cunt

cunt,uniuersæ ecclesiæ moliuntur interitū. Quæ ista bonitas? quæ ista misericordia est,
uni parcere,& omnes in discrimē adducere? Polluit enim ex uno peccatore populus,
sicut ex una oue morbida grex uniuersus inficitur,sic etiam uno uel fornicāte, uel aliud
quodcunꝙ sceleris committente,plebs uniuersa polluitur. Et ideo obseruemus nos in
uicē,& uniuscuiusꝙ cōuersatio nota sit, maxime sacerdotibus & ministris. Nec putent
se recte dicere,quid hoc ad me spectat si alius male agit? Hoc est dicere caput ad pedes,
quid ad me pertinet si dolēt? Si male habent pedes mei,nō mea interest,dum modo ca
put in sanitate perduret. Aut si dicat oculus manui,nō indigeo opera tua, ꝙd ad me per
tinet si doles? si uulnerata es? Nunquid ego oculus conturbabor ex ægritudine manus?
Tale ergo est quod agunt ij qui ecclesiis pręsunt,nō cogitantes quia unū corpus sumus
omnes qui credimus,unum deū habentes, qui nos in unitate cōstringit & cōtinet Chri
stus,cuius corporis tu qui ecclesiæ præsides,oculus es,propterea utiꝙ ut omnia circum
spicias,omnia circumlustres,etiam uētura præuideas. Pastor es, uides ouiculas domini
ignaras periculi ferri ad præcipitia,& per prerupta pendere,nō occurris? non reuocas?
non saltē uoce cohibes,& correptionis clamore deterres? Sic memor es dominici sacra Luc.15
menti,ut quū ille derelictis nonagintanouem in cœlestibus,propter unam ouiculā quæ
errauerat,ad terras descenderit,& inuentā uectauerit humeris suis ad cœlum,nos in nul
lo prorsus in curandis ouiculis magistri pastoris sequamur exēplum? Hæc nō ideo dici
mus,ut pro leui culpa aliquis abscindatur: sed si forte cōmonitus quis & correptus pro
delicto semel & iterū ac tertio,nihil emendationis ostēderit,utamur medici disciplina.
Si oleo perunximus,si emplastris mitigauimus,si malagmate molliuimus,nec tamē ce-
dit medicamentis tumoris duritia,solū superest remedium desecādi. Sic enim dominus
dicit: Si dextera manus scandalizauerit te,abscinde eam, & proijce abs te. Nunquidnā Matt.5
manus corporis nostri aliquādo scandalizat nos? an de hac manu corporis Euangeliū
dicit: Abscinde eā & proijce abs te? Hoc est quod dicit,ut ego ꝙ uideor tibi manus esse
dextera,& presbyter nominor,& uerbum dei uideor prædicare, si aliquid cōtra eccle-
siasticam disciplinam,& Euāgelij regulam gessero, ita ut scandalum tibi ecclesiæ faciā,
in uno consensu ecclesia uniuersa conspirans excidat me dexteram suā,& proijciat à se.
Expedit enim tibi ecclesiæ absꝙ me manu tua, quæ male agendo scandalum feci,introi
re in regnum cœlorum, quàm mecum ire in gehennam. Hęc idcirco diximus,quia uide
mus in scripturis sanctis referri,quod propter unum peccātem anathema facti sunt filij
Israel,ita ut uincerentur ab hostibus. Sed uideamus & ipsum peccatū eius quale sit: Fu-
ratus est(inquit)linguā auream,& posuit eam in tabernaculo suo. Non puto in illo fur-
to parui auri tantā uim fuisse peccati,ut tā numerosam domini ecclesiā macularet. Sed
uideamus ne forte interioris intelligētiæ sit tanta & tā grauis acerbitas ista peccati. Mul
tus decor est in uerbis,& multa in philosophorum uel rhetorum sermonibus pulchritu
do,qui omnes de ciuitate sunt Hiericho,id est huius mundi homines. Si ergo inuenias
apud philosophos peruersa dogmata luculenti sermonis assertionibus decorata,ista est
lingua aurea. Sed uide ne te decipiat fulgor operis,ne te rapiat sermonis aurei pulchri-
tudo: memento,ꝙ Iesus anathema iussit esse omne aurū quod in Hiericho fuerit inuen
tū. Si poetā legeris modulatis uersibus,& præfulgido carmine deos deasꝙ texentē, ne
delecteris eloquētiæ suauitate. Lingua aurea est: si eam sustuleris & posueris in taberna
culo tuo: si introduxeris in cor tuum ea quę ab illis asserūtur,pollues omnem ecclesiam
domini. Hoc fecit infelix Valentinus & Basilides,hoc fecit & Marcion hæretici,furati
sunt isti linguas aureas de Hiericho,& philosophorum nobis non rectas in ecclesias in
troducere conati sunt sectas,& polluere omnē ecclesiā domini. Sed nos præcedēs patrū
sequamur exemplum,discutiamus diligētius ne quis absconditā in tabernaculo suo ha
beat Hierichontiam linguam,& abijciamus malum ex nobis ipsis, quia etiā si nos cessa
mus,arguet deus,ita ut ipse sponte confiteatur & dicat: Furatus sum linguam auream,
& dextralia pura. Vides cuiusmodi furatus est furtum? linguam furatur & dextralia pu-
ra. Pura autem dextralia sunt opera in quibus diuinum nihil miscetur,sed totum secun-
dum hominem geritur. Denicꝙ & nostris in disputationibus moris est dicere, quia Chri
stum non purum hominem dicimus,sed deum & hominem confitemur. Illud aūt quod
de Hiericho furatur,purū esse dicitur,id est sine deo,quæ utiꝙ furanti extitit causa pec-
cati

Universidad de Deusto
Biblioteca

cati. Et ideo nos nihil purum & humanum de Christo sentiamus, sed deum pariter atq; hominem fateamur, quia & sapientia dei multiplex dicitur, uti per hæc mereamur participium sumere sapientiæ dei, qui est Christus Iesus dominus noster, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

De ijs quæ in euersione Hay gesta sunt, & de ligno gemino, & de rege eius, uel quomodo eam incendio dederit Iesus, ut non habiteť in æternū. Cap. VIII. Homilia VIII

EPRECAMVR uos ô auditores sacrorum uoluminum, non cum tędio, uel fastidio ea quæ leguntur audire, pro eo quod minus delectabilis eorum uidetur esse narratio. Scire etenim debetis, digna quidem esse sancti spiritus eloquio quę leguntur: sed ad explananda ea indigemus gratia spiritus sancti, illa quam dicit Apostolus: Alij autem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ secundum eundem spiritum. Ista igitur etiam nos in locis præsentibus indigemus, in quibus refertur quod Iesus successit Moseo, & ipse populum ducit: & adumbratur in præsenti lectione talis quædam historia. Qui habitabant Hay ciuitatem, primum quidem uisi sunt uincere & uertere filios Israel propter peccatū quod admiserant. Postea uerò quā ablatum est malum de medio ipsorum, iubetur à deo dux populi Iesus in duas partes diuidere populum, ut pars simulet fugam, pars autem subsistat in insidijs quib. decipiatur Hay cum præceperit Iesus. Quibus ita dispositis, rex Hay uidens Iesum & filios Israel eminus, concitatur aduersum eos in prælium. Illis uerò simulantibus fugam, isti acrius insectantur, & uelut spolia ducturi de hostibus, omnes simul ex urbe procedunt, ita ut (sicut scriptura dicit) relinquerent uacuā ciuitatem. Sed posteaquam in constituтū progressi sunt locum, conuersus Iesus signum dedit, ut exurgerent qui in insidijs erant, & dorsa hostium cæderent: & ita illi nouissimi, & isti primi medios hostes conclusos intertimunt uniuersos. Et hoc modo uictis ijs qui habitabant Hay, regem ipsorum suspenderunt in ligno gemino. His auditis uerisimile est auditores dicere, quo mihi hæc? quid mihi confert si cognoscam quod uicti sunt ij qui habitabant Hay, quasi non similia, aut etiam potentiora bella, uel gesta sint, uel gerantur? Hæc fuit cura spiritus sancti, ut relictis tot & tantarum nobilium excidijs urbium, prælium ciuitatis Hay inscriptum sacris uoluminibus mandaretur? Temerarium fortasse sit quod facimus, tam ardua, & tam difficilia scripturæ sanctæ loca explanare conantes: sed si nos orationibus uestris iuueris, non solum culpam effugiemus audaciæ, uerum & deuotionem nostram amplexus pater uerbi deus dabit uerbum in adapertione oris nostri, quo & uos ædificemini, & nos non indeuoti pareamus. Orantes ergo, & intentis animis audite. Primo propter peccata uicti sumus, & ij qui habitabant Hay, quamplurimos ex nobis interfecerunt. Hay interpretatur Chaos. Chaos autem locum uel habitaculum esse nouimus contrariarū uirtutum, quarū rex & princeps diabolus est. Aduersus hunc ueniens Iesus in duas partes diuidit populum, & alios quidem in primis statuit, alios in posterioribus, qui ex inspe-
Matt.15 rato post terga ueniant inimicorum. Et uide si non prima pars populi illa de qua dicit:
Rom.2 Non ueni nisi ad oues perditas domus Israel: & de qua dicit apostolus: Gratia aūt & pax omni homini operāti bonū: ludęo primum, tunc etiā & Greco, id est gentili posteriori. Iste ergo populus est qui in primis statuitur, & quasi fugiēs cum Iesu. Posterior uerò populus est, qui ex gentibus cōgregatur: quicq; ex insperato uenientes (quis enim speraret gentes saluari) acrius post tergū aduersarios cędunt: & sic utercq; populus mediā turmā dęmonum conclusam sternit & uincit. Sed fortasse dicas mihi, quomodo ergo quasi fugiens ponitur populus prior? Valde cōsequenter. Fugere etenim uisi sunt qui sequunť Iesum, à legalibus onerib. & præceptis, ab obseruatione sabbati, à circūcisione carnis, à iugulatione hostiarū. Sed iterum non fugit qui secutus est Christum, perfectionē & plenitudinem legis. Post omnia autē, etiā rex Hay in ligno gemino dicitur esse suspensus. Hoc in loco mysteriū tegitur quamplurimos latens: sed orantib. uobis tentabimus hęc nō nostris opinionib. sed diuinę scripturæ testimonijs aperire. In superioribus diximus regē Hay diabolo posse cōferri, hic quomodo in ligno gemino crucifixus sit, operæpretium est noscere. Crux domini nostri Iesu Christi gemina fuit. Mirus tibi sermo fortasse & nouus uidetur, quod dico crux gemina fuit: hoc est gemina ratione cōstat & duplici. Quia uisibiliter quidē filius dei in carne crucifixus est: inuisibiliter uerò in ea cruce diabolus

bolus cum principatibus suis & potestatibus affixus est cruci. Non tibi hoc uidebiť uerum, si tibi horū testem produxero Apostolū Paulū? Audi ergo de ijs quid ipse pronunciat: Quod erat, inquit, contrarium nobis, tulit illud de medio, affigens cruci suæ, exuēs Col.2
principatus & potestates traduxit, libere triumphās eas in ligno crucis. licet in alijs exē plaribus habeatur triumphās in semetipso, sed apud Græcos habetur in ligno. Ergo duplex ratio dominicæ crucis: Vna illa qua dicit Apostolus Petrus, quod Christus crucifixus nobis reliquit exemplū: & hæc secunda qua crux illa trophæū diaboli fuit, in quo et crucifixus est & triumphatus. Ideo denicq; & apostolus Paulus dicebat: Mihi autē absit Gal.6
gloriari, nisi in cruce dñi mei Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Vides quia & hic Paulus duplicem crucis prodidit rationem. Duo enim sibi cōtraria dicit esse crucifixa, se sanctum & peccatorem mundum, ad illam formā sine dubio quam superius diximus Christi & diaboli. Nos enim mundo crucifigimur, tunc quū ueniens princeps huius mundi, in nobis non inuenit quicquā. Et nobis mūdus crucifigiť, quum peccati concupiscentias nō recipimus. Sed si quis forte est attentior auditorū, poteſt dicere: Forma quidem rerū gestarū uideť esse cōueniēs, sed adhuc illud me mouet, quod diabolus & exercitus suus quantū ad historiæ figurā ostēditur, interemptus est: & qūo uidemus adhuc & diabolū, & cōtrarias potestates intantū ualere aduersum seruos dei, ut etiā apostolus Petrus cū ingenti cautela præmoneat, & dicat obseruandum esse, quia aduersarius noster diabolus sicut leo rugiens circuit, quęrēs quē transuoret. Videamus ergo si & in hoc dignū aliquid sancti spiritus eloquijs possimus inuenire. Aduētus Christi unus quidē in humilitate cōpletus est, alius uerò speratur in gloria: & hic primus aduētus in carne, mystico quodam sermone in scripturis sanctis umbra eius appellať, sicut & Hieremias propheta denūciat dicēs: Spiritus uultus nostri Christus dominus, cui nos diximus, in umbra eius uiuimus in gentibus. Sed & Gabriel quū euangelizaret Mariam, de natiuitate eius dicit: Virtus altissimi obumbrabit tibi. Propter qđ intelligimus Luc.1
quàmplurima primo hoc aduētu eius adumbrari, quorū adimpletio atq; perfectio in se cundo consummetur aduentu. Et Apostolus Paulus dicit, quia resuscitauit nos cū eo, si Eph.2
mulcq; sedere fecit in cœlestibus. Et uticq; nōdum uidemus credētes, aut resuscitatos esse iam aut in cœlestibus consedisse: sed adumbrata sunt quidem hæc nunc per fidem, quia mente & spe à terrenis & mortuis operibus eleuamur, & quotidie cor nostrū erigimus ad cœlestia & æterna: implebitur autē hoc in secundo eius aduentu, ut ea quæ nunc fide & spe præsumpsimus, tunc etiā rerum effectu corporaliter teneamus. Ita ergo & de diabolo intelligendum est, quòd uictus quidē & crucifixus est, sed ijs qui cū Christo crucifixi sunt, omnibus autē credentibus, & uniuersis pariter populis tūc erit crucifixus, cum complebitur illud quod dicit Apostolus: quia sicut in Adam oēs moriunť, ita & in Chri 1 Cor.15
sto omnes uiuificabuntur. Est in hoc etiam resurrectionis futuræ mysteriū. Nam & tūc diuidetur populus in duas partes, erunt & tunc quidam primi, & alij postremi, quicūq; Caue
ad Iesum in unum conspirauerint. Iam tunc ultra omnino nō erit diabolus, quia iam nō erit mors, Vis tibi etiam hæc de diuinis testimonijs cōprobemus? Audi Apostolū dicēte: Hoc enim dicimus uobis in uerbo domini, quia nos qui uiuimus, qui reliqui sumus, 1 Thes.4
in aduētu dñi non præueniemus eos qui dormierūt, quia ipse dñs in iussu & in uoce archangeli, & in tuba dei descendet de cœlo, & mortui qui in Christo sunt, resurgent primi. Deinde nos qui uiuimus, q reliqui sumus, simul rapiemur cū illis in nubibus obuiā Christo in aera, & sic semper cum domino erimus. De diabolo autē dicens ait: Nouissimus inimicus destruetur mors. Quia uere tūc uincetur mors, cū mortale hoc absorbebiтur à uita. Sed uideamus quæ in posterioribus cōsequunť: Et incendit, inquit, Iesus Hay, & effecta est urbs quæ non habitetur in æternū. Vides quia hæc quæ consequuntur, magis ad mysterij cp ad historiæ pertinent ueritatem. Non enim tam ille locus terræ inhabitabilis est in æternum, cp locus dæmonum inhabitabilis erit, tunc cum iam nemo peccabit, necp regnabit in aliquo peccatum, quum diabolus & angeli eius igni tradentur æterno, domino nostro Iesu Christo sedente rege & iudice, & dicēte ijs qui priores & posteriores uicerūt: Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod uobis paratū est ab Matt.25
origine mundi. Alijs aūt dicet: Ite in ignem æternum, quem præparauit deus diabolo et angelis eius, donec omni animæ quib. ipse nouit remedijs cōsulat, & omnis Israel saluus

fiat. Sed & aliud mihi occurrit in loco cõsideranti Iesum fugientẽ à facie exercitus Hay. Quid putas est quod Iesus fugiẽs designabat? Videamus ne forte sit aliquid quod fugiẽ-
1 Cor. 6 do uincamus, & est aliqua perfecta uirtus in fuga. Paulus nos Apostolus docet dicẽs: Fu-
gite fornicationẽ. Vides ergo esse quẽdã spiritũ fornicationis quẽ fugere debemus, qui
cunq; caste & pie in Christo ac pudice uolumus permanere. Ista ergo fuga est quę habet
salutem, ista fuga uirtutis est, ista beatitudinẽ confert. Et non solũ fornicationis spiri-
tus fugiẽdus est, sed simili modo sicut dictũ est, fugite fornicationem, audiamus dici ad
nos, fugite iram, fugite auaritiã, fugite inuidiã & liuorem, fugite detractiones & malelo-
quia. quæ tñ nescio si qs effugiat, nescio si quis euadat. Iste talis erat exercitus Hay, quẽ
Matt. 10 Iesus fugiendum docebat milites suos, & de ijs fortasse mandat discipulis suis dicens: Si
uos persequũtur in hac ciuitate, fugite in aliam. Vult enim nos fugere ab huiusmodi ho
stibus, uult nos longe effici ab huiusmodi malis: & si potuerimus interim euadere hortũ
malorum fugienda contagia, tunc uidentes deuotionẽ, & propositũ mentis nostræ san-
Heb. 1 ctæ quæq; uirtutes, illæ fortasse de quibus dicit Apostolus: Nonne omnes sunt ministe
riales spiritus in ministeriũ missi propter eos qui hæreditatẽ capiũt salutis? Qui fortasse
sint sancti angeli: qui uidẽtes nos insectationem dæmonum pati, insurgũt aduersus eos
qui nos insectantur, & omnes eos post tergum cędentes interimunt. Iesus enim est cum
ijs qui insectationes patiuntur, magis quàm cum illis qui persequuntur. Et merito: quia
delectatur esse Iesus cum ijs qui fugiunt superbiam, qui fugiunt dolum, & qui fugiunt
mendacium. Si ergo ita intelligamus ea quæ scripta sunt, digna fortasse uidebitur lectio
stilo spiritus sancti. Nam quid mihi prodest, si sciã quod in gemino ligno rex Hay suspẽ
sus est? Si autem sciam duplicem esse uirtutem crucis, in qua & Christus in carne suspen
ditur, & diabolus cum suo exercitu triumphatur, ex intelligentia sacramenti ædificabit
anima mea. Et ut magis fortasse adhuc excelsius amplitudinẽ mysterij dilatemus, in hoc
ligno intelligitur esse scientia boni & mali, in quo & bonus Christus, & diabolus malus
pependit: sed malus quidem ut interiret, bonus uerò ut uiueret ex uirtute: sicut & Apo-
2 Cor. 13 stolus dicit de Christo, quia & si crucifixus est ex infirmitate, sed uiuit ex uirtute dei. Imò
1 Cor. 15 non solum ut uiuat, sed ut uiuificet, quia ipse est nouissimus Adam in spiritu uiuificãte.
Gen. 2 Sed hęc tropice dicti intelligenda sunt. Christus enim ipse dicitur arbor uitę. Sed sicut in
alijs ipse esse ostenditᷣ & sacerdos, & hostia & altare, & nõ ex altera intelligentia impedi
tur altera, sed tropice de ipso in suis locis unumquodq; sentitur: ita etiam nunc in figuris
sacramentorum nõ impediet de uno atq; eodem sumpta diuersitas personarum. Sed ui-
deamus quid etiam in consequentibus scribitur: Et percusserunt, inquit, eos in ore gla-
dij, usquequo non relinqueretur ex eis qui saluus fieret, neq; qui effugeret. Hæc cum le-
gunt ludæi, crudeles efficiuntur, & humanum sanguinem sitientes, putantes quia & san
cti ita percusserunt eos qui habitabãt Hay, ut non relinqueretur ab ijs qui saluus fieret,
neq; qui effugeret: nõ intelligẽtes in ijs uerbis adumbrari mysteria, & hoc nobis magis
indicari, quod ex ijs quorum chaos est habitaculum, & qui regnarunt in abysso dæmoni
bus, nullum penitus relinquere debemus, sed omnes interimere. Interimimus autem dæ
mones, non ipsam eorum substantiam perimentes: sed quia opus eorum ac studiũ hoc
est, ut peccare homines faciãt, & hæc est illorum uita si nos peccemus, sine dubio interi-
tus eorum est si nõ peccemus. Interficiũt ergo habitatores Hay sancti quiq;, & perimũt,
& non dimittunt ex eis ullum: hi sine dubio qui cum omni diligentia seruant suum cor,
ne de eo cogitationes malæ procedant: sed & qui obseruant os suũ, ut omnis sermo ma
lus non procedat ex ore eorum, hoc est non relinquere ullum qui effugiat, cum eos nec
sermo effugit malus. Agite ergo & uos, præparemus nos ad huiusmodi prælia, percutia
mus Hay in ore gladij, & extinguamus omnes habitãtes chaos, omnes contrarias uirtu-
tes. Vtinam & ego modo dum loquor ad uos uerbũ dei, eor peccatoris pulsare possim,
Quod si fecero, certum est quod gladio oris mei percutiã fornicationẽ, percutiam ma-
litiam, reprimam furorẽ, & si qua alia sunt mala in ore gladij: id est oris mei sermone re-
stinguam, & non relinquam ex eis qui saluus fiat, neq; qui effugiat. Si enim omnes hos
tes nostros extinxerimus, tũc uere diem festum celebrabimus deo, & deuictis aduer-
sarijs læta solennitate gaudebimus. Tale aliquid mihi uidetur etiã à sancto propheta in
Psal. 101 psalmis designari, ubi dicit de se: quia in matutinis interficiebam oẽs peccatores terræ,

ut disperdam de ciuitate domini omnes qui operãtur iniquitatem. Siue enim ciuitas do
mini ecclesia dei uiuentis accipitur, eijciunt doctores de ecclesia, & interficiunt eos qui
operantur iniquitatem, cõtrarios dæmones aduersariasq; uirtutes qui cogunt homines
ad peccatum, docendo, instituẽdo, & occultata in diuinis literis ex locis talibus in quali
bus nunc sumus, mysteria referando: Siue ciuitatem domini uniuscuiusq; nostrũ animã
intelligamus, quæ ædificaᷣ à domino ex lapidib. uiuis, id est ex uirtutibus uarijs & diuer
sis: de ipsa quoq; ciuitate sanctus quisq; & diligens eijcit peccatores: id est cogitationes
pessimas, & cupiditates prauas interficit in matutino. Iustus eñ dicit: In matutinis medi Psal. 63
tabor in te, quia fuisti adiutor meus. Quod est istud matutinũ, nisi dñs noster Iesus Chri-
stus, qui est lux uera, & exoriens in cordib. nostris, atq; illuminãs ignorãtię nostræ tene
bras, & huiusmodi nobis mysteria reuelans, facit nos in lumine suo lumẽ uidere? Siquã-
do ergo legis in scripturis sanctis iustorũ pugnas, cædes ac strages interemptorũ, & ga
sancti nulli penitus hostiũ parcũt, quinimmo & si pepercerint, reputari eis in peccatũ, si
cut reputatũ est Saulí, qui uiuũ reseruauerat Agag regẽ Amalech, hoc modo quo suprà 1 Reg. 15
exposuimus, intellige bella iustorũ, quia hæc bella ab eis aduersum peccatũ gerũtᷣ. Quo
modo aũt manebũt iusti, si uel parũ aliquid peccati in semetipsis reseruauerint? Et ideo
dicitur de eis, quia non reliquerunt nec unũ qui saluus fieret, nec effugeret. Fortasse nõ
mihi credes, quod aduersum peccatũ nobis iniungiᷣ pugna: Paulo crede dicenti: Nõdũ Heb. 12
usq; ad sanguinẽ restitistis aduersum peccatũ. Vides tibi aduersum peccatũ pugnã pro-
poni, & usq; ad sanguinis profusionẽ istud tibi præliũ consummandũ? Aut nõ euidẽter
hæc indicat scriptura diuina, & in ijs in quib. moris est ei dicere, sanctificate bellũ, & ex-
pugnabitis pugnã domini? Quid eñ aliud est sanctificare bellũ, nisi interemptis omni-
bus animæ nostræ hostibus, q; sunt uitia peccatorũ, & mortificatis membris quæ sunt su
per terrã, atq; omnibus malis cupiditatibus amputatis, effici sanctũ corpore & spiritu, et
fortiter facientẽ uenire ad conspectũ dei uiuentis, & pro palma uictoriæ uirtutis merito
coronari à Christo Iesu dño nostro? Cui est gloria & imperiũ in secula seculorũ, Amen.

De altari quod ædificauit Iesus. Vbi scripsit in lapidibus altaris Deutero-
mium. Et quomodo relegit Iesus Deuteronomium in auribus totius populi
stantis in Garizin & Gebal: ubi conuenerunt reges Amorræorum aduer-
sum Iesum. Cap. VIII. IX Homilia IX

POSTEAQVAM subuertit Iesus Hay, id est Chaos, & omnes habitatores e-
ius exemit, oportebat eum dignum aliquod tali tantaq; uictoria excelso om
nium munus offerre. Quid ergo istud est quod agit post uictoriã, uideamus:
Ædificauit, inquit, Iesus altare domino deo Israel in mõte Gebal, & fecit illud sicut præ
cepit Moyses famulus domini filijs Israel. Scriptum est autem in lege Mosei, altare fieri
ex lapidibus integris, in quibus non est iniectum ferrum. Et posteaquam fecit altare Ie-
sus, imposuit ibi holocausta domino, & immolauit sacrificium salutaris, & post sacrifi-
cium scripsit in lapidibus Iesus Deuteronomium, legem Moysi, & scripsit eam coram fi
lijs Israel: & omnes seniores Israel, & iudices, & scribæ eorum præcedebãt hinc & illinc
arcã testamenti domini. Videamus ergo quid in his omnibus indicat, & quid præsens
lectio nobis ædificationis adquirat. Omes q in Iesum Christũ credimus, lapides uiui esse 1 Pet. 2
dicimur, secundum quod scriptura pronunciat dicens: Vos autem estis lapides uiui, ędi
ficati domus spiritalis in sacerdotio sancto, ut offeratis spirituales hostias, acceptabiles
deo per Iesum Christũ. Sicut aũt in istis terrenis lapidibus obseruari nouimus, ut hi qui
dem lapides qui ualidiores sunt & potentiores, primi in fundamenta iaciantᷣ, ut ipsis cre
di & superponi possit totius ædificij pondus: alij uerò q sequentes sunt, id est paulo illis
inferiores, proximi illis qui in fundamẽto sunt, ordinẽtur: qui uerò plus inferiores sunt,
paulo superius à fundamẽtis: tum deinde in cõparatione lapidum qui infirmiores sunt
in superioribus, & prope ipsa iam tecti fastigia collocentur: ita nunc intellige etiã de la-
pidibus uiuis esse aliquos in fundamentis huius spiritalis ædificij. Qui autẽ sunt isti qui
in fundamentis collocantur? Apostoli & prophetæ. Sic enim dicit Paulus, hæc ipsa do-
cens: Ædificati, inquit, supra fundamentum Apostolorum & prophetarum, ipso angu- Eph. 2
lari lapide Christo Iesu domino nostro. Vt autem promptiorẽ te præpares ô auditor ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

huius ædificĳ cõstructionẽ, ut lapis aliquis inueniaris uicinior fundamẽto, disce quia & ipse Christus huius quod nũc describimus, ędificĳ fundamentũ est. Sic enim dicit Apo
1 Cor. 3 stolus: Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id quod positũ est, qui est Christus Iesus. Beati ergo qui supra illud tam nobile fundamentum ædificia religiosa & sancta cõstruxerint. Sed in hoc ædificio ecclesiæ oportet esse & altare. Vnde ego arbitror, quod quicũq; ex uobis lapidibus uiuis apti sunt in hoc & prompti, ut orationib. uacent, & ut die noctuq; obsecrationes offerant deo, & supplicationũ uictimas immolẽt, ipsi sunt ex quibus Iesus ædificat altare. Sed intuere quid laudis ipsis lapidibus altaris adscribit. Sicut dixit, inquit, legislator Moyses, ædificari altare ex lapidibus integris quib. ferrum non est iniectum. Qui putas sunt isti integri lapides? Nouit uniuscuiusq; cõscientia quis sit integer, qs sit incorruptus, impollutus, immaculatus in carne & in spiritu: qs sit ille cui ferrum iniectum nõ est, id est qui iacula maligni ignita concupiscentiæ non recepit, sed scuto ea fidei extinxit & repulit: uel quis est ille qui ferrum pugnæ, ferrũ belli, ferrum litium nũquã recepit, sed semper pacificus fuit, semper quietus & mitis, & Christi humilitati cõformatus. Isti sunt ergo lapides uiui, ex quibus Iesus dominus noster altare construxit ex lapidibus integris, quibus ferrum non est iniectũ, ut offerat super eos holocausta, & sacrificium salutis. Ego puto quod forte isti tales lapides integri & incõtaminati, sancti Apostoli esse possint, omnes simul altare unum faciẽtes propter unanimitatem atq; concordiam. Sic enim referuntur omnes simul unanimiter orantes, & aperiẽ
Act. 1 tes os suum dixisse: Tu domine qui corda omniũ nosti. Isti ergo qui poterãt unanimes, una uoce, atq; uno spiritu orare, ipsi fortasse digni sunt qui debeant omnes simul unũ altare construere, super quod Iesus sacrificium offerat patri. Tamen & nos tentemus dare operam, ut eadem dicamus omnes unanimiter unũ sentientes: nihil per contentionem, neq; per inanem gloriã gerentes, sed in uno sensu, atq; in eadem sententia permanẽtes, si forte possimus etiam nos apti effici lapides ad altare. Nõ enim deserit nos Iesus dominus noster: sed quamuis nos uacantes orationi, quid oremus secundũ quod oportet nesciamus, ipse tamen spiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Dominus autem spiritus est. Si ergo orationes nostras spiritus adiuuet, & offerat eas patri omniũ deo gemitibus quibus nos explicare non possumus, certũ est quia & altaris constructionem sollicite requirat à nobis. Sed nondum plenus altaris ornatus est, etiã si ex integris lapidibus cõstruat, etiã si ferrum eis & iaculum maligni non inueniatur iniectũ, sed adhuc deest aliquid, & adhuc est quod his oĩbus adĳciat Iesus. Quid illud est? Scripsit, inquit, Iesus super lapides altaris Deuteronomium legem Mosei, & scripsit eam in cõspectu filiorũ Israel. Scripserit quomodo potuerit tũc filius Naue super lapides altaris legẽ describere, & prout ualuit adumbrauerit typos, nos interim uideamus qũo noster Iesus in lapidibus uiuis & integris scripsit Deuteronomium, quod quasi secũda legislatio dicitur. Si ergo uis uidere quomodo prima lege infirmata secundã legẽ scribat Iesus, audi
Matt. 5 eum in Euangelĳs dicentem: Dictum est antiquis, non occides. Ego autem dico uobis, quia oĩs qui irascitur fratri suo, homicida est. Et iterũ: Dictum est antiquis nõ mœchaberis. Ego aũt dico uobis, si quis aspexerit mulierẽ ad concupiscendũ eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Et dictum est antiquis, non periurabis. Ego aũt dico uobis: Nolite iurare omnino. Vides Deuteronomiũ quod scripsit Iesus in lapidibus uiuis & integris nõ in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus, non atramẽto, sed spiritu dei uiui. Si aũt uis euidẽtius noscere in quibus cordibus Iesus scripserit legem, & in quib. nõ scripserit, etiã hoc tibi ex scripturarũ autoritate patefaciã, ut consolationẽ capias tu qui ex gentibus uocatus es, nec uerearis eorum iactantiã, qui legem Mosei tabulis uel chartulis scriptam se accepisse gloriantur. Audi ergo in quorũ cordibus dominus Iesus scripserit legem. Paulus dicit: Cum enim gentes quæ legem non habent, naturaliter quæ le
Rom. 2 gis sunt faciunt, huiusmodi nõ habentes legem, ipsi sibi sunt lex. Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimoniũ reddente eis cõscientia. Si ergo uideas gentes ad Iesum uenire & credere ei, & opus legis implere, quod illi qui legẽ acceperãt, implere non possunt, nõ dubites de eis dicere, quia Iesus in istis lapidibus integris Deuteronomiũ scripsit. Mouet me sanè, quod addidit in cõsequẽtibus scriptura: Et scripsit, inquit, Iesus, super lapides Deuteronomiũ corã filĳs Israel. Quomodo potuerit tam magnũ librum

brum, uel adsistentibus & permanentibus ibi filĳs Israel describere, ita ut nõ discederẽt usquequo scriptura tot uersuũ finiret: uel etiã quomodo potuerint lapides altaris ferre tam magni libri continentiã: dicãt mihi isti adsertores literæ Iudaĳ, qui spiritũ legis ignorant: quomodo in hoc historiæ ueritas demonstrat? Sed apud illos usq; in hodiernũ diẽ,
2 Cor. 3 cum legit Moyses, uelamen est positum super cor eorum. Nobis uerò conuersis ad dominũ Iesum, auferetur uelamẽ. Quia ubi spiritus domini, ibi libertas intelligẽtiæ. Noster ergo Iesus dominus non indiget multo tempore ut Deuteronomiũ scribat, ut secundã legem in cordibus credentiũ figat, atq; in eorum mentibus qui ad altaris constructionẽ digni sunt eligi, legem spiritus signet. Statim nanq; ut quis crediderit Iesu Christo, & lex Euangelĳ in eius corde descripta est, & in cõspectu filiorũ Israel descripta. Aderãt enim tunc cum tibi sacramentũ fidei tradebatur cœlestes uirtutes, ministeria angelorũ, ecclesia primitiuorum. Si enim recte intelligamus Israelem dici mentem deum uidentem, rectissime hoc de ministris angelis magis dicitur: secundum domini sententiã dicentis de
Hob. 12 infantibus, quod & tu fuisti infans in baptismo, quia angeli eorũ semper uident faciẽ patris mei qui in cœlis est. Corã istis igitur filĳs Israel, qui aderant illo in tempore cum tibi fidei sacramenta tradebantur, uidentibus faciem dei, Iesus in corde tuo Deuteronomiũ scripsit. Vis tibi adhuc euidẽtius hæc de scripturis sanctis probemus, qa corã filĳs Israel legem secundam scribat Iesus? Apostolus ad Hebræos manifeste designat dicens: Non enim accessistis ad sonum tubę, & ad montem ardentẽ, sed accessistis ad montem Sion, & ciuitatem dei uiuentis Hierusalem cœlestem, & ecclesiam primitiuorũ adscriptã in cœlis, & multitudinem angelorum collaudantium deum. Vides ergo, quia corã ĳs omnibus, qui ex eo quod semper deum uident, & merito filĳ Israel appellantur, Iesus legem suam in cordibus credentium scribit? Sed & nunc per hęc quæ loquimur, Iesus Deuteronomium scribit in eorũ cordibus qui integra fide, & toto animo quæ dicuntur accipiũt, qui integro auditu, atq; integro corde, & non corrupto sensu, ac reprobo circa fidem, audiunt & retinent quæ dicũtur, quia necesse est Deuteronomiũ in integris lapidibus scribi. Post hæc dicit: Et omnis, inquit, Israel & presbyteri & iudices, & scribæ præcedebãt hinc & illinc arcã testamenti domini. Arca testamẽti domini est, in qua tabulæ legis manu dei scriptæ seruantur. Et circa hanc arcam testamẽti oĩs qui uere Israel est, incedit, & non est longe ab ea. Leuitæ uerò & sacerdotes etiam in humeris suis eam portãt. Etenim quicunq; sacerdotali religione & sanctitate uiuunt, non solum ĳ qui sedere uidentẽ in confessu sacerdotali, sed ĳ magis qui sacerdotaliter agũt, quorũ pars est dominus, nec ulla eis portio habeẽ in terris, ipsi sunt uere sacerdotes & leuitæ domini, qui in humeris suis legẽ dei portant, agendo uidelicet, & implẽdo per opus ea quæ scripta sunt in lege. Sed & proselytus, inquit, & indigena simul, & erunt dimidĳ iuxta montẽ Garizin, & dimidĳ iuxta montẽ Gebal. Quomodo etiã ista explicabimus? Vere adiutorio dei opus est, ut possimus uerbis nostris uerba diuina disserere, & explanare q̃ sunt dimidĳ qui incedebãt iuxta montẽ Garizin, & qui sunt dimidĳ qui licet & ipsi saluentur, nõ tamẽ potuerunt iuxta montẽ Garizin incedere, sed incedũt iuxta montẽ Gebal. Mons Garizin benedictiones habet, mons autem Gebal maledictiones, quæ peccatoribus imminẽt. Steterunt etenim (sicut scriptũ est in Deuteronomio) sex tribus ad benedicendũ in mõte Garizin, & ipsas tribus quæ nobiliores sunt & eximiæ, id est Simeõ, Leui, Iuda, Isachar, Ioseph & Beniamin. Alias uerò sex ignobiliores ad maledicendũ: in quibus & Ruben, qui ascendit cubile patris, & thorum maculauit paternũ, & Zabulon, qui est ultimus filius. Hæc quidem ueterũ historiæ referunt gesta, sed quomodo nos hanc historiæ narrationem ad mysticã intelligentiã referemus, ut ostendamus qui sint isti qui incedũt iuxta montem Garizin, & qui sint isti qui incedunt iuxta mõtem Gebal? Ego sic uideo, duas esse species eorum qui per fidem festinant & properant ad salutem. Vnam eorũ qui promissionum cœlestiũ cupiditate succensi, summo studio diligentiaq; nituntur, ne una saltem minima eos beatitudo prætereat, habentes desiderium nõ solum benedictionis capiendæ, & effici in parte sortis sanctorum, sed etiam adsistere in cõspectu dei, & semper esse cum domino. Alĳ uerò sunt qui & ipsi tendunt ad salutem, sed non tam amore benedictionum uel promissionum ipsarum, quàm hoc magis habentes in prospectu, & dicẽtes, sufficit mihi non ire in gehennam, sufficit mihi non mitti in ignẽ æternũ, sufficit non

expelli in tenebras exteriores. Cum ergo in singulis quibuscȝ fidelium talis sit propositi uarietas, hoc mihi designari uidetur in hoc loco, quod dimidij illi qui iuxta montem Garizin incedũt, illũ qui ad benedictiones electus est, istos singulariter indicẽt, qui nõ metu pœnæ, sed benedictionũ & repromissionũ desiderio ueniunt ad salutẽ. Illi uerò dimidij, qui iuxta montẽ Gebal incedunt, in quo maledictiones prolatæ sunt, istos alios incitent, qui malorũ metu & suppliciorũ timore complentes quæ in lege scripta sunt, perueniunt ad salutẽ. Hic iam dei solius est nosse ex omnibus nobis filijs Israel, quis est qui boni ipsius desiderio succensus facit quod bonũ est, quiue nostrum metu gehennæ, & æterni ignis terrore tendit ad bonum, & studet ac festinat implere quæ scripta sunt. Certũ est enim nobiliores esse illos, qui boni ipsius desiderio & benedictionũ amore, quod bonũ est agunt, quàm illos qui pro mali metu bonum sectãtur. Solus ergo Iesus est, qui potest ex omni populo huiuscemodi mẽtes animosq; discernere, & alios quidẽ statuere in montem Garizin ad benedictiões, alios uerò statuere in montẽ Gebal ad maledictiones, nõ ut maledictiones accipiant, sed ut intuentes præscriptas maledictiones, & pœnas peccatoribus constitutas, incurrere caueant eas. Post hæc refertur quia legit Iesus omnia uerba legis, id est benedictiones & maledictiones, secundũ omnia quæ scripta sunt in libro legis, nec fuit ullum uerbum ex omnibus quæ mãdauit Moyses, quod non legerit Iesus coram omni ecclesia filiorũ Israel. Facilis quidẽ est explanatio historiæ quomodo filius Naue legerit omnia uerba quæ scripsit Moyses, coram omni ecclesia filiorum Israel: noster uerò dominus Iesus quomodo hoc populo suo faciat, ostendere nõ mihi uidetur otiosum. Et ego quidem arbitror quod siquando nobis legitur Moyses, & per gratiã domini uelamẽ literæ amouetur, & incipimus intelligere quia lex spiritalis est, & quia (uerbi causa) dicẽs lex, nõ infrenabis os boui trituranti, non de bobus hæc, sed de Apostolis dicit: 1 Cor. 9
xerit: & rursum cum in lege dicitur, quia Abraham duos filios habuit, unũ de ancilla, & unum de libera, ego in ijs intelligo esse duo testamenta, & duos populos: istam nobis legem quæ sic intelligitur (quã spiritalem nominat Paulus) Iesus dominus legit, & ipse est qui hæc in auribus totius populi recitat, præcipiẽs nobis ne sequamur occidentem literam, sed teneamus spiritum uiuificãtem. Legit ergo nobis Iesus legem, cum nobis legis reuelat arcana. Non enim nos qui de ecclesia catholica sumus, spernimus legem Moisi, sed suscipimus eam, si tamen Iesus eam nobis legerit. Sic enim recte poterimus intellige re legem si eam nobis legat Iesus, ut ipso legente nos sensum eius & intelligentiã capiamus. Aut non est putandum quod inde conceperat sensum ille, qui dicebat: Nos autem 1 Cor. 2
sensum Christi habemus, ut sciamus quæ à deo donata sunt nobis, quæ & loquimur? Et illi qui dicebãt: Nónne ardens erat in nobis cor nostrũ cum nobis aperiret scripturas in Luc. 24
uia? quãdo incipiẽs à lege Moysi usq; ad prophetas legit eis omnia, & reuelauit quæ de ipso scripta sunt. Mira tamen figura sermonis ostenditur in ijs quæ scripta sunt cũ dicit, non erat sermo ex omnibus quæ mandauit Moyses, quem nõ legerit Iesus in auribus to- Ios. 11
tius ecclesiæ Israel. Et primo legisse in auribus, uideamus quid dicit: Vereor ne forte aliquos auditorum sermo noster offendat: sed tamen dicẽdum est quod scriptũ docemus, quia sermo hic arguit nos, quod non omnes qui audimus legem, de ecclesia sumus filiorum Israel, sed non continuo si est aliqua differentia inter auditores legis, & ecclesiam filiorum Israel, auditor excluditur à salute. Attendite ergo diligentius uerbis scripturæ dicentis, non erat ullum uerbum ex omnibus quæ mandauit Moyses, quod nõ legerit Iesus in auribus totius ecclesiæ filiorum Israel. Et addit etiam mulieribus & infantibus, & proselytis. Nouit dominus noster Iesus esse alias aures præter istas carnales, quas ad audientiam uerborum suorum, & ad audientiam legis inquirit. Vnde & in Euangelio po- Matt. 13
steaq; de singulis quæ oportebat, edocuit, addit & dicit: Qui habet aures audiendi audiat. Quod utiq; si de auribus dixisset carnalibus, superfluũ uideret. Nemo enim nõ habẽs aures ad uerba eius audiẽda cõuenerat. Sed quoniam sciebat in auribus interioris hominis, id est intellectu cordis recipi debere quę dicta sunt: quia nihil prodest audire sermonem si nõ retineatur, & seruetur in corde: idcirco aures ab auditoribus exposcebat. Hoc ergo etiam nunc, uel cum scripturæ in ecclesia leguntur, uel cum sermo explanationis profertur ad populum, scripturæ auctoritatem sequẽtes dicimus, uidete ne legantur quidem ab Iesu uerba legis, sed quamplurimis non legantur: quia Iesus illis legit legem, qui aures

aures habuerint audiendi. Sed & quod adiũxit ad ecclesiam domini etiam mulieres, & infantes, & proselytos, si quidem separatim intelligamus mulieres & infantes & proselytos, & eos uelut sequelam quãdam esse sentiamus ecclesiæ, quoniã in domo magna nõ sunt tantũmodo uasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia: dicimus uiris quidẽ fortibus fortem traditum cibum, illis uidelicet, de quibus Apostolus dicit: Perfectorũ autem est solidus cibus, ex quibus ipse sibi præparat ecclesiam non habentem maculã, aut rugam, aut aliquid horum: eos uerò quos in mulierum, uel infantum, uel proselytorũ appellatiõe secernit, intelligimus illos esse, qui adhuc lacte indigẽt, aut etiã uelut infirmi, 1 Cor. 3
ut sunt mulieres, holeribus uescuntur. Si uerò simul omnis accipiatur ecclesia, uiri qdẽ intelligunt illi, qui in omnibus perfecti stare norunt armati aduersus astutias diaboli: mulieres uerò illi, qui nondum ex semetipsis quæ utilia sunt gerunt, sed imitãdo meliores, 1 Cor. 11
& eorum exempla sectando. Ex quibus & caput habere dicũtur: Caput enim mulieris uir. Infantes uerò erũt, qui fide nuper susceptа, lacte euangelico nutriunt. Proselyti aũt catechumeni uidebuntur, uel ij qui iam sociari fidelibus studẽt. De quibus singulis simili a etiã Ioãnes sentiẽs in Epistola sua scribit, & singulis quibuscȝ ætatibus propria quęcȝ gesta decernit. Veruntamen Iesu nobis recitante legẽ, & reuelante cordibus nostris intelligentiam spiritalem, necȝ proselyti, id est catechumeni diutius catechumeni manentis, sed festinate ad percipiendam gratiam dei, ut & uos in ecclesia filiorum Israel annumeremini: & uos infantes nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli estote, sensib. 1 Cor. 14
autẽ estote perfecti, sicut & Apostolus ad Hebræos dicit, relinquẽtes principiorũ Christi sermonem, ad perfectionem feramur. Sed & uos, qui sub mulierum appellatione in- Heb. 6
firmi & remissi & lãguidi estis, cõmonemini, ut remissas manus, & dissoluta genua erigatis, id est negligentes & desides animos suscitetis, & uirilem constantiam in explendis præceptis legalibus & euangelicis assumatis, atcȝ ad uirorum fortium perfectionẽ celeriter properetis. Non enim nouit scriptura diuina secundũ sexũ separationẽ uirorũ ac mulierũ facere. Etenim apud deũ sexus nulla discretio est, sed pro animi diuersitate, uel uir, uel mulier designatur. Quantæ ex mulierum sexu apud deum in uiris fortib. numerantur? & quanti ex uiris inter remissas & languidas mulieres reputãtur? An non tibi uidetur inter mulieres existimãdus ille uir, qui dicit: non possum obseruare quæ scripta sunt, uendere quæ habeo & dare pauperibus non possum, percutienti maxillã præbere alteram non possum, maledicentem benedicere non possum, blasphematus deprecari nõ possum, persecutionem pati & sustinere nõ possum: cętera similia quę mandant qui dicit implere nõ possum, quid tibi uideꝛ aliud, quàm mulieres, quæ nihil uirile possunt, esse numerandus? Sed uideamus quid post hæc scriptũ est. Et audierunt, inquit, omnes reges Amorræorum, & qui trans Iordanem, & qui in montanis, & qui in campis, & qui super ora maris magni, & qui erant in Antilibano, & Cethæi, & Amorræi & Chananęi & Pherezęi & Euæi & Gergezæi & Iebusæi, & cõuenerunt in unum, ut expugnarent Iesum & Israel simul. Historia rerum gestarum manifesta est, nec explanatione indiget quod euidenter expletum est: ex ijs tamen quę gesta sunt uisibilibus, nostri domini Iesu saluatoris bella ac triumphos quos egerit, contemplemur, quamuis etiã in ipso hæc uisibiliter cernamus expleta. Conuenerunt enim reges terræ. Senatus Populusq; & principes Romani, ut expugnarẽt nomẽ Iesu, & Israel simul. Decreuerunt enim legibus suis, ut non sint Christiani. Omnis ciuitas, omnis ordo Christianorum nomen impugnat. Sed sicut tunc omnes illi reges cõuenientes contra Iesum nihil facere potuerunt, ita uel principes, uel potestates istæ contrariæ, ut non Christianorum genus latius ac profusius propagetur, obtinere non ualebunt. Scriptum nanq; est, quia quanto magis eos humiliabant, tanto magis plures fiebant, et inualescebant ualde. Confidimus autẽ, quia nõ solum non nos poterunt obtinere uisibiles inimici, & aduersarij nostri, uerumetiam uelociter Iesu domino nostro uincente conteretur Satanas sub pedibus seruorum eius. Illo etenim duce semper uincent milites sui, ita ut nos dicamus sicut in Esdra scriptum est, 3 Esdræ 4
quia à te domine est uictoria, & ego seruus tuus, benedictus es deus ueritatis. Quem semper & nos inuocemus, ut det nobis uictoriam in Christo Iesu domino nostro, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Exod. 1

Universidad de Deusto
Biblioteca

De dolo Gabaonitarum, ubi dicunt, Audiuimus quanta fecit dominus uobiscum per mare rubrum Homilia Decima Cap. IX

Ioan.14 N domo patris mei mansiones multæ sunt, dicit uerbum dei. Sed & resurre
1 Cor.15 I ctio mortuorum non habebit æqualem resurgentium gloriam, sed alia caro uolucrũ, alia piscium: & corpora cœlestia, & corpora terrestria, sed alia quidem cœlestium gloria, alia uerò terrestrium. Alia gloria solis, alia gloria lunæ, alia gloria stellarum. Stella ab stella differt in gloria, ita & resurrectio mortuorum. Multæ ergo eorum qui ad salutem ueniunt differentiæ designantur. Vnde & nũc Gabaonitas istos, quorum historia recitanda est, arbitror portiunculam quandam esse eorum, qui saluandi sunt, ita tamen ut non absq; alicuius notæ inustione saluentur. Vides nanq; quomodo ligni cæsores, uel aquæ gestatores fieri condemnantur, ad obsequium populi, & altaris dei ministerium, quoniam quidem cum dolo & calliditate accesserũt ad filios Israel, pannis calciamentisq; ueteribus induti, & cibum uetusti panis ferentes. Isti ergo uenĩt ad Iesum cum omnibus uetustatibus suis, & orant ab hoc tantum ut saluentur. In quorum figura tale mihi aliquid uidetur ostendi. Sunt quidam in ecclesia credentes quidem, & habentes fidem in deum, & acquiescentes in omnibus diuinis præceptis: quiq; etiam erga seruos dei religiosi sunt, & seruire eis cupiũt, sed & ad ornatum ecclesiæ, uel ministerium satis prompti, paratiq; sunt: in actibus uerò suis & cõuersatione propria, obscœnitatibus & uitijs inuoluti, nec omnino deponentes ueterem hominem cũ actibus suis, sed inuoluti uetustis uitijs & obscœnitatibus suis, sicut & isti pannis & calciamẽtis ueteribus obtecti, præter hoc quod in deum credunt, & erga seruos dei uel ecclesiæ cultum uidentur esse deuoti, nihil adhibent emendationis, uel innouationis in mores. Isiis ergo Iesus dominus noster salutẽ quidem cõcedit, sed quodãmodo salus ipsa eorum non tam euadit infamiæ. Similis quoq; etiam in libello qui appellatur Pastoris, de his figura describit. Ait enim, quia est arbor quædam, quæ ulmus appellat, quæ fructũ nõ affert, portat tñ uitem quæ affert plurimum fructum, & ex eo q̃ adminiculo est uiti, quæ eius uiribus nitẽs, uel afferre, uel seruare potest plurimũ fructum, etiam ulmus, quæ infructuosa est, necessaria uidetur & utilis ex hoc ipso quod frugiferæ deseruiat uiti. Tale aliquid intellige etiam in Gabaonitis qui non depositorum quidem ueterẽ hominẽ cũ actibus suis, ministrant tamen sanctis & seruiunt, & aliquid utilitatis impendunt, & tali quodã ordine ab Iesu salutẽ cũ iuramẽti interpositione suscipiunt. Ego nolebã in Gabaonitarum ordine consequi, nec in ligni cæsoribus, uel aquæ gestatorib. numerari, sed inter Israelitas cuperem hæreditatem terræ repromissionis accipere. Obseruãdum autem est, quod solent hæretici legentes hunc locum calumniam facere, ij qui testamentũ uetus non recipiunt, & dicũt. Vide quomodo nihil humanitatis habuit Iesus filius Naue, ut hominibus qui ad se supplices uenerant salutem concedens, notam eis infamiæ, & iugum seruitutis infligeret. Hæc si anima audiat minus instructa in scripturis diuinis, insit mari continuo & periclitari potest, ita ut refugiat catholicam fidem. Non enim intelligũt eorum subreptiones. Iesus enim secundũ mensurã fidei ipsorũ, competens erga eos iudiciũ tenuit. Porrò autem Raab meretrix, quæ fide integra credidit cum omni domo sua, & exploratores Israeliticos plenissima deuotione suscepit, ex integro in consortiũ populi, societatemq; suscepta est, & scriptũ est de ea, quia apposita est ad filios Israel usq; in hodiernũ diẽ. Isti uerò qui non tam Israeliticæ gentis consortia dilexerunt, quàm suæ perditionis metu perterriti, cum calliditate & fraude accesserũt ad Iesum, quomodo poterant libertatẽ uitæ & regni consortium dolis seruilibus promereri? Deniq; uis nosse quia digna erga eos ab Iesu mentis eorum ignobilitate conditio dispensata est? Ipsi dicunt quia audiuimus quãta fecit dominus uobis per mare rubrum, & in deserto. Et cũ hæc dicerent, & audisse se, & scire de diuinis mirabilibus faterentur, nihil tamen fide dignum, nihil tantarũ uirtutum admiratione gesserunt. Et ideo uidens Iesus angustum eorum exiguumq; in fide propositum, moderationem erga eos iustissimam seruat ut saltem mererentur, qui parum licet fidei detulerant, nec tamen summam regni uel libertatis acciperent, prò eo quod fides eorum nullo operum nobilitaretur accessu, quoniã fi
Iacob 2 dem sine operibus mortuam haberi pronunciat Apostolus Iacobus. Verumtamẽ scien
dum est quantum ex huiusce modi figurarũ adumbrationibus edocemur, quod si quis

les sunt in nobis, quorum fides hoc tãtummodo habet, ut ad ecclesiam ueniant, & inclinent caput suum sacerdotibus, officia exhibeant, seruos dei honorent, ad ornatũ quoq; altaris uel ecclesiæ aliquid conferant, nõ tamen adhibent studium, ut etiam mores suos excolant, actus emendent, uitia deponant, castitatem colant, iracundiam mitigent, auaritiam reprimant, rapacitatẽ refrenent, maleloquia & stultiloquia uel scurrilitatẽ & obtrectationum uenena ex ore suo non admittant: sciant sibi qui tales sunt, qui emendare se nolunt, sed in his usq; in senectutem ultimam perseuerant, partẽ sortemq; ab Iesu domino cũ Gabaonitis esse tribuendã. Sed potius deprecamur uos fratres, uerbi dei legatione fungentes, ut dum potestatẽ adhuc habemus emendandi, demus operam, & festinemus abijcientes antiquas sordes, & pannos ueteres uitiorum, coniungi ac sociari Israeliticæ libertati. Vis autem uidere Israelitarum quanta libertas sit? In lege præcipitur ne liceat Hebrẽo puerũ si forte in seruitutẽ deuenerit, amplius quàm sex annis seruire, septimo uerò anno dimitti eum lex liberum iubet. Tanta apud eos libertatis est cura. Quæ utiq; si ad spiritalem intelligentiam reuocemus, etiam si Hebræus puer es tu, qui in seruitium decidisti. Puer enim est, qui facilitate animi in seruitiũ decidit. Quale seruitium? Scriptura dicit: Qui autem peccat, seruus est peccati. In hoc seruitium non uirilis, & perfectus animus decidit, sed puerilis, & facilis. Igitur etiam si Hebræus puer es, id est fidelis etiam & baptisma in ecclesia cõsecutus, & post hoc in peccati seruitium decidisti, sufficiat tibi sex annis seruitus, in septimo anno obserua ne seruias, sed festina ad libertatẽ tuam. Septenarius numerus legem significat mandatorum. Senarius uerò numerus, mũdi huius tenet figuram. Donec ergo quę huius mũdi sunt sapis, etiã ijs exerceri secundũ carnẽ cogitas, necesse est te seruire peccato. Cũ uerò ad septenarium numerũ, id est ad legis scientiam ueneris, tunc require libertatem tuam, & redi ad nobilitatẽ paternã, ne si permanseris in malis tuis, & perseueraueris in peccatis, defixa in aure nota, uelut qui cõmonentis te dei, & ad libertatem pristinam reuocantis uerba non audias, eris peccati seruus in æternum. Tum deinde require abs te si libenter uelis ex patrefamiliãs, & nobili uiro in hoc mundo seruus effici: abnuis sine dubio, quippe cum etiam ex conditione seruili uideamus quamplurimos ad libertatem festinare, & inquantũ possunt cupere etiam diuites fieri, & honoribus undecunq; quæsitis uilitatem genuinæ ignobilitatis obtegere. Si ergo in hac uita nemo esse uult seruus, sed quantum fieri potest & liber esse & dives & nobilis cupit, ut non solũ sibi sufficiat, sed & alijs largiatur, in illis æternis rebus, ac nullo fine mutãdis indifferenter tolerabimus seruitutem, & parum nobis uidetur si in ligni cæsoribus, & aquę gestatoribus deputemur? Propterea ergo dum dies est, operemur quod bonum est, & emendationi nostrę operam demus, ut ex actibus & cõuersatione nostra ac moribus nobilitari mereamur, ut digni efficiamur spiritũ accipere adoptionis, ut inter dei potius filios habeamur, per unicum filium eius Iesum Christum dominum nostrum, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Exod.21

De auxilijs Iesu quibus iuuit Gabaonitas. Homilia XI Cap. IX

I IS qui sociauerint se ad filios Israel, omnes qui prius amici erãt, post amicitias & familiaritatem filiorum Israel, inimici fiunt. Gabaonitas, qui à filijs Israel fœdus pacis acceperant, Iebusæus rex Hierusalem inuitatis secum alijs quatuor regibus, aggreditur expugnare. Sed Gabaonitæ uidentes quinq; reges aduersum se in prælium conspirasse, nequaquam proprijs uiribus copijsq; confidunt, sed mittunt ad Iesum auxilia postulantes. At ille diuino permissu adest Gabaonitis, laturus auxilium. Hic autem mirabilia cœlitus ostenduntur. Dominus desuper saxa grandinis pluit, & quinq; regum qui aduersum Iesum pugnabant exercitum uastat. Tunc uerò Iesus uidens diuinam secum dexteram præliantem, & prosperis successibus cũcta procedere, nouam quandam & miram orationem extollit ad cœlũ dicens: Stet sol super Gabaon & luna super uallẽ Elom, donec expugnẽ populũ istum. Et stetit sol & luna in loco suo, donec peruinceret dñs inimicos eorum. Et stetit sol in medio cœlo, & nõ est progressus ad occasum in finẽ unius diei. Nõ fuit dies talis ante hoc, nec ita exaudiuit deus hominem, quia dominus pugnabat pro Israel. Et fugerunt illi quinq; reges, & abscõderunt se in spelunca in Mageda.] Hęc secũdum historiam gesta, miracula diuinę uirtutis

uniuersis

Universidad de Deusto
Biblioteca

uniuersis seculis prædicant, nec interpretatione extrinsecus indigent in quib. gestorum lumen coruscat. Quid tamen in ijs spiritalis intellectus contineat, requiramus. Cum anima humana uerbo dei se sociauerit, dubitare nō debet statim se inimicos habituram, & eos quos habuerat ante amicos, in aduersarios esse uertēdos: idq; non solū pati se ab hominibus speret, uerumetiā de contrarijs uirtutibus & spiritalibus nequitijs id sibi imminere pro certo sciat. Et ita fit, ut qui amicitias expetit Iesu, multorū sibi sciat inimicitias tolerandas. Omnes qui pie uolunt uiuere in Christo, persecutionē patiūtur. Sed & Salomon similia dicit: Fili, inquit, accedens ad seruitutem domini, præpara animam tuam ad tentationem. Oppugnantur ergo etiam nunc Gabaonitæ cuiuscunq; modi sint propter amicitias Iesu, & ligni licet sint cæsores, & aquæ gestatores, id est licet ultimi meriti sis in ecclesia tū hoc ipso quia ad Iesum pertines, impugnaberis à quinq; regibus. Sed tamen nec Gabaonitæ derelinquuntur, uel spernuntur ab Iesu, uel ab ducibus, ac presbyteris Israelitarum, sed infirmitati eorū auxilium ferunt. An nō tibi uidetur hoc agere illud Apostoli mandatum quo dicit: Consolamini pusillamines, sustinete infirmos, patientes estote ad omnes? Et iterum: Vos aūt potentiores, imbecillitates infirmorū sustinete. Hoc ergo modo Iesus cū ducibus & principibus suis adest ijs qui pro nomine suo à cōtrarijs uirtutibus oppugnantur, & nō solū auxiliū præstat in bello, uerum & producit tempus diei, & spacia lucis protelans aduentum discutit noctis. Volumus si possimus ostēdere quomodo dominus noster Iesus protelauerit lucem, & maiorē fecerit diē uel pro salute hominum, uel pro interitu contrariarum uirtutum. Ex quo aduenit Saluator, finis erat iam mundi. Deniq; ipse dicebat: Pœnitentiam agite, appropinquabit enī regnum cœlorum. Sed retinuit & repressit diē cōsummationis, & adesse prohibuit. Vi dens enim deus pater salutem gentium per ipsum solum posse cōstare, dicit ad eū: Pete à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Do nec ergo paterna pollicitatio cōpleatur, & ecclesiæ ex diuersis nationib. crescāt, atq; introeat tota gentium plenitudo, & tunc demum omnis Israel saluetur, dies producit, differtur occasus, nec unquam sol occumbit, sed semper exoritur, dum credentiū cordib, sol iustitiæ lumen ueritatis infundit. Cum uerò repleta fuerit mensura credentiū, & deterior iam ac decolor ætas ultimæ generationis aduenerit, cum increscēte iniquitate refrigescet charitas multorū, & perpauci remanserint in quibus fides inueniat, tunc iam abreuiabunt dies. Idē igitur atq; ipse dominus nouit & extendere diē cū salutis est tēpus, & breuiare diem cū tribulationis & perditionis est tempus. Nos tamen dum habemus diem, & producit nobis spatiū lucis, sicut in die honeste ambulemus, & opera lucis operemur. Sed & illud uideamus qd est quod dicit, quinq; reges fuisse, & hos in spelunças fugisse. Sæpe diximus duplicem esse Christianorū pugnam. Perfectis quidē & talibus qualis erat Paulus & Ephesii, sicut ipse Paulus dicit, nō erat pugna aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principatus & potestates, aduersum mundi huius rectores tenebrarum harum, & spiritalia nequitiæ in cœlestibus. Inferioribus uerò & nondū perfectis pugna adhuc aduersus carnē & sanguinem geritur, ijs qui adhuc carnalibus uitijs & fragilitatibus impugnantur. quod etiam in hoc loco indicari puto. Etenim Gabaonitis indictum esse à quinq; regibus diximus bellum, quorum figurā dixi esse in ijs, qui imperfecti sunt. Isti ergo à quinq; regibus impugnātur. Quinq; autem reges quinq; sensus corporeos indicant, uisum, auditum, gustum, tactum, & odoratum. Per aliquem eñ horum unumquemq; necesse est decidere in peccatū. Qui quinq; sensus illis quinq; regib. cōparantur, qui Gabaonitas, id est qui carnales homines expugnant. Quod aūt dicunt in spelunças cōfugisse, potest hoc fortasse indicari, quia spelunca locus est in profundū terræ defossus. Igitur etiam isti quos suprà diximus sensus, cum se terrenis actibus in eor pore positi demerserint, & nihil ad opus dei sed totū ad ministeriū corporis egerint, in spelunças confugisse dicuntur. Sciendū tamen quod ista ipsa regna, quorum nūc reges uincuntur ab Iesu, & confugiunt ad spelunças, postmodum in sortē ueniunt sanctorū, & pars domini appellātur, sicut regnū Hierusalem, uel Lachis, uel Chebron. In quo hoc arbitror indicari, q etiam isti quinq; sensus, quos suprà exposuimus, in corpore positi, cum per Iesum fuerint deuicti, ita ut infidelitas ab eis & incredulitas depellat, & cūmo riunt peccato in eo quod desinūt à ministerio peccati: istis ipsis postmodū ministris uertur anima

1 Thes.3
Eccl.2

2 Thes.5
Rom.14

Matt.4

Psal.2

Eph.2

tur anima ad operandam iustitiam. & ita fit, ut Hierusalem in qua prius rex nequam regnabat & pessimus, postmodum in ea regnet Dauid potens manu, uel pacificus Salomon. Assident etenim etiam his ipsis, quos diximus, corporalibus sensibus hominum malignæ uirtutes, quæ eas ad malas concupiscentias, & fœda ministeria animæ præbenda sollicitent. Quas malignas uirtutes cum fides Christi superauerit, & in ligno crucis eius fuerint suspensæ, ut & de ipsis triumphet in ligno crucis suę, interēptis ijs, regnoq; depullis, tunc efficitur anima in parte dei, tunc Hierusalem regnum dei efficitur, & tēplum in ea domino construetur. An non hoc de semetipso sentiebat ille qui dicebat, quia eramus aliquando & nos insensati, increduli, errantes, seruientes desideriis & uoluptatibus uarijs? Non enim aliud est hoc quod Hierusalem aliquando fuisse sub rege Adonibeie scribitur, uel aliæ ciuitates sub alijs. Sed interim Iesus interfecit inimicos, nō crudelitatem docens per hoc, sicut hæretici putant, sed futura sacramenta designans de ijs quæ gerebantur: ut cum interemerit eos reges, qui regnum peccati tenent in nobis, possimus illud implere quod dixit Apostolus: Sicut exhibuimus membra nostra seruire iustitiæ in sanctificationē. Quid ergo est, quod ab eis hoc loco uelut crudele culpatur? Hoc, inquit, quod scriptum est, ponite pedes uestros super collum eorum, & interficite eos. Quid quod hæc non crudelitas, sed humanitas & benignitas inuenitur? Vtinam & tu talis esses, qui poneres pedes tuos super serpētes, & scorpiones, & supra omnem uirtutem inimici, & conculcares draconem & basiliscum, id est regulum, qui aliquando regnauit in te, & tenuit in te regnum peccati: ut illis omnibus interemptis, qui in te regnabant opere peccati, solus in te regnet Christus Iesus dominus noster, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Iudic.1

Rom.6

Psal.91

De eo quod spiritaliter intelligi debeant bella quæ gessit Iesus. Homilia XII Cap. IX.

I s ea quæ per Moysen de tabernaculo, uel sacrificijs & omni illo cultu adumbrabantur, typus & umbra & dicuntur esse cœlestiū, sine dubio & bella quæ per Iesum geruntur, & regum atq; hostiū strages, cœlestium umbra & typus esse dicenda sunt, eorum duntaxat bellorum, quæ dominus noster Iesus cum suo exercitu, & magistratibus, id est credentium populis, atq; eorum ducibus contra diabolum, et eius angelos præliatur. Ipse enim est, qui in Paulo, & in Ephesijs pugnat aduersus principatus & potestates & rectores tenebrarum harum, aduersus spiritalia nequitiæ in cœlestibus. Et uide ingrate hæretice, qūo ex integro ueterib. noua concordant. Promissum est ueteribus regnū terræ sanctæ, terrę fluentis lac & mel, quæ terra tūc à peccatoribus & pessimis incolis ac regibus tenebatur. Venit in istam terram Iesus cum exercitu domini, & Israeliticis ducibus, expugnat omnes, interimit, obtinet, & ob uictoriæ meritum accipit eorum regna quos uicit. Tibi per euangelia non promittuntur regna terrę, sed promittuntur regna cœlorum. Sed hęc regna non sunt uacua, nec inania, habent habitatores suos peccatores & nequā spiritus, angelos refugas. Ibi habitant illi, aduersum quos te Apostolica personans tuba Paulus cohortatur ad prælium. & sicut ibi dicebat Iesus, quia bellum erit uobis aduersum Amorrēos & Pherezēos & Euæos & Iebusēos: similiter tibi etiam hic Paulus denunciat dicens, non erit uobis pugna aduersus carnem & sanguinem: id est non sic pugnabimus sicut pugnauerunt antiqui, nec in terris nobis aduersus homines habenda sunt prælia, sed aduersus principatus, & aduersus potestates, aduersus mundi huius rectores tenebrarum. Iam utiq; intelligis in quibus locis huiusmodi sint tibi mouenda certamina. Aut si tibi nō sufficit intellectus, nisi etiam loca manifesta tibi uoce signentur, audi in consequentibus: Aduersum spiritalia nequitiæ in cœlestibus. Audisti qui sint illi, qui tibi bello & de cœlestibus expellendi sunt, ut tu possis loca illa regni cœlorum hæreditatis sorte suscipere. Sed & dominus in euāgelio nōne euidenter hæc indicat quum dicit: A diebus Ioannis regnum cœlorum uim patitur, & uim facientes diripiunt illud? Quid ergo cessas ō hæretice etiam Domino & Saluatori nostro calumniam facere, qui regnum cœlorum, quod credentibus in se promiserat, per uim diripi iubet? Et utiq; si adhibenda uis est, certum est quod possidentib. adhibenda est. Vim enim facere, hoc est expellere possidētem, possessionemq; diripere. Dicite ergo, quid aliud est quod accusatis fecisse Iesum successorem Moisi? Atq; utinā digni

Eph.6

Leuit.20

Matt.11

Universidad de Deusto
Biblioteca

gni essemus quibus dominus Iesus sapientiæ suę aulam panderet, et introduceret nos in tra thesauros scientiæ suæ, & ea de quibus nunc pedetentim conamur tanquam per speculum & in ænigmate aliqua ex parte cõtueri & inspicere figuras, plenius nobis referare, & perfectius dignaretur aperire: uideres quomodo nobis claresceret cuius potissimum ex spiritalibus hostibus, ijs qui nunc impugnant Israel spiritalem, figuram tenuit iste princeps de Mageda, & ille de Lachis, & ille de Lebna: aut cuius intra temetipsum uitij, uel erroris quibus anima implicatur, formam tenent singuli quicp horum, quos Iesu duce interfecit populus domini, ij uidelicet qui audiunt mandata eius, & præcepta custodiunt, quibus ipse tribuit facultatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem potestatem inimici. Oremus ergo ut & nostri pedes tales sint, tam specioſi, tam ualidi, qui possint calcare ceruices inimicorũ, qui possint ita caput calcare serpentis, ut calcaneum nostrm mordere non possit. Qui enim pugnat sub Iesu duce aduersum contrarias potestates, debet etiam illud promereri, quod de prioribus bellatoribus scribitur: Et reuersus est, inquit, uniuersus populus ad Iesum incolumis, & non mutiuit quisquam de filijs Israel in lingua sua. Vides ergo quia qui sub Iesu militat, incolumis debet redire de prælio: nec usquam debet ex iaculis maligni ignitis uulnus accipere, non in corde pollui, non in cogitatione maculari, non per iram, non per cupiditatem, non per aliam quãlibet occasionem, dæmoniacis uulnerib. locum dare. Quod autem addidit, quia nullus mutiuit in lingua sua, hoc mihi uidetur ostendi, quia de uictoria nemo se iactat, nemo suę uirtuti quia superauit ascribit: sed scientes quia Iesus est qui uictoriam tribuit, ipsi in lingua sua non mutiunt. Quod bene intelligẽs Apostolus Paulus dicit: Non autem ego, sed gratia dei, quæ in me est. Puto autem quia ad hoc respicit & illud domini mandatum quo ait: Cum autem feceritis omnia hæc, dicite quia serui inutiles sumus, quod debuimus facere fecimus. Et in hoc enim simili modo rerum prospere gestarum uidetur prohibere iactantiam. Sed Marcion, & Valentinus, ac Basilides, cæteriq; cum ipsis hæretici, dum hæc nolunt sicut sancto spiritu dignũ est intelligere, declinauerunt à fide, & inseruerunt se impietatibus multis, alium deũ legis, & mundi creatorem ac iudicem proferentes, uelut per hæc quæ scripta sunt, crudelitatẽ quandam docentem, quod calcare hostium ceruices iubentur, atq; in ligno suspendere reges terræ illius, quam uiolenter inuadunt. Atq; utinã dominus meus Iesus filius dei mihi istud concedat, & iubeat me pedibus meis conculcare spiritũ fornicationis, & calcare super ceruices spiritus iracundiæ & furoris, calcare auaritiæ dæmonẽ, calcare iactantiam, cõtere pedibus superbiæ spiritum: & cum hæc fecero, operis gesti summam, nõ mihi, sed cui eius appendere, sequenti Paulum dicentẽ, quia per ipsum mihi mũdus crucifixus est, & ea quæ iam superius memorauimus quòd ait: Nõ autẽ ego, sed gratia dei, quæ in me est. Quod si ita facere meruero, beatus ero, & dicetur etiã mihi, quod dicit antiquis Iesus: Viriliter agite, & confortamini, non timeatis, nec uereamini à facie eorũ, quia dominus deus tradidit uobis oẽs inimicos uestros in manus. Hæc si spiritaliter intelligamus & huiusce modi bella spiritaliter, pcuremus, et expellamus omnia illa spiritalia nequitię de cœlestibus, demũ ipsorum ita poterimus etiam loca & regna ab Iesu hæreditatis forte susciperę, præstante domino & saluatore nostro Iesu Christo, cui est gloria, & imperium in secula seculorum, Amen.

1 Cor. 15
Luc. 17

Gal. 6

De Lachis, & Lebna, & de Chebron ciuitatibus, quas receperunt filij Israel. Homilia Tertiadecima Cap. X

H AEC omnia, quæ figuraliter accidebãt illis, scripta sunt autẽ propter nos in quos fines seculorũ deuenerunt, cum legit is qui in manifesto Iudæus est, & qui manifestam habet in carne circumcisionem, nescіens quid sit in occulto esse Iudęum in circumcisione cordis, nihil aliud putat esse nisi bella descripta, & interitus hostium, & Israelitas duce Iesu uincentes, & diripientes gentium regna. Qui uerò in occulto Iudæus est, id est Christianus, qui Iesum non tam filium Naue, sed filium dei sequitur, hæc omnia mysteria intelligit esse regni cœlorum, & dicit quia etiam nunc dominus meus Iesus Christus bellat aduersum uirtutes contrarias, & eijcit eas de ciuitatibus quas possidebant, id est de animabus nostris: & interficit reges, qui regnabãt in animabus nostris, ne ultra regnet in nobis peccatũ: ut posteaquã interemerit regem peccati de

cati de ciuitate animæ nostræ, fiat anima nostra ciuitas dei, & regnet in ea deus, & dicat ad nos, quia ecce regnũ dei intra uos est. Est ergo opus summæ misericordię hoc ꝙd hæretici crudelitatis accusãt, quod dñs Iesus adumbratum prius à filio Naue per singulas quasq; ciuitates, nunc in ueritate per singulas quasq; animas credentiũ complet: ut quæ possidebant à malis & pessimis regibus secundũ principẽ aeris mundi huius, spiritus q nunc operatur in filios diffidentiæ, expulsis ijs & peremptis, facere eas digneť habitaculũ fidei, & sancti spiritus tẽplũ: ut mẽbra quæ seruierãt sub rege iniquo iniquitati ad immũditiam, nunc seruiant iustitiæ ad sanctificationẽ. Sic ergo intellige quod interfecit Iesus regẽ Hiericho, & regem Hay, & regẽ Lebna, & regem Lachis, et regẽ Chebron, ut istæ omnes animæ quę ante sub regibus pessimis peccati legẽ colebãt, nunc sub dei legibus agãt. Sed de ipsis interpretationibus nominũ, si curiosius ac diligẽtius perscrutemur, inueniet significantia nominũ nunc ad mali regni nunc etiã ad boni intelligentiam posse conferri. Vtputa Lebna candor interpretatur. Candor aũt diuerse intelligit. Est eñ candor lepræ, est & candor lucis. Possibile ergo est etiã nominis ipsius interpreratiõe, utriusq; status differẽtias indicare, ut candorẽ quidẽ leprę habuerit Lebna sub regib. malis: ꝙ destructo atq; euerso, cũ ad Israeliticũ regnũ peruenit Lebna, candorẽ lucis acceperit, quia candor in scripturis & laudabilis & culpabilis ponitur. Et iterũ Lachis interpretatur. Iter aũt & laudabile & culpabile in scripturis habetur. Quod difficile nõ est ꝓbare, sicut dicit in psalmis: Et iter impiorũ peribit. & alibi econtrario: Iter rectũ facite pedibus uestris. Potest ergo intelligi etiã hic, quod iter impiorũ fuerit primo ciuitas Lachis: quo destructo, atq; subuerso, postmodũ Israelitis regnãtibus ad iter perducta sit rectũ. Similiter aũt & Chebron, quã interpretari dicũt coniunctionẽ, uel coniugiũ. Coniunctio uerò animæ nostræ fuit primo cũ malo uiro, & marito pessimo diabolo: quo destructo, & extincto liberata est à lege prioris & pessimi uiri, & cõiuncta est uiro bono & legitimo illi de ꝙ dicit apostolus Paulus: Statui autẽ uos uni uiro uirginẽ castã exhibere Christo. Sic ergo etiã nominũ ipsorũ intelligentia ad geminũ hunc uniuscuiusq; ciuitatis cõsonat statũ. Ego puto quod sic melius est intelligi bella Israelitica, & quod sic melius pręliari Iesus putetur, & destruere urbes, ac regna subuertere. Sic eñ & illud dictũ religiosũ us & elementius apparebit, quod dicit ita subuertisse & uastasse singulas quasq; urbes, ut nihil in eis relinqueretur quod spiraret, neq; qui saluus fieret, neq; qui effugeret. Vtinã enim dominus de animabus credentib. sibi, & quas suo uẽdicat regno, & de mea ipsi us anima ita eijciat et extinguat oñia priora mala, ut nullus in me malitię sensus ultra respiret, nullus iræ, nullus cõcupiscẽtię alicuius malę in me saluet affectus, nullus supersit q effugiat sermo malus de ore meo. Sic eñ potero Iesu duce purgatus ab omnib. prioribus malis, effici in ciuitatibus filiorum Israel, de quibus scriptum est: Ædificabunt ciuitates ludæ, & habitabunt in eis. Etem nunc uniuscuiusq; nostrum animã Iesus destruit, & ædificat. & sicut dicebamus tũc cum Hieremiã disserebamus, qui acceperat uerba in os suum quibus subuerteret & ædificaret, euelleret & plantaret: ita etiam nũc in ijs quæ habemus in manibus intelligẽdum puto, non secundũ hæreticos, uel secundũ Iudæos: sed sicut ibi ad Hieremiã dictũ est: Ecce constitui te hodie super gẽtes, & regna, eradica re, & subuertere, & perditũ dare, & post hæc ædificare, & plantare: ita & de ijs quæ per Iesum scribuntur gesta credendũ est, imò potius de ijs quæ per nostrũ dominũ Iesum etiam nunc geruntur in nobis. Primũ nanq; opus uerbi dei est, eradicare præcedentia mala, spinas ac tribulos uitiorum. Dum enim istæ malæ radices occupatam detinent terrã, non potest semina bona & sancta susciperę. Necessarium ergo et primũ hoc opus uerbi dei est, plantã eradicare peccati, & omnem plantã quam non plantauit pater cœlestis, euellere, igniq; consumere. Secũdi iam operis est plantare. Quid est quod plãtat Deus? Moyses dicit quia paradisum plantauit deus, & quotidie plantat in animabus credẽtiũ, In anima enim de qua excidit iram, mansuetudinẽ plantat: & de qua excidit superbiam, plantat humilitatẽ: & de qua eradicat lasciuiã, pudicitiã plantat: & de qua extirpat ignorantiam, inserit scientiam. Non tibi uidetur talis esse debere plantatio quã plantat deus, magis quàm insensibilium terrenorumq; lignorũ? Est item in primis opus uerbi dei destruere ædificia diabolica, quę in anima construxit humana. Ille etem turres superbię in unoquoq; nostrũ, & muros elationis extruxit: hæc sermo dei subuertit & subruit, ut me

2 Cor. 11

Amos. 9

Hier. 1

Gen. 2

Universidad de Deusto
Biblioteca

Eph.2 ritò ſecũdum Apoſtolũ efficiamur dei cultura, & dei ædificatio, ſupra fundamentũ apoſtolorum, & prophetarũ, poſito ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu, ex quo iũctura ædificiũ creſcat in templũ dei in ſpiritu, & ita demum effici mereamur in hęreditatem terræ ſanctæ in parte Iſraelitica, extinctis omnibus & peremptis hoſtibus noſtris: ita ut nõ relinquatur ex eis qui reſpiret in nobis, ſed ſolus in nobis reſpiret ſpiritus Chriſti per ora, & ſermones, & intelligentiam ſpiritalem, ſecundum doctrinam Ieſu Chriſti domini noſtri, cuius eſt uirtus & poteſtas in ſecula ſeculorum. Amen.

De Iabin rege Aſor, & de cæteris regibus, qui congregati ſunt aduerſum Iſrael. Homilia XIIII Cap. XI

HAS eaſdem ſcripturas ante aduentũ quidem domini noſtri Ieſu Chriſti cum legeret Iſrael ille qui ſecundum carnem eſt, nihil aliud in ijs niſi bella, & effuſionem ſanguinis intelligebat, ex quo etiã ad nimiam ferocitatem acuebantur animi eorum, & ſemper bellis ac ſeditionibus paſcebantur. Poſtea uerò quàm præſentia domini mei Ieſu Chriſti humanis cordibus placidum ſcientiæ lumẽ inſudit, quip
Eph.2 pe cum ſecundum Apoſtolũ ipſe ſit pax noſtra, pacem nos docet ex ipſa lectione bellorum. Pax em̃ redditur animæ, ſi ab ea hoſtes ſui peccata ac uitia propellantur. Et ideo ſecundũ traditionẽ domini noſtri Ieſu Chriſti, cum nos legimus iſta, armamur etiã nos, & concitamur ad prælium, ſed aduerſus illos hoſtes qui de noſtro corde procedunt, cogitationes ſcilicet malas, furta, falſa teſtimonia, blaſphemias, cæteroſq; ijs ſimiles aduerſarios animę noſtrę: de qua conamur, ſecundũ quod hęc ſcriptura refert, ſi fieri poteſt nõ relinquere ullum qui ſaluus fiat, neq; qui reſpiret. Si enim hos hoſtes obtinuerimus, cõpetenter obtinebimus aerias poteſtates, & regno ſuo eas, q̃d intra nos ſupra uitiorũ ſedes collocauerãt, depellemus. In prioribus lectionibus rex Hieruſalẽ cõgregauerat ſecũ alios quatuor reges aduerſum Ieſum et aduerſum filios Iſrael, nunc aũt iam nõ unus quatuor cõgregat, aut quinq;, ſed uide unus quantã multitudinẽ cõgregat. Vt aũt audiuit, inquit, Iabin rex Aſor, miſit ad Iobab regẽ Amorræorũ, & ad regẽ Symeon, & ad regem Zif, & ad reges qui erant circa Sidonẽ magnã, & per mõtana, & in Araba, quę eſt cõtra Ceneroth, et ad cãpos, & in Faneandor, & ad Chananęos, qui erãt in maritimis ab oriẽte, & ad Amorræos qui erant in maritimis, & ad Cethæos, & ad Pherezæos, & ad Iebuſæos, qui erant in montanis, & Euæos, qui erãt ſub deſerto Maſecma, & exierunt ipſi & reges eorũ cum ipſis, ſicut eſt arena maris in multitudine, & equi, & quadrigę multę nimis. Et cõuenerunt omnes reges iſti, & coierunt in unum ad aquã Maron pugnare cõtra Iſrael. Dixit aũt dominus ad Ieſum: Nõ uerearis à facie illorũ, quia craſtina die ad hãc horam ego tradã eos ſauciatos ante faciẽ Iſrael. Equos eorũ ſubneruabis, & currus eorũ igni exures. Et uenit Ieſus, & omnis populus bellatorũ cũ eo ſuper ipſos ad aquam Maron, & ſubito irruit ſuper eos in mõte, & tradidit eos dominus in manus Iſrael, & cædentes eos perſecuti ſunt uſq; ad Sidonem magnã, & uſq; in Maſefoth ad aquam, & uſq; ad campos Masfre contra orientem, & trucidauerunt eos uſquequo non ſupereſſet ex eis qui euaderet. Et fecit eis Ieſus ſicut præcepit ei dominus, & equos eorũ ſubneruauit, & currus eorũ exuſſit igni. Et conuerſus eſt Ieſus in ipſo tempore, & occupauit Aſor, & regem eius interfecit gladio. Vides quanta aduerſum Ieſum, & Iſraeliticũ exercitũ, contra riarum uirtutum, & peſſimorũ dæmonum examina concitentur? Iſti omnes dæmones ante aduentũ domini & ſaluatoris noſtri, quieti & ſecuri humanas animas poſſidentes, in earum mentibus corporibuſq; regnabãt. Sed ut in terris apparuit gratia & miſericordia ſaluatoris noſtri dei, edocens nos ut pie & ſancte in hoc mũdo, & ſegregati ab omni contagione peccati uiuamus, ut libertatẽ ſuam, atq; imaginẽ dei, in qua ex initio creata eſt, anima unaquæq; recipiat, iſta de cauſa ab illis iniquis ueterib. poſſeſſoribus earũ pugnę exoriuntur & prælia. Et ſi opprimanẽ primi, multo plures exurgunt poſtmodũ atq; in unũ coeunt, & conſpirant in malũ, qui ſemper diſſidẽt à bono. Et ſi ſecundo uicti fuerint, iterum tertio aliæ uirtutes nequiores exurgunt. Et fortaſſis quãto magis auget populus dei, & multo plus creſcit & multiplicatur, tanto illi plures ad oppugnandũ cõſpirãt. Sed tẽpus eſt, prout deus dederit, diſcutere ſingulos quoſq; aduerſi exercitus reges, & pro ſignificantijs nominũ uniuſcuiuſq; etiam opus quod gerit in malitia contẽplari. Primus

Primus omniũ, qui & auctor belli huius nominatus eſt, congregans cæteros, & ad cõiurationem ſceleris inuitans, Iabin nominatur, qui erat rex Aſor. Ipſe em̃ eſt qui dicitur etiam cæteros cõuocaſſe. Iabin aũt interpretaẽ ſenſus, ſiue prudẽtia. Quis ergo eſt iſte ſenſus, ſiue prudentia, niſi ille quem dicit Eſaias propheta ſenſum magnũ? Ait enim: Et inducam ſuper Senſum magnum principẽ Aſſyriorum, qui dixit: mea uirtute faciam, & ſapientia ſenſus mei auferã fines gentiũ, & uirtutem eorũ deprædabor. Iſte ergo eſt qui ibi quidem dicitur ſenſus magnus rex Aſſyriorũ, hic aũt Iabin, ſenſus uel prudẽtia. Etenim ſerpens fuiſſe in paradiſo ſcribitur prudẽtior omniũ beſtiarũ quæ erant ſuper terrã. Sed & uillicus iniquitatis prudenter feciſſe dicitur illa quæ fecit. Hic igitur Iabin, rex eſt Aſor. Interpretatur aũt Aſor aula. Eſt ergo omnis terra aula huius regis, qui totius terrę uelut aulæ unius obtinet principatũ, qui eſt diabolus. Vis aũt uidere quoniam aula ipſius eſt terra? In Euãgelijs ſcriptũ eſt, quia fortis in aula ſua ſecurus dormit, uſquequo ue- Matt.12
niat fortior qui & ipſum alliget, & quę poſſidet auferat. eſt ergo rex aulę, princeps mundi huius: iſte mittit ad Iobab: ipſe eſt enim qui mittit ad omnes gẽtes, & inuitat ad prælium. Mittit & ad regẽ Maron. Iobab quidẽ interpretatur inimicitiæ: Maron aũt amaritudines. Mittit ergo diabolus ad aliã uirtutẽ inimicã ex angelis ſine dubio refugis, quę uitus amaritudinũ rex eſt: quo auctore ſcilicet operã dante, omnes quæ in hoc mũdo amaritudines & aſperitates miſeris mortalibus infliguntur, eueniunt. Sunt aũt iſta diuerſa genera peccati. Neq; enim aliquid amarius poteſt eſſe peccato, etiam ſi quædã dulcia uideantur in primis, ſicut Salomon ſcribit: Sed in nouiſſimis, inquit, amarius felle inuenies Prou.5
quod dulce in initijs uidebaẽ, & acutius acie gladij. Luſtitiæ uerò natura contraria eſt, in initijs uidetur amarior, in nouiſſimis uerò melle dulcior inuenitur, cũ uirtus fructus attulerit. Miſit igiẽ diabolus ad Iobab inimicũ amaritudinis regẽ. Mittit aũt etiã ad regem Symeon, qui interpretatur exauditio. Sed duplex uidetur eſſe exauditio. Aliquãdo qui dem cum exaudiuit hominẽ deus, ſecundũ quod et Symeon unus ex patriarchis nomẽ accepit, quoniã quidem exaudierat deus precẽ matris eius. Dicitur etiã exauditio, qua quis exaudiuit præceptũ diaboli. Solet em̃ dicere diabolus, ſi procidens adoraueris me, tibi dabo hæc omnia. Sed tu ſi Ieſum ſequeris, dicis ei, dominũ Deũ adorabo, & ipſi ſoli ſeruiam. Audiunt aũt illum, qui ſunt ex parte eius, ſicut & nunc fecit iſte Symeon, illum audiens uenit ad pugnam contra Ieſum. Mittit aũt & ad regẽ Zif. Zif autem interpretatur quomodo fluit, uelut admirãti ſermone: quia & reuera mirandũ eſt, quomodo fluunt omnia quæ ſunt huius mundi carnalia, & quomodo fluxa ſunt & caduca, quę apud infideles homines permanentia deputantur & perpetua. Qui aũt rerum cõſiderat rationem, & uitæ huius quæ putantur bona, contuetur, quomodo ſemper mutenẽ & tranſeant, iſte dicit quomodo fluit. Vocat aũt contra filios Iſrael diabolus etiã eos qui circa Sidonem magnã ſunt. Ego quidẽ cum in locis Sidonis aliquoties demoratus ſim, nunq; comperi duas eſſe Sidonas, unam magnã, & aliam paruam, quantũ ad terrenũ pertinet locum. Sed ſi ad interpretationẽ nominis redeam, quod ſignificat uenatricem, uel uenatores, uideo quod aduerſariarũ uirtutũ, in quibus multæ ſunt differentiæ, quidã ſunt uenatores & in paruis, et quidã uenatores in magnis: id eſt quod alij per parua peccata animas, alij per magna decipiũt. Verbi gratia, cum in uoluptatibus ſeculi, & carnis delicijs anima decipitur, in paruo capta dicẽda eſt. Cum uerò aut prouidentiã negat, aut dæmones quaſi deum colit, hæc in magno putãda eſt eſſe decepta. Et ideo nũc mittit ad Sidonem, qui quaſi ad uenationẽ magnam conueniant contra filios Iſrael. Mittit & ad montana. Montana, intelligẽda ſunt omnis ſenſus qui extollit & erigit aduerſus ſcientiã dei. Mittit & in Araba. Interpretaẽ aũt Araba inſidię. Inuitat ergo uirtutes inſidiatrices, quę humanas animas non ui, nec apertis expugnationibus, ſed improuiſis inſidijs callidisq; decipiãt: forte quales ſunt et illi, de quib. propheta dicit: Inſidiaẽ in occulto ſicut leo in cubili ſuo, inſidiatur ut rapiat pauperẽ. Sed ſi quis talis eſt qualis Paulus, confidẽter dicit: Nõ em̃ ignoramus aſtutias eius. Mittit & in Ceneroth. Interpretatur aũt Ceneroth 2 Cor.2
quaſi lucernæ. Non lucernę, ſed quaſi lucernæ. Aliud eſt enim lucerna, aliud quaſi lucerna. Ioãnes lucerna erat ardẽs, quia erat angelus lucis. Quaſi lucerna aũt eſt ille, qui trãſ- Ioan.5
figurat ſe in angelũ lucis. Et ſi uis adhuc euidentius noſcere differẽtias lucernarũ, & qua ſi lucernarum, quę in Ceneroth ſunt, audi Saluatorem dicẽtem ad diſcipulos ſuos: Sint Luc.12

lumbi uestri præcincti, & lucernę uestræ ardentes. Sunt ergo eorum qui in ecclesia fidē catholicā docent, & plebem dei uerbo ueritatis illumināt, lucernæ ardentes. Si uerò qui hæretica dogmata ex scripturæ sanctæ testimonijs falsis assertionib. docēt, pro eo quod scripturas legunt, uidentur accendere lucernas: sed quia falsis assertionibus utuntur, nō sunt lucernæ, sed quasi lucernæ. Misit etiam ad campos. Necesse enim erat, ut in societatem suam uocaret etiam eos qui in campis sunt, & humilia sapiūt ac terrena. Misit & in Faneandor, qui interpretatur conuersio. Et cōuersio duplex intelligitur. Est enim conuersio, qua quis ad deum conuertitur, uel à deo est conuersus ad bona. Est aūt & illa cōuersio, qua rex Iabin, id est diabolus, ad se animas cōuertit, sicut et de Symeone suprà exposuimus: qualis putanda est & illa cōuersio, quę Galatis acciderat, de qua dicit apostolus. Currebatis bene, quis uos impediuit, hoc est cōuertit à cursu bono & itinere recto? Mittit & ad eos, qui erant in maritimis locis, ad uicinos fluctuum Chananęos, qui interpretātur uelut commotio, id est qui semper in motionibus et fluctibus permanēt, & ad maritimos Amorræos. Amorręi interpretantur amarescētes, qui sunt similes illis, de quibus superius disseruimus. Talis igitur est catalogus totius militiæ inuisibilis hostiū qui congregātur per regem Iabin, ut expugnent nos, qui sequimur ducem Iesum, & Saluatorem nostrum. Sed quid dicit dominus? Ne uereris, inquit, à facie eorū, quia crastina die hac hora tradam eos in manus tuas. Videó quod hodie non possumus illos oēs opprimere, nec cunctos interficere, sed crastino perimentur, id est post consummationem huius seculi. Tunc etenim omnis iustus contraria destruetur, & tunc penitus uincetur, cum uideris ijs qui à sinistris sunt dici: Ite in ignem æternum, quem præparauit deus diabolo, & angelis eius. Tunc enim & nos si uicerimus, & obtinere potermus, sequentes Iesum ducem, percipiemus regnum quod præparauit deus pater sanctis suis, & ijs qui mandata eius & iustitias impleuerunt, per ipsum dominum nostrum Iesum Christum, cui est gloria, & imperium in secula seculorum. Amen.

Iosu.11

Matt.25

Gal.5

In ea quæ consequuntur post Iabin. Et fecit Iesus, inquit, sicut præceperat ei dominus. Homilia XV Cap. XI

NIsi bella ista carnalia figuram bellorum spiritalium gererent, nunquam (opinor) Iudaicarum historiarū libri discipulis Christi, qui uenit pacem docere, legēdi in ecclesiis fuissent ab apostolis traditi. Quo enim eis bellorū profuit descriptio, quibus dicitur ab Iesu: Pacem meam do uobis, pacem meam relinquo uobis? Et quibus per Apostolum iubetur & dicitur, non uosmetipsos uindicantes, & magis iniuriam accipite, & magis fraudem patimini? Vnde denique sciens apostolus nulla nobis iam ultra bella esse carnaliter peragenda, sed animæ certamina cōtra spiritales aduersarios desudanda, uelut magister militiæ præceptum dat militibus Christi dicēs: Induite uos arma dei, ut possitis stare aduersus astutias diaboli. Et ut horum spiritalium bellorū ex ueterū gestis habere possimus exempla, istas nobis rerum gestarum narrationes in ecclesia uoluit recitari, ut nos si spiritales sumus, audientes quia lex spiritalis est, in ijs quæ audiuimus spiritalibus spiritalia comparemus, & contemplemur ex ijs gentibus quæ carnalem Israel uisibiliter oppugnarūt, quantæ sint gentes contrariarū uirtutum ex spiritalibus, quæ dicuntur spiritales nequitiæ in cœlestibus, quæ aduersus ecclesiam domini quæ est uerus Israel, suscitent bella. Moabitæ ueniunt & Ammanitę, & omnes illi reges, & gētes inuisibiles, quas superius memorauimus, aduersum nos ueniūt pugnaturi, ad hoc ut peccare nos faciant. Quia sicut corpus accepto ferri uulnere moritur, ita & anima accepto peccati uulnere moritur. Et puto quod eadem frequētius dicere nobis quidē pigrum esse nō debeat, uobis tamen necessariū sit. Vtinā enim uel frequentius dicta hæc animis uestris crebro inculcata teneatis, ut nō hęc legētes, uel audaciū in ijs sensum teneatis, uel hæreticū. Sed posteaquā generaliter cōmonuimus, nō erit superfluū etiam speciatim de ijs quæ lecta sunt, pauca disserere. Repetentes igitur ea quæ in superioríb. omissa fuerant, disseramus: Et fecit, inquit, eis Iesus sicut præceperat ei dñs. Equos eorū subneruauit, & currus eorum exussit igni. Et conuersus Iesus in illo tēpore occupauit Asor & regem eius occidit gladio, & interfecit omnē qui spirabat in ea, ore gladij, & exterminati sunt omes, ita ut nō relinqueret in ea qui respiraret. Mādatum di-

tum dicitur à deo datum ad Iesum, ut posteaquā expugnasset hostes superius memoratos nulli parceret, sed equos eorū subneruaret. Vnde uelut mādatū dei implens Iesus, fecit sicut præcepit ei dñs. In quo primo omnium dicimus ad eos, qui uolunt secundū literā tantum hæc intelligi, quia si quidē superfuissent aliqui ex hostibus, consequens uidebat equos subneruari, ne uti eis quis posset ad fugam. Nūc uerò cum dicatur nullus relictus esse qui spiraret in hostibus, cur etiam equi subneruari iubētur, qui utiq; usui ac ministerio poterāt esse uictoribus? Vis aūt scire quia soleāt Israelitæ huius rei & utilitatis habere curā, & deuictis hostibus ad suos usus reseruare iumēta? In Numeris legimus scriptū, quia eū ex præcepto dei processissent pugnare aduersum Madianitas, deuictis hostibus aliquot milia asinorum de præda hostiū reseruarunt suis usibus profuturos, nec omnino refertur ibi quia interfecerint asinos hostibus superatis. Nos ergo scripturā sanctam sibi metipsi cōferentes, & spiritalibus spiritalia comparantes, requiramus quid est quod de asinis quidem nō est scriptū quia subneruati sunt, nec Madianitarū spolia uel animalia interempta dicātur, sed profuisse Israeliticis usibus: de istis aūt qui non habebāt asinos, sed equos, præcepit ipse dominus, & dixit, equos eorum subneruabitis: quod & Iesus sicut à dño mandatur, expleuit. Putamus hæc accidisse fortuitu, ut equi hostiles interimerentur, & asini seruarentur, & in præceptis dei fortuita aliqua arbitramur incidere? An dignius uidetur ut putemus magis in ijs scripturā mysticum aliquid indicare? Denique & filij Israel nunquā equis usi esse referūtur, & lex nihil de equis, sed de asinis mandat, utpote de animalibus quæ ad humanos labores iuuandos, & ad onera eorū portanda uidentur existere, equi uerò magis ad hominū perditionē: hoc enim est, quod per eos in prælijs geritur. Lasciui motus animal, & superbæ ceruicis accipitur. Sunt ergo asini frequēter à scriptura in typo gentiū positi: sicut & Saluator ostendit supra asinum sedens, nunquam aūt equo sedens refertur. Sed & cum discipulos mittit ad soluendā asinam, & pullum asinæ, dicit eis: Si quis uos interrogauerit, dicite quia dominus eis opus habet. Et sedens super eum ingredit Hierusalē, & nunc equo sedens ingressus esse dicitur. Sed & propheta de ipso ita prænunciauerat, quod sedēs asino ueniret ad Hierusalē, dicens: Ecce rex tuus māsuetus sedens super subiugalem & pullum asinæ nouellū. Et exterminābit currus Effrem, & equum ex Hierusalē. Vides ergo quomodo secundū prophetę sententiam qui super asinum sedet exterminabit currus Effrem, & equus de Hierusalem. Et ideo uidentur mihi asini quidem (ut diximus) figuram seruare eorum qui ex gentib. credunt, super quibus sedisse scribitur dominus: equi uerò q; exterminantur, & currus, figuram tenere illorum, qui in cœlestibus positi, per lasciuiam & superbiā deciderunt, quando uel ad filias hominū concupiscendas semetipsos incestatores præbuerunt, uel secuti sunt illum, qui dixit: Ponam super nubes sedem meā, & ero similis altissimo. Inde fortasis est quod propheta dicit, falsus equus ad salutē. Et iterū dicit de ijs qui in dæmonibus confidebant: Ii in curribus, & ij in equis, nos aūt in nomine dei nostri magnificabimur. Neq; enim currus & equos deo contulisset quantū ad inuocandū spectat: sed utiq; hoc ostendit, quia sicut nos inuocamus deū uerū, ita illi inuocant currus & equos, id est dæmones, quos inuocabant gentes illæ, quæ aduersus Israel bellum gerebant. Sed & Ægyptiorum equos cōmemorat scriptura, & istos ipsos quos nūc interimi iubet. Vnde hoc intelligatur, quod in typo quidem asinorum gētes quæ ad credulitatem ueniūt, merito reseruantur: in typo uerò equorum, & curruum, dæmones qui humanæ saluti aduersarij sunt, et inimici, merito perimunt. Sed & si passiones corporis, id est libidinē, lasciuiā, uel superbiam, ac leuitatē, quibus infelix anima uelut equitās uectatur, & fertur ad præcipitia, equos nunc dici & currus intelligamus, & ipsos esse qui ex præcepto dei subneruari iubent, non erit rationi nostræ contraria intelligentia. Subneruatur equus quippe quando ieiunijs & uigilijs, et omni abstinentię afflictione corpus humiliatur. Et currus igni exuruntur, cum in nobis cōpletur sermo domini dicentis: Ignē ueni mittere in terram, & quàm uolo ut accendatur. Quo igne iam se illi ardere confessi sunt, qui dicebāt: Nonne cor nostrum erat ardens intra nos, cū adaperiret nobis scripturas? Ideo ergo & falsus equus dicitur ad salutem, si motus corporis nostri fieri permittamus infrenes, nec abstinētiæ iugo lasciuiā carnis et superba colla subdamus. Sed et nūc si quis forte ex his quæ dicimus dei uerbis stimulatur atq; cōpungitur, & is qui hesterno die pronus & ferIsai.14

Psal.19

Luc.24

Universidad de Deusto
Biblioteca

uidus tanquam equus in libidinem ferebatur, hodie si his auditis pœnitet, conuertit, ac
secundum prophetam à timore dei confixus refrenat se, & reuocat à peccato, & pudicã
dehinc castamq; diligit uitã, uidebimur etiã nos gladio uerbi dei euaginato subneruas-
se equos: & magis per hoc digne impletur præceptum dei, q̃ si animalia quis equini ge
neris de spolijs hostium capta subneruet. Quorum aũt equi subneruantur? Est etiã hoc
operęprecium quærere. Equos, inquit, labin subneruandos. Iabin autem prudẽtia inter
pretatur, uel sensus. Quæ est ista prudentia, uel quis sensus, cuius subneruandus est cur-
Col. 2 rus? Illius nimirũ, de qua dicit apostolus, quia prudẽtia carnis inimica est deo: & ille sen
sus, de quo dicit, inflati sensu carnis suæ. Iabin uerò rex Asor. Asor autem aula interpre-
tatur. Hæc est Asor quæ omniũ horũ regnorum obtinere dicitur principatũ: qui intelli-
gitur princeps huius mũdi regnans in aula, id est super terram, uel quod maius est, in ui-
tijs carnis. Sed & omniũ illorum regum, quorum uim secundũ nominum suorum inter
pretationem iam ante exposuimus, equi ab Iesu dicuntur interfici. Quorum nos si recte
sub Iesu duce militamus, debemus in nobismetipsis abscindere uitia, et accepto spirituali
gladio subneruare omnem istum equitatum pessimum uitiorũ. Sed & currus debemus
incendere, id est omnem à nobis arrogantiæ, & elationis spiritũ resecare, ut ultra non in
equis neq; armis, sed in nomine domini dei nostri inuocemus. Quomodo aũt in nobis-
metipsis complebimus & hoc quod dicit, ut nõ remittatur ullus qui respiret? Videndũ
est quis sit qui nec respirare quidẽ per præceptum domini iubetur. Verbi causa, si ira al-
cenderit in cor meum, potest fieri ut opera quidem iracundię non impleã, uel metu de-
territus, uel etiã futuri iudicij timore cohibitus: sed non, inquit, hoc sufficit, agendũ tibi
potius est, quatenus ne ipsa quidem commotio iracundiæ locum habeat intra te. Si eñ
efferuescit animus, & conturbatur, etiam si non impleuerit opus, ipsa tamẽ perturbatio
indecens est ei qui sub Iesu militat duce. Similiter & de concupiscentię uitio, & de tristi
tiæ, cæterisq; omnibus sentiendũ est. De quibus cunctis ita agendum est discipulo Iesu,
ut nihil omnino horum in eius corde respiret: ne forte si parui alicuius uitij aut cõsuetu
do aut cogitatio relinquatur in corde, processu tẽporis conualescat, et paulatim uires la
titando cõquirat, atq; ad ultimum reuocet nos ad uomitũ nostrũ, & fiant hominis illius
cui hoc acciderit, nouissima peiora prioribus. Hoc erat quod & propheta prospiciens
Psal. 136 in psalmis præmonet dicens: Beatus qui tenet & allidit paruulos suos ad petram: Baby
lonis scilicet paruulos, qui nulli alij intelligunt, nisi cogitationes malæ quæ cor nostrũ
cõfundunt & conturbãt. Hoc eñ interpretatur Babylon. Quæ cogitationes dũ adhuc
paruulæ sunt, & initia habẽt, tenendæ sunt, & allidẽdæ ad petrã, qui est Christus, & ipso
iubente iugulandæ, ut nihil in nobis resideat quod respiret. Sic ergo ibi beatũ est, Baby
lonis paruulos tenere, & allidere ad petrã, et cogitationes malas statim in initijs necare:
ita & hic beatũ intelligendũ est & perfectum, si nihil relinquatur in nobis quod possit
gentiliter respirare. Et omnes, inquit, reges eorum interfecit Iesus in ore gladij. In omni
bus nobis regnauit peccatum, & in omnibus nobis uitia regnauerũt, & fuit in nobis o-
mnibus regnũ generale peccati, sicut & apostolus dicit: oñes eñ peccauerunt, & egẽt
gloria dei. Vnusquisq; tamẽ habuit in se aliquem specialem regẽ, qui in eo regnabat, &
dominabatur ei. Verbi causa, in alio regnũ tenebat auaritia, in alio superbia, in alio men
dacium regnabat, in alio libido dominabatur, & alius regẽ patiebatur furorẽ. Quòd au
tem hæc ita sint, & in unoquoq; nostrum regnet peccatũ, apostolo Paulo crede dicenti.
Rom. 6 Ait enim: Non ergo regnet peccatũ in uestro mortali corpore ad obediendũ ei. Erat er-
go regnum peccati in unoquoq; nostrum antequã crederemus. Postea uerò q̃ uenit Ie
sus, & occidit omnes reges, qui in nobis tenebant regna peccati, præcepit nobis interfi
cere omnes istos reges, et nullum ex eis relinquere. Si quis eñ aliquem horũ in semetip
so seruauerit uiuũ, in exercitu Iesu esse nõ poterit. Si ergo regnet in te auaritia, si iactan-
tia, si superbia, si libido, non eris Israeliticus miles, nec imples præceptũ quod dedit do-
minus ad Iesum. Sicut cõstituit, inquit, ei Moyses puer domini. Hic puer domini Moy-
ses, sermo legis appellat, sicut & in Euãgelio dicit: Habẽt Moysen, & prophetas, audiãt
illos. Lex ergo præcepit nobis interficere oẽs reges peccati, qui nos prouocãt ad pec-
catũ. Sic fecit Iesus, & non est transgressus quicq; ab omnibus quæ cõstituit ei Moyses.
Diximus quidẽ secundũ prioris expositionis ordinem, quia quæcunq; lex dei, qui nõ
Moyses

Moyses appellat, cõstituit, implet Iesus in nobis: & ipse est qui interimit in nobis uitia,
& nequissima peccati regna subuertit. Potest autem etiam de ipso domino et Saluatore
nostro dici, quia quæ præcepit Moyses in lege, fecit Iesus, & nõ est trãsgressus quicquã:
quoniam quidẽ dicit Apostolus, quia cum uenisset plenitudo tẽporis misit deus filium
suũ factum ex muliere, factũ sub lege. Si ergo factus est sub lege, cum sub lege nõ esset, Gal. 4
omnia quæ lex mandabat impleuit, ut nos redimeret à maledicto legis. Sed & ipse de se
dicit, quia non ueni legem soluere, sed adimplere. Et accepit, inquit, Iesus omnes in bel
lo, quia per dominum factum est ut confortaretur cor eorum, & occurrerent in præliũ
contra Israel. Nõ dixit quia aliquos accepit Iesus in bello, & aliquos non accepit, sed o-
mnes accepit, id est cepit omnes, peremit omnes. Etenim species peccati purgauit domi-
nus Iesus, omnesq; destruxit. Cuncti nanq; eramus insensati, increduli, errantes, seruien
tes desiderijs uarijs, in malitia & inuidia agentes, odibiles, odientes inuicẽ, & omne qd
cunq; illud est peccati genus, quod inueniri in hominibus antequam credant. Bene er-
go dicit, quia omnes occidit Iesus qui exierunt ad bellũ. Nulla enim species peccati tãta
est, qua nõ sit superior Iesus, qui est uerbum & sapiẽtia dei. Omnia eñ superat & uincit.
An non ita credimus, quia omne genus peccati cum ad salutare lauacrũ uenimus aufer
tur? Hoc enim & Apostolus Paulus designat: qui cum uniuersa peccatorum genera di
numerasset, addit post omnia, & dicit: Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sancti- 1 Cor. 6
ficati estis, sed iustificati estis in nomine domini nostri Iesu Christi. Hoc ergo modo om
nes cepisse in prælio dicitur, & omnes peremisse, quia per dominum factũ est ut inuale
sceret cor eorum, & occurrerent in pręliũ contra Israel, ut exterminarentur. Dum enim
non ueniũt inimicæ uirtutes, quæ peccata operantur in nobis, nec prouocãt nos ad pec
candum, nec lacessunt ad dimicãdum, interfici non possunt, nec exterminari. Ideo ergo
deus dicitur permittere, imò & incitare propemodum aduersarias uirtutes exire aduer
sum nos in prælium, ut & nos uictoriam capiamus, & illæ interitum consequantur. Vnde
mihi uidetur esse infinitus quidam numerus contrariarũ uirtutũ, pro eo quod per singu
los penè homines sunt spiritus aliqui, diuersa in ijs peccatorũ genera molientes. Verbi
causa, est aliquis fornicatiõis spiritus, est iræ spiritus alius: est auaritiæ spiritus, alius uerò
superbiæ. Et si eueniat esse aliquem hominẽ, qui his omnibus malis, aut etiã plurib. agi-
tetur, omnes hos, uel etiã plures in se habere inimicos putãdus est spiritus. Vnde & per
singulos plures esse credẽdi sunt, quia nõ singula singuli homines habent uitia, uel pec
cata cõmittũt, sed plura ab unoquoq; uidentur admitti. Et iterũ nõ est putandum quod
unus fornicationis spiritus seducat eũ qui (uerbi gratia) in Britannijs fornicatur, & illũ
qui in India, & in alijs locis, neq; unũ esse iræ spiritũ, qui diuersis in locis diuersos homi-
nes agit: sed puto magis principem quidem fornicationis spiritũ unũ esse, innumeros
uerò esse qui in hoc ei officio pareãt, et per singulos quosq; homines diuersi spiritus sub
eo principe militãtes, ad huiuscemodi eos peccata sollicitent. Similiter & iracundiæ spi
ritũ principem unũ esse arbitror, innumeros uerò esse sub ipso agẽtes, qui per singulos
quosq; homines huiusmodi uitij peccata succendant. Similiter & auaritiæ unũ esse prin
cipem, sic & superbiæ, & cæterorũ malorũ. Et ideo non unus principatus dicitur in con
trarijs uirtutibus ab Apostolo, sed plures, aduersum quos pugnã sibi esse & nobis omni
bus scribit. Tamẽ reor omniũ principem, uelut eminentiorem quendam in nequitia, &
in scelere celsiorem, qui totũ mundũ, quem isti ad peccata singuli quiq; per peccatorũ
species pro parte sollicitant, solus uelut omnium principum dux, & totius nefandę mili
tiæ magister, exagitet: cuius figurã cum Iabin discuteremus, pro paruo intelligentię no
stræ captu in superiorib. patefecimus. Puto sanè quia sancti quiq; repugnãtes aduersus
istos incentores peccatorum spiritus, & uincentes eos, atq; eorũ unumquemq; superan
tes, imminuant exercitum dęmonum, & uelut quàm plurimos eorum interimãt. Verbi
causa, ut is qui caste pudiceq; uiuendo fornicationis spiritum superauerit, nõ ultra fas sit
illum spiritum qui ab illo sancto uictus est, impugnare iterum aliũ hominem: sed sicut
illi spiritus, qui rogabant Iesum ne in abyssum mitteret, quod nũc interim dominus p- Matt. 8
præsenti dispensatione cõcessit: ita consequens uidetur, quod singuli quiq; nequã spiri
tus cum uincuntur à sanctis, uel in abyssum, uel in exteriores tenebras, uel quo quisquis
ille locus eis dignus est, abducant à iusto iudice Christo, agõis huius uitę mortaliũ prę-

side. Et inde est quod plurimo dæmonum numero iam uicto, ad credulitatem gẽtes uenire relaxantur: qui utiq; nullatenus finirentur, si integræ eorũ, sicut prius fuerant, subsisterent legiones. Quod si alicui difficile uidetur esse quod dicimus, per singulos quosq; peccantium multa uacare dæmonia, aut fabulosum hoc putat, redeat ad Euãgelij auctoritatem, & inueniet illũ qui in sepulchris habitat dæmonem patiens, cum interrogare-
Luc. 8 tur à Saluatore, quod tibi nomen est, respondisse, legio. Multa enim, inquit, dæmonia sumus. Quid ergo mirum uidetur, si per singula genera peccatorũ singuli dæmones ascribantur, cum scriptum sit in uno homine integram fuisse dæmonum legionem? Memini autem similia me dixisse etiam in ijs locis, in quibus exponebamus uersiculũ psalmi, in quo scriptum est: In matutinis interficiebam omnes peccatores terræ, ut disperdã de ciuitate domini omnes qui operantur iniquitatem. Ita denicp etiam in manu iustorum gladij ancipites esse dicuntur, sine dubio qui cõtrarias uirtutes perimãt. Puto autem quod uehementior ad hęc probanda quę diximus Apostoli Pauli illa proferri possit assertio,
Rom. 16 cum dicit: Deus autem pacis cõterat Satanam sub pedibus uestris uelociter. Si enim unus est Satanas, quomodo potest ipse cõtritus esse sub pedibus seruorum dei, & iterum operari? Si enim contritus est, & à deo cõtritus, operari ultra non potest. Ne forte ergo tanti esse putandi sint Satanæ, quanti sunt illi, qui operantur opera Satanæ. Hoc enim mihi uidetur indicare & in Sapientia, ubi dicitur, quia impius maledicens Satanã, ipse maledicit animam suam. Sed & in alio quodam libello, qui appellatur Tẽtamentũ duo decim patriarcharum, quamuis non habeatur in canone, talem tamẽ quendam sensum inuenimus, quod per singulos peccantes singuli Satanæ intelligi debeant. Euidentius autem & ipsa nominis eius interpretatio (sicut studiosi Hebræorum tradunt) hoc idem significare uidetur. Satanas nanq; aduersarius dicitur. Omnes ergo qui aduersantur dei uoluntati, Satanæ possunt dici. Hæc ergo diximus pro eo quod scriptum est, quia cõfortauit dominus corda eorum ut exirent ad prelium cõtra Israel, ut exterminarentur. Beatus ergo est qui indesinenter spiritalem machæram tenens, nõ aufert eam à ceruicibus horum hostium, de quibus superius memorauimus, sicut & Hieremias propheta dicit:
Hier. 48 Maledictus homo qui facit opera domini negligenter, & aufert machæram suam à sanguine inimicorum. Hoc si secundum literam intelligamus, necesse erit non indesinẽter sanguinem fundere. Quod Iudæi putantes qui ex integro caro sunt & sanguis, crudeles & implacabiles fiunt, dicentes maledictionem positam esse ijs, qui à sanguine effundẽdo cessauerint, & ideo pedes eorum ueloces sunt ad effundendum sanguinem. Sed illis huiuscemodi intelligentia, quia caro & sanguis sunt, uideatur: mihi autem prestet dominus nunquam negligere opera domini, nec auferre spiritalem gladiũ uerbi dei à sanguine cõtrariarum uirtutum, & mortificare eas in unoquoq; auditorum. Interficiuntur autem in uobis ita demum, si his auditis earum opera non agatis. Dicitur autem in consequentibus, quia cepit Iesus omnem terrã, sicut mãdauit dominus Moysi. Ille Iesus filius Naue, non uideo quod ceperit omnem terram. Quantum enim terrę cepit, qui Iudęam tenuit solam? Noster autem dominus Iesus ipse uere cepit omnem terrã, in eo quod ex omni terra, atq; ex omnibus nationibus ad eum concurrit gẽtium multitudo. Additur etiam post hæc, posteaquam omnem terrã cepit Iesus: & requieuit, inquit, terra à bellis. Hoc quomodo uere uidebit dici de filio Naue, quia cessauit terra à bellis, quæ nunquã ferè temporibus eius cessauit à bellis? Sed hoc cõpletur in solo domino meo Iesu Christo. Si enim consideres te qui ueneristi ad Iesum, & ab eo per baptismi gratiam, remissionem consecutus es peccatorum, & iam in te non pugnat caro aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, cessabit terra tua à bellis: si tamen mortem Iesu Christi in corpore tuo circumferas, ita ut cessantibus in te omnibus prælijs efficiaris pacificus, & filius dei uocaberis. Sed hoc fiet posteaquam bella transegeris, & aduersarios uiceris. Tũc tibi dabitur requies, ut requiescas sub uite tua, qui est Christus Iesus, & sub ficu tua, qui est spiritus sanctus, ut ita gratias referas deo patri omnipotenti in ipso Christo Iesu domino nostro: cui est gloria, & imperium in secula seculorum. Amen.

De eo

De eo quod scriptum est, & Iesus erat presbyter, hoc est senior, & prouectus in diebus suis. Homilia XVI Cap. XIII

ETIAM ante nos quidam obseruantes notarunt in scripturis, quia presbyteri, uel seniores non ex eo appellantur, quod longæuam duxerint uitam, sed pro maturitate sensus, & grauitate uitæ ueneranda hac appellatione decorentur, maxime cum additur ad presbyterum sermo iste qui sequitur, plenus dierum. Si enim æui prolixitate appellandus, qui presbyter, uel senior uideretur, quem magis oportebat alium hoc nomine censeri, quàm primum Adam, uel certe Matusalem, aut Noe, qui utriq; pluribus quam cæteri annis in hoc mundo uixisse declarantur? Sed nũc uideamus quod ex illis quidem nullus refertur à scriptura presbyter aut senior appellatus, sed is qui longe breuioris temporis uitam duxit, primus in scripturis sanctis Abraham presbyter, uel senior appellatur. Dictum est etiam ad Moysen à domino: Elige tibi ab omni populo presbyteros, quos tu nosti quia presbyteri sunt. Sed obserua etiam tu ô auditor in omni scriptura, sicubi inuenire potes appellationem hanc senior & plenus dierum, positã super aliquo peccatore. Nunc ergo sancti spiritus uox est pronuncians Iesum presbyterum, uel seniorem, & prouectum in diebus. Ita enim dicit: Iesus eẽ erat, inquit, presbyter, uel senior & prouectus dierum. Quod utiq; de peccatore dici nõ poterat, quia peccator non est prouectus dierum. Non enim se extendit ad ea quæ in ante sunt, obliuiscens ea quæ retrorsum sunt, sed semper retro conuertitur, & ad uomitum suum redit, & ideo non aptus est regno cœlorum. Qui autem ad priora extenditur, & ad perfectionem fertur, iste prouectus est in diebus suis. Et nunc ergo dicit dominus ad Iesum: Tu prouectus es in diebus tuis. Nescio ego si in hoc loco illud potest uideri, quia hoc dicebat dominus ad Iesum, quod de ætate eius senili omnes uidebant, & omnes nouerant. Et quæ sunt tam magna responsa ista diuina, quæ hominibus deferuntur, ut dicant seni homini, quia senex es, quod omnes uidebant, & omnes nouerant? Sed mihi uidetur magnum aliquod testimonium à domino per hæc dari filio Naue, cũ ei dicitur, quia prouectus dierum es. Et quantum quidem proloqui nobis, uel aperire de diuinis mysterijs fas est, ego arbitror quod sicut sol iste dies facit mundo huic, ita & sol iustitiæ faciat aliquos dies spiritales, qui fulgore ueritatis & lampade sapientiæ illustrentur. Si quis ergo in præceptis Dei uitam hanc præsentem, quæ (sicut Iacob dicebat) paucorum & malorum dierum est, transegerit, & immaculatum se ab hoc mundo custodierit, atque omnes aduersarios, & hostes suos subegerit spiritales, ab istis paucis & malis diebus prouehitur & promouetur ad illos dies æternos & bonos, æterni Solis luce signatos. Tali ergo quodam ordine intelligendus est & Iesus ex diuinis responsis prouectus dierum pronunciari. Verum quoniam instituimus quæ de Iesu dicuntur etiam & ad Dominum & saluatorem nostrum referre, quis ita presbyter & senior prouectus dierum intelligitur, sicut ipse qui est principium, primogenitus omnis creaturæ? Ideo fortassis ipse solus uere & integre presbyter dicitur, ante quem nemo est. Igitur tametsi sunt qui dicantur in scripturis presbyteri uel seniores, uel pontifices, tamen dominus Iesus sicut in pontificibus pontificum princeps est, & sicut in pastoribus princeps pastorum est, ita & in presbyteris uel senioribus princeps presbyterorum putãdus est, & in episcopis princeps episcoporũ, & omne quodcunq; honorabile nomen est, primum in hoc, & principem esse credendum est saluatorẽ, quia ipse est omniũ caput. Addit autẽ adhuc responsum diuinũ & dicit: Tu prouectus es in diebus, & terra relicta est multa ualde. In superioribus dicebatur (sicut obseruauimus) quia cessauit terra à bellis, & qa Iesus cepit omnem terrã: & hic modo dictũ est, quia terra relicta est multa ualde. Putãsne cõtraria sibi scriptura contineat? Hoc ne leuiter suspicandũ est. Sed redeamus ad intelligentiam spiritalem, & in ea nihil inuenies esse contrariũ. Intuere domini & saluatoris nostri primo quidem aduentu cum uenit seminare uerbum suũ in orbem terræ, quomodo cepit omnem terram solo seminis iactu, & quõ aduersarias potestates ex ea & angelos refugas, qui gentiliũ mentes obsederãt, effugauit, & interim seminauit uerbum atq; ecclesias propagauit. Hæc est prima eius totius terræ possessio. Sequere autẽ me ô auditor per subtiles lineas uerbi, & ostendam tibi quomodo etiam secũdo capiat

terram

Universidad de Deusto
Biblioteca

terram hanc, quæ nunc dicitur ad Iesum multa esse derelicta: Audi de eo Paulum dicentem: Oportet enim eum regnare, donec ponat omnes inimicos suos scabellum pedum 1 Cor.15
suorum. Hæc ergo est terra, quæ nūc multa dicitur esse derelicta, donec omnes omnino subdātur sub pedibus eius, & per hæc hæreditate capiat uniuersos. Et hęc est, inquit, terra, quæ derelicta est, omnes fines Philistijm, & alia quamplurima quæ sequūtur. Multa adhuc supersunt quantum ad nostra tēpora spectat, quæ uidemus nondū pedibus Iesu esse subiecta, quę necesse est utiq; omnia obtinere. Neq; enim finis esse poterit rerū, nisi fuerint ei prius cuncta subiecta. Sic enim & propheta dicit, quia omnes gētes seruiēt ei, & à finibus fluminum usq; ad fines orbis terrarum, in conspectu eius procident Æthiopes, & de transripas fluminū Æthiopię offerent sacrificia. Vnde constat quod in secundo aduentu hanc terram multam quæ supereſt, obtinebit Iesus: sed beati sunt illi, qui in primo eius aduentu obtēti sunt. Isti enim uere grati erūt, qui multis aduersarijs resistentibus, & multis hostibus impugnantibus, bello & armis hæreditatē terræ repromissionis accipiunt. Cum uerò ex necessitate quis fuerit subiectus, tunc quando etiā nouissimū inimicum destrui necesse est, scilicet mortē, non erit iam gratia ijs qui subijciuntur. Post hæc cū enumerasset plurimas gentes, de Sidonijs solis dixit: Et oēs Sidonios ego exterminabo à facie filiorum Israel. Nominati sunt Chananæi, nominati sunt & ij qui contra faciem Ægypti sunt, & ij qui sunt ex finibus Accaron, & à sinistris partibus fluminum, & aliæ quamplurimę gētes, & de solis Sidonijs dicit dominus quod eos euersurus sit. Si donij dicuntur autem (sicut ante iam diximus) uenatores. Qui ergo intelligūtur isti uenatores quos dominus exterminat, nisi illæ uirtutes cōtrariæ, de quibus dicit ꝓpheta: quia laqueos parauerūt pedibus meis: quibus scilicet uenētur & decipiāt animas ad peccatum. Istos ergo dominus exterminat: quia si isti tales interierint uenatores, cū iam nemo fuerit qui laqueos tendat & retia, ut decipiat animas in peccato, tunc requiescet unusquisq; sub uite sua, & sub ficu sua. Sed & illud nobis hodie lectū est, quia Moyses dederit hæreditatem quibusdam: post hæc uerò legitur, quia & Iesus secūdum prœceptum domini distribuit hæreditatem. Primus argo Moyses hæreditatē distribuit, secūdus aūt Iesus. Nūc Moysen legem intellige. hi ergo qui secundum legem uixerunt, primi acceperunt hæreditatem, sed extra terram repromissionis. Tum deinde cum accepissent terram hæreditatis, non eā possident neq; diuidunt inter se, sed expectāt usquequo eis per Iesum distribuatur in sorte. Nónne euidēter hoc est quod Apostolus dicit ad Hebræos, scribēs de prioribus patribus, quos dixit fide placuisse deo: Et addidit dicens: Ii autem omnes testimonium habentes per fidem nōdum cōsecuti sunt repromissiones, deo pro nobis aliquid prouidēte, uti ne sine nobis perfecti efficerent. Habent igitur iam repromissionem suam, & requieuerunt, & digni iudicati sunt per Moysen capere hęreditatē: ueruntamen adhuc & ipsi pugnant, & in certamine sunt pro ijs qui sub Iesu militāt. Sed requiris qui sint isti qui pugnant, & quę est illa pugna quam illi gerunt. Ego sic arbitror quod omnes illi qui dormierunt ante nos patres, pugnent nobiscum & adiuuent nos orationibus suis. Ita nanq; etiam quendam de senioribus magistris audiui dicentem in eo loco, in quo scriptum est in Numeris, quia ablinget synagoga illa hanc synagogam, sicut ablingit uitulus herbam uiridem in campo. Dicebat ergo: Quare huiusmodi similitudo assumpta est, nisi quia hoc est quod intelligendum est in hoc loco, quod synagoga domini, quæ nos præcessit in sanctis, ore & lingua consumit aduersariam synagogā, id est orationibus & precibus aduersarios nostros absumit? Nō ergo armis pugnandū est nobis aduersum hostes nostros inuisibiles, sed orationibus, & uerbi dei meditationi bus, & operibus, ac sensibus rectis. Sic enim armabantur & patres, fide & operibus uincentes. Vide denique quia sic scriptum est de eis: Crediderūt, inquit, deo, & Moysi famulo eius. Et tunc cantauit Moyses canticum hoc & dixit: Cantemus domino, gloriose enim honorificatus est. Ita ergo & nos fide plena opera perfecta, indesinētes orationes, meditationem uerbi diuini, intelligentiam spiritalem colentes, & in his omnibus uelut armis dei muniti, stemus aduersus astutias diaboli, inuocantes deum adiutorem nostrū in Christo Iesu domino nostro, cui est gloria, & imperium in secula seculorum. Amen. Exod.14.15

De eo

De eo quod Leuitæ non acceperunt hæreditatem terram.

Homilia XVII Cap. XIII

SICVT umbræ, & exemplari deseruiunt cœlestiū ij, qui legem suscipiūt, quę est illius ueræ legis umbra, ita exemplar & umbrā sequuntur diuisionis cœlestis ij, qui in ludæa hæreditate diuidunt terram. Erat ergo in cœlis ueritas, umbra uerò & exemplar ueritatis in terris. Et donec umbra hæc cōstabat in terris, erat Hierusalem terrestris, erat templum, erat altare, erat & uisibilis cultus, erant pontifices & sacerdotes, constabant etiam ciuitates & uici ludææ, & omnia hæc quæ nunc in hoc libro descripta recitantur. Cū uerò in aduentu Saluatoris nostri dei è cœlis descendens ueritas de terra orta est, & iustitia de cœlo prospexit, umbræ & exemplaria ceciderunt. Cecidit enim Hierusalem, cecidit templum, altare sublatū est, uti iam neq; in monte Garizin neq; in Hierosolymis sit locus ubi oportet adorare, sed ueri adoratores qui adorāt patrem in spiritu & ueritate adorent. Sic ergo præsente ueritate, typus & umbra cessauit: & cum adesset templum illud, quod per spiritū dei, & uirtutē altissimi in utero uirginis fabricatum est, dirutū est templū ex lapidibus fabricatum. Aderat pontifex futurorum bonorum, cessauerunt pōtifices taurorum & hircorum. Venit agnus dei, qui tollit peccatū mundi, destitit agnus ex pecudibus assumptus. Igitur si hæc omnia quæ in umbra prioribus data fuerāt, præsente & assistente ueritate cessarūt, cōsequens sine dubio erat, ut hæreditate regni cœlorum patefacta, hæreditas terrena cessaret. Ratio autē qua hæc cuncta desinerēt, illa est, ut omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mūdus deo, ne qui forte ex incredulo populo occasiones suę infidelitatis acciperent, & habētes umbras antiquitus sibi traditas, uel templi, uel altaris, uel pōtificij, uel sacerdotij, uiderent sibi permanente antiqui cultus statu præuaricari religionis ordinē si transirent ad fidē. Propterea ergo auferri hæc omnia quæ in terris dudum fuerant adūbrata, diuina prouidentia dispensauit, ut uiam quodāmodo accipiant requirendæ ueritatis cessantibus typis. Si ergo ueniēs ad Hierusalē ciuitatem terrenam ô ludæe, inuenies eam subuersam, & in cineres ac fauillas redactam, noli flere, sicut nūc facitis tanquā pueri sensibus, noli lamentari, sed pro terrena require cœlestem. Sursum respice, & ibi inuenies Hierusalē Gal.4
cœlestem, quæ est omniū mater. Si altare uideris destitutū, nolo cōtristeris. Si pontificē
nō inuenias, nolo desperes. Est in cœlis altare, & assistit ei pontifex futurorū bonorū se Heb.5
cundum ordinē Melchisedech electus à deo. Sic ergo uobis pietate & misericordia dei etiā hęreditas terrena sublata est, ut hæreditatē quęratis in cœlis. Veruntamē uideamus quid est quod per umbram describit, quia in umbra legis ueritas reformatur. Refertur ergo prima & secūda hęreditatis facta diuisio. Prima quidem per Moysen: secūda uerò, quæ potentior est, per Iesum facta describitur. Et Moyses trās Iordanē tribui Ruben, & tribui Gad, & dimidiæ tribui Manasse possessionē decernit, cæteri uerò oēs per Iesum suscipiunt hæreditatē. Diximus de his iam prius, quomodo ij qui per legem placuerūt deo, prœcedentes tempore eos qui per fidem Iesu ad repromissionē ueniunt, nō per illā quæ perfecta sunt cōsequuntur, expectantes eos qui posteriores diuerso quidē tempore sed una fide placebūt (sicut apostolus dicit) uti ne sine nobis perfectionē cōsequerentur. Interea Leuitis neq; Moyses dedit hęreditatē, neq; Iesus, quia dominus deus ipse est hæreditas eorū. In qua re quid aliud sentiendū est, nisi quod sint in ecclesia domini quidam, qui uirtute animi & meritorum gratia cæteros omnes præcedunt, quibus ipse dñs hæreditas esse dicitur? Et si fas est audere in talibus, & arcani recōditi aliquid aperire, uideamus ne forte illud sit, quod sacerdotū uel leuitarū figurā latenter ostendit, quia in omni populo (eorū dico qui saluanē) maior sine dubio pars est, & lōge numerosior eorū, qui simpliciter credētes in timore dei, per opera bona, & per honestos mores, & actus probabiles domino placent. Pauci uerò sunt, & ualde rari, qui sapiētię ac scientię operā dantes, & mentē suā mundā puramq; seruantes, atq; omnibus præclaris uirtutibus suas animas excolentes, cæteris simplicioribus per doctrinæ gratiā illuminant iter quo gradiuntur, & ueniunt ad salutē. Ii fortassis nūc sub leuitarū & sacerdotū nomine designantur, quorū hæreditas ipse dominus, qui est sapiētia, quā præ cæteris omnibus dilexerūt, esse perhibet. Inuenio tamen aliquam differentiam in ijs quę Moyses distribuit, & in ijs

quæ

quæ Iesus. Moyses nanq; duabus & semis tribubus terram distribuēs ultra Iordanē, non dedit Leuitis habitaculi portionem quæ eos cōtingebat: Iesus autem dedit, nō solum in ijs tribubus quas ipse dispensat, uerū & in illis quæ à Moyse trans Iordanem fuerant collocatę. Habitacula etenim Leuitis in singulis tribubus decernunt, ut per hoc multo magnificētius mysterium cerneremus. Iste enim ordo Leuiticus uel sacerdotalis, qui deifica pientię & scientiæ operā impendit, nō potuit à Moyse sortē habitationis accipere: quia non erat Moyses ueritatis, sed umbrę & exēplaris minister. Iesus uerò dominus noster, qui erat sapientia dei, ipse habitacula sapientibus præbet. Nō enim potuit dicere Moyses, uade uende omnia tua quæ habes & da pauperibus, & habebis thesaurū in cœlo, & ueni sequere me. Hoc est enim partem dare Leuitis. Nec potuit dicere Moyses, qa qui non renūciauerit omnibus quę possidet, non potest esse meus discipulus. Nec potuit dicere Moyses, omnis qui nō oderit patrem uel matrem & fratres & sorores & filios, insuper etiam & animam suam, non potest meus esse discipulus. Hoc Moyses dicere nō potuit, id circo ipsa habitacula sacerdotum & Leuitarum dispēsare nō potuit. Beatus ergo est qui se talem exhibet, & in istis omnibus quę præcepit Iesus, inuenitur esse perfectus, ut ab Iesu sortem cœlestis mansionis accipiat in futuro. De quo dicit ipse dñs Iesus: Pa-
Ioan.17 ter uolo ut ubi ego sum, & isti sint mecum: & sicut ego in te, & tu in me unum sumus, ut & isti in nobis unum sint. Quod si quis audiens perfectorum & eminentiorum hæreditatem dominum dici, ignoras & ambigis quid illud sit quod sub hoc nomine designat, audi quia dominus sapientia est. Cui ergo dicitur hæreditas dominus, istæ hæreditatem sapiētiæ capiet. Dominus iustitia dicitur. Cui ergo hæreditas dominus est, iste hæreditatem iustitiæ consequetur. Dominus pax est, dominus redemptio est, dñs salus est, in domino sunt thesauri sapientiæ & scientiæ abscōditi. Hæc omnia in hæreditatem percipiet, cuius hereditas dominus fuerit, Veruntamen & isti quibus sapiētia dei, & uerbum dei & ueritas & iustitia hæreditas esse dicitur, habitationem interim cum illis accipiūt, quorum hęreditas habetur in terris: ut ex ipsorum consortio ñ, qui per semetipsos nondum ualent, per illos participes efficiant sapiētiæ & scientiæ dei, & ueritatis eius ac uerbi. Et ita etiam ad minimos quosq; dispensatio diuina pertendit, ut qui principaliter nō possunt diuinæ gratiæ capaces existere, illuminari ex istorū consortio mereantur, et cōpleatur illud, quod scriptum est: Qui multum, non abundauit: & qui minimum, non minoratus est. Sed & illud quod apostolus ad Corinthios dicit de sanctis Hierosolymitis:
2 Cor.8 Vt uestra, inquit, abundantia fiat ad illorū inopiam, & illorum abundantia fiat ad uestrā inopiam. Ita ergo & nunc cohabitare iubent leuita & sacerdos qui non habent terram, Israelita qui habet terram, ut percipiat à sacerdote et leuita cœlestia & diuina quę nō habet. Lex enim dei sacerdotibus cōmissa est & leuitis, ut huic soli operam tribuāt, & uerbo dei absq; ulla sollicitudine uacent. Sed interim ut uacare possint, laicorū uti ministerijs debent. Si enim laicus quæ necessaria sunt non præbuerit sacerdotibus & leuitis, occupati illi in talibus, id est corporalibus curis, minus legi dei uacabunt. Illis autem nō uacantibus, neq; operam dantibus legi dei, tu periclitaris. Obscurabitur enim lux scientię, quæ in illis est, te non subministrante oleum lucernæ, et culpa tua illud eueniet, quod di-
Matt.6.7 xit dominus, quia si cæcus cæco ducatum præbēs, ambo in foueam cadent. Sed & illud in te complebitur quod dominus dixit: Si enim lux quæ in te est, tenebræ sunt, ipsę tenebræ quantæ sunt? Vt ergo lux scientię in sacerdotibus fulgeat, & lucerna eorum lucens per accensa, tu imple officium tuum, comple mandatum dei erga obsequia sacerdotū. Quod si forte susceptis à te quæ necessaria sunt, & sic non quasi auaritiam sed quasi benedictionē, illi neglexerint eruditioni operā dare, & uerbo dei uacare, & in lege dei meditari die ac nocte, ipsi uidebūt quomodo pro animabus uestris reddant domino rationem. Sed deprecemur potius dei omnipotētis misericordiam, ut suo lumine, sua ueritate, suo splendore, omnes nos illuminare dignetur & dare lucernam pedibus nostris uerbum suum, & lumen semitis nostris, ipsum dominum nostrum Iesum Christum, qui est uera lux mundi, cui est gloria & imperium in secula seculorum. Amen.

De initio diuisionis terræ, quæ diuisa est ab Iesu, & quomodo accessit ad Iesum Caleph, & petijt ab eo Hebron. Homilia XVIII Cap. XIIII

D ISCAMVS ex lege quàm necessarie descripta est terræ diuisio, quæ primo per Mosen, secundo per Iesum dicitur facta, non ut utranq; seruemus, sed rationem utriusque discentes illam solam teneamus, quæ ab Iesu nostro domino traditur. Igitur illam terram, quæ est trans Iordanem, Moyses destribuit: hanc autem quæ est terra sancta & bona, distribuit Iesus & principes tribuum Israel. Vides ergo quia cum cœperit uera illa hæreditas terræ sanctæ à saluatore distribui, assumuntur etiam principes tribuum ueri & spiritalis Israel. Quos autē putamus esse principes tribuum nostrarū, uel ecclesię principes, nisi sanctos Apostolos, ad quos dicit Saluator, quia sedebitis & uos super duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Israel? Assu- Matt.19
mitur ñ ad diuisionem etiam sacerdos, qui est arcanus & mysticus sermo dei. Sic enim dicit, quia cōuenerit Iesus & Eleazar simul ad diuidendam terrā. Et uideamus quis est, qui primū cepit hæreditatem ab Iesu. Caleph, inquit, filius Iephone. Hic enim primus petit, & petit certis quibusdā rationibus & uerbis, quæ descripta sunt, quæ uerba etiā possunt nos instruere ad salutem. Primo omniū Caleph interpretatur quasi cor. Quis ergo est quasi cor, nisi is qui in omnib. intellectui operā tribuit, qui nō aliquod membrū corporis ecclesię esse dicitur, nisi illud quod est in nobis præclarius cor: id est qui omnia cū ratione & prudentia gerit, & ita cuncta dispensat quasi non sit aliud, nisi cor? Interpretatur aūt & Iephone pater eius cōuersio. Hic ergo Caleph filius est conuersionis. Quid nisi quia ad deū cōuersus, talem ex se fructū proferret, ut cor filium generaret? Est ergo omnis qui diuinis sensibus uacat, & prudenter cūcta ac rationabiliter agit, Caleph. Hic primo qdē eruditus est à Mose, secūdo uerò ab Iesu, cui assistebat, cui & dicit: Tu nosti uerbum quod locutus est dñs ad Mosen hominem dei. Tu scis uerbū q̄d locutus est dominus. Quis enim alius nosse potest uerbum quod locutus est dominus ad Mosen, nisi Iesus solus? Nemo sic intellexit legē sicut docuit Iesus. Ipse enim omnia docuit, & aperuit, ipse reuelauit Paulo, qa lex spiritalis est. Sicut locutus est, inquit, de me & de te. De me, inquit, & de te locutus est Mose. De te quidē, hoc est quod dixit dominus: quia si credere tis Mosi, crederetis utiq; & mihi. de me em ille scripsit. De me uerò quod dixit, hoc est Caleph, qui cor est, certū est qa de corde scripserit Moses, quippe qui omnia prudenter, sapienterq; cōscripsit. Ait ergo: Hodie ualeo sicut ualebam tunc. Sanctus quippe similiter ualet & in præsentibus & in præteritis, & in nouis & in ueteribus, & in Euangelijs & in lege. Hoc est ergo quod dicit, ualere se hodie sub Iesu sicut tunc sub Mose, quia in utriusq; testamenti mysterijs cor uigilans ualet. Sed uideamus etiā petitionē eius quam primam poposcit ab Iesu Caleph filius Iephone. Pero à te montē hunc, inquit, sicut dixit dominus in die illa. Nihil humile, uel deiectū sanctus requirit, nihil quod in demersis cōuallibus iaceat, sed montē quærit excelsum, sed montem in quo ciuitates magnæ, & munitæ sunt. Scriptum est enim, quia ibi sunt Machi ciuitates magnæ & munitæ. Et hęc posebat, quia nouerat belligerari, sicut scriptū est: Ciuitates munitas occupabit sapiēs, & destruet munitionem in qua cōfidebant impij. Putas cū hæc diceret Salomon, hoc nos uolebat docere, quia sapiēs caperet ciuitates & munitiones destrueret ex lapidibus cōstructas? an illud potius indicat, quòd ciuitates & muri sunt impiorum dogmata, & syllogismi philosophorū, quibus astruunt impia quæq; & diuinę legi contraria, quæ apud paganos, uel barbaros obseruāt? Sed & illa in his deputanda sunt & ciuitates munitę esse, atq; in montib. collocatæ, quæ hęretici in scripturarum assertionibus, ueluti in altis montibus, collocant. Istas ergo ciuitates sapiens quisq; uerbū prædicans destruit, & urbes mēdacij ueritatis ariete subuertit, sicut Apostolus Paulus dicebat: Cogitationes de 2 Cor.10
struentes, & omnem altitudinem quæ se extollit aduersus scientiā dei. Ita ergo etiā nūc hic sapientissimus Caleph assistit ante Iesum, & promittit ualere se ad bellum, & promptum esse ad prælium: & ideo deposcit permitti sibi uelut disputandi facultatem, ut congrediatur cum dialecticis seculi, cum ijs qui pro ueris falsa confirmant, ut eos cōfutet & superet, ut subuertat omnia, quæ illi falsis assertionibus construxerūt. Ideo denique uidēs alacritatem eius, benedicit, inquit, eum, scilicet quod talia deposcat, & audeat. Sed & tu si uis dare operam studijs, & legem dei prudēter meditari & effici cor in lege dei, potes

istas magnas & munitas urbes,id est assertiões subuertere falsitatis,ut & tu merearis benedici ab Iesu,& accipere ab eo Chebron.Interpretatur autem Chebron cõiunctio,uel coniugium.Per quod potest fortasse illud ostendi,quod spelunca duplex comparata ab Abraham patriarcha in ea est, in qua coniugia patrum & reliquiæ eorum iacent, id est Abraham cum Sara,Isaac cum Rebecca,Iacob cum Lia.Meruit ergo Caleph patrũ reliquias in hæreditatem suscipere,sine dubio quia per sapientiam quæ in eo erat, qua utebat & sub Mose & sub Iesu,intellexerat coniunctionis ipsius rationẽ, & perspexerat quid esset causæ,quod cum Abraham sola Sara ibi iaceret, & neq; Agar, neq; Cethura ei meruisset adiungi: uel quid esset causæ quod cum Iacob sola Lia iacere uideretur, & neq; Rachel. quæ amplius fuerat dilecta,neq; aliqua ex concubinis in sepulchro ei fuerat copulata.Ipse ergo in memorijs patrum hæreditatem capit prudens & sapiens Caleph:Ipsi Iesus Enachitarum gentis Metropolim tribuit Chebron, & efficitur ei sors usque in hodiernum diem.Vtinam & mihi daretur sors Abraham & Isaac & Iacob,& efficeretur deus meus,sicut effectus est deus Abrahã,& deus Isaac & deus Iacob,in Christo Iesu domino nostro,cui est gloria & imperium in secula seculorum,Amen.

De finibus hæreditatis tribus Iudæ. Homilia XIX Cap. XIIII. XV

D ISTRIBVIT Moses hæreditatem, distribuit hæreditatẽ & Iesus. Sed non est scriptum in distributione hæreditatis Mosi,quia cessauit terra à bellis: in distributione uerò Iesu ipsa uerbi præfatio incipit: Et cessauit, inquit, terra à bellis. Si ergo & tu dignus uis effici qui hæreditatem consequaris ab Iesu,& sumere ab eo portionem,oportet te prius omnia bella finire,& in pace consistere,ut etiam de tuæ carnis terra dicatur,quia cessauit terra à bellis. Tunc deinde cum consuetudo sit sanctæ scripturæ quatuor partes orbis terræ, quas uel axes, uel plagas nominat, appellare, in descriptione finium tribus Iudæ duæ tantummodo nominantur, duæ reticentur. Scriptum enim sic est:Et facti sunt fines tribus filiorum Iuda secundum plebes eorum,à finibus Idumææ,à deserto Sin,ad occidentem.Et cum descripsisset fines ab occidente,tunc deinde dicit:& ab oriente omne,inquit,mare salsum: & alias duas partes reticuit, id est septentrionis,uel meridiani. Vide ergo si non repleta sunt ista mysterijs. Licet nos singula uel sentire,uel explicare nequeamus,tamen prout dominus præbere dignatur,& nos capere ualemus,discutere singula quæq; tentabimus. Facti sunt, inquit, fines Iudæ secundum plebes eorum à finibus Idumææ à deserto Sin ad occidentem. Igitur fines Idumææ proximi sunt finibus Idumææ. Idumæa uerò (sicut sæpe iam diximus) interpretatur terrena.Post terrenam ergo statim consequuntur fines Iudææ. Sed & à deserto, inquit,Sin.Interpretatur autem Sin,tentationes.Post tentationes ergo consequuntur fines hæreditatis Iudææ.Occidens & oriens nominatur, & uicina loca ea quæ suprà diximus,imò confinia.Sed uallis Aegypti uicina occidentalibus partib.designatur,quæ est à deserto ad occidentem:ab oriente uerò cinguntur fines mari salso. Post hoc,à collib. inquit,qui tenduntur ad occidentem,& inde ascẽditur ab occidente usq; Cades Barne, & sic pertenditur ab occidente ad occidentem Cades.& hi sunt fines eorum ab Africo, & inde perrexit usq; ad uallem Aegypti.Vides quomodo in occidentis partibus & Africũ & Aegyptũ nominat & occasum? Sine dubio, ut hæc omnia sciat sibi unusquisq; euadenda esse & transeunda, ut ita demum possit ad tribum regiam peruenire, de qua
Heb.5 dicit Apostolus.Certum est autem quod ex Iuda ortus est dominus noster.A finibus autem Idumææ est desertum.Paulo ante diximus de deserto Sin, quod tentationes significaret,& ideo necesse est nos transire eremum tẽtationum, ut sic possimus peruenire in hæreditatem filiorum Iuda.Sed & ascendere nos oportet ascensum collium Acabrin, quod interpretatur scorpiones.Transeundi ergo nobis sunt & calcandi etiam scorpiones,illi sine dubio de quibus Saluator ait:Ecce dedi uobis potestatem calcãdi super ser-
Luc.10 pentes,& scorpiones.Qui ergo uult,& desiderat ingredi in hæreditatem tribus Iudæ, oportet eũ ascendere ascensiones istas,& calcare atq; euadere scorpiones qui obsistũt.
Ezech.2 Vnde arbitror quod istud iter agenti Ezechieli prophetæ dicebat dominus: Fili hominis in medio scorpionũ tu habitas.Et sunt,inquit,fines usq; Cades .Cades interpretatur sanctum uel sanctificatio.Fines ergo Iudæ usq; ad sanctificationem perueniunt.Sed uideamus

deamus etiam qui sint fines ex partibus orientis. Non quo uelim nunc locorum catalogum facere,sed ut mysteriorum quæ per hæc significãtur,contueantur imagines. Dicitur ergo ab orientis partibus tribus Iudæ mare esse salsum,& post hoc in parte eius nominatur fons solis,& ciuitas solis,& in eadem tribu esse etiam ciuitas literarum. Oportet igitur omnem qui uult introire in partem filiorum Iuda, transire prius mare salsum, uitæ scilicet huius undas & turbines superare,& euadere omnia quæ in hoc mundo pro incerto sui & lubrico marinis fluctibus comparantur, ut possit ad Iudæ terram peruenire,& ad fontem solis accedere. Quis autẽ est fons solis,uel cuius solis? illius sine dubio, de quo scriptum est: Timentibus autem nomen meum orietur sol iustitiæ. Huius ergo Malac.4
solis,si prius euaseris mare salsum,fontem inuenies in terra Iudæ. Quem fontem? Illum profecto, de quo dicebat Iesus: Qui autem biberit de aqua quem ego do ei, fiet in eo Ioan.4
fons aquæ salientis in uitam æternam.Huius igitur solis cum talem qualem diximus inueneris fontẽ,inuenies etiam ciuitatem eius.Est enim,inquit,ibi & ciuitas solis. Dicitur & in Aegypto ciuitas solis.Sed ista ciuitas quæ in Aegypto est, huius solis nomẽ accepit,quem pater cœlestis iubet oriri super bonos & malos. Illa uerò ciuitas quæ in Iudea est,sanctorũ tãtummodo efficitur, quia ciuitas Dei est. Et fons ille de quo superius diximus,fluuius effectus est lætificans ciuitatem Dei. Sed & tu si ex omni parte munitus fis,& continentiæ muro circundatus,si sapientiæ & magnanimitatis turribus confirmatus es,etiam tu efficieris ciuitas dei. Si uerò ad hæc omnia adieceris tibi scientiæ lumen,sicut dixit Esaias: Illuminate uobis lumen scientiæ,& sol te iustitiæ radiauerit,efficieris etiam tu ciuitas solis,uel ciuitatem solis sorte hæreditatis accipies. Sed & si te tradideris legi dei, & in ipsa meditaberis die ac nocte, ut non recedat liber legis de manu tua,sicut dicitur ad Iesum, & si memor fis præcepti Saluatoris: si ergo talibus te studijs mancipaueris,& eruditionem legis diuinę, uel legendo, uel audiendo obtinueris, tuę portionis efficitur ciuitas literarum.Et hæc quidem nos pro possibilitate sensus nostri, uel etiam pro uestri auditus capacitate discussimus:summa uerò scientię,& profundior ac lucidior horum intelligentia apud illos erit,qui ueram hæreditatem ueri & unigeniti filij dei,quæ repromissa est ijs,qui eum perfecte dilexerint consequi merebuntur, in Christo Iesu domino nostro, cui est gloria & imperium in secula seculorum,Amen.

De difficultate intelligentiæ, & de Caleph quomodo accepit Hebron,& de filiabus eius Homilia XX Cap. XV.

S I quibus possibile est ascendere ad terram sanctam, & bonam terram uiuentium,in qua mors non est,si quis per spiritum meruit ad hęc uidenda cõscendere,ille potest uerius nosse hæreditatem,& locorum & appellationum quæ in his locis scriptæ sunt,differentias. Verum quia difficile est ita eruditam,uel gratia spiritus repletam inuenire animam,conabimur nos consolationis communis causa, ne forte tædio efficiatur auditoribus sermo diuinus & lectio,si nihil explanationis accipiat,orantibus uobis,& domino donante hęc interim de huiusce modi lectionibus perstringere,quæ ędificare possint animas nostras. Si qua autem sunt, quę nos ad præsens sentire non possumus, uel uos nondum potestis audire, ex his tamen quæ differimus correctiores atque emendatiores redditi, etiam illa quæ nunc capere non possumus, meliores effecti comprehensuros nos sperare debemus. Et quidem optimum erit hæc assequi,dum in hac uita sumus, ubi laboris præmium iustum est: si minus,post obitum fortasse innotescent ijs, qui merebuntur. Veruntamen etiam illud admoneo,non parũ ex hoc ipso utilitatis animæ conferri,quod aures nostras licet obscura uideantur,penetrant.Si enim creditum est à gentibus,quod quædam carmina,quas præcantationes appellant,quibus istud artis est insusurrãtes,nominibus quibusdam cõpellatis,quæ ne illi quidem qui inuocant,norunt,ex solo uocis sono uel sopiantur serpentes, uel etiã de cauernis protrahãtur abstrusi:sæpe autem & in corporibus humanis tumores, aut alia huiusce modi uoce sola reprimere dicuntur,interdum etiam animę stuporem quendã sensus infligere,ubi tamen Christi non restiterit fides:quanto magis totius præcantationis, & carminis ualidiorem & potentiorẽ ducendã credimus quamcunq; illã scripturæ sanctæ,uel sermonum,uel nominum appellationem? Sicut enim apud infideles cõtrariæ

uirtutes audientes illa uel illa nomina in carminibus, uel precantationibus, adsunt & exhibent famulatum, & dant operam in hoc, ad quod inuocari se ex illo uel ex illo nomine senserint, officij sui rem quodāmodo ac ministerij cui semetipsos mancipauerint dependentes: eo magis utiq; cœlestes uirtutes & angeli dei, qui nobiscū sunt, sicut & dñs de paruulis ecclesiæ dicit, quia angeli eorū semper assistant in conspectu domini, uidētes faciem eius, libenter & grate accipiunt, si semper uerba scripturæ, & horum nominū appellationes uelut carmina quædā & præcantationes ex nostro ore promamus. Quia etsi nos non intelligimus quæ de ore proferimus, illæ tamen uirtutes quæ nobis adsunt intelligunt, & uelut carmine quodam inuitatæ adesse nobis, & ferre auxiliū delectant. Quia autem sunt non solū circa nos multæ diuinæ uirtutes, sed etiam intra nos, indicat
Psal.104 propheta cū dicit in psalmis: Benedic anima mea dominū, & omnia interiora mea nomen sanctum eius. Hoc est omnia quæ intra me sunt. Constat ergo multas esse uirtutes intra nos, quibus uel animarum nostrarum, uel corporū cura permissa est, quæ utique si sanctæ scripturæ leguntur à nobis delectantur, & ualidiores erga nostri diligentiā fiunt si linguis loquamur, & spiritus noster oret, sensus autem noster sine fructu sit. Dixit enī
1 Cor.14 & hoc sanctus Apostolus, & mirum quodammodo mysterium humanis auribus, ptusit. Dicēs aliquādo fieri posse, ut spiritus qui in nobis est oret, & sensus noster sine fructu sit. Intellige ergo ex hoc, quia fit aliquando noster quidē sensus sine fructu: spiritus aūt, id est uirtutes illæ, quæ animæ nostræ in adiutorium datæ sunt, pascunt & reficiunt ex auditu scripturæ sanctæ, uelut ex diuinis & rationabilibus cibis. Quid dico quia diuinę uirtutes pascantur & epulent in nobis, si nos uerba diuinæ scripturæ, pferamus ex ore? Ipse dominus noster Iesus Christus si nos inueniat his uacantes, & huiuscemodi studijs & exercitijs operā dantes, non solū pasci & refici dignatur in nobis, uerumetiam si has epulas apud nos uiderit apparatas, patrem secum dignatur adducere. Sed hæ quia satis magna, & supra hominem uidentur, non meis tibi, sed ipsius domini & saluatoris sermo
Ioan.14 nibus comprobentur dicentis: Amen dico uobis quia ego & pater ueniemus, & māsionem faciemus, & cœnabimus apud eum. Quem illum profecto qui sua mandata custodit. Sed sicut diximus, quia sicut ex huiuscemodi meditationibus, diuinarū erga nos uirtutum consortia & officia prouocamus: ita è contrario malignarū uirtutum insidias, & pessimorum dæmonum incursiones, ex huiuscemodi sermonum, & nominum appellationibus effugamus. Verbi gratia, ut si quis uestrum aliquando perspexit præcantationibus sopitū serpentem portari in manibus, uel protrahi de cauernis nihil ualentē nocere uenenis, utpote incantationis uirtute torpentibus: ita etiam lectionis diuinę uirtute, si quis intra nos est contrarię potestatis serpens, si quis ad insidiandū coluber latet, si patienter feras, si non tędio fatigatus auertas auditū, scripturæ carminibus & diuini sermonis assiduitate depellitur. Si ergo uides ô auditor aliquando legis scripturā in aurib. tuis quam non intelligis, & sensus eius tibi uidetur obscurus, interim hanc primā suscipe utilitatem, quod solo auditu uelut præcantatione quadam, noxiarum uirtutū, quæ te obsident & quæ tibi insidiātur, uirus depellitur & fugatur. Obserua tantū ne efficiaris sicut aspides surdæ, & obturantes aures suas, ne audiant uocē incantationis, & ueneficij, q̄d incantatur à sapiente. Verbi causa, est carmen quod præcātatur à sapiente Mose, & q̄d præcantatur & canitur à sapiente Iesu Naue, & quod præcantatur & canitur à sapientibus omnibus prophetis. Hęc autem idcirco diximus, ne fastidiū capiamus audiētes scripturas, etiam si non intelligimus, sed fiat nobis secundū fidem nostrā, credentibus quia omnis scriptura diuinitus inspirata utilis est. Si ergo diuinitus inspirata est & utilis, etiā si non sentiamus utilitatem, credere tamen debemus quia utilis est. Solent medici præbere interdū cibum aliquē, interdū etiā potū dare, uerbi gratia ad discutiendam caligi-
nem uisus: nec tamen in edendo ipso cibo, uel in potando sentimus quia utile est, & prodest oculis: sed cum transierit uisum cibi illius aut poculi uirtus, paulatim purgat aspectum, & tunc demū sentire incipimus, quia cibus ille uel potus profuit oculis. Sed & in alijs similiter corporis partibus eadem fieri solent. Hoc ergo modo credendum est etiā de scriptura sancta, quia utilis est, & animæ prodest, etiam si sensus noster ad præsens intelligentiam non capit, quoniam (ut diximus) & bonæ uirtutes quę nobis adsunt, reficiuntur in his sermonibus & pascuntur, & cōtrarię torpescunt his meditationibus, & effu-

gantur. Sed fortasse dicitur ab auditoribus: Hæc nobis idcirco dicis, ut te ab officio disputationis excuses, & in ijs finias, nec; quicquam prorsus uel ex ijs quibus possibile est, consolationis exhibeas, nec; ut dominum depreceris præstare gratiam suā ad reuelanda ea quæ lecta sunt, ut paruum saltem cibum ex occultorum & secretorum explanatione sumamus. Nō ista de causa hæc diximus, nec excusantes nos ista ptulimus, sed ut ostenderemus in scripturis sanctis esse uim quandam, quæ legenti etiā sine explanatione sufficiat. Nūc uerò, quoniam non nobis sufficit tēpus ut de omnibus quæ dicta sunt disseramus, uel pauca saltem, prout dominus donauerit, perstringemus. Initiū distribuendæ hæreditatis quam Iesus distribuit, incipit à Caleph. Data est enim huic Caleph portionis suæ sors priusquā tribus sua, quæ est filiorum Iuda, perciperet: & datur ei nō in extremis aliquibus partibus, sed in medio filiorū Iuda: & data est ei portio nō per sortē, sed per præceptū domini, & datur ei ciuitas integra. Quem alium dignum erat talem consequi hæreditatem, & talem percipere portionem, nisi Caleph, qui solus saluus effectus est cum Iesu Naue, ex sexcentis milibus armatorū, qui exierāt de Aegypto? Ipsum oportet accipere Metropolim. Et ideo scriptum est: Dedit ei Iesus ciuitatem Arboc Metropolim Enach, quæ erat Chebron, & exterminauit inde tres filios Enach. Quid putas nobis uolens ostendere etiam hoc designauit, quod Caleph accepta portione hæreditatis suæ, & tres filios Enach exterminauit, & nomina eorū descripsit, id est Susi, Achimach, & Thalami generationes Enach? Videamus ergo quid est quod nec sufficit ei dicere filios Enach, sed & nomina ipsorum addidit, & super omnia adiecit, istæ erant generationes Enach. Sed & in consequentib. refert, quod accepta hæreditatis sorte Caleph ascendit ad eos, qui habitabant Dabir. Nomen autem Dabir erat prius ciuitas literarum. Videndum ergo est quid est quod prius erat ciuitas literarū, & postea facta est Dabir. Præterea refertur, quia & filiā habens Caleph proposuerit talē quandam conditionē dicēs: Quicunq; excindere potuerit ciuitatē literarū, & obtinuerit eam, dabo ei Axam filiam meam uxorem. Cumq; ille hoc proposuisset, Gothoniel filius Chenner frater Caleph iunior cepit ciuitatem literarum. Sed & ipsum quæstionis locū scriptura sancta posuerit, si tamen (ut diximus) nihil otiose in uerbis prætereundum, quod Gothoniel frater esse dicitur Caleph, & Caleph filius scribitur Iesfone, & Gothoniel filius Chenner. Quomodo ergo uidebitur frater esse Caleph, qui non est filius Iesfone, sed ille dicitur filius Iesfone, iste autem filius Chenner, qui dicitur cepisse ciuitatem literarū? De quo additur, quia & iunior erat, & per conditionē uirtutis merito acceperit Axam filiā Caleph uxorem, quia excidit & perdidit ciuitatem literarū. Exiens autem de domo patris sui Axa, quæ ei ex certa conditione nuptum tradita est, sedens super asinum dicebat uiro suo: Petā à patre meo portionem agri. Et exclamauit de mōte, & dixit ei Caleph, quid est tibi? & dixit ei: Da mihi benedictionem, quia in terra austri nuptum me tradidisti. Et accepit Gonetlam superiorem, & Gonetlam inferiorem. Et conclusit scriptura dicens. Hęc est hæreditas tribus Iuda. Videtis qa uere auxilio dei opus est, ut hæc explanari queāt? Impossibile prorsus est ullum hominum de ijs differere, nisi illuminatus per dei gratiā fuerit. Ideo ergo iuuate me orationibus, & mecum pariter laborate, ut dominus in his tam obscuris & absconditis locis lucem ueritatis nobis dignetur ostēdere, ut & nos uobis possimus aperire quomodo hæc uera & utilia & diuina sunt, sed pro fragilitate humanæ naturæ obtecta sacramētis et inuoluta mysterijs. Primo ergo discutiamus quare Metropolim accepit Caleph, & illam quę prima inter cæteras omnes in terra repromissionis Metropolis nominat, & Metropolim Enach. Enach interpretatur humilitas inanis uel responsio inanis. Accepit ergo Caleph Metropolim humilitatis inanis. Duas humilitates esse certum est. Vnam laudabilem, de qua dicit saluator: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiē animab. uestris. Et de hac humilitate dictū est, quia omnis q; se humiliat exaltabit. Et alibi: Humiliamini sub porētissima manu dei. Est aūt & alia humilitas culpabilis peccatorū, sicut illa quam de illicito coitu dicit scriptura, qa humiliauit illā, quod de Ammon scriptum est, quia humiliauit Thamar sororem suam. 2 Reg.13
Est ergo humilitas inanis quæ descēdit ex peccato. Huius igitur humilitatis inanis Metropolim cepit uel excidit Caleph, & interemit tres filios Enach, qui erāt filij inanis humilitatis, & illis interfectis ipse habitabat ciuitatem, & facit quæ in cōsequentibus scripta. Qui

pta. Qui aũt sunt isti filij inanis humilitatis quos exterminauit Caleph? Primus Susui q interpretaẽ extra me, hoc est extra sanctũ, quia extra sanctũ est filius inanis humilitatis, imò & extra deũ. Est & alius Achiman, qui interpretaẽ frater meus extra consiliũ, uelut si dicamus frater sine cõsilio. Omnes etenim fratres qui de humilitate inani nascunt, certum est quia & extra cõsilium sunt. Tertius Thalami, qui interpretatur præcipitium uel suspensio: qd designat nihil in eo stabilitatis, sed uaga omnia & in præceps ruentia. Istos ergo tres filios Enach exterminauit & interfecit Caleph, et post istos descẽdit in Dabir. Nomen erat Dabir prius ciuitas literarum. Dabir interpretatur loquela. Sed nomẽ Dabir, prius ciuitas literarum. Igitur ciuitatem literarũ intellige omne testamẽti ueteris instrumentum: id est & hanc ipsam quam nũc disserere conamur scripturã, intelligamus esse ciuitatẽ literarũ, quæ postmodum efficiatur Dabir, quod est loquela. Hæc etenim quæ prius in literis erat, & secundum literã intelligebatur, modo in ecclesiis Christo reuelante domino, loquela effecta est, loquentibus & disserentibus primo sanctis apostolis, & remouentibus superficiẽ literæ, proferentibus uerò de ea spiritalem loquelã. Sed & singuli quiq; doctores ecclesiarum literam legis loquelã, & disputationem Euãgelicam faciunt. Qui autem sunt tres filij Enach, quos Caleph, in cuius persona uirtutem legis ascripseramus, interimit? Inanis humilitas accipienda est illa, quam omnes huius seculi poetæ uel philosophi de diuinitate senserunt, quia & humilia & deo indigna sunt quæ senserũt. Quid emi tã humile & qd tam inaniter humile quàm ligna & lapides deos astruere? Huius ergo inanis humilitatis filius primus est Susui, q dicit extra me, hoc est primus sensus eorum & extra ueritatem & extra deum est. Secundus uerò Achiman, id est frater sine consilio. Rectum est uerò, quia & iste frater sit illius erroris qui sine consilio geritur. Quid enim tam sine consilio est, quàm relinquere deũ qui nos fecit, & sequi eos quos nos fecimus? Tertius erroris sensus est Thalami, quod est præcipitiũ uel suspensio. Nouissima nanq; huius erroris tẽdunt in præcipitium & in profundũ inferni. Ergo hos gentilitatis sensus tanquam filios Enach uetusti erroris absciditlex, quæ etiã secundum literam deum uerum & creatorem omnium prædicat. Sed nunc ascendit Caleph ad istam ciuitatem literarum, & dixit: Quicunq; exciderit ciuitatem istam literarum, & obtinuerit eã, dabo ei Axam filiã meã uxorem. Et cepit eam Gothoniel filius Chenner. Gothoniel autem qui accepit ciuitatẽ literarũ, interpretatur responsio dei. Respõsio autem dei dici potest, cui respondet deus, hoc est cui reuelat secreta, & pandit arcana. Iste ergo est qui potest accipere ciuitatem literarũ, & ueteris instrumẽti excindere literã occidentem. Frater Caleph iunior. Ego autẽ sum de ecclesia frater Caleph iunior, qui excisa ac discussa legis litera, sensum in ea spiritalem requiro. Excindo autem literam, cum iam non secundum carnem circumcidor, neq; secundum carnem azyma mãduco, neq; pascha cum Iudæis obseruo, neq; sabbatũ secundum literã curo. Promissum nanq; mihi est, quia si excidero ciuitatem literarum, accepturus sim filiam fratris mei maioris. Erã nanq; prius filius Chenner, qui interpretatur spretio literarum, sicut nos gentes alienati à conuersatione Israel, spem non habentes, & sine deo in hoc mundo. Nam prior ille frater meus, cuius nunc accipio filiam pro eo quod excidi ciuitatẽ literarũ, ille filius Iesoue fuit, qui interpretatur conuersio. Dat mihi ergo filiam suam, id est scientiã dei sui, uel intelligentiam minori fratri dat lex, secũdum quod scriptũ est: Auferetur à uobis regnũ dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Sciendũ tamen ast aliud esse legem, cuius nũc personam dedimus Caleph, aliud literam ueteris testamenti, quam ciuitatẽ figuraliter diximus literarum. Accepta ergo filia eius ego frater eius iunior educo eã de domo patris sui. Quæ cum uenerit mecum sedens super asinum (super quem asinũ? illum sine dubio quem soluerant discipuli saluatoris) dicit ad patrẽ suum. Da mihi benedictionẽ pater. Et accepit Gonetlam superiorẽ, & Gonetlam inferiorem. Quod euidentius Apostolus dicit: Pollicitationem habens uitæ eius quę nũc est & futurę. Et ut saluator repromittit ijs qui uerbi sui perfectionem sequuntur, quia accipiant cẽtuplum in præsenti seculo, in futuro autem uitam æternam cõsequãtur. Hoc est ergo accepisse in benedictione Gonetlam superiorem, & Gonetlam inferiorem. Quam benedictionẽ oremus ut & nos consequi mereamur, per Christum dominum nostrum, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

1 Thes. 4
Matt. 19

De filijs

De filijs Iuda, qui non potuerunt disperdere Iebusæos de Hierusalem.

Cap. XV Homilia XXI

ILII Iuda uolebant disperdere uel interimere Iebusæos de Hierusalẽ, & nõ potuerunt, propter quod habitarũt Iebusæi cum filijs Iuda in Hierusalẽ usq; in hodiernum diem. Volumus à litera incipientes inquirere ab ijs qui putãt hæc secundum literam stare posse, quid dicitur usq; in hodiernum diem: quod uerbum semper scriptura pro eo ponit, ut æternitatem seculi per hoc significet, sicut & dicit: Non lite recedere à domino in hodierno die, id est, donec seculum stat. Ostendat ergo mihi quomodo Iebusæus donec seculũ stat, habitet cum filijs Iuda in Hierusalem, quippe cũ ne ipsi quidem filij Iuda habitent in Hierusalem. Ideo ergo nec istud uerum esse poterit, quod Iebusæi cum Iudæis habitent in Hierusalem, quandoquidem ne ipsi quidem habitant in ea. Sed nos intelligamus hæc spiritaliter, assumentes euangelij parabolam quæ dicit de zizanijs: Sinite utraq; crescere, ne forte cum uultis eradicare zizania, eradicetis simul cum ipsis etiam triticum. Sicut ergo in euãgelio permittuntur zizania simul cum tritico crescere: eodem modo etiam hic in Hierusalem, id est in ecclesia sunt quidã Iebusæi, isti qui ignobilem & degenerẽ uitam ducunt, qui & fide & actibus, & omni cõuersatione sua peruersi sunt. Neq; enim possibile est ad liquidũ purgari ecclesiã dum in terris est, ita ut neq; impius in ea quisquã, neq; peccator residere uideatur, sed sint in ea omnes sancti & beati, & in quibus nulla prorsus peccati macula deprehendatur. Sed sicut dicitur de zizanijs, ne forte eradicantes zizania simul cum illis eradicetis & triticum: ita etiam super ijs dici potest, in quibus uel dubia uel occulta peccata sunt. Neque enim dicimus de ijs qui manifeste & euidenter criminosi sunt, ut non de ecclesia expellantur. Audi ergo scripturam dicentem, quia non potuerunt filij Iuda disperdere Iebusæos, sed habitauerunt cum ipsis in Hierusalem usq; in hodiernum diem. Vnde deprecor uos qui fideles estis, ut ita uitam uestram & cõuersationem seruetis, ne in aliquo uel ipsi scandalũ patiamini, uel alijs scandalũ faciatis, sed sit uobis summi studij, summæq; cautelæ ne quis in hanc sanctam congregationẽ uestram pollutus introeat, ne quis Iebusæus habitet uobiscum. Vides ergo quia dicit scriptura, quod non potuerunt eijcere filij Iuda Iebusæos de Hierusalem. Iebusæus autem interpretatur conculcatio. Ergo quia non possumus eijcere istos qui nos cõculcant, eos saltem quos possumus, quorũ peccata manifesta sunt. Vbi enim peccatum non est euidens, eijcere de ecclesia neminẽ possumus, ne forte eradicantes zizania, eradicemus simul cum ipsis etiam triticum. Mouet me tamen quod dixit, quia non potuerunt eijcere Iebusæos, id est eos qui interpretantur conculcatio. Et ideo uideamus qui sunt in ecclesia conculcãtes. Illi sine dubio de quibus dicit dominus in euãgelijs: Nolite mittere sanctũ canibus, neq; margaritas uestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, & conuersi elidant uos. Iste est ergo Iebusæus, conculcatio, qui indigni audiũt uerbum dei, & cum audierint neq; ut infideles discedũt, neq; permanent ut fideles, sed percepta mysteriorum notitia, fidei nostrę secretioribus scrutatis, conuersi postmodum impugnant nos, & contradictionibus suis corda nostra dirumpũt conculcãtes uerbi dominici margaritas, & ornamenta fidei maculãtes. De istis ergo dicitur, quia non potuerunt filij Iudæ eijcere Iebusæum de Hierusalem usq; in hodiernum diem. Simile autem aliquid scriptum est & de Effrem, ait enim scriptura: & non disperdidit Effrem Chananæũ qui habitabat in Gazer, & habitauit Chananæus in Effrẽ usq; in hodiernum diem. Effrẽ autem interpretatur fructificatio. Qui ergo fructificat & crescit in fide, non potest exterminare Chananæum semen pessimum, semen maledictum, semen semper mobile, semen incertum. Hoc enim interpretatur Chananæus. Et certum est, quia cum eo qui fructificat & crescit, semper habitat Chananæus. Nunquam enim tentationum motus cessant ab eo. Sed tu si uere fructificas in deo, & uides talẽ aliquem inquietum, turbidũ, mobilem, scito quia Chananæus est. Si nõ potes eũ eijcere de ecclesia, quia nõ potuerunt filij Effrẽ disperdere Chananæos, illud obserua quod Apostolus cõmendat dicẽs: Subtrahite uos ab omi fratre inquiete ambulãte, Sed quoniã Salomon suadet hæc quæ legimus describi in corde tripliciter, etiã illud præter illa quę diximus, qd cordi meo occurrit, ad aures uestras proferã: & uos facite quod scriptũ est, ut uno dicente oẽs examinent. Me ergo dicente quod sentio, uos discernite & examinate si quid rectum

Matt. 7
Matt. 13
2 Thess. 3
Prou. 22

rectũ est aut minus rectũ. De Hierusalẽ frequenter diximus q̃ uisio pacis interpretat̃. Si ergo in corde nostro Hierusalẽ ædificata, hoc est si uisio pacis in corde nostro fundata est,& Christũ semper qui est pax nostra, intuemur & seruamus in corde: siquidẽ ita fixi & stabiles sumus in hac uisione pacis, ut nunquã prorsus ulla cogitatio mala, uel alicuius peccati consiliũ ascẽdat in cor nostrũ: si hoc ita fieri possit, poterimus dicere, quia in Hierusalẽ sumus,& nullus alius habitat nobiscũ, nisi soli illi qui sancti sunt. Nunc uerò cũ etiã ad grandẽ profectũ ueniamus, & summis nosmetipsos studijs excolamus, tñ non puto cuiquã tantũ in corde puritatis euenire, ut nunquã aduersæ cogitationis cõtagione maculet̃: certũ est etiã Iebusæos habitare cum filijs Iuda in Hierusalẽ. Non tamen ideo hæc diximus, quod negligamus quantũ fieri potest eijcere eos, sed satis agendum nobis est,& tentandũ quotidie eos eijcere de Hierusalẽ: sed sicut scriptum est, nõ possumus simul oẽs eijcere. Hoc idem aũt etiam in ijs qui fructificãt sentiendũ est, qui Effrem filij nominãtur, qui & ipsi Chananæos, id est uagas, & lubricas cogitationes semper debẽt eijcere de animabus suis. Potens est aũt deus, qui & Iebusæos & Chananæos subijci at nobis, sicut scriptũ est: Subiecit aũt Chananæos filijs Effrem. Ipsum ergo dominũ deprecemur, ut eijciens à nobis malas cogitationes, bonas inferat, dignas Hierusalẽ ciuita te cœlesti, in quibus nihil pollutum inueniatur & sordidũ, quod nos in die iudicij excõscientiæ cogitationibus arguat, sed inueniatur in nobis puritas cordis in Christo Iesu domino nostro, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

De tribu Effrem & de Chananæis. Cap. XVI Homilia XXII

C HANANAEI tertio dicti sunt in filijs esse Effrem: sed obseruemus qui sit ingulis ordo dictorum, id est, quid continet primus sermo qui dicit Chananæos esse cum filijs Effrem, & quid secundus & tertius. Si enim diligentius obseruemus qũo tertio dicantur esse Chananæi cum filijs Effrem, & domino præstante poterimus inuestigare ordinẽ dictionum, quid ex hoc primo, quid in secundo, quid in tertio factum refertur: puto quod non erimus increduli, quia uere hęc non ut sola nobis rerum gestarum narratio traderetur, scripta sunt, sed sacramentis diuinis deo q̃ dignis repleta. Primo ergo dictum est, quia nõ perdidit Effrem Chananæum qui habitat in Gazer, sed habitabat Chananæus in Effrem usq; in hodiernũ diem, & factus est sub tributo seruus usquequo alcẽdit Pharao rex Ægypti & accepit ciuitatem, & incendit eam igni, & Chananæos & Pherezæos & qui habitabant in Gazer trucidauit, & dedit eam Pharao in dotem filiæ suæ. Secundo: Et factũ est (inquit) quoniã inualuerunt filij Israel, & fecerunt Chananæos subiectos, exterminatione autẽ non exterminauerunt eos. Tertio, quando contradixerunt uiri de tribu Effrem Iesu, uolẽtes secundũ numerositatẽ suam, quia plus erant & ualidi, maiorem accipere etiã hæreditatis sortem: & iubentur ascendere in saltum, & sibijpsis ampliorẽ locũ capere: & ut possint latiora spatia occupare, iubẽtur exterminare Chananæum. Videamus ergo nunc quid sibi uelit hæc de Chananæis tripartita narratio. Primo Chananęus nobiscũ est quidem, & sub tributo est, nõ est tamẽ obediens nobis, neq; seruus. Secundo etiam seruus efficitur & obediẽs. Chananæũ hic carnem nostram accipiamus, uel ea quæ carnis sunt. Hæc primo nobiscũ est, hoc est anima iuncta est, sed non obediens, nisi tantũ quod tributa dependet: id est ministeriũ qui dem agendi aliquid exhibet; uel mouendi, cõcupiscit tamen aduersus spiritum & nõ est obediẽs animæ, sed suis desiderijs cedit. Si uerò aliquantũ profecerimus, efficitur nobis caro seruus, & obediẽs ac parens animæ uoluntati. Et iste est secũdus animæ profectus, cum sibi carnem & seruire fecerit & obedire. Tertiũ uerò est, quod perfectũ est. Si enim iam ueuiamus ad perfectum, etiã exterminandus nobis dicitur Chananæus, & mortificandus. Quomodo aũt hoc in nostra carne completur, audi apostolum Paulũ dicentẽ:
Col.3 Mortificate membra uestra quæ sunt super terrã, fornicationẽ, immunditiam, & cætera
Rom.8 quæ sequuntur. Et iterum dicit: Qui aũt sunt Christi, carnẽ suam crucifixerũt cum uitijs & concupiscentijs. Sic ergo tertio, hoc est cum ad perfectionẽ uenimus, & membra nostra mortificamus, ac mortem Christi in corpore nostro circũferimus, exterminari à nobis dicitur Chananæus. Sed & illud nõ otiose prætereundũ est, quod dicitur Pharao uenisse & accepisse ciuitatẽ Gazer, in qua Chananæus habitabat cũ Effrem, & dedisse eam in dotem

in dotem filiæ suæ. Gazer aũt interpretatur constructio. Si ergo corpus & anima in una atq; eadem constructione habitent, id est cõiunctæ sibi inuicẽ & sociæ, ita ut anima carnaliter uiuat, & non festinet anima uelocius sibi obedientẽ & subditam facere carnẽ, uerendum est ne ueniat Pharao ex Ægypto, & captiuã ducat infelicẽ animam, ita ut in dotem eam tradat filiæ suæ. Si em̃ cõsideres illud quod dixit Apostolus, exurgere aliã legẽ in mẽbris nostris, & captiuos nos ducere in lege peccati, inuenies qũo ille Pharao, qui est auctor & rex peccati, filiæ suæ, quæ est lex peccati, animam quæ carnaliter uixerit, in dotem conscribit. Post hæc etiam hoc uidendum est, quod filij Ioseph quæstionẽ mouent de hæreditate, maiorẽ sortem requirunt, dicẽtes ad Iesum: Quare nobis dedisti hæreditatis sortem unam, & pedaturam unam? Ego aũt populus multus sum, & dominus benedixit me. Si ergo & nos populus simus multus, & benedicat nos dominus, audiemus ab Iesu: Populus multus es, ascende in saltum, & munda tibi ipsi, & para locũ in terra. Expurga Pherezæos & Raphaim. Necesse est ergo nos eijcere Pherezæos. Inuenimus aũt Pherezæos interpretari fructificationẽ. Sed (sicut sæpe iam diximus de alijs nominibus) in hoc duplex est interpretatio. Est enim fructificatio bona & fructificatio mala, sicut in euãgelijs designat̃: quia arbor bona, bonos fructus facit, & arbor mala, malos fructus facit. Oportet ergo nos expellere omne quicquid non bene fructificat, & abscindere fructũ peccati, & expurgare fructus iniustitiæ. Sed & Raphaim (inq̃t) expelle, uel potius expurga de te. Raphaim inuenimus interpretatũ resolutæ matres. Est in anima nostra uirtus quædã, quæ parit sensus, & uelut mater est eorũ sensuum uel intellectuũ, qui procedunt è nobis, secũdum quod dicitur de anima quasi de muliere: Salua aũt erit per filiorum generationẽ, si permanserit in fide & ueritate. Istæ ergo matres, hoc est ista uirtus animæ, illis in quib. fortis est & ualida ac robusta, generat sensus ualidos & potentes, & qui superari à contradicẽte non possint. In alijs quidẽ uirtus ista resoluta est & remissa, quod indicatur ex sensibus cum languidi quidã proferũtur & inepti, & nihil in se fortitudinis cõtinẽtes. Hoc ergo significat sub nomine Raphaim, ut huiusmodi de nobis matres remissas, quæ sensus inerudos & inutiles pariunt, expurgemus. Et bene seruauit spiritalis intelligẽtiæ proprietatẽ. Non em̃ dixit exterminãdos Raphaim, sed expurgandos. Non em̃ ipsos naturalis animæ motus euertere atq; exterminare præcipit̃, sed expurgare, id est sordes & immũditias, quæ eis ex nostra negligẽtia aduenerũt, purgare atq; depellere, ut naturalis eius uigor propriẽ atq; ingenitæ uirtutis effulgeat. Post hæc addunt adhuc filij Effrẽ, & dicũt: Nõ sufficit nobis mons, & equus electus, & ferrũ Chananæo est qui habitat in meridie. Nunquã inuenies qui equum habeat Israelitã, sed Chananæus habet illũ equũ, qui falsus est ad salutẽ. Habet & ferrũ bellicũ Chananæus. Sed quid respondit illis Iesus? Si populus multus es tu, & uirtutẽ habẽs, nõ erit tibi sors una, quia saltus est tibi, & emundabis eum. Vides quid ad nos per spiritalẽ intelligentiã dicitur, ut emundemus syluam quæ in nobis est, & excidẽtes inutiles & infructuosas ex nobismetipsis arbores, faciamus ibi noualia quæ semper innouemus, & ex quibus fructũ capiamus tricesimũ & sexagesimũ & centesimũ? An non eadem nobis euãgelij sermo denũciat dicens: Ecce iam securis posita est ad radicem arboris? Omnis ergo arbor Matt.3
quæ non affert fructum, excidetur, & in ignem mittetur. Hæc prioribus nostris Naue filius præcepit Iesus de infructuosis arboribus excidẽdis, hęc nobis dominus Iesus in euãgelijs mandata describit: & quomodo nõ uerum est quod umbra præcessit, & ueritas secuta est? Quid autem est quod addidit Iesus: si emundaueris (inquit) syluam, erit tibi cũ exterminaueris Chananæũ? Diximus iam superius quomodo nobiscũ positus Chananæus, primo tantũ tributa dependet, secũdo obediens efficitur & subiectus, tertio uerò in membrorum nostrorum mortificatione etiã exterminari dicitur. Quæ si recte intelligimus, & donauit nobis dominus per gratiã suã ita hæc intelligere, sit aliquid operæpreciũ hęc de secretis & absconditis in publicũ produxisse, & uenisse ad agnitionẽ nostram, quæ seruabantur obtecta: & conemur secundũ hæc quæ diximus, Chananæum qui nobiscum est, citius subijcere nobis, & obedientẽ facere, post hęc etiam exterminare: quia si dimittimus eum, & negligimus, ueniet Pharao ex Ægypto, & incipiet locum nostrũ in dotẽ dare filiæ suæ, & captiuos nos tradere legi peccati. Sed absit hoc ab Israelitica nobilitate, ut seruiat filiæ Pharaonis Israelita, quẽ iam deus eduxit de terra Ægypti, iterum

1 Tim.2

seruiat

seruiat illi, q in mari rubro submersus est, Pharaoni. Obseruemus ergo sicut & hic dicit Iesus, ut præualeamus nos cõtra Chananęos: ne si forte illi inualuerint super nos, & obtinuerint nos, de Israeliticis Chananæos nos faciant, sicut & ille effectus est, quẽ superauerat carnis illecebra, cui dicit̃ à propheta: Semẽ Chanaan, & non Iuda, species seduxit te. Dan. 12 Non eueniat ergo nobis audire semen Chanaan, quia maledictus Chanaan puer seruus erit fratribus suis. Nobis autẽ præstet dominus, ut filij simus Abrahã, & Isaac, & Iacob, secundum promissionem hęredes, & ob hoc ex lapidibus suscitati, ut simus filij Abrahã à Christo Iesu domino nostro, cui est gloria, & imperium in secula seculorum, Amen.

De ratione sortiũ ubi septẽ tribus capiunt hæreditatẽ. Cap. XVIII. Homilia XXIII

IN consuetudine hominum cum aliquid sorte diuiditur, fortuitu uidetur sors illa ad illum cadere: in scriptura autem sancta non ita est. Aliquoties quærebam apud memetipsum, si de tãtis, ac talibus patres sancti sortibus iudicium commisissent, quod si esset hoc apud sanctos ita gestum, iam de alijs hominibus uel gentibus nihil mirum uideretur, si nihil haberetur eximium in ijs, quæ à sanctis sorte dicuntur diuisa. Sed uideamus si forte in scripturis inuenimus aliquid positum, quod nobis quid uirtutis contineatur in sortibus manifestet. Incipiamus ergo à Leuitico, ubi scri-
Leuit. 16 ptum est: Et accipient (inquit) duas sortes. Sors una domino, & sors una Apopompęo, hoc est transmissori. Et super quemcunq; uenerit sors Apopompæi accipiet hircum, illum, & adducet illum in eremum uiuum, & dimittet illum ibi in dimissione sua. Alium uerò hircum immolabunt domino. & reliqua, quæ ibi sunt. quæ utiq; sciunt qui legunt. Et iterũ ubi Moyses sorte diuisit tribui Rubẽ, & tribui Gad, & dimidiæ tribui Manasse, quæ poposcerant trans Iordanem accipere terram illam, quam acceperũt filij Israel. Dedit autem etiam Iesus secundum præceptum dei Caleph filio Iessone tribus Iudæ sortẽ. Dedit autem & tribui Effrem, & illi quæ supererat, dimidiæ tribui Manasse. Et post hæc congregauit (inquit) ecclesiam filiorum Israel, & dixit: Mittam sortem, & proferã in cõspectu domini sortem, si prius describẽtes terrã, attuleritis descriptionẽ eius. Et ita post hæc sortibus missis hæreditas populo dei distribuitur, & agitat̃ sors ista nõ fortuitu, sed secundum hoc, quod prædestinatũ est à deo. Deniq; tribus Beniamin prima ibi accepit sortem ubi erat Hierusalem, post hanc tribus Simeon secunda, post hãc Isachar, deinde Zabulon, deinde Asser, post etiã Neptalim, inde Dan. In quibus nouissime ueniũt tres illæ tribus, quæ ex cõcubinis descenderãt Iacob. Quæ ergo sit ratio sortiũ apud memetipsum requirebam, ut ex multis testimonijs scripturæ quod latebat agnoscerẽ. Inueniebam sane in scripturis etiã gentiles homines usos esse sortibus, tunc cũ nauigaret Ionas, & tempestas urgeret. Aiunt nãq; ij qui nauigabant: Mittamus sortẽ, & uideamus cuius causa hæc tanta malitia est, quasi sors tantũ ualeret, ut prodere posset, cuius causa periculum nauigãtibus immineret. Et q̃uis gentiles essent, & alieni à cognitione dei, nõ tamẽ in hac opinione fallũtur, sed quod uerũ erat, prodit eis sors. Deniq; uenit (inquit) sors super Ionam. Quærens ergo de ijs, inuenio & Salomonem in prouerbijs dicẽtem: Cõtradictiones cohibet sors, & inter potentes definit, ueluti cessare ostendẽs cõtradictiones, ubi mittitur sors. Sed cum hæc in testamento ueteri nõ pauca referri de sortibus inuenirem, conuerti me etiam ad nouum testamentum, ut uiderem si forte uel ibi cõtemnunt̃ sortes. At ne ibi quidem earum usus abijcitur, & inuenio quod aliquãdo cum deesset numero apostolorum unus apostolus, & esset necessarium in loco Iudæ aliũ subrogari, cõueniẽres apostoli, qui utiq; multo sapientiores erãt q̃ ij qui nũc episcopos uel presbyteros uel diaconos ordinãt, elegerũt duos, & statuerunt in medio: nec tamẽ de eis sibimet ipsis iudicium permiserunt, ut illum facerent quẽ ipsi uolebant, sed orantes (inquit) miserunt sortem, ut ex illis duobus quos statuerant in cõspectu dei, id est Ioseph, qui uocabatur Barsabas, qui cognominatus est iustus, & Matthiã. Et cecidit (inquit) sors super Matthiam, & annumeratus est cum undecim apostolis. Præcedente nanq; oratione, nõ iam casu sed prouidentia, sors diuinum iudiciũ deferebat. Sed adhuc quærebã in nouo testamento, sicubi sors in Christo uel in ecclesia nominat̃, uel in rebus mysticis, & quę ad ani-
Act. 1 Eph. 1 mam pertinere uideãtur. Inuenio Paulum ad Ephesios scribentem dicere de Christo: In qua (inquit) sorte uocati sumus, prædestinati secundum propositũ eius, qui omnia operatur

ratur secundum cõsilium uoluntatis suæ, ut simus in laudẽ gloriæ eius qui ante sperauimus in Christo. Sed & ad Colossences hæc scribentem: Gratias agẽtes deo patri qui ido Col. 1 neos nos fecit in parte sortis sanctorum in lumine. Tam multis igitur ex scripturis sanctis de cõmemoratione sortium testimonijs congregatis, quo ex multorum locorũ cõsideratione uirtutem rei possimus diligentius apprehẽdere, mihi quidem ex ijs omnib. uel euidens adhuc sensus ad liquidum patere non potuit, uel etiã de re tanta enunciandi & proferendi arcani metus insedit. Illud tamen inquantũ res patitur contigisse sufficiat, q̃d nobis ab apostolis sors ducta designat, quia ubi ex fide integra & oratione præmissa sors ducit̃, ea quæ dei uolũtas cõtinet in occulto, sors hominibus declarat in manifesto. Secũdum interiorem uerò intellectũ, sicut Paulus uidetur indicare quum dicit in parte sortis sanctorũ, & sorte uocati in Christo, uidendum est ne forte non solum in hominib. sed & in supernis uirtutibus sors agatur, & præsideat aliqua uirtus huic officio, quæ (uer bi causa) Iesu filio Naue nunc sorte hæreditatẽ distribuenti nõ ad aliquam gratiã, sed secundum quod scit deo placere, ducatum præbeat: & illi quidẽ faciat euenire quę prima sunt, quem scit apud deum primũ locũ tenere: quo hoc quod in occultis habetur apud deum, sortis gubernatione etiam hominibus demonstrareť: alium uerò facere secũdi loci, & alium tertij. Quod ita gestum esse non solum in terris arbitror, uerũetiã in cœlesti bus, & huiusmodi sortem quæ apud deum meritorũ contemplatione distinguitur, etiã illo tempore habitam cum diuideret & cõstitueret excelsus gẽtes, & disseminaret filios Deut. 32 Adam, & constitueret fines gentium secundum numerum angelorũ dei: & facta est portio dei Iacob, funiculus hæreditatis eius Israel. Vides em̃ quia & hic partem & funiculũ Israel domino dicit esse sortitum. Non ergo fortuitu arbitrãdum est per sortẽ uenisse ad liquidum angelo illam gentem suscipere, uerbi causa, Ægyptiorum, alij autem Idumæorum, & alij Moabitarum, & alij Indiam, & unamquamq; nationẽ earum quæ sunt super terram: sed & ibi etiam si secundum numerum angelorum dei dicanť sorte gentes esse diuisæ, tamẽ illa sors (sicut in hominibus diximus) quia dei iudiciũ quod in occulto est, sors pandit in publico, talis etiã ibi fuisse credenda est: quia & merito & uirtute sua unusquisq; angelus illam uel illam gentem in diuisione susciperet. Et quid dico de magnis et de generalibus rebus: cum ne per singulos quidem nostrum absq; huiusmodi sorte quę dei iudicio dispensatur, euenire dicendum est (uerbi causa) ut alius nostrũ talem, uel talem uitam statim à natiuitate sortiat̃: uel certe illud quod erga homines geri ex scripturis sanctis sæpe docuimus, quod & boni angeli adsunt hominibus, & cõtrarij: quod nõ utiq; fortuitu & absq; iudicio ille angelus illius animæ, uerbi causa, Petri custos esse sorti tus sit, & alius Pauli, uel alius unius infantis de ecclesia, de quorũ angelis dicit dominus quia semper uideant faciem patris sui qui in cœlis est. de quibus utiq; dubitandũ nõ est, quod iudicio dei qui illorum dignitatem, uel nostræ animæ ad liquidum perspicit qualitatem, uniuscuiusq; nostrum custodiam sortiant̃ sorte quadam mystica Christi dispensatione directa. Ego aũt quantum ad opinionem meam spectat, puto audenter dicendũ etiam de ijs uirtutibus quæ mũdi huius ministeria susceperũt, quod nõ fortuitu uel casu illa uirtus terræ uel arborum germinationibus præsit, illa fontiũ ac fluminũ sufficiat ac sufficienter exhibeat, alia imbriũ, alia uentorũ, alia marinis, alia autẽ terrestribus animalibus, uel singulis quibusq; è terra gignẽtibus præsit: & esse in his singulis sacramẽta ineffabilia diuinæ dispensationis, ut ordine suo cuncta, & competẽti per unãquanq; uirtutẽm dirimãtur officio. Sic em̃ & apostolus Paulus dicit: Nónne omnes sunt ministri spi- Heb. 8 ritus in ministerium missi, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis? Ad horũ igitur imitationem credendum est etiam hic scripturã referre sortes duci per Iesum, & hæreditatem per unamquãq; tribum diuina dispensatione decerni, & per ineffabilem prouidẽtiam dei, ac præsentiam in his sortibus adumbrari futuræ in cœlis hæreditatis exẽplar. Quoniam quidem lex umbrã dicitur habere futurorum bonorũ, & sicuti dicit Apostolus de ijs qui ad dominũ Iesum Christum uenerunt: qui accessistis ad Sion montẽ, & ad Heb. 10. 12 ciuitatem dei uiuentis Hierusalem cœlestem: est aliqua in cœlis ciuitas quæ dicit̃ Hierusalem & mons Sion: nõ est utiq; sine causa quod Beniamin in sorte sua accepit Hierusalem & mõtem Sion: nisi quia cœlestis illius Hierusalem ratio sine dubio hoc exigebat, ut aliqua Beniamin dari deberet Hierusalẽ terrestris, quæ illius cœlestis figurã seruat ac

formam

Universidad de Deusto
Biblioteca

formam. Similiter autem de Bethlehem dicendum est, quod non sine certa quadã ratione in Iudæ sorte decernit, uel Hebron uel aliæ singulæ ciuitates singulis quibusq; tribubus conscribunt, nisi quia (ut diximus) illa cœlestia loca, in quibus & Hierusalẽ & Sion esse nominatur, sine dubio & cętera quæ ijs uicina uel coniuncta sunt loca, hoc in se cautæ & rationis cõtinebant in cœlis, quod sorte distributa gubernabãtur in terris. Hinc ergo est quod dispensauit diuina sapiẽtia nomina quædam locorũ scribi in scripturis, quæ mysticam quandam interpretationẽ cõtineant, per quæ indicetur nobis, quia hęc certis quibusq; rationibus, & nõ casu uel fortuitu fieri dispensent. Sicut eñ nõ est putandum q; fortuitu accideret (uerbi causa) ut ille angelus Michael uocaret, alius autẽ Gabriel, alius uerò Raphael: & ut ad humana descendã, sicut nõ fuit fortuitu ut ille patriarcha Abrahã uocaret, & ille Isaac, & alius Israel: sed ne in fœminis quidẽ casu accidit, sed certa & diuina ratione, ut illa Sara uocaretur ex Sarai, uel ille Israel ex Iacob, uel ille Abrahã ex Abram: & ut certum est quod unusquisq; uel angelorũ, uel hominũ ex ijs quæ sibi iunguntur officijs, & actibus etiã nomina sortiantur: ita consequens est etiã loca quædã esse cœlestia & ciuitates, sicut Hierusalẽ cœlestis dicitur & Sion: esse etiã alias quarum typum & imaginẽ istæ quæ in terris sunt continent, quæ nũc in hac scriptura mystice nobis per Iesum filium Naue designantur. Et de ipsis puto ciuitatibus dictũ: Ædificabũtur ciuitates Iuda, & inhabitabunt ibi, & hæreditabunt eam. De ipsis etiã dominus & saluator dicit, quia multæ mansiones sunt apud patrẽ. Et de ipsis credẽdum ciuitatibus seruo illi qui bene negociatus fuerat dominũ dicere, quia potestatẽ habebis super decẽ ciuitates, & alij super quinq; ciuitates. Hæc de diuisiõe sortium terræ Iudę proferre ad uos intem quantum fas fuit, auſi sumus scriptura prouocante quæ Hierusalẽ dicit cœlestẽ: & montem Sion, & cætera quæ similiter scripta sunt, esse dicit in cœlis: quæ nobis occasionẽ derũt sentire de his omnibus, quod mysteria in ijs cœlestia describant. Et ideo dicimus, ne cũ fastidio hæc legatis, & puretis uilem aliquã esse scripturam, pro eo quod est multis nominum appellationibus consita: quin potius scitote ineffabilia per hæc mysteria cõtineri, maiora q; potest uel humanus termo proferre, uel auditus mortalis audire: quæ (ut ego arbitror) digne & integre explanari non solum à me minimo nõ possunt, sed nec ab ipsis quidẽ qui me multo meliores sunt. Nescio aũt si uel ab ipsis sanctis apostolis plene & integre proferuntur. Non dixi quod non plene sciantur, sed non plene proferantur. Certum est eñ cognita esse hæc, & integre apprehẽsa illi qui raptus est usq; ad tertiũ cœlum, qui utiq; in cœlo positus uidit cœlestia, uidit Hierusalẽ ueram ciuitatẽ dei, uidit ibi & Sion montem quocunq; loci est, uidit & Hebron, uidit & omnia ista quæ cõscribuntur sorte diuisa: & nõ solum uidit, sed & rationes eorũ in spiritu cõprehẽdit, quia ipse cõfitetur se audisse uerba & traditiones. Sed quæ uerba? Ineffabilia (inquit) & quę nõ licet homini loqui. Vides ergo quia sic omnia Paulus cõprehẽdit in spiritu, sed nõ licebat et hominibus ista proferre. Quibus hominibus? Illis sine dubio de quib. culpabiliter dicebat: Nonne homines estis, & secũdum hominẽ ambulatis? Sed dicebat fortassis illis qui iam nõ secũdũ hominẽ ambulabãt. Dicebat hæc Timotheo, dicebat Lucæ & cæteris discipulis quos sciebat capaces esse ineffabiliũ sacramẽtorũ. De quib. & in ministerio tale aliquid Timotheũ cõmonebat dicẽs: Memor esto uerborũ quæ à me audisti, quæ cõmẽda fidelibus hominib. & ijs qui idonei sunt alios docere. Sic ergo diuina hæc esse credẽtes & mystica, dignos nos & aptos ad eorũ capacitatẽ uitę actib. ac meritis pręparemus, ut cum digne à nobis fuerint intellecta, etiã hęreditate ea in cœlis cõsequi mereamur, in Christo Iesu domino nostro, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Ioan. 14

1 Cor. 1

2 Tim. 2

De Amorræis quomodo habitauerunt cum Effrem, & de Iesu quomodo accepit ciuitatem à filijs Israel. Cap. XIX Homilia XXIIII

D E Iebusæis qui habitabant Hierusalem, dudum dictum est, quomodo eos exterminare non potuerunt filij Iuda, sed & de Chananæis quos non potuerunt exterminare filij Effrem, habitantes in medio sui. Quibus similia etiam præsens lectio refert de Amorræis dicens: quia permansit Amorræus habitare in Elom & in Salamis, & grauis effecta est manus Effrem super eos. Amorræus interpretatur amarus uel amaritudo. Habitantes ergo in Elom, quę interpretatur arietantes, uel in Salamis,

in Salamis, quod interpretatur pacifici, permanent & habitant amaritudines in arietantibus & pacificis. Arietantes sunt ij qui in agonibus positi, expugnare diabolicas ædes structurasq; conantur. Pacifici uerò qui carnalibus cõcupiscentijs superatis pacem animæ gerunt. In utrisq; tamen perseuerat & contendit contraria uirtus amaritudo persiste re. In quo tale aliquid intelligere possumus, quia dicit, permansit habitare Amorræus in ipsis. Verbi gratia, si inimica uirtus dæmonis ex amaritudinis turma ueniẽs obsideat alicuius corpus, perturbet ac decipiat mentem, adhibeãtur autem multæ orationes, multa ieiunia, multæ exorcistarũ inuocationes, & ad hæc omnia surdus dæmon in obsesso corpore permaneat & persistat, tolerabilius ferens exorcistarum pœnas, & adhibita sibi ex dei nominis inuocatione tormenta, quàm discedere ab homine quem impudenter obsidet & nequiter: ita etiam hic intelligendum est in istis qui dicũtur Amorræi, qui permanent & persistunt habitare in Elom & in Salamin. Et ut uere ostenderet scriptura, quia perferẽtes pœnas & flagella persistunt, dicit: Et grauis effecta est super eos manus Effrẽ. Quomodo autem grauis efficitur manus Effrem super Amorræos? Vel exorcistarũ (ut diximus) manus impositione uehementius imposita grauari dicitur super immũdos spiritus manus Effrem, uel quia boni actus uel bona opera grauant & affligunt dęmonum genus, contrariasq; uirtutes. Quanto eñ nos meliora egerimus, & quãto in optimis cõuersamur, tanto illis molesta hæc efficiunt & grauia. Gratum uerò illis est & acceptum, & uoluptates eis quodãmodo exhibet, qui in turpitudine & flagitijs uiuit. Qui uerò in bonis actibus manum suam grauauerit super eos, etiã si penitus eos expellere nõ potuerit, certe tributarios eos faciet & subiectos. Et abierunt filij Effrem peragrare terrã secũdum fines suos. Et cum enarrasset illam historiã, in sequentibus quantam mansuetudinẽ & humilitatem habeat Iesus, qui uere dignus erat ferre nomen domini Iesu & saluatoris nostri declarat. Ait enim: Dederunt (inquit) filij Israel sortem Iesu filio Naue ex semetipsis per præceptum domini, & dederunt ei ciuitatem quam petiuit Thannasac quæ est in monte Effrem, & ædificauit ibi ciuitatẽ, & habitauit in ea. Ipse est qui dedit hæreditatẽ oñibus filijs Iuda, qui dedit Effrem, & dimidiæ tribui Manasse: ipse dedit & magnificeo illi Caleph filio Iephone hæreditatẽ: ipse misit ternos per singulas tribus, qui uniuersam terram peragrarent, atq; describerent in libro, & redirent, & ostenderent: ipse misit oñi bus sortes, & se in nouissimis reseruauit. Quare putas uoluit esse omnium nouissimus? Si ne dubio ut esset omnium primus. Et nec ipse sibi hæreditatẽ sorte præsumpsit, sed à populo accepit, & illi dat populus hæreditatẽ à quo ipse acceperat. Sic enim scriptũ est: Et dederunt filij Israel sortẽ Iesu filio Naue. Sed & hæc figuraliter cõtingebant illis, quę nobis proponerẽtur ad formam, ut & nos seruemus præceptũ illud quod iste opere implet, quod dicitur: Quãto magnus es tanto magis humilia te, & ante dominum inuenies gratiam. Et iterum quod scriptũ est: Si te ducẽ ordinauerint ne extollaris, sed esto inter eos quasi unus ex ipsis. Vide ergo quomodo dux erat populi, ipse qui eos introduxerat in terrã sanctam, in terrã repromissionis: ipse erat successor Moysi, & nõ ipse sibi permittit sumere sortem terræ, sed expectat ut accipiat portiunculã à populo, populi dux: & accepta portiuncula sua Iesus, dignus hoc nomine, ædificat locum ipsum quem accepit & constituit, ut eum uere faciat dignũ munere dei, & hæreditate diuina. Sed quoniã ad dominum, & saluatorem nostrum ea quę de Iesu scribuntur, referre consueuimus, fortassis etiam noster oñis hic populus dat partem aliquam meo domino Iesu, & uelut locũ quẽdam habitationi eius tribuit. Sed ne iniuriosum esse uideat quod dicit, requiramus quomodo ei damus nos serui eius habitationis locum. Ego si possem bonus fieri, darẽ locũ filio dei in me, & acceptum locum à me in anima mea dominus Iesus ædificaret eum, & adornaret, & faceret in eo muros inexpugnabiles, & turres excelsas, & ædificaret in me mansionẽ, si mererer, dignam se & patre, & ita adornaret animã meam, & capacem eam suæ sapientiæ & scientiæ, & totius sanctitatis efficeret, in tantum ut etiam faceret deum patrem secum intrare, & in ea facere mansionem, & cœnare etiam apud talem animam cibos quos ipse donaret. Quod ut consequi mereamur, præparemus in nobis cor mũdũ quo libenter & grate mundũ cordis nostri introire dignetur hospitium: cui est gloria & impetium in secula seculorum, Amen.

De ciuitatibus quæ datæ sunt Leuitis & sortibus eorum.

Cap. XXI Homilia XXV

OMNES filij Israel acceperũt sortes suas in terra, Leuitis autẽ in hæreditate so-
lus sufficit deus. Verum quoniã accipiũt Leuitæ decimas ac primitias de fru
ctibus à filijs Israel per præceptum domini, oportebat etiã de terra (ut ita di-
cam) & de habitaculis decimas accipere, hoc est enim ab omnibus decimas accepisse. Et ideo accedentes primarij uiri qui erant in filijs Leui, ad Eleazarum sacerdotem, & ad Iesum filium Naue, & ad principes tribuũ filiorum Israel, in Selon in terra Chanaan, di-
xerunt: Dominus præcepit in manu Moysi dari nobis ciuitates ad habitandũ, & suburbana earum animalibus nostris. Oportebat etiã de suburbanis & de ciuitatibus sortem fieri, ne forte indiscrete & fortuitu inter Leuitas celebrata diuisio uideret. Sicut ergo di-
stributio sortis quæ facta est in filijs Israel, habuit rationẽ qua quis prima sorte dignus ha-
beret, & alius secũda, de qua (prout potuimus) iam ante tractauimus: sed & de ijs q per Moysen ultra Iordanẽ, & ab Iesu in terra accipiũt repromissionis, ubi prima sors cecidit ad Beniamin, & postmodũ ad cæteros in quib. fuit ultimus Dan: ita necesse est esse & ali-
quã rationẽ etiã in ordine sacerdotalis & leuiticæ sortis, ut alij prima, alij secũda, alij ter-
tia sors ducatur, per quas illa, uel illa loca unicuiq; decernant. Dicũtur aũt filij esse Leui, Gerson & Chaat & Merari: & ostenditur primas partes tenuisse in honore Chaat, quia fi-
lij Chaat fuerunt Amran, Moyses, Aaron & Maria. Igitur de Chaat pars quidẽ plebis esse
cta est sacerdotalis, quæ est Aaron & filij eius. Moyses aũt aut in sacerdotali ordine, aut si quid etiã plus à sacerdotali esse potest, habẽdus est. Alia uerò est ratio de filijs eius. Cæ-
teri aũt ex filijs Chaat secundũ ordinẽ tenuerunt in tribu Leui, qui sunt ex Isaar & Che-
bron & Odiel. Tũc deinde post hos accipiũt partẽ post Chaat ex filijs Leui Gerson ter-
tio loco, nouissimus uerò omniũ Merari. Hęc est aũt differentia primi ordinis, & secũdi & tertij uel quarti quã primo omniũ obseruauimus in Numeris. Postea em̃ q̃ ordinatæ fuerant duodecim tribus per quatuor orbis terræ partes circa arcã testamẽti domini ex
cubias agere, & statutæ sunt tres quidẽ tribus ab oriẽte, tres aũt ab Africo uel à meridia-
no, tres aũt ad mare quod est ad occidentẽ, tres uerò ad aquilonẽ, qui est septẽtrio, ibi eti
am isti per quatuor orbis terræ partes eodẽ ordine deputant. Et ab oriente quidẽ ubi e-
rat tribus Iuda, quæ erat inter cæteras prima, Aarõ atq; eius filij collocant: Chaat uerò fi-
lijs qui erãt reliqui, arcã testamẽti domini leuare in humeris, & tubis canere statuit, ita ut cum prima tuba cecinissẽt, mouerent castra ij qui erant ab oriente: cũ uerò secũda ce-
cinissẽt, ij qui erant à meridiano cõsurgerent: tertia ab occidẽte, quarta ab aquilone. Vi-
des quantus ordo, & quanta in scripturis sanctis rerum cõsequentia custodit? quo nihil nisi modo & ratione & ordine geritur? Intuere diligentius, & in omi scriptura hæc ita in
uenies ordinata. Sed si tibi difficile est per oẽs libros uigilantem cordis oculũ ducere, in hoc saltem loco diligentius quæ referunt aduerte. Prima (inqt) sors exijt Chaat, & facta est filijs Aaron sacerdotis qui erat in Leuitis. Cuius primã sortẽ exire decebat? cui opor
tebat primatus dari, nisi Aaron primo pontifici, primo in uitæ meritis, primo in honori
bus & uirtute? Certũ est apud te nunc saltẽ quod nõ sit sors ista fortuita, sed adsit uirtus superna, gubernans eam secundũ diuinæ prouidentiæ iudiciũ. Vbi ergo filijs Aarõ pri-
ma habitacula sors hæc iusta decernit? In tribu (inqt) Iudæ, in tribu Symeon, & in tribu Beniamin, per sortes ciuitates tredecim. Vides qũo electis uiris in electis tribubus ha-
bitacula dispensantur. Quos autem oportuit secũdam sortem suscipere? Filios (inquit) Chaat, qui reliqui erant post filios Aaron. Et quas tribus isti accipiunt? In tribu (inquit) Effrem, & in tribu Dan, & dimidia tribu Manasse, ciuitates decem per sortem. Qui sunt autem tertij? Filij Gerson. Et in quibus tribubus sortiuntur? Isachar (inquit) & Aser & Neptalim, & in dimidia tribu Manasse, quæ est in Basan, itidẽ ciuitates decem. Qui sunt autẽ ultimi in Leuitis? Filij (inquit) Merari. Isti nouissimi in quibus accipiant tribubus, uideamus. Ex tribu (inquit) Ruben trans Iordanem & Gad, qui erat cum ipso trans Jor-
danem, & de tribu Zabulon, qui & ipse ultimus est inter filios Liæ, accipiũt in sorte ciui-
tates duodecim. Sed nondum ea quæ magis obseruanda sunt in locis contingimus: de quibus etiã si pandere profundiora nõ possumus, saltẽ summa quæq; perstringere nõ pi-
geat, ut ex ijs unusquisq; auditorũ occasionẽ capiat intelligẽtiæ altioris & mystic̃ q̃ qui

rendæ. Cum quatuor partes sint orbis terrę, Chaat accepit sortem primus inter filios Le-
ui à parte orientis cũ illis tribubus quæ ipsæ primatũ omniũ tenent. Vide ergo quomo-
do uniuersa conueniunt. In quatuor orbis partibus certũ est orientalem plagã nobiliо-
rem uideri, in qua & nobilior omniũ reliquarũ Iudæ tribus habebat: & filij Chaat sacer-
dotis primam ducunt in primis & tribubus & orbis partibus sortẽ, cũ Gerson & Merari qui erant primi inter filios Leui. Sic ergo tres filij primi Leui accipiũt orientalẽ. Occidẽ
tem uerò ubi erat Ruben & Symeon & Gad, sortitur secunda sorte Chaat ex tribu Sy-
meonis. Merari uerò primũ sortitur Ruben, & iterũ Merari tertius in Numeris ab orien
te accepit Zabulon, ut iustitia seruetur, ut sorte ea quæ secundũ dominũ dicitur, & cre-
dentium mentes ad mysteria futuri seculi dirigat cõtuenda. Post hęc eorum qui ad mare erant, id est Effrem & Beniamin & Manasse, Chaat cũ suscepisset secunda sorte Benia-
min, cæteri ex familia eius sortiti sunt Effrem. Post hoc eos qui erant ex media tribu Ma
nasse quæ fuit in terra sancta sortitur Gerson, & iterũ ipse Gerson sortitur etiam aliam di
midiam tribum Manasse. Sed quia oportebat eos qui erãt in Aquilone aliquid sacerdo
talis gratię cõsequi, ne penitus nudari donis cœlestib. uiderent, in ijs quorũ nouissimus ordo erat in Aquilone de Dan, Neptalim, Aser, rursum Chaat nõ qdẽ inter sacerdotes, sed inter cæteros primã tamen accepit sortẽ in Dan, secundam uerò Gerson in Aser, & tertiam idem Gerson in Neptalim. Quis potest assequi hæc omnia & comprehendere? Quis meminisse saltem & obseruare ordinem ipsum ministeriorum ualet? Quod si secũ
dum literã solũ difficile textus ipse narrationis explicari potest, & permixtio uel locorũ uel personarũ, quæ in historia continentur, euoluí: quid dicimus de ijs sacramentis, quæ per hæc describuntur, & in quibus distributiones futuræ hęreditatis adumbrãtur, & per quæ sanctæ terræ quam mansueti hæreditate suscipient, diuisio celebrabit? Quis castro
rum sedes diuersas explicet, quomodo hæc in resurrectione per singulos quoq; sancto
rum sacerdotali uel leuitico ordine habẽda sit distributio, ut quẽadmodum dicit apostо
lus, in resurrectione non confuse agãtur omnia, sed ueniat unusquisq; in suo ordine, ini-
tium Christus, deinde ij qui sunt Christi, qui in aduẽtu eius crediderunt, cũ tradiderit re-
gnum deo & patri, cum subiecerit ei omnẽ principatũ, & potestatẽ? Ibi sine dubio tales quædam castrorum obseruationes, & sacerdotales distributiones, & ordines, ac tubarũ significationes erunt. fortassis em̃ sicut ordinauit deus stellas cœli, & rationibus eas qui
busdã mirãdis, & ineffabilibus collocauit, & alias quidem ipsarũ statuit in axe aquilõis, alias in partibus orientis, alias uerò in australi parte cõuexa, atq; alias in occasu: ita credo quod & eos qui ex resurrectione mortuorum tales erũt, sicut stellæ cœli in multitudine & claritate, uenientes scilicet ex semine Abraham, ordinabit deus in regno cœlorum se
cundum ordinem stellarum & partium cœli: & dabit alijs sortẽ ad orientem, alijs ad oc-
cidentem, ad austrum alijs, & quos ipse nouit statuet ad aquilonẽ: quoniam quidẽ mul-
ti uenient ab oriente & occidente, ex quatuor orbis partibus, & recumbent cũ Abraham Matt. 8
& Isaac & Iacob in regno cœlorum, per gratiã domini nostri Iesu Christi, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

De eo quod sepultæ sunt petrinæ machæræ, & de ara quam extruxerunt duæ & semis tribus, quæ sunt trans Iordanem. Cap. XXII Homilia XXVI

IN superioribus quidẽ dictũ est, quia filij Israel dederunt sortem Iesu in mon-
te Effrem, & quia accepta sorte Iesus ædificauerit ibi ciuitatem, & inhabita-
uerit in ea. Nunc autem eadem denuo repetit scriptura, ut addat hoc quod machæras petrinas, id est cultros è saxo quibus circumcidit Iesus filios Israel in eremo, recondiderit in ea ciuitate quam ædificauerat, & in qua habitabat. Vnde denuo & no-
bis repetenda expositio est, & quod adiectum est explanandum, ut deo donante sensus scripturæ integer expleatur. Diximus etenim in superioribus, quia & dominus noster Iesus petat à nobis locum quem ædificet, & in quo habitet, & quia debemus tales effici, tam mundi corde, tam simplices mente, tam sancti corpore & spiritu, ut & in anima no
stra locum dignetur accipere, & ædificare illam, & habitare in ea. Et qui putas sunt in o-
mni populo ita acceptabiles deo, q ad hoc eligi digni sunt? aut forte nec singuli ad hoc capaces esse possunt, sed uniuersus populus & cuncta simul ecclesia uix capax esse po-
test, ut re-

test,ut recipiat in se dominũ Iesum,& habitet in ea? Videamus ergo quis sit iste locus in quo habitare debet Iesus. In mõte (inquit) Effrẽ,hoc est in monte fructifero. Qui putas sunt in nobis montes fructiferi in quibus habitet Iesus? Illi profecto in quib. sunt fructus spiritus, gaudiũ, pax, patiẽtia, charitas,& cętera. Isti ergo sunt mõtes fructiferi, qui fructũ Christi afferunt,& mẽte ac spe semper excelsi sunt. Et licet pauci esse possint tales, tamẽ si uel pauci fuerint, in ipsis habitãs dominus deus, qui est lux uera, mittet radios lucis suę etiã super reliquos omnes, quos non dignos suo habitaculo principaliter iudicarit. Nũc autẽ uidemus quæ sunt machæræ petrinæ, quibus circuncidit Iesus filios Israel. Si oretis pro nobis ut sermo noster uiuens sit & efficacior & acutior super omnẽ machærã, præstabit & nobis dominus Iesus, ut uerbũ dei quod loquitur ad uos, circuncidat omnẽ immunditiã, resecet impuritates, abscindat uitia de auditoribus, & amputet omne quo uis mẽtis & efficacia naturalis obtegitur: & sic per uerbum dei quod nũc machæra petrina dicitur, circuncidemini,& uos ab Iesu audietis, quia abstulit opprobriũ Ægypti à uobis hodie. Quid eñ nobis prodest exisse de Ægypto, & nobiscũ opprobria Ægypti circunferre? Quid prodest ambulare per eremum, hoc est quid nos iuuat in baptismo seculo renunciasse,& morum nostrorum pristinas sordes ac uitiorum carnaliũ immunditias retinere? Oportet ergo post digressionem rubri maris, id est, post gratiã baptismi, auferri à
Heb.u nobis etiam carnalia ueteris cõsuetudinis uitia per Iesum Christum dominum nostrum, ut ita demũ Ægyptiacis carere possimus opprobrijs. Ponunt ergo illæ machæræ petrinæ & cultri lapidei quibus secundo circuncisi sumus ab Iesu, in eo loco quem petit & accipit. In loco quẽ possidet in anima iusti, in ipso recondit & machæras. Sæpe ostẽdimus machæram uerbum dei dictũ, quo uerbo abscinduñ & purgãtur peccata de animis audientiũ. Hæc ergo uirtus uerbi diuini recondit in eo loco cui dat sermo sciẽtię & sermo sapiẽtiæ, ut opportuno tẽpore anima illa quæ per donũ spiritus repleta est uerbo sapientiæ, uerbo sciẽtiæ, proferat istas machæras in ecclesia,& circuncidat secũdo eos qui secũda indigẽt circũcisione. Quod aũt dicit petrinas machæras, hoc est è saxo cultros,& nõ è ferro artificis opere fabricatos: illud ostendit quod sermo hic dei qui circumcidere de animis auditorũ immunditias potest, non ex arte grãmatica uel rhetorica ueniens, nec doctorum malleis edomitus, aut studiorum incudibus elimatus, sed ex illa petra descendens, quæ de monte sine manibus abscissa est,& orbem terræ cõpleuit, ac dona spiritalia credentibus tribuit. Post hęc Iesus conuocat filios Ruben & filios Gad,& dimidiam tribum Manasse, qui secũ militauerunt ad hostes Israeliticos superandos: & dimittit eos ad hæreditatem suam, datis ĩs etiam muneribus quibusdam, sicut scriptum est. In quo uidetur illud indicare mysterium, quod cum plenitudo gentiũ introierit,& quæ repromissa sunt eis à domino Iesu perceperint illi qui per Moysen eruditi & instructi fuerãt,& q nobis in certamine positis auxilia orationibus & precibus detulerunt, quia nondum repromissiones cõsecuti sunt, expectãtes ut etiã uocatio nostra cõpleret (sicut dicit Apostolus) nunc demum perfectionẽ quæ ab eis dilata fuerat consequãtur cum muneribus quæ accipiunt ab Iesu, ut unusquisq; habitet in pace, oñi bello atq; omni impugnatiõe cessante. Post hæc lectũ est nobis, quia filij Ruben,& filij Gad,& dimidia tribus Manasse qui erant trans Iordanẽ, ædificassent aram ingentem: filij uerò Israel reliqui ignorãtes quare hæc ara fuisset extructa, mittunt Fineem filiũ Eleazari filij Aaron, cũ decem uiris de singulis tribub. electis: si forte tanq; discedẽtes à deo hoc fecissent, uel apostatici effecti,& cõtra mandatũ dei gerẽtes expugnarent à reliquis filijs Israel: sin aliter, ut cognoscerent causam. Alij uerò satisfaciunt de ara,& dicunt: Scimus quia altare uerũ est apud uos, ubi Iesus habitat: nos aũt fecimus hoc altare ad similitudinẽ illius altaris, quod apud uos extructũ est, ut & apud nos figura & imago ueri altaris habeat, ne forte crastino (inquit) placeat uobis dicere, ga Iordanis finitimus est inter nos & uos,& ipse determinat, & ideo nõ habetis portionẽ in altari nostro. Hæc illi respõsa miserũt. Sed uideamus nos quid facti huius contineat sacramentũ. Prior populus circũcisionis in Ruben qui fuerat primogenitus designat, sed & in Gad, qui & ipse primogenitus est ex Lia, & Manasse nihilominus primogenitus. Quod aũt dico primogenitos, secundũ tẽpus loquor. Hæc ergo dicunt, ne inter nos & illos qui ante aduentũ Christi fuerunt iusti, diuisio aliqua ac separatio uideretur, sed ut ostẽderent, se etiã si ante aduentũ Christi fuerant, fratres tamẽ nostros

nostros esse. Licet eñ habuerint altare tunc ante aduentũ saluatoris nostri, sciebãt tamẽ & sentiebant, quia nõ esset illud altare uerum, sed quia forma & figura erat futuri & ueri huius altaris. Nouerant illi hæc, quia ueræ hostiæ,& quæ possent auferre peccata, nõ in illo altari offerebantur, qđ habebat primogenitus populus, sed in isto ubi erat Iesus, hic cœlestes hostiæ, hic uera sacrificia consummãtur. Fit ergo unus grex & unus pastor, illi priores iusti & qui nunc sunt Christiani. Volo aũt ad horũ probationẽ memoriã facere etiã historiæ cuiusdã, si tamen dñs donare dignetur, ut explanationẽ ipsius spiritalẽ inuenire possimus. Cadebat aliquando populus in deserto & moriebat. Venit Aaron pon- Num.16
tifex,& stetit in medio eorum qui moriebantur,& eorũ qui uiuebant, ne ulterius uastatio mortis proficeret iam in cæteros. Venit & nũc uerus pontifex meus dominus,& intercessit medius inter morientes & uiuos, id est inter eos qui ex Iudæis suã præsentiã susceperunt,& inter eos qui nõ solum non susceperunt, sed semetipsos magis q̃ illũ occiderunt dicẽtes: Sanguis illius super nos & super filios nostros. Vnde & oñis sanguis iu- Matt.23
stus qui effusus est super terrã à sanguine Abel iusti usq; ad sanguinẽ Zachariæ filij Bara- Matt.27
chiæ, quem occiderũt inter ædem & altare, requiretur à generatione illa quæ dixit: Sanguis eius super nos & super filios nostros. Sũt ergo populi pars mortui, qa neq; azyma, neq; dies festos cõpetenter agunt, sed cõuersi sunt dies festi eorũ in luctũ, & cantica eorum in lamentationem: qui etiã si uelint non poterunt diem festum celebrare in eo loco quem elegit dominus deus. Et nos quidẽ nõ diximus ad illos, quia nõ erit uobis pars in hoc alari, uel in hæreditate domini, sed ipsi sponte sua altare uerũ & cœlestẽ pontificem refutarunt,& eo usq; infelicitatis adducti sunt, ut & imaginẽ perderent,& nõ susciperẽt ueritatem,& ideo dicitur ad eos: Ecce relinquetur uobis domus uestra deserta. Trãslata est enim ad gentes gratia spiritus sancti, translatę sunt solennitates ad nos, quia trãsiit ad nos & pontifex non imaginarius, sed uerus secundũ ordinem Melchisedech electus: & necesse est eum ueras hostias, id est spiritales offerre apud nos, ubi ædificat templũ dei ex lapidibus uiuis, quæ est ecclesia dei uiuentis,& ubi est uerus Israel, in Christo Iesu domino nostro, cui est gloria,& imperium in secula seculorum, Amen.

Finis tractatus Origenis super Iesum Naue.

ORIGENIS IN LIBRVM IVDICVM CAPVT SECVNDVM

HOMILIA PRIMA.

De eo quod scriptum est: Et seruiuit populus domino omnibus diebus Iesu, & seniorum qui uiderunt omnia opera domini magna quæ fecit cum Israel.

LECTOR quidẽ præsentis lectionis ita legebat: Et timuit populus dominum omnibus diebus Iesu. Nos autem habemus: Et seruiuit populus domino omnibus diebus Iesu, & omnibus diebus seniorum eorum qui longiorum dierum fuerunt post Iesum. Oportet ergo scire quia unusquisq; nostrum ipse sibi præstat, ut in bonis diebus sit aut in malis, dies habeat Iesu, id est dies iustorum, aut dies habeat impiorũ. Si enim intelligamus lumen uerum quod illuminat omnem hominẽ uenientem in hunc mundum,& præbeamus ei ad illuminandum animas nostras, aut si oriatur nobis sol iustitiæ & mundum animæ nostrum habemus hospitium, habemus & nos dies Iesu Christi, dies salutis. Si quis uerò animam suam præbuerit ad recipiendam lucem illam quæ extinguetur, lucem contrariam ueritati,& ab ea fuerit illuminatus, habebit & ipse dies sed malos,& non erit in diebus Iesu, sed erit in diebus Manasse, uel in diebus Pharaonis, uel in alterius cuiuscunq; diebus pessimis. Propterea denique in diebus Achab regis iniqui & pessimi non potuit Esaias uidere uisum, nõ potuit uidere dominum

Esa.5 minum sabaoth sedentem super thronum excelsum & eleuatum. Sed ex quo mortuus
est rex nequam, cuius erat dies mali, tum potuit uidere propheta uisionẽ dei. Et uis nosse quia dies isti cum dicunt in scripturis illius, uel illius, nõ significent tempus uitæ illius
de quo dicit, uel præsentiæ corporalis? Audi quid de diebus domini nostri Iesu Christi
Psal.72 propheta prædixerit: Exorietur, inquit, in diebus eius iustitia, & abundãtia pacis, usque
quo extollatur luna. Hoc si ita accipiamus, quod diebus quibus saluator demorabat in
terris, dies erant iustitiæ, & dies pacis, quo probabimus dies iustitiæ exortos esse ijs, qui
eum crucifixerunt, & qui aduentum eius non receperunt? Aut quomodo multitudo pa
cis in diebus eius fuisse uidebitur apud eos, qui eum in mortem falsis criminationibus
tradiderunt? Quomodo istis uidebuntur dies iustitiæ & dies pacis exorti, in quorum
mentibus iniquitatis & furoris tenebræ uersabantur? & rursum si ad illos dies quos Sa
luator exegit in carne, referatur hoc quod scriptum est: Orietur in diebus eius iustitia, &
multitudo pacis, nunc quoniam non sunt illi dies, ergo non orietur iustitia eius, nec multi
tudo pacis Christi apud fideles & religiosos inuenitur. Magis uerò unusquisq; pro acti
bus suis & conuersatione uitæ, dies sibi uel iniquitatis & belli, uel iustitiæ & pacis acqui
Malac.4 rit. Audi denicq; prophetam dicentem: Timentibus, inquit, nomẽ tuum, orietur sol iusti
tiæ, sine dubio ut faciat eis dies iustitiæ, dies Iesu. De impijs dicit, quia occidet eis sol iu
stitiæ, sine dubio illis in quib. iustitia dormit in eis, & tenebræ eis iniquitatis exortę sunt.
Vis autem similiter à propheta discere qui sint qui habeãt multitudinẽ pacis? Audi quo
Psal.119 modo dicit in psalmis: Pax multa diligentibus nomen tuum, & non est illis scandalum.
Dies ergo iustitiæ & multitudo pacis exorietur diligentibus nomen domini. Sed habẽt
& impij lucem suam, ex qua sine dubio exoriũtur eis dies mali. Vis autem & hoc tibi de
Prou.24 scripturis probari? Audi quid scriptum est: Lux, inquit, iustis semper, lux autem impio
rum extinguetur. Vides ergo quia est propria quędam lux impiorum, quæ extinguitur,
& lux iustorum, quæ permanet ĩnæternum. Et nescio si tam ĩnepte quis intelligat, ut pu
tet esse aliquam substantialẽ lucem, aliam quæ impiorũ dicatur, & aliam quæ iustorum.
Quod utiq; nullo modo fieri potest. Vna enim est lux mundi à Deo facti, quæ omnibus
communiter & æqualiter lucet. Sed hoc modo quod superius exposuimus, intelligen
dum est, quod anima nostra aut uero lumine illuminatur, quod nunquam extinguetur,
qui est Christus: aut si non habet in se istud lumen quod æternum est, temporali sine du
bio & extinguibili lumine illuminatur ab illo qui transfigurat se in angelũ lucis, & falsa
luce illuminat cor peccatoris, ut uideantur ei illa esse bona, & præclara, quæ sunt præsen
tia & caduca. Isto lumine illuminantur illi, qui summum bonum uoluptatem putãt. Isto
lumine illuminantur illi, qui diuitias & honores seculi & terrenam gloriam, quasi eterni
tatis memoriam quærunt. Sunt ergo isti in diebus lucis eius, quæ extinguetur. Omnia
hæc quæ agunt & quæ desiderant & cupiũt, extinguuntur. Hoc lumine illumĩatur &
hæretici, falsi nominis scientiam prædicantes. Hinc Marcion illuminatus, Deũ legis iu
stum, sed non bonũ, dicit. Si ergo recte intelleximus qui sint qui à Domino nostro Iesu
Christo uero lumine illuminantur, & qui sint dies qui ab illo illumĩatur qui se trãsfigu
rat in angelum lucis, & cuius lumẽ extinguitur, competenter intellĩgere possumus etiã
istos Iesu domini, quibus dicitur quod seruiuit populus Domino omnibus diebus Iesu.
certũ nanq; est quod qui habet in se dies Iesu, seruiat domino: nec fieri potest, ut habens
in se aliquis dies Iesu & lumen Christi seruiat Zabulo, aut seruiat auaritiæ: nec potest fie
ri ut illumineẽ quis lumine ueritatis & seruiat mendacio: nec potest illuminatus lumine
2 Cor.6 sanctificationis, libidini & immunditiæ deseruire. Denique sic & Apostolus dicit: Quæ
enim participatio est iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas luci ad tenebras? quæ au
tem consonantia Christo cum Belial? aut quæ pars fideli cũ infideli? Oremus ergo ut
semper in nobis Christus qui est lux uera, faciat dies bonos, nec unquam de Zabulo nos
Eph.5 illuminati habeamus in nobis dies malos, de quibus dicit apostolus: Redimentes tem
pus, quoniam dies mali sunt. Dies enim malos habemus, quando carnalia pro spiritab.
quærimus, terrena pro cœlestibus, pro æternis caduca, præsentia pro futuris. Si quando
ergo huiuscemodi in te desideria uideris exoriri, scito te in diebus malis & pessimis posi
Gal.1 tum: & ideo insiste orationib. ut libereris à die illo, & (sicut dicit Apostolus) eripiaris de
præsen

præsenti seculo malo: hoc enim modo (quod superius diximus) non solum dies fiũt ma
li sed & seculum efficitur malum. Seruiuit ergo populus domino omnibus diebus Iesu
& omnibus seniorum diebus qui fuerant post Iesum. Beatus est qui in diebus Iesu seruit
domino, qui uerbo & sapientia eius illuminatur, qui ex doctrina eius accipit lumẽ scię
tiæ. Secũdo autem loco & ille post hunc est beatus, qui in diebus seniorum qui fuerunt
post Iesum, domino seruit. Seniores qui uel cum Iesu, uel post Iesum fuerunt, qui sunt ni
si Apostoli, qui & ipsi scriptis, & præceptis suis illuminant corda nostra, & faciunt etiã
ipsi dies quosdam in nobis ex illa luce quam ipsi ex uera luce participati sunt uenientes?
Qui ergo illuminatur & instruitur ex Apostolorũ præceptis, & ad seruitiũ domini apo
stolicis regulis instruitur, iste est qui seruire dicitur domino in diebus seniorũ qui fuerũt
post Iesum. Vis autem uidere quia sicut Saluator erat lux uera quæ illuminat omnẽ ho
minem uenientem in hunc mundum, ita & Apostoli lux erant mũdi. In Euangelio scri
ptum est, dicente domino ad eos: Vos estis lux mundi. Quod si etiam Apostoli lux sunt Matt.5
mundi, sine dubio per præcepta & mandata sua illuminãt nobis dies, in quibus domino
seruiamus. Quod autem dixit omnibus diebus seniorum qui longiorum dierum fuerũt
post Iesum, nec hoc mihi otiose dictum uidetur, quod longæui uel longorum dierum di
cuntur esse seniores qui post Iesum fuerũt. Et quidem dei est solius nosse post Iesum qui
fuerit inter seniores qui longiorem diem fecerit, id est qui maiorem ex se emiserit lucẽ,
utrum Petrus, an Paulus: Bartholomæus, an Ioannes: ueruntamen longiorum dicũtur
dierũ sancti. E contrario uerò tunc, quando iste mundus malis replebitur, quando increscente iniquitate refrigescet charitas multorum, & quando ueniens filius hominis diffi
cile fidem inueniet super terrã, tunc non dicuntur futuri longi dies, sed magis abbreuia- Matt.24
ri dicuntur, sicut dixit dominus, quia nisi abbreuiati fuissent dies illi, non fieret salua ul
la caro. Mali ergo dies breuiari dicuntur: longæui aũt sunt, & multi temporis & grandis
quodãmodo spatij dies boni, in quibus domino seruimus. Vide tamen quia & hoc desi
gnauit in Euangelio, quod propter electos breuiabuntur dies illi. Electis ergo breuia
buntur dies mali, dies iniquitatis & scandali: & ut ego arbitror, cũ semel electis dies ma
li cœperint breuiari, semper breuiant & minuuntur, usq; dum ad nihilũ rediganẽ, & pe- Iob 3
nitus exolescant atq; ad ultimũ pereãt. Ex quib. unus puto erat & ille q̃ dicebat: Pereat
illa dies in qua natus sum. Sic ergo electis dies mali breuiantur & pereunt: dies uerò se
niorũ sanctorũ, lõgæui sunt & prolixi. Sed & illud quod dicentib. nobis occurrit, & uti
nã dño suggerente occurreret, prætereundum nõ est, quod dixit quia seruiuit populus
domino omnibus diebus Iesu. nõ dixit unũ diẽ fuisse Iesu, sed multi sunt dies Iesu. Quos
ergo multos ponimus dies secundũ hunc ordinẽ quem exposuimus? Ego sic arbitror,
quod dies unus ipsius est iustitia, alius sanctificatio, alius prudẽtia, alius misericordia, &
sic per singula uirtutũ dona dies cõputantur Iesu, in quibus domino seruitur, quia in his
uirtutibus animi dño placetur. Sed & patientiã cõputato diem, & mansuetudinem, &
pietatem et bonitatem, et omne quod ad uirtutem pertinet, ipsius dicito diem. Et sic in
omnibus diebus Iesu domino seruies, id est in omnib. his uirtutibus: Non enim uult scri
pturæ sanctæ institutio, ut aliquas ex his uirtutibus habeas in te, & alias negligas, sed ut
omnibus his uirtutibus adornatus, & in earũ actibus positus seruias domino. Eodẽ mo
do quis etiam seniorũ dies habet in se, & in diebus eorũ seruit domino, implẽs illud q̃d
dicit Apostolus Paulus: Imitatores mei estote sicut & ego Christi. In diebus, inquit, se- 1 Cor.4
niorũ eorũ qui cognouerũt omnia opera domini. Quis est qui cognoscit omnia opera
dñi, nisi qui facit ea? Sicut enim dictũ est de filijs Heli, quia essent filij pestilentiæ nesciẽ 1 Reg.2
tes dominũ, nõ quod ignorarent dominum, qui utiq; & doctores erant cæterorum, sed
quia sic agebant ut agunt illi, qui nesciunt dominum: Hoc modo etiã hic sentiẽdum est
quod dicit, qui cognouit omne opus. Et non solum, inquit, cognouerũt opus domini,
sed addidit, qui omne opus cognouerũt domini: id est qui cognouerũt & iustitiæ opus
domini, & sanctificationis opus & patientiæ & mãsuetudinis & pietatis. Et omne quic
quid ex mandatis dei uenit, opus domini dicit. Sed sicut est opus domini, est sine dubio
huic contrariũ opus Zabuli. Certũ est enim, quia sicut iustitia est opus dei, ita & iniusti
tia opus Zabuli: & sicut mãsuetudo opus dei est, ita & ira & furor opus sit Zabuli. Cog-

nouisse ergo dicuntur opus dei illi qui faciũt opus eius. Vt autẽ hoc amplius ex scriptũ
rarũ auctoritate clarescat, quomodo soleat dicere scriptura, cognoscere, uel nescire, ui-
Eccl.8 de quomodo etiam alibi scriptum est: Qui custodit, inquit, mãdatum nesciet uerbũ ma
lum. Qui autem mandatum custodit, potest fieri ut nesciat uerba mala? Scit quidem, sed
nescire pro eo dicit, quod ea cauet & uitat. Sed de eodem ipso domino & saluatore ꝗd
dictum est, quia non nouit peccatum, certum est quia ignorasse dicitur peccatũ pro eo
quod nõ egit opus peccati. Hoc ergo modo & ille dicit cognoscere opera domini, qui
opera domini facit. Ignorat autẽ opus dei, qui nõ agit opus dei. Sed & illud quomodo
præterimus ꝗd addidit, qui cognouerit opera domini magna, quæ fecit in Israel? Quid
enim? sunt aliqua opera domini parua, ad quorum distinctionẽ hęc magna dicant? ego
arbitror quod omne quidem dei opus est magnum, sed pro capacitate eorũ qui operan
tur, si sibi inuicem comparentur, uel magna opera domini dicũtur esse, uel parua. Verbi
causa, eduxit filios Israel de Aegypto in manu forti & brachio excelso, Aegypto prodi
gijs cœlestibus uerberata, uiam fecit in mari, mãna in deserto populo dedit, de cœlo lo
cutus est ad Mosen, legem cõscriptam in tabulis lapideis dedit. Nónne hęc magna sunt
opera dei? Sed si illud his compares, quod ita dilexit deus hunc mundum, ut filium suũ
unigenitũ daret pro salute mũdi, inuenies omnia illa parua esse ad huius operis magni-
tudinem. Quod opus etiã nos & cognoscere debemus, & credere, & operari opera do
mini. Non ergo negligenter, sed fideliter & attente, ut inueniamur & nos in diebus Ie-
su Christi, & in diebus sanctorum seniorum eius Apostolorum, cum quibus & societa-
tem cœlestis hæreditatis mereamur accipere, per ipsum dominum nostrum Iesum Chri
stum, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

De eo quod scriptum est: Et defunctus est Iesus filius Naue. Homilia II. Cap. II.

RECITATVS est nobis etiam Iesu obitus. Et ille quidẽ filius Naue quod de-
functus est, nihil mirum. Naturæ nanq; quod debebatur exoluit. Verũ quo-
niam institueramus hæc quæ de filio Naue legebantur, ad dominũ nostrum
Iesum Christum referre, uidendum est quomodo etiã de ipso dici cõueniat quia defun-
ctus est Iesus. Ego arbitror secundum scripturæ auctoritatem hoc loquens, quod in qui
Phil.1 busdam uiuit Iesus, in quibusdam uerò defunctus est. In Paulo uiuit Iesus & in Petro &
in illis omnibus qui merito possunt dicere, uiuo autem iam non ego, uiuit uerò in me
Christus. Et iterum dicit: Mihi autem uiuere Christus est, & mori lucrum. In istis ergo
talibus Iesus uiuere merito dicitur. In quibus autem defunctus est Iesus? In illis sine du-
Heb.6 bio, qui sæpe pœnitendo, & iterum delinquendo, uelut insultare morti Iesu dicuntur.
De quibus scribens ad Hebræos dicit Apostolus: Rursum crucifigentes sibimetipsis fi
lium dei, & ostentui habentes. Vides ergo quia in peccantibus non solum defungi dici
tur Iesus, uerum & crucifigi ab eis asseritur & illudi. Sed & tu ipse considera apud te, si
quãdo de auaritia cogitas & cupis aliena diripere, nũquid potes dicere, quia uiuit Chri
stus in me? Aut si de stupro cogitas, si furore exagitaris, si liuore succẽderis, si inuidia ſit
mularis, si temulentia debaccharis, si superbia extolleris, si crudelitate grassaris nũquid
potes in his omnibus dicere, quia Christus uiuit in me? Sic ergo in peccãtibus defungi-
tur Christus, pro eo ꝙ nihil in eis iustitia, nihil patientia, nihil ueritas & omnia illa quę
Christus est, operantur. A sanctis uerò quæcunq; fiunt, Christus ea dicitur operari, sicut
Phil.4 & Apostolus dicit: Omnia possum in eo qui me confortat Christus. Sed & ipse domi-
Matt.10 nus in Euangelijs de hoc distinctionem pulcherrimam dedit, cum dicit: Quicunq; con
fessus in me fuerit corã hominibus, confitebor & ego eum corã patre meo qui est in cœ
lis. Qui autem negauerit me coram hominibus, & ego negabo eum corã patre meo. Vi
disti quia cõfitentes in semetipso dixit cõfiteri, & quasi qui ipse in eis uiuat & operetur
opera uitæ. In ijs autẽ qui negant, non tenuit eãdem uerbi similitudinem, ut diceret quia
qui negauerit in me, & ego negabo in eũ: sed qui negauerit me corã hominibus & ego
negabo eum coram patre meo, ut ostenderet ꝙ qui negat quidẽ se, extra ipsum est, qui
autem cõfitetur, in ipso est. Propterea ergo & hic scriptura dicit, quia cũ defunctus esset
Iesus, exurrexit generatio alia post eos, qui nõ scierũt Iesum, & opera quæ fecit in Israel.

Et fecerũt filij Israel malum ante deũ. Omnipotẽs dominator deus nunq; accidat nobis,
ut Iesus Christus posteaq; resurrexit à mortuis, rursum moriatur in nobis. Quid enim mi
hi prodest si in alijs uiuat ex uirtute, & in me moriat ex infirmitate peccati? Quid mihi
prodest si in me, & in meo corde nõ uiuit, & si in me opera uitæ non perficit? Quid mihi
prodest si apud aliũ ex bonis studijs, ex bona fide, ex bonis operib. pascitur & perficit?
apud me autẽ & in meo corde per multas cogitationes & desideria nefanda, per studia
pessima suffocatur quodammodo & necatur? Vide enim quid addit scriptura. Quia sur
rexit, inquit, generatio alia quæ nõ cognouit Iesum, & opera quæ fecit magna. Genera
tio illa quæ nõ cognouit dñm Iesum, ista est malarum cogitationum, & pessimarũ cupi
ditatũ, quæ procedit ex corde. Ista est generatio quæ nõ recognoscit dominũ Iesum, ne-
que opus magnũ quod fecit in Israel. Vides qa peccatores eousq; peruenĩt, ut & opus
illud magnũ & præclarũ quod fecit dñs, obliuiscant, ꝙ crucifixus est pro peccatis no-
stris, & resurrexit propter iustificationem nostrã. Vnde credo quod propter hanc obli
uionem metuens Apostolus dicebat discípulo suo Timotheo, quẽ præcipuũ habebat: 2 Tim.2
Memor esto Christũ Iesum resurrexisse à mortuis. Sciebat em̃ quia huius tam magni o-
peris ꝙ surrexit à mortuis, fieri posset obliuio, si generatio peccatrix oriretur in corde.
Fecit ergo malignũ corã deo generatio adultera, quę nescíuit Iesum, neq; presbyteros,
& seruiuit, inquit, Baalim, & dereliquerũt dñm deũ patrũ suorũ. Hæc quidẽ fecerũt an-
tiqui: sed quoniã quæ scripta sunt, nõ propter illos, sed propter nos scripta dicuntur, in
quos fines seculorum deuenerunt, uideamus ne maiore, ex parte de nobis hæc ꝙ de il-
lis dicta uideant. quamuis uerũ est quia non per me, sed per Apostolũ de nobis esse ista
exponũtur. Audi ipse quid dicat: In Helia autẽ quid dicit scriptura? quomodo interpel-
lat deum aduersum Israel? Domine prophetas tuos occiderũt, altaria tua demoliti sunt,
& ego relictus sum solus & quærunt animã meã. Sed quid dicit illi responsum diuinũ?
Reliqui mihi septẽ milia uirorũ, qui non curuauerunt genua Baalim, & addit: Sic ergo,
inquit, & in hoc tempore reliquiæ secundũ electionẽ gratiæ saluæ factæ sunt. Vides er
go quia illos qui curuauerũt genua Baalim, & qui non curuauerunt, in reliquijs creden
tiũ, & in multitudine nõ credentiũ interpretatur. Quod hoc ostendit, quia illi qui in tẽ
pore Saluatoris increduli extiterunt & impij, genua curuauerũt Baalim, & adorauerũt
simulacra. Hi uerò qui credunt, & implent opera fidei, non curuauerunt genua Baalim.
Neq; enim usquã referẽ in historijs, uel in Euangelicis, uel in alijs quibuslibet scripturis
quod aliquis tempore Saluatoris genua flexerit simulachris, sed de illis utiq; hoc dicit,
qui peccatis suis astricti, uelut cõpediti tenebant. Vnde cõstat quia & nos quotiescũq;
peccamus, quod captiui ducimur in lege peccati, genua nostra curuamus Baalim. Sed
non in hoc uocati sumus, nec ad hoc credidimus, ut iterũ seruiamus peccato, & iterũ ge
nua flectamus diabolo, sed ut flectamus genua in nomine dñi Iesu: quia in nomine Iesu
omne genu flectit cœlestium & terrestriũ & infernorũ: & ut flectamus genua ad patrẽ
domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominat. Sed qd
mihi prodest si genua corporis mei ad orationẽ ueniens flectã deo, & genua cordis mei
flectam diabolo? Si enim nõ stetero firmus aduersum astutias diaboli, flexi genua mea
diabolo. Et si nõ cõstanter stetero aduersum iram, flexi genua mea iræ. Similiter & si nõ
cõstanter libidini restitero, flexi libidini genua mei cordis. Et in singulis quibusq; quæ
cõtraria sunt deo, hoc facere uidebor nisi cõstãter & fortiter stetero. Sicut & illi fecerũt,
qui coluerũt Baalim, & dereliquerunt deũ patrum suorũ, qui eduxit illos de terra Aegy
pti. Non igitur putemus, quia uidemur simulacra nõ colere, propterea hæc nõ & ad no
strum aliquos pertinere. Vnusquisq; quod prę cæteris colit, quod super omnia mirat & dili-
git, hoc ei deus est. Deniq; hoc est quod ante omnia, & super omnia per mandatum
suũ deus deposcit ab homine. Diliges, inquit, dominũ deũ tuũ ex toto corde tuo, & ex
tota anima tua, & ex totis uiribus tuis. præoccupare quodammodo erga se cupiens to-
tos humanæ mẽtis affectus, & sciens quia quod ex toto corde dilexerit quis, & ex tota
anima, atq; uiribus totis, hoc ei deus est. Discutiat nunc unusquisq; semetipsum, & taci-
tus ex suo corde recenseat, quę in eo potissimũ & super cætera omnia flamma amoris
exæstuet, quis sibi ardentior cæteris foueatur affectus. Vos ipsi de his habetote iudiciũ,
& in statera hæc uestri exãminis appẽdite, & si quid est quod in dilectiõis lance prępõ-
derat

derat,hoc tibi deus est.Sed uereor ne apud quãplurimos præpõderet amor auri,& ãtã
Matt.6 ritiæ pondus pressã satis lance deuergat.Et utiq; dicitur ad hunc:Non potes deo & mã-
monæ,id est auaritiæ,seruire. Vereor & in alijs ne libidinis & uoluptatis amor intantũ
præpõderet,ut usq; ad terrã deuergat,in alijs amor gloriæ secularis & humanę dignita-
tis cupiditas super omnia prægrauet:& ualde paucos esse,arbitror,qui intra semetipsos
scientes affectus suos,& in stateræ eos æqualitate pensantes inueniẽt q; dilectionis dei
pondus super omnia cætera quę sunt humana pręponderet.Scio ego eum,qui & apud
semetipsum summa examinatione pensauerat,& cũ inuenissẽt quia oẽs qui intra se erãt
affectus in illã partem ubi dei erat charitas uergerent, cum omni confidentia dicebat:
Rom.8 Quis neq; mors,neq; uita,neq; angeli,neq; uirtutes,neq; præsentia,neq; futura,neq; alti
tudo,neq; profundum,neq; creatura alia poterit nos separare à charitate dei, quæ est in
Christo Iesu domino nostro.Sed Paulus hic est qui hæc ita potuit dicere,quia neq; præ-
sentia,neq; futura,neq; creatura alia eum separare potest à charitate dei:nos aũt atq; uti
nam uel hoc dicamus,quia neq; aurum,neq; argẽtum, neq; uoluptas carnis,neq; gloria
seculi,& caduca & temporalis dignitas,uel delitię corporales,neq; liberorũ uel cõiugis
gratia poterit nos separare à charitate dei.Certe uel illud liceat à nobis cõfidẽter dici,qa
neq; secularis literaturæ amor, neq; philosophorum sophismata, neq; mathematicorũ
deceptiones & astrorum simulati cursus,neq; diuinationes subreptiua dæmonum falla
cia commendatæ, neq; ullus omnino præscientiæ amor per ea quæ non licet inquisitæ
poterit nos separare à charitate dei, quæ est in Christo Iesu domino nostro.An non to-
tius gentilitatis error hinc accepit exordium,dum ea quæ multũ diligũt homines,deos
esse uolunt,& humanis quibusq; uitijs & cupiditatibus diuinum nomen ascribũt:Pecu
niæ nanq; cupidi & auaritiæ amore flagrantes Mammonem quidem apud Syros Deũ
cupiditatis istius dicũt, libidinis uoluptatis amatores Venerẽ deam sibi uitij huius quo
agitantur ascribunt.Similiter & in cæteris uitijs hunc ipsum quo urgentur affectũ deũ si
Col.3 bi fecerunt. Vnde & Apostolus eadem dicit.ait enim: Et auaritia quod est idolorũ cul-
tus. Vides ergo quia non solum adorare simulacrum,sed quia auaritiæ studere, idolorũ
cultus & seruitus reputat. Sic ergo & nos cum aliquibus uitijs ita dediti sumus,ut ea ex
toto corde,& ex tota anima,atq; ex totis uiribus diligamus,adorare idola & abijsse post
deos alienos dicimur.Et adorauerunt, inquit, deos alienos, deos gentium, quæ in cir-
cuitu ipsorum erant,& ad iracundiam concitauerunt deum. Vides quãtum faciant pec
cata,ut peccantes illum in quo non solũ iræ nullus affectus est,sed nec alius quidẽ passi
bilis motus,nos ad iracundiam prouocare dicamur. Verum ille permanet immutabilis
in sua natura,nec unquam iræ turbatur affectibus: ego autem per ea quæ delinquo,irã
Rom.2 mihi ipse conscisco,sicut dicit Apostolus & ita edocens: Secundum duritiã tuam autẽ,
& cor impœnitens thesaurizas,inquit,tibijpsi irã in die iræ reuelationis iusti iudicij dei,
qui reddet unicuiq; secundum opera sua.Irritauerunt ergo dominum ad iracundiam,et
dereliquerunt dominum,coluerunt Baalim & Astarten,& iratus est furore dominus in
Israel,& tradidit eos in manus diripientiũ.Quamdiu quis deo seruit,non traditur in ma
nus diripientium.Cum autem dereliquerunt dominũ & seruire cœperunt passionibus
Rom.1 suis,tũc dicitur de eis,quia tradidit eos deus in passiones ignominiæ. Et iterũ. Tradidit
eos deus in reprobũ sensum,ut faciant ea quæ nõ cõueniunt.Quarer Quia repleti sunt,
inquit,omni iniquitate,nequitia,fornicatione,auaritia. & cæteris omnib. quæ dicunẽ,
sicut & hic modo.Qui seruierunt,inquit,& adorauerũt Baalim, & Astarten, tradidit il-
los deus in manus diripientium,& facti sunt in manibus inimicorum suorum. Hæc eñ
(ut sæpe iam dixi)Iudæi tanquam historias rerum gestarum & præteritarum legũt.Nos
autẽ propter quos hæc scripta dicuntur,scire debemus, quia si peccauerimus domino,
& animi nostri uoluptates, ac desideria carnis uelut deum colamus, tradimur etiã nos,
& Apostolica autoritate in manus Zabuli concedimur. Audi denicq; ipsum dicentẽ de
1 Cor.5 eo qui peccauerat:Tradidi,inquit,huiusmodi hominem Satanę in interitũ carnis,ut spi
ritus saluus fiat. Vides ergo,quia non solũ per Apostolos suos deus tradidit delinquen
tes in manus inimicorum,sed & per eos qui ecclesiæ præsident,& potestatem habẽt nõ
solum soluendi sed & ligandi,tradũtur peccatores in interitum carnis,cum pro delictis
suis à Christi corpore separantur. Et (ut mihi uidetur) dupliciter etiam nunc traduntur homi-

homines de ecclesia in potestatem Zabuli.Vno modo quo superius diximus,cum deli
ctum eius manifestũ fit ecclesiæ, & per sacerdotes de ecclesia pellitur, ut notatus ab o-
mnibus erubescat,& conuerso eueniat illi quod sequitur,ut spiritus saluus fiat in die do
mini nostri Iesu Christi.Alio autem modo quis traditur Zabulo,cum peccatũ eius ma-
nifestum non fit hominibus,Deus autem qui uidet in occulto, perspiciens eius mentẽ,
& animam uitijs ac passionibus seruientem, & in corde eius nõ solũ amorẽ seculi, sed
aut auaritiam,aut libidinem,aut iactantiam,uel alia huiusmodi, istum talem ipse domi-
nus tradit Satanæ. Quomodo eum tradit Satanæ? Discedit à mente eius,& auertit se,&
refugit à cogitationibus eius malis, & desiderijs indignis, & derelinquit domum cor-
dis eius uacuam.Et tunc complebitur in illo homine quod scriptum est:Cum autem im Matt.12
mundus spiritus exierit ab homine,circuit loca arida:& si non inuenerit requiem, redit
ad domum suam:& inueniens eam uacantem & mundatam, assumit secum septem a-
lios spiritus nequiores se,& intrans habitat in domo:& tunc fient hominis illius nouis-
sima peiora prioribus.Hoc ergo modo intelligendum est deum tradere quos tradit,nõ
quia ipse tradat aliquem,sed ex eo quod derelinquit,indignos eos scilicet iudicans, qui
se non ita excolunt & à uitijs purgant,ut libenter in eis habitet deus.Ipso refugiente,at-
que auertente se ab anima, quæ in immunditia ac uitijs posita est, tradita dicitur ex eo
quod deo uacua inuenitur & inuaditur ab spiritu nequam. Et ideo nos summo studio
uigilemus,& festinemus purgari à uitijs,& concupiscentijs malis,ut deũ intra nos tene
re possimus,& ut habitare dignetur in nobis,dum delectatur & actibus & sermonibus
& cogitationibus nostris,si secũdum ipsius uoluntatem geramus cuncta quę gerimus,
ut siue manducamus,siue bibimus,siue aliud quid facimus, omnia in nomine faciamus
dñi nostri Iesu Christi, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

De eo quod traditi sunt filij Israel in manus inimicorum,& de Gothoniele, & Aioth. Homilia III Cap. II. III

Q VANDO fecerunt filij Israel malignum in conspectu dei, & obliti sunt do-
mini dei sui,ac relinquentes eum seruierunt Baalim,& lucis gentium,tũc the
saurizantes sibijpsis iram traditi sunt iusto dei iudicio in manus inimicorum,
secundum hæc quæ præsens lectio declarauit, in manus Chusarsaton regis Mesopota-
miæ,Interpretatur Chusarsaton humiliatio eorum. Traditi sunt ergo in manus eius,qui
humiliaret eos.Et quia ipsi in excelsis montium impie agebant in altissimum, propte-
rea ab ipso in humilitatẽ tradũtur.Sed nolo putes quia erga antiquos solummodo erat
hæc diuina prouidentia,ut eos qui impie exaltabantur, traderet humiliandos, ut salu-
bri medicinæ ratione,contraria contrarijs curarentur. Nam & nunc omnipotenti Deo
erga ecclesiam suam de huiusmodi salubritate prouidentia est. Etiam nunc est Chusar-
saton rex Mesopotamiæ,cui traduntur humiliandæ & affligendæ animæ,quæ Christia-
na humilitate contempta in superbiam se atq; arrogãtiam dederunt. Odiosum satis est
in conspectu dei superbiæ uitium:quia,sicut scriptura dicit,initium discedendi à deo,su
perbia.Et iterum alibi scriptura dicit: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gra- 1 pet.5
tiam.Si quis igitur Christi humilitate cõtempta,qui propter nos cũ deus esset,homo fa-
ctus est,& humiliauit se usq; ad mortem,extollitur & effertur & ad potestates & digni-
tates seculi prosilit:& artes quibus hæc assequi nititur, etiam si contra fidem & religio-
nem sint,non refugit,nec horrescit,dummodo quod cupit obtineat,faciatq; malignum
in conspectu domini:postquã indeptus fuerit summas insulas potestatum, & ad ipsa su
perbiæ fastigia summa conscenderit, inde deiectus traditur huic Chusarsaton uni scili-
cet ex aereis principibus,ut humiliet eũ qui nimis fuerat exaltatus,ut affligat,ut conte-
rat,donec resipiscat & quærat dominum:quia cum esset in superbia & elatione consti-
tutus ignorabat dominum.Nunc ergo ij qui traduntur pro peccato, in tribulatione po
siti uideamus quid faciunt.Illud profecto quod scriptum est: Et clamauerunt ad domi- Psal.107
num cum tribularentur,& de necessitatibus eorum liberauit eos.Et eduxit eos de tene
bris & umbra mortis,& uincula eorum dirupit. Sed unusquisq; nostrũ etiam si paruus
sit,& etiam si minimus,etiam si nulla sit usus in ecclesia dignitate,potest per superbię ui
tium laborare:& nihil reperias tam fœdũ, neq; execrabile,sicut scriptura dicit,quã pau Eccl.25
perem

Universidad de Deusto
Biblioteca

perem ſuperbum,& diuitem mendacem. Nonnunquam autẽ morbus iſte ſuperbiæ penetrat non ſolum pauperes plebis, uerumetiam ipſum ſacerdotalem & leuiticũ ordinẽ pulſat. Inuenies interdum etiam in nobis aliquos, qui ad exemplũ humilitatis poſiti ſumus,& in altaris circulo uelut ſpecula, in quibus arrogantię uitium fœtet,& de altari domini, quod deberet incenſi ſuauitate fragrare, odor teterrimus ſuperbiæ & elationis renidet. Sed abiiciatur, quęſo, ab omni hac ſancta eccleſia,& præcipue ab iis qui miniſtrãt
a Cor. 4 in ſanctis, odor iſte teterrimus: ut poſſimus, ſicut Paulus dicebat, effici bonus odor Chriſti: ne forte iraſcatur dominus,& ad iracundiam prouocemus ſanctum Iſrael, & tradat nos in manus Chuſarſaton,& humilitatem quam in ſcientia Chriſti docere debuimus, in correptionis noſtræ tribulatione diſcamus. Sed uide benignum dominũ, miſericordiam cũ ſeueritate miſcentem,& ipſius pœnæ modũ iuſta & clementi libratione pẽſan tẽ. Nõ in perpetuũ tradit delinquentes, ſed quanto tẽpore erraſſe te noſti, quãto tẽpore deliquiſti, tanto nihilominus tẽpore humilia teipſum deo,& ſatisfacito ei in cõfeſſione pœnitentiæ. Non expectes ut humiliet te Chuſarſaton, & inuito neceſſitas extorqueat pœnitentiam, ſed ipſe præueni tortoris iſtius manus: quia ſi te ipſe emẽdaueris, ſi te ipſe correxeris, pius eſt deus,& miſericors, qui uindictã temperet ab eo, qui illã pœnitendo præuenit. Sed illud conſideremus, quia donec ſeruirent Chuſarſaton ij qui traditi fuerãt prodelictis, & non clamauerunt ad dominũ, nemo ſuſcitatus eſt qui ſaluare eos poſſet. Cũ autẽ clamauerũt ad dominũ, tunc ſuſcitatuit dñs ſaluatorẽ Iſrael, & ſaluauit eos. Saluatorem aũt dicit Gothoniel, qui interpretatur tempus mihi deus. Per hũc ergo Gothoniel prior ille populus de ſeruitute humilitatis ereptus eſt, & reddita eſt pax populo, quã ſuperbia dudum,& diuerſa plebis facinora fugauere. Verũ quoniã diximus ſpiritalem quendam intelligi poſſe Chuſarſaton regem,& unũ de aduerſarijs & aereis poteſtatibus principem: ita conſequens mihi uidetur etiam Gothonielem iſtum, qui ad liberandum populum ſuſcitatus eſt, eſſe unum aliquem de militia cœleſti,& archangelicis turmis, qui ad adminiculum mittũtur eorum, qui hæreditatẽ capiunt ſalutis,& ſunt angeli Saluatoris, qui uel Gothonielis, uel Aioth ſpecie deſignant: qa, ſicut ſæpe oſtendimus, non ſolum à cõtrarijs uirtutibus impugnamur, ſed & diuinæ bonæq; uirtutes ad auxilium noſtrũ mittuntur à domino. Videamus tamen quis fuerit iſte Gothoniel, cuius familiæ, cuius nobilitatis. Filius, inquit, Ceneth, frater Caleph: illius laudabilis & admirandi uiri Caleph, qui fuit comes,& ſocius Ieſu Naue: de quo, prout potuimus, in ſuis locis, quæ uiſa ſunt, diſſeruimus. Quid ergo dicit ſcriptura de iſto Gothoniel? Poſteaq; dixit quia clamauerunt filij Iſrael ad dominũ, factus eſt, inquit, ſpiritus domini ſuper Gothonielem,& iudicauit Iſrael. Putas eſt in nobis aliquis, qui ita ualidum, & ita iuſtũ clamorem mittat ad dominũ, ut dignus ſit exaudiri,& mereatur populus accipere iudicem quem ſpiritus dei repleat,& poſſit rectum tenere iudicium. Vnde & lib ripſe ludicum dicitur,& deſcribuntur in eo iudices, qui iudicauerunt populũ. Sicut enim alij libri Regum dicũtur, uel Regnorum, in quibus deſcribitur unuſquiſq; regum quomodo regnauerit, uel quid egerit: ita & in hoc libello geſta ludicum referuntur,& deſcribitur nõ ſolum ſi quid ab eis recte & humiliter geſtũ eſt, uerum & ſi quid culpabiliter emiſſum eſt. Cur tamen utrunq; deſcriptum ſit ſi requiris, profecto ut nunc eccleſiæ principes uel iudices peruidentes ea quæ ab eis laudabiliter geſta ſunt, priorum ſequãtur exẽpla: ſiqua uerò in illis culpantur, ut iſti caueant & declinent. Magna ergo laus primi huius iudicis Gothoniel refertur, quod ſpiritus dei factus eſt ſuper eum,& per ſpiritũ domini iudicabat Iſrael: quod ego de alio quouis dictum non ualde memini. Sunt ergo omniũ hodie eccleſiarum quæ ſunt ſub cœlo, quàm plurimi iudices, quibus iudiciũ non ſolum rerum geſtarum datum eſt, ſed & animarum. Verum neſcio ſi quis talis eccleſiæ iudex eſt, quẽ dignum faciat Deus ſpiritu ſancto replere, ut ſicut Gothoniel iſte teſtimonio ſcripturę decoratus eſt, ita etiam ipſi de quibus hoc optamus, dei teſtimonium mereãtur. Ait ergo: Et factus eſt ſuper eum ſpiritus domini,& iudicauit Iſrael,& exijt ad bellum, & tradidit dominus in manus eius Chuſarſaton regẽ. Quare hoc? Quia ſpiritus domini erat in eo,& cõfortata eſt manus eius per Chuſarſaton regẽ. Et poſt hæc dicit, quia quieuit terra ſub eo iudice quadraginta annis. Vides quã larga eſt diuina clemẽtia. Octo annis filij Iſrael ſeruie ãt pro multorum delictis, quadraginta annis per unius iuſtitiã in pacẽ perdurant.

perdurant. Sed quid dicitur poſt hęc? Et defunctus eſt, inquit, Gothoniel filius Ceneth. Rẽ uideo periculoſam. Defunctus eſt Gothoniel, quia iam indignus erat populus, qui haberet iudicẽ talem. Deniq; in conſequentibus dicit. Illo defuncto adiecerũt, inq̃t, filij Iſrael facere malignũ in conſpectu domini: & cõfortauit dñs Eglon regẽ Moab aduerſum Iſrael. Conſidera quia pro eo quod indigni erant iam habere principẽ talem, propterea aufertur ab eis bonus iudex. Et fecerũt filij Iſrael malignũ in cõſpectu domini,& excitatur eis hoſtis peſſimus Eglõ rex Moab. Vides quia peccata uires hoſtib. præbẽt, & quando nos facimus malignũ in conſpectu domini,& delinquimus, tunc confortatur à domino inimici noſtri, tunc uires contrarijs uirtutibus dantur. Hoc ſiue ſecundũ literã quęras, ita inuenias, quia nõ inualeſcerent niſi eis delicta noſtra uires cõferrent: ſiue in ſpiritalibus cõſideres, ſimiliter contrariæ uirtutes nõ inualeſcerẽt aduerſum nos, nec ipſe Zabulus in nobis aliquid præualeret, niſi ei uires ex noſtris uitijs præberemus: ualde infirmus eſſet aduerſum nos, niſi nos eum fortẽ peccãdo faceremus, niſi per peccata noſtra locũ introeundi & dominandi inueniret in nobis. Propterea et apoſtolus deniq; præmonet dicẽs: Nolite locũ dare Zabulo: ſicut & hic modo legimus, quia poſtea quã Eph. 4
fecerũt filij Iſrael malignũ in conſpectu domini, locum dederunt Zabulo. Confortauit enim dominus Eglon regem Moab, & adiunxit ei omnes filios Ammon, & Amalech. Non ſolum, inquit, ipſe confortatus eſt ex peccatis filiorum Iſrael, ſed adiunguntẽ ei ſocij nequã ex filijs Ammon, & Amalech, qui cum ipſo pariter impugnẽt Iſrael. Et ſeruierunt, inquit, filij Iſrael Eglon regi Moab, decẽ & octo annis. Obſerua quia etiã menſuras pœnæ indicat ſcriptura diuina, cum ante octo annos, & hic decẽ & octo dicit: Certum eſt aũt quod ſecundũ peccati modũ, & conuerſionis noſtræ morã, etiã caſtigationis tempora temperantur. Tranſierunt enim & iſti decẽ & octo anni ſeruitutis, & non refertur quia clamauerũt ad dominũ, uel cõuerſi ſunt à malitia ſua: ſed poſt decẽ & octo annos iterũ dixit, quia clamauerunt filij Iſrael ad dominũ, et ſuſcitauit eis dominus deus ſaluatorẽ Aioth filiũ Gera, filij Gemini, uirũ ambidextrũ. Ecce qualis eſt iſte qui ſuſcitatur ad ſaluandũ Iſrael: nihil habet in ſe ſiniſtrũ, ſed utrãq; manũ dextrã habet. Hoc eſt enim quod dicit ambidexter. Dignus uerò populi princeps, & eccleſiæ iudex, qui nihil agat ſiniſtrũ, cuius qd agit dextera, neſciat ſiniſtra ſua, in utraq; parte dexter eſt, in fide dexter eſt, in actibus dexter eſt, nihil habet de illis qui collocantur à ſiniſtris, quibus dicit: Diſcedite à me operarij iniquitatis, neſcio uos, ite in ignem eternũ quẽ præparauit deus Zabulo et angelis eius. Quod ſi licet in talibus ex ſimili præſumere, puto quod ſecundũ ſpiritalem intelligentiã, & ſancti omnes ambidextri dicãtur: & econtrario Zabulus, & princeps eius, ſi dici poteſt, ambiſiniſtri dicuntur. Totũ enim quod agunt ſiniſtrũ eſt, totum peruerſum, totum igni æterno cũ ijs qui à ſiniſtris ſunt, deputatum. Sed uideamus quid agit hic ambidexter iudex. Miſerũt, inquit, filij Iſrael munera ad Eglon regẽ Moabitarum per manum Aioth: & fecit ſibi Aioth gladium ex utraq; parte acutũ, palmę extenſę longitudine,& alligauit ſibi eum Aioth ad femur dextrũ. Vides quia dextrum eſt omne quod agit Aioth hic ambidexter,& manibus dexter eſt,& in pedibus dexter eſt. In ſemore enim dextro gladiũ portat, ut ueniat ad regem, et interficiat eum. Dixeramus in ſuperioribus quod iſti quos ad ſalutẽ populi,& ad liberandos filios Iſrael ſuſcitare dicitur deus ſaluatores, uel iudices, imaginẽ ferant aliquorũ principum ex cœleſti militia & ſupernarum uirtutum, quas ad ſubſidium deus emittat eorũ, qui ad ſe toto corde clamauerint,& per conuerſionem pœnitentiæ diuinã erga ſe clementiã flexerint. Sed hoc ut ne præſumptum apud auditores uideat à nobis, debemus ex ſcripturarũ auctoritate firmare. Scriptum eſt in Exodo, quia patres noſtri filij Iſrael cum multo tẽpore Ægyptijs & Pharaoni regi duriſſimo in luti & lateris cõfectione ſeruiſſent, clamauerũt ad dominum, inquit, ita ut ipſe dominus diceret: Clamor filiorũ Iſrael aſcendit ad me: et miſſo Exod. 3. 7
quidẽ Moſeo uiſibiliter eduxit eos. Refert aũt ſcriptura q̃ angelus exterminator miſſus ſit, qui uaſtaret quidem omnia primogenita Ægyptiorum: Iſraelitarum uerò neminem tangeret. Et ſic declaraũ uirtutem fuiſſe cœleſtem, quæ uaſtatis Ægyptijs & proſtratis, filios Iſrael de iugo ſeruitutis eduxit. Simile quoq; etiã illud refertur in hiſtorijs, quod ſub rege Aſſyriorũ Sennacherib, angelus domini mittit, qui cæſis ſub una nocte 4 Reg. 19
& proſtratis centum octogintaquinq; milibus hoſtiũ,& urbem de obſidione,& popu-

lum de imminenti liberaret interitu. Ita ergo etiã nunc eadem cõsequentia debemus ad uertere, ut siquando pro peccatis nostris in captiuitatẽ tradimur, clamemus ad dominũ. Clamemus autem nõ ore, sed mente, ita ut dolor cordis fontẽ lachrymarũ producat ex-
Psal.6 oculis, sicut ille qui dicebat: Lauabo per singulas noctes lectũ meũ, lachrymis meis stra tum meum rigabo. Si ita conuertimur à malis, ut ultra non contingamus mala, si ita desi namus à superbia, ut ultra nihil superbũ, nihil arrogans sapiamus, mittet etiã dominus uirtutẽ suã cœlestẽ, per quã liberemur à iugo seruitutis Zabolicę: quę uirtus omnia pro nobis agat dextra & prospera, quæ faciat nos relinquere uitam sinistrã, quæ ducit in per
Ioan.14 ditionem, & reuocet nos ad ueram uitã, illum qui dicit: Ego sum uia, & ueritas, & uita, Iesum Christum dominũ nostrũ, cui est gloria, & imperium in secula seculorum. Amen.

De Semegad, & Iabin, & Sisara, & cæteris iudicib. Homilia IIII Cap. III. IIII

C ONIVNGITVR principatui Aioth ambidextri, principatus Semegadi. Sed uideamus qualiter Aioth qui interpretatur laus, concluserit principatũ suum. Historia nos edocuit ea quæ de Eglon rege scripta sunt, quõ sapientissimus hic Aioth arte quadam, &, ut ita dicam, callida, sed laudabili usus deceptione interemerit Eglon tyrannum, qui interpretatur rotatus uel orbita. Oportet ergo tales esse & nostri populi iudices, qualis fuit Aioth iste qui interpretatur laus, ut omnes uolubiles motus, & orbitas mali itineris excidant, & perimant Madianitarũ regem. Madianitæ autem interpretantur fluxus, uel effusio. Huius igitur fluxæ, & dissolutæ gentis princeps uel dux qui potest uideri alius, uel intelligi, nisi sermo illius philosophi, qui summum bonum iudicat uoluptatem: quem interficiat, & perimat Euangelicus sermo, qui gladio comparatur: & sermo propheticus ipse in uẽtre eorũ, atq; in imis præcordijs ambidextri doctoris disputationib. concludatur: ut ueritatis assertione eos concludẽs, extinguat omnem prauí dogmatis & crassæ intelligentiæ sensum, qui se extollit, & erigit aduersum spiritalem scientiam Christi: ut hęc ita faciens, & in uerbo dei dimicans unus-
Matt.25 quisq; ecclesiæ iudex, fiat etiam ipse laudabilis Aioth, de quo dicat dñs: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam. Verum breuiter istis à nobis de priori lectione, id est de Aioth fine repetitis, uideamus nũc quale sit etiã principiũ Semegad, qui interpretatur ibi aduena. Verũ est enim, quia omnes qui sunt
Psal.119 homines dei, aduenæ sunt in hoc mũdo, & incolæ in terra, sicut & ille qui dicebat: Quoniam incola ego sum apud te in terra, & peregrinus sicut oẽs patres mei. Et hunc ergo Semegad sanctus spiritus ibi incolã dicit, id est hic. Quod em̃ sancto spiritui qui in cœlis est, ibi est, nobis hic est. Quid ergo dicit̃ de Semegad? Percussit, inquit, Allophylos in sexcẽtis uiris, in stiua, uel pede aratri. Aliud genus laudis in Semegad uideo. Iste in aratro pugnat, Aioth pugnabat in gladio. Iste in aratro uincit. Vincit tamen & hic, & superat, & prosternit Allophylos. Potest ergo fieri, ut ecclesiæ iudex nõ semper gladiũ proferat, id est non semper austeritate uerbi, & acumine correptionis utatur: sed aliquando etiam imitetur agricolam, & uelut aratro sulcans animæ terrã, ac sæpius eam clementi cõmotione rescindens, aptã eam suscipiendis seminibus paret. Interficient̃ ergo etiam sic Allophyli, cum non argumentis & acumine cõtra aduersarios utimur, sed agresti & simplici cõmonitione de animis auditorũ uitia & peccata propellimus. Sed & tu ipse ô auditor esto agricola animę tuę, utere hoc aratro quo utitur Semegad. Sed cum miseris
Luc.9 manum tuã in aratro, noli retro respicere: id est postq; tuleris crucẽ tuã, & sequutus fueris Christum, postq; seculo renunciasti & ijs quę in seculo sunt, noli retro respicere, noli requirere quæ propter Christũ duxeras ut stercora: quia si in isto aratro manũ semp habueris, ita ut confidenter dicas: Mihi autẽ absit gloriari nisi in cruce domini nostri Iesu
Gal.6 Christi, per quẽ mihi mundus crucifixus est, & ego mundo, hæc tibi dicenti cadent à dextris tuis decem milia, & à sinistris tuis mille, ad te uerò nõ appropinquabũt. Sed & hoc
Psal.91 ipsum quod dixit, in sexcẽtis uiris Allophylos percussisse Semegad, nõ mihi uidet̃ otioso dictũ. Quid em̃ opus erat designare etiam numerũ: nisi forte euidẽtius in ipso numero ea de quib. superius diximus, indicauit. Nanq; senarius numerus, qui multiplicatus uenit in sexcentos, mũdi huius figuram tenet, qui in sex diebus dicitur consummatus. Sexcẽtos ergo in aratro dicitur percussisse ille, qui per crucẽ domini crucifixus est mundo. Sed

do. Sed quid post hæc addit̃? Et adiecerũt, inquit, filij Israel facere malignũ in cõspectu domini, & Aioth mortuus est. Seruatur nimirũ in his etiã illa obseruatio, quã in superioribus designauimus, quia pro peccatis populi moritur bonus populi dux. Cũ em̃ indigni fuerint effecti, & fecerint malignũ in cõspectu domini, auferet̃ ab eis homo dei. Sed dicit fortasse populus noster: Quãdo ecclesia dei sine iudice est? Etiã si prior defecerit, alter adhibet̃. Audacter fortassis aliquid dicimus, tamen qd̃ scriptũ est dicimus. Nõ semper princeps populi, & ecclesiæ iudex per dei arbitriũ datur, sed prout merita nostra deposcũt. Si mali sunt actus nostri, & operamur malignum in cõspectu dñi, dantur nobis principes secundũ cor nostrũ. Et hoc tibi de scripturis probabo. Audi nanq; qd̃ dominus dixit: Fecerũt sibi regẽ, & nõ per me, & principem, & nõ per consiliũ meũ. Et hoc di- *Osee 8*
ctum uidetur de Saul illo, quẽ utiq; ipse dñs elegerat, & regẽ fieri iusserat: sed quoniam non secundũ uoluntatẽ dei, sed secundũ peccatoris populi meritũ fuerat electus, negat eum cũ sua uoluntate, uel consilio cõstitutũ. Tale ergo aliquid intelligamus etiã in ecclesiis fieri, quia pro meritis populi, aut in uerbo & opere potẽs à deo tribuit̃ rector ecclesię, aut si malignũ faciat populus in cõspectu domini, talis ecclesię iudex dat̃, sub quo famem & sitim populus patiatur, non famem panis, neq; sitim aquæ, sed famẽ audiendi uerbũ domini. Ita ergo nos agamus, & ita oremus, ne unq; nos diuina indignatio in uerbi fame condẽnet ac siti, ne unquã auferat̃ à nobis, qui nos uerbo & opere instruat, qui in moribus, & honestate, qui patientiæ ac mansuetudinis perfectũ de se populis prębet exẽplum. Nã si nos fecerimus malignũ in cõspectu domini, id est si male egerimus, si uoluntatẽ nostrã & nõ dei facimus, moritur & nobis Aioth, aufertur & Semegad, & obscuratur laus nostra, tradimur in manus Iabin regis Chanaan. Iabin aũt interpretat̃ sensus siue prudentia. Si ergo nos nõ probauerimus deũ habere in notitia, tradit nos deus *Rom.1*
in reprobũ sensum, repletos iniquitate, nequitia, fornicatione, auaritia, plenos inuidia, homicidijs, cõtentione, dolo, susurratores, detractores, deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, parentib. non obedientes, incõpositos, sine affectu, sine misericordia. Vides qui sint & quales qui traduntur in reprobũ sensum, qui traduntur Iabin principi Chananæorũ. Et princeps, inquit, militię Iabin erat Sisara, & ipse habitabat in Arisoth genti um, et erat ei nongenti currus ferrei. Et clamauerũt ad dñm filij Israel. Etiã et in hoc similiter illa quã superius designauimus, obseruatio custodit̃, quia nesciunt clamare ad dominũ filij Israel nisi cũ traditi fuerint in manus Iabin, uel cũ afflicti per eius militiæ principem Sisarã, cui erat, inquit, nongenti currus ferrei, quib. scilicet affligeret̃ populus dure cruicis. Sisara aũt interpretat̃ uisio equi. Iste est em̃ animalis nõ spiritalis, q nõ uidet nisi ea quę animalis sunt. Ipse est eius uisio, ipse semper intuitus. Et ideo semper animalis *1 Cor.2*
homo, & is qui secundũ carnẽ est, persequitur eum qui secundũ spiritũ est, donec spiritalis intelligat, & examinet omnia, & intelligat unde sibi sit auxiliũ deposcendum, & clamet ad dominũ: donec animæ illi quæ clamauerit ad dominũ, suscitetur prophetia quæ est in figura Debborę, & secundum prophetiæ gratiã, & intelligentiam, uel ecclesię populus gubernetur, uel etiã sensus uniuscuiusq; mentis & animæ regatur, per Iesum Christum dominum nostrum, cui est gloria, & imperium in secula seculorum. Amen.

De Debbora, & Barach, & Iahel, & Sisara. Homilia V Cap. IIII

D E quæstionibus ad quæstiones, & de sacramentis ad sacramẽta transimus: et cum uix ac difficulter prima quæq; explanamus, difficilibus difficiliora succedunt, quæ non tam ingenij facundia indigeant, q̃ diuinæ gratiæ aspiratione requirant. Sine dubio enim requirit auditorem, quoniam quidem sententia est Apostoli Pauli, quæ dicit omnis scriptura diuinitus inspirata utilis est ad docendum, ad *2.Tim.3*
increpandum, ad doctrinam quæ est in iustitia. Quid ergo habeat in sese ista scriptura, quam sine dubio & ipsam inspiratam diuinitus confitemur, quod nobis ad doctrinam cedat, quod ad increpationem, quod ad disciplinã, quod ad iustitiã, diligẽtius est inquirendum. Quid em̃ nobis ex hoc confertur si legamus hoc quod recitatũ est, id est quod Debbora, inquit, mulier prophetissa uxor Laphidoth, ipsa iudicabat Israel illo tẽpore, & ipsa, inquit, Debbora sedebat sub palma inter mediũ Rama, et inter mediũ Bethel, in monte Ephrem, & ascendebãt ad eam filij Israel, ut iudicarẽtur: Tum deinde quid nobis

eruditionis,aut doctrinæ,aut iustitiæ ea cõferũt quæ sequuntur,uel de Barach, uel de Iahel,uel etiã de Sisara duce militię labin. Videamus ergo ne forte per hęc dignũ aliquid sicut & ex scripturis cæteris,de sacramentis secretioribus doceamur.Primo hoc ipsum, quod cum plurimi iudices uiri in Israel fuisse referũtur, de nullo illorũ dicitur quia propheta fuerit,nisi de Debbora muliere. Præstat & in hoc non minimã consolationẽ mulierum sexui etiã prima ipsius literę facies,& prouocat eas uti nequaquã pro infirmitate sexus desperent etiã prophetiæ gratiæ cãpaces se fieri posse, sed intelligãt, & credant q̃ meretur hanc gratiã puritas mentis,nõ diuersitas sexus. Sed uideamus quid etiã interioris intelligentiæ respirat arcanũ. Debbora apis interpretatẽ siue loquela. Sed iam & in superioribus diximus quod Debbora in prophetiæ forma accipiẽda sit, quæ est apis. Certũ nanq̃ est quod omnis prophetia suaues cœlestis doctrinę fauos, & dulcia diuini eloquij mella cõponat. Vnde & Dauid canebat dicens: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua,super mel & fauũ ori meo. Et iterũ alibi dicit,iudicia dei preciosa esse sup aurũ, & lapidẽ preciosum multũ,& dulciora super mel & fauũ. Sed & illud cõsideremus, ubi residere dicitur prophetia,& ubi locus eius esse describitur. Sub palma,inquit, inter mediũ Rama,& inter mediũ Bethel. Sub palma sedẽ habet prophetia,quia iustus (inquit Dauid) sicut palma florebit, per hoc quod suis institutionibus eruditũ prophetia perducit ad palmã supernę uocatiõis dei,in Christo Iesu dño nostro. Inter mediũ aũt Rama, & inter mediũ Bethel sedere dicit. Rama interpretatur excelsa: Bethel domus dei. Videre in quibus locis residere dicit prophetia,inter excelsa & domũ dei. Nihil em̃ humile, nihil deiectũ,nihil uile erga prophetiæ sedẽ reperiri potest:sicut & Salomon nihilominus sapientię sedẽ describẽs,dicit de ea,quod uel in portis ciuitatũ adsistat,uel in murorũ mœnib. habitet,uel in altis turribus libere agat. Hoc ergo modo ꝓphetia, quæ nũc in Debbora describitur,inter domũ dei,& inter excelsa dicit habitare. Nõ enim nos docet quę super terrã sunt quęrere,sed quę in cœlis sunt & in excelsis,ubi Christus est in dextra dei sedẽs:illuc nos prophetia hortatur ascendere,illuc discipulos molit imponere. Hæc ergo primo omniũ,inquit,misit,& uocauit ad se Barach. Barach interpretatur coruscatio. Coruscatio uerò est quæ habet quidẽ lucem,sed non permanentẽ. Ad modicũ em̃ temporis resplendet, & desinit. Hic ergo Barach mihi uidet formã gerere populi prioris, qui primo omniũ per prophetiã uocatus est,& inuitatur ad audiẽda eloquia dei,& diuinæ legis munera capienda,qui refulsit quidẽ, & ad legis splendorẽ ad breue tempus coruscauit,sed non diu permansit,nec continuũ lucis potuit obtinere fulgorẽ. Cũ ergo dixisset Debbora ad Barach,id est prophetia ad priorẽ populũ,quia tibi pręcepit dominus deus Israel: & tu ascẽde in montẽ Thabor, et accipe duodecim milia uirorũ,& reliqua quę scripta sunt, quid responderit Barach ex persona populi ad prophetiã uideamus: Nõ,inquit, ascendã nisi tu ascenderis mecũ, quia nescio diem in qua mittet dñs angelum suũ mecũ. Vides ergo quomodo illis prioribus ꝓphetia detulit eloquia dei,& illis dicit data esse precepta ut ascẽdant in montẽ: sed excusant & dicũt,nõ ascendã, nisi ascẽderis & tu mecũ. Et de excusatione quidẽ uerũ est, sed de repromissione falsum est. quod em̃ nõ ascenderunt in montẽ dei uerũ est: quod aũt pollicentur se ascensuros cũ prophetia falsum est. Non enim sequuti sunt prophetiã, ut crederẽt ei de quo omnis prophetia præscripta est Christo. Propterea ergo dicit ad eum Debbora: Ibo tecũ. Veruntamẽ scito, quia nõ erit primatus tuus in uia hac quã incedis, sed in manu mulieris tradet dominus Sisarã. Euidenter ostendit quia non erit apud illum populũ primatus, nec permanebit apud eũ uictoriæ palma,sed in manus mulieris,cui nomen Iahel,tradetur Sisara. Describitur aũt quod secundũ commonitionẽ Debborę, id est prophetię, insequeretur Barach principem Allophylorũ Sisarã: & ipse quidem eum cõprehendere non potuit, sed occurrit ei fugienti mulier alienigena Iahel, quæ mulier prius cũ eo amicitiarũ fœdus habuerat. Ad quã ille cũ declinasset latendi gratia, & aquã popposcit ut biberet, ab illa lacte potatus est. Et cũ eũ in latebris collocasset, ac pellibus adoperuisset, post hęc palum malleo adactũ per eius malas uel maxillas defixit. Et tunc occurrens insectanti Barach mortuũ iam & prostratũ ostendit Sisarã. Quid ergo nobis sacramenti omnis iste historiæ textus ostendit? Iahel mulier ista alienigena, de qua prophetia dixit, q̃ in manu mulieris fiet uictoria, figurã tenet ecclesię, quę ex alienis gẽtibus congregata est. Interpretatur

Pſal.119.18

Col.3

tatur aũt Iahel ascensio: quia reuera nõ est alia ascensio qua ascendatur ad cœlũ, nisi per ecclesiam multiformis sapiẽtiæ dei. Ipsa est ergo, quæ dum à corporalibus ad spiritalia, & à terrenis ascendit ad cœlestia, interfecit Sisaram, de quo iam superius diximus, quod carnalium uitiorum, & animalis, uel stolidi hominis tenet figurã, quia Sisara uisio equi interpretatur. De quo scriptura dicit: Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus nõ est intellectus. Palo ergo eum interfecit, id est ligni crucis acumine, & uirtute eũ prosternit. Et nõ sine causa maxillam eius palo transuerberasse describitur. Illud enim os, quod de carnalibus loquebatur, & illa doctrina quæ carnis gloriã præferebat, quia in delicijs, & uoluptate uiuendũ sapientibus seculi persuadebat; & humanum genus luxuriæ adulatione deceperat: illud inquam os ligno crucis confoditur & terebrat, quia illam uiam, quam philosophia latam & spatiosam prædicauerat uoluptatis, hanc Christus arctã & angustam nobis uiam salutis ostendit. Sic ergo Iahel, id est ecclesia, uitiorum principem Sisaram obtectũ pellibus, id est membrorum mortificatiõe sopitum, æterno tradit somno. Occurrit tamen Iahel, id est ecclesia post hoc & priori populo insectanti Sisaram. Insectabatur enim Israel legem iustitiæ, sed in legem non peruenit. Occurrit ergo ecclesia etiam ipsi, & ostendit ei opus suum, ostendit uictoriam consummatã, atq̃ in societatem eum prostrati hostis inuitat. Verum est enim illud, quod Apostolus in nouissimo tẽpore dicit futurum, quia cum plenitudo gentiũ subintroierit, tunc omnis Israel saluus fiet. Fit ergo quidem primatus in manus mulieris alienigenæ, non tamen excludit à consortio gloriæ etiam Barach, qui prior quidem cœperat, sed nouissimus peruenit ad finem. Imò dum ille peruenit, Iahel alienigena prætereũtem quodammodo uictoriã rapit. Eadem forma præcessit etiam in Esau, et Iacob fratribus. Dum enim Esau sectatur agrestia, dum moratur in saltibus, præueniens Iacob, et mulieris consilijs, id est matris, cõpositos patri offerens cibos, benedictionis primatus accepit. Sic & in Euangelio pergẽte domino ad filiam principis synagogæ suscitandam, præueniẽs mulier quæ fluxu sanguinis laborabat, fideli tactu prior consequitur sanitatem. Quod si etiã inde requirẽdum aliquid uidetur à diligentibus auditoribus, quod lacte eum potasse dicitur, cum ille aquã poposcisset, uideamus ne forte secundum mysticas uel allegoricas legis interpretationes, tale aliquid etiã de hoc possit ostendi. Lactis cibus esse dicit in scripturis sanctis, prima hæc moralis institutio, quę incipientibus uelut paruulis traditur. Nõ enim in initijs statim discipulis de profundis & secretioribus tradendum est sacramẽtis, sed morum correptio, emendatio disciplinæ, religiosæ conuersationis, & simplicis fidei prima eis elemẽta tradunt. Istud est ecclesiæ lac, hæc incipientibus paruulorũ prima sunt elemẽta. Sed iste cibus ijs quidem qui ad bonum proficiendi propositum gerũt, uitam tribuit & salutem: ijs uerò quibus cõtraria placent, quibus luxuria, libido, auaritia, & omnis impietas cordi est, huiusmodi doctrina necẽ & interitũ pręstat. Sic ergo fit, ut ex his, atq̃ ijsdem cibis quibus aluntur boni, suffocẽtur mali: & in quo pijs uita est, ibi sit impijs mors. Denicq̃ ut exemplo res quam dicimus planior fiat, uinum sanos & cõmode degentes iuuat, & (sicut scriptura dicit) cor hominis duntaxat lętificat. Febricitãtibus uerò si sumpserint, per niciem continuo et interitum parit. Ita fit ut eadem res eodem modo sumpta, uni quidẽ uitam, alij autem conferat mortem. Sic ergo intelligendum est & Sisarã istum animalẽ hominem, & uitiorum principem, per doctrinam ecclesię, quã non ex fide susceperit, extinctum. Sed & unaquæq̃ anima satis agat lacte isto Euangelico atq̃ apostolico sopire in semetipso & extinguere Sisaram. Si enim per hæc edoctus quis mortificauerit membra sua quę sunt super terram, auaritiam, fornicationem, & cætera quæ sanctus Apostolus enumerat: Sisaram in semetipso uidebitur peremisse, ut hęc nõ solum in persona ecclesiæ consummari, uerumetiam unusquisq̃ in sua anima ostendat impleri. Quia (sicut diximus) cœptus est quidem Sisara insectari à populo priori, interemptus autem à muliere ac ecclesia gentium, & in manu eius data est palma uictoriæ. In cõsummatione omnium, id est in fine seculi, etiam canticum domino cantabitur per Debboram, in quo primatus quidem dabitur Iahel ecclesiæ gentium: nec tamen Debboræ laus silebitur: sed & primis & nouissimis uictoriæ præmium dabitur, per Iesum Christum dominum nostrum, cui est gloria, & imperium in secula seculorum. Amen.

1 Cor.3

Col.3

De cantico quod cantauit Debbora. Homilia VI Cap. V

ISARA cũ exercitu suo, & curribus ferreis quibus impugnat populũ dei su-
s peratus est, quod ita futurũ prophetia præcecinit per Debborã. Et posteaq̃
in manu mulieris facta uictoria est, canticum istud Debbora, uelut uictoriæ
ipsius laudem, cecinisse præscribitur. Verum si meminimus eorum quæ in superioribus
dicta sunt secundum mysticam formam, quæ est figura Debboræ, quæ etiam Barach,
quid imaginis teneat lahel mulier, quæ aduersarium populi dei sola deiecit, quæ etiam
imago sit Sisarę ipsius, qui à muliere alienigena ligni uirtute prostratus est: intelligimus
hæc omnia sacramenta esse, quæ in nouissimis temporibus, & in fine seculi per ecclesiã
consummantur, & in cantico hoc uelut epinicia eius, id est uictoriæ laudem esse descri-
ptam, illius scilicet temporis cum nouissimus inimicus destruetur mors. Tunc em exul-
tabit Debbora, id est exultabit gloria prophetiæ, quia quę prædixit, impleta sunt. Tunc
itaq̃ ecclesia hostem communem omnium superabit: & posteaquam plenitudo genti-
um introierit, tunc & Barach, id est reliquus Israel saluus fiet, & in societatem uictoriæ
recipietur. Tunc ergo, si digni fuerimus, etiam nos cantabimus canticum istud referto
mysticis & propheticis sacramentis, ex quibus per singula discutere cuncta temporis
non est. Breuitatẽ nanq̃ auditores ecclesiæ diligunt. Pauca tamen uel de principijs eius
disserẽtes, uel sparsim ex eo flosculos eligentes, consolationis aliquid auditorib. afferre
tentabimus, uel nosmetipsos exercere, & meditari ut apti efficiamur ad Debborę canti
cũ decantandũ. In incipiẽdo principes in Israel, in uolũtatibus populi benedicite dñm.
Benedictio, inquit, qua benedicimus dominũ, sit in exordio principũ in Israel, tũ dein-
de & in uoluntatibus populi. Verbi gratia: cum primũ incipimus uenire ad dei cultũ, cũ
initiũ uerbi dei & doctrinę cœlestis accipimus, à principib. Israel ista nobis initia capes-
senda sunt. Principes aũt Israel, id est populi Christiani, angelos accipiẽdos puto, q̃s ad-
esse dñs dicit unicuiq̃ minimo in ecclesia, qui etiã semper uidere dicunt faciẽ patris, qui
in cœlis est. Ipsi ergo sunt principes, & ab ipsis nobis sunt sumenda principia. Verbi gra
tia: si eat quis puer ad scholas, à magistro quidẽ suscipitur, et efficitur illius doctoris disci
pulus, sed nõ statim discendi ab ipso præceptore sumit exordiũ: sed cum ab eo prima tã-
tum elementa susceperit, traditur alijs erudiẽdus (ut ita dicã) scholæ ipsius principibus:
ut cum ab illis quantũ in illis est fuerit edoctus, & cum prima apud eos deposuerit rudi-
menta, tum demum ipsius doctoris perfectiora præcepta suscipiat. Ita ergo etiã nũc in-
stitutionũ nostrarũ initia repetens prophetia dicit, quod cũ à principibus, uel principes
cœperint operari in nobis, deinde nos uolũtate & proposito subsequamur, & aucti pro
fectibus, sic ad benedicendũ iam ipsum dominũ ueniamus. Sed uideamus quid dicit: In
incipiendo, inquit, principes in Israel. Initia iuuari à principibus dicunt: post hęc uerò iã
uoluntate propria, & proposito nitendũ est, ut benedicere dominũ mereamur. Nam &
populus Israel cũ inciperet exire de Ægypto, & trãsire mare rubrũ, nihil ipsius proprio
labore, sed totũ per principes, id est per angelos agebat. Denicp̃ sic dicit Moyses ad po
Exod.12.14 pulũ: Vos, inquit, tacebitis, & dominus pugnabit pro uobis. Aperte em angelus uasta-
tor pro eis pugnasse describitur, qui Ægytiorũ quidem primogenita interemit: Israeli-
tor pro eis pugnasse describitur, qui Ægytiorũ quidem primogenita interemit: Israeli-
tarum uerò nec pecus quidem mutire fecit. Verum nõ semper expectandum est ut an-
geli pro nobis pugnent, sed in incipiẽdo tantummodo, id est in initijs nostris, à principi
bus angelis adiuuamur. Cæterũ processu temporis oportet etiam nos ipsos exire arma-
tos ad prælia. Ante enim quàm bella discamus, antequã pugnas domini pugnare medi
temur, à principibus angelis subleuamur: antequam panis cœlestis consequamur anno
nam, & carnibus agni immaculati satiemur, antequam ueræ uitis quæ ascẽdit de radice
Dauid sanguine inebriemur, donec paruuli sumus, & lacte alimur, & initiorum Christi
sermonem tenemus, tãquam paruuli sub procuratoribus agimus, & actoribus angelis.
Vbi uerò iam militiæ cœlestis sacramenta gustauimus, & pane uitæ refecti sumus, audi
quomodo per apostolicam tubam suscitamur ad prelia. Ingenti nanq̃ uoce Paulus cla-
Eph.6 mat ad nos dicens: Induite uos arma dei, ut possitis stare aduersus astutiam diaboli. Nõ
nos ultra patitur latitare, inuitat nos ad certaminum campos: Induite, inquit, uos loricã
charitatis, & galeam nihilominus salutis accipite, sed & gladiũ, inquit, spiritus, & super
omnia scutũ fidei, in q̃ possitis (ait) omnia iacula maligni ignea extinguere. Vides ergo
quomo-

quomodo omnia per ordinem fiunt, & nihil confusum in populo dei, nihil incomposi-
tum, aut prępostere geritur. In incipiendo principes iuuant: cũ adiutus fueris, & à prin-
cipibus eruditus, iam tibi ipse sponte & uoluntate tua, quæ didicisti à principibus, gere.
Recte enim decoctis principijs, depositisq̃ rudimentis nostræ cõmittemur uoluntati,
ut uel laus meriti sit, quæ nostra uirtute quęsita est, uel culpa iure sit nostra, quæ per no-
strã uenit ignauiã. Hæc pro eo quod scriptũ est: In incipiẽdo principes in Israel, in uolũ-
tatibus populi benedicite dominũ. Post hęc autem dicit: Audite reges, & auribus perci
pite satrapæ. Domino cantabo, psallam deo Israel. Audite, inquit, reges. Reges appellat
eos qui conuocantur ad audiendũ uerbum dei. Exulta populę dei, audiẽs tuę nobilita-
tis insignia. Tu uocaris ad audiendũ uerbũ dei, & nõ ut plebs, sed ut rex uocaris. Tibi e-
nim dictum est: Genus regale, & sacerdotale, populus in aquisitionem. Ideo qa uos re-
ges estis, merito rex noster Christus dominus rex dicit regũ, & dominus dominantium. Apoc.19
Sed sicut exultatis de nobilitatis uestrę titulo, ita discere debetis quid agẽdo unusquisq̃
uestrum fiat rex. Quod uobis ita breuiter definiam. Regem te omniũ esse facit, si regnet
Christus in te. Rex nanq̃ à regendo dictus est. Si ergo & in te animus regnat, & corpus
obtemperat, si concupiscentias carnis sub iugum imperij tui mittas, si uitiorum gẽtes so
brietatis tuæ frenis arctiorib. premas, merito rex diceris, qui te recte regere noueris. Cũ
ergo talis fueris effectus, digne ut rex ad audiẽda diuina uerba uocaberis. Hoc uerò q̃d
subsequitur, magis corporeũ aliquid indicat, quod dicit: Auribus percipite omnes satra
pæ. Sicut enim inferiores sunt regibus satrapæ, ita & auribus percipere inferius uidetur
esse q̃ audire. Audire nãq̃ ad interiorẽ pertinet hominẽ, sicut & dominus dicebat. Qui
habet aures audiendi audiat. Auribus uerò percipere, ad exteriorẽ & corporalem per-
tinet auditum. Ideo ergo & hic illi qui audire deberẽt reges dicunt, qui uerò auribus p-
cipere, satrapæ appellantur: Ego domino cantabo, psallam deo Israel. Beati sunt qui pos
sunt cantare canticũ domino. Cum redimus ad scripturas, multa cantica sacris mandata
uoluminibus inuenimus. Habemus integrum uolumẽ de canticis canticorum scriptũ.
Ecce & in hoc libro ludicũ habemus cãticum, & in Numeris canticum scriptum est, &
in Deutoronomio, & in Exodo, et in primo Regnorum libro. In primo etiam Paralipo
menon, & in alijs multis locis inuenies cantica diuina esse descripta. Ait ergo hæc uox
iusti: Ego domino cantabo, psallã deo Israel. Quis putas ita canorę uocis est, & ita spiri-
tus puræ mentis, qui syncere canat, ut cantilena eius diuinũ delectare possit auditũ? Ille
profecto est, qui nullũ raucũ habet in se peccati sonũ, qui nihil offensionis in lingua, ni-
hil crassitudinis in spiritu gerit, ille potest recte dicere: Ego domino cantabo, psallã deo
Israel. Verum quia continuationẽ cantici per singula non occurrimus explicare, inter-
polãdo saltem seriem lectionis, uideamus quid est quod dicit: Cor meũ ad ea quæ dispo
sita sunt huic Israel. Hoc modo uidetur quod dicit: Cor meũ, & animus meus, & sensus
meus, & tota mens mea ad illud intendit, & illud prospicit, quod dispositũ est, & quod
præparatum est Israel: illud tota mente prospicio quod futurum est. Si em ad illud intẽ- Phil.3
dero animum, omia quę in hoc mundo sunt, ducã ut stercora, ut Christum lucrifaciam,
q̃ preparauit illa omnia quę oculus nõ uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascen
dit, ijs qui diligunt eum. Cor ergo, inquit, meũ ad illa extendit. Non enim adhuc huma-
num cor gero, neq̃ quæ cogito, secundũ hominem cogito: sed quia secundum scriptu-
ram ij ad q̃s sermo dei fit, dij sunt, nec ego hęc humana, sed diuina mente prospicio. Po-
tentes populi benedicite dominum, qui ascenditis super iumenta. Quid est ascẽdisse su
per iumentũ? Corpus hoc meum iumentũ est: ad adiumentum enim, & ad ministerium
datum est: ego autem sum, id est interior homo, qui ascendi super iumentum hoc, cui di
citur ut benedicam dominum. Si ergo uere ascẽdisti supra corpus, & superior effectus
corporalibus desiderijs, & motus corporis tui freno mẽtis & interioris hominis mode
ramine gubernantur, de te dicitur quia ascẽdisti super iumentũ hoc, cui dicitur ut bene
dicas dominum. Quid autem est, quod sequitur? Super uehicula, inquit, sedẽtes, & sup
asinas refulgentes. Quid sibi uidentur esse asinę refulgentes? Dicit enim scriptura, quia
oporteat benedicere dominũ eos, qui sedent super uehicula, & super asinas refulgẽtes.
Mihi uelut in locis ita difficilibus tale aliquid uidet: cũ iumentũ hoc, id est corpus meũ,
sub iugo uenerit uerbi dei, tũc uehiculũ corporis mei resplẽdere incipiet: & asina hæc,

id est caro mea tunc resulgere dicetur, cum castitatis ac pudicitię fuerit splẽdore decora
ta. Et ita recte dicitur anima sedens super asinã resplendentẽ dominũ benedicere, & in
medio lætantium laudare deũ. Ibi dabunt iustitias domino. Sacrificiũ dño illud est acce
ptabile, quod in iustitia offertur domino & æquitate. Et ideo dicitur: Iusti cõfortati sunt
in Israel. In alijs quidẽ gentibus, qui corporis robore fortiores sunt, illi potentes dicunt
in prælio: In Israel uerò qui iustiores sunt, ipsi potẽtiores dicunt in bellis: quia iustitia eti
am si uiribus infirma sit, uincit: iniustitia uerò etsi multos & ualidos pugnatores habeat,
superatur. Sic igitur in hac gẽte nostra, id est in populo dei, aut per iustitiam superamus,
aut per iniustitiã uincimur. Exurge Debbora, exurge & suscita dena milia populi. Pro-
phetia quãdo exurgit? Profecto in aduentu domini: & nõ solum ipsa exurgit, sed & po-
pulos suscitat ad credendũ. Captiuã ducito captiuitatẽ fili Abinoem. Abinoem respon-
sio patris interpretatur. Huius filius est Barach. Captiuitatẽ de hostibus capiet, qui cæ-
lestis patris responsa seruauerit. Domine humilia mihi fortiores me. Vox ista fideliũ est
confitentiũ simpliciter fortiores esse inimicos suos, aduersum quos nobis pugna & cer
tamen est: quia non est nobis pugna aduersus carnẽ & sanguinẽ. Alioquin non esset no
Eph.6 bis fortior aduersarius. Sed quoniam aduersum principatus, & potestates, & aduersum
mundi huius rectores tenebrarũ, & aduersum spiritalia nequitiæ est luctamẽ, idcirco di
cit propheta: Domine humilia mihi fortiores me. Quomodo enim non hæc tanta spiri
tuum uis, longe sit humana fragilitate uehementior? Sed in eo deus adiuuat infirmitatẽ
Phil.4 nostram, in quo dicit Apostolus: Omnia possum in eo qui me confortat, Christo. Sunt
istæ quidem uirtutes fortiores nobis: sed iterum qui in nobis est Christus, & confortat
nos, est omnium fortior: cui est gloria & imperium in secula seculorum. Amen.

De eo quod trãslati sunt filij Israel in manus Madian. Cap. VI. Homilia VII

QVIESCIT terra donec quiescit peccatũ. Moueri autẽ dicitur terra, hoc est ij
qui habitant terram, cum animas hominum mouere cœperint, & perturba-
re peccata. Et ideo scriptum est hoc quod nunc præsens lectio continet. Et
quieuit, inquit, terra quadraginta annis. Et fecerunt filij Israel malignũ in conspectu do
mini, & tradidit eos in manus Madian annis septẽ, & inualuit Madian super Israel. Dũ
essẽt ergo iustitia in terra, id est in ijs qui habitãt terram, quieuisse dicitur terra. Cum ue-
rò increuerit iniquitas, & fecerint malignum in cõspectu domini, tunc tradidit, inquit,
eos dominus in manus Madian annis septem. Nec dicuntur inualuisse Madianitæ su-
per populum domini, donec præcepta domini populus custodiuit. Cum uerò negligę-
re cœpit mãdata diuina, robustior & ualidior effecta est aduersus eum hostium manus.
Et aduersum quidem illum priorem populum corporales insurgebãt hostes, cum deli-
quisset: aduersum nos autem, qui Israel sumus secundũ spiritum, spiritalis sine dubio ho
stis insurgit: & cum mandata dei negligimus, cum Christum contemnimus, ualidior ad
uersum nos manus dæmonum efficitur: & tradimur etiã nos inimicis, cum deserimur à
gratia. Sed uideamus quid accidit eis, qui traditi sunt pro peccatis suis. Et fugerunt, in-
quit, filij Israel à facie Madian per septa in mõtibus, & in speluncis, & in munitionibus:
& efficiebat cum seminasset uir Israel, ascendebant Madian & Amalech & filij orientis
super eos, & superueniebãt eis, et exterminabant oẽs fructus terrę usquequo perueniret
tur in Gazam. Hæc quidem patiebatur ille, qui erat secundũ carnem Israel. Seminabat
terram, sed quoniam pro peccatis suis traditus erat insurgentibus inimicis, pro frugib.
corruptionem metebat. Nobis uerò qui secundũ spiritũ Israel nominamur, quid tale ac
cidere potest consideremus. Est quando seminamus, & non possunt inimici corrũpere
semina quæ seminamus, non possunt apri insidiari culturæ nostræ: est autem quando se
minamus, et corrumpuntur quę seminamus. Paulus nos Apostolus de hac seminãdi do
Gal.6 ceat differentia. Audi ergo ipse quid dicit: Qui seminat, inquit, in carne, de carne metet
corruptionẽ. Et qui seminat in spiritu, de spiritu metet uitam æternã. Isti sunt ergo, quo-
rum semina Madianitæ corrumpunt, qui in carne seminant. Isti sunt quorum fructus ex
terminantur, & pereunt. Illa autem semina, quæ in spiritu seminantur, nõ possunt Madi
anitæ corrumpere. Nõ enim possunt aduersariæ potestates ascendere ad spiritales cam
pos, & noualia spiritus temerare eorum qui non seminãt super spinas, sed innouant sibi
noualia

noualia. Sed & illud addẽdum est: uolo enim & meipsum uobiscũ pariter commonere
de cautela seminum, & spiritalium fructuũ diligẽtia. Frequẽter accidit, ut aliquis in ope
re spiritali multum desudans, fructus quãplurimos fecerit, & repleuerit horrea sua iusti
tiæ frugibus, & multa bona opera recondiderit in conscientiæ suæ conclaui: postea uerò
si negligat, & post laborem procliuius ad uoluptates & luxurias uergat, omnia ei bono
rum semina, & fructus sancti operis dominante libidine corrumpunt. Cum enim subin
troierit peccatum, & captiuauerit hominis sensum, ut iam non respiciat ad mãdata dei,
nec arduam uirtutis uiam libenter ascendat, depereunt omnia quę prius fuerãt in horreo
conscientiæ congregata. Propterea ergo scripturæ sanctæ nobis seruãda cõmonitio est
dicentis: Omni custodia serua tuũ cor. Custodiendum est igitur cor ab omni peccato, et Prou.4
præcipue in tempore persecutionis. Sicui enim accidat, ut in aliquo quidẽ tempore con
greget fructus iustitiæ, conquirat opera uirtutum, & omnibus se probatissimis excolat
disciplinis, in persecutionis uerò tẽpore deneget fidẽ, iste condita omnia euacuauit, ex
omnibus facultatib. suis nudus repente & inanis effectus est, quia diu quæsitus, & mul-
to uix labore collectus, subito omnis effusus est labor: & sicut dicit propheta, omnes iu Ezech.3
stitię eius quas fecit, nõ cõmemorabuntur. Propterea ergo fratres deprecemur dominũ
confitentes ei infirmitatẽ nostram, ne nos tradat in manus Madian, ne tradat bestijs ani
mam confitentem sibi, ne nos tradat in manus potentũ eorũ qui dicunt, quando ueniet
tempus ut detur nobis potestas aduersus Christianos, quãdo tradẽtur in manus nostras
isti qui se dicũt habere, uel nosse deum? Quod & si tradamur, & acceperint potestatem
nostri, oremus accipere à deo uirtutẽ, ut sustinere possimus: ut & fides nostra in pressu-
ris & tribulationibus clarior fiat, ut per patientiã nostram illorũ superẽ impudentia, &
(sicut dixit dominus) in nostra patiẽtia acquiramus animas nostras: quia tribulatio pa- Rom.5
tientiã operatur, patientia uerò probationẽ, probatio aũt spẽ. Pertendit eñ nostra pro-
batio nõ usq; ad uerbera solũ, sed usq; ad profusionem sanguinis peruenit: quia & Chri-
stus quem sequimur, pro redẽptione nostra effudit sanguinẽ suum, ut inde exeamus lo-
ti sanguine nostro. Baptisma eñ sanguinis solũ est quod nospuriores reddat, q̃ aquę ba
ptismus reddidit. Et hoc ego non prę sumo, sed scriptura refert, dicente domino ad disci
pulos: Baptismum habeo baptizare quod uos nescitis. Et quõ urgeor ut perficiar? Vi- Luc.12
des ergo quia profusionem sanguinis sui baptisma nominauit. Et ne ista dicẽs, offendã,
uereor ne istud baptisma eminentius sit illo baptismate quod per aquã traditur. Illo eñ
accepto, ualde pauci sunt ita beati, qui id immaculatũ usq; ad exitum uitæ seruare potue
rint. Hoc uerò baptismo qui baptizatus fuerit, peccare iam ultra nõ potest. Et si temera
tiũ nõ est in rebus talibus audere aliquid, possumus dicere, quod per illud baptisma prę
terita peccata purgantur: per istud uerò etiã futura perimunt. Ibi peccata dimissa sunt,
hic excluſa. Mihi si cõcederet deus ut proprio sanguine diluerer, ut baptismũ secundũ,
morte pro Christo suscepta perciperem, securus ex isto seculo discederẽ: ut ueniens ad
animam meam de hac uita exeuntem princeps huius mundi nõ inueniret quicq;, quin
potius, et sanguinis mei profusione sopiret, nec auderet in aliquo criminari animã cruo
re suo dilutã, morte sua clarificatã, sanguine suo lotam. Post istud baptisma nec Madia-
nitę ultra irruerent ad disperdẽdos & exterminandos animæ fructus. Quis enim sequi
possit animã martyris, quę supergressa omnes aerias potestates, ad cœlestẽ tẽdit altare?
Ibi enim sub altare dei animæ martyrũ positæ dicuntur diebus ac noctibus proclamare
dicentes: Quousq; domine qui iustus & uerus es, non uindicas sanguinem nostrũ de ijs Apoc.5
qui habitãt terram? Ibi enim positæ diuinis adsistũt sacrificijs. Sed beati sunt qui hæc me
rentur. Beati sunt quorum cor cum de seculo recedunt, non trepidat pro peccato, quos
pergentes ad dominum delictorum formido nõ terret. Beata illa anima quę occurren-
tes sibi aerias dęmonũ turmas profusi in martyrio sanguinis cruore deturbat. Beatus est
de quo eunte ad cœlũ dicunt angeli illam propheticã uocẽ: Quis est iste qui ascẽdit ex Esa.63
Bosor, hoc est qui de carne ad cœlũ ascẽdit? Quis est iste qui ascẽdit ex Bosor, rubor ue
stimentorũ eius: in rubore uestimentorũ cruorem sanguinis designans. Beatę sunt ergo
animæ quæ sic Christum sequuntur, quomodo eas Christus præcessit. Et ideo quia sic
sequuntur, usq; ad ipsum dei altare perueniunt. ubi est ipse dominus Iesus Christus pon
tifex futurorum bonorum, cui est gloria & potestas in secula seculorum. Amen.

Defi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

De filijs Orientis, & de Gedeon ex parte. Cap. VI Homilia VIII

E STO, conuenerint aduersum Israel Madianitæ, qui interpretant extra iudicium. Esto, isti conuenerint aduersum Israel, qui extra iudicium dei sunt, & qui extra legem peccauerunt, & extra legem peribunt. Esto, conuenerit & Amalech, qui & ipse interpretatur populus ablingẽs. Esto, & hæc natio terrena, & uentri, & gulæ dedita, impugnare uenerint Israel carnalem. Quid est hoc quod etiã filij Orientis his admiscentur, & cum ipsis ad impugnandũ Israel uenire dicuntur? Dic enim mihi adiutor. Si scriptum esset quia filij occidẽtis conuenerunt cum ipsis, nihil quærerem: diceres enim mihi allegoricis sensibus: quia filij occidentis sunt filij tenebratum & ipsi iunguntur illis gentibus, uel quæ extra iudicium Dei sunt, uel quæ uentri deditæ impugnant eos qui mente deum uidere contendunt. Nunc autem cum dicatur quia filij orientis uenerunt cum Madianitis, & Amalech, quomodo hæc possunt competenter exponi? Videamus ergo si possumus in tam difficilibus locis scripturæ dignum aliquem in his sensum diuinis paginis inuenire. Omnis qui super se quoquo modo nomen suscipit Christi, filius efficitur orientis. Sic enim scriptũ est de Christo: Ecce uir Oriẽs nomẽ est illi. Quisquis ergo Christi susciꝑit nomẽ, filius esse dicitur orientis: sed nõ semper qui nomen Christi accipiunt, etiam in ecclesia permanent Christi. Si ergo uideas hæreticos Christi quidem nomine censeri: expugnare autem ecclesiam Christi, & arma conferre aduersum Christi fidem, & impugnare populũ domini, bella suscitare aduersum catholicam fidem: nolo dubites de ijs dicere, quod isti sunt quidem filij orientis, sed cum Madianitis, & cum Amalech expugnare ueniunt populum dei, quia cũ paganis & cum Iudeis ecclesiam dei etiã hæretici persequuntur. Et ipsos esse opinor, qui designantur in filijs orientis. Omnes ergo, inquit, Madianitæ, & Amalech, & filij orientis cõuenerũt simul, & ascenderunt, & superuenerũt eis, et castra posuerũt in ualle Iezrahel. Isti qui impugnare uolunt populũ dei, castra in uallibus collocãt, in deiectis & humilibus locis, in ualle, inquit, Iezrahel. Inuenimus autem interpretari Iezrahel, semẽ dei. Vides ubi collocant castra aduersarij? Non sunt ausi ire illuc, ubi uidentur iam nati esse fructus spiritus, sed ubi adhuc semen dei iacet, ubi nondum fructus ascendit. Qui enim exijt seminare semen, seminat super omnem locũ. Sed audi ipsum dominum dicentẽ quid pati soleat semen dei. Aliud, inquit, cecidit secus uiam, & ueniẽtes aues cœli diripiũt illud. Quod ipse in posterioribus interpretatus dixit: Qui autem secus uiã seminati sunt, ij sunt qui audiunt uerbũ, & cum lætitia accipiunt: uenit autem Zabulus, & tollit de corde eorũ quod seminatũ est. Sic ergo & isti tunc ueniunt ad semẽ dei, & uolũt illud tollere de corde eorum in quibus seminatum est, quia inueniunt eos in uallib. positos, & ima quæq; sectantes. De illis sunt eĩ qui humiliter & indigne & (ut ita dicã) Iudaico intellectu suscipiũt uerbum dei, & ideo possunt illud rapere dæmones de corde eorũ. Qui aũt ab humilitate literæ ad spiritus excelsa conscendit, & intelligentiam refugiẽs carnalẽ, sectatur in altioribus quę sunt spiritus dei, de isto nihil possunt rapere Madianitę, neq; Amalechitę, sed ne ipsi quidem orientis filij deprædari eũ potuerunt, in excelso intelligentię spirita lis uertice constitutũ. Illi ergo castra in uallibus collocant. Sed spiritus, inquit, dei cõfortauit Gedeon, & tuba cecinit, & uocauit post se Abiezer. Continentia quidẽ explanationis alium ordinem requirebat, uerũ quia nos nõ tam scripturas commentantes nũc loquimur, quàm populum de ijs quæ recitata sunt, cõsolantes, sparsim quæ occurrũt de singulis quibusq; tractamus. Vocauit, inquit, post se Abiezer: qui utiq; nusquam erat. Interpretatur autem Abiezer patris mei auxilium. Nõ ergo humilem aliquem, sed patris sui Gedeon inuocasse uidetur auxilium. Mittit interea, & auxilia conuocat. Cõueniunt populi, & omnes ad Gedeon exercitus congregantur, Et tunc, inquit, Gedeon dixit ad deum: Si saluum facis in manu mea Israel, quemadmodum locutus es, ecce ego ſumam, & ponam uellus lanæ in area: & si quidem ros ceciderit super uellus, & super omnẽ terram siccitas fuerit, agnoscam quoniam saluũ facies in manu mea Israel, sicut locutus es. Et factũ est sic. Cum tam multa sint & innumera signa, uel prodigia, quæ petere potuisset à deo Gedeon ad cõfirmandam pollicitationẽ dei, quid ei uisum est post angelicam uocem ac pollicitationem cœlestem petere istud tam nouum signum à deo? Ait eĩ: Ponam uellus lanæ in area, & si fuerit supra uellus solummodo ros, & super omnẽ terram siccitas

Zach. 6

Matt. 13

siccitas, ero cõfidens quoniam tu saluum facias Israel in manu mea. Et cum poposcisset Gedeon à deo signum istud, meruit effectum. Sed esto impetraueris hoc ô Gedeon: qd & accipis uellus lanæ in area, & exprimis in peluim? Quid te permouit hoc facere? Sed esto, impetraueris primum signum, quid ut secundũ etiã signum permutato ac peruerso ordine posceres? Fortassis enim dicit aliquis ex ijs, qui attentius audiunt quę leguntur, quia nõ uidentur cõuenire hæc ad illud quod scriptum est: Non tẽtabis dominum deũ tuũ, quod lex præcepit. Sed exitus rei docet non esse contra mandatum factum. Neque enim exaudiret deus petitionem contra legem aliquid deposcentẽ. Nunc autem cũ uideamus quia & in primo signo ros cecidit super uellus lanæ, in omni autẽ terra facta est siccitas, & in secundo super omnem terram cecidit ros, siccitas aũt fuit in uellere, in quo & fiduciam accipit Gedeon quia dominus in manu eius saluum faciat Israel, uidẽda est huius mysterij ratio. de qua memini etiam quendã ex prędecessoribus nostris in libellis suis uellus lanæ populum dixisse Israel, reliquam autem terrã reliquas gẽtes posuisse: & ros qui cecidit super uellus, uerbũ dei esse, quod illi soli populo cœlitus fuisset indultũ. Supra solũ nanq; Israel ros diuinę legis aduenerat. Siccitatem aũt habebãt omnes gentes: quia nullus eis humor diuini infundebatur eloquij. Secũdi uerò ratio signi in cõtrarium permutatur, in quo ait: ut supra omnem terram ros descendat, supra uellus aũt maneat siccitas. cuius rei talis quædam ratio deprehenditur. Vide omnẽ hunc populũ qui per omnem terrã ex gentibus congregatus est, habentem nunc in se rorem diuinũ. Vide eum Moysi rore infundi, prophetarũ literis irrorari. Vide eum etiam in Euangelico & apostolico humore uiridantem. Illud aũt uellus, id est Iudaicum populum, siccitatem & ariditatem uerbi dei patientem, secundum quod scriptũ est, quia erunt filij Israel multo tempore sine rege, sine principe, sine propheta, nõ erit altare, neq; hostia, neq; sacrificium. Intueris quãta apud illos siccitas permanet, quanta eis ariditas diuini sermonis euenit. Hæc quidẽ nobis (sicut fateri decet) ex maiorũ labore collata sunt, uerum quoniam etiam nos audito uerbo à sapientibus (sicut scriptũ est) collaudare debemus, & adijcere ad illud, uideamus quid etiam superædificare possimus in talibus. Cũ septuagesimũ primum psalmũ apud memetipsum sæpe discuterẽ, mouit me in hanc rem, quod cum aduentum Christi in eo describeret, in ipso etiam hoc asserit euenturum. Et descendet, inquit, sicut pluuia in uellus, & sicut stillicidia stillãtia super terrã. Vellus hic nominatur, uellus & in Psalmis describit. Descẽdit enim sicut pluuia, inquit, super uellus. Descẽdit ergo in illud uellus populi circũcisionis, & sicut stillicidia stillãtia super terrã: hoc est super reliquã terra descendit dominus noster Iesus Christus, stillans etiã super nos, & gutta nobis quoq; afferens roris cœlestis, ut & nos bibamus qui eramus super omnẽ terrã iugi ariditate siccati. Hũc igitur mysterij ordinẽ Gedeon sanctus prophetico spiritu cõtuens, non solũ primũ signum poposcit à deo, sed & secundũ conuerso ordine repetit. Sciebat enim rorem diuinũ, qui est aduentus filij dei, non solum Iudęis, sed & postmodum etiã gentibus esse uenturũ, quoniã quidẽ ex incredulitate Israel salus fit gentibus. Et hoc est quod pro ariditate uelleris uniuersa terra gratia diuini roris infundit. Sed & illud in hoc facto uiri fidelissimi Gedeõis prętereundũ minime puto, quod nobis ad formã potest cautelæ spiritalis accedere. Angelũ uidit, sed uir eruditus & habẽs iã Iesu præcessoris exemplum, cautius agit. Sciebat eĩ possibile esse etiã angelos tenebrarũ trãsfigurare se in angelos lucis: & ideo examinatiõe cautissima, uolo, inquit, probare spiritũ si à deo est, quia spiritalis examinat omnia. Sic nãq; & prędecessor eius fecerat Iesus Naue, cum principẽ militiæ cœlestis uidisset: inquirit & discutit, si noster sit, an aduersariorũ. Hoc modo etiã sanctissimus Gedeõ discutit angelicã uisionẽ, diuersitate & immutatione signorũ. Sed & illud quod ait Gedeon, ponã uellus nõ ubicunq;, nõ in cãpo, neq; in saltu, sed in area, quale tibi uidetur? In area ubi messis est. Messis quidẽ multa, operarij aũt pauci. Ponã, inquit, uellus ubi messis est. Quid mouerat sanctum uirũ Gedeon, uel quid ei uisum fuerat ut hoc faceret? præuidebat eĩ per spiritũ, quia Christus in areã suã populũ suum cõgregat & ibi eum expurgat, tenẽs uentilabrũ in manu sua, & ibi paleas separat à frumẽto. Non ergo sine causa uir tantus & talis, cuius & sanctus Apostolus ad Hebræos scribẽs facit in prophetarũ catalogo mentionẽ, areã elegit ad uellus ponẽdũ: nec sine causa expressit uellus in peluim, quãdo & repleuit eã aqua. Requiramus & de

hoc in

Deut. 6

Psal. 71

2 Cor. 11

Matt. 9

Matt. 3

Heb. 11

hoc in ſcripturis ſanctis, ſi quæ nobis etiã huius intelligẽtiæ præſtaꝛ occaſio. Veniamus ad euãgeliũ. Inuenimus ibi dñm & ſaluatorem noſtrũ exuentẽ ueſtimẽta ſua, & lintheo
præcinctũ mittere aquã in peluim, lauare pedes diſcipulorũ ſuorum. Vides ergo qa hęc adumbrabãt prophetę, quę erãt in nouiſſimis tẽporibus implẽda per dominũ. Illa ergo
aqua quã mittebat Ieſus in peluim, ros erat gratię cœleſtis ex quo lauabat pedes diſcipu
Ioan.13 lorũ ſuorũ. Vnde et merito dicebat ad eos: Vos aũt mũdi eſtis propter uerbũ quod locu
15 tus ſum ad uos. Sed hoc nos modo ſi præbeamus pedes noſtros, paratus eſt dominus le
ſus lauare pedes animę noſtræ, & purgare eos rore cœleſtis gratiæ ſpiritus ſancti, uerbo
doctrinæ. Non em̃ ſolus apoſtolos mundos eſſe uoluit, ſed omnes qui credunt per uer-
13 bũ illius. Et omnibus credẽtibus dicit illud quod & Petro dixit: Niſi lauero te, nõ habe-
bis partẽ mecum. Certum eſt em̃ quia nemo habet partem cũ Chriſto, niſi fuerit lotus et
mundus. Veni precor domine Ieſu fili Dauid, exue te ueſtimẽta quę tu domine induiſti
propter me, & accingere propter me, & mitte aquã in peluim, & laua pedes ſeruorum
tuorum & dilue ſordes filiorum & filiarũ tuarũ. Laua pedes animæ noſtræ, ut nos te imi
tantes & ſectantes exuamus nos uetera ueſtimẽta, & dicamus: Noctu exui me ueſtimẽ
tũ meũ, quõ iuduã illud? Et iterũ dicamus. Laui pedes meos, quomodo ſordidabo eos?
Statim nãq; ut laueris pedes meos, etiã recũbere me facias tecũ ut audiã abs te: Vos uo-
catis me magiſter & domine, & recte dicitis. Sum etem̃. Si ergo ego dñs & magiſter la-
ui pedes ueſtros, & uos alterutrũ pedes lauate. Volo ergo & ego lauare pedes fratrum
meorũ, lauare pedes cõdiſcipulorũ meorũ. Et propterea accipio aquã & haurio de fon-
tibus Iſrael, quã exprimo de Iſraelitico uellere. Exprimo em̃ modo aquam è uellere libri
Iudicũ, & alio tẽpore aquã de uellere Regnorũ, & aquã de uellere Eſaiæ, uel Hieremię:
& mitto eam in peluim animæ, cõcipiens ſenſum in corde meo: & accipio pedes eorũ
qui ſe prębẽt & pręparant ad ſanandũ, & inquantũ prævaleo lauare cupio pedes fratrũ
meorũ & cõplere mandatũ domini: ut in uerbo doctrinę purgentur auditores à ſordib.
peccatorum, & abiiciant à ſe omnẽ immunditiã uitiorũ, & mundos habeãt pedes qui-
bus recte ingrediant̃ ad præparationẽ euãgelij pacis: ut oẽs ſimul in Chriſto Ieſu puriſ
cati per uerbum, non abiiciamur de thalamo ſponſi pro ſordidis indumentis: ſed candi-
dis ueſtibus, lotis pedibus, mundi corde, recumbamus in conuiuio ſponſi ipſius domi-
ni noſtri Ieſu Chriſti, cui eſt gloria, & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

De prælio quod Gedeon cũ trecẽtis uiris electis geſſit. Cap. VII Homilia IX

I NGENS erat multitudo quę aduerſum Iſrael fuerat cõgregata, ita ut locuſtis
præ multitudine cõferrent̃. Et cameli, inquit, eorũ ſicut arena quę eſt ad oraꝫ
maris innumerabilis. Quomodo ergo hęc potuerit tã innumera multitudo
hoſtium ſuperari uideamus: Exierunt, inquit, duo & triginta milia armatorũ ex filijs Iſ-
el cum Gedeone aduerſus omnẽ iſtam multitudinẽ pugnare. Et deus reſponſa dedit ad
Gedeon dicens: Grandis multitudo eſt tecum. Et quid ſi grandis eſt multitudo? nõne
in bellis numeroſior exercitus præſtat & eſt tutior ad ſubſidia? Nequaquam, inquit, qa
non ſunt humana prelia, non em̃ ſicut humana, ita & diuina prælia peraguntur. Nõ eſti
citur clarum diuinæ uirtutis opus, ſi humanis adminiculis fulciatur, quia non fit ſaluus
rex in multitudine uirtutis ſuæ. Ne forte ergo gloriaret̃ Iſrael & iactantia uictoriæ par-
tem præſumeret, propterea dicit dñs ad Gedeon: Multus eſt populus tecũ. Nõ tradam
Madian in manus eorũ, ne forte exultet aduerſum me Iſrael dicẽs, quia manus mea ſal-
uum me fecit. Propterea loquere in auribus populi dicẽs. Qui timidus eſt & formidolo
ſus corde, reuertat̃. Et reuerſi ſunt de mõte Galaad de populo uiginti duo milia uiri, &
remãſerunt decẽ milia. Videamus ergo primo quid eſt qd̃ dicit, timidus & formidolo-
ſus corde. duo em̃ dicta ſunt humanę fragilitatis indicia, quib. arguit̃ humana fragilitas,
id eſt timidi et formidoloſi corde. Timidus poteſt uideri et ille q̃ primo aſpectu trepidat
ad congreſſum, nõ tamẽ toto corde terreat̃, ſed reparari & animari denuo poteſt. Formi
doloſus eſt aũt qui iam quaſi inoleſcẽte uitio, etiã anteq̃ uideat mala, ſola cogitatiõe ter
retur gelidam per mẽbra formidinẽ uoluens, ita ut non tam conſpectu malorũ, q̃ ipſo
auditu & expectatione ſoluat̃, & ideo addidit formidoloſus corde. In corde em̃ iã hoc
& in interioribus animi defixum uitiũ manet. Nũ ergo dicimus quia tunc tantummodo
Gedeon

Gedeon dicebat ad populum: Si quis eſt timidus & formidoloſus corde, diſcedat ex po
pulis, bella deſerat, certamina uirorum fortiũ derelinquat? Nam & hodie princeps milí
tiæ noſtræ dominus & ſaluator noſter Ieſus Chriſtus clamat ad milites ſuos ut ueniant.
Hoc enim eſt quod quidem alijs uerbis eodem tamen ſenſu in euangelio dicit: Qui nõ Matt.16
tollit crucem ſuam & ſequitur me, non eſt me dignus. Et: qui nõ oderit patrem ſuum & Luc.14
matrem & fratres ſuos & ſorores, inſuper & animam ſuam, nõ eſt me dignus. Et iterum:
Qui non renunciauerit omnibus quę poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Nónne Ibid.
in his uerbis euidẽter timidos et formidoloſos è caſtris ſuis Chriſtus ſeparat & ſecernit?
Omnes igitur qui militiam Chriſti ſequi uultis, qui in caſtris ipſius eſſe deſideratis, pro
cul à uobis timorem mentis, procul cordis expellite formidinem, ut cũ confidentia di-
cat miles Chriſti: Si conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meum. Si conſurgat Pſal.26
in me prælium, in hoc ego ſperabo. Confidenter dicat: Dominus illuminatio mea & ſa-
lus mea, quem timebo? Dominus protector uitæ meæ, à quo trepidabo? Sed ne nos de
terreat talis iſta militia, nihil in ſe difficile, nihil arduũ, aut impoſſibile cõtinet. Vis ſcire
quàm facile ſit implere hæc in fide militantibus? Solent in iſtis caſtris ſæpe etiam mulie
res uincere, quia nõ corporis robore, ſed fidei uirtute pugnatur. In ſuperioribus in hoc
ipſo libello iudicum legimus de Debboræ mulieris triũphis, nec fœmineã mẽtem mu-
liebris formido turbauit. Quid ego illam magnificam & omnium fœminarum nobiliſ-
ſimam memorẽ Iudith? quæ iam perditis pene rebus non dubitauit ſola ſuccurrere, ſeq; Iudith 13
ſuumq; caput immaniſſimi Holophernis neci ſola ſubijcere, & proceſſit ad bellũ nõ in
armis, neq; in equis bellicis, aut in ſubſidijs militaribus freta, ſed uirtute animi, & confi-
dentia fidei, conſilio ſimul & audacia hoſtem perimit: & quam uiri perdiderãt, fœmina
reddidit libertatem patriæ. Et quid tam lõge nobis antiquorum exempla reuoluimus?
in oculis noſtris ſæpe uidimus mulieres & uirgines primæ adhuc ętatis pro martyrio ty
rannica pertuliſſe tormenta, quibus ad infirmitatem ſexus nouellæ adhuc uitæ fragili-
tas addebatur. Sic ergo in his qui militant ueritati, ſed & qui militant deo, nõ corporis,
ſed animi fortitudo requiritur: quia non iaculis ferreis ſed orationum telis uictoria quæ
ritur, & fides eſt quæ in certamine tolerantiam præbet. Vnde & ſanctus Apoſtolus ad
huiuſcemodi bella armis conuenientibus inſtruit milites dei dicens: State ergo induti Eph.6
loricã iuſtitiæ, & ſuccincti lumbos ueſtros in ueritate, ſed & galeã ſalutis accipite, & gla
dium ſpiritus: ſuper omnia autẽ ſcutũ fidei aſſumite, in quo poſſitis iacula maligni extin
guere, ſed & calceati pedes in præparatione euangelij pacis: & hoc modo armatos tol-
lere uexillum crucis Chriſti, & ſequi eum. Licet tamen etiam hoc in militia Chriſti, ut ſi
forte aliquando inferiorẽ te uiribus ſenſeris in perſecutionibus, & non æquũ tibi aduer
ſum crudelitatem tyranni per fragilitatẽ corporis uideris eſſe certamen, dare locũ irę, &
fugere de loco ad locum, nec tibi in hoc adſcribitur militare commiſſum. Deſignaꝫ hoc
etiam in legibus Chriſti dicentis. Si uos perſecuti fuerint in hac ciuitate, fugite in aliam. Matt.10
Summa nanq; rei eſt, Ieſum quem ſemel confeſſus es, non negare. Certum eſt enim q̃
Chriſtum confitetur ille, qui propterea fugit, ne neget. Si quis ergo timidus eſt & formi
doloſus corde, diſcedat à caſtris, reuertatur domum ſuam, ne exemplum timoris & for
midinis cæteris præbeat. Vis autem uidere quãti criminis ſit timidus & formidoloſus?
In Apocalypſi ubi enumerantur ij qui in ſtagnum ignis mittendi ſunt, ibi ante omnes ti Apoc.19
midos & formidoloſos ponit, cum quibus & infideles & fornicatores & uinarios depu
tat. Sic inter ingentia & nefanda crimina timoris & formidinis crimen ponitur. Hęc au
tem diximus propter eos qui primo uelut timidi & formidoloſi corde dimittũtur de ca
ſtris. Sed poſteaquam iſta uiginti duo milia diſceſſerunt, addit adhuc ſermo diuinus, &
dicit de Gedeon: Adhuc, inquit, populus multus eſt, depone eos ad aquã, & ibi eos pro
babo tibi. Vt uideo, illi qui primi reprobati ſunt, nec in aquam deſcenderant, ſed adhuc
ſe catechuminos deſignabant, & intantũ formidinis uitio deterriti ſunt, ut nec ad laua-
crum ſalutare deſcenderent. Illi ergo ſic reprobati ſunt. Iſti uerò ſecundi ad aquam ueni
unt, ut ibi probentur. Et quomodo probentur, uideamus: Et dixit, inquit, dominus ad
Gedeon. Omnem quicunq; lambet aquam in lingua, ſicut lambit canis, ſtatues eum ſe-
orſum: & omnem qui curuauerit genua ſua ut bibat, transferes eũ. Et factus eſt, inquit,
numerus eorum qui lamberunt in manu aquam uel lingua, trecenti uiri. Cæteri autem

omnes curuauerunt genua sua,ut biberent aquam: Et dixit dominus ad Gedeon.In trecentis uiris istis qui lamberunt in manu aquam, saluos uos faciam, & tradam Madiã in manum tuam.In omnibus pene ueterum gestis mysteria designãtur ingentia, sicut etiã in hoc loco fieri uidemus, quia ij qui descendunt ad aquam, id est qui ad baptismi gratiam ueniunt,non debent procidere in terram, nec flectere genua sua, & cedere tentationibus uenturis,sed stare firmiter & constanter. sicut & Propheta dicebat: Demissas manus,& dissoluta genua erigite,& gressum rectum facite semitis uestris. Venisti ad aquam baptismi,istud est certaminis & pugnæ spiritalis initium,hinc tibi aduersum Zabulum nascitur pugnæ principiũ. Si remissior fueris,si flecti facile potueris, quomodo pugnabis? quomodo stabis aduersus astutias Zabuli? Propterea & Apostolus clamat: Gal.5 Phil.4 1Thes.3 State ergo,& nolite iterum iugo seruitutis hærere.Et iterum dicit: State in domino. Et tertio dicit: Quoniam tũc uiuimus,si uos statis in domino.Ille igitur probabilis,ille electus est,qui posteaquam ad aquas baptismi uẽtum est, flecti ad necessitates terrenas & corporeas nescit, qui uitijs non indulget,neq; ob peccati sitim sternitur pronus. Sed & quod dicit eos manu,uel lingua aquam lambere, non absq; sacramenti quadam significãtia hoc mihi uidetur scriptum,scilicet quod & manu & lingua operari debent milites Christi,hoc est opere & uerbo:quia qui docet & facit, hic magnus uocabitur in regno cœlorum.Quod autem etiam similitudinem canis lambentis scriptura posuit,uidet mihi istud animal hoc in loco propterea nominatum, quod super omnia cætera animalia amorem dicitur proprij domini seruare,nec tempore,nec iniurijs obliterari in eo ferrum affectus.Trecenti ergo soli,qui sacramenti huius imaginem præformabãt, isti electi isti probati,isti ad uictoriam consecrati, qui ex ipso numeri sacramento obtinere aduersarios possent.Trecenti etenim sunt,qui tertio centena multiplicent,& perfectę trinitatis numerũ ferunt,sub quo numero omnis Christi censetur exercitus.In quo obtinemus ut etiam nos mereamur ascribi.Quomodo tamen isti pugnant? Hydrias,inquit, portãt & lampadas & buccinas corneas in manibus suis:& sic,inquit,ueniunt ad illas innumeras multitudines hostium,in quibus erant cameli sicut arena maris. Et cũ uenissent ad bellum,buccinis,inquit,corneis insonuerunt.Et dimiserunt, inquit, hydrias de manibus, & contritæ sunt. Tunc uerò arreptis lampadibus proruunt in aduersarios,simul & buccinis concrepant. Vide quia electi milites dei cum lampadibus pugnant. Sic enim eos Luc.12 Matth.5 Christus armauerat dicens: Sint lumbi uestri præcincti, & lucernæ uestræ ardentes: Et iterum:Sic fulgeat lux uestra coram hominibus ut uideant opera uestra bona,& glorificent patrem uestrum qui in cœlis est.Talibus ergo lampadibus accẽsis, pugnare decet milites Christi,luce operum refulgentes,& splendore gestorum. Quæ sunt autẽ buccinæ corneæ,ex quibus tuba canũt? Qui de cœlestibus loquitur, qui de spiritalibus disserit,qui mysteria regni cœlorum reuelat,ille buccina concinit,ille de tuba loquitur, qui de magnis & maximis loquitur,qui scientiam Christi humanis auribus pandit. Sed cur Psal.112 & cornea dicitur buccina? Quia & de sancto dicitur,cornu eius exaltabit in gloria. Vnde & uniuscuiusq; buccina dicitur cornea, in eo quod multiplicem scientiã Christi, & crucis eius,quę in cornu designatur,disserit sacramenta.Cum hac ergo buccina militantes,& cum hac pugnãtes,uincimus alienigenas, & hostes in fugam uertimus,etiã si fuerit multitudo eorum sicut locustæ.Locustis enim comparata est dæmonum multitudo, quibus neq; in cœlo,neq; in terris est sedes.Præcedat ergo & nos hoc bello operũ lux, scientiæ uirtus,diuini uerbi prædicatio.Pugnemus & nos in hymnis & psalmis & canticis spiritalibus concinentes & clamantes ad deum, ut ab ipso uictoriam consequi mereamur in Christo Iesu domino nostro. Cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

IN LIBRVM IVDICVM FINIS.

ORIGENIS HOMILIA IN LIBRVM REGNORVM.

De Helchana,& Fenenna & Anna & Samuele, Heli & Ofni & Finees. Cap. I & II

NON tunc tantummodo deus plantauit paradisum, sed donec stat uita mortalium, donec salus hominũ diuinis institutionib. ꝓcuratur, semper fiũt ea quæ iusti uox orat in psalmis, cũ dicit:Inducẽs plantа eos in monte hereditatis tuæ. Vnde & omnes oramus esse plãtatio dei. Quia si quis nõ fuerit plantatio dei, sentẽtia semel à iudice omniũ saluatore nostro lata est,dicẽs: Omnis plantatio quã nõ plantauit pater meus cœlestis eradicabit. Deus ergo plantat, & est quędã propria dei agricultura,& necesse est quod ager ille quẽ deus colit & plantat, non unã habeat arborũ speciẽ,sed tanq; rus diuitis & potẽtis agricolæ de omniũ sit uirgultorum genere refertũ. Quomodo aũt omnia habeantur in agro dei,consideremus ex huius terræ agris quos homines colunt. Nunquid in agro suo paterfamiliãs agricola totũ uineas habet,aut totum ficus,aut totũ mala,uel palmas: sed qui diligens & industrius est colonus ex his omnibus agrũ cõsitum habet & refertum? Si ergo intelligamus & in eo agro quem deus plantat,quia nõ una sola arborũ species est, quæ tantum dulcia ferat poma, sed aliqua dulcia,aliqua austera.suæ tamẽ unumquodq; utilitatis & gratię, nolite ergo in nobis illud requirere,quod in papa Alexãdro habetis.Fatemur em q; omnes nos superat in gratia lenitatis.Cuius gratiæ non solus ego prædicator existo, sed uos omnes experti cognoscitis & probatis. Et ideo eiusdẽ quidẽ agri plantæ esse possumus & optamus,nõ tn eundẽ saporẽ reddere.In fructibus quidẽ cõfitemur nos habere aliquid amaritudinis in sapore,aut forte quod iudicatur magis q; sit amarum: quia sermo correptionis amarus quidẽ uidet esse dũ corripit,dulcis aũt efficit cũ emendat. Vide etiam ipsius domini & saluatoris nostri sermones, quia non oẽs beatitudinẽ continent, nec omnes de uenia & indulgẽtia protestant,sed sunt in uerbis etiã quędam austera & tristia. Sicut enim dicit:Beati qui hæc & hæc agũt, ita dicit,uæ illis qui hæc & hæc egerunt.Ego hoc etiam in prophetis perscrutatus sum, & inueni paucis prophetarũ istud esse cõcessum, ut nunq; aliquid populis amarũ aut triste loquerentur, sed dulcia semper & lenia. Obseruatum tn est à prioribus nostris,quod in psalmis tantũmodo illis qui attitulant filijs Chore,in ipsis solis nihil amaritudinis uel austeritatis uidet inferri, sed hoc eis quasi diuino munere cõcessum est, ut nominis eorum psalmi semper læta quæq; cõtineant.Est ergo etiã in ipsis prophetis multa diuersitas. Alij tristia,alij lęta denũciãt.Sed & ipse Apostolus Paulus qui imitator est Christi, habere se dicit uirgã,ad eos utiq; qui indigẽt disciplina:& in spiritu mansuetudinis uenire se dicit,ad eos profecto,quorũ uita culpis carebat.& ita inuenitur in una eadẽq; eius epistola sermo & amarus & dulcis. sicut & ad Corinthios in prima parte prioris epistolæ dicit.qa in omnib. diuites facti estis in ipso, in omni uerbo,& in omi sciẽtia,sicut testimoniũ Christi cõfirmatũ est in uobis,ita ut nihil uobis desit in ulla gratia expectantibus reuelationẽ dñi nostri Iesu Christi.Et paulo post gradiens,uide qualiter sermo eius exasperatur cũ dicit: Omnino auditur in uobis fornicatio,& talis fornicatio qualis nec inter gentes, ita ut uxorẽ patris aliquis habeat. Et uos inflati estis,& non magis luxistis,ut tollat de medio uestrũ qui hoc opus fecit. Hoc aũt ideo scribebat: qa nõ omnes ad quos sermo eius dirigebat, laude digni erant, neq; omnes cõsutari uel corripi merebant: & ideo amara dulcib.miscet, ut laus ad optimos quosq;,correptio uerò referatur ad pessimos. Hæc idcirco diximus in prefatiõe,qa scio uos cõsueuisse lenissimi patris dulces semper audire seimones, nostræ uerò plãtationis arbuscula habet aliquid austeritatis in gustu,q̃d tamen orantibus uobis fiet medicamentum salutis. Quia & medicamenta quædam sunt dulcia,quędam uerò austera,nõnunq; & amara,& tamen in suis quæq; locis remedia tribuunt,si cum mensura, & tẽporis opportunitate sumant. Historia nobis recitata est de primo libro Regnorũ, quæ ita uidet difficilis

Matt.15 1 Cor.4 1 Cor.5

Universidad de Deusto
Biblioteca

difficilis,& absq; diuinæ uirtutis gratia explanatio eius non possit exponi.Refert ergo ibi:Erat uir unus ex Ramathaim Sophin de mõte Effraim,& nomẽ eius Helchana. & cum enumerasset omnẽ generationẽ eius dicit:Et huic erant,inquit,duæ uxores,nomẽ uni Anna,& nomen secũdæ Fenenna. Et nati sunt Fenennæ filij, & Annæ non erat filius.Et ascendebat uir ille de ciuitate sua à diebus in dies, ut adoraret & immolaret domino uirtutũ in Silo.Ibi erant Heli & duo filij eius, Ofni & Finees, sacerdotes domini. Et facta est dies in qua immolauit Helchana, & dedit Fenennæ uxori suæ, & omnib.filijs eius & filiabus partes:Annæ autem dedit unam partem. Nõ enim habebat filios,quã cõcluserat dominus uuluam eius.Tum deinde refert scriptura,quia cõtristata est Anna, quòd cum acceperit Fenenna plurimas portiones cum filijs,ipsa unã solã acceperit partem,& quia hoc dolore perculsa tẽplum domini ingressa defleuerit & orauerit cũ silentio,ita ut nõ audiretur uox eius:& quia putans eam Heli sacerdos esse ebriã increpauerit eam,ipsa uerò cũ humilitate respondens satisfecerit sacerdoti. Orauerit aũt ad dñm, ut cõciperet filium,promittens se deo consecraturã quodcunq; genuisset. Et cum exremissione filiũ suscepisset,refertur quod à lacte depulsum obtulerit eum domino.Nõ enim poterat offerre domino prius eũ q̃ à lacte depelleret. Offert ergo eũ in oratione quadã propheticis distincta mysterijs.Abbreuiauimus quantum potuimus,cõtinentiã lectionis.Videamus nũc quid etiã per hæc quæ ꝓposuimus indicet. Fortassis em̃ dicet nobis aliquis ad audientiã legis nostræ nuper accedẽs:Christiana religio pudicitiã ꝓfitetur, intantũ ut si fieri potest,nec contingamus omnino mulierẽ. Sic em̃ dicit Apostolus:Bonũ est homini nõ tãgere mulierem. Iste autem iustus tuus Helchana qui nobis à scriptura proponit̃ ad exemplũ, duas simul uxores habuisse describit̃.Ex quib.illa quæ prior nominat̃ nõ habet filiũ, id est Anna:Fenenna aũt & multos habere filios dicit̃ & multas accepisse portiones.Illa aũt prior unã solã,quia ipsa sola est, accepit partẽ,& desterilitate cõquerit̃.Nũquidnã & nos cõtristari debemus quia filios nõ habemus, & uirgines nostræ cõtristari debent quòd sine filijs uiuunt? Hæc dixi assumẽs personã eorũ, qui nondũ plene instructi de his quæ in scripturis ueteribus recitantur,moueri scrupulosius solẽt.Deprecor aũt uos oẽs, ut quoniã sensum tã difficiliũ rerũ conamur aperire, & ea quæ uelamine obtecta sunt ecclesiæ auribus pandere(in lectione em̃ ueteris testamenti,sicut dicit Apostolus,uelamẽ est positũ)precib.à domino postuletis,ut digneturnobis ad se cõuersis auferre uelamẽ & de hac lectiõe quã habemus in manib.& planiusnobis reserare quæ tecta sunt,ut & nos possimus reuelata facie in his quę tecta sunt gloriã dñi speculari.Erat,inquit,uir unus de Ramatha de monte Effraim. Nõ me latet primo loco q̃ in aliquibus exẽplaribus habetur,erat uir quidã, sed in his exemplarib. quæemendatiora probauimus ita habetur.Erat uir unus.In quod nobis etiã Hebræi qui cõtradicũt in cęteris,acquiescũt.Erat ergo uir unus. Vide si nõ hoc ipsum pertinet ad laudem iusti q̃d dicit̃ de eo,erat uir unus. Nos qui adhuc peccatores sumus non possumusistum titulũ laudis acquirere,quia unusquisq; nostrum nõ est unus,sed est multi.Intuerenanq; alicuius uultũ nunc irati,nunc iterum tristis,paulo post rursum gaudentis,& iterũturbati,& rursum lenis,in alio tẽpore de rebus diuinis & uitæ æternæ actibus cõsultẽtis,paulo post uerò uel quæ ad auaritiã,uel quæ ad gloriam seculi pertinent molientis. Videsquo ille qui putatur unus esse nõ est unus, sed tot in eo personæ uidentur esse quotmores,quia & secundũ scripturas insipiẽs sicut luna mutatur. Vnde & luna cũ uideatur una esse per substantiæ immutationẽ, tamen semper à semetipsa alia est,semperq; diuersa:& sic etiã in ipsa cõstat q̃ una multæ sint. Sic ergo & nos qui adhuc insipiẽtes sumus & imperfecti,quia semper mutamus sentẽtias, & semper diuersa cupimus & sentimus,unus non possumus dici.De iustis aũt non solum per singulos unus dicitur,uerũ & oẽs competenter unus dicuntur.Et cur non oẽs unus dicãtur, quorũ cor & anima una esse describitur? Vnam semper omnes sapientiã meditantur,unum sapiunt,unum sentiunt,unum deum uenerantur,unum dominũ Iesum Christũ cõfitentur, uno spiritu dei replẽtur. Vnde merito & ipsi oẽs,non solum unum,sed & unus dicuntur, sicut & Apostolus designauit,dicẽs:Omnes quidẽ currunt, sed unus accipit palmã. Vides manifeste quia omnes iusti unus est qui accipit palmam. Vere em̃ imitatur iustus qui talis est unũ dominum.Nã ut ego arbitror,& illud quod per prophetã dicitur:Audi Israel, dominus deus tuus

1 Cor.7

2 Cor.3

Eccl.27

1 Cor.9

Deut.6

tuus deus unus est,nõ tantũ numero unus designatur,qui utiq; supra omnẽ numerũ esse credendus est:sed per hoc magis unus dici intelligẽdus est, q̃ nunq; à semetipso alter efficitur,hoc est,nunq; mutat̃,nunq; in aliud uertit̃,sicut & de eo Dauid protestat̃ dicẽs: Tu aũt idẽ ipse es,& anni tui nõ deficiẽt. Sed & illud in hunc sensum respicit quod scriptũ est:Ego sum dñs deus uester,& nõ immutor.Immutabilis ergo est deus: & per hoc unus dicitur,quod non mutat̃. Sic ergo & imitator dei iustus qui ad imaginẽ dei factus est,unus & ipse cum ad perfectũ uenerit appellat̃,quia & ipse cũ in uirtutis summa constiterit non mutatur,sed unus permanet semper.Nam dum in malitia est unusquisq; per multa diuidit̃ & in diuersa dispergit̃:& dum in multis est malitiæ generibus, dici nõ potest unus.Igitur quia secundũ mirabilẽ hanc unitatẽ unus est iustus, imò & plures iusti unus sunt,ideo & sanctus Apostolus omnẽ cohortat̃ ecclesiã,dicẽs: Vt idẽ dicatis omnes,& nõ sint in uobis schismata,sitis aũt ꝓfecti in eodẽ sensu & in eadẽ scięntia.Propterea & in actib. apostolorũ cor & anima credentiũ una esse dicitur.Si aũt & subtilius aliquid cõsiderare uelimus,inuenire possumus & aliã unitatẽ. uerbi gratia, si ita mortifica uero mẽbra mea,ut iam nõ concupiscat caro aduersus spiritũ,neq; spiritus aduersus carnem,si iam nõ sit alia lex in mẽbris meis quæ repugnet legi mẽtis meę,& captiuũ me ducat in legẽ peccati,si omnia quæ intra me sunt in uno atq; in eodẽ sensu perfecta sint,& una atq; eadẽ sentẽtia moueant̃, tũc ero & ego uir unus.Hic igit̃ laudabilis duarũ uxorũ uir primo omniũ unde sit uideamus:De mõte,inquit,Effraim. Ergo nõ est iustus de ualibus,nec de cãpis,nec de ullis inferiorib.locis,sed nec de collib. quidẽ.De mõte,inqt, est.de quo monte? De monte Effraim,qui interpretatur fructificatio.Ergo de mõte fructifero,& locus eius fructifer.Vide et scripturã,quã laudẽ montibus dicit:Deus,inquit, deus montiũ est,& nõ est cõuallium.Sed & nomẽ iusti huius est Helchana, quod interpretatur possessio dei.Certũ est quia ille de quo dictũ est quod unus esset uir, possessio dei est & nõ possessio dęmonũ.Quem em̃ dæmones possidẽt nõ est unus,sed multi:sicut & ipsi dæmones de eo quẽ possidebant,responderunt dicẽtes, quia legio nomẽ est ei.Vnus uerò est Helchana,qui est possessio dei,qui & habet patriã montẽ Effraim,mõtẽ fructiferũ.Iste ergo tam laudabilis uir habuit duas uxores.nomẽ uni Anna, & nomẽ secũdæ Fenenna.Habuit aũt filios de secũda Fenenna:sterilis uxor erat prior,illa quę et nobilior erat.Similia inuenies & in Genesi.cognata quippe est sibi scriptura diuina.Inuenies ibi primã uxorẽ Abrahæ Sarã nobiliorẽ, secũdã uerò Aegyptiã Agar ignobilẽ fuisse,et ante patrẽ effectũ Abrahã de ignobili,q̃ de nobili.Fit aũt postmodũ etiã de nobili cõiuge pater.Ita ergo & nũc Helchana hic qui est possessio dei,prius de secũda uxore efficit̃ pater,quoniãquidẽ cõcluserat deus uuluã Annæ,sicut & prius cõcluserat uluam Saræ.Post plurimos uerò partus Fenennę,& Annę uulua orationib.& precib.aperitur,& efficitur & ipsa mater filij eius quẽ obtulit deo. Quid ergo hæc in se sacramenti cõtineant,uideamus:Fenenna interpretat̃ cõuersio,Anna aũt interpretat̃ gratia. Vnusquisq; ergo nostrũ qui uult effici possessio dei,istas sibi duas iungat uxores, & cũ ipsis sibi nuptias celebret. Primã sibi iũgat,quæ nobilior est & generosior,gratiam,hęc nobis per fidẽ prima cõiungitur,sicut & Apostolus dicit:Gratia salui facti estis per fidẽ.Secũdæ uerò coniungat̃ Fenennæ:id est cõuersioni:quia post gratiã credulitatis, emẽdatio fit morum & uitæ cõuersio.Sed cũ iste sit ordo nuptiarũ,alius ordo procreationis efficitur.Prima nãq; nobis parit filios Fenẽa,quia primos fructus de cõuersione ꝓferimus, & prima iustitiæ germina de actibus & operibus procreamus.Primũ nãq; iustitiæ opus est cõuerti à peccatis.Quia nisi ante cõuertamur & declinemus à malo,nec de Anna effici patres,nec de gratia poterimus filios generare.Videamus ergo nũc uniuscuiusq; differẽtias.Filios habet Fenenna,sed qui nõ assistũt deo.Neq; em̃ tales esse possunt filij cõuersionis ut assistãt & adhæreãt deo.Nec tamẽ inanes & penitus alieni sunt à rebus dei. Accipiũt nanq; partes de sacrificijs diuinis,& edunt de hostijs dei. Vnusquisq; ergo nostrum primo cõuertitur à peccato,& ex cõuersione generat opera iustitiæ.Postea uerò excitata in nobis Anna per zelum & æmulationẽ boni,precẽ fundit ad deũ,ut & ipsa filios generet.Quales ergo Anna(quę est gratia)filios generat? Qui assideãt deo.Gratia em̃ & ueritas per Iesum Christũ facta est.Hic ergo est filius gratię, q̃ deo uacat & uerbo dei.Vis aũt euidentiorẽ tibi ostendã & in euangelijs huiusmodi intelligẽtiæ formã,quę

Deut.6

Psal.102

Gen.16.21

1 Cor.1

Eph.2

Ioan.1

in lege quidē adumbratur per uxores, in euangelijs uerò iam præsens describitur per so-
Luc.10 rores: uide Martham & Mariam: ex quibus quidē Martha cōturbatur, & satagit circa
multū ministeriū, & explet opera cōuersionis, & per hæc uelut cōuersionis filios gene-
rat. Maria uerò secus pedes uerbi dei intenta optimam partē elegisse dicit, & per hęc in
tellígitur uelut gratię germina procreare. Sic ergo & nūc Anna generat filiū. Quē filiū:
Hier.15 Samuelem (inquit) qui deo assistit, de quo in Psalmis dicitur: Moses & Aaron in sacer-
dotibus eius, & Samuel in his qui inuocant nomē eius. Sed & Hieremias dicit: Si stete-
rint Moses & Samuel in cōspectu meo nō dimittā eis. Si ergo tātus & talis est filius gra-
tiæ, & nos festinemus qdē ad Annæ nuptias, sed patiēter agamus ut prius nobis filij de
cōuersione nascant: prius in bonis operibus placeamus, tunc deinde & de gratia, & do
no spíritus filiū ꝓcreemus. Et qualē filiū? Qualis hic filius est, Samuel (inquit) qui inter
pretat ubi ipse deus. Vides quales filios generat gratia? Sic em̄ scriptū est de his qui spi-
1 Cor.14 ritus gratiā cōsecuti sunt, dicēte apostolo: Si uerò ꝓpheta intret, aut imperitus, aut idio-
ta in conuentū uestrū, discernitur ab omnibus, occulta quoq; cordis eius manifesta fiēt:
& tunc cadēs in faciem adorabit deū, dicens quia uere deus in uobis est. Hoc est ergo
qd interpretat Samuel, ubi ipse deus. Vbi em̄ spiritus gratiæ, ibi ipse esse dicitur deus.
Sed iste nobis talis filius nō potest nasci, nisi præcesserint prius filij Fenennæ. nisi enim
præcedāt opera conuersionis non meremur gratiā spiritus, nec ex ipsa possumus donū
spiritus generare. Videamus aūt & ad quē locum cōueniebat Helchana cum uxori bus
suis. Immolare (inquit) domino in Silo. Erant aūt (inquit) Heli ibi, & duo filij eius, Ofni
& Finees sacerdotes domini. Silo nomē est loci, in quo sacrificia dño offerebant, priusq;
quam tēplum ędificaretur in Hierusalem. In hoc ergo loco qui appellat Silo, hostiæ, ꝓ
peccatis offerebantur, & ibi fiebat purgatio peccatorū. Silo aūt interpretat auulsio uel
excalceatio, hoc est calceamēti resolutio, & uteq; sensus conueniēter aptat. Locus em̄
in quo peccata purgantur, recte auulsio nominatur, ubi auellitur cor lapideū, & inseritur
cor carneum: uel excalceatio, quia omnes donec ad sanctum locū ueniamus excalcea-
Exod.3 ti sumus: cum aūt peruenerimus ad eum, discalceari iubemur. Sic dicitur ad Mosen: Sol
ue corrigiā calceamēti tui. Locus em̄ in quo tu stas, terra sancta est. Et quid putamus ꝙ
in his non aliquid mysteriū obtectū sit, sed quia deus execrabatur calceamēta Mosi cor-
poralia, ideo hæc iubebantur? Aut illud magis putandum est, quod cum exiret de terra
Aegypti, habebat calceamēta de pellibus mortuis, & erat uelut quadā mortalitate cō-
stricti: cū uerò cœpit proficere ad uirtutē & ascendere montem dei, atq; ibi immorta-
libus ministrare mysteriis, tunc dicit ad eū ut indicia mortalitatis abijceret, quæ in cal-
ceamētis pellicijs designant. Ego puto quod propterea & apostolis suis saluator præce
pit, ne haberent calceamēta in pedibus suis, ut ipsorū pedes qui currebant ad annunciā
dam uitā æternā, omni carerēt mortalitatis indicio: quippe qui illam uiā incederēt, quæ
Ioan.14 dicit: Ego sum uia, ueritas & uita. Nemo em̄ uiam uitę cum mortalitatis indicio incedit.
Talis ergo est locus iste similiter ubi est Heli uir minus laudabilis. Pro peccato em̄ re-
trorsum corruēs expirauit. Et nō putemus ꝙ iste solus retrorsum corruēs expirauerit,
sed & nūc si quis retrorsum corruit, si quis retro cōuertitur à fide & ueritate, necesse est
ut cadat, & ut cōtinuo moriat. Sed & in Deuteronomio cōminat peccatorib. intenta-
Deut.28 tur cum dicitur: Et opisthotonus insanabilis. Opisthotonus aūt tergi ægritudinē & po-
steriorum partium significat. & utiq; non sine causa, cū tot genera languoris habeātur
Gen.19 humani, hoc potissimū genus languoris ascribit peccatori. Nā & in Genesi uxor Loth
quæ retro conuersa est, diuinum dicitur trāsgressa præceptū, quo ei mandatū fuerat, ne
retrorsum respiceret néue staret in omni regione, & ideo effecta est staticulum salis. Do
Luc.9 minus quoq; & saluator noster in euangelio: Nemo inquit, mittens manum suā in ara-
trum, & retro respiciens aptus est regno dei. Insuper quoq; cum de pluribus docuisset,
addit & hoc, dicēs: Memores estote uxoris Loth. Optimū igit est obliuisci priora, obli
uisci præterita, uti ne cōprehendat nos opisthotonus insanabilis lāguor, neq; cadamus
retrorsum sicut Heli, & moriamur. Ibi aūt erāt duo filij Heli. Heli interpretat Arabs, si-
ue extrarius. Extrarius ꝙppe à deo est qui nō tenet disciplinā qui delinquentē filiū non
castigat, non corripit, ut emēdet: qui indulget uitijs, qui delicta non punit, sicut & Apo
Heb.12 stolus dicit: Quod si extra disciplinā estis, cuius participes facti sūt oēs, ergo adulterini, & non

& nō filij estis. Iste est ergo Heli, qui propter hæc punitur à deo. Videamus aūt qui sunt & filij eius. Ofni, inquit, & Finees. Interpretatur aūt Ofni excessus conuersionis. De Fe-
nenna autē paulo ante diximus quod esset cōuersio: hic autem qui excedit, & longe effi
citur ab emendatione, nec conuerti uult ad dominū, propterea impius permanet: Sed &
quicunq; ille est, quem uidemus post peccatū nō conuerti ad dominū, & agere pœnitē-
tiam, nec recipere meritū futuri iudicij, & uerbi diuini præcipientis: Nunquid qui cadit,
non adijciet ut resurgat? aut qui cōuersus est non reuertet? recte & de ipso dicimus quia
sit Ofni, & excedens à cōuersione. Sed & alius filius eius dicitur Finees. Duos nouimus
in scripturis hoc nomine appellatos, Fineem illum iustum Aaron filium, & hūc iniustū
filium Heli. Vnde & competenter duas huius nominis interpretationes inuenimus. Si
gnificat enim Finees in lingua nostra, oris obturatio, uel ori parcens. Peccator ergo &
qui duritiam non habet, ad loquēdum obturatū habet os: iustus uerò parcit ori suo. Ho-
dieq; in sacerdotibus domini habet uteq; Finees, habetur & Eleazar, qui in scripturis Num.20
primus episcopus nominatus est, sicut in Numeris scriptum est. Sunt ergo hodieq; in sa
cerdotibus quicūq; parcūt ori suo, & omnis sermo malus nequaquā de ore suo ꝓcedit.
Sunt sacerdotes ex quorū ore nullum scandalū, nullum mēdaciū, nullus dolus, neq; falsi
tas ulla depromitur, & isti merito Finees illi Aaron filio cōparantur. Sunt aūt aliqui & se
cundum istum Fineem Heli filium sacerdotes, qui obturatum os habent siue imperitiæ
uitio, siue conscientia peccatorū. Sed hoc est quod deprecor, ut si quis est qui in sacerdo
talem ordinem se ascitū uidet, satisfagat eruditioni & emendationi operā dare, & festinet
effici de illo numero beatorum, ne forte inueniatur ex istis sacerdotibus, qui & reprobā
tur & puniuntur à deo. Sed tempus est iam & de oratione Annæ, quā profudit offerens
deo Samuelem quem à lacte depulerat, pauca memorare. In qua primo quidē hoc dici-
mus, quòd is qui deo offertur puer, ante offerri nō potuit, q̄ depelleretur à lacte. In quo
ostenditur consecrari deo neminē posse qui adhuc lacte alitur, & puer est sensibus, atq;
expers est sermonis iustitiæ, nec sacerdotalia potest procurare sacramenta nisi desistat à
puerilibus, & in maius ascendat ab his quib. Apostolus dicit: Lac uobis potū dedi nō e- 1 Cor.3
scā. Nondū enim poteratis. Alioquin secundū literā quid uidet operæprecij puerulū nu
per à lacte deuulsum deo offerri, ubi non mater interierit, non nutrices fouebūt, neq; edu
cādi pueri aderūt ulla subsidia? Sed uide quia scripturæ sermo ita aptus est, ut figuraliter
doceat quod omnis qui primo ad fidē conuertitur, lacte & non cibo forti alitur, de qui-
bus in altero loco dicit: Et effecti estis qui lacte indigetis, & nō cibo forti. Quoniā omis
qui lacte alit alienus est à sermone iustitię. Paruulus est em̄. Perfectorū est cibus solidus,
qui pro possibilitate sumendi exercitatos habēt sensus ad discretionē boni ac mali. Igi-
tur quicunq; à lacte nondū depellitur, sed paruulus est, non potest ascendere ad templū
domini, nō potest ascendere ad ministeria sacerdotū, nec sacrificijs interesse, sed ne ma-
ter quidem eius ascendit cum posset ascendere. Gratia est enim mater eius Anna, quę ser
uat & custodit eum, & enutrit eum, ut tempore opportuno pariter cū ipso ascēdat. Quę
cum uiderit ipsi adesse tempus, ut iam recedens à lacte solidis & fortibus cibis utatur, ut
possit & sacerdotibus interesse, & de altaris edere sacrificijs, tūc eum deo cōsecrat. Vide
si in alio loco in scripturis sanctis inuenis significari aliquē à lacte depulsum. Ego tamē
quantū ad presens memoria suggerit, Isaac memini: de quo scriptum est, quod conuiuiū Gen.21
magnū fecit Abrahā ea die qua à lacte depulsus est Isaac filius suus. Apud homines qui-
dem seculi huius parentes solent natalis diem celebrare filiorum: Abrahā uerò nō cele-
brat natalem diem Isaac filij sui, sed illum diem festum agit, & lætitiæ deputat, & cōuiuia
celebrat, cum eū à lacte depellit, & ad cibos fortes & solidos applicat, quasi si per hęc di
ceret Isaac: Cum factus sum uir, deposui quæ erant paruuli. Oportet ergo talem esse hūc 1 Cor.13
qui offertur deo ut habitet in sanctis, qui possit uesci carnibus sanctis, de quibus scriptū
est: Sanctificamini ut manducetis carnes. Sed uideamus quali eū prece Anna id est gra- Num.11
tia cōsecrat deo. Nouū ꝙppe aliquid in principijs ipsis obseruabimus. Ait em̄: & orauit
Anna, & dixit: Et nusquā eam quasi ad deū orantem inuenio, uel loquentē, nisi per duo
tantū uerba, ubi dicit: Lætata sum in salutari tuo, & aliud: Quia nō est pręter te. Initiū aūt
sic habet: Exultauit cor meū in domino. Non dixit exultauit cor meū in te. Si enim esset
oratio, ita dici consequens erat: Exultauit cor meū in te. Et iterum in sequenti uersu eius

dicit:Exaltatũ est cornu meũ in deo.Non dixit:Exaltatũ est cornu meũ in te,sed in deo. Dilatatũ est os meũ super inimicos,quia lætata sum in salutari tuo. Vnus(ut dixi)sermo orationẽ continet:Lætata sum in salutari tuo, & in cõsequentibus non dicit quia nõ est sanctus nisi tu,sed nõ est sanctus ut est dominus, & nõ est præter te.Hic sermo nõ uidet seruasse orationis ordinẽ.In nouissimis aũt longæ supplicationis specie, etiam cõmonitiones quasdã introducit,dicens:Nolite multiplicare loqui mala,neq; exeat maliloquacitas de ore uestro,quia fortis in scientia dominus.In quo nec uidet iam ad dominũ loq.

1 Thes.5 Quid ergo dicemus de his?Ego cum legerẽ aliquando apud apostolũ quod dixit:Sine intermissione orate,quærebã si præceptũ hoc possibile esset impleri. Quis enim potest nunquã desinere ab oratiõe,ita ut neq; cibũ,neq; potũ sumẽdi tempus habeat? Quippe cum si hæc fiãt,intermittẽda uidetur oratio.Sed nec dormiẽdi aut aliquid aliud humani usus agendi uenia secũdum istud præceptũ oratio cõmuniter intellecta cõcedit. Videamus ergo ne forte oẽs actus eius qui in diuino uersatur officio, & omnia gesta uel dicta quæ secundũ deum gerit & dicit,ad orationẽ reportẽtur.Si enim oratio hoc solum intelligatur quod cõmuniter scimus,neq; Anna in his uerbis orasse uidebitur,& nunq; ullus iustorum secundum apostoli præceptũ sine intermissione orare potest.Si uerò omnis actus iusti,quẽ secundum deũ agit & secundum mandatũ diuinũ,oratio reputatur, quia iustus sine intermissione quæ iusta sunt agit,per hoc sine intermissine iustus orabit, nec unquã ab oratione cessabit,nisi iustus esse desistat. Cum em iniustũ aliqd agimus aut delinquimus, certũ est q; eo tẽpore etiã ab oratione cessamus. Puto quod hoc edocemur

Psal.141 & in psalmis cum dicit:Eleuatio manuũ mearum sacrificiũ uespertinũ. Non enim puto quod si quis eleuauerit uel extẽderit manus ad cœlũ(ut habitus orantiũ esse solet)cõtinuo sacrificiũ obtulerit deo.Sed uideamus ne forte hoc sit q̃d ibi indicat sermo dei,quia per manus opera intelliguntur.Eleuat manus ille qui eleuat actus suos â terra, & cõuersatio eius adhuc in terra ambulãtis in cœlis est.Excelsi ergo actus & sublimes, quos uidẽtes homines magnificãt patrẽ cœlestẽ,eleuatio manuũ dicit, & sacrificiũ uespertinũ.

Exod.17 An non & in lege id per mysteriũ docebat, cũ Moyse eleuãte manus,uincebat Israel:demittente uerò & deijciẽte deorsum,uincebat Amalech? Et si oĩa hæc figuraliter cõtinebãt illis,scripta sunt uerò propter nos,in quos fines seculorũ deuenerũt.Quare intelligere debemus,quia donec famulus dei eleuat actus suos ad deũ,uincit gens dei:cũ autẽ deiecerit & demiserit manus,id est actus suos,uincit Amalech inimicus dei.Aut q̃d uidet? (uolo enim paululũ immorari cum his qui nolũt hæc spiritaliter, sed secundũ literã intelligi)nũquid nã putandũ est,quod omnipotẽs deus ad manus respiceret Moysi,& si qdẽ uideret eas sursum eleuatas,Israel uictoriã daret:si uerò deorsũ deiectas, Amalechitis? Siccine dignũ est de sancti spiritus sentire sermonibus? An illud potius putandũ est, quòd futura in his mysteria præformabat? quæ quidẽ de crucis sacramento & affixione manuum saluatoris intelligi tritũ iam,& à multis sæpe dissertũ est. Sed quoniã innouari semper iubet is,qui secundum Euangeliũ uiuit,& nouũ testamentũ semper debet nouis

2 Cor.4 sensibus illustrari,& cãtare domino iubemur canticũ nouũ, & interior homo noster nõ dixit Paulus q̃a renouat & stetit,sed renouat de die in diẽ:oportebat etiã nos & de orationis modo qualiter sine intermissiõe orandũ sit,& de eleuatione manuũ,q̃d sacrificiũ dicit uespertinũ,non solũ usitatis & attritis,sed & aliquãtulũ innouatis dissertionib.explanare. Videamus ergo quid sibi uult ratio ista orationis Annę,quã si didicerimus,similiter fortassis & nos orare poterimus: Exultauit,inq̃t,cor meũ in domino, necessarie addidit in dño.Est em exultatio quæ nõ est in domino,sicut & illud dicit:Gaudete in dño. Potest enim quis gaudere in carnalibus,& nõ in domino. Si enim gaudeã quod inueni thesaurũ uisibilẽ,istud gaudiũ carnis est,& nõ in domino. Si gaudeã q̃ me homines laudãt,& forte nõ pro merito, nõ est hoc gaudere in dño. Si gaudeamus in rebus fragilib. & caducis,hæc omnia nõ habẽt laudabile gaudiũ.Si uerò gaudeã quoniã dignus habitus sum ꝓ nomine dñi iniuriã pati, istud gaudiũ in domino est, quia ipse dixit super his:

Matt.5 Gaudete & exultate,quia merces uestra multa est in cœlis.Si gaudeã cum odia in me exercent iniusta,si gaudeã cũ impugnor propter uerbũ dei,si gaudeã cum castigor in languoribus,in persecutionibus,in angustijs,si hæc omnia lætus excipiam, istud gaudiũ in domino est.Et ideo nos docet scriptura,ut abijcientes gaudia terrena fragilia & caduca

de æternis

de æternis gaudijs exultemus in domino,ut merito dicamus q̃d Anna dixit: Exultauit cor meũ in domino.Et quoniã cũ hæc dicunt, quidã de astãtibus repletus est spiritu immundo,& exclamauit ita ut fieret populi cõcursus,dicamus & nos cũ Anna dicẽte:Exultauit cor meũ in domino.Cõtrarius spiritus exultationẽ nostrã in domino ferre nõ potuit,sed uult eã mutare,ut ablata ea introducat tristitiã, & prohibeat nos dicere:Exultauit cor meũ in dño.Verum ne nos impediamur,sed magis ac magis dicamus:Exultauit cor meũ in dño:& ꝓ hoc ipso quod uidemus immundos spiritus flagellari,gaudeamus: quia & per hæc multi cõuertunt ad dominũ,multi emendantur, multi ad fidem ueniũt, & nihil est quod sine causa faciat dominus,nec aliquid fieri frustra pmittit.Nam quoniã multi sunt qui uerbo non credũt,nec rationẽ doctrinæ suscipiũt, in his cũ dæmon insiliĕrit,tunc cõuertũtur,ut ubi abundauit delictũ,superabũdet gratia: & ubi maligna uirtus operata est,ibi plus postmodũ domini gratia operet. Quia cũ expulerit domini gratia malignum spiritũ,introducit spiritũ sanctũ:& anima quæ repleta fuerit spiritu immũdo, repletur postmodum spiritu sancto.Ideo pro his omnibus dicamus: Exultauit cor meũ in domino.Et exaltatũ est cornu meum in deo meo.Sunt quædã cornua iustorũ quibus utuntur uel agentes aliquid uel loquẽtes,sicut cum dicunt:In te inimicos nostros uẽtilabimus cornu.In Greco λιφαπόμεν dicit, q̃d est cornu petemus,uel cornu uentilabimus. Sed & alibi dicit, & exaltabunt cornua iusti.Oportet ergo nos habere ista cornua, quæ iustis de apicibus Christi crucis cõferũt, ut in his destruamus & deijciamus aduersarias uirtutes de anima nostra,quib. prostratis & expulsis possit in nobis plãtari uinea,q̃a uinea facta est dilecto in cornu in loco uberi.Exaltatũ est ergo cornu & huius iustę gratię, & omnis iusti in dño.Dilatatũ est os meũ super inimicos meos. Scriptũ est:Dilata os tuũ, & adimplebo illud,& nunc dicit hæc iusta:Dilatatũ os meũ.Si idoneus & fortis fuero in uerbo effectus,& ualidus in sapientia,ita ut nõ angustijs assertionibus, sed dilatatis & affluẽtibus cõfutare possim omnem scientiã extollentẽ se aduersum fidẽ & ueritatẽ Christi:uel cũ incredulitatẽ uel perfidiã arguẽs Iudæorũ ex lege & ex prophetis depromptã ostendero esse Christũ Iesum,& in omnibus potero redarguere ueritatis inimicos:tunc digne possum etiã ego dicere,dilatatũ est os meũ super inimicos meos. Si mihi certamẽ moueat Basilides,& eũ uehemẽter obtriuero:si Valẽtini discipulus occurrat,& me quę stionibus uẽtilet,& de hoc certamine uictor exiero: si his prostratis Marcion occurrat, & discesserit etiã ipse superatus:dilatatũ est os meũ super inimicos meos. Si istis cõfutatis occurrãt philosophi insultãtes simplicitati fidei nostrę,& idiotas nos imperitosq; clamitãtes,& cõuertar etiã ad ipsos,& ueræ sapiẽtię uiribus falsæ ac fucatę sapiẽtiæ nebulã obturbauero, & nõ solũ huius mũdi,sed & principũ huius mundi sapientiã destruxero, tũc plenius dilatatũ est os meũ super inimicos meos. Sancti est ergo uox ista & pfecti,q rebus ipsis & ueritate subnixũ huiuscemodi sermonẽ possit proferre & dicere:Dilatatũ est os meũ super inimicos meos. Oportet ergo nos primo os nostrũ dilatare,ut impleat illud deus.Qũo aũt os primo dilatamus? per meditationẽ uerbi diuini, ut possimus eo-

2 Cor.6 usq; proficere,ut à dilatatione oris etiã ad cordis dilatationẽ ueniamus,& cũ Apostolo dicere:Cor meũ dilatatũ est ad uos ô Corinthij.Ex latitudine em cordis abundãtia oris sapiẽti ministrat. Quia lætata sum in salutari tuo.Si lætatus fuero in salutari dei, tũc dilatatũ est os meũ super inimicos meos.Nõ est sanctus sicut dominus. Si scriptũ esset, nõ est sanctus nisi dñs,consequens erat oẽs nos renunciare nobismetipsis ab hac spe ut sancti efficeremur:nunc aũt necessaria distinctione utit & dicit,nõ est sanctus sicut dominus: hoc est, & si sint multi sancti, sed nullus ita sanctus est ut dñs. Possunt ergo multi sancti fieri,sicut & mandatum dei dicit:Sancti estote,quoniã & ego sanctus sum.Sed quantũcunq; quis in sanctitate proficiat,quantumliber puritatis & synceritatis adquirat,ita esse sanctus homo nõ potest sicut dominus:quia ille largitor sanctitatis est, iste susceptor: ille sanctitatis fons est,hic autẽ sancti fontis potator:ille sanctitatis lux est, hic sanctæ lucis inspector:& ideo nõ est sanctus sicut dominus,& nõ est præter te. Quid est quod dicit,non est præter te,non planè capio.Si dixisset,non est deus præter te,uel non est creator præter te,aut tale aliquid addidisset,nihil requirendum uidebatur:nunc aũt quia dicit,nõ est præter te,mihi hoc uidet in loco designari, nihil eorũ quæ sunt,hoc ipsum q̃d sunt naturaliter habere. Tu solus es,cui quod es,à nullo datũ est. Nos em oẽs,id est uniuersa

Leuit.20

uersa creatura non eramus anteq̃ crearemur, & ideo quod sumus uolũtas est creatoris. Et quia aliquãdo nõ fuimus, nõ est integrũ si dicaẽ de nobis quia sumus, quantũ ad illud spectat cum nõ essemus. Sed solus est deus, qui quod est semper habuit, & nõ accepit ut esset initiũ. Denicq̃ Moyses cũ discere uellet à deo quod ei nomen esset, docens eũ deus
Exod.3 dixit: Ego sum qui sum, & hoc mihi nomẽ est. Si ergo aliud aliqd in creaturis hoc nomine uel hac significantia appellari posset, nunq̃ diceret dñs hoc sibi esse nomen. Sciebat enim se solũ esse, creaturas uerò à se accepisse ut essent. Nam & umbra ad comparationẽ corporis nõ est, & fumus ad cõparationem ignis nõ est. Sic ergo & quæ in cœlis sunt & quæ in terra, uisibilia & inuisibilia, quantũ ad naturã dei pertinet, nõ sunt, quantũ ad uoluntatẽ creatoris, sunt hoc quod ea esse uoluit ille q fecit. Ideo ergo dicit, quia præter te nõ est. Nõ est potẽs sicut deus deus noster. Simile est hoc illi qd superius dictũ est, quia non est sanctus sicut dñs. Sicut enim ibi nõ dixit, quia nõ est sanctus quisquã, sed non est sanctus sicut dominus, ut ostẽderet quia etsi sunt sancti, tamẽ nemo ita est sanctus ut est dominus: ita & in hoc loco etsi sit aliquis potens, nõ est, inquit, potens sicut deus noster. Nolite multiplicare loqui excelsa. Cur nõ dixit nolite loqui excelsa? Ergo licet mihi aliqua loqui excelsa, multiplicare aũt excelsa & ardua nõ mihi licet, hoc eñ uideẽ designari per id qd dictũ est, nolite multiplicare loqui excelsa. Quid ergo per hoc indicẽ, cõsideremus. Non permittiẽ humanæ naturæ multa excelsa loqui, neq̃ multa excelsa intelli
Eccl.3 gere. nã & Salomon dicit: Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutere, sed de quibus tibi præceptũ est, hæc intellige. Ergo & in hoc loco diciẽ excelsa, nõ ut omnino nõ quæras, sed ne de his multiplices quæstiones. Respiciẽti quippe ad imbecillitatẽ cõditionis humanæ, sufficiat tibi ea de excelsis & arduis uel inquisisse uel proloqui, quæ uitã uel inquirẽtibus uel loquẽtibus tribuãt. Quæ aũt sunt in quibus excelsa me loqui necesse est? Quãdo de omnipotentia dei loquor, de inuisibilitate & sempiternitate eius, excelsa loquor. Quãdo de unigeniti eius coæternitate cæterisq̃ eius mysteriis pronũcio, excelsa loquor. Quãdo de sancti spiritus magnificẽtia dissero, excelsa loquor. In his tantũ nobis cõcediẽ loqui excelsa. Post hæc tria iam nihil loquaris excelsum. Omnia eñ humilia sunt & deiecta, quãtũ ad trinitatis huius celsitudinẽ spectat. Nolite ergo multiplicare loqui excelsa, nisi de patre & filio & spiritu sancto. Et ut plenius manifestũ fiat qd loquimur, utamur adhuc (si uideẽ) exemplis. Verbi gratiã gentes multos introducũt deos. Istę multiplicant loqui excelsa. Hæreticorũ quidam derelinquẽtes creatorẽ mundi, & filiũ eius, fingunt sibi alium nescio quem excelsiorẽ deum, & alios similiter introducũt, siue quos ἀιδνας, siue quos deos appellant. Et isti ergo multiplicãt loqui excelsa. Nõ exeat magni
Rom.7 loquiũ de ore uestro. Vide quid dictũ est ab Apostolo: Miser ego homo q̃s me liberabit de corpore mortis huius? Cõuenit hoc dici de omni homine. Miserũ nanq̃ est mortaliũ genus: siquidẽ nõ solũ in malis sed & in bonis periclitamur. Verbi gratia, uisiones quasdã uidi bonas, factæ sunt mihi elationi. Signa & prodigia per me impleta sunt, superbus effectus sum in bonis. Seruaui iustitiã, continentiã, uirtutẽ, sed in his periclitor. Quando enim nihil aliud fecerit zabulus, pro his omnibus suscitat mihi superbiã, ita ut postea ha
2 Cor.12 beã angelũ Satanæ q me colaphizet, uti ne extollar & exeat magniloquiũ de ore meo,
Psal.11 id est ne magna de meipso loquar. Quoniamquidem exterminat dñs labia dolosa, & linguam magniloquã eorũ qui dixerũt, linguã nostrã magnificauimus. Nõ ergo exeat magniloquiũ de ore uestro, quia fortis scientiarũ dominus. Et nõ emẽdauerũt excusantes,
Psal.140 sicut & ibi dictum est: Nõ declinet cor tuũ in uerba mala ad excusandas excusationes in
Prou.26 peccatis cũ hominib. operãtibus iniquitatẽ. Et in prouerbijs diciẽ: Occasiões accipit piger & dicit: Leo est in uia, in plateis aũt homicidę. Inuenimus ergo tales esse peccatores accusantes oñia magis q̃ semetipsos, & occasiones sibimet excusationũ fingẽtes, cũ di
Gen.3 cũt: Zabulus me supplãtauit, mulier me seduxit, ille mihi occasionẽ prębtitit ut peccarẽ,
Esa.43 cũ utiq̃ oporteret meminisse pręceptidicẽtis: Dic tu peccata tua prior ut iustificeris. Nõ eñ emẽdãt excusatiões, neq̃ hic neq̃ in futuro, si male fecerimus. Sed & illud in excursu
Prou.18 cõtingere necessariũ uideẽ. Mirũ qppe cõtinet sensum, qa scriptũ est: Iustus ipse sui accusator sit in principio sermonis sui, cũ tñ iniustus non sit sui accusator, sed aliorũ. Sicut & Zabulus accusator quidẽ est, accusator aũt nõ sui, sed fratrũ. Interim oẽs necesse est accusari: sed si quidẽ iustus fuero, non expecto ut alius me accuset, sed ipse mei accusator exi
sto. Plenius

sto. Plenius tamen uelim discutere, quo potest iustus sui accusator esse. Certũ est quia do nec quis peccat & permanet in delictis, neq̃ iustus est, neq̃ accusator est sui. Nõ eñ accusat quod agit. Cũ uerò pœnituerit à delictis, tũc iustus efficitur, & nõ alterius, sed sui accusator existit. Arcus potentiũ infirmatus est. Iacula maligni quæ dicunt ignita, per arcum potentiũ emittuntur. Potentes aũt uirtutes dicunt aduersæ, de quibus dicitur, quia ecce peccatores intenderũt arcũ, & in ipso parauerũt uasa mortis. Et iterũ: Sagittas suas
Psal.7 ardentibus effecit. Sed & nũc diciẽ, quia arcus potentiũ infirmatus est. Si eñ tu indutus
Eph.6 sis armis dei, si scuto fidei sis munitus, & galea salutis obtectus, & lorica charitatis, & gladio spiritus accinctus, arcus cõtra te potentiũ pro munimẽtis talibus infirmabiẽ. Si eñ iaculatus fuerit aduersum te unũ aliquod iaculũ ignitũ, id exceptũ fidei scuto cõtinuo restinguiẽ. Iecit & aliud iaculũ, repulsum id quoq̃ à thorace iustitiæ est. Iecit & tertiũ, & id gladio spiritus detrũcatũ est. Mittit fortassis & quartũ, qd similiter per galeã salutis abiectũ est. Cũq̃ per hæc oñia homo dei petitus inuulnerabilis manserit, tũc arcu potẽtiũ
1 Cor.1 nequaq̃ tot directis spiculis infirmabiẽ. Et infirmi accincti sũt fortitudine. Si uideamus quo quæ stulta sunt mũdi elegit deus, ut cõfundat sapientes, & quę infirma mũdi sunt, ut cõfundat fortia, intelligis quo infirmi accincti sunt fortitudine. Infirmus erat gẽtilis populus, quippe q alienus erat à testamẽto dei: hic adeptus est fortitudinẽ. Quã fortitudinẽ? Fortitudo mea & laudatio mea dñs, & factus est mihi in salutẽ. Fortitudo ergo mea ipse est Christus dñs, qua accincti sumus nos qui eramus aliquãdo alieni à testamẽto dei, & sine deo in hoc mundo. Saturati panibus deducti sunt ad seruitutẽ. Culpabile ostẽdit esse saturari panibus. Quia Iacob mãducauit & bibit, & repletus est, & incrassatus est, &
Deut.32 recalcitrauit dilectus. Esuriẽtes dereliquerũt. Illos dicit qui saturati fuerãt panibus, quia reliquerũt esuriẽtes. Venit fames, nõ fames, panis, neq̃ aquæ sitis, sed audiẽdi uerbũ do
Amos 8 mini. Propterea ergo esuriẽtes dereliquerũt usquequo sterilis peperit septẽ, & fœcunda in filijs infirmata est. Multi eñ filij desertæ magis q̃ eius quæ habet uirũ. Sterilis est ma-
Esa.54 ter nostra ecclesia, hæc peperit septẽ, septenariũ scilicet numerũ, cui requies ascripta est, & fœcũda in filijs infirmata est. Patroni literæ Iudæi uelim uidere quo asserũt q̃ fœcunda in filijs infirmaẽ, & sterilis quo peperit septẽ: sed illorũ fabulis spretis nos consideremus ne forte unusquisq̃ nostrũ habeat intra se sterilẽ quæ peperit septẽ, habeat & fœcũdã in filijs quæ infirmaẽ. Fœcũda in propagine erat caro mea habẽs plurimos carnis fructus, fornicationẽ, immũditiã, impudicitiã, idololatriã, ueneficia, inimicitias, cõtentiones, æmulationes, incitationes, dissensiões, hæc erãt carnis nostræ numerosæ progenies. Sed cũ uenimus ad fidẽ crucis Christi, & mortificationẽ Iesu cœpimus circũferre in corpore nostro, & mortificare mẽbra nostra quæ sunt super terrã, & exhibere ea seruire iustitię & sobrietati: tũc fœcũditas probrosę huius generatiõis excluſa est, & hoc modo fœcunda in filijs infirmata est. Quo aũt sterilis septẽ pariat uideamus. Sterilis erat in me anima mea, non afferebat fructus iustitiæ: nũc aũt ubi per fidẽ Christi meruit gratiã spiritus sancti, & repleuit eã spiritus sapiẽtiæ & intellectus, spiritus cõsilij & fortitudinis, spiritus iustitiæ & misericordiæ, & repleuit eã spiritus timoris dñi: certũ est quod sterilis peperit septẽ, & fœcunda in filijs infirmata est. Dominus mortificat & uiuificat. Quẽ mortificat dñs, & quẽ uiuificat? Meipsum mortificat, cũ me mortuũ facit esse peccato. Et meipsum uiuificat, cũ me facit uiuere deo. Peccator erã, & in delictis uiuebã: mortificauit me à peccatis, mori me fecit uitæ priori, & uiuificauit me ut in timore suo uiuã, ut in fide sua stem, ut ultra non uiuã peccato, sed deo, qui me à mortuis suscitauit, ut in nouitate uitæ ambulem in Christo Iesu domino nostro, cui est gloria & imperiũ in secula seculorum, Amẽ.

PROLOGVS HOMINIS INEPTI IN ORIGENEM super Iob. De quo uide Censuram.

PERITORVM mos est medicorũ, ut cum ad infirmũ introierint, & qualitatẽ passionis agnouerint ægrotãtis, ea quæ necessaria uel apta sunt curæ, agnitæ adhibeant passioni: nec ante pro infirmo aliquã ordinant curã quàm in integro eius agnouerint causam, ne pro oculo aurem uideantur curare, aut pro manu capiti reperiantur medicinã conferre, quod est omnino imperitorum, atq̃ artem ignorantium medicinæ. Sic etiã omnis interpres, nisi ante uim, ac sensum cognouerit

gnouerit lectionis, quomodo poterit fidem in omnibus cõseruare interpretis? Nisi sensum inquã dilucide atq; integre iuxta linguæ uernacula perlegerit, nõ facile ullo modo ea quæ ab alio edita sunt, in alterius linguæ saporem ueraciter exprimet. Et eum hæc nõ obseruauerit, aut certe (quod me dicere pudet) ignorauerit, aut aurem pro oculo, aut caput pro manu tanq; imperitus medicus curare incipiet. Hæc à nobis ideo prẽmissa sunt, quia cognouimus, uel potius legimus hunc qui in manibus est beati Iob librũ aliquos iã de græco in latinũ, non latino uertisse sermone, & quia ualde satis ab interpretis officio discrepauerint, & quia à ueritate atq; regula interpretationis longe discesserũt. Ideo omnem sapientem peto, in cuius manus hic liber deuolutus fuerit, ut ante hũc prologũ relegat, quam ad huius libri lectionem accedat: ut ex huius præfationis textu informatus, ex quo hæc interpretata fuerint perfacile cognoscat. Spõdeo sanè me à ueritatis auctoritate nullatenus discessisse, sed sicut ab illo posita sunt qui hæc prior edidit, ita eorum status integritatem in nullo uitiatam penitus reseruasse: nihilq; scabrum, neq; asperũ, neq; additum, demptumue diligens lector inueniet: quã illi fidẽ præmissi interpretes facere non præsumpserunt. Quod etiam peto te studiosorum lectorum maximum, atq; diligentem ueritatis amatorem, ut etiam tu illa mẽtis uiuacitate, atq; sancti animi curiositate ad eorum quæ dicta sunt rationẽ relecta peruenias lectione. Inuenies proculdubio multa eos prætermisisse, necnon & addidisse superflue plurima, atq; ab interpretis officio longius recessisse. Quę cum diligenter agnoueris, quẽ legere debeas, quemue recusare, facile cognosces. Nos uerò nõ ideo hæc dicimus, quod nos alijs anteponere uelimus: cũ simus imperitiores atq; abiectiores omnibus hominibus secundũ Apostolum sermone, non scientia: sed attente fauẽtes in omnibus ueritati, ea quę à nobis uobis inuenta sunt, summo studio deo suffragante in omnibus diligenter implere curauimus.

ARGVMENTVM IN LIBRVM IOB

In terra quidem habitasse Iob Vsitidi in finibus Idumææ & Arabiæ fertur, & erat ei ante nomen Iobab. Et accepit uxorem Arabissam, & genuit filium quẽ uocauit Enon. Erat autem ipse filius quidẽ Zare de Esau filijs filius, de matre uerò Bosra, ita ut sit quintus ab Abraã. Et hi sunt reges qui regnauerunt in Edom, in qua & ipse regnauit, sed primus in ea regnauit Balach filius Beor, & nomen eiusdem ciuitatis Denaba. Post hũc aũt Balach. Post eum Iobab qui uocatur Iob. Post Iob autem Husam, qui erat dux ex Themanorum regione. Et post illum regnauit Adad filius Badad, qui excidit Madiã in campo Moab, & nomen ciuitatis eius Auith.

ORIGENIS ADAMANTII
IN IOB LIBER PRIMVS

Non est Origenis. Vide Censuram.

ICVT cœli luminaria ac sidera in firmamento cœli à Deo collocata cunctis indesinenter quæ sub cœlo sunt fulgẽt, atq; omnibus quæ super terram sunt per tempora ac tempora, per generationes & ge-
s nerationes mirabiliter relucent, alia quidem per noctem, ut luna & stellę, alia nihilominus per diem, ut solis speciosissimi radij: sic & sanctorum uirtutis insignia, atq; beatissimi eorum agones, omnibus in perpetuo singulariter fulgent, omnibus in æternum bonorum formam tribuunt, omnibus sub sole pietatis exemplum ostendunt. Quod autem sideribus
1 Cor. 15 atq; luminaribus comparentur omnes sancti demonstrat Apostolus dicẽs: Stella enim à stella differt in claritate, ita & resurrectio mortuorum, proculdubio sanctorum. Euidentius autem ostendit hoc angelus, qui ad Danielem locutus est dicẽs: Tunc iusti effulgebũt sicut luminaria cœli, & tanquã sol, & luna, & tanq; stellæ in secula. Super hæc uniuersa etiã ipse dominus in Euangelijs dicit: Tunc iusti fulgebunt in conspectu patris sui qui est in cœlis. Sic itaq; effulgent atq; emicant omnes sancti, non solũ in tempore resti-

tutionis, sed & nunc in tempore huius præsentis seculi. Alius enim fide fulget, ut Abraham: alius castitate lucet, ut Ioseph: alius nihilominus mansuetudine, ut homo dei Moses. Item uerò alius constantia atq; tolerantia uehementium dolorum, sicut admirabilis Iob, de quo plurimus sermo, de quo uehemẽs disputatio, cuius sanctæ uirtutis insignia, cuius admirabilẽ constantiã, cuius inenarrabilẽ tolerãtiã, cuius miserabiles dolores, qs edicere, uel iuxta meritũ proferre, uel admirari ualeat, quæ scripta sunt Syrorũ lingua, si ue ab ipso Iob, siue ab amicis eius? Ob hoc enim dicit ipse beatissimus Iob: Quis dabit ut scribantur sermones mei, & ponantur in libro in perpetuum? Interpretata autẽ sunt à magno illo uiro Mose in Hebraicã linguam, atq; filijs Israel tradita. quod ostẽdit ipsa scriptura Iob, dicens: Hic interpretatus est ex Syrorum libro. A quo interpretatus? Manifestum est quod à Mose in Hebræũ. Item uerò à LXX ex Hebræo in Græcum translatus est. In Aegypto scilicet olim Moses illum ex Syro in Hebræũ transtulit. Item in Aegypto etiam septuaginta sub Ptolemęo ex Hebræo in Græcũ illũ transtulerũt, & inde ex Aegypto per uniuersas gentes beati Iob scriptura diuulgata est: primũ quidẽ in Arabia Syriace scripta, ubi & Iob habitabat: post hoc uerò & in Hebræis, & in Græcis, atq; in omnibus gẽtibus, iuxta hæc quæ intimata atq; ostensa sunt, immutata atq; interpretata est. Erat nimirũ prídẽ Syriace ex parte scripta nõ ita diligẽter neq; ita uigilanter, quẽadmodum postea à Mose. Solæ enim respõsiones, atq; replicationes à primordio scripte sunt. Nam quis illorum poterat nosse quomodo uenerint angeli, ut starẽt ante deum, uel quomodo diabolus uenerit, uel quid dixerit, uel quid respõderit? Nullus illorũ poterat hoc nosse, uel hoc q̃d deus ad diabolũ locutus fuerit, nisi solus Moses spiritus sancti reuelatione. Sicut emim de factura cœli & terræ nemo alius ita diligenter poterat nosse, uel loqui, uel scribere sicut Moses, ita nec ea quæ circa Iob gesta sunt. Sed ita adhuc, sicut nemo alius poterat nosse, uel dicere, uel scribere, quæ solus pater ad solum filiũ locutus est, dicẽs: Faciamus hominẽ, & cætera uniuersa, nisi solus Moses, quæ reuelauit illi spiritus sanctus paracletus qui presens erat: sic similiter nullus illius tẽporis poterat nosse in secreto quæ deus ad diabolũ locutus est pro increpatione eius quæ in eo erat cogitationis, nisi solus Moses, cui cuncta sunt reuelata quæ ante erãt abscondita, pro ijs qui tũc legis auspicium erant accepturi. Quod autem Moses hæc scripserit in Aegypto, etiã iuxta ipsum tẽpus cum eiusdem sit numeri maxime cõprobatur. Nã sicut quintus erat Iob ab Abraham, ita quinta progenie missus est Moses educere filios Israel de terra Aegypti. Super hæc autem omnia ô amici inuenimus in antiquorũ dictis, quod cum magnus ille Moses in Aegypto à deo fuisset missus, & uehementẽ afflictionem filiorũ Israel uideret, & consolari eos ab anxietate lamentabilis eorũ afflictionis qua illos Aegyptij affligebant, minime ualeret, uehemẽtes illos atq; terribiles Iob dolores pro cõsolatione illis enarrauerit, necnon & in scriptura eos ponens adhuc cũ essent recentiores illi populo dederit: ut per cognationes & tribus suas hæc legẽtes, & uehemẽtes atq; terribiles illos beati illius uiri dolores audientes, inuicem se cõsolarentur, & cum patiẽtia atq; gratiarũ actionibus mala quæ eos circumdederant sufferrent, & ut bonã remunerationem domini quam Iob post tolerantiã largitus est audientes, etiã ipsi liberationẽ sperarent, & beneficia beatæ mercedis laborum suorum expectarent. Huius nanq; rei euidens atq; irrefutabile indiciũ est hoc, quod etiã adhuc usq; in hodiernũ diem beati Iob tolerantia ante eos qui sunt in dolore & luctu atq; planctu legitur pro cõsolatione atq; exhortatiõe dolorũ illorũ, & pro ablatione angustię cordis eorũ. Similiter aũt & in cõuentu ecclesiæ in diebus sanctis legit̃ passio Iob, in diebus ieiunij, in diebus abstinẽtiæ, in diebus in quibus tanquã cõpatiuntur ij qui ieiunãt & abstinent, admirabili illi Iob, in diebus in quibus in ieiunio & abstinentia sanctã domini nostri Iesu Christi passionẽ sectamur: ut terribilem eius passionem trãseuntes ad beatam eius resurrectionem uenire mereamur, compassi nunc ut & conregnemus, cõdolẽtes modo in tempore passionis, ut & congaudeamus post hoc in tempore resurrectionis. Quam passionẽ dominus noster Iesus Christus ad terras ueniens in humano corpore sustinuit pro omniũ hominum salute, ut per passionem sanè mortẽ interficeret, per resurrectionem uerò suã recidiuam uitam cunctis ostenderet. Cuius passionis, atq; resurrectionis domini formã atq; exemplum quia Iob passio in multis gerebat, sicut ij qui diligentius requisierunt, repererũt:

merito etiã nũc in diebus passionis, in dieb. sanctificationis, in diebus ieiunij, beati Iob passio legitur, meditatur atq; scrutatur. Sed ad priorem reuertamur sermonẽ. Diximus quod magnus ille Moyses scribens passionem Iob, & dolorem, & laborem, atq; cõstantiam, pro cõsolatione dederit filijs Israel, blande & benigne ac placide loquens ad eos, ac dicens: Constantes estote filij Israel, animæquiores estote posteritas Abrahæ, sustinete dolores, sufferte hęc mala, quia & olim erat quidã homo in regione Ausitide, cui nomen erat Iob: qui cum esset iustus & uerax, & sine querela, ingentes sustinuit dolores, amara supportauit tormenta, propter zelũ aduersarij, atq; nequissimi diaboli inuidiã. Ita & uos, inquit, modo à Pharaone uexamini, ab Aegyptijs oppressionẽ patimini, ab immisericordibus uehementes sustinetis dolores, cũ omnino non cõprobemini peccatores, neq; culpabiles, & non solũ inculpabiles, sed & sancti, boni factores, & perfecti, & grati amici & ipsis & patribus eorũ estis comprobati atq; ostensi. Sed cũ hęc patimini illicite ab Aegyptijs in seruitutẽ redacti, & absq; culpa ab eis macerati, atq; iniuste afflicti ne deficeritis, neq; succubueritis. Nolite fieri desperantes, sed sustinete constanter, atq; sufferte uiriliter. Erit namq; & uobis liberatio quemadmodum & illi. Reddetur etiã uobis retributio huius tribulationis, sicut & illi redita est. Si uos quos honorabiles atq; diuites esse oportebat propter patrũ bonitatem atq; diuitias, inhonorabiles atq; egeni effecti estis, nolite expauescere: qa & præfatus hic uir Iob de sede regali, & gloriosa ad sterquilinium deuolutus est cum ignominia, ex immensis diuitijs atq; opulentia ad miserabilem paupertatem immutatus est atq; inopiam. Si Aegyptij quos amicos esse oportuerat propter gratiam Ioseph, atq; synceritatem Israel, ad inimicorum nequitiam immutati sunt, nec hoc uobis sit mirum: quia & Iob boni illi sodales, qui ei deuoti atq; integri amici esse debuerant, ad inimicitiam conuersi sunt, & ad maximam reluctationem, atq; criminationem circa illum immutati sunt. His ergo similia etiam uos, inquit, sustinẽtes filij Israel, usq; in finem supportate, usq; in finẽ sufferte. Erit enim uestra inspectio, sicut & illius facta est. Erit atq; reddetur uobis tolerãtiæ remuneratio, sicut & illi reddita est. Hæc nanq; & his similia Moses loquẽs ad filios Israel scripsit, dicens: HOMO quidã erat in regione Ausitide. Homo, utpote natura existens homo: quidam uerò, utpote ex omnibus singularis. In regione autem Ausitide, utpote qui illic morarẽt, & illic natus, atq; ex ipsis fuerit, & inter eos aduixerit. Et qui sunt isti Ausitæ? Genus Esau, posteritas atq; tribus Edom. Nam Ausitæ, & Minei, & Euchei, & Themanitæ, & cæteræ omnes tribus erant ex cognatione atq; prosapia Esau filij Isaac, qui & Edom cognominatus est. Idcir co cohabitatores sibi erant inuicem, atq; integri amici, utpote unius generis atq; unius linguæ, & ut breuiter dicam, unius gentis erant & contigui habitatores. Nã tunc uniuersæ tribus Idumæi uocitatæ sunt, ex nomine Esau ita nuncupatæ. Nunc uerò omnes uno nomine Arabi appellantur, nõ solũ Idumæi qui erant ex Esau, sed & Ammanitę & Moabitæ, omnes pariter nũc in Arabum nomine perstringuntur. Hęc itaq; diximus, ut ostendamus qui fuerint Ausitæ, ex quorũ Iob appellatur regione, quia tribus erant & cognationes Edom, q & Esau. Nã sicut tribus Israel, q & Iacob, ita & tribus Edom qui & Esau, iuxta carnales tribus, & nõ iuxta studia spiritalia. Ausitæ ergo & Euchei, & Minei & Themanitæ, omnes pariter Idumæi fuerũt. Ob hoc ergo dicit: Homo quidã erat in regione Ausitide. Statim in primordio laudem beatissimi Iob demonstrat. Nam cum hominem illũ memorat, ostendit protinus quod ille homo fuerit, & non iumentũ neq; bestia. Homo quidã erat. sed quia homo esse comprobatur, merito factus esse ostenditur. Homo quidam erat. Vnus erat ex omnibus hominibus secundum corpus, secundũ corruptionẽ, sed singularis erat præ omnibus hominibus iuxta spiritus instantiã & animæ synceritatem, atq; iustitię perfectionem. Homo quidam erat. uere homo, utpote homo factus, ut homo permanens, utpote ad imaginem dei creatus, & ad similitudinẽ iumẽtorum ac bestiarũ atque reptiliũ non est immutatus, sicuti dicitur de aliquibus: Homo uanitatis similis factus est illis. & adhuc: Homo cũ in honore esset non intellexit, cõparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Homo quidã erat, patientiæ exẽplum, constantiæ testimonium, tolerantię indicium. Homo quidam erat quẽ innumeri beatum dixerũt, quem præsentes timuerunt, quem absentes reueriti sunt, quem angeli admirati sunt, quem ipse dominus dilexit. Homo quidã erat quem nequissimus æmulus est

tus est, cui aduersarius inuidebat, quem inimicus hominum diabolus apud dominũ reprehendebat. Homo quidã erat qui uersuti illius draconis caput cõculcauit, qui sceleratum diabolũ in fugam conuertit, qui in corpore incorporeum supplantauit. Homo qui erat, homo uere tanquã cõstantissimus belligerator, tanq; singularis monomachus, tãquam constanter stans aduersus omnes diaboli exercitus, tanq; qui singulariter de omnibus dæmonum uirtutibus uictoriam sumpserit solus. Homo quidã erat, nõ erat belua cruenta, nõ erat serpens nequitia, nõ erat equus neq; mulus luxuria neq; petulantia, nõ erat canis spurcitia, neq; uulpes dolo atq; astutia, nõ erat scorpius, neq; ueneni letalis uipera, sed homo erat. Nã sicut obscœni atque impudici, maligni quoq; uersuti, his omnib. cõparanť, atque horũ omniũ appellatione nũcupanť, sicut dicit de huiusmodi: Canes improbi animo nescientes saturitatẽ. & adhuc: Equi admissarij facti sunt, unusquisque ad uxorẽ ꝓximi sui hinniebat. & alibi: Serpẽtes generatio uiperarũ, & generatio serpentiũ uolantiũ, qui ueloces sunt in malitia. & iterũ: Apprehendite uobis uulpes pusillas exterminantes uineas. &: Tãq; uulpes in solitudine facti sunt prophetę tui Israel. &: Ite dicite uulpi huic (dicit dñs de Herode) & alia innumera his similia dicũtur de huiusmodi in scriptura. Sed beatus Iob nõ erat talis, neq; his similis, sed homo erat intaminatus, & immaculatus atque illibatus. Homo, utpote hoc quod ad imaginem & similitudinẽ dei factus est, integrũ custodiẽs. Sic itaque homo quidã erat iuxta hæc uniuersa quæ mõstrata sunt. Nõ erãt tales omnes homines, sed unus erat solus, talis quidẽ ex omnibus Iob beatissimus. Vbi aũt erat hic homo? In qua regione, in qua prouincia? Respõdet dicens: In regione Ausitide. Qui aũt sint isti Ausitæ, superius demonstrauimus, quod ex genere fuerunt Esau, siue ex filijs Esau, siue ab ipso Esau Ausitidæ erãt uocati. Et quales isti erant Ausitæ? impij, iniusti, infideles, obscœni, insatiabiles, sicut & pater eorũ Esau, de quo dictũ est à sanctis: Nemo sit obscœnus & insatiabilis sicut Esau. Cũ ergo esset talis ipse Esau, nõ docuit filios suos pietatem neque iustitiam quam ipse non sectabatur, sed impietatẽ eos docuit, & iniustitiã atque infidelitatem. Quod si dixerit aliquis: cũ ergo talis fuerit Esau atque generatiões eius, qũo fuit Iob ex illis, atque inter illos pius ac bonus? Ita fuit sicut mox in principio Abel innocens cũ Cain iniusto, sicut Noe iustus inter gigantes illos sceleratos, sicut Melchisedech sacerdos dei altissimi in medio maledictorum Chananæorum, sicut Abraham qui credidit in medio Chaldęorũ idola colẽtium. Sicut ergo isti omnes quum essent pij ac sancti, atque religiosi dei amici, ex impiorũ sunt generationib. ꝓcreati: ita admirabilis Iob cũ ex obscœni atque insatiabilis Esau genere atque cognatione ꝓdierit, sanctus ac iustus spõte effectus est. hoc scilicet demõstrat dicens: Homo quidã erat in regione Ausitide. Erat tanquam rosa inter spinas, tanquam liliũ inter tribulos cãdidus ac rubens, candidus fide ac sanctitate, rubens uelut rosa, plane quia sustinuit dolores ac passiones. Homo quidã erat in regione Ausitide. Erat tanquam columba inter raptrices aquilas, tãquam agnus in medio luporũ diripientiũ, tanquam stella in medio nubium teterrimarũ. Homo quidam erat, iustus inter iniustos, inter ꝓphanos sanctus, inter obscœnos mũdus, pius inter impios, bonus inter malos, tanquã smaragdus in luto, tanquã margarita in arena. Sic nãque erat memoratus homo ille in regione Ausitide. Cũ ergo inter tales esset, nõ talis fuit quales & illi. Cũ inter impios esset, non declinauit ad impietatẽ. Cũ esset inter infideles, non habuit infidelitatẽ. Cum esset inter iniustos, nõ est cõmixtus iniustitię: sed permansit in medio impiorũ tãquam adamas immobilis, tanquã lucerna inextinguibilis, tanquam lumen quod nõ immutatur, tanquã radius qui non occidit. Sic etiam oportet nos esse ô amici sanctos atq; immaculatos, pios ac religiosos, charitatẽ amplectẽtes atq; perfectos, inuiolabiles atq; illibatos in medio generis prauí ac peruersi, ut fulgeamus tãq; luminaria cœli in mũdo, uerbũ uitę cõtinẽtes in die Christi, ut & de nobis dicat sicut & de beato illo: Et erat sine ꝙrela homo ille iustus, uerax dei cultor. Homo ille memoratus atq; designatus, q in regione erat Ausitide, cui nomẽ erat Iob. Ostẽdit hominẽ, cognitã fecit regionẽ designauit nomẽ, dicẽs: Cui nomẽ erat Iob. q̃d cũ iustis scriptũ est, q̃d in regione uiuorũ signatum est, quod in tabernaculis æternis est deputatũ. Cui nomen erat Iob. Dignos habeat etiam nos dominus, ut nomina nostra sic scribãtur cũ uiuentibus, sic cum ijs qui saluí fiunt nominenť, sic cum iustis cõnumerentur. Sed adhuc, inquit, homo quidã erat in regione

gione Ausitide, cui nomen erat Iob. Aduersus diabolũ est hic sermo, aduersus nequissimum est hęc disputatio, tanquã si diceret: O malignissime diabole, ô nequissime satana, aduersus quem altercaris? aduersus quem bellũ geris? aduersus quẽ prælіaris? aduersus quem zelo succenderis? Aduersus hominẽ, aduersus corruptibilem, aduersus mortalẽ, aduersus carnalẽ, aduersus terrenũ, cum sis incorruptibilis, & incorporeus atq; immortalis: aduersus eum qui in regione morat Ausitide, tu qui de cœlo cecidisti. Sed & sic superaris, cõculcaris, humiliaris ab uno homine cũ sis spiritus, ab uno ex corruptibilib. tu qui ex incorruptibilibus Cherubim cecidisti ordinibus. Hæc itaq; signauit dicens: Homo quidã erat in regione Ausitide qui omnẽ exercitũ diaboli fugauit, qui omnem uirtutem nequissimi debilitauit, qui omnem uirtutẽ & argumentũ diaboli superuacuũ demonstrauit, qui omnem uentum & aquam atq; impetũ maligni in se collidentem constanter sustulit, & immobilis perstitit. Ac si ergo diceret: homo quidã erat ô diabole, q tibi prævaluit. Homo quidam erat qui omnem uirtutem tuam infirmam ostendit. Homo quidam erat qui omnem malitiã tuam in derisionẽ deduxit, & quod est maximũ habitans in regione Ausitide, id est impiorum atq; infidelium, obscœnorum quoq; atq; in iustorum. Nam cum illic moraretur, non potuisti ô diabole immutare, neq; conuertere eum post impios ad impietatem, neq; post infideles ad infidelitatem, neq; post iniustos ad iniustitiã, sed inter omnes, & apud omnes iniustos permansit iustus. sicut restat mox consequẽter dicens: Et erat homo ille magnus, admirabilis. Beatus homo ille qui à deo testimoniũ accepit, qui ab angelis prælatus est, qui ipsi diabolo in admirationẽ uenit, utpote qui uehementioribus plagis atq; periculosis doloribus nõ succubuit. Hic ergo homo erat sine querela, utpote ab omni macula illibatus, utpote ab omni reprehensione exsors. Erat sine querela corã deo & hominib. corã angelis & spiritibus corruptibilibus & incorruptibilibus. Erat sine querela, utpote formã in se ostẽdẽs nouæ gratiæ, ubi epis copum irreprehẽsibilem esse oportet. Erat sine querela in animo & corpore, in cõsiliis & cogitationibus, in uerbis atq; operibus, in studijs atq; cõuersationibus. In omni nihilominus uita sua erat sine querela. Ita dictum est post hoc de Samuele in laudibus patrũ: Et nõ reprehẽdit homo illũ, id est nõ criminatus est illũ homo, quia erat sine querela, sicut & olim Iob. Et unde inuenit hoc Iob ut esset sine crimine? Ex hoc inuenit, qa erat iustus. Ex hoc inuenit, quia à iustitia nõ declinauit. Ex hoc inuenit, quia iustitiã nõ dereliquit, quia à iustitia nõ discessit, quia iustitiã nõ despexit. Idcirco postq; sine querela illũ ostẽdit, post hoc nihilominus etiã iustũ illũ demõstrãs dicit, sine querela iustus. Iustus erat qa sine crimine erat, & sine querela erat qa iustus nũcupatus est. Et erat homo ille sine querela iustus. Iustus in iudicijs, iustus in causis, iustus in legib. iustus in ordinationibus. nã quẽ esset dux ac princeps prouincię suę, & leges sanxit, & iudicia iudicauit. Sed proculdubio quod omnia iuste disposuerit & iudicauerit, atq; misericorditer definierit, nõ reueritus personam, non accipiens munera, nõ ambulans post retributiones, nõ despiciens oppressum, non spernens uiduã, non obliuiscens orphanum: pro his ergo omnibus, & ex his omnibus, atq; per hæc cuncta erat iustus, tãquã omnem iniustitiã cõcul cans, tanquam omnem iniustitiã eradicans, tãquam omnem iniustũ humilians, & non permittẽs emergere. Erat iustus, utpote iniustitiæ nõ cõmunicans, utpote iniustitiæ nõ appropinquans, utpote iniustitiam odio habens atq; abominãs. Erat iustus, quoniã illũ
Esa.11 diligebat, de quo dicitur in prophetis: Et est iustitia accinctus lumbos. Erat iustus, qa in deo sperabat, de quo dicitur: Iustus dominus, & iustitias dilexit, æquitatem uidit uultus eius. Sic nanq; erat iustus. Sic erat iustus, ut ipse deus qui cognoscit corda, attestaret iustitiæ eius. Ita erat iustus, ut ipse de semetipso diceret: Iustitia eram indutus, & uestitus iudicio tanquã uestimento: confregi molas iniustorum, de medio autem dentium eorum rapinas abstuli. Sic itaq; erat iustus, ut formam atq; exemplum domini dei in se adimpleret, eius qui cum sit iustus iustitias dilexit. Cum autẽ iustus esset, erat uerax. Nam multi uidentur iusti esse, sed nõ ueraciter sed fallaciter, nõ iuste sed iniuste, nõ plane sed fictorie. Merito nunc istic cum iustum diceret beatũ Iob, adiecit etiã hoc quod uerax fuerit. Ob quam rem? Ob hoc, ut ostenderet quia iustitia eius uera erat. Non erat mendax, nõ erat simulata, sed integra erat, atq; deo acceptabilis. Ob hoc ergo dicit uerax, Sciebat nãq; iustus ille uir q ueritates requirit dominus. Idcirco uerax erat, uerus, purus, simplex, nõ fictus

Que copia

fictus. Nõ erat in illo duplicitas, nõ erat in illo hęsitatio. Nõ loquebat aliud in ore, aliud uerò cogitabat in animo. Nõ aliud dicebat uerbis, et aliud cogitabat corde. Nõ erãt uerba eius mollia in labijs, iacula uerò in occulto, quemadmodũ nunc sunt plurimorũ, quẽ admodum sunt innumerabilium. De quibus dicitur: Molles fuerũt sermones sup oleũ, Psal. 55
& ipsi sunt iacula. Et adhuc: Proximo suo loquitur bona, & intra se habet mala. Et alibi: Prou. 29
In labijs suis blãdus obdulcat inimicus, in corde suo uerò insidiat. Sed nõ erat talis beatus Iob, sed uerax erat, uerax utpote seruus eius de quo dicitur, sit deus uerax: tãq; uere seruus illius de quo dictum est: Hæc est uita æterna, ut cognoscãt te solum uerũ deũ, & Ioan. 17
quẽ misisti Iesum Christũ. Cum ergo esset ueri dei seruus uerax, erat uerax, nec ipse mẽtiens, nec mendacijs cõmunicans, nec ipse mentiens, nec alijs mendacia cõgruere permittens. Verax in ore, uerax in corde, uerax in cogitationibus, & uerax in responsionibus, uerax in uerbis, & uerax in factis, uerax cũ hominibus & uerax cũ angelis, uerax in corruptione, & uerax in incorruptionibus, & quod est omniũ maximũ, uerax in cõspectu omnia iniquirentis dei. Ob hoc enim dicit: Non peccauit Iob in cõspectu domini, & nõ dedit insipientiã deo. Dauid bonus aspectui domini nuncupatur, Iob uerò uerax in cõspectu dei ostendit, uerax in lege ante legẽ, uerax in mandatis ante mãdata, uerax in misericordia & in iustificationibus ante scripturæ sanctionẽ. Horũ nanq; omniũ cõmemorationẽ cũ in natura haberet conscriptã à creatore, cuncta hæc ueraciter adimpleuit, cuncta hæc ueraciter perfecit. Idcirco ueraciter uerax dicitur, atq; cõprobatur. Primũ quidem sine querela: utpote in semetipso. Deinde iustus, utpote circa omnes. Itẽ uerax tanquã in conspectu dei. Propterea post hæc uniuersa in cõclusione omniũ pro uniuersorum recapitulatione adijciens dicit: Dei cultor: quia omnem sanctitatẽ, & omnẽ iustitiã, & omne opus bonũ quod uisi fuerint homines facere, nisi in dei cultura, nisi in dei agnitione atq; confessione fecerint, sine causa facitũt atq; superuacue. Et ut breuiter atq; audenter dicam, omnia quæcunq; fecerint homines siue in uirginitate, siue in abstinẽtia, siue in corporis castitate, siue in carnis suæ combustione, siue in bonorũ suorũ distributione, omnia gratis facitũt, si nõ in fide fecerint, sine causa agunt nisi in agnitione Trias.
unius ingeniti dei patris, & in cõfessiõe unius unigeniti filij eius dñi nostri Iesu Christi, & illuminatione spiritus sancti glorioſi, ac uenerabilis paracleti qui adiuuat infirmatem nostræ orationis, in quo signati sumus in die redẽptionis nostræ, hoc fecerint. Omnem ergo sanctitatem, & omnẽ iustitiã quã fecerit qui foris à uera dei cultura, atq; uera fide, gratis facit, in perditione facit, non prodest ei, nõ adiuuat eũ in die iræ, nõ liberabit Rom. 14
eum in die interitus. Ad quod est testis Apostolus qui dicit: Omne quod ex fide nõ est, peccatũ est. Quare? quia bona uidenr fecisse nõ quæsita fide, nõ quæsita agnitione eius propter quem hoc fecerint. A quo enim accipiet mercedem? Ab eo quẽ non requisiuit, quẽ nõ agnouit, cui nõ credidit, quẽ non est confessus, neq; pfessus sicut oportuit, nõ accipiet ab eo remunerationẽ, nisi iudiciũ & irã ac condemnationẽ. Sicut em̃ qui ædificat sine fundamẽto, nihil pficit nisi detrimentum, & laborẽ & dolorẽ: sic similiter qui boni aliquid uidetur facere, si sine fide fecerit, nihil proficit. Sicut enim credenti omnia sunt possibilia, ut saluetur atq; refrigeriũ inueniat apud eum cui credidit: sic non credenti nihil est possibile, neq; ut saluus fiat, neq; ut refrigeriũ inueniat, neq; ut in uitam introeat. Nõ est em̃ mẽtitus qui ait: Quærite dominũ & inueniet anima uestra. Quod si nõ quæ- Psal. 69
sieritis in fide, nõ potestis in uitã introire, id est animæ nõ credentiũ. Sicut em̃ sol nisi uibrauerit super faciẽ terræ nullus ex fructib. eius crescit, neq; adolescit, neq; matureſcit: sic similiter nisi per fidem ueritas refulserit in animabus hominũ, nunquã erũt acceptabiles coram deo. Quod autẽ si sol non radiauerit super fructus terræ, non oriuntur, neq; matureſcere cõprobantur, manifestum est apud Noe. Nam per annum illum quo Noe fuit in arca, sol nõ effulsit super terrã, parte sanè ab aeris turbatione coercitus, parte aũt quia ab aquarũ multitudine erat terra cooperta. Idcirco fructus terrę anno illo neq; ger- Scripsit in Genesim
minauerunt, neq; creuerunt, neq; matureſcere comprobati sunt, sicut in Genesi scribentes asseruimus. Hæc nanq; uniuersa diximus, quia beatus Iob cum iustitiam & ueritatẽ haberet, etiam dei culturã, hoc est fidẽ deo delectabilẽ, precioſam quoq; ei, atq; accepta bilẽ habebat. Sicut em̃ nihil est delectabile hominib. sine luce, sic similiter nihil est delectabile, neq; acceptũ deo, absq; fidei lumine. Ob hoc ergo dicit de Iob, dei cultor, iuste-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ac ueraciter colens,deũ.Nõ propter diuitias,atq; pecunias,ſicut diabolus mẽdaciter de tulit illũ apud deũ,ſed propter iuſtitiam ac ueritatẽ coluit deum.Nihil hoc iuſtius,ac ueracius,quàm ut creator uniuerſorũ,ac benefactor omnium ueraciter colatur & adoretur.Nihil hoc iuſtius neq; ueracius,quàm ut ei qui eſt omniũ deus & conditor,atq; prouiſor,credatur ut oportet,& cõfiteaẽ & profiteatur. Nihil ergo ſuſcipit deus abſq; fide ueritate.Non eñ indiget his quæ noſtra ſunt, niſi ſolis animabus noſtris in ueritate fidei perſiſtentibus,niſi ſola conſcientia noſtra in ueritate fidei ſibi confitente. Hæc nãq; ſciens beatus Iob iuſtitiam ædificauit,ueritatem fundauit. Sed hæc uniuerſa.Dei cultura,hoc eſt fide cõcinnauit atq; rexit,obdulcauit atq; perfecit.Sic oportet etiã nos,ô uiri periti,in fide ambulare,in fide ſtare,in fide perſeuerare,infidelitati atq; infidelib.nõ appinquare,neq; cõmunicare,neq; conuenticulis eorum, neq; collectis, ut cuncta quæ facimus in fide Deo acceptabilia ſint:ſicut & illa quæ paulo poſt Iob feciſſe aſſerit acceptabilia facta ſunt,quia abſtinuit ſe ab omni re mala,ut deo acceptabilis fieret religioſa eius cultura,ut nihil eſſet ꝗd ei perſtreperet,uel prępediret circa dei cõiunctionem,atq; familiaritatem,utpote ei qui erat ſine querela,iuſtus quoq; ac uerax dei cultor,atq; abſtinens ſe ab omni re mala.Dignos etiã faciat nos Deus ut ipſum imitantes in eius beatitudinis ueſtigijs requiem ac refrigerium accipiamus in tẽpore reſurrectionis. Habuit autem filios ſeptem & filias tres,ſed non ex adulterio,neq; ex impudicitia,ſed ex licito atq; immaculato matrimonio.Sciebat nanq; beatus Iob qa ex illicito thoro filij qui naſcuntur teſtes erunt iniquitatis aduerſus parentes ſuos cũ interrogantur.Idcirco ueraciter dicit.Et ſi ſecutus eſt oculus meus uxorem uiri alterius, atq; his ſimilia.Cũ ergo omnia obſcœna & execrabilia atq; illicita declinaret,ſeptẽ habuit filios,& filias tres,ſancte & pudice ſecundum officiũ naturæ,caſte ac ueraciter iuxta creatoris promiſſionẽ. Fuerunt autem illi filij ſeptem,& filiæ tres fuerunt illi.Cuiꝰ Iob iuſto,ſine querela, uero Dei cultori.Huic ergo fuerunt filij ſeptem & filiæ tres. Deo largiente,prouidente creatore, uolente omniũ opifice,fuerunt illi filij ſeptẽ & filiæ tres. Septem filij iuxta hebdomadã dierum ſeculi,aut iuxta hebdomadã eorũ qui ab apoſtolis in nouæ gratię ſeculo ſunt ordinati,aut iuxta ſeptẽ ſtellas quæ quotidie pertranſeunt ſpatia cœli. Fuerũt ei ſeptẽ filij & filiæ tres,omnes ſimul decem,ſecundũ decẽ uerba legis,quæ poſt hoc filijs Iſrael ſunt tradita.Ergo qa ea quę in decẽ uerbis legis ſunt præcepta,omnia adimpleuit Iob,& ante legẽ,& extra legẽ,idcirco & ipſi quidẽ in formã atq; memoriã,illis uerò qui poſt hoc ſub lege legẽ non adimpleuerunt,ad correptionẽ,ad cõdemnationẽ, decem liberi dati ſunt ei, utpote qui ſingulis eorum ſingulorũ memor præceptorũ omnia adimpleuerit. Sed dicit aliquis.Porrò cur nõ dedit ei maſculos tãtum,ſed partim quidẽ maſculos, partim autẽ fœminas? Audi.Ob hoc dedit promiſcue & filios & filias quia à ſeculo ita dedit omnibus.Genuit,inqt,filios & filias.Et adhuc ob hoc ,pmiſcue & filios & filias dedit,quia ita deſiderãt omniũ mentes,quia hoc requirit hominis deſideriũ,ut promiſcue utroſq; & filios & filias habeãt.Ad ſatisfaciendũ ergo humanis ſenſibus,promiſcue dedit illis & dat filios & filias.Et adhuc ob hoc dat promiſcue , ut cõcordia atq; cõiunctio hominum multiplicetur per cõnubiorum copulationes.ubi enim dederint filias ſuas in coniugium,& acceperint filijs ſuis uxores,illic copulatio fit cõnubij, creſcit cõiunctio, ſiue apud pauperes ſiue apud diuites.Quod ſi ſanè alicui filij tantũ naſcerentur, alij aũt filiæ,cum eas uiris omnes traderet,domũ uacuam relinqueret,atq; hæreditatẽ ſuã deſolatam.Nũc uerò filias ſuas ſane dat foras,filijs aũt intus accipit uxores,ac per hoc & extrinſecus habet cognationẽ & intrinſecus hæreditatẽ.Hęc uidelicet uniuerſa diuina efficiunt prouidẽtia atq; operatione,utiliter,atque neceſſarie hominib.ita ab initio ordinata.Sic nãq; & Iob fuerũt ſeptẽ filij & filiæ tres,ut cũ ipſas ſane filias foras traderet uiris haberet extrinſecus filios adoptiuos:& cũ filijs ſuis deforis acciperet uxores,haberet etiã in his extrinſecus adoptiuas filias. Sępe eñ generi,uel nurus filijs ſynceriores reperiuntur circa ſoceros,uel ſocrus ſuas,illę quę dei timorẽ ac pietatẽ habuerũt animab.ſuis. Talis fuit illa beata Ruth,quę ita detulit ſocruí ſuę ueteranę, ut uſque ad mortẽ nõ eſſet paſſa eã relinquere. Idcirco ſane in ſcriptura in perpetuo magnificaꝰ , apud deũ uerò in infinita ſecula beatificatur,iudicabit nihilominus atq; cõdemnabit in reſurrectione oẽs malignas & impias nurus, quæ ſoceris uel ſocrib.ſuis cõtumeliã uel iniuriã ingeſſerint, non

non reminiſcẽtes q; ipſi eis uiros genuerint atq; nutrierint, & pro ſubſtãtia & pro uictu illis laborẽ acquiſierint.Si igitur diligis uirũ tuũ ô mulier,dilige & eos qui genuerunt eũ & nutrierũt ſibi filiũ,tibi uerò maritũ.Noli ſeparare filium à patre uel matre. Noli cõpelere filium patrẽ aut matrẽ inhonorare,ne in condemnationẽ incidas apud dominũ deũ in die terribilis inquiſitionis,atq; iudicij.Sufficiat tibi ô mulier quia poſſides uirũ quem non nutriſti,& ſubſtantiã quã non acquiſiſti ; quia uenis in domũ quam nõ ædificaſti & eris domina,atq; poteſtatem habes laborũ alienorũ, pro quibus tu nullatenus laboraſti. Noli ergo retribuere mala his qui tibi præparauerunt atq; ſuo labore acquiſierũt omnia, ſiue uirũ,ſiue ſubſtantiã,ſiue reſumptionẽ ô mulier,ne aſcendat ſuper te maledictio à domino deo.Sed hæc pauca per occaſionẽ filiorũ uel filiarũ Iob à nobis ſunt dicta pro commendatione nuruũ,ad correptionẽ uerò & cõdemnationẽ malarũ & impiarum,atq; crudelium omniũ.Fuerunt,inquit,illi filij ſeptẽ.Certũ eſt quod religioſo religioſi,& ſancto ſancti,& bono ſunt boni,ſicut & in priori demõſtrauit.Nam cũ ſancta eſſet radix,ſancti creuerunt & rami,atq; bonę exortę ſunt propagines.Cũ memoratis iſtis ſeptẽ filijs Iob, fuerunt & tres filiæ.Erant nanq; & ipſæ filiæ ipſis filijs ſimiliter,utpote filiæ Iob,atq; eius filiorum ſuorũ uero germanorũ certe ſorores in omni bona religioſitate. Niſi enim ipſæ eorum ſorores tales extitiſſent,nõ utiq; pariter cũ germanis ſuis ſemper fuiſſent,ſicut in priori hæc ſcriptura demonſtrauit.Sed adhuc,fuerunt illi ſeptẽ filij & tres filiæ, numero decem,animo uerò unus erant.Numero plurimi erant,conſenſu aũt atq; cõcordia quaſi unus,unanimitate atq; dilectione quaſi idem.Non ſeparabat aũt eos zelus,non diſſocia bat eos inuidia,ſicut pridẽ fratres Ioſeph.Quare? Quia nõ exorta eſt in eis pręuaricatio, neq; coinquinatio,ſicut in Rubẽ,neq; furor interficiẽs, ſicut in Symeon & in Leui, neq; odium fraternæ maledictionis,ſicut in cæteris filijs Iacob:ſed erant omnes unanimes in pietate:pacifici in iuſtitia,atq; in dei timore concordes,utpote Iob filij, & non tanquam Eſau nepotes.Eſau enim cum unum ſufferre nõ poſſet germanum fratrẽ Iacob,interfice re eum quæſiuit.Septẽ uerò filij Iob & tres filiæ tanq; una anima indiuiſi cõuixerunt in unanimitate,& tãta fuit unanimitas laudabilium filiorũ Iob,ut & malignus,atq; inuidus dæmon facilius omnes pariter indiuiſos interficere , q; diuidere atq; diſſociare benignã atq; ueram eorum unanimitatẽ poſſet.Audite hæc ô filij religioſorum,audite hęc ô nati fidelium,audite & imitamini piorũ fratrum unanimitatem, qui ueri ueraciter in uita ſua indiuiſi fuerunt,& in morte ſua nõ ſunt diſſociati.Nõ ſit inter germanos lis,ſed benignitas atq; concordia.Non ſit inter fratres cõtentio,neq; diuortium,ſed pax & unanimitas, ſed ſynceritas atq; puritas.Non ſubintroeat aduerſarius per malorum hominũ ora,non perturbet malignus per ſuæ nequitiæ miniſtros pię germanitatis cõcordiã.Multi fuerũt filij Dauid olim,cũ aduerſus ſe inuicẽ inſurrexiſſent, atq; patri iuſto rebelles extitiſſent, Amon & Abſalon & Adonias,qui adhuc uiuo religioſo patre,impie atq; iniuſte regnũ eius occupare atq; rapere tentauerũt.Nam cum eſſent ſcelerati atq; iniuſti,in damnationem atq; in interitum iuſte à deo ſunt traditi.Sed nõ tales fuerunt uel extiterunt ſeptem beati Iob filij,ſed tanquam ſeptem dies indiuiſi,& tãquam hebdomada indiſſociati. Nõ certauerunt pro elegantia,non litigauerunt pro fortitudine,non contenderũt pro diuitijs,non ſunt cõturbati pro regno,ſed cum eſſent unanimes cuncta propria inuicem ſibi æſtimabant communia.Erat nanq; uere cor eorum & anima una.Propterea cum ſanctis in perpetuo nominãtur,propterea cum iuſtis in æternum requieſcunt, propterea cũ angelis indeficienter laudabuntur.De iſtis ergo dicit:Fuerunt illi ſeptem filij, & filiæ tres. Tres tanq; fides,ſpes,charitas,tanq; corpus & anima & ſpiritus,indiuiſæ,indiſſociatę,in taminatæ.Nam quia fidẽ,ſpem & charitatẽ circa deum ſeruauerũt, propterea & corpus & animã & ſpiritũ illibata cuſtodierunt.Poſt quorũ omniũ diſputationẽ atq; oſtenſionẽ adijciens dicit:Et erant pecora eius ouium ſeptem milia,ſecundum numerum ſeptem filiorum:cameli tria milia,ſecundum numerum trium filiarũ.Simul omnes liberi eius decem,ſimiliter omnia pariter hæc milia decem.Septem filijs, ſeptem milia ouiũ:& tribus filiabus,tria milia camelorũ:ſingulis filijs appropriata mille.Ita deo ordinãte, atq; patre ita poſt diſponente,in tẽpore conſummationis diuidens hæreditatem.In tempore uerò uitæ ſicut cogitat de omnibus pater, ita & poteſtatẽ habet pater in omnibus:ſicut curã gerit de uniuerſis,ita & dominatur cũctis.Deinde adhuc iuga boũ quingẽta & aſinæ pa

Act.4

Universidad de Deusto
Biblioteca

storiæ quingẽtæ,utraq; similiter mille.Ordinabiliter etiã hoc, atq; apte singulis decẽ filijs quinquaginta iuga boũ,& quinquaginta asinæ.Omia sanè patris sunt ad regendũ, ad gubernandũ,ad intendendũ, & usq; in finem uitæ suæ possidendũ, post requiẽ uero patris ordinabiliter supputata iuxta numerũ filiorũ. Sed adhuc erãt pecora eius. Omia pariter pecora appellat, siue oues siue boues, siue camelos, siue asinos, uniuersa pecora nuncupat,quia diuersa peculiaria atq; utilia fuerunt hominibus & sunt, & istis qui nunc sunt,& illis qui tunc fuerũt,& ipso beato Iob.Oues quidẽ uiuæ pro lacte, atq; lanę uestitu:occisæ uerò pro esca,atq; carnis comestione.Similiter boues uiui,ad culturã,& panis cõmoditatẽ:iugulati uerò pro carnibus & esca,atq; pedũ calceamentis. Cameli aũt pro omi onere portãdo,atq; leuãdo de lõginquo & de proximo. Post quæ uniuersa asini ad leuia negotia peragẽda & afferenda,& eundi,& uelociter redeũdi.Quod eñ nunc equi & muli perficiũt,hoc nihilominus asini adimplebãt,præsertim tales quales sunt in regione Arabiæ & Palæstinorũ asini, qui ueloces sunt similiter ut equi. Omnẽ ergo censum beati Iob supputat in septẽ milibus ouium,& tribus camelorũ,& in quingentis iugis boum,& in quingentis asinis pastorijs.Auri uero & argenti,atq; uestiũ nõ meminit. Quare?Ob hoc ut reticeret,an ob hoc quod Iob aurũ & argentũ non habuisset? Ob hoc proculdubio,quia nõ habuit. Quo teste aurum & argentũ non habuerit?Ipso Iob dicente: Et si cõfidebã in diuitijs multis,& si ad innumerabilia misi manũ meã, & alia his similia; Erat nanq; hoc uere,ut priores nõ tantum in auro & argẽto sibi thesaurizarent, quantũ in pecoribus,& in quadrupedibus.Non eñ erant ita auri expetitores sicut sumus omes nos,non intendebant post aurum & argentum illi tunc quantum nos nunc intendimus: Nunc omniũ nostrũ animus post aurum detinetur atq; argentũ inhiat, & nihil putãt homines nunc pro diuitijs nisi solum aurum & argentũ.Nunc eñ sunt adimpleta tempora illa quæ delonge designãs apostolus dicit:In nouissimis diebus aduenient anni periculosi,& erunt homines seipsos diligentes,cupidi,& cætera uniuersa quæ nũc in hominibus uidemus impleri omnia.Nam quia in fine est iam hic mũdus,& mortuus est iam properans ad defectum, idcirco mens hominũ inhiat in his quæ mortua sunt, cũ sicut stellæ in uiuliter reconduntur,atq; thesaurizantur.Olim uerò,utpote adhuc incipiente seculo,& utpote adhuc uiuente mundo hoc,uiua atq; crescentia cupiebant homines pecora,quadrupedia,atq; agricultura pro uictus fructificantia.Sciebant nanq; quod aurum & argẽtum reconditũ,ac thesaurizatũ,atq; ad usuras datum,peccatum cõferret.Pecorum uerò atq; terræ usura,hoc est pecorũ fœtus multiplicatus,& fructus terræ augmentũ,peccatũ non conferrent, sed iustitiã. Nam habentes nutriunt: & eos qui non habuerint,cum ab his qui habent data fuerint ac distributa,gubernãt.Tales ergo diuitias habuit laudabilis ille Iob,castas,mundas,incoinquinatas,incontaminatas. De hoc nanq; dictum est hoc, Eccl.31 atq; de similibus illius usq; in æternum: Beatus qui inuentus fuerit dives iustus, qui post aurum non ambulauerit, neq; sperauit in argenti repositione. Vere enim inæstimabilis atq; æterna beatitudo est,ut cum quis dives effectus fuerit,non confidat in auro, neq; intendat in argẽti repositione,sed recondat hæc in mãdato altissimi,& det ea in eleemosyna pauperibus,sed seminet atq; spargat ea late per animas miserorum,per ora esurientiIacob 3 um,uel per ora debilium,per destitutos,atq; miseros.Iuxta hoc quod dictum est:SeminPsal.112 nate uobis ad iustitiã ut metatis fructũ uitæ.&, Dispersit dedit pauperibus, iustitia eius manet in eternũ.Eiusmodi uerò metet multipliciter in die resurrectionis.Eiusmodi recipiet inæstimabilem beatitudinẽ in die uisitationis.Eiusmodi eleemosynarũ iustificationibus tanq; lux effulget coram angelis dei.Talis fuit beatus Iob,apud quem hospes nãquam foris mansit,cuius ianua omni aduenienti patuit,quem inualidi nunq; prætermiserunt de ijs quæ opus habuerũt,qui nõ dimisit pauperem exire de domo sua uacuum,ad cuius tonsuram ouium,omniũ pauperum scapulæ calefactæ sunt. Ob hoc enim & istam multitudinẽ pecorum nutriuit,& maximã agricolturã exercuit,ut plurimis impertiret, ut plurimis benefaceret,ut plurimorum memor esset.Non propter os suum tantũ,sed ut multos esurientes saturaret,atq; plurimos nudos uestiret,& multis miserabilibus atq; infelicibus refrigeraret.Ob hoc eñ pecora eius ouiũ septem milia, cameli tria milia, iuga boum quingenta,& asinæ pastoriæ quingentæ.Et ministeriũ nimis copiosum.Certũ est quod & mensæ eius,atq; sedes eius,& ministeriũ copiosum:sed plus erat ministeriũ copiosum

piosum quod ministrabat hospitibus & aduenientibus,infirmis & miserãtibus,destitutis & peregrinis,pauperibus & infelicibus.Pro horũ ergo omniũ susceptione,nimiũ copiosum habuit ministeriũ: puto q; & in cœlo & in excelsis copiosum nimis habuerit ministerium.Plurimi ministrauerũt ei super terrã pro miserorũ susceptione, sed pluriores ministrabãt ei in cœlis,cœlestes angeli,incorruptibiles eleemosynas,atq; bona opera eius in memoriã corã deo in cœlũ deferẽtes, sicut dictũ est ad Corneliũ, Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascẽderũt sursum in memoriã coram deo. Ascenderũt proculdubio ab angelis,atq; spiritalibus ministris delatæ.De quibus dicit, Omnes sunt ministeriales spi Heb.1 ritus missi pro his q salutẽ in hæreditatẽ capiunt.Et alibi. Qui facit angelos suos spiritus & ministros suos ignẽ ardentẽ.De istis nanq; ministris unus erat qui locutus est ad Tobiam dicens:Cum orares tu & Sara filia Raguelis,ego attuli memoriã orationis uestræ in Tob.12 conspectũ gloriæ summi dei.Tale ergo erat ministeriũ Iob nimiũ copiosum.Secundum multitudinẽ enim bonorũ operum eius,multiplicati sunt cœlestes ministriatq; angeli,q in conspectu dei atte starẽtur beneficijs illius.Vnus sanè deuotioni animi eius attestabatur,alius aũt eleemosynis eius ac miseratiõibus,alius nihilominus sollicitis precibus,alius uerò iustitiæ iudicij,patiẽtiæ quoq; ac longanimitati, atq; charitatis plenitudini. Omnes scilicet cunctis eius uirtutibus attestabãtur in cõspectu omnia præscientis dei.Ommnibus itaq; modis ministeriũ omniũ copiosum erat beato Iob.Quale putas illi fieri obsequium ad susceptionẽ,& gloriosum quoq; honorẽ ô amice,cũ anima eius exiens de corpore ad illud seculũ transiret,cũ illi occurrerent omes sancti angeli, quando gaudiæ sunt ad eum omnium sanctorũ animæ, quando oẽs animæ miserorum atq; inopum, quibus super terram benefecerit beneficijs eius attestatæ sunt? Quæ uniuersæ in lucem illic procedentes glorioſe occurrunt atq; sancte attestantur non solũ solius Iob uirtutibus,sed & omnibus q similiter ut Iob eleemosynas miseris,ac beneficia infelicibus impertiũt.Hæc uniuersa,quia dicit,& ministeriũ nimium copiosum. Postq; adijciẽs dicit:Erant opera illius magna in terris.Primum sanè opera magna fuerũt illi, id est agri & uineæ,fruteta & olitueta.Hæ nanq; erant antiquorũ diuitiæ,hæc erat priscorum instantia atq; studiũ, hoc erat quod ab eis thesaurus reputabat,area & torcular,olitueta & ficeta,& uniuersa opera quæ sunt in agro,quæ cum labore atq; sudore atq; manuum callositatibus acquirunt cum iustitia,iuxta ordinem dei dicentis:In sudore uultus tui edes panem tuũ. Hæc scilicet opera magna fuerũt Iob in terris, ideo & plurimo indigebat ministerio ad curandũ, ad intendendum,ad circumeundum,itemq; ad dandum,ad distribuendum, ad ministrãdum indigentibus,ad defendendum oppressos,ad opitulandum pauperibus,ad benefaciẽdum uiduis & orphanis.Pro his nimirũ uniuersis opera magna erãt illi in terris& ministeriũ copiosum,quia magna erant opera meritorũ & copiosum ministeriũ. Sed puto post hæc quæ recitata sunt magna illius opera, post agriculturã atq; pecudũ nutrimẽta, & cætera uniuersa,fuerunt etiã alia magna opera Iob in terris,fides,pietas,iustitia,sanctitas,cõstantia,patientia,tolerãtia,atq; his similia uniuersa,& omnes quæ superius demõstratæ sunt uirtutes,atq; merita & eleemosynæ opera. Hæc nanq; sunt magna illa opera quæ erant Iob super terrã,quæ erãt ita magna ut usq; ad cœlũ pertingerẽt,& usq; ad deũ peruenirẽt.Ita erant magna,ut in corruptione perpetrata,in incorruptione fuissent prædicata.Inter homines facta,inter angelos sunt mirificata.Hæc inquã fuerunt Iob magna opera.Et ubi hæc fuerunt?in terra,inquit.In qua terra?Primũ quidem in ea quæ sub cœlo est terra.Item in terreno eius corpore.Omnẽ enim uirtutẽ, omnẽ iustificationẽ, oẽ opus sanctum,omnẽ tolerantiã cũ gratiarũ actionibus,uniuersa in hoc corpore terreno perfecit,& supportauit atq; sustinuit. Testis est ipse dicẽs de uirtute dei atq; magnitudine,Qui suscitaturus est pellẽ meã quę hauriuit hæc mala. Postq; uniuersa, opera magna Iob.19 erant Iob.Vbi?In terra,inquit.In qua terra?In terra incorruptibili,in terra immortali,in terra uiuentiũ,in tabernaculis iustorũ, ubi nõ est infirmitas neq; mors,unde fugit dolor & tristitia atq; gemitus.Illic ergo magna erãt opera Iob,illic demõstrata sunt atq; ostẽsa, illic distincta atq; manifestata.Hic perfecta,illic aũt demonstrata:hic semitata,illic uerò messa:hic dispersa,illic autẽ collecta:hic deo fœnerata, illic uerò cum gloria à deo fœnerantibus redhibita. Qui enim miseretur pauperi,fœnerat deo.Secundũ aũt datum illius Prou.19 retribuet illi dominus. Post hæc autem uniuersa,nouissimam uirtutẽ Iob demonstrat,dicens

cens. Fuit aũt hic homo de genere optimo, ex partibus orientis. Item aũt & istic singula
riter illum designat, atq; memorat. Hic homo singularis, semotus, qui in carne seperauit
ea quæ carnis sunt, qui inter homines super homines fuit, q in terris erat, & cœlestia age
bat. Hic homo sine querela iustus, uerus dei cultor, abstinẽs se ab oñi re mala. Hic ergo
de genere optimo, ex partibus oriẽtis, tanq; si diceret, omnib. qui sunt in partibus orien
tis generosior atq; melior fuit, nobilior hic, atq; sublimior erat. Hoc nãq; demonstrãs di-
Iob 1 cit: Fuit aũt hic homo de genere optimo, ex partibus orientis. Sed liceat respondere seri
benti, & dicere. Vnde Iob de genere optimo? Si ex Adam & Eua, præuaricati sunt per
inobediẽtiã. Si ex Esau, sub maledictũ redactus est auiditatis. Si ex filijs Esau, impij exti
terunt etiã ij propter cõtumeliã. Quomodo ergo de genere optimo erat qui de talibus
nascebatur? Ruben primogenitus Iacob, & Symeon & Leui, qui ex Israel sunt proge-
niti, de genere optimo nõ dicunt: Iob uerò qui ex impijs ortus est, id est ex filijs Esau, q
ex prosapia Edõ natus est, hic de genere optimo dicit? Ego, inquit, nõ carnalẽ natiuita-
tẽ quæro, nõ carnalẽ generationẽ significo, non pereuntẽ generositatẽ laudo. Nam hęc
apud deum nõ magni penduntur, hæc à creatore non requirunt. Sicut enim non cõstat
apud deũ personæ gloria, sic nec requiritur ab eo carnalis generositas. Merito de gene-
re optimo dicit Iob. Non ex Esau, neq; ex posteritate Edom, sed de genere optimo dici
tur Iob, ex sanctitate & iustitia, ex pietate, ex fide, ex misericordia, ex dei cultura, ex uero
animo, ex corde puro, ex bonis cogitationibus. Ex istis ergo oñib. bene natus esse dici-
tur Iob, ex istis omnib. generosior esse reputat, quasi in dei familiaritate, quasi in dei cli-
entela, tanq; qui deo fuerit affinis propter animã ueram & fidẽ, atq; iustitiã integrã. Bene
ne natum eum reddũt nõ terreni patres, neq; aui carnales, sed opera ueritatis, atq; offici-
um sanctitatis, necnõ & syncera circa deũ spes. Quis erat nobilior, uel generosior Chã
filio Noe mediano, q & ex patris nobilitate erat nobilis, & ex dei benedictione atq; col
loquio nobilis erat & illustris? Sed nihil iuuit illũ, neq; dei colloquiũ, neq; creatoris be-
nedictio, neq; patris iustitia, cũ ipse declinauerit à iusticia ut impietatẽ arriperet, propter
quã iuste humiliatus, redactus est in maledictũ atq; in seruitutẽ. Nam ipse pater Noe qui
Gen. 9 eius libertatẽ atq; generositatem erat defensurus, ipse iusto dei iudicio in maledictũ atq;
seruitutem eum condemnauit. Non enim erat dignus ut patris libertate atq; nobilitate
fungereť, quẽ ut ignobilẽ impie ad derisionẽ perduxit. Nequaq; ergo iuuat, ô amici, pa-
trũ iustitia iniustos, atq; impios filios: & nihil obest pijs atq; sanctis filijs parentũ iniusti-
tia atq; impietas. Siue em̃ inter patres, siue inter filios quis fecerit peccatũ, hic seruus est
peccati: & cum seruus sit peccati, liber uel bene natus esse nõ comprobatur. Item simili-
ter qui liber est peccato, hic habet ingenuam atq; dignã animæ libertatẽ, & digne bene
natus dicitur: hic sanè ueraciter generosus nuncupatur, quia libertatẽ illã quæ ab initio
naturaliter est concessa, peccato nõ uitiauit, neq; delicto maculauit. Talis ergo erat bea
tus Iob, foris ab omni crimine, iustus, uerax dei cultor, abstinẽs se ab omni re mala. Ergo
quia talis erat corã deo, merito digne dicitur de genere esse optimo. Nam quis uere be-
ne erit natus, nisi is qui diuinam natiuitatẽ atq; conditionẽ integram cõseruauerit: sicut
admirabilis ille Iob, qui digne ac iuste bene natus appellatur, nõ quia ex Esau generatio
ne carnaliter fuerit ortus, sed quia Abraham per deo dilectã fidem est imitatus, & quia
Isaac in uerissima castitate est sectatus, & Israel in pspicua cordis puritate appropinqua-
uit, & Melchisedech in filiorũ immolatione, & Ioseph in castitate, & Moysi in mãsuetu
dine, & Samueli in iustitia, & Lazaro in passione iudicij, atq; omnibus sanctis in omnib.
Psal. 119 uirtutibus, ita ut possit dicere etiã ipse cũ sancto Dauid: Particeps ego sum omniũ timẽ
tium te, & custodientiũ mãdata tua. Ergo quia omniũ sanctorũ sanctitatis particeps esse
ctus est beatus Iob, idcirco digne ex genere optimo fuisse dictus est, utpote totius iusti-
tiæ nobilitatẽ in se gestans, utpote omnium amicorũ dñi libertatẽ in se cõtinens. Non di
cuntur Amon uel Absolon bene nati: negauerunt enim & discesserũt atq; ceciderunt à
sanctitate & dignitate Dauid patris sui: & alij innumeri similiter ut ij primi & nouissimi,
qui omnem iustitiæ libertatẽ amittẽtes & serui effecti peccati, eterni supplicij apud inse
ros cõprobãtur famuli. Nos uerò dignos omnes habeat sanctos omniũ dominus, ut be-
ne nati in sancta regeneratiõe perseueremus. Cõcedat nihilominus ipse nobis cœlestis
dominus, ut in incorruptibili generositate illibata permaneamus, nõ carnis tantũ liber-
tate

tate gloriantes, sed animæ castitate, fide, atq; omnia corã deo & sanctis angelis eius de-
monstrantes: ut liberi ab omnibus peccatis & delictis in æternam gloriam, ac regnũ cœ
lestis patris nostri regis, cũ sanctis sine difficultate introeamus sancti atq; intaminati filij
eius, perseuerantes in præceptis eius usq; in finem, & libertatẽ ab eo nobis donatã atq;
nobilitatem immaculatã iugiter custodientes. Sic itaq; omnibus modis bene natus bea
tus Iob esse dignoscitur. Beati omnes qui illũ fuerint imitati. Beati omnes qui eius diui-
na uestigia fuerint secuti. Hi em̃ omnes simul ut ille gloria apud deum digni habebunt.
Sed adhuc fuit, inquit, hic homo de genere optimo. Et nõ solum de genere optimo, sed
ex partibus orientis. Vnde igitur est delectatio luminis? unde etiã radij pulchritudinis?
unde ortus sanitatis? Ex partibus oriẽtis. Vnde est hominũ initium? Vnde fuerunt mun
di priores? Vbi est paradisus iucũditatis? Plantauit, inqt, paradisum uoluptatis in Eden, Gen. 2
contra orientem. Inde nimirũ admirabilis Iob dicitur fuisse. Ob quam rem? Quia reful-
sit ueritate, & resplenduit fide, ac pietate, atq; tolerantia, & omnibus uirtutũ studijs. Ob
hoc ergo digne ex genere optimo & ex partibus oriẽtis fuisse dicitur. Nam sicut omnes
homines diei luce incipiente ad orientem suam extollunt uisionẽ, pulcherrimos solis ra
dios properantes respicere: sic similiter, uel immo potius omnis pia ac religiosa atq; cre-
dens anima in omni tempore ad incorruptibilem oriẽtẽ, ueram spiritalẽ extollit uisio-
nẽ, ut solis iustitiæ admirabiles radios exinde oriri cõspiciat. Hoc monebat & hoc signi
ficabat, & hoc docebat omnes ille qui ait: Psallite deo qui ascendit super cœlũ cœlorum Psal. 86
ad orientem. Sic nanq; Danieli adoranti deum, atq; deprecanti contra Hierusalẽ aperie Dan. 6
batur fenestræ. Illo em̃ ubi erat ex Babylone ad oriẽtẽ, inde erat solis ortus ad Babylo-
nem. Ergo quia cũ in Hierosolyma esset ad oriẽtẽ adorabat, idcirco & cum esset in Ba
bylonia tanq; ad Hierusalẽ uersus ad orientem adorabat deum & creatorẽ omniũ. Ad
oriẽtẽ adorabat eũ, ex quo est totius beneficij ac salutis, gratiæ quoq; ac misericordiæ
ortus. Sic nanq; & nunc nos omnes credentes, sanctis similiter credentibus concordan
tes, ad orientem adoramus dominum deum nostrũ, qui propter nostram salutem, atque
redemptionem super occasum sane descẽdit, utpote in passione, ac morte occasurus: ad
orientem uerò ascendit, utpote à mortuis post passionem resurgẽs, & in cœlum post re-
surrectionem ad orientem ascendens. Horum nanq; omnium figurã adimplens beatus
Iob, ex partibus orientis esse dicitur, quia omnis sanctitas & pietas atq; fides usq; in finẽ
in illo orta est, post hæc autem uniuersa adijciens dicit: Conuenientes ergo filij eius ad-
inuicem, potationes faciebant per singulos dies. Filij illius. Cuius? Iob. Filij illius qui du-
dum sunt designati uel memorati. Filij qui septem fuerunt numero, & unam habuerunt
animam. Septem fuerunt personæ, & unũ erat eis cor. Qui dissimiles erant aspectu, atq;
facie, similes uerò & unanimes mentis concordia, atq; pietatis cõmunione. Isti ergo se-
ptem filij Iob conuenientes ad inuicem. Non erat inter eos superbia, neq; arrogantia, ne
que inflatio, neq; elatio. Non cõtemnebat primus nouissimum, nõ se extollebat, non ex
altabat maior super minorem, sed germanorum circa inuicem conseruantes unanimita
tem, conueniebant ad inuicem. Conueniebant pure atq; syncere, cõueniebant cõcordi
ter atq; unanimiter. Iunior maiori obsequiũ reddebat, nouissimus primo cũ primatu ho
norem exhibebat. Non inuidebat alter alteri, sicut filij Iacob, Ioseph. Non resistebat al-
ter alteri, sicut Absolon Amon, & sicut Adonias Salomon, sed conueniebant adinuicẽ.
tanq; fratres ad fratres, tanquam germani ad germanos cõueniebãt ad inuicem. Nullus
iudicabat inter eos, nec quicq; suũ esse dicebat, sed erãt illis omnia cõmunia, & munera,
& substantia, & diuitiæ, & unanimitas, & pecunia, & charitas, omnia erant illis commu
nia. Conueniebantq; ad inuicẽ ipsi priores adimplentes hoc quod dictũ est: Ecce quàm Psal. 133
bonum, & quàm iocundum habitare fratres in unum: ipsi priores obseruantes id quod
post ab apostolis obseruatũ est, & à credentibus perfectum atq; impletum, sicut dicitur:
Erat cor & anima omnium credentiũ una. Hanc scilicet piam unanimitatẽ ostendentes
atq; synceram concordiam demonstrantes beati illi filij Iob cõueniebãt ad inuicẽ. Ita o-
portet etiam facere religiosos fratres, ita oportet etiã nũc ostẽdere ueros germanos, blã
dos atq; mites esse inuicem, modestos quoq; & unanimes. Nõ oportet cõtentionẽ, uel
diuortium cum inuicẽ habere. Non oportet eos inuidiã atq; zelum aduersus inuicẽ reti
nere. Non oportet eos malitiam uel iniquitatẽ ad inuicẽ reseruare, sicut olim Esau seruauit contra

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gen.26 uit contra Iacob dicens: Quando appropinquabunt dies mortis patris mei, interficiã Iacob fratrẽ meũ. Sed similiter ut illi religiosi filij Iob se inuicẽ debẽt diligere puriter, atq; synceriter inuicẽ debent sentire, suam gloriã atq; honorẽ sibi inuicẽ deferre, sicut dicit apostolus: Si honorificatũ unũ fuerit mẽbrum congaudent omnia membra. Nõ oportet inuicẽ mordere atq; criminari, ne ab inuicẽ cõsumant: sicut Esau ille nequissimus, qui propter auiditatẽ primatũ amittens, post hæc aduersus germanũ fratrẽ suũ Iacob insurgens, diuinæ gratiæ exors effectus est. Sed filiorũ Iob imitari debent benignã illã germanitatẽ, atq; deo dilectã fraternitatẽ, qui omnes tanq; ex sancta radice sancti creuerũt rami, qui omnes tanq; ex sancta arbore sanctũ produxerunt & fructũ. De istis ergo istic dicit: Cõuenientes aũt filij eius ad inuicẽ, potationes faciebãt per singulos dies. Potatiões faciebant, id est cõuiuia, festiuitates, lætitiã, iucunditatẽ. Sed nõ sibi tantũ huiusmodi faciebant, sed & sororibus suis. Conuocatis, inquit, ad se & tribus sororibus suis, ut secum mãducarẽt, & biberẽt. Potationes faciebãt, sed nõ propter ebriositatẽ, neq; pro luxuria, neq; pro turpitudine, neq; pro intẽperãtia, neq; pro illicitis scurrilitatibus, neq; pro desideriosis iocis, neq; ꝓ impudicis colloquijs, atq; obscœnis. Si em̃ aliquid horũ apud eos fuisset, si aliquid de huiusmodi beati illi filij Iob agerent, nõ utiq; sorores suas secũ cõuocassent, ut cum sororibus suis illicita atq; impudica agerent, uel colloquerent. At nũc uerò quia opera eorũ, & uerba, & cõuentus atq; cõuiuia pia ac pudica erãt, decora atq; decta, casta nihilominus & munda, merito in testimoniũ purgationis suæ, atq; mũditiæ germanas sorores suas secũ cõuocabant, ut innocentes scelerũ corã patre suo atq; omnibus attestarentur. Ob hoc ergo cõuocabant ad se tres sorores suas ut secum manducarent, & biberent, ut sicut secum manducarẽt & biberent, sic & collaudarent, & honorificarent secum dominũ cœlestẽ, sic & adorarẽt, & gratias agerẽt uero creatori, sic & adorarent & deprecarẽtur æternũ regẽ. Ob hoc ergo cõuocabãt secum tres sorores suas, ut fierent omnes simul ecclesia sanctorũ, cõgregatio religiosorũ, cõuentus immaculatorũ, & incoinquinatorum atq; castorũ. Sic itaq; conueniẽtes ad inuicẽ potationes faciebant per singulos dies. Nõ per singulos dies totius uitæ suæ, sed per singulos dies septimanæ. Septẽ cum essent filij, septẽ diebus festa celebrabãt. Sic nanq; & lex post hæc præcepit septem diebus agere, siue pascæ, siue hebdomadarũ, siue scenopegiæ. Hæc itaq; implere anticipantes filij Iob, uel etiã ipse Iob qui eos docuit, potationes faciebant per istos septem dies, unusquisq; eorũ apud se habẽs una die oẽs fratres suos, & sorores, primus primum, secundus secundũ, & ita consequenter per ordinẽ omnes usq; ad consummationẽ horum septem dierum. Per istos ergo singulos septẽ dies potationes faciebãt, id est diẽ festum, conuiuium, epulum, iucunditatem. Sed proculdubio quod nõ sibi tantum, neq; solis sororibus suis, sed & seruis, & liberis, & pauperibus, & egenis, & indigẽtibus, & nõ habentibus omnibus faciebant epulum, omnibus exhibebant iucunditatẽ, atq; cõuiuium. Non em̃ poterant in parte sanè imitari legem, in parte autem non. Non poterant in hoc imitari legẽ ut septẽ diebus festa celebrarent, in hoc aũt non imitari, ut nõ epularen

Exod.12 tur cum illis serui, atq; ancillæ, ac egeni. Præcipit nanq; in lege & dicit: Septẽ diebus celebris diem festũ domino deo tuo, & epulaberis tu & filius tuus, & filia tua, & seruus tuus, & ancilla tua, & aduena qui est in te, & egenus gẽtis tuæ. Quæ ergo in lege post hæc præcepta sunt, hæc nimirum anticipans Iob, & ipse impleuit, & filios implere docuit, & hospitalitatẽ, & eleemosynã, & misericordiã, & pauperum & miserorum beneficia atq; cõsolationes, quæ sunt deo ualde acceptabiles cũ fide perpetratæ atq; perfectæ. Ita debemus etiam nos ô amici in diebus festis nostris atq; iucũditatibus non solũ hoc respicere, quomodo nos soli epulemur atq; iucundemus, sed hoc præsertim debemus intẽdere ut epulentur nobiscum & celebrent diẽ festum nostrũ serui nostri & ancillæ, & clientes nostri, & egeni, & pauperes uniuersi, & celebremus diem festũ domino deo nostro. Si em̃ celebrauerint tecum diẽ festum, & epulatus tecũ fuerit seruus tuus, & ancilla tua, & pauperes, & egeni, atq; inopes, pro certo scito, quod domino deo tuo diẽ festũ celebras. Epulatur em̃ tecũ dominus deus tuus per inopum, & pauperum ora, qui ait: Quodcũq; fecistis uni de minimis istis miserabilibus, mihi fecistis. Post hæc uniuersa dicit: Et cũ finiti essent dies potationũ. Ostẽdit euidẽter istic quod superius dictum est uerũ fuisse, quia non semper epulabãtur, quia nõ quotidie potationes faciebãt, sed certis diebus, sed istis diebus

diebus qui memorati sunt septem numero secundũ numerum septem filiorũ Iob, secundum illos septem qui in lege celebrati sunt. Cũ ergo isti finirent, post hoc cũ transiret solennitas, cum finirentur potationes secundum festiuitatis cõsuetudinẽ. Non enim quotidie potationes faciebãt filij illius beati uiri, neq; semper in calicibus & phialis dabant oculos suos, nõ erant em̃ uinolenti, sicut sunt nũc quamplurimi, sed sancti erant sanctissimi illius filij Iob. Cum ergo sancti uiri essent, sancti in solẽnitatibus suis, de castitate ac sanctitate, de mundicia quoq; ac pudicitia & secum inuicẽ & cum sororibus suis loquẽtes, iuxta hæc quæ superius memorata sunt uniuersa. Post quã ergo sic finiti sunt dies potationum in castitate, & in pietate atq; pudicitia, post hoc nimirum quid factũ est ostendit dicens. Mittebat Iob & mundabat illos, mittebat ad eos qui pietatem admonerẽt, q iustitiam instruerent, qui dei timorem docerent, qui testificarentur dei iudiciũ terribile, in quo omnium & manifestorum operum, & uerborum ratio inquirit atq; redditur, in quo uindicta impatienter omnibus animalibus infertur, in quo ira in flamma ignis omnibus impijs irrogat. Verbis ergo doctrinæ, disciplinę, atq; ammonitionis, mũdabat illos, siue per eos quos mittebat ad illos, siue per semetipsum ad se cõuocãs illos. Sed mittebat, inquit, & mundabat eos. Quid mittebat uel quomodo mittebat? ad dominũ mittebat, & ad creatorẽ dirigebat. quid mittebat? Oratiões, ac preces suas pro eis, cõfessionem quoq; atq; gratiarũ actionem pro illis. Hæc scilicet uniuersa mittebat & mũdabat eos. Mundabat eos orationibus suis, mũdabat eos precibus ac postulationibus, mundabat eos sicut Moyses filios Israel pro illis in deserto orando, mundabat eos sicut Samuel uniuersos filios Israel aduersus Allophylos pugnantes, orationibus suis deũ illis placando, atq; exorando. Sic ergo & hic iustus Iob olim filios suos mũdabat. Quod aũt oratio nibus, atq; satisfactionibus eos mũdauerit, per ea quę sequunt ostendit, dicẽs: Surgens mane. Mox ad deũ currebat, mox ad deũ procedebat, pro se & filijs suis deũ exorãs atq; deprecãs, orans quoq; atq; postulans terribilẽ dei faciem & sibi & illis repropitiare festinans: necnon & docens, & admonens atq; formã ostendens, & tunc filijs suis, & nunc omnibus nobis in perpetuũ, ut cõfestim diluculo ex noctis requie exsurgẽtes, ante omne opus uel uerbũ, ante omne colloquiũ uel cõuentionẽ, primitias resurrectiõis nostræ deo exhibeamus in synceris orationibus atq; precibus, in matutinis deprecationib. atq; gratiarũ actionibus. Hanc itaq; pietatis ac religiositatis formam nobis omnib. demonstrans Iob, surgebat mane, & mundabat eos, offerens pro eis hostiam secundũ numerũ illorum. Primo mundabat, purificabat, sanctificabat, & ita demũ pro eis hostiam offerebat, ut cunctis in perpetuũ ostẽderet, quia mundos, castos, atq; sanctos cõdecent sacrificia, ut sancte atq; digne immolata, sancte atq; digne à sanctis accipiãtur. Sic nãq; & apostolus post hæc dicit: Probet seipsum homo, hoc est, mũdet semetipsum, & ita de sanctis 1 Cor. 11 simis domini sacrificijs fruatur. Sic & Iob pridẽ faciens primũ mundabat eos, & ita demum pro eis hostiam offerebat secundũ numerũ eorum, secundũ personas eorũ. Quare secundũ numerũ eorum? Propter nimiã synceritatẽ quam habebat circa illos, atq; deuotã castificationẽ quã habebat circa illos. Singuli idẽq; à deo creati sunt, sigillatim ex utero matris exierũt, sigillatim totidẽ idemq; in resurrectiõe, atq; in inquisitione iudicij exurgẽt. Ob hoc, inquit, ergo pro singulis eorũ secundũ numerũ illorum hostiam offerebat, ut & ipsi hæc uidentes, eadem pro semetipsis perficere properent, hoc scientes, quia unusquisq; omniũ hominũ ꝓ semetipso solus in iudicio resurget, & solus ad inquisitionem ueniet, & solus pro se solo responsum in uisitatione animarũ dabit. Non em̃ libera bit frater fratrẽ, neq; defendet ullus aliũ in iudicio. Merito ergo secundũ numerum eorum offerebat pro eis hostias. Itẽ uitulũ unũ pro peccatis animarũ illorũ. Quis aũt offerebat easdem hostias? Certum est quod ipse Iob. Si em̃ post hoc pro amicis suis ipse iussus est offerre, atq; hostias immolare, multo magis pro filijs suis ipse offerebat synceras, atq; deo acceptabiles hostias. Erãt nihilominus etiam ea tẽpestate sacerdotes nec dũ adhuc à lege ordinati, sed naturali sapiẽtia hoc requirente, ac perficiẽte. Ita sacerdotio functus est Noe. Ita sacerdotio functus est Abrahã. Ita sacerdotiũ gessit Melchisedech. Ita & ipse Iob post illos sacerdotio functus est. Sed interim (sicut diximus) erãt etiã sacerdotes per loca qui pro indigentib. hostias offerebant dño per diuersa tempora. Quod aũt fuerint pro certo illo tẽpore sacerdotes, ostẽdit ipse Iob dicẽs: Qui mittit sacerdotes captiuos.

Gen.12.14

Submouet literam

uos. Siue ergo memorati ſacerdotes, ſiue ipſe per ſemetipſum Iob offerebat hoſtias p̄ illis ſecūdum numerū illorum. Si hæreditatē inquit illis diſtribuerem, ſi dona illis ingētia donarem, nōne ſecundū numerū illorū diuiderē? nónne ſecundum perſonas eorum darem? Nunc uerò cū ſpiritalem, inquit, illis hæreditatē diuidam, atq; diuina illis dona largiar, ſacrificia pro illis offerendo atq; hoſtias, nōne multo magis ſecundū numerū eorū, & ſecundū perſonas hoſtias immolabo? Cur aūt unum uitulum pro omnibus illis ſacrificas? Cur unū uitulum cōmuniter pro oīmbus animabus iugulas? Ob hoc, inquit, unū uitulū cōmuniter pro omniū animabus macto, ut cōmunionē atq; concordiam, unanimitatē atq; conſenſum cunctos illos doceā, ut cum unus uitulus pro omnibus iugulaſ, unanimes eſſe inuicem oēs iudicentur. Merito ergo pro omnium animabus unū uitulū cōmuniter mactaui. Sed adhuc, quod eſt horū maximū, uitulū, inquit, unū pro peccatis animarū illorū. Dic ô beate Iob, quis te docuit uitulū mactare pro animarum peccatis? Quis docuit ita delonge figurā adimplere illorū quæ perficiēda ſunt in nouiſſimo tēpore? Spiritus, inqt, ſanctus mihi reuelauit, ſpiritus ſanctus me docuit, ut uitulū pro animabus offeram in figurā illius uituli de quo dictū eſt: Cito adducite uitulum ſaginatū, & ut Luc.15 uitulum pro peccatis iugulem in typo illius de quo dictum eſt: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mūdi. Ipſe, inquit, ſpiritus ſanctus me docuit uitulum pro peccatis animarum offerre, atq; delonge figurā implere illius, qui tāquam uitulus ſaginatus pro mūdo mactādus eſt in nouiſſimo tempore, qui tanq̄ agnus immaculatus pro mundi peccatis Eſa.53 erit immolandus. Qui enim docuit Eſaiam dicere: Sicut ouis ad uictimā ductus eſt, & ſicut agnus corā tondēte ſe ſine uoce, & peccata noſtra ipſe portauit, & propter impietates noſtras deductus eſt ad mortē: qui docuit Hieremiam dicere: Ego aūt tanq̄ agnus immaculatus ductus ad immolādū, aliaq; innumera his ſimilia: qui ergo omnes illos docuit dicere & prophetare de eo qui erat uenturus, idē ipſe, inquit, etiam me illuminauit, ut uitulum pro peccatis offerrem, & typum futuri uituli, atq; agni adimplerē. Merito ergo uitulū unum pro peccatis animarum illorum obtulit, ut illa tunc perficeret & futura oſtēderet. Sed & adhuc propterea uitulū illum corā filijs ſuis pro peccatis iugulauit, ut uidentes ipſi filij quòd pro alienis peccatis ille uitulus iugulatus moreretur, metuentes ac pauentes ab omnibus peccatis quę animas perimunt declinarēt, et uniuerſas animas interficerent, id eſt iuuentutis ignorantias à ſe mortificarent. Ob hoc ergo uitulū unum in figurā unius memorati illius uituli mactauit pro peccatis animarū eorū. Hæc nimirū uniuerſa fecit beatus Iob, ſapiēter cōſiderās ſanctęq; cogitās. Dicebat em̄ in ſemetipſo Quæſtio lob. Ne forte filij mei mali aliquid in corde ſuo cogitauerint aduerſus deū. O ſyncerita patris, ô dilectio parentis, ô ſtudiū genitoris. Non em̄ tantū pro corpore ſollicitus erat, ſed plus de anima cogitabat. Ne forte, inquit, filij mei qui in diſciplina nutriti ſunt, q̄ in eruditiōe creuerūt, qui in dei timore exercitati ſunt, ne forte filij mei quib. uiuis ego gaudeo ſi ipſi uixerint deo, quibus uiuis ego gratulor ſi ipſi ad deū intēderint, ſi ipſi deo ſeruierint, ſi ipſi à creatore nō receſſerint, ne forte filij mei in corde ſuo, in mente, in animo, in ſenſu, in cogitatione aliquid cogitauerint contra deum. Ac ſi diceret: Ne forte aliqua mala cogitatio in cor eorū aſcēderit, quę à deo lōge ſacit, quæ à ſanctitate peruertit, quę à caſtitate ſeparat, quę à pietate abſtrahit. Dic ô beate Iob quō permitteres ut aliqd mali filijs tuis in uerbis, atq; operibus euidentioribus excideret, qui p̄ occultis, & abditis, aut omnino forſitan nō exiſtentibus, ita nimiū ſollicitus fueris, atq; curā geſſeris: qui ſollicitus, atq; metuēs dixiſti, ne forte filij mei in corde ſuo mali aliquid cogitauerint, aduerſus deū, ne forte de impudicitia cogitauerint, ne forte ad impietatē declinauerint, ne forte poſt peccata oberrauerint, ne forte illicita meditati fuerint, ne forte iniuſta cōcupierint, ne forte aliqua radix amaritudinis atq; fellis exorta in animis eorū ipſis noceat? Hæc ſcilicet atq; his ſimilia plurima intra ſemetipſum tractās beatus Iob dixit. Ne forte filij mei in corde ſuo mali aliqd cogitauerint aduerſus deū. Ne forte, inqt, cōfringant̄ rami mei, ne forte euellant̄ p̄pagines meę, ne forte excidat fructus meus, quē ego in iuſtitia genui, quē in fide p̄duxi. Ne forte filij mei in corde ſuo mali aliquid cogitauerint aduerſus deū. Ne forte obliuiſcant̄ deū, & recedētes à timore eius, atq; derelinquētes eius beneficia, dicāt in corde ſuo nō eſt deus, nō eſt iuſticia, nō eſt iudiciū, nō eſt reſurrectio, neq; inquiſitio, neq; retributio. Omnia nāq; hęc mala ſunt, & deo cōtraria, & à deo longinqua,

ginqua, & deo odibilia: & omnis homo qui hæc cogitauerit, uel diſpoſuerit, uel fecerit, uel p̄poſuerit, inimicus eſt dei, atq; odibilis. Sic itaq; oīmode ſaniſſime cogitās pro animabus filiorū ſuorū Iob dixit: Ne forte filij mei in corde ſuo mali aliquid cogitauerint aduerſus deū. Qui em̄ mala cogitauerint aduerſus deū, cito intereūt, & in perpetuo condemnantur, intercipiunt̄, impediūtur, atq; in profundo inferni in æternū torquent̄. Sed pleriq; hominū hęc nō reminiſcunt̄, qui filios ſuos ab infantia exterminant, qui filios ſuos & filias ſuas ab incunabulis nō erudiūt, nō corripiunt à iuuentute, nō prohibent mala, non odiūt peſſima, non coercent illicita, non admonent timorē dei, nō cōminantur iudicium gehennæ, non uitæ æternæ introttū docent. Non em̄ educāt eos in diſciplina atq; eruditione domini, qui non egerunt curam pro animabus eorū, neq; ſolliciti ſunt p̄ ſalute, uel perditione filiorum. Huiuſmodi cum non erudiunt, neq; corripiunt filios ſuos & ipſorum animas igni inextinguibili in interitum tradūt, & ſemetipſos in furorem iudicij demergunt. Omnia em̄ quæ deliquerint filij de parētibus requiruntur, qui non 1 Reg.2 erudierint, neq; corripuerint filios ſuos. Huius euidens exemplū in Heli oſtenditur, & in filijs eius, atq; in alijs alibi. Hæc ſciens glorioſus dei famulus Iob, non ſolum à manifeſtis peccatis obſeruat filios ſuos, ſed & ab occultis, ne mali aliquid in corde ſuo cogitarēt. Primus beatus ille oſtendens factis hoc, quod poſt hoc dictū eſt uerbis: Ab occultis meis mūda me: pro occultis nihilominus, atq; in ignorāria p̄petratis delictis filiorū ſuorum ſollicite mūdabat eos, & non tantum pro perpetratis, atq; certis, quantū pro incertis, & nō exiſtentibus. Hoc nimirū faciebat ille beatus uir. Nō ſemel aut ſecūdo, neq; uno anno aut duobus, ſed ſic faciebat Iob omnibus diebus uitæ eorum. Non quieſcebat, non fiduciam reſumebat, non obdormitabat, neq; obliuiſcebat̄, nō erat negligens, non erat faſtidioſus: ſed ita faciebat cūctis diebus uitæ eorum, ante apoſtolus ea quæ apoſtolorum ſunt adimplens. ſicut dicit: Qui cœpit in uobis opus bonū perficiet uſq; in diem Phil.1 Chriſti: & ante aduentum domini, præceptum dñi adimplens dicentis: Qui tolerauerit uſque in finē hic ſaluus erit. Sic itaq; faciebat Iob omnibus diebus uitæ eorum, magnum theſaurum ſe credēs habere in regno cœlorum, ut inuiolatos atq; immaculatos filios ſuos exhiberet, & ad regnum cœlorū eos mitteret. Sic inquam faciebat Iob omnibus diebus uitæ eorum. Sic faciebat ſicut alter prior illo non fecit, ſicut alter illo antiquior non geſſit. Magnus erat Abraham in fide, ſed excellit illum Iob in toleātia. Magnus erat Iacob in cordis munditia, ſed nō fuit illo minor Iob in miſericordia. Aduerſus cæteros omnes priores, & nouiſſimos, non ſuccubuit in uirtutum ſtudijs. Cum omnium uirtutibus communicaret, & omnium fidem, & pietatē, atque iuſtitiā imitaretur, transcendit cunctos, atq; præcellit tolerantia uehementiū dolorū. Merito digne dicitur de ſolo Iob, quia ita faciebat ſicut non fecit alter, Omnia em̄ quæ fecerūt ſancti, fecit etiā Iob. Quod autē ſuſtinuit Iob cum gratiarū actionibus, hoc nihilominus nullus alius ſuſtinuit. Omnibus ergo modis ueraciter dicitur, ſic faciebat Iob cunctis diebus uitæ eorum. Sic faciebat, quaſi iuſtus, pius, quaſi deo dilectus, quaſi credens. Sic faciebat ſicut deo placebat, ſicut creatori libitū fuerat, ſicut rex ſanctus uolebat. Sed cum ita faceret Iob, atq; hæc uniuerſa bona perficeret, nō ſuſtinuit malignus, nō tolerauit nequiſſimus, ſed zelans malignatus eſt, & inuidens ſuccenſus eſt. Quid, inquit, illi faciam? quō aggrediar? Quomodo circunueniam? Quomodo ſupplantem? Quomodo præuaricer? Quomodo à iuſticia abducam? Præſentia non reputat, uiſibilia nō requirit, ſed futura ſperat, inuiſibilia expectat, diuina deſiderat, atq; incorruptibilia requirit. Vndiq; iuſtitia indutus eſt, undiq; ſanctitate eſt ueſtitus, in ueritate fundatus, in fide eſt confirmatus. Hæc nimirum cogitans nequiſſimus dæmon, hæc apud ſemetipſum meditās ille qui ab initio aduerſus ſanctos bellum geſſit diabolus, dixit: cōſideraui quid faciam, ad priorem illam meā nequitiam confugiā, principali illa fraude utar, accuſabo apud deum Iob, ſicut olim deū apud Adam. Detraham Iob apud deum, ſicut à primordio Adam (habet etiā Iob paradiſum diuitiarum, ſicut & olim Adā) eo quod inuidēs tibi deus, ne efficiaris ſicut deus nō permiſit guſtare te de ligno ſcientię: dicam nunc ad deum, quia non propter dilectionē, ſed propter pecuniam colere uidetur te Iob. Sed cum hęc cogitaret nequiſſimus, atq; hęc ſecum loqueretur, factum eſt, inquit, quaſi illa dies. Quæ dies illa? Dies quę diaboli negotiam redarguit, quæ dei iuſtitiā manifeſtauit, quæ Iob tolerantiam patefecit. Illa dies quæ Gen.3

dei lõguanimitatẽ,et Iob alacritatẽ: & diaboli nequitiã publicauit:quemadmodũ ille di
es manifestabit,q in igne reuelabit, sic ille dies publicauit omnẽ nequissimũ diaboli ze
lũ,atq; uniuersam maligni satanæ inuidiã. Hoc nanq; demonstrans dicit: Factũ est quasi
dies illa,& uenerũt angeli dei ut starent ante deũ. Venerunt nõ de loco in locum ceden
tes,neq; exinde uenientes ubi deus nõ fuerit præsens,illò aũt uenientes ubi deũ inueni
rent,uel uiderent. Cœlũ eñ, & terram,superos,& inferos,corruptionẽ,incorruptionẽ,
& uniuersa, eius replet beatitudo, uniuersa circundat uirtus, cuncta eius continet ma
gnitudo,& nihil est extra eum. Quõ ergo uenerunt et unde uenerunt ante faciẽ dei,qui
omnia replet? Bene intelligamus ô amici,& sancte,et deo digne oñia quę dicta,uel scri
pta sunt: dei eñ sermones & cõsilia digne deo percipienda sunt. Veneũt angeli dei ut
starent ante deũ,uenerunt nõ uestigijs carnalibus,neq; incessibus corporalibus,sed spi
ritali accessu atq; incorruptibili statu cœlesti. Venerũt laudantes,honorificãtes,magni
ficantes,cõfitentes,gratias agentes. Per hoc eñ qđ uenisse dicit,per hoc nihilominus si
gnificat quod sit opus,uel studiũ sanctorũ angelorũ,quod assidue cœlestẽ dominũ lau
dent,quod æterno deo gratias agãt,quod sancto deo indesinenter gloriã pro beneficijs
eius referãt,pro gratia eius,pro misericordia eius,pro mirabilibus eius,quę impertit ge
neri humano in omni hora,in omni tẽpore,plurima,et magna,atq; diuersa,aliquãdo de
periculis liberans, aliquando de discriminibus eripiens, nonnunq; ex angustijs saluãs,
peccantibus lõguanimiter parcẽdo, pœnitentes misericorditer suscipiẽdo, cõtumaces
patienter sustinendo,spernẽtibus se clementissime miserãdo,aliaq; ineffabilia atq; inex
cogitabilia beneficia circa genus humanũ perficiendo. quę uniuersa q̃tidie uidẽtes san
cti angeli stantes in cõspectu eius,laudant,et honorificant,magnificãt quoq; deum atq;
illi gratias agunt pro inæstimabilibus eius beneficijs,atq; misericordię eius.quę demõ
strans istic dicit. Venerunt angeli dei,ut starẽt ante deũ. Humana uius consuetudine,ac
prouerbio,atq; locutiõe,dicit uenerũt ante deũ,qui omnia replet,qui ubiq; præsens est,
& non est locus,neq; in cœlo,neq; in terra,neq; in excelsis,neq; apud inferos,ubi nõ sit
Psal.139 præsens deus. Hoc sciebat ille qui ait: Si ascẽdero in cœlũ,tu illic es, & si descẽdero ad in
fernũ ades. Hoc sciebat Helias,quod & cœlũ, & terra atq; uniuersa quæ sunt in eis,in cõ
3 Reg.17 spectu dei sunt. Merito cũ esset super terrã,ante deum se stare demonstrauit diceus: Vi-
Luc.1 uit dñs cui asto in conspectu eius. Similiter & angelus Gabriel: Qui adsisto in conspe
ctu eius & dei. Et Helias ergo in corpore super terrã, & Gabriel sine corpore in cœlis,
uterq; similiter assistere se dixerũt in cõspectu dei: ubiq; est eñ facies dei, tantũ mala ui
dere non uult. iustus & sanctus deus ideo dicit: Mala uidere nõ uult dñs. Et alibi: Et ego
Esa.1 te uidẽs despiciã. Et adhuc: Cum extenderitis manus uestras ad me, auertam faciem me
am à uobis. Sancti ergo digni,ac iusti,atq; credentes,casti quoq;,ac ueraces,siue in cor
pore sint,siue extra corpus,siue in terra,siue in cœlo,siue angeli glorioſi,siue sancti uiri,
iugiter ac indesinẽter atq; indissociabiliter astãt in cõspectu dei. Venire autem dicunt
ante deum homines, dũ cum maiori deuotiõe atq; studio animas suas effuderint in ora
1 Reg.1 tione ante deum,sicut Anna mater Samuelis,cũ in dolore animi effunderet orationem
suã in cõspectu domini: sicut ille de quo dictum est. Oratio pauperis cum anxiaretur in
cõspectu domini effunderet orationẽ. Sic itaq; assistũt ante deum oẽs qui sollicite cum
oratione adorauerint. Sic angeli cũ gratias agẽtes misericordias eius cõfitenť,atq; grati
as illi pro eius beneficijs agũt, quæ ille incessanter impertit filijs hominũ, aut cum uide-
rint sanctorum uirtutes uirorũ,insignia uirorum nihilominus dei seruorum,constanti-
am,atq; agones, tunc uimirum cum gaudio atq; exultatione assistunt ante deũ, reuera
& ut deũ honorificent,atq; laudent de uictoria seruorum dei, necnõ ut eis qui propter
deum patiuntur, patientiæ tolerantiã atq; sanctam consummationem ab eodẽ postulẽt
deo: Sic itaq; uenerũt & ueniunt angeli dei,ut starẽt ante deũ. Sic astiterunt cum totius
mundi salus ad homines ueniens initium sumpsit, ex uirgine nato unigenito deo,cũ su
bito facta est multitudo exercituũ cœlestiũ laudantiũ atq; magnificantiũ deũ pro mun
di salute. Sic astiterũt in principio totius creaturę,sicut dicit paulo post ipse deus ad Iob
Iob 38 depromẽs,& dicẽs: Cum fierent stellę laudauerunt me uoce magna angeli mei,& hym
num dixerunt. Si tunc laudauerunt quãdo inanimatę stellę factę sunt, multo magis tũc
laudauerũt quando animatę & sensatæ stellę factæ sunt, id est animę sanctorũ atque iu-

storum. De quibus stellis dicẽdum est. Stella enim à stella differt in claritate,ita & resur 1 Cor.15
rectio mortuorũ. Et alibi: Tunc fulgebunt iusti ut luminaria cœli,& sicut stellę in perpe Dan.12
tuũ. Sic itaq; à seculo & usq; in eternũ astant singula beneficia operationis domini, quæ
in omni tempore impertit filijs hominum, confitentia,atq; inuocantia, & gratias agẽtia
beatitudini æterni dei. Sed interim secundũ historiã steterunt tunc ante deũ angeli con
fitentes,& gratias ei agentes propter sanctitatem Iob,ac meritum,iustitiã quoq;,ac pie-
tatem, innocentiam atq; integritatem,maximam sibi gloriam reputãtes ante deum bea
ti Iob innocentiam atq; sanctitatem. Sed quod pro gaudio atque gloria sanctis angelis,
hoc nihilominus ad inflammationẽ atq; zelum proficit maligno & aduersario diabo-
lo. Propterea cũ uenirent angeli gratias agere, ac confiteri pro iusto Iob,uenit & diabo
lus malignitate atq; inflãmatione repletus aduersum memoratum Iob. Venientibus ui-
delicet angelis,uenit & diabolus ut staret ante dñm. Angeli uenerunt ut gratias agerẽt,
& confiterentur,& laudarent: diabolus uerò uenit ut mẽtiretur,& accusaret,atq; culpa
ret. Et uere quasi duabus personis utens angelorũ & diaboli, angelorũ sanè bonitatem
ostendit,& diaboli nequitiã redarguit,atq; nequissimas cogitationes eius detegit,qui-
bus nequiter atq; indigne cogitauit apud semetipsum proculdubio tractans,ac dicens:
Quis mihi dabit ut possim uenire ante conspectũ dei? Quis mihi dabit ut possim stare
ante faciẽ illius æterni? Hãc scilicet cogitationẽ diaboli, & ipsum eius desideriũ,quasi
aduentum memorans scriptor,dicit: Et diabolus uenit ut staret ante dñm. Venit,sed nõ Iob 1
in præsentia, nõ accessũ neq; introitu,sed uenit cogitatione, cõsilio, desiderio. Nam si-
cut quis latronũ positus in carcere ac uinculis uult frequẽter & optat ut sit foras in mõ
tibus ubi pridẽ fuerat,sed nõ ipse est illic,sed sensus atq; cogitatio eius, & uenit illi in co
gitationem cõmonefaciens se de ijs quæ illic sunt locis & stationibus,factis quoq;, atq;
studijs: ita diabolus, cũ cõmonefacit se priorum omnium, & desiderat illa quæ sunt an-
te deũ, & uadit illuc sensu atq; cogitatione, uenisse dicitur ante deum, cum non ipse pro
prie uenerit,sed sensu et cogitatione. Nam quõ ueniret ante conspectũ dei is,qui sanctę
animæ Iob appropinquare, uel eam tangere permissus non est? Quomodo ueniret ad
cœlos is,qui non est permissus introire in paradisum? Si enim ad ostium paradisi obser- Gen.3
uandum Cherubim positus est,& romphæa flãmea, ut homo ille qui exinde olim eeci-
dit,id est Adam,ultra introire non posset: quales putamus esse sanctas angelorũ custo-
dias,uirtutesq; cœlorũ,quę custodiũt portas illas,ad quas dictũ est: Tollite portas prin-
cipes uestras,& ut introeat rex glorię? Quas transire uel trãsgredi ad cœlũ nequissimo Aliàs diuersa
diabolo impossibile erat, & est. Nam cum de cœlis propter iniquitatẽ ceciderit, nunq; docuisse pu-
rursus introibit in cœlũ,nunquam denuo reuertetur ad illud. Si enim ad impios atq; sce tatur
leratos dicit Deus, calcare aulam meam non adijcietis, nónne multo magis diabolus q
est totius iniquitatis auctor, & omnis sceleris pater atq; inuentor, ad cœlestem aulã ex
qua sponte cecidit,nunquam iterum ascendet, nunquam denuo reuertetur? Si enim spi
ritus exiens iterum non reuertitur,neq; reuocatur anima ablata: nõne multo amplius is
qui propter iniquitatẽ de cœlo exiuit, nunquam rursus illuc reuertetur, & is qui ,ppter
impœnitentẽ nequitiã proiectus est ex choris sanctorum angelorũ, nunquã prorsus ad
pœnitentiam reuocabit? Stabit enim tanq; incomptus,atq; indomita auersione. Et ad-
huc,si olim Caim cũ exiret à facie domini pro impijs ausibus,nunq; ante conspectũ do- Gen.4
mini dei est reuersus: nónne multo amplius hic diabolus qui ad omnem crudelitatẽ fuit
magister eius,qui & homicida ab initio iuste est nũcupatus,à facie domini dei,tanq; in-
iustus iuste proiectus,nunq; ante faciem dñi ueniet amplius,nunq; in conspectu sanctę
gloriæ reuertetur ulterius? Iuxta hoc quod dictũ est: Auferatur impius ne uideat gloriã Esa.26
domini. Et adhuc,si impij nõ resurgẽt in iudicio,& peccatores in cõcilio iustorũ nõ ap-
parebũt,quomodo ille qui pater extitit impietatum,& genitor peccatorũ,id est diabo-
lus,in cõspectu sanctæ gloriæ dei apparebit? Quomodo mors uitę cõueniet? Quomo-
do stabunt tenebræ in conspectu lucis inaccessibilis? Quõ sustineant stipula, fœnum,
atq; cera uicinitatẽ ignis insuperabilis? De quo dicit: Sicut fluit cera à facie ignis sic pe- Psal.68
reant peccatores à facie dei. Quomodo uocẽ dei audiens,respondeat illi immũdus,atq;
execrabilis refuga diabolus, quẽ nec sancti angeli dignũ habẽt suo colloquio? cuius cõ
iunctionem nullus sanctorũ susçepit, neq; amplexus est? Quod claruit in beato Paulo

Act.16 & Syla, quibus ualde molestum fuit quod diabolus per illius diuinātis puellæ os in Philippenses sequentes eos clamauerit, usquequo nō sustinens Paulus cōfusus illud dæmonium pepulit. Omnibus itaq; modis comprobatū est, quia diabolus à sanctis pulsus est, atq; sanctorum præsentiam nō sustinuit, siue angelorum, siue hominū: multo magis terribilem dei præsentiā non sustinebit, neq; ante gloriosam dei faciem accedet. Si em cum ad terras ueniret unigenitus, deitatis eius uirtutem atq; accessum nō sustinēs, ne torqueretur rogauit: quomodo ad incorruptionē accedēs, ante illā intolerabilem atq; inaccessibilem dei faciem stabit, & uocem uerborum audiens, responsum atq; replicationē dabit: quod est omnibus modis & illicitū, & impossibile. Post quæ uniuersa ô amici, ut superius dixi, intelligamus uerba sanctę scripturę. Venisse diabolus dicitur ante deum, & audisse à deo, & respondisse deo, non quod malignus & immundus atq; tenebrosus diabolus facie ad faciē steterit ante deum. Absit: Quis em̄ durus effectus sustineat, inquit, præsentiam eius? paulo pòst in eodem libro. hoc est, quis durus effectus ad non pœnitē dum, timorem atq; uirtutē sustineat uultus eius? Ideo ut superius diximus, non in psona uenit nequissimus diabolus ante deum, sed cōsilijs, & cogitationibus, atq; nequitię suæ meditationibus: & quę cogitauit de eo, quę etiā de Iob iusto, hæc uenerunt ante deum, horum memoria uenit in cōspectu æterni dei. Hæc memorans Moyses personas ponit, atq; ostēdit. Personis quibus utitur? Aliquando angelorū, aliquando diaboli, nonnunquam autem dei, ut per significationes personarum ea quę contigerint designet, & quę facta sunt manifestet. Quorū euidens exemplum in nobis reperimus ô amici. Nā & frequenter sensibus nostris illò pergimus, ubi nunquam corpore præsentes fuimus, siue in cœlum ad deū, siue in terram ad homines: Sæpe ad absentes tanquam ad præsentes loquimur, & cogitationibus nostris cum illis qui ualde longe sunt contēdimus, & altercamur, certamus quoq;, & replicamus, et ex illorum persona cōtrouersias, atq; replicationes nobis ipsis facimus. Sępe etiā & in cœlum ad deum ascēdimus, & tanquā in conspectu dei in excelsis animi uisione, atq; spiritus eleuatione stamus, & ad deum loquimur, & à deo audimus, atq; deo respōsum damus. Et hęc uniuersa ducimus adhuc in corpore positi, atq; carnis corruptione super terram circūdati. Quod aūt ita sit, norunt ij qui syceres sunt circa deū, illi qui animis suis ad incorruptibilia atq; excelsa semper intendūt.

Exod.14 Sic locutus est ad deum Moyses, quando respondit illi deus dicēs: Quid clamas ad me?

3 Reg.17 Sic stetit ante deum Helias cum diceret, uiuit dominus cui asto in conspectu eius. Ita et alij innumerabiles ostēduntur ex scripturis, & ad deum locuti fuisse, & à seculo audisse, & identidem deo respondisse, nō corpore tamen in cœlū in cōspectu dei ascendisse, sed spiritali animæ syncritate ante deū uenisse. Tales fuerunt illi ad quos dicit Apostolus:

Gal.5 Vos non estis in carne, sed in spiritu. utpote nō carnalia, sed spiritalia in omni tępore cogitantes, tanquam inter homines super terrā uisi, animi uerò studio ante deū in cœlo fu-

Phil.3 isse cōprobati. Eiusmodi dicunt cū fiducia: Habitatio, uel cōuersatio nostra in cœlis est. Si igit̄ homines carne induti, & corruptione circundati in cœlis ante deū itare & esse dicunt̄, nō natura illuc profecti, sed uoluntate & desiderio, animi meditatione euecti, qd magnū si diabolus cū sit spiritus & incorruptibiliter aerem pertransiēs & pelagus, ante deum uenisse dicit̄? Non quod ipse uenit, sed uenerunt immortales cogitationes eius;

Act.10 atq; nequissimę cogitationes eius. Nam sicut ad Cornelium dictū est de bonis, orationes tuæ & eleemosynæ tuę ascenderunt in memoriam in conspectu dei: sic & dictū est diabolo de malis, malignitates tuæ atq; iniquitates ascenderunt in memoriam in cōspectu dei, Quomodo ascenderunt? à sanctis angelis oblatæ. Sicut em̄ offerunt sancti angeli memoriam iustorum, atq; iustificationes eorum ante deū: sic similiter deferunt ijdem angeli memoriā malitiæ, atq; nequitiæ diaboli, liuoris quoq; eius & inuidiæ quā habet circa sanctos in conspectu terribilis dei. Quod aūt offerunt gloriosi angeli in cōspectu domini hæc uniuersa, dei Raphael nuncius testis est. qui locutus est ad Tobiā dicens:

Tob.12 Cū orares tu, & Sara filia Raguelis, ego obtuli memoriam orationis uestrę, & legitima eius in conspectu gloriæ dei. Offerunt nihilominus sancti angeli dei nō quasi nescientis qui omnia nouit antequam fiant, sed ut test/s efficiantur sanctitatis atq; pietatis iustorum. Iterum tanquā deflentes impietates, atq; iniustitias iniustorū, aut etiam ipsius diaboli. Hęc nanq; demōstrās atq; significans dominus dicit de illis bonis seruis (hoc est de angelis

angelis) Venientes aūt nunciauerunt domino suo omnia quę facta fuerant. Sic itaq; omnimode ostensum est, & per sanctorum uerba, atq; historias, & per angelorū dicta, qa non persona sua illa sæua, crudeli, obscœna, atq; execrabili, tenebrosa quoq; atq; abominabili, uenerit diabolus in cōspectu sancti ac gloriosi dei, sed nequitię reuelatione, sed liuoris atq; inuidiæ approbatione, & iniustitiæ increpatione, iniquarum nihilominus & malignissimarū cogitationū manifestatione atq; cōmemoratione. Horū scilicet omniū cōmemoratio atq; memoria uenit in conspectu dei. Sic nanq; dicit post hæc. Nūc recordabor impietatum eorum, & uindicabo peccata illorū. non quasi oblitus nunc recordetur, sed quia nūc uindicare iuste iudicauerit. iuxta hoc ipsum exemplum nūc uenisse dicitur in conspectu dei diabolus, nō quod nequissimus ille uenerit in cōspectu boni dei, sed quasi cogitationes eius crudeles ac nequissimæ uenerint in memoriā in conspectu dei. Hæc nimirum demonstrās in hac scriptura personis utitur, & nonnunquam ex aduerso sibi inuicem eas statuens dicit, uenerunt angeli ut starent ante deū, & diabolus uenit cum illis ut staret ipse ante deum. Hęc autem ob hoc dicit ut diaboli iniquitatē redargueret, & Iob tolerantiā ostenderet, & dei iustitiam demonstraret. Venerunt, inquit, angeli dei ut starēt ante deū. Venerunt, utpote sancti ac gloriosi, utpote sanctissima dei facie digni habiti. Venerunt angeli sanctorū sanctitati attestari iustorū, diuersas ac uarias uirtutes, & coram deo demōstrare: Melchisedech deo dignū sacerdotiū: Abrahę immobilem fidem, Isaac unū coniugiū, Israel cordis puritatem, Ioseph castitatem, Moysi mansuetudinem, iustitiā Iob ac dei culturam. Istis nanq; tęporibus erat beatus Iob. Ista itaq; confiteri, ac profiteri, atq; testificari, & (ut ita dicam) de istis gloriari corā deo uenerunt sancti angeli. Sic & nunc & usq; in finem seculi uenient, unius ieiunio nō ficto, alterius sollicitis orationibus, alterius puræ pœnitentię atq; non simulatæ bono, alterius synceriſſimis eleemosynis, & pauperum largitatibus, ac miserationibus instantissime in conspectu dei attestantes. Pro his inquam omnibus uenerunt, & ueniēt angeli ante deū, & diabolus uenit cum illis ut accusaret, ut detraheret, ut reprehenderet, ut mendacio simularet, ut uexaret, ut luctaretur: uenit & nūc ut luctetur, ut tribulet, ut persecutionē, & tribulatiōes, atq; angustias, & molestias sanctis ac iustis exciter. Ob hoc ergo uenisse dicit̄ tanquam angelus mortis, tanquam angelus pœnas irrogās, atq; expectans quando illi qui pœna digni sunt ei tradantur, & deputentur pœnę atq; perditioni, sicut ille de q̄ dicitur: Tradere huiusmodi satanæ in interitum carnis. sicut etiam illi de quibus dictū est: 1 Cor.5
Quos tradidi Satanæ ut discant nō blasphemare. Omnes enim facinorosi, infideles, im- 2 Tim.4
pij, iniusti, isti omnes malignis atq; pessimis diaboli angelis traduntur, ac deputantur illis de quibus dicitur: Misit in eos iram indignationis, immissiones per angelos malos: il- Psal.78
lis de quibus dicit̄ alibi: De domo eius abstrahet eū angelus mortis. Isti ergo ueniūt, & nūc uenerūt temporibus Iob. Sed nō ante beatā dei faciē ueniūt illi damnabiles, sed consilia & cogitationes eorum, desideria quoq; eorū, & cogitationes malignæ & pessimæ atq; nequissimæ, & istarū memoria offertur in conspectu dei, iuxta omnia quę memorata atq; ostensa sunt. Post hæc uniuersa dicit: Et dixit dominus ad diabolū. Nam sicut diabolus non persona uenit ante deū, sed cogitatione & desiderio, atq; nequitia, siue meditatione: ita & deus non ore locutus est ad diabolū, neq; uerbum contulit cū iniquo, sed occulta atq; abdita increpatione nequitiæ eius, atq; correptiōe iniustitię illius. Nā si hic super terram nemo de ueris ac iustis principibus atq; iudicibus, homicidas aut fures aut etiam facinorosos latrones cōfabulari secum, uel consiliari facit, ne similis illis iudicet: quanto magis iustus et uerus atq; terribilis deus, impiū illum latronem, atq; homicidam diabolum pro colloquio suo ante gloriosam illam suam faciem nūquam uenire permittit, neq; hoc amplectitur? Si em̄ cum ad terras ueniret in corpore unigenitus, loqui eum coram se nō permisit, sed cū increpatione dixit ad eū, conticesce & obmutesce: quomodo in aspectu gloriæ suæ deitatis colloqui cum maligno statuat diabolo, cū dicit ad eū & respondet, & responsum audire ab eo patitur, uel dignatur? Sed dixit ad diabolū occulta increpatione, atq; confutatione occultæ eius malignitatis, & zeli, atq; pessimæ cogitationis. Nam & sæpe scriptura ea quę non dicunt dixisse dicit, & ea quæ nō audiūt audisse, & ea quæ non intelligunt nec uiuunt infremuisse: sicut cū dicit, dixit mare, uirtus Esa.1
autem maris dixit: aut terra audi uerbū domini, uel infremuit terra super inhabitātes in Psal.107

ea. Manifestum nanq; est quia neq; mare, neq; uirtus maris, hoc est fluctuum, aliquando dixit, uel locuta est, neq; terra aliquãdo audiuit, neq; infremuit. Nõ enim dicit neq; uiuit terra, cum sit inanimata: sed mos est scripturarum, ita de quamplurimis dicere. Sic nanq; illud dicit scriptura, quòd deus ad cetum loqueretur, & ad cucurbitam, & ad uermẽ ma-
Ion. 2 tutinum, & ad spiritum incendij cõburentem, sicut scriptũ est. Et præcepit deus cetimagno ut deglutiret Ionam. Cui dixit, uel cui præcepit, uel qua lingua ad cetũ locutus est? homínum, an angelorum? Nam pisces neq; linguam, neq; uocem habent. Vel quomo-
Ion. 4 do dicitur dixisse ad cucurbitam, quæ nec uiuit nec spirat? Quõ loqueretur, uel quid dicens præciperet spiritu incendij, qui nec auditum, nec intellectũ habet, ut incenderet, atq; percuteret in capite Ionæ? Vniuersa enim hæc cum non habeant scientiã naturaliter, uertũtur, atq; mouentur huc atq; illuc creatoris efficientia. Sicut ergo istis omnibus & dixisse, & locutus fuisse, & præcepisse, atq; iussisse dicit deus nõ uoce dicens, neq; lingua loquens, neq; in conspectum suum ad cœlestia eos subleuãs, sed occultæ suę operationis uirtute uertens ut necessitas uel ratio poposcerit: sic similiter iuxta exemplũ horum quæ memorata sunt, etiã dixisse, & locutus fuisse, & audisse, & respondisse dicitur, & in presentiam suscepisse, neq; dictis quicquã ad eum depromens, neq; lingua ad eum loquens, neq; ad excelsa sancta in conspectũ suum nequissimũ diabolum eleuans, cum
Iob 1 occultã atq; abditam eius nequitiam detegit ac reprehẽdit, atq; reuelat omnibus. Quæ nobis euidenter ostendit hæc nunc cõmemorans scriptura dicens: Et dixit dominus ad diabolum: Vnde uenis tu? Et interrogat ille qui præscius est, atq; prouidus, nequissimũ diabolũ unde ueniret, illum iniustũ refugam, unde approperasset. Sic interrogauit olim
Gen. 3 Adam, ubi es Adam? non ut inscius, sed sciens prescienter, & tunc ad Adam, & nunc ad Adę seductorem, sed Iob non supplantantem: ad eum qui Adam circũuenit, sed Iob nõ superauit. Ergo quia in utroq; eiusdem nequissimi malitia fuit, merito ad utrunq; eodẽ usus est uerbo: dixit ad Adam olim, ubi es Adã? ad diabolũ postea, unde uenis tu? Sed non ut inscius interrogauit unde uenisset, sicut nec Adã olim, ubi esset, sed occultã, atq; abditã cogitationẽ eius detegere atq; publicare uoluit. Latẽti enim liuore aduersus Iob inflãmatus est, latenti cogitatione deũ reprehẽdit, quasi Iob defendentẽ, et multitudinẽ diuitiarũ illi cohibenter largientẽ. Dixit nanq; intra semetipsum. Si mihi tanta bona dedisset super terrã, profecto & ego colerem illum in terris, sicut Iob. Nũc ergo quis mihi dabit ut possim ascẽdere cum angelis in cœlum, & stare in cõspectu dei in medio eorũ, & potestatem accipere à deo omniũ eius bonorũ? Et ostenderem eum sua bona perdidisse, quia non est utilior, neq; firmior Iob cæteris hominibus uniuersis, quia non propter charitatẽ, neq; pietatẽ Iob colit deũ, sed propter pecuniæ multitudinẽ, atq; bonorũ abundantiam. Nisi enim pro horũ blandimento seruiret deo, profecto non esset melior Esau tritauo suo. Nũc uerò tanquã flos uidet ex spinis oriri. Iob ex posteritate Esau: sed si denudetur diuitijs, profecto cotinuo denudabitur etiam dei cultura: si auferatur ab illo pecunia, profecto nõ offeret ipse gratiarum actiones deo. Ergo quia hæc cogitauit diabolus cũ nequiter inuidit Iob, & illicite reprehendit deum, iniuste nihilominus atq; indigne ingressum cum angelis desiderãs ante deum, necnon & hoc quod illicite deserens Iob, pecunię atq; filiorũ eius potestatem accipere cuperet, acceptaq; omnia subito perderet, & cum perdidisset, aut certe Iob à deo abstraheret, aut etiã cũ iustum Iob tormẽtis afficeret, nequitię suæ satisfaceret. Ergo quia ut dixi desiderio suo ac cõsilio ita uenit nequissimus diabolus ante deũ, in medio angelorũ merito uenisse eũ dicit, nõ quod ipse uenerit, sed desideriũ eius atq; cogitatio uenit. Aduersus quam cogitationẽ respondisse dicitur deus, et interrogasse diabolum, unde ueniret. Nam uere nõ poterant hęc historialiter scribi, neq; aliter nobis recitari, nisi ut personæ recitarent quasi ad inuicem respõdentes. ob hoc dicit: Et dixit deus ad diabolum, unde uenis tu? Nõ quasi interrogãs, uel quærẽs, uel sciscitans dixerit unde uenis tu: sed culpans, & detegens, abdicãs quoq; atq; redarguens, & iniquitatẽ eius atq; apostasiam, malignumq; eius liuorem circa Iob, & circa omnes sanctos demonstrãs, dixit unde uenis tu? Nõ dixit hoc ad angelos neq; ad sanctas uirtutes, nõ interrogauit speciales ministros unde uenissent, uel unde uenirẽt. In ipso emẽ atq; in eius uolũtate, in uisionibus eius atq; ordinationibus et eunt & uenirẽt, & omnia perficiunt atq; omnia adimplent, & cuncta secundũ eius uoluntatem operantur, iuxta

tur, iuxta hoc quod dictum est: Benedicite dominũ omnes angeli eius, ministri eius, qui Psal. 103
facitis uoluntatẽ eius. Ergo quia tales sunt sancti angeli, & taliter faciunt uoluntatẽ dei, & in ipso eunt, & ueniũt, & extra ipsum nunquã sunt, merito ergo illos non interrogat unde ueniant: malignum aũt illum refugã atq; apostatam interrogat, tanquam alienige nam, tanq; exterum, tanquã aduersarium, tanq; inimicum omniũ bonorũ. Hũc ergo interrogans dicit, unde uenis tu? Ab homicidijs, à sanguinibus, ab adulterijs, à furtis, à mẽdacijs, tanquã homicida, & tanq; mendacij pater, & horũ auctor atq; inuentor existens super terram. Vnde uenis tu? Ab internicione Abel, à gigantũ impudicitia atq; interitu illorum, à turre cõtumacię atq; dispersione, ab Esau auiditate atq; fratris circũuentione, à Pharaonis pertinacia atq; perditiõe, ab Israel in deserto idolorũ cultura atq; ruina, à prophetarum persecutione, ab interfectione Ioãnis, à Iudęorũ crudelitate, & ab omnium à seculo & usq; in seculum malorũ perfectione. Omnia, inquit, mala quæ super terram exorta sunt, ex te initium sumpserũt, & per te sub cœlo dissẽminata sunt, & tu es ô diabole omniũ horũ factor, & suffragator, & initium, & finis. Ob hæc inquit ô diabole & mors uiuit, & infernus floret, & tenebræ gaudent, et obscuritas nõ minoratur, & iniquitas nõ deficit, & iudex mortis uictoriã accipit. Cum ergo interrogem te unde uenias, nõ quasi nescíens interrogo, neq; ut ignarus sciscitor, sed ut reprehendẽs atq; detegẽs, cõuincens atq; redarguens, ostendẽs quoq; atq; demõstrans quod ab omni impietatis atq; iniustitiæ perfectione atq; operatiõe uenias. Dic unde uenis tu? zelo succẽsus, iniquitate ornatus, inuidia plenus. Ego, inquit, dedi Iob, & tu inuides. Ego adieci illi, & tu æmularis. Ego multiplicaui, tu uerò flueíscis. Ego largitus sum, tu uerò auferre conaris. Apprehendam eũ te, & detegã diuina prouidẽtia, tanq; furem alienis bonis inhiantẽ, & sperantẽ quod per hæc iustum Iob subuertere possis. Sed ego, inquit, & tuã iniquitatẽ redarguam, bona Iob tibi tradendo, ut & Iob iustum demonstrem per tolerantiã uictoriã de te sumentem. Ob hoc ergo tanquã interrogans dico, unde uenis tu, ut occulta tua meditatio appareat, ut uehemẽs tua nequitia omnibus demonstretur, ut malitiosus tuus liuor omnibus innoteíscat. Pro his ergo omnib. dico, unde uenis tu? Aduersus quę respõdens diabolus dicit. Circuiui omnẽ terrã quę sub cœlo est, & ueni. Magniloqo atq; arrogantia uteris ô miserrime diabole, elatione quoq; atq; iactãtia, ut ita appareat q; oẽs magni loqui, iactanticuli, arrogãtes, & superbi tuę nequitię sint discipuli, & apud te didicerint ea quę deo sunt cõtraria. Deus enim superbis resistit, humilibus aũt dat gratiã. His simi- 1 Pet. 5
liter etiã Anna mater Samuelis dicit: Nolite loqui superba in superbia, & nõ exeat ma- 1 Reg. 2
gniloquiũ ex ore uestro. Sed horũ immemor diabolus, & alios docuit, & ipse magna locutus dixit: Circuiui totam terrã quæ sub cœlo est. Intendite ô amici quia circuisse se dicit totã terrã quæ sub cœlo est, sed non carnalibus uestigijs, neq; corruptibilibus gressibus, sed spiritali transcursu, atq; incorporali trãsitu uniuersa quæ sub cœlo sunt subito puolãs atq; peragrans. Sicut ergo nõ corruptibilibus gressibus, neq; carnalibus uestigijs circuiuit diabolus, sed incorruptibili atq; occulto transcursu: sic similiter cũ dicit q; ante deum steterit, non facie ad faciem coram deo stetit, sed occultis cogitationibus, & nequissimis meditationibus ante deũ uenisse dicitur, hoc est nequissimæ eius cogitatiões pro eius increpatione steterunt ante deum. Sed interim, inquit, circuiui totã terrã quæ sub cœlo est, & ueni. Sed male gloriaris, & mala est hæc tua gloriatio. Terrã circuis, sed ad cœlũ nõ reuerteris. Ea quę sub cœlo sunt peragras, sed illa quæ in excelsis sunt non possidebis. Circuiui omnem terram quę sub cœlo est. Circuiuit nõ carnalibus uestigijs, sed circuitionibus iniquitatis, non terrenis gressibus, sed spiritalibus seductionib. Circuiui totam terram quæ sub cœlo est. Nõ per temporum spatia circuisti, sed subito, celeriter, ac uelociter omnia quæ sub cœlo sunt peragrasti, & omnia quæ in aere sunt peruolando, & cũcta quæ sub cœlo sunt inspiciẽdo, subito ab oriente ad occasum transeũdo, & à meridiano ad aquilonẽ peruolando, & ea quę per quatuor terminos orbis in omnibus gentibus, & prouincijs, & regionibus atq; linguis fiunt, uel dicuntur uidens, & audiens, & sciens, non tanquã in præsentia habens, sed tanquam spiritus uolans, & omnia quæ uoce dicuntur audiens, & quæ operibus fiunt uniuersa uidens, ea uerò quæ in corde atq; intra animũ tractant, nescíẽs. Si enim hominũ cogitationes scisset, profecto nullum hominẽ saluũ fieri permisisset nihilq; boni perficere, sed omnia bona mox ut cogitatione

tatione cœpta fuissent, continuo destrueret, cõtinuo perficere non permisisset. Nũc uerò ea quidem quæ cogitãtur, uel tractantur ignorat: ea uerò quæ in operibus fiũt, & per uocẽ dicũtur, audit, & uidet, utpote spíritus callidus ac subtilis, & qui ubicp est præsens atcp totum mundum subito peruolans. Si enim uenti aeris regiões ac prouincías subito perflant atcp transeũt, nónne multo amplius aerei spíritus, id est nequissimi dæmões, subito peruolãt totũ mundum, subito uniuersa peragrant quæ sub cœlo sunt, subito ubicp præsentes sunt? In omni prælio uel pugna, in omni perturbatiõe atcp mortis ruina, in omni seditione ac tumultu, in omni cõtentione & lite, in omni sanguine & homicidio, et furto atcp adulterio, omnicp lamẽtabili bello siue orientis, siue occidẽtis, siue meridiani, siue aquilonis, ubicp prẽsentes sunt nequissimi atcp aerei dæmones, plus perturbãtes, et succẽdentes atcp uniuersa mouẽtes. Vnde diuinatiões sunt, ex quo malignissimi dæmones, aereicp spíritus subito hũc mundum peruolantes atcp uniuersa quę in omni loco huius mundi fiunt cõtemplantes: & ea quæ dicunt audientes, qui alibi ubicunq; longe positi fuerint suæ nequitiæ ministris reuelant atcp demonstrãt, tam in somnis cp in uigilijs, nec non in phantasmatibus, & iuxta hæc quæ fiunt, uel emergunt, etiam alia atcp alia futura sperare atcp probare docent. Exinde cepit diuinationis error filios hominũ in scandalum in eos quibus super terrã ortum est. His nancp omnibus demõstratis atcp memoratis, malignissimus atcp aereus diabolus dicit: Circuiui totam terrã quæ sub cœlo est, et ueni. O nequissime aduersarie, ô malignissime diabole, quàm malignus es, & ad omnia mala uersutus atcp callidus. Cum enim ad deum loqueris, humilitatẽ fingens, totam terram quæ sub cœlo est, circuisse te dicis, & cœli non meminis. Cum autẽ ad homines loqueris, tunc nihilominus magna loquens ut homines rapias, dicis in cœlũ ascendam, super stellas cœli ponam sedẽ meam, & ero similis altissimo. Hoc nimirũ ob hoc dicis, ut pro altissimo adorari atcp coli ab hominibus possis. Circuiui, inquit, totã terrã quæ sub cœlo est. Terram circuis ô diabole, ad desolandum, ad exterminandũ eam. Ea quæ sub cœlo sunt peragras ad perturbandum & peruertendũ, & ad furorem concitandas atcp exacerbandas gentes aduersus gẽtes, & regiones. Pro istis ergo omnibus, inquit, circui ui totam terram quæ sub cœlo est, & ueni. Sed adhuc aliter circuiui totam terrã, omnes terrenos, eos qui terrena sapiunt tantũ, eos qui terrena sola cogitant, & meditantur, diligunt, atcp requirũt. Istos ergo circuis, exploras, exquiris, & conculcas, quía introitus & exitus uiam atcp iter in eis habes. Sic inquã circuis terram ô diabole, & peragras ea quæ sub cœlo sunt. Quæ sunt hæc? Corda quæ non sunt in cœlo, quæ in cœlũ nunquã ascenderunt, necp fidei integritate, necp mentis desiderio, necp dñi memoria, necp resurrectionis expectatione, necp iudicij timore, necp spe gloriæ æternæ, sed horum omniũ quæ in cœlo sunt, obliuiscuntur, despiciunt quoq; atcp derelinquũt. Talia sunt corda omniũ ferocium, pertinacium, eorum qui non agunt pœnitẽtiam. Huiuscemodi enim corda circuit diabolus persuadens atcp infatuans, obtundens atcp obdurans, eorum qui ea quę sunt per cœlũ sunt in incorruptione non sapiũt, sed ea sola quæ sub cœlo sunt in corruptiõe super terram requirunt. De istis ergo omnibus dicit: Circuiui totam terrã quę sub cœlo est, & ueni. A nobis autem auertitur cum donat deus cor mundum, animam castã, mentem cp piam, fidem integram, plenam charitatem, misericordiã synceram, puritatem nõ fictam, & spem immobilem, ut omnes nequissimi incursus atcp accessus longe à nobis auertantur, & omnis uersutia eius cõfusa atcp inefficax comprobetur. Sed interim cum
Iob 1 hæc diceret diabolus quod circuisset terram, & peragrasset ea quæ sub cœlo sunt, respõdit ei deus, dicens: Animaduertisti ad puerũ meum Iob, quía similis ei non est quisquã in terris? Tanquam si diceret: quía gloriaris quod terram circuieris, & ea quæ sub cœlo sunt peragraueris, dic mihi. animaduertisti ad puerum meum Iob? Quod si forsitan dixeris, nescio quis sit Iob, hic est cui non est homo símilis super terram. Ego dico quod non sit illi similis super terram: tu uerò qui dicis quod terrã circuieris, & ea quæ sub cœlo sunt peragraueris, ostende alium similem illi. Et uere nequissimi diaboli cogitationes arguit, atque illicitum eius liuorem ostendit, quem meditatus est ac nequiter cogitauit, cum Iob zelatur, & inuidet. Ac si diceret: Ego arguo meditationes tuas, ecce reuelo cõsilia tua, ecce ostendo nequitiam tuam atcp liuorem. Ecce do tibi audaciam, ut proferas malitiam tuam, ut depromas malignitatem tuam, ut ad certamen atcp prælium beatum requi-

ras. Nisi enim fiduciam acceperis, quærere non audebis. Animaduertisti ad puerũ meum Iob? hoc est relaxasti animum tuum, cogitationes tuas, cõsilia tua, meditationes tuas? Ad quem? Ad puerum meum Iob. Lætaberis aduersarie sagitta in modũ ignis cõburente? Hanc uocem diabolus nequaquã audire patitur, nõ tolerat nequissimus, ut alíquis seruus dei sit, uel omnino nominetur. Cum autem odio haberet Iob atcp zelaretur eum, adiecit super nequitiam cum seruũ dei illum nuncupari audisset, deo astruente, ad puerum meum Iob. Et animaduerte quantus sensus in hoc ipso demonstratur sermone, cum seruum suum appellat Iob. Primum quidem tãquam gloriam sibi existimat atcp honorem omnium dominus cum sancte atcp caste illi seruiũt homines. Idcirco quasi glorians dicit nunc sanè de solo Iob, puerum meum Iob, hoc est seruum meum: alibi autẽ de plurimis: Misi ad uos omnes seruos meos prophetas. Vnde etiã ipsos glorificat atcp magnifícat per id quod seruos, & famulos eos astruit atcp appellat, sicut Mosen, de quo dicit ad Aaron: Nõ sicut famulus meus Moses in tota domo mea fidelis. Et post paululũ: Quomodo nõ timuisti loqui de famulo meo Mose? Quid hoc maius est, quid superius, ut quis sit creatoris seruus atcp cœlestis regis famulus? Nõ est hac maior gloria. Sup hęc autẽ ipsum diabolum increpat, deíicit atcp obiurgat per id quod Iob puerum suum appellat. Animaduertisti, inquit, ad puerũ meũ Iob? Ac si diceret: nónne uictus es, & deiectus atcp humiliatus, ut Iob corruptibilis atcp terrenus homo seruus meus sit, & in mea seruitute maneat? Tu uerò ô diabole cum superior sis angelis, cũ inter Cherubim à me creatus, à mea seruitute recessisti, et meũ ministerium dereliquisti, merito ex sanctis chorís proiectus atcp à cœlestibus pulsus circa terras oberras, circa terras reptas, & terrenos circũuenire conaris. Ob hoc cũ dicis quod terrã circuieris, & ea quę sub cœlo sunt peragraueris, quia cœlestiũ refuga effectus atcp in terrenis reptare, in terra mãducare, in puluere serpentis es maledictus, animaduertisti animo illo nequissimo, inuído, crudeli, pracuo, fero, ad puerũ meum mitem, benignũ, subiectum, religiosum, non fraudulentũ, sed deuotum, ad puerũ meũ, cui non est homo similis super terrã? In omnibus uirtutib. atcp studijs non est illi similis super terram. Abraham non est, Isaac requieuit, Israel transiuit, Ioseph quietem assumpsit: propterea nõ est illi similis super terram. Ego, inquit, testimonium perhibeo uirtutibus eius, utpote omnium cognitor dñs. Attestatur uidelicet illi etiã malignus tuus liuor ô diabole. Nisi, inquit, meus seruus fuisset sanctus ac dignus, atque mihi bene complacens, non utícp eum zelatus fuisses, non utícp ei inuideres. Nõ es zelatus Esau, necp Ismael, non zelaberis Saul, atcp Achitofel, necp Doech, necp ullũ ex ijs qui tuam peruersam fecerunt uoluntatẽ: sed zelatus es à seculo omnes seruos meos, atcp cultores, id est Abel & Ioseph, & nunc ipsum Iob, atcp his similes oẽs, & omnes synceriter me inuocantes. Quía nõ est, inquit, similis illi super terrã. In quo non est similis eí quisquam super terrã? In omnibus bonis operibus, atcp ideo dilectis, sine querela est, utpote qui in nullo potuit reprehẽdi. Quamuís, inquit, tu eũ reprehẽdas ô diabole, quasi propter diuitias me colentem, post paululum probabit, quía omnino Iob sine querela permanet, & non solum sine querela, sed & iustus, cũ iustitia etiam uerus. Sed quía plericp hominũ in hoc mũdo omnibus modis sine querela fuerunt & iusti & ueraces in humanis dũtaxat iudicijs & causis, atcp corruptibilibus iustitijs uniuersis, & quod summũ & maximum est, dei scientiã non habuerunt, charitatem quoq; dei, atcp culturam, meritо super hæc uniuersa Iob bona, adijcit id quod maximum est dicẽs, dei cultor: siue sine querela fuisset, siue iustus, siue uerax, omnia hæc propter deũ erãt, atcp dei culturã. Sup quę uniuersa adijciẽs dicit: Abstinẽs se ab omni re mala. utpote qui deũ colebat, utpote qui deũ metuebat, tancp qui deo seruiebat, & tanquã qui deo placere cupiebat. Sic itaq; super omnes cæteras uirtutes pręcipuã eius uirtutẽ in cõclusione demonstrans, dei cultorem illũ fuisse ostendit, atcp ab omni re mala se abstinentẽ. Et uere cũ hæc ad diabolũ loquit, per hæc diabolũ arguit, atcp increpat, & ueluti diceret, audí ô diabole, ad te eñ est hic sermo, & tua hæc increpatio atcp obiugatio. Sine querela est Iob, tu uerò omnib. criminibus es refertus. Iustus est Iob, tu uerò ipse iniustus es, & totius iniustitię suffragator. Verus est Iob, tu autẽ totius ueritatis es exors, atcp omni mendacio plenus, & omnis fallacię, atcp doli es pater. Dei cultor est Iob, tu uerò dei refuga et apostata, atcp rebelis: & nõ solũ tu, sed et oẽs homines ad hoc instigas, suades & doces. Abstinet se ab omi

opere

Universidad de Deusto
Biblioteca

opere malo & uerbo Iob: tu autem omne malum & illicitum, atq; impium opus, aut uerbum seminasti inter homines, atq; in ea quæ sub cœlo sunt oriri fecisti. Dicit denicq; hæc uniuersa deus ad diabolũ, cũ laudat Iob et ueraciter magnificat eũ, ut nosset diabolus aduersus quẽ habebat, ne postea diceret, non mihi indicasti, neq; ego sperabã in omnibus super terram huiusce modi esse constantiã. Cũctos audiui, qui fuerunt ab initio seculi, & quãplurimos meis discipulis circundedi, atq; meis insidijs apprehẽdi. Merito putabam etiam hunc quasi unũ ex omnibus facile superare. Ob hoc ergo ne uictus diabolus post hoc posset ea quę memorata sunt dicere, propterea testificatus est illi deus, & ante prę monuit de omnib. quæ circa Iob agerentur, ac si diceret. Noli putare ô diabole, quod aduersum auũ Iob Esau habeas, aut aduersum unũ ex Esau similibus, sed ad aduersum Iob habes, in fide indeclinabilẽ, immobilem in iustitia, in gratiarũ actiõibus immutabilẽ, in doloribus non succumbentẽ, non deficientem in tribulationibus. Talẽ fuisse Iob sciens deus, ante testificatus est diabolo, dicẽs: Homo sine querela, iustus, uerax dei cultor, abstinens se ab omni re mala. Sed & quę in laudem beati Iob dicit deus, atq; in testimoniũ nequissimi diaboli, hæc ad maximã inflammationẽ profecerunt, & succensionẽ nequitiæ aduersarij, atq; maximã aduersum Iob cõcitationẽ liuoris ac zeli. Merito audacia fretus nequissimus, immoderanter protulit suam iniquitatẽ dicens: Non sine causa gratis Iob colit deum. Respõdet nihilominus, et dicit, nõ labijs depromens, neq; humano ore locutus, sed consilijs iniquis cogitans, atq; ipsis cogitationibus illicita meditatus, respõdens diabolus dicit, non sine causa Iob colit deũ. Incipit ostendere, quia nequiter meditatus est: incipit publicare, qa malitiose cogitauit. Nõ sine causa, inquiens, Iob colit deũ. Nõ gratis, sed cũ precio. Nõ frustra, sed pro mercede. Nõ propter pietatẽ, sed ppter diuitias, non propter domini dilectionem, sed propter peculij multitudinẽ. Nõ sine causa Iob colit deum. Habet pro quibus recompenset, habet pro quibus reddat retributionẽ. Nõ sine causa Iob colit Deũ. Si enim ferocioribus, atq; immanioribus hominibus tantas conferres diuitias, & tantam gloriam, atq; tantũ honorem, profecto omnes uno cõsensu tibi seruirent, & te colerent. Non sine causa Iob colit Deum, sed pro diuitijs, pro possibilitatibus, pro substantia, pro facultatibus, pro potẽtia & gloria, atq; honore. Pro his ergo atq; horum blandimẽtis te colit. Nunc uerò facile est illi colere te, facile est etiã sine querela & iustũ, atq; ueracẽ esse. Sine querela est, quia innumerabilia habet, & nullo indiget: iustus est, quia diuitias habet: uerax est, quia omnes undiq; illi inclinant, et fermonem eius usq; ad nubes perferunt. Sed mitte manũ tuam & tange omnia quæ habet, & scito si benedicat te. Aufer, inquit, diuitias, expolia facultatibus, detege gloria, priua honore, humilia ex sublimitate, & tunc non solum hanc culturam derelinquet, & si nõ in præsenti te benedicet, hoc est nisi te in præsenti maledicat & blasphemet, atq; detrahat. Moses enim magnus homo dei cum scriberet Iob non ita scripsit sicut diabolus locutus est, sed decẽtius ac benignius, utpote deuotus dei famulus. Diabolus enim crude liter, ac nequiter locutus est, & ut plus ad iracundiam (ut putabat) prouocaret deũ, non dixit si non in faciem te benedixerit, sed si non in faciem tibi maledixerit. Moses uerò illicitam atq; crudelem diaboli uocem immutans, dixit: In faciem tibi benedicet. Nõ sine causa, inquit, Iob colit deum. Et ut quid? uel ob quam causam colit? Quia tu munisti illi ea quæ extra domum atq; intra domum eius sunt. Tu munisti, tu circumdedisti, tu obumbrasti, tu protexisti, tu illæsa custodisti omnia bona eius, non solum ea quę intra domum sunt, sed & ea quæ extrinsecus sunt extra domũ uniuersa, quæ sunt ei in circuitu. Quoties, inquit, uolui appropinquare, & non inueni accessum, cũ protegis, atq; obumbras? Quoties, inquit, uolui perdere & exterminare, et non permisit omnipotẽs manus tuas? Tu munisti ei omnia quæ sunt intra domum, atq; extra domũ eius tanquã flamma ignis angelorum tuorum custodia ante me omnia bona circumdans, accessum mihi minime concessisti, neq; approximare mihi permisisti, potestatem mihi nullatenus dedisti. Quid ergo laudas Iob quasi iustum? Quid magnificas Iob, quasi Dei cultorem, atq; religiosum? Non Iob religiositas, neque iustitia hoc fecit, sed largitiones tuæ, atq; multiplicia tua bona, pro quibus te colere uidetur. Quod si non hoc est, mitte manum tuam, tange omnia quæ habet, nisi in faciem benedixerit tibi, uel potius maledixerit, sicut dicit diabolus. Tu, inquit, munisti, tu benedixisti, tu multiplicasti, tu conseruasti & ea quæ

ea quæ domi sunt, & ea quæ extra domum, sed in circuitu sunt, & ea quæ sunt prope, & ea quæ longe sunt uniuersa. Pro his, inquit, omnibus deprecatur & colit, & gratias agit: non tibi gratias agens, sed pro ipsis bonis gratias recõpensans, nõ te diligens, sed ipsam multitudinem pecuniæ amans & conseruans, atq; perdere nolẽs. Non ergo, inquit, pro tua dilectione te colit, neq; propter tuã beatitudinẽ gratias agit, sed pro pecuniæ huius blandimẽto te colit, sed propter beatitudinem suam rerumq; plurimarum quas hic possidet copiam quã dedisti ei, tibi gratias agit. Aufer ergo illi quæ dedisti uniuersa, & appa rebit omnibus quæ sit Iob perfidia, & quia nõ pura dilectione te colit, sed propter pecuniam rerumq; tantarum possessionem, ne eam si ingratus uideatur auferas, te reueretur. Cui digne respondeatur & dicatur ad eum. Dico nequissime Satana, dico maligne diabole, non intellígis ô misserime, quia tu teipsum deijcis, tu temetipsum cõdemnas. Nam in his quæ in Iob reprehendis, quod ille ingratus extiterit, teipsum cõdemnas cum tu eadem feceris. Nam hoc ipsum tu fecisti cũ à deo discederes, atq; deo resisteres, derelinque res quoq;, atq; ingratus existeres, de quibus nũc Iob nec quicq; huiusmodi facientẽ pessime reprehendis. Sed interim ô diabole dicis, quod nõ propter benedictionẽ colat me Iob, sed pro donis meis, atq; pecunia. Dic ergo nequissime Satana, quantũ uel quid dedi Iob, quemadmodũ tibi? Nonne te superiorẽ angelis feci, & anteriorẽ archãgelis? Nõne inter ordines Cherubim creaui? Nonne incorruptiõis gloria te indui? Nõne in indefinẽ ti lætitia uultus mei te cõstituí? Pro quibus tu uniuersis ingratus existẽs me dereliquisti, & à me recessisti, & rebellis mihi extitisti. Dic ergo ô diabole qd huiusce modi dedi Iob? quid huiusce modi impertiui? Nonne mortalẽ & corruptibilẽ infra angelorũ archange lorumq; naturã creaui? Nonne in ualle miseriarũ cum cæteris filijs hominum constituí? Nõne mortalitatis & corruptibilitatis suæ passionibus eũ, ut cæteros homines, subiecí? Nempe non in tristitijs uiuit super terram? Nempe non labores manuum suarum manducat? Nempe non labores suos nõ habentibus diuidens, mihi gratias agit? Nempe nõ sudore uultus sui edens me colit? Quomodo, inquit, ô infelicissime diabole cum tu pro glorioſis in incorruptione ingratus extiteris, Iob reprehẽdis, illũ qui in exiguis atq; paruis fidelis existens, indesinenter me colens mihi gratias agit? Hæc itaq; audientes nos ô uiri periti, caute nos obseruemus, sollicite animabus nostris intendamus. Nam idẽ ipse diabolus est etiam nunc, qui utiq; fuit & tũc: eundem iniquitatis liuorem etiam nunc habet circa nos proculdubio, quem & tunc habuit atq; exercuit circa Iob. Non quiescit unquam aduersarius uester diabolus, sed tanquam leo rugiens, circuit quærens quẽ deuoret. Non quiescit unquam accusare homines ad deum, & deum ad homines. Merito ergo diabolus est appellatus, id est accusator. Sic nanq; & tunc Iob accusauit circa deum, quasi non propter synceritatem, sed propter pecuniæ blanditionem Deum coluerit: & deum accusauit & reprehendit non minime, sed potius quàm maxime, quasi nõ digne, sed cohibenter Iob diuitias tribuerit, ob hoc solum, ut adorarent illum tantum homines & colerent. Hoc ipsum nimirum etiam nunc facit, & usque ad consummationem seculi omnes homines occulte accusans ad deum & pro uerbo & pro opere, omnibus hominibus laqueos & capturas & tendiculas ponit & scandala multiplicat, & tribulationes & molestias ingerit, maxime iustis omnibus atq; sanctis, circa quos etiam zelum habet & bella suscitat atq; prælium committit, sicut dicit in quodã loco propheta: Et faciebat bellum cum sanctis altissimi dei, & prævalebat eis donec uenit antiquus dierũ & iudicium dedit sanctis excelsi. Merito ergo in omni tempore caute atq; sollicite obseruemus, atq; intẽdamus animabus nostris, ut nec hic accessum ad nos nequissimus inueniat, nec illic in conspectu dei nos reprehendat. Mitte, inquit, manum tuam quæ nũc circumdat, quæ nunc munit, quæ nunc protegit, quæ nunc undiq; obumbrat, quæ nunc nullatenus mihi accessum tribuit. Mitte nunc manum tuam, hoc est præceptum tuum, iussionem tuam, imperium tuum. Hæc nanq; significans dicit, mitte manum tuam, ac si diceret, præcipe, iube, manda, permitte. Hæc utiq; uniuersa habens intra mentem suam nequissimus diabolus dixit, mitte manum tuam. Non de eo infelix dixit ad deum, mitte manum tuã, eo quod manum dei uellet mitti, sciebat nanq; miser, quia ubicunq; manus dei mittitur, cũ propitiatione mittitur illic & munit & auxiliatur, ac opitulatur & regit & sanat atq; saluat. Hæc nimirum sciens iniquus, aliud loquebatur & aliud cogitabat, aliud suggerebat

& aliud quęrebat. Ob hoc ergo dicit callidè, mitte manum tuã. Bene, inquit, ecce mitto manum meam ut tu dicis: Ad quid faciẽdum mittam manum meam? Mitte, inquit, manum tuam, & tange omnia quæ habet. Cur tangam, inquit? Ad delendum (ait) tange, ad interitum, ad exterminiũ, ad perditionem. Et quomodo, inquit, perdã ô inimice omniũ bonorum diabole ea quæ creauit? Quomodo exterminẽ ea quæ dedi? uel quomodo delebo ea quæ ego feci? Et adhuc aliter. Quomodo perdam ô diabole substantiã ex qua mihi non indigne uictimæ offeruntur, atq; syncera sacrificia immolãtur? Quomodo exterminem substantiã, unde uiduæ uestiuntur & orphani pascuntur & infirmorũ scapulę calefiunt? Quomodo perdam ô diabole filios eius qui me nimiũ diligit? Quomodo obturem ora eorũ qui in innocentia una cum patre suo Iob deuote mihi gratias agunt? Sed interim quia nõ potest, inquit, aliter tua iniquitas sedari nisi sic, ecce omia quæ habet dedi in manum tuam. Nam si non dedero, discedens gloriaberis & plaudes, quasi uictor discesseris, quasi ego hoc certamen non concesserim, quasi hoc bellum fieri non permiserim, quasi de Iob constantia non præsumpserim, quasi ante prælium & cõgressionem superatus fuerit Iob, qui à me magnificatus atq; laudatus est. Ob hoc, inquit, ne de his glorieris ô diabole, ecce omnia quæ habet dedi in manum tuam. Et adhuc propterea, ut cũ hoc quod gloriari, uel applaudere non permitteris, cum hoc ipso etiã humilieris ac resiteris atq; mendax comproberis: Iob uerò exaltetur & beatificetur, atq; uictor demõstretur: & sit deus uerax, qui testimoniũ perhibuit Iob, tu uerò diabole mendax, atq; auctor mendacij ostendaris. Ob hoc ergo omnia quæcunq; habet, dedi in manũ tuã, ut omnes in perpetuo cognoscant & tuam iniquitatem ô diabole, & Iob iustitiam ac tolerantiã, et meam præsentiam: & quia in tribulationibus atq; tolerãtia probo electos meos: & quia plurimæ tribulationes iustorũ, & ex omnibus his liberabit eos dominus: & quia tanquã aurum in fornace, ita iusti atq; deo acceptabiles probãtur in tentatione. Ob hoc ergo respondens dicit ad diabolum: Ecce, inquit, omnia quæ habet dedi in manum tuam. Quia hoc quæsisti, ut ego manum meam mitterem, ideo ecce ego dedi omnia quæcũq; habet in manum tuam, & peculium & filios & substantiam & labores & diuitias & possibilitatem. Omnia quæ sunt intra domum & extra domum eius, omnia quæcunq; habet nõ detendo, neq; contradico, non præpedio, neq; obuio, sed in manum tuam trado. Interfice, perde, dele, atq; extermina. Perfice malignũ tuum liuorem. Imple maledictũ illud tuum odium. Pecuniam enim & filios Iob perdes, sed charitatem eius non perdes. Substantiã ac labores eius intercipies, sed syncritatem illius atq; gratiarum actionem non intercipies. Omnia ergo quæcunq; habet dedi in manum tuã, quæ iram atq; gladium cõtinet, quæ prælia atq; bella operatur, quæ perditionem atq; damnationem perficit, quę doloribus non satiatur, quæ sceleribus atq; impietatibus inhiat. In hãc, inquit, manum tuã trado omnia quæcunq; sunt illius: in hanc manum, quæ si prævaleret, omnem hominẽ, & omnem spiritum qui sub cœlo est, subito in ictu oculi perderet, deleret, atq; interficeret, si permitteretur, & si iuxta uolũtatem iniquitatis suæ potestatem haberet. Sed resistit illi omnipotens manus dei, atq; fortissima dextera creatoris, gubernãdo, obumbrãdo, protegendo, omnia quæ sub cœlo sunt facta tuẽdo. Quod autẽ ita est perditioni dedita nequissimi diaboli manus, manifestum est in Iob: quę mox ut permissa est, & mox ut iussio nem accepit, statim imparcenter cuncta perdit, statim omnia interficit. Ecce, inquam, omnia quę habet dedi in manũ tuam. Ecce omnes tibi ademi occasiones, ecce nõ habes contradictionẽ, ecce non habes ullam replicationẽ, ecce nõ habes excusationẽ. Omnia quæcunq; habet dedi in manũ tuam, ut cum omnem Iob substantiã perdideris, tunc prę sertim cognoscas quia nõ propter substantiam me colit Iob, sed propter charitatẽ, quia non propter facultates gratias mihi agit, sed propter syncritatem. Ob hoc ergo ecce omnia quæcunq; habet dedi in manum tuã, sed ipsum caue ne tangas. Dixisti ô diabole, quòd nõ propter pietatẽ, sed propter diuitias Iob coluerit me: dixisti, aufer quæ dedisti, & cognosces quid sit Iob. Ego, inquit, cognoscere nõ necesse habeo: præscieter emi scio constantiã Iob, atq; deuotionem quã habet circa me: omnia uerò quæcunq; sunt illi, do in manum tuam, ut cũ probaueris, cognoscas quia solus Iob ualet resistere uniuersæ iniquitati, atq; malitiæ tuæ. Sed interim omnia, inquit, quæcunq; habet dedi in manũ tuã, sed ipsum caue ne tãgas. Q[uæ] quæsiuisti, inqt, habes: quæ petisti, accepisti, potestatẽ sub

stantiæ & possibilitatis atq; diuitiarũ, peculij nihilominus atq; filiorum: sed ipsum caue ne tangas, quia non ipsum quæsisti, sed quæcunq; habet. Idcirco omnibus quæcunq; habet acceptis ipsum caue ne tãgas, neq; carnaliter, neq; spiritaliter, neq; manifestè, neq; latenter. Ipsum caue ne tangas. Cur enim non tangam? Ob hoc, inquit, quia seruatur ad secundam luctationem, certamen quoq; & constantiã, atq; tolerantiæ approbationẽ. Sufficit, inquit, nũc hæc quæ per pecuniæ atq; filiorũ perditionẽ fit tentatio. Merito ipsum caue ne tangas. O bonitas tua Rex, ô uirtus atq; magnificentia tua æterne. Quam magnam consolationem tribuis ijs qui ad te confugerint, & constantiæ fidutiã à te speraue rint, ut neq; hominum neq; iumentorum, neq; animatorum neq; inanimatorum potestatem habeat aduersarius, nisi ubi fuerit permissus. Non autẽ permittitur, nisi ubi nouerit deus pro fidei manifestatione, & cõstantię approbatione, atq; gloriosæ remunerationis retributione. Hæc scilicet nos scientes sollicite atq; deuote ad deum cõfugiamus, instantissime atq; syncerissime in orationibus deũ inuocemus, ut auertat à nobis maligni insidias, ut eripiat nos de crudelibus illius incursionibus, & non permittat nos tentari super id quod possimus sufferre. Ecce, inquit, uniuersa quæcunq; habet dedi in manu tua. Nõ ideo, inquit, dedi hæc omnia in manu tua, quia oportuerat uel iustũ fuerat, sed ob hoc ut nequitiæ tuæ occasiones auferrem. Quomodo enim iustũ erat, uel oportuerat ut darem in manu tua iuga boũ quæ uiduas arãdo releuabant? & greges pecorum, qui orphanos uestiebant, atq; calefaciebant? Quomodo oportuerat, uel iustũ erat ut iustos & innocẽtes filios Iob tu nequiter interficeres ô diabole, cum dixerim post in lege, Iustum & innocentem non occides? Non ergo oportuerat neq; iustum fuerat, sed propter iniquitatem tuam & zelũ & liuorẽ, ut inexcusabilis cõproberis, & absq; cõtradictione redarguaris, propterea ecce omnia quęcunq; habet dedi in manu tua, sed ipsum caue ne tangas. Et factum est quasi dies illa. Quæ dies? Illa dies in qua malignus permissionẽ accepit, in qua nequissimus fidutia est fretus, in qua die diabolus innocentũ mortẽ fabricatus est. Et factum est quasi dies illa, in qua diabolus gauisus est, q nunq; est gauisus, in qua malignus exultauit, qui nũquã exultare est cõprobatus. Nam exultationem ducit eorum qui sunt perditionem, atq; uiuorum mortificationem. Et factũ est sicut illa dies. Quæ dies? Illa, in quit, dies in qua filij Iob & filiæ nouissimum illud unanimitatis atq; cõcordiæ prãdium pranderunt super terrã. In cœlis nãq; æternæ gloriæ & incorruptibilis beatitudine pariter fruuntur. Quod aũt nouissimum prandiũ tunc in corpore pranderũt, mox subsequẽter ostendit, dicens: Et filij Iob & filiæ manducabant & bibebant in domo fratris sui maioris, ac ueluti paruuli infantes malis omnibus expertes, simul sedent & stãt, simul & ludunt & bibũt, nec quicq; mali, aut illiciti, aut etiã obscœni de inuicẽ ad inuicẽ cogitant: ita & beatissimi filij Iob ac filię casti erant animis & mundo corde, & immaculata cõsciẽtia & omnibus immũditijs atq; illicitis expertes. Merito cum huiuscemodi essent, simul manducabant & bibebant caste. Ita erãt simul olim Adam & Eua quamdiu in paradiso in innocentia permansissent. Ita & nunc sunt in sancta ecclesia castæ animæ ac sanctæ, ut simplices infantes, atq; omnibus malis expertes. Sic scilicet fuerunt etiam benignissimi, ac deo dilecti, atq; omnibus angelis sanctis eius filij Iob propter innocentiã & sanctitatem. De istis ergo filijs Iob dicit istic, Et filij Iob & filiæ manducabãt & bibebant in domo fratris sui maioris. Et in hoc quod maiori primatus honor ab omnibus exhibebatur, in hoc ipso etiam sicut & in omnibus circa dei ordinationem ambulare properauerunt. Dei enim ordinatio, atq; dei iustitia hæc est, ut maiori primatus honor ab omnibus exhibeatur. Manducabant ergo & bibebant in domo fratris sui maioris. Manducabant & bibebant non luxuriose, neq; petulanter, neq; superflua loquentes, neq; illicita fabulãtes, sed manducabãt & bibebant laudantes suum creatorem, benefactorem suũ adorantes, atq; alentem se benedicentes. Sic itaq; manducabant & bibebãt filij Iob. Quo tẽpore? Certum est quod tempore prandij. Non enim alio poterãt mãducare uel bibere talis ac tanti uiri filij tempore: quia nec ipse extra ordinem mãducare uel bibere solitus erat, sed competenti tempore, sed disposito tempore atq; ordinato & ipse manducauit, & filios suos circa ordinem manducare docuit. Sic itaq; hora prandij manducãtibus illis ac bibẽtibus, Iob sanè in domo sua, filij aũt eius & filiæ, in domo fratris sui maioris, nuncius uenit ad Iob. Erat nanq; nequissimi diaboli uersutia, ut horam prandij obseruaret, ut pran- Iob 1

dente illo triſtes ac mortiferos nuncios ad eum mitteret, quo magis fatigaret & eũ interficeret, ut tempore comeſtionis ac potus atq; iocunditatis triſtes nuncios mittendo deſi cere illum iuſtum faceret. Hæc nanq; demonſtrans dicit: Ecce nuncius uenit ad Iob, dolorum atq; gemituum nuncius, malorũ atq; amaritudinis præco, tribulationis atq; angu ſtiæ prædicator. Nuncius uenit ad Iob, qui conſeruatus ab aduerſario miſſus eſt à diabo lo. Nuncius uenit ad Iob, conſciſſus, laceratus, compilatus, contuſus, flens, lamentans, plangens & uociferans, atq; uniuerſa quæ ſunt miſerabilia luctu demonſtrans, ita à mali gno edoctus ut ipſo potius miſerabili ſuo luctu ac planctu in dei reprehenſionẽ iuſti illius mentem cõcitaret. Nuncius uenit ad Iob & dixit illi, miſerabili atq; lacrymabili uoce dixit ei: Quid cogitas ô Iob? Ad menſam ſedes, & ea quæ contigerunt ignoras. Delicijs uteris, & accidentes tibi miſerias neſcis. Dixit illi. Ad menſam ſplẽdidam ſedes Iob: ſed hodie ad menſam, cras uerò ad lectum foras deportatorum filiorũ, modo in iocũditate, poſt paululum autem in infelici paupertate. Quod ſi non credis, quod ſi non ſperas ita eſſe audi: iuga boum tuorum arabant & aſinæ iuxta illos paſcebant, & uenerunt prædones & prædati ſunt illa, & pueros occiderũt in ore gladij, & remanſi ego ſolus, & ueni ut tibi nunciarẽ. O multiplex atq; callida aduerſarij aſtutia, ut eadẽ quæ ingeſſerat mala, ita callide enarraret, ut ad dei blaſphemiã iuſti illius uiri animum prouocaret. Iuga, inquit, boum tuorum arabant. Non enim otioſa erant neq; inutilia ſtabant, ſed arabãt ultimam araturam, atq; nouiſſimam exercentes culturam. Quid ad hęc, inquit? Et uenerunt prædones & prædati ſunt ea. Iob uel unde tibi uiues, uel unde alijs beneficia imperties? Vnde uel tibi uictus, uel miſeris & non habentibus refectio? Iuga boũ tuorũ arabant, quæ nec tibi ultra, nec alijs arabunt. Aſinæ tuæ paſcebant, quæ ultra fœtus nõ faciẽt, quæ nec tibi nec alijs proderũt. Quare, inquit? Ob hoc, ait, quia uenerunt prædones & prædati ſunt ea. Qui ait: Tantum me terres ô homo, quaſi iugis deprædatis uiuere non poſſim. Sunt pueri plurimi, coloni abundantiſſimi, qui uniuerſi mercimoniũ facientes, & me & ſe paſcant, & me & ſe tolerent. Sed reſpondet nuncius qui uenerat & dicit: Inaniter tibi blandiris ô Iob, atq; ſuperuacue ſperas, quod coloni remanſerint. Nam hi qui iuga boum & aſinas deprædati ſunt, ijdem ipſi & pueros occiderunt. Quomodo occiderũt? In ore gladij, inquit, non pepercerunt, non miſerti ſunt, non reliquerũt, ſed omnes imparcẽter occiderunt, ſed immiſericorditer interfecerũt, atq; omnium ſanguinem crudeliter fuderũt. Mihi ſoli, inquit, pepercerunt, me ſolum remiſerunt. Et cum ſolus remanſiſſem, ueni ut nunciarem tibi. Quid, inquit, mihi nuncias ô homo? Hoc mihi nuncias quòd prædones prædati ſunt, & cum prædati fuiſſent, pueris non pepercerunt, ſed & ipſos in ore gladij occiderunt, reliquias mihi nõ dimittentes, neq; ſolatia relinquẽtes. Hæc, inquit, mihi nũcias, nuncia & prædones, nũcia & interfectores, ut ſi poſſum, inquit, uindicem me: quod ſi non ualeo uindicare de his qui hoc fecerũt, eos enumerem, Deo autem id quod factũ eſt, ut iuſte inquirat commendem. At nunc, inquit, ô homo cum tu ſolus euaſeris, ad maximum mihi incendium euaſiſti, pro augmẽto doloris mihi aduenisti. Deprædationem mihi nũcias, & prædones nõ publicas. De proximo ſunt, an de longinquo? Hoſtes ſunt publici, an fures occulti? Sed is qui euaſit, non ideo ut ei parceret euaſit, ſed propter augmentum tentationis Iob aduenit. Hic ergo nihil aduerſus ea quæ dicta ſunt reſpondit, ſed tantũ prædones nominauit: nos intelligere admonẽs, atq; nobis intelligendũ relinquens, quos, uel quales prædones nominauerit: illos ſine dubio qui de cœlo, propter apoſtaſiam in prædam uenerunt, & ex ſanctorũ choris propter cõtumaciam proiecti ſunt. Illi nimirum, qui ſub cœlo omnẽ captiuitatem oſtenderunt tam carnalium quàm ſpiritalium, qui prædati ſunt uniuerſos qui ſunt ſuper terrã, & manifeſte & occulte. De quorum captiuitate dicunt ſancti: Benedixiſti domine terram tuam, auertiſti captiuitatẽ Iacob. Et alibi: Cum conuerterit dominus captiuitatem plebis ſuæ, exultabit Iacob & lætabitur Iſrael. Iſti ſcilicet prædones, iſti memorantur. Venerunt, inquit, prædones. unde uenerunt? ex ſe ipſis, an ex Chaldæis, an etiam ex Ægyptijs? Sed ex nullis iſtorum uenerunt, ſed ex Abyſſis uenerunt, ex interioribus infernorum uenerunt, à deſertis uenerunt, ſicut paulo poſt demonſtrabitur in filiorum internecione. Inde ergo uenerunt iſti prædones, dimiſſi ad tentationem, atq; ad probationẽ iuſti illius. De iſtis ergo dicit, uenerunt prædones, & prædati ſunt eos. Iſti nanq; ſunt qui à ſeculo deprædati ſunt plurimos, &

mos, & plurima, plurimos in captiuitatẽ duxerunt. Iſti deprædati ſunt Cain per ſacrificij æmulationem, gigantes per ſuperbiam: illos ad turrem per dei contumaciã: illos in Sodomis per turpitudinis laſciuiam: Eſau per inſatiabilitatem, atq; petulantiam: Pharaonẽ per dei contemptum, atq; pertinaciam: illos in deſerto per idololatriam, aliosq; innumeros per eadẽ deprædati ſunt, & his ſimilia, atq; per alias innumeras rationes & prædati ſunt à ſeculo & deprædantur uſq; in ſeculum, alios per adulterij appetentiam, ut Amon, alios per honoris ambitionem, ut Abſolon, alios per auaritiam, ut Iudam. Iſtos ergo prædati ſunt nequiſſimi diaboli hoſtes, alijs aũt alios deprædati ſunt, ut Noe Cham, Abrahę Hiſmael, ut Iſaac Eſau, ut Iſrael Symeon Leui & Ruben, ut Heli ſacerdoti Ofni & Phinees filios eius, ut Dauid ſuperius memoratos filios, atq; alijs alios primos, ac nouiſſimos. Quæ uniuerſa ſciẽtes nos atq; audientes intendamus caute animab. noſtris, ne prædentur nos, atq; populenẽ prædones dæmones, ne dicaẽ de nobis, uenerũt prædones & prædati ſunt eos, ne cõpellamur fletus atq; lamentationis canticum cantãtes dicere: Super flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus. Ob quã rẽ? Quia illic interrogauerunt nos, qui captiuos duxerũt nos, uerba cantionũ. Sed cũ hæc omnia audiret Iob tã peculij deprædationẽ, atq; uenientis & narrantis lamentationẽ, nec quicq; hac re quæ obuenit dignum fecit, ſed pariter hunc auditum ſuſtinens, blande enarranti ſibi reſpondit dicẽs: Quid eiulas ô uir? Quid lamẽtaris ô homo? Diuitiarũ poſſibilitas ita ſemper eſt uertibilis, ut hodie ſit hic, craſtina uerò alibi. Et præſertim, inquit, quia inimici prædati ſunt, qa aduerſarij abſtulerunt, quia iniuſti diripuerunt. Ego, inquit, ut inimicos acquirerem nõ geſſi, neq; inimicos me putaui habere. Et quia non peccanti mihi inimici quidem effecti hæc ingeſſerunt, ut & pueros occiderent, & peculium abriperent, ſine illos poſſidere hæc cum iniquitate, nobis uerò dabit deus alia ſine peccato. Sed cũ hæc audiret nequiſſimus diabolus à beato Iob, & ore dicta, & animo meditata, liquefactus intra ſemetipſũ, inſipienter, inquit, feci ut prædones nominarem, abſtuli à deo hanc culpã. Non enim imputat deo Iob quod geſtum eſt, ſed iniquorũ uirorũ nequitiæ. Ego inquit meipſum circumueni, ego mihi ipſi contraria geſſi. Idcirco cõſideraui quid faciam, conuertã nũc ſermonem ad cœleſtia, conuertam hæc in dei blaſphemiam. Hæc cũ nequiſſimus cogitat, continuo alium nunciũ mittit ad Iob. Qui cum ingrederetur, dixit ei: Ignis cecidit de cœlo, & cõbuſſit oues, & pueros cõbuſſit ſimiliter, & euaſi ego ſolus, & ueni ut tibi nuncia rem. Non eſt, inqt, ut tu arbitraris ô Iob, quod ex hominibus ſint tibi hæ inſidiæ, atq; hic incurſus: non eſt ex hominibus, ſed ex deo eſt, de cœlis eſt. Ignis cecidit de cœlo, & combuſſit oues. Noli, inquit, temetipſum ſeducere ô Iob, noli teipſum circũuenire, nõ ex hominibus eſt circũuentio, ſed ex deo eſt iſta exterminatio. Nõ ex terrenis tibi eſt hic incurſus, ſed de cœlis eſt tibi iſte interitus. Quod ſi nõ credis, audi. Ignis cecidit de cœlo & cõbuſſit oues, & pueros ſimiliter. Nã cum oues cõbureret, puerorũ non eſt miſertus. Non pepercit paſtoribus, ſed ſimiliter & illos cõbuſſit atq; perdidit, ſed pariter cuncta deleuit, ut per hæc omnia tibi detrimentũ atq; dolorẽ ingereret, ut per hæc uniuerſa tibi tribulationem atq; anguſtiã adij ceret. Ignis cecidit de cœlo, nõ ex ſe, neq; à ſe, neq; per ſe, ſed cœleſti iuſſione atq; terribilis dei præceptione. Ignis cecidit de cœlo. Quẽadmodũ olim in Sodomam & Gomorram, atq; ſuper omnem regionẽ illam, ita & nunc ab illo qui tũc in Sodomam & Gomorram ignem in perditionẽ pluit, ab hoc ipſo (inquam) etiã ignis cecidit de cœlo, & cõbuſſit oues & pueros & paſtores, omnia incendit atq; pariter deleuit. Sicut enim Sodomitarum reliquiæ non remanſerunt, ita & nũc, inquit, tibi reliquiæ non ſuperſunt, ut eſt moris: quia eiuſdem dei ira ſuper te effuſa eſt, cuius etiã, ut ſuper illos, ignis cecidit de cœlo. Nõ quod de cœlo ceciderit ipſe ignis, abſit, ſed qa ita finxit nequiſſimus, & quia ipſum nunciũ ita docuit dicere malignißimus diabolus, ut eum putet beatus Iob, atq; arbitretur quod de cœlo à deo iſtæ miſeriæ ei impingerenẽ, & ut in blaſphemiã dei cõuerteretur. Ignis cecidit de cœlo & cõbuſſit oues. Non ſunt, inquit, terræ inſidiæ hoc quod factum eſt ô Iob, ſed cœleſtis eſt furor. Nõ eſt uiolentia hæc humana, ſed contritio eſt diuina. Si enim in habitaculis hoc euenißet, crederetur quod uolẽs quis, uel nolẽs hunc ſuccenderit ignem. Nũc uerò cum in ſolitudine, inquit, eſſemus, in modum ſagittæ ignis de cœlo ſuper nos effuſus atq; iaculatus eſt, ut nec fugiẽtes effugerent, nec reſiſtentes euaderent. Ignis, inquit, cecidit de cœlo. Non mentiris ô diabole q;

ignis cecidit de cœlo,sed nō quem deus mitteret,sed quem tu finxisti in diuersas figuras immutando temetipsum,aliquando in prædones,aliquādo in ignē, aliquādo in tria cornua equitū:item uerò in ultimo in spiritū quatuor angulos domus tangentem.Et nō est mirum quòd permissus in tantas figuras immutaueris temetipsum,cum & corā ipso domino in omne regnū orbis terræ ipsum immutando simulaueris,& hoc in momento tēporis,hoc est subito,repēte atq; uelociter.Ignis cecidit de cœlo.Nō mentiaris ô miserime omnium bonorum inimice:non à deo missus,sed tua iniquitate succensus est. Tu,inquit,es ô diabole ignis ipse qui de cœlo cecidit,qui innumeros igne peccatorū immundo succēdis.Tu es ipse ignis ô diabole,qui gehennæ igni plurimos peccatores facis, cui ignis & tenebræ digne reseruanē præ omnibus.Tu es ipse ignis ô diabole, qui cū de cœlis descendisses,in medio montium igneorū proiectus es, sicut dicunt sanctorū oracula. Tu es ipse ignis,quem etiam ipse dominus fulguris igni consimilans, atq; de cœlo cadentem demonstrans dicit:uidi satanam tanquam fulgur de cœlo cadentē.Hæc nimirū uniuersa,quia dixit nequissimus ille,ignis de cœlo cecidit,propriā in ignē gehēnæ per hæc ostendens ruinā.Sed adhuc aduersus diaboli superbiā pauca dicamus.Superbiēs ô diabole dicis q ignis de cœlo ceciderit,& oues combusserit, utpote tua uolūtate atq; operatione.Dic ergo ô infelix si super oues Iob potuisti de cœlo ignē adducere, & eas com-
3 Reg.19 burere:cum Helias deū inuocaret,& per syncerā orationem ignem super holocaustum de cœlo adduceret,tu ô miserrime omnium bonorū inimice quomodo non potuisti cōpescere,uel reuocare illum ignem,uel illum quē idem Helias super duos quinquagenarios de cœlo aduocauit? Fuerunt namq; illi quinquagenarij eius ministri,atq; nequitiæ eius nuncij.Sed &hęc uniuersa diximus pro increpatione diaboli,atq; cōdēnatione maligni.Beatus aūt Iob quid responderit audiamus, qūo cōminuerit secundā furoris illius sagittā,qūo transierit iniqui illius impetū post priorē alterū per tolerantiæ affectū, quēadmodū & cætera uniuersa.Respondit nanq; ei qui uenerat dicēs:Et quis me erit maior ô homo, uel qs me glorioſior ô uir? Si itaq; est uere q ignis ueniēs de cœlo oēs greges meos cōsumpserit illico,gratias illi q pariter oēs oues meas protinus in acceptabile suscepit holocaustū.Nam quæ ego, inquit,per singula tēpora oblaturus erā,hæc uidelicet elegit deus,ut statim pariter in uno susciperet holocausto per ignē q de cœlo missus est. Omnis nanq; acceptabilis hostia,per ignē qui desuper fuerit missus suscipitur,atq; consumitur.Quod enim plurimo tempore eram facturus,hoc nimirū accelerās uno tēpore suscepit deus.Et quis me beatior sub cœlo? Ante paululū,inquit, iuga boū uniuersa protinus mihi mactata.Item nūc greges ouiū omnes pariter combussi,& immolaui. Et hæc (inquit)deo eligente obtuli.Sed adhuc supersunt cameli,qui mihi ad transactionē proficiant,atq; in uitæ sustentationem sufficiant.Sed cum hæc cogitaret & loqueretur Iob, atq; cū patiētia intolerabiles has sustineret plagas, & nullatenus succumberet malignī tentationibus,alius nuncius uenit ad Iob, & dixit ad eum. Inaniter tibi blandiris ô Iob, quod camelos pro uitæ sustentatione habeas, & quod in spe trāsactionis tibi supersint, Equites ēm fecerunt cornua tria,& circūdederunt camelos,& prædati sunt eos:& nō solum hoc,sed &pueros occiderūt in ore gladij, & euasi ego solus,& ueni ut nūciarē tibi. Propterea,inquit,euasi ego solus atq; restiti, ut id quod cōtigit, cognitum facerē tibi,& ut quod gestum est tibi enarrarem.Boues,inquit,& asinas perdidisti ô Iob, greges ouiū tuarum cœlitus combusti sunt,ecce & nūc post illa omnia nouissima transactionis spes, cameli ablati sunt tibi.Prima,inquit,plaga per prædones,secunda per ignē qui de cœlo cecidit,non q de cœlo hic ignis ceciderit, sed quia ita finxerit,atq; ita malignus docuerit,ut deum circa Iob accusaret,& Iob deū blasphemare cōpelleret. Tertia ergo per tria equitum cornua,qui camelos circūdantes exterminauerunt. Prima ergo per prædones procul dubio pedestres,secūda per ignē desuper comburentem, tertia per equitum tria cornua qui camelos prædati sunt, Omnia,inquit,hæc iacens sustinebis Iob? omnia hęc patienter supportabis ô homo? Cœlū, inquit, & terra aduersum te insurrexerunt,& siles? Ad dimicandum contra te dei imperio armata sunt,& taces? Alter, inquit, nuncius uenit ad Iob.alter post primū,numero uerò tertius:alter in nequitia,tertius uerò in enūciatione miseriæ.Istos namq; nequissimos nuncios miseriarum annunciatores atque malorum suggestores,tanquam bonæ prædicationis nūcios,mittebat nequissimus. Quos etiam

etiam ideò supereſſe fecit,ut eius malitia huic miseriarum denūciationi deseruiret.Non enim angeli fuerunt,sicut quidam arbitrantur,neq; spiritales dæmones,sed homines quidam ex famulis Iob,conseruati ab aduersario,atq; succensi à diabolo ad dicenda omnia ac facienda,per quæ possent Iob subuertere ad dei blasphemiam. Tertius ergo hic nuncius uenit ad Iob,& tertius doloris præco illi effectus,tertius memorauit dicens: Equites fecerunt tria cornua.Qui equites ô homo? Mentiris etiam istic sicut & in ouibus,cū diceres quod ignis decidisset de cœlo,quinimmo mentiē diabolus qui in te loquiē.Illic (inquit)ô callidissime satana uoluisti deū deprauare,quasi ignē de cœlo super oues mittentem:hic uerò uis homines incusare quasi aduersum Iob insurrexerint illicite:ut circa utrunq; Iob odium acquireret,& circa deum blasphemiā, & circa homines bellum, ex quibus neutrum illi credere acquieuit cōstantissimus Iob.Sed adhuc equites,inquit,fecerunt sibi tria cornua.Qui equites ô homo? Nam illo tempore non erant equites plurimi inter homines,sed quamplurimi hominum pedestres aduersus inuicem bellū gerebant.Qui ergo fuerunt equites qui tria cornua sibi fecerūt, hoc est qui triplici modo se armauerunt,qui triplici prelio circumdederunt camelos? Illi fuerunt spiritales equites. id est aerei spiritus,qui terrā peragrant,qui pelagus trāseūt,qui aerem peruolāt, qui omni uento & aqua atq; omnibus tempestiuis procellis uehementiores sunt, atq; uelociores in aera sua iniquitate. Vnde etiā equites digne appellanē, qui super omnes luxuriosos atq; impudicos sedent tāquam super equos,& iuxta nequitiā suam exagitāt illos,& ad suæ iniquitatis atq; impudicitiæ perfectionem omnes insectantur illos, de quibus dicitur:Adulter sicut admissarius sub oīi sessore hinnit.&:Nolite fieri sicut equus & mulus in quibus nō est intellectus.& adhuc:Equi admissarij facti sunt,unusquisq; ad uxorē pximi sui hinniebāt.Isti ergo tales sunt equi diaboli, isti sūt equi maligni,& isti oēs qui eiusdē seruiunt iniquitati,isti quorum pedes in iniquitatibus currūt.Hiusmodi nāq; equorum pedes ueloces sunt ad effundendum sanguinem. Equites sunt nequissimi dæmones,atq; aerei spiritus. Talis enim equus fuit olim Nabuchodonosor,sed nō iugiter, sed septem annis tātum,quibus à nequissimis equitibus,id est dæmonibus, imperāter est exagitatus. Talis equus fuit & ille qui in euangelijs à legione similiter per deserta,& per montes urgebatur,donec ueniēs dominus illos quidē malos equites, id est dæmones,effugauit,& illū miserū liberauit. Alijq; innumeri à seculo, alij aperte, alij uerò occulte,diuerse ac uarie dæmonū equi effecti sunt:quibus uniuersis cū essent immūdi atq; execrabiles,in malis usi sunt eis nequissimi dæmones,alijs sanè ad uelocitatē homicidij & sanguinis,deuastationis quoq; atq; nequissimi liuoris,& omniū quæ uoluntas diabolī atq; opus exigebat.De istis ergo equitibus dicit istic:Equites fecerunt tria cornua, & circundederunt camelos.Et cur tria cornua,& non quatuor? Ob hoc quia quatuor reseruauit,p quatuor domus angulis ad interficiēdos eius filios.Ob hoc ergo nō quatuor sed tria cornua fecerūt,hoc est finxerunt, cōsimulauerunt, armauerunt,utpote equites equis sedentes,atq; uniuersam armaturā habentes, timorem ostendētes, atq; fortitudinē demōstrantes.Equites fecerunt tria cornua.O quàm multiplicē inquisitionē atq; disputationē habet hic sermo.Primū quidē hoc intelligere debet omnis sapiens,quia uniuersa potentia atq; exercitus,& omnes dæmonum cateruæ simul illic cōuenerūt,& pariter se aduersum beatum Iob in prælio armauerunt,uniuersum mundum despexerunt, tantum ut Iob superarent. Nam totū mundum suum iudicauerunt, & aduersum solum Iob bellum gesserunt,utpote quia non erat similis alius in toto mūdo.Itē adhuc tria cornua fecerunt pro peculij cōsumptione,& filiorū perditione, atq; corporis plaga,superare eum nitentes. Tria cornua fecerunt,quia & cum eo tertio cōgressi sunt.Semel sanè eū omne peculium atq; filios subito interfecerūt.Secūdo quādo totū corpus eius putredine ac uermibus repleuerunt.Tertio quādo per uxorē seduxerūt,amici uerò culpauerunt.Adhuc aūt tria cornua fecerunt,tanē tria præcipua ac singularia,id est spem,fidē, charitatē,prędari eum conātes.Fidē quā in dei culturā habuit,spem ęternę liberationis ac cœlestis refrigerij,charitatē circa deū qua nihil est maius, neq; in hoc seculo, neq; in futuro.Pro his ergo oīib.fecerāt tria cornua nequissimi dęmones, oēs pariter aduersū Iob dimicātes,oēs unanimiter aduersum eū stantes.Solus aūt diabolus qui est in iniquitate maximus,præsens Iob erat,sollicite obseruās infelix qñ blasphemiæ sermonem ex

Psal.31 Hier.5 Dan.4 Mar.5 Iob 1

iusti illius ore potuisset audire. Et quãto magis torquebatur Iob corde lamentabilia nũcia subinde audiendo, tãto plus torquebaꝫ diabolus ea quæ uolebat uel desiderabat, id est dei blasphemiã, ab eo nõ audiẽdo. Sed adhuc tria cornua fecerũt hi, qui aduersus tria secula ab initio & usq; in finẽ bellũ gesserũt, & aduersus eum qui ab initio fuit usq; ad diluuium, & à diluuio usq; ad passionẽ & resurrectionẽ domini Christi, & usq; in finem & resurrectionem omnium. Et adhuc tria cornua fecerunt hi qui aduersus tria dimicant, aduersus legem & prophetas atq; apostolos. Aduersum legem sanè, per idolorum iniquitatem, aduersus prophetas per pseudoprophetas: item & aduersus apostolos per falsos apostolos. Post quę uniuersa ó amici ultimam audite disputationem. Aduersum Iob olim, & aduersus omes subsequenter tribus cornibus dimicauit, tribus cornibus cõgressus est, triplici modo tentauit, iuxta omnia quæ ostensa atq; memorata sunt. Nunc uerò nouissimis temporibus, atque in ultimo seculo, nõ in his solis tribus cornibus dimicat, nõ triplici modo congreditur, sed mille modis, ac multipliciter dimicat, cõgrediẽ & tẽtat, insidiatur, seducit atq; subuertit, per multitudinẽ hæresum, per innumeros errores, per abundãtes seductores, per pseudochristos ac pseudodoctores, quibus hic mũdus repletus est, quos nequissimus seminauit, quos atrocissimus ille produxit, quos malignissimus fecit, florem & fructum in infidelitate atque errore afferre coegit, quibus hic (ut diximus) mundus repletus est, qui uenerunt & ueniunt in uerbo dñi, in uestitu ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces, nomen Christianorum habentes atque speciẽ pietatis, & erroribus & impietatibus atque seductionibus referti sunt. Isti sunt ueræ ianuæ mortis, & uiæ inferni. Isti sunt qui à ueritate plurimos præuaricantur, & à fide innumeros aberrare faciũt. Isti sunt ministri maligni diaboli, atq; nũcij ueritate carẽtes. Isti sunt cæci duces cæcorũ. Isti sunt nubes sine aqua, nebula à tẽpestate fugata, quib. caligo, uel nebula interiorum tenebrarum digne seruatur atque custoditur. Istos ergo fugiamus ó uiri, istos late deuitemus ó amici. Istos odio habeamus, & infidelitatẽ atque errorẽ qui in eis est, uelut flammã ignis declinemus, ꝓ eo ne cũ illis flãmæ inextinguibili in die furoris atque reuelationis iusti iudicij dei mancipemur. Hæc scilicet uniuersa memoraui-
mus, ꝙa tria cornua ad dimicandũ atque cõgrediendũ aduersus Iob nequissimi dæmones fecerũt. Ad dimicandũ uerò aduersus ecclesiã nõ tria tantũ cornua, sed innumera, atque inæstimabilia omnes sectæ, atque hęreses faciũt, per quas uniuersas aduersus ecclesiæ unitatem incessanter dimicãt. Sed quemadmodũ tunc tribus cornibus aduersus Iob cõgressus, cũ cõfusione est superatus, nihil prꝙalẽs aduersus Iob: sic & nũc multis modis aduersus ecclesiã cõgressus est, & per innumeras hæreses aduersus eam dimicãs, reuocatur cõfusus, nihil prævalens uere credentibus animabus. Firmũ enim firmamẽtum dei stabit, & portæ inferorũ nõ prævalebunt aduersus eam, sicut dicit dñs, portas inferni memorando, diuersas sectas atque hæreses infideliũ, quæ usque ad portas inferorum deducunt omnes qui eos sectantur. Post quæ uniuersa, adhuc unum aduertamus. Tria cornua fecit diabolus in typum atque figuram trionymæ illius sectæ, triumq; deorũ hæresis, quæ uniuersum orbem terræ in modum tenebrarum repleuit, quæ patrem & filiũ
τιτθὸ & spiritum sanctum aliquando tanquam tres colit, nonnunquam unum adorat, quemadmodũ Græcorum lingua memoratẽ: Triada uel homusion. Istã ergo trinitatis sectam & hæresim atque infidelitatem iam olim de lõge designans uersutissimus ille diabolus tria cornua misit ad Iob deprædandũ. Sic nanque etiã nunc memorata trionyma hæresis, præsertim prædatur atque expugnat ecclesiam. Sed quum uideret nequissimus diabolus ꝙ nihil ꝓfecisset per omnia quæ gessit, adiecit hoc q̃d erat maximũ, atque mirabilem filiorũ internicionem. Sagittauit prima sagitta, & nõ uulnerauit iustum. Sagittauit secunda periculosiore, & nõ læsit in ueritate fundatum. Sagittauit & tertia per tria cornua, sed hæc inefficax extitit per tolerantiã. Ista ergo cum Iob retrorsum nõ auerteret, unam, inquit, habeo adhuc nouissimam, ac terribiliorem ultimam atq; lamẽtabiliorem, id est filiorum internicionem ac perditionem, natorum supplicium atque cõminutionem. Sustulit, inquit, atque sustinuit priora cũ de filijs se cõsolaretur, sed istam non supportabit neque sustinebit. Hoc ergo faciã, non sinam eum respirare, non permittam resipisci, nõ permittã cõsolari, sed subsequenter atque subinde lamentabilibus eum nũcijs inquietabo. Hæc quum tractat nequissimus, atque apud semetipsum loquitur, cõsti̇m ea

Matt. 15
Osee 13

stim ea adimpleuit. Merito adhuc anteriore loquente alius nuncius uenit ad Iob. Non quieuerat prior narrãdo mala, & incipiebat alter narrare pessima. Nõ occurrebat beato Iob ingemiscere pro prioribus doloribus, propter alias & uarias angustias quæ superueniebant illi. In modũ aũt uehementium aquarũ diuersis miserijs iusti illius animam inundare nequissimus ꝓperabat. Alter ergo nuncius uenit ad Iob, alter post anteriorem, quartus uerò numero. Alter uerò nuncius uenit ad Iob, propter nunciorum ac dolorũ atq; malorũ diuersitatem. Alter nuncius uenit ad Iob, & dicit ei: Ecce quartus (inquit) præstolor tibi ô Iob dolorum nuncius atq; malorum præco, & non succumbis, neq; deficis? Sed licet prioribus non succubueris, nouissimis tamẽ succumbes & pauebis atq; deficies, quum nouissimũ atq; lamentabilem filiorum nuncium audire non sustinueris. Filij (inquit) tui & filiæ tuę quum manducarent & biberent in domo fratris sui maioris, subito uenit spiritus ab eremo, & tetigit quatuor angulos domus illius, & cecidit super eos tuos, & mortui sunt. Hoc, inquit, est nouissimum & lamentabile atq; miserum nũcium, quod etiã ignorantibus filiorũ dilectionẽ, amorẽ uel affectum, compatiẽdo reuocat animũ propter tam miserabilem causam. Filij tui, inquit, quos nutristi, quos educasti, quos ad maturitatẽ cũ labore perduxisti. Filij tui quos pietatẽ docuisti, quos dei cultura imbuisti, quos ut inuicem se diligerent introduxisti, quos in omni iustitia tibi similes reddidisti. Filij tui quorum filios uidere cupisti, quorum posteritatem expectare orasti, à quibus in senecta requiescere te speraſti. Isti, ergo filij tui, & nõ solũ filij, sed & filiæ, castæ, mundæ, immaculatæ atq; incoinquinatæ, quas in tẽpore nuptiarũ gloriosis coronis coronare sperabas. Isti ergo simul in unũ unanimiter atq; cõcorditer, caste, benigne, munde dũ manducant & bibunt non uagantes, neq; oberrantes, neq; post impudicitiã currentes, neq; ad illicita intendentes, neq; superflua loquẽtes, sed cum gratiarũ actione manducantes, atq; cum benedictione bibentes, & illud quod post hoc ab Apostolo dictũ est adimplentes, siue dum manducatis, siue dum bibitis, siue dum aliud quid agitis, omnia in gloriã dei facite. Sic itaq; manducantib. ac bibentibus filijs ac filiabus tuis. Bene (inquit) ecce ostẽdisti quod manducauerint & biberint, ostẽde & hoc quod factũ est dum manducãt & bibunt. Maius (inquit) est q̃ ut edicere ualeam, terribilius est q̃ ut proferre audeam. Sed interim (ait) quia non est tacendum, dicam, proferam. Subito spiritus uenit ab eremo ita fortis, ita copiosus, ita uehemens, ita terribilis atq; insupportabilis, ut tãgeret quatuor angulos domus, & illideret eã sup filios tuos, & mortui sũt. Cuius (inquit) fuit hæc domus? Fratris eorũ maioris. Nõ fuerũt (inquit) in extera domo, neque in aliena, sed in propria fuere domo, in domo filij tui, fratris sui maioris. Onequissime aduersarie, ó callidissime diabole. Cur nõ dixisti simpliciter, & mortui sunt, sed & cũcta enumeras, omnia denominas, & filios, & filias, & cibũ, & potũ, & domũ, & fratrẽ, & filium tuum maiorẽ. In domo inquiens fratris sui, filij tui maioris? Ob hoc (inquit) hæc oĩa denumero atq; denomino, quo magis atterã atq; affligã animã eius: atque ob hoc hæc omnia loquor, quò magis cõminuã cor eius, cui hæc refero. Si solos (inquit) filios nominassem, & filias nõ, profecto æstimãs ꝙ mortuis filijs filiæ superessent ei ad cõsolationẽ, cõsolaretur se. Ob hoc (inquit) oĩa denomino atq; intimo, ut potius audiẽtis animã doloribus afficiã, ut potius iusti illius mentẽ perturbẽ, quo facile ad dei blasphemiam, ꝓuocem patientem. Manducantibus (inquit) ac bibentibus meridiano tempore, Iob 1
hora prandij, subito spiritus uenit ab eremo. Hæc sciẽtes sancti atq; horũ memores, ꝙ ipso meridiano tẽpore, hora prandij, ruina occupati sunt filij Iob atq; mortui, orauerũt ad deum cõseruari sicut â negotio in tenebris ambulãte, ita & à ruina & à dæmonio meridiano. Sicut eĩ in noctis tenebris, sic similiter in medio meridie pluriores dęmonũ tẽtationes se demonstrãt q̃ cæteris temporibus. Hoc nimirũ claruit in filijs Iob, qui non alio tẽpore, sed medio interfecti sũt meridie. Subito (inquit) spiritus uenit ab eremo, & tetigit quatuor angulos domus. O malignissime aduersarie, itẽ deo applicare cupis, itẽ creatorẽ deprauare queris, idcirco spiritũ, hoc est uentũ ab eremo uenire dicis. Nã quia deus est qui ꝓducit uẽtos de thesauris suis, merito uentũ ab eremo quasi à deo missum uenire dicis: ut & hoc quod factũ est deo imputetur, nõ in bono, sed in malo, atq; audiẽti in scandalũ. Nam sicut super oues ignem de cœlo cadere dixit, ita & nunc spiritum, id est uentũ, ab eremo uenisse dicit: ut utraq; deo applicaret pro blasphemiæ ꝓuocatione, atq; re-

atq; reprehẽsionis occasione. Subito, inquit, spiritus uenit ab eremo. De repente, insperate, illico cum impetu, spiritus, uentus, tẽpestas, procella uenit ab eremo. Et quid fecit? Tetigit, ingt, quatuor angulos domus, & cecidit super filios tuos, & mortui sunt. Quis ergo, ait, est mortis eorũ reus ó Iob? Nõne qui uentum produxit atq; adduxit? Sicut & ouium tuarũ cõbustionis quis auctor est, nisi is qui ignẽ de cœlo misit? Sed audi, inquit, ó Iob: Cum substantiæ abundantiã perdere contẽpsisti, omnibus facultatibus tibi ablatis sustinuisti: filiorum uerò perditionem quomodo sustinebis? natorũ tormẽtum quomodo baiulabis? Subito, inquit, uenit ab eremo spiritus, & tetigit quatuor angulos domus, & cecidit super filios tuos, & mortui sunt. Per hoc ꝙd dicit filios, stimulat sensum eius, doloribus afficit animã eius, liquefacit præcordia eius, prouocat mentẽ eius, quo magis post filios liquescens succenderet. Sed quanto plus nequissimus tẽtationes Iob multiplicabat, tanto amplius coronam glorię apud ęternum iudicem ei augmentabat. Qui enim simplicem transierit tentationẽ uel probationem, simplicẽ proculdubio accipiet mercedem. Qui autem fuerit multipliciter probatus, multiplici gloria sine dubio a iusto deo coronabitur, quẽadmodũ beatus Iob, qui omnibus diaboli malignitatib. atq; uersutijs superior est effectus, & omnibus tentationibus eius fortior comprobatus reIob 1 pondit ei dicens: Dicis quod ab eremo ueniẽs spiritus, hoc est uẽtus, & tãgens quatuor angulos domus deiecit eã, & filios meos interfecit: sed mentiris, inquit, ó diabole & me nõ irridebis. Mẽtiris ó malignissime, & me nõ circũuenies. Nunq; em̃ uenti à deo excitati quatuor cõtra inuicẽ flauerũt, neq; flant, sed unus et unus, aut iste aut ille. Nunq; em̃ auditũ est quòd flantes uenti domos à fundamẽtis subuerterunt, & eas maxime quæ super arida sunt fundatæ, ad instar nauiũ quæ in pelago natitant, generaliter subuertẽdo demerserunt. Hæc nunq; prouenerunt, neq; proueniẽt, à uentorũ flabris uel procellis. Noli, inquit, insimulare mendacio deum ó diabole tuis sceleribus, noli deprauare creatorem tuis perditis iniquitatibus. Ex te enim sunt hęc & nõ ex deo: ex tua iniquitate, & non ex creatoris immissione. Subito, inquit, spiritus uenit ab eremo. De teipso hæc loqueris infelix diabole. Tu uidelicet es spiritus ab eremo ueniẽs, tu quatuor angulos domus tetigisti, atq; filiorũ interniciorẽ feciſti. Tu es qui aliquando in hostes prędantes transfiguraſti, aliquãdo ignem de cœlo cadentem, nõnunquam autẽ in tria cornua equitum, sicut & nunc in procellã uenti quatuor angulos domus tangentẽ & ipsam domũ à fundamentis subuertentem, atq; eos qui intrinsecus erant interficientẽ. Tuæ, inquit, iniSap.1 quitatis operationes sunt hæc omnia ó nequissime diabole. Nã deus mortẽ nõ fecit, neq;Sap.2 lætat̃ in perditione uiuorũ, sed tua inuidia atq; zelo mors introiuit in mundũ. Sicut em̃ in totum mundum mors introiuit per tuum zelum, ita & nũc super filios Iob per tuum zelum & inuidiam perditio aduenit, atq; interitus ó nequissime diabole. Hoc aũt tu ipse de temetipso demõstrans dicis: Subito spiritus uenit ab eremo. Subito em̃ occulte atque clanculo innumeros subuertis, innumeros circũuenis, & tuæ cõdemnationis hæredes facis. Quos æui æterna cõuersio subito apprehendit, utpote à te in malis seductos. Ob hoc ergo subito uenit spiritus. Tu ipse es aeris penetrator diabolus, aereusq; spiritus ab eremo: spiritus uerò tanq; in eremũ ac solitudinẽ, ubi neq; hominis, neq; quadrupedis uestigium traditur, proiectus atq; expulsus. Aut adhuc uenit ab eremo utpote omnium diuinorum exsors, & ab omnibus desolatus. Aut adhuc ab eremo uenit, utpote nõ solum in corruptibilibus atque inanimatis solitudinibus sequestratus ac destitutus, sed quinimmo magis in humanis atq; animatis solitudinibus, quę sunt animæ impiæ, scelerat̃, errantes, infideles, quæ sunt desolatæ omni sanctitate, quæ nõ habitant̃ neq; à sancto spiritu paracleto, neq; à sanctis angelis dei: utpote in huiusmodi desertis habitãs, à deserto teipsum uenire dicis. Tale desertum factus est etiã ille quẽ scopis mundatũ atq; ornatũ reperiens nequissimus atq; immũdus spiritus, alios septẽ nequiores se assumens habitauit in eo. Tale desertum factus est ille infelix Iudas, postquam spiritus sancti familiaritatem atq; illuminationem à se expulit, & sanctorũ angelorum cõiunctionem atq;Ioan.13 habitationem à se amouit, sicut dicit: Et post hæc introiuit in eũ satanas. Tales solitudines fuerũt olim omnes pseudoprophetæ atq; falsi sacerdotes, illi ad quos dicit Micheas3 Reg.22 propheta ante Achab regem Israel: Dedit dominus spiritum mendacem in ore omniũ prophetarum tuorum. Quod quum audisset princeps ipsorum pseudoprophetarũ Sedechias

dechias filius Chanaam, percutiẽs Micheam in maxillam dixit: Quis spiritus domini di3 Reg.23
scessit à me, ut loqueretur in te? Per quæ euidenter ostendit, quia discessit ab eo spiritus domini, & habitauit in eo spiritus diaboli, utpote desolato à spiritu sancto. Talia deserta facta sunt Iudæi, qui dño nõ crediderunt, neq; suscipere eum uoluerũt. Propterea dixit ad eos dominus: Ecce relinquetur uobis domus uestra deserta. Talia scilicet deserta Matt.23
facta sunt etiã nunc oẽs infideliũ sectæ atq; hæreses, quæ desolatę fidei ueritate atq; omni pietate, in quibus habitãs diabolus multitudines scandalorũ tãq; zizania in eis oriri fecit. Post quæ uniuersa adhuc in ultimo talia deserta sunt oẽs pertinaces, omnes crudeles qui non agunt pœnitentiã, qui cõtristant spiritũ sanctũ, in quo pridẽ signati sunt in die redẽptionis, qui contristant sanctos angelos, qui gaudent super eos, qui pro peccatis pœnitentiã agunt. Omnes ergo isti desolati sunt qui nõ pœnituerũt. Habitat uerò in illis, utpote in desertis, malignus aduersarius q tenet cor eorũ, ut nec ad pœnitentiã cõfiteantur, neq; ieiunia exerceant, neq; eleemosynas faciant. Istis nanq; peccata dominãtur. Isti ergo oẽs cũ sint desolati sanctitate & fide atq; dei timore, desolantur de regno dei, & proꝯciũtur de choris sanctorum, atq; in tenebras exteriores pellentur & in ignẽ inextinguibilẽ, qui præparatus est diabolo & angelis eius. Hæc itaq; notat uniuersa, qa dicit, subito spiritus uenit ab eremo, & tetigit quatuor angulos domus. In tertia plaga tria cornua fecit diabolus, in quarta uerò plaga quatuor angulos domus tetigit, & cecidit domus. Et quid si unũ tetigisset angulũ, cadere non potuisset? Vtiq; potuisset. Ergo si per unũ angulũ poterat cadere, cur omnes quatuor angulos tetigit? Audi. Quatuor angulos, id est quatuor partes tetigit, ob hoc, ut ostenderet ferocitatẽ & insaniam, & intemperantiam quoq; atq; crudelitatem, cruentationẽ atq; animũ suũ homicidalẽ. Nam omnes nequissimi dæmones mox ut relaxati sunt, & mox ut permissionem acceperũt, continuo omnes generaliter ab omnibus partibus super domũ ipsam irruerunt festinãtes, atq; aduersum inuicem rapientes, quis primus hãc iniquitatẽ acciperet, quis primus hoc homicidium perpetraret. Ob hoc ergo per quatuor partes irruerũt nequissimi dæmones, tanquã leones de insidijs prorumpentes, ingentẽ unusquisq; eorũ sibi reputans dolorẽ, si prior illo alter præcederet ad eius perditionẽ. Et adhuc per quatuor partes, qa metuerunt infelices, ne forte aliquis ex hac ruina euaderet, præter illum unum quẽ spote nequissimi reseruassent, qui & ipsorũ iniquitati deseruiret, & Iob ipsos dolores enarraret. Sed & adhuc per quatuor partes accurrẽtes, quatuor angulos tetigerunt, ob hoc ut suã inconsonantiã atq; aduersus inuicem contrarietatem ostenderent. Nã ad iniquitatis perfectionem omnes sibi concordant, cũ inuicem sibi discordes sint oẽs atq; cõtrarij. Et cecidit, inquit, domus super filios tuos, & mortui sunt. Cecidit domus apprehẽIob 1
dentibus dæmonibus, cõmouentibus, infrementibus, à fundamentis subuertẽtibus. CeIud.16
cidit domus. Nec quiq; magnũ. Nã si solus Sampson post hæc innumera Allophylorũ milia in una domo subito deiecit, quid mirũ si innumeri dæmones unã domũ per quatuor angulos apprehendentes subuerterunt? Cecidit, inquit, domus super filios tuos, et mortui sunt. O q̃ magna fides tua beate Iob. O quàm mirabilis est patiẽtia tua uere dei serue. Non te exagitauit primus fluctus, neq; impulit secundũ periculum non te uulneravit tertia sagitta, nõ te superauit quarta tentatio neq; subuersio, quę quasi in pelago incipiens, perfecta est in terra, Mortui, inquit, sunt filij tui & utinã iuxta omniũ cõmunẽ mortẽ. At nũc uerò nõ ita, sed cecidit, inquit, domus super filios tuos, & sic sunt mortui. Suspira, inquit, ó homo, & lachryma ó Iob, tametsi nõ, inquit, ob hoc q̃ tales perderis filios, saltẽ uel quia tã lamẽtabili morte mortui sunt, uel qa ita miserabiliter de uita exierũt. Quis ex uidẽtib. nõ stupeat Iob? Quis ex audientib. nõ turbet̃ ó uir? Tu uerò lapidibus durior & saxis firmior extitisti. Filij tui mortui sũt, & qd expectas ut nõ lugeas? Cũ lapidib. cõminuti sunt, cũ puluere cõmixti sunt. Carnes eorũ cũ sanguine & ossibus, cũ ipsis etiam uisceribus cõminutæ sunt, fratrũ cũ sororibus, & sororũ cũ germanis omnium cõminutio simul cum ipsis antepositis cibis cõmixta est, omniũ nihilominus uiscerum cibus cum ipso uino quod in manibus habent cõmixtus est. Immẽso nanq; furore usus uersutus diabolus, & iram & plenã indignationẽ demonstrans, nec quicq; reliquit quod non cõminuerit, neq; caluarias, neq; uiscera, neq; uentriculos, neq; brachia, neq; manus, neq; pedes, neque ullũ membrum, neque aliquam corporis compagem. Et nõ solum

solum hæc,sed & ipsos lapides,& ligna nimio succensus furore cuncta cõtriuit cuncta cõminuit,cuncta cõmolliuit,cuncta commiscuit,cũcta incerta atq; indiscreta reddidit. Nam fundamẽta domus ipsius sursum supra tectũ excitauit,atq; superius tectum in profundo fundamenti demersit. Non em̃ ob hoc solũ hæc fecit quo magis in contritione filiorũ Iob animum cõminueret,sed ob hoc quia prioribus plagis nõ succubuit, propter ea etiam istic omnem iniquitatẽ suam demonstrauit, & pro priori tolerantia, in filiorũ cõminutione in eo uindicauit,& cõminuit mẽbra & carnes & ossa,ac cum lapidibus & puluere ipsius ruinæ commiscuit,ut non separare,nec colligere,nec sepelire posset eos, à quib. sepeliri sperabat ac uolebat. Hæc nãq; uenit nũciare Iob,nouissimus nequissimi aduersarij nuncius. Hæc uenit nũciare quæ nũc auditorũ continent mẽtem, contristant præcordia,liquefaciunt animã. Beati uerò Iob mens perstitit immota,anima in gratiarũ actionibus nõ est cõsternata. Quis hominum nunc si unum perdat filium, habẽs alios, huius unius diremptionẽ ac mortem supra modum non lugeat, etiã cum lamentationibus ac clamore? Magnanimus uerò ille Iob cũ decẽ haberet religiosos liberos, & istos omnes simul protinus perderet,non luxit,non est cõtristatus: sed gratias egit dãti & itẽrũ auferẽti deo: & quod est maximũ,nõ cũ dedecore & miserabili motu, ipsis natis morientibus atq; in ipsius domus ruina cõtritis, quorũ ciborũ apparatus cũ comedentium carnibus est cõmixtus,& hi qui ministrabant unusquisq; ubi apprehensus,illic est cõmixtus,& potus ministrantiũ cum sanguine propinatus est cõmixtus. Erat uisio lamentabilis,atq; aspectus miserabilis hoc quod gestum est,imò nec uisio,nec aspectus. Nõ em̃ erat quod uideretur,neq; quod separararetur de eorum qui mortui sunt cõminutis corporibus. Nã tãto furore cõminuit ea nequissimus,ut nec de uultibus,nec de personis agnosci possint corpora,quę cum terra atq; lapidibus erant cõmixta atq; concreta. Quod nã ascendit omne dictum,atq; omnem narrationẽ in dolore atq; miseria. Quod nũc nos audiẽtes expauescimus ac terremur. Beatus uerò Iob,nec ab auditu territus est,nec ab ipsa probatione expauit,sed in omnibus inclinabilis atq; immobilis permãsit,factis proculdubio ostendẽs omnia,quæ deus pridẽ de eo ueraciter dixerat uerbis. Hæc audiẽs Iob. O magne homo dei Moyses quid loqueris? quid scribis? quid dicis? Tu em̃ es qui hæc scripsisti. Cur ergo dicis: Audiens Iob,quasi aliquid leue uel modicum,& cur nõ dixisti, hæc expertus Iob,hæc passus,hæc sustinens? Nã probatio & passio atq; tolerãtia fuerũt hæc quæ facta sunt,& non uerba neq; fabulæ auditus. Propterea(inquit)non dixi probationẽ,sed auditum,quia non tanquam probationem æstimauit Iob,sed tanquam untem auditum,& tanquam fabulas percurrẽtes. Probatio uerò fuit atq; passio: sed dũ cum tolerantia & cum gratiarum actionibus hæc sustineret Iob,tanquã auditus pertãsijt. Ob hoc ergo dicit hęc audiens Iob,tanquam uehementia,tanquam terribilia,stuporem conferentia atq; in pauorem deducentia. Hæc audiẽs quæ alius prior non audiuit, quæ alius maior non sustinuit,quæ alius ante eum passus non est. Hæc audiens Iob quẽ meditatus est diabolus,quęsiuit nequissimus,quem uoluit iniquus,quẽ excogitauit iustus. Hęc audiens Iob,quem angeli admirati sunt,quem incorruptibiles laudauerunt, ut is qui de terra plasmatus est, uiriliter pugnauerit aduersus eum qui de cœlis deiectus est,ut puluis aduersus spiritũ,ut homo aduersus diabolum,ut corruptibilis aduersus incorruptibilẽ constãter steterit,& nõ succubuerit,atq; uictoriã de illo sumpserit. Cũ trib. malitiosis sagittis à diabolo sagittareẽ, tolerãtiæ atq; fidei scuto se protegens transiit illi batus. Post quas tres quarta sagittauit illũ inimicus tẽtator nouissime cũ dolore ultima, miserabili,sed nec hac aliquid peregit,nec per istam suam uoluntatẽ perfecit,& ideo cõputat istam quasi unam:nõ enim erat una,sed decẽ erant in hac ipsa. Nam decem filiorũ una fuit perditio,unus interitus. Quod aũt non uulnerauerit illũ diabolus, neq; dolorẽ incusserit nequissimus,euidẽter ostẽdit,mox in subsequẽtibus dicẽs: Tũc surrexit Iob. Si enim uulneratus,uel cõtaminatus,uel laceratus fuisset,surgere omnino nõ potuisset. Ergo quia surrexit,manifestum est quod fortissimus perseuerauit, atq; illæsus perstitit, Tunc surrexit Iob. Surrexit animo,surrexit fide,surrexit ueritatis studio,surrexit ad præliũm,surrexit ad uirtutem,surrexit ad officium cõstantiæ. Tunc surrexit Iob. Certum est quia cum surrexisset dicit: Nunc belli tempus,nunc approbatio,nũc uictoriæ acceptio, nunc coronarum cõpositio,nunc retributionis expectatio,nunc audaciæ manifestatio.

Quod

Quod autem ad hæc omnia surrexit Iob,atq; ad horum omnium ostensionem, atq; perfectionem,iuxta hæc quę sequuntur,manifestum est: Conscidit(inquit)uestimenta sua. Iob.1
Quur cõscidit? Ob hoc conscidit, ut expeditior atq; cõstantior extitisset in prælio,ut illa|quæ retardant deponeret,ut illa quæ impediunt à se proijceret,ut tanquam auda cissimus prælıator,& tãq; singularis monomachus aduersus innumeros inimicos, & aduersus inæstimabiles aduersarios,singulariter immobilis perstitisset. Ob hoc ergo cõscidit uestimẽta sua. Nam & uere talis mos est in aliquibus gentibus, ut quũ ad durum prælıũ uenerint,tunc nimirũ scindentes uestimenta sua cũ furore atq; indignatione currant cõtra aduersarios intẽperanter,nudo pectore, cum fiducia se offerẽtes,ut est Syrorũ gens. Item uerò aliæ barbaræ gentes expoliãtes se,atq; in ipsis tunicis se præcingentes, nudo pectore,atq; scapulati uiriliter eunt in prælıũ. Sic itaq; admirabilis Iob conscindens uestimenta sua,atq; omnia deponẽs impedimẽta, nudus atque audax stetit in spiritale prælıũ. Aut adhuc cõscidit uestimẽta sua, sine mora semetipsum ad ipsas præparans plagas. Ecce iniquiens dorsum nudum, ecce corpus detectum. Vos flagellate,ego aũt sufferã. Vos uerberate,ego aũt sustineam,dicẽs cũ Hieremia: Dorsum meum dedi ad flagella. Pſal.129
dicens cum Dauid: Supra dorsum meũ fabricauerunt peccatores. Sed & adhuc cũ eodem Dauid: Et eram flagellatus tota die. Adhuc cõscidit uestimenta sua,ac si diceret ad Pſal.73
ipsos aduersarios nequissimos: O maligni atq; iniqui aduersarij,mortuũ me æstimatis, ut uos putatis,& ut uobis uideẽ in terrã me sepelire præparatis. Si ergo me mortuũ æstimatis ô inimici,anticipem in preciosam meã sepulturã conscindere preciosas atque regales meas uestes,ut nec post mortem gaudeatis eas possidentes. Puto quòd ex illo cõsueuerunt homines,cum preciosam sepulturam cuilibet miserint,cõscindũt eam, ne alı qui sceleſti & ipsum corpus proijciant,& ipsam preciosam sepulturã possideant. Quod si tanquã uiuentem me(inquit)iudicatis,ecce(inquit)etiã sic nudus atq; scapulatus stocontra uos,nunquã uobis cessurus. Aut adhuc conscidit uestimenta sua. Ecce(inquit) ô maligni inimici,peculiũ cõsumpsistis,filios perdidistis,substantiã diripuistis,nec quicquam aliud nisi solum corpus atq; hanc uestẽ mihi reliquistis. Tollite(inquit)& hãc uestem,proijcio etiã hãc uobis,nihil apud me remaneat ex his quæ in poteſtatẽ nequitiæ uestræ data sunt. Nõ sit mihi ex uobis hoc beneficiũ, oleo peccatorũ nõ ungetur caput meum. Super quæ uniuersa,ecce, inquit, & ipsum corpus nudum,detectum, paratũ ad pœnæ supportationẽ,ad dolorum tolerantiã. Torque(inquit) cõtunde, uerbera,& cũ per cuncta probaueris, cognoscas quia solus Iob insuperabilis permanens in omnibus nunquã cedet nequitiæ flagellis. Hęc itaq; uniuersa quum cogitaret & loqueretur, atq; ipsis perficeret factis,surrexit & cõscidit uestimẽta sua,& totondit comã capitis,utpote superfluam,ociosam atq; inutilem. Totondit comã capitis sui,factis perficiens id q̃d postea duriter ab Apostolo interminatũ est uerbo, quia uir si comam nutrierit,ignominia 1 Cor.11
est illi. Hæc itaque obseruãs Iob totondit comã capitis sui. Cũ totondisset, proculdubio quod ipsis eã aduersarijs proiecit. Ecce(inquit)tollite & hanc,habete etiã & hãc,deglutite & istã. Arbor,inquit,sum fructifera,omnia quæ superflua à me proijcio, ut illibatus perfectũ fructũ afferam. Vitis enim sum bene maceriata,abscindo à me uniuersa superflua,ut incongruis omnibus dicar purgatus,ac iustitię perferã perfectũ fructum. Totondit comã capitis sui,nõ ut lugens,sed ut luctum deponens atq; proijciens, omniq; luctu Gen.14
per tolerantiã superior existẽs. Totondit comam capitis sui. Sicut Ioseph cum de carce- 2 Reg.19
re à Pharone educeretur, sicut Ionathæ filius cum Dauid ad Hierusalem post mortem Abesalon reuerteretur,& alij innumeri priores ac posteri, q̃diu lugebant, non tondebãt comã,deposito aũt luctu cõfestim tondebant: ita & nũc beatus Iob totondit: comã capitis sui,ut humiliaret se,ut subijceret,ut miseriam ostẽderet. Quod est huius rei indi- Iob 1
cium? hoc quod in subsequẽtibus dictũ est. Asperſit nãq; terrã super caput suũ. Nisi em̃ ualde humiliaret se,nõ utiq; caput suum terra aspergeret. Asperſit inquã terrã super caput suũ. Vnde hãc opinionẽ sumpsisti ô beate Iob,ut terrã capiti tuo aspergeres? A tri- Gen.18
tano(inquit)generis mei Abraham dicẽte: Ego sum terra & cinis: & à patriarcha totius Gen.3
generis humani Adam,ad quem dictũ est: Terra es,& in terrã ibis. Hæc itaq; ab illis au- Eſa.14
diens atque memor asperſit terrã capiti suo. Nõ itaq; sum tãq; diabolus q̃ de cœlo cecidit,sed sum tãq; unus ex hominib. ortus de terra, ideoq; terrã aspergo super caput meũ.

Non sum sicut diabolus ex incorruptione proiectus, sed sum tanꝯ unus corruptibiliū de limo plasmatus. Merito terrā aspergo super caput meū, ut nouerit (inquit) diabolus nequissimus aduersus quem habet, quia aduersus terrenū habet, aduersus corruptibilē, aduersus mortalē, aduersus hominē de limo terrę plasmatū. Ob hoc aspergit terra caput suum, ut instruat omnes terrenos corruptibiles atq; mortales, quia etiā ipsi possunt similiter stare aduersus nequissimū. Possunt inquā similiter sufferre ac superare oēs tentationes diaboli, si deū dilexerint atq; metuerint: sicut admirabilis Iob sustinuit atq; portauit non modicū aliquid, sed magnos & ingētes atq; terribiles dolores ac tormēta, quę alius illo nec prior, nec posterior sustinuit: & quod est superius, nō habēs formā ex alio prio-
re, nec exemplū recipiēs ab alio anteriore. Cū unū ex plurimis uidetur Iacob filium per-
Gen.37 didisse, à cæteris omnib. consolari non potuit, sed dixit: Ibo post filium meum lugens in infernū. Magnanimus autē Iob post peculij perditionē, & post omniū bonorum direptionem, omnium filiorum miserabilē interitū pariter simul cum audisset non suspirauit, non ingemuit, nō reprehēdit, non maledixit, non blasphemauit, nō culpauit, nō dixit ea quæ dicēda ratio exposcebat, quæ nunc illicite dicūt plurimi. Cur dedisti primo, aut cur abstulisti modo? Cur oblectasti primo, siue peculio, siue filijs? uel cur priuasti nūc his omnib. pariter? Melius erat ut omnino nō dedisses, ꝯ ut dās rursum auferres. Vtilius erat ut omnino nō ostēderes, ꝯ ut ostensis denuo mulctares. Sed nihil horū dixit, neq; omnino cogitauit sanctissimus atq; constātissimus ille Iob, nisi tantū ut mentem refrigeraret, nisi tantū ut quia lugēs dolor erat, hoc quod factum est, quæ pertulit ostenderet. Vestes conscidit, caput totondit, terram capiti suo aspersit. Per quæ uniuersa se ante deum humilias, nequissimū diabolum usq; ad inferos deiecit. Quid dicimus ô uiri? Numquid ex alio corpore creatus est Iob? Ablit. Nō em̄ cum personarum acceptione creauit deus alios tales, aliquos nihilominus tales, sed idē est omnium plasma de limo terræ, sed æqualis est omnium anima ex dei operatione. Sed quia non est omnium similis uolūtas, neq; pietas, neq; religiositas, neque fides, neque ꝓpositū circa deū, neque spes uitę æternæ, neque timor gehennæ, neque inferorū supplicīū in tenebris exterioribus, idcirco nō omnes homines id demōstrant ꝓpositū, neq; eandē tolerantiā, nō quia nō possunt, sed quia nolunt. Propterea digne ac iuste magnificatur beatus Iob, quia uolēs sustinuit hæc oīa cū gratiarū actionibus. Nam post hæc uniuersa quæ superius memorata sunt
Iob 1 atque ostēsa, dicit: Et prostrauit se in terra, & orauit ad dominū. Primū surrexit, & ita demum se prostrauit. Surrexit ad prælium, prostrauit se ad precem. Surrexit ad uirtutē, prostrauit se ad orationē. Surrexit ad uictoriæ perfectionē, prostrauit se ad coronæ acceptionem. Nam & ante imperatores qui uictores extiterunt, nō stantes, sed deorsum adorantes coronam accipiunt. Sic nanque & beatus Iob in prima tētatione quā per peculium atque filios sustinēs uictoriā de aduersario acquisiuit, ad orationem se prostrauit, ut perfectas tolerātiæ suæ à deo acciperet coronas. Ob hoc ergo prostrauit se & orauit ad dominū. Quem cū prostratū uideret diabolus, gauisus est ualde infelix: quum aūt adorantē atque orantē audisset, obstupuit atque expauit. Prostratus, inquit, orauit ad dominum. Iob prostratus deiecit diabolum, altum humiliauit, exaltatum supplantauit, cōsumdit fortem, deformauit elatū. Super hæc aūt omnia, quod omnib. maius atque superius est, cum sua prostratione Iob diabolum deiecit, & sua tolerātia nequissimū superat, formam ostendit eius qui de cœlo uenit: qui ut granum tritici in terram cadens diabolū deiecit, & fortē alligauit, & uasa eius diripuit, & spolia diuisit, & captiuā duxit captiuitatem, & passione atque resurrectione sua mundū redemit, atque seculum saluauit. Horū nanque omnium formā atque exemplum ostēdens, post horum omniū lamētabiliū tolerantiam, prostratus in terra orauit ad dominū, ut prostratio eius ruina efficeret̄ diabolo atque subuersori maligno, & figurā per hæc in se gereret passionis ac resurrectionis domini. Prostratus (inquit) orauit ad dñm ex tota anima, & ex tota mente, & ex cordis profunditate. Orauit ad dominū. Quid orauit? Tolerantiā, sufferentiam, consummationem. Orauit ad dominū, sensus illibationem, mētis integritatem, animę sanitatem. Hoc ergo orauit ad dominū, ut sanam, inquit, animam meā atque illibatū cor meū custodiat dominus & rex omniū, & nunquā mihi prævalebit malignus, & nūq; me superabit callidus inimicus. Quanꝯ atterat carnes, quanquā comminuat ossa, quanquā consumat

neruos, si animæ, inquit, meæ sensus illibatus à te custodiatur, nunquā à te seducar domine deus meus, nunquam abstrahar à charitate tua rex meus. Idcirco orationē eius exaudiens deus, atq; deprecationē illius suscipiens iustus iudex, post hęc loquutus est ad diabolum dicens: Ecce tradidi tibi illum, tantum animā eius ne tetigeris. Sic itaq; prostratus, orauit ad deum. Vere prostratus, hoc est ualde usq; ad terram humiliatus, merito uestem conscidit, comā capitis totondit, terrā capiti suo aspersit. Post hæc uniuersa, prostratus orauit ad dominū. Sic (inquit) rex Niniue post hoc in cinere & cilicio sedens, & cū Ion.3
humilitate orans, post triduum imminentem calamitatem effugit. Sic (inquit) & Iosias 4 Reg.22
Hierosolymæ rex uestes suas conscindēs præ timore comminationis dei, famulos suos uestibus cōscissis, & terra atq; cinere aspersis misit ad deprecandam atq; exorandā faciē domini. Sic etiam primus his omnibus admirabilis Iob conscidit uestimenta sua, & comam capitis sui totondit, & terram capiti suo aspersit, & ita prostratus ad dominū orauit. Prostratus est ad orationem, sed non cecidit tanquam aduersarius in contumaciam. Prostratus est ad precem, sicut Abraham cum pro Loth orasset: sed non cecidit in cōtu- Gen.18
meliam, sicut diabolus qui de cœlo proiectus est propter apostasiam. Sed forsitan dicit aliquis: Et cur omnino totondit comam capitis sui, uel ob quam rem conscidit uestimētā sua, uel ob quā causam aspersit capiti suo terram? Audite: Primo quidem pro his omnibus quæ demonstrata sunt. Item sanè adhuc uestimenta sua conscidit ob hoc, quia ex his quæ diabolo data sunt, apud se nihil residere uoluit. Comam uerò capitis sui totondit ob hoc, quia deposita diuitiarū abundantia, etiā comæ nimietatem deponeret: & aduersario ostenderet, quia sicut passus est quia comam totondit, ita cum multitudinē bonorum deponeret atq; amitteret, nihil se passum fuisse æstimasset: Auferinquiēs omnia superflua, nihil mihi superst ex his quæ tibi data sunt. Terrā uerò ob hoc aspersit capiti suo, ut ex parte ostēderet filiorum dolorē. Nisi em̄ hoc fecisset, alienū illum à natura humana fuisse diceremus. Hæc uidelicet uniuersa gessit, propter naturalē dolorē. Gratias uerò egit propter constantiam & animæ ueritatē, atq; illā quam circa deum habuit syn-
ceritatem. Post quæ uniuersa, dixit ad eos. Ad quos? Ad aduenientes dęmonū nuncios. Nā hi quatuor præstolabantur ei, & quatuor miseriarū prędicationes ei afferentes, quatuor lamētabilibus sagittis eum sagittantes nouissima lamentabilior fuit atq; animæ cōtigua, filiorū perditio. Ad istos ergo quatuor q̄ præstolabant̄, ut uidebant̄ lugētes atq; mœsti simulatione dixit: Quid expectatis ô uiri? Quid sustinetis ô homines? Hoccine, ut lugeam uobiscum? hoccine, ut uobiscum lamenter? Non lugeo (inquit) rei familiaris direptionem: ablatæ nanq; sunt mihi cū peculio pariter etiam molestiæ atque curæ. Non lamentor filiorum decessum, transiuit enim ab oculis meis tristitia & dolor. Si em̄ pariter mecum aduiuerent super terram, cum dolore eram cogitaturus quales fuissent, quales processissent, qualem finem expectassent. De istis ergo securus effectus nō lamentor, non plango quod uos cupitis, nō reprehēdo quod uos quæritis, nō blasphemo ꝙd uos uultis. Nō ridebit, inquit, de me diabolus, nō gaudebit ut speret super me inimicus, Iob 1
nō inueniet apud me id quod expectat nequissimus. Nudus exiui de utero matris meę, nudus ibo sub terram. Nihil habui cum uenissem, nihil requiro cū iero. Nihil attuli natus, nihil hinc auferam sublatus. Nudus exiui de utero matris meæ, non peculium nec filios habens, neq; diuitijs uel possibilitatibus indutus, nudus & ibo sub terrā. Quod em̄ pariter cum corpore positum fuerit in terra, cum eodē corpore terræ efficitur terra. Merito nudus ibo sub terrā. Nudus ibo, nudus, inq̄t, peculio, sed & peccato: nudus diuitijs, sed & impietatibus: nudus substantia, sed & iniustitia. Sicut enim de carnalibus possibilitatibus uniuersis nudus effectus sum, ita, inquit, & ab omnibus illicitis nudus ibo sub terrā. Nō comitātur (inquit) mecum, neq; malignitas, neq; iracūdia, neq; superbia, neq; inuidia, neq; zelus, neq; cupiditas, neq; alienarū rerum appetētia, neq; cōtumelia, neq; calūnia, neq; uiolētia, neque impudicitia, neque lasciuia, naque ullū ex his quæ deo cōtraria sunt. Istis nanque omnib. nudus, ibo sub terrā. Non enim sum talis quales illi de q̄bus dicitur: Quia nō habuerunt tegumentū, inferno uestiti sunt. Nudus inquam malis omnibus ibo sub terram, nudus malis, bonis uerò omnibus indutus, iustitia uestitus, sanctitate circūdatus, charitate ornatus, misericordia ac bonis operibus coronatus. Beati sunt, & beati erunt ó gloriose Iob oēs qui te imitati fuerint, omnes qui post te potuerint

cum fiducia dicere: nudus exiui de utero matris meæ, nudus & ibo in terrã: qui etiã cum
1 Tim. 6 Apostolo dicere ueraciter possunt: Nihil intulimus in hunc mundum, uerumtamẽ nec
auferre aliquid possumus. Væ autem illis qui nudi quidem uenerunt, innumeris aũtin
iustitijs atq; impietatib. crudelitate quoq; atq; infidelitate onerati, atq; prægrauati ibunt
in terram. huiusmodi uestientur calamitate atq; miseria, in die iusti atq; personã non ac-
cipientis iudicij dei. Nudus exiui de utero matris meæ, sicut & omnes homines, sicut &
omnis caro, sicut & omnes corruptibiles, nudus & ibo in terram. Hoc ipsum nãq; expe
ctant oẽs, quia idẽ est introitus omnibus, & exitus similis, siue rex siue famulus, siue di-
ues, siue egenus, siue magnus, siue pusillus, siue liber, siue seruus, nudus ibit in terrã, nec
quicq; ualet auferre secum. Nam & hoc ipsum quod cũ corpore mittitur, nõ auferetur ie-
cum. Nõ aũt secum illud tollet, quia nõ sentit, quia nõ intelligit, quia terra efficit, qa in
resurrectiõe nõ corporis sepultura, sed animæ fides & pietas, misericordia quoq; & syn
ceritas requiritur. Nudus exiui de utero matris meæ, nudus & ibo sub terrã. Tanq; si di-
ceret: O uiri prudẽtię atq; sapiẽtiæ, quod est mortale hoc indumentũ, quæ est hęc super
uacua gloria, quę sunt terrenę hæ atq; infidę diuitię, quæ sunt hodie & crastina nõ sunt,
quæ hodie irrident istũ, crastina uerò die eunt ad alium? Fumus est deficiẽs, flos est tran
siens, herba est arescẽs: & qui habent illas, tanq; nõ habeant, quia diutius nõ habent: &
qui non habent illas, tanq; nihil amiserint, qa nõ permanenter relinquunt. Nudus exi-
ui de utero matris meæ, corpus habens tantum atq; animã, nudus ibo sub terrã: Sicut ue
ni, ita & ibo, ita & exeo, aliena cũcta relinquens, cũ corpore solo ibo, atq; anima transi-
bo. Quæ accepi (inquit) habeo, quæ attuli nõ amisi. Superflua oẽia derelinquẽs nudus
ibo illuc. Illuc, inquit, quo illuc? Primũ quidẽ illuc ibo quò oẽs priores mei ierunt, quò
omnes ab initio, illuc in terrã matrem omnium, in terrã omnium domũ. Terra nanq; est
domus omniũ mortalium. Illuc quò abijt Adã & omnes qui post eum fuerũt. Illuc quò
Gen. 3 abijt ille ad quẽ dictum est: Terra es, & in terram ibis. Illò, inquit, ibo, nudus sicut & nu-
dus ueni. Aut adhuc illò, inquit, ibo, ubi sunt tabernacula iustorũ, ubi sunt sanctorũ glo
riæ, ubi est fidelium requies, ubi est piorum consolatio, ubi est misericordiũ hæreditas,
ubi est immaculatorũ beatitudo, ubi est ueraciũ lætitia & exultatio. Illuc ibo, ubi est lux
& uita, ubi est gloria & iucũditas, ubi est lætitia & exultatio, uel unde aufugit dolor, tri-
stitia & gemitus, ubi obliuiscẽtur priores tribulatiões hæ quæ sunt in corpore super ter-
ram. Illuc ibo, ubi est tribulationũ depositio, ubi est remuneratio laborũ, ubi Abrahæ si-
nus, ubi Isaac proprietas, ubi Israel familiaritas, ubi sanctorũ animę, ubi angelorũ chori,
ubi archãgelorũ uoces, ubi spiritus sancti illuminatio, ubi Christi regnũ, ubi æterni dei
patris infecta gloria atq; beatus cõspectus. Illuc, inquit, ibo, illuc perueniã, nõ reprehen
dens, non maledicens, non blasphemans, non criminans, sed gratias agens & confitẽs,
Iob 1 atq; cum gratiarũ actionibus dicẽs: Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino pla
cuit, ita factum est. Non ero (inquit) ingratus, nõ ero infidigraphus, sicut tu aduersarie,
non reddam malum pro bono, sicut tu infelix diabole, sed confiteor quia dominus de-
dit, dñs abstulit, sicut domino placuit ita factum est, sit nomen domini benedictũ. La-
mentabiles, inquit, ad me misisti nuncios ó diabole, & noxios atq; immisericordes tuæ
nequitiæ legatos, per quos me crudelibus tuæ iniquitatis sagittasti sagittis, quas ego (in
quit) omnes identidẽ in te conuertã, crudeliora efficiẽs tibi in spiritu uulnera. Dñs inq;
dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit ita factũ est. Hoc fuit diabolo uulnus, hoc
fuit diabolo afflictio & dolor, tribulatio quoq; atq; angustia: quia cũ putat & uult blas-
phemiam audire à Iob, & reprehensionẽ ac maledictum in deo, confessionem atq; gra-
tiarum actionem audiuit. Hoc factum est illi ignis deuorans, hoc factum est illi incẽdiũ
perurens, quia hoc audiuit q̃d non sperabat: Dominus dedit, & dominus abstulit, sicut
domino placuit ita factum est, sit nomen domini benedictum in secula. Nõ enim tantũ
tetigerunt Iob lamentabiles istæ diaboli sagittæ, quãtum uulnerauerunt eum syncerus
eius gratiarũ actiones: Dominus dedit, & dñs abstulit. Quando uoluit, inquit, dedit ut
bonus, & quãdo uoluit identidem ut habens potestatẽ abstulit. Dñs dedit, & dominus
abstulit. Dedit, inquit, ut innotescat cẽ fidelis sim, quã pie dispensem, quàm misericordi
ter distribuam. Abstulit aũt, ut appareat quomodo gratias agã, quomodo cõfitear, quo
modo adorem, plus nũc rebus sublatis, quàm prídem datis. Dominus dedit & dominus
abstulit

abstulit. Dedit sua & iterum abstulit sua: ego, inquit, nihil amisi, nullum passus sum detri
mentũ. Merito postq; usus sum reddidi, mutuãti mihi ea gratias agens. Dominus dedit,
& dominus abstulit, sicut dño placuit ita factũ est, sit nomẽ domini benedictũ. Quid di-
cis ô beate Iob? Dominus uere dedit, sed non dominus uere abstulit, sed abstulit omniũ
inimicus & nequissimus aduersarius atq; inuidus diabolus. Dominus dedit, sed aduer-
sarius abstulit. Dñs dedit, & inimicus refuga abstulit. Porrò si diabolos abstulit, quomo
do dicit Iob, quod dominus abstulerit? Ignorãs atq; per suspicionem dicit. Putabat eñ
atq; arbitrabatur quod dominus abstulerit, & nesciebat quod diabolus abstulit cõcedẽ
te domino, atq; permittente. Merito ergo dicit: Dominus dedit, dominus abstulit, sicut
dño placuit ita factũ est. Hæc nanq; fuit illa uere magna Iob constantia, quod nesciens
quia diabolus abstulit, putabat q̃ dominus abstulerit, & hoc putãs, domino quasi aufe-
renti gratias agit. Dominus, inquit, dedit & dominus abstulit, sicut domino placuit ita
factum est, sit nomen domini benedictum in secula. Si enim scisset Iob quod aduersum
diabolum habebat, & quia diabolus cũ illo hoc bellum faciebat, & quia malignus ini-
micus rem familiarẽ & filios ei abstulerat, profecto omnino ad nihilum ipsas tẽtationes
deduceret, & in derisionẽ illum habens, euidenter aduersus inimicum resisteret & aper
te aduersus apertũ hostem staret. Nunc uerò inimicus quidem hoc celauit diabolus, cũ
istos ei inferret labores: clementissimus autem dominus in suspitione erat & incusabat
his omnibus. Nam cum diceret diabolus, ignis cecidit de cœlo, & subito spiritus uenit
ab eremo, Deum incusabat istis doloribus. Similiter cum audisset Iob, quod ignis ceci-
dit de cœlo & combussit oues, & qa spiritus uenit ab eremo & ruina occidit eius filios,
qd aliud suspicari poterat nisi quod deus illi ipsos dolores cœlitus immisisset? Ob hoc
ergo presertim magnificat Iob, quia cũ deus suspicatur in istis plagis ac doloribus, sus-
cepit cũ constãtia, atq; gratiarũ actionibus: & nõ dixit, quid peccaui circa te ut talia pa-
tiar ex te? Sed cũ ab inimico percuteretur atq; doloribus afficeret, dominũ in istis dolo
ribus suspicabat, & gratias agebat percutienti se, atq; doloribus afficiẽti, dicẽs. Dñs de-
dit & dominus abstulit, sicut domino placuit ita factũ est, sit nomẽ domini benedictũ in
secula. Hæc itaq; uniuersa, atq; pluriora ad præstolãtes sibi nequissimi nuncios beatus
Iob locutus est, & per illos ad ipsum diabolũ qui eos miserat, qui stabãt ante eũ tristes, ac
flentes sicut finxerant, omnẽq; miseriã ostendentes ac depromentes, ut facile beatũ Iob
ad blasphemiã prouocarent. ad quos plurima & alia locutus Iob dixit: Cur tristes estis
ó homines? Ob quam causam eiulatis ó uiri? Ne forte hoc uos contristat, quia ego deo
gratias ago? ne forte hoc uobis molestum est, quòd ego danti ea cõfessionẽ do, & aufe-
renti ea inuocationẽ emitto? Nõ me homo mulctauit, sed deus de cœlis qui mihi dedit
diuersa, abstulit, sicut & uos dicitis, quod ignis de cœlo ceciderit. Si ergo non homo mi
hi damnũ ingessit, sed deus qñ uoluit dedit, & itẽ qñ uoluit abstulit, gratias ei qui dedit,
& gratias identidẽ ei qui abstulit. Sua dedit, & itẽ sua abstulit, & ego, ait, nihil amisi. Nã
ex utero materno nudus ueniens, nihil habui. Qui habuit dedit mihi, mutuauit utenti
mihi, abstulit quæ sua sunt, nihil perdidi, sed gratias ago mutuãti, usus his quæ data sunt
mihi, & confiteor largitori, dicens. Dominus dedit & dominus abstulit, sicut dño pla-
cuit ita factũ est. Placuit antea ut daret, placuit nũc ut rursus auferret. Sicut domino pla-
cuit ita factum est. Omne quod deo placuerit bonum est, omne quod domino placue-
rit iustũ est. Placuit illi ut daret, bene placuit. Placuit illi identidem ut auferret, iuste pla-
cuit. Sicut dño placuit ita factũ est. Quandiu illi placuit habuimus, quãdo placuit ei nõ
habemus. Sicut domino placuit ita factum est. Quando habuimus, non ꝓpterea nostra
habuimus, sed domini: & cum perderemus omnia, non propria perdidimus, sed abstu-
lit quæ sua erãt dominus. Sicut domino placuit, ita factũ est, sicut dominus uoluit, sicut
domino placuit. Omne quod uult dominus uita est, lux est, requies est, æterna beatitu-
do est, uita eñ in uolũtate eius est, & ira in indignatione eius. Quodcunq; ergo placuit
dño, siue percutere, siue mulctare, siue ditare, siue pauperẽ facere, siue arguere, siue cor- Psal. 94
ripere, omnia beatitudo est incorruptibilis, atq; indesinẽs. Beatus, inquit, homo quẽ tu
erudieris domine. Sicut dño placuit, ita factum est, sit nomẽ domini benedictũ in secu-
la. Sic oportet omnes Christianos, atq; omnes credentes dicere & facere & cogitare in
omnibus quæ eos circundederint, atq; eis occurrerint, siue pecunias perdãt, siue filij au

ferantur,siue paupertas incumbat,siue infirmitas immittatur. Dicãt in his omnibus cũ syncerítate:sicut domino placuit ita factũ est, sit nomen domini benedictum in secula. Nomen domini,inquit,propter quod omnia sustíneo atq; sufféro,propter quod omnibus quæ mihi obuenerunt superior exísto. Sit nomẽ domini benedictum in secula. Nomẽ domini,quod mirabiliter cœlos extẽdit,quod terram firmiter fundauit, q̃d abyssos terribiliter signauit. Sit nomẽ domini benedictum in secula: Quod cũ uidissent leones in Daníele,in agnos immutati sunt: quod cũ flãma ignis agnouisset in Anaría & Azaría & Misaele,foras à fornace fugit,atq; eos qui extra fornacẽ erant cõbussit,utpote nõ habentes in se sanctum nomen domini. Illis aũt qui intra fornacem erant nõ appropinquauit,quia terribile nomen domini in illis cõspexit. Hoc etiam & cetus cũ uideret ilona,obstupuit atq; illæsum eum quem de nauí susceperat reddidit,intaminatum remisit quem uiuum susceperat: Hoc inq̃ nomen domini sit benedictum in secula. hoc nomen q̃d pauci ex priorib. agnouerũt, posteriores uerò omnes susceperũt. Hoc nomẽ dequo dicunt sancti ex persona dei. Vobis qui timetis nomẽ meũ cognominabitur nouum nomen quod benedicetur super terrã & adhuc. Nõ est nomẽ aliud sub cœlo datũ hominibus in quo oporteat nos saluos fieri. Hoc inq̃ nomẽ domini sit benedictũ in secula. q̃d iram auertit,quod maledictũ abstulit atq; remisit, quod dæmones terruit. hoc nomẽ domini sit benedictũ in secula. Sit benedictũ in angelis & in hominibus, in cœlestib. uirtutibus,in spiritibus atq; in omnibus iustorũ animabus,in gentibus & in omnibus fidelium cõgregationibus. Sit nomẽ domini benedictum. Quousq;, aut quandiu sit benedictum: In secula,inquit,in finẽ præsentis & in initio infiniti illius seculi. Sit, inquit, nomẽ domini benedictũ in animabus castorũ,in cordibus piorum,in mẽtibus religiosorũ,in ecclesia sanctorũ,in cõgregatione ueríssimorũ dei famulorũ. Sit nomẽ domini benedictũ non in tẽpore dimenso, atq; statuto,sed in secula. In secula,inquit,siue in præsenti seculo usq; in finẽ,siue in futuro seculo illo infinito,atq; indeficiẽti. Sit nomẽ domini benedictũ in secula. Circũcisio,inquit,ad tẽpus fuit,lex usq; ad plenitudinem tẽporis fuit. Post q̃ uenit plenitudo tẽporis misit deus filiũ suũ qui legẽ impleuit,& gratiã demõstrauit,& nomẽ illud benedictionis impertiens cunctis in perpetuo petẽtibus tradidit. Sit nomẽ domini benedictum in secula. Nomen domini ait boni,misericordis,patiẽtis,benigni,clementíssimi. Sit nomen domini benedictum,qui benedictionem seminauit,produxit atque ostẽdit. Sit nomen domini benedictũ, qui cuncta bene perficit, qui cũcta bona uniuersis prouidet,qui bene, inquit, mihi magnam patientiã atq; tolerantiã condonauit,ut tanq̃ aurum in fornace probatus,perspicuæ fidei, tolerãtiæ quoq; atq; patiẽtiæ formam cunctis subsequẽter ostendam,iustus cõprobatus,electus demõstratus atq; probabilis ostensus,nõ domino qui est præscius, sed hominibus in mũdo ignorãtibus. Nam præscius dñs etiã ante passionis initium tolerantiæ sciebat exitũ. Merito testimoniũ perhibuit,qui ob hoc ipsam tentationem permisit,ut his qui in mũdo sunt cõprobaretur iustus. Pro his ergo omnibus sit nomẽ domini benedictũ in secula. Hęc audientes subsequenter etiã sancti prophetæ à beato Iob edocti dixerunt. Sit nomẽ domini benedictum ex hoc nunc & usq; in seculũ. Sicut enim mirabilis Iob cũ dolores sustineret nomen domini benedixit,ita & beati prophetæ persecutiones & dolores sustinentes terribiles,nomẽ domini benedixerũt. Post quæ uniuersa, uelut uictoriæ titulum, gloriæ, ac laudis atq; honoris illi statuẽs magnus ille Moyses scribit,ac dicit. In his ergo omnibus quæ ei acciderunt,non peccauit Iob,neque in cõspectu domini,neque in labijs suis. In his omnib.inquit,tam plurimis,tam magnis,tã periculosis,tãq; terribilibus. ac uehemẽtissimis,in omnib.primis ac nouissis,maioribus ac minorib.quæ fuerũt ante plagam,in omnibus miserabilibus ac lamẽtabilibus,grauibus quoque & mentẽ perturbantibus,animã cõminuentibus,præcordia perterrẽtibus. In his oĩbus. Nam nisi essent plurima & magna,atque terribilia,nõ utique dixisset in his omnib.quæ ei acciderũt.tãq; si diceret. Quis regũ à seculo talia bella peregit ô uiri: Quis ab initio procerũ huiusmodi perfecit uictoriam ó homines,quemadmodũ admirabilis Iob: Quis percussus est & nõ est interfectus,sagittatus est & nõ est uulneratus, doloribus est affectus & nõ est deiectus, suffossus est & non est subuersus,miserijs est afflictus & non est cõminutus: Solus super omnes antiquos ac posteros immobilis gratificentiæ, & tolerantiæ scuto se circundãs, solusq;

solusq; aduersus innumeros stans, insuperabilis perseuerauit, atq; solus de multitudine iniquorũ uictoriã sumpsit. Hoc nimirũ scribens,ac proferens Moyses, & tanquam perpetem titulum in formã tolerantiæ ijs qui in mundo sunt statuens,dicit: In omnibus quę ei acciderunt nihil peccauit Iob. Acciderũt ei diuitiæ,& gloria,sed nihil peccauit,nõ eñ est elatus in superbiam. Accidit ei splendor & lætitia, sed nec quicq̃ peccauit. Non eñ est oblitus timorem domini,neq; dereliquit misericordiam,ac miserationẽ. Post hæc uidelicet accidit ei paupertas ac miseria,sed nihil peccauit Iob, quia nõ blasphemauit oñm dominãtẽ. Accidit ei dolor,& plaga,& uermes,& putredo: sed nihil peccauit iustus ille. nam cum gratiarũ actionibus uehemẽtes illos sustinuit dolores. Veraciter ergo scribit magnus ille Moyses de Iob,& ueraciter dicit: In omnibus quæ ei acciderũt nihil peccauit Iob,neq; in cõspectu domini,neq; in labijs suis. Quid est quod dicis ô magne Moyses: quid est qd̃ loqueris,neq; in conspectu domini,neq; in labijs suis: Ego, inquit absq; mendacio loquor,& iuste loquor. In conspectu enim domini nõ peccauit,hoc est in animæ consilijs,neq; in cogitationibus,neq; in tractationibus cordis. His enim obseruat,& ista respicit facies domini, quæ in corde cogitantur atq; tractãtur, iuxta hoc quod dictũ est: Non sicut uidet homo,uidet deus. Sed homo uidet in facie,& nõ in corde: Deus aũt uidet in corde & in facie & in cogitationibus,atq; in ipsis cordis cõsilijs. Istas scilicet cordis cogitatiões,cõsilia quoq; atq; tractatus designãs dicit: Neq; in cõspectu dñi. Verba aũt & eloquia demonstrans: Neq;, inquit, in labijs suis,ac si diceret. Omnia quæ prouenerunt ei ita sustinuit Iob & ita supportauit,ut nec in uerbis labiorũ blasphemaret Deũ, neq; in cordis cogitationib.reprehenderet,neq; in animæ consilijs culparet. Quomodo malum cogitaturus erat Iob in corde suo aduersus deũ,qui pro filiorũ cordibus curã gerens,dixit,ne forte filij mei in cordibus suis mali aliquid cogitauerint aduersus deũ: Nõ peccauit,inquit,in cõspectu dñi,corde male cogitando: neq; in labijs suis, illicita loquẽdo. Super hæc omnia,nõ dedit,inq̃t,insipientiã deo. Quid est quod dicit, nõ dedit insipientiã deo: Ac si diceret. Nõ extitit infidelis deo,nõ extitit infirmus, neq; instabilis, neq; perfidus,neq; cõmotus. Non dedit insipientiã deo. Nõ enim fuit quemadmodũ domus illa quæ super arenã est fabricata, quæ nõ habuit fundamentũ, hoc est fidei & pietatis firmamentũ, quę facile uentis & aquis cõmota cecidit. Sed non fuit talis beatus Iob, sed firmus, stabilis,atq; immobilis fuit. Idcirco omnis impetus nequissimi,& omnis inundatio diaboli subuertere,uel deijcere immobilẽ illũ nõ potuerũt. Hoc itaq; demonstrãs dicit: Nõ dedit insipientiã deo. Sicut diximus nõ extitit infidelis deo,neq; infidigraphus,neq; ingratus. Aut adhuc,inquit,nõ dedit insipientiã deo. Ac si diceret,nõ fecit sermones dei neq; testimonia eius infidelia,neq; superuacua,neq; mẽdacia. Quæ uerba dei,uel quæ testimonia: Ea quæ ad diabolum locutus est,testimoniũ perhibendo Iob, nõ fecit ea infirma uel superuacua succumbendo atq; detrahendo,sed fidelia illa atq; firma fecit, cũ gratiarum actione sufferendo cuncta sibi accidentia. Merito ergo dicit,non dedit insipientiã deo,non extiterunt testimonia dei de illo infirma, neq; mẽdacia per illũ,sed fidelia ac firma,atq; uera. Non dedit ullam occasionẽ,uel suspitionẽ infidelitatis deo. Nõ necesse habuit deus confundi de ijs, per quæ uelut fideli testimoniũ perhibuit illi. Nam cũ esset firmus & fidelis,non dedit insipientiam deo,hoc est infidelitatem deo. Quod aũt erubescat deus infidelibus,atq; infirmis, ipse dominus ostendit dicens: Qui erubuerit me,cõfundet hũc filius hominis cum uenerit in maiestate sua. Deus uerò attestabaṫ fidei Iob, diabolus uerò attestabaṫ infidelitati. Deus testificabaṫ quod nõ propter pecuniã,sed ppter dilectionẽ coluerit illũ Iob: diabolus uerò confirmabat quod non propter dilectionem colebat illum Iob,sed propter substantiã. Post q̃ uerò omnia ei abstulit diabolus et rem familiarem,& filios,& in eisdem gratiarũ actionibus permaneret Iob circa deũ,tũc nihilominus apparuit quod nõ propter pecuniã,sed ,ppter dilectionẽ seruiebat deo: tũc scilicet testimoniũ diaboli infirmũ ac mendax factum est,dei uerò testimoniũ uerũ ac fidele probatũ est. Hæc sanè uniuersa uno uerbo ostendens, atq; perstringens, dicit: In his oñibus quæ ei acciderũt, nihil peccauit Iob, neq; in cõspectu domini, neq; in labijs suis, & nõ dedit insipientiã deo. Studeamus etiã ô uiri, studeamus omni uirtute nostra ô amici ut non demus infidelitatẽ deo, ut nõ existamus ei infideles, neq; in fide, neq; in uerbis neq; in factis, neq; in cogitationib. neq; in cõsilijs, neq; in impietate, neq; in tribulationi

bus,neq; in delitijs,neq; in gloria,neq; in paupertate,sed hæc uniuersa cũ patientia tranſeamus,atq; cum gratiarũ actionibus ſuſtineamus,ut in omni uita noſtra fideles deo, & firmi in fide ac pietate reperiamur ad inſtar beati Iob qui in omnibus quæ ei acciderũt fidelis permanſit coram deo,& fidelia omnia oſtẽdit de ſe teſtimonia eius:qui primus homínum poſt Abel atq; Abraham his qui in mundo ſunt bonorum dereliquit formã,qui nominatur atq; magnificatur inter homines in perpetuo, qui requieſcit cum angelorũ choris in gloria incorruptibili in infinita ſecula. Qua requie etiã nos omnes dignos habeat miſericordia domini.

IN IOB PRIMI LIBRI FINIS.

LIBER SECVNDVS IOB

ICVT pulcherrimi ſolis radij delectabiles ſunt ad uidendũ omnibus illibatos oculos habenti,ita & admirabilis Iob paſſio deſiderabilis eſt,ac delectabilis, atq; neceſſaria ad audiendũ omnibus pijs, omnibus credentibus,omnibus deum intuentibus, atq; deum diligentibus.Nam admirabilis Iob,cum prima congreſſione uictoriam de diabolo perfeciſſet,atq; triumphator de maligno extitiſſet, quãto magis uictoriam de illo ſumpſit,tanto amplius illum ad zelum circa ſe,& ad maius certamen atq; bellum cõmouit. Velut enim inextinguibilis ignis flamma ſuccenſus nequiſſimus,tractans apud ſemetipſum dixit. Nunc mihi eſt belli tempus,nũc uictoriæ ſpes mihi nuſquam eſt,nunc exurgã ad certamen circa Iob,nũc euidenter cecidi propter tolerantiã eius.Nõ,inquit,eſt mihi fugiendũ. Non enim permittit ſuperationẽ uirtus ipſa quæ nũc eſt,ſed adhuc eſt mihi congrediendum.Timeo eñ ne rurſus terribiliter cadam ante eũ.Sed interim fugit cũ non ualet & cõgredi nõ audet, & cõcertare metuit. Melius eſt,inquit,ut congrediar,q̃ ante ſecundã luctationẽ indeliberanter fugiam, aut ante ſecundam congreſſionẽ inutiliter terga uertã.Forſitan,inquit,in ſecunda congreſſione uictoria ad me reuertetur.Forſitan enim cõtemnit ſua,& filios, ſeipſum autem nõ cõtemnit,ſuũ propriũ corpus nõ ſperni t,proprios ſuos dolores nõ deſpicit.Quærã illũ, ipſum requirã,corpus ipſius percutiã dolore, liquefaciã uulneribus,cõſumã uermibus: forſitan his doloribus ſuccumbens maledicet,forſitan hanc pœnã non ſuffert ēs blaſphemabit.Diuerſa enim immutanť tempora, aliquando huc, aliquando aũt illuc flectunť. Merito,inquit,eſt etiã mihi adhuc ſpes uictoriæ.Hæc itaq;,atq; his ſimilia cogitans,atq; apud ſemetipſum tract ans nequiſſimus diabolus,rurſus impudẽtia utitur,rurſus importunitatem demonſtrat,rurſus tanq̃ canis rabidus in baculum irruit, non conſiderãs propriam deiectionẽ,non intelligẽs propriã deformitatẽ. Rurſus ante faciẽ dei ſubintroire audet,rurſus irreprehenſibilem illum Iob reprehendere nõ metuit,quo magis per omnia confuſus atq; cõuictus exiſteret.Hæc nanq; uniuerſa demonſtrans,atq; cõmemorãs,dicit:Et factũ eſt quaſi dies illa.Quæ dies? Dies temporis,dies opportunitatis.Et factũ eſt quaſi dies illa.Dies tolerantiæ,dies cõſummationis, dies adimpletionis primæ uictoriæ Iob.Et factũ eſt quaſi dies illa.Dies in qua diabolus cecidit,Iob uerò ſurrexit:dies in qua diabolus humiliatus eſt,Iob uerò exaltatus:dies in qua diabolus cõfuſus eſt,Iob uerò coronatus eſt.Et factũ eſt quaſi dies illa. In qua rediuiuũ iudicium inter Iob & diabolũ eſt auditum,in qua rediuiuæ coronæ Iob ab angelis aptatæ,atq; conſecratę ſunt.Factum in quam eſt,quaſi dies illa,ſimilis ei de qua ſuperius dictũ eſt, de qua iam ſuperius plurima diximus.Et factum eſt quaſi dies illa,& uenerũt angeli dei ut ſtarent ante dominũ & diabolus uenit cum illis ut ſtaret ante dominũ. Venerunt angeli,nõ de loco in locum tranſlati,non de regione ad regionem tranſeuntes,non de prouincia ad prouinciam cõmeantes,ſed ante dominum iugiter perſeuerantes.Nam ſi ut iuſtis lux ſemper,ita facies dei iuſtos ſemper,ita ante deũ iuſti ſemper, multo magis glorioſi atq; ſancti angeli, qui indeſinenter ac perpetue permanent ante Deum in gloria. Venire autem dicuntur uel ire,cum ad miniſterium fuerint miſſi,cũ legationes adimpleuerint,cum mandata perfecerint,cum propter eos qui patiẽter ſuſtinuerint, Deum magnificauerint,cum propter eos qui

Iob 2

eos qui ſalutem adipiſcũtur deum laudauerint, quãdo pro perfectis cœleſti domino cõfeſſi fuerint,quãdo pro omnimodis dei miraculis æterno regi indeſinenter gratias egerint.Et nolite mirari ô amici quòd angeli uenire uel ire dicunť, quia maiora atq; mirabiliora audituri eſtis. Nã & ipſe deus, qui eſt angelorũ atq; omniũ ſpirituũ rector & cõditor,uenire & ire dicitur,deſcendere & aſcendere,ſedere & ſurgere, dormire & à ſomno ſurgere,& quod eſt omnibus ſtupendũ magis,dicit̃ tanquam potens crapulatus à uino. Exurge quare obdormis domine? exurge & ne repellas in finẽ. Et ſuſcitatus eſt tanquã dormiens dominus,tanquã potens crapulatus à uino. Et deſcendit dominus & locutus eſt cũ Moyſe.Et aſcendit deus poſtq̃ locutus eſt ad Abrahã,& alia innumera his ſimilia de deo in ſcriptura reperiunť fuiſſe dicta.Si ergo immobilis & inexcitabilis & inemigrabilis atq; ſimplex in ijſdem ſemper iugiter permanẽs deus hæc uniuerſa dicitur,& ire & uenire,uenit,inquit,deus ad Balaam,& ſedere & ſurgere:quid magnũ ſi angeli eius,atq; miniſteriales ſpiritus uenirent ad deum dicunť ad increpandum diabolũ, atq; omnes qui operantur uoluntatem illius,& ad teſtandũ ſanctis atq; ſynceritatibus eorũ, quas habẽt circa deum? ad magnificandum deũ in miſericordijs eius & bonitatibus eius,atq; longanimitatibus & inueſtigabilibus eius miraculis,quæ indeſinẽter oſtendit circa genus humanum? Sic ergo uenerunt,& ueniunt angeli ante deum. Prima uice uenerunt ut iuſtificationibus Iob atteſtarenť & fidei ac pietati eius, ſed tũc ſanè ſolis iuſtificationibus Iob atteſtati ſunt.Nũc uerò ſecunda uice uenientes ante deũ, non ſolis iuſtificationibus eius ſunt atteſtati,ſed & tolerantiæ & iuſtificationibus,patientiæ quoq;,ac cõſtantiæ,atq; dilectionis quam erga deũ habuit plenitudini. Iſtis nanq; omnibus atteſtantes glorioſi angeli,necnon & diaboli nequitiam accuſantes,atq; mendacem illum cõprobantes, uenerunt ante deum, cum quibus & diabolus uenit. Venit nihilominus nõ facie ad faciẽ, ſed cõſilijs & cogitationibus,ſenſibus atq; tractationibus,deſiderijs ac deliberationibus ſicut ſuperius per plurima demonſtratũ eſt. Quas cogitationes cum uideret deus, reſpondit illi,dicẽs: Vnde uenis tu? Reſpondit nihilominus nõ labijs loquẽs, nec uerba depromens,neq; colloquio ſuo iniuſtũ illum dignum faciens,ſed nec omnino in præſentia eũ ſuſcipiens.Nam ille quia à ſanctis execratur,& odio habetur atq; conculcatur,in cõſpectũ dei nunq̃ ueniet.Si eñ impij (ut ſuperius dictũ eſt) non reſurgẽt,neq; peccatores in cõcilio iuſtorũ:multo magis omnium impietatũ prouiſor, atq; totius peccati auctor diabolus in cõcilium diuinũ nõ ueniet,neq; deifico colloquio dignus habebit̃, iuxta omnia quæ in anterioribus memorauimus. Venit ergo cõſilijs & cogitationib. atq; deſiderijs, & audiuit nõ colloquiũ, ſed increpationẽ atq; obiurgationẽ nequiſſimarũ cogitationũ ſuarum,atq; infeſtorũ deſideriorum ac deliberationũ ſuarum,quę demonſtrans dicit:Et reſpondens dominus ait ad diabolũ. Vnde uenis tu? Interrogat præſcius,atq; prouidus, qui omnem ſcientiã cunctis præſtat hominibus,interrogat refugã,apoſtatã, aduerſariũ, nequiſſimum,iniuſtũ.Interrogat ut ex ore illius,atq; ex reſponſo illius eum arguat & cõdemnet,atq; conuincat,utpote mendacem & malignitatis zelo,ac liuore repletũ. Vnde uenis tu deiecte,confuſe,humiliate? Vnde tu uenis uictus,ſuperatus,cõculcatus? Vnde tu uenis qui de excelſis es expulſus,& ſuper terram es cõdemnatus,qui de cœlis es proiectus,inter homines abdicatus? Vnde tu uenis,qui poſt iniquitatẽ feſtinas,qui poſt iuſtitiã curris? Tu qui homicidia appetis,tu qui adulterij es cupidus, tu qui ſanguine potaris,qui omnium impietatum ſuper terrã es prouiſor,omnium malorum inter homines inuentor. Vnde tu uenis? Tu qui tempus non habes,tu qui quietem nõ expectas,tu qui reſumptionis memor nõ es,neq; requiem ſperas. Vnde tu uenis? Cõfitere, & noli negare,oſtende,& noli celare.Sed nõ accipiẽs hæc nequiſſimus,nec omnino audiſſe ſe ſimulans,pro alijs alia reſpondit dicens:Circuiui omnem terrã,& peragraui uniuerſum orbẽ qui ſub cœlo eſt.Subtiliter fingis ô infeliciſſime diabole,humiliationẽ tuã tegis,deformitatem tuam reticeſcis,confuſionem tuam minime depromis, quod à luto cõculcatus fueris,quod à terra deiectus,quod à puluere fueris ſuperatus.Lutũ enim & terra & puluis eſt Iob propter terrenum corpus,ſed interim terrenus ac luteus ſuperauit,inquit,te ô diabole,qui cũ ſis incorruptibilis ſpiritus,tanq̃ fulgur de cœlo cecidiſti proiectus.Corpus ſcilicet luteum ſuperauit fulgorem incorruptum,ſpiritum immortalẽ atq; incorporeum. Hanc ſcilicet confuſionem tuam reticeſcens ac prætermittens ô callide diabole,

gloriaris

gloriaris ac plaudis quod terrã circuieris,& ea quæ ſub cœlo ſunt peragraueris.Sed hoc in maximam deformitatem tuam dicis: nam gloria tua atq; elatio referta eſt omni deiectione.Si enim tantum potuiſti ut omnem terram,poſt hæc omnes terrenos,atq; uniuerſos qui ſub cœlo ſunt circuires atq; peragrares, hoc eſt cõculcares atq; ſub te ſubijceres, quomodo non potuiſti uni terreno atq; corruptibili Iob prævalere? Sed omnis potẽtia tua,ac uirtus,atq; prædones exercitus tui & gladius eorum & triplicia equitum tuorum cornua & ignis qui de cœlo cecidit,ut tu dixiſti, & uenti qui ab eremo uenerunt, quod erat tuæ nequitiæ inſpiratio,uniuerſa,inquit,hæc infirma ac ſuperuacua extiterũt per iuſti Iob tolerantiã,atq; per gratiam actiones confuſa atq; auerſa. Poſt quæ uniuerſa, non, inquit,te ô diabole interrogo quam terrã circuieris,& ea quæ ſub cœlo ſunt peragraueris,de iſtis nanq; interrogare te opus non habeo. Scio enim quòd inceſſanti nequitia indeſinenter cuncta quæ ſub cœlo ſunt circuis,& peruolas,utpote aereus ſpiritus fulguris uelocitati cõſimulatus.Non,inquit,te de hoc interrogo,ſed hoc,unde ueneris, uel à quibus ueneris.Ab inconfuſo confuſus,ab exaltato humiliatus, à glorioſo ſpe uacuus. De iſtis,inqt,interrogo atq; de his te admoneo,cũ ſtes uelut igneis iaculis ſtimulatus. Quis enim eſt maior ignis diabolo quàm hic,ut à carnali & terreno ſuperetur atq; conculcet, cum ſit ſpiritus incorporeus? Vnde tu uenis ſeductor, inſidiator, humiliatus, deiectus, confuſus? Vnde tu uenis? Vbi eſt arrogantia tua? ubi eſt elatio? ubi magniloquiũ tuum? Vbi ſunt mẽdacia tua,quibus dixiſti quod me Iob propter pecuniam coleret? Tu facultates ei abſtuliſti,ego uerò gratiarum actiones atq; confeſſionem ab eo ſuſcepi.Nam cũ tu,inquit,omnem ſubſtantiam eius abſtuleris ut nõ habeat unde mihi hoſtias offerat,ſo lita gratiarum actionũ mihi ſacrificia immolat ex mundo corde atq; cõſcientia pura. Vnde uenis tu ô diabole? Non à pœnitentia,non à conuerſione,neq; ab hoc quod deformitatem tuam uidens confundaris.Sic itaq; interrogo te maligniſſime unde uenias. Non enim uenis ſicut pridem ab Adam cum uictoria,ſed ſicut poſt hoc à Iob cum cõfuſione. Adã enim olim ſeduxiſti,ſed Iob poſt hoc non ſupplantaſti.Adã de paradiſo eradicaſti, ſed Iob à ſanctitate nõ auertiſti. Vnde tu uenis de excelſis expulſus,& de cœlis deiectus, de angelorũ choris proiectus? Vnde uenis tu qui ſuper terrã iniuſtitiam germinaſti, qui ſub ſole impietates diſſeminaſti,qui ea quæ ſub cœlo ſunt uniuerſa malis repleſti? Vnde uenis tu? Tu qui es mortis auctor,malorumq; inuentor,atq; malorum omnium initium, iniquitatis operator,pater mẽdacij. Vnde,inquit,tu uenis? Circuiui,inquit,omnem terram,& peragraui uniuerſa quæ ſub cœlo ſunt,& ecce adſum. Adſum,inquit,qui nõ ſuccumbo,neq; humilior,qui non conuertor neq; ſatisfacio, qui pœnitentiam non oſtẽdo, ſed tanq; uictis indomitus perſto.Mutaberis, inquit, ô diabole in dilectiſſimo tuo, hoc eſt in temetipſo.Nam cum non flecteris,neq; ſubijceris,neq; pœnitentiam demonſtras, in irremediabilem inferorum pœnam demergeris,inextinguibiliigni gehennę traderis & tu & omnes qui te ad infidelitatem ſequuntur,tu inquã & omnes qui per te ad impietatem perſuadentur.Adſum,inquit,is qui nõ ita eſt in factura ſua factus, ſed in operibus ita demonſtratus,qui non ita eſt factus natura,ſed exiuit uoluntate.Non enim in factura naturæ,ſed in uolũtatis operatione diabolus eſt factus.Adſum,inquit,is qui peccatis cõgaudeo,qui impietatibus lætor,qui iniquitatibus iocundor,qui omni iniuſtitia & omnibus impudicitijs atq; omnibus malis delector.Adſum, inquit,is qui ſpem non habeo,q ſalutem non expecto,qui miſericordiam nõ ſuſtineo,qui refrigerij non ſum memor.Circuiui,inquit,terram & peragraui eam,& ea quæ ſub cœlo ſunt,& ecce adſum. Cui poſt hęc omnia reſpondens deus dicit:Non te de hoc interrogo qualiter terrã circuieris,hoc eſt eos qui terrena ſapiunt,neq; de hoc quemadmodũ ea quæ ſub cœlo ſunt peragraueris,hoc eſt eos qui cœleſtia nõ deſiderant,ſicut & tu ipſe, q cœlo reuerti ultra nõ potes, ſed hoc te interrogaui & interrogo.Animaduertiſti ad puerũ meũ Iob? Ac ſi diceret,intellexiſti quid ſit Iob? Relaxaſti ſenſum tuũ ad eum? cognouiſtine illum, uel probaſti in declinabilem fidem eius,& immobilem firmitatẽ,& inuiolabilem fortitudinẽ,& inuiolabilem pietatem atq; religioſitatẽ illius? Animaduertiſti uel intendiſti ad puerũ meum Iob? ac ſi diceret.Certus es ô inimice omnium bonorũ diabole, uter noſtrũ ueritatem dixerit,ego an tu,uter abſq; mendacio loquutus fuerit,ego qui ei teſtimoniũ perhibui, an tu qui eũ accuſaſti.Dicis quod terrã circuieris,& ea quæ ſub cœlo ſunt peragraueris,re-

periſti ſimilem Iob? uidiſtine æqualẽ illi? Ob hoc, inquit,te interrogo unde ueneris,uel unde uenias,ut oſtendam Iob ſanctitatẽ ac meritum,patientiã quoq; ac uictoriã, gloriã nihilominus atq; coronã,tuam uerò deiectionẽ,& humiliationẽ,confuſionẽ quoq; atq; perditionẽ.Quanquã enim tu neges,ſed ego oſtendã.Quãuis tu nõ confitearis,ſed ego non ſileo.Terram enim te circuiſſe dicis,perditionẽ tuam uerò non depromis.Cum abſcondis tuam deiectionẽ,coronas Iob furaris.Reſpexiſti ad puerũ meum Iob,qui caput tuum cõculcauit,qui humiliauit altitudinẽ tuam, qui deiecit elationem tuã? Gloriaris, inquit, nequiſſime Satana q; terrã circuieris, & ea quæ ſub cœlo ſunt peragraueris:ſed mala eſt hęc gloriatio tua atq; inutilis elatio.Ad malũ enim circuiſti terrã,&ad iniuſtitiã peragras ea quę ſub cœlo ſunt.Peruolas enim pelagus & aerem,& penetras oẽs gentes, prouincias ac regiones,ut plurimos filios gehẽnæ facias,ut pluriores tuæ pœnæ efficias particeps.Sicut enim canis rabidus uias ac tranſitus percurrit,ut omnes quos ante ſe inuenerit,alios quidẽ morſibus uulneret,alios nihilominus in ſtuporem deducat terroris: ita & tu,inquit,nequiſſime Satana terram circuis,& ea quæ ſub cœlo ſunt uniuerſa peragras,non ut aliquem cõponas,ſed ut cunctos extermines,quorundã animã per pe ccata uulnerans,aliorũ nihilominus mentes obtundens atq; infatuans. Et cur ſuperius ſanè illum diabolum appellat,nũc uerò Satanã? Diabolus enim accuſator interpretatur,Satanas uerò reſiſtens uel rebellis,aut etiã contumax. Ergo quia ſuperius occulte quidẽ accuſauit Iob ad deum,idcirco ſuperius diabolum illum appellat, utpote accuſatorẽ:Nũc uerò rurſus quia ad euidentem contumaciã circa Iob peruenit, merito Satanã illũ dicit: utpote rebellem.Reſpexiſti ad puerum meum Iob ô infelix diabole? Cũ dolore audiſti, quod puerum ſuũ nuncupauit deus Iob. Dolor tibi fuit hæc uox amaritudinis,hæc auditio grauis tibi fuit, hic dictus uæ tibi fuit pro hoc teſtimonio qd̃ atteſtatus eſt deus Iob, dicens:Reſpexiſti ad puerũ meũ Iob? Et ante,inquit,puer meus fuit,& nunc puer meus permanet,& tuæ nequitiæ accuſatio nihil ei prævalebit. Reſpexiſti ad puerũ meũ Iob? Superius dixit:Animaduertiſti ad puerũ meum Iob:nunc uerò, reſpexiſti ad puerũ meum Iob.Ac ſi diceret:uidiſti,probaſti,certus es,quia & antea ſeruus meus fuerit,& nunc ſeruus meus permanet,& à mea,inquit,ſeruitute nunq; fugit,nec fugiet. Et ipſe, inquit, teſtis ſum,& angeli mei auditores,qui in conſpectu meo ueniẽtes,& Iob tolerantiã mirantes dixerũt.Magnũ miraculum uidimus inter homines ô terribilis creator omniũ, nimio ſtupore dignũ ô æterne rector uniuerſorũ. Vnus terrenus homo de limo plaſmatus noſtris immortalibus angelorũ choris multo inferior, illũ qui ex immortalibus Cherubim officijs cecidit atq; proiectus eſt diabolũ,ſola tolerantia ac deuotis gratiarũ actionibus ſuperauit atq; in fugam uertit,&omnes fraudes eius atq; iniquitates ſuperuacuas demonſtrauit.Reſpexiſti,inquit,ad puerũ meũ Iob? Ad illum obtemperantẽ puerum atq; uerum,qui percuſſus nõ diſceſſit,qui cæſus eſt,& nõ deliquit,qui tibi eſt traditus, & nõ me denegauit,qui à te percuſſus eſt,& mihi gratias agit.Iſtũ,inquit,puerũ reſpexiſti qui aduerſum te ſtetit,& mihi non reſtitit,qui aduerſum te dimicauit,& me adorauit, qui te conculcauit,& me non contempſit,qui te odio habuit,& me dilexit? Ad hunc, inquit, puerũ meũ reſpexiſti? Ad hũc cui ſimilis in tolerantia à temporibus Abel nõ fuit? Abel enim cum ſemel ſuſtineret internicionẽ,trãſiuit,& requieuit. Iob uerò cũ plurimo tẽpore ſuſtineret,diutius morte affectus eſt,& multipliciter dolorib.mulctatus atq; afflictus. In quo apparet,inquit,quod nõ eſt illi ſimilis homo ſuper terrã. Abrahã nõ eſt, Melchiſedech translatus eſt,Noe requieuit,Enoch eleuatus eſt,Abel aſſumptus eſt. Merito non eſt illi ſimilis alius homo ſuper terrã. Ex his qui nũc ſunt, ex his qui modo uiuunt,nõ eſt illi ſimilis ſuper terrã. Inrende quia nõ dicit,non eſt illi ſimilis ſuper terram ex ijs qui fuerunt,uel erunt:nam poſt hoc fuit Ioannes,quo maior inter natos mulierum nõ fuit. Merito de ijs qui tunc fuerũt, dicit: Non eſt ſimilis illi alius ex his qui ſunt ſuper terrã. Ac ſi diceret.Ex his qui ſunt ſuper terrã in temporibus eius,in diebus eius,in uita illius,nõ eſt alius ſimilis illi,in iuſtitia,in fide,in pietate in tolerantia,in conſtantia, in gratiarũ actionibus,in miſericordia atq; in omnibus uirtutibus, nõ eſt alius homo ſimilis illi in terris. Quis alius ante eum,uel poſt eum talia ſuſtinuit,& ſuſtinens gratiarum actiones recompenſauit pro uehementioribus doloribus atq; amariſſimis pœnis? Quis extitit tolerantiæ Iob forma? nullus. Abraham enim filiũ immolare præceptus eſt, ſed protinus identi dem uiuum

Matt. 11

Gen. 22.

dem uiuum illum suscepit, quē mactaturus atq; immolaturus fuerat. Iob uerò nō ita, sed repente, subito, insperate septem filios, & tres filias simul pariter mortuos, & nunc̄ reui uiscentes audiuit & uidit: sed fides ex eo mortua non est, nec̄ patientia, nec̄ gratiarum actio, nec̄ dilectio quam erga deū habuit. Sed quemadmodū autū per ignem transiens splendidius atq; glorioſius efficitur: ita & Iob tentationū ignē transiens, clarior atq; deo pretioſior atq; acceptabilior cōprobatus est. Merito ergo dicit: Non est similis illi super terram. Fulget, inquit, tanquā sol ueritate ac patientia, relucet fide & tolerātia uelut coe li luminaria. Ob hoc nō est similis illi alius super terrā, firmus ut lapis, ut fundamentū im mobilis, tanc̄ adamas incōminutus. Non est similis illi ex his qui sunt in terris. Sine que rela, utpote nec ab angelis, nec ab hominibus in ullo est reprehēsus. Iustus, utpote iusto dei iudicio iustus cōprobatus. Verus, utpote nec in uerbo, nec in facto, nec̄ in magno, nec̄ in minimo falsitati approximās, nec̄ mendacio cōmunicās. Dei cultor, utpote nō oberranti animi conscientia unum colens omnipotentem, omniū creatorem, patrē Iesu Christi. Abstinens se ab oīmbus operibus malis, & antea & nūc, ab initio & usc̄ in finē. Non enim, nec antea facultatū abundantia, nec̄ nūc bonorum perditio ad mala eum de clinauerunt. Super hæc omnia quidē summo singulari atq; mirabili modo perseuerās in simplicitate. Cum tanta, inquit, à te sustinuerit, cū tanta à te passus fuerit, tanta ex tua ma litia supportauerit, adhuc perseuerat in simplicitate. Oīmes qui in doloribus, & in tormē tis atq; in passionibus fuerint, ipsis doloribus examaricati atq; exaggerati, amariores, & noxiores atq; peiores efficiūtur. Sed non ita est, inquit, cōstantissimus Iob, sed ita nō est admirabilis ille uir, sed adhuc perseuerat in simplicitate. Ac si diceret, adhuc innocētior in ipsis dolorib. perseuerat, adhuc lōganimior, adhuc modestior, adhuc benignior ad huc iustior, adhuc syncerior circa deū. Quantū em̄, inquit, tu ô diabole augmētasti ei ma la, tantum Iob adiecit ad innocentiā. Adhuc perseuerans in simplicitate. Adhuc ingt ac si diceret. Super omnia quæ ei fecisti, super omnia quæ ei ostendisti, super omnia quibus eum afflixisti, super omnia hæc uidelicet adhuc perseuerat in simplicitate. In præcedēti bus laudat Iob à deo, utpote iustus ac uerax dei cultor: nūc uerò adiecit illis deus super
Iob 2 hanc laudem dicens: Perseuerās in simplicitate tua. Bene ac digne. Figura em̄ fuit eorū, qui in noua gratia omnia in simplicitate transierunt atq; sustinuerunt, nulli malū pro ma
Matt. 5 lo reddentes, sed præceptum domini adimplētes, dicentis: Diligite inimicos uestros, & benedicite eis qui maledixerint uobis, & uolenti auferre pallium tuū dimitte ei & tuni cam. Horum nanc̄ omniū typum gerens beatus Iob, cum hoc quod in simplicitate per seuerauit atq; cuncta sustinuit, cum hoc ipso etiam auferenti pallium suū, hoc est omnē substantiam suam diabolo, & tunicam dimisit, conscindēs illam atq; proijciens illi, & di cens: Quæ postulasti à deo, accepisti: tolle & hæc quæ non quæsisti, tunicam atq; palliū meum. Perseuerās adhuc in simplicitate. Nam quantum ad tuos sermones ô diabole ad uersarij in eum insurrexerūt, inimici eū deprædati sunt: sed nec istis in aliquo replicauit, sed circa istos omnes simplicitatem ostendit. Merito dicit, perseuerās in simplicitate, ty pum atq; figurā gerens domini dicentis per prophetam de semetipso: Ego aūt tanquam agnus immaculatus ductus sum ad sacrificiū. Sic itaq; admirabilis Iob perseuerat in sim plicitate: super hæc uniuersa quæ ingessisti ei perseuerat in simplicitate. Et quis, inquit, post hoc ex his qui audierint, uel agnouerint, nō me reprehendat, qui tantū permisi tuæ crudelitati aduersus iustū illū insurgere, & ita immisericorditer innocentē uexare? Post quæ uniuersa perseuerat in simplicitate. Ecce, ingt, antea laudaui testificās tibi quis sue rit Iob, ecce nūc adijcio super laudem eius, dicens: Perseuerat in simplicitate. Perseuerat (ait) id est expectat. Quid ergo expectat? Expectat tolerātiæ remunerationē, expectat coronas innocētiæ. Aut adhuc expectat inquit. Quid, inquit, expectat? Te, ait, expectat ô diabole tanquam audax belligerator, tanquā constantissimus præliator, tanquā admi rabilis uir fortis. Sic itaq; ait, expectat, nō dubitat: non terga dedit, sed adhuc expectat. Adhuc, ingt, expectat ut te superet atq; deuincat, cōculcet atq; humiliet, & omnimode deiectū atq; cōfusum demonstret. Cum talē ergo noueris esse Iob, & ita prompte te ex pectantem ad secundam congressionē, si audes approxima, incipe, apprehende, paratū inuenies te expectantem. Adhuc, inquit, expectat in simplicitate: Tu aūt terram circuis, & ea quæ sub cœlo sunt peragras, ut idola fundas, ut adulteriū germines, ut homicidiū multiplices

multiplices, ut sanguinē effundas, ut artes magicas, & auguria, & diuinatiōes atq; male ficia dissemines, ut infidelitatē doceas, ut dei blasphemia atq; omnib. malis, ea quæ sunt sub cœlo repleas, ut castos uel castas polluas, ut pios ad impietatē declines, ut iustis mo lestias atq; tribulationes suscites. Pro his, inquit, omnibus tu ô diabole terram circuis, & ea quæ sunt sub cœlo peragras. Iob uerò nō ita, sed expectat adhuc in uno loco tanquā in eadē patientia, & ueritate, in eadē fide & pietate atq; dei cultura fundatus, stabilitus atq; cōfirmatus, & nunc̄ ab ea declinatus, aut præuaricatus. Sic itaq; expectat immobi lis, atq; innocēs. Aut adhuc expectat in simplicitate. Colūba, inquit, est simplex, rationa bilis, spiritalis, incorruptione digna, acceptabilis, angelis dei familiaris. Idcirco tanc̄ co lumba simplicitatē ostēdit. Nā sicut colūba de nido effugata sublatis sibi pullis atq; an te oculos mactatis, nō indignat, nec̄ terret, nec̄ nidū deserit, nec̄ ad malitiā immutat: ita & beatus Iob cū nidus ab eo auferret, hoc est diuitię atq; substantia, & filij eius inter ficerentur ante oculos eius, non est indignatus, nec̄ ad malitiā hoc est ad blasphemiā, aut ad maledictionem est immutatus, sed cuncta sustinuit cum innocentia atq; gratiarū actionibus. Pro his ergo omnibus dicit, perseuerans in innocentia. Tu uerò dixisti per dere rem eius sine causa. Nunc rem eius dixisti ut perderes: post paululū aūt carnes eius dicis ut perdas, ut ista in simplicitate sustinēs Iob, augmentū gloriosarum coronarū acci piat, & tu, inquit, ô uersute diabole augmentū confusionis et deiectionis atq; ruinę per cipias, utpote & de cœlo deiectus, & in terris ab Iob prostratus, etiam & in hoc ultimo expectans quando à dño Iob atq; omniū rectore deo unigenito per crucē prosternaris atq; in infernos demergaris. Tu inquā dixisti rem eius perdere sine causa, nec̄ ut præci piens, nec̄ ut imperās. Caruisti em̄ hoc ô diabole, ut cū potestate dicas iubēdo, uel præ cipiēdo: sed dixisti quærēs, postulās, supplicās, petens. Sic inquā dixisti, rē eius perdere sine causa. Age, inquit, quod ille hoc est diabolus ita dixerit, ita petierit, ita quæsierit, ita supplicauerit, tu uerò cur exaudisti, cur acquieuisti, cur dedisti, cur sine causa rē illius iu sti perdere permisisti? Ob hoc, inquit, exaudiui, ob hoc acquieui, ob hoc rē atq; filios e ius perdere permisi, ut appareret Iob iustitia, & diaboli iniustitia, ut appareret mea ueri tas, & diaboli mēdaciū, ut clareret meū testimoniū, & iniqui illius blasphemia. Dixisti, inquit, sed nō ut iubēs. Nisi, inquit, exaudirē, & acquiescerē atq; traderem omnem rem Iob in potestatē diaboli, & perdere omne peculiū ac filios iuxta uoluntatē suā permitte rem, nunc̄ utiq; cognosceret diabolus, quia nō propter rem coluerit me Iob, sed ꝓpter charitatē: nunc̄ utiq; quiesceret blasphemādo sanctos ante deū & homines, sed in hoc stare atq; oēs homines scādalizaret, quia & deus fauorabiliter colētibus se rem daret, et colentes illū non propter dilectionē, sed propter rei familiaris gratiā ei seruirēt. Meri to ergo ne posset hæc dicere diabolus dedit illi in potestatē & rem Iob, & filios, & post paululum ipsum corpus eius ad suppliciū. Si ergo cū tanta ingessisset Iob, & ille in ꝝsdē gratiarū actionibus atq; cōfessionibus perseueraret adhuc, super hæc omnia eadē usus est impudētia atq; improbitate dicēs: Coriū ꝓ corio, quid faceret si omniū bonorū Iob Iob 2
potestatē non acciperet? Ob hoc, inquit, in potestate eius tradidi, nō quod diabolo pla cere uoluerim, sed totū mūdū informare festinās, quę sit mea iustitia, & diaboli iniqtas, liuor quoc̄ eius atq; inuidia, & quæ sit iustorū fides & tolerātia, uel dilectio eorū circa me. Similiter petijt, & petet usc̄ in finem seculi pro omnibus sanctis, ut potestatē acci piat ut corpora eorū affligat, & animas eorū tangat. Sic afflixit martyres per principes huius mūdi, igne & gladio consumens carnes eorū. Hæc nanc̄ fuit uoluntas & petitio diaboli, ut sanctos tormentis afficeret, atq; torqueret. Et hæc fuit sanctorū oratio, ut o mnia supplicia propter deum sustinentes æternæ glorię apud eum in fide efficerent hę redes. Quod aūt hęc petat diabolus ostendit euidenter dominus dicēs: Satanas petijt ut uos cribraret tanquā triticum, & cætera. Hæc nanc̄ uniuersa propter improbitatē, atq; impudentiā, zelū quoc̄ ac inuidiā maligni quā habet circa sanctos, dicta sunt. Ad quē deistis loquens deus dicit: Tu aūt petisti rem eius perdere sine causa. Cuius rei? Iusti ac pij atq; credentis Iob. Desiderasti rem eius perdere sine causa, pro tuo, inquit, zelo atq; inuidia, pro tua maligna suspitione callidissime diabole. Petisti rem eius perdere sine causa: nihil peragens, uel perficiēs nisi solam iniquitatē tuam atq; malitiam. Petisti rem eius perdere sine causa. Porrò sine causa perijt. Quare periuit? Diabolo, ingt, sine causa

periuit. Nihil enim peregit, neq; perfecit, cũ rem eius perderet, nisi suã deiectionẽ atq; humiliationem ostendit. Iob uerò hæc res non sine causa prouenit, sed ad ingentẽ gloriam & laudẽ atq; honorẽ huius rei perditio prouenit corã deo & angelis eius: & apud deum gloriæ augmentatio ei prouenit, & super terrã duplex pro remuneratione receptio atq; retributio. Sic itaq; diabolo quidẽ sine causa facta est huius rei pditio: Iob uerò non est facta sine causa, sed pro æternæ beatitudinis remuneratione, & in cœlis corã angelis dei, & in terra in conspectu omniũ gentiũ. Increpãs ergo & redarguens atq; obiurgans diabolũ, dixit. Tu uerò petisti rẽ eius perdere sine causa, tu desiderasti, ut petisti, tu quæsisti, tu rẽ eius festinasti perdere sine causa. tanq; si diceret, ubi est præsumptio tua ô diabole, quod mox ut rem eius abstulisses cõtinuo eũ à pia dei cultura atq; eius gratiarũ actionibus discedere fecisses? Vbi est, inquit, arrogãtia tua bonorũ omniũ inimice diabole? Vbi tumultuatio tua atq; seditio? Vbi labor tuus atq; sollicitudo? Vbi cõtentio tua atq; altercatio? Laborasti enim atq; certasti bella diuersa cõficiendo, & castra statuẽdo, & equites demonstrãdo, & igne exurendo, & uentos admouendo, & fundamẽta quatiendo, & domos deijciendo atq; omnẽ sollicitudinẽ demonstrando, ut iusti Iob rẽ atq; filios perderes. sed frustra extitit ingens tuus labor atq; sollicitudo. Rẽ em̃ Iob perdidisti, sed iustitiã eius nõ perdidisti, sed fidẽ eius ac pietatẽ non dissipasti. Idcirco audi inqt, cum increpatione. Petisti rem eius perdere sine causa: sed olim quidẽ rem Iob sine causa perdidisti: post hoc aũt cum dñs uenisset ad terras, illius unguẽti perditionẽ gratis fieri
Matt.26 æstimasti, dicens per os ludæ: Vt quid hæc pditio huius unguenti facta est? Et unguentũ sanè quod pro bono cum fide effusum est perditionẽ iudicasti: rem uerò Iob quę cũ iniquitate periit, perditionem non æstimasti. Et quod maius est hoc, unguentũ illud quod à Iuda effusum est, hoc est sanguinem unigeniti, perditionẽ reputasti. Nã sicut cũ illic unguentũ illud effunderet̃, repleta est domus illa unguẽti odore: ita & istic, id est in passione domini, cũ sanguis domini effunderet̃, repletus est orbis terræ salutis suauitate. Sed in his omnibus nõ cessauit nequissimus, & improbus atq; impudens diabolus, neq; cõfusum se recognouit: sed tanq; canis rabidus ad baculum infelix cucurrit, cũ priorẽ suã deformitatẽ non intelligit, sed sperat quòd per nouissimũ bellũ priorẽ ruinam posset resarcire, nesciens miser quod nouissima peiora prioribus ei essent efficiẽda. Idcirco post hæc uniuersa, respondit diabolus ante deũ, & dixit. Coriũ pro corio. O impudentia atq; improbitas tua ô diabole: tantã deformitatẽ atq; cõfusionem tuã non consideras, sed inuerecunde atq; identidem, hoc est iterũ atq; iterũ recurris cõtraria tibimetipsi loquẽdo ac dicendo atq; quærẽdo, & temetipsum destruendo. Primũ enim dixisti cum ad deum de Iob locutus fuisses, auser illi rem, priua eum diuitijs, minue eũ opulentia, humilia eũ de altitudine, denuda illum his quæ dedisti, si nõ continuo in faciem maledixerit tibi, et detraxerit atq; blasphemauerit. quasi magnum fuerit hoc, ut diuitiæ atq; res eius familia res auferrentur. Quod ergo tũc magnificasti, ut ei res familiares auferrentur, hoc nũc ni mirũ minoras. Quod tũc singulare atq; indubitabile iudicasti, quod sublatis diuitijs Iob continuo esset blasphematurus, hoc nihilominus nũc ad nihilum redigẽs dicis, corium pro corio. Corium diuitiarum pro corio corporis, corium bonorũ pro corio ossiũ. Hæc nanq; duo coria repetit, ac memorat istic diabolus: rem familiarẽ & diuitias exterius corium: interius uerò coriũ corpus & ossa. Coriũ quod non ualde doleat, rem familiarem: coriũ quod ualde doleat, coriũ corporis. Hæc scilicet cogitans malignissimus diabolus, à quo nunquã malę cogitationes deficiũt, hęc ergo nequissimus diabolus nequiter atq; callide tractãs, dicit ad dñm de Iob: Coriũ pro corio. ac si diceret, quid magni passus est Iob? quid graue sustulit hic quẽ defendis? Rem familiarẽ & filios amisit, sed sperat q rursus & rem & filios acquirat, confidit quod & identidem des sicut et ante dedisti. Pro hac ergo spe atq; confidentia necdũ à te recessit, necdum te reliquit, nec dũ te detraxit, necdum te blasphemauit, quia necdum tetigerunt illum dolores corporis, quia necdũ apprehẽdit eum ossiũ pœna. Corium pro corio. Exteriore, inquit, corio decoriatus, hoc est rem familiarem ablatam contempsit atq; ad nihilũ reduxit: tange interius coriũ eius, hoc est tormentis affice carnes eius: & contere carnes illius, et apparebit constãtia eius, quam nũc habere uidetur. Superuacua enim fides eius, quam nũc circa te habere se putat. Corium pro corio, Ac si diceret, dolorem minorem pro dolore maiore, pœnam moderatiorem

deratiorem pro pœna fortiore. Minorem, inquit, ac leuiorẽ atq; moderatiorẽ sustinens Iob dolorem uidetur adhuc cõstantiam habere, pro grauioribus leuiora facile sustinẽs, pro acrioribus mitiora leniter sufferẽs. Nã omnis pœna, & omnis dolor qui foris fuerit à corpore, leuior uidetur esse magis quàm illi dolores, qui sunt in corpore. Ideo Coriũ p corio, hoc est pœna minor pro pœna maiore, dolor leuior pro dolore uehemẽtiore. Nã aliud est rem familiarem amittere, & detrimenta sustinere, aliud sanè est carnib. ipsis pu trescere, & uermibus repleri, & in puluerẽ terræ cõmassari humore hulcerũ. qui ex ipsis liquescẽtibus carnibus ducitur. Idcirco facile sustinet Iob exterioris coriꝫ dolorem pro dolore coriꝫ propinquioris, hãc rei familiaris direptionẽ pro corporis afflictione. Quãdiu ergo leuiorem dolorẽ sustinet, illousq; à te nõ discedit, neq; negabit te. Immuta, inquit, coria, hoc est immuta dolores, et cõtinuo immutari eum ad blasphemiã senties. Corium, inquit, pro corio. Huius rei exemplũ etiã in nobis uidemus. Nam cum percutitur quilibet, uel cæditur, frequenter manum pro toto porrigit corpore, et protegit caput et dorsum manu, & uidetur illi, ut in manu magis percutiatur quàm in dorso, uel capite, et dat corium pro corio, coriũ manus pro corio capitis. Hæc itaq; uniuersa designãs neq; simus, callide dicit de Iob, coriũ pro corio. Nam sicut hi qui uapulant, corio manus alterum corporis protegunt corium, ob hoc tantum ut corpus integrum habeãt: sic, inquit, & Iob exteriora rei familiaris detrimẽta contemnit uniuersa, tantũ ut corporis effugiat pœnã. Sic nãq; & hi qui in mari nauigant, cum periculũ passi fuerint omnia quę in naui habuerint cõtemnunt atq; in mari proiẽciũt ob hoc ut ipsi euadant. Sic & quicunq; diutum cum in corporis infirmitatem inciderint, omnem substantiam suã libenter offerũt, tantum ut corporis incolumitatẽ recipiãt. Sic, inquit, & Iob omnes diuitias, & omnem rem familiarem facile contemnit, tantũ ut dolores non cõtingant carnes eius. Quo aũt proposito dixerit hæc uniuersa nequissimus dæmon, per hæc quæ sequuntur ostẽdit, dicẽs: Omnia quæcũq; habuerit homo, dabit pro anima sua. Sic, inquit, & Iob omnia quę- Iob 2
cunq; habuerit contempsit, tantũ ut corpus cõseruaret illęsum. Sed adhuc, inquit, coriũ pro corio: Quis dixit hoc? Diabolus. Ad quẽ dixit? Ad deũ. De q̃ dixit? De Iob. Quo proposito dixit? Superius multipliciter demonstrato. Super hęc aũt uniuersa, adhuc audi de his quæ dudũ in principio facta sunt. Cõmonefacit istic nequissimus diabolus: qa pridem quando Iob pater atq; patriarcha Adã, meis (ait) seductionibus obediens te cõtempsit, ob hoc pelliceis tunicis à te creatore indutus est, p uindicta abnegatoris, eo q te dereliquerit, ad me aũt ierit, & ex hoc huius rei mihi debitor extitit, merito nunc, inquit, coria, hoc est immuta dolores, et cõtinuo immutari eum ad blasphemiã senties. Corium pro corio. Corium Iob pro corio Adæ. Corium filiꝫ, p corio patris. Corium posterioris pro corio prioris. Ita scilicet diuerse demonstrãs ac memoratur hoc quod ait corium pro corio. Et adiecit dicẽs: Omnia quęcũq; habuerit homo dabit, & eruet animam suam. Verũ est hoc, quia cum ad periculũ, uel discrimen peruenerit homo, omnem rem familiarem contemnit, uniuersam substantiã suam spernit tantum ut animã eruat, ut animã suã incolumem liberet. Et nunc cum speras quod aduersum Iob loqueris, pro Iob loqueris ô inimice omnium bonorum diabole, & non intelligis. Euidẽter enim Iob plus quàm cęteri plurimi omnia quęcunq; habuit despexit atq; contempsit, & diuitias, & possibilitatem, & filios, & rem familiarẽ, ob hoc tantũ ut animã suã acquireret atq; lucrifaceret, ut animam suã illæsam, & incontaminatam atq; illibatã custodiret. Hæc scilicet dicendo ô diabole, & teipsum cõfundis, Iob uerò propositum ostendis. Omnia quæcunq; habuerit homo, dabit ut eruat animam suam. ob quã rem? quia redemptio uiri propria est substantia. Omnia quęcunq; habuerit homo dabit ut eruat animã suam. Hoc egit Iob, propterea animam suam inuiolatã cõseruauit. Hoc egerũt beati martyres, idcirco postq̃ omnia corruptibilia atq; terrena contempserunt, post hoc nihilominus proprium corpus in pœnã atq; in incendium tradiderunt, ignem atq; gladium sustinentes, tantum ut animas suas mundas atq; castas deo exhiberẽt. Sed interim

interim uideamus adhuc post hæc quæ bene digesta sunt. Nam sępe etiã à malo aliquid boni proficiscitur, nõ quod pessimus & malignus ita uoluerit, sed quia bonus ac benedictus deus maligni malitiã in bonũ conuertit timentibus atq; diligentibus se, sicut Iob, uel martyribus atq; credentibus, qui omni tolerãtia superantes nequitiã eius ęternę uitæ atq; glorię hæreditatẽ capient apud deũ. Sic etiã nunc istic sermo qui maligne à diabolo dictus est, omnia quęcunq; habuerit homo dabit ut eruat animã suam, pro pietatis cõmemoratione diligentibus deum proficit. Veruntamen ut diximus post hæc uniuersa maligni ipsius diaboli ex ipsis sermonibus eius notã ostẽdamus, cum iniquitatis eius arma in eũ cõuertimus. Dic ô nequissime diabole aduersum te, ab initio de re familiari atq; diuitijs Iob locutus es, nunc uerò animam proponis, animã nominas. Ob quã rem, nisi ob hoc, quia iam maligne de anima Iob tractas? quia callide animã eius quęris? Nec dum corij eius potestatem accepisti, necdum pellis eius, hoc est corporis eius, constanti am approbasti, & iam animę eius quęris supplantationẽ, omnia inquiens quæcũq; habuerit homo dabit pro anima sua. Post hæc adiecit, dicens: Nõ ergo ita est. Quid dicis ô diabole, non ita est? Vel ob quam rem hoc dicis, nõ ergo ita est? Ac si diceret nõ est adhuc definitum, necdũ est deliberatum, non est sicut Iob arbitratur, quòd iam uicerit, ꝙ omnia perfecerit atq; impleuerit, necdum est in fine doloris, sed in initio. Non ergo ita est sicut dictũ est, quod non sit illi similis alius super terram. Quid omnino peregit? quid sustinuit? Quid supportauit? Nec quicquam magnum aduersus futura. Cum sustinuerit nouissima, tunc demum laudabitur, nunc uerò non ita est. Sed porrige manum tuam, & tange carnẽ eius, & ossa, si non in faciem tibi benedixerit. Tange, inquit, rẽ familiarẽ & filios, tange diuitias & possibilitatem, tange, inquit, carnem & ossa, si non in faciẽ benedixerit, hoc est maledixerit. Patiẽtia, inquit, in dolore carnis ostendatur, sufferẽtia in ossium pœna demonstretur. Porrige manum tuam. idẽtidem ô diabole manũ ut porrigas quærere fingis, quemadmodum & superius. Nã uere ut tibi tradatur cupis, ut tibi in potestatem detur uis. Porrige manum tuam. Ad quid faciendum porrigam? tange, inquit, carnem & ossa eius. Affligе, inquit, comminue, contere, dolorib. affice, putrefac carnes eius & ossa, & uniuersas cõpages neruorũ illius, si non in faciem tibi maledixerit atque blasphemauerit. Hoc, inquit, sit indiciũ patientiæ, & firmitatis atq; cõstantiæ eius, ut ossium tormenta absq; numeratione sufferat, ut dolores corporis absq; reprehẽsione sustineat, ut putredinẽ uermiũ supportet absq; blasphemia. Ob hoc ergo dico nõ ita est, sed porrige manũ tuam, ut sit inchoatio huius belli, certaminis quoq; atq; disceptationis, ut appareat Iob constantia perfecta, aut meus sermo ueridicus. Cui digne respondeat. O inimice omniũ bonorũ diabole nõ tibi suffecerũt propria, sed tantũ crudelitate atq; impietate aduersus iustum hunc uteris, tantũ iniustitiam me perficere cupis, ut iusto Iob tibi iniusto cõtradar? ut innocentẽ impio deputer? ut miserijs afficiam eũ qui sine peccato est? ut molestiã ingeram deuoto? ut nõ discedentẽ percutiã? ut flagellem nõ delinquentem? ut tribulẽ gratias agentẽ? Quid hoc indecorosius atq; illicitius? Quis omnino cat naliũ hoc faciat? Quis ex terrenis prorsus hoc agat, ut morigerũ atq; deuotũ seruũ, iniuste ad supplicĩũ cõtradat? Sed interim ut tuã iniquitatem redarguã atq; iniustitiã obiurgem, ecce trado tibi eũ, ut absq; cõtradictione cõuincaris, & absq; excusatiõe cõdemneris atq; in omnibus mendax cõproberis. Ecce trado tibi illũ. Substantiã quęsisti, & accepisti, nunc ipsum quæris, habes. Ecce trado tibi illũ. Nõ contradico maledicte, non tibi denego condemnate, non propter tuã, inquit, malignitatẽ, sed propter Iob innocentiã, ut iustus appareat, ut sine querela esse comprobeẽ, ut gloriosus coronetur, ut uerax demonstretur. Pro his, inquit, omnibus ecce tibi trado illũ. Nudum illum reliquisti, nudũ constituisti, solum illum tibi trado, & accipies illum solũ. Animã non quæsiuisti, animã ne tetigeris. Carnem & ossa petisti, animã ne tetigeris. Contere tantũ carnem, affligе ossa, animam ne tetigeris. Terrã tibi trado, cœlo ne appropinquaueris. Corruptionem habeto, incorruptionẽ ne tetigeris, hoc est animã. Terrenũ uas confringe ut uolueris, interiori uerò thesauro ne appropinquaueris. Lutęq; testę facito quod uoleris, preciosissimam uerò margaritam ne tetigeris. Non maculauit illã iniquitas, non uiolauit illã pessima cogitatio, nõ peruertit illã dei blasphemia, nõ polluit illam creatoris reprehensio. Idcirco animã eius ne tetigeris. Meũ, inquit, plasma est inuiolabile, mea habitatio

habitatio est incontaminata, mea cõmoratio est incoinquinata. Ideo animã eius ne tetigeris, quæ ad imaginẽ dei est creata, quæ incorruptibili sapientia est imbuta, quæ sermone & scientia est coronata, quæ dei cognitione est induta, quæ corruptibili dominatione huius mũdi est honorificata, quæ paulo minorem gloriam ab angelis super terrã est indepta. Hanc scilicet animam ne tetigeris, neq; huic appropinquaueris, neq; cõmuniceris, neq; cõmiscearis, neq; seduxeris, neq; obtuderis, neq; infatuaueris, neq; fatigaueris, neq; deceperis. Omnibus itaq; modis animã eius caue ne tetigeris. Nam tu cũ animã eius nõ tetigeris, neq; ei proximaueris, nunq; me innocens eius anima negabit. Pro his ergo omnibus animã eius caue ne tetigeris. Non tetigisti, inquit, animam Ioseph in luxuria, non tetigisti animã Abrahæ in tentatione, non tetigisti animã Noe in medio gigantum, non tetigisti animã Enoch in medio iniustorũ, nõ tetigisti animã Abel innocẽte eius internicione. Ergo quia nullius, inquit, illorum animã tetigisti ô diabole, idcirco immaculati oẽs atq; beati in cõspectu meo cõsummati sunt. Noli ergo nec Iob animam tangere, & gloriosus etiã hic in conspectu meo cõsummabitur. Nõ tetigisti, inquit, martyrum meorũ animas, nõ tetigisti mirabiliũ ueridicorũ meorũ testium animas. Idcirco ij iucũbentes uniuersi, propter fidem cõtempserunt mortẽ, ideo intaminati omnẽ ignis pœnã irriserunt atq; gladij, merito immarcescibilibus coronis coronabuntur in conspectu meo. Ne tetigeris, inquit, animã Iob. Conculcabit eñ caput tuum, & cõminuet uirtutem tuam, & cõteret fortitudinem tuã, & humiliabit altitudinẽ tuam, & deij ciet elationem tuam, & demonstrabit omni carni fiduciã ad standũ aduersum te cõstanter usq; in secula. Malignus nanq; es, & inualidus, callidus atq; infirmus, astutus ad insidiandũ, sed impossibilis ad opprimendũ, doctus ad decipiendũ, & inualidus ad resistẽdum. Nã sicut facile seducit instabiles atq; incredulos, cũ sit callidissimus, similiter facile resistũt illi oẽs iusti atq; credentes, omnes deũ timẽtes atq; Iob imitantes, utpote inualido. In arbitrio ergo hominũ est potestas, sanctitas atq; cõstantia. In arbitrio est hominũ potestas fidei ac pietatis. Si enim uoluerint declinare à malis, & facere bona, & ualẽt, & possunt, & nõ pręualet illis nequissimus, si fuerit cor eorũ secundũ deũ, si fuerit uoluntas eorũ in sanctitate, si anima eorũ fuerit in ueritate, si mẽs in fide ac pietate, si admonuerint semet ipsos in misericordiã, & miserationẽ, in bona opera atq; omnia quę in dei timore perficiuntur, & de omnib. quę iuxta dei uoluntatẽ fiũt. Cũ eñ uoluntas hominũ consenserit uoluntati dei, tunc omnia quę bona sunt facile perficiũt homines. Cum ijs quib. delecta tus deus delectati fuerint homines, tũc nihilominus omnia quęcũq; uita digna sunt, prę sto sunt hominibus. Nam et Iob homo fuit carnalis, fuit terrenus, corruptibilis, talis qua les oẽs homines, sed deuotior atq; studiosior circa eleemosynas, et bona opera in fide ac dei timore prę omnibus hominibus. Idcirco acceptabilis fuit Iob deo super oẽs homines, Idcirco superauit nequissimũ diabolum, magis quàm omnes homines in tempore suo. Sic itaq; possunt omnes homines qui uoluerint, & deo placere, & diabolo resistere & uolũtatẽ dei facere, & in regnũ cœlorũ introire, & in uitã æternã requiescere. Aut ad huc secundum ipsam historiã, Animã, inquit, eius ne tetigeris, hoc est, ne eam ante tempus de corpore eijcias. Ac si diceret. Ita demetire ipsum dolorem atq; corporis pœnã, ut ipsam animã ante tẽpus de corpore exire nõ compellas. Noli ergo mortificare corpus, ne ante perfectionẽ constantiæ, uel cõsummationẽ tolerantiæ discedat anima. Sic itaq; omnibus modis tã carnalibus, ꝙ etiã spiritalibus animã ne tetigeris. Post quæ uniuersa, dicit: Exiuit diabolus à facie dñi. Quomodo exiuit à facie domini is ꝙ indignus est præsentia domini? Sic exiuit à facie domini, sicut & uenit ante conspectum domini. Sic exiuit, quẽadmodũ & superius ostensum ac memoratũ est. Exiuit diabolus à facie dñi. Exiuit, sed nõ carnalibus uestigijs, neq; corruptibilibus gressibus, sed nequissimis cogitationibus, quibus aduersus Iob nequiter meditatus est atq; cogitauit ęmulando atq; inuidendo innocẽti illi atq; iusto. Sic itaq; cogitationib. uenit ante deũ quærẽs ac desiderãs, ut Iob acciperet in potestatẽ. Sic identidẽ nequissimorũ consiliorũ accipiens perfectionem, hoc est Iob potestatem ad affligendũ carnẽ & ossa eius, nam hoc meditatus quæsiuit, exiuit à facie domini: hoc est quieuit meditari ac cogitare, quæ pridẽ meditatus fuerat atq; cogitauerat. Nam primũ apud semetipsum nequiter meditãs atq; cogitãs, dixit, Quis mihi daret ut possem uenire ante deũ? & inuenire potestatẽ carnis, ossiũq; Iob, ut

affligens illum ſecundum animũ meum cogerem eum reprehendere illũ quẽ nunc præ
dicat,& negare illum cui nũc gratias agit? Iſtis ergo cogitationibus prídẽ uenit ante do
minum. Deinde cum accepiſſet poteſtatem Iob,ac quieſceret hæc cogitare,poſtq́ quie
uit ab iſtis meditationibus atq́ conſilijs,exiſſe dicitur à facie domini. Ergo quia exierũt
à facie dñi cogitationes eius, merito ipſe dicit exire à facie domini. Sic itaq́ exiuit dia-
bolus à facie domini,hoc eſt tractatus eius,& cogitatio, meditatio quoq́ maligna, atq́
iniuſtum deſiderium. Exiuit à facie domini,hoc eſt quieuit atq́ ceſſauit meditari,et cogi
tare poſtq́ id quod quæſiuit accepit. Nam & uere ueniunt ante deũ,& iuſtitiæ iuſtorũ,
Act.10 & impietates iniuſtorum. Sic nanq́ dicit angelus ad Cornelium: Orationes tuæ,& elee
moſynę tuę aſcenderũt in memoriam ante deum. Sic & olim dixit angelus ad Tobiam:
Tob.12 Cum orares tu & Sarra filia Raguelis, ego obtuli memoriã orationũ ueſtrarum in con-
Oſee 8 ſpectu dei. Item uerò de impijs dicit dominus: Nunc recordabor iniuſtitiarum illorũ,et
ulciſcar peccata eorũ. Et Hieremias dicit ad impiorum conſilium: Nónne incenſorum
ueſtrorũ recordatus eſt dominus de idololatrijs,& aſcendit in cor eius? Sicut ergo uni-
uerſa hæc ueniunt ante deũ,ita diabolus ueniſſe dicitur,& exiſſe à facie domini,nõ per-
ſona ueniens,ſed cogitationibus atq́ malignitatis ſuę meditationibus,quę aliquãdo ue
niebant cum ille cogitabat,aliquando exibant,cũ ille cogitare quieſcebat. Hęc itaq́ de
Iob 2 monſtrãs dicit. Exiuit diabolus à facie dñi. Exiuit uere,hoc eſt diſceſſit,deſeruit,oblitus
eſt,ultra non æſtimauit,neq́ curauit,neq́ recordatus eſt quòd ſit deus. Illo eñ uſq́ ante
deum fuiſſe dicit, quandiu de deo cogitauit, cum Iob ei accuſaret. Poſtq́ uerò accepit
quod uoluit,& quod quæſiuit,cõtinuo relinquẽs dei memoriam, à facie dei exiſſe iuſte
dicitur. Exiuit diabolus à facie domini,totus exiuit,& ſenſu,& cõſilio,& meditatiõe,&
tractatu atq́ memoria exiuit à facie domini. Sic exiuit olim in principio diaboli diſcipu
lus primus aduerſarij fructus Cain,cũ iuſtũ interfeciſſet Abel. Sic exiuit ſicut dicit ſcrip
Gen.4 tura: Exiuit Cain à facie dñi. Sic exeunt etiã nunc à facie domini cuncti pertinaces atq́
impœnitentes,qui ad deum non conuertunt,qui pœnitentiam nõ cõfitentur,qui faci-
em dei non requirunt,qui diem iudicij non metuunt qui pœnã inferorũ non contremi-
ſcunt,qui condemnatione gehennę non terrentur. Hoc metuentes omnes iuſti deuote
Pſal.51.27 deprecati ſunt deũ dicentes: Ne proijcias me à facie tua. Et alibi: Faciem tuã domine re-
quiram. Ne auertas faciem tuã à me,& alia plurima his ſimilia. Ex iſtis ergo omnib. exi-
uit diabolus. Omnes qui ab eo in errorem ducuntur atq́ ſeducũtur,& omnes qui uolũ-
tatem eius faciunt,& omnes qui ad pœnitendũ corda ſua obdurãt,iſti omnes proijciun
tur à facie dei, iſti omnes expelluntur in tenebras exteriores, & ignem inextinguibilẽ,
qui præparatus eſt diabolo, & angelis eius atq́ omnibus qui faciũt uolũtatem eius. Exi
uit diabolus à facie domini deferẽs Iob ut putabat, interficiens iuſtum illum ut confide
bat. Sic nanq́ & primus diſcipulorum eius Cain poſtq́ propter inuidiã (ut dictum eſt)
interfecit Abel, exiuit à facie domini. Sic itaq́ diabolus pater & origo omniũ malorũ,
exiſtens interfector quantũ ad ipſum Iob,exiuit à facie domini. Certum eſt quod nequi
ter atq́ impie apud ſemetipſum tractans, dixit ad deum: Vlterius nõ indigeo facie tua,
quia accepi poteſtatẽ eius quem zelabar uel quærebã. Deus uerò ſciens firmã conſum-
mationem Iob,acquieuit ut per diabolicum ignem probatus fuiſſet. quemadmodũ ſi te
neat in manu ſua quis adamantẽ, & alius quilibet dicat ad eum, da mihi hũc adamantẽ
in poteſtatem,& ego illum cõminuam in ignem, cõteramq́ ictibus: ille uerò qui eũ in
manu habet,cõfidẽs uere quia adamas eſt,dicat, Tolle,proba,experire, quia nequaquã
huic adamanti præualebis. Sic ergo & omniũ cognitor atq́ preſcius deus,uelut inuiola
bilem adamantem habens Iob,quærenti diabolo dedit eum in poteſtatẽ,cõfidens uere
quia uerus adamantus eſt Iob. Sic nanq́ & ſingularis ille,& diuinus,cœleſtis quoq́ atq́
incorruptibilis adamas unigenitus deus à patre ad terras miſſus, de q̃ dicit deus pater:
Ecce ego ponam adamantum in medio populi mei. quem neq́ ignis tẽtationum in de-
ferro comminuit, quem non plagę impiorũ in cruce contriuerũt, quẽ neq́ ſepultura ſe-
pulchri,neq́ mortis introitus,uel inferorũ uiolauit, ſed omnia ſuperãs,diuinũ & incor-
ruptibilem ſe adamantem fuiſſe demonſtrauit. Adamantus uerò eſt naturaliter talis la-
pis,cui neq́ ignis,neq́ ferrũ,neq́ aliud quicq́ pręualet. Ferro enim ſi percutiat, demer
gitur in ferrum tanq́ plumbũ miſſum in ignẽ. Si in ignẽ mittatur, ſimiliter permanet us

miſſus

miſſus eſt,& non uiolatur. Ergo quia nihil ei prævalet,ideo Adamãtus appellatur. Ada
mantus uerò interpretat ex græca lingua,indomabilis,inflexibilis,inalterabilis,incõmi
nutus,& ut breuiter dicã, cui nec quicq́ pręualet, neq́ percutiendo,neq́ adurẽdo. Nã
percuſſus nõ cõminuitur,exuſtus nõ cõteritur. Merito ergo adamas appellatur,utpote
inſuperabilis. Quod ſi dixerit aliquis ubi eſt modo, uel ubi conſpicitur huiuſcemodi la
pis adamantus? Audi. hæc omnia typus fuerunt domini Ieſu Chriſti,quia uſq́ ad aduen
tum domini erant,& uiſa ſunt, poſt aduentũ aũt domini uiſa non ſunt. Vbi uidetur nũc
phœnix? ubi urna Adam? Vbi uidetur arca teſtamenti? ubi urna mannæ? Sic ſimiliter Exod. 16
nunc ubi uidetur adamantus atq́ ea quæ typum domini gerebãt? Ea ſcilicet uſq́ ad ad-
uẽrum domini uiſa ſunt,utpote figuræ,& inde abſcondita ſunt domino ipſas figuras ad
implẽte. Idcirco nũc neq́ arca teſtamẽti, neq́ urna mannæ, neq́ cinnamũ, neq́ adamas.
neq́ phœnix iſtis nũc hominibus uere uidenẽ, niſi forte quis ſimile aliquid ſimulatũ cõ-
tendat,dicens eſſe quod non eſt. Cũ ergo typus eſſet domini Ieſu Chriſti Iob, tradidit il
lum deus in probationem tanq́ adamantũ inuiolabilem,cuius poteſtatẽ accipiẽs diabo
lus exiuit à facie domini. Exiuit diabolus,hoc eſt deferens. Ad deferendũ eñ introierat:
& quantũ iuxta iniquitatẽ ſuam in ipſa delatione proficiẽs ac delati poteſtatem accipi-
ens,exiuit à facie domini. Exiuit gaudẽs qui nunq́ eſt gauiſus,exiuit lętus ille qui nun-
quam eſt lætatus, utpote habens Iob in poteſtatem ad puniendum illum ſecundum ſuã
iniquitatem. Exiuit diabolus à facie domini, exiuit tanquã lupus rabiens, tanq́ leo rugi
ens,tanq́ urſus ſanguinem appetens,tanq́ malignus ſerpẽs,tanq́ uipera ſęua ac perni-
cioſa. Exiuit diabolus à facie domini. Exiuit omni iniquitate,& ira,furore quoq́ atq́ in
dignatione,crudelitate nihilominus atq́ omni impietate refertus. Exiuit tanq́ beſtia fe
rox ac ſæua atq́ immanis. Exiuit cogitãs infelix ſuo amariſſimo modo Iob afficere pœ-
nis,q̃d & fecit ſtatim ſine mora. Percuſſit Iob plaga ſęuiſſima à pedib. uſq́ ad caput. Ma
gnitudinẽ plagæ atq́ uulneris admirationẽ, doloriſq́ fortitudinem nõ ualens aliter edi
cere atq́ oſtendere, dixit, percuſſit Iob plaga ſæuiſſima. non ſolum plaga, ſed & ſæuiſſi-
ma plaga, Suffecerat hoc ſolũ ut plaga tantum fuiſſet, nunc uerò etiam plagam ſæuiſſi-
mam eſſe dixit. Percuſſit Iob plaga ſæuiſſima. Conſidera etiã hoc q̃d dicit percuſſit Iob.
Percuſſit, inquit, cum furore, cũ ira, cum indignatione. Percuſſit Iob. Quõ percuſſit? ſic
percuſſit quõ parabat, quomodo putabat. Percuſſit Iob, ut comminueret ſpiritum eius,
ut contereret animam eius, ut affligeret præcordia eius. Sic percuſſit ſperãs quod ſecun
da plaga omnem cõſtantiam, atq́ fortitudinẽ Iob debilitaret. Sic ergo percuſſit Iob pla
ga ſæuiſſima, lamentabili, urenti, affligenti, flagrãti, incẽdenti, dolenti, omne ſuppliciũ
in ſe habente,& putredinẽ,& uermes,& oſſium diuiſionem,& neruorum fatigationẽ,
& membrorum debilitationem, ac totius carnalis compaginis paſſionem atq́ dolorẽ.
Nam ſicut nullum membrorũ corporis prætermiſit malignus, neq́ ullum dereliquit il-
læſum, ſed cuncta uehementi uulnere repleuit atq́ omnia ſęuiſſima plaga percuſſit, ſic
identidem nullum dereliquit ſupplicium, neq́ pœnã, neq́ dolorẽ, quod huic plagæ nõ
commiſcuiſſet: ſed omnem uirtutẽ atq́ argumentum nequitię ſuę in hac ſæuiſsima pla-
ga oſtendẽs atq́ demonſtrãs, nouiſſimã uictoriam patientiæ hinc perficere ſperauit. Sic
ſcilicet percuſſit Iob plaga ſęuiſſima, à pedibus uſq́ ad caput. Plaga, inquit, ſęuiſſima ut
pote una. Et cur una plaga memorat, tanquam una, & non plagas tanq́ plurimas? Pro
pterea una plaga memoratur, quia totũ corpus iuſti illius, & omnia eius mẽbra uno cõ-
texit uulnere atq́ ad unum conuertit dolorẽ, ut per totum corpus atq́ membra beati il-
lius unus dolor eſſet atq́ uulnus. Ob hoc ergo plagã dicit, quia unum uulnus erat per to
tum corpus. Quod uerò unus dolor atq́ paſſio erat per totum corpus eius,& membra,
ſubſequenter oſtendit dicens, à pedibus uſq́ ad caput. Percuſſit Iob plaga ſæuiſſima à
pedibus uſque ad caput. Sicut à pedibus uſq́ ad caput, ita identidem à capite uſque ad
pedes, à uertice uſque ad pedũ ueſtigia, à coma capitis uſque ad ungues pollicũ, nec qe
quã reliquit ſanum, neque integrũ, aut ſine dolore, ſed uniuerſa uno cõtexit uulnere at-
que una plaga cooperuit cũcta, & ſæuiſſima. Sæuiſſima inquam, hoc eſt lamentabili, in
ſanabili, incurabili, in qua non erat ubi malagma imponeret, neque medicina, neq́ ad-
iutoriũ, neque oleũ ullũ, neq́ alligatura. In qua plaga, ſuperflua erat & ſuperuacua om-
nis medicorum peritia atque ſapiẽtia. Sicut enim dicit quod nullum argumentũ illumi-

nare poterat tenebrosam atq; lamentabilem Ægyptiorum noctẽ: ita nulla medicamina curare poterant sæuissimã illã diaboli plagam, donec impleta est tolerãtia, & longanimitas Iob. Tolerantia, pro coronarũ redhibitione. Dei longanimitas, pro iustitiæ approbatione. Diaboli uerò iniquitas, pro correptione nequitiæ eius atq; dãnatione, quã in illo iusto exercuit uiro. Percussit uerò Iob, inquit, plaga sæuissima a pedibus usq; ad caput. Tantum em̃ sæuissima fuit hæc plaga, quantam iniquitatẽ habuit diabolus. Nam secundum iniquitatem suam mẽsus est diabolus hãc plagam, hoc uulnus. Nihil reliquit tormẽti, neq; amaritudinis, neq; immanitatis, neq; ferocitatis, neq; crudelitatis, neq; impietatis, neq; malignitatis, quod nõ exercuerit in lamẽtabilis huius uulneris plaga. Cõsideremus ergo ô amici uehementiam huius doloris iuxta uehementiam iniquitatis diaboli. Consideremus ô uiri diuersa iusti illius tormenta, nec non & hoc, aduersus quãtos dolores perstiterit innocens. Vno dolore cõfectus erat totus, una plaga omnis uestitus. Facta nanq; est illi hęc plaga tanquã uestis amictus, & tanquam indumentũ quo erat indutus, & tanquam cingulum quo semper cingebatur, sed non in condemnationem, sicut illi impio ludæ, sed in coronã gloriæ, utpote iusto Iob. Omne ergo corpus, & membra iusti illius uno circundata erãt dolore atq; uulnere, siue caput siue pedes, siue oculi, siue aures, siue latera, siue scapulę, usq; ad ipsa pedũ uestigia uno uulnere distillabãt, una putredine detẽtus erat, ijsdem uermibus scatebat. lacere nõ poterat, sedere nõ ualebat, requiem non habebat, reſumptionem non inueniebat, & quod erat omniũ maximum, super hæc uniuersa fame & siti necabatur. Nam manibus cibũ sibi uel potũ ad os porrigere non poterat. Tametsi manib. ad os porrigere ualeret, ore ac labijs putredine ac uermibus plenus recipere non ualebat. Attestat idem ipse dicẽs paulo post: Scatere uideo escas meas tanquam odorẽ leonis. Cum istis nanq; nefandis doloribus execrabiliter scateret, huius putredinis odorem nequissimus fecit. Hoc nãq; deflens dicit: Scatere uideo escas meas, tanquam odorẽ leonis. Ob quã rem ô beate Iob: Ob hoc, inquit, quia bullit corpus meum in putredine uermiũ: ob hoc, quia doloribus macero sulcos terrę ex uulnerũ meorũ humore: ob hoc, quia doloribus obuolutus sum, & alia plurima his similia. Cum tam uehementioribus doloribus restitisset atq; repugnasset Iob, cõstantię non renunciauit, patientiã nõ abiecit, fidem non deposuit, gratiarum actiones nõ est oblitus: sed quanto pluriores sustinebat dolores, tanto amplius pluriores adijciebat ęterno regi gratiarum actiones atq; cõfessiones. Sciebat nanq; sanctus ille, quia secundũ multitudinem dolorum, multitudo ei præparabatur coronarum. O beate Iob quomodo te admiremur, quomodo te laudemus, uel quomodo magnificemus qui solus ante Euangeliũ eorũ quę in Euangelio sunt perfectam passionẽ sustinuisti, qui solus ante martyres martyrum tolerantiam cum gratiarum actionibus perfeciſti. Nam sicut omnia tormẽta atq; flagra per principes huius mũdi ingessit diabolus martyribus: sic similiter uniuersa supplicia atq; incendia induxit super Iob per semetipsum atq; sua iniquitate, hoc ipsum per omnia deprecante Iob, quod etiam martyres fecerunt, ut gloriosum nomẽ dei blasphemare non cogeretur. Sed incõtaminatus permãsit magnus ille adamantus Iob, iuxta dolorum multitudinẽ atq; nimietatem, multiplicans atq; adijciens gratiarũ actiones. Hoc nimirum per hæc quæ sequũtur apparet. dicit nanq;. Et accepta Iob testa radebat sanię suam. Non accepit molle aliquid, ut abstergeret molliter, leuiter, leniter, artificioſe moderando atq; releuãdo: sed accepit testam duram, asperam, ut raderet cũ dolore saniem suam, & non extergeret blande atq; modeste mitigans atq; releuans uehementem illã atq; inenarrabilem dolorẽ. Accepit testam ut raderet saniem. Ad quę digne dicatur, dic ô beate Iob atq; deo dilecte, ob quam rem hoc facis? Cur hũc dolorẽ exasperas? Cur augmentas? Cur exaggeras testa radendo lamẽtabile hoc uulnus atq; sæuissimã hanc plagam, cũ potius debueras obseruare, iuuare, leuare, fouere, ungere, defricare, ut per hæc uniuersa mitiorem atq; blandiorem redderes hunc sæuissimum dolorẽ, plagãq; terribilem? Sed respõdens iustus Iob, dicit. Ego ô uiri nõ succũbo his doloribus, neq; istis pœnis deficio, non debilitor, neq; delassor. Non em̃ sunt dolores isti fortiores animæ meæ firmitate, nõ sunt hęc tormẽta duriora cordis mei duritia. Merito, inquit, exaggero atq; cõmoueo ipsos dolores, ut per cuncta ostendam nequissimo diabolo, quia eius malitiã irrideo, quia iniquitatem eius contemno, quia omnes eius plagas atq; uulnera ad nihilũ reputo

reputo. Ob hoc ergo accepit testam, ut raderet saniem suã. Ecce, inquit, ô malignissime diabole sicut tunc cum rem familiarẽ & filios mihi auferres, tunc denicq; ego quod super erat uestem atq; comam capitis conscindens atq; tondens tibi proieci, uestem post rẽ familiarem, & comam post liberos: sic, inquit, etiam nunc cũ me sęuissima plaga percuteres, quod tibi superfuit huius doloris, hoc nimirũ ita adijcio, hac testa dolores prouocãdo, & exaggerando atq; exasperãdo: ut per hæc, inquit, uniuersa informeris de mea cõstantia, ne ultra putes nequissime diabole, quod ego detrahã benignissimo creatori, uel blasphemem sanctum benefactorẽ meũ aliquando. Ob hoc ergo accepit testã. ut raderet saniem suam. Aduertite ô uiri ualde ingentem fidem Iob atq; charitatẽ quam habuit circa deũ, tolerãtiam quoq; atq; cõstantiam. Nam ob hoc rasit Iob uulnera sua testa, non quòd non ei ualde doluissent, sed ob hoc rasit testa, ut nobis patiẽtię atq; tolerantiæ normam daret. Ob hoc rasit testa, ut sanctorũ martyrum demonstraret figurã, qui post uniuersas plagas ac dolores, post uniuersa supplicia atq; tormenta, rasi atq; ungulis cõfossi sunt pro augmento dolorũ omniũ. Sic & beatus Iob post nimios dolores qui in corpore erant, extra corpus testa rasit sua uulnera, ut omnibus deũ timẽtibus patientię atq; tolerantię in perpetuo traderet formã: ut omnes dolores atq; plagas siue in corpore, siue extra corpus, siue detrimenti atq; languoris cum gratiarũ actionib. sustinentes accipiãt à deo æternæ gloriæ remunerationẽ, atq; immarcescibilium coronarũ expectent retributionem à deo. Quod autem secundũ ipsam historiã testis lacerati atq; pernecati fuerint sancti martyres, manifestũ est atq; irrefutabile. Nã post uniuersa tormẽta recludentes eos in carceres, & testes pollinas in eis sternẽtes, & per quatuor partes eos impij ipsi extendẽtes crudeli morte eos pernecabãt. Ita cõsummatus est beatus atq; glorioſus Lucianus, lucidus uita, lucidus & fide, lucidus etiã tolerantiæ cõsummatione. Ob hoc em̃ Lucianus cognominatus est, tanq; lucidus, aut ꝓprio lumine sibi fulgẽs, aut alijs lucẽs. Hic nãq; beatus duodecim diebus supra testas pollinas extẽsus tertiadecima die est cõsummatus, alijq; innumeri sanctẽ martyres eodem modo mortẽ transeuntes cõsummati sunt. Horũ nanq; omniũ typum gerẽs Iob, accepit testam ut raderet saniem uulnerũ suorum. Ecce, inquit, ô maligne diabole cõculco te, deformo te & humilio, atq; omnẽ malignitatem tuam & malitiam contemptibilem omnibus demonstro. Accepit testã ut raderet saniem uulnerũ suorũ. Testa inquiẽs, testa radendo corruptibile atq; carnale hoc corium, terrena atq; aspera testa. Accepit testam ut raderet saniem uulnerum suorũ. Typus, inqt, sum sine peccato hos sustinẽdo dolores, illius qui in nouissimo tẽpore descendens de cœlis deus unigenitus terreni corporis testa ex uirgine se induens, totius mũdi saniem immunditiam quoq; ac putredinem rasit, atq; mundauit omniũ peccata supportando. Postmodũ pro impietatibus eorum in mortẽ deductus est, cuius liuore omnes sanati atq; mundati sunt, qui peccatum nõ fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Omnibus itaq; modis accepit inquit testam ut raderet saniem suam. Et ipse sedebat super acerũ stercoris extra ciuitatem. Nõ quod habitationem deserere uoluerit, sed ijs qui in ciuitate erant atq; mansionibus, molestiã ingerere nõ est passus. Sedebat super acerũ stercoris extra ciuitatẽ, me solum inquiens circundant mala mea, mihi soli molesta sunt mea uulnera. Non efficiar, inquit, etiã alijs execratio, ne fim his qui intra ciuitatem sunt abominatio, ne exacerbentur etiã ciues ciuitatis propter meos dolores. Sedebat extra ciuitatem ille, qui ante paululũ ciuitatum atq; mansionum fuerat dominus, rector atq; gubernator. Sedebat ergo extra ciuitatẽ. Certũ est quod plurima apud semetipsum tractans ac dicens. Cur in ciuitate maneam? cur in domibus sedeam? Cũ re ac filijs, & ciuitate, & domibus caruì: cũ re familiari ac liberis regni corona ablata est mihi, cũ re ac natis dedi etiã uestem atq; comã capitis. Nunc uerò cum regno relinquam etiam ciuitatẽ ac domum. Sedebat extra ciuitatem solus sustinens dolorem illum sæuissimum, certum est quod memor illius atq; imitatus illũ qui solus dolorẽ omniũ extra ciuitatẽ sustinuit, id est dei unigenitus, & de illius futura passione seipsum cõsolatus est, dicens. Quid magni ego sustineo cũ sim homo pro meipso, si dei unigenitus uẽturus est ad terras, et cum sit dominus pro omnibus plurima passurus? Breuis, inquit, est hæc mea passio, & tẽporalis erit hic meus dolor. Aut enim mors eum excludet, aut certe sanitas illum expellet, siue sic finis appropinquabit. Et ipse sedebat super acerũ stercoris extra ciuitatẽ, sedẽ

pro sede

pro ſede immutans, et ſeſſionē pro ſeſſione differēs. Nam is qui paulo ante ſupra regale ſedebat ſolium, nūc ſedet ſuper ſtercoris aceruū: ille qui ante paululum regio diademate atq; gloria erat indutus, nunc ſedet in abundantia putredinū: ille qui ante paululū ab innumeris cateruis circundabatur, nunc à multitudine uermiū comeditur. Sedebat ſuper aceruum ſtercoris condignam atq; congruā hanc ſedem huic indicans plagę, uermibus ſtercus, putredini putredinem. Suſcipiat, inquit, putredo putredinē: huius ſtercoris putredo, corporis huius atq; uermium putredinē: Sedebat ſuper aceruū ſtercoris. Ster-
Iob 25 cus ſupra ſtercus, putredo ſupra putredinē. Nā quia omnis homo putredo, & filius hominis uermis, merito is qui in putredinē uermiū eſt cōuerſus, ſedet in putredine ſtercoris. Quod efficiūtur omēs homines poſt exitum animę, putredo & uermes, hæc, inquit, pręueniēs adhuc anima in corpore poſita, ego effect⁹ ſum. Idcirco tanq; putredo & ſtercus effectus, digne ſedeo ſuper ſtercus, omnes homines inſtruēs, quia omnis terrena eorum gloria in putredinē, & ſtercus atq; uermes cōuertetur. Sedit ſuper aceruū ſtercoris. Intendite, inquiens, omnes filij hominū ad quantā miſeriam terrena gloria deuoluit, ad quantam humilitatē terrena ſublimitas immutatur. Merito præſentia nullus aliqd æſtimet, ſed futura timeat: nullus hæc quę uidentur quęrat, ſed ea quę non uidentur ſuſtineat. Omnis ēm gloria hominis tanquam fœnū, & omis decor corruptibilium tanq; holera herbarum, & omnis ſpecies terrenorū tāquam flos decidēs. Quid pulchrius ſole: Et hic decidet. Quid ſuauius floribus campi? Et hi areſcent ſimiliter. Quid glorioſius aut decoroſius gloria atq; forma humana? Et quid abominabilius atq; execrabilius, cū aruerint exeūte anima? Et quid humilius his qui in ſtercora, & uermes atq; putredinē immutantur? De me, inquit, ô homines atq; de mea immutatiōe in his omnib. informamini. Qualem me ante paululum uidiſtis, & qualē me nunc conſpicitis? qualem me ante paululū magnificaſtis, & qualem me nunc cōſpicitis? Vbi ſunt illi plurimi qui me circundabāt? Pro quibus omnibus multitudo, inquit, uermium, & putredo me circundant. Hæc itaq; atq; his ſimilia admirabilis Iob ad cunctos ſibi approximantes loquens, euidenter omnibus futurā conteſtabatur immutationē. Et ipſe ſedebat ſuper aceruum ſtercoris, plus ſibi de ipſis uermibus atq; putredine, q̄ olim de regni gloria atq; multitudine circūdantium ſe populorum cōplacens. Nam omniū illorum finē poſt hæc omnia quæ glorioſa ſunt, carnis mors expectat: & poſt omnem putredinē atq; uermē, reſurrectionē carnis expectat: mortis uerò putredinem atq; uermium finem reſurrectio à mortuis. Pro his ergo omnibus ſedebat ſuper aceruum ſtercoris extra ciuitatē. Ad quē etiam nūc digne dicitur. Dic ô beate Iob, dic ô ſancte dei præliator, dic ô admirabilis uir domini cōſtantiſſime, qui terribilib. atq; fortib. maligni plagis in nullo ſuccubuiſti, qui amara ſupplicia atq; fortes dolores abſq; murmuratione ſupportaſti, cur extra ciuitatē egreſſus, et ſuper aceruum ſtercoris atq; muranā ſedens ſpectaculū temetipſum cunctis tranſeuntib. prębuiſti? Omnes ēm qui ingrediunt, uel egrediuntur, oēs qui tranſeunt uias, & dirigunt in itineribus ſuis, omnes qui in te contemplantur iſtic ſuper aceruū ſtercoris atq; muranam ſedentem abſentibus enarrant, atq; ijs qui longe ſunt annunciant, ita ut penetret hic rumor tuus in longinquū de regione in regionē. Nam qui te uiderint, nō uidētibus enarrabunt: qui uerò audierint, ijs qui lōge ſunt poſiti iſtā recognitionē tuam inſinuabunt. Sed reſpōdit mirabilis Iob dicēs. Ego ô uiri cū ſim prior atq; antiquior illis qui in nouiſſimo tēpore erunt Apoſtoli, uel euangeliſtæ, quæ illi uerbis dixerūt, quod ſpectaculum facti ſunt & angelis et hominibus, hęc nimirū ego ipſis operibus anticipās tanq; in typo adimpleo, ſpectaculū cunctis effectus, & angelis & hominibus: ut penetret hęc relatio mea nō ſolū à prouincia in prouinciam, ſed adhuc longius per oēs gentes & per omnes fines terrę, uſq; ad conſummationē ſeculi. Vere ēm uere ô amici ſpectaculum factus eſt beatus Iob & angelis & hominibus. Nam oēs homines ſtupentes, atq; admirantes duplici in eum modo intendebant, atq; geminā de illo opinionē habentes undiq; ad eum reſpiciebant: quidem de peccatis illum accuſabāt ſicut Eliphar, ſimilesq; illi: alij nihilominus nō pro peccatis illū reprehendebant, ſed potius iuſtū illum reputantes, mirabantur in omnibus quæ à dño ei illata fuerant. Similiter & omniū angelorū & ſpirituū geminæ partes in eū intendebant. Sancti quidē angeli dei cum magna ſollicitudine in eum reſpiciebant, tolerantiæ eius conſummationē expectantes, ut de uictoria eius de-

uote

uote cœleſtē regē collaudarent, uictoriā iuſti Iob, atq; ruinam iniuſti diaboli cernētes. Poſt hos omnes nimirum nequiſſimi ſpiritus reſpiciebant in eū fixis obtutibus eū conſiderantes, ſollicite ſperantes, atq; expectantes, quando blaſphemię uerbum ab eo audirent, quando maledictionē ſermonis ab eo ſuſciperēt. Sed infelices à ſpe ſua deciderūt, cum Iob benedictionem cum gratiarū actionibus omni tempore deo referret. Sic itaq; ipſis rebus adimpleuit beatus Iob idem quod poſt hoc à ſanctis dictū eſt: Spectaculū facti ſumus, & angelis & hominibus. Ob hoc et ſuper aceruū ſtercoris extra ciuitatē ſedit hic iuſtus, ſtercus ac putredinē exiſtimans, atq; demonſtrās omnia quę ſunt humana, ac corruptibilia atq; terrena, ſicut & ſuperius demonſtratū eſt. Poſt quæ uniuerſa dicit. Plurimo aūt tempore interpoſito dixit ad eum uxor eius. Diuerſa plurimi de hoc tempore quod iſtic memoratū eſt, & intellexerūt, & loquuti ſunt, alij quidē breue hoc tempus fuiſſe percipiētes, alij nihilominus plurimū aſtruentes, quaſi tribus annis & dimidio in typum dominicæ prædicationis, etiam & huius paſſionis tēpus ſicut & in cæteris oſtēdentes. Ideoq; qui uoluerint ex auditoribus, ita percipiāt. Nos uerò ſcripturę conſentiētes intelligamus, & ſicut intelligimus, ita & aſſeramus, hoc primū dicentes & quę rentes. Cur benedictus deus diutius eſſet pernecaturus iuſtū illum, cū ſufficeret breuiſſimū tēpus ad ſuperandū maligniſſimū diabolū? Nō ēm hoc delectabatur deus, ut Iob torqueretur: ſed hoc potius ut diabolus conuinceretur, & beatus Iob iuſtus cōprobaretur. Nihil ergo aliud expectauit deus, niſi hoc ſolum quādo diabolus uniuerſam iniquitatem ſuam perficeret, & quando Iob uniuerſam tolerantiam ſuā adimpleret, ut inexcuſabiliter cōuinceretur diabolus, & iuſtus uere appareret Iob. Hoc nimirū nō diuturno annorū ſpatio, ſed breuiſſimo menſium tempore irrefutabiliter cōſummatū eſt. Huius nanq; rei teſtis cōprobatur etiā ipſe Iob dicens: Suſtinui menſes ſuperuacuos. nō annos ſed menſes. Nā ſicut de menſibus non ſiluit Iob, ſic multo amplius de annis non ſiluiſſet ſi annos ſuſtinuiſſet. Nunc uerò quia non annos ſuſtinuit ſed mēſes, merito ſanè annos non memorat, menſes aūt nominat dicens: Suſtinui mēſes ſuperuacuos. Debuerant ergo hi qui tres annos & dimidiū fuiſſe paſſionis Iob aſtruunt, tres mēſes & dimidium dicere, ut certe uel ex parte ueritati nō reſiſterēt, & dominicum exemplū illud conſimilarent. Tribus nāq; annis & dimidio prædicauit dominus à baptiſmo uſq; in paſſionē. Sic & ipſa hiſtoria non tres annos ſignificat, ſed breue mēſium tēpus. Primū quidē per hoc quod contigit cū ſuas plagas ei intulit malignus. Nā ſemper adhuc primo loquēte alius ſuperueniebat nuncius. Deinde ſtatim ſine mora ſæuiſſima ac terribili illū percuſſit plaga. Item mox per uxorē ſeduxit, deinde cōſequēter in ordinem per amicos reprehēdit. quæ uniuerſa in paucis mēſibus perfecit. Protinus ſubſequēter dominus ad eū locutus eſt, iuſtū illum omnibus demonſtrās, atq; ſanctū illum cunctis teſtificās, & illis qui tunc fuerūt, & iſtis qui erunt uſq; in perpetuū. Hæc nanq; intra paucos menſes perfici potuerunt. Non enim erat iuſtū, neq; amplexa eſt dei bonitas, ut plurimis annis lamentabilē illam paſſionem iuſtus ſufferret Iob. Omnibus itaq; modis demonſtrari poteſt, quia nō plurimis annis, ſed paucis mēſibus, hæc uniuerſa implera ſunt. Quō enim ſufferre potērāt carnes Iob, uel mēbra, ut tribus annis & dimidio à uermibus ac putredine eſſent conſumpta? Quō poterāt ſufferre carnes eius ac oſſa, ut tribus annis & dimidio amariſſimo dolore fuiſſent uexatæ? In qua amariſſima pœna, omnis furor & indignatio maligni diaboli eſt demōſtrata. Poſt horū nanq; omniū approbationē dicit: Plurimo aūt tēpore interpoſito. Et unus mēſis tēpus eſt, & duo uel tres mēſes plurimū tempus eſt: idcirco nō dicit plurimis ante annis, ſed plurimo, inquit, tēpore. Nā & frequenter proximo aliquo quemlibet mittētes, ſi tardigradus fuerit is qui miſſus eſt, murmurātes ſoliti ſunt dicere, quid feciſti tanto tēpore? Si ergo dies tēpus dicitur prolixū, multo magis menſiū tēpus prolixum atq; plurimū dici poteſt. Ob hoc ergo dicit plurimo tēpore interpoſito. Plurimum nanq; memoratæ hoc tēpus, nō ob hoc ſolū quod plurimū fuerit lōgitudine tēporis, uel ſpatij prolixitate, ſed maxime propter plurimū dolorē, plurimū dicit & æſtimatur hoc tēpus fuiſſe. Plurimo, inquit, tēpore interpoſito, propter plurimā paſſionē, propter acerrimū dolorē, propter uehementiſſimū uulnus, propter amariſſimā pœnā. Plurimo aūt tēpore interpoſito, ꝓpter plagarū nimietatē, propter humorē corpus atq; mēbra liquefacientē, pro innumeris uermibus neruos atq; oſſa deuorantibus. Pro his ergo

omnibus

omnibus magnis ac plurimis grauibus atq; terribilibus existentibus plurimũ fuisse hoc
tempus memoratẽ. Plurimo aũt tẽpore interpolito cũ Iob non succũberet, neq; debilita-
retur, neq; delassaretur, neq; deficeret, sed in eisdẽ gratiarũ actionibus atq; confessioni-
bus permaneret. Vnde eñ cœpit, illic & perseuerauit, in gratiarũ actionibus atq; bene-
Iob 1 dictionibus. Sit, inquit, nomẽ dñi benedictũ in secula. Cũ in istis ergo perseueraret Iob,
nequissimus diabolus obstupuit, expauit, desperauit, atq; semetipsum consumens dixit:
Vbi est præsumptio mea? ubi est audacia? ubi est labor meus? omnẽ sollicitudinẽ exer-
cui, & in Iob nihil feci, omnia argumẽta ostẽdi & fortitudinẽ Iob nõ deieci, oẽs sagittas
nequissimæ pharetræ meæ euacuaui, & animã Iob nõ uulneraui. Filios, inquit, eius per-
didi & sensum eius à deo non præuaricaui. Rem familiarẽ eius exterminaui, sed charita
tẽ eius quã habet circa dñm deum nõ extinxi. Carnẽ & ossa eius uermibus atq; putredi
ne consumpsi, sed fidem atq; synceritatẽ animę eius non uiolaui. Quid igitur faciam illi
adhuc quod non feci? Quid in eo exerceã adhuc quod non exercui? Ergo quia per uni
uersa supplicia atq; tormenta cogere eum ut deũ relinqueret nõ potui, conferã, inquit,
me ad seductionẽ, conferã ad persuasionẽ. Forsitan eñ quod non ualuit pœnę coactio,
hoc nihilominus efficiet suasionis seductio. Confugiam, inquit, ad antiqua mea arma,
Gen.3 per quę Adã seductũ supplantaui. Illic serpentẽ me induens ad Euam locutus sum, dein
de per Euam locutus Adam seduxi. Habet etiã Iob uxorẽ, qua me induẽs subtiliter per
illam eum seducam, atq; fraudulẽter per eam illi persuadeã. Cum hęc apud se cogitaret,
atq; meditaretur nequissimus, statim uxor os ad persuadẽdũ aperire properauit. Quod
demõstrans hæc scriptura dicit: Plurimo aũt tempore interpolito, dixit ad eũ uxor eius.
Plurimo aũt tẽpore interpolito, cum Iob perseueraret, & non immutaret, cũ Iob in fide
firmaretur, et in ueritate roboraretur, fundaretur in pietate, atq; iniustitia cõstabiliretur,
in charitate instrueretur, & in gratiarũ actionibus persisteret deuotus atq; sollicitus, cũ
in huiusmodi consonantia Iob persisteret, dixit ad eum uxor eius. Et reuera nõ uxor di-
xit. sed diabolus q per os eius est loquutus, qui frequẽter cõsueuit loqui ad uiros per os
mulierũ, qui sæpe solitus est subuertere uiros per os cõiugũ, atq; ad mala cõcitare & ma
la docere, rapinas, calumnias, uiolentiã, cupiditatẽ, alienorum appetentiã, atq; odiũ cir-
ca proximos. Frequenter enim inuidiã accendunt inter uiros, sicut inuicẽ propter im-
probitatem suam litigauerunt. Continuo illæ in infelices uiros, odia, atq; contentiones
ad inuicẽ excitare contendunt. Quos cũ sint pacifici, atq; unanimes, cũ aduersarijs suis,
siue is qui intus sunt, siue qui foris sunt, cõcordes stare oportuerat & se inuicẽ defende-
re, atq; inuicẽ adiuuare, isti nimirũ cõpellũtur propter nequitias uxorũ aduersum inuicẽ
insurgere & se inuicẽ odio habere, quo possint iniquarũ uxorũ malitiæ satisfacere. Fre-
quenter enim per coniugum os hæc talia loquitur diabolus ad uiros, frequẽter dicit ad
uiros per os coniugum. Existi foras, & nihil intro attulisti. De uia uenisti & uacuis mani
bus domũ introisti. Alij eunt, & reuersi afferũt: alij proficiscunt & ueniẽtes perducunt.
Tu uerò deterior cæteris, tu aũt debilior uiris, inutilior cunctis. aliaq; plurima quę solitę
impię mulieres loqui uiris suis cogentes eos ad mala, atq; animas uirorũ in modicũ quę
stum uenundantes, uel potius perdentes: quibus curę nõ est unde acquirãt uiri tã ex ra-
pinis, q; etiã ex prædis, tam ex uiolentijs, quàm ex furtis, tantum ut in unum coaceruan
tes illis afferant. Istę ueræ sunt subuersiones uirorũ. Istæ sunt perditiones uirorũ, per qua
rum os ad plurimos loquitur diabolus. Post quarũ uerba cõuersi plurimi, miseri effecti
sunt & efficiunt, & super terrã & in cœlo & apud superos & apud inferos. Sic loquuta
3 Reg.21 est Iezabel & Achab perdidit. Sic loquuta est Herodias & Herodẽ fratrẽ Philippi in-
terfecit. Sic loquutæ sunt plurimæ, quæ multis mala ingesserũt. Sic utiq; & ad Iob loqui
cœpit uxor eius, & diabolus per illius sicut & per alias ad alios loquutus est & loquit.
Sed non audiunt illas rationabiles deũ timẽtes, qui æterni iudicij metuendas pœnas for
midant memores, sicut & Iob non audiuit. Cur aũt reprehendit uxorẽ Iob tanq; deseruí
entem nequissimo anguí diabolo? Reprehensio nanq; est hæc ingens, atq; increpatio.
Primum quidẽ ob hoc eam reprehendit atq; obiurgat, ut norint oẽs uiuẽtes, quia nõ
est personarũ acceptor deus, & quia nõ despicit, neq; silet pro suorũ delictis atq; igno-
rantijs, neq; magnis neq; pusillis, neq; in uerbis, neq; in factis. Ob hoc eñ & Saram olim
Gen.18 ridentem ac promissionẽ suam aspernantẽ redarguit. Ob hoc etiã nũc istic uxorem Iob
arguit

irguit atq; reprehendit, ut cunctæ mulieres caueãt ne cuiuspiam earum corda diabolus
subuertat, ne os earum Satanas aperiat, ne malignus spiritus per labia earũ loquatur, ne
deseruiant diabolo pro subuersione animarum uirorum suorum. Et ad hoc reprehendit
uxorem Iob, quæ diabolo deseruiuit pro subuersione eius, ut nouerimus nos plurimam
atq; multiplicem diaboli malignitatem & astutiam. Per omnia enim insidiatur, per oñia
subuertere conatur, & per amicos, & per sodales, & per uxores: quæ in Iob adimpleta
sunt, quem amici reprehenderunt, uxor uerò subuertere nisa est. Horum scilicet etiã po-
steriores prophetæ memores dixerũt. Nolite credere sodalibus, & cum amicis uel fratri Mich.7
bus nolite consiliare, à coniuge tua te obserua. Pro his ergo oñibus accusans, atq; repre
hendens uxorẽ suam Iob, dixit: Dixit aũt uxor eius uecors, uertibilis, instabilis, quã faci-
le diaboli fluctus subuertit, in cuius animã nequissimi illecebra facile irrepsit. Hęc uide-
licet uxor eius dixit ad eum, quam ideo solã de oñibus nequissimus diabolus superesse
uoluit, ut hac nouissima uteretur pro Iob seductione, atq; animæ eius subuersione. Siue
enim deus præcepit hanc reseruari, sicut & præcepit, ob hoc ut eius secundam uxorem
iustus ille Iob accipere opus non haberet: siue ille diabolus hanc conseruauit tractans ut
hanc ministrã iniquitatis suæ haberet, ut hãc haberet pro nouissimo Iob laqueo, ut post
quam per omnem rem desperaret, tũc per uxorem iustum perderet, sicut ipse arbitraba-
tur infelix, æstimabat atq; sperabat. De longe eñ oculi eius considerant, de longe iniqui
tas eius prospiciens circumuenit, insidias oñes captat, quemadmodũ subintroeat, quo-
modo deijciat, quomodo Adæ familiaritate præuaricet. Ob hoc ergo reseruauit atq; reli
quit uxorem Iob, sicut & illos nuncios qui dicebant, ego remansi solus, ut nunciarem ti
bi. Ob hoc solum illos reseruauit, ut cõsequenter dolores subenarrarent. Hoc scilicet de
monstrans dicit: Dixit ad eum uxor eius. Vxorẽ dixit dixisse, sed uere diabolus dixit. Sic Iob 2
nanq; & olim ait, dixit serpens ad mulierem. Serpentem dixit dixisse, sed non serpens di
xit, sed diabolus qui per serpentem loquutus est. Sic & nunc istic uxorem dicit dixisse,
sed uere non uxor dixit, sed aduersarius qui per uxorem est locutus. Dixit ad eum uxor
eius, Quousq; sustines? Quid speramus? quid suspicamur? qd æstimamus? Quo aspectu
ô uiri, uel qua facie loquuta est ad Iob uxor eius? Manifestum est atq; euidens omnibus,
quod illa non loquuta est hilari uultu, neq; læto aspectu, sed tristi, imbrido, nubilo, flẽti,
omi nihilominus miseria referto, & ipsa uoce lacrimabili cõmixta lamẽtatione. Sic itaq;
miserabilem se exhibens iniquus atq; callidus diabolus, aperiens q; os suum, dicit ad Iob.
Quousq; sustines? O nequissime Satana, quomodo subtiliter seducis, quomodo callide
loqueris ô callidissime diabole, Quousq;, inquiens, sustines? Quousq; suffers? Quousq;
protelas? Quousq; constanter perstas? Quãdiu, inquit, eris lapidibus robustior & saxis
durior, & omni ferro firmior? Ferrum cum in ignem missum fuerit liquescit, tu uerò in
igne putredinis, atq; uermiũ positus, animo non liquescis? Quousq; sustines? quousq;,
inquit, non flecteris, quousq; non deficis, quousq; nõ debilitaris? Ac si diceret. Ego defi
cio ô Iob, & tu non deficis. Ego fatigatus sum, & tu nõ es fatigatus. Defecerunt à me om
nia argumenta, à te autem non deficit deuotio, atq; patientia. Quousq; sustines? Quam-
diu tu flagellaris? Quamdiu à me torqueris & cuncta sustines, & supportas uniuersa, &
non solum tormenta atq; supplicia, sed & seductiones, ac uerborum subtilitates, cuncta
sustines, cuncta suffers, sed à nullo flecteris? Quousq;, inquit, sustines ô Iob? Qui sustine
bat, qui torquebatur, non est debilitatus, neq; ad sustinendum consternatus: tortor uerò
eius diabolus delassatus, ac deficiens, dicit, quousq; sustines? Non dicit Iob qui torque-
bat, quousq; sustinea, quousq; torquear? Diabolus uerò q nõ sustinebat dolores, sed cõ-
fusionem, dicebat ad patientem atq; sustinẽtem, quousq; sustines? Iob qui sustinebat, nõ
succumbebat: diabolus uerò qui non sustinebat, deficiebat. Nõ eñ hoc quod dicit quo
usq; sustines, fortitudinẽ demonstrat sustinẽtis, sed defectũ ostẽdit percutientis. Cõque-
ritur qui cædit, & non conqueritur qui uapulat. Quamdiu, inquit sustines? Liquefactæ
sunt, inqt, carnes tuæ ô Iob, cõsumpta sunt ossa tua & nerui, putrefacta est etiã terra ipsa
sub te, & adhuc sustines ô Iob? Locutio linguarũ, & sermo uiatorũ, & nuncius transeun
tium, & spectaculũ his qui lõge sunt, & declinatio his qui prope sunt factus es, & adhuc
sustines ô Iob? Transierunt noctes & dies & mẽses in doloribus tuis, adhuc sustines? De
feci, inquit, etiam & ego assistens tibi inuigilans & sperãs si quo modo deficiẽs blasphe

mares,uel si quo modo succumbens detraheres:& tu non defeciſti,neq; succubuiſti,sed adhuc ſuſtines ô Iob? Defecerunt diuitiæ,defecerunt filij,cõputruerunt carnes,liqueſacti ſunt nerui,& oſſa in ſtercora redacta ſunt,terra concaleſcentibus carnibus tuis cõmixta,& adhuc ſuſtines? Quod efficiuntur mortui in ſepulchro poſt mortem, putredo & uermes atq; terræ commixti,hoc uidelicet tu effectus adhuc uiuẽs uideris, & ſuper hæc omnia adhuc ſuſtines ô Iob,& ſuffers huiuſmodi paſſionem,qualem non ſuſtinuit prior te alter,neq; ſuſtinebit alius uſq; in ſempiternum poſt te? Quouſq;,inquit,ſuſtines? Deſiſte,& relinquens me requieſce,ut etiã me requieſcere facias à bello & certamine,atq; colluctatiõe quã habeo circa te. Sed ad hæc uniuerſa uno uerbo reſpondit dicẽs: Si interrogas me ô inimice quouſq; ſuſtineã, audi. Quãdiu tu percutis,illouſq; ego ſuſtineo. Quãdiu tu torques,illouſq; ego ſuffero. Quãdiu tu flagellas,illouſq; ego expecto. Quãdiu nõ deſecerit malignitas quã habes circa me,illouſq; nõ deficiet tolerãtia quã habeo circa te. Deluſiſti,inquit,temetipſum ô diabole,cũ putas q̃ Adã incautũ inueneris,& neſciſti quod aduerſum Iob conſtantẽ hoc habueris. Sed adhuc ad priorẽ ſenſum atq; ſermonẽ reuertamur. Quãdiu, inquit, ſuſtines? Deinde tanq̃ cogitationibus eius atq; ſpebus cõpendiũ faciens atq; reſpõdens,adijciẽs dicit: Ecce expecto adhuc paucũ tẽpus, ſperãs ſpem ſalutis meæ. Tanq̃ ſi diceret. Quãdiu ſuſtines hoc tractans & hoc cogitans, atq; iſtã ſpem habens,quod adhuc modicũ tẽpus ſuſtines,ſalutẽ & liberationẽ,atq; requiẽ expectãs,teipſum deludis ô Iob. Non em̃ ita es deprehenſus,ut modico ſuſtinens tẽpore euadas. Non talia,inquit,te mala circundãt ô homo,ut cum modicũ temporis hęc ſupportaueris,ſalutem ſperare poſſis: ſed ſuſtinẽs,inquit,ſuſtinebis,& patiẽs patieris,& finis paſſionis atq; doloris tui nõ erit. Quod em̃ facturus es in ultimo, cũ plurima paſſus fueris,ac ſuſtineris,ut blaſphemes, hoc ſanè cur nõ facis celeriter, ut ſaltẽ uel unũ ex ipſis doloribus effugiens requieſcas? Hæc itaq; uniuerſa atq; his pluriora nequiſſimus diabolus licet nõ euidentioribus uerbis ſermocinatus ſit,attamẽ occultis cogitationibus ad Iob loquutus eſt ſubtiliter ſeducere uolẽs famulũ dei inuiolabilẽ. Super quæ uniuerſa adijciẽs dicit: Ecce enim exterminata eſt memoria tua à terra. Quid expectas? qd ſuſtines? qd ſperas? Quid tẽpus ſalutis expectas? Exterminata eſt memoria tua à terra. Exterminata eſt em̃, ſublata,finita. Proiectus eſſe,inqt,uideris,& tanq̃ non ſis ab omnibus reputaris. Deſeruerũt nanq; te omnes,diſceſſerunt cuncti,obliti ſunt uniuerſi,deſperauerunt te toti,& qui prope,& qui longe ſunt,quia deleta eſt memoria tua à terra. Quanti,inquit,magni fuerũt à ſeculo,& plerunq; eorũ memoria permanet,aut in uerbis,aut in factis, aut in liberis: tua autem memoria omnis ſubito exterminata eſt à terra,neq;,inquit,uerbũ poſt te,neq; filius neq; filia,neq; factũ per quæ poſſit ſtare præteriens memoria tua. Ergo quia nullũ de his poſt te in memoria remanſit,ideo exterminata eſt memoria tua à terra. Nõ ſolũ oblita,ſed ſublata,ſed exterminata,tanq̃ delauata atq; exterſa,tanq̃ ultra non ſit cui digne reſpondeat: In memoria æterna erit iuſtus,& memoria iuſti cũ laude. Deinde idẽtidẽ abſcondens diabolus,atq; tegens iniquitatẽ ſuam,conuertit hunc ſermonẽ ad uxoris perſonã: & tanquã ex illius perſona loquẽs,dicit: Filij tui quos fidẽ docuiſti,quos pietatem induiſti,quos charitatẽ ad inuicem circa oẽs habere inſtruxiſti. Filij tui pro quibus corde fuiſti ſollicitus & animo cogitaſti & ſingularia ſacrificia immolaſti,de quib. apud temetipſum dixiſti,ne forte filij mei in prȩcordijs mala cogitauerint aduerſus deum. Iſti ergo filij quos tui hæredes forte ſperaſti,à quibus ſepulturã accepturũ te expectaſti,per quos nomen tuum ac memoriam poſt te manere credidiſti. Iſti ergo filij quibus inter homines nihil eſt dulcius, quibus nihil eſt inter carnales charius. Iſti filij tui quorũ uiſionẽ non expectabis amplius,quorum faciem non uidebis ulterius,quorum reuerſionẽ non ſperas amplius. Nõ enim in profectionẽ terrenam perrexerunt, ut denuo reuerſionem ſperes eorum,neq; in nauibus nauigantes ad exteras prouincias tranſierũt,ut denuo ad tẽpus remeantes ſuſcipere,atq; uidere eos poſſis. Terra illos ſubito cooperuit, & mors illos cunctos pariter perdidit. Domus ruina cõmune ſepulchrũ illis cunctis effecit. Iſti, inquit,filij tui & nõ ſolũ filij ſed & filiæ. Si em̃ ſolũ filij perijſſent, filiæ uerò ſupereſſent, diminuta fuiſſet miſeria, diminutuſq; nefandus dolor. Filiarũ nanq; proſperitatẽ pro hæredibus expectares, filiarũ progeniẽ pro conſolatione duceres, reſtituerẽt tibi filiarũ nati, filiorũ direptionẽ. Nunc uerò & filij tui & filiæ omnes pariter perierunt, oẽs ſub una hora

Pſal. 112 pro iiidem

hora deleti ſunt,omnes uno tẽpore in morte tanquam in pelago demerſi ſunt: omnes in una domo tanquam in una nauí à terræ pelago abſorpti ſunt: & ſicut ijs qui in pelago demerſi fuerint aſcenſionis uel ſalutis ſpes ulterius nõ eſt, ſic filiorũ, inquit, tuorum & filiarum à mortis lamentabili profundo abſorptorũ reuerſionis uel reparationis ſpes amplius non eſt, ut diem memoriæ tuæ celebrent, ut tẽpus recordationis tuæ agant. Sic inquã filij tui & filiæ ante tẽpus perierunt, omnes ante tempus à morte direpti ſunt, ut non derelinquerent poſteritatẽ, ut cum nepotes non ſuperſunt, aui à nullo nominẽtur. Sed noli putare ô Iob quod tibi ſoli filios iſtos deputẽ, ſed mihi potius deputo, ſed mihi magis ſuccenſeo, mei, inquit, uteri ſunt gemitus & dolores, quos in uacuum portaui, laborum cum gemitu retributionẽ ab illis non accepi, remunerationẽ ex eis non habeo. Veteri, inquit, mei gemitus & dolores, cum gemitu & dolore à me nutriti miſerã atq; ſolitariã reliquerunt me, in doloribus atq; gemitibus me dimiſerũt. Cum doloribus, inquit, ac gemitu peperi, dolores ac pericula in die natiuitatis eorũ ſufferendo: cum dolore, ac gemitibus nutriui, cõpaſſa infantiæ eorum atq; infirmitati, cõgemiſcens languoribus atq; gemitib. eorum. Nam cum ingemiſcerẽt ſimul ingemiſcebã cum eis: cum infirmarent, ego in me ſuſcipiebã infirmitatẽ atq; dolorẽ illorum. Quis, inquit, ex his qui generãt filios, ignorat ô Iob filiorũ dolorẽ? Quis ex his qui natos procreãt, amorẽ atq; affectũ filiorũ neſciat? Quia omnem dolorẽ atq; infirmitatẽ natorũ libenter in ſe parentes ſuſcipiunt, tantũ ne aliquid moleſte eis accidat. Hoc & præ omnibus muneribus deuote impẽdi natis ex me procreatis filijs tuis & filiabus, uteri mei doloribus atq; gemitibus. Sed hæc cuncta cum paſſa fuerim atq; ſuſtinuerim, in uacuum uane expectaui, cum ſepulturã mundã eis face re minime ualui, illis à quib. mihi honorabilẽ ſepulturã ſperaui. Poſt hæc uniuerſa nihil inquit dixiſſem, nihil cõqueſta fuiſſem, ſi te ô Iob nõ infirmũ uiderẽ, ſi te ſanum habuiſſem: ſed leuia mihi fuiſſent omnia quę te incolumi ſuſtinuiſſem. Sicut em̃ rei familiaris iacturæ memor nõ eſſem ſi liberos non amiſiſſem, ſimiliter non eſſem recordata, nec rei familiaris, nec filiorũ, ſi tibi incolumi gratulata fuiſſem. Nũc uerò & tu ipſe Iob ſedes in putredine uermiũ pernoctans & peruigilans, cũ uehemens dolor tuus, atq; miſerabilis tua paſſio auferens à te requiem & uigilias tibi procurãs dolores tuos efficit amariores. Tu ipſe, inquit, in putredine uermiũ ſedes. Quod enim efficiũtur omnes poſt mortẽ, hoc nimirum effectus es tu ſolus ante mortem. Quod em̃ efficiuntur omnes qui moriuntur in ſepulchro, hoc uidelicet effectus es tu ſolus in murana. Quid in multitudine gloriaris iuſtificationũ? Tu aũt ſedens in putredine uermiũ pernoctans ac peruigilans plurimos habes qui te excitẽt uermes. Non em̃ gallus ille qui poſt hoc Petrũ uocabit, ita excitare illum poterit, ſicut te excitant uermes, qui deuorant carnes tuas. Non tantum Ægyptios illæ plurimæ excitauerunt plagæ, ſicut te multiplex ſuſcitat putredo. Poſt quæ uniuerſa, & ego, inquit, ut uaga, & habitu ancillæ ambulãs de loco in locum & de domo in domũ operis cauſa, expectans quando ſol ſubeat & requiem habeam laborum & gemituũ, qui nunc me apprehenderũt. O malignitas aduerſarij, ô calliditas diaboli, ô fallacia nequiſſimi, quàm blande loquitur, quàm callide decipit, q̃ miſerabiliter fatur, ut prouocet ſenſum, ut atterat mentem, ut exaggeret animum, ut perturbet præcordia, ut immutet conſcientiam, ut delaſſando atq; fatigando, & debilẽ atq; deſperantẽ efficiendo, ad blaſphemiam eum prouocaret atq; conuerteret. Nam is qui aliquem paſſus fuerit dolorem, cũ conſumpſerit eius dolorem, uerborũ magis prouocatur admonitione q̃ improperijs: et increpationes minores atq; mitiores eſſe uidentur magis q̃ cum prouocant uerbis, atq; admonentur eloquijs, & ſubtilitate uerborum exulceratur anima patiẽtis. Hoc ſcilicet ſciens nequiſſimus diabolus, uerſute ac callide per os uxoris loquẽs, omniũ eum ab initio cõmonefecit dolorum. Vxoris nomẽ cum audieris, noli putare quod uxor hæc locuta fuerit, ſed ore uxoris deſeruiẽte loquutus eſt per os eius malignißimus, qui etiã & impias cogitationes ſeminauit in anima illius. Animaduertite quomodo oẽs ipſos enumerat dolores, quomodo de omnib. eum cõmonefacit. Quouſq; ſuſtines paupertatẽ, inopiam, nuditatẽ, deformitatẽ, improperia, maledictiones? Deinde filij tui & filiæ perierũt, interierunt, intercepti ſunt, deleti ſunt. Item uerò tu ſedes in putredine uermium omnibus execrabilis, omnibus abominabilis, oẽibus deteſtabilis ad uidendũ & approximãdum atq; audiendum, & ad ipſam putredinem omnibus odioſam moderãdam. Deinde

post hæc uniuersa,& ego,inquit, ut uaga & habitu ancillæ circumiens de loco in locum & de domo in domum,& cętera: quib. subtiliora atq; callidiora in subuersione loqui nō poterat. Post quæ uniuersa pro omniū cōclusione, postq; perturbatum & prouocatum, atq; circa deum excitatū putauit esse cor eius,in supplemento omniū dixit: Dic aliquod uerbum in dominum & morere. Ad hoc em illum adducebat,atq; attrahebat,& ad hoc flagellabat cum hæc uniuersa loqueretur malignissimus diabolus. Nam cum nō ualeret per dolores, nisus est atq; putauit quod per seductionē eū subuerteret. Sed illic uere adimpletū est id quod post hoc dictum est: Firmum fundamentū dei stabit. Illic uerò adimpleta est parabola illa,quæ à domino dicta est de domo illa firma,quę super petrā fundata atq; ædificata est,quam oēs uenti & aquæ, & omes impetus diaboli cōmouere nō potuerunt. Talis uerò fuit admirabilis Iob,quē omne supplicium diaboli non cōpulit deū derelinquere: quē omnia argumēta aduersarij nō seduxerunt,ut à creatore discederet. Sed adhuc uelut ex persona uxoris huius uerbi mētionē faciamus. Et ego,inquit, ut uaga,& habitu ancillæ. Et ego mala tua,inquit,tecum baiulo, tuos dolores tecum sustineo, tuas miserias tecum patior,& ego,inquit,discedere non possum,derelinquere te non tolero. Et ego ut uaga &habitu ancillæ. Vaga uelut peregrina,latitans,misera,solitaria,infelix, inops. Et ego uaga,ueluti erronea,tanq; uiarum & egressuum,atq; totius ciuitatis transitus ignara. Nam intra palatia nutrita,& in regno uiuens,& in principatu atq; opulentia degens,omniū foris eram ignara. Ob hoc ego,inquit,ut uaga circumeo,atq; erro,utpote omnium inscia & uiarum & itinerum & incessuum & colloquiorū, & non solum uaga,sed habitu ancillæ tanquam mercenaria,atq; alijs indigens, tanquam infelix & omni modo inops. Habitu ancillæ,utpote operans ac laborans & mercennum faciens, & omnibus supplicās,atq; omnibus humilis,utpote oīmbus subiecta. sic itaq; ut uaga,inquit,& habitu ancillæ,innumeri serui, atq; innumeræ ancillæ olim seruierūt mihi & ministrauerunt & detulerunt & requiem dederunt,& undiq; cum reuerētia adorauerunt me: nunc uerò ad tantam infelicitatē deuoluta sum,ad tantā miseriā peruenī,ut ipsa ego uaga alijs seruiam,omnibus indigens,omnibus subiecta. Ego, inquit, quæ immensum numerū inopum atq; pauperum, infeliciū quoq;,ac nudorum sitiētiumq; olim ex tuis & meis laboribus atq; facultatibus saturaui,uestiui,benefeci,requieui,refrigeraui, ego,inquit,ad tantos dolores & miserias,atq; infelicitatem perueni, ut tanq; uaga circumiēs,alijs propter inopiam seruiā,ut tibi,inquit,ô Iob quotidianā escam mercēno acquirā,ut tibi quotidianum uictum inueniā. Ob hoc (inquit) ut uaga & habitu ancillæ de loco ad locū circumeo,& de domo in domum,sicubi exposcam,& mendicem,expetam,uel ut etiā mercenno exigam,de loco ad locū,de domo in domū circumeo. Alicubi(inquit) suscipior,alicubi aūt non suscipior,alicubi deferr mihi,alicubi aūt nō defertur. Alicubi honorificor, alicubi nihilominus execror. Nam præter id quod nō suscipiunt,insuper execrantur,declinant,abominantur nostram infelicitatem,unusquisq; sibi metuens,& tanquam ab augurio meum accessum atq; introitū præ timore declinat, ne forte cum nostra miseria tangatur. Ob hoc,inquit,ô Iob de loco in locum circumeo, & de domo in domū. Ego(ait) quæ olim foras nunquam exiui,quæ foras nunquam respexi, nunc uerò de loco in locū circumiens,& de domo in domum ab omnibus cōspicior,ab omnib. contēplor,& à malis & à bonis,& à cognitis & ab incognitis. Nam ij,inquit, qui olim nec uiderūt me, nec uidere potuerunt,isti nunc ut uagam me circumeuntem cum ignominia uident,atq; cōtemptu cōtemplant. Ob hoc,inquit,de loco ad locum circumeo, & de domo in domū, operis gratia,& expectans quando sol subeat, ut requiem habeam laborū,atq; gemitum,qui nunc me apprehenderunt,qui nunc occupauerunt tam pro tua passione,q; etiā pro mea uagatione,tam pro tuis laboribus,q; etiam pro meis tribulationibus, expectās quando sol subeat. Ob quam rem? Ob hoc(inquit)ut requiem habeam laborū ac tribulationum mearū. Nam cum sol inquit ceciderit,nox appropinquat,& tenebrę oriuntur, & superuenit somnus,qui oīnes dolores mitigat,qui omne uulnus sedat, qui omnē uestitiam sopit. Ob hoc ergo (ait) tanq; requiem & omnium tribulationū depositionē sic expecto quādo sol subeat,ut saltem uel breui noctis tempore à tribulationibus,quę me nunc apprehenderunt requiescā. Sicut em locus loco me reddit, & domus domui,sticē quærētem & eleemosynam,atq; humanitatē uagam circumeuntē; sic similiter dies diei me

me tradit & nox nocti,requiem tribulationum atq; dolorum cōsolationem quærentem expectando quando sol subeat,ut requiē habeam tribulationū quæ me nunc apprehenderūt. Nam solis occasus oīmbus humanis laboribus ac fatigationibus finem imponit, solis occasus uniuersis humanis naturis requiē præstat, & pauperibus,& nō habētibus, & seruis,& liberis: & omnes uesperum atq; solis occasum, uelut libertatem & indulgentiam atq; requiem expectant. Cum quibus omnibus,inquit,ego etiā expecto quādo sol subeat,ut requiem habeam tribulationum,quæ me nunc apprehenderūt. Voluerūt qui dam & aliter hæc dicere,quasi nō possit per diem præ uerecundia atq; cōfusione per domos ire,& stipem accipere pro cernētibus & declinātibus propter auguriū ne ei occurrerent,uel in domū susciperent,metuētes ne eadem paterentur etiam omnes ad quos accessisset,uel quibus approximasset. Ob hoc ergo dicit,expectās quando sol subeat,ut in tenebris nocturnis requiem inueniā. Sed uere superior expositio uera atq; irrefutabilis est. Sed post hæc uniuersa ad illū sermonē cōuertamus, cuius etiam hęc uerba fuerunt,id est ad diabolū. Nam hic gloriatur quod de loco in locū circumeat, & de domo in domū. ut seducat,ut perturbet,ut cōmisceat,ut decipiat,ut ea quæ contraria sunt cunctos doceat,& expectat quando sol subeat ut requiem habeat laborum ac tribulationū. Nam ubi sol iustitiæ non subierit,ubi lux ueritatis nō luxerit,ubi obscuritas infelicitatis & erroris atq; impietatis fuerit,illic malignus requiescit, illic omnem iniquus suū laborē deponit. Idcirco de loco in locum circuit,& de domo in domum, utpote aereus spiritus,cūcta pertrans atq; peruolans,& omnia circumspiciens,& ubiq; omnia inquirēs, sicubi suæ malitiæ nequitiam requiescere faciat. Quod aūt ita sit, etiam ipse dns in euangelijs demonstrans dicit: Cum immundus spiritus exierit ab homine circuit quærens requiē. Sic itaq; & istic circuit de loco in locum,& de domo in domum,sicubi subeuntē inueniat solem, & tenebras & obscuritatem & noctē,impudicitias & adulteria & pertinacias,ut illic requiescere perficiat uniuersam suam iniquitatē,atq; omnē laborem suum. Sic nanq; requiescit caput huiusmodi,ut ultra opus non habeat laborare ut eos seducat. Proprios nanq; habet illos,& in illis requiescit. Idem ergo diabolus sanè dixit: Circuiui omnem terram, & peragraui ea quæ sub cœlo sunt. Idem ipse etiam nūc dixit, quod de loco in locum,& de domo in domum circuiuerit. Idem ipse etiam adhuc circumiens quærit requiem. Sed cum uniuersam malitiam suam perfecerit diabolus,atq; omnē iniquitatē suā demonstra uerit,ostēdit in fine quid cogitauerit,quid quęsierit, quidúe cupierit dicēs: Dic aliquod uerbum in dominū,& morere. O iniquitas & malitia,fallacia quoq; ac uersutia tua diabole,quantum percurristi,& quantum circuisti,& quantum tuis sermonibus atq; callidis locutionibus cōplexus es,cum cōmonefacis eum dolorum,plagarum,uermium, putredinum,filiorum atq; uxoris uagationis. Et postq; per hæc uniuersa raptum illum,atq; post se conuersum habere putat,post hæc nihilominus omnia quasi gratiam atq; synceritatē illi demonstret,& tanq; sollicite illi consilium præbeat ait,dic aliquod uerbum in dominum & morere. Melior(inqt) est mors ô Iob quàm uita amara,& requies æterna quàm perseuerans infirmitas. Ideo dic aliquod uerbum in dominū & morere,ut inanem uitam hanc finias,ut hæc amara tormenta relinquas,ut ab istis uehementioribus doloribus trāseas. Ob hoc ergo dic aliquod uerbū in dominū & morere. Dic aliquod uerbū quod irritet,qđ exacerbet, qđ exasperet. Dic aliquod uerbū in dominū. Accusa de iniustitia, crimínare,irride de malitia,reprehende de impietate. Dic aliquod uerbū quod neget illū, & prouidētiam eius atq; prouisionem, præscientiā quoq; ac uirtutē atq; magnitudinem illius. Sic ergo dic aliquod uerbū in dominū & morere. Si em aliquid huiusmodi dixeris continuo morieris, cōtinuo de omnibus præsentibus laboribus securus atq; alienus redderis, cōtinuo neq; confusionē (inqt) sustinebis, neq; impropería audies, neq; dolorē patieris, neq; pœnam sufferes, sed cuncta protinus deponēs inter mortuos requiesces. Dic (inquit) aliquod uerbum in dominū & morere. Hoc(inquit)expecto, hoc sustineo, hoc desidero, hoc quæro, ut dicas aliquod uerbū in dominū & moriaris. Ob hoc(inqt)plurimo tēpore aduigilaui tibi, obseruās atq; in speculis sedens quādo succūberes, quādo flectereris, quādo deficeres, quādo in his doloríb. defatigatus atq; in ipsis tormētis delassatus ad reprehensionē creatoris flectereris, atq; in factis dei ad blasphemiā te cōuerteres. Cū ego(inquit) hæc uniuersa perfecerim atq; peregerim, unū mihi uerbū condona, unū

uerbū me exaudi,unū uerbū dicito in dominū & morere. Quod eñ tu dicturus es post paululū ô Iob,Menses uacuos & noctes dolorū sustinui:hoc(inqt)ego iam ex hoc sciui neo,mēses uacuos pertransiēs propter immutabilē tuā passionē, & noctes dolorū peragens propter animā tuā in doloribus nō succumbentē.Non eñ te ita ô Iob isti dolores affligūt,sicut me tua tolerātia pernecat.Pro his ergo oñibus dic aliquod uerbū in dominū & morere.Sed tale uerbū dic,ut cōtinuo tibi mortē procuret,sed bene dixit postmodū is qui ait:Aqua multa nō extinguet charitatē,& flumina nō inundabūt eam. Omnia eñ flumina & oñis impetus,& oñis inundatio maligni atq; malicia diaboli,extinguere uel inundare purā illius charitatē Iob quam circa dominū deū habuit nō potuerunt.Indicium huius rei ea quæ iampridē dicta sunt,& ea quæ adhuc subsequēter proferunt,demonstrāt.Nam mox istic in subsequētibus dicit:Ipse uerò respiciēs ad eam dicit: Quare ut una ex insipiētibus mulierib.ita locuta es?Ipse uerò respiciēs ad eam. Ipse. Quis? Iob ipse respexit eam qui ante ad deū respiciebat,qui primū dominū contēplabatur,qui dudum ad ęternā incorruptionē synceriter intendebat,Ipse ergo respexit.Ipse ille immobilis,indeclinabilis,insubuertibilis,inseducibilis.Ipse qui circumuētus nō est,qui à deo nō est abstractus.Ipse respexit ad eam.Ad quam eam? Ad uxorē,ad insidias, ad muscipulā, ad subuersionē,ad ruinam.Nam illa quam uxorē esse oportebat, & omniū bonorū consiliatricē atq; suffragatricē,effecta est illi insidiæ,retia & fraus ac totius impietatis cōsiliatrix uel fautrix,quanq; iustus Iob illā non audierit. Sed interim cum se ista ministrä mali gno effecit,quantūcq; ad ipsā circūuenire atq; supplātare beatū Iob studuit,merito iustus ille respiciēs ad eam,primū ad eum qui in ea loquebaī, id est ad diabolū,respexit:primū inimicum illum qui per os eius insidiabaī intellexit,atq; malitiæ eius occurrēs restitit,et per illam quæ ad eum locuta est diaboli iniquitatem redarguit atq; deiecit.Quod demōstrans scriptura dicit:Ipse uerò respexit ad eam turbido aspectu,immutata facie,fremēti locutione,perturbato uultu. Ipse uerò respiciēs ad eam cum ira ac furore,cū indignatione atq; contēptu.Cognouit nāq; quòd maligni erāt hæc seminaria, quia maledicti semē hoc fuerat,quia iniusti erat ille fructus,qa nequissimi fuit hæc concitatio.Idcirco respiciens ad eam quidē respexit,sed ad diabolū dixit,ad diabolū locutus est.Cur(inquit)ô diabole,inimice iustitiæ atq; omniū bonorū aduersarie,cur superuacue speras? cur stulte cogitas? cur humiliatū temetipsum plus humilias,cum putas quod Adā inueneris, nescies quod aduersum Iob rem habeas? Neq; te hoc reuocauit quod præscius omniū dominus dixit,non est illi quisq; similis super terrā? Neq; hoc te reuocauit, q̄ uniuersam iniquitatem tuam nunc ostendens, & omnia bella tua & oñia prælia tua aduersum me suscitās, confusus in omnib.reuersus,deformatus in omnibus conuictus es? Post illa omnia sicut olim etiā ad Adam,ita ad me uxorē meā misisti,sperans infelix,quia quod uel his tormētis nō perfeciſti,hoc nihilominus uerbis seductionis perficeres, teipsū deludens,atq; circūueniens. Euę enim exēplar inueniſti,sed ruinā non inueniſti,sed in eum qui in te Adę fraudē ulciscaī occurriſti,sed aduersus eum insurrexiſti qui typum gerit illius qui in nouissimo ueniens tēpore conculcabit caput tuum,cōminuet uirtutē tuam, confundet fortitudinē tuam,humiliabit altitudinē tuam,& deiciet elationē tuā,uindicabit Adę priorem supplantationē tuæ illius ruinam excitādo,& tuam elationē deiciendo.Hæc itaq; uniuersa,atq; alia his pluriora ad personā uxoris,ad diabolū illum locutus est,increpans
Gen.3 illum atq; deformans.Nam sicut diabolus per uxorē eum seduxit,ita etiam ipse per eam
Iob 2 demum diabolum deformauit atq; redarguit.Sed tamē & ad ipsam uxorē dixit: Quare sicut una ex insipientibus mulieribus ita locuta es? Cur(inquit)maximam insipientiam arripuiſti atq; aggressa es? Cur teipsā uas diaboli effeciſti? Cur teipsam habitationē maligni præparaſti? Cur diabolus locutus est per os tuū, infatuans primū mentē tuam atq; animæ tuæ intellectū? Tanta digna eras ô mulier maledictiōe ac deuotatione,ita quoq; atq; indignatione uel deformitate,quantā ut deū blasphemarē ac reprehenderē, atq; eriminarer mihi suasiſti, & per ipsam blasphemiā mortē super me inducere operā dediſti: quibus nec quicq; est sceleratius ac nequius, illicitius quoq; atq; imprudētius,id est deo blasphemia & morte spontanea. Quare ut una ex insipiētibus mulieribus ita locuta es? Quare(inqt)nō meminiſti meæ doctrinæ ô mulier? Quare oblita es mea mandata ô fœmina? Hoccine audiſti à me ut creator blasphemeī? Hoccine audiſti à me ut deus crimi

netur? Vocem tuā,inquit,cognosco ô mulier, sicut & olim Isaac Iacob, sed seductionē tuam nō cognosco,& doctrinā tuam nō suscipio. Agnoui enim quod nequissimi aduersarij letale uenenū est. Quare sicut una ex insipientib.mulieribus ita locuta es? A quo sensum & sapientiā accepiſti,hūc criminari nō pepercisti. A quo prudentiā & intellectū accepiſti,hunc blasphemare nō timuiſti. Cur tanq; una ex insipientibus mulierib. locuta es? Plurimæ,inquit,ô mulier à seculo insipientes ostenduntur fœminæ,& innumeræ ab initio irrationabiles demonstrātur mulieres,aliæ minus,aliæ aūt plus,quædā carnaliter, quædam aūt spiritualiter. Insipiens fuit Rachel quādo dicit ad Iacob,da mihi filios. Nō Gen.30 eñ in potestate Iacob erat hoc,sed in dei potestate atq; operatione. Sed insipiētior fuit hac obscœna illa Aegyptia meretrix,quę maximā impietatē aggressa,ad castissimū illū atq; iustissimū Ioseph dicit:Mane mecū. Insipiens fuit uxor Tobiæ, quæ iniuste dicit ad Gen.39 Tobiā: Vbi sunt iustitię tuæ & eleemosynæ tuæ? Ecce quæ pateris omnib.cognita sunt. Tob.2 Sed insipientior hac fuit,quia & nequior,execrabilis illa & immūda atq; luxuriosa Dalila,quæ clanculo seducens Sampson pure se diligentē,in derisionē atq; in mortē impar Iud.16 center tradidit. Aliæ nimirū innumeræ ex scriptura ostendi possunt insipiētes mulieres, quas oēs nunc istic uno uerbo perstringēs Iob dicit:Quare tanq; una ex insipientib.mulieribus locuta es? Ex insipientibus, inquit,inutilibus, stultis, imperitis,irrationabilib. impijs atq; iniustis. Cur,inquit,tanq; una ex insipientibus huiusmodi locuta es? Sed qa nō dicit tanq; quædam ex insipientibus mulieribus,sed tanquā una,propterea quæren dum est,quæ uel qualis sit hæc una insipiens. Oportet enim esse illā singulariter insipiētem,& super omnes,atq; plus omnibus,utpote cæteris omnibus mulieribus insipiētior hæc sola ostensa atq; demōstrata. Quæ est hæc? Eua prima mulier, prima in insipientia, maxima in irrationabilitate,inops sensu atq; scientia,exors prudētiæ & intellectus,quę maximam insipientiā toti mūdo inuexit,quæ singularē irrationabilitatem omniū mortalium seculo induxit,tum peccata atq; mortes semper per inobedientiā in mūdo pduxit. Huius nunc euidenter memor Iob,& de hac uxori cōmemorans dixit ad eā: Quare tanquā una ex insipientibus mulierib.locuta es? & non ita,sed plus ac deterius atq; grauius. Nam memorata Eua cum olim,inquit,in principio ad Adam locuta esset,& mandatū dei derelinquere eū doceret atq; seduceret, persuasionis causa, ligni speciē & fructus dulcedinē ꝓtulit illi atq; ostēdit. Tu uerò ô mulier foris ab omni occasiōe, detecta impietate,deum sanctū blasphemare & mihi ipsi mortē inferre doces, atq; ante oēs me rito digne à me audis: Cur tanq; una ex insipiētibus mulieribus locuta es? Tu, inquit,ô mulier facta es deterior Eua in insipientia,sed ego(ait)nō effectus sum ut Adā in stultitia. Propterea tuis seductionibus nō obedio, ꝓpterea nō seducor ab eo qui in te loquitē diabolus. Quare tanquā una ex insipientibus mulieribus locuta es? Fortiori prælio iam confecto, periculosioribus doloribus iam supportatis, amarioribus tormentis iā baiulatis,terribili pelago iam superato,uehemētioribus periculis iam cōsummatis,cū iam salutis spes palàm lit,cū iam immarcescibiles coronæ euidenter ostendant,nūc me cōpelis ô mulier deū blasphemare & mori: ut post ea omnia amarissima ac miserabilia atq; mētabilia supplicia quæ sustinui,beatissimis remunerationibus post hæc alienus efficiar,& non solum hoc,sed & post mortē terribiliū pœnarū apud inferos perpetuo hæres sim,utpote qui indigne atq; iniuste sanctum deū blasphemauerim. Post hæc uniuersa ô mulier maledicere ac negare atq; blasphemare me deū compellis? Ob quā rem? Dicito. Ob hoc,inquit,ut moriaris,ut mala quæ te nunc circūdederunt,derelinquas. Bene. Audi iterum. Porrò si nō placuerit deo qui habet uitæ ac mortis potestatem,ut postq; renegauero illū ac maledixero atq; blasphemauero cōtinuo moriar,sed etiā hic in istis terre nis dolorib. diutius affligat,utpote suū apostatam & illis æternis pœnis tradat,utpote se blasphemantē. Si igitur seruiēs illi & colens atq; gratias agens,tales sustineo dolores, qualia sustineā apud inferos supplicia ô mulier, si discedēs ab illo negauero & renuero atq; blasphemauero? Nam istorum breuissimorū dolorū quos in corruptione sustineo erit finis,& cum gratiarū actionibus hos usq; in finē sustinēs æternæ beatitudinis à deo spero mihi remunerationem. Illis autē qui deū blasphemauerint diutius uiuentibus in corpore,uæ erit. Plus aūt erit uæ illis apud inferos,cū in perpetuo torquebūtur in flamma ignis inextinguibilis. Quare ergo tanquā una ex insipientibus mulierib. locuta es?

cum & deū blaſphemare ſuades, & mihi ipſi mortē atq; internicionē ut procurē doces, quibus nequius atq; ſceleratius nihil eſt. Omne em̄ peccatū per pœnitentiā indulgētiā accipiet, & oēs qui ſyncerit̄ pœnituerint, remiſſionē & miſericordiā à deo cōſequentur atq; inueniēt. Hi uerò q ſemetipſos interfecerint, qui ſibimetipſis mortē intulerint, nunq; requiē habebūt, iſti in infinita ſecula nunq; inuenient̄ refrigeriū, ſed animæ eorum mox ut de corpore exierint in tenebras deducent̄: ubi cū luda & Achitophel perpetuo torquebunt̄, qui poſt alias impietates ſibimetipſis manus inferre auſi fuerūt. Nullus ergo ex bene intelligentib. uel deū timentib. hominib. mortis cauſam ſibi debet inuenire non debet ſemetipſum interficere, neq; omnino ullus deū timentiū debet ſibimetipſi mortem optare. Quod ſi uerbo omnino mors optanda non eſt, multo magis mortē factis nullus ſibi debet inferre, ne cum præfatis æternis apud inferos tradat̄ tormētis. Ob hoc ergo dicit Iob ad diabolū, qui mortis illi blaſphemiā ſuadebat. Quare tanq; una ex inſipiētib. mulieribus locuta es? Ac ueluti diceret: Quare tanq; una ex inſipiētib. animab. fatuis, ſceleratis, impijs, deo odibilib. deo reſiſtētib. ita locuta es? Quia nec deum times neq; uirū uereris, neq; teipſam cōfuſione induis, neq; uehemētiorib. aut meis doloribus cōpateris. Super hæc aūt omnia neq; hoc cōſideraſti, ne forte poſt blaſphemiā ſi ſic blaſphemauerimus, deteriora pati incipiamus. Quare tanq; una ex inſipientibus mulieribus locuta es? Ego patior, & tu me blaſphemare cōpellis. Ego afflígor, & tu ut mortem petam me cogis. Ego tales dolores ſuſtíneo, & tu me meum creatorem blaſphemare doces, ut mala malis, atq; dolores doloribus meis adíjcias ó mulier, uel potius is qui in te, uel per te loquit̄ inimicus diabolus. Quare ergo tanq; una ex inſipientib. mulieribus locuta es? Sic locuta eſt poſt hæc (ait) Iezabel ad Achab, ſic locuta eſt Herodias ad Herodē, cū illa ſanè Heliam interficere, iſta uerò Ioannē occidere ſuaderet, & cæteras oēs impietates eos docerēt. Sic, inquit, & tu ó mulier mortē mihi atq; internicionē per dei blaſphemiā ſuades, ut cū hoc quod male morior, cum hoc ipſo iniuſte blaſphemem. Sed ui gilo, inquit, in prælio quod aduerſum te gero ô diabole, ſed nō obdormío in ſtadio q̄d circa te habeo ô nequiſſime aduerſarie. Non enim obdormitantē inuenies, quemadmodum iam memoratos, neq; dormientē ſicut illos in quibus poſt hoc facile zizanias inſeminaſti. Te, inquit, ô inimice per uxoris perſonā increpo. Tu em̄ inſipiens es atq; totius impietatis auctor & pater, te etiā per hoc ſancti uelut inſipientē arguētes dicent: Dixit inſipiens in corde ſuo, nō eſt deus. Tu, inquit, ô diabole in antiquiſſima illa muliere maximā inſipientiā inſeminaſti, & in iſta nūc muliere impiā inſipientiā produxiſti. Merito dico ad illam, quare tanq; una ex inſipiētibus mulieribus locuta es? Te recolentes ô mulier poſt hoc pphetæ, & malum atque inſipiens tuum cōſilium duriter deteſtantes dixerunt, à cōiuge tua te obſerua, ne quid dixeris illi. & alia plurima his ſimília. Poſt quæ uniuerſa adiecit dicēs: Si bona ſuſcepimus de manu dñi, mala quare nō toleremus? Aduce te, inquit, ô inſipiens, cōſidera depoſita ſtultitia ô mulier. Si bona ſuſcepimus de manu dñi, mala aūt quare nō toleremus? Gloria, diuitiæ, iocūditas, delitiæ, ſublimitas, honor, regni ſedes, principatus & poteſtates, natorū gaudiū atq; amicorū multitudo, hæc ſuerūt bona, quæ de manu domini accepimus, quæ de manu domini data ſunt nobis. Mala autē fuerūt, rei familiaris perditio, liberorū amiſſio, putredinis abundantia, uermiū multitudo, pœna inſupportabilis, intolerabiles dolores, ſeductio atq; ſubuerſio malígni, inſidiæ atq; tentationes inimici. Hæc uniuerſa mala uidēt̄ & mala dicuntur, atq; mala ab hominib. æſtimātur, nō quod mala ſint hæc, ſed ſunt æterna bona procurātia, perpetuæ nihilominus gloriæ in regno hæreditatē præparātia. Hoc ſciebat Iob, & merito cū gratiarū actionibus ea ſuſtinere operā dabat. Hoc ſcierūt prophetæ & apoſtoli atque ēēti martyres. Propterea amaram uitā in hoc mūdo tranſegerūt, propterea omnia tormēta ígnis & gladij ſuſtinuerūt. Humana ergo cōſuetudine bona & mala ea appellat, dicēs: Si bona accepimus de manu domini, mala aūt quare nō toleremus? Cū, inquit, tibi eſſet honoris ſublimitas, cum gloria lętareris, cum in delicijs degeres, cū multitudo te ante & retro, utpote de palatio exeuntē, & identidem illō reuertentem cū honore exaltās circumdaret, cum filij ante oculos gaudio te replerent, tunc nō dixiſti ô mulier, dic aliq̄d uerbum & morere: tunc mortē omnino nec nominare, nec audíre paſſa es. Nūc autem quia res familiaris interijt, & filij perierunt, quia gloria fugit, & diuitiæ abierūt, q̄a mala nos

3 Reg. 19
Matt. 14

Iob 2

nos inuenerūt, & dolores apprehenderūt, deū nos blaſphemare cōpellis, ob hoc nos reprehendere doces, ꝓpterea nos mortē petere cogis, & hoc non iuſte ſed iniuſte per dei blaſphemiā: & q̄d eſt maximū, nō tibi amarā mortē poſcis, ſed mihi: ut poſſis poſt obitū in requie uiuere, ſicut tu ſperas, neſciēs neq; credēs dei bonorū ꝓmiſſionibus quæ delō geuidet eius ęternitas. Si bona accepímus de manu dñi, mala aūt quare nō toleremus? Si bonorū eius faſtidiū nunq; cepimus, neq; finē eorum unq; fieri uolumus, mala autē quare nō toleremus? tribulationes cū gratiarū actionib. quare nō ſuſtineamus? Præſertim cum nouerimus, quia ſicut bonorū finis erit, ita & malorum citiſſime cōſummatio aderit. Et quidē bonorū, hoc eſt diuitiarū atq; opulētię finis inutilis erit, niſi aliqs ꝓpter iuſtitiā atq; eleemoſynā pauperū iuſte eas expenderit: tribulationū autē tolerantia in fide, atq; dolorū ſupportatio cū gratiarū actionibus æternæ gloriæ hæreditatē præparāt in regno cœlorū. Si bona accepímus de manu dñi, mala autē quare nō toleremus? Nūquid faſtidium bonorū paſſa es ó mulier? Nūquid cōſternanter tuliſti requiē & gloriā ô fœmina? Quod ſi illorū plurimo tempore faſtidiū nō cepiſti, quō nunc modicę tribulationes te deficere fecerunt? quō uberes dolores te nūc defatigauerunt, qui me atterunt & nō te? Me comedunt uermes, & tu delaſſata es. Meæ carnes putreſcunt & tu delíbata es. Si bona accepímus de manu dñi, mala autem quare non toleremus? Sic putas, inquit, ô mulier quod nō à deo nobis ſit hęc pœna, ſed ab alío aliquo. Si ergo nō eſt à deo, ſed ab alio, quid ulciſcar deū ut blaſphemē illū, cum alius ſit qui me tribulauerit? quòd ſi à deo eſt certū, quod forſitan eſt ꝓ peccatis noſtris eſt. Quid itaq; eſt melius? orare ac deprecari terribilē faciē dei, an blaſphemare & criminari ac detrahere, ut uehemētiorē irā atq; indignationē in nos excitemus? Si igit̄ ipſe eſt qui hāc pœnā ingeſſit, ſatisfaciamus illi itāq; miſericordi. Si aūt alius aliquis eſt qui hoc bellū aduerſum nos excitauit, ſic etiā deprecemur illū auxiliatorē atq; propugnatorē, utpote fortiſſimū ac potentiſſimū. Si enim bona accepímus de manu domini, mala autē quare non toleremus? Vbi enim ſuerint lætitię, illic etiā tribulatiōis expectatio. Vbi iucūditas, illic etiā miſeriæ ſperant̄. Nā quid obuenit nobis ô mulier ex his quæ in hoc ſeculo non fuerint geſta? Nónne omnis caro aliquādo quidem ſana eſt, aliquādo ægra, aliquando paupertatē patitur, aliquādo autem diuitias habet? Quæ igitur ſunt apud omnes homines in mūdo, hæc, inquit, etiā apud nos geſta ſunt: & nō ſolū in omnibus hominibus ſed & in omnibus huius mundi elementis fiunt aliquando. ſic aliquando uer, ſic aliqñ æſtas, aliquando hyems, aliquando frigus, aliquādo uerò æſtus, aliquādo uiriditas, aliquādo uerò ſiccitas. Si ergo ita eſt apud omnia corruptibilia, q̄d magnū ſi & nos qui ſicut omnia corruptibilia, floruimus pridem ſanè diuitijs & cæteris bonis, nūc uerò aruimus inopia atq; cōcaluimus infirmitate? Sicut ergo in illis delectati ſumus, nūc & iſta ſuſtineamus. Sicut illa libenter accepimus, ita & iſta cum gratiarū actionibus ſupportemus. Si bona accepimus de manu dñi, mala aūt quare nō toleremus? Nō quod de manu domini procedant bona & mala, ſed omnia bona. Ex bono enim omnia bona ꝓcedunt. Nā ſicut ſol tenebras nunq; profert, ſic ſimiliter bonus deus nunq; mala producit, ſed omnia bona atq; optima. Quanquam em̄ ab impijs atq; indiſciplinatis hominib. ea quæ pro uindicta & cōuerſione atq; pœnitentiæ cōmemoratione à deo ingeruntur, nō bona ſed mala exiſtimant̄, tamen bona ſunt uere, quia cum ad pœnitentiā conuerterint, æterna bona in regno cœlorū procurare reperiunt̄. Sic nēpe & omnis doctrina atq; diſciplina ab irrationabilibus infantibus non in bonū, ſed in malū æſtimatur uel ducitur: ſed reuera cognoſcūt in ultimo, quia totius boni, uel gratiæ illis cauſa extitit diſciplina, quæ in primordio fuit execrabilis. Humano itaq; more atq; conſuetudine, & humano Iob uſus ꝓuerbio mala & bona memorat dicens: Si bona accepímus de manu dñi, mala aūt quare nō toleremus? Poſt quæ uniuerſa precipuā atq; perfectam gloriæ coronā conferens Moſes beato Iob, dicit in ſubſequēti libus. In illis autem omnibus quę illi acciderūt, nihil peccauit Iob in labijs ſuis, neq; in cōſpectu domini. Olaus ô honor, ô gloria & ſuffragiū, ô delectatio atq; prælatio beati Iob. Quid primū magnificet̄ iuſti illius? An iuſta ac pia uita eius ab initio, & miſericors atq; honat̄? An tolerātia uehementiū dolorū cū gratiarū actionibus? Aut etiā hoc quod cum callide ſeduceretur à diabolo per os uxoris, ſapiēter reſtitit, & in his omnib. iuſtū ac bonū deū exiſtimauit qui hæc ei uniuerſa bene ingeſſit? Hæc itaq; demonſtrās dicit: In his omni-

omnibus quę ei acciderũt nihil peccauit Iob in labijs suis, neq; in cõspectu dñi. In his, in quit, omnibus plurimis, magnis ac mirabilibus atq; terribilibus, lamentabilib. quoq; ac miserabilibus quibus similia gesta nõ sunt, in miserijs atq; in infelicitatibus, in omnibus quæ à seculo sunt facta, & fiẽt usq; in æternũ, qbus similia uisa nõ sunt, neq; audita sub sole ab initio seculi & usq; in cõsummationẽ seculorũ. In illis ergo omnib. nihil peccauit Iob, neq; in uerbis labiorũ, neq; in oris eloquijs, neq; in cordis cogitationib. neq; in animi meditationib. Quod aũt ita sit, ostẽdit mox in subsequẽtib. dicẽs: Neq; in labijs suis, neque in cõspectu dñi. & nõ suffecerat ut diceret, neque in cõspectu dñi, sed & hoc dixit, neque in labijs suis. Quid est hoc, neque in labijs suis? uel qd hoc est, neque in cõspectu dñi? Audite ó amici ueridicã expositionẽ. Qd dicit in cõspectu dñi, hoc est cordis cogitatione, & animæ ꝓfundo tractatu aduersus deũ nihil cogitãs in reprehensione & in blasphemia atque criminatione quæ in cõspectu dei deprimũt, qui inquirit renes & corda, q nouit occulta cordis, sicut dicit scriptura. Verba aũt labiorũ aliq̃ ex corde dicunt, aliq̃n aũt incõsideranter proferunt ex incautela, & nõ ex iniquitate, neque ex maleuolẽtia: sed frequẽter ore loquit̃ homo, quod omnino corde neque cogitauit, nec cogitat. Ergo quia admirabilis ac patientissimus Iob, cũ in tãtas tribulationes trãsiret, & tãtos dolores nefãdos sustineret, tãtasq; seductiões superaret: neq; in corde malũ de deo, neque aduersus deũ cogitauit, neque in labijs suis per incuriã ullũ prauũ sermonẽ ꝓtulit, ꝓpterea magnificãs illũ & laudãs atq; perferẽs dicit: In his omnib. ijs quæ ei acciderũt nõ peccauit Iob, neque in labijs suis, neque in cõspectu dñi. Ac si diceret: O magna atque uehemẽs admiratio, ó magna atque ingẽs patiẽtia uiri, ut in omnib. tã ualidis doloríb. atque in omnib. iugibus pœnis, ita se beatus ille obseruaret, ut omnino nec in labijs suis nec in corde suo circa deũ delinqueret. Nã sicut cordis sui cogitatiões atque animi sui meditatiões castas oẽs ac mũdas cõseruauit, & nõ praue circa deũ cogitauit: ita & uerbis labiorũ atq; oris eloquijs obseruauit, ut nec corde delinqueret, neq; in sermone peccaret, sed totũ semetipsũ & cordis cõsilia & sermonis eloqa & uerba labiorũ cũcta in gratiarũ actionẽ atque confessionẽ dei cõuerteret. Euidẽter impleuit beatus ille
1.Cor.6 homo quod post hoc ab Apostolo dictũ est: Glorificate deũ in corpore uestro & in spiritu uestro. Ergo quia à uerbis labiorũ usque ad cordis cogitationes immaculatũ se & inuiolatũ atque incontaminatũ cõseruauit in cõspectu domini, tãq; si diceret, neque hoc gessit quod plurimis accidit, ut labascant in uerbo & nõ ex corde. Non enim lapsus est in sermone labiorũ, iuxta hoc quod dictum est quodã in loco in scriptura: Est qui labascit in uerbo, uel in ore & nõ ex corde. Ergo qa beatus Iob nullo modo lapsus est, neq; in ore, neque in sermone, neq; in labijs, neq; in corde, ꝓpterea magnificãs illũ magnus ille homo dei Moses, admirãs quoq; ac laudãs eũ dicit: In his omnibus quæ acciderũt ei nõ peccauit Iob in labijs suis, neque in cõspectu domini. Sic, inquit, transiuit admirabilis Iob sequissimũ illud dolorũ pelagus, sic superauit inexplorabilem suã tentationũ multitudinẽ, ut nihil peccaret, neque in labijs suis, neque in cõspectu dñi. Ante tentationes nõ peccauit, in tẽtationibus nõ peccauit. O beate Iob, quis similis tibi gloriabitur pro-
Gen.4 pter iustitiã? Mortuus est Abel, sed semel & celeriter est mortuus: admirabilis uerò Iob cum mille mortes sustineret, mortẽ superauit, mortem uicit, in morte uictoriã sumpsit. Solus ex omnibus antiquis, cum mortuũ semetipsum inspiceret, à morte nõ trepidauit. nam uidit effici mortuos, cum nimirũ uidit semetipsum fieri putredinem & uermes, sed non ideo ante mortem expauit, sed mortem in fugam uertit cum omnibus eius argumẽtis atque uersutijs & cũ iniquis eius exercitibus. Nam cum omnem potestatẽ in eum acciperet mors (hoc est diabolus) absq; anima sola, & ut percuteret & ut exulceraret & ut torqueret & ut seduceret, cum cuncta secundum uirtutem suã insatiabilis mors exercueret, nequaquã quicquã iustitiæ in illo beato mori potuit. Idcirco mors apud Iob mortua est cũ omnibus efficientijs suis: iustitia uerò quę in eo pridẽ uigebat, magis ac magis in illo diuinis uisionib. atq; diuino colloquio reuixit. O beate Iob uiuẽs in perpetuũ apud deum, & uictor permanens in cõspectu regis domini, ora pro nobis miseris, ut etiã nos terribilis dei misericordia protegat in omnibus tribulationibus, & eripiat ab omnib. oppressionibus maligni, & cõnumeret nos cũ iustis, & cõscribat nos cũ his qui salui fiũt, & requiescere nos faciat cũ illis in regno suo, ubi perpetuo cũ sanctis magnificemus illũ.

LIBER

LIBER TERTIVS IN IOB.

MAGNOS ac plurimos stupendos quoq; ac terribiles Iob dolores in præfatis demonstrauimus, non iuxta meritũ iusti illius, sed iuxta uirtutem nostræ humanitatis, & secundum donũ dei. Quis enim iuxta meritum poterit iustum illum magnificare, quem ipse dominus qui corda cognoscit magnificans dicit: Non est similis illi quisquã super terram? Si igitur ante passionem nõ fuit illi similis quisquã super terram, si aũt nec ante nec postea fuit illi similis quisquam super terram, quis ex his qui sunt super terram, iuxta meritũ narrationem uel laudem illi exhibere poterit? Non solum enim oẽs homines, sed puto quod & audeo dicere, etiam ipsos angelos, atq; oẽs dæmones perterruit Iob tolerãtia & cõstantia atq; fides, cũ terra & lutum supe rauit omnem uirtutẽ ac fortitudinẽ atq; omnem uersutiã malignissimi diaboli, qui cum acceperit in eum potestatẽ cuncta hæc in eo exercuit, quæ omnia corda in pauorem deducunt, & omnem animã stupere faciũt. Cuius enim alterius potestatẽ accepit aliquando diabolus, nisi solius Iob? Si enim alterius cuiuslibet potestatẽ accepisset diabolus, profecto nõ lateret, sed ille in eo quod etiã in Iob exercuit perfecisset. Cuius rẽ familiarem perdidit, cuius natos cõsumpsit, cuius corpus putredine ac uermib. repleuit, cui reliquias pro cõsolatione nõ dereliquit, cui spem salutis nõ dimisit, sed solã uxorẽ pro supplãta tione illi reliquit, per quam nouissimã ac sæuissimã illã sagittã seductionis atq; supplãtionis in eũ dimisit. Sed quemadmodũ qui ad petrã sagittauerit, petræ quidẽ nihil facit, omnes uerò sagittas in semetipsum cõuertit: ita nequissimus diabolus cum inuiolabilẽ petram Iob, atq; incontaminatum sagittaret adamãtem, semetipsum uulnerauit ac deiecit, Iob uerò nihil fecit. Hæc audiẽtes cuncti credentes, obseruẽt se diligẽter à malis colloquijs, qa corrũpunt mores bonos colloquia mala, sicut post hæc dicit Apostolus. Ob 1 Cor.15
seruent ie caute & ab amicis & sodalib. & à domesticis & à persuasionib. atq; cõcitationibus eorũ: quia omnis amicus supplãtans supplãtat, atq; fallaciter incedit. Maxime aũt obseruate uos, atq; attendite animabus uestris ó uiri ab uxoris concitationibus atq; malis instigationib. Per hãc enim in ultimo supplãtare Iob nisus est diabolus, per hãc superare sperauit illũ quẽ per plurimos atq; ingẽtes dolores superare nõ potuit. Per istas etiã nũc plurimos subuertit, per istas etiã nũc plurimos ad mala persuadet, alios ad calumnias, alios ad rapinas, alios ad alias iniquitates, alios nihilominus ad odiũ aduersus inuicẽ, ad contentionẽ quoq; & iurgium. Sic enim cum ad inuicẽ litigauerint, in hoc se defensuræ sunt, ut uiros suos aduersus inuicem concitent ad bellum, ad inimicitiã quoq; atq; iniquitatẽ. Hoc nimirũ operatur per eas malignissimus diabolus, succendẽs atque inflãmans corda eorũ zelo & ira: & ita infelices uiros suos & circa deum, & circa inuicẽ odibiles reddunt, ut & dei iram acquirant, & circa inuicẽ inimici permaneant: & quod est maximum cum debuerãt unanimiter pro inuicẽ aduersus inimicos suos atque aduersarios stare, siue intus, siue foris, siue in bello, siue in prælijs, & sibi inuicem intẽdere atque inuicem adiuuare, & mutuo amore terga defendere, reperiunt̃ sibi inuicẽ inimici ac ꝓditores, atque in ꝓprijs ruinis gaudentes. Hæc nimirũ uniuersa oriuntur ex malignarũ atq; cõtrariarũ uxorũ instigatione ac persuasione: quas non debent audire illi qui bene intelligũt uiri, sicut nec beatus Iob audiuit. Propterea factus est deo acceptabilis, et ideo inter choros sanctorũ magnificatur in perpetuũ. Vt aũt audierũt tres amici eius omnia mala quæ ei acciderunt. Vt audierunt, inquit. A quo audierunt? Primũ quidem à transeuntibus. Quis enim erat qui non prædicaret ea quæ Iob acciderũt? Puto quod & ipsum pelagus & aer, uẽtorũ nihilominus spirantiũ flabra, miserabilem illam famã atque lamẽtabile illud nuncium, per oẽs prouincias uentilauerint. Super hæc aũt omnes homines qui uiderunt hãc rem & qui audierunt, audientibus hæc diuulgabant, hæc nominabãt, de his sciscitabant̃, de his interrogabãt, & in uicis, & in triuijs & in plateis ciuitatis, & in porticibus domorũ, & qui iter agebãt, atque omnes qui sibi inuicẽ ubique occurrebãt, hæc ad alterutrum loquebãtur, de his se inuicem interrogabãt: maxime ij qui de lõginquo ueniebãt & aliquo proficiscebant̃, omnes quibus occurrebãt, de his interrogabãt, dicentes: Si uerũ est ó uiri hoc quod de Iob dicitur, si uerũ est hoc quod de iusto illo prædicatur

dicatur, cuius iustitijs cœlũ & terra atq; omnes homines atteſtantur, quod tã amare miſerijs afflictus ſit, quod tam miſerabiliter percuſſus ſit? Hęc atq; his ſimilia cum loquuntur, ueritatem ab eis de ijs quæ prouenerant audiunt, quã in longinquo, in omnẽ regionem ac prouinciam deportauerũt. Quocũq; itaq; peruenerint, omnes regiones ac prouincias, ciuitates quoq; atq; caſtella, miſerabili hoc nũcio & lamẽtabili fama repleuerũt. Audierunt ergo tres ſodales uel amici eius hoc quod iam omnib. erat certũ atq; cognitum, audierunt etiã iſti. Nã nihil eſt ita prædicabile, ſicut magni hominis ruina. Cũ enim quilibet ex humilib. ad ſublimitatẽ peruenerit, nõ ita ubiq; eius auditio fit, ſicut cũ quis ex ſublimib. humiliatus fuerit, ſicut cum quis magnus interierit, quantocyus uentorum flabris fama eius omnem regionẽ atq; omnem auditũ penetrat. Ergo quia ita prouenit de iuſto Iob, ideoq; cũ omnes & qui prope & qui longe erant audiſſent, audierũt etiam tres amici eius omnia mala quæ ei acciderũt. Voluerũt nonnulli dicere quòd dæmones eis prædicauerint, quod nullus ex ſapientibus recipit. Blaſphemiæ enim ſermo eſt hic. Nam illi uiri dei cultores fuerũt, utpote Iob ſodales atq; amici, pij ac deo credentes. Nõ enim amplexabatur Iob iuſtus, iniuſtos uel impios uiros amicos ac ſodales habere. Idcirco ita percipiamus nos qui deũ timemus, quod ſancti angeli ad eos ueniẽtes, ſiue in ſomno, ſiue in uigilijs, admonuerũt eos ut celeriter uenirẽt, & iuſtum illum amicum conſolarẽtur. Veniẽtibus autẽ illis illuc, ut putabant inſipienter ſe pro deo ſtare, inuenta occaſione nequiſſimus dæmon ad blaſphemiam iuſti Iob illos cõuertit. Nã ſicut uxorem eius pridem cum eſſet religioſa atq; omnibus iuſtitijs ei cõſentiens, in blaſphemiam immutauit, ſic & memoratos uiros. De quibus dicit iſtic. Audientes tres amici eius omnia
Iob 2 quæ acciderãt ei, filiorũ interitum, rei familiaris perditionem, corporis putredinẽ, uermium comeſtionẽ, liberorum iniquam conſumptionem, non mediocriter, ſed miſerabili atq; lamentabili modo, ut ſuperius demõſtratum eſt, condoluerunt. Hæc itaq; uniuerſa audientes tres ſodales eius, obſtupuerunt & putatisne (inquientes) unde hæc uniuerſa obuenerũt? & utrũ ſit nobis grauius ó uiri, hoccine quod amicus noſter tales pertulerit miſerias, an quod domini amicus talia ſuſtineat mala, cuius iuſtificationib. ac miſericordijs cœlum & terra atteſtantur? Hæc ſcilicet uniuerſa ut audierunt, atque hæc ad inuicẽ boni illi ſodales locuti ſunt, uenerũt ſtatim ſimul ad eum ut cõſolarentur eũ & uiſitarẽt illũ. A prioribus (aiunt) patribus noſtris audiuimus ô uiri, quod antiquus ille frater aui noſtri Eſau Iacob duodecim filios habuerit, & filiam unã: cum unum ex omnib. ut putabat perdidiſſet, tantũ illum unum luxit, & omnes filij eius & filia ꝓculdubio & multi aliorum amicorum conuenientes propter unũ filiũ conſolati ſunt eum: & noluit conſolari etiã incolumi re familiari, & cæteris omnib. uiuentibus atque ſanitate corporis permanente: & cum nulla res eſſet alia quæ eum cõtriſtaret, nõ potuit exhilarari. Si autẽ ille Iacob ita grauiter tulit unius filij deſperationẽ, quomodo ſuſtineat Iob omnũ filiorum ſuorũ lamentabilem ac miſerabilem perditionẽ, quæ ſub uno ictu omniũ facta eſt pariter? Quomodo ſuſtineat rei familiaris præcedentem iacturam? Quomodo ſuſtineat terribilem atque ſæuiſſimã corporis plagã? Pro his (inquiunt) omnibus ó uiri iuſtũ eſt conſolari cõſolationem non habẽtem, niſi ſolam in deo ſpem habẽtem. Hæc itaque uniuerſa adinuicem loquentes, ſiue per nũcios, ſiue per ſcripturam boni illi ac religioſi uiri uenerunt ſimul ad eũ unuſquiſque de ciuitate ſua, ut conſolarentur & uiſitarent illũ. O (inquiunt) ille qui in omnibus iuſtitijs teſtimonium habuit, tanq; unus ſpecialiter ex iniuſtis punitur. Ille ſine querela uerus, miſericors, tãq; unus ex impijs percuſſus affligitur. Ille qui erat dei cultor, atque filiorũ ſuorũ ſollicitus circa deum ſacerdos, tanq; unus ex iniuſtis torquetur. Venerũt ſimul ad eum. Quomodo? ſtatuerũt tẽpus, dimenſi ſunt diẽ. Quomodo ſimul pariter uenerunt, & nõ unuſquiſque à ſe, neque per ſemetipſum? Dei ꝓuidẽtia atq; dei operatione ita diſponẽte atque ꝓuidẽte, ut nõ ſinguli poſt tẽpus uenirẽt ad tempus, ſed omnes ſtatim, omnes pariter uno tempore, uno die, una hora, ut pote unanimes, utpote unũ ſentiẽtes, utpote cõcordes. Sic uenerũt ad eũ ſimul ſubito, tanquam unum deum colentes, tanquam creatori ſeruientes, tanquã unũ Iob pleniſſime diligentes. Sic itaque uenerunt pariter ad eũ. Vnde autẽ uenerũt? Nõ ex una ciuitate neque uno luco, neq; ex ꝓuincia, uel regione, ex ſuo nilominus regno uenerunt ſimul ad eum. Cum omnibus enim miraculis, eſt etiã hoc ingens miraculũ, ut cum ita lõge ac late

late adinuicem morarentur, pariter ad beatum Iob uenirẽt, unuſquiſq; ex ſua ciuitate in qua morabatur, in qua regnabat, in qua dominabat. Vnuſquiſq; ergo ex ſua ciuitate uenit, hoc eſt ex ciuitate regni ſui. Et ob quam rem uenerunt? Ad cõſolandum atq; uiſitandum illũ. Et uere quia ipſi quidem ob hoc uenerunt ut cõſolarentur ac uiſitarẽt illũ: ſed nequiſſimus diabolus bonorũ ac iuſtorũ inimicus odio habens omnia quæ diligit dominus, accepta occaſione qua deum offenderẽt atq; dei iuſtitiã, & Iob de iniuſtitijs & peccatis accuſarẽt, tantũ illos immutauit atq; peruertit, ut amplius exulceraret cor Iob per hæc quæ locuti ſunt, q̃ per oẽs dolores ꝙs pridẽ exercuit in eũ. Nã quid eſſet caſtiſſimæ animæ Iob crudelius q̃ ut ab amicis de peccatis fuiſſet criminatus cum minime deliquiſſet, & de impietatibus reprehenſus, qui erat ab omnibus impietatibus alienus, & quod pro peccatis ſuſtinuiſſet omẽs dolores, & quod pro iniuſtitia obuenerint illi hęc uniuerſa malа? Quod autem ad tantam blaſphemiam aduerſus Iob peruenerint iſti uiri, & non timuerint, diaboli liuore atq; zelo ſuccenſi, ex proprijs eorum ſermonibus cõprobatur, quemadmodum dicit blaſphemantes atq; detrahentes illi. Tu qui es? quia dicis nõ peccaui factis. Quod ſi non peccaſti ô Iob, memẽto quia nemo iuſtus periit, aut quando dei ſeruus eradicabit? hoc eſt ſicut tu. Deinde cum ingẽti improperio & increpatione atq; conuitio, quouſq; loqueris ſpiritus multiloquax ore tuo? Nunquid deus iniuſte iudicat, hoc eſt ſicut te peccantem? Aut is qui omnia creauit, perturbauit iuſtitiã? hoc eſt ſi in te eſſet iuſtitia, non utiq; perturbaret iuſtus iudex iudicium atq; uitam tuam. Nam ſpes impij periet ſicut & tua, quia impius es: inhabitabilis autẽ erit quæ ſub cœlo eſt domus, hoc eſt ſicut & tua, aliaq; innumera his grauiora atq; amariora blaſphemãtes de iuſto illo locuti ſunt. Propter quod & duriter in nouiſſimo à deo reprehenſi ſunt, utpote qui nihil ueritatis locuti fuerint de Iob. Sic itaq; cum uiſitare atq; cõſolari eum ueniſſent, ad inimicitiam conuerſi ſunt, ad criminationem & ad reprehenſionẽ, ad maledictum quoq; atq; blaſphemiam. Poſtq; uerò omnia tentauit nequiſſimus aduerſarius, etiam ad hoc peruenit, ut amicos in inimicos cõuerteret, atq; ſynceres ſodales aduerſarios efficeret, callide tractans apud ſemetipſum, ac dicens: ſi per os uxoris eũ ſeducere non ualui, per os amicorum ad inimicitiam permutatorũ perficiam, irritem, exaggerem, exacerbẽ, ſuccendã, ut ſupra modum inflãmatus atq; exaggeratus ad dei blaſphemiam cõuertatur. Nouem reſponſiones blaſphemiæ plenas aduerſus Iob eos dicere compulit, unumquenq; eorũ tres. Sed beatus Iob nullatenus ante eos titubauit, ſed rotidẽ reſpõſionibus, quinimmo potius pluribus ac maioribus omnibus illis reſpondẽs, & dei iuſtitiã ac bonitatẽ manifeſtauit, & eorum iniuſtam cauſationem cõfutauit per alia quidem plurima, necnon & per ea quæ in facie dicit ad eos: Vos eſtis medici iniuſti, & ſanatores peſſimi cũcti. Quia cũ curare dolores eius & cõſolari animam eius ueniſſent, in amaritudinem ac malitiã circa Iob conuerſi ſunt. Merito ergo iniuſtos medicos, iuſte eos appellat. Si inquã uenerũt ad eum ut conſolarenẽ atq; uiſitarent illum, illi ſuo propoſito ob hoc uenerũt, ſed nequiſſimus inimicus malignuſq; aduerſarius, per cuncta permãſit inimicus atq; per omnia ſua exercuit odia, & per uxorẽ & per amicos & per ſodales. Propterea uiſitationis atq; cõſolationis aduẽtus, totius triſtitiæ ac mœroris, beatiſſimo Iob eſt factus. Poſt quæ uniuerſa dicit: Videntes autẽ illum delonge, nõ agnouerunt. Sed ante ita per paucos ſermones inquiramus. Ob quã rem tã duriter circa Iob, uel potius aduerſus Iob inſurrexerũt? Audi, Mala opinione ſuccenſi & iniuſte æmulantes deũ, ut ipſi putabant, quod deũ æmularẽtur atq; defenderẽt, obcæcati ſunt ab inimico, ut iudicia dei nõ inquirerent. Hoc ſcilicet arbitrati ſunt & hoc dixerũt illi uiri, quia cum ſit iuſtus deus ac bonus, iuſtis atq; innocẽtibus nõ ingerit mala. Quod ſi innocẽtibus mala ingerit, quomodo bonus uel iuſtus cõprobabitur, cũ huiuſmodi mala Iob ingeſſerit iuſto? Oportet (inquiunt) aut Iob propter iniuſtitiã paſſum fuiſſe, aut certe deus iniuſte mala ei irrogaſſe reperiat: aut Iob pro peccatis fuiſſe paſſum, aut deum iniuſte ei mala ingeſſiſſe. Hanc ſcilicet cogitationem malã atq; illicitã in iſtis uiris oriri faciens diabolus, ſuccendit cor eorũ ad omnem iram & indignationẽ aduerſum Iob, cũ ſtuderet cõfirmare quod deus iuſtus fuerit, Iob uerò iniuſtus & impius atq; peccator. Aduerſus quod fortiter ſtans Iob non permiſit ſe audire uanilo quos illos à diabolo ſuccenſos, ſed & bonũ deum oſtẽdit, & ſe abſq; culpa uniuerſa hæc pati demonſtrauit. Non emẽ deus illi hæc mala ingeſſit, ſed diaboli zelus & liuor atq; in-

uidia. Neq; Iob pro peccatis sustinuit omnia quæ sustinuit, sed quia cũ esset iustus diabo
lus illi inuidit, sicut & omnibus iustis inuidet, & tribulatiões aduersus eos excitat. Mul-
tæ tribulationes non iniustorum, sed iustorum. Testis ergo iustitiæ Iob ipse deus ostẽdẽ
dicens: iustus, uerax dei cultor. Quod autem diaboli fuerit hæc inflammatio atq; pertur
batio, & ex his quæ nũc fiunt apparet. Frequenter nanq; etiã nunc idẽ ipse diabolus una
nimes sodales cõmiscet, atq; cõturbat per quamlibet modicam rationem, & ad immen
sam inimicitiã aduersus inuicem immutat, ita ut efficiantur sibi ex amicis inimici, ex syn
ceris crudeles aduersarij. Hæc nãq; est operatio maligni. Beati qui declinauerint & relti
terint calliditati atq; uersutiæ eius, ac maledictis suasionibus eius. Post quæ uniuersa ad
Iob 2 propositum reuertamur. Videntes, inquit, illum delonge. Quis? Tres sodales eius, nec-
dum adhuc immutati nec præuaricati, sed cum essent puri uidentes eum delonge. Delõ
ge enim respexerunt & contemplati sunt atq; uiderunt eum. Nam mox ut ipsam ciuita-
tem uiderunt, mox nihilominus sicubi ipsum uiderent ambierunt. Totum nanq; cor eo
rum dolore atq; angustia plenum pendebat, ubi nam Iob conquiesceret. Merito delõge
uiderunt eũ, quia delonge cogitabant de eo, atq; delonge erant sollicíti pro illo. Idcirco
delonge conspexerunt eum. Nam amicus amicum suũ delonge uidet, siue corporis ui-
sione siue animæ syncritate, quũ memor est eius in donis & muneribus, atq; in suę gra-
tiæ perfectione. Videntes illũ delonge. ubi? Super aceruũ stercoris, super muranã in uia
publica. Videntes eũ delonge repleti sunt dolore & gemitu & planctu quoq; atq; lamẽ
tatione, sicut inferius demonstrabiť. Videntes eum delonge nõ cognouerunt eum. Nã
uere non erat per quod agnosceretur, regale soliũ non erat, diadema nõ erat, gloria neq;
uestis regia & ministri qui undiq; circundarent nõ fuerũt. Ergo quia nihil illorũ in eo ui
derunt quæ pridem in eo esse sciebant, quæ ante in illo uidere soliti fuerant, merito uidẽ
tes illum non agnouerunt. In quo eum agnoscerent? Coma capitis non erat ei. Nam ton
dens comam & diabolo eam tactãs, terra caput suũ repleuit. In quo agnoscerẽt? In facie
atq; uultus gloria? Non erat nec ipsa. Nam putredo faciẽ exterminauerat & uermes uul
tum immutauerant Pro his ergo omnibus uidentes illum nõ agnouerunt. Vultum non
agnouerũt, sed conscientiã agnouerũt. Faciẽ non agnouerũt, sed syncritatẽ agnouerũt.
Nam cum ita miserabilẽ atq; lamentabilem illũ uiderunt, neq; cõtempserũt, neq; spreue-
runt, sed immensam syncritatẽ ostenderũt, sicut inferius demonstrabiť. Non enim erãt
tales beati illi uiri, quales nũc profecto sunt homines maleuoli, ingrati: q cũ bene est cui
libet, tum illi amici sunt & syncres atq; puri esse uidenť. Cũ cuilibet tribulatio aduene-
rit, tũc uidelicet illi discedũt & despiciũt, obliuiscũt, derelinquũt, obliuionẽ atq; ingrati
ficationem omniũ priorũ ostendentes. Sed olim homines nõ fuerũt tales, sed syncritatẽ
atq; dilectionem custodierũt circa se ac pro se inuicem usq; ad mortẽ, sicut euidẽter ostẽ
dit ille qui ait: Sodalis amico cõpatitur usq; ad mortẽ, & in tẽpore belli accipit arma. Ta
les fuerunt illi beati uiri syncres, absq; fallacia Iob amici, q ad inimicitiã circa Iob nunq;
sunt immutati, neq; ad hoc ut renunciarent illi, uel derelinquerẽt eum, nisi pro uerborũ
controuersia, ac eloquiorũ certamine, ut putabãt quòd dei iustitiã defenderẽt. Sed uere
diabolus inflammauerat corda eorũ, quo magis Iob molestiã irrogarẽt, quo magis mul-
tipliciores tentationes iusto illi ingererent. Videntes, inquit, eum non agnouerũt. Talẽ
qualis pridem fuerat non agnouerunt: talem uerò qualis tunc fuisset, agnouerũt, misera
bilem, lamentabilem, infelicem, malis omnibus refertum. Idcirco singuli scindẽtes uesti
menta sua, & spargentes terrã super capita sua, assederunt illi septẽ diebus & septem no
ctibus. Admirãtes uiri illi, atq; stupentes uehementẽ ac terribilem atq; lamentabilẽ eius
immutationem, uestimenta sua cõscinderunt, & terram super capita sua sparserũt. Quæ se
cisti (inquiũt) ô Iob facimus, & quæ gessisti gerimus, uestimenta nostra scindimus, & ter
ram super capita nostra spargimus: sic nanq; & tu fecisti ante paululũ (ut inquiũt) ô Iob:
& utinam cæteros dolores tuos tecum diuidere possimus, tantum ut apprehendentis re
pœnæ releuatio fiat. Scindentes unusquisq; uestimenta sua, & spargentes terrã super ca
pita sua. Consuetudo erat omnibus antiquis ubiq;, ut cum graue aliquid atq; lamẽtabile
uel periculosum audissent uel sustinuissent, continuo uestimenta sua scinderent, & cine
rem atq; terrã capiti suo spargerent, cilicio nihilominus continuo se induẽtes. Sic scidit
Gen. 37 olim Iacob uestimenta sua, & ciliciũ imposuit corpori suo quãdo nunciata est ei Ioseph

interitio: & ut de quãplurimis sileã, sic scidit Dauid eũ Sichelech ab Amalechitis captã 1 Reg. 30
inuenit, & iterũ quãdo Saul & Ionathæ mortẽ audiuit. Sic scidit Ezechias quãdo minas 2 Reg. 1
ac blasphemias Senacherib & Rhapsacis audiuit, sic scidit rex Niniuitarũ uestimẽta sua, 4 Reg. 18
& cilicio se induens in cinere sedit, quãdo à Iona propheta de Niniues subuersione audi Ionæ 3
uit. Sic scidit ultimus in lege Iudęorũ princeps sacerdotũ, cum aduersus dominũ blasphe Matt. 26
miam quæreret, ex quo Iudęorũ sacerdotium, & omnis Iudæorũ legis ritus cõscissus atq;
distractus penitus interijt. Iuxta hãc ergo antiquorũ consuetudinẽ etiã uiri illi Iob amici
cum terribiles Iob cõspexissent dolores, scindentes uestimenta sua & spargẽtes terrã su
per capita sua, assederũt illi septẽ diebus & septẽ noctib. Assederũt illi sicut medici ad in
firmũ, sed sanitatis medicamina inuenire nõ potuerũt ęgroto. Assederũt illi tanq; cõsola
tores dolentis, sed consolationẽ inuenire nõ potuerunt miserabili. Assederũt illi. Et ubi
assederũt? Foris in murana atq; in aceruo stercoris & in strata? Non, absit. Non enim tanta
multitudo dolorũ inundauerat Iob, ut ille honorẽ ad se uenientiũ nõ intelligeret, ut di-
gnitatẽ præsentiũ nõ cõsideraret. Quãdiu ergo uenirẽt illi uiri, illo usq; foris in murana,
in strata omnib. euidenter ostendens passionẽ suam, & quia cum esset iustus uehemẽtes
sustinuerit dolores. Postq; uerò memorati uiri uenerũt, deferens honorẽ syncritati eo-
rũ, & honorificãs personas eorũ introiuit in ciuitatẽ, & sedit in domo: & ita uenerabiles
iſti uiri sederũt apud eum septẽ diebus & septem noctibus. Hebdomada dierũ ei assede
runt, ex qua hebdomada totum hoc consummatur seculum. Assederũt ei septem diebus
& septem noctibus, indiuulsi, inseparati atq; indissociati. Assederũt ei septẽ diebus & se-
ptem noctibus, nusquã discedentes, nusquam recedentes, nusquam deferentes, neq; ad
escam, neq; ad potũ, neq; ad lectum, neq; ad aliud refrigerium. Sed forsitan dicit aliquis:
Et quomodo sustinuerunt non manducare, neq; bibere septem diebus? Primum quidẽ
diuina erant uirtute cõfortati, tam pro Iob quàm pro sua syncritate. Nam iusti erant uiri
isti atq; religiosi, merito & dei colloquio post hoc digni habiti sunt. Dei itaq; uirtute atq;
prouidentia confortati sustinuerunt. Item adhuc etiã isti uiri aliter uenerunt, & uidentes
obstupuerunt, & immẽso dolore atq; tristitia atq; gemitu repleti sunt. Assederũt ei septẽ
diebus & septẽ noctibus, ipsa tristitia atq; ipsis doloríb. saturati, ipsis uocibus satiati, ipsis
lacrymis inebriati. Hæc recordantes post hæc sancti, dixerũt ea uerbis, quæ illi perfece-
runt factis. Fuerunt mihi lacrymę meæ panes die ac nocte, &: Oblitus sum edere panem Psal. 42.
meum à uoce gemituũ meorum, &: Potasti nos lacrymis in mẽsura. Tanta ergo tristitia 102. 79
ac dolore, & gemitibus, suspiriis quoq; & lacrymis, atq; lamẽtatione repleti sunt uiri illi
ut omnium carnalium atq; præsentium obliuiscerentur, & alerentur & saturarẽtur & re
plerenť ipsa tristitia & luctu. Nam sicut Iob saturabatur uehemẽtioribus doloribus, simi
liter beati uiri illi saturabantur immensa tristitia atq; ululatibus. Sic inquit, assederunt illi
septem diebus & septem noctibus, & mortui luctũ apud uiuentẽ Iob impleuerunt. Lu-
ctus enim mortui fit septem diebus & septem noctibus. O sollicitudinẽ beatorũ illorum
atq; deuotionẽ, quam circa Iob habuerũt. O uirtus & constantia. O patientia atq; animi
fortitudo. Commortui sunt iusto illi Iob non manducando, neq; bibendo, quæ uniuersa
mortem significant. Nam sicut non manducauerunt neq; biberũt, sic nec locuti sunt, &
sicut non sunt locuti septem diebus, ita nec manducauerũt nec biberunt. Quod aũt non
manducauerunt septẽ diebus, ostendit in subsequẽtibus dicens: Assederunt ei septẽ die
bus & septem noctibus, & nemo illorũ locutus est ad eum uerbũ. Quare? Quia uiderãt
plagam eius sæuissimam esse, & magnã ualde. Septem diebus & septẽ noctibus nõ ape-
rire os, non loqui uerbum, nõ proferre sermonẽ, magni est doloris indiciũ. Sed interim
illud impleuerunt beati illi uiri non discedentes, neq; auertẽtes faciem, neq; locum dese
rentes, sed iugiter permanentes, atq; assidentes illi septem diebus & septem noctibus, &
nemo illorũ locutus est ei uerbũ. Stupor enim atq; pauor occupauerat illos uidentes ta-
lia pati uirum sanctum ac iustũ, à deo testimonium cõsequutum. Certum est quòd non
solum pro Iob, sed etiam pro se unusquisq; eorum sollicitus erat. metuens quid etiã de se
gereretur, uel quid expectaretur. Nam si iustum talia inuenerũt mala, nos (inquiũt) qui
lõge sumus ab huius iustificationibus, quid expectabimus, uel quid sustinebimus? Hæc
rẽ cordantes posteri dixerũt, si iustus uix saluabitur, peccator & impius ubi apparebũt? 1 Pet. 4
Immensa ergo tristitia atq; dolor cordis, non permisit eos reminisci neq; ciborũ, neq; po

tuum,neq; aliquid humani recordari potuerũt.Propterea ieiunt,& sine potu,& sine ser-
mone assederũt ei septem diebus & septẽ noctibus. Quomodo omnino reminiscí pote
rant alicuius rei,cum tam sæuã atq; terribilem uiderẽt plagã istius iusti? Quomodo uide
licet cõsolari illum poterãt,uel quid ad eũ dixissent? Hoccine? si rem familiarẽ amisisti,
reparabũt eã tibi filij. An illud? si liberi sublati sunt tibi,transiges de re familiari. Sed non
poterãt hæc dicere. Omnia em̃ subito uno tẽpore interierũt. An hoc dixissent? corporis
incolumitas & membrorũ fortitudo, atq; brachiorũ uirtus,repẽdet tibi omnia atq; resti
tuet. Sed hoc(inquiunt)præsertim dicere non possumus. Ipsi enim uidemus corpus hu-
more consumptũ,& omnia membra comesta à multitudine uermiũ. Pro istis ergo omni
bus quomodo(inquiunt)te cõsolemur,uel quomõ os aperiamus, uel quid dicamus nõ
inuenimus. An antiquas historias proferemus? Sed à seculo talia non acciderunt,sed ab
initio talia non prouenerũt. An antiquorum dolores atq; passiones proferẽtes ac cõmo
nefacientes illum,cõsolabimur eum? Ergo quia nec quicquam erat, nec in factis neq; in
uerbis per quod cõsolari eum possent,idcirco sedebant taciturnitate sua ipsi uehemẽtiæ
dolorũ eius attestantes. Nam discedere nõ poterant, præsentes loqui nõ audebant. Pro-
pterea assederunt illi septem diebus,& septem noctibus,inclinatis deorsum ad terram fa
ciebus. Aliquando autem intendentes in illum,& uisionem plagæ illius stupentes, cõti
nuo identidem dejciebant facies. Aliquando se genibus imponentes, aliquãdo autẽ su
per manum incumbentes,nõ in lectulis,neq; in grabatis,neq; in stramínibus requiescẽ-
tes,sed proculdubio in cinere & cilicio,in terra sedentes,atq; in Iob intendentes, quãdo
sedebat,sedebant,si tamen omnino præ doloribus aliquando iacere poterat. Sic nãq; in
gemitibus,ac suspirijs istos septẽ dies peragentes assederunt illi,os non aperientes,neq;
uerbum loquentes,nisi tantũ grauiter suspirantes,atq; ingemiscentes. Veruntamẽ nec
de hoc sileamus,qui fuerunt hi uiri,uel quales,uel unde. Non fuerũt aliqui minimi, neq;
contemptibiles,sed egregij fuerunt,& principes regionum, atq; prouinciarũ suarũ dñi,
ac duces gentis suæ,Et cum ita magni, atq; potentes fuissent, tantum se humiliauerunt,
atq; afflixerunt,ut in cinere & cilicio sederẽt septem diebus propter synceritatem ac di-
lectionem quam circa illũ habuerunt,quod nemo nunc hominũ facit,neq; amicus, neq;
frater,neq; filius,ut assideat ieiunus aut sine potu una die,ne dicam septem diebus,& se-
ptem noctibus. Quæ autem fuerunt nomina horum uirorum? Heliphar Themanitarũ
dux,Baldath Suitarum tyrannus,Sophar Nomadarũ rex. Et quę fuerunt gentes quibus
isti regnabant,atq; dominabantur? Genus fuerunt Esau filij Isaac fratris Iacob,genus,tri
bus,progenies,prouinciæ,regiones. Nam sicut Iacob multitudinẽ genuit gentis Israeli
tarum & Iudæorum,ita Esau multitudinẽ genuit gentiũ qui appellabantur Idumæi. Sed
in Israel siue iudex erat unus,qui totum Israel iudicabat,siue rex unus erat, qui uniuersũ
Israel imperabat,quamdiu illi secundum consilium dei ambulauerunt. In Idumæis autẽ
(hoc est in genere Esau)secundum cõsuetudinem omnium gentium per singulas ciuita
tes & regiones reges fuerunt,atq; duces prouinciarum, & singuli in regione sua regna-
bant,atq; imperabant. Ergo quia nunc proxime erat adhuc memoria Abraham,& Isaac
iustorum illorum,& quia ipse Esau dei cultor erat: quanquam enim in nõnullis uiolauc
rit,attamen eandem dei culturam filijs suis tradidit: merito pleriq; Idumæorum cultores
dei fuerunt,& aliquanti ualde religiosi,sicut Iob uel amici eius qui uenerunt ad eum. Co
gnominatæ nanq; sunt quædam Idumæorum regiones Arabia, in cuius Arabiæ finibus
manebat Iob. Nam & uxorem de Arabia accepit, utpotę eiusdem generis existentibus
Arabitis. Nisi enim unius generis essent,nunquã Iob ex alienigena gente uxorem se ac-
cipere passus fuisset. Nũc sanè perijt Idumæorum & nomen & lingua, & omnes Arabi
nominantur,atq; omnes Syriace loquũtur. Quod autem Iob ex genere fuerit Esau & ex
Esau filijs,similiter & amici eius qui uenerũt ad eum,religiosi dei cultores fuerũt uerun-
tamen omnes fuerũt ex genere Esau,eiusdem generis atq; linguæ ut Iob, idcirco illi una
nimes fuerũt ac cõcordes. Similiter etiã illæ prouinciæ,ac regiões quibus ipsi regnabãt,
atq; imperabant,etiã hæ omnes ex genere fuerunt Esau,& cõtribulibus suis regnabant,
atq; imperabãt. siue enim Themanitæ,quibus Heliphar regnabat,siue Suitę,quibus Bal
dath principatũ gerebat,siue Nomadæ, quibus Sophar imperabat,omnes genus Esau,
atq; tribus fuerunt. Hoc nimirũ ostenditur ex libro Paralipomenon ubi dicit: Venerunt autem

1 Paral. 1

aũt cum illis & Nomadæ genus Esau. Cum ita ergo glorioſi essent uiri illi reges,ac prin-
cipes,atq; prouinciarum duces,assederunt illi septem diebus & septẽ noctibus. Sed asse
derunt tanquam religiosi dei cultores,non quærentes neq; maleficia,neq; auguria, neq; Maleficia
diuinationes,neq; phylacteria,neq; lamellas,neq; incantationes damnabiles. Scire nãq;
debent religiosi uiri,quia hęc omnia diaboli sunt seductiones,dæmonum sunt irrisiões,
idololatriæ sunt fex,animarum infatuatio,atq; cordium scandalum: quæ nõ intelligẽtes
pleriq; hoc nunc tempore,mox ut quidpiam aliquid molestauerit cõtinuo incantatiões
atq; incantatores requirunt,statim phylacteria alligant, illico maleficijs intendũt,aut in
charta scribũt,aut in stanno,aut in plumbo,& alligant ei qui aliquẽ dolorem sustinuerit.
Alij autem serpentium incantationes,dæmonũ persuasiones,atq; dei blasphemias incã
tant. Item uerò alij fascinare dicuntur,siue quod fascinent,siue quod fascinent̃,& hæ dæ
monis adinuentiones sunt. Cum enim infrunite manducauerint,uel biberint, cũ ipsa ui-
scera nõ sufferentia perturbata fuerint,& in dolorem atq; in infirmitatẽ fuerint cõuersa,
iuxta hoc quod dictum est,In escis plurimis fit infirmitas: tunc nimirũ dicunt inspiẽter,
quod fascinatus sit quilibet. Quando ieiunamus ô uiri, abstinemus nos ut nõ gustemus
carnes neq; uinũ neq; superfluas escas,tũc quare non fascinamur? Mox aũt ut rursus mã-
ducare atq; bibere cœperimus,cõtinuo & uentris cõmotio atq; uiscerũt perturbatio fit,
nisi is solus effugerit,qui ualde sibimetipsi intẽderit,ne gustet quicq; superfluũ? Sic itaq;
non fascinationes prævalent quicquam,sed hominũ incontinentia. Est uidelicet hoc ue
rum,quia cũ manducamus uel bibimus si dei memores fuerimus, si terribile nomẽ eius
inuocauerimus, si nosmetipsos uel cibũ & potũ nostrũ signo uenerabilis crucis Christi
signauerimus,si ad cœlũ oculos nostros leuãtes dicamus: Qui das escã omni carni da etiã
nobis cum benedictione hunc cibum sumere: si dixerimus cum syncerítate ad dominũ
nostrum,tu dixisti domine quia si aliquid mortiferũ biberimus tuum inuocantes nomẽ
non erit nobis molestũ: tu itaq; domine uirtutis & gloriæ,auerte ueneficã & iniquã ope
rationẽ à nobis & ab omnibus cibis nostris. Nisi enim tua misericordia cõseruauerit, quo
modo possumus effugere tanta pericula ciborũ sanè ac potuum,quæ frequenter plus re
punt ac serpunt,& malignæ ac uenenosæ bestiæ? Quidam aũt sternutamentis adhuc ob
seruiunt,& inuocationibus atq; reuocationibus,& occursibus atq; uolucrũ uocibus,nõ
intelligentes miseri & spe uacui quia à domino gressus hominis diriguntur, neq; ualen-
tes dicere ad deum cum sanctis, Gressus meos dirige secundum eloquiũ tuum,& ne do Psal. 119
minetur mihi omnis iniquitas. Nam is qui cũ fide ad dominũ hæc dixerit, impleuit illud
quod dicendũ est, dominus erit in omnib. uijs tuis,& gressus tuos in pace deducet. Qui
autem ad uana intenderint auguria ac ueneficia, diuinationes quoq; ac phylacteria atq;
incantationes,horum gressus conturbabuntur,horum opera impediũtur,ab istis dei ui-
sitatio recedit,istos sancti angeli derelinquũt, cum istis diabolus permanet infatuãs mẽ-
tes eorum,obtundens corda illorũ,abstrahẽs à deo sensus eorũ. De huiusce modi digne
dicetur. O infelicia hominum consilia,ô uanæ atq; superuacuæ terrenorũ cogitationes,
qui à deo abstracti,atq; præuaricati,de mortuis salutem expectant,ab inanimatis cõsiliũ
quærunt,& cum idololatriam declinare uideant̃,idolorũ feces atq; reliquias adorare no
scuntur,auguria & diuinationes,incantatiões quoq; ac maleficia atq; phylacteria: & ab
omnipotentis ac uiuentis dei miseri cordia spem suam auertunt, & in mortuis atq; inani
matis sperant,in phylacterijs atq; cæteris superius recitatis. Mitte ea in ignem si ualeant
semetipsa adiuuare,si ualeãt semetipsa de igne eruere. Si autem se adiuuare nõ possunt,
te qualiter adiuuabunt? Quod si se de igne non ualent eruere ô homo, qualiter eruẽt te
ab infirmitate? Dic ô homo quod medicamẽtum est melius pane qui lætificat cor homi
nis? Sed & panem si collo appenderis & non momorderis,uel manducaueris, nihil tibi
prodest, nihil te iuuat. Si ergo panis q est corporis uita collo appẽsus nihil adiuuat, quo
modo adiuuẽt phylacteria uel laminæ inanimatæ,atq; totius uitę exortes? Vel qualiter
adiuuẽt incantationes & auguria, diuinationes quoq; atq; maleficia, occursus nihilomi
nus & uocationes atq; reuocationes,quæ sunt dæmonũ seruitutes & dęmonũ illusiones
atq; idololatriæ cõmunicatio? Infelix nanq; est qui in statua inanimata sperat, infelicior
uerò qui in phylacterijs mortuis sperat. Nã sicut is qui idolis seruierit interfici pręceptus
est in lege dei,ita similiter omnis incãtator,& augurans,ac diuinãs,& uentriloquus atq;

uolucrum uoces obseruans, cum omnibus cæteris maleficis interire atq; interfici præce
ptus est. Post quæ uniuersa, inferorum ira, atq; tormentū gehennæ, supplicia quoq; æter
ni iudicij, atq; flammæ ignis inextinguibilis expectāt omes huiuscemodi in tempore re
surrectionis. Sed interim bonum est interrogare istos qui auguria obseruāt, atq; occursi
bus aut uocationibus aut reuocationibus intendunt, quæ augurij meta occurrit Pharao
Exod.14 ni, cum filios Israel secutus, demersus est in rubrū mare, ut nec nuntius innumeri exerci-
tus Ægyptiorum superesset: Quis uocauit Sennacherib regem Assyriorū, uel quæ auis
4 Reg.19 cecinit illi, cū ille à Iudæa profectus omnib. sub una nocte ad centū octoginta quinq; mi
lia exercituum suorum amissis, & cōfusus ad regionem suā reuersus, gladio in domo dei
sui ceciderit, & nō potuerint eum adiuuare, neq; idola eius, neq; incātationes, neq; uene
ficia, neq; auguria? Similiter nec Pharaonē potuit defendere multitudo idolorū, atq; o-
mnium maleficia, & plurimorū incantationes quæ fuerūt in Ægypto præ cæteris omni
Exod.7 bus gentibus, sicut dicitur quodā in loco: Fecerūt aūt incantatores Ægyptiorū similiter
maleficijs suis. Sed non timuit rubrum mare incantationes atq; maleficia eorū, atq; acci
1 Reg.28 piens dei mandatū cunctos subito demersit in profundū. Quid profuit Sauli quod exitu
rus ad prælium primū à deo discedens ad diuinos confugit, & mulierē de euentu loquē
tem quæsiuit, & cum adhuc spem suā conuerteret, & expectaret, cum multis protinus in
terijt? Alijq; innumeri similiter in incantationib. & augurijs atq; maleficijs sperantes, su
per terrā miseri, ac sine spe facti sunt, & apud inferos perpetuo puniti, miserabiliores in
æternum permanebūt. Hæc itaq; uniuersa declinemus ô amici, hæc fugiamus tanquam
flammam ignis, hæc relinquamus tanq; pœnā gehennæ, hæc execremur utpote societa
tem dæmonū. Omnes aūt causas nostras siue dolorū, siue languorū, siue pœnarum, siue
tribulationū, siue uiarum, siue itinerū, siue ingressuum, siue egressuū, cuncta deo cōmen
demus, cuncta deo cōmittamus, ut dñs custodiat omnes ingressus atq; exitus nostros, ut
dominus fiat nobis cooperator & comes, atq; suffragator in omni tempore, & in omi lo
co, ut angelis suis mandet de nobis ut custodiant nos in omnibus uijs nostris, ut cum san
Rom.14 ctis connumerati consequēter etiam cum ipsis dicamus: Siue uiuimus, siue morimur dō
mini sumus. Non sumus idolorū, neq; incantationum, neq; augurioru, neq; diuinationū,
neq; maleficiorum, neq; phylacteriorum, neq; ullius horū quæ sunt seruitus dæmonū &
diaboli seductiones: sed domini sumus, qui dominat uitæ & morti, qui habet potestatē
carnis & spiritus, in cuius manibus uiuorū spiramentū est. Sic nāq; & beati illi uiri qui ue
nerūt ad Iob, id est amici eius, cum essent religiosi dei cultores, oēs execrabiles dæmonū
seductiones declinantes, assederunt ei septem diebus & septē noctibus. Maleficia & di
uinationes non requisierunt, nisi ad solum deum animas suas leuauerunt, pro doloribus
Iob gemuerunt atq; suspirauerunt. Sederunt apud eum facientes hoc, quod in scriptura
Eccl.7 post hoc traditum est ante scripturam implentes: Ne denegaueris te flentibus in cōsola
Rom.12 tionem. &, Flete cum flentibus. &, Melius est ire in domum luctus quàm in domū epu-
lationis. Sederūt apud eum tacentes super immensa eius patientia ac tolerantia, atq; cō-
stantia. Nam cum à uermibus carnes suas deuorari uideret, gaudēs sustinuit hæc apud se
metipsum existimans ac dicens: Si celeriter omnes carnes meæ cōsumptæ fuerint, celeri
ter in incorruptionem suscipietur spiritus, properabit ad deum anima mea quantocyus
terram terræ relinquēs, & corpus hoc ante sepulchrum in escam uermibus tradens. Siue
ante mortem, siue post mortem corpus hoc uermibus in comestionem relinquet sicut
dicit post hęc: Cum mortuus fuerit homo capiet hæreditatem bestias & reptilia, & uer-
mes. Cum huiusmodi plurima beatus Iob apud semetipsum loqueretur, septem diebus
tacens sustinuit. Eadem uidelicet tractantes & amici eius qui ad eum uenerunt, tacuerūt
etiam ipsi uelut in stuporem deducti, os aperire nō ualentes, neq; initiū locutionis inue-
nientes. Sed ultra non sustinuit cōstantissimus ille Iob ipsam taciturnitatem, sed primus
cœpit loqui, utpote primus in ipsa passiōe, utpote solus sustinēs ipsa uulnera atq; dolo-
Iob 3 res. Dicit em: Post hæc aperuit Iob os suū. Post hæc. Postquàm præcipuam illam passio-
nem transiit, postquam uehemētissimū dolorem sustulit, postquàm in ualidis impetuosi
nequissimi inundationibus non est submersus, postq; pro omnibus quę ei acciderāt gra-
Hic Iob lo- tias domino egit, atq; nomen domini benedixit. Postq; igitur per cuncta uictoriā sum-
quitur psit, post hęc nihilominus aperuit os suū cum fiducia, cū patiētia. Posthac aperuit os suū,

postquam

postquam aduersus tantos dæmones cōgressus est solus, quantos sustinebāt qui edebāt
carnes eius. Nam sicut superius in prædones aliquādo, quādoq; aūt in ignē, nōnunquā
in uētum uertebant se nequissimi spiritus: sic & nunc istic in multitudinem uermium in
numerabilium se uertentes imparcēter deuorabāt carnes Iob. Nam cum animam nō ua
lerent tāgere, omnem iniquitatē & omnem iram suam in corpore iusti illius exercebāt,
tantum eū affligētes, quātum iniquitatis habebant, atq; exercere permissi fuerāt. Aduer
sus ergo tantos dæmones certabat Iob, quātos uermes habebat in corpore suo. Nam dę
mones per uermes comedebant atq; perforabāt carnes eius. De quibus omnib. uictori
am per tolerantiā sumēs, & de omnibus per suam cōstantiam triumphator existēs, post
hæc uniuersa aperuit os suum. Quid dicēs? Certū est quia hoc dixit quod post hoc san-
cti in scriptura posuerunt. Tempus ac tempus omni rei sub sole, tempus loquēdi, & tē-
pus tacēdi. Tacuimus, inquit, ô uiri usq; ad tempus, loquamur nūc in tēpore. Hæc itaq;
dicēs aperuit Iob os suum. Persarū, inquiēs, ac Medorum atq; Chaldæorū regna & gen
tes, omes pariter pusilli & magni cum manducauerint non loquuntur, cū biberint non
sermocinantur, maximam notam irrationabilitatis hanc esse existimātes, si manducans
quis loquat, uel bibens cōcionetur. Idcirco in escis ac potibus os nō aperiūt ad loquen-
dum, neq; qui ministrāt, neq; quibus ministratur, sed nutibus omnibus ministrātib. præ-
cipiunt, hanc cōsuetudinem pro mandato à prioribus accipientes, & uelut legem hanc
cum sollicitudine obseruantes, & qui hanc uiolauerit tanquā maxima transgrediēs iu-
ra torquetur. Si Persæ, inquit, ac Medi atq; omnes Chaldæi superuacue istā obseruāt ta-
citurnitatem, nos uero ô uiri, ait, totam hebdomadam in taciturnitate atq; ieiunio pera
gentes rationabiliter nūc loqui incipiamus. Aperuit Iob os suum. Persæ, inquit, atq; alię
quæ cum illis sunt gentes, cum manducauerint non loquuntur, & cum biberint non ser
mocinātur: ego uerò à uermibus comestus atq; cōsumptus, & sanguis meus atq; medul
la cum ab ijsdem uermibus fuerit bibitus, tacui & non sum locutus. Nunc autē saturatis
uermibus, atq; illis qui me per uermes edunt, id est dæmonibus, nunc iam loquar, nunc
iam sermociner. Ob quam rem loqueris, uel sermocinaris? Ob hoc, inquit, quia imple-
tum est tēpus silentij ac taciturnitatis. Et adhuc ob quam rem aggrederis loqui ô Iob?
Ob hoc, inquit, ne cum iugiter taceo, arbitrentur dæmones qui aduersum me certant,
quòd in ipsis uulnerib. defecerim, atq; in doloribus succubuerim, ne me superatum fuis-
se putent, aut defecisse, aut debilitatū, sed norint quia uiriliter sto aduersus nequitiā eo-
rum, & cū fiducia loquēs cōtemno omes malitias atq; uersutias illorum. Sed adhuc ob
hoc, inquit, ut aduenientibus amicis meis os aperiam, atq; loquēdi illis tempus ostendā.
Nisi enim ego cœpero loqui, nunquam isti os auderent aperire uehementioribus dolo
ribus perterriti. Pro his ergo omnibus atq; pro horum omnium cōsummatione, aperuit
os suum, & maledicebat diem suum. Hæc audientes quidam ex uertibilibus, & insipiē-
tibus ac imperitis, accusare atq; reprehendere iustum illum Iob ausi sunt, quasi qui Deū
blasphemauerit, & diem suum maledixerit. Quibus duriter restitit ipse Deus in finem
huius scripturę, cum ueracem astruēs Iob dicit ad Eliphar: Peccasti tu qui de peccato ac
cusasti Iob, Iob uerò non peccauit: peccasti tu & duo amici tui. Ob quam rem? Ob hoc,
inquit, quia nō loquuti estis quicquā ueritatis in cōspectu meo, sicut famulus meus Iob.
Quem ergo ipse deus irreprehēsibilem cōfessus est, famulum suum eum appellādo, &
hoc in fine totius tolerantiæ, quis sanus criminari audeat? quis sapiens reprehēdere ag-
grediatur? Quis enim accusabit electos dei? Iustum maxime, quem tantum elegit, & se Rom.8
dignum testificatus est, ita ut etiam sacerdotem illum delinquentiū amicorū constitue-
ret, & per illum peccata eorum illis promitteret remittere. Iustū ergo qui à deo purga-
tus est, quis audeat reprehendere uel accusare quasi illicite diem suum maledicentē? Su
per quę omnia ô uiri si ob hoc reprehēditur Iob, uel accusatur quod diem suum maledi-
xerit, reprehēdatur pariter cum illo uel accusetur sanctissimus Hieremias propheta. Nā
sicut Iob maledixit diem natiuitatis suę, ita & Hieremias deuotauit diem natiuitatis suę, Hier.30
& omnia cōsequenter similiter ut Iob locutus est de die natiuitatis, atq; de cęteris omni
bus. Si ergo reprehēdit qs, uel accusat, utroq; reprehēdere, uel accusare debet, & Iob &
Hieremiā: & si de blasphemia accusat, utroq; debet accusare, & Iob & Hieremiā. Vterq;
enim, & Iob & Hieremias, similia dixerunt, similia locuti sunt, eundem diem natiuitatis

suæ maledixerunt,atq; deuotauerunt. Sed & Iob beatus est in cõspectu domni,& Hie remias gloriosus est cũ sanctis. Væ autem his qui sanctos blasphemauerint, qui amicos dei accusauerint, maxime quos etiã deus post mortẽ memoria honorificauit, sicut Iob de quo dicit: Si autem steterit Iob & Noe & Daniel in conspectu meo: aut sicut Hieremiam,quem in uita plus oñibus magnificans,dicit: Anteq; formarẽ te in utero noui te, & antequam exires de uulua sanctificaui te & prophetam in gẽtibus posui te. Postquã autem irreprehensibiles fuisse sanctos ostendimus,non nos,sed etiã ipse deus, beati Iob sermonum cõmemoremur,qui bene à sancto illo sancti dicti sunt, male autẽ ab impijs in blasphemiam uersi sunt. Aperuit,inquit,Iob os suum& maledicebat diem natiuitatis suæ. Primum hoc aduertamus ô uiri periti,quod dicitur Iob suum maledicebat,nõ diem dei,non conditionis neq; creaturæ dei,sed diem suum.quem diem suum? Qui non fuit, quem nõ habuit,quem nõ possedit. Quẽ ergo nõ habuit,neq; possedit, neq; uidit, neq; in eius potestate fuit,hunc cũ malediceret nihil maledixit. Maledixit quod non fuit, qđ non habuit,quod nõ uidit. Item adhuc maledicebat,inquit,suum diem. Siue diem suum maledixerit,siue alienũ,nihil maledixit,hoc quod nõ fuit maledixit. Dies em̃ non est in natura,non est in substantia,neq; in propria potestate. Lux uidetur,substantia aũt nõ uidetur,natura uerò nõ tenetur,neq; apprehendit̃,quia dies non habet naturam neq; substantiam. Nomen habet, naturã uerò non habet. Sicut hora nomẽ habet, substãtiam autem non habet,sic & dies nomen habet,sed substantiam uel naturam non habet. Quid ergo est dies? Lucis tẽpus,lucis trãsitus & solis ortus ab oriente usq; ad occasum decursus. Solis ergo lux,dies appellatur: solis transitus, dies æstimatur. Nã & uere ita est. Solis enim decursus diei tempus dimetitur,diei terminum ponit,siue ad breuiandum diem,siue ad prolongandum. Quod aũt ita est, etiam scriptura demonstrat dicens: Omnis lux diei,ex sole. Ac si diceret: Oñe tempus à sole. Nã sicut quilibet alicubi in tenebris cum lucerna transierit,usquequo lucerna adest,illousq; & lux est,neq; substantiã habẽs neq; naturam,sed splendorem tãtum: si ergo quis maledixerit splendorẽ lucernę,nihil maledicit,nisi transitum inanem,atq; decursum non manentem: ita & Iob, cum luminis atq; splendoris transitum malediceret, hoc quod non erat maledixit. Nã dies cum solis decursu transiẽs trãsiuit,& ultra idem ipse nõ reuertetur. Cum identidem ortus fuerit sol, alius orietur dies,eiusdẽ nominis ut ille,sed non ipse qui ille. Ille ergo dies trãsiens trãsiuit,& amplius non ueniet,quia ultra non est. Nam sicut homo qui mortuus fuerit,transiuit,& ultra non ueniet neq; amplius reuertitur,alius nascitur & eodem nomine appellatur,& cognominalis illi uocitatur,sed non idem ipse est,sed alius: ita & dies eiusdem nominis ueniet,idem ipse uerò nõ ueniet. Nã sicut spiritus exiens denuo non reuertitur & non reuocatur anima sublata,similiter dies transiens denuo nõ reuertitur, neq; ultra in præsenti hoc seculo reuocatur. Nam sicut omni homini ordinatũ est tẽpus, atq; dimensum uitæ spatium uniuscuiusq;: similiter singulis diebus tẽpus ordinatum est,atq; dimẽsus solis trãsitus, quo transeunte non est dies ille ultra qui transactus est. Et adhuc sicut omnibus hominibus à seculo & usq; in seculum numerus supputatus est coram deo: ita & omnium dierum à seculo & usq; in seculum numerus & computus in cõspectu præscientiæ Dei est supputatus,& omnes animæ hominum per singulas gentes & linguas per generationes ac per omnes tribus terræ, unaquæq; anima de totius uitæ suæ ætate reddítura est in iudicio rationẽ. Sed & quid per unamquamq; diem, uel gesserit,uel locuta fuerit,uel cogitauerit,omnia ,pponẽtur in iudicio,omnia deducẽtur in inquisitionem,non resurgentibus diebus qui neq; naturã neq; substantiam habent,sed factis omnium hominum demõstratis in natura animarum & corporum in incorruptionẽ resurgentium. Exigetur ergo in die resurrectionis & iudicij ab omni anima Christiana omnium dierũ uitæ eius omnis seruitus quam deo erat exhibitura, & omne opus sanctitatis, quod per singulos dies erat perfectura siue in gratiarum actionibus & confessionib. siue in orationibus ac deprecationib. matutinis & uespertinis,siue in omnib. bonis operibus quæ in nomine domini nostri Iesu Christi perficiũtur. Hoc scilicet ignorãt plerique insipientiũ atq; irreligiosorum, qui admonentur festinare ad templum dei,qui uocant ad ecclesiam dei accelerare,& terribilem dei gloriã adorare,& aut pro neglectu habẽt aut in uacuitatem ducunt,aut alias excusationes inueniunt dicentes,hesterna mãducaui,cra-

Ezech.14
Hier.1

Iob 3

ui,crastina manducem: sed quotidie & omni tẽpore indifferenter studẽt reperire, & exhibere corpori cuncta quæ consuetudinis sunt: deo autem,uel animæ suæ tempora statuunt ac metiuntur & dies supputant, ignorãtes quia irridẽt semetipsos & animas suas. Nam sicut superius diximus, omnium dierum uitæ suæ rationẽ reddituri sunt pro operibus sanctitatis per singulos dies ætatis suæ,uel hic super terram,uel in iudicio. Pagani enim,atq; omnes infideles in iudicio nõ uenient, sed iam ex hoc dãnati sunt,& propter infidelitatem inexcusabiles in pœnas inferorum expellẽtur: ij uerò qui in fide esse uidẽtur,& prauo nomine censentur, isti, inquam, omnes in terribili illa iudicij inquisitione omnium dierũ uitæ suæ uniuscuiusq; diei reddent rationem,quomodo impleuerint dei seruitutem,atq; opus sanctitatis per unũquenq; diem. Hæc uidelicet uniuersa foris nos deuians hic sermo per occasionẽ memorati diei dicere admonuit bene ac necessarie, ut pote pro bonorum commemoratione his qui salui fieri desiderãt. Sed rursum ad propositũ reuertamur. Maledicebat,inquit,Iob diem suum. non maledicebat deum,nõ reprehendebat,non blasphemabat,nõ accusabat,non murmurabat de deo,non ingratus existebat deo,sed diem maledicebat qui non erat. Nam deo gratias agebat,cõfitebat̃,inuocabat,benedicebat. Sit,inquit,nomẽ domini benedictum in secula. Sic itaq; benedicendo,ac gratias agendo deo, diem qui nec uisionem, nec naturam, nec substãtiam habet. maledicebat, uel potius eum qui non erat,sicut prius ostensum est, & hoc ut tantum loquereť. Sed fortassis dicit aliquis,cur omnino hoc dicit,uel cur hoc loquutus est? Audi ô homo. Ob hoc locutus hęc dicit,quia ualidiores dolores eũ apprehẽderũt magis quã nũc tu arbitrari possis,quia lamẽtabiliores sustinebat miserias magis quàm tu cogitare ualeas. Nam quæ ille sustinebat si nunc uideres, nec ad uidẽdum omnino sufficeres. Et quomodo pati uel sustinere posses ad uidedum hominẽ perforatis ossibus & liquescentibus carnibus ac neruis cõsumptis? Hęc uniuersa sustinebat gratias agens deo,uniuersa hæc supportabat benedicẽs deum. Loquebatur uerò ore ea quę nec deo,nec angelis eius sanctis,nec cœlo, neq; terræ hominibus, neq; pelago,neq; aeri,neq; ullis quæ sunt in natura,ad aliquã cõtumeliã profecerũt. Loquebatur nimirum quasi miseriã uentilãs, quasi aerem uerberãs,quasi dolorem deferẽs,quasi extẽdiatus & molestiam passus atq; anxius pro uehementioribus passionibus & fortioribus doloribus. Locutus est tãquam quilibet in dolore positus quærẽs remedium. Tanquam quis in dolore dẽtium, aut oculorum,aut aurium frequẽter parietes unguibus exarat, frequẽter etiam semetipsum ungulis exulcerat prę nimietate doloris quem sustinet,corrasis ossibus & palpebris atque auribus: sic & beatus Iob cum perforarẽtur ossa eius, & liquefierẽt carnes eius, locutus est maledicens diem qui non erat. Sic nãq; & Hieremias sanctus postquã Iudęorũ iniustitia atq; impietate usq; ad mortẽ suggillaretur,similiter maledixit,atq; deuotauit diem natiuitatis suæ. Et adhuc his maiora dixit Hieremias. dixit enim de nomine eius: Nõ nominabo nomẽ eius amplius,& nõ loquar ulli hominũ in nomine eius. Ob quã rem beate Hieremia? Propter inobedientiã eorum,atq; contumaciam illorũ,quia factus est illis sermo domini in derisionem,nolunt illũ,& ego tota die peregi subsannatus ab illis. Idcirco enim animi dolore repletus,& diẽ natiuitatis maledixit. & cętera alia locutus est. Sic nãq; & Iob prior illo præuentus nimietate dolorũ maledixit diẽ natiuitatis suę,& respondit dicẽs: Maledictus dies ille in quo natus sum. Super omnia quæ superius memorata sunt,est etiam hoc pręcipuum quia maledixit Iob diẽ natiuitatis: quia nisi ita amare defleret Iob pœnas ipsas atq; dolores,non utiq; æstimaret homo neq; crederet quod ita aspera & amara fuissent ei ipsa supplicia atq; tormenta. Nunc uerò uolẽs omnib. ostendere beatus Iob immanitatem amarissimarum pœnarum atq; dolorũ quę ei diabolus ingessit,deflet,conquerit̃,ita & amariter & miserabiliter atq; lamẽtabiliter, ut natiuitatis suæ malediceret diẽ dicẽs: Maledictus dies in quo natus sum. Non maledicatur,inquit, dies mortis,neq; dies finis,neq; dies exitus de hoc seculo. Est nãq; consummatio & requies & dolorum omniũ trãsitus ac depositio. Dies natiuitatis omnium tribulationum & angustiarum,dolorum quoq; & miseriarum, omnium nihilominus peccatorum atq; impietatum initium est atq; introitus,per quem pereũt impiæ atq; irreligiosæ animę. ergo omnium horũ quæ memorata sunt initiũ atq; introitus corruptibilis natiuitatis dies est. Merito maledictus dies in quo natus sum, qa melior est dies mortis quã natiuitatis, sicut

Hier.20

Eccl.6

sicut dicit Ecclesiastes, & propterea maledictus dies in quo natus sum. Quare? quia per hunc, inquit, ad omnes hos nefandos peruenī dolores, quia per hūc ad omnia hæc amarissima peruenī supplicia, quia per hunc ad terrenum hoc ueniens seculum nequissimi aduersariī sustineo zelū, ac malignissimi diaboli supporto supplicīū. Pro his ergo omnibus maledictus dies in quo natus sum. Plericq, inquit, hominum sub cœlo carnalē hāc solam delectantes uitam, ac sola terrena quę sunt in corruptione respicientes, diē natiuitatis suæ delectabiliter celebrare studēt, honeste in die natiuitatis suæ iocundātes splē dide. Nam hāc existimant portionem suam, atq hæreditatem, & per hæc sperant se diutius uiuere in corpore, atq augmentari sibi annos & diem natiuitatis suę. Hoc uidelicet faciunt non ob hoc quod æterna sperent, uel eam quæ non uidetur incorruptionem expectent: qui æternam uitam apud deum in cœlis esse non credunt, merito terrenā hanc atq carnalem uitam solam delectantes celebrant diē natiuitatis suæ: diem uerò mortis nec nominari patiuntur. Ego, inquit, ô uiri tantum odio habeo carnalē hanc uitam, ut pro celebrare diē natiuitatis, maledicā atq abdicem illū dicens: Maledictus dies in quo natus sum. O quàm profundus est hic sermo ualentibus inquirere. Nam primā disputationem facientes etiam nunc huius sensus per pauca necessarie mētionē faciemus. Maledictus, inquit, dies natiuitatis, quia peccatorum ac delictorum est principium. Verūtamen beati ij qui in die natiuitatis, hoc est in principio uitæ suæ benedicūtur, hoc est ea quæ digna sunt benedictione perficiunt. Beati quoq & ij qui in tēpore natiuitatis suæ, hoc est in principio ætatis atq ignorantia iuuentutis suæ, licet maledicanī pro peccatis atq ignorantia iuuentutis, in diem mortis atq in finem ætatis suæ rursus benedicent, & benedictionem promerebūtur per synceram pœnitudinem, atq dignos pœnitētiæ fructus. Væ autem illis, & animabus eorum, qui & in principio suo, & iuuentute sua maledicentur delinquentes, & in fine suæ ætatis non absoluentur pœnitentes, neq benedicent per dignos fructus pœnitentiæ ad deū cōfugiētes: quorū maledictio atq dānatio æterna apud inferos permanet, sicut eorum qui pœnitudinem synceriter gesserint, æterna requies in resurrectione erit. Alia quāplurima cū possimus dicere de hoc sermone, hæc desinētes quę sequuntur cōmemoremus. Pereat inquit dies in quo natus sum. Hęc nimirū dicit beatus Iob, ut ostēderet omnibus quales sustinebat dolores, uel qualia supportabat supplicia. Sic beatus ac sanctissimus Hieremias in suggillatiōe animæ deuolutus, similia ut Iob locutus est iuxta omnia quæ superius ueraciter memorata sunt. Superquę uniuersa hoc etiā debemus aduertere, quia non defuerunt sanctis dolores ac tribulationes, molestiæ quoq atq passiones, non tantū pro se quantum pro nobis: ut noueri mus nos atq informemur, quia per tribulationes ac labores, per passiones & miserias, per dolores quoq ac gemitus omnes sancti deo placuerūt, & omes iusti introierūt in regnū dei atq hæredes effecti sunt apud deū æterni refrigerij, nō exultātes in corruptiōe, nō delectati in carne, nō securi in terris, sed omnē miseriā propter pietatem sustinentes, æterna incorruptione digni effecti sunt gloria. Sic etiā gloriatur Paulus in persecutiōibus suis atq passionibus. Sic gloriaī & Hieremias quod sederit solus quia amaritudine fuerit repletus, & quia nō abiit in cōsilio impiorum ludentiū. Quid aūt miramur, quod Iob ita ingentes sustinens dolores cōquestus fuerit, uel alij sancti cū terreni fuissent homines ex corpore & anima uere plasmati, cum & ipse qui omniū sanctorū rector, & cōditor cœli ac terræ, & mediator dei & hominū Iesus Christus filius dei uiui, cū humano se indueret corpore, cū corruptibilem sibi circundaret formam, cū iret ad passionē atq ad crucē, quęstus est dicēs: Pater si fieri potest trāseat à me calix iste, hoc est hęc passio, & cœpit trepidare, & mœstus esse? Non quia trepidauerit deitas, sed quia carnis infirmitatem ostendit. Sicut ergo ille dominus ut ostenderet quia nō erat phātasma, sed corpus uere corruptibile habēs, se dolorē atq passionē crucis timere ostēdit: sic etiā Iob, & Hieremias atq alij sancti, ut ostēderēt, qa cū essent carnales cū dolore sustinuerūt ac supportauerūt supplicia atq pœnas quę eis acciderūt. Merito ergo dicit Iob: Pereat dies in quo natus sum, iuxta omia quę superius ostēsa atq memorata sunt, & nox illa in qua dictū est, ecce masculus. Porrò quando natus es ô beate Iob? per diē, an per nocte? Si in die natus es, nocti quid irasceris? Sed si in nocte natus es, diē cur maledicis? Sicut autē æstas & hyems idē sunt, sic & nox & dies. quod em per æstatē fit, hoc nihilominus per hyemem

2 Cor. 11
Hier. 15

Matt. 26

hyemem cōsumitur: & quod hyeme superfuerit, hoc, peculdubio æstate seminatur. æstate laboratur, sicut in die: hyeme requiescitur, sicut in nocte. Et adhuc sicut corpus & anima idē sunt indiscrete atq indiuisiue, & nunc in terris, & in resurrectione in cœlis, q̄dcunq seminauerit corpus super terrā, hoc metet anima in resurrectione, quodcūq operat corpus in corruptione: hoc em quod seminat, hoc & metet. Sicut ergo hęc idē sunt, ita & dies & nox idē sunt. Quod in die fit hoc nocti reputatur, & quod in nocte fit, hoc diei designat. Sic nanq omnia quæcunq fecerit corpus, siue bonū, siue malū, animæ reputantur, & omnia corpori in iudicio atq inquisitione succēsentur. Nam utriusq utriq impuratur, utriusq in utroq requirīt atq uindicatur. Vtraq em & corpus & anima cū simul sint, & simul conuersentur, simul adiudicantur pœnæ, aut simul suscipientur in requie. Ergo quia hęc, inqt, ita sunt, merito & ego neq de nocte silui, neq diē reliqui Sed pereat (dixit) dies ille in quo natus sum, & nox in qua dictū est ecce masculus. A quo dictum est? Ab his, inquit, qui nunciauerunt patri meo Zareb. Plurimi nanq illi prędicauerunt filiū natū, alter alterum anticipare properantes, ut per id quod honeste celebrauerunt per singulos annos ab eo accipientes dicerent: Ecce natus est tibi masculus. Sed & puto quod ipsæ obstetrices matri Iob Bosor renunciauerūt (Sic nanq uocabāt) quia masculum genuerit. Hęc nanq demōstrat dicens: Et nox illa in qua dictum est ecce masculus. Vbi dies, illic & nox: & quod diei, hoc etiam nocti. Ob hoc ergo quia unum sunt dies ac nox, cū diei malediceret, nocti non pepercit. Pereat, inqt, dies in quo natus sum, & nox illa in qua dictū est, ecce masculus. Nox illa quæ prætērijt, quæ trāsiit, quæ defecit, quæ nō est. Nox illa sicut & dies ille manēs in tenebris, ille qui nō uideī, qui nō inuenietur, qui nō reuocaī, qui nō est. Sicut ergo nox illa, ita & dies ille pereāt tanq quæ nō sunt, deficiant tanq quæ non uidentur, neq demōstrentur. Cum ista ergo quæ nō sunt maledixerit Iob, & ea quæ nō sunt perire uoluerit, irreprehensibilis omnino in omnibus permanebat. Vehementē em dolorem quā sustinebat deflebat absq ullius molestia. Puto q forsitā olim in initio iuuētutis, celebrauerit Iob diē natiuitatis suæ, itē nunc ipsum reprobans, quia nō celebrādus, sed lamentandus atq plorandus est dies carnalis natiuitatis, utpote tantarum tentationū atq dolorū introitus: & non solum nō celebrauit ulterius, sed maledixit ac perire optauit dicēs: Pereat dies in qua natus sū. Qui dies? Ille inquit qui olim fuit honestus & hilaris, festiuus & lætus atq splēdidus. Hic ergo pereat dies. unde pereat? Ex solēnitate, ex lætitia, ex splendore, ex istis pereat, & nunq in his inueniatur. Cum hoc aūt die, etiā nox illa pereat in qua dictū est, ecce masculus. Hęc audiētes nos ô uiri nō gaudeamus terrenę natiuitati, sed timeamus à plurimis huius mū di tentationibus, sed paueamus à terribili introitu in illud incorruptibile seculū, ubi erit reuelatio & inquisitio omnium operū atq uerborū nostrorū. Animaduertamus ô homines quæ immutatio facta est in hominibus. Nam priores diē natiuitatis celebrabant unam uitam diligētes, & aliam post hanc nō sperantes. Nūc uerò nos non natiuitatis diē celebramus, cum sit dolorum atq tentationū introitus, sed mortis diem celebramus, ut potę omnium dolorū depositionē atq omnium tentationū effugationem. Diem mortis celebramus, quia non moriuntur hi qui mori uidētur. Propterea & memorias sancto rum facimus, & parentū nostrorū, uel amicorū in fide morientium deuote memoriā agimus, tam illorum refrigerio gaudētes q̄ etiam nobis piam cōsummationē in fide postulantes. Sic itaq nō diē natiuitatis celebramus, qa in perpetuo uiuēt ij qui moriunt. Celebramus nimirū religiosos cū sacerdotibus conuocantes, fideles una cum clero, inuitantes adhuc egenos & pauperes, pupillos & uiduas saturantes, ut fiat festiuitas nostra in memoriā requiei defunctis animabus, quarum memoriā celebramus, nobis aūt efficiatur in odorē suauitatis in conspectu æterni dei. Hęc uidelicet diximus, quia diē natiuitatis. Propter illos qui sine spe sunt maledixit Iob dicēs: Pereat dies ille in quo natus sum, & nox illa in qua dictum est ecce masculus. Paulo post incedēs dicit: Et nox illa sit in dolore. Quis em? Ostēdit uerò quia nulli maledixit per hoc quod ait, & nox illa sit in dolore. Quis em dolor erit nocti? Nullus. Nā nox apud semetipsā atq in semetipsa, neq cū dolore, neq sine dolore esse potest. Nā sicut nō habet naturā, neque substantiam, ita nec dolorem, neq uulnus, neq passionē habet in semetipsa, neq dies, neq nox. Hęc itaq sciēs beatus Iob miseriā uentilans, & dolorem deflens, eis quę non sunt maledixit atq dolorem optauit

tauit dicẽs:Pereat ille dies in quo natus sum, & nox illa in qua dictũ est ecce masculus. Quare? quia tenebrosorum dolorum mihi auspiciũ est factus, quia obscurissimorũ supplicioru mihi extitit introitus, quia cũ re familiari atq; filiorũ perditione etiam amicos in inimicos cõuertit,& corpus meum uermibus consumpsit,& membrorũ meorũ nec uos humore uulneris liquefecit.Pro his ergo oĩbus dies illa sit in tenebris, & tanquã errans circumeat in tenebris,&rursus ad me accessum non inueniat,neq; ap ̃ppinquare ualeat,neq; uulnera mea identidem renouet,neq; maligni diaboli zelũ denuo mihi subministret.Ob hoc ergo dies ille sit in tenebris,dies ille q plurimos deludit,qui plurimos seducit,qui plurimis æternas tenebras procurat. Omnibus illis qui carnalem uitã quæsierunt, spiritalis uerò memores non sunt. Omnib. qui delectationem putant carnales delitias,omnibus qui uoluptati ac uentri deseruiunt super terram. Omnibus istis obscurus efficiatur,quia in tenebras prodient,quia in tenebras ibunt,quia tenebræ cõtegent nomẽ eorum.Dies ille sit in tenebris,ille in quo malignus atq; tenebrosus diabolus suã perfecit uoluntatem.Nam & uere nisi primũ obscurauerit diabolus corda hominũ, nisi primum infuscauerit animas eorum,nisi prius obliuionem dederit timoris dei atq; terribilium iudiciorum eius,non utiq; ualebit unquam peccatorũ semẽ seminare in cordib. eorum.Postquam uerò obscurauerit animã,& à deo auerterit,tunc scilicet ad omnia mala,ad impudicitiam,ad infidelitatẽ atq; ad oĩa carnis desideria,tanquã eos qui in tenebris sunt facile conuertit.Istis ergo talibus efficitur dies illa, hoc est dies natiuitatis,dies tenebrarum.Et non solum dies natiuitatis tenebrę illis efficiunt̃,sed insuper adhuc dies mortis ęternarum tenebrarum introitus efficitur illis.Dies enim tenebrosus circũdabit hos tales.Hæc nãq; uniuersa significãs dicit:Dies illa sit in tenebris. Dies impiorũ,dies infidelium, lasciuorũ,impudicorũ, eorum q neq; in die natiuitatis pietatem custodiũt, neq; in die mortis pœnitentiam ostendunt.Istis ergo talibus dies ille sit in tenebris,quia in tota uita sua tanquam in tenebris ambulant,qui palpant uelut cæcus circa parietẽ. Iustis autem lux est semper in die natiuitatis,sicut Hieremiæ,& omnibus sanctis.Et in die mortis,sicut Lazaro qui deportatus est ab angelis in sinum Abrahæ,Isaac, & Iacob, in secula seculorum,Amẽ. Dies ille sit in tenebris,& nõ requirat illum dominus desuper. Identidem ad priora se conuertit,nõ inquirat illum dominus, ne inquisitus iterũ ad me perueniat,ne inuentus identidem me inueniat.Nõ inquirat illum dominus desuper,nõ recordetur,non reputet.Nõ em̃ est dignus, neq; ipse dies,neq; ille qui in ipso die amarissima mihi ingessit tormenta.Diem natiuitatis memorat, & lamentabilium suppliciorũ diem significat,quinimmo ipsa supplicia,uel potius diabolum qui ingessit ea,quẽ de superioribus cadentem non requiret dominus unquam. Nõ requirat eum dominus desuper.Quid dicis ó beate Iob? Ergo alios dies inquiret,ut de isto solo dicas uelut interminãs,nõ inquirat illum dominus desuper? Vtiq; ait omnes dies seculi inquirent̃, omnia tempora,& momenta atq; secula requirentur & producentur:nimirũ nõ dies seculi qui naturam nõ habent neq; substantiã,sed uerba & facta quæ in illis diebus sunt gesta uel dicta,sed cogitationes & cõsilia atq; tractatus,qui in omni tẽpore uel momẽto huius seculi tractati sunt atq; cogitati.Hæc igitur omnia in omnib.gentibus,& in oĩ lingua inquisita in iudicio manifestantur in tẽpore inquisitionis.Non em̃ mentitur is qui ait:Memor sum ea quæ à seculo sunt dinumerare,non solum tempora & momẽta,& dies,& annos,sed quin potius omnium hominũ cordis occulta,iuxta hoc quod dictũ est: Qui fingit sigillatim corda eorum,qui intelligit omnia opera eorum.Et adhuc alibi:Ipse autem nouit occulta cordis.Apostolus uerò his cõsonanter dicit:In die qua iudicabit deus occulta hominũ.Ille enim dies manifestabit omnia,in igne reuelãs cũcta. Sciẽtes itaq; nos ô uiri,quia aduersum tam terribilẽ habemus iudicem, sancte cõuersari & in factis & in uerbis studeamus,ut nõ pro condemnatione in iudicio,sed pro requie atq; gloria æterna inquiramur.Deinde,nõ sit,inquit,in diebus anni,neque numeretur in dieb.mensiũ. Quis? Maledictus atque perditus ille dies.Iste nõ sit in dieb. anni,neq; numere ̃ in diebus mensiũ.Nunc ostendisti euidẽter ó beate Iob,quia non diem creaturę maledixisti, quia non diem anni uel mensium deuotasti,sed illum qui nõ est in substantia,neq; in numero,neq; in computo.Omnes enim dies anno & mensibus circundantur uel computantur.Extra annum aũt & mẽses nullus est dies.Ergo si dies qui istic maledictus est ac

Luc.16

Rom.2

perditus est,non est in anno,& tu dicis:Non sit in diebus anni:non est in mẽsibus,& dixis:Non numeretur in diebus mensium:nihil est,nusquam est,hoc quod non est maledicis.maledicis enim qui non est perire uolens.Et merito irreprehensibilis in omnib.permanes beatissime dei amice Iob.Aut etiam aliter intelligamus maledictũ hunc atq; perditum diem de quo dicit:Dies ille sit in tenebris,& nõ inquirat illum dominus desuper. Figurate significat per hæc infelicem illum Iudam,per ista de longe eum ostẽdit,qui de buerat esse dies serenus,& splendidus ac perspicuus,& sibi luminosus & aliis lucidus,factus est tenebrosus per semetipsum atq; obscurus.Hunc ergo significans dicit:Dies ille sit in tenebris qui lucẽ dereliquit,qui à luce discessit,qui lucem in mortẽ tradidit,& non inquirat illum dñs desuper,cum inquisierit Petrũ & cæteros apostolos resurgẽs à mortuis.Nõ sit in diebus anni,ecclesię festiuitatibus atq; sanctificationibus,nõ sit in unitate ecclesiæ,nõ numere ̃ inter dies mensiũ,in numero xij apostolorũ,tanquã xij mensium, sed deleatur de libro uiuentiũ,& cũ iustis nõ scribatur. His cõsonanter inferius uniuersum populum Iudæorũ designans atq; increpans,noctẽq; eum nuncupans,dicit:Obscurent̃ sidera noctis illius.Cuius noctis? Illius de qua dicit Apostolus:Nox præcessit.Que sidera obscurent̃? Sacerdotes,& Scribæ,& Pharisæi:Nã hi qui debuerant in modũ stellarum fulgere atq; lucere in lege tanquã in nocte,effecti sunt oẽs tenebrosi atq; obscuri. Sustineat,inquit,nox illa Iudæorũ tenebrosus populus, sustineat resurrectionẽ dñi,sed non ueniat in lucẽ uultus eius, neq; uideat luciferũ orientẽ spiritum sanctũ paracletum de excelsis ad apostolos missum.Aliaq; plurima demõstrant̃ ex ipsis beati Iob sermonibus,quæ in resurrectione atq; iudicio præueniẽt impijs atq; iniustis tãquã abortiuũ existens de uentre matris suæ.Illic,inquit,impij requieuerũt ab ira indignationis,illic requieuerunt dolẽtes corpore.Illic,inquit,in resurrectione,in inquisitione,in iudicio. Illic em̃ requiescit eatenus indignatio atq; furor impiorum, cum digna illis illata fuerit damnatio atq; tormentũ:tunc erunt tanquã aborsum exiens de uẽtre matris suæ,sicut infantes qui non uiderũt lucẽ. Nã sicut abortiua de uentre matris suæ exeuntia nõ uiderunt lucẽ,sed ex tenebris in tenebras eunt, ex tenebris atq; angustia uteri materni in tenebras & angustias terrę atq; sepulchri:sic impij de tenebris in tenebras eunt, ex angustia in angustiam expellentur,de corpore in sepulchrũ, ex sepulchro in angustiã expellẽtur atq; iudicij damnationẽ,& in tenebras exteriores,ubi nõ est lux,neq; uidebunt uitam hominẽs.Pusillus & magnus,inquit,ibi est.Non est em̃ personarũ acceptor regni huius rex. Merito ex æquo impertit oĩbus & pusillis & magnis, & humilib. & altis regni huius introitũ.Illis sanè qui æqualiter illum metuũt,qui æqualiter illum diligũt.Pusillus & magnus.Ibi est Lazarus pusillus,cum Abraham magno,& seruus nõ timens dominum suum.In incorruptione em̃ non est dominus corruptibilis,neq; carnalis,sed cum apparuerit facies cœlestis domini atq; iudicis,tũc corruptibiles atq; carnales domini nusquã apparebunt.Merito illic est seruus nõ timẽs dominũ suum.Memoratus em̃ timor iudicij, terror atq; formido futurorũ,omnem timorem corruptibilem & carnalem in obliuionem deducit atq; foras mittit.Non enim serui dominorum timoris recordãtur, neq; domini seruis imperare occurrũt. Vnus em̃ timor inquisitionis atq; iudicij apprehẽdet cũctos.Merito illic est seruus nõ timẽs dominũ suũ. Ibi est Abdias nõ timẽs Achab dominum suum.Ibi est Onesimus nõ timens Philemonem dominum suum. Alĩq; innumeri reperiũtur & in lege,& in Euãgelio his similes,qui cœlesti domino ac deo omniũ seruientes, nõ timuerũt super terram dominos carnales ad obediẽdum eis in malis,neq; in cœlis eos timẽt in cõspectu ueri domini uenientes. Nã cum seruitutem carnalem pure eis atque deuote exhibuissent,nõ discesserũt à creatoris seruitute.Hoc nanque oportet reddere seruos carnalibus dominis suis,ut nõ fraudẽt,ut nõ circũueniãt,ut nõ insidient̃ dominis suis,ut nõ ad oculũ seruiãt,ut nõ in facie fingant, sed foris ab oculis, sed foris à facie omnẽ gratiã dominis suis ostendãt.Huius nãque rei ingẽtem in cœlis accipiet remuneratiõnem à domino omnium atque iudice uiuorum & mortuorũ.In seruum uenũdatus est Ioseph,sed in malo atque impio actu nõ obediuit dominę suæ.Merito & in teris in Aegypto,& in cœlis in perpetuo dominabit̃ illi,quæ illicite ad tẽpus dominari uisa est.Hęc scilicet uniuersa ,p bonorũ cõmonitione diximus, à beato Iob etiã nos de his ammoniti, dicẽte eo euidẽter:Pusillus & magnus ibi est,& seruus nõ timẽs dñm suum.

Rom.13

3 Reg.18

Gen.39

Inueniet qui inquirere studuerit, etiam cætera alia his cõsonantia, & ea quæ nunc istic per ordinem, & cuncta quæ in priori multipliciter à iusto illo sunt dicta de dei magnitudine, & de sua tolerantia, quæ sustinuit absque culpa innocens in cõspectu dei, & coram omnibus hominibus, quæ sustinuit cũ gratiarum actionibus atque cõfessiõibus dei, quæ sustinuit piæ tolerãtiæ formam præbens in perpetuo cunctis. Beati qui te fuerint imitati beatissime Iob. Beati qui tua uestigia fuerint secuti. Beati qui similiter ut tu in fide, & pietate atque in omnium sibi accidentium tolerantia consummati fuerint. Hi requiescent in perpetuo apud deum patrem, cui gloria in secula seculorum, Amen.

Finis libri Tertij in librum beati Iob.

PROLOGVS RVFINI
PRESBYTERI IN EXPLANATIONEM SVPER PSALMOS TRIGESIMVMSEXTVM, Trigesimumseptimum, & Trigesimumoctauum.

Q VONIAM Trigesimisexti, & trigesimiseptimi, & trigesimioctaui psalmi expositio tota moralis est, institutaquædam uitæ emendationis ostendens, & nunc conuersionis ac pœnitentię, nunc purgationis & profectuum semitam docet, idcirco tibi eam Apronianę filiæ charissime in nouem oratiunculas, quas Græci Homilias uocant, uelut in uno corpore digestam in latinũ transtuli, ut intra unum codicem collectam haberet dictionem, quę ad emendationem uel profectionem morum tota respiceret. Hoc sanè beneficij prestabit hæc lectio, quòd absq; labore lectionis intelligentia eius in propatulo habeatur, quò scilicet uitæ simplicitas, sensu lucido ac simplici sermone doceatur, ex quo prophetia peruenire non solum ad uiros, uerum etiam ad religiosas fœminas possit, & excolere simplices mentes: ne forte religiosa filia mea, soror in Christo tua, ingrata sit operi nostro, si id semper laborioſum intellectui suo pro asperitate sentiat quæstionum: quia nec corpus humanũ ex solis potuisset neruis ossibusq; constare, nisi eis diuina prouidentia, uel molliciem carnis intexuisset, uel blandimenta pinguedinis.

Explanatio psalmi Trigesimisexti qui dicitur: Noli æmulari in malignantibus.
Non uidetur Origenis. Vide censuram. Homilia I

Heb.1 M VLTIFARIE, multisq; modis deus locutus est patribus in prophetis. Aliquando quidem ineffabilia sacramenta nos edocet in his quæ loquitur: aliquando autem de saluatore, & de eius aduentu nos instruit: interdum uerò mores nostros corrigit, & emendat. Propter quod nos tentabimus per loca singula scripturæ diuinæ huiusce modi differẽtias assignare, & discernere ubi prophetiæ sint, & de futuris dicatur, ubi autem mystica aliqua indicantur, ubi uerò moralis est locus. Incipientes igitur explanationem trigesimisexti psalmi, inuenimus quod totus psalmus iste moralis est, & uelut cura quædam ac medicina humanæ animæ datus, cum peccata nostra arguit, & edocet nos secundũ legem uiuere. Sed uideamus iam quale nobis principium dat primus uersiculus. Noli, inquit, æmulari inter malignantes, neq; æmulatus fueris facientes iniquitatem: quoniam sicut fœnum cito arescent, & sicut holera herbarũ cito decident. Duo sunt quidem quæ nos docet in his uerbis facere nõ debere. Primo quidem ne æmulemur inter malignantes, secũdo ne æmulemur eos qui faciunt iniquitatẽ. quoniam sequitur eum qui inter malignãtes æmulatur, ut arescat sicut fœnũ, & hoc eũ nõn tarde, sed cito esse passurum. Eum uerò qui æmulatur faciẽtes iniquitatem, sequit, ut sicut holera herbarum cito decidat. Et secundum simplicem quidẽ literæ intellectũ, nõ æmulari inter malignãtes, hoc uidetur indicari, ne inter malos & pessimos homines æmulator quis malitiæ, id est dux & auctor existat, & uelut formam flagitij cæteris præbens

Psal.36

bens, Æmulari uerò eos qui faciũt iniquitatem, illud est, si imitetur quis, & discat agere iniquè. Et hoc est in utroq; quod dicitur, ut neq; exẽplum malitiæ cæteris præbeas, neq; ipse aliorũ malorum sequaris exempla. Verum ut plenius quid etiam intrinsecus sermo ille contineat agnoscamus, cõueniẽs puto adhibere de scripturis diuinis sicubi hũc sermonem inuenimus scriptũ, & spiritalibus spiritalia comparare, ut quid per hæc indicet euidentius pateat. Scriptũ est in Deuteronomio: Ipsi in zelũ me cõcitauerũt in nõ deo, Deut.32
ad iram me concitauerunt in idolis suis, & ego in zelum adducam eos in nõ gentẽ. Hic ubi latine dicitur in zelum adduxerunt me, & ego in zelum adducã, in græco idem ipse sermo est, qui & in psalmi initio est dictus, id est æmulati sunt me, & ego æmulabor eos. Quamuis sermo ipse græcus id est ζηλωσαι significãtius in latino exprimi uidetur, si dicamus irritauerũt me, idem tñ ipse est sermo. Sed & in apostolo scriptũ est: An æmulamur dominum? Nũquid fortiores illo sumus? Et ubi habetur æmulamur dominum, in quibusdam exemplaribus irritamus dominum scriptũ est. Ex quibus omnibus testimonijs indicatur quod æmulari aliquem irritare eum est, & prouocare. ut uerbi causa, si talia utamur exemplo. Sunt quædã mulieres impudicæ, & nequã, quæ si forte uiros in amoris furtiui illecebris ceperint, processu temporis occultis nõ cõtentæ flagitijs, uolũt etiã pudicis coniugibus innotescere, quòd ab earum uiris amentur, ut ex hoc in zelum excitent, & irritent ac perturbent alienas domos. Si intellexisti exempli uirtutem, quomodo pellex zelum concitet uxori, & hoc debes aduertere qd sit æmulari inter aliquos, id est cũ eis malitiæ alicuius incitamẽta præbẽtur. Deniq; quia sermo ille Deuteronomij, in quo ait: Ipsi in zelũ adduxerunt me in nõ deo, id est παραζηλωσαι, hoc significet, ex hoc manifestius claret, quod alibi scriptũ est, quia deus noster deus zelans dicitur. Zelans autem maritus dici solet de cõiuge sua, cũ ei pudicitiam sollicitius & cautius curat, nec pollui patitur coniugis castitatem. Vnde consequẽter qui peccat, deũ qui zelans dicit, in zelum incitat, & irritat. Verũ hæc omnia abusiue audiẽda sunt de deo, sicut & ea quę de furore dei dicuntur, uel de somno, uel de tristitia, per quę illud intelligitur quid unusquisq; nostrũ, p actibus suis de deo mereatur. Deniq; sic dixit in Deuteronomio: Quia ipsi in zelũ adduxerũt me in non deo, & exacerbauerunt me in idolis suis, id est colẽtes idola in zelum cõcitauerũt me. Sed quid sequitur? Et ego in zelum adducam eos in nõ gentem, in gentem insipientem irritabo eos. Vnde etiam nũc Iudæi nõ mouẽtur aduersus gentiles, aduersum eos qui idola colunt, & deum blasphemãt, & illos nõ oderũt, nec indignãtur aduersum eos: aduersum Christianos uerò insatiabili odio ferũtur, qui uticq; relictis idolis ad deum cõuersi sunt. Cum ergo uideris Iudæos odio habẽtes Christianũ & insidiantes ei, intellige quia cõpletur prophetia illa quæ dicit: Et ego cõcitabo eos in non gentem. Nos eñ sumus non gens, qui pauci ex ista ciuitate credimus, & alij ex alia, & nusquã gens integra ab initio credulitatis uidetur assumpta. Nõ eñ sicut Iudæorum gens erat, uel Aegyptiorũ gẽs, ita etiam Christianorum genus gens est una, uel integra, sed sparsim ex singulis gentibus congregant. Dicit ergo, quia ego in zelum eos inducã in non gentẽ, in gentem insipientẽ irritabo eos. Et ideo irritantur in nos, & odio nos habent uelut gentem insipientem, dicentes se esse sapientes quoniã quidẽ primis ipsis cõmissa sunt eloquia dei, & meditantes à puero usq; ad senectutẽ legẽ dei, in legẽ dei non peruenerunt: sed ideo quæ stulta sunt elegit deus huius mũdi, ut confundat sapientes. & sic impletur quod scriptum est: In gẽtem insipientẽ irritabo eos. Sed & quod dicit Apostolus: An æmulamur dominum? nũquid fortiores sumus illo? uideamus quid indicet. In eo loco hæc dixit, ubi de sacrificijs, & de his quæ idolis immolãtur, disputat. An æmulamur (ait) dominũ, hoc est zelo cõcitamus, edentes ea quæ idolis immolata sunt, sicut Iudæi zelum eius cõmouerunt in idolis suis. Nunquid etiam nos simili modo facere uolumus? Ideo ergo ait: An æmulamur dominũ? Nũquid fortiores illo sumus? hoc est qd dicit. Siquidem cõcitemus zelum alicui qui inferior est uiribus nostris, possumus facile contemnere: si uerò fortem cõcitemus in zelum, nũquid non in propriam molimur ista perniciẽ? Si ergo uescimur idolis immolatis, & aduersum nos zelũ domini cõcitamus, fortiorem iram cõtra nos, id est ad proprium interitum prouocamus. Si quãdo ergo uideris hominem nequam, obserua, & caue ne zelum eius cõcites aduersum te, ne qd incaute facias, unde nequitia cõcitetur. Verbi causa, ut per exemplum planius fiat qd dicitur

citur,beatus Dauid Saul malignantem cõcitauit in zelum,quãdo processit ante exerci
1 Reg.18 tum,& occidit Goliam,& processerũt chori puellarum & mulierum dicẽtes: Percussit Saul in milibus,& Dauid in decẽ milibus. Quod utiq; si studio suo egisset Dauid, æmulatus fuisset in malignitate Saul. Sed nunc nõ suo studio factũ est ut exirent chori puellarum,& huiuscemodi hymnũ dicerẽt,quia Dauid percussit in decem milibus, & Saul in milibus. Hoc est ergo quod nos edocet psalmus, ut quoniã genus hominũ proclíue est ad zelotypiam,& perfacile ad uitiũ istud inclinatur,obserua ne id agas,quod malos homines in æmulationẽ tui irriteț,& ad insidiandum tibi concitet, uel ad odiũ tui exciteț. Et est hoc totum quod significatur in his omnib. ut neq; ipse prouoces mali æmulationem aduersum te,neq; tu nequitiã æmuleris alienam. Quomodo ergo homo nequitiã æmulatur alterius? Sine dubio cum eadem agit. Quod autẽ dico,tale est. Si quis sit per iniquitatẽ diues factus ex paupere, si sit uicinus eius egens, & uideat illum qui de terra surrexit,& ad diuitiarũ culmen ascendit,& incipiat æmulari ut similiter etiã ipse ex iniquitate ditescat,hoc est æmulari facientes iniquitatem. Sed & si quis eũ qui uel furtuis stupris,uel illicitis conatibus ultra locũ & mensuram suam inuadit nuptias,domos, diuitias,æmulari uelit,æmulatus est facientes iniquitatem. Iam uerò eos qui per diuersa flagitia, uel indignas atq; illicitas ambitiones ad immerita bonorũ culmina peruenerũt,et iniquis factionib.uel cruẽtis manib.honores nõ sibi debitos occuparũt, hos si qs uidẽs ad similẽ inflammetur insaniã,æmulatus est facientes iniquitatem. Propterea ergo mandato domini illuminamur,ut cum æmulationis illicitæ cor nostrũ flamma mẽtemq; pulsauerit,nos uerbis edocti dicamus. Si æmulari uoluero inter malignãtes, aut æmulatus fuero faciẽtes iniquitatẽ,uide quid sequatur. Sicut fœnum,inquit,cito arescent, & sicut holera herbarum cito decidẽt. Vis etiã alterius prophetæ de talibus monitis auctoritaEsa.40 te muniri? Audi quid etiam Esaias de omni gloria carnali pronunciet: Omis,inquit,caro fœnũ,& omnis gloria eius ut flos fœni. Vis etiã per singula uidere quomodo flos fœni sit carnis gloria? Vide quis imperauit ante hos triginta annos,quo imperiũ eius efflo ruit: cõtinuo autẽ sicut flos fœni emarcuit,tunc deinde alius post ipsum, deinde alius atque alius,qui deinde duces,& principes: & omis eorum gloria & honor non solum tanquam flos emarcuit, uerumetiam tanquam puluis aridus,& à uento dispersus ne uestigiũ quidẽ sui reliquit. Alij etiã diuitijs elati,& honoribus tumidi, studẽtes uel laudabiles haberi per simulatam bonitatẽ,uel execrabiles per indomitam crudelitatem. Quorũ si quis uana studia existimat æmulãda,eat nunc ad cadauerũ eorũ reliquias,si tamen uel ipsæ inueniri queant: aliquantis em̃ ne hoc quidem cõcessum est: & tunc inueniet quomodo omnis caro fœnũ est,& omnis gloria eius ut flos fœni. Exaruit fœnũ & flos eius decidit. Qui autem nõ diligit flosculos carnis,neq; carnaliter uiuit,sed diligit uerbũ dei, & in ipso ꝓficit,audi quid speret: Verbum,inquit,domini manet in æternũ. Sed & hoc ipsum quod ait,quia sicut fœnum cito arescent, malignantes scilicet, nõ arbitror otiosum cur fœno eos cõparauerit,cum utiq; & alia possit esse materia,cui cõparẽtur hi qui malitiose egerũt. Fœnũ mutorũ & irrationabilium animalium cibus est. Fortassis ergo pro eo quòd omnes stulti,& imperiti,& qui contra rationem & sapientiã dei uiuunt,secũtur eos qui in malitia principes sunt,& ex illorũ uita uel actibus uesci dicuntur, qui bus & obediunt,idcirco eos fœno cõparauit. Nemo enim prudens ab illis sumit exemplum. Nã sicut uir prudẽs qui audit uerba domini & facit ea, iste est qui manducat panẽ illum qui de cœlo descendit,& Iesus est cibus ei pro eo quod ex uerbis eius pascit,& in mandatis eius uiuit: similiter & hi qui in malitia eminentes,sicut fœnũ efficiũtur ijs qui sibi obtemperant,uel æmulationem sui ad nequitiam gerunt. Similia aũt etiam de holeribus herbarum intelligenda sunt,quibus comparãtur hi qui faciũt iniquitatem, pro eo quod uelociter transeant. Inuenimus tamẽ in scripturis diuinis interdũ & laudabilia holera,quæ per ꝓceptũ apostoli manducare iubentur infirmi. Alia autem sunt illa,& his
Ios.13 cõtraria,de quibus dicitur quòd flumina Aegypti aqua sit deorsum descẽdens, & rigãs sicut hortum holerum: quo uidelicet Aegyptius nõ arbor dicatur, sed ne uitis quidẽ nominetur,sed holera quæ cito deficiunt. Et uis uidere quàm cito Aegyptius decidat? Vi
Exod.15 de quid dicat̃ de eis in Exodo: Aegyptij autẽ festinauerũt, inquit, decolligauerũt axes suos,& cito fugerũt sub aqua. Sicut holera ergo herbarũ cito decidẽt. Deniq; & Achab

ille iniquus quoniam talia holera parabat plantare in uinea Naboth Iezrahelitæ, ꝓpter 3 Reg.21
quod Nabutheus magis mori elegit, quàm permittere ut excisa uinea Israelitica holera plantarentur. Fecit ergo hoc tanquã iustus, ut non permitteret excidi uineam iustitiæ cuius fructus lętificat cor hominis, cum in sapientiæ cratere miscetur,& plantari holera iniquitatis,uelociter uiridãtia,sed uelocius arescentia. Puto ergo quòd etiam in nostris cordibus qui credimus saluatori,sit aliqua uinea plantata. Sicut dixit: Vinea facta est di- Esa.5
lecto in cornu,in loco uberi. Sed & ad illos dictũ est, quib.sermo dei factus est primum, quia ego plantaui te uineam totã feracẽ. Est ergo nobis uinea quædã ex qua fructũ scientiæ qui lætificat cor hominis per donum sapientiæ premimus in torcularibus scripturarum,cum perfectius & latius diuina,legis mysteria cõtuemur. Sed proficientibus nobis in his studijs,& Israelitico oculo ad oculum spiritalem tẽdentibus,uenit Achab iniquus & impius: Achab inimicus uineæ nostrę,& aduersum optima studia hæc sapiẽtię inuidiam cõcitat,tumultum commouet,dolos & factiones per Iezabel,hoc est per carnalem sapientiam instruit,& uult excidi uineam istam spiritalis intelligentię,& plantari holera,id est ut quæ legimus,carnaliter intelligamus, sicut holera enim omnis gloria carnis est. ut impleatur in nobis illud quod culpat Apostolus dicens ad Galatas: Sic in- Gal.3
sensati estis,ut cum spiritu cœperitis nũc carne perficiamini? Quod aũt in anima sancta sint uineę,& agri à dño benedicti,audi etiã Isaac ad filiũ suum Iacob dicentẽ: Ecce odor Gen.26
filij mei sicut odor agri pleni quem benedixit dominus. Melius ergo est uineã nos colere in anima nostra,& torcular fodere scripturarũ,& uindemiare botros, & premere uinũ de uinea Soreph,ut & nos dicamus ad dominũ, quia poculũ tuũ inebriãs quàm præclarum est. Posteaq; dixit sicut holera herbarum cito decidere facientes iniquitatem,& prohibuit æmulari inter malignantes,& imitari faciẽtes iniquitatem,tunc dicit quid facere debeamus. Spera,inquit,in domino,& fac bonitatẽ. Cõemptis scilicet illis omni- Psal.36
bus quæ superius culpata sunt,honoribus,diuitijs,& omni gloria carnali atq; omnib.se culi bonis,in domino,inquit,spera. Sperans aũt in domino non sis otiosus: sed bonitatẽ faciens,spera in eo. Quæ est autẽ ista bonitas,uideamus. Vnus est ex illis fontibus quos sancti spiritus fructus esse enumerat Apostolus. Fructus autem spiritus est charitas,gau- Gal.5
dium,pax,patientia,bonitas,& iustitia. Fac ergo bonitatem. uelut si diceret ad agrũ loquens,fac illum fructum uel illum: ita nunc tibi auditori diuinarum scripturã, tanquam agro,loquitur sermo diuinus. Fac bonitatẽ,& inhabita terrã,& pasceris in diuitijs eius. Noli esse sicut fœnum arescens,noli fieri sicut holera herbarũ, quæ cito deficiẽt, sed spera in domino,& fac bonitatem,& inhabita terrã. Quam terram inhabitare nos iubet si bonitatem fecerimus? Vtiq; si de ista loqueretur terra quã habitamus,& qui faciunt bonitatem,& qui nõ faciunt,habitant hanc terram. Superfluum ergo uidetur esse mandatũ si intelligatur hæc terra. Sed uideamus ne forte illã dicat terrã de qua scriptũ est, quia semẽ aliud cecidit super terram bonam,quę attulit fructum,in qua nũc terra cor audito ris significari uidetur. Hanc ergo iubemur inhabitare, hoc est non longius euagari,non ultra citraq; discurrere,sed habitare,& consistere intra animæ nostrę terminos,& cõsiderare eam diligentius atq; efficì eius agricola sicut fuit Noe,& plantare in ea uineã,& excolere terrã quæ intra nos est,nostræ animæ innouare noualia, & nõ seminare super spinas: uidelicet cum animã nostrã purgamus à uitijs,& incultos atq; asperos mores ad mãsuetudinẽ Christi imitationis excolimus,& ita demum ex uirtutũ diuitijs pascimur. Neq; em̃ putandum est præcipi nobis terrenas diuitias quærere,quas contemnere iubemur & spernere. Ait ergo: Inhabita terrã. hoc est ergo,animæ tuæ semper assiste,ibi semper permane,& excole terrã tuã,ut cũ abundare cœperis iustitiæ fructibus,tunc pascaris in diuitijs eius. Quid est aũt pasci in diuitijs eius? Quia quodcũq; seminauerit homo, Gal.6
hoc & metet: Et qui seminat in carne,de carne metet corruptionem. Qui aũt semĩat in spiritu, de spiritu metet uitã ęternã. Si aũt habites terram tuam,& ipsam in spiritu & nõ in carne seminaueris,pasceris in diuitijs eius,sicut oues illę quę in loco uiridi pasci dicũ- Psal.23
tur, de quibus dicit sermo diuinus: In loco uiridi ibi me collocauit. Vnde cõstat quod unusquisq; nostrũ ipse sibi præparat intra se locum uiridem,in quo pascitur à domino,cũ agros animæ suæ excolit,& in spiritu seminans semper ad lætitiã spiritalis culturę addu cit. Delectare in dño,& dabit tibi petitiões cordis tui. Moris est scripturæ diuinæ duos

homines introducere ὁμωνυμίᾳ, id est similitudine alterius alterum ex altero nominare, hoc est ea quæ exterioris sunt hominis, compellere etiam in interiorem. Quod aũt dico tale est. Exterior homo corporalis uescitur cibis corruptibilibus, & sibi aptis. Est aũt & cibus quidã interioris hominis, de quo dicitur, quia in omni uerbo dei uiuit homo. Est
Deut.8 poculum exterioris hominis, est aliud interioris. Bibimus em̃ de spirituali sequenti petra, & bibimus aquam, quam dicente Iesu, qui bibit, non sitiet in ęternũ. Est & indumen
1 Cor.10 tum exterioris hominis, est & interioris hominis indumentũ. Et si quidẽ peccator sit, in
Psal.109 duit se maledictum sicut uestimentũ. Si autem iustus sit, audit: Induite uos dominum le
Col.3 sum Christũ. &: Induite uos uiscera misericordiæ, benignitatẽ, humilitatem, mãsuetudinẽ, patientiã. Et quid necesse est enarrare per singula quomodo interior homo exterioris hominis homonymis appellationibus nominetur? Arma exterior homo & interior habet. Qui secundũ interiorẽ hominẽ militat, induit armis dei, ut possit stare aduersus uersutias diaboli. Sed post multa exempla, ueniamus ad hoc quod propositũ est. Videamus quid est quod significatur ex eo quod dictũ est: Delectare in domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Sciendũ primũ est quia hoc quod dixi in latino delectare in domino, in græco delitiare in domino dicitur. Hoc em̃ græcus sermo indicat, quod est ἐντρυφήσου. Sicut ergo secũdum exteriorẽ hominem possibile est nõ solum cibis uti, uerũ etiã delitijs perfrui, & maxime qui diuites sunt delitijs utunt: ita etiam interior homo potest non solum cibis uti, uerũ & delitijs perfrui. Quod fieri hoc modo arbitror. Si qs audiat uerba ea solummodo, quæ se inuitent ad timorem dei, iste cibum tantũmodo capit ex huiuscemodi uerbo. Qui uerò dederit operam ad intelligendã legem, ad perscrutandos prophetas, ad exsolutiones parabolarum Euãgelij, ad explanationem uerborũ apostolicorum, & qui in omnib. intellectui & scientiæ operam dederit, iste delitijs fruitur. Non enim ad hoc solũ quod ei ad uitam sufficit, cibo utitur mandatorum, sed in omni agnitione scięntiæ delectatur. Hoc est quod arbitror & in eo indicari, quod dicit deus
Psal.36 ab initio plantasse paradisum delitiarũ, sine dubio in quo spiritalibus delitijs frueremur. Sed & alibi: Torrentẽ (ait) delitiarũ potũ dabis eis, sanctis scilicet. Sed & hic scio quin latinis exemplaribus haberi solet torrentẽ uoluptatis tuæ, sed in græco habet τρυφῆς, quod est delitiarum. Sed & sanctis quibusq; corporalium delitiarũ contemptus indicit, & spes delitiarum spiritalium repromittitur. Vis etiam de hoc auctoritatẽ accipere scripturæ diuinæ? Diues quidã erat, & Lazarus pauper. In delitijs corporalibus erat diues, Lazarus conficiebat inedia. Excessit utercq; de seculo, & Lazarus quidẽ ab angelis sub
Luc.16 latus est in sinum Abrahæ, ut ibi in delitijs requiesceret: Ille aũt qui in delitijs fuerat corporalibus, abijt in gehennã ignis, sicut in Euãgelio scriptũ est, & audit ab Abrahã, quia tu consecutus es bona in uita tua, hoc est delitijs abusus es, & Lazarus mala: nunc autẽ hic requiescit, tu uerò cruciaris. Nemo potest, & in carne, & in spiritu habere delitias. Sed si quis in carne delitiatur, sicut ille diues, carebit gremio Abrahã & delitijs. Qui uerò in pręsenti seculo pane afflictionis uescit, sicut & ille pauper, cũ hinc abscesserit in delitijs erit. Delitiare ergo in dño, & dabit tibi petitionẽ cordis tui. Quod si adhuc plenius intueri uis quomodo quis delitiet in domino, perspice quod dominus ueritas est, & sapientia est, & iustitia est, & sanctificatio est. Si ergo abũdaueris in diuitijs ueritatis, si abundaueris in intellectu sapientię, si copiosus fueris in actibus iustitiæ, tunc plene & integre delitiaris in domino. Quæ utiq; cum expleueris, tunc etiam id quod cõsequit adpisceris. dabit enim tibi dominus petitiones cordis tui. Necessario tñ addidit petitiones cordis tui, cum potuisset utiq; dicere petitiones tuas. ita aũt facilius intelligi põt. Quòd si singulorum membrorum propria quędã persona fingatur, uerbi causa, si oculus haberet uocem, nũquid non diceret peto lucem, ut uideam ea quæ me uidere delectãt? Refugio enim uidere horrorem aliquem, & omne quod conturbat & contristat aspectũ. Similiter & si auditus acciperet uocem, nũquid nõ diceret peto sonum modulata arte cõpositum, sonum delectabilẽ, asperũ uerò & terribile aliquid audire refugio? Ita si gustui uox daretur, & tactui, & omes sensus nostri sine dubio hæc peterent, quæ suo sensui cõuenirent. Ab his ergo transeamus ad cor in quo est mẽs, & principalis intellectus, & uideamus quid desideret & quid petat cor, sicut de oculo uel de auribus cęterisq; sensib. in superiorib. demõstrauimus. Secundum sui naturã cor sine dubio intelligentiã poscit. Sicut

Sicut oculus uisum, ita cor intellectum requirit. Sicut auris suauem sonũ cupit, ita cor sapientibus sensibus delectatur. Sicut gustus dulci sapore, ita cor prudentibus cogitatiõibus gaudet. Sicut odoratus suauitate fragrantiæ, ita cor rationabilibus studijs lætatur. Si cut tactus lenibus ac mollibus, ita cor utilibus & optimis cõsilijs delectatur. Si ergo delitieris in domino, & sapientiæ & ueritatis & iustitiæ copijs atq; delitijs perfruaris, dabit tibi dominus petitiones cordis tui aptas delitijs supradictis. Post hæc dicit: Reuela domino uiã tuã, & spera in eum, & ipse faciet. Omis qui male agit odit lucem, & non uenit ad lucem uti ne arguantur opera eius. Qui aũt facit ueritatem uenit ad lucem. Quoniam ergo qui male agit odit lucem, & quantũ in ipso occultans mala quæ agit, & timẽs ne arguatur uelat, & contegit uiam suam, & tanquam uelamento quodam operit actus suos. Verbi gratia, si quis uestrũ, licet non optem esse in hoc cõuentu talem aliquem, tamen si quis inter uos siue cathechuminus, siue etiã unus aliquis ex pluribus fideliũ cõscius sibi est quod fornicatus sit, & celat delictũ, nunquid nõ tibi uidetur iste occultare, & operire uiam suam quam incedit? Qui aũt caste agit, & confidit de puritate uitæ suæ, nõ uult cooperire uiam suam, sed uult eam manifestã esse: manifestã dico non hominibus, ne forte percipiat mercedẽ suã ab hominibus, sed deo manifestat. Propterea ergo dicitur, reuela ad dominum uiam tuã. Sed & si malorũ tibi conscius aliquorũ fueris, noli occultare, sed per exomologesim, id est confessionem reuela ea domino, & spera in eum, & ipse faciet. Hoc est, cum cõfessus fueris, & reuelaueris ei delicta tua, spera in eum quod possis ab eo ueniã promereri, & ipse faciet. Quid faciet? Sine dubio sanũ te faciet. Dicet tibi: Ecce iã sanus factus es, ultra noli peccare, ne qd tibi deterius contingat. Hæc faciet, si delicta tua ei reuelaueris. Si uerò pura est uia tua, & munda cõsciẽtia, & hæc ei reuelaueris, spera in eum. Quid faciat, ex consequentibus disce: Producet sicut lumen iustitiam tuam, & iudicium tuũ sicut meridiem. Tuam iustitiã, quam tu egisti in occulto, & reuelasti eam soli deo, hanc producet sicut lumen deus, & ostẽdet te iustũ illuminatũ sole iustitiæ, cœlo & terræ, & omnib. qui in cœlo sunt ostendet lumen iustitiæ tuæ, & (si ita dici oportet) iacta bit se de te tanquam de filio, tanquam qui acceperis spiritum adoptionis. Producet ergo iustitiam tuã sicut lumen, quia qui secundum mandatũ domini iustus est, iustitiam suam ita facit, sicut ipse mandauit dicens: Vos autem cum facitis iustitiã uestram, nesciat sinistra quid faciat dextera tua. Hæc ergo iustitia quæ ita fit, ut nõ hominibus appareat, nec ut humanam gloriã captet, sed fit in occulto, ut pater qui uidet in occulto reddat palàm in tempore suo, producitur à deo sicut lux, & iudicium tuũ sicut meridies. Omnia enim iusti iudicia quæcunq; iudicauit, non solum sicut lux erunt, sed sicut meridianum lumẽ, quod utiq; clarissimum & splendidissimum est. Plenitudo enim lucis, in meridiano tempore designatur. Si ergo fueris iustus & bonus, producet deus sicut lumen iustitiã tuam, & iudicium tuum sicut meridiem. Vel certe in iudicio cum causa tua discutitur, iustitiam causæ tuæ tanquã lucem deus faciet manifestam & iudiciũ quod & dijudicat, uelut meridiem faciet manifestum. Quæ scientes ita futura, deprecemur misericordiã dei, ut concedat nobis tales fieri, qui digni habeamur, quorũ deus ipse lucem iustitiæ producat in medium, & iudicium nostrum sicut meridiem clarum & lucidum, habens lucem uerã in se, ipsum dominum nostrum, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Homilia Secunda de eodẽ Psalmo, ab illa parte: Subditus esto dño, & ora eum.

PRAECIPIENTE mandato, & dicente, Subditus esto domino, necessarium uidetur perscrutari quid sit subditum esse domino, & quid sit non esse subditum. Sicut enim non omnis qui dicit domine domine, intrabit in regnũ cœlorum, sed qui facit uoluntatem patris mei qui in cœlis est: ita non omnis qui dicit se subiectum esse domino, subiectus est ei, sed qui re ipsa subiectus est ei. Quia uere subiectũ esse domino, non sermo professionis, sed opus subiectionis ostendit. Plenius autem intelligitur quod dicimus hoc modo. Dominus noster Iesus Christus iustitia est. Nemo ergo iniuste agens subiectus est Christo, qui est iustitia. Christus ueritas est. Nemo mendax Christo subiectus est qui est ueritas, siue cum in rebus, siue cum in doctrina mendacium loquitur. Dominus Iesus Christus sanctificatio est. Nemo est subiectus sanctificationi, cũ pollutus sit & impurus. Dominus Iesus Christus pax est. Nemo litigiosus & turbulentus

bulentus Christo subiectus est, qui est pax, sed ille subiectus est ei q̃ dicit: Cũ his qui ode
Psal. 62 runt pacẽ eram pacificus. Vnde & in alio psalmo ad animã suam dicit propheta. Verũtamen deo subdita esto anima mea, quia ab ipso est patiẽtia mea. Sed & Apostolus magna quidem & mystica de subiectione significat dicẽs: Cum autem subiecta ei fuerint omnia, tunc & ipse filius subiectus erit ei qui sibi subdidit omnia. Audi ergo quid dicit, quia omniã necesse est Christo esse subiecta, & tũc ipsum esse subiectũ, subiectione uidelicet illa quam de spiritu intelligi dignũ est. Interim necesse est omnia Christo esse subiecta, ut tũc demum etiã ipse impletis omnibus & perfectis per subiectionem, tanq̃ uictoriæ suę hãc referens palmam patri dicatur futurus esse subiectus. Quod nisi mystice intelligatur, impium aliquid sine dubio non aduertentibus indicare creditur. Non enim putandum est, quod filius dei nunc quidem patri nequaquam subiectus sit, in nouissimis uerò temporibus cum sibi fuerint cuncta subiecta, tunc erit & ipse subiectus: sed quia omnia nostra in se recipit, & se esse dicit qui in nobis esuriat, sitq̃ qui in nobis sitiat, & nudus sit atq̃ eger, quisq̃ hospes & qui retrusus in carcerem, & quicquid uni ex minimis suis factũ fuerit, sibi factũ esse testatur: consequenter & merito cum unusquisq̃ nostrum plene & perfecte subditur deo, ita ut in nullo prorsus inobediens pareat, se esse subditũ protestatur. Sed & alio modo planius intelligit quod dicimus. Si aliquod membrum corporis doleamus, quãuis anima nostra incolumis sit, & reliqua omnia membra nostra sana sint, tamẽ quia dolore unius membri totus homo affligitur, nõ dicimus quia sani sumus, sed q̃ male habemus. Verbi causa, dicimus ille nõ est sanus. quare? quia pedes dolet, aut renes, aut stomachum. Et nemo dicit quia sanus est si stomachũ dolet, sed nõ est sanus quia stomachũ dolet. Si intellexistis exemplũ, redeamus nũc ad id quod propositũ est. Apostolus dicit
Eph. 5 quia corpus Christi sumus, & membra ex parte. Christus ergo cuius omne hominũ genus, imò fortassis totius creaturæ uniuersitas corpus est, & unusquisq̃ nostrũ mẽbra ex parte est, si aliquis ex nobis qui mẽbra eius dicimur ægrotat, & aliquo peccati morbo laborat, id est si alicuius peccati macula inuritur, & nõ subiectus deo, recte ille nondũ dicitur esse subiectus, cuius sint membra illi qui non sunt subiecti deo. Cum aũt omnes eos qui corpus suum dicuntur ac membra, sanos habuerit, ut in nullo inobediẽtiæ laboraue rint morbo, sanis omnibus mẽbris, deoq̃ subiectis, merito se dicit esse subiectũ illi, cuius nos membra deo in omnibus obedimus. Quod si teipsum perscrutari uis, & uidere si iã subiectus es deo, an adhuc inobediens permanes, hoc modo teipsum discute. Si nihil est contrariũ deo in te, subiectus es ei. Cõtrariũ aũt dicimus hoc modo. Deus charitas est: si odiũ in te nõ est, nõ habes quod contrariũ deo est. Deus ueritas est: uide ne sit in te mẽdacium, quod est contrariũ ueritatis. Si enim est in te mendaciũ, nõ deo subiectus es sed ei qui est mẽdacij pater. Et si iniustitia in te est, patri iniustitiæ subiectus es magis q̃ deo, q iustitia est. Si & reliqua in te deprehẽderis uitia, scito te tamdiu nõ deo, sed diabolo esse subiectũ. Certum est nãq̃ quia fornicationis tempore spiritui fornicationis sumus subiecti, aduersantes spiritui castitatis. Et tempore iracũdię, uel furoris, spiritui iræ obedimus, spiritui mansuetudinis resistentes. Propterea ergo uidentes q̃ omnis uita nostra agonẽ quendam obedientiæ gerit, siue Christo, siue his qui cõtrarij sunt Christo, conemur per orationis, per eruditionis religiosam institutionẽ hoc agere, ne unq̃ diabolo uel malitię eius obedire inueniamur, sed omnis actus noster, & omis sermo atq̃ omnis cogitatio in ueniat in subiectione Christi. Quod si forte dicis, quid prodest si nũc subiectus sim, cum iam ante peccauerim & præuentus sim in delictis? sine dubio cũ deliquimus, subiecti nõ fuimus deo, sed cum desiuimus à delictis, tunc initiũ subiectionis accepimus. Cum ergo timori dei subiecti peccare cessamus, tũc etiã fidutiam accipimus poscendi pro delictis prioribus ueniã. Donec aũt permanemus in delictis, frustra ueniam poscimus delictorũ. Vnde & memini me frequenter dixisse ad uos, quia ueniã delictorum tunc digne poscimus, cum lõge positi à peccato, illã uocẽ possumus dicere, Ne memineris iniquitates nostras antiquas. Nõ dixit eas quas facimus, sed eas quas aliquãdo fecimus. Subditus ergo esto domino, & subiectus noli peccare. Tũc obsecra eum pro delictis præteritis, & anti
Psal. 37 quis. Ne æmulatus fueris eum qui prosperatur in uia sua, in homine faciente iniquitatẽ. Describit ea quæ accidũt hominib. Frequẽter enim si uideamus iniquũ in prosperis successibus, & in ea quã ducũt felicitate uitę positũ, scandalizamur, & periculũ fidei incurrimus, atq̃

mus atq̃ in corde nostro aduersum diuinã prouidentiã cõquerimur, dicentes: Quid prodest iuste agere? Ecce iusti tribulanr, hic iniustus feliciter agit. Iniustus est, & ad summas diuitias peruenit, honorũ ac potestatum excelsum culmen ascẽdit, fortassis melius est in iustum esse q̃ iustum. Hæc infirmæ & fragiles animæ etiam si non ore proferũt, in corde suo tamẽ loquunr, cũ uiderint iniquos prosperis successibus agere in uia sua. Et ideo no bis mandati huius medela succurrit, ne cũ hæc uiderimus æmulemur, id est ne irritemus dominũ aduersum nos loquẽdo talia in cordibus nostris: sed recogitare debemus, quia præsens seculum eorũ est, qui futuræ beatitudinis nõ habent spem. Et ideo patiẽter feramus illos his successibus prosperis agere, percipere bona sua in uita sua, donec ueniat & nostrũ, ad qd̃ inuitati sumus, & cuius nobis repromissa sunt bona, ad quod respicimus, in quod speramus, cuius bona nõ sicut in hoc seculo tanq̃ umbra prætereunt, sed permanent in æternũ. Impossibile aũt est, & in præsenti seculo bona consequi, & in futuro. Necesse est enim dici uni, quia cõsecutus es tu bona in uita tua: & alij, quia cõsecutus es mala: & alter pro malis bona, & alter pro bonis mala recipiat, sicut exẽplo sunt ille diues, & Lazarus. Ideo ergo noli æmulari in eo qui prosperatur in uia sua, in homine faciente iniquitatem. Post hæc commonet uitium quo omnes pene turbamur, & nescio sicubi rarus quis ita perfectus inueniatur, qui careat hoc morbo. Desine, inquit, ab ira, & derelinque indignationẽ. Multa sunt uitia, quę à multis facile uitantur. Verbi causa impudicitię malum. Si quis operam enixius cõtinentiæ dederit, impudicitiã abiecit. Aliquanti etiã auaritiam subiugarunt, ita ut cum in cæteris non sint perfecti, uideãtur tamen uitare hoc malum, sed & alia nonnulla. Iracundiæ autem durum, & acutũ uitium inflammat, & exagitat etiam eos, qui uidentur esse sapiẽtes. Vnde & Salomon in Prouerbijs dicit: Ira perdit etiam prudentes. Idem, noli, inquit, mirari, si insipientem, si malum, si infidelem iracũdia inflammat, quia frequenter etiã bonos & prudentes uiros ira exagitat. Est ergo hoc peccatum etiam unũ ex illis quod ad ædificiũ deferet ligna, fœnũ & stipulam, & necesse est huiusmodi materias (sicut scriptũ est) per ignem probari, ita ut permaneamus tandiu in igne, donec de nobis ligna iracundiæ consumãtur, & fœnũ indignationis, & stipula uerborũ, eorũ uidelicet quæ huiusmodi uitijs exagitati protulimus. Idcirco ergo desine ab ira, & relinque indignationẽ: id est non satisfacias animis tuis, cum cõmotus fueris ad iracundiã, sed desine, derelinque, cõtemne. Nos uerò cũ hæc mandata suscipiamus, & econtrario cum cõmoti fuerimus, nõ ab iracundia, sed à mãsuetudine desinimus, nõ indignationẽ relinquimus, sed lenitatẽ. Verũ ex hoc saltem incipiamus emendare nosmetipsos. & paulatim per continentiam & assiduam meditationem lenientes iracũdiã, ueniamus etiam in hoc ut ultra non iracamur: atq̃ indignationis quæ per furorem concitaṫ impetum retundẽtes assidue, perueniamus usq̃ in illud ne ultra indignationis cõmotione turbemur. Noli æmulari ut nequiter facias. Noli, inqt, in æmulationẽ nequitiæ cæteros probare: quia æmulatio mali uincere semper in malitia aliũ studet. Et quia qui nequiter agunt exterminabuntur: qui autem expectant dominũ, ipsi hæreditate possidebunt terram. Apparet quia nequitia alia quidem species mali est, præter eą tera peccata. Vnde & hic sermo diuinus alium describit peccatorẽ, & alium nequã, sicut & ibi simili utitur distinctione cum dicit: Cõtere brachiũ peccatoris & maligni, id est ne quam. Sed & dominus in Euangelio diabolũ nõ dixit peccatorẽ tantummodo, sed mali gnum, uel malũ, & cũ docet in oratiõe, uel dicit: Sed libera nos à malo. & alibi: Malus homo fecit, siue malignus. Definiunt quidam πονηρίαν id est nequitiam spõtaneam uel uoluntariam esse malitiam. Aliud est enim per ignorantiã mala agere, & uinci à malo: aliud est uoluntate & studio mala facere, & hoc est nequitia. Vnde & merito diabolus hoc nomine πονηρὸς, id est malignus, uel nequã, appellat. Sed & nobis exprobrãs Saluator dicebat: Si ergo & uos cũ sitis mali scitis bona data dare filijs uestris. Et nũc ergo ait: Quoniã qui nequiter agunt exterminabuntur, qui aũt expectãt dominũ ipsi hæreditate possidebunt terram. Est & alia quædam terra, illa de qua scriptura dicit, fluens lac & mel, quam Saluator in Euangelijs repromittit mansuetis, dicens: Beati mansueti, quoniã ipsi possidebũt terram. Hęc nostra quam habitamus proprio uocabulo arida appellatur, sicut & cœlũ istud quod intuemur propriẽ firmamentũ dicit. Ex appellatiõe uerò alterius cœli etiam istud firmamentũ cœli nomẽ accepit, sicut edocet scriptura Geneseos. Quid ergo est? In

Matt. 6

Luc. 11

Exod. 13

Matt. 5

Universidad de Deusto
Biblioteca

est: In præsenti quidē uita utimur cœlo & terra uisibilibus istis, in quib. ueri cœli & ueræ terræ præter nomina nihil aliud inuenimus: sed idcirco hic ita arbitror appellata, ut cum hæc ita nominant̄, illa quæ uera & magna sunt, ad desideriū & memoriā cognominātiū ueniant. Qui sunt aūt qui hæreditate possidebunt terrā? Qui expectant, inquit, dominū.

Psal.38 Expectamus dominū, quia ipse est expectatio nostra & patientia, sicut scriptū est: Et nūc quæ est expectatio mea? nónne dominus? Sicut ergo Saluator sapientia est & pax & iustitia, ita est & expectatio, uel patiētia. Et sicut participatione iustitię eius iusti efficimur, & participatione sapiētiæ eius sapientes, ita & participatione patientię eius patiētes efficimur. Est ergo uelut fons quidā perennis, de quo haurire possumus & patientiā, & iustiam, & sapientiā & omnia quæcunq; sunt uirtutū bona: si tamen bona, digna & pura uascula nostra deferamus ad fontē. Ait ergo: Qui aūt expectant dominū, ipsi hæreditabūt. Post hæc aūt sermonē quendam addidit mysticū, qui super auditū meum sit, & supra linguam meā, qui excedat sensum meū. Ait enim, siue de oīmbus peccatoribus, siue de uno

Psal.37 aliquo peccatore, singulariter enim dicit: Pusillum adhuc, & nō erit peccator. Pusillum adhuc profecto à præsenti tēpore usq; ad cōsummationē seculi esse dicit, aut fortasse etiā ultra consummationē seculi, & donec ille ignis uindex consumat aduersarios. Si aūt fiat hoc aliquo modo nō erit peccator, & qua ratione fieri possit ut peccator nō sit, discutiat & requirat qui potest. Veruntamē pusillū adhuc, & non erit peccator, & quæres locum eius & nō inuenies. Non solum aūt peccator nō erit, sed nec locus peccatoris erit. Quis

Matt.24 est aūt locus peccatoris, nisi ista quæ prætereunt? Cœlū, inquit, & terra prætereūt. Sine dubio ergo cū ipso peccato quod prætericrit, etiā locus præterict peccatoris. Cœlū, inquit, & terra prætereunt, uerba aūt mea non prætereunt. Studeamus ergo nos facere uerba dei quæ non prætereūt, ne forte & nos cum istis quæ prætereūt intereamus. Si enim peccatum facimus, quod prætcrit, sine dubio & nos cum his quæ prætereunt deputabimur. Si aūt facimus iustitiā quæ non prætcrit, neq; ipsi prætcribimus, sed permanebimus cū permanente iustitia, secundum illud quod scriptū est: Nunquit non ualet manus mea saluos facere? aut grauauit aurē meā ne exaudiam? Sed peccata uestra separant inter uos, & deum. Sed & ab initio creaturæ nō sine aliqua mystica ratione firmamentū factū esse dicitur quod separaret inter aquas & aquas, & diuideret habitaculū mortaliū à sedibus & habitaculis angelorū. Ex eo ergo locus nobis peccatoribus arida hęc, quam etiā terram

Psal.77 cognominauit dominus, deputata est. Sed & alia quædam loca nominant̄ aquæ, quibus superferri spiritus domini dicitur. Et alia quædam loca abyssus nominant̄, quib. tenebræ superpositæ referuntur. Et de aquis quidem dicitur in alia scriptura, quia uiderūt te aquę deus, uiderunt te aquæ, & timuerūt. De abysso aūt dicit, quia conturbata est abyssus: sine dubio quia non habet pacē, sed habet tenebras superpositas. Sed & dæmones in euāgelio rogare dicuntur ne iubeantur abire in abyssum, uelut in locū quēdam pœnæ, & se & suis actibus dignū. Non solum ergo peccator nō erit, sed etiā locus eius, quisquis ille est, quæretur, & non erit. Mansueti aūt hæreditabūt terrā. Aduersum Valentinianos & cæteros hæreticos, qui putant Saluatorem meū dicere in euangelio, quæ in antiquis literis non sunt, proferendus est iste uersiculus, sicut & nos didicimus à quodā presbytero pro ferre hæc ad conuincendos eos. Quod enim dictū est in euangelio, Beati mansueti, quoniā ipsi hæreditabūt terrā, uide quomodo ante iam dictū est à spiritu sancto per Dauid: imò ipse Christus qui nunc in euangelijs dicit: Beati mansueti, quoniam ipsi hæreditate possidebunt terram. Addit sane propheta etiam amplius aliquid quàm in euāgelio legimus, dicens: Et delectabuntur in multitudine pacis. Etiam hic sermone ipso utitur Græcus, de quo & superius diximus, κατατρυφήσουσιν, id est deliciabunt̄, magis quàm delectabuntur. Igitur deliciabuntur, siue delectabūtur māsueti in multitudine pacis. Si qui sunt carnales homines, delectantur in cibis qui destruentur cū uentre suo, sicut & apostolus

1 Cor.6 dicit: Escæ uentri & uenter escis, deus aūt hunc & illas destruet. Sancti autem istas quoq; delicias cōtemnunt & despiciūt: habent autem delicias in multitudine pacis. Multitudo autem pacis esse dicit̄ in diebus Christi. Ita enim scriptum est: Et multitudo pacis erit in diebus eius, usquequo auferat̄ luna. Quicunq; ergo desinit ab ira, & reliquit indignationem, & neq; animus in iram irritatur, neq; sermone utitur iracundo, non solum forinsecus, uerum & intrinsecus totus in pace est, & neq; prouocanti se ad iracundiā cedit, neq; ipse alterū

ad iracundiā prouocat, sed in semetipso pacē habet, & in alijs, si qui forte dissidēt, seruat diligere mansuetudinē, quæ pacis custos est fidelissima, quę cūcta moderat̄, iste deliciatur, uel delectat̄ in multitudine pacis. Obseruabit peccator iustū, & fremet super eum dentibus suis. Sicut em̄ naturaliter cōtraria sunt lux & tenebræ, ita cōtrarij sunt sibi peccator & iustus. Et si uideris aliquādo odio haberi iustū, non dubites dicere de eo qui odit iustū, quia peccator est. Si uideris persecutionē pati eum qui bene uiuit, nō dubites dicere de eo qui persequit̄, quia non solū peccator est, sed nequā. Obseruabit ergo peccator iustū, & obseruās eum fremet super eum dentibus suis. Quod dicit fremet dentibus, nescio si de carnalibus dētibus accipiendū sit, licet possibile sit etiā hoc fieri à peccatore aduersus iustū. Cum cōminatur ei, cum furit aduersus eum, cum silet uoce, & clamat furore, cum iusto molit̄ insidias, & omne malum excogitat aduersum eum, tunc etiā corporaliter adimplet̄ quod dicitur, Fremet super eum dentibus suis. Sed cum hæc facit peccator aduersum iustum, dñs, inquit, irridebit eum, quoniā prospicit quod ueniat dies eius. Quem diē prospicit dñs peccatoris? Illū sine dubio, cū quærit̄ peccator, & nō erit. Gladiū euaginauerūt peccatores, tetenderunt arcū suum, ut deijciant inopem & pauperem. Non quod omni genere peccatores gladiū habeant corporalem, sed uideamus ne forte sicut sunt quædā arma dei, in quibus esse dicit̄ lorica iustitiæ, & gladius spiritus, & scutū fidei, ita etiā sint arma diaboli, quibus indutus est homo peccator. A cōtrarijs igit̄ intelligamus cōtraria, & statuamus duos milites armatos, unū militem dei, alterū militē diaboli. Et si quidē miles dei habet loricā iustitiæ, sine dubio miles diaboli cōtrariā huic gerit iniustitiæ loricam. Et si miles dei in galea salutis coruscat, è cōtrario peccator q̄ est miles diaboli, galea perditionis indutus est. Et si parati sunt pedes militis Christi ad Euāgelij cursum & prædicationē, econtrario peccatoris pedes uelociter currūt ad effundendum sanguinē: & calceamēta eius, hoc est præparatio, cōcinnatur ad malū. Habet ergo miles dei scutū quoddā fidei, habet & miles diaboli infidelitatis scutū. Ita ergo est gladius quidā spiritus sancti in his qui militāt deo: est aūt & gladius maligni in his qui militāt peccato, quē gladium euaginare nunc dicuntur peccatores. Quomodo aūt putādi sunt peccatores euaginare gladiū? Dum iam impudenter, & absq; ullo uerecūdiæ uelamēto iniquitates suas perpetrāt, nec erubescunt, ac reuerentur, neq; tanq̄ in uagina nequitiā suam recondūt, & cōtegunt, sed superbo & elato spiritu uelut gladiū quēdam denudāt. Similiter etiā illud quod sequitur peragunt, id est intenderunt arcū suum. Sed & iusti habent arcum, habent & sagittas. Deniq; & una sagitta ipsorū est dominus Iesus, ipse enim ait. Et posuit me sicut sagittā electam. Habēt ergo iusti sagittas, habēt & peccatores. Sermo aūt sagitta est: & iusti quidem sermo cum arguit, & corrigit peccatorē, uelut sagitta cōpungit & transforat cor eius, ut cōuertatur ad pœnitentiā, & saluetur. Sermo aūt peccatoris est habens uenenū & sagittans ac uulnerans eū, qui non est armis dei munitus. Tūc enim uerba iniquorū prævalēt aduersum nos, cum minus caute scuto fidei cōmunimur. Tetenderunt ergo arcum suum, ut deijciant inopem & pauperē. Sciunt peccatores, qa non possunt deijcere diuitē, propterea neq; insidias ei tendūt, sed oēs eorū insidiæ aduersum pauperem diriguntur, sicut & alibi dicitur, quia insidiatur sicut leo in cubili suo, insidiatur ut rapiat pauperē. Et quia redemptio uiri diuitiæ eius sunt, pauper aūt sufferre nō ualet minas, ideo diuites efficiamur in spiritalibus bonis, id est in omni uerbo, & in oīmi scientia, in operibus bonis, abijcientes diuitias peccati, prospiciētes non ea quæ uidentur, sed ea quæ nō uidentur. Quæ enim uidentur diuitiæ temporales sunt, quæ aūt non uidentur æternæ sunt. Et si in talibus diuitijs ditescimus, uulnerari sagittis nō possumus peccatorum. Restinguentur enim scuto fidei, per Christum dominum & Saluatorem nostrū, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Homilia Tertia de eodē Psalmo, ab illa parte, Gladiū euaginauerunt peccatores.

SVPERIORE tractatu dicebamus quædā de gladio & arcu peccatorū, & armis dei, & qa oēs homines armati sunt: & q̄d diximus oēs homines, nūc adijcia q̄d defuit superioribus, id est hi oēs qui peccare iā possunt, uel abstinere à peccatis. Infantes em̄ neq; dei arma tractare possūt, neq; arma diaboli. Si q aūt in uerbo & actu & cogitatiōe possunt iā scire q̄d rectū est, & uitare q̄d cōtrariū est, ipsi sunt q dicū

tur om-

tur omnes habere arma, & si quidē peccant, diaboli arma habēt & iniquitatis: si uerò re-
cte agunt, armis dei dicentur induti. Quod ergo dixit: Gladium euaginauerunt peccato-
res, tetenderunt arcum suum, explanantes dicebamus secundum Apostolum qui dixit à
Eph.6 contrarijs, Et gladium spiritus quod est uerbum dei: quia peccatorum gladius esset spiri-
tus qui in ipsis est nequam, qui eos inspirat ad uerba blasphemiæ & iniquitatis & turpitu-
dinis. Verbi causa, si uideas gentiles aduersum se in disputationibus dimicātes, & diuer-
sas contra se inuicē impietates dialecticæ artis uersutijs astruētes, potes tunc dicere com-
petenter, quia gladiū euaginauerunt peccatores. Sed & ego qui dicor fidelis, si forte cer-
tamen mihi sit cum aliquo, & ad iracundiā prouocatus, abiecta mansuetudine proferam
uerba furiosa, & spiritum mendacijs, & tumidis uenenatisq; sermonibus retegā, merito
etiam ego tanquam peccator euaginasse gladium dicor. Bonum igitur primū est ne ha-
bere quidem gladium peccati: secundum uerò est saltem non eum euaginare, sed recon
dere in uagina sua. Si enim non proferatur gladius de uagina, neq; exerceatur, acies eius
obtunditur & erugine consumit̄, & si semper cesset ab opere exterminabitur. Hoc enim
dominus etiam pollicetur, ut exterminet romphæam, id est peccatū, ita ut ultra iam non
sit peccator. Sed si quidē uerbi dei præuenimus hoc opus, & in hac uita positi faciamus
in nobis interire peccatum, ut nunquam omnino à nobis, neq; per cogitationem, neque
per opus, neq; per uerbum peccati gladius proferat̄, non indigebimus pœnæ ignis æter-
ni, non tenebris exterioribus cōdemnabimur, neq; illis supplicijs quæ peccatoribus im-
minent subiacebimus. Si uerò in hac uita contemnimus commonentis nos diuinæ scri-
pturæ uerba, & curari uel emendari eius correptionibus nolumus, certū est quia manet
nos ignis ille qui præparatus est peccatoribus, & ueniemus ad illum ignem in quo uniuſ
cuiusq; opus quale sit ignis probabit. Et (ut ego arbitror) omnes nos uenire necesse est
ad illum ignem. Etiam si Paulus sit aliquis uel Petrus, uenit tamen ad illum ignem. Sed
Isa.43 illi tales audiunt: Etiam si per ignem transeas, flamma non aduret te. Si uerò aliquis simi
lis mei peccator sit, ueniet quidem ad ignem illum sicut Petrus & Paulus, sed non sic trā
siet sicut Petrus & Paulus. Et quemadmodum ad rubrum mare uenerunt Hebræi, uene
Exod.14 runt & Ægyptij, sed Hebræi quidem transierunt mare rubrum, Ægyptij autem demer-
si sunt in ipso: hoc modo etiam nos si quidem Ægyptij sumus, & sequimur Pharaonem
diabolum, præceptis eius obedientes, demergemur in illum fluuium siue lacum igneū,
cum inuenta fuerint in nobis peccata, quæ sine dubio ex præceptis elegimus Pharaonis.
Si autem sumus Hebræi, & sanguine agni immaculati sumus redempti, si non portamus
nobiscum fermentum nequitiæ, ingredimur quidem & nos fluuium ignis: sed sicut He-
bræis erat aqua murus dextra læuaq;, ita etiā ignis erit murus si nos faciamus quod de il-
lis dictum est, quia crediderūt deo & Moysi famulo eius, id est legi eius & mādatis, & sic
sequamur columnam ignis, & columnam nubis. Hæc monuimus repetētes explanatio
nem, quomodo gladium euaginauerūt peccatores. Sed ne illud quidem otiose transeun
dum est, quod etiam tetendisse dicuntur arcū suum: quod non iam appositione cōtrarij
sicut in cæteris fecimus, sed ex similibus absoluimus. In decimo psalmo scriptū est quia
peccatores intenderunt arcum, parauerunt sagittas in pharetra, ut sagittent in obscuro
rectos corde. Vnde apparet, quod cor impij repletum est uelut pharetra sagittis uenena
tis. Sunt ergo sagittæ impiorum, consilia & cogitationes pessimæ: os uerò ac labia eorū
arcus quidam est, quo dilatato atq; distento uenenati cordis spicula iactātur. Quod aūt
ait in obscuro, competenter dictum est. Non enim isti tales in die, id est in luce Dei ince
dunt, sed in tenebris ambulant, & in obscuritate malitiæ atque ignorantiæ delitescunt.
Quod aūt sagittāt rectos corde, id est simplices & ignorantes malitias suas. Sed puto q̄
hic sermo non tam de hominibus peccatoribus, quam de contrarijs potestatibus dicat.
Illæ sunt enim, quæ in obscuro sagittāt rectos corde. Propterea ergo die noctuq; uigilēt
hi qui recto sunt corde, quia illi quidem parauerunt sagittas. Non dixit iaculati sunt, sed
parauerunt sagittas: non sagittarunt neq; uulneraueruūt, sed parant se ut sagittent. Vides
nos anteq; uulneremur cōmoneri, ut nos ab illorū uulneribus defendamus, & omni cu-
stodia seruemus cor nostrum. Volo etiā amplius aliquid in his locis positus aperire, ne
semper de inferioribus loquar ad uos, sed aliquando quædā etiam superiora pulsemus.
Considero ergo, quia sicut saluator sagitta est dei, sicut scriptū est: Posuit me sicut sagittā
electam

electam: sine dubio aūt simili exemplo etiā Moyses in q̄ locutus est deus, sagitta dei est:
& cæteri prophetæ & apostoli Christi, in quibus Christus ipse loquebat̄, certū est quia
per sagittā dei uulnerabant eos & cōpungebant cor eorum, quibus sermonē dei loque
bant̄, ita ut hi qui ab ipsis audiebant sermonē dei dicerent, quia uulnerata charitate ego
sum: sic rursus econtrario quomodo Christus est electa sagitta dei, sic & Antichristus sa
gitta diaboli. Et sicut oēs in quibus Christus loquutus est, uel loquitur, secundū hanc si-
militudinem prophetæ & apostoli etiā ipsi sagittę erāt dei, & quicunq; iustus & prædi-
cator loquitur uerbū dei ad salutē hominū consummādam, sagitta dei dici potest: ita &
omnes peccatores in quibus diabolus loquit̄ sagittę diaboli dici possunt. Siquādo ergo
te uideris per os peccatoris sagittis diaboli uulnerari, illius quidē miserere qui se ad hoc
opus exhibet diabolo ministrū: tu aūt memor esto tui, & arripe scutū fidei, ut possis in ip
so omnia tela ignita maligni extinguere. Non solum aūt in uerbis, sed in factis dirigun-
tur in nos tela diaboli. Si enim uideres mulierē insidiantē tibi, ut te decipiat, nōne et hęc
ignitum telum diaboli est, cum tibi ita loquit̄, ut in te ignem libidinis concitet? Simili-
ter & si quis te uerbis amaris & asperis ad iracundiā concitet, nōne & hic ignitum iacu
lum est maligni, quo inflammaris et incēderis ad furorē? Sed & si quis in aliud quoq; te
prouocat & instigat, quod tu impatienter ferēs in peccatū decidas, intellige diligētius,
& aduerte hos oēs iacula esse maligni ignita, quib. rectos corde inflāmet, & uulneret ad
peccatū. Sed quod est infelicius, paucas uideo sagittas dei, pauci sunt qui ita loquuntur,
ut inflamment cor auditoris & abstrahant eum à peccato, & cōuertatur ad pœnitentiā.
Pauci ita loquūtur qui auditoris corde pecussō eliciant ex oculo lachrymā pœnitētiæ,
qui aperientes futuræ spei lumen & magnitudinē futuri seculi, ac regni dei gloriā prote
stantes suadere possint hominibus, quæ uidēt cōtemnere, & expetere quæ non uiden
tur, spernere quę tēporalia sunt, & quæ æterna sunt quęrere. Perpauci sunt tales & ipsi
si qui sunt pauci, per inuidiam & liuorem ita agitur ne omnino uel pauci sint, ne uel pro
desse aliquibus possint. Sagittæ aūt diaboli omnibus in locis abūdant, omnis terra ipsis
repleta est. Populi orbis militaris manus maxima ex parte sagittę sunt maligni, utinā ibi
tantūmodo, atq; in illis prealeret inimicus, ut illos solos haberet sagittas. Nūc aūt uere
or etiā eos qui intus sunt, & meipsum uereor, ne forte diabolus adducat me in aliquod
scandalū, et utat̄ me sagitta aduersus animā hominis: quia qui scādalizauerit aliquē siue
in uerbo, siue in facto, iste illi animæ quā scādalizauit sagitta extitit & iaculū diaboli. Et
uide quid accidit nobis infelicius. Interdū dum nos putamus dicere aduersus aliquē, &
incaute proferimus sermones, dū cōtētiosius agimus, & quibuslibet uerbis uincere stu-
demus, tunc diabolus ore nostro utitur uelut arcu, per quē saggitas dirigat & sagitter re
ctos corde, eos uidelicet qui nos audiūt ea loquētes, in quibus scādalū patiunt̄. Et sicut
deus posuit arcū in nubibus ne fiat diluuiū, & ut tēpestas desinat: ita ecōtrario diabolus
ponit arcū nō ut cessare faciat, sed ut suscitet tēpestates ut serenitatē cōturbet in anima,
ut pacē depellat, ut bella cōmoueat, & ut turbines excitet ac procellas. Cū enim uideris
aliquem uitijs & passionibus agitatū circumire, & perturbare omnia, nolo dubites q̄
ille sagitta diaboli est, & os eius posuit arcū suū, & tetendit sagittas uerba eius ut sagittēt
rectos corde. Sed qui muniti sunt armis dei, ab his talibus nō poterūt uulnerari. Quod
autem addidit ut trucident rectos corde, cū superius dixisset, ut deijciāt inopem & pau
perē, iunxit pauperibus rectos corde. Quos puto quia similiter etiā dominus cōiungat Matt.5
in Euāgelijs. ubi enim dicit beatos pauperes, ibi etiā beatificat mūdos corde, & nihil in-
teresse arbitror inter mūdos corde & rectos corde. Trucidantur aūt hoc modo. Si quis
simplici mente, ac desiderio ueniat ad ecclesiā ut proficiat, ut melior se fiat, iste si uideat
nos qui multo iam tempore in fide stetimus, uel nō recte agentes, uel cū offendiculo lo
quētes, efficimur illi nos lapsus ad peccatū. Cū aūt peccauerit, trucidatus est, & sanguis
animæ eius profluit, omnis ab eo uirtus uitalis abscedit. Et si audis dici in Genesi q̄ san Gen. 9
guinem animarū uestrarū exquiram ab omni fratre & ab omni bestia, nō putes quia de
hoc sanguine magnopere præcipiat corporali, quantū de interioris hominis sanguine,
id est de uita animæ & sanguine spirituali. Scandalizati em animæ sanguis effunditur,
cū ceciderit in peccatū, & propterea dixit, quia requiritur sanguis eius à fratre. Et qua-
re etiā à bestia? Si fidelis est qui te scandalizauit, frater est, à quo requirēdus est sanguis

tuus. Frater enim tuus est, qui fudit sanguinẽ tuũ. & ideo dictum est, de manu fratris requiram sanguinẽ. Cum uerò cõtraria potestas fera & nequã perurget hominem, & insidelis est per quem insidiatur, si potuerit fundere sanguinem animę tuæ, id est deijcere te in peccatũ, bestia est per quam exquirit dominus sanguinem tuũ. Sed & Ezechiel pro-
Ezech.3 pheta cum dicit speculatorem se positum domui Israel, qui si annunciauerit rompheam uenientem reus non fiat sanguinis, si non nũciauerit reus sit sanguinis: & in lege cum dicitur, si hæc & hæc fecerit innocens erit à sanguine: sine dubio etiam hic animæ sanguinem designat, qui effundit per peccatũ, propterea ergo timeamus omnes, ne forte sanguis alicuius qui scandalizatur, requirat à nobis, sicut propheta designat. Hęc oportuit nos repetere, ut plenius ostenderemus quõ gladium euaginauerũt peccatores & tetenderunt arcum suum, & quis esset pauper quem deijcerent, & quomodo trucidantur recti corde, uel quis est sanguis eorum qui effunditur. Nunc autem uideamus quid sit istis peccatoribus qui hæc faciunt, id est qui gladio diaboli utunt, et iaculis maligni, quid de his rursum dicit sermo diuinus: Framea, inquit, eorum intret in cor eorum, & arcus eorũ conteratur. Framea genus teli est, hoc nomine nuncupatum. Sermones igitur isti, quos
Matt.10 inspirante diabolo iniqui & peccatores proferunt, inquit, aduersus iustum, ut trucident rectos corde, conuertentur aduersum ipsos qui eos proferunt, ut illuc redeant unde processerant. Sicut enim dicitur ad iustos & sanctos Apostolos à domino: In quancunque domum intraueritis dicite: Pax huic domui: & si fuerit ibi filius pacis, pax uestra ueniet super eum: sin minus, pax uestra ad uos reuertetur: sic et hic econtrario gladius impiorũ qui euaginatur ut trucidet rectos corde, reuerti in ipsos dicitur, & demergi in cor eorũ, atq; arcus eorum cõfringi, dum dominus de insidijs eorum liberat iustũ. Melius est modicum iusto, super diuitias peccatorum multas. Secundum literam cõtinuo etiã simplicioribus quibusq; utilis ammonitio est, de qua & prius dicendũ est, quamuis habeat etiam profundius aliquid, qđ si quis capere potuerit, capiat. Quid ergo nos doceat litera, uideamus. In hoc mũdo cõmunem uitæ sollicitudinẽ gerunt & iusti et iniusti, ut habeãt quæ ad uictũ necessaria sunt. Sed iusti quidẽ nõ tam propensi sunt erga sollicitudinẽ uictus, quàm enixe gerunt iustitiæ curam, ita ut etiam si eis quærenda sunt quę ad uictum necessaria sunt, absq; iniustitia quęrantur, ut ipse quęstus eorum qui quotidiano usui necessarius est, cum omni iustitia fiat. Iniusti uerò nihil curant de iustitia, sed omnem curã in hoc impendunt quomodo acquirãt: in hoc eorũ omne studium est, quomodocunq; & qualiacunq; lucra captare: non quærunt si bene acquirant, si cum iustitia: nõ sunt solliciti ut iudicio Christi inueniantur possessiones eorum cum iustitia quęsitæ. Quomodo possunt hæc facere, qui agrum ad agrum coniungunt, & uillam uillæ appropiant, ut alicui proximo auferant? Cum ergo unũ è duobus fieri necesse sit, id est aut multa acquirere cum iniustitia, aut modicum cum iustitia, melius est, inquit, modicũ iusto, super diuitias peccatorum multas. Et uere quasi speciali quodã titulo, multæ diuitiæ in iniquita te censentur. Vnde & ego arbitror dominum & Saluatorem nostrũ, quasi uere deum et dominum, mammonam iniquitatis pronunciasse cum dicit: Facite uobis amicos de iniquo mammona. Hæc secundũ literã. Videamus nũc si quid etiã secreti cõtineat sermo. Sunt multa & diuersa studia literarũ in hoc mũdo, ut uideas quamplurimos incipientes à grãmaticis edisscere carmina poetarum, Comœdiarumq; fabulas, Tragœdiarũ uel cõmentitias uel honorificas narrationes, historiarũ longa ac diuersa uolumina, tũ deinde transire ad rhetoricam, atq; ibi omnem fucũ eloquẽtiæ quærere, post hæc uenire ad philosophiam, perscrutari dialecticam, syllogismorũ nexus inquirere, mẽsuras Geometrię pertẽtare, astrorum leges ac stellarum cursus perscrutari, omittere quoq; nec musicã: & sic per omnes istas eruditi tam diuersas & uarias disciplinas, in quibus nihil de dei uolũtate cognouerunt, multas quidem sed peccatorum diuitias cõgregauerunt. Videas aũt unum de ecclesia imperitũ quidem in uerbo atq; eruditione, sed fide ac timore dei repletum, qui propter timorem dei in nullo audet delinquere, sed ueretur omnino aperire os suũ, ne forte sermo malus procedat de ore eius, & obseruat etiã in minimo delinquere, à quibus obseruare se nõ potest ille qui diues est in huiusmodi sapiẽtia. Hos igit sibi cõferens sermo diuinus ait: Melius est modicũ iusto, super diuitias peccatorum multas. Vt sunt diuitiæ peccatorum sapiẽtia huius mundi, in qua diuites sunt & abundantes in eloquentia

quentia, nec tamen se per hęc continere prævalent à peccato. Modicum autem iusti est, qui habet fidem tanquã granum sinapis modicam, sed uiuidam & uehementẽ, per quã se cõmunit & continet à peccato. Melius est ergo hoc modicũ fidei iusto super diuitias peccatorũ multas, quas habet in eloquentia ac sapientia huius seculi, quæ destruitur. Tamen si potuerit quis & diuitias habere, & non peccatorũ habere diuitias, sed cõgregare aliqua de thesauris Moysi legislatoris, alia etiã de censu acquirere prophetarũ, de Esaia, de Hieremia, de Ezechiele, perscrutari quoq; secreta Danielis, cæterorũq; pphetarũ reconditos & obscuros penetrare thesauros: iste iam nõ confert sapientibus huius mũdi, ut melior illis dicatur, sed illis magis exæquatur qui dicebãt, quia diuites facti estis in omni uerbo & in omni sciẽtia: & qui destruentes huius mundi sapientiã, & uelut uictores eius effecti dicunt se paratos esse ad captiuãdum omnem intellectum extollentẽ se & erigentem aduersus scientiam Christi. Et si quidem ille sit quem superius diximus imperitus & idiota, sed fidelis & timens deũ, melius est modicum illud fidei huic iusto super diuitias peccatorũ multas, quas ex huius seculi sapientia compararũt. Super ambos autem istos est qui diues est in uerbo dei & scientia ueritatis, id est qui secundum Paulũ 1 Cor.1
diues est in omni uerbo & in omni scientia, & nihilominus diues est in operibus bonis. Si autem uis scire quid est diuitẽ esse in omni uerbo, breuiter te docebo. Incipe discutere à primo uerbo Geneseos, inde in uerbo Exodi, post hęc in uerbo Leuitici, in Numeris, in Deuteronomio, ditesce de Iesu Naue. ditesce de omnib. simul Iudicibus, & iã inde per cõsequentiã de singulis quibusq; scripturę diuinæ libris usquequo perueniας ad Euangelicas apostolicasq; diuitias. Nã uerbi causa, si quis uni uerbo psalmorũ operã dederit, & integrũ psalteriũ cũ uoluerit canit, diues est quidem, sed nõ in omni uerbo atq; omni scientia, sed est diues in solo uerbo psalterij. Vel si quis euãgelicę atq; Apostolicę lectioni studiũ tribuat, & in mandatis noui testamenti semetipsum exerceat, diues est et hic, sed non in omni uerbo, nisi euangelico tantũ & apostolico. Si uerò potuerit nouũ ac uetus testamentũ pari studio edisscere, atq; ex omni eius eruditione instrui, ita ut paratus sit reddere rationẽ de singulis quibusq; quæ scripta sunt, & uitam suã secũdum uerbum ueritatis eius quæ in scripturis cõtinetur aptare: iste uerò diues est in omni uerbo & in omni opere bono. Et istas puto esse diuitias de quibus dicit: Redemptio animę uiri propriæ diuitiæ eius. Melius est ergo modicũ iusto super diuitias peccatorũ multas, quoniã brachia peccatorũ conterent. Quõ potest hoc secundum literam stare, etiam si aliquis uim facere conetur per imperitiam? Sunt multa in scripturis ita posita, quæ etiã eum qui ualde brutus est & stertit mouere possunt, imò cogere ut necesse habeat litera derelicta ad intellectũ conscendere spiritalẽ: sicut & nunc faciũt brachia ista peccatoris quibus imminere contritionẽ cõminatur. Sed et in alio loco dicit: Contere brachiũ peccatoris & maligni. Quid ergo? brachiũ istud corporeum peccatoris & maligni putabimus conterendũ? Nõ facile hoc accidere uidemus. Sed si intueamur quomodo cũ elati fuerint in superbiam peccatores, & arcus suos parauerint, & sagittas illas suas, de quib. superius diximus, tetẽderint aduersus iustos: cum hæc omnis eorũ intentio domini fuerit uirtute destructa, sic merito dicitur brachiũ peccatoris esse contritũ. Vel alio modo, quoniam manus et brachium operis est indicium. Si ergo uideas peccatorẽ ad opus bonum, ad opus misericordiæ non extendentem manum suam, absurdum non erit dicere brachium eius esse contritũ. Sed huiusce modi cõtritionem non à deo, sed à diabolo fieri credendũ est. Ipse est enim qui conterit & cõstringit brachia peccatorũ, ne ad misericordiam extendantur. Fit ergo quędam contritio peccatorũ à deo, cum insidiantes eos iusto destruit & deterret: quædã uerò à diabolo, cum boni operis studia uelut uinctis et
contritis infideliũ brachijs impedit. Et est alia contritio, quę à deo quidem concedit, im Iob 1
pletur aũt à diabolo, illa de qua dicebat diabolus ad dominũ. Veruntamen immitte manum tuã & tãge omnia quæ habet, nisi in faciẽ te benedixerit, & tum accepit eum in po Iob 19
testate. Vnde & ipse Iob ait: Manus enim dñi est quæ cõtigit me. Suffulsit autem iustos dominus. Qui infirmi sunt & fragiles, opus habent suffultore. Vbi ruina imminet & lapsus, ibi quæritur suffultura. Omnis autem homo quantũ ad humanã fragilitatem spectat & infirmus est, & promptus ad lapsum. Et in hoc quidem psalmo scriptum est, quia Psal.145
iustos suffulciat dominus, & in alio dicit: Suffulcit dominus oẽs qui cadũt, & erigit dominus

minus omnes elisos. Tantũ est ut nos expergiscamur aliquãdo & euigilemus, ut siquan
do per infirmitatem casus aliquis imminet, deprecemur dñm ut mittat nobis uerbum su
um & sapientiam suã, quę sustulciat casuros & erigat. Cognoscit dominus dies immacu
latorum, & hæreditas eorũ in æternũ erit. Secundum scripturas sicut in multis locis ob
seruauimus, dominus non omnia cognoscit, sed sola illa quæ bona sunt: mala aũt dicit
ignorare, non quod uere aliquid sit quod eius scientiam lateat, sed ea quæ indigna sunt
notione eius, dicitur ignorare. Quod ostẽdimus etiã de scripturis, cum dicit apostolus:
1 Cor.14 Si qs in uobis propheta, uel spiritalis, cognoscat quę scribo uobis, quoniã domini sunt.
Matt.7 Si quis aũt ignorat, ignorabitur. Et in euãgelio ubi dicit dñs ad peccatores: Nescio uos,
discedite à me operarij iniquitatis. Sicut ergo & alibi dicit, cognoscit dominus qui sunt
eius, sic hic non impiorũ, sed immaculatorum dies cognoscere dicitur dominus. Digni
enim scientia domini immaculatorũ dies. Sed & hoc secundũ literam nescio si possit cõ
sequenter exponi. Qui enim possunt esse dies immaculatorum, qui non sint etiam pec
catorum? cum huius seculi dies una eademq; sit omnibus, atq; in eadẽ siue iusti, siue pec
catores simul luce uersentur: sicut & ipse dominus de patre dicit, quia solẽ suũ iubet ori
ri super bonos & malos. Quomodo ergo hic uelut exceptũ aliquid & segregatũ imma
culatorũ dies cognoscere dicitur dominus? Sed uideamus ne forte unusquisq; propriã
sibi ipse faciat diem. Et siquando abijciẽtes mendaciũ loquimur ueritatem cũ proximo
nostro, in ueritatis die & ueritatis luce uersamur. Similiter & cum retrahimus nos ab ijs
qui oderunt fratres, & in tenebris ambulãt, & in dilectione fratrũ permanemus, dies no
bis facimus charitatis. Sed & cum iustitiã custodimus, & cũ uisitãtes uiduas atq; orpha
nos in tribulatione sua immaculatos nos custodimus ab hoc seculo, immaculatorũ no
bis ipsis facimus dies. Et isti sunt dies quos nosse dicitur, quando cognoscit dies imma
culatorũ. Verũ si sacratiorẽ adhuc sensum in hoc loco uolumus perscrutari, possumus di
cere quia dies mali sunt huius seculi, secundũ q̃d scriptũ est: Quoniã dies mali sunt. Dies
autẽ boni alij sunt, qui et ipsi immaculatorũ sunt, q̃s dominus cognoscit, in quibus et hę
reditas eorũ in æternũ manet: tunc sine dubio cum iusti hæreditatem capiẽt uitæ æter
nę, cõsequentes quæ oculus nõ uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascẽdit, quæ
præparauit deus diligẽtibus se. Illi sunt immaculatorũ dies, in quibus non iste sol quẽ oc
casũs excipit, & cuius nox succedẽs lumẽ interimit, sed sol iustitię lucebit, qui nociẽ ne-
Esa.60 sciat, qui lumẽ æternũ sit, sicut scriptũ est: Quia ipse dominus erit eis lux sempiterna. Et
non confundent̃ in tempore illo. Soli iusti non confundent̃ in tempore malo. Tempus
autẽ malum hic tempus iudicij nominat, propter multitudinẽ peccatorũ, & eorũ quos
fœua tormẽta suscipiẽt. Tunc ergo in tempore resurrectionis cum oẽs resurrexerint, &
alij resurgunt in uitam æternam, alij in cõfusionem æternam, tunc inquit, iusti non con-
fundentur, quia nihil dignum cõfusione in eorum actibus inuenietur. Addit autẽ: Et in
diebus famis saturabũtur. Inquirẽdum primo est qui sint dies famis. Cõminatur in quo-
Amos 8 dam loco deus per prophetã, & dicit: Ecce dies ueniunt dicit dominus, & immittam fa-
mem super terrã, non famem panis, neq; sitim aquæ, sed famem ad audiendũ uerbi dei.
Et circuibunt ab oriente usq; ad occidentẽ, ut audiãt uerbũ domini & nõ inuenient. Isti
sunt ergo dies, & istud est tempus famis, cum non sunt qui uerbũ dei loquantur, sicut et
fames nũc est apud Iudæos. Nusquam enim prophetæ, nusquam sapiens, nusquam pru-
dens æstimator, nusquam quinquagenarius, nusquam sapiens cõsiliarius, nusquã intel-
ligẽs auditor, omnia abstulit deus à Iudęa & Hierusalẽ. Sed & in nobis metus est ingẽs,
ne forte etiam nobis immineat fames. Sicut enim illi de quibus suprà diximus, legendo
legem & non faciendo incurrerunt in hoc ut uerbi dei famem paterentur, & auferrent̃
ab illis omnia dei dona quæ suprà diximus, & mandatũ est nubibus (prophetis scilicet)
ne pluerent super eos pluuiã uerbi dei, uerendũ est ne tale etiã aliquod nobis correptio
nis inducat̃ genus: sed magis efficiamur nõ auditores legis tantũ, sed & factores, ut mã-
det dñs nubibus suis, non uni, neq; duabus, sed pluribus, pluere super nos pluuiã, ut in
ecclesia prophetæ duo uel tres dicant, & cæteri examinent: & si sedenti reuelatũ fuerit,
prior taceat, ut plures fiant operarij inconfusibiles recte tractantes uerbũ ueritatis, ut di
1 Cor.3 cat unusquisq; doctorum & prędicantiũ uerbum dei secundum Paulum: Ego plantaui
& ille rigauit, sed deus incrementum dedit. Hęc aũt fient, si nos qui rigamur à nubibus
& audi-

& audimus uerbũ dei, afferamus fructus illos quos enumerat Apostolus, id est fructus Gal.5
spiritus, qui sunt gaudiũ, charitas, pax, patientia, lõganimitas, & cętera his similia. Quos
fructus si moramur afferre, uerendum est ne mandet̃ nubibus obtruere à nobis imbres
suos, & incipiat unusquisq; sanctorum facere illud quod scriptũ est: Qui autem intelli- Amos.5
git in tempore illo sedebit & tacebit, quia tẽpus malum est. Sed meminisse debemus hi
storiæ antiquorũ de famis tempore, quomodo iustus in tempore famis saturatur. Cõue
niens puto fames erat temporibus Heliæ prophetæ, quando clausum est cœlũ annis tri 3 Reg.17
bus & mensibus sex. Et tũc populus quidem periclitabatur fame, sed Helias nõ patieba
tur famem. Et tunc quidem pascebatur ab angelo, quãdo & abijt in uirtute escę illius, et 3 Reg.19
permansit quadraginta diebus & quadraginta noctibus: nũc autem coruis ministranti-
bus pascebatur, cum ei in matutino panes deferrent, & ad uesperum carnes, & iterũ re-
fertur bibisse aquam de torrente Corath, & uenisse in Sarepta Sidoniorũ ad mulierẽ ui 3 Reg.17
duam famis tempore. & quia iustus erat, non est passus in diam famis, sed ubiq; ei abun
dantia præsto erat: atq; uno eodemq; tẽpore erat peccatoribus fames: Helias autẽ quia
iustus erat, nesciebat famem. Sic ergo etiã si fames ueniat aliquando, quod dominus nõ
præstet ecclesiæ suæ, si quando tamen accidat, qui habet intellectum & exercitiũ in me
ditatione uerbi dei, & cõstituit meditari in lege eius die ac nocte, atq; exercere se ad in-
tellectum spiritalem percipiendum, inueniet in illis panẽ illum qui de cœlo descẽdit, &
fiet ei sermo dei abundans cibus, & profluens potus: & non solum cibus & potus, uerũ
si profundiora sacramenta mystiçę intelligentiæ potuerit perscrutari, erunt ei sermones
dei deliciæ. Potest etiã alio modo in hoc loco profundior sensus aperiri. Dominus et sal
uator ait: Veniet nox quãdo nemo potest operari. Et hoc dicit de illo tẽpore quod erit Ioan.9
post hoc seculum, tempore quo unusquisq; pro malis suis recipiet pœnas. Tũc ergo di-
cit noctem illam futuram, quum iam nemo potest operari aliquid, sed unusquisq; tũc pa
scitur ex operibus suis quæ hic positus operatus est. Quum ergo nox fuerit, nemo ope
ratur in illo tẽpore malo: quũ peccatores supplicijs affligũtur, erit sine dubio fames his
qui nullos fructus boni operis collegerunt. In illo autem famis tempore, saturabunt̃ iu- Exod.16
sti, ex fructibus scilicet iustitiæ suæ. Sicut enim in deserto sex diebus colligebãt manna,
in sexta autem die non unius diei modum, sed quantum sufficeret in crastinum colligebant, & unusquisq; edebat in die sabbati quæ collegerat in die sexta: ita etiam nũc ut ue-
sexta quædã dies putanda est domini nostri Iesu Christi aduentus, & tempus hoc dispẽ-
sationis eius, quam passione sua hoc in seculo procurauit. Et idcirco dum in die sexta su
mus, colligamus mãna dupliciter, ut sufficere nobis possit dũ aduenerit uera sabbati ob
seruatio populi dei. Si enim nõ collegerimus duplices cibos, qui nobis & in presenti se-
culo sufficiant & in futuro, in diebus famis nõ saturabimur. Sic enim cũ iusti saturabun-
tur in diebus famis: Peccatores, inquit, peribunt: inimici autẽ domini statim ut honorificati fuerint & exaltati, deficientes ut fumus deficiẽt. Docet nos sermo diuinus quales
sint honores huius seculi. Cum eñ uideris illum acceptis illius prouincię fascibus tumidum, alium consulatibus elatum, alium diuersis magistratibus elatum, cũ ergo omnem
istam uideris elationem, considera quia deficientes sicut fumus deficiẽt: recordare etiã
quantos in his honorib. uideris, & usq; ad te quanta eos fastigia cõscendisse memineris,
& uide si nõ oẽs bene, posteaquam exaltati sunt, deiecti denuo & prostrati sicut fumus
defecerũt. Inimici autẽ domini statim ut honorabuntur & exaltabuntur, deficientes ut
fumus deficiẽt. E contrario uerò amici domini statim ut cõtempti fuerint & despecti &
ab hominibus humiliati, à deo exaltabuntur & erigẽtur: quoniã omnis qui se exaltat hu
miliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. Post hęc adduntur quædã quæ nõ parua indi-
gent expositione. ait enim: Mutuabitur peccator & non reddet, iustus autẽ miseretur et
commodat. Etiam hoc si secundum literã accipiamus, non uidebitur uerũ. Multi etenim
peccatores mutuo accipiunt pecuniã & reddunt cum fœnore, ita ut & ipsi interdum lu
crum ex pecunia quam sumpserant ceperint. Definit aũt hic propheta dicens: Mutuabi
tur peccator & nõ soluet. Sed si intelligas quis est qui fœnerat, & quis est qui accipit fœ
nus, et requiras quis est peccator qui nõ reddit pecuniã quã sumpsit, intelliges cõsequẽ
tiam habere quod scriptum est. Verbi gratia, cũ docet Paulus & assistunt ei auditores,
Paulus est qui pecuniã fœnerat dominicam, auditores autem sunt qui ex ore eius pecu-

niam uerbi susceptũ fœneratã. Et si quidem iustus sit qui susciṗiat ab eo pecuniã, reddet integrũ fœnus & dicet: Quinq; mnas mihi dedisti, ecce acquisiui alias quinq;. Si iustus est, dicit: Quinq; talenta mihi dedisti, ecce habes decẽ: uel duo talenta mihi dedisti, ecce habes quatuor. Si uerò peccator est, suscepto dei uerbo non operatur ex eo opera man dati, & non reddit usuras, sed consumit omnia quæ accepit in fœnus. Ecce & nunc uos omnes quibus hæc loquor, pecuniã accipitis fœneratã uerba mea, hæc pecunia dñi est. Aut si dubitas, audi prophetã dicentẽ, quia eloquia domini eloquia casta, argentũ ignì probatum terrę purgatũ septuplum. Si ergo male doceo, pecunia mea reproba est, secũ dum illos quibus dictum est, argentum uestrũ reprobũ. Si autem bene doceo, pecunia uel argentũ non est meum, sed domini est, & probatũ est. Licet ergo mihi fœnerare pecuniam domini, meam aũt propriam pecuniã non licet, quia uerbum domini prohibet humanam pecuniã fœnerari. Quæ est ergo humana & quæ domini pecunia? Ego puto quod Valẽtini sermo humana pecunia est & reproba, & Marciõis & Basilidis pecunia humana est & reproba, & omniũ hęreticorũ sermo nõ est probata pecunia, nec domini cam integre in se habet figurã, sed adulteram, quę (ut ita dicam) extra monetã ita figura ta est, quia extra ecclesiam cõposita est. Si autem uideris aliquem non sua propria, sed
2 Cor.13 dei uerba proloquẽtem, qui uere audeat dicere: An probamentum quæritis eius qui in me loquitur Christi, scito quia iste fœnerat quidem, & nõ suam sed domini pecuniã fœnerat, & facit illud quod scriptũ est: Tota die miseretur & fœnerat, habens autoritatem fœnerãdi ab ipso sibi meo deo Iesu Christo datam: Ipse est enim dominus qui in parabo la data pecunia dicit ad seruos: Ite negociamini usquequo redeã. Et ad illum seruũ qui
Matt.25 pecuniam multiplicare contempserat dicit: Quia oportuit te pecuniam meã dare num mularijs, & ego ueniẽs exegissem eam utiq; cũ usuris. Iste est ergo peccator qui mutuat & nõ soluet: iustus autem acceptam pecuniã restituet cum usuris, hoc est acceptum dei uerbũ cum operibus repræsentat. Audis sermonem de castitate, collaudas doctorẽ amplecteris doctrinam, admiraris magisterium, per hæc suscepisti pecuniã castitatis. Et si quidẽ peccator es, egressus ecclesiã inseris te negotijs secularibus. excipit te lasciuia, sub sequitur temulentia, corruptorũ hominũ malesida colloquia, oblitus cõtinuo omnium quę à doctore susceperas, quę laudaueras, quę admiratus fueras, & ad impudica rursum deuolueris scorta, & effectus es peccator, qui mutuatus es uerbũ castitatis, & nõ reddis opera castitatis. Similiter & si audieris uerbũ iustitiæ in ecclesia, egressus es foras, occurrit tibi uicinus cuius agellum cõcupieras, & cõtinuo oblitus eorũ quæ dicta sunt, ut cupiditati tuę satisfacias inuadis quę aliena sunt, & sic mutuatus de iustitia pecunię nõ reddis usuras, operans gesta iustitię. Sic ergo & de singulis quibusq; mutuatur peccator & non soluet, iustus aũt miseretur & cõmodat. Non solũ, inquit, fœnerat iustus, hoc est nõ solum prædicat uerbum, hoc est non solum docet imperitos, uerumetiam miseratur in-
Osee 6 firmos. Sequitur enim exemplum domini dicentis: Misericordiã malo quàm sacrificiũ. Quia qui benedicunt eum hæreditabunt terram, qui autem maledicũt eum, exterminabuntur. Qui benedicunt eum, id est qui benedicunt iustũ, hæreditabunt terram. Quam terram? Terram illam bonam, terram multã hæreditabunt illam fluẽtem lac & mel, ubi sunt bona illa quæ uere bona sunt, illam possidebunt qui benedicunt iustũ, maledicẽtes uerò eum exterminabunt. Et uobis parũ uidetur interdũ male loqui de sanctis, et peruerse est uobis dicere de seruis dei, ille talis & talis est, ille fingit & ille seculũ diligit, ille aũt impostor est, nõ audis quia qui maledicũt iustũ exterminabuntur? Aut si hoc parum uobis uidetur, audite alibi deum dicentem ad iustum: Inimicus ero inimicis tuis, & aduersabor aduersarijs tuis. Videtis quãti periculi sit inimicari iustis, uel male loqui de sanctis. Si enim uere credimus illud quod dixit dominus de unoquoq; seruorũ suorũ, quia esuriui & nõ dedisti mihi mãducare, et ea quę addit et dicit, quia q uni ex minimis meis fecit, mihi fecit, consequẽs est ut & hoc dicat: Qui maledicebatis mihi, detrahebatis de me, & falsa cõtra me loquebamini, & accusabatis me. Et si dixerimus: Dñe quando tibi malediximus, aut quãdo detraximus: aut quãdo falsa cõtra te loquuti sumus? tũc dicet
Matt.25 ad nos: Amẽ dico uobis, quia q̃d fecistis uni ex meis minimis, mihi fecistis. Sicut eñ dantes manducare uni ex istis mihi fecistis, & dãtes bibere uni ex istis mihi dedistis, & sicut inducentes unũ ex istis, me induistis: ita maledicentes uni ex istis mihi maledixistis, & si bene di-

benedixistis uel honorastis unũ ex his, mihi benedixistis, & me honorastis, sicut & alibi nihilominus dicit: Qui uos recipit, me recipit: & qui uos spernit, me spernit. Propterea ergo cõtineamus linguam nostram, & seruos domini admiremur, & benedicamus iustos, & nunquam detrahamus de eis, nec aperiamus os nostrum ad male loquẽdum, ne forte exterminemur, sed benedicamus, ut & nos benedictionem consequamur per Christum dominum nostrum, cui est gloria & potestas in secula seculorum. Amen. Matt.10

Homilia IIII de eodẽ psalmo, ab illa parte: Apud dominũ gressus hominis diriguñt.

A DOMINO (inquit) gressus hominis diriguntur. Et alibi in hoc ipso psalmo dicit de gressibus iusti hoc modo: Lex dei eius in corde ipsius, et nõ supplantabuntur gressus eius. Sed & in septuagesimo secundo psalmo dicitur: Paulominus effusi sunt gressus mei. Gressus ergo à gradiendo nominamus, secundum illud quod in Exodo scriptum est, quod Moses uidit flammã ignis & angelum cum rubus arderet quidem, sed non combureretur, & dixit: digrediens siue transiens uidebo uisionẽ magnam hanc. Ex hoc ergo loco occasio nobis datur intelligentiæ eorũ quæ habemus in manibus. Igitur de his quę in Exodo scripta memorauimus, id est digrediens uidebo uisionem istam magnam, audiui quendam de sapientibus ante nos dicentem, cum explanaret hunc locum, quia non est possibile prius uidere uisum magnum, id est intueri atq; perspicere magna mysteria stanti in cõuersatione & actibus mũdi huius: sed transire oportet prius ab his, & transcendere omnia secularia, & sensum nostrum ac mentem liberam fieri, & tunc ad magnarum & spiritalium rerum intuitum peruenire, & ita demum uisum magnum uidere. Hunc quidem ille explanans locum quæ suprà memorauimus enarrabat. Nos uerò quibus studium est secundum scripturę monita, uerba sapientium laudare, & addere ad ea, possumus ad hæc quæ ille dixit tale aliquid addere. Unusquisq; qui iter agit ad uirtutem, proficit in ambulando, ut paulatim per multos ꝓfectus itineris perueniat ad eã. Iter ergo agens & uelut quibusdã passibus gradiẽs digredi tur semper, & transit ea quæ explicuit, ac posteriora omittẽs ad ea quæ priora sunt se extendit. Digrediens ergo transit primũ locũ malitiæ, & inde proficiẽs passibus & ingressibus trãsit alias peccatorũ sudes, tũ deinde scrupeas nequitię cautes, & lubrica et ꝓcruptra uitiorũ. Cũ uerò hæc etiã euaserit, semper ad ea quæ in antea sunt se extendẽs, minus restat malitiæ, & oñe quod proficit uiæ: si tamẽ incedẽdo cautius gressus suos obseruauerit ne labatur, ut singula quæq; digrediẽs malitiæ loca, ita ut non offendat pedem suũ in ea, secũdum hoc quod in Exodo scriptum est, uidere possit uisionẽ magnam. Nemo enim adhuc qui in malitia est, nec digredit eam & transit, poterit uisionẽ istam magnã secretorum dei, scientiæ scilicet & sapiẽtiæ, contueri. Magna ergo est uisio, cũ puro cor de deus uidetur. Magna est uisio cum puro corde uerbũ dei, & sapiẽtia dei qui est Christus eius agnoscitur. Magna uisio est agnoscere & credere in spiritũ sanctum. Magna ergo hęc uisio scientia trinitatis est. Veruntamen etiã Moyses tunc uidebat in Exodo uilum magnum, et angelus dicitur qui uidebatur in rubo in igne, et magnam eam uisionẽ appellat. Intelligebat enim quis esset in angelo. Continuo deniq; dicit ad eum: Ego sum deus Abrahã, & deus Isaac, & deus Iacob. Vide ergo q̃ magna sit uisio hæc, quamuis & hoc ipsum sit magnũ scire quod deus facit angelos suos spiritus, & ministros suos ignẽ urentem. Et nunc quidẽ Moysi adhuc pascenti pecora letro soceri sui, & gradienti uel transeunti ab his, magna est uisio hæc, in qua ei angelus dicit apparere. Si aũt etiam materubrũ trãsierit, & columna eum nubis obtexerit, & futuri baptismi adorauerit sacramenta, tũc etiam maiorem uisionem poterit uidere. Ingredietur enim caliginem & turbinem, ubi esse ipse dicitur deus, ubi scriptũ est, quia Moyses solus accedebat ad deũ, cę teri autem à longe stabãt. Et in tantum per istas magnas Moyses proficit uisiones, ut diceret ad deum: Si inueni (inquit) gratiã corã te, manifesta mihi teipsum, ut euidenter uideam te. Et tũc audit à deo, quia ponam te in foramine petræ, petra aũt erat Christus: ut per foramen breuissimum uideas posteriora mea, hoc est, ut ea quę in nouissimis tẽporibus implebunt per assumptionẽ carnis, agnoscas: faciem autem meã uidere non poteris. Sed digressi per quãplurimas uisiones, redeamus nũc ad hoc quod proposuimus de psalmo, quia à dño (inquit) gressus hominis diriguntur. Suprà exposuimus quomodo Exod.3 Exod.13 Exod.33 Ibid.

iter quis ingreditur ad uirtutem: quoniã qui iter agit ad uirtutem, multa sunt quę digredi habet & transire. Ergo & tu qui ad Christum tendis, qui est dei uirtus, digredere iuxuriam, scorta, adulteria, digredere furta. falsa testimonia, tũ deinde digredere & auaritiã, & omnẽ pecuniæ cæterarumq; malarũ rerum concupiscẽtiam, digredere iracundiam, digredere inuidiam per quam primum terra humanum sanguinẽ bibit, digredere mendacium, digredere tristitiam seculi. Nisi hæc omnia digressus fueris, uisionẽ illã magnã domini uidere nõ poteris. Sunt ergo quidam in nobis gressus & pedes, quibus iter hoc agimus, sunt gressus interioris hominis quibus ambulare possumus per illam uiam quæ dicit: Ego sum uia ueritas & uita. Hoc ergo iter agentib. multis gressib. utendũ est nobis ut illa omnia quæ suprà diximus transeamus, quia gressus hominis à domino dirigũ. Nõ sufficit homini uolẽti istud iter incedere sola proposita sui uolũtas, nisi & dominus direxerit gressus eius: quia frequẽter accidit iter agentibus ut ambulent, quod iter tamen rectum tenere nõ possint, sed decedant in aliquos errores: ut illi qui in philosophiæ eruditione uersantur, uidẽtur quidem iter uirtutis incedere, sed quia à domino non diriguntur gressus eorum, non tenent iter rectũ. Sed & hæretici nihilominus ingrediuntur etiã ipsi iter, sed cũ scripturas carnaliter, non spiritaliter intelligunt, declinãt in sinistram. Si uerò spiritaliter intelligant, in ipso autem spiritali intellectu apostolicæ nõ teneãt regulã ueritatis, decidunt nihilominus & ipsi ad dexterã, diabolo (ut ita dixerim) gressus eorum non dirigente, sed detorquẽte à uia recta. Nos ergo neq; ad dexteram, neq; ad sinistram declinantes, ingrediamur mediam uiam quæ est Christus dominus, quia in ipso ambulãtium gressus dominus dirigit. A domino ergo gressus hominis dirigẽtur, & uiam eius cupiet, illam scilicet uiam de qua supra diximus. Cupiet enim qui à deo dirigit Christũ, & desiderabit permanere semper in Christo. Cum ceciderit, inquit, non conturbabitur. Superius dicens quia à domino diriguntur gressus eius, hic de casu eius loquitur. Vide ergo quia etiam his qui iter hoc incedũt aliquãdo accidat cadere, etiam his qui à domino diriguntur: sed est multa differentia inter casum iusti & casum iniusti. Iustus, inquit, cum ceciderit nõ prosternitur: iniustus & qui spem nõ habet in deo positam, si ceciderit prosternitur & nõ surgit: id est si peccauerit, nõ pœnitet & peccatũ suum emendare nescit.

Iacob.3 Iustus aũt si in aliquo offenderit, si in uerbo. Apostolus enim est qui dicit: In multis enim offendimus omnes, et si quis in uerbo nõ offendit, hic perfectus est uir. Offendit ergo et iustus in uerbo, fortassis etiam aliquãdo & in facto, sed scit emendare, scit corrigere: scit ille qui dixerat nescio hominẽ, paulo post cũ respectus fuisset à domino, flere amarissime: scit & ille qui de tecto mulierem uiderat, & concupierat eam, dicere peccaui, quia tibi soli peccaui & malum coram te feci. Si ergo cum ceciderit iustus nõ prosternitur, nõ permanebit in peccato, sed exiliet cito, tanq; damula ex retibus, & tanquam auis de laqueo. Iniustus aũt nõ solum permanet, sed & prosternitur in peccatis. Iustus aũt quid facit? Lex dei eius in corde ipsius, & nõ supplantabũtur gressus eius. Ibi dixit quia diriguntur gressus hominis à domino, hic quia nõ supplantabũtur gressus iusti, quia dominus, inquit, confirmat manus eius. In alio psalmo, id est in septuagesimo secundo dicit: Mei aũt pene moti sunt pedes. Quod idipsum mihi uidetur intelligendũ similiter. Proficientes etenim ad uirtutes uelut ascensu quodã nitimur, in quo ascensu si quis labatur & decidat, ascẽsionis suæ perdit profectũ. Istius ergo effusi sunt gressus. Hoc aũt fit, cum quis

Gen.19 post profectũ retrorsum fuerit cõuersus: sicut accidit & uxori Loth, quę ingrediebatur & ascẽdebat ad montẽ quò angelo duce pergebat: sed quoniã contra mandatũ dei fecit, quod iussa fuerat nõ respicere retrorsum neq; stare in omni regione illa, sed ad montẽ ascẽdere, atq; ibi saluari, cũ cõuersa ad posteriora retrorsum respexit, ibi effusi sunt gressus eius, & perdidit omne quod fuerat ante digressa, permansit perfecta statuũcula salis. Hoc est q⁹ do-

Luc.9 minus in euãgelio dicit: Nemo mittens manũ suam ad aratrum, & retro respiciẽs aptus est regno dei. Vis tibi ostendã et alios quorũ effusi sunt gressus? recordare illos qui transierunt per mare rubrum tanquam per aridam, & peccantes in deserto ceciderũt, & ibi effusi sunt gressus eorũ. Sed & nunc si quãdo accidat aliquẽ uixisse in cõtinentia tribus aut quatuor annis, & eo amplius, aliũ in uerbi & doctrinæ studio & sapiẽtiæ laboribus operam dedisse: tũc deinde si uictus fuerit hic, uel ad carnis luxuriam trãseat, uel ad alia peccata

peccata declinet, aut ad uitã se trãsferat seculi, uel ad negotia ac lucra corruptibilis uitæ cõuertat, nõ dubites de eo dicere quia effusi sunt gressus eius. Nos ergo deprecemur dominũ ut dirigat gressus nostros, & custodiat uias nostras, uti ne supplantentẽ gressus nostri: ut in uia quã incedimus, hoc est in Christo domino nostro, quasi supra petrã stabilẽ uestigia nostra firmentur, ne quoquo modo supplantari possimus: per illũ scilicet cuius nos caput obseruamus, & ille nostrũ obseruat calcaneũ, cui utiq; nunq; nos oportet plãtam nudã præbere, sed semper debemus esse calceati pedes in præparatione euangelij pacis, ut si uenerit diabolus supplãtator, et inuenerit pedes nostros munitos, & supra petram stantes, inde nos supplãtare nõ ualeat. Quãuis em̃ paulo ante dixerimus posse etiã casum aliquẽ & lapsum accidere his qui uirtutis uiam sequunt̃, tamen obseruandũ est, quia ibi ubi dixit: Cũ ceciderit nõ prosternetur, superius nõ tam de iusto q̃ de homine puro proposuerat. Ait em̃: A domino gressus hominis dirigent̃, & uiã eius cupiet, cum ceciderit nõ prosternetur. In quo ostendit̃ esse aliquos casus qui tamẽ nõ cõtinuo indicent esse uictũ et prostratũ eum qui ceciderit. Sicut em̃ & in agone fieri solet, ut duobus inter se luctãtibus accidat primo quidẽ cadere unũ, ut cum ceciderit, surgat et uincat: ita etiã in nostro agone, qui est nobis aduersum principẽ huius mundi, si forte acciderit alicui quẽ de nobis uinci, & in aliquo peccato cadere, possibile est ut post peccatũ respiscat aliquis, & exurgat & perhorrescat malum quod admisit, & de cætero nõ solũ cõtineat se, uerũetiam satisfaciat deo, lauans per singulas noctes lectum suũ, & lachrymis rigans stratũ suũ, accipiens uerbũ propheticæ autoritatis qua dicitur: Nunquid qui cadit non adijciet ut resurgat? aut qui auersus est, non conuertit̃? Væ his qui auersi sunt auersione impudẽti, dicit dñs. Et iste est qui cadere quidẽ potuit, ꝓsterni uerò nõ potuit. Si aũt uideris aliquem cecidisse in aliquod peccatũ, & post casum desperantẽ cõuersionẽ & dicentẽ, iam quomodo possum ego saluus fieri qui cecidi? iam nulla spes est, peccata mea me colligant, quomodo audere possum accedere ad dominũ? Quomodo ad ecclesiã redire? & si hac desperatiõe iste talis recedat etiã à deo, hic non solũ cecidit, sed in casu suo prostratus atq; demersus est. Et est quidẽ optabile, ut athleta pietatis ac uirtutis maneat semper immobilis, ut ne unã quidẽ luctam (ut ita dicam) perdat, ne semel inclinetur aut supplãtetur. Quod si fieri nõ potest, sed euenerit eũ cadere, nõ iaceat post casum ne pro fternatur, sed exurgat & emẽdet culpã, expurget pœnitẽtiæ suæ satisfactiõe cõmissum,

2 Cor.12 ne etiam de ipso apostolus dicat: Et lugeam multos ex his qui ante peccauerũt, & non egerunt pœnitentiã de immunditia & fornicatione et impudicitia quã gesserũt. Quare

2 Tim.2 etiã apostolus exẽpla palæstrici agõis assumpsit cũ dicit: Nemo coronatur nisi qui legitime certauerit, nisi qa nos scire uolebat legis certamina & agones? Qui et de seipso ait:

1 Cor.9 Sic pugno, nõ quasi aerem uerberans. Et iterũ: Certamẽ bonum certaui. Quia ergo certamen nobis est et agon propositus, etiam legis agonẽ nosse debemus. Sunt athletę qui

2 Tim.4 in omnibus certaminibus uincunt, & in omnibus coronantur. Inter pædas uincũt, inter agonios uincunt, inter andras uincunt. Alij uincuntur inter andras, sed coronant̃ inter agonios, nonnunq; etiam inter andras uincunt. Ergo aliquãti semper, aliquanti secũdo uel tertio coronantur. Certe miserum est, & ultimæ infelicitatis in omnibus agonib. tamen uarijs atq; diuersis, ne unam quidẽ promereri coronã. Ita ergo & Christianus cui certamen est non aduersus carnem & sanguinẽ, sed aduersus principatus & potestates, & aduersus principes huius mũdi tenebrarũ harũ, aduersus spiritalia nequitiæ in cœlestibus, quum tantos habeat & tales aduersarios, tãquam agonista uigilare debet, si fieri potest, ut semper uincat quotiescunq; conflixerit, & primas inter pædas, id est inter pueros, statim capiat coronas. Vis tibi ostendam aliquos qui inter pueros, id est, in primo statim lacte coronati sunt? Respice beatum Danielem, qui à puero & prophetiæ gratiã meruit, Dan.13 & iniquos arguẽs presbyteros, puer coronã iustitiæ & castitatis obtinuit. Vis tibi & alium proferam inter pueros coronatũ? Hieremiam uide, qui quum se propter adolescentiam excusaret à prophetãdo, audiuit à domino: Noli dicere quia puer ego sum, quoniã Hier.1 ad omnes quoscunq; mittam te ibis, & quæcunq; dixero tibi loqueris. Sed fortasse adultæ tibi iam istæ uideantur ætates. Dabo tibi athletã qui ante luctatus sit, & uicerit prius q̃ inter homines emiserit uagitus. Iacob adhuc intra uterũ matris suæ luctatus cũ fratre Gen.25 Esau, supplantauit eum & uicit, ex quo & supplantati & deuicti fratris benedictiones

primogeniti

primogeniti à parente ſuſcepit. Nã & illi pueri num tibi uidentur in puerili agone coro
Matt.2 nati, qui apud Bethlehem à bimatu & infrà pro domini nomine palmam cepere marty
rij? Vides quanta in pueros coronarũ habemus exempla. Hęc de eo quod repetiuimus
expoſitionem uerſiculi illius qui dicit: Quum ceciderit non proſternetur. Et quare non
proſternatur, adiecit cauſam dicens: Quia dominus cõfirmat manũ eius. Et uide quàm
conſequenter de ſingulis dicit: Ne cadat dominus (inquit) greſſus eius dirigit: ſi autem
ceciderit, nõ proſternitur, dominus (inquit) firmat manum eius. Vides ergo quia domi
ni ſemper auxilio indigemus. Primo ne cadamus: tum deinde etiã ſi ceciderimus, ut re-
ſurgamus. Iuuenis fui & ſenui, & non uidi iuſtum derelictum, nec ſemẽ eius quęrens pa
nem. Tota die miſereť & fœnerat, & ſemẽ eius in benedictione erit. Qui ſimpliciter di-
cunt, & ſecundum hiſtoriam accipienda eſſe uerba ſcripturæ diuinæ, dicent ſine dubio
in hoc loco confirmare Dauid, quia tranſacta ætate iuuentutis ſuæ cũ iam uſq; ad ſene-
ctutis ſuæ tempus ueniſſet, in omni hoc tempore nunq; ſe uidiſſe ita iuſtum derelictũ ut
Heb.11 panibus indigeret. Et quid facimus de Paulo apoſtolo, qui enumerãs & exponẽs pro-
phetarũ uitas dicit eos indigẽtes, tribulatos, in pellibus caprinis oberraſſe per cauernas
2 Cor.11 petrarũ, & per ſpelũcas: & de ſeipſo cõmemorãs frequenter dicit, in fame & ſiti. Et cum
hęc pati iuſtos frequẽter ſcripturarũ hiſtoriis cognoſcamus, quomodo nũc putandũ eſt
hoc Dauid dicere ſecundum ſimplicẽ intellectũ? Sed uideamus ne forte ſint aliquę eta
tes interioris hominis noſtri, ad ſimilitudinẽ exterioris & corporalis ætatis. Vnde & in
terdũ ad uiros iam matura ætate dicit, quia pueri ſunt, & aliis quia ſenes, & aliis quia iu-
uenes, & hæc utiq; dici de corporali ętate non cõuenit. Deniq; cũ plurimi ante Abrahã
ſexcentos & quingentos, ut minimũ trecentos annos uixiſſent, de nullo illorũ dictum
eſt, quia ſenior & plenus dierũ fuerit, niſi Abraham tantummodo. Ex quo intelligen-
dum eſt, quod nõ de ætate corporis, ſed de maturitate interioris hominis deſignatũ eſt.
Vnde & nos optare debemus nõ pro ętate corporis, neq; pro officio presbyterij appel
lari presbyteri & ſeniores, ſed pro interioris hominis pfecto ſenſu & grauitate conſtan
Gen.26 tię, ſicut & Abraham appellatus eſt presbyter nutritus in ſenectute bona. Eſt ergo ętas
alíqua ſecundum interiorem hominẽ puerilis, eſt et ętas iuuenilis, eſt & ſenilis ſecundũ
1 Cor.13 quod Apoſtolus dicebat: Cum eſſem paruulus loquebar ut paruulus, ſapiebã ut paru-
lus, cogitabã ut paruulus: cum aũt factus ſum uir, euacuaui quæ erant paruuli. Ego hæc
ab apoſtolo non de corporali ætate dici intelligo, ſed quoniam cũ in initio credidiſſet,
fuit paruulus nuper genitus, rationabile et ſine dolo lac cõcupiſcẽs, tũc intelligebat ſcri
Luc.2 pturas ut paruulus, ſapiebat de euangelio ut paruulus, cogitabat ut paruulus: ſed poſt
hęc proficiens ætate ad ſimilitudinẽ Chriſti (de quo ſcriptum eſt, quia proficiebat ętate
& ſapiẽtia & gratia apud deũ & apud homines) deponebat quæ erãt paruuli: & propte
rea dixit, cũ factus ſum uir, quæ paruuli erãt depoſui. Ita ergo intelligendus eſt etiã Da-
uid dicere, iuuenis fui et ſenui: ut ſi diceret, cum eſſem paruulus ſecundũ interiorẽ homi
nem, nunc iam ſenui. Niſi eñ ſenuiſſet, propheta non eſſet. Namq; ſenũ eſt prophetare.
Etiam ſi uideas aliquãdo iuuenem prophetantem, nõ dubites dicere de eo, quia ſecun-
dum interiorem hominẽ ſenuit, propterea propheta eſt: Deniq; Hieremias cũ audiſſet,
Hier.1 Priuſq; te plaſmarẽ in utero noui te, & antequam exires de uulua ſanctificaui te, & pro-
phetam in gẽtibus feci te, reſpõdit quia iuuenis ego ſum, & neſcio loqui. Sed ille qui ei
donauit gratiã ut nõ eſſet puer, ſed eſſet ſenior ſecundum interiorẽ hominẽ, ait ad eum:
Noli dicere quia iuuenis ego ſum. Alioquin niſi hęc ita intelligant, quid habebit ratio-
nis ut dicať puero, cuius ætas iuuenilis & rudis, noli dicere qa iuuenis ego ſum? hoc eſt
dicere, nõ dicas quod uerũ eſt. Iuuenis ergo erat ſecundũ ætatẽ corporis: ſed quoniã do
minus dederat uerba ſua in ore eius, quibus eradicaret & ſubuerteret & diſperderet, &
ruſſum ædificaret & plantaret, quæ uirtus uerborum animam eius illuminans & ſancti
ficans nõ eam ſinebat eſſe puerilem, ideo merito ad eũ dicitur: Noli dicere quia iuuenis
ego ſum. Similiter ergo & hoc quod Dauid dicit: Iuuenis fui & ſenui, et nõ uidi iuſtũ de
relictum, nec ſemen eius quęrens panem, ſecundũ hoc quod ſuprà de ętate iuuenili, uel
ſenili interioris hominis diximus ſentiendũ eſt. alioquin ſecũdum exteriorẽ hominem
ſi derelinqui à deo putãdus eſt iuſtus, cũ ægriditudo corporis aduenit, cũ tribulatio, cũ
paupertas & ſingulæ quæq; huius uitæ moleſtiæ generanť: hæc mãxime iuſtis accidere
ſolent

ſolent, quibus & perſecutionẽ pati pro nomine dei ſolenne eſt, ſed nõ derelinquuntur
cum patienter hæc omnia & tolerãtes dicunt: Nemo nos ſeparabit à charitate dei, quæ Rom.8
eſt in Chriſto Ieſu, neq; tribulatio, neq; fames, neq; anguſtia, neq; nuditas, neq; gladius,
neq; altitudo, neq; profundũ, neq; alia creatura. Deniq; ꝓphetę, q circuibãt in deſerto ꝑ
cauernas petrarum & ſpeluncas, egentes, tribulati, afflicti, licet in deſertis ob errarẽt, &
eſſent ab hominib. derelicti, multitudo tamen eos angelorũ circundabat. Sic deniq; He
liſæus cũ eſſet ab hominibus derelictus, cœleſti circundabatur exercitu, ſecundũ quod
ſcriptum eſt: Aperi oculos pueri huius, ut uideat quia plures nobiſcũ ſunt q̃ cum illis. Et 4 Reg.6
uidit totũ montem equitibus & curribus plenum. Nunquam eñ ſolus eſt iuſtus, ſed ne
unius quidẽ, aut duorum, uel trium tantũmodo angelorũ ſocietate ſubnixus eſt, ſed ex
ercitus ei uirtutũ cœleſtiũ pręſto eſt. Quod ſi pluribus adhuc teſtimoniis opus eſt, ſuſci-
pe & aliud: Iacob quandiu erat in domo parentum & cum fratre Eſau, nõ erat cum exer
citu angelorum: cum uerò ſeceſſiſſet ad ſolitudinem deſerti, et ſolus iter ageret ad Meſo
potamiam, dormiuit in loco quodam, et exurgens dicit quia uocatur hic locus παρεμβο Gen.32
λή, quod eſt caſtra, pro eo quod uidit ibi non unum, ſed plura caſtra dei. Hęc dicimus de
eo quod nequaquã iuſtus dicitur derelinqui, in ſpiritalibus duntaxat bonis. In corpora
libus eñ uide quid iuſtus dicit, in quibus etiam gloriatur: Vſq; ad hanc (inquit) horam 1 Cor.4
& eſurimus et ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis cædimur, & laboramus operantes ma
nibus noſtris. Et iterum: Maledicimur & benedicimus, perſequutionem patimur & ſu-
ſtinemus, blaſphemati deprecamur. Sed quoniam iſte talis nõ derelinquebať ſpiritu, di
cebat: Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in iniurijs, in neceſſitatibus, in
perſequutionibus, in anguſtijs pro Chriſto. Dupliciter ergo derelinquiť, qui derelinqui
tur. Corporaliter quidem hoc modo, quo ſuperius diximus pati omnes ſanctos, & non
lædi. Derelinquuntur uerò ſpiritu illi de quibus dicitur: Quoniam non approbauerunt
deum habere in notitia, tradidit eos deus in reprobum ſenſum, ut faciant quæ non con
gruũt, repletos omni iniquitate, nequitia, auaritia, plenos inuidia, homicidijs, cõtentio-
ne, dolo, ſuſurratores, detractores, deo odibiles, cõtumelioſos, ſuperbos, elatos, & cæte
ra huiuſmodi mala pro quib. et derelinqui meruerũt. Quę quoniã aliena ſunt à iuſto, ꝓ-
pterea dicit, quia non uidi iuſtum derelictum, nec ſemẽ eius quærens panem. Iterũ ſi au
dis ſemen eius, ad ſemẽ corporeum rediturus es? Et quomodo uerũ inuenies hoc quod
ſemen iuſti non quærat panes, cum uideas Iſmael illum de ſemine natum Abrahę, quiq; Gen.21
cum mater eius fugiẽs dominã ſuam Saram portaret eũ in deſerto, & aquã utiq; quære-
bat & panes? Sed & Eſau de uia ueniens deficiebat inedia, & intantũ famis rabie præci Gen.25
pitatus eſt, ut primatus ſuos lentis cibo diſtraxerit. Oportet ergo nos ſecundũ ea quę ſu
prà diximus, etiam ſemen iuſti intelligere ſpiritale. Et quid aliud ſemẽ iuſti dignũ eſt pu
rare, niſi diſcipulũ iuſti, qui ſuſcepto ab eo uerbi dei ſemine, ad uitam generatur æternã?
Verbi gratia, ſi orationib. ueſtris mererer eſſe iuſtus, & accipere à domino gratiã in uer-
bo ſapientię & ſcientię, ita ut poſſem ſecundũ gratiam quam ipſe à domino meruiſſem,
uobis quoq; miniſtrare uerbũ dei, & ſerere illud in animabus ueſtris: tum deinde ingreſ
ſus ſermo dei in animas ueſtras, & hærẽs in corde ueſtro formaret mentes ueſtras ſecun
dum ſpeciẽ uerbi ipſius, id eſt ut hoc uelletis: & hoc ageretis quod uerbũ dei uult, et per
hoc ipſe Chriſtus formaretur in uobis: tunc uere efficeremini ſemẽ iuſti, quod nõ quæ-
rit panem, habentes ſcilicet in uobis ſemper panem illũ qui de cœlo deſcendit. Quod ſi
reſpondeas mihi, & dicas: quãti audierũt Petrum & Paulum, qui utiq; erãt iuſtiſſimi do
ctores, & tamen peccauerunt, & quõ ergo ſemen iuſti dicentur? Sed uide ne forte ſicut
non omnes qui ex Abraham ſunt, etiã ſemen Abraham dicuntur, quibus dicitur: Si filij
Abraham eſſetis, opera utiq; Abraham faceretis: ita etiam illi qui audierunt Petrum &
Paulum, & nõ fecerũt quæ docuerat Petrus uel Paulus, non erant ſemen eorũ: quia ſu-
ſcepta ab eis uerbi ſemina, ex anima ſua uelut aborſione quadã abiecerunt & effuderũt.
Deniq; & in hoc ipſo pſalmo dicit alio loco: Semen impiorũ exterminabitur. Certũ eſt
autem quia impiorum ſemen corporale nõ exterminabiť. Iob deniq; ſemen Eſau ſemẽ
impij erat, & utiq; non exterminať, ſed manifeſtatus eſt iuſtus à domino, & ꝓpheta eſſe
oſtenditur, & à deo ſupra omes iuſtos collaudari mereť. Sed hoc eſt quod ſuperius dixi
mus: qa ſicut ſemen iuſti ſermo & doctrina eius eſt, q̃ ſermo ita paſcit & reficit animas,
ut negen-

ut negẽtur panibus indigere, quia Christus panis eorum est: ita econtrario doctrina impiorum & sermo semẽ eorũ est quod exterminandũ dicitur, quia ex fallsitate cõpositum est, et aduenięte luce ueritatis, certũ est qa mẽdacij tenebrę fugabunt. Tota die miseretur & fœnerat. Iustus tota die misereť, & tota die dicit fœnerare: ad nihil aliud uacat nisi ut fœneret de ea pecunia quę sibi abundat. Nũquid & hic hoc putabit, quia iustus tota die sedeat ad mensam, & habens pecuniã ante se hanc fœneret necessitatẽ patiẽtibus? Forsitan hoc putabitur esse quod dictũ est per Moysen: Et tu fœnerabis gentib. multis, tu aũt mutuo nõ quæres. Sed certũ est quia de dominica pecunia dicať, quæ numularijs præcipitur erogari de thesauris sapientiæ & scientiæ dei prolata, ut faciamus de quinq talentis decẽ, de duobus quatuor. Quãto aũt abundantiorem pecuniam habuerimus in anima nostra, tanto magis tota die fœnerabimus. Sed & nũc licet non sim iustus, tamen hoc ꝙd loquor pecuniã uobis dominicã fœnero: sed uos orate ut efficiar iustus, & possim uobis iustitiæ pecuniã fœnerare, ut nõ solũ uerbo, uerũetiã iustitię exẽplo iustitiam doceam. Propterea sicut sunt pecuniæ iniustæ, quæ inique & cõtra legẽ congregantur per calumniã & mendacia, & diuersa auaritię mala: & rursum sunt pecuniæ quæ iuste et secundũ legẽ cõgregatę sunt, id est de proprijs & iustis laboribus: ita etiã in uerbo & doctrina esse inuenitur. Sũt uerba nec bene, nec iuste, nec legitime cõgregata, ut hæretico rum uerba sunt, et doctrina cõtra legẽ dei cõgregata, quę nos uelut iniquam pecuniã et pestiferã, & de malo collectã refugere debemus. Orate ergo ut hęc nostra pecunia quã uobis fœneramus tota inueniať ex iustis laboribus, tota de dominica moneta procedẽs ut & uos fœnus integrũ cõsignetis, & nos nõ audiamus, quia oportuit te pecuniã meã dare numularijs. Iuuenis ergo fui & senui, & non uidi iustũ derelictũ, nec semẽ eius quærens panem: Tota die miseretur & fœnerat. In superioribus dicitur, quia mutuatur peccator, & nõ reddit: hic quia iustus tota die miseretur & fœnerat. Et uide ꝙ in contrarijs pares sint. Peccator non solum mutuo accipit, sed & cum acceperit nõ reddit: iustus aũt non solũ mutuo non accipit, sed & fœnerat: & non solum semel uel bis, sed tota die fœnerat, hoc est toto uitæ suæ tẽpore fœnerans miseretur, unde & semẽ eius in benedictiõe erit. Declina à malo & fac bonũ, & inhabita in seculũ seculi. Hæc, inquit, audiẽs qđ bonũ est, habitabis in seculũ, hoc est, si ita egeris quẽadmodũ edoctus es, habitatio tua erit æterna. Si eñ respicias nõ ad ea quæ uidentur, sed quę nõ uidentur, qñ quæ uidentur tẽporalia sunt, quæ aũt nõ uidentur æterna sunt, habitabis in seculũ. Quia dominus amat iudiciũ, & nõ derelinquet sanctos suos. Quõ dominus amat iudiciũ? Dum nihil apud eũ sine iudicio fit, nihil sine ratione. Ita ergo & tu scięs quoniã dominus amat iudicium, age oñia iusto iudicio & uero, audiens illum qui te admonet dicẽs: Cũ consilio omnia fac, cum cõsilio uinum bibe. Et nõ derelinquet dñs sanctos suos, in ęternũ conseruabuntur. Sicut dicit, quia habitabit in seculũ, ita & conseruabunť in ęternũ. Quod utrũq ad futurũ respicit tempus, uel seculũ, cui conseruabunť sancti ut deinceps in æternitate perdurent. Iniusti punientur & semen impiorũ peribit, iusti aũt hæreditabunt terrã. Diximus iam hinc superius quale impiorũ sit semẽ, cum ad uerbũ doctrinamq retulimus: & quomodo exterminabitur, dum omne mẽdaciũ à luce ueritatis uelut tenebrę effugatur. Iusti aũt hæreditabunt terrã. Et hinc superius iam diximus, quomodo siue iusti siue mansueti hæreditatẽ terræ bonę & magnæ illius consequantur, & quomodo habitẽt in ea in seculum seculi, non solum in seculum, sed in seculum seculi. Vide ꝙ magna dominj retributio. Pro labore triginta aut quadraginta, ut multũ certe quinquaginta annorũ recipit homo non solum seculi huius retributionẽ, sed in seculũ seculi. Si uerò permane at quis in uerbo dei, & sapientiæ eius adhæreat, atq in lucis æternitate persistat, perueniet etiam in hoc, ut referat deo gloriam in secula seculorum. Amen.

Homilia V de eodẽ psalmo, ab ea parte: Os iusti meditabitur sapientiã.

EX quidem uolens nos aperire os ad uerbũ dei, præcepit dicens: Loqueris, inquit, hæc sedẽs in domo, & pergens in uia, & iacens & surgẽs. Sed & Salomon in Prouerbijs simile aliquid breui cõmonitione distinguit, dicẽs: Aperi os tuum uerbo dei. Similiter etiã nunc propheta nos docet, cum dicit: Os iusti meditabitur sapientiam. Reuera eñ nec debet aliud quicquam procedere de ore iusti, nisi sapientia. Vnde & uos imperitiores quique fratres audiẽtes sermonem prophetæ, date studiũ & meditamini cum iustitię operibus etiam de ore uestro proferre sermonẽ sapientiæ. Quod ne difficile uobis uideatur præceptum, breuẽ uobis sapientię insinuabo sermonem. Apostolus ait, quia Christus dei est uirtus & dei sapientia. Si igitur Christum semper loquamini, si semper eius uerba meditemini, si præcepta eius in ore teneatis, digne os uestrum meditabitur sapientiam. Neq enim hæc sola est sapiẽtiæ meditatio, si quis docere potest, uel latius in ecclesia disputare, contradicentes reuincere. Est quidem & hoc opus sapiẽtiæ, sed alius amplius, alius aũt minus. In alio hoc ipsum quod credit dei sapientiæ, sapientia reputatur: in alio & hoc quod acquiescit sapientib. & amat dicta sapientiũ, sapiẽtia dicitur: nõ nullis uerò etiam interrogãtibus tantũmodo de sapientia, sapientia reputatur. Illud solũ obseruate fratres, ne quis uestrum inueniatur non solum non loqui nec meditari sapiẽtiam, uerũ & odisse, atq aduersarij ijs qui studiũ sapientiæ gerunt. Solent enim imperiti habere etiam istud cũ cæteris pessimum uitium, ut inanes & superfluos putent eos qui uerbo & doctrinæ operam dederint, & amplectuntur magis imperitiã suam q illorum studia ac laborem: mutatisq nominibus exercitia eorum uerbositatẽ, suam uerò indocibilitatẽ uel imperitiã, simplicitatẽ uocant. Optimus tamen & ille est qui sapientiam probat actibus, & esse sapiens uitæ suę probitate cognoscitur. Beatus ergo qui os suum aperit uerbo dei, & proficiens ætate secũdum Christum proficiet & sapientia. Certe si amplius non possumus in sapientia proficere, saltẽ illud obseruare nõ pigeat, in psalmis & hymnis & canticis spiritalib. & in oratione uel honore dei frequẽtius aperire os nostrũ. Est enim & hæc non parua sapientiæ meditatio, ut per hoc inueniatur semper os iusti sapiẽtiam meditari. Non tamẽ mihi uidetur ociosum quia nõ dixit, os iusti meditatur, quod utiq ad præsens tẽpus spectare poterat, sed dixit, meditabitur sapientiã: quod sine dubio ad futurum respicit tẽpus, in quo etiam cæteri interpretes omnes absq uno consentiunt. Ne forte ergo aliquid mysticũ designet hoc tẽpus, quo scilicet indicetur futuræ repromissionis, & gratiæ & hæreditatis spes talis quædam futura, ut os iustorũ non cibis & potu, neq delitijs & uoluptatibus, nõ uescẽdo epulis, sed meditando sapientiam repleatur. Vltra eñ nõ erit aliquis imperitus in regno dei, non indocilis permanebit, nullus erit à rerum scięntia peregrinus: oẽs efficiemur, si tamẽ merebimur, discipuli sapiẽtiæ. Si quis hic positus imbuitur & instruiť in his quæ potuit in carne positus attingere, ibi iã illuminabiť perfectioribus disciplinis, & ea quæ hic studio ac labore quæsita sunt, ad compendium futuræ inibi institutionis accedẽt. Qui uerò hic nondũ deposuit prima rudimẽta, sed adhuc ut paruulus loquiť, & ut paruulus sapit, etiam ibi instituitur ut paruulus, quo effectus aliquando uir per profectum sapiẽtię quæ paruuli sunt deponat. Aut nõ tale aliquid si spiritaliter intelligatur etiã lex designat, cum dicit: Loqueris in eis sedens domi, & pergẽs in uia, & iacens, & exurgẽs? Quod ita possimus intelligere: Sedentes in domo & iacentes, cum in ecclesia quæ est domus dei, loquimur uerbũ dei, in hoc scilicet corpore positi, pergentes in uia, in illa quæ dicit: Ego sum uia, loquimur uerbum dei: & exurgentes, cum exurrexerimus è somno mortis in resurrectione, tunc loquimur illa quæ perfecta sunt, exurgentes de somno mortis, sicut & Salomon dicit de eo qui sapiẽtiam sibi amicam & familiarẽ fecit. Quia si sederis, sine timore eris, & si dormieris libenter somnũ capies, & nõ timebis terrorẽ superuenientẽ, neq impetus impiorum irruentes super te. Sufficiant ista de eo quod scriptũ est: Os iusti meditabitur sapientiã. quibus additur: Et lingua eius loquetur iudicium. Duplici modo lingua iusti intelligitur loqui iudicium, siue pro eo quod omnia recto iudicio, & cũ deliberatione & cum consilio loquitur quæ loquitur, & nihil per iracundiã, nihil ut hominibus placeat, nihil ex tristitia, nihil ex metu, quæ singula solent utiq nõ integrum hominibus seruare iudicium. uel certe quod semper de futuro iudicio loquitur iustus, ut commonens semper uel semetipsum, uel qui se audiũt, de futuri iudicij metu, & de supplicijs quæ præparata sunt peccatoribus, de futura examinatione, sed & de repromissionibus sanctorũ quæ præparatæ sunt eis à deo, & semetipsum saluum faciat, & eos qui se audiunt. Et hoc modo complebitur, quia lingua iusti loquetur iudicium. Si uerò oportet etiam hic declinationem futuri temporis obseruare, quia non dixit loquitur, sed loquetur: possumus etiam in hoc rale aliquid intelligere, quia nũc quãtumcunq illud est quod de dei iudicio uel loqui possumus uel sentire, necesse est nos illud scire quod definit Apostolus, dicẽs:

Prou. 13

Prou. 3

Universidad de Deusto
Biblioteca

Rom.11 Quàm inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uiæ eius. Si uerò peruenire pote-
1 Cor.13 rimus ad illam perfectionem de qua dicit: Tunc autẽ facie ad faciem, id est, quũ res ipsæ nobis euidentiores fient, quum cœperimus agnoscere rationem singularum rerum quę in hoc mundo uel gestę sunt uel geruntur, quali iudicio gestæ sunt, uel quo iudicio deus utatur in singulis, quibus prouidentiæ suæ dispensationibus: si quis dignus fuerit considerare & perspicere quomodo iudicia dei abyssus multa est: cũ plenius recipere poterimus gratiam spiritus illius qui omnia perscrutatur etiam alta dei, tunc uere & integre secundum prophetici uerbi distinctionẽ lingua iusti loquetur iudicia dei. Lex dei eius in corde ipsius. Non solum in ore iustus meditabitur sapientiam, & lingua loquetur iudicium, sed & in corde suo legem dei gerit: quia lex uelut radix quædam in profundo cordis posita, germinat uerba iustitiæ, uerba sanctitatis, quæ profert iustus de corde suo, & nõ solum uerbum, uerum & actus etiam & gesta. Iudæi penè indesinẽter legem dei ore suo & labijs meditantur, sed non habent ea in profundo cordis defixa, & propterea dicitur ad
Esa.29 eos: Populus hic labijs me honorat, cor aũt eorum longe est à me. Nos ergo si secũdum hoc quod legimus ore nostro sapientiã meditemur, & lingua nostra loquamur iudiciũ, & lex dei sit in cordibus nostris, adipiscemur illud quod sequitur: Et nõ supplantabunt gressus eius. Pũto nos meminisse eorũ quæ dudũ de gressibus disputauimus, & opus est nos in memoriã reuocare quæ dicta sunt, ut uideamus quomodo ingredientes quidã supplantantur & effundũtur gressus eorũ. quod si seruatis in memoria & diligentius retinetis, scire debetis, quia si sapientiã dei meditemini in ore uestro, & lingua uestra loquatur iudicium, & lex dei sit in cordibus uestris, nunquam supplantãbuntur gressus uestri. Post hæc ait: Cõsiderat, inquit, peccator iustum. Considerat & intuetur peccator iustũ, & grauis est ei etiã ad uidendum, & ideo cõsiderat ut morti eum tradat: quod fecerunt sine dubio aduersus saluatorẽ illi qui prophetas occiderunt, & deum crucifixerũt, & nos persecuti sunt etiã nũc, & populũ dei qui est Christi, id est iustitiæ discipulos, cõsiderãt & morti tradere cupiũt, & quærũt mortificare eos. Sed quid dicit populus dei iustus & iustitiæ
Ioan.19 discipulus? Ille utitur uerbo magistri, & dicit: Non haberes in me potestatẽ, nisi tibi data esset desuper. Potest hoc & in tẽpore persecutionis gentilium de sanctis martyribus aptari. Considerant enim impij persecutores unumquemq; iustorum, & quærũt mortificare eũ, Sed ne securũ reddat pacis tẽpore ista talis expositio, memẽto quia quotidianum habet iustus persecutorẽ diabolum, & ille est qui considerat iustum. Insidiatur enim semper, & sicut leo rugiens circuit quærens quem transuoret. Sed si fide plenus es, & confidis in domino, uide quid repromittatur. Dominus aũt nõ derelinquet eũ in manibus eius, peccatoris scilicet, nec damnabit eum cũ iudicabitur illi. Dupliciter intelligitur hoc quod ait, iudicabitur illi, id est siue cum iudicatur iustus à deo, siue cũ ipse deus iusticatur cum iusto. Frequẽter enim diuina scriptura docet hoc fieri dicẽs: Quia ipse dominus in iudiciũ ueniet. Cum ergo iudicabitur iustus cum domino, nõ condemnabitur. & ideo dicit: Expecta dominũ. id est si tribularis, si in angustijs es, si in persecutionibus, expecta dominum, & custodi uiam eius, nec declines ad dexterã neq; ad sinistrã. Si enim indesinẽter expectaueris dominum, adipiscêris illud quod sequitur: Et exaltabit te, inquit, ut hæredites terrã. Frequẽter diximus de terra sancta, & de terra quæ in hæreditatẽ promissionum cœlestiũ nominatur, cuius naturæ etiã situs paulo euidentius in hoc uersiculo designat. Nã ista terra in qua nunc uiuimus deorsum esse dicitur, secundũ illud quod scriptum est: Deus aũt in cœlo sursum, tu aũt in terra deorsum. Illa aũt terra quæ in hæreditatem iustis promittitur, nõ deorsum sed sursum esse promittitur. Propterea ad eũ qui expectat dominum & custodit uiam eius, ait repromissionis sermo: Exaltabit te ut hæreditates terram. Nisi enim quis exaltetur & ascendat in altũ & efficiatur cœlestis, non potest hæreditatem terræ illius consequi. Vnde ego arbitror, quia sicut cœli istius, id est firmamenti, inferius solũ arida hæc in qua nos habitamus, terra eius dicitur: ita & illius superioris quod principaliter cœlũ dicitur, inferius solum in quo habitatores illi cœlestes conuersantur, & ut ita dicã dorsum ipsum firmamenti huius, merito (ut dixi) terra illius cœli esse dicitur: sed terra bona, terra sancta, terra multa, terra uiuorũ, terra fluẽs lac & mel. & ideo dicit nunc sermo diuinus: Exaltabit te ut hereditates terrã. Cum perierint peccatores uidebis. Fortassis hoc prius erit, ut peccatores & impios iusti uideãt cõdemnatos. Prius enim

enim peccatoribus pœnæ & supplicia decernunt: quę cum uiderint iusti, & agnouerint quid intersit inter bonã uitam & malã, & cum intellexerint bene uiuẽdo de quãtis euaserint malis, ita ut illi qui in pœnis sunt uidẽtes eos in gloria dicant, nos stulti uitã eorum putabamus insaniam: postea ergo cũ uiderint quomodo pereunt peccatores, tũc ipsi exaltabuntur & afferentur ad cœlũ ut hæreditent terram. Nunc iam sermo monet, & solamen adhibet causæ huic, quæ crebro satis cor pene omniũ hominũ pulsat. Nam quia frequenter nos infirmi uidentes iniquos quosq;, & impios in hac uita cũ omni felicitate degẽtes, & prosperis successibus florẽtes, abundare diuitijs, honoribus, fœcunda & uniuersa prole gaudere, delitijs fluitare, scandalizamur & dicimus in cordib. nostris: Vbi est iustitia dei? Si per prouidentiam diuinã res agerent, permitteret deus hunc iniquum & impium in tantum felicitatis ascendere? Propterea ergo nunc sermo diuinus ex persona iustorũ dicit: Vidi impium non solum exaltatũ, sed superexaltatũ & eleuatũ nõ super arbores qualescunq;, sed super cedros Libani: ut & arbor excelsa nimis sit, & locus mõtis cũctis excelsior: & tamen uidens hæc omnia, transiui (inquit) & ecce nõ erat. Quid putas illud est quod transit iustus, ut ista cesset elatio? Si meministis in superioribus cum dicere mus transisse Moysen ut uideret uisionẽ magnã, potestis & nunc scire quid est quod trãsire dicitur iustus. Cum uidemus extolli impios, & in nimiam superbiam cæscere, trãsea mus & nos mente & intellectu ab his quæ uidentur & temporalia sunt, & transferamus sensum nostrum ad ea quæ non uidentur, & æterna sunt. Cogitemus tẽporalia hæc esse & paucorũ dierũ quæ uidẽt elata. Intueamur iudicij diẽ, & ita sensu nostro cernemus illũ qui superexaltatus est, & elatus sicut cedrus Libani, in die iudicij omnino non esse. Qui em nõ erit particeps illius qui semper est, id est qui dixit: Ego sum qui sum, iste neq; esse dicẽt. Denicp peccatores non cõputantur esse. Vnde & Apostolus de uocatione gẽtium dicebat: Elegit deus quæ non sunt, ut ea quæ sunt destruat. Et in lib. Hester dicitur: Non tradas domine sceptrũ tuum his qui non sunt. Donec ergo quis mirat superbos in elatione sua, donec adulatur quis peccatorib. & superbis, certũ est eum non transisse, nec uidisse quæ nõ sunt, sed permanere in hoc præsenti statu, & idcirco mirari in eis præsentem gloriã. Si aũt eo modo transeat quo superius diximus, id est mente & sensu trãscendat à præsentibus & tẽporalibus ad futura atq; perpetua, tũc uerò dicit de eo quem uiderit elatum sicut cedros Libani, quia transiit, & ecce nõ erat: quoniã & cœlũ ipsum & terra transibunt. Apud deum omnia quæ futura sunt iam pro factis habẽtur. Denicp dicebat: Dederũt in escam meam fel. quod sine dubio futurũ adhuc erat, & iam factũ dicebatur. In siti mea potauerunt me aceto. & nõ dixit potabũt. Sic ergo apud deũ quæ futura sunt iam facta dicunt. Quod si & tu imitator es dei, & imitaris Christũ, nõ expectas quousq; iste elatus humiliet & extinguat, sed apud temetipsum, & in mente atq; animo tuo transisse ea iam cernis, si ipse sensu ac mente trãseas à præsentibus ad futura. Accipe & exemplum ad hæc quæ dicemus. Si nauigas, in naui positus uides terras & promõtoria & mõtes transeuntia: nõ quo illa cõtinuo moueant, sed quia tu uẽto prospero flante trãsis, illa se subducere uident, ac ferri: Ita & in hoc ergo si sancto spiritu tuo mentẽ tuam perflante & spirante secundo & prospero nauiges cursu, pertransis sensu tuo omnia hæc quæ uidẽntur, quia tẽporalia sunt, & intueris illa quæ æterna sunt, sine dubio dicis, quia hæc omnia quæ uidentur iam non sunt, quia nec futura sunt. Vidi ergo impiũ superexaltatũ & elatũ super cedros Libani, & trãsiui, & ecce nõ erat. Mouet me amplius adhuc aliquid in hoc loco. Video em & alium impium qui exaltatur super cedros Libani & extollit. Cum em hæretici supra conditorẽ deum sibi fingunt aliam quendã deum, & exaltãtur atq; extolluntur in uerbo mendacij, negãtes creatorẽ omniũ deum, deum esse bonum, impijs suis prædicationib. extollunt supra cedros Libani, aduersarijs scilicet potestatib. eminentes; quarum inspiratione huiuscemodi aduersus creatorẽ omniũ deum cõmenta simularũt, pro eo quod legem secũdum literã tantũmodo intelligẽtes, & spiritalẽ eam esse ignorãtes, decepti sunt in cogitationibus suis. Hos ergo ego si uideam, & transeam, ultra iã non erunt. Quid transeam? si transeam literã, si transgrediar historiæ superficiẽ, & perueniam ad sensum spiritalẽ, quoniam lex spiritalis est, si omnia illa in quibus errant, & decipiunt spiritaliter explanẽ, dogmata eorũ impia & iniqua iam non erũt. Et ita cõplebitur, ut exaltatus impius & elatus me transeunte iam non sit. Sed & cum quæritur locus eius non

1 Cor.1
Hester.14
Psal.69

Universidad de Deusto
Biblioteca

inuenitur. Locus impĩj dogmatis, litera legis est, quæ litera occidit. Cũ ergo nos à litera occidente transimus ad spiritũ uiuificantẽ, ne locus quidẽ impĩj dogmatis repudiata litera potest inueniri. Quomodo aũt quærimus eũ? Cũ disputamus aduersus eos & cum cõquirimus ad inuicẽ, tunc quærimus locum dogmatis illius in litera legis historiæ, & olim dicitur secundum historiã stare non posse: amota litera ac reiecta, nusq; utiq; quærentibus nobis, & differentibus locus impĩj dogmatis inuenitur. Custodi innocẽtiã & uide æquitatem. Custodire innocentiã nos præcepit sermo dei. Intantũ corruptela morũ profecit in hominibus, ut apud quãplurimos innocẽtia pro stultitia iudicet: uerum scriptura summæ hoc uirtutis iudicat opus, quia innocentiã iudicat illam quæ nemini noceat, neminẽ lædat. Dum ergo dicit custodi innocentiã, hoc est quod nos seruare præcepit ut neminẽ lædamus, nemini noceamus. Hoc aũt obtinemus, si semper intento animo, & uigilãti uideamus æquitatem. Æquitatẽ ergo in hoc loco sic accipio, sicut ueritatẽ, sicut iustitiã, sicut uitam, quod Christus est. Hęc em̃ uidendo simul etiam deum uidebimus. Custodi ergo innocẽtiã & uide æquitatẽ, quoniã sunt reliquiæ homini pacifico. Requiro quæ sunt reliquię istæ quæ homini pacifico reseruanť. Reliquias dicere solemus cũ spiritus separať à corpore, uelut maiore parte hominũ in spiritu deputata, quę supereſt pars corporis
1 Cor. 15 reliquiæ nominanť. Si ergo credimus uerbis apostoli dicẽtis quia seminať corpus in corruptiõe mortis scilicet tẽpore, & surget in incorruptione cũ resurrectiõis tẽpus aduenerit, cũ etiã corruptibile hoc induerit incorruptionẽ, & mortale hoc induerit immortalitatẽ, tũc erunt reliquiæ homini pacifico. Erunt aũt ibi pacifici hominis reliquiæ in pace, &
Ioan. 17 in requie. Dicit em̃ & dominus de pacificis, qa etiã filĳ dei uocabunť. Pater uolo ut ubi ego sum, & isti mecũ sint. Sunt ergo cum Christo reliquię hominis pacifici. Iniqui autem exterminabuntur simul, id est omnes pariter exterminabuntur, quia unus finis erit eorũ gehenna. Reliquiæ impiorum peribunt, tunc cum corpus & animã perditum dabit in gehennam is qui habet potestatẽ. Salus aũt iustorum à domino. Sed melius dicit in græco, Salus aũt iustorũ apud dominum. Non dixit, in cœlo salus iustorũ, & hoc enim præterit: nõ apud aliquã creaturã, quia nihil immobile uel immutabile: sed apud dominũ salus est iustorum, qui semper manet, semper idem est, semper immobilis est, nec usquam potest esse tutius salus hominis q̃m apud dominum. Ille mihi locus, ille mihi domus, ille mihi mãsio, ille requies, ille sit habitaculũ. Deniq; annunciať nobis à sancta scriptura nõ solũ regnum cœlorũ, sed regnũ dei. Vt & meminí me iam sępe dixisse, regnũ cœlorũ est eorum qui adhuc in profectionibus sunt: regnũ uerò dei eorũ, qui iam ad perfectum uenerũt finem. Vnde & nunc salus iusti apud deum esse dicitur, cum utiq; perfectione uitæ usq; ad ipsum dominũ meruerit peruenire. Et protector eorũ est in tẽpore tribulationis. Qđ est tẽpus tribulationis, nisi hoc in quo sumus cum per arctã & angustã uiã incedimus quæ ducit ad uitam: si tamẽ per angustam incedimus, quæ ducit ad uitã, & nõ per illam latam & spatiosam quæ diuitijs dilatatur, & luxuria dissoluitur, quæ in carnis uoluptatib. emollescit, quæ præsentẽ gloriam diligit. Horũ protector nõ deus est, sed mammona: eorum aũt qui in tribulatione & angustia sunt, protector est deus, quia multæ sunt tribulationes iustorũ. Tribulantur em̃ considerantes tẽpus iudicij & semetipsos discutientes, ne forte aliquid inueniatur in eis quod uocetur ad culpã. Qui ergo propter hoc tribulantur & solliciti sunt, erit deus protector eorũ in tẽpore tribulationis, in tẽpore iudicij, cum tradentur impĩj ad pœnas: tunc & adiuuabit eos dominus in tẽpore tribulationis, & eripiet eos, & auferet eos à peccatoribus, non solum ab hominibus peccatoribus, sed etiam à cõtrarijs potestatibus. uel certe eo tẽpore cũ anima separatur à corpore, & occurrũt ei peccatores dęmones, aduersæ potestates, spiritus aeris huius qui eam uolũt detinere, & reuocare ad se si quid in ea suorũ operum gestorũq; cognouerint. Venit em̃ ad unamquãq; animam de hoc mundo exeuntẽ princeps huius mundi, & aereæ potestates, & requirunt si inueniant in ea aliquid suum: si auaritiam inuenerint, suæ partis est: si iram, si luxuriam, si inuidiam, & singula quæq; eorũ similia si inuenerint, suæ partis est, & sibi eam defendunt, & ad se eam trahunt, & ad partẽ eam peccatorũ declinant. Si uerò aliquis imitatus est illum qui dixit, ecce uenit princeps mundi huius, & in me nõ habet quicquam, si se aliquis ita obseruauit, ueniunt quidẽ isti peccatores, & requirentes in eo quæ sua sunt, & nõ inueni
entes tentabunt nihilominus ad suã partẽ uiolenter eũ detorquere, sed dominus eripiet eum

eum à peccatoribus. Et forte propterea iubemur cum quodam mysterio etiã in oratiõe petere, dicẽtes: Sed libera nos à malo. Sed causam qua eripiat iustos suos dominus à pec Matt. 6
catoribus, siue in tẽpore exitus, siue in tẽpore iudicij, cum dies ille secundum prophetã necessitatis & angustiæ, dies obscuritatis & perditionis, iudicij dies aduenerit: tũc ergo causam qua eripi mereantur subiungit & dicit, quia sperauerunt in eum. Sperantes ergo in se eripiet & de tribulatiõe & de necessitate. Quo aũt sperare debeat, uolo tibi de scripturis sanctis ostendere. Sicut nemo potest duobus dominis seruire, ita nemo potest in duobus dominis sperare. Nemo potest in incerto diuitiarũ sperare, & in domino. Nemo potest sperare in principibus, & in deo. Nemo potest sperare in uiribus equi, & in deo. Nemo potest sperare in seculo, & in deo. Nisi em̃ in solo deo speraueris, & uideat deus spem tuã in seculum æternũ esse cõuersam, & quia aliam nullam omnino spem geris nisi in ipso, qui uiuificat mortuos, & uocat quæ non sunt tanquã quæ sunt, non poteris eripi à peccatoribus. Solus est enim ipse qui saluos facit sperantes in se, per Christum dominũ nostrum, cui est gloria & potestas in secula seculorum, Amen.

Finis Homiliæ Quintæ super psalmum Trigesimumsextum.

HOMILIA PRIMA DE PSALMO Trigesimoseptimo. Domine ne in furore tuo.

c REATOR humanorũ corporum deus sciebat quod talis esset fragilitas humani corporis, quæ lãguores diuersos posset recipere, & uulneribus, alĳsq; debilitatibus esset obnoxia: & ideo uenturis passionibus prouidens, etiam medicamenta procreauit ex terra, & medicinæ tradidit disciplinam, ut si accideret ægritudo corpori, nõ de esset medela. Quo nobis tendit ista præfatio? Ad animã sine dubio reuocatur. Quoniam & ipsam cum creator omniũ condidisset, sciebat quòd futura esset uitiorum capax, & ob hoc subdita atq; obonerata peccatis. Et ideo sicut corpori medicamenta præparauit ex herbis arte disciplinaq; compositis, ita etiam animæ medicamenta præparauit in his sermonibus quos per diuinas scripturas semina uit atq; disperſit: ut hi qui aliqua ægritudine fuerint oppressi, statim ut uim morbi senserint, atq; alicuius uulneris stimulum doloremq; persperint, id est cum uiderint animam aliquid præter naturam gerentem, requirant aptam & conuenientem sibi rationabilem disciplinam, quæ eis ex præceptis dei possit mederi. Nam tradidit & medicinæ artis industriam. Cuius archiatros est saluator dicens de se, quia non opus habent qui sani sunt medico, sed qui male habent. Et ille quidem erat archiatros qui posset curare omnẽ languorem & omnem infirmitatem: Discipuli uero eius Petrus uel Paulus, sed & prophetæ medici sunt, & hi omnes qui post Apostolos in ecclesia positi sunt, quibusq; curando uulnerũ disciplina cõmissa est, quos uoluit deus in ecclesia sua esse medicos animarũ, quia non uult deus noster mortẽ peccatoris, sed pœnitentiã & orationẽ eius expectat. Deniq; & iste psalmus qui nunc lectus est, nobis ostendit, ut si forte aliquando præueniamur in delictis, qualiter nos & cũ quo affectu orare oporteat, & medico supplicare pro doloribus uel infirmitatib. nostris. Si quando ergo pręoccupauerit nos inimicus & ignitis iaculis suis uulnerauerit animã nostram, primo hoc nos docet hic psalmus, quod conuenit post peccatum confiteri peccatũ, & in memoriam recordari delictum, ut per recordationem culpæ stimulatum cor & cõcitatum pro delicto suo, interim refrenet ac reuocet ne quid tale ultra cõmittat: & propterea puto superscriptum esse ipsum psalmũ, Psalmus Dauid in recordationẽ. Quid sit autẽ in recordationẽ, per totum ipsius psalmi corpus enarrat. Videamus ergo nos omnes peccatores, si in aliquo delicto fuerimus inuẽti, uel quid dicere, uel quid facere debeamus, ut cũ hęc in scriptura sacra didicerimus etiam uel quid dicere, uel quid facere debeamus, ut cũ hęc in scriptura sacra didicerimus etiam medelam uulneris nostri consequi mereamur. Bonũ quidẽ erat semper corpus (ut ita dixerim) animæ nostræ in sanitate durare, & armis dei circundatum ab omnibus telis ignitis diaboli maligni inuulnerabile pmanere, nullius languoris, nullius ægritudinis quicq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

experiri,nihilq; interiorem nostrum hominẽ uitij morbiq; suscipere. Quod si per negligentiam sui,atq; animi desidiam incurrerit in peccatum,quid ipsum cõsequat agnoscat. Argui uel corripi est doloris pœna,cruciatus & ita grauis est, ut etiã hi qui fideles & religiosi uidentur,si forte ut homines aliquando in delicto aliquo incurrerint & arguant, indignentur aduersus eos qui arguunt,& oderint eos.Corripiunt enim ut emendent.Et hoc malum fuit in causa,ut etiã à priori populo in odium haberẽtur prophetæ,persecutionibus agitarent.Hoc fuit causæ quod Esaiam secari fecit,quod Zachariam inter templum & altare compulit trucidari,Hieremiam in lacum cœni demergi.Et ad ultimũ hęc fuit causa quæ dominum nostrum Iesum Christum egit in crucem.Omnia enim quæ suprà enumerauimus scelera atq; flagitia,nõ alia ex causa cõmissa sunt,nisi quod dum omnes in medicinali disciplina resecari per correptionem delinquentiũ nolunt,curæ impatiens populus & medelæ,in pernitiem medentis exarsit. Beati ergo sapiẽtes iam ex ipsa scriptura appellantur hi,qui cum deliquerint si arguantur nõ oderunt arguentes.Ira em
Prou.9 dicit scriptura:Noli arguere malos ne oderint te,argue sapientẽ & amabit te. Vides quo modo sapientem appellauit scriptura eum qui correptioni obnoxius est,non tamẽ odit, sed magis diligit arguentem? Tales erant illi qui ab Apostolo arguebantur,& confutati non oderant arguentes. Vnde & ego arbitror illũ qui in Corintho grauissime deliquerat,idcirco misericordiam consecutum,quoniã correptus ab apostolo,& ita acerbe correptus,ut à conuentu abscinderetur ecclesiæ,non tamen odio habuit arguentẽ,sed animaduersionẽ patienter accepit,& fortiter tulit.Ego arbitror quod etiam maiorẽ affectũ concepit erga Paulum,atq; erga omnes qui statutis Pauli in eius animaduersione parue
2 Cor.2 rant. Vnde & Paulus sententiã reuocat,& eiectum reconiungit ecclesiæ,& addit dicẽs: Confirmate in eum charitatem. Vidit enim eum post animaduersionẽ cõseruasse charitatem:& ideo dixit ut etiam post peccatum nõ tam tribueretur ei charitas,inerat enim, sed ut ab omnib.ea quæ inerat firmaretur.Necesse est ergo eum qui peccat argui:sed quoniam grauis nobis infirmioribus,quamuis sit utilis ista correptio,ferre eam sub omnium præsentia deuitamus.Et quid dico omnium præsentia? Interdum ne duos quidẽ cum arguimur adesse patimur testes,sed culpamus arguẽtem,& dicimus:Oportuerat te solum hi dicere quæ uelis, & nõ sub multorum præsentia facere mihi ruborẽ.Dolemus,iactamur,efferuescimus,& in interioribus animę sensibus cruciamur.Quod si talis correptio est qua ab hominibus uel coram hominib. arguimur, quid faciamus si deus nos arguat, si ipse deus confutet & arguat in furore? nos qui episcopi arguentis iracundiam ferre nõ possumus,sed indignanter accipimus, illum furorem qui dei esse dicitur, arguentẽ nos quomodo tolerabimus? Sciens ergo propheta quamplurimas esse differentias arguẽdi, & uolens quasi homo pro delictis quidem argui,uerens autẽ ne grauiori pondere,id est ne in furore domini argueretur,ait,sicut iam & in alio psalmo ante dixerat, etiã hic:Domine ne in furore tuo arguas me.Similiter aũt dicit & quod sequitur:Neq; in ira tua corripias me.Oportet ergo nos aliqua & de correptiõe dicere,de qua generaliter nos Apo
Heb.12 stolus docet dicens: Omnis quidẽ correptio ad præsens nõ uidet gaudij esse,sed mœroris,postea aũt fructũ pacatissimũ his qui per eam exercitati sunt reddet iustitiæ. Et uidete etiam pueros,quemadmodum cum corripiũtur uerberibus à pædagogis,uel doctoribus excitantur, moleste quidem accipiunt, & summum malum iudicant dolorem illũ, qui eis causa eruditionis infligitur:& quamuis profectus suos in huiuscemodi eruditionibus,uel correptionibus esse positos non ignorent, tamen moleste atq; impatiẽter ferũt. Quod si eruditio puerorũ huiuscemodi est,quid sentire debemus de nobis senibus, quales nobis uel eruditionem,uel correptionem imminere censemus,quæ non à dispensatoribus,neq; à pædagogis infertur? Nouit quippe scriptura pædagogum & dispensatorem & procuratorem paruuli,quid inquã existimare,uel sentire debemus, cum ab ipso patrefamilias eruditio nostra facta fuerit,atq; correptio? Iterũ redeamus ad similitudinẽ puerorum.Si corripiatur puer à pedagogo,non erit necesse eum correptionem paternę austeritatis agnoscere,quæ ex grauioribus delictis ac flagitiosioribus prouocat. Si corripiatur à doctore puer,nõ ita austerus erit magister sicut pater esse potest,si grauia delicta in filio cognouerit.Si enim corripiat pater pro maioribus grauioribusq; peccatis,& tantum sit commissum filij quod ad iracundiam cõcitauerit patrem, sine dubio post cruciatus

tiatus,post supplicia etiam abdicationis pœna metuẽda est.Si intellexisti similitudinẽ, transi mihi ab exemplo ad rem,& intellige de nobis omnibus quæ dicũtur. Omnes episcopi,atq; omnes presbyteri,uel diacones eruditi nos,& eruditi adhibẽt correptiones,& uerbis austerioribus increpant. Est aũt quando eruditi a procuratoribus, & actoribus,id est ab his angelis quibus creditæ sunt dispensandæ & regẽdæ animę nostræ:quemadmodum describitur in quodã loco angelus pœnitentiæ,qui nos sucipit castigandos,sicut Pastor exponit,si cui tamẽ libellus ille recipiendus uideẽ.Interim diuersis eruditionibus succumbimus nos homines castigantibus nos & corripientibus:nondum tamẽ ab ipso patrefamilias castigamur,sed à procuratorib.angelis, q uniuscuiusq; nostri castigandi atq; emendandandi sortiunẽ officium,& est tolerabilius cũ ab aliquo horum corripimur.Sic quoq; interdum etiam pædagogo cõmissa est nostra correptio. Nam quicunq; sub lege erant,quoniã lex pedagogus noster fuit in Christo,delinquentes in lege à pedagogo corripiebantur,cum puniebantur ex lege. Puniebanẽ em uel cũ lapidabantur,uel cum aliquid eorũ quæ Moses scripserat perferebãt. Nullus ergo eorũ de quibus superius diximus ab ipso patrefamilias puniebatur.Nõ enim erat paterfamilias lex,neq; angelus pœnitentiæ.Sed sunt alia peccata pro quibus peccantẽ ipse paterfamilias punit,eum uidelicet qui mensuram facinorũ supergressus, ultra creaturæ contumeliam sceleris sui impietate tetendit.Nec tamen alius quis nouit præter deum solũ, qui uel quando procuratoribus tradi debeat castigandus,uel qui corripiendus actoribus, quando etiam qui subiici debeat pedagogo,cui etiam inferiores sint horum omniũ correptiones,si quis scilicet talis est qui ipsam (ut ita dixerim) diuinam manum in suã prouocet ultionem.Si intellexisti quæ dicta sunt,si altiorem secutus es intellectum,intuere nunc qualiter hæc propheta prosequitur,cum dicit:Etiam si corripis me deus, noli me in ira corripere.Sed nos nec corrigi uolumus, nec pedagogum patimur commonentẽ, neq; procuratorum uel actorũ correptiones libenter accipimus.& propterea ab ipsa ira dei correptionẽ nobis induci necesse est.Propheta emẽ dicit:Domine ne in furore tuo arguas me,neq; in ira tua corripias me.Sed qui hoc dicit,debet proferre aliquam rationẽ, quare nolit uel in furore argui,uel in ira corripi. Et quæ sit ista ratio uideamus, ut nos si delinquimus hanc rationem dicentes,& facientes secundum hoc quod docemur,nõ incurramus in uindictã furore arguentis,uel ira corripientis. Quoniã, inquit, sagittæ tuæ infixæ sunt mihi,& cõfirmasti super me manum tuam.Sermo domini sagittis est similis.
Esa.49 denicq; & saluator ita dixit: Posuit me sicut sagittam electam,& in pharetra sua ascondit me.Qui ergo loquitur sermonem domini,sagittas iaculatur. Et cum loquitur corripiẽs & castigans,correptionis iaculo cor perforat audientis. Qui ergo ita suscipit uerba dñi, ut ex his quæ audit sermonibus cor suum configatur,& per stimulum eorum quæ dicta sunt ad pœnitentiam suscitetur, certum est quoniam in illum in uanum non abijt sermonis dei iaculum,neq; transuolauit, sed in ipso omnes illæ sermonũ dei defixæ sunt sagittæ.Denicq; ita & quodã loco ait: Vidisti quomodo cõpunctus est Achab? Merito er
3 Reg.21 go & nũc dicit,ppheta:Domine ne in furore tuo arguas me,neq; in ira tua corripias me. Digna est enim causa quæ subsequit̃,quæ ab eo correptionẽ furoris domini debeat tẽperare,quoniã sagittæ tuę infixæ sunt mihi. Verbi gratia,& nunc si ex ista omni multitudine auditorum sint aliqui conscij sibi in aliquo peccato,atq; utinã quidẽ nullus sit, uerumtamen necesse est esse aliquos cõscios sibi,& hi si his auditis quæ loquimur recte & fideliter audiãt & compungatur cor eorũ ex iaculis uerborũ nostrorũ,& transfixi talibus doleant,& cõuersi ad pœnitentiã dicant:Domine ne in furore &c.quoniã sagittæ tuæ infixæ sunt mihi.Si uerò audiẽs hæc non cõpungat̃,sed tanq; in corpore iã emortuo ita in anima eius nulla sagitta,nullũ iaculũ sensum doloris inueniat,nec ullã recordationẽ suorũ capiat peccatorũ:iste qppe dignus est ut stimulis furoris domini corripiat̃, atq; iræ eius correptionibus arguat̃.Non em̃ potest dicere domino:Quoniã sagittę tuę infixæ sunt mihi.Atq; utinã oẽs qui nos audiunt cõpuncti & stimulati ex his quæ dicũtur,atq; ad pœnitentiã cõuersi dicant ad doctorem,quoniã sagittę tuę infixæ sunt mihi, & dum castigas nos uerbo dei,dum uerberas,dum in interioribus nos cõsciẽtiæ percutis:Confirmasti super me manum tuã. Confirmat nanq; manum supra pueros pædagogus dum uerberat & emendat,& confirmat manus cũ uerbera non negligẽter,aut leui

Universidad de Deusto
Biblioteca

ter infliguntur. Ita etiam domino dicere quis poteſt cum miſerit ſagittas, ſed per quoſcunq; uult mittere ſagittas uerborũ ſuorũ, quoniam confirmaſti ſuper me manũ tuam. Cum enim manus domini aſſit, qui emittit uerborum iacula & infigit ſagittas in auditorum animam, merito etiam domino dicit, quoniam cõfirmaſti ſuper me manum tuam. Nec eſt ſanitas in carne mea à facie iręꝫ tuæ. Propterea ergo rogo non ipſius iræ tuæ potentiam experiri, quoniã iudicium eius tantummodo accipiens & ſolam quodãmodo faciem eius uidens, quæ ex ſolis uerbis diuinæ ſcripturæ deformaꝛ, iam doleo omne corpus meum, & conturbor: nec eſt ulla ſanitas in carne mea, neq; pax in oſſibus meis, tantum quòd faciem iræ tuæ ex ſcripturis ſanctis non tamen ipſam irã ſentire, uel uidere uideor ſum. Et ſi ex hoc ſolo talia ſunt quæ patior, propter hoc oro ut nõ ipſam iram patiar. Vide ergo ſi non manifeſte hæc dicuntur in eo quod ait: Et confirmaſti ſuper me manũ tuam: Nec eſt ſanitas in carne mea à facie iręꝫ tuæ. Potuit dicere, ab ira tua, ſed nũc ait à facie iræ tuæ. Si enim dixiſſet ab ira tua, ſuperfluum erat illud ſine dubio quod ſuperius dixit: Ne in ira tua corripias me. Nunc autem dixit, non eſt ſanitas in carne mea à facie iræ tuæ. Quoniamquidẽ ſola facies iræ tuæ, id eſt cõſideratio ipſa indignationis, ita me perterruit & conuertit, ut iræ tuæ iam in me locus eſſe non debeat. Nec eſt ſanitas in carne mea à facie iręꝫ tuæ. De eo qui apud Corinthum peccauerat iudicauit Apoſtolus, dicẽs:

1 Cor. 5 Tradere huiuſmodi hominem Satanæ in interitum carnis. Nunquid putãdum eſt quod iniquum fieri uolebat quem dicebat tradi debere Satanæ in interitũ carnis? Quin potius apparet, quoniam pro ſalute eius tradebat carnẽ eius in interitum. Deniq; addit dicens: Tradidi eiuſmodi hominẽ Satanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſaluus fiat in die domini. oſtendẽs nõ poſſe ſaluari ſpiritum, niſi caro in interitum traderetur. Quis ergo ſit interitus carnis, audi: Quia quod interierit, ſine dubio mortuum eſt. Viuit autẽ caro

2 Cor. 4 in peccatore, mortua eſt caro in homine iuſto. Propter quod & iuſti dicunt: Sẽper mortificationem Ieſu Chriſti in corpore noſtro circumferentes, ut & uita Ieſu Chriſti manifeſtetur in carne noſtra mortali. Et iterum: Mandatũ accepimus dicens, mortificate mẽbra ueſtra quæ ſunt ſuper terram. Et beatus qui mortuus eſt peccato. ſecundũ quod di-

Rom. 6 ctum eſt: Corpus quidem mortuum eſt propter peccatum, ſpiritus autem uita uiuit propter iuſtificationem. Tradi ergo in interitum carnis tale eſt, ut emoriatur ſenſus carnalis in nobis, & non uiuat carnis cupiditas in ea. Ex eo enim quod moritur ſenſus carnis, ut non ſecũdum carnẽ ſapiamus, ſpiritus ſaluus efficitur. Alio quin dum uiuit ſenſus in nobis carnis, & caro uiuit, non poſſumus de ſpiritalibus ſapere. Hoc ergo modo Apoſtolus tradidit in interitũ carnis eum qui ſecundum carnem uixerat, ut ſenſu carnis emortuo ſpiritus in die domini ſaluaretur. Si intellexiſti apoſtolicum ſermonem, ad id ꝙd ꝓpoſitum eſt reuertamur. Vtinam in corpore meo ſiquãdo delinquo, & delictum ex ſenſu carnis uenit, ſuperduceretur interitus carnis, ut ſpiritus ſaluaretur. Si enim caro infirmaꝛ, ſine dubio ꝓficiens infirmitas etiam ad mortificationem peruenit carnis: & tũc eſt quod recte dicitur: Quoniam non eſt ſanitas in carne mea. Si uerò nõ infirmatur quidẽ caro, ſed redit ad ſanitatem ſuam, id eſt ut ſapiat quæ ſunt carnis, ac deſideret malũ, tunc ſanitas eſt in carne, quod utiq; ſpiritui non eſt bonum. Iſte ergo qui arguitur, & recuſat per furorem domini argui, atq; iracũdia eius corripi, iuſtiſſimas cauſas huius excuſationis oſtendit, aſſerens ſe ſagittis uerborum dei eſſe confixum, & ita turbatum, atq; perteritum à ſola facie iręꝫ domini, ut nulla prorſus in carne eius ſanitas, id eſt nullũ peccandi ultra deſiderium manſerit. Memini me aliquãdo de illo capitulo euangelij diſputantẽ, in quo ſcriptum eſt: Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma, tale aliquid ſenſiſſe: quod antequam Saluator noſter ueniret ad crucem, & crucifigeret carnẽ, atq; emori eam faceret, antequam perfecte mortificaretur, prius dixit infirmari carnem ſuã: & donec infirmabatur quidem caro, ſpiritum promptum eſſe dicebat: cum uerò cruci eã tradit, & perfecta morte conſumat, tunc non iam promptum ſpiritum, ſed in manibus patris poſitum eſſe teſtatur. Hæc autem ille in ſe deſcribẽs noſtris eruditionibus præbebat exemplum. Propter nos enim & nobis infirmus erat. Ideo cõſideremus noſmetipſos, ſi infirma eſt caro noſtra, ſi nõ delicijs luxuriaq; reſoluit, hæc ei uicioſa ſanitas preſto eſt. Vide ſi per abſtinentiam quotidianam infirma efficitur caro, ſi per continẽtiam deſideria refrenantur, libido comprimitur, uitia conquieſcunt: tunc etiam ſi nondum emortua eſt, ta-

men non eſt ſanitas in carne tua, ſed etiam membra tua interim mortificata ſunt ſuper terram. Quid eſt autẽ quod facit ſanitatem in carne non eſſe? Si ſentiamus faciẽ iræ dei. Dum emꝫ recordamur iram dei, & ante oculos uultũ eius adducimus, ex ipſa inſtitutione eius, quæ propter hoc facies iræ appellata eſt, conturbata & exterrita caro infirmatur atq; langueſcit. Non eſt pax oſſibus meis à facie peccatorũ meorum. Etiam hæc debet dicere qui peccauit, & poſt peccatũ peccaſſe ſe recordatur, ſicut ipſe Dauid dicebat in quinquageſimo pſalmo: Et peccatũ meum coram me eſt ſemper. Sunt quidã qui cũ peccauerint ſecuri ſunt prorſus, nec cogitãt de peccato ſuo, nec uenit ad ſenſum eorum qd male geſſerint, ſed ita uiuũt quaſi nihil omnino cõmiſerint: iſti ergo nõ poſſunt dicere, quia peccatum meum coram me eſt ſemper. Cum uerò poſt delictum quis cõſumitur & affligitur pro delicto ſuo & cõſcientiæ ſtimulis agitatur, mordeꝫ ſine intermiſſione, atq; occultis cõfutationibus impugnatur, iſte merito dicit: Nõ eſt pax oſſib. meis à facie peccatorũ meorum. Eſt ſanè facies quædam etiam peccatorũ, & (ut ita dixerim) color quidam & ſpecies, per quam recordari & recognoſci ſolent ea quæ aliquãdo cõmiſſa ſunt. Cũ uerò ante oculos cordis noſtri ſtatuerimus peccata noſtra, & unũquodq; intuentes, recognoſcentes erubeſcimus, factiq; pœnitemus, tunc cõturbati, & exterriti merito dicimus nos non habere pacẽ in oſſibus noſtris à facie peccatorũ noſtrorũ. Addat etiã hæc qui pœnitet pro peccatis ſuis, & dicat: Quia iniquitates meę ſuperpoſuerũt caput meum, ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me. Qui emꝫ nec dolent, nec grauanꝫ ꝓ peccatis ſuis, ſed ſecuri ſunt atq; in delicijs fluitant, hæc dicere nõ poſſunt, nec ſentiũt quod iniquitates quidem ſuæ excreſcunt, & ultra capitis ſui uadunt proceritatẽ, ipſi ue rõ decreſcũt, & in nihilũ rediguntꝫ, & ideo nõ poſſunt dicere: Quoniã iniquitates meæ ſuperpoſuerunt caput meum, ſicut onus graue grauatę ſunt ſuper me. Quomodo enim poſſunt dicere illi qui in delictis ſuis non ſolum delectantur, uerumetiam exultãtes mala ſua præferũt? Quibus profecto peccatũ ſuum, nõ onus efficitur, ſed uoluptas. Nõ eſt ergo illorum dicere hæc, ſed eorum quibus libido iam ſorduit, quibus uitia horruerũt, à quibus denicq; deprehẽſa eſt omnis præſentium gratiarum uoluptas eſſe pro nihilo, qa poſtea omnino nulla futura eſt. Iſti ſunt qui poſſunt etiã dicere hæc quæ ſequũtur. Quoniam fœtuerunt & putrefactę ſunt cicatrices meę. Nolite (inquit Saluator) mittere mar- Matt. 7
garitas ueſtras ante porcos: ibi appellans eos qui peccatorũ fœtoribus delectãtur ſicut porci, qui fœtorem omnem tanquã odorem ſuauiſſimũ expetũt. Conſidera ergo peccatorem qui peccatis ſuis delectatur, & lætus eſt in malis ſuis: quoniam & ipſe in ſtercore fœtido uolutaꝛ, & nullũ fœtoris eius, qui ex peccati ſtercore redditur, percipit ſenſum, uelut in ſummis uoluptatibus & gratiſſimis delicijs delectatur. Si uerò iſtũ eueniat aliquando porcorũ quidẽ ſenſum odoratũq; deponere, & ſenſum uerbi dei percipere, ita ut poſſit ſentire fœtorem peccatorũ ſuorum: ſtatim conuerſus ad pœnitentiã, & emendationem requirẽs, impatiens proprij fœtoris efficitur, proclamans ad cœleſtẽ medicũ atq; oſtendens cicatrices putrefactorum ſuorũ uulnerum dicit: Fœtuerũt, & putrefactę ſunt cicatrices meę à facie inſipientiæ meę. Recte autem hic peccatũ inſipientiã nominauit. Nemo enim ſapiens id aliquãdo cõmittit. Miſerijs afflictus ſum, & curuatus uſq; in finem. Sed uideas aliquando eum qui peccauit mœrentem, & contriſtatum triſtitia quæ ſecundũ ſeculũ eſt: quæ enim ſecundum deum eſt triſtitia, pœnitentiã in ſalutẽ ſtabilem operatur. Iſte uerò dicit, quoniam miſerijs afflictus ſum, & curuatus ſum uſq; in finem. Propterea fortaſſis ipſe ſanctus Apoſtolus dicit ſciens ſe aliquãdo peccaſſe: Miſer Rom. 7
ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Peccauit enim etiã ipſe cũ perſe cutus eſt eccleſiã dei. ꝓpter quod dicit: Nõ ſum dignus uocari Apoſtolus. Miſerijs ergo 1 Tim. 1
afflictus ſum ait. Nõ dicit affligor adhuc. Si enim trãſierunt iam peccata mea, afflictus ſum miſerijs: ſi aũt permanẽt, & in ipſis cõuerſor adhuc, affligor miſerijs. Miſerijs ergo, inquit, afflictus, & curuatus ſum uſq; in finẽ. Si uideas eum qui peccauit non poſſe reſpicere in cœlum, ſed curuato corpore demerſoq; in terram uultu non ſolũ corporis ſed & animæ, & contorquentẽ ſicut circulum collum ſuũ, intelligis quomodo quis curuaꝛ uſq; in finẽ. Si uerò uis etiã per exempla cognoſcere quomodo peccatis ſuis unuſquiſque curuetur, ita ut ſuſpicere nõ poſſit, nec in cœlũ eleuare oculos ſuos: intuere illũ publicanum, qui in euangelio ingreſſus templũ, & delonge ſtans, nec audẽs leuare oculos ſuos

Universidad de Deusto
Biblioteca

suos in cœlum, sed percutiens pectus suum, & confitens peccata sua, dicebat: Deus ꝓpi
tius esto mihi peccatori. Huic nimirum cõuenit dicere, quia curuatus sum usq; in finem,
& tota die contristatus ingrediebar. Hoc autẽ dicens, uelut affectum ipsum & animum
pœnitentis exponit dicentis: Ex quo peccaui, nunquam risi, nunquam lætatus sum, nũ-
Matt.5 quã mihi ipsi aliquid iocunditatis indulsi, sed semper in mœrore fui, semper in pœniten
tia, semper in luctu. Tale est illud quod in Euangelio præcipitur, dicente domino: Beati
qui lugẽt, & beati qui flent. Econtrario autem si quis peccator sit, & multis malis obno
xius, & hic nullo flagitiorum suorũ stimulo pulsatus, insuper etiam & rideat, & lætus sit
atq; iocundus, nec in aliquo conscientiæ stimulis agitetur, uide si nõ huic illa cõuenit di
Luc.6 ci quæ scripta sunt: Væ ridentibus nunc, quia lugebitis, & plangetis. Tota die contrista
tus ingrediebar, quoniã renes mei completi sunt illusionibus. In renibus uel in lumbis
humanorum seminũ receptaculum esse dicitur: ex quo illud genus indicat peccati ꝗd
per libidinem geritur. Huius nanq; opus res est illa, quam Apostolus inter prima sacrile
1 Cor.6 gia designauit, dicens: Tollens ergo membra Christi faciam membra meretricis? Absit.
Cum ergo quis propensius, & incontinentius in huiuscemodi lasciuiam fluxerit, tunc
renes eius, uel lumbi repleti esse illusionibus asseruntur. Illusio em̃ est diaboli illudentis
hominem atq; in huiuscemodi peccati incontinentiam prouocantis. Nõ ergo mirũ est
si peccatorum hominum renes illusionibus repleti sunt, cum & Iob de dracone qui dia-
Iob 38 bolus intelligitur, ita dicat: Virtus eius omnis in lumbis est, & potẽtia eius in umbilico
uentris eius. Virtus ergo diaboli præcipue circa lũbos hominis est, unde fornicatio, ad-
ulteriaq; procedunt, unde puerorum corruptio, unde omnis spurcitia generatur. Ita sa-
nè etiam mulierum circa umbilicum uentris est culpa, quod honestiore uoluit indicare
sermone in quibus uidelicet utriusq; draconis diaboli uirtutem, potentiãq; esse designat.
Et non est sanitas in carne mea. In hoc profectũ suum ostendit, & proximũ esse ad mor-
tificationem carnis indicat atq; interitum eius. Nam ideo hoc & hic secundo repetit, ut
adhibitum iam esse remedium tentationum molestijs declararet. Afflictus sum, & humi
liatus sum ualde. Festiuitatibus domini panẽ nos afflictionis edere iubemur, & in ipsis
festiuitatibus dicitur, ut humiliet homo animam suam: & cũ festiuitas propitiationis in
Iudit 8 dicitur, dicitur: Humiliate animas uestras. Quoniam ergo qui pœnitet pro delictis suis
seipsum affligit, humiliat sicut & ille publicanus, de quo superius diximus, propterea et
consequẽter dicit in eo quod se ex corde pœnitere cognoscit, obsecrãs ne in furore dñi
arguatur, neq; ira eius corripiat̃, ex hoc quod dicit: Afflictus sum, & humiliatus sum ual
de. Nõ enim solũ afflictus sum, neq; solũ humiliatus sum, dicit, sed ualde afflictus sum, &
ualde humiliatus sum. Vt exempli gratia dixerim, si diues aliquis secundũ seculũ in mul
ta affluẽtia positus, & hic subito decidat atq; in egestatem ultimã redigat̃, domo quoq;
pulsus & patria, insulis ac scopulis relegatus squalentẽ atq; infelicẽ in solicitudine exi-
gat uitam: tunc deinde recordatus patriæ ac parentũ, nobilitatis, familiæ, bonorũ subsũ
tiæ, diuitiarũ abundãtiæ ac totius illius uitæ qua in delicijs uixerat, quibus iste planctib.
quibus mugitibus recordationẽ prisce beatitudinis recolet, ut sit ei maior pœna recor-
dari quæ perdidit, quàm pati quę perferat̃? Ad huius exempli similitudinẽ intuere mihi
etiam eum qui uitã in sobrietate & castitate iustitiaq; transegit, qui in actib. bene sibi cõ
scius erat: iste si decidat de patria sua, id est de ecclesia, in insulam quandam, atq; in hor-
rentes scopulos quæ peccati sedes est propellat̃, & ex facultatib. ac diuitijs suis quę erãt
ei in omnib. operibus suis bonis, deuoluatur, & uideat se in ultima paupertate positum:
omnes enim eius iustitiæ quas fecit nõ reminiscentur ꝓpter peccatũ: si se ergo in talib.
uideat, quibus gemitibus, quibusq; rugitibus ꝓclamabit, dicens: Rugiebã à gemitu cor
dis mei? Domine in cõspectu tuo omne desiderium meũ, & gemitus meus. Omnia ergo
ex quo deliqui, siue cõcupiui concupiscentiã seculare, siue quid aliud cõmisi, omnia an
te te ꝓfero, & in orationib. meis in cõspectu tuo pono. Et gemitus meus à te non est ab
scõditus. Nosti enim quia semper ingemisco. Cor meũ cõturbatũ est, & deseruit me uir-
tus mea. Tu uide domine cor meũ quia cõturbatũ est pro peccatis meis. Et cõsequẽter
exoro ne in furore arguar, neq; in ira corripiar. Quod si mea me fortitudo deseruit, sine
dubio fui aliqñ fortis, & cõuersatio mea fuit bona, postea uerò cecidi, quia deseruit me
fortitudo mea, & lumen oculorũ meorũ nõ est mecũ. Hæc uox illius uidet̃ esse qui post illumi-

illuminationem, post traditionem doctrinæ, post agnitionem ueritatis in tenebris deci
dit. Ne ergo & nos eadẽ patiamur, sed potius ut lumẽ nostrũ sit semper in nobis, & ope
ra lucis agẽtes habeamus fiduciã tanq; filij lucis in Christo Iesu, semper oremus, & deũ
patrem incessabiliter deprecemur, cui est gloria, & potestas in secula seculorum, Amẽ.

Homilia Secunda de eodem Psalmo ab illa parte: Amici mei, & proximi mei.

VI pro peccatis suis cõfitetur deo, & animo dolet dum pœnitet, sciẽs post
exitum uitæ quæ pœna immineat peccatori, hæc dicit, exponens quãta pa-
ti necesse sit eum qui se ad pœnitentiã emendationẽq; conuertit, quomodo
derelinquant eũ amici & proximi sui, & longe efficiant̃ pro eo quod ipse se ad exomo-
logesin peccati sui mœrorẽq; cõuertit. Dicit, ergo amici mei & ꝓximi mei aduersum me
appropinquauerunt & steterunt. Intellige mihi fidelem quidem hominem, sed tamen
infirmum, qui etiam uinci ab aliquo peccato potuit, & propter hoc mugientem pro de
lectis suis, & omni modo curam uulneris sui sanitatemq; requirentem, licet præuentus
fit & lapsus, uolentem tamen medelam ac salutem reparare. Si ergo huiusmodi homo
memor delicti sui confiteatur quæ cõmisit, & humana confusione paruipendat eos qui
exprobrant eum confitentem, & notant uel irrident: ille aũt intelligens per hoc uenia si
bi dari, & in die resurrectionis pro his quibus nũc cõfunditur coram hominib. tũc ante
angelos dei confusionem atq; opprobria euasurũ, ut nolit tegere & occultare maculã
suam, sed pronunciet delictũ iuũ, nec uelit esse sepulchrũ dealbatũ, quod deforis quidẽ Matt.23
appareat hominibus speciosum, id est ut uidentibus se quasi iustus appareat, intus autẽ
sit repletus omni immunditia & ossibus mortuorũ. Si ergo sit aliquis ita fidelis ut si qd
conscius sit sibi, procedat in mediũ, & ipse sui accusator existat: hi autẽ qui futurũ dei iu-
dicium non metuunt, hæc audientes cum infirmantibus quidem non infirmentur, cum
scandalizantibus nõ urantur, cum lapsis nõ iaceant, sed dicãt longe te fac à me, neq; ac-
cedas ad me, quoniã mundus sum: & detestari incipiant eum quẽ ante admirabant̃, &
formidare eũ qui post delictũ saluari cupit, neq; notã eorũ pertimescere, qui sua quidẽ
peccata nõ cogitant, nec memores scripturæ sunt diuinæ dicẽtis: Noli improperare ho
mini conuertenti se à peccato, sed memor esto quoniã omnes sumus in culpis. Nõ ergo
cogitet de talib. sed cogitet de anima sua, exorans deũ, ut ab ipso exaudiat̃, & subleuet̃
post casum suum, ut possit etiã dicere quæ sequuntur: Quoniã iniquitatẽ meã ego pro-
nũciabo, & cogitabo pro peccato meo. Licet amici mei, & proximi mei cõtrarij sint, &
propinqui mei longe se faciant à me, dũ ego ipse mei accusator efficior, dũ crimina mea
nullo me arguente cõfiteor, dum nolo imitari eos, qui etiã cũ in iudicijs arguant̃, & te-
stibus conuincantur, & tortoribus etiã arguantur, tegunt tamen mala sua, & plus apud
eos obtinet cõmissi pudor q̃ cruciantis pœna. Ego uerò qui scio nihil latere deũ, sed nu
da esse omnia & manifesta in cõspectu eius, quicquid abscõdo, occulto quod nouit, cur
non potius ipse me arguo, ipse me cõfutor? quid expecto accusatorẽ cũ accusator meus
conscientia mea mecũ sit? Sic forte & ille mihi parcet, si mihi ipse nõ parcã. Ergo proximi
mei delonge steterũt, et uim faciebãt qui quærebãt animã meam. Et qui quærebãt mala
mihi locuti sunt uanitatẽ. Hęciterũ de alijs dicit. Sunt enim quidã qui quęrunt mala iu-
sto, & nõ sic gaudẽt cũ audierint de bonis eius aliquid, sicut gratulant̃ cũ audierint ma-
la, & uelut insultãt cum in malis aliquibus uiderint iustũ. Et isti sunt qui cũ uiderint iustũ
confitentẽ peccata sua, uelut noxiũ quoddã euomũt uirus. propter quod dicit: & uim fa
ciebant qui quęrebant animã meam. Et qui quærebant mala mihi locuti sunt uanitates.
Et uere manifestissime peruidetur, quia non solum ij qui iusto quęrunt mala, sed etiam
omnis qui cuicunq; mala conatur inferre, loquitur uanitatẽ. Non em̃ loquitur ea quę se
cũdum deũ sunt, qui quærit agere mala. Vnde oportet magis quærere bona. Vtinã pos
semus etiam his qui oderunt nos reddere bona pro malis, et inimicis nostris uel suadere
quæ bona sunt, uel optare feroces animos eorũ ad concordiã atq; pacẽ reuocare, ut per
hoc efficiamur filij patris q̃ in cœlis est, qui solẽ suũ oriri iubet super bonos & malos, & pluit

Universidad de Deusto
Biblioteca

pluit ſuper iuſtòs & iniuſtos. Qui ergo quærebãt mala mihi locuti ſunt uanitates, & do lum tota die meditabantur. Vide inſidiatorem iuſti. Iam enim iuſtũ uoco eum qui in pri mis ſui ipſe accuſator efficitur, ſicut ſermo ſcripturæ deſignat. Nam ut illum ſapientẽ di cit ſcriptura, qui cum arguitur nõ odit arguẽtem, ſed inſuper diligit eum: ſic & iuſtus di citur qui poſt delictum non permanet in delictis, nec expectat diabolum fieri accuſato rem ſuum, neq; ut ille, ꝓferat in medium peccata ipſius, ſed ipſe ſe arguit, & cõuincit, & per confeſſionem ſuam liberatur à morte. Qui enim quærebãt mala mihi locuti ſunt ua nitatem, & dolum tota die meditabantur. Ego autẽ uelut ſurdus non audiebam. Nihil hac uirtute præclarius, nihil excellentius inueniri poteſt, ut audiẽs unuſquiſq; maledi cos atq; obtrectatores ſuos male loqui, carpere, detrahere, incuſare, ipſe auertat aurẽ ſuã quaſi non audiens, & declinet oculũ ſuum tanquã non uidens, ne iracundia exaſpereſ, & proſiliat, ad uindictam, ne quærat oculum pro oculo, nec uerbum pro uerbo, nec ma ledictum pro maledicto, nec mendaciũ pro mendacio, nec crimẽ pro crimine. Talis er go eſt iuſtus. iam enim (ut dixi) iuſtum eum dico qui per confeſſionem ſuam peccatorũ ſuorũ euomit paſſiones. Ego autem ſicut ſurdus non audiebam, & ſicut mutus non ape riens os ſuum. Et factus ſum ſicut homo nõ audiens. Cum maledicerer, cum criminarer, cum omnia probra de me homines proferrẽt, ego eram ſicut ſurdus, & non audiebã, & ſicut mutus non aperui os meum, pro maledictis nulla maledicta reddebã. Sed quid p deſt nos hæc exponere? quid prodeſt hæc nos de ſcripturis ſanctis aperire, ſi non horũ meminerimus in eo ipſo tempore quo res expetit, cum maledicimur à fratribus, cũ de trahunt de nobis, cum etiã in faciem probris & conuitijs laceſſimur, cum omnia fiunt ut excitetur furor noſter, & animus ad iracundiam moueatur? Tunc oportet horũ memi niſſe, tunc recordemur quia ſcriptum eſt: Factus ſum ſicut homo non audiens, & nõ ha bens in ore ſuo increpationem. Interdum dicit aliquis aduerſum me, & forſitan mentiſ, interdũ etiã uera ſunt quæ dicit, ego tamen poſſum multa peiora de illo dicere, & uere dicere: & ſi quidẽ peccator ſum, & nihil horũ memini quæ nũc diximus, imitabor illius malitiam, & reddẽdo maledicta pro maledictis efficiar ſimilis illi, ſed nõ ſimilis deo effi cior. Si uerò iuſtus ſum, ſicut ſurdus non audio, & ſicut mutus non habens in ore ſuo in crepationem, nihil reſpondeo, & habẽs in quibus arguã, nõ arguo. Intelligo enim quia qui recte arguit, impaſſibiliter debet arguere, ut ſalutem expetat eius qui arguit, nõ uin dictam. Cũ ergo quis detrahit de me, uel male de me loquitur, ſi arguam eum, nõ facio cõpetenter. Ex iracundia enim & indignatione hunc arguo, uolens ei inferre triſtitiã, non illam quæ ſecũdum deum eſt, quæ pœnitentiã in ſalutem ſtabilem operatur, ſed tri ſtitiam quæ lædat animã, non emender. Si ergo horũ meminimus, hæc quidem nõ facie mus, ſed cũ tale aliquid acciderit nobis, dicimus quia factus ſum ſicut homo nõ audiẽs, & non habẽs in ore ſuo redargutiones. Quare aũt talis effectus ſum? Quoniam, inquit, in te ſperaui. Niſi enim ſperaſſem in te, & credidiſſem tibi dicenti: Mihi uindictã, ego re tribuã, dicit dominus, meipſum utiq; uindicaſſem: nũc uerò memor ſum præcepti illius quo iubemur nõ nos ipſos uindicare, ſed dare locũ iræ. Et inuenies hęc in ſcripturis diui nis, & legis. Et factus ſum ſicut homo non audiens, & non habens in ore ſuo increpatio nes. Quoniã in te domine ſperaui, tu exaudies me domine deus meus. Ego ſicut ſurdus non audiebam eos qui me criminabãtur, ſed tu audi ea quæ loquuntur. Si eſſemus tales
3 Reg. 18 quales nos eſſe uult ſermo diuinus, ſicut Helias diceremus utiq; deo ut daret pluuiã &
1 Reg. 7 plueret: ſicut Samuel in diebus meſſiũ peteremus ut præſtaret de cœlo imbriũ copiam, & audiremur. Nunc autẽ quomodo nos audiet deus, cũ nos ipſum nõ audiamus? Quo modo faciet ille quod uolumus, cum nos quæ ille uult nõ faciamus? Vult nos tales eſſe deus, ut quaſi diſ cum deo loquamur. Vult nos eſſe filios dei, ut conſortes & cohęredes
Ioan. 11 efficiamur filij dei, & dicamus ſicut ipſe dixit: Pater ſcio quia ſemper me audis. Scimus
Pſal. 82 quia dixit ad nos deus: Ego dixi, dij eſtis, & filij excelſi oẽs. Sed nos ꝓ meritis noſtris il lud magis, quo digni ſumus, & quod ſequit, expectamus: Vos uerò ſicut homines mo riemini, & ſicut unus ex principib. cadetis. Quia dixi, ne forte inſultẽt mihi inimici mei. Cum criminarer, & uicem criminantibus nõ redderẽ, hęc dicebã: Si reddidi retribuen tibus mihi mala, utiq; derelinquar à deo, & derelictus cadã neceſſe eſt. Cũ aũt cecidero inſultabũt mihi inimici mei. Si uerò nõ reddidero mala ꝓ malis, ſed deo dereliquero ia

dicium, ab ipſo adiutus non decidam, ſed ſtabo fortiter, & non inſultabunt mihi inimici mei. Dixi etiã hoc: Dum cõmouerentur pedes mei, in me magna locuti ſunt. Quamdiu ſteterò intrepidus & immobilis, non loquentur magna contra me inimici mei, non eñ habẽt quod dicant. Statim aũt ut trepidauero, non dicã cecidero, ſtatim incipiẽt expro brare, & dicere. Vides hũc? ecce & ipſe quid fecit? & cum hæc doceat, agit alia, cõtraria enim eorũ quę docet agit. Iſti ergo tale dicant neceſſe eſt. Dum cõmouentur pedes mei ſuper me magna locuti ſunt. Alius aũt hoc melior quantũ ad perſonas pertinet quæ in ducũtur à prophetis, uel ipſę ſibi cõparantur, illud dicit: Mei aũt paulo minus moti ſunt pedes. Illius quidẽ moti ſunt pedes, mei aũt paulo minus moti ſunt. Fortaſſis aũt ſit alius aliquis, cuius nec parũ quidẽ, nec paulo minus moti ſunt pedes, illius opinor qui dicit: Statuit ſuper petrã pedes meos. Ille nihil prorſus de cõmotione pedũ ſuorũ, ſed de ſtabi litate teſtatur. Beati ergo ſumus ſi nulla omnino cõmotio in noſtris pedibus accuſatur, ſed ſunt ſtãtes ſuper petrã, id eſt ſuper ipſum dominũ Ieſum Chriſtũ. Quod ſi ita ſtabiles eſſe nõ poſſumus, ſecundus nos iſte ſaltẽ & inferior ſuſcipiat gradus, ut uel paulo minus moueantur greſſus noſtri. Quoniam ego in flagella paratus ſum. Etiã hæc uox boni, & optimi (ut ita dixerim) peccatoris eſt, qui deliquerit quidẽ, expectet tamẽ delictorũ fla gella, quibus in præſenti optet emendari, ne puniat̃ & pereat in futuro. Prõpone tibi an te oculos peccatorẽ dicentẽ ad dominũ: ego quoniã peccaui, iam nũc in flagella para tus ſum, noli me reſeruare igni æterno, noli me reſeruare exterioribus tenebris. Dum in hac uita ſum, redde mihi peccata mea, quoniam flagellas omnẽ filiũ quem recipis. Oro te flagella me quoq;, et noli me reſeruare cum his qui non flagellantur, qui in laboribus hominũ nõ ſunt, & cum hominibus nõ flagellabuntur, id eſt qui penitus derelinquun tur à te, quorum emendationẽ correptionemq; non quæris. Sciens ergo quę ſit differen tia cum flagellatur peccator ab eo qui flagellat omnem filium quem recipit, & quæ ſit differentia eius qui dignus non habetur flagellis, ait ad dominum: Ego in flagella para tus ſum, id eſt ſi uolueris ſuperducere lãguores in me, mittere ægritudines, tolerabiliter feram: ſcio quia dignus ſum ut non ſolum per ægritudines peccata mea ſoluant̃, ſed per omnes afflictiones purgari deſidero, tantũ ut æternis pœnis et cruciatibus nõ reſeruer. Si placet inferre damna, ſuſtineo: ſi placet omnes facultates perire, depereant, tãtum ne anima pereat apud te. Si per mortem charorum & propinquorũ uis me purgari, morí antur etiã ipſi, ut & ipſi ex huiuſmodi uinculis liberentur, auferãtur filij, dum adhuc pue ri ſunt, & in rudibus annis poſiti nondũ grauioribus peccatorũ ſordibus maculati ſunt. Omnibus igitur flagellis emendari, uerberariq; paratus ſum, & nihil horum recuſo, tan tũ ut ſupplicia æterni ignis effugiã. Ego ergo in flagella paratus ſum, & dolor meus co ram me eſt ſemper. Ante oculos meos habeo dolorem meum, ut futuros pœnarũ dolo res, præſentibus poſſim doloribus compenſare. Quoniã iniquitatem meam pronũcio. Pronunciationẽ iniquitatis, id eſt confeſſionẽ peccati, frequentius diximus. Vide ergo quid edocet nos ſcriptura diuina, quia oportet peccatum non celare intrinſecus. Fortaſ ſis enim ſicut ij qui habent intus incluſam eſcam indigeſtã, aut humoris uel phlegmatis ſtomacho grauiter & moleſte imminẽtia, ſi uomuerint releuant̃: ita etiã hi qui peccaue runt, ſi quidẽ occultant, & retinent intra ſe peccatũ, intrinſecus urgẽtur, & propemodũ ſuffocãtur à phlegmate, uel humore peccati. Si aũt ipſe ſui accuſator fiat, dum accuſat ſemetipſum, & confiteꝫ, ſimul euomit & delictũ, atq; omnẽ morbi digerit cauſam. Tan tũmodo circũſpice diligẽtius, cui debeas confiteri peccatũ tuũ. Proba prius medicũ, cui debeas cauſam languoris exponere, qui ſciat infirmari cũ infirmãte, flere cũ flente, qui cõdolẽdi et cõpatiendi nouerit diſciplinã: ut ita demum ſi quid ille dixerit, q ſe prius et eruditum medicum oſtenderit & miſericordem, ſi quid cõſilij dederit, facias, & ſequa ris: ſi intellexerit, & præuiderit talem eſſe languorem tuum qui in cõuentu totius eccle ſiæ exponi debeat, & curari, ex quo fortaſſis & cæteri ædificari poterũt, & tu ipſe facile ſanari, multa hoc deliberatione, et ſatis perito medici illius cõſilio procurandũ eſt. Quo niam iniquitatẽ meã ego pronunciabo, & cogitabo pro peccato meo: Quicunq; ueſtrũ conſcius ſibi eſt in aliquo peccato, & ita ſecurus eſt quaſi nihil mali fecerit, cõmoueatur ex hoc ſermone qui dicit: Cogitabo pro peccato meo. Bonũ eſt eũ qui delinquit nõ eſſe ſecurũ, & uelut qui nihil deliquerit, nullã ſollicitudinẽ gerere, nec cogitare quo modo

possit suum delere peccatum. Si in corpore tuo macula aliqua uel uulnus oriatur, aut ex collisione aliqua intumescat, sollicitus es & perquiris quid curæ debeat adhiberi, quo corpori sanitas antiqua reddatur. Si circa oculos se aliquis acerbus humor infuderit, sollicitus es, & perquiris quomodo succurras, & præuenias cæcitatem. Cum anima tua ægrotet, & peccatorũ languoribus urgeatur, securus es, contemnis gehennã atq; ignis æterni supplicia despicis, & irrides? Iudicium dei paruipendis, et commonentem te ecclesiam despicis? Communicare non times corpus Christi accedens ad eucharistiam, quasi mundus & purus, quasi nihil in te sit indignum, & in his omnibus putas quod effugi-
1 Cor.11 as iudicium dei? Non recordaris illud quod scriptum est, quia propterea in uobis infirmi, & ægri, & dormiunt multi? Quare multi infirmi? Quoniam non seipsos dijudicant, neq; seipsos examinant, nec intelligunt quid est communicare ecclesiæ, uel quid est accedere ad tanta et tam eximia sacramenta, patiuntur hoc quod febricitantes pati solent, cum sanorum cibos præsumunt, sibimetipsis inferentes exitiũ. Hæc de eo quod dictum est: Cogitabo pro peccato meo. Sequitur: Inimici autem mei uiuunt, & confirmati sunt super me. Ad quę omnia subsonare illud debet: Ego autem cogitabo pro peccato meo. Et quamuis uideam, frequenter enim nos peccatores si uideamus inimicos nostros uiuentes ausiores contristamur, & querelas aduersus diuinam prouidentiam fundimus. Qui autem saluari uult, ad hęc omnia semper hoc sibi respõdeat, etiam si inimici mei uiuunt, & confirmati sunt super me, ego tamẽ cogitabo pro peccato meo. Et quamuis uideam me peccatorem esse, considerans tamen etiam cæterorum peccata quæ fortassis grauiora sunt, uidens quoq; eos pro peccatis suis non esse sollicitos, cõparãs me illis qui omnino de grauissimis delictis suis nihil cogitãt, & cogitãs pro peccato meo, spem habeo in te. Et multiplicati sunt qui oderũt me inique. Impossibile est in hac uita positum odio nõ haberi. Christus Iesus odio habitus est. Et qd dico impossibile est in hac uita positum odio nõ haberi? Deus ipse qui in hãc uitam nõ uenit, odio habet ab aliquibus. Si
Psal.139 enim nõ haberetur odio, nequaquã diceret propheta. Nónne odientes te domine oderam, & super inimicos tuos tabescebã? Perfecto odio oderam illos. Marcionistę, & Basilides, & Valentini oderunt deũ, & uerba eius oderũt. Cum ergo deus odio habeat, & Christus usq; in hodiernũ diẽ à Iudæis anathema fiat, cũ spiritus sanctus qui in ꝓphetis locutus est ab hæreticis odio habeat, tu uis odio non haberi, sed ab omnib. diligi, & be-
Luc.6 nedici? Vide ne te inueniat illa sentẽtia quæ dicit: Væ cũ benedixerint uobis oẽs homines. Quin potius illud tantũmodo obseruemus, ut & nos dicamus, quoniã multiplicati sunt qui oderunt me inique. Opto cum odio habear, ut sciat conscientia mea quoniam iniuste odium patior. Odio habiti sunt etiã prophetæ, sed iniuste, odio habitus est Christus, sed gratis. Si autem pro peccato meo odio habeor, nõ possum dicere, quia multiplicati sunt qui oderũt me iniuste. Iuste enim odio habeor, si perosus fuero propter inhonestos actus meos, & turpes. Non possum dicere, quia oderunt me gratis. Atq; utinã tanta cõfidentia dicere possimus & nos, quia multiplicati sunt qui oderũt me iniuste. Qui retribuunt mihi mala pro bonis. Ego quidem bona cum eis agebã, illi uerò obliti bonorum meorũ reddebãt mala pro bonis, criminabantur me, quoniam sequebar iustitiam. Criminant me, & exprobrant inimici mei pro ijs siqua mihi aliquãdo cõmissa sunt, nec erubescunt me iustitiam subsequentem, nec dant ueniam præteritis malis pro præsenti bus bonis. Verũ tu domine quoniam subsequebar iustitiã, ne derelinquas me deus meus. Et hæc uox confitentis est, & misericordiã postulantis: Ne derelinquas me domine deus meus, ne discesseris à me. In alio quidẽ psalmo dicit: Spiritum sanctũ tuũ ne auferas à me. In hoc dicit ad ipsum deũ: Ne discesseris à me. Ex quo ostenditur à quibusdam meritis suis discedere deum, & apud alios pro suis meritis permanere. Infelix ta men homo ille à quo discesserit deus, beatus aũt est ille cũ quo permanet deus. Attende in adiutoriũ meũ domine deus salutis meæ. Et nos ergo oremus, et dicamus: Attende in adiutorium meum, quoniã grandis est pugna, & potẽtes sunt aduersarij. Infestus est hostis, inuisibilis inimicus per istos uisibiles impugnat. Attende ergo in adiutoriũ nostrũ, & adiuua nos per sanctum filium tuũ dominum nostrum Iesum Christum, per quem omnes nos redemisti, per quem tibi gloria, & potestas in secula seculorum. Amen.

Finis Homiliæ 11 de Psalmo Trigesimoseptimo.

HOMILIA PRIMA DE PSALMO TRIGESIMOOCTAVO, DIXI CVSTODIAM VIAS MEAS.

S ICVT unus homo proficit secundum deum, & studiũ sibi adhibens melior seipso efficitur, ita etiam populo uniuerso accidebat. Propter quod & ipso proficiente, etiam legis ei fiebat augmentum. Denique quomodo in lege scriptum est, præcepta quædam sacerdotibus sunt & leuitis de sacrificijs cæterisq; solennibus: uerũ cum proficeret populus eo tempore quo inerat ei uirtus adhuc proficiendi, non stetit res in illo primo ordine, sed alligatæ sunt illis eminentiores quædã legislationes secundo & tertio. Et si quis uult scire quę sunt ista quæ de sacerdotibus ac leuitis adiecta sint, legat primum librum Paralipomenon, et patienter inspiciat omnem illum catalogum nominum, & inueniet ibi admirandũ quendam ordinem & distributionem tribuum pro suo quoq; nomine & loco præcipuum quid in solenni ordine esse sortitam. Sed & leuitas & sacerdotes inueniet diuersis officijs atq; ordinibus distributos, 1 Paral.9 utalij quidẽ sint ad aperiendas ianuas tẽpli præpositi, alij quibus claues creduntur, alijs sacrificiorũ & altariũ cura cõmittitur. Et multa sunt quę ex illius libri historia possumus dicere de sacerdotalib. institutis. Si quis ergo inspicere potest quomodo exẽplari, et umbræ cœlestiũ deseruiũt ludęi, ascendat ab inferiori uerbi crepidine ad summa eius ac superiora fastigia, & cõtempletur ex ijs futuri sacerdotij statũ & electionẽ illam cœlestẽ: atq; inibi contemplabitur qui sunt isti ordines sacerdotales, uel quę sint officia leuitarũ quæ in cœlestibus ministerijs exhibentur, et omnia in cœlis mẽte cõijciet, quę dispositaq; uidit in terris. Erit eñ & ibi populus, & ex populo dei electi leuitę & ex his rursum electi & eximij sacerdotes, & sacerdotũ nihilominus differẽtię quãplurimę: sicut in primo Ibidem libro Paralipomenõ indicatur uigintiquatuor esse ordines sacerdotum, alios quidẽ sub Eleazaro, alios uerò sub principe Ithamar, quorum & ephemerię esse dicunt. Sed dicat aliquis fortassis auditorum: Quid hęc pertinent ad psalmum? Plurimũ. Nam superscripto est huius psalmi. In finem pro Idithun psalmus Dauid. Hunc Idithun inuenimus unũ esse ex his quibus hymnorũ studium dei ac sollicitudo cõmissa est. Oportuit ergo nos inuenientes hoc nomen psalmi superscripti, ostẽdere quis fuerit iste Idithun, & quomodo post primã legẽ, secũda facta sit de obseruationibus sacerdotalibus ordinatio. Apud Græcos quicunq; carmina, uel sonos musicos cõscribebãt, quib. eis uisum fuisset in agone ea canenda præstabant: & fiebat ut alius quidẽ coronaretur in agone, alius aũt uictori conscriberet carmen. In psalmis ergo diuinæ scripturę quicunq; superscripti, secundũ septuaginta interpretes, uictoriales, uel ad uictoriam uel uictori attitulantur, pro eo uidelicet ꝙ uelut uictoriæ laus in ipsis inferat. Fecit ergo Dauid diuino spiritu repletus psalmum hunc, & dedit Idithun, cui officium canendi deo hymnos fuerat iniunctũ, tanquam pollẽti in huiusmodi disciplina. Et ideo ergo superscribitur: In finem pro Idithun psalmus Dauid. Sed nũc iam uideamus quid uox proferat iusti, & uidentes tanq; in speculo nosmetipsos intueamur si possimus tales esse, aut si multũ nobis deest, aut certe iã proximi sumus, licet nõdum plene assecuti sumus. Quoniam igitur multorum peccatorum initium humanus est sermo, et os nostrũ multis malis ministrat, et ualde difficile est inueniri hominẽ, qui una saltem hora os suũ & linguã suã obseruet à peccato, ait: Dixi custodiam uias meas, ut non peccem in lingua mea. Mihi ipsi dixi, & intra me loquutus sum, & hæc addidi: Sic uolo seruare uias meas, ut non peccẽ, hoc modo seruare possum si custodiam linguã meã. Ex uerbis enim, inquit, tuis iustificaberis, & ex uerbis tuis condemnaberis. Et iterũ: Amen dico uobis, de omni otioso uerbo reddetis rationẽ in die iudicij. Nõ solũ, inquit, de eo quod male locuti fueritis, sed quod otiose locuti fueritis, qa malus sermo non est otiosus, operatur enim opus malũ. Otiosus aũt sermo est qui neq; boni neq; mali aliquid agit. Si ergo in die iudicij rationẽ reddemus, non solum pro malis uerbis, sed etiã pro otiosis, quis gloriabitur castum se habere cor? aut quis cõfidit dicens mũdus sum à peccato? Veruntamen ait iustus: Dixi custodiã uias meas, ut nõ peccem in lingua mea. Posui ori meo custodiam. Alibi quidẽ scriptum est: Omni custodia Prou.4 serua cor tuum, hic aũt: Posui ori meo custodiam. Et iterum alibi scriptum est: Vide circumduc

Universidad de Deusto
Biblioteca

Eccles.28 cumduc ſepem ſpinarum circa poſſeſſionem tuam. Et iterum: Pecuniam tuam & aurũ tuum alliga, & ori tuo facito oſtium & ſeram, & uerbis tuis iugum & ſtateram. Ego arbitror quod obſeruatio horum mandatorum obſeruantem & manſuetum faciat & beatum, non ſolum rerum exitus, uerumetiam ipſa obſeruantia. Dum enim ſemper obſeruat os ſuum & linguam cuſtodit, ne prius ſermonem proferat quàm diſcutiat, & pertractet apud ſemetipſum ſi oporteat dici, ſi ſermo talis eſt qui debeat proferri, ſi perſona talis eſt quæ aut debeat, aut poſſit audire, ſi tempus opportunum eſt proferẽdi ſermonis: dum ſingula iſta perpendit, excluditur omnis iracundia & timor & incõſulti furoris impetus mitigatur, atq; omnem penitus deliberationem talis abſcindit: & ita demum uelut ex tranquillitate quadam & conuicti animi per manſuetudinem ſermo procedens, proferentibus gratiam præſtat & audientibus medicinam. Verum quoniam in illo maxime tempore peccamus, quando peccator conſiſtit aduerſum nos, inſtigans & prouocans ut aliquid tale emittamus ex ore, in quo rei teneamur in futuro iudicio, hoc deſcribens ſanctus propheta dicit: Dum cõſtitit peccator aduerſum me obmutui, & humiliatus ſum & ſiluí à bonis. Si quãdo peccator aſtitit aduerſum me & loquebatur de me male, & obtrectabat atq; irritabat me ut ſimilia ei redderem, & paria de meo ore proferrẽ, ego in illo tempore ſilentium meditabar, ut nihil penitus reſponderem. Propterea ergo dicit: Dum conſtitit peccator aduerſum me, obmutui & humiliatus ſum & ſiluí à bonis. Nos uerò aliquando ſi nolumus humiliari, alia cogitamus & dicimus apud noſmetipſos. Quid hoc eſt? Iſte me contemptui habuit & auſus eſt talia in os ingerere, & ita aduerſum me mouere ſermonem: nonne & ego huic ſimilia, aut etiam grauiora inferam, ut & ipſe audiat peiora quàm dixit? Sed iuſtus non ita agit, quin potius humiliat ſe, etiã ſi ſeruus ſit ille qui obtrectat, et cõuitia ingerit, aut ſi humilis et peccator ſit & indignus, Ille dicit, dum conſtitit peccator aduerſum me, obmutui & humiliatus ſum, & ſiluí à bonis. Non dixit & ſiluí tantummodo, ſed à bonis ſiluí: in quo oſtendit quod cum ſint in me bona, & edoctus atq; inſtitutus ſim bonis dogmatibus atq; diſciplinis, & poſſim etiam cæteros docere quæ bona ſunt, tamẽ in eo tempore quo peccator aſſiſtit aduerſum me & cõuitijs laceſſit ac iurgijs, ego etiam bona uerba mea cohibeo & reprimo: ne uel illũ ignem ſuæ perditionis inflammem, dum non poteſt pariter parere malis, & conſpicere bona, uel ſermonum meorum faciam detrimentũ. Quid ergo? Hoc uidebitur perfectum eſſe quod dicit: Dum conſtitit peccator aduerſum me obmutui, & humiliatus ſum & ſiluí à bonis: aut profectus quidem eſt, nondum tamen perfectio. Tria nanq; in hoc loco de ſcripturis puto poſſe aſſignari, in quo dicit ſtare peccatorem aduerſum ſe, & loqui in auribus ſuis ea quibus irritari & exacerbari poſſit ad retribuendum. Et ſiquidem ego paruus ſum, ſimilia, & oculum pro oculo requiro, dentem pro dente, & maledicta pro maledictis repono. Si uerò iam aliquantum profeci, nondum tamen perfectus ſum, & taceo & fero conuitia patienter, nec quicquam omnino reſpõdeo. Si

1 Cor.4 uerò ſim perfectus, nõ taceo, ſed cum maledicor, benedico, ſicut & Paulus dicebat: Maledicimur & benedicimus, perſecutionem patimur & ſuſtinemus, blaſphemati deprecamur. Et quoniã qui hæc agunt, id eſt qui pro maledictionibus benedictiones reddũt, qui pro blaſphemijs deprecantur, uidentur hominibus uelut pecudes & purgamenta, tanquam qui ſenſum iniuriæ non habeant, propterea ergo addidit dicens: Tanquã purgamenta huius mundi facti ſumus omnium peripſema. Sed nos nolumus cum Apoſtolis purgamenta huius mundi fieri, ſed uolumus non contemni ab hominibus, imò potius & timeri, & ſatisfacimus reddere his qui lædunt, & præuenire uindictã quã ſibi dominus reſeruauit dicens: mihi uindictã, ego retribuam, dicit dñs. Verũ ſi non poſſumus in tantũ proficere, & ad iſtud culmen ueritatis aſcendere, ut dicamus cũ Paulo: Maledicimur & benedicimus, perſecutionem patimur & ſuſtinemus, blaſphemati deprecamur, uel hoc quod adhuc per prophetã docemur, dicamus: Dum cõſtitit peccator aduerſum me obmutui & humiliatus ſum, & ſiluí à bonis. Et quid addidit his? Et dolor, inquit, meus renouatus eſt. Hi q in agonis certamine mutuis inter ſe uerberibus agũt, in his ſemp præparare conant, ut illata ſibi ab aduerſarijs uerbera fortiter ferãt, nec ſenſum doloris accipiãt, & eſt eis ſumma uirtus, lacertorũ ictus uel calciũ abſq; dolore ſuſcipe. In ghus illę eſt pfectior, qui ad ictũ uulneris, nullũ recipit ſtimulũ doloris. Secũdus uerò eſt is q

dole

dolet quidem, ſed nequaquã doloribus cedit. Tale aliquid intellige etiã in nobis, cũ maledicimur, & aſſiſtit aduerſum nos antagoniſta, ſi quidẽ bene inſtituti ſumus, & animo lõga meditatiõe roborati, in nullo penitus ex illatis maledictis uel cõuitijs cõtriſtamur, ſed ſumus pro nimia mẽtis cõſtantia ac patientia uelut ſenſu doloris carẽtes, & per multam manſuetudinem (ut audeam ita nominare) uelut imitatores efficimur quodãmodo dei. Deus enim maledicitẽ ab hæreticis, blaſphematẽ ab his qui prouidentiã eius negant, culpatur ab his qui theſauros ſapientiæ eius ignorant: & dic mihi, nũquid potes hoc cogitare, quod pro his omnibus iniurijs doleat quidem deus, ſed patiatẽ ſicut nos? an tanq; diuina natura per impaſſibilitatẽ, neq; ſenſus doloris ullatenus recipit, neq; ullis aut iniurijs, aut cõuitijs excitatẽ? Talis ergo erit, imò imitabitur talẽ omnis perfectus et iuſtus, qualis erat ille qui dicebat: Maledicimur & benedicimus, perſecutionẽ patimur & ſuſtinemus, blaſphemati deprecamur. Qui aũt nondũ eſt perfectus, proficit tamen, cum maledicitẽ obmuteſcit & humiliatur, & ſilet à bonis. Sed iſte qui huiuſmodi eſt dolet, & dicit: Et dolor meus renouatus eſt. Deſcribe mihi uulnus quod curatur, & curam eius, pſicientem & iã proximã cicatrici: tum deinde in ipſo uulnere quod iam cœperat obducere cicatricem, intuere aliud uulnus infligi, & per hoc uulnus recẽs, illud priſtinũ renouare. Tale etiã euenit huic qui proficit, ſed nondũ perfectus eſt, nec iã ad ſummã pductus eſt ſanitatem. Si ergo dum adhuc in tenero eſt cutis, accedant ei maledictorũ & cõuitiorum uulnera, renouatur dolor, & paranẽ anguſtiæ, & tũc merito dicit, dum cõſtitit peccator aduerſum me obmutui, & humiliatus ſum, & ſiluí à bonis, & dolor meus renouatus eſt. Vide ergo quomodo is qui in certamine poſitus eſt, qui ſe refrenare cupit ab ira cundia uel furore, & dũ ipſe hæc apud ſe meditatur, & irritatio ei ſuperuenit peccatoris, quæ eum cõturbet quidẽ & fatiget, nõ tamen uincat, ſed quamuis prouocẽ & inflammetur ad reſpondendũ, remordens tamen dolorem ſuũ cohibeat & reprimat, hic dicit: Dolor meus renouatus eſt. Pro eo quòd ſcilicet iam proficiebã, & iam me ad ſanitatẽ peueniſſe credebam, anteq; exacerbarer, & anteq; cõuitijs laceſſerer: ſed modo reſcindit uulnus meũ, & maledicti mucronibus renouatur, dum iniuriæ dolor patientiã rumpit. In conſequentibus adhuc amplius paſſionẽ deſcribit eius qui proficit, cum dicit: Cõcaluit cor meũ intra me. Cum enim audit quis maleloquentis & detrahentis uocẽ, nõ poteſt ſine dolore, ſicut ille qui perfectus eſt, qui iam diuturna cõſtantia beatitudinem meruiſt: ſed iſte dolet, & dolens corde cõcaleſcente feruet intra ſe ac perturbatur, ſed nõ eo uiſq; ut & ſermonem proferat corde turbato, uerũ concaleſcit quidẽ in interioribus ſuis rei indignitate permotus, ſed caloris ſui flammas per ſilẽtium decoquit. Videamus etiã alium ſermonẽ iuſti, quem & ſummo ſtudio debemus æmulari. Et in meditatione mea exardeſcet ignis. Et ego meditor eloquia domini, & frequenter in ipſis me exerceo, ſed neſcio ſi talis ſum, ut in meditatione mea ex uno quoq; ſermõe dei ignis procedat, & accendat cor meũ, & inflammet animã ad ea quæ meditor obſeruanda. Et ego nunc loqr ſermones dei, ſed optarem ut primo in meo corde, ſecundo quoq; in auditorũ mẽtibus exardeſcerẽt: ſicut erant illi ſermones quos loquebatur Ieſus, de quibus dicebãt illi qui audierãt: Nonne cor noſtrũ erat ardens in nobis cũ in uia aperiret nobis ſcripturas? Vti Luc.24 nam & nunc adaperientib, nobis ſcripturas diuinas concaleſceret cor noſtrũ intra nos, & in meditatione noſtra accenderetur ignis, & cõcitaremur in opus eorũ quę audimus & legimus. Tales denicq; erant & Hieremiæ ſermones, ſecundũ quod ſcriptũ eſt, cum dicit ad eum dominus: Ecce dedi ſermões meos retrorſum in os tuũ ignem. Quare ignẽ? Hier.5 Quia ſermones quos loquebatur accendebant auditores, & nihil tepidũ in eis neq; frigidum permanebat: ſed ſicut ignis conſumit ac interimit omnem materiã, nec immundum aliquid in ſe recipit, aut pollutum: ita & hi quorũ cor diuini uerbi ignis accẽderit, non patientur ultrà materialibus & mũdanis ſordibus polluí, nihil in ſe tepidũ recipiẽt, & quod euomi dignũ ſit, nec patientur multiplicata in ſe iniquitate refrigeſcere charitatẽ: ſed erũt ſemper lampades eorũ accenſæ, & lucernæ ardentes, & ipſi parati tanq; ſerui expectantes dñm ſuum de nuptijs redeuntem. Aut non iſte erat ignis ille de quo ſaluator noſter dicebat: Ignem ueni mittere in terrã, et quid uolo niſi ut ardeat? Iſte proculdubio ignis eſt qui frigus peccati fugat, & calorẽ ſpiritus reuocat. Hoc nimirũ eſt etiã qd in actibus Apoſtolorum refertur, cũ dicit quia uiſę ſunt eis diuiſæ linguæ ſicut ignis, & Act.2

Universidad de Deusto
Biblioteca

cõsedisse super apostolos, pro eo scilicet quod euãgelij uerbũ prædicaturi & igne uigoris deberẽt gratia roborari, ut auditorũ animę flãmam per sermonis traducẽ sumerent. Sed unde mihi hoc ut linguæ ignis ueniat in cor meũ, & de lingua ignea ego quoq; ploram sermonẽ, ut ex me uelox sermonibus meis accendat ignis in cordibus auditorũ, & arguat eũ q peccauit, & efficiatur ei sermo meus supplicij, ut adustus & inflãmatus sermonibus meis ueniat in pœnitentiã, quæ salutẽ stabilem operatur ex tristitia quæ secundum deũ est, quã ex uerbi dei increpatione suscepit? Atq; utinã possim ita accẽdere omnem animã auditorũ, ut quicunq; sibi cõscius est, nõ ferẽs nostri sermonis incendiũ, sed omnibus intra se uisceribus inflãmatus, uelocius cõsumeret latentes intrinsecus uitiorũ sordes: ut posteaq; interemisset omne quicquid carnis & materiæ crassioris propriũ est,

Matt.5 & amicũ, tunc iã ignis iste fieret in eo lux & lucerna ardẽs: quæ nõ sub modio, sed super candelabrũ poni deberet, ut illuminaret omnes qui in domo sunt. Si ergo accẽdit te ser-

2 Cor.2 mo auditus, & intellexisti quid dixit apostolus: Et quis est qui me lætificet, nisi qui cõtristatur ex me? Quoniã uerba ipsius erãt ignis, & lętabat apostolus sicubi uidebat aliquẽ audito sermone suo contristatũ & compunctũ ex his quę audierat, quodam conscientiæ suæ igne succẽsum ex recordatione delicti, ꝓpterea dicebat: Et quis est qui me lętificet, nisi qui contristat ex me? Ita ergo & nos satis agamus ut in meditationib. nostris accendatur ignis, qui nos primo exurat, & recordatione & cõscientia peccatorũ, postea uerò expurgatos iã uitijs illuminet & illustret. Locutus sum, inqt, in lingua mea. Quid locutus sit in lingua sua, cõsideremus. Videt ẽm mihi per hæc mysticũ aliquid indicare. Ait ergo: Notũ fac mihi dñe finẽ meũ, & numerum dierum meorũ qui est, ut sciã quid desit mihi. Si, inquit, notũ feceris finem meũ mihi, & quãtus sit numerus dierum meorũ notũ feceris mihi, potero per hæc etiã illud agnoscere, quid desit mihi. Aut forte per hæc etiã illud uidebit indicari, quia sicut omnis artis est aliquis finis, uerbi gratia, structiõis finis, domũ facere, naupagij, nauẽ cõstruere quæ possit fluctus maris superare, & ferre impetus uentorũ, & uniuscuiusq; artis est aliquis talis finis, propter quẽ ars ipsa uidetur reperta: ita fortassis est uitæ nostræ uel totius mũdi finis quidã, propter quem geruntur omnia quæ geruntur in uita nostra, uel propter quẽ mũdus ipse uel institutus est uel cõstat. Cu-

1 Cor.15 ius finis etiã apostolus meminit dicens: Deinde finis cum tradiderit regnũ deo & patri. Ad quem finẽ utiq; festinandũ est, ut sit operæprecium hoc ipsum quod à deo creati sumus. Et rursus, sicut corporis nostri cõpago parua quædam & exigua ab initio natiuitatis, cõfestim tamen urget, et tendit ad finem quendã proceritatis suæ per ętatis augmenta, & iterũ, sicut anima nostra secundũ hoc quod in corpore hoc degit, festinat primo loquelam recipere balbutientẽ, secundo deinde clariorẽ, tum demũ ad disputationẽ perfectam atq; integram peruenire: hoc modo etiã omnis uita nostra imbuitur quidẽ nunc uelut balbutiẽs inter homines interris: cõsummatur uerò, & ad summũ peruenit in cœlestibus apud deũ. Cupit ergo Propheta ista de causa agnoscere finẽ suũ propter quem factus est, ut intuens finẽ, & dies suos perspiciens & cõsiderãs perfectionẽ, uideat quantum sibi deest ad illum finem quò tendit, Verbi gratia, ut si ponamus aliquẽ artificio tradidum, & hunc dicere ad magistrũ suũ, uolo scire quæ sit artis huius perfectio, & nosse qui sit faber perfectus uel structor: & cũ hoc didicerit, requirat quãtum sibi deest ab illa perfectione, uel quantũ profecerit in artis disciplina, ut cũ utrũq; cognouerit, sciat quid habeat, & quid perfectioni desit agnoscat: ita etiã & nũc propheta orat à deo discere ut innotescat sibi finis, & numerus dierũ suorũ qui sit. In quo nõ est putandũ quod de corporali tẽpore & annis huius uitæ loquatur, sed omnem numerũ dierũ scire uult qui fue-

Psal.119 rit in prima uita, qui fuerit in secũdo incolatu, qui in tertio. Multum enim, inquit, incola fuit anima mea. Velut si dicerent illi qui exierunt ex Ægypto: Notum fac mihi domine finem meũ, quæ est terra bona, & terra sancta, & numerũ dierũ meorũ in quibus ambulo, ut sciam quid desit mihi, quantum restat usquequo perueniam ad terram sanctam repromissionis: ita & hic uult nosse numerũ dierũ in quibus iter agit. Habemus enim dies quosdam quidem in hoc mũdo, quosdam autem & extra hunc mundũ. Alium enim facit diem solis iste cursus nostri huius cœli spatijs terminatus, aliũ habet diẽ ille qui ad secundi cœli peruenire meretur ascensum. Multo enim clariorẽ diẽ ducit ille qui usq; ad tertiũ cœlũ uel rapi uel peruenire potuerit, ubi non solum ineffabile lumẽ inueniet, ue-

rumetiam uerba quæ homini loqui nõ liceat, audiet. Noui & alios dies, quorũ numerũ fortassis propheta merito requirit. Nã sicut in hoc cœlo sol exortus, & uniuersum mundum illustrans diẽ facit: ita & in corde iusti, q̃d pro cõstantia & firmitate fidei firmamẽtum merito appellat, si exoriat sol iustitiæ Iesus Christus dñs noster, & illuminet eum lumine scientię & ueritatis, diem facit in corde eius: & quanto frequentius exoritur & illuminat, tanto maiorem sibi talium dierum numerum computabit. Digne ergo conscius sibi prophęta de huiusce modi illuminatione dicit: Notum fac mihi domine finẽ meum, & numerũ dierũ meorũ quis est, ut sciam quid desit mihi. Et addit: Ecce ueteres posuisti dies meos. In græco scribitur παλαιστὰς, quod significat mensurã quatuor digitorũ. Volẽs ergo docere nos qui iam in hac uita breues & perpaucos ducimus dies, dixit hũc uersiculũ de quo suprà diximus. Ex quo intelligitur quia possit & alius dicere, qa dies meos posuisti unum digitũ, uelut cõsequẽs de temporis breuitate, & alius duos digitos uel tres. Quæro aũt si potest aliquis hominũ dicere quia dies mei decem digiti sunt, aut uiginti, aut etiã amplius. Et quia loca difficilia incurrimus, uelim requirere sicubi in scripturis tale aliquid inuenimus, ex quo possit aperiri planius id quod uidetur obscurũ. In

Esa.40 Esaia scriptũ recordor: Quis metitus est (inquit) manu aquam, & cœlũ palmo, & omnẽ terram pugillo? Ex quibus consideret quisquis ille est prudentior auditorũ per singula loca differentias mensurarum, quõ eorum quidem qui cœlũ merentur appellari, pars uitæ quæ cœlestis est, palmo dei metiri dicitur, quicunq; ille est dei palmus: & eorum quorum uita adhuc terrena est, pugillo dei uita metitur. Sed pugilli diuini differentiã nũc requirere, & nostrũ sermonẽ & auditum uestrũ fortassis excedat. Verũtamen sicut ibi manu aquam metitus est, palmo cœlũ, & omnẽ terrã pugillo, & appẽdit mõtes in statera, & colles in iugo: ita etiã hic secundũ eandẽ consequentiã mensura ista intelligenda est, quoniam nihil deo sine mensura est, nihil sine pondere, sed omnia ei in numero constant & mẽsura. Ita quoq; prophetę uita & numerata et dimetita deo est, dũ prouidentię eius rationibus regitur. Addit etiã in sequentibus & dicit: Substantia mea tanq; nihilum ante te est. Nisi addidisset ante te, ualde cõtristabar, pro eo quod humanã substantiã nihil esse dixisset. Nunc uerò quia dixit ante te, uelut diceret ad cõparationẽ quidẽ uel angelorum uel reliquarũ creaturarũ non est abiecta, nec minima substantia mea. Denicq; & si bene egerimus, & mandata domini seruauerimus, ad consortiũ inuitamur angelicum.

Matt.22 Erũt (inquit) sicut angeli dei in cœlo. Ad cõparationẽ dei uerò etiã si Petrus sim, aduersus quẽ portæ inferi nõ prælebũt, substãtia mea ante eum nihil est. Et satis proprio uocabulo naturæ usus est. Nihil ẽm est omne, quãuis magnũ sit, quicquid ex nihilo est, solus ẽm est ille qui est, & qui semper est. Nostra aũt substãtia tanq; nihil est ante eum: quippe quia ab eo ex nihilo procreata est. In sequentibus uerò uelut explanans hoc ipsum qd dixit, quia substãtia mea tanq; nihilũ ante te est, addit & dicit: Verũtamen uniuersa uanitas omnis homo uiuens. Quõ accipis uiuens? siquidẽ ueram uitam uanitatẽ putamus, utquid laboramus? Sed uide ne forte hoc quod dicit omnis uiuens, de hac præsenti uita accipiendum sit, sicut scriptũ est, & testimonijs cõprobabimus. Omnia enim quę in hac uita sunt apud homines, uana sunt, etiã si Moses in hac uita sit, & ipse enim ex parte cognoscit, & ex parte prophetat, & per speculum & in ænigmate uidet, & umbrã scit, ac figuras docetur, & ueritatẽ nõdum uidet, & ideo est quidem uiuens, sed uanitas est uita

1 Cor.13 eius. Et uis uidere quia uanitas est? Cum uenerit quod perfectũ est, destruenẽ ista quæ ex parte sunt. Oẽ autem quod destruitur uanitas est. Et si quicquid ex parte est destruitur, si prophetæ ex parte cognoscunt, recte etiam ipsorũ uita uanitas appellatur. Destruuntur aũt inferiora, cũ uenerint ea quæ meliora sunt & perfecta, & per hoc uana esse arguuntur, per quod tanq; ex parte & imperfecta destruuntur. Vniuersa ergo uanitas, omnis homo uiuens. Quia aũt de hac uita accipiat ista sentẽtia, audi Ecclesiasten protestãtem & dicentẽ: Laudaui omnes qui mortui sunt, super omnes qui uiuunt, quicunq; ipsi

Eccles.6 uiuũt usq; modo, & bonus super istos duos qui nondũ natus est. Laudat ergo mortuos plusquam uiuos, quia illi hoc saltem lucri habẽt, quod de uinculis huius corporis liberati sunt, nec ultra carne ac pellibus induti sunt, nec ossib. ac neruis inserti sunt, nec ultra subiacẽt necessitati corporis. Si ergo intellexisti quale sit uiuere in carne, etiã si Moyses sit quis, uel quisquis ille est, molesta ei est ista uita. Nõ ẽm à corruptione resoluitur, quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

mortali corpore terrenoq; circundaꝝ. Vide ergo qa uniuersa uanitas est oīs homo uiuens. Contēnamus uanā istam uitā, & festinemus ad sanctā uitam, & beatā ac ueram, & in illam animo & mēte tendamus oīm uanitate discussa. Nec dicamus dulcē istā lucem, qua nūc utimur. Hoc eī illi dicunt, qui dulcedinē uerę lucisignorāt, sed ne auspicia quidem ueri luminis ulla senserūt, nec sciunt angelicā uitā sperandā esse animę, quum exu nitate uitæ huius euaserint. Vnde & nos qui hæc credimus, iā mēte & fide trāsferamur ad cœlū, & in terris ambulantes cōuersationē habeamus in cœlis, ut ibi sit thesaurus noster ubi est & cor nostrū, & ut regnū cœleste cōsequi mereamur, per Iesum Christū dominum nostrum, cui est gloria, & potestas & imperium in secula seculorum. Amen.

Homilia secunda super, Dixi custodiam uias meas, ab illa parte Verumtamen in imagine pertransit homo.

QVANQVAM in imagine ambulet homo. Imago necessario alicuius est imago. Nam & scriptura sancta cum imaginem nominat, interdū quidē definit, & dicit cuius sit imago, interdum autē absq; ulla definitione ponit imaginē. Deniq; de salwatore cum dicit qui est imago, nō siluit cuius imago esset, sed addidit dicens: Qui est imago dei inuisibilis primogenitus oīs creaturę. Et rursum cū docet nos de diuersis imaginibus, & quia singuli quiq; aliquā imaginē portēt, dicit: Sicut portauimus imaginē terreni, ita portemus imaginē cœlestis. Cū adiectione, uel terreni, uel cœlestis imaginem nominauit. Alibi autē absq; ulla definitione dicit, sicut & hoc loco ait: Quanq; in imagine ambulet homo. Sed in imagine cuius? Dei, an imagine terreni, an imagine cœlestis? Quō sciā in hoc quid est quod docere nos uult scriptura diuina, quæ absq; ulla adiectione ait: Quanq; in imagine (nescio cuius) ambulet homo? Et si quidē de iustis solis diceret, sine dubio dixisset, quāquam in imagine cœlestis ambulet homo. Aut si de peccatoribus tantum diceret, dixisset certe, in imagine terreni ambulet homo. Verū qm̄ generaliter de uniuersis mortalibus pronunciaꝝ, quorū alij imaginē cœlestis portāt, quicunq; secundū legē dei uiuunt, alij terreni imaginē portant, qui carnaliter uiuunt: ꝓpterea necessario reticuit specialē imaginis designationē, & generalē sententiā de oīm hominibus protulit, quia oīs homo in imagine ambulet. Tuū est iā discutere, & exquirere ex uniuscuiusq; fide & operibus, ex cōuersatiōe & actibus, ex cogitationib. & uerbis, & cōsiderare utrū in imagine cœlestis ambulet, an in imagine terreni. Si misericors es sicut pater tuus cœlestis misericors est, sine dubio in te patris cœlestis imago est. Si nō solū amicis tuis benefacis, sed etiā inimicis reddis bona ꝓ malis, sicut pa-
1 Cor. 11 ter cœlestis solē suū oriri facit sup̄ bonos & malos, & pluit sup̄ iustos & iniustos, imago in te cœlestis est. Et si sic in oīm perfectꝰ es, sicut pater tuus cœlestis pfectus est, imago in te cœlestis est. Et rursum si nō es imitator Christi nec apostoli Pauli, q̄ dicit: Imitatores mei estote sicut ego Christi, sed imitator es operū diaboli qui homicida fuit ab initio: & si terrena sapias, & terrena loquaris, et thesaurus tuus et cor tuū in terra sit, terreni imaginē portas. Verū quia in his locis inuenti sumus, in quibus de imagine sermo commotus est, necessarium uidetur etiam psalmi illius uersiculum in mediū producere, in q̄ de peccatoribus scriptum est: Domine in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum redigis. Constat ergo quia peccatorū imaginē in ciuitate sua deus ad nihilum redigit: iustorum aūt imaginē sine dubio tuetur & seruat. Hęc est ergo imago terreni, id est peccatorum, quā ad nihilū rediget deus in ciuitate sua: id est, si quis exierit de hoc mūdo, & tulerit secū imaginē terreni, ꝓpter huiuscemodi imaginē in ciuitate illa dei ad nihilū redigetur, nec cōsequeī partē inter ciues cœlestis illius ciuitatis, q̄ cœlestis imaginis nō reportat insignia. Sed & aliud sacramentū mihi uideī cōtinere iste uersiculus, quòd huius quidē mundi uita & conuersatio imaginaria quædā sit & imago, futura aūt non sit imaginaria, sed uera: & hoc est q̄d dicit, quia imaginem habet unusquisq; uirtutis, nō tamē proprie & syncere uiuit in ipsa uirtute. Tale autem quod dicimus: Sapientia & scientia pars est magna uirtutum: sed in præsenti uita si quis putat se cognouisse nondum cognouit sicut oportet scire, qui enim cognoscit, in ænigmate cognoscit. Ergo in imagine scientiæ ambulamus & nō in ipsa sciētia, per quā facie ad faciem cognoscitur. Ita nihilominus & in ipsa sapiētiæ imagine, & nondū in ipsa sapientia ambulamus, quia nondum reuelata

reuelata facie gloriā domini speculamur. Eadē audeo de iustitia dei dicere, quod in imagine iustitiæ ambulamus, & nondum in illa iustitia quæ est facie ad faciem incedimus. Neq; enim capere poterit humana natura pellibus & carne uestita, ossibus & neruis inserta, nudam ipsam iustitiæ synceramq; ueritatem, ferre & tolerare secundū naturæ suæ potentiam ac uirtutē. Siquidē ipse Christus est natura uirtutum: ipse enim iustitia, quæ humano generi non in plenitudinē splendoris aduenit, quia Iesus Christus seipsum exinaniuit forma dei ut formam serui acciperet. Et si quidem de solis Iudæis sermo scripturę loqueretur, dixisset forsitan, quanquam in umbra ambulet homo: sed quia ut arbitror de melioribus sermo fit q̄ erant illi qui secundum umbrā legis uiuebant, propterea scriptū est, quanq; in imagine ambulet homo. Quod clarius ad intellectū ueniet ex sermonibus apostoli Pauli, qui tres quasdā species proprietatis designat in lege, umbrā dicēs & imaginem & ueritatem. Ait nanq;: Vmbram enim habens lex bonorum futurorum, Heb. 10
non ipsam imaginem rerum, per singulos annos ijsdem ipsis hostijs quas offerūt indesinenter nunq; potest accedētes facere perfectos. Ergo lex umbrā habet futurorū bonorum non ipsam imaginem rerum, ostendens sine dubio aliā esse imaginem rerum quàm iliam quæ legis umbra designatur. Et si quis potest describere obseruantiā illam Iudaici cultus, cōlideret templū illud non habuisse imaginem rerū, sed umbram: uideat quoq; altare umbram esse, uideat & hircos & uitulos qui adducunt ad uictimā umbram esse illa omnia, secūdū illud quod scriptum est: Vmbra enim est uita nostra super terram. Si quis uerò transire potuerit ab hac umbra, ueniat ad imaginē rerum, & uideat aduētum Christi in carne factum, uideat eum pōtificem, offerentem quidem & nunc patri hostias, & postmodum oblaturū: & intelligat hæc omnia imagines esse spiritalium rerum, & corporalibus officijs cœlestia designari. Imago ergo dicit hoc quod recipit ad præsens, & intueri potest humana natura. Si potes mente & animo penetrare cœlos, & sequi Iesum qui penetrauit cœlos, & adsistit nūc uultui dei ꝓ nobis, ibi inuenies illa bona quorum umbram habuit lex, & imaginē Christus ostendit in carne, quæ præparata sunt beatis, quæ nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Quæ quū uideris intelliges quia qui in ipsis ambulat, & in illorū desiderio & cupiditate perdurat, iste nō in imagine, sed in ipsa iam ambulat ueritate. Veruntamē in imagine ambulat homo. Repetamus ergo sermonem illum quem dixit Apostolus, in quo generales duas imagines designauit, unam quidem terrenam, aliam uerò cœlestem, & comparemus ad hoc, quanquam in imagine ambulat homo: & hoc quod generaliter dictū est, in multas species diuidamus, ut cum diuiditur sermo per singula, atq; discutitur, clarescat quod intrinsecus latet. Hoc est autem quod dicimus: Omnis potestas inimica, & unaquęq; uirtus diuina quæ auxilium præstat his qui salutē consequi cupiunt: singulæ harū imagines quasdam exprimūt in anima eorum qui se ad receptaculum earum diuersis studijs exhibēt, Verbi gratia sicut superius diximus, oēs quidē homines, aut cœlestis, aut terreni imaginem portamus, sed & in his ipsis multa diuersitas. Vtputa omnis peccator portat imaginem terreni, sed non omnis similiter. Non æque imaginem terreni portat homicida & mendax, aut adulter & conuitiosus, aut puerorum corruptor & fur, quamuis omnes isti terreni imaginē portent, sed multa est inter ipsos differentia pro diuersitate peccati. Secundum has ergo diuersitates imaginis terreni, cōtemplare etiam diuersitatē imaginis cœlestis, & intuere Paulum portantem imaginem cœlestis, & Timotheū. Et quid? pu- 1 Cor. 15
tamus quia similiter ut in Paulo, ita & in Timotheo erat imago cœlestis? Nihil amplius, nihil præclarius habebat imago Pauli præter imaginē Timothei? Ego arbitror qa secūdum hoc quod precedebat uitę merito, uerbi potētia, magnanimitate propositi Paulus Timotheum, ita & in illo maior ac splēdidior refulgebat imago cœlestis, qualē in illo faciebat imaginē Christus, cum in eo loqueretur: & aliam & longe (ut ego arbitror) inferiorē in illo faciebat imaginē qui dicebat: Et dixit angelus qui loquebatur in me, & sic Zach. 1
per singula etiā apud teipsum requirēs, diuersitatē inueniesimaginis siue terrenę in peccatoribus, siue cœlestis in sanctis. Omne ergo quod agit à nobis per singulas horas uel momēta, imaginē aliquā deformat: & ideo per singula scrutari debemus actus nostros, & nosmetipsos probare in illo opere, & in illo sermone, utrū cœlestis an terrena imago in anima nostra depingit. Sed & illud admonere uos inutile nō uidebit, quod multi in

hoc mun-

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc mundo propter imagines malorũ regum imò potius tyrannorũ perierunt, pro hoc tantũmodo quod tyrãnicę apud eos imagines deprehẽsę sunt, et hoc solũ eis fuisset ad crimen. Perscrutetur ergo nunc se unusquisq; uestrũ, & cordis sui arcana recenseat, ac diligenter inquirat quas ibi imagines gerat. Si inuẽtus fueris habere ibi formas diaboli, et imaginẽ Satanæ, quod tibi erit uitæ refugiũ? quis miser ebitur tui, cum de intimo cõclaui cordis tui tyrannica imago proferet? Sin aũt uis ut per species tibi huiusmodi imagines designẽ, audi. Ira, imago tyrannica est, auaritia, dolus, superbia, tumor, gloriæ secula res, inuidiæ, ebrietates, comessatiões, & his similia. Quas si nõ citius abieceris de domo tua, si nõ detraxeris & abraseris à sensib. tuis omnẽ fucũ pessimę huius picturę, & omne figmentũ uenenati coloris absterseris, ipsæ te imagines perire faciẽt. Hęc de eo qđ scriptum est: In imagine ambulat homo. Sequitur: Thesaurizat & ignorat cui cõgreget ea. Oportebat em̃ requiri quæ sunt quæ thesaurizanť & ignorantur cui congregentur, & quæ sunt quę congregantur & nõ ignorantur cui permanent. Sequitur: Et nunc quę est expectatio mea? nonne dñs? Sicut sapiẽtia nostra Christus est, & iustitia Christus est, se
1 Cor. 1 cundũ quod scriptũ est: Qui factus est sapiẽtia nobis à deo, & iustitia & sanctificatio &
Hier. 9 redẽptio: ita & expectatio, id est patiẽtia nostra Christus est. Propterea non gloriet sapiens in sapientia, nec fortis in fortitudine sua, quia omnia habemus in Christo. Et nunc ergo quę est expectatio id est patiẽtia mea? Dominus. Et subst̃tia mea à te est. Si habeo substantiã diuitiarũ spiritaliũ, à deo est. Insufflauit em̃ deus in faciẽ hominis spiritum uitæ, & factus est homo in animam uiuam. Ab omnibus iniquitatibus meis eripe me. Necessario addidit ab omnibus, q̃ scilicet nulla nos teneat & cõstringat iniquitas. Sed quo modo deus ab iniquitatibus eripiat, consideremus. Si pœnitẽtes pro malis gestis cõuertamur ad deum, suscipiens à nobis deus conuersionem nostram, absolutionẽ iniquitatũ donat secundum mensuram cõuersionis. Cui enim plus remittit̃, plus diligit: & propterea dicitur quia mulieri illi multa remissa sunt, quia dilexit multũ. Pro mentura ergo pœnitẽtiæ, remissionis quãtitas moderatur: ne nosmetipsos seducamus, putãtes nullis hæc regulis, nullis dispensari iudicijs. Puto em̃ quod qui omnes iustitias impleuerit, ille omnes abluat iniquitates: qui uerò paucas, uel partẽ aliquam iustitiæ operatus est, partẽ ali qu̇m iniquitatũ resoluat: qui uerò perfectã pro omnibus malis et integram pœnitentiã gesserit, ita ut purum cor iam offerat deo, iste simul omnẽ labẽ diluit peccatorũ: si uerò ex parte pœnituit, & ex parte iam meruit absolutionẽ. Hęc ergo sciẽs propheta, & quia quosdã quidẽ eripit deus ab omnibus iniquitatibus suis, quosdam ab aliquibus iniquitatibus liberat, puto quod propterea cõfidẽs egisse se ea quibus dignũ esset eũ ab omnibus iniquitatib. eripi, dicit audacter ad dominũ: Ab omnib. iniquitatib. meis eripe me.
Opprobriũ insipiẽti dedisti me. Donec habemus peccata necesse est nos exprobrari ab insipiente, & accusatore nostro diabolo: & si inueniant̃ peccata nostra non esse deleta, sed scripta in nobis stylo diaboli, per hæc ipsa quę gessimus exprobrabit nos inimicus. Sicut em̃ bona quęq; scripta dicunt̃ nõ atramento, sed spiritu dei uiui, ita mala quæq; cõscribuntur atramẽto & calamo diaboli. Propter quod dñs & saluator noster deleuit chirographũ peccatorũ nostrorũ, quod erat aduersum nos diabolo adstipulãte cõscriptũ,
Esa. 44 sicut & ante prædixerat per prophetã dicentẽ: Ecce deleo sicut nubẽ iniquitates tuas, & sicut nebulã peccata tua, & ultra nõ ero memor. Vt ergo nõ exprobremur ab insipiente, cõuertamus nos ab omnibus iniquitatibus nostris, ne deprehẽdens in nobis maculas peccatorũ, id est suę uolũtatis insignia, exprobret, & dicat: Ecce hic Christianus dicebat̃, & signo Christi signabat̃ in fronte, meas aũt uolũtates & mea chirographa gerebat in corde. Ecce iste qui mihi & operib. meis renũciauit in baptismo, meis rursum operibus se inseruit, meisq; legibus paruit. Liberati ergo ab omnibus iniquitatibus, studeamus ne in die iudicij huiuscemodi opprobrijs insipiẽtis diaboli succũbamus. Obmutui et nõ aperui os meum, quia tu es qui fecisti. Iam & hoc superius exposuimus, cũ tractaremus illũ uersiculũ qui ait: Dum consistit peccator aduersum me, obmutui & humiliatus sum & silui à bonis. Bonum est enim eo tẽpore cum aduersum nos, uel derogationũ, uel cõuitiorum, uel probrorum tela iaciunt̃, nos huius uersiculi meminisse, qui ait: Obmutui, & non aperui os meũ, quia tu es qui fecisti. Hoc sanè requirendũ uidetur, quid est quod dixit: Tu es qui fecisti, nec tamẽ adiunxit quid fecerit. Sed ordo ipse nos docet, quoniã quidem

quidẽ uelut agonẽ quendã inter nos, & consistentẽ aduersum nos peccatorẽ describit: & quia hoc ipsum indicet fecisse deũ, id est quòd exercitij nostri causa & ꝓfectus deus fecerit ista certamina. Ideo ergo memor ero, quia tu fecisti agones istos, & tu nobis hęc exercitia patiẽtiæ præparasti. Cũ em̃ ad iracundiã prouocaret, cum conuitijs lacesseret, ne patiẽtiæ lineas excederẽ, & uerbũ aliqđ quod tibi nõ placeat proferrẽ de labijs meis, obmutui, & nõ aperui os meũ. Si uerò amplius aliquid secundũ Pauli statuta ualuero profligare, non solũ obmutescã, & nõ aperiã os meum, sed & cũ maledicor, benedicam & blasphematus deprecabor. Amoue à me plagas tuas, à fortitudine manus tuę ego defeci. Quod latini interpretes plagas dixerũt, in gręcis codicibus flagella scriptũ est, ut sit amoue à me flagella tua. Quod uidet̃ utiq; dicere positus quasi in correptiõe flagellorũ cum sicut homo pro peccatis corripit̃, uel flagellat̃ ut emendetur. Sicut & illud à quam plurimis intellig̃ quod scriptũ est: Fili noli tædiare à disciplina dei, neq; deficias cũ ab Heb. 12
eo increparis. Quẽ enim diligit deus, corripit, flagellat aũt omnẽ filium quem recipit. Si quando ergo quis huiuscemodi correptionibus increpatur, cõpetẽter dicere uidet̃: Amoue à me flagella tua. A fortitudine manus tuæ ego defeci. Sed illud cõpetenter uidet̃ aptari qđ scriptũ est: In increpationib. propter iniquitatẽ corripuisti uel erudisti hominẽ. Sed noui ego & alia flagella quibus uehemẽtius cruciamur, illa scilicet quę per prophetã describit sapientia (Prophetã etem̃ eũ dico) Quis dabit in cogitatu meo flagella, & in corde meo correptionẽ sapiẽtię, ut ignorationib. meis quę feci nõ parcatur, & peccata mea nõ prætereant̃? Vides quõ orat flagellari cor suũ ꝓ peccatis suis, & uerberari cogitatiões suas? Si quãdo ergo uides temetipsum post peccatũ affligi & cruciari in corde, & à propr̃js cogitationibus accusari: si quãdo notari te uides à cõscientia tua, et eius uerberibus flagellari, spẽ tibi emendationis ac salutis præsume. Vicinior nanq; tibi conuersionis est uia, q̃ illis qui nec peccasse se quidẽ sentiũt, nec in delictis suis cõtristãtur, nec flagella conscientiæ patiuntur. Tu ergo si uideris te flagellari & cruciari in cogitationibus tuis, & spẽ salutis de proximo attendens, dicito de his qui peccauerũt quidẽ similiter, tamẽ similiter nõ pœnitent pro delictis: Quia in laboribus hominũ non sunt, et cũ Psal. 72
hominibus nõ flagellabũtur, propterea tenuit eos superbia. Tu ergo si cruciaris & afflige ris in corde tuo, dic ad dominum: Multa quidẽ flagella peccatorũ, sed sperãtes in domino misericordia circundabit. Ostẽdimus igitur dupliciter hominibus flagella præparari: siue sensibiliter extrinsecus, quum uel lãguoribus, uel damnis, uel diuersis afflictionum generibus flagellamur: siue etiã quum ex recordatione delicti perurgentis conscientiæ stimulis terebramur in corde. Ad utrunq; ergo conuenit dici, amoue à me plagas tuas. Sed fortasse aliquis dicit, esto quia pro his cruciatibus qui extrinsecus inferuntur commoda huiuscemodi uideatur oratio, quæ cessare supplicat cruciatus, nũquid & cordis stimulum ac mentis respectũ uidebitur inhibere? Mensura in omnibus quæriť, multo magis in flagellis mẽsura percõmoda est, si em̃ fuerint ultra mensuram, nocebũt tibi etiam ipsa quæ bona sunt, & quid de flagellis dicam? Mel (inquit Salomon) inueniens Prou. 25
manduca quantum sufficit, ne forte satiatus euomas. Quod si in melle mẽsura utilis est, quanto rectius requiretur & seruabitur in flagellis? Propter quod & apostolus uerens nimia flagella cordis eius qui deliquerat, & nimiũ tristabať, dicebat: Ne forte maiore tristitia absorbeatur qui huiusmodi est. In increpationibus pro iniquitate erudisti hominẽ, & tabescere fecisti sicut araneã animã eius. Anima quæ peccat crassior efficitur. Talis nanq; est natura peccati, propter quod scriptũ est: Incrassatũ est cor populi huius. Sicut aũt peccatũ incrassescere facit, ita econtrario uirtus subtilem animã reddit, & ut extorqueã quodãmodo uocabuli nouitatẽ, omne quod in ea corporeũ est, abstergit & perimit, & purius eam incorpoream reddit. Quod aũt crassescat, & ut ita dicã carnea efficiatur anima peccatoris, indicatur ex eo quod scriptũ est: Nõ permanebit spiritus meus in Gen. 6
hominibus istis, quia caro sunt. Carnẽ sine dubio nominat animas crassiores et peccatrices. Si ergo incrassescat anima, ut efficiať caro, quid remedij deus pręparet, docet. In increpationibus, inquit, pro iniquitate erudisti hominẽ, & tabescere fecisti sicut araneã animã eius. Est ergo opus dei ut tabescere faciat, et cõsumat omne quicquid est crassioris materiæ q̃ circundať anima, ut extenuet & elimet prudentiã carnis, & ita demũ animã ad subtilem rerum cœlestiũ & inuisibilium reuocet intellectũ. Talia quædã inuenimus

sub

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ezech.11 sub sacramento non minimo apud Ezechielem prophetam designari, cũ in lebetẽ, uel cacabum carnes immitti dicunt & decoqui, & dicit quia coctæ sunt & detabuerũt, uel decoctę sunt carnes & excoctũ est ius. Scripta sunt hęc ipsis ipsis sermõibus, pro eo q lebetes uel cacabi nos suscipiẽt flãmis succẽsi, in quos iniiciemur nos q animas nostras incarnauimus uel incrassauimus, si nõ prius dũ in hoc mundo sumus, peruenerimus per pœnitentiã ut tabescãt carnes nostrę, & crassitudo animę nostræ ad subtilitatẽ deducat araneę. Si hinc adhuc carnes fuerimus egressi, mittemur in illos cacabos q succendunt lignis, uel fœno, uel stipula, id est operib. nostris quę superposuerimus fundamẽto Chri
Hier.1 sti. Tale est illud (ut opinor) quod Hieremias dicit: Vidi (inquit) lebetem uel cacabũ ardentem, & facies eius à facie aquilonis. Vel iterum cum uirgam uidit nuceam. Requiramus ergo de ista sententia, quod propterea simul uirgã ostẽdit, & cacabum igne succensum, ut si quidẽ disciplinas accipias per uirgam & emẽderis, cacabo nõ indigeas succenso: si uerò permanes indisciplinatus, & uirga nõ emẽdaris, id est uerbo correptionis uel
1 Cor.4 cõfutatus uel pœnitens, & tali uirga correptus qualẽ dicit Paulus: Quid uultis in uirga ueniã ad uos, aut in charitate spiritus & mãsuetudinis? Si ergo tali uirga nõ emẽdaris, in cacabũ mitteris, & cacabus succendet. Propterea ergo uidit Hieremias simul utrũq, & uirgã, & cacabum succensum, ut metuentes utrunq, alterum uideamus ex altero. Hæc propter hoc quod scriptũ est: Tabescere feciſti sicut araneã animã eius. Si ergo sermonẽ ad naturã animalis istius retorquemus, ex illa parte qua opus subtilissimum et quod uix oculus cõprehẽdere potest expleat, apta uidebitur expositio ista, quã superius explana
Esa.59 uimus. Si uerò quis ad illud referat q̃d Esaias in libro suo scribit, ga telã aranęę texuerũt aliter accipiendũ est: quia omnia quæ texit & agit peccator, tã nihil scias esse q̃ sunt illa quę texit aranea, licet uaria uideant et cõposita, licet exquisita quadã arte digesta. Quãta texuerũt illi diuites qui ante nos fuerũt, qui diuitias uarijs artibus, & callidis adinuentionibus congregabant, qui magistratus, qui honores, qui consulatus diuersa ambitiõe quærebãt, isti oẽs telas araneæ texuerunt. Tam enim uana, tam friuola q̃ est araneæ textura, fuerunt omnia quæ gerebant, & propterea tabefactæ sunt sicut araneę animæ eorum. Verumtamen uanitas oẽis homo. Iam hoc in superioribus explanauimus. Exaudi orationẽ meam deus & deprecationẽ meam, aurib. percipe lachrymas meas. Oportet iterũ & cum lachrymis offerre orationẽ deo, & ex intimis penetralibus in precẽ dñi cõmoueri, ut mens credens, de iudicio futuro, recordationẽ delictorum suorũ nõ absq; lachrymis, & lamentatione recenseat: quum quis resolutus in lachrymas dicit ad dñm: effundo in cõspectu tuo oratiõem meam. Auribus ergo percipe lachrymas meas, & ne sileas, inquit, à me, id est me orãte ne sileas. Sed quid? Adhuc loquente me dic, ecce adsum. Quia incola ego sum apud te, & peregrinus sicut omnes patres mei. Quia peregrinus sum, necessario etiam & incola sum, non enim sum sicut tu. Tu enim æternus es Iolus, & nos quantum inuenitur habemus initium. Ego autem si dignus efficiar esse apud te, incola tamen sum, & peregrinus apud te: quia & omnes patres mei incolæ fuerunt, & peregrini apud te: & Abraham peregrinus est apud te, quia non erat semper, sed tũc esse cœpit quando tu uoluisti, & Isaac & Iacob & omnes iusti. Remitte mihi ut refrigerem priusquàm abeam, & amplius non ero, quoniam incola sum: donec apud te sum, tãdiu sum: si autem à te exiero, perdidi etiam hoc ipsum quod sum, et ero tanquàm qui nõ sum. Denicq; propterea de peccatoribus dicit: Et erunt tanquam qui non sunt. Et alibi: Qui uocauit ea quæ non sunt. Remitte mihi ut refrigerem priusquàm abeam, & amplius non ero. Sciendum tamen est quod in nobis est, siue ut simus, siue ut non simus. Donec enim adhæremus deo & inhæremus ei qui uere est, etiam nos sumus. Sin autem abscesserimus ab eo & non adhæserimus deo, nostro uitio in contrarium decidimus. Non ergo per hoc substantialis animę designatur interitus, sed non esse dicitur cum in eo nõ permanet qui uere & semper est, ex quo ipse est. Propterea ergo & sermo nos prophetiIoſ.22 cus adhortatur dicens: Post dominum deum nostrum ibimus, & ipsi adhærebimus. Sed & nos ipsi dicamus: Adhæsit anima mea post te, in Christo Iesu domino nostro, cui est honor & gloria in secula seculorum. Amen.

Finis Homiliæ secundæ in psalmum Trigesimum octauum.

EPISTO-

BEATISSIMO PAPAE DAMASO HIERONYMVS

ORIGENES cum in cæteris libris omnes uicerit, in Cantico canticorum ipse se uicit. Nam decem uoluminibus explicitis, quę ad uiginti usq; uersuum milia penè perueniunt: primum septuaginta interpretes, deinde Aquilam & Symmachum & Theodotionẽ, & ad extremũ Quintam editionem quam in Actio littore inuenisse se scribit, ita magnifice aperteq; disseruit, ut inde mihi uideatur in eo completum esse quod dicitur: Introduxit me rex in cubiculũ suum. Itaq; illo opere prætermisso, quia ingentis est ocij, laboris & sumptuum, tantas res, tamq; dignum opus in latinum transferre sermonem, hos duos tractatus quos in morem quotidiani eloquij parulis adhuc lactentibus composuit, fideliter magis quàm ornate interpretatus sum, gustum tibi sensuum eius non cibum offerens. Tu animaduertas quanti sint illa æstimanda quæ magna sunt, cum sic possint placere quæ parua sunt.

ORIGENIS HOMILIAE DVAE IN CANTICVM CANTICORVM, INTERPRETE DIVO HIERONYMO.

Heb.9 Leuit.25 Exod.15 Deut.32 Iudic.5 2 Reg.22 Esa.5

Q VOMODO didicimus per Mosen quędam esse non solum sancta sed & sancta sanctorum, & alia non tantum sabbata, sed & sabbata sabbatorum: sic nunc docemur scribente Solomone esse quædã nõ solum Cantica, sed & Cantica canticorum. Beatus quidem is qui ingreditur sancta, sed beatior qui in ingreditur sancta sanctorũ. Beatus qui sabbata sabbatizat, sed beatior qui sabbatizat sabbatorum sabbata. Beatus similiter & is qui intelligit cantica, & canit ea: nemo quippe nisi in solennitatibus canit: sed multo beatior ille qui canit Cantica canticorũ. Et sicut is qui ingredit in sancta, plurib. adhuc indiget, ut ualeat introire in sancta sanctorum: & qui sabbatum celebrat quod à domino populo constitutum est, multa adhuc necessaria habet ut agat sabbata sabbatorum: eodem modo difficile reperitur, qui omnia quæ in scripturis cõtinentur cantica peragrans, ualeat ascendere ad Cantica cãticorũ. Egredi te oportet ex Aegypto, & egressum de terra Aegypti pertransire mare rubrum, ut possis primum canticũ canere dicẽs: Cantemus domino, gloriose enim magnificatus est. Licet aũt primũ dixeris cãticum, adhuc longe es à Cantico canticorũ. Perambula terram deserti spiritaliter, donec uenias ad puteum quem foderũt reges, ut ibi secũdum canticum canas: Post hæc ueni ad uicina sanctæ terræ, ut super Iordanis ripam constitutus cantes canticũ Moſi, dicẽs: Attende cœlum & loquar, & audiat terra uerba oris mei. Rursum habes necessariũ ut milites, & terrã sanctã hęreditate possideas, & apis tibi propheret, & apis te iudicet: Debbora quippe apis interpretatur: ut possis & illud carmẽ, quod in libro Iudicum cõtinetur, edicere. Ad Regnorum deinceps uolumen ascendẽs ueni ad canticum quando Dauid fugit de manibus omnium inimicorũ suorũ & de manu Saul, & dixit: Dominus firmamentũ meũ & fortitudo mea & refugiũ meum & liberator meus. Perueniẽdum tibi est ad Esaiam, ut cum illo dicas: Cantabo canticũ dilectę uineę meæ. Et cum uniuersa transieris, ad altiora cõscende, ut possis anima decora cum sponso & hoc canere Canticum canticorũ. Sed quot ex personis constet, incertus sum. Orãtibus aũt uobis, & reuelãte domino, quatuor mihi in his uideor inuenisse personas, uirum & sponsam, cum sponsa adolescentulas, cum sponso sodalitũ greges. Alia dicunt à sponsa, alia à sponso, nonulla à iuuẽculis, quædam à sodalibus sponsi. Cõgruum quippe est ut in nuptijs adolescentularũ sit multitudo cum sponsa, iuuenum turba cũ sponso. Hęc omnia noli foris quærere, noli extra eos qui prędicatione euãgelij saluati sunt. Christum

Eph.5 stum sponsum intellige: Ecclesiā sponsam sine macula & ruga, de qua scriptū est: Vt exhiberet sibi gloriosam ecclesiā nō habentē maculā, neq; rugam, aut aliquid eorū, sed ut sit sancta & immaculata. Eos uerò qui cū sint fideles, nō sunt tamē istiusmodi quales sermo præfatus est, sed iuxta modum quendā adepti uidentur salutē, animaduerte credēti um animas & adolescentulas esse cū sponsa: angelos uerò & eos qui peruenerunt in uirum perfectū, intellige uiros esse cum sponso. Inde igitur mihi uidētur quatuor ordines unum & unā, duos choros inter se cōcinentes, sponsam canere cū iuuēculis, sponsum canere cum socijs. Et cum hoc intellexeris, audi canticū canticorū, & festina intelligere illud & cum sponsa dicere ea quæ sponsa dicit, ut audias quę audiuit & sponsa. Si aūt non potueris dicere cum sponsa quæ dixit, ut audias ea quæ dicta sunt sponsæ, festina uel cū sponsi sodalibus fieri. Porro si & illis inferior es, esto cum adolescētulis, quæ in spōsæ delicijs commorantur. Hæ quippe in hoc libro, fabula pariter, & epithalamio sunt personæ: ex quo & gentiles sibi Epithalamiū uendicarunt, & istius generis carmen assumptū est. Epithalamium liquidē canticum canticorū. Primum sponsa orat & statim in medijs precibus auditur: uidet præsentē spōsum, uidet adolescētulas suo comitatui copulatas. Deinde respōdet ei sponsus: & post spōsi eloquia, dum ille pro eius patitur salute, respondent sodales, donec sponsus sit in recubitu, & a passione cōsurgat, se quædā sponsæ ornamenta facturos. Verū iam ipsa uerba ponenda sunt, in quibus prius uox spōsæ deprecantis auditur. OSCVLETVR me osculo oris sui. Quorū iste est sensus: Quouscq; sponsus meus mittit oscula per Mosen, mittit oscula per prophetas: lā ipsius cupio ora cōtingere, ipse ueniat, ipse descēdat. Orat igit sponsi patrē, & dicit ad eum: Osculet me osculo oris sui. Et quia talis est ut cōpleatur super eam propheticū illud in quo dicit: Adhuc te loquente dicam, ecce adsum: sponsam sponsi pater exaudit, mittit filium suum. Videns illa eum cuius deprecabatur aduentum, orare destitit, & ad eum cōminus loquit: Quoniam bona ubera tua super uinū, & odor unguentorū tuorū super omnia aromata. Spōsus igitur Christus missus à patre uenit unctus ad spōsam, & dicitur ad eum: Dilexisti iustitiā, & odisti iniquitatē, propterea unxit te deus, deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis. Si me tetigerit spōsus, & ego boni odoris ero, & ego liniar unguētis, & ad meusq; eius unguenta peruenient, ut possim cū apostolo dicere: Christi bonus odor sumus in omni loco. Nos aūt cū hæc audiuimus, adhuc peccaris uitijsq; fœtemus, de quibus propheta pœnitēs loquitur: Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ. Peccatū odoris est putidi, uirtus spirat unguenta, quorū typos repetiēs in Exodo. Inuenies quoq; ibi stacten, onycha, galbanē, & reliqua. Hæc quidē ad incēsum: deinde ad opus unguentarij uaria sumunt unguēta, in quibus est nardus & stacte. Et deus qui fecit cœlū & terrā, loquitur ad Mosen dicens: Ego impleui eos spiritu sapiētiæ & intellectus, ut faciāt opera artis unguentarię: & unguētarios deus docet. Hæc nisi spiritaliter intelligant nónne fabulę sunt: nisi aliqd habeāt secreti, nónne indigna sunt deo? Necesse est igitur eū qui audire scripturas spiritaliter nouit, aut qui certe nō nouit, & desiderat nosse, omi labore contendere, ut non iuxta carnem & sanguinē conuersę, quo possit dignus fieri spiritaliū secretorū, & ut aliquid audentius dicā, spiritali cupidine uel amore accēdatur. Siquidem est & spiritalis amor: & quomodo est quidā carnalis cibus, & alius spiritalis: & alia carnis potio, alia spiritus: sic est quidā amor carnis à Satana ueniens, alius amor spiritus à deo exordium habens: & nemo potest duobus amorib. possideri. Si carnis amator es, amorem spiritus non capis. Si omnia corporalia despexisti, nō dico carnem aut sanguinē, sed argentū & possessiones, sed ipsam terram ipsumq; cœlū, hæc quippe pertranslibunt: si ista omnia contēpsisti, & ad nullū horū anima tua obligata est, neq; quoquā uitiorū amore retineris, potes amorē capere spiritalē. Ita locuti sumus quia euenit occasio, ut de amore spiritali aliqua diceremus. Expedit aūt nobis Salomonis custodire præceptum, & magis illius qui per Salomonē loquebat de sapiētia, ita dicens: Ama illā & seruabit te: circunda illā, & exaltabit te: honora illā ut te amplectatur. Est quidā spiritalis amplexus, atq; utinam cōtingat ut meam sponsam altior sponsi amplexus includat, ut ego quoq; possim dicere quod in eodē libro scriptū est: Sinistra eius sub capite meo, & dextra illius amplexabitur me. Osculet me ergo osculo oris sui. Moris est scripturarum imperatiuum modum pro optatiuo ponere, ut ibi. Pater noster qui es in

Cantic.1

2 Cor.2

Exod.30

Exod.31

Prou.4

Cantic.2

Matt.6

es in cœlis, sanctificetur nomen tuū, pro utinam sanctificetur. & nūc in præsenti: Osculet me osculo oris sui, pro eo qđ est, utinā osculet. Deinde conspicit sponsum. Venit delibutus unguētis: nec aliter ad spōsam poterat uenire, nec decebat aliter patrē ad nuptias filiū destinare. Varijs eum unxit unguentis, fecit illū Christū: uenit diuersis odoribus spirans, & audit, quia bona ubera tua super uinum. Cōgrue sermo diuinus unā candēq; rem pro locorum qualitate diuersis uocabulis nuncupat. Quando hostia offert in lege, & uult intellectum ostēdere, pectusculum separationis affatur. Quādo uerò recūbit aliquis cum Iesu, & sensuū eius cōmunione perfruitur, non pectusculū ut suprà, sed pectus alloquitur. Porrò cum sponsa loquit ad sponsum, quia nuptiale carmē inducit, non pectusculum, ut in sacrificio, non pectus, ut in Ioanne discipulo, sed ubera nominat, dicēs: Quia bona ubera tua super uinum. Cōmunica ut sponsa cum sensibus spōsi, & scias qa inebriant atq; lętificāt istiusmodi cogitatus. Quo aūt calix domini inebrians quamoptimus est, sic ubera sponsi omni meliora sunt uino, quia bona ubera tua super uinū. In medijs precib. ad sponsum uerba cōuertit. Et odor unguentorū tuorū super omnia aromata. Non uno, sed omibus spōsus uenit unctus unguētis. Si aūt & ad meam animā factam spōsam suam sponsus uenire dignabitur, q̄ oportet esse formosam, ut illū de cœlo ad se trahat, ut descēdere faciat ad terras, ut ueniat ad amatā? Quali pulchritudine decorāda est? quali debet amore feruere, ut ea loquaī ad illā quæ ad perfectā locutus est spōsam? Quia ceruix tua, quia oculi tui, quia genæ tuæ, quia manus tuæ, quia uēter tuus, quia humeri tui, quia pedes tui. De quibus si cōcesserit dominus disputabimus, quō sponsę mē bra uarientur, & singularum partium laus diuersa dicatur, ut post disputationem etiā ad nostrā dici animā similiter laboremus. Bona igitur ubera tua super uinū, & odor unguē torum tuorū super omia aromata. Si uideris sponsum, tunc intelliges uerū esse quod dicitur: Qm̄ bona ubera tua super uinū, & odor unguentorū tuorū super omia aromata. Multi habuerunt aromata. Regina Austri detulit aromata Solomoni, & plures alij aromata possederunt: sed habuerit quis quātalibet, nō possunt Christi odoribus cōparari, de quibus nūc spōsa ait: Odor unguentorū tuorū super omia aromata. Ego arbitror qa & Moses habuit aromata & Aaron, & singuli pphetarū: uerum si uidero Christum, & suauitatē unguentorū eius odorēq; percepero, statim sententiā profero dicēs: Odor unguentorum tuorū super omia aromata. Oleum effusum nomē tuum. Propheticū sacramentum est. Tantūmodo nomē Iesu uenit in mundum, & unguentū prædicat effusum. In euāgelio quoq; mulier accipiēs alabastrū unguēti nardi pistice pretiosæ, caput Iesu pedesq; perfudit. Obserua diligēter quę de duab. super caput effuderit saluatoris. Siqui dē peccatrix super pedes, & ea quę dicit nō fuisse peccatrix, super caput eius fudisse mō stratur. Obserua inquam, & inuenies in euāglica lectione, nō fabulas & narrationes abeuāgelistis, sed mysteria esse cōscripta. Impleta est utiq; odore unguēti domus. si qd peccatrix habuit, ad pedes referendū est: & si quid ea quæ nō peccatrix, ad caput. Nec mirū domum fuisse odore cōpletam, cum hoc odore mundus cōpletus sit. Scribitur in eodē loco de Simone leproso & domo eius. Ego puto leprosum mūdi istius esse principem, & hūc leprosum Simonē nuncupari, cuius domus ad aduentum Christi suaui odore cōpleta sit agente pœnitentiā peccatrice, & sancta caput Iesu unguēti odoribus perfundēte. Vnguentū effusum nomē tuum. Quomodo unguentum quod effusione sua odorem lōge lateq; dispergit, sic Christi nomē effusum est. In uniuersa terra Christus nominatur, in omni mundo prædicatur dominus. Vnguētum em effusum nomen eius. Nunc Mosi nomen auditur, quod prius ludæę tantum claudebatur angustijs. neq; em Græcorū quis piam meminit eius, neq; in ulla gentilium literarū historia de illo ceu cæteris scriptū aliquid inuenimus. Statim ut Iesus radiauit in mundo, eduxit secum legē & prophetas, & uere cōpletum est: Vnguentū effusum nomen tuū. Propterea iuuenculæ dilexerunt te. Quia per spiritū sanctum charitas dei diffusa est in corda nostra, cōgrue nomē effusiōis infertur: Vnguentum effusum nomen tuum. Hæc dicēs sponsa adolescentulas cōspicit. Quando illa sponsi patrem rogabat, & ad ipsum sponsum cōminus loquebat, nec dum adolescentulæ aderant: in medijs uerò precibus ingreditur iuuēcularum chorus & spō sæ laudatur eloquijs. Propterea iuuenculę dilexerunt te, & attraxerunt te. Adolescentulę q̄ respondent: Post te in odore unguentorum tuorū curremus. Quàm pulchrę sponsi

1 Reg.10

Cant.1

Marc.15

Luc.7

Cant.1

Universidad de Deusto
Biblioteca

pediſſequæ necdum fidutiã habent ſponſæ.Sponſa nõ poſt tergũ ſequitur, ſed ingredi-
tur iuncta lateri.Apprehẽdit dexterã ſponſi, & manus eius ſponſi dextera continet.Fa-
3 Reg.11 mulæ uerò ingrediunt poſt eã.Sexaginta ſunt reginæ & octoginta cõcubinæ & iuuen-
culæ quarũ nõ eſt numerus.Vna eſt colũba mea,perfecta mea,una eſt matri ſuæ,una eſt
ei quæ cõcepit illam.Poſt te ergo in odore unguentorũ tuorũ curremus. Cũ omni hone-
ſtate deambulantibus dictũ eſt.Poſt te in odore unguẽtorũ tuorũ curremus,ſecundum
1 Cor.9 illud:Curſum conſummaui.& illud:Qui in ſtadio currunt, oẽs quidẽ currunt, unus aũt
accipit brauium.Brauium Chriſtus eſt.Et hæ quidẽ adoleſcentulæ, quas ꝓpter amoris
Ioan.3 exordium foris ſtare cognoſcimus,iuxta illud exẽplum: Amicus aũt ſponſi ſtans & au-
diens eum,gaudio gaudet propter uocẽ ſponſi. Tale quiddã & adoleſcentulæ ſuſtinẽt:
introeunte ſponſo forinſecus remanẽt,ſponſa uerò ſpecioſa,perfecta,ſine macula, ſine
ruga, in ſponſi cubiculũ, in regium penetral ingreſſa reuertit ad iuuenculas, & nũciat
Cant.1 eis quæ ſola conſpexerit,dicitq;:Introduxit me rex in cubiculũ ſuũ. Non ait,introduxit
nos plures in cubiculũ ſuum: plures foris remanent, in cubiculũ ſola ingreditur ſpõ-
ſa,ut uideat theſauros abſconditos & tenebroſos,renũcietq; iuuenculis.Introduxit me
rex in cubiculũ ſuũ.Rurſus adoleſcentulæ, id eſt ſponſarum incipientiũ turba quamplu
rima, ingreſſa ſponſa cubiculũ ſponſi, & uidente diuitias uiri ſui, dum illius præſtolan-
tur aduentũ,lætæ cõcinunt:Exultabimus,& lætabimur in te. Pro ſpõſæ perfectione læ-
tantur.Non eſt æmulatio in uirtutibus. Amor iſte mundus, amor iſte ſine uitio eſt. Ex-
ultabimus & lætabimur in te. Diligemus ubera tua. Illa quæ maior eſt iam tuorũ uberũ
lacte perfruitur,& loquitur exultans:Bona ubera tua ſuper uinũ. Iſtæ uerò quæ exulta-
tionem & lætitiam deferũt,adoleſcentulæ quippe ſunt, deferũt charitatem & dicũt:Ex
ultabimus & lætabimur in te.Diligemus ubera tua ſuper uinũ. Diligemus inquiũt,non
diligimus.Deinde loquũtur ad ſponſam:Aequitas dilexit te.Laudant ſponſam nomen
illi æquitatis à proprijs uirtutib.imponentes.Aequitas dilexit te.Rurſum ad adoleſcen-
Ibid. tulas ſponſa reſpondet:Nigra ſum, & ſpecioſa filiæ Hieruſalẽ, ut tabernacula Cedar,ut
pelles Solomonis. Ne intueamini me, quia ego ſum denigrata, quoniam deſpexit me
Sol.Specioſa quidem eſt,& poſſumus inuenire quomodo ſpecioſa ſit ſponſa,quærimus
aũt,quomodo nigra & ſine candore ſit pulchra. Pœnitentiam egit à peccatis, ſpeciem
ei largita eſt conuerſio,& ideo ſpecioſa cantat. Quia uerò necdũ omniũ peccatorũ ſor-
de purgata, necdum lota eſt in ſalute, nigra dicit, ſed in atro colore non permanet.Fit
itaq; candida qñ ad maiora conſurgit,& cũ ab humilib.incipit ad alta conſcendere, di-
citurq; de ea:Quę eſt iſta quæ aſcendit dealbata.Et quò manifeſtius hoc myſteriũ deſcri
bat,non ait ut in pleriſq; codicib,legitur: Innixa ſuper fratruelem ſuũ, id eſt, ἐπιστηρίζο-
μένη ὑδὶ τὸν ἀδελφιδοῦ αὐτῆς, ſed ὑδὶ τὸ στῆθος αὐτῆ, id eſt ſuper pectus eius recũbens. Si-
gnificanterq; de anima ſponſæ & ſermone dicit, ſuper pectus illius recũbens,quia prin
cipale ibi cordis eſt noſtri. Vnde à carnalib.recedentes ſpiritalia ſentire debemus, & in
telligere multo melius eſſe ſic amare, q̃ amare deſiſtere. Aſcendit igitur recũbens ſuper
pectus fratruelis ſui: & quæ nũc in exordio cantici nigra ponit, in Epithalamij fine de
ea cantat:Quæ eſt iſta quæ aſcendit dealbata? Intelleximus quomodo & nigra & for-
moſa ſit ſponſa. Si aũt & tu non egeris pœnitentiam, caue ne anima tua nigra dicat &
turpis,& duplici fœditate turperis:nigra propter peccata præterita,turpis propter hoc
quia in eiſdem uitijs perſeueras.Si uerò pœnitentiam egeris, nigra erit anima tua pro-
pter antiqua delicta,propter pœnitentiam uero habebit aliquid,ut ita dicam:Aethiopi
Num.12 ci decoris.Et qa ſemel Aethiopem nominaui, uolo teſtem ſcripturã ſuper hũc aduoca-
re ſermonem.Aaron & Maria murmurant qa Moyſes Aethiopiſſam habet uxorem,&
nũc Moſes Aethiopiſſam ducit uxorẽ.Siquidẽ lex eius ad hãc noſtrã Aethiopiſſam trã-
migrauit,Murmuret Aaron ſacerdotiũ ludæorũ,murmuret & Maria ſynagoga eorum,
Moyſes de murmuratione non curat, amat Aethiopiſſam ſuã, de qua & alibi dicit per
Matt.9 prophetam:Ab extremis fluminũ afferent hoſtias.Et rurſum:Aethiopia præueniet ma
nus eius deo.Pulchre præueniet.quomodo enim in euangelio mulier illa quę ſanguine
fluebat,archiſynagogi filiam curatione præuenit,ſic Aethiopia Iſrael ęgrotante ſanata
Rom.11 eſt.Illorum delicto ſalus gentibus facta eſt ad æmulandũ eos.Nigra ſum, & ſpecioſa fi-
liæ Hieruſalem.Et tu eccleſiaſtica anima ad filias Hieruſalem cõuerte ſermonẽ, & dic:

Me

Me plus amat ſponſus,me magis diligit quàm uos,quæ multæ filiæ Hieruſalem.Vos ſo-
ris ſtatis,& ſponſam cubiculũ uidetis intrantem.Nemo dubitet nigram uocatã eſſe for-
moſam.Qui nos ſumus,ut cognoſcamus deum,ut cãtica cantici prædicemus,ut ab Ae
thiopæ finib. ut ab extremo terræ ueniremus ſapientiã ueri audire Solomonis? Et quã
do Saluatoris uox intonantis audit:Regina Auſtri ueniet in iudiciũ,& cõdemnabit ho Matt.12
mines generationis huius, quia uenit à finib.terræ audire ſapientiã Solomonis, & ecce
plus quàm Solomon hic:audi myſtica quæ dicantur.Regina Auſtri uenit à finib. terræ
eccleſia, & condemnat homines generationis huius,id eſt ludæos carni & ſanguini de
ditos.Venit à finibus terræ audire ſapientiã Solomonis, nõ illius qui in Teſtamento ue
teri prædicatur,ſed huius qui in euangelio Solomone maior eſt. Nigra ſum & ſpecio-
ſa filię Hieruſalẽ,nigra uelut tabernacula Cedar,ſpecioſa ut pelles Solomonis.Ipſa quo
que nomina cũ ſponſæ decore cõueniunt.Aiunt Hebræi, Cedar interpretari tenebras.
Nigra ſũ ergo ut tabernacula Cedar,ut Aethiopes: ſpecioſa ut pelles Solomonis: quas
eo tẽpore in tabernaculi ornamento cõpoſuit,qñ templũ ſummo ſtudio & labore fabri
catus eſt.Diues quippe Solomon,& in omni ſapientia illius nemo præceſſit illũ. Nigra
ſum & ſpecioſa filiæ Hieruſalẽ,ut tabernacula Cedar, ut pelles Solomonis. Ne intuea-
mini me,quia ego ſum denigrata.Satisfecit de nigrore ſuo,& per pœnitẽtiã ad melio-
ra cõuerſa annunciat ſe filiabus Iſrael nigrã quidẽ eſſe,ſed pulchrã, ſecundũ quod ſupe-
rius expoſuimus,& dicit:Ne intueamini me,quia ego ſum denigrata. Ne, inquit,admi-
remini coloris eſſe me tetri,ſol deſpexit me. Pleno ꝙppe radio in me luminis ſui fulgor
illuxit,ut eius ſim calore fuſcata.Neq; eñ ut decuerat,ut ſolis dignitas expetebat, illius
in me lumen accepi:delicto eorũ ſalus gentibus facta eſt, & rurſum incredulitate gẽtiũ
ſciẽtia Iſrael.Habes utrũq; apud Apoſtolũ.Filij matris meæ pugnauerũt aduerſum me.
Conſiderandum quomodo ſponſa dicat,filij matris meæ pugnauerũt aduerſum me: &
quando aduerſus eam fratrũ pugna ſurrexit. Vide Paulũ eccleſiæ perſecutorẽ, & intelli
ges quomodo filius matris eius pugnauerit aduerſum eã. Perſecutores eccleſię egerũt
pœnitentiã,& aduerſarij eius rurſum ad ſororis ſigna cõuerſi prędicauerũt fidem quam
ante deſtruebant.Hoc prophetico ſpiritu ſponſa nunc cantans,ait:Dimicauerũt in me,
poſuerunt me cuſtodem in uineis. Vineam meã non cuſtodiui. Ego eccleſia,ego ſpon
ſa,ego ſine macula, plurimarũ cuſtos ſum poſita uinearum à filijs matris meæ,qui cõtra
me aliquãdo pugnauerãt.Qua ſollicitudine curaq; diſtricta, dũ plures cuſtodio uineas,
uineam meam non ſeruaui. Intellige hoc de Paulo, & alio quocunq; ſanctorum,qui ꝓ
ſco aſpectus, faciem meam atq; ora mox cõtegere incipio.Sum quippe ſpõſa formoſa,
1 Cor.9 ſum,inquit,infirmus infirmis,ludæis ludæus,his qui ſub lege erant, quaſi ſub lege,& cæ
tera: dicatq;: Vineã meã non cuſtodiui.Deinde conſpicit ſponſum,qui conſpectus ab-
ſceſſit.Et frequenter hoc in toto carmine facit: quod niſi quis ipſe patiatur,nõ poteſt in
telligere.Sæpe Deus teſtis eſt,ſponſum mihi aduentare conſpexi,& mecum eſſe quam
plurimum:quo ſubito recedente,inuenire nõ potui quod quærebam.Rurſus igitur de-
ſidero eius aduetum, & nõnunquam iterum uenit: & cum apparuerit, meiſq; manibus
fuerit cõprehẽſus,rurſum elabitur: & cum fuerit elapſus, rurſum à me inquiritur,& hoc
crebrò facit,donec illum uere teneam, & aſcendã innixus ſuper fratruelem meum. An
nuncia mihi quẽ dilexit anima mea,ubi paſcis,ubi cubas in meridie.Non quæro alia tẽ-
pora,quando ueſpere,quando diluculo, quando in ſolis paſcis occubitu:illud tẽpus in
quiro,quando in florente die,quãdo plena luce in maieſtatis tuæ ſplẽdore uerſaris. An
nuncia mihi quẽ dilexit anima mea,ubi paſcis,ubi cubas in meridie. Diligẽter obſerua Gen.44.18
ubi meridiem legeris. Apud Ioſeph meridie fratres prandiũ celebrant. Angeli meridie
Abrahæ ſuſcipiũtur hoſpitio,& cætera iſtiuſmodi. Quære, & inuenies ſcripturã diuinã
nõ fruſtra ſeu fortuitu unumquenq; uſurpare ſermonem. Quiſputas eſt dignus è nobis
ut ad meridiẽ uſq; peruenias,& uideat ubi paſcat,ubi cubet ſponſus? Annũcia mihi quẽ
dilexit anima mea,ubi paſcis,ubi cubas in meridie.Niſi enim tu mihi annũciaueris, inci
pio errabunda iactari,& dum te quæro,in aliorũ greges incurro.Et quia aliorum erube

& alijs nudam faciem meã non oſtẽdo, niſi tibi ſoli quem iam prídẽ deoſculata ſum. Annuncia mihi quem dilexit anima mea, ubi paſcis, ubi cubas in meridie, nequãdo fiam ſicut cooperta ſuper greges ſodalium tuorum. Vtiſta non patiar, ut nõ fiam cooperta, ut ora non contegam, & ad alios uſq; perueniens, incipiam forſitan & eos amare quos neſcio: idcirco annũcia mihi ubi te quæram, & inueniam in meridie, ne forte fiam quaſi cooperta ſuper greges ſodaliũ tuorum. Poſt hæc uerba ſponſus ei cõminatur & dicit: Aut cognoſce temetipſam, quoniã regis es ſponſa, & formoſa, & à me facta formoſa. Siquidem ego mihi exhibui glorioſam eccleſiam, non habentem maculam, neq; rugam. Aut ſcito, quia ſi te non cognoueris, & tuam ſcieris dignitatem, patieris hæc quæ ſequũtur. Quænam iſta ſunt? Si nõ cognoueris temetipſam ô pulchra in mulieribus, egredere tu in ueſtigijs gregum, & paſce non greges ouium, nõ agnorum, ſed hœdos tuos. Statuet quippe oues à dextris, & à ſiniſtris hœdos. Si non cognoueris temetipſam ô pulchra in mulieribus, egredere tu in ueſtigijs gregum, & paſce hœdos tuos in tabernaculis paſtorum. In ueſtigijs, inquit, paſtorum nouiſſima fies, non inter oues, ſed inter hœdos tuos, cum quibus habitans nõ poteris mecum, id eſt cum bono paſtore eſſe. Equitaui meo in curribus Pharaonis aſsimilaui te amica mea. Si uis intelligere ô ſpõſa, quomodo ſcire te debeas, cognoſce cui te comparauerim: & tunc uidebis talem te eſſe quæ turpari nõ debeas, cum tuam ſpeciem cognoueris. Quid eſt igitur, equitaui meo in curribus Pharaonis aſsimilaui te? Scio equitem ſponſum Propheta dicente: Et equitatio eius ſalus. Aſſimilata es ergo equitatui meo in curribus Pharaonis. Quantum differt equitatus meus qui ſum Dominus, et demergo in fluctibus Pharaonẽ, & criſtatos eius & aſcẽſores eius & equos & currus eius: quantum, inquam, differt equitatus meus ab equis Pharaonis, tãto melior es omnibus filiabus tu ſpõſa, tu eccleſiaſtica anima, omnibus animabus quę nõ ſunt eccleſiaſticæ. Igitur ſi eccleſiaſtica anima es, omnibus animabus es melior: ſi nõ es melior, non es eccleſiaſtica. Equitatui meo in curribus Pharaonis aſsimilaui te proxima mea. Deinde pulchritudinem ſpõſæ ſpiritali amore deſcribit. Genæ tuæ ut turturis. Faciem illius laudat, & genarum rubore perfunditur. Pulchritudo quippe mulierum in genis dicitur eſſe quamplurima. Ita & nos pulchritudinẽ animæ intelligamus in genis. Labia uero eius, & linguam intelligẽtiam prædicemus. Collum tuum ut monile. Vt ornamentum quod ſolet uirginum collo pendere, & nuncupatur ὁρμίσκος, ita ſine hoc decore & tuum ipſum collum eſt ornamentũ. Poſt hæc fit ſponſus in recubitu. Requieuit ut leo, ut catulus leonis obdormiuit, ut deinceps poſſit audire, Quis ſuſcitabit eũ? Quo interim dormiente apparent ſpõſæ, ſponſi ſodales angeli, & his eam ſermonibus conſolantur. Nos tibi aurea ornamenta facere non poſſumus: non enim tam diuites ſumus ut ſponſus tuus, qui aureum tibi monile largiatur. Nos ſimilitudinem auri faciemus. nõ habemus aurum. Et in hoc quoq; lætãdum eſt, ſi ſimilitudines auri, ſi ſtigmata faciamus argenti. Similitudines auri faciemus tibi, cum ſtigmatibus argenti. uerum non omni tempore, ſed donec ſpõſus tuus ſurgat à cubitu. Cum enim ille ſurrexerit, ipſe tibi aurũ ipſe faciet argentũ, ipſe tuam mentem ſenſumq; decorabit, & eris uere diues in ſponſi domo ſponſa formoſa, cui eſt gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

Abacuc 3

Homilia ſecunda ex Origene traducta ab eo loco in quo ſcriptũ eſt: Nardus mea dedit odorem ſuum. uſq; ad eum locũ in quo ait: Quia uox tua ſuauis, & forma tua decora, & cætera.

OMNES animæ motiones uniuerſitatis cõditor Deus creauit ad bonũ: ſed pro uſu noſtro fit ſæpe ut res quæ bonæ ſunt per naturã, dum male his abutimur, nos ad peccata deducãt. Vnus de animæ motibus amor eſt, quo bene utimur ad amandũ, ſi ſapientiã amemus & ueritatẽ. Quando uerò amor noſter in peiora corruerit, amamus carnẽ & ſanguinẽ. Tu igitur ut ſpiritalis, audi ſpiritaliter amatoria uerba cãtari, & diſce motum animæ tuę, & naturalis amoris incendiũ ad meliora tranſferre, ſecũdum illud. Ama illam, & ſeruabit te, circumda illam, et exaltabit te. Viri diligite uxores ueſtras, ait Apoſtolus: ſed nõ ſtetit in eo quod dixerat, uiri diligite uxores ueſtras: uerũ ſciens eſſe dilectionem uirorum in propríjs quoq; uxoribus inhoneſtam, ſciens eſſe placentem deo, docuit quomodo uiri uxores ſuas amare deberẽt, inferens

Prou. 4
Epheſ. 5

inferens: Viri diligite uxores ueſtras, ſicut & Chriſtus eccleſiam. Et hæc quidẽ in proœmio eorum quæ poſtea differenda ſunt diximus. Quia amici ſponſi dum rex in recubitu ſuo eſt (requieſcẽs enim dormiuit ut leo, & ut catulus leonis) ſponſæ promiſerãt donec ille conſurgeret ſimilitudines auri & argenti eſſe facturos, non habentes aurum ut ſponſus, & quodammodo alijs uerbis ſponſi paſſio prædicata eſt: non irrationabiliter ad hęc ſponſa reſpõdet, & ipſa diſpenſationem quandam paſſionis intelligẽs ad id quod audierat, Similitudines auri faciemus tibi cum ſtigmatibus argenti, donec rex in recubitu ſuo eſt, ait: Nardus mea dedit odorẽ ſuum. Faſciculus guttæ fratruelis meus mihi, in medio uberum meorum demorabitur. Quomodo igit̃ aptabimus ei id quod præceſſit: Donec rex in recubitu ſuo eſt, id quod ſequitur, Nardus mea dedit odorẽ ſuum? Loquitur euangelium quia uenit mulier habens alabaſtrum unguenti nardi piſtici precioſi, nõ illa peccatrix, ſed ſancta, de qua nũc mihi ſermo eſt. Scio quippe Lucam de peccatrice, Matthæum uerò & Ioannem & Marcum non de peccatrice dixiſſe. Venit ergo non peccatrix illa, ſed ſancta, cuius nomen quoq; Ioannes inſeruit, Maria quippe erat habens alabaſtrũ unguenti nardi piſtici precioſi, & effudit ſuper caput Ieſu. Deinde ſuper hoc indignantibus non omnibus diſcipulis, ſed luda ſolo dicente: Potuit uenundari hoc trecentis denarijs & dari pauperibus, reſpondit magiſter, atq; Saluator: Semper pauperes habebitis uobiſcum, me autem non ſemper. Præueniens quippe hæc in diem ſepulturæ meæ fecit. Ideo ubicunq; prædicatum fuerit euangelium iſtud, dicetur & quod fecit hæc in memoriam eius. In figura ergo iſtius quod nunc loquitur, Nardus mea dedit odorem ſuum, illa ſuper caput domini fudit unguentum: & tu quoque aſſume nardum, ut poſtquam caput Ieſu ſuaui odore perfuderis, poſſis audacter effari, Nardus mea dedit odorem ſuum, & à Ieſu reciprocum audire ſermonem, quia ubicunq; prædicatum fuerit hoc euangelium in toto mundo, dicetur & quod fecit hæc in memoriam eius. Tu quoq; facito, in uniuerſis gentibus prædicato. Quando autem hoc faciesꝰ Si factus fueris ut Apoſtolus, & dixeris: Chriſti bonus odor ſumus, in omni loco in his qui ſaluãtur, & in his qui pereunt. Bona opera tua nardus ſunt. Si uerò peccaueris, peccata tetro odore redolebũt. dicit quippe pœnitens: Computruerunt & corruptæ ſunt cicatrices meæ à facie inſipientiæ meæ. Non de nardo propoſitum eſt nũc ſpiritui ſancto dicere, neq; de hoc quod oculis intuemur euangeliſta ſcribit unguento, ſed de nardo ſpiritali, de nardo quæ dedit odorem ſuum. Faſciculus ſtactes, id eſt guttæ, ſiue ſtillæ, fratruelis meus mihi. Guttam unguenti, caſiam, galbanum, in Exodo legimus præcepto Domini in thymiama, id eſt in ſacerdotale chriſma cõfectum. Si ergo uideris Saluatorem meum ad terrena aut humilia deſcendentem, uidebis quomodo uirtute magna, & maieſtate diuina ad nos modica quędam ſtilla defluxerit. De hac ſtilla & propheta cecinit dicens: Et erit de ſtilla populi huius congregandus congregabitur Iacob. Et ſicuti ſecundũ alium ſenſum, Lapis erat præciſus è mõte ſine manibus noſtri in carne Saluatoris aduẽtus: neq; enim totus mons fuit qui deſcendit ad terras, nec poterat humana fragilitas totius montis magnitudinẽ capere: ſed lapis ex monte, lapis offenſionis, & petra ſcandali deſcendit in mundum: ſic ſecundum alium intellectum ſtilla nuncupatur. Oportebat quippe ut quia omnes gentes in ſtillam ſitulæ reputatæ ſunt, is qui pro omnium ſalute factus eſt omnia, etiam ſtilla fieret ad eas liberãdas. Quid enim pro noſtra ſalute non factus eſt? Nos inanes, & ille exinaniuit ſemetipſum formam ſerui accipiens. Nos populus ſtultus & non ſapiens, & ille factus eſt ſtultitia prædicationis, ut fatuum dei ſapiẽtius fieret hominibus. Nos infirmi, infirmum dei fortius hominibus factum eſt. Quia igitur uniuerſæ gentes ut ſtilla ſitulæ, & ut momentum ſtateræ reputatæ ſunt, idcirco factus eſt ſtilla, ut per eũ à ueſtimẽtis noſtris odor ſtillæ procederet, iuxta illud: Myrrha & ſtilla & caſia à ueſtimẽtis tuis, à domibus elephantinis, ex quibus lætificauerunt te filiæ regum in honore tuo. Quæ in xliiij Pſalmo dicuntur ad ſponſam: Faſciculus ſtillæ fratruelis meus mihi. Conſideremus quid ſibi fratruelis nomine uelit. Eccleſia quæ hoc loquitur de fratruele, nos ſumus ex gentibus cõgregati. Saluator noſter ſororis eius eſt filius, id eſt Synagogæ. duæ quippe ſorores ſunt, eccleſia & Synagoga. Saluator ergo (ut diximus) filius Synagogæ ſororis, uir eccleſiæ, ſponſus eccleſiæ, fratruelis eſt ſpõſæ ſuæ. Faſciculus ſtillæ fratruelis meus mihi, in medio uberum meorum commorabitur. Quis ita beatus ut habeat hoſpitem in principali corde, in me-

2 Cor. 2
Cant. 1
Ioan. 12
2 Cor. 2
Exod. 25
Mich. 2
Dan. 2
1 Cor. 1
Pſal. 45

Universidad de Deusto
Biblioteca

dio uberum, in pectore suo, sermonẽ Dei: Tale est quippe quod canitur: In medio uberum meorum cõmorabitur. Si non fuerint fractæ mammæ tuæ, in medio earum habitabit sermo diuinus. Decebat in carmine nuptiali mammas potius appellari quàm pectus. Et perspicuum est cur ad expositionem eius quæ dicit: In medio uberum meorum commorabitur, sit assumptum, Si non fuerint fractæ mammæ tuæ, in medio uberum tuorum commorabitur sermo diuinus. Vnde dixit: Si non fuerint fractæ mammæ tuæ: De Ezechiele. Eo quippe loco ubi Hierusalem dominica corripitur uoce, inter cętera dicitur ad
Ezech.23 eam: In Ægypto fractæ sunt mammæ tuæ. Castarum ubera non frãguntur, sed meretricum ubera laxis pellibus irrugãtur. Pudicarum erecta sunt ubera, & uirginali robore tumentia. Suscipiunt sermonem sponsi & dicunt: In medio uberum meorũ commorabitur. Botrus Cypri fratruelis meus mihi. Initiũ est sermonis in germine, & initium Cypri, id est floritionis in uerbo. unde ait. Botrus Cypri, id est, floritionis fratruelis meus mihi. Non omnibus est botrus Cypri, sed his qui eius flore digni sunt. Alijs uua uaria est: huic soli quæ nigra est & formosa, in floris decore se præbet. Botrus Cypri fratruelis meus mihi. Non simpliciter ait: Botrus Cypri fratruelis meus, sed cum additamẽto mihi, ut doceret, non omnibus eum esse botrum Cypri. Videamus autẽ in quibus regionibus botrus iste sit sponsæ. In uineis Engaddi, quod interpretatur, oculus tentationis. In uineis igitur oculi tentationis botrus Cypri fratruelis meus mihi. Tentationis oculus in præsenti est. Siquidem in tentatione moramur in hoc mundo, & tentatio est uita humana super terram. Dum in hac luce uersamur, in uineis sumus Engaddi. Si autem meruerimus postea transplantari, à nostro agricola trãsferemur. Nec dubites quin possis de Engaddi uineis ad loca meliora transferri. Agricola noster ad transferendam uineã crebra meditatione
Psal.80 iam calluit. Vineam enim ex Ægypto transtulisti, eiecisti gentes, & plantasti eam. Operuit montes umbra eius, & arbusta eius cedros Libani. Et hæc quidem quę exposuimus, locuta sit sponsa de sponso, significans amorẽ suum & sponsi uenientis hospitium, quomodo in medio uberum & sui cordis arcano sponsus ueniens cõmoretur. Rursus sponsi
Cant.1 ad eam sermo dirigitur, & dicit: Ecce speciosa proxima mea, ecce speciosa, oculi tui colũbæ. Illa sic dicit ad sponsum, Ecce speciosus fratruelis meus: non adiungit, & proximus meus. Hic autẽ quando loquitur ad eam: Ecce speciosa, adiungit, & proxima mea. Quare autem illa non dicit: Ecce speciosus proximus mihi, sed tantũ, ecce speciosus? Quare ille nõ solum speciosa es dicit, sed speciosa es proxima mea? Sponsa si longe fuerit à spõso, non est speciosa: tunc pulchra fit, quando dei uerbo coniungitur. Et merito nunc docetur à spõso, ut proxima sit, & à suo latere nõ recedat. Ecce speciosa proxima mea, ecce speciosa. Incipis quidem esse speciosa ex eo, quod proxima mihi es: postquam autẽ esse cœperis speciosa, etiã sine additamẽto proximæ, absolute es speciosa. Ecce speciosa proxima mea, ecce speciosa. Videamus & aliam laudem speciosæ, ut & nos æmulemur spõ-
Matt.5 sæ fieri. Oculi tui colũbæ. Qui uiderit mulierem ad concupiscẽdum eam, iam mœchatus est eam in corde suo, oculos non habet columbæ. Si quis uerò oculos colũbæ nõ habet,
Prou.27 domũ fratris sui ingreditur infelix, non seruans illud quod in Prouerbijs est præceptũ: In domũ fratris tui ne intres infelix. Pro eo qđ Septuaginta infelix interpretati sunt, Aquila Hebræam exprimẽs ueritatem ἀχρεῖον posuit. Qui autẽ habet oculos columbæ uidet recta, & misericordiã promeretur. Videns quippe recta misericordiam cõsequetur. Porro quis uidet recta nisi qui casto cõspectu, & puris intuetur oculis? Noli igit mihi de his tantũ carnis oculis intelligere quæ dicta sunt, licet & de his intellexisse nõ inutile sit: sed ingrediens ad interiora cordis tui, & alios oculos mente perquirẽs, qui & à dei mandato illuminantur, mandatũ quippe dei illuminãs oculos, illud enitere, labora, cõtende, ut sancte intelligas uniuersa quæ dicta sunt, & similis spiritui ei qui in specie descendit colũbę, audias quia oculi tui columbæ sunt. Si intelligis legẽ spiritualiter, oculi tui colũbæ sunt.
Mar.4 Si intelligis Euangeliũ ut se uult intelligi Euangeliũ & prædicari, uides Iesum omnẽ languorem & infirmitatẽ non solum eo tempore quo carnaliter facta sunt, fuisse medicatũ, sed hodieq; medicantẽ: & nõ tantũ tunc ad homines descendisse, sed hodieq; descẽdere,
Matt.28 & esse præsentẽ. Ecce enim, inquit, uobiscũ sum omnibus diebus usq; ad cõsummationẽ seculi. Oculi tui colũbæ sunt. Ecce speciosa proxima mea, ecce speciosa, oculi tui colũbæ. Has de se sponsa audiens laudes sponso uicem in laudibus tribuit, nõ quo ei quod nõ habet

habet suo præconio largiatur, sed intelligens decorem atq; conspiciẽs ait: Ecce sponsus fratruelis meus equidem pulcher, lectus noster umbrosus. Quæro lectum in quo sponsus cum sponsa requiescat, & ni fallor corpus humanum est. Siquidem ille in Euangelio
Matt.9 paralyticus qui iacebat in lecto, & abire in domum suam sublato grabato uoce iussus est Saluatoris, antequam sanarẽ super debile membrorum suorum corpus iacebat, quod postea dei uirtute solidatum est. sic ego intelligo, Tolle grabatum tuum, & uade in domum tuam. Neq; enim ad hoc filius dei de cœlestibus ad terrena descẽderat, ut de lectulis imperaret, & consurgentem ab ægrotatione sua sine lectulo non pateretur ascẽdere. Tolle inquiens grabatum tuum, & uade in domum tuam. Et tu igitur à Saluatore sanatus tolle grabatum tuum, & uade in domum tuam, ut cum ad te uelut sponsam uenerit sponsus, & in eo tecũ fuerit reclinatus, dicas: Ecce sponsus fratruelis meus, equidem pulcher, acclinatio nostra umbrosa. Ecce speciosus fratruelis meus, ipse & speciosus est, &
Psal.121 umbrosus. Per diem quippe sol non uret te, neq; luna per noctem. Trabes domorum nostrarum cedri, multitudinis uerba sunt. Videntur aũt mihi uiri hæc dicere qui cum sponso sunt, de quibus superius sermo præfatus est. Domos cedrinas trabibus intextas, & cypressis contignatas. Siquidem pro stibe ascendit cypressus, & pro coniza ascendit myrtus. Requirens igitur cuius naturæ ista sunt ligna & cedrum imputribile, & cypressum odoris optimi deprehendens, labora & tu ita cõtignare domũ tuam, ut de te quoq; pos-
Cant.1 sit dici: Trabes domuum nostrarũ cedri, & cõtignationes nostræ cypressi. Post hæc spõ-
Cant.2 sus loquitur: Ego flos campi, & lilium conuallium. Propter me qui in ualle eram, descendit in uallem, & in uallem ueniens fit lilium: pro ligno uitæ quod plantatũ est in paradiso dei, totius campi, id est totius mundi, & uniuersæ terræ flos factus est. Quid enim sic potest esse flos mundi, ut uocabulum Christi? Vnguentum effusum nomen eius. Aliter idipsum dicitur: Ego flos campi, & lilium cõuallium, & hęc quidem de semetipso. Deinde sponsam laudãs ait: Vt lilium in medio spinarum, sic proxima mea in medio filiarum. Sicut lilium nõ potest spinis comparari, inter quas semper exoritur, eodẽ modo proxima mea super omnes filias lilium est in medio spinarũ. Ista audiens sponsa uicem reddit spõso, & sentiens illius etiam suauitatem in uocem laudantis erumpit. Vnguentorũ quippe odor licet suauiter spiret, & sensum odore demulceat, non tamen eiusmodi est, ut suaue sit ad edẽdum. Est autem aliud quod optimi saporis sit & odoris, id est ut fauces dulcẽdine delectet, & spiritum mulceat odoratu: tale est malum, & istiusmodi est naturæ, ut utraq; in se possideat. Idcirco uolens non solum beneuolẽtiam sermonis, sed & dulcorem eius sponsa laudare, ait: Vt malum in lignis syluæ, ita fratruelis meus in medio filiorum. Omnia ligna, omnes syluæ arbores ad comparationẽ sermonis dei syluæ inferaces existimãtur, ad Christum saltus est omne quod dixeris, & infructuosa sunt omnia. Quæ enim possunt dici ad eum comparata fructifera? Etiam ligna quæ uidebantur fructibus incuruari, ad collationem aduẽtus eius infructuosa monstrata sunt. Ideo ut malum in lignis syluę,
Cant.2 ita fratruelis meus in medio filiorũ. In umbra eius concupiui, & sedi. Quàm pulchre non ait in umbra illius cõcupisco, sed in umbra eius cõcupiui: & non sedeo, sed sedi. Siquidẽ in principio nõ possumus cum eo proprium cõferre sermonem, uerũ in principio (ut ita dicam) quadam maiestatis illius umbra perfruimur. unde & in prophetis legit: Spiritus faciei nostræ Christus dominus, cui diximus: In umbra eius uiuemus in gentibus & ab umbra ad umbram aliam transmigramus. Sedentibus enim in regione & umbra mortis, lux orta est eis. Et trãseamus ab umbra mortis, ad umbram uitæ. Semper istiusmodi sunt profectus, ut in exordio desideret quispiam saltem in uirtutum umbra cõsistere. Ego pu-
Luc.1 to ideo & natiuitatem Iesu ab umbra cœpisse, & nõ in umbra, sed in ueritate finitã: Spiritus, inquit, sanctus ueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Natiuitas Christi ab umbra sumpsit exordium: non solum aũt in Maria ab umbra eius natiuitas cœpit, sed & in te si dignatus fuerit nascitur sermo dei. Fac igitur ut possis capere umbrã eius, & cum
Matt.25 umbra fueris dignus effectus, ueniat ad te (ut ita dicã) corpus eius, ex quo umbra nascitur. Nã in modico fidelis, & in maioribus erit fidelis. In umbra eius cõcupiui & sedi. Vi-
Cant.2 des quia non semper in umbra stetit, sed inde ad meliora transierit, dicẽs: Et fructus eius dulcis in gutture meo. Ego, inqt, desideraui in umbra eius requiescere, sed postq; me sua protexit umbra, etiã fructu illius saturatus sum, & fructus eius dulcis in gutture meo. Introducite

troducite me in domũ uini. Foris stetit spõsus, & ab sponsa susceptus est. In medio quippe uberum illius requieuit. Proximæ iuuenculæ nõ sunt istiusmodi ut sponsum hospitẽ habere mereantur. Multitudini foris in parabolis loquitur. Quàm uereor ne multæ adolescentulæ forte nos simus. Introducite me in domũ uini. Cur tamdiu foris maneo? Ecce sto ante ostium & pulso. Si quis mihi aperuerit, ingrediar ad eum, & cœnabo cum eo, & ipse mecũ. Introducite me. Et nunc eadẽ dicit sermo diuinus, ecce Christus loquitur, Introducite me. Vobis quoq; catechuminis loquit: Introducite me. Introducite, nõ simpliciter in domum, sed in domum uini, impleatur uino lætitię, uino spiritus sancti anima uestra, & sic introducite in domum uestram sponsum, uerbum, sapientiam, ueritatẽ. Potest
Cant.2 autẽ & ad eos dici qui nõdũ perfecti sunt, Introducite me in domũ uini. Ordinate in me charitatẽ. Elegãter loquutus est, ordinate. plurimorũ qppe inordinata est charitas: quando quod in primo loco debent diligere, diligunt in secundo: quod in secundo, diligũt in primo: & quod oportet amare quarto, amant in tertio: & rursus tertiũ in quarto, & est in plerisq; charitatis ordo peruersus. Sanctorũ uerò charitas ordinata est. Volo ad intelli-
Ibid. gendũ hoc quod dictũ est, Ordinate in me charitatẽ, aliqua exempla replicare. Te uult diuinus sermo diligere patrem, filiũ, filiam, uult te sermo diuinus diligere Christũ, nec dicit tibi, ne diligas liberos, ne parentibus charitate iungaris. Sed qd dicit tibi? ne inordinatam habeas charitatẽ, ne primum patrem, aut matrem, deinde me diligas, ne filij & filiæ
Matt.10 plusquam mei charitate tenearis. Qui amat patrem aut matrem super me, non est me dignus. Qui amat filium aut filiã super me, non est me dignus. Recole conscientiã tuam de patris, matris, fratrisue affectu, & considera qualem circa sermonem dei & Iesu habeas charitatem, statim deprehẽdes magis te filium aut filiam diligere, quàm uerbum, magis te parentes amare quàm Christum. Quisputas ita proficit ex nobis, ut præcipuam, & primam inter omnia sermonis Dei habeat charitatem? qui in secundo loco liberos ponat?
Eph.5 Iuxta hunc modum ama uxorem tuam. Nullus quippe aliquando suam carnem odio habuit, sed amat ut carnem: Et erunt, inquit, duo in carne una, & nõ in uno spiritu. Ama &
1 Cor.6 deum, sed ama illum non ut carnem, & sanguinẽ, sed ut spiritum. Qui enim adhæret deo, unus spiritus est. Igitur ordinata est charitas in perfectis. Vt autem post deum etiam inter nos ordo ponatur, primum mandatum est, ut diligamus parẽtes, secundum ut filios, tertium ut domesticos nostros. Si autem filius malus est, & domesticus bonus, domesticus in charitate filij collocet. Et ita fiet ut sanctorũ ordinata sit charitas. Magister quoq; & dominus noster in Euangelio præcepta de charitate constituens ad uniuscuiusq; dilectionem proprium aliquid apposuit, & dedit intelligẽtiam ordinis his qui possunt au-
Deut.6 dire scripturam dicentem: Ordinate in me charitatem. Diliges dominũ deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua, & ex tota anima tua, & ex tota uirtute tua. Et dili-
Matt.22 ges proximum tuum sicut teipsum. non proximum ex toto corde, ex tota anima, & ex
Matt.5 tota uirtute, & ex tota mẽte. Rursus inquit: Diligite inimicos uestros, & nõ apposuit, ex toto corde. Nõ est inordinatus sermo diuinus, nec impossibilia præcipit, nec dicit, diligite inimicos uestros ut uosmetipsos, sed tantũ, diligite inimicos uestros. sufficit quod eos diligimus, & odio non habemus. Proximũ uerò ut teipsum. Porrò deũ ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente, & ex tota uirtute. Si hæc intellexeris, & intellecta cõpleueris, fecisti quod sponsi sermone præcipit. Introducite me in domũ uini, ordinate in me charitatẽ. Quisputas è nobis charitatis est ordinatæ? Confirmate me in unguentis. unus de interpretibus posuit ὀινανθίνων. Hæc autẽ sponsa loquitur. Stipate me in malis. In quibus malis? Vt malum in lignis syluæ, ita fratruelis meus in medio filiorũ. Idcirco in malis eius stipate me, quia uulneratę charitatis ego. Quàm pulchrũ est, & decorum à charitate uulnus accipere. Alius iaculũ carnei amoris excepit, alius terreno cupidine uulneratus est, tu nuda membra tua, & præbe te iaculo electo, iaculo formoso. siquidẽ deus sagittarius est. Audi scripturã de hoc eodem iaculo loquentem, imò ut amplius admireris, audi
Esa.49 ipsum iaculum quid loquatur: Posuit me in sagittã electã, & in pharetra sua seruauit me, & dixit mihi, Magnũ est tibi hoc uocari puerũ meum. Intellige sagittã quid dicat, & quomodo à deo sit electa. Quàm beatũ est hoc iaculo uulnerari. Hac sagitta uulnerati fuerũt
Luc.24 illi qui inter se inuicem cõferebant: Nónne cor nostrũ ardẽs erat in uia cũ aperiret nobis scripturas? Si quis sermone nostro, si quis scripturæ diuinæ magisterio uulneratur, & po-

test dicere quia uulneratæ charitatis ego, hũc & illud forsitan sequit (quid forsitã dico? manifestam promo sententiã) Sinistra eius sub capite meo, & dextera illius amplexabit
Cant.2 me. Habet & in sinistra, & in dextera sermo dei sapientiã, quæ cum pro intellectus uarietate sit multiplex, in subiacẽti una est. Ipse Salomon de læua, & dextera sapiẽtiæ docuit, dicens: Longitudo enim, & anni uitæ in dextera eius: in sinistra aũt ipsius diuitiæ, & gloria. Igit læua eius sub capite meo, ut faciat requiescere, & brachiũ sponsi fiat ceruical meum, & reclinet animæ principale super sermonẽ dei. Læua eius sub capite meo. Non ex
Ezech.13 pedit tibi habere ceruicalia quæ lamentatio sequatur. In Ezechiele scriptũ est: Vę ijs qui consuunt ceruicalia sub omni cubitu manus. Noli cõsuere ceruicalia, noli capiti aliunde requiẽ quærere, habe sponsi læuã sub capite tuo, & dic: Læua eius sub capite meo. quam cum habueris, omnia tibi quæ sunt in læua tribuunt. Dicis quippe: In sinistra eius diuitiæ, & gloria, & dextera eius amplexabitur me. Totũ te sponsi dextera cõplectatur. Lõgitudo quippe & anni uitæ in dextera eius: & ob id longæ uitæ, & multorũ dierũ eris superterram bonã, quã dñs deus tuus dat tibi. Adiurauí uos filiæ Hierusalem in uirtutibus, & in uiribus agri. Quid adiurat sponsa filias Hierusalẽ? Si leuaueritis, & suscitaueritis charitatem. Quandiu charitas dormit in uobis ô filiæ Hierusalẽ, ô adolescẽtulæ, quę in me nõ dormit, quia uulnerata sum charitate. In uobis autẽ quæ plures estis, & adolescentulę, &
Cant.2 filiæ Hierusalẽ, dormit charitas spõsi, Adiurauí ergo uos filię Hierusalẽ, si leuaueritis, & non solũ leuaueritis, sed & suscitaueritis, quę in uobis est charitatẽ. Creator uniuersitatis cũ uos conderet, inseruit in cordibus uestris semina charitatis. Nunc aũt sicut alibi dicit:
Gen.49 Iustitia dormiuit in ea, sic dilectio dormitat in uobis. iuxta quod & alibi dicit: Spõsus requieuit ut leo, & ut catulus leonis. Adhuc in infidelibus, & in his q corde sunt dubio dormitat sermo diuinus, uigilat in sanctis: dormitat in his qui tempestatibus fluctuãt, suscitatur uerò eorum uocibus qui cupiunt uigilante sponso saluari. Statim fit eo uigilante trã-
Matt.8 quillitas, statim undarũ moles conquiescunt, spiritibus contrarijs cõcrepatur, fluctuũ rabies silet: illo dormiẽte tempestas, mors, & desperatio est. Adiuro ergo uos filiæ Hierusa-
Gen.26 lem in uirtutibus, & in uiribus agri. Cuius agri? Nẽpe illius agri pleni, quẽ benedixit dominus. Si leuaueritis, & suscitaueritis charitatẽ, quoadusq; uelit uox fratruelis mei. Ecce hic uenit saliens super montes. Hæc adhuc loquitur ecclesia, exhortãs adolescẽtulas, ut ad sponsi præparentur aduentum. Si tamen uenire uoluerit, & suum illis præbere collo-
Cant.2 quium. Adhuc igitur loquẽte ea, uenit sponsus, quẽ digito monstrat, & dicit: Ecce hic uenit saliens super montes. Intellige sponsæ animam beatam atq; perfectã, quæ citius uidenit, citius sermonis cõtempletur aduentũ, quæ sibi sapiẽtiã uenisse sentiat, & charitatẽ, & dicat nõ uidentibus, Ecce hic uenit. Orate ut & ego possim dicere, Ecce hic uenit. Si em portuero dei disserere sermones, quodammodo & ego dicam, Ecce hic uenit. Quo? Nõ uticq; ubi uallis, non ubi humilia loca. Quo uenit? Saliens super montes, transiliens super colles. Si fueris mons, salit in te sermo dei. Si non ualueris esse mons, sed fueris collis, secundus à monte, transiliet super te. Quàm uerò pulchra, & cõuenientia rebus uocabula. Salit super montes, quia maiores sunt: transilit super colles, quia minores sunt. Nõ transilit super montes, non salit super colles. Ecce hic uenit saliens super montes, transiliẽs super colles. Similis est fratruelis meus capreæ, aut hinnulo ceruorum in mõtibus Bethel. Hæc duo animalia in scripturis frequẽtius nominãtur: & quo amplius admireris, sæpius iuncta ponuntur, Et hæc sunt ait quæ manducabis, post paululum inferẽs capreã, & ceruum. In præsenti quoq; libro pariter nominantur ceruus, & caprea. Quodammodo em cognata sibi sunt, & uicina ista animalia. Caprea, id est dorcas, acutissime uidet. Ceruus interfector serpẽtũ est. Quisputas est dignus è nobis, qui iuxta dignitatẽ loci atq; mysterij, plenam possit explicare rationem? Oremus dominũ, ut nobis largiat sensum ad aperiendas scripturas, & possimus dicere: Quomodo aperuit nobis Iesus scripturas. Quid igitur? dicimus quia dorcas hoc est caprea secundum eorũ physiologiam qui de naturis omnium animalium disputant, ex insita sibi ui nomen acceperit. Ab eo enim quod acutius uideat, id est παρὰ τὸ ὀξέως λέρκειν, dorcas appellata est. Ceruus uerò serpentũ inimicus ac debellator est, ita ut spiritu nariũ eos extrahat de cauernis, & superata pernicie ueneni eorũ pabulo delectet. Forsitan saluator meus caprea fit iuxta θεωρίαν, ceruus iuxta opera. Quænam ista sunt opera? Interficit ipse serpẽtes, contrarias fortitudines iugulat. ideo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal.74 ideo dicam ei: Tu contriuisti capita draconum super aquas, tu cõtriuisti caput draconis. Similis est fratruelis meus capreæ, uel hinnulo ceruorũ super mõtes domus dei. Bethel quippe interpretatur domus dei. Nõ omnes montes domus dei sunt, sed qui montes ecclesiæ sunt. Inueniuntur quippe & alij montes erecti, & cõsurgentes aduersus scientiam dei, montes Ægyptiorum & Allophylorum. Vis scire quia similis est fratruelis meus capreæ, aut hinnulo ceruorũ super montes Bethel? Esto mons ecclesiasticus, mõs domus dei, & ueniet ad te sponsus similis capreæ, uel hinnulo ceruorũ super mõtes Bethel. Cernit sponsum appropinquasse uicinius, qui ante super mõtes uersabatur & colles, assimulat eum transilientẽ atq; salientem. Et post hæc ad se, & ad alias adolescentulas aduenisse
Cant.2 cognoscẽs, dicit: Ecce hic retro post parietem nostrum. Si ædificaueris parietem, & fecris ædificationem dei, ueniet post parietem tuũ, Prospiciens per fenestras. Vna fenestra unus est sensus, per hunc prospicit sponsus, alia fenestra, alius est sensus, & per hunc spõsus sollicite cõtuetur. per quos sensus non prospicit sermo dei? Quid sit autem prospicere per fenestras, & quomodo per eas sponsus aspiciat, sequẽs docebit exemplũ. Vbinõ
Hier.9 prospicit sponsus, ibi mors inuenit ascendens, ut legimus in Hieremia: Ecce mors ascendit per fenestras nostras. Quando uideris mulierem ad concupiscẽdum eam, iam mors
Eccl.7 ascendit per fenestras tuas. Eminens per retia. Intellige quia in medio laqueorũ ambulas, & subtus machinas transeas imminentes, omnia retibus plena sunt, diabolus laqueo cuncta compleuit. Si autem uenerit tibi sermo dei, & cœperit eminere de retibus, dices:
Psal.124 Anima nostra erepta est de laqueo uenantium. Laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Benedicti uos à domino qui fecit cœlũ & terram. Eminet igitur sponsus per retia tibi uiam faciens. Iesus descendit ad terras, subiecit se retibus mundi. uidẽs magnum hominum gregem retibus impeditum, nec ea ab alio nisi à se posse cõscidi, uenit ad retia assumens corpus humanum, quod inimicarum fortitudinum laqueis tenebatur, ea tibi dirupit, & loqueris: Ecce hic retro post parietẽ nostrum prospiciens per fenestras, eminẽs
Cant.2 per retia. Cum eminuerit dicit tibi. Respondet fratruelis meus, & dicit: Surge, ueni proxima mea, uiam tibi feci, cõscidi retia, sic ueni ad me proxima mea. Surge, ueni proxima mea, speciosa mea, columba mea. Cur ait surge? cur propera? Ego pro te sustinui rabiem
Matt.26 tempestatum, ego fluctus qui tibi debebant excepi. Tristis est facta anima mea propter te, usq; ad mortẽ. Surrexi à mortuis fractis mortis ianuis, & inferni uinculis dissolutis. Ideo dico tibi. Surge, ueni proxima mea, speciosa mea, colũba mea, qa hyems trãsiuit, pluuia abijt, flores uisi sunt in terra. Ego à mortuis surgens tempestate compressa tranquillitatem reddidi. Et quia secundum dispensationem carnis ex uirgine, & uoluntate patris creui, & sapientia & ætate profeci, Flores uisi sunt in terra, tempus sectionis adest. Sectio
Iohn.15 remissio peccatorum est. Omnem enim ramum (ait) in me manentem, & afferẽtem fructum pater meus mundat, ut fructus maiores afferat. Habeto fructus, & priora quę in te infructuosa sunt auferent. Tempus quippe sectiõis adest, uox turturis audita est in terra nostra. Non sine causa in sacrificio assumitur par turturum, aut duo pulli columbarum. Nam idem ualent, & nunquã dictum est separatim par tãtummodo columbarũ, sed par turturum, & duos pullos columbarũ. Columba spiritus sanctus est. Spiritus aũt sanctus quando de magnis & occultioribus sacramentis, & quæ multi capere nõ possunt loquitur, in turturis appellatione signatur, id est in eius auis quæ semper in montiũ iugis & in arborum uerticibus cõmoratur. In uallibus autẽ & his quæ ad homines usq; perueniũt, columba assumitur. Denicq; saluator quia hominẽ est dignatus assumere, & uenit ad terras, multicq; tunc circa Iordanẽ peccatores erant, idcirco spiritus sanctus non in turturẽ uertitur, sed columba fit, inter nos propter hominum multitudinem auis mansuetior cõuersatur. Turtur autem uidetur (uerbi gratia) Moysi & uni cuilibet prophetarum recedentium in montes & deserta, & ibi accipientium sermones dei. Vox ergo turturis audi
Luc.21 ta est in terra nostra. Ficus produxit grossos suos. A ficu dignoscite parabolam: cum ramus eius tener factus fuerit, & folia miserit, scitote qa iuxta est æstas. Vult nobis dei eloquium nunciare, post hyemem, post procellas animarũ appropinquasse messem, & ait, Ficus produxit grossos suos, uites florescũt, dederunt odorem. si iam rumpuntur in florem, tempus aduenit, & erunt uuæ. Surge, ueni proxima mea, speciosa mea, columba mea. Hæc quę superius exposuimus sponsus nõ audientib. adolescẽtulis, sed sola sponsa audiente

audiente loquitur. Volumus autem & ipsius iam audire sermonẽ loquentis ad spõsam: Surge, ueni proxima mea, columba mea, & ueni columba mea sub tegmine petræ. Et Moyses sub tegmine petræ ponit, ut uideat posteriora dei. In tegmine antemuralis. Pri
Exod.33 mum ueni ad id quod ante murũ est, & postea poteris introire ubi murus est petræ. Ostende mihi faciem tuam. Vsq; ad præsentem diem similia dicuntur ad sponsam: necdũ enim habebat fiduciã, ut reuelata facie gloriam domini cõtemplaretur. Quia uerò iam
Cant.2 ornata est atq; composita, dicitur ei: Ostende mihi faciem tuam. Nõdum erat enim uox
Ibid. eius ita suauis, ut mereretur ei dici: Audire me fac uocem tuam. Quãdo ergo didicit loqui: Tace enim ait, & audi Israel, & scito quid loquar: & suauis facta est uox eius spõso, secundum illud propheticũ: Suauis fiat ei postulatio mea: tunc ad eam sponsus esset: Et
Psal.119 audire me fac uocem tuam: quia uox tua suauis est. Si aperueris os tuũ uerbo dei, dicet tibi sponsus: Vox tua suauis est, & aspectus tuus speciosus. Quapropter cõsurgentes de precemur dominũ, ut digni efficiamur spõsi sermone, sapientia: Christo Iesu, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

COMMENTARIVS IN CANTICVM CANTICORVM, QVI VT EST PIVS ET ERVDITVS, ITA MEA quidem sententia, Hieronymi non est, nec Origenis, nec alicuius Græci. Vide censuram nostram.

PROLOGVS

PITHALAMIVM libellus, id est nuptiale carmen, in modum, mihi uidetur dramatis à Solomone cõscriptus, quem cecinit instar nubentis sponsæ, & erga spõsum suum, qui est sermo dei, cœlesti amore flagrantis. Adamauit enim eum, siue anima quæ ad imaginẽ eius facta est, siue ecclesia. Sed & magnificus hic ipse atq; perfectus spõsus, quibus uerbis usus sit ad coniunctã sibi animam, uel ecclesiam, hæc ipsa scriptura nos docet. Sodales quoq; sponsę adolescentulę cum ipsa sponsa positæ quæ dixerunt, quæcq; etiam amici ac sodales sponsi, ex eodẽ nihilominus libro, qui Canticum canticorum intitulatur, cognoscimus. Possibilitas enim data est etiam ipsis amicis sponsi aliqua dicere, ea duntaxat quæ audierant ab ipso sponso lætantes de coniunctione sponsæ. Fit ergo sermo ab ipsa sponsa, non solum ad sponsum, sed etiam ad adolescentulas: & rursum sponsi sermo non tantummodo ad sponsam, sed etiam ad amicos dirigitur spõsi. Et hoc est quod suprà diximus, carmen nuptiale in modum dramatis esse conscriptũ. Drama enim dicitur multarum personarum canilena, ut in scenis agi fabula solet, ubi diuersæ personæ introducuntur, & alijs accedẽtibus, alijs etiam discedentibus, à diuersis, & ad diuersos textus narrationis explet. Quæ singula suo ordine scriptura hæc continet, totũq; corpus eius mystícis format eloquijs. Sed primo scire nos oportet, quoniam sicut puerilis ætas non mouetur ad amorẽ possibilium, ita nec ad capiendũ quidem uerba hæc, paruula & infantilis interioris hominis ætas admittitur, illorum scilicet qui lacte in Christo aluntur, nõ cibo forti, & qui nũc primum rationabile & sine dolo lac concupiscunt. In uerbis enim Cantici canticorũ ille cibus est, de quo dicit Apolus: Perfectorũ autẽ est solidus cibus: & tales requirit auditores, qui, p possibilitate sumendi exercitatos habeant sensus ad discretionẽ boni & mali.
Heb.5 Et quidẽ paruuli quos diximus, si ueniãt ad hæc loca potest fieri ut nihil quidem ex hac scriptura proficiant, nec tamen ualde lædant, uel ipsa quæ scripta sunt legentes, uel quę ad explanationẽ eorum dicenda sunt, recensentes. Si uerò aliquis accesserit, qui secũdũ carnem tantũmodo uir est, huic tali non parum ex hac scriptura discriminis, periculicq; nascetur. Audire em̃ pure & castis auribus amoris nomina nescies, ab interiori homine ad exteriorẽ & carnalem uirum omnem deflectet auditum, & à spiritu conuertetur ad carnẽ, nutrietq; in semetipso cõcupiscentias carnales, & occasione diuinæ scripturæ cõmoueri & incitari uidebitur ad libidinẽ carnis. Ob hoc ergo moneo, & cõsiliũ do omni qui nõdũ carnis & sanguinis molestijs caret, neq; ab affectu naturę materialis abscedit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ut à lectione libelli huius eorumq; quæ in eo dicentur, penitus temperet. Aiunt em̃ obseruari etiam apud Hebræos, quod nisi quis ad ætatem perfectã maturamq; peruenerit, libellum hunc ne quidẽ in manibus tenere permittat. Sed & illud ab eis accepimus custodiri, quando quidẽ moris est apud eos omnes scripturas à doctoribus & à sapiẽtibus tradi pueris, simul & eas quas ἀλληγορήσεις appellant, ad ultimũ quatuor ista obseruari, id est principiũ Genesis, in quo mundi creatura describitur, & Ezechielis ꝓphetæ principia, in quibus de Cherubim refertur, & finem in quo templi ædificatio continetur, & hunc Cãtici canticorũ librum. Igitur necessarium mihi uidetur, anteq; ad ea quæ in hoc libello scripta sunt, discutiẽda ueniamus, de amore prius ipso qui est scripturę huius cau sa præcipua, pauca disserere, & post hæc de ordine librorũ Solomonis, in quib. hic liber tertio loco positus uidetur. tum etiam de attitulatione libelli ipsius, cur Canticũ cãticorum superscriptus sit: atq; etiam quomodo dramatis in modum, & tanquã fabula quæ in scenis personarũ immutatione agi solet, uideatur esse compositus. Apud Græcos qui dẽ plurimi eruditorũ uirorũ uolentes inuestigare ueritatis indaginẽ, de amoris natura multa ac diuersa etiam dialogorũ stilo scripta protulerũt, conantes ostendere nõ aliud esse amoris uim, nisi quæ animã de terris ad fastigia cœli celsa perducat, nec ad summã posse beatitudinem perueniri, nisi amoris desiderio prouocante. Sed & quæstiones de hoc quasi in cõuiuij propositæ referuntur, inter eos puto inter quos nõ ciborũ, sed uerborum cõuiuiũ gerebatur. Alij uerò etiam artes quasdam quibus amor hic in anima gigni uel augeri posse uideatur, conscriptas reliquerunt. Sed has artes carnales homines ad uitiosa desideria, & culpabilis amoris ministeria traxerunt. Non ergo mirũ sit, si & apud nos ubi quãto plures simpliciores, tanto plures & imperitiores uident, difficilẽ diximus & periculo ꝓximã de amoris natura disputationẽ: cum apud Græcos qui eruditi & sapientes uident, fuerint tamen aliqui qui de his non ita acceperint, ut scriptũ est, sed occasione eorũ quæ de amore dicta sunt, in lapsus carnis & in impudicitiæ præcipitia corruerũt, siue ex his quæ scripta erant (ut suprà memorauimus) admonitiones quasdam & incitamenta sumentes, siue incontinentiæ suæ uelamen scriptis ueterũ præferẽtes. Ne ergo & nos tale aliq̃d incurramus, ea quæ à ueteribus bene & spiritaliter scripta sunt, uitiose & carnaliter aduertentes, tã corporis q̃ animæ nostræ palmas ꝓtendamus ad deum, ut dominus qui dedit uerbum euangelizantibus uirtute multa, donet & nobis in uirtute sua uerbũ quo possimus ex his quæ scripta sunt, intellectum sanũ, & ad ædificationem pudicitiæ aptũ, uel nomini ipsi, uel naturæ amoris ostendere. In principio uerborũ Moysi, ubi de mũdi conditione cõscribitur, duos inuenimus homines creates referri. Primũ ad imaginẽ & similitudinẽ dei factum, secundũ ẽ limo terræ factum. Hoc Paulus apostolus bene sciẽs, & ad liquidũ in his eruditus, in suis literis apertius & euidẽtius binos esse & per singulos quosq; homines scripsit. Sic enim dixit: Nam si is q foris est homo noster corrumpitur, sed ille qui intus est, renouatur de die in diem. Et iterum: Condelector enim legi dei secundũ interiorem hominem. & his similia quanta cõscribit? Vnde puto neminem iã debere dubitare, quod Moyses de duorũ hominũ factura uel figmento scripserit in principio Geneseos, cũ uideat Paulũ qui melius utiq; q̃ nos intelligebat ea quæ à Moyse scripta sunt, duos homines esse per singulos quosq; dicentẽ. Quorũ unum, id est interiorem, renouari per singulos dies memorat: alterũ uerò, id est exteriorẽ, in quibusdã sanctis, & talibus qualis erat Paulus, corrumpi perhibet & infirmari. Quòd si alicui uidebit̃ de hoc adhuc aliquid dubitandũ, in locis ꝓprijs melius explanabit̃. Nunc autem propter quid memoriã fecerimus interioris & exterioris hominis ꝓsequamur. Ostendere enim ex his uolumus, quod scripturis diuinis per homonymias, id est per similes appellationes, imò per eadẽ uocabula, & exterioris hominis membra, & illius interioris hominis partes affectusq; nominant̃, eaq; nõ solũ uocabulis, sed & rebus ipsis sibi inuicẽ comparãtur. Verbi gratia, uetatur aliquis esse puer secundũ interiorem hominẽ, quẽ possibile est crescere, & ad ętatẽ iuuenis adduci, atq; inde successentibus incremẽtis peruenire ad uirum perfectũ, & effici patrem. His autem nominibus uti uoluimus, ut consona diuinę scripturę, illi scilicet quæ ab Ioãne scripta est, uocabula poneremus. Ait enim ille: Scripsi uobis pueri, quoniã cognouistis patrẽ: scripsi uobis patres, quoniã cognouistis eũ qui ab initio est. Scripsi uobis iuuenes, quoniã fortes estis

Gen.1
2 Cor.4
Rom.7
1 Ioan.2

estis, & per uerbũ dei quod manet in cœlo, uicistis malignũ. Euidens utiq; est nec ab ullo arbitror omnino dubitari, quod pueros hic Ioannes uel adolescẽtes, uel iuuenes, uel etiam patres secundũ animæ, non secundũ corporis appellet ætatẽ. Sed & Paulus dicit in quodã loco: Non potui uobis loqui quasi spiritalibus sed quasi carnalibus, tanq; paruulis in Christo lac uobis potũ dedi, non escam. In Christo autem paruuli proculdubio secundũ animæ, non secundũ carnis nominantur ætatẽ. Denicq; idem Paulus etiam in alio loco ait: Cum essem paruulus, loquebar sicut paruulus, sicut paruulus sapiebã, sicut paruulus cogitabam: Cũ aũt factus sum uir, destruxi quæ erant paruuli. Et iterũ alibi dicit: Donec occurramus omnes in uirũ perfectũ, in mensurã ætatis plenitudinis Christi. Scit enim occursuros esse omnes qui credũt in uirũ perfectũ, & in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Igitur sicut hæc quæ memorauimus ætatũ nomina, eisdem uocabulis & exteriori homini ascribuntur & interiori: ita inuenies etiam membrorũ nomina corporaliũ transferri ad animæ membra, seu potius efficientiæ hæc animę affectusq; dicendi sunt. Dicit̃ ergo in Ecclesiaste: Sapientis oculi in capite eius. Item in Euangelio: Qui habet aures audiendi, audiat. In Prophetis quoq;: Sermo domini qui factus est in manu prophetæ Hieremiæ, siue alterius cuiuslibet. Simile est etiam illud quod ait ille: Pes autem tuus non offendit. Et iterũ: Mei aũt paulo minus moti sunt pedes. Euidenter quoq; & uenter animæ designat̃, ubi dicit̃: Domine à timore tuo in utero concepimus. Nam inde quis dubitet, cum dicit̃: Sepulchrũ patens est guttur eorũ? Et iterũ: Præcipita domine, & diuide linguas eorũ. Sed & id quod scriptũ est: Dentes peccatorũ contriuisti. Et iterum: Contere brachiũ peccatoris & maligni. Et quid opus est me de his plura colligere, cũ abundantissimis testimonijs scripturæ diuinę repletæ sint? Ex quibus euidenter ostenditur membrorũ hæc nomina nequaquam corpori uisibili aptari posse, sed ad inuisibilis animæ partem uirtutesq; debere reuocari: quoniam & uocabula quidẽ habent similia, aperte aũt & sine ulla ambiguitate non exterioris, sed interioris hominis significantias gerũt. Est ergo materialis huius hominis, qui & exterior appellat̃, cibo potusq; naturæ suę cognatus, corporeus iste scilicet, & terrenus. Similiter aũt & spiritalis hominis ipsius qui & interior dicit̃, est proprius cibus, ut panis ille uiuus qui de cœlo descendit. Sed & potus ille est ex illa aqua quã promittit Iesus, dicens: Quicunq; biberit ex hac aqua quam ego do ei, non sitiet in ęternum. Sic ergo per omnia similitudo quidem uocabulorũ secundũ utrũq; hominem ponitur: rerũ uerò proprietas unicuiq; discreta seruat̃, & corruptibili corruptibilia præbent̃, incorruptibili uerò incorruptibilia proponuntur. Vnde accidit, ut simpliciores quidam nescientes distinguere ac secernere quę sint quę in scripturis diuinis interiori homini, quę uerò exteriori deputãda sint, uocabulorũ similitudinib. falsi ad ineptas quasdam fabulas & figmenta inania se contulerint: ut etiam post resurrectionẽ cibis corporalib. utendũ crederent, potũq; sumendum non solũ ex illa uite uera, & uiuente in secula, uerũ & ex his uitib. ligni. Sed de his aliàs uidebimus. Nũc ergo (ut precedenti obseruatione distinximus) est quidẽ secundũ interiorem hominem alius sine filijs & sterilis, alius uerò abũdans in filijs. Secundum quod & illud aduertimus dictũ: Sterilis peperit septem, & fœcunda in filijs infirmata est. Et ut in benedictionibus dicit̃: Non erit in uobis sine filijs & sterilis. Igit̃ si hęc ita se habent, sicut dicit̃ aliquis carnalis amor, quem & Cupidinem appellauerũt poetę, secũdum quem qui amat, in carne seminat; ita est & quidam spiritalis amor, secundũ quem ille interior homo amans in spiritu seminat. Et ut euidentius dicam, si quis est qui portat adhuc imaginẽ terreni, secundũ exteriorẽ hominem, agitur cupidine & amore terreno. Qui uerò portat imaginẽ cœlestis secũdũ interiorẽ hominẽ, agit̃ cupidine & amore cœlesti. Amore aũt & cupidine cœlesti agit̃ anima cũ perspecta pulchritudine & decore uerbi dei speciem eius adamauerit, & ex ipso telũ quoddã & uulnus amoris acceperit. Est enim uerbũ hoc imago, & splendor dei inuisibilis primogenitus omnis creaturę, in quo creata sunt omnia quę in cœlis sunt, & quę in terris, siue uisibilia, siue inuisibilia. Igit̃ si quis potuerit capaci mente conijcere & considerare horũ omniũ quę in ipso creata sunt decus & speciẽ, ipsa rerũ uenustate percussus, & splẽdoris magnificẽtia ceu iaculo (ut ait Propheta) electo terebratus, salutare ab ipso uulnus accipiet et beato igne amoris eius ardebit. Oportet etiam nos illud scire, quod illicitus amor, & contra legẽ,

1 Cor.3
1 Cor.13
Eph.4
Eccl.2
Matt.13
Hier.20
Psal.94,73
Psal.55
58
9
Ioan.4
Hier.15
Exod.23

Universidad de Deusto
Biblioteca

sicut accidere potest homini exteriori, uerbi gratia, ut non sponsam uel coniugē amet, sed aut meretricē, aut adulteram: ita & interiori homini, hoc est animæ, accidere potest amor, non in legitimum sponsum quem diximus esse uerbum dei, sed in adulterum aliquem & corruptorem. Quod sub hac eadem figura euidenter declarat Ezechiel ꝓphe
Ezech.23 ta, ubi Oollam & Oolibā introducit sub specie Samariæ & Hierusalē, adulterino amore corruptas, sicut locus ipse scripturæ propheticę ostendit uolentib. plenius scire. Exar descit autem etiam hic spiritalis amor animæ, aliqñ quidem ut edoceamur erga aliquos spiritus nequitiæ, aliquādo erga spiritum sanctum. & uerbum dei, qui est spōsus fidelis, & eruditæ animæ uir dicitur, & cuius ipsa spōsa in hac præcipue scriptura quæ habetur in manibus, nominatur, sicut præstante domino, plenius ostendemus, cum uerba ipsius libelli explanare cœperimus. Videtur aūt mihi diuina scriptura, uolēs cauere ne lapsus aliquis legentibus sub amoris nomine nasceretur, pro infirmioribus quibusq; eū qui a-
Gen.24.29 pud sapiētes seculi Cupido, seu amor dicitur, honestiori uocabulo charitatem uel dilectionem nominasse. Verbi gratia, ut cum dixit de Isaac: Et accepit Rebeccā, & facta est ei uxor, & dilexit eam. Et iterum de Iacob & Rachel similiter dicit scriptura: Rachel au tem erat decora oculis, & pulchra facie, & dilexit Iacob Rachel, & dixit, seruiam tibi se ptem annis prō Rachel filia tua iuniore. Euidētius autem immutatus usus uocabuli hu
2 Reg.13 ius apparet in Amnon, qui adamauit sororem suam Thamar. Scriptum est enim: Et fa ctum est post hæc, & erat Absalon filio Dauid soror decora facie ualde, & nomē ei Tha mar, & dilexit eā Amnon filius Dauid. dilexit posuit pro adamauit. Et tribulabatur, in quit, Amnon, ita ut infirmaretur propter Thamar sororem suam: quoniā uirgo erat, & graue uidebatur in oculis Amnon facere ei aliquid. Et post pauca de uiolentia quā in tulit Amnon Thamar sorori suæ, ita dicit scriptura: Et noluit Amnon audire uocē eius, sed inualuit super eam, & humiliauit eam, & dormiuit cū ea, & odiuit eam odio Amno magno ualde. quoniam maius erat odium quo oderat eā, cꝫ dilectio qua dilexerat eā. Et in his ergo, & in pluribus alijs locis inuenies scripturam diuinā refugisse amoris uocabulū, & charitatis dilectionisq; posuisse. Interdum (licet raro) proprio tamē uocabulo amorem nominat, & inuitat ad eum atq; incitat animas, ut cū dicit in Prouerbijs de sa
Prou.4 pientia: Adama eam, & seruabit te: circumda eam, & exaltabit te: honora eam, & complectetur te. Sed & in eo libello qui dicitur sapientia Solomonis, ita scriptū est de ipsa sa pientia: Amator factus sum decoris eius. Arbitror autē quod ubi nulla lapsus uidebat occasio, ibi tantum nomen amoris inseruit. Quid enim passibile, aut quid indecorū pos sit aliquis aduertere in amore sapiētię, uel in eo qui se amatorē profiteatur esse sapiētiæ? Nam si dixisset, quia adamauit uel Isaac Rebeccā, uel Iacob Rachel, passio utiq; aliqua indecora per hęc uerba erga sanctos dei homines potuisset intelligi, apud eos præcipue qui nesciunt à litera cōscendere ad spiritū. Apertissime autem in hoc ipso libello qui ha
Cant.5 betur in manibus, amoris nomen charitatis uocabulo permutatū est, in eo ubi dixit: Ad iurauī uos filiæ Hierusalē, si inueneritis fratruelem meum, ut annuncietis ei, quia uulneratæ charitatis ego sum: pro eo utiq; ut diceret: Amoris eius telo percussa sum. Nihil ergo interest in scripturis diuinis, utrum charitas dicat, an amor, uel dilectio: nisi quod in tantum nomen charitatis extollitur, ut etiam ipse deus charitas appelletur, sicut Ioānes
1 Ioan.4 dixit: Charissimi diligamus inuicē, quia charitas ex deo est, & omnis qui diligit, ex deo natus est, & cognoscit deum: qui autem non diligit, nō cognoscit deum, quia deus charitas est. Et quāuis alterius temporis sit dicere aliquid de his quæ exēpli causa ex Ioānis epistola protulimus, tamen breuiter etiā aliqua perstringere, non est uisum absurdū. Di ligamus, inquit, inuicē, quia charitas ex deo est. & post pauca: Deus charitas est. In quo ostendit & ipsum deum charitatē esse, & iterum eum qui ex deo est, charitatē esse. Quis autem ex deo est, nisi ille qui dicit: Ego ex deo exiui, & ueni in hunc mundū? Quod si
Ioan.16 deus pater charitas est, & filius charitas est: charitas autē & charitas unū est, & in nullo differt: cōsequenter ergo pater & filius unum bene dicunt. Et ideo conuenienter Christus sicut sapientia, & uirtus, & iustitia, & uerbū, & ueritas, ita & charitas dicit. Et ideo dicit scriptura: Quia si charitas manet in uobis, deus in uobis manet. Deus aūt, id est pa ter & filius, qui & ueniunt ad eum qui perfectus in charitate est, secundū uerbū domi-
Ioan.14 ni & saluatoris dicentis: Ego & pater ueniemus ad eum, & mansionē faciemus apud eū.

Scien-

Sciendum ergo est, quòd hæc charitas quæ deus est, cum in aliquo fuerit, nihil terrenū, nihil materiale, nihil corruptibile diligit. Cōtra naturam nanq; est ei corruptibile aliqd diligere, cum ipsa sit incorruptionis fons. Ipsa est enim sola quæ habet immortalitatē. Si quidē deus charitas est, qui solus habet immortalitatē, lucē habitās inaccessibilē. Quid 1 Tim.6
autem aliud immortalitas nisi uita æterna est, quam daturum se promittit deus credēti-
bus in ipsum solum uerum deum, & quem misit Iesum Christū filiū eius? Propterea er-
go in primis, & ante omnia hoc amabile & placitū dicitur esse deo, ut quis diligat domi
num deum suum ex toto corde suo, & ex tota anima sua, & ex totis uiribus suis. Et quia
deus charitas est, & filius qui ex deo est, charitas est, sui similē aliquid requirit in nobis:
ut hanc charitatē quę est in Christo Iesu, qui est charitas, uelut cognata quadam per cha
titatis nomen affinitate sociemur: sicut & ille qui iam coniūctus ei dicebat: Quis nos se Rom.8
parabit à charitate dei, quę est in Christo Iesu domino nostro? Hęc autē charitas omnē
hominem proximū diligit. Ob hoc em̄ arguit Saluator quendam, qui opinabatur quòd
iusta anima erga eam quæ iniquitatib. inuoluta est, propinquitatis iura nō seruet: & ista
de causa texuit istam parabolam, quæ dicit, quod in latrones incidit quidā, dum descen Luc.10
dit ab Hierusalem in Hiericho: & culpat quidem sacerdotem ac leuitam, qui uidētes se
minecem, præterierunt: amplectit autem Samaritanū qui misericordiam fecerit, & hūc
fuisse ei proximum ipsius qui proposuerat responsione firmauit, & ait ei: Vade, & tu fac
similiter. Etenim natura omnes nobis inuicē proximi sumus. Operibus uerò charitatis
fit, ꝓximus ille qui potest benefacere, ei q nō potest. Vnde & Saluator noster factus est
proximus nobis, nec pertransiuit nos cum semineces ex latronum uulneribus iacere-
mus. Igitur sciendum est dei charitatē semper ad deum tendere, à quo originem duxit,
& ad proximū respicere, cū quo participium gerit, utpote similiter creatā in corruptio-
ne. Sic ergo quæcūq; de charitate scripta sunt, quasi de amore dicta suscipe, nihil de no-
minibus curans. Eadem nanq; in utroq; uirtus ostenditur. Quod si quis dicat, quia & pe
cuniam, & meretricem, & alia similiter mala eodē uocabulo quod à charitate duci uide
tur, diligere appellamur: sciendum est in his non proprie, sed abusiue charitatē nomina
ti. Sicut (uerbi gratia) & deus nomen principaliter in eo est, ex quo omnia, & per quem
omnia, & in quo omnia. quod utiq; aperte uirtutem, & naturam trinæ singularitatis de-
nunciat. Secundo uerò in loco, & (ut ita dixerim) abusiue deos dicit scriptura etiā illos
ad quos sermo dei fit, sicut confirmat Saluator in euāgelijs. Sed & cœlestes uirtutes sub
hoc nomine appellari uidētur, dum dicitur: Deus stetit in synagoga deorū, in medio au Psal.81
tem deos dijudicat. Tertio uerò in loco iam non abusiue, sed falso, dij gētium dæmones
appellantur, cum dicit scriptura: Omnes dij gentium dæmonia. Itaq; & primum charita 1 Cor.8
tis nomen in deo est, propter quod iubemur diligere deū ex toto corde nostro, ex tota
anima nostra, & ex totis uiribus nostris, utpote eum à quo habemus hoc ipsum, ut dili-
gere possimus. In ipso iam sine dubio cōtinetur, ut & sapientiam, & iustitiam, & pietatē
& ueritatem, omnesq; uirtutes pariter diligamus. Vnum em̄ atq; idem est diligere deū,
& diligere bona. Secūdo loco, quasi abusiuo & inde deriuato nomine, etiā proximū di-
ligere iubemur, tanquam nosipsos. Tertium uerò est quod falso sub charitatis titulo no
minatur, diligere uel pecuniam, uel uoluptates, uel omne quicquid ad corruptelā perti
net & errorem. Non ergo interest utrū amari dicatur deus, an diligi. Nec puto quod cui
pari possit si quis deum sicut Ioannes charitatem, ita ipse amorem nominet. Denicq; me
mini aliquem sanctorū dixisse Ignatium nomine de Christo: Meus autem amor crucifi
xus est: nec reprehendi eum pro hoc dignū iudico. Sciendum autē quod omnis qui uel
pecuniam diligit, uel ea quæ in mūdo sunt materiæ corruptibilis, uirtutē charitatis quę
ex deo est, ad terrena & ad caduca deducit, & rebus dei abutit ad ea quæ nō uult deus.
Nō em̄ deus dilectionem horum, sed usum hominibus dedit. Hæc autem paulo latius
discussimus, uolentes de natura charitatis & amoris apertius attentiusq; distinguere, ne
forte quoniam scriptura dicit, quia deus charitas est, omne quod diligitur etiā si corru-
ptibile sit, ex deo esse, & hoc charitas & dilectio putarē. Sed ostēditur res quidem dei,
& munus eius esse charitas, non tamen semper ab hominibus, ad ea quę dei sunt, & quę
deus uult, opus eius assumi. Sed & hoc scire oportet, quod impossibile est, ut nō semper
humana natura aliquid amet. Omnis nanq; qui ad id ætatis uenerit, quam pubertatē uo

Universidad de Deusto
Biblioteca

cant,amat aliquid seu minus recte, cum amat quæ nõ oportet: seu recte & utiliter, cum amat quæ oportet. Verum nonnulli hunc amoris affectũ, qui animę rationabili insitus est beneficio conditoris, aut ad amorem pecuniæ trahũt & auaritiæ studiũ, aut erga gloriam captandam, & fiunt inanis gloriæ cupidi: aut erga scorta sectãda, & inueniunt impudicitiæ libidinisq; captiui: aut ad alia his similia uirtutẽ tãti boni huius effundũt. Sed & cum erga diuersas artes amor iste ducitur, quæ manu ministrantur, aut per studia præsentis uitæ non solum necessaria, ut (uerbi gratia dixerim) erga artem palæstricã, uel cursus exercitia, aut certe etiam erga geometricam, uel musicam, uel arithmeticam cõferẽ, atq; ad alias uel huiuscemodi disciplinas, nec sic quidem mihi uidetur usus eius, probabiliter sumi. Si enim quod bonum est, hoc & probabile est: bonum autem proprie nõ erga usus corporeos, sed in deo primũ & animi uirtutib. intelligitur: consequenter ille amor probabilis est, qui deo & animi uirtutibus coaptat. Et hoc ita se habere definitione ipsius saluatoris ostenditur, ubi interrogatus à quodam, quod esset mandatum omniũ maximum, & primum in lege, respondit: Diliges dominũ deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis uiribus tuis. Secundũ uerò simile est illi: Diliges proximũ tuum sicut teipsum. Et adiecit: In his duobus mandatis omnis lex pendet & prophetæ: ostendens per hæc duo iustum amorem legitimumq; cõstare, atq; in his uniuersam legẽ prophetasq; pendere. Sed & quod ait: Nõ adulterabis: Nõ occides: Nõ furtũ facies: Nõ falsum testimoniũ dices, & si quod aliud mandatũ, in hoc uerbo restauratur, in quo ait: Diliges proximũ tuum sicut teipsum. quod hoc modo facilius explanabitur. Ponamus uerbi gratia, mulierem amore alicuius uiri ardentẽ, cupientemq; in consortiũ eius ascisci, nõne omnia ita aget, & omnes motus suos ita temperabit, ut scit illi placere quem diligit: ne forte si in aliquo contra uoluntatem illius egerit, consortia eius uir ille optimus refutet atq; spernat? Poteritne hęc mulier quę erga amorẽ uiri illius toto corde, tota anima, totisq; uiribus feruet, aut adulterium cõmittere, quæ eum nouerit amare pudicitiã? aut homicidium, quæ eum nouerit mitem? aut furtũ, quæ ei sciat liberalitatem placere? aut concupiscet aliena, quæ omnes suas cõcupiscentias erga amorem uiri illius habeat occupatas? Sic ergo in charitatis perfectione, & omne mandatum restaurari dicit, & legis uirtus prophetarumq; pendere. Propter istud charitatis uel amoris bonũ sancti, nec in tribulatione angustiantur, nec aporiati exaporiantur, nec deiecti pereũt, sed quod in præsenti est momentaneum, & leue tribulationis eorũ supra modum æternum gloriæ pondus operat illis. Non em̃ omnibus, sed Paulo, & his qui ei similes sunt, præsens hæc & momentanea ac leuis dicitur tribulatio: quia perfectam charitatem dei in Christo Iesu per spiritum sanctum habent in corde suo diffusam. Sic denicq; & Iacob patriarchã amor Rachel per septem annos cõtinuos in laboribus positum diurni æstus, & nocturni frigoris ustionem sentire non siuit. Sic ipsum Paulum in amore huius incẽsum audito dicentem: Charitas omnia patitur, omnia credit, omnia sperat, omnia tolerat, charitas nũquam cadit. Nihil ergo est quod non toleret, qui perfecte diligit. Plura autem quãdo nõ toleramus, certum quod ob hoc quia charitatem quæ omnia tolerat, nõ habemus. Et si non ferimus aliqua patienter, idcirco est quia charitas nobis deest, quæ omnia patiẽ. In luctamine quoq; eo quod est nobis aduersus diabolũ, quòd frequenter cadimus, nõ dubium est quin ob hoc fiat quod non est in nobis charitas illa quę nunquam cadit. Hunc ergo amorem loquitur præsens scriptura, quo erga uerbum dei anima beata utitur, & inflammatur: & istud Epithalamij carmen per spiritum canit quo ecclesia sponso cœlesti Christo coniungitur ac sociatur, desiderans misceri ei per uerbum, ut cõcipiat ex eo, & saluari possit per hanc castam filiorum generationem, cum permanserint in fide, & sanctitate cum sobrietate: utpote cõcepti ex semine quidẽ uerbi dei, editi uerò genitiq; uel ab immaculata ecclesia, uel ab anima nihil corporeum, nihil materiale requirẽte, sed solo uerbi dei amore flagrãte. Hæc interim nobis ad præsens de amore, uel charitate, quæ in Epithalamio hoc Cantici canticorum refertur, occurrere potuerunt. Sed sciendũ est tam multa esse quæ dici debeant de charitate hac, quanta & de deo: siquidẽ ipse est charitas. Scit enim nemo patrem nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare. Similiter aũt etiã ipsum filium, quoniam & ipse charitas est, nemo scit nisi pater, & secũdũ hoc quod charitas dicitur. Solus autem spiritus sanctus est, qui ex patre ꝓcedit, & ideo scit quę in deo

Matt.22

Matt.19

Gen.29

1 Cor.13

sunt, sicut spiritus hominis scit quæ in homine sunt. Hic ergo paracletus, spiritus ueritatis, qui de patre procedit, circuit quærens si quas inueniat dignas & capaces animas, quibus reuelet magnitudinẽ charitatis huius quæ ex deo est. Nũc ergo iam ipsum deum patrem, qui charitas est, inuocãtes, per eam quæ ex ipso est charitatẽ, etiam ad reliqua discutienda ueniamus. Et tentemus primum de eo requirere quid illud sit, quod cũ tria uoluminа ecclesia dei à Salomone scripta susceperit, primus ex ipsis Prouerbiorũ liber positus sit, secundus is qui Ecclesiastes appellatur, tertio uerò in loco Cãtici canticorũ uolumen habeatur. Quæ ergo nobis occurrere possint in hoc loco, ista sunt. Generales disciplinæ quibus ad rerũ scientiam peruenitur tres sunt, quas Græci Ethicam, Physicam, & Theoricen appellauerũt, nos has dicere possumus moralem, naturalem, & inspectiuam. Nonnulli sanè apud Græcos etiam Logicen, quã nos rationalem possumus dicere, quarto in numero posuere. Alij non extrinsecus eam, sed per has tres quas suprà memorauimus disciplinas innexam cõsertamq; per omne corpus esse dixerũt. Est enim Logice, & uelut nos dicimus rationalis, quæ uerborũ, dictorũq; uidetur cõtinere rationes, proprietatesq;, & improprietates, generaq;, & species, & figuras singulorũ quoq; edocere dictorum: quam utiq; disciplinã, non tam separari, quàm inseri cæteris conuenit & intexi. Moralis autem dicitur per quam mos uiuendi honestus aptatur, & instituta ad uirtutem tendentia præparantur. Naturalis dicitur ubi uniuscuiusq; rei natura discutitur, quo nihil cõtra naturam geratur in uita, sed unumquodq; his usibus deputẽ, in quos à creatore productum est. Inspectiua dicitur, qua supergressi uisibilia, de diuinis aliquid & cœlestibus contemplamur, eaq; sola mente intuemur, quoniam corporeum supergrediuntur aspectum. Hæc ergo ut mihi uidetur sapientes quiq; Græcorum sumpta à Salomone, utpote qui ætate & tempore longe ante ipsos prior ea per dei spiritũ didicisset, tãquam propria inuenta protulerunt, & institutionum suarum uoluminibus comprehẽsa posteris tradẽda reliquere. Sed hæc ut diximus Salomon ante omnes inuenit, & docuit per sapientiã quam accepit à deo, sicut scriptum est. Et dedit deus prudentiam Salomoni, & sapientiam multam ualde, & latitudinem cordis sicut arenam quæ est ad oram maris, & multiplicata est in eo sapientia super omnes antiquos filios hominum, & super omnes sapientes Ægypti. Salomõ ergo tres istas, quas suprà diximus generales esse disciplinas, id est moralem, naturalem, & inspectiuam, distinguere ab inuicem ac secernere uolens, tribus eas libellis edidit suo quoq; ordine singulis consequenter aptatis. Primo ergo in Prouerbijs moralem docuit locum, succinctis (ut decuit) breuibusq; sententijs uitæ instituta cõponens. Secundam uerò quæ naturalis appellatur, cõprehendit in Ecclesiaste. In quo multa de rebus naturalibus differens, & inania ac uana ab utilibus necessarijsq; secernens, reinquendã uanitatem monet, & utilia rectaq; sectanda. Inspectiuũ quoq; locum in hoc libello tradidit, qui habetur in manibus, id est in Cantico canticorũ, in quo amorem cœlestium, diuinorumq; desideriũ incutit animæ sub specie sponsæ ac spõsi, charitatis & amoris ujjs perueniendũ docens ad consortium dei. Hoc uerò eum ueræ philosophiæ fundamentũ ponentem, & ordinem disciplinarũ, institutionumq; condentem, quod nõ latuerit, neq; ab eo abiectus sit etiam rationalis locus, euidẽter ostẽdit in principio statim Prouerbiorum suorum. Primo omnium per hoc ipsum quod Prouerbia attitulauit libellum suum, quod utiq; nomẽ significat aliud quidem palàm dici, aliud uerò intrinsecus indicari. Hoc enim & cõmunis usus prouerbiorum docet, & Ioannes in Euãgelio saluatorem ita scribit dicentem: Hæc in prouerbijs locutus sum uobis, ueniet hora cũ iam nõ in prouerbijs loquar uobis: sed manifeste de patre annunciem uobis. Hæc interim in ipsa tituli inscriptione. In sequenti uerò statim subiungit discretionẽ sermonis, & distinguit scientiam à sapientia, & à sapientia disciplinam, & intellectum uerborũ aliud ponit: & prudẽtiam dicit in eo esse, ut excipere quis possit uerborum uersutiam. Distinguit etiam iustitiam uerã à directione iudicij: sed & astutiam nominat quãdã his quos imbuit necessariã, illam credo per quã sophismatũ intelligi ac declinari possit argutia. Et ideo dicit innocẽtibus per sapientiã dari astutiam, sine dubio ne in uerbo dei decipiãtur fraude sophistica. Sed in hoc mihi uidetur rationalis disciplinæ meminisse, per quã doctrina uerborum, dictorumq; significantiæ discernuntur, & uniuscuiusq; sermonis proprietas certa cũ ratione distinguitur. In qua præcipue erudiri cõuenit pueros. Hoc enim hortatur, cum dicit:

3 Reg.4

Ioan.16

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dan.13 Vt det puero iuniori sensum,& cogitationē.Et quia qui in his eruditur,necessario rationabiliter per ea quæ didicit semetipsum gubernat,& uitam suam moderatius librat, propterea dicit:Intelligēs autem gubernacula acquiret. Post hæc uerò cognoscēs in uerbis diuinis quibus per prophetas humano generi traditus est ordo uiuēdi,diuersos esse eloquij tropos,& uarias dicēdi species:ac sciens haberi in eis aliquam figuram,quæ Parabola appelletur,& aliam quæ obscura dictio uocetur, aliasq; quæ ænigmata nominētur,& alias quæ dicta sapientum dicantur,scribit:Intelliges quoq; parabolam,& obscurum sermonem,dictaq; sapientū & ænigmata.Per hæc ergo singula, rationalē locum manifeste & euidenter exponit,ac more ueterum succinctis breuibusq; sententijs ingentes & perfectos explicat sensus.Quæ si quis est qui in lege domini meditetur die ac nocte,& si qs est sicut iusti os quod meditatur domini sapientiam,inuestigare diligentius poterit,& inuenire:si tamen recte quis ierit,& quærens pulsauerit ostiū sapientiæ, petēs à deo ut aperiatur sibi,& mereatur accipere per spiritum sanctum uerbum sapientiæ, uerbum scien-
Prov.1 tiæ,fiericq; particeps illius sapientiæ quæ dicebat:Extēdebam enim uerba mea,& non audiebatis.Et merito extendere se dixit uerba in eius corde, cui dederit deus(sicut suprà diximus)latitudinem cordis.Dilatatur nāq; illius cor qui potest ea quæ breuiter in mysterijs dicta sunt, latiore doctrina sumptis ex uoluminibus diuinis assertionib. explanare. Oportet igitur secundum hanc eandem sapientissimi Solomonis doctrinā eum qui sa-
Eccl.1 pientiā scire desiderat,incipere ab eruditiōe morali, & intelligere illud quod scriptū est: Concupisti sapientiā,serua māndata,& dominus dabit eam tibi. Ob hoc magister hic qui primus homines diuinam philosophiam docet,operis sui exordiū prouerbiorū posuit bellum,in quo(ut diximus)moralis traditur locus:ut cū intellectu, moribusq; quis profecerit,ueniat etiam ad naturalis intelligentiæ disciplinā,atq; ibi rerum causas naturasq; distinguens agnoscat uanitatem uanitatum relinquēdam, ad æterna autem & perpetua properandū.& ideo post Prouerbia,ad Ecclesiasten uenitur,qui docet(ut diximus)uisibilia omnia & corporea caduca esse &fragilia,quę utiq; cum ita esse deprehēderit is qui sapientiæ studet,sine dubio contemnet ea ac despiciet,& uniuerso(ut ita dicam) seculo renūcians tendet ad inuisibilia & æterna,quæ spiritalibus quidē sensibus, sed adopertis amorum quibusdam figuris docentur in Canticis canticorum. Ideo enim nouissimū locum tenet hic liber,ut tunc ad eum ueniatur,cum & moribus quis fuerit desecatis,& rerum corruptibilium atq; in corruptibilium scientiā distinctionemq; didicerit,per quę in nullo possit ex his figuris,quib.sponsæ ad spōsum cœlestis, id est animæ perfectæ amor ad uerbum dei describitur ac formatur,offendere. Præmissis nanq; his quibus purificat anima per actus ac mores,& in rerum discretionem naturalium perducitur,cōpetentet ad domestica uenitur,& ad mystica, atq; ad diuinitatis contēplationē syncero & spirituali amore cōscenditur.Hanc ergo triplicem diuinæ philosophiæ formā etiam in illis sanctis ac beatis uiris arbitror præsignatā, pro quorū sanctissimis institutionibus deus sum
Exod.3 mus dici uoluit deus Abrahā,deus Isaac,deus Iacob.Abraham tanquam moralem declarat philosophiam,per obedientiam.Tanta enim eius fuit obedientia,& obseruatio man
Gen.12 datorū,ut cum audiret,Exi de terra tua,& de cognatione tua & de domo patris tui,non
22 sit cūctatus,sed statim fecerit,imò & aliquid amplius fecerit. Audiēs enim ut immolaret filium suum,nec inde quidē dubitat,sed obtemperat præcepto: & ad exēplum obedientiæ quę est moralis philosophiæ,posteris dandū,nec filio suo unico pepercit.Isaac quoq;
26 naturalem philosophiam tenet,cum & puteos fodit,& rerum profunda rimatur. Sed & Iacob inspectiuum tenet locum,quippe qui & Israel ob diuinorū contemplationem no
28 minatus sit,& qui castra cœli uiderit,& domum dei,atq; angelorū uias, id est scalas à terris in cœlum porrectas prospexit.Vnde & merito inuenimus tres istos beatos uiros alta ria fixisse deo,hoc est philosophiæ suæ consecrasse profectus, quo scilicet edocerent nō hæc ad artes humanas sed ad Dei gratiam referenda.Sed & in tabernaculis degūt,ut per hæc ostendant,neq; in terris habendum esse aliquid proprium huic qui diuinæ philosophiæ studet,sed semper promouendum,nō tam de loco ad locum, quàm de scientia insemam designant:sed ea nunc nobis prosequi aliud in manibus habentibus longum est.Si quis

quis ergo primum locum in emendandis moribus,mandatisq; seruādis, qui per prouerbia designatur,impleuit:post hæc autem deprehensa uanitate mūdi, & rerū caducarum fragilitate perspecta,uenit in hoc ut renunciet mundo,& omnibus quæ in mundo sunt: consequenter ueniet etiam ad cōtemplanda & desideranda ea quæ nō uidentur &æterna sunt.Ad quæ tamē ut peruenire possimus,indigemus diuina misericordia,si forte ualeamus perspecta pulchritudine uerbi dei salutari in eū amore succendi, ut & ipse digne
tur huiusmodi animam diligere,quam desideriū sui habere perspexerit. Post hæc exigit nos cōsequentia sermonis dicere etiam de superscriptione ipsa Cātici canticorū. Simile
Exod.29 enim est hoc illis quæ in tabernaculo testimonij appellantur sancta sanctorū,& illis quę
Rom.16 in libro Numerorum memorantur opera operum,quæq; apud Paulū dicuntur secula seculorū.Sed quomodo differant à sanctis sancta sanctorum in Exodo,& quomodo differant opera ab operibus operū in Numerorum libro, tractātibus prout potuimus,dictū est à nobis.Sed & de seculo seculorū in locis quibus occurrit nō omissum est,& ne eadē repetamus illa sufficiant.Nunc ergo requiramus primo quæ sint cantica, quorū cantico
Gal.3 rum hoc esse canticum dicitur. Puto ergo quod cantica sint illa quæ dudum per prophetas,uel per angelos canebātur.Lex enim dicitur per angelos ministrata in manu mediatoris.Illa ergo omnia quæ per illos annunciabant, cantica erant per amicos spōsi præcedentia.Istud uerò unum canticum est, quod ipsi iam sponso spōsam suā suscepturo epithalamij specie erat canendū:in quo sponsa nō adhuc per amicos sponsi cātari sibi uult,
Ca.nt.1 sed ipsius iam spōsi presentis audire uerba desiderat,dicēs:Osculetur me osculo oris sui: unde & omnibus canticis merito præfertur.uidetur enim cætera cantica quæ lex & prophetæ cecinerunt,paruulæ adhuc sponsæ,& quæ nondū uestibula maturæ ætatis ingressa sit decantata:hoc uerò canticum adultæ,& iam ualde robustæ, & quæ capax sit iam uilis potentiæ,perfectiq; mysterij, decantari uidetur. Secundum quod dicitur de ipsa qa
ibid. una sit perfecta colūba.quæ si perfecta, ergo & perfecti uiri spōsa perfectæ suscepit uerba doctrinæ.Primum ergo canticū cecinit deo Moyses &filij Israel quādo uiderūt Ægyptios mortuos ad littus maris,& quando uiderūt manum fortem & brachium excelsum
Exod.15 domini,& crediderunt deo & famulo eius Moysi. Tunc cantauerūt dicētes: Cantemus domino,gloriose enim honorificatus est.Ego autē arbitror quòd nō possit ad istuc per sectum quis & mysticū canticum peruenire,& ad istam perfectionem spōsæ,quæ in hac scriptura cōtinetur,nisi prius ambulet per siccū in medio mari,& fiat ei aqua murus à dextera læuaq;, & sic euadat de manibus Ægyptiorum:ita ut uideat eos mortuos ad littus maris,atq; intuens manum fortem domini,quia interfecit Ægyptios, credat domino & famulo eius Moysi.Moysi aūt dico legi atq; euangelijs,omnibusq; diuinis scripturis.tūc enim merito cantabit & dicet:Cantemus domino,gloriose enim honorificatus est. Sed istud cāticum canet quis cum primum liberatus fuerit à seruitute Ægyptiorū. Post hæc autem cum trāsierit per hæc omnia quæ in Exodo,& quæ in Leuitico scripta sunt, & uenerit ad hoc ut in diuinos numeros assumatur,tunc iterum secūdum canticū canet, cum
Num.21 exierit de ualle Zareth,quod interpretatur aliena descensio,& uenerit ad puteū de quo scriptum est:Et dixit dominus ad Moysen.Cōgrega populum,& dabo eis aquam de puteo bibere.Ibi enim cantabit & dicet:Initiate ei puteum.Foderūt illum principes, excuderunt eum reges gentiū in regno suo cum dominantur eorū.Sed de his plenius in Numerorum libro,secundū quod dedit nobis dominus, dictū est.Oportet igitur uenire ad puteum qui à principibus fossus est,& à regib. excusus est, in quo opere nemo plebeus operaī,sed omnes principes,omnes reges,regales scilicet & principales animæ,quæ altitudinem putei aquā uiuam cōtinentis inquirūt.Post illud canticū uenitur ad Deutero
Deut.32 nomij canticum,de quo dicit dominus:Et nūc scribite uobis uerba cantici huius, & docete illud filios Israel,& inijcite illud in os eorum, ut fiat mihi canticum istud ad testimonium in filijs Israel. Et uide quantū & quale sit canticum istud cui ad audiēdum terra nō sufficit,sed conuocaī & cœlū. Ait enim,Attē de cœlum quæ loquar, & audiat terra uerba ex ore meo. Vide q̄ magna sint,q̄ ingentia quæ dicuntur.Expectetur (ait) sicut pluuia eloquium meum,& descēdat sicut ros super gramen,& sicut nix super fœnum, quia nomē domini inuocaui.&reliqua. Quartum canticū est in libro Iudicum,de quo scriptū
Iud.5 est:Et cantauit Debbora & Barach filius Abinoem in die illa dicētes:Incipiendo principales

pales in Israel in proposito populi benedicite dominũ. Audite reges, auribus percipite
satrapæ. & reliqua. Hæc autẽ quæ canit apis esse debet, cuius opus tale est, ut eo reges &
mediocres utantur ad sanitatem. Debbora nanq; apis interpretatur, quę istud canticum
canit, sed & Barach cum ipsa: interpretatur autẽ Barach coruscatio. Et canitur istud cã-
ticum post uictoriam, quia nec ante quis potest quæ perfecta sunt canere, nisi ubi aduer-
Iud. 5 sarios uicerit. Sic denicq; & in ipso cantico dicitur: Exurge, exurge Debbora, exuscita mi
lia populi. Exurge, exurge, cane canticum, exurge Barach. Verum & de his plenius in il
lis oratiũculis quas de libello Iudicum edidimus, diserta reperies. Quintũ post hæc can-
ticum est in secundo libro Regnorum, cum locutus est Dauid ad dominum uerba can-
tici huius in die qua liberauit eum dominus de manu omniũ inimicorum suorum, & de
2 Reg. 22 manu Saul, & dixit: Dominus mihi petra & munitio mea, liberator dominus Deus me-
us custos erit mihi. Si ergo & tu potueris cõsiderare qui sunt inimici Dauid, quos in pri-
mo & secundo Regnorum libro superat ac prosternit, & quomodo dignus factus est ut
Domini adiutorium mereretur & liberaretur ab huiusmodi inimicis: tunc poteris & tu
quintum istud canticum canere. Sextũ est canticum in primo Paralipomenon libro, ubi
constituit Dauid in principio ad laudandum Dominũ Asaph, & fratres eius, & est initi-
1 Paral. 16 um cantici istius tale: Laudate Dominũ, & confitemini, & inuocate eũ in nomine eius,
notas facite in populis uoluntates eius, caniteei, & hymnum dicite, narrate omnes adin
uentiones eius quas fecit Dominus, & cætera. Sciendum tamen est quod canticum qui
dem quod est in secundo Regnorũ libro, ualde simile est psalmo xvij. Quod autẽ est in
primo libro Paralipomenon, in initijs quidem usq; ad eum locũ ubi dicit: Et in prophe-
tis nolite malignari, simile est ciiij. psal. Posteriora uerò ab hoc loco similitudinẽ gerunt
primarũ partium xcv. psal. ubi dicitur: Cantate domino omnis terra, usq; ad eum locum
ubi ait: Quia uenit iudicare terram. Igitur si in his concludendus est numerus canticorũ,
septimo in loco ponẽdus uidebitur liber hic Cantici canticorũ. Si quis uerò etiam Esaiæ
canticum cum cæteris numerandum putet licet non ualde conuenire uideatur, ut præ-
Esa. 6 cessisse putetur Esaiæ canticum, quod longe posterioribus temporibus Esaias scripserit:
tamen si quis putet quod prophetica dicta nõ temporibus, sed ratione pensanda sint, ad
iunget etiã illud canticũ: & dicet hoc quod Solomon cecinit, Canticũ esse canticorũ nõ
tantũ eorum quæ prius, sed & eorũ quæ postmodũ canenda uidebantur. Si quis uerò pu
tet etiam ex libro psalmorũ debere assumi, sicubi in eo uel canticũ scribitur, uel canticũ
psalmi, multitudinẽ congregabit præcedentiũ canticorum. Iunget enim cæteris etiã xv
simul graduũ cantica: & requirens singulorũ uirtutes canticorũ, atq; ex his proficientis
animæ gradus colligens, ac spiritalis intelligẽtiæ ordinẽ iterum cõsequentiamq; compo
nens, ostendere poterit, q̃ magnificis gressibus incedẽs sponsa per hæc omnia perueniat
usq; ad thalamũ sponsi, digrediẽs in locum tabernaculi admirabilis usq; ad domũ dei in
uoce exultationis & cõfessionis sonus epulãtis: & peruenies usq; ad ipsum (ut diximus)
thalamum spõsi, ut audiat & loquatur cuncta hæc quæ cõtinentur in cantico canticorũ.
Adhuc autem possumus & hęc inquirere prius quàm ad ipsum corpus libelli ueniamus:
cur Solomon qui uidetur obtẽperare in his tribus libellis uolũtati spiritus sancti, in Pro
Prou. 1 uerbijs quidẽ dicatur Solomon filius Dauid qui regnauit in Israel, in secũdo uerò libel-
Eccl. 1 lo non Solomon scribitur, sed uerba, inquit, Ecclesiastæ filij Dauid regis Israel in Hieru-
salem. & filiũ quidem se esse Dauid, similiter ut in primo, & regẽ Israel scribit, sed ibi pro
uerbia, hic uerba ponit: & seipsum quem ibi Solomonẽ, hic Ecclesiasten nominat. Et cũ
ibi gentem solam in qua regnauerat, posuisset, hic & gentem posuit, & locum regni Hie
rusalem designat. In Cantico canticorũ uerò neq; gentis nomẽ, neq; locũ in quo regnet,
neq; omnino quod rex sit, neq; quod patrem Dauid habeat scribit, sed tantũmodo Can-
Cant. 1 ticũ (ait) canticorũ quod est ipsi Solomoni. Et quãuis difficile mihi uideaẽ, aut perscruta
ri, aut pertingere posse horũ differentias, aut utcũq; inuestigatas palãm proferre, & char
tulis credere: tamen inquantũ capere uel sensus noster, uel auditus legentiũ potest, pau-
cis aperire tentabimus. In plurimis Solomonem Christi typum ferre, uel secundum hoc
quod pacificus dicitur, uel secũdum hoc quod regina austri uenit à finibus terræ audire
sapientiã Solomonis, nõ puto dubitandũ. Hic ergo & secundum quod filius Dauid dici
tur, regnat in Israel, & secundũ quod supra eos reges pro quibus ipse rex regũ dicitur, re
gnat.

gnat. Et rursus, uerus Ecclesiastes ipse est, qui cũ in forma dei esset semetipsum exinani- Phil. 2
uit formam serui accipiens ut cõgregaret ecclesiam. à cõgregando enim ecclesiã, Eccle-
siastes appellatur. Tũ uerò quis ita Solomon, id est pacificus sicut dominus noster Iesus
Christus, qui factus est nobis sapiẽtia à deo & iustitia & pax? Igit̃ in primo Prouerbiorũ 1 Cor. 1
libro cũ nos moralibus instituit disciplinis, rex esse dicit in Israel necdũ in Hierusalem:
quia & si Israel dicamur propter fidem, nõ tamen in hoc peruentũ est ut ad Hierusalẽ cœ
lestem peruenisse uideamur. Vbi uerò profecerimus, & in hoc uentum fuerit, ut ecclesię
primitiuorũ quæ in cœlis est sociemur, atq; Hierusalẽ cœlestẽ discussis diligẽtius priscis
& naturalibus causis matrẽ nostram noscimus cœlestẽ: tũc iam nobis etiã ipse Christus
Ecclesiastes efficitur, & non solum in Israel, sed & in Hierusalẽ regnare dicitur. Cũ uerò
ad perfectionẽ omniũ uentũ fuerit, & spõsa ei perfecta omnis duntaxat rationalis crea-
tura iungetur, quia pacificauit per sanguinẽ suum non solũ quæ in terris sunt, sed & quæ
in cœlis: tunc Solomon tantũmodo dicetur cum tradiderit regnũ deo & patri, cũ euacua
uerit omnem principatũ & potestatẽ. Oportet enim eũ regnare donec ponat inimicos 1 Cor. 15
suos sub pedibus suis, & nouissimus inimicus destruatur mors. Et ita pacificatis omnib.
patriq; subiectis, cũ erit iam deus omnia in omnibus, Solomon tantũmodo, id est solus pa
cificus nominabit. Competenter ergo in hoc libello qui de amore sponsæ & sponsi erat
scribẽdus, etiam pro hoc neq; filius Dauid, neq; rex, neq; aliud horũ quod ad corporeũ
pertinere possit intellectum scribitur, ut merito de eo perfecta iam sponsa dicat: Quia & 2 Cor. 5
si aliquando cognouimus Christum secundũ carnẽ, sed nunc iam non nouimus. ne quis
putet eam corporeum aliquid amare, aut in carne positum, & macula aliqua amori eius
credatur induci. Propterea Canticũ canticorum Solomoni tãtummodo est, & neq; filio
Dauid, neq; regi Israel, neq; aliqua in his prorsus miscetur carnalis nominis intelligẽtia.
Et ne mireris quod cum unus atq; idem sit Dominus atq; saluator noster, dicamus eum
uelut minorem primo in Prouerbijs, & deinde proficientem in Ecclesiaste, & post hæc
habere perfectionem in Cantico canticorũ, cum hæc etiam in euangelijs uideas scripta,
ubi propter nos & ipse in nobis dicitur proficere. Sic enim refertur, quia Iesus proficie-
batætate & sapientia apud deum & homines. Puto ergo quòd pro his omnibus, neq; fi-
lius Dauid, neq; rex Israel scribitur: sed & pro eo adhuc, quòd in Cantico canticorũ spon
sa iam in tantum profecerat, ut maius aliquid esset quàm est regnum Hierusalem. Nam
Hierusalem cœlestem dicit apostolus esse, atq; ad eam memorat credẽtes accedere. Hũc Gal. 4
ergo sponsum ad quem nũc sponsa festinat, idem Paulus cũ eum pontificem maximum Eph. 4
dicit, ita de eo scribit, quasi qui non in cœlis sit, sed penetrarit & pertransierit omnes cœ-
los, & illuc quoq; eum hæc sua perfecta sponsa sectetur, immò illuc adhærẽs ei & cõiun
cta cõscenderit. est enim facta cum eo unus spiritus. Vnde uidetur mihi & ad Petrũ, qui
non poterat eum primo sequi cum diceret: Quo ego uado uos non potestis uenire mo- Ioan. 13
do, dixisse, Sequeris autẽ postea. Quod autem sit aliquid maius & ab Israel, inde colligi-
mus, quod in Numerorũ libro omnis quidem Israel numeratur, & xij. tribus Israel certo
sub numero censentur: Tribus uerò leuitica, utpote cæteris eminẽtior supra hunc nume
rum habetur, & nequaquã in Israelitico numero deputatur. Dicit enim ita: Hæc est uisi- Num. 2
tatio in qua recẽsiti sunt filij Israel secundũ domus familiarũ suarum. Omnis uisitatio eo-
rum cum uirtute sua sexcenta tria milia quingenti quinquaginta. Leuitæ autẽ non sunt
numerati cũ eis, sicut præcepit dominus Moysi. Vides quomodo ut eminẽtiores à filijs
Israel sequestrãtur leuitæ, nec in eorũ numero sociantur: Et rursum leuitis eminentiores
scribũtur sacerdotes. Sic enim in eadem scriptura cõtinetur: Et locutus est, inquit, domi
nus ad Moysen, dicẽs: Accipe summã leuitarum, & constitues eos in conspectu Aaron Num. 3
sacerdotis, & ministrent ei. Vides & in hoc quomodo superiores leuitis nominet sacer-
dotes, & rursus leuitas eminẽtiores ponit filijs Israel: Hæc autẽ uisi sumus discutere pau
lo curiosius, uolentes etiã per hæc ostendere rationẽ, quia in ipsis quoq; attitulationib.
librorum suorum Solomon differentijs usus est necessarijs, & aliud in Prouerbijs, aliud
in Ecclesiaste, aliud etiam in Canticorũ cantico ex ipsa inscriptione tituli designauit. Et
adhuc quod in Cantico canticorum ubi iam perfectio ostẽditur, neq; filius Dauid, neq;
rex scribitur, potest etiam hoc dici: quia cum factus fuerit seruus sicut dominus, & disci
pulus sicut magister, uidetur iam neq; seruus esse seruus, factus uidelicet sicut dominus:

neq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

neq; discipulus esse discipulus, quippe qui sicut magister effectus est: sed fuisse quidē ali quādo discipulus nūc uerò esse sicut magister: & fuisse quidē seruus aliquando, nūc uerò esse sicut dominus. Simili igitur ratiōe etiā de rege & in his in quos regnat aduerti posse uidebitur, cum regnū iam tradetur Deo & patri. Sed & hoc nō lateat, nōnullos attitulationem libelli huius Cantica canticatorū scribere, quod nō recte scribitur. Non em̄ pluraliter, sed singulariter Canticū hic dicitur canticorū. Hæc quasi in præfatione dicta sunt à nobis de superscriptione ipsa, uel attitulatiōe libelli. Iā nūc domino nostro nos adiuuā te ipsius operis adoriamur exordia, & tamē ne illud quidē remaneat in nobis omissum, quod quibusdam requirendū uisum est adhuc de ipsa attitulatione, ac superscriptiōe libri, quæ ita habetur, Canticū canticorū quod est ipsi Solomoni. Sic enim accipiūt, quasi canticum hoc esse dixerit canticorū Solomonis, ut ex plurimis suis canticis hoc unū esse signauerit. Sed nos quomodo recipiemus huiusmodi intelligentiā, cū neq; ecclesia Dei ulla extrinsecus Solomonis cantica legēda susceperit: neq; apud Hebræos, à quibus eloquia dei ad nos uidēt esse trāslata, aliqd præter hos tres libellos Solomonis, q & apud nos sunt, amplius habeat in canone? Volunt tamē qui hoc asserūt, inde cōfirmare sentētiam, quod in Regnorū tertio libro scriptū est, multa fuisse Solomonis cantica, ut unū ex multis esse cōfirment. Hoc ibi ergo refert: Et deus dedit prudentiā Solomoni, & sapientiam multā ualde, & latitudinē cordis sicut arenā quæ est ad orā maris, & factus est sapiens Solomon ualde super sapientiā omnium antiquorū, & super omnes sapientes Ægypti, & super Ethan Ezraiten & Heman & Chalcal & Dorda filios Maol, & erat nomi-
Eccl. 12 natus in uniuersis gentibus per circuitū: & locutus est Solomon tria mīlia parabolarū, et erāt cantica eius quinq; mīlia. Ex his ergo quinq; mīlibus cantícis uolūt uideri hoc unū esse canticū quod habemus: sed usq; quò uel ubi cantata sint, nō solum ad usum, sed ne ad notitiā quidē peruenit ecclesiarū dei. Operosum est aūt & procul ab opere proposito, si uelimus nūc inquirere cȝ multorum librorū cōmemoratio fiat in scripturis diuinis, quorum lectio nulla nobis omnino est tradita. Sed neq; apud Iudæos haberi quidē usum huiusmodi reperimus lectionū. quæ siue pro eo q; aliqua supra humanā intelligentiā continebāt, placuit spiritui sancto auferri de medio, siue quod essent de scripturis his quæ appellant apocryphæ, pro eo quod multa in eis corrupta, & cōtra fidem ueram inueniunt à maioribus tradita, nō placuit eis dari locū, nec admitti ad auctoritatē, supra nos est pronūciare de talibus. Illud tamē palàm est, multa uel ab apostolis, uel ab euāgelistis exēpla esse prolata, & Nouo testamento inserta, quæ in his scripturis quas canonicas habemus, nunc̄; legimus, in apocryphis tamē inueniunt, & euidēter ex ipsis ostendunt assumpta. Sed ne sic quidem locus apocryphis dandus est: nō enim transeūdi sunt termini quos statuerūt patres nostri. Potuit enim fieri, ut apostoli uel euāgelistæ sancto spiritu repleti scirent quid assumendū ex illis esset scripturis, quídue refutandū: nobis autē nō est absq; periculo aliquid tale præsumere, quibus nō est tanta spiritus abundantia. Et ideo de prę senti uersiculo nos eam tenemus æditionē quam suprà exposuimus, maxime cū euidens in eo habeatur distinctio, ubi ait, Canticū canticorū, quod est ipsi Solomoni. Si enim uoluisset intelligi canticorū Solomonis hoc esse canticū, dixisset utiq;, canticū canticorum quæ sunt Solomoni, uel canticū ex canticis Solomonis: nunc aūt quia dixit, quod est Solomonis, ostēdit istud canticū quod est in manibus, & quod erat ei canendū, esse Solomonis. Et hoc de attitulatione quā proposuit cōtinere. Videamus ergo iā & quæ sequūtur.

HOMILIA PRIMA.

Cant. 1 OSCVLETVR me ab osculo oris sui. Meminisse oportet illud quod in præfatione præmonuimus, quia libellus hic Epithalamij habēs speciem dramatis in modum conscribitur. Drama autem esse diximus ubi certæ personæ introducuntur, quæ loquuntur, & aliæ interdum superueniunt, aliæ recedunt, aut accedunt, & sic totum in mutationibus agitur personarum. Hæc ergo erit totius libelli species, & secundum hanc pro uiribus historica à nobis aptabitur expositio. Spiritalis uerò intelligentia secundum hoc nihilominus quod in præfatione signauimus, uel de ecclesiæ ad Christum, sub sponsæ uel sponsi titulo, uel de animæ cum uerbo

uerbo dei cōiunctione dirigitur. Introducitur ergo nūc per historię speciem spōsa quędam quæ susceperit quædā sponsaliorū & dotis titulo dignissima munera ab sponso nobilissimo. Sed plurimo tempore morā faciente sponso, sollicitari eam desiderio amoris sui, & confici iacentē domi suæ, & agentē omnia quatenus possit aliquādo uidere sponsum suum, atq; osculis eius frui. Quæ quoniam nec differri amorē suum, nec adipisci esse posse quod desiderat uidet, conuertat se ad orationē, & supplicet deo, sciens eum patrē esse sponsi sui. Consideremus ergo eam leuantem sanctas manus sine ira & disceptatione in habitu ornato cum uerecundia et sobrietate, ornatam dignissimis ornamētis, quibus ornari decet nobilem sponsam: æstuātem uerò desiderio sponsi, & interno uulnere amoris agitatam, orationem (ut diximus) fundere ad deū, & dicere de sponso suo: Osculetur me ab osculo oris sui. Hæc sunt quæ dramatis in modū cōposita, historica continet explanatio. Interior uerò intellectus uideamus si hoc modo poterit cōpetēter aptari. Ecclesia sic desiderans Christo cōiungi. Ecclesiam autem cœtū omniū aduerte sanctorū. Hæc ergo ecclesia sit quasi omniū una persona, quæ loquatur & dicat: Omnia habeo. repleta sum muneribus quæ sponsaliorum uel dotis titulo ante nuptias sumpsi. Ducum em̄ cū prępararer ad coniugiū filij regis & primogeniti omnis creaturę, obsecuti sunt et
ministrauerunt mihi angeli sancti eius, deferētes ad me legem sponsalis muneris loco.
Lex nanq; per angelos dispositа dicit̄ in manu mediatoris. Ministrauerunt mihi etiam *Gal. 3*
prophetæ. Locuti sunt enim omnia & ipsi, per quæ non solum ostenderēt & indicarent mihi de filio dei, cui me delatis his quæ appellant̄ arris & muneribus dotalibus spōdere cupiebant: uerū ut & in amorē me eius desideriumq; succenderent, pronunciauerūt mihi prophetícis uocib. de aduētu eius, & de innumeris uirtutibus, operibusq; eius immē sis repleti spiritu sancto prædicauerūt, pulchritudinē quoq; eius, & speciem, ac mansuetudinem descripserunt, ita ut omnibus his ad amorē eius integraliter inflammarer. Sed quoniam seculū iam pene finitum est, & ipsius quidem præsentia non datur mihi, solos autem ministros eius uideo ascendentes & descēdentes ad me, propter hoc ad te patrē sponsi mei precem fundo & obsecro ut tandē miseratus amorē nostrum mittas eum: ut iā non mihi per ministros suos angelos duntaxat & prophetas loquatur, sed ipse per semetipsum ueniat, & osculetur me ab obsculo oris sui, uerba scilicet in os meū sui oris infundat, ipsum audiam loquentē, ipsum uideam docētem. Hæc enim sunt Christi oscula quæ porrexit ecclesiæ, cum in aduētu suo ipse Christus in carne positus euāgelizauit ei uerba fidei & charitatis & pacis, secundū quod Esaias promiserat, & præmissus ad spō-
sam dixerat: Nō legatus, neq; angelus, sed ipse dominus saluabit nos. Tertio uerò expo *Esa. 33*
siturus loco introducamus animā, cuius omne studiū sit cōiungi & cōsociari uerbo dei, & intra mysteria sapiētiæ eius ac scientiæ uelut spōsi cœlestis thalamos intrare, cuius animæ præsentia eius etiā munera data sunt, dotis scilicet nomine. Sicut em̄ ecclesiæ dos fuit legis & prophetarū uolumina, ita huic lex naturę et ratiōalis sensus ac libertas arbitrij doralia munera deputentur. Habens aūt hæc dotis suæ munera, sit ei primo eruditionis doctrina à monitoribus doctoribusq; descendens. Sed quoniā in his nō est ei plana atq; perfecta desiderij sui & amoris expletio, deprecet̄ ut mēs eius pura & uirginalis, ipsius uerbi dei illuminationib. & uisitationibus illustretur. Cū enim nullo hominis, uel angeli ministerio diuinis sensibus & intellectibus mens impleat̄, tūc ipsius oscula uerbi dei suscipere sese credat. Propter hæc ergo & huiusmodi oscula dicat anima orās ad deū: Osculetur me ab osculo oris sui. Dū em̄ inde capax fuerit, ut ipsius uerbi dei caperet uerā solidamq; doctrinā, necessaria susceperit oscula, id est sensus ab ore doctorū: ubi uerò sponte iā cœperit obscura cernere, enodare perplexa, inuoluta dissoluere, parabolas & ænigmata, dictaq; sapientū cōpetentibus intelligētiæ lineis explicare, tūc iam oscula ipsius sponsi sui, id est uerbi dei, suscepisse se credat. Ideo aūt oscula pluraliter posuit, ut intelligamus uniuscuiusq; obscuri sensus illuminationē, osculū esse uerbi dei ad animā pfectā delatū. Et secundū hoc forte dicebat ꝓphetica & perfecta mēs: Os meū aperui & attraxi spiritū. Os aūt sponsi intelligimus uirtutē dei, qua illuminat mentē, & uelut sermone quodam amoris ad eam facto, si tamen capere mereatur tantę uirtutis præsentiā, incognita quæq; sibi & obscura manifestat: & hoc est uerius, propiusq;, & sanctius osculum, quod à spōso dei uerbo porrigi dicitur spōsę, purę scilicet animę, & perfectæ. Cuius rei *Psal. 118*

Universidad de Deusto
Biblioteca

imago est illud osculũ, qđ in ecclesia sub tẽpore mysteriorũ nobis inuisẽ damus. Quoti
es ergo in corde nostro aliquid quod de diuinis dogmatib. sensibusq; quæriť, ablq; mo
nitorib. inuenimus, totiẽs oscula nobis data esse à spõso dei uerbo credamus. Vbi uerò
quærẽtes aliquid de diuinis sensibus inuenire nõ possumus, tunc affectu huius oratiõis
assumpto petamus à deo uisitationẽ uerbi eius, & dicamus: Osculeť me ab osculo oris
sui. Scit aũt pater uniuscuiusq; animæ capacitatẽ, & nouit quo tempore, cui animæ, quæ
Cant. 4 oscula uerbi sui porrigere in intellectibus duntaxat & sensibus debeat. Quia bona sunt
ubera tua super uinũ, & odor unguentorũ tuorũ super omnia aromata. Intellige prius
quasi in historiæ dramate sponsam eleuatis ad deũ manibus orationẽ fudisse ad patrẽ, et
orasse ut iã ueniret ad eam spõsus, & ipse ei osculũ proprij oris infunderet. Dũq; hęc ora
ret ad patrẽ, in ipsa oratione qua dixit: Osculeť me ab osculo oris sui, parat etiã alia ora
tionis uerba subiũgere, ac dicere: quia in hoc principio sermõis affuisset spõsus, & orãti
ei astitisset, ac reuelasset uerba sua, ipsumq; spõsum unguẽtis mirificis, & quibus spõsum
fragrare decebat, cõstituisset delibutũ. Spõsa uerò ubi adesse uidit eũ pro quo orabat ut
adesset, & adhuc loquẽti sibi præstitũ qđ orabat, ac data sibi ab ipso oscula quę poposce
rat, læta pro hõc reddita, & decore uberũ, ac fragrantiæ ipsius odore permota, propoſi
tæ orationis sermonem conuertit ad præsentiam sponsi quí aderat: & cũ dixisset: Oscu
letur me ab osculo oris sui, subiũgit post hęc ad præsentẽ iam spõsum, dicẽs: Bona ube
ra tua super uinũ, & odor unguentorũ tuorũ super omnia aromata. Hæc interim secun
dum historicam intelligentiã, quam dramatis in modũ prædiximus textam. Nunc uerò
quid intellectus interior habeat, requiramus. Diuersis uocabulis principale cordis ap
pellari in scripturis diuinis inuenimus, quæ uocabula pro causis, ac rebus de quibus agi
Matt. 5 tur aptari solẽt. Interdũ emi cor dicit, ut: Beati mũdo corde, &: Corde credit ad iustitiã.
Rom. 10 Si uerò cõuiuij tẽpus sit, pro specie, & ordine discumbentiũ, uel sinus, uel pectus appel
Ioan. 13 latur: sicut Ioannes in euãgelio refert de quodam discipulo quem amabat Iesus, quod in
sinu eius uel supra pectus eius recũberet, ille profecto cui innuẽs Simõ Petrus dicebat:
Interroga quis hic de quo dicit. Post hæc uerò recũbens super pectus Iesu, dicit ei: Do
mine, quis est? In his enim certum est quod Ioãnes in principali cordis Iesu, atq; internis
doctrinæ eius sensibus requieuisse dicať, ibi requirẽs & perscrutans thesauros sapiẽtiæ
& scientiæ qui recõditi erant in Christo Iesu. Sed quod sinus Christi in loco dogmatum
sanctorum accipiatur, puto indecens nõ uideri. Diuersis ergo modis ut dicere cœperamus
Leuit. 7 principale cordis in scripturis sanctis designať, sicut & in Leuitico nihilominus, ubi
de sacrificijs pectusculum separationis, et braciũ sacerdotibus sequestrať: & in hoc se
questratũ ac separatũ pectusculum & brachium, præcellẽs cæteros homines principale
cordis, & operũ decus uult esse in sacerdotibus. De quo plenius in libro Leuitico pro
ut dominus dare dignatus est exposuimus. Secundũ hæc ergo etiã in præsenti loco, quã
doquidẽ amatorium uidetur drama quod agiť, in uberibus principale cordis intelliga
mur, ut tale uideatur esse quod dicitur: Cor tuum ô sponse meus, id est dogmata quę in
tra te sunt, uel doctrinæ gratia, superat omne uinũ, quod cor hominis lætificare solet. Si
cut enim in his de quibus dicit: Quia deum uidebunt, cor competenter dictum esse ui
detur, & inter discũbentes sinus, ac pectus ponitur, pro habitu sine dubio discumbenti
um, formaq; conuiuij: & rursus ut apud sacerdotes pectusculũ & brachium mysticis de
signatur eloquijs: ita etiã arbitror in præsenti loco, ubi amantiũ habitus & colloquia de
scribuntur, gratissime hoc ipsum principale cordis in uberibus appellatum. Bona ergo
sunt ubera ipsi, quandoquidem thesauri sunt in eis sapientiæ & scientiæ recondiri. Vbera autem hæc uino cõparat sponsa, sed ita compurat ut præferat. Vinum aũt illa intelligenda sunt dogmata, & doctrinæ, quæ per legem & prophetas ante aduentum sponsi sumere sponsa consueuerat. Sed nunc considerans hanc doctrinã, quæ ex uberibus profluit sponsi, miratur & stupet, uidens eam longe pręstantiorem quàm illam ex qua ante aduentum sponsi lætificata fuerat, tanquã ex uino spiritali quod ministrabant sancti patres & prophetę, qui etiã huius generis plantauerunt uineas, ut Noe primus, & Esaias in cornu in loco uberi, & coluerunt eas. Videns ergo nũc multam esse eminentiam dogmatum & scientiæ apud sponsum, & longe ex eo perfectiorem q̃ fuit apud antiquos emanare doctrinã, dicit: Bona sunt ubera tua super uinũ: super illam scilicet doctrinam qua

qua lætificabar ab antiquis. De hoc enim antiquorũ uino intelligẽdus est ecclesiastes di
cere, ubi ait: Ego dixi in corde meo: ueni, & tẽtabo te in lętitia, & uidebo in bono. Et ite Eccles. 2
rum de eisdem uineis loquens idem Ecclesiastes dicit: Magnificaui mihi opus meũ, ædi Ibid.
ficaui mihi domos, plantaui mihi uineas, feci mihi hortos & paradisos, & reliqua. Sũt au
tem huius uineę mystici etiam ministri quidã, qui uini fusores appellanť. Sic enim idem
dicit: Et feci mihi cantores & cantatrices in lętitia filiorum hominum, uini fusores, & ui Ibidem
ni fusitrices. Vide ergo si possimus tum in cæteris, tum etiã in hoc intelligere saluatorẽ
ueteri uino nouella uberum suorum fluenta miscentem, cum Maria & Ioseph quæren- Luc. 2
tes inuenerunt eum in templo sedentem in medio doctorũ, & audientẽ atq; interrogan
tẽ eos, quando & mirabãtur omnes super responsis eius. Sed & ibi fortassis species for
mæ huius expletur, ubi ascendens in montem docebat populos, & dicebat: Dictum est Matt. 5
antiquis: Non occides: ego autem dico uobis: Omnis qui irascitur fratri suo sine causa,
reus erit. Et dictũ est antiquis: Non adulterabis: ego autem dico uobis: Omnis qui uide
rit mulierem ad cõcupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo: Inquantũ er
go doctrina hæc eius præcellit illam antiquam, intantum sponsa intelligit & pronũciat
bona esse ubera eius super uinum. Sed & quòd uorax dicitur filius hominis, & bibẽs, &
dicunt: Ecce homo uorax & uinum bibẽs: ad hoc nihilominus respicit: tale et illud uinũ Matt. 11
fuisse in Cana Galilææ quod bibebatur in conuiuio nuptiali, quo deficiẽte fecit et aliud
uinum cui testimõium reddit architriclinus quod sit ualde bonum, & eo uino quod ex- Ioan. 2
pensum fuerat multo præstantius: cum dicit, omnis homo primo bonum uinũ ponit, &
cum inebriati fuerint id quod deterius est, tu autẽ seruasti uinum bonum usq; nunc. Sed
& Solomonẽ qui pro accepta dei sapientia in admiratione fuit reginæ Sabæ, quæ uene
rat tentare eum in quæstionibus: in quibus eum eadem regina scrutetur et miretur, audi
scripturam referentem: Et uidit, inquit, regina Saba omnem sapientiã Solomonis, et do 3 Reg. 10
mum quam ædificauit, & apparatum cõuiuij eius, & sedem puerorum eius, & ordinem
ministrorum eius, & uestes eius, & uinifusores eius, & holocausta eius, quę offerebat in
domo dei, & stupefacta est, & reliqua. In his ergo aduerte quomodo hæc quæ uenit a fi
nibus terrę audire sapiẽtiam Solomonis, inter cætera miratur & cibos cõuiuij eius, uel
uini fusores eius, & super his dicitur obstupuisse. Nescio aũt si ita ineptã putemus fuisse
reginam, quæ ob hoc uenerat a finibus terræ ut audiret sapientiã Solomonis, ut miretur
cibos corporales, & uinũ istud cõmune, ac pincernas uini in ministerio regis. Quid emi
in his admiratione dignũ reginæ uideatur, quæ communia penè omnibus sunt homini
bus? Sed mihi uidetur miratam esse cibos doctrinæ eius & uinum dogmatũ, quæ ab eo
per diuinam sapientiam prædicabantur. Hoc erat uinũ & illud quod per Hieremiam re
fertur de filijs Ionadab filij Rechab, qui eo tempore quo peccata populi inualuerant, et Hier. 15
pro iniquitatibus plebis captiuitas imminebat, conuocati sunt ut biberẽt uinũ, & dixe
runt, quia mandauerat eis pater suus Ionadab ne biberent uinum ipsi & filij sui in secu
lũ, neq; domos ædificarent, neq; seminarent semen, neq; plantarent uineas, sed in taber
naculis habitarẽt omnibus diebus uitæ suæ. Et amplectitur eos Deus eo quòd custodie
rint præceptum patris sui, & noluerint bibere uinum. Pro peccatis enim tunc populi, et
iniquitatibus eorum, erat uinea eorum ex uinea Sodomorũ, & palmites eorum ex Go
morra, uua eorum uua fellis, & botrus amaritudinis: uenenũ aspidum, & furor draconũ
erat uinum eorum. Propter hoc ergo laudabiles habẽtur filij Ionadab, qui tale uinũ, ue
nenata scilicet dogmata, et aliena à fide dei, bibere et suscipere recusarũt. Propter hoc er
go fortassis percussit deus uineas Ægyptiorũ, sicut in psalmo scriptũ est, ne tale facerẽt Psal. 105
uinũ. Igitur si intelleximus uini differẽtias, easq; pro diuersitate dogmatũ cõstare per
speximus, quod ait hic sponsa: Quia bona sunt ubera tua super uinum, super uinũ utiq;
intelligamus bonum, non malum. Bonis enim, non malis cõparata dogmatibus sponsi
dogmata præferunť. Bonũ enim uinũ gustauerat prius in lege & prophetis: ex quo ue
lut præmeditata erat ipsa lætitiã cordis accipere, ac pręparare, ut capere posset etiã il
lam quę affutura erat per ubera ipsius sponsi, excellentiorẽ cunctis cernens eorũ doctri
nam, & ideo dicit: Bona sunt ubera tua super uinum. Et uide si adhuc formę huic aptare
possimus illam euãgelij parabolam, quę dicit: Simile est regnum cœlorum thesauro ab Matt. 13
scondito in agro, quẽ qui inuenerit, abscõdit, & præ gaudio eius uadit, & uendit omnia

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ habet,& emit agrum illum. Est ergo thesaurus is nō in deserto aliquo loco, neq; in
syluis,sed in agro absconditus.Et possibile utiq; est agrū illum habere etiam uineas, quæ
afferant uinum,habere etiam thesaurū propter quem distractis omnibus emit agrum il
lum is qui inuenerat ibi thesaurum.Potest ergo dicere ille qui emit agrū,quia bonus est
thesaurus qui est in agro,magis quàm uinum quod est in eo.Ita ergo & bonus est spon-
sus,atq; ubera spōsi,quę uelut thesaurus absconditus est in lege & pphetis, magis quàm
uinum quod est in eis,illa scilicet doctrina quæ palàm est,& lætificat audiētes.Bona er-
go sunt ubera sponsi.Thesauri enim sunt sapientiæ & scientię in eo absconditi:qui cum
aperti & reuelati fuerint oculis sponsæ, multo præstantiores ei uidebuntur quàm fuit pri
us istud uinum legis et doctrina prophetica.Sed & si tertiam expositionē de anima per
fecta,& uerbo Dei sentire debeamus,possumus dicere:quia quis donec paruulus est,et
nondum semetipsum ex integro obtulit Deo,bibit uinū quod affert ager ille,qui habet
intra se etiam thesaurum absconditū,& bibens lætificatur ex uino. Cum autem obtule-
rit & deuouerit semetipsum deo,ac Nazaræus fuerit effectus, atq; inuenerit thesaurum
absconditum, & ad ipsa ubera fontesq; peruenerit uerbi Dei, uinū & siceram iam non
bibet,dicens ad ipsum Dei uerbū de his thesauris,qui in ipso scientiæ & sapientiæ recō-
diti sunt:Quia bona sunt ubera tua super uinum.Sunt aūt unguenta quædam sponsi,q̄-
Cant.4 rum fragrantia delectata est sponsa, & dicit: Odor unguentorum tuorum super omnia
aromata.Aromata species sunt pigmentorum.Sponsa autem habuit quendam usum &
notitiam aromatum, hoc est uerborum legis & prophetarum, quibus ante aduentum
sponsi mediocriter licet,instrui tamen uidebatur,& exerceri ad cultum dei,utpote par-
Gal.3 uula adhuc & sub curatoribus & actoribus agens & pædagogis.Lex enim pędadogus
noster fuit ad Christum. Hæc autem omnia aromata fuerāt,in quibus nutriri uisa est, &
spōso suo præpararī. Sed ubi uenit plenitudo temporum, & adoleuit, atq; unigenitum
suum pater spiritu sancto unctum misit in hunc mundū,odorata sponsa diuini unguen-
ti fragrantiam,sentiensq; quod illa omnia aromata quibus prius usa uidebatur, lōge in-
feriora sint ad comparationē suauitatis noui huius & cœlestis unguenti, ait: Odor un-
guentorū tuorū super omnia aromata.Et quoniā Christus idem sponsus,atq; idem pon
tifex dicitur: Pontifex quidem secundum hoc quod mediator est dei & hominum om-
nisq; creaturæ, pro qua & propitiatio factus est semetipsum offerēs hostiā pro peccato
mundi:Sponsus uerò secundū hoc quod ecclesiæ iungitur nō habenti maculam aut ru-
Exod.30 gam,aut aliquid horū:considera ne forte unguentū illud pōtificale quod in Exodo cō-
poni iubetur arte pigmentarij,istius unguenti quod nunc odorata spōsa miratur,teneat
rationem:& uidens quod illa quidem aromata quibus cōpositū unguentum uidebatur
quo Aaron unctus est, quoniam erant terrena & materiæ corporalis, hoc aūt unguen-
tum,quo nunc unctū uidit sponsum spiritale est & cœleste,idcirco dicat: Quia odor un
guentorum tuorum super omnia aromata. Videamus ergo quomodo cōpositū sit illud
Ibid. unguentū.Et locutus est dominus,inquit,ad Mosen dicēs:Accipe tibi florē myrrhę ele
ctæ quingētos siclos,& cinamomū suaue ducentos quinquaginta siclos, & calamū sua
uem ducētos quinquaginta siclos, & casiæ quingentos siclos secundū siclū sanctum,&
oleū ex oliuis Hin,& facies illud oleū chrismatis sancti unguentū arte pigmētarij. Hæc
autem in lege quidem referri audierat spōsa, sed rationē eorum ueritatemq; nunc per-
spicit.Vide ergo quod istæ quatuor species unguenti istius, formā tenebāt incarnatio-
nis uerbi Dei, quod ex quatuor elementis compaginatū corpus assumpsit,in quo cor-
pore myrrha illa mortis eius,quā siue ut pontifex pro populo,siue ut sponsus pro spōsa
susceperit,seruat indicia.Quod uerò nō simpliciter myrrha,sed flos myrrhę,& myrrhę e-
lectæ scriptū est,non solū mortem eius, sed & primogenitū eum futurū ex mortuis indi
cabat, atq; eos qui complantati fuissent similitudine mortis eius, non solum uocatos,
sed electos futuros. Cinamomum uerò immaculatum dicitur,propter ecclesiā sine du
bio,quam purificauit lauacro aquæ,& immaculatam fecit non habentē maculā,aut ru-
gam,aut aliquid huiusmodi.Sed & calamus assumitur, qui lingua eius etiā est calamus
scribę uelociter scribentis,doctrinę gratiā pigmētis designās suauitatis.In eis quoq; spe
cies adhibet calidissimas, ut referātur ad ardētissima:in qua re uel spiritus sancti feruor,
uel futuri per ignē iudicij ostēditur forma. Numerus uerò quingentorū, uel ducentorū
quinqua-

quinquaginta siclorū in eo mysterium tenet centupliciter perfectorū,ut remissionē pec
catorum per eum datā significet. Quinquagenarius enim iubileus in his est quintupli-
citer positus.Sed hæc omnia oleo puro colligunt,per quod ostendit,uel misericordię,
uel salutis causa fuisse,quod is qui erat in forma dei formā serui susceperit:uel ea quæ ex
materiali substātia in Christo fuerāt assumpta, per spiritū sanctum redacta in unū fuisse,
atq; in unā speciē quę est persona mediatoris effecta.Illud ergo oleū materiale nullo ge
nere oleum lætitię appellari potuit.Istud aūt oleum,id est spiritus sancti unguentū,quo
unctus est Christus,et cuius nūc odorem percipiens sponsa admirata est,oleum lætitię,
quia fructus spiritus gaudiū est,merito appellatur:quo unxit eum deus,qui dilexit iusti
tiam & odio habuit iniquitatē.Propterea enim dicitur: Vnxit eum dominus deus suus Psal.45
oleo lætitiæ præ participibus suis. Et ideo odor unguentorum eius est super omnia aro
mata.Simili autē expositione utimur, etiā si ad unamquanq; animā in amore & deside-
rio uerbi dei positam transferatur hic sermo, cui fuerint omnes doctrinæ per ordinē de
cursæ, in quibus ante agnitionem uerbi dei exercitata uideī & erudita, siue ex morali-
bus descendētes, siue ex naturalibus scholis. Erant enim ei omnia ista aromata quædā,
pro eo quod in his institutio probabilis, & morum conquiritur emēdatio, quod depre
henditur in his uanitas seculi, & caducarū rerum respuuntur falsa miracula.Erant ergo
ei hæc omnia uelut aromata & odoramenta quædā animæ pigmenta.Sed ubi ad cogni
tionem diuinorum mysteriorū, & diuinorum dogmatum scientiam uentū est,ubi ad ia
nuas sapientiæ ipsius,& sapientiæ non huius mūdi,neq; principum huius mūdi qui de-
struuntur accessum est,sed ad ipsam Dei sapientiam, quæ inter perfectos disserit,& ubi
mysterium quod prioribus generationibus non fuit notum,filijs hominum reuelatum
est:ubi,inquam,anima ad tanti cognitionē ascendit arcani,merito dicit:Odor unguen
torum tuorū,spiritalis scilicet intelligētia & mystica, super omnia aromata moralis na-
turalisq; philosophiæ.Non aūt lateat nos quod in quibusdam exemplaribus pro eo qđ
legimus: Quia bona sunt ubera tua super uinum, inuenimus scriptum: Quia bonę sunt
loquelæ tuæ super uinum: quod quamuis uideantur significasse euidentius ea ipsa quæ
nobis spiritali interpretatione diserta sunt,tamē nos Septuaginta interpretū scripta,per
omnia custodimus, certi quod spiritus sanctus mysteriorū formas obtectas inesse uolu
it in scripturis diuinis,& nō palàm atq; in propatulo haberi. Vnguentum exinanitū no
men tuum.Propterea adulescētulæ dilexerūt te,ac traxerūt te post se.In odore unguen
torum tuorū curremus. Historica quidē expositio eadem quæ in superioribus, percur-
rit etiam in præsenti loco, donec fiat aliqua mutatio personarum, ita quippe ordo dra-
matis qui à nobis in hac expositione receptus est,poscit.Possunt sanè in prophetia quę-
dam uideri ex persona sponsæ prolata de Christo, quod futurum esset in aduentu domi
ni & saluatoris nostri, ut nomen eius ita per orbem terræ & per uniuersum mūdum dif-
funderetur,ut fieret odor suauitatis in omni loco,sicut & Apostolus dixit: Quia Christi 2 Cor.2
bonus odor sumus in omni loco:alijs quidem odor ex morte in mortem, alijs aūt odor
de uita in uitam.Si enim omnibus fuisset odor de uita in uitam,dixisset utiq; & hic:om-
nes dilexerunt te & traxerunt te.Sed nunc ait,ubi nomen tuum est factum unguentum
exinanitum dilexerunt te,non illæ uetulæ,ac ueterem hominem indutæ animę,neq; ru
gas habentes,neq; maculas, sed adolescentulæ in augmento scilicet ætatis & pulchritu
dinis positæ animæ,quæ semper innouantur,& de die in diem renouantur,nouū se ho-
minem induentes qui secundum Deum creatus est.Propter istas ergo adolescētulas,&
in augmentis uitę & profectibus positas,exinaniuit se ille qui erat in forma dei,ut fieret
unguentum exinanitum nomen eius: ut non iam inaccessam lucem tantummodo habi
taret,& in forma dei permaneret,sed uerbum caro fieret,quo possent istæ adolescētulæ
& in augmentis profectuum positæ animæ, non solum diligere, sed & trahere eū ad se.
Trahit enim unaquęq; anima & assumit ad se uerbū dei,pro capacitatis et fidei suę men
sura.Cum aūt traxerint ad se animę uerbū dei,& sensibus suis atq; intellectibus inseru-
erint,& dulcedinis eius & odoris senserint suauitatē, ubi unguentorū eius fragrātiam ce
perint,ratione duntaxat aductus eius, & redemptionis ac passionis causas, charitatēq;
agnouerint, qua pro salute omniū usq; ad mortē crucis immortalis accessit, & his omni
bus uelut diuini cuiusdā & ineffabilis unguēti odoribus inuitatę adolescētulę,id est ani

Universidad de Deusto
Biblioteca

mæ plenę uigoris atq; alacritatis effectę, currũt post ipsum, atq; ad odorẽ ſuauitatis eius nõ lento gradu, nec tardis paſſibus, ſed rapido curſu, & tota properatione feſtinãt, quẽadmodum & ille qui dicebat: Sic curro ut comprehendam. Verum quod ait: Vnguentum exinanitum nomẽ tuum, propterea adoleſcentulę dilexerunt te, & traxerũt te poſt ſe: In odorem unguentorum tuorum curremus: trahunt ad ſe Chriſtum adoleſcentulæ, ſi quidem de eccleſiis intelligatur, quæ una quidẽ eſt cum perfecta eſt. Multæ uerò ſunt adoleſcentulæ, cum adhuc inſtruuntur & proficiunt. Iſtæ ergo trahunt ad ſe Chriſtum per fidem, quia Chriſtus ubi uiderit cõgregatos duos, uel tres in fide nominis ſui, uadit illuc, & eſt in medio eorum, fide eorum tractus & unanimitate prouocatus. Si uerò tertia expoſitione de anima uerbum dei ſequẽre intelligi hæc oportet, quæcũq; anima fuerit erudita primo in moralibus, ſecũdo etiã in naturalib. exercitata, per illa omnia quæ in his diſciplinis edoceri ſuprà oſtendimus, ipſa morum emendatio, & eruditio rerũ, ac probitas diſciplinæ trahit ad ſe uerbũ Dei, & libẽs trahitur: gratiſſime enim ad eruditas animas uenit, & trahi ſe ab his indulgenter accipit, benigneq; cõcedit. Requiro ſanè, ſi ſolum nomen eius, quia unguentũ factũ eſt exinanitũ, tantum operis egerit, & ita ſuſcitarit adoleſcentulas, ut primo traherent eũ ad ſe, & habentes eum apud ſe, caperent unguentorũ eius odorẽ, & ſtatim currerẽt poſt eũ: ſi hæc inquam omnia ſolo nomine eius effecta ſunt, quid putas faciet ipſa eius ſubſtãtia? Quid ex illa adoleſcẽtulæ iſtæ uirtutis, quid uigoris accipient, ſi quo pacto potuerint aliquando ad ipſam eius incõprehenſibilem atq; ineffabilem ſubſtantiã peruenire? Ego puto quod ſi ad hoc aliquãdo peruenerint, iam non ambulent neq; currãt, ſed uinculis quibuſdam charitatis eius aſtrictę adhęreant ei, ne ultrà mobilitatis alicuius ullus in eis reſideat locus, ſed ſint cum eo unus ſpíritus, & cõpleatur in eis illud quod ſcriptum eſt: Sicut tu pater in me, & ego in te unum ſumus, ita & iſti in nobis unũ ſint. Sed nũc interim (ut uidetur) ſpõſa cõſociatis ſibi adoleſcẽtulis multis, quarũ in poſterioribus nullus eſſe numerus dicit, ab uno ſolo ſenſu id eſt odoratu tantũmodo capta, currere ſe in odorem unguentorum ſpõſi commemorat: ſiue quod ipſa curſu indigeat adhuc & profectu, ſiue quod ipſa quidem perfecta ſit, pro his aũt adoleſcentulis quæ adhuc curſu & profectibus indigent, etiam ipſa ſe currere fatetur: ſicut & ille qui cũ ipſe ſub lege non eſſet, ſit tamẽ ſub lege, ut eos qui ſub lege ſunt lucrifaciat. Et iterũ cum in lege ſit Chriſti, his tamẽ qui ſine lege ſunt fit & ipſe ſine lege, ut eos qui ſine lege ſunt ſaluet. Et hoc fit (ut diximus) ſolo adhuc odoratu eius accepto. Quid putas agẽt cum & auditũ earũ & uiſum & tactum, guſtumq; occupauerit uerbum dei, & ſingulis quibuſq; ſenſibus uirtutes ex ſe competentes naturæ earum capacitatiq; præbuerit? Ita ut oculis ſi uidere potuerit gloriam eius, gloriam tanquam unigeniti à patre, aliud ultra iam uidere nolit, neq; auditus aliud quàm uerbũ uitę et ſalutis audire. Sed et cuius manus palpauerit de uerbo uitę, nihil ultra materiale, nihil fragile caducũq; palpabit, nec guſtus cum guſtauerit bonũ uerbũ dei, carnemq; eius & panem qui de cœlo deſcendit, aliud quid poſt hæc guſtare patietur. Prę dulcedine nanq; ipſius, & ſuauitate omnis reliquus ei ſapor aſper uidebitur & amarus, & ideo hoc ſolo ueſcetur. Omnem nanq; ſuauitatem quãcunq; cupierit in hoc inueniet, ad omnia nanq; aptum ſe reddit, et habilẽ. Deniq; his qui ex incorruptibili ſemine regenerãtur, rationabile & ſine dolo eſficitur lac: his uerò qui infirmantur in aliquo, olera ſe præbet ad hoſpitalitatis amicitiã, & gratiã. His uerò qui pro poſſibilitate ſumendi, exercitatos habẽt ſenſus ad diſcretionem boni & mali, cibum ſe ſolidũ præbet. Si qui uerò ſunt qui exierint de Ægypto, & ſecuti columnam ignis & nubis in eremum uenerint, de cœlo ad illos deſcẽdit, minutũ & ſubtilem eis præbens cibum angelico ſimilem, ita ut panem angelorum mãducet homo. Habet & alias multas in ſemetipſo atq; innumeras ciborũ differẽtias, quas interim pelle quis & carne oſſibuſq; indutus & neruis capere non poteſt. Qui autẽ dignus fuerit redire & eſſe cum Chriſto, quicq; in paruo fidelis inuẽtus, conſtituẽ ſuper multa, ille guſtabit et capiet uoluptatem domini, perductus ad locum quendã qui pro huiuſmodi ciborum copijs & uarietatibus, delitiarũ nominat locus. Propter quod & in Eden poſitus dicitur, quod delitias indicat. Ibi enim dicetur ad eum, delitiare in domino. Delitiabitur aũt nõ in uno ſolo edendi guſtandiq; ſenſu, ſed & auditu delitiabitur & uiſu & tactu odoratuq; delitiabitur. In odorẽ nanq; unguenti eius current. Et ita omnibus ſenſibus ſuis

Ioan.17

ſuis delitiabitur in uerbo dei is qui ad ſummã perfectionis ac beatitudinis uenerit. Vnde & in his poſiti locis, deprecamur auditores horum, ut mortificent carnales ſenſus, ne quid ex ijs quæ dicuntur, ſecundũ corporis motus excipiant, ſed illos diuiniores interioris hominis ad hæc capiẽda ſenſus exhibeãt: ſicut Solomon edocet nos, dicens: Senſum autem diuinũ inuenies. Et ut Paulus quoq; ad Hebræos ſcribit de perfectis (ut ſuprà memorauimus) qui exercitatos habent ſenſus ad diſcretionem boni uel mali: oſtendẽs eſſe in homine præter hos corporeos ſenſus, quinq; alios nihilominus qui exercitio quęruntur, et exercitati dicunt, cum ſcilicet intelligentiã rerũ acumine acriore diſcutiunt. Non enim perfunctorie & ut libet audiendũ eſt quod apoſtolus de perfectis dicit, quia exercitatos habent ſenſus ad diſcretionẽ boni uel mali. Quod ut clarius eluceſcat, ſumamus ſi uidetur exemplũ ab his corporalib. ſenſibus, & ita demũ ſtatim ad illos diuinos quos ſcriptura nominat ſenſus interioris hominis ueniemus. Si em̃ corporeus oculus exercitium uiſus habeat, nullo impediẽte obſtaculo, integre & abſq; ulla falſitate, uel colores corporũ, uel magnitudines qualitatesq; deprehendet. Nam ſi aut caligine, aut alia qualibet infirmitate impediat aſpectus, & rubrum pro albo, et uiridẽ pro nigro, aut rectum putat eſſe aliquid, cum curuũ ſit & tortuoſum, conturbabitur ſine dubio iudicium mentis, & aliud pro alio agetur. Ita ergo & interior uiſus, niſi eruditiõe & induſtria fuerit exercitatus, quo per multã peritiam diſcretionẽ boni habeat ac mali, ſed ignorãtia & imperitia tanquã caligo oculis inciderit, aut etiam malitiæ alicuius languor tanquã lippis oculis acceſſerit, diſcrimẽ boni aut mali intueri nullatenus poſſit: & inde fiet ut mala, p bonis agat, bona uerò pro malis ſpernat. Secundũ hãc uerò formam quã de uiſu corporis animæq; tractauimus, conſequenter etiam de auditu et guſtu & odoratu, tactuq; per ſingulas quaſq; ſui generis uirtutes ſenſuum corporaliũ referemus ad animę ſenſus, quę in ſingulis adhibere debeãt exercitia, quæq; debeat emẽdatio parari, dilucide recognoſcemus. Hæc aũt paulo latiori exceſſu proſecuti ſumus, oſtendere uolentes odoratum ſpõſæ & adoleſcentularum, quo odoratæ ſunt odorem unguentorũ ſponſi, nõ corporis ſenſus, ſed diuini odoris illius, & interioris qui appellatur hominis, dici: Hic ergo odoratio ſenſus in quo ſanus eſt et integer, odore Chriſti accepto ex uita adducit ad uitã. Si uerò non ſit ſanus, hoc odore ſuſcepto de morte in mortẽ deĩcit, ſecundũ illum qui dicebat: Quoniam Chriſti bonus odor ſumus, aliĩs quidem de uita in uitam, aliĩs aũt odor de morte in mortem. Deniq; & hi quibus intellectus herbarũ eſt pigmentorũq; peritia, ferunt quædam eſſe pigmenta, quorum ſi odorem ceperint nõnulla animalia cõtinuo intereunt: alia uerò eodem odore recreantur, uitamq; recipiunt. Et nũc ergo in his ipſis expoſitionibus & ſermonibus quos habemus in manibus, uidetur aliĩs eſſe uita ex uita, aliĩs uerò mors ex morte. Nã ſi hæc exponi ita audiat animalis qui dicit̃ homo, qui nõ poteſt percipere & intelligere quæ ſunt ſpiritus dei, irridebit ſine dubio, atq; inepta hæc eſſe & inania pronunciabit, dicens ſomnia potius quàm rerũ cauſas & dogmata diuina tractari. His ergo odor hic Cantici canticorũ efficit̃ de morte in mortẽ, ſcilicet de morte infidelitatis, in mortem iudicij & condẽnationis. Sequentibus uerò ſpiritalẽ ſenſum & ſubtilem, atq; intelligentibus maiorem ineſſe ueritatem in his quæ non uidentur, q̃ in his quæ uidentur, & ueriora haberi apud deum inuiſibilia & ſpiritalia magis q̃ uiſibilia & corporalia, amplectẽda ſine dubio huiuſmodi intelligentia uidebit̃ & ſequenda. Agnoſcunt enim tale eſſe intelligendæ ueritatis iter quo peruenitur ad deũ. Sed ſiquidem alienus à fide ſit is, qui hæc ſtulta iudicat et irridenda, nihil mirũ. Si uerò aliquis ex his ſit qui uidentur credere, & ſcripturarũ auctoritatẽ recipere, nõ tamen recipit expoſitionis huius ſpiritalis formã, ſed irridet & derogat, tentemus ex aliĩs ſcripturarũ locis inſtruere eum, ac perſuadere. Qui ſi forte poterit ſic reſipiſcere, & talia quædã dicamus ad eum, ſcriptum eſt: Præceptũ dñi lucidum illuminans oculos. Dicat ergo nobis, qui ſunt oculi qui illuminantur luce præcepti. Et iterum: Qui habet aures audiendi, audiat. Quæ ſunt aures iſtæ, quas q̃ habuerit, ipſe ſolus uerba Chriſti audire dicatur? Et iterum: Quoniam Chriſti bonus odor ſumus deo, & in aliĩs: Guſtate & uidete quoniam ſuauis eſt dominus. Et quid alius ait: Manus noſtræ palpauerũt de uerbo uitæ. Putásne in his omnibus nõ mouebit̃, ut aduertat hæc uniuerſa non de corporeis ſenſibus dicta, ſed de his quos ſecundũ interiorẽ hominẽ ineſſe unicuiq; docuimus? niſi ſi cõtentionis

2 Cor.2

Heb.5

Pſal.19

Matt.13

Pſal.33

1 Ioan.1

Universidad de Deusto
Biblioteca

& iactantiæ uitio agitur qui eiusmodi est. Quibus uitijs quoniã & uisus ille interior excęcatur,& odoratus occluditur,& obturatur auditus,merito nec uidere quæ spiritualia sunt,nec audire potest, sed nec odorẽ istũ Christi capere, quo nunc recepto adolescentulæ istæ in quibus bene sanus & uigens erat hic sensus,in odorẽ unguẽtorum eius currunt post ipsum,nec deficiunt currentes,aut laborãt, quia suauitate odoris ipsius qui est de uita in uitam,refectæ iugiter inualescunt. Potest adhuc & hoc modo accipi quod ait.
Cant.1 Vnguentum exinanitũ nomen tuum.Propterea adolescentulæ dilexerunt te. Vnigeni
Phil.2 tus dei filius cum in forma dei esset,exinaniuit semetipsum,& formã serui accepit. Exi-
Ioan.1 naniuit autem de plenitudine sine dubio in qua erat.Illi ergo qui dicũt, quia de plenitudine eius nos omnes accepimus,ipsi sunt adolescẽtulæ,quę de ea plenitudine ex qua se ille exinaniuit,& factum est unguentũ exinanitum nomẽ eius, percipiẽtes dicunt:Post te in odorem unguentorũ tuorum curremus. Nisi enim exinanisset unguẽtum, hoc est plenitudinẽ diuini spiritus,& humiliasset se usq; ad formam serui, capere eum nullus in illa diuinitatis plenitudine potuisset, nisi sola fortassis sponsa, pro eo quod uidẽ indicare,quia unguentũ istud exinanitum non sibi, sed adolescentulis dilectionis dederit causam.Sic enim dicit: Vnguentũ exinanitũ nomen tuũ, propterea adolescentulæ dilexerũt te.Ac si diceret:Adolescentulę quidem propterea dilexerũt te,quia exinanisti te de forma dei, & factum est unguentũ exinanitum nomẽ tuum. Ego autem nõ pro exinanito unguẽto, sed pro ipsa unguentorũ plenitudine dilexi te. Hoc enim indicat in eo loco ubi
Cant.4 dicit:Odor unguentorũ tuorum super omnia aromata. Quod uerò etiam ipsa cum adolescentulis post ipsum se cursuram dicit, hanc aio esse causam, quod perfecti quiq; omnia omnibus fiant,ut oẽs lucrifaciant,sicut iam suprà exposuimus. Introduxit me rex in cubiculũ suum, exultemus & iocundemur in te. Cum indicasset sponso suo spõsa,quod adolescentulæ odore eius captæ currerent post ipsum , cum quibus etiã ipsa cursura esset, ut eis formam præberet in omnibus, nunc quasi laboris sui cõsecuta iam palmã pro eo quod cõcurrerit currentibus , introductã se dicit ab sponso rege in cubiculũ eius, ut ibi uideret cunctas opes regias.In quo utiq; merito iocundat & exultat,utpote quæ lecta iam regis & arcana prospexerit.Hic est,secundũ propositũ dramatis ordinẽ,quasi historicus intellectus.Sed quoniã cuius res agitur, ecclesia est ad Christum uenies, uel anima uerbo dei adhęrens,quod aliud cubiculum Christi et promptuarium dei credendum est,in quo uel ecclesiam,uel animam cohęrentem sibi introducat,nisi ipse arcanus
1 Cor.2 sensus eius & recõditus, de quo & Paulus dicebat: Nos autẽ sensum Christi habemus, ut sciamus quę à deo donata sunt nobis. Hæc illa sunt quæ oculus nõ uidit,nec auris audiuit,nec in cor hominis ascenderũt,quæ præparauit deus his qui diligunt eũ. Cum igitur Christus animã in intelligẽtiam sui sensus inducit, in cubiculũ regis introducta dicitur,in quo sunt thesauri sapientiæ ac scientiæ eius absconditi. Non mihi autem uacuum uidetur,quod cum potuisset dicere:Introduxit me spõsus meus, aut fraternus meus,aut aliquid huiusmodi,ut ei moris est:nunc quia cubiculũ dictura erat, regis dixerit cubiculum,& non aliud nomẽ posuerit,in quo posset fortassis aliquis etiam mediocris intelligi. Sed propterea arbitror in his regem nominatum, ut ostenderet per hoc nomen præditus cubiculum, utpote regium,& multis atq; immẽsis opibus repletũ.Prope hunc omnino mihi uidetur fuisse & ille qui dixit raptum se esse usq; ad tertium cœlũ,& inde in paradisum,& audisse uerba ineffabilia quæ nõ licet homini loqui. Quid enim putas esse illa uerba quæ audiuit?nónne à rege audiuit?& in cubiculo, & prope cubiculũ positus audiuit? Et erãt credo illa uerba talia quędã,quæ hortarentur eum ad maiorẽ profectum,& promitterẽt ei quod si perseueraret usq; in finẽ,& ipse posset intrare Regis cu-
Esa.45 biculum,secundũ illud quod per Prophetã quoq; promittitur:Dabo tibi thesauros obscuros,occultos,inuisibiles.Aperiã tibi ut cognoscas quia ego sum dominus deus tuus, qui uocaui nomen tuũ Israel.Currunt ergo adolescentulæ post ipsum,& in odorẽ eius, unaquæq; tamen pro uiribus,alia quidẽ uelocius,alia paulo tardius,alia etiã inferius cæteris et ultimo,alia primo loco. Verũtamen currunt omnes,sed una est perfecta,quę cu-
Cant.1 currit sic,ut peruenirẽt,& sola acciperet palmã.Sola,enim est quę dicit:Introduxit me rex in cubiculũ suum,cũ prius nõ de se sola sed de pluribus dixisset,quia post re in odorẽ unguentorum tuorũ curremus.Introducitur ergo in cubiculũ Regis, & efficit regina, & ipsa

ipsa est de qua dicit:Regina astitit à dextris tuis in uestitu deaurato,circumdata uarietate Psal.45
tibus.De his aũt adolescentulis quæ post ipsa cucurrerant, & procul ab ea in ipsis currẽdi spatijs remanserant,dicitur:Adducentur regi uirgines post eam,proximæ eius adducentur tibi:Adducentur in lætitia & exultatione, inducentur in templũ regis. Sed & illud etiam in hoc aduertere debemus,quod sicut rex habet cubiculũ quoddã in quod reginam siue sponsam suam introducit: ita habet & sponsa suum cubiculũ in quod monetur per uerbũ dei ingressa claudere ostiũ, & ita conclusis illis omnibus diuitijs suis intra illud cubiculũ orare eum qui uidet in abscondito,& perspicit quantas opes,animi scilicet uirtutes,intra cubiculũ suum sponsa condiderit,ut uidens eius diuitias det ei petitiones suas.Omni enim habenti dabitur.Quod autem ait,exultemus & iocũdemur in te,uidetur ex persona adolescentularũ dici,uel optantium,& petentiũ à sponso,ut quemadmodum sponsa cõsecuta est quæ perfecta sunt,& exultat, ita ipsę etiã suum implere cursum,& peruenire usq; ad Regis cubiculum mereantur , ut perspectis & intuitis omnibus his de quibus illa gloriatur,etiam ipsæ exultẽt sicut & illud,& iocundẽtur in eo. Vel etiam ad sponsam potest dictũ uideri ab adolescentulis cõgratulantibus ei & promittentibus petentibusq;,ut participes fiant exultationis eius & lætitiæ: Diligemus ubera tua super uinum.Sponsa quidẽ postquam oscula meruit ab ipso sponsi ore susciperę,& ubera eius perfrui,ait ad eum:Bona sunt ubera tua super uinum. Adolescẽtulę uerò quę Cant.1
nõdum ad id beatitudinis uenerant,neq; summam perfectionis acceperant,neq; usu & operibus fructus perfectæ charitatis expleuerãt,ut quasi expertæ pronunciarẽt de uberibus eius,quia bona sunt,uidentes tamen sponsam delectari & refici ex uberibus sponsi,ex fontibus scilicet sapientiæ & scientiæ quæ de uberibus eius fluunt, & pocula cœlestis doctrinæ sumentes tanquã imitatrices perfectionis eius , & desiderantes eisdẽ uestigijs incedere,promittunt, & dicunt:Diligemus ubera tua super uinum:id est,nos quidẽ nondum in id perfectionis ascendimus,ut iam diligamus ubera tua plus q̃ uinũ, uel certe ubera tua quæ sunt super uinum:(utroq; enim modo sensus stare uidebitur) gerimus tamen spem, utpote adolescẽtulæ,in id ætatis proficere, quo possimus non solũ pasci et ali ex uberibus uerbi dei,sed & diligere alentem.Istę sunt autem adolescentulæ(ut sępe iam diximus)animæ, quæ primis & initio ualentibus eruditionibus uidẽtur imbutę;& uelut uino quodam lætificatæ, institutione tutorum duntaxat curatorũq; & pędagogi, utpote paruulæ,& quæ haberent quidem in uiribus amare uinum, non tamen haberẽt in ętate, ut amore uberũ sponsi moueri aut excitari possent. Sed ubi aduenit plenitudo temporũ, & Christus in eis profecit ætate & sapiẽtia , & iam sentire cœperint quid sint ubera sponsi, quæq; in his perfectio uerbi dei,et doctrinę spiritalis plenitudo designet, etiam promittũt,quia plus q̃ uinum quod nunc tanquã paruulæ bibunt, dilecturæ sint ubera sponsi:id est propensiores futurę erga perfecta,& omni plenitudine decreta dogmata Christi, q̃ iam antea, siue in communibus studijs , siue in legis & prophetarũ uisæ sunt institutionibus extitisse. Æquitas dilexit te.Etiam hoc mihi uidentur adolescentulæ proloqui,uelut satisfacieutes pro eo quod dilecturas super uinum se promiserũt uberaq; sponsi,& non iam in præsenti diligant,neq; integram uim charitatis ostendant.Est ergo uox ista uelut incusantium semetipsas:quasi quę nondũ abiecta omni iniquitate perfectæ charitatis doctrinæ peruenerit. Quia ergo summa perfectionis in charitate cõsistit,charitas aũt nihil iniquitatis admittit,ubi autẽ nihil iniquitatis est,ibi sine dubio est æquitas,merito ergo æquitas esse dicitur,quæ diligit sponsum. Et uide si nõ ob hoc etiam uidetur illud in Euangelio à saluatore dictum:Si diligitis me, mãda mea seruate.Si ergo qui diligit Christum,mandata eius custodit,& qui mandata eius custodit,nulla est in eo iniquitas,sed æquitas in eo pmanet:æquitas ergo est,quæ mãdata eius custodit,& diligit Christum.Et rursum:Si is qui mandata custodit, ipse diligit Christũ, mãdata autem in æquitate seruanẽ,& æquitas est quæ diligit Christũ:qui iniquum aliquid gerit,neq; mandata custodit,neq; diligit Christum.Erit ergo ut quantum iniquitatis in nobis est,tantũ lõge simus à dilectione Christi, & tantum mãdatorum eius præuaricatio habeatur in nobis. Et ideo regulam quãdam directam ponamus esse æquitatẽ,ut si quid in nobis iniquitatis est Ioan.14

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis est, hanc adhibentes & superducentes directoriã mandatorũ dei, si quid in nobis cur
uum, si quid tortuosum est, ab huius regulæ linea resecet, ut possit & de nobis dici: Æ-
quitas dilexit te. Possumus autem etiam sic accipere, ut uideatur simile esse quod dixit:
Æquitas dilexit te, ac si dixisset: Iustitia dilexit te, & ueritas, & sapientia, & pudicitia, &
singulæ quæq; uirtutes. Nec mireris sanè, si dicimus uirtutes esse quę diligunt Christum
cum in alijs ipsarũ uirtutum substãtiam Christum soleamus accipere. Quod et frequen-
ter inuentes in scripturis diuinis pro locis & opportunitatibus aptari. Inuenimus nanq;
Psal.85 ipsum & iustitiam dici, & pacem, & ueritatem. Et rursum scriptum est in Psalmis: Iustitia
& pax osculatæ sunt, &: Veritas de terra orta est, & iustitia de cœlo prospexit. Quę uti-
que omnia & ipse esse, & rursum ipsum dicuntur amplecti. Sed et sponsus idem dicitur,
idem etiam sponsa nominatur, ut in prophetia scriptum est: Sicut sponso imposuit mihi
mitram, & sicut sponsam ornauit me ornamento.

Homilia Secunda.

Cant.1 FVSCA sum & formosa filiæ Hierusalem, ut tabernacula Cedar, ut pelles So-
lomonis. In alijs exemplaribus legimus: Nigra sum & formosa. Rursus in
hoc persona sponsæ loquentis introducitur: loquentis autem non ad illas a-
dolescentulas, quæ cum ipsa currere solent, sed ad filias Hierusalẽ, quibus tanquam his
quæ derogauerint fœditati eius, respõdere uidetur, & dicere: Fusca quidem sum, uel ni-
gra, quantũ ad colorem spectat, filiæ Hierusalẽ: formosa uerò si quis interna membrorũ
lineamenta perspiciat. Nã & tabernacula, inquit, Cedar, quæ est gens magna, nigra sunt,
& ipsa gens Cedar nigredo uel obscuritas interpretatur. Sed et pelles Solomonis nigrę
sunt, nec tamen ob hoc tãto Regi in omni gloria sua pellium uisa est indecora nigredo.
Non ergo mihi ô filiæ Hierusalem, exprobretis culpam coloris, cum siue naturalis, siue
exercitio quæsita corpori pulchritudo non desit: Hæc continet historicũ drama, & pro
positæ fabulæ species. Sed redeamus ad ordinem mysticum. Hæc sponsa quæ loquitur,
ecclesiæ personam tenet ex gentibus congregatæ. Filiæ uerò Hierusalem ad quas ser-
mo est, illæ sunt animæ quæ propter electionẽ patrũ charissimæ quidẽ dicuntur, inimi-
cæ autem propter euangeliũ. Istæ sunt filiæ Hierusalem ciuitatis terrenæ, quæ uidentes
ecclesiã ex gentibus, quamuis pro eo ignobilẽ, quod generositatẽ sibi Abrahã, & Isaac,
& Iacob nõ possit ascribere, obliuiscentem tamen populũ suum, & domũ patris sui, atq;
ad Christũ uenientem, spernunt eã, & pro ignobilitate generis offuscant. Quod sponsa
sentiens filias prioris populi imputare sibi, & pro hoc etiã nigrã se appellari, quasi quæ
paternæ eruditionis nõ habeat claritatẽ, respondẽs ad hæc, dicit: Nigra sum quidẽ o fi-
liæ Hierusalẽ, pro eo quod nõ desidẽdo de stirpe clarorũ uirorũ, neq; illuminationẽ Mo
si legis accepi, habeo tamen pulchritudinem meam mecũ. Nam & in me illud primum
est, quod ad imaginem dei in me factum est: nunc accedens ad uerbũ dei, recepi speciẽ
meam. Quamuis enim pro coloris obscuritate cõparetis me tabernaculis Cedar, & pel
libus Solomonis, tamẽ et Cedar ex Ismaele descendit. Secũdo nanq; loco ex Ismaele na
Gen.16 tus est, qui Ismael nõ fuit expers diuinæ benedictionis. Sed & pellibus Solomonis com
paratis me, quæ nõ aliæ sunt q̃ pelles tabernaculi dei, & tamen miror uos ò filiæ Hieru
salem, mihi coloris uelle exprobrare nigredinem. Quomodo non meministis quod in
Num.12 lege uestra scriptũ est, quid passa sit Maria, quę derogauit Moysi cũ Æthiopissam nigrã
accepisset uxorẽ? Quomodo ignoratis illius imaginis adumbrationẽ in me nũc uerita
te cõpleri? Ego sum illa Æthiopissa, ego sum nigra quidẽ pro ignobilitate generis, for-
mosa uerò propter pœnitentiã & fidẽ. Suscepi eñ in me filium dei, recepi uerbũ carnẽ
factũ. Accessi ad eum qui est imago dei primogenitus omnis creaturæ, & qui est splen-
dor gloriæ, & fulgor substãtiæ eius, & facta sum formosa. Tu ergo quid improperas cõ-
uertenti se à peccato, quod utiq; lex fieri uetat? Et quomodo tu gloriaris in lege, præua
ricans legẽ? Verum quoniã in his locis sumus ubi ecclesia quæ ex gentibus uenit, nigrã
se esse dicit & formosam, quãuis longũ uideatur esse & operosum, colligere ex scriptu
ris diuinis, in quibus uel qualiter sacramẽti huius forma præcesserit: tamẽ nõ mihi peni-
tus omittendũ uidet, sed quàm potuerit breuiter memorandũ. Primo ergo in Numero
rum libro de Æthiopissa ita scriptũ est: Et locuta est Maria ad Aaron, & derogauerunt Moysi

Moysi propter mulierem Æthiopissam quam accepit uxorem, & dixerunt: Nunquid
Moysi soli locutus est dominus? Nõne & nobis locutus est? Et iterũ in tertio Regnorũ
libro scriptũ est de Regina Saba, quia uenit à finibus terræ audire sapientiã Solomonis,
hoc modo: Regina Saba audiuit nomẽ Solomonis, & nomen domini, & uenit tentare 3 Reg.10
eum in parabolis, & uenit in Hierusalẽ in uirtute magna ualde: & cameli portãtes odo-
ramenta, & aurum multum ualde, & lapidem preciosum, et ingressa est ad Solomonẽ,
& locuta est ei omnia uerba quę erãt in corde suo, & enunciauit ei Solomon omnia uer
ba eius, & non fuit uerbũ quod omiserit rex, & nõ enunciauerit ei rex. Et uidit Regina
Saba omnem prudẽtiam Solomonis, & domum quam ædificauit, & cibos Solomonis,
& sedem puerorum eius, & ordinem ministrorum eius, & uestes eius, & uini fusores e-
ius, & holocausta eius quæ offerebat in domo domini, & obstupuit, & dixit ad regem
Solomonem: Verus est sermo quem ego audiui in terra mea de uerbo tuo, & prudẽtia
tua, & non credidi ijs qui loquebantur mihi, usquequo uenirem, & uiderunt oculi mei,
& ecce nec media pars est quæ nunciabãtur mihi. Addidisti eñ bona super omnem au-
ditionem quã audiui in terra mea. Beatę mulieres tuæ, beati pueri isti qui assistũt in con
spectu tuo semper, & audiunt omnem prudẽtiam tuam. Sit dominus deus tuus benedi
ctus, qui tibi dedit sedem Israel. Quoniam dilexit dominus Israel, & uoluit eũ permane
re in ęternũ, posuit te Regem super eos, ut facias iudicium cum iustitia, et iudices eos. Et
dedit Solomoni centum uiginti talenta auri, & odoramenta multa ualde, & lapidẽ pre
ciosum. Nũquam talia uenerant odoramenta, nec in tanta multitudine quæ dedit Regi
na Saba regi Solomoni. Hãc autem historiam paulo latius repetere uoluimus, & insere
re huic expositioni nostræ, scientes intantũ conuenire hæc ad personam ecclesię quę ex
gentibus uenit ad Christum, ut ipse dominus in euãgelijs Reginæ huius faceret mentio
nem, dicens eam uenisse à finibus terræ, ut audiret sapientiã Solomonis. Austri autẽ re- Matt.12
ginam dicit eam, pro eo quòd Æthiopia in Austri partibus iaceat, & à finibus terrę qua
si in ultimo posita. Inuenimus aũt huius ipsius reginæ etiã Iosephũ in historia sua facere
mentionẽ, addẽtem etiã hoc, quod posteaquã regressa est, inquit, à Solomone, Camby-
ses rex miratus eius sapientiam, quam sine dubio ex Solomonis sapientia susceperat, co
gnominauit inquit, nomen eius Meroen. Refert autem quod non solum Æthiopię, sed
& Ægypti regnum tenuerit. Addemus autem adhuc & ea quæ in Ixvij. psalmo de hac
eadem forma continentur. Ait ergo ibi: Disperge gentes quæ bella uolunt, ueniẽt lega Psal.68
ti ex Ægypto, Æthiopia præueniet manus eius deo. Est adhuc quarto in loco apud So-
phoniam prophetam de hac eadem figura hoc modo scriptũ. Propterea sustine me (di- Soph.1
cit dominus) in die resurrectiõis meę, in martyrio, hoc est in testimonio, quoniã iudiciũ
meum est ad cõgregationes gentiũ, ut suscipiã reges, & effundã super eos omnem iram
indignationis meæ. In ígne zeli mei consumetur omnis terra. Quoniam tunc conuertã
in populis linguam in generationem eius, ut inuocent omnes nomẽ domini, & seruiẽt
ei sub iugo uno. De ultra flumina Æthiopiæ suscipiã eos qui dispersi sunt, & afferẽt sa-
crificiũ mihi. In die illa nõ cõfunderis Saba ab omnibus adinuẽtionibus tuis, in quibus
impie egisti in me. Sed & in Hieremia scriptũ est, quod principes quidã populi Israel mi Hier.38
serint Hieremiã in lacum Melchiæ filij regis, qui erat in domo carceris, & deposuerunt
eum cum funibus, & in lacu nõ erat aqua, sed cœnũ, & erat in cœno. Audiens aũt Abdi
melech, Æthiops uir eunuchus, qui erat in domo regis, quia miserũt Hieremiã in lacũ,
locutus est regi, & dixit: Domine rex male fecerunt uiri isti omnia quæ fecerũt in Hiere
miã prophetã, quia miserunt eum in lacũ, & morietur ibi à facie famis, quoniã non sunt
iam panes in ciuitate. Et præcepit rex ipsi Abdimelech Æthiopi, dicens: Tolle hinc tri-
ginta homines, & educ eum de lacu, ut non ibi moriat. Et quid plura? Abdimelech Æ-
thiops fuit qui Hieremiã eduxit de lacu. Et paulo pòst factus est sermo dñi ad Hieremiã
dicẽs: Vade, & dic Abdimelech Æthiopi, dicẽs: Sic dicit dñs deus Israel: Ecce ego ad-
duco uerba mea super ciuitatẽ istã in mala, & nõ in bona, & saluabo te in die illa, & non
dabo te in manus hominũ quos tu times. A facie eorũ saluans saluabo te, & in gladio nõ
cades, sed erit anima tua in salutẽ, quoniã cõfisus es in me, dicit dñs. Hęc interim ad præ
sens de scripturis sanctis occurrere potuerũt, quib. mihi uideñ propositi de Cãticis can-
ticorum uersiculi mysteriũ cõprobari, in quo dicit: Fusca sum, siue nigra, et formosa filię
Hieru-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hierusalē, sicut tabernaculū Cedar, & sicut pelles Solomonis. Inuenitur ergo Moyses
Num.12 in Numeris accipere Æthiopissam uxorē fuscam, uel nigram, pro qua Maria & Aaron derogant ei, & indignantes dicunt: Nunquid Moysi soli dominus locutus est? nōne & nobis locutus est? In quo si diligenter consideres, nec consequentiā sermo inuenitur habere historicus. Quid enim conuenire ad rem uidebitur, ut indignātes pro Æthiopissa dicant: Nūquid soli Moysi locutus est dominus? nōne & nobis locutus est? Oportebat enim, si hoc erat in causa, dici ab eis, non oportuit te ô Moyses, uxorē accipere Æthiopissam, & de semine Cham, sed de genere tuo, et de domo Leui. Horū nihil dicunt, sed aiunt: Nunquid Moysi soli locutus est deus? nónne & nobis locutus est? in quo & mihi uidetur secundū mysterium magis intellexisse quod gestum est, & uidisse quod tā Moyses, id est spiritalis lex, in nuptias & coniugiū cōgregatæ ex gentibus migraret ecclesię: & Mariā quæ synagogæ derelictæ formā, & Aaron qui sacerdotij carnalis tenebat imaginem, uidentes ablatū esse à semetipsis regnū, & datum esse genti facienti fructus eius dicere: Nūquid Moysi soli locutus est deus? Nōne & nobis locutus est? Denicp & Moyses ipse cum tanta & tam magnifica eius opera fidei ac patiētiæ referanē, nunquam tantis à deo elatus est laudibus, ut nunc cum Æthiopissam duxit uxorem. Nunc de eo dici
Ibid. tur, quia Moyses homo mansuetus ualde super omnes homines qui sunt super terram. Nunc & illud de eo dicit dominus, quia si fuerit in uobis propheta, in uisionibus loquar ei, aut in somnijs, nō ita ut famulo meo Moysi, qui in omni domo mea fidelis est. Os ad os loquar ad eum, in specie, & non in ænigmate, gloriam domini uidit. Et cur nō timuistis detrahere famulo meo Moysi? Hæc omnia pro coniugio Æthiopissæ Moyses audire meruit à domino. Verū de his plenius in libro Numerorū prosecuti sumus: quæ si ges dignum iudicat noscere, illa perquirat. Nūc aūt sufficiat approbare ex his quod ipsa est nigra, & formosa, & Æthiopissa, quā Moyses, id est lex spiritalis, quę sine dubio uerbū dei & Christus est, in cōiugium suum ascisci, licet obtrectent, & derogent filiæ Hierusalem, plebs scilicet ista cum sacerdotibus suis. Videamus autem & ea quæ ex tertio Regnorum libro, ptulimus de regina Saba, & ipsa nihilominus Æthiopissa, cui testimonium dat dominus in euangelijs, quòd in die iudicij ueniat cū uiris generationis incredulæ, et cōdemnet eos, quia uenit à finibus terrę audire sapientiā Solomonis. & addit, quia plus Solomone hic, docēs per hoc plus esse ueritatē, & ueritatis figuras. Venit ergo & hęc, imò secundū figuram eius ecclesia uenit ex gentibus audire sapientiam Solomonis ueri, & ueri pacifici domini nostri Iesu Christi. Venit & hæc primo quidē tentans eum per ænigmata & quæstiones, quæ ei prius insolubiles uidebantur: atq; ab ipso de agnitione uerbi dei, & de creaturis mūdi, uel de immortalitate animæ, & iudicio futuro, qđ apud eam & apud doctores eius gentiles duntaxat philosophos incertū semper aut dubium manebat, absoluitur. Venit ergo in Hierusalem, ad uisionem scilicet pacis, cum multitudine & uirtute multa, non enim cum una sola gente, ut prius synagoga solos habuit Hebręos, sed cum totius mundi gentibus uenit, deferens etiam munera digna Christo odoramentorum siquidē suauitates, opera scilicet bona, quæ ad deum per odorē suauitatis ascendūt. Sed & auro uenit repleta, sensibus sine dubio & rationabilib. disciplinis, quas ante fidem adhuc ex cōmuni & scholari eruditiōe collegerat. Detulit etiam lapidē precio sum, quem ornamēta morū possumus intelligere. Cum hoc ergo apparatu intrat ad pacificū regem Christum, & ipsi aperit cor suū, in confessione & pœnitentia scilicet precedentiū delictorū, & locuta est ei omnia quæ erant in corde suo, propter quod & Christus, qui est pax nostra, enūciauit ei omia uerba eius, et non est uerbū quod omiserit rex, & nō enūciauerit ei. Denicp cū iam tempus passionis appropinquaret, sic loquit ad eā,
Ioan.15 id est ad electos discipulos suos: Iā nō dicā uos seruos sed amicos, quia seruus nescit qđ faciat dominus eius. Ego aūt nota feci uobis omnia quęcunq; audiui à patre meo. Sic ergo impletur quod dixit, quia nō fuerit uerbū quod nō enunciauerit pacificus dominus reginæ Sabæ, id est ecclesię ex gētibus cōgregatæ. Quod si intuearis ecclesiæ statū, & dispensatiōes eius ordinationesq; eius cōsideres, tūc aduertes quomodo regina mirata sit omnem prudentiā Solomonis. Simul & require, cur non dixerit omnem sapientiā, sed omnem prudentiā Solomonis: quoniā quidem eruditi uiri prudentiā de humanis negotijs, sapientiam de diuinis intelligi uolūt. Idcirco fortassis et ecclesia nūc interim Christi pruden-

prudentiam miratur, dum in terris est, & inter homines conuersatur. Cum autem uenerit quod perfectū est, & de terris translata fuerit ad cœlum, tunc uidebit omnem sapientiam eius, cum iam non per speciem, nō per ænigmata, sed facie ad faciē de singulis quibusq; perspiciet, Vidit autē & domū quam ædificauit, sine dubio incarnationis eius mysteria. Ipsa enim domus quam ædificauit sibi sapientia. Vidit & cibos Solomonis. Illos puto de quibus dicebat. Meus cibus est, ut faciam uoluntatem eius qui misit me, ut perfi Ioan.4
ciam opus eius. Vidit & sedem puerorū eius. Ecclesiasticum puto ordinem dicit, qui in episcopatus uel presbyterij sedibus habeē. Vidit & ordinatiōes, siue stationes ministrorum eius. Diaconorū (ut mihi uidetur) ordinem memorat astantium diuino ministerio. Sed & uestes eius uidit. Illas credo quibus induit eos, de quibus dicitur: Quicunq; autē in Christo baptizati estis, Christum induistis. Sed & uini fusores eius, arbitror dici doctores, qui uerbum dei & doctrinā quasi uinum populis miscent, quod auditorum corda lætificet. Vidit & holocausta eius orationū sine dubio supplicationumq; mysteria. Hęc ergo omnia ubi uidit in domo regis pacifici, imò Christi, nigra hæc & formosa obstupuit, & ait ad eum: Verus est sermo quē audiui in terra mea de uerbo tuo, & de prudentia tua. 3 Reg.10
Propter enim uerbum tuum quod agnoui uerum esse uerbū, ueni ad te. Omnia etenim uerba quæ mihi dicebantur, & quæ audiebam cum essem in terra mea, à doctoribus scilicet seculi & philosophis, non erant uera. Istud est solum uerum uerbū quod est in te. Sed fortassis quærendū uidebitur, quomodo dicebat Regi Regina hæc quia nō credidi his quæ dicebantur mihi de te, cum utiq; non uenissem ad Christū, nisi credidissem. Sed uide si possumus hoc modo soluere quod proponitur. Nō ijs, inquit, credidi qui loquebantur mihi. Non enim fidem meam in illos qui locuti sunt de te, sed in te direxi, id est non hominibus, sed tibi credidi deo. Et per illos quidem audiui, ad te autem ueni, & tibi credidi. Apud quem multo plura uiderunt oculi mei, & annunciabātur mihi. Reuera enim cum peruenerit nigra hæc & formosa in Hierusalem cœlestem, & ingressa fuerit uisionem pacis, multo plura & magnificentiora & nunc ei sunt annunciata, perspiciet. Nūc enim tan quam in speculo & ænigmate, tunc aūt uidebit facie ad faciem, cum consequetur ea quę oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt. Et tunc uidebit quia nec medietas eorū est, quæ audiuit in hac sua terra posita. Beatæ ergo sunt mulieres Solomonis, animæ sine dubio quæ uerbi dei & pacis eius participes fiunt. Beati pueri eius qui assistunt in conspectu eius semper: Non illi qui aliquando assistunt, & aliquādo non assistunt, sed qui semper, & sine intermissione assistūt uerbo dei, uere beati sunt. Talis erat & illa Maria quæ sedebat secus pedes Iesu, & audiebat eum, cui & testimoniū reddidit ipse dominus, dicens ad Martham: Maria optimam partem elegit, quæ nō auferetur Luc.10
ab ea. Adhuc nigra hæc & formosa dicit: Benedictus qui uoluit dare te super sedē Israel. Vere enim quia dilexit dominus Israel, & uoluit ut staret in æternum, posuit te regem super eum. Quem? pacificū sine dubio. Christus enim est pax nostra, qui fecit utraq; unum, & medium parietē sepis soluit. Et post hæc omnia, dedit, inquit, cxx. talenta auri regi Solomoni regina Saba. Numerus hic cxx. consecratus est uitæ hominū eorum qui fuerunt in diebus Noe, quibus istud conceditur spatium uitę, quo inuitantur ad pœnitentiā. Ipse autem numerus annorum & Moysi uitæ fuit. Offert ergo Christo ecclesia in auri specie & pondere, non solum multitudinē sensuum suorum & intellectuū, sed legi dei cōsecratos indicat sensus suos per hunc qui Moysi annos uitæ continet numerum. Offert etiam suauitates odoramentorū, quales & quātæ nunquam uenerāt. Vel orationes in hoc, uel opera misericordiæ intellige. Nunquam enim uel tam recte orauerat, ut nūc cum accessit ad Christum, uel tam pie operata fuerat, ut cum cognouit iustitiam suam nō facere coram hominibus, sed coram patre qui uidet in abscondito, & reddet palam. Sed multū est alienis in locis simul uniuersa persequi hæc, quæ nec testimonij gratia uidenē assumpta. Sufficiāt ista de tertio libro Regnorum, uideamus aliqua & ex his quæ de lxvij. psalmo protulimus, ubi ait: Æthiopia præueniet manus eius deo. Si em intuearis quomodo ex delicto Israel sit salus gentibus, & quod illorum lapsus introeundi uiā nationibus dedit, aduertes quomodo præuenit & præcedit Æthiopię manus, hoc est gentium populus, illos ad deum, quibus primis data sunt eloquia dei: & in hoc cōpleri, Æthiopia præueniet manus eius deo: & fit nigra ista formosa, etiam si nolunt, etiam si inuident & obtrectant

filię Hierusalē. Sed & prophetę testimoniū quod posuimus, ubi suscepit dominus etiam eos qui ueniunt de locis quæ sunt ultra flumina Æthiopum, & afferunt hostias deo, simili sensu aduertendū puto. Videtur enim mihi, quòd ultra flumina Æthiopiæ esse dicitur ille, qui nimijs & superabundātibus peccatis infuscatus est, & atro malitiæ fuco infectus niger & tenebricosus est redditus: & tamē ne hos quidē repellit dominus, sed omēs qui sacrificia contribulati spiritus, & humiliati cordis offerūt deo, cōfessionis scilicet ac pœnitentiæ titulo ad eum conuersi, non repellūtur ab eo. Sic enim pacificus dicit dominus noster: Ego uenientē ad me non repello. Potest autem & de illis dictum uideri, quod ultra flumina Æthiopū positi uenient etiam ipsi ad deum hostias deferentes, qui postea quā intrauerit omnis plenitudo gentium, quæ fluminibus Æthiopū comparatur, uenient etiam ipsi, & tūc omnis Israel saluabitur: & pro eo ultra flumina Æthiopū dicantur, quasi qui ulteriores & posteriores sint his spatijs, in quibus currit inundatq; gētium salus. Et ita forte compleri uidetur hoc quod dicit, quia in die illa non cōfunderis omnis Israel ex omnibus adinuentionibus tuis, quibus impie egisti in me. Superest ut illud testimoniū quod de Hieremia assumpsimus, explicetur, ubi Abdimelech nihilominus Æthiops uir eunuchus, cum audisset quia Hieremias in lacum missus est à principibus populi, educit eum inde. Et puto incōueniens nō uideri si dicamus, quem principes Israel cōdemnauerunt, & in lacū mortis miserunt, iste alienigena & obscuræ gentis homo & degeneris, id est populus gentium, educit eum de lacu mortis, resurrectionē scilicet eius à mortuis credens, & fide sua hūc quē illi in mortē tradiderant, iste de infernis reuocat ac reducit. Sed & eunuchus hic Æthiops esse dicit, credo quod castrauerit semetipsum propter regnū dei, uel etiā quod semen malitiæ in semetipso nō habeat. Seruus quoq; est regis, quia seruus sapiēs imperat stultis dominis. Interpretat autem Abdimelech, seruus regū. Et ideo dominus relinquēs populū Israel ꝓ peccatis suis, ad Æthiopē uerba dirigit, & ad ipsum mittit prophetā, & ipsi dicit: Ecce ego adduco uerba mea super ciuitatē istam in mala, & non in bona: & saluabo te in die illa, & nō te dabo in manus hominū, sed saluans saluabo te. Salutis autem causa hæc est ei, quia eduxit prophetā de lacu, id est quod fide sua quasi Christū resurrexisse credat à mortuis, eduxisse eum ex lacu uidetur. Habet ergo plurima testimonia fusca hæc, uel nigra, & formosa, in quibus libere agat, & cum fiducia dicat ad filias Hierusalem, quia fusca sum quidem, uel nigra sicut tabernacula Cedar, formosa aūt sicut pelles Solomonis. De pellibus Solominis scriptū aliquid proprie non memini. Puto autem referri posse ad gloriam eius, de qua dicit Saluator: Quia nec Solomon in oīgloria sua opertus est sicut unum horum. Nomen tamen ipsum pelliū in tabernaculo testimonij inuenimus frequēter referri, sicut cū dicit: Et facies pelles ex caprarū pilis operimentum super tabernaculū testimonij, xi pelles facies, longitudo pellis unius xxx cubitorum, latitudo quatuor cubitorū. Eadē mensura erit xi pellibus, & coniunges quinq; pelles simul, & alias sex simul, & replicabis sextam pellem à fronte tabernaculi: & facies quinquaginta ansulas per oram pellis unius, & quinquaginta ansulas per orā pellis alterius, per quas coniungant una ad alteram: & facies circulos æreos quinquagenos, & cōiunges ex ipsis pelles, & erit unum totum: & replicabis quod supererit ex pellibus, medietatem pellis unius à fronte tabernaculi, & ex alia medietate quod superelt, uelabis posteriora tabernaculi cubitū hinc, & cubitum inde, ex eo quod abundat in longitudine pellium, & erit adopertum tabernaculū ex lateribus hinc & inde. Puto ergo quòd harū pellium mentio fiat in Cantico canticorū, & istæ dicantur esse Solomonis, qui accipitur in pacificum Christum. Ipsius ergo est tabernaculū, & ea quæ ad tabernaculum pertinent & præcipue si illud tabernaculū cōsideremus, quod dicitur tabernaculū uerum, quod fixit deus & non homo, & quod ait, non enim in manu facta sancta intrauit Iesus exēplaria uerorum. Si ergo pulchritudinē suam sponsa pellibus comparat Solomonis, illarum sine dubio pellium gloriā & pulchritudinē dicit, quæ operiunt illud tabernaculū quod fixit deus & non homo. Si uerò nigredinē suam quæ exprobrari à filiabus Hierusalē uidebatur, pellibus contulit Solomonis, huius tabernaculi quod exemplar ueri tabernaculi uocat, accipiendæ sunt pelles: quasi quod & ipsæ nigræ sint quidē, utpote caprarū pilis textæ, & tamen usum ornatūq; exhibeāt diuino tabernaculo. Quod autem uidet ecclesiæ persona una quæ loquit, & pluribus se uel tabernaculis Cedar in nigredine, uel Solomonis

Hier.38

Prou.17

Cant.1

Matt.6

Exod.36

monis pellibus comparauit, ita accipiendum est: quia una quidem persona uidetur ecclesiæ, innumeræ tamen sunt quæ per orbem terræ diffusæ sunt, atq; immensæ congregationis ac multitudinis populorū. Sicut & regnum cœlorum unum quidem dicitur, sed multæ tamen in eo mansiones memorantur esse apud patrem. Potest autem & de unaquaq; anima quæ post peccata plurima conuertitur ad pœnitentiam dici, quòd nigra sit quidē pro peccatis, formosa propter pœnitentiam & fructus pœnitētiæ. Deniq; & de hac ipsa quæ nunc dicit: Nigra sum & formosa, quia non in finem in nigredine ista permāsit, post hæc dicunt de ea ipsa filiæ Hierusalem: Quæ est ista quæ ascēdit dealbata incumbens super fraternū suum? Ne uideatis me, quoniam infuscata sum ego, quia despexit me sol. Infuscata siue denigrata. si cōpetenter nobis uidetur aptata expositio quam in superioribus de Æthiopissa quæ à Moyse suscepta est in coniugiū, uel de regina Saba Æthiopum quæ sapientiam Solomonis uenit audire, texuimus: meritò nūc hæc quæ fusca uel nigra est & formosa, satisfacere uideē pro nigredine uel fuscatione sua, causasq; reddere expro brantibus, quasi quæ nō natura talis, nec ita à conditore creata sit, sed ex accidentib. hoc passa sit. Ex eo (inquit) quia sol despexit me. In quo ostendit non de nigredine corporis fieri sermonē, quòd utiq; sol obscurare & denigrare solet, cum respicit magis q̄ cū despicit. Ita deniq; & apud illam omnem gentem Æthiopū ferūt, cui naturalis quædam ineſt ex seminis carnalis successiōe nigredo, quòd in illis locis sol radijs acrioribus ferueat, & adusta iam semel atq; infuscata corpora genuini uitij successione permaneant. Contrarij uerò ordinis est animæ nigredo. Nā neq; aspectu, sed despectu solis inuritur, neq; nascendo, sed negligendo conquirit: & ideo sicut ignauia assumitur, ita & industria repellit & repulsatur. Deniq;, ut superius dixi, hæc ipsa quæ nunc nigra dicit esse, in fine Cantici huius dealbata memoratur ascendere incumbēs super fraternum suum. Effecta est ergo nigra, quia descēdit: si autem cœperit ascendere & incumbere super fraternū suum, & adhærere ei, nec omnino separari ab eo, erit dealbata & candida: abiectaq; oīni nigredine, ueri luminis luce circumfusa radiabit. Dicit ergo nunc ad filias Hierusalē pro nigredine sua satisfaciens: Non putetis ô filiæ Hierusalem, quòd naturalis est ista nigredo quam uidetis in uultu meo: sed scitote quoniā despectu solis est facta. Sol em̄ iustitiæ quia me nō inuenit recte stantem, nec ipse in me rectos direxit lucis suę radios. Ego enim sum populus gentiū, qui prius nō aspexi ad solē iustitiæ, nec steti ante dominū: & ideo nec ille me aspexit, sed despexit, neq; astitit mihi, sed præterijt. Hoc autem ita esse etiam tu qui Israel diceris, re ipsa expertus iam iamq; cognosces & dices: Sicut enim me aliquando non credente tu assumptus es, & misericordiā consecutus, & te respexit sol iustitiæ, me autē utpote inobedientem & incredulū despexit, & spreuit: ita & nunc quia tu incredulus & inobediens factus es, ego spero respici à sole iustitiæ & misericordiam consequi. Quod autem mutua nobis sit solis ista despectio, & ego primo ꝓ inobediētia mea despectus sum, tu uerò respectus: nunc autem etiam tibi non solum despectus solis, sed & cæcitas quædam licet ex parte contigerit, testem tibi producam magnificū, & cœlestis secreti cōsciū Paulum, qui ita dicit: Sicut enim uos (de gentibus sine dubio loquens) aliquando nō credidistis deo, nunc autem misericordiā cōsecuti estis propter istorum incredulitatem: ita & isti non crediderūt in uestra misericordia, ut ipsi misericordiam cōsequantur. Et item in alijs dicit: Quia cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret. Hinc ergo est in me quā exprobras ista nigredo, quia despexit me sol propter incredulitatem & inobediētiam meam. Cum uerò recte stetero ante eum, & non fuero obliquus in aliquo, neq; declinauero ad dexteram, neq; ad sinistrā, sed fecero rectas semitas pedibus meis cōtra solem iustitiæ incedēs in omnibus iustificationibus eius sine querela: tūc & ipse rectus me respiciet, & nulla erit obliquitas, nec erit causa ulla despectus, & tunc reddetur mihi lux mea & splēdor meus: intantumq; propelletur à me quam nunc exprobratis ista nigredo, ut etiam lux mūdi merear appellari. Sic ergo sol iste quidem uisibilis ea corpora quibus à summo libramine insederit, infuscat & urit: ea uerò quæ procul sunt & ab ista collibratione longius posita, conseruat in candore suo, nec omnino urit ea, sed illuminat. Sol uerò spiritalis, qui est sol iustitiæ, in cuius pennis sanitas esse dicitur: ecōtrario eos quidem quos recti cordis inuenerit, & ad libram sui splēdoris cōsistentes, illuminat, & omni fulgore circumdat: eos autem qui obliquè incedunt cū eo, necessario etiam

Ioan.14

Cant.8

Rom.11

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipse oblique non tam respicit q̃ despicit, hoc eis præstante incõstantia sua & instabilitate. Quomodo enim qui peruersi sunt, possunt suscipere quod rectum est: Velut si curuo ligno adhibeas rectissimam regulam, uidebitur quidem per regulã argui materiæ prauitas, non tamẽ regula est quæ ligno causam peruersitatis imposuit. Et ideo festinandũ est ad uias rectas, & standum in semitis uirtutum, ne forte sol iustitiæ rectus incedens, si nos obliquos stare inueniat & peruersos, despiciat nos & efficiamur denigrati. Inquantũ ẽm incapaces fuerimus lucis eius, intantum tenebris & nigredini dabimus locum. Hic enim est ipse sol qui & lux uera, illuminans omnem hominem uenientem in hunc mũdum, & qui in hoc mundo erat, & mũdus per ipsum factus est. Nõ enim per istud uisibile lumen mundus factus est, cum & ipsum portio sit mundi, sed per istud uerum lumen, à quo lumine si nos peruersi inceſſerimus, despici dicimur. Et ipsum enim nobis peruerse incedentibus, peruersum quoq; incedit, sicut scriptũ est in maledictionibus Leuitici: Et si incesseritis (inquit) mecum peruersi, & nolueritis obedire mihi, adijciã uobis plagas septem. Et
Leuit.26 post pauca: Et si (inquit) nõ fueritis emendati, sed inceſſeritis mecum peruersi, incedã, & ego uobiscum peruersus. Siue ut in alijs exemplaribus legimus: Si incesseritis mecũ obliqui, incedam & uobiscũ obliquus. Et post aliquanta iterum dicit ad ultimum: Et quoniã ambulauerunt in conspectu meo obliqui, & ego ambulabo cum eis in furore obliquus. Hæc assumpsimus, ex quib. probaremus qualiter despicere, hoc est oblique aspicere sol dicatur: Et euidenter claruit quòd hos despiciat, & cum his oblique incedat ac peruerse, qui oblique incedunt cum eo. Sed & hoc quod admonuit præsens locus, indiscussum nõ omittamus, quia sol duplicis uidet esse uirtutis, unius qua illuminat, alterius qua adurit. Sed pro rebus aut materijs subiacentibus, aut illuminat aliquid luce, aut infuscat & obdu
Exod.9 rat aliquid ardore. Secũdum hæc ergo fortassis & induraſſe dicitur deus cor Pharaonis, quod scilicet talis fuerat materia cordis ipsius, quæ præsentiam solis iustitiæ nõ ea parte qua illuminat, sed ea qua adurit & indurat, exceperit: ꝓpter hoc sine dubio quod & ipse
Exod.4 affligebat Hebræorũ uitam in operibus duris, & quod luto & latere conficiebat eos. Et erat utiq; cor eius secundũ ea quæ cogitabat luteum & limosum. Et sicut materiã luti sol iste uisibilis stringit & indurat, ita sol iustitiæ his ijsdem radijs quibus illuminat populum Israel, Pharaonis cor cui inerant luteæ cogitationes, pro ipsis motuũ suorum qualitatibus indurabat. Hæc aũt quod ita se habeant, & non cõmunem (ut hominibus uidetur) historiam famulus dei per spiritũ sanctum scribat, ostenditur etiam inde, quod ubi refert ingemuisse filios Israel, nõ dicit à luto, neq; à latere, neq; à paleis ingemuisse eos, sed ab operi
Exod.2 bus suis inquit. Et rursum: Et ascendit, inquit, clamor eorum ad deum. Non dixit à luto & latere, sed iterũ ab operibus suis. propter quod & subiungit: Quia exaudiuit dñs gemitus ipsorũ. cum utiq; non exaudiuit eorum gemitũ, qui non ex operibus suis clamant ad dominũ. Hæc quamuis per excessum dicta uideanť, tamen locorum opportunitate commoniti nequaq; iudicauimus omittẽda, maxime cũ habeant aliquid similitudinis ad hoc quod dicit hæc quæ infuscata est, quia despexerit eam sol. quod utiq; ostendit ibi accidere, ubi peccatorũ causa præcedit: & ibi infuscari uel aduri aliquem sole, ubi peccati materia subsistit. Vbi uerò non est peccatũ, sol neq; adurere dicitur, neq; infuscare, sicut de iu-
Psal.120 sto refertur in psalmis: Per diem sol non uret te, neq; luna per noctẽ. Vides ergo quia sanctos in quibus peccatorũ nulla causa est, sol nunq; adurit. Vt ẽm diximus, duplicis uirtutis est sol: iustos quidẽ illuminat, peccatores uerò non illuminat, sed adurit, quoniã & ipsi oderunt lucem, quia male agunt. Deniq; ob hoc deus noster ignis dicitur esse cõsumẽs, & nihilominus lux in quo tenebræ non sunt. lux sine dubio iustis, & ignis efficitur peccatoribus, ut cõsumat in eis omne quod in anima eorum corruptibilitatis aut fragilitatis inuenerit. Quod aũt in multis scripturæ locis, & sol & ignis non iste uisibilis, sed ille inui
Cant.1 sibilis & spiritalis dicatur, ipse etiam si recenseas, abundãter inuenies. Filij matris meæ dimicauerunt in me, posuerunt me custodem in uineis, uineam meam non custodiui. Adhuc ipsa quæ fusca quidẽ pro delictis prioribus, formosa uerò est pro fide & cõuersatione, etiam hæc dicit, asseuerans quod filij matris suæ dimicauerunt non cõtra eam, sed in ea: & post hoc bellum quod in ea gesserunt, constituerunt eam uinearum custodem, nõ unius uineæ, sed multarũ. Astruit aũt hæc eadã, quod præter illas uineas quas à filijs matris suæ custodire posita est, habuerit aliam propriã uineã quam nõ custodierit. Hæc est propo-

positi dramatis fabula. Sed nunc inquiramus quæ sit mater sponsæ huius quã hæc allegat, qui sint etiam filij eius qui dimicauerunt in ea, & confecto bello tradiderunt ei uineas quas custodiret, quasi quæ nõ potuisset seruare eas, nisi ab illis dimicatũ fuisset. Illã uerò susceptа aliarum uinearũ custodia propriam uineam noluisse, uel nõ potuisse seruare. Ad Galatas Paulus scribens, ait: Dicite mihi qui sub lege uultis esse, legem non audi-
Gal.4 tis? Scriptũ est enim, quoniam Abraham duos habuit filios, unum ex ancilla, & unũ de libera. Sed is quidem qui de ancilla secundũ carnem natus est: qui uerò de libera, secũdũ repromissionẽ quæ sunt allegorica. Hæc enim sunt duo testamenta, unum quidẽ in mõte Sina in seruitutẽ generans, quæ est Agar. Sina enim mons est in Arabia, qui confertur huic quæ nunc est Hierusalẽ, & seruit cum filijs suis. Quæ autem sursum est Hierusalem, libera est, quæ est mater omnium nostrum. Hanc ergo Hierusalẽ cœlestem dicit esse Paulus, & suã & omniũ nostrũ credentiũ matrem. Deniq; addit in posterioribus & dicit: Propter quod fratres non sumus filij ancillæ, sed liberæ, qua libertate liberauit nos Christus. Euidenter ergo Paulus pronunciat, quod omnis qui per fidem à Christo cõsequit̃ libertatem filius sit liberæ: & hanc dicit esse sursum Hierusalẽ, quæ libera est, quæ est mater omnium nostrũ. Huius ergo matris & ipsa hæc sponsa filia esse intellígitur, in his qui dimicauerunt in ea, & constituerunt eam custodem uinearũ. Vnde uidentur isti qui tantã potestatem habuerint, ut & bellum gererent in ea, & ordinarent eam uineарũ custodẽ, non cuiuscunq; humilis, aut cõtemnendi loci fuisse. Possumus ergo & apostolos Christi accipere filios matris sponsæ, hoc est Hierusalem filios cœlestis, qui pugnauerũt prius in ista quæ ex gentibus congregatur. Pugnauerunt autem ut uincerẽt in ea illos quos prius habuit infidelitatis & inobedientiæ sensus, & omnem elationem extollentem se aduersus
2 Cor.10 scientiã Christi, sicut Paulus dicit: Cogitationes destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiã Christi. Pugnauerunt ergo nõ aduersus eam, sed in ea, hoc est in sensibus & corde eius, ut destruerent & depellerent omnem infidelitatẽ, omne uitium, omnesq; doctrinas quæ ei inter gentes positæ falsis sophistarũ assertionib. inoleuerant. Fuit ergo apostolis Christi grande bellũ, donec ex ea mẽdacij turres & muros peruersæ doctrinæ subruerent, donec iniquitatis argumenta prosternerent, & operãtes hęc atq; succẽdentes in corde eius dæmones debellarent. Vbi ergo effugauerunt ab ea oẽs sensus infidelitatis antiquæ, non eam relinquunt ociosam, ne forte per ocium rursus anti qua surrepant, & redeant quæ repulsa sunt: sed dant ei opus quod agat, & consignant ei custodiã uinearum. Vineas accipiamus singula quæcũq; uolumina legis ac prophetarũ.
Gen.26 Erat enim unusquisq; eorũ sicut ager plenus quẽ benedixit dominus. Hæc ergo isti uiri fortes post uictoriã belli seruanda ei & custodienda consignant. non ẽm relinquunt eam (ut diximus) ociosam. Sed & euangelistarũ scripta, atq; ipsorũ apostolorũ literas possumus similiter uineas accipere, quas huic quæ ex gentibus congregat̃, pro qua etiã dimicauerunt, custodiendas colendasq; tradiderunt. Quod uerò ait, quia suam propriam uineam non custodierit, illam possumus eruditionẽ dicere, qua unusquisq; exercebat̃ antefidem: quam sine dubio credens Christo, relinquit ac deserit, & ea quæ sibi lucra uidebantur, ducit propter Christũ detrimenta. Sicut & Paulus gloriatur legis obseruãtias, &
Phil.3 omnem ludaicæ institutionis gloriam fuisse sibi ut stercora, tantum ut in Christo inueniretur non habens suam iustitiã quæ ex lege est, sed iustitiã quæ ex deo est. Sicut ergo Paulus accepta Christi fide, non custodiuit uineã suam, ludaicæ scilicet traditionis obsequia: & idcirco fortasse non custodiuit, quia cum plantata esset à deo uitis uera, cõuersa est in amaritudinẽ uitis alienæ, & erat iam uitis Sodomorum uinea eorum, & palmes eorũ ex Gomorra, & botrus amaritudinis in eis, & furor draconum uinum eorum, & furor aspidum insanabilis. Ita & apud gentes erãt plurimæ huiusmodi doctrinæ, quas post illa bella quibus pro fide & agnitione Christi à doctoribus dimicatũ est, superatas dicit: puto ꝙ omnino criminis loco ducatur, si custodierit aliquis huiusmodi uineas, & agrũ colat ultra uenenatis & noxijs consitum disciplinis. Nec mireris si his culpis aliquando fuisse uideatur obnoxia hæc quæ ex nationum dispersione colligitur, & iam Christo sponsa præparatur. Recordare quomodo prima mulier seducta est, & in præuaricatione facta: quæ non aliter salua fieri dicit̃, nisi per filiorum generationẽ, illorum duntaxat qui permanẽt in fide & charitate cum sanctitate. Hoc ergo quod de Adam & Eua scribit̃, sic asseuerat

Eph.5 Rom.5 Apostolus. Mysterium magnũ est in Christo & in ecclesia: qui eam ita dilexit, ut semetipsum traderet pro ea, cum esset adhuc impia hæc ipsa, sicut ipse dixit: Cum enim adhuc secundũ tempus impij essemus, Christus pro nobis mortuus est. Et iterum: Quia cum adhuc essemus infideles, Christus pro nobis mortuus est. Nõ ergo mirum est, si hæc quę seducta, & in præuaricatione facta, & quæ impia secundũ tempus fuit & peccatrix, talem dicatur uineam coluisse eo tempore, cum adhuc impia erat, quã relinquere debuerit, & nequaq̃ omnino seruare. Quod si etiam tertiũ explanationis locũ placet exequi, referamus hæc ad unamquanq̃ animã, quæ conuersa ad deum, & ad fidem ueniẽs, patitur sine dubio cogitationũ pugnas, & obluctationes dæmonũ reuocare eam nitentiũ ad prioris uitæ illecebras, uel infidelitatis errorẽ. Sed ne hoc fiat, néue rursum dæmonibus in eã tãtum liceat, prospexit diuina prouidẽtia ut paruulis quibusq̃, & his qui pro semetipsis adhuc & lactentes in Christo, daret angelos propugnatores & defensores: qui uelut tutores & procuratores cõstituti sunt à deo eorum, qui in infirma ætate positi pro semetipsis (ut diximus) pugnare non possunt. Et ut hoc cum maiori fiducia agant, conceditur eis semper uidere faciẽ patris qui in cœlis est: & istos puto esse paruulos quos uenire ad se Christus Matt.18 iussit, & nõ siuit prohiberi, & quos semper dixit uidere faciem patris. Nec tibi contrariũ uideatur, si eos hæc anima quæ ad deũ tendit, matris suæ filios appellat. Si enim animarũ mater Hierusalẽ cœlestis est, & angeli nihilominus cœlestes nominantur, nihil dissonãs uidebiẽ, si hi qui similiter ut ipsa cœlestes sunt, ab ea filij matris appellenẽ. Super omnia autem congruũ uidebitur & conueniens, ut quibus unus est pater deus, una sit & Hierusalem mater. Quod uerò ait: Vineam meam non custodiui, instituta illa ac mores & positum in quo exercebaẽ secundum ueterem hominẽ uiuens, indicare uidetur laudabiliter à se nõ esse seruata. Ex quo aũt adiutorio angelorũ dimicauit, & uicit eam, penitus à se effugauit ueterem hominẽ cum actibus suis, cõstitutaq̃ est ab eis uinearum custos, sensuum scilicet & dogmatũ diuinorum, ex quibus possit uinum bibere, quod lætificet cor Cant.1 eius. Annuncia mihi quẽ dilexit anima mea, ubi pascis, ubi cubas in meridie, ne forte efficiar sicut adoperta super greges sodalium tuorũ. Adhuc sponsa loquitur etiam hęc, sed ad sponsum, & non iam ad filias Hierusalẽ. Igitur ab initio ubi ait: Osculetur me, usq̃ ad hũc locum: Super greges sodalium, cuncta quæ dicta sunt, uerba sunt sponsæ. Sed primo sermo eius ad deum factus est, secundo ad sponsum, tertio ad adolescentulas: inter quas & sponsum media quædã, & ut se dramatis huius species habet, quasi mesochorus effecta, nunc ad ipsum, nunc etiam ad filias Hierusalẽ respondens, dirigit uerba. Hos ergo nunc ultimos sermones suos ad sponsum facit, requirẽs ab eo ubi pascat in meridie, & ubi collocet gregem, uerens ne dum requirit eum, incurrat in ea loca ubi sodales sponsi locatos per meridiẽ greges seruant. Ostenditur aũt per hæc quia sponsus hic etiã pastor sit. In superioribus aũt didiceramus eũ esse & regem, pro eo sine dubio quod homines regat: pastorem uerò pro eo quod oues pascat: spõsum autem pro eo quod habeat sponsam, quæ cum eo regnet, secundum quod scriptum est, Astitit regina à dextris tuis in uestitu deaurato. Hæc interim continet dramatis ipsius qui est quasi historicus ordo. Nunc autem requiramus intelligentiã mysticam: & si oportet præuenire paululũ ea quæ in posterioribus præferenda sunt, quo quis effectus sit horũ sodaliũ pateat, memoremus illud quod scriptũ est: quia reginæ sunt sexaginta, sed ex his omnibus una sit columba, & una perfecta, ac particeps regni. Cæterę uerò iam inferiores sunt, quia octoginta appellantur concubinæ. Adolescentulæ uerò quarũ numerus nullus est, post ordinem concubinarũ ponuntur. Istæ aũt omnes animarũ earum differentiæ sunt, quæ in Christo credentes, diuersis ei affectibus sociantur: ut uerbi gratia dicamus omnem ecclesiam per illam figurã cor- 1 Cor.12 pus esse Christi, qua Apostolus dicit: in quo corpore diuersa esse membra pronũciat, & alios esse oculos, & alios manus, alios etiã pedes, & singulos pro operũ studiorumq̃ suorum meritis in membra corporis huius aptari. Secundũ hanc ergo speciem & hęc intelligenda sunt: & alias quidẽ animas putandũ est in hoc sponsali dramate quæ magnificentiori affectu sponso atq̃ illustriori sociantur, apud eũ reginarũ loco & affectu haberi alias quarum inferior sine dubio in profectibus & uirtutibus honor est, cõcubinarũ loco duci: & alias adolescentularũ quæ uidentur extra aulam quidem positæ, non tamẽ extra urbem re-

giam. Posteriores uerò & post omnes quæ suprà memoratæ sunt, esse eas quę oues appellantur. Si uerò perspiciamus attentius, adhuc fortassis etiam harũ omniũ inueniemus inferiores alias, & ultimas omniũ: illas scilicet quę in sodalium eius gregibus numerantur. Et ipsi enim habere greges quosdam dicunt, in quos nõ uult spõsa incurrere, & ob hoc petit à sponso ut annũciet sibi ubi pascat, ubi meridiem faciat. Ne forte (inquit) Cant.1 efficiar sicut adoperta super greges sodaliũ tuorũ. Quęritur ergo sodales isti qui habere quosdam greges dicunt, utrũ spõso operam dantes, & sub ipso uelut pastorũ principe agentes hoc faciant, quãdoquidem sodales eius nominãtur: an proprium aliquid, & sequestratũ habentes, & quod non sit cum animo sponsi: quandoquidẽ refugit spõsa, & ueretur ne forte incurrat sodalium greges dum spõsum suũ requirit. Sed & quod dixit: Ne forte efficiar nõ adoperta, sed sicut adoperta, require ne forte innuat per hoc esse alias sodalium quasi spõsas habentes etiam ipsas habitũ spõsalem, & esse adopertas, & 1 Cor.11 sicut Apostolus dicit: Velamen & potestatẽ habẽtes super caput. Et ut manifestior sermonis huius explanatio fiat, iterũ quasi dramatis ordine quod dicitur exequamur. Exposcit ab ipso sponso suo spõsa, ut ei locum secreti sui indicet & quietis: quandoquidẽ amoris impatiẽs etiã per meridiẽ cupit audire spõsum, eo præcipue tẽpore, quo clarior lux, & splẽdor diei perfectus & purus est, ut assistat ei oues pascẽti uel refrigerãti: & studiose uult uiam discere, qua ire ad eum debeat, ne forte si nõ fuerit edocta itineris huius anfractus, incurrat greges sodaliũ, & uideatur similis esse alicui illarũ quæ adopertæ ueniunt ad sodales eius, nec pudoris curã gerũt, aut uerenẽ passim discurrere, & multis apparere. Ego autẽ quæ à nullo, inquit, alio uideri uolo nisi à te solo, scire desidero quo ad te itinere ueniã, ut secretũ sit, ut nemo sit medius, ut nullus arbiter peregrinus & alienus occurrat. Et forte ob hoc requirit ista loca in quibus pascit spõsus oues suas, & ostẽdit ei uerecũdiam suam, pro qua non uult incurrere greges sodaliũ: ut ille segreget oues suas à sodalibus, & seorsum pascat: ut non solum sponsa nõ uideatur ab alijs, sed & arcanis & ineffabilib. mysterijs sponsi secretius perfruatur. Nũc ergo uideamus per singula: & primo quidẽ uide si possumus dicere, quod dominus cuius portio fuit Iacob, & funiculus hæreditatis eius Israel, ipse intelligẽdus sit spõsius. Sodales uerò eius angeli illi ad quorũ numerũ cũ diuideret excelsus gentes, & dispergeret filios Adã, statuit terminos gen- Deut.32 tium secundũ numerũ (ut ait) angelorũ dei: & isti sint fortassis greges sodalium sponsi, gẽtes scilicet cũctæ, quæ uelut pecora sub angelis pastoribus cõstitutæ sunt: Grex uerò sponsi ille dicatur, de quibus ipsa in euangelio ueritas dixit: Oues meæ uocem meã au- Ioan.10 diũt. Vide enim & obseruãter intende, quoniam dixit oues meæ, quasi sint & aliæ oues quæ nõ sint eius, sicut & ipse in alijs dixit: Vos nõ estis de ouib. meis. Quæ singula huic occulto mysterio cõuenienter uidebunt aptari. Quæ si ita se habẽt, cõpetenter sponsa uniuscuiusq̃ sodaliũ gregẽ spõsam eius intelligi uoluit, quam adopertã nominauit. Sed quoniã certa erat quod super omnes illas ipsa esset, nõ uult similis uideri alicui illarũ, ut pote quæ sciret tantũ se debere præcellere illas sodaliũ sponsas quas spõsa nominat uelut adopertas, quantũ eminẽtiæ sponsus suus habebat ad sodales. Sed & p hoc adhuc ui debitur percõtandi causas habuisse, quando quidẽ boni pastoris scit esse studiũ, ut optima ouibus pascua requirat, & ut uiridantia atq̃ opaca quæq̃ ad requiẽ nemora meridiani æstus inueniat. Quod quidẽ sodales sponsi facere nesciũt, nec in eligẽdis pascuis, aut scientiæ tãtũ, aut sollicitudinis gerũt: & ob hoc dicit: Annũcia mihi ubi pascis, ubi cubile habes in meridie: cupiens tẽpus scilicet illud quo copiosius mũdo lumen infundiẽ, quo magis merus est dies & purior & florulẽtior est lux. Tũc (inquit) annũcia mihi ô tu quẽ dilexit anima mea, ubi pascis, ubi cubile habes in meridie, ne forte efficiar ut adoperta super greges sodaliũ tuorũ. Nouo nũc nomine spõsa appellauit spõsũ. Sciẽs eñ ipsum esse filiũ charitatis, imò ipsum esse charitatẽ quæ ex deo est, quasi uocabulũ ei istud posuit: Quẽ dilexit anima mea. Et tamẽ nõ dixit, quem dilexi, sed quẽ dilexit anima mea: sciens nõ qualicũq̃ dilectione, sed ex tota anima, & ex totis uiribus, & ex toto corde habendã esse dilectionẽ spõsi. Vbi pascis (inquit) & ubi cubile habes. Puto aũt quod & p pheta de hoc loco quẽ nũc spõsa discere ab ipso sponso desiderat, & audire, etiam ipse Psal.24 sub eodẽ positus pastore dicat: Dominus regit me, siue ut in alijs legimus: Dominus pascit me, & nihil mihi deerit. Et quoniã sciebat alios pastores uel ignauia, uel imperitia fa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciente greges in locis aridioribus collocare, de hoc optimo pastore dñs dixit: In loco uiridi ibi me collocauit. Super aquam refectionis educauit me. ostẽdens pastorẽ hũc non solum abundantes aquas ouibus suis, sed & salubres & puras, & quæ per omnia reficiãt prouidere. Sed quoniam ab hoc statu quo ut ouis sub pastore deguerat, conuersus ad rationabilia in excelsiora profecit, idcꝫ adeptus est per conuersionẽ, subiungit & dicit: Animam meam cõuertit. Eduxit me super semitas iustitiæ propter nomen suũ. Hinc uerò quandoquidẽ in hoc profecerat ut iustitiæ incederet uias, iustitia autẽ habet sine dubio impugnãtem se iniustitiã, & necesse est eum qui iustitiæ iter incedit habere pugnas aduersantiũ, fide cõuersus & spe dicit de eis. Nam & si ambulẽ in medio umbræ mortis, nõ timebo mala quoniã tu mecũ es. Post hæc uerò quasi gratiã referens ei qui se pastoralib. imbuerat disciplinis: Virga inquit tua & baculus tuus quibus institutus uideor ad pastoris officiũ, ipsa me cõsolata sunt. Hinc uerò ubi uidit sese à pastoralibus pascuis ad rationabiles cibos & mystica secreta translatũ, addit & subdit: Parasti in cõspectu meo mensam aduersus eos qui tribulãt me. Impinguasti in oleo caput meũ, & calix meus inebrias cꝫ præclarus est. Et misericordia tua subsequet̃ me omnibus diebus uitæ meæ, ut inhabitem in domo dñi in longitudine dierũ. Illa ergo prima, id est pastoralis institutio, initiũ eorum fuit, ut in loco uiridi collocatus, super aquã refectionis educaret̃. Hæc uerò quæ sequunt̃ de profectibus ad perfectionẽ requirunt̃. Et quoniã de pascuis & uiriditate, posuimus, cõueniens etiam uidetur de euãgelijs cõfirmare quæ diximus. Inueni etiã ibi pastorẽ hunc bonum de pascuis ouium differentẽ, ubi ad hoc quod pastorẽ se profitetur, etiã ostium se esse cõmemorat, & dicit: Ego sum ostium: per me si quis introierit, saluabitur, & ingredietur & egrediet̃, & pascua inueniet. Hunc etiam nũc sponsa percontat̃, ut ab eo audiat, & discat in quibus pascuis oues agat, uel in quibus amœnitatib. meridianos procuret æstus: meridiem appellans illa scilicet cordis secreta, quibus clariorẽ scientiæ lucem à uerbo dei anima cõsequitur. Hoc enim tempus est quo sol excelsiorẽ circuitus sui uerticem tenet. Si quãdo ergo sol iustitię Christus ecclesię suę excelsa & ardua uirtutum suarũ secreta manifestat, amœna eam pascua cubiliaq; meridiana uidebitur edocere. Nam quum adhuc initia habet discendi, & prima (ut ita dicam) ab eo scientiæ suscipit rudimenta, tunc dicit propheta: Et adiuuabit eam mane diluculo. Nũc ergo quæ perfectiora iam quærit, & excelsiora desiderat, meridianum sciẽtiæ lumẽ expoſcit. Hinc puto & Abrahæ post multas eruditiones quibus apparens ei deus imbuit eum de singulis & docuit, post refertur quia uisus sit ei deus ad quercum Mambre sedẽti ad ostium tabernculi sui meridie. Et respiciẽs (inquit) oculis suis, uidit, & ecce tres uiri stabant super eum. Quod si credimus hæc per spiritum sanctum scripta, nõ puto frustra placuisse diuino spiritui, ut etiam tempus & hora uisionis scripturæ paginis mandaret̃, nisi & horæ istius, & temporis ratio aliquid conferret ad scientiam filijs Abrahæ, quibus utiq; sicut opera Abrahæ facienda, ita & uisitationes istæ sperãdæ sunt. Qui enim potest dicere: Nox præcessit, dies autẽ appropinquauit, sicut in die honeste ambulemus, non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitijs, non in cõtentione & æmulatione: & quum hæc omnia trãsierit, supergressus uidebitur tempus hoc quod nox præcessit, & dies appropinquauit, & festinare non ad initium diei, sed ad meridiẽ, ut & ipse ad gratiam perueniat Abrahæ. Si enim lux quæ in ipso est mentis, & puritas cordis clara fuerit & splendida, iste meridianum tempus in semetipso habere uidebitur: & per hanc puritatem cordis, quasi in meridie positus deum uidebit, sedẽs ad quercum Mambre, quod ad uisionem interpretat̃. Apud uisionẽ ergo sedet in meridie, qui uacat ad uidendũ deum. Inde deniq; non dicitur intra tabernaculũ, sed foris ad ostium sedere tabernaculi. Foris etenim est extra corpus posita mẽs eius qui lõge est à corporalibus cogitationibus, longe à carnalibus desiderijs, & ideo ab his omnibus foris positũ uisitat deus. Eiusdẽ quoq; mysterij est, quod & Ioseph fratres suos cũ suscepisset in Aegypto, in meridie eos pascit, & in meridie adorãt eũ cũ muneribus. Propterea deniq; puto & de his quæ Iudæi in saluatorẽ cõmiserunt, nullũ euãgelistarũ uoluisse scribere, qa meridie hæc gesta sunt, cũ utiq; sexta hora nõ aliud cꝫ meridianũ tempus ostendat, nullus tamẽ meridiẽ nominauit. Sed Matthæus ita dixit: Ab hora aũt sexta tenebræ factæ sunt super omnem terram usq; in horam nonã. Lucas uerò: Erat iam quasi hora sexta, & tenebrę factę sunt

Psal. 22 — Ioann. 10 — Psal. 46 — Gen. 18 — Rom. 13 — Matth. 27 — Luc. 23

sunt super omnẽ terram usq; in horam nonã deficiẽte sole. Sed & Marcus: Cum aũt esset facta hora sexta tenebræ factæ sunt super omnẽ terram usq; in horã nonã. Vnde apparet, quia in uisitatione quidem Abrahæ, & in conuiuio patriarcharũ apud Ioseph nõ indigebat ut tẽpus istud sub nomine sexti numeri significaretur, sed ut meridies diceretur. Volebat enim sponsa, quæ iam tũc in illis adumbrabat̃, discere ubi pasceret spõsus, & ubi haberet cubile, & ideo meridiem nominat. Euangelistę uerò in his quę narrabãt, non meridianũ tempus, sed horæ sextæ numerũ requirebant, ad enarrandum scilicet sacrificium hostiæ eius, quę oblata est in die paschæ pro redemptione hominis, qui in die sexta formatus est à deo, posteaquã terra produxit animã uiuentem secundũ genus, qua drupedia & repentia, & bestias terræ. Ob hoc igitur in præsenti loco illuminari spõsa desiderat pleno scientiæ lumine, ne per imperitiam errans, in aliquo similis efficiatur illis doctorum scholis, quæ nõ per ipsam dei sapientiam, sed per philosophorũ & principũ huius mũdi exercent̃. Hoc enim & apostolus dicere uidet̃ in eo ubi ait: Quia loquimur dei sapiẽtiam in mysterio absconditam, quam nemo principum huius mũdi cognouit. Et iterum hęc eadem significat, cum dicit: Non enim spiritum huius mundi accepimus, sed spiritũ qui ex deo est, ut sciamus quæ à deo donata sunt nobis. Ob hoc ergo requirit spõsa Christi meridiana cubilia, & plenitudinẽ sciẽtiæ poscit à deo, ne uideat̃ esse sicut una ex philosophorum scholis, quæ adoperta nominatur, pro eo quod plenitudo ueritatis apud eos tecta est & adoperta. Spõsa autẽ Christi dicit: Nos autẽ reuelata facie gloriã dei speculamur. Nisi cognouer̃is te ô bona, siue pulchra inter mulieres, egredere tu in uestigijs gregum, & pasce hœdos tuos in tarbernaculis pastorũ. Vnius Chilonis scilicet ex septẽ quos apud Grẽcos singulares fuisse in sapiẽtia fama cõcelebrat, hęc inter cętera mirabilis fer̃ esse sententia, qua ait: Scito teipsum, uel cognosce teipsum. Quod tñ Solomon, quem præcessisse omnes hos tẽpore & sapientia ac rerũ scientia in præfatione nostra docuimus, ad animã quasi mulierem sub cõminatione quadam loquẽs dicit: Nisi cognouer̃is temetipsam ô pulchra inter mulieres, & agnouer̃is pulchritudinis tuæ causas inde descẽdere, qđ ad imaginẽ dei facta es, per quod inest tibi plurimũ naturalis decoris, & cognouer̃is cꝫ pulchra eras ex initio: quamuis & nunc iam præcellas cęteras mulieres, & pulchra inter eas sola dicaris, tñ nisi cognouer̃is teipsam quæ sis, nõ em̃ ex cõparatiõe inferiorũ uolo bonã uideri pulchritudinẽ tuam, sed ut tibijpsi & decori tuo collata atcꝫ exæquata respondeas. Quod nisi feceris, iubeo te exire, & in ultimis gregũ uestigijs collocari, & iam non oues, neq; agnos, sed hœdos pascere, illos scilicet qui prauitate & lasciuia à sinistris staturi sunt regis in iudicio præsidentis. Et cum tibi introductæ in cubiculum regium ostẽderem quæ summa sunt bona, si nõ cognouer̃is temetipsam, ostendam tibi etiam quæ sunt ultima mala, ut ex utroq; proficias, tam malorũ metu cꝫ bonorũ desiderio. Si enim nescieris temetipsam, & in ignorãtia tui uixeris, nec sciẽtiæ studium gesseris, sine dubio nec tabernaculũ proprium habebis, sed & per pastorũ tabernacula discurres, & nunc in illius tabernaculis pastoris pasces hœdos inquietũ animal ac uagum & peccatis deputatũ. Hæc autem patieris, donec rebus ipsis & experimẽtis intelligas, quantũ mali sit animam nescire seipsam, neq; pulchritudinẽ suam, per quã præcellat cęteras, nõ uirgines sed mulieres, illas scilicet quę corruptionẽ passæ sunt, nec in uirginitatis integritate permãserũt. Hæc sunt quæ spõsus post illa omnia quæ locuta fuerat spõsa, austera quadã cõminatione spõsæ animos ad agnitionis suæ curã suscitãs, per ordinẽ propositi dramatis dicit. Sed nunc cõsequenter, ut cætera, ad Christũ hæc & ad ecclesiã referamus, qui ad spõsam suam, ad animas scilicet credentiũ loquẽs, summã salutis & beatitudinis in suimet agnitione cõstituit. Quomodo ergo anima cognoscat semetipsam, nec facile puto, nec breuiter explicari posse: tamẽ, p uiribus pauca ex multis aperire tẽtabimus. Videt̃ ergo mihi duplici modo agnitionẽ sui animã capere debere. Quid quidẽ sit ipsa, & qualiter moueat̃, id est qđ in subst̃tia, & quid in affectib. habeat, utputa ut intelligat si boni affectus sit, aut nõ boni, aut recti propositi, aut nõ recti: & quidẽ si recti sit, si erga omnes uirtutes eũdẽ tenorẽ habeat, tam in intelligẽdo cꝫ in agẽdo, an erga necessaria tãtũ, & quæ in prõptu sunt. Et utrũ in eo sit ut recipiat profectus, ut augeat̃ in intellectu rerũ augmẽto cꝫ uirtutũ, an in isto stet & resideat, in quod potuit peruenire: & utrũ erga semetipsam tantũmodo uacet excolendã, an alijs ꝓdesse, & cõferre

1 Cor. 2

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſerre aliquid utilitatis ſtudeat,uel in uerbo doctrinæ,uel in exẽplis geſtorũ. Si uerò cognoſcat ſemetipſam non eſſe boni affectus, neq; recti ꝓpoſiti, in hoc ipſo,ut intelligat utrum ei ſatis deſit,& procul à uia uirtutũ ſit,an in ipſo iam poſita ſit itinere,& incedere iam conetur,cupiens quæ in ante ſunt apprehẽdere,& quæ retro ſunt obliuiſci, ſed nõdum appropinquauerit:aut proxima quidẽ ſit,nondũ tamẽ ad perfectionẽ uenerit.Sed & in eo opus uidetur eſſe animæ cognoſcentis ſemetipſam,ſcire ſi hæc ipſa quæ operat̃ mala,ex affectu & ſtudio operet̃,an fragilitate quadã, &(ut ille ait)quod quaſi nõ uult agẽs,& quæ odit faciens:& rurſus ea quæ bona ſunt,affectibus & recto propoſito gere re uideatur.Verbi gratia,ſi iracundiã apud aliquos quidem cohibet,apud aliquos autẽ effert,an ſemper eam cohibet,& apud nullum omnino profert.Similiter & triſtitiam,ſi in aliquibus quidẽ negotijs reijcit, in aliquibus autẽ recipit,an in omnibus omnino nõ recipit.Ita & timorẽ,aliaq; ſimiliter quę uirtutibus uidẽtur eſſe cõtraria.Adhuc & iſtud opus eſt animæ cognoſcentis ſe,ſi gloriæ multũ cupida ſit,aut parum,aut omnino nihil. Quod inde colligit,ſi laudib.multũ,aut mediocriter delectetur, aut omnino nihil: & ſi in opprobrijs ſatis,aut parum,aut omnino nihil cõtriſtetur.Sed & in dando,& accipiẽdo cognoſcentis animæ ſemetipſam ſunt quædam indicia,ſi quod tribuit,& prębuit ita cõmunicabili affectu,& quaſi cui æquitatẽ haberi inter homines placeat:an(ut ille ait) ex triſtitia,aut neceſſitate,uel certe gratiam ſiue ab accipiẽtibus,ſiue ab audiẽtib. quærẽs.Sed & in accipiẽdo anima quæ cognoſcit ſemetipſam obſeruabit, utrũ indifferẽter habeat ea quæ accipit, an uelut ſuper aliquo bono gaudeat̃.Sed & in intellectu pẽſabit ſemetipſam huiuſmodi anima,ut cognoſcat an facile moueat̃ cuiuſcunq; ueriſimilis iudicio,& ſurrepat̃ ei arte uel ſuauitate,uel calliditate ſermonũ,an raro hoc,an nũquã omnino patiat̃. Sed ſufficiant hæc in hoc agnitionis genere à nobis dicta. Poſſibile eſt eñ uolenti horum ſimilitudinẽ,& alia innumera colligere, quibus cognoſcere ſemetipſam anima probetur,& pulchritudinem ſuam quã ad imaginẽ dei in conditione ſuſcepit, ſi reparare ac reſtituere potuerit, cõtẽplari.Hoc igitur eſt quod prſeens ſermo ſub ſpecie mulieris animã docet,ut cognoſcat ſemetipſã,& ait: Niſi cognoueris temetipſam, hoc eſt niſi per ſingula quæ ſuprà memorauimus duxeris ſenſus tuos,& diſcretionẽ ſingulorum tenueris,quæ agenda ſint,quæ cauenda,quid deſit tibi,& quid abundet quid emẽdandum ſit,quidũe ſeruandũ:ſed ſi uolueris indifferẽter agere inter cæteras animas cõmunis uitæ hominũ,quas hic mulieres appellat,inter quas tu pulchra es, utpote quæ iã oſcula uerbi dei ſuſceperis,& cubiculi eius arcana perſpexeris: ſi in quã nõ te cognoueris,ſed indifferenter ut cõmune uulgus agere uolueris,exi in ueſtigijs gregũ,id eſt,eſto in reliquo grege:ſi nihil egregiũ poſt hæc omnia quæ in te collata ſunt agis, neq; temet ipſam cognoſcens à cõuerſatione gregali ſequeſtraueris.Et eris nõ ſolum in grege, ſed in ueſtigijs gregũ. Vltimus eñ fiet & nouiſſimus,qui primatus ſuos nõ intellexerit. Et ob hoc ubi iam ſciẽtiam neglexerit,neceſſe eſt ut circumferat̃ omni uento doctrinæ ad deceptionem errorũ, ita ut modo quidem apud illum paſtorem,id eſt doctorẽ uerbi tabernaculum ponat,nunc uerò apud alium:& ſic ubiq; circumferatur,paſcens non oues quod eſt animal ſimplex,ſed hœdos,laſciuos ſcilicet& inquietos ſenſus,atq; ad peccatũ deputatos diuerſis doctoribus excolens ad hoc ipſum quæſitis.& hæc erit pœna culpæ illius animæ quę ſeipſam non ſtuduerit agnoſcere,& illum ſolũ ſequi paſtorem qui animam ſuam poſuit ꝓ ouibus ſuis. Hæc eſt una ſpecies qua intelligere ſemetipſam anima in affectibus & actibus ſuis debeat.Illa uerò alia pars ꝓfundior eſt & difficilior,qua iubetur anima quæ tamẽ iã in mulieribus pulchra eſt,agnoſcere ſemetipſam. Quod ſi obtinere potuerit,ſperet ſibi bona omnia:ſi minus,ſciat exeundũ ſibi poſt ueſtigia gregũ, & paſcẽdũ hœdos in tabernaculis paſtorũ alienorũ à ſe. Videamus ergo & incipiamus pro uiribus etiam huius partis agnitionẽ diſcutere.Dicit per prophetã ſermo diuinus:Illuminate uobis lumen ſciẽtię.Sed & in donis ſpiritalibus,unum quidem donũ maximũ eſt,quod per ſpiritum ſanctum miniſtratur,ſermo ſcientiæ: cuius ſciẽtię opus illud principale eſt,quod in euangelio ſecundũ Matthæum quidem ita dicit: Nemo nouit filium niſi pater,neq; patrem quis nouit niſi filius,& cui uoluerit filius reuelare.In Luca aũt ita ait:Nemo ſcit quid ſit filius niſi pater:& nemo ſcit qd ſit pater,niſi filius, & cui uoluerit filius reuelare.Secũdũ Ioannẽ uerò ita ſcriptũ eſt:Sicut agnoſcit me pater,& ego agnoſco patrem.In quadrageſimo uerò quinto Pſalmo dicit: Vacate, & cognoſcite,quoniã ego ſum deus.Igitur principale munus ſcientiæ eſt cognoſcere trinitatem.Secũdo uerò in loco cognoſcere creaturam eius,ſecũdũ eum qui dicebat: Ipſe enim mihi dedit horũ quę ſunt ſcientiam ueram,ſubſtantiã mundi,& uirtutem elemẽtorum,initium & finem & medietatem temporũ.& reliqua. Inter hæc ergo animæ erit quædam etiã ſui agnitio, per quã ſcire debet quæ ſit eius ſubſtantia,utrum corporea, uel incorporea,& utrũ ſimplex uel ex duobus,aut tribus,an uerò ex pluribus compoſita. Sed & iuxta quorũdam quæſtiones utrũ facta an omnino à nullo facta:& ſi facta ſit, quomodo ſit facta: utrum ut putant aliqui,in ſemine corporali etiam ipſius ſubſtantia cõtinetur,& origo eius pariter cũ origine corporis traducitur:an perfecta extrinſecus ueniẽs,parato iam& forma to inter uiſcera muliebria corpore induit̃.Et ſi ita ſit,utrũ nuper creata ueniat, & tũc primum facta cũ corpus uidetur eſſe formatum, ut cauſa facturæ eius animãdi corporis neceſſitas extitiſſe credatur:an prius & olim facta,ob aliquam eauſam ad corpus ſumẽdũ uenire exiſtimetur:& ſi ex cauſa aliqua in hoc deduci creditur,quæ illa ſit cauſa ut agnoſci poſſit,ſciẽtię opus eſt.Sed & illud requiritur, utrũ ſemel tantum corpore induat̃, & id poſtmodũ depoſitũ ultra non quærat,an cum ſemel ſuſceptũ depoſuerit, iterum aſſumat:& ſi ſecundo ſumptũ ſemper habeat,an aliquãdo iterum abijciat.Et ſiquidẽ ſecundum auctoritatẽ ſcripturarũ conſummatio immineat mundi, & corruptibilis ſtatus hic 1 Cor.15
in incorruptibilem mutabitur,ambiguum non uideri, quod in præſentis uitæ ſtatũ ſecũdo aut tertio in corpus uenire poſſit.Nã ſi recipitur hoc, neceſſario ſequit̃ ut huiuſmodi ſucceſſionibus cõſequentibus finem neſciat mũdus. Et adhuc agnitionem ſui anima requirat,ſi eſt aliquis ordo,aut ſunt aliqui ſpiritus eiuſdẽ ſubſtãtiæ cum ipſa,alij uerò nõ eiuſdem ſed diuerſi ab ea,id eſt ſi ſunt & alij ſpiritus rationabiles ut ipſa eſt,& alij careantes ratione:& ſi eadem eſt ipſius quæ & angelorum ſubſtantia,quoniã rationabile à rationabili nequaquã differre creditur.Aut ſi non eſt quidem talis per ſubſtantiã, ſed erit talis per gratiam,ſi meruerit : an nõ poſſit omnino ſimilis effici angelis,niſi hoc naturæ ſuæ qualitas,aut ſimilitudo receperit.Reddi eñ poſſe uidebit̃ quod amiſſum eſt, nõ tamen conferri id quod ex initio cõditor non dederit. Sed & hoc adhuc ad cognoſcendã ſemetipſam anima requirat,ſi uirtus animæ eius accedere poteſt& decedere. An eſt immutabilis,an acquiſita ſemel ultra nõ defluit.Et quid opus eſt plura commemorare,qui bus ex cauſis ſemetipſã cognoſcat anima, ne forte ſi neglexerit perfecte ſemetipſam cognoſcere,exire iubeat̃ in ueſtigijs gregum,& paſcere hœdos, & hoc nõ in ꝓprio taber naculo,ſed in tabernaculis paſtorũ:cũ pręſto ſit uolenti hæc perſequi largiſſimas occaſiones ex his quę ſuprà memorauimus ſumere, in quibus ſeſe exercere in ſermone ſciẽtię pro uiribus poſſit? Dicãtur uerò hęc à uerbo dei etiã ad animam quę in profectibus quidem poſita eſt, nondum tamen ad ſummũ perfectionis aſcendit. Quę pro eo quidẽ quod proficit pulchra dicitur:ut autem peruenire poſſit & ad perfectionẽ,fiat ad eã cõminatio neceſſaria: ꝙ niſi per iſta ſingula quę ſuprà diximus ſemetipſam cognouerit, & uigilãter exercuerit in uerbo dei & lege diuina, cõtinget ei de his ſingulis opiniones colligere diuerſorũ,& ſequi homines nihil egregiũ, nihil ex ſpiritu ſancto locutos. hoc eſt enim exire in ueſtigijs gregum,& eorum doctrinam ſectari, qui & ſi ipſi permanſerint peccatores,nullum peccantibus remedium prouidere potuerint. Quos qui ſequit̃, hœdos utiq; qui peccatorum indicium tenẽt,uidebitur paſcere,circumiens tabernacula paſtorũ,diuerſas ſcilicet ſectas philoſophorũ.Intuere ergo plenius quàm terribile eſt quod ſub hac adumbratur figura.Exi(inquit)tu in ueſtigijs gregũ. quaſi ad eam loquitur quę intus iam ſit anima,& intra myſteria collocata: pro eo tamen quod negligat ſemetipſam cognoſcere,& requirere quę ſit & quid,uel quomodo agere debeat, quidũe non agere,dicitur ei,exi tu: quaſi quę ob hanc deſidię culpam foras mittatur ab eo qui pręeſt. Sic ingens animę periculum eſt ſcientiam ſui agnitionemq; negligere. Sed fortaſſe quia duplicem expoſitionem dedimus agnitionis ſuę animę, uidebitur cuipiã ſecundum eam quidem quę de moribus de actibus ſuis diſcutere negligit, & inquirere de profectib. ſuis,aut perſcrutari de uitijs,merito ei dici: Exi: per quod uideat̃ quaſi de interioribus foras propelli.Si uerò ſecũdum ędition̄em aliam,qua diximus quòd naturam ſubſtãtiamq; ſuã agnoſcere debeat, & ſtatum uel in quo fuerit, uel in quo erit, gra-

ue

Universidad de Deusto
Biblioteca

ue credetur. Quę enim facile talis anima inuenietur, ita perfecta, ita præpotẽs, cui horũ omnium ratio & intelligentia pateat? Ad hoc respondebimus, quoniã sermo qui habetur in manibus non ad omnes animas fit, neq; ad adolescẽtulas quibus hic loquitur spõsus, neq; ad cæteras mulieres, neq; ad octoginta concubinas, aut sexaginta reginas, sed ad illam, quæ inter omnes mulieres sola pulchra dicit & perfecta. Vnde apparet ad dilectas quasq; animas hæc dici, quibus cũ gratia multa sentiendi & intelligendi à deo data sit, negligunt tamen scientiæ partes, & cognoscẽdi semetipsas nullũ adhibẽt studiũ. His ergo cõminatur sermo diuinus: quia quibus multum datur, multum ex eis exigitur. Et humilis quidem & uenia & misericordia dignus erit, potentes autẽ potenter cruciabũtur. Si ergo & tu anima quę pulchrior es, & eminentior inter cęteras uerbi gratia doctrinis, negligas temetipsam, & in ignorantia tui maneas, qõ poterũt uel hi qui ædificari
Cant. 1 desiderant instrui, uel conuinci & argui cõtradicentes? Digne ergo cũ commination quadã ad eam dicitur: Exi tu in uestigijs gregũ, & pasce hœdos tuos in tabernaculis pastorum. Potest ad hoc trahi etiam illud quod Moyses scribit: Quod si qua Israelitica mulier adulterauerit, lapidetur. Si uerò filia sacerdotis, ignib. exuratur. Sic ergo iusta uidebit esse cõminatio in eos qui capaces esse possunt ad agnitionem & scientiam, sed per desidiam negligũt: in quos iustissima indignatio spõsi est, quia scit unius negligentiã cedere ad damna multorũ. Similis enim uidebitur huiusmodi anima, uel illi qui acceptũ de-
Gen. 38 narium absondit in terrã, ne lucri aliquid ex eo pecuniæ dominus acquireret: uel illi quẽ occidisse dicitur deus, qui malignus erat, Onã uel Her scilicet, qui accepta semina scientiæ naturalis posteritati inuidẽs profundebat in terra. Pastores quoq; (sicut & ante iam diximus) si quidem ad ecclesiam cõminationis hic sermo fit, mundi huius principes accipiendi sunt, uel illi angeli, sub quorum cura reliquæ gentes habent, siue sorte in hoc, siue secretioribus causis quibusdam seductæ. Si uerò ad unamquamq; animã cõminatio ista referatur, quæ semetipsam negligit agnoscere, sapientes & magistri huius seculi intelligendi sunt, docentes sapiẽtiam huius mundi: ut in summa hoc intelligatur, quia necesse est animã eã præcipue quæ bona & pulchra est sensibus, & ingenio uigilans, cognoscere semetipsam, & dare operam ad agnitionem sui per exercitia doctrinæ, & studia diuina, ac per hoc agi spiritu dei & spiritu adoptiõis. Aut si talis hęc anima semetipsam ne
1 Cor. 2 glexerit, & à diuinis studijs declinauerit, necesse est eam operã dare studijs mũdanis & sapiẽtiæ seculi, & agi spiritu mũdi huius iterum in timore. Quod designat apostolus cũ
Rom. 8 dicit: Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum qui est ex deo. Et iterum: Nõ accepistis enim iterum in timore spiritũ seruitutis, sed spiritũ accepistis adoptionis, in quo clamamus Abba pater. Hæc interim nobis de præsenti loco occurrere potuerunt, nunc iam cõuertamur ad consequentia. Equitatui meo in curribus Pharaonis similem te arbitratus sum proxima mea. Historicus quidem sensus hoc uidet
Exod. 14 re. Sicut (inquit) tũc in Aegypto cũ Pharao persequens populũ Israel processit in curribus & equitatu, & meus hoc est domini mei sponsi equitatus longe præcellabat currus Pharaonis, & præstãtior erat, utpote qui illos superauerit & in mare demerserit: ita & tu proxima mea spõsa præcellis omnes mulieres similis effecta equitatui meo, qui Pharaonis curribus cõparatus, potẽtior utiq; est & magnificẽtior. Hic interim mihi uidet esse ordo sermonũ ipsorũ uerborumq; directio. Videamus autem ne forte secundũ intelligentiam mysticam animas quæ sunt sub illo spiritali Pharaone, & sub spiritalibus nequitijs positæ, currus dicat esse Pharaonis & quadrigas eius, quas ipse agit & ducit ad perse quendũ populũ dei, & ad opprimendum Israel. Certũ em est quia tentationes & tribulationes quas excitãt dæmones sanctis, per animas aliquas excitant ad hoc ipsum aptas & cõuenientes. Quibus tanquam curribus ascensis exagitant & impugnant, uel ecclesiã dei, uel singulos quosq; fideliũ. De equitatu uerò domini, qui sit eius iste equitatus,
Exod. 14 in Exodo quidẽ ubi superant currus Pharaonis & demerguntur in mare, nihil legimus scriptum, nisi tãtũ quod dominus currus Pharaonis & exercitũ eius proiecit in mare rubrum. Inuenimus tamen in quarto Regnorum libro, quod Helisæus de aduẽtu hostiũ
4 Reg. 6 qui cũ equitatu & curribus uenerãt, formidanti puero suo dicit: Ne timeas, quoniã plures sunt nobiscum q̃ cũ illis. Et orauit (inquit) Helisæus, & dicit: Domine aperi oculos pueri huius ut uideat. Et aperuit dñs oculos eius & uidit. Et ecce mons plenus equitibus

bus erat, & currus ignei in circuitu Helisæi, qui descenderant ad eũ. Sed & in propheta Habacuc manifeste & euidẽter legimus de equitatu dñi, & quod ascendat equos suos. Abacuc 3
Sũt ergo scripturæ uerba hæc: Nũquid in fluminibus irasceris domine, aut in fluminib. furor tuus, aut in mari rubro impetus tuus? qui ascẽdes equos tuos, & equitatus tuus salus. Sũt ergo equi domini, quibus ascendit, & equitatus eius. Quos ego nõ alios esse puto quàm illas animas quæ frenũ disciplinæ eius accipiũt, & iugũ portant suauitatis eius, & quæ spiritu dei aguntur, & in hoc est eis salus. In reuelatione Ioannis legimus, quod ap- Apoc. 6
paruit ei equus, & sedens super eum quidã fidelis & uerus, & cum iustitia iudicãs, cuius nomẽ est uerbũ dei. Ait ergo: Et uidi cœlũ apertum, et ecce equus albus, & qui sedebat super eum uocabatur fidelis & uerus, & cũ iustitia iudicãs & pugnãs: & oculi eius sicut flamma ignis, & super caput eius diademata multa habentia nomen scriptũ, qd̃ nemo nouit nisi ipse, & adopertus erat uestimẽto sanguine cõspersо, & uocabatur nomẽ eius uerbũ dei. Et exercitus eius erat in cœlo, & sequebãtur eum in equis albis, induti byssino albo puro. Sed opus est gratia dei, quæ horũ nobis aperiat intellectũ, quo possimus aduertere qd istæ indicẽt uisiones, qui sit equus albus, & qui sit qui sedet super eũ, cuius nomen est uerbũ dei. Et forte quidẽ dicet aliquis albũ esse equũ corpus quod assumpsit dominus, & quo ille qui in principio erat apud deũ deus uerbũ, uel uestitus uel uectus est. Alius autem animam dicet, quã assumpsit primogenitus omnis creaturæ, & de qua
Ioan. 10 dicebat: Potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterum sumendi eam.
Alius uerò utrunq; simul, corpus atq; animam, quasi ubi peccatũ non fuerit, equum dicet album putabit. Alius adhuc quarto loco ecclesiã dicet, quæ & corpus eius nominat, album uideri equũ, quasi non habentem maculam aut rugam, quã sibi ipse sanctificauit lauacro aquæ. Secũdum autem hæc singula etiam illa accipiet quæ sequuntur, militiam cœli, & exercitũ uerbi dei, & quomodo singuli quiq; eorũ sequentes uerbum dei equis albis sedeant, & byssinis albis induantur & mũdis. Huic ergo equo albo quo ipse uehit qui uerbũ dei appellatur, uel huic equitatui cœlesti qui eum sequit in albis nihilominus equis, cõparat & similem facit Christus ecclesiam suã. In curribus autem Pharaonis uel ira possumus accipere, ut quantum hic domini equitatus equitatũ & currus Pharaonis euincit & præcellit, tantũ tu quę pulchra es in mulieribus, præcellis et euincis omnes reliquas animas, quæ adhuc iugũ Pharaõis portãt, & sessores eius patiunt: uel certe quod equitatus hic meus, qui lauacro aquæ mũdatus, purus & candidus factus est, & uerbum dei meruit habere sessorẽ, ex curribus assumptus est Pharaonis. Inde em omnes ueniũt credentes quia Christus uenit in hũc mundũ peccatores saluos facere. Hoc ergo modo potest explanari uersiculi huius sensus. Equitatui meo qui fuit ante in curribus Pharaonis, & nunc sequit me in equis albis purificatus in lauacro aquæ, similẽ te arbitror proxima mea. Beatæ ergo sunt illæ animæ quæ dorsum suũ curuauerũt ut suscipiant sessorem uerbũ dei super se, & frena eius patiunt, ut quocunq; ipse uoluerit flectat eas, & agat habenis præceptorũ suorũ: quia iam non propria uolũtate incedunt, sed ad omnia ducuntur & reducunt uoluntate sessoris. Et fortassis uidebitur secundum hoc quod ex multis animabus cõgregata est ecclesia, & exemplũ uitæ accepit à Christo, quod non tã ab ipsa deitate uerbi dei acceperit, quę utiq; supereminet eos actus, uel affectus, qui ad exemplũ dati hominib. debeãt: sed illa anima quę assumpta est ab eo, in qua fuit summa perfectio, illa sit ad exemplũ posita, & ipsa dicat hic, proxima mea: cuius similitudinẽ habere debeat etiã ecclesia, quæ ex multis cõgregat animabus, illis scilicet quę prius fuerãt sub iugo & curribus Pharaonis, & equitatus domini appellant. Quæ aũt ex duabus expositio cõuenire magis proposito uersiculo uideatur, probabis etiam tu qui legis. Quã speciosæ factæ sunt genę tuę tãquã turturis, ceruix tua sicut redimicula. Ordo dramatis huiusmodi uidetur habere cõsequentiã, quod posteaquã austeriore usus est cõminatione sponsus ad sponsam, protestatus ei quod nisi cognosceret semetipsam exitura esset in uestigijs gregũ, & pasceret nõ oues, sed hœdos, erubuerit super austeritate præcepti, sed et rubor uerecũdiæ diffusus in uultu speciosas effecerit genas eius, & multo q̃ fuerãt pulchriores: nõ solũ autem genæ, sed & ceruix eius tam decora sit reddita, quasi monilium redimiculis adornata. Pulchritudo ergo genarũ turturibus comparat, quod per huiusmodi aues simul honestas uultus & alacritas indicet. Hęc est historici dramatis explana

1 Cor. 12 tio. Sed uenſamus ad rem. Paulus apoſtolus ſcribẽs ad eccleſiã Corinthiorũ ita ait: Corpus autem non eſt membrũ unum, ſed multa: Et ſi dixerit pes quia non ſum manus, non ſum de corpore, nõ propterea nõ eſt de corpore: & ſi dixerit auricula, quia nõ ſum oculus, nõ ſum de corpore, non propterea nõ eſt de corpore. Si totũ corpus eſt oculus, ubi eſt auditus? ſi totũ auditus, ubi odoratus? Nũc autẽ deus poſuit unũquodq; membrũ in corpore ſicut uoluit. Et cũ plura de hoc diſputaſſet, ad ultimũ dicit: Vos aũt eſtis corpus
Eph. 5 Chriſti & membra ex parte. Et iterum ad Epheſios ſcribẽs dicit: Subiecti inuicẽ in timore Chriſti. Mulieres uiris ſuis ſubiectę ſint ſicut domino: quia uir caput eſt mulieris, ſicut & Chriſtus eſt caput eccleſię, ipſe Saluator corporis. Sed ſicut eccleſia ſubiecta eſt Chriſto, ita & mulieres uiris ſuis in omnibus. Viri diligite uxores ueſtras, ſicut & Chriſtus dilexit eccleſiam ſuã, & ſemetipſum tradidit pro ea, ut eã ſanctificaret lauacro aquę in uerbo, ut ipſe ſibi præpararet gloriоſam eccleſiam non habentẽ maculam, aut rugã, aut aliquid huiuſmodi, ſed ut eſſet ſancta & immaculata. Et poſt pauca: Nemo, inquit, eũ aliquãdo carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit & fouet eam ſicut & Chriſtus eccleſiã, quia mẽbra ſumus corporis eius, & reliqua. Per hęc ergo edocemur, quomodo ſpõſa Chriſti quę eſt eccleſia, etiã ſit corpus eius et mẽbra. Si ergo audias ſpõſi mẽbra nominari, eccleſiæ mẽbra dici intellige. In quibus ſicut ſunt aliqui qui dicunt oculi, pro intelligẽtię ſine dubio ac ſciẽtiæ lumine, & alij aures pro audiẽdo uerbo doctrinę, alij manus pro bonis operibus religioſisq; miniſterijs, ita ſunt alij & qui genæ eius appellent. Genæ aũt partes uultus dicunt, in quibus honeſtas et uerecũdia animę agnoſcit: per quod ſine dubio illi in mẽbris eccleſiæ declarantur, qui caſtitatis & pudicitiæ excolũt honeſtatẽ. Pro his ergo ad omne corpus ſpõſę dicit, q̃ ſpecioſę factæ ſunt genæ tuæ. Et obſerua quia nõ dixit, q̃ ſpecioſæ ſunt genæ tuæ: ſed q̃ ſpecioſæ factæ ſunt: ut oſtendat prius quidẽ nõ eas ita fuiſſe ſpecioſas, ſed poſtea q̃ ſuſcepit oſcula ſpõſi, et ipſe qui loquebat̃ per ꝓphetas prius affuit, & mũdauit ſibi ipſi eccleſiã ſuã lauacro aquæ, & fecit eam nõ habere maculam aut rugam, & agnitionẽ ſui præſtitit ei, tũc factæ ſunt ſpecioſę genę eius. Tũc enim caſtitas & pudicitia & uirginitas quæ prius nõ fuerat, per eccleſiæ genas ſpecioſo decore diffuſa eſt. Quę tamẽ genarũ ſpecies, id eſt pudicitię & caſtitatis, turturibus cõparat. Turturũ ferunt huiuſmodi naturam eſſe, ut neq; maſculus præter unã fœminã adeat aliam, nec fœmina plus q̃ unum patiatur marem: ita ut ſi accidat altero intercepto ſuper eſſe alterum, pariter cũ cõiuge extinctus ſit ei cõcubitus amor. Cõuenienter ergo ſimilitudo turturis aptatur eccleſiæ, quod uel alterius uiri poſt Chriſtũ coniugiũ neſciat, uel quod continentię & pudicitię in ea tanquã turturũ uolitet multitudo. Secundum hanc intelligentiã etiam ceruicem ſpõſæ accipiamus. Quæ ſine dubio illæ intelligi debẽt ani
Matt. 11 mæ, quæ Chriſti iugum ſuſcipiunt dicentis: Suſcipite ſuper uos iugum meũ, quia iugũ meum ſuaue eſt. Obedientia ergo eius ceruices eius appellant. Ceruix ergo eius ſpecioſa facta eſt ſicut redimicula, & merito. Quam enim prius præuaricationis inobedientia turpem fecerat, nũc obedientia fidei ſpecioſam fecit & pulchrã. Ceruix ergo tua ſpecioſa facta eſt ſicut redimicula. Ad utrũq; enim ſubaudit̃, ſpecioſa facta eſt. Redimicula hic dicit conſtrictiones uel cõnexiones moniliũ quæ in ceruicibus ſedere ſolent, ex quibus deducit̃, & deſcendit per omne collũ reliquus ornatus. Ipſi ergo ornamento quod ceruicibus & collo imponi ſolet, ceruicẽ ſpõſæ cõparauit. Quod dictũ ita aduertimus. Ceruicem diximus ſubiectionem & obedientiã dici, pro eo quod quaſi iugum Chriſti ſuſcipiat, & fidei eius obedientiam præbeat. Ornamentũ ergo ceruicis eius quæ eſt obedientia, Chriſtus eſt. Ipſe enim prior factus eſt obediens uſque ad mortem: & ſicut per unius, Adæ ſcilicet, inobedientiã peccatores cõſtituti ſunt multi: ita & per unius obedientiã, Chriſti duntaxat, iuſti conſtituent̃ multi. Ornamentũ ergo & monile ceruicis eccleſiæ, obedientia Chriſti eſt. Sed & ceruix eccleſiæ, id eſt obediẽtia eius, ſimilis effecta eſt obediẽtiæ Chriſti, quod eſt monile ceruicis. Magna ergo in hoc laus ſponſæ eſt, magna eccleſię gloria, ubi imitatio obediẽtię eius exequat̃ obediẽtię Chriſti, quam imitat̃
Gen. 38 eccleſia. Hęc ipſa ſpecies mõilis etiã in Geneſi memorat̃ à Iuda patriarcha Thamar nurui ſuę, quãdo cũ ea quaſi cũ meretrice cõcubuit, data. Quod nõ omnibus patet myſterium. Intelligit̃ per hoc, quod Chriſtus eccleſiæ, quã ex multorũ dogmatũ proſtitutione collegerat, futuræ perfectiõis hęc dedit pignora, & iſtud obediẽtiæ monile ceruici eius impoſuit.

Similitudines auri faciemus tibi cũ diſtinctionibus argenti, quoaduſq; rex ſit in recubitu ſuo. Suprà diximus quod ſpecie dramatis libellus hic ordinatus perſonarũ immutatione contexitur: & nũc ergo uident̃ hęc amici uel ſodales ſponſi ad ſpõſam locuti, qui ſecundũ intelligentiã myſticam & ut ſuprà iam diximus, aut angeli, uel etiam prophetæ, aut patriarchæ poſſunt intelligi. Nõ enim tũc ſolum cum poſt baptiſmũ Ioannis in deſerto tentatus eſt à diabolo dominus, acceſſerunt angeli et miniſtrauerũt ei, ſed Matt. 4
ante aduentũ præſentiæ corporalis miniſtrauerunt ſemper. Nã & lex diſpoſita in manu Gal. 3
per angelos dicit̃ mediatoris. Et ad Hebrẽos ſcribẽs apoſtolus dicit: Si em̃ qui per angelos habitus eſt ſermo factus eſt firmus. Ipſi ergo erant uelut actores & procuratores appoſiti paruulæ ſpõſæ cũ pædagogo lege, donec plenitudo temporũ ueniret, & mitteret deus filium ſuũ natum ex muliere, factũ ſub lege, & adduceret eam ſub actoribus & procuratorib. & pædagogo lege, ut ipſius uerbi dei oſcula, doctrinã ſcilicet uerbaq; ſuſcipere ret. Antequã ergo tẽpus horũ adeſſet, in multis angelorũ miniſterio excolebat̃ ſponſa, qui apparebãt tunc hominibus & loquebant̃ ea quę res poſcebat & tempus. Nõ enim tu mihi ex aduẽtu Saluatoris in carne ſponſam dici, aut eccleſiam putes, ſed ab initio humani generis, & ab ipſa cõſtitutione mũdi. Imò ut Paulo duce altius myſteriũ huius originem repetam, ante etiam conſtitutionẽ mundi. Sic enim dicit ipſe: Sicut elegit nos in Eph. 1
Chriſto ante conſtitutionẽ mundi, ut eſſemus ſancti & immaculati corã ipſo in charitate, prædeſtinãs nos in adoptionẽ filiorũ. Sed & in Pſalmis ſcribit̃: Memẽto cõgregationis tuę domine, quã cõgregaſti ab initio. Prima etenim fundamẽta cõgregationis eccleſiæ ſtatim ab initio ſunt poſita, unde et apoſtolus dicit ædificari eccleſiam nõ ſolũ ſuper Psal. 74
Eph. 2
apoſtolorũ fundamentũ, ſed etiam prophetarũ. Inter prophetas aũt numerat̃ et Adam, quia magnũ myſteriũ ꝓphetauit in Chriſto & in eccleſia, dicẽs: Propter hoc relinquet Gen. 2
homo patrẽ ſuum & matrẽ ſuam, & adhærebit uxori ſuę, & erũt ambo in carne una. Eui denter enim de his dictis eius dicit Apoſtolus, quia myſteriũ hoc magnũ ſit. Ego autem Eph. 5
dico in Chriſto & in eccleſia. Sed & idẽ Apoſtolus quũ dicit: Sic em̃ eccleſiã dilexit, ut ſemetipſum traderet pro ea ſanctificãs lauacro aquæ: non utiq; oſtendit eam prius non fuiſſe, quomodo enim dilexiſſet eam quæ non erat? ſed eam ſine dubio dilexit quę erat. Erat aũt in omnibus ſanctis qui ab initio ſeculi fuerũt facti. Diligẽs igitur eam, uenit ad eam. Et ſicut pueri ſui cõmunicauerũt carni et ſanguini, ſimiliter et ipſe particeps factus eſt eorundẽ, ac ſemetipſum pro eis tradidit. Ipſi enim erant eccleſia quã dilexit, ut eã uel denter numeroſitate augeret, uel uirtutibus excoleret, uel perfectiõis charitate de terris transferret ad cœlũ. Miniſtrauerũt ergo & prophetæ ab initio, miniſtrauerũt & angeli. Quid enim aliud fiebat tunc cũ apparuerũt tres uiri Abrahę ſedẽti ad quercũ Mambre? Licet Gen. 18
illa angelorũ ſpecies plus aliquid q̃ angelicũ oſtenderit miniſteriũ: nã trinitatis ibi myſteriũ prodebatur. Hoc erat & in Exodo, cũ angelus dñi dicitur in flamma ignis apparuiſſe Moyſi in rubo. Continuo aũt in ſubſequentibus dominus & deus loqui in angelo ſcribitur, & ipſe deus eſſe Abrahã & deus Iſaac & deus Iacob deſignat̃. Quod quidã hæreticorũ legentes dixerunt: Deum legis & prophetarũ longe inferiorẽ eſſe q̃ Ieſum Chriſtũ & ſpiritũ ſanctũ: & eouſq; impietatẽ ſuam protenderũt, ut plenitudinẽ quidem in Chriſto ponant & in ſpiritu ſancto, imperfectionẽ uerò & infirmitatem in deo legis. Sed hæc aliâs. Nunc autẽ nobis propoſitũ eſt oſtendere, quomodo ſancti angeli qui ante aduentũ Chriſti uelut paruulæ adhuc ſponſæ tutelam procurabant, ipſi ſint amici & Exod. 3
ſodales ſponſi, qui ad eam dicere uideant̃: Faciamus tibi ſimilitudines auri cũ diſtinctio Cant. 1
nibus argẽti, uſq; quo rex ſit in recubitu ſuo. Indicant ergo quod ipſi faciant ſponſę nonnullum (neq; enim habebãt tale aurum quale dignũ erat offerri ſponſæ) ſed pro auro ſimilitudines auri ſe facere promittũt, et nõ unam ſimilitudinẽ, ſed multas. Ita etiam dicũt de argento, ſed quaſi habẽtes licet paruã argenti materiam, promittunt ſe ei facere nõ ſimilitudines, ſed diſtinctiones argenti: utpote quibus nõ tanta abũdaret argẽti materia, ut connexũ aliquid & ſolidũ opus ex eo producere poſſent, ſed diſtinctiones ſolas, ac ſi gna quędã parua uelut pũcta interſererent illi operi, quod ei ex auri ſimilitudine faciebant. Hæc ergo amici ſponſi, illi de quibus ſuprà diximus, ſpõſæ faciũt ornamenta. Sed quid in his ſecreti cõtineatur & quid elocutiõis nouitas ipſa parturiat, omnipotẽtis uerbi ac ſpõſi patrẽ precemur, ut ipſe nobis arcani huius clauſtra patefaciat, quo poſſimus

Universidad de Deusto
Biblioteca

non ſolum ad intelligenda hæc illuminari, uerũ etiam ad proferẽda, ac ſecundũ menſuram eorũ qui lecturi ſunt, moderatione eloquij ſpiritalis accipere. Auri ſpeciẽ in multis ſæpe oſtẽdimus figurã tenere inuiſibilis & incorporeę naturæ: Argẽtũ uerò uirtutẽ uerbi ac rationis: ſecundũ quod & dominus dicit per prophetã: Dedi uobis argentũ & aurum: uos aũt feciſtis argentea & aurea Baalim: oſtẽdens per hæc & dicens, quia dedi uobis ſenſum & rationem qua me deum & ſentire poſſetis & colere: uos autem & ſenſum & rationem quæ in uobis eſt, ad colenda dæmonia trãſtuliſtis. Sed & eloquia domini, eloquia caſta, argentũ igne probatum dicitur. Et item in alijs argentũ ignitũ iuſti lingua memoratur. Cherubim uerò aurea dicũtur, quoniam quidẽ plenitudo ſcientiæ dei interpretantur. Sed & candelabrũ in tabernaculo teſtimonij aureum & ſolidũ poni iubebatur: quod mihi uidetur formã tenere naturalis legis, in qua lex ſcientiæ habetur. Sed qd opus eſt multa cõgregare teſtimonia, quũ in prõptu ſit ſcire uolẽtibus in multis ſcriptu ræ locis hoc indicari, quod aurum ad ſenſum mentemq; reuocetur, argentũ uerò ad uerbum atq; eloquia referatur? Nũc ergo properemus ad contemplandũ quomodo ſecundum ea quæ præmiſimus, amici ſponſi dicant ſe ſimilitudines auri facere ſponſæ cum diſtinctionibus argenti. Videt ergo mihi quod lex quæ per angelos diſpoſita eſt in manu mediatoris, quandoquidẽ umbram habeat futurorũ bonorũ, non ipſam imaginem rerum, & quæcunq; contingebant illis qui in lege referũtur, in figura & nõ in ueritate cõtingebant, iſta omnia ſimilitudines auri fuerunt, non aurũ uerũ. Quod ſcilicet aurũ uerum in illis quæ incorporea ſunt & inuiſibilia ac ſpiritalia intelligat: ſimilitudo uerò auri in quo nõ eſt ipſa ueritas, ſed umbra ueritatis, iſta corporea & uiſibilia accipiant. Verbi gratia, ſimilitudo auri fuit iſtud tabernaculũ manu factũ, de quo dicit apoſtolus: Nõ eũ manu facta iſta introiuit Ieſus exẽplaria uerorũ, ſed in ipſum cœlũ. Ergo quæ in cœlis ſunt inuiſibilia & incorporea, illa ſunt uera: iſta aũt quæ in terris ſunt uiſibilia & corporea, exẽplaria uerorũ dicunt eſſe, nõ uera. Iſta ergo ſunt quæ ſimilitudines auri appellantur: in quibus eſt & arca teſtamẽti & propitiatorij, & Cherubim, & altare incenſi, et menſa propoſitiõis, & panes, ſed & uelamen, & colũnæ ac ſeræ, & altare holocauſtorũ, & ipſum templũ, atq; omnia quæ in lege ſcripta ſunt. Omnia hec ſimilitudines erãt auri. Sed & ipſum aurũ uiſibile, pro eo quod uiſibile erat, nõ erat aurum uerũ, ſed ſimilitudo erat illius ueri auri inuiſibilis. Iſtas ergo ſimilitudines auri fecerũt ſpõſæ eccleſiæ ſponſi amici, angeli uidelicet & pphetæ: qui miniſtrauerũt in lege cæterisq; myſterijs. Hęc (opinor) & Paulus intelligẽs dicebat: In religione angelorũ, in his quæ uidet fruſtra inflatus ſenſu carnis ſuæ. Omnis ergo iudaicus cultus & religio, ſimilitudines ſunt auri. Cum aũt conuerſus fuerit quis ad dominũ, & ablatũ fuerit ab eo uelamen, tunc uidebit aurũ uerum: cuius auri antequã adeſſet & cognoſcendũ ſe præberet, ſimilitudines fecerunt ſponſę amici eius, ut ex illis ſimilitudinibus cõmonita & prouocata, ueri auri deſideriũ caperet. Hoc enim factum indicat Paulus, quũ dicit: Hæc autem in figura contingebãt illis. Scripta aũt ſunt propter nos, in quos finis ſeculorũ deuenit. Sed & finem quẽ dicit Paulus, nõ intelligas corporalẽ. Finis enim corporalis multos inueniet pro quibus non ſunt ſcripta hæc: neq; enim huiuſmodi de his recipient intellectum. Sed finẽ ſeculorũ, perfectionẽ rerũ intellige, quæ utiq; Paulo & ſimilibus eius aduenijſſe, & propter ipſos ſcripta hæc eſſe dicũtur. Sed hæc in excurſu diximus, uolentes oſtẽdere quomodo amici ſponſi dicant ad ſponſam, facere ſe ei ſimilitudines auri cũ diſtinctionibus argẽti, per ea ſcilicet quæ in lege & prophetis p figuras & imagines & ſimilitudines & parabolas, ſcripta tradiderunt. Sunt tamen in his & paruę quędã diſtinctiones argẽti, indicia ſcilicet ſenſus ſpiritalis uerbi interpretationis rationabilis, licet & ualde rara & exigua. Ante aduentum nanq; domini uix ſicubi prophetarum aliquis parũ quid occulti ſermonis aperuit: uerbi gratia, ut Eſaias cum dicit: Vinea domini Sabaoth domus Iſrael eſt, et domus luda nouella dilecta. Et iterũ alibi: Aquæ multę, gẽtes multæ ſunt. Et Ezechiel nominans duas ſorores Oollam, & Oolibam, aliã Samariã diſtinguit eſſe & aliã Iudæam. & ſicubi talia quædã ipſis prophetis interpretãtibus aperiãtur, iſtę diſtinctiones argẽti dicunt. Vbi uerò Saluator & dominus noſter Ieſus Chriſtus aduenit nota faciẽs omnia uerbo uirtutis ſuę, in paſſione eius indiciũ datũ eſt, quod ea quæ in abſcõditis tenebantur, & arcana erãt, in lucẽ proferrent, et ad manifeſtationẽ uenirẽt per hoc quod uelum templi

Oſee 2

Pſal.11

Exod.37

Ibid.

Heb.9

Col.2

2 Cor.10

Eſa.5

Ezech.23

templi quo ſancta ſanctorũ & arcana uelabant, ſciſſum eſt deſurſum eius uſq; deorſum palã fore denũcians omnibus, quod intrinſecus uidebat obtectum. Sic ergo illud q̃d per angelos & prophetas miniſtratũ eſt, ſimilitudo auri fuit, cũ diſtinctionibus paruis & exiguis argenti. Hæc aũt quæ p ipſum dñm noſtrum Ieſum Chriſtum tradita ſunt, in auro uerò & argento ſolido collocata ſunt. Hæc enim quæ per amicos ſponſi facta eſt, ſimilitudo auri cũ diſtinctionibus argẽti, nõ in ſempiternũ manſura promittitur: ſed tẽpus ei ſtatuitur ab illis ipſis dicẽtibus, uſq; quo rex ſit in recubitu ſuo. Cũ enim recubans dormierit ut leo, & ut catulus leonis, & poſt hæc ſuſcitauerit eum pater, & reſurrexerit à mortuis, ſi qui fuerint cõformes reſurrectionis eius, iã nõ in ſimilitudine auri, id eſt nõ in rerum corporaliũ cultu manebũt: ſed aurũ uerũ ab ipſis percipient, credentes & ſperantes nõ ea quæ uidentur, ſed quæ nõ uidentur, nec quę in terris ſunt, ſed quę in cœlis, ubi Chriſtus eſt in dextera dei ſedens, & dicẽt: Quia & ſi cognouimus Chriſtũ aliquãdo ſecundũ carnem, ſed nũc iam non nouimus. Non ergo iam diſtinctionibus paruis argẽti, ſed in latitudinẽ diffuſo utentur argẽto. Audient enim quod in illa auri ſimilitudine petra quæ ſequi dicit, & potũ populo præbere, Chriſtus eſt, & mare baptiſmus eſt, & nubes ſpiritus ſanctus eſt, & manna uerbũ dei eſt, & agnus paſchæ ſaluator eſt, & ſanguis agni paſſio Chriſti eſt, & uelũ quod eſt in ſanctis ſanctorũ, quo diuina illa & arcana tegebant, caro eius eſt: aliaq; innumera ex eius reſurrectione patebũt, nõ iã parua ut prius diſtinctione, ſed latiſſima expoſitione patefacta. Adhuc autẽ ut clarius fiat quod dicit: Vſq; quo rex ſit in recubitu ſuo, etiã de ſecũda Balaã prophetia quæ de Chriſto ita cõtinet, proferemus: Orietur (inquit) ſtella ex Iacob, et exiet homo de ſemine eius, et dominabitur gentibus multis. Exaltabitur Gog regnũ eius, & creſcet regnũ eius. Deus educet eũ ex Ægypto ſicut gloria unicornis, & comedet gentes inimicorũ ſuorũ, & craſſitudines eorũ emedullabit, & iaculis ſuis ſagittabit eos. Recũbens ut leo requieſcet, & ſicut catulus leonis. Quis ſuſcitabit eũ? Cõſidera ergo & ex his diligẽtius, & uide quomodo omnis ſimilitudo auri uſq; ad extremũ tẽpus, ad recubitũ regis ſcilicet, ſtare memorat. Poſt hæc ergo exaltabit Gog, id eſt ſuper tecta, regnũ eius, quum uidelicet de terris ad cœleſtia fuerit tecta translatũ. Sed de his plenius prout dominus dedit, in Numerorum libro proſecuti ſumus. Requiramus ſanè ſi etiã ſanctis patribus ipſis et prophetis qui miniſtrauerũt uerbum ante aduentũ domini noſtri Ieſu Chriſti, perfectionis huius, ueriq; auri gratia data ſit: an tantũ futura hæc intellexerint, & in ſpiritu uẽtura præuiderint: atque ob hoc ſolũ dixerit dominus de Abrahã, quia deſiderauerit uidere diẽ eius, & uidit, & lætatus ſit, quod ſcilicet in ſpiritu futura præuiderit. Et magis fortaſſe hoc ita eſſe etiã ille ſermo confirmet, qui ait: Multi iuſti deſiderauerunt uidere quæ uidetis, & nõ uiderũt & audire quę auditis, & nõ audierũt. Quãuis nec illis potuerit defuiſſe pfectio uenies ex fide. Quę em̃ nos facta credimus, hæc illi maiore cũ expectatione futura credebãt. Sicut ergo ex aduẽtu Chriſti credẽtes pteritorũ fides, ita & illos futurorũ ad ſummam pfectionis adduxit. Quod ſi ad unãquãq; animã referat expoſitio, uidebit quòd donec paruula eſt adhuc anima & imperfecta, & ſub tutoribus et procuratorib. poſita, ſiue doctoribus eccleſiæ, ſiue angelis, qui paruulorũ cuſtodes eſſe dicunt, & uidere ſemper faciẽ patris qui in cœlis eſt, ſimilitudines auri fiũt ei, quũ nõ ſolidis & fortibus alitur uerbi dei cibis, ſed ſimilitudinibus imbuit, uelut ſi dicamus parabolis & exẽplis docet, pro quibus & ipſe Chriſtus dicit ætate creſcere & ſapientia & gratia apud deũ & homines. In illis ergo ſimilitudinibus imbuit, & fiũt ei paruulę diſtinctiones argẽti. Aperiuntur enim interdũ & his qui imbuunt parua aliqua & rara de ſecretioribus myſterijs, ut deſideriũ cõcipiãt maiorũ. Neq; enim deſiderari quid poteſt ſi penitus ignoret. Et ideo incipientibus & primis in eruditionibus poſitis, ſicut nõ ſunt ad ſubitũ cũcta pandenda, ita neq; penitus abſcondenda ſunt ſpiritalia myſteria: ſed ut ait ſermo diuinus, faciendę ſunt eis diſtinctiões argẽti & ſcintillæ quędã ſpiritalis intelligẽtiæ animis eorũ initiãdæ ſunt, ut guſtũ quodãmodo deſiderãdę dulcedinis ſumãt, ne ut diximus ſi penitus ignoret, nec omnino deſideret. Verum quod paruulam nominamus animã, nemo ita accipiat quaſi ſecũdum ſubſtantiam paruula dicat: ſed ſi cui deeſt eruditio, & in qua eſt exiguus intellectus ac minima peritia, hanc paruulam dicimus animã. Igit hæc fieri cõuenit uſq; quo rex ſit in recubitu ſuo: id eſt uſq; quo in id proficiat huiuſmodi anima, ut ca-

Matt.13

Luc.2

Apoc.20

Ioan.8

Gen.49

Num.24

2 Cor.5

Cant.1

Universidad de Deusto
Biblioteca

Leuit.26 piat regem,et habeat recũbentem in ſemetipſa. Sic enim dicit hic rex: Quia habitabo in eis & inambulabo in eis, profecto qui tantã uerbo dei cordis ſui latitudinẽ præbẽt, ut etiã in eis deambulare dicat, ſpatijs ſcilicet amplioribus intelligẽtię, agnitiõisq; diffuſioris. Ita ergo & recubare dicit in anima, illa ſine dubio de qua ipſe dñs dicit per prophe-
Eſa.66 tã: Super quẽ requieſcam, niſi ſuper humilẽ & quietũ, & trementẽ ſermones meos? Habet ergo rex iſte qui eſt ſermo dei, in illa anima quę iam ad perfectũ uenerit, recubitum ſuũ: ſi tamen nõ ſit in ea aliquod uitiũ, ſed plena ſit ſanctitate, plena pietate, fide, charitate, pace, omnibusq; uirtutibus. Tũc em̃ delectat in ea recubare regẽ, & habere recubitũ.
Ioan.14 Ad hanc enim animam dominus dicebat: Quia ego & pater meus ueniemus, & cœnabimus cũ eo, & manſionẽ faciemus apud eum. Vbi ergo cœnat Chriſtus cũ patre, & ubi manſionẽ facit, quidni recũbit? Beata illius latitudo animæ, beata ſtrata illius mẽtis, ubi pater & filius (ut nõ dubito) una cũ ſpiritu ſancto recũbit, cœnat, et mãſionem facit. Quibus putas opibus, quibus copijs tales cõuiuę paſcunt? Pax ubi primus cibus eſt, humilitas ſimul apponitur ac patientia, mãſuetudo quoq; & lenitas, & quod ſummę ei ſuauitatis eſt, puritas cordis. Charitas aũt in hoc cõuiuio principalẽ obtinet locũ. Tali ergo modo etiã tertia expoſitione ad unamquanq; animam referri poſſe uidebit, quod ait: Si militudines auri faciemus tibi cũ diſtinctionibus argenti, quoadusq; rex ſit in recubitu
Cant.1 ſuo. Nardus mea dedit odorẽ ſuũ, ſiue odorẽ eius. In ſpecie dramatis uidet hoc oſtendi, quod poſt hęc uerba ingreſſa ſit ſpõſa ad ſpõſum, & unguẽtis ſuis unxerit eũ, ac miro q̃dam genere, quaſi nardus quæ prius odorẽ non dederat quũ eſſet apud ſpõſam, tunc dederit odorẽ ſuum, quum corpus cõrigit ſponſi, ut nõ tam ille ex nardo odorẽ quàm nardus ex ipſo ſumpſiſſe uideat. Si uerò ſecundum hanc differentiam quæ in alijs inuenitur exẽplaribus legimus: Nardus mea dedit odorẽ eius, inuenit adhuc aliquid diuinius: ut uidelicet unguentũ hoc nardi quo unctus eſt ſponſus, nõ tantũ ſuum qui Nardo ineſſe naturaliter ſolet, ſed ipſius ſpõſi odorẽ ceperit, & ipſius odorem ad ſpõſum reportauerit Nardus: ut in eo quo unxit eũ, odorem ſpõſi per ipſius unguenti munus acceperit, & hoc ſit quod dicere uideat: Nardus mea qua unxi ſpõſum, regreſſa ad me odorẽ mihi detulit ſpõſi, & uelut ſuperato naturali ſuo odore præ fragrantia ſpõſi, ipſius mihi detulit
Ioan.12 ſuauitatẽ. Hęc habet hiſtorici dramatis explanatio. Sed ueniamus iã nunc ad intelligentiam ſpiritalem. Ponamus hic ſpõſam eccleſiã in perſona Mariæ, quæ decenter utiq; dicitur afferre libram unguẽti Nardi piſtici precioſi, & ungere pedes Ieſu, & detergere capillis ſuis, & recipere quodãmodo ac recuperare per crinẽ capitis ſui ad ſemetipſam unguentũ ex qualitate ac uirtute corporis eius infectum: & odorẽ non tam Nardi per unguentum q̃ ipſius uerbi dei ad ſe trahentẽ per capillos quibus abſtergebat pedes, & impoſuit capiti ſuo, non tam Nardi q̃ Chriſti fragrantiam: & dicere, quia Nardus mea miſſa in corpus Chriſti, reddit mihi odorem eius. Denicq; uide quomodo hęc ipſa referũtur. Maria (inquit) attulit libram unguẽti Nardi piſtici precioſi, & unxit pedes Ieſu, & exter
Ibid. ſit capillis capitis ſui. Domus aũt (inquit) tota repleta eſt odore unguẽti. Quod utiq; indicat, quia odor doctrinæ qui procedit de Chriſto & ſancti ſpiritus fragrãtia: repleuit omnem mũdi huius domũ ac totius eccleſiæ domũ. Vel certe repleuit omnem domũ animæ illius, quæ odoris Chriſti ſuſcepit particípiũ, offerẽs primo fidei ſuę munus, uelut unguentũ nardi, & recipiẽs ex hoc gratiam ſpiritus ſancti & ſpiritalis doctrinę fragrantiã. Quid ergo intereſt, utrum in cantico canticorũ ſpõſa perungat unguento ſponſum, an in euangelio diſcipula magiſtrũ & Maria Chriſtũ, ſperans (ut diximus) redire ad ſe ex hoc unguento odorẽ uerbi & fragrantiam Chriſti: ut eo ipſo dicat: Chriſti bonus odor ſumus deo? Et quoniã plenũ fide fuit iſtud unguẽtũ & precioſi effectus, ob hoc et Ieſus teſtimoniũ reddidit ei dicens: Bonum opus operata eſt in me. Sic ergo rurſus in Cãtico canticorũ poſt aliquanta amplectitur emiſſiones ſponſę, ſicut hic opus Marię, ait enim:
Cant.4 Emiſſiones tuę paradiſus cũ fructu pomorum. Cyperus cũ nardis. Nardus cum crocis: Amplectit ergo & in his emiſſiões ac munera ſponſæ: Obſeruauimus ſane quod in his quæ nunc memorauimus, pluraliter primo, poſtmodũ ſingulariter nardũ poſuit: quod puto ſecundũ illam rationẽ dictum, quia negotiator regni cœlorum plures primo margaritas negotiatur, uſq; quo ad unam perueniat precioſam. Et forte quod dixit: Emiſſiones tuæ paradiſus cũ fructibus pomorum, illos indicat fructus cũ nardis plurimis, quos

afferimus ex inſtitutiõibus & doctrina prophetica. Ex doctrina uerò ipſius domini noſtri Ieſu Chriſti, emiſſiones noſtræ & munera non plures habent nardos, ſed unam. Sed nunc redeamus ad eam quæ dicit: Nardus mea dedit odorem ſuum: & uide ſi poſſumus adhuc etiã hoc in loco intelligere præſenti, quod ſiquãdo ualuerimus integre & decenter exponere de deitate Chriſti, uirtutemq; eius ac maieſtatem dignis aſſertionib. conſignare, tũc fortaſſis merito dicet, uel eccleſia illa, uel anima quæ ita manifeſte potuerit glorijcãi eius exponere: Nardus mea dedit odorem ſuum. Nec mirũ uideri debet, ſi Chriſtus quemadmodũ fons eſt, & flumina aquæ uiuæ de eo procedũt, & quemadmodũ panis eſt, & uitã dat: ita & nardus eſt, & odorem reddit, & unguentũ eſt, quo qui uncti fuerint, Chriſti fiant, ſicut dicit in pſalmo: Nolite tangere Chriſtos meos. Et fortaſſe ſecun- Pſal.105
dum illud quod dicit apoſtolus, his qui exercitatos habẽt ſenſus ad diſcretionẽ boni uel Heb.5
mali, ſingulis quibuſq; ſenſibus animę ſingula queq; Chriſtus efficitur. Idcirco em̃ et uerum lumen dicitur, ut habeant oculi animæ quo illuminentur: idcirco & uerbum, ut habeant aures q̃d audiant: idcirco et panis uitę, ut habeat guſtus animę quod deguſtet. Idcirco ergo & unguentũ uel nardus appellatur, ut habeat odoratus animę fragrantiã ueri. Idcirco & palpabilis & manu tractabilis, & uerbũ caro factum dicitur, ut poſſit interioris animę manus contingere de uerbo uitæ. Hæc autem omnia unũ atq; idem eſt uerbum dei, quod per hęc ſingula affectibus orationis commutatum, nullũ animæ ſenſum gratiæ ſuæ relinquat expertẽ. Alligamentũ guttæ fratruelis meus mihi, in medio ube Cant.1
rum meorũ manebit, ſiue cõmorabitur. Eiuſdem adhuc uerba ſunt ſpõſæ ad adoleſcentulas (ut uidetur) loquentis. Prius quidem dixerat, quia nardus ſua dediſſet odorẽ ſponſo, & quia per unguentũ quo unxerat eum, odoris fragrantium recepiſſet: nunc aũt ait, Fraternus meus mihi guttam redolet: & hanc non diffuſam, neq; ut libet diſperſam, ſed colligatã & conſtrictam, quo ſcilicet odor ipſius ſuauitatis dẽſior reddatur & uehemetior. Et hic (inquit) cum talis ſit, in medio uberum meorum demoratur & cõmanet, & requiem ac manſionem ſuam facit in loco pectoris mei. Verum quod nunc primũ cognominauit eum fraternum ſuum ſponſa, & nominis huius appellatiõe per totum pene libelli textũ frequenter utitur, dignũ puto ut prius requiramus appellationis ipſius causam, et quid, uel unde fraternus dicit, exponamus. Fraternus appellatur fratris filius. Reliquiramus quis ſit primo frater ſpõſę, cuius hic filius habeatur. Vide ſi poſſumus dicere, ſponſam quidem ex gentibus eſſe eccleſiam, fratrem uerò eius priorem populũ & fratrem, ut res indicat, ſeniorem. Quia ergo ex illo populo Chriſtus ſecundũ carnem naſci tur, ob hoc ab eccleſia gẽtium fratris filius appellatur. Quod ergo ait: Alligamentũ guttæ fraternus meus mihi, corporeæ natiuitatis eius indicat ſacramentũ. Videt enim quodammodo alligamentũ eſſe et uinculum quoddã animę corpus, quod alligamentũ gutta in Chriſto diuinæ uirtutis ac ſuauitatis aſtringitur. Si autem ad unamquanq; animam quæ dicta ſunt, referũtur, alligatura guttæ dogmatum cõtinentiæ conſtrictio, ac diuinarum ſententiarũ nodoſitas intelligitur. Innexæ enim ſibi inuicẽ ſunt fidei ratiões, & uin
culis ueritatis aſtrictæ. Denicq; & lex mundum dicit eſſe omne uas quod alligatũ eſt, im- Leuit.8
mundum uerò quod ſolutum fuerit, & non ligatũ. Cuius rei hæc figura erat, quod Chriſtus in quo nunc q̃ fuit ulla immũditia peccati, alligamentũ guttæ dicitur. Et ideo anima non debet contingere aliquid diſſolutũ, & quod nõ ſit ratione ſubnixũ, & dogmatum ueritate conſtrictũ, nè immunda fiat. Qui enim immundũ contigerit, immundus erit ſe Leuit.11
cundum legem. Contínget nanq; eum ſenſus irrationabilis, & alienus à ſapiẽtia dei, & faciet eum immũdum. Vide autem ſi forte filium dei in carne guttam dictũ, & quaſi breue aliquid & exiguum nominatum poſſumus accipere, ſicut & Daniel de eo dicit: Lapidem paruum de monte excíſum ſine manibus, & factum poſt hæc montem magnũ. Dan.2
Vel ſicut in libello duodecim prophetarũ nihilominus gutta quidẽ futura dicitur, quæ congreget populum. Eſt ergo & in prophetis ita ſcríptũ: Et erit ex gutta populi huius Malac.2
congregatus Iacob. Decebat enim eum qui ueniebat congregare nõ ſolũ Iacob, ſed & omnes gentes, quę ſicut Propheta dicit, reputatę ſunt tanquã gutta ex ſitula, exinanien
tem ſe diuinitatis forma, effici ipſum ut guttã, & ſic uenire ad congregandam guttam gentiũ, & guttã nihilominus reliquiarũ Iacob. Sed & in quadragelimoquarto pſalmo dicitur ad dilectũ, cui etiam ipſe pſalmus aſcribitur: Myrrha et gutta & caſia à ueſtimen

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis tuis. A ueſtimentis ergo uerbi dei, quæ eſt doctrina ſapientiæ, procedit myrrha, mortis duntaxat indicium pro humano genere ſuſceptæ. Gutta (ut ſuprà diximus) exinanita diuinitatis forma, ſeruilis formæ ſuſcepta dignatio. Caſia quoq; quoniã id genus herbæ aquis indeſinentibus nutriri dicitur & coaleſcere, redemptionem humani generis per aquas baptiſmi indicat datam. Sic ergo alligaturã guttæ fraternum ſuum ſponſa tanquam nuptiali dramate loquens inter medium uberum ſuorum commorantem dicit: Vbera (ut ſuperius iam diximus) principale cordis aduerte, in quo eccleſia Chriſtum, uel anima uerbum dei deſiderij ſui uinculis alligatũ tenet & aſtrictum. Si quis enim uerbum dei toto affectu in corde ſuo, & toto amore conſtringit, ipſe ſolus poterit odorem
Cant.1 fragrantiæ eius & ſuauitatis accipere. Botrus cyperi fraternus meus mihi in uineis Engaddi. Quantum ad literę ipſius explanationem, habet aliquid ambiguum quod ait: Botrus cyperi fratruelis mihi: quia & uua florens cyperus appellatur, & ſpecies quædã extrinſecus uirgulti eſt, quæ cyperus dicitur, ferens etiam ipſa floridum quendam fructum in modum florentis uuæ prolatum. Sed uidetur magis ad fructum uitis reſpicere ſermo, quandoquidem uinearum Engaddi facta eſt memoria. Engaddum autem agertерræ ludææ eſt, non tantum uineis quantum balſamis florens. Hic ergo erit hiſtoricus ſenſus ſponſæ loquentis ad adoleſcentulas, ut intelligatur dicens: Primo quidẽ: Nardus mea odorem mihi ſponſi mei reddit. Secundo uerò alligamẽtum guttæ effectus eſt fraternus meus mihi demorans inter media ubera mea. Tertio botrus cyperi ex uineis Engaddi ſuperans omne quicquid eſt in odoribus et floribus ſuauitatis: quo ſcilicet audiẽtes hæc adoleſcentulæ magis ac magis ad charitatem ſpõſi concitentur & amorem. Idcirco autem ſingulatim, & per ordinem, primo nardum ſuam, deinde guttam, poſt hęc etiam botrum cyperi nominat, ut per eos gradus quoſdam profectus doceat charitatis. Sed uideamus iam quid ſpiritalis habeat intellectus. Siquidem hic qui appellatur botrus, ad fructum uitis referendus eſt: Verbum dei accipimus ſicut ſapientiam et uirtutẽ, & theſaurum ſcientiæ, aliaq; multa, ita & uitem ueram dici. Sicut ergo his quibus efficitur ſapientia & ſcientia, non ad ſubitum, ſed per profectus quoſdam & gradus, pro ſtudijq; & intentione ac fide eorum qui ei uel in ſapientia, uel in ſcientia, uel in uirtute participantur, ſapientes eos & ſcientes reddit uigentesq; uirtutibus: ita & in quibus uitis uera efficitur, non eis ad ſummum maturos botros producit & dulces, nec repente eis efficitur uinum ſuaue & lætificans cor hominis, ſed primo producit eis ſuauitatem tantummodo odoris in florem. Botrus hic florẽs eſſe memoratur in uineis Engaddi, ut gratia fragrantiæ ipſius imitatur in initijs animæ, ut poſt hæc pati poſſit acerbitatem tribulationum & tentationum, quæ propter uerbum dei credentibus excitantur: & ita demum maturitatis eius dulcedinem præbet, uſq; dum perducat eos ad torcularia ubi effunditur ſanguis uuæ, ſanguis noui Teſtamenti qui bibatur in die feſto in ſuperioribus, ubi ſtratum magnum paratum eſt. Sic ergo per ſingulos hos profectus graduum incedere oportet eos, qui per ſacramentum uitis, & botrum cyperi initiati, ad perfectionem
Luc.24 ſeruntur, & calicem noui Teſtamenti ab Ieſu ſuſceptum bibere contendunt. Quod ſi cyperus ſui generis arbor accipiendus eſt, cuius fructus etiã flos non tantum odoris ſuauitatem, quantum & uim calefaciendi ac fouendi dicitur poſſidere: illa ſine dubio accipitur ſponſi uirtus, qua incaleſcunt animæ erga fidem eius & charitatem, quæ contingebat eos qui dicebant: Nónne cor noſtrum erat ardens intra nos, cum adaperiret nobis ſcripturas? Vel certe quoniam de uineis Engaddi botrus hic florens nominatur eſſe: Engaddi aũt interpretaẽ oculus tentationis meæ: ſi quis eſt q intellectũ habere poteſt, quomodo tentatio eſt uita hominis ſuper terram, & intelligit quomodo quis in deo eripitur à tentatione, & qui agnoſcit qualitatem tentationis ſuæ, ita ut poſſit de ipſo dici, quia in his omnibus non peccauerit labijs ſuis coram deo, huic botrus cyperi de uineis Engaddi efficitur uerbum dei. Obſeruandum tamen eſt quod uerba ſponſę ita referuntur, ut & nardus & alligamentum guttæ & botrus cyperi ipſi ſoli ſint, utpote quæ in hos iam profectus aſcenderit. Sola enim perfecta anima eſt quæ ita habet purum, & purgatum odoramentum ſui ſenſus, ut poſſit nardi & guttæ, & cyperi ex uerbo dei procedentis fragrantiam capere, & gratiam diuini odoris haurire.

Homilia

HOMILIA III

ECCE es ſpecioſa proxima mea: ecce es ſpecioſa: oculi tui columbarum. Se- Cant.1
B cundo iam ſponſus cum ſponſa in uerbo colloquioq; miſceẽ. Et primo quidem ſermone inuitauit eam ad hoc ut cognoſceret ſemetipſam, dicens ei q bona quidem eſſet inter mulieres, ſed niſi cognoſceret ſemetipſam certa quęq; pateret. Et quaſi quæ uelociter ad agnitionem ſui ſenſu intellectuq; cucurrerit, comparat eam equis ſuis, uel equitatui, quibus obtinuerit currus Pharaonis. Simul et genas eius pro inſigni uerecundia & cõuerſationis pernicitate turturibus comparat, ceruicemq; eius ornamentorum redimiculis. Nunc autem iam ſpecioſam profitetur eam, & ſpecioſam nõ ſic ut prius in mulieribus tãtum, ſed quaſi proximam ſibi, & adhuc in maius titulum laudis extollit, & affirmat quòd non tantum cum proxima eſt ei, ſpecioſa ſit, ſed & ſi contingat ei abſentem eſſe, etiam ſic ſpecioſa ſit. Hoc enim indicatur in eo quod cum dixiſſet: Ecce es ſpecioſa proxima mea, addit poſt hæc abſolute, & ſine ulla adiunctione: Ecce es ſpecioſa. Sed in ſuperioribus nõ laudauerat uiſum eius, credo quia nondum ad incrementum profecerat ſpiritalis intelligentiæ: nunc ergo ait: Oculi tui columbarum. Grandis in hoc profectus eius oſtenditur, ut quæ prius tantum ſpecioſa in mulieribus dicta eſt, nũc ut proxima ſpecioſa dicaẽ, ex ipſo ſine dubio ſpõſo ſplendorẽ decoris accipiẽs: ut ſemel ab ipſo ſumpta pulchritudine, etiam ſi accidat ei paululũ ſpõſi abſentiam pati, nihilominus pulchra permaneat. Quod autem oculi eius cõparantur columbis, ob hoc profecto contingit, quia diuinas ſcripturas non iã ſecundũ literam, ſed ſecundum ſpiritum intelligat, & aſpiciat in eis ſpiritalia myſteria. Colũba enim indiciũ eſt ſpiritus ſancti. Spiritali ergo ſenſu intelligere legem et prophetas, hoc eſt oculos colũbę habere. Et hic quidem columbæ oculi eius appellantur, in pſalmis uerò huiuſmodi anima pennas ſibi dari colũbę deſiderat, ut uolare poſſit in intellectũ ſpiritaliũ myſteriorum, & requieſcere in atrijs ſapiẽtiæ. Sed & ſi dormire qs poſſit, hoc eſt collocari & requieſcere in medio ſortiũ, atq; intelligere ſortium rationem, & cognoſcere diuini iudicij cauſas, nõ ſolũ pennæ columbæ quibus in ſpiritalibus intellectibus uolet, promittuntur ei, ſed deargẽtatæ pennæ, id eſt uerbi & rationis ornamento decoratę. Scapulæ quoq; eius in ſpecie auri fieri dicuntur, ubi conſtantia fidei et dogmatũ ſtabilitas indicatur perfectorũ. Ergo ſi caput eſſe Chriſtus dicitur, nihil puto abſurdum uideri, ſi et oculi eorum qui ſecundũ interiorem hominẽ ſpiritaliter intelligunt, & ſpiritaliter dijudicant, ſpiritus ſanctus eſſe dicantur. Et ob hoc fortaſſis in lege ſicut agnus poſitus eſt, per cuius hoſtiã populus purificaretur in paſcha: ita & colũbę poſitæ ſunt, quibus purificatur homo ingreſſus hunc mundũ. Sed & de eo nunc dicere, & hoſtiarũ qualitates diſcutere, longior uideẽ exceſſus, & propoſito operi miníme conueniens. Hæc aũt memoraſſe ſufficiat, pro eo quod præſens ſermo continet: Oculi tui colũbæ. quaſi diceret, oculi tui ſpiritales ſunt, ſpiritaliter uidẽtes, ſpiritaliter intelligẽtes. Poteſt adhuc ꝓfundiore fortaſſis ſacramẽto quod dixit: Ecce es ſpecioſa proxima mea, intelligi de præſenti ſeculo dictũ: quia ſpecioſa qdẽ ſit & hic eccleſia, cum proxima eſt Chriſto, & cum imitatur Chriſtum. Quod uerò iterauit, & dixit: Ecce es ſpecioſa, poteſt ad futurũ ſeculum pertinere, ubi iam non ſolum imitatione, ſed ipſa ſui perfectiõe formoſa eſt & ſpecioſa: ut ibi dicat eſſe oculos eius columbas, ut duorũ oculorum colũbæ duæ intelligantur eſſe filius dei & ſpiritus ſanctus. Et ne mireris ſi columba ſimul dicatur, cũ uterq; ſimiliter aduocatus dicatur, ſicut Ioannes Euãgeliſta declarat, ſpiritũ quidem ſanctum dicens paracletũ, quod eſt aduocatus. Ioan.14
Et de Ieſu Chriſto nihilominus in epiſtola ſua dicit, quia ipſe ſit aduocatus apud patrẽ pro peccatis noſtris. Sed et apud Zachariã prophetã duæ oliuæ ad dexteram & ad ſiniſtram candelabri poſitæ, unigenitũ nihilominus & ſpiritũ ſanctũ deſignare creduntur. Ecce es bonꝰ fraternus meus, et quidẽ ecce es ſpecioſus, cubile noſtrũ umbroſum. Nũc primũ uidetur attentius inſpexiſſe ſponſi ſui pulchritudinẽ ſpõſa, et cõſideraſſe illis oculis qui columbæ eſſe dicti ſunt, decus & ſpeciẽ uerbi dei. Quia reuera non poteſt prius perſpici, nec agnoſci quãta ſit in uerbo magnificẽtia, niſi prius oculos quaſi colũbæ, id eſt intelligẽtiã ſpiritalem accipiat. Cõmune autem cubile ſibi quod dicit eſſe cũ ſponſo, interiorem hominẽ ſpiritaliter intelligunt, & ſpiritaliter dijudicant, ſpiritus ſanctus eſſe Exod.12
Zach.4

Universidad de Deusto
Biblioteca

densitate boni operis nemorosum. Sed hæc sponsa dicit, anima duntaxat quę columbę
iam oculos habet. Hi uerò qui tantūmodo credunt spōso, non tamen perspicere potue-
Esa.53 runt in uerbo dei quanta sit pulchritudo, dicunt: Et uidimus eū, & nō habebat speciem,
neq; decorem, sed species eius indecora & deficiens præ filijs hominū. Quæ autē bene
profecit & supergressa est adolescentularū & octoginta concubinarū, & sexaginta re-
ginarum ordinē, ista anima potest dicere: Ecce es decorus fraternus meus, & quidē spe
ciosus. Sed & si adhuc in corpore positus intelligam dēsitatem spiritaliū sensuum, et in-
telligētiam scripturarū diuinarum tam crebra opacitate contextā, ut rapidior æstus qui
multos solet adurere et arefacere fructus eorum, me tamen tenebrare nō possit, nec ulla
uis tentationū fidei in me germen arefacere, tunc possum dicere, quia cubile nostrū um
brosum. Quod autem dicit cubile nostrū, quasi cōmunem sibi cum sponso corporis sui
indicans esse locū, ad illam similitudinē dictū intellige, qua et Paulus dixit: Quia corpo
ra nostra membra Christi sunt. Cum enim dicit corpora nostra, quasi sponsæ id esse cor-
pus ostendit. Cum uerò mēbra Christi memorat, eadem corpora etiā sponsi esse corpus
indicat. Hæc ergo corpora si umbrosa sunt (ut superius diximus) bonis dūtaxat operib.
referta & spiritaliū sensuum densitate cumulata, de his talibus dici potest: Per diē sol nō
uret te, neq; luna per noctem. Iustum namq; tentationis sol non adurit requiescentē sub
umbra uerbi dei. Iste enim sol qui adurit iustū, non est damnabilis: sed ille magis qui se
transfigurat in angelū lucis. Bonus ergo & decorus dicit fraternus: & quanto magis in
spici potuerit oculis spiritalibus, tanto speciosior inuenitur & pulchrior: quia non solū
illius species & pulchritudo mirabilis apparebit, uerū & inspicienti atq; intuenti eū de-
cus ingens & species formæ noua ac mirabilis orietur, secundum illud quod Apostolus
uerbi dei intuens pulchritudinem dicit: Nam & si is qui foris est homo noster corrumpi
tur, sed qui intus est renouatur de die in diem. Merito ergo talis hæc anima cōmune ha-
bet cubile cum uerbo corpus suū. Peruenit enim diuina uirtus usq; ad corporis gratiā,
quum in eo uel castitatis donum, uel continentiæ, aliorumq; bonorū operum collocat
gratiam. Considera sanè, ne forte possit etiam illud corpus quod assumpsit Iesus, cōmu-
ne ei cum sponsa cubile nominari, quoniā quidē uidetur per ipsum ecclesia Christo esse
sociata, & participium uerbi dei capere potuisse, secūdum quod mediator dei & homi-
Rom.5 num dicitur, & secundū quod Apostolus dicit: Quoniā in ipso habemus accessum per
Cant.1 fidem in spe gloriæ dei. Tigna domorū nostrarū cedri, trabes nostrę cypressi. Videtur
ab sponso responderi ad gratiam eorum quæ dicta fuerunt prius ab sponsa, quibus edo
ceat eā cuiusmodi sint tecta ista cōmunia, & qualis in eis materia contignationis habea
tur. Hæc habet historica narratio. Videtur autem ecclesia describi à Christo, quę est do
1.Tim.3 mus spiritalis, & domus dei, sicut docet Paulus dicens: Si autem tardius uenero, ut scias
quomodo te oporteat in domo dei conuersari, quæ est ecclesia dei uiui, colūna & firma
mentum ueritatis. Si ergo ecclesia domus dei est (quia omnia quę habet pater, filij sunt)
ecclesia domus filij Dei est. Frequenter autem & plurali numero appellant ecclesiæ, ut
1 Cor.11 ubi ait: Nos talem consuetudinē nō habemus, neq; ecclesię dei. Et iterū, scribit ecclesiis
Gal.1 Galatiæ Paulus, & Ioannes septem ecclesiis. Sunt ergo siue ecclesia uel ecclesię, domus
Apoc.1 sponsi & sponsæ, siue animæ uerbi domus, in quibus tigna sunt cedrina. Legimus etiam
quasdā cedros dei, super quas uinea quæ trāslata est de Ægypto, extendisse dicit tradu
ces, siue arbusta sua, sicut ait in psalmis: Operuit montes umbra eius, & arbusta eius ce-
dros dei. Euidēter igit per hæc ecclesia cedri dei nominat. Cū ergo dicit spōsus: Tigna
domorū nostrarū cedri, intelligere debemus cedros dei esse eos qui ecclesiā cōtegūt, et
esse aliquos horū ualidiores qui trabes appellant. Et puto quod cōuenienter hi qui epi
scopatū bene ministrant in ecclesia, trabes dici possunt, quibus sustentat & tegitur om-
ne ædificiū, uel ab imbriū labe, uel ardoribus solis. Secundo aūt horū loco tigna presby
teros opinor appellari: & trabes quidē dici cypressos, quibus & fortitudo robustior, &
odor suauitatis inest, per quod & in operibus solidū, & in doctrinę gratia fragrantē desi
gnat episcopū. Similiter aūt et tigna cedros appellauit, ut per hoc incorruptiōis uirtutis
Cant.2 & odoris scientię Christi plenos designaret debere esse presbyteros. Ego flos cāpi & lili
um conuallium: sicut lilium in medio spinarū, ita proxima mea in medio filiarū. Hęc ille qui
spōsus et uerbū & sapiētia est, de semetipso & de spōsa ad amicos ac sodales suos loqui
uidetur

uidetur. Sed secundū propositæ expositiōis ordinem Christus hæc de ecclesia loqui in-
telligēdus est, & ipse dicere se florem esse campi & lilium conuallium. Campus planicies
terræ dicitur, cui cultura adhibet & excolitur ab agricolis. Cōualles uerò saxosa magis
& inculta indicant loca. Possumus autem & campū illū intelligere populū qui per pro
phetas colebatur & legem: conuallem uerò saxosum & incultū gentiū locum. Sponsus
ergo hic in Iudæorū populo flos fuit: sed quoniam neminē ad perfectū adduxit lex, id-
circo in illo non potuit uerbū dei ad florem proficere, & ad perfectionē fructuū peruе-
nire. In ista tamen cōualle gentiū effectus est lilium, cuiusmodi aūt liliū: tale sine dubio
Matt.6 quale & ipse in euāgelijs dicit, quod pater cœlestis uestit. Et, neq; Solomon in omni glo
ria sua indutus est sicut unū ex istis. Fit ergo lilium in hac cōualle sponsus, in eo quod ue
stiuit eum pater cœlestis tali uestimēto carnis, quale nec Solomō in omni gloria sua ha
bere potuit. Nō enim Solomon habuit absq; concupiscentia uiri, et concubitu mulieris
immaculatā, & nulli prorsus peccato obnoxiā carnem. Sed & causam cur is qui in cam
po flos fuerat, uoluerit esse in cōuallibus lilium, uidet ostendere. Cum em̄ multo tempo
re flos fuisset in cāpo, nullū dicit ex ipso campo florem ad imitationē sui ac similitudinē
processisse. Vbi uerò factus est in cōuallibus lilium, continuo etiā efficit proxima eius
imitatione ipsius lilium: ut operę preciū fuerit, quoniā ipse effectus est lilium, ut etiā pro
xima eius, id est unaquæq; anima quę ei approximat, & exemplū eius imitationemq; se
Cant.2 quatur, lilium fiat. Quod ergo ait: Sicut lilium in medio spinarū, ita proxima mea in me-
dio filiarum, accipiemus ecclesiā gentiū dici: quod uel e medio infidelium & non creden
tiū, quasi ex spinis emerserit, uel pro hæreticorū circumstrepentiū se morsibus in medio
spinarum posita dicatur. Quod & magis uidebit ueri simile pro eo quod dicit: Ita proxi
ma mea in medio filiarū. Non enim filias appellasset illas animas, quę nunq; omnino ue
nerūt ad credendū. Omnes ergo hæretici primo ad credulitatē ueniūt, & post hęc ab iti
1 Ioan.2 nere fidei & dogmatū ueritate dei declinant. Sicut et Ioānes apostolus in epistola sua di
cit: Quia à nobis exierunt, sed non erant ex nobis. Nā si fuissent ex nobis, permansissent
utiq; nobiscum. Possumus autem & ad unamquāq; animā id referentes, huic quidem a-
nimæ quæ pro simplicitate sui & planicie, uel æquitate cāpus dici potest, florē fieri uer-
bū dei, & initia bonorum operum docere. His uerò qui profundiora iam quærūt, & de
mersiora scrutantur, quasi in conuallibus uel pro claritate pudicitiæ, uel pro fulgore sa-
pientiæ efficit lilium, ut et ipsi fiant lilia erumpentia de medio spinarum, id est fugiētes
cogitationes & sollicitudines seculares quæ spinis in euangelio cōparatæ sunt. Sicut ar
bor mali inter ligna syluę, ita fraternus meus inter medium filiorū. In umbra eius concu
piui & sedi, & fructus eius dulcis in faucibus meis. Decuit quidem spōsum & de semet-
ipso dicere, quid esset in cāpo, quid etiam in conuallibus: et de sponsa quæ esset, uel qua
lis inter cæteras filias haberet: Sponsam uerò ad hæc respondentē non conueniebat de
semetipsa aliquid dicere, sed affici totam erga admirationē sponsi & ipsius laudib. inhæ
rere. Cōparat ergo eum arbori mali. Sed ne ex similitudine sermōis simpliciores aliqui
arborem malī malā arborē putent, & à malitia dictam, dicamus nos arborē Meli, gręco
quidem nomine utētes, sed simplicioribus quibusq; latinorū notiore cū mali. Melius est
enim ut grammaticos offendamus, cū legentibus scrupulū aliquem in ueritatis explana
tione ponamus. Cōparat igitur eū arbori meli, sodales uerò eius reliquis arboribus syl-
uæ. Sed sponsum ita arbori huic meli similem dicit, ut etiam concupisse se dicat sub um-
bra eius sedere, fructumq; eius dulcem sibi effectū in faucibus asseueret. Et hæc ad ado-
lescentulas loqui uidetur, sicut & sponsus locutus est prius ad sodales suos. Sed nunc ui
deamus secūdum mysteriū, quos dicat sponsa filios inter quos tanq; arborem meli prę-
cellere reliqua syluæ ligna asserat sponsum: & uide si possumus secundū ea quæ in supe-
rioribus de filiabus & spinis dupliciter exposuimus, ita hic etiā filios uel eos qui aliquā-
do fuerunt, & nō sunt, uel multitudinē cœlestium ministrorū dictos esse intelligere. Ad
Psal.82 omnes enim in initio pertinet illud quod scriptū est: Ego dixi dij estis, & filij excelsi om
nes. Sed differētia intercessit per hoc quod ait: Vos aūt ut homines moriemini, & sicut
unus de principibus cadetis. Sed & illud in hoc respicit, quoniā quis in nubib. æquabit
dño? aut quis assimilabit ei inter filios dei? Sicut ergo arbor meli inter reliqua ligna syl
uæ, sic est spōsus inter reliquos filios, habens fructū qui nō solū sapore omes, sed & odo
re præ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

re præcellat,& duos animæ sensus,id est gustum et adoratum reficiat. Diuersis nanq; co
pijs mensam suam nobis præparat sapientia. In qua non solũ panẽ uitæ apponit,sed im-
molat carnes uerbi: & non solum miscet in cratere suo uinum, sed & mela odorata satis
adhibet & dulcia,quæ non tantum in ore & labijs suauitatem reddant, sed & interiori-
bus tradita faucibus dulcedinem seruent. Possumus autem ligna syluæ accipere eos an-
gelos qui uniuscuiusq; hæreseos auctores fautoresq; uisi sunt extitisse. Ita ut uideatur ec
clesia comparãs suauitatẽ doctrinæ Christi ad asperitatem hæreticorum dogmatum,ac
sterilem infructuosamq; doctrinam dicere: mela quidẽ suauia & dulcia esse dogmata ec
clesiastica,quę in Christi ecclesia prędicantur: Ligna uerò syluę esse ea quę à diuersis hę
reticis affirmantur. Et de istis uidebitur infructuosis lignis syluæ dici,quod in euãgelijs
Matt.3 scriptum est: Ecce iam securis ad radicẽ arboris posita est. Omnis ergo arbor quæ nõ fa-
cit fructum bonum excidetur,& in ignem mittetur. Fraternus ergo sponsæ est,ut arbor
meli in ecclesia sponsi: cæteri uerò hæresiarchæ,tãquam infructuosa ligna syluæ diuino
iudicio ut securi excidẽdi,& in ignem mittendi. Igitur in huius meli umbra concupiscit
spõsa residere,uel ecclesia(ut diximus)in protectione filij dei,uel anima refugiens om-
nes reliquas doctrinas,& adhærens uni soli uerbo dei, cuius etiam dulcẽ habeat in fau-
cibus fructum,meditando scilicet indesinenter legem dei,& semper eam uelut mundã
animal ruminando. Verũ de appellatione umbræ istius, sub qua sedere concupisse se di
cit ecclesia, non puto absurdũ, si ea quæ inuenire possumus in scripturis diuinis, profe-
Thren.4 ramus in mediũ,ut quæ sit umbra meli huius dignius & diuinius agnoscatur. Ait Hiere
mias in lamẽtationibus: Spiritus uultus nostri Christus dominus cõprehẽsus est in cor-
ruptionibus nostris,cui diximus, in umbra eius uiuemus in gentibus. Vides ergo quõ
spiritu sancto permotus Propheta uitã de umbra Christi prędicari gentibus dicit. Et quo
modo non uitam nobis præbeat eius umbra,quũ & in conceptu corporis illius ad Ma-
Luc.1 riam dicatur: Spiritus sanctus ueniet super te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi? Si er-
go obumbratio fuit altissimi in cõceptu corporis eius,merito umbra eius uitã gentibus
dabit. Et merito sponsa eius ecclesia sub meli umbra sedere concupiscit,sine dubio ut ui
tæ, quæ est in eius umbra, particeps fiat. Reliquorũ uerò lignorũ syluæ umbra talis est,
utq; qui sederit sub ipsa,sedere uideaẽ in regiõe umbræ mortis. Sed adhuc ut magis ac ma
gis planior reddatur locus qui habetur in manibus,requiramus quomodo apostolus di
Hebr.10 cat: Legem umbram habere futurorũ bonorũ,& omnia quæ uel de diebus festis,uel sab
batis,uel neomenijs scripta sunt,umbram esse memoret futurorum bonorum,in his scili
cet quæ secundũ literam gerebãtur: & quomodo omnem ueterum culturam exemplar
& umbrã pronunciet esse cœlestium. Quod utiq; si ita est, ostenduntur sub umbra legis
sedisse omnes quicũq; sub lege erant,& umbram magis ueræ legis habebant. Nos autẽ
alieni sumus ab umbra eorum,quoniam non sumus sub lege,sed sub gratia. Sed quãuis
non simus sub umbra illa quam legis litera faciebat, sumus tamẽ sub umbra meliore. In
umbra enim Christi uiuimus inter gentes. Et est profectus quidam de umbra legis ueni
re ad umbrã Christi: ut quia Christus est uita & ueritas & uia, efficiamur primo in um-
bra uiæ,& in umbra uitæ,& in umbra ueritatis,ut comprehendamus ex parte,& in spe-
culo ac in ęnigmate,ut post hæc sic incedamus per hãc uiam,quæ est Christus,quo per-
uenire possimus in hoc,ut facie ad faciem cõprehendamus ea quę prius quasi in umbra
& in ænigmate uideramus. Nõ enim quis poterit ad illa quæ uera sunt et perfecta perue
Iob 8 nire,nisi prius desiderauerit & concupierit in hac umbra residere. Sed & Iob omnẽ ho-
minum uitam dicit esse umbram super terrã: credo pro eo quod anima in hac uita uela-
mẽto huius crassi corporis obumbratur. Omnes ergo qui in hac uita sunt, necesse est in
umbra quadam esse. Sed alij quidem sunt sedẽtes in regione umbræ mortis, hi profecto
Cant.2 qui non credunt Christo. Ecclesia uerò cum fiducia dicit: In umbra sponsi concupiui &
sedi quãuis certe fuerit tempus quo potuerit quis sub umbra legis residẽs defendi à du-
ritia ardoris & æstus. Sed transiit illud tempus,ueniendum est nunc ad arboris meli um
bram: & quamuis diuersa quis utatur umbra,uidetur tamen omnis anima donec in præ
senti uita est,umbrã habere necessariã,propter illum credo ardorẽ solis, qui cum exor-
tus fuerit, cõtinuo semẽ quod non alta radice demersum est, arescit & deperit. Sed hũc
ardorem tenuiter quidem legis umbra propellit: Christi uerò umbra in qua nunc in gẽ-
tibus

tibus uiuimus,id est incarnationis eius fides,auertet penitus & extinguet. Ille eñ q adu
rebat ambulantes sub umbra legis,tempore passionis Christi,sicut fulgur uisus est eeci-
disse de cœlo,quamuis etiam huius umbrę tempus in fine seculi compleatur,quia(sicut
diximus)post cõsummationẽ seculi iam nõ per speculum,nec in ænigmate,sed facie ad 1 Cor.13
faciem uidebimus ueritatem. Simile esse puto et illud quod scriptum est: Sub umbra ala Psal.16
rum tuarum exultabo. Sed & in sequẽtibus huius libelli ita dicit spõsa: Fraternus meus
mihi,& ego illi ipsi,qui pascit inter lilia donec respiret dies,& amoueantur umbræ. edo
cens per hoc quòd ueniet tempus,quum omnes umbrę remouebũtur,& per misericor- Cant.2
diã dei patebit ueritas sola. Sed & quod ait: Et fructus eius dulcis in faucibus meis,illius
animam hoc credo dicere,quæ nihil emortuum,nihil insensibile habet in faucibus suis,
& in nullo prorsus similis est illis de quibus dicitur: Sepulchrum patẽs est guttur eorũ.
Quicunq; enim uerba mortis & interitus de faucibus proferũt, ipsorũ fauces sepulchra
dicuntur: sicut sunt omnes qui uel contra ueram fidem loquuntur,uel cõtra disciplinam
castitatis & iustitiæ & sobrietatis aliquid proferunt. Ipsi ergo sunt quorum fauces sepul Psal.119
chra sunt & loca mortis,unde mortis uerba proferuntur. Iustus autẽ dicit: Quàm dulcia 2 Cor.6
faucibus meis eloquia tua. Et alius qui uerba uitæ docebat, ita dicit: Os nostrũ patet ad Psal.119
uos ô Corinthij,cor nostrum dilatatũ est. Sed & alius qui uerbo dei aperuit os suum,in- Cant.2
quit: Os meum aperui & attraxi spiritũ. Introducite me in domũ uini. Sponsæ uerba
adhuc sunt,sed ad amicos & familiares spõsi(ut arbitror)dirigunt: à quibus uidetur ex-
poscere,ut introducãt eam in domum lætitiæ,ubi uinum bibitur,& epulæ parant. Quæ
enim iam uiderat cubiculũ regium,desiderat etiam nunc regale introire cõuiuiũ,& frui
uino lætitiæ. Suprà iam diximus,amicos sponsi prophetas & omnes qui ministrauerũt
uerbũ dei ab initio seculi intelligendos,ad quos recte uel ecclesia Christi,uel anima uer
bo dei adhærens dicat, ut se introducant in domũ uini,id est ubi sapientia miscuit in cra
tere uinum suum,& deprecatur per seruos suos omnem insipientẽ & egentem sensu, di Prou.9
cens: Venite,mãducate panes meos,& bibite uinum quod miscui uobis. Ista est domus Matt.8
uini,domusq; conuiuij,in quo conuiuio omnes qui ueniunt ab oriẽte & occidente, re-
cumbent cum Abraham Isaac & Iacob in regno dei. Ad quam domum & ad quod con
uiuium prophetæ perducunt animas,quæ tamen eos audiunt & intelligunt. Sed & san
cti angeli cœlestesq; uirtutes quæ in ministerio mittunt,propter eos qui hæreditatẽ ca-
piunt salutis. Istud est uinũ cui scribunt isti psalmi qui pro torcularibus attitulant. Istud Ioan.15
est uinũ ex illa uite uindemiatũ quæ dicit: Ego sum uitis uera: quod expressit pater cœ-
lestis agricola. Istud est uinum quod attulerunt illi palmites, qui in Iesu permanserũt nõ
solum in terris,sed etiã in cœlis. Sic enim audio illud quod dicitur: Quia omnis palmes
qui non manet in me, nõ potest afferre fructum. Nemo enim producit fructum uini hu
ius,nisi qui permanet in uerbo,& sapiẽtia,& ueritate,& iustitia,& pace, omnibusq; uir
tutibus. Istud est uinũ,quo etiam inebriari iustis,& sanctis quibusque optabile ducitur.
Hæc puto & in spiritu iam tunc Noe contuens inebriatus esse dicitur: & Dauid admira Gen.9
tus huius conuiuij calicem,dicit: Et poculum tuum inebrians q̃ præclarum est. Ad hãc Psal.23
ergo domũ uini ecclesia,uel anima unaquæq; desiderat quæ perfectæ sunt intrare,& do
gmatibus sapientiæ mysterijsq; scientiæ,epularum uelut suauitate, & uini lætitia perfrui.
Sciendũ sanè est,quia sicut est istud uinum, quod de dogmatibus ueritatis pressum cõ-
miscetur in cratere sapientiæ: ita est contrarium uinum, cum iniquè inebriãtur peccato
res,& hi qui falsæ scientię dogmata pernicioſa suscipiunt. De quibus Solomon in puer Prou.4
bijs dicit: Hi autem edunt cibos impietatis,uino autem iniquo inebriant. De hoc eodẽ Deut.32
uino iniquo etiam in Deuteronomio legimus ita scriptum: Ex uineis Sodomorũ uitis
eorum,& palmes eorum ex Gomorra,uua eorũ uua fellis,& botrus amaritudinis eis,fu
ror draconum uinum eorum,& furor eorum aspidũ insanabilis. Illud autem uinũ quod
de uite uera procedit,nouum semper est. Semper enim per profectus discentiũ scientiæ Luc.22
& sapiẽtiæ diuinæ innouatur agnitio. Et ideo dicebat Iesus discipulis suis: Quia nouum
bibam illud uobiscũ in regno patris me. Innouat enim semper agnitio secretorum arca
norũq; reuelatio per sapientiã dei, non solũ hominibus,sed & angelis cœlestibusq; uir- Cant.2
tutibus. Ordinate in me charitatẽ. Eiusdem sponsæ ad eosdem uerba sunt,nisi quòd pos
sunt fortasse etiã apostoli Christi inter eos haberi, ad quos ista memorant. Quod ergo

Universidad de Deusto
Biblioteca

ait:Ordinate in me charitatē,hūc habet sensum. Omnes homines amant sine dubio aliquid,& nullus est qui ad id ætatis uenerit ut amare iam possit,& non aliquid amet:sicut etiam in præfatione huius operis sufficienter ostēdimus.Sed hic amor, uel hæc charitas in nonnullis quidem suo ordine & cōuenienter aptata procedit,in plurimis uerò cōtra ordinem.Dicitur autem contra ordinem esse in aliquo charitas, quū aut id diligit quod non debet,aut quod debet diligit , sed plus iusto diligit,aut minus iusto.In isto ergo inordinata esse charitas dicit:in illis uerò quos ualde paucos arbitror esse, qui scilicet per uiā uitæ incedūt,& nō declinant,neq; ad dextram,neq; ad sinistram,in ipsis solis ordinata est charitas,& ordinē suū tenet.Est autem ordo eius & mensura huiusmodi,uerbi gratia,deū diligere nullus modus,nulla mensura est,nisi hæc sola,ut ei totum exhibeas quātum habes.InChristo enim Iesu dilīgēdus est deus ex toto corde,& ex tota anima,& ex totis uiribus.In hoc ergo nulla mensura est.Diligere uerò proximū, est mensura aliqua. Matt.22 Proximū,inquit,tuum dilige sicut teipsum. Si ergo aut in dei dilectione minus aliquid feceris quàm potes,& quàm in uiribus tuis est:aut inter te & proximū tuum nō seruaueris æquitatem,sed aliquid differentiæ habueris:nō est in te charitas ordinata,nec ordinē suum tenens. Verum quoniā nobis sermo de ordine charitatis est,diligentius per singu- 1 Cor.8 la requiramus,uel quos diligi,uel quantū diligi oporteat.Nā si(ut dicit Apostolus) mēbra alterutrū sumus,puto quod hūc affectum erga proximos habere debeamus, ut eos nō quasi aliena corpora,sed ueluti membra nostra diligamus.Secūdum hoc ergo quod membra nostra inuicem sumus,æqualem erga omnes habere dilectionē,similemq; cō- 1 Cor.12 ueniet.Secundū hoc uerò quod sunt in corpore aliqua membra honorabiliora & honestiora,alia uerò inhonestiora & inferiora,puto quod rursum pro mēbrorū meritis & honore,etiā dilectionis librari debeat modus . Si quis ergo rationabiliter cuncta agere secundū uerbū dei,ac suos etiam affectus temperare proponit, puto quod erga hæc singula ordinem charitatis & scire debeat & tenere. Verū ut apertius fiat quod dicimus,paulo euidētioribus utamur indicijs.Si quis(uerbi gratia)laboret in uerbo Dei,atq; animas nostras instruat & illuminet,uiam salutis doceat,uiuendiq; ordinem tradat,nō tibi uidetur & hic proximus esse quidem,sed multo amplius alio proximo diligendus, qui horū nihil egerit? Nam & si ille quidem diligendus est,pro eo quod mēbra unius corporis sumus,uniusq; substātiæ:sed hic multo amplius,qui cū ius proximi nobiscū habeat, quod & cæteri homines habent,dat tamen hanc maiorem charitatis erga se causam,quod uiā dei ostendit,& animæ salutē diuini uerbi illuminationibus confert. Quod si aliquis me errantē, & in præcipitio positū muliebris peccati ad lucem reuocet ueritatis , & de ipso iam interitu eripiat,ac retrahat ad salutē,atq; ex ipsis faucibus æternæ mortis eripiat,nō tibi uidetur quod illa ipsa(si fieri potest)plenitudine charitatis qua deū diligimus, diligendus sit post Deum? Et ne putes quod nos ita præsumamus,audi apostolum Paulum 1 Thess.5 de his qui in uerbo Dei laborant,dicentem: Vt superabūdāter habeatis in charitate eos qui huiusmodi sunt,propter opus ipsorum. Videamus & alium adhuc ordinem charitatis,eius duntaxat quæ erga proximos haberi uidetur. Si sit non habens quidem docēdi uel instruendi gratiam,neq; uerbum domini prædicandi, sed tamē sanctæ uitæ uir,innocens,immaculatus,& qui in iustificationib.& mādatis Dei ingrediatur sine querela, uidetúrne tibi talis hic uir in eodem charitatis ordine habendus,quo ille qui nihil horū agit? quādoquidē uterq; proximus dicitur.Nónne & hic propter opus suum,& uitę meritum(secundum Apostoli dictum)similiter ut ille qui in uerbo Dei laborat,superabūdantius habēdus est in charitate propter opus uitæ suæ? Est adhuc alius ordo charitatis. Matt.5 Iubemur enim & inimicos nostros diligere.Sed uideamus si etiā in ipsis unus solus modus erit dilectionis,an ibi habebit locum sermo iste qui dicit:Ordinate in me charitatē. Puto ergo q̄ in his sit ordo charitatis . uerbi gratia, est aliquis mihi inimicus, in alijs tamen bene agens,pudicus,sobrius,mādata Dei plurima ex parte custodiēs,in aliquibus tamen errans,ut homo. Est alius qui inimicus quidem sit & ipse nobis,tamē sit suæ uitæ atq; animę inimicus,paratus ad scelera,præceps ad flagitia,nihil sancti,nihil religiosi ducens,non tibi uidetur etiā inter ipsos inimicos quædā diuersitas habenda charitatis? Puto quidem quòd ex his satis patuerit,esse uim quidem charitatis unam, multas tamē habere causas,& multos ordines diligendi,& ꝓpter hoc nunc dicere spōsam:Ordinate in me

me charitatem,hoc est docete me diuersos ordines charitatis . Quod si adhuc addendū his aliquid uidetur,possumus & illud in medium adducere,quod ait Apostolus: Viri di- Eph.5 ligite uxores uestras sicut corpora uestra,sicut Christus dilexit ecclesiā. Quid ergo? debent quidem uiri uxores suas diligere,alias uerò mulieres non debent omnino diligere in omni castitate & sanctitate? An non uidebunt etiā ipsæ esse de proximis? Sed impendenda quidem est dilectio,uel in coniugem,uel in matrem,uel in sororem,si tamen fideles sint,& Deo adhærentes: & erga aliam mulierem nullā secundū quod ipsa proxima dicitur,est nobis impendenda dilectio. Quod si hoc absurdū uidetur,debet autem secūdum mandati ordinē etiā erga eas casta haberi dilectio,prorsus inter ipsas personas fœminarum quibus impendenda dilectio est,habendus profecto est ordo quidā in charitate,conueniensq; distinctio.Et maiori quidē cū honorificentia matri deferenda est dilectio,sequenti uerò gradu cum quadam nihilominus reuerētia,etiā sororibus.Proprio uerò quodā & sequestrato ab his more charitas cōiugibus exhibēda. Post has uerò personas pro meritis etiam & causis unicuiq; in omni(ut diximus) castitate deferenda dilectio est.Secundū hæc etiam de patre,uel fratre,atq; alijs propinquis obseruabimus.Erga sanctos uerò qui nos in Christo genuerūt,sed & pastores,atq; episcopos, uel qui uerbo Dei prę sunt presbyteri,aut qui bene ministrant in ecclesia , uel qui in fide præcellūt cæteros,quomodo nō pro uniuscuiusq; meritis affectio pensabit charitatis lōge eminētior q̄ erga eos haberi potest,qui aut nihil horum,aut nō integre egerunt? Sed & inter parentes fideles & infideles,& fratres fideles ac infideles, sororesq; potéstne fieri ut nō erga hos singulos diuersus ordo habeat charitatis? Quas diuersitates intuens sponsa,& uidens de his omnibus animæ ad perfectionem tendēti necessariam uideri scientiā earū rerū,ut uniuscuiusq; loci & ordinis mensuras possit tenere charitatis,dicit ad amicos sponsi,eos uidelicet qui uerbū Dei ministrant:Ordinate in me charitatē.hoc est docete me,& tradite mihi quomodo per hæc singula ordinem seruare debeam charitatis. Omnes em̄ homines(sicut iam diximus)secundū hoc quòd similes nobis sunt, similiter diligendi sunt:imò omnis rationabilis creatura à nobis, utpote rationabilib.æqualiter diligenda est. Adijciendū tamen in charitate est unicuiq; ad hoc quo est,& ad hoc quod rationabilis est:si(uerbi gratia)aut in moribus,aut in opere,aut in proposito, aut in scientia,aut in studijs cæteros præcellit:& pro his singulis secundū suū cuiq; meritum ad generalem dilectionē addendum est etiā specialis aliquid charitatis. Verū ut maior de his habeatur auctoritas,ab ipso Deo capiamus exemplum.Ipse enim amat omnia quę sunt æqualiter,ut nihil oderit eorum quæ fecit:neq; em̄ fecit aliquid quod odio haberet: nō tamen ob hoc similiter dilexit Aegyptios ut Hebræos, & Pharaonē ut Moysen & Aaron.Nec rursus reliquos filios Israel similiter dilexit ut Moysen & Aaron & Mariā: nec iterum Aaron & Mariā similiter dilexit ut Moysen,quamuis uerum sit ut dicit ad eum: Parcis autem omnibus, quia omnia tua sunt domine amator animarū. Spiritus enim in corruptionis est in omnibus:tamē ille qui mensura & numero & pondere disposuit omnia,secundū mensuram sine dubio uniuscuiusq; meritorum & dilectionis suæ temperat libram.Nunquid non putabimus quia non similiter ab eo dilectus est Paulus,cum perequeretur ecclesiā dei,sicut diligebatur, dum ipse pro ea persecutiones cruciatusq; to- 2 Cor.11 lerabat,& dicebat sibi inesse solicitudinē omniū ecclesiarum? Multum est nūc, ut inter istos ordines charitatis etiā de affectu odij qui uidetur huic charitatis affectui cōtrarius inseramus,quia etiam dominus dicit:Inimicus ero inimicis tuis, & aduersabor aduersa- Leuit.26 rijs tuis.Et iterum:Si peccatori tu adsistis,& ei quē odit dominus,amicus es. Quæ utiq; 2 Paral.19 hanc habent absolutionē,quā & illud quod dictum est:Honora patrem tuū & matrem Exod.20 tuam.Et iterū: Qui nō odit patrē , & reliqua.in quo profecto nimietas charitatis in deū Luc.14 his qui aduersantur contrariū uidetur generare affectum,dum nulla potest esse cōsonantia luci & tenebris,& Christo cum Belial, nec eadem portio esse fideli cum infideli.His ergo ut potuimus de charitatis ordinibus expositis,patet ad intelligēdū quid sit q̄d poscat sponsa,id est ecclesia,uel anima tendens ad perfectionē, prę stari sibi ab amicis spōsi,quoniā introduci se poposcerat in domum uini,ubi sine dubio intellexerat in omnibus his quæ uiderat,eminere & præcellere gratiā charitatis,& ipsam didicerat maiorē omnium,solamq; esse charitatem quæ nunquā cadet:ideo deposcit ut ordinem eius discat,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne forte aliquid inordinatum faciens uulnus ab ea aliquod accipiat, ut in posterioríb. dicitur: Vulneratæ charitatis ego sum. Ea autem siue ad angelos dici accipiamus, à quib. se instrui postulat & muniri, nihil absurdum uidebitur: secundũ hoc quod de populo dicit: Lætamini gentes cũ populo eius, & confortent eos omnes angeli Dei. Et ut in alijs dicitur: Circumdat angelus domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos. Et itẽ alibi: Nolite contemnere unum ex minimis istis qui in ecclesia sunt, quia angeli eorũ semper uident faciem patris mei qui in cœlis est. Sed & in Apocalypsi Ioānis angelo Thyatirensi testimoniũ dat filius dei pro charitate quam ordinauit angelus ipse in ecclesia sibi cõmissa. Sic enim scriptum est: Scio opera tua & charitatem tuam, & fidem, & ministeriũ, & patientiã, & opera tua nouissima maiora q̃ priora. Sed & si ad prophetas hæc referamus, qui ministrauerũt uerbum dei ante aduentũ sponsi, ut per ipsorũ doctrinam uideatur ecclesia uelle ordinem discere charitatis, id est propheticis instrui uoluminib. non uidebitur absurdũ. Sed & omnes sancti qui de hac uita decesserunt, habẽtes adhuc charitatem erga eos qui in hoc mundo sunt, si dicantur curam gerere salutis eorũ, & iuuare eos precibus suis, atq; interuentu suo apud deum, non erit inconueniẽs. Scriptum nanq; est in Machabæorũ libris ita: Hic est Hieremias propheta Dei, qui semper orat p̃ populo. Sed & ad apostolos hęc dici (ut suprà iam dixi) non uidebitur alienum: per hos enim omnis ecclesia Dei, uel anima quærens Deum, introducitur in domũ uini (ut suprà diximus) & aromatibus atq; odoribus repletur, & cõponitur in melius, sicut in posterioribus legimus, & docemur omnẽ ordinẽ rationẽq; charitatis. Cõfirmate me in unguentis, stipate me in malis, quia uulneratæ charitatis ego sum. In Græco quidem habetur: Confirmate me in myrrhis. Myrrhin genus quoddã arboris nominans, quod Latini putãtes myrrha dictũ, unguẽta interpretati sunt. Igit̃ ordo sermonis huiusmodi est: Postea quam sponsa & uerba ex ore ipsius sponsi audiuit, & cubiculũ regis ingressa est, & domum uini locumq; conuiuij ac sapientię, & in eo uictimas & craterem mixtum sacramẽtis eius aspexit, quasi in horum omnium admiratione stupens, & saucia postulat ab ipsis nihilominus amicis & sodalibus sponsi ut confirmetur, & quasi deficiens sustẽtetur, incumbens paulum super arborem μύρρινν, uel meliam. Amoris enim uulnere percussa arborum solatia, syluarũq; sectatur. Hæc secundũ literam. Sed ex his ut exequi possimus intelligentiã spiritalem, indigemus illa gratia quam cõsequi à deo meruit ipse Solomõ, qui omnium quæ sunt radicum & arborũ & uirgultorum naturas didicit, ut sciremus & nos quæ uis, & quę natura sit arboris myrrhæ, quo cõpetẽter ex hac spiritalis aptari possit expositio. Hoc est autem quod solum peruenire ad nos de huius arboris notitia potuit, quia odorẽ solũ habeat suauẽ, nullum tamen afferat fructum. Melia uerò arbor notum cunctis est, quod non solum ferat fructum, sed & dulcissimum & suauissimũ ferat. Omnes igit̃ homines arbores dicunt̃, siue bonæ, siue malæ, & fructuosæ, siue infructuosæ, sicut & dominus in Euangelio dicit: Aut facite arborem bonã, & fructum eius bonum: aut facite arborem malam, & fructũ eius malum. Et omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidet̃, & in ignem mittetur. Tres ergo differentiæ in hominibus uidẽtur esse. Quidam qui omnino nullum fructũ afferunt, & ecce alij qui afferunt. Sed in his qui afferunt, aut mali sunt fructus, aut boni. Hic ergo sponsa (id est ecclesia Christi) confirmari se postulat, & reclinari quidem super unam arborem meliam afferentẽ fructus bonos: & recte ac cõpetenter. Super his enim confirmatur & stipatur ecclesia, qui in bonis operibus fructificant, & crescunt. Quid autem est quod in myrrhis, infructuosis scilicet arboríb. cõfirmari uult odore solo gaudẽtibus? Ego puto quod istos qui solo odore gaudent, & necdũ fructus fidei afferũt, illos dicat quos Paulus ad Corinthios scribẽs, dicit: Qui inuocant nomen domini nostri Iesu Christi in omni loco ipsorum & nostrũ. Pro eo ergo quod inuocant nomẽ domini nostri Iesu Christi, habent in semetipsis odoris quandã ex ipsa inuocatione nominis suauitatem. Pro eo uerò quod non cũ omni fiducia & libertate accedunt ad fidẽ, nullos fidei afferunt fructus. In loco hoc possumus nos catechumenos ecclesiæ intelligere, super quos ex parte aliqua cõfirmant̃ ecclesiæ. Habent enim & in ipsis nõ parum fiduciæ, & spei plurimũ, quod & ipsi fiãt aliquãdo arbores fructiferę, & plantent̃ in paradiso Dei ab ipso agricola patre. Ipse em̃ est qui plantat huiusmodi arbores in ecclesia Christi, quæ est paradisus deliciarum. Sicut & dñs dicit: Omnis plantatio quam nõ plantauit pater meus cœlestis, eradicabitur. Stipat̃ ergo ecclesia & inter melias, & super ipsas requiescit. Quæ meliæ illæ putandæ sunt animæ quæ quotidie innouantur ad imaginẽ eius qui creauit eas. Quia enim per innouationẽ sui imaginẽ reparant filij dei, merito & ipsæ arbores meliæ appellant̃, quia & ipse sponsus earũ in superioribus dictus est, sicut arbor melia esse in lignis syluæ. Et ne mireris si idẽ ipse & arbor uitæ & diuersa alia dicatur, cũ idẽ & panis uerus, & uitis uera, & agnus dei, & multa alia nominetur. Omnia nanq; hęc uerbũ dei unicuiq; efficitur, prout mensura uel desideriũ participãtis exposcit: secundũ quod & mãna, qui cũ esset unus cibus, unicuiq; tamẽ desiderio sui reddebat saporẽ. Præbet ergo seipsum nõ solũ esurientibus panem, & sitientibus uinum, sed & deliciari uolẽtibus, semetipsum & fragrãtia exhibet poma. Propterea ergo & sponsa uelut refecta iam & bene pasta, fulciri in melijs se poscit, sciens in uerbo esse sibi non solum omnem cibum, sed & omnes delicias: & per ea maxime discurrit, dũ se uulneratã sentit esse iaculis charitatis. Si quis usquã est qui fideli hoc amore uerbi dei arsit aliquãdo, si quis est (ut propheta dicit) qui electi iaculi eius dulce uulnus plagãq; accepit, si quis est qui scientię eius amabili cõfixus est telo, ita ut diurnis eum desiderijs nocturnisq; suspiret, aliud quid loqui nõ possit, audire aliud nolit, cogitare aliud nesciat, desiderare præter ipsum, aut cupere aliud uel sperare nõ libeat: ista anima merito dicit: Vulneratæ charitatis ego sum: & ab illo uulnus accepi, de quo dicit Esaias: Et posuit me sicut iaculũ electũ, & in pharetra sua abscõdit me. Tali uulnere decet deũ percutere animas, talibus iaculis telisq; configere, ac salutarib. eas uulnerib. sauciare: ut quia deus charitas est, dicat & ipse: Quia uulneratę charitatis ego sum. Et quidẽ in hoc quasi amatorio dramate sponsa charitatis se dicit uulnera suscepisse: potest autẽ simi liter feruens anima erga sapientiam dei dicere, quia uulneratæ sapiẽtię ego sum: illa scilicet quæ sapiẽtiæ eius pulchritudinẽ potuit intueri. Potest & alia anima uirtutis eius magnificentiam cõtuens & admirata potentiã uerbi dei dicere, qa uulneratæ uirtutis ego sum. Talis credo aliqua sicut erat illa quæ dicebat: Dominus illuminatio mea & salus mea, quem timebo? Sed & alia anima erga amorem iustitiæ eius feruens, & dispensatiõ ac prudẽtiæ eius iustitiã cõtuens, dicit sine dubio, uulneratæ iustitiæ ego sum. Et alia bonitatis eius ac pietatis immensitatẽ respiciens, similia loquitur. Sed & horum omniũ generale est istud charitatis uulnus, quo se uulneratã prędicat sponsa. Sciendum tamen est quod sicut sunt ista dei iacula, quæ animæ habẽti desideriũ bonorum salutis uulnus infligũt: ita sunt & iacula maligni ignita, quibus anima quæ nõ est scuto fidei protecta, uulneratur in mortem. De ipsis dicit Propheta: Ecce peccatores intenderunt arcũ, parauerũt sagittas suas in pharetra sua, ut sagittẽt in obscuro rectos corde. Hic peccatores de occulto sagittantes dæmones inuisibiles dicit: & ipsi sunt habentes quædã iacula fornicationis, alia cupiditatis & auaritiæ, quibus quamplurimi uulnerantur. Habent etiam spicula iactantiæ uanæ gloriæ: sed ista ualde subtilia sunt, ita ut confixã se anima ab eis sauciatam q̃ uix sentiat, nisi si induta est armis dei, & stat uigilans & immobilis erga astutias diaboli, scuto semetipsam fidei per omnia contegens, & nullã prorsus corporis partem fide nudã relinquens. Quantacunq; aũt dæmones fecerint tela, si inueniant mentẽ hominis fide munitam, etiam si fuerint ignita, etiam si cupiditatũ flammis & incẽdijs ardeãt uitiorũ, fides plena cuncta restinguit. Lęua eius sub capite meo, & dextera eius amplectetur me. Descriptio est quidem amatorij dramatis sponsæ festinantis ad connubiũ sponsi, uelut tamẽ paulo apertioribus corporis appellationib: currit. Sed cõuerte te uelocius ad spiritum uiuificantẽ, & refugiens appellationes corporeas, uere perspice quę sit uerbi dei læua, quæ sit dextra, quod etiam caput sponsæ eius, animę scilicet perfectę, uel ecclesiæ, & non te rapiat carnalis & passibilis sensus. Ipsa enim est hic spõsi dextera & læua, quæ in Prouerbijs de sapientia dicitur, ubi ait: Longitudo enim uitæ in dextera eius, in sinistra uerò eius diuitiæ & gloria. Et sicut hic sapientiã non ideo aliquã fœminã dici putabis, quia fœmineo nomine appellari uidetur: ita ne in hoc quidem quoniã masculino genere sponsus uerbum dei dicitur, corporaliter intelligere debes lęuã eius, aut dexteram, uel amplexus sponsæ, uel animę pro fœminini generis declinatione percipere: sed uerbum dei quamuis apud Græcos masculino, apud nos neutro genere proferat̃, super masculinũ tamẽ & neutrum ac fœmininũ genus, & super omne omnino quod ad

Deut.32 Psal.33 Matt.18 Apoc.2 2.Mach.15 Matt.12 Matt.3 1.Cor.1 Matt.15 Esa.49 Psal.27 Psal.10 Cant.2

hoc reſpicit, eſſe cogitanda ſunt iſta de quibus ſermo eſt: & nõ ſolum uerbum dei, ſed & eccleſia eius, atq; anima perfecta, quæ & ſponſa nominatur. Sic eñ & Apoſtolus dicit:
Gal.3 In Chriſto enim neq; maſculus, neq; fœmina, ſed omnes in ipſo unũ ſumus. Hæc autem propter homines qui aliter audire non poſſunt, niſi his uerbis quę in uſu habẽtur, in ſcriptura diuina humani more referuntur eloquij: ut uerbis quidem notis ea & ſolitis audiamus, ſenſu tamen illo quo dignum eſt de diuinis rebus & incorporeis ſentiamus. Nã ſicut is qui amatorẽ dicit ſe eſſe pulchritudinis ſapientiæ, hoc oſtendit quod naturalẽ qui in ſe eſt charitatis affectũ ad ſtudia tranſtulerit ſapientiæ: ita & hic ſpõſa depoſcit, uel anima, uel eccleſia, ut ſponſus ſuus qui eſt uerbũ dei, lęua quidem ſua caput eius ſuſtẽtet, dextera uerò eius omne eius reliquũ complectatur & conſtringat corpus. Eſt autẽ læua in qua ſapientiam diuitias continere & gloriã dicit. Quas autẽ habet diuitias eccleſia, & quam gloriam, niſi illas quas accepit ab eo, qui cum diues eſſet, pauper factus eſt,
Ioan.12 ut illius paupertate eccleſia fieret diues? Quę aũt eſt gloria illa ſine dubio de qua dicit: Pater clarifica filium tuum, paſſionis ſine dubio gloriã deſignans. Fides ergo paſſionis Chriſti, gloria & diuitiæ eccleſiæ ſunt, quæ in læua eius continẽtur. Læuã aũt puto uerbũ dei hoc modo debere intelligi: quoniã quidẽ ſunt in eo quædã diſpẽſationes ante incarnationẽ geſtæ, ſunt uerò aliquæ & per incarnationẽ. Illa pars uerbi dei quæ ante aſſumptionẽ carnis in diſpenſationib. peracta eſt, dextera põt uideri: hęc uerò quę per incarnationem, ſiniſtra appellari. Vnde & ſiniſtra diuitias & gloriam habere dicitur. Per incarnationem nanq; diuitias & gloriam quæſiuit, omniũ ſcilicet ſalutẽ. In dextera autẽ longitudo uitæ eſſe dicit: per quod ſine dubio illa eius pars quæ in principio apud deũ deus erat uerbũ, ſempiternitas indicatur. Hanc ergo læuam eccleſia cuius Chriſtus eſt caput, optat habere ſub capite ſuo, & fide incarnationis eius caput ſuum muniri: Dextera uerò eius amplecti, id eſt illa agnoſcere, & de illis inſtrui, quæ ante huius quoq; per incarnationẽ geſtæ diſpenſationis tempus in arcanis habẽt & recõditis. Dextera nãq; ibi putanda ſunt eſſe omnia, ubi nihil de peccatorũ miſeriis, nihil de fragilitatis lapſu cõtinetur. Hic uerò læua, ubi uulnera noſtra curauit, & peccata noſtra portauit, factus etiã ipſe pro nobis peccatum & maledictũ. Quæ omnia quamuis caput & fidem ſuſtentent eccleſiæ, merito tamen ſiniſtra uerbi dei appellabuntur. In quibus aliqua etiã præter illam naturam quæ tota dextera eſt, & tota lux ac ſplendor & gloria, pertuliſſe memoratur. Adiuraui uos filię Hieruſalẽ in uirtutib. & in uiribus agri, ſi eleuaueritis & ſuſcitaueritis charitatem quoaduſq; uelit. Sponſa adhuc ad adoleſcentulas loquitur, prouocans eas & exhortãs, imò & adiurãs per ea quæ eis chara eſſe nouit & amabilia, ut ſi forte eleuare cœperint charitatem, iacentem quippe in eis, & excitare eã, utpote adhuc dormiẽtem apud eas, intantũ eleuent eam, & intantum ſuſcitent, inquantum uoluerit ſponſus, nec minus aliquid in ea agant q̃ uoluntas ipſius patitur. Hæc eſt enim amãtis ſpõſæ perfectio, ut à nullo uelit contra animũ & uoluntatem eius fieri quem diligit. Et ut hoc non negligẽter aut ſegniter agãt, per uirtutes agri, id eſt per plãtaria & uirgulta quæ in agro ſunt, & per uires eius, ſine dubio per ea quæ in eo ſata ſunt, adiuranẽ. Tali ordine, taliq; uerborum compoſitione textus hiſtorici dramatis dirigitur: nũc iam quid arcani intrinſecus contegat, requiramus. Omnis anima præcipue quæ filia eſt Hieruſalem, habet aliquem agrum proprium, qui ei ſecreta quadam per Ieſum meritorum ſorte delatus eſt. Sicut fuit & ille ager Iacob, cuius ſuauitate permotus Iſaac patriarcha, myſticis aiebat elo-
Gen.26 quijs: Ecce odor filij mei ſicut odor agri pleni, cui benedixit dominus. Habet ergo unaquæq; anima (ut diximus) agrũ ſuum, ita nanq; & conuerſatio eius, ager eſt eius. In hoc agro anima quæ diligens & ſtudioſa eſt, ſatiſagit & ſtudet plantare bonos ſenſus, & omnes excolere animi uirtutes: nõ ſolum autẽ animi uirtutes, ſed & uires operum, quibus uidelicet impleri poſſunt miniſteria mandatorũ. Eſt ergo (ut diximus) unicuiq; animus ſuus ager quem colit & plantat, & ſeminat ſecundũ hæc quæ diximus. Eſt autẽ & om-
1Cor.3 nium ſimul filiarũ Hieruſalẽ unus quidã & cõmunis ager, de quo Paulus ait, dei agricultura eſtis. Quẽ agrũ cõmune exercitiũ eccleſiaſticæ fidei & conuerſationis accipiamus, in quo certũ eſt uirtutes ineſſe cœleſtes, & uires ſpiritaliũ gratiarũ. Vna enim quæq; anima quæ nũc filia Hieruſalẽ hic appellatur, ſciens quod matrem habeat Hieruſalẽ cœleſtem, cõferat aliquid neceſſe eſt ad agrũ hũc excolendũ, & cœleſti eũ poſſeſſione dignũ cupiat

cupiat effici. In iſtius ergo agri uirtutibus eleuari charitatem Chriſti, & excitari ab adoleſcentulis & initia fidei habẽtibus proteſtatur eccleſia, & dicit ad eas: Si leuaueritis & excitaueritis charitatẽ quoaduſq; uelit: hoc eſt, ſi iam ad hoc ueneritis, ut incipiatis agi non ſpiritu timoris, ſed adoptionis, & in hoc pfeceritis ita ut perfecta in uobis dilectio foras mittat timorẽ, & ut eleuetis atq; exaltetis in uobis charitatẽ & excitetis eam, tamdiu eleuate eam, & tandiu extollite, quãdiu ipſe uelit filius charitatis, immò ipſe qui ex Deo eſt charitas: ne forte putãtes ſufficere humanæ charitatis mẽſuras, in charitate dei minus aliquid q̃ deo dignum eſt, agatis. Menſura enim charitatis hæc ſola eſt, ut tantum quãtum ipſe uult diligatur: uoluntas autem dei ſemper eadem eſt, nec unquã mutatur. Nũquam ergo immutatio aliqua, aut finis ullus in dei charitate recipitur. Notandum ſane eſt, q̃ non dixit ſi acceperitis charitatẽ, ſed ſi leuaueritis: quaſi quæ eſt quidem in uobis, ſed iacet & nondum erecta eſt. Et rurſum nõ dixit, ſi inueneritis, ſed ſi excitaueritis charitatẽ: quaſi quæ ſit intrinſecus quidẽ, ſed iaceat & dormiat in eis, donec inueniat ſuſcitantem. Ipſam credo & Paulus ſuſcitabat tunc adhuc in diſcipulis dormientem, cũ dicebat: Exurge qui dormis, & contínges Chriſtum. Vox fraterni mei. Frequẽter nos admonere conEph.4 Cant.2 uenit quod libellus hic in modum dramatis texitur. Præſens enim uerſiculus quẽ propoſuimus, tale aliquid indicat: quod cum ſponſæ ſermo eſſet ad adoleſcentulas filias Hieruſalem, ſubito quaſi eminus uocẽ ſponſi ſenſerit, quaſi cũ aliquibus loquẽtis: interruptoq; ſermone quem faciebat ad adoleſcentulas, ſponſa aurẽ conuerterit ad auditũ qui ad eũ peruenerat, & dixerit: Vox fraterni mei. Sponſum uerò intellige primo quidẽ antequã appareret oculis ſponſæ, uoce ei ſola agnitum: poſt hæc uerò etiam cõſpectibus eius apparuiſſe ſuper montes quoſdam uicinos illi loco in quo ſponſa morabat ſalientẽ, & magnis quibuſdam nõ tam paſſibus q̃ ſaltibus colles mõtesq; in modum cerui, uel capreæ tranſcendentẽ, & ita ad ſponſam ſuam omni cum properatione uenientem. Vbi uerò ad domum intra quam ſponſa cõmorabatur aduenit, ſtetiſſe eum paululũ intellige poſt domum ita ut ſentiretur quidẽ adeſſe, noudnm tamen domũ palàm uellet & euidenter intrare, ſed prius quaſi ſub amatoris ſpecie per feneſtras aſpicere uelle ſpõſam. Intellige aũt retia quædam prope domũ ſponſæ, aut laqueos eſſe poſitos, ut ſi forte ipſa, uel aliqua ſocertus iam quod & facies eius pulchra ſit, & uox eius ſuauis ac delectabilis. Hæc aũt præ dalium eius ex filiabus Hieruſalẽ aliquando exiſſet, caperetur. Ad iſta uerò retia ueniſſe uenientes cõiunximus, ne ordinem dramatis, & hiſtoriæ textũ uideremur interrũpere. Sed præuenientes paululũ uſq; ad illum locum fabulę ordinem proſecuti ſumus, ubi ait: Quoniã uox tua ſuauis, facies tua ſpecioſa. Nunc ergo repetentes uideamus primo quid eſt quod ait: Vox fraterni mei. Ex uoce ſola ab eccleſia ſua primo Chriſtus agnoſcit. Primo enim uocem ſuã præmiſit per prophetas, & cũ non uideretur, audiebatur tamẽ. Audiebatur autem per ea quæ annũciabantur de eo: & tandiu ſponſa, id eſt eccleſia quæ ab initio ſeculi congregabatur, ſolam uocẽ eius audiuit, uſq; quo oculis ſuis eum uideret, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

diceret, ecce hic uenit saliens super mõtes, trãsiliens super colles. Saliebat enim super pheticos mõtes, & sanctos colles, illos scilicet qui in hoc mundo imaginẽ eius formãq; gesserunt. Sed & si in apostolis eum ponas quasi in mõtibus salientem, & eminentẽ cunctis, & in collibus nihilominus his dũtaxat qui secũdo loco electi ab eo & missi sunt, nõ erit inconueniens. In his enim similis efficitur capreę, & hinnulo ceruorũ. Capreę, quòd omnẽ uisum uisus eius præcellit. Et ceruo, quòd ad interitũ serpẽtis aduenit. Sed & unaquæq; anima (siqua tamen est quæ uerbi dei amore cõstringitur) siquando in disputatione sermonis est posita, ut nouit omnis qui expertus est, quomodo cum in arctum uenit, & angustijs propositionum quæstionũq; concluditur, siquãdo eam legis ac prophetarũ uel ænigmata uel obscura quæq; dicta concludunt, si forte adesse eum sentiat anima, & eminus sonitum uocis eius accipiat, subleuatur statim: & ubi magis ac magis propinqua re sensibus eius cœperit, & illuminare quæ obscura sunt, tunc eum uidet salientem supra montes & colles, altæ scilicet & excelsæ sensus sibi intelligentiæ suggerentẽ: ita ut meri-
Cant.2 to dicat hæc anima: Ecce hic uenit saliens in montibus, trãsiliens super colles. Hæc autẽ dicimus non immemores quod iam & in superioribus corã positus præsenti collocutus sit sponsæ: sed quoniam (ut sæpe diximus) dramatis speciem libellus hic continet, nũc in præsenti dicuntur aliqua, nunc etiam in absenti: & sic agitur immutatio personarum, ut uterq; ordo cõpetenter dirigi uideatur. Quãuis enim promittat sponsus, & dicat ad spon-
Matt.28 sam suam, qui sunt electi discipuli eius: Quia ecce ego uobiscũ sum omnibus diebus usq; ad consummationẽ seculi: tamẽ iterũ per parabolas dicit, quia paterfamiliâs uocauit seruos suos, & unicuiq; distribuit pecuniam negotiandi gratia, & profectus est. Et iterũ dicit: Quia abijt petere sibi regnum. Et iterum, quasi de absente sponso dicitur: Quia media nocte clamor factus est dicentiũ, quia uenit sponsus. Sic ergo nunc præsens est sponsus, & docet, nunc absens dicitur, & desideratur: & utrũq; uel ecclesiæ, uel animæ studiosæ conueniet. Cum enim pati persecutiones & tribulationes permittitur ecclesia, absens ei uidet. Et rursum cũ in pace proficit, & in fide ac bonis operibus floret, præsens ei esse intelligit. Sed & anima cũ quærit aliquẽ sensum, & agnoscere obscura quæq; & arcana desiderat, donec inuenire non potest, absens ei sine dubio est uerbũ dei. Vbi uerò occurrerit, & apparuerit quod requirit, quis dubitat adesse uerbũ dei, & illuminare mentẽ ac scientiæ lumẽ ei præberer Et iterum subduci nobis eum atq; iterum adesse sentimus per singula quæ aut aperiuntur, aut claudũtur in sensibus nostris, Et hoc eousq; patimur, donec tales efficiamur, ut nõ solum reuisere nos, sed & manere dignetur apud nos secundũ
Ioan.14 quod interrogatus à quodam discipulo dicente: Domine quid est factũ quod incipis nobis manifestare temetipsum, & nõ huic mundo? respõdit saluator: Si quis diligit me, uerbum meũ custodit, & pater meus diliget eum, & ad ipsum ueniemus, & mansionẽ apud eum faciemus. Si ergo & nos uolumus uidere uerbũ dei atq; animæ sponsum salientem super montes, & exultantẽ super colles, primo audiamus uocem eius: & cũ audierimus eum in omnibus, tunc etiam eum uidere poterimus, secundũ ea quæ in præsenti loco uidisse describitur sponsa. Nam & ipsa quamuis & prius eum uiderit, non eum tamẽ ita uiderat, ut nunc salientem super montes, & exilientem super colles, neq; per fenestras suas procũbentem, neq; per retia prospicientem, sed magis uidetur quod prius hyemis tẽpore eum uiderit. Nũc enim primũ dicit ei: Quia hyems trãsiit. Igitur, ut res indicat, etiam per hyemem sponsæ suæ apparet, id est tribulationum & tentationum tempore. Sed & alia est illa uisitatio, in qua uisitatur paululum, & iterum deseritur, ut probetur ac rursus requiritur, ut caput eius sustenteẽ, & ut tota cõplectatur, ne forte aut in fide titubet, aut corpus eius tentationũ pondere prægrauetur. Et ideo uideẽ mihi hyems fuisse illud tempus, cum caput suum fidei scilicet summitatem læua sponsi cõtineri poscebat, & dextera eius omne corpus amplecti. Nunc autem ista uisio quæ de mõtibus apparet, & collibus, gratiarũ puto spiritalium altitudines, potẽtiasq; designat. Sed & per fenestras quod prospicere dicitur, sensibus mihi lumen uideẽ præbere. Et retia quæ dirumpit, & conterit, laqueos indicari diabolicos puto, utpote tentationũ tempore tanquã hyeme iam peracta.
Psal.74 Ostendũtur etiam signa ueris, & ætatis, sicut in Psalmis dictum est: Ætatem & uer, tu fecisti ea. Inde denicp & flores profectuũ protulit ecclesia, tentationibus superatis, & putationis dispẽsatione transacta, sicut in suis locis cũ ad hæc differenda uentũ fuerit ostendetur

detur, Ecce hic uenit saliens super mõtes, transiliens super colles. Historicũ ordinẽ iam prosecuti sumus: nunc autem quomodo Christus ad ecclesiam ueniens saliat super montes, & exiliat super colles, uidendum est. Exiliẽs enim magis quàm transiliens propositi sermonis proprietas habet. Isaac enim ambulans & progrediẽs maior fiebat, usq; quo fieret magnus ualde. Paulus autem non iam ambulando profecit, sed currendo, cum dicit: 2 Tim.4
Cursum cõsummaui. Saluator autem noster & ecclesiæ sponsus, neq; ambulare, neq; currere, sed super hæc salire dicitur, & exilire. Si enim cõsideres quomodo parui tẽporis spatio occupatum falsis superstitionibus mundũ sermo dei percurrit, & ad agnitionem ueræ fidei reuocauit, intelliges quomodo saliat super mõtes, magna uidelicet quæq; regna sal tibus suis superans, & ad recipiendã cognitionẽ diuinæ religionis inclinãs: & exiliat sup colles cũ etiam minora regna uelociter subiugat atq; ad pietatẽ ueri cultus adducit: & sic de loco ad locum, de regno ad regnũ, de prouincijs ad prouincias prædicationis illustra-
tione trãsiliens per eum qui dicebat: Quia ab Hierusalem in circuitu usq; ad Illyricũ re- Rom.15
pleuit Euangelium dei, intelliges quomodo super montes saliens ueniat, & exiliẽs super colles. Sed & alio modo potest intelligi, sicut suprà iam diximus. Quoniãquidem Moyses de ipso scripsit, & prophetæ nihilominus de ipso annũciauerunt. Sed & hæc annuntiatio in lectione ueteris testamenti uelamen habet superpositũ: ubi uerò sponsæ, ecclesiæ scilicet ad eum conuersæ, ablatum est uelamen, subito uidet eũ in istis mõtibus, legis duntaxat uoluminibus salientẽ, & in collibus scripturæ propheticæ pro euidẽti manifestatione nõ tam apparentẽ q̃ exilientẽ. uerbi gratia, quasi si reuoluẽs singulas prophetiæ lectionis paginas inueniat de ipsis exilientẽ Christũ, & per loca singula lectionũ ablato nunc demũ quo prius tegebatur uelamine, ebullire eũ cernat, & emergere atq; euidẽti iam manifestatione prorũpere. Ob hoc credo & ipse Iesus cũ ad transformãdum se ue- Matt.17
nit, nõ in aliqua planicie, aut cõualle fuit, sed montẽ cõscendit, ubi & trãsformatus est: ut scias eũ semper in mõtibus, aut in collibus apparere, & ut te doceat ne usquã eum nisi in legis & prophetarũ mõtibus quæras. Quod autẽ sancti quiq; mõtes appellanẽ, in multis scripturæ locis inuenies indicari, sicut ait in Psalmis: Fundamẽta eius in montib. sanctis. Psal.86
Et iterũ: Leuaui oculos meos in mõtes, unde ueniet auxiliũ mihi. Auxiliũ nanq; in tribu- Psal.120
lationibus, ex scripturarũ diuinarũ sensibus capimus. Possumus adhuc & mõtes in quibus salire uerbũ dei dicitur, & quasi liberius efferri, nouũ accipere testamentũ. Colles uerò de quibus quasi diu cõpressus & occultatus exilijt, ueteris testamenti sentire uoluminà. Sed & apud Hieremiam uenatores & piscatores qui mittũtur capere homines ad sa- Hier.16
lutem, in mõtibus & collibus eos capere dicuntur: Sic enim ait: Ecce mitto multos piscatores, & multos uenatores, & capient eos super omnem montẽ, & super omnẽ collem.
Quod ego magis ad futurũ tempus in consummatione seculi implendum puto, ut cum missi fuerint angeli secundũ Euãgelicam parabolam messis tẽpore, ut separẽt frumenta Matt.13
à zizanijs, qui excelsioris uitæ & eminẽtioris fuerit cõuersationis, iste in montibus inueniatur, aut in collibus. Nõn inueniẽ in humilibus & deiectis locis, ne ibi mixtus uideatur esse zizanijs: sed in excelsioribus sensibus, & in eminẽtia fidei positus, saliẽti in montibus uerbo dei, & exilienti in collibus semper adhærẽs. Quod per aliã nihilominus parabolam, sub eodẽ tamen intellectu, dicitur in Euãgelio: Si quis in tecto est, non descendat tollere aliquid de domo. Potest adhuc & aliũ nobis sensum prædiues iste præsentis uerbum dei crebris sensibus & copiosis, uelut perennibus ebullit fluentis: in his uitæ ac
Luc.2
scientiæ

scientiæ & doctrinæ merito mõtibus & collibus effectis, dignissime salire uerbũ dei dicitur & exilire, factus in eis per affluentiã doctrinæ fons aquæ uiuæ saliẽtis in uitam æternam. Símilis est fraternus meus capreæ, hinnuloq; ceruorũ in montibus Bethel. Caprea uel ceruus quod inter munda habeantur animalia, manifeste ex his quæ in Deuteronomio scripta sunt indicat. est enim hoc modo scriptũ: Hæc enim sunt animalia quæ mãducabitis, uitulũ, & agnum ex pecoribus, & hircũ ex capris, ceruũ, & capream, & bubalum, & tragelaphũ, & ibicem, camelum, & pardum: Sed & quod sanctus ceruo cõparatur, in multis scripturæ diuinæ locis habet, ut in psalmo, ubi dicit: Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarũ, ita desiderat anima mea ad te deus. Verũtamen in sermonibus quos ex Deuteronomio assumpsimus, etiã hoc nõ negligenter considerandum uidetur, q̃ dignum in animalibus mũdis enumerandis ordinẽ tenuerit, ut primo uitulũ, secundo agnum, tertio hircũ scriberet. In his uerò quæ secundũ eundem Moysen nõ offerũtur ad altare, primo ceruũ, secundo capream nominat: & ita post hæc reliqua per ordinẽ describit animãtia. Quorũ ratio his quibus abundantior gratia spiritalis in dono scientiæ cõcessa est, per spiritum sanctũ manifesta & euidens fiet. Nobis interim quoniã de ceruo & caprea dicere nunc in expositione præsentis uersiculi incumbit, cõueniens uidet ex scripturis diuinis congregare pro utribus, quæ de his animalibus referunt. de quibus idem Moyses cũ de carnibus loquerẽ quæ in omni desiderio animæ comederent nõ oblatæ ad altare: sicut caprea, inquit, & ceruus. Egregiũ uerò quid xxviij psalmus, ubi de uirtutibus & efficacia uocis dei per ordinem scribit, de ceruo hoc modo dicit: Vox dñi perficientis ceruos, id est perfectos faciẽtis ceruos, & reuelabit cõdensa. Sicut enim uox domini intercidere dicitur flammam ignis, & cõcutere desertũ, ita perficere ceruos ac reuelare cõdensa memoratur. Sed & in Iob de ceruo ita inuenimus referri, ubi dominus ad Iob per turbinem loquens & nubem ait: Aut ergo obseruasti partus ceruorũ, aut numerasti menses eorum plenos ad partũ, dolores autem eorum soluisti, aut nutristi eorũ natos, aut sine doloribus partus eorũ emittes? Abrumpent filij eorum, & multiplicabunt in natiuitate: exibunt, et non reuertent. His adiungẽda sunt etiam illa quę in Prouerbijs legimus hoc modo: Ceruus amicitiarũ, & pullus gratiarũ loquitur tibi. Hæc interim ad præsens de ceruo nobis scripta occurrere potuerunt. Quæ ob hoc assumpsimus, ut loquamur nõ in doctrina humanæ sapientiæ, sed in doctrina spiritus, spiritalia spiritalibus cõparante. Et ideo inuocemus deum patrem uerbi, quod nobis uerbi sui manifestet arcana, sensumq; nostrũ remoueat à doctrina humanæ sapiẽtiæ, & exaltet atq; eleuet ad doctrinã spiritus, ut nõ ea quæ sentit carnalis auditus, sed ea quę cõtinet uoluntas spiritus sancti loquamur. Paulus apostolus nos docet quod inuisibilia dei ex uisibilibus intelligantur, & ea quę nõ uidentur, ex eorum quæ uidẽt ratione & similitudine cõtemplentur: ostendens per hoc quod uisibilis hic mundus de inuisibili doceat, & exẽplaria quædam cœlestiũ contineat positio ista terrena: ut ab his quæ deorsum, ad ea quæ sursum sunt possimus ascẽdere: atq; ex his quæ uidemus in terris, sentire & intelligere ea quæ habentur in cœlis. Ad quorum similitudinẽ quandam, quo facilius colligi per hæc ac sentiri possent diuersitates, creaturarũ quæ in terris sunt similitudinem conditor dedit. Et fortassis sicut hominem deus ad imaginem & similitudinẽ suam fecit, ita etiam cęteras creaturas ad alias quasdã cœlestes imagines per similitudinem cõdidit: & fortasse intãtum singula quæq; quæ in terris sunt, habent aliquid imaginis & similitudinis in cœlestibus, ut etiam granum sinapis quod minimum est in omnibus seminibus, habeat aliquid imaginis & similitudinis in cœlis: & hoc quod talis ei quædam cõposita est alternatio naturæ, ut cum minimum sit omnium seminum, maius fiat omnibus oleribus, ita ut possint uenire aues cœli, & habitare in ramis eius: similitudinẽ ferat nõ solum alicuius cœlestis imaginis, sed & ipsius regni cœlorũ. Sic ergo possibile est etiã cætera semina quæ in terris sunt, ut habeant aliquid in cœlestibus similitudinis, & rationis. Quod si semina, sine dubio & uirgulta: & si uirgulta, sine dubio & animãtia, uel alitum, uel repentiũ, & quadrupedum. Sed & illud adhuc potest intelligi, quod sicut granum sinapis non unam similitudinẽ tenet regni cœlorũ, & habitationis scilicet auiũ in ramis suis: sed habet & aliam similitudinẽ uel imaginẽ, perfectionis scilicet fidei, ita ut si quis habeat fidẽ sicut granum sinapis, dicat mõti transferri se, & transferet: ita possibile est ut etiã cætera non in uno aliquo, sed in pluribus speciem & imaginem

Deut. 14

Psal. 42

Psal. 28

Iob. 39

Rom. 1

nem cœlestium ferãt. Et cum plures sint (uerbi gratia) in grano sinapis uirtutes quæ rerũ cœlestium imagines teneant, ultimus & extremus eius usus est iste, qui habetur apud homines in ministerio corporali. Ita etiã in reliquis, uel seminibus, uel uirgultis, uel herbarum radicibus, uel etiam in animãtibus intelligi potest: ut usum quidem & ministeriũ hominibus præbeant corporale, habeant autẽ incorporalium rerũ formas & imagines, qui bus doceri anima possit, & instrui ad cõtemplanda etiam ea quæ sunt inuisibilia & cœlestia. Et hoc fortassis est quod ille scriptor diuinæ sapientiæ dicit: Ipse enim mihi dedit eorum quæ sunt scientiam ueram, ut sciam subsantiam mundi, & uirtutes elementorũ, initium, & finem, & medietatem temporũ, uicissitudinum permutationes, & cõuersiones temporũ, anni circulos, & stellarum positiones, naturas animaliũ, & iras bestiarum spiritum uiolentias, & cogitationes hominum, differẽtias uirgultorũ, & uirtutes radicum: sed & quæcũq; occulta & manifesta sunt cognoui. Vide ergo si possimus ex his scripturæ sermonibus, ea quæ discutere proposuimus, lucidius euidẽtiusq; colligere. Etem scriptor iste sapientiæ diuinæ cũ singula quæq; enumerasset, ad ultimum dixit, quia occultorum, & manifestorũ acceperit scientiam: ostendens sine dubio quod unumquodq; eorũ quæ in manifesto sunt, referatur ad aliquid eorũ quæ in occulto sunt: id est singula quęq; uisibilia habere aliquid similitudinis & rationis ad inuisibilia. Quia ergo impossibile est homini in carne uiuẽti agnoscere aliquid de occultis & inuisibilibus, nisi imaginẽ aliquã & similitudinẽ cõceperit de uisibilibus: ob hoc arbitror, quod ille q omnia in sapiẽtia fecit, ita creauit unamquamq; uisibiliũ speciẽ in terris, ut in his doctrinã quandã & agnitionem rerũ inuisibiliũ & cœlestiũ poneret: quo per hæc ascẽderet mens humana ad spiritalem intelligentiã, & rerũ causas in cœlestibus quęreret, ut posset edocta per sapientiã dei etiã ipsa dicere: Quæ in occulto sunt, & quæ in manifesto cognoui. Secundũ hæc quoq; agnoscit & substantiã mundi, nõ solum hãc uisibilẽ corporeamq;, quę palàm est, sed & illam incorpoream inuisibilẽq;, quæ in occulto est. Agnoscit etiã elemẽta mundi. nõ solũ uisibilia, sed inuisibilia, & utrorũq; uirtutes. Sed & initium quod dicit, & finẽ, & medietatem temporũ, initiũ ait uisibilis quidẽ mundi, quod ante sex milia nõ integros annos initiũ designat Moyses: medietatẽ quoq; secundũ temporũ rationẽ, finemq; illum qui speratur cũ cœlum & terra transibũt. Secundum occultorũ uerò scientiam, initiũ illud quod intelligit is quẽ sapientia dei docuerit, quod nulla possunt tẽpora, nulla secula cõprehendere. Medietatẽ uerò hæc quæ nũc sunt: Finem uerò ea quæ futura sunt, id est, perfectionem cõsummationẽq; uniuersitatis. quæ tamẽ ex his uisibilibus conijci possunt, & intelligi. Sed & uicissitudinũ permutationes, & temporũ conuersiones, & anni circulos, ex his quę uidentur refert ad inuisibiles rerũ incorporaliũ permutationes ac uicissitudines. Circulos quoq; annorũ temporalium, & præsentiũ refert ad antiquiores aliquos ac sempiternos annos, secundũ eum qui dicebat: Et annos æternos in mente habui. Sed & stellarum positiones non dubitauit ab his quæ palàm uidẽtur referre ad illa quæ in occultis sunt, qui occultorũ manifestorumq; scientiam meruit: & dicit esse aliquod sanctorũ genus quod de Abrahę præcipue stirpe descẽdit, sicut stellas cœli. Sed & resurrectionis ratiũæ gloriã stellas esse secundum occultorũ scientiam pronunciauit, sequens eum qui dixit: Alia gloria solis, & alia stellarũ. Stella enim à stella differt in gloria, ita & resurrectio mortuorum. Nisi secundum hæc intelligeretur illud quod ait, naturas animaliũ, irasq; bestiarum, nunquam dixisset in Euãgelijs saluator: Dicite uulpi huic. neq; Ioannes de quibusdam dixisset: Serpentes generatio uiperarum. sed neq; prophera diceret de nõnullis quod equi admissarij facti sunt. Et item alius: Homo cũ in honore esset nõ intellexit, cõparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Sed & ille diligenter agnouit iras bestiarũ qui dicebat: Furor illis secundũ similitudinem serpentis, sicut aspidis surdę, & obturantis aures suas. Hæc erit ratio etiam de eo quod ait, spirituum uiolentias: uisibiliter quidem de uentis, & flatibus aeris, inuisibiliter uerò de uiolentijs immundorũ spirituum loquẽs, quos & Paulus uẽtos doctrinæ nominauit. Post hæc iam sequitur ut & cogitationes hominũ sciat corporaliter quidem quæ de humano corde procedũt, inuisibiliter autem intelligat eos, qui injiciunt hominibus malas & pessimas cogitationes, sicut in Euãgelio scriptũ est. Cum diabolus mississet in cor Iudæ Ischaríotis ut traderet dominum. Et ut in Prouerbijs dicit: Si spiritus potestatẽ habẽtis ascẽderit super te, locũ tuum

1 Cor. 15

Luc. 13

Matt. 3

Psal. 49

Eph. 4

Ioan. 13

Eccl. 10

ne

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne derelinquas, quia sanitas cõpescit peccata magna. Sed & bonarum cogitationum est
Psal.84 aliquis auctor: propter quod & in Psalmis puto scriptũ esse: Beatus homo cuius est auxi
76 lium abs te domine, ascensiones in corde suo disposuit. Et iterũ: Cogitatio hominis cõfi-
tebitur tibi, & reliquiæ cogitationum diem festum agent tibi. Ita igitur cuncta secũdum
ea quæ præfati sumus ex uisibilibus referri possunt ad inuisibilia, & à corporalibus ad in
corporea, & à manifestis ad occulta, ut ipsa creatura mundi tali quadã dispensatione con
dita intelligat per diuinam sapientiã, quæ rebus ipsis & exẽplis inuisibilia nos de uisibili
bus doceat, & à terrenis nos transferat ad cœlestia. Hæ autẽ rationes non solum in crea-
turis omnibus habent, sed & scriptura diuina tali quadam sapientiæ arte conscripta est.
Propter quædam nanq; occulta, & mystica uisibiliter populus educitur de Ægypto ista
terrena, & iter agit per desertum, ubi serpens erat mordens, & scorpius, & sitis, ubi non
erant aquæ, & cætera quæ in his gesta referuntur. Quæ omnia (ut diximus) occultorum
quorundam formas & imagines tenẽt. Et hoc non in scripturis tantũ ueterum, sed & in
gestis domini, & saluatoris nostri, quæ in Euãgelijs referunt, inuenies. Igitur si oĩa quę
in manifesto sunt, secundũ ea quæ superius approbauimus, ad aliqua referũtur quæ in oc
Cant.2 culto sunt, cõsequens sine dubio est ut ceruus iste uisibilis, uel caprea quæ in Cãtico can
ticorum scribitur, secundũ rationẽ naturæ suæ quam corporaliter gerunt, referantur ad
aliquas rerum incorporalium causas, ut illis occultis & inuisibilibus ceruis uideat posse
Psal.23 cõuenire quod dictũ est: Vox domini perficientis ceruos. Quæ enim perfectio ex uoce
domini fit istis uisibilibus ceruis? Aut quæ ad eos doctrina unquã ex domini uoce descẽ
dit? Si uerò spiritales ceruos quæramus, quorũ formã & imaginẽ tenet illud animal cor-
porale, illos inuenias ad summã perfectionis ex uoce domini posse perduci. Sed & quo-
rũ ceruorũ dominũ seruare decuerit partus, & uelut medẽdi officia præbentẽ parturiẽti
bus astare cõuenerit, donec parerent filios tales, qui aduersarent, & persequerent serpẽ
tium genus, ut dignũ est diuina maiestate, debemus aduertere qualium ceruorũ domini
decet seruare partus, ne in aborsum decidãt: sed & menses eorũ numerare plenos ad par
tum, eorũq; labores & dolores custodire, ut generationes eorum nõ cadant in uanũ, sed
ut perfecta sit eorũ natiuitas, & tãdiu parturiant donec formetur Christus in eis. Huiusmodi ceruorum pullos dominus nutrit, eorum duntaxat qui iactãt in domino cogitatio
nem suam, ut ipse eos nutriat, & ipse seruet dolores partus eorum, cum ex timore dei &
in uentre conceperint, & parturierint, & spiritum salutis pepererint. Huiusmodi partus
dolores ipse dominus seruat, & curat. Sed & emittit dolores eorũ, ut euntes eant, & fleãt
portantes semina sua, & sint in doloribus hominum ac flagellentur cum hominibus, ne
forte teneat eos superbia. Isti quoq; ipsi ceruí abrũpunt (ut ait) natos suos. Quos enim ge
nuerint per Euangeliũ, abrumpũt eos à uinculis peccatorũ: & à laqueis diaboli, ne ultra
uoluntati eorum teneantur obstricti. Isti etiam multiplicabuntur, & (ut ait) nõ reuerten
Gen.19 tur. Non enim imitabuntur uxorem Loth, nõ redibunt retrorsum. Sciunt enim quia qui
Luc.9 mittit manũ suam ad aratrũ, si retrospexerit aptus nõ erit regno cœlorũ: sed semper quæ
retro sunt obliuiscunt, & in ea quæ ante se sunt se extendunt. Tales enim ceruos uox do
mini facit esse perfectos. Quæ uox domini, nisi illa quæ in lege & in prophetis habet, &
peruenit usq; ad Ioannẽ, qui erat uox clamãtis in deserto? Et ipsa enim uox Ioãnis, qui di
Esa.40 cebat: Parate uiã domini, rectas facite semitas dei nostri, perfectos faciebat ceruos, ut es-
sent perfecti in eodẽ sensu, & in eadem scientia. Qui enim talis est, merito dicit: Sicut cer-
uus desiderat ad fontes aquarũ, ita desiderat anima mea ad te deus. Ceruus quoq; amici-
Gen.3 tiarũ quis alius uidebit nisi ille qui peremit serpentẽ illũ qui seduxerat Euam, & eloquij
sui flatibus peccati in eam uenena diffundens, omnẽ posteritatis sobolẽ contagio prę ua
ricationis infecerat: & uenerat soluere inimicitias in carne sua, quas inter deũ & hominẽ
noxius mediator effecerat? Pullus uerò gratiarum potest accipi spiritus sanctus, à quo si
tientes, & desiderãtes deum spiritales gratias, & dona cœlestia cõsequunt. Hæc autẽ om-
nia à nobis dicta sunt, ut manifestior fieret causa, qua sponsa cõparare uidetur fraternum
suum hinnulo ceruorum. Quod si etiã hoc requirẽdum est, cur non ceruo (ut in alijs) sed
hinnulo ceruorũ cõparatur, illud aduerte, quod cũ in forma dei esset, filius datus est no-
bis, & puer natus est nobis, cuius potestas super humerũ eius. Ideo ergo hinnulus ceruo
rum, quia paruulus puer natus est. Et forte possunt ceruí accipi sancti quiq;, ut Abrahã,
Isaac

Isaac, & Iacob, & Dauid, & Solomon, & omnes ex quorũ semine Christus secundũ car-
nem descẽdit. Quos ceruos uox domini perfectos facit, & ipsorũ est hinnulus iste, q ex
ipsis secundũ carnem natus est puer. Mouet me etiam illud quod in ciij psalmo scriptum
est, ubi ait: Montes excelsi ceruis. Et quidem de ceruis iam superius diximus quod sancti
quiq; accipiunt, qui ob hoc in hunc mũdum uenerunt, ut serpentis uenena perimerent.
Qui autẽ sint montes excelsi uideamus, quasi qui solis ceruis sequestrati uidentur, & ad
quos nisi ceruus sit aliquis non possit ascendere. Ego puto quod personas trinitatis mõ-
tes excelsos appellauerit, ad cuius capacitatẽ nullus nisi ceruus efficiat, ascẽdit. Sed ijdẽ
ipsi qui hic mõtes excelsi pluraliter appellant, in alijs mons excelsus singulariter dicitur:
Esa.40 sicut Esaias ait: In montẽ excelsum conscende qui Euangelizas Sion. Exalta in fortitudi
ne uocem tuam, qui Euangelizas Hierusalẽ. Idem nãq; ipse qui ibi trinitas propter distin
ctionẽ personarũ, hic unus deus intelligitur pro unitate substantiæ. Satis sint ista de hin-
nulo ceruorũ. Nunc uideamus quomodo etiam capreæ uel damulæ comparetur frater-
nus. Hoc animal quantum ad græca uocabula, nomen à uidẽdo atq; clarius prospiciẽdo
fortitum est. Et quis est qui ita uideat ut uidet Christus? Solus nãq; est qui uidet, id est a-
Matt.5 gnoscit patrem. Nam etsi dicant hi qui mundo sunt corde deum uisuri, uidebũt ipso sine
dubio reuelante: quia & caprea habet in natura sua, ut nõ solum uideat ipsa & perspiciat
acerrime, sed & alijs uisum præbeat. Asserunt nãq; hi quibus medicinæ peritia est, inesse
huic animali intra uiscera humorẽ quendam qui caliginem depellat oculorũ, & obtusio
res quosq; uisus exacuat. Merito ergo capreæ uel damulæ Christus cõparatur, quia non
solum uidet ipse patrẽ, sed & uideri ab alijs facit, quorũ uisus ipse curauerit. Obserua aũt
ne audiẽs patrem uideri corporeum aliquid sentias, & deum uisibilem putes. Visus quo
Ioan.6 deus uidetur, nõ est corporis, sed mentis, & spiritus. Quod etiam ipse Saluator in Euãge
lio uocabulo proprio distinguẽs dixit: Nemo uidet patrem nisi filius. Deniq; & ijs quos
facit Deum uidere, dat spiritum scientiæ, & spiritum sapientiæ, ut per ipsum spiritũ uideãt
Ioan.14 deum. Et ideo dicebat ad discipulos: Quia qui me uidet, uidet & patrem. Et utiq; non ita
inepti erimus, ut putemus quod qui secũdum corpus eum uidit, uiderit etiam patrẽ: alio
qui inueniuntur & scribæ, & pharisæi, & hypocritæ, & Pilatus qui eum flagellis cecidit,
& omnis populus qui clamabat: Crucifige crucifige eum, uidẽtes Iesum secundũ carnẽ,
etiam deum patrẽ uidisse. Quod utiq; nõ solum absurdũ uidetur esse, sed & impium. Si-
cut enim cũ turbæ eum comprimerent eũtem cum discipulis, nullus eorũ qui premebãt
& coarctabãt eum tetigisse dicitur eũ, nisi illa sola quę profluuiũ sanguinis passa uenit &
Matt.9 tetigit fimbriam uestimẽti eius, & ipsi soli testimoniũ perhibet dicẽs: Quia tetigit me ali
quis, ego enim sensi uirtutem de me exisse: ita & cum plures essent qui eum uidebãt, nul
lus eum uidisse dicit, nisi qui agnouit quod uerbũ dei, & filius dei est: in quo utiq; simul
agnosci & uideri dicitur pater. Sed & hoc nos non prætereat, quod prius capreæ, & nũc
hinnullo ceruorũ comparatur, cũ utiq; maius animal ceruus quàm caprea uideatur. Sed
animaduerte ne illa potius in his habenda sit ratio: quia cũ dupliciter cõstet salus credẽ
tium, per agnitionem fidei & operũ perfectionẽ, ratio fidei quæ pro intuitu & inspectio
ne cõtemplationis capreæ (ut diximus) comparatur, primus habeatur salutis gradus: se-
cundo uerò in loco operũ perfectio quæ ceruí formam tenet uincentis & perimentis ue
nena serpentiũ, id est artes diabolicas, memoretur. Si ergo sponsa similẽ dicit esse frater-
num suum capreę, uel hinnulo ceruorũ in mõtibus Bethel, Bethel uerò domus dei inter
pretatur, mõtes ergo qui in domo dei sunt, possunt legis & prophetarũ, sed & euãgelica
& apostolica accipi uolumina, in quibus & fides dei perficitur & contemplatur, & ope-
rum perfectio dicitur & adimpleẽ. Ecce hic stetit post parietẽ nostrũ incũbẽs super fene
stras, prospiciens per retia. Respõdet fraternus meus, & dicit mihi. Cũ considero difficul
tates inuestigandi sensus in his qui propositi sunt scripturæ sermonibus, simile me aliq̃d
pati uideor huic, qui ad inuestigandũ uenationẽ odoratibus sagacis canis, pcedit: ubi in
terdum moris est, ut cũ uestigijs intentus proximũ se uenator latentibus effectũ putaue-
rit esse cubilibus, subito uestigiorũ deseratur indicijs, & rursum fixius impressis odorati-
bus easdẽ quas explicauerat retrorsum redeat uias, donec inueniat locũ in quo se altius
excutiẽs uenatio latenter ad aliã transtulit uiã: quã cum uenator inuenerit, alacrior in-
sequitur spe prædæ certior, & uestigij firmitate securior. Ita ergo & nos ubi se propositæ

explanationis quodāmodo ſubtraxere veſtigia, paululum emēſa repentes, & planiorem quam dudum uidebaī expoſitionis ordinē perſequētes, ſperamus quod dominus deus noſter tradat in manus noſtras uenationē, quā præparantes, & ſecundū ſcientiam matris Rachel rationabilis uerbi ſalib. cōdientes, benedictiones mereamur conſequi à ſpirituali patre Iacob. Propter quod neceſſariū uidetur (ut diximus) breuiter dicta repetere, explanationēq; priorē retexere, ut qui ſit lucidior ſenſus aperiatur. Intelligi ergo mihi uidetur ex initio propoſiti dramatis ſpōſam foris ſtare in biuio, & ob amorē ſponſi hinc atq; inde proſpicere ſi forte ueniat, ſi forte appareat, nec uiā ingredi uelle aliquā dū ignorat unde
Can. 1 magis ueniat, nec domi, ſed foris ſtare, & deſiderio eius agitari ac dicere: Oſculeī me oſculo oris ſui. ubi aūt uenit ſponſus, dicat: Bona ſunt ubera tua ſuper uinū, & reliqua, uſq; ad eum locū ubi ait: Poſt te curremus. Poſt hæc dilecta iam & uicē charitatis ab ipſo ſpō ſo recipiens, introducatur in cubiculū eius, & dicat: Introduxit me rex in cubiculū ſuum. Sed & cætera quæ poſtea ſunt ſcripta, intus poſita loquaī ad ſponſum præſentibus & aſſiſtentibus ſpōſæ quidem adoleſcētulis, ſponſi uerò ſodalibus. Veruntamen intelligatur ſponſus utpote uir, nō ſemper in domo, neq; ſemper aſſidere ſpōſæ intra domum poſitę: ſed exeat frequenter, & illa eum quaſi amore eius ſollicita requirat abſentē: ſed & ipſe interdum redeat ad eam. Propter quod & uideatur per totū libellum aliquando quidē uelut abſens requiri ſponſus, aliquando ſicut præſens loqui cum ſponſa. Ipſa autem ſponſa cum multa & magnifica in ſponſi cubiculo peruidiſſet, petit ſe etiam in domū uini intro duci. Quo cū ingreſſa perſpexiſſet quod ipſe ſponſus utpote uir nō reſederit in domo, ipſa rurſus amore eius exagitata, exierit foras, & circumiens peragret circa domū nō ingrediēs, & ex omni parte proſpiciat quando ad eam redeat ſpōſus: & ecce ſubito uideat eum uicinorū montiū iuga immenſis ſaltibus ſuperantē deſcendere ad domū in qua amore eius ſollicita æſtuat ſponſa. Perueniens uerò ſponſus ad parietem domus, ſtet paululum poſt ipſum, cōſiderans (ut fieri ſolet) aliquid, & animo retractans. Iam uerò etiam ipſe ſentiēs aliquid amoris erga ſponſam, uſus altitudine ſua, quæ attingit uſque ad domus feneſtras, quæ feneſtræ habeant aliquam partem operis (ut aiunt) reticulati. Et tum incumbat qui dem per feneſtras, eminētior autem ſic ſit feneſtris, attingatq; uſq; ad ſuperiora earū quæ reticulato (ut diximus) opere diſtinctæ ſunt, indeq; proſpiciens alloquatur ſpōſam, & di
Can. 2 cat ei. Exurge, ueni proxima mea, formoſa mea, columba mea, & reliqua. Hæc ſunt quæ, ut ſuperius deſignauimus, difficultatem plurimā dirigendi ordinis, & aperiēdę intelligētiæ habere nobis uiſa ſunt. Quæ ut puto euidentiora fecerit repetita hæc nūc indago ſermonum. Spiritalis autem in his expoſitio non ita laborioſa ac difficilis habetur. Sponſa enim uerbi anima, quę in domo regali (hoc eſt in eccleſia) conſiſtit, docetur à uerbo dei, qui eſt ſpōſus ſuus, quæcunq; repoſita ſunt & recondita intra aulam regiam, & cubiculum regis: diſcit in hac domo, quæ eſt eccleſia dei uiui, cellas etiā uini illius quod de ſanctis torcularibus congregatū eſt: cellas uini non ſolum noui, ſed & ueteris ac ſuauis, quæ eſt doctrina legis & prophetarū: in quibus ſufficienter exercitata recipiat in ſe ipſum qui erat in principio apud deum deus uerbū, ſed non ſemper ſecum permanētem: non enim poſſibile eſt hoc humanæ naturæ: ſed interdū quidem uiſitetur ab eo, interdum uerò relinquatur, ut amplius deſideret eum. Cum uerò uiſitatur à uerbo dei ſecūdum propoſiti ueſticuli ſenſum, per montes ſaliens uenire dicīt ad eam: excelſos ſcilicet & eleuatos reuelans ei cœleſtis ſciētiæ ſenſus, ita ut perueniat uſq; ad ædificationē eccleſiæ, quæ eſt domus dei uiui, columna, & firmamentū ueritatis, & ſtet iuxta parietem, uel poſt parietem, ut neq; penitus abſcondatur, neq; omnino in promptu ſit. Verbū enim dei, & ſermo ſcientiæ nō in publico & palàm poſitus, neq; conculcandus pedibus apparet: ſed cum quæ ſitus fuerit inuenitur, & inuenitur nō (ut diximus) in propatulo poſitus, ſed obtectus, & quaſi poſt parietem latens. Anima aūt quæ in eccleſia eſſe dicitur, nō intra ædificia parietum collocata intelligitur, ſed intra munimenta fidei & ædificia ſapientiæ poſita, celſiſq; faſtigijs charitatis obtecta. Propoſitū ergo bonum, & fides rectorū dogmatū animā eſſe in domo eccleſiæ facit: cuius domus membra quædā ſunt, quæ uel cubiculū, uel domus uini, uel alia huiuſmodi pro gratiarū ſcilicet gradibus, & donorū ſpiritaliū diuerſitatibus appellantur. Sic ergo & paries nunc pars quædam domus huius eſt, quæ poteſt indicare dogmatū firmitatē: ſub qua ſtare dicitur ſpōſus, & in quibus tam magnus & excelſus eſt, ut

ut emineat omne ædificiū, & proſpiciat ſponſam, id eſt animam: & nondū quidem apertum ſe ei, totūq; manifeſtet, ſed quaſi per retia proſpiciēs hortetur eam, & prouocet non ſedere intrinſecus ſegnē, ſed exire ad ſe foras: & conari ut non iam per feneſtras & retia, neq; per ſpeculū in ænigmate, ſed procedens foras facie ad faciem uideat eū. Nunc enim quia nondū poteſt ita eū intueri, propterea nō ante, ſed retro ei & poſt parietē ſtet. Incūbit autē per feneſtras, quæ ſine dubio patebant ad recipiendū lumen ad illuminādam domum. Per has ergo ſermo dei incūbens, & proſpiciēs prouocat exurgere, & ad ſe uenire animā. Poſſumus autē ſenſus corporeos feneſtras intelligere, per quas aut mors, aut uita intrat ad animam. ſic enim deſignat Hieremias propheta cū de peccatoribus loquiī, dicens: Aſcēdit mors per feneſtras ueſtras. Quomodo aſcēdit mors per feneſtras? Si oculi peccatoris uideant mulierē, & mœchentur eam in corde ſuo, ſic mors ingreſſa eſt ad animam per feneſtras oculorū. Sed & cum recipit quis auditū uanū, & præcipue falſæ ſcientiæ dogmatū peruerſorū, tunc per auriū feneſtras mors intrat ad animam. Si uerò anima intuēs ornamentū mundi, & ex pulchritudine creaturarū conditorem omniū intelligat deū, & opera eius miretur, laudetq; operū creatorē, ad animam hanc uita ingrediī per feneſtras oculorū. Sed & cum auditū inclinat ad uerbū dei, & rationibus ſapientiæ ac ſciētiæ eius delectaī, huic per auriū feneſtras ad animam ſapientiæ lumē ingreditur. Per has ergo feneſtras proſpiciens uerbū dei, & proſpectū ſuum ad ſpōſam animā dirigens, aſſurgere hortatur eam, & uenire ad ſe, id eſt corporea & uiſibilia relinquere, & ad incorporea & inuiſibilia ac ſpiritalia properare. Quoniā quæ uideī temporalia ſunt, quæ autē nō uideī æterna ſunt. Sic & ſpiritus dei circūire dicitur, & quærere dignas animas, quæ apte, rectęq; fieri poſſint ad habitaculū ſapientiæ. Quod autē per retia feneſtrarū proſpicere diciī, illud ſine dubio indicat, quod donec in domo huius corporis poſita ſit anima, nō poteſt nudam & apertam dei ſapientiā capere, ſed per exēpla quædam, & indicia atq; imagines rerum uiſibiliū illa quæ ſunt inuiſibilia & incorporea contemplatur: & hoc eſt proſpicere ad eam ſponſum per retia feneſtrarū. Si uerò de Chriſto hæc & eccleſia expo namus, domus in qua habitabat eccleſia, ſcripturæ ſunt legis & prophetarū. Ibi enim & cubiculum regis eſt omnibus diuitijs ſcientiæ ac ſapientiæ repletū. Ibi & domus uini, doctrina ſcilicet uel myſtica, uel moralis, quę lætificat cor hominis. Adueniens ergo Chriſtus ſtetit paululū poſt parietē ueteris teſtamenti. Stetit enim poſt parietē, cū nō manifeſtareī ad populū: ubi uerò affuit tēpus, & cœpit per feneſtras legis ac prophetarū per ea ſcilicet quæ de eo prædicata fuerāt, apparere, & oſtēdere ſe eccleſiæ intra domū hoc eſt intra literam legis ſedēti, prouocat eam inde exire, & uenire foras ad ſe. Niſi enim exeat, niſi procedat, & progrediatur à litera ad ſpiritū, nō poteſt ſponſo ſuo cōiungi, neq; Chriſto ſociari. Vocat ergo eā, & inuitat à carnalibus ad ſpiritalia, à uiſibilibus ad inuiſibilia, à lege uenire ad Euāgelia. Et ideo dicit ei: Surge, ueni proxima mea, formoſa mea, columba mea. Et ut aliqua etiā de his quæ poſtmodū dicenda ſunt præueniamus, timentes ſenſum perdere qui occurrit in hoc loco: propterea fortaſſis & illud dicit ad eam, quia etiā hyems trāſiit, pluuia abijt: ſimul & paſſionis ſuæ tēpus indicās, quod trāſacta hyeme, & deiectis imbribus ipſe paſſus eſt: ſimul & illud quoq; per ſpiritalem deſignans intelligētiā, quod uſq; ad illud tempus quo Chriſtus paſſus eſt, imbres fuerunt ſuper terrā. Manebat enim adhuc dominus imbribus, ſcilicet prophetis, ut pluerēt uerbi pluuiam ſuper terram. Sed quia uſq; ad Ioannem Baptiſtam prophetica finiūtur officia, merito imbres abijſſe, & diſceſſiſſe dicūtur. Ceſſarunt autē prophetici imbres non ad damnū credentiū, ſed ad maiora eccleſiæ lucra. Quid enim imbribus opus eſt, ubi flumē dei lætificat ciuitatem: ubi in corde uniuſcuiuſq; credentiū fons aquæ uiuæ ſit ſalientis in uitam æternam? Quid opus imbribus, ubi iam flores apparuerūt in terra noſtra, & ex aduētu domini iam nō excidiī ficulnea, quæ prius non attulerat fructum? Nunc enim iam produxit groſſos ſuos. Sed & uineę dederūt odorem ſuū. Vnde & unus quidā ex iſta uinea dicebat: Quia Christi bonus odor ſumus Deo in omni loco in his qui ſalui fiunt, & in his qui pereunt. Sed hæc (ſicut ſuprà deſignauimus) anteq; ad ipſa ſcripturæ loca ueniremus præſumpſimus, ne forte fugeret nos ſenſus, qui occurriſſe uidebaī in tempore: nūc repetamus quomodo per retia proſpicere dicaī. Scriptū eſt: Non enim inique tenduntī retia auibus. Et iterū: Iuſtus ſi incurrerit in peccatū, effugere iubeī, ſicut & damula ex laqueis, & auis ex retibus

2 Cor. 2

Eccl. 9

Universidad de Deusto
Biblioteca

retibus. Plena est ergo uita mortaliũ laqueis offensionũ, retibus plena deceptionũ, quas tendit aduersum genus humanũ ille, qui contra dominũ gigas uenator Nemrod appellatur. Verus etenim gigas quis alius est nisi diabolus, qui etiã aduersus deũ rebellat? Laquei ergo tentationũ, & decipulæ insidiarũ, diaboli retia appellantur. Et quoniã hęc retia ubiq; tetẽderat inimicus, atq; in ipsis pene omnes inuoluerat, oportebat esse aliquem qui fortior & eminentior fieret his, & contereret ea, ut sequentibus se uiam posset aperire. Idcirco ergo & Saluator prius q̃ in coniugium & societatẽ ueniret ecclesiæ, tẽtatur à diabolo, ut uincẽs retia tentationũ per ipsa prospiceret, & per ipsa uocaret eam ad se, docens sine dubio & ostendens ei, quod non per otiũ & delitias, sed per multas tribulationes & tentationes ueniendũ sibi esset ad Christũ. Nullus ergo alius fuit, qui retia ista superare potuerit. Omnes enim peccauerunt, sicut scriptũ est. Et rursus (ut scriptura dicit) Rom.3 Eccl.7 Non est iustus super terram, qui fecerit bonum, & non peccauerit. Et iterũ: Nemo mundus à sorde, nec si unius diei fuerit uita eius. Solus ergo est dominus & Saluator noster Iesus Christus qui peccatũ nõ fecit: sed peccatũ eũ pater fecit pro nobis, ut in similitudine carnis peccati, de peccato damnaret peccatũ. Venit ergo ad ista retia, sed inuolui in eis solus ipse non potuit: quinimmo diruptis eis, & contritis dat ecclesiæ suæ fiduciã ut audeat iam cassare laqueos, & trãsire per retia, & cum omni alacritate dicere: Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo uenantium: Laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Quis autem cõtriuit laqueos, nisi ille qui solus in eis teneri nõ potuit? Quamuis & ipse in morte fuerit uoluntarie, & non ut nos necessitate peccati. Solus est enim qui fuit inter mortuos liber. Et quia liber inter mortuos fuit, idcirco deuicto eo qui habuit mortis imperiũ, abstraxit captiuitatẽ quæ tenebaꝫ in mortẽ. Et nõ solum semetipsum resuscitauit à mortuis, sed & eos qui tenebantur in morte, simul excitauit, simulq; sedere in cœlestibus fecit. Ascendens enim in altum captiuã duxit captiuitatẽ, nõ solum animas educens, sed & corpora eorũ resuscitans, sicut testatur Euãgelium, quod multa corpora sanctorum resuscitata sunt, & apparuerunt multis, & introierunt in sanctam ciuitatẽ Dei uiuentis Hierusalem. Hæc nobis expositio de retibus secũdo in loco assumpta est. Sit sane legentis iudicium, quæ earum mysticis dignius aptari possit eloquijs.

Psal.124

Homilia Quarta.

S VRGE, ueni proxima mea, speciosa mea, colũba mea, quoniam ecce hyems transiit, pluuia abijt & recessit sibi, flores uisi sunt in terra, tempus putationis aduenit, uox turturis audita est in terra nostra. Arbor fici produxit germina sua, uites florentes dederunt odorem suum. Quid contineat ordo dramatis iam suprà descripsimus, nunc uerò quid uel sermo dei ad animam se dignam, sibiq; aptam, uel quid Christus ad ecclesiam dicere intelligendus sit, aduertamus. Sed interim primus sermo dei loquatur ad hanc speciosam decoramq; animam, cui per sensus corporeos, id est per intuitum lectionis, & per auditum doctrinæ, quasi per fenestras apparuit, proceritatẽq; suæ magnitudinis demonstrauit, ita ut in superioribus ei loqueretur incumbens, atq; inde euocans eam, ut procedat foras, & extra sensus iam corporeos effecta desinat esse in carne, ut merito audiat: Vos autem non estis in carne, sed in spiritu. Non enim aliter diceret eam uerbũ dei proximam sibi, nisi coniungeret se ei, & fieret cum eo unus spiritus: nec diceret eam speciosam, nisi uideret imaginem eius renouari de die in diem: & nisi uideret eam capacem spiritus sancti, qui in specie columbæ descendit in Iordane super Iesum, non ei diceret: Colũba mea. Cõceperat enim amorẽ uerbi dei, & cupiebat ad ipsum uolatu celeri peruenire, dicens: Quis mihi dabit pennas sicut columbæ, & uolabo, & requiescam? Volabo sensibus, uolabo intellectibus spiritalibus, & requiescam cum apprehendero sapientiæ & scientiæ eius thesauros. Puto enim quia sicut qui mortem Christi recipiunt, & mortificant mẽbra sua super terram, consortes efficiuntur similitudinis mortis eius: ita & hi qui uirtutẽ spiritus sancti recipiunt, & sanctificantur ex eo, & donis eius replentur, quia ipse in specie columbæ apparuit, etiam ipsi columbæ fiant, ut de terrenis et corporeis locis euolẽt ad cœlestia pennis sancti spiritus subleuati. Quod sit aũt tempus opportunũ quo hæc fieri possint, cõsequenter inseruit: Quia ecce hyems, inquit, trãsiit, pluuia abijt. Nõ enim ante anima uerbo dei iungitur & sociatur, nisi omnis ex ea hyems perturbationum ac uitiorũ procella discesserit, & ultra iam non fluctuet, & circumferatur

Rom.8

Psal.54

Cant.2

tur omni uento doctrinæ. Vbi ergo ex anima hæc cũcta discesserint, desideriorumq; ab eadem tempestas effugerit, tunc incipient in ea flores uernare uirtutũ, tunc eius mẽti & tempus putationis aduenit, & si quid superfluum & minus utile fuerit in eius sensibus uel intellectibus resecabitur, & ad gemmas spiritalis intelligentiæ reuocabitur. Tũc etiam uocem turturis audiet, illius sine dubio sapientiæ quã dispensator uerbi loquitur inter perfectos, sapientiæ dei altioris quę abscondita est in mysterio. Hoc nãq; indicat appellatio turturis. Hæc nanq; auis in secretioribus, & remotis à multitudine locis uitam transigit, aut deserta montiũ diligens, aut secreta syluarum, procul semper à multitudine posita, et à turbis aliena. Quid autẽ est aliud quod opportunitati temporis huius, amœnitatiq; cõueniat? Ficus, inquit, produxit germina sua. Notandũ quidem fructus ipsius spiritus, qui sunt gaudiũ, charitas, pax, & cætera. Sed iam tamen germina eorũ proferre incipit spiritus hominis, qui in ipso est singulariter ficulnea nominatus. Sicut enim generaliter in ecclesia diuersæ arbores singulæ quæq; animæ credentiũ intelligũtur, de quibus dicit: Omnis arbor quã nõ plantauit pater meus cœlestis eradicabit. Et iterũ Paulus, qui se dicit adiutorẽ dei esse in agricultura dei, ait etiã ipse: Ego plantaui, Apollo rigauit. Sed & dominus in Euãgelijs, Aut facite arborẽ bonam, & fructũ eius bonũ: aut arborẽ malam, & fructum eius malum. Sicut ergo generaliter in ecclesia singuli quiq; credentiũ diuersæ arbores intelligũt: ita & in unaquaq; anima diuersę uirtutes efficacia eius diuersę arbores intelligunt. Est ergo & in anima ficus quædam quæ producit germen suũ: est & uitis quæ floreat, & reddat odorẽ suum. Cuius uitis palmites purgat pater cœlestis agricola, ut fructum plurimũ afferant. Sed hæc uitis primo per odoris suauitatem quę ex flore redditur, lætificat odoratũ: secundũ eũ qui dicebat: Quoniã Christi bonus odor sumus deo in omni loco. Hæc ergo initia uirtutum uidens sermo dei in anima, uocat eam ad semetipsum, ut festinet, & exeat: & abijciens cũcta corporea uenit ad eũ, ut perfectiõis eius particeps fiat. Idcirco igitur quasi adhuc iacenti, & in rebus corporeis incũbenti primo dicit: Exurge: & quasi quæ statim obedierit, & obsecuta sit uocanti, collaudat ab eo, & audit, Proxima mea & columba mea. Et post hæc ne ad tentationũ turbines trepidaret, annunciat ei quod hyems discesserit, & pluuia transierit, & abierit sibi. Bene autẽ uitiorũ & peccatorum naturã uno miro sermone prolato significauit, ut huiusmodi diceret hyemẽ, & pluuiam, quę ex uitiorũ delicto tempestatecq; descẽdat, sibi abijsse indicãs, & per hoc nullã esse substantiã peccatorũ. Non enim decidentia de homine uitia ad aliquã aliam substantiam peccatorũ congregantur, sed sibi abeunt, & in semetipsa resoluta euanescũt, atq; in nihilũ rediguntur. Et ideo dixit, quia abijt sibi. Fit ergo trãquillitas animæ apparẽte ei uerbo dei, & cessante peccato: & ita demũ florente uinea incipient uirtutes atq; arbusta bonorum operũ fructũ germinare. Sed nunc iterũ Christus hæc loquitur ad ecclesiã, & in anni circulũ omne præsentis seculi spatiũ ponit. Et per hyemẽ quidẽ illud indicat tempus, in quo uel Ægyptios grãdo, & turbines ac relíqua decẽ plagarum uerbera flagellabãt: uel cũ diuersa bella perferebat Israel: uel etiã cum ipsi Saluatori restitit, & incredulitatis turbine correptus, naufragio fidei submersus est. Vbi ergo illorũ delicto salus gẽtibus facta est, uocat nũc ad se ecclesiam, dicitq; ei. Exurge, & ueni ad me, quia iam hyems quę submersit incredulos, & uos in ignorãtia reprimebat, abscessit. Sed & pluuia pertrãsiit, id est iam nõ mãdabo nubibus, prophetis scilicet, ut pluãt pluuiam uerbi super terras: sed ipsa uox turturis, hoc est ipsa dei sapientia loquetur in terris, & dicet: Ipse qui loquebar adsum. Flores ergo credentium populorũ, & oriẽtium ecclesiarum apparuerunt in terra. Sed & putationis tẽpus per fidem meæ passionis & resurrectionis aduenit. Amputantur enim & execantur ab hominibus peccata, cum in baptismo donatur remissio peccatorũ. Vox qui dem turturis (ut diximus) iã nõ per diuersos prophetas, sed per os ipsius sapiẽtiæ dei auditur in terris. Et ficulnea germinat, quæ potest in fructibus sancti spiritus accipi, qui nũc primum aperiunt, & demonstrantur ecclesiæ: uel etiam in litera legis quæ ante aduentũ Christi clausa erat & cõstricta, & indumento quodam intelligentię carnalis obtecta. Ex præsentia uerò eius & aduentu prolatũ est ex ea germẽ spiritalis intelligentiæ, & sensus uiridis & uitalis qui in ea tegebatur apparuit: ut ecclesia quæ tegebatur à Christo in ficulnea, id est in lege, nõ appareat arida, nec occidentẽ literam sequi, sed florentẽ, & uiuificã spiritum. Sed & uites florere dicunt, & dedisse odorẽ suum. Possunt quidẽ & diuersæ ec-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sæ eccleſiæ quæ per orbẽ terræ habentur, uites dici florentes, aut uineæ. Vinea enim domini Sabaoth domus Iſrael eſt, & domus Iuda dilecta nouella. Iſtæ ergo uineæ cũ primo accedunt ad fidẽ, florere dicũtur: Cum uerò per religionẽ operum ſuorũ ſuauitate adornãtur, odorẽ ſuum dediſſe dicuntur: Et nõ ſine cauſa puto quod nõ dixerit odorem dederũt, ſed odorem ſuũ: ut oſtenderet ineſſe unicuiq; animæ uim poſſibilitatis, & arbitrij libertatem, qua poſſit agere omne quod bonum eſt. Sed quia hoc naturæ bonũ præuaricatiõis occaſione decerptũ, uel ad ignominiã, uel ad laſciuiã fuerat inflexũ, ubi per gratiã reparatur, & per doctrinã uerbi dei reſtituitur, odorẽ reddit ſine dubio illum, quẽ primus cõditor deus indiderat, ſed peccati culpa ſubtraxerat. Poſſunt aũt & uites uel uineæ intelligi uirtutes cœleſtes & angelicæ, quæ hominibus largiũtur odorem ſuũ, id eſt doctrinæ & inſtitutionis bonũ, quo inſtruunt & imbuũt animas, donec ad perfectionẽ ueniant, & in
Heb.1 cipiãt capaces fieri dei. Sicut & Apoſtolus ad Hebræos ſcribẽs dicit: Nónne omnes ſunt miniſteriales ſpiritus in miniſteriũ miſſi, ꝓpter eos, qui hæreditatẽ capiũt ſalutis? Et ideo
Luc.22 dicunt ab ipſis quaſi primũ florem, & odorẽ bonorũ operũ capere homines: ipſos uerò fructus uitis ab eo ſperare, qui dixit: Nõ bibam de generatione uitis huius, donec bibam illud uobiſcũ nouum in regno patris mei. Illi ergo perfecti flores & fructus ab ipſo ſperãdi ſunt: initia uerò & (ut ita dicam) proficiendi ſuauitas poteſt à cœleſtibus uirtutibus miniſtrari, uel certe per eos qui dicebãt (ut ſuprà diximus) quoniam Chriſti bonus odor ſumus deo in omni loco. Sed & alio modo poſſumus adhuc intelligere hęc quæ habentur in manibus, ut dicamus ueluti prophetiam quandam uideri ad eccleſiam factam, per quam uocetur ad repromiſſiones futuras, ut quaſi poſt cõſummationem ſeculi cum tempus reſurrectionis aduenerit dicatur ei: Exurge. Et quia ſermo hic ſtatim opus reſurrectiõis deſignat, tanquã ex reſurrectione clarior & ſplẽdidior effecta, inuitatur ad regnum, & dicitur ei: Veni proxima mea, ſpecioſa mea, columba mea, quia hyems trãſiit: Hyemem ſine dubio huius præſentis uitæ procellas & turbines nominãs, quibus humana uita tentationũ procellis agitatur. Trãſiit ergo hyems iſta cũ pluuijs ſuis, abijt ſibi. Sibi enim unuſquiſq; egit in hac uita omne quod egit. Principium uerò repromiſſionũ futurarum flores. Securim ad radicem arboris poſitam in cõſummationẽ ſeculi, ut excidat omnẽ arborẽ non faciẽ. Item fructum bonũ, tempus putationis intellige. Vocem uerò turturis quæ in literis repromiſſionis auditur, quam manſueti in hęreditate ſuſcipient, Chriſti perſonã facie ad faciem, & nõ iam per ſpeculũ & in ænigmate docentis aduerte. Ficulnea uerò quæ germen ſuũ producit, totius congregationis iuſtorum fructus habeatur. Iſtæ uerò & ſanctæ & beatæ angelicæ uirtutes, quibus electi quiq; & beati ex reſurrectione ſociabũtur, qui erũt ſicut angeli dei, ipſæ ſunt uites florentes & uineæ, quæ odorẽ ſuum unicuiq; animę, & gratiam quã à conditore ſuſcepit prius, & nũc iterum perditã recuperauit, impertiũt, ſuauitateq; cœleſtis odoris fœtorẽ tandem abiectæ ab eis mortalitatis corruptionis q̃ depellunt. Surge, & ueni proxima mea, columba mea, in uelaminibus petræ iuxta promurale. Oſtende mihi faciem tuã, & auditam fac mihi uocẽ tuam, quoniã uox tua ſuauis eſt, & facies tua ſpecioſa: Secũdum propoſiti dramatis ordinẽ ſponſus, qui ſaliẽs ſuper montes, & exiliens ſuper colles ad ſponſam uenerat, proſpiciens eam, & intuẽs per feneſtras, ſecũdo iam loco dicit ad eam. Surge, ueni proxima mea, ſpecioſa mea, colũba mea. Nunc uerò addit etiam hoc, ut oſtẽderet ei locũ ad quẽ uenire debeat, qui locus ſub uelamẽto & tegmine ſaxi ſit poſitus. Sit autẽ idem locus nõ tam iuxta murũ, quàm iuxta promurale quoddam. Promurale autẽ dicitur, cũ extra muros qui ambiũt ciuitatem, alius ducitur murus, & eſt murus ante murũ. Tum deinde quaſi ſi reuerentiæ cauſa ipſa ſpõſa obtecta ſit & uelata, petit ipſe ſpõſus, ut ueniens ad illũ locum quẽ ſuprà oſtẽdit, utpote ſecretiorem, ibi ei quaſi reiecto uelamine oſtẽdat faciem ſuam. Et quia pro multa reuerẽtia taceret ſponſa, deſiderat ſpõſus aliquãdo etiam uocẽ eius audire, & delectari in uerbis eius, & dicit, ut auditam ſibi faciat uocem ſuã. Videtur tamen quod non ei penitus incognita ſit facies eius, neq; uocis eius ignarus ſit, ſed quia interceſſerit aliquid, in quo nec faciem eius uiderit, nec uocẽ audierit. Iſte ſit propoſiti dramatis textus. Cui & hoc addit, quod ueris tempus agi uideatur, cum & flores apparuiſſe memorantur in terra, & uox turturis perſonare, & germẽ arbores produxiſſe. Propter hoc uelut opportuno tempore progredi prouocat ſpõſam, quæ ſine dubio hyemẽ totã intra domus clauſtra reſederit. Sed hæc nullam

nullam mihi uidẽtur (quantum ad hiſtoricam narrationem pertinet) utilitatem cõferre legentibus, aut aliquam ſaltem narrationis ipſius ſeruare conſequẽtiam, ſicut in cæteris ſcripturæ hiſtorijs inuenimus. Vnde neceſſe eſt cuncta ad ſpiritalem transferre intelligẽtiã. Primo ergo intellige mihi animæ hyemem, cum adhuc paſſionũ fluctibus iactaẽ, & uitiorum procellis ac duris malignorum ſpirituum flatibus uerberatur. In his poſitã non hortatur eã ſermo dei foras exire, ſed intra ſemetipſam colligi, & uniri undiq;, atq; cõtegi contra pernicioſos malignorũ ſpirituum flatus. Nulli tũc in diuinis literis ſtudio rum flores apud eam, nec profundioris ſapientiæ ſecreta, & recõdita myſteria quaſi per uocem turturis reſonant. Sed neq; odoratus eius gratiæ aliquid quaſi ex uineæ floribus recipit, neq; uiſus eius tanquam in ficulneæ germine delectaẽ, ſed ſufficit ut in tempeſta tibus tentationũ à lapſu peccati tuta ac munita permaneat. Quod ſi obtinuerit ut illæſa perduret, hyems ei tranſijt, & uenit ei uer. Ver nanq; ei eſt, cũ quies animo datur, & trãquillitas menti. Tunc ad eam uenit uerbũ dei, tunc eam uocat ad ſe, & hortatur ut exeat, non ſolum extra domũ, ſed extra ciuitatem: id eſt non ſolũ extra carnis uitia efficiaẽ, ſed extra omne quicquid corporeũ & uiſibile cõtinetur in mundo. Nanq; figuraliter in lege ciuitatẽ iam in ſuperioribus euidenter oſtendimus. Euocatur ergo anima extra murum, & uſq; ad promurale perducitur, cum abijciens & relinquens ea quæ uidentur, & tẽporalia ſunt, cõtendit ad ea quæ non uidentur, & ęterna ſunt. Oſtendit ergo ei iter iſtud ſub uelamine petræ agendũ, non ſub aere nudo, neq; ut patiaẽ ſolis ardores, ne iterũ fuſca fiat, ne iterũ dicat, deſpexit me ſol: ꝓpterea ſub uelamine petræ agit hoc iter. Hoc aũt ipſum uelamen non uult ex frondibus ei eſſe aut linteis, aut pellibus, ſed petrã uult ei eſſe uelamen, id eſt firma & ſolida Chriſti dogmata. Ipſum nanq; eſſe petram Paulus pro-
1 Cor.10 nũciat dicens: Petra autem erat Chriſtus. Chriſti ergo doctrina & fide ſi obtegaẽ anima & ueleẽ, tuto poteſt ad illud peruenire ſecretũ, ubi reuelata facie gloriam domini contẽplentur. Merito autem uelamen iſtud petræ tutum creditur, quia & Solomon de ea dicit
Prou.30 in Prouerbijs, quod ueſtigia ſerpentis non poſſunt deprehẽdi ſuper petram. Sic eñ ait: Tria ſunt quæ impoſſibile eſt mihi intelligere, & quartũ quod ignoro, ueſtigia aquilæ uolantis, & uiã ſerpentis ſuper petrã, & ſemitas nauis in pelago, & uias uiri in iuuẽtute. Serpẽtis ergo, id eſt diaboli, ueſtigia, id eſt ſigna aliqua peccati, in hac petra quę eſt Chriſtus, inueniri non poſſunt, quia ſolus eſt qui peccatũ nõ fecit. Huius ergo petræ uero uelamine anima tuto peruenit ad promuralem locum, id eſt ad contemplandũ incorporalia & æterna. De hac eadẽ petra alia uerbi ſpecie Dauid in xxxix pſalmo dicit: Et ſtatuit ſupra petrã pedes meos, & direxit greſſus meos. Nec mireris ſi apud Dauid petra hæc quaſi fundamentũ & crepido eſt animæ, per quam pergit ad deum, & apud Solomonẽ uelamen eſt animæ ad myſtica ſapientiæ ſecreta tendentis: cum & ipſe Chriſtus nũc uia
Heb.6 dicaẽ, per quã credentes incedũt, nũc etiam præcurſor, ſicut ait Paulus: In quod præcur
Exod.33 ſor introiuit pro nobis Ieſus. Simile eſt & illud quod per Moyſen dicitur à deo: Ecce poſui te in foramine petræ, & uidebis poſteriora mea. Igitur petra iſta quæ Chriſtus eſt, nõ eſt ex omni parte clauſa, ſed habet foramen. Foramẽ uerò eſt petræ, qui reuelat & innoteſcere facit hominibus deũ. Nemo ergo uidet patrẽ, niſi filius: nemo ergo uidet poſtre
Ioan.6 ma dei, id eſt quæ in poſtremis temporibus fiũt, niſi poſitus in foraminæ petræ, ſcilicet cũ ea Chriſto reuelãte didicerit. Et hic ergo ſub uelamine petræ animã ꝓximã ſibi effectam inuitat ſermo dei ad promuralẽ locum, ſicut ſuprà iam diximus, ad contemplanda ea quæ non uidentur, & æterna ſunt, & ibi dicit ad eã: Oſtende mihi faciem tuã: profecto ut uideat, ſi nõ aliquid in uultu eius ueteris adhuc uelaminis habeat, ſed poſſit in-
Ioan.1 trepidis obtutib. gloriam dñi ſpeculari, ut hæc ipſa dicat: Et uidimus gloriam eius, gloriã tanq; unigeniti à patre, plenũ gratię & ueritatis. Sed & cũ digna fuerit, ut de ipſa dicatur ſicut & de Moyſe dictum eſt, quia Moyſes loquebatur, & dominus reſpondebat ei, tunc cõpletur in ea quod ait: Auditam fac mihi uocem tuam. Ingens uerò laus eius oſtẽ-
Cant.2 ditur in eo quod dicitur: Vox tua ſuauis. Sic enim ſapiẽtiſſimus ꝓpheta Dauid dicebat:
Pſal.135 Suauis ſit ei diſputatio mea. Suauis autẽ eſt uox animæ, cum uerbũ dei quod loquitur, cum fide & dogmatibus ueritatis exponit, cũ diſpẽſationes dei & iudicia eius explanat. Si uerò aut ſtultiloquiũ, aut ſcurrilitas, aut uanitas de ore eius procedũt, aut uerbũ otioſum, de quo reddenda ſit ratio in die iudicij, inſuauis & iniocunda uox iſta eſt. Ab hac

Universidad de Deusto
Biblioteca

uoce Christus auertit auditū suum. Et ideo quęq; perfecta anima ponit ori suo custodiā, & ostium circumstātiæ labijs suis, ut talem semper sermonem proferat, qui sale cōditus det gratiam audientibus, & dicat de ea uerbum dei, quia uox tua suauis. Sed & facies tua (inquit) speciosa. Si intelligas illam faciem de qua Paulus dicit: Nos autem omnes reuelata facie: & item cum dicit: Tūc aūt facie ad faciem: tūc uidebis quę sit animę facies quę laudetur à uerbo dei, & speciosa esse dicat. Illa sine dubio quę quotidie renouat ad imaginem eius qui creauit eam, quæ non habet in se maculā, aut rugā, aut aliquid huiusmodi, sed est sancta & immaculata, qualē & ipse sibi exhibuit Christus ecclesiā, animas scilicet quæ ad perfectionē uenerūt, quæ omnes simul efficiunt corpus ecclesiæ. Quod corpus utiq; pulchrum uidebitur & decorum, si animæ ex quibus corpus illud efficit, in omni perfectionis decore permanserint. Sicut enim cū anima in iracundia est, turbatū & ferum reddit corporis uultum: cum uerò in mansuetudine & tranquillitate persistit, placidū mitemq; reddit aspectū: ita & ecclesiæ facies pro uirtutibus & motibus credentiū, aut decora pronunciatur, aut turpis. secundū quod & scriptum legimus: Vestigiū cordis in bonis, uultus hilaris. Et item alibi: Cordis læti facies florida, in tristitijs aūt positi mœstus est uultus. Cor ergo lætū est, cū habet in se spiritū dei: cuius primus fructus charitas est, secūdus gaudiū est. Ex his puto quosdā sapiētes seculi assumpsisse illā sentētiā quæ dicit, quia solus sapiēs speciosus est, omnis autē nequā turpis est. Superest nobis ut aliquid apertius etiam de nomine promuralis dicamus. Quod (sicut suprà diximus) indicat murū esse ante murum. quod etiam in Esaia hoc modo dicitur: Pone murū & circa murū. Murus munimentū ciuitatis est. Alius uerò murus ante murū, uel circa murū, maiora & ualidiora munimēta designat. Per quod ostendit, quia euocās sermo dei animam & educens eam à corporalibus negotijs & corporeis sensibus, docere eā de futuri seculi mysterijs cupit, & inde ei munimenta cōquirere, ut spe futurorū munita & circundata in nullo possit uel illecebris uinci, uel tribulationibus fatigari. Nūc etiā uideamus quomodo hæc à Christo ad ecclesiam dicātur, quæ est proxima ei & speciosa. Speciosa aūt nulli alij nisi soli ipsi. Hoc enim significat cū dicit, speciosa mea. Hāc ergo exscitat Christus, & ipsi euangeliū resurrectionis annūciat, & ideo dicit: Exurge, ueni, proxima mea, speciosa mea. Quia aūt dedit & ei pennas colūbæ, postea q̄ dormiuit in medio sortiū: media aūt inter duas uocationes Israelis ecclesia uocata est, quia primo Israel uocatus est, post hæc ubi ipse offendit & cecidit, uocata est ecclesia gentiū: cū aūt plenitudo gentiū introierit, tū iterū omnis Israel uocatus, saluabitur: in medio ergo harum duarum sortium dormit ecclesia. Et propter hoc dedit ei pennas columbæ deargētatas, quæ significat rationabiles pennas in sancti spiritus donis. Et posteriora dorsi eius, uel in uiriditate auri, ut quidā legunt, uel ut alij scriptū habēt, in pallore auri. Quod ostēdere potest, quia posterior illa uocatio quā ex Israel futurā dicit Apostolus, non erit in obseruātia legis, sed in preciositate fidei. Auri nāq; uiriditatis gerit speciem, fides uirtutibus florens. Potest autem dici in medio earum sortium dormire, uel quiescere ecclesia, in medio duorum testamentorū: & pennæ eius deargentatæ ex sensibus legis. Aurum in posterioribus dorsi eius, intelligi euangelici muneris donū potest. Ad hanc ergo ecclesiā dicit Christus: Veni tu columba mea, & ueni in operimēto petræ: docēs eā ut operta ueniat, ne quid patiat ab incursantibus eam tētationibus, sed sub umbra petrę incedat obtecta dicens: Spiritus uultus nostri Christus dns, cui diximus: In umbra eius uiuemus in gentibus. Obtecta aūt incedit & adoperta, quia debet potestatē habere super caput, propter angelos. Cū autem uenerit ad promuralē locum, id est ad futuri seculi statū, ibi ad eam dicit: Ostēde mihi faciem tuam, & auditam fac mihi uocem tuam, quia uox tua suauis est. Auditā uult fieri uocem ecclesiæ suæ, quia qui eum confessus fuerit corā hominibus, & ipse cōfitebitur eum coram patre suo qui in cœlis est. Quia uox tua suauis est. Et quis non fatet suauem uocem ecclesiæ catholicæ fidem uerā confitentis, insuauē uerò & iniucundam esse hæreticorū uocē, qui nō dogmata ueritatis, sed blasphemias in deū, & iniquitatē in excelsum loquuntur? Sic & facies ecclesiæ speciosa est: hæreticorū uerò turpis & fœda: si quis est tamē qui bene nouerit pulchritudinē uultus, pbare, id est si qs spiritalis est qui scit examinare oīa. Nā apud imperitos & animales homines pulchriora uidentur mēdacij sophismata, q̄ dogmata ueritatis. Possumus aūt adhuc de loco, pmurali

2 Cor. 3
1 Cor. 13

Eccl. 1
Prou. 15

Esa. 26

rali etiā hoc addere, quod, pmurale sinus sit patris, in quo positus unigenitus filius, enarrat omnia & enunciat ecclesiæ suæ quæcunq; in secretis & in absc̄ditis patris sinib. cōtinentur. Vnde & quidam ab eo edoctus dicebat: Deum nemo uidit unquam. Vnigenitus dei filius, qui est in sinu patris, ipse enarrauit. Illuc ergo euocat spōsam suā Christus, ut & de omnibus eam quæ apud patrem habentur, edoceat & dicat: Quia omnia uobis nota feci quæ audiui à patre meo: & ut iterū dicat: Pater uolo ut ubi ego sum, illic sit & minister meus. Capite nobis uulpes pusillas exterminātes uineas, & uineæ nostrę flore būt. Secundum dramatis ordinem mutata est persona. non enim iam ad sponsam, sed ad sodales loquitur sponsus, & ipsis dicit, ut capiant uulpes pusillas quæ insidiātur uineis, ubi primum germē ostēderint, nec sinūt eas peruenire ad florē. Capi ergo eas præcepit, saluti & utilitati consulens uinearū. Sed hæc, ut cœpimus, spiritali expositione discutienda sunt. Et puto quod si de anima hæc quæ se uerbo dei coniungit, aduertas, uulpes contrariæ potestates & nequitiæ dęmonum intelligi debeāt, per cogitationes prauas & intelligentiam peruersam exterminātes in anima uirtutū florem & fructum fidei perimētes. Prouisio igit uerbi dei qui est dominus uirtutū, mādat angelis suis qui ad ministerium missi sunt, propter eos qui hæreditatem capiūt salutis, ut capiant ex unaquaq; anima huiusmodi cogitationes à dæmonib. immissas, ut abiectis eis possint florem uirtutis afferre. Capiant autem cogitationes malas in eo, cū suggerūt menti non esse eas à deo, sed esse à maligno spiritu, & dant animæ discretionē spirituum, ut intelligat quæ sit cogitatio secundū deū, & quæ sit ex diabolo. Vt autem scias esse cogitationes quas immittit diabolus in cor hominū, uide in Euāgelio quod scriptum est: Cum autem immisisset, in quit, diabolus in cor Iudę Iscariotis ut traderet eū. Sunt ergo huiusmodi cogitationes quæ à dæmonibus inijciūtur in cordibus hominū. Sed quia non deest diuina prouidentia, ne forte per huiusmodi importunitatem turbaretur libertas arbitrij, & nō esset iusta causa iudicij, idcirco benignis angelis & amicis potestatibus hominū cura mādatur, ut cum deceptores quasi uulpes incursare cœperint hominem, dextris eum auxilijs subleuent. Et ideo dicitur, Capite nobis uulpes pusillas. Competēter sanè cum adhuc pusillæ sunt, capi eas mādat & comprehēdi. Dum enim cogitatio mala in initijs est, facile potest abijci à corde. Nam si frequēter iteretur, & diu permaneat, adducit animam sine dubio ad consensum: & post consensum intra cor suum confirmatum, certū est quia ad peccati tendat effectū. Dum ergo in initijs est, & pusilla est, capi debet & abijci, ne si adulta fuerit & inueterata, iam non possit expelli. Denicq; & Iudas initiū mali habuit in amore pecuniæ, & hæc fuit illi uulpes pusilla. Sed & ab hac cum uideret dominus Iudæ animam quasi florentē uineā lædi, capere eā uolēs, & abijcere ex eo, cōmisit ei pecuniæ loculos, ut possidens quod amabat, à cupiditate cessaret. Sed ille utpote habens sui arbitrij liberatē, non est amplexus medici sapientiā, sed indulsit semetipsum illi magis consilio quo exterminabatur anima sua, quàm quo sanabat. Si uerò hęc de Christo & ecclesia intelligamus, sermo uidebit ad ecclesiæ doctores dirigi, & mādari eis de captione uulpiū exterminantiū uineas. Vulpes aūt peruersos doctores hæreticorū dogmatū possumus intelligere, qui per argumentorū calliditatē seducūt corda innocentiū, & uineam domini exterminānt ne floreat in fide recta. Datur ergo præceptum doctoribus catholicis, ut dū adhuc pusillę sunt istę uulpes, & nondū plures animas deceperūt, sed initiū habet prauadoctrina, arguere hos & refrenare festinent, & uerbo ueritatis contradicentes reuincere, & capere hos assertionibus ueris. Si enim permāserint in principijs, & indulserint, sermo eorum sicut cācer serpit, & fiet insanabilis: ut multi inueniant qui decepti ab eis pugnare iam pro ipsis incipiāt, & defendere suscepti erroris auctores. Sic ergo pusillas dignū est uulpes capere, & dolosa hęreticorū sophismata in ipsis statim initijs ueris assertionib. confutare. Vt aūt utriusq; expositionis nostræ euidētior clarescat assertio, cōgremus ex diuinis uoluminib. sicubi animalis huius mentio facta est. Inuenimus ergo in sexagesimo secundo psalmo de impijs ita dici: Ipsi uerò in uanū quæsierunt animā meā, introibunt in inferiora terræ, tradēt in manus gladij, partes uulpiū erūt. Sed & in Euangelio secundum Matthēū saluator ad scribā qui dicebat ei: Magister, sequar te quocūq; Matt. 8
ieris, respondit, Vulpes foueas habēt, & uolucres cęli nidos ubi requiescāt, filius aūt hominis non habet ubi caput suū reclinet. Similiter aūt & in Euangelio secūdum Lucā ad

Ioan. 1

Ioan. 13

eos

Universidad de Deusto
Biblioteca

eos qui dixerunt domino: Exi, & uade hinc, quia Herodes uult te occcidere, respõdit le
Luc.13 sus: Euntes dicite uulpi huic: Ecce ego eíjcio dęmonia, & sanitates perficio hodie & cra
stina, & in die tertia cõsummabor. In libro quoq; Iudicum, Sampson cum uxor quę erat
Iud.15 ex genere Phyliſtinorũ, ei fuiſſet ablata, ait ad patrem eius: Innocẽs sum ego hac uice ab
Allophylis, quia faciam uobiscum mala. Et abijt Sampson, & accepit trecẽtas uulpes, &
accepit lampades, & ligauit caudam ad caudã, & posuit lampadẽ unam inter duas cau-
das uulpiũ, & accendit ignem in lampadibus, & emisit eas per messes Allophylorũ, &
incendit omnes messes eorum & stipulas eorũ, & uineas eorũ, & oliueta eorum. Adhuc
autem in secũdo libro Esdræ, ubi Tobias Ammanites impediuit ædificationẽ eorũ qui
de captiuitate redierant, ut ædificarent templum & murum, ait ad Allophylos: Nũquid
isti sacrificabunt, aut comedent immolata in hoc loco? Nónne ascendent uulpes, & de-
struent murum ipsorũ, quẽ ex lapidibus ædificãt? Hæc sunt interim quę ad præsens no-
bis ex scripturis diuinis occurrere potuerunt, in quibus animalis huius memoria facta
est, ut ex his sapiens quisq; lector prudenter possit conijcere, si apta usi sumus expositio
ne in his quę proposita sunt nobis, ad explanandũ id quod ait: Capite nobis uulpes pu-
sillas. Et quãquis operosum sit singula quæ exẽpli causa assumpsimus explanare, tñ quæ
poterimus, breuiter cõtingemus. Et primo de sexagesimosecũdo psalmo uideamus, ubi
cum iusti animã persequerentur impij, ille psallebat, dicẽs: Ipsi aũt in uanum quæsierũt
animã meam, introibũt in inferiora terræ, tradentur in manus gladij, partes uulpiũ erũt.
In quo utiq; ostẽditur quod uanis & inanibus uerbis prauí doctores decipere uolẽtes ani
mam iusti, introire dicũtur in inferiora terræ, terram utpote sapientes, & de terra loquẽ-
tes, atq; in inferiora eius, id est in profundũ stultitię descendẽtes. Puto enim quod hi qui
carnaliter uiuũt, quia sibijpsis tantũmodo nocent, terra esse & in terra habitare dicunt.
Hi uerò qui terrenis & carnalibus sensibus scripturas intelligunt, & alios ita docẽdo de
cipiunt, pro eo ipso quod argutias quasdã & argumẽta carnalis & terrenæ sapientiæ cõ
fingant, in inferiora terræ dicuntur ingredi: uel certe quia grauius delinquunt qui terre
na docent, q̃ qui ita uiuunt, eis futura pœna etiã grauior imminet: ijdemq; ipsi in manus
gladij tradendi prophetantur. illius fortassis flammei & uersatilis. Quomodo aũt &
Deut.32 te uulpium fiant, uideamus. Omnis anima aut pars est dei, aut pars est cuiuscunq; q ac-
cepit potestatem super homines. Nã cum diuideret altissimus gentes, & dispergeret fi-
lios Adam, statuit fines gentium secũdum numerum angelorum dei, & facta est portio
domini Iacob. Cum ergo constet unamquãq; animã aut in parte dei, aut in parte esse al-
terius cuiuslibet, quoniãquidem per arbitrij libertatem possibile est unũquenq; ex par-
te alterius transire, uel ad partem dei si melius ipso iuuãte elegerit, uel si nequius ad dæ-
monũ portionẽ, hinc horum mentio habetur in psalmo: Qui in uanum quæsierunt ani-
mam iusti, partes erunt uulpiũ. ueluti si diceret & pessimorum & nequissimorũ dæmo-
num partes erunt: ut unaquæq; maligna uirtus & dolosa, per quam deceptiones & frau
des falsæ scientiæ introductæ sunt, figuraliter uulpes appellentur: & hi qui in hunc errorẽ
deducuntur, & nolũt acquiescere sanis sermonibus domini nostri Iesu Christi, & doctri
næ quæ secundũ pietatem est, sed decipi se patiuntur à talibus, isti talium partes uulpiũ
fient, & introibunt cum eis in inferiora terræ. Ipsi sunt & illi in quibus secundũ Euange
lium uulpes istæ quas suprà memorauimus, foueas habere dicuntur, in quibus filius ho
minis nõ habet, ubi caput suũ reclinet. Herodem quoq; uulpem nominatũ pro fallaci
calliditate credẽdum est. Nã de Sampson qui trecentas uulpes cepisse, & colligasse per
caudas, atq; interiecisse lampades ardentes in medio caudarũ, atq; immisisse per messes
Allophylorum, & incendisse eas cum stipulis & oliuetis uineisq; memoratur, ualde mihi
difficilis formæ huius uel figuræ uidetur explanatio. Tentemus tamẽ aliqua ex his pul-
sare, p uiribus, & ponamus, licut expositio nostra in superiorib. cõtinet, uulpes esse fal-
laces, peruersosq; doctores. Hos Sampson qui ueri & fidelis imaginẽ tenet doctoris, ca
pies uerbo ueritatis, caudã ad caudã colliget, id est aduersantes sibi, & diuersa à se inui-
cem sentientes docentesq; cõfutet, atq; ex ipsorum uerbis, ppositiones collectionesq;
accipiens, in Allophylorũ segetem ignem cõclusionis emittat, & ex proprijs eorũ argu
mentis omnes eorũ fructus atq; uineas & oliueta pessimæ generationis incẽdat. Sed &
ipse numerus trecentarũ uulpium quæ à semetipsis diuersæ & dissonãtes erant, triplicẽ
formam

formam indicant peccatorũ. Omne enim peccatum aut in facto, aut in uerbo, aut in cõ-
sensu mentis admittitur. Verum ne illud quidem quod in secundo libro Esdræ scriptũ
diximus, penitus omittendũ est: ubi cum ædificarent sancta sanctorum, id est cum fides
Christi & sanctorũ eius mysteria conderentur, inimici ueritatis, fideiq; cõtrarij, qui sunt
sapientes huius seculi, uidentes absq; arte grãmatica & peritia philosophica, cõsurgere
muros Euangelij, uelut cum irrisione quadã dicũt perfacile hoc posse destrui calliditate
sermonum per altutas fallacias & argumenta dialectica. Hæc interim quantũ breuitas
potuit pati de assumptis exẽplis dicta sufficiant. Nos iam ad propositũ reuertamur. Vi
detur ergo in Cantico canticorũ præceptũ dari ab sponso amicis sibi uirtutibus, ut capi
ant & arguant contrarias potestates, quæ insidiantur animabus hominum, ne extermi-
nent eorũ initia fidei, floremq; uirtutum sub specie secretæ alicuius & occultæ sapiẽtiæ,
quæ quasi uulpes in foueis, ita in his hominibus qui semetipsos ad hæc sectãda præbue-
rint, delitescunt, Et quo facilius confutari possint & argui, dum paruæ sint uulpes ipsæ,
& initia habent pessimæ persuasionis, capi iubentur. Nam si forte creuerint, & maiores
fuerint uulpes effectæ, iam nequeãt ab amicis sponsi, sed ab ipso fortassis sponso solo ca
pi poterũt. Sed & sancti quiq; doctores & magistri ecclesię, sicut acceperũt, potestatem
calcãdi super serpẽtes & scorpiones, ita accipiunt potestatẽ etiam capiendi uulpes. Sic
enim data est potestas eis super omnẽ uirtutẽ inimici. Vna sine dubio ex cæteris inimí-
ci uirtutibus est uulpes, quæ exterminat uineas florẽtes, quæq; cum adhuc parua est, ca-
pi iubetur, sicut & in centesimo trigesimoseptimo psalmo, beatus dicitur qui tenet & al
lidit paruulos Babylonis ad petrã, nec permittit sensum Babyloniũ crescere in semetip
so & augeri, sed cum est in initijs allidit eũ, & tenet ad petram: tunc eũ facile perimitur.
Sic ergo ordo explanationis percurrat. Capite uulpes nobis pusillas, quæ uulpes exter
minant uineas florentes. Quod autẽ dicit nobis, hoc est mihi sponso & sponsę: uel certe
mihi & uobis qui estis sodales mei. Potest autem & ita accipi: Capite nobis uulpes: &
post distinctionẽ dici, pusillas exterminantes uineas, ut pusillas nõ tã ad uulpes q̃ ad ui-
neas referamus: ut uideantur pusillæ quidẽ uineæ exterminari posse: id est paruæ quæq;
animæ, & initia habentes, nõ firmæ & robustæ lædi posse à cõtrarijs potestatibus. Sicut Matt.18
in euangelio dicitur: Si quis scandalizauerit unũ de pusillis istis. In quo ostẽditur, quia & cã
dalizari nõ potest grandis & perfecta, sed pusilla & rudis anima, sicut in psalmo dicitur: Psal.119
Pax multa diligentibus nomen tuum, & nõ est illis scandalũ. Simili ergo exemplo po-
test uideri, quod pusilla quæq; uinea, incipiens uidelicet anima, possit à uulpibus, id est
malignis cogitationibus, uel prauis doctoribus lædi, perfecta uerò & ualida nõ possit.
Sed si capiantur à bonis doctoribus uulpes istæ, & abijciantur ex anima, tunc proficiet
in uirtutibus, & florebit in fide, Amen.

ORIGENIS ADAMANTII HOMILIAE IN VISIONES ESAIAE.

Visio prima. Et factum est in anno quo mortuus est Ozias rex, uidi dominum sedentem super solium excelsum. Cap. VI. Homilia I.

VANDIV Ozias rex uixit, non potuit uisionem uidere Esaias propheta. Erat enim Ozias peccator, & faciens malignum ante conspectum domini, & agens aduersus uoluntatem diuinæ legis. Ingressus est templum & sancta sanctorum, & ob hoc lepra perfusus in fronte est, ita ut extra ciuitatem uadens inter immundos computaretur. Talem igitur principem animæ oportet mori, ut uisionẽ dei uidere possimus. Neq; enim frustra scriptum est: Et factum est in anno quo mortuus est Ozias rex, uidi dominum. Vnicuique nostrum uiuit Ozias siue Pharao & non suspiramus Aegyptia opera facientes. Si autem moritur, tunc suspiramus, ut in Exodo scriptum est. Si Ozias uiuit, non uidemus gloriam dei: si aũt moritur, tunc uidemus statim ut moritur Ozias gloriam dei, tãtum hoc sit ut regnet in nobis sermo eius qui dixit: Ego aũt constitutus sum rex ab eo, & non regnet ira. Est quidem & peccati rex. Aposto lus id

Universidad de Deusto
Biblioteca

Rom.6 Ius ita sciẽs, ait: Non ergo regnet peccatũ in mortali uestro corpore. Miserabilis ille homo cui peccatum regnat, qui tali se tradit regi, despiciens regnum dei, & subijciẽs se uoluptati. Propterea uoluptatis amator, nõ est amator dei. Et secũdũ Apostolũ de quibus
2 Tim.3 dam dicitur: Amantes uoluptatem magis q̃ deum. Et quidem id ipsum non de his dictum est, qui omnino sunt infideles, sed de his qui intrinsecus commorantur uoluptatẽ magis q̃ deum amantes, qui habent figurationem pietatis, uirtutem autẽ eius negãtes. Hæc propter mortem regis Oziæ, post cuius interitum uidisse se ait uisionẽ Propheta. Quæ est autẽ uisio? Vidi dominũ sedentem super thronum excelsum & eleuatum, &c. Non omnis qui uidet deum, uidet eum sedentẽ super thronumexcelsum & eleuatum. Scio alium prophetam uidisse dominũ, & uidisse eum super thronum sedentem, sed nõ excelsum, neq; eleuatum. Differens scripturã Daniel, dicit: Throni positi sunt. & nõ erat excelsus ille thronus. Et ueniam, ut sedeam ad iudicandũ populum in ualle Iosaphat. Ergo hic in ualle sedit, & in ualle eum iudicaturus est, quẽ est condemnaturus. Aliud autẽ
Mich.1 est uidere eum sedentem super thronum excelsum & eleuatũ. Et in Michea: Egredere, & descendit deus. Et ut uideat Sodomam, descendit. Descendens ait, uidebo si secundũ clamorem eorũ uenientẽ ad me cõsummauerunt. Igitur deus aliquando sursum, aliquãdo deorsum iuxta dignitatem uidetur negotiorũ. Vidi ergo dominum Esaias ait, sedentem super thronum excelsum & eleuatũ. Si uideo deũ in his qui hic sunt regnantẽ, nõ eũ uideo super thronũ excelsum & eleuatũ. Si uideo eũ regnãtem cœlestibus uirtutib. uideo eum sedentem super thronũ excelsum & eleuatum. Quid est quod dicit cœlestibus uirtutibus? Throni, dominationes, principatus, potestates, uirtutes cœlestes sunt. Et si uideo eum, quomodo eis regnet in uerbo, uidi dominum sedentem super thronũ excelsum & eleuatũ. Et plena erat domus gloria eius. Sursum quoq; eleuatus est thronus eius, plenaq; est domus gloria eius. Non arbitror, quia plena est domus gloria eius, hæc quæ
Psal.24 in terra est. Domini est terra & plenitudo eius. Plenitudinẽ autẽ gloriæ dei nõ inuenies in præsenti: sed si quis ædificauerit templũ deo, uidebit gloria dei, & si seruat hoc quod dictum est, plena domus uidet gloria dei. Nescio autem an sic domus gloria compleatur. Et in Leuitico quantũ ad præsens pertinet negotiũ, deo largiente, legitur in collecta quæ sequitur, quia præcepit dominus quædã fieri ut uideatur domini gloria. Nec unquam apparebit gloria dei, si nõ hæc fiant. Cognoscimus autẽ illa cum lecta fuerint. Et Seraphim stabant in circuitu eius, sex alæ uni, & sex alæ alteri. Duo uideo Seraphim, & unumquodq; eorũ in semetipso habens sex alas. Deinde dispositio alarum. Et duabus quidem alis uelabant faciem, non propriam, sed dei: duabus alis uelabãt pedes, nõ proprios, sed dei: duabus autem alis uolabãt. Iuxta quod scriptũ est, contrarium sibi uidet. Si stabant, uolare nõ poterant. Scriptũ uero est: Seraphim duo stabãt in circuitu eius, sex alæ uni, & sex alæ alteri: & duabus quidem uelabant faciem, & duabus uelabant pedes, & duabus uolabant, & clamabant alter ad alterũ. Verum hæc Seraphim quæ circa deũ sunt, quæ sola cognitione dicunt: Sanctus, sanctus, sanctus, propter hoc seruant mysteriũ trinitatis, quia & ipsa sunt sancta. His enim in omnibus quę sunt, sanctius nihil est. Et
Caue nõ leuiter dicunt alter ad alterum, Sanctus, sanctus, sanctus, sed salutarem omnib. cõfessionem clamore pronunciant. Quæ sunt ista duo Seraphim? Dominus meus Iesus & Spiritus sanctus. Nec putes trinitatis deserere naturã, si nominum seruantur officia. Operiebant faciem dei. Exordium enim dei ignotum est. Sed & pedes. Nouissimũ enim quod in deo nostro est, non cõprehenditur. Sola enim media uidentur. Ante ista quæ fuerint, nescio: ex ijs quæ sunt, intelligo deũ. Post ista quæ futura sint, iuxta quod futura sunt, ne scio. Quis pronunciauit ei? Dixit Ecclesiastes: Annũciate mihi priora & nouissima quę
Esa.41 erunt, & dicã quoniã dij estis. Hinc & Esaias ait: Priora annunciate nobis, & ponemus cor nostrum, & sciemus, & nouissima eorum quæ uentura sunt, indicate nobis. Quæ uẽtura sunt, in futurũ nunciate, & dicemus quoniam dij estis. Ex quo si quis dixerit præterita, & poterit nouissima dicere: Deus est: quis ergo potest dicere præter Seraphim, Sanctus, sanctus, sanctus? Seraphim autem nudauerunt quandã partem dei, ut ita dicã, medietatem eius, & clamabant aliud ad aliud assistẽtia deo, atq; dicentia, Sanctus, sanctus, sanctus. Stant igitur & mouentur, stant cum deo, mouentur demonstrãtia deum. Intelli ge enim quia uelant faciẽ, uelant pedes, non mouentur quæ uelata sunt, nõ uelant quæ uolant

uolant, & dicunt: Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus sabaoth, plena est omnis terra gloria eius. Domini mei Iesu Christi nunciatur aduentus, nũc itaq; plena est omnis terra gloria eius. Aut certe necdum plena est, sed futurũ ut impleatur, cum expleta fuerit oratio, qua patrem nos ipse dominus iussit orare. Cum oraueritis, inquiens, dicite: Pater no- Matt.6
ster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum. Aduenìat regnum tuum. Fiat uolũtas tua sicut in cœlo & in terra. Adhuc in cœlo uoluntas est patris, in terris necdũ uoluntas eius expleta est, ut ipse Iesus iuxta dispensationem carnis quam induerat, ait: Dedit mihi uniuersam potestatem, ut in cœlo & in terra. Nũquid potestatẽ non habet in terra is qui habebat in cœlis? & aliquid de mundo acciperet, qui in sua uenerat? Sed ut ita crederetur deus in terra, quomodo credebat in cœlo, ergo accepit potestatẽ homo Christus, quam ante non habuit: & usq; ad præsens necdum habet in terra omniũ potestatẽ. In his quippe qui peccant, necdum regnat, sed quãdo ei data est & horum potestas, cum ei subdita fuerint omnia, tunc complebitur potestas, & perambulabit subijciens sibi omnia. Quidã autem necdum uolunt subijci ei, uerum adhuc inimicis eius subijciuntur. Nos porrò dicamus: Nónne deo subiecta erit anima mea? apud eum enim salutare meum. Et duabus uolabant, & dicebant alterum ad alterum: Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus Sabaoth, plena est omnis terra gloria eius. Et eleuatum est superliminare à uoce qua clamabant. uoce Iesu Christi & uoce spiritus sancti. Si aliquis è nobis clamantium audierit uocem Iesu Christi & spiritus sancti, eleuatur superliminare, & altius fit quàm eo tempore
Psal.24 cum eleuatum est, quumq; dictũ est: Attollite portas principes uestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ. Et domus impleta est fumo. Ex remissione ignis cũcta impleta est domus. Fumus autem uapor ignis est. Et dixi: O miser ego, quoniam compunctus sum, quia cum sim homo, & immunda labia habeam. Non possum sentire quare humiliauerit seipsum Esaias. Verum dicit: testimonium enim dat scriptura, quia eius naturæ contumeliã, si filius à patre mittitur. Deniq; ut unitatẽ deitatis in trinitate cognoscas, solus Christus in præsenti lectione nunc peccata dimittit, & tamen certum est à trinitate peccata dimitti. Qui enim in uno crediderit, credit in omnibus. Deferatur ergo mihi de altario cœlesti forceps, ut tãgat labia mea. Forceps domini si tetigerit labia mea, mundat ea. Et si mundauerit ea, & circumciderit à uitijs, ut nuper diximus, aperiam uerbo dei os meum, nec ulterius sermo immundus exiet ex ore meo: quia cum sim homo, et immunda labia habeã, in medio quoq; populi immunda labia habẽtis habito. Seraphim quod missum fuit, mundauit labia prophetæ, non mundauit autem labia populi. Cõsessus est enim ipse immunda labia se habere, & in medio populi immũda labia habẽtis habitare. Sed hoc quod missum est Seraphim, nõ iudicauit dignos esse de populo, ut & illorum labia emũdaret, & idcirco adhuc impie agũt, idcirco adhuc domino meo Iesu Christo repugnant, adhuc ei maledicunt immundis labijs. Ego autem precor, ut ueniẽs Seraphim, emũdet labia mea. Et regem dominũ sabaoth uidi oculis meis. Cur nõ dicamus in
Exod.33 præsenti traditionem quandam Iudæorum ueri similem quidem, nec tamen ueram, & solutionem eius quare non inueniamus: Aiunt ideo Esaiam esse sectum à populo, quasi legem præuaricantem, & extra scripturas annunciantem. Scriptura enim dicit: Nemo uidebit faciem meam, & uiuet. Iste uerò ait: Vidi dominum sabaoth. Moyses (aiunt) nõ uidit, & tu uidisti. Et propter hoc eum secuerunt, & cõdemnauerunt eum ut impium. Nõ enim sciebant quia duabus alis uelauerunt faciem dei Seraphim. Vidi dominum, sed faciem non uidit Esaias, nec Moyses uidit. Posteriora uidit (ut scriptũ est) Moyses. Verumtamen uidit dominum, etsi faciem eius non uidit. Et hic ergo uidit, licet faciem non uiderit. male igitur cõdemnauerũt Prophetam. Et regem dominũ Sabaoth uidi oculis meis,
Matt.23 & missus est ad me unus de Seraphim. Non est unus domini mei Iesu Christi aduentus quo descendit ad terras: & ad Esaiam uenit, & ad Moysen uenit, & ad populum uenit, & ad unumquẽq; prophetarũ uenit: neq; tu timeas, etiamsi iam cœlo receptus est, iterũ ueniet. Quia autem & ante præsentiam carnalem ad homines uenerit, ipsum accipe testẽ denũciantẽ atq; dicentem: Hierusalem Hierusalẽ quæ occidis prophetas, & lapidas eos

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui missi sunt ad te, quoties uolui colligere filios tuos. Quoties uolui. Non dicit, nõ uidi te nisi isto aduẽtu: sed dicit, quoties uolui. Et per singulos prophetarũ conuertẽs se, Ego, inquit, eram Christus, qui loquebar per prophetas. Dixi, neq; tu timeas, & nũc mittit̃ le-
Matt.28 sus Christus. Non mentit̃. Vobiscum sum (ait dñs) omnes dies usq; ad cõsummationem seculi. Nõ mentit̃. Vbi duo uel tres collecti sunt in nomine meo, & ego sum in medio eorũ. Quoniã igit̃ præsto est, & assistit Iesus Christus, & paratus est & præcinctus summus sacerdos offerre patri interpellatiões nostras, surgẽtes ꝓ ipsum sacrificia patri offeramus. Ipse.n. ꝓpitiatio est ꝓ peccatis nostris, cui est gloria & imperiũ in secula seculorũ, Amẽ.

Homilia secunda, de eo quod scriptũ est: Ecce uirgo in utero cõcipiet, &c. Cap. VII.

QVANTVM ad dictum attinet, uerecundè fecit Achaz, cum ei fuisset imperatum, ut peteret signum in profundum aut in excelsum, & rationẽ reddidit cur petere noluerit. Ait quippe: Non petam, & non tentabo dominũ. Est tamen super hoc uerbo culpatus, & dicitur ad eum: Audite nunc domus Dauid. Nunquid modicum uobis præstare certamen hominibus, & quomodo domino præstatis certamen? Deinde dicitur hæc repromissio. Ideo dominus ipse dabit uobis signum. Ecce uirgo in utero concipiet, & pariet filium, & uocabis nomen eius Emmanuel. Hæc exponãtur, & de reliquis uidebimus, indigentes & in illis gratia dei ut manifestentur. Iubetur ut petat signum, non simpliciter, sed sibiꝑsi. Sermo quippe ait: Pete tibi signum à domino deo tuo in profundum aut in excelsum. Propositum est signũ dominus meus Iesus Christus. Hoc enim est signum quod iubetur ut sibi postulet in profundũ aut in excelsum. In profundum quidẽ, quia qui descendit, ipse est. In excelsum uerò, quia qui ascendit super omnes cœlos, ipse est. Mihi autem hoc signum propositum dominus meus Iesus Christus in profundum & in excelsum, nihil prodest, si non mihi fiat mysterium de profundo & excelso eius. Cum enim ego recepero mysteriũ de Christo Iesu de profundo & excelso, tunc accipiam signum secundum præceptum domini, & dicetur mihi quasi habẽti in
Rom.10 memetipso profundũ & excelsum. Neq; dixeris in corde tuo, Quis ascendit in cœlum? Hoc est Christum deducere. Aut quis descendit in abyssum? hoc est Christũ ex mortuis reducere. Iuxta est uerbum tuum uehemens in ore tuo, & in corde tuo. Præcipitur ergo nobis omnibus, ut petamus nobis hoc signum, ut nobis utile fiat signum quod dat dominus deus in profundũ & in excelsum. Si quis aũt est qui sciat, & rationabili cõtemplatione cognoscat hoc quod dictũ est, in profundũ & in excelsum, nõ disiunctiuè esse dictũ. significat enim hoc quod utrunq; possit, Pete tibi signum à domino in profundũ & in ex-
Eph.3 celsum. Et in promissione aũt dixit Apostolus: Vt cognoscamus quid sit profundũ, & excelsum, & longitudo, & latitudo. Et dixit Achaz, non petam. Incredulus fuit. Dixit enim: Pete tibi ipsi. Populus aũt usq; hodie non petit signũ, propterea non habet illum, & præbet domino certamen populus qui non recipit dominũ meum Iesum Christum. Deinde alia sequitur quæstio. Isto enim dicente: Non petam, neq; tentabo dominũ: & æstimante tentationem esse si peteret signum, ait: Audite nunc domus Dauid. Nunquid uobis modicum est præstare certamen hominibus, & quomodo domino præstatis certamen? Nõ præstat aũt certamen domino, neq; hominibus eum arbitror præstare certamẽ, qui petit signum in profundũ aut in excelsum. Certamẽ quippe dei est, quomodo saluet hominẽ. Non præstat igitur certamẽ domino qui confugit ad salutem. Qui uerò domino certante ut saluet hominẽ, fugit à salute, & procul recedit à domino; præstat domino certamẽ. Ideo dabit dominus ipse uobis signum. Ecce uirgo in utero concipiet, & pariet filium, et uocabis nomen eius Emmanuel. Veritas exẽplariorũ prophetæ huius dicit, uocabis. In Matthæo porrò scimus lectitari, Et uocabit̃ nomen eius Emmanuel. Non possumus dicere, quia oporteat minus aliquid facere de Propheta. Quomodo uerò euangeliũ hanc habet scripturã? Vtrum ab aliquo non intelligente, & ad faciliora currẽte, quomodo & in alijs multis factũ est: an sic à principio, ut dicat forsitan aliquis editum esse Euangeliũ: qui uult deliberet. Propheta quidẽ manifeste habet, & uocabis nomen eius Emmanuel. Nouí quendã in exordio scripturarũ Euangelij legentẽ. Et uocabis nomen eius Emmanuel, dixisse intra seipsum: Quid est uocabis? Quis uocabit? Achaz. Et quomodo potuit Achaz de saluatore qui post generationes multas uenit, audire, Vocabis nomẽ eius Emmanuel

manuel: atq; ita pro eo quod est uocabis, scripsisse uocabitur. Sed uide qa non Achaz dicitur: Et uocabis nomẽ eius Emmanuel, sed domui Dauid uide manifeste dictũ. Audite nunc domus Dauid: Nunquid modicũ uobis est præstare certamen hominibus, & quomodo domino præstatis certamen? Ideo dabit dñs ipse uobis signũ. Ecce uirgo in utero cõcipiet, & pariet filiũ, & uocabis nomen eius Emmanuel. Sed quãdo itaq; nõ intelligimus hoc quod dictũ est, nihil ex eo minus faciamus, neq; ad faciliora curramus, sed expectemus donec gratia dei subijciat nobis per illuminationẽ scientiæ illuminationem quæstionis: aut certe rursum gratia dei per quẽ uult illuminet nos, ut nõ ultra quæramus, sed quæstio nostra soluat̃. Si aũt temere ad nõ intellecta prorũpimus, nos ipsos causabimur. Quæ est ergo domus Dauid? Si Dauid Christus est, ut frequẽter probaui, domus Dauid nos sumus ecclesia dei: & dicit̃ nobis qui ecclesia sumus, ut nõ præstemus certamen deo suprà dictum, sed dante domino signũ suscipiamus illud. Nobis, nõ domui Dauid ista dicuntur. Et prophetatur, quia si quis est domus Dauid, uocabit nomẽ eius Emmanuel. In aduẽtu enim Christi sola ecclesia nostra de Christo dicit: Nobiscũ deus. His ut dedit gratia dei explanatis, alia iam quæramus ænigmata. Butyrũ & mel manducabit. Quomodo Christus prophetat̃ butyrũ & mel comesturus? Si hoc fuerit expositũ domino tribuente, rursus ea quæ sequũtur, aliam nobis ingerent quæstionẽ. Vtinamq; omnes faceremus illud quod scriptũ est: Scrutamini scripturas. Plura ex corporalib. cibis nominata sunt in *Ioan.5* scripturis pro escis spiritalibus. Quasi modo nati paruuli rationabile & sine dolo lac desiderate. Ergo est sine dubio lac rationabile, & oportet nobis istiusmodi lac quærere. Rursum in Prouerbijs de melle scriptũ: Mel inueniens comede quod sufficit, ne forte plenus *Prou.25* euomas. Num curauit spiritus sanctus de melle isto quod notũ est, ne forte plus comedamus? Sed sciens utiq; spũs sanctus mel spiritale ait: Mel inueniens comede quod sufficit. Quid aũt sentiens spiritus sanctus præcepit nobis, ut si inueniremus mel, inuenibile est si quidẽ mel, comedamus quod sufficit? Vade (ait) ad apẽ, & disce quomodo operatrix est. *Prou.6* Et inueniunt̃ prophetæ apes esse. Fingunt siquidẽ ceras, & mella cõficiunt; & si audẽti mihi expedit dicere, faui eorũ scripturæ sunt quas reliquerunt. Et uolens ueni ad scripturas, & inueni mel. Sed comede mel. Et in Prouerbijs rursus dicit: Bonus est enim fauus, *Prou.24* ut indulcentur fauces tuæ. Putásne hoc dicit spiritus sanctus, Comede mel quod in usu est, bonum enim est? Ego nõ audeo dicere qa de melle corporeo mihi præcipiat spiritus sanctus, comede mel. Ecce nõ habeo, aut certe naturæ huiusmodi sum, ut de melle comedere non possim: qua ratione mihi dicit, comede mel, & noli comedere carnes, sed comede fili mel, bonum est enim. Si uideas apes prophetas, & opus eorũ mella uel fauos, tunc uidebis quomodo pro dignitate sancti spiritus intelligas, comede mel fili, bonũ est eñ. Si quis meditatur eloquia diuina, & nutritur sermonibus scripturarũ, complet mandatũ diuinum iubens, comede mel fili: & faciens quod iussum est, potitur sermone qui sequit̃, Bonum est enim. Quia bonũ est hoc mel, quod in scripturis inuenitur. Quod aũt dicitur: Vade ad apem, istiusmodi est. Est quædã (ut ita dicã) apis super apes: & quomodo inter apes rex quidã est qui nominatur esse rex, sic princeps apũ dñs meus est Iesus Christus, ad quẽ mittit me spiritus sanctus ut comedã mel, bonum est enim, & fauus eius ut indulcentur fauces meæ. Et forte subtiliores literæ faui erunt, mel uerò est qui in his est intellectus. Iste porrò qui est natus ex uirgine Emmanuel, butyrũ & mel mãducat, & quærit ab uno quoq; nostrũ butyrum mãducare. Quomodo à singulis nostrũ butyrũ quærit & mel, sermo edocebit. Opera nostra dulcia, sermones nostri suauissimi & utiles, mella sunt quæ mãducat Emmanuel, quæ mãducat iste qui natus est de uirgine. Si uerò sermones nostri amaritudine pleni sint, ira, animositate, molestia, turpiloquio, uitijs, cõtentione, dedit in os meũ fel, & non comedit ab his sermonibus saluator. Comedet aũt saluator de sermonibus qui sunt apud homines, si fuerint sermões eorũ mel. Approbemus hoc de scripturis: *Apoc.3* Ecce sto ad ostiũ, & pulso. Si quis aperuerit mihi ostiũ, ingrediar ad eum, & cœnabo cum illo, & ille mecum. Igitur ipse pollicetur se ex nostris cœnaturũ nobiscum esse. Certũ est autẽ quia & nos cum illo cœnamus, si cœnemus illũ. Comedẽs quippe de nostris bonis sermonibus, operib. & intellectu, repascit nos suis escis spiritalibus, & diuinis, & melioribus. Propterea qa beatũ est suscipere saluatorẽ, apertis ostijs principalis cordis nostri, præparemus ei mella, & omnem cœnã eius, ut ipse nos ducat ad magnam cœnã patris in

regno cœlorũ, quæ est in Christo Iesu, cui est gloria & imperiũ in secula seculorũ, Amen.

Homilia Tertia, de septem mulieribus. Cap. XI

SEPTEM mulieres patiuntur opprobriũ, & circumeunt quærentes eum reci-
S pere, qui possit auferre opprobriũ earum. Ipse septem mulieres repromittunt ut suum panem manducent, & uestimentis suis operiantur. Non necesse habent panem eius, sed nomen eius qui opprobrium earum possit auferre. Non indiget uestimentis hominis quem assumunt. Meliora habent uestimenta q̃ potest eis homo præstare. Lautiores habent cibos, q̃ conditio potest humana largiri. Cuius ergo sint septem mulieres, & quod sit opprobrium earum, dignum est considerare. Septem mulieres una
Esa.11 sunt. Spiritus enim dei sunt. Et ista una, septem sunt. Spiritus enim dei est spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & uirtutis, spiritus scientiæ & pietatis, spiritus timoris domini. Ista sapientia patitur opprobrium à multis sapientijs insurgentibus in se. Iste uerus intellectus sustinet opprobrium ab intellectibus falsis. Istud magnum consilium opprobratur à multis consilijs non bonis. Ista uirtus maledicit̃ à quadam, quæ cum non sit uirtus, repromittit se esse uirtutẽ. Ista scientia patitur opprobrium à quadam falsi nominis scientia nomen suum surripiente. Ista pietas exprobratur ab ea, quæ cum se dicat esse pietatẽ impietas est, & impios instruit. Iste timor patit̃ opprobriũ ab eo qui putatur esse timor, Multi enim pollicentur diuinũ metum, sed nõ cum scientia metuunt. Quomodo ergo istæ septẽ patiãtur opprobriũ consideremus. Vide sapientiã seculi huius, uide sapiẽtiam principũ mũdi huius, quomodo exprobrant sapientiã Christi mei, & quomodo exprobrant sapientiã iudaismi ueri, iuxta quem nos circũcidimur spiritaliter, isti uerò pręcidunt̃. Intellige itaq; quomodo sapiẽtia seculi huius & principũ mũdi istius, maledicũt sapientiæ: & ob hoc quærit̃ homo qui cum istis septẽ spiritalibus uelut mulieribus sit, ut auferat earum opprobriũ. Proprie unus est homo qui auferat earũ opprobriũ. Quis est iste homo? Iesus qui exiuit iuxta carnem de radice Iesse factus ex semine Dauid secundũ carnẽ, prædestinatus filius dei in uirtute iuxta spiritũ iustificationis. Exijt quippe de radice Iesse. Virga em̃ primogenitus omnis creaturæ, uirga nõ est qui in principio erat apud deum deus uerbũ, sed uirga de radice Iesse, qui iuxta carnẽ natus est. Exijt enim uirga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendit. Quis est flos, & quæ est radix? Ambo enim in unũ idipsum subiacẽt. Differentia aũt est negociorũ. Nam si peccator es, nõ est tibi flos,
1 Cor.4 nec̃ uidebis florẽ qui est ex radice Iesse. Veniet enim & ad te uirga, quo modo Apostolus uirgæ & floris loquit̃. De uirga quidẽ dicit: Quid uultis, in uirga ueniam ad uos? De flore uerò: An in charitate dei & spiritu mãsuetudinis? Exijt ergo de radice Iesse uirga sapientiæ ei qui supplicijs plectit̃, uirga ei qui indiget increpatione, uirga ei qui necesse habet ut arguatur: Flos uerò ei qui iam eruditus est, & nõ indiget dura correctione, uel certe nõ indiget pœnis, sed ualẽti iam florere incipere, & ad perfectũ fructum exire. Primũ em̃ flos ostendit̃, deinde post florẽ uirga fit, & ad fructũ exit. Exijt uirga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescent super eum septẽ mulieres spiritus domini, spiritus sapientiæ & intellectus requiescet super eum. Spiritus em̃ sapiẽtiæ nõ requieuit in Moyse, spiritus sapientiæ nõ requieuit in Iesu Naue, spiritus sapientiæ nõ requieuit in singulis prophetarũ, in Esaia, in Hieremia. Nec uerò quasi blasphemantem me lapidetis dum uelim glorificare dominũ meum Iesum Christũ: sed sustinentes cõsiderate quod dicitur, & uidebitis quia in nullo eorũ requieuerit spiritus, nõ quod ad nullũ eorũ uenerit, sed quòd in nullo requieuerit. Venit super Moysen, & nõ credidit Moyses post spiritũ sapientiæ qui uenit ad eum. Audite enim, ait, cõtumaces. Nunquid ex petra ista educã uobis aquã? Venit super omnes iustos, uenit & super Esaiã, sed quid ait? Immunda labia habens, & in medio populi immũda labia habentis, ego habito. Venit spiritus sapiẽtię post illam forcipẽ, & ignẽ, uenit ad immunda labia habentẽ, sed non requieuit. Ministro quidem eo usus est, nõ aũt requieuit. Tribulatur ad quẽcunq; uenerit hominẽ. Peccat enim
Iob.15 omnis homo, nec est iustus super terrã qui faciat bonum, & nõ peccet. Nemo mundus à sordibus, nec̃ si una dies sit uita eius, numerati aũt menses eius. Igitur super nullũ requiescit. Possumus & de Euãgelio probare, quia uenit spiritus super multos, & nõ mansit in
Gen.6 eis. Ante paululũ lectum est: Nõ permanebit spiritus meus in hominibus istis in æternũ, Non ait, nõ erit, sed non permanebit. Vnũ uidit Ioannes solũ in quo permansit, & signũ hoc

hoc erat: Super quem uideris spiritũ descendentẽ, & manentẽ in eo, iste est filius dei. Ministrauit quidã uerbo dei, spiritu descendẽte: post modicũ peccat, post modicũ ociosum uerbum loquit̃: nescio autẽ si & sine peccato maneat. Putásne præsente spiritu peccare cõceditur? Super nullũ ergo requieuit spiritus dei, secundũ quod scriptum est: Exijt uirga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendit, & requiescit super eum spiritus dei, spiritus sapiẽtiæ, spiritus intellectus, spiritus cõsilij & uirtutis. Propter hoc magni consilij est angelus, propter hoc inualuit, & inualescens ascendit, & miranť eum uirtutes ascendentem, & dicunt de eo: Iste est dñs fortis & potens in prælio. Ad hunc ergo dicã in cœlestia ascendentẽ, uel ad fortitudinem eius, Et requieuit super eum spiritus cõsilij & fortitudinis. Fortitudo mea, & laus mea dñs, & factus est mihi in salutẽ. Requieuit ergo super eũ spiritus dei, spiritus sapiẽtiæ & intellectus, spiritus cõsilij & fortitudinis, spiritus sapiẽtiæ & pietatis, & impleuit eum spiritus timoris domini. Mulieres igitur quærentes quẽ assumant, apprehendent septem unũ hominẽ. Et hoc ex prioribus pendet, & oportet primo cognoscere quãdo recipiant septẽ mulieres unum hominẽ. Cum fortes Hierusalẽ humiliati fuerint, cum luxerint thecę eorũ ornamenta filiarũ Sion, cum derelicta fuerit illa sola, cũ elisa fuerit ad terrã, tunc apprehendent septẽ mulieres unum hominẽ dicentes: Panem nostrũ manducabimus, & uestimentis nostris operiemur: ueruntamen nomen tuũ inuocet̃ super nos. Tunc apprehendent & uere tenebunt septẽ mulieres hominẽ unum Iesum Christũ dominum nostrũ, iuxta quod intelligitur homo, iuxta quod natus est, iuxta quod corpus assumpsit. Apprehendent septem mulieres hominẽ unum dicentes: Panem nostrũ manducabimus. Multi ambulant homines, & nullum apprehendunt mulieres, nullus eis placet homo. Nõ enim propter inopiam hominum unum hominẽ apprehendunt, non propter raritatẽ hominis qualem uoluerunt, talem quæsierunt: unũ solum repererunt hominẽ quem apprehenderunt, ut dicant ei: Panem nostrũ manducabimus, & uestimẽtis nostris operiemur. Est quidã cibus sapientiæ, est quidã cibus similiter intellectus & reliquorũ spirituum. Quis est iste cibus? Non timeo dicere, cibus alius est extra
Ioan.6 istos: forte ut meus est cibus sermo dei, qui ait: Ego sum panis uiuens qui de cœlo descẽdi, & uitam do mundo: sic sapientiæ cibus ipse pater. Propter hoc est: Meus cibus est, ut faciam uoluntatẽ eius qui me misit, ut cõsumem opus eius. Nec putandũ est aliquo indigere sapientiã & intellectũ, cæterosq; spiritus, quia alium cibum habeãt, cum totius dispensationis unus sit cibus natura dei. Panem nostrũ manducabimus, & uestimentis nostris operiemur. Est quidam ornatus sapiẽtiæ quo decorat̃. Ornata est sermone sapiẽtia. Singulæ harum mulierũ habent ornamenta. Veruntamen nomẽ tuum inuocetur super nos, aufer opprobriũ nostrum. Quod est nomen sapientię? Iesus, Quid est, Inuocetur nomen tuũ super nos? Ego sum sapientia, uolo tuo nomine uocari, ut ego sapientia dicar Iesus, ut intellectus, & cõsilium magnum, & fortitudo, & scientia, & pietas & timor dei nõ minẽtur Iesus, ut omnia in omnibus nomen tuũ fiat. Nomen tuum inuocetur super nos, aufer opprobriũ nostrũ. Reuera abstulit opprobriũ Iesus. Idcirco surgentes, oremus deũ qui hunc misit hominem, ut septem mulierum spiritus in eo requiescerẽt, ut & nobis iste homo tribuat cõmunionem harum mulierum: ut assumentes eas fiamus sapiẽtes, intelligentes in deo & hominibus, uirtutibus adornantes animam nostram in Christo Iesu, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Homilia Quarta, de uisione dei & Seraphim. Cap. VI

IMPOSSIBILE est inuenire principium dei. Principium ortus dei nusquam
I comprehendis. Non dico tu, sed nec̃ aliquis, nec̃ aliud quicquam eorũ quæ subsistunt. Solus saluator & spiritus sanctus qui semper fuerunt cum deo, uident faciem eius: & forte angeli qui uident iugiter faciem patris qui est in cœlis, uident & principia negociorum. Sic autem & pedes abscondunt ante homines Seraphim. Nõ uisima enim ut sunt, non ualent enarrari. Quis annunciauit de nouissimis? ait scriptura. Quæ uidemus (ut tamen concedatur, quia aliqua uidemus) media sunt: quæ ante mundum fuerint, ignoramus. Fuerunt porrò quædam ante mundũ. Quæ post mundum secutura sunt, ad certum non apprehendimus. Erunt autem alia post mundum. Ea igitur quæ
Gen.1 scripta sunt: In principio fecit deus cœlum & terrã, terra autẽ erat inuisibilis, incomposita, & tenebræ erant super abyssum, & spiritus dei ferebatur super aquas, apprehendunt̃.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mundæ erant aquę iſtę, in quibus incubabat ſpiritus dei. Sed & tenebrę quę ſuper abyſſum erant, nõ ſunt ingenitæ. Vtrunq; enim ex nihilo creatum eſt. Audi in Eſaia dicẽtem dominũ: Ego deus qui conſtruxi lucẽ, & feci tenebras: Audi ſapientiã in Prouerbijs præ- Eſa. 45 Prou. 8
dicantem: Ante omnes abyſſos nata ſum. Non erant iſta ingenita: ſed quãdo, uel quomodo ſunt nata, neſcio. Velãtur enim à Seraphim priora operũ dei, id eſt facies dei: ſimiliter aũt & pedes. Ea quæ poſt extremũ ſeculum futura ſunt in ſecula ſeculorũ, quis poteſt exponere? Garrulorũ eſt hominum horum notitiã polliceri, neſcientium quia homo ea tãtum poteſt capere quæ media ſunt, & ea quæ poſt mundũ uſq; ad cõſummationẽ in iudicio ſunt futura, de pœnis, de retributione. Et horũ quoq; multa abſcõſa ſunt nobis, ut ꝓpter hoc quidem ſcriptũ ſit, Duabus uelabãt faciem. Non ſolum aũt uelabant, ſed & contegebant, id eſt ſic uelabant, ut nec modicũ uideretur priorum, dico aũt facie: neq; paulum quid agnoſceretur nouiſſimorũ, hoc eſt pedum eius. Duabus uolabant. Aperta ſunt media ad contemplandũ. Et clamabant alter ad alterũ. Nõ alter ad plures, ſed alter ad alterum. Audire enim ſanctitudinẽ dei quæ annunciatur à Saluatore, iuxta dignitatem rei nemo poteſt niſi ſpiritus ſanctus: quomodo rurſum inhabitare ſanctimoniã dei quæ annunciatur à ſpiritu ſancto, nemo poteſt niſi ſolus Saluator, Ob id alter ad alterum clama- Eſa. 6
bant, & dicebant, Sanctus, ſanctus, ſanctus. Non eis ſufficit ſemel clamare ſanctus, neq; bis, ſed perfectũ numerum trinitatis aſſumunt, ut multitudinẽ ſanctitatis manifeſtẽt dei, quę eſt trinę ſanctitatis reperita cõmunitas, ſanctitas patris, ſanctitas unigeniti filij, & ſpiritus ſancti. Etenim ſanctificãs & ſanctificati ex uno omnes. Qui ſanctificat Saluator eſt, iuxta hoc quod homo eſt à deo patre accipiẽs ſanctitatẽ. Dicunt itaq;, Sanctus, ſanctus, ſanctus dñs deus Sabaoth. Interpretaẽ Sabaoth (ut Aquila tradidit) dominus militiarũ. Plena eſt omnis terra gloria eius. Olim plena domus erat gloria, nunc uerò his qui ſuper terrã ſunt, à Seraphim prophetaẽ, quia futurum ſit ut uniuerſam terrã gloria dei mei Chriſtus impleat. In omnibus quippe qui cõuerſatione ſua glorificãt deũ, gloria dei eſt, atq; ita uniuerſa terra plena eſt gloria dei. Olim nõ omnis terra plena erat gloria dei, ſed unus angulus terræ, quando dicebaẽ: Notus in Iudæa deus, in Iſrael magnũ nomen eius. Gloria deo, qui miſit filiũ ſuũ, ut omnis terra plena fieret gloria ſua. Sed quid tibi prodeſt, ſi terra plena ſit propter eccleſias beatorũ, qui ubicunq; ſunt, ſunt gloria dei, tu aũt nõ ſis particeps gloriæ plenitudinis dei? Et tu ergo labora, & in cũctis enitere ut ſis gloriã dei quę reris, ut inhabitet & inueniat locũ in te, & fias etiã tu cum omni terra in qua eſt gloria dei plena, gloria eius. Quomodo fit per ſingulos noſtrũ plenitudo gloriæ dei? Si quæ facio quæ loquor, in gloriã dei fiant, plenus ſermo meus & actus fit gloria dei. Si & proceſſus, & ingreſſus meus in gloriã dei eſt, ſi cibus, ſi potus meus, ſi omnia quæ facio in gloriã dei fiant, & ego particeps ſum iſtius dicti, Plena eſt terra gloria eius. Cum ergo omnia iſta ſecero, eleuatũ eſt ſupliminare à uoce Seraphim, qua clamabant: Beatũ eſt itaq; unũquẽq; noſtrũ ita laborare ut particeps fiat oſtij, & ſuperliminaris oſtij, quod iuxta intellectũ eſt Chriſtus deus. Neq; eñ indecens dictu reor oſtiũ carnem, & ſuperliminare uerbum nuncupari. Eleuatum eſt ſuperlimínare à uoce qua clamabãt, & domus repleta eſt fumo. Fumus iſte donũ eſt de gloria dei. Et dixi: O miſer ego, quoniã cõpũctus ſum. Anteq; uideas uiſionẽ, non cõfiteris te eſſe miſerũ ô Eſaia? Nõ ait: quãdiu uixit Oſias, neq; in ſenſum meũ uenit quia miſer eſſem. Incipio aũt noſſe quia miſer ſum, quando uideo uiſionẽ mo- 2 Paral. 26
rientem mihi Oſia rege leproſo, & dico: O miſer ego. Nunc incipio & ego cõfiteri dño, & dicere de memetipſo, O miſer ego, quõ Eſaias dicit: O miſer ego. Proxime autẽ huic & Rom. 7
Apoſtolus dicit: Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Beatũ eſt ergo ut miſerũ me fatear. Si me humiliauero, & pœnitẽs ſuper peccatis meis fleuero, exaudiet me deus, & dabit mihi liberatorẽ, & dicã gratias deo per leſum Chriſtũ dñm noſtrũ. Verũ ex corde dicamus, Miſer ego ſum. Vnuſquiſq; recordeꝛ cauſas miſeriarũ ſuarũ, & delicta, & dicamus ſurgẽtes ad orationẽ, memores quidẽ quaſi cõfitẽtes, obliti aũt quaſi iam nõ faciẽtes, & dicamus: Miſer ego, quoniã cõpunctus ſum. Nõ eſt cõpunctus anteq; uideret uiſionẽ, anteq; Oſias morereꝛ: cum incipit pœnitentiã agere, ſtatim dicit: quoniã cõpunctus ſum. Si quis ſine ſenſu eſt iuxta interiorẽ hominem, cum peccator ſit, non cõpungitur: ſed quaſi in exteriora membra licet adhibeas ſtimulũ, nõ ſentit mortuũ corpus, eodẽ modo ſi adhibeas peccatori uerba diuina mortificato ꝓ peccatũ, & nõ agẽ-

ti pœnitentiam, neq; mœſtus eſt, neq; pœnitet, neq; habet triſtitiam operantẽ confeſſionem, triſticiam quæ ſecundũ deum eſt. Si quis autẽ uult ſaluari, & audierit ſermones arguentis ſe, & corripiẽtis, ſtatim dicit: Miſer ego. Nec ſufficit dicere, miſer ego, apponẽ dum eſt ei, quia compunctus ſum. Vtinamq; amplius compungamur. Quãto eñ plus compungimur, tanto plus nobis peccatorũ uincula laxanẽ. Propter hoc Achaz ille non multum utilitatis eſt conſequutus, quia non multum cõpunctus eſt: ſed cõpunctus quidem eſt ſemel tantũ. Quamobrem dictum eſt: Vidiſti quomodo cõpunctus eſt Achaz. Si uerò quis talis fuerit ut non ceſſet compungi, dicit ſimiliter ut apoſtolus: Nõ ſum dignus uocari apoſtolus propter hoc quod perſecutus ſum eccleſiã dei. & : Mihi minimo omnium ſanctorum data eſt iſta gratia. &: Fidelis deus, quia Ieſus Chriſtus uenit in hũc mundum peccatores ſaluare, quorum primus ego ſum. Vidésne quia multum compũctus eſt, & non ſemel, ſed ſemper ſcribens, & loquens, & agens cõpunctus eſt? quomodo & Eſaias in præſenti, qui dicit: O miſer ego ſum, compunctus ſum, quia cum ſim homo, & immũda labia habeã, & in medio quoq; populi immũda labia habentis habitem. Annotemus & aliud quiddã, quia peccata Eſaię nõ in factis, ſed tantũ in ſermonib. erãt. Propter quod aít: Quia cũ homo ſim, & immũda labia habeam. Erat aũt & populus immũda labia habens. Non decuit eum accuſare populũ, & dicere plura peccata in eo eſſe quàm immundorũ labiorũ. Et regem dominũ ſabaoth uidi oculis meis. Si qñ de deo cogitauerimus, cũ adhuc ſumus peccatores, & nos dicamus quæ nũc dicit propheta: Et miſſus eſt ad me unus de Seraphim. Quàm bonus deus? Quia, inquit, audio confitentẽ Eſaiam, dixit enim: O miſer ego: quoniã audio pœnitentẽ, aít quippe: Cõpunctus ſum: quia propria delicta pronũciauit dicens, quia cũ ſim homo, & immunda labia habeã, & in medio quoq; populi immũda labia habentis habitẽ: & ego adhuc loquente eo dico, ecce adſum. Et miſſus eſt ad me unus de Seraphim, & in manu ſua habebat carbonem. Carbo deferẽ ad prophetã, ut per ignis uſtionẽ purgenẽ labia eius, quæ aliqñ peccauerãt. Quis eſt iſte unus de Seraphim? Dñs meus Ieſus Chriſtus: iſte iuxta diſpẽſationem carnis miſſus eſt habẽs in manu ſua carbonẽ, & dicens: Ignem ueni mittere ſuper terrã. Et utinã iã ardeat. Et miſſus eſt ad me unus de Seraphim, & in manus eius habebat carbonẽ, quẽ acceperat forcipe de altari. Non quocũq; ſimpliciter & fortuito ꝓpheta igne purgatur, ſed qui eſt de altario dei. Si purgatus nõ fueris altaris igne, reſidet tibi illẽ de quo dictũ eſt: Ite à me in ignẽ æternũ, qui præparatus eſt zabulo & angelis eius. Nõ eſt Matt. 25
talis ignis de altari. Omnes igni tradẽdi ſunt, ſed nõ oẽs uni igni, alios de altario ignis expectat, alios ignis qui præparatus eſt zabulo & angelis eius. Tãgat ergo labia mẽtis & animę noſtrę ſermo corripiẽs, ut et nos dicamus, et tetigit os meũ. Si mũdauero os meũ, ut nihil ocioſum, nihil fatuũ, nihil turpe, nihil ſcurrile (ut omnia ſemel nominẽ) nihil eorũ quæ interdicta ſunt loquar, tũc poſſumus dicere, tetigit os meũ. Porrò quãdiu immũda labia habeo, & immũdas res gero, ꝓpter uerba peccati nõ tãgit os meũ ignis de altario, neq; mittitur ad me unus de Seraphim. Et dixit: Ecce tetigi labia tua, & abſtuli iniquitates tuas, & peccata tua circumpurgaui. Mordeat nos ſermo diuinus, exurat animas noſtras. Dicamus audientes: Nónne cor noſtrum ardens erat in nobis? ut auferanẽ Luc. 24
iniquitates noſtræ, atq; peccata, & mundi effecti, mundo ore, mundoq; corde, & munda tota conſcientia gratias agamus omnipotenti deo, in Chriſto Ieſu, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

Homilia Quinta, de eo, quod ſcriptum eſt: Quis eleuauit ab oriente iuſtitiam, & de uiſione iterũ aliter. Hæc allocutio in Græco perperã ualde fuit, ideo iuxta ſenſum, & ordinem nõ etiam iuxta uerba translata. Cap. VI

IT prophetes eſſe Chriſtum uiuentem iuſtitiam, & putabamus ab Apoſto-
A lo ſolum dictum eſſe, quia Chriſtus ſit iuſtitia, & ſanctificatio, et redemptio, 1 Cor. 1
& ſapientia. Forte autem & Apoſtolus inſtructus à prophetis, nouit animam eſſe iuſtitiã, & uiuentẽ. Quæ eſt iſta iuſtitia? unigenitus dei. Quia autem nõ ſolum ab Apoſtolo ortum eſt Chriſtum eſſe iuſtitiam, & uiuentem, & ſubſiſtentem iuſtitiam, ſed inuenies, & à propheticis ſermonibus hoc nobis myſterium exhibitum, certum & à capitulo in quo nũc lectio conquieuit. Quis enim, inquit, ſurgere fecit ab oriente iuſtitiã, & uocauit eã ad pedes ſuos? Vocauit iuſtitiã. Manifeſtũ eſt animatam eam eſſe ſi am

Universidad de Deusto
Biblioteca

bulet uocata. Vocauit aũt Christum pater, quo ob nostram salutẽ ad nos iter faceret, & descenderet de cœlo ad nos. Nemo enim ascendit in cœlum, nisi qui de cœlo descẽdit filius hominis. Vocauit eum de oriente: non de isto sensibili, sed de oriẽte lucis ueræ. Propter quod scriptũ est: Quis exurgere de oriẽte fecit iustitiã, & uocauit eã ad pedes suos? Pater uocauit filium, imò ut uere dicamus, deus hominẽ uocauit iustitiã ad pedes suos, id est, incarnationẽ filij sui. Ideo & adoramus scabellũ pedũ illius, iuxta quod scriptũ est: Adorate scabellum pedũ eius, quia sanctum est. Caro siquidem domini honorẽ deitatis assumit. Quia autẽ principiũ lectionis altiori indiget expositione, oremus summũ regẽ ut sermo qui uocatus abierat, ad nos iterũ reuertatur, ut pauca iuxta possibilitatẽ nostrã edisseramus. Et factũ est in anno quo mortuus est rex Osias: uidi dominũ sedẽtem supra thronũ excelsum, & plena erat domus gloria eius, & Seraphim stabãt in circuitu eius, sex alæ uni, & sex alæ alteri: Et duab. quidẽ uelabant faciem eius, & duabus uelabãt pedes, & duab. uolabãt, & clamabãt alterũ ad alterũ, & dicebãt: Sanctus, sanctus, sanctus, dñs deus sabaoth, plena est terra gloria eius, & reliqua. Verũ ut & nos uideamus uisionem quã uidit Esaias, uocemus Iesum, qui nõ uidẽtibus largitus est oculos. Potest enim etiã nũc uenire & facere, ut ea quę in lectione sacramẽta dicta sunt, apertis oculis intueamur: repromittamus ei iam nos nõ ultra facere corpus Christi corpus meretricis, nec facere opera digna luctu. Vnusquisq; nostrũ hæc corde loquat ad deũ, & precemur ut aduentus eius etiã nũc fiat. Si enim nõ aduenerit Iesus, ista uidere nõ possumus. Precor ut mittat etiã ad me Seraphim, & cõprehenso de forcipe carbone purget labia mea. & qd dico labia mea? Esaias sanctus erat, & ideo tãtũ labia eius purgata sunt, quia labijs tãtũ, id est, sermone deliquerat. Ego uerò non sum talis, ut possim dicere, quod solũ immũda labia habeo, sed metuo ne immundũ cor habeam, immũdos oculos, immũdas aures, immundũ os. Quamdiu in omnibus istis pecco, totus immũdus sum. Si uidero mulierẽ ad concupiscẽdũ, iam mœchatus sum eam in corde meo. Ecce immũdos oculos habeo. Si de pectore meo exeãt cogitationes pessimæ, adulteria, fornicationes, falsa testimonia, ecce cor immundũ habeo. Quàm formosi pedes euangelizantiũ pacẽ, euangelizantiũ bona. Ego uerò timeo ne currens ad mala immundos pedes habeam. Extendo ad dominũ manus meas. Et forte auertẽs faciẽ suã dicit: Si extẽderitis manus, auertã faciẽ meã à uobis. Quis ergo me mũdat? Quis lauat pedes meos? Iesu ueni, sordidos habeo pedes propter me fias seruus, mitte aquã tuã in peluim tuã, ueni laua pedes meos. Et scio temerariũ esse quod dico, sed timeo cõminationẽ dicẽtis: Si nõ lauero pedes tuos, nõ habebis partẽ mecum. Ideo laua pedes meos, ut habeã partẽ tecum. Sed quid aio, laua pedes meos? Petrus hoc potuit dicere, qui nõ habuit necesse, nisi tantũ ut pedes eius lauarent, totus quippe mũdus erat. Ego potius cũ semel lotus sum, illo indigeo baptismate, de quo dominus ait: Ego aliud baptisma habeo baptizare. Cur ista diximus? Præparo & me & audiẽtes ad maiora mysteria. Si tñ ueniat, si descẽdat ad nos sermo dei: timeo emi ne me fugiat, ne benedictionẽ quoq; meã dedigneť. Fugit quõdam sermo populum propter Achaz unũ peccatorẽ. Fugit inquã sermo populũ propter unũ peccatorem Achaz filiũ Zambri filij Zara ex tribu Iuda, qui inobediẽs fuit deo, & ideo anathematizatus est. Et quia nũc populi multitudo est propter parasceuen, & maxime in dominica die, quæ passionis Christi cõmemoratrix est (Necq; emi resurrectio domini semel in anno, & nõ semper post septẽ dies celebrať) orate deũ omnipotentẽ, ut ueniat ad nos sermo eius. Etiã si peccatores estis, orate dominũ. Peccatores exaudit deus. Quòd si timetis illud qd in euãgelio dicit: Scimus qa peccatores nõ exaudiat deus, nolite pertimescere, nolite credere. Cæcus erat qui hoc dixit. Magis autẽ credite ei qui dicit, & nõ mentit: Et si fuerint peccata uestra ut coccinũ, ut lanã dealbabo. Et si uolueritis, & audieritis me, bona terræ edetis. Si uultis uel nũc audire, oremus in cõmune dñm, ut saltẽ nũc aduenientẽ uerbo prophetica uerba dicta uleamus aduertere. Factũ est, inqt, in anno quo mortuus est Osias rex, uidi dominũ sedẽtẽ super thronũ excelsum. Visio ascripta est. Cur regis tẽpus significatũ? Intẽdite quãdo oborta sit uisio. Cũ mortuus est Osias rex, uidit Esaias dominũ sabaoth sedentẽ super thronũ excelsum. Si qs ex nostris nouit qui fuerit Osias, & quę gesserit, ille põt nosse qd docuerit Propheta per spiritũ, qd exhibeat nobis sermo diuinus. Vadã ad uitã Osiæ, & requirã ex Regnorũ libris, & ex Paralipomenõ historiã de Osia: ibiq;

Ioan. 9
Esa. 1

ibiq; uidebo quia necessarium sit, si futurũ sit ut uideam dominũ sabaoth sedentẽ super thronum excelsum, mihi mori Osiam regem. Iste Osias ex semine Dauid descendẽs, & regnãs in populo Iuda, quãdiu quidẽ uixit Zacharias qui intelligebat (sic enim scriptũ est secũdo libro Paralipomenon) fecit rectũ in cõspectu domini. Nec sufficiens isto, fecit luminaria magna domino, & cõposuit tẽplum dei, & multæ fuerũt in religione eius uirtutes. Quando autẽ mortuus est Zacharias intelligens, tunc fecit malignũ. Quis hic qui fecit malignũ? Rex erat, nõ sacerdos. Alius ordo regius, alius ordo sacerdotalis. Voluit ingredi in templũ, & locũ agere sacerdotis, & facere opus quod nõ fuerat ei cõcessum. Introijt præueniẽs sacerdotes, & assumpsit uas libaminis. Ingressus aũt & princeps sacerdotũ, qui tẽpore illo erat, & octoginta sacerdotes cũ eo, dixit ad eũ princeps sacerdotũ: Nonne tu es Osias, & nõ sacerdos? Violenter perseuerauit, & lepra ascẽdit in frõtem eius. Proiectus est mortuus, egressus est de tẽplo, eduxit eum dominus. Igiť leprosus factus est, ppter præuaricationẽ legis. Vnusquisq; sub regno est, siue peccati, siue iustitiæ. Si peccatũ mihi regnat, unus sum de regibus Israel, qui templum uiolẽter ingressi sunt. Si iustus sum iuxta mensurã profectus mei, & facio rectum, & perseuero ante conspectum dei, regnat mihi iusticia. Quãdiu uerò uixit leprorsus, Esaias immũda labia habuit. Quamdiu uixit iniquus, nõ potuit Esaias dominum Sabaoth uidere, & immunda labia habuit. sub iniquo quippe rege erat. Quãdo emi incipit uidere uisionẽ dei? Anno quo mortuus est Osias. His similia & de multis scriptis poteris dicere tribuente deo. In Exodo istiusmodi quiddã scriptũ est. Et factũ est post dies aliquot, mortuus est rex Aegypti, & suspirauerunt filij Israel, & ascẽdit clamor eorũ ad deũ. Quãdiu uixit Pharao, nõ suspirauerunt filij Israel, & in peius positi ne gemendi quidem habuerunt liberã facultatẽ. Viuebat quippe rex qui imperabat eis & lateres & paleas facere. Quãdiu uixit Pharao nõ suspirauerunt ad deũ: cum mortuus est Pharao, tunc ualuerũt madida fletibus ora sustollere. Viuit rex malignus in pectore nostro, quãdiu uiuit Pharao Zabulus. Tũc lateres operamur, & paleas, tũc lachrymas intra silentiũ deuoramus, & iniquitatis opera prima facimus. Cum autẽ mortuus fuerit, dño deo nos uisitãte, tunc suspiramus ad dominum. Idcirco oremus dñm, ut regnum peccati quod est in mortali nostro corpore, moriať. Peccatum enim (ait) mortuũ est, ego autẽ reuixi. Et rursum: Peccatum reuixit, moriať. Peccatum enim (ait) mortuũ est, ego autẽ reuixi. Et rursum: Peccatum reuixit, ego autẽ mortuus sum. Moriente uno qui potiť regno peccati Osia, moritur & Pharao. Cum moriť rex pessimus, erigo ad cœlũ oculos, & exaudit uocẽ meã deus, quomodo Abraham, & Isaac, & Iacob: & uideo dominũ Sabaoth sedentẽ & regnantẽ super excelsum solium, quem populus nõ uidit. Nondũ enim Osias mortuus fuerat. Volo quiddã simile interponere bonæ rei, quæ huic cõtraria est. Iste ipse Osias quamdiu uixit Zacharias intelligẽs, non fecit peccatũ in conspectu dei: moriente Zacharia declinauit à dño, ubi imperauit populo, & rexit urbẽ. Hæc diebus & noctib. legẽtes & audiẽtes dominũ dicentem: Oportuit te mittere pecuniam meam ad mensam, & ego ueniens cum usuris eam exegissem, non colligamus in sudario mnam creditam, nec pecuniam mittamus in terram, sed fœneremur eam populis. Et cum nos crediderimus dominicam rationem, uobis erit uidendum quomodo credita cum usuris exoluatis. Quam &c. Amen.

2 Par. 26

Rom. 7

Matt. 25

Homilia sexta. De eo quod scriptum est: Quem mittam, & quis ibit nobis &c. usq; ad eum locum in quo ait: Et conuertantur, & sanem eos. Cap. VI

VIDENS Esaias dominum sabaoth sedentem super thronum excelsum & eleuatum, uidens autẽ & Seraphim circumstantia eum, & remissam peccatorum accipiens per eum ignem, qui allatus de altario, labia eius contactu purgauit, ait se audisse uocem domini non imperantis, sed excitantis atque dicentis: Quem mittam, & quis ibit ad populum istum? Deinde dicit se respondisse domino: Ecce sum ego, mitte me. Factus autem in hoc loco, & scrutans ea quæ scripta sunt, inuenio aliud fecisse Moysen, aliud Esaiam. Moyses enim electus ad eductionem populi de terra Aegypti, ait: Prouide alium quem mittas. etiam uidetur contradicere deo. Esaias uerò non electus, sed audiens quem mittam, & quis ibit: Ecce, inquit, ego sum, mitte me. Dignũ est ergo spiritalibus spiritalia comparare, & requirere quis è duobus melius fecerit: Moysesne, qui postquam electus est recusauit: an Esaias qui ne electus

Exod. 1

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctus quidem ipse se obtulit ut mitteret ad populum. Nescio enim si potest quis eam cō-
trarietatē negotiorum quæ in utroq; uidet intēdens, dicere quia id ipsum fecerit Moy-
ses, quod Esaias. Ego audacter feci comparās duos sanctos & beatos uiros, & decernēs,
& dicens uerecūdius Moysen fecisse, quàm Esaiam. Moyses quippe magnitudinē cōsi-
derabat, prœesse populo ad educendum eum de terra Aegypti, & repugnare Aegyptio
Exod. 4 rum incantationibus & maleficijs. Propter hoc ait: Prouide aliū quem mittas. Iste autem
nō expectās audire quid ei iuberet ut diceret, ac si electus fuisset: Ecce, inquit, sum ego,
mitte me. Vnde quia ignorās quid ei iuberetur ut diceret, ac si electus fuisset: Ecce (ait)
ego sum, mitte me: hæc iubet ut dicat, quæ erant inoptata dicenti. An non erat inoptabi
le statim iussum prophetizare, à maledictionibus incipere dicentē: Aure audietis, & nō
intelligetis, & uidētes cernetis, & nō uidebitis: Incrassatū est enim cor populi huius, &
reliqua? Forte ergo (si tamen audenter expedit dicere) temeritatis & audaciæ mercedē
consecutus est, ut ea iubeat dicere quæ prophetizare nolebat. Quia aūt cōparatimus
Esaiā & Moysen, cōponamus & aliā, pximā cōparationē Esaiæ & Ionæ. Ille mittit prędi
Ion. 1 care euersionē Niniuitis post tres dies, & piget eū proficisci nolentē causa malorū ciui-
tatis. Iste uerò nō expectans quid ei imperaretur ut diceret, ait: Ecce ego sum, mitte me.
Bonū est nō prosilire ad eas quæ à deo sunt dignitates & principatus, & mysteria eccle
siæ, sed imitari Moysen, & dicere cum eo, prouide aliū quem mittas. Neq; enim ad prin
cipatū ecclesiæ uenit qui saluari uult, & si præest, sed ad seruiturē ecclesiæ, si oportet di-
Mar. 9 cere & de Euāgelio: Principes quidē gentiū dominantur eis, & qui potestatē habēt in il
lis magistratus uocant. Non sic autē erit in uobis: nec eī dominant principes in uobis,
sed qui uult uestrū esse maior, erit omniū minimus. Qui uult esse primus, erit omniū no-
uissimus. Qui uocatur ergo ad episcopatum, non ad principatum uocatur, sed ad serui-
tutē totius ecclesiæ. Si uis credere de scripturis, quia in ecclesia seruus sit omniū qui præ
est, suadeat tibi ipse saluator & dominus, qui talis tantusq; factus est in medio discipulo
rū, non quasi discūbens, sed quasi ministrans. Accipiens enim linteū postquā exutus est
uestimētis, pręcinxit se, & mittens aquā in peluē cœpit lauare pedes discipulorū, & de-
tergere linteo quo erat præcinctus. Et docēs quales oporteat esse principes tanquā ser-
Ioan. 13 uos, ait. Vos uocatis me magistrū & dominum, & bene dicitis, sum etenim. Si ergo ego
dn̄s & magister uester laui uobis pedes, & uos debetis alterutrū lauare pedes. In seruitu
tē igit̄ uocatus ecclesiæ princeps, ut possit ex seruitute ista ire ad soliū cœleste, sicut scri
Matt. 24 ptū est: Sedebitis super thronos duodecim iudicantes duodecim tribus Israel. Audi ue-
1 Cor. 15 rò & Paulū tam præclarū uirū dicentē, quia seruus fuerit omniū credentiū. Ego eī sum
(ait) minimus apostolorum, non sum dignus uocari apostolus, quia persecutus sum ec-
clesiā dei. Porrò si hoc non uidetur approbare seruitutē eius, sed tantū humilitatē, audi
1 Thess. 2 eū dicentē: Facti sumus paruuli in medio uestrū, quasi si nutrix foueat filios suos, cū pos
semus graues esse, ut Christi apostoli. Imitatores ergo nos esse expedit humiliū ipsius do
mini sermonum atq; factorū, & apostoli eius, & facere quod factum est à Moyse, ut etiā
si uocatur aliquis ad principatum dicat, prouide alium quem mittas. Deo dicit: Nō sum
dignus ante heri & nudiustertius. Exilis uocis sum, & tardilinguis. Et quia deo dixit hu
militer, exilis uocis sum & tardilinguis, audit à deo. Quis dedit os homini, & quis fecit
surdum & mutū, uidentē & cæcū? Nonne ego dominus deus? Crede deo, cōserua te ei.
Licet subtilis uocis sis, tardęq; lingue, trade te sermoni dei. Dices postea: Os meū aperui
& attraxi spiritū. Hęc quidē propter hoc quod ait Esaias. Ecce sum ego, mitte me. Facia
mus autē ex parte & cū eo. Voluit enim cum accepisset iam gratiam à deo, nō in uacuū
eam accipere, sed uti ea ad necessaria. Videns Seraphim, uidens dominū sabaoth seden
tem super thronū excelsum & eleuatū, dixit: O miser ego, quoniā cōpunctus sum, quia
cū homo sim, & immūda labia habeā, in medio quoq; populi labia immūda habētis ha-
bitē, regē dominū sabaoth uidi oculis meis. Hoc dicēs, & miserū se faciens, meret auxi-
liū, suscipiēte deo humilitatē eius. Quod est istud auxiliū? Missus est, ait, ad me unus de
Seraphim, & habebat in forcipe carbonē, quē attulerat de altari, & tetigit labia mea, &
dixit: Ecce abstuli iniquitates tuas, & peccata tua circumpurgaui. Cōsecutus est benefi-
ciū, mūdus effectus, & remissionē accipiens peccatorū. Cū audisset: Quē mittam ad po-
pulū, & quis ibit nobis, nō propter priorē cōscientiam ausus fuit dicere: Ecce ego, mitte
mē

me, sed ubi audierat: Ecce abstuli iniquitates tuas. Igit̄ quia sancti cōpungunt̄, & requi-
rit̄ inter Moysen & Esaiam, satisfaciamus, p Moyse & etiā pro Esaia, dātes & eis de scri-
pturis sortē suam. Moyses nō accepit remissionē peccatorū, ut diceret quasi iam cōscius
se mundatū, mitte me. propter quod ait: Prouide alium quē mittas, habebat enim incō-
scientia interfectionē Aegyptij: forte autē ut homo sciebat se & quædā alia habere pec
cata, ppterea recusat. Iste autē non quasi natura iustus postulat ministeriū, sed quasi gra
tiam cōsecutus. Sic & Moyses si similem gratiam percepisset, audisset q̄, ecce abstuli ini
quitates tuas, & hoc, circūmundaui peccata tua, nunquam forte dixisset: Prouide alium
quē mittas. Habet ergo aliquid rationis, & Moyses recusans, & Esaias dicēs: Ecce ego
sum, mitte me. Sed uideamus etiā ea quæ præcipit dominus ut populo diceret: Vade &
dic populo: Aure audietis, & non intelligetis, & uidētes cernetis, & nō uidebitis. Incras
satum est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierūt, & oculos clauserunt, ne-
quando uideant oculis, & auribus audiāt: & corde intelligant, & cōuertantur, & saluē
eos. bifariā sciens sermonis auditionē, & duplicem nosces constitutionē, hoc est aliud
eorū corporale, aliud spiritale, aut ad populū prophetizans de his quæ in aduentu Chri
sti futura erāt, quia esset tempus quādo audirent, & nō intelligerent ea. Siquidem cū au-
diret dominū meum Iesum Christum, uocem tantū dictorū audiere, nō sēsum. Et hoc
ex eo manifestū est, quia foris ad populū in parabolis loquebatur, discipulis aūt secreto
dissoluebat eas. Prophetat aūt qd euenit: Aure audietis, & nō intelligetis. Porrò quòd
de aduētu domini hoc sit populo, pphetatū, ipse saluator dicit: Bene prophetizauit de
uobis Esaias inquiēs: Aure audietis, & nō intelligetis. Cōcedamus ergo quia sermones Matt. 13
domini populus auscultans nō potuerit nosse quæ dicta sint. Videamus autē qd sit hoc
quod sequitur. Et uidentes uidebitis, & nō scietis. Non si quis uidit ea quę saluator facie
bat, statim uidens potuit intelligere cur facta sint. Veluti (exēplū assumamus) lauit pe-
des discipulorū: & uidebāt quidē bene quomodo lauabat pedes magister discipulis, ui-
debant autē & alij qui erant præsentes, sed id tantum quod fiebat, non etiā cur fiebat. Si
militudo quippe erat lauatio pedū, qua lauit uerbū dei pedes discipulorū. Idcirco ait sal
uator ad recusantē Petrum, & dicentē: Non lauabis pedes meos. Quid ait? Quod ego fa Ioan. 13
cio, tu nescis modo, scies autē postea. Quid autē facis modo? dicit Petrus. Video te lauā
tem pedes nostros, & peluem positā, linteo te præcinctū, & seruientē nobis, & deter gē
tem pedes nostros. Verū quia non erat hoc negotiū corporale, sed spiritale, Saluator nu
datus mittit spiritalem aquā in peluē secundū scripturas, & lauat pedes discipulorū suo
rū, ut cū mundi fuerint, ascendant ad dicentē: Ego sum uia: & non pleni puluere, quem Ioan. 14
excutere uoluit super indignos, & non suscipientes pacē, neq; dignos eorū quæ dicebā
tur. Et quia hoc erat qd significabat̄, ideo ait: Quod ego facio tu nescis modo, scies autē
postea. Erat autē hoc quod & reliquis dictū est: Quia uos uocatis me magistrū & domi
num, & bene dicitis. Sum etenim. Si igitur ego dominus & magister laui pedes uestros,
& uos debetis inuicē lauare. Ergo hoc dicit ut episcopus mittēs aquā in peluem, & exu
tus uestibus suis, & præcinctus linteo me extendēre lauet pedes meos? Siquidē uos, in-
quit, debetis inuicē lauare pedes uestros. Si hoc est quod dicit̄, nemo uestrū mandatum
seruabit. Nemo enim quibuscunq; uenientib. assumens linteū diaconus, uel presbyter,
siue episcopus lauat pedes. Sed si intelligas ea quæ scripta sunt, qui uere beati sunt epis-
copi seruientes ecclesiæ, mittunt aquam de scripturis in peluem animę, quod est secun-
dū scripturas, & tentāt pedum discipulorū sordes lauare, & eluere, & proijcere. Et sic cu
stodiunt episcopi mandatū imitantes Iesum, sic & presbyteri. Vtinā & ego accipiā nūc
aquam quæ possit animæ uestræ pedes lauare, ut unusquisq; uestrū dicat cū fuerit lotus,
Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Hoc enim sponsa dicit in Canticis cāticis Cant. 3
rū, nō ostendens corporeos pedes lotos, sed pedes nō offendētes. De quibus dicit Salo
mon: Pes aūt tuus non offendat. De quibus & in psalmis scriptū est: Mei aūt penē moti Psal. 73
sunt pedes. Verū & quæ cōstituuntur uiduæ in ecclesiis: Si sanctorū, inquit, pedes lauit.
Si aūt uis apertius audire quomodo uidua lauat sanctorū pedes, audi Paulū in alio loco
constituentē uiduis, & dicentē: Bene docētes ut pudicas efficiant adolescētulas lauātes 1 Tim. 5
sordes pedū iuuenculārū. Et istæ uiduæ dignę sunt ecclesiastico honore, quæ cūq; sancto
rū pedes lauāt sermone spiritalis doctrinæ, sāctorū uerò nō masculorū, sed mulierū. Do

cere

Universidad de Deusto
Biblioteca

cere enim mulierem non permittit, neq; principari uiro. Vult esse mulieres bene docẽtes, ut ad castitatẽ suadeant nõ adolescẽtes, sed adolescẽtulas: indecẽs quippe est, ut mulier magistra uiri fiat: sed ut castitatem suadeant adolescẽtulis, & amare uiros, & liberos suos. Discamus ergo lauare pedes discipulorũ. Ista propter hoc dicta sunt: Vidẽtes uidebitis, & nõ scietis. Quoniam si quid fiebat à saluatore, ab his quidẽ qui nõ intelligebãt, uidebatur iuxta corpus, non uidebatur iuxta rationem: ab his uerò qui intelligebãt uidebatur quidẽ iuxta oculos, uidebaẽ autẽ & iuxta intellectũ: ita ut non cõpleretur super beate uidẽtes, hoc quod dictũ est: Vidẽtes uidebitis, & nõ scietis, sed super peccatores. Sed & cuncta euangeliorũ oremus uidentes dupliciter uidere. quomodo facta sint iuxta corpus, qñ saluator noster uenit ad terras. Etenim similitudo erat, & typus futurorum
Ioan.9 unũquodq; quod fiebat in corpore. Veluti nescio quis à natiuitate cæcus uisum recuperauit: uere aũt cæcus iste erat à natiuitate gentiliũ populus, cui saluator reddidit uisum, saliua sua ungens oculos eius, & mittẽs ad Siloam, quod interpretatur missus. Mittebat quippe eos quos spiritu unxit ut crederẽt, ad Siloã, id est, ad apostolos & magistros, propter quod scriptũ est de Siloa, quia interpretatur missus. Et quotiescunq; incipimus ab Iesu uisitari, ut recipiamus animæ oculos, mittit nos ad Siloam, hoc est missus. Et unusquisq; ergo nostrũ quãdo legit ea quæ in euangelijs facta sunt, oret ne etiã in se cõpleatur: Videntes uidebitis, & non scietis. Si autem ut existimant simpliciores, illa quę facta sunt nõ propter nos, sed propter se tantũ facta sunt, & nõ erant exempla alterius rei, exponant quem hoc quod dictũ est: Videntes uidebitis & nõ scietis, habeat sensum. Nam si non ea quæ uidebanẽ habebãt aliquẽ sensum sacratũ, ut cum carnalibus oculis etiam spiritaliter inspicerentur, nunquã dixisset: Videntes uidebitis, & nõ scietis. Ad approbationem autem horũ, & alterius scripti de euãgelio testimoniũ proferemus, quod iuxta eos qui tantũ literam sequunẽ, mendacium est. Dicit saluator & dominus noster ad dis-
Ioan.14 cipulos in euangelio secundũ Ioannem: Si crediderit is, non solum quæ ego facio facietis, sed & maiora horũ facietis. Videamus ergo si maiora aliqua fecerint discipuli. Quid maius est q̃ mortuum resuscitare? Quis non dico nostrum, sed apostolorũ mortuũ susci-
Actor.9 tauit? Refert historia quia Paulus Eutychum resuscitauerit à mortuis, & Petrus Tabitã, quæ interpretatur Dorcas. Ista autem & alia istiusmodi inueniri possunt: ubi sunt maio-
Matt.9 ra? Sed & cæcos saluator fecit rursum uidere, & quod maius est, eos qui sic nati fuerunt. Exhibeant quos cęcos ab utero manibus apostolorũ curatos aspexerint. Et alia infinita potest de euangelijs inuenire qui quærit, quia neq; apostoli his maiora fecerint, neq; eorum successores. Verum sermo scripturæ tale quiddam locutus est: His quę ego feci corporalibus, uos maiora facietis. Ego feci resurgere ex mortuis corporaliter, uos resurgere facietis ex mortuis spiritaliter. Ego cæcis sensibile hoc lumẽ infudi, uos spiritalẽ lucẽ nõ uidentibus dabitis. usq; ad hãc autẽ diem hæc maiora signa à corporalibus quæ fecit Iesus ego uideo fieri per fidelissimos discipulos Iesu. An non cæci nunc uident? & claudi ambulant? & leprosi mũdantur? & reliqua fiunt? Si is qui heri obcæcatus est accedẽs ad idolũ quasi ad deum, hodie inuocet deum uiuũ pristina derelinquens, nónne uidet? An non qui heri claudus erat propter peccatũ, nunc propter discipulorũ doctrinã iterum edoctus stabili graditur pede? Qui heri aridam habebat manũ, & otiosam ad benefaciendum, hodie recipiens manum habet eam uiuentẽ? Si uideris aliquem pollutũ, & lepram in anima habentem subito pœnitere, ac doctrinę sermone cõpunctum, nõ te pigeat dicere, quia maius sit hunc spiritaliter leprosum, q̃ quẽdam carnaliter fuisse purgatũ. Et hæc quidem largius profudit oratio, cupiens ostendere quid sit hoc quod dictũ est: Et uidentes uidebitis & non intelligetis. Quæ aũt causa est audientẽ nõ intelligere, & uidentẽ non uidere? Incrassatum est, inquit, cor populi huius. Siquidem necessarium est intelligi & hoc unde sit, non eadem est corporalis & spiritalis pinguedo, neq; eadem est corporalis tenuitas, & spiritalis. Etenim quod corporaliter crassum est, in carne fit, & nihil mihi nocet cor carneũ si incrassetur, neq; prodest à languore, uel à quacunq; causa attenuetur. Tale autem existimo fieri cor carneum eorũ qui formidine cõtinent. Quomodo enim toti tabescunt ab ægrotatione, sic aiunt & crassitudinẽ, & quicquid pingue est circa cor eorum extenuari. Quid ergo mihi nocet si corporale cor meũ incrassetur? Esto uerò & attenuari cor meum, quid mihi exisito prodest? Sed cor nuncupatiuo eum corporeo

corporeo corde uocabulo animæ nostræ principale nominatur, ut manifestũ est ex eo quod in euãgelio dicit: Beati mundo corde. Neq; enim hi mũdo corde sunt, qui sangui- Matt.5
nem, uel quodcunq; materiæ corporalis intrinsecus nõ habẽt. Sed dictũ est: Beati mundo corde, p eo quod est, Beati qui mundũ habẽt principale animę. Principale nominatur pro corde. Quoniã igit principale animę nostræ quod esse dicit in corde corporeo, siue mundũ est cor nostrũ, siue immundũ, immundũ quidẽ quando cogitationes pessimæ egrediunt ex eo, homicidia, adulteria, furta, falsum testimonium, blasphemię: mundum aũt quãdo cogitationes sanctæ, & intellectus diuini, & mens pura: propter hoc arbitrandũ est attenuatum quidem esse dictum attenuatũ à sancto spiritu eius qui saluat: incrassatũ aũt & præfocatum à malitia eius qui peccat. Dicit enim de sancto spiritu qui est secũdũ sapientiã, quia sit multifarius, tenuis, mobilis, & quia iustus accipiat hũc subtilem spiritũ: Differt quippe hic spiritus ab omnibus spiritibus intellectualibus, mundis, subtilibus. Est ergo principale cordis tenue quidẽ quod spiritale est, pingue autẽ quod ex corporalis materiæ uitio cõcretum est, plenũ cogitationibus corporalibus, quæ sunt in reprehẽsione. Sic dicitur: Incrassatũ est cor populi huius. Intellige ex eo incrassatum esse cor, quia nihil sit in eo præter humanas & carnales sollicitudines. Quomodo enim materia corporis pinguis est, eodem modo etiã corporei intellectus & cogitatiões. Ex quo cum duo posita sint, incrassari cor ex secularibus curis, et attenuari ex sollicitudine spiritali, cũ quis cogitat ea quæ domini sunt, proficiens pinguedinem ex corde, & sciens quia si incrassatũ fuerit cor eius, neq; accipiat sermones dei, neq; uideat salutis sacramenta: deponamus & nos crassitudinem, & assumamus eam quæ dicta est tenuitatẽ, ut
& nos dicamus quomodo prophetes: Sitiuit in te anima mea, q̃ multipliciter tibi caro Psal.63
mea. In terra deserta inuia & inaquosa, sic in sancto apparui tibi: Non quasi sanctus fuerim naturaliter, sed si carnis prudentia tabescit, & si prudentia carnis extabuerit, tunc in sancto apparebo ei. Hæc in explanationem eius quod dictum est: Incrassatũ est cor populi huius. Sequitur aũt: Et auribus suis grauiter audierunt. Nihil mihi nocet si grauiter audiam corporaliter, neq; ista mihi causa fit ut non audiam sermones dei. Quomodo enim nihil mihi nocet cæcitas corporalis, si non fuerit obcæcata anima mea: sic neq; leuitas neq; grauitudo auditionis corporalis impedit quicquam mihi. Est alia quædã grauitudo auditionis, quæ noceat animæ hominis. Quæ est ista grauitudo, quę est in auditione animæ eorum ad talentũ plumbi, super quod sedebat iniquitas, aggrauatę erãt: propter quod submersi sunt tanquã plumbũ in aqua uehemẽti. Grauitudo ergo aurium à peccato fit, & leuitas à iustitia. Quid est quod faciat auditum non grauiter audire, sed leuiter? Pennæ uerbi, pennæ uirtutis. Etenim pennæ uerbi multum leuitatis afferunt. Quis da- Psal.54
bit mihi pennas sicut columbę, & requiescam? Hoc dicit prophetes nõ orans ut corporalis pennas accipiat columbæ, sed pennas colũbę spiritus sancti. Dicit autem rursus Salomon de diuite: Componet autem sibi pẽnas quomodo aquila, & cõuertitur in domo eius qui præest illi. Si accipiamus igitur pennas leuiter audiemus. Si aũt peccauerimus, & negligentes fuerimus circa alas, & defluxerint pẽnę nostræ, grauabimur, & grauiter audiemus. Auribus ergo suis peccatores grauiter audierunt. Omnes quidem ludæi, qui tunc audierunt saluatorem, grauiter eum audierũt, ideo nõ crediderunt. Vsq; hodie autem quotquot audientes scripturas, non audiunt sermonem spiritaliter, qui leuis est, sed literam quæ est grauis & occidens, grauiter audiunt. Atq; ita dupliciter auditur scriptura. Ab eo qui non intelligit quæ dicuntur grauiter auditur: ab eo uerò qui intelligit eã, non solum auditur nõ grauiter, sed potius acute. Vnde & qui fit intelligens, fit auditor. Est & aliud autẽ quod prophetatur de populo ludęorum, et de omnibus nobis si peccauerimus. Et oculos suos clauserunt, nequando uideãt oculis, & auribus audiant, & corde intelligant. Eorum qui nõ uident, quidã cæci sunt, et propter cæcitatem non uident: quidam in tenebris sunt, et propterea non uident. Alij autem neq; in tenebris sunt, neq; cæci sunt, sed quia claudunt oculos, non uident. Et scit has differentias, quæ principales

Universidad de Deusto
Biblioteca

cordis nostri sunt, scriptura diuina. Dicit enim Saluator his qui sunt in uinculis, exite: & his qui in tenebris, ut eis reueletur: & sedētibus in regione & umbra mortis, lux orta est eis. Isti non uiderunt ideo, quia fuerunt in tenebris, donec oriretur eis lux. Surdi audite, & cæci aspicite. Et ideo isti non uiderūt antè, quia naturaliter cæci erāt. Qui uerò extra ista sunt, quiq; ad cōparationem cæcorum, & eorum qui in tenebris sunt, multo peiores sunt: ij sunt qui ideo nō uident, quia oculos sponte clauserant. Hoc aūt ita esse ut asserui
Ioan.9 mus: Saluator mihi testimonio erit, dicens: Si cæci essetis nō haberetis peccatum: Nunc autem dicitis quia uidemus, peccatū uestrum manet. Et bene ait, dicitis quia uidemus. uere enim dicit quia uideant, & habeāt possibilitatē uidendi, sed claudentes oculos nō uident. Et si quando uideris ingeniosam ad intelligendū animam, & uelocē, et alacrem, non meditantem eloquia dei, cognosce quia non propter cæcitatē non uidet ea quę cō tinentur in scripturis, non ob id quia in tenebris sit, sed quia claudit oculos. Si ergo audieris scripturam diuinam dicentem his qui claudūt oculos, aperi oculos tuos, & recta uide, aperi oculos ab eo quod clauseras, tunc poteris uidere recta, et considerare lumen ueritatis. Et accusat quidem eos de quibus quæritur, cur oculos claudāt ne uideant. Nō autem & hoc dicit, quia non expediat aliquando & claudere animæ oculos. Expedit enim, sicut manifestum fecit Esaias, dicens in his quę sequuntur: Quis annunciauit uobis locum æternum? Qui ambulat in iustitia, & loquitur ueram uiam & rectam, obturans aures ut non audiat iudicium sanguinis, claudens oculos ut non uideat iniquitatem. Si futurum est ut aperiēs oculos animæ audiam & sentiam turpiloquia, melius est claudere auditus, quàm audire quę noceant. Quando ergo claudam? Quando mala dicuntur, ut neq; intelligam ea. Quando uidenda sunt eloquia dei? Quando cōuertimur, & sanat nos deus, mittens uerbum quod sanat eos qui uolunt curari in Christo Iesu, cui est gloria & imperium in secula seculorum. Amen.

Homilia Septima. De eo quod scriptū est: Da sapienti occasionem &c. Cap. VIII

Prou.9 A sapienti occasionem, & sapientior erit, dicit sermo diuinus. Occasionem autem acceperunt sacratissimi apostoli ad intellectum propheticorum sermonum. Oremus deum ut accipiamus sapientiam, & possimus fieri sapientiores per occasionem apostolorum ad prophetas exponendos. Apostolus recordans
Heb.2 huius dicti: Ecce ego & pueri quos deus dedit mihi, deinde infert, & edisserit. Quia ergo pueri communicauerunt sanguini & carni & ipse proxime eos factus qui participātur eorum: ut per mortem destruat eum qui imperium habet mortis, hoc est zabulum, & eruat eos quicunq; metu mortis in sempiternam uitam rei erāt seruitutis. Igitur quia pueri participes effecti sunt sanguinis & carnis, & saluator noster communicauit carni atq; sanguini. Alienum enim erat à natura & diuinitate eius, sanguinem & carnem susci pere: propter nos autem ea quæ sibi erant aliena suscepit, ut domesticos sibi faceret qui fueramus alieni per peccatū. Et quidem Apostolus sic exposuit, dicens: Quia ergo pue ri communicauerūt sanguini, & carni, & ipse proxime eos factus est qui participantur eorum. Ego autem dicam, quoniam quomodo & pueri communicauerunt sanguini & carni, et ipse proxime eos factus qui participātur eorum: sic quia pueri non possunt fortiores audire sermones, debēt enim ut pueri audire sermones dei, propter hoc factus in sanguine puerorum causa qui communicauerunt carni & sanguini, quasi paruulis loquens loquitur non diuina & ineffabilia, sed quæcunq; capere possunt paruuli. Paruuli autem omnes homines sunt, si eos comparas ad perfectionem uerbi: licet Moysen no
Matt.11 mines, licet unum dixeris de prophetis, licet Ioānem, quo maior in natis mulierū nemo fuit: licet ad apostolos uenias: Petrum, cui portæ inferi non inualescent, uel Paulum qui
2 Cor.12 raptus est usq; ad tertium cœlum, & audiuit indicibilia uerba, nō deponis eorum gloriam, dicens, quia & ipsi in eis quæ intellexerunt comparatione eorum quę nō intellexerunt paruulorum disciplinis eruditi sunt, quę hominibus traduntur. Dicit ergo saluator
1 Cor.3 non de his quos Paulus in Christo paruulos nuncupat, & asserit lacte potandos, & nō forti cibo, sed de omnibus simul hominibus: Ecce ego, & paruuli mei quos mihi dedit deus. Verum quo modo in pueris alij sunt alijs acriores, & ea quę eis sunt tradita uelocius consequuntur: sic inquam similem ingeniosis pueris factū Mosen, & prophetas, sed &

& domini nostri Iesu Christi Apostolus. Propterea sentientes semetipsos qui etiā si pro
1 Cor.3 fecerint puerorū profecerint profectu, dixerūt: Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Nec enim adhuc ueritatis negocia, sed umbras negociorum conspiciebant, nec plenam lucem, sed obscuram imaginem. Ideoq; repetebāt, dicentes: Videmus nūc per speculum, & in ænigmate, tūc autem facie ad faciem. Quis ergo hęc legens & intelligens inflabitur & erigetur super scientiam, seu super quodcūq; donorū? Et enim cuncta quæ ad pueros deuenerunt, multo inferiora sunt his quæ reposita sunt uiris. Debēt ergo nō eleuari, & superbire ij qui uidentur inter pueros acrioris ingenij & uelocioris. Istos autem pueros homines dicit omnes, quos & saluator demonstrabat: Ecce inquiēs ego, & pueri mei quos mihi dedit deus. Donum accepit & saluator à deo. Nemo enim uenit ad eum, si non qui misit eum attraxerit uenientem ad saluatorē, sicut in euangelio quod secundum Ioānem est didicimus. Et quoniam accepit donum à patre eos qui credunt, idcirco propheta de eis ait: Ecce ego & pueri quos mihi dedit deus. Nec putādus est nō habuisse qui accepit, cum adhuc habeat ipse qui dederit. Deinde in reliquis prophetat saluator in propheta, dicens futurum esse ut cū acceperit pueros, signa & prodigia fiant in Israel. Habet autem ita: Et erūt signa & prodigia in Israel à domino sabaoth, qui habitat in mōte Sion. Qui enim habitat in speculatorio, & in omni anima potest cō spicere ueritatem, iste facit signa & prodigia per saluatorem, et post saluatorem per apo
Esa.8 stolos: & ubicunq; inuenitur anima apta ministerio signorū & prodigiorum dei, siue iuxta spiritalem curationem, siue sensibiliter exhortando eos qui ueniunt ad fidem, nō est otiosus deus, qui tunc fecit signa & prodigia, etiā nūc operari ea. Et si dixerint ad uos, Quærite uentriloquos, & eos qui de terra clamant, qui inania loquuntur, qui de uentre clamant, non gentes ad deum suū requirunt, qui exquirunt de uiuentibus mortuos. Attendite quoniam obscure dicta sunt, & debet sensus deo ipso largiēte & reuelante cohęrere superioribus. Docet ergo nos ut non simus aliorum sermonum discipuli, nisi cœlestium & bonorum. Sunt enim quidam loquentium & pollicentium doctrinam ueram,
Ioan.3 qui non loquuntur cœlestia, sed terrena. Qui est ex terra, de terra loquitur: qui de cœlo uenit, super omnes est, & quod uidit & audiuit, testificatur. Si quis (ait) pueris qui in me credunt, dixerit: Quærite uētriloquos, & eos qui de terra clamant, qui inania loquūt̄, qui de uentre clamant, ueluti quęrite dæmonia: ab una enim specie dęmonis uētriloqui δαιμόνιον omnia dæmonia nuncupauit. Si dixerint uobis, quærite uentriloquos, hoc est, quęrite à dęmonibus siue diuinationem, siue ueritatem, siue sacratam contemplationē, respondete eis quæ dico. Quæ sunt quę eos docet? In sequentibus dicit. Et sunt quidam qui mittunt uos, magis autem catechuminos, quantū in ipsis est ad uentriloquos. Qui
1 Cor.8 enim uolunt uos ire ad idola, de quibus scriptum est: Et omnes dij gētium dęmonia, uo lunt uos ire non solum ad uentriloquos, sed ad omnem speciem dęmonū. Veruntamen deus noster qui in cœlo & in terra uniuersa facit, euellat nos à dæmonibus, & familiares sibi faciat per saluatorem nostrum Iesum Christum. Videte ergo nequādo decipiat̄ alicuius ex uobis anima, ut adhuc ambigat & dubitet, cū audierit illum & illū hominem, in illo idolo dæmon curauit illū languorē, illud & illud diuinauit. Ista omnia idola sunt dæmonum, & hominum non cognoscentium ueritatem. Ascendite animo ad deū, qui est omnium creator, & comparate pietatem istam omnium quæ annunciat̄ esse pietas, nec est pietas, & uidete quia uos beati estis. Quis em̄ similis tibi populę saluate à domi-
Psal.144 no? Et beata gens cuius dominus deus eius, populus quē elegit in habitationē sibi. Beata quippe gens fuit quondam Iudæorum, sed perdidit beatitudinē, & eiecta est de loco suo, quia eum qui missus est & testimonium habuit patris, non solum per legem & prophetas, uerū & in signis & prodigijs, insidians interfecit. Beatitudo ergo transmigrauit ad nos Iesu Christi discipulos, & credimus in eo inconcusse & firme uiuentes iuxta hoc quod docti sum⁹. Et si dixerint ad uos: Quęrite uētriloquos, & eos qui de terra clamāt. Qui inania loquuntur, uaniloquos nominauit. Omnis sermo qui dicitur aut uacuus est, aut plenus ueritate. Vacuus est sermo omnis qui mendax est. Plenus est autem ueritate qui habet scientiam dei uniuersorū, & docet ut credamus deo pollicenti regna cœlorū sanctis suis. Vide ergo quid dicant, qui non fuerunt uaniloqui, neq; uacui unquā apparuerūt in cōspectu domini. Nos omnes ex plenitudine eius accepimus. Qui uaniloqui
Ioan.1

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt,non habẽt hoc ex plenitudine,sed omnes uacui sunt ueritate,uacui sunt uirtute, ua cui sunt Christo.Si dixerint uobis,quærite eos qui de terra clamant,qui inania loquuntur,qui de uentre clamãt. Volo dicere & causam quare hoc potissimũ dæmoniũ uentri loquorũ nunc assumpserit sermo,ut dicat:Si dixerint ad uos,quærite uẽtriloquos.Inuenies omnes qui repromittunt,nec habẽt ueritatẽ,uentri suo seruientes,& quodammodo propter uoluptatem eius & abundantiam cuncta facere. Non solum autem gẽtiles, sed & eos,qui cum repromittãt in Christo religionem,hæretici sunt: & non tantũ illos, sed etiam in nobis qui ecclesiastici sumus, inuenies aliquẽ pro saturitate uentris cuncta gerere,ut honoretur,& accipiat munera quæ in ecclesia deferũtur.Iste talis de uentre loquitur & fons sermonũ eius in uentre cõsistit. Non enim fons sermonum eius de corde bono fluit,nõ de bonis cogitatiõibus,nõ de sancto spiritu.Si quis er go aliquãdo se docere promittit,obseruate utrũ sermones eius de uentre habeant principium an nõ.Propositionem aũt quæ mihi dici potest,ipse interponam, ne forte quis ex uobis à quoquã eam audiẽs existimet aut scripturam sibi esse cõtrariam,aut nos inspexisse quomodo oporteat approbare sermonem in eos accusatorium,qui de uentre clamãt. Quæ est ergo
Ioan.7 propositio?Si quis,ait,credit in me,flumina de uẽtre eius fluent, fons aquæ saliẽtis in uitam æternam.Dicat itaq; aliquis de his qui proponunt. Si saluator repromittit hũc esse de uentre fontem aquæ salientis in uitam æternã,de iusto egrediẽ,& iustus de uẽtre clamat.Siquidem fons aquæ quem deus repromittit, in uentre eius est. Sed dicendũ est ne forte duos habeamus uentres, & alius sit corporalis, alius spiritalis, quõ reliquæ partes quæ uidentur in corpore nominari,ueluti sunt oculi, uerũ alij corporis, alij animæ.Si e-
Psal.118 nim dicitur de oculis: Mandatũ domini lucidum illuminans oculos, non puto hoc refe-
Matt.13 rendum ad oculos corporales.Et si dicitur:Qui habet aures audiendi audiat, nõ est putandum hoc dici de corporis auribus,sed de animæ, quas habent qui mundi sunt in auditu animæ.Sed & si dicitur in repromissionẽ:Pes tuus nõ offendet, non est arbitrandũ
Ioan.14 de corporis pede.Est enim quidam pes cordis ingrediẽs ad eum qui dixit:Ego sum uia.
Esa.26 Sic igitur similis uentri corporali uẽter est animæ,de quo loquitur iustus: A timore tuo domine in uentre cõcepimus & parturiuimus & peperimus spiritũ salutis tuæ,quã fecisti super terram. Quicũq; aũt plenũ habent uentrẽ uanis sermonibus, qui de terra sunt,
1 Cor.6 habent uentrẽ de terra subsistentẽ, de quo scriptũ est:Deus autẽ & istã & hæc destruet. Sancti ergo uentrẽ habent, in quo à timore domini & conceperunt, & plenus est uẽter eorum fontibus aquæ salientis in uitam æternam. De isto uentre ait ille: Aures & uẽter meus quasi uter plenus musto ac ligatus.Hæc enim dixit nõ de corporali uẽtre: nec eñ uẽter eius corporalis plenus erat diuinorũ et his proximorũ uino alligato in uentrẽ.Ista in solutionẽ propositionis.Nũc ad hoc quod cœpimus reuertamur. Si ergo dixerint ad uos,quærite uentriloquos,& eos qui de terra clamant,non gens ad deum suum,hęc eis respondete.Deficienter autem dicitur:Hæc eis respondete,nõ gens ad deum suum exquiritur. Vnaquæq; gens,si quærit louẽ,ad propriũ deum refert quod quęsiuit. Hęc eis respondete. Vos aũt Israelitæ habentes deum uerum qui est super omnia, cũ quæritis, nolite uentriloquos quærere,neq; de terra clamãtes,neq; uaniloquos, sed propriũ deũ. Qui quærunt de uiuẽtibus mortuos.Mortui enim sunt dæmones priuati uera uita,quæ dicit:Ego sum uita.Nolite ergo mortuos scisciatari de uiuis negocijs. Legem eñ suscepistis. O uos quibus persuaderi non potuit, ut quæreretis ista de uentriloquis, & de terra clamantibus uanis sermonibus sermonẽ ueritatis,& legem,suscipientes eã in adiutoriũ legis uestræ,attendite.In lege uestra scribitur:Nõ sequaris idola: iuxta legem facientes non attendatis uentriloquis,neq; his qui de terra clamant.Legem enim in adiutoriũ dedit,ut dicant, non est sicut uerbum istud,pro quo non est munera dare.Qui enim assumpsit legem,& nouit quia lex in adiutoriũ est,& pręcipue spiritalis,quę interdicit à uentriloquis & augurijs quærere: hic cũ intellexerit legem, debet admirãs eam dicere,nullum uerbum ita mundum apud Græcos & Barbaros,quale est uerbũ legis.Ab omni enim uerbo, ab uniuersa doctrina ueritatem pollicente differt lex, quæ à deo nobis data est.Legem enim in adiutoriũ dedit,ut dicant,non sicut uerbũ istud. Quid est quod non est sicut uerbũ istud:Multa sunt uerba,sed non sicut uerbũ istud.Nullum enim uerbum post uerbũ Mosi,post uerbũ prophetarũ,multo autem amplius post uerbũ Iesu Christi,

& apostolorũ eius. Vide si non clamant sensus dei quod dictũ est: Legẽ enim in adiutorium dedit:ut dicãt qui acceperunt legem in adiutoriũ,nõ est ut uerbum istud quod loquutus est Moyses in lege lata per angelos in manu mediatoris. Multo aũt dignius po- Gal.3
test hoc ecclesia dicere,nõ est sicut uerbũ istud quod caro factum est, quod habitauit in nobis,cuius uidemus gloriam, non sicut Moyses uelamine obtectam, sed gloriam tanquam unigeniti à patre,pleni gratiæ & ueritatis. Non est sicut uerbum istud quod suscepit ecclesia, in quo credit, per quod & saluabitur, uerbum quod in principio erat apud deum deus uerbum,cui gloria & imperium in secula seculorum. Amen.

Homilia VIII De eo quod scriptũ est: Vlulate sculptilia in Hierusalem, & in Samaria,usq; ad eum locum in quo ait:Et cõmouebo ciuitates quæ habitantur. Cap. XIII

O LIM quidem quando peccauit populus prior,excidit à religione,& sculptilia fabricatus est Iudas in Hierusalem, & is qui Israel uocabatur in Samaria. Si autem & nunc aliquis cõsideret ex multitudine eorũ qui colliguntur peccatores,non pigebit eum dicere, quod unusquisq; deum faciens quod existimat esse bonum,& seruiens peccato,maledictus est faciens sculptile,& conflans opus manuum artificis,& ponẽs illud in absconso.In absconso quippe cordis multa facimus idola si peccemus. Vnde sermo nos edocet pœnitentiam agere,& ululare super scultilibus, & idolis quæ sunt in Hierusalem & Samaria. Et si quidem nos peccemus, qui esse de ecclesia cupimus,in Hierusalem facimus sculptilia. Si uerò ij qui extra ecclesiam constituti sunt quomodo hęretici peccauerint,faciunt idola in Samaria. Veruntamen omnes omnipotens deus iuxta suam bonitatem ad pœnitentiam prouocat,dicens: Vlulate sculptilia in Hierusalem & in Samaria. Quemadmodum etenim feci Samariæ & manu factis eius, ita faciam Hierusalem & idolis eius.Comminatur quæcunq; fecit Samaritanis, & his q de ecclesia sunt . Cum autem consummauerit deus omnia faciens in monte Sion, & in Hierusalem,inducet super sensum magnum principem Assyriorum,& super altitudinẽ gloriæ oculorũ eius. Docemur quid futurũ sit inimico nostro & zabulo, quem sensum
quendam magnum nunc propheta nuncupauit.Quomodo enim serpens sapientior e- Gen.3
rat omnibus bestijs quæ sunt super terram,& filij seculi huius sapiẽtiores super filios lucis in generatione sua sunt,& dispensator iniquitatis sapienter fecit secundũ sapientiam non bonam:eodem modo iste qui figuraliter princeps Assyriorũ dicit̃,magnus est sensus,& est mirari magnitudinẽ sensus eius:in quo abusus est ad instruẽdos sapientes mũdi istius,qui cum omni ueri similitudine,cunctaq; uirtute falsitatem sectarũ suarum cõponentes exhibent.Cũ ergo omnia fecerit deus in monte Sion,et in Hierusalem,& rediderit ea quæ iustis repromissa sunt, tunc inducet supra sensum magnũ principẽ Assyriorũ,& super altitudinem gloriæ oculorum eius. Alta eũ sapientẽ sermo nouit,& exordium ruinæ eius ab inflatione cœpisse. Vnde & si inflati fuerimus, in iudicium incidemus diaboli,in quo incidit ipse Zabulus. Videamus aũt & inflationẽ eius quanta sit, ut eam caueamus,& non permittamus eum super nos uera dicere. Quid igitur dicit? Viribus faciam, & sapientiam intellectus auferã, fines gentiũ. Existimat fortitudine sua qd̃ nult in nobis se posse pficere.Et reuera si uincamur,& post hæc uerba peccemus,si post ecclesiã rursum in circũ,& ad equorũ cursus,& ad cõuentus gentiliũ eamus, quid aliud fit,quàm superatos nos possidet? Et quid dixit Zabulus uiribus faciã? cõsequitur in nobis peccatoribus,quod minatus est . Sed & si fornicemur post castitatem longi tẽporis, post sanctimoniam multã,quid aliud fit q̃ uera locutus probat̃ super nos, qui dixit uiribus faciam? Quid aũt et aliud repromittat iste magniloquax intueamur.Et sapientiã intellectus auferam,fines gentiũ.Sapientiã nescio quã pollicetur, de qua & propheta loquitur:Alienígena quędã sapientia est in eis.Est enim aliqua extranea à ueritate sapientia quã disperdet deus. Hanc iste habens existimat se esse sapientẽ,& dicit:Sapientiã intellectus auferam, fines gentiũ, & uires eorũ depascar. Peruenit enim ad omnes gentes operatio eius,sed saluator in omnes gẽtes mittens sermones suos,eruit eos, qui à Zabulo in cũctis gentibus captiui tenebant̃ . Et uires eorũ depascar. Minatur se uires nostras prædatũ iri, & tradere aduersus nos militantibus. Et reuera est uidere eũ quibusdã hoc

ORIG
Genesim
Exodū.
Leuit.
Numer.
Iosue
Iudicū
Regū
Iob
Psal.
Cant.
Esaiam
Hieremi
Ezechiel
Danihel
Apologia
Depraua
Iohan

facientem. Quando enim quis uincitur à Zabulo, & traditur dæmonibus spiritibus pessimis, uirtutibus contrarijs, quid aliud factum est quàm is dixerat: Et uires eorum depascant? Accipiens nostras uires depastus est nos. Et cõmouebo ciuitates quæ inhabitant. Et hoc Zabulus comminat, inhabitari cernit ciuitates ecclesias dei in Christo domino cõstructas, has cõmoturum esse se personat. Et frequenter quidẽ cõcussit ciuitates inhabitatas persecutionibus, frequenter cõcussit scandalis. Sed nos tentemus fundamentũ habentes super petram tales fieri, ut iste qui dicit: Cõmouebo ciuitates quę inhabitant, nos mouere non ualeat per procellas suas, neq; per spiritus aduersos. Verum ad omnia quæ acciderint stabiles perseueremus, utpote habentes ædificium super petram Iesum Christum, cui est gloria & imperium in secula seculorum. Amen.

Homilia IX de eo quod scriptũ est: Et audiui uocẽ domini dicentis: Quẽ mittam, & quis ibit ad populũ istum, & transgrediens modica peruenit usq; ad locũ in quo scribitur. Pete tibi signũ à domino tuo in profundũ, aut in excelsum. Cap. VI & VII

E T audiui uocem domini dicentis, quem mittam, & quis ibit ad populũ istũ? Et dixi, ecce ego sum, mitte me. Et ait: Vade, & dic populo huic: Aure audietis, & non intelligetis, & reliqua. De eo qui nunc lectus est Esaiæ prophetæ sermone, oremus deum, ut nobis gratiam largiatur, ut digna prophetico spiritu ualeamus exponere. Et audiui, inquit, uocem domini dicẽtis: Quem mittam. Postquam purgatus est labia propheta, paratus susceptt ministerium domini, & dicit: Ego sum, mitte me. Sed ut paratior esset ad hoc meminerat uocis Mosei. Nam & ille eadem utens uoce, mitte me, princeps populi, iudexq; factus, & famulus dei nuncupatus est. Audiui autem quendam Hebræum exponentem hunc locum, atq; dicentem, quia libenter quidem prophetes & paratus prophetiã susceptt ad populũ, ignorans quæ essent ei dicenda. Porrò audiens tristia quæ essent populo nuncianda, hoc est, aure audietis, & non intelligetis &c. in sequentibus pigrior fit: dicente ei uoce dei: Clama, respondit ei, & dicit, Quid clamabo? Arbitror autem hęc prophetari de Saluatore, quia futurum erat ut audientes non audirent, & uidentes nõ uiderent. Manifestius porrò fiet quod dicit, si consideremus paululum locum istum: cernẽtes aspicietis & nõ uidebitis, istiusmodi est. Videbant quidẽ uidere tunc cæcos respicientes, rationem aũt uisionis ignorabãt. Audiebant parabolas quas dissoluebat secreto discipulis saluator. Ipsi uerò nõ audiebant, nescientes quę dicebantur, propter hoc testificans eos dixit: Qui habet aures audiendi audiat. Nec enim priuati erant his auribus ut non audirent, sed interiores eorum aures grauatæ erant ad audiẽdum. Propter hoc prædicat eis, & p prophetam futura præfatur, dicens: Aure audietis, & non intelligetis, & cernentes aspicietis & non uidebitis. Incrassatum est enim cor populi huius. Quid sit hoc quod dicitur: Incrassatũ est cor populi huius, inspiciamus. Omnibus qui in præsentis uitę curis uersant cor incrassatum est: haud aliter eis qui in secularibus morãtur incrassatum est cor, q̃ si à spinis enecentur. Idcirco pinguescit cor, & non potest tenuioris spiritus susc̃ipere notiones. Fugiamus ergo à talibus curis, ut attenuatũ cor nostrum deo acceptabile fiat. Fugiamus terrena negotia. Ista sunt enim quibus cor incrassatur. Propter hoc sermo subtilis erat, ut in Exodo scribit̃ de
Exod.24 eo quod ait: Quicunq; fuerint propter tenuitatẽ cordis eiusmodi, isti deum uidebũt. Talibus enim oculis deus uidetur. Tria sunt quę dicuntur: Incrassatum enim est cor populi huius, & auribus suis grauiter audierunt, & oculos suos clauserũt. Possunt autem & aliter manifestius intelligi quę hoc dicuntur in loco. Multi enim hominum putant inspicientes creaturas, & mundum istum cõtemplantes, uidere se ea. Et quid dico hominum? Ecce uolucres, & quadrupedia uident solem & lunam, & uniuersum simul cœlum cũ stellarum choro, sed rationes eorum non intelligũt. Soli uerò iusti & sancti per sapiẽtiæ dei rationem cõprehendentes inspiciunt ea. Ideo in viij psal. Dauid dicit: Quoniã uidebo cœlos tuos opera digitorum tuorum, lunam & stellas quæ tu fundasti. Quid em̃ nũc propheta non uidet cœlũ & lunam? Sed hoc quod ait, uidebo, si consideremus poterimus intelligere. Conuersi sunt ad iniquitates, quorum? non ait simpliciter patrum, sed cum additamento, patrum suorum priorum. Diximus hæc de nobis dici, & ijs qui inter nos sunt peccatores. Quomodo igitur qui inter nos sunt peccatores, conuersi sunt non

nõ ad iniquitates simpliciter patrum, sed patrum suorum priorum? Duplices habemus patres & una species est pessimorum patrũ. Siquidem antequam crederemus, zabulus pater noster fuit, ut sermo euangelicus ostẽdit, dicens: Vos de zabulo patre estis. Cum autem credidimus, facti sumus filij Dei. Si ergo post hæc peccauerimus, cõuertimur ad iniquitates, nõ simpliciter patrũ, sed patrum priorum. Ad probatiõem autem huius rei, quia duplices habemus patres, utimur & Dauid testimonio in xliiij psal. dicentis: Audi filia, & uide, & inclina aurem tuã, & obliuiscere populi tui, & domus patris tui. Pater dicit, obliuiscere domũ patris tui: quasi pater quippe cœpit, audi filia. Ergo duplices nostri patres sunt. Sed obliuiscere, inquit, domus patris tui prioris. Si igit̃ oblitus prius domus patris tui prioris, rursum fueris ad peccata conuersus, incidisti in id quod nunc dicitur peccatum: Conuersi sunt ad iniquitates patrum suorum priorũ. Dicebamus dudum Zabulum patrem nostrum fuisse antequam deus noster factus sit pater, si tamen & nũc non habemus patrem Zabulũ, quod & de Ioãnis epistola approbabimus, in qua ita scribitur: Omnis qui facit peccatum, ex Zabulo nascitur. Ex Zabulo namq; nascimur, quoties peccamus. Infelix ille qui semper generatur à Zabulo. Rursumq; multũ beatus qui ex Deo semper nascitur. Neq; enim semel dicam istum ex Deo natũ, sed per singula uirtutis opera semper iustus nascitur ex Deo. Hoc autẽ ut plenius possit probari, & de Saluatoris nostri quotidiana natiuitate dicamus, liquido id in iustis obtinẽtes, quod in deo præcesserit. Saluator noster splendor est gloriæ. Splendor autẽ non semel nascitur, & de- Heb.1
inceps desinit nasci: sed quotiescunq; ortum fuerit lumen ex quo splendor paritur, toties oritur & splendor gloriæ. Saluator noster sapientia est dei. Sapiẽtia uerò splendor est lucis æternæ. Sic igitur Saluator semper nascit̃, & idcirco dicit, ante omnes colles generat me, nõ ut quidam male legũt, genuit. Si semper ex patre nascitur dominus, etiã tu in similitudine eius iam adoptionis habens spiritum, generaris à domino per singulos intellectus, per singula opera, & efficeris filius Dei in Christo Iesu, cui est gloria & imperium in secula seculorum. Amen. Finis.

HOMILIA I ORIGENIS
IN HIEREMIAM. CAP. I

EVS ad benefaciendũ promptus est: ad puniendum autem eos qui
pœna digni sunt, dissimulat. Cum possit quippe tacens sine contestatione uenturi punire eos quos simul dignos supplicio iudicauit,
D nunquam hoc facit: sed etiam si condemnauerit, dicit quod sibi semper dicere propositũ est, ut liberentur à cõdemnatione per pœnitẽtiam, qui condemnati fuerant per delictum. Horũ exempla cum de scripturis multa possimus accipere, sufficiunt ad præsens incidẽtia, ut ueniamus ad eorum quæ lecta sunt, contemplationem. Niniuitæ peccatores cõdemnati erant à deo. Adhuc enim xl dies, & futurum ut Niniue subuertatur. Noluit deus cũ Ion.1
silentio punire damnatos: sed dans eis locũ pœnitentię & conuersionis, misit ad gentes Hebræorum prophetam, ut dicente illo, Adhuc xl dies & Niniue subuertetur, qui condemnati fuerant, non perirent, sed agentes pœnitentiam, impetrarent misericordiam Dei. Qui in Sodomis & Gomorris, iam erant exitio destinati, ut manifestum est ex seraphinibus Dei quos locutus est ad Abraham: attamen quod erat suum, fecerunt angeli, uolentes eos saluari qui se indignos salute iudicauerũt, hæc dicẽtes ad Loth: Est tibi hic Gen.19
aliqs gener, aut filij aut filiæ? Neq; uerò ignorabãt nõ esse eos secuturos Loth, sed ostenderunt suam pariter & eius qui eos miserat, benignitatẽ in homines & amorem. Horũ quiddã simile inuenimus et in Hieremia scriptũ esse. Est em̃ annotatũ tẽpus prophetiæ eius quãdo cœpit prophetare, & quousq;. Ergo qui scripturas legit, si lectioni diligẽter intendat, & requirat eorum quæ scripta sunt uoluntatẽ, discere potest ex historiæ superscriptione, quo tempore Hieremias exorsus sit, & quo cõsummauerit prophetiã. Quid igit̃ ad me tempus historiæ? Legẽs didici, quia cœperit prophetare in diebus Iosiæ filij Amos regis Iuda, usq; ad annum tertiumdecimum regni eius: deinde prophetauerit in diebus Ioachim filij Iosiæ regis Iuda, usque ad consummationem undecimi anni Sedechiæ filij Iosiæ regis Iuda. Et legens didici, quia per tres reges prophetia eius contexta

Universidad de Deusto
Biblioteca

sit,usq; ad captiuitatem Hierusalem in quinto mense. Quid ergo docemur per hęc,si lectioni simus intenti? Condemnauerat deus Hierusalem propter peccata quę fecerat,& hæc erat extrema sententia,ut captiuitati relinqueretur. Veruntamē cum hominum sit amator,nec quenquam uelit perire,antequam depopulationis tempus instaret,misit et hūc prophetam, ut per sermones eius ad pœnitentiam conuerteretur,misit eundem & sub secūdo rege post primū,misit quoq; sub tertio. Quid pluralam captiuitas imminebat,& adhuc adhortabatur Deus tribuens (ut ita dicam) & ante unam diem locum pœnitentiæ:unde scriptum est,usq; ad captiuitatem Hierusalem, & usq; ad quintū mensem prophetasse Hieremiā. Iam hostiū uincula restrinxerāt manus,& nihilominus hæc quo dammodo dicebat deus:Ecce captiui facti estis:agite(licet sero)pœnitentiā:rogate me & parcam uobis:possum eruere de captiuitate qui tradidi. Habemus itaq; quædam necessaria ex superscriptione ista, quę continet tēpora prophetiæ, quia iuxta suā clementiam exhortatur Deus semper homines ad salutem,ut cessante delicto,etiam captiuitas cōquiescat. Hæc autem & de nobis possumus intelligere:si peccauerimus, & nos captiui futuri sumus. Etenim tradi peccatorē satanæ,nihil distat ab eo quod Iudæi sunt traditi Nabuchodonosor. Vtiq; illos deus cōcessit aduersario propter frequētes impietates, sic nos propter peccata quæ fecimus, tradimur spiritali Nabuchodonosor : & q̄s tradidi,inquit,satanæ ut discāt nō blasphemare, Apostolus de alijs peccatoribus. Putas quantum malum est peccare, ut tradamur satanæ captiuanti animas eorū qui relinquuntur à Deo? Nō sine causa autem, neq; sine iudicio deus relinquit quos deserit. Cum enim miserit pluuiam super uineam,& uinea pro uua attulerit spinas,quid faciet, nisi ut mandet nubibus,ne pluant super eam imbrem? Quapropter in proximo est propter delicta nostra,quorum nobis conscij sumus,& nos captiuari. Futurum est enim ut tradamur si nō egerimus pœnitentiā,Nabuchodonosor atq; Babylonijs qui nos sensibiliter excruciēt. Istis iam adiacentibus sermones prophetarū,sermones legis,sermones apostolorū, sermones etiā domini & saluatoris nostri Iesu Christi hortantur ad pœnitentiā,prouocant
Hier.18 ad salutem. Si autem audierimus, credimus ei qui dixit:Et ego pœnitētiam agam de omnibus malis quæ loquutus sum facere eis. Et hæc quidem in proœmium. Post proœ-
Hier.1 miam autem ita scriptū est:Factus est domini sermo ad eum. Certum est quia ad Hieremiam. quid dicit sermo domini ad eum? Præcipuū ab omnib. quæ prophetis dicta sunt cæteris. Hoc enim nunquam ad ullum prophetarum dictum inuenimus. Abraham propheta nuncupatus est in eo quod dicitur, propheta est,& orabit pro te:& tamen non dixit ad eum Deus:Priusquam te plasmarem in utero noui te,& priusquā exires de uulua, sanctificaui te. Sed postea in extremo iam tempore sanctificatus est Abraham, quando egressus est de terra sua,& de cognatione sua,& domo patris sui. Ex repromissione natus est Isaac, & tamē neque ad eum reperimus hunc dictum esse sermonem. Et quid me necesse est per singulos currere? Hieremias præcipuum inter cunctos consequutus est donum,dicente domino: Priusquam te plasmarem in utero, noui te : & priusquam exires de uulua,sanctificaui te. Neq; uerò ignoramus quosdā esse qui ita referant,quasi maior sit Hieremias super Saluatore nostro & domino Iesu Christo. Sciendumq; plurima ex his esse quæ possunt Saluatori conuenire,quæ etiam nos interponemus. Pauca autē eorum quæ ad Hieremiam dicta sunt, coarctant intellectum,quasi non possint(ut plures existimant) ad dominum referri. Quæ sunt ergo quæ possunt conuenire domino? Ad omnes ad quoscunq; mittam te,ibis,& omnia quæ mādo tibi loqueris. Ne timeas à facie eorum,quia ego tecum sum,ut eruam te,dicit dominus. Necdum ista ociose uidētur ad Saluatorē referri : ea uerò quæ sequuntur: Extendit dominus manum suā ad me, & tetigit os meū,& dixit dominus ad me:Ecce dedi sermones meos in os tuū,ecce constitui te hodie super gentes & regna, eradicare & dissperdere:de Hieremia difficilem faciunt interpretatiōem. Quas enim gentes eradicauit Hieremias? Quæ regna subuertit, ut merito ei dictum sit:Ecce constitui te hodie super gentes & super regna eradicare & suffodere? Quam habuit potestatem ad dissperdēdum,ut audierit,& dissperdere? nam uerò ædificauit,ut cōsequenter addatur, ædificare? Hieremias dixit: Non profui, neq; profuit mihi aliquis,& quomodo data est ei ædificatio atque plantatio? Hæc,ut diximus,ad Saluatorem relata non coarctant interpretātem. Hieremias enim in istis Saluatoris

uatoris figura est. Sed ea quæ sequuntur,& doctissimo homini difficultatem expositionis important:quomodo possint congruere domino. Et dixi: Quis es dominator domine? Ecce nescio loqui. Qui est sapientia,qui est uirtus Dei, in quo plenitudo diuinitatis inhabitat corporaliter,quomodo huic aptari potest,nescio loqui? Sed & illud, quia iuuenis ego sum? Interdicitur enim quasi non bene responderit. Sic & enim ei dicit dominus: Noli dicere quia iuuenis sum. Manifestum est quasi non bene dicentem fuisse reprehensum. Hæc sunt quæ Saluatori uidentur non cōuenire. Superiora autem facili intellectu ad eum referuntur. Dicere uerò alia super Hieremia,alia super Saluatore interpretanda esse,non permissum est. Sed qui bene scripturas nosse conatur,uehementer in isto instabit loco,uidens sub uno textu sermonis diuini intellectum,& dici hæc quoniā minora sunt,non conueniunt Saluatori,sed Hieremiæ: illa uerò quoniam maiora sunt, non Hieremiæ, sed Christo. Ob id cuncta nos ad Hieremiam referre tentabimus : Hoc est & ea quæ quum maiora sint,uidentur conditionem eius excedere. Quicunq; à Deo accepit uerba,sumens gratiam cœlestis eloquij,idcirco ea accipit ut regna gentesq; eradicet atq; subuertat. Sed quum nominentur gentes & regna,omni qui diuina uerba suscipit,nolo eum corporaliter intelligere regna & gentes, sed considerans animas homi-
num regnatas à peccato,iuxta id quod in apostolo scriptum est: Non regnet peccatum Rom.6
in uestro mortali corpore,uidēs quoq; multas species delictorum,allegorizet regna & gentes per uaria delicta quæ humanas animas possederunt: & hæc erunt quæ euellētur atq; suffodientur à sermonibus Dei qui dati sunt siue Hieremiæ,siue cæteris sanctis. Ita fiet ut & prima quæ nōn uidebantur congruere Saluatori,ad Hieremiam referantur:& secunda ab eo qui scit figurate dicta quæ dicta sunt:Hieremiæ deputent. Dicit mihi aliquis auditorum, etiam alium pande sermonem, & cūcta quæ scripta sunt super Saluatore,quasi de eo sint scripta constitue: de secundis noli esse sollicitus. Apparet enim quia Saluator eradicauerit regna diaboli,& nationes subuerterit gentilem destruens uitā. In istis quod intellectū difficilem facit,hoc est:quomodo possit Saluator dicere, nescio loqui,quia iuuenis ego sum,& cętera. in hoc sermone interpretantes coangustātur. Iesum Christum scimus deum:quærimus uerba quæ dicta sunt iuxta personæ exponere dignitatem : quapropter necesse est nobis scripturas sanctas in testimonium uocare. Sensus quippe nostri,& enarrationes sine ijs testibus non habent fidem : & hoc quod dictū est, Matt.18
in ore duorum uel trium testium stabit omne uerbum, magis cōuenit ad interpretantis probationem,quàm ad quorumcunq; hominum numerum:ut firmem uerbum intellectus mei,accipiens duos testes de nouo & ueteri Testamēto,accipiēs tres testes de euāgelio,de Propheta,de apostolo. Sic enim stabit omne uerbum. Quomodo igit̄ ualebimus ista coniungere Saluatori? Det mihi testimonium uetus Testamentum,quia priusquam agnoscat puer bonum,aut malum,& cætera. Det etiam Esaias: Ecce uirgo concipiet in utero,& pariet filium,& uocabitur nomen eius Emmanuel. Ibiq; additur, priusquam cognoscat puer. Si autem & de euangelio accipere oportet testimoniū, Iesus nec dum uir,sed adhuc infans, quia se exinaniuit formam serui accipiēs, proficiebat. Nemo autem proficit qui est perfectus, sed ille proficit qui indiget profectu. Ergo proficiebat ætate,proficiebat sapientia,proficiebat gratia & apud Deum,& apud homines. Nam si euacuauerat seipsum ad nos descendens,& euacuās seipsum resumpsit iterum ea de qui-
bus se prius euacuauerat, quid indignum est profecisse eum sapientia, profecisse ætate, profecisse gratia apud Deum, & apud homines, & uera de eo esse ista quæ dicta sunt, Priusquam cognoscat puer bonum, aut malum, & ea quæ de eodem interposuimus? Sed dicit mihi aliquis: Etiam si potest de Saluatore intelligi dictum esse quia nesciat, & cætera huiusmodi quæ maiora sunt, & si puerum eum accipias,nónne offendis ista sentiendo de unigenito, & primogenito uniuersæ creaturæ, de eo qui antequam conciperetur,annunciatus est loquente Gabriele,Spiritus sanctus ueniet super te,& uirtus Luc.1
altissimi obumbrabit te,& audes dicere quia nesciat loqui? Quamobrem uidebo si potero aliquid dignum de Saluatore in hoc loco afferre, quod quædam nesciens maior sit si ea ignorauerit quàm si scierit. Vtamur uoce eius quomodo sint aliqua quæ nesciat. Respondit eis qui sibi dicebant,nónne in nomine tuo comedimus,& in nomine tuo bibimus,& in nomine tuo dęmonia eiecimus,& uirtutes multas fecimus? Discedite à me Matt.7

non

Universidad de Deusto
Biblioteca

non noui uos. Putásne hoc quod ait, non noui uos, minorem eius uirtutem approbat, an maiorem atq; mirabilem, quia malos periturosq; nesciat? Scit eñ ab his differentias, scit meliora, scit dominus eos qui eius sunt, & si quis ignorat, ignoratur. Igitur (ut constat) peccator ignoratur à deo. Dicit mihi aliquis de auditoribus: Ostendisti qa nesciat peccatores deus, ostendisti quia ignoret eos qui operantur iniquitatẽ: neq; enim digni sunt agnitione eius: Quomodo approbabis magnum, & glorioſum esse quod ab eo dictum est nescio loqui, quod humanum est, & eloquio sæpe utimur, uerbi causa Hebræorum uoce, siue Græcorum, siue reliquorum sermone? Ergo si ascenderis ad Saluatorẽ, & scieris eum in principio apud deum uerbum, inspice quia nesciat loqui, quum humanum sit hoc quod dicitur loqui, si ideo nesciat quia sint maiora quæ nouerit. Si autem et angelorum linguas humanis cõparaueris linguis, & scieris quia iste maior sit angelis (si
Heb. 1 cut testatus est de eo apostolus in epistola sua quam scripsit ad Hebræos) intelliges maiorem eum & angelorum linguis fuisse, quando tantum deus uerbum erat apud patrẽ. Discit ergo, & quodammodo accipit disciplinam non magnorum, sed inferiorũ, ac minorum. Sicut & ego balbutire disco, uiolentiam mihimetipsi faciens, quando cũ paruulis loquor: neq; enim scio (ut ita dicam) infantiliter loqui, & infractis uerbis iam grandeuus cum pueris sermocinari: eodem modo Saluator in magnificentia gloriæ quidem dei & in patre cõsistens non loquitur humana, nescit affari eos qui deorsum sunt. Quando autem uenit in corpus humanũ, dicit in exordio, nescio loqui, quia iuuenis ego sum. Iuuenis propter dispensationem: Senex iuxta hoc quod primogenitus omnis creaturę: iuuenis quia in consummatione iam seculorum, & in extremum huius uitæ tempus aduenit. Dicit itaq; nescio loqui. Scio enim quædam maiora loqui, scio quædam isto sermone mortali uix eloqui terrestribus. Necdum assumpsi humanam fragilitatem, habeo eloquium tuum, uerbum sum, tibi scio loqui, hominibus nescio loqui, iuuenis sum. Noli dicere iuuenis ego sum, quoniam ad omnia ad quæcunq; mittam te, ibis. Deinde commouit manum ad tangendum os eius, ut ei det uerba quibus eradicet imperia. Neq; uero indigebat Saluator uerbis ut ea acciperet, quando erat in patre, nullis in cœlo dignis quæ mererentur euerti. Sed nunc accipit parua, differens maiora paulisper. Atq; ita ex hoc approbat, sicuti aliquibus glorioſe dixerat: Nescio uos, quia operarij estis iniquitatis: & nunc uerba glorioſe accepisse cum deus sit, & iuxta magnificentiam suæ dixisse gloriæ, nescio loqui, id est humana non noui. Siue autem ad Hieremiam, siue ad Saluatorem: Priusquam te plasmarem, in utero noui te, legens Genesim, & obseruans ea quæ ibi de conditione mũdi scripta sunt, inuenies quia scriptura diuina multum in sermonibus cauta non dixerit, priusquam te facerem, in utero noui te. Quando enim iuxta imagi-
Gen. 1 nem conditio est, dicit deus: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram: & non dicit plasmemus. Quando autem accepit lutum de terra, non est scriptum fecit hominem, sed plasmauit hominem: & posuit in paradiso hominem quem plasmauit, operari & seruare eum. Si potes intellige differentiam facturæ et plasmationis, quum dicens siue ad Hieremiam, siue ad Saluatorem, non dixerit priusquam te facerem in utero. Quod enim fit, non fit in utero: sed quod creatur de terræ puluere, hoc plasmatur in utero. Priusquam te plasmarem in utero scio te. Omnes nouit deus: quomodo quasi pręcipuo à cęteris Hieremię dicit noui te? An eos tantũ scit deus qui sciẽtia eius digni sunt? & cognoscit eos qui eius sunt, indignos uerò nescit neq; pater, neq; filius, dicẽs non noui uos? Nos cũ simus homines, si aliqua fuerimus præditi dignitate, alios nostra notitia dignos, alios iudicamus indignos: & ꝙs scire nolumus, neq; audire uolumus, eos nescimus, quid arbitraris de uniuersitatis deo? Vult scire Pharaonẽ, uult Ægyptios nosse, sed indigni sunt notitia eius, sed ipsi faciunt ut ignorentur. Scit autem Moysen, scit prophetas, & si quis similis eorũ est. Multum te oportet laborare, ut nosse incipiaris à domino. Hieremiam quidem priusquam plasmarit in uentre cognouit: aliũ uerò de prophetis triginta annorũ cœpit nosse, alium quadraginta. Sermones sunt ineffabiles de Saluatore, & non magnopere quærendi. De Hieremia uerò eorũ qui scientiã scripturarũ habent, autoritatibus indigemus, quomodo dicatur: Priusquã te plasmarem in utero noui te, & priusq; exires de uulua matris tuæ, sanctificaui te. Deus sibi ipse sanctificat aliquos. Istũ nõ expectat ut sanctificet genitũ, sed prius sanctificat quàm de uulua egrediatur. Si ad Saluatorem

Saluatorem (ut dixi) referas, non est malum dicere prius eum sanctificatum esse quàm natum. Sic & de domino intelligas, qui nõ solũ anteq; de uulua exierit, sanctificatus est, sed infinito ante tempore semper sanctus fuit: hic uerò anteq; de utero exiret, sanctificatus est. Prophetam in gẽtibus posui te. Si de Hieremia quæris quomodo sit propheta in gentibus positus, obserua in consequentibus cum iubetur prophetare ad omes gentes: nam ist iusmodi scriptio est, quòd prophetauit Hieremias super omnes gẽtes Elam, Damasci, Moab: & habebis quia prophetauerit ad oẽs gentes, iuxta id quod dictũ est, prophetam in gẽtibus posui te, si tamẽ uolueris hæc de Hieremia dicta sentire. Si autem intelligentiam ad deũ transferas, iste uerè in uniuersas gentes prędicauit. Est quippe sicut alia multa, sic et propheta. Vt est princeps sacerdotũ, ut est Saluator, ut est medicus, similiter & propheta est. Moyses annuncians de eo non solum prophetã, sed admirabilẽ in-
Deut. 18 ter cunctos nominauit prophetã dicens: Prophetã ex fratribus uestris suscitabit uobis, dicit dominus deus noster, quasi me audite eum. Quicunq; non audierit prophetã illũ, interibit de populo suo. Iste est prophetes cõstitutus in gẽtibus, & accepit gratiã à deo, effusam in labijs suis: ut nõ solum cũ præsens aderat corpore, sed etiam nunc cum adest uirtute & spiritu, prophetet ad omnes gentes, & prophetia sua ex toto orbe attrahat homines ad salutẽ, et dixit: Quis es dominator domine? Ecce nescio loqui, qa iuuenis ego sum. Et dixit dominus ad eum: Noli dicere quia iuuenis ego sum: Quoniã ad omnes ad quoscunq; te mittam, ibis. Sæpe diximus solere esse aliquem puerũ iuxta eum qui intus est hominem, licet etiã senili corporis sit ætate: & econtrario frequenter inueniri paruum secundũ eum hominem qui extrinsecus est etiam, & interius perfectum uirum. Talis erat Hieremias habens iam sibi cõcessam à deo gratiam in ætate corporis adhuc puerili, propter quod ait ei dominus: Noli dicere quia iuuenis sum. Signũq; huius rei, quia non sit iuuenis, sed uir consummatus, ostendit dicens: Quoniã ad omnes ad quoscunq; mittam te, ibis, & iuxta quæcunq; mando tibi loqueris. Nec timeas à facie eorũ. Scit enim eos sermo dei qui uerbi legatione funguntur, incurrere ab ijs periculum qui audire contemnunt. Increpati enim oderunt increpatiões, coarguti insequunt arguentes. Omne quodcunq; malum est, semper patiuntur prophetæ. Non est propheta sine honore, nisi in patria sua, & domo sua. Cuius rei nuper quoq; fecimus mentionem. Scit ergo (ut dicere cœpimus) deus mittens prophetam, quanta discrimina perpessurus sit, ideo exhortatur eum dicens: Ne timeas à facie eorum, quia ego tecum sum, ut eruam te, dicit dominus. Quæcunq; Hieremias passus est, scripta sunt: in lacum missus est luti, mãsit ibi comedens panem dici, & aquam tantum bibens, aliaq; multa quæ pertulit in libro eius continentẽ. Quem autem prophetarũ non persequuti sunt patres uestri? dicit dominus ad ludæos. Et necesse est eos qui uiuere religiose in Christo cupiunt, omni genere à cõtrarijs uirtutibus per ea quæ reperiuntur uasa, persequutionem pati. Qua de causa nihil nouum, aut peregrinũ uideatur his qui in tribulationibus affliguntur. Omnia quæ præcepta sunt, faciant, tantum orent ut persecutionis causa Christus sit, ne propter iniustiti-
Matt. 5 am, ne propter delicta, ne propter auaritiam deprimantur. Siquando autem propter iusticiam aliquis exagitatur, audiat: Beati estis cum exprobrant uobis, & persequuntur, & dicunt omne malũ aduersum uos, mei causa: gaudete & exultate, quia merces uestra magna est in cœlis. Sic enim persequuti sunt prophetas qui fuerant ante uos. Quoniam tecum sum ut eruam te, dicit dominus. Et extendit manum suam ad me dominus, & tetigit os meum, & dixit dominus ad me. Obserua differentias Hieremiæ & Esaiæ. Esaias
Esa. 6 ait: Immunda labia habens in medio populi immunda labia habentis ego habito, & regem dominum Sabaoth uidi oculis meis, Et quoniam confessus est nõ habere facta immunda, sed uerba tantum (usq; ad hunc enim finem peccata commiserat) non extendit dominus manum suam, neq; unum ex Seraphim manu sua labia eius tetigit, sed forcipe solum tangens ait: Ecce abstuli iniquitates tuas. Hieremiæ autem quia sanctificatus fuerat in uulua, non forceps mittitur, neq; de altari carbo succensus: nihil quippe habebat igne dignum: sed ipsa manus domini tetigit eum, propter quod dicit: Extendit dominus manum suam ad me, & tetigit os meum. Et dixit dominus ad me: Ecce dedi sermones meos in os tuum, ecce cõstitui te super gentes et regna eradicare. Qui sic beatus est,
Matt. 4 ut regna multa quæ Christo diabolus ostẽdit, regna dæmonum, regna peccati eradicet, opus

Universidad de Deusto
Biblioteca

opus habet ijs qui ei dati sunt à deo sermõibus. Scriptum est enim: Ecce dedi sermones meos in os tuum. Ecce cõstitui te hodie super gentes & regna eradicare. Quomodo autem regna sunt plurima, plures similiter & gentes. Nec potest aliquod regnum dici, nisi quod sub se cõtinet nationes. Verbi gratia dictũ sit, regnat fornicatio in homine peccatore, necesse est ut regnum fornicationis habeat gentes suas, & illud ipsum generet delictum auaritiæ & fraudis, quo uix aliquis immunis est. Habet regnũ suum, & sub regno uno multas possidet gẽtes, perplurimas scilicet species auaritiæ, & ob id opus est sermonibus dei, ut istiusmodi regna cum suis gẽtibus euellantur. Saluator in Euãgelio ostendit dicẽs: Omnis plantatio quam non plantauit pater meus cœlestis, eradicabitur. Sunt quædã intrinsecus in animabus uestris insita, quę nõ plãtauit cœlestis pater. Oẽs quippe cogitatiões pessimæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ, plantationes sunt quas nõ plantauit cœlestis pater. Si aũt uis scire cuius sit plãtatio istiusmodi cogitatus, audi quia inimicus homo hoc fecit, qui superseminauit zizania in medio tritici. Instat ecce deus, instat & zabulus habẽtes semina sua. Si dederimus locum zabulo, inimicus homo superserit plantationẽ quam nõ plãtauit cœlestis pater, utiq; eradicandã. Sin autẽ repulso zabulo locum dederimus deo gaudẽs deus sub principali cordis nostri sparget semen suũ. Nec aliquis existimet triste quiddam Hieremiam recepisse, quia constitutus sit ad eradicationẽ regnorũ & gentiũ. Bonitatis dei istud est indiciũ, eradicare uitia per sermões, inimica cœlestis regni regna destruere: & bellantes cum sua gẽte euertere nationes, eradicare et subuertere. Est quædam ædificatio zabuli, & est quædam ædificatio dei, quod super arenam extruitur, hoc zabuli est, super nullo enim stabilitur, abortũq; non solidat, quod autem super petram, ædificatur, hoc dei est. 1 Cor.3 Vnde & his qui eius sunt dicit: Dei agricultura, dei ædificatio estis. Super gentes eradicare, & subuertere, & disperdere. Si eradicatur aliquid, & eradicatio ipsa nõ dispergit, adhuc permanet quod euulsum est. Si subruitur domus, & lapides in ruina sunt integri, dissipata est domus, nõ tamẽ perdita. Opus est igitur benignitate dei, ut eradicatio ipsa & subuersio tota dispereat. Diligẽtius lege quomodo eradicata perdant. Paleas (inqt) comburite igni inextinguibili, & ligate manipulos zizaniorũ, et tradite eos igni. Sic ea quæ sunt eradicata, disperdantur. Si autem uis scire quomodo subuersio redigat in nihilum, quomodo ædificatiõis pessima materia in puluerẽ cõminuatur, domus ea quę propter lepram destrui iubetur, cum fuerit puluis effecta, extra ciuitatẽ proijcitur, ut ne la- Psal.17 pis quidẽ ex ea residuus sit, iuxta quod scriptum est: Vt lutum platearũ delebo eos. Oportet quippe penitus interire malitiã. Subuersum est aliquid, lapides quoq; ipsi qui destructi sunt, cõterantur, ne ad aliquam ædificationem quam diabolus cõtinuare possit, assumi ualeant. Eradicatũ est quippiam, inuenit aduersarius etiã inter ea quæ eradicata sunt, aliquam semẽtem quam iterum seminet. Propter quod iubet dominus: Colligite, dicens, zizania, & cõburite ea igni scilicet, ut eradicatio quoq; zabuli & ipsa subuersio consumatur. Verum non tantũ in hoc stat sermo diuinus, ut eradicet & destruat & disperdat. Esto enim, eradicata sint omnia in me mala, destructa, & dispersa sint pessima: quid mihi prodest si non pro eis quæ eradicata et suffossa sunt, meliora in me plantentẽ atq; edificentur? Propterea dei uerba primum faciunt quod necesse est, eradicant, destruunt, perdunt, & post hæc ædificant atq; plantãt. Obseruauimus semper in scripturis sanctis, primũ ea quæ uidentur tristia nominari, deinde ea quæ hilariora sunt, secũdo dici: Ego occidam, & ego uiuificabo. Nõ dixit prius, ego uiuificabo, & postea occidam. Impossibile est enim quod semel uiuificauit deus, aut ab eo ipso, aut ab alio occidi. Sed ego interficiã, & ego uiuificabo, ut fiat Paulus apostolus Christi Iesu. Hæc si intelligerẽt miseri mi hæretici, nunquam ad nos deferrent crebro ista dicentes: uidẽsne deũ legis et pro- Psal.32 phetarum quomodo ferus est & inhumanus? quomodo dicit, ego occidam, & ego uiuificabo? non aduertentes in scripturis annunciationẽ suscitationis mortuorũ, non consi- Rom.6 derantes resurrectionẽ iam cœpisse per singulos. Cõsepelimur enim Christo per baptismum, & consurgemus cum eo. A tristibus semper, sed necessarijs inchoat deus: ueluti, Heb.12 ego occidam, & ego uiuificabo: ego percutiam, & ego sanabo. Quẽ enim diligit dominus, corripit, flagellat autem omnem filium quem recipit, & post hæc curat. Ipse dolorẽ facit, & iterum restituit læticiam. Similiter & in præsenti dominus ait: Cõstitui te hodie super

super gentes & regna, eradicare, & suffodere, & disperdere, & ędificare & plantare. Veruntamen primum est, ut mala auferantur à nobis. Non potest in loco ædificationis malæ ædificare deus. Quæ enim participatio iustitiæ & iniquitatis? Aut quæ communicatio luci ad tenebras? Oportet maliciam ex imis sedibus eradicari. Oportet & ædificationem pessimam ab animabus nostris penitus auferri, ut postea sermones ædificent, atq; plantent. Possumus siquidem & aliter intelligere quæ scripta sunt: Ecce dedi sermones meos in os tuum. Et quid faciant sermones, dicit: Eradicare & suffodere & disperdere. Sermones eradicant nationes, sermones regna suffodiunt, sed non regna ista carnis & seculi: digna destruentibus, digna eradicantibus uerbis, ea quæ eradicata & subuersa sunt sensi. Putas in his quæ dicimus, est uirtus quam dominus tribuit, secundum quod scriptum est: Dominus dabit uerba euangelizanti uirtute multa, uirtus eradicans atq; Psal.68 suffodiens? Si qua infidelitas, si quod mendaciũ, si qua malitia, si qua luxuria, si qua discordia non est suffossa, si cubi idolum in corde constructum est, illo deposito ædificetur templum dei, & inueniatur gloria eius in eo, & fiat non infertilis siue lucus exurgens, sed plantatio paradisi, ubi templum dei sit in Christo Iesu, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Homilia II. de eo quod scriptum est: Fugite de medio Babylonis. Cap. II.

QVOMODO corpus nostrum in aliquo terrę loco consistit, eodem modo & anima secundum statum suum in aliquo nuncupatiuo terræ loco est. Quod dico, sic fiet manifestius. Corpus nostrum aut in Aegypto est, aut in Babylone, aut in Palæstina, aut in Syria, aut certe ubicunq;. Similiter & anima in aliquo eiusdem terræ nominis loco est, alia in Babylone, alia in Aegypto, alia in Ammanitarum regione. & sic segregatim secundum sententiam scripturarum, pro qualitate uitæ locorum diuersitates distinguuntur. In Babylone est quando confunditur, quando turbatur, quando pace deserta bella sustinet passionum, quando tumultus malitiæ circa eam fremit, tũc ut diximus, in Babylone est. Et ad istam animam prophetalis sermo dirigit, dicens: Fugite de medio Babylonis, & resaluate unusquisq; animam suam. Donec enim quis in Babylone est, saluari nõ potest. Quod & si recordatus ibi fuerit Hierusalẽ, inge- Psal.136 miscit & dicit: Quõ cantabimus canticũ dñi in terra alienа? Et qa impossibile est in Babylone cõstitutũ deo organis canere, otiosa quippe ibi sũt organa hymnorũ dei, propter ea dicit per prophetã: Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus dũ recordare mur tui Sion, in salicib. in medio eius suspendimus organa nostra. Suspẽsa sunt organa nostra q̃diu in Babylone sumus, in salicib. fluminũ Babylonis. Si aũt uenerimus in Hierusalẽ in locũ uisionis & pacis, organa quæ ante otiosa pendebant, tũc assumũtur in manibus, tunc grauiter citharizamus, & nõ est tempus quando nõ laudemus deum per organa quæ habemus in manibus. Igit ut dicere cœperamus, semper anima in aliquo nuncupatiuo terræ loco est: & sicut peccatores in Babylone, sic ecõtrario iusti in Iudæa. Veruntamen iuxta qualitatem uitæ & fidei & in ipsa Iudæa locis inter se uarijs separant. Si ue enim in Dan est, quæ extremæ Iudææ partes sunt, siue in superioribus paululũ locis, meliorib⁹q; q̃ Dan, siue in medijs finibus Iudææ, siue circa Hierusalẽ: & est omnium beatissima, quæ in media Hierusalẽ urbe consistit. Qui uerò peccator est & nimijs scelerib⁹ oppressus, hic in Babylone est: hoc autem modico minor, & necdum usq; ad summum peccatorũ culmen ascendens, in Aegypto & in partibus Aegypti cõmoratur. Et sicut qui in Iudęa sunt, nõ æqualia cuncti possidẽt loca: alius quippe in Hierusalem est, & alius in Dan, alius in Neptalim, alius in finibus Gad: sic omnes qui in Aegypto sunt, non æquales Aegypti partes incolunt. Alius in Taphni, alius in Mẽphi, alius in Syene, alius in Bubasti habitat. Quæ loca propheta Ezechiel plena mysterijs uoce testatur, no mina quoq; partium Aegypti exponens: de quibus si quis lector fuerit spiritalis dijudicãs omnia, & ipse à nemine dijudicatus nõ solũ maiores regiones allegorizabit, ueluti Iudæã & Aegyptũ & Babylonẽ, sed particulas quoq; terræ: & quomodo in Iudæa Hierusalem & Bethlehem, cæterasq; ciuitates ita in Aegypto legẽs Diospolim, Bubastim, Taphnim, Memphim, Syenen, pro intellectu rerum figurabit. Quis sapiẽs & intelligit ista? aut quis intelligens & cognoscit ea? Qui saltem in tenuiori sensu cõstitutus cognoscere poterit uoluntatẽ quam spiritus sanctus habet literæ? Verum nunc aliud ꝓpositũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

est, quid his qui in Babylone sunt, Dei sermone præcipiatur. Fugite de medio Babylonis. Nō gradatim, non pedetētim, sed cum uelocitate, cum cursu fugite, hoc est ēm fugere. Fugite de medio Babylonis. Quicunq; cōfusam habetis animā à uariorū passione uitiorum, ad uos dirigit̄ sermo. Et mihi quoq; id ipsum iubetur: si quidē adhuc sum in confusione inueteratus, & ideo in Babylone sum. Quid ergo præcipit Deus? Non dicit, exite de medio Babylonis, hoc enim potest fieri & gradatim, sed fugite de medio Babylonis. Ego quidem & in eo quod dicitur de medio, rationē quæro sermonis. Potest quippe euenire ut aliquis in Babylone sit, sed cum in extremis eius finibus cōmoretur, quodammodo extra Babylonem esse uideatur. Aliud autē est in medietate Babylonis cōsistere, ut ex omni parte æquale sit spatiū, & ita in umbilico eius quasi in medio cordis animalis habitet. Sicuti ēm animalis medietas cor est, & in euāgelio secundū Lucā, cor terræ medietas terræ nominat̄: sic mihi uidet̄ & in Ezechiele dictū, in cor maris posita Tyrus: & nunc peccatores de medio Babylonis, hoc est de corde eius fugere debere. Fugite ergo de medio Babylonis, ut medietatē Babylonis deserētes in finib. eius incipiatis esse, nō in medio. Quod si cui uidet̄ obscurū, sic fiet manifestius: qa qui ualde demersus est in uitijs, hic medius habitator est. Qui uerò paulatim relinquens malū, & naturā suā ad meliora cōuertens non tam cœperit uirtutes possidere q̄ cupere, iste licet ex medio fugerit Babylōnis, tn̄ necdum de Babylone discessit. Secundum istiusmodi expositiones decet sacras literas credere nec unum quidem apicem habere uacuum sapiētia Dei. Qui enim mihi homini præcipit, dicens: Non apparebis ante conspectum meū uacuus, multo plus hoc ipse agit, ne aliquid uacuū loquat̄. Ex plenitudine eius accipiētes, pphetæ, ea quę erāt de plenitudine sumpta, cecinerunt: & idcirco sacra uolumina spiritus plenitudine spirant, nihilq; est siue in propheria, siue in lege, siue in euāgelio, siue in Apostolo, quod non à plenitudine diuinæ maiestatis descendat. Quamobrem spīrāt in scripturis sanctis hodieq; plenitudinis uerba. Spīrāt autem his qui habent & oculos ad uidēda cœlestia, & aures ad audiēda diuina, & nares ad ea quæ sunt plenitudinis sentiēda. Hæc dixi, quia non sit simpliciter positum, fugite de Babylone, sed cum additamento necessario: Fugite de medio Babylonis, & resaluate unusquisq; animam suam. Primū oportet fugere de medio Babylonis, deinde singulos animas suas resaluare cum fugerint. Neq; uerò dixit saluare, sed resaluare. Appositio syllabæ significat sacramentū. Quia quondā gustantes salutem, & de ea propter peccata postea corruentes, uenerūt ad Babylonem. Cuius rei causa oportet resaluare animā suam, ut incipiat recuperare quod perdidit, secundum apostolum Petrum dicentem: Ista reportauimus finem fidei salutē, de qua salute exquisierunt & scrutati sunt prophetæ, qui propter nostram prophetauerunt gratiā. Veruntamen in nobis est fugere de Babylone, & in nostra positum est potestate, si uelimus resuscitare quod corruit. Tertium mandatū est: Et neq; proijciamini in iniquitatē eius. Cum quis fugerit iniustitiā Babylonis, & nō egerit pœnitentiā, tunc consequens est ut proijciatur. Obserua uerò scripturā, quomodo licet ex Hebræa lingua in Græcam sit translata, nihilominus quantum recipere potest differentias uerborū, significāter expresserit. Dicit quippe in alio loco: Elegi abiectus esse in domo domini, & non ait proiectus. In præsenti autem non posuit, & ne abijciamini in iniustitiam eius, sed ne, p̄ijciamini in iniustitiam eius. Aliud est ēm proijci, aliud abijci. Quod enim in despectione est & neglectu, hoc non proijcitur, sed abijcitur. Quod uerò foris est à salute, & à beatitudine alienum, hoc proijcitur. Quod & in alio loco declarat scriptura diuina dicēs: Duces populi mei proijcientur ex domicilio rerum suarum propter pessimas uolūtates suas. Cleri enim eorū non proderunt eis. Sed & tu ipse poteris congregare sicubi in scripturis p̄iectionis & abiectionis nomen inueneris, ut ex cōparatione uerborū magis possis confidens ferre sententiā. Quia dispensatio prouidentiæ etiā si non magnopere curauit ut disertitudinem, quæ in Græco sermone laudatur, Græce interpretando sequeret̄, curauit tamen ea quæ significantia sunt exhibere, & differentiam eorū explanare dilucide his qui scripturas diligētissime perscrutātur. Ne proijciamini in iniquitatē Babylonis, quia tēpus uindictæ eius est à domino. Miro sensu supplicia dicit irrogari propter eius qui ea patitur ultionem. Quando enim quis nō uindicatur & relinquitur impunitus, frequenter me dixisse memini id quod in duodecim prophetis scriptum est: Et nō uisitabo super

Luc.8
Ezech.27
Deut.16
1 Pet.1
Psal.83

super filias uestras quando fornicātur, & super nurus uestras quādo adulterantur. Non ergo ut quidam existimāt, Deus peccatores punit iratus, sed si sic expedit loqui, magna ira est à Deo tormenta nō perpeti. Qui enim punitur, etiam si ab ea quę uocatur ira Dei corripitur, ad hoc punitur ut emēdetur. Domine (ait Dauid) ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripias me. Sed etiam si argues, argue nos in iudicio, & non in furore, dixit Hieremias. Inuenies autem etiam ex repromissione Dei in quosdam correptionem dari. Ideo cum peccantibus Christi filijs pœna promittitur, misericordia nō denegatur, ut scriptum est: Si dereliquerint filij eius legem meam, & in iudicijs meis non ambulauerint, si iustitias meas prophanauerint, & mādata mea nō custodierint, uisitabo in uirga facinora eorum, & in flagellis iniquitates eorum: misericordiam autem meam nō dispergam ab eis. Ista considerans uide quomodo necdum pœna dignus sit, qui usq; ad præsens tempus cōmittit scelera, nec punitur. Visitatio quippe Dei per uisitati tormenta monstratur: qui autem peccans corripitur, nescis quid ei excurrat pro pœna. Hæc propter hoc quod dictum est, quia tempus uindictæ eius à domino est. Sequitur: Retribuunem ipse retribuet ei. Nō per ministros retribuet Babyloni Deus, sed ipse retribuit q̄d meretur. Volo quiddā dicere in additamento pronominis in eo quod scribitur ipse: ait enim, retribuutionem ipse retribuet ei. Non omnibus Deus ipse retribuit quę merentur, sed sunt quidam quibus per alios restituit, siue puniens, siue medicans per dolorem, ut in psalmis continetur: Misit in eos iram indignationis suæ, furorem & iram & angustiā, immissionem per angelos pessimos. His enim non ipse restituit, sed ad retributionē illorum ministris usus est angelis pessimis. Et alijs forsitan non per malos reddit, sed per bonos, ut in eis qui p̄ sceleribus puniūtur. Multaq; similia istiusmodi per scripturas si scruteris, inuenies. Est autem quando ministrorum officium refutatur, retributionem Deus ipse restituit, ut nunc Babyloni. Timeo quiddam obscuri in loco manifesto interponere, quod mihi uidetur latere, si taceā. Veruntamen audendum est saltē pauca perstringere. Quando sunt uulnera facilia & prompta curationi, medicus mittit seruum suū, mittit discipulum, ut per eum languentem medicetur: neq; enim magna sunt uulnera. Euenit quoque aliquoties ut sectionis & ferri indigeat qui sanatur: attamen non ipse medicus pergit ad curam, sed eligēs unū ex discipulis qui curare ualeat, eo utitur ministro. Quādo uerò insanabiles plagæ sunt, ut & emortua carne putredo cōtabuerit, & intantū ualetudo est, ut nō serui, uel discipuli qui iam prope eum per scientiam artis accessit, sed ipsius magistri manibus indigeat, tūc ipse magnus medicus præcinctus lūbos ad sectionem tetterrimi uulneris concitatur. Similiter itaq;, quando sunt minora peccata, nō restituit Deus ipse peccantibus, sed alijs utitur ministris. Quādo uerò per merita sua ingens hominem ægritudo comprehendit, ut nunc Babylonem, quæ grauibus p̄priæ malitiæ est confusa uulneribus, tunc ad retributionē Deus ipse festinat. Similia quędā huic si requiris, inuenies & de Hierusalē, quæ ei acciderūt post prophetas, ob id quia insidia facta est Christo. Sic finita est primi capituli continentia. Videamus & cętera: Calix aureus Babylon in manu Dei inebrians omnem terram. De uino eius biberūt gentes. Propterea commotæ sunt gentes, & subito cecidit Babylon, & cōtrita est. Nabuchodonosor uolens decipere homines per calicem Babylonis dolosum, nō miscuit in uase fictili q̄d parabat potari, sed neq; in paulo meliore, & æreo uase, uel stanneo, & quod ista præcellit argenteo: uerum eligens uas aureū, in eo poculū temperauit, ut quis uidēs decorem auri, dum radiantis metalli pulchritudine delectatur, & totus oculis hæret in specie, nō consideret quid intrinsecus latitet, & accipiens calicem bibat nesciens calicē Nabuchodonosor, intelligens autem calicem aureum in præsenti nominatum. Sed animaduertas pessimorum dogmatum uerba mortifera qualem habeant compositionem, qualē decorem eloquentiæ, qualem rerum diuisionem: cognosces quomodo unusquisq; poetarū qui putantur apud uos disertissimi, calicem aureum temperauit, & in calicem aureū uenenum iniecerit idololatriæ, & uenenū turpiloquij, uenenum eorum quæ animam hominis interimunt dogmatum, uenenum, falsi nominis scientiæ. Sed meus Iesus cōtrā fecit, sciens aureum calicem zabuli, & præcauens ne aliquis ad fidē suam ueniens, suspicetur etiam Christi talem esse calicem, qualem esse requirat, & per similitudinē materiæ formidaret errorem: ideo curauit ut haberemus thesaurū istum in uasis fictilibus. Sæpe

Jer.51

Universidad de Deusto
Biblioteca

uidi aureum calicem in pulchro sermonis ornatu, & dogmatum uenena cõsiderans deprehendi calicem Babylonis. Calix aureus Babylon in manu Dei. Nõ semper calix aureus Babylon. Cum autem uenerit ad uindictam, & in manu Dei posita fuerit, tũc efficitur terra quæ quondam tacta est in Iubath. Neq; uerò iugiter in manu Dei cõtinetur, sed ultionis tantũ tempore, cum cœperit dominus ei restituere quod meretur, tũc in manu eius inebrians omnem terram iste calix aureus Babylon inebriabit. Quomodo autẽ uniuersam terrã inebriabit, facile scies, si cõsideraueris omnes homines ebrios. Inebriamur ira, inebriamur tristitia, inebriamur & mente excedimus amore, cõcupiscentijs & uana gloria. Quanta pocula temperauerit, quot inebriãtes porrexerit calices calix iste, quid necesse est dicere? Calix aureus Babylon inebrians omnem terram. Animaduerte omnem terram plenam esse peccatis, & non quæres quomodo Babylon omnem terrã inebriauerit. Sed si forte uideris iustum ebrium non esse de calice peccatorum, noli putare scripturam esse mentitam quæ dixerit, inebrians omnem terram, cum iste non inebrietur à Babylone, & tamen cõsistat in terra. Audi quia iustus non sit terra. Omnẽ terram inebriat calix iste aureus. Iustus uerò cum sit super terram, cõuersationẽ in cœlis habet. Et propter hoc non conuenit ulterius iusto dici: Terra es, & in terram ibis. Sed necesse est audenter loqui, dicit iusto Deus adhuc consistenti super terram: Cœlum es, & in cœlum ibis. Portat enim imaginem cœlestis. Igitur ut concludã, calix aureus inebriat omnem terram, id est omnes ab eo inebriamur quandiu terra sumus. De uino eius bibent gentes, propter hoc commotæ sunt. Sicut in his qui bibunt istum qui in usu est uini liquorem, si super sitim & super mensuram biberint, uidemus ebrij corpus motũ uacillantes pedes, caput ac tempora prægrauata, os dissolutum, linguã significantem sermones ebrij & hærentibus labijs uerba præcisa: similiter est uidere eos de calice aureo biberint Babylonis quomodo moueantur, quomodo instabiles gressu sint, quomodo debilitata mente & fluctuante cogitatu nihil firme teneant, sed semper in turbationib. agantur incerti. Quamobrẽ scriptura diuina de istiusmodi hominibus in alio loco ita ait: Propterea cõmoti sunt. Interponamus aliquid mysterij, quid de peccatore dicat Cain. Cum egressus est à facie Dei, habitauit in terra Naid, cõtra Eden. Naid in Græca lingua interpretatur cõmotio. Qui enim derelinquit Deum, qui deserit sensum de eo iugiter cogitandi, iste in terra Naid hodieq; habitat, id est in tribulatione mali cordis & mẽtis cõmotione cõsistit. Biberũt gentes, propterea cõmotæ sunt, & subito cecidit Babylon, & cõtrita est. Quando dicit repente cecidit Babylon, uidetur mihi prophetizare consummationem mundi subito futuram. Quomodo enim diebus diluuij comedebãt & bibebãt, emebant & uendebant, plantabant & ædificabant, donec ueniret diluuium, & tulit omnes, & subito uenit inundatio, similiter autem & in diebus Loth: sic & cõsummatio mũdi non per partes fiet, sed repente. Huic conferendũ existimato id quod scriptũ est in lesu Naue, quãdo à uoce sola tubæ, Hiericho ciuitas corruẽs subito disperijt: & iuxta hãc similitudinem Babylonem quoq; in consummatione seculi casuram esse, & subito cõterendam. Et hæc quidem de consummatione dicta sint. Si uerò ueneris ad aduentũ Domini mei Iesu Christi, & uideris eius magnũ opus, quomodo subuerterit omnia gentiũ de idolis dogmata, ut credentes de erroris eximeret iugo, intelliges quia in tepore passionis eius Babylon extemplo corruit, & contrita est. Vnusquisq; nostrum cõsideret se ipsum, & animaduertat Babylonem in suo pectore corruisse. Si autem & in alicuius corde non cecidit ciuitas confusionis, huic Christus necdum aduenit. Veniente quippe eo Babylon ruere consueuit. Propter hoc ad orationum præsidia confugiẽtes, petite ut ueniat Iesus in corda uestra, & conterat Babylonem, & faciat ruere omnem malitiam eius, & reædificet pro his quæ subuersa sunt, pro Babylone quæ fuerat ante cõstructa, in ipso principali cordis uestri, Hierusalem ciuitatem sanctam Dei. Plangite eã, & accipite rhesinam correptionis eius, si quo modo sanabitur. Plangite ait Babylonem. Deinde quia omnis anima recipere potest salutem, & neq; una apud Deũ est insanabilis, idcirco cõsilium dat his qui possunt trãsmigrare in Hierusalẽ ad testimoniũ, habere rhesinã ad emplastra facienda, ut assumant medicamina, & quanto ualent studio sanitati restituãt Babylonem. Hoc experiamur & nos facere, deprecãtes Deum, ut det nobis rhesinã rationabilẽ, & de rationabili rhesina discamus ei malagma imponere, & oleũ & alligaturas, & im-

Gen. 3

& imponentes alligemus uulnera Babylonis, imitantes Samaritanum, & sanetur misera ciuitas, & curata desinat esse quod fuerat. Istud est quod ait accipere rhesinam correptioni eius, si quomodo sanabitur. Vbi sunt hæretici? ubi sunt qui naturas quasdã introducentes, asserunt esse naturam desperabilem quę penitus non recipiat salutẽ? Si est natura quæ pereat, quæ alia talis erit ut Babylon? Attamen neq; istã despicit deus. Præcipit enim medicis deus, ut accipiãt rhesinã super Babylonẽ, si quomodo sanetur. Quidã igitur eorũ qui mandatum acceperant, accipientes rhesinam correptioni Babylonis si quomodo sanetur, fecerunt quod fuerat imperatum, reppererũt rhesinam ad correptionem eius, audientes posse fieri ut Babylon reciperet sanitatem. Et quia quod putauerũt nõ effecerunt: Babylon quippe in pristina malitia perseuerans, noluit se curari: satisfaciũt boni medici, & dicunt: Curauimus Babylonem, & non est sanata. Relinquamus eã. Vide autẽ homo, nequando angelis præcipiat Deus, ut ad languorẽ animæ tuæ medicaminum emplastra conficiant, si quomodo possis ab ægrotatione sanari: & respõdeãt angeli: Curauimus Babylonem, istam ostendentes à passionibus cõfusam animam tuã, & non est sanata. Non scientiam artis suæ, neq; rhesinæ uim criminantur, sed te qui præceptis eorum obsequi noluisti, dicentes: Curauimus Babylonem, & nõ est sanata. Relinquamus eam. Steterunt medici sub magno medico angeli Dei, uolentes curare imbecillitates nostras, uolentes animam liberare de uitijs, sed nos ipsi repellimus eos dum cõsilijs eorũ non acquiescimus. Vident se operam perdere, cũ loquuntur inuicem, & dicũt: Relinquamus eam, & abeamus unusquisq; in terrã suã. hoc est, credita nobis est à Deo medicina, ut animam curaremus humanam: adhibuimus adiutorium, medicinã imposuimus, multum contumax est, non uult obseruare quod dicimus, studium nostrum nõ sequitur effectus. Relinquamus eam, & abeamus unusquisq; in terrã suam, id est domesticum locum & propriũ. Caue homo nequãdo relinquat te medicus, siue angelus Dei, siue quicunq; hominum, cui credita est cura sermonum ad salutis medicinã deferendã. Si enim te dereliquerint & dixerint, abeamus unusquisq; in terram suam, quia appropinquauit in cœlum iudicium eius: manifestum est quia abiectio eorum condemnatio tua fit, ut irremediabilis, nolentisq; curari. Cum autem te deseruerunt, quid tibi aliud euenturũ est, nisi quod soleat his accidere, qui à medicis desperãtur, utentes uoluntate morbi sui, ut ad peiora demergantur? Sic & his similiter in consuetudine istius uitæ à prudẽti bus medicis. Accedit aliquis eorum ad languentem, quãtum ars patitur, & industria medicamina non cessant: sed si aut ægritudo tanta sit ut repugnet curationi, aut ipse inualidus per impatientiam doloris contra faciat quàm iubeẽ, relinquit medicus, desperat huiusmodi hominem & recedit, ne inter manus suas expirans causam interitus eius ad se retorqueat. Sic ergo & nos, ne in sanctorum angelorum manibus qui ad nos curãdos à domino destinati sunt, moriamur, relinquũt nos desperantes animã nostrã, & aiunt: Nõ est malagma imponere, neq; oleum, neq; alligaturas, quia appropinquauit in cœlum iudicium eius. Et eleuatum est usq; ad astra. Qui paruum habet peccatum, non usque ad cœlum & sidera iudicium eius effertur. Pusillum enim & humile est. Qui uerò crescit in scelere, crescit & in iudicio, simulq; cum uitijs augetur & pœna: & quia intantum delinquit, ut iudicium eius usq; ad cœlestia subleuetur, & per impietatem suam resistẽs Deo ad superiora cõscendat, profert Deus iudicium suum in humiliationem eius iudicij qd celatum est à peccatore: & proferens iudicium suũ, humiliat quidem peccatorem, retribuit autem iusto digna uitæ eius, in Christo Iesu domino nostro, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Hier. 51

Ibid.

Homilia tertia. De eo quod scriptum est: Quomodo confractus est & contritus malleus uniuersæ terræ. Cap. V.

QVOMODO, ait, confractus & contritus est malleus uniuersæ terræ? quomodo facta est in exterminium Babylon? Quærendum inter hæc quis sit malleus uniuersæ terræ, quæ ute eius contritio: unde ait Propheta, quia ante confractus est quàm contritus: ut congregãtes ea quæ alicubi de malleo scripta sunt, cum inuenerimus nomen eius, inuestigemus etiam nominis uoluntatem ex his quę afferimus exemplis. Domus quondam componebatur Dei, iuxta tertium Regnorum li-

Universidad de Deusto
Biblioteca

brum,& Salomon erat constructus & ædificans eam. Vbiq; quasi in laude dicitur de do
3 Reg.6 mo Dei,qa malleus & securis nõ sunt audita in domo Dei. Ergo quomodo malleus nõ
audiẽ in domo Dei,sic quia domus Dei ecclesia est,malleus in ecclesia non audiẽ. Quis
est iste malleus uolens quantum in se est impedire lapides ædificationis tẽpli, ut cõtriti
non conueniant fundamentis eius? uide mihi zabulum si non ipse est malleus uniuersę
terrę. Ego autem pronunciabo cõfidens, esse aliquem qui nõ magnopere curet de mal-
leo uniuersæ terræ. Et quoniam exemplũ ad sanctũ spiritum est de sensibili malleo, quæ
ro materiam malleo fortiorem, quæ nihil ab eo percussa patiatur. Quam quidẽ quærẽs
repperi in eo quod scriptũ est: Ecce uir stans super muros adamantinos, & in manu eius
adamas. Refert autem de adamãte historia, quia fortior sit omni cædenti se malleo, incõ
tritus & incõuincibilis permanẽs. Licet suprà stet malleus zabulus, & suppositus sit dra
co, qui est quasi incus indomabilis, nihil tamen in manu Dei, & in conspectu eius cõsi-
stens adamas perpetitur. Duo itaq; contraria sunt adamanti isti, malleus & incus impro
ducibilis. Iam quoddam est & apud nationes tritum uulgi sermone prouerbiũ, ut de his
qui anxietatibus & ingentibus malis premuntur, dicant, inter malleum sunt & incudẽ.
Tu autem hoc refers ad zabulum & draconem, qui istiusmodi semper in scripturis ꝓ ua
rietate causarum nominibus insigniuntur: & dicis quia sanctus, qui quasi murus adamã
tinus, uel in mãnu domini adamas est, non curet neq; de malleo, neq; de incude, sed quã
to plus cæsus fuerit, tanto plus eius uirtutem splẽdescere. Aiunt eos qui mercimonia la-
pidum exercent, quum uoluerint probare adamãtem, ignorantes utrum sit adamas an
non sit, quamdiu malleum & incudem non inuenerint: tunc autem persuaderi esse uerif
simum adamantem, si indomitus lapis, si inter incudem & malleum perseuerat, si percu
tiẽte desuper malleo, & incude supposita durior lapidũ natura compingit. Talis uir est:
ante tẽtationes ab his qui probare lapides nesciunt, ignoratur. Certissime autem nouit
adamãtinorum lapidum naturã sõlus Deus plurimis ignoratam. Ego ipse adhuc nescio
utrum uentente malleo, & percutiente me confringar & conterar, conuictus quia non
sum adamas: an certe uerus adamas ostendar, si ingruẽtibus persecutionibus, periculis,
tentationibus, tã contritus fuero ad ictus mallei quàm probatus. Et tu ipse percurre scri
pturas, & quære si quod potes inuenire uestigium bene à Deo promitti, ut malleus per
cutiẽda percutiat. Verbi gratia dictum sit. Ad intelligẽtiam enim obscuriorũ sumunt
exempla. Si malleus non esset, non esset tuba productilis, quæ iuxta legem ad solennita
tes Dei excutiat, quæ audientium animos clangore suo accendat ad bellũ. Necessarius
est malleus, ut tuba ꝓductilis fiat. Multa cooperatus est iste malleus tubæ ꝓductili Pau-
lo, ut eum per uaria tentamenta produceret & approbaret, quia illæsus posset excudi, fi
guramq; assumere tubæ magnisonæ, non incertam dans uocem in audientes, ut præpa-
rentur ad militiæ bellum. Et quoniam malleus inuenitur cõtraria fortitudo, & draco in
cus producibilis, istiusmodi semper in scripturis malleo, uel quacũq; alia materia cõpo-
Gen.4 situm nomen assumẽs, instabo sermone. Cain generauit filios, & de Cain ortus est faber
æris & ferri. Ergo ut zabulus qui omnium tentationum operator est, malleus dicit, ita
qui ministrat, malleator est filius Cain. Quotiescunq; enim in tentatione inciderís, scito
malleum diabolum esse, & malleatorẽ eum per quem te zabulus insequitur. Velut in ꝓ
ditione Sal uatoris malleus zabulus, malleator Iudas fuit. Et multi erant malleatores in
tẽpore illo quo dñs passus est, clamantes, tolle de terra talem, crucifige crucifige eum.
Omnia malleatoribus plena sunt. Quotquot enim in actu suo zabulum suscipiũt & mi-
nistrant ei ad probandum iustum & iniustum coarguendum, omnes malleatores sunt.
Idcirco si heri malleator eras, & in manu malleũ cõtinebas, nũc discens quia à Cain fra-
tricida oriuntur malleatores, proijce malleũ de manu tua, & trãsmigra ad malleatorum
quæ spiritalis est generationem, sicut Enos, & reliquorum qui scripturarũ laudib. esse-
runtur. Veruntamen finis cõfractio est atq; contritio. Est sciendũ quidem, quoniam ꝓ
phetatus nunc malleus zabulus sit, malleus non partis alicuius terræ, sed uniuersę terrę,
pro eo quod in omni terra malitia eius dispersa sit, & ubiq; malleus iste malũ operaf. Est
aũt etiam hoc dicendũ, zabulum uniuersæ terræ malleũ esse, non cœli malleũ. Neq; eñ
tenuiori substãtiæ cõuenit malleus, sed crassiori. Si portas imaginẽ terreni, malleus te,
qa terrenus es, ꝓcutit. si peccas, & terra es, et in terrã ibis, experieris malleũ uniuersę ter-
ræ &

ræ & in te operantem. Iuxta istum intellectum, illud quoq; animaduerten dũ est: uniuer-
sæ terræ malleũ, quia aduersum cũcta terrena potentiã suam exerceat, zabulũ esse: posse
autẽ etiam minorem malleum intelligi, qui nõ uniuersæ terræ sit malleus, sed illius (ut ita
dicam) & illius partis terræ. Et si quidem una aliqua cõtraria fortitudo mihi repugnat, et
colluctatur mecũ, non ualens cum uniuersis simul hominibus congredi ut zabulus, tũc
est quidem malleus in me, sed nõ uniuersæ terræ malleus, uerum (ut ita dicam) meæ tãtũ
malleus terræ. Cõfracto autẽ & contrito malleo uniuersæ terræ, quid necesse est arbitra-
ri de malleo partiũ terræ? Simulq; existimo admiratione dignum, quoniã uniuersæ terrę
malleus sit cõminutus. Quid enim magnũ si fractus fuisset & contritus malleus partium
terræ? Sed uerè nunc admirandũ est, quia uniuersæ terræ malleus cõfractus atq; cõtritus
est. Post hæc quæro quis sit iste qui uniuersæ terræ malleum cõfregerit, & contriuerit. &
dicam Moysen nõ potuisse cõfringere atq; cõterere malleũ uniuersæ terræ, neq; ante eũ
Abraham, neq; post eum Iesum Naue, neq; alium quenquam prophetarũ. Quis ergo po
tuit talem, tantũq; uirũ, & uniuersæ terræ malleũ cõfringere & conterere? Quis est iste?
Iesus Christus confregit atq; contriuit malleũ uniuersæ terræ. Et hoc nũc admirans in spi
ritu sancto prophetes, ait: Quomodo confractus & cõtritus est malleus uniuersæ terræ?
Primo cõfractus, & contritus est deinde. Et quoniã repperi saluatorẽ esse qui cõfregerit
malleum uniuersæ terræ, & contriuerit eum, ueniam ad Euangeliũ, ut uideam primã ten
tationẽ, quando dixit ei zabulus, ista omnia tibi dabo si procidens adoraueris me, & reli
qua: & dicam quia in illo tempore non cõtriuerit Iesus malleum uniuersæ terræ, sed tan-
tum confregit eum. Cum uerò recessit ab eo usq; ad tempus, & tempore postea uenit in-
stante, tũc contritus est, non solum cõfractus ut primum malleus uniuersæ terræ. Et quia
contritus est qui fuerat ante confractus malleus uniuersæ terrę, idcirco per unumquemq;
nostrũ confringitur quidem quãdo introducimur in ecclesiã, & proficimus ad fidẽ. Con
teritur autem & cõminuitur, quando ad profectũ uenimus. Quod si dubites conteri za-
bulum ad profectũ uenientibus nobis, audi apostolũ benedictione quadam benedicẽtẽ
iustum atq; dicentẽ: Deus autẽ conterat Satanam sub pedibus uestris uelociter. Anima- Rom.16
lis est iste malleus, fortasse nunc furit aduersum nos, & quærit quia ista de eo pãdimus, &
conteritur à nobis (neq; enim confringitur tantũ, & non etiã conteritur per nos) confrin
gere nos e contrario & cõterere. Et multos quidẽ contriuit, eos qui non attendunt sibi,
neq; custodia seruauerunt cor suũ. Verum nos confidentes in deo, credentes in Christũ
dei, non timeamus zabulum. Timor dei facit nos non timentes zabulũ, nihilq; ab eo per
peti, sed & dicere non tantũ generaliter, uerum & de nobis ipsis: Quomodo confractus
est, & contritus malleus uniuersæ terræ? Illo autẽ confracto & cõminuto, Babylon fit in
exterminium: nec prius cõfusionis ciuitas dissipatur, cũ malleus uniuersæ terræ cõfringa
tur & conteratur. Vnde & mirabiliter & præclaro ordine propheta usus est dicẽs: Quo-
modo confractus est & cõtritus malleus uniuersæ terræ? Quomodo facta est in extermi
nium Babylon? Quod primo factum est, primum enarrauit: quod secũdo, consequenter
exposuit. Et hoc oportet per singulos scripturarum obseruare sermones. Quãdo itaq; fit
in exterminium Babylon? Quando exterminantur omnes confusiones de anima mea,
neq; ulterius me confundit mors filij, aut obitus uxoris: cũ non est qui me irritet, & pro-
uocet ad tristitiam, ad iram, ad concupiscentiam, ad uoluptatem, quando maneo incõfu
sus, assumens rationem quæ me confirmet, & roboret, tunc mihi accidit quod dictũ est,
Facta est in exterminium Babylon, hoc est uniuersa confusio. Fiunt autem ista, id est con
fringi, & conteri malleum omnis terræ, & demoliri Babylonẽ, cum getens superponũẽ
malleo, & Babyloni. Scriptũ est enim: In gentibus superponent tibi. hoc est, ij qui de gẽ
tibus sunt superponẽtur tibi ô Babylon, superponent tibi ô mallee, ut cõfringaris, & cõ
teraris. Quãdo ista facta sunt? In aduentu domini mei Iesu Christi, cum Euangeliũ cun-
ctis gentib. prædicatũ est, tunc superpositi sunt pater & filius & spiritus sanctus Babylo
ni, & malleo uniuersæ terræ, & impletũ est hoc quod scriptũ est, In gentibus superponẽ-
tur tibi, & capieris Babylon, & nõ cognoscis. Vtinam caperes Babylon & per singulos
nostrum. Ex anterioribus autẽ potest intelligi captiuitas Babylonis, quãdo capta suffo-
ditur, subuertitur, desolat, ut nihil in nobis resideat confusionis. Et capieris Babylon, &
non cognoscis: inuenta es, & comprehẽsa, quia domino restitisti. Ergóne sola Babylon

Universidad de Deusto
Biblioteca

domino restitit,& nõ potius omẽs gẽtes,dum creatore deserto idola ueneratæ sunt,domino resistiterũt? An figuraliter dicit omnẽ animam contrariam Hierusalẽ, id est uisioni pacis,Babylonem esse? Vnde & sancti in Hierusalem, peccatores in Babylone erant.Et si peccabant Hierosolymitæ,mittebantur in Babylonem,& sic conuertebãtur ad pœnitentiam in Babylone cõsistentes.Sancti uerò regrediebantur in Hierusalem.Capitur ergo Babylon,& non cognoscit.Babylon quippe legi nõ subijcitur.neq; enim potest non
Hier.50 inuẽta Babylon cõprehensa esse:sed ob id comprehensa est cũ inuenta est,quia domino restitit.Deinde exordiũ alterius capituli.Aperuit dominus thesaurum suum, & protulit uasa iræ suæ,quia opus domino uirtutum in terra Chaldæorum. Quoniam uenerũt tempora eius,aperite aporthecas eius,scrutamini eam quasi speluncam, & disperdite eam ne sint eius reliquiæ.Exiccate omnes fructus eius,& descendat in occisionem. Væ eis quoniam uenit dies eorũ,tempus uindictæ eorũ. Volẽs intelligere hoc quod dictũ est,Aperuit thesaurum suum,& protulit uasa iræ suæ,quæro de alia scriptura uasa iræ dei,& inue
Rom.9 nio ad plenioré comparationẽ istius scripturę scripturam apostolicã, ibiq; inuenio apostolum mihi subijcientem quæ sint uasa iræ dei. Ait enim: Si autẽ uolens deus ostendere iram suam,& notam facere potentiam suam,pertulit in multa patientia uasa iræ præparata ad perditionem,ut ostenderet diuitias gloriæ suæ in uasa misericordię quæ præparauit in gloriam,quos & uocauit non solum ex ludæis,uerum etiam ex gentibus. Generaliter apostolus omnes homines diuisit bifariam,dicẽs quosdam esse uasa misericordiæ, quosdam uasa iræ. Verbi gratia, Pharaonẽ & Ægyptios uasa iræ:rursus se qui primus misericordiam consecutus est,& eos qui in tempore de ludæis & gentibus crediderũt, uasa misericordiæ nuncupauit.Sunt ergo in thesauro dei uasa iræ.Scriptũ est enim. Aperuit dominus thesaurum suũ,& protulit uasa iræ suæ.Quis est iste thesaurus domini in quo uasa iræ inueniunt? Aliquis forsan quæret,utrũ in thesauro domini tantũ uasa iræ sint,& thesaurus dei qui est thesaurus omnium, nõ habet uasa misericordiæ:an aliud quid intelligi oporteat de thesauro dei,unde efferantur uasa iræ eius? Thesaurũ domini ego confidẽs dicam esse ecclesiam eius,& in isto thesauro id est ecclesia sępe homines latitare qui sunt uasa iræ. Veniet igitur tempus quando aperiat dominus thesaurum ecclesiæ:nunc enim clausa est ecclesia,& uasa iræ cum uasis misericordiæ inhabitant,& paleæ cum frumento sunt,& pisces perdendi ac proijciendi,cum bonis piscibus qui in retia inciderant,continentur.Quam cum aperuerit iudicij tempore,& protulerit exinde uasa irę suæ,dicet forsitan is qui est uas misericordiæ,de egredientibus uasis iræ suæ. Exierunt ex nobis, nõ enim erant ex nobis.Si enim fuissent ex nobis,permansissent utiq; nobiscum. Sed ideo egressi sunt à nobis,ut ostenderetur quia non erant omnes ex nobis.In aliud quiddam cupit sermo prorumpere:quod autem audemus dicere,istiusmodi est:In thesauro dei uasa iræ sunt:extra thesaurum uasa peccantia non sunt uasa iræ,sed uasis iræ minora sunt.Serui enim sunt ignorantes uoluntatem domini sui,& non facientes uoluntatem eius. Qui autem ingreditur ecclesiam,aut uas iræ est,aut uas misericordię.Qui extra ecclesiam est, neq; uas misericordiæ est,neq; iræ.Aliud quoddam nomen inquiro, qui extra ecclesiam commoratur:& quomodo decerno confidens non esse eum uas misericordiæ, sic econtrario ex rationis ueritate communitus aperte promo sententiam, neq; uas iræ posse eũ dici,sed uas in aliud quiddam reseruatũ. Ergóne potero de scripturis approbare,nec misericordiæ eum esse uas, nec iræ, ut & secunda expositio aliquid nobis utile in præsenti loco interponat,& sane rursus audeat in id quod iamdudum conatur sermo prorumpe-
2 Tim.2 re? Ait apostolus:In domo autem magna non sunt tantum uasa aurea,& argentea,sed & lignea,& fictilia,alia quidem in honorem,alia porrò in contumeliam.Si igitur quis mũdauerit semetipsum ab his,erit uas in honorem & sanctificatum utile domino, ad omne bonum opus præparatum. Putásne magna domus in præsenti est, & in ea sunt uasa in honorem, & alia in contumeliam? An in illa quæ futura est domo, uasa quidem aurea, & argentea quæ sunt in honorem,inuenientur uasa esse misericordiæ: reliqua autem, id est mediocres homines,qui extra thesaurum sunt,ne sint uasa iræ,seu misericordię,hi poterunt iuxta dispensationem quandam profundam dei uasa esse in magna domo, quæ mundata non sunt,sed sunt uasa testea in contumeliam,attamen necessaria domui? Vide autem si ualuero & hoc ipsum exemplum ex alio scripturæ testimonio comproba-

re

re.Inhonoratus est,inquit,Iechonias quasi uas cuius nulla est utilitas. Non ait,est quidẽ Hier.22
eius utilitas,in contumeliam autem eius est utilitas: sed quia erat ex domo dei & peccauit,in totum non est eius utilias. Habeo & aliam scripturam in qua dicitur de alio quodam peccatore.Et erit quasi testa in qua attrahes aquę pusillum, & in qua carbonem baiulabis.Et rursum affirmat non necessariũ penitus,& ex omni parte esse uas inutile.Nũquid non igitur nos qui in domo ista dei sumus, quãdo aperire cœperit dominus thesaurum suum,incipiemus mundari si tãtum fuerimus uasa misericordię, proiectis uasis à nobis iræ? An certe iam exordium est oportere nos satagere non solũ ut nõ simus uasa iræ, sed ut ij qui sunt proijciantur à nobis? Tale enim quiddã est hoc quod apostolus Paulus Corinthijs ait:Intantum auditur inter uos fornicatio, quæ nec in gentibus, ut uxorẽ quidem patris aliquis habeat,& nõ magis planxistis,ut auferatur de medio uestrum qui hoc opus gessit:quasi diceret,aperto thesauro dei egrediantur uasa iræ suæ. Aperuit siquidẽ dominus thesaurum,& protulit uasa iræ suæ.Legi alicubi quasi saluatore dicẽte,& quæro siue quis personam figurauit saluatoris,siue in memoriã adduxit,an uerũ sit hoc quod dictũ est.Ait aũt ipsi saluator:Qui iuxta me est,iuxta ignẽ est:qui longe est à me, lõge est Mar.7
à regno. Vt enim qui iuxta me est,iuxta salutẽ est, ita & iuxta ignem est. Et qui audiens me,& audita præuaricans factus est uas iræ præparatum in perditionem,cũ iuxta me est, iuxta ignẽ est.Si uerò quis cauens,quoniam qui iuxta me est,iuxta ignẽ est,longe factus fuerit à me ne iuxta ignem sit,talis quidẽ lõge futurus est & à regno. Et quomodo athleta qui non est in agone conscriptus,neq; flagella metuit,neq; expectat coronã: qui autẽ semel nomen professus est,si uictus fuerit,uerberatur atq; proijcitur, si uerò uicerit coronatur:eodem modo qui ingressus est ecclesiam,ô catechumine ausculta,qui accessit ad sermonẽ dei,nihil aliud q̃ conscriptus est in certamine pietatis:& conscriptus, si non legitime certauerit,cæditur flagellis,quibus non uerberantur ij qui non in principio cõscripti sunt.Si autem contenderit fortiter ad fugienda uerbera & cõtumelias, nõ solum iniuria liberabitur,sed incorruptam gloriæ accipiet coronam. Opus domino uirtutum in terra Chaldæorum.Iuxta diuersos intellectus terrenus locus multipliciter nominatur, & quo modo differẽti inter se ratione plura saluator habet uocabula, cum unus in subiacẽti sit, uarius autem in uirtutibus:sic & propter malitiam generis humani terrena negocia cum unum sint in subiacenti,intellectus diuersitate sunt plurima. Quod autẽ dico,sic fiet manifestius,cum exemplum quod à saluatore assumpsi edisserẽs,ad ea quę sunt subiecta expl ananda transcendero. Vnum subiacens est domino meo Iesu saluatori.Hoc uno subiacente,alio intellectu medicus est.Iuxta quod scriptum est: Nõ necesse habent sani medi Matt.9
cũ,sed male habẽtes.Alio intellectu pastor,secundũ quod irrationabilibus præest. Alio intellectu rex,secũdum quod rationabilibus principatur.Alio intellectu uitis uera,secũdum quod inserti in eam homines uberrimos afferunt fructus,& exculti à patre agricola pinguedinem uitis ueræ ex unius radicis consortio assumũt. Iuxta alium intellectum sapientia,iuxta alium ueritas,iuxta alium iustitia. Veruntamen subiacẽs unũ est. Quo modo ergo in saluatore uno subiacẽte plurimi intellectus sunt diuersorũ eius nominũ:sic & terrena negocia,iuxta subiacẽs quidem unum sunt,iuxta autẽ intellectum plurima. Frequenter allegorizantes Babylonẽ diximus negocia esse terrena,quę semper cõfusa sunt uitijs,Ægyptũ similiter affligentia. Chaldæorũ uerò terram ob id quia plurima quæ geruntur in terris,stellis cõsecrent,& peccatorũ nostrorũ causas,siue uirtutẽ eorũ quæ accidunt nobis,ex earũ motibus asserãt fieri,eos esse diximus, qui talibus se superstitionibus dedicauerũt. Omnis igitur qui his credit,in terra Chaldæorũ est.Si quis uestrũ mathematicorum deliramẽta sectatur,in terra Chaldæorũ est.Si quis natiuitatis diem supputat,& uarijs horarũ momẽtorumq; rationibus credẽs hoc dogma suscipit, quia stellæ taliter & taliter figuratæ faciunt homines luxuriosos,adulteros, castos, aut certe quodcũq; eorũ, iste in terra Chaldæorũ est.Iam quidam existimant ex astrorũ cursibus Christianos fieri. Quotquot autẽ ista sapitis,quotquot dictis istis creditis,in terra Chaldæorũ estis.Cõminans ergo deus his qui in terra Chaldæorũ sunt,his spiritaliter cõminatur qui seipsos genealogijs & fato consecrauerint,asserentes cuncta quæ inter mortales fiunt,aut ex astrorum motibus,aut ex fati necessitate pẽdere.Sed deus Abrahã promouẽs ad meliora,dixit ei:Ego sum qui te educo de terra Chaldęorũ,Potens est eñ deus qui & nobis tribuat Gen.11
de

de terra Chaldæorũ exire,ut nullum alium absq; eo esse credamus,qui dispẽsans uniuersa,& regẽs uitam nostrã,pro qualitatibus meritorũ,accidentiũ diuersa moderetur. Neq; enim micans aliquod sidus,uel Phaethontis(ut aiunt)uel corrupti catamiti stella nostrorum causam continet negociorum. Et iuxta unum quidem argumentum in terra Chaldæorum est qui suprà dictis ratiocinationibus credidit: iuxta aliud uerò ascendit quis super tecta,& ueneratur militiam cœli.Inuenimus autẽ in Hieremia multam & his fieri cõminationẽ,qui libant militiæ dei.Opus ergo domino uirtutum in terra Chaldæorũ,quia uenerũt tempora eius.Aperite apothecas eius.Manifestum est quia terrę Chaldæorum. Sunt autem apothecæ Chaldæorum,doctrinæ natiuitatũ.Scrutamini eam quasi speluncam,& disperdite. Qui respuit supputationẽ natalium, qui ueritatis sermone utitur aduersum eam,qui ostendit nihil eorũ quę mathematici dicũt uerũ esse, qui docet inscrutabilia iudicia dei,nec ea posse ab hominibus comprehendi,qui asserit quia sydera nõ sunt causæ eorum quæ fiunt super terram, magis aũt eorum quæ nobis Christianis accidunt, iste exequitur præceptũ domini dicentis:Disperdite eam.Quid autẽ sit hoc quod sequitur,Nõ fiant ei reliquiæ,quærendum est.Ne aliqua,inquit,rescindatis Chaldæorum,aliqua reseruetis.Ob id iubet,ne pusillum quidẽ relinquatur in ea.Exsiccate omnes fructus eius.Quis ita beatus est ut possit exsiccare omnes fructus terræ Chaldæorũ, & descẽdãt in occisionem? Væ eis,quia uenit dies eorum,& est tempus uindictæ eorũ. Post hæc rursus alterius capituli continentia: Vox fugientiũ,& resaluatorũ de terra Babylonis, ad annunciandũ domino nostro in Sion uindictam. De his nũc prophetat,qui mores patrios relinquentes,& leges gentiũ,& incredulitatẽ ueterem,ueniũt ad sermonem dei. Tale enim quiddã significatur in eo quod dicit: Vox fugientiũ,& resaluatorũ de terra Babylonis.Vtinam & uestra catechumini uox fugientiũ esset de Babylone,fugientiũ uitia,fugientiũ peccata.Vox enim fugientiũ, & resaluatorũ. Non sufficit fugere de terra Babylonis,sed & resaluari ex terra Babylonis ad annunciandũ in Sion uindictã domino deo nostro,ut fugientes de terra Babylonis ueniatis ad Sion speculatoriũ ecclesiam dei.Ad annunciandũ in Sion,id est ecclesiam uindictã à domino deo nostro.Vindictã populi eius denũciate in Babylone multis,omni intẽdenti arcũ.Significanter positũ est multis:multi enim sunt qui in Babylone sunt,in Hierusalem uerò pauci.Nõ enim idcirco (ait) dilexit uos dominus deus uester qa multi eratis:uos quippe estis pauci ab omnibus.Et bene his qui ex parte dei erãt,dictũ est,pauci estis ex omnibus gẽtibus.Intellige porrò & hoc. Pauci sunt qui saluant.Sed & illud:Cõtendite intrare per angustam portã. In lata autem & patenti annũciate in Babylone multis,omni intendenti arcũ.Non sit ex ea qui saluet. Disperdite,interficite omnia Babylonis.Nuper diximus de parabolis Babylonis,de uiris Babylonis,de semine Babylonio.Nõ sit & qui resaluetur de semine Babylonis,retribuite ei iuxta opera eius,secundũ omnia quæ fecit & facite ei,quia domino restitit,& aduersum dominũ deum sanctũ Israel.Quandiu habes in te cogitationes nequã resistentes pietati & fidei ueræ,habes in te Babylonios.Sed fac uindictã, & interfice omes peccatores terræ quę in te est,id est omnes Babylonios,ut possis mũdatus in Hierusalẽ trãsgredi ciuitatẽ dei in Christo Iesu,cui est gloria & imperiũ in secula seculorum,Amen.

Matt.7

Homilia Quarta. De eo quod scriptũ est: Clamauit perdix, cõgregauit quæ non peperit,faciens diuitias suas non cum iudicio, in medio dierum eius derelinquent eum,& in nouissimis suis erit insipiens. Cap. XVII

THRONVS gloriæ exaltatus ab initio locus,sanctificatio nostra sustentatio Israel. Domine omnes qui te dereliquerunt confundantur, discedentes super terram scribantur, quia dereliquerunt fontem uitæ dominum. Sana me domine & sanabor,saluum me fac & saluus ero, quoniam gloriatio mea tu es. Ecce ipsi dicunt ad me, ubi est sermo domini? ueniat. Ego autem non laborauí subsequens poste,& diem hominis non concupiui, tu scis. Ad famosam uenimus quæstionem inspicere quid sit perdix,de quo scriptura nunc loquitur.Clamauit perdix,congregauit quę nõ peperit,faciens diuitias suas non cum iudicio.In dimidio dierum eius derelinquent eum & in nouissimis suis insipiens erit. Ex natura uolucris dignum uidetur quandam historiam cõmemorare,ut animal cognoscẽtes scire possimus utrum ad bonã an malam partem

tem nunc nominati perdicis intelligentiam referamus.Dicitur aũt hoc esse animal malignum,fraudulentũ,callidum,multũq; decipiens uenatores.Sæpe quippe ante pedes aucupis uoluitur,& in medio eius conatu quasi iam apprehẽdendus elabitur. Prædam sui ex uicinitate promittit,& hoc agit ne ad nidũ fœtuũ eius citus uenator occurrat. Cumq; iam senserit fugisse pullos suos,tunc & ipse illuso hoste discedit.Sed nequitiã eius uincit impuritas.Ambigendũ non est de eo quod dicturi sumus,quod ex ijs qui mãsueti in casis nutriuntur ueritas approbat:masculus in masculũ consurgit,obliuiscit sexũ libido pręceps,pugnatur ad coitum,& una palma uictoris est polluisse quem uicerit.Si igitur malignum,si immundũ,si dolosum hoc animal est,impium uidetur ad meliorem partẽ huius referre nomen,& ad saluatoris nostri Iesu Christi intelligentiã temperare. Magis autem conuenit mala zabulo adiungere, & super aduersario lectionem intellígere præsentẽ:si tamẽ totius capituli nos secuta fuerit interpretatio. Incipiamus ergo ab eo quod scriptũ est:Clamauit perdix,cõgregauit quæ nõ peperit. Non proprias creaturas congregat zabulus,non ea colligit quæ ipse generauit,sed cum clamauerit alienas congregans creaturas,facit eas suas.Clamauit perdix per Valentinum,clamauit per Basilidem,per Marcionem,per omes qui alienæ à deo gloriæ cupiditate rapti sunt. Nullus enim eorum sonare poterat uocem domini Iesu,Meæ oues meam uocẽ audiũt. Sed erat uox Christi in Paulo,erat in Petro. Propter quod Paulus dicebat:An experimentũ quæritis eius qui in me loquitur Christus? Vox autem congregantis quæ nõ peperit perdicis in illis est,qui simplices quosq; fidelium laqueo hæreticæ factionis impediunt.Clamauit itaq; perdix,congregauit quæ nõ peperit,facere diuitias suas nõ cum iudicio.Dives factus est perdix.Ecce eius quanta sunt milia,ingẽs turba,multi sunt populi captiuorum,& facit diuitias suas non cogitans iudicium,neq; habẽs in corde iustitiam, sed omnia sine lege gerẽs,merito arguitur nõ cum iudicio fecisse diuitias. Meus autem Iesus facit diuitias suas cũ iudicio. Exinanita est & deleta eius opulentia. In medio dierũ eius derelinquent eum. Nos omnes qui quondam fuimus sub clamãtis potestate perdicis. Clamauit quippe nõ solũ per eos quos suprà memorauimus,sed per omnes generaliter,qui quasi ad pietatẽ & ad religionem uocantes,sub cõtrario ueritati dogmate clamauerunt. Nos inquam uniuersi in dimidio dierum eius dereliquimus eum.Et omnes quidẽ dies huius seculi:sed quia eruit nos ex instanti seculo nequam dominus Iesus,idcirco in medio dierũ eius dereliquimus eum.Et nouissimum eius erit insipiens.Quando autem sapiens fuit,ut nouissimum eius merito insipiens fiat? Sed dicamus eum fuisse sapientẽ. Serpẽs quippe sapiẽtior erat omnibus bestijs super terrã quam fecit dominus deus.Sapiens fuit iuxta id quod scriptũ est, Adducam super sensum grandem principẽ Assyriorum. Dixit autem, uiolentia mea & sapientia intellectus auferam fines gẽtium,& uirtutes eorum depascam,& comouebo ciuitates inhabitatas.Si qs potest intellígat quomodo nouissimũ eius erit stultum.Iste ab eo quod fuit sapiens male, sapientior erat omnibus bestijs super terram. Fit econtrario,eo quod sapiens fuit male,insipiẽs.Intelliges uerò quid sit, nouissimum eius erit insipiens,si scias quomodo etiam tibi per apostolum præcipiatur,ut pro salute tua insipientiã recipias.Si quis,inquit,uideꝛ sibi sapiens esse in uobis in isto seculo,stultus fiat. Soluit qui ante clamauit,stultus esto & fatuus,ut sapiens fiat.Si itaq; est quædã sapientia culpabilis,iuxta quã filij seculi huius sapiẽtiores sunt filijs lucis in generatiõe ista,bonus est deus qui contrarijs diuersa subuertit,ut faciat compleri id quod dictũ est:Nouissimũ eius erit insipiẽs.Quando nouissimũ eius erit insipiẽs? Oportet Christũ regnare usq; dũ ponat omnes inimicos eius deus sub pedibus eius.Cũ omia ei subiecerit,nouissimus inimicus destruet mors.Cũ destructa fuerit mors,tunc extrema perdicis erũt,& nouissimũ eius fiet insipiẽs.Hæc de perdice.Principiũ uerò capituli secũdi istud lectũ est: Thronus gloriæ exaltatus ab initio locus,sanctificatio nostra,sustentatio Israel.Domine omnes qui te dereliquerũt confundantur, discedentes super terram scribantur, quia dereliquerunt fontem uitæ dominum.Dixit Esaias beatus propheta uidens dominum & regnum eius: Vidi dominum sabaoth sedentẽ super sedem excelsam,& eleuatam. Vidit & Hieremias quomodo deus regnat,,ppter quod glorificãs eũ ait: Thronus glorię,exaltatus ab initio locus,sanctificatio nostra.Siue de Christo uolueris ista intelligere non peccabis:siue de Patre,nõ impie senties.Est eñ thronus gloriæ excelsus,& à principio saluator est. Thronus

Ioan.10
2 Cor.13
Gen.3
1 Cor.3
1 Cor.15
Esa.6

Universidad de Deusto
Biblioteca

nus gloriæ est propter quod regnum eius & sanctificatio nostra Christus est. Quia & ille sanctificans, & nos sanctificati ex uno omnes sumus. Sustentatio Israel. Sicut ipse iustitia Christus, ipse ueritas, ipse sanctificatio, similiter est ipse etiã sustentatio. Et non est aliqd iustum sine eo, neq; patiens quod in se nõ habet Christũ. Ipse est enim sustentatio Israel. Si autem ad patrẽ & hoc retuleris, non impie intelligis. Domine omnes qui derelinquũt confundantur discedentes. Vnusquisq; nostrum quando peccat, per ea quæ peccat Christum relinquit. Relinquens autem filium, reliquit & patrem. Iniustus à iustitia longe est; pollutus à sanctimonia, bellator à pace: & qui sub potestate inimici esse incipit, à redemptione fit alienus: & qui extra sapientiam dei est, sapientiam dei derelinquit. Docẽs itaq; nos propheta quid de omnibus qui dominum deserunt sit futurum, ait: Vniuersi qui te derelinquunt confundantur discedentes, hoc est quantũ te deserunt tantum confundantur discedentes. Super terram scribantur. Omnes homines describuntur, sancti in cœlo, Luc.10 peccatores super terram. Dicit ad discipulos Iesus: Gaudete aũt, quia nomina uestra scripta sunt in cœlis. Igitur oportet lætari si talis quis fuerit, ut nomẽ eius scribatur in cœlis. Et quomodo iustorum nomina in superioribus conscribũtur, sic econtrario eorum qui conuersantur terrenè, qui non pertranseunt terrã Edon, sed agros terræ Edon, & uineas possident, scribuntur nomina quasi relinquẽtium deum super terram. Cõfundantur discedentes, super terram scribantur. Quo enim metro mensi sunt, remetietur eis ipsis. Sibi unusquisq; causa est ut scribatur super terram, si non cœlestia requirat in terra, si semper anima eius de istius mũdi negocijs æstuet, quæ uidentur seculo bona. Si uerò audiens le Matth.5 sum loquentem: Nolite uobis thesaurizare thesauros super terram, ubi tinea & uermes exterminant, & ubi fures effodiunt & furantur, sed thesaurizate uobis thesauros in cœlo, qui thesaurizauerit sibi in cœlo, ipse sibi causa est, ut scribaf in cœlis. Hæc propter id quod scriptum est, Super terram scribãtur, causamq; commemorat. Quia dereliquerunt fontem uitæ dominũ. Et in principio ipse propheta ex persona domini dicit: Me dereliquerunt fontem uitæ dominũ. Dicamus ergo & nos si nolumus derelinquere fontẽ uitæ dominum, uoce proximorũ Iesu Christi discipulorum qua locuti sunt ad magistrũ cum Ioan.6 eis diceret, nunquid & uos uultis recedere? Quid igitur dicemus? Domine ad quem ibimus? uerba uitæ tu habes. Sic finita est etiam secundi capituli circũscriptio. Sequens oratio est ista continens: Sana me domine & sanabor, saluum me fac & saluus ero, quoniam gloriatio mea tu es. Ecce ipsi dicunt ad me, ubi est sermo domini? ueniat. Ego autem nõ laboraui subsequens post te, & diẽ hominis non cõcupiui, tu scis. Soli qui propter male Matt.9 habentes uenit medico dicenti: Non indigent sani medico sed male habentes, dicẽdum est confidenter ab eo qui ægrotantem suam animam uult saluari, Sana me domine & sanabor. Etenim illa in Euangelio mulier sanguinem fluens omnẽ substantiã suam expendit in medicis, nec potuit à quoquam eorum sanari. Ad nullum quippe ex eis dignũ erat dici: Sana me domine & sanabor, nisi ad solum cui sufficit uestimenti tantũ fimbriã tangere, cui ego uni dicam, Sana me domine, & sanabor. Tũc siquidem medicinam sanitas sequitur, si Christus curare dignetur. Saluum me fac, & saluus ero. Falsus equus in salutem. Propterea ei dicam: Saluum me fac, & saluus ero. Et hoc ita gaudebo loqui, si omni renuncians gloriæ seculari potero & reliqua dicere, Quoniam gloria mea tu es. Aut cũ cõpleuero mandatum in quo præcipitur, non glorietur sapiens in sapientia sua, neq; fortis in uirtute sua, neq; diues in diuitijs, sed in isto glorietur qui gloriatur, intelligere & scire quia ego sum dominus. Beatus itaq; qui renunciauerit omni gloriæ quæ deorsum est, ueluti super nobili genere, super pulchritudine & corporalibus bonis, super diuitijs, & iactatione. Beatus qui cõtempta uana gloria dicit ad dñm, Quoniã gloriatio mea tu es. Ecce ipsi dicunt ad me, ubi est sermo domini? ueniat. Ego autẽ non laboraui subsequẽs Matt.16 post te. Iesus tibi dicit: Tolle crucẽ tuam, & ueni, sequere me. Et qui non reliquerit patrẽ aut matrem, & secutus fuerit me, nõ est dignus meus esse discipulus. Si igitur talis fueris, ut semper Christum sequaris, quanto plus sequutus fueris, tanto minus laborabis. Non enim lassitudo erit in Iacob, neq; apparebit dolor in Israel. Propterea dixi, ut non laboremus ulterius laborãtes antequã inceperimus eum sequi. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Si laborantes uenerimus ad Iesum, & eum fuerimus secuti, tunc dicere poterimus: Ego autẽ non laboraui subsequens post te, & diem

hominis non cõcupiui. Est quædam dies hominis, est quędam dies domini, id est dies resurrectionis quam omnis sanctus desiderat, non illam de qua scriptum est: Vę eis qui de Amos.5 siderant diem hominis. Nam dies ista est tenebra, & nõ lux. Quis est qui possit dicere, & diem hominis non cõcupiui? Explanatio uerbi conuincit nos, quia diem cõcupiscamus hominis. Frequenter quippe ægrotantes cum in phantasmate esse febrium cœperimus, & mortis limine urgeri, ad eos qui nos uisitant fratres lassas manus attollimus orãtes eos ut pro nobis dominum deprecentur, atq; dicẽtes: Roga mihi aliquod uitę spatium, roga ut aliquantisper in hac luce permaneam. Ista memorantes nõ diem sanctum domini, sed diem hominis desideramus. Quapropter longę uitę amore deposito, & desiderio humanæ diei, quæramus illam diem uidere in qua participes eius beatitudinis quæ in Christo est efficiamur, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Homilia Quinta de eo quod scriptum est: Qui facit terram in fortitudine sua. Cap. x

TRES quodammodo uirtutes assumens propheta, fortitudinẽ, sapientiã, atq; prudentiã, unicuiq; earum propria opera distribuit, fortitudini terram, sapietiæ orbem terrarum, prudentiæ cœlorum. Audi quippe scripturæ ordinem. Dominus qui fecit terram in fortitudine sua, & erexit orbem in sapiẽtia sua, & in sua prudentia extendit cœlum. Et nos igitur in nostra terra (dictum est quippe ad Adam, Terra Gen.3 es) necessariã habemus fortitudinẽ dei, quia absq; ea impossibile nobis est exequi quod carni repugnet. Cum autem mortificata fuerint membra super terram, tunc parent spiri Iol.3 tus uoluntati. Siquidem iuxta apostolum, spiritu gesta carnis mortificantur. Dominus Rom.8 ergo qui fecit terram in fortitudine sua. Si autem & ad hanc terram uenias, & consideres id quod in Iob scriptum est, iuxta emendatissima tamen exemplaria, quomodo statuerit eam super nihilum, inuenies fortitudinem dei in medietate mũdi terræ libram sustinere. Veniam uerò ad orbem terrarum qui græce οἰκουμένη nuncupatur, id est inhabitatus. Scio animam meam inhabitatam, scio animam meam desertam. Si enim non habet deũ patrem, si non habet filium dicentem: Ego & pater uenientes ad eam, & mansionem a- Ioan.14 pud eam faciemus, si non habet spiritum sanctum, anima deserta est. Habitata autem est quando plena est deo, quando habet Christum & spiritum sanctum. Verum hæc & uere in scripturis dicuntur, in anima hominis patrem, & filium, & spiritũ sanctum commorari. Nam & Dauid in Psalmo confessionis tres spiritus postulat, dicẽs: Spiritu principali confirma me. Spiritum rectum innoua in uisceribus meis. Spiritum sanctum ne auferas à me. Qui sunt isti tres spiritus? Principalis spiritus pater est. Spiritus rectus, Christus. Spiritus sanctus, spiritus sanctus est. Hæc ad probationem eius rei diximus, quod habitatus est orbis terrarum in sapientia fabricantis eum. Sapiẽtia quippe auxiliabitur iusto su Sap.3 per decem potestatem habenti ciuitates. Sapientiam autẽ & disciplinam qui abijcit infelix est, & uana spes eius, & labores eius insensati, & inutilia opera eius, ait sapiẽtia quæ titulo inscribitur Salomonis. Idcirco quãtum possumus laborare nitamur, ut habitata anima nostra à sapientia dei erigaf. Cecidit quippe, & de sublimi corruit uenientibus nobis in locum istum miseriarũ. Cecidit habitata anima nostra post quam peccauimus, inique fecimus, iniuste egimus, impie gessimus, & post ruinam indiget erectione. Si autem non uis ista sententia cõmuni adduci, totius orbis quæramus ruinam, post casum eius consequenter deus erigẽs prædicatur. Quicũq; est in isto orbe, ante erectionẽ cecidit. Si autẽ cecidit, cõsequenter erigendus fuit. nemo quippe sine casu subleuatur. Si autem erectus est, uideamus quæ ruina præcesserit. Omnes corruimus per peccatum in orbe terrarum. Est dominus qui erigit elisos, & eleuauit nos iacentes. In Adam omnes morimur atq; ita corruit orbis terrarũ, & indiget erectione, ut in Christo omnes uiuificemur. Igitur dupli cem intellectũ de orbe tradidimus. Vnũ, quomodo singulę animæ, aut habitatę sint, aut desertæ. Alterũ, quomodo uniuersus orbis pariter ceciderit. Et in sua prudentia extendit cœlum. Non fortuitu sapientia in cœli ostẽsione assumpta est: inuenies & in Prouerbijs Prou.8 dictum: Dominus sapientia fundauit terram, præparauit cœlos prudẽtia. Est ergo aliqua prudentia dei, quam nolo ut extra Christum requiras. Omnia quippe quæ sunt dei Christus est. Ipse sapiẽtia eius, ipse fortitudo, ipse sanctificatio, ipse iustitia, ipse sanctitas & redemptio

demptio, ipse ut in præsenti pro uarietate sensuum diuersis uocabulis nũcupatur. Aliud significat sapientia, aliud iustitia. Quando enim sapientia, dicitur disciplina ista diuinarũ rerum humanarumq; institutio. Quando iustitia, distributor & iudex meritorũ significatur. Quãdo sanctitas, illa uirtus describit quæ credẽtes deo efficit sanctos. Ita ergo mihi & prudentia eius intelligitur doctrina & demonstratio bonarum ac malarum rerũ siue neutrarum, atq; in hunc modum extendisse nunc dei cœlum prudentia. Audi quoniam extendi uerba & non intendisti. Asserit quippe extẽtionem quandam esse uerboũ similiter ut nunc dicitur. iuxta illud quoq; quod in alio loco scriptum est. Qui extendit cœlũ ut pellem. Extendit autem anima nostra quę prius fuerat cõtracta, ut possit capax esse sapientiæ dei. Verum ut ad propositum reuertamur, diximus quòd prudentia huius seculi in malũ sit, & nunc affirmamus eos qui cœlestem hominẽ portant, esse cœlestes. Si enim
Gen.3 ad peccatores dicitur: Terra es tis, & in terram ibitis: quare nõ dicatur ad iustum cuius est regnum cœlorũ, cœlum es, & in cœlum ibis? Dicitur ei qui portat imaginẽ choici, id est terreni, terra es, & in terram ibis. Quapropter cœlesti & qui imaginẽ cœlestis portat, nũc conuenit dici, cœlum es, & in cœlum ibis. Vnusquisq; autem nostrum, aut cœlestia facta habet, aut terrena. Si terrena facta sunt, ad cognatam sibi terrã deducũt eum qui thesaurizat ea in terra, & nõ in cœlo. Rursumq; hæc quæ iuxta uirtutem gesta sunt, thesaurizatorẽ suum ad propinquas sibi cœlorum regiones subuehunt. Et iunxit: Educẽs nubes ab extremo terræ. Istiusmodi disputatio & in Psalmo nuper incidit, & dictũ est à nobis, quo modo deus eduxerit nubes ab extremo terræ. Quod quidem nũc rursum cogimur rectra ctare, ut hi qui audierunt, plenissime quæ sciunt reminiscantur, & hi qui nõ interfuerunt aut obliti sunt, textũ sermonis agnoscant quem tunc prout ualuimus exhibuimus. Dixi-
Psal.35 mus autem sanctos esse nubes. Etenim hoc quod scriptum est, Veritas tua usq; ad nubes, non potest referri ad inanimales nubes: sed ueritas dei usq; ad illas nubes est quæ audiũt mandatũ domini, & nouerunt quò pluuias differant, & à quibus eas suspendant. De his
Esa.5 nubibus dictum est, Et mandabo nubibus meis ne pluant super eam imbrẽ. De his enim quæ ex denso aere dicuntur constare, si non fuerit pluuia, non præcepit deus ne pluãt super uineam, aut quamcũq; regionem imbrem, sed omnino non apparent, ut in tertio Re
3 Reg.17 gnorum libro legimus: quando in tempore Heliæ futuræ pluuiæ signũ in uestigio hominis ostensum est, atq; ita post nubẽ cõglobatam imber descẽdit ad terras. Istis uerò quasi subsistentibus nubibus iubetur pluuiam continere, cum indigna fuerit anima imbre cœ
Deut.32 lesti, & dicitur: Mandabo nubibus ne pluant super eam imbrem. Ita unusquisq; sanctorũ nubes est. Moyses nubes erat, & quasi nubes loquebat: Attende cœlum & loquar, & audiat terra sermonẽ ex ore meo. Expectent ut pluuia uerba mea. Si nõ fuisset nubes nunquam dixisset: Expectentur ut pluuia uerba mea, & descẽdant ut ros eloquia mea. Quasi
Esa.1 nubes dicebat, ut imbres super gramen, ut pluuia super fœnum, quia nomẽ domini inuocauit. Similiter & Esaias ut nubes loquebat: Audi cœlum, & auribus percipe terra, quoniam dominus locutus est. Et quia ipse nubes erat, & sciebat alias nubes compropheãtes sibi, ideo uaticinãs aiebat: Mandabo nubibus meis ne pluãt super eã imbrẽ. Si aũt iam dicimus qui sunt nubes, uideamus quomodo deus educat nubes ab extremo terræ. Ait
Mar.9 Saluator: Qui uult in uobis esse primus, sit omniũ nouissimus. Seruauit hoc mandatum
1 Cor.4 Paulus, & fuit nouissimus in hoc mundo, dicens: Puto enim deus nos apostolos nouissimos ostẽdit quasi mortificatos, quasi spectaculũ facti sumus in hoc mũdo angelis & hominib. Si quis ergo sanctus custodiẽs præceptũ Saluatoris factus fuerit in hac uita nouissimus, iste sit nubes. Et educit dominus nubes nõ à primis terræ, nõ à cõsulibus, nõ à iudi
Matt.5 cibus, nõ à diuitibus: Beati enim pauperes spiritu, quoniã uestrũ est regnum cœlorũ. Vides quomodo ab extremis educat deus has corporeas nebulas? Propterea si uolumus nubes fieri ad quas perueniat ueritas dei, nouissimi omniũ fiamus, & tam affectu q̃ opere dicamus: Puto eñ nos deus apostolos nouissimos ostẽdit. Quod si nõ sim apostolus, licet tamẽ mihi fieri extremum, ut educens nubes deus ab extremo terræ educat me. Et fulgura in pluuiã fecit. Aiũt naturaliũ causarũ scrutatores, quia fulgura ex nubiũ collisione generent in morẽ silicum duriorũ, quos cũ cõploseris sibi, medius ex his elabit ignis: atq; ita cũ fulgure pariter & tonitrua mugire, tonitruo scilicet sonitũ indicãte cõcussum, & fulgure excussũ luminis claritatẽ. Si intellexisti exemplũ, considera nunc nubes rationales

nales. Moyses nubes erat, Iesus Naue nubes erat. Isti si secũ loquãtur ex sermonibus eorum fulgura micant. Hieremias & Baruch nubes erant, sermocinentur inuicem, & uidebitis rutilare fulgura. Potes & tuipse de scripturis sanctis in hunc modũ inuenire cõcursus, ex quibus ignis emittatur. Vt autem ad nouũ testamentũ ueniamus, Paulus & Sylua nus duæ nubes in unũ conuenerũt, & ecce totũ mundũ epistolæ eorũ fulgore illuminãt. Fulgura in pluuiã fecit, & eduxit uentos de thesauris suis. Ergóne hi uenti qui super terras perflant in thesauris dei sunt, & nõ horũ est natura manifesta quomodo & qua ratione iubsistãt? Sed sunt quidẽ uentorũ thesauri, thesauri spirituũ, spiritus sapiẽtię & intellectus, spiritus cõsilij & uirtutis, spiritus sciẽtiæ & pietatis, spiritus timoris dei, fortitudinis, & dilectionis, & charitatis. Potes & ipse de scripturis hos uentos cõgregare, & istorũ spirituũ inuenire thesauros. Vbi sunt isti thesauri? Vtiq; in quo thesauri sunt sciẽtiæ absconditi, in Christo sedem habẽt. Inde oriuntur hi spiritus, ut alius sapiẽs sit, alius fidelis, alius eruditus, & alius aliud donorũ Dei possideat. Alij enim per spiritũ datur sermo sapiẽtię, 1 Cor.12
alij sermo scientiæ iuxta eũdem spiritũ, alij fides in eodem spiritu. Eduxit ergo nubes ab extremo terræ, fulgura in pluuiam fecit, eduxit uẽtos de thesauris suis, & iuxta misericordiam dei ad hos thesauros nos occursuros putamus. Et quia plures sunt thesauri, forte iuxta ordinẽ resurgentiũ erit & requies in thesauris dei. Quod aũt dico istiusmodi est. Re-
surrectio mortuorũ in quibusdã ordinibus futura est. Ait quippe apostolus, Vnusquisq; 1 Cor.15
autẽ resurget in suo ordine, & nõ ut libet miscent ordines resurgentiũ. Alius ordo erit in illo & in illo thesauro dei. Isti autẽ omnes thesauri unum habẽt thesaurũ in quo sunt thesauri sapiẽtiæ & sciẽtiæ absconditi. Et quomodo possideo unam preciosissimam margaritã per plures alias margaritas, sic uenio ad thesaurũ thesaurorũ, & dominũ dominorũ, & regem regũ, cum dignus fuero spiritibus in dei thesauris cõmorantibus. Eduxit enim Psal.135
uentos de thesauris suis, infatuatus est omnis homo ab sciẽtia. Si omnis homo infatuatus est ab scientia, & Paulus homo est, Paulus infatuatus est ab sciẽtia. Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Infatuatus ab scientia uidẽs per speculũ, uidẽs in ænigmate, portiũculam quandã uidens, & si sic expedit dicere, ipsius quoq; portiũculæ partẽ minimam recognoscẽs. Econtrario autem intelligis quid sit, Infatuatus est omnis homo ab scientia. Cõparatione peccatorũ Hierusalẽ, Sodomorũ peccatũ iustitia est. Iustificata est Ezech.16
enim (ait) Sodoma ex te. Quomodo ergo non habẽt iustitiã Sodomorũ pecccata per se, sed ad collationem maiorũ scelerũ iustificantur: sic econtrario scientia Pauli ad illam cœlestem scientiã, ad illum cõsummatũ lectionis intellectũ stultitia reputatur. Idcirco infatuatus est omnis homo ab scientia. Tale quiddam Ecclesiastes arbitror deprehendẽs es- Eccl.7
fatus est: Dixi sapiens efficiar, & ipsa elongauit se à me longius quàm erat. O alta profunditas, quis inueniet eam? Volumus quiddã (si licet) audẽter dicere: quoniam hoc quod descendit in mundũ euacuauit seipsum, ut euacuatione eius mundus cõpleretur. Si autẽ hoc quod descendit in mundũ euacuauit se, euacuatio ipsa sapientia est: quoniã quod fatuum est dei, sapientius est hominibus. Si ego dixissem fatuũ dei, quomodo aucupes sermonum meorũ, & semper dediti ad criminandũ uenenatas in me linguas uibrarẽt? Nũc uerò Paulus quasi sapiens, & potestatẽ habens apostolicam, ausus est dicere, omnem sapientiam terrenam quæ in se, quæ in Petro, quę in cæteris apostolis erat, quæ in istũ mundum descenderat, stultitiam esse dei. Ad comparationẽ quippe illius sapientiæ quã terra non capit locus, ad illam sapientiam quę cœlestis est, quę mũdi limitem excedit, hoc quod descendit ad homines fatuũ dei est. Verum est, ipsum fatuũ dei sapientius est hominibus. Quibus hominibus? Nõ uticq; stultis, sed sapientibus. Dicas licet sapiẽtibus seculi istius siue principibus siue uanis istis sapiẽtibus seculi, hoc quod exposuimus fatuum dei sapientius est hominibus. Mirabile quiddã uolumus inserere, quoniam sapientia mundi stultitia est apud deũ, & infatuauit deus sapientiã mũdi, nec potest capere sapientiã mundi ut esse stultitia arguat. Neq; enim dignatur sapientia dei ad mũdi sapientiã cõmiscendam tota descẽdere, sed potius modicũ quod necessariũ fuit, quod fatuũ dei erat, ut hoc paruo & fatuo dei infatuaretur seculi sapientia, magnitudinẽ in se uenientis sapientię impotens sustinere. Verũ exemplũ interponamus ut perspicue possit intelligi quomodo fatuum dei stultam fecerit sapientiã mũdi. Fingam paulisper me qui aliquid putor esse, cũ insipiẽte aliquo & inerudito cõferre sermonẽ, qui nihil intelligat, nihil acutę disputatio

nis interroget. Nũquidnam opus mihi est ad illius stultitiã arguẽdam dialecticã callidita
tem, & profundorũ sensum acumen adhiberes? Nónne ad unius sermunculi iactum uilis
& modici, qui tamẽ illius intelligentiæ uideat̃ acerrimus, fatuũ & insipientem esse cõuin
cam? Sic igit̃ ad mundi sapientiã stultificandã nõ est opus sapientiã dei descendere, & cũ
ea colluctari quæ deorsum est sapiẽtia, sed sufficit fatuũ dei: quoniã fatuum dei sapiẽtius
est hominibus, & infirmũ dei fortius hominibus, & omnia cõtraria Saluator meus & do
minus assumpsit, ut cõtrarijs dissoluat cõtraria, & nos cõfirmemur ab infirmitate eius. &
sapiẽtes efficiamur à fatuo eius, & in hoc introducti possimus ascẽdere ad sapientiã & uit
tuẽ dei Iesum Christũ dñm nostrũ, Cui est gloria & imperiũ in secula seculorũ, Amen.

Homilia Sexta. Sermo qui factus est ad Hieremiam à domino dicẽs: Audi uerba testamenti huius. usq; ad eum locum in quo dicitur: Conuersi sunt ad iniquitates patrum suorum. Cap. XI

VXTA historiæ quidẽ ueritatẽ non negamus præsentiam domini nostri Ie-
1 su Christi corporaliter factam, & toti mundo illuxisse, quando uerbũ caro fa-
ctum est, & habitauit in nobis. Oportet autem nosse quoniam & antequam
corpus assumeret, ad sanctos quoq; descendit: & post hanc præsentiam corporalem ad
cœlos uictor ascendens, rursus ad nos ueniet. Si uis huius rei capere argumentum, au-
sculta quod dicitur: Sermo qui factus est super Hieremiam à domino, dicens: Audi & re
liqua. Quis enim est hic sermo qui factus est à domino, siue ad Hieremiam, siue ad Esaiã,
siue ad quemlibet Prophetarum? An ille est qui erat in principio apud deum? Ego ne-
Ioan.1 scio aliud uerbum domini præter ipsum de quo dicit Euangelista: In principio erat uer-
bum, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum. Hoc autem scire debemus, quia
hæc sit utilitas credẽtium, si sermo ad singulos quosq; fiat. Quid mihi enim prodest si de-
scendat in mundum, & ego ipsum non habeam? Ediuerso autẽ etiã si ad uniuersum mun
dum non ueniat, & ego fuero similis prophetarũ, habeo ipsum. Dicam aũt qa & ad Moy
sen, & ad Hieremiam, & ad Esaiam, & ad singulos quosq; sanctorũ idem sermo cõmea-
Matt.28 uerit: & illud quod à domino discipulis dictum est, Ecce ego uobiscũ sum omnibus die-
bus usq; ad consummationẽ seculi, opere seruatum ante aduẽtum suum, quem omnibus
manifestauit. Erat quippe cũ Moyse, cũ Esaia, cũ omnibus sanctis. Quomodo enim pote
rant effari sermonem dei sine ipsius sermonis aduentu? Hæc autẽ nos qui ecclesiastici su
mus magis debemus aduertere, qui uolumus eundẽ deum esse legis, & Euangelij ipsum
deũ & antiquitus, & nunc & in omnia secula seculorũ, Amen. Sunt quidã qui opinione
sua ueterẽ diuinitatẽ ab ea quæ in Christo annunciatur diuidant. Nos unũ nouimus deũ
& in præterito & in præsenti, unũ Christum & nũc & modo, similiter & unum spiritum
sanctum cum patre & filio sempiternũ. Hæc propter hoc quod lectum est, Sermo qui fa-
ctus est super Hieremiã à domino, dicens: Quid ergo dicat & nos audiamus. Audite uer
ba testamẽti huius, & loquimini ad uiros Iuda, & inhabitãtes Hierusalẽ. Viri Iuda nos su
mus propter Christum, nec dubium est quod dominus noster ex Iuda ortus sit. Nomen
quoq; ipsum Iuda si iuxta scripturas probauero ad Christum referri, Iuda nõ erunt incre-
duli Christo Iudæi, sed nos qui in Christo credimus. Iuda te collaudãt fratres tui, manus
tuæ super dorsum inimicorum tuorum. Te laudãt. Non illum Iudam filium Iacob fratris
sui laudauerũt, sed hunc Iudam laudãt fratres sui. Ait quippe iste Iudas: Narrabo nomen
tuum fratribus meis, in medio ecclesię cãtabo tibi. Dicit̃ ad illum Iudã, Manus tuę super
dorsum inimicorũ tuorum. Vbi reperit̃ ille Iudas super dorsum inimicorum suorum ma
nus suas posuisse? Historia nihil de eo tale cõscripsit. Si autẽ cõsideres aduẽtum domini
mei Iesu Christi destruẽtis Zabulum, expoliantis principatus & potestates, ostentui eos
facientis, & triumphantis in ligno, uidebis quomodo super istum Iudam cõpleta sit pro
phetia, dicens: Manus tuæ super dorsum inimicorum tuorum. Et nũc cum ad uiros Iuda
sermo fit, nulli dubium est quin ad Christianos sermo fiat propter Christum qui ex tribu
Iuda natus est. Fit quoq; sermo & ad inhabitãtes Hierusalẽ, scilicet ad eos qui in ecclesia
habitãt. Hæc est ciuitas magni regis, hæc est uisio pacis. Pax quippe in nobis, si tamẽ filij
pacis sumus, multiplicat̃ & cernit̃. Audite ergo uerba testamẽti huius, & loquimini ad ui
ros Iuda, & inhabitantes Hierusalem, & dicetis ad eos. Hæc dicit dominus. Maledictus
homo

homo qui nõ audierit uerba testamẽti huius quod mãdauit patribus uestris. Quis magis
audit uerba testamẽti, quod mãdauit deus patribus? Nos qui in Christo credimus, an illi
qui nec Moysi crediderũt dum in Christo non crederunt? Ad quos Saluator ait: Si credere Ioan.5
tis Moysi, crederetis utiq; & mihi: De me enim ille scripsit. Si autẽ literis illius non credi
tis, quomodo uerbis meis crediturí estis? Itaq; illi Moysi non crediderũt, nos uerò credẽ
tes in Christo, credimus testamento quod traditũ est per Moysen, & ad nos dicit̃ ne ma-
ledicti fiamus: Maledictus homo qui non audierit uerba testamẽti huius quod mãdauit
patribus uestris. Ergo illi maledicti sunt. Nec enim audierũt testamentũ quod mãdauit
deus patribus in die qua eduxit eos de terra Ægypti, de fornace ferrea: maxime iuxta in Deut.4
telligentẽ id quod scriptum est in Ioãnis Apocalypsi, quia locus ubi crucifixus est domi
nus uocetur spiritaliter Sodoma, & Ægyptus. Si enim spiritaliter Ægyptus quippe no-
minat̃, & nõ est Ægyptus secundũ intelligẽtiam corporalem, haud dubiũ est quin si in-
tellexeris Ægyptum spiritalem, & exieris de ea, tu sis egrediens ex terra Ægypti de for-
nace ferrea, & tibi dicitur: Audite uocem meã, & facite iuxta hæc omnia. Deinde repro-
missio dei est ad audientes si fecerint quæcũq; præceperit dominus, dicens: Et eritis mihi
in populũ, & ego ero uobis in deum. Nõ omnis qui se populũ dei dicit esse, populus dei
est. Iudęorũ populus populũ se uenditans dei, meruit audire, quia nõ populus meus uos. Osee 2
Et dictũ est ad eum, Nõ populus meus. Et rursum iste populus uocatus est populus. Ipsi
enim æmulati sunt me inquit super nõ deum. De illis dicit: Irritauerũt me in idolis suis, & Deut.32
ego æmulabor eos super nõ gentẽ. In gentẽ autẽ insipiẽtẽ irritabo eos. Nos igit̃ in po-
pulũ dei facti sumus, & annũciat̃ iustitia populo q nascet̃ de gentibus. Iste enim populus
subito nascit̃. Et in Propheta scriptũ est: Si nata est gẽs in semel. Quando Saluator ascen-
dit ad cœlos, & crediderũt una die quinq; milia, & alia, addita sunt tria milia, uere tũc fuit
cernere populũ in semel natũ sermone dei, & repente sterilem parturientẽ, ad quã dicit: Esa.54
Lætare sterilis quę nõ paris, erũpe & clama quæ nõ parturis, quia plures filij desertę ma-
gis q̃ eius quæ habet uirũ. Deserta ecclesia à lege, deserta à deo erat. Habens aũtẽ uirũ sy
nagoga legẽ, habebat & deũ. Quid ergo pollicetur deus? Eritis mihi in populum, & ego Leuit.26
ero uobis in deũ. Nõ est omniũ deus, sed eorũ tantũ quibus se largitus est, quomodo pa-
triarchę illi ad quẽ dixit: Ego sum deus tuus. Et rursum alij: Ego deus ero deus tuus. Nec Gen.17.28
non de alijs: Ero, inquit, deus eorũ. Putásne aliquãdo cõsequimur id quod per singulos
dico, ut deus omniũ fiat deus noster? Si autẽ uis plenius discere quorũ sit deus, & quibus
uocabulũ sui nominis largiat̃: Ego, inquit, deus Abrahã, & deus Isaac, & deus Iacob. Idq; Exod.3
ipsum exponẽs Saluator ait: Deus autẽ non est mortuorũ, sed uiuorũ. Quis est mortuus? Matt.22
utiq; peccator, qui non habet dicentẽ: Ego sum uita, qui habet mortua opera, qui necdũ Ioan.14
pœnitentiam egit ab operibus mortuis. De quo Apostolus ait: Nunc rursum fundamen Heb.6
tum iacientes pœnitentię ab operibus mortuis. Si ergo deus non est deus mortuorũ, sed
uiuentium, & scimus esse uiuentẽ eum qui conuersatur in Christo ut fiat particeps eius,
& si uolumus ut & deus noster sit, renũciemus operibus mortuis, ut pollicitationẽ suam
in nobis compleat dicens: Et ero uobis in deum, & statuam iuramentũ meum quod iura
ui patribus uestris, dare illis terrã fluentem lac & mel. Obserua quid dicat. Statuam iura-
mentũ quod iurauí patribus uestris dare illis terram fluentẽ lac & mel. Hæc enim nõ est
terra quã pollicitus est deus, terra fluẽs lac & mel, sed illa est terra, de qua Saluator docuit Exod.3
dicẽs: Beati mites quoniã ipsi possidebũt terrã. Deinde ad hęc quę dixerat deus, prophe Matt.5
ta respõdit, id est ad id qd̃ ait: Maledictus homo qui nõ audierit uerba testamẽti huius;
& dicit: Et respõdi, & dixi, fiat domine. Quid est quod ait fiat domine? utiq; id quod pro
nunciauit deus, Maledictus homo qui non audierit uerba testamenti huius. Et dixit do-
minus ad me. Lege uerba ista in ciuitate Iuda, & extra Hierusalem, & his qui foris sunt.
Audite uerba diuina prouocantia nos ad salutẽ. Legimus uerba diuina, prouocantia eos
ad salutem. Verba testamenti huius, & facite illa. Et dixit dominus ad me: Inuẽta est col-
ligatio in uiris Iuda, & in habitantibus Hierusalẽ. Si peccauerimus nos qui propter Chri
stum Christiani uocamur, & inuenti fuerimus in numero peccatorũ, & de nobis dicitur:
Inuẽta est colligatio in uiris Iuda, & in habitãtibus Hierusalẽ. Cũ in ecclesia dei tales sunt
in quibus reperiatur laque ũ iniquitatis, & uincula peccati, intãtum ut id quod de pecca-
tore dicit̃, eis ualeat cõuenire: Vinculis peccatorum suorum unusquisq; cõstringit̃, tunc Prou.5
dicit

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicit deus: Inuẽta est colligatio in uiris Iuda. Verũ nõ inuenieť colligatio in nobis. Quo modo autẽ non inuenieť colligatio in nobis, si usq; ad hanc horam colligatio in quibus-
Esa.58 dam est? Sed solue omne uinculũ iniquitatis, dissolue obligatiões uiolentarũ cõmutationum, omnẽ conscriptionẽ iniquam dissipa. Frange esurientibus panẽ tuũ. Inuenta est ergo colligatio in uiris Iuda, in habitãtibus Hierusalẽ. Conuersi sunt ad iniquitates patrum suorũ priorũ. Diximus hæc de nobis dici, & his qui in nobis sunt peccatores. Quomodo igitur qui inter nos sunt peccatores cõuersi sunt ad iniquitates patrũ, & patrũ suorũ prio-
Ioan.8 rum? Duplices habemus patres, & una species est pessimorũ patrũ. Siquidẽ antequã crederemus diabolus pater noster fuit, ut sermo Euãgelicus ostẽdit, dicẽs: Vos de patre Zabulo nati estis. Cum aũt credidimus facti sumus filij dei. Si ergo post hæc peccauerimus, cõuertimur ad iniquitates patrũ nõ simpliciter, sed patrũ priorũ. Ad probationẽ aũt huius rei ga duplices habemus patres, utimur & Dauid testimonio in quadragesimo quarto psalmo ita dicẽtis: Audi filia, & uide, & inclina aurẽ tuã, & obliuiscere populũ tuum, & domũ patris tui. Quasi pater qppe cœpit, audi filia. Ergo duplices nostri patres sunt. Sed obliuiscere, inqt, domũ patris tui prioris. Si igiť oblitus domũ patris tui prioris rursus fueris ad peccata conuersus, incidisti in id quod nunc dicitur peccatũ. Cõuersi sunt ad iniquitates patrũ suorũ priorũ. Dicebamus dudũ Zabulũ patrẽ nostrũ fuisse antequam deus factus sit pater: si tamen nunc nõ habemus etiam Zabulũ patrẽ. Quod etiã de Ioan-
1Ioan.3 nis epistola approbamus, in qua ita scribitur: Omnis qui peccatũ facit, ex Zabulo natus est. Toties ex Zabulo nascimur quoties peccamus. Infelix ille qui semper generať à Zabulo. Rursumq; multũ beatus qui semper ex deo nascitur. Neq; enim semel dicam iustũ ex deo natum, sed per singula uirtutis opera semper iustus nascitur ex deo. Hoc autẽ ut plenius possit probari, etiã de Saluatoris nostri quotidiana natiuitate dicamus, liquido id in iustis obtinẽtes quod in domino præcesserit. Saluator noster plendor est gloriæ: splendor autem nõ semel nascitur, & deinceps desinit nasci: quotiescũq; ortum fuerit lumen, ex quo splendor oritur, toties oritur & splendor gloriæ. Saluator noster sapientia est dei. Sapi-
Prou.8 entia uerò splendor est lucis æternæ. Sic igitur Saluator semper nascitur. Et idcirco dicit: Ante omnes colles generat me, nõ (ut quidam male legunt) genera uit. Si semper ex patre nascitur dominus, etiam tu in similitudinem eius tantum adoptionis spiritum habẽs semper generaris à deo per singulos intellectus, per singula opera, & efficeris filius dei in Christo Iesu, Cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Homilia Septima. De eo quod scriptum est: Exterminata est exterminio omnis terra. Cap. XII & XIII

Q VIS est iste qui dicit: Propter me exterminata est exterminio omnis terra? Christus hæc loquitur. Nam ante aduentum eius multa quidem peccata fuerunt in populo Israel, sed dominus ueniens prohibuit talia, ut penitus relinquerentur, & in longam traderentur captiuitatem. Quando aũt compleuerunt mensurã patrum suorum, & addiderunt ad occisionẽ Prophetarum, persecutionem q; iustorũ, &
Matt.23 Saluatoris interfectionem, tunc completum est: Dimittetur uobis domus uestra deserta. Et quia ille ab eis quæ in Euãgelio scripta sunt passus est, idcirco nunc dicitur: Exterminio exterminata est omnis terra. Quod si subtilius uolueris intelligere, Propter me exterminata est exterminio omnis terra: cõsidera eam quæ in te est quomodo exterminata sit terra, & tũc uidebis post aduentũ Iesu Christi impleta esse quę dicta sunt, mortificatis membris nostris super terrã, cum iam non operetur terra opera sua, non fiant apud iustum ea quibus antea caro fouebatur, non fornicatio, non immundicia, non adulterij luxuria, nõ
Matt.10 idolorum seruitus, nõ ueneficia. Dominus loquitur: Quid putatis quia ueni pacẽ mittere super terram? Non ueni pacẽ mittere, sed gladium. Vere antequã descẽderet non erat gladius super terram, neq; caro concupiscebat aduersus spiritũ neq; spiritus aduersus carnem. Quando autem uenit, & edocti sumus quæ carnis quæue sint spiritus, & doctrina eius quasi gladius immissus diuisit carnẽ, id est terrã à spiritu, & exterminauit eam, quia mortificationem Iesu Christi circumferimus in corpore nostro, & non uiuimus ultrà iuxta carnem, uiuit autem spiritus: & seminamus non in carne, sed in spiritu, ut non metamus corruptionem de carne, sed de spiritu uitam æternam. Dicitur autem peccatoribus:

Seminatis

Seminatis triticum, & spinas metitis. Qui enim neq; iuxta uoluntatem scripturarũ, neq; iuxta fidei ueritatem profert eloquia dei, seminat triticum, & metit spinas. Hoc hæretici faciunt, qui legunt scripturas, & spinas non de libris sanctis, sed de proprijs sensibus metunt. Cleri eorum nõ proderunt eis. Hæc ante me alij exposuerunt: & quia non improbo interpretationẽ eorum, consentiens eandem profero, nõ quasi ipse rependerim, sed reperta iam repetens, ut mihi pariter uobisq; conducat: si tamen quę dicenda sunt, intẽtus animus excipiat. Nos qui putamur aliquid esse, id est qui in clericatus uobis ordine præsidemus, intantũ ut quidã de minori gradu ad hunc locũ cupiant peruenire, nosse debetis nõ statim in eo esse saluandos, quia clerici sumus: multi enim & presbyteri pereũt, & laici beatissimi reperiunt: sed si ordinem clericatus & mereamur pariter & habeamus. Quia igitur sunt quidã clerici nõ ita uiuentes, ut & ipsi ex ordine capiãt fructũ, & ornamento suæ sint dignitati, idcirco aiunt qui exposuerunt Prophetã nũc dicentẽ: Cleri eorũ non proderunt eis. Vtilitas quippe clericatus nõ in eo est, si aliquis in agmine sedeat presbyterorũ, sed si iuxta locũ suũ, & iuxta præcepta domini dignus incedat. Verũ charissimi, nolite putare hoc tantũ de nobis esse dictum: & nos & uos cõmnet diuina maiestas, ut iuxta scripturarũ præcepta uiuamus, & si sic expedit dicere, potentes potẽter tor-
Sap.6 mẽta patiemur. Plus à me exigitur q; à diacono, plus à diacono q; à laico. Qui uerò totius ecclesiæ arcẽ obtinet, pro omni ecclesia reddet rationẽ. Propter hoc apostolus Paulus
1 Cor.4 (uidelicet ut is cui fuerant multa commissa) aiebat: Sic nos existimet homo ut ministros Christi & dispensatores sacramentorũ dei. Hic iam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inueniatur. Intantũ rarum est bonum dispensatorẽ inuenire, ut Iesus, qui antequã
Luc.12 oriretur ea quæ erant futura, cognouerat, loqueretur: Quis putas est fidelis dispẽsator & sapiens, quem cõstituit dñs super familiã suam dare in tempore cibaria cõseruis suis? Et post pusillũ causatus de quibusdam dispensatoribus intulit dicens: Si aũt incipiat malus seruus dicere: Moratur dñs meus uenire, & cœperit cædere seruos & ancillas, & comedere & bibere & inebriari, uenit dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua nescit, & diuidit illũ, & partẽ illius cũ infidelibus ponit. Hæc in eo quod scriptum est: Cleri eorũ non proderunt eis. Videamus autẽ & reliquis necessariã correptionem, quam, ut mihi uidetur, in morali loco debemus accipere. Cõfundimini à gloriatione uestra, ab opprobrio in cõspectu domini. Multa sunt in quibus gloriantes insipientiã nostra, ab opprobrio in cõspectu domini. Multa sunt in quibus gloriantes insipientiã nostram ostẽdimus. Verbi gratia, si qui in multis possessiõibus gloriant, dicitur eis: Cõfundimini à gloriatione uestra. Si qui gloriãtur in generis nobilitate, dicitur ad eos: Cõfundimini à gloriatione uestra. Si qui iactubũdi incedunt super preciosissimis uestibus, super domo multis exornata diuitijs, aliena est quippe à gloriatiõe sanctorũ, dicit ad eos: Cõfundimini à gloriatione uestra. Verũ hoc parũ est. Audi quid loquatur in Hieremia
Hier.9 sermo diuinus, iubẽs ut ne in sapientia quidẽ nostra gloriemur: Ne glorietur, inquit, sapiens in sapiẽtia sua, nec fortis in fortitudine sua, nec diues in diuitijs suis, sed in isto glorietur qui gloriatur, intelligere & scire quia ego sum dominus. Vis gloriari, & gloriabũdus non audire: Cõfundimini à gloriatione uestra? Gloriare ut apostolus Paulus, & dic:
Gal.6 Mihi aũt absit gloriari nisi in cruce domini mei Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mũdo. Vis gloriari, & nõ audire, cõfundimini à gloriatiõe uestra? Audi Paulum gloriantẽ, & disce quid loquitur. Libenter gloriabor in infirmitatibus meis,
2 Cor.12 ut inhabitet in me uirtus Christi. Audi quę sint gloriæ in quibus se uir efferat. In laboribus
2 Cor.11 abundanter. Quis hoc potest dicere? In carceribus supra modum, in mortibus sępe, à Iudæis quinquies, quadragenas una minus accepi, ter uirgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragiũ passus sum. Discamus differẽtias gloriarũ, & nõnullos esse qui super his glorientur, quæ rubore digna sunt, quorum gloria est in cõfusione. In his quippe gloriantur, quæ cum faciunt, latebras & secreta perquirunt. Post hæc cõsideremus quid de cinctorio præceptũ sit. Hæc dicit dominus, uade, & accipe tibi cinctorium lineũ, & circumda lumbos tuos, & per aquã nõ trãsibis. Et accepi cinctoriũ secundũ uerbum domini ad me dicens: Accipe cinctoriũ quod circa lumbos tuos est, & uade ad Euphratẽ, & absconde illud in cauerna petræ. Post dies uenit Propheta, & accepit cinctoriũ de loco ubi infoderat illud, & ecce cõputruerat quod nulli usui esset. Et ne quis iuxta uoluntatẽ animi sui de hoc loco sibi præsumeret intellectũ, dãs dominus interpretatiõi occasionẽ

Universidad de Deusto
Biblioteca

addidit dicens: Sicut enim adhæret cinctoriũ circa lumbos hominis, sic adglutinaui ad me domũ Israel, & omnem domum Iuda, ut fierent mihi in populũ nominatum, & in exultationem, & gloriam, & nõ obaudierunt me. Igitur Propheta in hoc loco pro deo accipiatur, circumdans lumbos suos cinctorium lineum, id est populum deus. Adglutinaui quippe (ait) ad me domũ Israel. Et quodammodo cinctoriũ dei homo iustus efficit. Quæres quam ob causam: Lege Ezechielẽ, & intellige quomodo deus uideatur in corpore, & quamobrẽ à lumbis eius usq; ad pedes ignis appareat, & à lumbis usq; ad caput electrum: tũc poteris etiam præsentis scripturæ inuenire rationem, quare inferiores dei partes igneæ sunt. Renes generatione, & lumbi igne censentur. Omnia quippe quæ exCoitu & uoluptate sunt, indigent purgatione, et ipsa purgatio immixta est supplicio. Ea uerò quæ à renibus in superiora consurgunt, & libidinis opera sua uirtute transcendũt, quasi quædam materia purior ad electri similitudinem referuntur. Dicitur quippe electrum auro esse pretiosius. Quid igitur exẽplis scriptura utitur ut ostendat supernũ dei corpus esse magnificũ, & inferius uilius? Idcirco nũc introduxit dominũ ex igne & electro subsistentem. Ex quo unusquisq; nostrum iuxta exordium natiuitatis suæ ad ignẽ refertur: iuxta studium uerò & profectũ, Dei corpus efficitur illud superius, illud ex electro, ab igne nobis, à pœnis, à cruciatu abscedentibus. Adiunge ergo circa lumbũ tuum cinctorium lineum. Cur? Vt ostendatur populus regnũ esse dei. Aduersum eos quippe qui uolunt dei accusare prouidentiam, resistit & protegit dei sui opera, nec sinit aliquid indecens de maiestate eius narrari. Sed cum peccauerimus, ut cinctoriũ istud Propheta deposuit, & abiecit illud in Euphraten fluuium, ut ibidem cõputresceret: sic & nos abiciet à lũbis suis deus, & pectos relinquet ad Euphraten fluuiũ Mesopotamiæ, ubi Assyrij habitant inimici Israel, ubi Babylonij, & ibi putrescemus. Cur em̃ tantis in toto orbe fluminibus prætermissis de Iudæa ad Euphraten, ppheta transmittit, nisi ut sacramẽtum iuxta uim nominis doceat intellectum? Post hæc quærimus quare cinctoriũ lineũ dicatur. Linũ ex terra nascitur. Nã cum semen eius in humum fuerit abiectum, primum in gramine pullulat, deinde ut infinita præteream, demessum transfertur domum, pectitur, lauatur, teritur, tunditur, & ingenti (ut ita dicã) opera excutitur, quo tale fiat ex quo possit cinctoriũ, aut aliud quid in usus necessarios operari. Et nos ergo uniuersi qui generationem habemus ex terra, aut linũ quod in cinctorium dei pectitur, multa cura indigemus ut pectamur, ut lauemur, ut colorẽ terræ abijciamus. Alius quippe color generationis in lino est, alius cum fuerit opera mũdatus. Generationis color obscurior est & nigrior, operis autem lucidior. Tale quid in exordio euenit. Nigri enim sumus quãdo regeneramur, quando credimus, quando in Canticorũ cantico dicimus: Nigra sum & speciosa. Aethiopibus similem habemus animã indecorem, abluimur ut fiamus cãdidi, ut nitorem qui nobis insitus ex natura non fuerat, diligentia consequamur, iuxta illud qđ in eodem loco scribitur: Quæ est ista quæ ascendit dealbata? & efficiamur linum candidũ purumq; aqua. Ita, cum digni fuerimus societate dei, in cinctorium eius plicamur, neque ab eo aliquando deponimur: si tamen cãdorem quem nobis concesserat, semper habeamus. Cum itaq; Iudæi & omnis domus Israel indigni extiterint deo, & proiecti sint ab eo, nobis pro illis accinctus est. Neq; enim putandum est cinctorium abijcientẽ mãsisse incinctum: statim ut illos proiecit, alios sibi contexuit. Hoc cinctoriũ ecclesia est de gentibus congregata, quæ scire debet, quia si prioribus non pepercit deus, nec sibi parcet, si eũ dereliquerit, si non fuerit digna lumbo eius, si non adhærens domino unus spiritus fuerit in Christo Iesu: Cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Cant. 1

Cant. 3

Homilia VIII. De eo quod scriptum est: Notum fac mihi domine, & cognoscam. usq; ad eum locum in quo ait: Ite, congregate omnes bestias agri. Cap. XII.

Psal. 94 s

Matt. 23

I deiloquia sunt in lege & prophetis, euangelijs & apostolis, oportet discipulum dei diuinorum sermonum magistrum deum ascribere. Qui enim docet hominem scientiam, secundum Psalmistam, deus est. Saluator quoque perhibet testimonium, nullum debere super terras magistrum nuncupari, dicens: Et uos nolite uocare magistrum super terram. Vnus quippe est magister uester, pater qui in cœlis est. Pater autem qui est in cœlis, erudiet homines siue per se, siue per filium, siue

siue per spiritum sanctũ. Et ut ad minora ueniamus, erudit per Paulum, per Petrum, per alium quemlibet sanctorũ: tantum dei spiritus & dei sermo descẽdat & doceat. Cur hæc diximus? uidelicet quia Propheta: Notum fac mihi ait, domine, & cognoscã. Neq; enim scire possum, nisi tu mihi reuelaueris. Sin autem demonstrante te potero nosse quod nescio, tũc uidebo cogitationes singulorũ, & cognoscã quid unusquisq; gerat, & cuius sit uoluntatis. Hæc Propheta. Deinde uideamus quid Saluator loquitur in Propheta: Ego ut agnus innocens ductus ad immolandũ, & nesciebam. Aduersum me cogitauerũt cõsilium dicentes: Venite mittamus lignum in panem eius, & cõteramus eũ à terra uiuentium, & nomen eius nõ memorabitur amplius. Esaias quoq; quod Christus ut ouis ad uictimam ductus sit, & ut agnus coram tondente se sine uoce sic non aperuit os suum, pro nunciat: & ibi quidẽ ille de Christo, hic uerò de se ipse Christus. Ego, inquit, ut agnus innocens ductus ad immolandũ, & nesciebam. Nec addit quæ non cognouerit. Non em̃ dixit: Non cognoui mala, non cognoui bona, non cognoui peccatum siue iniustitiã, uerum simpliciter non cognoui. Tibi igit̃ dereliquit ut quæras quod nescierit. Lege Apostolum: Qui cum peccatũ nõ cognouisset, pro nobis peccatũ fecit. Peccatũ quippe nosse, peccare est: ut iustitiã nosse, iuste est agere. Ex quo manifestũ est eum qui iustitiã prædicat, & non agit iuste, nescire iustitiã. Aduersum me cogitauerunt consiliũ dicẽtes: Venite, mittamus lignum in panem eius. Crucifixũ esse à Iudæis dominũ nulli dubium est. Et cum hoc tota libertate prędicamus, quomodo aptabimus ei quod dicitur: Aduersum me cogitauerunt consiliũ dicentes, hoc quod inferunt: Venite, mittamus lignũ in panẽ eius? Nimiæ difficultatis est. Panis Iesu quo nutrimur, sermo eius interpretat̃. Quia igitur docente eo, uoluerunt quidam scandalũ ponere doctrinæ eius, crucifigentes eũ dixerunt: Venite, mittamus lignũ in panem eius. Cum enim uerbo Iesu & disciplinæ eius coniungitur magistri crucifixio, in panem lignũ mittitur. Et illi quidẽ insidiantes dicũt: Venite, mittamus lignũ in panẽ eius. Ego uero admirabile quiddã inferam. Lignũ missum in panem eius, panem fecit meliorẽ. Exemplum accipe de lege Moysi. Sicut lignũ quod missum est in amarã aquam, fecit dulcem, sic lignũ passionis Christi missum in doctrinam eius fecit panem illius dulciorẽ. Ante enim q̃ immitteretur lignũ in panẽ eius, quando tantũmodo panis erat, & nõ erat lignum, in uniuersam terrã non exierat sonus eius. Postea uerò q̃ assumpsit fortitudinẽ per lignum, tunc in uniuersum orbem passionis eius disseminatus est sermo. In cuius figura & aqua in ueteri Testamento ad tactũ ligni dulcis effecta est. Ego quippe aio legem non intellectã, amaram aquam esse. Cũ aũt uenerit lignũ Iesu Christi, & sermo Saluatoris mei descenderit in eam, tunc dulcorat̃, & fit suauissimi saporis, intellecta pariter & lecta lex Moysi. Dicẽtes igitur: Venite mittamus lignũ in panem eius, etiam hoc addunt, & conteramus eum à terra uiuentiũ, & nomen eius non memorabit̃ amplius. Sic enim illũ interfecerũt, quasi nomen eius penitus eradicarent. Sed Iesus scit quare & quomodo moriatur. Propter quod ait: Nisi granũ frumenti cadens in terrã mortuum fuerit, non multũ fructum affert. Ergo mors Iesu Christi spica frumenti facta est, septuplũ & multo amplius restituens q̃ fuerat seminatũ. Fingamus enim paulisper nõ fuisse eum crucifixũ, neq; post mortem ad inferos descendisse: sequitur ut solũ granum maneat frumenti, & multi nõ nascunt̃ ex eo. Attende diligenter eloquia diuina, quid in se uelint intelligi. Granum frumenti si non cadens in terrã mortuum fuerit, non multũ fructũ affert. Mors Iesu istos omnes fructificauit. Si aũt mors tãtas attulit fruges, resurrectio cuius futura est ubertatis? Domine uirtutũ iudicãs iusta, probans renes & corda, uideam quæ ex te est uindicta de eis. Prophetice orat, ut uideat uindictam de eis apud patrem. circũdata est quippe ab exercitu Hierusalẽ, & appropinquauit subuersio eius, & id quod dictũ ad eã fuerat: Ecce dimittet̃ uobis domus uestra deserta, cõpletum est. Videam ergo quę ex te est uindictam de eis, quia ad te reuelaui iusticationem meam. Propterea hæc dicit dominus in uiros qui sunt in Anathoth, qui quę rũt animã meã, qui dicũt: Nõ prophetabis in nomine domini, alioquin morieris in manibus nostris. Ecce uisitabo ego in eos: iuuenes eorũ gladio cadent, & filij eorũ & filiæ morient in fame, & reliquiæ eorũ non erunt. Quoniã inducam mala super inhabitãtes in Anathoth, in anno uisitationis eorũ. Figuraliter nunc nomen Anathoth assumit̃. Totum autem iudaicum sacramẽtum in eo est. Interpretatur quippe Anathoth obediẽtia.

Exod. 15

Iohn. 12

Matt. 23

Hier. 12

Quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quia ergo obedientia dei in illo fuit, sicut regnū eius, & factū est de regno id quod no-
Matt.21 uimus prædictū: Auferetur à uobis regnū dei, & dabitur genti facienti fructus eius: nūc quoq; uiri qui sunt in Anathoh, hoc est in obedientia, quærunt animam non Hieremię: neq; enim hoc historia ulla cōmemorat, quia uiri Anathoth quæsierunt animā eius. Habemus Regnorum libros, meminit ibi scriptura Hieremiæ, nihil tale conscribitur. Habemus Paralipomenon & ipsum quod nunc interpretamur uolumen Prophetæ, nihil locuti sunt uiri ab Anathoth: sed Christi quærunt animā domini mei, qui dicunt, nō prophetabis in nomine domini. Legimus & hic à Iudæis prohibitum ne doceret Christus. Alioquin morieris in manibus nostris. Ecce ego uisitabo in eis, iuuenes eorū gladio cadent, & filij eorū & filiæ morientur fame. Non Hieremię tēporibus gladio occubuerūt, sed post aduentū domini tūc fames uenit in eos, non fames panis, neq; sitis aquæ, sed fames audiendi sermonē dei. Iā quippe apud eos ultra nō dicit: Hæc dicit dominus deus omnipotens. Ista fames est prophetiæ cessantis in eis. Sed quid loquar de pphetis? Neque magistri, neq; doctores in Iudæa aliqui remāserunt: & licet sint innumerabiles qui sibi sapientiam uendicent, non est iam sermo dei in eis. Completū est em illud uaticinū:
Esa.3 Auferet dominus à Iudæa & ab Hierusalē ualidū & ualidā, uirtutē panis & uirtutem aquæ, gigantem fortem & bellatorē & iudicem & prophetā & arbitrum & seniorē quin quagenarium, & admirabilem cōsiliatorem & sapientem architectū, & intelligentē au
1 Cor.3 ditorem. Iam nō est apud eos qui possit dicere: Quasi sapiens architectus fundamentū posui. Migrauerunt ab eis architecti, uenerunt ad ecclesiam, posuerunt fundamentū Iesum Christū. Huic superędificant quicunq; post eos crediderūt. In fame ergo ille populus derelictus est. Adducam quippe mala super inhabitantes Anathoth, in anno uisitationis eorū. Iustus es domine, quia excusabo me apud te. Verūtamen iudicia loquar ad te. Quid est quod uia peccatorū prosperatur? Abundauerunt omnes qui spreuerunt cōtemnentes. Queramus an bonus sit deus qui legē prophetasq; largitus est, uidentes uiā impiorū prosperari, & nihil eos ab eo pro merito sustinere. Abundauerunt em omnes qui spreuerūt cōtemnentes, ij qui aduersum conditorē rabidis faucibus latrāt, qui eum blasphemis sermonibus criminant. Abundauerunt, plātati sunt, & radicē miserūt, procreauerunt filios, & fecerunt fructus. Quantos fructus Marcion fecit procreās filios in fidelitatis? Quantos Basilides? quantos Valentinus? De his quippe næ pphetat dicēs: Procreauerunt filios, & fecerunt fructum. Prope es tu ori eorū, & longe à renib. eorum. Nominant Iesum, & nō habent eum. Neq; enim illum confitentur ut Christū. Et tu domine nosti & probasti cor meū in cōspectu tuo. Sanctifica illos in die interfectionis eorū. Quid faciam ut hoc exponā? Tormenta sanctificationē uocat eorū qui torquent. Sā
Heb.12 ctifica quippe eos, ait, in die interfectionis eorum: id est per hoc quod interficis eos, sanctifica eos. Quem enim diligit dñs, corripit, flagellat aūt omnē filium quē recipit. Quousq; lugebit terra, & fœnū omne agri arescet à malitia habitantiū in terra? Quasi animal sit terra, sic nunc loquit Propheta, dicens lugere eā quādo mali sunt habitatores qui in ea cōmorantur. Per unumquenq; enim nostrum terra, aut lætatur in uirtutibus accolarū, aut luget in uitijs. Si autem terra, consequenter & elemēta cætera, ex quibus & aqua, id est angelus qui super aquā cōstitutus est. Neq; enim aliter possum lugentē terram ex ponere, seu lætantē: nec sensus recipit, ut insensibile corpus sentire credamus: nisi ut intelligamus omnib. rebus angelos præsidere, tam terrę & aquæ, q̄ aeri & igni: id est principari elemētis, & hoc ordine peruenire ad oīa animalia, ad omne germē, ad ipsa quoque astra cœlestia. Alius angelus prępositus est terris: atq; ita omnes ij angeli cū quibus uersamur in terra, gaudent quādo iuste agimus: quādo peccauimus, lugent. Lugebit terra ab omnibus inhabitātibus in ea. Eodem nomine angelū terræ appellant, quo ipsa terra nuncupat. Quomodo em hoc quod manufactū est cū maledicatur, maledicit & ipse qui fecit illud, non ꝙ maledictū sit, quod anima ac sensu caret, sed idem dicitur maledicius qui assidet insensibili simulachro eodē uocatus nomine quo uocat id quod manufactum est: sic & nunc terra appellatur is angelus qui præpositus est terræ. Nec hoc tātū accipias in terra, & aquæ etiā angelus eius uocabulo nuncupat, iuxta illud quod in alio loco dicitur: Viderunt te aquæ & timuerūt, turbatę sunt abyssi. Multitudo sonitus aquarum, uocem dederunt nubes, etenim sagittæ tuæ trāsierunt. Dereliqui domum meam, dimisi

dimisi hæreditatē meam. Dedi dilectam animam meam in manus inimicorum eius. Vide mihi eum qui in forma Dei consistebat in cœlis. Vide domum eius, thronos & excellsas quasq; uirtutes. Si autem uis aliquid sublimius intelligere propter hoc quod ait: Ego in patre, & pater in me, uide domum eius patrem Deum. Reliquit patrem suum, & matrem suam cœlestem Hierusalem, uenitq; in hunc terrenū locum, & ait: Reliqui domū meam, dimisi hæreditatem meam. Illa erat hæreditas eius, possessiones angelicæ & sanctarum ordo uirtutum. Dedi dilectam animam meam in manus inimicorū meorū. Tradidit animam suam in manus inimicorū suorū, in manus Iudæorum interficientiū eum, in manus principum congregatorum aduersum se, in manus regum, quoniam astiterūt Psal.2 reges terræ, & principes cōuenerunt in unum aduersus dominum & aduersus Christū eius. Facta est hæreditas mea mihi sicut leo in sylua. Ista quæ super terram erat hereditas eius quam sibi elegerat in possessionem, quæ pars eius fuerat, efferata est aduersus eū, & facta est hæreditas eius, id est Iudæi, quasi leo in sylua. Nec mirādam est si tam truci beluę comparata sit: usq; ad præsentem diem leones sunt in sylua, anathematizantes dūm Iesum, & blasphemantes illum, & insidiantes credentibus nomini eius. Facta est hereditas mea mihi sicut leo in sylua. Dedit super me uocē suam, ideo odiui eam. Nunquid spelunca est hyenæ hæreditas mea mihi? De sua hæreditate prænūciat, quòd spelunca hyenæ futura sit, bestiæ rabidæ & ferocis mortuorū cadaueribus uiuentis, quę semper sepulchris & ossibus incubat. Nunquit spelunca hyenæ hæreditas mea mihi, aut spelunca in circuitu eius? Quoniam tales sunt, impero uobis angeli ut eatis & congregetis bestias, & tradatis eos ad dilacerandum. Ite, congregate omnes bestias agri, ueniant & mandu
cent eos. Venerunt bestiæ agri, deuorauerunt populum Iudæorum. Vide exesa corda omniū à fortitudinibus contrarijs. Si illis Deus non pepercit, sed ait: Ite congregate bestias, quanto magis nobis non parcet, si non fecerimus legem eius, si sermonem euangelij neglexerimus? Rursum dicit: Ite, congregate bestias, & tradite eos. Sed nos confidamus in domino, & in oratione dicamus: Ne tradas bestijs animam confitētem tibi. Agamus pœnitentiam super peccatis nostris, cōfiteamur delicta quæ fecimus, & bestijs nō trademur: quin potius angeli ueniēt, qui nos in sinu suo gestātes de terrenis locis ad cœlestia transferant, & de præsenti seculo in perpetuam collocent æternitatem, in Christo Iesu, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Homilia IX. De eo quod scriptum est: Omnis uter implebitur uino. Cap. XIII

QVOD à Deo Prophetę iubetur ut dicat, debet dignū esse imperio Dei. Sed non uidetur dignum si maneamus in litera, & nihil altius requiramus, intantum ut si quis rudis auditor extiterit, dicat ineptum esse scripturis aurem accommodare, & ea cognoscere quæ in eis lectitantur. Hoc est dictum animalis. Anima- 1 Cor.2
lis quippe homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei. Stultitia enim ei est. Consideremus ergo Dei sermonē quid iubeat. Et dices ad populum sermonem istum: Hæc dicit dominus deus Israel. Quod dicit dominus deus Israel, dignum quæso sit domino deo Israel. Omnis uter implebitur uino. Eritq;: si dixerint ad te: Nunquid cognoscentes & non cognoscimus, quia omnis uter implebitur uino? Hæc respondentes, si tantum literam sequuntur, & dicunt nosse se quia omnis uter implebitur uino, falluntur. Non enim necessario sequitur ut omnes utres impleātur uino. Sunt utres oleo pleni: sunt alij à quibet liquentis naturę materia uacui, aut certe non pleni. Dominus autem dicit omnem utrem implendum uino, & populus respondit: Nunquid cognoscentes non cognoscimus, quia omnis uter implebitur uino? Quæ quidē iuxta paupertatē ingenij mei sic poterunt interpretari, si prius uini differentias prospexerimus, ut tunc cōsequenter tractemus uerum esse quod dictum est, quia omnis uter implebit uino. Siue enim quis bonus est (ut ita loquar) inter utres uter, implebit uino bonitatis suæ: siue malus, iuxta hoc qđ malus est malo uino implebit. Quomodo ergo possumus de scripturis accipere differē
tias uini? Super malo uino ista conscripta sunt, de uinea Sodomorū & de Gomorra, uuę Deut.32
eorum uuæ fellis, botrus amaritudinis in eis, uenenū draconum uinū eorū, & uirus aspidum insanabile. De bono hæc dicuntur: Calix tuus inebrians quàm præclarus est. Et sa Psal.23
pientia cōuocat ad craterē suum, dicens: Venite māducate panes meos, & bibite uinū Prou.9
quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod miſcui uobis. Eſt ergo uinũ de Sodomis, & eſt quod miſcuit ſapientia. Rurſumq; uinea facta eſt dilecto in cornu, in loco uberi, plantata â deo, quæ uocat uinea Soreth, electa quidẽ inter omnes uineas. Mirabilis autẽ eſt alia uinea Aegyptiorũ quam percutit Deus, ſecundũ id quod ſcriptũ eſt: Percuſſit in grãdine uineas eorũ & ficus eorum in gelu. Cõſideremus ergo oẽs homines figuraliter capaces eſſe uini, nec aliud eis poſſumus nomen imponere, quàm capaces uini, quàm utrem, & dicere quia nequam homo plenus ſit uino de uinea Sodomorũ & Aegyptiorum, plenus ſit uino inimicorũ Iſrael: ſanctus uerò & is qui in uirtutibus proficit, plenus ſit de uinea Soreth, uino de quo ſcriptum eſt: Calix tuus inebrians q̃ præclarus, uino quod miſcuit ſapientia. Et hæc quidẽ intellecta ibi ſint ſecundũ nequitiam atq; uirtutẽ. Agnoſcamus quomodo omnis uter implebitur uino. Si autem nequitia ſeu uirtutibus impleant utres, cõſequens eſt ut ſupplicijs impleantur ob nequitiã, benedictionibus ob uirtutem. Exhibeãt ſacræ literæ teſtimonium quo pacto tormenta ſeu repromiſſiones uinum nuncupãtur. Accipe calicẽ uini meri iſtius, & porabis omnes gentes ad quas ego te mitto. Hieremias autem hęc loquitur. Super quod infert: Et bibent & uenient & inſanient & cadẽt. Igitur ſupplicia in præſenti loco uinum meracum nuncupauit. Quidam bibunt meraca uina, id eſt meracis cruciatibus digni ſunt: alij autem bibunt ſupplicia, uina quidem nõ penitus meraca, ſed ex parte aliqua temperata. Calix eñ in manu domini uini meri plenus mixto, & inclinauit ex hoc in illud, ueruntamen fex eius non eſt exinanita, bibẽt ex eo omnes peccatores terræ. Si uis ad benedictionis calicẽ reſpicere quem bibunt iuſti, licet ſufficiat ſapientiæ teſtimoniũ, in quo ait: Bibite uinum quod miſcui uobis: tamẽ uideo ſaluatorem aſcendentem die paſchæ grande cœnaculũ ſtratũ atq; mundatum, & agentem diem feſtum cum diſcipulis ſuis: illumq; eis calicem propinantẽ, de quo in euangelio ſcriptum eſt, quod miſcuerit eum, & ita tradiderit. Ieſus eñ lætificans diſcipulos, meracum eis poculũ propinat, & dicit: Accipite & bibite, hic eſt ſanguis meus qui pro uobis effundetur in remiſſionem peccatorũ. Hoc facite quotieſcunq; bibitis in meam cõmemorationem. Et tamẽ dico uobis, non bibam illud amodo donec bibam illud uobiſcum nouum in regno Dei. Vides calicem noui Teſtamenti? Vides calicem ſuppliciorum quẽ ſuprà expoſuimus, uini meri plenum eſſe? Eſt & alius calix, qui pro cõpẽſatione bonorũ actuum, ſeu malorũ tibi miſcetur & traditur. Intellige eñ mihi eos qui penitus à pietate diſcedunt, & ex omni parte religioni aduerſantur, in tantum ut fortuitu & pecudũ more uiuant, bibentes calicem uini meri quem de Hieremiæ libro protulimus: eos uerò qui nõ penitus receſſerũt, ſed cũ ſint peccatores, & indigni iudicentur calice noui Teſtamenti, & faciant ſæpe bona opera, ſæpe contraria, bibentes calicem mero mixtũ. Inclinauit enim Deus ex hoc in illud. Quid eſt quod ait ex hoc in illud? duo pocula uideo. Inclinauit enim ex hoc in illud, ueruntamen fex ipſius non eſt exinanita. Amodo aduerte calicẽ bonorũ operũ in una manu domini. Sin autem pateris aliquid me audacius dicere, ſit in dextera manu eius calix uirtutũ, ſit in ſiniſtra uitiorum. Cum igitur cœperis propter peccata torqueri, quia & bona opera feciſti, calix in manu domini eſt, uini meri plenus mixto, & inclinauit ex hoc in illud: id eſt de eo qui erat in dextera, in illum qui in ſiniſtra continebatur. Neq; enim potes bonorum tantũ calicem bibere, quaſi bona tantummodo feceris: neq; rurſum peccatorũ tãtum, quia & bona aliquãdo geſſiſti. Idcirco inclinauit ex hoc in illud, ut iuxta cõpenſationem operum tuorũ miſceatur tibi ſuppliciũ aqua tius, ſeu meracius, & ſecundũ merita tua aut obtundatur iræ diuinæ aculeus, aut exacuatur. Si uerò bonus fueris, & Dei mandata ſeruaueris, attende quid dicas: Calicem ſaluta ris accipiam, & nomen domini inuocabo. Omnis igitur uter, ſiue bonus, ſiue malus, implebitur uino qualitatis ſuę: nec oleum mittitur in eum, aliudúe quid liquens, niſi Sodomorum aut Soreth. Deinde docet interim ut literam ſequamur, propter eos qui peccauerũt in Hieruſalẽ, & in Iudæa illo tempore morabantur, quali uino iſtiuſmodi utres implendi ſunt. Sequitur enim: Si dixerint ad te, nunquid cognoſcentes non cognoſcimus, quia omnis uter implebit uino? dices ad eos. Hæc dicit dominus: Ecce ego impleo omnes inhabitantes terram iſtam, & reges & filios Dauid qui ſedent ſuper ſedem eius & ſacerdotes ebrietate. Nulli parcit qui puniturus eſt peccatores. Non quia prophetes, nõ quia ſacerdos quis uocatus eſt, à ſupplicijs liberabitur. Hæc autẽ de illis cõmemorãtur, ut ait

Matt. 26

Luc. 22

Pſal. 116

ut ait apoſtolus: ſcripta ſunt propter nos in quos fines ſeculorũ deuenerũt. Si quis ergo & in his ſacerdotibus, in nobis dico presbyteris, ſiue in his qui circũſtant populũ leuitis id eſt diaconibus, peccauerit, ſuſtinebit ſuppliciũ quod nunc per Prophetã dñs commi natur: quomodo econtrario quædam ſunt ſacerdotales benedictiões, de quibus deo tribuente, poſt iſtius loci expoſitionẽ cum ad Numerorũ librum uentũ fuerit, diſputabimus. Ibi quippe de ſacerdotibus quędã ſcripta ſunt. Et ſacerdotes igitur & prophetas et Iudam & omnes habitantes Hieruſalẽ teſtatur deus de uino inebriãdos & diſpergẽdos uirum à fratre ſuo, & patres à filijs. Quę quidẽ (ut mihi uidetur) ſic ſunt intellígenda: luſtos quidẽ congregat deus, & peccatores ſeparat. Deniq; idcirco quandiu nõ ſunt commoti ab oriente homines, nõ ſunt diſperſi. Quando aũt ſunt moti ab oriẽte, & ait homo ad proximũ ſuum: Veníte, ædificemus ciuitatem & turrẽ, cuius caput pertingat uſq; ad cœlum, deus locutus eſt, dícens: Veníte deſcendamus & cõfundamus ibi linguas eorũ: Et poſt puſillũ ſubinfert: Et diſperſit eos deus inde à facie omnis terræ. Populus quoq; Iſrael antecẽ peccaret, in Iudæa erat, poſt peccata in uniuerſum orbem diſperſus eſt. Tale míhi quiddã & de bonis hominibus intellíge. Eſt quædã eccleſia primitiuorũ, eorũ ſcilicet qui cõſcripti ſunt in cœleſtibus, ubi mons Sion, & ciuitas uiuentis dei Hieruſalẽ cœleſtis. Beati qui illuc congregabunt. Peccatores autem diuident ab inuicem, ut etiã in hoc excruciatione pariter torqueant. Scio quoſdam reges, eos qui imperio ſuo inſidiati ſunt ad deſertas inſulas deportare ſolitos, & pro magnis ſupplicijs hoc iubere ne in uno loco exilij penuriã ſuſtineãt, ſed in aliã partem orbis uxor, in aliã liberi exterminent, ut ne in calamitatibus quidem ſuis perfruantur ſolatio, aut pater filij, aut mater filiæ, aut frater fratris. Símili modo & peccator per quandã diſpenſationẽ dei maiora ſolitudinis tormenta perpetitur, ſi ſolus in exiliũ relegetur, ut emendatus in ſtatum priſtinũ redeat. Et quomodo tu propinquos uel liberos tuos non in forti ictu & irrationali coerces ira, ſed per uerba reducere quæris ab errore in quem incubuerant: ſic deus eos qui nõ poterant cõuerti, doloribus & tormentis ad id retrahit quod ferunt, ſecundũ ſcripturã dicentem: Per omnẽ dolorẽ & flagellũ emendabis Hieruſalẽ. Vtigiẽ creſcat dolor pœnę cor ripientis, ij qui corrípiunt, ab inuicem ſeparant. Nã quodãmodo leuius fit ſupplicium, ſi plures in eodem loco conſtituti, mutuis ſe conſolant alloquijs. Si autẽ neceſſe eſt aliã quoq; rationem diuiſionis malorũ introducere, etiã hãc exhibebimus. Mali cum ſimul fuerint, ea quæ mala ſunt, cogitant, & in priſtina nequitia perſeuerantes, augẽt peccata peccatis: quomodo econtrario boni cum ſimul fuerint de honeſtis ſermocinant. Diſſoluitur ergo, & ad nihilũ deducitur nequam cogitatio, cum nõ habuerit allocutionem alterius nequioris. Idcirco per diſpenſationẽ dei prouidetur peſſimos à peſſimis ſeparari. Iuſtũ quoq; & cõmmodũ eſt, ut à priſtinis ſceleribus ipſa ſolitudine & penuria cõſortij aliquãdo deſiſtant. Hæc de eo quod dictũ eſt: Et diſpergã illos, uirum & fratrem eius, & patres eorũ, & filios eorum in idipſum, dicit dñs: Non requiram & nõ parcam & nõ miſerebor ab interitu eorum. His & iſtiuſmodi ſermonibus hæretici aſſurgũt dicẽtes: Vidésne qualis ſit creator prophetarũ, & legis deus quid loquatur? Non parcã & non miſerebor ab interitu eorum. Quomodo poteſt iſte bonus eſſe? Accipiã & medicũ, oſtendens eum uni membro nõ parcere, ut membris omnibus parcat. Accipiam ergo exemplũ iudicis boni pro utilitate cõmuni quibuſdam nõ miſerentis, ut perſpicere poſſimus quomodo multis parcens uni nõ parcat deus. Verbi gratia dictũ ſit: Habeat iudex proſitum, quiẽtẽ ciuitati, & pacem genti, cui præſidet prouidere. Huic ſi offeratur latro honeſta forma, ætate ſatis integer, ex alio latere mater expanſis crinibus deprecet ut ſenectutis ſuæ miſereatur, & ex alio uxor ne uirum ſuũ interficiat, lachrymabili uoce deploret, circũſtent et paruuli liberi cito orbi futuri, quid faciet iudex? Miſerebit latronis, an nõ? Quid in cõmune expedit ciuitati? Si miſertus fuerit, reuertetur homicida ad priſtinũ ſcelus: ſin uerò in iudiciaria ſeueritate permanſerit, unus homo interibit, & uniuerſo populo prouidebit. Sic deus ſi pepercerit peccatori, & miſerans eius noluerit eũ punire pro ſcelere, quis nõ accipiat licentiã? quis malorũ qui nunc ſaltẽ propter ſupplicia terrentur, non inuadet tẽpus, ut expleat quęcunq; uoluerit, & præceps feratur in uitia? Hæc aũt in eccleſia ſæpe accidẽtia poſſumus conſiderare. Peccauit quiſpiã, & poſt peccatum poſtulet cõmunionem. Si ei conceditur quod rogat, in incõmodum omnium uertitur.

1 Cor. 10

Gen. 11

Universidad de Deusto
Biblioteca

nia procedit,& laxatis frenis sceleribus pandit uia.Sin uerò cũ rationabili deliberatione,nõ ut misericors,nec rursum ut crudelis iudex,sed & quasi uni prouidens, & de omnium salute pertractãs cõsiderauerit populi damnũ in unius uenia, haud dubiũ est quin faciat eíci unũ de ecclesia ut multos saluet incolumes.Age nunc,cõsidera mihi & medicum,si cessauerit à sectione eius uulneris quod secandũ est, si nõ usserit id quod indiget cauterio,uidelicet propter dolores qui ex talibus remediis cõsequuntur,quõ crescat infirmitas,& in deterius uetus humor exuberet.Si uerò (ut ita dicam) temerarius ad uulnus sector accesserit & inusserit plagam,curat eum qui secatur & uritur,quia paululũ se ueritatis assumpsit,licet uisus fuerit ægrotanti ad horã non misereri.Ita & deus non unũ hominem,sed uniuersum curat orbem,cœlestia atq; terrena,& omnia ubiq; dispẽsat. Et cũ hoc prouideat quod uni commodũ sit,multo magis prouidet quid toti mũdo conducat & hominibus uniuersis.Prouidet quidẽ & ea quę uni expediũt,uerũ ita ne unius utilitas omniũ damno sit.Idcirco & ignis æternus præparatus est,& gehẽna & tenebræ exteriores: quæ omnia nõ tam ob eum qui puniendus est,quam propter uniuersos homines cõstituta sunt.Si aũt uis huius rei testem accipere scripturã,quod in aliorũ eruditionem,licet iam desperabiles sint peccatores,& à curatione penitus alieni,torqueant,audi Salomonẽm in Prouerbiis dicentẽ: Pestilente flagellato imprudẽs callidior erit. Nõ eum qui flagellat dixit callidiorẽ futurũ & sapiẽtiorem propter castigationem suã,sed insipientẽ à stultitia ad prudentiã conuerti propter supplicia pestilentis:hoc quippe ex ipso nomine calliditatis significatur:& conuerti eũ à calliditate,dũ alios cernit propter ea quibus ipse obnoxius est peccata cruciari.Igit prodest nobis,si tamẽ digni sumus salute,ut alij in utilitatẽ nostrã torqueantur.Et quõ utile fuit peccatũ Israel in salutem gẽtium,sic utilis est quorũdam pœna aliorũ saluti.Et ideo bonus & clemẽs deus,non parcam,inquit,& non miserebor ab interitu eorum.Circumscripto aũt hoc capitulo,uidea mus subsequens scriptura quid doceat:Audite & auribus percipite,& nolite extolli,q̃niam dñs locutus est.Date domino deo uestro gloriã priusquam obscuret, & priusquã offendant pedes uestri super montes tenebrosos, & sustinebitis lumen, & illic umbra mortis, & ponentur in tenebras.Si non audieritis occulte plorabit anima uestra à facie cõtumelię,& deducẽt oculi uestri lachrymas,quia cõtritus est grex domini.Eosdẽ uult audire,& auribus percipere, nõ contẽtus neq; auditione solũmodo,neq; aurium perceptione,propter quod ait:Audite,& auríb.percipite,& quod his maius est, nolite extolli, & reliqua quæ sequũtur. Quid est ergo audire, & quid est auribus percipere, ex ipsis sermonibus cõsideremus.Auribus percipere est (ut mihi quidẽ uidet) auribus quæ dicuntur audire.Quod aũt præcedit audite,si ad distinctionẽ eius præcepti dicitur, quod postea infertur,auribus percipite,hoc imperat, ut in mentẽ & sensum ea quę dicunt, excipiant.Neq; uerò hoc solũ in loco,sed in omni scriptura sunt quædã & facilia & prompta ad intelligendũ, quæ statim ut lecta fuerint, utilitatẽ legentibus tribuunt. Sunt alia secretiora & ineffabilia,& ut ita dicã,quibusdã obscuritatibus inuoluta. De his igit quę latent,& expositione indigẽt,arbitror nũc dictũ esse: Audite. De his aũt quæ sine scrupulo interpretãtis auditori cõmoda sunt:Auribus percipite.Percurramus uniuersas scripturas,et probati nũmularij effecti dicamus,hoc audire debemus,hoc auríb.percipere. Deniq; cũ audierimus,& perceperimus auribus quæ dicuntur, non eleuemur. Omnis quippe qui se humiliat,exaltabit.Et Saluator noster dicẽs: Discite à me quia mitis sum, & humilis corde,& inuenietis requiem animabus uestris,docet nos ne extollamur. Nã cum multis uitijs genus uexetur humanum,hoc peccato uel maxime premit.Nec unus est modus superbię.Alius irrationabiliter & stultorũ more in ijs effertur,quę magis pudore digna sunt,aut certe modũ elationis excedit. Alius quasi ueri simulatiõe seductus super ijs eleuat,quę sibi digna gloria putat,cũ & in talibus periculosum sit gloriari.Exemplum assumam quo fiat manifestius.Sunt quidã in eo se iactãtes, quia filij regũ sunt, & nobili familia nati. Istiusmodi homines ne umbrã quidẽ & imaginẽ elationis suę possunt ostendere.Sunt alij qui de eo subleuant,quia potestatẽ habẽt occidendi homines, & ut ipsi putãt,ea fulti sunt dignitate, ut quorũ uelint capita secent. Horũ gloria in confusione sua est.Alij super diuitijs sibi applaudũt nõ his ueris,sed ijs diuitijs quę deorsum sunt.Alij superbiũt super domo splendida,super possessionib.multis, in quibus uniuersis non

Prou.19

Luc.18
Matt.11

sis non est penitus gloriandũ. Quod autẽ uerisimile & dignum iudicat, ut quidam putant,gloriandũ est cum aliquis ob sapientiã suã eleuatur,aut conscius sibi est,quia decẽ iam annis res uenereas nõ tetigerit, siue ab infantia integer castusq; permanserit. Rursumq; alius erigitur,quia uincula pro Christo portauerit.Recta quidẽ uidẽtur hęc omnia,& subijcienda quadam persuasione ad gloriandũ,sed ne in his quidem (si ramen se quimur ueritatem)rationabiliter quis effertur,quia & in rebus bonis gloriandũ est sine discrimine.Paulus habuit materiã elationis,habẽs in se uisiones,reuelationes, signa,uirtutes,propter labores quos Christi causa perpessus est, propter ecclesias quas cõstituit, contendens ubi Christus non erat nominatus,ibi iacere fundamentũ.Hęc omnia materiæ erant gloriationũ,& si sic expedit dicere,uerisimilis causa quæ honestã subijceret iactationem.Sed quia ne in talibus quidẽ sine periculo est subleuari,benignus et ,puidus pater quomodo ei largitus est reuelationes et gratias differẽtes,sic ad tuitionem donorum suorũ tradidit angelũ satanæ,ut eum colaphizet,ne extolleret . Et propter hoc terdominũ rogauit,scilicet ut ab eo discederet angelus satanæ,qui iuxta dispẽsationẽ ei appositus fuerat.Sed respõdit ei dñs (dignus quippe erat responsione Paulus) & dixit ad eum:Sufficit tibi gratia mea,uirtus enim in infirmitate perficitur. Super nũllo igit gloriandum est.Sequitur quippe ruina iactantiã,scriptura dicente:Ante contritionẽ eleuatur cor uiri,& ante gloriam humiliat.Et hæc quidẽ dicta sunt de eo quod ait:Audite,& auribus percipite,& nolite extolli,quoniã dñs locutus est.Videamus aũt & cætera.Da te dño deo nostro gloriã priusq; obscuret,& priusq; offendant pedes uestri super montes tenebrosos,& sustinebitis in lumine . Eũ qui daturus est gloriã deo , uult dare in lumine,quasi iam nõ possit gloriam prædicare cũ tenebræ ortæ fuerint. Quãdo tenebrescit,& quando nõ sunt tenebræ:Operamini donec lumen in uobis est.Lumen in te est, si habes in te dicentẽ:Ego sum lumen mundi.Quãdiu tibi lux ista oritur,clarifica deum sciẽs quia futuræ sunt tenebræ.Nec tibi expedit ut eas opperiaris,sed anteq; fiãt, da gloriã deo.Forsitan intelliges præsens capitulũ,si de Euangelio sumpseris exemplũ, quod ita contexitur:Operamini donec dies est,uenit nox quando nullus potest operari. Diẽ ibi seculũ istud nuncupauit,& necessario apposui ibi.Scio quippe in alijs locis dissonantia præsentibus ex diei uocabulo significari. Diem itaq; nuncupauit seculũ istud, tenebras uerò & noctem consummationẽ mundi, propter supplicia quæ futura sunt . Vtqd enim uobis desiderare diem domini:Et ista est tenebrę,& nõ lux:Amos inquit prophetes.Si consideres post consummationẽ mundi,lugubre illud quod passurum est uniuersum penè hominũ genus pro his quę peccauit,uidebis quomodo tenebræ occupaturæ sint omnia,& nullus possit in illo tẽpore glorificare deum. Siquidẽ & iustis in Esaia iubetur:Vade populus meus,in promptuaria tua intra,claude ostium tuũ,& abscondere pusillum quantulum,donec ira dei transeat.Simul aũt & in his qui potest obseruet, quare dixit pusillũ quantulũ.Quippe hoc quantulũ quod pusillum est,non est pusillum hominibus.Et debemus inspicere quomodo singulis aut parũ sit aliquid , aut magnũ . Ad quod probandũ etiã exemplo utimur. Vnicuiq; animaliũ pro natura & modo corporis sui,aut paruus est cibus,aut magnus: & qđ alij pusillũ est , æque id ipsum alij multũ est. Quid de animalibus loquar:In ipso quoq; homine rerũ differentiæ sunt. Quod uiro parum est,hoc infanti superfluit. Atq; in hunc modũ omne tempus uitæ humanæ, etiam si centenariã excedat ætatem, ad comparationẽ æternitatis breue est: unde pusillũ dei nobis multũ est:& uicissim uniuersa secula ad deum relata breuissima sunt. Sic ergo dicit: Vade populus meus , intra in promptuaria tua, claude ostiũ, abscondere pusillũ quantulum.Quantulũ pusillũ illud nõ ad illius naturã refertur, qui in promptuaria sua iubetur intrare,sed eius qui iubet,cui pusillũ est hoc omne quod grãde est.Si em donec pertranseat ira dei,oportet quosdã intrare promptuaria sua,sunt aũt alij quibus non sunt dimittẽda peccata,non solũ in præsenti seculo,sed etiam in futuro,manifestũ est pusillum ad ea referendũ quæ diximus. Date itaq; dño deo uestro gloriã. Quomodo damus domino deo nostro gloriã:Nõ uerbis & uocibus tantũ glorificandus est dominus. Glorifica eum in castitate & iustitia & beneficentia.Glorifica eum in fortitudine,patiẽtia,pietate,sapiẽtia cæterisq; uirtutibus.Sic aũt est glorificandus deus.Si cõtraria intulero,noto me arbitremini blasphemare. Exhibeo quippe scripturã sensus mei testẽ, quomodo

Exod.14

Ioan.8

Ioan.9

Amos 5

Esa.26

Universidad de Deusto
Biblioteca

castus glorificet, luxuriosus inhonoret deum. Qui enim templū eius quasi Nabuchodonosor destruit atq; corrumpit, & secundū apostolū præuaricatur, & deum inhonorat. Igitur glorificat deum iustus, contumelijs afficit quicunq; peccator est. Nam & illud qd quidā dubitant, an sit prouidentia dei, nullam aliā ob causam nisi ob uitia nascitur. Auser ea, abstuliſti pariter & causas prouidentiæ destruēdæ sursum ac deorsum. Qui aduersum prouidentiā disputant, hæc dicunt: Quare tanti adulteri? quare tanti molles? quare tāti sacrilegi? quare tanti irreligiosi sunt? Atq; ita cōtumelias in prouidentiā, & offensas in deum, & criminationes in creatorē peccatores generant. Ex quibus liquido apparet alios dare deo gloriam, alios conuitiū facere dum passionibus & uitijs seruiūt. Date gloriā domino deo uestro anteq; tenebrescat, & anteq; offendant pedes uestri in mōtes tenebrosos. Sunt alij montes tenebrosi, alij lucētes. Verūtamen quia utriq; montes sunt magni, montes lucentes sunt angeli dei & prophetæ: Moses famulus eius, apostoli Iesu Christi, de quibus arbitror dici: Fundamenta eius in montibus sanctis. Montes tenebrosi sunt qui eriguntur aduersus scientiā dei. Zabulus mons tenebrosus est. Principes populi huius qui destruuntur, montes sunt tenebrosi. Dæmoniū lunatici mōs erat & tenebro
Matt.17 sus: mōs erat de quo Saluator ait: Si dixeritis mōti huic. De lunatico quippe dæmonio sibi quæstio inciderat: & dicentibus discipulis: Nō potuimus eijcere illud, respondit Saluator: Si habueritis fidem ut granū sinapis, dicetis mōti isti de quo quęsistis, de quo proposuistis, dicetis monti huic: Transmigra hinc, & trāsmigrabit, id est ab homine ad locū definitū sibi. Qui ergo offendūt, non offendūt super montes lucentes, sed super montes tenebrosos, si fuerint cum zabulo & angelis eius montibus tenebrosis. Et sustinebitis in lumē. Potest quidē aptari huic quod dicitur: Date gloriā dño deo nostro, hoc quod modo infert: Et sustinebitis in lumen. Si dederitis domino deo uestro gloriā anteq; cōtenebrescat, & anteq; offendāt pedes uestri super montes tenebrosos, haud dubiū quin etiā si cōtenebrescat et sustineatis, lumen uos suscipiat. Alius uerò dicat, nescio utrū recte anperperam, quia & hi qui offendunt super montes tenebrosos expectant aliquando misericordiæ lumen. Hoc em uidetur ostendere: Et sustinebitis in lumen. Si aūt quis uenerit ad mōtes tenebrosos, uide quid ibi inueniat. Est illic umbra mortis, ibi tenebrosi mōtes, ibi umbra mortis ex ipsis mōtibus procreata. Et ponent in tenebras. Et nisi audieritis occulte, plorabit anima uestra à facie cōtumeliæ. De his qui audiūt, quidā occulte audiūt: quidā uerò cū audiunt, nō occulte audiunt. Quid est itaq; occulte audire? Nempe illud: Sed loquimur sapientiā dei in mysterio abscōsam, quā prædestinauit deus ante secula in gloriā nostrā. Et rursum alibi dicitur, quia plura operū dei sunt in abscōsis. Si audio legē, aut occulte audio, aut nō occulte. Iudęus quia legē nō audiuit occulte, in manifesto circūciditur, nescięs eum qui in manifesto circūciditur, Iudæum non esse, neq; eam quæ in palam est in carne circūcisionem. Qui auditor est aūt circūcisionis occultæ, & in occulto circūciditur. Qui audit legem occulte de mysterijs paschæ, oue uescit Christo. Pascha quippe nostrū immolatus est Christus. Sciens carnem uerbi dei uere cibum esse, uescitur ea. Occulte quippe de pascha audiuit. At uerò miserabilis Iudęus, idcirco dominum Iesum interfecit, & usq; in præsentē diē reus est mortis eius, quia nō audiuit occulte legē & prophetas. Si quando leges de azymis, potes audire occulte, potes audire manifeste. Quicunq; de uobis (prope quippe est pascha) azyma celebrauerit, id est azyma hæc corporea, nō audiuit mandatū dicēs: Nisi audieritis occulte, plorabit anima uestra. Et de sabbato quędā mulierculę nō audientes Prophetam nō audiūt occulte, sed palàm de sabbato, lauantes se, & iterū reuertentes ad egena & infirma elementa, quasi nondū descenderit Christus, & nos baptismo suo lauerit à legalibus initijs in euangelicā perfectionem. Idcirco diligentius attendamus siquādo legē legimus & prophetas, ne incidamus in maledictionē quę nūc dicitur: Nisi audieritis occulte, plorabit anima uestra à facie cōtumelię. Quicunq; ieiunium ludęorū quasi ignorātes redemptiōis diem post aduentum Iesu Christi obseruatis, nō auditis redemptionē occulte, sed tantūmodo palàm. Abscōsa quippe est propitiationis auditio, scire quomodo posuerit Iesum deus ꝓpitiationem pro peccatis nostris, & quia ipse est ꝓpitiatio pro peccatis nō solū nostris, uerū etiā totius mundi. Parabolæ quoq; cū leguntur in euāgelio, & est auditor extraneus, nō potest eas occultas audire. Si uerò auditor fuerit Apostolus, & unus eorum qui ingre-

diuntur

diuntur domū Iesu, accedit eum interrogans de obscuritate parabolę, et si interpretatus ei sit quę audiuit, intelligēs euangeliū audit ea occulte, ut nō ploret anima eius. Eorum quippe qui occulte nō audiūt, plorabit anima. Quàm admirāde nō ait plorabitis, nisi occulte audieritis, uerū plorabit anima uestra. Est quippe solus animæ fletus. Et forsitā iste sit de quo Saluator ait: Ibi erit fletus & stridor dentiū. Illa quoq; cōminatio qua ridenti- Matt.8
bus luctū lachrymasq; denūciat, de hoc fletu est quē cōmemorat Propheta, dicens: Nisi audieritis occulte, plorabit anima uestra à facie contumeliæ. Cū enim fueritis passi contumeliā, tunc plorabitis, & deducēt oculi uestri lachrymas, quia cōtritus est grex dñi. Si consideremus statū, quō sit, Iudæorū, & cōparemus illū antiquæ felicitati, uidebimus q̄ pacto contritus sit grex dñi. Fuit quippe aliquādo hic grex dñi: & quia indignos se iudicauerunt salute, conuersus est sermo domini ad gentes. Si ergo grex ille cōtritus est, nos oleaster qui cōtra naturam inserti sumus in bonam oliuam patriarcharum, nónne plus debemus uereri ne & iste grex domini conteratur? Futurum quippe est ut aliquando et iste grex conteratur, iuxta illud quod à Saluatore dictum est: Cum multiplicatæ fuerint iniquitates, tūc refrigescet charitas multorum. De quibus enim hoc dicitur, refrigescet charitas multorū? Nōne de his q nuncupantur Christiani? De quibus hic sermo est: Veruntamen ueniens filius hominis, putas inueniet fidē super terram? nōne de nobis? Idcirco prouideamus attentius, ut per singulos dies iste grex domini melioretur, conualescat, integer perseueret, ut omni contritione ab animabus nostris recedente efficiamur grex domini in Christo Iesu, Cui est gloria & imperium in secula seculorum. Amen.

Homilia X Ea quæ ad Hierusalem cum ingenti comminatione dicuntur, uolumus intelligere, & ita se habentia. Cap. XIII & XIIII.

QVIS parcet super te Hierusalē? aut quis contristabit super te? Quis conuertetur rogare ea quæ in pacē sunt tibi? Auersata es à me, dicit dñs. Retro ambulabis, & extendā manū meam super te, & disperdam te, & ultra nō sinam te, & dispergā illos in dispersiōe. Dixi sine filijs effectus sum. Egestas tenuit me. Exemplum accipiam. Hostis quispiā asperum uolens cōtra imperatorem huius terræ, iudicatus est. Ab hoc omnis misericordia auferē, scilicet ne dum damnato quis miseretur, incipiat offendere condemnantem. Sunt etiā nonnulli qui adijciunt ad seueritatem, ut non contristenē quidem super eo, id magnopere deuitātes, ne per mœrorē uultus mōstrentur iudicio regis offendi. Si intellexisti, considera mihi propter peccata multa à deo cōdemnatum peccatorē, & uide quō innumerabilibus angelis humano generi præsidentibus, ne ab uno quidem misericordia dignus iudicet. Singuli quidem angelorum perspicientes, quia deus est qui condemnauit, quia creator est qui aduersat, & tale esse peccatum ut misericors & clemens quodammodo necessitatē passus sit super eum sententiam promere, nō parcunt, non contristant, neq; miserētur, non reuertunt ut rogēt pro eo pacem Hierusalē. Igitur quia ad priora scelera etiam hoc adiecit, ut crucifigeret dominum meum Iesum, & intantū surrexit scelus, ut de ea diceret Saluator: Hierusalē Hie Matt.23
rusalē quę occidis prophetas, et lapidas missos ad te, quoties uolui cōgregare filios tuos quasi gallina cōgregans pullos suos sub alas, & noluisti: Ecce dimittet uobis domus uestra deserta: ideo dimissa est, & usq; ad præsens tēpus destituta. Angeli quippe qui semper auxilia bantur ei, per quos etiam lex Mosi tradita est, dispositā per angelos in manu mediatoris, deseruerunt eam, & dixerūt: Multis facinoribus oppressa est: Iesum interfecit, & in dominū nostrū misit manus. Quandiu minora peccauit, potuimus rogare pro ea, potuimus obsecrare dominū, potuimus parcere ei: super ista quis parcat? Si peccaue 1Reg.2
rit uir in uirū, exorabit pro eo: si aūt peccauerit in deū, quis orabit pro eo? Grāde piaculum cōmisit Hierusalē, grande perpetrauit nefas, ideo in cōmotione facta est, & dicitur ad eam: Nos non contristamur super Hierusalem, & calamitatibus eius, & omnis populi illius. Illorum quippe delicto salus nostra facta est ad æmulandū eos. Et quia sic peccauit ut uoce domini diceretur: Quis parcet super Hierusalē? ego quoq; dico ad interfectricem domini mei: Quis parcet super Hierusalē? et quis contristabitur super te? Transcendam aūt ad spiritalem intellectū ab humilitate literæ, uiam mihi pandente ratione, ut uideam quomodo una quæq; anima digna pace dei Hierusalē nuncupetur. Post disciplinam quippe diuinam facta es Hierusalem, quę prius fueras lebus. In historia refert, ꝙ

Universidad de Deusto
Biblioteca

nomen loci iſtius fuerit Iebus, et poſtea cõmutato uocabulo nuncupata ſit Hieruſalem. Iebus autem Hebræorum poſteri tradunt interpretari conculcatam. Iebus aũt conculcata à fortitudinibus cõtrarijs anima noſtra tranſmutata eſt, & facta Hieruſalẽ uiſio pacis. Si itaq; poſt demutationem à Iebus in Hieruſalem peccaueris, & ſanguinẽ teſtamenti ſicut quidam, & tu communem exiſtimaueris, dicitur & de te: Quis parcet ſuper Hieruſalem? & quis contriſtabitur ſuper te? Quis enim cõtriſtabitur, ſi talis fueris ut tradas leſum? Vnuſquiſq; noſtrũ quandoq; peccat: maximeq; cum peccat ingentia, in leſum peccat. Si autem & receſſerit à fide, hæc facit ſpiritaliter Chriſto, quæ corporaliter fecit Hieruſalem. Quamobrem quanto plus arbitramini deteriora mereri ſupplicia eũ qui filium dei conculcauerit, & ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit in quo ſanctificat, & ſpiritui gratiæ contumeliam fecerit? Si cõculcaſti leſum filium dei, feciſti conuitiũ ſpiritui gratiæ, quis parcet ſuper te? quis contriſtabit ſuper te? quis reuertetur rogare ea quæ in pacem ſunt tibi? Ipſum leſum qui rogabat pariter, & præſtabat ea quæ erãt in pacẽ, perdidit anima peccatrix, qs poteſt ultra rogare cõuerſus ad ea quę ſunt in pacẽ tibi? Scientes ergo quia impoſſibile eſt eos qui ſemel illuminati ſunt, guſtauerunt etiam donũ cœleſte, & participes ſunt facti ſpiritus ſancti, guſtauerunt nihilominus bonum dei uerbũ, uirtutesq; ſeculi uenturi, & prolapſi ſunt, renouari rurſus ad pœnitentiã, iterum crucifigentes in ſemetipſis filium dei, & habentes oſtentũi, omni labore nitamur ne & de nobis dicaſ: Quis parcet ſuper te Hieruſalẽ? aut quis contriſtabiſ ſuper te? aut quis reuertetur rogare ea quæ in pacem ſunt tibi? Ad reliquã autem interpretationẽ, quod ſequitur cõuenit: Tu auerſata es me, dicit dominus, retro ambulabis. Quia auerſata es filium dei, & per hoc etiam à deo patre receſſiſti, retro ambulabis. Quid autẽ neceſſe eſt manifeſta replicare? Hieruſalẽ quæ quondã in Iudæa erat, à qua figuraliter uniuerſi Iudæi intelligũtur, quia auerſata eſt Chriſtũ, ideo retro ambulat. Fuit quippe tempus quãdo nõ ambulauerunt retro: nunc uerò ambulãt, & conuerſi ſunt corde in Ægyptũ, ut retro ambulent. Quid aũt ſit retro ambulare, ſiue extendi in priora, conſidera. Iuſtus eorũ quę retro ſunt obliuiſcens, in priora extenditur. Peccator poſteriorum meminit, priora nõ appetens. Qui autem poſteriorũ meminit, prævaricatur in legem Ieſu dicẽtis, ne conuertatur retrorſum tollere ueſtimentũ ſuum. Inobediens eſt dicto eius: Mementote uxoris
Luc.9 Loth, cum contẽnit imperium Saluatoris dicẽtis: Nemo mittens manum ſuper aratrũ, & reſpiciẽs retrorſum, aptus eſt regno dei. In lege quoq; ſcriptũ eſſe reperimus angelos
Gen.19 ad Loth egredientẽ de Sodomis dixiſſe: Ne reſpexeris retro, & ne ſteteris in tota regione: in monte ſaluũ te fac, ne forte cõprehendaris. Habes & hunc intellectum dignũ ſpiritu dei: Ne, inquit, reſpexeris retro, id eſt in priora extende. Dimiſiſti Sodomã, ne reuertaris in Sodomã. Dimiſiſti uitia atq; peccata, ne regrediaris ad ea. Ne ſteteris in tota regione. Etiã ſi præcedẽs imperiũ cuſtodieris de quo dicit: Ne reſpexeris retro, nõ tibi ſufficit ad ſalutẽ, niſi & conſequẽs obſeruaueris: Ne ſteteris in tota regione. Non em̃ expedit incipienti proficere, ut ſtet in regionibus Sodomorũ. Et ſi Sodomã trãſcendiſti, & à ſatanæ regiõe diſcedẽs, incipis liber eſſe ſupplicijs, expedit ut ſaluerís in mõte, ne reſpexeris retro, nec ſteteris in tota regione. In monte ſaluũ te fac, ne forte comprehẽdaris. Si uis à Sodomorũ ruina nõ comprehendi, ne conuertaris retro, ne ſteteris in regione eorum, ne ad alia pergas loca, ſed cum inde diſceſſeris, aſcende in montem in quo ſolo ſalus, eſt nomen leſu Chriſti, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia XI. Ab eo loco in quo ſcriptum eſt: Heu mihi ego mater, uſq; ad locũ in quo ait: Si conuerſus fueris, reſtituam te. Cap. XV

EDICI corporum ægrotantibus aſſiſtẽtes, & iuxta diſciplinam artis ſuę uolentes curare eos qui in infirmitatibus conſtituti ſunt, uident triſtia, iniocunda pertractant, & in alienis calamitatibus mœrore proprio conficiunt. Semper enim conuerſatio eorũ in gemitu, ſemper in curis eſt, nunquam cum lætitis conſortium habent. Cum uulneratis, cum his quorum carnes incommodis uarijs debilitant, qui febribus æſtuant, qui dolore torquent, iugi ſeruitio perſeuerãt. Et ſi quis eorũ uult implere medicinam, non indignatur, non obliuiſcit propoſiti artis ſuæ, poſitq; cũ his fuerit quos ſermo præfatus eſt. Hæc idcirco in procemio diximus, qa & pro-

& prophetæ medici quodammodo ſunt animarũ, & illuc ſemper ire iubent ubi lãguentes ſint. Non enim neceſſe habent ſani medicũ, ſed ij qui ſe male habent. Quod autem à Matt.9
delitioſis ægrotantibus medici patiunt, hoc ſuſtinẽt prophetæ ac magiſtri ab his qui curari nolunt. Odio quippe habentur quaſi præcipientes aduerſum deſideria languentiũ, quia prohibent delitijs & cibis uarijs uti eos, qui cum ſint infirmi, nolũt eſcis infirmorũ ueſci. Fugiũt ergo inobedientes atq; lãguẽtes medicos, & maledictis atq; iniurijs repellunt, eaq; prorſus ijs faciũt quæ faciat quis inimicis & hoſtibus ſuis. Abominant em̃ eos quaſi inimicos uenire, quaſi id tantũmodo deſiderãtes, quõ dolores & uictus parſimonia ex eorũ diſpoſitione naſcantur, quomodo acutiſſimo ferro corpora ſecent: & execrant eos quaſi auctores tantorũ cruciatuũ, & non ſanitatis quæ ex doloribus redditur. Populus igit ægrotabat uarijs lãguoribus, & miſit illis medicos, pphetas deus. Vnus ex medicis & Hieremias fuit, corripiẽs peccatores, et cõuertere uolens à uitijs ad uirtutes. Illi uerò cũ deberẽt ea quę dicebant audire, ecõtrario accuſabãt prophetã apud iudices ſimiles ſui. Ex quo factũ eſt, ut ſemper in calũnijs & in triſtitijs fuerit Hieremias, eorum peruerſitati quantũ in ſe fuit curam gerens. Iuxta propriã aũt incredulitatẽ adhuc ægrotantibus iſtiuſmodi aliquãdo loquitur. Et dixi: Nõ loquor, neq; nominabo nomẽ domini. Et factũ eſt ut ignis ardens in oſſibus meis, & diſſolutus ſum undiq;, & ferre non poſſum. Aliquãdo aũt uidens ſe maledictis ſemper clamoribus & iniurijs inſectari: Heu mihi, inquit, mea mater, ut quid me genuiſti uirũ qui iudicer & diſcernar omni terrę? Et qa ægrotãtes bene conſulentẽ & iuxta medicinæ diſciplinã audire cõtemſerunt: Nõ proſui, inqt. Rurſusq; quia illo ſpiritales pecunias cõmodante auditores accipere noluerũt, ut utilitatẽ cõſequerẽtur, & fructũ ex his quæ acceperãt redderent, ait: Neq; profuit mihi quiſquã. Verũ hæc anticipans locutus ſum priuſquã exponerẽ. Nõ profui neq; profuit mihi quiſquã. Duplex quippe ſcriptura eſt. Nã in multis exẽplaribus continẽt, non profui, neq; profuit mihi quiſquã. In his uerò quæ exẽplaria ueriora ſunt, & cũ Hebræis cõſonant, habeẽ: Nõ debui, neq; debuit mihi quiſquã. Oportet igitur & id quod in uſu cõſonant, habeẽ: Nõ debui, neq; debuit mihi quiſquã. Oportet igitur & id quod in uſu eſt atq; in eccleſiis legit, exponere, & hoc quod in Hebræis codicib, inuenit intactũ nõ præterire. Prædicauit Hieremias mandata diuina, nemo his quæ prædicabant attendit. Quamobrẽ quaſi medicus libẽs ac prõptus medicamina languẽtibus tribuit, & illis nõ ſecundũ artificiũ curantis, ſed iuxta uoluntatẽ ſuam agentibus dicit: Nõ profui, neq; profuit mihi quiſquã. Quodammodo enim beneficiũ cõſequitur ipſe qui curat, ſi fructum ſui laboris in ægrotãte cõſpiciat, & per lætitiã mentis etiã ipſe cõſequit utilitatẽ, ſecundum illud quod dicit: Beatus qui loquitur in aures audientiũ. Hãc igit utilitatẽ quã conſequit magiſter ab auditoribus ſuis ſi proficiãt audiẽdo, dum fructus ex ſalute eorũ conſequitur quodãmodo: Hieremias uidens de Iudæis nõ habere ſe dicit: Nõ profuit mihi quiſquã. Si em̃ debet auditorib. prodeſſe quod loquor, auditores uerò quę dicunt abijciunt, & ego dico: Nõ profui, neq; profuit mihi quiſquã: quia hanc utilitatẽ nõ ſum conſecutus, quam cõſequitur is qui beatus efficitur dum in aures loquitur audientiũ. Poteſt autẽ & aliter intelligi. Quicunq; diſcipulis præcipit, iſte ſi ingenioſos & audiẽtis naturæ habeat auditores, quanto plus præcipit, tanto plus proficit, illis interrogãtibus, & de eo quod dicit ſæpe quærẽtibus qui ſit ſenſus in dicto, qui ordo, quę ſcripti uoluntas. Vn de ecõtrario ait: Nõ profui, neq; profuit mihi quiſquã. Quia aũt & alia nobis expoſitio reſidua eſt, propter exẽplaria certiora, in quibus cõtinetur, nõ debui, neq; debuit mihi quiſquam, & hunc locũ cõſideremus. Qui omnibus omnia reſtituit, cui uectigal uectigal, cui timorẽ timorẽ, cui tributũ tributũ, cui honorem honorẽ, & uniuerſis omnia repræſentat, nulli debẽs aliquod officiũ, uerbi gratia, honorãs parẽtes ut parentes, fratres ut fratres, filios ut filios, epiſcopos ut epiſcopos, presbyteros ut presbyteros, diaconos ut diaconos, fideles ut fideles, catechuminos ut catechuminos: ſi omnib. omnia reddat, nulli debet officiũ. Si uerò reddere debet, & nõ reddit, nõ poteſt dicere nõ debui. Cum enim debuerit nõ exoluit. Quod aũt ſequit: Nõ debuit mihi quiſquã, ſic intelligendum eſt. Ego quidẽ fœnerari uolui, & ſpiritales pecunias cõmodare, ſed illi auerterũt aures ſuas ab ijs quæ dicebant, neq; uoluerunt præbere ſe dociles, ut mihi deberẽt quæ audiebant. Idcirco non debuit mihi quiſquam. Si quis enim uoluerit ſermones qui dicunt audire, debitor fit eorum, & quaſi debitor etiã uſuras reddere exigitur. Ex quo magis ex- Rom.13

Universidad de Deusto
Biblioteca

pedit auditoribus accipere disciplinæ uerba cũ fœnore,& fieri debitores, q̃ non accipere,nec debere. Accusant quippe tales dicente ꝓpheta: Nec debuit mihi quisquã. Quod ait: Heu mihi mea mater, quare me genuisti uirũ qui iudicer & discernar omni terrę, nõ sic existimo conuenire alijs prophetis ut Hieremiæ. Multi siquidẽ prophetarũ post aliquod spatium primo mali,& iam post peccata cõuersi prophetare cœperũt: Hieremias uerò à puero sumpsit uaticinationis exordiũ. Et huius rei possumus de scripturis accipere testimoniũ. Esaias non audiuit: Antequam te plasmarẽ in utero noui te,& antequam exires de uulua sanctificaui te,& prophetam in gentibus posui te: nec̃ ait, nescio loqui, quia iuuenis ego sum: sed uisione sibi reuelata, ait: Vę mihi misero quoniã compunctus sum, quia immunda labia habẽs in medio populi immunda labia habentis ego habito, & regem dominũ sabaoth uidi oculis meis, et missum est ad me unũ de Seraphim, & te- Esa.6
tigit labia mea,& dixit: Ecce abstuli iniquitates tuas,& peccata tua purgaui. Pristina igitur peccata purgata sunt, & dignus effectus spiritu sancto Esaias prophetauit. De alijs quoq; similia si quæras, reperies. At non talis Hieremias, ab ipsis enim cunabulis spiritu sancto plenus prophetare orsus est. Propter quod ait (Secũdum cõmunem quippe sensum primum debemus exponere) Heu mihi mater quare me genuisti uirũ qui iudicer & discernar ab omni terra. Quidã autem hunc locũ interpretans, ait prophetam non ad matrem corporalem hæc locutũ fuisse, sed ad eam quæ generet propheras: nec aliã esse matrem prophetarũ, nisi sapientiam dei, ad quam ait: Heu mihi mater mea: quasi dicat, Eccles.4
cur me genuisti, ô sapientia? Filios uerò sapiẽtiæ & alibi legimus, scriptura dicente: Amittit sapientia filios suos. Heu mihi (inquit) mater mea sapientia: quasi dicat, cur me genuisti uirũ qui iudicer? Quis ego sum qui in hoc natus sum ut iudicer atq; discernar propter increpationes? propter correptionẽ? propter magisteriũ? dum corrigere nitor habitantes super terram. Si Hieremias dicit cur me genuisti uirum qui iudicer, & discernar terræ, nõ possumus exponere quid sit omni terræ. Nec̃ enim ab omni terra dijudicatur Hieremias, nisi forte uiolenter scripturam trahẽtes dicamus positum esse omni terræ ꝓ omni Iudæa. Necdum quippe prophetia eius illo tempore in uniuersam terrã peruenerat. Nisi forte sicuti & in alijs multis locis ostẽdimus Hieremiã pro domino nostro Iesu Christo positũ, sic & in præsenti loco interpretemur. Annotauimus in principio huius libri dictũ, propheram in gentibus posui te, regna eradicare & subuertere & dispergere & ædificare & plãtare. Porrò Hieremias ista nõ fecit, sed dominus meus Iesus qui eradicauit regna peccati, & ædificatione nequitiæ subuersa, fecit in animab. nostris iustitiã ueritatem̃q; regnare. Quomodo igit̃ magis illa conueniũt Christo quam Hieremiæ, sic arbitror & alia plura & hæc quæ nũc dicunt̃ ad dominũ sunt referenda. Et primo quidẽ uidendũ est an possit id quod incongruum & blasphemũ uidetur esse si referat̃ ad dominum, id est Heu mihi mater, saluator noster dicere miserans alios. Ad quod probãdum exhibẽda sunt testimonia quæ manifeste nulli alij apta sint nisi saluatori, quõ uidẽs Hie- Luc.19
rusalem fleuerit super eam, quia dixerit: Hierusalem Hierusalẽ quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties uolui congregare filios tuos, & reliqua. Nec- Mich.7
nõ & illa quæ manifeste à saluatore dicunt̃: Heu mihi quoniã factus sum sicut qui colligit stipulã in messe, & sicut racemos in uindemia, cũ nõ supersit botrus ad manducandũ primitiua. Heu mihi anima, qa perijt reuertẽs à terra, & qui corrigat inter homines non est. Omnes in sanguine iudicant̃. Venit eñ ut meteret fructus, & quasi stipula in segete reperta, propter plurimos peccatores, ait: Heu mihi quoniam factus sum sicut qui colligit stipulã in messe. Venit uindemiare botros uuæ in hominib⁹, & in messe scelerib. inuẽtis, dicit: Et sicut racemos in uindemia, cũ nõ supersit botrus uuæ ad mãducandũ primitiua. In alio quoq; loco similia his ad patrẽ loquit̃ dieẽs: Quę utilitas in sanguine meo dũ descẽdo in corruptionẽ? Quid tãtopere hominib. profui, q nec in sanguine meo quẽ fudi pro eorũ salute, profecerũt? Quæ utilitas in sanguine meo dũ descẽdo de cœlis, dũ uenio in terram, dum contumelijs afficior, dum porto corpus humanum? Quid his omnibus dignũ inter homines perpetratum est? Quæ utilitas in sanguine meo dũ descendo in corruptionẽ? Nunquid confitebitur tibi puluis, aut annunciabit ueritatem tuam? Tale ergo est quod in Hieremia dicit̃: Heu mihi mater mea, quare me genuisti uirũ. Nõ iuxta quod deus saluator est dicit: Heu mihi mater, sed iuxta id qd̃ homo est, sicut et in alio

alio propheta: Heu mihi inquit anima, quia reuertens perijt à terra. Anima aũt hominis est quæ conturbat̃, & tristis est usq; ad mortem, non uerbũ quod erat à principio apud deum, quod nunquã mœret, nunquã turbatum est, nunquã dixit heu mihi. Nec̃ enim uerbum sustinet mortẽ, sed homo qui istos patitur affectus, ut sæpe exposuimus. Quare me genuisti uirum qui iudicer, & discernar omni terræ? Si cõsideres ubiq; martyres condemnatos, & de singulis ecclesijs exhibitos ad tribunal, uidebis quõ per singulos martyres Iesus condemnetur. Ipse enim est qui in perhibẽtibus diuinitati testimoniũ iudicatur: & hoc fideliter suscipiens, quia non te dixerit esse in carcere cũ fueris in carcere, nõ te esurire cũ esurieris, nõ te sitire, sed semetipsum. In carcere (inqt) fui & uenistis ad me: Esuriui & dedistis mihi mãducare: Sitiui & potastis me. Itaq; si condemnatur etiã Chri- Matt.25
stianus, nõ tamẽ pro se, nec̃ pro sceleribus suis, sed pro hoc tantũ quod Christianus est, Christus est qui condemnat̃. Ex quo efficit̃, ut in omni terra condemneẽ Iesus, quotiescunq; is addicitur qui pro eo condẽnatur. Non solũ autem apud iudices seculi & tribunalium potestates Christus addicitur, sed etiam si calumniã Christianus ab aliquo patiatur, & prouocetur ad litem, tunc quoq; iustus dijudicatur iniuste. Quasi quẽ me genuisti uirum qui iudicer & discernar omni terrę. Possumus & aliter intelligere quõ Iesus cõdemnetur & dijudicetur in omni terra. Quis improborum non condemnat Christianã religionem? Quis gentilium saltem transitorie non excutit eam? Quis Iudæorũ non de Christianis loquitur? Quis de philosophis? Quis de imperitis? Vbiq; Christus condemnatur atq; discernit̃. Et ab alijs quidem condemnatur, ab alijs non condemnatur. Si aũt non condemnatur, excipietur, aperies ei ostium, & ingredietur ad te: credis in eum, uescetur tecum. Si uerò de religione audiens Christiana nõ ceperis eam, nihil aliud facies q̃ condemnabis Iesum ut mendacẽ, ut seductorem in errorẽ mũdum trahentem. Quasi quem me genuisti uirum qui iudicer & discernar omni terræ. Quicũq; penitus ei nõ credunt, condemnant illũ. Qui aũt credunt & adhuc ambigunt, dijudicant illũ. Duo igitur apud homines Christus perpetit̃. Ab incredulis cõdemnatur, ab ambigẽtibus discernitur. Si portas imaginẽ cœlestis depositã imagine terreni, non es terra condẽnas eũ, nec̃ in terra tua iudicatur atq; discernitur. Virtus mea defecit in his qui maledicũt mihi. Apostolus loquitur de saluatore nostro, quia crucifixus ex infirmitate sit. Cui prophetes simi- Esa.53
lia testat̃ dicẽs: Dñe quis credidit auditui nostro? & brachiũ tuũ cui reuelatũ est? Annũciabit̃ corã eo sicut infans, sicut homo, sicut radix in terra sitienti. Non est species ei neque gloria, uidimus eũ & non habebat speciẽ nec̃ formã, sed species eius inhonorata, & deficiens circa filios hominũ. Homo in plaga & dolore sciens ferre infirmitatẽ, quia auersa est facies eius, deprecatus est, nec cõputatus. Hic peccata nostra fert, & ꝓ nobis dolet, & nos existimauimus in doloribus eũ esse, & in plaga, & in uexatiõe. Ipse aũt uulneratus & infirmatus est propter iniquitates nostras. Doctrina pacis nostrę sup̃ eũ. Liuore eius sanati sumus. Igit̃ suscepit infirmitates peccatorũ nostrorũ, & portauit eas & uenit ad eos qui maledicebãt sibi, & uirtus defecit ab eis qui maledicebãt è cœlestib. descendentẽ. Simul enim & assumpsit serui formã uerbũ caro factũ, exinaniuit se, & iuxta apostolũ dicentẽ, euacuauit seipsum formã serui accipiẽs, nũc quoq; loquit̃: Virtus mea defecit in ijs qui maledicũt mihi. Videamus aũt ipso nobis sensum tribuẽte, si ex hoc sermone possimus & aliud quid manifestius ab eis quę dicta sunt dicere: Erat lux uera quę Ioan.1
illuminat omnẽ hominẽ uenientẽ in hunc mundũ. Lux uera filius est dei, quę illuminat omnem hominẽ uenientẽ in hũc mundũ. Quicũq; rationalis est, particeps uerę lucis efficit̃. Rationalis aũt est omnis homo. Cũ igit̃ omnes homines rationales sint, in quibusdã uirtus rationis auget̃, in quibusdã minuitur. Si uideris animã uitijs plenã, et perturbationibus seruientẽ, uidebis quõ uirtus uerbi deficiat in ea. Si uideris sanctã & iustã, uidebis quod per singulos dies uirtus dei proficiat & crescat in ea: & hoc qd̃ scribit̃ de Iesu, aptabis ei. Nec̃ tantũmodo Iesus ꝓficiebat sapiẽtia & ætate et gratia apud deũ et homines, uerũ & in singulis profectũ sapientię & ætatis & gratię recipientib. proficit Iesus sapiẽtia, ętate & gratia apud deũ & homines. Sermo ergo filius dei qui erat deus uerbũ, q habitabat in dicẽte: Heu mihi mater mea, & reliqua, iuxta naturã maiestatis suæ loquit̃: Virtus mea defecit in maledicẽtib. mihi. Si quis maledixerit uerbo, statim recipit uicẽ, & tormenta perpetit̃. Virtus quippe Iesu defecit in eo cũ ratio minuit̃. Si quis econtrario

Universidad de Deusto
Biblioteca

rio benedixerit & receperit Iesum, uirtus eius diuersa q̄ est in maledicentibus ei passa perpetitur, ut enim in maledicentibus defecerat, sic in benedicētibus crescit. Fiat domine dirigentib. eis, si nō astiti tibi in tempore malorū eorū. Quid est hoc quod dicit, fiat dñe, qui potest ex ipso sermone consideret. His ipsis domine dirigentibus qui maledicebāt mihi, uirtusq; deficiebat in eis, fiat in eis, cū ad pœnitentiā cōuersi post maledicta quibus me persequebant ambulare cœperint rectam uiam. Fiat domine dirigentib. eis, si non astiti tibi. Reddit rationē quare ijs qui maledicebant sibi postulat directionē atq; uirtutē, dicens: Si non astiti tibi in tempore malorum eorū. Astitit patri propitiatio pro peccatis nostris, & deprecatus est eum in tēpore malorū nostrorū. Neq; em astitit post tempus afflictiōis nostrę, sed cū adhuc peccatores essemus Iesus Christus ꝓ nobis mortuus est. Si non astiti tibi in tēpore malorū eorū, & in tempore tribulationis eorum exurgat inimicus. Ego astiti tibi pro eis. Quis aūt est inimicus noster nisi Zabulus, qui tribulabat nos, & iugo seruitutis premebat? Aduersum quē astitit patri Saluator, et de captiuitate nos liberās reddidit libertati. Hæc prophetice dñs dixerit. Potest aūt & prophe ta eadem dixisse pro populo, & in tempore malorū eorum. Super quē respondit deus, & loquitur ad populū, qui à Saluatore siue propheta fuerat accusatus, dicēs: Ferrū & opertoriū æreum uirtus tua dura, indomabilis, quæ molliri nō quærit, quę uix producat. Ferrū & opertoriū æreū uirtus tua, id est secans & diuidens, & bene cōposita disturbās, maledicta uirtus. Diuitias tuas & thesauros tuos in depredationē dabo gratis. Concedit deus, & dat eos cōmutationē, propter omnia peccata eorū. Vtrū ne hos ꝙs sibi in terra thesaurizauerint? Vnusquisq; enim hominū thesaurizat sibi: si est peccator, in terra: si iustus, in cœlo, ut nos docuit euangeliū. Aut quod dicit istiusmodi est? Ecce unus thesaurus Hieremias, alius thesaurus est Esaias. Thesaurus erat & Moses & reliqui. Thesau-
Matt.21 ros abstulit deus à populo: & per Christū qui dixit: Auferet à uobis regnū dei, & dabit gēti faciēti fructus eius, largitus est nobis. Dabo ergo ꝓpter peccata tua thesauros tuos in deprędationē. Dedit nobis thesauros illius populi dñs, quia primum illis credita sunt eloquia dei, & nobis deinceps attributa. Idē quod scriptū est: Auferet à uobis regnum dei, & dabit genti facienti fructus eius, asseruimus iā esse completū. Nō quod scriptura ab eis ablata sit: habēt quippe legē & prophetas, habent uolumina diuinarū literarū: sed quod nō intelligant ea. Atq; ita regnū dei ablatū est ab eis, dū scripturæ sensus aufertur. Cessauit apud eos legis & prophetarū interpretatio: legūt omnia, & non intelligūt. Expleta est illa post aduentū dñi prophetia: Dic populo huic, auditione audietis & nō intelligetis, & cernētes uidebitis & nō scietis: incrassatū est em cor populi huius. Necnō
Esa.3 & illud quod ab Esaia dicit: Auferet dñs à Iudæa et ab Hierusalem ualidum & ualidā, gigantem & hominem bellatorem, & iudicem & prophetam, & arbitrū, architectum, & sapientem auditorē. Hæc omnia abstulit ab illis deus, & nobis qui ex gentibus sumus, si tamen accipere uoluerimus, tradidit. Et thesauros tuos in deprædationē dabo, cōmutationem propter omnia peccata tua in omnibus finibus tuis. Quod dicit tale est. Ista omnia peccata tua quę in uniuersos fines tuos prouenerūt, tibi reddita sunt. Nullus quippe finis illius est populi qui non peccatis eius repletus sit. Nec poterat nō omnis eius finis peccatis repleri, qui quantū in eo fuit interfecit iustitiā, si est Christus iustitia: interfecit sapiētiā, si est Christus sapiētia: interfecit ueritatē, si est Christus ueritas. Vnde ꝓpter crudeles cōtra filiū dei acclamationes hęc omnia perdiderunt. Surgens dñs meus Iesus Christus non apparuit ultra interfectoribus suis, sed tantū credentib. sibi ex mortuis uictor ostēsus est. Et dabo te in seruitutē inimicis tuis in terrā quā nesciebas. Seruiuit populus Iudæorū inimicis suis, & dispersus est in terra quā ignorabat. Quoniā ignis accensus est in ira mea, super uos ardebit. Post ista quę exposuimus, & cōminationis uerba ad populū, ille qui superius orauerat cōplet orationē, & prioribus quæ sequunt adiungit. Tu cognouisti dñe, memor esto mei, & uisita me, et innocentē me fac à persequentibus me nō in patiētia. Et prophetes potest hoc dicere, persecutionē passus ab his ꝙs increpabat, qui ueritatē audire nolebāt, inimicus quippe eis factus est uera dicēs. Potest autē & saluator hæc dicere usq; ad crucē persecutionē passus à populo. Nō in patiētia. Quid est hoc quod ait: Nō in patiētia? Hoc est, in patiētia lōganimis fuisti semper huic populo delinquēti, sed per hoc etiā aduersum me erexit temeritatē suā, noli esse longanimis. Et

Et re uera non fuit impatiens. Si enim consideras tempora passionis dominicę, & ruinę Hierusalē, quādo subuersa est, uidebis quō nō in patiētia abusus sit eis deus. A quintodecimo quippe anno Tiberij Cæsaris usq; ad subuersionē templi dei (quia oportuerat modicū aliquid interesse tēporis) in patientia dereliquit, propter eos qui per signa atq; portenta apostolorū crediturі erāt. Scito quomodo accepi propter te opprobriū à contemnentibus sermones tuos. Potest fieri ut ꝓphetes hoc dicat, contēptus à populo peccatore super his quę prædicabat. Ait quippe & alibi: Cōpleui dies meos irrisione. Opprobriū ergo patit ab his qui sermōes dei audire cōtemnunt, & deprecat ut dei habeat auxiliū, dicēs: Scito quō acceperim ꝓpter te opprobriū à contemnentib. sermones tuos. Consummauí eos. Prophetes potest hoc dicere, sed magis conuenit saluatori, cuius post passionē uenit consumptio Hierusalē, & interfectio populi Iudęorū. Post hęc quia multa passi sunt ꝓphetæ propter legationē uerbi & increpatiōes dei, quas ad populum proferebāt, oportet auditores paucis commoneri de uita eorū atq; promissis, & nostra uolūtate: ut iuxta possibilitatē uiriū si uolumus requiē cōsequi cū prophetis, etiā opera eorū facere nitamur. Qd aūt loquor istiusmodi est. Frequēter in oratione dicimus: Da omnipotēs, da nobis partem cū prophetis, da cū apostolis Christi tui, tribue ut inuenia
mur ad uestigia unigeniti tui. Hæc loquētes nō sentimus quę petimus. Re em hoc dicimus: Fac nos sic odio haberi, ut odio habiti sunt ꝓphetæ, & da nobis uerba talia super q̄
persecutionē patiamur. Da in istas incidere calamitates quas apostoli sustinuerūt. Dice re quippe, da mihi partē cū prophetis, nolentē id pati q̄d prophetę, omniū iniustissimū est. Dicere, da mihi partē cū apostolis, nolentē ex affectu Pauli uere loqui, in laboribus 2 Cor.11
plurimū, in plagis abūdanter, in carceribus. supra modū in mortibus sæpe, & reliqua, omnium est iniquissimū. Si itaq; uolumus requiescere cū ꝓphetis, cōsideremus uitas prophetarum, quō ex eo ꝙ increpabāt & arguebāt delinquētes, iudicati cōdemnatiq; sint, lapidati, secti, in occisione gladij occubuerūt, circūeuntes in melotis & in caprinis pelli
bus, in egestate, in tribulatione & miseria, in solitudinibus errātes. Eo tēpore quo erant synagogæ plurimæ in Israel, nihilominus illi in desertis & mōtibus & speluncis et cauernis petrarū latitabāt. Quid ergo est? Si quis uult imitari uitas prophetarū, increpet arguatq; peccatores, statim odiū merebit, statim ei detrahet, statim patiet insidias. Quod etiā nūc in ecclesiis sæpe uidemus accidere. Peccauerit quodlibet quispiā: is qui præsidet populo & regit ecclesiasticā disciplinā, ej cit eum de congregatione sanctorū illico. Ille circuit ciuitatē, lacerat eū qui quantū in se fuit ecclesiā uindicauit. Verū nos nō præbeamus his aurē qui propter excōmunicationē sui tā præpositos q̄ omnē ecclesiæ conuen
tum uesano ore dilacerāt. Beati uerò apostoli omni admiratione digni innumerabilib.
propter ueritatē iniurijs affecti loquebant: Propterea cōplaceo mihi in infirmitatibus, 2 Cor.12
in cōtumelijs, in necessitatibus, in persecutionibus & angustijs pro Christo. Hoc tantū laborare cōuenit, ut pro nulla alia re nisi pro Christo sustineamus contumeliā, & necessitatis causa sit Christus. Id optemus, ut maledicta perpessi, ꝓ ueritate nos maledici sciamus, qui eā defendimus, et scripturarū uoluntate omni cū fiducia eā prędicamus. Igitur quantū possumus ad uitā prophetarū & apostolorū cōuersationē imitandā nos extēda
mus, molestias & pericula nō uitātes. Athleta em si difficultatē certaminis fugerit, cū læ
titia nō coronat, & laudis gloriā nō consequit. Et erit sermo tuus mihi in lætitiā. Nō ait est, sed erit. Siquidē in presenti tēpore carceres, exilia, cōtumelias ac labores mihi tribuit; sed horū omniū finis erit lętitia. Et erit sermo tuus mihi in lętitiā & gaudiū cordis mei
ꝙa inuocatū est nomen tuū sup me dñe pater omnipotens. Etiam si Christus hoc dicit, non abhorret ab intellectu. Nomē quippe patris inuocatum est super eum. Non sedi in concilio ludentium. Si quādo uidebat prophetes non sollicitorū concilium sed ludenti
um, fugiebat illud. Vnde oportet nosse differentias conciliorum solliciti atq; ludētis. Si hoc conciliū nostrū sollicitū est, si omnia cum ecclesiastica diligentia quærit, si sermo cū disciplina, si uita sollicita est, si negocia cum cautela, concilium est nō ludentiū, sed solli
citorum. Si autē dereliquerit studium religionis, & uacauerit lusibus mundi istius qui
ueniunt à prauitate, fit conciliū ludentium. Ait itaq; prophetes: Non sedi in concilio lu Hier.15
dentiū, sed timebā à facie manus tuæ. Cum duo mihi essent proposita, sedere in concilio ludentiū, & offendere maiestatem tuā, aut certe surgere de eo, & ea facere quę tibi placita

Universidad de Deusto
Biblioteca

cita erant, magis elegi surgere de cõgregatione ludentiũ, ut amicus tuus essem, & cõtraria faciẽs, inter eos qui hostes sunt cõputari. Nõ sedi in cõcilio ludentiũ, sed timebã à facie manus tuæ. Et saluator noster nõ sedit in concilio ludentiũ, sed surrexisse se docens, ait: Dimittẽ uobis domus uestra deserta. Reliquit enim sermo dei diuinus concilii ludæorũ, & aliud sibi conciliũ ex gentibus cõgregauit. Solus sedebã: Et ipse tantũ sine ex positione sermo ædificat audientes. Quãdo est multitudo peccantiũ nec sustinet secum iustum pie uiuere, tũc indigẽs est fugere congregationẽ eorum, & imitari prophetã lo-
3 Reg. 19 quentẽ: Solus sedebã, imitari Eliã miserabiliter conquerentẽ: Domine prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderũt, & ego relictus sum solus, & quærunt animã meã accipere illam. Si autẽ uoluerimus sacratius aliquid accipere in eo quod dicit, solus sedebã, forsitan inueniemus dignam interpretationẽ spiritu sancto. Quãdo uitam multitudinis imitamur, nec cõuersatio nostra à populo melior, nec cõtempto iudice deo ab hominũ malitijs separat, nõ possumus dicere solus sedebã. Sedemus quippe cũ plurimis. Quando aũt uita nostra fuerit istiusmodi, ut nullus nobis sensu, sermone, gestis coęquet, tunc possumus dicere solus sedebam. Licet ei qui non est presbyter, aut episcopus, aut diaconus, aut alia qualibet decoratus ecclesiæ dignitate, bene uiuenti dicere, solus sedebã, ꝙa amaritudine plenus sum. Si arcta & angusta est uia quę ducit ad uitã, expedit tibi ab omni dulcedine recedẽti, ut amaritudine in præsenti seculo cõplearis. An ignoras quoniã
Exod. 12 solẽnitas dei adiũctis amaritudinibus celebrat? Ait quippe sermo diuinus: Cũ habueritis diem festum, azyma super amaritudinẽ manducabitis. Simul aũt considerandũ puto quid uelit hęc iussio quę præcepit agentẽ pascha dei, azyma cũ amaritudinib. manducare. Et de azymis quid est mea interpretatio, apostolus Paulus exposuit. De amaritudine uerò qđ sequit, necesse est ut aliquid apostolicę disputationi simile reddat. De azymis
1 Cor. 5 itaq; apostolus ita dicit: Festa celebremus nõ in fermẽto ueteri, neq; in fermẽto malitiæ & nequitiæ, sed in azymis synceritatis & ueritatis. De amaritudinib. necesse est ut talis ratio reddat, quę doceat sic eas celebrãdas, quomodo azyma comedant. Habeto syncritatẽ & ueritatẽ, & amaritudines te sequent, & mãducabis azyma cũ syncritate & ueritate. Quia Paulus istiusmodi azyma comedebat, sequebat eum amaritudo dicentem: Inimicus uobis factus sum uera dicẽs. Mãducabat amaritudines in dolore, in labore, in uigilijs frequẽter, in fame & siti, extra cętera quę pro totius mũdi salute pãdebat, & quę eum faciebãt præsidem ueritatis azyma cũ amaritudinibus mãducare. Et lex quidẽ hæc dicit: Azyma cũ amaritudinibus comedite & implemini, sicuti & alio loco dicit de quibusdã: Mãducate & implete uos. Propheta uerò nõ ait, amaritudinẽ comedi, sed amaritudine replet? sum. Hoc est in me tantũ seculi persecutionũ põdus incũbit, ut plenus amaritudine fierẽ. Quare qui me cõtristãt, confortant in me? Multa passus est Hieremias ab his qui ueritatẽ audire nolebãt, & erãt illo in hoc seculo fortiores, quoniã non regnũ
Ioan. 19 dei de seculo isto, sed de alia quadã uiuẽtiũ regione. Et saluator ait: Si esset de hoc mũdo regnũ meũ, ministri mei laborarẽt ut nõ traderer Iudęis. Cõfortant ergo aduersus eum in seculo isto. Et quod iustus debilior sit à persequẽtib. se, uide martyrũ passiones. Iudex in alijs tribunalibus sedet ad ructũ & ad delicias prominẽs: Christianus in quo Christus habitat iudicat plenus amaritudine, & ad mortẽ usq; subiectus, cõfortatis inimicis suis aduersum se. Plaga mea firma est. Qui confortant in me, uulnera inferunt mihi, et plaga mea firma est. Siue de cruce domini prædictũ, siue de iustis, siue specialiter de Hieremia uolueris accipere, nõ abhorrebit à sensu: Plaga mea firma est, unde sanabor? Et Saluator potest dicere, unde sanabor? resurrectionẽ suam post clauorũ annuncias uulnera: & iustus qui post plagas recipit sanitatem. Facta est mihi (subaudit plaga) sicut aqua mẽdax non habẽs fidem. Siquidem plaga mea non manet, sed super me trãsit. Ideo hęc dicit dominus: Si conuersus fueris restituam te. Ad omnes hęc loquitur deus quos reuerti uult ad salutem. Videtur autem quiddam significare mysterij in eo quod ait, restituã te. Nemo quippe restitui potest, nisi in eum locũ unde ante discesserat: utputa si membrũ corporis mei fuerit à compage disiunctum, medicus illud in pristinum locum restituere conatur. Si aliquis separatus è patria in exiliũ mittitur, & postea per indulgentiam eorum qui possunt exules soluere reddit libertati, redit unde fuerat expulsus. Miles quoq; abiectus ex ordine suo, restituitur ordini si acceperit ueniam. Ita & nunc dicitur ad mortale genus

genus (id est ad nos homines qui à deo fueramus auersi) Si cõuersi fueritis restituã uos. Finis quippe repromissionis restitutio est, ut in Actibus Apostolorum legimus, usq; ad tempora restitutionis omnium quæ locutus est deus per os sanctorum prophetarũ suorum in Christo Iesu, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Homilia Duodecima. De eo quod scriptum est: Ecce ego mitto piscatores multos, dicit dominus. Cap. XVI

I N euangelio quod secundũ Matthæũ est, scribitur Saluator noster uenisse circa mare Galilææ, & ibi uidisse Simonem & Andream fratrem eius mittẽtes retia in mare. Erant quippe piscatores. Ibiq; additur: Videns autem eos Iesus, dixit eis: Venite post me, & faciam uos piscatores hominum. Et relinquẽtes retia *Matt. 4*
sua secuti sunt eum. Et fecit eos Saluator de piscatoribus piscium piscatores hominum. Alios quoque duos fratres inuenit dominus: Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem eius in nauicula cum patre Zebedæo reficiẽtes retia sua. Quos cum similiter ad euangelij ministerium prouocasset, piscatores hominum reddidit. Si quis ergo iuxta hanc historiam consideret discipulos saluatoris, ut habeant non solum gratiam sermonis ita scripturarum ratione contextam ut retia, quæ possint super humanas animas gyro artificis superfundi, & consideret hoc ipsum cum summa ratione fieri: uidebit quomodo non tunc tantum saluator, sed & usq; ad præsentem diem mittat hominum piscatores, instituens eos animas liberare de mari, & ex acerbissimis fluctibus ad auram producere liberiorem. Verum illi pisces cum sagenis, retibus, atq; hamis extracti de aqua fuerint, moriuntur. Apud nos uerò cum aliquis fuerit sermonis rete comprehensus, & eductus de mari seculi, moritur quidem & ipse, sed peccato, sed mundo, ut consurgens Christo uiuat deo. Si ergo possis ad intelligendum sensum quem conamur exponere, animo inducere, pisces de mari extractos aliam rursus uitam assumere, & aliud corpus induere, tunc scies quo nobis profecerit exemplum. Nemo blasphemet, nemo male laceret, non uocetur crimen, quod ab alterius abductum est intelligentia. Et tu igitur cum de seculi istius fluctib. per discipulos domini fueris extractus, muta corporis uitia, muta sensum animæ: nõ sis ille piscis qui in falsis uersabaris undis, sed de profundo gurgite erutus ad
2 Cor. 3 meliora conuertere, secundum illud apostolicum: Nos autem omnes reuelata facie gloriam domini contemplantes in eandem imaginem transformamur de gloria in gloriã quasi ab domini spiritu. Et cum fueris ab apostolis ac discipulis Iesu marinis fluctib. liberatus, noli quærere profundum, sed in montibus sit conuersatio tua: ut iam non habeas opus piscatoribus, qui te rursus de fluctibus extrahant, sed alijs quibusdã quos uenatores scriptura nuncupat, qui te postea uenentur de mõte, de colle, de locis altioribus: ibi sit deambulatio tua, ibi mens, gressus & statio: obliuiscere maris, obliuiscere uallium ac profundorum: ueni ad mõtes prophetas, ueni ad colles iustos, in ipsis sit cõuersatio tua: ut cum dies mortis aduenerit, mittantur uenatores, alij quidam à piscatoribus, qui super assumptionem constituti sunt, & te cum cæteris sanctis de colle, de monte, de altiori loco accipiant. Vide autem si non sacrata uoce in eadem sententia propheta consentit dicẽs: Ecce ego mitto piscatores multos dicit dominus, & piscabunt eos. Et post hæc mittam uenatores multos, ut capiant eos supra omnẽ montem, & collem. Si uis & tu ab his uenatoribus capi, caue ne uerseris in uallibus, ne in alia humili regione cõsistas. Quære colles, quære mõtem, in quem uiso populo dominus ascẽdit, & secuti sunt eum discipuli, ex quo aperiens os suum docuit eos dicẽs: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum *Matt. 5*
est regnum cœlorum. Et reliquas septem beatitudines. Neq; uerò putes licere his uenatoribus aliunde homines nisi de montibus ac collibus quærere, & quod sequitur, de cauernis petrarũ. Vnde possum intelligere petras? unde cauernas petrarũ? Venio ad Exodum, quæro aliquam interpretationis occasionem, ibiq; inuenio uolentẽ Moysen uidere dominum, & dominum eidem promittentem, atq; dicentẽ. Ecce pono te in cauerna *Exod. 33*
petræ, & conspicies posteriora mea, faciem autem meam non uidebis. Si cõsideres quid ibi petra dicatur, & foramẽ petræ, intellĩgis & cæteras petras, & petrarũ foramina. Quę
1 Cor. 10 igitur est petra? Dominus Iesus Christus. Bibebant enim de spiritali sequente eos petra: & super petrã statuit pedes meos, in trigesimonono Psalmo dicitur. Quod est foramen

Universidad de Deusto
Biblioteca

petræ? Vide eum apud deum patrem uerbum deum, uidebis integrã petram: uide dispẽ
sationem assumpti corporis, uidebis foramen petræ, quod per posteriora dei iuxta possi
bilitatem imbecillitatis suę humanus intuetur aspectus. Hoc enim est quod ait: Videbis
posteriora mea. Inueni unam cauernam unius petræ, quæro alias petras, & alias cauer
nas, uenio ad chorũ prophetarũ, atq; apostolorum, & dico quia omnes imitatores Chri
sti petræ sint, ut petra est ille qui docuit. Et sicut ille habet foramen per quod uidẽt po
steriora dei, eodem modo unusquisq; nostrum qui per sermones suos uiam pandit ad in
telligendum deum, facit & se foramen petræ. Si autem aliter uis intelligere petrã, & pe
træ foramen, uide per Moysen legẽ: per Esaiam prophetã, per Hieremiam, alia eloquia
Exod.3 diuina. Sin uerò angelus fuerit, & loquatur in homine, iuxta illud propheticũ: Angelus
qui loquebatur in me, esto in angelo, & per foramen eius angelice uideto deum. Exem
plum habeo necessarium, ut doceam quomodo possit aliquis in angelo consistens uide
re deum. Scriptum est in Exodo: Apparuit angelus domini in flãma rubi Moysi, & uide
bat Moyses quia ardebat rubus, & non comburebatur. Et nõ sicuti cœperat scriptura in
eo quod dixerat: Apparuit Angelus domini, sic & in reliquis subsecuta est, ut diceret, e
go angelus domini, sed ait: Ego deus Abrahã. & deus Isaac, & deus Iacob. Erat ergo ibi
deus in angelo uisibili, & per foramen eius apparebant posteriora eius. Quia igitur nes
cis quo tempore mittantur uenatores, caue ne aliqñ de monte descendas, ne relinquas
colles, ne de cauernis petrarũ exeas. Si enim foris fueris inuentus, dicentur tibi ea quę ij
Luc.12 qui foris sunt merentur audire: Stulte hac nocte anima tua repẽte auferetur à te: quæ au
tem parasti, cuius erunt? Dicentur autem tibi ista, si dixeris, destruam apothecas, & ma
iores ædificabo, & dicam animæ meæ: Anima, habes bona reposita in annos multos, re
quiesce, comede, bibe, lætare. Animaduertis de montibus & collibus descendentẽ, ani
maduertis consistentẽ extra perræ foramen, quomodo etiam & ea putet bona esse quæ
nulla sunt dicens: Dicam animæ meæ, habes multa bona reposita? Frumentũ, & uberta
tem terrenorum fructuum esse arbitratus est bona, nesciens quia uera bona nõ nascunt
in maledicta terra, sed in cœlestibus regionibus: thesaurizauit sibi in terra, quia in terra
esse thesauros arbitratus est. Si quis autem sublata cruce sequitur dominũ Iesum, & the
saurizat sibi in cœlo, non dicitur ei: Stulte hac nocte animam tuam repetent à te: sed ue
nientes uenatores, & quærẽtes animalia de montibus, de collibus, de cauernis petrarũ,
etiã illum cum eis pariter accipient de uenatione sublimi, & ad sublimiora beatitudinis
regna portabũt. Quia oculi mei super omnes uias eorũ. Super omnes uias istiusmodi ho
minum qui in montibus conuersantur, in collibus ambulant, in cauernis habitant petra
rum, habet oculos deus. Non se absconderunt à facie mea. Qui sancti sunt, nõ se abscon
dunt à facie dei: qui autem iniusti, abscõduntur à facie eius. Adam post trãsgressionem
cœlestis mandati audiuit uocem domini dei deambulãtis in paradiso post meridiem, &
abscondit se. Sanctus hoc non facit, sed conscientia actuum suorum habet fiduciam ad
deum. Si enim conscientia nos nõ reprehenderit fiduciam habemus ad deum, & quod
cunq; petierimus accipiemus. Verum Adam quãuis peccauerit, tamen non usq; ad per
fectam malitiam mens eius corruit, & ideo abscõsus est à facie dei. Cum autem peccauit
impiissimus fraticida, animaduertite quid fecerit: Egressus est à facie dei, & habitauit in
terra Naid. Si ad malorum comparationem uenias, melius est abscondi à facie dei quàm
fugere eum. In alio quippe conscientiæ uulnus inflictum tenebras & secreta perquirẽs,
leuare oculos non patitur ad cœlum. In alio autem desperatione nata contumacia negli
git dominum. Non se absconderunt à facie mea, neq; absconditæ sunt iniquitates eorũ
contra oculos meos. Iusti super quas iniustitias non se absconderunt à facie dei? Aliquã
do fuerunt in peccatis, quando erant in mari, sed à piscatoribus extracti sunt. Ne itaque
suspicentur quia non ex misericordia, sed ex proprio merito ad montes uenerint, cõmo
nẽs illos sermo diuinus, & in illis nos, & idcirco post prospera atq; felicia tristia inferẽs,
dicit: neq; absconditæ sunt iniquitates eorum contra oculos meos. Quæ sequuntur dif
ficultatẽ nobis interpretationis obijciunt. Siue enim intelligamus ea cohærere superio
ribus, nihilominus de retribuendis supplicijs pertimescimus: siue uidentur non hærere
cum superioribus, quæ de piscatoribus & uenatoribus diximus, & sic nõ modicum no
bis scrupulum generant. Et retribuam illis primum duplices iniustitias eorum, & pecca

ta ipsorum in quibus contaminauerunt terram meam, in morticinis abominationũ sua
rum, & iniquitatibus suis quibus impleuerunt hereditatem meam. Quod ait primũ, siue
nõ intelligentes quidam quod scriptum est, abstulerũt, siue Septuaginta interpretes si
cut & cætera secundum dispensationem suam auferre uoluerunt, dominus uiderit. Nam
istum locum cum cæteris editionibus conferentes inuenimus positum. Et retribuã illis
primum duplices iniustitias eorũ: ut ostẽdatur quia etsi ex posterioribus factis digni ef
fecti sunt beatitudine dei, attamen quia aliquando peccauerũt, & humanis uitijs nõ ca
rebãt, primũ oportet eos recipere sua delicta. Et uide si nõ uera sit ratio. quis peccata nõ
recipit? Nempe ille qui post credulitatem & baptismum audierit dominũ dicentem, di
missa sunt tibi peccata, nec ultra peccauerit. Si autem post lauacrum & ueniam delicto
rum, rursus ad pristinas sordes fuerimus reuersi, & adhuc imperfecto sensu ab apostolo
rum uestigijs recedẽtes, aut iniusta gesserimus aliqua, aut certe in ipsa iustitia sint aliqua
nata peccata, quid nobis fiat consideremus: utrúmne egrediẽtes de prẽsenti seculo si ha
buerimus uitia, uel uirtutes, recipiemus pro uirtutibus præmia, & dimittentur nobis ea
quæ scientes peccauimus: an plectemur pro delictis, neq; recipiemus præmia pro uirtu
tibus. Sed neutrũ horum uerum est, quia & pro peccatis torquebimur, & pro iustitia re
cipiemus præmia quæ meremur. Si enim post fundamentum Iesu Christi non solum in
tuo corde aurum, & argentum, & lapidem preciosum (si tamẽ habes aliquid auri, uel ar
genti) superædificaueris, uerum & ligna, fœnum & stipulam, quid tibi uis fieri cum ani
ma seiuncta fuerit à corpore? utrúmnam ingredi uis in sancta cũ lignis tuis, cum fœno
& stipula, & polluas regnum dei? an propter lignum, fœnum, & stipulam foris residere,
& pro auro, argẽto, & lapide precioso nihil mercedis accipere? Sed neq; hoc æquum est.
Quid igitur sequitur, nisi ut primũ propter ligna ignis tibi detur, qui consumat fœnum,
lignum, uel stipulã? Deus quippe noster apud eos qui possunt intelligere diuina, ignis
dicitur esse cõsumens. Et cum dicat propheta, Deus noster ignis consumens est, non ap
posuit quid consumat, tibi derelinquens de manifestioribus intellectum. Neq; enim id
quod ad imaginem & similitudinem suam permanet, ignis iste consumit, non proprias
creaturas, sed superædificata ligna, fœnũ, stipulam. Locus est difficilis, & ad interpretan
dum nimij sudoris egens, ut cum primis secũda consentiant. Repromissiones legimus,
& post prospera repente tristia prædicãtur. Et retribuam (inquit) illis primum duplices
iniustitias eorum. Necessario appositum est primum. Primũ quippe propter iniustitias
tormenta perpetimur, deinde propter iustitiam coronamur. Neq; enim econtrario ante
tribuenda sunt iusta, & sic reddenda peccata, ut cessantibus bonis uitia æterna permane
ant: sed ante recipiemus mala, & deinde bona, ut sublatis uitijs uirtutes permaneãt in æ
ternum. Obserua omnem thesaurum scripturarum, & inuenies semper deum ea primũ
comminantem quæ tristia sunt, & ea deinceps inferentem quæ lætitiam præbeant audi
entibus. Occidit & uiuificat, percutit, & sanat, ipse dolorẽ facit, & rursum restituit. Per- 1 Reg.2
cussit, & manus eius sanauerunt. Super his ergo qui iustus est intellectu pio considerãs
quæ dicuntur ingemiscat, & dicat: Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis Psal.14
requiescet in monte sancto tuo? Qui ingreditur (inquit) sine macula, & operatur iustiti
am, qui loquitur ueritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua, nec fecit pro
ximo suo malum, & opprobrium non accepit aduersus proximos suos. Nos etiam non
his opprobremus qui à peccatis ad pœnitentiam conuertuntur, scriptura dicẽte: Ne im Eccl.18
properes uiro cõuertenti à peccatis. Opprobrium nõ accepit aduersus proximos suos,
ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus, timentes autem dominũ magnifi
cat. Omnes igitur quicunq; materiam illius ignis habemus in nobis, primũ recipiemus
nostra delicta. Sed dicit mihi aliquis de audiẽtibus. Expone & id quod sequitur: Dupli
ces iniustitias eorum. Esto quippe recipio mea peccata, ut cõpleatur id quod ab aposto
lo dictum est. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autẽ saluus erit, sic tamen
quasi per ignem. Cur uerò duplicia recipio peccata? Cui respondẽdum est, quia seruus
qui scit uoluntatem domini sui, & non facit eam, plagis uapulabit multis: Dignum si qui
dem est eos qui gentes sunt simplicia recipere peccata, & nos duplicia, dicẽte apostolo:
Voluntarie peccantibus nobis post cognitionem ueritatis, iam ultra non remanet pro Heb.10
peccato hostia. Horribilis aũt quædam expectatio iudicij, ignis zelus comedere habẽs

Universidad de Deusto
Biblioteca

aduersarios. Prophetatũ est de his qui à piscatorib. & uenatoribus de profundo in montibus sunt abstracti, quomodo recipiant primum duplicia peccata sua. Post hæc de uocatione gentiũ prophetatum est, non eorum qui necdum cognouerunt Christum, sed qui iam uocati sunt, ut sciant laudes referre pro gratia, & in ecclesia consistentes confiteãtur & adorent nomen eius. Domine fortitudo mea, & adiutorium, & refugium meum in die malorum, ad te gentes uenient ab extremo terræ, & dicent, quoniam falsa possederunt patres nostri simulachra, nec est in illis utilitas. Quomodo ab extremo terræ uenerunt gẽtes ad dominum, & dixerũt, quoniã falsa possederũt patres nostri simulachra, nec est in illis utilitas? Quinam isti qui ueniũt ab extremis? Sunt alij primi terræ, sunt alij nouissimi. Qui sunt primi? Sapiẽtes, facũdi, nobiles, diuites, optimates. Qui sunt extremi? 1.Cor.1 Stulta mundi elegit deus ut confundat fortia, & ea quæ non erant, ut destruat quæ sunt. Venient gentes ab extremo terræ. Quasi dixerit: de his omnibus qui sunt nouissimi super terram, de fatuis, de ignobilibus, de abiectis. Et dicent, quoniam falsa possederũt patres nostri simulacra, nec est in illis utilitas. Non quia & uera sint idola, ad quorũ distinctionem nunc falsa dicãtur, sed idola quæ falsa sunt per naturam nulla est in eis utilitas. Si faciet sibi homo deos, & isti nõ sunt dij. Nõ solum de corporeis simulacris faciunt sibi homines deos, sed & de corde confingunt. Qui enim possunt simulare aliũ creatorem extra uniuersitatis deum, alium spiritum sanctum, alium Christum, alia secula extra hæc quæ cernimus, ij omnes fecerunt sibi deos, & adorauerunt opera manuum suarum. Omnes philosophi qui uaria dogmata prodiderũt, omnes hæretici qui autores ad aliter credendum de deo miseris mortalibus extiterunt, fecerunt sibi idola, & animi uolupratem putauerunt deum, & conuersi adorauerunt opus manuum suarum, putantes uera esse quæ finxerant. Omnes igitur tam de uisibili materia quàm de falsis dogmatibus fingentes sibi deos corripit nunc sermo diuinus dicens: Si faciet sibi homo deos, & isti nõ sunt dij. Propter ea manifestabo illis in tempore isto opus manuum mearum, ostendam illis uirtutem meam. In quo tempore, nisi in isto quo saluator noster assumpsit corpus humanum? Et scient quia ego sum dominus. Deinde alia sequitur prophetia, quã nescio quare apud septuaginta non inuenientes, in cæteris editionibus quæ cum Hebræo cõsentiunt sermone, reperimus: quæ plena est necessarijs rebus, & tam utilibus, ut possit si animus fuerit attentus, à uitijs reuocare lectorem. Sic autem sequitur: Peccatum Iuda conscriptum est in stilo ferreo, in ungue adamantino, sculptum super pectus cordis eorum. Quoniam difficile est aliquem se malum confiteri, ideo Iudæi qui exemplaria nonnulla falsarunt, etiam in hoc loco pro peccato Iuda peccatum eorum posuerunt. Sed si figuraliter consideres (ut sæpe ostendimus) Iudam Christum nuncupari, forsitan peccatum Iudæ peccatum nostrum est qui credimus in Christum de tribu Iuda, & ex eius secundum carnem stirpe nascentem. Si autẽ uolueris sacratius intelligere de proditore Iuda dictũ: Peccatum Iudæ scriptum est in stilo ferreo, in ungue adamãtino sculptum super pectus cordis eorum, repugnabit tibi quod sequitur eorum. Igitur (ut suprà diximus) super nos qui peccamus ista conueniunt, quorum peccata non forinsecus alicubi conscribuntur, sed in cordis conscientia stilo exarata ferreo, sculpta ungue adamãtino. Quod autẽ peccata nostra scribantur in pectore, ex his quæ sequuntur intellige. Antequam peccatum faciam nulla in corde meo peccati imago uersatur: cum autem conscientia peccati imaginẽ sumpserit, habeo formam illius, & semper ante oculos cordis mei delicti põpa depingitur. Et si quidem esset peccatum meum atramento conscriptum, forsitan delerem illud, nunc autem scriptum est in stilo ferreo, & in ungue adamantino sculptum est super pectus cordis mei, ut mecum ad tribunal ueniat, & compleatur illud quod à Christo Matt.10 prophetatum est: Nihil absconsum quod non manifestabitur, & nihil occultum quod non palam fiet. Nudabitur pectoris mei conscientia, & aperto corde uidebuntur literæ peccatorum, quæ in stilo ferreo, in ungue adamantino sculptæ sunt. Atque ita uniuersa spectãtium multitudo leget in pectore meo signatas imagines peccatorum. Nihil enim absconsum quod non reuelabitur. Et inter se inuicem cogitationum accusantium siue 1.Cor.4 defendentium. Et nolite ante tempus iudicare donec ueniat dominus, & illuminet abscondita tenebrarum, & manifestet consilia cordium. Cui manifestabitur utiq; non sibi, qui antequam fiant cuncta cognoscit: sed his qui cum illo uenturi sunt, & propter puritatem

ritatem mentis & corporis agnum sequentur, ostendet delicta in corde peccatoris expressa, ut resurgant iusti in gloriam, peccatores uerò in opprobrium & confusionum æternam. A quibus liberet nos deus resurgentes cum Christo Iesu, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Homilia Decimatertia. De eo quod scriptum est: Quomodo conuersa es in amaritudinem uitis alienæ? usq; ad eum locum in quo ait: Maculata es in conspectu meo in iniquitatibus tuis, dicit dominus. Cap. II

DEVS mortem non fecit, neq; delectatur in perditione uiuentium. Creauit enim ut essent omnia, & salutares generationes mundi, nec est in eis uenenum mortis, neq; inferni regnum super terram. Sap.1 Deinde paululum ultra procedens reperio unde sit mors. Inuidia autem diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Omnia igitur bona in nobis & propter nos condidit deus, sed nosmetipsi malitiam atq; peccata, propria nobis attraximus uoluntate. Vnde & in præsenti lectione per prophetam nunc queritur deus, & quodammodo dubius inquirit, quomodo in quibusdam amara sit anima, quam dulcem ipse condiderat. & ait: Quomodo conuersa es in amaritudinem uitis alienæ? Quod dicit tale est. Ego feci pedes quibus ingrederetur mortale genus, qua causa factum est ut claudicent plurimi? Ego feci omnia membra ualida, atq; integra, quomodo uideo in multis debilia, atq; inutilia? Itaq; non solum primi hominis integra, quomodo uideo in multis debilia, atq; inutilia? Itaq; non solum primi hominis anima, sed & uniuersorum ad imaginem & similitudinem dei facta est, & antiquior est hæc imago quæ dei est, imagine zabuli quam postea nobis induimus ob peccatum. Vnde debemus magnopere laborare, ut quomodo delinquẽtes portauimus imaginem terrestris, ita ad pœnitentiam conuersi portemus imaginem cœlestis, ad quam & uniuersa primum condita creatura est, ob cuius in malum conuersionem nunc peccantes sermo corripiens ait: Quomodo conuersa es in amaritudinem uitis alienæ? Ego autem planta ui eam fructiferam, uniuersam ueram. Et ante diximus, & nunc eadem plenius ut intelligatis repetimus, quia deus bonam plantauit hominis animam, sed ipsa uitio suo aduersus conditoris deprauata sit uoluntatem. Ego autem plantaui te uitem fructiferam, uniuersam ueram. Non ex parte ueram, & mendacem ex parte plantaui, sed uniuersam ueram. Quomodo cõtra plantationem meam conuersa es in amaritudinem, & facta es uitis aliena? Post hæc sequitur. Si abluta fueris nitro, & multiplicaueris tibi herbam poam, maculata es in conspectu meo in iniquitatibus tuis, dicit dominus. Ergo ne hoc arbitrãdum est, quia anima peccatrix nitro conata sit purgare maculas suas, & assumens poam, quæ oritur ex terra, immunditiam delictorum à se mundare contenderit? Vnde nũc ad eam loquitur sermo diuinus: Si abluta fueris nitro, & multiplicaueris tibi poam, macula Hier.2 ta es in conspectu meo in iniquitatibus tuis, dicit dominus. An id quidem uerius existimandum est, quia ut sacra uolumina omni uirtute sunt plena, ita & dei sermo omni uirtute sit plenus, & habeat istiusmodi fortitudinem, quæ possit purgare uitia, & sordibus defricatis ad colorem pristinum reuocare? Viuus est quippe sermo dei, & efficax, & acu Heb.4 tus super omnem gladium utrinq; acutum, & reliqua. Ex quibus diximus pro passionibus animæ remedia habere sermonem, esse in eo nitrum, esse poam, quibus sordes ablu antur. Neq; uerò omne peccatum nitro sermonis & poa potest emundari, sed sunt aliqua delicta quæ non indigeant facili curatione, nec ad nitrum & poam tantũ abluta discedant. Sic nunc dicit: Si abllueris te nitro, & multiplicaueris tibi poam, maculata es in conspectu meo in iniquitatibus tuis, dicit dominus. Et quomodo sunt quædam uulnera quæ malagmatibus, & oleo, & allígaturis reddũtur pristinę sanitati: alia uerò sunt istiusmodi, de quibus dicatur, non est malagma imponere, neq; oleũ, nec allígaturas, sed terra uestra deserta, ciuitates uestræ igne exustæ: sic sunt quædam peccata quæ animam sordidant, & indigent homine qui habeat poam, nitriq; sermonem: alia uerò talia sunt ut non possint supradicti sermonis uirtute curari. Neq; enim sordibus comparantur. Idcir co sciens differẽtias peccatorum, per Esaiam dominus dicit: Lauabit dominus sordes fi Esa.4 liorum & filiarum Sion in sanguine. Emundabit de medio eorum spiritu iudicij, & spiritu combustionis sordes & sanguinem. Sordes spiritu iudicij, sanguinem spiritu combustio

buſtionis. Si peccaſti, & peccatorum ſorde pollutus es, lauabit dominus ſordes filiorũ, & filiarum Sion, & ſanguinem emundabit de medio eorum. Si autem mortale peccatum eſt, non poſſumus nitro poaq; mundari, ſed ſpiritu iudicij, ſpiritu combuſtionis & pœnæ. Forſitan & Ieſus baptizat ſpiritu ſancto, & igne: non quia eundem in ſpiritu ſancto, atque igne baptizet: ſed quo ſanctus baptizetur ſpiritu ſancto, & is qui poſt fidem & magiſterium dei rurſum ad ſcelera conuerſus eſt, cruciatu purgetur incendij. Beatus qui lauacrum accepit ſpiritus ſancti, & ignis lauacro non indiget. Miſerabilis autem, & omni fletu dignus, qui poſt lauacrum ſpiritus, baptizandus eſt igni. Vtrunque ſiquidem habet baptiſma Ieſu. Exiit nanque uirga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendit. Virga peccatoribus, flos iuſtis. Sic deus & ignis conſumens, & lumen in ſcripturis dicitur. ignis peccatoribus, lumen ſanctis. & beatus qui habet partem in reſurrectione prima. Si quis ſeruauerit lauacrum ſpiritus ſancti, iſte in reſurrectionis primæ parte communicat. Si quis uerò in ſecunda reſurrectione ſeruatur, iſte peccator eſt, qui ignis indiget baptiſmo, qui combuſtione purgatur, ut quicquid habuerit lignorum, fœni, & ſtipulæ, ignis conſumat. Quamobrem cum talia poſt mortem nobis reſidere uideamus, ſcripturas diligenter ſimul recitantes reponamus eas in cordibus noſtris, & iuxta earum uiuere præceptum nitamur, ut ante exceſſionis diem ſi fieri poteſt peccatorum ſordibus emundati cum ſanctis ualeamus aſſumi, in Chriſto Ieſu, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

Eſa.11
Deut.4
Ioan.8

Homilia Decimaquarta. De eo quod ſcriptum eſt: Et dixit dominus ad me diebus regis Ioſiæ. uſq; ad eum locum in quo ait: Iuſtificauit animam ſuam Iſrael à peccatrice Iuda. Cap. III.

PSVM primum lectionis ſermonem, qui perobſcurus eſt, debemus excutere, & poſtea ſi dominus dederit uiam intelligendi ad altiorem ſenſum uenire. in Regnorum libris fertur hiſtoria, quæ docet poſt Salomonis interitum temporibus Roboam duodecim tribus fuiſſe diuiſas: id eſt in decẽ tribus regnaſſe Hieroboam, & uocatas eas eſſe Iſrael: duabus uerò præfuiſſe Roboam, & uocatas eas eſſe Iudam. Quæ diſcretio populi iuxta fidem libri, uſq; ad præſentem diem permanet. Neque enim in aliquibus uoluminibus inuenitur ubi Iſrael & Iuda ſub uno rurſus imperio redigantur. Primus itaq; peccauit Iſrael ſub Hieroboam, & cæteris ſucceſſoribus eius, & tanta peccauit, ut à deo traderetur captiuitati, & ſeruiret apud Aſſyrios uſq; ad præſentem diem. Et Iuda peccauit, traditusq; eſt Babylonijs non uſque ad hodiernam diem, ſed (ut ſcriptura teſtatur) ſeptuaginta annis, de quibus Hieremias prophetauit, & Daniel. Si intellexiſti hiſtoriam quæ in Regnorum libris ſcripta eſt, conſidera uerba prophetæ, & uidebis eundem exprimi ſenſum. Accuſatur Iſrael, & dicitur: Audiens congregatio Iuda quod ob peccata ſua Iſrael traditus ſit captiuitati, non egit pœnitentiam, nec conuerſa eſt ad me: ſed in tantum peccata peccatis cumulauit, ut ad comparationem uitiorum eius iuſtior inueniatur Iſrael. Deinde propheta prædicare iubetur ad Iſrael, ut quia Iuda peior illo factus ſit, conuertatur ad dominum, & Iſrael, & Iuda ſub uno imperio futuros eſſe, & ad priſtinam redituros concordiam. Quod ut planius fiat, ipſius ſcripturæ uerba ponenda ſunt. Et dixit dominus ad me in diebus regis Ioſiæ: Vidiſti quid fecit mihi habitatio domus Iſrael? Non dixit Iuda, ſed prius Iſrael. Abijt ſubtus omnem montem excelſum, & ſubtus omne lignũ nemoroſum, & fornicata eſt illic, & dixi poſtquam fornicata eſt hæc omnia: Conuertere ad me, & non eſt conuerſa. Et audiuit præuaricationem eius, id eſt populi Iſrael, præuaricatrix Iuda. Et uiderunt, id eſt ij qui erant de Iuda, quoniam de omnibus cõprehenſa eſt in quibus mœchabatur habitatio Iſrael. Dimiſi eam, & dedi ei libellum repudij. Dimiſi enim populum Iſrael, & eieci eos in Aſſyrios: Et dedi ei libellum repudij in manu eius, & non timuit præuaricatrix Iuda. Poſtquam tanta quæ paſſa eſt Iſrael dimiſſa à deo accipiens libellum repudij in manus ſuas, debuerat à uitijs Iuda conuerti, & per aliena peccata correpta ſibi ſimilia præcauere: quæ non ſolum peccare non deſiit, ſed priſtina ſcelera duplicauit, in tantum ut ad comparationẽ eius congregatio Iſrael, quæ prius fuerat ipſa damnata, ſit iuſtior. Et dedi ei libellum repudij in manus eius, & non timuit præuaricatrix Iuda ſoror eius, ſed abijt, & fornicata eſt

3 Reg.12

Dan.9

eſt & ipſa, & facta eſt fornicatio eius in nihilũ, & mœchabatur in lignum & lapidem: & in his omnibus non eſt conuerſa ad me præuaricatrix Iuda, ex toto corde ſuo, ſed in mendacium: nec timuit ex his quæ fecerat Iſrael, ut toto corde conuerteretur ad me, & depoſito mendacio (in quo perſeuerabat) uere ageret pœnitentiam. Et dixit dominus ad me: Iuſtificauit animam ſuam Iſrael à præuaricatrice Iuda. Peccata Iſrael cum Iudæ uitijs comparata iuſtificãt quodammodo animam eius. Vade & lege ſermones iſtos ad aquilonẽ. Si intellexiſti hiſtoriã, uideamus quid in his ſermo myſticus ſignificet. Vocatio gentiũ, expectatio Iſrael, habuit exordium ut teſtantur apoſtoli, poſt annunciationem quam Iudæorum prædicauerãt ſynagogis: Ad uos (dicẽtes) erat miſſus ſermo: ſed quia indignos uos iudicatis æternæ uitæ, ecce cõuertimur ad gentes. Paulus quoq; ſacra uoce loquit: Illorum peccato ſalus gentibus facta eſt ad zelandum eos. Igitur multa peccata illius populi fecerunt eum à domino derelinqui, & nos ad ſpem ſalutis uenire, qui alieni eramus teſtamentorum & repromiſſionis. Vnde etenim mihi neſcio ubi extra ſanctam terrã nato, nunc de repromiſſionibus diſputare, & credere in deum patriarcharum Abraham, Iſaac & Iacob, & in Ieſum Chriſtum qui omnium prophetarum uocibus prædicatus eſt? Si intellexiſti duos populos, Iſrael & gentium, intellige trãſmigrationem Iſrael de populo Iudæorum, & de eo ſcriptum eſſe: Dimiſi eam, & dedi ei libellum repudij. Dimiſit enim uere deus populum Iſrael, & dedit libellum repudij, ut ſequens firmat exemplum. Iubet lex Moyſi mulieri diſplicenti uiro ſuo dari libellũ repudij, & dimitti eam, & tunc uiro licere ut alteram ducat. Iuxta hunc ſenſum intellige accipientes Iudæos libellum repudij, & omnino derelictos à domino. Vbi enim iam apud eos prophetæ? Vbi ſigna uirtutũ? Vbi manifeſtatio dei? Non templum, non uictimæ, non alius quilibet cultus uoluminibus legis expreſſus. Eiecti ſunt de regionibus ſuis, atq; ita dedit dominus libellum repudij Iſrael. Poſt eos nos qui in ſcripturis Iudæi uocamur, Iudæi autem propter tribum Iuda, ex cuius Saluator ſtirpe deſcendit, conuerſi ſumus ad dominum: & nouiſſima noſtra, quæ utinam ſaltem in hoc tempore non complerentur, ſimilia futura ſunt peccatis Iuda, imò peiora. Et ut credas in conſummatione ſeculi deteriora nobis euentura quàm euenerunt Iudæis, audi Saluatorem in euangelio prædicantem: Cum multiplicatæ fuerint iniquitates, refrigeſcet charitas multorum. Qui autem perſeuerauerit uſq; in finem, hic ſaluus erit. Et in alio loco: Fient ſigna & prodigia in cœlo & in terra, ad decipiendos (ſi fieri poſſet) etiam electos. Tantaq; incredulitas in uniuerſo humano genere futura eſt, ut Saluator noſter, qui omnia quæ ſunt uentura cognouerat, loqueretur: Putas ueniens filius hominis inueniet fidem ſuper terram? Vere quippe, ſi iudicemus fidem & ueritatem, nõ multitudinem, & reſpiciamus uolũtatem hominum, non congregationem, uidemus in tanto numero eccleſiarum fidelem difficile reperiri. Tunc erant uere fideles quando martyrum uictimæ feriebant, quando cruentas exequias proſecuti triſtes ad ecclesiam reuertebantur, & omnis erat multitudo lugentiũ, quãdo catechumeni in prima ſtatim fide pro ferendo martyrio ducebant, quãdo mulierculæ & infirmus ſexus uſq; ad mortem manebat intrepidus. Tunc uere ſigna de cœlo, tunc fiebant portenta de terra. Tunc erant pauci quidẽ, ſed uere fideles, anguſtã & arctam ingredientes uiam quę ducit ad uitam. Nunc uerò quando facti ſumus plures, quia difficile eſt plures eſſe bonos, neq; enim mentitur Ieſus dicens: Multi uocati, pauci aũt electi, ex tantis Chriſtianã fidem pollicentibus pauci ſanè reperiunt qui habeãt fidem & ueritatem, & beatitudine digni ſint. Sic itaq; dicit: Primum propter peccata dimiſi Iſrael, & reliqui eum in cõmigrationẽ: Iuda autem audiens ea quæ acciderant Iſrael, noluit ad me conuerti. De noſtris loquit peccatis, qui legentes ea quæ paſſus eſt populus Iudæorũ, non timemus, neq; dicimus: Si naturalibus ramis nõ pepercit, quãto magis nec nobis parcet deus? Si illos gloriantes eſſe ſe oliuam bonam, & de radice patriachatũ Abraham Iſaac & Iacob, Chriſtus clementiſſimus deus pro ſuo merito eradicauit, quãto magis neq; nobis parcet, ſi ſimilia fecerimus? Vide benignitatem & ſeueritatem dei. Neq; enim benignus tantum eſt & non ſeuerus, neq; ſeuerus tantũ & non etiam benignus. Si benignus eſſet tantummodo, bonitatẽ eius contemneremus. Si ſeuerus tãtum, deſperatio nos ſalutis propter peccata quæ fecimus, præcipitaret in uitia. Nunc uerò quaſi dans neceſſaria, quippe habemus omnes bonitatem eius ob pœnitentiam, & ſeueritatem ob delicta, & benignus eſt & ſeuerus, & loquitur

Matt.24

Deut.24

Matt.22

Rom.11

Universidad de Deusto
Biblioteca

quitur ad nos per Prophetã dicens: Vidisti quid fecit mihi habitatio domus Israel (Israel in præsenti pro Iudæorum populo accipe) Abijt super omnem montem excelsum, & Luc.18 subijt usq; ad omne lignum nemorosum. Si consideres pharisæũ ascendentem templum cum superbia, & non percutientem pectus suum, neq; mala propria sentientem, quomodo dicat, gratias tibi ago, quia nõ sum ut cæteri homines raptores, iniusti, adulteri, & sicut iste publicanus: ieiuno bis in sabbato, decimas do de substantia mea. Vides quomodo ascendit super omnem montem excelsum, & inflammatus arrogantia ista præsumat. Sunt autem alij qui ascendunt super colles, & fiunt subtus omne lignum non fructiferũ, sed nemorosum: siquidem alterius naturæ est lignum quod ubertate fertile est, alterius quod tãtum abundat fronde foliorũ. In nemoribus & lucis nemo plantat ficum, nemo uineã, nemo arbores fertiles, sed oblectationi uisus tantum ligna frondentia. Tales sunt hæretici, qui orationem suam uerborũ decore componunt, non ut conuertant audientes à uitijs, sed ut delectent. Igitur qui istiusmodi seductione persuasus est, abijt subtus omne lignũ. Simulq; attende quare non dixerit omne lignum, & tacuerit, neq; rursum addiderit omne lignum fructiferũ, sed significanter adiecerit, subtus omne lignũ frondosum, Quamobrem si intelligas cur præcipiatur in lege: Non plantabis omne lignum iuxta altare domini dei tui, neq; facias nemus nominatum: quippe interdicitur ne lucus plantetur in templo: si obseruaueris quare dictum sit: Fornicata est illic, & dixi postquã fornicata est hæc omnia, ad me conuertere, & non est conuersa, & uidit præuaricationem eius præuaricatrix Iuda: de nobis dici intellige qui derelinquentes pactum quod cum deo fecimus, nõ seruamus: neq; respicimus priorem populum & testamentum, & repromissiones, & no-
Ioan.8 bilitatem generis per peccatum simile perdidisse. Si essetis filij Abrahã, opera patris ue-
Matt.3 stri faceretis, dicit eis dominus. Et in alio loco Ioãnes Baptista: Ne incipiatis, inquit, dicere in uobis, quia patrem habemus Abraham. Dico enim uobis quia potens est dominus ex lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Lapides esse nos significans, quia ad similitudinem lapidum obdurantes corda nostra renuimus ueritatem. Et uere omnipotens deus suscitabit filios Abrahæ de lapidibus, si permaneamus in adoptione eius, & spiritum per quem adoptati sumus, custodiamus in nobis. Vidit ergo præuaricationẽ Israel præuaricatrix Iuda, quæ non seruauit pactum quod cum deo fecerat. Et uidit quoniam de omnibus in quibus mœchabatur, comprehẽsa est illa generatio. Omnia quippe quæ passus est Israel, nos qui sumus Iuda legentes in sacris uoluminibus, inuenimus quoniam de omnibus mœchabatur habitatio Israel. Dimisit eam deus, & dedit ei libellum repudij. Et cum debemus ex his quæ illi passi sunt, nos ad meliora cõuerti, & inspicere quod illi propter peccata ducti sunt captiui, & interfecti ab inimicis, & ciuitates eorũ igni exustæ sint: cũ itaq; ut diximus, hæc nobiscũ deberemus reputare, quia si deus naturalibus ramis nõ pepercit, quanto magis nec nobis parcet: si illos qui de patriarcharum genere descẽdebãt, sic propter peccata dimisit, quid nos necesse sit uocatos ex gentibus putari: nihil horum reputamus: & ideo nos uocatos, ut illi incitentur ad zelum, uidentes seruos aliquãdo liberos, ignobiles aliquando nunc dei filios. Si autem illi tanta passi sunt, quãto magis nos si peccauerimus, peiora patiemur? In quib. mœchabat habitatio domus Israel. Dimisi eã, & dedi ei libellum repudij in manus eius, & non timuit præuaricatrix Iuda hęc quæ fecit habitatio Israel, quia dimisi eam, & dedi ei libellum repudij. Nec timuit præuaricatrix Iuda, ut ne ipsa propter peccata sua similia sustineret. Si quis nuper emptus domum emptoris & domini fuerit ingressus, scisciatur ab aliquo cõseruo, si quis de prioribus seruis offenderit dominum quid promeruerit: & si uoluerit in domo domini perseuerare, cauet ea facere quæ eos fecisse audiuit, qui uerberibus & tormẽtis & relegatione digni extiterunt. Deinde diligentissime inquirens quid fecerunt illi qui libertatem à domino meruerunt, omni labore nititur ut ea faciat quæ eos fecisse cognouit. Et nos itaque qui non eramus serui domini, sed idolorum & dæmonum, & postea ex gentibus congregati credidimus in Christum, legamus scripturas, uideamus quis iustificatus sit, quis offenderit deum, & cum omni obseruatione nitamur ea facere quæ iustos legimus fecisse, & caueamus in hæc incidere in quæ inciderunt hi qui traditi sunt captiuitati, & eiecti de hæreditate dei. Et non timuit præuaricatrix Iuda, sed abijt, & fornicata est & ipsa. Post fornicationem in qua primus corruit Israel, fornicata est etiã Iuda. Et facta est fornicatio eius in nihi-

lum, & mœchabatur in ligno & lapide. Quando peccamus duro cõtra deum corde, nihil aliud facimus, nisi cum lapide fornicamur. Quãdo in uoluptate peccamus, mœchamur subtus omne lignum nemorosum. Et in his omnibus nõ est conuersa ad me præuaricatrix Iuda ex toto corde suo, sed in mendacio. Et nos conuersi sumus ad dominum, sed quia non ex toto corde conuersi, dicitur: Non est conuersa ad me præuaricatrix Iuda ex toto corde suo. Neq; uerò ait, non est conuersa ad me præuaricatrix Iuda, & tacuit, sed non est, inquit, conuersa ad me præuaricatrix Iuda ex toto corde suo, uerum in mendacio: ut ostenderet eos qui conuertuntur, si non ex toto corde cõuertuntur, in mendacio, non in ueritate conuerti. Quapropter legamus ueteris Testamenti historias & prophetas, & si quos iustificatos inuenerimus, imitemur ea per quæ illi iustificati sunt. Legamus euangelia, & omne nouum Testamentum. Legamus apostoli Pauli epistolas uniuersas, & scribamus in cordibus nostris, uiuentes iuxta præcepta cœlestia, ut non tradatur & nobis libellus repudij: sed cohæredes efficiamur cum Christo Iesu: & uidebimus quod plenitudine gentium ecclesiã dei introeunte in nouissimis saluetur Israel, secundũ illud eloRom.11 quiũ, Cum autem plenitudo gentium introierit, tunc omnis Israel saluus erit, & fiet unus Ioan.10 grex, & unus pastor, docens in cõmune populum suum magnificare omnipotentem dominum cum Christo Iesu, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

PROLOGVS HIERONYMI IN EZECHIELEM.

M AGNVM est quidem amice, quod postulas, ut Origenem faciam Latinum, & hominem iuxta Didymi uidentis sententiã, alterum post Apostolum ecclesiarum magistrum etiam Romanis auribus donem: sed oculorum, ut ipse nosti, dolore cruciatus, quem nimia impatiens lectione contraxi, & notariorum penuria, quia tenuitas hoc quoq; subsidium abstulit: quod recte cupis, tam ardenter ut cupis, implere non ualeo. Itaq; post xiiij Homilias in Hieremiam, quas iam pridem confuso ordine interpretatus sum, & has quatuordecim in Ezechielem per interualla dictaui, id magnopere curans, ut idioma supradicti uiri à simplicitate sermonis, quæ sola ecclesiis prodest, etiam translatio conseruaret, omni rhetoricæ artis splendore contempto: res quippe uolumus non uerba laudare: & illud breuiter admonens, ut scias Origenis opuscula in omnem scripturam esse triplicia. Primum eius opus excepta, quæ Græce σχόλια nuncupantur, in quibus ea quæ sibi uidebãtur obscura, atq; habere aliquid difficultatis, sum matim breuiterq; perstrinxit. Secundum homiliaticum genus, de quo & præsens interpretatio eius est. Tertium quod ipse inscripsit τόμους nos uolumina possumus nuncupare, in quo opere tota ingenij sui uela spirantibus uentis dedit, & recedẽs à terra in medium pelagus aufugit. Scio te cupere, ut omne genus trãsferam dictionis: præmisi causam cur facere non possim. Hoc tamen spondeo, quia si orante te Iesus reddiderit sanitarem, non dicam cũcta, quia hoc dixisse temerarium est, sed permulta sum translaturus, ea lege qua tibi sæpe constitui, ut ego uocem præbeam, tu notarium.

ORIGENIS IN EZECHIELEM
DE PRIMA VISIONE EIVSDEM,
Homilia I Cap. I.

N ON omnis qui captiuus est, propter peccata sustinet captiuitatem. Nam cum omnis multitudo Iudæorum causa peccati derelicta fuerit à deo, & captiuitatem sustinens comprehensa sit à Nabuchodonosor, atque eiecta de terra sancta in Babyloniam usque perducta sit: pauci tamen iusti qui erant in populo, non ob culpam suam sustinuerunt captiuitatem, sed ob id ne peccatores qui fuerant iugo captiuitatis oppressi, omnino subsidium non haberent. Fingamus quippe peccatoribus in Babyloniam abductis, iustos in antiquis finibus resedisse: fiebat ut nunquam peccatores remedium consequerentur. Disposuit igitur clemens & benignus, & hominũ amator deus inter supplicia quibus peccatores punit, etiam uisitatiõis suæ miscere pietatẽ, nec immoderata pœna miseros premere. Semper talis est deus noster

Universidad de Deusto
Biblioteca

noster, excruciat nocentes, sed quasi pius pater tormentis clementiam sociat. Si autē uis agnoscere uera esse quæ dicimus, uide quid acciderit in Ægypto à fame. Si uoluisset interficere tantū Ægyptios, & punire cruciatos in septennali fame, feciſſet utiq; quod uoluerat: & neq; Ioseph in Ægyptū descendisset, nec Pharao uidisset somnium de his quæ Ægypto fuerant euentura, nec regi fuisset ostensum à principe uinariorū, esse quendam qui possit regi somnium interpretari. Nunc uerò, ut cernis, deus flagellat quasi pater, parcit autem non solum Israel, uerum & Ægyptijs, cum alieni sint ab eo, propter propriam mansuetudinē. Et manifestum est, quia boni dei opus super eos exerceatur, dum Ioseph descendit in Ægyptum, dum Pharao somnijs admonetur, dum princeps uini interpretē indicat, dum interpres differit uisa, atq; ita ubertatis tempore frugibus cōgregatis posterioris famis penuria uincitur. E quibus omnibus perspicuum est, non esse immoderatam iram, quæ ab hæreticis in creatore reprehenditur. Poteramus quidē multas historias retexere ad hæc probanda quæ dixi: sed ne uidear à proposito recedere, compēdium facio sermonis. Propositum quippe mihi est explanare de eo, quod propter peccata sua captiuus abductus sit populus Israel. Et ne forte aliquis arbitretur peccatores à deo traditos ab eo ulterius non gubernari, & semel in captiuitatem redactos ultra dispensationem eius & misericordiam non mereri, præsentem locum diligentius consideremus. Daniel non peccauit, Ananias, Azarias, Misael à peccato immunes fuerunt, & tamen captiui effecti sunt, ut ibi positi captiuum populum consolarentur, & per exhortationem uocis suæ pœnitentes in Hierusalem restituerent castigatos pro tempore. Septuaginta quippe annis seruitutis supplicia pepēderunt, ac sic deinde in sedes proprias reuersi sunt, quia sanctus prophetarum sermo deiectos animos subleuauerat. Verum non solum ij quatuor in captiuitate prophetæ extiterunt, sed & Ezechiel unus ex eis fuit, & Zacharias filius Barachiæ captiuitatis tempore sub Dario rege cecinit. Inueniemus etiā Aggæum, multosq; alios prophetarum ijsdem prophetasse temporibus. Ex quibus indicatur deum non tam tummodo punire peccantes, uerum & misericordiam miscere supplicijs. Quod si dubitas, audi uoces tormenta patientium, quomodo sacratim & in cruciatibus suis clemētiā dei eloquantur: Cibabis nos pane lachrymarū, & potabis nos in lachrymis & in mēsura. Non ait indifferenter in lachrymis: sed in lachrymis & in mensura. Misericordia quippe dei in pondere. Si non esset utile conuersioni peccantium adhibere tormenta peccantibus, nunquam misericors & benignus deus pœnis scelera puniret: sed quasi indulgētissimus pater ob hoc corripit filium, ut erudiat: quasi prouidentissimus magister ita seueri
Eccl.7 tate frontis lasciuum discipulum castigat, ne amari se sentiens pereat. Vide Salomonem sapiētissimum omnium, quid de dei correptionibus suspicetur. Fili noli esse pusillanimis
Heb.12 in disciplina dei, neq; deficias correptus ab eo. Quem enim diligit dominus, corripit, flagellat autem omnem filium quem recipit. Nullus est enim, inquit Apostolus, filius, qui cum peccauerit, non flagelletur à patre. Et ad hoc mirabiliter addidit dicēs: In disciplina perseuerate. Tāquam filijs uobis offert se deus. Quis enim filius quem nō corripit pater? Quod si extra disciplinā estis, cuius participes facti sunt omnes, adulteri & non filij estis. Sed sit forsitan aliquis, qui ipso nomine iræ offensus criminetur eam in deo. Cui respondebimus, nō tam iram esse iram dei, q̄ necessariam dispensationem. Audi quod sit opus
Psal.6 iræ dei: ut arguat, ut corrigat, ut emendet. Domine ne in ira tua arguas me, neq; in furore tuo corripias me. Qui hæc loquitur, scit furorem dei nō esse inutilem ad sanitatem, sed ad hoc adhiberi, ut curet ægrotātes, ut emendet eos qui sermonē eius audire cōtemserūt. Idcirco nec deprecat̄ ne talibus remedijs emēdetur, ne cum pœnali medela recipiat pristinam sanitatē: quasi si seruus iam inter flagella positus, dominū precetur, repromittens ei se imperata facturū, & dicat: Domine ne in ira tua arguas me, neq; in furore tuo corripias me. Omnia quę dei sunt, bona sunt, & meremur corripi. Ausculta quid dicat: Arguā eos in auditu angustiæ eorū. Ideo audiuimus ea quæ de tribulatione sunt, ut emēdemur.
Leuit.26 In maledictis quoq; Leuitici scriptū est: Si post ista nō obedierint, neq; conuersi fuerint ad me, apponam eis plagas septem super peccata eorum. Si autem post hæc cōuersi non fuerint, emendabo eos. Omnia dei quæ uidentur amara esse, ad eruditionē & remedia proficiunt. Medicus est deus, pater est deus, dominus est: nō asper, sed lenis est dominus. Si ueneris ad eos qui puniti sunt secundū eloquia scripturarum, compone scripturas scripturis, ut

ris, ut & te Apostolus docet, & uidebis ibi dulcissima esse, ubi amarissima existimantur.
Naum 1 Scriptum est in Prophera: Nō uindicat bis in id ipsum in iudicio. Vindicauit semel in iu
Gen.7.19 dicio per diluuiū, uindicauit semel in iudicio super Sodomā & Gomorrā, uindicauit se
Exod.14 mel in iudicio super Ægyptū, & sexcenta millia Israelitarū. Noli existimare quod hæc ultio pœna tantū fuerit peccatoribus, quasi post mortē & supplicia iterū à supplicio excipiendi sint. Puniti sunt in præsenti, ne in futuro iugiter punirentur. Cerne pauperem in
Luc.16 euangelio, squalore & penuria premi, & postea in Abrahę sinu requiescit. Recepit mala sua in uita sua. Vnde scis an receperint qui in diluuio sunt necati, mala sua in uita? Vnde nosti utrúmne restituta sint Sodomæ & Gomorræ mala sua in uita sua? Audi testimonium scripturarū. uis Testamenti ueteris testimonium discere? uis noui edoceri? Restituetur Sodoma in antiquū: & adhuc dubitas an bonus sit dñs puniens Sodomitas? To
Mar.6 lerabilius erit terræ Sodomorū & Gomorręorum in die iudicij, dicit dñs miserans Sodo
Matt.5 mitas. Benignus ergo est deus, clemēs est deus. Solem suum uere oriri facit super bonos & malos: & pluit uere super iustos & iniustos, non solum hūc quem oculis cernimus solem, sed & illum solem qui oculis mentis aspicitur. Ego malus eram, & ortus est mihi sol iustitiæ. Ego malus eram, & uenit super me pluuia iustitiæ. Bonitas dei est etiā in his quæ amara existimantur. Igitur in ciuitate cōstitutus est Propheta, & cerne quæ uideat, ne dolores sentiat captiuitatis. Deorsum uidet labores, sed sursum eleuās oculos, apertos suspicit cœlos, cernit sibi reserata cœlestia, uidet similitudinem gloriæ dei, uidet quatuor animalia, de quibus multus sermo, & difficilis interpretatio est. Cernit aurigam quatuor animalium. Cernit rotas se inuicem continentes. Auriga quatuor animalium non totus est igneus, sed pubetenus à pedibus, & exinde usq; ad summum electri fulgore rutilat. Non enim solum torm̄ta habet deus: sunt in eo etiam refrigeria. Punit peccatores, sed per ea
Heb.7 ministeria quæ deorsum sunt. Neq; enim Propheta ignem uidit in capite, aut in his membris quæ à lumborum confinio ad summa consurgūt. Igneus est dominus, sed à renibus
Psal.132 usq; ad pedes, ut demōstret eos qui in generatione uersantur igne indigere. Renis quippe coitus significatio est. Adhuc in lumbis Abraham patris erat Leui, quādo ei occurrit Melchisedech. Et in psalmo dicitur: De fructu lumbi tui ponā super sedem meam. Igneus est à renibus usque ad deorsum dominus. Generationis enim & libidinis opera gehēnæ supplicijs corripiuntur. Igneus est deus, sed non totus est igneus. Superiora eius electrum sunt. Electrum non solum argento, uerum & auro preciosius est. Electrum autem pro exemplo fulgoris scriptura posuit, non quod deus uere electrū sit. Et quomodo non est tale electrum deus quale uidebatur: sic non est talis ignis qualis à renibus usque ad pedum finem apparuit. Ignis iste consumit, & non est appositum quid cōsumat, ut tu quærens reperias quid sit illud quod à dei igne consumitur. Deus noster ignis consumēs est.
Deut.4 Quid consumit ignis iste? Non ligna quæ cernimus, non sensibile fœnum, non stipulam
1 Cor.3 quæ uidetur, sed si superædificaueris fundamento Iesu Christi opera peccati ligna, opera peccati fœnum, opera peccati inferiora stipulam, uenit ignis, & uniuersa ista examinat. Quis est iste ignis quem lex prædicat, & Euangelium non tacet? Vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Quis est Apostole ignis iste qui probat opera nostra? Quis est ignis iste sic sapiens, ut custodiat aurum meum, ut argentum meum splendidius ostēdat, ut illæsum relinquat eum qui in me est lapidem preciosum, ut mala tantum cōsumat quæ feci, quæ superędificaui ligna, fœnum, stipulam? Quis est iste ignis? Ignem ueni mit
Luc.12 tere super terram, & quàm uolo ut accendatur. Iesus Christus dicit, quàm uolo ut iam accendatur. Bonus enim est, & nouit quia si ignis iste fuerit accensus, malitia consumetur.
Zach.13 Scriptum est in prophetis: Sanctificauit eum in igni ardenti, & uorauit tanquam fœnum syluam. Et rursum: Emittit dominus Sabaoth in tuum honorem cōtumeliam, & in tuam gloriam ignis ardens accēditur. id est, ut tu glorificeris, emittitur ignis in opera peccatorum tuorum. Vis adhuc à Propheta discere, quia tormenta boni dei sint ad utilitatem eo
Esa.47 rum qui ea sustinent constituta? Ausculta eundem Prophetam dicentem: Habes carbones ignis, sedebis super eos, ij erunt tibi adiutorio. Hæc oportebat abscondere, & in medium non proferre, sed hęretici nos impellūt, ut celanda efferamus in publicum: quia te
gent magistrorum, minis & terroribus corripiendi sunt, ut possint consequi bonitatem, ut per
cta sunt utiliter apud eos, qui adhuc paruuli iuxta animæ ætatem sunt, qui metu indi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ut per amara remedia à uulneribus peccatorum aliquando desistant. Semper enim sacramenta dei propter paruulos auditores uelaminibus quibusdam operiuntur. Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quã abscondisti timẽtibus te. Legis & prophetarum deus abscondit multitudinem bonitatis suæ non diligentibus, sed timẽtibus se. Paruuli quippe sunt nec possunt cum emolumento suo discere quod amentur à patre, ne dissoluantur, ne despiciant bonitatem dei. Quapropter cum audieris de populi captiuitate crede quidem uere accidisse eam iuxta historiæ fidem, sed in signũ rei alterius præcessisse, & subsequens significasse mysteriũ. Nam & tu qui uocaris fidelis, qui conspicis pacẽ, Christus quippe pax nostra est, in Hierusalem cõmoraris. Si autem peccaueris, derelinquet te uisitatio dei, & traderis captiuus Nabuchodonosor, & traditus duceris in Babylonẽ. Cum enim confusa fuerit anima tua à uitijs & perturbationibus, abduceris in Babylonem, quoniam Babylon confusio interpretatur. Et si rursum pœnitẽtiam egeris, & per cõuersionem ueri cordis misericordiam dei impetraueris, mittitur tibi Esdras qui te reducat, & ædificare faciat Hierusalem. Esdras quippe interpretatur adiutor, & mittitur tibi uerbum iuuans, ut reuertaris in patriam tuam. Sacramentũ est & id quod in ænigma
1 Cor. 15 te & à Daniele dicitur, & ab Apostolo ascondente pariter & reuelante narratur. In Adam omnes morimur, & in Christo omnes uiuificamur. Fuit quippe Adam in paradiso, sed serpens captiuitatis eius causa extitit, & fecit ut ejiceretur siue de Hierusalem, siue de paradiso, & ueniret in locum hunc lachrymarũ. Serpens hostis est cõtrarius ueritati. Cõtrarius autem non à principio creatus est, neq; statim super pectus & uentrem suum ambulauit, neq; fuit ab initio maledictus. Sicuti Adam & Eua nõ statim ut facti sunt, peccauerunt: ita & serpens fuit aliquando non serpens, cum in paradiso delitiarum moraret.
Ezech. 28 Vnde postea corruens ob peccata meruit audire: Tu signaculũ similitudinis, corona decoris in paradiso dei natus es, donec inuẽta est iniquitas in te, ambulasti immaculatus in
Iob. 11 omnibus uijs tuis. De quo etiam Iob memorat, quia in cõspectu omnipotẽtis dei superbierit. Cecidit quippe de cœlo lucifer qui mane oriebatur, contritus est super terram. Vide cõsonantiam prophetici euãgeliciq; sermonis. Prophetes dicit: Cecidit de cœlo lucifer qui mane oriebatur, contritus est super terram. Iesus loquitur: Videbam satanam qua
Luc. 10 si fulgur de cœlo cadentem. In quo differt dicere fulgur, aut luciferum de cœlo ruẽtem? Quod ad rem pertinet, omnis consonantia de cadente est. Deus quippe mortem nõ fecit, nec malitiam operatus est. Liberum arbitrium & homini, & angelo ad uniuersa permisit. Hic iam intelligendũ est, quomodo per arbitrij libertatem, alij ad bonorũ conscenderint summitatem, alij corruerint in malitiæ profundũ. Tu uerò homo, quare non uis arbitrio te tuo derelictum? Quare ægre fers niti, laborare, cõtendere, & per bona opera te ipsum causam tuæ fieri salutis? An magis te delectabit dormitẽtem, & in otio constitutũ
Ioan. 5 æterna prosperitate requiescere? Pater meus (inquit dominus Iesus Christus) usq; modo operatur, & ego operor, & tibi displicet operari qui ad opera natus es? Nõ uis opus tuũ fieri iustitiam, sapientiam, castitatem? Non uis tuum opus esse fortitudinem, aliasq; uirtutes? Igitur in captiuitatem ducunt, qui propter peccata sua seruitutis meruere supplicia.
Luc. 4 Et uenit Iesus Christus prædicare captiuis remissionẽ, & cæcis uisum. Iste clamat eis qui sunt in uinculis, egredimini: & ijs qui uersantur in tenebris, uidete. Et nos fuimus in uinculis peccatorum, & nos aliquando uersabamur in tenebris, aduersum rectores tenebrarum mundi istius concertantes: uenit Iesus omnium prophetarũ uocibus prædicatus, dicens ligatis, exite, & constitutis in tenebris, aspicite. Si autem uis audire Ezechielẽ filiũ hominis in captiuitate prædicantem, & iste typus erat Christi. Ideo factũ est ait, in trigesimo anno, in quarto mense, in quinta mensis, & ego eram in medio captiuitatis secus flumen Chobar, & aperti sunt cœli. Secus fluuium ergo Chobar Ezechiel cum triginta el-
Ioan. 1 fet annorum apertos uidit cœlos. Et dominus Iesus Christus incipiẽs erat quasi triginta annorum secus fluuium Iordanem, & aperti sunt cœli. Et per omnem potiam Ezechieli dicitur: Fili hominis. Quis autem filius hominis, ut dominus meus Iesus Christus? Respondeant mihi hæretici qui natiuitatem illius ut phantasma eludunt: quare Christus filius hominis appellatur? Ego affirmo filium hominis eum fuisse. Nam qui passiones assumpsit humanas, necesse est ut ante passionem susceperit natiuitatem. Neque enim potuit humanos affectus, uerba, consuetudines, crucem, mortem recipere, si non reciperet humani-

humanitatis exordium. Et consequens erat natiuitatem eius auferentes, auferre etiã passionem, & simpliciter dicere, non est crucifixus Iesus. Nunc uerò crucem confiteris, &
1 Cor. 1 non erubescis: Iudæis scandalum prædicas crucifixum, & gentibus stultitiam, & minus scandalum passione uel morte, erubescis natiuitatem eius confiteri. Nimirum minus scãdali est Iesum natum fuisse, q̃ mortuum, aut si si scandalum Christiana fides non ueretur, cur times dicere minora, qui maiora ausus es confiteri? Præsertim cum natiuitas illius nõ ex semine uiri & mulieris somno conuenientis esse credatur, sed iuxta ꝓphetæ eloquiũ
Esa. 7 dicentis: Ecce uirgo in utero concipiet, & pariet filium, & uocabitur nomen eius Emmanuel. Hoc quod dicitur Emmanuel, non unũ nomen sonat, sed rem significat. Aduenite quippe Iesu dicimus, nobiscũ dominus. Non frustra ergo in trigesimo anno ꝓphetat Ezechiel. Nam & nomen eius figura Christi est. Interpretatur quippe Ezechiel imperiũ dei: imperium autem dei nullus est, nisi Christus Iesus. Filius quoq; Buzi scribitur, quod interpretatur contemptus. Si uenias ad hæreticos, & audias eos spernentes, & pro nihilo ducentes creatorem, & insuper etiam criminãtes, uidebis iuxta illos contemptissimi creatoris filium dominum nostrum Iesum Christum. Quod si quis reluctatur, & nõ uult hæc quæ exposuimus, quasi prophetiam recipere, quæram ab eo cur scriptũ est in trigesimo anno uitæ Ezechielis apertos fuisse cœlos, & uidisse eum eas uisiones quæ in libro eius cõtinent. Quid mihi prodest annorũ numerus, nisi hoc, ut discam trigesimo anno & Saluatori & prophetæ cœlos fuisse reseratos, & spiritalibus spiritalia cõparãs, cognoscam uniuersa quæ scripta sunt, eiusdẽ esse dei sermones? Quippe uerba sapientiũ ut stimuli, & quasi claui in altũ confixi, quia compungentibus dati sunt à pastore uno. Ego & hoc quod dicitur in quarto mense quinta mensis, iuxta possibilitatem sensus mei inuestigans, precor à deo ut idipsum possim intelligere quod scripturarum eius cõgruit uoluntati. Nouus annus imminet iam Iudæis, & primus mensis apud eos à noui anni nume
Exod. 12 ratur exordio. Agitur autem pascha de numero noui anni. Principiũ mẽsium iste uobis erit in mensibus anni. Ab hoc anno numera mihi quartum mensem, & intellige baptizatum Iesum in quarto mense noui anni. Eo em mẽse qui apud Romanos Ianuarius nũcupatur, baptismum domini factũ esse cognoscimus, qui est mẽsis quartus ab anno nouo iuxta supputationem Hebræorũ. Et quia de quatuor elementis mundi subsistens corpus assumpserat, recipiens etiam sensus humanos, ideo forsitan & in quarto mense, & in quinto die mensis est intuitus uisionem. Et ego eram in medio captiuitatis. Videt mihi tronicos dictum: Et ego eram in medio captiuitatis. Et ego. quasi si dicat iuxta historiã quidem Propheta, & ego qui non tenebar in peccatis populi, eram in medio captiuitatis: iuxta allegoriam autem Christus, & ego ueni in locum captiuitatis, ueni ad eos fines, ubi serui, ubi captiui detinebantur. Habes istiusmodi Saluatoris nostri uoces in ꝓphetis, indignantis quia nõ faciamus homines digna dispensatione eius, & maxime nos qui in
Psal. 29 eum putamur credere. Dicit quippe ad patrem suum: Quæ utilitas in sanguine meo dũ descendo in corruptionem? Nunquid confitebitur tibi puluis, aut annunciabit ueritatẽ tuam? Inuenio quoq; & aliã istiusmodi uocẽ, quæ ex Saluatoris nostri persona dicit per Prophetam, quærentem animas plenas iustitiæ, plenas sensuum diuinorũ, plenas sancto
Mich. 7 rum fructuum, & quærentem ueritatis ueros botros, sed inuenientẽ plurimos peccatores & inferaces bonorum, & idcirco dicẽtem: Heu mihi quia factus sum sicut qui colligit stipulã in messe, & sicut racemos in uindemia, ad quam non supersit botrus ad mãducandum primitiua. Heu mihi. Quod dicitur heu mihi, nõ est primogeniti totius creaturæ, nõ est diuinitatis uox, sed humanæ animæ quã susceperit: unde infert. Heu mihi anima mea, quia perijt reuertens à terra, et qui corrigat inter homines nõ est. Omnes in sanguine iudicant, unusquisq; proximũ suum tribulat. Hæc idcirco memorata sunt, quia ait ꝓphetes: Et ego eram in medio captiuitatis iuxta flumen Chobar, quod interpretatur grauitudo. Grauis autem est huius seculi fluuius, sicut & alibi sacrate dicitur. Et iuxta simplices quoscq; historiã explicat: iuxta eos uerò q̃ spiritaliter scripturas audiũt, de anima significat, quæ in uitæ istius inciderit turbines. Super flumina Babylonis ibi sedimus et fleui-
Psal. 136 mus, dum recordaremur Sion, in salicibus in medio eius suspẽdimus organa nostra, quia illic interrogauerunt nos qui captiuos duxerũt nos, uerba canticorum. Ista sunt flumina Babylonis, iuxta quæ sedentes & reminiscẽtes patriæ cœlestis, lugẽt atq; deplorant, ubi

suspendunt organa sua, in salicibus legis & mysteriorũ dei. Scriptum est in quodã libro, quia salignã omnes credentes accipiant coronã. Et in Esaia dicitur: Orietur quasi in medio aquæ fœnum, & salix super aquam fluentẽ. Et in solennitate dei, quãdo tabernacula eius cõponuntur, salignos ramos in tabernaculorũ fixione constituunt. Secus fluuiũ Chobar. Secus flumen istud grauissimũ seculi. Et aperti sunt cœli: Clausi erãt cœli, & ad aduentum Christi aperti sunt, ut reseratis illis ueniret super eum spiritus sanctus in specie columbæ. Neq; enim poterat ad nos cõmeare, nisi primũ ad suæ naturæ consortẽ descendisset. Ascendit Iesus in altũ, captiuã duxit captiuitatẽ, accepit dona in hominibus. Qui descendit, ipse est qui ascendit super omnes cœlos, ut impleret omnia. Et ipse dedit alios apostolos, alios prophetas, alios euangelistas, alios pastores & magistros in perfectionẽ sanctorũ. Aperti sunt cœli. Non sufficit unũ cœlũ aperiri: aperiunt̃ plurimi, ut descendant non ab uno, sed ab omnibus cœlis angeli ad eos qui saluandi sunt. Angeli qui ascendebãt & descendebant super filium hominis, & accesserũt ad eum, & ministrabãt ei. Descenderunt aũt angeli, quia prior descenderat Christus, metuẽtes descẽdere priusquàm dñs uirtutum omnium rerumq; præciperet. Quando aũt uiderunt principem militiæ cœlestis in terrestribus locis cõmorari, tunc per apertam uiam ingressi sunt sequentes dominũ suum, & parentes uoluntati eius. Qui distribuit eos custodes credentiũ nomini suo. Tu heri sub dæmonio eras, hodie sub angelo. Nolite, inquit dominus, cõtemnere unũ de minimis istis qui sunt in ecclesia. Amen enim dico uobis, quia angeli eorũ per omnia uident faciem patris qui est in cœlis. Obsequuntur saluti tuæ angeli, concessi sunt ad ministeriũ filij dei, & dicunt inter se: Si ille descẽdit, & descẽdit in corpus, si mortali indutus est carne, & sustinuit crucẽ, & pro hominibus mortuus est, quid nos quiescimus? quid parcimus nobis? Eia oẽs angeli descendamus è cœlo. Ideo & multitudo militiæ cœlestis erat laudantiũ & glorificantium deum, quando natus est Christus. Omnia angelis plena sunt, ueni angele suscipe sermone cõuersum ab errore pristino, à doctrina dæmoniorum, ab iniquitate in altũ loquẽte: & suscipiens eum quasi medicus bonus cõfoue atq; institue: paruulus est, hodie nascitur senex repuerascẽs: & suscipe tribuẽs ei baptismum secundæ regenerationis, & aduoca tibi alios socios ministerij tui, ut cuncti pariter eos qui aliquando decepti sunt, erudiatis ad fidem. Gaudiũ enim est maius in cœlis super unũ peccatorem pœnitentiã agẽtem, q̃ supra nonagintanouẽ iustos, quib. nõ est opus pœnitentia. Exultat omnis creatura, collætatur & applaudit his qui saluandi sunt. Nam expectatio creaturæ reuelationem filiorum dei expectat. Et licet nolint ij qui scripturas apostolicas interpollauerunt istiusmodi sermones inesse libris eorum quib. possit creator Christus approbari, expectat tamen omnis creatura filios dei, quando liberẽtur à delicto, quando auferantur de zabuli manu, quando regenerentur à Christo. Verũ iam tempus est, ut de præsenti loco aliqua tangamus. Vidit Propheta nõ uisionem, sed uisiones dei. Quare non uidit unam, sed plurimas uisiones? Audi dominum pollicentẽ atq; dicentem: Ego uisiones multiplicaui. Quinta mensis. Hic annus quintus captiuitatis regis Ioachim. Trigesimo anno ætatis Ezechielis, & quinto captiuitatis Ioachim, prepheta mittit̃ ad Iudæos. Nõ despexit clemẽtissimus pater, nec lõgo tempore incommonitum populum dereliquit. Quintus est annus. Quantũ temporis intercessit? Quinque anni interfluxerunt ex quo captiui seruiunt. Statim descẽdit spiritus sanctus, aperuit cœlos, ut hi qui captiuitatis iugo premebantur, uiderent ea quę uidebantur à Propheta. Dicente quippe eo: Et aperti sunt cœli, quodammodo & ipsi intuebãtur oculis cordis quę ille etiam oculis carnis aspexerat. Et factus est sermo domini ad Ezechielem filiũ Buzi sacerdotem. Sermo domini qui in principio erat apud deum patrem deus uerbũ, sermo qui credentes efficit deos. Si enim dixit illos deos ad quos sermo dei factus est, & nõ potest solui scriptura, ad quoscunq; sermo dei factus est, facti sunt dij. Ezechiel quoq; deus fuit, quia factus est sermo dei ad deum: Ego dixi dij estis, & filij altissimi omnes. Vos uerò ut homines moriemini, & quasi unus ex principib. cadetis. Vbi habetis in nouo Testamẽto istiusmodi repromissionẽ? Si oportet instrumẽta distinguere, & dicere inter se dissidentes deos, quod quidẽ nefas est etiam suspicari, sed iuxta abusionem dicimus, au dacter profecto dicam, multo maiorem in ueteri Testamẽto ostendi humanitatẽ quàm in nouo. Ego dixi dij estis, & filij altissimi omnes. Non ait quidam dij estis, & quidã nõ

Esa. 44

Eph. 4

Matt. 18

Luc. 15

Rom. 8

Osee 12

Psal. 82

estis: uerum omnes dij estis. Si autem peccaueritis, auscultа quid sequit̃: Vos uerò ut homines moriemini. Non est hęc culpa uocantis ad salutem, non ipse causa mortis qui inuitat ad diuinitatem, & ad cœlestis naturæ adoptionem, sed in nostro peccato, & in nostro scelere cõsistit quod dicitur: Vos autẽ ut homines moriemini, & quasi unus de principibus cadetis. Multi principes erant, & unus ex eis corruit, de quo & in Genesi scribitur: Ecce Adam factus est non quasi nos, sed quasi unus ex nobis. Ergo quãdo peccauit Adam, tunc factus est quasi unus. Et factus est sermo domini ad Ezechielẽ filium Buzi. Etiã si de Saluatore hæc dicta uolueris intelligere, ne timeas, habet & sic allegoria intellectum suũ: Venit sermo domini ad eum qui de uirgine nascebat̃, id est hominem, sermo semper in patre manens: ut fierent utraq; unum, & consociaretur homo, quem ob sacramentum & salutem uniuersæ humanitatis indueret, diuinitati eius & naturæ unigeniti dei. Factus est sermo domini ad Ezechielẽ filiũ Buzi, sacerdotem in terra Chaldæorum. Chaldæi de cœlestibus disputant: Chaldæi natiuitates hominũ ratiocinãtur. In terra Chaldæorũ. Quasi si dicat, eorum qui asserunt fatum, eorum qui causas uniuersitatis astrorum circuitu uendicant. Iste ergo nunc error, & ista mẽtis peruersitas figuraliter in Chaldęorum terra significatur. In terra Chaldæorum secus flumen Chobar. Et facta est illic super me manus domini. Et sermo domini factus est ad Prophetam, & manus, ut & factis ornaretur & uerbis. Et uidi uisiones. Aliqua perstringam, & licet p angustia temporis ea quæ dixi, possint sufficere, tamen etiam de toto corpore uisionis summa quæq; libabo. Et uidi, & ecce spiritus surgens ueniebat ab aquilone. Diligenter cõsidera rerũ numerum quæ dicuntur: Spiritus surgens siue auferens ueniebat ab aquilone. ecce una res. Et nubes magna erat in eo. ecce duæ. Et splendor in circuitu eius. ecce tres. Et ignis refulgens. ecce quatuor. Et in medio eius sicut uisio electri in medio ignis. ecce quinq;. Et lumen in eo. ecce sex. Post hæc similitudo quatuor animalium, & uisio eorum, & narratio uisionis. ecce septẽ. Et in medio animalium quasi carbones ignis. ecce octo. Quis potest ista minutatim exponere? Quis ita est capax spiritus dei, ut hæc sacramẽta diluci det? Oportebat accusatores creatoris & dei prophetarum primum intelligere quę dicũtur à prophetis, & postea criminari. Qui enim uere accusat, ea debet accusare quę nouit. Si uerò hæretici ne prope quidẽ sunt intellectui diuino, quomodo rationabiliter accusant quod eos nescire conuincimus? Discant quis in hac uisione sit sensus. Primũ appareat spiritus auferens. Secundo nubes magna in spiritu auferente. Tertio splendor in circuitu spiritus auferẽtis. Quarto ignis refulgẽs. Quinto in medio eius sicut uisio electri, haud dubium quin in medio ignis. Sexto splendor in eodem electro. Confiteor libẽter à sapiente & fideli uiro dictam sententiam, quã sæpe suscipio: De deo & uere dicere periculum est. Neq; enim ea tãtum periculosa sunt quæ falsa de eo dicuntur: sed etiam quæ uera sunt, & non opportune proferuntur, dicenti periculũ generãt. Margarita uera est, sed si peruerse, discrimen eius est quod dicit pedibus eorum. Et ut iuxta nos aliquod polixandria, sed in omni semel orbe similitudinem referunt sagenæ, quæ ex omni genere piscium capit. Non possunt uniuersa bona esse quæ incidunt in eam. Ait quippe Saluator: Cum extraxerint, & secus littus sederint, eligent bona quidem in uasa sua, mala uerò foras proijciẽt. Oportet ergo in sagena totius ecclesiæ esse & bona & mala. Si iam uniuersa munda sunt, quid derelinquimus iudicio dei? Et iuxta aliam parabolam, & frumentũ & paleæ in area continentur, cum frumentum tantum in Christi horrea congregandũ sit, & discernantur paleæ ab eo, cuius uentilabrum in manu eius, & mundabit areã suã, & congregabit frumentum in horreum, paleas uerò consumet igne inextinguibili. Neque enim assero aream totum esse mũdum, sed aream intelligo esse cœtum populi Christiani. Quomodo unaquæque area circumscribitur, & est plena frumẽto, uel paleis, nec totum frumentum est, nec totum rursum palea: sic in ecclesiis terrestribus alius est frumentum, alius est palea. Verum ibi non sua causa, nec per uoluntatem paleæ sunt: neq; enim ex proprio arbitrio frumentũ est: hic uerò in tua potestate positum est, ut sis palea uel frumentum. Hæc nos docere debent, ut si aliquando aliquis in congregationib. nostris uiderit peccatorem, non scãdalizetur, neq; dicat: Ecce peccator in cœtu sancto est. Si hoc licet, si hoc conceditur, quare & ego nõ peccem? Dum in præsenti seculo sumus,

Luc. 3

Universidad de Deusto
Biblioteca

id est in area, & in sageña, & boni & mali in ea cõtinentur. Quando autem uenerit Christus, fiet discretio, & implebit illud quod ab Apostolo dicit: Omnes nos oportet assistere ante tribunal Christi, ut reportet unusquisq; propria corporis sui quæ gessit, siue bona, siue mala. Hæc in proœmio de interpretationibus uisionũ æstuans animus est locutus, & ambigens quæ sileat, quæ proferat, quæ leuiter tacta dimittat, quæ ex ijs manifestius, quæ obscurius exponenda sint, si tamen poterimus implere quod cupimus. Primũ ergo uideat spiritus auferens: id quod paulo ante diximus, quia dominus noster ignis cõsumens sit, etiã nunc repetimus & dicimus huic testimonio congruere. Quomodo po-
Ioan.4 nitur spiritus auferẽs? Deus spiritus est, & spiritus auferens cernitur. Quid à me aufert, & ab anima mea, ut merito auferens prædicetur? Vtiq; mala: & tũc sentio bonitatẽ eius, si à me pessima quæq; sustulerit. Neq; uerò putandum est finem esse beatitudinis, si à malis liberemur: initium felicitatis est carere peccato. Et in Hieremia scribitur (Omnia qpe quæ in prophetis scripta sunt, clemẽtissimo deo uendico) Ecce dedi sermones meos in os tuum, ecce constitui te super gentes & regna eradicare, & suffodere, & disperdere, & ędificare, & plantare. Benignus est deus dans sermones ad eradicandum. Verũ quid est quod eradicari debeat, & subuerti? Siqua plantatio in animo mala est, siqua secta nequam, hanc eradicat, hanc subuertit sermo propheticus. Vtinam autem contingat, ut mihi talis sermo donetur, qui eradicet hæreticorum semina, & doctrinã ex zabuli fonte manantem, qui de eius anima qui nũc primũ ecclesiã ingreditur, idololatriæ auferat plãtationem. Dedi sermones meos in os tuum. Ecce constitui te eradicare & suffodere. Scilicet ut si qua ædificatio pessima est, destruatur. Quàm uellem & ego suffodere quicqd Marcion in auribus deceptorum ædificauit, eradicare, & subuertere, & disperdere, ut Iacob disperdidit idola. Vsque ad hodiernũ diem est disperdere & ædificare. Hæretici disperdere & subuertere tantum audierunt, in ędificationis autem plantationisq; sermone surdas aures auerterunt. Neq; enim uolunt inspicere, quia tristia quæque prima dicuntur, & secunda quæ læta sunt. Quare nunc ista memoramus? Videlicet ut manifestetur dei sermo subuertere mala, & ædificare optima, eradicare uitia, quasi agricola bonus, ut in purgato campo uberrima uirtutũ messis oriatur. Hæc propter spiritum auferentẽ. Vidit enim primum spiritum auferentem, deinde nebulam magnam in eo. Quãdo purgatus fueris ab auferente spiritu, tantũ ut auferatur omne malum à te, & omne quod in tua anima nequitiæ uersatur, tunc incipies etiam magna nebula frui, quæ in spiritu auferẽte consistit. Quæ nebula proxima est ei nebulæ quam in euangelio legimus, de qua uenit
Matt.3 uox: Hic est filius meus dilectus, in quo bene complacui. Spiritus uerò auferens, deinde nebula magna in eo, postea splendidissimum lumen in circuitu eius. Ablatum est à te malum. Data est tibi nebula magna, ut pluat imbrem super uineam tuam. Secundum il-
Esa.5 lud quod alibi dicitur: Mandabo nubibus ne pluant super eam imbrem. super pessimã uidelicet uineam. Si autem hoc de mala iubetur, haud dubium est quin econtrario si bona uinea fueris, pluat super te nebula. Et splendor in circuitu eius. Deinde ignis fulgens & in medio eius quasi uisio electri. Dupliciter aufert à nobis mala deus, spiritu & igni. Si boni & intenti ad præcepta dei simus, & sermonib. illius erudiamur, spiritu mala nostra
Rom.8 aufert, secundum illud quod scriptum est: Si autem spiritu opera carnis mortificaueritis, uiuetis. Si uerò spiritus mala nõ abstulerit à nobis, purgatione ignis indigemus. Idcirco diligenter obserua coniunctiones singulas. Prima coniunctio est spiritus & nebulæ, secunda ignis & luminis, tertia electri & splendoris: ac singula quæ quasi tristia uidentur, iocundiorum uicinitate pensantur. Siue enim spiritus oritur, statim sequitur nebula: siue ignis apparet, adiunctum est ei lumen: siue electrũ præcedit, splendor in circuitu eius est. Oportet quippe nos quasi aurum in fornace & electrum uehementissimo igne conflari. Et in hoc Propheta quem nunc exponimus, habes sedentem dominum in medio Hierusalem, & conflantem eos qui mixti sunt argento, & stanno, & æramento, & plumbo, & querula uoce causantem de his qui habent in se commixtionem materiæ uilioris. Argentum, inquit, commixtum facti estis, & tanquam granum de uua reprobum argentum facti estis. Quando emẽ creaturæ dei, quæ ab initio bona est, superinducimus de malis nostris uitia ac passiones: tũc argento & auro æs stannum plumbumq; miscemus, & necessarius est ignis ad purgandum. Ideoq; sollicite prouidendum est, ut quum uenerimus ad

mus ad ignem istum, securi transeamus per eum, ad instar auri argentiq; & lapidis pretiosi, quę sine foco adultera sunt, uel qui sine foco adulteri sunt: nõ tam uramur incẽdio, q̃ probemur. Ecce spiritus auferens ueniebat ab aquilone. Et hoc quod ab aquilone ueniebat spiritus auferens, & postea redit, habet rationẽ. Ab aquilone quippe exardescũt mala super habitantes terram. Aquilo uiolentissimus uentus, quẽ alio nomine Dextrũ uocamus, qui in quatuor cardinibus cœli, de quibus uenti spirare dicuntur, frigidior est atq; uehementior. Necnon & illud quod de ordine castrorũ apud Israel in Numeris scri- Num.2
bitur, huius rei obtinet figuram. Nouissima eñ castra ad aquilonẽ ponuntur Dan. Prima castra luda ad orientẽ, deinde pone eum Ruben, postea secundũ mare Effrem, in extremo, ut diximus, ad aquilonem Dan. Et olla quæ succensa describitur, à facie aquilonis accendit. Aquilo quippe figuraliter dicitur cõtraria fortitudo, id est zabulus, qui est uere durissimus uentus. Venit enim ab aquilone spiritus auferẽs, & nubes magna in eo. uitia ab eo esse exposuimus. Et splendor in circuitu eius, & ignis fulgens. Potuit dicere ignis exurens, uerũ piguit scripturam tristitiam nominare, & opus eius ascribere, ideoq; pro pœnali ui splendorẽ tantũ appositi. Et in medio eius quasi similitudo quatuor animalium. Ista uisio eorũ. Similitudo hominis in illis. Et quatuor facies uni, & quatuor pẽnæ uni, & crura eorũ recta, & pennati pedes eorum. Vides qualia sint quæ regantur à deo, ut ibi: Qui sedes super Cherubim, appare. Cherubim interpretatur plenitudo scię- Psal.79
tiæ, & quicũq; scientia plenus est, efficitur Cherubim, quem regit deus. Quid sibi autem uolunt quatuor facies? Quæ saluanda sunt genu flectũt domino Iesu, & ab Apostolo tri- Phil.2
pliciter nominantur, ut in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestiũ, terrestrium & infernorum. Quæ autem genu flectunt domino Iesu, subiecta sunt ei. Et quæ subiecta sunt dicunt: Nónne deo subiecta est anima mea? Apud ipsum enim salutare meum. Et oportet eũ regnare donec ponat omnes inimicos suos sub pedibus eius. Quod est ergo quar- Psal.61
tum? Cœlestia, terrestria & inferna, tria tantum sunt. Nempe illud: Laudate dominũ cœ- 1 Cor.15
li cœlorum, & aqua quæ super cœlos est, laudet nomen domini. Omnia ista regũntur à Psal.148
deo, & ducuntur à maiestate eius. Quocũq; spiritus ibat, ibant & animalia. Hæc ipsa animalia habent similitudinem super se hominis, cum sint quatuor facierum. Nec dictũ est in principio, quia facierum quatuor sint, sed quia inter quatuor facies eminet, & principatum tenet facies humana, describitur & quæ dicitur facies humana, & facies leonis à dextris quatuor partiũ, & facies uituli à sinistris quatuor, & facies aquilæ à quatuor partibus. Videamus ergo an tripartitã animam significet, de qua etiam aliorum opinionib. disputandum est, ut animæ tripartitæ alia quarta fortitudo præsideat. Quę est tripartitio animæ? Per hominẽ rationale eius indicatur, per leonem iracundia, per uitulum cõcupiscentia. Spiritus uerò qui præsidet ad auxiliandũ, nõ est à dextris, ut homo, uel leo: non est à sinistris, ut uitulus: sed super omnes tres facies consistit. Aquila quippe in alio loco nuncupatur, ut per aquilam spiritum præsidentẽ animæ significet. Spiritũ autẽ hominis dico qui in eo est. Atq; ita omnia ducuntur nutu dei, cœlestia, terrestria & inferna, & ea quæ super cœlos sunt: & efficimur nos omnes Cherubim, quæ sub pedibus dei sunt, quibus coniunctæ sunt rotæ, & subsequitur ea. Non sub rota, neq; sub seculi ditione rebusq; uersamur, cum iam per passionem Christi sumus à mundi negotijs liberati. Et rota in medio rotæ. Si consideres quomodo per contrarios euẽtus soluatur uniuersitas rerũ, siue in his qui putant errare, siue in his qui ab errore dicuntur alieni, uidebis quomodo rota in medio rotæ sit. Hæc autem regit omnia, & quocunq; uult torquet totius uniuersitatis deus, in Christo Iesu, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Homilia II. De eo quod dicitur: Fili hominis propheta super prophetas Israel, qui prophetant de corde suo. usq;: Extendam manum meam ad prophetas, qui uident uana, & diuinant mendacia. Cap. XIII.

NVLLAM speciem peccatorum scriptura reticet, de qua non doceat legentes. Oportuit enim uerbum dei missum ad sanandos eos qui audiebant, omnem spiritum peccatorum perstringere, & uniuersis hominibus loqui, ut nemo fraudaretur remedijs salutaribus, & his medelis quæ uulneribus possint prodesse curandis. Quomodo ergo dicuntur alia de populo, alia de sacerdotibus magnis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& quædam de presbyteris, ac nonnulla de dispensatoribus: & quidem bonis dispensatoribus laus, malis uerò culpa ascribitur: ut alij exhortationem accipiant ad melora, alij uerò ut in peiora non corruant: sic oportet de falsis ac ueris prophetis diuinam edoceri disciplinam, ut prophetæ quidem accipiantur in eam demum partem, qui uerbis dei ministrant: per pseudoprophetas uerò designentur ecclesiarũ magistri, qui non recte seu sermone, seu uita congruunt ei quã prædicant disciplinæ. Læti quapropter simus, si nos scriptura commoneat, docens ut recedamus à uitijs: magis autẽ si ordinis nostri aliquos dei sermo perstringat, uolentes sanari & cõuerti à peccatis nostris. Factus est sermo dñi ad prophetam Ezechielem, dicens ei: Fili hominis propheta mihi super ꝓphetas Israel. Fuerunt quidem & prophetæ Israel nomine potius q̃ ueritate. Sunt autẽ & hodie in uero Israel, id est ecclesia, quidam pseudoprophetę & falsi magistri, quibus hic sermo prænunciat. Si me arguat dei sermo, tentabo cõuerti: nec quia aduersum me aliqua dicunt, qui uideor doctor esse ecclesiæ, debeo tacere: uerum mihimetipsi non parcens, cũcta re uelabo quæ dicta sunt, ut conuertar à uitijs, ut fiam non ex his quos scriptura nũc corripit, sed ex his q sermonẽ dei uerissime prædicãtes in ecclesia extiterũt magistri. Prophe ta super prophetas Israel qui prophetant, & dices prophetis. Quomodo opus propheta rum erat hæc spiritu prædicere quæ uidebantur, sic eodem spiritu opus est ei qui exponere cupit ea quæ sunt latenter significata, ut monstret non ad eum fieri prophetiã, qui contra dei docet uolũtatem, qui prophetat de corde suo. Iuxta simplicem quidẽ intellectũ, quidã prophetarũ de diuino spiritu loquentes, non de corde suo loquuti sunt, sed de sensu dei: quidam uerò simulantes se prophetas, atq; dicentes: Hęc dicit dominus, domino non loquente in eis, pseudoprophetæ extiterunt. Potest autem & super eos qui docẽt in ecclesijs, si aliter quàm poscit ueritas docẽt, præsens sermo cõgruere. Si quis enim ea quæ Iesus Christus dominus loquutus est, ipsa æque doceat, non de corde suo, sed de spiritu sancto loquitur sermones filij dei Iesu. Si cõsentit sancti spiritus uolũtati, eius qui in apostolis loquutus est, nõ de corde ꝓprio loquit̃, sed de corde spiritus sancti, qui est loquutus in Paulo, qui est loquutus in Petro, & in cæteris apostolis est loquutus. Si quis uerò legens euangeliũ propriũ sensum aptat euangelio, non ita intelligens ut dominus loquutus est, iste falsus propheta est loquens de corde proprio in euangelio. Et de hæreticis quidem nihil absurdum est hæc dicta intelligere. Differunt quippe quasi de euãgelijs, & quasi de apostolis, ἀὐήνῳ suorum fabulas proprio corde exponentes, nõ in corde spiritus sancti. Neq; eĩ possunt dicere: Nos autem sensum Christi habeamus, ut uideamus ea quæ à deo donata sunt nobis. Cum autem & super me uenerit qui dicor ecclesiasticus, qui accipio librum sanctum, & nitor eum interpretari, hoc quod de hæreticis intelligi potest, quæso audientes ut diligenter attendant, & accipiant gratiam spiritus, de
1 Cor.12 qua dictum est: Discretio spirituũ, ut probati trapezitæ facti, diligenter obseruent quando falsus sim magister, quando uerò prædicem quæ sunt pietatis ac ueritatis. Si itaq; inuenio in Moyse, & in prophetis sensum Christi, non de corde proprio, sed de spiritu sancto loquor. Si autem nihil cõgruũ inueniens, mihimetipsi cõfingo quæ loquar, fluctuãs in sermonibus qui sunt alieni à deo, de meo potius corde, quàm de dei sensibus loquor. Propheta, & dices prophetis qui prophetant de corde suo. Nõ ait simpliciter de corde, sed de corde suo. Et prophetabis, & dices ad eos: Audite uerbum domini. Hæc ad me, hęc ad eum dicũtur, qui doctorem se esse promittit, ut timor dei maior oriatur in nobis, ne periclitemur quasi sub cõmentario scripto non ab hominibus, sed ab angelis dei, sic proferre sermonem. Noui quippe quia quum in iudicio ille ordo consederit, de quo ꝓ-
Dan.7 phetauit Daniel, & libri fuerint aperti, omnes mei conatus, omes meæ expositiones ꝓferentur in medium, siue in iustificationem, siue in condemnationem meam. In iustificationem quidem mihi erunt, quæ bene dicta sunt. In cõdemnationem uerò, ea quæ secus
Matt.12 quàm ueritas poscit, explanata: Ex sermonibus, inquit, tuis iustificaberis, & ex sermonibus tuis condemnaberis, quasi habenti nõ omnes sermones de quibus iustificaretur, neque rursum omnes sermones de quibus cõdemnaret̃. Si aliquis à sermonibus purus est alienis, & eis qui possint reprehendi, ex sermonibus suis iustificabitur, & non condemnabitur. Si autem nunquã recte loquutus est, sed semper protulit praua, ex sermonibus suis cõdemnabitur, & nõ iustificabit̃. Verum quia nos qui nõ sumus ex omni parte perfecti

fecti, neq; sic dicimus ut semper iustificemur, neq; sic ecõtrario sumus peccatores ut semper cõdemnemur: & habemus alia uerba ex quibus iustificemur, & alia ex quibus condemnemur: deus super stateră suam utraq; ponẽs expendit diligẽter, & iudicat in quibus iustus sim, & in quibus sermonibus condemnandus. Quod aũt in sermonibus facit, hoc idem facit & in gestis. Necesse est enim ut sint alia facta in quibus iustificemur, & alia in quibus cõdemnemur. Neq; enim sic perfectus sum, ut omnia facta habeam in quibus iustus existã: neq; sic peccator, ut talia cũcta fecerim quæ me omni ex parte condemnent. Esse autẽ & alia facta istiusmodi, & alia istiusmodi, ex hoc manifestũ est quod dicit̃: Quorundam hominũ peccata manifesta sunt præcedentia ad iudiciũ, quorundã autem & sub sequuntur. Similiter autẽ & bona facta manifesta sunt, & quæ aliter habentur latere non possunt. Æque de intellectibus. Propter quod & inter se inuicem cogitationũ accusantium siue satisfacientiũ iudicium me expectat de omnibus quæ facio, quæ intelligo, quæ loquor, & incertus opperior quidnã mihi in illo iudicio sit futurũ. Quãtoq; magis timor dei mihi incutitur ad recipienda cũcta quæ feci, tanto magis custodire me debeo, utinã quidẽ ab omnibus peccatis, sin aũt hoc non possum, saltẽ queam à maximis. Hæc de eo quod proposuimus de prophetis, qui prophetant de corde suo, ad quod dicitur: Audite sermonẽ domini, hęc dicit Adonai dominus: uæ ijs qui prophetant de corde suo, qui ambulant post spiritũ suũ. Duo peccata sunt, unũ cordis, aliud spiritus. Primũ de meliori parte uideamus, ut possimus etiã ea quę cõtraria sunt cõsiderare. Apostolus loquit̃: Orabo 1 Cor.14
spiritu, orabo & sensu. Qui sensus in corde habet habitaculũ. Psallam spiritu, psallam sensu. Igit̃ & spiritus est, & sensus in nobis. Et quomodo sanctus orat spiritu, orat & sensu, psallit spiritu, psallit & sensu: sic iste q est falsus prophetes, de corde proprio prophetat, & ambulat nõ post spiritum dei, sed post spiritũ suum. Est quippe quidam spiritus hominis, qui uersatur in eo, post quę procul absit ut ego ambulem, sed intelligens sanctũ spiritum dei post dominum Iesum meũ ambulem. Itaq; prophetæ qui prophetãt de corde & ambulant post spiritũ non tam dei quàm suum, omnino quod Græce dicitur non uident, & est ambigua ex sermone sentẽtia. Siue enim ea quæ sunt generalia id est generalia non uident, licet quadã ex parte conspiciant: siue (quod ego melius reor) omnino nõ uidẽt, licet sibi ex parte quadã uideant̃ uidere. Alij quippe in nobis oculi sunt meliores his quos habemus in corpore. Qui oculi aut Iesum dominũ uidẽt, qui eos ad se inuendũ creauit, aut certe omnino cæci sunt. Si peccator sum, nihil uideo, nec possum ueritatis lumen aspicere. In iudicium quippe (ait) in mundũ istum ueni, ut non uidentes uideant, & uidentes cæci fiant. Si autẽ iustus, accipio gratiã à deo, & de me quoq; dicit̃ uidens. Prophetæ enim uocabant̃ ante uidentes. Et qui uides, ait, uade, descende in terram Iuda, & ibi cõmorare, & ibi prophetabis. In Bethel autẽ iam nõ adijcies ut prophetes, & rursum alibi: Visio quam uidit Esaias filius Amos. Beatus cui reuelabit dominus oculos Ioan.9 Isa.1 Psal.118
ad uidenda mirabilia de lege dei, iuxta obsecrationẽ ꝓphetæ dicẽtis: Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Videamus autem & alium sermonem per quẽ pseudoprophetæ, & falsi magistri corripiuntur: à quo quæso ut orantibus uobis ego purus inueniar. Quæ est ergo igitur correptio? Sicut uulpes in deserto, prophetæ tui Israel. Animal uulpes nequam est, uersutum, indomabile est, ferũ est. Dicite (ait Saluator) uulpi isti: Ecce sanationes perficio hodie, & cras, & tertia die consummor. Has uulpes necessarias habuit aduersum alienigenas Sampson, quarum caudis cum igne uinctis (trecẽtas enim ceperat) in perditionem eas frugum misit hostilium. Istiusmodi sunt falsi magistri, uersuti, maligni, & bestijs similes. Si talis sum, uulpes sum: sed nõ simpliciter uulpes, uerum uulpes in desertis, uulpes in parietinis, uulpes in rupibus. hęc enim in diuersis sensibus cõtinẽtur. Versipelles isti & nequã semper in desertis, semper in solitudinibus morantur. Vbicũq; enim anima habitatur à deo, & spiritu sancto plena est, ibi non potest hęreticorũ doctrina penetrare, nec ualet eorum sermo perrumpere. Vbi aũt solitudo Christi est, ubi desertũ iustitiæ, ibi nequissimę disciplinę uenena uersant̃. Idcirco sicut uulpes, ait, in desertis prophetæ tui Israel. Non steterunt in firmamento. Si considerare uolueris magistros, uidebis eos infirmos, instabiles, & non ualentes dicere: Statuit supra petrã pedes meos, & direxit gressus meos. Et quia nõ sunt tales ut steterint robusta radice funda Ezech.13 Luc.13 Psal.39
ti, ideo non steterũt in firmamẽto, sed dilexerũt mouere pedes suos. Est aũt & hoc gran-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal.72 de peccatũ,saltem paululũ pedes mouere, ut Dauid psalmista canit: Quàm bonus Israel deus rectis corde. Mei uerò penè moti sunt pedes. Beatus ille multũq; felix, cui robustissime consistenti firmos animę pedes habere cõcessum est, qui audire à deo dignus est, Tu uerò sta mecũ. Verũ nõ tales pseudoprophetæ, nõ tales falsi magistri: neq; enim sic stetere unt in firmamẽto. Et cõgregabũt greges super domũ Israel. quos docẽt, quos instituũt, siue hæretici dogma impiũ prędicãtes, siue falsi magistri decipiẽtes eos quorũ aures pruriũt, colligunt greges schismatũ aduersum ecclesiã dei, aduersum domũ Israel. Nõ surrexerũt qui dicerẽt: In die domini falsa uidentes hi non surrexerũt. Isti uerò surgẽtes dicũt: Cõsepulti sumus Christo per baptisma, & cõsurreximus ei. Habemus quippe ut pignus spiritus sancti, quẽ accipiemus ad plenũ postquam uenerit quod perfectũ est, sic pignus resurrectionis, qa in resurrectione perfecta nemo adhuc resurrexit de nobis. Verũtamẽ
Rom.6 resurreximus, Paulo dicẽte: Cõsepulti sumus Christo per baptisma, & consurreximus ei. Nõ ergo resurrexerũt, hoc est necdũ resurrectionis baptisma consecuti sunt falsi prophetæ, & falsi magistri, q dicerẽt in die domini uidẽtes quæ falsa sunt, neq; aliquãdo possunt conspicere ueritatẽ. Accipe exemplũ. Qui scripturam legit, & aliter ẽ scripta est accipit, scripturã mẽdaciter uidet. Qui uerò audit scripturã ut se ueritatis intellectus habet, & sic
Num.23 eam interpretat, uidet ueritatẽ. Et sancti quidẽ non diuinãt. Nõ enim diuinatio in Iacob. Peccatores uerò diuinãt falsa, dicẽtes: Hęc dicit dominus, & dñs nõ misit eos. Audi hæreticos, quomodo traditionẽ apostolorum habere se dicãt. Audi falsos magistros, quomodo affirmãt doctrinam suã domini esse doctrinã, sensum suũ sensui cõgruere prophetarum, & dicũt: Hæc dicit dominus, & dominus nõ misit eos. Et cœperũt suscitare sermonem. Nõ uisionẽ falsam uidistis? Et hi enim uolũt in defensionẽ sui quendã pro se suscitare sermonẽ, sed arguit eos dominus, & dicit: Non uisionẽ falsam uidistis, & diuinationes uanas locuti estis, & dixistis, dicit dominus, & ego non sum locutus? Proptera dic, Hæc dicit dominus pro eo quod sermones uestri mẽdaces sunt. Orate pro nobis ut sermones nostri nõ sint falsi. Licet quidã homines ignorãtia iudicij eos asserãt falsos, dominus non dicat, & recte nobiscũ ageť. Si uerò mille hominũ eos dixerint ueros, iudicio porrò dei fuerint falsi, quid mihi proderit? Dicũt & Marcionitæ magistri sui ueros esse sermões, dicunt & Valentini robustissimam sectam, qui fabularũ eius cõmenta suscipiunt. Quæ utilitas? Quia plurimi ecclesiæ hæretica prauitate decepti in eorũ conspirauere sentẽtiam, hoc est quod quęritur, ut dominus sermonum meorũ testis assistat, ut ipse cõprobet quę dicũť sanctarũ testimonio scripturarũ. Propter hæc ergo ad nos dicit Adonai dominus, extendã manum meã ad prophetas qui uidẽt mẽdacia. Hę cõminationes sunt aduersum falsos magistros, & eos qui loquunť mendacia. Videamus autẽ quid de eis cõmineť: In disciplina populi mei nõ erũt. Nõ uno modo à domino peccatores corripiunť. Aliter au-
Prou.3 guitur populus domini, aliter alienus ab eo: Fili ne neglexeris disciplinã domini, neq; fatigeris dum argueris ab eo. Quẽ enim diligit dominus castigat, flagellat autẽ omnẽ filiũ quem recipit. Argue nos domine, uerũ in iudicio, & non in furore. ista correptio populi
Psal.6 est. Correptio peccatoris & alieni illa est quã iustus renuit, dicẽs: Domine ne in ira tua arguas me, neq; in furore tuo corripias me. De falsis itaq; magistris, & pseudoprophetis dicit: In disciplina populi mei nõ erũt, neq; in scriptura domus Israel scribenť. Sicut & alibi. Deleantur de libro uiuentiũ, & cũ iustis non scribanť. Et nunc scriptura ait. In domus Israel non scribenť, & in terrã Israel non intrabũt. Extra repromissionis terrã hęretici morabunť. quæ est terra ualde bona, & in quã ut introducamur oramus, in libro uiuentium ante conscripti à Iesu Christo, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Homilia Tertia. De eo quod scriptũ est: Fili hominis obfirma faciem tuã super filias populi tui quæ prophetant de corde suo. usq; Obfirma faciem meã super hominem illum, & ponam illum desertum. Cap. XIII

PRIMVM de eo quod dicitur, Obfirma faciem tuam, requirendum. Deinde si dominus dederit, inuestigare debemus filias populi prophetãtes de corde suo, & facientes ea, in quibus eas dei sermo corripiat. Et quòd sit alia
2 Cor.3 facies præter hanc corporis nostri faciem, licet ex multis manifestum sit, attamen & ex his quę apostolus memorat indicatur. Nos uerò omnes reuelata facie gloriã domini speculantes

culantes, in eãdem imaginẽ trãsformamur à gloria in gloriã, quasi à domini spiritu. Hãc faciem corporalem omnes homines habemus reuelatam, nisi forte calamitatibus, & angustijs premimur, Vultus autem ille de quo sermo apostoli est, in multis tectus est, & in paucis reuelatus. Qui enim fiduciam habet in uita immaculata, in sensu sano, in fide uera, iste tantummodo non habet cõfessionis, fraudulentiæ, peccatiq; uelamẽ, sed propter puram conscientiam reuelata facie gloriam domini contemplatur. Procul autem absit à nobis, ut uelatam habeamus hanc faciẽ. Hęc pauca de facie, ut possimus intelligere quid sit quod sequitur, Obfirma faciem tuam super filias populi tui. Ista facies, id est principale cordis nostri, nisi obfirmata fuerit super eo quod intelligẽdum est, ut quomodo uidet sic annunciet audientibus, illud quod aspicitur nõ uidetur. Impossibile quippe est ut aliquis sine obfirmatione uultus, uagus, fluctuabũdus, circumlatus omni uento doctrinæ, uideat quod debet, uideat ut debet. Oportet ergo uolẽtem intelligere habere faciem in eo quod intelligere nititur obfirmatã: & ob hanc semper causam prophetaturis primum iubetur ut faciem suam obfirment: ut nostram autem & nos possimus obfirmare faciem in euangelio, in lege, in prophetis, in apostolis, obfirma eam super Christo, & non super seculi negocijs. Sed cum in mundialibus curis anima nostra uersetur, cum semper ardeat habendi fame, non obfirmamus faciem nostram super ea quæ imperauit deus, sed super ea quæ dei sunt aduersa præceptis. Quis putas in nobis mundus est ab obfirmatione faciei super his quæ interdicta sunt? Quis intantum sollicitus & cautus, ut diebus ac noctibus in ea obfirmet cordis sui faciem quæ iubentur? Nũc quoq; si intellecturi fuimus præsentem scripturam quomodo prophetæ dicatur, obfirma faciem tuã super filias populi tui, ut uideat ea quæ dicturus est, debemus obfirmare intelligentiam, plenum in intentione cordis habere tractatum quid sit hoc quod significetur, ut tandem ratione superati recedamus à litera. Ac secundum communem quidem intellectum uidentur quædam filiæ populi prophetantes hoc quod sequitur admisisse peccatũ. Assumẽtes ceruicalia cõsuebant, consuentes non ponebant ea sub capite, sed sub cubito audientium, & uelaminibus quibusdam tegebant capita uniuersæ ætatis. Hæc sunt quæ propherantibus filiabus populi reputantur quasi magna peccata. Quis autẽ potest in uerbo consistens dicere, quia si quis ceruicalia consuat, & cõsuta sub cubito ponat alterius, delinquat, & à deo corripiatur? Quis potest asserere, quia si quis uelamina faciat ad tegendum caput uniuersæ ætatis, impie agat? Inuitis nobis ab ipsa scriptura necessitas imponitur, ut ab apicib. literæ recedentes, uerbum & sapientiam & uoluntatem eius requiramus ad aperiẽda peccata quæ clausa sunt, ad illuminanda quæ caligãt, ut possimus à maledicto extranei fieri, dum agnoscimus quid sit cui maledicitur. Væ quippe, ait, his qui assuunt ceruicalia sub omni cubito manuum, siue manus. Qui in uictu corporis occupati sunt, & ne per somnum quidẽ spiritales uidere delicias, quas nos habere uult sermo diuinus dicens: Delectare in domino, & dabit tibi petitiones cordis tui: qui non nouerunt uoluptatem beatorũ, de qua scribitur: Torrente uoluptatis tuæ potabis eos: requirunt quasi amatores luxurię & non amatores dei, semper in corporalibus esse delicijs. Signum autẽ mihi uidetur uoluptatis carneæ, sub cubito manuum ceruical assutum. Quia enim in tempore discũbendi ad beneficia corporalia uidemur uti consutis quibusdam, & acu pictis sub cubito manuum nostrarum, forsitan sermo diuinus per istiusmodi figuram & argumẽtum eos culpat magistros, qui per uanilocjũ etiam & beatas quasq; repromissiones multitudinẽ audientium libidini uitijs uoluptatiq; permittunt. Debet enim dei uerbum & deus homo dientium libidini uitijs uoluptatiq; permittunt. Debet enim dei uerbum & deus homo ea proferre, quæ saluti sunt audienti, quæ illum hortentur ad continentiam, ad conuersationem sanorum actuum, ad cuncta in quæ homo studiosus laborum & non libidinũ debet incumbere, ut possit ea consequi quæ à deo sunt repromissa. Cum ergo aliquis aptus moribus populi, ut placeat eis quibus aures pruriunt, loquitur quæ gratanter accipiant, loquitur quæ uicina sunt uoluptati, talis magister consuit ceruicalia sub omni cubito manus. Sequitur hoc peccatum habentem, ut faciat etiam amictus ad uelandum caput omnis ætatis. Cuius autem rei figura sit etiam uelamen, cautius consideremus. Qui fiduciam habet, & uere uir est, uelamen non habet super caput suum, sed intecto capite orat dominum, intecto capite prophetat, per signum corporalis rei etiam spiritalem latenter ostendens, ut quomodo non habet uelamen super caput carnis suæ, ita non habeat uelamen

Universidad de Deusto
Biblioteca

men ſuper principale cordis ſui. Si quis uerò confuſionis uelamen gerit & peccati, iſte quaſi multebria uelamina habet ſuper caput ſuum. Itaq; cum aliquis docuerit ea quæ aurem populi mulceant, & ſtrepitum potius laudatorum, quàm gemitum moueant, ſi blandus inimicus palpauerit potius quàm ſecuerit uulnera, talis homo amictus cõtexit in capite. Cũ autẽ in luxurioſam orationem dicentis ſe ſermo fuderit, & in laſciuum perſultauerit eloquium, contexit uelamen ſuper caput omnis ætatis, non modo puerorum & iuuenum, uerum & ſenum. Quomodo enim faciet ſigna & portenta ad decipiẽdos (ſi fieri poteſt) etiam electos falſus Chriſtus, & falſus propheta: ſimiliter & hi qui ad uoluptatẽ meditata deportant, & iſta ſemper inquirunt quæ delectent potius audientes, q̃ conuertant à uitijs, faciunt uelamina ſuper caput non modo puerorum & iuuenum, ſed (ſi fieri poteſt) ſenum quoq; & patrum, intantum ut etiam eos decipiant qui iuxta laborem animæ in ſpiritali ætate & ſenio proceſſerũt. Et potuit quidem dicere propheta, ſuper filios populi tui qui prophetãt: ſed quaſi omnes qui uelamina contexant, & ceruicalia conſuant ſub omni cubito manus, mulieres ſint, & nullus inter eos uiri nomine dignus habeatur, ait propheta, In filias populi tui quæ prophetãt de corde ſuo, & ea faciũt quæ ſequuntur. Effœminatæ quippe ſunt eorum magiſtrorum & animæ, & uoluntates, qui ſemper ſonãtia, ſemper canora componũt: & (ut quod uerum eſt dicam) nihil uirile, nihil forte, nihil deo dignum eſt in his, qui iuxta gratiam & uoluntatem audientũ prædicant: idcirco omnes filias potius quàm filios dixit aſſuentes ceruicalia. Et obſerua proprietatẽ uerbi, aſſuentes ait, non contexentes. An ignoras quod tunica domini tui Ieſu nihil in ſe habeat cõſutile, ſed ex omni parte contexta ſit: Iſtæ ergo cõſuunt dicta dictis fraudulenter & callide, aſſuentes potius q̃ contexentes: & faciũt ceruicalia nõ in quibus capita reclinent, ſed in quibus cubitum: id eſt ut manus eorum nõ ſint in labore, non in opere laſſeſcant, ſed ſint in requie, ſint in otio, ſint in his geſtis quæ uoluptatibus ſeruiunt. Hæc autẽ quæ dicimus, ita ſe habere ut à nobis intellecta ſunt, ſequẽs ſermo Prophetæ lucidius oſtendit dicens: Hæc dicit Adonai dominus. Ecce ego ad ceruicalia ueſtra, in quibus uos conuertitis illic animas in diſſolutionem. Aperuit ænigma quod latebat, perſpicue oſtẽdens cõſuta ceruicalia in diſſolutionem animarũ fieri. Quis autẽ poteſt ſuper ſermonem qui legitur, audiens deum cõminantem, quia ipſe diſrumpat talem ſutelam, & talia ceruicalia? Ait enim: Ecce ego non iubeo, ſed ipſe diſrumpo ceruicalia conſuta ſub omni cubito manus. Dei opus eſt omnem arguere texturã, & diſſoluere uniuerſam fictionem peſſimam, quæ nocet his qui nolunt manibus operari, ſed ociosis eis uti. Et diſrumpam ea à brachijs ueſtris, id eſt ceruicalia, ne ulterius ea cubitis ueſtris ſubiecta habeatis. Et emittã animas quas uos ſubuertitis, animas eorum. Quæ ergo ſubuerſio eſt cõſuere ceruicalia, & ſubijcere cubitis? Sed ut ſermonis ſacramentũ intelligas, uidebis grandem ſubuerſionem eſſe, delicatũ hominẽ iuxta corpus efficere. Talia autẽ ſunt uerba hæreticorum, ubi non eſt cõuerſatio rigida. Inuenies diſcipulos Valentini moribus diſſolutos, ad nihil forte, ad nihil uirile tendentes: ſimiliter & ſectatores Baſilidis. Docẽt inſuper & negare inuerecunde quaſi præcepto quod de eorũ martyrio eſt. Non id docẽt quod oſtendunt eccleſiaſtici, parati tollere crucem & ſequi ſaluatorem. Diſrumpit ergo qui hęc cõminatur ſermo filius dei, cõſutiones nequiſſimas. Præſta mihi Chriſte ut diſrumpam ceruicalia in animarũ conſuta luxuriam. Sed quid aliud ſequitur? Et uelamina diſrũpam. Quę ſe diſrupturum eſſe teſtatur? non ſolum ceruicalia, uerum uelamina. Ideo autẽ diſrupturum, ut caput nudum fiat, ut accepta fiducia, & reuelata non ſolum facie, ſed etiã capite, cõſanter uir eccleſiaſticus poſſit orare. Diſrũpam uelamina ueſtra, & liberabo populũ meum de manu ueſtra. Licet uos ſubuertatis animas per ceruicalia & uelamina, ego iſta diſrumpens liberabo populũ meum. Liberat autẽ populum deus per conuerſationem auſterã, & à uoluptatibus recedentem. Et ultra non erunt in manibus ueſtris in ſubuerſionẽ. In manibus ueſtris qui decipitis audientes, iam nõ erũt iſta ceruicalia. Et cognoſcetis quia ego dominus. Si nõ cõſciſſa fuerint ceruicalia, ſi nõ uelamina diſrumpo, nõ cognoſcetis quia ego dominus. Delitiæ quippe, & ociũ, & reſolutio nõ ſinunt cognoſci eũ qui dicit, ego ſum dominus. Pro eo q̃ euertiſti cor iuſti inique. Quomodo in loco ſignorum dictum eſt, quia decipiant etiã electos dei, ſic euenit ſæpe ut iuſtos quoq; hæretici ſupplantent. Amant enim homines uoluptatẽ: quia ſtatim ut apparuerit, trãquilla eſt, & laſciua, &

& delectans ſenſum, & prouocãs nos ad uſum ſui. Fugimus amara, licet ſalutaria ſint, & nolumus laborare uoluptatibus deliniti, neſcientes quia impoſſibile eſt eundẽ amatorẽ eſſe dei. Propter quod Apoſtolus ait de peſſimis, quia ſint amatores uoluptatis magis q̃ amatores dei. Et ego non auertebam ad confortandas manus iniquorũ. Ego non auertebam, ſed omnia quæ erant ædificationis diſpenſabam. Iſtæ uerò prophetiſſæ effœminatę animæ auertebant ad confortandas manus iniqui, hoc eſt ut fortior manus iniquitate fieret, ne omnino auerteretur de uia ſua mala, & uiuificaretur, id eſt nullus penitus conuerteretur à uia ſua peſſima, & uiuificareť. Propterea falſa nõ uidebitis qui docetis falſa. Iam uos nõ faciã ultra conatu proſpero pergere, ut poſſitis inſinuare quæ dicitis. Et diuinationes nõ diuinabitis amplius: Et liberabo populum meum de manu ueſtra: Oramus ut & nos liberet deus de manu talium magiſtrorum, qui ubicunq; fuerint ad uoluptates audientiũ loquentes, ſcindunt ac diuidunt eccleſiam, quia plures ſunt magis amatores uoluptatũ, quàm amatores dei. Et ſcietis quia ego dominus. Si conuertero diuinationes ueſtras, ſi fecero ſilere mendacia, tunc ſcietis quia ego dominus. Hęc prior propheția: ſequitur & alia, quæ ita contexitur: Et uenerunt ad me uiri ſeniorum Iſrael, & ſederũt ante faciem meam. Omnia dei ſermo perſtringit, & nullam ſpeciem ordinũ qui in eccleſia conſtituti ſunt, dimittit intactam, uerum uniuerſa percurrens omnes ſanare deſiderat, ueluti nunc quædã ad presbyteros loquitur. Ea enim quæ præceſſerũt dicta ſunt de magiſtris. Idcirco conſideremus & de presbyteris quid dicať, excutientes noſmetipſos, ne quis noſtrum presbyter talis ſit, qualis infrà exponitur. Et uenerũt ad me uiri ſeniorum Iſrael, & ſederunt ante faciem meam. Et factus eſt ſermo domini ad me dicens: Fili hominis. Videamus accuſationem, ut ſcire poſſimus utrúmne eam in nobis deprehendamus. An nõ uiri iſti poſuerunt cogitationes ſuas in cordibus ſuis, & pœnam iniquitatum ſuarum poſuerunt ante faciem ſuam? Nunquid reſpondens reſpondebo eis, Beati qui mundo ſunt corde? Qui enim mundum habent cor, cogitationes ſuas non ponunt in cordibus ſuis, ſed magis habẽt in ſermone dei. Qui aũt laborãt in ſecularibus curis, & nihil aliud requirunt niſi quomodo præſentem tranſigant uitam, hi cogitationes ſuas ponũt in cordibus ſuis, utputa ſi uideris hominem nihil aliud cogitãtem niſi mundi negocia, lucra corporalia, & ciborum abundantiam: ex his quæ indiguerit, in quibus ſollicitus eſt, in quibus ſuſpirat, futuram tantũ alimoniã cum dolore conquirens, pœnam cogitationum ſuarũ poſuit in corde ſuo. Arguens igitur quoſdam presbyteros iſtiuſmodi, ait ad prophetam ſermo diuinus: Viri iſti, id eſt ſupradicti presbyteri, poſuerunt cogitationes ſuas in cordib. ſuis, & pœnam iniquitatum ſuarum poſuerunt ante faciem ſuam. Nemo ueſtrum exiſtimet cruciatus nobis ab alio quàm à nobis irrogari. Deus non facit pœnas, ſed ea quę patimur ipſi nobis præparamus. Itaq; teſtimonio quo frequenter uſi ſumus, etiam nunc opportune utamur. Ambulate in lumine ignis ueſtri, & in flamma quam accendiſtis. Non eſt ignis alterius niſi ueſter, qui ligna, qui ſtipulam, qui materiã futuro incẽdio coacerua ſtis. Dicit ergo de presbyteris, procul autẽ abſit à nobis, Viri iſti poſuerunt cogitationes ſuas in cordibus ſuis, & pœnam iniquitatum ſuarum poſuerũt ante faciem ſuam. Sed reſpondens reſpondebo eis. Nunquidnam dignum eſt iſtis me reſpondere, qui uenerũt ad te propheram uolentes diſcere ſermones meos? Propter hoc loquere ad eos, & dic eis: Hæc dicit Adonai dominus. Homo homo ex domo Iſrael. Omnes homines nati ſumus homines, ſed nõ omnes homines homines ſumus, ſicut ſæpiſſime notaui: id quod in Leuitico ſcriptũ eſt: Homo homo filiorum Iſrael, aut aduenarũ qui appoſiti ſunt in nobis. Eſtote homines, homines ſcilicet: quia non omnes homines, homines ſunt. Oſtẽdamus de ſcripturis quomodo quidã homines non ſint homines. Homo in honore poſitus nõ intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & aſſimilatus eſt eis. Iſte non eſt homo homo, ſed homo iumentũ. Generatio uiperarũ quis oſtendit uobis fugere ab ira uẽtura? Talis non eſt homo homo: ſed ſerpens homo. Et qui in fœminas inſanientes facti ſunt, unuſquiſq; ſuper uxorem proximi ſui hinniebat: & iſte non eſt homo homo, ſed homo equus. Abſit igiť à nobis ut tales ſimus, qui mereamur audire nõ eſſe nos homines homines, ſed aliud quid præter homines. Si enim boni & manſueti ſumus, duplicamus hominis nomẽ, ut ſit in nobis nõ ſimpliciter homo, ſed homo homo. Cõſidera an inuenire ualeamus, quid ſit illud q̃ nomen hominis duplices. Quãdo iſte homo qui eſt exterior, ho

Matt. 5

2 Tim. 3

Pſal. 49

Matt. 3

mo

Universidad de Deusto
Biblioteca

homo fuerit,eo qui est interior homo serpente existẽte,nõ est in nobis homo homo, sed tantũ homo. Quãdo uerò interior homo iuxta imaginẽ perseuerauerit conditoris,tunc nascẽs homo,& fit istiusmodi secundũ exteriorem & interiorẽ hominem, bis homo homo.Porrò si quis in hoc uocatus ut fiat homo homo,posuerit cogitationes suas in corde suo,& pœnã suam ante faciem suã,& uenerit ad prophetã:Ego,inquit dominus,respondebo ei in his,quibus detinetur mens eius.Docet nos sermo præsens quomodo poterat singulis respondere,nec importuna admouere medicamina,sed pro qualitate morborũ cõgrua quæq; proferre.Animaduerte quod dicimus.Ad medicũ decẽ uadunt decem habentes species infirmitatũ.Non omnes eodẽ modo curat,sed alium illo,& aliũ illo:utputa sanat emplastro,alij aliud tribuit medicamentũ,nõnullis quod cauteriũ nuncupaẽ imponit,alium amara,aliũ dulci temperat potione,cuiusdam uerò uulnera crassiore unguine delinit.Sic & sermo dei pro qualitatibus hominum loquitur,nec passim sapientię sugerit sacramenta.Ait itaq;:Ego respondebo ei in quibus detinetur mẽs eius:ut ista uidelicet curem,in quibus mens eius detineẽ,ut non faciat declinare domũ Israel.Quicũq; seipsum exemplũ non præbet bonę uitæ,sed peruersus incedit,iste per suam prauitatem, dum ad hæc quæ nõ debet inclinatur,facit quodãmodo etiã dei populũ declinare secundum corda eorũ quæ abalienata sunt à me.Et qui hoc facit secundũ alienatum cor à deo, in cogitationibus suis facit.Propter quod respondeẽ eis in ijs in quibus detinetur cor eorum,& dicitur:Dic ad domũ Israel.Hæc dicit Adonai dominus.Conuertimini, & auertite uos à studijs uestris. Quia pollicitus est locuturũ se eis ea in quibus detineẽ cor eorũ, ideo nũc quasi peccatoribus loquiẽ dicẽs: Conuertimini & auertite uos à studijs uestris & auertite facies uestras.Nõne tibi uideẽ hoc faceree Facies uestrę obfirmataę sunt super ea quæ nõ debent,cõuertite eas & obfirmate in hæc quæ uestro sunt emolumento.Propter quod homo homo de domo Israel,& de proselytis q aduenijũt in Israel, quicũq; abalienatus fuerit.Potest fieri,& hominẽ hominem,siue creatum hominem hominem,seu perfectũ sui hominem hominẽ effectum abalienari cõtingit:siquidem & iustus secundũ eundem Ezechielem conuertiẽ aliquãdo à iustitijs suis, & peccat.Si ergo istiusmodi homo posuerit cogitationes suas in corde suo,& pœnam iniquitatis suæ ante faciẽ suam,& uenerit ad prophetã,ut interroget eũ in me:Ego, inquit dominus,respondebo ei in ipso in quo detineẽ,& obfirmabo faciem meam in hominẽ illum.Cõsidera quomodo in principio spoponderit clementer se responsurũ:ac deinde quomodo si rursus uenerit,necdũ curatus prioribus uerbis,obfirmabo dixit faciem meam super hominẽ illum, & ponã illum in desertũ.Si enim non obedierit sermonibus cõmonitionis,sed in delicto perseuerauerit,ponam eum in desertũ,& in exterminiũ,& tollam eum de medio populi mei.Ne auferas nos deus omnipotẽs de medio populi tui, uetũ cõserua nos in populo tuo.Iuste autẽ proijciẽ,qui digna facit abiectione,ut auferaẽ à populo dei, & eradiceẽ ab eo & tradaẽ Satanæ.Et in prẽsenti quidẽ potest quis egrediẽs de populo dei, rursum per pœnitẽtiam reuerti:si uerò eradicatus fuerit illo ex populo, de quo in quadã parabola dicit, uenisse,& recubuisse,& introisse quendã qui non habebat uestimẽtum nuptiale, dicẽte ad
Matt.22 eum patrefamiliãs:Amice quomodo huc intrasti non habẽs uestem nuptialem: atq; ita præcipiente ministris,ut uincientes eũ manibus & pedibus mitterẽt in tenebras exteriores:difficillime in locũ pristinum reuertẽ.Sed nos non eradicabimur,uerũ & in præsenti & in futuro seculo in domino nostro Iesu Christo plantabimur, & in eo fructus uberrimos afferemus,cui est gloria & imperium in secula seculorum,Amen.

Homilia quarta. Deo eo quod scriptũ est: Terra cũ peccauerit mihi ut præuaricetur præuaricans,extendens manum meam super eam.usq; ad id quod dicitur:Et si fuerint tres uiri in medio eius,Noe, Daniel & Iob,ipsi iustitia sua liberabunt animas suas. Cap. XIIII

SERMO domini qui factus est ad prophetam,de peccatrice terra loquitur, quomodo propter delicta sua uarijs sit excruciata supplicijs, fame, bestijs malis, gladio, morte, morte autem repentina, quæ aut ex corrupti aeris uitio sit creata,aut ex quocunque acciderit euentu, & dicitur: Quod si etiam quatuor ultiones meas misero in terram peccatricem,fuerint autem isti tres uiri, Noe, Daniel

niel & Iob in terra peccatrice,ipsi soli salui erũt.In cõminatione prima, in qua pœnam famis à pœnis cæteris aperuit, filiorum & filiarum nomina tacuit. In eo uerò sermone in quo bestias malas minatus est terræ, ait: Si filij & filiæ eorum salui fient,sed ipsi soli saluabuntur,Terra autem.& cum paululum reticuisset adiecit: Et erit in introitu. Rursum in cõminatione gladij,Non liberabunt,ait, filios aut filias. Et in morte similiter est locutus.Non derelinquentur filij aut filiæ eorũ, sed ipsi soli Noe & Daniel & Iob liberabunt animas suas.Ingens igitur nobis cura expositionis incumbit,& ob id diligẽter debemus attendere,& obsecramus auditores ut quasi ad aliquod grande spectaculum cõfluentes faciem mentis intendant,ne obscuritas relaxatis sensibus elabatur.Non dixit in præsenti,si peccauerint ciuitatis aut loci alicuius accolæ,sed si terra peccauerit.Et scio quia simplicior quisq; cum audierit si terra peccauerit,statim ad procliuem feraẽ intelligentiã, ut terram dicat nominatam pro his qui morantur in terra:uerum sequentia scripturæ istam statim eximent expositionem.Cũ enim peccauerit terra,& in sua peccata corruerit, extenditur manus non super habitãtes terram,sed super ipsam terram, & prima correptione conteritur,ut auferatur ab ea firmamentum panis uidelicet: quasi pœna sit terræ si fames in ea obtineat,ut fruges semini denegenẽ. Nam quomodo homo peccator sine prole & sterilis inter maledictos puniẽ,iuxta id quod in quodam loco scriptum est,ex cõtrarijs enim contraria intelliguntur:& de iusto dicitur,nõ erit sine prole, neq; sterilis in uobis:& peccatores sine liberis & posteritate sui æterna infertilitate damnãtur,ut in domo Abimelech factum est,& earum quarum cõclusit deus uuluam propter peccatum quod Gen.20
in Isaac cõmissum est:sic & terra quodãmodo sine prole & sterilis relinquitur,fame missa in eam.Putas uerum est,hoc quod asserere sermo præludit, non de habitatoribus terræ sed de ipsa terra dicit? Possum paulisper ad altiora cõscendẽs scripturarũ testimonijs approbare,quomodo peccator terra dicaẽ. Dicitur enim ad Adam: Terra es,& in terram Gen.3
ibis.Possumus dicere,quia & nunc delinquens terra peccator sit. Sed econtrario latissimam scripturæ syluam recensens coarctor ad suspicandũ, quia animalis sit terra ista quã cernimus.Si enim hoc quod scriptum est, Qui aspicit super terram & facit eam tremere, Psal.103
iuxta id quod scriptũ est uolumus accipere,intelligimus ad aspectũ dei terræmotus concitari,non quos Iudæi suspicantur. Nam illi asserũt tremorem terræ commotionem eius esse,quod longe à ueritate diuersum est.Et nos quippe solliciti & tremẽtes propter peccata nostra in terra sumus,nec tamen tremor noster corpus cõcutit ad tremẽdum: sicuti & in alio loco dicitur:Super quẽ respiciam(ait dominus)nisi super humilem & quietum Esa.ult.
& trementẽ sermones meos? Ex quo manifestum est mãsuete & humiliter Deo seruientem ad sermones eius mente potius tremere quàm corpore. Et hæc quidem in medio dicta sunt satisfactione eius testimonij quod intulimus,Qui aspicit terram,& facit eam tremere.Accipe autem alia dicta de terra.Offenditur terra ab his qui insidẽt in ea. Quomodo offenditur terra,& quando auersatur ab his qui in se commorantur? Quando fuerint peccatores.Accipe aliud exemplum.Complacebit sibi terra in sabbatis suis.Econtrario enim quædam terræ sabbata nuncupanẽ,in quibus sibi complaceat & lætetur. Necdum Esa.1
dico,Attende cœlum & loquar, & audiat terra uerba oris mei:neq; aliud, Audi cœlum Hier.22
& auribus percipe terra:sed nec Hieremiæ prophetiam,Terra,terra audi uerbũ domini, scribe uirũ istum abdicatum.Multa nos latent propter paupertatẽ memoriæ, propter ingenij tarditatem.Multa sunt quæ condidit Deus rationabilia,& sunt capacia, nõ solum principatus & potestates,& rectores tenebrarum istarum, uerum etiã & in meliore parte thronos,dominationes,& cætera quæ in nostro intellectu Apostolus reliquit dicens: Eph.1
Et super omne nomen quod nominatur non solum in seculo isto, uerũ & in futuro. Aer quoq; animalibus plenus est,secũdum eiusdem Apostoli testimoniũ prædicantis,In quibus aliquando ambulastis secundum seculum mundi huius,secundum principẽ potestatis & aeris spiritus,qui nũc operatur in filijs diffidentiæ.Est ergo terra,& uniuersa animalia,& per partes animalium uarietates.Quando enim offenditur terra,& rursum cõplacet sibi in sabbatis suis,non omnis offenditur,nõ omnis exultat.Quodãmodo enim erudita est cum habitatoribus suis,& didicit sabbata siue in umbra, siue in ueritate iuxta naturæ suæ agere qualitatẽ. Vnde sacratiore quadã intelligentia sabbatismus exerceẽ post septem annos terræ sanctæ,donec cõplaceat deo in ea habitare.Si uerò peccatores in ea

Universidad de Deusto
Biblioteca

fuerint, iam non ultra per septimanas annorum, sed per septuaginta terra sabbatũ gerit. Habemus sermonem de septuaginta annis, tam apud Hieremiã, q̃ apud Danielem sanctis literis consignatum: & futurum est, ut in die iudicij non solum homo, sed etiam uniRom.8 uersa conditio iudicetur. Omnis quippe creatura congemiscit & cõdolet. Si omnis creatura congemiscit & condolet, est autem creaturarũ pars terra & cœlum, & cætera quæq̃ quæ sub cœlo sunt, & quæ super cœlos, & liberabitur omnis creatura à seruitute corruptionis in libertatẽ gloriæ filiorum dei, qui scit & de terra, an secũdum naturam suam in aliquo peccato teneatur obnoxia? Si enim animal est, si rationabilis est, si indiget auditione sermonis prophetici dicentis: Attende cœlũ & loquar, & audiat terra uerba oris mei: & audi cœlum, & auribus percipe terra: cur non dicamus ut inter homines est homo audiens & faciens uerba quæ iussus est facere, & alius est qui audit, & nõ implet quod præcipit, sicut & angelus præuaricator? Angelos enim non custodientes principatũ suũ, sed
Cante lege deserẽtes propriũ habitaculum suũ in iudicio magnę diei uinculis sempiternis sub tenebris seruabit. Quãdo ergo angeli præuaricant, & alij sunt qui Dei præcepta custodiunt, & iudiciũ præstolantur, nõ solum hominũ, uerũetiam Dei, ut frequẽter diximus tam de his quæ in Apocalypsim conscripta sunt, q̃ & ex alijs innumerabilibus, quare inquã non terræ & aeris iudicium sit futurum? Si autem non putas huic disputationi cõsentiendum per quam asserimus omnem creaturã iudicãdam, audi & aliud testimonium de terra. Interrogat Deus Cain, qui occiderit Abel fratrem suum: & post multos sermones quos in
Gen.4 Genesi legimus ad extremum de terra dicit: Maledicta terra quæ aperuit os suum ad excipiẽdum sanguinem fratris tui de manu tua. Ego nec illud prætereo, Maledicta terra in operibus tuis: & econtrario, si quando benedicitur. Legimus & maledictam & benedictam dei uocibus terram. Vides ergo quia merito dicitur: Congemiscit omnis creatura. Et ut ad præcedens reuertar exemplum, offenditur terra in insidentibus sibi. Puto quia terra nos ut mater sustinens, & lætetur super bonis filijs, & doleat super peccatoribus. Ita quippe patri filius insipiens dolor est, & ei matri quæ genuit eum. Et non solum huic patri & matri, de quorum semine orimur, sed & illi matri quæ uere mater nostra est. Accepitq̃ deus humum de terra, & plasmauit hominem. Igitur terra mater nostra est, lætatur quando iustum filium sustinet. Lætabatur terra, ferens Abraham, Isaac & Iacob. Lætabatur terra in aduentu domini nostri Iesu Christi dignam se cernens filij dei sustẽtatu. Quid necesse est dicere de apostolis, & prophetis, cum de domini aduentu scriptum sit, Omnis terra clamat cum lætitia? Confitentur & miserabiles Iudæi hæc de Christi præsentia prædicari, sed stulte ignorant personam, cum uideant impleta quæ dicta sunt. Quãdo enim terra Britanniæ ante aduentum Christi in unius dei consensit religionem? Quando terra Maurorum? quando totus semel orbis? Nunc uerò propter ecclesias, quę mundi limites tenẽt, uniuersa terra cum lætitia clamat ad dominum Israel, & capax est bonorum
Deut.32 secundum fines suos. Statuitq̃ fines gentium iuxta numerum filiorum Israel, & facta est pars domini populus eius Iacob, funiculus hæreditatis eius Israel. Capax est inquã ut animal iuxta partium qualitates, & bonorum actuum, & malorũ, in quibus aut laudem mereatur, aut pœnam. Cum igitur dicitur: Terra quæ peccauerit mihi ut delinquat delictũ, mysterium quoddam significatur. Aliter quippe de habitatoribus, aliter de ea dicit quæ
Matt.24 inhabitatur: Cœlum & terra pertransibunt. Cur cœlum prætergredit, cur terra pertran-
Gen.6 sit, nisi quia trãsitus sui quædam digna fecerũt? Et alio loco: Corrupta est, ait, omnis terra. Quando corrupta est? ante diluuium, non quòd per inundationẽ diluuij sit corrupta. Ait ergo. Terra quæ peccauerit mihi ut delinquat delictum, extendam manum meam et conteram eius firmamentum panis. Extendens deus manum suam super peccatricẽ terram, famẽ immittit in eam. Possum & aliter interpretari, quia terra aliquando delinquat.
Matt.13 Terra quippe est anima nostra, ut in parabola Euãgelij significatur. Anima petra, anima terra bona & fertilis per multam patientiam. Ista igitur terra sæpe peccat, sæpe non peccat. Et siquidem peccauerit, extendit manũ super eam, & cõterit omne firmamentũ panis eius. Ne cõteras omnipotens deus firmamentũ panis ab ista terra nostra, quin potius largire nobis semen tuũ, ut faciat in nobis fructũ centuplũ. Et emittam in eam famem, & tollã de ea hominẽ & pecus. Quomodo possum tam recõditas res in publicũ proferre? unde mihi ut exponere ualeam, cur fames, cur sertilitas, cur abũdantia, cur egestas terræ accidant

ãccidãt? O profundum diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei. Vtrum propter homines & animarũ malitiã immittat fames? an propter angelos quibus sunt cõmissa terrena, si peccauerint accidant ea quæ uidemus accidere? Si autem sunt quidam cœlestis dispensationis ministri qui fructibus præsunt, forte & ppter illos infertilitas terrę eueniat. Plurima enim operum eius in absconsis sunt. Non possumus magnitudinem sapientiæ effari. Arenam maris & pluuiæ stillas, & dies seculi quis dinumerabit? Altitudinem cœli, & latitudinẽm terræ, & profundum sapientiæ, quis inuestigabit? Varie ergo mittitur fames su per peccatricem terram. Et auferam, inquit, ex ea hominẽ & pecus. Aliud est terra, aliud homo, Nam habitatores terræ (ut quidam putant) nunc pro terra non nominat. Si enim habitatores terræ per terram accipi uelit, superfluũ fuerat dicere, auferam ex ea hominẽ & pecus. Gaudet enim terra quando plena est accolis, mœret cum id quod dicitur acciderit. Auferam ab ea hominem & pecus. De quibus si dominus uobis orãtibus ministra uerit sensum (si tamen sensus domini capaces fuerimus effecti) uolumus pauca differere. Quomodo pœna matris est in exilium destinatę priuari filijs, aut certe filios suos ad aliã uidere prouinciam destinari: sic quodammodo mater nostra terra flagellatur pro peccatis suis à deo, quando aufertur ab ea homo & pecus: lætatur quando homines habet: magis autem quando habet homines optimos, & in Dei studijs uiuentes, sicut suprà exposuimus. Dicitur ergo quando terra peccauerit, quasi dicatur, si quando peccauerit mater, auferam de domo eius filium, sic & nunc auferam de ea hominem. Lætatur quippe terra non super bestijs & feris rabidis, sed super pecudibus, quia placida & mãsueta animalia diligit. Et auferam de ea hominem & pecus. Et si fuerint isti tres uiri in medio eius. Quomodo potest in terra peccatrice trium istorum pariter numerus cõmorari? quomodo tã diuersis temporibus uiuentiũ potest inter se uita coniungi? In præsenti legimus in peccatrice terra eos pariter consistere, id est Noe qui in diluuio fuit, & Danielem qui in captiuitate Babylonis cõmoratus est, & Iob qui temporibus patriarcharum & Moysi uixisse perhibetur. hoc enim tempus inuenimus uitæ Iob. Quid ergo possumus dicere? Meminisse debemus (ut sæpe iam diximus) quia ut homo hominẽ generat, & Israel generat Israel. Israel quippe cum esset Iacob, generauit Israel populum. Et inuenimus in scripturis, Israel nomen tam in uno homine, quàm in uniuerso populo dici. Sic non solum Israel Israel, uerum & Ruben generat Ruben, & Simeon generat Simeonem, & Leui Leui, & Iudas Iudam, & reliqui omnes qui in tribu Iuda sunt ab illius stirpe uenientes Iudas nuncupant: & replicatæ sunt scripturæ in tribu Iuda nominibus Iuda. Ea quæ in benedictionibus Iacob, per Moysen de Ruben & Simeon & Leui & Iuda dicuntur & cæteris, non sic conueniunt patriarchis, ut his qui cognomines eorum propter familiæ radicẽ extiterunt. Beniamin lupus rapax ad matutinũ comedit, & ad uesperã dabit escam. Beniamin Gen.49
ille nunquam fuit lupus rapax, Beniamin ille nunquã in uesperã dedit escam: sed is qui natus est ex tribu Beniamin, Hebræus ex Hebræis, iuxta legem Pharisæus, circuncisus octauo die, Beniamin prædicabatur lupus rapax ad matutinũ comedens, quãdo iuuenis fuit: & in uesperam dans escam, quando credens spiritalem præbuit cibũ à se ecclesiis institutis. Igit Beniamin Beniamin generat. Quomodo ergo homo ex homine, Beniamin ex Beniamin, sic Iuda ex Iuda, Ruben ex Ruben nascitur. Ruben quippe uiuat & non moriat, & sit multus in numero. Intãtum nõ erat de patriarcha sermo sed de populo qui de patriarcha descensurus erat. Cur hæc dicta sunt? uidelicet ut præsentẽ locum exponerem de Noe & Daniele & Iob. Quomodo em̃ Israel Israel generat, & Iob Iob, & Ruben Ruben, reliqui reliquos, sic Noe Noe. Et dicam quia de filijs Noe, Sem Noe fuerit, Cam uerò non fuerit Noe. Nec enim habuit similitudinem patris sui. Et ut non omnes qui ex Abraham, filij Abraham: licet sint de semine eius, non sunt filij ipsius, quoniam peccatores sunt: sic hi qui habent similitudinẽ factorum Danielis, Daniel sunt: qui imitantur patientiã Iob, Iob fiunt. Noli ergo dicere, beatus Noe quoniam dignus effectus est ut in diluuio solus eligeretur à domino, & cæteris inundatione pereuntibus cum suis seruaretẽ incolumis: sed cõsidera, quia si & tu feceris ea quæ fecit Noe, eris Noe. Audi saluatorem
Ioan.8 dicentẽ: Si essetis filij Abrahæ, opera Abrahæ faceretis. Igitur si quis filius est Abrahã facit gesta Abraham: si quis filius est Noe, facit opus Noe: si quis filius est Danielis, facit id quod fecit Daniel. Si quis sequit per quod glorioſus effectus est, utputa omnis qui sub-

Universidad de Deusto
Biblioteca

stantiam suam perdit, & sustinēs patienter tam iacturas rerum familiariū quàm mortes fi-
Iob.1 liorū dicit: Dominus dedit, dominus abstulit, ut domino uisum est, ita factū est, sit nomē
domini benedictū in secula: qui incenditur corporis malis, & flagellatur uario malorum
suorum dolore, & nihilominus in ipsis supplicijs glorificat dominū, qui potest respon-
re diuina, & inter cruciatus propheticam uocem emittere, qualē emisit Iob: imitator est
Iob. Atq; ita in hunc modum & Noe, & Daniel, & Iob, in eodem possunt tempore repe-
riri. Quia aūt nūc Ezechiel non de his dixerit q̄s in scripturis lectitamus, uidelicet quos
aut translatio, aut mors de præsenti uita subtraxerit, de alio quoq; loco approbare cona-
Dan.1 bimur. Daniel qui traditus est eunuchorum principi cum Anania, Azaria, Misaele, eu-
nuchus fuit, & est in præsenti dictū: Noe, & Daniel, & Iob filios & filias nō liberabūt, &
reliqua. Fingamus quippe, filios habuerit Noe, quomodo filij Danielis docebunt, quē
eunuchū fuisse ludæi tradunt? Verum quia fertilis & sancta fuit anima illius, & prophe-
ticis diuinisq; sermonibus multos liberos procreauit, idcirco dicitur, si fuerint in tēpore
illo uel isto ut Noe & Daniel & Iob, & ipsi soli saluabuntur. Et nos ergo possumus fieri
Daniel: & ut nō enumerē omnes sanctos, possum esse Paulus si fuero imitator eius dicē-
1 Cor.11 tis, Imitatores mei estote. si cauteriū quo signatus est Paulus habuero, si eandē figurā qua
Gal.4 ille figuratus est in Christo possedero, per quā ut bonus pater aiebat, Filioli mei quos ite
rum parturio donec Christus formet in uobis. Si uerò ex dissimilitudine signaculi coar-
guor, quia aliam formā habuerit Paulus q̄ ego in anima habeā, me ipsum decipio dicēs.
Filius meus es tu, semē Pauli. Noli mirari q̄ filius apostoli fias. Habeto uirtutes, & eris fi-
Ioan.13 lius Christi. Filioli, inquit, adhuc pusillum uobiscum sum. Cum autē fueris Christi, eris &
omnipotētis patris, quia unum sunt unitæq; naturæ. Ad hoc laborat iustus, in hoc studiū
suū omne cōuertit, ut Danielis & Iob & Noe & Abrahæ filius ostendat ad adoptionem
dei, & iam nō uocet hominum nominibus, sed uocabulis filiorū dei. Si ergo fuerint tres
uiri isti. Non indiget spiritus sanctus, ut etiam nunc Noe & Danielem & Iob ostendat.
Tres uiri isti in medio eius. Dicit mihi eruditus auditor: Tres in præsenti nominantur, ser
mo uerò tuus plurimos affirmat, & Daniel & Iob & Noe. Cui sic respondebimus. Om-
nis multitudo similiū unus est, & nō plures qui similes sunt. Nō plura corpora sed unum
1 Cor.12 corpus omnes sumus, iuxta id quod scriptū est: Vos aūt estis corpus Christi, & membra
ex parte. Et saluator noster uenit quærere & saluare qd̄ perierat, in sacramēto nonagin-
tanouē ouium nō errantiū, & unius perditæ. Venit quippe filius hominis quærere & sal
uare quod perierat. Quomodo enim unū corpus plura sunt corpora, & una ouis plures
sunt oues quæ perierant, hoc pacto omnes Noe, Daniel & Iob, in unum Noe & Iob &
Danielem rediguntur. Ipsi in iustitia sua saluabuntur, dicit dominus Adonai. Prius nomen
dei quatuor literarū est, quod interpretatur naturaliter deus. Ergo emittitur propter pec
cata terrę fames: terra uerò secundū omnes sensus quos suprà diximus, & quoscūq; intelli-
gētiæ auditorū reliquimus, ut ex nostris dictis ipsi sibi alias intelligētias reperirēt. Videa
mus autē & aliud opus iræ diuinæ emittentis in terram peccatricē bestias pessimas. Aiūt
etiam ludæi, si quando lupi homines deuorauerint impetum faciētes in domos, & cæte-
4 Reg.17 ræ bestiæ, ut historia refert leones quondam in humanum genus immissos, & alio tēpo-
4 Reg.2 re ursos, istiusmodi deuorationes ex dei indignatione descēdere. Et hūc interim sensum
ut sequamur literam ab altiori intellectu recedentes, nunc sequi uidemus prophetā. Qui
autem spiritalis est, iudicans omnia, & à nullo dijudicatur, cōfidenter dicit multas esse be
stias, quas emittit Deus in peccatricem terram, si tamen terra nostra peccauerit: aduersa
1 Pet.5 rius noster diabolus ut leo rugiens ambulat quærēs quē deuoret. Illa quoq; historia quę
scripturas diligenter obseruantibus in planum se præbet intellectū, istiusmodi habet, si-
gnificationem, quando duo ursi ad paruulos missi sunt, qui contumelias faciebant Pro-
phetæ dicentes: Ascende calue, ascende calue. Vrsi nanq; illi in signo erant aliarū bestia-
rum, quæ uere feræ, uere sunt rabidæ, quæ mittuntur in hanc peccatricem terram. Procul
autem absit à nobis, ut bestiæ ad nos pro dei ultione mittātur, quin potius in oratione di
camus, Ne tradideris bestijs animam cōfitentem tibi. Ego noui perseuerantes in fide iu-
stos feris traditos, & laceratos ab eis consummasse martyriū, nec tamē beatos esse desis-
se. Non enim bestijs fuerant traditi spiritalibus & inuisibilibus, quæ lacerant animas pec
catorum & dentes suos in impiorū corda defigunt. Quemadmodū enim si pastor ex ore
leonum

leonum euellat duo crura ouis, uel extremum auriculæ, ita euellentur filij Israel. Tradi- Amos 3
tur ergo aliquando terra bestijs ad euersionem, ut auferatur ab ea homo & pecus. Et ob-
serua diligēter differentias comminationum. In prima comminatione famis, ait: Ipsi soli
saluabuntur Noe, Daniel & Iob. In secūda uerò ubi bestias immissurum se esse testatur,
filij & filiæ nuncupatæ sunt. Veruntamen ipsi soli salui erūt, dicit Adonai dominus. Qui
locus dupliciter intelligitur. Ac primum secundum cōmunem sensum exponamus, ob
nonnullorum insipientiam, qui sensum animi sui, Dei esse asserūt ueritatem, & frequen-
ter dicunt: Futurum est ut unusquisq; nostrum precibus suis eripiat quoscunq; uoluerit
de gehenna: & iniquitatem introducunt ad dominum, nō uidentes quod iustitia iusti su
per eum erit, & iniquitas iniqui super eum, & unusquisq; in proprio peccato morietur,
& in propria iustitia uiuet. Nihil mihi conducit martyr pater, si non bene uixero & or-
nauero generis mei nobilitatem, hoc est testimonium eius & confessionem qua illustra
tus est in Christo. Nihil prodest ludæis dicentibus, nos de fornicatione nati non sumus, Ioan.8
unum patrem habemus dominum. & post modicū, Abraham pater noster est. Quæcūq;
dixerint, quæcunq; sibi assumere uoluerint, si non habuerint fidem Abraham, incassum
gloriantur. Neq; enim ideo saluabuntur quia sunt filij Abraham. Quoniam ergo quidā
non recte opinantur, necessario interposuimus etiam sensum literæ dicentis, Filios & fi-
lias non liberabunt Noe, Daniel & Iob, sed ipsi soli salui erunt. Nemo nostrum confidat
in iusto patre, in matre sancta, in fratribus castis. Beatus homo qui spem habet in semet-
ipso, & in uia recta. Ad eos autem qui in sanctis fiduciam habent, non incongrue proferi-
mus exemplum: Maledictus homo qui spem habet in homine. Et illud: Nolite cōfidere Hier.17
in hominibus. Sed & aliud: Bonum est cōfidere in domino, quàm confidere in principi- Psal.145.118
bus. Quod si necesse est in aliquo sperare, omnibus derelictis speremus in domino, dicē
tes. Si constiterint aduersum me castra, non timebit cor meum. Cum hæc se ita habeant, 26
etiam alia nobis quæstio oboritur, quam diligenter debemus excutere, ut scripturarū ue
ritas eluceſcat. Quare cum tanti sint iusti, nunc tantūmodo tres nominantur, Noe, & Da
niel, & Iob? Audiui quondam à quodam Hebræo hunc locum exponēte atque dicente,
ideo hos nominatos, quia unusquisq; eorum tria tempora uiderit, lętum, triste, & rursum
lætum. Vide Noe ante diluuium, considera mundum integrum: & eundem post Noe in
totius orbis naufragio solum cum filijs suis & animalibus in arca seruatū: considera quo
modo post diluuiū egressus sit, & plantauerit uineam, quodammodo secundi rursus or-
bis creator existens. Talis est iustus, uidit mundum ante diluuiū, hoc est ante consumma
tionem: uidit mūdum in diluuio, in corruptione & in interitu peccatorū, quæ in die sunt
euētura iudicij: rursum uidebit mundum in resurrectione omnium peccatorū. Dicit mi-
hi aliquis, Concedo de Noe ut tria tempora uiderit, quid respondebis mihi de Daniele?
Et hic ante captiuitatē in patriæ floruit nobilitate, & deinceps in Babylonem translatus
Eunuchus effectus est, ut manifeste ex libro ipsius intelligi potest: uidit & reuersionem
in Hierusalem. Vt autem probetur quòd ante captiuitatem in Hierusalem fuerit, & post
captiuitatem Eunuchus effectus sit, assumamus id quod ad Ezechiam dictum est: Acci- Esa.39
pient de filijs tuis, & facient spadones in domo regis. Deinde post septuaginta annos in-
uenitur deprecans deum, ut cōpleto iam tempore captiuitatis rursum ingrediatur Hie-
rusalem. Habemus orationem eius in uolumine proprio conscriptam, nec tamen possu-
mus inuenire ubi sit mortuus. Vidit ergo tria tempora ante captiuitatem, in captiuitate,
& post captiuitatem. Talis iustus est. Videamus autem an & Iob tria tempora habuerit.
Fuit quidem locuples: erāt quippe ei oues septē milia, cameli tria milia, iuga boum quin- Iob.1
genta, & supellex multa ualde, filij septem, filiæ tres. Deinde accepit potestatem diabo-
lus aduersus eum. Vide tempora commutata. Diues in liberis pater, repente orbus effi-
citur: diues in censu dominus, ad ultimam deducitur egestatem. Ecce duo tempora. Post
hæc apparet ei dominus, & loquitur ei de nube, & ipse Iob ea quæ sunt in libro eius scri-
pta respondit. Igitur in primo tēpore dei laudibus prædicatur: in secundo tentationi tra-
ditur, & sæuissimo hulcere percussus à pedibus usq; ad caput tristia & dura perpetit. Ad
extremum factæ sunt ei oues quatuordecim milia, cameli sex milia, iuga boum mille, asi- Iob.ult.
næ pascentes mille, & nascuntur ei filij septem, & filiæ. Atque ita & in Iob tria tempo-
ra deprehendimus, quæ in iustis hominibus reperimus. Tria uident iusti tempora, præ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sens, & commutationis quando iudicaturus est Deus, & futurum post resurrectionem mortuorum, id est uitæ cœlestis perpetuitatem in Christo Iesu, Cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Homilia Quinta. De eo ꝙ quatuor ultiones pessimæ, id est gladius, fames, bestiæ malæ & pestilentia inducunt̃ super terrã peccatricem: Et de parabola qua dicitur, Fili hominis quid fiet ligno uitis. Cap. XIIII & XV

FAMES quæ propter peccatricem inducitur terram, iuxta possibilitatem nostrarum uirium discussa est, & post famem de bestijs pessimis diximus quas immittet deus super peccatores. Quatuor enim ultiones in principio proposuimus, è quibus reliquæ duæ sunt de romphæa & de morte. Et in prima quidem filiorũ & filiarum nomen tantum est, in secunda uerò & tertia quam nunc conamur exponere, filiorum & filiarum nomen annexum est, id est in romphæa, qua corruunt qui cæde eius digna fecerunt. Quis est ergo iste gladius, id est romphęa quam nos formidare debemus nequando mittatur super terram nostram, super terram quam figuraliter exposuimus, ut & nobis necesse sit transire per gladium duplex aliquid habentẽ in pœna? Habitus quippe ipsius gladij diuidit & secat eum in quem infertur: si uerò ad acumen aciei eius etiam tactus ipse pœnalis est, dupliciter torquetur qui hoc gladio puniendus est. Scriptum est enim: Statuit igneam romphæam, & Cherubim custodire uiam ligni uitæ. Et quomodo si gladius acutus & candens inferatur in corpus, duplicem tribuit cruciatum, adustionis, & cædis: sic & romphæa quæ ad custodiam paradisi statuta memoratur, quam nunc ob expositionem gladij præsentis assumpsimus, duplicia infert tormenta, dum adurit & diuidit. Vt autẽ necessarium aliquid ex quibus deus sensum nostrum illuminat in loco pręsenti interponamus, accipe exemplum. Aiunt studiosi medicinalis disciplinæ ad quasdam corporum curationes necessariam esse non solum sectionem ferri, uerumetiam adustionem. Nam ad eos qui canceris ueterno computrescunt, candentem siue nouaculę laminam siue quodcunq; acutissimi ferri genus adhibent, ut per ignẽ radices canceris euellantur, per incisionem autem putrida caro truncetur, & uia pateat medicaminibus inijciendis. Quis putas nostrum canceris (ut ita dicam) habet simile peccatum, ut non ei sufficiat aut simplex acumen ferri, aut sola ignis adustio, sed utraq; adhibeant̃, quo urat̃, et secetur? Audi saluatorem rationem ignis & ferri in duobus locis significãtem. In alio loco ait: Non ueni mittere pacem super terram, sed gladium. In alio uerò, Ignem ueni mittere super terram, & utinam iam ardeat. Igitur defert utrunq; Saluator, gladium & ignẽ, & baptizat quæ non potuerunt spiritus sancti purificatione purgari. Sacramenta diuina sunt, & ineffabilia, & soli deo cognita, plus tamen in gratiarũ donatione, quàm in tormentorum uarietatibus cõstituta. Neq; em̃ medici ex disciplina artis suæ rationabiliter eos quibus medentur secant urunt, dantq; poculũ amarissimi temperamenti, multaq; alia prout causa postulat faciunt: Deus autem uniuersitatis dominus sine rationabili quadam sapientia, & sine dispensatione digna maiestatis suæ pœnas tantum infert peccatoribus. Neq; enim, ut existimant, ad hoc tantum adhibet supplicia ut torqueat, sed quasi pater scit uulnera omniũ nostrum, scit qua ex causa quod hulcus natum sit, quæ putredo infelicis animæ ex quo ducat̃ exordio, qualis species doloris ex quo peccato ueniat: scit & formas, & modos, & numeros peccatorũ, qui semel, bis, terq; peccauerit, qui in una specie delictorum sæpe ruit, qui in diuersis uitiorum speciebus singulis tantum uicibus errauerit. Hæc omnia nos iuxta sapientiã dei quærere, secundũ illud quod scriptum est, Scrutans corda & renes deus, & supplicia quę ab eo irrogãtur sic intelligere, quasi digna deo & conuenientia dispensationi eius, nos uult, non tantummodo cruciari. Omnia quippe ad hoc condidit ut essent, & salutares fecit generationes mundi, & non est in eis medicamentũ perditionis. Sed quia quod ille uoluit nos contemnẽdo non fecimus, & ille quod cupierat non exercuit in nobis. Disputatio nos coegit ut aliquid de pœnarũ specie diceremus, quæ inferunt̃ ad terram. Debemus autem nosse, quia non statim ubi fames fuerit, sequat̃ & mors. Potest quippe fieri ut aliquis famem sustinẽs perseueret in uita, licet inedia, & squalore, & macie discrucietur. Potest fieri ut immissis bestijs malis statim non omnes pereant, fugæ auxilio reseruati. Potest euenire ut cædente romphæa, cesset interitus.

Gen. 3

Matt. 10
Luc. 12

Modo

Modo uulnerantur quidam & secantur, & ut ita dicam, crebris ictibus cõfundũtur, nec tamen pereunt. Idcirco nunc pœna nouissima in enumeratione pœnarũ mortis infert̃. Istiusmodi quiddam & sacratissimus Apostolus sentiẽs, loquebatur: Nouissimus inimicus destruetur mors. Audebo dicere, sed nouissimus inimicus destruetur mors. Fuit quidam ante mortem inimicus, id est romphæa: fuit quidã ante mortẽ inimicus bestiæ pessimæ: fuit quidam ante bestias pessimas inimicus fames. Hæc omnia inimica sunt religionis inimicis. Si em̃ non uis amicos fieri deo inuitãti te ad reconciliationem, & dicẽti per Apostolum: Obsecro uos per Christũ reconciliari deo, quid de deo causaris, cum in causis sub inimicorũ imperio esse uoluisti? An ignoras idcirco deum in Aegypto immisisse furorẽ, & iram, & angustiam, immissionẽ per angelos pessimos, quia inimici illius erãt, & ab eius aduersario regebantur? Procul autem absint à nobis quatuor istarũ supplicia pœnarũ, fames, bestiæ pessimæ, gladius, mors. Quicquid enim horũ fuerit illatũ, ad eos uenit qui inimici dei sunt: amicos eius præterit, neq; ausum est eos cõtingere qui de eius necessitudine gloriãtur. Et quomodo de igne bene creditũ est scripturis testantib. quia transeant per eum iusti, & non comburantur: uniuscuiusq; enim opus quale sit, ignis probabit: sic & in his supplicijs inueniatur aliquis Daniel, Noe, & Iob, & nihil pœnarũ sustinebit. Hæc specialiter per singula supplicia exposuimus, quę in extrema parte in unum Propheta consocians, ait. Hæc dicit Adonai dominus: Si autẽ quatuor uindictas meas pessimas romphæã, & famem, & bestias pessimas, & mortem immisero. Quòd? Non super terram, sed super Hierusalẽ. Terra enim si puniatur, sufficit ei una correptio. Si autẽ corripiatur Hierusalem, super quam inuocatũ est nomen dei, quatuor ei cruciatus pariter inferuntur. Multo nobis utilius fuerat diuino non credidisse sermoni, quàm post credulitatem adhuc rursum ad peccata conuerti quæ ante cõmisimus. Considera enim quõ scriptura super terram singillatim supplicia dicat inferri, & nõ apponat quam terrã: quãdo uerò ad Hierusalẽ ueniat: Si autem & quatuor uindictas meas pessimas, romphæã, & famem, & bestias pessimas, & mortem immisero in Hierusalẽ: nos indicans Hierusalẽ, quia peccãtes quidem nos Hierusalẽ sumus quæ destruitur, in pręceptis uerò permanẽtes, Hierusalẽ dicimur quæ saluatur. Omnes lamẽtationes quas legimus in Hierusalem, omnes querimoniæ quibus eam plangit deus, ad nos pertinent qui gustauimus sermonẽ dei, & postea mandatis eius cõtraria fecimus. Non plectit̃ Salomonis iura contẽnẽs, nõ sic punit̃ Lycurgi scita destituẽs. Aliud suppliciũ est eius qui legem dei per Moysen traditã conculcat & despicit: maxima omniũ est eius pœna qui præcepta filij dei ꝙ nihilo duxerit. Irritam enim quis faciẽs legem Moysi, sine ulla miseratiõe duobus uel tribus testibus moritur, quãto magis putatis deteriora supplicia mereri illum qui filiũ dei conculcauerit? Hi ergo quos enumerauimus filiũ dei nõ cõculcauerunt, sed tantum legem dei ingressi sunt, maximeq; hi qui ante aduentũ domini fuerunt. Sed neq; hi qui crucifixerũt Saluatorẽ meũ rei sunt ingentis pœnæ, sicut hi quibus ait Apostolus: Filiũ dei cõculcans, spiritui gratiæ contumeliã faciẽs: & si quid aliud significat in eo loco in quo eorum peccata replicat, qui post fidem in deũ peccauerunt. Hæc propter quatuor ultiões pessimas quæ inducunt̃ super Hierusalem. Et omnes quidẽ qui didicimus diuinas scripturas, siue bene, siue male uiuamus, Hierusalẽ sumus. Si male uiuimus, illa Hierusalem quæ cruciatibus punit̃, & sustinet quatuor ultiones: si bene, illa Hierusalẽ quæ in dei sinu requiescit. Et est magna distãtia ut in reliqua terra sic & in ipsa Hierusalẽ. Oẽs em̃ qui in ecclesia peccatores sunt, qui sermonẽ dei gustauerũt, & transgrediunt̃ eum, merent̃ quidem supplicia, uerum pro modo graduũ unusquisq; torquebitur. Maiorẽ pœnã habet qui ecclesiæ præsidet, & delinquit. An nõ magis misericordiã promeretur ad cõparationem fidelis, catechumenus? Non magis uenia dignus est laicus, si ad diaconũ cõferatur? Et rursum cõparatione presbyteri, diaconus ueniam plus meret̃? Quæ aũt sequãtur, me tacente cognoscitis. Idcirco formidans iudiciũ dei, & ante oculos mihi ꝓponẽs illum iudiciũ ordinẽ qui in scripturis continet̃, recordor dicti illius: Pondus ultra te ne leues. Sed & illud: Noli quærere fieri iudex, ne nõ ualeas auferre iniquitates. Quid mihi ꝓ dest qa prior sedeo in cathedra resupinus, honorẽ maioris accipio, nec possum haberedi gnitate mea opera cõdigna. Nõne maiori pœna cruciabor, qa honor iusti mihi ab oẽibus deferẽ, cũ peccator sim? Necessariũ fuit diligentius retractãtem ea quæ de quatuor

Ecc. 7

Universidad de Deusto
Biblioteca

terræ ultionibus dicebãtur,id addere,quod Hierusalem quippe erat in tribu Beniamin: & sacerdotes tẽpli,& leuitæ qui dei ministerijs seruiebãt, & cæteri ordines quos scriptu rarum sermo cõprehendit,in ea morabant. Hæc accipit quatuor ultiones pessimas,quę non sunt similes in his qui in ea habitant. Neq; enim eodem modo & ad populũ,& ad leuitas comminatio dirigitur. Israelites enim peccãs in Israeliticum delictum corruit. Qui autem maior est ab Israelita,quanto nobilior fuerit in ordine idẽ leuites & sacerdos,tan to maiora supplicia sustinebit. Si autem princeps sacerdotum peccauerit,dicit ad eũ He li consacerdos suus: Si delinquens peccauerit uir in uirum,orabunt pro eo: si autẽ in do minũ peccauerit,quis orabit pro eo? Hæc in expositionem eius sermonis, quo cõminabantur & singulæ specialiter in peccatricem terram ultiones,& pariter cõgregatæ in in felicem Hierusalem. Videamus autem & sequentia scripturæ. Quæ cum in parabola audierit propheta,nos tãtum sensum debemus exponere, ipsum testimonij ordinem dere linquentes,& auditorem mittentes ad librũ. Lignũ uitis ut in fructu est honorabilius lignis omnibus,maxime his quæ in saltu fructificant,sic ad cætera opera inutilius omnib. lignis est. Et uascula quædã possunt fieri, & in diuersa opera necessarij usus ad ministrãdum: de palmitibus autem uitis non solum uas aliquod & in opus utile quid fieri nõ potest,sed neq; paxillus quidem est utilis. Ait ergo sermo diuinus,quia ut palmes uitis honorabilior fit cæteris lignis si afferat fructus,sic ab omnib. inferior iudicetur,si id nõ habeat unde præcellit: atq; in hunc modum eos qui imbuti sunt eloquijs dei honorabiliores esse omnibus,& quocunq; modo in uineæ positos dignitate,cum afferãt fructus,bo tros salutis. de qua scriptũ est: Ego uerò te plantaui uineam fructiferã,totã ueram. Et alibi: Vinea domini domus Israel est. Et rursum: Vineam de Aegypto transtulisti,& reliqua. Si autem non attulerint fructus, intantum ut à deo dici possit,quomodo cõuersa es in amaritudinẽ uitis alienæ? tũc multo deteriores inueniri ab his lignis, quæ licet utiliora sint,tamen suos afferunt fructus. Quomodo enim præcellunt ligna syluarum uineas inferaces,eodem modo intra quandam dispensationem sapientiæ diuinæ ex lignis utilioribus aliqua domui necessaria fabricantur. Neq; uerò turberis,putãs nos extra scripturas affirmare quod dicimus,futurũ esse ut de lignis syluæ aliquid utile fiat, id est de me ipso si non attulero propríos naturæ meæ fructus. Si quidem & apostolus imaginẽ quandã eorum uasorum quæ sunt in humana conuersatione assumit dicẽs: In magna autem domo nõ sunt tantũ uasa aurea,& argẽtea,sed & lignea,& fictilia (Nota qa uasa lignea nũcupauerit) & alia quidem in honorem,alia uerò in contumeliam. Ista uasa lignea quæ esse in magna domo apostolus prædicat,nõ sunt facta de uitibus,nõ de palmitibus uinearũ,sed ex alijs lignis,quæ utilioris ordinis in nemoribus fructificauerunt. Quantũ ergo malum est & quale discrimen ut ligna quõdam utilia inueniant in magna patrisfamilias domo,& palmes uitis meæ inutilis in domo sit,& in ignem proijciatur? Hoc enim scriptũ est,quia annuam putationem eius cõsumat ignis. Hęc in Ezechielem. Saluator uerò huius parabolæ sensum in Euangelio ita perstrinxit,dicẽs: Ego sum uitis,uos palmites,pater meus agricola. omnem palmitem qui in me manet et fructũ affert,pater meus putat, ut fructus maiores afferat: palmitẽ qui manet in me & fructum nõ affert,pater meus excidit,& in ignem mittit. Vides uicinitatem utriusq; sermonum? Vides quomodo pater excidat,& in ignem iaciat? Nos insensati quasi negligenda quidem scriptura sit, nolentes ea discere quæ nobis incutiant metũ,sed ea audire cupiẽtes, quæ prurientibus auribus cutiũt uoluptatem,libenter audimus quæ nos subuertãt,quæ decipiant. Qui dicit proximo suo ignoscit nobis peccata nostra deus, si quidẽ & in talibus sacramẽtis ludimus, uicissim nobis pollicẽtes,mappam mittet deus. Et quia bonus est,& omniũ peccata dissoluit,oportebat nos sedere,& sollicito corde dicere: Si heri peccauimus,hodie pœnitẽtiam agamus. Verum huic palmiti (animal quippe est) qui dicit: Potẽs est deus & bonus agricola,qui nõ me excidat,& in ignem mittat,respondebit agricola: Sed si talis est palmes ut frustra sit in uite,nunquid poterit relinqui? Nónne si dimittatur impediet uitem, ne pro sicco palmite uitides & fructuũ feraces afferat palmites? Quomodo enim boni agricolæ est excidere,& cõputare quæ sicca sunt,& tradere in escam ignis infructuosos ramos: sic boni dei est de omnib. uitib. infructuosos palmites amputare, & igni tradere in perditionem. Verum nos ipsi nos ludimus,& decepti pariter ac decipiẽtes uolumus magis

1 Reg. 2

Hier. 2
Esa. 5
Psal. 79

2 Tim. 2

Ioan. 15

magis errare cum plurimis quàm ab errore conuerti: cum magis id quærere debeamus quod ædificet,quod timorem dei augeat,quod ad pœnitentiam reuocet, quod in confessionem sceleris adducat, quod nos faciat diebus ac noctibus cogitare quomodo domino placeamus,ut fiamus in uera uite Christo Iesu fructiferi palmites, & radici eius adhærentes: Cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Homilia VI. De eo quod dicitur: Fili hominis notas fac Hierusalem abominationes suas. usq; Effudisti fornicationem tuam in omni transitu. Cap. XVI.

CONSIDERANTI mihi constantiam prophetarum,miraculum subit, quo modo uere credentes deo magis quàm hominibus contempserint mortem, pericula,contumelias,& omnia quæ passi sunt ab eis qui arguebantur, dum uoluntati dei in prophetatione deseruiunt. Admirabar quõdam Esaiam antequam cõpararem Ezechieli,& obstupescebam quomodo diceret: Audite sermonẽ domini principes Sodomorũ,attendite legem dei populus Gomorræ. Quo mihi multitudinem sacrificiorum uestrorum,dicit dominus? Dicebat enim hæc cum posset dicere,uel tacere. Neq; enim (ut quidam suspicantur) mente excidebant prophetæ, & ex necessitate spiritus loquebantur. Si alij (inquit Apostolus) reuelatum fuerit sedenti, prior taceat. Ex quo ostenditur potestatẽ habere eum qui loquatur, cum uelit dicere, & cum uelit tacere. Et ad Balaam dicitur: Veruntamen uerbum quod immitto in os tuum, hoc observa loqui: quasi potestatem habente eo, ut accepto uerbo dei diceret, seu taceret. Quid est ergo quod in Ezechiele admiror? Quia cum ei fuisset imperatum ut testaretur,& notas faceret Hierusalem iniquitates eius, non posuit ante oculos eius periculũ quod ex prædicatione erat secuturũ,sed ut dei tantum præcepta seruaret,loquutus est quæcunq; mãdauit. Esto,sit mysteriũ,sit reuelatio sacratæ intelligentiæ de Hierusalem,& his quæcunque super eam dicuntur: attamen prophetans & fornicationis illã arguit, quia diuaricauerit pedes suos omni transeũti,maledica uoce testatur,increpat scelerũ ciuitatem. Sed quia confidebat dei se facere uoluntatem,paratus & mori & uiuere, loquebatur intrepidus. Videamus ergo ipsam prophetiam,& primo quidẽ quomodo in potestate sit positum Prophetæ utrum dicat an non,consideremus. Factus est sermo domini ad eum, dicens: Fili hominis testificare Hierusalẽ iniquitates eius,& dices. Hęc dicit dominus. Nõ in necessitate aspiratiõis,sed in uolũtate dicentis, dominus posuit ut testificaret ad Hierusalem iniquitates eius,& ait: Dices. Quid dices? Hęc quę sequuntur. In Propheta erat audiente Dices,utrum diceret nec ne,quomodo fuit positũ in Iona. In potestate quippe eius erat audientis: Dic,adhuc tres dies & Niniue subuertetur,si uelit dicere uel tacere. Et quia in arbitrio eius positum erat,& noluit dicere,uide quanta eum sunt consequuta postea: periclitata est nauis propter eum,sorte repertus est latens,cetus deuorauit abiectum. Hi ergo prophetę quicunq; post Ionam fuerunt,considerantes forsitan ea quę uenerunt ei,siue alijs prophetis,uidebãt quoniam ex omni parte angustiæ eis imminebãt: secundum seculũ persecutio,si dicerent uera: secundũ dominum offensa,si timentes homines proferrent falsa pro ueris. Idcirco testificatus est Ezechiel,& notas fecit Hierusalẽ iniquitates eius,& dixit. Hæc dicit dominus: Radix tua & generatio tua de terra Chanaan. Pater tuus Amorræus,& mater tua Cethea. Quæ ciuitatũ sic fuit elenata,& altum sapuit in mundo ut ciuitas dei? Et tamen hæc ipsa sibi magna promittens, quasi proxima dei,& ciuitas eius,quia peccauit, arguit à spiritu sancto ut degener & extranea. Pater eẽ eius Amorræus,iam non deus. Quandiu non peccauit,pater eius erat deus: quãdo uerò peccauit,pater eius Amorræus factus est. Quandiu non peccauit,pater eius spiritus sanctus fuit: quando peccauit, mater eius Cethea facta est. Quãdiu non peccauit,radicẽ habuit Abraham,& Isaac,& Iacob: quando peccauit,radix eius Chananæa facta est. Sæpe miratus sum id quod dictum est à Daniele ad presbyterũ peccatorẽ, cui pro peccato nomen imponens,semen inquit Chanaan,& non Iuda. Magnus quidẽ Daniel cõstantissime presbyterũ peccatorẽ semen Chanaã appellãs,& nõ Iuda. Maior uerò cõparatione eius Ezechiel,nõ uni presbytero,neq; duobus hominib. natiuitatẽ obijciẽs cõtumelio sam,sed radix inquiẽs tua & generatio tua de terra Chanaã. Pater tuus Amorræus,& mater tua Cethea. Quia Hierusalẽ multa peccata cõmisit,ideo increpans illã propheta, nõ uno

Esa. 1

1 Cor. 14

Num. 22

Ion. 3

Dan. 13

Universidad de Deusto
Biblioteca

uno,neq; duobus,sed tribus nominibus insigniuit. Septẽ in Geneſi gẽtes enumerant̃ à deo in uno loco quem tradidit filijs Israel. Septem aũt hæ sunt. In terram, inquit: Chananæorum,& Amorræorũ,& Cethæorum, & Pherezæorũ,& Euæorum, & Gergeſæorũ, & Iebuſæorũ. Si possibile fuisset & septem istas congregare, ut per eas ignobilitatẽ peccatricis Hierusalẽ exprobrare, feciſſet utiq; Propheta. Nunc uerò quid fecit? Amorræũ elegit ex septem,& Chananæũ,& ait habere cõmunionem peccatricẽ Hierusalẽ, quippe ad Chananæũ iuxta radicem & natiuitatem, proprie ad Amorræũ secũdum patrem, proprie ad Cetheum secundũ matrem. Si in Hierusalem tãta dicunt̃, de qua tam grãdia & tam mira conscripta sunt, quæ ei sunt repromiſſa, quid futurũ est miſero mihi ſi peccauero? Quis mihi erit pater? aut quę mihi erit mater? Tantæ taliscq; Hierusalẽ radix & generatio de terra Chananæorũ, pater eius Amorræus,& mater Cethea nuncupat̃. Ego ſi peccauero, qui in Christo Ieſu credo,& tanto me magiſtro tradidi, quis mihi futurus est pater? Non utiq; Amorræus, ſed nequior quidã pater. Quis est iſte? Quiuis qui peccatũ facit, ex diabolo natus est. Et iterũ: Vos ex patre diabolo estis. Si igit̃ Hierusalẽ dicit̃ de radice & natiuitate terræ Chananææ, quid dicet̃ ad nos? Inueniuntur & nobis patres q̃ nos generant in peccatis. Vt enim ſi bonus fuero,& in optimo actu conſtitutus, dicit mihi Ieſus: Fili dimittunt̃ tibi peccata tua. dicit mihi Paulus diſcipulus Ieſu: In Christo eñ Ieſu per euangeliũ ego uos genui: ita ſi factus fuero peccator, generãs me in peccatis diabolus,& aſſumens ſibi eam uocẽ qua pater deus ad Saluatorẽ locutus est, dicit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Et alij aũt plures patres mei erũt, ad quos iturus ſum. Vnuſquiſq; ad ſuos proficiſcitur patres. Si quis est ab Abrahã, dicitur ad eum: Tu aũt uade ad patres tuo cum pace educatus in ſenectute bona. Si quis uerò egredit̃ de ſeculo nõ cum pace, ſed cum peccatorũ bello,& ſenectute non bona, inueteratus dierũ malorum, utiq; dicitur ad eum: Tu aũt uade ad patres tuos cũ bello, nutritus in ſenectute mala. Docemur à deo ſub alijs nominibus quid facere debeamus. In qua die nata es, nõ alligauerunt manus tuas, ſiue non est exciſus umbilicus tuus. In Hebræo quippe ſic habet̃: Non est exciſus umbilicus tuus. Allegorice inducit Hierusalẽ quaſi puellam ab infantia genitam. Quæ aũt de Hierusalẽ dicunt̃, ſciamus ad omnes homines qui in eccleſia ſunt pertinere. Primum eius tempus tale est, ſecundũ quale deſcribitur: procul aũt abſit à nobis & tertium tempus tale habeamus, quale dicitur ad Hierusalem: Omnes enim q̃ primum fuimus peccatores, Hieruſalem uocamur à deo, & habemus ea quæ prima dicuntur. Secũda aũt ſi poſt uiſitationem & notitiam dei perſeuerauerimus in peccatis, ad nos pertinẽt. Tertia uerò mala quæ penitus deteſtamur, ſecundum ordinem proſequemur. Nunc ut ad primum redeam, ſcriptũ est quaſi de Hierusalẽ: In qua die nata es, non est exciſus umbilicus tuus. Adiutorio dei indigemus, ut poſſimus umbilicũ non præciſum peccatricis Hierusalẽ inuenire, aut certe præciſum umbilicũ eius q̃ nõ peccauit exponere. Si ue igit̃ Hierusalẽ, ſiue cuiuſcunq; alterius de alia ſcriptura quæro umbilicũ, ut ſpiritalibus ſpiritalia cõparans, inueniam quomodo non ſit præciſus umbilicus Hierusalẽ. Scriptũ est in Iob, de dracone: Virtus eius in umbilico, & fortitudo eius ſuper umbilicũ uentris. Scio ex his quæ mihi gratia diuina largita est, cum præſentẽ locum exponerẽ, me dixiſſe, quòd draco ſit fortitudo contraria. Iſte est enim draco, ſerpens antiquus qui uocat̃ diabolus,& ſatanas decipiens orbem terrarũ uniuerſum. Iſtius fortitudo in umbilico est. Nec dubiũ: Nam principium malorũ omniũ in lumbo uerſatur. Et ideo adhuc in lumbo patris conſtitutus qui naſciturus erat refertur, quia in lumbos ſemina humana collecta ſunt. Fortitudo ergo cõtraria ubicunq; ſunt ſemina, ibi inſidiarũ ſuarum uim conatur oſtẽdere. Aduerſum maſculos uirtus eius in lumbis est, aduerſum fœminas, uirtus eius in umbilico uẽtris est. Et uide quomodo honeſte uiri mulieris q; genitalia obtectis nominibus ſcriptura nũcupauerit, ne per ea uocabula quæ in prõptu sunt, turpitudinẽ ſignificaret. Si intellectũ est exemplũ quod protulimus de Iob, intellige mihi quia ut in uiro præputium circũciditur, ſic in fœmina umbilicus amputat̃. Cum enim pudica fuit mulier,& mũdis uſa mutationibus fœminarũ, ſcilicet ne in ſordidas res,& in peccatorum turpitudines ruat, tũc umbilicus eius abſciſus est. Si uerò peccauerit, nõ est umbilicus eius abſciſus. Increpat ergo Hierusalẽ quaſi mulierẽ cui nõ ſit præciſus umbilicus. Septuaginta interpretati ſũt in hoc loco: Nõ alligauerũt ubera tua, ſenſum magis eloquij exponẽtes q̃ uerbum

Ioan.8
Matt.9
Pſal.2
Gen.25
Iob 40

uerbũ de uerbo exprimẽtes. Vbera aũt in Canticis canticorũ aſſumpta sunt in cogitationum tuarũ & mẽtis loco. Quia bona ubera tua ſuper uinum. Et recubuit ſuper pectus Ieſu, ubi ubera tua sunt, is qui communionem intellectuum eius habiturus erat. Quando ergo ſenſus est rigidus,& notio obſtricta atq; ſolida, nec defluit ſermo, manifeſtũ est quia alligata sunt ubera tua. Cum uerò ea quæ dicuntur, diſſoluta sunt, & defluunt, non sunt ubera alligata. A qua non es lota in ſalutem. Videamus ea quæ sunt in Hieruſalẽ, ne forte & in nobis reperiantur. Verbi gratia dictum ſit: Est quædã mulier nunc lota, uerũ quæritur an & ſalutem: ut & nos timeamus propter hoc quod ait in ſalutẽ. Non lauantur omnes in ſalutem. Qui accepimus gratiã baptiſmi in nomine Chriſti, loti ſumus: ſed neſcio quis lotus ſit in ſalutem. Simon lotus est,& baptiſma cõſequutus perſeuerabat in Philippi ſocietate: uerum quia nõ erat lotus in ſalutem, cõdemnatus est ab eo qui in ſpiritu ſancto dixit ad eũ: Pecunia tua tecum ſit in perditionẽ. Ingentis est difficultatis eum qui lauatur lauari in ſalutẽ. Attendite catechumini, audite, & ex his quæ dicuntur, præparate uoſmetipſos dum catechumeni eſtis, dum necdũ eſtis baptizati,& ueniatis ad lauacrum,& lauemini in ſalutem, nec ſic lauemini ut quidã qui loti sunt, ſed non in ſalutẽ: ut qui accipit aquam,& nõ accipit ſpiritũ ſanctum. Qui lauat̃ in ſalutem,& aquam accipit & ſpiritũ ſanctum. Quia non fuit Simon lotus in ſalutẽ, accepit aquam, & non accepit ſpiritũ ſanctũ, putans quia poſſit donũ ſpiritus pecunia cõparari, in qua nõ est lotus in ſalutẽ. Ad omnem animam peccatricẽ quæ uidetur credere, iſta dicuntur quæ nũc dicta legimus ad Hierusalẽ, ut non ad maiora conſcendẽ,& ea quærã quę ultra meas uires sunt & ingenium. Neq; ſale ſalita: Et hoc crimen est Hieruſalem, quia nõ fuerat digna ſale dei. Ego ſi credidero dño meo Ieſu Chriſto, ipſe me ſal faciet, dicetq; mihi: Vos estis ſal terræ. Si credidero ſpiritui qui in Apoſtolo locutus est, ſale condior,& poſſum præceptum cuſtodire, dicens: Sermo ueſter ſit ſemper in gratia ſale conditus. Grande opus est inſaliri. Qui ſale conditur, gratia plenus est. Nam & in cõmuni prouerbio ſalſus dicitur gratioſus,& econtrario inſulſus qui nõ habet gratiam. Si igitur gratia nobis à deo uenit, & complemur dono eius, ſale ſalimur. Rurſum peccatrix Hierusalẽ nõ est inuoluta pannis. Obſerua quod dicimus: Anima renaſcens, & primum in lauacro edita, inuoluit̃ pannis. Ipſe dominus meus Ieſus pannis inuolutus est, ut ſcriptum refertur in Euangelio ſecundum Lucam. Oportet ergo eum qui renaſcitur, utiq; in Christo renaſcẽtem rationabile & ſyncerũ lac deſiderare: & prius cẽ rationabile & ſine dolo lac deſideret, debet ſalire ſaliri,& pannorum inuolucris colligari, ne dicatur ad eum, ſale non es ſalitus,& pãnis non es inuolutus. Quia autem iſta Hieruſalem sint crimina, nõ circũcidi eam umbilico, & ſale non ſaliri,& pannis non inuolui,& aqua non lauari in ſalutem: ſermo indicat reliquus, qui ita contexitur: Neq; pepercit in te oculus tuus, ut faceret tibi unum & omnibus iſtis. Propterea nihil tibi horum feci, ut paterer aliquid ſuper te, dicit dominus. Exẽplũ ab hominibus accipiam: deinde ſi ſpiritus ſanctus dederit, ad Ieſum Chriſtũ,& ad deum patrem tranſmigrabo. Quando ad hominẽ loquor,& deprecor eũ pro aliqua re, ut miſereat̃ mei: ſi ſine miſericordia est, nihil patitur ex his quę à me dicunt̃: ſi uerò molli est animo,& nihil in eo rigidi cordis obduruit, audit me,& miſereẽ mei,& molliũtur uiſcera eius ad meas preces. Tale mihi quiddam intellige ſuper Saluatorẽ. Deſcẽdit in terras miſerãs humanum genus, paſſiones perpeſſus est noſtras antequam crucem pateretur, & carnem noſtram dignaretur aſſumere. Si enm non fuiſſet paſſus, non uenisſet in conuerſationem humanæ uitæ. Primum paſſus est, deinde deſcẽdit,& uiſus est. Quæ est iſta quam pro nobis paſſus est paſſio? Charitas est paſſio. Pater quoq; ipſe & deus uniuerſitatis, lõganimus & multũ miſericors & miſerator, nõne quodãmodo patitur? An ignoras quia quãdo humana diſpenſat, paſſionem patitur humanam? Supportauit enim mores tuos dominus deus tuus, quomodo ſi quis ſupportet homo filiũ ſuum. Igitur mores noſtros ſupportat deus, ſicut paſſiones noſtras portat filius dei. Ipſe pater nõ est impaſſibilis. Si rogẽt, miſereẽt & cõdolet, patitur aliquid charitatis,& fit in eis in quib. iuxta magnitudinẽ naturæ ſuæ nõ poteſt eſſe,& propter nos humanas ſuſtinet paſſiones. Nõ peruidit oculus tuus, inquit, in te, ut faceret tibi unũ ex omnibus iſtis, ut paterer aliquid ſup te. Et qa talis effecta es, piecta es in faciẽ cãpi. Deus ne nos tales eſſe patiaris, ut pijciamur à te,& ab eccleſia tua in faciẽ cãpi, ſed magis ut ab anguſtijs ſenſuũ egrediamur ad campum

Cant.1
Ioan.13
Act.8
Matt.5
Coll.4
Luc.2

Universidad de Deusto
Biblioteca

pum. Et proiecta es in faciē campi. Quare? Prauitate animæ tuæ in qua die nata es. Potéstne aliquis in eadem die qua natus est, habere animæ prauitatē? Descríbit passiones nostras, & uitia humana, & solitas prauitates. Prauitate enim nostra, si non rectum fuerit cor, proiícimur in campum in die qua nascimur. Si post regenerationē lauacri, si post sermonē dei rursum peccauerimus, in die qua nascimur, proiícimur. Tales sæpissime reperiuntur lauati lauacro secundæ regenerationis, & non facientes dignos fructus pœnitētiæ, neq; exhilarantes mysterium baptismi timore maiore ab eo quem dū catechumeni essent, habuerunt, & charitate ampliori ab ea quam exercuerunt dum auditores sermonis essent, & sanctioribus gestis q̄ ante gesserunt. Sequitur istiusmodi homines hoc qd̄ dicitur: Proiecta es in faciem campi prauitate animæ tuæ in die qua nata es. Sed uide misericordiam dei, uide clementiam singularem. Licet proiecta sit Hierusalē in faciem cāpi, non ita eam despicit, ut proiecta sit, semper, non ita prauitati suæ relinquit, ut in totū eius obliuiscatur, ut non ultra eleuet iacentem. Attende quid sequitur: Et transiui per te. Proiecta es, ego tamen rursum ueni ad te: uisitatio mea non tibi defuit post ruinam. Et uidi te conspersam in sanguine tuo. Quasi dicat, uidi te ream homicidiorū, ream sanguinis & mortalium peccatorum. Et dixi tibi: De sanguine tuo uita adimplere. Suge de sanguine tuo, & adimplere uita. Sicut ortus agri dedi te. Misertus sum tui postquā proiecta es, uidi te sanguine peccatisq; cōsperſā, effeci te sicut ortus est agri, & multiplicata es. Quia ad te ueni, & uisitaui te proiectam, causa tibi factus sum ut multiplicareris. Et multiplicata es, & magnificata. Dedi te in multitudinem, & magnitudinē. id est crescere te feci & multiplicari. Per id enim quod crescimus, & multiplicamur. Et intrasti in ciuitates ciuitatum. Rursum errores exponit Hierusalem introeuntis in ciuitates ciuitatum. Quomodo autem ingressa sit criminose in ciuitates ciuitatū, cōsideremus. Si per singulas ciuitates in quibus hæreses sunt, & doctrinæ alienę à deo, ingrediat quispiā ecclesiasticus, & particeps fiat taliū ciuitatū, audit: Intrasti in ciuitates ciuitatū. Mammæ tuę erectæ sunt. Post tanta crimina rursum floruisti, & uenit tibi tempus, & tempus diuertentium. Dicitur mihi: noli allegorizare, noli per figuram exponere. Respondeant quæso: Hierusalē mammas habet, & est quando non colligentur, est quādo erigantur: & umbilicum habet, & quia non est præcisus arguitur: quomodo possunt ista sine allegorica expositiōe intelligi? Mammæ tuæ erectæ sunt, & capillus tuus exortus est. Cum omni honestate ea quæ solent uirginum euenire corporibus describit sermo diuinus. Et capillus tuus exortus est, tu uerò eras nuda, & dehonestata. Qui nō est Iesum Christum indutus, hic nudus est: qui non est indutus uiscera miserationis, benignitatis, humilitatis, mansuetudinis, lōganimitatis, ut proximū sustineat, iste dehonestatus est. Tu uerò eras nuda & dehonesta ta & trāsiui per te. Secunda uice uenit ad eam, uidit eam peccantē, iterū propter peccata discedit: & tamen rursum reuertitur, iterum uisitat clemēs & benignus deus. Et ueni ad te, & uidi te, & ecce tempus tuum, & tempus diuertentium. Quid est hoc quod ait tempus tuum? Tempus significat adolescentium, in quo iam per ætatem possunt fornicari. Et rursum: Et tempus, inquit, diuertentium. Qui sunt isti diuertentes? Dum sumus parauli, hi qui diuertere nolunt ad eos qui nituntur euertere, ut sunt Christiani pessimi, dæmonia immunda, angeli diaboli, nō habent locū quomodo nos possint diuertere. Cum autem fuerimus ætate maiore, & iam peccare possumus, quærunt aditū ad nos diuertendi, & hoc tam angeli dei, quàm angeli satanæ. Impossibile autē est ut utriq; ad nos diuertant. Si peccamus, angeli diaboli diuertunt ad nos: si stamus fixo gradu, diuertūt ad nos angeli dei. Venit ergo tempus tuum, & tempus diuertentium. Quia tempus uenerat diuertentium, & dominus noster Iesus Christus deus noster rursum uisitat miseram Hierusalem, id est peccatricem animam nostram. Expandi alas meas super te. Cōsueuit scriptura pennas nuncupare uestiū summitates: ut in Ruth, quæ uenit abscondite, & discooperto pallio ad pedes Booz, dormiuit sub axilla uestimēti eius. Deus ergo quasi uestem loquitur indutus: Expandi alas meas super te, & operui confusionem tuam. Beatus cuius alis suis deus protegit confusionem: si tamen perseuerauerit in beatitudine, in qua Hierusalem noluit perseuerare. Et iuraui tibi in testamentum, & intraui in testamentum tecum. Post tanta ob quę rursum reuertitur, rursum recedit, post tam frequentem uisitationem, nunc primum ingreditur cum ea in testamētum. Et facta es mihi, & laui te in aqua. Post hæc

Ruth 3

hæc omnia assumpsi te, & ipse laui te in salutem, & ablui sanguinem tuum abs te. Hęc intelligentes, oremus ut ueniat misericordia dei super nos, & abluat sanguinem ab animabus nostris. Si quid enim morte dignum fecimus, istud sanguis est noster. Ablui sanguinem tuū à te, & unxi te oleo. Et Christos nos uult facere deus. Et induit te uersicoloria. Quanta est benignitas dei in unamquamq; animarū Hierusalem, nō unius coloris tunicam, sed multæ uarietatis largitūr credētibus sibi. Hanc uersicolorem tunicam iam tūc in signum fecit Iacob, induens filium suum Ioseph, & uestiuit eum uersicolaria. Si consideres intellectus sectas, facta bona, uere uidebis uariam tunicam, quam uisitatio dei largitur his qui uocati sunt in salutem. Legem intelligo, prophetas comprehēdo, agnosco euangelia, non me latet apostolus, cautus sum, iustus sum, misericors sum, & adhuc quę ris aliā tunicam uersicolorē, quam induit dominus Hierusalem, dicens: Et uestiui te uersicoloria, & calceaui te hyacintho? Vult calceamēta nostra esse florētia, & bene tincta. Quæ sunt calceamenta? Audi Paulum apertius prædicantem: Calceati pedes in præparatione euangelij pacis. Et præcinxi te byssо. Manifestius de hoc cinctorio apostolus loquitur: Stantes præcincti lumbos uestros in ueritate. Veritas enim pro byssо accipitur. Et operui te trichapto. Nō inueniens neq; intelligens quid esset trichaptū, inueni in alia editione pro trichapto, florēs, & in alia indumentū. Igitur induit nos deus post uariam uestem, & florenti tunica. Et ornaui te ornamento, & imposui tibi armillas circa manus tuas. Cum mihi dederit occasiones bonorum actuum, armillas circumdat manib. meis. Et catena circa collum tuum. Si me post gesta iustitię intellectu ornauerit ueritatis, tunc mihi ornamentū nuptiale, tūc catena collo decora circumdatur. Et dedi inaurem circa narem tuā. Quando ueræ possum suauitatis & boni odoris sacramenta suscipere, tunc mihi ornat deus inauribus narem. Et rotulas in auriculas tuas. Vt nō solum auriculę, sed etiam grādis rota aurea sit circa auditū tuum. Aurea uerò rota est quæ intellectibus uoluitur sacris. Et corona glorificationis super caput tuum. Omnipotens deus & nobis tribue ut digni efficiamur corona glorificationis super caput nostrū. Et ornata es auro, id est diuinis sensibus: & argēto, id est sermonibus sacris. Et opertoria tua byssina. Profunditas sensuum opertoriū est byssinum. Et florētia: pro quo uerbo Septuaginta ποικιλτὰ posuerunt, subtilem nimis amictum, & quasi ad capillorum similitudinem attenuatā uestem significantes. Et uersicoloria. Ecce tota est Hierusalem protecta alis, uestita uarijs, ornata gemmis. Quid post hæc facit magnus & hominum amator deus? Alit eam delicatis cibis. Similam & mel & oleū māducasti. Non ait simpliciter farinam, neq; hordeaceum panem: hoc quod modo ad uos loquimur, simila est. Sed miserabilis Hierusalem post similam, post mella, post oleum rursum quasi meretrix increpat. Idcirco caueamus attentius ne forte nos post uerba mūda similæ, post sermones dulcissimos prophetarū, post oleum quod lætificat faciem, quo uoluimus perungere caput, ut ieiuniū nostrū ac ceptabile fiat, iterum delinquamus. Non solū autem perungimur hoc oleo, sed & uescimur. Et facta es pulchra ualde nimis. Laudat pulchritudinē eius, laudat speciē, prædicat formam. Et directa es in regnum. Quantus profectus, ut etiā ad regnum dirigatur? Et exijt nomen tuum in gentibus. Hæc apta sunt ei, qui postquā liber esse cœpit à mundo, in conuersatione proficiēs ad beatam uitam, nomen quoq; gloriosum in seculo cōsecutus est. Sed procul absit id quod sequitur: ad hoc enim scriptū est, ut incutiat audiētibus metum. Post pulchritudinem, post nomen magnum, Hierusalem misera fornicat. Ideo ne glorieris in crastinū: non enim scis quid pariat adueniens dies. Et alibi: Fratres, etiam si præoccupatus fuerit homo in aliquo peccato, uos ut spiritales sustinete istiusmodi in spiritu māsuetudinis, & rursum: Considerās te ipsum, ne & tu tenteris. Et exijt nomē tuum in gentibus in specie tua, quoniam consummatū erat in decore speciei quam constituit in te, dicit Adonai dominus: Et confisa es in decore tuo. Magna sapuit, & conscientia pulchritudinis suæ erecta est specioſa Hierusalem. Et quia alta sapuit, nec se humiliauit, nec glorificauit deum, audi quid dicatur ad eam: Et fornicata es in nomine tuo, & effudisti fornicationem tuam in omni transitu. Quid est hoc quod ait: Effudisti fornicationem tuam in omni transitu? Circuit animas nostras fortitudo contraria, & uarie perlustrans quærit locum per quem possit irrumpere. Ira suo nomine uult fornicari mecū: iuxta coniūcta morib. meis suo nomine tristitia, & uult me facere mœrentē: sua parte aua

Gal. 6

Universidad de Deusto
Biblioteca

ritia infert desiderium auri & argenti, & quorumcunq; simílium: si me non custodiero, & clausero ostium meum, sed suscepero omnem orationẽ inimici, dicitur mihi: Effudisti fornicationem tuam in omni transitu. Et accepisti uestes tuas, & feci sti tibi idola sutilia. De his quibus te ornaui, quibus pulchra facta es, fecisti tibi idola sutilia. Volo adhuc exponere quæ sunt idola sutilia, quæ quidem de uestibus cõsuerunt. Vestes diuinæ scripturæ sunt, & sensus qui est in eis. Consciderunt has uestes hæretici, et consuerunt dictũ dicto, uerba uerbis iungentes, sed non cum opportuna iunctura aptaq;, & consuentes impia sibi simulachra fecerunt, quibus illexerunt quosdam credere, & cõsentire ad cultum eorum, & fictam suscipere disciplinã: Deus uerò oẽs nos ab his & alijs simulachris liberet, ut magnificemur in Christo Iesu, cui est gloria & impiũ in secula seculorũ. Amẽ.

Homilia VII. de eo quod dicitur: Sumens de uestimentis meis, fecisti, tibi excelsa hincinde consuta, usq;: Et nec sic satiata es. Cap. XVI.

CATALOGVS peccatorum Hierusalem utcunq; fuerit intellectus, ædificat audientem. Quomodo enim si in domo sua quempiam de familia dominus
c corripiat, & peccata eius exponat, alius qui nuper emptus est seruus uidens pæris familiæ disciplinam quæ culpet, quæue collaudet, instruitur ad non facienda ea quæ priores fecere conseruí, & ad hoc omni labore festinat, ut ea faciat per quæ alij honorẽ & libertatem à domino promeruerũ: ita & nos audientes in quibus culpet deus siue Hierusalem, siue uniuersam Iudæam, siue unam quamlibet ex tribubus specialiter delinquentem, non parum utilitatis accipimus, ne & in hæc corruamus in quæ cæteri corruerunt. Est autem principium hodiernæ lectionis, quia uestes à deo acceperit Hierusalem, & fecerit ex his sibi sutilia quædam simulachra, & fornicata sit super eis. De quibus iuxta possibilitatem meam in priori sermone disserui, docens istos qui scripturas lacerant, & à uerbis uerba disrumpunt consuentes ea, & commentitia dogmata componentes, seruire idolis quæ earum uestibus induerunt. Non in tabernaculum meum intrabis, foris es, & foris manebis. Scit scriptura sanctos intus, peccatores foris esse. Igitur Hierusalem quia talia peccata commisit, ut non mereatur intrare repromissiones dei, & dicatur ad eam: Et nõ intrabis: caueamus ne forte & nobis aliquando dicatur, & non intrabis. Neque fiet. Non est completum hoc quod dicitur, neq; fiet: & ideo subaudiendum extrinsecus, ut sensus possit expleri. Ea quæ tibi repromissa sunt bona, & acceptura eras, non fient. Sequitur aliud delictum. Et accepisti uasa glorificationis tuæ de argento tuo, & de auro tuo ex quibus dedi tibi, & fecisti tibi imagines masculinas. Secundum cõmunem sensum sic intelligi potest. Vasa glorificationis, de qui-
Num.8 bus Moyses scripsit in Numeris, turibula, phialas, candelabrum aureum, arcam ab intus & à foris deauratam, & cætera accepisti, & conflasti ea, & fecisti effigies masculinas, & fornicata est in eis. Secundum allegoriam uerò ita explanabitur. Vasa aurea & argentea, id est turibula, phialas, & cætera istiusmodi habemus in sacris literis: quando ergo torquemus sensus scripturæ in alterum sensum qui est contrarius ueritati, uerba diuina conflamus, & res dei in alias mutamus effigies. Quæ facientes incidimus in peccatum quod nunc commiserat Hierusalem. Vasa glorificationis nostræ, sunt lex & prophetæ: super his exultamus, in his efferimur. Quos cũ aliter exponimus quàm se ueritas habet, conuertimus uasa glorificationis nostræ de argento rationabili, & de auro sensibili quæ nobis dedit Deus, & facimus nobis imagines masculinas, & fornicamur in eis. Sequitur: Accepisti uestimenta uaria, & operuisti illa. Varia uestis est, & hic unus in scripturis locus, quo induimur assumentes uiscera misericordiæ, benignitatis, humiliatis, mansuetudinis, longanimitatis ad sufferendum inuicem. Has uarias uestes, & pulchros amictus quos nobis largitus est deus, si laceramus atq; conscindimus, & circũdamus falsæ doctrinæ ad deceptionem hominũ, non dubium est quin uarijs uestibus operiamus idola. Intelliges autem hoc quod dicitur, si ipsam rem manifestius describamus. Vide mihi aliquem Marcionistam, siue discipulũ Valentini, aut certe cuiuslibet hæresis defensorẽ, et cõsidera quomodo idola sua, id est figmenta quæ ipse composuit, mãsuetudine & castitate uestiat, ut in aures audientium facilius ex uitæ bonitate ornatus sermo subrepat. Et cum hoc fecerit, intellige eum assumpsisse uestem uariam morum, et cõuersationis op-
mæ, &

mæ, & idolis subiecisse quæ ipse cõstruxit. Ac iuxta mei quidẽ animi sensum multo nocẽtior est hęreticus bonę uitę, et plus in doctrina sua habet auctoritatis eo, qui doctrinã conuersatione maculat. Qui enim uitæ pessimæ est, nõ facile homines ad falsum dogma sollicitat, nec potest per umbram sanctitatis audiẽtium decipere simplicitatem: Qui uerò sermone peruersus est, & disciplinis saluti contrarius, mores autem compositos & ornatos habet, nihil facit aliud nisi accipit indumẽta uaria instituti boni, & cõuersationis quietæ, & circũdat ea idolis suis, ut magis decipiat audiẽtes. Idcirco sollicite caueamus hæreticos, qui conuersationis optimæ sunt, quorum forte uitã non tam deus, quàm diabolus instruxit. Nam quomodo quasdam illecebras escarum aucupes proponũt ut facilius aues capiant per oblectamentũ gulæ, sic (ut audacius dicam) est quædã castitas diaboli, id est decipula humanæ animæ, ut per istiusmodi castitatem, & mansuetudinem, et iustitiã possit facilius capere, & falsis sermõibus intretire. Diuersis diabolus pugnat insidijs, ut miserum perdat hominem, & bonam malis tribuit uitam ad decipiendos uidentes, & malam bonis inurit conscientiam. Mihi ipsi qui in ecclesia prędico, laqueos sępe tendit, ut totam ecclesiã ex mea conuersatione cõfundat. Et ideo plus hi qui sunt in medio, oppugnantur ab inimico, ut per ruinam unius hominis, quæ cælari nõ potest omnibus scandalũ fiat, & impediatur fides per conuersationẽ pessimam clericorum. Omnia, ut diximus, diabolus operatur, & ea quæ uidentur esse bona, nec sunt, & ea quæ per naturam suam mala sunt: omnia aduersum humanam cõmentatur animam. Vnde qui curam habet uitæ suæ, neq; mansuetudine hæreticorũ capitur, ad consentiendũ doctrinæ eorũ, neq; meis delictis qui uideor in ecclesia prædicare, scandalizabitur: sed ipsum dogma considerans, & pertractans ecclesiæ fidem, à me quidem auersabitur, doctrinã uero suscipiet secundum præceptũ domini, qui ait: Super cathedram Moysi sederunt scribæ & pharisæi. Omnia quæcunq; uobis dicunt, audite, & facite, iuxta opera autem illo Matt.23
rum nolite facere: dicunt quippe, & nõ faciunt. Iste sermo de me est, qui bona doceo, & contraria gero, & sum sedens super cathedram Moysi quasi scriba & pharisæus. Præceptum tibi est ô populę, si non habueris accusationem doctrinę pessimæ, & alienorũ ab ecclesia dogmatum, conspexeris uerò meã culpabilẽ uitam, atq; peccata, ut nõ habeas iuxta dicẽtis uitam tuam instituere, sed ea facere quæ loquor. Nullũ imitemur, & si uolumus imitari quempiã, propositus est nobis ad imitandũ Christus Iesus. Descripti sunt Actus apostolorũ, & prophetarũ gesta de sacris uoluminibus agnoscimus: illud exemplar firmum est, illud propositũ solidũ, quod qui sequi cupit, securus ingreditur. Si uerò quærimus nobis culpabiles ad æmulandũ, ut cũ dicamus, ille docet, & his quæ docet facit ipse cotraria: aduersum præceptũ domini facimus, qui mãdauit doctrinas magistrorum magis considerari debere quàm uitas. Hæc diximus de eo quod scriptũ est, Accepisti uestem tuam uersicolorẽ, & operusti illa, id est uasa glorificationis, quæ in idola commutasti. Sequitur: Et oleum meum, & incensum meum posuisti ante faciem eorum. Scriptura docente didicimus, quia sanctorũ oratio sit incensum. Ait enim: Incensum autem orationes sanctorũ sunt. Si ergo instituti ad orationem cũ illam deo debeamus offerre, id est deo legis & prophetarũ, deo Abraham, deo Isaac, de Iacob, & patri Iesu Christi, offerimus quæ ipsi confinximus, intantũ ut incensum dei proponamus idolis: facimus id quod dicitur in præsenti: Oleum meũ & incensum meum posuisti ante faciẽ eorum. Verum istæ de incenso sit intellectus. Quid respondebimus de oleo? Oleũ est quo uir sanctus ungitur, oleũ Christi, oleum sanctæ doctrinæ. Cum ergo accepit aliquis hoc oleum quo ungitur sanctus, id est scripturã sanctam instituentem quomodo oporteat baptizari: In nomine patris, & filij, et spiritus sancti: & pauca cõmutans unxerit quempiã, & quodãmodo dixerit, iam non es catechumenus, consecutus es lauacrum secũdæ generationis: talis homo accipit oleũ dei, & incensum, & ponit illud ante faciem idolorũ. Et panes meos quos dedi tibi, similа, & mille, & oleo cibaui te. Ecce panes nostri similа mundissima in scripturis, & mella apũ prophetarũ. Ista omnia dedit nobis deus, & cibauit nos de panib. prophetarũ, & de similа legis, melle euãgelij, è quibus cibati ponimus eadem ipsa idolis. Cum enim ex dogmatibus falsis uolẽtes assumere defensionem, dixerimus, scriptũ est in Propheta, testatur Moses, loquitur Apostolus: quid aliud facimus, & accipiẽtes panes ueritatis proponimus eos simulacris, quæ ipsi finximus? Marcion fecit

Universidad de Deusto
Biblioteca

fecit idolum,& proposuit ei panes scripturarũ: Valẽtinus. Basilides,cæteriq; hæretici fecerunt similiter. Et posuisti illa ante faciem eorum in odorem suauitatis. Naturaliter suauissimi odoris sunt hæc quæ nobis largitus est deus. Quem odorẽ suauissimũ ante idola ponit,qui aduersum potestatem scripturarum aut gerit,aut intelligit. Et factum est,dicit Adonai dominus, & accepisti filios tuos, & filias tuas quas genuisti, & immolasti illos in consumptionẽ. Cum genuerit peccatrix Hierusalem filios & filias,finis eorũ qui nascũtur,occisio est. Neq; enim salus finis est pessimorũ. Idcirco scriptũ est: Immolasti eos in cõsumptionẽ. Quàm modica fornicata est,interfecisti natos meos,& dedisti eos. Proprie ait: Accepisti filios tuos: significãterq; addidit: Occidisti natos meos. Quicunq; enim nascuntur in hæreticorũ doctrinis,& ibi fidei suæ principia sumpserũt, hi filij sunt lorum cariæ,& peccatricis Hierusalem. Qui autem natus est in ecclesia,et deceptus postea fuerit hæretica falsitate,iste cum filius dei sit,apprehensus est à peccatrice Hierusalẽ,& positus uictima idolis eius. Hoc supra omnẽ fornicationẽ tuam,& abominationes tuas. Filios ecclesiæ accipere,immolare idolis,hoc supra omne peccatũ tuũ est. Et nõ fuisti memor diei infantiæ tuæ cum eras nuda,& turpiter agens. Prẽfatus est de nuditate & turpitudine Hierusalẽ. Oportuit ergo in iniquitate meminisse quomodo pẽnas meas expanderim super te,& assumpserim te de sanguine tuo,& lauerim te. Tu uerò horum omniũ oblita fuisti. Hæc quæ cõdecent nudam,& turpiter agentem, & cõmixtam in sanguine suo. Et factum est post omnes malitias tuas: Væ,uæ tibi dicit Adonai dominus: & ædificasti tibi domum meretriciam,et fecisti tibi expositionẽ in omni platea. Si cõsideres animam expositam amatoribus suis,uidebis quomodo faciat domũ meretriciam, & suscipiat omnes ꝯs prædiximus amatores. Intellige uerò quod dicimus ex sequentibus, id est qui sunt amatores Hierusalem. Anima huma multum speciosa est, & mirabilem habet pulchritudinem. Artifex quippe eius cum eam primum conderet,ait: Faciamus hominem ad imaginẽ & similitudinẽ nostrã. Quid hac pulchritudine & similitudine pulchrius. Quædã ergo adulteri, & sordidi amatores decore eius illecti desiderant eã corrũpere,& fornicari super eã. Quamobrẽ sapiẽs uir Paulus dicit: Timeo aũt ne forte ut serpens decepit Euã in nequitia sua, sic corrumpãtur sensus uestri. Sensus nostri in fornicatione carnali corrumpũtur: in spiritalibus uerò stupris sensus corrumpit, & ipsa anima uulneratur. Et contaminasti speciem tuam. Etiã si non homo in peccatis maximis constitutus,tamen quia ingens est animæ pulchritudo,minorũ quoq; societate turpat. Respice uirtutes animæ quæ ei insitæ sunt à deo,uide pulchritudinẽ eius,inuentionẽ,dispositionem, elocutionem, memoriam, pronunciationem, cuius sit ingenij, quõ primum intelligat,inde intellecta dijudicet,ut incitetur ad sensus, ut menti sensa commodet, ꝯs habeat impetus,quos cogitatus de deo. Hæc possidẽs magnę pulchritudinis est,sed hęreticorum sectis,et extranea religionis institutione corrũpitur. Et transierunt crura tua per omnem transitum,& multiplicasti fornicationẽ tuam. Est fornicatio à fornicatione differens: et quomodo in fornicatione carnis est aliquis nõ nimię fornicationis,et tamẽ fornicatione pollutus,alius uerò multiplicans fornicationẽ suã: sic et in ea fornicatione quæ animam suam sensumq; cõmaculat, alius multitudine fornicationis obruit, alius uerò non tam à fornicatione est seductus. Idcirco qua mẽsura mensi fuerimus,remetietur nobis. Et fornicata es in filios Ægypti confines tuos. Filij Ægypti cõtrarię fortitudines sunt. Nec mirum est, si confines nostri Ægyptij dicant: confines Ægypti, & Hierusalẽ in sua ciuitate sunt positi, qui sunt magnis carnibus. Non quia isti Ægyptij ingentes carnes habeant (& quidem honeste uidetur pudenda eorum immutato uocabulo significasse,id est magnis carnibus) sed quia carnei intellectus magnaru nos carniũ faciant: ut econtrario est quædã caro deficiens, de qua dicit. Quomodo caro mea in terra deserta, & inuia, & inaquosa, sic in sancto apparui tibi. Fornicatur igitur Hierusalem super filios Ægypti, confines suos,et magnarum carnium. Et multipliciter, inquit, fornicata es ad me exasperandum. Multas species fornicationis cõmisisti ad me concitandũ. Quod si extendero manum meam in te, & auferam legitima tua, & tradam te in animas eorũ qui te oderũt, filios alienigenarũ. Vides quia in animas alienigenarũ traditur, quæ indigna sit usu legis,& sermonum dei. Qui te diuerterunt de uia tua. Impie egisti & fornicata es super filios Assur. Primũ super filios Ægypti, deinde super filios Assur. Hæc species

Gen.1

2 Cor.11

cies peccatorũ sunt. Nam & cum captiuos acceperunt Assyrij filios Israel, factum est quidem id quod scriptura refert, scriptum est autem propter frequẽtem nostram captiuitatem, quæ à spiritalibus Assyrijs perpetraẽ: de quibus apostolus dicit: Non est nobis certamẽ aduersus carnem & sanguinem, sed aduersum spiritalia nequitiæ. Et nec sic satiata es,& fornicata es,& non satiaberis. Quando quis non impletur delinquens, sed semper prioribus peccatis noua peccata coniungit, colligans ut funem lõgo, & sicut loro iugi uitulę iniquitates, nunquam se ad meliora conuertens, neq; pœnitentiã agens super malis suis, dicitur ad eum: Et non satiaberis. Et multiplicasti testamẽta tua ad terram Chanaã. Quando deus ad nos facit testamenta, & nos consentimus ei, beati sumus: quãdo uerò fornicamur ad spiritalia nequitiæ, tunc conuertimus dei testamenta ad terrã Chanaan, & pactum statuimus cum ea. Hoc autem mihi intellige & in Chaldeis,& in cæteris gentibus, quando in quolibet aliquo peccato reprehendimur. Et testamẽta ad Chaldeos, et nec sic satiata es. Post catalogum peccatorũ, ad peccatricem loquitur Hierusalẽ. Quid cõstituam in te, dicit Adonai dominus, cum facias tu hæc omnia opera mulieris fornicariæ procacis? Ascendamus paulisper eloquio, qui nõ semper utile est de fornicationib. loqui,& procul absit ut aliquis in ecclesia sit, qui dehortatorijs à fornicatione indigeat sermonibus. Nã si quis necesse habet audire: Nõ fornicaberis: seu illud: Si quis templum dei uiolauerit, disperdet illum deus: iste similis est his quos apostolus dicit: Iusto lex nõ est posita,sed iniqs,& nõ subditis,impijs,& peccatoribus. Quomodo ergo iusto lex nõ est posita,uerum iniquis,& non subditis: sic doctrina ea quę à fornicatione monet recedendum,casto non est posita,sed iniquis,& fornicatoribus, & inobedientibus. Nõ habemus itaq; necessariũ,ut discamus à fornicatione discedere: uerum ad perfectiora tendamus à principijs elementorũ Christi. Etem cũ deberetis (ait) magistri esse propter tẽpus, rursum indigetis ut uos doceamini quæ sint elementa exordij sermonũ dei, & facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo. Omnis sermo qui præcepit: Non fornicaberis, nõ adulterabis, nõ furaberis, nõ solida esca est, sed quasi lac præbet infantibus. Athletarũ cibus est de omnipotẽti deo, de mysterijs eius quæ tecta sunt, & latenter in scripturis significata, sentire. Vide quomodo ad Corinthios Paulus loquitur: Lacte uos potaui, non cibo, nec dum em poteratis, sed neq; nunc potestis. Et quia lacte adhuc indigebant, ea discũt quę discere paruuli solent. Bonũ est homini mulierẽ nõ tangere, propter fornicationem aũt, & cætera. Rursumq; instituunt ne immolatitia comedant. Ista omnis doctrina lac paruulorum est,& adhuc infantiũ in Christo. Quando uerò Ephesiis scribitur, solidum illis præbet cibum. Non auditur quippe in Epheso fornicatio, non audit in Epheso idololatria,& esus immolatitiorum. Ex quibus docemur, quid sit solidus cibus, et quod rationabile et sine dolo lac moralis loci, quod solidus cibus mysticus intellectus. Beatũ est igitur ut festinemus ad ea, quæ imperfectiora sunt principia trãseuntes. Et q moralis locus lac sit, apostolus docet, cum iam aliqua de lacte dixisset addens: Non rursum iacientes fundamentũ pœnitentiæ ab operibus mortuis. Tales omnes sunt qui adhuc lacte potantur: perfectus autem alijs indiget disciplinis. Hęc in medio dicta sint, qa sermone cõscenderam, ne ab alterius expositione fornicationis statim aliam fornicationem incurrerem, quam nunc explanabo. Dicitur quippe ad Hierusalem: Et fornicata es tripliciter in filiab⁹ tuis. Quid est quod ait, q tripliciter fornicata est in filiabus suis Hierusalẽ? Dei indigemus auxilio, ut ipse nobis obscuritatẽ istius loci edisserat. Et quomodo Moses audiebat deum, & deinde ea quę à deo audierat, proferebat ad populum: sic nos indigemus spiritu sancto loquente in nobis mysteria, ut orationib. nostris scripturã possimus audire, & rursum qd audiuimus, populis intimare. Quid est ergo: Tripliciter fornicata es in filiabus tuis? Si intelligas fornicationẽ carnis, & animæ, & spiritus, & uideas aliquem fornicari in his omnibus, uidebis tripliciter fornicantẽ Hierusalẽ. Qui uerò tripliciter castus est, iste ab apostolo meretur audire: Deus autẽ pacis sanctificet nos per omnia, ut integer spiritus noster, & anima, & corpus sine querela in aduentu domini nostri Iesu Christi seruetur, Cui est gloria & imperium in secula seculorum. Amen.

Rom.13

1 Cor.3

1 Cor.7

Heb.6

2 Thess.ult.

Homilia VIII de eo quod scriptum est: In quo constituã cor tuum, ait dominus deus, cum facias tu hæc omnia opera meretricis procacis, usq; ad illud: Dedisti mercedes omnibus amatoribus tuis. Cap. XVI.

VAE primum lecta sunt, exposuimus hodie, sumamus exordiũ ab eo quod scriptum est: In quo constituã cor tuum, dicit Adonai dominus, cum facias tu hæc omnia opera meretricis procacis: & fornicata es tripliciter in filiabus tuis. Hucusq; iam diximus. Sequitur: Quando lupanar tuum ędificasti in capite omnis uiæ, & basem tuam fecisti in omni platea, & non es facta ut meretrix congregans mercedes. Mulier quæ mœchatur similis tibi, à uiro suo accepit mercedes, & tu dedisti mercedes: omnibus amatoribus suis dedit mercedes, & tu dedisti mercedes omnibus amatoribus tuis, & honorabas eos ut uenirent ad te in circuitu à fornicatione tua. Et homo hominem constituere potest, malus in malo, bonus in bono. Corrumpunt enim mores bonos confabulationes pessimæ. Nec dubiũ quin loquentis sermo auditorem ad peiora sollicitet, cum hæreticus loquens constituat auditorem suum in hæretica prauitate. Et ut ad meliora ueniamus, si potest prodesse qui loquit, & uita eius cum sermone consentit, in bonis constituit auditorẽ suũ. Nos qui minimi sumus loci, si audierimus uerbũ de castitate præcipiẽs, cõstitui super eos conamur. Si ipsi loquimur de pudicitia, & uerbũ de castitate præcipiẽs, cõstitui super eos conamur. Si ipsi loquimur de pudicitia, & nosmetipsi auditores statuimus in pudicitia. Si de iustitia prædicamus, ad iustitiã impellimus. Si de fide, fidem insinuamus, ut digne maiestati diuinę obediamus in dño. Si ergo nos homines cũ simus mali, solemus cõstituere cor audiẽtis, siue in bonis, si boni sumus, siue in malis, si male agimus, putasne quod deus nõ habeat potestatẽ quempiã in melioribus cõstituere: aut certe derelinquẽs eũ, fieri ei occasio, ut in pessimis cõstituat? Multũ utiq; iuxta præsens eloquiũ peccauit misera Hierusalẽ, quã sæpissime uoluit deus per prophetas suos in melioribus cõstituere: sed quia noluit cõsilia audire, noluit dei recipere præcepta, dubitat deus, & se dicit nescire quid faciat. In quo constituam cor tuũ, dicit Adonai dñs? Quid faciam? in quo te constituã? Multis peccatorum uinculis stringeris, delicta tua prohibent uitam tuã, ut à meis sermonibus cõstituaris. Ego ipse frequẽter te cõstituere uolui, loquens tibi per sanctos meos, & nõ audisti. Nũc ignoro quid faciam, & dico tibi, in quo constituã cor tuũ, dicit Adonai dñs, cum tu facias hæc omnia opera mulieris meretricis procacis? Sępe diximus quia fortitudines cõtrarię amant pulchritudines animæ humanæ, & quãdo suscipit anima humana semina amatorũ suorũ quodãmodo fornicẽ cum eis: sed quia et in cõmuni uita sunt aliquę meretrices, quę fornicant cum uerecundia latere cupientes: aliæ uerò quæ non solũ pudore delicta nõ uelant, sed cum omni se procacitate prostituunt: ideo assumpsit exemplũ animæ meretricis in peccatrice ista Hierusalẽ, et ait eam similẽ factã mulieris fornicarię procacis in fornicatione sua. Sæpe à nobis talia cõmittuntur. Qui enim à religione non penitus recesserunt, uincuntur uerò à peccato, & peccantes latere desiderant, similia faciũt meretrici erubescenti. Qui uerò religionẽ penitus auersantur, intantũ ut non curent de episcopo, de presbyteris, de diaconibus, de fratribus, sed cum omni procacitate delinquunt, similes fiũt meretrici cũ fiducia, pstitutæ. Queritur ergo in præsenti loco de peccatrice Hierusalẽ deus, quia faciat opera mulieris meretricis inuerecũdę, & dicit ad eam: Et fornicata es tripliciter in filiabus tuis. Exposuimus hoc quãdo nobis dictũ est: Ædificasti lupanar tuum in capite omnis uiæ, & basem tuã fecisti in omni platea: uolumus aũt & nunc interpretari quid sit ædificare lupanar, nõ simpliciter in omni uia, sed in capite omnis uiæ, ne suffecisse uideat ædificasse lupanar in capite omnis uię, sed insuper & basem suã posuisse in omni platea. Duo ergo generalia peccata peccauit, cũ ędificauit lupanar suũ in capite omnis uiæ, & cũ fecit basem, & cõstituit eã in omni platea meretrix Hierusalẽ. Quæ sunt ergo istę uię? State in uijs, & interrogate semitas dñi ęternas, et uidete quę sit uia bona, & ambulate in ea. Multæ sunt uię sempiternæ. Si retinetis eam expositionẽ quam frequenter exhibui, scitis & Moysen uiã esse, & singulos prophetarũ. Et quomodo multę sunt margaritæ, quas necesse est possidere eum qui uenturus est ad unã preciosissimã margaritã, sic oportet ingredi multas uias Mosi & prophetarũ omniũ eum qui uenturus est ad dicentẽ: Ego sum uia. Sed dicit mihi aliquis: Quid ad propositũ pertinet quod locutus es?

Cui sic respõdebo: Ædificauit in omni uia Hierusalem lupanar suũ. Si cõsideraueris hæreticos omnes alienos à ueritate ædificãtes domũ ex his sermonibus qui in Mose leguntur, ex his quos in Esaia & Hieremia, & pphetis reliquis inuenerũt, intelligis nouas doctrinas fornicationẽ esse Hierusalem, quę ædificat lupanar suũ in omni uia, sed in capite omnis uiæ. Si enim præuẽtus quis fuerit post principiũ Mosi, exordiũ prophetarum, ad profundũ eius & sciẽtiam omniũ peruenire, nihil potest facere ista meretrix ædificãs lupanar in capite omnis uiæ: eũ quærit qui primũ ecclesiam ingredit, qui fidei elemẽta suscipit, qui rudis est in sacramentis, eum qui in exordio fidei cõstitutus est uult introducere in lupanar suũ, ædificãs meretriciã domum. Et quia frequẽter fornicatio in scripturis nominat, exponere uolo sermonis istius causam. Ecclesiastici qui in ecclesia sunt magistri, mores purgãt tam suos q̃ suorum, & ex hac diligẽtia ędificant domũ dei ecclesiam, & opus eorũ ædificatio dei est. Hæretici ædificant lupanar in omni uia: utputa magister de officina Valẽtini, magister de cœtu Basilidis, magister de tabernaculo Marcionis, et cęterorũ hæreticorũ ædificant meretrici domum. Cõgregatio enim omniũ malignorũ lupanar est. Sed quid dicit scriptura? Fili ne intendas in malam mulierẽ, mel enim distillat de labijs mulieris meretricis. Vnde ei mel distillat? Distillat enim mel de labijs mulieris meretricis. Ingressa est ad Mosen, ad Esaiam, ad Hieremiã, & de scripturis eorũ sibi mel la collegit. Vade ad hæreticos loquẽtes, hæc dicit Moses, hæc Esaias, hæc Hieremias, et uidebis quomodo de labijs eorũ non fluant mella, sed distillent decerpentiũ de scripturis uerba paucissima. Et ideo mel distillat de labijs mulieris meretricis. In capite ergo omnis uiæ ædificat lupanar. Esto, intellectum sit lupanar, interpretemur & basem quã in omnibus plateis posuit meretrix Hierusalẽ. Scriptũ est in alio loco, quõ in plateis manifeste aduocat prætereũtes meretrix: uarie quippe peccatũ nos ad se trahere festinat, siue per hæresim, siue per gentilẽ conuersationẽ. Et per hæresim quidẽ, quãdo ædificat lupanar in capite omnis uię, per gentilẽ aũt cõuersationẽ quãdo basem ponit in omnib. plateis. Lata est enim & patẽs uia quę ducit ad perditionẽ. Cũ ergo quæ dicit, & in quib. audientes instituere conat, de scripturis asserit, ædificat lupanar in capite omnis uię. Cũ uerò moralis locus fuerit dissolutus, & luxuriosa præcipiẽs lasciuũ fecerit auditorẽ, qd aliud fecit q̃ basem posuit in omni uia? Nõ es facta ut meretrix cõgregans mercedes. Videamus meretricem mercedes congregantẽ, et aliam rursus nõ congregantẽ. De hac enim queritur quasi de meretrice nõ congregante mercedes. Cũ uidero esse meretricẽ quæ nõ cõgreget mercedes, & legero ad istã dictũ, quia facta sit ut meretrix nõ congregãs mercedes, dicã congregari mercedes esse peccãdo diuitem fieri, peccãdo gloriã in seculãribus cõparare, peccando feliciter in mũdo agere. Quãdo per peccatũ (ut dixi) ista nascũtur, fornicatur anima & congregat mercedes fornicationis suæ, gloriam, diuitias, & reliqua quę in perditionẽ animæ suæ cõquisiuit: quando uerò fornicatur & nõ agit prospere in secularibus rebus, sed per hoc quod peccauit etiam infeliciter uiuit in seculo, meretrix est non cõgregans mercedes, sed contraria faciens, id est fornicarijs mercedes ultro tribuens. Et tu dedisti mercedes omnibus amatoribus tuis. Nonnũquam anima diuites facit amatores suos, lætantes in eo quod acceperint mercedes ab ea. Sed dicit mihi audi tor, manifestius expone quõ fornicẽ anima mercedes tribuẽs de rebus uiri sui. Sic enim ait & in præsenti, & in alijs frequẽter locis sermo diuinus, quia sustulerit ea quæ sunt uiri, & dederit meretrix Hierusalẽ amatoribus suis. Quid est hoc quod largitus est ei uir suus, quæ postea facta adultera omne quod accepit donat amatorib. suis? Vir animę sermo dei est, sponsus amator uerus, qui dedit ei castitatẽ, dedit iustitiã, dedit cætera bona. Quãdo ergo uoluerit anima sequi fortitudines cõtrarias, id est (ut planius dicam) decẽ annis pudice uiuẽs ad extremũ fuerit fornicata, accipit bona uiri sui, quæ multo tẽpore cũ labore quæsierat, & dat ea amatorib. suis. Qui sanguinarij amatores rapiunt ad se uirtutes miseræ animæ, & incedũt iactabũdi super diuitijs eius & dicũt: Abstuli ei decẽnalẽ castitatẽ, eripui ab ea quinquennij iustitiã, uẽdicaui mihi fortitudines eius: oblitus est omniũ bonorũ eius deus quæ aliquãdo fecit, quoniã comprehẽsa est in peccato & oblitus est eius, qa cõfessa est nobis amica nostra secreta quę audierat, & tradidit omnia bona nobis amatoribus suis. Quę discẽtes, omni custodia seruemus cor nostrũ & attendamus nequãdo ea quę uiri sunt tradant amatoribus suis: quin potius inuitemus spõsum

Universidad de Deusto
Biblioteca

sermonem et ueritatem, ut nobis faciat ornamenta aurea uarijs expressa signis per uaria præcepta, & ornati effecti præparemur uiro nostro Iesu Christo, cui est gloria & imperium in secula seculorum. Amen.

Homilia IX super Ezechielē, de eo quod dicitur: Mater uestra Cethea, & pater Amorrhæus, usq; : Et manum egeno & pauperi non porrigebant. Cap. XVII

QVI legit in principio prophetiæ Hierusalē quomodo increpata sit quasi habens radicem & generationem de terra Chanaan, patrem Amorrhæū, matremq; Cetheam: is si legerit etiam hæc quæ nunc interpretari nitimur, putabit eadem repeti, & unum sermonem dupliciter prædicari. Sed qui diligens lector est, & ad curam eius diuinæ scripturæ significantia pertinet, & confert præterita præsentib. & uerbum uerbo componit, uidebit differentiam non fortuitam. Ibi quippe radix, inquit, tua & generatio tua de terra Chanaan: quod in præsenti non dicitur: Pater tuus Amorrhæus, & mater tua Cethea: quod nunc non significatur. Et iterum ibi primum ponitur, pater tuus Amorrhæus: secundum, mater tua Cethea: hic uerò: Mater uestra Cethea, & pater uester Amorrhęus. Ibi quasi ad unam sermo fit, hic quasi ad plurimas. Nec enim (ut superius dixerat) ait, mater tua, sed mater uestra. Quādo ergo diffundit peccatum, & longius malitia procedit, & peccatores sua inter se peccata discerpunt, tunc non peccator unus, uerum in uno sunt plurimi, sicuti in exordio quādo erat principiū delinquendi, necdum erant tantæ quantæ nunc sunt multitudines. Vnde utile mihi uidetur à præsenti sermone pabulū recedentē naturam considerare peccati atq; uirtutū. Vbi peccata sunt, ibi est multitudo, ibi schismata, ibi hæreses, ibi dissensiones, ubi aūt uirtus, ibi singularitas, ibi unio, ex quo omnium credentiū erat cor unū, & anima una. Et ut manifestius dicam, principiū malorum omniū est multitudo, principiū autem bonorū coangustatio, & à turbis in singularitatē redactio: utputa nos omnes si saluādi sumus, ad unionem, ut perfecti efficiamur in eodē sensu, & in eadē sententia, & simus unū corpus, & unus spiritus. Si uerò tales simus, ut nō nos unitas circūscribat, sed & de nobis dici possit, ego quidē sum Pauli, ego uerò Apollo, ego uerò Cephæ, & adhuc à malitia scindimur atq; diuidimur, nō sumus futuri ubi sunt illi qui redigunē in unionē. Nam ut pater & filius unū sunt, sic qui unū spiritū habent in unionē coarctantur. Ait quippe saluator: Ego & pater unum sumus. Et pater sancte rogo, ut sicut ego & tu unū sumus, ita & isti in nobis unum sint. Et in Apostolo legitur: Donec occurramus omnes in uirum perfectū, & in mensuram ætatis plenitudinis in unitatē Christi. Et rursum: Donec perueniamus omnes in unitatem corporis & spiritus Christi. Ex quo significatur, quia uirtus ex plurimis unum faciat, & necesse nobis sit unū per eam fieri, & fugere multitudinem. Et hæc quidem dicta sunt, quia in præterita lectione conscriptum est, pater tuus, et mater tua, et radix generationis tuæ: in præsenti uerò mater uestra & pater uester. Ibi non didicimus licet fuerit sermo de patre Amorrhæo & de matre Cethea, sorores habere Hierusalem. hic uerò addidit: Mater inquiēs, uestra Cethea, & pater uester Amorrhæus, & soror uestra senior Samaria, hęc et filiæ eius quę habitat à sinistris tuis, et soror tua iunior quę habitat à dextris Sodoma. Quō uirtus facit me filiū Abrahæ, si secundū eam uixero: opera quippe Abrahā faciens filius est Abrahā: sic uitia faciunt me filiū diaboli. Omnis enim qui facit peccatū, ex diabolo natus est. Virtus me facit etiam fratrem habere Christū, ut cū bonus ac bene moratus fuero, dicat patri suo: Narrabo nomen tuum fratribus meis, in media ecclesia cantabo te. Et loquitur ad eam quę nunciare poterat uerba eius: Vade & dic fratribus meis. Quomodo autem uirtus fratrem mihi facit dominū Iesum, ita malitia plurimos fratres acquirit, & hos peccatores, & hæc ipsa tūc mihi fratres generat cū creuerit. Siquidem quando exordium erat peccatricis Hierusalem, necdū habebat sororem Samariam, necdum ei erat germana Sodoma: cū uerò processit in scelere, ut præteritus sermo monstrauit, effecta est media duarum sororū, senioris Samariæ & iunioris Sodomæ. Quæ sunt istæ duę sorores peccatricis Hierusalē? Schisma & separatio populi fecerūt Samariam. Siquidem eo tempore cum decem tribus cesserūt, dicentes, nō est nobis pars in Dauid, nec sors in filio Iesse, tūc duæ uaccę aureę cōstitutę sunt à Hieroboam, et facta est Samaria sciſſio: q̄ magis post captiuitatē decē tribuū creuit quādo custodes

des ab Assyrijs ad Israelis terram missi sunt qui uocātur Samaritani. Somer enim custos interpretatē lingua Hebræorū. Ergo (ut dicere cœperam) necdū soror mea est Samaria quamdiu à peccatis lōge sum: quando uerò peccauero, crescūt mihi duæ sorores, senior Samaria, & iunior Sodoma. Quę cuius figurā habeant cōsideremus. Quicūq; promittūt uerba diuina, & non sicut pollicentē habēt in se prædicationis ueritatē, hi in scripturis figuraliter Samaria nominantē. Væ, inquit, spernentibus Sion, & fidentibus in mōte Samariæ, uindemiasti principatus gentium. Quasi dixerit, Vę his qui spernunt ecclesiam, & cōfidunt super arrogantia, & uerbis tumentibus hæreticorū. Hoc enim est spernere Sion & cōfidere in monte Samariæ. Si ergo peccamus & nos ecclesiastici, nō sunt à nobis alieni hæretici in dogmatū prauitate. Male enim credit quicunq; peccat. Si cōuersationem malā habemus, Sodoma soror nostra est. Gētiles quippe sunt Sodoma. Atq; ita fratres sumus hæreticorū atq; gentiliū quādo delinquimus, quia Samaria accipit in hæresi et Sodoma in gētilitate. Habitat autem à sinistris peccatricis Hierusalem Samaria, à dextris Sodoma. Honorabilius quippe apud eam peccatum est quod facto committit, & ideo à dextris eius Sodoma est. Rursumq; nec Samaria longe est, qa à sinistris eius cōmoratur: & increpatē quia ambulauerit cū filiabus et sororibus suis in omnibus iniquitatibus, & intantū ambulauerit, ut comparatio delictorū eius illarū iniquitates fecerit iustitiā. Vnde oportet agnoscere iniquitates Sodomorū, ut edoctus custodiā me ab eis, ne capiar ignoratione, quę sunt iniquitates Sodomorū. Veruntamē iniquitates Sodomæ sororis tuæ. Quæ iniquitas? superbia. In saturitate panū, & in abūdantia affluebāt ipsa & filię eius, & manum pauperis indigentis non suscipiebāt. Quod inequalia sint peccata scripturis utentibus nulli dubiū est. Alia quippe magna, alia minora ab his esse dicuntur. Cum autem sunt inæqualia, hoc est parua, uel maxima, forsitan aliquis inquirat, qd inter uniuersa peccata sit maius: & procliue suscipit, omniū peccatorū esse maius, siue fornicationē, siue immunditiā, siue quodcūq; libidinis inquinamentū. Sunt quidē et ista uere abominabilia atq; polluta, sed nō talia quale hoc quod nūc ab scripturā quasi maius omniū condēnatur, à quo nos obseruare debemus. Quod ergo est peccatū maius omnibus peccatis? utiq; illud propter quod & diabolus corruit. Quod est hoc peccatū in q̄ tanta sublimitas cecidit, ut elatus in iudiciū incidat diaboli? Ait apostolus: Inflatio, superbia, arrogātia peccatū diaboli est: & ob hæc delicta ad terras migrauit de cœlo. Vn de deus superbis resistit, humilibus aūt dat gratiam. Et quid superbit terra & cinis, ut homo arrogantia subleuet? oblitus quid erit, & q̄ fragili uasculo contineat, & quibus stercoribus immersus sit, & qualia semper purgamēta de sua carne projciat? Quid em̄ ait scriptura? Quid superbit terra & cinis? & in uita eius proiecit interanea eius? Superbia peccatis omnib. maior est, et ipsius diaboli principale peccatū. Siquādo scriptura diaboli peccata describit, inuenies ea de superbię fonte manāta: Ait quippe: Viribus faciam, & sapiētia intellectus auferā fines gentiū, & fortitudine eorū depascar, & commouebo ciuitates quæ inhabitantur, & orbem terrarum uniuersum comprehendam ut nidū, & quasi cōfracta oua auferā. Vide sermones eius, quomodo superbi sint, quomodo arrogantes, & uniuersa pro nihilo ducat. Tales sunt omnes iactatiōe & superbia inflati. Materia superbiæ, diuitiæ, dignitas, gloria secularis. Frequēter causa superbiæ est ei q ignorat habere ecclesiasticā dignitatem, sacerdotalis ordo et leuiticus gradus. Quāti presbyteri cōstituti obliti sunt humilitatis: quasi idcirco fuerint ordinati, ut humiles esse desistere nt. Quin potius humilitatē sequi debuerāt, quia dignitatem fuerāt consequuti, dicente scriptura: Quanto magnus fueris, tanto humilia teipsum. Et dilectū Synagogæ te facit, nobilius summitte caput tuū: ducem te instituerūt, noli eleuari, noli fieri in eis quasi unus ex ipsis. Oportet humilē, oportet esse deiectum, oportet fugere superbiam malorum omnium caput. Considera Euangelium quali condemnatione Pharisæi superbia & iactatio feriatur. Stabat Pharisęus & talia intra se orabat: Deus gratias ago tibi, qa non sum ut cæteri homines, raptores, iniqui, adulteri, & ut iste Publicanus. Ieiuno bis in sabbato. At uerò Publicanus humiliter & māsuete lōgius stans non erat ausus neq; oculos leuare, & dicebat: Propitius esto deus mihi peccatori. Et descendit in domū suam publicanus iustificatus. Nō simpliciter iustificatus: sed iustificatus cōparatione pharisæi. Obseruandus quippe est diligentissime omnis scripturæ sermo, ordo, iunctura. Aliud est iustifi-

Amos 6

Esa. 10

Luc. 18

Universidad de Deusto
Biblioteca

iustificari, aliud ex alio iustificari. Simile est Publicanũ à Pharisæo iustificatum fuisse, illi quod Sodoma & Samaria ex comparatione peccatricis Hierusalem iustificatæ sunt. Et necesse est nos id scire, quia unusquisq; nostrũ in die iudicij ab alio iustificet, & ab alio condemnetur. Etiã cum fuerimus iustificati ex alio, iustitia illa nõ tam laudis quàm criminis loco ponit. Vtputa si inuentus fuero Sodomitica habere peccata, & alius protrahatur in medium qui duplicia scelera cõmiserit, iustificor quidem, sed iustificor nõ ut iustus, uerũ ut ex cõparatione eius qui plura cõmisit, iudicor iustus, cũ à iustitia longe sim. Væ illi homini qui à multis peccatoribus iustificatur: ut ecõtrario multũ beatus qui cõparatione iustorũ, iustus ostenditur. Inuenimus in scripturę laudibus positũ, boni esse meliorem: utputa nullus sic fecit rectum ante faciem domini, ut ille, & ille, nullus sic pascha
2 Paral.25 celebrauit ut Iosias. Ex quo ostenditur cõparationem fieri iustorũ, & illum uere esse iustum qui sic iustificari mereatur. Vtinam & ego collatus sapientibus sapiẽs reperiar, & iustis iudicer iust⁹. Nolo quippe iustificari ab iniquis, ga talis iustitia criminosa est. Hęc anticipans loquutus sum, quia in his quæ lecta sunt dicit: Iustificasti sorores tuas in omnibus iniquitatibus tuis quas fecisti. Iustificatę sunt enim Samaria & Sodoma ex iniquitatibus Hierusalem. In omnibus iniquitatibus tuis quas fecisti, iustificasti illas super te. Idcirco diligẽtius attendamus, ut possimus agnoscere, omnes nos in die iudicij à peioribus nostris iustificãdos, & rursum à nobis alios iustificari. Vnus solus est qui iustificat ab omnibus, & ipse nullũ iustificat. Vtputa Sodoma iustificat ab Hierusalẽ, quia ab se sceleratiora cõmisit, & forte Hierusalem ab alia aliqua quæ se peior est ciuitate. Sic est quidã iustificandus ab Antichristo, qui ad illum cõparatur. & illius iniquitate ac sceleribus minor reperit. Pessimus uerò dæmon est, & (ut aiunt) miser qui ab illo iustificat: forte & pater illius ab eo non iustificatur, multo illo sceleratior repertus. Dñs uerò meus Iesus Christus iustificatur iuxta dispẽsationẽ carnis, quã ob nostram salutem circũtulit, ab Abraham, ab Isaac, ab Iacob & à reliquis prophetis. Quãdo emi omnibus iustis & prophetis, ac beatis quibusq; in cõparationem missis inuenitur contrariũ huic quod dicitur de Sodoma & Hierusalem, magis glorifico saluatorem nostrũ. Quod aũt dico istiusmodi est, & deo largiente orantibus uobis præbebo de scripturis explanationem. Fecit Sodoma peccatum: Samaria quoq; peccauit, inquitatibus obruta est Hierusalẽ, sed minora peccata à maioribus iustificantur, sub exemplo quo Sodoma iustificat à sorore sua Hierusalem. Quomodo igitur iniquitas iustificat, sic cõdemnat aliquãdo iustitia. Verũ quę so expecta paulisper, donec docearis quemadmodũ dicatur cõdemnare iustitia. Iniquitas mea iustitia est cõparatione maioris iniqtatis. Sic et iustitia mea ex cõparatione multiplicis iustitiæ iniquitas reputat. Propterea non iustificabit in cõspectu tuo omnis uiuens. Fuerit licet iustus Abraham, iustus Moses, iustus unusquisq; illustrium uirorum: sed ad cõparationẽ Christi non sunt iusti. Lux eorũ cum eius luce cõposita tenebræ reperiunt. Et quõ lumẽ lucernæ ad Solis radios obscuratur, & uelut alia quædã cæca materies cõtenebrescit: sic licet fulgeat iustorum omnium lumẽ ante homines, non tamen
Matt.5 fulget ante Christum. Luceat quippe lumen uestrum, non simpliciter dictum est, sed luceat ante homines. Ante Christũ nõ potest lumen fulgere iustorum. Vt splendor lunæ & micantia cœli sidera, priusq; sol oriat, in stationibus suis rutilãt, orto uerò sole absconduntur: sic lumen ecclesiæ ut lumen lunę, priusquã oriatur lumen illud uerũ solis iustitię resplendet, & clarũ est ante homines: cum aũt Christus uenerit, ante eum contenebre-
Ioan.1 scet. Dicitur & alibi: Lux in tenebris lucet. Quæ est illa lux quæ lucet in tenebris? Iustorum lux in tenebris lucet. In quibus tenebris? ubi est nobis certamẽ aduersus rectores
Eph.6 tenebrarũ istarum. Hæc qui diligẽtius longiusq; discusserit, nõ poterit inflari, uidens lumen suũ ad cõparationem maioris luminis tenebras reputari. Quid est iustitia mea etiã si Paulus apostolus fiam? quid castitas, etiã si Ioseph? quid fortitudo, etiã si Iudas Maccha-
Psal.51 bæus existam? quid alia uirtus sapientię, etiã si Salomon appaream, ad cõparationẽ dei et ad eorũ qui meliores sunt? Ergo ut dicere cœperamus, iniqtas iustificat, & iustitia aliorũ cõparatione condẽnat. Idcirco: Vt iustificeris sermonibus tuis, et uincas cũ iudicaris, dicit ad deũ. Si me uult saluare deus nõ affert in iudiciũ lumen suũ: si uult esse incolumem, nõ defert lumen Christi sui: alioquin puniet me: defert uerò lumen minorũ, cõparat mihi inferiores quosq;. Quãto amplius maiores mihi melioresq; cõtulerit, tãto plus

plus iustus ero, si illi à me reperti fuerint minores. Similiter est illud intellígere, quod ab apostolo dicitur: Alia gloria solis, alia gloria lunæ, alia gloria stellarũ: stella enim à stella 1 Cor.15
differt in claritate, sic resurrectio mortuorum: Verbi gratia, fulgens, & illud sidus nõ in cõspectu lucidioris stellę, sed obscurioris micat. Quis nostrũ potest ad instar fulgere lunæ? Quis lucidioris siderum corruscare lumine? Secundũ id quod scriptũ est in Daniele: Fulgebunt sicut stella in secula. Et hæc quidem necessario disputamus, ut procul à su Dan.12
perbia recedamus: Sodomiticũ quippe peccatũ est superbi iniquitas. Hæc Sodomorũ sororis tuæ superbia unde nascatur, & quas habeat radices adiungit: In saturitate panũ, & in abundantia affluebãt. Si soli literę attendas, multa abundantia antiquitus in Sodomis fuit. Erat quippe terra eorum ut paradisus dei, & ut terra Ægypti. Si autem à carnali Gen.13
intellectu ad spiritalem cõscenderis, ut uideas quomodo superbia Sodomorũ in saturitate panum & in abundantia fluxerit, utilitatẽ capies & ad uitę officium, & ad alia quędam maiora maioribus corrigẽda. Proponamus primũ id quod ante multos dies lectũ est, diuitem uestitũ bysso & purpura, quotidie delicijs luxuriaq; lætantem, & Lazarum uulnerum tabe, & uermium pedore confectum, quærentem solatiũ famis suę micas quę de mensa eius decidebant. Opportune aũt nunc in hunc locum exemplũ istud incidit, ut perspicuum fiat, quę iniquitas diuitis fuerit. Locuples erat, abundabat delicijs. Nõ enim accusauit eum scriptura, quasi diuitias in iniquitate possederit: nõ eum criminatus est sermo diuinus, quod meretricibus dedit: non homicidam, aut aliud quodcunq; scelerum faciẽtẽ. Sed si consideres hoc quod in presenti scriptũ est, & illud quod in euangelio dicitur, uidebis quia & illius maximum peccatũ inter uniuersa peccata superbia fuit: in saturitate panum, & in abundantia affluens nõ habuit miserationis affectũ ad eum qui ante portas suas confectus hulceribus iacebat: sed in tantam superbiã elatus est, despiciens paupertatem, ut nõ computaret neq; inferorum supplicia, neq; communia humanitatis iura, quia oporteret hominẽ humana sapere, & in alienis calamitatibus pro simili conditione sui quodammodo misereri. Est igitur & diues ille Sodomita. Si emi talia erant peccata Sodomæ, ut in saturitate panum & in abundantia fuerit, talis autem est & diues qui in Euangelio describitur, nulli dubiũ quin diues ille Sodomita sit. Quomodo autem Sodoma & filiæ Sodomorũ superbæ fuerunt, tales sunt arrogantes animę & filiæ Sodomorum quæcunq; nesciunt dictum: Omnis qui se exaltat humiliabit: & qui Luc.18
se humiliat exaltabitur. Hoc erat ei & filiabus eius. Dehinc sequitur aliud Sodomæ delictum, quod debemus dicere, ne in simili crimine reperiamur. Et manũ pauperis & egẽtis non suscipiebat. Considera diligenter enumerationẽ peccatorũ Sodomæ. Ego ipse si iuxta uires meas manum pauperis & egentis nõ adiuuero, Sodomiticũ habeo peccatum. Sequit alia accusatio. Et superbe gloriabatur. Et iactatio glorię Sodomiticũ crimẽ est. Sunt aũt quædam Ægyptia peccata, quędã Sodomitica: sunt alia Babylonica, alia Assyria, alia Moabitica, alia Ammanitica. Quis sapiens & intelliget istaᵓ aut quis intelligens & agnoscet eaᵓ Quotiescũq; legimus ea quæ de Sodomorũ subuersione cõscripta sunt non dicamus miserabiles Sodomitę, quorũ ulterius fructus terra non affert, miserabiles multũq; plangẽdi, qui tam lugubria & tam dira perpessi sunt: quin potius cõuertamus hunc in corda nostra sermonẽ, scrutemur renes & cogitationes nostras, & tũc uidebimus eos quos plangimus, in nobis intrinsecus contineri, & quia Sodomitica & Ægyptia & Assyria, & alia uniuersa peccata quæ castigãs scriptura enumerat, uersent in nobis. Pollicíti suprà sumus maius aliq̃d de scriptura nos esse dicturos. Sodomę in saturitate panis & in abũdãtia atq; delicijs et istiusmodi peccatis delinquẽti lex loquit: Attẽde tibi ne comedẽs & bibẽs repletus, & domos bonas ædificans, ouibus tuis & bobus tuis multiplicatis tibi, argẽto & auro multiplicatus obliuiscaris dñm deum. Et in alio loco: Mãducauit & bibit & saturatus est & incrassatus, et recalcitrauit dilectus. Similia his Sa Deut.32
lomon in Prouerbijs ait: Cõstituite mihi aũt necessaria et sufficiẽtia, ut nõ repletus mendax fiam, & dicam, quis me uidet? aut egẽs furer, & iurabo nomẽ dei. Simpliciterq; dicẽdum quia nihil sic in arrogantiã eleuet, ut diuitię & saturitas, & cibus opum plurimarũ, dignitas quoq; & potestas. Est aũt etiã ad altiora transgressum uidere, quia superbiã frequenter nutriam, si diuinum sermonem intellexero, si sapientior cæteris fuero. Scientia 1 Cor.8
quippe inflat, nõ ego dico, sed apostolus. Et ideo uereor ne & ipse sustollar. Dantur & charismata

Universidad de Deusto
Biblioteca

charismata ad id quod expedit. Si ad hoc danť q̃d expedit, quis est ille cui non expedit? Et cur non expediat, audi. Inferior subijcit inflationẽ, et quandã placitionem sui, dum se putat inter cæteros eminere. Sæpe igitur saturitas panum & abundantia materia est arrogantiæ. Sæpe autem & de spiritalibus donis superbiæ crimen exoritur, & nõ est utrobiq; discrimen. Tãtus uir apostolus Paulus necessarium habuit colaphũ angeli Satanæ, 2 Cor. 12
ut eũ colaphizaret ne eleuareť multũ: quia orãs & deprecãs deum impetrauit pro multis sæpe quod petijt: cũ autem etiã pro hoc petijsset, nec esset quod peteret consecutus, dictũ est ei: Sufficit tibi gratia mea, uirtus enim in infirmitate perficitur. Oportet itaq; ti mere eum qui adhuc in genere humano, & in hac præsenti luce uersať, non solũ ea quæ bona putãtur in seculo, sed etiam quę uere bona sunt: quia magna nõ possumus sustine re. Exhibeo ad probationẽ præsentis sentẽtiæ historiã Dauid, in qua conscribitur in Vriam eum cõmisisse peccatũ. Ante Vriam nullũ delictũ reperiť in Dauid: beatus homo erat, & sine querela in cõspectu dei. Quia uerò cõscius sibi uitæ immaculatæ locutus est
Psal. 16 quod nõ debuerat dicẽs: Exaudi domine iustitiã meam, intende deprecationi meæ, auribus percipe orationem meã nõ in labijs dolosis, de uultu tuo iudiciũ meum prodeat, oculi tui uideãt æquitates, probasti cor meũ & uisitasti nocte, igne me examinasti, & nõ est inuẽta in me iniquitas: & hæc dixit, quia uisitatio dei propter cõscientiã & uitæ beatitudinẽ eidẽ præsentareť, tẽtatus est, & nudatus auxilio, ut uideret quid humana possit infirmitas. Recedẽte quippe præsidio dei, ille castissimus, ille admirabilis in pudicitia, q̃ audierat: Si mũdi sunt pueri maxime à muliere, & acceperat eucharistiam quasi mũdus, nõ potuit perseuerare, sed in eo repertus est crimine, in q̃ sibi quasi cõtinens applaudebat. Si quis ergo cõscius puritatis suę seipsum glorificauerit, nõ habẽs memoriã illius di
1 Cor. 4 ctũ: Quid aũt habes quod nõ accepisti? Si aũt accepisti, q̃d gloriaris quasi nõ acceperis? relinquiť, & derelictus discit experimẽto, quia in his bonis quorũ sibi cõscius erat, nõ tam ipse sui extitit causa q̃m deus, qui uirtutũ omniũ fons est. Ex quibus apparet & saturitatẽ panum, & dona spiritalia ei qui ea nõ potest sustinere, generare superbiã. Idcirco fugiamus à Sodoma & peccatis eius, fugiamus à Samaria, & criminibus quibus castigať misera Hierusalẽ, ut in uniuersis deo nobis fortitudinẽ ministrãte, humilitatem, & iustitiam cõsequamur in Christo Iesu, cui est gloria & imperium in secula seculorũ. Amen.

Homilia X super Ezechielem, de eo quod scriptũ est: Ergo & tu cõfundere, & porta ignominiam tuam, usq; Et suscitabo ego testamentũ meum tecum. Cap. XVI

PRIMVM quidẽ est, nullum opus facere cõfusionis, sed omnia talia quæ possunt deum libera fronte respicere. Quia uerò (ut homines) sæpe peccamus, sciendum secundam (ut ita dicam) nauem post cõfusionis opera esse erubescere, & pro sceleribus suis uerecũdos oculos deijcere, neq; sic procaci uultu incedere, quasi nihil omnino peccauerit. Bonũ est quippe post cõfusionis opera confundi: quia sæpe & hoc malitiæ artifex inoperatur, ne peccator ad pœnitentiam redeat, & sic agat quasi adhuc in iustitia perseueret. Videre possumus, & ex quotidiana uita discere, multos hominum post peccata sua non solum non lugere quod fecerunt, uerumetiam procaci fronte defendere proprias ruinas. Grande itaq; beneficium in Hierusalẽ conseruatur, si tamen credat dicẽti domino: Et tu cõfundere. Neq; putes ad Hierusalem tantum hæc esse dicta, & non ad singulos nostrũ, qui delictis tenemur obnoxij. Vnusquisq; ẽm seipsum consideret, quid fecerit confusione dignũ, quid turpe locutus sit, super quo nõ habeat audaciam quasi dicto bono, quid cogitarit tale quod rubore dignũ uidetur ab eo qui cordis & renis occulta considerat: & cũ diligẽter peruiderit cogitationes, facta, sermones, tunc audierit prophetam dicentẽ: Et tu cõfundere. Post quod à ꝓpheta iũgitur: Et accipe ignominiã tuã in eo quod iustificasti sorores tuas. Sequiť cõfusionẽ ignominia, & dat deus ei qui cõfusione digna gessit, etiã ignominiã, dixitq; ad eum: Et accipe ignominiã tuã. Poteris autem intelligere quod diciť, si consideraueris quæ quotidie in ciuitatibus fiãt. Inhonoratio ciui est de patria sua exulare, & infamia decurioni eradi de albo curiæ, & cuiuscũq; alterius cõditionis homini relinqui quidem in uita, sed cum ignominia, siue in operibus publicis, siue in insula aliqua solitudinis uiuere. Intellige aũt mihi iustũ iudicẽ ei qui digna infamia fecerit dicentem: O tu qui pœnæ reus es, noli exi

lium tuum cũ mœrore suscipere: non enim mereberis misericordiã si iraseeris ad pœnã: quin potius intellige digne te pati quod pateris: & cũ te humiliaueris, atq; dixeris iustũ de te factum esse iudiciũ, forsitan misericordiã consequeris ab eo qui potest post condẽnationem ad pristinum te statum reuocare. Quomodo enim licet magno principi liberare aliquem de insula, & de exilio, & de publicis uinculis: multo magis licet uniuersitatis deo eũ qui inhonoratus est, in honorẽ pristinũ restituere, si tamẽ sentiens delictũ suũ cõfessus fuerit digne se sustinuisse q̃d passus est. Dabo & aliud exemplũ de ecclesiastica cõsuetudine. Infamia est à populo dei & ab ecclesia separari. Dedecus est in ecclesia surgere de consessũ presbyteri, proijci de diaconatus gradu. Et quidem eorum qui abijciũtur, alij seditiones cõmouent, alij uerò iudicium in se factum cum omni humilitate suscipiunt. Quicũq; igitur exigunť, & dolore depositionis suę congregant populos ad schisma faciendum, & sollicitant multitudinẽ malignorum, non accipiunt inhonorationem suam in præsenti, sed thesaurizant sibi thesaurum in die iræ. Qui autẽ cum omni humilitate siue digne, siue indigne depositi sunt, deo iudicium derelinquũt, & patiẽter sustinẽt quod de se iudicatum est, isti & à deo misericordiam consequentur, & frequẽter etiã ab hominibus reuocantur in pristinum gradum, & in gloriã quam amiserant. Doctrina ergo optima est, quomodo hoc quod dicitur: Et tu confundere, sic & illud quod sequiť: Et accipe ignominiam tuam. Et hæc dico, ut profundiorẽ aliquem sensum de futura inhonoratiõe interponã. Et tibi quippe erit aliqua ignominia his qui dignũ opus ignominia fecerunt. Siquidem resurgent alij in uitam æternam, & alij in opprobrium, & confusionem æternã. Quid autẽ est hoc aliud nisi pœnã infamiæ sustinere? Dũ ergo adhuc licet nobis, debemus minorationẽ nostrã patienter ferre, ut cũ hic tristitiam fortiter sustinuerimus, in futuro seculo moueamus (ut ita dicã) uiscera misericordię dei, & benignitatẽ eius, ut nos reuocet in pristinũ statum de ignominia & confusione: quomodo ecõtrario impossibile est lapidei cordis aliquem & penitus non sentientẽ delictũ suũ, & ante ultum dei omnipotentis superbientẽ, misericordiã consequi. Videmus enim quosdã bonos quidem libenter de se latam ferre sententiam, & ob salutem suam dei iustificare iudiciũ: malos uerò blasphemare aduersus prouidentiam dei, & dicere, non sum digne adiudicatus huic infamiæ, iniuste ista perpetior. Si iustificamus, puidẽtiã, soluimus nostrã infamiam. Si uerò nõ recipimus iudicia dei, multiplicamus infamiam. Quomodo autẽ infamiam, sic & supplicia, sic & cætera. Quæ sunt enim huic, accidere consuerunt his qui à deo pro delictis propris cõdemnati sunt. Et tu confundere, & accipe ignominiã tuã in eo quod iustificasti sorores tuas. Plus meremur ignominiam, quãdo talia facimus, quib. peccatores alij iustificenť: ut comparatione delictorũ meorũ, malorũ scelera antiquitus condemnata misericordia liberet, eo quod ego subsequens peiora cõmiserim. Diciť ergo ad peccatricem Hierusalem: Accipe ignominiã tuam in eo quod iustificasti sorores tuas. Deinde si quis compleuit hoc quod scriptum est: Confundere, si quis prosequutus est sententiam dei sequentẽ: Accipe ignominiam tuã in eo quod iustificasti sorores tuas: uideat etiam gratiã, quomodo pro confusione uicissitudo clemẽtiæ restituatur, quia nõ cõtempserit iudiciũ dei, sed cum omni humilitate susceperit quod de se fuerat iudicatũ. Quid ergo repromittitur? Auertam auersiones eorum auersione Sodomorũ & sororũ eius, in eo quod iustificasti sorores tuas Sodomã & Samariam. Sodomã minorem & Samariam seniorẽ, ut in præteritis diximus. Auertam auersionem eorum, id est trium quarum auerterat auersionẽ ad meliora conuertit: primo Sodomorum, deinde Samarię, tertio uerò Hierusalem. Cũ autem, ait, auertero auersionem Sodomorũ & Samariæ & Hierusalem, tunc in antiquum restituẽtur, primum Sodoma, cuius priores auerterit auersiones: secũdo Samaria, quam secundo conuerterit: tertio Hierusalem: cui tertię auersiones tribuuntur. Igitur sanitates peccantibus in auersione Sodomorũ & filiarũ eius, in auersione ipsius Hierusalem: & tribuunť his qui magis amanť à deo, tardius. Sodoma qppe iustificata ab Hierusalem, prima cõsequitur misericordiam, id est gẽtiles. Samaria uerò, hoc est hæretici, in secũdo loco accipiunt sanitatẽ. Tertio uerò quasi indigni uelocioris medelæ, in pristinum statum restituuntur qui fuerunt de Hierusalem. Ante ergo gẽtiles, ante hæretici clementiam cõsequentur q̃ nos: si tamen fuerimus impij, si & nos peccata depresserint. Quanto enim propiores fuerimus deo, & ad beatitudinẽ uiciniores, tanto Dan. 12

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum peccauerimus longius fiemus ab ea, proximi terribiliũ maximarumq; pœnarũ. Iu-
Sap.6 stum est quippe iudicium dei, & potentes potẽter tormenta patiuntur. Qui autem mini
mus est, meretur citius misericordiã. Minima est Sodoma: & post eam in comparatione
Hierusalem minima, non tamen sicut Sodoma, Samaria est: & ideo primum illarũ auer-
tit auersiones, & postea Hierusalẽ, dicens: Auertam & auersionẽ tuam. Tertio enim gra
du hoc dicitur ad Hierusalem. Verum quando auertit auersionem meam, si inuẽtus fue
ro Hierusalem, & peccator in medio sororum mearum? Cum audiero: Vt feras tormen
tum tuũ. Ideo tertio loco ait, auertam auersionẽ tuam, & post omnes: Vt feras tormentũ
tuũ, & dehonesteris de omnibus quæ fecisti. Est quędã mensura peccati, quã unusquisq;
recipiet pro eo quod peccauit. Si habuero quinquaginta peccata, quinquaginta habe-
bo ignominias: si centũ, duplicabitur mihi pœna pro factis, & pro magnitudine delicto
rum tribuetur mihi ignominia. Maximis peccatis magnus cruciatus adiungitur. Deus
autẽ solus uerus iudex magnitudines peccatorũ, & ignominiæ qualitates, & peccati nu
merũ potest peruidere. Dicitur itaq; ad Hierusalẽ: Vt feras tormentũ tuũ, & dehoneste-
ris de omnibus quæ fecisti in exacerbando me. Vide econtrario satisfacientẽ deum, &
quodãmodo per hęc uerba testantẽ quod iram ipse nõ habeat, sed peccator sibi ad iram
Rom.2 cõcitat deũ. Vnde & Apostolus ait: An diuitias bonitatis & mansuetudinis eius, & lon
ganimitatis cõtemnis, ignorãs quoniã bonitas dei ad pœnitentiã te adducat? Iuxta aũt
duritiam tuam & impœnitens cor thesaurizas tibi iram. Separauit hic sermo iracundiã
Psal.77 à deo. Reuera enim iracũdia aliud quiddam à deo est, nec ei ut insita copulat. Vnde &
de peccatoribus dicitur: Emisisti iram tuam & comedit eos. Nemo quod sibi sociũ est &
cognatũ emittere potest, uerũ emittitur quod aliud est ab eo qui emittit. Sic & nos pec-
cando irritamus deum, ut mittat iram quam ipse non habet. Post hæc, id est post auersio
nem dicitur: Sodoma soror tua, et filiæ eius restituent sicut erãt ab initio. Venio ad ima-
gines & figuras, & uideo quãto tẽpore excruciata Sodoma restituatur in antiquũ. Si aũt
Gen.13 id quod per figurã dictũ est ita se habet, quid de eo fiet qui uere Sodoma fuerit? Statim
post diluuiũ decima generatione passa est Sodoma ea quæ in Genesi leguntur. Erat enim
prius quasi paradisus dei, & quasi terra Aegypti: ueruntamen factum est Sodomę id quę
etiam nunc uestigijs regionis eius perspici licet. Ecce quanti iam temporum circuli trã-
sierũt: ecce tria milia annorũ sunt, & Sodoma nõdum est restituta: nõ illa Sodoma quæ
in signo & in ænigmate ponitur, sed illa quæ in ueritatis ratione perspicitur. Aiunt He-
bræi Sodomam in eundẽ statum restituẽdam, in quo & antea cõstitit, ut rursum paradi-
so dei & terræ Aegypti cõparetur. Si hoc se sic habet, & siue futurum est, siue nõ: quęrẽ-
tur enim istiusmodi res apud eos qui doctissimi sunt: ut aũt fiat quod dicit, complebunt
mihi annorum tria milia, & tunc restituet excruciata tribus milibus annorum Sodoma,
id est anima mea: Sodoma, meis pœna peccatis. Grande interuallum tẽporis inter resti-
tutionem & ruinam positum est. Etiam si restituaris ita ut antiquitus eras, uide quãta ex
haurias mala, quantis primum calamitatibus opprimaris. Hoc autẽ quod de Sodoma di
ximus, & de Samaria quoq; intelligere debemus. Et ipsa quippe necdũ est restituta, sed
ex eo tempore quo decem tribus eiectæ sunt de Iudæa & de Samaria, & captiuitatẽ sus-
tinuit, & nomẽ accepit, non habẽs accolas suos. Restituetur autem & illa sicut in princi
4 Reg.17 pio fuit, cũ decem tribus fuerint reuersæ, ut soluat id quod scriptũ est: Captiuus ductus
est populus in Assyrios usq; in hodiernũ diem. Si autem tanto post tempore restituet id
quod præcessit in signũ, quãdo tu restitueris, si tamen restitueris Samaritana & hæretica
anima, quæ simulacris & ferijs non ueris, ac figmentis de Hieroboam corde uenientib.
credidisti? quãdo restitueris ô anima infelix, cũ post tãta secula restituatur exemplũ tui?
Si autẽ hoc super Sodoma & Samaria fit, quæ iustificatæ sunt ab Hierusalẽ, quid dicen-
dum est de ipsa Hierusalem quę supradictarũ scelera iustificauit? Et restituemini sicut ab
initio fuistis. Et tu & filiæ tuæ restituemini sicut fuistis in principio. Scit hoc quod dicit:
Esa.1 Sicut fuistis in principio, & Esaias dicens: Et cõstituã iudices tuos ut prius, & cõsiliarios
tuos ut in exordio. Et nisi esset Sodoma soror tua in auditu, in ore tuo, in dieb. superbiæ
tuæ, quemadmodum nũc opprobrium es filiarum Syriæ, & omnibus quæ sunt in circui
tu tuo filiarũ alienigenarũ quæ circũdant te in gyro. Impietates tuas tu porta. O clemen
tissimum deum satisfacientem de restitutione, atq; dicentem: Impietates tuas & iniquita

tes tuas porta. Non frustra dico restitueris: sed cũ impietates tuas, & iniquitates tuas ex
hauseris, tunc in locum pristinũ restitueris. Quomodo uulnera quæ in corpore sunt, sæ-
pe paruo tẽpore accidunt, medelæ uerò uulnerum cum tormentis adhibẽtur ingentib.
non iuxta æqualitatem temporis quo illatæ sunt, sed iuxta rationẽ curationis: uerbi gra
tia, in puncto horæ fractura manus & pedis cõtritio accidit: hoc quod in modico factũ
est, mẽsibus fere tribus, ac lõgo tempore uix curatur: Sic & uoluptas quæ neruos animę
succidit & luxuria, & semel uniuersa peccata, cum in paruo tempore infelicem animam
illexerunt, & ad uitia traxerunt, magnum postea tempus in supplicijs & cruciatibus pmerent. Propter quod hoc dicit dominus: Et faciam in te sicut fecisti, sicut spreuisti hæc
præuaricando testamentũ meum, & memor ero. Primũ quomodo fecisti faciam tibi, de-
inde memor erò testamenti mei quod feci tecum in diebus infantię tuæ. Fecit quippe te
stamentum in diebus infantię eius. Diximus autem suprà quomodo cum ea fecerit testa
mentũ. Et suscitabo tibi testamentũ in æternum, ego occido, & ego uiuificabo, ait. Qui
quũ ista promittit, dolores facit, & rursum restituet. Percussit, & manus eius sanabũt. Di Mich.7
citur in Michea: Iram domini sustinebo, quia peccaui ei, donec iustificet ipse causam me
am. Quomodo iustificat causa mea? Quãdo iram domini sustinuero, qui diuitias bonita
tis eius & patiẽtiæ & longanimitatis cõtempsi, & iuxta meam duritiam & impœnitens
cor thesaurizaui mihi irã in die iræ & reuelationis iusti iudicij dei. Et dehonestaberis in
eo quod suscepisti sorores tuas seniores cũ adolescẽtulis, & dabo tibi eas in ędificationẽ.
Suprà unã dixit sororẽ Sodomam, & aliam Samariam, nũc repetit & dicit, sorores tuas
seniores, quũ senior tantũ Samaria sit, & adolescentior Sodoma: uerum quia filię earum
eis cõnumerantur, dicit omniũ unam esse speciem. Quantę autem filię Sodomorũ sunt,
tantæ & Samariæ. Et dabo tibi eas in ædificationem, & non ex testamento tuo, & susci-
tabo ego testamentũ meum tecum. Considera finem repromissionis, & cognosces quia
ego dominus, ut memineris & confundaris. id est, cũ receperis peccata tua, & rememo-
rata fueris, tũc cõfunderis. Et ultra nõ erit tibi os aperire. Cum recepero peccata mea, &
restitutus fuero, facto mecũ testamento, tunc amplius intelligo mala mea, & cõfundor,
& cõscius mihi ultro memet punio. Vide autẽ quid mihi eueniat, ut ultra non sit liberũ
os aperire à facie ignominiæ, & quãdo eueniat. In eo quod propitietur tibi. Nec tũc qui-
dem quãdo propitiatur mihi multa peccanti, possum os aperire, nec quãdo ignoscat sce
leribus meis alienus sum ab ignominia, sed sentiens scelera mea perpetuo cõscientiæ meæ
igne discrucior. Idcirco quia ignominia & cõfusio æterna nobis reposita est si peccaueri
mus, omni corde precemur deum, ut det nobis usq; ad finẽ & animi & corporis nisu pro
ueritate cõtendere: ut etiam si aliquod tempus institerit quod nostrã examinet fidẽ (nã
ut aurũ probat in fornace, sic fides nostra in periculo & persecutionibus examinat) etiã
si persecutio eruperit, inueniat nos præparatos, ne domus nostra in hyeme corruat, ne
ædificatio quasi in arena constructa tempestatibus dissipetur: ut cum flauerint uenti dia
boli, id est spiritus pessimi, opera nostra persistant quæ usq; ad hanc diem perstiterunt,
si tamen non sunt occulte subruta, & in expeditionis accinctu manifestemus charita-
tem nostram quam habemus ad deum in Christo Iesu, cui est gloria & imperium in secu
la seculorum, Amen.

Homilia XI. De eo quod dictum est: Fili hominis propone ænigma & dic parabo
Iam ad domum Israel, & dices: Aquila magnarum alarum &c. Cap. XVII.

EXERCITATIO corporum, & in totum fortitudinem comparat ijs qui
E exercentur, & per partes unumquodq; membrum sensusq; membrorum ue
getiores facit ad sufferendum quid, aut ad sentiendum: utputa oculorũ acies
si exercitetur in usu, acutior fit ad uidendum: aures si frequentius audiant, melius pos-
sunt uocum capere dissonantias. Hoc autem & in cæteris membris licet deprehendere,
quod in paucis ostendimus. Verum quid mihi prodest ad beatitudinem & ad uitam
sempiternam, si corpus exercitationibus roboretur? Quod mihi est emolumentum, e-
tiam si fortissimo corpore fiam, etiam si omnibus membris uegetus incedam? Econtra-
rio autem si sensus animę habuero exercitatos ad sentiendum quid, ad discendũ dies no
ctesq; contriuero, non solum in hac uita mihi conducit, sed etiam recedentem de corpo
re prosequet. Idcirco in parabolis & in ænigmatibus loquutus est deus, ut extenderet se

Universidad de Deusto
Biblioteca

mens noſtra,uel potius in unũ colligens dictorũ intueatur acumina, & à corporis uitijs recedens,dum intelligit ueritatẽ,uitæ ſuæ curſum ſecũdũ eundẽ dirigat. Hæc in proœmio diximus,quia ſermo dei factus eſt ad Ezechielem dicens:Fili hominis narra narrationem,& dic parabolam ad domũ Iſrael.Pro hoc aũt quod ſeptuaginta interpretes poſuerũt narrationẽ,alius de interpretibus tranſtulit,propone problema, alius ꝓfer ꝓblema,alius ſignifica ænigma.Igitur & problema & ænigma & parabola eſt quod lectũ eſt. Siquãdo illuminatiõe indiguimus ſciẽtiæ dei,nũc uel maxime & neceſſarie indigemus, ut nõ tam ego ꝙꝫ orantibus uobis gratia dei in me ediſſerat ſolutionẽ ꝓblematis & ænigmatis,ſiue parabolæ.Quæ eſt ergo parabola aquilæ quam in præſenti ſpiritus ſanctus oſtendit?Quæ nõ ſolũ aquila,ſed etiam comparatione cæterarũ aquilarũ, magna aquila,& ingentiũ alarum,& longa extenſu,& plena unguibus,ſiue (ut quidã interpretatus eſt)plena plumis ſcribit.Nõ ſolum his quæ diximus maior eſt cæteris aquilis, uerum in eo uel præcipua eſt,quod ductum habet intrandi in Libanũ.Nam ingrediens illic arborem cedri quæ in Libano ſita erat electa,teneritudines & ſumma quæq; decerpſit,& attulit in terram Chanaan,in ciuitatem ſiue negociatorũ,ſiue negociatricem,ſiue translatorum,ſiue certe(ut Septuaginta interpretati ſunt)muratã,& poſuit hoc quod de cedro Libani ſumpſerat,ut plantaretur & creſceret in terra Chanaan. Poſt hæc eadẽ aquila de ſemine terræ unde ſumpſerat ſummitates cedri extrinſecus ſibi ſemen accipit,& plantauit illud in campo frondifero ſuper aquam multam.Hoc autẽ ipſum quod de terra Chanaan fuerat aſſumptũ ab ea quæ Libani ſumma quæq; decerpſerat,id eſt quod ſecũda uice acceperat,factũ eſt in uitẽ nõ fortem,ſed infirmam, uerumetiam ſtatura puſillam: & palmites huius uitis infirmæ reclinati ſunt,ꝓ eo quod de Libano & cedro fuerat aſſumptum,intantũ ut radices ſuas ſub ipſius trunco conſitas haberet. Et quidẽ facta eſt uitis, & fecit ꝓpagines,& extẽdit arbuſta ſua.Et poſt hæc uenit alia aquila,& ipſa magna, magnis alis & cõpioſis uel plumis ſiue unguibus:& ecce iſta uitis de qua nũc diximus,uenienteſecũda aquila declinauit teſtamentũ ſuum ad eam, ſpernẽs id teſtamentũ qd' priuscũ arbore fecerat,in qua reclinata uitis fuerat effecta,& propaginibus factis arbuſta latius ſuderat,& complexa eſt ſecũdam aquilam,& radices ſuas à priore trãſtulit ad ſequẽtem.Deinde palmites emiſit ad aquilam ſecũdam, ut irrigaret eam cum gleba plantationis eius in campo bono,& aqua multa.Et quidẽ irrigata eſt hæc ipſa uitis, & trãslata ad aquilam ſecundam,ut faceret incrementa,ut afferret fructum, ut fieret in uitem magnã. Idcirco prophetæ imperatur ut dicat,quia teſtamentũ trãſgrediẽs uitis quod fecerat cũ aquila priore,& ſtatuens illud cum ſecũda,nõ dirigatur, neq; radices teneritudinis eius efflorent:quin potius fructus eius propter tranſcenſionem eius putreãt,& areſcãt omnia quæ de ea oriebantur,& iam ultra non habeat brachiũ magnum & populũ multum: euellatur autẽ radicitus.& licet irrigata ſit,tamen nõ perſeueret, & nõ dirigatur in ubertatem:ſtatimq; ut cõtigerit eam uentus urens,areſcat, & cum gleba plantationis ſuæ ſicceſſ.Hoc propoſitio ipſius hiſtoriæ expoſcit,ut quæ obſcurius dicta ſunt,quibuſdam adſanctis ſermonibus planius enarremus.Et ſi tantus labor eſt ut ipſum quod dicit intelligatur,quid neceſſe eſt dicere ipſam quæſtionẽ quantam habeat obſcuritatẽ,quę ſit aquila prior,quid ſit Libanus,quæ cedrus,quæ ſumma cedri, quæ aquila ſecũda, quæ trãslatio uitis à priore ad ſequentẽ?Si aliquãdo dei indiguimus auxilio,ſemper autem in intellectu ſcripturarum ſpiritu ſancto indigemus:nunc profecto tempus eſt quo nobis præſtet auxiliũ,& pãdat ipſe quæ dixit.Quõ Saluator noſter in euãgelijs quaſdã parabolas ipſe interpretatur:ſic & nunc propheta in ſecũda ꝓphetia quę in reliquis lecta eſt ſignificat,quia aquila prior Nabuchodonoſor ſit rex Babylonis, qui ingreſſus eſt in Libanũ, id eſt Hieruſalẽ:& accepit de ſummis cedri,id eſt regẽ Hieruſalẽ,& principes eius: & attulit ea in terram Chaldæorũ,ſcilicet in Babylonem. Plantauit quippe in captiuitatem accipiens filios Iſrael,& de regio ſemine,& de genere principũ in eadem terra cõſtituit. Poſt hoc autem,& poſt regiã ſtirpem,alia quoq; multitudo capta eſt ab eo, & uitis effecta eſt,non tam robuſta ꝙꝫ fuerat cum fuiſſet in uinea dei & in terra ſancta, ubi ſacrificia dei celebrant,ſed erat in Babylone trãslata uitis infirma.His ita geſtis,inter Pharaonem regem Aegypti,& Nabuchodonoſor regem Babylonis,bellum ortum eſt.Igitur populus qui cum regibus ſuis acſtirpe optimatũ ab Aſſyrijs fuerat afflictus, reperta occaſione

ne qua iugum Nabuchodonoſor abijceret,& eius imperio liberaretur, intulit ſe ad ſecũ 4 Reg.25
dam aquilam grandem,magnarũ alarum,id eſt Pharaonẽ.Deinde ſic ordine currẽte rerũ,quia deus nõ Pharaoni tradiderat, ſed Nabuchodonoſor, & illi nõ ſuſtinentes iudiciũ & imperiũ eius,excuſſerant iugum Nabuchodonoſor de ceruicibus ſuis, & ad Pharaonem trãſgreſſi fuerãt,ira dei ſuper eos ingruit,& contrà euenit ꝙꝫ putauerant.Oportet quippe eũ qui à deo damnat,non fugere ſententiam eius, nec uoluntatem iudicãtis uelle mutare,uerum patientiſſime ſuſtinere,donec ipſe deus liberet qui damnauit. Igit quia ad Pharaonẽ trãſtulit ſe populus,relinquitur ab auxilio dei,& peiora patitur ꝙꝫ ante perpeſſus eſt à Nabuchodonoſor.Diximus ſolutionẽ parabolæ iuxta literã, & id qd' ſcriptũ eſt:ſequitur durior interpretatio, & difficilis ad intelligendũ, ſecundũ uerũ Nabuchodonoſor,& uerum Pharaonem,& ea uerba quæ de aquilis prædicta ſunt.Idcirco autem ante interpoſitionẽ ſequẽtis lectionis,hãc expoſitionẽ ſummatim ſtrictimq; prædiximus, ut & præſens locus facilius intelligat, & nihilominus ſeruet loco ſuo plenior expoſitio,& cõſequens parabola etiã iuxta allegoriã latiſſime differat. Verum nũc pauca debemus aſſumere,& quaſi quodam armamẽto futurę interpretationi uiam ſternere de his quæ nobis dei gratia largit,ſcientes quid in ſequẽti plenius exponemus. Ac primũ quidẽ uidẽdũ eſt,quare Nabuchodonoſor & Pharao aquilæ dicant. Forſitã quærit quiſpiã qui nõ ocioſe & trãſitorie ſcripturas legit: Nabuchodonoſor aquila eſt magna, & magnarũ alarũ,& hic Pharao alia aquila magna ſimiliter alarũ ingentiũ,& in lege inter immũda animalia poſita eſt aquila:quare & iuſtus dines effectus præparat ſibi alas aquilæ,ut poſſit conuerti in domum principis ſui?quare etiã repromiſſio quędã eſt apud Eſaiam prophetã dicentẽ:Iuſti accipient pennas ut aquilæ,current & nõ laborabũt, gradientur & nõ eſurient?Si enim immũda eſt aquila, nõ oportet nos pẽnas accipere ut aquilam,cũ iuſti fuerimus: neq; cũ diuitiæ nobis creuerint oportet præparare nos nobis pennas aquilæ.Cui primũ reſpondendũ eſt,quędam nomina animaliũ in ſcriptura in utroq; genere,id eſt in malo ac bono poſita:utputa leo & in bonã accipit & in malam partem.In honam ſic:Catulus leonis Iuda,ex germinatione fili mi aſcẽdiſti,accumbẽs dormiſti ut leo,& ut catulus leonis,quis ſuſcitabit eum?In malã uerò partẽ ſic. Aduerſarius noſter diabolus ut leo rugiens quærẽs deuorare circuit,cui expedit nos reſiſtere firmos in fide.Sed & malignus ſupplantare cupiens inſidiat in occulto,ut leo in ſpelũca ſua inſidiatur ut rapiat pauperẽ.Quomodo ergo leo dicit & in malam partem & in bonã, nõ eſt incõgruum etiam aquilam in utranq; partẽ accipi. Et ut ego ſuſpicor, iuſtus nõ eſt aquila,ſed quaſi aquila,æmulat quippe aquilam.Et quomodo ſerpẽs æreus typus fuit ſaluatoris:neq; enim ſerpẽs erat uere, ſed imitabat ſerpentẽ, dicente domino: Vt Moyſes eleuauit ſerpentẽ in deſerto,ſic oportet exaltari filiũ hominis:eodem modo & iuſtus nõ tam aquila eſt ꝙꝫ aquilæ ſimilis,quia ei utile eſt imaginẽ aquilę ſectari.Iuxta hunc intellectum,& in alio loco præceptũ accepit iuſtus,ut ſit ſapiens ſicut ſerpẽs,non ut fiat ſerpẽs, ſed ne à ueri ſerpẽtis capiat aſtutia.Si autẽ ſermo dei ſcripturas diligẽter excutiẽs,& ſpiritus de quo ſcriptũ eſt:Spiritus omnia ſcrutatur etiã alta dei, in alicuius animã ꝓducit manifeſtiſſime oſtendet de ſcripturis & aquilã & leonem in parte mũdorũ animaliũ poſita:Cherubim dei habere faciem hominis & faciem leonis à dextris quatuor partiũ, & faciem uituli & faciem aquilæ à ſiniſtris quatuor partiũ:& hæc quæ in Cherubim uidentur,id eſt aquila& leo,mũda ſunt.Nihil quippe immũdum eſt in curru dei. Et quomodo tu de gentibus credens mundus effectus es:& quod deus mundauit,tu ne cõmune dixetis,dicitur de omnibus quæ cœlo pendentia oſtenſa ſunt Petro:ſic mũdatus eſt leo & aquila,quæ in Cherubim apparuerũt.Necnon eſt aliud quod in Chriſti aduẽtu futurum prædicatur:nouit mundũ leonem,mũdam & aquilam,quę nuncupat immunda:Lupus enim & agni paſcent ſimul.Lupus enim qui cũ oue innoxius paſcitur,nõ eſt ultra obſeruandus.Nõ mihi dicitur de tali lupo:Attẽdite ab eis qui ueniunt ad uos in ueſtitu ouiũ, intus autem ſunt lupi rapaces.Signanter loquutus eſt, dicens: Intus autẽ ſunt lupi rapaces.Sũt quippe alij nõ rapaces,quãdo lupi & agni paſcẽtur ſimul,& uitulus & taurus & leo pariter edent.Cũ autem fuerit tam diuerſarũ inter ſe naturarũ in fide Chriſti facta ſociatio,leo nõ erit iam immundus,uerũ feritatis ſuæ obliuiſcet, & uniuerſa animalia quæ in lege dei dicuntur immũda,conditionis antiquæ recipient puritatem. Hoc autẽ & ex Gen.49 Ioan.3 1 Cor.12 Eſa.11 Matt.7

Universidad de Deusto
Biblioteca

parte iam factum est,& plenissime in secundo complebitur aduẽtu. Præuenit igit̃ sacramentum quod ostẽsum est in Cherubim, rei ueritatẽ: & intantũ leonis & aquilæ facies cũ alijs faciebus cognatæ sunt,ut maius nobis uideat̃ uitulo & tauro & leone simul pascentibus,id qđ apparuit in Cherubim. Ab Esaia quippe nihil de his quæ prædicta sunt sibi cohærens & inuicẽ connexũ repromittit̃. In Cherubim uerò unũquodq; animal cũ alio cognatũ est,facies uituli faciei leonis,& uultus hominis uultui aquilæ. Nõ igit̃ magnopere mireris, cũ Pharao & præcedens eum Nabuchodonosor aquilæ nuncupent̃: iustus uerò pẽnas assumere dicat̃ ut aquila, & in dei parte diues effectus aquilæ sibi pennas præparet ad uolãdũ. Verum ut ad propositũ redeam,specialiter quiddam significat̃ de Nabuchodonosor,quia magna & magnarũ alarum,& sui extensione longissima in-
Esa.10 tantũ ut ausus fuerit dicere: Viribus faciam, & sapiẽtia intellectus auferam fines gentiũ & uirtutẽ eorum depascar,& cõmouebo ciuitates quæ inhabitantur, & orbem terrarũ uniuersum cõprehendam manu ut nidum, & quasi confracta oua auferam. Ecce ista est extensio alarum eius. Nec hoc ei sufficit,uerũ unguibus plenus est, & multis plumis, & habet ductũ intrandi in Libanũ,ut cedri eius summa decerpat. Quãdiu hi qui cõmorabantur in Libano nõ peccauerũt,id est quãdiu in Hierosolymis positi,sunt in sceleribus deprehẽsi,non accepit potestatẽ ista magna aquila,ut ingrederet̃ in Libanũ, neq; assumpsit sibi electa,& cedri semẽ regiũ,& principum stirpem. Ista quippe sunt teneritudinis eius,quæ quodam tempore non fuerunt duro corde: attamen rapuit ea, quia peccauerũt in dominũ. Aquila ista grandis &c. totius arboris cacumina in Chanaan trãstulit, qđ
Gen.9 figuraliter Babyloniorũ terra maledicti Chanaã dicit̃,de quo ait Noe: Maledictus puer Chanaan,famulus erit fratribus suis. In ciuitate quoq; negociatorum, siue negociatrice, siue trãsferentiũ,aut certe murata, posuit hoc qđ de cedro abstulerat, & accepit sibi de semine terræ,iam non de altioribus solum,sed etiam de minoribus,& de populo ludæorum,& dedit illud in campũ frondiferum, super aquã multam respiciendum cõstituit illud,& exortũ est,& factum est in uitem infirmã. infirmatus est uere populus dei in Baby-
Psal.136 lone,& ideo neq; canticum domini cantare poterat dicens: Quomodo cantabimus cãticũ domini in terra aliena? Reuera nõ poterat infirma nõ esse,quæ plãtata fuerat in Babylone. Quo pacto uires pristinas reseruaret quę uitis Babylonia esse cœpisset? Quę qa in sancta terra fructus nõ fecerat,ideo trãslata ab aquila,& in terra posita Chanaã, facta est in uitem infirmã & in pusillam staturam. Quandiu in terra sancta fuit,ingens uitis erat: quãdo uerò trãslata est in fines peccatorũ,& infirma & parua effecta est. Et tu igitur uitis quæ me audis,si uis esse magna,noli exire de ecclesiæ finibus, permane in terra sancta Hierusalem. Quod si propter peccata in peiora corrueris, trãsfereris in aliã terrã, & eris in uirẽ pusillam,& palmites tui decident,& radices tuæ siccabunt̃, intantũ ut postea desideres requiescere super aliam aquilam,ut nunc dicit̃, magnarũ alarũ & plurimorũ unguium. Bonũ est cõdemnatũ in cõdemnationis permanere sentẽtia, quãdiu ei libet qui damnauit,nõ curramus uolẽtes ad Pharaonẽ. Si enim ad eũ currimus, cõtra deũ facimus qui dixit: Ego sum dñs deus tuus, qui te eduxi de terra Aegypti, de domo seruitutis. Ad Nabuchodonosor enim nõ tam spõte properamus q; condemnati & pertracti ad eũ sumus. Sequit̃: Et factũ est,aquila altera magna,magnis alis & copiosis unguibus, & ecce uitis ista amplexabit̃ eam,id est secundã aquilam. Euenit sæpe ut ab una contraria fortitudine ad aliam trãsferamur. Iusserat enim deus,ut Israelitarũ populus sub Nabuchodonosor iugũ colla submitteret,ut legimus in Hieremia, intãtũ ut cõminaret̃ ei qui ab eius seruitio declinaret: & eo tempore quo Hieremiam exposuimus, ea quę nobis gratia dei orãtibus uobis largita est, siue certe utcũq; sensimus, exponere conati sumus. Noluit autem id facere quod fuerat imperatũ, sed palmites suos extẽdit ad Pharaonẽ in gleba plãtationis eius: ab eo cõstituta est in campo super aquã multam, ut fructus afferret uberrimos: & deserta Aegypto rursum Aegyptũ concupiuit, putans se ubertatẽ pristinam cõsequuturã: hoc in primis cogitans, quod si Nabuchodonosor ad Pharaonẽ trãscẽderet, radices firmaret, euelleret staturã, fructus afferret. Sed in contrariũ q; putauit omnia recid erunt. Fructus quippe eius omnis cõputruit, & pullulationes quæ saltẽ modicæ in Babylonem uenerãt, mutatione regionis exaruerũt, intantũ ut radicitus euulsa sit, ne ultra in brachio magno, aut in populo plurimo cõualesceret. Quid in se hæc tãta uel talia cõtinent

tinent sacramenti? quid unusquisq; sermo significat? Possumus, si tamen habeamus auditores, ad aliam quandam Hierusalem conscendere, & ibi demonstrare quomodo aquila magna ductum suum fecerit, & in hãc quam nunc nos possidemus Babylonem summitates eius detulerit. Possumus secretiora quædã de Pharaone loqui: uerum quia tempore coarctamur, & forte audenter promittimus quod non ualemus implere, ad minora redeamus, & secundũ mensuram intellectus nostri sic potius exponamus. Venit ad istum Libanum, hoc est ecclesiam, ubi hostiæ dei, ubi incensum orationum eius celebratur ista magna & uera aquila Nabuchodonosor, id est diabolus, & rapuit. Absit autẽ à temporibus nostris, ut de summis cedri, id est de principibus, & de regio semine in Chanaã trãsferat. Oremus ne fiat quod sæpe factum est. Assumpti enim sunt quidam, & in Babylonẽ translati, qui in ecclesia principes fuerunt, & propter peccatum suum de Libani summitate sublati. Super his dicendũ est, quia aquila magna magnorũ unguium, plumis extensa acceperit de cacuminibus cedri, & deraserit eos de Libano, id est de Hierusalem, & plãtauerit in terra Chanaan. Non solum autem aquila ista summa cedri, id est de optimatum genere sibi uendicat, sed & terræ semen rapit, & transfert in terrã Chanaan, quãdo quis de populo peccat, & de dei plebe diaboli laqueis præpeditur. Quapropter diebus & noctibus tam pro nobis q; pro fratribus nostris dei imploremus auxiliũ, ne quis de Hierusalem transferat̃ in Chanaan, ne sententia eius deserta à uoluntate illius ad aliam tẽdamus aquilam, & ueniat super nos ira maior, & putrescat uniuersa plantatio, & fructus pariter cum radicibus arescat. Plantatio quippe Hierusalem nõ potest in alia terra ferre fructus, non facit palmites in finibus alienis, sed statim cum gleba sua siccatur si non perseuerauerit in uoluntate dei, & in ecclesia eius, id est in factis & sermonibus & scientia ueritatis Christi Iesu, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Homilia XII. de eo quod scriptum est: Fili hominis dic ad domum exasperantem, nescitis quid ista significent. Cap. XVII

A quæ iam suprà memoraui de duabus aquilis magnis, & magnarum alarũ,
E & magnorum unguium, necnon quę prima & secunda aquila gesserunt, nũc quasi in prophetia scilicet figurata uult ex parte sermo diuinus exponere, nobis ad intelligendum relinquens quæ ipse dimisit intacta. Ac primum quidem licẽt sæpe iam dixerim, tamen etiam nunc aliquid non nouum inferre conabor quod nostræ animæ tribuat salutem, in eo quod dictum est ad Prophetam: Dic ad domum amaricantem, siue exacerbantem. Non enim addidit ad domum exacerbantem, siue exasperantem me. Et si uolumus uidere cuiusmodi sit peccatum exasperatio, audiamus quàm dulcia ei qui intelligit eloquia dei sunt, dicenti: Quàm dulcia gutturi meo eloquia tua. Hæc
Psal.118 naturaliter dulcia quum assumpserint credentes, aut bene uiuunt, aut uere contrarium faciunt. Et si quidem iuxta diuinam regulam ingrediuntur, reseruant eloquia dei in eo dulcore quo nata sunt. Iuxta mei autem animi motum puto, quia conuersationis bonitate & augeant eloquiorum dei suauitatem miscentes dulcedinem uitæ dulcori sermonis. Sin uerò quis peccet, & extra præcepta dei peruersus incedat, iste accipiens dulcissima eloquia dei, per naturam amarissimi peccati (amarum quippe peccatum est quod dulcedinem sermonis exterminat) in amarum saporem omnem redigit suauitatem. Quod dicimus, plenius animaduertes, accipiens exemplum. Herba quæ absinthium nominatur, naturaliter amara est: hanc si secundum qualitatem & quantitatẽ mellis in mel injcias, amaritudine sua uincit eius suauitatem, & cogit amarum esse quod dulce est. Huius herbæ uim habet peccatum. Si plura peccauero, plus amaritudinis mitto in dulcedinem sermonum dei. Si grãde fuerit quod delinquo, totum dulcorẽ mellis uerto in acerbũ saporem. Et idcirco deus qui sermonem suum à peccatoribus conculcatũ ulciscitur, unicuiq; pro qualitate amaroris uitæ, & pro modo intẽtionis amaritudinẽ pœnarũ supplicioruq; restituit. Et si quidẽ nos q hæc dicimus, & semel credidimus deo, peccauerimus, exasperare dicimur sermonem eius: qui uerò penitus à fide eius recesserũt, neq; ingressi sunt ecclesiam, hi nõ faciunt amara eloquia dei. Quomodo em̃ possunt suauitatẽ exasperare sermonum, quibus nondũ crediderũt? Ideoq; nobis alia seruant̃ tormenta qui uidemur credere, & in ipsa credulitate peccamus, ab eorũ supplicio qui ne initium quidẽ credulitatis

Universidad de Deusto
Biblioteca

habuerunt. Et ne solũmodo putemus uerbũ nos exasperare domini si peccemus, delictũ nostrum usq; ad ipsius dei iniuriã peruenit. Scriptũ est enim, quod qui peccat, per præuaricationem legis deum inhonorat. Parũ erat si dixisset, inhonorat angelũ: nunc autẽ, per præuaricationẽ, inquit, legis deum inhonorat. Quotiescũq; præuaricamur legem dei, toties inhonoramus deum: & quãto maiora delinquimus, tanto maioribus cõtumelijs afficimus deum, quanto plura peccamus, tãto plus inhonoramus patrem, & Christũ eius, sicut scriptũ est: Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium dei conculcauerit, & sanguinẽ testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliã fecerit? Igitur quicunq; peccat, exasperat, & cõtumeliam facit, & inhonorat tam dei eloquia quæ suscepit, q̃ eum qui docuit. Dic nunc ad domum exasperantẽ: Nescitis quid sint ista, id est quæ in parabola dicta sunt aquilarũ. Dic: Cum uenerit rex Babylonis ad Hierusalẽ, & acceperit regem eius, & principes eius. Quantũ ad historiam perti
4 Reg. 25 net prophetantis, expositũ est, quod Nabuchodonosor uenerit in Hierosolymã, & captiuos duxerit Sedechiã regem Iudææ, & principes qui erant cum eo, partemq; populi Iudæorum: necnon etiam illud addemus, quomodo plãtauerit eos in terra Babylonis. Sed non stemus in litera, nec hæreamus in historia, magis aũt tu qui in scripturis dei profectũ habes, & nosti quia ista omnia figuraliter cõtingebant illis, scripta sunt aũt pro nobis, in quos fines seculorũ decurrerunt. Instat ecce uerus Nabuchodonosor, quærẽs aliquos capere de nobis. Et primũ quidem cupit (si fieri potest) de principibus ecclesiæ captiuos sibi ducere: uerum quãdiu Ezechias, Iosias, aut certe quicũq; iustus rex regnat in populo, non potest iste Nabuchodonosor uinctos abducere, aut principes, aut populũ de Iudea. Si autẽ nos qui uidemur ecclesiæ præesse, peccauerimus, locũ dantes diabolo aduersum
Eph. 4 Pauli præceptũ dicẽtis: Nolite locum dare diabolo: quodãmodo per delicta nostra quæ fecimus in Hierusalẽ, occasionẽ tribuimus Nabuchodonosor, ut ingrediat̃ ciuitatẽ sanctam, & abducat quoscunq; uoluerit. Qui uerò non peccat, excludit Nabuchodonosor, ut nõ possit in terrã dei ingredi. Ergo omnibus uiribus excludamus Nabuchodonosor, ut ad beatum istius ecclesiæ conuentũ non appropinquet. Excludamus autem eum assumentes clauem scientiæ: excludamus eum conuersatione, & factis bonis, ut nõ rapiat regem Hierusalẽ, & principes eius, ut non abducat eos in Babylonẽ captiuitatis suæ triumphum. Si uerò aliquem ex nobis uincere potuerit sæuus inimicus, ducit eum in Babylonem, non in locum amplũ alicuius terræ, sed in Babylonem animę, id est confusionẽ. Frequenter diximus Babylonem confusionẽ interpretari. Quicũq; enim ab eo uictus abducitur in confusionẽ mentis suæ, transferẽ in Babylonẽ. Respiciamus ad quotidianã uitã. Siquãdo uiderimus animã à peccatis, à uitijs, à tristitia, ab ira, à desideriis, ab auaritia confundi, sciamus istã esse quã diabolus abducat in Babylonẽ. Si uerò principali cordis tranquillitas, serenitas, pax, fructũ fecerit, sciamus quia Hierusalem uersẽ in ea: uisio quippe pacis intrinsecus est. Et ducit eos ad se in Babylonẽ, & sumit de semine regni & disponit
1 Pet. 2 ad ipsum testamentũ. Omnes qui sermonẽ dei suscepimus, regium semẽ sumus: Etenim genus electũ uocamur, & regale sacerdotiũ, gẽs sancta, populus acquisitionis. Si quis ergo ex nobis qui in ordine regalis seminis cõstituti sumus, per peccatũ suum captiuus abducit̃ à diabolo, haud dubiũ est quin de regio genere sit abductus in Babylonẽ, & faciat testamentũ cum Nabuchodonosor, quia iam testamentũ dei spreuerit. Impossibile quippe est hominẽ sine testamento esse. Si habes testamentũ dei in te, non potest testamentũ tecũ facere Nabuchodonosor. Porrò si repulisti testamentũ dei per præuaricationẽ mandatorum eius, suscepisti testamẽtum Nabuchodonosor. Scriptum est enim: Disponit ad eum testamentum suum, & inducit eum in maledictionem. Deus in benedictione nobiscum testamentum facit: Nabuchodonosor uerò testamentũ suum in maledictione constituit. Non potest in benedictione esse qui pactum fecerit cum Nabuchodonosor. Sed dicit mihi aliquis qui in scripturis diuinis est eruditus. Inuenio in lege Moysi maledictiones constitutas in peccatorẽ. Si ergo præcepto dei maledictũ constitutum est in peccatores, cur non & econtrario apud diabolũ quędam benedictio sit, ut alij apud eum in benedictione fiãt, alij in maledictione? Huic ergo acute & acerrime interrogãti, sic conabor occurrere, & dicere, quia & quædam sit benedictio à Nabuchodonosor, quam deus procul abijciat à nobis: & maledictio de qua nũc dicere debemus, quę digne sup peccatores

uenit. Quæ est igitur benedictio Nabuchodonosor? Quando aliquis in mundo isto locuples fuerit, & feliciter gesserit, & omnia ei prospero cursu fluxerint, intantum ut illud quod scriptum est, ei possit aptari, Bos eius nõ faciet abortionẽ: & si uniuersam seculi habuit prosperitatem, benedictio Nabuchodonosor super eum est. Maledictio uerò in eo, quando aliquis recedit à deo, & nihilominus in parte diaboli constitutus miserijs supplicijsq; torquetur. Vult igitur deus, ut nunc scriptura cõmemorat, testamentum Israeli maledictionem esse apud Nabuchodonosor. Et ideo quia uoluit spernere testamentum Nabuchodonosor rex Hierusalem, & mittens angelos suos in Ægyptum testamentũ cum Pharaone facere conatus est, ait sermo diuinus: Non dirigetur, non saluabitur. Quapropter oportet nos ferre patienter, cum à deo tradimur ultioni, Tradidit quendam de cœtu ecclesiæ Apostolus diabolo in interitũ carnis: & tradidit in carnis interitũ, non ut perderet traditũ, sed ut spiritum traditi conseruaret. Ex quo scriptura ait: Tradere istiusmodi 1 Cor. 5
satanæ in interitũ carnis, ut spiritus saluus fiat in die iudicij domini Iesu. Tradit̃ autẽ tormentis peccator, ut recipiat in præsenti supplicia, & pro peccatis suis cruciatus in futuro refrigerium cõsequatur, & dici possit de eo, recepit mala sua in uita sua. Si quis igitur pœnis excruciatus iuxta maledictum in quo deus posuit peccatores, maluerit fugere supplicia, & mittere ad Ægyptũ pro auxilijs comparandis ad Pharaonem, à quo liberauit deus populum suum, non dirigetur, non saluabit̃. Si quis autem patienter maledictionẽ sustinuerit, & supplicia Nabuchodonosor, & tempus peccatorum suorum in cruciatu compleuerit, quomodo ille qui secundũ epistolas Pauli excruciatus est, ut spiritus eius saluus fieret in die iudicij, iste finem optimũ consequetur. Inducit ergo eum in maledictionẽ, & duces terræ eius accipiet, ut fiant in regnũ infirmi, Infirmũ efficitur regnum, quod de sancta terra in Babylonem transfertur. Nullus quippe fortis est in Babylone, id est in confusione mentis suæ. Omnino non potest extolli homo qui confusus est, ut custodiat testamentum meum, ut statuat illud & discedat ab eo, ut mittat nuncios suos in Ægyptũ. Iste qui à Nabuchodonosor propter peccata sua tormenta perpetitur, & mittit nũcios suos in Ægyptũ, non ferens traditionem qua hosti cõcessus est à deo, ut det ei equos & popu
lum multum, id poscit quod in alio loco prohibitũ est: Nõ enim multiplicabis tibi equos Deut. 17
ait scriptura. Si dirigetur, si saluabitur qui facit aduersa, & præuaricans testamentũ. Oportuerat eum qui traditus fuerat testamentum Nabuchodonosor sustinere supplicium: uerum non sustinet, & idcirco dicitur de eo, non saluabitur. Viuo ego dicit dominus Adonai, nisi in loco regis qui constituit eum, qui spernit maledictionem meam, & transgressus est testamentũ meum. Est quidam qui inhonorat maledictionẽ dei, & est alius qui honorat eam. Nec dubium est, quin in præsenti de isto queratur deus, qui maledictionem suam inhonorauerit. Quum enim quis traditus fuerit supplicijs ut castigetur, & nõ sustinuerit quod præceptum est, inhonorat maledictionem dei. Si uerò sustinuerit cum omni mansuetudine & benedictione, & gratiarũ actione ad deum, iste honorat maledictionẽ eius: & cum honorauerit maledictionem, necesse est ut etiam benedictionẽ illius consequatur. Et transgressus est testamentũ meum, cum ipso in medio Babylonis morietur, et non in uirtute magna, neq; in turba multa faciet Pharao bellum. Nõ potest ei qui transgressus fuerit, & inhonorauerit maledictionem dei, Pharao tribuere auxilium, uerum in medio Babylonis pro sua præuaricatione morietur. Deinde sequitur, & narrat quid peccatores passuri sunt, & post hæc prosperiora quæq; cõmemorat, dicens: Accipiam ergo de electis cedri, & de uertice cordis eorum auellã, & plantabo ipsum in monte excelso. Post maledictiones quas suprà memorauimus, repromissio beatitudinis & dulcissimæ pollicitationis in fine sermonis proferẽ: quia iam qui supplicijs indigebãt, fuerãt, p peccatis suis tormenta perpessi. Intra memetipsum uerò cõsiderans, & diligẽter istius loci sensum pertractãs, arbitror de apostolis, pphetari. Isti quippe sunt de electis cedri, de summitate, de uertice, quos dedit deus in uirorẽ seculi, radens corda eorũ, & plantãs eos in mõte excelso Iesu Christo dño nostro. Et suspendã ipsum in monte alto Israel, & plãtabo, & producet propaginẽ, & faciet fructũ. Fecerunt isti propagines, attulerunt fructus. Et erit in cedrũ magnam. Cõsidera magnitudinẽ & sublimitatem ecclesiæ Christi, ut intelligas iuxta promissionẽ dei factum esse quod dicit̃: Et erit in cedrũ magnã, & requiescet super eo omnis auis, & omne uolatile sub umbra eius requiescet. Assume tibi pẽnas sermois dei,

& po-

Universidad de Deusto
Biblioteca

& poteris repausare sub hac arbore, quæ plantata est in monte excelso. Et requiescet, & propagines eius restituent. Vide quomodo in bona parte prophetia finiat. Sequit em: Et cognoscent omnia ligna campi, quod ego dñs qui humilio lignũ altum. Lignũ altum populus Iudæorũ est, qui nunc humiliatus sceleris sui pœnas luit, quia in deum nostrũ le sum Christũ manus ausus est mittere. Et extollo lignum humile. Tu eras lignũ humile, lignum deiectũ, lignum terræ hærens, uerũ sublimauit te deus. Et arefacio lignũ uiride. Lignum uiride circũcisionis est populus, qui quondã pullulans & florẽs fuit, uerum nimia nunc siccitate cõtabuit. Vbi quippe nunc uiuidus sermo apud eos? ubi uirtutũ chorus? Et reuiriscere facio lignum aridũ. Tu fuisti lignũ aridũ, & fecit te reuiriscere Christi aduentus. Ego dñs locutus sum & faciam. Quibus dictis ut & nos reuiriscamus, ut fructus ualeamus afferre, ut germinans lignũ, & non siccum efficiamur, ut nunquã ad radices nostras ponatur securis quæ in euãgelio prædicatur, attentius Iesum Christum dominũ nostrum cum patre suo precemur, cui est gloria & imperiũ in secula seculorum, Amen.

Homilia XIII. de eo quod dicitur: Fili hominis leua planctũ super regem Tyri, & pone faciem tuam contra Sidonem. Cap. XXVII

PRAECIPITVR nobis ab episcopis discutere sermonem principis Tyri, ut laudes eius culpasq; dicamus: necnon iussum est, ut de Pharaone rege Ægypti aliqua retractemus. Plangitur itaq; princeps Tyri: nec putandum est hũc hominem esse. In medio quippe Cherubim nullus hominum est creatus: & in paradiso dei, si simpliciter literam sequimur, hominum nullus est enutritus. Et cum in paradiso delitiarum, sicuti diximus, nemo fuerit, nunc dicitur princeps Tyri in paradiso delitiarum natus atq; nutritus. Quis est iste princeps Tyri? Veniamus ad Danielem, & occasionem intelligentiæ reperientes, dicamus non esse principes corporeos, de quibus nunc quæritur. Post Danielem ab Apostolo petamus exemplum. Deinde rursum prophetarum testimonia uocemus. His omnibus etiam ille copulandus est locus, qui à Moyse in Deuteronomio non tacetur. Age, nunc replicemus exempla, incipientes à Daniele. Princeps
Dan.10 ait uidetur Michael. Ibiq; rursum princeps Israel: & in consequenti, Michael adiuuabat principem regni gentium. Ad hæc addat Apostolus: Gloria autem & honor & pax omni operanti bonum, Iudæo primum & Græco. Et adiuuare principem Israelitarum, principem regni Græcorum, fortasse iam factum est. In aduẽtu quippe domini mei Iesu Christi, princeps Israel adiuuit principem regni Græcorum, ut gentes consequerentur salutem, & illi credendo saluarentur. Atq; ita in hũc modum dicitur quidam princeps regni Persarum, sicut dictus est Michael princeps Israelitarum, & alius Græcorum. Non sunt ergo hi homines, nec secundum locorum uocabula in quibus imperant, nominantur.
1 Cor.2 Vnde & Apostolus quasi non de hominibus disputans, ait: Sapientiam enim loquimur inter perfectos, sapientiam autem non huius seculi, neq; principum seculi istius qui destruuntur, sed loquimur dei sapientiam in mysterio absconsam, quàm prædestinauit deus ante secula in gloriam nostram, quam nullus principum seculi istius cognouit. Si em
Ibid. cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Et quod istius seculi principes crucifixerunt Saluatorem & dominum, prophetia testis est dicens: Astiterunt reges terræ, & principes cõuenerunt in unum aduersus dominum, & aduersus Christum eius. Vn
Psal.82 de & alibi in psalmis scribitur: Ego dixi, dij estis, & filij excelsi omnes: uos autem ut homines moriemini, & tanquã unus de principibus cadetis. Et est ibi sermo de nullo penitus principe corporali. Si igitur est quidam princeps regni Persarum, si est princeps Israelitarum Michael, consequenter & Tyri princeps est: & de his nunc principibus prophe ticus sermo loquit. Quoniam autẽ & de Moyse testimoniũ polliciti sumus, auscultaq;
Deut.32 sequitur: Quãdo diuidebat altissimus gẽtes, cum disseminauit filios Adam, statuit fines gentium secundum numerũ angelorum dei, siue (ut melius habet) secundum numerum filiorum Israel, & facta est pars dñi populus eius Iacob. Alij principi facta est pars Tyrus, alij Babylon, alijs aliæ nationes: atq; ita in hunc modũ principes possederunt omes fines gentium. Si quis autem putat legens in scripturis quasi de hominibus dictũ, intelligat altius spiritalis, & à nullo iudicatus. Dignoscũt em quædã de Nabuchodonosor rege Assyriorum, quæ nõ conueniunt personæ eius. Dixit enim: In fortitudine facia, & sapientia
Esa.10 intellectus

intellectus auferam fines gentium, & commouebo ciuitates inhabitatas, & orbem terrarum omnem comprehendã, & ascendam super sidera cœli, & nubes, & reliqua, & ero similis altissimo. Hæc Nabuchodonosor. Sic & princeps Tyri & Pharao. Neq; enim intantum agitatus est furijs uerus & corporeus Pharao, ut diceret, Mea sunt flumina, & ego feci ea. Hoc autem ante lectũ est in prophetia quæ est aduersum Pharaonẽ. Neq; unquam principem illum, id est corporeũ Pharaonem draconem nũcupasset dicens: Ecce ego su
Ezech.29 per Pharaonẽ draconem qui sedet in medio fluminũ Ægypti, qui dicit, mea sunt flumina, & ego feci ea. Verum hoc in loco proprio reseruetur, quod nũc idcirco assumpsimus ut per notionem scripturarũ manifestius fieret id quod uidebatur occultum. Aduersum hos principes est nobis pugna. Et beati apostoli qui missi fuerant ad prædicandũ, quãdo ab his qui fines gentium possederãt, homines abducebant, patiebant insidias. Verbi gratia dictum sit: ingressi sunt apostoli Tyrum, persecutus est eos princeps Tyri: ascenderũt Antiochiã, impugnauit eos princeps regni Syriæ, iste erat qui bellabat aduersus eos, nõ omnes qui putabantur, ut Iudas proditor. Quomodo enim ille non principaliter putandus est prodidisse Saluatotem, sic etiam apostolis oĩbus qui persecutionem passi sunt,
Ioan.13 alius fuit princeps persecutionis. Scriptum est quippe de Iuda: Et post buccellam introiuit in illum satanas. Nõ est enim nobis pugna aduersus carnem & sanguinẽ, licet uideantur ex carne & sanguine qui nos persequuntur. Non eos oderimus, quin potius diligamus, licet inimici nobis uelint permanere, misereamur eorum, dæmoniũ habent, patiuntur insaniam. Non tam hi sunt aduersum nos, qui nos persequuntur, quàm illi qui corda eorum repleuerũt. Verum domini deprecemur auxilium, ut infirmos habeant conatus tanti aduersarij contra humanã animã dimicantes, & dicamus: Nisi quia dominus erat in nobis, in eo cum exurgerent homines in nos, forsitan uiuos deglutissent nos. Igit est qui
3 Reg.5 dam princeps Tyri, & prophetia non de Hyram nos docet, hoc quippe nomen in tertio Regnorum libro scriptũ est, nõ de alio principe Tyri, neq; de quoquam homine nõ nos humana docent eloquia, sed diuina, & quædam ineffabilia, & sacrata sub personis homi
1 Reg.25 num. Pharao homo est: aliud quiddam eruditor intelligere Pharaonem. Et Nabal Carmeli homo est, & Hyram homo, sed aliud sub eorũ doceor effigie. Quis est tãtus & talis qui à corporalibus cõscendat, qui à uisibilibus inuisibilia contempleť, & possit unũquodq; horum secundum dei intelligere uolũtatem? Quis est ergo princeps iste discamus, ut cognoscentes lamentationem, etiam quod nunc super ea dicitur, euitemus. Plangitur princeps Tyri. Quàm bonus deus, qui etiam eos qui se negauerũt, deflet? Et hoc uenit etiam ex amoris affectu. Nemo quippe plangit quem odit: & qui plangitur, plangitur quidem ut mortuus: uerum quasi adhuc quærat, quasi uiuis desiderio sit, diligitur. Et Hierusalem quãdo plangitur scriptum est: Et factum est postquã captus est Israel, & desolata est Hierusalem, sedit Hieremias flens & lamentãs lamentationẽ istam super Hierusalem, & ait:
Thren.1 Quomodo sedet sola ciuitas quę abũdat populis, facta est ut uidua quę multiplicata erat in nationibus, princeps in regionibus facta est in tributũ. Plangit & Nabuchodonosor. Vbi sunt hæreses? ubi sunt qui aiunt istos in perditionẽ creatos esse? Criminatur creatorem, ut se criminibus absoluãt. Accipe lamentationẽ istam super regem Babylonis, & dices: Quomodo cessauit qui repetebat? quomodo quieuit qui exigebat? In regẽ Babylo
Esa.14 nis ista dicũtur: Quomodo cecidit lucifer de cœlo, qui mane oriebat, contritus est in terram? Et ille de cœlo cecidit, & iste signaculũ similitudinis, corona decoris, in paradiso deliciarũ nutritus. Ecce omnes de cœlo cecidisse, nõ descendisse referunt: Dominus uerò meus de cœlo descendit, & qui descendit ipse est filius hominis. At nõ sicut satanas. Nõ enim descendit de cœlo, neq; ei mali quicq; acciderat, si descendisset. Audi Iesum dicen-
Luc.10 tem, uidebam satanam quasi fulgur de cœlo cadentem, non descendentẽ. Verum nõ solus Saluator è cœlo descendit: quotidie multitudo descendit, & ascendit super filiũ homi-
Ioan.1 nis. Videbis enim cœlum apertum & angelos dei ascendentes & descendentes super filium hominis. Et tu expecta ascensionem tuam. Tantũ à ruina consurge, & audi: Exurge Hierusalem à ruina tua, spera quia sis ascensurus in cœlum, & caue ne tibi quoq; dicatur:
Hier.8 Nunquid qui cadit non resurget? aut auersus non cõuertetur? Væ qui conuertunt? conuersione pessima, dicit dominus. Et iste itaq; de his unus est qui ruerunt, & plangit ab homine princeps, cum princeps hominem flere debuerit. Homo est Ezechiel, & filius hominis

Universidad de Deusto
Biblioteca

minis: qui uerò plangitur, Nabuchodonosor est rex Babylonis. Accipe & tu lamẽtationem tuam super regẽ Babylonis, & dices: Quomodo quieuit qui repetebat, & reliqua.
Iob.10 Considera in quãtam spem uocatus sis ô homo, qui carne circũdatus dicis: Quasi lac me emulsisti, coagulasti autem me ad similitudinẽ casei, cute & carnibus me uestisti, ossibus & neruis me contexisti. Tu ergo qui de cõditione tua dolebas, ecce plangis, & ille q carne nõ est circũdatus, à te plangitur: uocatus es enim in eam spem de qua ille cecidit. Peccato Israel, salus gentibus subintrauit. Audebo aliquid sacratius dicere, in locum angelorum qui ruerunt, tu ascensurus es, & mysteriũ quod aliquando illis creditum est, tibi credendum erit, de quo dicitur: Quomodo cecidit lucifer qui mane oriebatur? Tu uerò lux factus es mundi, tu pro illo factus es lucifer: unus de stellis erat lucifer qui de cœlo ruit, et tu si tamen de semine es Abraham, inter stellas cœli cõputaberis. Eduxit enim Abraham
Gen.15 foras, & dixit ei deus: Respice, sic erit semen tuum. Hoc autem tũc erit, quando stellæ ca-
1 Cor.15 dent ut folia de cœlo, & erit alia gloria solis, & alia gloria lunæ, alia gloria stellarũ. Stella
Rom.11 enim ab stella differt in claritate, sic & resurrectio mortuorum. Verũ noli gloriari aduersum istiusmodi ramos, qui in infidelitate ceciderunt, & fracti sunt: tu quia in fide stas, fide & ascẽdes. Et per hoc quod plangis principẽ Tyri, & ea cũ lamẽtatione deploras quę superius interposuimus, edocere ne forte in his bonis repertus quę princeps Tyri habuit, etiam tu incipias ruere, si paululũ fueris gloriatus, & non custodieris omni custodia cor tuum. Vide quippe quid dicat ad principem Tyri: Tu signaculũ similitudinis. Volo nos se quid fuerit, ut signaculũ similitudinis nuncupatus sit. Cum profeceris, accepisti signaculum: quoniam deus uere huius pater quem signauit, & misit, & ideo semper credẽtes signantur à domino. Iam autem & cõmune prouerbium uenit, ut dicamus ille & ille nõ accepit signaculũ, ille & ille signaculum habet. Quis habet signaculũ? Ille quem signauit deus. Audebo aliquid dicere, quia signaculo isto ille signatus est, qui baptizat in spiritu sancto & igne, ille qui largitur imaginem cœlestis, qui format te ad superiora, ut ultra nõ portes imaginẽ terrestris. Caue homo ne seculũ istud egrediens, signaculo diaboli sis impressus. Habet quippe ille signaculum. Sicuti portauimus imaginem terrestris, unde, uel quãdo, uel qui significauit, hoc signo portauerimus imaginẽ terrestris. Circuit diabolus & lustrat omnia, uolens & ipse signare subiectos sibi. Signat autem singulorũ corda cõsiderans, & imprimit in eis figuram terreni per peccata, per uitia, ut portent imaginẽ ter-
Matt.22 restris. Audi Iesum quid respondeat, quãdo imaginẽ & inscriptionem Cęsaris postulat: Qui habet aures audiendi, audiat. Nam quia non habebat eam imaginẽ quam petebat,
Matt.17 neq; ipse, neq; discipulus suus, docet ubi ualeat reperiri imago quæ quæritur. Vade (inqt) ad mare, & mitte hamum, & eum piscem qui primus ascẽderit, tolle, & aperies os eius: & cum inueneris staterem, tolle illum, & dabis pro me & te. Neq; ego habeo hanc imaginẽ & superscriptionẽ, neq; tu, si tamen uere discipulus meus es, si portæ inferorũ non præualent aduersum te. Ergo Iesus aliter dat pro se imaginem de mari illam accipiẽs, quę in pisce fuerat inclusa, simili his piscibus de quibus hodie lectum est, qui adhærent in squamis draconis, qui sedet super flumina Ægypti. Vere quippe istiusmodi pisces ibi adhærent. Quanti & hodie pisces sunt quorum rex est iste qui in aquis multis regnat? Scriptum est quippe de inuisibili dracone, quia ipse rex sit omnium qui sunt in aquis: uerum tu non es in aquis, sed in ea terra quæ tibi repromittitur. Et hæc dicta sunt ut diligentius uentilaremus, quod sit signaculũ similitudinis. Quàm beatus fuit in illo tempore quo signaculum similitudinis erat. Tibi adhuc deest ut similitudo signaculi fias, & procul es ab eiusmodi
Gen.1 munere. Dixit quidem deus, Faciamus hominẽ ad imaginem & similitudinem nostram: attamen necdum cõsecutus es similitudinẽ. Fecit quippe deus hominem, ad imaginem
1 Ioan.3 dei fecit: ubi dei est similitudo? Cum apparuerit, similes ei erimus, quoniã uidebimus eũ
Psal.34 sicuti est. Ego sic accipio & hoc quod dicitur à Propheta, Deus quis similis tibi, quasi illud, Quis putas fidelis & sapiens dispensator: sicut & hoc, Cum enim apparuerit, similes ei erimus. Quis est qui assimiletur ei? Pauci admodũ sunt qui receperũt similitudinem ut apostoli. Faciamus hominẽ ad imaginem & similitudinem nostram. Iste ergo qui nunc plangitur, signaculũ erat, & plenus sapientia, quẽ & tu planges, si factus fueris Ezechiel. Nescio autem si & tu sapientia plenus fueris: interim iste qui plãgitur, plenus erat sapiẽtia, & erat decoris corona. Considera qualis fuerit, qui fuit corona decoris. Non simpliciter de

ter decor, nec gloria erat in eo, sed corona gloriæ. Hunc autem decorẽ noli extra te quærere, sed circa animæ religionẽ, ubi cogitatoriũ, ubi intellectuale cõsistit, ubi uera est pulchritudo. Quod uolueris ibi quærere decorem ubi caro est, & sanguis, humor, & uenæ, ubi materia corporalis, nõ poteris inuenire. Siquidem uerus decor in Saluatore est, & ita
Psal.44 ab illo iuxta largitionem & misericordiam eius in cunctorũ diuisus est animas. Accinge re gladium tuum circa femur tuum potẽtissime, specie tua, & decore tuo, & pulchritudine tua. Est igitur aliquis decor in principali cordis nostri, & in anima. Quia autem istiusmodi decor etiam ad animam pertingat humanam, prophetes te doceat, dicens: Audi filia, & uide, & inclina aurem tuã, & obliuiscere populi, & domus patris tui, quia concupiuit rex decorem tuum. id est sponsus. Quis ita habet pulchram animã, quis tantum possidet decorem, quis ita est extraneus ab omni fœditate, ut possit ei dici, concupiuit rex decorem tuum? Et tu quidem adhuc istum quæris decorem, & niteris ad placendũ: iste uerò à decore quem habuit, in turpitudinem concidit. Et quomodo in corporibus sæpe uidemus accidere, ut mulier speciosa & pulchra facie ab ægrotatione decorẽ suum perdat, & per senectutem splendorem uultus amittat: eodem modo & anima quæ pulchra erat, per infirmitatem amittit decorem, & per senectutem deformis efficitur. Cum enim susceperit ueterem hominem cum actibus suis, senectute eius pristinũ perdit decorem. Venit Iesus ut transferat nos à uetere homine, & senectutis insignibus: ruga quippe senectutis
Eph.5 indicium est: ut ait Apostolus, ut exhibeat sibi gloriosam ecclesiam, non habẽtem maculam, aut rugã, aut aliquid istiusmodi, uerum ut sit sancta & immaculata. Licet igitur à senectute & ruga ad iuuentutẽ transcendere: & hoc est in hac parte mirabile, quod corpus ab adolescentia pergit ad seniũ: anima uerò si uenerit ad perfectũ, à senecta in adolescentiam transmittitur. Idcirco etiam si exterior homo noster corrumpitur, sed interior renouatur de die in diem. Oportuit te nosse decorem, quem rex concupiscit, oportuit te scire eum qui aliquando fuit decoris corona: & tu cum fueris consecutus hanc gloriam, caue ne corruas. Siquidem & iste qui corruit, signaculũ erat similitudinis, plenus sapientia, & decoris corona. In delitijs paradisi dei tui inquinatus es. Non ait simpliciter in paradiso, sed in paradiso delitiarũ. Quæro utrum sint quædam paradisi differentiæ: & cum quis in paradiso dei fuerit, tamẽ non sit in paradiso delitiarũ, sicut latro ille prima hora cum Iesu ingressus est paradisum. Si à te rogem, putásne in paradisum introgressus est, an nõ, non dubium quin eum respõdeas introgressum. Deinde si rursum à te quæram, quid ergo introgressus paradisum, statímne delitiarũ loco exceptus est? dicas forsitan, quia prima hora ingressus sit paradisum, in paradiso delitiarum dei factus nõ est. Sin autem iam uideris eum accipientem de ligno uitæ, & de cũctis arboribus quas nõ interdixit deus, ita ut de omni ligno paradisi uescentem: si aspexeris eum & illius ligni, & omniũ quæ nunc prohibita non sint, cibum edere: & à te rogem, putásne iste nõ solum in paradiso factus est, uerumetiam in paradiso delitiarũ dei: quid mihi aliud respõsurus es, nisi eum in paradisi delitijs constitutũ? Ad hanc beatitudinem tu festinas, qui uideris plangere. Iste uerò qui plangitur, fuit quõdam in delitijs dei: omnem lapidem bonum indutus est, Sardínum & Carbunculũ, Sapphirum, & Berillũ, & Hyacinthũ, & Iaspim, & reliquos duodecim lapides. Difficilis est, & ultra uires nostras naturamq; , huius loci se expositio sustollit. Quis enim potest naturã uniuscuiusq; lapidis exponere, & describere, siue colorem, siue uim eius, ut sic ualeat reperire quare lapides isti assumpti sint? Attamen licet non simus tales, qui cũcta intelligere possimus, pauca uideamus, quomodo duodecim istis lapidibus indutus fuerit. Sicut diuinæ literæ curæ sunt: ad quam rem sæpe exhortamur adolescentes, sed ut uideo, nihil proficimus, tantũmodo tempora consumentes: nõ enim potuimus alios eorum ad id perducere, ut sacris uoluminibus insisterẽt: & duodecim istos lapides, & cætera requirat in scripturis, inueniet & in Apocalypsi eodem modo atq; ordine nuncupatos. Qui ibi primus, & hic primus est positus, qui secundus secundus, qui tertius tertius, qui quartus quartus, atq; ita usq; ad duodecimũ lapidem, ordo seruatus est. Cur ergo & super quo lapides isti in Apocalypsi nũcupati sunt? Vtiq; super portas Hierusalẽ cœ-
Apoc.21 lestis. Ibiq; dicitur, quia prima porta Topaziũ sit, secunda Smaragdus, tertia Carbunculus, quarta Sapphirus: atq; ita in hunc modum in singulas portas singuli lapides distribuuntur. Si intellexeris portas Hierusalẽ, & portas filiæ Sion, ubi & oportet te canere deo:

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cantabo quippe ait, omnes laudes tuas in portis filiæ Sion: si animaduerteris quomodo
indutus sit aliquis duodecim lapidibus, & ingressus Hierusalē, & per alias portas ingres-
sus, conspicies uirgines duodecim. In libro Pastoris, in quo angelus pœnitentiam docet,
duodecim uirgines habent nomina sua, fides, cōtinentia, & cætera. potestis quippe lege
re si uultis. Deinde quando turris ædificat, cum assumpseris fortitudines uirginū, pariter
accipies & id quod de portis dicitur: Ornamentū quippe tibi est unaquęq; uirtus: atq; ita
1 Cor.3 in hunc modū superædificāt fundamento Christi, non solū aurum & argentū, uerum &
lapides pretiosos. Prohibitū est autem ædificare ligna, fœnum, & stipulam. Intus est igit
iste lapis duodecimus. Et nobis adhuc imperatum est ut dicamus de Tyro, & Sidone, &
Pharaone. Angustia tēporis neq; superiora quæ cœpimus implere permisit, & hæc quæ
uolumus enarrare quasi cōmenti more perstringenda sunt breuiter. Cōminatio est in Si
Psal.123 donem, quæ interpretat uenatores. Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo uenā
tium. Si Hebraice legis, habes de laqueo Sidoniorū. Igitur Sidonij uenatores sunt, & cō
minatio quæ fit in eos, propter te fit, quoniam uolunt te capere, & diligenter obseruant
quomodo auditores scripturarū de ecclesia auellāt, quomodo de finibus ludææ ad fines
Sidonis transferant: uerum tu omni custodia serua cor tuum, & disce quia cōminatio in
uenatores tui causa fit. De Pharaone uerò, iam aliqua sermo memorauit, affirmans eum
Ezech.29 draconem sedentem in medio fluminū, atq; dicentem: Mea sunt flumina, & ego feci illa.
Noui ego differētias fluminū, & scio flumina in quibus draco sedeat, super quæ flumina
hi qui de Israel capti fuerant, sedentes cum carmen Sion canere non possent, flebant, se-
Psal.136 cundū id quod in psalmis scriptū est: Super flumina Babylonis illic sedimus, & fleuimus.
Et scio aliud flumen, cuius impetus lætificat ciuitatem dei, iuxta Psalmistæ uocem dicen
45 tis: Fluminis impetus lętificat ciuitatē dei. Vis audire quis est iste fluuius cuius impetus
lætificat ciuitatem dei? Iesus Christus dominus noster est fluuius, cuius impetus lętificat
Esa.66 ciuitatem dei. Iste est qui ait per Esaiam: Ecce ego declino in uos quasi fluuius pacis. Scio
Ioan.4 ego quosdam esse fluuios repromissos, qui ex hoc fluuio manant. Omnis enim qui biberit
ex aqua ista, sitiet rursum: qui autem biberit ex aqua quam ego dedero (ait Iesus) non
sitiet in æternū, sed erit fluuius in eo fons aquæ salientis in uitam æternam, & flumina de
uentre eius egredient. Habes igitur fluuios sancto s à quibus procul est Draco. Quomo
do enim tria sunt impossibilia mihi ad intelligendū, uia serpentis supra petrā, petra autē
erat Christus, & non est uia serpentis ubi est Iesus: sic non possum in his fluminibus dra-
conis inuenire uestigia. Est aūt quidam fluuius quē draco fecit: dicit quippe draco, & cō
minatur deus tam draconi q̄ fluuijs in quibus est draco: Mea sunt flumina, & ego feci il-
la. Audi hæreticum cum omni uersutia & ingenio prædicantem, necdum uenisse Iesum
Christū. Ista sunt flumina in quibus uersat draco, & ipse fecit ea, & dicit draco, Mea sunt
flumina, & ego feci illa. Idcirco diligenter attēde, cum aquam biberis, ne forte de illo flu
uio bibas, in quo sedit draco: sed bibe ex aqua uiua, & de eo fluuio in quo est sermo dei,
in quo dñs noster Iesus Christus, cui est gloria & imperiū in secula seculorū, Amen.

Homilia XIIII. de eo quod dicitur: Porta hæc clausa erit, non aperiet, & ne-
mo per eam transibit, quia dominus deus transibit per eam. Cap. XLIIII

T ait dominus ad eum: Porta hæc clausa erit, non aperietur, & nemo per eam
E transibit, quia dominus deus Israel trāsibit per eam, & egredietur. Et erit clau
sa. Portas plures templi describit spiritaliter Ezechiel filius hominis, & quod
de singulis descripserit portis, nunc rursus exponit his qui habent aures ad audiendū, de
porta sanctorum exteriore quæ respicit contra orientem, & clausa sit semper. Et ait do-
minus ad eum, Porta hæc clausa erit, nō aperietur, & nemo per eam transibit, quia domi-
nus deus Israel ingredietur per eam, & egredietur, & erit clausa. Et aliam causam addit,
cur clausa sit porta, non solum quia dominus deus transibit per eam, sed quia & dux se-
debit in ea, ut comedat panem coram domino, secundum uiam Eloam, quod interpre-
tatur uestibulum portæ. Et ingredietur secundum uiam eius, & egredietur. Dominus
deus uniuersitatis conditor per aliquam portam quæ ex sensibili materia est, atque clau-
sa semper, ingreditur & egreditur, & eius causa qui cœlum terramq; fundauit, ingrediēs
& egrediens nusquam porta reserabitur. Verum alia ratio est portæ exterioris, & secun-
dum

& secundum uiam sanctorum. Quæ est ergo illa ratio ut clausa permaneat? Supradictus
dux ibi sedet, ut nemo eum uideat edentem panem in conspectu domini. Qui hæc obser
uatē legit nónne quodammodo scripturam audit loquentem: Surge qui dormis? nónne
stimulatur ut exurgat à mortuis, & ea quæ clausa sunt, quærat? Ego audenter dicam, se-
cretiora quæq; clausa esse, & manifestiora reserata, & non esse clausa. Aperientes ea quæ
clausa sunt, hæc nos dicimus, sed euangelia testantur: Væ uobis scribæ & pharisæi hypo Luc.11
critæ, & uobis legis doctoribus uæ, quia tulistis clauem scientiæ, & ipsi non intrastis, & in
gredientes prohibuistis. Est igitur quædam clauis scientiæ ad ea quæ sunt clausa, reseran
da: & sunt plurimi, neq; ipsi ingredientes, neq; eos permittentes qui ingredi uolunt. Et
in alio loco sensus scripturarū liber dicitur esse signatus. Et erūt sermones libri istius qua Esa.28
si sermones libri signati: quem si dederint homini literas nescienti, dicentes ei, lege, & di
cet, nescio literas: & dabunt eum homini scienti literas, dicentes ei, lege, & dicet, nō pos-
sum legere, signatus est enim. Manifestius autem uoluntatem huius exempli, Apocaly-
psis Ioannis cōtinet, memorans: Circuiuit angelus dicēs, quis dignus aperire signacula, Apoc.5
& soluere ea, & legere quæ scripta sunt? Et nemo inuentus est in cœlo, neq; in terra, ne-
que sub terra, qui posset aperire signacula, & legere quæ scripta erant in libro. Sed ego fle
bam. Et uenit quidam ad me, & dixit mihi: Noli flere. Ecce uicit leo de tribu Iuda, radix
& genus Dauid, aperire librum, & soluere signacula eius. Et aperuit qui erat de tribu Iu-
da, & manifestauit quæ erant scripta. Quamdiu nō uenit deus meus, clausa erat lex, clau-
sus sermo propheticus, uelata lectio ueteris Testamenti, & usq; ad hanc diem quando lo
gitur Moyses, uelamentū in corde Iudæorum est positum. Sunt autem quidam qui amāt
uelamentum, & oderunt eos qui de uelamine interpretantur: sed nos cōuertamur ad do
minum, ut ablato uelamine dicamus: Nos autem omes reuelata facie gloriam dei speculantes, 2 Cor.3
in eandem imaginem transformamur à gloria in gloriam. Verum est quædā porta, & una, & clausa, per quam nemo transiit. Sunt quippe quædam uniuersæ creaturæ in
cognita, & uni tantūmodo nota. Neq; enim quicquid nouit filius, hoc mundo aperuit.
Non capit creatura, quod capit deus: & ut ad maiora ueniam, non capiunt signa æquali-
ter cognitionem. Plus erat in Paulo quàm in Timotheo, cum esset uas electionis. Et ue-
re magnum in domò uas Timotheus, rursum capit quę ego capere nō possum. Et est for
sitan aliquis qui etiam me minus capiat: sunt quædam quæ solus Christus capit, & idcir-
co clausa est ianua templi dei. Quæ est enim ista obsecro? Exterior quæ extramundanas
res, & incorporeas, & ut ita dicam, immateriales aperit. Neq; enim frustra positū est, exte
riorē ianuam semper esse clausam. Quę est ista ianua exterior? Sanctorū. Quare clausa?
Quia dominus deus Israel solus ingredit, & egreditur per eam. Quare ingreditur? ut co-
gnoscatur. A quo? à duce. Quis ad clausam portam dux iste? Saluator est, qui panem co-
medit, qui portam cum patre claudit, qui spiritali pascitur cibo, Meus cibus est, dicēs, ut Ioan.4
faciam uoluntatem eius qui misit me, ut perficiam opus eius. Clausa est itaq; ianua, ut ne
mo uideat magnum sacerdotem panem in sanctis sanctorū comedentem. Ad hæc autē
probanda quæ dicimus, qui Leuiticū legit, ablato ex corde suo uelamine, poterit agno- Leuit.7
scere mysteriū sacerdotū. ibi quippe de sacrificijs & cibis quos soli sacerdotes comedūt,
refertur. Sunt quidam cibi sacerdotales, quos non comedit sacerdos in domo sua, non cū
filijs, licet sacerdotales sint, nō cum uxore, licet legitime ei nupserit, sed in loco sancto co
medit eos, & comedit ibi escam in sancta sanctorum. Quomodo sacerdos non comedit
escam in domo sua, aut in alio quoquā loco, sed in sanctis sanctorum: sic Saluator meus
solus comedit panem, nullo ualente comedere cum eo. Est autem quidam locus, in quo Apoc.3
comedens, & me secum attrahit ad uescendum. Ecce enim (inquit) ad ostium sto, & pul-
so: si quis mihi aperuerit, ingrediar ad eum, & cœnabo cum eo, & ipse mecū. Ex quo ap-
paret, & alium posse cœnare cum eo. Porrò quædam esca est, qua solus tantūmodo uesci
tur. Excellens quippe ab uniuersa cōditione natura eius, & ab omnibus segregata, facit
eum quotidianū panem de patris natura comedere. Vnusquisq; nostrū petit panem quo
tidianum, & petens quotidianū panem, non eundem nec eiusdem mēturæ eum accipit,
uerum semper in orationibus puris, & munda conscientia, in factis iustitiæ, quotidianū
comedimus panē. Si quis uerò minus purus est, alio modo quotidianū comedit panem.
Dominus autem qui omniū iudex est, det nobis panem uiuentem, ut cibati eo, & corro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

borati possimus in cœlum iter facere, glorificantes deum omnipotentẽ, per Christum Iesum, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

PROLOGVS RVFINI PRESBYTERI IN LIBRVM PRIMVM Peri archon Origenis Presbyteri.

CIO quamplurimos fratrum scientiæ scripturarum desiderio prouocatos posposcisse ab aliquantis eruditis uiris, & Græcarum literarum peritis, ut Origenem Romanum facerent, & latinis auribus condonarent. Inter quos etiam frater Hieronymus scilicet collega noster ab episcopo Damaso deprecatus cum Homilias duas de Cantico canticorum in latinum transtulisset ex Græco, ita in illo opere ornate magnificeq; præfatus est, ut cuiuis legendi Origenem, & auidissime perquirendi desiderium commoueret, dicens illius animæ cõuenire quod dictum est, Introduxit me rex in cubiculum suum: asserens quod cum in cæteris libris omnes uincat, in Canticis canticorum ipse se uincit. Pollicetur sanè in præfatione se & ipsos in Cantica canticorum libros, & alios quamplurimos Origenis Romanis auribus largiturum. Sed ille ut uideo in stylo proprio placens, rem maioris gloriæ sequitur, ut pater uerbi sit potius quam interpres. Nos ergo rem ab illo quidem cœptam sequimur & probatam, sed non æquis eloquẽtiæ uiribus tanti uiri ornare possumus dicta: unde uereor ne uitio meo illud accidat, ut is uir quem ille alterum post apostolos ecclesiæ doctorem scientiæ ac sapiẽtiæ merito comprobauit, inopia sermonis nostri longe esse inferior uideatur. Quod ego sæpius cõsiderans reticebam, & deprecantibus me frequenter in hoc fratribus non annuebam: sed tua uis fidelissime frater Macari tanta est, cui obsistere ne imperitia quidem potest. Propter quod ne te ultra grauem paterer exactorem, etiam citra propositũ meum cessi. ea tamen lege atq; ordine inquantum fieri potest, interpretando sequor regulam prædecessorum, & eius præcipue uiri cuius superius fecimus mentionem: qui cum ultra septuaginta libellos Origenis quos Homiliaticos appellauit, aliquãtos etiã de Tomis in Apostolum scriptis transtulisset in latinum: in quibus cum aliquanta offendicula inueniantur in Græco, ita elimauit omnia interpretãdo, atq; purgauit, ut nihil in illis quod à fide nostra discrepet, latinus lector inueniat. Hunc ergo etiam nos licet non eloquentiæ uirib. discipulum tamen regulis inquantum possumus sequimur, obseruantes scilicet ut ea quę in libris Origenis à seipsis discrepantia inueniuntur, proferantur. Cuius diuersitatis causam plenius tibi in Apologetico quem Pãphilus ꝓ libris ipsius Origenis scripsit, edidimus, breuissimo libello superaddito, in quo euidentibus (ut arbitror) probamẽtis corruptos esse in quãplurimis ab hæreticis & maleuolis libros eius ostẽdimus, & præcipue istos ꝙs nunc exigis ut interpreter, id est Peri archon, quod uel de principijs, uel de potestatibus dici potest, qui sunt reuera alias & obscuri & difficillimi. De rebus enim talibus ibi disputat, in quibus philosophi omni ætate sua consumpta inuenire potuerunt nihil. Hic uerò noster quantum potuit, id egit, ut creatoris fidem, & creaturarũ naturam quam illi ad impietatem traxerant, ad pietatem cõuerteret. Si cubi ergo nos in libris eius aliquid circa id inuenimus, quod ab ipso in cęteris locis de pietate, de trinitate fuerat definitũ, uelut adulteratum hoc & alienũ, aut prætermisimus, aut secundũ eam regulam protulimus, quam ab ipso frequenter inuenimus affirmatam. Si qua sanè uelut peritis iam & scientibus loquens, dum breuiter transire uult, obscurius protulit: nos ut manifestior fieret locus, ea quæ de ipsa re in alijs eius libris apertius legeramus, adiecimus, explanationi studẽtes: nihil tamen nostrum diximus, sed licet in alijs locis dicta, tamẽ sua sibi reddidimus. Hoc autem idcirco in præfatione cõmonui, ne forte calumniatores inde se criminandi putẽt inuenisse materiam. Sed uiderint quid peruersi & contentiosi homines agant, nobis interim tantus labor (si tamen orantibus uobis deus annuerit) idcirco susceptus est, nõ ut calumnijs os (quod fieri nõ potest, licet forte etiam hoc deus faciet) clauderemus, sed ut proficere ad scientiam rerum uolentibus materiam præberemus. Illud sanè omnem qui hos libros descripturus est, uel lecturus, in conspectu dei patris, & filij, & spiritus sancti contestor, atq; conuenio per futuri regni fidem, per resurrectionis ex mortuis sacramentum, per illum qui præparaturus est diabolo & angelis eius æternum ignem: sic non illũ locum æterna hæreditate possideat ubi est fletus & stridor dentium, & ubi ignis eorum non

non extinguetur, & uermis eorum non morietur, ne addat aliquid huic, neu auferat, ne inferat, neu immutet: sed conferat cum exemplaribus unde conscripserat, & emendet ad literam, & distinguat, & inemendatũ uel indistinctum codicem non habeat, ne sensuum difficultas si distinctus codex non sit, maiores obscuritates legentibus generet.

LIBER PRIMVS PERI ARCHON,

OPVS ORIGENIS PRESBYTERI à Rufino translatum.

PROOEMIVM ORIGENIS

OMNES qui credunt & certi sunt quòd gratia & ueritas per Iesum Christum facta sit, & Christum ueritatem esse norũt, secundũ quod ipse dixit, Ego sum ueritas, scientiam quę prouocat homines ad beo ne beateq; uiuendum non aliunde quàm ab ipsis uerbis Christi doctrinaq; suscipiunt. Christi autem uerbis dicimus, non his solũ quæ homo factus, atq; in carne positus docuit. & prius namq; Christus dei uerbum in Moyse atq; prophetis erat. Nam sine uerbo dei quo modo poterant prophetare de Christo? Ad cuius rei probationem non esset difficile ex diuinis scripturis ostendere, quomodo uel Moyses, uel prophetæ spiritu Christi repleti, uel locuti sunt, uel gesserunt omnia quæ gesserunt, nisi studio nobis esset præsens hoc opus omni qua possumus breuitate succingere. Vnde sufficere existimo uno hoc Pauli testimonio debere nos uti ex epistola quam ad Hebræos scribit, in qua ita ait: Fide magnus factus Moyses negauit se dici filium filiæ Pharaonis, magis eligens afflictari cũ populo dei, q̃ temporalem habere peccati iucunditatẽ, maiores diuitias existimans thesauris Ægyptiorũ imperiũ Christi. Sed & post assumptionẽ eius in cœlos, quod in apostolis suis locutus sit, hoc modo indicat Paulus: An probamentũ eius quęritis qui in me loquitur Christus? Quoniã ergo multi ex his qui in Christo credere se profitentur, non solum in paruis & minimis discordant, uerũetiam in magnis & maximis: id est de deo uel de dño nostro Iesu Christo, uel de spiritu sancto: non solũ aũt de his, sed & de alijs creaturis, id est uel de dominationibus, uel de uirtutibus sanctis: propter hoc necessariũ uidet prius de his singulis certam lineam, manifestãq; regulam ponere, tum deinde etiã de cæteris quærere. Sicut enim multis apud Græcos & barbaros pollicentibus ueritatẽ, desuetimus apud omes eam quærere qui eam falsis opinionibus asserebant, postea q̃ credidimus filium dei esse Christũ, & ab ipso nobis hanc discendã esse persuasimus: ita cum multi sint qui se putent sentire quæ Christi sunt, & nonnulli eorum diuersa à prioribus sentiant, seruet uerò ecclesiastica prædicatio per successionis ordinẽ ab apostolis tradita, & usq; ad præsens in ecclesijs permanens: illa sola credẽda est ueritas, quæ in nullo ab ecclesiastica discordat traditione. Illud tamen scire oportet, quoniã sancti apostoli fidem Christi prædicantes, de quibusdã quidem quæcunq; necessaria crediderunt, omnibus credẽtibus etiã his qui pigriores erga inquisitionẽ diuinæ scientiæ uidebant, manifestissime tradiderunt, rationẽ scilicet assertionis eorũ relinquentes ab his inquirendã, qui spiritus dona excellentia, & præcipue sermonis, sapientiæ & scientiæ per ipsum spiritũ sanctum percipere merebant. De alijs uerò dixerũt quidẽ, quia sint: quomodo autem, aut unde sint, siluerunt, profecto ut studiosiores quoque ex posteris suis amatores sapientiæ & scientię exercitiũ habere possent, in quo ingenij sui fructũ ostendere ualerent, hi uidelicet qui digni essent & capaces sapientiæ præparare. Species uerò eorum quę per prædicationẽ apostolicam manifeste traduntur, istæ sunt. Primo quòd unus deus est qui omnia creauit atq; cõposuit, quiq; ex nullis fecit esse uniuersa, deus à prima creatura & conditione mũdi omniũ iustorum, deus Adam, Abel, Seth, Enos, Enoch, Noe, Sem, Abraham, Isaac, Iacob, xij patriarcharũ, Moysi & prophetarũ: & quod hic deus in nouissimis diebus, sicut per prophetas suos ante promiserat, misit dñm nostrum Iesum Christũ, primo quidẽ uocaturum Israel, secundo uerò etiam gentes post perfidiã populi Israel. Hic deus iustus & bonus pater dñi nostri Iesu Christi, legem & prophetas, & euãgelia ipse dedit, qui & apostolorum deus est, & ueteris & noui Testamẽti. Tum deinde quia Iesus Christus ipse qui uenit, ante omnem creaturã natus ex patre est. Qui cum in omnium cõditione patri ministrasset

Regulæ fidei

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christũ deum appellat

nistrasset(per ipsum enim omnia facta sunt)nouissimis temporibus seipsum exinaniens homo factus est:incarnatus est cum deus esset, & homo mansit quod deus erat.Corpus assumpsit nostro corpori simile,eo solo differẽs quod natum ex uirgine de spiritu sancto est.Et quoniam hic Iesus Christus natus & passus est in ueritate, & non per imaginem, cõmunem hanc mortem,uere mortuus est:uere enim à mortuis resurrexit,& post resurrectionem conuersatus cum discipulis suis,assumptus est.Tum deinde honore ac dignitate patri ac filio sociatũ tradiderunt spiritum sanctum. In hoc non iam manifeste discernitur,utrum natus an innatus.Sed inquirẽda iam ista pro uiribus sunt de sacra scriptura, & sagaci perquisitione inuestigãda. Sanè quod iste spiritus sanctus unumquemq; sanctorum,uel prophetarũ,uel apostolorũ inspirauit,& nõ alius spiritus in ueteribus, alius uerò in his qui in aduentu Christi inspirati sunt,manifestissime in ecclesiis prædicatur.Post hæc iam quod anima substãtiam uitãq; habens propriam, cũ ex hoc mũdo discesserit,& pro suis meritis dispẽsabit.siue uitæ æternæ,ac beatitudinis hæreditate potitura,si hoc ei sua gesta præstiterint:siue igne æterno ac supplicijs mancipanda,si in hoc eam sectarũ culpa detorserit.sed & quia erit tempus resurrectionis mortuorũ, cum corpus hoc quod in corruptione seminatur,surget in incorruptione:& quod seminatur in ignominia,surget in gloria. Est & illud definitum in ecclesiastica prædicatione,omnem animam rationabilem esse liberi arbitrij & uoluntatis:esse quoq; ei certamẽ aduersus diabolum & angelos eius,contrariasq; uirtutes,ex eo quod illi peccatis eam onerare cõtendant,nos uerò si recte consulteq; uiuamus,ab huiusmodi nos exuere conemur. Vnde & consequẽs est intelligere,non nos necessitati esse subiectos,ut omni modo etiam si nolimus uel mala uel bona agere cogamur.Si em̃ nostri arbitrij sumus, instigare fortasse possunt aliquæ uirtutes ad peccatum,& aliæ iuuare ad salutem:non tamen necessitate cogimur uel agere recte,uel male: quod fieri arbitrantur qui stellarum cursum & motus causam dicunt humanorum esse gestorum, non eorum quæ extra arbitrij accidunt libertatem, sed eorum quæ in nostra sunt posita potestate.De anima uerò utrum ex semine traducis ducatur,ita ut ratio ipsius uel substantia inserta ipsis seminibus corporalibus habeatur,an uerò aliud habeat initium:& hoc ipsum initium si genitum est,an non genitũ: uel certe si intrinsecus corpori inditur,nec ne:nõ satis manifesta prædicatione distinguitur.De diabolo & angelis eius cõtrarijsq; uirtutibus ecclesiastica prædicatio docuit,quoniã sunt quidem:sed quid sint,aut quomodo sint,non satis clarè exposuit. Apud plurimos tamẽ ista habetur opinio,quod angelus fuerit iste diabolus,& apostata effectus quãplurimos angelorum secum declinare persuaserit,qui & nunc usq; angeli ipsius nuncupantur.

Quæ tradidit ecclesia

Liberum arbitrium

Creando inseritur,ut est scholasticorum opinio

Est præterea illud ecclesiastica prædicatione definitũ,quod mundus iste factus sit,& à certo tempore cœperit, & pro ipsa sui corruptione soluendus. Quid tamen ante hunc mundum fuerit,aut quid post mundum erit,iam nõ pro manifesto multis innotuit. Non enim euidenter de his in ecclesiastica prædicatione sermo profertur.Tum demum quod per spiritum sanctũ scripturæ conscriptæ sint,& sensum habeant, non eum solum qui in manifesto est,sed & alium quendam latentem quamplurimos.Formæ enim hęc quę scripta sunt sacramentorum quorundam,& diuinarum rerum imagines sunt. De quo totius ecclesiæ unus est sensus, esse quidem omnẽ legem spiritalem:non tamen ea quæ spirat lex esse omnibus nota,nisi his solis quibus gratia spiritus sancti in uerbo sapientiæ ac scientiæ condonatur, sat insequitur. Appellatio autem ἀσωμάτου, id est incorporei non solum apud multos alios,uerũetiam apud nostras scripturas est inusitata & incognita.Si uerò quis uelit nobis proferre ex illo libello qui Petri doctrina appellatur, ubi Saluator uidetur ad discipulos dicere,Non sit dæmonium incorporeũ: primo respondendum est ei,quoniam ille liber inter libros ecclesiasticos non habetur: & ostendendum quia neq; Petri est ipsa scriptura,neq; alterius cuiusquam qui spiritu dei fuerit inspiratus. Quod etiam si ipsum concederetur, non idem sensus ex isto sermone ἀσωμάτου indicatur qui Græcis uel gentilibus auctoribus ostenditur,quum de incorporea natura à philosophis disputatur.In hoc enim libello incorporeũ dæmonium dixit,pro eo quod ipse ille quicũque est habitus,uel circumscriptio dæmonici corporis, non est similis huic nostro crassiori,uel uisibili corpori:sed secundum sensum eius qui composuit illam scripturam,intelligendum est quod dixit:id est non esse tale corpus quale habent dæmones,quod est natura-

Soluendus, hoc est immutandus

Scripturæ autoritas

naturaliter subtile,& uelut aura tenue,& propter hoc uel imputatur à multis,uel dicitur incorporeum,sed habere se corpus solidum, uel palpabile.In consuetudine uerò hominum omne quod tale non fuerit, incorporeum simplicioribus,uel imperitioribus nominatur:uel ut si quis aerem istum quo fruimur incorporeum dicat, quandoquidem non est tale corpus ut comprehendi ac teneri possit, urgentiq; resistere. Quæremus tamen si uel alio nomine res ipsa quam Græci philosophi ἀσώματον,id est incorpoream dicunt, in scripturis sanctis inuenitur. Deus quoque quomodo intelligi debeat inquirendum est, corporeus,an secundum aliquem habitum deformatus,an alterius naturę quàm corpora sunt,quod utiq; in prædicatione nostra manifeste non designatur.Eadem quoque hæc de Christo,& de spiritu sancto requirenda sunt:sed & de omni anima, atq; omni rationabili natura nihilominus requirendum est. Est etiam illud in ecclesiastica prædicatione,esse angelos dei quosdam,& uirtutes bonas quę ei ministrent ad salutem hominum consummandam:sed quando isti creati sunt,& quomodo sint,non satis in manifesto distinguitur. De sole autem & luna & stellis utrum animantia sint, an exanima, manifeste non traditur.Oportet igitur uelut elementis ac fundamentis huiusmodi uti secundum mandatum quod dicit:Illuminate uobis lumen scientiæ, eum qui cupit seriem quandam & corpus ex horum omnium ratione conficere: ut manifestis & necessarijs assertionibus de singulis quibusq; quod sit in uero rimetur, & unum (ut diximus) corpus efficiat excerptis affirmationibus, uel his quas in sanctis scripturis inuenerit, uel quas ex consequentiæ ipsius indagine ac recti tenore repererit.

Hanc opinionem hausit ex Platone, cui cõsentit Augustinus in libello de natura dæmonum:quanquam alibi uariat,& fortasse Gregorius Romanus qui angelos appellat animalia.

De Deo. Cap. I

CIO quoniam conabuntur quidam & secundum scripturas nostras deum corpus esse asserere, quoniam inueniunt scriptum esse apud Moysen, quod deus noster ignis cõsumens est. In euangelio uerò secundũ Ioãnem deus spiritus est,& eos qui adorant eum,in spiritu & ueritate oportet adorare.Ignis uerò & spiritus nõ aliud apud eos,q; corpus esse putabitur.Quos interrogare uolo quid dicant de eo quod scriptũ est,quia deus lux est,sicut Ioannes in epistola sua dixit: Deus lux est, & tenebræ non sunt in eo.Ista nẽpe lux est, quæ illuminat omnẽ sensum eorũ, qui possunt capere ueritatem,sicut in xxxv psal.dicit:In lumine tuo uidebimus lumen. Quid enim aliud lumen dei dicendũ est,in quo quis uidet lumen,nisi uirtus dei, per quã quis illuminatus,uel ueritatẽ rerum omniũ peruidet,uel ipsum deũ cognoscit qui ueritas appellat? Tale est ergo quod dicit:In lumine tuo uidebimus lumẽ:hoc est in uerbo & sapiẽtia tua quæ est filius tuus,in ipso te uidebimus patrẽ.Nunquidnam quia lumẽ nominat, simile putabit solis huius lumini? Et quomodo uel eius aliquis dabit intellectus,ut ex isto quis corporali lumine causam scientiæ capiat,& ueritatis inueniat intellectũ? Si ergo acquiescunt huic assertioni nostræ,quam de natura luminis ipsa demonstrauit ratio, & fatentẽ quia deus cõsumit quod exterminat,si cõsumit malas mentiũ cogitationes,cõsumit gesta turpia,cõsumit desideria peccati,cum se credentium mentibus inserit, & eas animas quæ uerbi eius ac sapientiæ efficiunt capaces,una cũ filio suo inhabitãs,secũdum quod dictũ est:Ego & pater ueniemus,& mansionẽ apud eũ faciemus:omnibus eorũ uitijs passionibusq; cõsumptis sibi eas seq; dignũ efficit tẽplũ. Sed & his qui per hoc quod dictũ est:Quoniã deus spiritus est,corpus esse arbitrant, hoc modo arbitror esse respõdendũ.

Deũ esse prorsus incorporeũ Ioan.4

1 Ioan.1

Ioan.14

Cõsuetudo est scripturę sanctæ cũ aliquid contrariũ corpori huic crassiori & solidori designare uult,spiritũ nominare:sicut dicit:Litera occidit,spiritus autẽ uiuificat.In quo sine dubio per literã corporalia signat,p spiritũ intellectualia, quæ & spiritalia dicimus. Apostolus quoq; dicit: Vsq; in hodiernũ cum legit Moyses uelamẽ est positũ super cor eorũ: cũ aũt cõuersus fuerit quis ad dominũ,auferet uelamẽ:ubi aũt spiritus domini, ibi libertas.Donec enim quis nõ se cõuerterit ad intelligentiã spiritalẽ, est positũ uelamẽ super cor eius,quo uelamine,id est intelligẽtia crassiore,scriptura ipsa uelari dicit uel putat: & hoc est quod ait superpositũ esse uelamẽ uultui Moysi cũ loqueret ad populũ, id est,

2 Cor.3

Exod.34

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum lex uulgo recitaretur. Si aũt cõuertamus nos ad dominũ, ubi est & uerbũ dei, & ub
ſpiritus ſanctus reuelat ſcientiã ſpiritalem, tunc auferet uelamen, & tũc reuelata facie in
ſcripturis ſanctis gloriam domini ſpeculabimur. Sed & cum de ſpiritu ſancto multi ſan-
cti participant, non utiq; corpus aliquod intelligi poteſt ſpiritus ſanctus, quod diuiſum
in partes corporales percipiat unuſquiſq; ſanctorũ: ſed uirtus profecto ſanctificãs eſt. cu
ius participiũ debẽt habere omnes, qui per eius gratiam ſanctificari meruerunt. Et ut fa
cilius quod dicimus poſſit intelligi, ex rebus quãuis imparibus ſumamus exẽplũ. Mul
ti ſunt qui diſciplinæ ſiue artis medicinæ participant, & nunquã putandũ eſt omnes eos
qui medicinæ participãt, corporis alicuius q̃ medicina dicat̃ in medio poſiti ſibi auferre
particulas, & eius participiũ ſumere. An potius intelligendũ eſt quod quicũq; prom-
ptis paratiſq; mentibus intellectũ artis ipſius diſciplinæq; percipiũt, hi medicinæ partici
pare dicunt̃? Sed hęc nõ omni modo ſimilia exẽpla putãda ſunt de medicina ſancto ſpi
ritui cõparata, ſed ad hoc tantũmodo probandũ, quia non cõtinuo corpus putãdum eſt
id cuius participatio habetur à plurimis: Spiritus enim ſanctus lõge differt à medicinæ
ratione uel diſciplina: pro eo quod ſpiritus ſanctus ſubſiſtentia eſt intellectualis, & pro
prie ſubſiſtit & extat: nihil autem tale eſt medicina. Sed ad ipſum iam ſermonẽ euãgeliſ
tranſeundũ eſt, ubi ſcriptũ quod deus ſpiritus eſt, & oſtendẽdũ eſt quàm conſequenter
his quæ prædiximus intelligi debeat. Interrogemus nãq; quãdo iſta dixerit ſaluator no-
ſter, uel apud quem cũ quid quærereť. Inuenimus ſine dubio quod ad Samaritanã mulie
rem loquẽs iſta protulerit, ad eam quæ putabat quod in mõte Garizim ſecundũ opinio
nẽ Samaritanorũ adorari oporteret deũ dicens: quomodo deus ſpiritus eſt. Quærebat
enim ab eo Samaritana mulier putans eũ eſſe unũ ex Iudæis, utrũ in Hieroſolymis ado-
Ioan. 4 rari oporteret deũ, an in hoc mõte: & ita dicebat: Patres noſtri hoc in mõte adorauerũt,
& uos dicitis, qa in Hieroſolymis eſt locus ubi adorare oportet. Ad hæc aũt quæ opina-
bat̃ Samaritana, putãs ex locorũ corporaliũ prærogatiua, q̃ minus recte, uel recte ado-
reť deus, aut à Iudæis in Hieroſolymis, aut à Samaritanis in mõte Garizim, reſpõdit ſal-
uator eſſe recedendũ à præſumptione corporaliũ locorũ huic qui uult ſequi dominũ, &
ita ait: Venit hora ut ueri adoratores, neq; in Hieroſolymis, neq; in mõte hoc adorẽt pa-
trẽ. Deus ſpiritus eſt, & eos qui adorãt eũ, in ſpiritu & ueritate oportet adorare. Et uide
q̃ cõſequenter ueritatẽ ſpiritui ſociauit: ut ad diſtinctionẽ quidem corporũ nominaret
ſpiritum: ad diſtinctionẽ uerò umbræ uel imaginis, ueritatẽ. Qui enim adorabãt in Hie
roſolymis, umbræ uel imagini cœleſtium deſeruientes, non ueritatem, neq; ſpiritũ ado-
rabant deum: ſimiliter autem & ij qui adorabant in monte Garizim. Omni igitur
ſenſu qui corporeũ aliquid de deo intelligi ſuggerit, prout potuimus cõfutato, dicimus
ſecundum ueritatem quidem deum incomprehenſibilem, atq; inæſtimabilem. Si quid
enim illud eſt quod ſentire uel intelligere de deo potuerimus, multis lõge modis eũ me-
liorem eſſe ab eo quod ſenſimus neceſſe eſt credi. Sicut enim ſi uideamus aliquẽ uix poſ
ſe ſcintillam luminis, aut breuiſſimæ lucernæ lumen aſpicere: & eum cuius acies oculo-
rum plus de lumine capere quàm ſuprà diximus, nõ ualet, ſi uelimus de claritate ac ſplẽ-
dore ſolis edocere: nõne oportebit nos ei dicere, quia omni hoc lumine quod uides, in-
effabiliter & inæſtimabiliter melior ac præſtantior eſt ſolis ſplendor? Ita mens noſtra cũ
intra carnis & ſanguinis clauſtra concluditur, & pro tali materiæ participatione hebe-
tior, atq; obtuſior redditur, licet pro comparatione naturæ corporeæ lõge præcellẽs ha
beat̃, tamen cum ad incorporea nititur atq; eorum intentionẽ rimatur, tunc ſcintillæ ali
cuius lucernæ uix obtinet locum. Quid autem in omnibus intellectualibus, id eſt, incor
poreis, tam præſtans omnibus, tam ineffabiliter atq; inæſtimabiliter præcellẽs eſt, quàm
deus? Cuius utiq; naturam humanę mẽtis intendi atq; intueri, quãuis puriſſima mens ac
lympidiſſima non poteſt. Verũ non uidetur abſurdum, ſi ad euidẽtiorem rei manifeſta-
tionẽ etiam alia utamur ſimilitudine. Interdum oculi noſtri ipſam naturam lucis, id eſt,
ſubſtantiam ſolis intueri non poſſunt: ſplendorem uerò eius, uel radios feneſtris forte &
quibuslibet aliis receptaculis breuibus infuſos intuentes, conſiderare poſſumus fomes
ipſe ac fons quantus ſit corporei luminis. Ita ergo quaſi radij quidã ſunt dei naturæ, ope
ra diuinæ prouidentiæ & uniuerſitatis huius, ad comparationem ſubſtantiæ ac naturæ.
Quia ergo mẽs noſtra ipſum per ſe deum ſicut eſt non poteſt intueri, ex pulchritudine
operum

operum, & decore creaturarum, parentem uniuerſitatis intelligit. Nõ ergo aut corpus
aliquod, aut in corpore eſſe putãdus eſt, deus, ſed intellectualis natura ſimplex, nihil om
nino in ſe adiunctionis admittens: uti ne maius aliquid & inferius eſſe credatur, ſed ut ſit
ex omni parte μονάς, & ut ita dicam totus mens, ac fons ex quo initiũ totius intellectua-
lis naturæ, uel mẽtis eſt. Mens uerò ut moueat̃ uel operet̃, nõ indiget loco corporeo, ne
que ſenſibili magnitudine, uel corporali habitu, aut colore, neq; alio ullo prorſus indi-
get horum quæ corporis uel proprię materię propria ſunt. Propter quod natura illa ſim
plex, & tota mens ut moueat̃ uel operet̃, aliq̃d dilationis habere põt, ne per huiuſmodi
adiunctionẽ circũſcribi uel inhabitari aliquatenus uideat̃ diuinæ naturæ ſimplicitas, uti
ne quod principiũ omnium cõpoſitum inueniat̃ & diuerſum, & ſit multa non unũ, qđ
oportet totius corporeæ admixtionis alienũ una ſola (ut ita dixerim) deitatis ſpecie con
ſtare. Quia ergo mens nõ indiget loco, ut ſecũdum naturam ſuam moueatur, certũ eſt
noſtræ mentis cõtemplatione. Hæc enim ſi in ſua menſura conſiſtat, nec ex aliqua cauſa
aliquid ei obtuſiõis eueniat, nihil unquã ex locorum diuerſitate tardabitur, quo minus
ſuis motib. agat: neq; rurſus ex locorũ qualitate augmentũ aliquod, uel incrementũ mo
bilitatis acquirit. Quod ſi contendat aliquis (uerbi gratia) quia nauigãtibus fluctib. ma- Nautæ ſtu-
ris iactatis minus aliquãto mens uigeat q̃ uigere in terris ſolet: nõ ex loci diuerſitate id pidi
pati, ſed ex corporis cõmotione uel cõturbatione credendũ eſt, cui mens adiũcta uel in
ſerta eſt. Videtur eñ quaſi cõtra naturã in mari degere corpus humanũ, & propterea ue
lut quadã ſui inęqualitate motus incompoſite inordinateq; ſuſcipere, & acuminis eius
ictus obtuſiori miniſterio diſpẽſare, non minus q̃ ſi qui etiam in terra poſiti febribus ur-
geant̃: quorum certũ eſt quod ſi minus aliquid per uim febriũ mẽs ſuũ nõ ſeruet officiũ,
nõ loci culpã, ſed morbũ corporis eſſe culpandũ: propterea quod turbatũ atq; cõfuſum
nequaquã notis ac naturalibus lineis ſolita menti depẽdit officia, quandoquidẽ nos ho
mines animal ſumus compoſitum ex corporis animæq; cõcurſu. Hoc enim modo habi-
tare nos ſuper terrã poſſibile fuit. Deum uerò qui omniũ eſt principiũ, cõpoſitũ eſſe nõ
eſt putandũ: ne forte priora ipſo principio inueniant̃ elementa eſſe, ex quibus compoſi
tum eſt oñe quicquid illud eſt quod compoſitũ dicitur. Sed nec magnitudine corpora
li mens indiget ut agat aliquid, uel moueat̃: ſicut oculus cũ in maiora quidẽ intuẽdo dif
fundit̃, ad parua uerò & exigua coarctat̃, & aſtringit̃ ad uidendũ. Indiget ſanè mens ma
gnitudine intelligibili, qa non corporaliter, ſed intelligibiliter creſcit. Nõ eñ corporali
bus incremẽtis ſimul cũ corpore mens uſq; ad uigeſimũ, uel trigeſimũ annum ætatis au-
get̃, ſed eruditionibus & exercitijs abhibitis acumẽ quidẽ elimat̃ ingenij, quo quæ ſunt
ei inſita ad intelligentiã prouocant̃, & capax efficit̃ maioris intellectus, nõ corporalib.
incrementis aucta, ſed eruditionibus & exercitijs elimata. Quæ idcirco nõ ſtatim à pue-
ro uel à natiuitate recipere poteſt, quia inualida adhuc, & imbecilla membrorũ eſt cõpa
go, quibus uelut organis ad exercitiũ ſui mens utit̃, neq; operãdi uſum ſuſtentare ualet,
nec percipiendæ diſciplinæ exhibere ſufficit facultatẽ. Si qui aũt ſunt qui mentẽ ipſam
animãq; corpus eſſe arbitrent̃, uelim mihi reſpõderent, quomodo tantarũ rerum tã diffi
cilium, tamq; ſubtiliũ ratiões aſſertionesq; recipiat. unde ei uirtus memoriæ? & unde ei
rerum inuiſibiliũ contemplatio? unde certe incorporaliũ intellectus rerũ corpori ineſt?
Quomodo natura corporea diſciplinas artium, rerũ cõtemplationes rationesq; rimat̃?
Vnde etiã diuina dogmata quę manifeſte incorporea ſunt, ſentire ac intelligere poteſt?
Niſi forte aliquis putet quod ſicut forma iſta corporea, & habitus ipſe auriũ uel oculo-
rum, confert aliquid ad audiendum, uel ad uidendum, ut ſingula membra quæ à deo for
mata ſunt habeant aliquid opportunitatis etiam ex ipſa formę qualitate ad hoc quod a-
gere naturaliter inſtituta ſunt: ita etiam habitum animæ uel mentis iutelligi debere arbi
trentur, quaſi apte accommodeq; formatum ad hoc ut de ſingulis ſentiat atq; intelligat,
atq; ut in talibus motibus moueatur. Verum qualem colorem mẽtis ſecundũ hoc quod
mens eſt, & intelligibiliter mouetur, deſcribere quis poſſet, aut dicere, non aduerto.

Adhuc ad confirmationem atq; explanationem eorum quæ de mente uel anima dici
mus, eo quod præſtantior ſit tota natura corporea, etiam hæc addi poſſunt: unicuiq; cor
poreo ſenſui ſubſtantia quædam ſenſibilis ſubiacet proprie, in quam ſenſus ipſe corpo-
ralis intenditur. Verbi gratia uiſui ſubiacẽt colores, habitus & magnitudo: auditui uo-
ces

Universidad de Deusto
Biblioteca

ces & ſonus: odoratui nidores, boni uel mali odores: guſtui, ſapores: tactui calida uel frigida, dura uel mollia, aſpera uel leuia. His autē ſenſibus de quib. ſuprà diximus, quia multo melior ſenſus ſit mētis, omnibus clarū eſt. Quomodo ergo nō uideā absurdū, his quidem quę inferiora ſunt ſubſtātias eſſe ſubiectas ad intendendū: huic autē uirtuti quę melior eſt, id eſt mētis ſenſui, nihil omnino ſubijci ſubſtantiale, ſed eſſe intellectualis naturæ uirtutē corporibus accidentē uel conſequentē? Quod qui dicūt, ſine dubio in cōtumeliā eius ſubſtātiæ, quæ in ipſis melior eſt hoc proferūt: imò uerò ex hoc etiā ad ipſum deū referē iniuria, cū putant eum per naturā corpoream poſſe intelligi uel ſentiri: ut uolunt hoc intelligi quod propinquitas quędam ſit mēti ad deū, cuius & ipſa mens intellectualis imago ſit, & per hoc poſſit aliquid de diuinitatis ſentire natura, maxime ſi expurgatior ſit à materia corporali. Verū iſtæ aſſertiones minus fortaſſis auctoritatis habere uidentur apud eos qui ex ſanctis ſcripturis de rebus diuinis inſtitui uolūt, & etiā ſibi inde approbari quærunt, quomodo natura dei ſupereminet corporū naturā. Vide ergo ſi non etiā Apoſtolus hoc idem ait, cū de Chriſto loquit̄, dicens: Qui eſt imago inuiſibilis
Col.1 dei primogenitus omnis creaturæ. Nō enim (ut quidam putāt) natura dei inuiſibilis eſt alicui, & alijs uiſibilis eſt: nō enim dixit Apoſtolus, imago inuiſibilis dei hominib. aut in
Ioan.1 uiſibilis peccatoribus, ſed ualde cōſtanter pronūciat de ipſa natura dei dicens: Imago inuiſibilis dei. Sed & Ioannes in euangelio dicēs: Deum nemo uidit unquā, manifeſte declarat omnibus qui intelligere poſſunt, quia nulla natura eſt cui uiſibilis ſit deus: nō quaſi qui uiſibilis quidem ſit per naturā, & uelut fragilioris creaturæ euadat atq; excedat aſpectū, ſed quoniā naturaliter uideri impoſſibile eſt. Quod ſi requiras à me quid etiā de ipſo unigenito ſentiā, ſi ne ipſi quidem uiſibilem dicam naturam dei, qui naturaliter inuiſibilis eſt, ne tibi ſtatim uel impiū uideatur eſſe, uel abſurdū: rationē quippe dabimus conſequenter. Aliud eſt uidere, aliud eſt cognoſcere: uideri & uidere corporum res eſt, cognoſci & cognoſcere intellectualis naturæ eſt. Quicquid ergo propriū corporū eſt, hoc nec de patre eſt, nec de filio ſentiendū. Quod uerò ad naturam pertinet deitatis, hoc inter patrem & filium cōſtat. Deniq; etiam ipſe in euāgelio nō dixit, quia nemo uiMatt.11 dit patrē niſi filius, neq; filium niſi pater, ſed ait: Nemo nouit filiū niſi pater, neq; patrem quis nouit niſi filius. Ex quo manifeſte indicat̄ quòd quicquid inter naturas corporeas uideri & uidere dicitur, hoc inter patrem & filiū cognoſcere dicitur & cognoſci, per uirtutem ſcientię, nō per uiſibilitatis fragilitatem. Quia igit̄ de incorporea natura & inuiſibili, nec uidere proprie dicit̄, nec uideri: idcirco neq; pater à filio, neq; filius à patre uideri in euāgelio dicit̄, ſed cognoſci. Quod ſi proponat nobis aliquis, quare dictū eſt: Beati
Beati mūdo corde, quoniā ipſi deum uidebūt: multo magis etiā ex hoc (ut ego arbitror) aſſertio noſtra firmabitur: Nam quid aliud eſt corde deum uidere, niſi ſecundū id quod ſuprà expoſuimus mente eum intelligere atq; cognoſcere? Frequenter enim ſenſibilium membrorum nomina ad animā referunt̄, ita ut oculis cordis uidere dicat̄, id eſt cum uirtute intelligentiæ aliquid intellectualis cōijcere. Sic & audire auribus dicitur, cū ſenſum intelligētiæ profundioris aduertit. Sic & uti eam poſſe dentibus dicimus, cū mandit, & panem comedit uitæ qui de cœlo deſcendit. Similiter & cæteris uti membrorū officijs dicit̄, quæ ex corporali appellatione translata uirtutibus animæ coaptantur, ſicut & Salomon dicit: Senſum diuinum inuenies. Sciebat nanq; duo genera eſſe ſenſuum, unū mortale, corruptibile, humanū: aliud genus immortale & intellectuale, quod nūc diuinū nominauit. Hoc ergo ſenſu diuino non oculorū, ſed cordis mundi, quæ eſt mēs, deus uideri ab his qui digni ſunt poteſt. Cor ſanè pro mente, id eſt pro intellectuali uirtute nominari in omnibus ſcripturis nouis ac ueteribus abundantius inuenies. Hoc igitur modo quamuis longe inferius quàm dignum eſt, utpote pro infirmitate humanæ intelligentiæ naturam dei intelligentes, tunc quid ſibi uelit nomen Chriſti uideamus.

De Chriſto. Cap. II

PRIMO illud nos oportet ſcire, quod alia eſt in Chriſto deitatis eius natura, quæ eſt unigenitus filius patris: & alia humana quam in nouiſſimis temporibus pro diſpenſatione ſuſcepit. Propter quod uidendum primo eſt, quid ſit unigenitus filius dei, qui multis quidem & diuerſis nominibus pro rebus uel opinionibus appellantium nuncupatur. Sapientia nanque dicitur, ſicut & Salomon

Salomon dixit: Dominus creauit me initium uiarum ſuarū, & in opera ſua antequā aliProu.8 quid faceret, ante ſecula fundauit me. In initio priuſ quàm terram faceret, priuſquā produceret fontes aquarum, antequam firmarētur montes, ante omnes autē colles genuit me. Dicitur autē & primogenitus, ſicut dixit Apoſtolus: Qui eſt primogenitus omnis Col.1 creaturæ. Nec tamen alius eſt primogenitus per naturam q̄ſ ſapiētia, ſed unus atq; idem eſt. Deniq; & Apoſtolus Paulus dicit: Chriſtus dei uirtus & dei ſapientia. Nemo tamen 1 Cor.1 putet aliquid nos inſubſtantiuū dicere, cū eū dei ſapientiam nominamus: id eſt (ut exēpli cauſa finxerim) quod eum non uelut animal quoddam ſapiens, ſed rem aliquam quę ſapientes efficiat intelligamus, præbētem ſe, & mentibus inſerētem eorum qui capaces uirtutum eius atq; intelligentiæ fuerint. Si ergo ſemel recte receptum eſt unigenitum filium dei, ſapiētiam eius eſſe ſubſtantialiter ſubſiſtentē, neſcio ſi euagari ultra ſenſus noſter debeat ad ſuſpicādum, ne forte ipſa ideę ſubſtantia eius corporeum aliquid habeat, cum omne quod corporeum eſt, uel habitu, uel colore, uel magnitudine deſignetur. Et quis unquam ſani ſenſus habitum, uel colorem, uel menſuræ magnitudinem in ſapiētia dei requiſiuit per hoc quod ſapientia eſt? Quomodo autem extra huius ſapientię generationem fuiſſe aliquando deum patrem, uel ad punctum momēti alicuius quis pōt ſentire uel credere, qui tamē pium aliquid intelligere nouerit, uel ſentire? Aut enim nō potuiſſe deum dicet generare ſapientiam antequam generaret, ut eam quæ ante nō fuerat poſtea genuerit ut eſſet: aut potuiſſe quidem, & (quod dici de deo nefas eſt) noluiſſe generare: quia utrunq; & abſurdum eſſe & impium omnibus patet: id eſt ut ex eo q̄ſ non potuit deus proficeret ut poſſet, aut cū poſſet diſſimularet ac differret generare ſapientiam. Propter quod nos ſemper deum patrem nouimus unigeniti filij ſui, ex ipſo quidē nati, & quod eſt ab ipſo trahētis, ſine ullo tamē initio, non ſolum eo quod aliquibus tēporum ſpatijs diſtingui poteſt, ſed ſine illo quod ſola apud ſemetipſam mens intueri ſoleat, & nudo (ut ita dixerim) intellectu, atq; animo conſpicari. Extra omne ergo quod uel dici, uel intelligi poteſt initium generatam eſſe credendū eſt ſapiētiam. In hac ipſa ergo ſapientiæ ſubſiſtentia, quia omnis uirtus ac deformatio futuræ inerant creaturæ, uel eorū quæ principaliter exiſtunt, uel eorum quæ accidunt cōſequenter uirtute præſcientiæ
Ideæ præformata atq; diſpoſita, pro ipſis quę in ipſa ſapiētia uelut deſcripta ac præfigurata fuerāt creaturis, ſed ipſam per Salomonē dicit creatā eſſe ſapiētiam initium uiarum dei, cō
tinens ſcilicet in ſemetipſa uniuerſæ creaturę, uel initia, uel formas, uel ſpecies. Quam autem modo intellexim⁹ ſapientiam initium uiarum dei eſſe, & quomodo creata eſſe dicitur, ſpecies ſcilicet in ſe, & initia totius præformans & cōtinens creaturæ: hoc etiā mo
do uerbum dei eſſe eam intelligēdum eſt per hoc quod ipſa cæteris omnibus, id eſt uniuerſæ creaturæ myſteriorum & arcanorum rationem, quæ utiq; intra dei ſapientiam cō
tinentur, aperiat: & per hoc uerbum dicitur, quia ſit tanquā arcanorum mētis interpres. Filius uerbū
Vbi hoc Vnde & recte mihi dictus uideā ſermo ille qui in Actibus Pauli ſcriptus eſt, quia hic eſt uerbum animal uiuens. Ioannes uerò excelſius & præclarius in initio euangelij ſui dicit,
Ioan.1 propria definitione deum eſſe definiens uerbum, dicens: Et deus erat uerbum, hoc erat in initio apud deum. Qui autem initium dat uerbo dei, uel ſapientiæ dei, intuere ne magis in ipſum ingenitum patrem impietatē ſuam iactet, cum eum neget ſemper patrē fuiſſe, & genuiſſe uerbum, & habuiſſe ſapientiam in omnibus anterioribus, uel temporibus uel ſeculis, uel ſi quid illud eſt quod nominari poteſt. Hic ergo filius etiam omniū quæ
Veritas ſunt ueritas eſt & uita: & recte. Nā quomodo uiuent quæ facta ſunt, niſi ex uita? uel quo
Vita modo ueritate conſtarent ea quæ ſunt, niſi ex ueritate deſcenderēt? uel quomodo ratio nabiles poſſent eſſe ſubſtantiæ, niſi uerbum uel ratio præcederet? uel quomodo ſapiēs, niſi eſſet ſapientia? Verum quomodo futurum erat ut etiam deciderent: aliqui à uita, & mortem Chriſti conſciſcerēt ex eo ipſo quod à uita deciderēt. Non enim aliud eſt mors quàm à uita diſcedere: & utiq; non eſſet conſequens, ut ea quæ ſemel ad uiuendū fue
Redēptio rant procreata à deo, penitus deperirent. Oportuit autem mortem eſſe talem uirtutem, quę futuram diſſolueret mortem, & eſſet reſurrectio in domino & ſaluatore noſtro, quę reſurrectio in ipſa dei ſapientia, & uerbo, ac uita conſiſteret. Tum deinde quomodo futurum erat ut aliqui ex his qui creati ſunt, pro eo quod non naturaliter, id eſt ſubſtantialiter ineſſet eis bonum, ſed accidens, non uolentes inconuertibiles, & incommutabiles

Universidad de Deusto
Biblioteca

les semper permanere, ac semper in eisdem bonis æqua ac moderata libratione durare,
Via sed cõuersi atq; mutati de statu, uia factus est uerbũ dei & sapientia. Quæ uia idcirco dicitur, quod ad patrẽ ducat eos qui per eam incedũt. Quæcũq; ergo diximus de sapiẽtia dei hæc cõuenienter aptabunt & intelligent etiam pro eo quod filius dei uita est, ut pro eo quod uerbũ est, & pro eo quod ueritas est, & pro eo quod resurrectio est: quia hę omnes appellationes ex operibus eius ac uirtutibus nominatæ sunt, in nulla harũ uel leui opinione intelligi corporale aliquid potest, quod uel magnitudinẽ designare uideat uel habitũ, uel calorẽ: quomodo quidẽ hi qui uident apud nos hominũ filij, uel cæterorũ animaliũ, semini eorũ à quib. seminati sunt respõdẽt, uel earũ quarũ in utero formant ac nutriunt, habẽt ex his quidquã, illud est qd in lucẽ hãc assumũt, ac deferũt processuri. Infandũ autẽ est, & illicitum deum patrem in generatione unigeniti filij sui, atq; in substantia sua exequare alicui uel hominum uel aliorũ animãtium generãti: sed necesse est aliquid exceptũ esse, deoq; dignũ, cui nulla prorsus cõparatio nõ in rebus solum, sed ne in cogitatione quidem, uel sensu inueniri põt, ut humana cogitatio possit apprehendere quomodo † unigenitus deus efficit unigeniti filij. Est nanq; ita æterna ac sempiterna generatio, sicut spendor generat ex luce. Nõ enim per adoptionem spiritus filius fit extrinsecus, sed natura filius est. Videamus tamen quomodo hæc quæ dicimus etiã diuinę scripturæ auctoritate muniãtur. Ait apostolus unigenitũ filium imaginẽ esse dei inuisibilis, & primogenitũ eum esse totius creaturæ: ad Hebræos uerò scribẽs dicit de eo ga sit splendor gloriæ, & figura expressa substantiæ eius. Inuenimus nihilominus etiã in sapiẽtia quæ dicitur Salomonis, descriptionem quandam de dei sapiẽtia hoc modo scriptam:
Sap.7 Vapor est enim, inquit, uirtutis dei, & aporrhœa gloriæ omnipotentis purissima. Ideo
Defluxus ergo in eam nihil cõmaculatum incidere potest. Splẽdor enim est lucis æternę, & speculũ immaculatũ operationis dei, & imago bonitatis eius. Sapiẽtiã uerò dicimus, sicut superius diximus, subsistentiam habentẽ non alibi, nisi in eo qui est initiũ omnium, ex quo & nata est quæq; sapientia, quia ipse est solus natura filius, idcirco & unigenitus dicitur.

Videamus sanè quid intelligi debeat etiam de hoc quod imago inuisibilis dicit, ut & per hoc aduertamus quomodo deus recte pater dicit filij sui: & cõsideremus primo ex his quæ cõsuetudine hominum imagines appellari solent. Imago interdũ dicitur ea quæ in materia aliqua, id est ligni uel lapidis depingi, uel exculpi solet. Interdũ imago dicitur eius qui genuit is qui natus, cũ in nullo similitudinũ lineamẽta eius qui genuit in eo qui natus est mentiunt. Puto ergo posse priori quidẽ exẽplo aptari eum qui ad imaginẽ & similitudinẽ dei factus est homo, de quo diligẽtius fauẽte deo cum locũ ipsum in Gene si exponere cœperimus, uidebimus. Secũdę uerò cõparationi imago filij dei, de qua nũc sermo est, comparari potest & secundũ hoc quod inuisibilis Dei imago inuisibilis est, sicut secũdum historiam dicimus similitudinẽ Adæ filium Seth. ita etiam scriptum est: Et genuit Adam Seth, secundũ imaginẽ suam, & secundũ speciem suam. Quæ imago etiã naturæ ac substantiæ patris & filij cõtinet unitatẽ. Si enim omnia quæ facit pater hæc & filius facit similiter, in eo qd omnia ita facit filius sicut pater, imago patris in filio deformatur, qui utiq; natus ex eo est uelut quędam uolũtas eius ex mente procedens. Et ideo ego arbitror q; sufficere debeat uolũtas patris ad subsistendũ hoc quod uult pater. Volens enim non alia uia utitur, nisi quæ cõsilio uoluntatis profertur. Ita ergo & filij substentia generatur ab eo. Quod necesse est in primis suscipi ab his qui nihil ingenitum, id est innatum præter solum deum patrem fatentur. Obseruandum nãq; est, ne quis incurProlatio rat in illas absurdas fabulas eorum, qui prolatiões quasdam sibi ipsis depingunt, ut diuinam naturam in partes uocent, & deum patrem quantum in se est diuidũt, cum hoc de incorporea natura uel leuiter suspicari, non solũ extremę impietatis sit, uerumetiam ultimæ insipientiæ, nec omnino ad intelligentiã consequens ut incorporeæ naturæ substãtialis diuisio possit intelligi. Magis ergo sicut uoluntas procedit è mente, & neq; partẽ aliquam mentis secat, neq; ab ea separatur aut diuiditur, tali quadam specie putãdus est pater filium genuisse imaginem scilicet suã, ut sicut ipse inuisibilis est per naturã, ita imaginem quoque inuisibilem genuerit. Verbum enim est filius, & ideo nihil in eo sensibile intelligendum est. Sapientia est, & in sapientia nihil corporeum suspicandum est. Lumen est uerum, quod illuminat omnem hominem uenientẽ in hunc mundum, sed nihil habet

Forte ingenius

Coll.1 Heb.1

Gen.4 δμόσιον

habet cõmune ad solis huius lumẽ. Imago ergo est inuisibilis dei patris saluator noster, quantũ ad ipsum quidem patrẽ ueritas: quantũ autem ad nos quibus reuelat patrẽ, imago est per quam cognoscimus patrẽ, quem nemo alius nouit nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare. Reuelat autẽ per hoc quod ipse intelligit. A quo ipse enim fuerit intellectus, cõsequenter intelliget & pater, secundum hoc quod ipse dixit: Qui me uidet, uidet & patrẽ. Sed quoniã sermonem Pauli inseruimus de Christo dicẽtis in eo quod ait, quia splendor est gloriæ dei, & figura expressa substãtiæ eius, quid ex hoc sentiendũ sit uideamus. Deus lux est secundũ Ioannẽ. Splẽdor ergo huius lucis est unigenitus filius, ex ipso inseparabiliter, & ut splendor ex luce procedens, & illuminãs uniuersam creaturam. Secundũ hæc nanq; quæ superius exposuimus, quomodo uia sit, & ducat ad patrem, & quomodo uerbũ sit arcana sapientiæ ac scientiæ mysteria interpretãs ac proferens rationabili creaturæ, quomodo etiã ueritas & uita est & resurrectio, cõsequenter intelligere debemus etiã splendoris opus: per splendorẽ nãq; etiã quid sit lux ipsa intelligitur & sentit. Qui splendor fragilib. se & infirmis mortaliũ oculis placidius ac lenius offerẽs, & paulatim uelut edocẽs & assuefaciẽs claritatẽ luminis pati, cũ ab eis dimouerit omne quod uisum obducit & impedit, secundũ quod dominus dixit, Eisce trabẽ de oculo tuo: capaces eos efficit ad suscipiendã gloriam lucis, etiã in hoc uelut quidã mediator hominũ ac lucis effectus. Verũ quando nõ solum splendor glorię esse dicitur ab Apostolo, sed & figura expressa substãtiæ, uel subsistẽtiæ eius, nõ mihi uideo ocioso esse intellectus aduertere quomodo alia præter ipsam dei substantiã, quæcunq; illa substantia & subsistentia dicitur, figura substãtię eius esse dicatur. Et uide ne forte quoniã filius dei qui uerbum eius & sapiẽtia dicitur, & solus nouit patrem, & reuelat quibus uult, id est, qui capaces uerbi ipsius & sapientiæ fuerint, secundũ hoc ipsum quod intelligi atq; agnosci facit deum, figurã substantiæ atq; subsistentiæ eius dicatur exprimere: id est, cũ semetipsum primũ describit sapientia ea quæ reuelare uult cæteris, ex quibus ab illis agnoscitur & intelligit deus, & hoc dicatur figura expressa substantiæ dei. Vt autẽ plenius adhuc intelligat quomodo saluator figura est substantiæ & subsistentiæ eius, utamur etiã exemplo, quod quãuis rem non plane nec proprie significet de qua agimus, tamen ad hoc solum uideatur assumptũ, quod exinaniens se filius qui erat in forma dei, per ipsam sui exinanitionẽ studet nobis deitatis plenitudinẽ demonstrare. Verbi causa, si facta esset aliqua statua talis quæ magnitudine sui uniuersum orbẽ terræ teneret, et pro sui immensitate considerari à nullo posset: fieret autẽ alia statua membrorũ habitu ac uultus lineamentis, specie ac materia per omnia similis absq; magnitudinis immensitate, pro eo ut qui illã immensam cõsiderare atq; intueri nõ possunt, hanc uidẽtes illam uidisse cõsiderent, pro eo quod omnia membrorũ & uultus lineamenta, uel ipsam speciem materiãq; similitudine prorsus indiscreta seruaret: tali quadã similitudine exinaniens se filius dei æqualitate patris, & uiã nobis cognitionis ostendens, figura expressa substãtiæ eius efficit: ut qui in magnitudine deitatis suæ positã gloriã miræ lucis nõ poteramus aspicere, per hoc quod nobis splendor efficit, intuendæ lucis diuinę uiam per splendoris capiamus aspectũ. Comparatio sanè de statuis quasi in rebus materialib. posita, ad nihil aliud recipit, quàm ad hoc quod filius dei apparẽs in terris in humani corporis forma ex operũ uirtute atq; similitudine dei patris in se immensam ac inuisibilem magnitudinẽ designabat, per hoc quod dicebat ad discipulos suos: quia qui me uidet, uidet & patrem: & pater & ego unum sumus. Quibus etiã illud simile intelligendũ est quod ait: quia pater in me est, & ego in patre. Videamus nũc etiã illud qualiter sentiendum est, quod in sapientia Salomonis scriptũ legimus, qui ita ait de sapientia: quia uapor est quidã uirtutis dei, & aporrhœa omnipotentis gloriæ purissima, & splendor lucis æternæ, & speculum immaculatũ inoperationis siue uirtutis dei, & imago bonitatis eius. Quæ ergo hic de eo definit, ex singulis quibusq; certa quædã inesse sapiẽtiæ dei designat: uirtutem nanq; dei nominat, & gloriã & lucem æternam, & inoperationem Energiam. & bonitatem. Ait autem sapientiã uaporem esse nõ gloriæ omnipotentis, neq; æternæ lucis, uerũ nec inoperationis patris, nec bonitatis eius: neq; enim cõueniẽs erat aliquẽ horum ascribi uaporẽ: sed tum cum proprietate ait uirtutis dei uaporẽ esse sapientiam. Intelligẽda est ergo uirtus dei qua omnia uisibilia & inuisibilia, & instituit & cõtinet et gubernat

Universidad de Deusto
Biblioteca

gubernat, quæ ad omnia ſufficiens eſt, quorũ prouidentiã gerit, quibus uelut unita omnibus adeſt. Huius ergo totius uirtutis tantæ & tam immẽſæ uapor, & (ut ita dicam) uigor ipſe in propria ſubſiſtentia effectus, quãuis ex ipſa uirtute uelut uolũtas ex mente procedat, tamen & ipſa uoluntas dei nihilominus dei uirtus efficit. Virtus altera ita dictum eſt ſicut in euangelio. Alius eſt qui teſtimoniũ de me reddet pater. Et de ſpiritu ait: Mittam uobis alium paracletũ. Efficitur igitur uirtus altera in ſua proprietate ſubſiſtens, ut ait ſermo ſcripturæ, uapor quidam primę & ingenitę uirtutis dei. Hoc quidem quod eſt intra ens, nõ eſt ante quãdo nõ fuerit. Si enim quis uoluerit dicere quaſi prius non extiterit, ſed poſtea ad ſubſiſtentiã uenerit, dicat cauſam quare qui eam ſubſiſtere fecit pater ante hoc non fecerit. Quod ſi aliquod ſemel initiũ dederit, quo initio uapor iſte ex dei uirtute proceſſerit, iterũ interrogabimus quare non & ante illud quod dixit initium: & ita ſemper de anterioribus inquirentes, & uerbũ interrogationis aſcendentes, peruenimus in illum intellectũ, ut quomodo ſemper poterat & uolebat, nunquam uel decuit, uel cauſa aliqua exiſtere potuerit, ut non hoc quod uolebat ſemper habuerit. Ex quo oſtendit ſemper fuiſſe uaporẽ iſtum uirtutis dei nullum habentem initiũ niſi ipſum deum, neq; decebat aliud eſſe initiũ niſi ipſum unde & eſt & naſcitur deũ. Secundum Apoſtolũ uerò dicentem, quia Chriſtus dei uirtus: iam non ſolum uapor uirtutis dei, ſed uirtus ex uirtute dicenda eſt. Videamus etiã de eo quod dictũ eſt, quomodo aporrhœa eſt puriſſima gloriæ omnipotẽtis: & prius quidẽ conſideremus quid eſt gloria omnipotentis dei, deinde etiã quid ſit eius aporrhœa ſentiemus. Quẽadmodũ pater non poteſt eſſe quis ſi filius nõ ſit, neq; dominus quis eſſe poteſt ſine poſſeſſione, ita ne omnipotens quidẽ deus dici poteſt, ſi nõ ſint in quos exerceat poteſtatẽ: & ideo ut omnipotens oſtendat deus omnia ſubſiſtere neceſſe eſt. Nam ſi quis eſt qui uelit uel ſecula aliqua, uel ſpacia tranſiſſe, uel quodcunq; aliud nominare uult, cùm nondũ facta eſſent quæ facta ſunt: ſine dubio hoc oſtendet quod in illis ſeculis uel ſpaciis omnipotens non erat deus, & poſtmodũ omnipotens factus eſt, ex quo habere cœpit in quos ageret potentatũ, & per hoc uidebitur perfectionẽ quandam accepiſſe, & ex inferioribus ad meliora ueniſſe. Siquidẽ melius eſſe non dubitat, eſſe eum omnipotentẽ q̃ non eſſe. Et quomodo nõ uidebit abſurdũ, ut cùm nõ haberet aliquid ex his deus quæ eum habere dignũ erat, poſtmodũ per profectũ quendam in hoc uenerit ut haberet? Quod ſi factũ nunq; eſt quando non omnipotens fuerit, neceſſario ſubſiſtere oportet etiã ea per quæ omnipotens dicitur, & ſemper habuit in quibus exercuerit potentatũ, & quæ fuerint ab ipſo uel rege uel principe moderata: de q̃bus plenius in locis proprijs, in quibus de creaturis eius diſputandũ fuerit, differemus. Sed & nunc ſtrictim licet, tamen admonitionem neceſſariã putõ, quõ quidẽ quo nobis de ſapientia agitat, quemadmodũ aporrhœa ſit ſapientia gloriæ omnipotentis puriſſima, ne uideat alicui interior eſſe in deo omnipotẽtis appellatio natiuitate ſapientiæ per quã pater uocat, quomodo dicta eſt aporrhœa omnipotentis glorię puriſſima ſapiẽtia quæ eſt filius dei. Audiat qui hoc ita uult ſuſpicari, quod manifeſtiſſime ſcriptura pnunciat dicens, quia omnia in ſapientia feciſti: & per euangeliũ docetur, quia omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil: & intelligat ex hoc, quia nõ poteſt antiquius eſſe in deo omnipotẽtis appellatio q̃ patris: per filiũ enim omnipotens eſt pater. Sed quomodo gloriã dixit eſſe omnipotentis, cuius gloriæ aporrhœa eſt ſapientia: hoc intelligi datur, quod etia in omnipotentia gloriæ ſocietatẽ habeat ſapientia, per quã deus omnipotẽs dicit. Per ſapientiam enim quæ eſt Chriſtus, tenet deus omnipotentatũ non ſolũ dominantis autoritate, uerumetiam ſubiectorũ ſpontaneo famulatu. Vt autem unam & eandem omnipotentiã patris ac filij eſſe cognoſcas, ſicut unius atq; idem eſt cum patre deus & dominus, audi hoc modo Ioan. in Apocalypſi dicentẽ: Hæc dicit dominus deus qui eſt, & qui erat, & qui uenturus eſt omnipotẽs. Qui enim uenturus eſt omnipotẽs quis eſt alius niſi Chriſtus? Et ſicut nemo debet offendi cũ deus ſit pater, quod etiã ſaluator eſt deus: ita & cũ omnipotens deus pater, etiã nullus debet offendi quod etiam filius omnipotens dicitur. Hoc modo nanq; uerũ erit illud quod ipſe dicit ad patrẽ, quia omnia mea tua ſunt, & omnia tua mea, & glorificatus ſum in eis. Si uerò omnia quæ patris ſunt, Chriſti ſunt, inter omnia uerò quæ ſunt patris eſt etiã omnipotẽs, ſine dubio etiam unigenitus filius debet

1. Cor. 1

Lege eaute

Apoc. 11

debet eſſe omnipotẽs, ut omnia quę habet, pater etiã filius habeat. Et glorificatus ſum, inquit, in eis. In nomine enim Ieſu omne genu flectetur cœleſtium terreſtriũ & infernorum, & omnis lingua confitebit, quia dominus Ieſus in gloria eſt dei patris. Igit aporrhœa gloriæ dei ſecundũ hoc quod omnipotens eſt, pura ac limpida ipſa ſapientia eſt dei glorificata tanq; aporrhœa omnipotẽtiæ uel gloriæ. Vt autẽ manifeſtius intelligat quæ ſit gloria omnipotentiæ, etiã hoc addimus. Deus pater omnipotẽs eſt, eo quod potentatũ omnium tenet, id eſt, cœli & terræ, ſolis & lunę & ſtellarũ, omniumq; quę in ipſis ſunt. Horũ autem potentatũ gerit per uerbum ſuum, quoniã in nomine Ieſu omne genu flectetur & cœleſtiũ & terreſtrium & infernorũ. Et ſi omne genu flectitur Ieſu, ſine dubio Ieſus eſt cui ſubiecta ſunt omnia. Per ſapientiã nanq;, id eſt uerbo & ratione, non ui ac neceſſitate cuncta ſubiecta ſunt. Et ideo in eo ipſo quo obtinet omnia, gloria ſua eſt: & hæc eſt omnipotẽtiæ puriſſima & limpidiſſima gloria, cùm ratione & ſapientia, non ui ac neceſſitate, cuncta ſubiecta ſunt. Puriſſima uerò ac limpidiſſima gloria ſapientiæ, ſatis cõuenienter dictũ eſt ad diſtinctionẽ eius gloriæ, quæ nõ purè, nec ſyncerè gloria dicit. Omnis uerò natura quæ cõuertibilis eſt & cõmutabilis, etiam ſi glorificatur, glorificat in operibus iuſtitiæ uel ſapientiæ per Ieſum ipſum, quod accidentẽ habet iuſtitiã, uel ſapientiã, & quod accidet etiã decidere poteſt: gloria tamen eius ſyncera ac limpidiſſima decidere nõ poteſt. Sapiẽtia uerò dei quæ eſt unigenitus filius eius, quoniã in omnibus inconuertibilis eſt & incõmutabilis, & ſubſtantiale in eo omne bonum eſt, quod utiq; mutari atq; conuerti nunq; poteſt, idcirco pura eius ac ſyncera gloria prædicat. Tertiò deus ſapientia eſt, & ſplendor lucis æternę: cuius rei uirtutẽ iam in præcedentib. expoſuimus, cùm ſolis ſimilitudinẽ, & radiorũ eius ſplendorem introduximus, & pro uiribus noſtris oſtendimus quomodo hoc deberet intelligi. Addemus tamen etiã hoc unum. Sempiternũ uel æternum propriè dicit quod neq; ingitiũ ut eſſet habuit, neq; ceſſare unquã poteſt eſſe. Quid autem hoc ſit, deſignat apud Ioan. cùm dicit: Quoniã deus lux eſt. Splendor autem lucis eius ſapientia eſt, nõ ſolum ſecundũ quod lux eſt, ſed & ſecundũ id quod ſempiterna lux eſt, ita ut æternus, & æternitatis ſplendor ſit ſapientia ſua. Quod ſi integrè intelligat, manifeſtè declarat, quia ſubſiſtentia filij ab ipſo patre deſcendit, ſed nõ tẽporaliter, neq; ab ullo alio initio, niſi (ut diximus) ab ipſo deo. Sed & ſpeculũ immaculatũ ἀπεργάσιας, id eſt inoperationis, dei eſſe ſapiẽtia nominatur. Ergo inoperatio uirtutis quæ ſit, prius intelligenda eſt, quæ eſt uigor quidã (ut ita dixerim) per quæ inoperat pater, uel cùm creat, uel cùm prouidet, uel cùm iudicat, uel cũ ſingula quæq; in tempore ſuo diſponit atq; diſpenſat. Sicut ergo in ſpeculo omnibus motibus atq; omnib. actibus, quibus his qui ſpeculũ intuet, mouet uel agit, his & ipſis etiam ea imago quę per ſpeculũ deformat, actibus & motibus cõmouetur uel agit, in nullo prorſus declinãs: ita etiã ſapientia de ſe uult intelligi, cùm ſpeculũ immaculatum æternæ uirtutis inoperationiſq; nominat: ſicut & dominus Ieſus Chriſtus q eſt ſapiẽtia dei, de ſeipſo pronunciat, dicens, quia opera quæ facit pater, hæc etiã filius facit ſimiter. Et iterũ dicit: quoniã non poteſt filius à ſe facere quicq;, niſi uiderit patrẽ faciẽtem. Quoniã ergo in nullo prorſus filius à patre uirtute operũ immutat ac differt, nec aliud eſt opus filij q̃ patris, ſed unus atq; idem (ut ita dicã) etiã motus in omnib. eſt, idcirco ſpeculũ eum immaculatũ nominauit, ut per hoc nulla omnino diſſimilitudo filij intelligatur ad patrẽ. Ea ſanè quæ ſecundũ ſimilitudinem uel unitionẽ diſcipuli ad magiſtrũ à quibuſdã dicta ſunt, & quod in materia corporali ea à filio fiant, quæ à patre in ſubſtantijs ſpiritalib. prius fiunt deformata, conuenire quomodo poſſunt cùm in Euangelio filius dicat non ſimilia facere, ſed eadem ſimiliter facere? Supereſt quid ſit imago bonitatis eius inquirere: in quo eadẽ, ut opinor, intelligi cõuenit quæ ſuperius de imagine ea quæ per ſpeculũ deformat, expreſſimus. Principalis nanq; bonitas ſine dubio ex qua filius natus, qui per omnia imago eſt patris, proculdubio etiã bonitatis eius conueniter imago dicet. Non enim alia aliqua ſecũda bonitas exiſtit in filiũ, præter eam quæ eſt à patre. Vnde & rectè ipſe Saluator in Euangelio dicit, quoniã nemo bonus niſi unus deus pater: quo ſcilicet per hoc intelligat filius non eſſe alterius bonitatis, ſed illius ſolius quæ in patre eſt. Cuius rectè imago appellat, quia neq; aliunde eſt, niſi ex ipſa principali bonitate: ne altera bonitas q̃ in patre, eſſe uideatur in filio: neq; aliqua diſſimili-

Ioan. 17
Philip. 2

Ioan. 5
Ibid.

Matth. 19

Universidad de Deusto
Biblioteca

tudo, aut diſtãtia bonitatis in filio eſt. Propter qđ nõ debet uelut blaſphemiæ aliquod genus putari in eo quod dictũ eſt, Nemo bonus niſi unus deus pater: ut ꝓpterea putetur, uel Chriſtus, uel ſpiritus ſanctus negari qđ bonus ſit: ſed ut ſuperius diximus, principalis bonitas in deo ſentienda eſt patre, ex quo & filius natus, & ſpiritus ſanctus procedẽs, ſine dubio bonitatis eius naturã in ſe retinẽt, quæ eſt in eo fonte de quo uel natus eſt filius, uel ꝓcedens ſpiritus ſanctus. Iã uero ſiqua alia bona in ſcripturis dicũtur, uel angelus, uel homo, uel theſaurus, uel cor bonũ, uel arbor bona, hæc omnia abuſiue dicũtur, accidentalẽ non ſubſiſtentialẽ in ſe cõtinentia bonitatem. Multum autem eſt, & alterius uel operis uel tẽporis, cõgregare oẽs filij dei appellationes: uerbi cauſa quo modo uel ſumẽ uerum eſt, uel oſtium eſt, uel iuſtitia, uel ſanctificatio, uel redemptio, et alia innumera, & quibus cauſis unumquodq; horum nominetur, exponere. Sed contenti his de quibus ſuperius diſſeruimus, conſequenter reliqua perquiramus.

De ſpiritu ſancto. Cap. III

Conſequens igit̃ eſt nũc, ut de ſpiritu ſancto ꝙ̃ poſſumus breuiter requiramus. Et oẽs quidem qui quoquo modo prouidentiam eſſe ſentiũt, deum
c eſſe ingenitũ qui uniuerſa creauit atq; diſpoſuit, cõfitentur, eũq; potentẽ uniuerſitatis agnoſcunt. Huic tamen eſſe filiũ nõ nos ſoli pronũciamus: quãuis ſatis hoc & mirũ & incredulũ uideat̃ ijs qui apud Græcos & Barbaros philoſopharí uident̃: tamẽ à nonnullis etiã ipſorũ habita eius uideẽ opinio, cum uerbo dei, uel ratione creata eſſe omnia cõfitenẽ. Nos uero ſecundũ fidem doctrinæ eius, quã diuinitus aſpiratã pro certo habemus, eminentiorẽ diuiniorẽq; rationem de filio dei, nullius alterius poſſibilitatis eſſe credimus exponere, atq; in hominũ cognitionẽ proferre, niſi eius ſolius ſcripturæ quæ à ſpiritu ſancto inſpirata eſt, id eſt euãgelicæ atq; apoſtolicæ, nec nõ legis ac prophetarũ, ſicut ipſe Chriſtus aſſeruit. De ſubſiſtẽtia uero ſpiritus ſancti ne ſuſpicionẽ quidẽ ullã haberẽ quis potuit, præter eos qui in lege & prophetis uerſati ſunt, uel eos qui ſe Chriſto credere profitenẽ. Nã de deo quidẽ patre quãuis quidem proloqui nemo ualeat, tamen poſſibile eſt intellectũ aliquem capi ex occaſione uiſibiliũ creaturarum ex his quæ humana mẽs naturaliter ſentit: inſuper etiã de ſcripturis ſanctis cõfirmari poſſibile eſt. Sed & de filio dei, quãuis nemo nouerit filiũ niſi pater, tamẽ ex diuinis ſcripturis etiã de ipſo qualiter ſentiri debeat mens humana format̃, & nõ ſolũ ex nouo, ſed etiã ex ueteri teſtamẽto, ꝑ ea quæ à ſanctis geſta ad Chriſtũ figuraliter referuntur, ex quibus aduerti uel diuina eius natura, uel humana quæ ab eo aſſumpta eſt poteſt. De ſpiritu uero ſancto, quod ſit, multæ nos ſcripturę do
Pſal. 50 cuerũt, ſicut Dauid in 50. Pſalmo dicit: Et ſpiritũ ſanctũ tuũ ne auferas à me. Et in Daniele dicit̃, Spiritus ſanctus qui eſt in te. In nouo uero teſtamento abũdantius teſtimoniis edocemur, cũ ſpiritus ſanctus ſuper Chriſtũ deſcẽdiſſe deſcribitur, & cũ ipſe domi
Ioan. 20 Luc. 1 1. Cor. 12 Act. 8 nus inſufflauit in apoſtolos poſt reſurrectionẽ, dicens: Accipite ſpiritũ ſanctum. Et ad Mariã ab angelo dicit̃: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te. Paulus uero dicit, quia nemo poteſt dicere dominus Ieſus niſi in ſpiritu ſancto. Et in actibus apoſtolorũ ꝑ impoſitionẽ manuũ apoſtolicarũ ſpiritus ſanctus dabatur in baptiſmo. Ex quibus omnibus dicimus tantę eſſe autoritatis & dignitatis ſubſtantiã ſpiritus ſancti, ut ſalutaris baptiſmus nõ aliter niſi excellẽtiſſimę omnitrinitatis autoritate, id eſt patris, & filij, & ſpiritus ſancti cognominatiõe cõpleat̃, & ingenito deo patri, & unigenito eius filio nomẽ quoq; ſpiritus ſancti copuleẽ. Quis ergo nõ obſtupeſcat quãta maieſtas ſit ſpiritus ſancti, cũ eũ qui dixerit uerbũ in filiũ hominis, audiat ſperare ueniã poſſe: eũ uero qui in ſpiritũ ſanctum blaſphemauerit ueniam non habere neq; in præſenti ſeculo, neq; in futuro?

Quod aũt à deo uniuerſa creata ſunt, nec ſit ulla creatura quæ non ab eo hoc ipſum ut eſſet acceperit, ex multis ſcripturæ aſſertionibus cõprobat̃, repudiatis atq; depulſis
Hyle. his quę à quibuſdã falſo perhibẽt̃, uel de materia deo cõterna, uel de ingenitis animabus, quib. tã ſubſiſtendi naturã, ꝙ̃ uitæ qualitatẽ atq; ordinẽ à deo in ſitũ uolũt. Nam & in eo libello q Paſtoralis dicitur, de angeli poſitione, quẽ Hermes cõſcripſit, ita referẽ.
Apocrypha. Primo omniũ crede, quia unus eſt deus q omnia creauit atq; cõpoſuit: q cũ nihil eſſet prius, fecit omnia: qui eſt omnia capiens, ipſe uero à nemine capitur. Sed & in Enoch libro

libro his ſimilia deſcribunt̃. Verũtamen uſq; ad præſens nullum ſermonem in ſcriptis ſanctis inuenire potuimus per quẽ ſpiritus ſanctus factura eſſe uel creatura diceret̃, ne eo quidẽ modo quo de ſapientia referre Salomonẽ ſuprà edocuimus, uel quo de uita, uel uerbo, alijſq; appellationib. filij dei intelligenda eſſe tractauimus. Spiritus igit̃ dei
Gen. 1 qui ſuper aquas ferebat̃, ſicut ſcriptũ eſt, in principio factura mũdi, puto quod nõ ſit alius ꝙ̃ ſpiritus ſanctus, ſecundũ quod ego intelligere poſſum, ſicut & cũ ipſa loca exponerem oſtendimus, non tamen ſecundũ hiſtoriã, ſed ſecundũ intelligentiã ſpiritalem.

Quidã ſanè ex prædeceſſoribus noſtris in nouo Teſtamẽto obſeruãt, ꝙ ſicubi ſpiritus nominat̃ ſine adiectione ea quę aſſignet qualis ſit ſpiritus, de ſancto ſpiritu deberet intelligi, utputa, Fructus aũt ſpiritus eſt charitas, gaudium, & pax, & cætera. Item & ibi: Gal. 5 Cũ cœperitis ſpiritu, nũc carne perficimini. Nos uerò etiã in ueteri teſtamẽto putamus diſtinctionẽ iſtam poſſe ſeruari, ſicut cùm dicit, Qui dat ſpiritũ populo qui eſt ſuper terram, & ſpiritũ his qui calcãt eam. Sine dubio enim omnis qui calcat terrã, id eſt terrena & corporalia, particeps eſt à deo eũ accipiens. Dicebat aũt & Hebręus magiſter, quod duo illa Seraphim quæ in Eſaia ſenis alis deſcribunt̃ clamãtia adinuicẽ, & dicentia: Sanctus, Sanctus, Sanctus dominus deus Sabaoth: de unigenito filio dei, & de ſpũ ſancto eſſent intelligenda. Nos uerò putamus etiã illud quod in cantico Abacuc dictũ eſt: In
Eſa. 6 medio uel duorũ animaliũ, uel duarum uitarũ cognoſceris, de Chriſto, & de ſpiritu ſancto ſentiri debere. Omnis enim ſapientia de patre reuelãte filio in ſpiritu ſancto cognoſcitur, ut ambo quæ ſecundũ hoc uel animantia, uel uitæ dicunt̃, cauſa ſapientiæ dei patris exiſtãt. Sicut enim de filio dicitur, quia nemo nouit patrẽ niſi filius, & cui uoluerit filius reuelare: hæc eadẽ etiam de ſpiritu ſancto dicit Apoſtolus cũ ait, Nobis autem reuelauit deus per ſpiritũ ſanctũ: Spiritus enim omnia ſcrutat̃ etiã alta dei. Sed & rurſus
Abac. 3 1. Cor. 2 in euãgelio de diuinis profundioribus, diſcipulis cõmemorãs Saluator quæ nondũ capere poterãt diſcipuli ſui, ita ait ad diſcipulos: Adhuc multa habeo quę uobis edicã, ſed
Ioan. 16 non poteſtis portare modò: cũ autẽ uenerit paracletus, id eſt cõſolator ſpiritus ſanctus, ille uos docebit omnia, & cõmonebit omnia quæ dixi uobis. Et ita ſciendũ eſt qđ ſicut
Ioan. 14 filius qui ſolus cognoſcit patrẽ, reuelat cui uult: ita ſpiritus ſanctus qui ſolus ſcrutat̃ etiã alta dei, reuelat cui uult. Spiritus enim ubi uult ſpirat. Neq; enim putandũ eſt quod
Ioan. 3 etiã ſpiritus filio reuelãte cognoſcit. Si enim reuelante filio cognoſcit patrẽ ſpiritus ſanctus, ergo ex ignorantia ad ſcientiã uenit: quod utiq; & impiũ pariter & ſtultũ eſt, ſpiritum ſanctũ conſiteri, & ignorantiã ei aſcribere. Non enim cùm aliud aliquid eſſet antequã ſpiritus ſanctus, per profectũ uenit in hoc ut eſſet ſpiritus ſanctus: ut quis audeat dicere, quia tũc quidẽ cùm nondũ eſſet ſanctus ignorabat patrẽ, poſtea uerò ꝙ̃ recepit ſcientiã etiã ſpiritus ſanctus effectus eſt. quod ſi eſſet, nunquã utiq; in unitate trinitatis, id eſt dei patris inconuertibilis & filij eius etiã ipſe ſpiritus ſanctus haberet̃, niſi quia & ipſe ſemper erat ſpiritus ſanctus. Hoc ſanè quod dicimus, uel ſemper erat, uel ſi quod aliud tale tẽporalis ſignificationis nomen adducimus, ſimpliciter & cũ uenia accipiendum eſt: quoniã nominum quidẽ horũ ſignificationes tẽporales ſunt, ea autem de quibus loquimur, tractu quidẽ ſermonis temporaliter nominantur, natura autem ſui omnem intelligentiã ſenſus temporalis excedunt. Rectũ tamen uideẽ inquirere quid cauſæ ſit, quod qui regenerat̃ per deum in ſalutẽ, opus habet & patre & filio & ſpiritu ſancto. De quibus diſcutientes ſine dubio neceſſariũ erit ut operationẽ ſpecialem ſpiritus ſancti, & ſpecialẽ patris ac filij deſcribamus. Arbitror ergo operationẽ quidẽ patris & filij tam in ſanctis, ꝙ̃ in peccatoribus, in hominib. rationabilibus, & in mutis animalibus, ſed & in his quæ ſine anima ſunt, & in omnib. omnino quæ ſunt. Operationẽ uerò ſpũs ſancti nequaq; prorſus incidere uel in ea quæ ſine anima ſunt, uel in ea quæ animãtia quidẽ, ſed muta ſunt: uel in illis quidẽ inueniri qui rationabiles quidẽ ſunt, ſed in malitia poſiti, nec omnino ad meliora conuerſi. In illis ſolis arbitror eſſe opus ſpũs ſancti
Exod. 3 ꝙ̃ iam ſe ad meliora cõuertunt, & per uias Chriſti Ieſu incedũt, id eſt ſunt in bonis actibus, & in deo permanẽt. Quia quæ operatio patris, & filij, & in ſanctis, & in peccatorib

Universidad de Deusto
Biblioteca

cunq; sunt participãt: Quæ participatio dei patris peruenit in omnes tam iustos & peccatores, & rationabiles atq; irrationabiles, & in omnia omnino quæ sunt. Ostẽdit sanè et apostolus Paulus q̃ omnes habeãt participiũ Christi, dicens: Ne dixeris in corde tuo Rom. 10
quis ascendit in cœlũ? id est Christũ deducere: aut quis descẽdit in abyssum? id est Christum à mortuis reuocare. Sed quid dicit scriptura? Prope est uerbũ in ore tuo, & in corde tuo. Ex quo in corde omniũ significat esse Christũ secundũ id quod uerbum uel ratio est, cuius participatione rationabiles sunt. Sed & illud quod in euangelio dictũ est, Ioan. 15
Nisi uenissem, & locutus fuissem eis, peccatũ non haberent, nunc aũt excusationẽ non habent de peccato suo: his qui rationẽ norunt, usq; ad quod tempus peccatũ homo nõ habeat, & ex qua ætate obnoxius peccato sit, manifestum est & patet quõ ex participatione uerbi uel rationis homines peccatũ habere dicunt: uidelicet ex quo intellectus atq; scientiæ capacibus effectis iam eis boni uel mali discretionẽ ratio intrinsecus inserta suggesserit: & cũ scire iam cœperint quid sit malũ, si faciũt illud peccato efficiunt obnoxij: & hoc est quod dicit, qui excusationẽ nõ habẽt de peccato suo, ex quo eis diuinus sermo uel ratio ostendere cœpit corde discretionẽ boni & mali, & per hanc debeant refugere & cauere quod malũ est: quia scienti bonũ & non facienti, peccatum est illi.

Item quod omnes homines non sunt extra cõmunionem dei, hoc modo euãgelium Luc. 17
docet, dicẽte Saluatore: Regnũ dei cũ obseruatione nõ uenit: neq; dicent, ecce hic, aut ibi: sed regnũ dei intra uos est. Sed & illud uidẽdũ est ne fortè idẽ significet quod in Ge- Gen. 2
nesi scriptum est cùm ait: Et insufflauit in faciẽ eius spiraculũ uitæ, & factus est homo in animã uiuentẽ. Quod si generaliter est in omnes homines, habent participiũ dei. Si uero hoc de spiritu dei dictũ intelligendũ est, quomodo & Adã prophetasse de nõnullis inuenit, ergo iam nõ generaliter, sed sanctis quibusq; datũ accipi potest. Deniq; etiam diluuij tempore cũ omnis caro corrupisset uiam suã, iam de illis tanquã de indignis & Gen. 6
peccatoribus scriptũ est dixisse deum, Non permanebit spiritus meus in hominib. istis in æternũ, propterea q̃ caro sunt. In quo manifestè ostenditur, quod ab indignis quibusq; Psal. 103
auferẽ spiritus dei. In Psalmo quoq; scribit: Auferes spiritũ eorũ, & deficient, & in puluerem suũ reuertentẽ. Emittes spiritũ tuũ & creabunt, & renouabis faciẽ terræ. Quod & manifestè de spũ sancto designat, qui ablatis atq; extinctis peccatorib. & indignis, ipse sibi nouũ populũ creet, & renouet faciẽ terræ, cùm per gratiam spiritus deponentes ueterẽ hominẽ cum actibus suis, in nouitate uitæ cœperint ambulare. Et ideo de eo cõpetenter dicitur, quia nõ in omnibus, neq; in his quæ caro sunt, sed quorum terra renouata fuerit spiritus sanctus habitabit. Deniq; idcirco per impositionẽ manuum apostolorum post baptismũ gratia & reuelatio sancti spiritus tradebat. Sed & Saluator noster post resurrectionẽ cùm uetera iam transissent, & facta fuissent omnia noua (nouus ipse homo & primogenitus ex mortuis renouat quoq; per fidẽ suę resurrectionis) apostolis ait: Accipite spiritũ sanctum. Hoc est nimirũ quod & ipse Saluator dominus Ioan. 20
in Euangelio designabat, cùm nouũ uinum in utres nouos mitti posse & in ueteres denegabat, sed iubebat utres fieri nouos, id est homines in nouitate uitæ ambulare, ut uinũm nouũ, id est spiritus sancti gratiæ susciperẽt nouitatẽ. Hoc ergo pacto operatio uirtutis dei patris, & filij indiscretè super omnẽ pertendit creaturã: spiritus sancti uerò participationẽ à sanctis tantũmodo haberi inuenimus. Propter quod dicit, Nemo potest 1. Cor. 12
dicere dominũ Iesum nisi in spiritu sancto. Et uix aliquãdo ipsi angeli digni habent audire: Accipietis uirtutẽ superueniẽtis spiritus sancti in uos. Propter quod & cõsequens Act. 1
puto, quia qui peccauerit quidẽ in filium hominis uenia dignus est: pro eo quod is qui uerbi dei rationis est particeps, si desinat rationabiliter uiuere, uidet in ignorãtiã & stulticiam decidisse, & propter hoc ueniã promereri: Qui autẽ dignus iam habitus est sancti spiritus participatione, & retrò fuerit cõuersus, hic re ipsa & opere blasphemasse dicitur in spiritum sanctum. Sanè ne quis existimet nos ex eo quod diximus spiritum sanctum solis sanctis præstari, patris uerò & filij beneficia uel inoperationes peruenire ad bonos & malos, iustos & iniustos: prætulisse per hoc patri & filio spiritum sanctum, uel maiorem eius per hoc asserere dignitatem: quod utique ualde inconsequens est. Proprietatem nanq; gratiæ eius operisq; descripsimus. Porrò autem nihil in trinitate maius minusue dicendum est, quum unius diuinitatis fons uerbo ac ratione sua teneat

teneat uniuersa, spiritu uerò oris sui quæ digna sunt sanctificatione sanctificet, sicut in psalmo scriptũ est: Verbo domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eo- Psal. 32
rum. Est etiã quædam inoperatio dei patris præcipua præter illã quam omnib. ut essent naturaliter præstitit. Est & domini Iesu Christi præcipuũ quoddam ministerium in eos quibus naturaliter ut rationabiles sint confert, per quod ad hęc quæ sunt, præstatur eis ut bene sint. Est & alia quoq; etiã spũs sancti gratia quæ dignis præstatur, ministrata quidem per Christũ, inoperata autem à patre secundũ meritum eorum qui capaces efficiuntur. Quod manifestissimè indicat apostolus Paulus, unam eandemq; uirtutem trinitatis exponens in eo cùm dicit: Diuisiones sunt donorũ, uel donationũ, idem autem 1. Cor. 12
spiritus: & diuisiones sunt ministeriorũ, idem autem dominus: & diuisiones operationum sunt, idem autem deus qui operat omnia in omnibus. Vnicuiq; autem datur manifestatio spiritus secundũ id quod expedit. Ex quo manifestissimè designat quod nulla est in trinitate discretio, sed hoc quod donum spiritus dei ministratur per filium, & inoperat per deum patrem. Omnia autẽ operatur unus atq; idem spiritus, diuidens singulis prout uult. His igitur de unitate patris, & filij, & spũs sancti protestatis, redeamus nũc ad eum ordinẽ quem differre cœperamus. Deus pater omnibus præstat ut sint: participatio uerò Christi secundũ id quod uerbum uel ratio est, facit ea esse rationabilia. Ex quo cõsequens est ea uel laude digna esse, uel culpa, quia uirtutis & malitiæ sunt capacia. Propter hoc consequenter adest etiam gratia spiritus sancti, ut ea quæ substantialiter sancta non sunt, participatione ipsius sancta efficiãtur. Cùm ergo primò ut sint, habeãt ex deo patre, secũdò ut rationabilia sint, habeãt ex uerbo, tertiò ut sint sancta, habeãt ex spũ sancto: rursum Christi, secundũ hoc quod iustitia dei est, capacia efficiuntur ea quæ iam sanctificata antè fuerint per spiritũ sanctum: & qui in hunc gradum proficere meruerint per sanctificationẽ spiritus sancti, consequentur nihilominus donum sapientiæ secundũ uirtutem & inoperationem spiritus dei. Et hoc puto Paulum dicere cùm ait, quibusdam dari sermonẽ sapientiæ, alijs sermonem scientiæ secũdum eundem Ibid.
spiritum. Et designans unamquãq; discretionem donorum, refert omnia ad uniuersitatis fontem, & dicit: Diuisiones sunt inoperationũ, sed unus deus qui operat omnia in omnibus. Vnde & inoperatio patris quæ præstat omnib. clarior ac magnificentior inuenitur, cùm unusquisq; per participationẽ Christi secundum id quod sapientia est, & secundũ id quod scientia est, & sanctificatio est, proficit, et in altiores profectuũ gradus uenit: & per hoc quod participatione sancti spiritus factus est quis purior, atq; syncerior, effectus dignos recipit sapientiæ, ac scientiæ gratiã, ut depulsis omnibus, expurgatisq; pollutionis atq; ignorantiæ maculis, tantùm profectũ synceritatis ac pietatis accipiat: ut hoc quod accepit à deo ut esset, tale sit quale deo dignũ est, eo qui ut esset purè præstiterit ac perfectè, ut tam dignum sit id quod est, cũ est ille qui id esse fecit. Ita nanq; & uirtutem semper atq; in æternũ manere perciperet à deo qui talis est, qualem esse uoluit ille qui fecit. Quod ut accidat, atq; indesinẽter atq; inseparabiliter adsint, & qui est, & ea quæ ab ipso facta sunt, sapere id opus est instruere, atq; erudire ea, & ad perfectionem perducere ex spũs sancti cõfirmatione, atq; indesinenti sanctificatione per quam solum deum capere possunt. Ita ergo indesinenti erga nos opera patris, & filij, & spiritus sancti per singulos quosq; profectuũ gradus instaurato corde uix fortè aliquando intueri possumus sanctam ac beatã uitam: in qua cùm post agones multos in eam peruenire potuerit, ita perdurare debemus ut nulla uti q; nos boni illius satietas capiat: sed quanto magis de illa beatitudine percipimus, tanto magis in nobis uel dilatentur eius desideria, uel augeãtur, dum semper ardentius patrem, & filium ac spiritũ sanctum, uel capimus, uel tenemus. Si autem aliquando satietas cepit aliquem ex his qui in summo perfectoq; constiterint gradu, non arbitror quòd ad subitum quis euacuetur, ac decidat: sed paulatim, & per partes defluere eum necesse est: ita ut fieri possit interdum, ut si breuis aliquis lapsus acciderit, & citò resipiscat, atq; in se reuertãtur, non penitus ruere, sed reuocare pedem, & redire ad statum suum, & rursum statuere possit id quod per negligentiam fuerat lapsum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De diminutione uel lapsu. Cap. IIII

T autem istam diminutionẽ,uel lapsum eorũ qui se negligentius egerunt ostendamus,& similitudine alicuius exempli uti non uidetur absurdũ.Igi
V tur si sit aliquis qui peritia uel arte (uerbi gratia) geometriæ,uel medicinæ,paulatim fuerit imbutus usquequo uenerit ad perfectũ, multo scilicet tempore institutionibus atq; exercitijs semetipsum informans ut ad integrum supradictæ artis assumeret disciplinã: huic nunquã profectò accidere poterit, ut cùm peritus dormierit, euigilet imperitus. Nec enim ea quæ per læsionem aliquam uel debilitatẽ accidunt,in medium adducere aut cõmemorare nos conuenit.Neq; enim similitudini propositæ exemploq; conueniunt. Secundũ ergo id quod proposuimus, geometres ille,uel medicus donec exercet se in meditationibus artis suæ, & rationabilibus institutis,permanet apud eum etiã scientia disciplinæ. Si uerò dissimulet ab exercitijs,& negligat ab industria,paulatim primò per negligentiã pauca excidunt,tum deinde etiam plura, & ita permultũ abeunt omnia in obliuionẽ, atq; uniuersa ex memoria penitus abolentur.Potest sanè fieri,ut cùm decidere ab initio cœpit,& parua adhuc corrumpi negligentia,si resuscitet, & citius in semetipsum reuertat,repetat ea quæ adhuc nuper amissa sunt,& recolat ea quæ ab eo fuerãt tenui abolitione sublata. Trãsferamus nunc hoc ad eos qui se dei scientiæ ac sapientiæ dederunt, cuius conditio atq; industria incõparabilibus omnino reliquas disciplinas supereminet modis, secundum propositæ similitudinis formam: uel quæ sit assumptio scientiæ, uel quæ sit eius abolitio contẽplemur:maximè cùm audiamus ab Apostolo,cùm de perfectis dicitur, quod facie ad faciẽ gloriam domini ab interioribus reuelationibus speculabunt. Verùm nos uolentes diuina in nos beneficia demõstrare, quæ nobis per patrem & filiũ & spiritum sanctũ præbentur, quæ trinitas totius est sanctitatis fons,excessu quodã etiam hoc dicimus,& sermo nẽ de anima qui inciderat,strictim licet cõtingendũ putauimus,uicinum utputa locum de natura rationabili disserẽtes. Opportunius tamen in eo loco proprio de omni rationabili natura quæ in tria genera speciesq; distinguitur, deo nobis per Iesum Christum & sanctum spiritum concedente,disputabimus.

2.Cor.3

De rationalibus naturis. Cap. V.

Ost eam dissertionẽ quam de patre, & filio,& spiritu sancto quantũ ualuimus,breuiter digessimus, cõsequens est etiã de naturis rationabilibus,ac
O P de speciebus earũ, & ordinibus, uel officijs tam sanctarum q; etiam malignarum uirtutũ,sed & de his qui inter has bonas & malas medij quidam sint, & ut hic in agone atq; in certamine positi,pauca disserere (quãplurima namq; in sanctis scripturis inueniemus) ordinũ quorundam atq; officiorũ tam sanctorum q; etiam contrariorũ nomina prius proponentes. Tunc deinde quid sibi uelit horũ significatio, pro uirilibus nostris discutere pertentabimus. Sunt quidã sancti
Heb.1 angeli dei,quos Paulus ministeriales spiritus appellat, ad ministerium destinatos,propter eos qui hæreditatẽ capiunt in salutem. Apud ipsum quoq; sanctũ Paulum inueni-
Thronos. mus, nescio unde sumentem, cognominantẽ tamen quasdam sedes & dominationes, & principatus,& potestates : & post enumerationẽ horum,uelut alia adhuc quædã rationabilia officia atq; ordines esse sentiens præter eos quos suprà dixerit, ait de Saluatore:Qui est super omnem principatũ,& potestatem,et uirtutem,& dominationem,et omne nomen quod nominatur non solũ in hoc seculo, sed etiam in futuro. Ex quo uidelicet ostendit esse quædam præter hęc quæ cõmemorauit,quæ nominentur quidem in hoc seculo,non tamen ab ipso enumerata fuerint,fortè nec ab alio aliquo intellecta: esse uerò alia quæ in hoc seculo quidem non nominentur, tamen nominabuntur.

Tunc deinde sciendũ est,quia omne quod rationabile est,& ratio in terminos statũtaq; declinat,sine dubio per prævaricationem recti iustiq; efficitur in peccato. Est ergo omnis creatura rationabilis laudis & culpæ capax. Laudis, si secundũ rationẽ quã in se habet,ad meliora proficiat. Culpæ,si rationẽ recti, tenorẽq; declinet,propter quod rectè etiã pœnis & supplicijs subiacet. Quod etiã de ipso diabolo,& his qui cũ ipso sunt, & dicunt eius angeli,sciendũ est.Exponendæ tamen sunt etiam appellationes eorum, ut sci-

ut sciamus quę sint ista de quibus sermo nobis mouendus est. Diaboli igit nomẽ & Satanæ,& maligni in multis scripturæ locis designatur, qui & inimicus Dei esse describitur.Necnõ & quidã angeli diaboli nominant, sed & principes mundi huius, qui utrũ ipse sit diabolus,an alius quis, nõdũ manifeste declaratũ est.Principes quoq; huius mũdi quidẽ dicuntur sapientiã quandam habẽtes quę destrueturi:sed utrum isti sunt principes illi qui sunt principatus aduersus quos nobis est colluctatio,an alij sunt,nõ facile mihi ab aliquo pronunciandũ uidet. Post principatus aũt & potestates quædã nominant aduersus quas colluctatio nobis est,& agon gerit:scilicet aduersus principes mũdi & rectores tenebrarũ harum:quæ etiã spiritalia malitiæ in cœlestibus ab ipso Paulo nominantur.Quid aũt dicendũ est etiã de spiritibus malignis, & dæmonibus immundis qui in euangelijs nominant? Tũ deinde,appellant quædã enim simili nomine cœ-
lestia. Sed quæ dicunt genu flectere,uel esse flexura in nomine Iesu,sed & terrestria Philip.2
& inferna quæ per ordinẽ Paulus enumerat, in loco sane in quo de rationalibus naturis disseremus,reticere nõ cõuenit, cũ de nobis quidẽ hominibus qui utiq; rationabile animal esse dicimur,pertractabimus.Sed ne illud quidẽ ociose prætereundũ est,q; etiã de nobis ipsis hominibus diuersi quidẽ ordines nominant,cũ dicitur:Pars domini populus eius Iacob,funiculus hæreditatis eius Israel.Pars autẽ angelorũ dicuntur cæteræ nationes:quoniã quidẽ cum diuideret excelsus gentes, & dispergeret filios Adam, statuit fines gentiũ secundũ numerum angelorũ dei. Et idcirco cũ cæteris irrationalibus naturis etiã humanæ animę ratio peruidẽda est. Igitur tot & tantis ordinum officiorumq; nominib.cognominatis,quibus certũ est subesse substãtias, requirendũ est utrũ cõditor & creator omniũ deus, quosdã quidem ex his ita fecerit sanctos ac beatos, ut nihil possint recipere omnino contrariũ:& quosdã ita fecerit,ut possint tam uirtutis q; malitiæ esse capaces:aut si putandũ est quod alios ita fecerit, ut omnino incapaces sint ad uirtutẽ,& alios maliciam quidem nequaquam posse recipere, solummodo aũt posse in beatitudine permanere:alios uero tales qui possint utraq; recipere. Vt autẽ ex ipsis nominibus prima nobis inquisitio moueatur,cõsideremus si sancti angeli ex quo sunt,semper sancti fuerũt,& sancti sunt, sanctiq; erũt, & neq; receperunt unquam, neque recipere potuerunt peccati locum. Tum deinde etiam hi qui sancti principatus appellantur,cõsideremus si statim ut creati à deo sunt, principatũ exercere cœperũt in aliquos qui eis essent subiecti. Similiter autem & quæ appellantur potestates, utrũ tales & in hoc ipsum creatę sunt ut exercerent potestatẽ,an meritũ aliquod istud est & præmiũ uirtutis, per quod ad potestatẽ istã dignitatemq; uenerunt. Necnon & hi qui throni dicunt, uel sedes:an istã beatitudinis sedem stabilitatẽq; simul cũ substãtiæ suæ prolatione meruerint,an ex uolũtate sola hæc possideãt creatoris. Vel quæ appellant dominationes, hæ si quod dominantur, nõ per facti sui meritũ eis fuerit additũ, sed de cõditionis prærogatiua donatũ sit,& ideo sit ab eis inseparabile quodãmodo,ac naturale.Quod utiq; si ita recipiamus,ut putent sancti angeli,& sanctæ potestates,& beatæ sedes,glorioseq; uirtutes, & magnificæ dominationes substãtialiter potestates istas ac dignitates gloriasq; possidere:cõsequens sine dubio uidebit etiã ea quæ in cõtrarijs officijs nominata sunt,ad hũc modũ intelligi debere:ut principatus illi aduersus quos nobis est colluctatio,illud ipsum obluctãs ac resistẽs omni bono propositũ nõ postmodũ recepisse declinãtes à bono per arbitrij libertatẽ,sed cũ ipsis simul substãtialiter extitisse:similiter etiã potestates & uirtutes,nec esse in eis minorẽ substãtia sua malitiã posteriorẽ.Illos quoq; mũdi tenebrarũ rectores,& principes appellauit, eo quod principatus,& q; obtinẽt tenebras,nõ ex peruersitate ꝓpositi,sed ex cõditionis necessitate dicũtur descẽdere.Eadẽ quoq; de spiritalib.nequitiæ,& de spiritibus malignis,& dæmonibus immũdis cõsequẽtię ipsius ratio coget intelligi. Quod si id de malis,cõtrarijsq; uirtutibus intelligi uidetur absurdũ,sicut certe absurdũ est, ut causa malitiæ ipsarũ remota ab arbitrij sui proposito cõditori earũ necessario ascribatur: quõ non etiã de bonis sanctisq; uirtutibus cogimur similia cõfiteri, id est quia nõ substãtiale sit in ipsis bonũ,qd utiq; in solo Christo & in spiritu sancto euidẽter esse ostendimus,sine dubio utiq; & in patre.Nõ em trinitatis natura habere aliquid cõpositionis ostẽsa est,ut hęc ei cõsequẽter uideantur accidere. Vnde supereſt ut omnis creatura sui operis, suorumq; motuũ fuerit

Universidad de Deusto
Biblioteca

fuerit, quod uirtutes iſtæ quæ uel principatũ agere in alijs, uel poteſtatem exercere, uel dominationẽ uideantur, ex merito, & non per conditionis prærogatiuã prælatæ ſint & ſuperpoſitæ his quibus præeſſe, uel in quos poteſtatẽ exercere dicuntur. Sed ne de tantis ac tam difficilib. rebus cõſequentiæ ſolius ratione inuitati uideamur aſſerere, atq; ex coniecturis tantũmodo in aſſenſum cogere auditores, uideamus ſi quid etiã de ſcriptu ris ſanctis poſſumus aſſertionis aſſumere, quarũ autoritate hæc credibilius aſtruant. Et primùm quidem de malis uirtutibus quid ſancta ſcriptura contineat, proferamus, tum deinde etiam de cęteris inueſtigabimus, ſecundũ quod dominus nos fuerit illuminare dignatus, ut in rebus tam difficilibus quid magis ueritati ſit proximũ, uel quid ſecundũ pietatis regulam opinandũ ſit, conſequamur. Inuenimus nanq; in Ezechiele prophe ta duas quaſdam prophetias ſcriptas eſſe ad principẽ Tyri, quarum prima fortaſſe uide bitur alicui antequã audiat & ſecundã, dici de homine aliquo qui princeps fuerit Tyrio rum. Et ideo nos interim nihil de prima illa ſumemus: Secunda uerò quoniam euiden tiſſimè talis eſt, ut nihil prorſus de homine, ſed de uirtute aliqua ſuperiori intelligi de beat, quæ delapſa fuerit à ſuperioribus ad inferiores, & ad deteriora deiecta, ex ipſa de feremus exemplũ: ex quo manifeſtiſſimè demonſtret contrarias iſtas magnasq; uirtu tes nõ natura tales eſſe cõditas, uel creatas, ſed de melioribus ueniſſe in peius, atq; in de terius eſſe cõuerſas: beatas quoq; illas uirtutes nõ eſſe talis naturę quæ contrariũ recipe re nõ poſſit ſi uelit, ac negligat, & ſtatus ſui beatitudinẽ non omni cautela cuſtodiat. Si enim is qui dicitur princeps Tyri, referẽ quia inter ſanctos erat, & immaculatus erat, & in paradiſo dei cõſtitutus, corona quoq; decoris & plenitudinis exornatus, is qui talis erat quomodo aliquo ſanctorũ inferior putandus eſt? Corona enim decoris & pulchri tudinis ipſe fuiſſe, & in paradiſo dei ambulaſſe immaculatus deſcribit: & quomodo ab aliquo putari ſolet q; iſte talis nõ unus fuerit de illis ſanctis beatisq; uirtutibus, quas uti que in beatitudine poſitas, nõ alio q; tali honore prædítas eſſe credendũ eſt? Sed ui deamus tandẽ quid etiam ipſa prophetica uerba nos doceãt. Et factus eſt, inquit, ſermo
Ezech. 28 domini ad me, dicens: Fili hominis accipe lamentũ ſuper principẽ Tyri, & dic ei, Hæc dicit dominus deus: Tu ſignaculum ſimilitudinis, & corona decoris in delicijs paradiſi fuiſti: omni lapide uel gẽma bona exornatus es, & indutus Sardio, & Topazio, & iaſpi de, argento & auro inſertus, & Achate, amethyſto, & chryſolitho, & beryllo, & onychio, auro q; q; repleſti theſauros tuos, & promptuaria tua in temetipſo. Ex qua die crea tus es cum Cherubim poſui te, in monte ſancto dei fuiſti, in medio lapidũ igneorũ fui ſti immaculatus tu in diebus tuis, ex qua die creatus es tu, donec cõminuendæ ſunt ini quitates in te ex multitudine negociationis tuæ. Repleſti iniquitate prõptuaria tua, & peccaſti, & uulneratus es, & à monte dei eieci te Cherub de medio lapidũ igneorũ: & elatũ eſt cor tuũ in decore tuo: corrupta eſt diſciplina tua cum multitudine tua propter multitudinẽ peccatorũ tuorũ, & iniquitatũ tuarũ, & negociatione tua polluiſti ſancta tua. Et educã ignẽ de medio, & comedet te, & dabo te in cinerẽ ac fauillã ſuper terrã in conſpectu omnium uidentiũ te, & omnes qui ſciebant in gentibus, mœrebunt te. Per ditio effectus es, & non ſubſiſtes ultra in æternũ tempus. Hæc cùm ita dicta ſint, quis eſt qui audiens, Signaculũ ſimilitudinis, & corona decoris in delicijs paradiſi fuiſti: uel audiens q; ex quo creatus es tu cum Cherubim poſui te in monte ſancto dei: ultra ſen ſum ſuũ poterit relaxare, ut de aliquo hominũ, uel ſanctorũ, nõ dicã Tyri principe hæc dicta eſſe ſuſpiceẽ? aut quos lapides igneos putabit, in quorũ medio ab eo aliquis con uerſari poterit? Aut q; s immaculatus ab ipſa die qua creatus eſt, intelligi poterit, in quo poſtea aliquãdo iniuſtitiæ in ipſo inuẽtæ ſint, & tũc in terrã proiectus eſſe dicat? Quod utiq; ſignificat, quia de eo dicit, qui cùm non eſſet in terra, in terrã proiectus eſt: cuius etiam ſancta polluta eſſe dicunt. Hæc quidẽ de principe Tyri ex propheta Ezechiele quæ in aduerſariã uirtutem referuntur, oſtendimus, per quæ manifeſtiſſimè demonſtra tur quod ſancta uirtus hæc fuerit & beata, de qua beatitudine ex quo in ea inuenta eſt iniquitas, ruerit, in terrãq; demerſa eſt, & non per naturã conditionemq; talis extiterit.

Arbitrant ergo dici hoc de Angelo quodam, qui Tyriorũ gentis diſpenſandę ſit ſor titus officiũ, cui etiã animæ eorũ procurãdæ uident eſſe cõmiſſæ. Quam ſanè Tyrũ, uel quas Tyriorũ animas ſentire debeamus: utrũ hanc quæ in Phœnices prouinciæ regio-

nibus ſita eſt, an aliam aliquã cuius hæc quã in terris nouimus, forma eſt: & animas Ty riorum utrum horũ, an eorum qui domeſtici ſunt illius Tyri quæ ſpiritaliter intelligit, in hoc loco non uidetur requirendũ: ne fortè uelut in tranſitu de tantis & tam abſcon ditis rebus uideamur inquirere, quod utique proprium uel opus exigit uel laborem.

Rurſum tamen etiã de alia uirtute cõtraria ab Eſaia propheta talia quædã docemur. Eſa. 14
Ait enim: Quomõ deſcendit de cœlo Lucifer, qui mane oriebaẽ? confractus eſt, & col liſus in terrã qui immittebat ad omnes gentes? Tu uerò dixiſti in corde tuo: Aſcendam in cœlũ, ſuper ſtellas cœli ponam meum thronũ, ſedebo in mõte excelſo ſuper omnes excelſos qui ſunt in aquilone, aſcendã ſuper nubes, ero ſimilis altiſſimo. Nunc autẽ in infernũ demergeris, & in fundamenta terræ. Qui te uiderint admirabuntur ſuper te, & dicent: Hic eſt homo qui exacerbabat totam terrã, qui mouebat reges, qui fecit uniuer ſum orbẽ deſertũ, qui urbes deſtruxit, nec eos quin in uinculis ſunt, reſoluit. Omnes re ges gentiũ dormierunt in honore, unuſquiſq; in domo ſua: tu uerò proiẽceris in monti bus ſicut mortuus & execrabilis cũ multis mortuis qui trãsfoſſi ſunt gladijs, & deſcen derunt in infernũ. Sicut ueſtimentũ ſanguine concretum & infectũ non erit mundum, ita nec tu quidem eris mundus pro eo quod terrã meam perdidiſti, & populum meum occidiſti, nõ manebis in æternũ tempus. Semen peſſimũ præpara filijs tuos ad interfe ctionem pro peccatis patris tui, ne reſurgant, & terrã hæreditate poſſideãt, & repleant terram bellis, & inſurgã in eos, dicit dominus Sabaoth, & deperire faciam nomen ipſo rum, reliquias, & ſemen eorum. Manifeſtiſſimè ergo per hæc oſtendiẽ cecidiſſe de cœlo is utiq; qui prius erat Lucifer, & qui mane oriebaẽ. Si enim (ut putant) aliqua na tura tenebrarũ erat, quomodo antè fuiſſe lucifer dicitur? uel quomodo poterat oriri ma ne qui nihil in ſe habebat ex luce? Sed Saluator docet nos de diabolo dicens: Ecce Luc. 10
uideo ſatanã cecidiſſe de cœlo ſicut fulgur. Lux enim erat aliquando. Sed & dominus noſter qui ueritas eſt glorioſi aduẽtus potentiã nihilominus fulguri cõparauit dicens: Sicut enim fulgur à ſummo cœlo fulget uſq; ad ſummũ eius, ita erit aduentus filij hominis. Et nihilominus hunc fulguri cõparat, & dicit eum cecidiſſe de cœlo: ut oſtenderet per hoc fuiſſe & ipſum aliquãdo in cœlo & habuiſſe locũ inter ſanctos, & participaſſe de hac luce, de qua oẽs ſancti participãt, ex qua angeli lucis efficiunt, & Apoſtoli mun di dicunt à domino. Hoc ergo modo erat iſte lux aliquãdo anteq; præuaricaretur & ca deret in hunc locũ, & gloria eius conuertereẽ in puluerem, quod eſt propriè impiorũ, ſicut & Propheta dicit: ex quo & princeps huius mundi, id eſt terrenæ habitationis ap pellatus eſt: principatũ nanq; egit in eos qui eius malitiæ obſecuti ſunt, quõ quidem to tus hic mundus (mundum autem nunc terrenũ iſtum appello locum) in maligno poſi tus eſt, & in hoc apoſtata. Quod autem apoſtata ſit iſte, id eſt refuga, etiam dominus in Iob ita dicit: Educes autem draconem in hamo apoſtatã, id eſt refugam. Certum eſt aũt Iob. 40
quia draco ipſe diabolus intelligitur. Si ergo cõtrariæ uirtutes refugæ nominant, & im maculatæ fuiſſe aliquando dicunt, immaculatũ autem eſſe præter patrẽ & filium & ſpi ritum ſanctum nulli ſubſtãtialiter ineſt, ſed ſanctitas in omni creatura accidens res eſt: quod autẽ accidit, & decidere poteſt: & iſtæ uirtutes contrariæ immaculatę aliquando fuerunt, & inter illas utiq; fuerunt quæ adhuc immaculatæ permanẽt. Per hoc oſtendit neq; ſubſtantialiter, uel naturaliter eſſe aliquid immaculatũ, neq; ſubſtantialiter pollu tum: & per hoc conſequens eſt in nobis eſſe, atq; in noſtris motibus, ut uel beati & ſan cti ſimus, uel per deſidiã & negligentiã à beatitudine in malitiam & perditionẽ uerga mus: intantũ ut unus perfectæ (ut ita dixerim) malitiæ ſi peccatũ ſuum neglexerit, uſq; ad eum ſtatum deueniat, ut ea quæ dicitur, contraria uirtus efficiatur.

De fine uel conſummatione Cap. VI.

Inis uel cõſummatio rerum perfectarũ conſummatarumq; uidetur eſſe iu dicium. Quæ res etiã nos in hoc loco cõmonet, quod ad hæc tam ardua & difficilia intelligẽda, ſi quis ille eſt qui legẽdi horũ, & talia cognoſcẽdi de ſiderium cœperit, perfectũ & eruditum ſenſum debet adhibere: ne fortè ſi aut nullũ uſum in huiuſcemodi quæſtionib. habuerit, uana quædã hæc illi & ſuperflua uideantur: aut ſi iam præiudicatũ & præuentũ animũ gerit, hæretica hæc & con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

& contra fidem catholicã putet, non tam ratione conuincens, quàm animi sui præiudicio definiens. Quæ quidẽ à nobis etiam cum magno metu & cautela dicũtur, discutientibus magis & pertractãtibus quàm pro certo ac definito statuentibus. Indicatũ nanq; à nobis in superioribus est, de quibus manifesto dogmate terminandũ sit, quod & pro uiribus nos feciſſe puto, cùm determinatè loqueremur. Nunc autem disputandi specie magis q̃ definiendi prout possumus, exercemur. Finis ergo mundi & consummatio dabit̃, cùm unusquisq; pro merito peccatorũ etiam pœnis subijciet̃: quod tempus deus solus agnoscit, quando unusquisq; quod meret̃, expendet. In unũ sanè finem putamus quod bonitas dei per Christũ suum uniuersam reuocet creaturã, subactis & subditis etiam inimicis. Sic enim dicit sancta scriptura: Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis. Donec ponã inimicos tuos, scabellũ pedum tuorũ. Quod si minus nobis manifestũ est, quid in hoc indicet propheticus sermo, ab Apostolo discamus apertius dicente, quod oportet Christũ regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedib. suis: quod sanè ista quidẽ Apostoli tam aperta sententia satis nos edocuit. Quid sit inimicos poni sub pedibus, audi adhuc eum in cõsequentibus. Oportet enim ei omnia esse subiecta. Quę ergo est subiectio qua Christo debent esse omnia subiecta? Ego arbitror q̃a hæc ipsa qua nos quoq; optamus ei esse subiecti, qua subiecti ei sunt & apostoli, & oẽs sancti qui secuti sunt Christũ. Subiectionis enim nomen qua Christo subijcimur, salutẽ quę à Christo est, indicat subiectorũ: sicut et Dauid dicebat, Nõne deo subiecta erit anima mea? ab ipso enim salutare meum. Talem igit̃ finem uidentes, cùm omnes inimici subiecti erunt Christo, & cùm nouiſſimus inimicus destruet̃ mors, & cùm tradet̃ à Christo cui omnia subiecta sunt, regnũ deo patri, ab isto inquã tali fine rerum contemplemur initia. Semper enim similis est finis initijs: et ideo sicut unus omniũ finis, ita unũ omnium intelligi debet initiũ: & sicut multorũ unus finis, ita ab uno initio multæ differentiæ ac uarietates, quæ rursum per bonitatẽ dei & subiectionẽ Christi, atq; unitatem spiritus sancti in unũ finem qui sit initio similis reuocantur: omnes scilicet hi qui in nomine Iesu genu flectẽtes, per hoc ipsum subiectionis suæ insignia declararunt, qui sunt cœlestiũ, terrestrium & infernorũ: in quibus tribus significationibus omnis uniuersitas indicatur: hi uidelicet qui ab illo uno initio pro suis unusquisq; motib. uariè acti per diuersos ordines pro merito dispensati sunt. Nõ enim in his bonitas substãtialiter inerat, sicut in deo & Christo eius, & in spiritu sancto. In hac enim sola trinitate, quæ est autor omniũ, bonitas substantialiter inest: cæteri uerò accidentem eam ac decidentem habent, & tunc sunt in beatitudine, cũ de sanctitate ac sapientia & de ipsa diuinitate participãt. Si uerò ab huiusmodi participatione negligãt atq; dissimulent, tũc uitio propriæ desidiæ alius citius, alius tardius, plus alius, alius minus, ipse sibi causa sui lapsus uel casus efficit̃. Et quõ ut dicimus, casus iste uel lapsus quo de statu suo quisq; declinat, quãplurimam in se habet diuersitatẽ pro mentis ac propositi motibus, quod alius leuius, alius grauius ad inferiora declinat, in hoc iam iustũ iudiciũ dei prouidentiæ, ut unicuiq; secundum diuersitatem motuũ pro merito sui decessus & cõmotionis occurrat. Ex his sanè qui in illo initio permãserũt, quod futuro fini simile esse describimus, quidam ex ipsis uel ordinatione ac dispensatione mundi, ordinem angelicũ sortiuntur, alij uirtutum, alij principatuũ, alij potestatum, quo in eos uidelicet exerceãt potestatẽ, qui habere super caput indigent potestatẽ: alij thronorum ordinem, id est iudicãdi uel regendi eos qui hoc indigẽt, habentes officiũ: alij dominationũ, sine dubio super seruos: quę omnia eis pro merito & profectib. suis quibus in dei participationẽ immutationemq; profecerãt, æquo iustoq; iudicio diuina cõtulit prouidentia. Hi uerò qui de statu primę beatitudinis moti quidẽ sunt,, nõ tamẽ irremediabiliter moti, illis quos suprà descripsimus sanctis beatisq; ordinibus subiecti sunt ad regendũ: quorũ adiutorio usi, & institutionibus ac disciplinis salutarib. reformati, redire ac restitui ad statũ beatitudinis possunt. Ex quibus existimo, prout ego sentire possum, hunc ordinẽ humani generis instituturn, qui utiq; in futuro seculo, uel superuenientibus seculis, cùm cœlũ nouum & terra noua secundũ omnes iam cœperit, restituetur in illam unitatẽ quam promittit dominus Iesus dicens ad deũ patrem pro suis discipulis: Non pro istis rogo solũ, sed pro omnibus qui crediturí sunt per uerbũ eorum in me, ut omnes unum sint, sicut ego in te pater, &

Non asseuerat.

Psal. 110

Psal. 61

Ab hac opinione non omnino dissentit Ambrosius, enarrans cap. epist. ad Ephe. 3. Nec abhorret Hieron. exponens psal. 23

ter, & tu in me, & isti in nobis unum sint, Et iterũ ubi ait: Vt sint unum, sicut & nos unum sumus, ego in ipsis, & tu in me, ut sint & ipsi cõsummati in uno. Et sicut confirmat nihilominus Paulus apostolus dicens: Donec occurramus omnes in unitate fidei in uirũ perfectum, & in mẽsura ætatis plenitudinis Christi. Et sicut idem apostolus iam eos etiã in præsenti uita in ecclesia positos, in qua utiq; futuri regni est forma, ad hanc eandem unitatis similitudinem cohortat̃ dicens: Vt eadẽ dicatis omnes, & nõ sint in uobis schismata, sitis aũt perfecti in uno eodẽq; sensu, atq; in una eadẽq; sententia. Sciendum tamen esse quosdã, qui ex uno principio quod suprà diximus, delapsi sunt in tantam indignitatẽ ac malitiã, ut indigni habiti sint institutione hac, uel eruditione qua per carnẽ humanũ genus adiutorio uirtutum cœlestiũ instituit̃ atq; eruditur, sed econtrario etiã aduersarij atq; repugnantes his qui eruduntur atq; imbuuntur, existunt. Vnde & agones quosdã atq; certamina omnis hæc habet uita mortaliũ, reluctantibus scilicet & repugnãtibus aduersum nos his sine ullo respectu qui de statu meliori dilapsi sunt, qui appellãt̃ diabolus & angeli eius, cæteriq; ordines malitiæ, quos Apostolus de uirtutibus contrarijs nominauit. Iam uero si aliqui ex his ordinibus qui sub principatu diaboli agunt, ac malitię eius obtemperant, poterunt aliquãdo in futuris seculis conuerti ad bonitatẽ, pro eo quod est in ipsis liberi facultas arbitrij: an uero permanens & inueterata malitia uelut iã naturã quandã ex consuetudine conuertatur, etiã tu qui legis probato, si omnimode neq; in his quę uidentur temporalibus seculis, neq; in his quæ nõ uidenť, & ęterna sunt, penitus pars ista ab illa etiam finali unitate, atq; conuenientia discrepabit. Interim tam in his quæ uidenť, & temporalibus seculis, q̃ in illis quæ non uidenť & æterna sunt, omnes isti pro ordine, pro ratione, pro modo & meritorũ dignitatibus dispensanť: ut alij in primis, alij in secundis, nõnulli etiam in ultimis tẽporibus, & per maiora ac grauiora supplicia, necnõ & diuturna, ac multis (ut ita dicã) seculis tolerata asperioribus emẽdationib. reparati & restituti eruditionibus primo angelicis, tum deinde etiam graduũ uirtutibus, & sic per singula ad superiora prouecti usq; ad ea quæ sunt inuisibilia & æterna perueniãt, singulis uidelicet quibusq; cœlestium uirtutũ officijs quadã eruditione in specie peragratis. Ex quo, ut opinor, hoc consequẽtia ipsa uideť ostendere, unãquamq; rationabilem naturã posse ab uno in alterũ ordinẽ transire, & per singulos in oẽs, & ab omnibus in singulos peruenire, dum accessus profectuũ defectuũue uarios pro motibus uel conatibus propriis unusquisq; pro liberi arbitrij facultate perpetiť. Quoniam sanè uisibilia quædã dicit esse Paulus & temporalia: alia uero præter hęc inuisibilia & æterna, quærimus quomodo hæc quę uidenť temporalia sint: utrũ ne pro eo quod nihil omnino post hæc erũt in omnibus illis futuris spatijs ac seculis, quibus dispersio illa unius principij, atq; diuisio ad unũ eundem modum ac similitudinẽ reparetur: an pro eo quod habitus quidẽ eorũ quæ uidenť transeat, nõ tamen eorum qualitas omnimodè corrumpat̃. Et Paulus quidẽ uideť id quod posterius diximus confirmare, cũ dicit: Tranſit enim habitus huius mundi. Sed & Dauid cum dicit: Cœli peribunt, tu aũt permanes, & omnes sicut uestimentũ ueterascent, & ue lut amictũ mutabis eos, sicut uestimentũ mutabuntur: eadem uidetur ostendere. Si enim mutabuntur cœli, utiq; non perit quod mutatur: & si habitus mundi transit, non omnimode exterminatio, uel perditio substantiæ materialis ostendit̃, sed immutatio quędam sit qualitatis, atq; habitus transformatio. Esaias quoq; cum prophetiam dicat, quia erit cœlum nouum, & terra noua, similem sine dubio suggerit intellectum. Innouatio namq; cœli & terræ, & transmutatio huius mundi, & immutatio cœlorum, his sine dubio præparabitur, qui per illam uiam quam suprà ostendimus, iter agentes, ad illum finẽ beatitudinis tendunt, cui etiam ipsi inimici subijciendi dicuntur, in quo fine omnia & in omnibus dicitur esse deus. In hoc fine si quis materialem naturam, id est corpoream, penitus interituram putet, nullo omnino genere intellectui meo occurrere potest quomodo tot & tantę substãtiæ uitã agere et subsistere sine corporib. possunt, cũ solius dei, id est patris & filij & spiritus sancti naturæ id proprium sit, ut sine materiali substantia, & absq; ulla corporeæ adiectionis societate intelligatur subsistere. Alius fortasse dicet, quoniam in illo fine omnis substantia corporalis ita pura erit atq; purgata, ut ætheris in modum & cœlestis cuiusdam puritatis atq; syncęritatis possit intelligi. Certius tamen qualiter se habitura sit res, scit solus deus, & si qui eius per Christum & spiritum sanctum amici sunt.

Ioan. 17.

Eph. 4

1. Cor. 1

Nota.

Caute lege.

1. Cor. 7

Psal. 101

Caute lege.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De incorporeis & corporeis. Cap. VII.

Nõ asseuerat

H Æc quidem quæ superius disseruimus, in generali nobis sermone digesta sunt, per consequentiam magis intellecta q̃ definito dogmate pertractata atq; discussa de rationabilibus naturis, secundũ eum locum quem de patre & filio & spiritu sancto pro nostris uiribus exposuimus. Nunc ergo uideamus quæ sint de quibus disserere in consequentibus conuenit secundũ dogma nostrum, id est secundũ ecclesiæ fidem. Omnes animæ atq; omnes rationabiles naturæ factæ sunt: quoniam quidem omnia à deo per Christũ facta sunt, sicut generaliter
Ioan. 1 Ioannes docet in euangelio, dicens: In principio erat uerbũ, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum. Hoc erat in principio apud deum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Per species autem & numeros ordinemq; describens ea quæ facta sunt Paulus apostolus disserit hoc modo, quo omnia ostẽdit facta esse per Christũ, dicens: Et omnia in ipso creata quæ in cœlis, & quæ in terra, siue uisibilia, siue inuisibilia, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum, & in ipso creata sunt, & ipse ante omnes, & ipse est caput. Manifeste ergo in Christo, & per Christum facta esse omnia & creata pronũciat, siue uisibilia, quæ sunt corporalia, siue inuisibilia, quę nõ alia etiam arbitror q̃ incorporeas spiritales q; uirtutes. Horum autẽ quæ corporea uel incorporea generaliter dixerat, ut mihi uidet, in sequentibus enumerat species, id est sedes, dominationes, principatus, potestates, uirtutes. Hæc aũt à nobis prædicta sint uolẽtibus per ordinem ad inquisitionẽ solis & lunę, uel stellarũ per consequentiam peruenire: utrũ inter principatus haberi cõueniat, p eo quod dicunt in principatũ diei facta, uel noctis: an putanda sint istum solem habere principatũ diei, ac lunã noctis, quos illuminãdo officium gerunt, non tamen sint de illo ordine principatuũ principes. Veruntamen cum dicitur, quia omnia per ipsum facta sunt, & in ipso creata sunt omnia, siue quæ in cœlis sunt, siue quæ sunt in terra, non potest dubitari quod etiam ea quæ in firmamento sunt, quod cœlum utiq; appellatur, in quo luminaria ista posita esse dicuntur, inter cœlestia esse nu-
Inquirit. merentur. Cũ deinde omnia facta esse, uel creata, & in his quæ facta sunt, nihil esse quod non bonum malumq; recipiat, atq; utriusq; capax sit, sermo disputationis inuenerit: quo modo putabitur consequens quod etiã nostrorũ quidam de sole & luna, uel de sideribus opinant, ut incõuertibiles sint, & contrarij incapaces: Idq; nonnulli etiam de sanctis angelis, hęretici uero etiã de animabus quę apud illos spirituales naturę appellant, existima-
Inquirit. uerunt. Primo ergo uideamus quid ipsa ratio de sole & luna ac stellis inueniat, si rectum est quod quidam putant, inconuertibilitatis eos esse alienos: & quantũ fieri potest de sanctis scripturis primũ adhibeatur assertio. Iob nãq; ita uidetur ostendere, quod non solum stellæ possunt esse subditæ peccatis, uerumetiã quod mundæ non sint à contagio-
Iob. 25 ne peccati. Ita namq; scriptum est: Stellæ quoq; non sunt mundæ in cõspectu eius. Quod non utiq; de corporis earum splendore sentitur: uerbi causa, ut si diceremus, uestimentũ non est mundum. quod si ita intelligatur, ad conditoris sine dubio reuocatur iniuriam, si quid immundum in splendore earũ corporis accusetur. Si enim per industriam suam, ne que lucidius sibi corpus assumere, neq; minus purũ per desidiam poterunt, cur quasi non
Inquirit. mundæ stellæ culpabuntur, siue quæ mundæ sunt laudabuntur? Sed ut hæc manifestius intelligi possint, etiam illud primo debemus inquirere, si animãtia hęc esse & rationabilia intelligi fas est: tum deinde utrum animæ ipsarum pariter cum suis corporibus exiterunt, an anteriores suis corporibus uideãtur: sed & post consummationẽ seculi si intelligendum est eas relaxãdas esse corporibus: & sicut nos cessamus ab hac uita, etiã ipsa & à mundi illuminatione cessabunt. Quamuis hoc inquirere audaciæ cuiusdam uideatur, quãdo tamen captãdæ ueritatis studio prouocamur, quæ possibilia nobis sunt, secundum gratiam spiritus sancti scrutari, & pertentare non uidetur absurdum. Putamus ergo
Inquirit. posse ea per hoc animantia designari, quod & mãdata dicuntur accipere à deo, quod utique non nisi rationabilibus animãtibus fieri solet. Ait ergo: Mandatũ ego omnibus stellis præcepi. Quæ aũt sunt ista præcepta? scilicet ut unũ quodq; astrum suo ordine suisq; cursibus indultę sibi quantitatis splendorem prębeat mundo. Alijs enim qui uocant planetæ, mouentur ordinibus, alijs hi quos Aplaneis uocãt. In quo id manifestissime ostenditur, quod neq; motus illius corporis sine anima effici potest: neq; quæ animantia sine, possint

possint aliquando esse sine motu. Stellæ uero cũ tanto ordine ac tanta ratione mouean
tur, ut in nulla prorsus cursus earum aliquando uisus sit impeditus, quomodo nõ est ul-
tra omnem stoliditatẽ tantum ordinẽ tãtamq; disciplinæ rationis obseruantiam dicere
ab irrationabilib. exigi uel explerí? Apud Hieremiã sanè etiã regina cœli luna esse me Hier. 44
morat. Quod si animatæ sunt stellæ & rationabiles, sine dubio uidebĩ inter eas &
profectus aliquis & decessus. Hoc em̃ quod ait Iob, Sellæ non sunt mundæ in conspe-
ctu eius, talem mihi quendam uidetur indicare intellectum. Iam uero ea quæ ani- Non asseue
mantia esse, & rationabilia, consequentia disputationis inuenit, utrũ cum corporib. pa rat.
riter animata uideant eo tempore, cũ dicit scriptura: quia fecit deus duo luminaria ma
gna, & luminare maius in principatũ diei, & luminare minus in principatũ noctis, &
stellas: an nõ cũ ipsis corporibus, sed extrinsecus factis iã corporibus inseruit spiritũ?
Ego quidẽ suspicor extrinsecus insertũ esse spiritum, sed operæpreciũ uidebitur de Suspicatur.
scripturis hoc ostendere. Nam per coniecturã facilis assertio esse uidebitur: scripturarũ
autẽ testimonio uti difficilius affirmatur. Nam per coniecturas ita possibile est ostẽdi.
Si hominis anima quæ utiq; inferior est, dũ hominis anima est, non cum corporibus fa
cta, sed extrinsecus proprie probatur inserta, multo magis eorũ animantium quę cœle
stia designant. Nam quãtum ad homines spectat, quomodo cum corpore simul facta
anima uidebitur eius qui in uẽtre suũ fratrẽ supplantauit, id est Iacob? aut quõ simul cũ
corpore facta est anima, uel plasmata eius qui adhuc in uẽtre matris eius positus, reple
tus est spiritu sancto? Ioannẽ dico tripudiantẽ in utero matris, & magna exultatione Luc. 1
gaudẽtẽ, & se iactantẽ p eo quod salutatiõis uox Marię ad aures Elizabeth suę matris
aduenerat. Quomodo cũ corpore simul facta est & plasmata etiã illius anima, qui ante
quam in utero formaretur, notus esse deo dicitur, & antequã de uulua procederet, san-
ctificatus est ab eo? Ne forte nõ iudicio, nec p meritis replere aliquos deus uideat spi-
ritu sancto, & sanctificare nõ merito. Et quomodo effugiemus illã uocẽ quæ ait: Num- Rom. 9
quid iniustitia est apud deũ? Absit. Vel illud: Nunquid personarum acceptio est apud
deum? Hoc enim consequitur eã defensionem, qua animas subsistere simul cũ corpo-
ribus asseueratur. Quantum ergo ex cõparatione humani status conijci potest, cõ Putat.
sequẽs puto multo magis hæc de cœlestibus sentienda, quæ etiã in hominib. ratio ipsa
& scripturæ auctoritas uidetur ostendere. Sed uideamus si quam proprie etiam de
ipsis cœlestibus significantiã iã apud scripturã sanctam possimus inuenire. Paulus apo
stolus ait ita, Quoniã, inquit, uanitati creatura subiecta est non uolens, sed propter eũ Rom. 8
qui subiecit in spe, quia & ipsa creatura liberabit à seruitute corruptionis in laudẽ glo-
riæ filiorũ dei. Cui obsecro uanitati creatura subiecta est, uel quæ creatura, uel quomo-
do non uolens, sed sub qua spe? Quo aũt modo ipsa creatura liberabit à seruitute cor-
ruptionis? Sed & alibi ipse Apostolus ait: Nã expectatio creaturæ reuelationẽ filiorũ
dei expectat. Et iterum alibi ait: Non solum aũt nos, sed & ipsa creatura cõgemiscit, &
parturit usq; nunc. Vnde inquirendũ est quid sit gemitus, uel qui sint dolores eius.
Et primo ergo uideamus quæ est uanitas cui creatura subiecta est. Ego quidẽ arbitror Arbitratur.
non esse aliã uanitatem q̃ corpora: nam licet æthereum sit corpus astrorum, tamen est
materiale. Vnde & Salomon mihi uniuersam corpoream naturã uelut onerosam quo
dammodo & uigorẽ spirituũ retardantẽ hoc modo uidetur appellare, Vanitas uanita- Eccle. 1
tũ & omnia uanitas dixit Ecclesiastes. Omnia uanitas: respexi enim, inquit, & uidi uni
uersa quæ sub cœlo sunt, & ecce omnia uanitas. Huic ergo uanitati creatura subie
cta est, illa præcipue quę utiq; maximum in hoc mũdo obtinet principatũ operis sui: &
illa quæ egregia, id est sol & luna & stellæ uanitati subiecta dicunt corporibus indita,
atq; ad illuminãdi officium humano generi deputata. Et nõ, inquit, uolẽs creatura hæc
uanitati subiecta est. Nõ em̃ uolũtate exhibendũ suscepit ministeriũ uanitati, sed quõ
uolebat ille qui subijciebat, propter eũ qui subiecit, promittens his qui non uoluntate
subdebant, quod expleto magnifici operis ministerio liberabunt ab hac seruitute cor
ruptionis & uanitatis, cũ redemptionis gloriæ filiorũ dei tẽpus aduenerit. Qua spe ac
cepta, & quã promissionẽ complendam sperans uniuersa creatura cõgemiscit nunc in
terim: utpote etiã affectũ habens erga eos quibus ministrat, cõdolet, per patientiã quę
promissa sunt sperans. Intuere etiã illud, si forte aptari potest illa uox Pauli his, qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

licet non uolentes, pro uolũtate tamẽ ẽius qui subiecit, & pro repromissione spei uanitati subiecti sunt, qua ait: Optarẽ enim resolui, uel redire, & esse cum Christo: multo enim melius. Et paulo postea quidẽ dicit, Sed permanere in carne magis necessariũ puto, ꝓpter uos. Sol uero potest dicere. Permanere aũt puto in hoc cœlesti & lucido corpore magis necessariũ, propter reuelationẽ filiorũ dei. Eadem sanè etiã de luna & stellis sentienda sunt & dicenda. Videamus nunc quæ sit etiã libertas creaturæ, uel quæ absolutio seruitutis. Cũ tradiderit Christus regnũ deo & patri, tunc etiã ista animantia cũ prius regnũ Christi fuerint effecta, simul cũ omni regno etiã patri regenda tradentʼ: ut cũ deus erit in omnibus, etiã ista cum sint ex oĩbus, sit & in istis deus in omnibus.

Philip. 1

De angelis Cap. VIII.

Simili quoq; ratione etiã de angelis utendũ puto, nec existimãdum quod fortuito accidat, ut illi angelo illud iniungatur officiũ: uerbi gratia, ut Raphaeli, curandi & medendi opus: Gabrieli bellorũ prouidẽtia: Michaeli mortaliũ preces supplicationesq; curare. Hæc eñ officia ꝓmeruisse eos nõ aliter putandũ est, q; ex suis quẽq; meritis & studijs ac uirtutibus quæ ante mundi huius cõpagẽ gesserint: suscepisse tamẽ deinde in archãgelico ordine illud uel illud officij genus unicuiq; deputatũ: alios uero in angelorũ ordine meruisse describi, & agere sub illo uel illo archãgelo, uel illo duce, uel principe ordinis sui. Quæ oĩa (ut dixi) non fortuito atque indiscrete, sed aptissimo & iustissimo dei iudicio ordinata sunt, & ꝓ meritis dispositа ipso iudicãte et probãte: ut illi quidẽ angelo Ephesiorũ comitti ecclesia debeat, illi uero alij Smyrnensiũ, & ille quidẽ angelus ut sit Petri, alius uero ut sit Pauli: tũ demũ per singulos minimorũ qui sunt in ecclesia, qui uel qui conscribi singulis debeant angeli, qui etiã quotidie uideant faciem dei, sed & quis debeat esse angelus qui circũdet in circuitu timentiũ deum. Quæ utiq; omnia nõ casu, neq; fortuito geri, neq; quia naturaliter tales facti sunt, existimandũ est, ne etiã in hoc factoris inæqualitas accusetur: sed pro meritis & uirtutib. ac præmijs cuiusq; uigore & ingenio deferri à iustissimo moderatore omniũ credendũ est deo: ne forte incurramus in illas ineptas atq; impias fabulas eorũ, qui naturas spiritales diuersas, & ob hoc à diuersis cõditoribus institutas, tam in cœlestibus q; etiã inter animas hominũ fingunt: dum & uni eidemq; conditori diuersas naturas rationabiliũ creaturarũ ascribi uidetur absurdũ, sicut uere absurdũ est, & causa tamen eius diuersitatis ignoratur. Aiunt enim consequens nõ uideri ut unus atq; idẽ conditor nulla extante causa meritorũ, alijs potestatẽ dominationis iniũgat, alios subijciat dominãtibus, alijs tribuat principatũ, alios subiectos faciat principibus esse. Quæ utiq; oĩa (ut ego existimo) cõsequentia rationis huius quã suprà exposuimus, redarguit atq; cõfutat, per quam causa diuersitatis ac uarietatis in singulis quibusq; creaturis ostẽdit ex ipsarũ motibus uel ardentioribus, uel pigrioribus, secundũ uirtutẽ, uel secundum malitiã, non ex dispensantis inæqualitate descẽdere. Sed quo facilius hæc ita esse in cœlestibus agnoscantur, de his quæ inter homines gesta sunt, uel geruntur, proferamus exempla, ut consequenter ex uisibilibus etiã inuisibilia contemplẽtur. Paulũ uel Petrum sine dubio spiritalis naturæ confirmãt.

s

o

Matth. 26 Cum ergo multa contra pietatem Paulus egisse inueniatur, in eo quod persecutus est ecclesiam dei: cumq; Petrus peccatum graue cõmiserit, ut ancilla ostiaria interrogante se, cũ iuramento affirmarit, nescire se quis sit Christus, quomodo isti qui secundũ illos spiritales sunt, in peccata huiusmodi corruerũt: maxime cum soleant frequẽter differe re, & dicere, quoniã non potest arbor bona malos fructus facere? Et si utiq; arbor bona nõ potest fructus malos facere, secundũ ipsos uero de radice bonæ arboris erãt Petrus & Paulus, quomodo istos fructus tã pessimos attulisse putandi sunt? Quod si respõderint ea quæ cõminisci solent, quoniã nõ Paulus persecutus est, sed alius nescio quis qui erat in Paulo, neq; Petrus negauit, sed alius negauit in Petro, quare Paulus si nihil peccauerat, dixit, Quia nõ sum dignus uocari apostolus, quoniã persecutus sum ecclesiã dei? Cur aũt & Petrus alio peccãte ipse fleuit amarissimẽ? Ex quo oẽs quidem illorum ineptiæ arguentʼ. Secundũ nos uero nihil est in omni rationabili creatura, quod nõ tã boni q; mali sit capax. Sed non continuo, quia diximus nullam esse naturã quæ non

Apoc. 2

1. Cor. 15

possit

possit recipere malũ, idcirco confirmamus omnem naturã recepisse malum, id est malã effectã: sed sicut est dicere quod omnis hominis natura recipit ut possit nauigare, nõ tamen ex eo & omnis nauigabit: & iterũ omni homini possibile est discere artẽ grammaticam, & medicinã, non tamẽ idcirco ideo ostenditʼ omnis homo uel medicus, uel grãmaticus: ita si dicimus nullã esse naturã quę non possit recipere malũ, non tamen continuo etiam recepisse malũ designatur. Secundũ nos namq; ne diabolus quidẽ ipse incapax fuit boni: nõ tamẽ idcirco qui potuit recipere bonũ etiã uoluit, uel uirtuti operã dedit. Sicut enim per hæc quæ de prophetis exempla protulimus, edocetur, fuit aliquando bonus cũ in paradiso dei in medio Cherubim uersareʼ. Sicut ergo iste habuit quidẽ in se, uel uirtutis recipiendæ, uel malitiæ facultatẽ, & à uirtute declinans, tota se mente cõuertit ad malũ: ita etiam cæteræ creaturæ cũ utriusq; habeant facultatẽ, pro arbitrij libertate fugiẽtes malũ, adhęrẽt bono. Nulla igitʼ natura est quæ non recipiat bonũ uel malũ, excepta dei natura, quę bonorũ omniũ fons est, & Christi sapiẽtia. Sapientiæ enim fons est, & sapiẽtia utiq; stultitiã recipere nõ potest: & iustitia est, quę nunquam profecto in iustitiã capiet: & uerbum est, uel ratio, quæ utiq; irrationabilis effici non potest. Sed & lux est, & lucẽ certũ est quod tenebræ non cõprehendant. Similiter quoq; & natura spiritus sancti quæ sancta est, non recipit pollutionẽ: naturaliter enim uel substantialiter sancta est. Siqua aũt alia natura sancta est, ex assumptiõe hac, uel inspiratione spiritus sancti habet ut sanctificeʼ, non ex sua natura hoc possidens, sed accidẽs, propter quod & decidere potest quod accidit. Ita & accidentẽ iustitiã quis habere potest, unde & decidere potest: unde & decidere eã possibile est. Sed & sapientiã quis accidentẽ nihilominus habet, quãuis in nostra positũ sit potestate, studio nostro & uitæ merito si sapientiæ operã damus effici sapientes, & si semper studij curã geramus, semper sapientiæ participes esse, ut ad nos uel plus uel minus accidat, siue pro merito uitæ, siue pro studij quãtitate. Benignitas eñ dei secundũ quod se dignũ est, prouocat omnia, & attrahit ad beatũ finẽ illũ, ubi perit & aufugit omnis dolor, & tristitiæ gemitus. Puto ergo secundũ quod mihi uideʼ, quod præcedens disputatio sufficienter ostẽdit, quod nõ indiscreto, uel fortuito aliquo casu dominationes, uel principatus teneãt principatũ, sed ꝓ meritis suis gradũ dignitatis huius adepti sunt, licet nõ sit nostrũ uel scire, uel quærere qui illi actus fuerint per quos in istũ ordinẽ uenire meruerũt. Sed hęc tamẽ scire sufficit ad dei æquitatẽ & iustitiã demonstrandã, quia secundum sententiam apostoli Pauli, personarũ acceptio nõ est apud deũ, qui potius oĩa pro meritis singulorũ profectibusq; dispensat. Neq; ergo angelorũ officium nisi ex merito constat, neq; potestates nisi ex profectu suo agũt potestatẽ, neq; nominantʼ sedes, id est iudicãdi, uel regẽdi potestates, nisi id ex meritis administreʼ, neq; dominationes cõtra meritũ dominanʼ: & est unus iste summus & excellentissimus ordo in cœlestibus rationabilis creaturæ gloriosa officiorũ uarietate dispositus. Similiter sanè etiam de aduersarijs uirtutibus sentiendũ est, quia se in id loci atq; officij præbuerunt, uel hoc quod principatus, uel potestates, uel mundi rectores tenebrarũ, uel spiritalia nequitiæ, uel spiritus maligni, uel dæmonia immunda sunt, nõ substãtialiter id habeant, neq; quia tales etiã creati sunt, sed pro motibus suis & profectibus quib. in scelere profecerũt, hos malitiæ sortiti sunt gradus. Et est altissimus iste ordo rationabilis creaturæ, qui se ita præceps nequitiæ dedit, ut reuocari nolit magis q; nõ possit, dũ scelerũ rabies iã libido est, & delectat. Tertius uero creaturæ rationabilis ordo earũ quæ ad humanũ genus replendũ aptæ iudicanʼ à deo, id est animæ hominũ, ꝓfectæ esse & in illũ angelorũ ordinẽ assumptæ: ex quibus quosdã uidemus assumi, illos uidelicet qui filij dei facti fuerint, uel filij resurrectionis, et hi qui dereliquerint tenebras, & dilexerint lucẽ, et facti fuerint filij lucis: uel hi qui omnẽ pugnã superantes, & pacifici effecti, filij pacis & filij dei fuerint uel qui mortificãtes mẽbra sua quæ super terrã, & trãscendentes nõ solũ corporeã naturã, uerũetiã animæ ipsius ambiguos fragilesq; motus adiunxerint se domino, facti ex integro spiritus, ut sint cũ illo unus spiritus semper, cum illo singula quæq; discernentes usq; quo perueniãt ad hoc ut perfecte effecti spiritales omnia discernãt, per hoc quod in omni sanctitate illuminati sensu per uerbũ & sapiẽtiã dei à nullo penitus possint discerni. Illa sanè nos nequaq; recipienda censemus, quæ & à quibusdam superfluò uel

Coloſ. 3

Universidad de Deusto
Biblioteca

μετεμψύχωσις ex Platone.

requirí,uel aſtruí ſolent,id eſt quod animæ in tantũ ſui deceſſum ueniant,ut naturæ rationalis ac dignitatis oblitę etiã in ordinem irrationabilium animalitũ, uel beſtiarũ, uel pecudum deuoluantur. Pro quibus etiã quaſdã ex ſcripturis cõmentitias afferre aſtructiones ſolent,id eſt quod uel pecus cui ſe mulier cõtra naturam ſubiecerit,in reatũ pariter cũ muliere deuocaẽ ac lapidari pariter iubeatur, uel quod taurus cornupeta lapidari nihilominus præcipitur:ſed & quod Balaã aſina os eius deo aperiẽte locuta eſt,& ſubiugale mutũ in hominũ uoce reſpondens,arguit Prophetæ inclementiã. Quas nos non ſolum non ſuſpicimus,ſed & oẽs has aſſertiones eorum contra fidem noſtram uenientes refutamus atq; reſpuimus. Veruntamẽ ſuo loco & tempore confutato hoc peruerſo dogmate & depulſo,ea quæ de ſanctis ſcripturis ſunt ab alijs ꝓlata exponemus.

Num. 22

LIBER SECVNDVS

CAPVT PRIMVM.

CONSEQVENS nunc uideẽ,licet omnia quæ ſuperiori libello diſſerta ſunt,de mundo atq; eius ordinatione diſſerta ſint, proprie tamen de ipſo mundo pauca repetere,id eſt de initio eius ac fine,uel his quæ ad terminum ac finem eius per diuinam prouidentiam diſpenſantur,ſeu de his quæ ante mundum,uel poſt mundum putantur. In quo primum euidenter apparet quo ad omnes ſtatus eius, quòd eſt uarius ac diuerſus ex rationabilibus & diuinioribus naturis, & ex diuerſis corporibus conſtans, ſcilicet ex mutis animantibus, id eſt ferís beſtijs,pecudibus,& auibus,atq; omnibus quæ in aquis uiuunt. Tum deinde ex locis, id eſt cœli,uel cœlorũ,& terræ uel aquæ:ſed & ex eo quí mediús eſt aere, uel quẽ æthera dicimus,atq; ex omnibus quæ procedunt uel naſcunt ex terra. Cum ergo tanta ſit mundi uarietas,atq; in ipſis rationabilibus animantibus ſit tãta diuerſitas, propter quã etiã omnis reliqua uarietas ac diuerſitas putãda eſt extitiſſe:quã cauſam aliã dici oportebat qua mundus extiterit, præcipue ſi intueamur illũ finem per quẽ omnia reſtituenda in ſtatũ initij ſui libro ſuperiori diſſertũ eſt. Quod utiq; ſi conſequenter dictũ uideẽ, quã aliã (ut dicimus) cauſam putabimus tãtæ huius mundi diuerſitatis,niſi diuerſitatẽ ac uarietatẽ motuum ac prolapſuũ eorum qui ab illa initij unitate atq; cõcordia in qua à deo primitus procreati ſunt,deciderũt,& ab illo bonitatis ſtatu cõmoti atq; diſtracti, diuerſis dehinc animorũ motib. ac deſiderijs agitati,unũ illud & indiſcretũ naturę ſuæ bonũ pro intentionis ſuæ diuerſitate in uarias deduxerũt mentiũ qualitates? Deus uero per ineffabilẽ ſapientiæ ſuæ artẽ omnia quæ quoquo modo fuerint,ad utile aliquid, & ad cõmunẽ omniũ trãsformãs ac reparãs profectũ, has ipſas creaturas quæ à ſemet ipſis intantũ animorũ uarietate diſtabãt,in unũ quendã reuocat operis ſtudijſq; conſensum,ut diuerſis licet motibus animorũ, unius tamẽ mũdi plenitudinẽ perfectionis cõſummet,atq; ad unũ perfectionis finem uarietas ipſa mentium tendat. Vna namq; uirtus eſt quæ omnẽ mundi diuerſitatẽ conſtringit & continet, atq; in unum opus uarios agit motus,ne ſcilicet tã immenſum mundi opus diſſidijs ſolueretur animorũ. Propter hęc enim opinanẽ quidam parentem omniũ deum pro ſalute uniuerſarum creaturarũ ſuarum ineffabilem uerbi ſui ac ſapientiæ rationem ita in hæc ſingula diſpenſaſſe, ut ſinguli quiq; ſpiritus,uel animi, uel quomodo appellandę ſunt rationabiles ſubſtantiæ,nõ cõtra arbitrij libertatem,uel in aliud cã motus mentis ſuæ ageret,cogerentur,et per hoc & adimi ab his uideretẽ liberi facultas arbitrij:quod utiq; qualitatem iam naturæ ipſius immutabat: & diuerſi motus propoſiti earũ ad unius mundi conſonantiã cõpetenter atq; utiliter aptarentẽ,dũ alię iuuari indigent,alię iuuare poſſunt,alię uero proficientibus certamina atq; agones mouent: in quibus eorũ probabilior haberetẽ induſtria,& certior poſt uictoriã reparati gradus ſtatio teneretẽ, quæ per difficultates laborantium conſtitiſſet. Quamuis ergo in diuerſis ſit officijs ordinatus,nõ tamen diſſonans atq; à ſe diſcrepans mundi totius intelligendus eſt ſtatus : ſed ſicut corpus noſtrũ unũ ex multis membris aptũ eſt,& ab una anima continẽ,ita & uniuerſum mundũ uelut animal quoddã immane opinãdũ puto,qđ quaſi ab una anima uirtute dei ac ratiõe teneaẽ. Quod etiã à ſãcta ſcriptura indicari arbitror ꝓ illud quod dictũ eſt ꝓ Prophetã:

Anima mundi.

Nónne

Nónne cœlum & terrã ego repleo dicit dominus? & iterum: Cœlum mihi ſedes, terra autẽ ſcabellum pedum meorũ,Et quod Saluator, cum ait nõ iurandum neq; per cœlũ, quia ſedes dei eſt:neq; per terrã,quia ſcabellũ pedũ eius eſt. Sed & illud quod ait Paulus cum apud Athenienſes cõcionareẽ dicens: Quoniã in ipſo uiuimus,& mouemur, & ſumus. Quomodo enim in deo uiuimus, & mouemur, & ſumus niſi quod in uirtute ſua uniuerſum cõſtringit & cõtinet mundũ? Quomodo aũt cœlũ ſedes dei eſt, & terra ſcabellũ pedũ eius, ſicut & ipſe Saluator pronũciat, niſi quia & in cœlo & in terra uirtus eius replet uniuerſa,ſicut & dicit dominus? Quomodo ergo parẽs omniũ deus uniuerſum mundũ uirtutis plenitudine repleat atq; cõtineat, ex his quæ oſtendimus non puto quenquã difficulter annuere. Iã ſane quomodo diuerſos motus rationabiliũ creaturarũ,uariasq; ſentẽtias cauſam dediſſe diuerſitatis mundo huic ſermo ſuperioris diſputationis oſtẽdit,uidendũ ne forte ſimul cũ initio exitus quoq; huic mundo cõueniat. Dubiũ enim nõ eſt quin finis ipſius in diuerſitate multa adhuc & uarietate reperiendus ſit,quæ utiq; uarietas in huius mundi fine deprehenſa rurſus diuerſitatũ alterius mũdi poſt hũc futuri occaſiones præſtabit, quod ſcilicet huius mũdi finis initiũ ſit futuri. Quod ſi hęc ita eſſe ordo diſputationis inuenit,cõſequens nũc uidetur,quoniam mundi diuerſitas ſine corporibus ſubſiſtere nõ poterit, naturæ corporeæ diſcutere rationẽ. Ex rebus ipſis apparet quod diuerſam uariãq; permutationẽ accipiat natura corporea,ita ut poſſit ex omnibus in omnia trãsformari:ſicut(uerbi gratia dixerim)lignũ in ignẽ uertitur,& ignis in fumũ,& fumus in aerem. Sed & olei liquor in ignẽ mutatur. Eſcæ quoq; ipſę uel hominũ,uel animaliũ nónne eandem permutationis cauſam declarant? Nã quodcunq; illud eſt quod per cibũ ſumpſerimus,in corporis noſtri ſubſtantiã uertitur. Sed qualiter aqua mutatur in terrã, uel in aerem, & aer rurſus in ignẽ, uel ignis in aerẽ,uel aer in aquã,quamuis nõ ſit difficile exponere,tamẽ in præſenti loco ea ſufficit tantũmodo cõmemoraſſe uolenti corporalis materiæ diſcutere rationẽ.

Ex. ult.

Act. 17

Materiã ergo intelligimus quæ ſubiecta eſt corporibus,id eſt ex qua inditis atq; inſertis qualitatibus corpora ſubſiſtunt. Qualitates autẽ quatuor dicimus:calidam,frigidam,aridam, humidã. Quæ quatuor qualitates ὕλην,id eſt materiæ inſertæ, quia materia propria ratione extra has eſſe inueniẽ quas ſupra diximus qualitates, diuerſas corporũ ſpecies efficiũt. Hæc tamẽ materia quãuis(ut ſupra diximus)ſecundũ ſuã propriã rationẽ ſine qualitatibus ſit,nunquam tamen ſubſiſtere extra qualitatẽ inueniẽ. Hanc ergo materiã quæ tanta & talis eſt ut ſufficere ad omnia mundi corpora quæ eſſe deus uoluit, queat, & conditori ad quaſcũq; formas uelut & ſpecies famuleẽ in omnibus & ſeruiat,recipiẽs qualitates quas ipſe uoluerit imponere:neſcio quomodo tanti ac tales uiri ingenitã,id eſt nõ ab ipſo deo factam conditore omniũ putauerunt, ſed fortuitam quandã eius naturã uirtutẽq; dixerunt. Et miror quomodo iſti culpent eos,qui uel opificem deũ, uel prouidentiam huius uniuerſitatis negant, & impie eos ſentire arguunt, quod tantũ mundi opus arbitrẽtur ſine opifice uel prouiſore conſtare: cum ipſi quoq; ſimilem culpã impietatis incurrãt, ingenitã dicentes eſſe materiam, deoq; ingenito coæternam. Secundum hanc ergo rationẽ ſi ponamus(uerbi gratia) materiam fuiſſe, non ut iſti diſſerunt,dicentes quia deus nõ potuerit aliquid facere cum nihil eſſet, ſine dubio futurus erat ociosus materiam nõ habens ex qua poſſet operari, quam ei nõ ſua prouiſione,ſed fortuito ſentiũt affuiſſe: uideturq; eis quod hoc quod fortuito inuentũ eſt, ſufficere ei potuerit ad tanti operis molẽ,& ad ſuę uirtutis potẽtiam,quod totius ſapientiæ ſuæ ſuſcipiẽs rationẽ diſtingueretur ac formaretur ad mundũ. Quod mihi per abſurdũ uidetur,& eorũ eſſe hominum, qui uirtutẽ atq; intelligentiam ingenitæ naturæ penitus ignorant. Sed ut rationẽ rerũ poſſimus dilucidius intueri, cõcedatur pauliſper nõ fuiſſe materiã: & deum, cũ nihil eſſet prius,feciſſe ut eſſent ea quæ eſſe uoluit: quid putabimus quia meliorem,aut maiorẽ,aut alterius generis materiã facturus eſſet deus,quã ex ſua uirtute & ſapientia proferebat,ut eſſet quæ ante nõ fuerat? an inferiorem & deteriorẽ? an ſimilem atq; eandem ut eſt illa quam iſti ingenitam dicunt? Et puto cuiuis facillime pateat intellectus, qđ neq; melior, neq; inferior potuiſſet mũdi formas ſpeciesq; ſuſcipere, niſi talis fuiſſet,qualis iſta eſſet quæ ſuſcepit. Et qũo ergo nõ uidebitur impiũ id ingenitũ dicere, quod ſi factum à deo credatur, tale ſine dubio inueni

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur, quale & iſtud eſt quod ingenitũ dicitur. Vt autem ex ſcripturarum auctoritat ẽ hæc ita ſe habere doceamus, audi quomodo Maccabęorũ libris, ubi mater ſeptẽ martyrũ unum ex filijs cohortatur ad toleranda tormenta, ait ei: Rogo te fili, reſpice cœlũ & terrã, & ad omnia, quæ in eis ſunt: & uidens hoc ſcito, quia deus hæc omnia cũ non eſſent fecit. Sed & in libro Paſtoris in primo mandato ita ait: primo omniũ crede quia unus eſt deus qui omnia creauit atq; compoſuit, & fecit ex eo quod nihil erat ut eſſent uniuerſa. Fortaſſis ad hoc reſpicit etiam illud quod in Pſalmis ſcriptum eſt: Quia ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mandauit, & creata ſunt. Nam quod ait, quia ipſe dixit & facta ſunt: uidetur oſtendere ſubſtantiam dici eorum quæ ſunt: quod uero ait, Mandauit & creata ſunt: de qualitatibus dictum uidetur, quibus ſubſtantia ipſa formata eſt.

2. Mach. 6

Pſal. 148

De perpetuitate corporeæ naturæ. Cap. II

H

Oc in loco quærere ſolent quidã, utrum ſicut ingenitũ filium generat pater, & ſpiritũ ſanctũ profert, nõ quaſi qui ante non erat, ſed quia origo & fons filij uel ſpiritus ſancti pater eſt, & nihil in his anterius poſterius ue intelligi poteſt: ita etiã ad materiã corporalẽ ſimul quædã ſocietas, uel propinquitas poſſit intelligi. Quã rẽ ut plenius atq; intentius inueſtigent, illuc ſolẽt initiũ diſputationis inflectere, ut inquirãt ſi hæc ipſa natura corporea quæ ſpiritaliũ & rationabiliũ mentiũ uitas fert, & cõtinet, motus pari cũ ipſis æternitate perferet, an uero abſoluta interibit & peribit. Quod ut poſſit ſcrupuloſius deprehẽdi, quę rendũ primo uidetur, ſi poſſibile eſt penitus incorporeas remanere rationabiles naturas, cũ ad ſummũ ſanctitatis ac beatitudinis uenerint, quod mihi quidẽ difficillimum & pene impoſſibile uidet: an neceſſe eſt eas ſemper cõiunctas eſſe corporibus. Si ergo poſſet quis oſtendere rationẽ qua poſſibile eſſet eas omnimodè carere corporibus, cõ ſequens uidebit quod natura corporea ex nihilo per interualla tẽporum procreata, ſicut cũ nõ eſſet effecta eſt, ita & eſſe deſineret cũ uſus eius miniſterij præteriſſet. Si uero impoſſibile eſt hoc ullo modo affirmari, id eſt quod uiuere præter corpus poſſit ulla alia natura præter patrẽ & filiũ & ſpiritũ ſanctũ, neceſſitas conſequentiæ ac rationis coarctat intelligi, principaliter quidẽ coarctatas eſſe rationabiles naturas: materialẽ uero ſubſtantiã opinione quidem & intellectu ſolũ ſeparari ab eis, & pro ipſis uel poſt ipſas effectã uideri, ſed nunquã ſine ipſa eas uel uixiſſe uel uiuere: ſolius nãq; trinitatis incorporea uita exiſtere recte putabit. Vt ergo ſuperius diximus, materialis ſubſtantia huius mũdi habẽs naturã quę ex omnibus ad omnia transformat, cũ ad inferiores quoſq; trahit, in craſſiorẽ corporis ſtatũ ſolidioręq; formatur, ita ut uiſibiles iſtas mũdi ſpecies uariasq; diſtinguat: cũ uero perfectioribus miniſtrat et beatioribus, in fulgore cœleſtiũ corporũ micat, & ſpiritalis corporis indumentis, uel angelos dei, uel filios reſurrectionis exornat: ex quibus omnibus diuerſus ac uarius mũdi complectit ſtatus. Verũ ſi plenius hæc diſcutere libet, oportebit attentius & diligentius cũ omni metu & reuerẽtia perſcrutari ſcripturas diuinas, ſi quis forte in his talibus arcanis & recõditis ſit arcanus ſenſus, ſi quid in abſconſis et recónditis (ſancto ſpiritu demonſtrante his qui digni ſunt) poterit inueniri, cum plura teſtimonia de hac ipſa ſpecie fuerint congregata.

Vbiq; tribuit angelis corpora.

De initio mundi, & cauſis eius. Cap. III Quod cautè legendũ eſt.

S

Vpereſt ut poſt hæc requiramus, utrum ante hunc mundum qui nũc eſt, mundus alius fuerit: & ſi fuit, utrum talis fuerit qualis iſte qui nunc eſt, an paulo differentior, uel inferior: aut omnino non fuerit mũdus, ſed tale aliquid fuerit qualẽ illum intelligimus poſt omnium finem futurũ, cum tradetur regnũ deo & patri: qui nihilominus alterius mũdi fuerit finis, illius ſcilicet poſt quẽ hic mũdus cœpit lapſus: an uarius & intellectualiũ naturarum prouocauerit deũ ad iſtam uariam diuerſamq; conditionem mundi. Sed & illud ſimiliter requirendũ puto: utrum poſt hunc mundum curatio aliqua & emendatio erit, aſperior quidẽ & doloris plena erga eos qui uerbo dei obedire noluerunt: per eruditionem uero rationabilemq; inſtitutionẽ, per quam poſſent ad locupletiorem proficere ueritatis intellectũ hi qui in præſenti iam uita in hoc eſſe ſtudio didicerũt, & mẽtibus purgatio-

res

res effecti, capaces iam huius diuinæ ſapientiæ effecti ſunt: & ſi poſt hanc uitã ſtatim ſi nis omniũ conſequeẽ, & pro correctione & emendatione eorũ qui talibus indigent, alius rurſus mundus erit, uel ſimilis iſti qui nũc eſt, uel hoc melior, aut multo deterior: & qualiſcũq; erit ille poſt hũc mundũ, quandiu erit: aut ſi omnino non erit, & ſi erit aliquando cũ nullus unquam ſit mundus, aut ſi fuit aliquando cum mũdus non fuerit omnino: aut ſi fuerint plures uel erũt, aut ſi accidat aliquãdo ut alter alteri æqualis & ſimilis per omnia atq; indiſcretus eueniat. Vt ergo manifeſtius appareat utrũ materia corporalis per materiã ſubſiſtat: & ſicut non fuit antequã fieret, iterũ reſoluatur ut iterum non ſit: uideamus primũ ſi fieri poteſt ut uiuat ſine corpore. Si enim aliquis poteſt uiuere ſine corpore, poſſunt & omnia eſſe ſine corpore: omnia enim ad unũ finẽ tendere ſuperior tractatus edocuit. Si aũt omnia poſſunt carere corporib. ſine dubiõ nõ erit ſubſtantia corporalis, cuius uſus nullus exiſtet. Et quomodo ſentiemus illud quod dixit Apoſtolus in his locis in quibus de reſurrectione diſputat mortuorũ, cũ ait: Neceſſe eſt aũt corruptibile hoc induere incorruptionẽ, & mortale hoc induere immortalitatem. Cum autẽ corruptibile hoc induerit incorruptionẽ, & mortale hoc induerit immortalitatẽ, tunc fiet ſermo qui ſcriptus eſt: Abſorpta eſt mors in uictoria: Vbi eſt mors uictoria tua? Vbi eſt mors ſtimulus tuus? Aculeus autẽ mortis peccatũ, uirtus aũt peccati lex. Talẽ autẽ quendã uidet Apoſtolus ſuggerere intellectũ. Quod enim ait, Corruptibile hoc, & mortale hoc, uelut tãgentis & oſtẽdentis affectu, cui alij cõuenit niſi materiæ primæ? Hæc ergo materia corporis quæ nunc corruptibilis eſt, induet incorruptionẽ, cum perfecta anima, et dogmatibus incorruptionis inſtructa uti eo cœperit. Et nolo mireris ſi indumentũ corporis perfectã animã dicimus, quę propter uerbũ dei & ſapientiã eius nũc incorruptio nominat: cũ ipſe utiq; qui eſt dominus & creator animæ Ieſus Chriſtus indumentũ ſanctis eſſe dicat, ſicut Apoſtolus dicit: Induite dominũ Ieſum Chriſtũ. Sicut ergo Chriſtus indumentũ eſt animæ, ita intelligibili quadã ratione etiã anima indumẽtum dicit eſſe corporis. Tale eſt ergo quod dicit: Neceſſe eſt corruptibile hoc induere incorruptionẽ: ut ſi diceret, naturã hanc corruptibilẽ corporis neceſſe eſt indumentũ accipere incorruptiõis, animã habentẽ in ſe incorruptionẽ, pro eo uidelicet quod induta eſt Chriſtũ qui eſt ſapiẽtia & uerbũ dei. Cũ aũt uitæ participauerit corpus hoc quod aliquãdo glorioſius habebimus, tũc id quod immortale eſt accedet ut etiã incorruptibile fiat. Si quid nãq; mortale eſt, hoc cõtinuo & corruptibile eſt: nõ tamẽ ſi quid corruptibile eſt, hoc etiã mortale dici poteſt. Denique lapidẽ uel lignũ corruptibilẽ quidẽ dicimus: nõ tamẽ etiã mortalẽ cõſequẽter dicemus. Corpus uero quod uitæ participat, ex eo quod ſeparari ab eo uita poteſt & ſeparat, cõſequẽter nominamus, & ſecundũ aliũ quoq; intellectũ etiam corruptibile dicimus. Mira ergo ratione ſanctus Apoſtolus ad generalẽ primã cauſam recipiẽs materiæ corporalis, cuius materiæ animæ uſum ſemper habẽt in qualibet qualitate poſitæ, nũc quidẽ carnali, poſtmodũ uero ſubtiliori & puriori, quæ ſpiritalis appellat: Neceſſe eſt ait corruptibile hoc induere incorruptionẽ. Secũdo uero ad ſpiritalẽ corporis reſpiciẽs cauſam ait, Neceſſe eſt mortale hoc induere immortalitatẽ. Incorruptio aũt & immortalitas quid aliud erit niſi ſapiẽtia, & uerbũ, & iuſtitia dei, quæ formãt animã, & induũt, & exornãt? Et ita fit ut dicat, quia corruptibile incorruptionẽ induet, & mortale immortalitatem. Nũc etiã ſi ualde proficiamus, tamẽ quodãmodo ſolũ ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus, & per ſpeculũ in ænigmate uidemus ea ipſa quę uidemur intelligere, et nondũ corruptũ hoc induit incorruptionẽ, neq; mortale ab immortalitate circũdat: & quodãmodo ſine dubio in lõgius ptrahet noſtra hæc corruptio: uidelicet uſq; quo ipſa corpora noſtra quibus circũdati ſumus, propter uerbũ dei & ſapientiã ad perfectã iuſtitiã & corruptionem deuenerint, & mortale hoc induerit immortalitatẽ. Verum tamen hi qui putãt id nunquã decere irrationabiles creaturas, poſſunt in hoc loco talia quædã mouere. Si uerũ eſt quod corruptibile hoc induet incorruptionẽ, & mortale hoc induet immortalitatẽ, & quod abſorbeat in uictoria mors, nõ aliud q; materialẽ naturã exterminandã declarat: in qua operari mors aliquid poterat, dum hi qui ſunt in corpore per naturã materiæ corporalis, mẽtis acumini uidentur obijciendi. Si uero extra corpus ſunt, tunc omnẽ moleſtiam huiuſmodi perturbationis effugiẽt. Sed quomodo

1. Cor. 15

Universidad de Deusto
Biblioteca

do non id omne indumentū corporeū effugere poterunt? Prius in subtlioribus ac pūnoribꝫ immorari corporibꝫ estimandi sunt, quo ultra nec à morte uinci, nec aculeo mortis cōpungi prævaleant: ut ita demū paulatim cessante natura materiali, & absorbeatur mors, & etiā exterminetur in finem, atq; omnis aculeus eius penitus retundatur per diuinam gratiam, cū eius capax effecta anima incorruptionē atq; immortalitatē meruerit adipisci. Et tunc merito dicet ab omnibus: Vbi mors victoria tua? Vbi est mors aculeus tuus? Aculeus autē mortis peccatū est. Si ergo hoc habere consequentiā uidetur, reliquū est ut status noster aliquando incorporeus futurus esse credat: quod si recipit, & oēs subjiciendi Christo esse dicunt, necesse est ut in omnibus et hoc deferat, in quos peruenit subiectio Christi: quia oēs qui subiecti sunt Christo, in finem quoq; subiecti erunt deo patri, cui regnū traditurus dicitur Christus, & ita uidet ut tunc etiā usus corporum cesset. Si autē cessat, in nihilū redit sicut & ante nō erat. Sed uideamus quid eis occurrat qui hoc ita asserunt. Videbitur em̄ esse necessariū ut si exterminata fuerit natura corporea, secundo iterū reparāda sit & creāda: possibile enim uidet ut rationabiles naturę à quibus nunquā aufertur liberi facultas arbitrij, possint iterum aliquibus motibus subiacere, indulgente hoc ipsum domino, ne forte si immobilē semper teneāt statū, ignorēt se dei & non sua uirtute in illo fine beatitudinis constitisse: Quos motus sine dubio rursum uarietas corporū et diuersitas persequit, ex qua mundus semper adornatur, nec unquā poterit mūdus nisi uarietate ac diuersitate cōstare, quod effici nullo genere possunt extra materiam corporalē. Iam uero qui indissimiles sibi ac per omnia pares aliquando euenire cōfirmant, nescio quib. id possint assetere documētis. Si enim similis per omnia mundus dicitur, erit ut iterū Adā uel Eua eadem faciant quę fecerunt: idē iterum erit diluuium: atq; idem Moyses rursum populum sexcēta fere milia numero educet ex Ægypto: Iudas quoq; bis dominū tradet: Paulus secūdo lapidātium Stephanū uestimenta seruabit: & omnia quæ in hac uita gesta sunt etiā gerenda dicentur. quod non puto ratione aliqua posse firmari, si arbitrij libertate agunt animę, uel profectus suos, uel decessus pro uoluntatis suæ sustinēt potestate. Non enim cursu aliquo in eosdē circulos post multa secula reuolutæ agunt animæ, ut hoc uel illud uel agant uel cupiant, sed quocunq; proprij ingenij libertas intēderit illo gestorū suorū digit cursum. Tale enim est quod ab istis dicit, ut si quis uelit asserere, quod frumenti medimnū si profundatur in terram, potest fieri ut ijdē & penitus indiscreti secūdo accidant casus granorū, ita ut unū quodq; granum iuxta profusum iaceat secundo, quo primo aliquādo deiectū est, & eodem ordine, eisdemq; dispersum sit signis quibus fuerat primo diffusum: quod innumerabilibus medimni granis impossibile est prorsus accidere, etiā si per diuersa secula indesinenter ac iugiter effundantur. Ita ergo impossibile mihi uidet eodē ordine, eisdemq; modis nascentiū, et morientiū, & agentiū quid secūdo posse reparari: sed immutationibus innumeris diuersos posse mundos existere, ita ut pro manifestis quibusq; causis melior status sit alterius mūdi, & pro alijs inferior, & pro alijs medius quidā status. Qui aūt uerissimus modus horū sit, ego me nescire fateor. Si quis aūt posset ostendere, libentius discerem. Veruntamen multorum seculorum finis dicitur esse hic mūdus, qui & ipse seculū dicitur. Docet aūt sanctus Apostolus quod Christus in eo seculo quod ante hoc fuit nō est passus, sed nec in illo quidem quod ante ipsum fuit: & nescio si enumerare sufficiā quanta fuerunt anteriora secula in quibus passus non est. Ex quibus tamen sermonibus Pauli ad occasionē huius intelligentiæ (ut uerū proferam) facile deueniemus. ait enim, Nunc uero semel in consummatione seculorū ad refellendū peccatum per hostiā sui manifestatus est. Semel enim ait hostiā effectū, & in consummatione seculorum ad refellendum peccatum esse manifestatū. Quod aūt post hoc seculum quod ad consummationem aliorū seculorum dicitur factū, erunt alia secula superuenientia, manifeste ab ipso Paulo didicimus dicēte: Vt ostēderet in seculis superuenientib. superabundantes diuitias gratiæ suæ in bonitate super nos. Nō dixit in seculo superueniēte, neq; in duobus seculis superueniētibus: unde arbitror multa secula iudicio sermonis illius declarari. Si uero aliquid est seculis maius, ita ut in creaturis quidē secula intelligant, in alijs uero quę excedūt & supergrediuntur uisibiles creaturas (quod erit forte in restitutione omniū cum ad perfectū finē uniuersa

1. Cor. 15

Caute lege.

Eph. 2

uniuersa peruenient) id fortasse plus aliquid esse q̄ seculum intelligendū est, in quo erit omnium consummatio. Mouet autem in hoc scripturæ sanctę autoritas quę dicit in seculum & adhuc. Et adhuc enim quod dicit, plus aliquid sine dubio q̄ seculum uult intelligi. & uide ne illud quod dicit Saluator: Quia uolo ut ubi ego sum & isti sint mecū: & sicut ego & tu unū sumus, & isti sint in nobis unū: ostendere uideatur plus aliquid quàm est seculū & secula: forte etiam plus quàm est secula seculorū, id uidelicet cum iam nō in seculo sunt omnia, sed omnia & in omnibus deus. His pro nostris uiribus de mundi ratione dissertis, non incongruum etiam uidetur ipsius mundi appellatio quid sibi uelit inquirere: quæ appellatio in scripturis sanctis diuersa significans frequenter ostēditur. Quod latine mundum dicimus, græce κόσμον appellatur: κόσμον autem non solùm mundum, sed & ornamentū significat. Denicq; in Esaia ubi ad principes filias Sion increpatio nis sermo dirigitur, & dicitur: per ornamentum capitis aurei caluitium, Hebręis propter opera tua ornamentū: ibi eo nomine quo mundū appellauit, idem κόσμον scribit. Dicitur etiam in indumento pontificis mundi ratio contineri: sicut in sapientia Salomonis inuenimus, cum dicit: Quia in uestimento pōderis erat uniuersus mundus. Mundus dicit etiam noster cū habitatoribus suis orbis terrarū iste: sicut cum scriptura dicit: Omnis mūdus in maligno positus est. Meminit sane Clemens Apostolorū discipulus etiam eorū quos ἀντίχθονας græci nominant, atq; illius partes orbis terræ ad quas neq; nostrorū quisquā accedere potest, neq; ex illis qui ibi sunt quisquam transire ad nos, quos & ipsos mundos appellauit cū ait: Oceanus intransibilis est hominibus, & hi qui trās ipsum sunt mundi, qui his eisdem dominatoris dei dispositionibus gubernantur. Dicitur etiam mundus ista uniuersitas quæ est ex cœlo & terra, sicut Paulus ait: Transit enim habitus huius mundi. Designat sane & alium quendam mundum præter hūc uisibilem etiam dominus & saluator, quē reuera describere & designare difficile est: ait nanq;. Ego nō sum de hoc mundo. Tanquā enim ex alio quodam esset mundo ita dicit, quoднō sum de hoc mundo. Cuius mundi difficilem nobis esse expositionē idcirco prædiximus, ne forte prębeatur aliquibus occasio illius intelligētiæ, qua putēt nos imagines quasdam quas græci nominant ideas, affirmare: quod utiq; à nostris alienum est, mundum incorporeum dicere, in sola mentis phantasia uel cogitationum lubrico consistentem: & quomodo Saluatorem inde esse uel sanctos quoque illuc ituros poterunt affirmare non uideo. Veruntamen præclarius aliquid & splendidius quàm iste qui præsens est mundus, indicari à saluatore nō dubium est, quò etiam credentes in se tendere prouocat, & hortatur. Sed utrum mundus iste quē sentiri uult, separatus ab hoc sit longeq; diuisus, uel loco, uel qualitate, uel gloria: an gloria quidem, quia qualitate præcellat: intra tamen huius mundi circūscriptionem cohibeatur, quod & mihi magis uerisimile uidetur: incertū tamen est ut ego arbitror humanis adhuc cogitationibus, & mētibus inusitatū. Ex his tamen quæ Clemens uisus est indicare cum dicit: Oceanus intransmeabilis est hominibus, & hi mūdi qui post ipsum sunt: qui post ipsum sunt mundos pluraliter nominans, quos & eadem dei summi prouidentia agi, regiq; significat, semina quædam nobis huiusmodi intelligentiæ uidet aspergere, quo putetur omnis quidem uniuersitas eorum quæ sunt atq; subsistunt cœlestium, & supercœlestium, terrenorum, infernorumq; unus & perfectus mundus generaliter dici: intra quem uel à quo cæteri (si qui illi sunt) putandi sunt contineri. Vnde uoluit quidem globum lunæ uel solis, cæterorumq; astrorum, quos planetas uocāt, per singula mundos nominari. Sed & ipsum supereminentem quem dicunt globum, nihilominus mundū appellari uolunt. Denicq; etiam Baruch prophetæ librū in assertiōis huius testimoniū uocant, quod ibi de vij. mundis uel cœlis euidentius indicat. Esse tamē superillam sphæram quam dicunt, uolunt aliam, quam sicut apud nos cœlum cōtinet omnia quæ sub cœlo sunt, ita illam dicūt immensa quadā sui magnitudine & ineffabili complexu spacia uniuersarum sphærarum ambitu magnificentiore cōstringere: ita ut omnia intra ipsam ita sint sicut est hæc terra nostra sub cœlo, quæ etiā in scripturis sanctis terra bona et terra uiuentiū creditur nominari, habens suum cœlū illud quod superius, in quo cœlo sanctorū nomina scribi, uel scripta esse dicuntur à Saluatore: quo cœlo cohibet illa terra atq; concluditur, quam Saluator in Euangelio mitibus & mansuetis promittit. Et illius nanq; terræ nomine etiam hanc nostram cui Arida prius nomē fuerat, cognomina

tam

Caute legē

Hoc addidit Ruffinus.

Esa. 3

Sap. 18

1. Ioan. 5

1. Cor. 7

Forte, ἀπὸ μέρους

Forte, σχήματα

Matth. 5

Universidad de Deusto
Biblioteca

tam uolũt, sicut & firmamentũ hoc cœlum illius cœli uocabulo nũcupatũ est. Verũ de huiusce modi opinionib. plenius in illo loco tractauimus, cũ requireremus quid esset quod in principio fecit deus cœlum & terram. Aliud enim cœlum & alia terra indicatur esse & illud firmamentũ quod post biduum factũ dicitur, uel arida quæ postmodũ terra nuncupat. Sane hoc quod dicunt quidam de hoc mũdo, quomodo corruptibilis quidẽ est ex quo factus est: nec tamẽ corrũpitur, quia corruptione fortior & ualidior est uoluntas dei, qui fecit eum, & continet illũ ne ei corruptio dominet: rectius sentiri ista possunt de eo mundo quem ἀκηράτῳ sphæram supra diximus, qui ex uoluntate dei nequaquam corruptioni subiaceat, p eo quod nec causa corruptionis accepit. Sanctorũ quippe est, 2.Cor.4 & ad liquidum perfectorũ mundus ille, & nõ impiorũ sicut iste noster. Videndũ autem est ne forte in hoc respiciens Apostolus dixerit, Prospicientibus uobis nõ ea quæ uidentur, sed quæ nõ uidentur. Quę enim non uidentur æterna sunt, quę autẽ uidentur temporalia sunt. Scimus aũt quoniã si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluat, ædificationẽ habemus à deo domũ non manu factã æternã in cœlis, cũ alibi dicat: Quia uidebo cœlos tuos opera digitorũ tuorũ. Et de omnib. uisibilib. per prophetã dixit: Quia manus mea fecit hæc omnia. Istã æternã domũ quã sanctis promittit in cœlis, manufactã nõ esse pronũciat, differentiã sine dubio creaturę in his quę uidentur ostendens. Nõ enim idem intelligitur, ea quæ nõ uidentur, & ea quę inuisibilia sunt. Ea nanq; quę sunt inuisibilia, nõ solum non uidentur, sed ne naturam quidẽ habent ut uideri possint, quę græci ἀσώματα, id est incorporea appellarunt. Hæc autem de quibus Paulus dixit. Quæ nõ uidentur, naturã quidem habent ut uideri possint, nondum tamẽ uideri ab his quibus promittuntur exponit. His igitur tribus opinionibus de fine omnium & de summa beatitudine prout sentire potuimus adumbratis, unusquisq; legentiũ apud semetipsum diligentius & scrupulosius iudicet, si potest aliqua harum probari uel eligi. Dictũ est enim quod uel incorporea uita agi posse putanda sit, posteaquã Christo fuerint subiecta omnia & in omnibus deus, uel cum nihilominus Christo fuerint uniuersa subiecta, & per Christum deo, cũ quo & unus spiritus secundũ hoc quod spiritus sunt naturæ rationabiles fuerint: tunc ipsa quoq; substãtia corporalis optimis & purissimis spiritibus sociata pro assumentium qualitate uel mentis in æthereum statum transmutata, secundũ quod Apostolus di- 1.Cor.15 cit, Et nos immutabimur, refulgebit. Aut certe quod eorũ quæ uidentur habitu prętereunte, omni corruptibilitate decussa atq; purgata, omnicq; huius mundi statu, qui ἀκηράτῳ dicitur sphæra, supergresso atq; superato, super illam quæ Aplanes dicitur sphęram, piorũ atq; beatorũ statio collocatur, quasi in terra bona, & terra uiuorũ quam mãsueti & mites hæreditate possideant: cuius est cœlum illud quod ambitu magnificentiori ipsam illã circundat & cõtinet terram, quod uere cœlum & principaliter appellatur, in quo cœlo uel terra finis omniũ atq; perfectio tuta ac fidissima possit statione consistere: quo scilicet illi qui post correptionẽ castigationemq; quas pro delictis pertulerãt purgationis obtẽtu expletis omnibus atq; depẽlis terrę illius habitaculũ mereãtur: hi uero qui uerbo dei obedientes fuerunt ac sapientiæ eius iam hinc capaces se obtẽperantes præbuerunt, cœli illius uel cœlorũ regna promereri dicãtur: & ita dignius compleatur illud quod dictum Matth.5 est: Beati mãsueti quia ipsi hæreditate possidebunt terrã: &, Beati pauperes spiritu, quo- Psal.36 niam ipsi hæreditatẽ capient regnum cœlorum: & quod dicit in Psalmo: Exaltabit te ut hæredites terram. Ad hãc etenim terram descendi dicitur, ad illam autem quæ in alto est exaltari. Hoc ergo modo uidetur quasi iter quoddã sanctorũ profectibus aperiri ab illa terra ad illos cœlos, ut non tã permanere in illa terra quàm habitare uideantur, transituri scilicet cum id quod fecerint, ad hæreditatem regni cœlorum.

Quod unus est deus legis & prophetarũ, & domini Iesu Christi pater. Cap. IIII.

Is itaq; per ordinem prout potuimus breuiter digestis, cõsequens est secundum quod ex initio proposuimus, confutare etiam eos qui putãt aliũ deum
H patrem esse domini nostri Iesu Christi, præter illum qui Moysi responsa legis dabat, uel prophetas mittebat, qui est deus patrum Abrahã, Isaac, & Iacob. Oportet enim primum in hac nos fidei ratione firmari. Considerandũ ergo est illud quod frequenter in Euangelijs dicit, & singulis quibusq; domini & Saluatoris

noſtri geſtis adiungit, Vt impleat quod dictum est per prophetam illum uel illũ, cũ manifestũ sit quia prophetæ illius sunt dei qui mundũ fecit. Ex ipsa ergo cõsequentia concluditur, quoniã qui prophetas misit, de Christo quæ prædicenda erant ipse prę dixit. Et dubiũ nõ est, quod hæc nõ alienus quisquã ab eo, sed pater ipsius prędicebat.

Sed & illud quod frequenter exempla de ueteri testamento à Saluatore proferuntur, uel ab apostolis eius, non aliud indicat nisi quod autoritas ueteribus à Saluatore et ab eius discipulis adhibetur. Sed & illud quod ad benignitatem prouocans discipulos Matth.5 Saluator dicit: Estote perfecti sicut & pater uester cœlestis perfectus est, qui solẽ suum oriri iubet super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos: cui etiã exiguæ intelligentiæ uiro euidentissimũ nõ suggerit intellectũ, quod nõ alium ad imitandum proponit deus discipulis suis dominũ nisi factorẽ cœli, & imbrium præbitorem. Quod au- Matth.6 tem dicit quia orantes oporteat dicere: Pater noster qui es in cœlis: quid aliud uidetur ostendere nisi deum in melioribus mundi, id est creaturæ suæ partibus requirendum?

Sed & de iuramentis optima quædã instituta definiens ait: Nõ oportet iurare, neq; per cœlũ, quia sedes est dei: neq; per terram, quia scabellum est pedum eius: nõne apertissime uidetur propheticis uocibus consonare, quibus dicit: Cœlum mihi sedes, terra Esa.ult. autẽ scabellum pedum meorũ? Sed & templo eiiciens eos qui uendebant oues, & bo- Ioan.2 ues, & colũbas: effundens quoq; mensas nummulariorũ, & dicens: Tollite ista hinc, & nolite facere domũ patris mei domũ negotiationis: patrem sine dubio dominum dicebat eũ cuius nouum Salomon magnificũ templũ extruxerat. Sed & illud quod ait: Nõ legistis quod dictum est à deo ad Moysen: Ego sum deus Abraham, & deus Isaac, Exod.3 & deus Iacob: non est aũt deus mortuorũ, sed uiuentiũ: manifestissime nos docet quomodo deum patriarcharũ pro eo quod sancti essent & uiuerẽt, deum appellabat uiuẽtium, illũ scilicet qui dixerat in prophetis: Ego sum deus, & nõ est deus præter me. Sci- Esa.45 ens nanq; Saluator deum Abraham esse eũ qui in lege scriptus est, & ipsum esse qui dicit: Quia ego sum deus, & non est deus præter me: si quidẽ ipsum illũ patrem esse fatetur qui ignorat aliũ super se esse deũ, sicut putant hæretici: absurde eum patrẽ pronunciat qui eminentiorẽ ignorat deũ. Si uero nõ quidem ignorat, sed fallit dicens nõ aliũ esse deũ præter se, multo magis absurdum est si mendacem patrẽ suum fatetur. Ex quibus omnibus in hanc indaginẽ sensus adducit, quia alium nesciat patrem nisi omnium conditorem & creatorẽ deum. Congruum erit si ex omnibus Euangeliorum locis testimonia congregemus, quib. unus atq; idem deus legis & Euangeliorũ esse doceat, Contingemus breuiter etiã de Actibus Apostolorũ, ubi Stephanus & Apostoli pre- Act.7 ces suas dirigunt ad eum deũ qui fecit cœlum & terrã, & qui locutus est per os sanctorũ prophetarũ suorum: ipsum dicentes deum Abraham, Isaac, & Iacob: deum qui eduxit populũ suum de terra Ægypti. Quæ sententiæ sensum nostrum euidentissime sine dubio ad creatoris dirigunt fidẽ, & affectũ eius inserũt his qui hæc pie de eo fideliterq; didicerũt: sicut & ipse Saluator cũ interrogatus esset quod mandatũ esset maximũ omniũ in lege, respondit, dicens: Diliges dominũ deum tuũ ex toto corde tuo, & ex tota Matth.22 anima tua, & ex tota mente tua. Secundũ aũt simile est huic: Diliges proximũ tuũ sicut teipsum. Et his addidit: quia in istis duobus mãdatis tota lex pẽdet & prophetę. Quomodo ergo ei quẽ erudiebat atq; in disciplinatũ producebat, hoc mãdatũ ante omnia mandata cõmendat, per quod sine dubio in deũ legis eius cõciliaret affectus, eo quod ipsis his hæc fuerãt à lege prædicata? Sed cõcedatur circa has oẽs euidentissimas approbationes, quia de alio nescio quo deo dicat Saluator: Diliges dominum deum tuũ ex toto corde tuo: & reliqua quæ dicta sunt. Et quomodo si lex & prophetæ creatoris sunt sicut dicunt, id est alterius dei præter eum quẽ aiunt bonũ: consequentes deinde uidebitur id quod addidit, legẽ & prophetas in his duobus pẽdere mãdatis? Quomodo enim quod alienũ & peregrinũ à deo est, pendebit in deo? Paulus aũt dicens: Gra- 2.Tim.1 tias ago deo meo cui seruio in spiritu meo à proauis meis in conscientia pura: dilucide ostendit quia non ad aliquẽ nouum deum nisi Christum uenerit. Quos enim alios pro 1.Cor.11 auos Pauli oportebit intelligi, nisi eos de quib. ipse dicit: Hebræi sunt, & ego: Israelitæ sunt, & ego? Sed & præfatio ipsa epistolæ eius ad Romanos hęc eadem his qui intelligere Pauli literas norunt diligenter ostendet, quẽ deum Paulus prædicat. Ait enim:

Universidad de Deusto
Biblioteca

Rom. 1 Paulus ſeruus Ieſu Chriſti uocatus Apoſtolus, ſegregatus in Euangeliũ dei quod ante promiſerat per prophetas in ſcripturis ſanctis de filio ſuo, q factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecũdum carnẽ, qui prædeſtinatus eſt filius dei in uirtute ſecundũ ſpiritum ſanctiſi cationis ex reſurrectione mortuorũ Chriſti Ieſu domini noſtri &c. Sed & illud qd ait:

1. Cor. 9 Nõ obturabis os bouis triturãtis:nũquid de bobus cura eſt deo?an propter nos uoluit dicere:propter nos ẽ ſcriptũ eſt:quia in ſpe debet qui arat arare, & qui triturat ſub ſpe fructus percipiẽdi.In quo euidẽter oſtendit:quia qui legem dedit deus,propter nos,id eſt propter apoſtolos dicit: Nõ obturabis os bouis triturãtis: cui cura erat non boum, ſed apoſtolorũ qui Chriſti Euangeliũ prædicabant. In alijs quoq; promiſſionẽ legis

Eph. 6 amplecteris Paulus ipſe ita ait.Honora patrẽ tuum,& matrẽ, quod eſt mandatum primum in promiſſione,ut bene ſit tibi, & longæuus ſuper terram ſis, terrã bonam quam dominus deus tuus dabit tibi. Perſæpe ſine dubio placere ſibi legẽ, & deum legis atq; eius iuſſa pronunciat. Sed quoniã ſolent interdũ huius hæreſis aſſertores per deceptio ſa quędã ſophiſmata ſimpliciorũ quorunq; corda ſurripere, abſurdũ non puto ſi etiam ea quæ in aſſertionibus ſuis proferre ſolent proponentes, ſubreptionẽ eorũ ac demen

Ioan. 1 tiam confutemus. Aiunt igitur. Scriptũ eſt, Deum nemo uidit unquam:ille autem deus quẽ Moyſes prædicat,& ab ipſo Moyſe uiſus eſt,& antea à patribus eius: is uero qui à ſaluatore annunciatur,à nullo penitus uiſus eſt.Interrogemus ergo eos & nos: ſi hunc quẽ fatentur deum,alium eſſe deum q; creatorem deũ dicunt, uiſibilem an inuiſibilem dicant eſſe.Et ſi quidẽ dixerint quia uiſibilis eſt,præter hoc quod contra ſcripturæ ſententiã uenire arguentur,quæ dicit de ſaluatore,quia imago eſt inuiſibilis dei primogenitus omnis creaturæ:incurrẽt etiã in illud abſurdũ,quod deum corporeum eſſe dicant.Non enim aliter uideri quis poteſt niſi per habitũ,& magnitudinẽ, & colorem, quę ſunt ſpecialia corporũ.Et ſi corpus eſſe pronuncieẽ deus,quoniã omne corpus ex materia eſt,inuenietur & deus eſſe ex materia: quod ſi ex materia ſit, materia autẽ ſine dubio corruptibilis eſt, erit ergo iã ſecundũ illos corruptibilis deus. Rurſum quoq; interrogabimus eos.Materia facta eſt an ingenita,id eſt infecta?Et ſiquidẽ dixerint,infecta eſt,id eſt ingenita,requiremus ab eis ſi materiæ pars aliqua deus, pars aũt mũdus eſt.Si uero reſpõderint de materia quia facta eſt, ſine dubio cõſequitur, ut eum quem deũ dicunt,factum eſſe confiteantur, quod utiq; nec ipſorũ, nec noſtra ratio admittit. Sed dicent, inuiſibilis eſt deus.Et quid agetis? ſi inuiſibilẽ eum eſſe dicitis per naturã, neq; ſaluatori debet eſſe uiſibilis.Quinimo & uideri deus pater Chriſti dicitur,quoniã

Ioan. 14 qui uidet inquit filiũ,uidet & patrem. Quo utiq; nos quidam uehementer anguſtant,à nobis uero rectius nõ prouidẽdo,ſed pro intelligendo ſentit. Qui enim intellexerit filium,intelliget & patrem. Hoc ergo modo Moyſes etiã deum uidiſſe putandus eſt, non carnalibus oculis eum intuens, ſed uiſu cordis ac ſenſu mentis intelligens, & hoc

Exod. 33 ex parte aliqua.Manifeſtũ enim eſt quia faciem,inquit,meam non uidebis(ſcilicet qui Moyſi reſponſa præbebat)ſed poſteriora mea.Quæ utiq; cũ eo ſunt intelligenda ſacramento,quomodo intelligi conuenit dicta diuina,abiectis profecto illis & ſpretis aniliibus fabulis quæ de anterioribus Dei ab imperitis poſterioribusq; finguntur. Neq; ſane nos impiũ aliquid ſenſiſſe arbitremur, q; diximus quia nec ſaluatori uiſibilis eſt pater: cõſiderent quali diſtinctione aduerſus hæreticos agentes utimur. Diximus ẽ quod aliud ſit uidere,& uideri,& aliud noſſe & noſci,uel cognoſcere atq; cognoſci. Igitur uidere & uideri corporũ res eſt: quod utiq; nec patri,nec filio, nec ſpiritui ſancto inter ſe inuicẽ cõpetenter aptabit.Natura enim trinitatis modũ uiſionis excedit his qui in corpore ſunt.Idẽ omnibus reliquis creaturis qualitatẽ inter ſe inuicẽ uiſionis indulgẽs.Incorporeę uero naturę & principaliter intellectuali,nihil aliud cõuenit niſi noſſe & noſci,ſicut & ſaluator ipſe pronunciat dicens,quia nemo nouit filiũ niſi pater, neq; patrẽ quis nouit niſi filius,& cui uoluerit filius reuelare.Manifeſtũ ergo quia nõ dixit,nemo uidit patrẽ niſi filius. Si uero propter illa quæ dicuntur in ueteri teſtamento, quod iraſcit deus uel pœnitet,uel ſiqua alia humani affectus paſſio deſignatur, materiã ſibi ad cõſutandos nos pręberi putant,affirmantes penitus impoſſibilẽ deũ,atq; his omnibus carentẽ affectibus ſentiendi: oſtendendum eſt eis etiam in euangelicis parabolis

Matt. 20 haberi ſimilia cũ dicit, quia is qui plantauit uineã,& locauit eã colonis, qui coloni miſſos

ſos ad ſe ſeruos interemerunt, ad ultimũ etiam filium ad ſe miſſum occiderũt, iratus dominus dicitur abſtuliſſe uineã ab eis,& malos colonos male perdidiſſe, & uineã colonis alijs tradidiſſe qui redderent ei fructus in tẽpore ſuo.Sed & illos ciues qui profecto

Luc. 19 patrefamilias accipere ſibi regnũ, legatos miſerunt poſt eum dicentes, Nolumus eum regnare ſuper nos,impetrato regno ingreſſus paterfamilias & iratus interfici corã ſe iubet,& ciuitatẽ eorum igne conſumi. Sed & nos ſiue in uetere teſtamẽto, ſiue in nouo cũ de ira Dei legimus,non ſecundum literam quæ dicuntur aduertimus, ſed ſpiritalem intellectum requirimus in talibus,ut ita ſentiamus ſicut intelligere de deo dignum eſt. De quibus ſecundum paruitatem ſenſus noſtri cum ſecundi Pſalmi exponeremus illũ

Pſal. 2 uerſiculum, Tũc loquetur ad eos in ira ſua,& in furore ſuo conturbabit eos, prout potuimus qualiter hoc intelligi deberet,oſtendimus.

De iuſto & bono. Cap. v

V Erum quoniã mouet etiam illud quoſdã quod principes iſtius hæreſis diuiſionẽ quandam feciſſe ſibi uidentur, qua dixerũt aliud eſſe iuſtũ,aliud bonum,& hac diuiſione in diuinitate etiã uſi ſunt, affirmãtes bonũ quidem Deum patrẽ domini noſtri Ieſu Chriſti,& non iuſtũ eſſe, iuſtum uero legis & prophetarum Deũ,nec tamen bonum: Huic quæſtioni reſpondere q; potuero breuiter neceſſariũ puto. Exiſtimant igitur bonitatẽ affectum talem quendam eſſe,quod bene fieri omnibus debeat etiã ſi indignus ſit is cui benefactũ datur,nec bene cõſequi mereatur:ſed ut mihi uidetur nõ recte uſi ſunt tali definitiõe, putantes nõ fieri bene huic cui auſterũ uel triſte aliquid infertur. Iuſtitiã uero putarũt affectũ eſſe talẽ qui unicuiq; prout meretur retribuat.Sed & in hoc rurſum definitionis ſuę ſenſum nõ recte interpretantur.Putant enim quia quod iuſtũ eſt malis mala faciat,bonis bona:id eſt ut ſecundũ ſenſum ipſorum iuſtus malis nõ uideat bene uelle, ſed uelut odio quodã ferri aduerſus eos:& colligunt ſicubi forte in ſcripturis ueteris teſtamenti inueniunt hiſtoriã referentẽ,uerbi gratia de diluuij pœnis,& eorũ qui in eo extincti referũtur,uel cũ Sodama & Gomorra igneis ſulphureiq; imbris uaſtatiõe depopulantur,

Gen. 7. 19 uel cũ in deſerto ꝓ peccatis ſuis mortui decidũt, ita ut nullus ex his q de Ægypto fuerant profecti,inueniatur terram promiſſionis intraſſe præter Ieſum & Caleph. De nouo autẽ teſtamento,miſericordiæ ac pietatis congregant uerba,quibus à Saluatore diſcipuli informãtur,& quibus pronũciari uidetur, quia nemo ſit bonus præter unum Deũ patrẽ: & per hoc auſi ſunt bonũ quidem nominare patrẽ Saluatoris Ieſu Chriſti, alium aũt eſſe dicunt mũdi deum, quem iuſtũ eis, & nõ ſolum bonũ placuit appellare. A quibus primo illud exigendũ puto,ſi ſecundũ ſuã definitionẽ iuſtum poſſunt oſtendere conditorẽ punientẽ pro meritis,uel eos qui diluuij tempore perierunt,uel Sodomitas,uel eos q ex Ægypto profecti fuerãt.Sed cũ uideamus interdũ multo nequiora, & ſceleſtiora committi flagitia quam fuerint illa pro quibus hi quos ſupra diximus interempti ſunt,& nondũ tamen uidemus unumquemq; peccantium pœnam luere meritorũ,numquid nam bonum dicũt effectum eum qui aliquando iuſtus erat? an potius illud putabũt,quod iuſtus quidem eſt nunc,ſed patienter fert humana delicta, tũc uero nec iuſtus quidẽ erat qui innocentes paruulos & lactentes ſimul cũ immanibus & impijs extinguebat? Sed hæc ita ſentiunt,quia nihil audire præter literam norunt:alioquin oſtendant quomodo iuſtũ eſt ſecundũ literam, in tertiã & quartam progeniẽ parentũ reddi peccata in ſinum filiorũ, & in filiorũ ipſorum filios poſt ipſos. A nobis autem talia iſta nõ ſecundũ literam intelligũtur, ſed ſicut Ezechiel docuit parabolã eam dicens,requirimus quid ſignificet introrſus ipſa parabola. Sed & illud debẽt oſtendere,quomodo iuſtus ſit,& pro meritis unicuiq; retribuens,q punit terrenos & diabolum cũ nihil dignum pœna cõmiſerint.Non enim poterant(ſi ſecundum iſtos naturæ malæ & perditæ erant)aliquid boni agere.Nam & quod iudicẽ eum dicunt,non tã geſtorũ,quam naturarũ iudex uidetur. Quippe ſi natura mala bene facere nõ poteſt, nec bona male. Tum deinde eum quẽ bonum dicunt,ſi ad oẽs bonus eſt, ſine dubio & ad eos qui perituri ſunt bonus eſt: & quomodo non eos ſaluat? Si non uult, iã non erit bonus:ſi uult & non poteſt, omnipotens non erit. Quin potius audiant in Euãgelijs pa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

trem Domini nostri Iesu Christi ignē præparantem diabolo & angelis eius. Et quomodo istud opus tam pœnale, tam triste secundum sensum eorum boni Dei uidebitur?

Matth. 11 Sed & ipse Saluator boni Dei filius in euangelijs protestatur & dicit, quia si signa & prodigia facta fuissent in Tyro & Sidone, olim in sacco & cinere sedentes pœnitentiā egissent. Et quum proximus utiq; ipsis urbibus accessisset, cur quęso declinat ciuitates istas ingredi, & præstare eis signorū & prodigiorum copiam, si eas his gestis in sacco & cinere certum erat acturas esse pœnitentiam? Quod utiq; cum nō facit, sine dubio perditioni eas relinquit quas malæ & perditæ uitæ nō esse ipse euāgelij sermo indicat qui eas potuisse pœnitere designat. Sed & in quadam euāgelij nihilominus parabola ingredientes rex uidere discumbētes qui fuerāt inuitati, uidit quendā nō indutū nuptialibus Matth. 22 indumentis, & ait ei. Amice quomodo introisti huc nō habens indumentū nuptiale? Tunc ait ministris. Ligantes ei manus & pedes mittite eū foras in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium. Dicant nobis quis est iste rex, qui ingressus est uidere discumbentes, & inueniens inter eos quendā sordidis indumentis, iubet eū uinctum per ministros suos in exteriores tenebras detrudi. Nunquid nō ille est quē iustū dicunt? Et quomodo bonos ac malos inuitare iusserat, nec merita à ministris scisciari præceperat? Per quod utiq; non iusti alicuius (ut isti dicunt) & pro meritis retribuentis, sed erga oēs indiscretæ benignitatis indicatur affectus. Si uero necesse est hoc de bono Deo, id est de Christo, uel de patre Christi intelligi, quid illud est quod iusto dei iudicio obijcitur, imò quid tale est quod in Deo legis criminatur, quale est ut eum qui ab his seruis quos miserat uocare bonos & malos fuerat inuitatus iuberet pro sordidioribus indumentis uinctū manibus pedibusq; in exteriores tenebras præcipitari? Et hæc quidē sufficere debent quæ ex auctoritate assumpsimus scripturarū ad refellenda ea quæ hæretici obtendere solent. Nō tamē indecēs uidebitur, si etiā ex ratione ipsius consequentiæ paucis agamus cum eis. Interrogamus ergo eos si norunt quæ ratio apud homines uirtutis ac malitiæ habeatur: & si uidetur cōsequens esse, ut uirtutes dicamus in Deo, uel (ut ipsis uidetur) in duobus istis dijs. Respōdeāt hi quoq; si uidetur eis esse aliqua, quod puto sine dubio fatebūtur, quid etiā dicent de iustitia. Nunquam profecto ut mihi uidetur ita desipient, ut iustitiā negent esse uirtutem: Ergo si bonum uirtus, & iustitia uirtus est. Si uero dixerint, nō esse bonū iustitiā, superest ut aut malum sit, aut indifferens. Et quidē dicentibus malum esse iustitiam, respondere ineptum puto. Videbor enim uel insanis sermonibus, uel mente motis hominibus respōdere. Malum enim quomodo uidebitur id quod bonis bona retribuere potest, sicut etiā ipsi fatentur? Si uero indifferens dixerint, cōsequens est ut cū iustitia indifferens sit, & sobrietas & prudentia, & oēs reliquæ uirtutes indifferentes habeantur. Et quid respondebimus Paulo dicēti, Siqua uirtus, siqua laus, hæc cogitate quæ & didicistis, & accepistis, Phil. 1 & audistis, & uidistis in me? Discant ergo perscrutantes scripturas diuinas, quæ sunt singulæ uirtutes, & nō surripiant in hoc quod dicunt, quia eis Deus qui unicuiq; secundum meritū retribuit, malis mala, & non pro eo quod austerioribus curari indigēt medicamentis hi qui deliquerunt, & postea his adhibent ea quæ emēdationis prospectu ad præsens uidentur sensum doloris inferre. Non legunt quid scriptū sit de spe illorum
1. Pet. 3 q in diluuio perēpti sunt, de qua Petrus ipse in prima epistola sua ita ait, quia Christus mortuus quidē carne, uiuificatus autem spiritu: in quo pergens prædicauit his spiritibus qui in carcere tenebantur, qui increduli fuerant aliquādo cū expectarent Dei patientiā in diebus Noe cū fabricaretur arca, in qua pauci id est octo animæ saluæ factæ sunt per aquam, quod & uos simili forma nunc baptisma saluos facit. De Sodoma autem & Gomorra dicant nobis si credunt creatoris dei esse propheticas uoces, eius scilicet qui referē super eos ignis & sulphuris imbrē pluisse: quid dicit de ipsis Ezechi-
Ezech. 16 el propheta? Restituet, inquit, Sodoma in antiquū, Quid autem affligens eos qui pœ-
Esa. 47 na digni sunt non pro bono affligit? qui etiā ad Chaldæā dicit. Habes carbones ignis, sede super eos, ipsi erunt tibi adiutorio. Sed & de his qui in deserto ceciderunt audiāt quid in LXXVII psalmo qui Asaph superscribitur, referatur: ait enim. Cum occideret eos tunc exquirebant eum. Non dicit, quia alijs interfectis alij requirebant eū, sed ait quia eorū qui occidebantur talis erat interitus, ut mortificati requirerent Deū. Ex quibus

bus omnibus constat unum eundēq; esse iustum & bonum legis & euangeliorum deum, & benefacere eū iustitia & bonitate punire: quia nec bonum sine iusto, nec iustum sine bono dignitatem diuinæ potest indicare naturæ. Addemus adhuc etiam hoc uersutijs eorum compellentibus nos. Si aliud iustū quàm bonum quoniam bono malum contrarium est, & iusto iniustū, sine dubio & iniustum aliud erit quàm malum: & sicut iustus apud nos non est bonus, ita neq; iniustus erit malus: & rursum, sicut bonus nō est iustus, ita & malus nō erit iniustus. Quomodo aūt non erit absurdū, ut Deo quidem bono contrarius sit malus, deo autē iusto quem inferiorem bono dicimus, contrarius nemo sit? Nō enim sicut Satanas est qui malus dicitur, ita est alius aliquis qui dicatur iniustus. Quid ergo est? Rescindamus ea quæ defendimus. Nō enim poterunt dicere, quia malus nō etiam iniustus sit, & iniustus malus. Quod si in istis contrarijs indissociabiliter inhæret uel malo iniustitia, uel iniustitiæ malū, sine dubio & bonus indissociabilis erit iusto, & iustus bono: ut sicut unā eādemq; nequitiam malitiæ & iniustitiæ dicimus, ita bonitatis ac iustitiæ uirtutem unam eādemq; teneamus. Sed iterum ad scripturæ nos reuocant uerba proferentes illam famosissimam quæstionē. Aiunt nāq;, Matth. 7 Scriptum est, quia non potest arbor mala fructus bonos facere: ex fructu enim arbor cognoscitur. Quid ergo est aiunt? qualis arbor sit lex, ex fructibus suis, id est ex præceptorum sermonibus declaratur. Si enim bona inueniatur lex, sine dubio & qui dedit eam bonus deus esse creditur. Si uero iusta magis quàm bona, iustus etiā legislator putabitur Deus. Paulus Apostolus nulla circuitione usus ait: Lex ergo bona est, & mā Rom. 7 datum sanctum & iustum & bonum. Ex quibus est manifestum, quia Paulus non istorum literas didicerat, qui iustū à bono separarent, sed ab eo Deo fuerat instructus, & eius dei spiritu fuerat illuminatus, qui simul & sanctus & bonus & iustus est: per cuius ille spiritum loquens, dicebat mādatum legis esse sanctum & iustum, & bonum. Et ut euidentius suprà iustitiam & sanctitatē & bonitatē magis inesse ostenderet in mandato, repetito sermone pro his tribus, solā protulit bonitatē dicens: Quod ergo bonum est, mihi mors est? absit. Sciēs quippe bonitatē genus esse uirtutum, iustitiam uero uel sanctitatē speciem generis, ideo cū in superioribus genus simul ac species nominasset, repetens sermonem ad solum genus detorsit. Sed & in consequentibus, Peccatum, inquit, per bonū mihi operatum est mortem. In quo id per genus concludit, quod superius per species exposuerat. Hoc modo nanq; intelligendum est etiam illud quod Matth. 12 dictū est. Bonus homo de bono thesauro cordis sui, pfert bonū, & malus de malo profert malū. Genus nanq; assumpsit etiam huic bono uel malo, ostendens sine dubio in bono homine esse & iustitiam & sobrietatem & prudentiā & pietatem, & omne quod dici bonū uel intelligi potest. Similiter etiam & malum hominem dixit, qui sine dubio esset iniustus & impurus & impius, & omnia quæ per partes hominē malū deformāt. Sicut enim sine his nequitijs nemo aliquis malū hominē putat, nec esse malus potest, ita & sine illis uirtutibus certum est quod nemo putabitur esse bonus. Superest eis adhuc etiam illud, quod proprie sibi datum scutum putant, quod dixit dominus in Euangelio: Nemo bonus nisi unus Deus pater: dicentes hoc esse proprium uocabulum Matth. 19 patris Christi, qui tamen alius sit à creatore omnium Deo, cui creatori bonitas nullam dederit appellationē. Videamus ergo si in ueteri testamento deus prophetarū & mūdi creator ac legislator non dicitur bonus. Et quid est quod in Psalmis dicit: Quam bo Psal. 72 nus Israel Deus rectis corde: & Dicat nunc Israel quoniam bonus, quoniā in seculum misericordia eius. Et in Lamētatiōibus Hieremię scriptū est: Bonus Dominus his qui Thren. 3 sustinent eum, animæ quærenti eum. Sicut ergo bonus in ueteri testamento frequēter dicitur Deus, ita etiam iustus in euangelijs appellatur Domini Iesu Christi pater.

Denicp in euangelio secundū Ioannem orans ipse dominus noster ad patrem dicit, Pater iuste, & mundus te non cognouit. Ne forte dicant, quia etiam mundi creatorem Ioan. 17 pro assumptione carnis patrem uocabat, & ipsum iustū nominabat, excludūtur ab eo sermone qui statim sequitur: ait enim. Et mundus te nō cognouit. Secundū ipsos enim solum deū bonum mundus ignorat. Nam cōditorem suum uerissime recognoscit, domino ipso dicente, quia mundus quod suū est diligit. Aperte ergo ille quem putāt bonum deū, iustus esse in euāgelijs dicitur. Ex otio sane licebat plura testimonia congre-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gare, ſicubi in nouo teſtamẽto pater domini noſtri Ieſu Chriſti iuſtus appellatur: etiã in ueteri teſtamento cœli & terræ creator bonus dicitur, ut pluribus teſtimonijs cõuicti hæretici, aliquando forte erubeſcant.

De incarnatione Chriſti Cap. VI

Empus eſt his decurſis repetere nos de incarnatione Domini & Saluatoris noſtri quomodo uel quare homo fuerit factus. Pro uiribus igit̃ noſtris perexiguis cõſiderata ex operũ ſuorũ magis q̃ ex noſtri ſenſus contemplatione, diuina natura, intuitiſq; nihilominus creaturis eius uiſibilibus, fide quoq; inuiſibilibus contẽplatis, quia nõ omnia uel oculis uidere poteſt humana fragilitas, uel ratione cõplecti, pro eo quod omniũ rationabiliũ infirmius & fragilius animal nos homines ſumus: præſtãtiora em̃ ſunt illa quæ in cœlo, uel ſuper
Coloſ. 1 cœlos habent̃: Supereſt ut harũ omniũ creaturarum & dei mediũ, id eſt mediatorem quæramus, quẽ Paulus apoſtolus primogenitum omnis creaturæ pronũciat. Vidẽtes quoq; nos ea quæ de eius maieſtate in ſcripturis ſanctis referunt̃, & intuẽtes quòd imago inuiſibilis dei, & primogenitus omnis creaturę dicat̃, & quod in ipſo creata ſunt omnia uiſibilia & inuiſibilia, ſiue throni, ſiue dominatiões, ſiue principatus, ſiue poteſtates, omnia per ipſum facta ſunt, & in ipſo: & ipſe eſt ante oẽs, & omnia illi cõſtant, qui
1.Cor.11 eſt caput omniũ, cum ſolus habeat caput deum patrem. Scriptum eſt enim. Caput autem Chriſti Deus. Peruidentes etiam quod ſcriptum eſt, quomodo nemo nouit patrẽ niſi filius, neq; quis nouit filiũ niſi pater. Quis enim poteſt noſſe quæ ſit ſapientia, niſi qui genuit eã? aut quis ad liquidũ quæ ſit ueritas nouit niſi ueritatis pater? Quis certe uniuerſam uerbi ſui naturã, atq; ipſius Dei quæ ex deo eſt inueſtigare potuit, niſi ſolus deus apud quẽ erat uerbũ? Pro certo habere debemus quod hoc uerbum, ſiue ratio dicenda eſt, hanc ſapientiã, hanc ueritatẽ nullus alius niſi pater nouit, de quo ſcriptũ eſt: Ne ipſum quidẽ mundũ capere arbitror libros qui ſcriberẽtur: de gloria ſcilicet & maieſtate filij dei. Impoſſibile nanq; eſt literis cõmittere ea quæ ad ſaluatoris gloriã pertinent. His igitur tranſactis, ac talibus de natura filij dei conſideratis, cũ ſumma admiratione obſtupeſcimus quod eminẽs omnium iſta natura exinaniens ſe de ſtatu maieſtatis ſuæ homo factus ſit, & inter homines cõuerſatus, ſicut gratia labijs eius infuſa teſtatur, & ſicut teſtimoniũ ei reddit pater cœleſtis, & ut ſignis quoq; & prodigijs uarijs uirtutibusq; ab eo geſtis cõfirmatur. Qui etiã ante præſentiã ſuã hanc quã oſtendit in corpore, precurſores ſuos & nuncios aduentus ſui miſit prophetas. Poſt aſcenſionẽ uero ſuã in cœlos, ſanctos apoſtolos diuinitatis ſuæ uirtute repletos homines uel ex publicanis, uel ex piſcatoribus imperitos & indoctos circuire fecit orbẽ terrarum, ut ex omni gente atq; ex omnibus populis priorum plebem in ſe credentium congregarẽt.

Verum ex omnibus de eo miraculis & magnificẽtijs illud penitus admiratione humanæ mẽtis excedit, nec inuenit mortalis intelligẽtiæ fragilitas quomodo ſentire uel intelligere poſſit, quod tanta illa potentia diuinæ maieſtatis, ipſum illud uerbũ patris, atq; ipſa ſapiẽtia Dei, in qua creata ſunt omnia uiſibilia & inuiſibilia, intra circũſcriptiõnẽ eius hominis qui apparuit in Iudæa, fuiſſe credẽda ſit: ſed & ingreſſa eſſe Dei ſapientia uuluã fœminæ & naſci paruulus, & uagitũ emittere ad ſimilitudinẽ plorantium paruulorũ, Tum deinde quod in morte conturbatus refertur, ut ipſe etiam profitetur di-
Matth.26 cens, Triſtis eſt anima mea uſq; ad mortem: & ad ultimum quod uſq; ad eam quæ inter homines indigniſſima habebatur adductus eſt mortẽ, licet tertia die reſurrexit. Cum ergo in eo quædam ita uideamus humana ut nihil à communi, id eſt mortalium fragilitate diſtare uideantur, quædã ita diuina, ut nulli alij niſi illi primo & ineffabili in ſe conueniat deitati habere, humani intellectus anguſtia tantæ admirationis ſtupore percuſſa quò declinet, & quò ſe conuertat ignorat. Si deum ſentiat, mortalem uidet: ſi hominẽ putet, deuicto mortis imperio cũ ſpolijs redeuntẽ à mortuis cernet. Propter quod cũ omni metu & reuerentia contemplandum eſt, ut in uno eodemq; ita utriuſq; naturæ ueritas demonſtretur, ut neq; aliquid indignũ & indecens in diuina illa & ineffabili ſubſtantia ſentiatur, neq; rurſum quę geſta ſunt falſis illuſa imaginibus exiſtimentur. Quæ quidẽ in aures humanas proferre, & ſermonibus explicare, lõge uires uel meriti noſtri

noſtri, uel ingenij ac ſermonis excedit. Arbitror autẽ quia etiam ſanctorũ apoſtolorũ ſupergrediatur menſuram: quinimò etiã fortaſſis totius creaturæ cœleſtiũ uirtutum eminentior eſt ſacramẽti iſtius explanatio. De quo nos non temeritate aliqua, ſed quomodo ordo loci depoſcit, ea magis quę fides noſtra continet, q̃ humanæ rationis aſſertio uindicare ſolet, quàm pauciſſimis proferemus, ſuſpiciones potius noſtras q̃ manifeſtas aliquas affirmationes in mediũ proferentes. Igitur unigenitus Dei per quem omnia facta ſunt uiſibilia & inuiſibilia (ut in ſuperioribus ſermo diſputatiõis edocuit) ſecundum ſcripturę ſentẽtiam & fecit omnia, & quæ fecit, diligit. Nam cum inuiſibilis Dei ipſe ſit imago inuiſibilis, participationẽ ſui uniuerſis rationabilibus creaturis inuiſibiliter præbuit, ita ut tantum ex eo unuſquiſq; participij ſumeret, quanto erga eũ dilectionis inhæſiſſet affectu. Verum cũ liberi arbitrij facultate uarietas unumquẽq; ac diuerſitas habuiſſet animorũ, ut alius ardẽtiore, alius tenuiore & exiliore erga autorẽ ſuũ amore teneret̃, illa anima de qua dixit Ieſus, quia nemõ auferet à me animã meam, ab initio creaturę et deinceps inſeparabiliter ei atq; indiſſociabiliter inhęrẽs, utpote ſapientiæ & uerbo dei & ueritati, ac luci ueræ, & tota totũ recipiens, atq; in eius lucem ſplendoremq; ipſa cedens, facta eſt cũ ipſo principaliter unus ſpiritus, ſicut & Apoſtolus his qui eam imitari deberẽt, promittit, quia qui ſe iungit domino, unus ſpiritus eſt.

Hac ergo ſubſtantia animæ inter Deum carnẽq; mediante: non enim poſſibile erat Dei naturã corpori ſine mediatore miſceri: naſcitur (ut diximus) Deus homo, illa ſubſtantia exiſtente, cui utiq; contra naturam nõ erat corpus aſſumere. Sed neq; rurſus anima illa, utpote ſubſtantia rationabilis, contra naturã habuit, capere Deum, in quem, ut ſuperius diximus, uelut in uerbum & ſapientiã & ueritatem tota iam ceſſerat. Vnde & merito pro eo uel quod tota eſſet in filio Dei, uel totũ in ſe caperet filium Dei, etiã ipſa cum ea quam aſſumpſerat carne dei filius, & dei uirtus Chriſtus dei ſapientia appellatur: & rurſum dei filius per quem omnia creata ſunt, Ieſus Chriſtus & filius hominis nominatur. Nam & filius dei mortuus eſſe dicit̃, pro ea ſcilicet natura quæ mortẽ utiq; recipere poterat: & filius hominis appellatur, qui uenturus in dei patris gloria cũ ſanctis angelis prædicat̃. Et hac de cauſa per omnem ſcripturã tã diuina natura humanis uocabulis appellatur, q̃ humana natura diuinę nũcupationis inſignibus decoratur. Magis enim de hoc q̃ de ullo alio dici poteſt, quod ſcriptũ eſt, quia erunt ambo in carne una, & iam non ſunt duo, ſed caro una. Magis enim uerbũ dei cum anima in carne una eſſe, q̃ uir cum uxore, putandũ eſt. Sed & unus ſpiritus eſſe cũ deo, cui magis conuenit, q̃ huic animæ quæ ſe ita Deo per dilectionem iunxit, ut cum eo unus ſpiritus meri
to dicatur? Quod aũt dilectionis perfectio, & meriti affectus ſynceritas, ei hãc inſeparabilẽ cũ deo fecerit unitatẽ, ita ut nõ fortuita fuerit, aut cũ perſonæ acceptione animę eius aſſumptio, ſed uirtutum ſuarũ ei merito delata, audi ad eum Propheram dicentẽ: Dilexiſti iuſtitiã, & odiſti iniquitatẽ, propterea unxit te deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ participib. tuis. Dilectionis ergo merito ungit̃ oleo lætitiæ, id eſt anima Chriſti q̃ uerbo dei unũ efficit̃. Vngi namq; oleo lætitiæ, nõ aliud intelligitur q̃ ſpiritu ſancto repleri. Quod aũt præ participibus dixit, indicat quia non gratia ſpiritus, ſicut ꝓphetis ei data eſt, ſed ipſius uerbi dei in ea ſubſtãtialis inerat plenitudo, ſicut & Apoſtolus dixit,
Coloſ. 2 In quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Denicꝫ ꝓpter hoc nõ ſolũ dixit, Dilexiſti iuſtitiã, ſed addidit, Et odiſti iniquitatẽ. Odiſſe em̃ iniquitatẽ illius eſt, de
Pſal. 44 quo ſcriptura dicit, Qui peccatũ non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius: & de quo
Heb. 4 dictũ eſt. Tentatũ per omnia ꝓ ſimilitudine abſq; peccato. Sed & ipſe dñs dicit: Quis
Ioan. 8 ueſtrũ arguet me de peccato? Et iterũ ipſe dicit de ſe: Ecce uenit princeps mundi huius, & in me non inuenit quicquã. Quæ omnia nullũ in eo peccati ſenſum indicant ex-
Eſa. 8 titiſſe. Quod ut Propheta euidentius deſignaret, quia nunquam in eum iniquitatis ſenſus intraſſet, ait: Priuſquã ſciret puer patrẽ aut matrẽ uocare, auertit ſe ab iniquitate. Quod ſi alicui difficile uidebitur, pro eo quod rationabilẽ animam eſſe in Chriſto ſuprà oſtendimus, cũ utiq; animarum naturam boni maliq; capacem per omnes diſputationes noſtras frequenter oſtẽdimus, hoc modo rei huius explanabit̃ difficultas. Naturam quidẽ animæ illius hanc fuiſſe quæ eſt omniũ animarum, non poteſt dubitari: alio qn nec dici anima potuit, ſi uere nõ fuit anima. Verũ quoniã boni maliq; eligẽdi facul-

1.Cor.6 Ioan.4 Vno potuit aſſumere ſi licem. 1.Cor.1

Universidad de Deusto
Biblioteca

tas præsto est huic animæ quæ Christi est, ita elegit diligere iustitiã, ut pro immensitate dilectiõis ei incõuertibiliter inhæreret, ita ut propositi firmitas, & affectus immẽsitas, & dilectionis inextinguibilis calor, omnẽ sensum cõuersionis atq; immutatiõis abscin deret, & quod in arbitrio erat positũ, longi usus affectu iã uersum sit in naturam: ita ut fuisse quidem in Christo humana & rationabilis anima credenda sit, & nullum sensum uel possibilitatẽ eam putandũ est habuisse peccati. Ad pleniorẽ tamen rei explanationem nõ uidetur absurdum, si etiam similitudine aliqua utamur, licet in re tã ardua, tamq; difficili, ne exẽplis quidem uti cõmodis copia est. Tamẽ ut absq; aliquo prẽiudicio dicamus, ferri metallũ capax est frigoris et caloris. Si ergo massa aliqua ferri semper in igne sit ꝓposita, omnibus suis poris, omnibusq; uenis ignẽ recipiens, & tota ignis effecta, si neq; ignis ab ea cesset aliquãdo, neq; ipsa ab igne separetur, nunquã dicemus hãc quæ natura quidẽ ferri massa est, in igne positam, & indesinẽter ardentem posse frigus aliquando recipere: quinimo (quod uerius est) magis eam sicut in fornacibus sẽpe fieri oculis deprehendimus, totã ignem effectã dicimus, quoniam nec aliud in ea nisi ignis cernitur: sed & si qui contingere atq; tractare tentauerit, nõ ferri, sed ignis uim sentiet. Hoc ergo modo etiã illa anima quæ quasi ferrũ in igne, sic semper in uerbo, semper in sapientia, semper in deo posita est, omne quod agit, quod sentit, quod intelligit, deus est: & ideo nec cõuertibilis & mutabilis dici potest, quæ incõuertibilitatẽ ex uerbi dei unitate indesinenter ignita possedit. Ad oẽs deniq; sanctos calor aliquis uerbi Dei pertãdus est peruenisse: in hac aũt anima ipse ignis diuinus substãtialiter requieuisse credendus est, ex quo ad cæteros calor aliquis uenerit. Deniq; quod dixit, quia unxit te Deus, deus tuus oleo lætitiæ præ participibus tuis, ostẽdit quod aliter ista anima oleo lætitiæ, id est uerbo Dei ungit, & aliter participes eius, id est sancti prophetę & apostoli. Illi enim in odore unguentorũ eius cucurrisse dicunt: ista aũt anima uasculũ unguẽti ipsius fuit, ex cuius fragrãtia participantes digni quiq;, prophetæ fiebãt & apostoli. Sicut ergo aliud est unguẽti substantia, aliud odor eius: ita aliud est Christus, & aliud participes sui. Et sicut uas ipsum quod substãtiã cõtinet & unguentũ, nullo genere potest aliquid recipere fœtoris: hi uero qui ex odore eius participant, si se paulo lõgius à fragrantia eius remouerint, possibile est ut incidentẽ recipiant fœtorẽ: ita Christus uelut uas ipsum in quo erat unguenti substãtia, impossibile fuit ut cõtrariũ reciperet odorẽ. Participes uero sui ꝙ propinqui fuerint uasculo, tã odoris erunt participes & capaces.

Thren. 4 Arbitror sanè etiã Hieremiã prophetam intelligentẽ quæ sit in eo natura Dei sapiẽtię, quæ etiã hæc quã pro salute mundi susceperat, dixisse: Spiritus uultus nostri Christus dñs, cui diximus quod in umbra eius uiuemus in gentibus. Pro eo eñ quod sicut umbra corporis nostri inseparabilis est à corpore, & indeclinabiliter motus ac gestus corporis suscipit & gerit, puto eũ animæ Christi opus ac motũ q ei inseparabiliter inhęrebat, & pro motu eius ac uolũtate cũcta perpetrabat, ostendere uolentẽ umbrã Christi domini hanc uocasse, in qua umbra nos uiueremus in gẽtibus. In huius nãq; assumptionis sacramento gentes uiuunt, quæ imitantes eam per fidem ueniunt ad salutem.

Psal. 88 Sed & Dauid dicẽs, Memor esto opprobrij mei dñe, quo exprobrauerũt me in commutationẽ Christi tui, similia mihi uidetur ostendere. Et Paulus quid aliud sentit, cũ dicit, Vita nostra absc̃dita est cũ Christo in deo? Et quidẽ in alio loco dicit, Aut documentũ quęritis eius q in me loquit Christus? Et nũc Christũ uideo dicit absconditum. Cuius rei intellectus nisi talis aliquis iudicetur, qualẽ per umbrã Christi à Propheta signatũ esse supradiximus, fortassis etiã hoc sensum humanę mẽtis excedit. Sed & ꝙ plurima alia de scripturis diuinis de umbræ significãtia uidemus inserta, ut illud in euãgelio secundũ Lucã, cum dicit Gabriel ad Mariã: Spiritus dñi superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Et Apostolus de lege dicit, qa similitudini & umbrę deseruiunt cœlestiũ hi q carnalẽ habent circunciſionẽ. & alibi dicit, Nõne umbra est uita nostra super terrã? Si ergo & lex quæ super terrã est, umbra est, & uita oñis nostra quę est super terrã, umbra est, & in umbra Christi uiuimus inter gẽtes: uidẽdũ est ne harũ omnium ueritas umbrarũ illa reuelatione noscat, cũ iã nõ per speculũ in ænigmate, sed facie ad faciẽ sancti quiq; gloriã Dei & rerũ causas ac ueritatẽ speculari merebũr. Cuius

Luc. 1 Heb. 8 Iob. 8

2. Cor. 5 ueritatis accepto iã pignore per spiritũ sanctũ, dicebat Apostolus: Etiã si cognouimus Christum

Christũ secundũ carnẽ aliquãdo, sed nunc iã non nouimus. Hæc interim nobis ad præsens de rebus tã difficilibus disputantibus, id est de incarnatione, & de deitate Christi occurrere potuerunt. Si quis sanè melius poterit inuenire, & euidẽtioribus de scripturis sanctis assertionibus confirmare quæ dicit, illa potius quàm hæc recipiantur.

De sancto spiritu. Cap. VII.

Via ergo post primas illas dissertiones quas de patre & filio & spiritu sancto in initijs secũdũ quod res poposcerat, exposuimus, uisum est rursum repetere nos debere, & ostendere quod Deus idẽ esset creator & conditor mũdi, & pater domini nostri Iesu Christi, id est legis & prophetarũ atque euãgeliorũ unus atq; idẽ deus: tũ deinde etiã de Christo, quod is qui uerbũ & sapientia Dei superius fuerat ostensus, etiam qualiter homo factus est in consequentibus debuit demonstrari: supereſt ut etiã de spiritu sancto ꝙ possumus breuiter repetamus. Tempus est ergo nunc de spiritu sancto nos pro uiribus pauca disserere, quẽ dominus & Saluator noster in euangelio secundũ Ioannem, paracletũ nominauit. Sicut enim idẽ ipse Deus, atq; idem ipse Christus, ita idẽ spiritus sanctus est qui in prophetis & in apostolis fuit, id est siue in illis qui ante aduẽtũ Christi Deo crediderunt, siue in his qui per Christũ confugerunt ad Deum. Et duos quidẽ deos ausos esse hæreticos dicere, & duos Christos audiuimus: duos aũt spiritus sanctos nunquam cognouimus ab aliquo prædicari. Quomodo enim hoc de scripturis poterũt affirmare, aut quã differentiã dare poterunt inter spiritũ sanctum, & spiritũ sanctũ? si tamẽ diffinitio aliqua, aut descriptio inueniri potest spiritus sancti. Nam ut cõcedamus Marcioni uel Valentino posse differentias deitatis inducere, & aliã boni naturam, aliam uero mali describere, quid excogitabit, atq; quid inuenier, ut differentiã spiritus sancti introducat? Nihil ergo illos posse ad indiciũ qualiscũq; differẽtię arbitror inuenire. Nos existimamus quod participationẽ eius similiter ut sapiẽtię Dei & uerbi Dei absq; ulla differentia creatura rationabilis omnis affirmat. Video tamẽ quod præcipuus sancti spiritus aduentus ad homines post ascensionẽ Christi in cœlos magis ꝙ ante aduentũ eius declaratur. Antea namq; solis prophetis, & paucis si quid forte in populo meruissent, donũ spiritus sancti præbebatur. Post aduentum uero Saluatoris scriptum est adimpletũ esse illud, quod dictũ est in prophera Iohele, quia erit in nouissimis diebus, & effundam de spiritu meo super omnẽ carnẽ, & prophetabunt. Quod utiq; tale est sicut illud quod ait: Omnes gentes seruient ei. Per gratiã ergo spiritus sancti cum reliquis quamplurimis etiã illud magnificentissimũ demõstratur, quod ea quæ in prophetis scripta sunt, uel in lege Moysi, pauci tunc ijdẽ ipsi prophetæ, & uix sicubi unus ex omni populo superare poterat intellectũ corporeũ, & maius aliquid, id est spiritale quid, poterat intelligere in lege & prophetis. Nũc aũt innumeræ sunt multitudines credentium, qui licet non omnes possint per ordinem, neq; ad liquidũ spiritalis intelligentiæ explicare consequentiã: tamẽ omnes persuasum habent, quod neq; circumcisio corporaliter intelligi debeat, neq; otiũ sabbati, uel sanguinis effusio pecoris, neq; quod de his Moysi respõsa darentur à Deo: qui utiq; sensus dubiũ nõ est quod spiritus sancti uirtute omnibus suggeratur. Sicut aũt multi sunt intellectus de Christo, qui utiq; quãuis sapientia sit, non tamen in omnibus sapientiæ agit aut obtinet uim, nisi in his qui in ipso sapientiæ studeant: neq; cũ medicus dicatur, erga omnes quasi medicus agit, sed erga illos tantũ qui ægritudinis suæ intellecto languore confugiunt ad misericordiã eius, ut possint cõsequi sanitatẽ: ita arbitror etiã de spiritu sancto in quo omnis est natura donorũ. Aliis namq; præbetur per spiritũ sermo sapientiæ, aliis sermo scientiæ, aliis fides, & ita per singulos qui eũ capere possunt, hoc efficitur, uel hoc intelligitur ipse spiritus, quo indiget ille qui eum participare meruerit. Quas diuisiones ac differentias nõ aduertentes hi qui eum Paracletum in Euangelio audiunt nominari, neq; considerantes ex quo opere uel actu Paracletus nominetur, utilibus eũ nescio quibus spiritibus comparauerunt, & per hoc conturbare conati sunt ecclesias Christi, ita ut dissensiones fratribus non modicas generarent. Euangelium uero tantæ eum potentiæ ac maiestatis ostendit, ut dicat apostolos nõ posse capere adhũc ea quæ uolebat docere eos Saluator, nisi

Psal. 71

cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

cũ aduenîret ſpîritus ſanctus, qui ſe eorũ animabus infundens, illuminare eos poſſit de
ratione ac fide trinitatis. Iſti uero pro imperitia ſui intellectus, quia nõ ſolũ ipſi quod re
ctũ eſt, cõſequenter non ualent exponere, ſed ne his quidẽ quæ à nobis dicuntur, poſ-
ſunt audientiã cõmodare, minora quàm dignum eſt de eius diuinitate ſentientes, erro
1.Tim.4 ribus ſe ac deceptionibus tradiderũt, erratico magis ſpiritu deprauati q̃ ſancti ſpiritus
inſtitutionibus eruditi, ſecundũ quod Apoſtolus dixit: Doctrinã ſpirituũ dæmoniorũ
ſequentes prohibentium nubere ad interitũ & ruinã multorum, & importune ſe abſti
nere à cibis, ut per oſtentationem acrioris obſeruantiæ ſeducant animas innocentum.

Oportet ergo nos ſcire quia Paracletus eſt ſpiritus ſanctus, docens maiora q̃ uoce
fieri poſſunt, & ut ita dixerim, quæ ineffabilia ſunt, & quæ non licet hominib. loqui, id
1.Cor.10 eſt quæ indicari humano ſermone nõ poſſunt. Quod aũt ait nõ licet, pro eo quod non
poteſt, dictũ ſentimus ab Apoſtolo, ſicut & alibi ait: Omnia mihi licent, ſed nõ omnia
expediunt: omnia mihi licent, ſed non omnia ædificant. Ea enim quorum poteſtas no
Ruffinus loquitur. bis eſt propter quod habere ea poſſimus, licere nobis didicit. Paracletus uero quod di
citur ſpiritus ſanctus, à cõſolatione dicitur. Paraclesis em̃ latine conſolatio appellatur.
Si quis nãq̃ de ſpiritu ſancto participare meruerit, cognitis ineffabilib. ſacramẽtis con
ſolationẽ ſine dubio & lætitiam cordis aſſumit. Cum enim rationes omnium quæ fiũt,
quare uel qualiter fiant, ſpiritu indicante cognouerit, in nullo utiq̃ cõturbari eius ani
ma poterit, aut ullũ ſenſum timoris accipere: nec in aliquo terretur, cũ uerbo dei & ſa-
piẽtię eius inhærẽs, dominũ Ieſum dicit in ſpiritu. Verũ quoniã Paracleti fecimus mẽ
tionẽ, & pro uiribus noſtris qualiter de eo ſentiri debeat, expoſuimus: dicitur aũt etiã
1.Ioan.2 Saluator noſter Paracletus in epiſtola Ioannis cũ dicit, Si quis noſtrum peccauerit, Pa
racletũ habemus apud patrem noſtrum Ieſum Chriſtũ, & ipſe eſt propitiatio pro pec-
catis noſtris: cõſideremus ne forte aliud ſignificet hæc appellatio Paracleti de Saluato
re, aliud de ſpiritu ſancto. Videtur em̃ de Saluatore Paracletus dici deprecator. Vtrun
que enim ſignificat in græco Paracletus, & deprecatorẽ & conſolatorem. Propter eũ
ergo q̃ ſubſequitur ſermonẽ, quo ait, Et ipſe eſt repropitiatio pro peccatis noſtris, ma-
gis in Saluatore nomen Paracleti pro deprecatore intelligendũ uidetur. Deprecatur
enim patrem pro peccatis noſtris. De ſpiritu ſancto Paracletus debet intelligi pro eo
quod cõſolationẽ præſtat animabus, quibus aperit & reuelat ſenſum ſcientiæ ſpritalis.

De anima. Cap. VIII

Oſt hoc iã ordo depoſcit nos etiam de anima generaliter inquirere, & ab
inferioribus incipientes ad ſuperiora cõſcendere. Eſſe nãq̃ animas in ſin
p gulis quibuſq̃ animalibus etiã in his quę in aquis degunt, à nullo arbitror
dubitari. Nam & cõmunis omniũ hoc ſeruat opinio, & confirmatio ſanc-
tæ ſcripturę auctoritatis accedit, cũ dicitur, q̃a fecit deus cetos magnos,
& omnẽ animam animantiũ repentium, quæ produxerunt aquę ſecundum genus eo-
rũ. Ex cõmuni uero rationis intelligentia confirmatur etiam ab his qui definitionẽ ani
Animæ definitio apud Ariſtotelem. phãtaſtica dici poteſt imaginatiua, quod eſt intellectus, & hormetica impulſiua, quod ad affectus pertinet. mæ certis determinant uerbis. Definitur nãq̃ hoc modo, quia ſit ſubſtantia phantaſti-
ca & hormetica: quod latine licet nõ tã proprie explanetur, dici tamẽ poteſt ſenſibilis
& mobilis. Quod utiq̃ cõuenit etiã de omnibus animalibus dici, & in his quę in aquis
degunt: ſed & in uolucribus eadẽ definitio animæ conuenienter oſtenditur. Addi-
dit ſanè ſcriptura etiã alterius ſententiæ auctoritatẽ, cum dicit: Non manducabitis ſan-
guinẽ, quia anima totius carnis ſanguis eius eſt, et non manducabitis animã cum carni
bus. In quo euidentiſſime ſanguinẽ omniũ animalium animã eorũ eſſe deſignat. Iã ue-
ro ſi quis requirat, quõ animã omnis carnis ſanguinẽ eius eſſe dixit de apibus, ueſpis et
formicis, & de his quæ in aquis ſunt oſtreis & cochleis, & quęcũq̃ ſunt talia quæ carẽt
ſanguine, et eſſe animantia manifeſtiſſime demõſtrantur: Reſpondendũ eſt quoniã hu
iuſcemodi animãtibus quã in cęteris uim habet rubri ſanguinis uigor, hãc uim obtinet
in iſtis humor iſte q̃ ineſt in eis, licet alterius ſit coloris: nihil em̃ refert qui ſit color, dũ-
modo ſubſtãtia ſit uitalis. De iumẽtis uero, uel pecudib. quod animantia ſint etiã apud
cõmunẽ opinionẽ nulla dubitatio eſt. Euidẽs tamẽ & diuinę ſcripturę ſentẽtia cũ dicit
deus: Producat terra animã uiuã ſecũdũ genus. Iã uero de homine q̃uis nulli dubiũ ſit,
nec re-

nec requirere aliquis poſſit: tamen & ſcriptura diuina deſignat, q̃ deus in faciẽ eius in-
ſpirauerit ſpiramentũ uitæ, & factus eſt homo in animã uiuentem. Supereſt de ange
lico ordine requirere, utrum & ipſi animas habeant, an animæ ſint, uel de cęteris diui-
nis cœleſtibusq̃ uirtutibus, ſed & de contrarijs poteſtatibus. Auctoritatẽ quidẽ diuinę
ſcripturę uſquã nullam inuenimus, quod uel angeli, uel ſi qui ſunt diuini ſpiritus mini-
ſtri dei, uel animas habere, uel animę dicanť: animãtia tamẽ eſſe à quãplurimis ſentiun
Eſa.1 tur. De deo aũt inuenimus ſcriptũ ita: Et ponã animã meã ſuper animam illã quæ man
Oſee.2 ducauerit ſanguinẽ, & eradicabo eam de populo ſuo. & itẽ alibi: Neomenias ueſtras et
ſabbata & diẽ magnũ acceptũ nõ habeo. Ieiunia & feſtas et dies feſtos ueſtros odit ani
ma mea. Et in xxi. pſalmo de Chriſto (certũ eſt em̃ quia ex perſona ipſius iſte pſalmus
Pſal.21 aſcribiť, ſicut Euangeliũ cõteſtatur) ita dictum eſt: Tu autem domine ne lõge facias au
xilium tuũ, ad defenſionẽ meam reſpice: Erue à framea deus animã meam, & de manu
canis unicã meã. Quãuis & multa alia ſint teſtimonia de anima Chriſti in carne poſiti.

Sed de Chriſti quidẽ anima omnem nobis adimet quæſtionẽ ratio incarnationis oc
currens. Sicut enim uere carnẽ habuit, ita uere & animã habuit. De eo uero quod dei
anima in ſcripturis nominať, qualiter intelligi debeat, & ſentire & ꝓferre difficile eſt:
ſemel enim ſimplicẽ illam naturã, & abſq̃ ullius adiectionis permixtione profitemur:
tamẽ quoquo modo ſentiendũ eſt, nominari interim dei anima uideť: de Chriſto uero
Nõ aſſeuerat non dubitatur. Et ideo non uidebitur abſurdũ etiã de ſanctis angelis cæterisq̃ cœleſti
bus uirtutib. tale aliquid uel dicere, uel ſentire. Siquidẽ definitio illa animę etiã in ipſo
uideť incurrere. Quis em̃ rationabiliter ſenſibiles eos eſſe, uel mobiles poterit denega
re? Quod ſi recta iſta uideť eſſe definitio, quod ſubſtãtia rationabiliter ſenſibilis & mo
bilis anima dicatur, uideť hæc definitio etiam ad angelos pertinere. Quid em̃ aliud in
illis q̃ ſenſus rationabilis cõmotus eſt? Quorum autẽ una definitionis ratio eſt, horum
ſine dubio eadem ſubſtantia eſt. Paulus ſanè eſſe quendam animalem hominem ſigni-
ficat, quẽ negat ea quæ ſunt ſpiritus dei poſſe recipere: ſed ſtultã dicit ei uideri ſpiritus
ſancti doctrinã, nec poſſe eũ intelligere quod ſpiritaliter diſcernať. Sed & alio loco ait
ſeminari corpus animale, & ſurgere corpus ſpiritale, oſtẽdens in reſurrectione iuſtorũ
nil animale futurũ. Et ideo requirimus ne forte ſubſtãtia aliqua ſit quę ſecũdũ hoc qd
anima eſt, imperfecta ſit. Verũ utrũ propterea imperfecta ſit quod à perfectione deci-
dit, an talis à deo facta ſit, cũ per ordinẽ ſingula diſcuti cœperint, requiremus. Si enim
animalis homo nõ recipit quę ſunt ſpiritus dei: & ꝓ eo quod animalis eſt, melioris na-
turæ, id eſt diuinæ, intelligentiã recipere nõ poteſt: hac fortaſſis de cauſa euidẽtius nos
Paulus docere uolẽs quid ſit qd̃ per ea quę ſunt ſpiritus, id eſt ſpiritalia, intelligere poſ
ſumus, mentẽ magis q̃ animam ſpiritui ſanctó cõiungit & ſociat. Hoc enim eum puto
oſtendere cũ dicit: Orabo ſpiritu & mẽte, pſalmũ dicam ſpiritu, pſalmũ dicam & men-
1.Cor.14 te. Et non dicit quia anima orabo, ſed ſpiritu & mẽte: & nõ dicit, anima pſallam, ſed ſpi
Imò Paulus ſpiritum uocat uocem ipſam. ritu pſallã & mente. Sed fortaſſe requiritur: ſi mens eſt quæ cum ſpiritu orat & pſal-
lit, & ipſa eſt quę & perfectionẽ percipit & ſalutẽ: quomodo dicit Petrus, Percipientes
1.Pet.1 finem fidei noſtræ ſalutem animarũ noſtrarum. Si anima cum ſpiritu nec orat nec pſal-
lit, quomodo ſperabit ſalutem? An ſi cũ ad beatitudinẽ uenerit, iã anima non dicetur?
Sed uideamus ne forte poteſt hoc modo reſponderi: quia Saluator uenit ſaluare quod
perierat: & iã cũ ſaluať, non eſt perditũ quod prius perditũ dicebať. Ita fortaſſis etiam
hoc quod ſaluať, anima dicitť: cum aũt iam ſalua facta fuerit, ex pfectioris partis ſuæ uo
cabulo iã nũcupať. Sed & illud adijci poſſe uidetur quibuſdã: quia ſicut hoc quod per
ditũ erat, ſine dubio anteq̃ periret, cum aliud neſcio quid erat q̃ perditum, ſuccurrerit
utiq̃ cũ iam non eſt perditũ: ita etiam anima quæ periſſe dicitur, uidebitť fuiſſe quid ali
quãdo cũ nondũ periſſet, & propter hoc anima dicetur, quæ rurſum ex perditione libe
rata poteſt iterũ illud eſſe quod fuit anteq̃ periret, & anima diceretť. Sed & ex ipſa no
minis animæ ſignificatione quã in græco indicat, uiſum eſt & nõnullis requirentib. cu
ſtoſius poſſe uiro mediocrẽ ſuggeri intellectũ. Nã ſermo diuinus deum ignẽ eſſe dixit
Deut.4 Heb.1 Exod.3 cũ ait: Deus noſter ignis eſt cõſumens. Sed & de angelorũ ſubſtãtia ita ait: Qui facit an
gelos ſuos ſpũs, & miniſtros ſuos ignẽ urentẽ: & alibi, Apparuit angelus dñi in flãma
ignis in rubo. Inſup etiã mãdatũ accepimus, ut ſimus ſpiritu feruẽtes: ꝓ qd̃ ſine dubio
igneum

Universidad de Deusto
Biblioteca

igneum ostenditur & calidũ dei uerbũ. Sed & Hieremias propheta audit ab eo qui sibi respõsa dabat: Ecce dedi uerba mea in os tuũ ignem. Sicut ergo deus ignis est, & angeli flãma ignis, & sancti quicq; spiritu feruent: econtrario hi qui ceciderunt à dilectione dei, sine dubio refrixisse in charitate, ac frigidi facti dicẽdi sunt. Ait eñ & dominus, quia propterea quod multiplicata est iniquitas, refrigescet charitas multorũ. Sed & oñia quæcũq; sunt quæ aduersæ potestati in scripturis sanctis comparañ, frigida semper inueniens diabolus dicit: quo quid frigidius inueniñ? Sed & in mari regnare dicit draco. Serpentẽ namq; & draconẽ, quod utiq; ad aliquẽ de malignis spiritibus retorqueñ, & in mari propheta esse designat. Et alibi dicit Propheta: Inducã gladiũ sanctũ super draconẽ fugientẽ, super draconẽ serpentẽ peruersum, & interficiet eũ. & iterũ ait: Etiã si absconderint ab oculis meis, & descenderint in profundũ maris: ibi mandabo draconi & mordebit eos. Sed & in Iob ipse rex esse omnium quæ in aquis sunt, dicitur. A borea uero accẽdi mala super oẽs qui habitant terram, Propheta denunciat. Boreas aũt uentus in scripturis sanctis frigidus designatur: sicut scriptũ est in Sapientia: Frigidus uẽtus Boreas. Quod & ipsum sine dubio sentiendũ est de diabolo. Si ergo ea quæ sancta sunt, & ignis & lumen & feruentia nominañ: quę autẽ contraria, frigida, & charitas peccato dicitur frigescere: requirendũ est ne forte & nomen animæ quod græce dicitur ψυχὴ Psyche, à frigescendo de statu diuiniore ac meliore dictũ sit, & translatum inde quod ex calore illo naturali & diuino refrixisse uideat: & ideo in hoc quo nũc est & statu, & uocabulo sita sit. Deniq; proprie laudabiliter animã poni in scripturis sanctis, requiris si facile inuenias. Culpabiliter aũt frequẽter occurrit: ut anima male pdat eũ qui possidet eam: & anima quæ peccat, ipsa morietur. Postea enim cq; dictũ est: Omnes animæ meæ sunt, sicut anima patris, ita anima filij mea est: utiq; consequens uidebatur ut diceret: Anima quæ agit iustitiã, ipsa saluabitur: & anima quæ peccat, ipsa morietur. Sed nunc uidemus quoniã quod culpabile quidem est, adiunxit ad animam: quod autem laude dignũ erat, reticuit. Videndum ergo est, ne forte sicut diximus ex ipso nomine declarari, ab eo quod refrixerit à feruore iustorũ & diuini ignis, ψυχὴ Psyche, anima appellata sit. Nec tamẽ amisit facultatẽ restituendi se in illũ statum feruoris, in quo ex initio fuit. Vnde & Propheta tale aliquid uideñ ostendere, cum dicit, Reuertere anima mea in requiẽ tuam. Ex quibus omnibus illud uidetur ostendi, quod mens de statu suo ac dignitate declinans, effecta uel nũcupata est anima: quæ si reparata fuerit & correcta, redit in hoc ut sit mens. Quod si ita est, decessus ipse mẽtis ac deuolutio uidetur mihi quod nõ æqualis omniũ sentiendus sit, sed uel plus uel minus in animã uerti, & aliquas quidẽ mentes seruare aliquid etiam prioris uigoris, aliquas uero aut nihil, aut exiguũ aliquid. Vnde inueniuntur quidam statim ab ineunte ætate ardentioris acuminis, alij uero tardioris, nonnulli autẽ obtusissimi & penitus indociles nasci. Veruntamen quod diximus, mentem in animã uerti, uel si qua alia in hoc uidentur aspicere, & discutiat apud se qui legit diligentius & pertractet: à nobis tamẽ nõ putenñ uelut dogmata esse prolata, sed tractãdi more ac requirendi esse discussa. Addat aũt & qui hoc legit ad tractatum, quod etiam de Saluatoris anima ex his quidem quæ in euangelio scripta sunt, obseruatur, quod alia sunt quæ ei sub animæ nomine ascribuntur, & alia quę spiritus nomine deputantur. Nam quũ passionem aliquam uel perturbationem sui uult indicare, sub animę nomine indicat, ut quũ dicit: Nunc anima mea turbata est. &, Tristis est anima mea usq; ad mortẽ. Sed ego pono eam abs me. In manus autẽ patris cõmendat non animã, sed spiritum: & quum carnem dicat infirmam, non animam promptam dicit, sed spiritũ. Vnde uidetur quasi medium quoddam esse anima inter carnem infirmam & spiritũ prõptum. Sed fortassis occurrat nobis aliquis ex his de quibus ipsi in nostris propositionibus admonuimus, & dicat: Quomodo ergo etiam dei anima dicitur? Cui respõdebimus hoc modo: quia sicut omnia quæ de deo dicunñ, id est uel digiti, uel manus uel brachia uel oculi uel pes uel os, dicimus non hęc humana mẽbra, sed uirtutes eius quasdã in his corporeorũ membrorũ appellationibus indicari: ita & esse aliud putãdũ est, cq; quod appellatione hac quæ anima dei dicit, indicañ. Et si fas est audere nos in tali re amplius aliqd dicere, potest fortasse anima dei intelligi unigenitus filius eius. Sicut eñ anima per omne corpus inserta mouet omnia, & agitat quę operatur uni-

Hier. 1
Matth. 24
Ezech. 32
Esa. 27
Iob. 41
Ezech. 18
Caute lege Psal. 114
Ioan. 12
Matth. 26
Ioan. 10

tur uniuersa: ita & unigenitus filius dei, qui & uerbũ & sapientia eius pertingit & peruenit ad omnem uirtutẽ dei, & insertus est ei. Et fortassis ad huius sacramenti indicium corpus in scripturis uel dicitur deus, uel describitur. Considerandũ sanè est, ne fortè posteà etiã per hoc anima dei intelligi unigenitus eius: quoniã uenit & ipse in locũ hunc afflictionis, & in conuallẽ fletus descendit, & in locum humiliationis nostræ: sicut dicit in psalmo, Quoniã humiliasti nos in loco afflictionis. Deniq; scio quosdam exponentes illud quod in Euãgelio de Saluatore dictũ est: Tristis est anima mea usq; ad mortem: interpretatos esse de apostolis, quos uelut meliores à reliquo corpore animã suam dixerit. Nã quia multitudo credẽtiũ corpus illius dicit, apostolos uelut reliquo corpore meliores animã intelligi debere dixerunt. Hęc prout potuimus de rationabili anima discutienda magis à legentib. cq; statuta ac definita protulimus. De animabus uerò pecudũ, cæterorumq; mutorũ, sufficiant illa quæ absolutè superius diximus de mundo & motibus rationabiliũ creaturarum, uel bonarũ, uel malarum, & de causis earum: sed nunc ad propositæ disputationis ordinem reuertamur, & intueamur creaturæ initium, quodcũq; illud initiũ creantis dei mens potuerit intueri. In illo ergo putandũ est tãtum numerũ rationabiliũ creaturarũ, uel intellectualiũ, uel quomodolibet appellandę sunt quas superius diximus, fecisse deum quantũ sufficere posse prospexit. Certũ est quippe quod præfinito aliquo apud se numero eas fecit: non enim (ut quidã uolunt) finem putandum est non habere creaturas: quia ubi finis non est, nec cõprehensio ulla, nec circũscriptio esse potest. Quod si fuerit, utiq; nec contineri, uel dispensari à deo quæ facta sunt, poterunt. Naturaliter nempe si quicq; infinitum fuerit, & incomprehensibile erit. Porrò autẽ sicut scriptura dicit, in numero & mensura uniuersa condidit deus. Et idcirco numerus quidem rectè aptabitur rationabilib. creaturis, uel mentibus, ut tantæ sint quantæ à prouidentia dei dispensari, regi & cõtineri possint. Mẽsura uerò materiæ corporali conuenienter aptabit: quam utiq; tantam à deo esse creatam credendũ est, quantam sibi sciret ad ornamentũ mũdi posse sufficere. Hæc ergo sunt quæ in initio, id est ante omnia à deo creata esse existimandũ est. Quod quidẽ etiam in illo initio quod Moyses latentius introduxit, indicari putamus cùm dicit, In principio fecit deus cœlũ & terram. Certũ est enim quia non de firmamento, neq; arida, sed de illo cœlo ac terra dicatur, quorũ cœlum hoc & terra quã uidemus uocabula postea mutuata sunt. Verũ quoniam rationabiles istæ naturæ quas in initio factas suprà diximus, factæ sunt cũ ante nõ essent: hoc ipso quia non erant, & esse cœperunt, necessariò conuertibiles substiterunt: quoniã quæcunq; inerat sustantiæ earũ uirtus, nõ naturaliter inerat, sed beneficio conditoris effecta. Quod ergo sunt, nõ est propriũ, nec sempiternũ, sed à deo datum. Non enim semper fuit: & omne quod datũ est, etiã auferri & recedere potest. Recedendi autem causa in eo erit, si nõ rectè probabiliter dirigit motus animorũ. Volũtarios enim et liberos motus à se cõditis mentibus creator indulsit, quo scilicet bonũ in eis propositũ fieret, cũ id uoluntate propria seruareñ: sed desidia & laboris tædiũ in seruãdo bono, & auersio ac negligẽtia meliorũ, initiũ dedit recedendi à bono. Recedere aũt à bono, nõ aliud est cq; effici in malo. Certũ nãq; est malũ esse bono carere. Ex quo accidit, ut in quãta mẽsura quis deolueret à bono, in tantã mensurã malitiæ deueniret. In quo utiq; promotib. suis unaquæq; mens uel amplius bonũ negligẽs, in contrariũ boni quod sine dubio malũ est, trahebañ. Ex quo uideñ semina quædã & causas uarietatis ac diuersitatis ille omniũ cõditor accepisse: ut p diuersitate mentiũ, id est rationabiliũ creaturarũ, quã diuersitatẽ ex ea causa quã superius diximus, putandæ sunt concepisse, uariũ ac diuersum mũdũ crearet. Quod aũt uariũ ac diuersum dicimus, hoc est qđ uolumus indicare:

De Mundo. Cap. IX.

M Vndũ nũc dicimus, omne quod est super cœlos, & in cœlis, uel supra terram, uel in his quæ inferi appellanñ, uel quæcunq; usq; prorsus loca sunt, & hi qui in ipsis degere nominanñ. Totum ergo hoc mundus uocatur. In quo mundo quædã dicuntur esse supercœlestia, in habitationib. beatioribus posita, & corporibus cœlestibus ac splendentioríb. inclyta. Et in his ipsis multæ differentiæ ostendunt: sicut (uerbi causa) etiã Apostolus dicit, quòd alia sit gloria

1. Cor. 15

Universidad de Deusto
Biblioteca

gloria ſolis, alia lunæ, alia ſtellarũ: ſtella enim à ſtella differt in claritate. Quædam uero terrena dicunt, & inter ipſa non parua eſt differentia ſicut inter homines: aliꝫ nãqꝫ eorũ barbari, aliꝫ Græci: & Barbarorũ quidã immanes & feri, aliꝫ mitiores. Et quidam quidẽ legibus probatiſſimis utuntur, aliꝫ uilioribus uel aſperioribus, aliꝫ quoqꝫ inhumanis & ferinis magis moribus qꝫ legibus utuntur. Et quidã quidẽ ab initio natiuitatis ſuę humanitãtur, & ſubiecti ſunt, ac ſeruiliter educant, uel ſub dominis, uel ſub principibus poſiti, uel tyrãnis: aliꝫ uero liberius & rationabilius educãt, aliꝫ ſanis corporibus, nõnulli ægris ſtatim à prima ætate: aliꝫ uiſu, aliꝫ auditu, & uoce decepti, nõnulli ita nati, aliꝫ ſtatim poſt natiuitatẽ huiuſcemodi ſenſibus defraudati, uel certe iam adulta ætate tale aliquid paſſi. Et quid refert euoluere me oẽs atqꝫ enumerare humanarũ clades miſeriarũ, à quibus aliꝫ liberi, aliꝫ inuoluti ſunt, cũ poſſit unuſquiſqꝫ etiã apud ſemetipſum conſiderare de his ſingulis atqꝫ perpendere? Sunt & quædam inuiſibiles uirtutes, quibus quę ſuper terrã ſunt, ſunt diſpenſanda cõmiſſa: & non parua etiã in ipſis differentia credenda eſt: ſicut & in hominibus inuenit. Sanè apoſtolus Paulus eſſe quædam & infera deſignat, & in ipſis ſimili modo ſine dubio uarietatis cauſa requirẽda eſt. De mutis uero animalibus & uolucribus, atqꝫ de his quæ in aquis habitãt, requirere ſuperfluũ uidet: cũ hæc nõ principalia, ſed cõſequentia accipi debere certũ ſit. Quomodo ergo omnia quæ facta ſunt, per Chriſtũ & in Chriſto facta eſſe uidẽt? Sicut apoſtolus Paulus manifeſtiſſime deſignat dicẽs: Quoniã in ipſo, & per ipſum creata ſunt omnia: ſiue quæ in cœlo ſunt, ſiue quæ in terra, uiſibilia & inuiſibilia, ſiue throni, ſiue poteſtates, ſiue principatus, ſiue dominationes: omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt. Sed & in euãgelio Ioãnes nihilominus eadem oſtendit dicẽs: Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil. Sed & in pſalmo ſcriptũ eſt: Quia omnia in ſapientia feciſti. Quia ergo Chriſtus ſicut uerbũ & ſapiẽtia eſt, ita etiã iuſtitia eſt, cõſequens ſine dubio erit, ut ea quæ in uerbo & ſapiẽtia facta ſunt, etiã ea iuſtitia quæ eſt in Chriſto facta eſſe dicãt: qđ ſcilicet in his quæ facta ſunt nihil iniuſtũ, nihil fortuitũ uideat, ſed omnia ita eſſe ut æquitatis ac iuſtitiæ regula experit, doceant. Quomodo ergo tãta iſta rerũ uarietas, tãtaqꝫ diuerſitas iuſtiſſima & æquiſſima poſſit intelligi, certus ſum humano ingenio uel ſermone explicari nõ poſſe: niſi ipſum uerbũ ac ſapientiã, & iuſtitiã q eſt unigenitus filius dei, proſtrati ac ſupplices deprecemur, qui per gratiã ſuã ſenſibus ſe noſtris infundẽs, obſcura illuminare, clauſa patefacere, pãderęqꝫ digneť arcana: ſi tamẽ inueniamur eã digne uel petere, uel quærere, uel pulſare, ut uel petẽtes accipere mereamur, uel quærentes inuenire, uel pulſantibus iubeat aperiri. Nõ ergo freti noſtro ingenio, ſed ipſius ſapientiæ auxilio quæ fecit uniuerſa, & iuſtitiæ eius quã ineſſe creaturis oĩbus credimus: interim etiã ſi aſſerere nõ ualemus, ipſius tamẽ cõfiſi miſericordia inquirere perſcrutaríqꝫ tentabimus: quõ iſta tanta uarietas mũdi atqꝫ diuerſitas omniũ, iuſtitiæ ratione conſtare uideat. Rationẽ aũt dico duntaxat generalẽ. Nam ſpecialem ſingulorum, & quærere rationẽ imperitiæ eſt, & reddere uelle dementis eſt. Dicentibus igiť nobis mundũ iſtũ in hac uarietate poſitũ, qua ſuprà expoſuimus à deo factum: quẽ deum & bonũ & iuſtũ atqꝫ æquiſſimũ dicimus: obijcere hoc plurimi ſolent, & hi maxime qui ex ſchola Marcionis, & Valẽtini, & Baſilidæ ueniẽtes aſſerũt diuerſas eſſe naturas animarũ: quomodo iuſtitiæ dei conueniat mundũ facientis, ut habitaculũ aliꝫs quidem in cœlis præbeat: & non ſolũ his habitaculũ melius, uerũetiam gradum aliquẽ celſiorem, ſpectaculũqꝫ cõcedat, principatũ aliꝫs indulgeat, aliꝫs poteſtates, dominationes quoqꝫ aliꝫs tribuat, aliꝫs ampliſſimas ſedes cœleſtiũ tribunaliũ præſtet, & luceãt: aliꝫs rutilãtiã, & coruſcent fulgore ſidereo: alia ſit gloria ſolis, alia lunæ, alia ſtellarũ. Stella à ſtella in gloria differat: & ut ſimul ac breuiter totũ dicã, ſi creatori deo nec uoluntas ſummi boniqꝫ operis, neqꝫ perficiẽdi facultas deeſt, quid cauſæ exiſtere potuit, ut naturas rationabiles creans, id eſt quib. ut eſſent ipſe extitit cauſa, celſiores ut alios faceret, alios ſecundo, aut tertio, & multis inferiores gradibus deteroreſqꝫ, creareť? Tũ deinde obijciũt etiã de his quæ in terris ſunt, qđ aliꝫs naſcẽdi ſors felicior euenerit, ut qs (uerbi gratia) ex Abrahã genereť, & ex repmiſſiõe naſcat: alius quoqꝫ ex Iſaac & Rebecca, quiqꝫ ad huc in uentre poſitus ſupplantat fratrẽ ſuũ, & anteqꝫ naſcatur, diligi dicitur à deo. Vel quid hoc ſit omnino, quod in Hebræis quis naſciť, apud qs eruditionẽ diuinæ legis inueniat

Rom. 11
Ioan. 1
Pſal. 103
1. Cor. 15
Gen. 25

ueniat: alius uerò apud Græcos & ipſos ſapiẽtes, & nõ paruæ eruditionis homines: iam uerò alius apud Æthiopes, quibus humanis carnibus uſus eſt: aut apud Scythas apud quos parricidiũ quaſi ex lege geriť: uel apud Tauros, ubi hoſpites immolant. Aiunt ergo nobis: Si hæc tanta rerũ diuerſitas, naſcendiqꝫ conditio tam uaria, tamqꝫ diuerſa, in qua cauſa utiqꝫ facultas liberi arbitrij locũ non habet: nõ emꝫ quis ipſe ſibi eligit, ubi uel apud quos, uel qua cõditione naſcat. Si ergo, inquiunt, hoc nõ facit naturæ diuerſitas, ut mala natura animæ ad gentẽ malã deſtinet, bona aũt ad bonos: quid aliud ſupereſt, niſi ut fortuitu iſta agi putentur & caſu? Quod utiqꝫ ſi recipiat, iam nec à deo factus eſſe mundus, nec à prouidentia eius regi credet, & conſequenter nec dei iudiciũ de uniuſcuiuſqꝫ geſtis uidebiť expectandũ. In qua re quæ ſit quidem ad liquidũ ueritas rerum, ſi lius eſt noſſe ſolius qui ſcrutat omnia, etiã alta dei. Nos uerò quaſi homines (ne hæreticorum inſolentiã reticẽdo nutriamus) quæ pro uiríb. noſtris occurrere nobis poſſunt, ad ea quæ obtenderũt, hoc modo reſpõdebimus. Bonũ eſſe & iuſtũ, & omnipotentem deum creatorẽ uniuerſorũ, quibus ualuimus ex diuinis ſcripturis aſſertionibus in ſuperioribus frequẽter oſtẽdimus. Hic cùm in principio crearet ea quæ creare uoluit, id eſt rationabiles naturas, nullã habuit creandi cauſam præter ſeipſum, id eſt bonitatẽ ſuam. Quia ergo eorũ quæ creãda erãt, ipſe extitit cauſa: in quo neqꝫ uarietas aliqua, neqꝫ permutatio, neqꝫ impoſſibilitas inerat, æquales creauit: quippe cũ nulla ei cauſa uarietatis ac diuerſitatis exiſteret. Verũ quoniã rationabiles ipſæ creaturæ, ſicut frequẽter oſtẽdimus, & in loco ſuo nihilominus oſtẽdemus, arbitrij facultate donatæ ſunt: libertas uidelicẽt quodqꝫ uoluntatis ſuæ uel ad profectũ per imitationem dei prouocauit, uel ad defectũ per negligentiã traxit. Et hoc extitit cauſa (ſicut & antea iam diximus) diuerſitatis inter rationabiles creaturas: nõ ex creatoris uoluntate, uel iudicio originẽ trahẽs, ſed propriæ libertatis arbitrio. Deus uerò cui iam creaturã ſuam pro merito diſpẽſare iuſtũ uidebatur, diuerſitates mentiũ in unius mũdi conſonantiã traxit, uelut unã domũ in qua eſſe deberẽt non ſolũ uaſa aurea & argentea, ſed & lignea & fictilia, & alia quędã ad honorem, alia autẽ ad contumeliã, ut ex iſtis diuerſis uaſis, uel animis, uel mentibus ornaret. Et has cauſas (ut ego arbitror) mũdus iſte ſuæ diuerſitatis accepit, dum unũquodqꝫ pro uarietate motuũ ſuorũ, uel animorũ propoſitiqꝫ diſpẽſat. Qua ratione neqꝫ creator iniuſtus uidebiť, ſed ſecundũ prędcedẽtes cauſas pro merito unicuiqꝫ diſtribuit: neqꝫ fortuita uniuſcuiuſqꝫ naſcẽdi uel felicitas uel infelicitas putabiť, uel qualiſcũqꝫ acciderit, illa cõditione qua diuerſi creatores & diuerſæ creaturæ creduntur animarũ. Verùm ne ſcriptura quidẽ ſancta uideť mihi penitus arcanã huius tacuiſſe rationẽ: ſicut cùm apoſtolus Paulus de Iacob & Eſau diſputans: Cùm enim nondũ nati fuiſſent, neqꝫ egiſſent aliquid boni uel mali: ut propoſitũ quod ſecundũ electionẽ dei factũ eſt, permaneret, nõ ex operibus, ſed ex eo qui uocauit, dictũ eſt quia maior ſeruiet minori, ſicut ſcriptũ eſt: Iacob dilexi, Eſau autẽ odio habui. Et poſt ſibi ipſe reſpondet & dicit, Quid ergo dicemus? nunquid iniuſtitia eſt apud Deũ? Et ut occaſionẽ præſtaret inquirẽdi de his, & perſcrutandi quõ hæc non extra rationẽ fiant, reſpõdet ſibiſpſi, & ait: Eadem nanqꝫ ut mihi uideť quæ de Iacob & Eſau quæſtio proponiť, haberi etiam de cœleſtibus omnibus & terreſtribus creaturis & formis poteſt. Et ſimiliter mihi uideť ſicut ibi ait: Cùm enim nondũ nati fuiſſent, neqꝫ aliquid egiſſent boni uel mali, ut ſecundũ electionẽ propoſitũ dei maneat: ſic ut putant quidã, ſancta ſunt illa quidẽ cœleſtia: hæc aũt terreſtria, & infernalia, nõ ex operib. (ut putant illi) ſed ex eo qui uocauit. Quid ergo dicemus, ſi hæc ita ſunt? Ergo iniuſtitia eſt apud Deũ. Abſit. Igiť ſicut de Eſau & Iacob diligentius perſcrutatis ſcripturis inueniť, quia non eſt iniuſtitia apud Deũ, ut anteqꝫ naſcerentur, uel agerẽt aliquid in uita hac, dicereť quia maior ſeruiet minori: & ut inueniť nõ eſſe in iuſtitia, quod & in uentre fratrẽ ſuum ſupplãtauit Iacob, ſed ex præcedẽtis uidelicet uitæ meritis dignè eum electũ eſſe ſentiamus à Deo, ita ut fratri præponi mereareť: ita etiã de cœleſtib. creaturis, ſi aduertamus qa iſta diuerſitas nõ creaturę principiũ, ſed ex præcedentib. cauſis pro meriti dignitate diuerſum ſingulis à cõditore miniſterij paratur officiũ, ex eo profecto qđ unuſquiſqꝫ uel mens à Deo creatus eſt, uel rationabilis ſpũs pro motib. mentis & ſenſibus animorũ, uel plus uel minus ſibi meriti parauerit, uel amabilis Deo, uel etiã odibilis extiterit. Eum tamẽ aliquis ex his qui melioríb. meritis ſunt ad

Rom. 9

Universidad de Deusto
Biblioteca

exornandũ mundi ſtatũ compar reliquis, & officiũ præbere inferioribus opinent, quo per hoc & ipſi participes exiſtãt patiẽtiæ creatoris: ſecundũ quod Apoſtolus ipſe dicit:

Rom. 8 Vanitati enim creatura ſubiecta eſt nõ uolens, ſed propter eum qui ſubiecerit in ſpem.

Rom. 9 Obſeruantes igitur iſtam ſententiã quam Apoſtolus de natiuitate Eſau & Iacob exponens dixit: Nũquid iniuſtitia eſt apud Deum? Abſit: etiã in omnibus creaturis rectũ arbitror hanc eandẽ debere ſententiã cuſtodiri: quoniã ſicut ſuperius diximus, iuſtitia debet creatoris in omnibus apparere. Quæ ut mihi uideť, ita demũ lucidius oſtendeť: ſi cauſas diuerſitatis unuſquiſq; uel cœleſtiũ uel terreſtriũ uel infernorũ in ſemetipſo præcedentes natiuitatẽ corpoream habere dicať. Verbo enim Dei & ſapientia creata ſunt uniuerſa, & per ipſius ordinata ſunt iuſtitiã. Per gratiã uerò miſericordiæ ſuæ omnibus prouidet, atq; omnes quibuſcunq; curari poſſunt, remediis hortať, quia prouocat ad ſalutem. Sicut ergo dubiũ non eſt in die iudicij futurũ quod ſeparẽtur boni à malis, & iuſti ab iniuſtis, & ſinguli quiq; pro merito per ea loca quibus digni ſunt, diſtribuantur iudicio Dei, ſicut Deo uolente, in cõſequentibus oſtendemus, tale aliquid opinor etiã iam factũ. Omnio enim Deus & ſemper iudicio agere ac diſpenſare credẽdus eſt. Illud

2. Tim. 2 quoq; quod Apoſtolus docet, dicens: In domo magna nõ ſunt tantũmodo uaſa aurea & argentea: ſed & lignea & fictilia, & alia quidẽ ad honorẽ, alia autem ad contumeliã: & quod addit dicens: Quia ſi quis expurgauerit, erit uas ſanctificatũ, domino utile ad omne opus bonũ: ſine dubio illud oſtẽdit, quia qui ſe expurgauerit, in hac uita poſitus, ad omne bonũ opus erit paratus in futuro: qui autem non ſe purgauerit, ſecundũ quantitatem immunditiæ ſuę, erit uas ad contumeliã, id eſt indignũ. Ita ergo poſſibile eſt intelligi etiã antea fuiſſe uaſa rationabilia & purgata, uel minus purgata: id eſt quæ ſeipſa uel purgauerint, uel non purgauerint: & ex hoc unũquodq; uas ſecundũ naturam puritatis aut impuritatis ſuę locũ uel regionẽ, uel conditionẽ naſcendi uel explendi aliquid in hoc mundo accepiſſe, quod omnia Deus uſq; ad numerũ uirtute ſapientiæ ſuæ prouidens atq; dignoſcens, moderamine iudicij ſui æquiſſima retributione uniuerſa diſponit, quatenus unicuiq; pro merito uel ſuccurri uel conſuli deberet. In quo profectò omnis ratio æquitatis oſtenditur, dum inæqualitas rerum retributionis ſeruat æquitatẽ. Quorum meritorum rationes per ſingulos quoſq; ſecundũ ueritatem ad liquidum ſolus ipſe cum unigenito uerbo de ſapientia ſua & ſpiritu ſancto recognoſcit.

De reſurrectione & iudicio. Cap. X

Sed quoniam nos ſermo cõmonuit de iudicio futuro, & de retributione ac ſupplicijs peccatorũ, ſecundũ quod cõminant ſanctæ ſcripturæ, & eccleſiaſtica prædicatio continet, eò quod iudicij tẽpore ignis æternus & tenebræ exteriores & carcer & caminus, & alia his ſimilia peccatoribus præparata ſint: uideamus quid etiã de his ſentire oporteat. Sed ut ad hoc competenti ordine ueniať, prius mihi uidetur de reſurrectione ſermo mouendus, ut ſciamus quid eſt illud quod uel ad ſupplicium, uel requiem, uel beatitudinẽ ueniet: de quo in alijs quidẽ libris quos de reſurrectione ſcripſimus, plenius diſputauimus, & quid nobis de hoc uideť, oſtẽdimus. Sed & nũc propter cõſequentiã tractatus pauca inde repetere nõ uideť abſurdũ: maximè propter hoc quod offendunt quidã in eccleſiaſtica fide, quaſi uelut ſtultè & penitus inſipiẽter de reſurrectione credamus, præcipuè hæretici. Quib. hoc modo arbitror reſpõdendũ. Si confitent etiã ipſi quia reſurrectio ſit mortuorũ, reſpondeãt nobis quid eſt qd mortuũ eſt. Nõne corpus? Corporis ergo reſurrectio fiet. Tũ deinde ſi utendũ nobis putať eſſe corporib. an nõ? arbitror apoſtolo Paulo dicẽte,

1. Cor. 15 Quia ſeminať corpus animale, reſurget corpus ſpiritale: iſtos negare nõ poſſe qd corpus reſurgat, uel quia in reſurrectione corporibus utamur. Quia ergo ſi certũ eſt quod corporib. nobis utendũ ſit, & corpora quæ ceciderunt, reſurgere prædicant: non enim propriè reſurgere dicit, niſi id qd antè ceciderit: nulli dubiũ eſt ideirco ea reſurgere, ut his iterũ ex reſurrectione induamur. Alterũ ergo hæret ex altero. Nam etiã ſi reſurgant corpora, ſine dubio ad indumentũ noſtri reſurgũt: & ſi neceſſe eſt nos eſſe in corporib. non in alijs q in noſtris corporibus eſſe debemus. Quod ſi uerũ eſt quòd reſurgunt, & ſpiritalia reſurgunt, dubiũ non eſt quin abiecta corruptione, & depoſita mortalitate, reſurgere

ſurgere dicantur à mortuis: alioquin uanum uidebit & ſuperfluũ reſurgere quenquam à mortuis, ut iterũ moriať. Quod ita demũ intelligi euidentius poteſt, ſi quid diligenter aduertãt quæ ſit animalis corporis qualitas, quæ in terrã ſeminata ſpiritalis corporis reparet qualitatẽ. Ex animali nanq; corpore uirtus reſurrectionis & gratia ſpiritale corpus educit, cùm id ab indignitate tranſmutat ad gloriam. Quoniã ergo hæretici eruditiſſimi ſibi uidenť & ſapientiſſimi, interrogabimus eos ſi omne corpus ſchema aliquod habet, id eſt habitu deformetur. Et ſi quidẽ dixerint etiam corpus quod non aliquo habitu deformetur, imperitiſſimi omniũ atq; inſipientiſſimi uidebũtur. Nullus enim hoc negabit, niſi ſit ab omni eruditione penitus alienus. Si uerò ſecundum id quòd conſequens eſt, dixerint quia omne corpus certo habitu deformať: requiremus ab eis ſi poſſunt nobis ſpiritalis corporis habitũ demonſtrare atq; deſcribere: quod utiq; nullo modo facere poterunt. Sed & differentias eorum qui reſurgunt, inquiremus ab eis quo modo oſtenderent uerum eſſe illud quod dictum eſt: quia alia caro uolucrum, alia piſcium, & corpora cœleſtia & corpora terreſtria, ſed alia quidem cœleſtium gloria, alia uerò terreſtriũ, alia gloria ſolis, alia lunæ, alia ſtellarũ: ſtella à ſtella differt in gloria, ita et reſurrectio mortuorũ. Secundum iſtam ergo conſequentiam cœleſtium corporum, oſtendant nobis differentias eorum qui reſurgunt: & ſi ullo genere conati fuerint ſecundum cœleſtium corporũ differentias aliquam excogitare rationem, quæramus ab eis etiam terrenorũ corporum comparationum differentias aſſignent. Nos uerò ita intelligimus, quod uolens Apoſtolus deſcribere quanta eſſet differentia eorũ qui reſurgunt in gloria, id eſt ſanctorum, comparationem cœleſtium corporum ſumpſit dicens: Alia gloria ſolis, alia gloria lunæ, alia gloria ſtellarũ. Et iterum uolens differentias eorum oſtendere qui in hac uita nõ expurgati ad reſurrectionem uenirent, id eſt peccatores: de terrenis ſumit exemplũ, dicens: Alia corpora uolucrũ, alia piſcium. Dignè etenim ſanctis cœleſtia, terrena peccatoribus cõparantur. Hæc quidem dicta ſint aduerſus eos qui reſurrectionem mortuorũ, id eſt, reſurrectionem corporum negant. Nunc uerò ſermonem conuertimus ad nonnullos noſtrorum, qui uel pro intellectus exiguitate, uel explanationis inopia, ualde uilem & abiectũ ſenſum de reſurrectione corporis introducunt. Quos interrogamus, quomodo intelligant animale corpus gratia reſurrectionis immutandũ, & ſpiritale futurum: & quomodo quod in infirmitate ſeminatur, reſurrecturum ſentiãt in uirtute: quod in ignobilitate, quomodo reſurget in gloria: & quod in corruptione, quomodo ad incorruptionẽ transferatur. Quod utiq; ſi credunt Apoſtolo quia corpus in gloria & uirtute & incorruptibilitate reſurgens ſpiritale eſt effectum, abſurdum uidetur & contra ſenſum Apoſtoli dicere id rurſum carnis & ſanguinis paſſionibus implicari, cùm manifeſtè dicať Apoſtolus: Quoniam caro & ſanguis re- 1. Cor. 15
gnum Dei non poſſidebunt: neq; corruptio incorruptelam poſſidebit. Sed illud quomodo accipiunt: Sed non omnes immutabimur? Quæ immutatio ſecundũ illum ordinem quem ſuperius docuimus, expectanda eſt: in qua ſine dubio dignum aliquid ex diuina gratia ſperantes, non conuenit quòd futurum credimus hoc ordine quo nudum granũ frumenti aut alicuius cæterorũ in terra ſeminatũ deſcribit Apoſtolus, cui Deus dat prout uult, cùm primũ granum ipſum frumenti mortuũ fuerit. Ita nam q etiam noſtra corpora uelut granum cadere in terram putanda ſunt: quibus inſita ratione ea quæ ſubſtantiam continet corporalem, quamuis emortua fuerint corpora, & corrupta atq; diſperſa, uerbo tamen Dei ratio illa ipſa quæ ſemper in ſubſtantia corporis ſalua eſt, erigat ea de terra, & reſtituat ac reparet: ſicut ea uirtus quæ eſt in grano frumenti, poſt corruptionem eius & mortẽ reparat ac reſtituit uiuũ corpus & ſpicæ. Et ita his quidẽ qui regni cœlorũ hæreditatem conſequi merebunt, ratio illa reparandi corporis quam ſupra diximus, Dei iuſſu ex terreno & animali corpore corpus reparat ſpiritale, quod habitare poſſit in cœlis. His uerò qui inferioris meriti fuerint, uel abiectiores, uel etiã ultimi & abſtruſi, pro uniuſcuiuſq; uitæ atq; animæ dignitate, etiã gloria corporis & dignitas datur: ita tamen ut eorũ qui etiam ad ignem æternũ, uel ad ſupplicia deſtinandi ſunt, per ipſam reſurrectionis permutationẽ ita corpus incorruptũ ſit, ut reſurgat, ut ne ſupplicijs quidẽ corrũpi ualeat & diſſolui. Si ergo ita ſe habet qualitas eius corporis quod reſurget à mortuis, uideamus nunc quid ſibi uelit ignis æterni comminatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De igne inferni & pœnis eiusdem. Cap. XI

Esa. 50 1 Nuenimus nanq; in Esaia propheta designari uniuscuiusq; proprium esse ignem quo punitur: Ambulate in lumine ignis uestri, & flãma quam accendistis. Per quos sermones hoc uidetur indicari, peccator ut flãmam sibi ipse proprij ignis accẽdat, & nõ in aliquẽ ignem qui antea fuerat accensus ab alio, uel ante ipsum substiterit, demergat. Cuius ignis materia atque
1. Cor. 3 esca nostra sunt peccata, quæ ab apostolo Paulo ligna & fœnũ & stipula nominant. Et arbitror quod sicut in corpore escæ abundantia & qualitas & quãtitas cibi febres generant, & febres diuersi modi uel temporis secundũ eam mensurã qua intemperies collectam materiã suggesserit ac fomitẽ febriũ: quæ materiæ qualitas ex diuersa intemperie congregata causa uel acerbioris morbi, uel prolixioris existit: Ita anima cũ multitudinẽ malorũ operũ & abundantiã in se cõgregauerit peccatorũ: cõpetenti tempore omnis illa malorũ cõgregatio efferuescit, atq; supplíciũ inflãmatur ad pœnas: cùm mens ipsa, uel cõscientia per diuinam uirtutẽ omnia in memoriã recipiens, quorũ in semetipsa signa quædã & formas cùm peccaret, expresserat, & singulorũ quæ uel fœdè ac turpiter gesserat, uel etiã impiè cõmiserat, historiã quandã scelerũ suorum ante oculos suos uidebit expositã: tunc & ipsa conscientia propriis stímulis agitat atq; cõpungitur, & sui
Rom. 2 ipsa efficit accusatrix & testis. Quod ita sensisse puto etiã Paulũ apostolũ cùm dicit: Interse inuicẽ cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentib. in die qua iudicabit Deus occulta hominũ, secundũ Euangeliũ meum per Iesum Christũ. Ex quo intelligit quod circa ipsam animæ substantiã tormenta quædã ex ipsis peccatorũ noxijs affectib. generant. Et ne satis tibi huius rei intellectus difficilis appareat, cõsiderari possibile est ex his passionũ uitijs, quæ animab. accidere solent: id est cum flãmis exurit anima, uel zeli uel liuoris ignib. macerat: aut cũ iræ agitat insania, uel tristitiæ immensitate consumitur: quoniã horum malorũ duritias aliquãti intolerabiliter ferentes, mori q; huiuscemodi cruciatus perpeti, tolerabilius habuere. Requiris sanè si his qui uitiorũ malis istis quæ suprà diximus, irretiti sunt, nec emendationis aliquid in hac uita adhuc positi cõparare sibimet potuerũt, & ita ex hoc mũdo abscesserãt: sufficiat illis ad pœnã quod illis ipsis perdurantib. in se noxijs affectib. cruciant: id est uel iræ, uel furoris, uel insaniæ, uel mœroris, quorũ utiq; mortiferũ uirus nullo in hac uita emendationis medicamẽto mitigatũ est: An his affectib. immutatis generalis pœnæ stimulis uexabunt. Sed & aliorum suppliciorum speciem intelligi arbitror posse: quia sicut sentimus soluta corporis mẽbra, atq; suis inuicẽ auulsa compagib. immensi doloris generare cruciatũ: ita anima cùm extra ordinem atq; compagẽ, uel eam harmoniã ad quam ad bene agendũ & utiliter sentiendũ à Deo creata est, fuerit inuẽta, nec sibimetipsi rationabiliũ motuum compagine cõsonare pœnam cruciatũq; putanda sit suimetipsius ferre dissidij & inconstantiæ suæ atq; inordinationis sentire suppliciũ. Quæ animæ dissolutio atq; diuulsio, cum adhibiti ignis ratione fuerit explorata, sine dubio ad firmiorẽ sui compagẽ in restaurationemq; solidat. Multa sunt etiam alia quę nos latent, quæ illi soli cognita sunt, qui est medicus animarũ nostrarũ. Si enim ad corporis sanitatẽ pro his uitijs quę per escam potumq; collegimus, necessariã habemus interdũ austerioris ac moderatioris medicamẽti curam: nonnunq; uerò si id uitij qualitas depoposcerit, rigore ferri & sectionis asperitate indigemus: quod si etiã hoc supergressus fuerit morbi modus, ad ultimũ conceptũ uitium etiã magis ignis exurit: quanto magis intelligendũ est & hunc medicũ nostrum Deum uolentẽ diluere uitia animarũ nostrarum, quæ ex peccatorũ & scelerum diuersitate collegerãt, uti huiuscemodi pœnalibus curis: insuper etiam ignis inferre suppliciũ his qui sanitatẽ animæ perdiderũt? Cuius rei imagines etiã in scripturis sanctis referun-
Deut. 28 tur. Denique in Deuteronomio sermo diuinus peccatorib. cõminat, quod febribus & frigorib. & aurigine punient, & oculorũ uacillationibus, & mentis alienatione, & paraplexia, et cęcitate, ac debilitate renũ cruciãdi sint. Si quis igit ex otio de omni scriptura congreget omnes languorũ cõmemorationes quæ de peccatorib. uelut corporearũ ægritudinũ appellationib. memorant, inueniet qd animarũ uel uitia, uel supplicia per hoc figuraliter indicent. Vt aũt intelligamus quia ea ratione qua medici adiutoria languentibus adhibẽt, ut per curas reparent sanitatẽ, etiã deus agit circa eos qui lapsi sunt, & de-

& deciderunt in iudicio, est et illud, quod per Hieremiam prophetam iubetur calix dei Hier. 25
propinari omnibus gentibus ut bibant, & insaniant, & euomant. In quo cõminatur dicens, quia si quis noluerit bibere, nõ mundabitur. Ex quo utiq; intelligitur quod furor uindictæ dei ad purgationem proficiet animarum. Quomodo autem & ea pœna quæ per ignem inferri dicitur, pro adiutorio intelligitur adhiberi, Esaias docet, qui de Israel quidem sic dicit: Habes carbones ignis, sede super eos, hi erunt tibi in adiutorio. Et in Esa. 47,
alijs dicit, Sanctificabit dominus in igne ardẽti. Et in Malachia propheta dicit: Sedens Malach. 3
conflabit & purgabit, & fundet purgatos filios Iuda. Sed & illud quod de dispensatoribus non bonis in Euãgelio dictum est, qui diuidendi dicuntur, & pars eorum cum infidelibus terræ poni, tanquam ea quæ ipsorum propria non sit, cum aliorum partibus sit mittenda, sine dubio genus aliquod indicat pœnæ eorum, quorum (ut mihi uidetur) separãdus ab anima spiritus indicatur. Qui spiritus si quidem diuinæ naturæ, id est spiritus sanctus intelligendus est, sentiemus hoc dictum de dono spiritus sancti: quod siue per baptismum, siue per gratiam spiritus cum alicui sermo sapientiæ, & sermo scientiæ, uel alicuius alterius datus est doni & non rectè administratus, id est aut ad terrã defossus est, aut in sudario colligatus, auferatur ab anima donũ spiritus: & pars reliqua quæ supereſt, id est animæ substantia, cum infidelibus ponatur, diuisa ac separata ab eo spiritu cum quo adiungens se domino unus spiritus esse deberat. Si uerò hoc nõ de dei spiritu, sed de animæ eius natura intelligendũ est, pars melior illa dicetur quæ ad imaginẽ dei & similitudinem facta est. Alia autem pars, ea quæ postmodum per liberi arbitrij lapsum contra naturam primæ conditionis & puritatis assumpta est, quæ utiq; pars utpote amica & chara materiæ cum infideliũ sorte mulctatur. Potest autem & tertio sensu illud intelligi de diuisione ista, ut quoniã unicuiq; fidelium etiam si minimus sit, in ecclesia adesse angelus dicitur, qui etiam semper uidere faciem dei patris à saluatore perhibetur: & hic qui utiq; unum erat cum eo cui præerat, si is per inobedientiã efficiatur indignus, auferri ab eo angelus dicitur: & tunc pars eius, id est humanæ naturæ pars a-uulsa à dei parte cum infidelibus deputatur, quoniam cõmonitio appositi sibi à deo angeli non fideliter eum custodiuit. Sed & exteriores tenebras (ut ego opinor) non tam aerem aliquem obscurũ, & sine lumine intelligendũ puto, q; de his qui profundæ ignorantiæ tenebris immersi extra diuinæ intelligentiæ lumen effecti sunt. Videndũ quoq; est, ne fortè etiam illud iste sermo significet, quod sicut sancti corpora sua, in quib. sanctè & purè in huius uitæ habitationib. uixerunt, lucida & gloriosa ex resurrectione suscipient: ita & impij quiq; qui in hac uita errorũ tenebras & ignorantiæ dilexerunt, obscuris & tetris post resurrectionem corporibus induantur, ut ea ipsa caligo ignorantiæ quæ in hoc mundo interiora eorũ mentis obsederat, in futuro per exterius corporis appareat indumentũ. Similiter quoq; & de carcere sentiendũ est. Sed sufficiãt ista in præsenti loco, quæ interim nunc ut dicendi ordo seruaretur, q; paucissimis dicta sunt.

De repromissionibus. Cap. XII

Ideamus nũc breuiter quid & de repromissionibus sentiendũ sit. Certum est quia nullũ animal omni modo ociosum atq; immobile esse potest, sed
V omni genere moueri & agere semper & uelle aliquid gestit: & hanc inesse naturã omnibus animãtibus, manifestũ puto. Multo magis ergo rationale animal, id est, hominis naturã necesse est semper aliquid mouere uel agere. Et si quidẽ immemor sui sit, & quid se deceat ignoret, circa usus corporales omnis sua mouet intẽtio, & per omnes motus suos erga uoluptates suas ac libidines corporis occupat: Si uerò talis q in cõmune aliqd curare uel prouidere studeat, aut reip. cõsulens, aut magistratib. parẽs, aut quicquid illud est quod in cõmune prodesse uideat exercet. lam uerò si quis talis sit ut aliqd melius q hæc quæ corpore uident intelligat, & sapientiæ & scientię operã habet, sine dubio erga huiuscemodi studia omnẽ declinabit industriã, quo possit ingsita ueritate rerũ causas cognoscere. Sicut ergo in hac uita alius qui dem summũ bonũ corporis iudicat uoluptatẽ: alius uerò in cõmune cõsulere, alius studijs & intelligentiæ operã dare: ita requiramus in illa uita quæ uera est, quæ absconditа esse dicit cum Christo in deo, id est in illa æterna uita, si aliquis talis erit nobis uiuẽdi ordo uel status. Quidã ergo laborẽ quodãmodo intelligentiæ recusantes, & superficiem

Universidad de Deusto
Biblioteca

quandā legis literæ conſectātes, & magis delectationi ſuæ quodāmodo ac libidini indulgētes, ſolius literæ diſcipuli, arbitrant futuras uoluptates, & luxurias corporis expectandas: & propterea præcipuè carnes iterū deſiderant poſt reſurrectionē, tales quibus māducandi, & bibēdi, & omnia quæ carnis & ſanguinis ſunt, agendi nunc̄ deſit facultas, apoſtoli Pauli de reſurrectione ſpiritalis corporis ſententiā nō ſequentes. Quibus conſequēter addunt & nuptiarū cōuentiones, et filiorū procreationes etiā poſt reſurrectionem futuras, fingentes ſibimetipſis Hieruſalē terrenā urbem ædificandā lapidibus precioſis, eos in fundamēta eius iacientes, & lapide iaſpide muros eius erigēdos, & ꝓpugnacula ex lapide cryſtallo: peribolū q̄ habiturā ex lapidib. electis et uarijs, id eſt iaſpide & ſapphiro & chalcedonio & ſmaragdo & onychino et chryſolitho & chryſopaſſo & hyacintho & amethyſto. Quinetiā miniſtros deliciarū ſuarū dandos ſibi alienigenas putant, quos uel aratores habeāt, uel ſtructores parietū, à quibus diruta ipſorū & colla pſa ciuitas extruat: & arbitrātur quod facultates eorū accipiāt ad edendū, & in diuitijs eorum dominent, ut ueniant, & afferāt eis aurū, & thus & lapides precioſos. Et hæc conantur autoritate prophetica cōfirmare ex his quæ de Hieruſalē repromiſſionib. ſcripta ſunt: ubi etiā dicitur quia qui ſeruient domino, māducabunt & bibent, peccatores autē eſurient, & ſitient: & quod lætitiā agent iuſti, impios uerò mœror poſſidebit. Et de nouo quoq̄ teſtamēto uocem proferunt Saluatoris, qua diſcipulis promittit de uini
Luc. 6 lætitia dicens, Quia non bibā ex hoc iam, uſq̄ bibam illud uobiſcū nouum in regno patris mei. Addūt quoq̄ illud, quod Saluator beatos dicit eos qui nunc eſuriūt & ſitiunt, pollicēs, quia ſaturabunt: & multa alia ex ſcripturis exempla proferūt, quorū uim figuraliter intelligi debere nō ſentiunt. Tum uerò ſecundū formam quę in hac uita eſt, & ſecundū mundi huius diſpoſitiones dignitatū, uel ordinū, uel eminētias poteſtatū, reges ſe fore & principes arbitrant, ſicut ſunt iſti terreni, propter illud uidelicet quod in Euā-
Luc. 19 gelio dictū eſt: Habens poteſtatē ſuper quinq̄ ciuitates. Et ut breuiter dicā, ſecundū uitæ huius conuerſationē per omnia ſimilia uolunt eſſe omnia quæ de repromiſſionibus expectāt, id eſt ut interim ſit quod eſt. Hoc ita ſentiunt qui Chriſto quidē credentes, ludaico autem quodā ſenſu ſcripturas intelligētes, nihil ex his dignū diuinis pollicitationibus ꝓſumpſerunt. Hi uerò qui ſecundū Apoſtolorū ſenſum theoriā ſcripturarū recipiunt, ſperant quidē manducaturos eſſe ſanctos, ſed panē uitæ qui ueritatis & ſapientiæ cibis nutriat animā, & illuminet mentē, & potet eam diuinæ ſapientiæ poculis, ſicut
Prouerb. 9 dicit ſcriptura: Quia ſapientia præparauit menſam ſuā, miſcuit in cratere uinū ſuum, & ſumma uoce clamat, Diuertite ad me, māducate panes quos præparaui uobis, et bibite uinū quod miſcui uobis. Quibus ſapientiæ eſcis nutrita mens ad integrū & perfectū, ſicut in initio factus eſt homo, ad imaginē & ſimilitudinē dei repareſ: ut etiam ſi quis ex hoc minus eruditus abierit, probabilia tamen opera detulerit, inſtrui poterit in illa Hieruſalem ſanctorū ciuitate, doceri & informari, et effici lapis uiuus, lapis precioſus et electus, pro eo q̄d fortiter & cōſtanter pertulerit agones uitæ, & certamina pietatis: ibiq̄
Deut. 8 hoc quod iam hic prædictū eſt, uerius manifeſtiuſq̄ cognoſcet, quod non in pane ſolo uiuit homo, ſed in omni uerbo quod procedit de ore dei. Sed & principes & rectores intelligēdi ſunt hi qui inferiores & regūt & eruditunt & docent atq̄ inſtruūt ad diuina. Verū ſi minus uident hæc ſperantib. ea dignū mentibus incutere deſideriū, paululū repetētes, quanq̄ naturalis ſit & inſita animæ rei ipſius cupiditas, inquiramus, ut ita deinde uelut ſpecies ipſas panis uitæ & qualitatē uini eius ac ꝓprietatē principatū, ꝓ theoriæ cōſequentiā deſcribamus. Igit̄ ſicut in artib. quæ manu adimpleri ſolēt, ratio quidē quid uel qualiter, uel ad quos uſus fiat, uerſat̄ in ſenſu, efficacia uerò operis manuū miniſterio explicat̄: ita in operib. dei quæ ab ipſo facta ſunt, ſentiendū eſt, quòd eorū quæ uidemus ab eo facta, ratio & intelligētia manet in occulto. Et ſicut quæ ab artifice facta ſunt, cū oculus noſter uiderit, ſi quid præcipuè fabre factū proſpexerit, cōtinuo qualiter uel quō, uel ad quos uſus factū ſit ardet animus ſciſcitari: multo amplius & ſuper omnē comparationē, eorum quæ à deo facta peruidemus, ineffabili deſiderio ardet animus agnoſcere rationem. Quod deſideriū, quem amorē ſine dubio à deo nobis inſitū creditimus: & ſicut oculus naturaliter lucē requirit ad uiſum, & corpus noſtrū eſcā & potū deſiderat per naturā: ita mens noſtra ſcientiæ ueritatis dei, & rerū cauſas noſcēdi proprium
ac natu-

ac naturale deſideriū gerit. Accipimus autem à deo iſtud deſideriū, non ad hoc ut nec debeat unquā, nec poſſit expleri: alioquin à conditore noſtro fruſtrā uidebit̄ amor ueritatis inſertus, ſi nunc̄ deſiderij compos efficit̄. Vnde & in hac uita qui ſummo labore pijs ſtudijs ac religioni operā dederint, quanc̄ parua quædā ex multis & immenſis diuinæ ſcientiæ capiant theſauris, tamen hoc ipſum quod animos ſuos mentemq̄ erga hæc occupāt, atq̄ in hac ſemetipſos cupiditate prꝫueniunt, multū utilitatis accipiūt, & ex hoc ipſo quod animos ſuos ad inquirendæ ueritatis ſtudiū, amoremq̄ conuertūt, & paratiores ſe faciunt ad eruditionis futurę capacitatē: ſicut cùm aliquis uult imaginē pingere, ſi ante formæ lineamenta tenui ſtyli adumbratione deſignet, & ſuperpōnēdis uultibus capaces præparet notas, ſine dubio per adumbrationē impoſita præformatio ad ſuſcipiendos ueros illos colores iam paratior inueniet̄, ſic ut modo adumbratio ipſa deformata ſtylo domini noſtri Ieſu Chriſti in cordis noſtri tabulis perſcribat̄. Et idcirco fortaſſe dicit̄, quia omni habenti dabitur & adijcietur. Vnde conſtat habentib. deformationem quandā in hac uita ueritatis & ſcientiæ, addendā etiam eſſe pulchritudinē perfectæ imaginis in futuro. Tale opinor indicabat deſideriū ſuū ille qui dicebat: Coarctor autē ex duobus, deſideriū habens diſſolui & cum Chriſto eſſe, multo enim melius: Philip. 1
ſciens quod tūc cùm regreſſus eſſet ad Chriſtū, omniū quæ gerunt̄ in terris manifeſtius agnoſceret rationes, uel de homine, uel de anima hominis, uel de mētę, uel ex quibuſcunq̄ illis qui ſint ſpūs, qui operent̄, qui ſint, qui ue uitales, uel quæ ſit gratia quę datur fidelibus ſpūs ſancti. Tūc quoq̄ intelliget qui ſibi uideat̄ Iſrael, uel quæ diuerſitas gentium, quid etiā ſibi uelint Iſrael duodecim tribus, & quid ſinguli populi per ſingulas tribus. Tunc intelliget etiā de ſacerdotib. & leuitis, & de diuerſis ſacerdotalib. ordinibus rationē, & cuius formæ erant: imò ſentiet nihilominus quæ ſit ueritas lobileorū & ſeptimanarū annorū: ſed & feſtorū dierum & feriarū rationes uidebit: & omniū ſacrificiorū & purificationū intuebit̄ cauſas: quæ ſit quoq̄ ratio lepræ purgationis, & quæ lepræ diuerſæ, & quæ purgatio ſit eorū qui ſeminis profluuiū patiunt̄ aduertet: & agnoſcet quoq̄ quales uirtutes ſint bonæ, quæq̄ nihilominus contrariæ, & qui uel illis affectus ſit hominib. uel iſtis contentioſa æmulatio. Intuebit̄ quoq̄ quæ ſit ratio animarū, quæ ue diuerſitas animaliū uel eorū quæ in aquis uiuunt, uel auium, uel ferarū, quid ue ſit quod in tam multas ſpecies ſingula genera deducunt̄: qui creatoris proſpectus, uel quis per hæc ſingula ſapientiæ eius regit̄ ſenſus. Sed & agnoſcet qua ratione radicibus quibuſdā uel herbis aſſociātur quædā uirtutes, & alijs econtrario herbis uel radicibus depellunt̄: quæ ratio apoſtatarū angelorū, quæ ue cauſa quod ijs qui eos nō tanta fide contempſerint, uel adulari in aliquib. poſſent, uel erroris cauſa ac deceptionis exiſtere. Sed & de ſingulis diuinæ prouidentiæ iudiciū diſcet, de his quæ accidunt hominibus, quod nō fortuitò uel caſu accidūt, ſed ratione quadā tam examinata, tam ardua, ut eam non ſolū ſanctorū, ſed fortaſſis omniū hominū, ne numerus quidē prætereat capillorū, cuius prouidētiæ ratio perducat̄ uſq̄ ad duos paſſeres qui denario ſubtrahunt̄, ſiue ſpiritaliter, ſiue iam ſecundū literam paſſerib. intellectis. Quod enim nūc interim quæritur, tunc aūt ibi iam manifeſtū uidebit̄. Ex quibus omnib. purandū eſt, quod interim nō parum temporis trāſeat uſq̄ quo eorū tantūmodo quæ ſuper terrā ſunt ratio poſt uitæ abſceſſum dignis & benemeritis oſtendat̄, ut per eorū omniū agnitionē, & plenæ ſcientiæ gratiā, lætitia inenarrabili perfruant̄. Tunc deinde ſi aer iſte qui inter cœlū & terrā eſt, nō eſt uacuus ab animātibus, & animantib. rationabilibus, ſicut & Apoſtolus dixit: In quibus aliquādo ambulaſtis ſecundū ſeculū mundi huius, ſpūs qui nunc operat̄ in filijs diffidentiæ. Et iterū ait: Rapiemur in nubib. obuiā Chriſto in aera, & ita ſemper cū do- 1. Theſ. 4
mino erimus. Putandū eſt igitur quod tādiu ſancti ibi permaneāt, uſq̄ quo utriuſq̄ modi rationē diſpenſationis eorum quæ in aere gerunt̄ agnoſcant. Quod aūt dixi utriuſq̄ modi, hoc eſt: uerbi gratia, cū in terris eſſemus, uidimus uel animalia, uel arbores, et differentias eorū proſpeximus, ſed et diuerſitatem quāplurimam inter homines: uerùm uidentes hæc rationē eorum non intelleximus, ſed hoc nobis tantū ex ipſa quā uidimus diuerſitate ſuggeſtū eſt, ut inquiramus & perſcrutemur qua ratione iſta omnia uel diuerſa fuerint creata, uel uariè diſpenſent̄, & concepto in terris huiuſcemodi uel ſtudio, uel amore, dabit̄ nobis poſt exitū etiam cognitio eius & intelligētia: ſi tamen res pro-
cedat

Universidad de Deusto
Biblioteca

cedat ex uoto. Cũ ergo cõprehenderimus integrè eius rationẽ,tũc utroq; modo cõprehendemus ea quę uidimus super terrã. Tale ergo aliquid etiã de aerea sede dicendũ est. Puto enim quod sancti quiq; discedentes de hac uita permaneãt in loco aliquo in terra posito,quẽ paradisum dicit scriptura diuina, uelut in quodã eruditionis loco, & (ut ita dixerim) auditorio uel schola animarũ, in quo de omnib.his quæ in terris uiderant, doceant,iudicia quoq; quædã accipiãt etiam de consequentib.& futuris,sicut in hac quoque uita positi iudicia quædã futurorũ, licet per speculũ in ænigmate, tamen ex aliqua parte cõceperant,quæ manifestius & lucidius sanctis in suis & locis & temporib.reuelantur.Si quis sanè mũdus corde, & purior mente,& exercitatior sensu fuerit, uelocius proficiẽs,citò ad aeris locũ ascendet, & ad cœlorũ regna perueniet per locorũ singulorum(ut ita dixerim)mãsiones:quas Græci quidẽ sphæras,id est globos appellauerunt, scriptura uerò diuina cœlos nominat. In quib. singulis primo quidẽ perspiciet ea quæ ibi gerunt,secũdò uerò rationẽ quare gerũtur agnoscet: & ita per ordinẽ aggredit singula,sequẽs eum qui trãgressus est cœlos Iesum filiũ dei dicentẽ, Volo ut ubi sum ego, & isti sint mecũ. Sed & de his locorũ diuersitatib.indicat cũ dicit,Multæ mansiones sunt apud patrẽ meum.Ipse tamẽ ubiq; est,et unũersa percurrit. Vel ultra intelligamus eum nõ in ea exiguitate in qua nobis propter nos effectus est:id est nõ in illa circũscriptione quã in nostro corpore in terris positus inter homines habuit,quomodo uelut in uno aliquo circũseptus loco putet.Cùm ergo (uerbi gratia) ad cœlestia loca peruenerint sancti,tunc iam rationẽ astrorũ per singula peruidebunt, & siue animãtia sunt,siue quicqd illud est, cõprehendent. Sed & alias rationes operũ dei quas eis ipse reuelabit, intelligẽt.Iam enim tanquã filijs rerũ causas,& uirtutẽ suæ cõditionis ostendet:& docebit eos quare illa stella cœli in illo loco posita est,& quare ab alia tanto dirimẽte spacio separat. Verbi gratia,si propinquior fuisset,quid ex hoc esset futurum: si uerò longius, quid accideret:aut si maior fuisset illa stella q̃ illa,quõ similis nõ seruaret diuersitas,sed in aliam quandã formã cuncta formarent. Sic decursis omnib.quę in astrorũ ratione & in his conuersionib. quæ in cœlo sunt continent, uenient etiã ad ea quæ nõ uident, uel ad ea quorũ sola nomina nũc audiuimus,& ad inuisibilia:quæ multa quidẽ esse Paulus apostolus docuit, quæ aũt sint, uel quã habeant differentiã, ne exiguo quidẽ aliquo intellectu cõijcere possumus. Et ita crescens per singula rationabilis natura,nõ sicut in carne uel corpore & anima in hac uita crescebat,sed mẽte ac sensu aucta ad pfectã sciẽtiam mẽs iam perfecta perducit,nequaq; iam ultra istis carnalib.sensib.impedita,sed intellectualib.incremẽtis aucta, semper ad purũ,& (ut ita dixerim) facie ad faciẽ rerũ causas inspiciẽs: potiturq; perfectione primo illa qua in id ascendit,secũdò qua permanet, cibos quib. uescat habẽs theoremata & intellectus rerũ rationesq; causarũ. Sicut enim in hac uita corpora nostra primo in hoc ipsum quod sumus corporaliter crescũt, in prima ætate ciborũ sufficiẽtia nobis incrementũ præstãte: postea uerò q̃ crescẽdi ad mensuram sui fuerit expleta proceritas,utimur cibis iam nõ ut crescamus,sed ut uiuamus & cõseruemur in uita per escas:Ita arbitror & mentẽ etiam cũ uenerit ad perfectũ,uescitamen & uti pprijs & cõpetentib. cibis in ea mẽsura, cui neq; deesse aliquid debeat,neq; abundare.In omnib.aũt cibus hic intelligẽdus est theoria et intellectus dei,habẽs mensuras proprias & cõpetẽtes huic naturæ quæ facta est & creata. Quas mẽsuras singulos quosq; incipientiũ uidere deũ, id est intelligere per puritatẽ cordis cõpetit obseruare.

Rom. 1

LIBER TERTIVS.

PRAEFATIO RVFFINI.

VI legis,memor esto mei in tuis sanctis orationibus, ut & nos efficiamur æmulatores spiritus. Superiores duos Peri archon libellos te non solũ insistente, uerũ etiã cogente, diebus quadragesimæ interpretatus sum.Sed quoniã illis diebus etiam tu religiose frater Macari, & uicinius monebas,& amplius uacabas,etiã ego amplius operabar: hos uerò posteriores duos tardius explicuimus,dum ad nos ab extrema & ultima parte orbis rarior exactor accedis. Verũ si meministi qd in præfatiuncula priore cõmonui,quia indignaturi essent quidã si nos audissent nõ aliquid

quid malí loquí,continuo id arbitror persecutũ,pbasti. Quod si in illo opere ira inflãmati sunt hi qui hominũ linguas ad male loquendũ excitãt dæmones, in quo nondum eorum secreta ad plenũ nudauerat:quid in hoc futurũ putas, in quo oẽs eorũ cæcas & occultas uias quibus humanis cordibus irrepũt, & animas infirmas ac fragiles decipiunt,reuelabit? Videbis illico perturbari omnia,seditiones moueri,clamores tota urbe diffundí,ad dãnationem uocarí eum qui euãgelicæ lucernæ lumine diabolicæ ignorãtiæ tenebras fugare conatus est. Verũ hæc paruípendat qui cupit salua fidei catholicæ regula in diuinis eruditionibus exerceri: illud aũt necessario cõmoneo, quod sicut in prioribus libris fecimus,etiã in istis obseruauimus:ne ea quę reliquis eius sẽtẽtijs,& nostræ fidei cõtraría uidebanť, ínterpretarer, sed uelut inserta ea ab alijs & adulterata præterirẽ. De creaturis uero rationabilib. si quid nouí dixisse uisus est, quia nõ in hoc est summa fidei, scientiæ gratia & exercitij cũ forte nobis aduersum nõnullas hæreses tali ordine necessario respõdendũ est,neq; in his libellis,neq; in superioribus prętermísi,nisi siqua forte iã in superioribus dicta repetere etiã in his posteriorib. uoluit,& breuitatis gratia aliqua ex his resecare cõmodum duxi. Si quis tamẽ proficiẽdi & nõ obtrectãdi studio hæc leget,rectius faciet si exponi sibi hæc à peritioribus uelit.Absurdũ nanq; est poetarũ ficta carmina,& Comœdiarũ ridiculas fabulas à grãmaticis exponi: & ea quæ de deo,uel cœlestib.uirtutibus,ac de omni uniuersitate dicunť,in quib. omnibus uel paganorũ philosophorũ,uel hęreticorũ prauus error arguitur,sine magistro & explanatione aliquẽ posse díscere: & ita fit ut res difficiles & obscuras malint homines per temeritatẽ & insciti̇am condemnare,quàm per diligentiam & studiũ díscere.

De libertate arbitrij. Cap. I.

T Alía quædam de repromissionibus diuinis credimus sentiẽda,cũ intelligentiam nostrã ad cõtemplationẽ æterni illius, & nullo fine claudendi seculi iaculamur,atq; ineffabilẽ eius lætitiã, ac beatitudinẽ contemplamur. Verum quoniã in ecclesiastica prædicatione inest etiã de futuro iudicio fides,quę iudicij credulitas prouocat homines,& suadet ad bene beatecq; uiuendũ,& omni genere fugere peccatũ: & per hoc sine dubio indicať quod in nostra sit positũ potestate,uel laudabili nos uita,uel culpabili degere:,pterea necessariũ reor pauca etiã de arbitrij libertate differere, eo quod non ignobiliter hæc quoq; quæstio à quàm plurimis agitetur. Vt aũt facilius quid sit libertas arbitrij cognoscamus, & quid sibi uelit natura ipsius arbitrij uoluntatisq; requiramus: Omniũ quæ mouentur, alia in semetipsis causas motuũ gerũt,alia extrinsecus accipiũt:utputa extrinsecus tantummodo mouentur omnia quæ sine uita sunt,ut lapides,& ligna,& quæcunq; sunt quæ solo habitu materiæ suæ uel corporũ constant.Omittẽda sane nũc est illa quæstio quę etiam illũ motum putat esse,cum per corruptelam corpora dissoluunť: nihil enim nũc ad propositũ cõducit. Alia uero in seipsis habẽt mouẽdi causam,ut animalia,uel arbores, & omnia quę per naturalẽ uitam,uel per animam constãt:inter quę etiam metallorum uenas deputari ab aliquibus uisum est. Sed & ignis sui motus esse putãdus est, fortassis aũt etiam & fontes aquarũ. Hæc aũt quæ in semetipsis causam suorum motuũ habent, quædã dicuntur ex se,quędam à se moueri:& ita diuiduntur quod ex se moueantur ea quæ uiuunt quidem,nõ tamen animantia sunt: à se autem mouentur animantia, cũ eis phantasia,id est uoluntas quędã uel incitamentũ affuerit,quæ ea moueri ad aliquid uel incitari prouocauerit.Denicq; etiam in quibusdã animalibus inest talis phantasia, id est uolũtas uel sensus,qui ea naturali quodã instinctu prouocet & cõcitet ad ordinatos & cõpositos motus:sicut uidemus araneas facere,quæ phãtasia,id est uolũtate, id est studio textrino ad opus texendi ordinatissimè cõcitanť,sine dubio naturali quodã motu intentionẽ huiusce modi operis prouocante: nec tamẽ ultra aliũ sensum aliquem q̃ texendi naturale studiũ habere ipsum animal inueniť,sicut & apes fingẽdi fauos ac mella(ut aiunt)auaricia congregandi. Rationabile uero animal quũ habeat in se & hos naturales motus,habet tamen amplius cęteris animalibus etiam rationis uim,qua iudicare & discernere de motibus naturalib.possit,& alios reprobare & abijcere,alios uero pbare atq; suscipere,cuius ratiõis iudicio dirigi et gubernari hominis motus ad uitã

probabilem

Universidad de Deusto
Biblioteca

probabilẽ possint. Vnde consequens est, ut quoniã natura rationis huius quæ est in homine, habet in se uim dinoscẽdi boni uel mali, idq; cùm discernit, ineſt ei facultas etiam eligẽdi quod probauerit: in eligendo quidẽ quod bonũ est, laudabilis: in sequẽdo uerò quod turpe uel malũ est, iure culpabilis iudicet. Illud sanè nequaq; latere nos debet, quod in nõnullis mutis animalibus ordinatior quidẽ motus cæteris animalib. inueniat, ut in sagacibus canibus, uel bellatorib. equis, ita ut uideant aliquibus uelut rationabili quodã sensu moueri. Sed id non tam ratione q̃ incentiuo quodã, & naturali motu pro huiusmodi usu largius indulto fieri credendum est. Verũ ut dicere cœperamus, cùm ita se habeat irrationabile animal, nobis hominib. incidere quædã extrinsecus possunt, ali qua & occurrere siue ad uisum, siue ad auditũ, uel alios sensus, quæ nos cõcitent & pro uocent ad bonos uel cõtrarios motus. Quæ utiq; quia extrinsecus incidunt, non est in nostra positũ potestate ne incidant uel occurrãt. Iudicare uerò & probare qualiter uti debeamus his quæ incidũt, nullius alterius res est uel opus, nisi rationis eius quæ est in nobis, id est nostri iudicij. Cuius rationis iudicio incidentib. extrinsecus concitamentis aburimur ad id q̃rodcunq; ipsa ratio probauerit, naturalibus motib. nostris nutu eius, uel ad bona uel ad mala gubernatis. Si uerò quis dicat ea quæ extrinsecus accidunt motus nostros prouocãtia, talia esse ut possibile nõ sit aduersari eis siue ad bonũ siue ad malum nos cõcitantibus, in seipsum paulisper qui hoc existimat conuertat animũ, & proprios diligẽtius inspiciat motus, nisi inuenerit cum alicuius desiderij pulsat illecebra, ni hil prius geri q̃ animi accõmodet assensus, ut suggestioni prauæ nutus mẽtis indulgeat: ita ut etiã ueris imilib. quibusdã causis intra cordis nostri tribunalia uelut iudici existenti ab utraq; parte adhiberi uideat assensio, ut causis prius expositis gerendi sentẽtia de rationis iudicio proferat. Non em̃ (ut uerbi gratia dixerim) huic qui statuit cõtinenter & castè uiuere, atq; ab omni se muliebri cõtagio cõtinere, si fortè apparuerit mulier prouocãs eum, & allicies aliquid cõtra propositũ gerere, causa ei uel necessitas præuaricandi mulier extitit: cũ possit utiq; statuti sui memor libidinis incitamẽta refrenare, & irritãtis illecebræ delectamenta austeriorib. uirtutis increpationibus coercere: ut omni luxuriæ sensu fugato, propositi firmitas & cõstantiæ perseueret. Deniq; si eruditioribus quibusq; uiris, & in diuinis institutionib. roboratis huiuscemodi irritamenta prouenerint, memores cõtinuo sui ea quæ dudũ meditati sunt, & quibus eruditi sunt in memoriam reuocãtes, & sanctioris se doctrinæ adminiculis munientes, reſpuunt ac refellunt omnẽ incitamẽti illecebrã, atq; aduersas cõcupiscentias insitæ sibi rationis obiectione depellunt. Cùm ergo hæc ita esse naturalib. quodãmodo testimonijs comprobent, quo modo nõ superfluũ est gestorum nostrorũ causas ad ea quæ extrinsecus sunt retorqueri, & à nobis culpã, in quibus omnis causa est, remoueri? Hoc est dicere, similes nos esse lignis uel lapidib. quæ intra se nullũ habent motũ, causas autem motus sui extrinsecus patiunt. Quod utiq; nec uere dicit, nec decenter, sed ad hoc solum fingit ut libertas arbitrij denegetur: nisi putemus ita demũ posse constare arbitrij libertatẽ, si nihil sit quod nos extrinsecus incidens ad bona prouocet aut ad mala. Verũ qui ad naturalẽ corporis intemperiẽ culparũ refert causas, cõtra rationẽ id esse totius cõditionis ostendit. Quoniã enim uidemus in quãplurimis, cùm prius incõtinenter intẽperateq; uixissent, ac luxuriæ fuissent libidinisq; captiui, si fortè uerbo doctrinæ atq; eruditionib. in melius prouocati sunt, tantã extitisse cõmutationem, ut ex luxuriosis & turpib. sobrij & castissimi ac mãsuetissimi redderentur: & rursum uidemus in alijs quietis & honestis, qui se fortè inquietis hominib. associarint, corrumpi mores bonos colloquio, & effici eos tales quales sunt illi quibus nihil ad turpitudinẽ deest: & hoc interdũ uenit matura iam ætate uiris, ita ut cõtinentiores in iuuentute uixerint, q̃ cùm prouectior ætas facultatẽ uitæ liberioris indulsit: Cõsequentia ergo rationis ostendit, quod ea quidẽ quæ extrinsecus incidunt, in nostra potestate nõ sunt: bene uerò uel malè uti his quæ incidunt, ea ratione quæ intra nos est discernẽte ac dijudicante quõ his uti oporteat, nostræ est potestatis. Vt autem ea quæ ratio consequenter ostendit, etiam scripturarũ autoritate firmemus, id est quod nostræ opis est rectè, uel minus rectè uiuere, & nõ uel ex his quę extrinsecus incidũt, uel (ut quidã putãt) fatis urgentib. cogimur, testimoniũ dabit Michæas propheta his uerbis, dicens: Si annunciatũ est ô homo quid est bonum, aut quid dominus *Mich. 6*

dominus requirit à te, nisi ut facias iudiciũ, & diligas misericordiã, & paratus sis ire cũ domino deo tuo? Et Moysi dicit: Posui ante faciẽ tuã uiã uitæ & uiã mortis, elige quod bonũ est, & incede cũ eo. Et Esaias ita ait: Si uolueritis & audieritis me, quæ bona sunt terræ comedetis. Si uero nolueritis, neq; audieritis me, gladius uos cõsumet: Os em̃ domini loquutũ est hoc. Et in Psalmis ita scriptũ est: Si populus meus audisset me, Israel si in uijs meis ambulasset, in nihilũ utiq; inimicos eius humiliassem. Per quod ostẽdit qd̃ erat in populi potestate incedere in uijs dei. Sed et Saluator dicẽs, Ego aũt dico uobis, nõ resistere malo: & quicũq; iratus fuerit fratri suo, reus erit iudicio: & quicunq; inspexerit mulierẽ ad cõcupiscendum eam, mœchatus est iã in corde suo: & quũ dq; cætera quæq; mãdata, quid aliud indicat, nisi quod in nostra potestate est obseruare posse quę mãdant? Et, ppter hoc recte rei efficimur iudicio, si præuaricemur ea quæ utiq; seruare poteramus. Vnde & ipse ait, quia omnis qui audit uerba mea & facit ea, ostendam uobis cui similis est: similis est uiro prudẽti qui ædificauit domũ suã super petram &c. Et quod ait, Qui aũt audit hæc & nõ facit, similis est uiro stulto qui ædificauit domũ suã per arenã, & reliqua. Sed & illud quod dicit his q̃ à dextris eius sunt, Venite ad me oẽs benedicti patris mei &c. Esuriui enim, & dedistis mihi mãducare: sitiui, & dedistis mihi bibere: euidenter ostẽdit quia in ipsis fuit ut uel laudabiles isti essent, facientes quæ mãdata sunt, & percipientes quæ promissa sunt: uel hi culpabiles, qui cõtraria uel audire uel percipere meruerũt, quib. dicitur, Ite maledicti in ignẽ æternũ. Videamus quomodo etiã Paulus apostolus uelut potestatẽ arbitrij habentibus nobis loquitur, & tãquã in nobis ipsis uel salutis uel perditionis habentibus causas, ait: Aut diuitias bonitatis ac patiẽtiæ ac lõganimitatis cõtemnis, ignorãs quod benignitas dei ad pœnitentiã te adducit? Secundũ duritiã autem tuã, & cor impenitẽs thesaurizas tibi irã in die iudicij, & reuelationis iusti iudicij dei, qui reddet unicuiq; secundũ opus eius: his quidẽ qui secundũ patientiã boni operis, gloria & incorruptio qui quærũt uitã æternã: his aut tẽ qui ex cõtentione, & qui nõ credunt quidẽ ueritati, credunt autẽ iniquitati, ira, indignatio, tribulatio & angustia in omnẽ animam hominis operantis malũ, Iudæo primũ & Græco. Similiter autẽ & honoratio & pax omni operanti bonũ, Iudæo primum & Græco. Multa quidẽ alia & innumera in sanctis scripturis inuenies, quæ euidenter ostendẽt habere nos arbitrij liberi potestatẽ: alioquin percontrariũ esset dare nobis mãdata, ex quorũ uel obseruatione saluemur, uel præuaricatiõe damnemur, si obseruandi ea in nobis facultas nõ est. Verũ quoniã inueniunt in ipsis diuinis scripturis quędã uerba ita posita, ut cõtrariũ ex his aliquid uideat intelligi posse, proferẽtes ea in mediũ, et secundũ pietatis regulã disserẽtes, adhibeamus eorũ absolutiões, quo ex his partis quæ exposuimus, etiã cæterorũ quæ similiter dicta sunt, quibus arbitrij potestas uideꝝ excludi, absolutto euidẽs fiat. Igit̃ quãplurimos mouẽt ea quæ de Pharaone à deo dicta sunt, dicẽte frequẽtius, Ego indurabo cor Pharaonis. Si em̃ à deo indurat̃, & per hoc quod indurat̃ delinquit, nõ sibi ipse extitit causa delicti. Quod si ita est, nõ uidet̃ Pharao habere arbitrij libertatẽ. & iã consequenter asseretur quod hoc exemplo nec cæteri quidẽ qui pereunt, ex arbitrij sui libertate causam perditionis accipiunt. Sed & illud quod in Ezechiele scriptũ est, quũ dicit, Auferam eorum lapidea corda, & immittam eis carnea, ut in præceptis meis incedant, & iustitias meas custodiãt: mouet ali quẽ pro eo quod à deo dari uidetur, uel incedere in mãdatis eius, uel iustificatiões eius custodire: quippe si ipse id quod obstat ad custodiẽda mãdata lapideũ cor auferẽs, cor melius & sensibilius quod nunc carneum nominatur immittit & inserit. Vide autẽ etiã illud quod in euangelio dominus & saluator respondit ad eos, qui quęrebãt de ipso quare ad turbas in parabolis loqueretur, quale sit, ait enim: Vt uidẽtes nõ uideãt, & audientes nõ audiant & intelligant, ne forte conuertantur & remittatur eis. Sed & illud quõdam à Paulo apostolo dictum est, quia non uolentis, neq; currẽtis, sed miserentis est dei. Et in alio loco: Et uelle & perficere ex deo est. Et iterũ in alio loco: Ergo cui uult miseretur, & quẽ uult indurat. Dices itaq; mihi, Quid ergo adhuc culpamur? uoluntati enim eius quis resistet? O homo tu quis es qui cõtra respõdeas deo? Nũquid dicit figmentũ ei qui se finxit, quid me fecisti sic? Aut non habet potestatẽ figulus luti ex eadẽ massa facere uas aliud quidẽ ad honorem, aliud autem ad cõtumeliam? Hæc & his

Exod. 3 *Ezech. 11* *Esa. 6* *Rom. 9* *Philip. 2* *Rom. 9*

Universidad de Deusto
Biblioteca

his similia non parũ uidentur deterrere posse quãplurimos, ne putetur unusquisq; habere sui arbitrij libertatẽ, sed quod ex dei uolũtate uel saluari aliquis uel perire uideat.

Incipiamus igitur ab his quæ ad Pharaonẽ dicta sunt, quia à deo dicit induratus ne dimitteret populum: cum quo pariter etiam apostoli ille sermo tractabitur, quo ait: Ergo cui uult miseretur, & quẽ uult indurat. His enim præcipue nituntur hæretici dicentes nõ esse in nostra potestate ut saluemur, sed naturas esse animarũ tales quæ in omni genere uel pereant uel saluentur: nec ullo modo possit anima quæ mala facta est, bona fieri: aut quæ bona fuerit, mala effici. Vnde aiũt & Pharaonẽ, quoniã naturæ erat perditæ, propterea indurari à deo, qui indurat eos qui terrenę naturę sunt, miseretur aũt eorũ q spiritalis naturæ sunt. Videamus ergo quale est istud qd asserũt, & interrogemus eos primo, ut respõdeant nobis, si terrenæ naturę quã perditã dicunt, asserũt fuisse Pharaonẽ. Respõdebunt sine dubio terrenæ. Si ergo terrenæ naturæ erat, credere deo uel obedire ei resistente natura omnino nõ potuit. Quod si hoc ei erat per naturã, quid ad hoc opus ei erat indurari cor eius, & hoc nõ semel, sed frequẽter, nisi quod utiq; possibile erat eũ suaderi? Nec indurari ab alio diceret, nisi is qui ante nõ erat durus. Quod si ex se nõ erat durus, cõsequẽs est ut nec fuerit terrenæ naturæ, sed talis qui posset obstupefactus signis & uirtutibus cedere. Necessariũ erat deo ut pro salute multorũ in ipso ostẽderet uirtutẽ suã, dũ resistit plurimũ, & obluctatur uolũtati dei, & per hoc cor eius dicitur indurari. Hæc aũt dicta sint primo aduersus illos, per quæ illa eorũ subruatur assertio qua putant naturaliter perditũ fuisse Pharaonẽ. Sed & de his quæ ab apostolo Paulo dicta sunt, similiter aduersus eos agemus. Quos enim indurat deus secundũ opinionem uestram? Nempe eos quos naturæ perditæ dicitis, quid aliud credo facturos si non fuissent indurati? Si uero ex inuratione ad perditionẽ ueniunt, iam nõ naturaliter, sed ex accidentibus pereunt. Tunc deinde dicite nobis, quorũ miseretur deus? Nempe eorũ qui saluãdi sunt. Et in quo isti secũda misericordia indigent, qui semel saluãdi sunt per naturã, & ad beatitudinẽ ueniũt naturaliter, nisi quia etiã ex his ostenditur quod quia perire eos possibile erat, idcirco misericordiã cõsequũtur, ut per hoc nõ pereant, sed ueniant ad salutẽ, & piorũ regna possideant? Et hæc quidem dicta sint aduersus eos qui naturas bonas uel malas, id est terrenas, uel spiritales cõmotiones fabulis introducũt, ex quibus fieri dicũt, ut uel saluet unusquisq; uel pereat. Nũc uero respondendum est etiam his qui deũ legis iustum tantũmodo uolunt, non etiam bonũ, quomodo putent à deo indurari cor Pharaonis quid faciẽte uel quid prospiciẽte? Obseruãdus est enim prospectus & intuitus dei, secundũ nos quidẽ iusti & boni, secundũ ipsos uero iusti tantũmodo. Et ostẽdant nobis quomodo deus quẽ utiq; & ipsi iustum fatenť, iuste faciat cor hominis indurari, ut ex ipsa inuratione peccet & pereat: & quo modo in hoc dei iustitia defendeť, si ipse ijs causa perditionis existit, quos pro eo quod duritie incredituli extiterint, ipse postmodũ iudicis autoritate dãnauit. Quid etiã culpat eũ dicens, Tu aũt quoniã non uis dimittere populũ, ecce percutiã omnia primitiua in Ægypto, etiã primitiuũ tuũ, & quęcũq; alia scripta sunt per Moysen dicta esse à deo ad Pharaonẽ? Necesse est enim omnẽ qui uera asserit ea quæ in scripturis referunť, & ostendere uult iustũ esse deũ legis & prophetarũ, pro his omnibus reddere rationẽ, quo modo per hoc nihil prorsus dei iustitiæ deroget: quoniã licet bonũ eum neget, iustum tamẽ & iudicẽ & mundi creatorẽ fatenť. Alius ẽm responsionis ordo est aduersus eos qui malignũ, id est diabolũ mundi huius asserunt creatorẽ. Nos uero quoniã nõ solum iustũ, sed & bonũ deũ fatemur, qui per Moysen locutus est, respiciamus diligẽtius quo modo iusto bonoq; cõueniat quod cor indurare dicitur Pharaonis. Et uideamus si forte possumus sequẽtes apostolum Paulũ difficultatẽ rei exemplis quibusdã ac similitudinibus soluere, si ostẽdimus quoniã uno eodẽq; tẽpore deus alterius quidẽ miseret, & aliũ indurat, nẽ agẽs neq; uolens ut induretur ille qui induratur: sed dum ipse benignitate sua & patientia utit: his quidẽ qui eius benignitatẽ & patientiã ad contemptũ atq; insolentiã ducũt, induratur cor dum ad terminũ pœna differtur: hi uero qui benignitatẽ & patientiã eius ad occasionẽ pœnitentiæ & emẽdationis accipiũt, misericordiã cõsequunť. Vt aũt euidẽtius quod dicimus demõstremus, utamur exẽplo quo in epistola ad Hebræos usus est apostolus Paulus dicẽs: Terra ẽm quæ bibit frequẽter super se

Exod. 12

Heb. 6

se uenientẽ imbrẽ, & germinat herbã optimã his quibus colitur, percipiet benedictiõnẽ à deo: quę aũt profert spinas & tribulos, reproba est & maledicto proxima, cuius finis ad exustionẽ. Igitur ex his quos assumpsimus Pauli sermonibus euidẽter ostẽditur, quod uno eodẽq; opere dei quo imbrẽ terræ largitur: alia quidẽ terra diligẽter exculta fructus afferat bonos: alia uero quæ negligẽter inculta est, spinas & tribulos pferat. Et si quis quasi ex persona impiorũ loquens dicat, ergo imber fecit fructus bonos, & spinas ac tribulos ego feci: quãuis dure dici uideatur, uere tamẽ dicitur. Nisi enim imber fuerit, nec spinæ nec tribuli nascerenť: superueniente uero pluuia utrũq; terra pduxit. Sed quãuis pluuiæ beneficio, terra germẽ utrũq; produxerit, nõ tamen imbribus merito diuersitas germinis ascribeť: sed ad illos iure culpa seminis reflecteť, qubcũ possent frequenti aratro terrã scindere, & rastris grauibus torpẽtes glebas uertere, & oẽs inutiles radices noxij germinis amputare atq; succidere, cũctisq; quib. cultus ille deposcit laboribus ac studijs purgata excultaq; noualia uẽturis imbribus præparare, hoc quidẽ facere neglexerũt: desidiæ autẽ aptissimos fructus spinas ac tribulos metẽt: ita ut bonitas & æquitas imbriũ super omnẽ terrã æqualiter ueniat, sed uno eodẽq; opere pluuię, ea quidẽ terra quę culta est diligẽtibus cultoribꝫ. cũ benedictione utilẽs fructus pferat: ea uero quæ cultorũ desidia obduruit, spinas ac tribulos germinet. Sic ergo accipiamus quod ea signa & uirtutes quæ à deo fiebãt, imbres quidẽ erãt, & à deo desuper ministrati: ppositũ uero hominũ & uolũtates terra accipiẽda est culta uel inculta: unius quidẽ naturæ, utpote omnis terra cũ terra, nõ tamẽ unius eiusdẽq; culturæ. Ex quo fit ut uniuscuiusq; propositũ uel indureť uirtutib. & mirabilibus dei, si incultũ & ferũ est & barbarũ, & semetipso superbius ac spinosius fiat: & mitescat amplius, ac tota mente se in obedientiã tradat, si purgatũ à uitijs fuerit & excultũ. Vnde ad euidentiorẽ rei probationẽ superfluũ nõ erit uti etiã alia similitudine: uerbi gratia, si quis diceret quia sol est q restringit & qui resoluit, cũ contrariũ sit & resolutio & cõstrictio. Sed nõ erit falsum qd dicit, dum una eadẽq; caloris uirtute sol quidẽ cerã soluit, limũ uero arefacit & stringit: nõ quod uirtus eius aliter in limo, & aliter operet in cera, sed qd limi alia, aliã quoq; ceræ sit qualitas, cũ utiq; secundũ naturã unũ sit, quia utrũq; de terra est. Ita ergo una eadẽq; operatio dei quę per Moysen in signis ac uirtutib. gerebat, Pharaonis quidẽ duritiã arguebat, quã malitię suę intẽtione cõceperat: reliquorũ uero Ægyptiorũ q Israelitis admiscebanť obedientiã declarabat, q etiã cũ Hebręis pariter excelluisse Ægyptũ referunť. Quod uero scriptũ est, quia paulatim edomareť domus Pharaonis, ut aliquãdo diceret, Nõ lõge abeatis, iter triduí abibitis, sed uxores uestras relinquite, & infantes uestros & pecora uestra: sed & si qua alia scripta sunt, p quæ paulatim uideť acquiescere signis & uirtutib. quid aliud ex his indicať, nisi qd agebat quidẽ in eo aliqd signorũ & mirabiliũ uirtus, nõ tamẽ tantũ quantũ deberet operabaťr? Si ẽm talis erat in duratio qualẽ plurimi putãt, nõ utiq; inueniret uel in paucis acquiescere. Tropũ uero uel figurã sermonis eius q scriptus est de inuratione, etiã ex cõmuni cõsuetudine exponere puto quod nõ uideatur absurdũ. Frequenter ẽm benigniores quiq; domini ad eos seruos q per multã patientiã & mansuetudinẽ dominorũ insolentiores improbiores q fiũt, dicere solẽt: Ego te talẽ feci, ego te perdidi, mea patiẽtia te pessimũ fecit, ego tibi causa huius tã duræ & pessimæ insolentiæ exisťo, qui te nõ statim per singulas culpas punio pro merito delictorũ. Necesse est ẽm nos tropũ uel figuram sermonis ad uertere, & ita demũ uirtutẽ dei intelligere, nec inferre calũnias uerbo, cuius interiorẽ sensum diligentius exploremus. Denię apostolus Paulus euidenter de talibus tradens, ait ad eũ qui permanebat in peccatis, An diuitias bonitatis eius ac patiẽtiæ & lõganimitatis contẽnis, ignorãs quia benignitas dei ad patientiã te adducit? Secũdũ duritiã aũt tuã & impœnitẽs cor thesaurizas tibi ipsi irã in die iudicij dei. Hæc dicit apostolus ad eũ qui in peccatis est: cõuertamus hæc ipsa nos ad Pharaonẽ dici, & uide si nõ ea etiã de ipso dici cõsonanter inuenies, quia secundũ duritiã eius & cor impœnitẽs thesaurizauit et recõdidit sibijpsi irã in die iræ, p eo quod nunq; duritia eius ita argui et in manifestũ uenire potuisset, nisi signa & prodigia fuissent tã multa tãq; magnifica prosecuta. Quod si minus plenæ uidenť esse, pbationes quas diximus, & apostolicę similitudinis parũ munimẽti habere adhuc uideat assertio: adhibeamus etiã pheticę autorita

Exod. 8

Rom. 2

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis assensum, & uideamus quid etiã prophetę pronũcient de his qui primo quidẽ recte uiuẽtes, benignitatis dei habere quãplurima experimẽta meruerũt, postea uero homi-
Esa. 63 nes deliquerũt: cũ quib. se quoq; unũ faciẽs, ppheta ait: Vt quid dñe errare nos fecisti à
uia tua? & quare induraſti cor nostrũ uti nõ timeremus nomẽ tuũ? Cõuertere propter
Hier. 20 seruos tuos, propter tribus hæreditatis capiamus de mõte sancto tuo. Sed & Hieremi-as similiter dicit: Seduxisti nos domine, & seducti sumus: tenuisti, & potuisti. Quod er go ait, Ad quid domine induraſti cor nostrũ uti ne timeamus nomẽ tuũ, dictũ ab his q misericordiã precabant, morali utiq; tropo accipiendũ est: uelut quis dicat, ut quid in-tantũ ꝓpercisti nobis, nec requisisti nos cũ peccaremus, sed reliquisti nos ut ꝓ hoc in-crescerẽt mala, et propagaret peccãdi licẽtia animaduersiõe cessante? Sic equus si nõ assidui sessoris patit calcẽ, & frenis ora ferratis obterit, indurescit. Sic puerilitas si nulla plagæ assiduitate curuet, insolẽtẽ simul & ad uitia præcipitẽ iuuenẽ reddet. Relinquit ergo deus, & negligit eos quos correptione iudicarit indignos. Quẽ em̃ diligit domi-nus corripit: flagellat aũt omnẽ filiũ quẽ recipit. Ex quo arbitrandũ est filiorũ & in or-dinẽ & affectũ recipi eos q flagellari à domino meruerint & corripi, quo scilicet et per
Rom. 8 tẽtationũ & tribulationũ patiẽtiã possint etiã ipsi dicere: Quis nos separabit à charita-te dei quæ est in Christo Iesu? Tribulatio? an angustia? an nuditas? an periculũ? an gla-dius? Per hęc omnia manifestat, & proditũ uniuscuiusq; propositũ, & perseuerãtiæ firmitas indicat, non tã deo q nouit omnia antequã fiãt, q̃ rationabilibus uirtutib. quæ utiq; procuratiõe salutis humanæ uelut quædã adiutrices dei ministræq; sortitæ sunt. Hi uero q nondũ se tãta cõstantia, neq; tãto affectu offerũt deo, neq; parati sunt accedẽ-tes ad seruitutẽ dei præparare animas suas ad tẽtationẽ, derelinqui dicunt à deo, id est nõ eruditi, ꝓ eo quod ad eruditionẽ parati nõ sunt, in posterũ sine dubio tẽpus eorũ di-spẽsatione uel curatiõe dilata. Qui utiq; quid à deo cõsequent ignorãt, nisi prius ad be-neficia cõsequẽda per desideriũ uenerint. Quod ita demũ fiet, si quis ante semetipsum cognoscat, & sentiat quid sibi desit: & qd' sibi deest, à quo quærere uel debeat uel pos-sit intelligat. Qui em̃ nõ intellexerit prius infirmitatẽ uel ægritudinẽ suã, medicũ quę-rere nescit: uel certe cũ receperit sanitatẽ nõ egerit gratias medico, quoniã nõ prius pe-riculũ, qui lãguoris cognouit. Ita & si q nõ prius animæ suæ uitia & peccatorũ suorũ co-gnouerit mala, ac ꝓprij oris cõfessiõe ꝓdiderit, purgari is absoluiq; nõ poterit, ne igno-ret sibi per gratiã cõfessum fuisse qd' possidet, & diuinã liberalitatẽ propriũ bonũ pu-tet: quæ res sine dubio arrogãtiã generet & elationẽ, & denuo ei causa sit ruinæ. Quod etiã de diabolo sentiẽdũ est, q primitus honores suos ꝓprios & nõ à deo datos esse cre-didit, quos habebat tũc cũ immaculatus erat, & impleta est in eo illa sentẽtia quæ dicit, qd' omnis qui se exaltat humiliabit. Vnde mihi uidet quod ideo occultata sint prudẽ-tioribꝫ & sapiẽtioribus diuina mysteria, quẽadmodũ scriptura dicit, uti ne glorietur om-nis caro in cõspectu dei: & reuelata sint paruulis, his uidelicet q postea quã infantes fa-cti fuerint & paruuli, id est ad humilitatẽ se & simplicitatẽ reuocauerint paruulorũ, tũc proficiũt: & cũ ad perfectionẽ uenerint, meminerint utiq; quod nõ iã suis uirtutib. sed gratia & misericordia dei beatitudinẽ cõsecuti sunt. Igit dei iudicio derelinquit is q derelinqui debet: & patiẽtiã habet deus super nõnullis peccãtibus, nõ tamẽ sine certa ratiõe. Sed & hoc ipsum quod patiẽs est, ad utilitatẽ ipsorũ facit, quoniã quidẽ immor-talis est anima cuius curã & prouidentiã gerit. Et utiq; quod immortale & æternũ est, etiã si nõ cito curet, nõ tamẽ excludit à salute, quæ in tẽpora opportuniora differt. Nã & fortassis expedit tardius cõsequi his qui uenenis malitiæ profundioris infecti sunt. Sicut enim medici interdũ cũ possint celerius obducere uulnerum cicatrices, præsen-tẽ dissimulant & differũt sanitatẽ melioris sanitatis firmioris q̃ prospectu, dum melius esse norunt morã facere in tumoribus uulnerũ, & maligni humoris fluentes paulisper sinere meatus, q̃ festinare ad superficiẽ sanitatis, & obtrusis in uenis fomitẽ uenenati hu-moris includere: qui utiq; excluſus à salutis meatibus serpet sine dubio in interiora mẽ-brorũ atq; ipsa uitalia uiscerũ penetrabit, non iam morbum corpori, sed uitæ illaturus exitiũ: Hoc ergo modo & deus qui nouit occulta cordis, & prænouit futura, ꝓ multã patientiã indulget fieri quædã quæ extrinsecus incidẽtia hominibus prouocẽt proferri, & in lucẽ procedere passiones & uitia quæ celant intrinsecus: ut per hæc expurgari &

& curari possint hi qui per multã negligentiã & incuriam peccatorum in se radices ac semina receperũt, ut eiecta foras atq; ad superficiẽ prouocata, euomi quodãmodo pos-sint & digeri: ut etiam si uideatur quis in grauioribus affici malis dũ membrorũ omni-um sustinet conuulsiones, possit tamẽ cessare aliquãdo & desinere, & satieratẽ capere malorũ, & sic ad statum suum post multas molestias reparari. Deus enim dispensat ani-mos nõ ad istud solũ uitæ nostræ breue tẽpus, quod intra sexaginta fere, aut si quid am-plius annos cõcluditur, sed perpetuũ & æternũ tempus, tanquam æternus ipse & im-mortalis, immortaliũ quoq; animarũ prouidentiam tenens. Incorruptibilẽ nanq; fecit esse rationabilẽ naturã, quam ad imaginem suam ac similitudinẽ condidit: & ideo non excludit breuitate tẽporis huius uitæ nostræ à curis & remedijs diuinis animã quæ im-mortalis est. Sed assumamus etiam de euangelijs horũ quæ diximus similitudines, ubi refertur esse quædã petra habens paruam & exiguã terrã, in quã si ciderit semen cito memoratur exoriri, sed cũ exortum fuerit, quoniam radicem non dedit in profun-dũ, ascẽdente sole æstuari dicit & arescere quod exortum est. Quæ utiq; petra sine dubio pro anima posita est humana, pro sui negligẽtia indurata, & propter malitiã saxea effecta. Nulli enim à deo cor lapideũ creatũ est, sed per malitiã unicuiq;, & inobedienti am cor lapideũ fieri dicit. Sic ergo si quis increpet agricolam quare rãn citius semina super terrã petrosam iecerit, pro eo quod uiderat ad eã terrã petrosam accepta semina uelociter germinasse: utiq; respõdebit agricola & dicet, qa idcirco tardius semino ter-rã istã, ut possit semina quæ susceperit retinere. Expedit em̃ huic tali terræ ut posterius seminet, ne forte citius germinãte segete, summa tenus soli fröte ea procedẽs solis æsti-bus obuiare nõ possit. Nonne rationi & peritiæ acquiescet agricolę, & quod prius sibi uidebat incõsequens, rationabiliter factũ probabit? Ita ergo deus uniuersæ creaturæ suæ peritissimus agricola dissimulat & differt in aliud sine dubio tẽpus hæc quæ nobis uident citius debuisse cõsequi sanitatẽ, uti ne superficies eorũ magis q̃ interna curent.

Si uero quis nobis ad hoc obijciat: quare ergo quædã semina cadunt etiã super ter-rã petrosam, id est durã aliquã & saxeam animam: dicendũ ad hoc quia ne hoc quidẽ absq; diuinæ dispensationis fieri prouidẽtia potest: quia nisi per hoc cognosceret quid condẽnationis haberet temeritas auditus, & persecutiõis improbitas, nõ utiq; cogno-sceretur quid esset utilitatis erudiri per ordinẽ. Et inde fit ut cognoscat anima uitiũ suũ, secq; ipsam reprehẽdat, ac cõsequenter se culturæ reseruet ac tradat, id est ut uideat sibi prius uitia resecãda, tũ deinde ad institutionẽ scientiæ ueniendũ. Quia ergo sicut innu-merabiles sunt animę, ita & mores earũ atq; proposita, diuersiq; singularũ motus, & ap-petentiæ & incitamenta, quarũ uarietatẽ humana mens cõsiderare nullatenus potest: ideo soli deo ars & scientia & potentia dispẽsationis huiuscemodi relinquẽda est, qui so-lus nosse potest & remedia singularũ, & curationũ tẽpus metiri, Ipse ergo qui solus (ut diximus) agnoscit singulorũ mortaliũ uias, qua uia etiam Pharaonem adducere debe-ret, ut per ipsum nomen suũ nominaretur in uniuersa terra, pluribus plagis antea casti-gatũ, & usq; ad Moysen maris adductũ. In qua submersione nõ utiq; putandũ est fini-tam esse erga Pharaonẽ prouidentiã dei: non enim quia demersus est, continuo etiam substantialiter interisse putãdus est. In manu enim dei & nos & sermones nostri & om-nis prudentia atq; operũ disciplina est, sicut scriptura dicit. Verũ hæc pro uiribus no-stris disseruimus capitulũ scripturæ discutientes, in quo dicitur deus induraſſe cor Pha- Rom. 9
raonis, & pro eo quod dictũ est: Cui ergo uult miseretur, & quem uult indurat. Nũc Ezech. 11
uideamus etiã de his quæ Ezechiel dicit quũ ait: Auferã cor lapideum ab eis, & immit-tam eis cor carneum, ut in iustificationibus meis incedant, & præcepta mea custodiãt. Si enim quum uult deus aufert lapideum cor, & carneum dat, ut præcepta sua seruent, & mandata custodiantur, neq; malitiam auferre in nostra uidebitur esse potestate. Auferri enim cor lapideum nõ aliud uidetur esse, q̃ malitiam qua quis obduratur ab-scindi à quo deus uult. Neq; quod mittitur cor carneũ ut in præceptis ambuletur dei, & seruentur mandata dei, aliud est nisi obedientem fieri, & non resistentem contra ueri-tatem, & hoc promittit deus se facturum. Et si antequã auferatur cor lapideũ depone-re illud à nobis non possumus, consequẽs est ut in nostra potestate nõ sit abijcere ma-litiam, sed in deo. Et iterũ, si non in nostro actu est, ut fiat in nobis cor carneum, sed so-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lius dei opus est, non erit nostrũ opus secundũ uirtutem uiuere, sed in omnibus gratiæ opus uidebit. Hæc quidẽ dicunt hi qui uolũt ex auctoritate diuinæ scripturæ dissere re nihil esse positum in nostra potestate. Quibus respondebimus hoc nõ taliter intel ligi oportere, sed sicut si sit aliquis imperitus & indoctus, is quidẽ sentiẽs imperitię suę notã siue adhortatione cuiusquã, siue prudentiũ quorũcp æmulatione pulsatus, tradat se alicui à quo cõfidat posse se diligẽter imbui, & cõpetenter erudiri. Is ergo qui iã prius obdurauerat in imperitia, si se (ut diximus) cũ omni animi intẽtiõe dat magistro, atque obtẽperaturũ se in omnibus repromittit, propositi eius intẽtione perspecta cõpetẽter etiã magister pollicebit ablaturũ se ab eo omnẽ imperitiã, & inserturũ peritiã: nõ quo abnuergti discipulo, uel renitẽti hoc se promittat esse facturũ, sed offerẽti se atcp in omnẽ obedientiã mancipãti. Ita & diuinus sermo promittit his qui accedũt ad se, ablaturũ se esse cor lapideũ: non utiq; ab his qui se non audiunt, sed ab his qui doctrinæ suæ præcepta suscipiũt: sicut in euãgelijs inuenimus ægrotãtes accedere ad saluatorẽ, rogã tes ut percipiant sanitatẽ, & ita demũ curari. Et est quidẽ (uerbi gratia) ut curent cæci & uideant, in eo quidẽ quod precati sunt saluatorẽ, & crediderũt ei posse ab eo curari, opus ipsorũ qui curati sunt: in eo uero quod eis reddit uisus, opus est saluatoris. Ita etiã in hoc diuinus sermo promittit daturũ se esse eruditionẽ auferendo cor lapideũ, id est abstergendo malitiã, ut possint per hoc in diuinis ambulare præceptis, & legis manda ta seruare. Post hoc propositũ nobis est etiã illud de euangelio, quod Saluator dixe-
Matth. 13 rat, Propterea his qui foris sunt in Parabolis loquor, ut uidentes uideant, & nõ uideãt: & audiẽtes audiãt, & non intelligant, ne forte conuertant & remittat eis. In quo dicet qui è diuerso respõdet: si omni modo hi qui manifestius audiẽt corrigẽtur & cõuerten tur, & ita cõuertentur ut & digni sint percipere remissionẽ peccatorũ: non est autẽ in ipsorũ potestate ut audiant manifestũ sermonem, sed in eius utiq; potestate qui docet, ut apertius & manifestius doceat: is uero qui docet propterea se dicit manifeste eis nõ prædicare uerbum ne forte audiãt & intelligãt et cõuertantur et saluẽtur: nõ erit utiq; in ipsis ut salui fiant. Quod si est, liberi arbitrij non erimus, uel ad salutẽ uel ad perditio nẽ. Et siquidẽ nõ esset adiectũ quod dixit, Ne forte cõuertantur et remittatur eis, pos set pronior esse respõsio: qua diceremus, quoniã nolebat eos quos Saluator prescíebat nõ esse futuros bonos, intelligere mysteria regni cœlorũ, & propterea loquebat eis in Parabolis. Nunc aũt cum adiectum sit, Ne forte cõuertantur & remittat eis, difficilior efficitur expositio. Et primo quidẽ obseruandum nobis est, quid habeat munimenti locus iste etiam aduersus hæreticos, qui aucupari uerba de ueteri testamento solent, si qua forte uidẽt eis (ut ipsi intelligũt) de deo creatore graue & inhumanũ aliquid desi gnare, uel cũ iudicantis designatur uel punientis affectus, uel quomodo certe ipsi hæc nominare solent, ex quibus uidelicet bonitatẽ denegẽt esse in creatore: quoniã nõ ea dẽ mente, nec eodẽ sensu etiam de Euangelijs iudicãt, nec obseruant siqua talia etiam in euãgelijs posita sunt, qualia iudicãt uel arguũt in ueteri testamento. Euidẽter enim in hoc capitulo Saluator ostendit (sicut ipsi dicũt) manifeste nõ loqui ut in eo conuer tant homines, & ut remissionẽ non accipiant peccatorũ. Quod utiq; si secundũ solam literã intelligatur, nihil omnino minus habebit ab eis quæ in Testamento ueteri crimi nantur. Si uero etiã ipsis uidentur hæc expositione indigere, siqua in nouo testamento ita posita inueniuntur: cõsequens & necessariũ erit, ut etiam ea quæ in ueteri testamen to criminantur, simili expositione purgentur, ut per hęc unius eiusdẽcp probentur esse quę in utroq; scripta sunt. Sed ad propositam quæstionem, prout possumus conuertamur. Dicebamus prius de Pharaone disputantes quod interdum curari citius nõ cedit in bonum, maxime si internis uisceribus ualidius morbus grassatur inclusus. Vnde deus qui occultorũ cognitor est, & nouit uniuersa antequã fiant, pro multa benignita te sua differt horum talium curas, & medicinam protelat in lõgius, atq; ut ita dixerim, curat eos dũ non curat, ne eos prospera sanitas insanabiles reddat. Possibile ergo est ut apud eos quib. foris positis domini & saluatoris nostri sermo fiebat, pro eo quod scru tãs corda & renes, præuidebat nõdũ aptos manifestioris eloquij recipere doctrinã, pro fundioris sacramenti fidẽ uelato sermone contegeret: ne forte uelociter cõuersi ac sanati, id est peccatorũ suorũ remissione celeriter accepta, uersa facie iterũ in eundem re

ciderent morbũ, quem senserant sine aliqua difficultate curatũ. Quod utiq; si fiat, nulli dubiũ est duplicari pœnam, & in alia augmenta cumulari, dũ non solũ peccata quæ re mitti uisa fuerint repetunt, uerumetiã uirtutis aula polluitur, si eam dolosæ & contami natæ mentes plenæ intrinsecus malitiæ latentis inculcent & quod unquã in talibus re medium erit, qui post malitię impuros ac sordidos cibos degustata uirtutis suauitate, dulcedine eius suis faucibus recepta, rursus se ad uirulẽtos & mortiferos cibos nequi tię cõuerterunt? Et quis dubitat melius esse differri, & interim relinqui, ut si forte satie tatẽ malitię aliquãdo ceperint, & horrescere potuerint sordes in quib. nunc interim de lectãtur, tunc demũ cõpetenter eis sermo Dei manifestetur, & non sanctũ canibus mit tat, nec margaritę iactentur ante porcos, qui cõculcent eas pedibus, & insuper cõuersi rumpant, impugnẽt eos qui sibi prędicauerunt uerbũ Dei? Ergo sunt qui foris esse di cunt, sine dubio ad eorũ comparationẽ qui intus esse & manifestius audire uerbũ Dei referuntur. Audiunt tamen & isti qui foris sunt uerbum, licet parabolis obtectũ. Sunt autẽ alij pręter eos qui foris sunt, qui Tyrij appellãtur, qui omnino nõ audiunt, & qui dem prędicante de eis Saluatore, quod olim in sacco & cinere iacẽtes, pœnitentiã egis sent, si factę fuissent apud eos uirtutes quę apud alios factę sunt: & tamẽ non audiũt, ne ea quidẽ quę hi qui foris sunt, audiũt: credo, p eo quod longe horũ inferior & nequior ordo esset in malitia, cp eorũ qui foris esse dicunt, id est non longe ab his qui intus sunt & audire uerbũ licet in parabolis, merebantur: & quod fortasis dispẽsatio manet in il lud tẽpus, q tolerabilius erit eis in die iudicij, cp illis apud quos factæ sunt uirtutes quę scriptæ sunt: ut ita demũ releuati tunc pondere suorum peccatorũ facilius & tolerabili us per uitã salutis incedant. Verũ illud est quod admonitos illos esse qui hæc legũt, uo lo, huiuscemodi difficillimis & obscurissimis locis summo studio niti, nõ tã ut quæstio nũ absolutiões ad liquidũ dispiciamus: hoc enim faciet unusquisq; prout spiritus dabit eloqui ei: sed ut pietatis regulã cautissima assertiõe teneamus, in eo quod prouidentiã dei iuste omnia moderantẽ, & æquissimis dispẽsationibus, p singulorũ meritis & cau sis regere immortales animas studemus ostẽdere: dum non intra huius seculi uitam dis pẽsatio humana cõcluditur, sed futuri status causam præstat semper anterior meritorũ status, & sic immortali & æterno equitatis moderamine diuinę prouidẽtię immortalis anima ad summã perfectionis adducitur. Si quis tamẽ occurrat nobis, p eo quod di ximus à deterioribus quibusq; & nequioribus cõsulto differri uerbũ prædicatiõis, cur his quib. collati Tyrij qui semper despecti sunt, præferunt, prædicatus sit sermo: in quo utiq; auctũ est eis malum, & grauior eorum effecta est condemnatio, ut audirẽt uerbũ qui nõ erant crediturí: hoc modo respõdendũ uidetur. Deus qui uniuersarũ mentium conditor est, aduersus prouidentiã suam querelas prænoscens, præcipue eorum qui di cunt, quomodo credere poteramus, cũ necp uiderimus ea quæ alijs prædicata sunt? in tantũ extra nos est culpa, ut hi quibus annunciatus est sermo, & signa monstrata sunt, nihilo omnino distulerint, sed obstupefacti ipsa prodigiorũ uirtute crediderint: uolẽs arguere occasiões huiuscemodi querelarũ, & ostẽdere quia nõ dissimulatio diuinæ, p uidentiæ, sed humanæ mẽtis arbitriũ causa sibi perditionis existit: cõtulit etiã indignis & incredulis gratiã benefactorũ suorum, ut uere omne os obstruat, totumcp à se & ni hil à Deo esse sibi mẽs humana cognoscat. Simul & quia grauius condẽnat is qui diui na beneficia sibi collata contẽpsit, cp ille qui cõsequi ea uel audire nõ meruit, intelligat & agnoscat nũc esse diuinæ & æquissimę suæ dispẽsationis etiã hoc ipsum quod inter dũ dissimulat aliquibus præstare, ut uel uideãt uel audiãt uirtutis diuinę mysteria, ne si gnorũ uirtutibus uisis, & sapientię eius mysterijs agnitis & auditis, si cõtempserint gra uiori impietatis animaduersione mulctent. Videamus nũc & de eo quod dictũ est, Nõ uolẽtis, necp currentis, sed miserentis est dei. Aiunt emi hi qui è diuerso sunt: si non Rom. 9
est uolẽtis, necp currentis, sed cui deus miseretur, is saluat, nõ est in nobis ut saluemur. Aut emi natura nostra talis est, ut uel saluari possimus, uel nõ saluari: aut certe in uolũta te sola est eius, q si uult, misereri & saluat. A quib. primo quæriti hoc: uelle bona, aut bo nũ est aut malũ? & currentẽ festinare ut ueniat ad fidẽ boni, an laudabile est? Si quidẽ dixerint quod culpabile sit, aperte insanient. Oẽs emi sancti & uolunt bona, & currunt ad bona, & utiq; culpabiles non sunt. Quõ ergo si non saluatur, malæ naturæ est, uult

Universidad de Deusto
Biblioteca

bona, & currit ad bona, sed nõ inuenit bona? aiũt eẽ, quia arbor bona fructus malos nõ affert: bonus etẽ fructus est uelle bona. Et quomodo malæ arboris fructus est bonus? Quod si dixerint quia mediũ est uelle bona, & currere ad bona, id est neq; bonũ neq; malũ, dicemus ad eos: Si mediũ est uelle bonũ, & currere ad bona, ergo & id qđ his cõtrariũ est, mediũ erit, id est uelle mala, & currere ad mala. Sed certũ est quia nõ sit mediũ uelle mala, & currere ad mala, sed aperte malũ est, Constat ergo quia nõ est mediũ uelle bona, sed bonũ. His ergo tali responsione depulsis, ad expositionẽ iam quæstionis ipsius properemus, in qua ait, Nõ uolẽtis, neq; currentis, sed miserentis est Dei.

Psal. 127

In libro psalmorũ, in Cãticis graduũ, qui Salomonis esse referunt, hoc modo scriptũ est, Nisi dñs ædificauerit domũ, in uanũ laborant qui ędificãt eam, Nisi dñs custodierit ciuitatẽ, frustra uigilãt qui custodiunt eam. Per quę uerba nõ utiq; indicat ut cessare debeamus ab ędificãdo, & à custodia ciuitatis eius quę intra nos est: sed hoc est quod ostẽdit, quia quæcunq; sine Deo ædificant, & quęcũq; sine eo custodiunt, uane ædificant, & sine causa seruant. In omnibus enim quę bene ædificãtur, & bene saluãtur, dñs uel ędificationis, uel tutelę auctor ascribit. Vt uerbi causa, si uideamus aliquod magnificũ opus & pręclari ædificij moles decora cõstructione sublatas, nõne iure & merito dicemus, nõ hæc humanis uiribus, sed diuina ope atq; uirtute cõstructa? nec tũ ex hoc cessasse humani studij labor atq; industria designabit. Vel iterũ si uideamus urbẽ aliquã grauí hostiũ obsidione circũdatã, minaces inferri machinas muris, uallo, telis, ignibus, cũctisq; bellorũ instrumẽtis quibus excidia parant, urgeri, si repelli hostis potuit & fugari, digne meritoq; liberatæ salutẽ à Deo præstitã dicimus, nec tamẽ per hoc defuisse uigilum excubias urbi, procinctũ iuuenũ, & custodientiũ uigiliam designamus. Ita & Apostolũ dixisse intelligendũ est; cum ait: Non sufficit ad perficiendã salutẽ sola uolũtas humana, nec idoneus est mortalis cursus ad cõsequenda cœlestia, & ad capiendã palmã supernæ uocationis Dei in Christo Iesu, nisi hæc ipsa uolũtas nostra bona, prõptumq; propositũ, & quæcũq; illa in nobis esse põt industria, diuino uel iuuẽ uel muniatur auxilio. Et ideo ualde cõuenienter dicit Apostolus, quia nõ uolentis, neq; currentis, sed miserentis est Dei: quẽadmodũ ac si dicamus de agricultura illud quod scriptum est: Ego plãtaui, Apollo rigauit, sed Deus incrementũ dedit. Ita neq; qui plantat est aliquid, neq; qui rigat, sed qui incrementũ dat Deus. Sicut ergo cum bonos atque uberes fructus ad perfectã maturitatẽ ptulit seges, nemo pie & conueniẽter dicet quia fructus istos agricola fecit, sed à Deo fatebit præstitos: ita etiã nostra pfectio nõ quidẽ nobis cessantibus & otiosis efficit, nec tamẽ cõsummatio eius nobis, sed Deo q est prima & præcipua causa operis ascribet. Sic cũ nauis superauerit marina discrimina, quãuis multo labore nautarũ, & oñi nauticæ artis opere impẽso, & gubernatoris studio atq; industria adhibita res agat, uẽtorũ quoq; aspirãtibus flatibus & astrorũ signis diligẽter notatis: si tñ nauis undis & fluctibus fatigata ad portũ salua peruenit, nemo sani sensus nisi misericordię Dei salutẽ nauis ascribet. Sed ne ipse quidẽ natura uel gubernator audet dicere, Ego saluaui nauẽ: sed totũ ad Dei misericordiã refert: nõ qđ sentiat se nihil ad saluandũ nauẽ uel artis adhibuisse uel laboris, sed quoniã sentit à se quidẽ laborẽ, salutẽ uero à Deo præstitã naui. Ita etiã in nostræ uitæ cursu à nobis quidẽ dependẽdus est labor, & studiũ atq; industria adhibẽda: laboris nostri uero fructus à Deo sperãda est salus. Alioquin si nihil nostri operis exposcit, superflua utiq; uidebunt esse mãdata frustra etiã ipse Paulus culpat quosdã decidisse à ueritate, & collaudat alios stãres in fide præcepta quędã & instituta ex supfluo tradit ecclesijs: frustra etiã nos ipsi uel uolumus, uel currimus ad bona. Sed certum est qđ hęc frustra nõ fiũt, & certũ est qđ nec apostoli frustra præcipiũt: nec dominus sine causa dat leges. Superest ergo ut pronũcie mus, ut magis bonis dictis hæretici calũniã faciãt. Post hæc insequebat illa quæstio, qm̃ & uelle & perficere esset ex Deo, & aiũt: Si ex Deo uelle est, & ex Deo est pficere, siue bene siue male agamus uel uolumus, ex deo est. Qđ si est, liberi arbitrij nõ sumus. Ad qđ rndendũ est, qa sermo Apostoli nõ dicit, qa uelle mala ex deo est, neq; pficere bona, aut mala ex deo est: sed gñaliter ait, quia uelle & pficere à deo est. Sicut eñ à deo habemus hoc ipsum qđ homines sumus, qđ spiramus, qđ mouemur, ita & qđ uolumus ex deo habemus: ut si dicamus, qđ mouemur ex deo est, uel quòd singula quæq;

1. Cor. 3

membra

mẽbra officio suo deseruiunt & mouentur, ex Deo est. Ex quo utiq; non illud intelligitur, quia quod mouetur manus (uerbi causa) ad uerberandũ iniuste, uel ad furandũ, ex Deo est: sed hoc ipsum quod mouetur ex Deo est, nostrũ uero est motus istos quibus motũ ex Deo habemus, uel ad bona uel ad mala cõuertere. Ita ergo est quod dicit Apostolus, quia uirtutẽ quidẽ uolũtatis accipimus, nos aũt abutimur uolũtate, uel in bonis uel in malis desideriis. Similiter quoq; & de effectibus sentiendũ est. Sed de eo quod dixit Apostolus, Ergo cui uult misereẽ, & quẽ uult indurat: dicet ergo mihi, quid queritur, uoluntati enim eius quis resistet? Enimuero homo tu quis es, qui cõtra respõdeas Deo? nũquid dicit figmentũ ei qui se finxit, quid me fecisti sic? aut nõ habet potestatẽ figulus luti ex eadẽ massa facere aliud quidẽ uas in honorẽ, aliud autẽ in cõtumeliam? Dicet fortassis aliquis: Sicut figulus ex eadẽ massa facit alia quidẽ uasa ad honorẽ, alia autẽ ad cõtumeliã, ita Deus alios ad perditionẽ, alios ad salutẽ facit. Nõ est ergo in nobis uel saluos fieri, uel perire: per quod nõ uidemur nostri esse arbitrij. Respõdendum est ergo his qui hęc ita intelligunt: si põt fieri ut possit Apostolus sibij ipsi cõtraria ploqui? Quod si hoc sentiri nõ põt de Apostolo, quomodo uidebit secũdum eos iuste culpare eos qui in Corintho fornicati sunt, uel eos qui deliquerũt, & pœnitentiã nõ egerũt, in impudicitia & fornicatione & immũditia quã gesserũt? Quõdo etiam collaudat eos qui recte egerũt, sicut Onesiphori domũ, dicẽs: Det autẽ dominus salutem Onesiphori domui, quia frequẽter me refrigerauit, & catenã meã non erubuit, sed cũ Romã uenisset, sollicite requisiuit me, & inuenit, det illi dñs inuenire misericordiã apud dñm in illo die? Nũ ergo est apostolicæ grauitatis culpare quidẽ eũ qui culpa dignus est, id est qui peccauit, & collaudare eũ qui laude dignus est, pro opere bono, & rursum (cũ in nullius sit potestate agere aliquid boni uel mali) dicere creatoris esse opus, ut unusquisq; uel bene agat, uel male, cum aliud ad honorem uas faciat, aliud ad contumeliã?

2. Tim. 1

Quomodo autẽ illud quoq; addit, Quia oẽs nos stare oportet ante tribunal Christi, ut recipiat unusquisq; nostrũ in corpore suo, put gessit, siue bonũ siue malũ? Quæ eñ boni retributio ei q malũ facere nõ potuit, ad hoc ipsum à creatore formatus? uel quæ pœna digne irrogabit ei q bonũ facere ex ipsa cõditoris sui creatione nõ potuit? Tũc deinde quomodo nõ cõtrariũ est huic assertioni illud quod alibi dicit, In domo aũt magna nõ sunt tantũmodo uasa aurea & argẽtea, sed lignea & fictilia, & alia quidẽ ad honorẽ, alia aũt ad cõtumeliã? Si ergo quis emũdauerit semetipsum ab his, erit uas ad honorẽ sanctificatũ, & utile domino ad omne opus bonũ paratũ. Ergo qui se emundauerit, efficitur uas ad honorẽ: qui autẽ immunditias purgare contẽplerit, efficitur uas ad contumeliã. Ex quibus sentẽtijs nullatenus (ut opinor) causa gestorũ ad creatorem referri potest. Nam facit quidẽ creator Deus quoddam uas ad honorem, & facit alia uasa ad contumeliã: sed illud uas quod se purgauit ab omni immunditia, illud facit uas ad honorẽ: quod uero uitiorũ sordibus se maculauerit, illud uas ad contumeliã facit. Itaq; concluditur ex hoc, quia prius gestorũ uniuscuiusq; causa præcedit, & pro meritis suis unusquisq; à Deo uel honoris uas efficitur, uel cõtumelię. Vnde unũquodq; igitur uas ut uel ad honorẽ à creatore formetur, uel ad cõtumeliã, ex seipso causas & occasiones præstitit cõditori. Quòd si iusta hęc uidetur assertio, sicut est certe iusta, & cũ omni pietate concordans, uti ex præcedẽtibus causis unũquodq; uas uel ad honorẽ Deo uel ad contumeliã pręparetur: non uidetur absurdum eodem ordine atq; eadem consequentia discutientes nos antiquiores causas eadẽ etiã de animarũ ratione sentire, & hoc esse in causa quòd Iacob dilectus est etiã dum adhuc in uẽtre matris haberetur. Sed & illud quod dictũ est, quòd ex eadẽ massa & honoris & contumeliæ uas fiat, nõ nos poterit coarctare: unam etenim naturã omniũ esse dicimus rationabiliũ animarum, sicut una luti massa subiacere figulo designatur. Cũ ergo una omniũ sit natura rationabiliũ creaturarũ, ex ipsa Deus secundũ præcedẽtes meritorum causas, sicut ex una massa figulus, creauit & plasmauit alios quidẽ ad honorem, alios autem ad contumeliã. Quod uero uelut increpãtis est Apostoli sermo, quãdo dicit, O homo tu quis es, qui cõtra respõdeas Deo? puto illud esse quod ostendit ex hoc, quoniã ad fidelem quenq; recte & iuste uiuẽtem & habentẽ fiduciã apud Deum, talis increpatio non refertur. Talis erat Moyses ille de quo dicit scriptura, quia Moyses loquebat, Deus autẽ respõdebat ei cũ

Rom. 9

Rom. 9

uoce

Universidad de Deusto
Biblioteca

uoce: & sicut respondebat Moysi, ita respõdet et sanctus quisq; deo. Qui uero infidelis est, & perdit apud deũ fiduciam respondendi uitæ suæ & conuersationis indignitate, quicq; de his non ideo quærit ut discat & proficiat, sed ut contendat & resistat: & ut manifestius dicã, qui talis est qui hæc possit dicere quæ significat Apostolus dicẽs, Quid ergo adhuc cõqueritur? uolũtati em̃ eius quis resistet? ad hunc recte increpatio ista dirigitur quã dicit Apostolus, O homo tu quis es qui cõtra respondeas deo? Est ergo increpatio hæc nõ ad fideles, sed ad impios. His uero q̃ diuersas animarũ introducunt naturas, & sermonẽ hunc apostolicũ ad assertionẽ dogmatis sui trahunt, hoc modo respondendũ est. Sed constat etiã apud ipsos hoc, quod ex una massa fieri dicit Apostolus, & eos qui ad honorẽ, & eos qui ad contumeliã fiunt, quos ipsi saluandæ & perditę naturæ uocant, sed una omniũ. Et si acquiescunt quod unus atq; idẽ figulus unum sine dubio creatorẽ designet, diuersi nõ erunt creatores, uel eorum qui saluãtur, uel eorum qui pereunt. Iã sanè eligãt, utrum de bono uelint intelligi qui creat malos & perditos: an de bono qui creat bonos, & ad honorẽ paratos. Vnũ enim è duobus necessitas ab eis responsionis extorquet. Secundũ nostram uero assertionẽ, qua ex præcedentibus causis deũ dicimus uel ad honorem uasa, uel ad contumeliam facere, in nullo approbatio dei iustitiæ coarctatur. Possibile namq; est ut uas hoc quod ex prioribus causis in hoc mundo ad honorem factũ est, si negligentius egerit, pro cõuersationis suæ meritis in alio seculo efficiatur uas ad contumeliã: & quod uas ad contumeliam à creatore formatũ est, ut emẽdauerit se, atq; ab omnibus sordibus uitijsq; purgauerit, illo nouo seculo potest effici uas ad honorẽ sanctificatum, & utile ad omne opus bonum paratũ. Denicq; qui in hoc seculo ut Israelitæ essent à deo formati sunt, & indignam uitam generis sui nobilitate gesserunt, atq; ab omni familię suæ generositate deciderũt, isti quodãmodo ex uasis honoris pro incredulitate sua in seculo uẽturo in uasa cõtumeliæ cõuertentur: & multi rursum qui in hac uita inter Ægyptia uel Idumæa deputati sunt uasa, Israelitarũ fide ac conuersatione suscepta, cum opera Israelitarũ fecerint, ecclesiam domini ingressi in reuelatione filiorũ dei uasa honoris existent. Ex quo magis conuenit regulæ pietatis, ut credamus unumquenq; rationabiliũ secundũ propositũ & conuersationem suã aliquando ex malis ad bonũ conuerti, aliquando à bonis ad mala decidere: nõ nullos manere in bonis, alios uero etiã ad meliora proficere, & semper ad superiora cõscendere, usque quo ad summum omniũ peruenięt gradũ: alios uero manere in malis, uel si diffũdere se ultra in eis malitia cœperit, proficere in pœnis, & usq; ad ultimũ profundũ malitiæ demergi. Vnde & arbitrandũ est possibile esse aliquos qui primo quidẽ à paruis peccatis cœperint, in tantã malitiam diffundi, & in tantum malorũ uenire profectũ, ut nequitiæ modo & aduersarijs potestatibus exæquentur: & rursum si per multas pœnarũ graues animaduersiones resipiscere aliquando potuerint, & paulatim medelam uulnerib. suis requirere tẽtauerint, cessante malitia reparari posse ad bonũ: Ex quo opinamur quoniã quidẽ (sicut frequenter diximus) immortalis est anima, & æterna, quod in multis & sine fine spatijs p̃ immensa & diuersa secula possibile est ut à summo bono ad infima mala descendat, & ab ultimis malis ad summa bona reparet. Verum quoniã sermo Apostoli in his quidem quę de uasis honoris, uel contumelię dicit, quia si quis seipsum mũdauerit, erit uas ad honorẽ sanctificatũ, & utile domino ad omne opus bonũ semper paratum, nihil uidetur in deo posuisse, sed totum in nobis: in his uero in quibus ait, Potestatẽ habet figulus luti de eadẽ massa facere aliud uas ad honorẽ, aliud ad contumeliam, totum uidetur ad deum retulisse: non est accipiendũ sibi esse contraria, sed utercq; sensus ad unũ uocandus, & è duobus unus effici debet intellectus: id est ut neq; quæ in nostro arbitrio sunt, putemus sine adiutorio dei effici posse: neq; ea quæ in manu dei sunt, putemus absq; nostris actibus, & studijs, & proposito cõsummari: scilicet quo neq; nos uelle aliqd uel efficere ex nostro iã habeamus arbitrio, ut nõ scire debeamus hoc ipsum qd̃ possumus uelle uel efficere, à deo nobis datũ esse secundũ eã distinctionẽ quã suprà diximus. Vel rursum cũ deus fingit uasa, alia quidẽ ad honorẽ, alia uero ad cõtumeliã, putandũ est quod nõ honoris uel cõtumeliæ causas tanq; materiã quãdam nostras uel uoluntates, uel proposita, uel merita habeat, ex quibus uas singulorũ nostrorum, uel ad honorẽ, uel ad contumeliam fingat, dum motus ipse

Caute lege

2. Tim. 2

ipsæ animæ uel propositũ mentis de seipso suggerat illi quem nõ latet cor & cogitatio animi, utrum ad honorem fingi uas eius, an ad contumeliam debeat. Sed ista sufficiant, prout potuimus de liberi arbitrij quæstione agitata.

De contrarijs potestatibus. Cap. II.

E contrarijs potestatibus uidendum nunc est secundũ scripturas, quomodo cõtrariæ uirtutes, uel ipse diabolus reluctãtur humano generi prouocantes & instigantes ad peccatũ. Et primo quidem in Genesi serpens Euã seduxisse describit: de quo in ascensione Moysi (cuius libelli meminit in epistola sua apostolus Iudas) Michael archãgelus cũ diabolo disputãs de corpore Moysi, ait diabolo, inspiratũ serpentẽ causam extitisse præuaricatiõis Adę & Euæ. Sed & illud requiritur à quibusdam: quis est angelus qui de cœlo loquitur ad Abrahã dicens, Nunc cognoui quoniam tu times Deum, non pepercisti filio tuo dilecto quẽ dilexisti pro me? Manifeste enim angelus fuisse describitur, qui dicit cognouisse se tunc quia timeret deũ Abraham, & nõ pepercisti filio tuo sicut scriptura dicit: sed non declarauit quia pro Deo, sed pro se, hoc est pro eo qui hoc dicebat. Requirendũ est etiã illud de quo in Exodo dicitur, quia uoluerint interficere Moysen pro eo quod abibat in Ægyptũ. Sed & postea qui est qui exterminator angelus dicit: nec nõ & ille qui sit qui in Leuitico scriptus est Apopompæus, id est trãsmissor, de quo ait ita scriptura: Sors una domino, & sors una apopompæo, id est transmissori. Sed & in primo libro Regnorũ, spiritus pessimus Saulem dicitur effocare. In tertio uero libro Michæas propheta dicit, Vidi dominũ sedentem super thronũ suum, & omnis militia cœli stabat circa eũ à dextris eius, et à sinistris eius. Et dixit dominus, Quis seducet Achab regẽ Israel, ut ascẽdat & cadat in Camoth Galaad? Et dixit iste sic, & ille dixit sic. Exijt spiritus, & stetit in conspectu domini, & dixit, Ego seducã eũ. Et dixit dominus ad eũ: In quo? Et dixit, Exeam, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum ipsius. & dixit: Seduces, & quidem poteris. Exi ergo, & fac cito sic. Et nunc dedit dominus spiritum mendacẽ in ore omnium prophetarũ tuorum: Dominus locutus est super te mala. Manifeste enim per hoc ostenditur q̃ uolũtariè & proposito suo elegit spiritus quidem ut seduceret, & mendacium operaretur quo abutitur Deus ad necem Achab, qui hoc pati dignus erat. In primo quoq; libro Paralipomenon, suscitauit, inquit, diabolus Satã in Israel, & cõcitauit Dauid ut numeraret populũ. In psalmis uero, angelus malus atterere dicitur quosdam. In Ecclesiaste quoq; Salomon ait: Si spiritus potestatẽ habentis, ascenderit super te, locum tuum ne dimittas, quoniã sanitas compescet peccata multa. In Zacharia uero legimus diabolum stantem à dextris Iesu, & resistentem ei. Esaias uero ait gladium domini exurgere super draconẽ serpentem peruersum. Quid autem dicam de Ezechiel in secunda uisiõe ad principẽ Tyri manifestissime de uirtute cõtraria prophetante? Qui etiã in fluminibus Ægypti draconem dicit habitare. Totus autem liber qui scriptus est de Iob, quid aliud q̃ de diabolo cõtinet, petente potestatem sibi dari omniũ quæ habet Iob, & filiorum eius, insuper corporis eius? Qui tamen per eius patientiam uincitur. In quo libro multa responsis suis edocuit dominus de aduersante nobis uirtute draconis iustius. Hæc interim ex ueteri Testamẽto, quantũ ad præsens memoriæ succurrere potuerũt, dicta sint de eo quod cõtrarię uirtutes uel nominant̃ in scripturis, uel humano generi dicunt̃ aduersari postmodũ puniendæ. Videamus aũt & in nouo Testamento, ubi Satanas ad Saluatorem accedit, tentans eũ. Spiritus uero maligni, & dæmonia immunda quæ aliquantos obsederant, fugata sunt à Saluatore de corporibus patientiũ, qui & liberati ab eo dicuntur. Sed & Iudas cum iã diabolus misisset in cor eius ut traderet Christũ, postea etiã totum Satanã suscepit in sese. Scriptũ est enim quia post buccellã introiuit in illũ Satanas. Paulus uero apostolus docet nos nõ debere dare locũ diabolo, sed induite, inquit, arma Dei, ut possitis resistere aduersus astutias diaboli: desygnãs luctamẽ esse sanctis non aduersus carnẽ & sanguinẽ, sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mũdi huius rectores tenebrarũ harũ, aduersus spiritalia nequitię in cœlestib. Sed & Saluatorẽ crucifixũ esse dicit à principib. huius mũdi q̃ destruent̃, quorũ etiã sapiẽtiã dicit se nõ loqui. Per hæc igitur

Iudæ. 1
Gen. 3
Gen. 22
Exod. 2
Leuit. 16
1. Reg. 18
3. Reg. 22
1. Paral. 21
Eccle. 10
Zach. 3
Esa. 27
Ezech. 27
Iob. 1
Matth. 4
Ioan. 13
Eph. 6
1. Cor. 2

Universidad de Deusto
Biblioteca

igitur omnia docet nos scriptura diuina esse quosdã inuisibiles hostes dimicãtes aduersus nos, & præcipit armari nos debere cõtra eos. Vnde & simpliciores quiq; dño Christo credentiũ existimat, quòd omnia peccata quæcunq; commiserint homines ex istis cõtrarijs uirtutibus mẽtem delinquentiũ perurgentibus fiant, pro eo quod in certamine isto inuisibili superiores inueniantur potestates. Quod si, uerbi causa, diabolus non esset, nemo hominũ omnino delinqueret. Nos uero rationem dilucidius intuentes, hæc ita esse nõ arbitramur, cõsiderantes ea quæ manifeste ex corporali necessitate descendunt. An uero putandũ est quod diabolus esuriendi causa nobis existat? Neminẽ esse puto qui hoc audeat affirmare. Si ergo esuriendi & sitiendi nõ nobis ipse sit causa, quid aliud cũ uniuscuiusq; ætas ad uirilitatis tẽpus aduenerit, & naturalis caloris incentiua suggesserit? Cõsequens est sine dubio, ut sicut esuriendi & sitiendi diabolus causa non est, ita nec eius quidẽ motus qui adultæ ætati naturaliter suggeritur, id est appetendi coitus desideriũ. Quã causam nõ utiq; semper à diabolo moueri certum est, ita ut putandũ sit quia si diabolus nõ esset, huiuscemodi admixtionis desideriũ corpora non haberent. Tum deinde cõsideremus si (ut superius ostendimus) cibus hominibus non ex diabolo, sed naturali quodã appetitur instinctu, utrũ posset fieri ut si diabolus non esset, humana experientia tanta in percipiendo cibo disciplina uteretur, ut nunquã penitus excederet modũ, id est, ut uel aliter q̃ res posceret, uel amplius q̃ ratio indulgeret, accipere, & nunquam eueniret hominibus in seruando cibi modo mensuraq; delinquere. Ego quidẽ non arbitror hoc ab hominibus potuisse seruari, etiam si nulla diaboli prouocasset instinctio, ut percipiendi cibi modũ disciplinamq; nullus excederet, priusquã id longo usu experiẽtiaq; didicissent. Quid igitur est? In escis quidem & potu possibile erat delinquere nos, & sine diabolicis incitamẽtis, si forte minus cõtinentes, uel minus industrij fuissemus inuenti: in appetendo uero coitu, uel naturalibus desiderijs tẽtandis, putandũ est quod nõ simile aliquid pateremur? Arbitror aũt quod eadem rationis cõsequẽtia etiã in cæteris naturalibus motibus possit intelligi, cupiditatis, uel iræ, uel tristitiæ, uel in omnibus omnino quæ per intemperantiæ uitiũ, modũ mensuræ naturalis excedũt. Euidens igitur ratio est, quia sicut in rebus humanũ propositum solum, per seipsum imperfectũ est ad consummationẽ boni, adiutorio namq; diuino ad perfecta quæq; perducitur: ita etiã in contrarijs initia quædam, & uelut quædam semina peccatorũ ab his rebus quæ in usu naturaliter habentur, accipimus. Cũ uero indulserimus ultra q̃ satis est, & non substiterimus aduersus primos intẽperantiæ motus, tũc primi huius delicti accipiẽs locũ, uirtus inimica instigat, & perurget omnibus modis, studens profusius dilatare peccata, & quidẽ nobis hominibus occasiones & initia præbentibus peccatorũ, inimicis autẽ potestatibus latius ea & longius si fieri potest, absq; ullo fine propagãtibus. Ita deniq; in auaritiã lapsus efficitur, cũ primo homines parum quid pecuniæ desiderant, augescente uitio cupiditas increscit. Post hoc iam cum etiã cæcitas mentis ex passione successerit, inimicis suggerentibus ac perurgẽtibus, pecunia iã non desideratur, sed rapitur, & ui, aut etiam sanguinis humani profusione conquiritur. Ad certiorẽ deniq; rei fidem, quod immensitates istæ uitiorum à dæmonibus ueniãt, cõtemplari etiam ex eo facile potest, quod nihil minus his qui corporaliter uexantur à dæmonibus, etiã illi patiuntur, qui uel immoderatis amoribus, uel iræ intemperantia, uel nimietate tristitiæ perurgẽtur. Nã & in nonnullis historijs refertur, quod in insaniã quidam ex amore deciderunt, alij ex iracundia, nõnulli ex tristitia, uel nimio gaudio: quod arbitror ex eo accidere, quia cõtrarię istę uirtutes, id est dæmones, loco sibi in eorũ mentibus dato per intemperantiã prius, sensum eorum penitus possederint, maxime cum nulla eos ad resistendũ uirtutis gloria concitarit. Quod autẽ sint quædam peccata quæ non à contrarijs uirtutibus ueniãt, sed ex naturalibus corporis motibus initiũ sumãt, manifestissime declarat apostolus Paulus in eo dũ dicit: Caro concupiscit aduersus spiritũ, spiritus autem aduersus carnem: hæc sunt quæ sibi inuicem resistunt, ut non quæ uultis illa faciatis. Si ergo caro cõcupiscit aduersus spiritũ, & spiritus aduersus carnẽ, est nobis aliquando colluctatio aduersus carnem & sanguinem, id est cum homines & secundũ carnem ambulemus, & cũ non possimus tentari in maioribus tentationibus q̃ humanis, cũ dicitur de nobis: Tentatio uos nõ comprehendat nisi humana

Gal. 5

si humana. Fidelis autẽ Deus qui non permittet uos tentari supra id quod potestis. Sicut enim hi qui agonibus præsunt, eos qui ad certamen ueniunt, nõ utcũq;, neq; fortuitu inter se sinũt inire certamina, sed diligẽti examinatione prout corpora uid erint, uel ætates, æquissima cõparatione iungẽtes illum cũ illo: uerbi gratia, pueros cum pueris, uiros cũ uiris, qui sibi uel æui uel roboris propinquitate conueniant: ita intelligendum est etiam de diuina prouidentia, quod oẽs qui in hos humanæ uitæ descenderint agones, iustissima moderatione dispenset secundũ rationẽ uniuscuiusq; uirtutis, quã ipse solus qui solus corda hominũ intuet, agnoscit: ut alius quidẽ pugnet aduersus carnem talem, & alius quidẽ in tantũ tempus, alius uero in tantũ, & ut alter instiget carnem in hoc uel illud, alius uero in aliud: tũ uero ut alius resistat aduersus inimicã potestatem illam uel illã, alius uero aduersus duas uel tres simul, aut nunc quidẽ aduersus aliã, nunc iterũ aduersus aliã, & certo tempore quo aduersus illam, & certo quo aduersus aliam, uel post quæ gesta aduersus quas pugnet, post quę uero aduersus malitias. Intuere eñ, ne forte tale aliquid indicet per hoc quod dicit Apostolus. Fidelis aũt deus qui nõ patiet uos tẽtari supra id quod potestis, id est pro eo quod singuli pro uirtutis suæ quãtitate, uel possibilitate tentant. Nec tamẽ quoniã diximus iusto iudicio unũquenq; pro uirtutis suę quantitate tentari, idcirco putandũ est, quia omni genere debeat uincere q tentatur: sicut ille quidẽ qui in agone contendit, quamuis æqua moderatione cõparatus sit aduersario, non tamen omni genere uincere poterit. Verum nisi equalis fuerit certantiũ uirtus, non erit iusta palma uincentis, nec iuste culpabitur uictus, propterea quod permittit quidẽ nos tentari, nõ tamen supra id quod possumus: pro uiribus enim nostris tentamur: nec tamen scriptũ est, quia faciet in tentatione etiã exitum ut sustinere possimus. Vt uero hoc quo posse nobis ipse dedit uel strenue, uel segniter impleamus, in nobis est. Dubiũ eñ nõ est quod in omni tẽtatione adest nobis tolerãdi uirtus; si tamẽ nos cõpetenter utamur uirtute cõcessa. Non enim idẽ est habere uincendi uirtutem & uincere, sicut ipse Apostolus cautissimo sermone signauit, dicens quia dabit deus exitũ ut sustinere possitis, nõ ut sustineatis. Multi enim sustinẽt, sed in tentatione uincuntur. A deo autem datur, non ut sustineamus: alioquin nullum iam uideretur esse certamen: sed ut sustinere possimus. Ea aũt uirtute quę nobis data est ut uincere possimus secundũ liberi arbitrij facultatẽ, aut industriè utimur & uincimus, aut segniter & superamur. Si enim totũ nobis hoc detur, ut omni genere superemus, & nullo modo uincamur, quæ iã superest causa certandi ei qui uinci nõ potest? Aut quod palmę meritũ, ubi repugnandi adimit uincẽdiq; facultas? Si uero æque quidẽ omnibus nobis uincendi possibilitas præbeat, in nostra aũt positum sit potestate, quomodo hac possibilitate uti debeamus, id est uel industrie, uel segniter, iusta erit uel uicti culpa, uel palma uictoris. Igitur ex his quæ pro uiribus nostris disputata sunt, arbitror quod euidẽter apparuit esse quędã delicta quę nequaq; malignis uirtutibus perurgẽtibus cõmittamus, alia uero esse quib. instinctu earũ ad nimietatẽ quãdã immoderationẽq; prouocemur. Vnde cõsequens est nũc inquirere quomodo ipsæ contrariæ uirtutes hæc ipsa incitamenta operentur in nobis. Cogitationes quæ de corde nostro procedũt, uel memoria quorũcunq; gestorum, uel quarũlibet rerum causarũq; cõtemplatio, inuenimus quod aliquoties ex nobis ipsis procedãt, aliquoties ex cõtrarijs uirtutibus fieri soleãt. Quod Salomõ in Ecclesiaste testatur hoc modo: Si spiritus potestatẽ habẽtis ascẽderit super te, locum tuũ ne dimittas, quoniã sanitas compescit peccata multa. Et Paulus apostolus de ijsdẽ testimoniũ dabit, dicens: Cogitationes destruentes, & omnẽ elationẽ quæ se extollit aduersus scientiã Christi. Ex deo autẽ quod fiat, Dauid nihilominus testatur in psalmis dicens: Beatus uir cuius est susceptio apud te dñe, ascensus in corde eius. Et Apostolus dicit: Quoniam deus dedit in corde Titi. Quod uero etiam per angelos uel bonos, uel malos aliqua humanis cordibus suggerantur, uel qui Tobiam angelus comitat, uel Prophetæ sermo dicentis, Et respõdit angelus loquebat in me: sed & de Pastorib. liber hęc eadẽ declarat, dicẽs q; bini angeli singulos quosq; hominũ comitẽt: & si quãdo bonæ cogitationes cor nostrũ ascẽderint, à bono angelo suggeri dicit: si uero cõtrarię, mali angeli dicit esse instinctũ. Eadẽ quoq; Barnabas in epistola sua declarat, cũ duas uias esse dicit, unã lucis, alterã tenebrarũ, quib. & pręesse certos quosq; an-

Eccle. 10
2. Cor. 10
Psal. 84
Zach. 1

Universidad de Deusto
Biblioteca

gelos dicit: uiæ quidē lucis angelos dei: tenebrarum aūt uiæ, angelos Satanæ. Nihil tamē aliud putādū est accidere nobis ex ipsis quę cordi nostro suggerunt̄ bonis uel malis, nisi cōmotionem solā & incitamentū prouocās nos ad bona uel ad mala. Possibile autē nobis est cū maligna uirtus nos cœperit ad malū incitare, abijcere à nobis prauas suggestiones, & resistere suasionib. pessimis, & nihil prorsus culpabiliter gerere. Et rursum possibile est ut cū nos diuina uirtus ad meliora prouocauerit, nō sequamur, liberi arbitrij potestate in utraq; nobis seruata. Dicebamus sanè in superioribus, quod etiā memoriæ nobis quædā uel bonorū uel malorū suggerantur, siue per diuinā prouidentiam, siue per uirtutes cōtrarias: sicut ostendit̄ in libro Hester, cum beneficia iustissimi Mardochei Artaxerxes non meminisset, & nocturnis uigilijs fatigatus à deo in memoriam recepisset rerum gestarū monimenta chartis mandata requirere: in quibus de beneficijs Mardochei admonitus inimicū quidē eius Aman suspēdi iuberet, ipsi uero honores magnificos, uniuersæ aūt sanctorū genti salutē, periculo iā imminente cōferret. Per contrariā uero diaboli uirtutē memoriæ pontificum & scribarū putandum est sug-
Esther. 8
Matth. 27 gestū illud, quod uenientes ad Pilatū dixerunt, Domine recordati sumus, quomodo seductor ille dixit, dū adhuc uiueret, quia post tertiā diem resurgam. Sed & Iudas quod de proditione ip̄i Saluatoris cogitauit, nō fuit à sola mētis eius malitia ueniēs. Testata
Ioan. 13 est em̄ scriptura, quia diabolus iā misisset in cor eius ut traderet. Propter quod & Salo-
Prouerb. 4 mon recte præcepit, dicens: Cum diligentia serua tuū cor. Et Paulus apostolus ait: Am-
Heb. 2 plius debemus intendere his quæ audiuimus, ne forte effluamus. & cū dicit, Nolite locum dare diabolo. ostēdens per hoc quia certo opere, uel certa quadā desidia animi locus diabolo dat̄, ut si semel ingressus fuerit cor nostrum, aut obtineat nos, aut certe uel polluat animā, si nō penitus obtinere potuerit, cū ignita sua iacula iactat in nos: quibus aliquādo quidē in altū descendente uulnere sauciamur, aliquādo uero tantūmodo inflāmamur. Rāro certe & à paucis quibusdā hęc eius ignita iacula restinguunt̄, ita ut lo-
Eph. 6 cū uulneris nō inueniant, id est, cum quis munitissimo & ualidissimo scuto fidei fuerit obtectus. Quod uero dictū est in epistola ad Ephesios: Quia non est nobis collucta-
1. Cor. 10 tio aduersus carnē & sanguinē, sed aduersus principatus, & potestates, aduersus mundi huius rectores tenebrarū harū, aduersus spiritalia nequitiæ in cœlestibus: ita oportet intelligi quod dixit, mihi Paulo & Ephesijs, quibus certamē adhuc aduersus carnē & sanguinē erat, quos tentatio nō apprehenderat nisi humana. Nec tamen putandum est q̄ singuli quiq; aduersus omnia hæc decertent. Impossibile enim id esse arbitror
Potest auxiliante deo. ulli hominū (quamuis ille sit sanctus) ut aduersus omnia hæc simul possit habere certamen. Quod si ullo modo id accidat (qđ certe fieri nō potest) impossibile est ut id prorsus ferre possit humana natura sine maxima subuersiōe sui: sed sicut, uerbi gratia, quinquaginta aliqui milites si dicāt sibi imminere certamē aduersus alios quinquaginta, nō ita intelligendū est, q̄ unus ex illis aduersus quinquaginta dimicaturus sit, sed rectē dicit unusquisq; illorū, quia certamen nobis aduersum quinquaginta, omnibus tamē aduersum oēs: ita etiam hoc audiendū est quod Apostolus dicit, quod uniuersis athletis et militibus Christi colluctatio et certamē est aduersus omnia ista quę enumerata sunt, omnibus: singulis tamē uel cū singulis futuro certamine, uel certe prout probatū fuerit ab agonis ipsius iusto præside deo. Arbitror namq; quia certa mēsura sit humanæ naturę: et si Paulus ille sit de quo dicit̄, Vas electionis est mihi iste, aut Petrus aduersus quē portæ inferi non prævalent, aut si Moyses ille sit amicus dei, quorū nullus prorsus omnē simul aduersariarū uirtutū cateruā posset sine sui aliqua pnicie tolerare, nisi forte illius solius uirtus operet̄ in eo qui dixit, Confidite, ego uici mundū. Propter quem
Ioan. 15 confidenter etiā Paulus dicebat: Omnia possum in eo qui me cōfortauit Christus. Am-
Phil. 4 plius autē q̄ omnes illi laborauī, non aūt ego, sed gratia dei mecū. Propter hanc ergo
Rom. 8 uirtutē quæ utiq; humana non est operantē & loquentem in se, Paulus dicebat: Certus sum aūt qa neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; potestates, neq; præsentia, neq; futura, neq; altitudo, neq; profundū, neq; uirtus, neq; alia ulla creatura poterit nos separare à charitate dei, quę est in Christo Iesu dño nostro. Sola em̄ per se humana natura nō arbitror qa possit aduersus angelos, & excelsa & profūda, & aliā creaturā habere certamē: sed cum senserit præsentem in se dominū & inhabitantem, confidentia

dentia diuini adiutorij dicet: Dominus illuminatio mea & saluator meus, quē timebo? Dū appropiant super me nocentes ut edant carnes meas, qui tribulant me inimici mei ipsi infirmati sunt & ceciderunt. Si cōsistant aduersum me castra, nō timebit cor meū: Si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo. Vnde ego arbitror q̄ nunquā homo fortassis per seipsum uirtutem contrariā uincere potest, nisi usus fuerit adiutorio diuino. Vnde & angelus luctatus dicitur cū Iacob. Quod nos quidē ita intelligimus, qa non idē sit luctatū esse cum Iacob angelū, quod est aduersum Iacob: sed is quidē qui ei salutis ipsius causa aderat, qui & cognitis profectibus eius, etiam nomē ei Israel dedit, iste cū ipso luctat̄: id est, cum ipso est in agone, & iuuat eum in certamine: cum sine dubio alius esset aduersus quē dimicaret, & aduersus quem ei certamen ageretur. Denique Paulus non dixit nobis esse luctamen cū principibus, uel cū potestatibus, sed aduersus principatus & potestates. unde & si Iacob luctatus est sine dubio aduersus aliquam harum uirtutū luctatus est, quas humano generi, & sanctis præcipue aduersari, & mouere certamina, Paulus enunciat. Ideo denique dicit de eo scriptura, quia luctatus est cū angelo, & inualuit ad deū: ut sit agonis quidem certamen angeli adiutorio sustentatum, perfectionis uero palma uincentē perducat ad deum. Nec sanè arbitrandū est quia huiusmodi certamina corporū robore & palęstricę uirtutis peragantur, sed spiritus aduersus spiritū pugna est, similiter ut Paulus designat aduersus principatus, & potestates, & mūdi huius rectores tenebrarū nobis imminere certamen. Ipsa uero certaminū species ita intelligenda est, cum dāna, cum pericula, cum opprobria, cū criminationes excitantur aduersum nos, non id agentibus aduersis potestatib. ut hoc tantūmodo patiamur, sed ut per hoc uel ad irā multam, uel ad tristitiā nimiā, uel ad desperationē ultimā prouocemur: uel certe quod est grauius, conqueri aduersus deum fatigati & uicti tædijs cōpellamur, tanquam humanā uitam non æque iustęq; moderantem: ut per hoc infirmemur in fide, uel decidamus ab spe, uel trāsferri cogamur à ueritate dogmatū, & impiū aliquid de deo sentire persuadeamur. Talia namq; quędā scripta sunt de Iob, cum diabolus dari sibi facultatē bonorum eius poposcisset à deo. Per quod etiam illud edocemur, quod non fortuitis aliquibus incursionibus impugnemur, siquando nostra alia aliqua facultatū dāna percusserint, neq; quod fortuito nostrorū aliquis captiuus abducitur, uel domus in quibus chari quiq; opprimantur, ruerint: In quibus omnib. unusquisq; fidelium dicere debet, quia non haberes aduersum me potestatem, nisi esset data tibi desuper. Vidi em̄ quia nō cecidisset domus Iob supra filios eius, nisi prius aduersus *Iob. 1* eos diabolus accepisset potestatē: neq; equites ternis ordinibus irruissent, ut caperent camelos eius, uel boues, cæteraq; animalia, nisi instincti ab eo spiritu cui se ministros ex ꝓpositi sui obedientia mācipauerāt. Sed nec ille quidē qui uidebat ignis, uel quod putatū est fulmē, cecidisset super oues Iob, antequā diabolus diceret ad deum, Nonne tu cōmunisti omnia quæ foris sunt, & quæ intus sunt, & eius reliquas? Sed nunc immitte manū tuam, & continge omnia quæ habet, nisi in faciē benedixerit tibi. Ex quibus omnibus illud ostendit̄, quod omnia hæc quę fiunt in hoc mūdo, quę media existimātur, siue illa tristia sint, siue cōmoda sint, non quidē à deo fiunt, nec tamen sine deo: dū malignas & contrarias uirtutes talia uolentes operari non solū non prohibet deus, sed & permittit facere hæc, sed certis quibusq; temporibus & personis: sicut & in ipso Iob dicitur, quia ad certum tempus paratus est cadere sub alijs, & domus ipsius deprædari ab iniquis. Propterea docet nos scriptura diuina, omnia quæ acciduht nobis tanquam illata mala susципere, scientes q̄ sine deo nihil fit. Quod autem hæc ita sint, id est, q̄ sine deo nihil fiat, quomodo possumus dubitare, domino & Saluatore pronunciante, & dicēte: Nónne duo passeres asse uæneunt, & unus ex ipsis nō cadet super terram sine patre uestro qui in cœlis est? Sed necessitas nos traxit paulo amplius euagari de col- *Matth. 10*
luctatione aduersarum uirtutum, quam aduersus homines gerūt disputantes, & de his quæ humano generi accidunt tristioribus, id est tentationibus uitæ huius, sicut ait Iob, *Iob. 7*
Nónne tētatio est omnis uita hominis super terram? ut manifestius quomodo hæc accidant, & quàm pie de his sentiri debeat, panderetur. Nunc uideamus quomodo homines etiam in peccatum falsæ scientiæ dilabuntur, uel quo prospectu uirtutes contrariæ etiam de his pugnas aduersum nos soleant commouere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De triplici sapientia. Cap. III.

.Cor.2. Oceri nos monet sanctus apostolus magnũ aliquid & reconditũ de scientia & sapientia in prima ad Corinthios epistola cũ ait: Sapientiã autem loquimur inter perfectos: sapientiã uero non huius mũdi, neq; principũ huius mundi qui destruuntur, sed loquimur dei sapientiã in mysterio absco-
D ditam, quã prędestinauit deus ante secula in gloriã nostram, quam nemo principũ huius mũdi cognouit, Si enim cognouissent, nunquã dominũ maiestatis crucifixissent. In quo ostẽdere uolens sapientiarũ differentias, describit esse quandã huius mundi sapientiã, & esse quandam sapientiã principum huius mundi, aliam uero etiam dei sapientiã. Sed & hoc cũ dicit, Sapientiam principũ huius mundi, nõ arbitror eum unam aliquam omniũ principũ huius mundi sapientiam dicere, sed singulorũ principum propriã quandam mihi uidetur indicare sapientiã. Et rursum cũ dicit, Sed loquimur dei sapientiã in mysterio absconditã, quam prædestinauit deus ante secula in gloriam nostrã, requirendũ est si eandẽ dicit dei sapientiã hanc quæ abscondita est à temporibus alijs & generationibus, & nõ innotuit filijs hominũ, sicut nũc reuelata est sanctis apostolis ejus & prophetis, quæ erat & illa ante aduentũ Saluatoris sapiẽtia dei, ex qua sapiẽs erat Salomon, quo Salomone plus etiã dicitur quod docet Saluator, quod & ipsius Saluatoris sermo pronũciat, cũ dicit, Et ecce plus Salomone hic. In quo ostenditur quia hi qui docebantur à Saluatore, plus aliquid docebant q̃ sciuerat Salomon. Si enim quis dicat quia sciebat quidẽ Saluator amplius, non tamen etiã alijs plura tradebat q̃ Salomon, quomodo cõueniet, & conuenienter dictum putabitur etiã quod
Matth. 12 in subsequentibus ait: Regina austri surget in iudicio, & condẽnabit homines generationis huius, propterea q̃ uenit à finib. terræ audire sapientiã Salomonis, & ecce plus Salomone hic. Est igitur sapientia mundi huius, est & sapientia per singulos fortasse principes mũdi huius. De ipsa uero unius dei sapiẽtia, illud sentimus indicari, quod minus quidem in antiquioribus & ueteribus operata sit, amplius uero & manifestius reuelata per Christum est. Verũ de sapientia dei in locis proprijs requiremus. Nunc uero quoniã quidem in manibus est tractatus de uirtutibus contrarijs, qualiter moueant etiam ea certamina quibus falsa scientia etiã humanis mentibus inseritur, & seducũtur animæ dũ se putant inuenisse sapientiã, necessariũ puto dicere: atq; distinguere quæ sit sapientia mũdi huius, & quæ principũ mundi huius, & per hoc qui sunt etiã patres huius sapientiæ, per quos ueram differentiã sapientiarũ harum possimus aduertere. Arbitror igitur, sicut suprà diximus, sapientiam esse huius mundi aliam quandã præter illas sapientias quæ sunt principũ huius mundi, per quam sapientiã intelligi uidentur ea & cõprehendi quæ huius mundi sunt. Quæ tamen in se nihil habet ut possit aliud uel de diuinitate, uel de mũdi ratione, uel de quibuscũq; excelsioribus rebus, uel de bonæ ac beatæ uitę institutione sentire, sed est talis (uerbi causa) ut est emis ars poetica, uel grãmatica, uel rhetorica, uel geometria, uel musica, cũ quibus adnumeranda est fortassis etiã medicina. In his omnibus sapientiam mundi inesse sentiendũ est. Sapientiã uero principum huius mundi intelligimus, ut est Ægyptiorũ secreta quam dicunt, & occulta philosophia, & Chaldæorũ astrologia & Iudæorũ de scientia excelsi pollicentium, sed & Græcorũ multiplex uariaq; de diuinitate sententia. Igitur in scripturis sanctis inuenimus principes esse per singulas gentes, sicut in Daniele legimus, principem esse quendam regni Persarũ, & alium principẽ regni Græcorum, quos non homines esse, sed uirtutes quasdã euidenter ex consequentia ipsius lectionis ostenditur. Sed & in Ezechiele propheta princeps Tyri uirtus esse quædã spiritalis manifestissime designat. Si ergo & huiusmodi, id est, habentes singuli sapiẽtias suas, et astruẽtes dogmata sua, uarias q; sententias, ut uiderunt dominũ & saluatorẽ nostrum pollicentem, & prædicantẽ se ob hoc uenisse in hunc mundum, ut destrueret omnia illa quęcunq; essent falsi nominis dogmata, quæ obtegerentur intrinsecus, continuo ei insidiati sunt, & astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in unum aduersus dominũ & aduersus Christum eius. Quibus eorũ insidijs cognitis, & his quæ aduersus filiũ dei moliti sunt intellectis, cũ glorię dominum crucifixerunt, ait Apostolus, Quia sapientiam loquimur inter perfectos, sapientiã autẽ non huius seculi, neq; principum huius seculi qui destruuntur, sed quam

quam nemo principũ huius mundi cognouit. Si enim cognouissent, nunquam dominum glorię crucifixissent. Quærendum sanè est utrum ístæ sapientiæ principũ huius mundi quibus homines imbuere nituntur, insidiandi & lædendi studio ingerũt hominibus ab aduersarijs uirtutibus, aut tantũmodo erroris causa adhibeant: id est, non lędendi hominis prospectu, sed quia hæc uera esse illi mundi principes arbitrantur, ideo etiã cæteros docere cupiũt ea quæ ipsi uera esse opinantur: quod & magis arbitror. Sicut enim, uerbi causa, Græcorũ auctores, uel uniuscuiusq; hęresis principes cũ prius erroręm falsæ doctrinę pro ueritate susceperint, & hanc esse ueritatem apud semetipsos iudicauerint, tunc demũ & cæteris hæc persuadere conantur, quæ apud semetipsos uera esse censuerint: ita putandum est facere & principes huius mundi, in quo mundo certę quæq; spiritales uirtutes cæterarũ gentiũ sortitę sunt principatum, & propter hoc principes huius mundi appellati sunt. Sunt præterea etiam alię præter hos principes spiritales quædã mundi huius energiæ, id est, uirtutes spiritales aliquæ, certa quędam operantes quę ipsæ sibi pro arbitrij sui libertate ut agerẽt elegerũt, ex quibus sunt isti principes qui operantur sapientiã huius mũdi: uerbi causa, ut sit propria quædã energia ac uirtus quæ inspiret poeticã, alia quæ geometriã, & ita quasq; singulas huiusce modi artes disciplinasq; cõmoneant. Deniq; quamplurimi Græcorũ opinati sunt artem poeticã sine insania non posse cõstare: unde & in historijs eorũ refertur aliquoties eos quos uates appellant, subito insaniæ cuiusdã spiritu esse repletos. Quid aũt dicendum est de his etiam quos diuinos appellant, à quibus per incorporationem dæmonum eorũ qui eis præsunt, uersibus arte modulatis responsa proferuntur? Sed & hi quos magos uel maleficos dicunt, aliquoties dæmonibus inuocatis supra pueros adhuc paruæ ætatis, uersu eos dicere poemata admirãda omnibus & stupẽda fecerunt. Quæ hoc modo geri arbitranda sunt, quod sicut sanctæ & immaculatæ animæ si cũ omni affectu omniq; puritate se uouerint deo, & alienas se ab omni dęmonũ contagione seruauerint, & per multã abstinẽtiam purificauerint se, & pijs sacrę religionis imbutæ fuerint disciplinis, participiũ per hoc diuinitatis assumũt, & prophetiæ ac cæterorũ diuinorum donorum gratiã merentur: Ita putandũ est etiam eos qui se opportunos contrarijs uirtutibus exhibent, id est, industria, uita, uel studio & amicitia illis accepta, recipere eorũ inspiratiõnẽ, & sapientiæ eorum ac doctrinæ participes effici. Ex quo fit ut eorum inoperationibus repleantur, quorum se prius famulatui subiugarunt. De his sanè qui de Christo aliter docent q̃ scripturarũ regula patitur, non ociosum est intueri, utrum insidioso proposito aduersum Christi fidem nitentes contrariæ uirtutes fabulosa quædam simul & ipsæ dogmata commentæ sint: an uero etiam ipsæ audito uerbo Christi, & neq; euomere id ualentes ex arcanis conscientiæ suæ, neq; pure sancteq; retinere, peruersa dogmata sibi & per (ut ita dicam) prophetas suos diuersos errores cõtra regulam Christianæ ueritatis induxerint. Et magis putandũ est quod apostatæ & refugę uirtutes quę à deo recesserint, ex ipsa mentis suæ propositiq; nequitia uel inuidia eorũ quibus ueritate ad illũ gradũ unde ipsæ delapsæ sunt, præparatur ascensus, ad impediendũ huiusce modi profectus errores hos falsę doctrinę deceptionesq; cõponunt. Manifeste ergo ex multis indicijs mõstratur, q̃ humana anima dum in hoc est corpore, recipere potest diuersas energias, id est, operationes spirituũ diuersorũ malorum ac bonorum. Et malorũ quidem duplici specie, id est, uel tunc cum penitus ex integro eorum possederint mentem, ita ut nihil omnino eos quos obsederint intelligere uel sentire permittãt, sicut exemplo sunt hi quos uulgo Energumenos uocant, quos amentes & insanos uidemus, quales illi erant qui in Euangelio à Saluatore curati esse referuntur. Vel cũ sentientem quidẽ & intelligentẽ animũ cogitationibus uarijs, & sinistris persuasionibus inimica suggestione deprauant: ut exemplo est Iudas ad proditionis facinus diaboli immissione prouocatus, sicut scriptura declarat dicẽs: Cum aũt iam diabolus misisset in cor Iudę Scariotis ut traderet eum. Boni uero spiritus recipit energiã, id est inoperationem, cum & prouocatur ad bona, & inspiratur ad cœlestia uel diuina: sicut sancti angeli & ipse deus operatus est in prophetis, suggestionibus sanctis & meliora prouocãs & cohortãs: ita sane ut maneret in arbitrio hominis ac iudicio, si seq; uelit aut nolit ad cœlestia & diuina prouocantẽ. Vnde & ex hac manifesta discretione dinoscitur quomodo

Universidad de Deusto
Biblioteca

anima melioris spiritus præsentia moueat, id est, si nullã prorsus ex imminẽti aspiratione obturbationẽ uel alienationẽ mentis incurrat, nec perdat arbitrij sui iudicium habe-
rum: sicut exemplo sunt oẽs uel prophetæ, uel apostoli, qui diuinis responsis sine ulla
mentis obturbatione ministrabãt. Boni ergo spiritus suggestionibus humanã memo-
riam ad recordationẽ meliorum prouocari exemplis iam in superioribus edocuimus,
cum Mardochei & Artaxerxis fecimus mentionẽ. Illud quoq; consequenter requi-
rendum puto, ex quibus causis humana anima nũc quidem à bonis, nunc autẽ mouea
Luc. 1 tur à malis. Cuius rei causas suspicor esse quasdã antiquiores etiam hac natiuitate cor-
porea, sicut designat Ioannes in matris uentre tripudians & exultans, cũ uox salutatio
nis Mariæ ad aures Elizabet matris eius allata est: & ut declarat Hieremias propheta,
qui antequã plasmaretur in utero matris, cognitus erat à deo, & antequã à uulua proce
deret sanctificatus ab eo est, & puer adhuc prophetiæ gratiã accepit. Ex respõsis econ
trario ostenditur ab aduersarijs spiritibus quosdã à prima statim ætate possessos, id est
nonnullos ab ipso dęmone possessos esse natos, alios uero à puero diuinasse historiarũ
fides declarat. Akj à prima ætate dæmonẽ quem Pythonem nominant, id est, uentrico
lũ passi sunt. Prę quibus omnibus ab his dei prouidẽtia regi omnia quæ in mũdo sunt
(ut sanctæ scripturæ asserunt, nostra quoq; continet fides) ut mihi uideturnõ aliter po-
terit responderi, ita ut absq; omni iniustitiæ culpa prouidentia demonstret: nisi priores
quædam fuisse eis causæ dicãtur, quibus antequã in corpore nascerent animę, aliquid
contraxerint culpę in sensibus uel moribus suis, pro quib. hoc merito pati à diuina pro
uidentia iudicatæ sunt. Liberi nãq; arbitrij semper est anima, etiam cum in corpore
hoc, etiam cum extra corpus est: & libertas arbitrij uel ad bona, uel ad mala mouetur:
nec unquã rationabilis sensus, id est mẽs uel anima, sine motu aliquo uel bono uel ma-
lo esse potest. Quos motus causas præstare meritorũ uerisimile est etiã prius q̃ in hoc
mundo aliquid agant: ut pro his meritis uel causis per diuinam prouidentiam statim à
prima natiuitate, immo & ante natiuitatem, ut ita dicã, uel boni aliquid, uel mali perpe
ti dispensentur. Et hæc quidẽ dicta sint de his quæ uidentur hominibus, uel à prima na
tiuitate statim, uel etiam antequam in hanc lucem prorumpant, euenire. De his uero
quæ à diuersis spiritibus animæ, id est humanæ cogitationi suggeruntur, quæ uel ad bo
na, uel ad contraria prouocent, interdum etiam in hoc existere quędam anterioris na-
tiuitatis corporeæ causæ putandæ sunt. Interdum uero uigilans mens, & abijciens à se
quæ mala sunt, bonorũ ad se adiutorium prouocat: uel econtrario negligẽs & ignaua,
dum minus cauta est, locum dat his spiritibus qui uelut latrones ex occulto insidiãtes,
1. Pet. 5 irruere humanas mentes cũ locum sibi datum per segnitiem uiderint, moliuntur, sicut
ait Petrus apostolus: quia aduersarius noster diabolus tanquã leo rugiens circuit, quę-
rens quem deuoret. Propter quod die noctuq; cor nostrum omni custodia seruandum
est, & locus non est dandus diabolo, sed omnia agenda sunt quibus ministri dei, hi ui-
delicet spiritus qui ad ministerium missi sunt eorum qui ad hæreditatem salutis uocati
sunt, inueniant in nobis locum, & delectentur ingredi hospitium animæ nostræ, & ha-
bitantes apud nos, consilijs nos regant: si tamen habitaculum cordis nostri uirtutis &
sanctitatis cultu inuenerint exornatum.

De humanis tentationibus. Cap. IIII.

Erum sufficiant ista, p uiribus nostris diserta à nobis de his uirtutibus quę
humano generi aduersantur. Nunc ne de humanis quidẽ tentationibus
v silendũ puto, quæ nascuntur interdũ ex carne & sanguine, ut ex pruden-
tia carnis & sanguinis quæ deo dicitur esse inimica. Et utrũ uerũ sit quod
quidã dicunt quasi binas animas esse per substãtiam, posteaquam de his
tentationibus exposuerimus, quæ plus q̃ humanæ dicũtur, id est quas aduersum prin-
cipatus, & potestates, & aduersum mundi huius rectores tenebrarum harũ, & adu-
ersus spiritalia nequitię in cœlestibus gerimus, uel quę nobis aduersus spiritus malignos
& immundos dæmones peragunt: dicemus. In qua re consequenter arbitror requiren
dum, si in nobis hominibus qui ex anima cõstamus & corpore ac spiritu uitali, est etiã
aliud aliquod incitamentũ, quod motum habeat proprium, & cõmotionem ad malũ
prouoca-

prouocantẽ: sicut haberi à quibusdã quæstio solet huiusmodi, utrũ duæ animę in nobis
dicẽdæ sint, una quædã diuinior & cœlestis, & alia inferior: an uero ex hoc ipso qd' cor
poribus inhæremus (quæ corpora secundũ propriam quidẽ naturã mortua sunt & pe-
nitus exanima, quia ex nobis id est ex animab. corpus materiale uiuificatur, quod utiq;
contrariũ est & inimicum spiritui) trahimur & prouocamur ad hæc mala quæ corpori
contraria sunt: an uero tertiũ, quod quidã Græcorum arbitrati sunt, quia anima nostra
cũ una sit per substantiam, ex pluribus tamen cõstet, & una pars eius rationabilis, pars
uero alia irrationabilis dicatur, & ea quidẽ pars quã irrationabilem dicunt in duos rur
sum diuidat affectus, cupiditatis & iracũdiæ. Has ergo quas, pduximus tres de anima
opiniones à nonnullis haberi inuenimus. Ex quibus illud interim qd' quibusdã Græco
rũ philosophis usum dicimus, quia tripertita sit anima, nõ ualde confirmari ex diuinæ
scripturæ autoritate peruideo: ad alia uero quæ reliqua sunt inueniri possunt aliquanta
quæ ex diuinis literis aptari posse uideantur. Ex quibus primo illud discutiamus qd'
astruere solent quidã, quia una sit bona in nobis anima & cœlestis, alia uero inferior &
terrestris: & quod ea quidẽ quæ melior est cœlitus inferat, qualis est ilia quæ & Iacob
aduersus Esau adhuc in utero posito palmã uictoriæ supplantati præstitit fratris & quę Gen. 25
in Hieremia sanctificatur ex uulua, & spiritu sancto sanctificat ex utero in Ioanne. Il- Hier. 1
lã uero inferiorem, quam ex corporali semine simul asserunt cum corpore seminari, un
de & præter corpus uiuere eam uel subsistere negãt posse, propter quod & carnẽ eam
frequenter appellari dicunt. Quod enim scriptum est: Caro concupiscit aduersus spiri- Gal. 5
tum, non hoc de carne dictũ accipiunt, sed de hac anima quæ proprie carnis est anima.
Sed & ex his student nihilominus cõfirmare hæc quæ in Leuitico ita scripta sunt: Ani Leuit. 17
ma omnis carnis sanguis ipsius. Ex eo enim quod per totam carnẽ sanguis diffusus ui-
ram præstat carni, in sanguine inesse aiunt hanc animã quæ dicitur totius carnis esse a-
nima. Hoc autem ipsum quod dictum est carnem repugnare aduersus spiritum, spiri-
tum autem aduersus carnem, & quod dictum est: Anima omnis carnis sanguis ipsius:
alio nomine ijdem uocari dicũt sapientiã carnis, quod est spiritus quidã materialis qui
legi dei subiectus non est, sed nec potest esse subiectus, quia uolũtates habet terrenas,
& desideria corporalia. De hoc putant etiam apostolũ dixisse illud quod ait: Video
autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mẽtis meæ, & captiuũ me du-
centẽ in lege peccati quæ est in membris meis. Si uero quis obijciat eis, hoc dici de na 19
tura corporis, quod uere secundum proprietatem quidem naturę suæ mortuum est, ha
bere autẽ dicitur sensus uel sapientiã quæ inimica est deo, uel quæ repugnat aduersus
spiritũ, pro eo ueluti si quis dicat quodãmodo carnis ipsius esse uocẽ quæ clamet non
esurien dũ, non sitiendum, non algendum, neq; uelle prorsus in aliquo molestiam pati
siue ex abundãtia, siue ex penuria: hoc illis resoluere atq; impugnare conabimur, ostẽ-
dentes alias esse passiones animę quę in nullo prorsus à carne originẽ trahant, & tamẽ
his spiritus aduersetur, sicut est ambitio, auaritia, æmulatio, inuidia, superbia & his simi
lia: cũ quibus pugnã quandã esse humanæ menti, uel spiritui uidentes, ideo causam om
nium horũ malorũ non ponunt aliud quid nisi hãc de qua superius diximus, uelut cor
poralẽ & ex seminis traduce generatã. Adhibere quoq; ad sermonẽ horũ etiã illud
testimoniũ apostoli solẽt, quod ait: Manifesta autẽ sunt opera carnis, quæ sunt fornica Gal. 5
tio, immũditia, impudicitię, idololatria, inimicitię, cõtentiones, æmulationes, irę, rixę,
dissensiones, hæreses, sectæ, inuidiæ, ebrietates, comessationes, & his similia: dicentes
non hæc omnia de usu, uel delectatione carnis originem traherc, ita ut putentur eius
substantiæ quæ animã non habet, id est carnis, hi oẽs motus existere. Sed & illud quod
ait: Videte fratres uocationem uestram, quoniam non multi inter uos sapientes secun 1. Cor. 1
dum carnẽ: ad hoc uidebitur inclinandum, ut propria quædam uideretur esse carnalis
ac materialis sapientia: alia uero sit sapientia secundũ spiritum, quæ utiq; nõ potest dici
sapientia, nisi sit anima carnis, quę sapiat hoc quod carnis sapientia nominatur. Ad
hoc aiunt etiam illud: Si caro repugnat aduersus spiritũ, & spiritus aduersus carnẽ, uti
nõ quę uolumus illa faciamus, quę sunt de quibus dicit ut nõ quę uolumus faciamus.
Certũ est, aiunt, de spiritu sancto nõ dicit: non enim uoluntas spiritus prohibetur. Sed
neq; de carne: quia si non habet animã propriam, sine dubio nec uoluntatem habebit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Supereſt ergo ut de huius ánimæ uoluntate dicaꝫ, quæ utiq; aduerſatur uoluntati ſpíritus. Et ſi nulla eſt, conſtat quod huius animę uolũtas quędã media eſt inter carnẽ & ſpíritũ, uni ſine dubio à duobus ſeruiens, & obtẽperans, cuicũq; obtemperare delegerit. Quæ cũ ſe delectationib. carnis ſubdiderit, carnales homines facit: cũ ſe ſpíritui iunxerit, in ſpíritu eſſe homines facit, & propter hoc ſpíritales nominari. Quid ergo deſigna re apoſtolus uideꝫ cũ dicit: Vos aũt in carne nõ eſtis, ſed in ſpíritu? Requirendũ ergo Rom. 8
eſt quæ ſit omnino hæc ipſa uolũtas inter carnẽ & ſpíritũ, prẽter eã uoluntatẽ quę carnis eſſe, uel ſpíritus dicíꝫ. Pro certo nanq; habetur quod omnia quęcũq; ſpíritus eſſe di cunꝫ, uolũtas ſit ſpíritus: & quæcũq; opera carnis eſſe dicunꝫ, uoluntas ſit carnis. Quæ ergo iſta eſt præter hæc uolũtas animæ quæ extrinſecus nominatur, quã uoluntatẽ no lens nos facere apoſtolus dicit: Vt nõ quæcũq; uultis illa faciatis? In quo hoc uideꝫ deſignari, quod neutro ex his duobus, id eſt neq; carni, neq; ſpíritui debeat adhærere. Sed dicet quis: quia ſicut melius quidẽ eſt ſi propriã faciat uoluntatẽ, q̃ ut uoluntatẽ faciat carnis: ſic iterũ melius eſt facere uoluntatẽ ſpíritus magis q̃ propriã uoluntatẽ. Quomodo ergo apoſtolus ait, ut non quæ uultis illa faciatis? quõ ea pugnã quæ inter carnẽ & ſpíritũ geritur, nõ omnino ſpíritus certa uictoria eſt? Manifeſtũ eſt enim obedire in quamplurimis carni. Verum quoniã in diſputationẽ incidimus profundam, in quã neceſſe eſt colligere ex ſingulis quibuſq; partibus quæ poſſunt mores diſcutere: uideamus ne forte in hoc loco tale aliquid tractari poteſt: quia ſicut melius eſt animæ ſequi ſpíritũ, tunc cum ſpíritus carnem uicerit, ita etiam uideꝫ ei eſſe deterius ſequi carnem repugnantem aduerſus ſpíritum, & ad ſe reuocare animam uolentem, cum forte utilius uideatur obedire animã carni q̃ reſidere in proprijs uoluntatibus. Nanq; quoniam nec calida dicitur eſſe, nec frigida, ſed in medio quodam tepore perdurans, tardam & ſatis difficilem conuerſionẽ poterit inuenire. Si uero carni adhæreat, ex his ipſis inter dũ malis quæ ex carnis uicijs patitur, ſatiata aliquãdo & repleta, uelut grauiſſimis one ribus luxuriæ ac libidinis fatigata, facilius & uelocius cõuerti à materialib. ſordibus ad cœleſtiũ deſiderium & ſpíritualem gratiam poteſt. Et hoc arbitrandũ eſt dixiſſe apoſtolũ, idcirco pugnare ſpíritum aduerſus carnem, & carnem aduerſus ſpíritum, ut non quæcunq; uolumus illa faciamus, ſine dubio ea quæ extra uoluntatẽ ſpíritus, & extra uoluntatẽ carnis deſignata ſunt: ut ſi alijs nominib. diceremus, quia melius eſt hominẽ aut in uirtute eſſe, aut in malicia, q̃ in nullo horũ: anima uero poſtquam ſe cõuertat ad ſpíritum & unum efficiatur cũ eo, dum adhæret corpori, & de carnalibus cogitat, neq; in bono ſtatu uidetur eſſe, neq; manifeſte in malo, ſed animali (ut ita dixerim) ſimilis. Melius aũt eſt ut ſi fieri poteſt adhęrens ſpíritui efficiatur ſpíritalis. Si uero fieri non po teſt, magis expedit eam uel carnis maliciam ſequi q̃ in ſuis poſitam uoluntatibus, animalis irrationabilis ſtatum tenere. Hæc autem tractauimus uolentes ſingularum aſſer tionum diſſerere opiniones ampliori q̃ uoluimus uſi exceſſu, uti ne latere nos putarẽt ea quæ moueri ſolent ab his qui quærunt, utrũ ſit alia anima in nobis præter hanc cœleſtem & rationabilẽ, quæ huic naturaliter aduerſetur, & uocetur uel caro, uel ſapientia carnis, uel anima carnis. Nunc uideamus quæ etiam ad hoc reſponderi ſoleant ab his qui defendunt unum eſſe in nobis motũ, & unam animam unius eiuſdemq; animæ, cuius ſiue ſalus, ſiue perditio ſecundũ actus ſuos ipſi proprie aſcribatur. Et primo uideamus cuiuſmodi ſint paſſiões animi quas patimur cũ ſentimus intra noſmetipſos uelut in partes nos rapi per ſingula: cum pugna quędã ſit cogitationũ in cordibus noſtris, & quædã nobis ueriſimilitudines ſuggeruntur, quibus nunc in hoc, nunc in aliud inclinamur, quibuſq; nunc quidẽ arguimur, nunc uero noſmetipſos amplectimur. Ni hil aũtẽ magnũ eſt ſi mala ingenia dicamus quia uarium ac ſibijpſi repugnãs iudicium habeant, & à ſemetipſo diſcordans: cũ etiam in omnibus hominibus ita inueniatur, ſi quando deliberatio incertæ rei ad conſiliũ uenerit, uel proſpicitur, uel conſulitur quid rectius uel utilius eligatur. Nihil ergo mirum ſi duæ ueriſimilitudines ſibi inuicẽ occur rentes, contraria ſuggerẽtes, in diuerſas partes animũ rapiũt. Verbi cauſa, ſi cogitatiõ inuiteꝫ aliquẽ ad fidem, & timorem dei, tunc non poteſt dici quia caro aduerſum ſpíritum pugnet: ſed dum incertũ eſt quod uerum & utile eſt, animus in diuerſa rapitur. Ita & cũ putatur caro ad libidinẽ prouocare, cõſilium uero melius huiuſcemodi incita-

mentis

mentis reſiſtit, nõ putanda eſt uita eſſe alia animæ quæ aduerſus aliam reſiſtat, ſed natu ra corporis quę repleta ſatiui humoris loca euacuare geſtit atq; replere: ſicut nec cõtra ria aliqua uirtus, nec uita alterius animæ putãda eſt quæ nobis excitat ſitim & ,puocat ad bibendũ, uel quæ eſurire facit, & irritat ad cibũ. Sed ſicut hęc naturalibus motib. cor poris uel appetũtur, uel euacuantur, ita & naturalis ſeminis cõgregatus per tempus in ſuis locis humor expelli geſtit, & abijci: quod intantũ nequaquam impulſu alterius cu iuſquã prouocationis efficitur, ut etiam ſponte interdum ſoleat egeri. Cum ergo dici tur, quia caro pugnat aduerſus ſpíritũ, ita intelligũt iſti, quia uſus uel neceſſitas, uel de lectamentũ carnis prouocans hominẽ extrahit & abducit à diuinis, & ſpíritalibus re bus. Pro neceſſitate etenim corporis abſtracti, diuinis & in ęternũ profuturis rebus ua care nõ ſinimur. Sic rurſus diuinis & ſpíritualibus anima uacãs, & ſpíritui coniuncta, impugnare dicíꝫ carnẽ dũ reſoluí eam delicijs nõ ſinit, & uoluptatibus fluitare, quibus naturaliter delectatur. Hoc modo etiẽ illud aſſerunt quod dictum eſt: Sapientia carnis inimica eſt deo, non quod uere animã habeat caro, uel ſapiẽtiam propriam, ſed ſicut a buſiue dicere ſolemus, & ſitire terram, & uelle eam bibere aquam: hoc utiq; quod dici mus uelle, non proprie ſed abuſiue proferimus, uelut ſi dicamus quia iterũ domus re cõponi uult, & alia multa his ſimilia: ita & ſapientia carnis accipiendã eſt, uel quod dictum eſt, Concupiſcit aduerſus ſpíritum. Adijcere ſolent etiam illud quod dictum Gen. 4
eſt: Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Quod enim clamat ad dominum, non eſt proprie ſanguis ille qui effuſus eſt, ſed abuſiuẽ ſanguis clamare dicitur, dũ cius qui ſanguinẽ effudit uindicta depoſcitur. Sed & illud quod Apoſtolus ait: Video autẽ Rom. 7
aliam legẽ in membris meis repugnantem legi mentis meæ, ita intelligunt tanquam ſi dixiſſet, quod is qui uerbo dei uacare uult, p neceſſitatibus et uſibus corporalibus quę uelut lex corporũ eſt, diſtrahitur atq; diuellitur, atq; impeditur ne ſapientiæ uacans cõ tentus poſſit diuina cõtueri myſteria. Quod uero inter carnis opera deſcriptæ eſſent hæreſes, & inuidiæ & contentiones, uel cætera, ita accipiunt, quod anima cũ craſſioris ſenſus fuerit effecta, ex eo quod corporis ſeſe paſſionibus ſubdit, oppreſſa uitiorũ mo libus, & nihil ſubtile ac ſpiritale ſentiens, caro dicíꝫ effecta, & inde nomẽ trahit, in quo plus ſtudij uel propoſiti gerit. Addunt etiã requirẽtes: quis inueniet, uel quis dice tur conditor mali huius ſenſus qui dicitur carnis? Quia aliũ nullum creatorẽ animæ & carnis q̃ deum eſſe defendunt. Et ſi dicamus quia bonus deus in ipſa cõditione ſua ali quid ſibi creauit inimicũ, utiq; abſurdũ uidebitur. Si ergo ſcriptũ eſt, quia ſapientia car nis inimica eſt deo, & hoc factũ ex cõditione dicetur, uidebitur ipſe deus naturam ali quã feciſſe inimicã, quæ ei nõ poteſt eſſe ſubiecta nec legi eius: quippe ſi animale eſſe putabitur, de quo hæc dicenꝫ. Quod ſi ita recipiaꝫ, quid iã differre uidebitur ab his qui diuerſas naturas animarũ dicũt eſſe creatas, quæ naturaliter uel periturę ſint, uel ſaluan dæ? Quod utiq; ſolis hæreticis placet, qui dum iuſtitiam dei pia ratione aſſeuerare non poſſunt huiuſcemodi impietatibus figmẽta cõponunt. Et nos quidẽ prout potuimus ex ſingulorũ perſonis quæ dici poſſunt diſputationis cauſa de ſingulis dogmatibus in medium protulimus: qui autem legit, eligat ex his quæ magis amplectenda ſit ratio.

Quòd mundus ex tempore cœperit. Cap. v.

Oſt hæc iam quoniã quidem de eccleſiaſticis definitionibus unum habe tur præcipue ſecundũ hiſtoriæ noſtræ fidẽ, quod mundus factus ſit, & ex certo tempore cœpit, & ſecundũ promulgatam omnibus cõſummatio nem ſeculi, pro ſui corruptione ſoluẽdus ſit, etiam de hoc pauca repetere non uidetur abſurdũ. Et quantũ quidem ad ſcripturarum fidem pertinet, perfacilis uideꝫ de hoc aſſertio. Deniq; hereticí cũ in alia diſtracti ſint, in hoc tamẽ ſcri pturę auctoritati cedẽtes, niſi ſunt cõſonare. De cõditione ergo mũdi, quę alia nos ſcri ptura magis poterit edocere q̃ ea quæ à Moyſe de origine eius ſcripta eſt. Quæ licet maiora intra ſe cõtineat q̃ hiſtoriæ narratio uideꝫ oſtẽdere, & ſpiritalẽ in quam maxi mis contineat intellectũ, atq; in rebus myſticis & profundis uelamine quodã literę uta tur: tamen nihilominus indicat hoc ſermo narrãtis, quod ex certo tempore creata ſunt omnia quę uidẽtur. De cõſummatione uero mũdi, primo Iacob indicat cũ ad filios te-

ſtatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gen. 49 ſtatur dicens. Cõuenite ad me filij Iacob ut annunciẽ uobis quid erit in nouiſſimis diẽ-
bus, uel poſt nouiſſimos dies. Si ergo ſunt nouiſſimi dies, uel poſt nouiſſimos dies, ceſ-
Pſal. 102 ſare dies neceſſe eſt q cœperũt. Dauid quoq; ita ait: Cœli peribũt, tu aũt pmanebis, &
oẽs ſicut ueſtimentũ ueteraſcẽt: & ſicut opertoriũ mutabis eos, & mutabuntur, tu autẽ
idem ipſe es, & anni tui non deficient. Dominus uero & Saluator noſter cum dicit,
Matth. 19 24 Qui creauit ab initio maſculum & fœminã fecit eos: factũ etiam eſſe mundũ ipſe teſta-
Rom. 8 tur, Et rurſum dicens, Quia cœlũ & terra tranſiẽt, uerba aũt mea nõ tranſibũt, corrupti
bilem eum finiẽdumq; deſignat. Sed & Paulus dicẽs: Vanitati enim creatura ſubiecta
eſt non uolens, ſed propter eũ qui ſubiecit in ſpe, quia & ipſa creatura liberabitur à ſer-
uitute corruptionis in libertatẽ glorię filiorũ dei: manifeſte finẽ mũdi declarat. Et cum
1. Cor. 7 rurſum dicit, Tranſiet habitus huius mũdi. Verũ in eo ipſo quo dixit quia uanitati crea
tura ſubiecta eſt etiã in ſpem aliquã, ex cauſa utiq; ſubiecta eſt: & quod ex cauſa eſt, ne-
ceſſe eſt ut cœperit: nõ enim poterat ſine ullo initio creatura eſſe ſubiecta, & ſperare li-
berari à ſeruitute corruptionis quæ ſeruire non cœperat. Sed & quãplurima alia in ſcri
pturis diuinis huiuſmodi dicta reperiet ſi quis requirat ex ocio, quibus et initiũ habere
mũdus, & finẽ ſperare dicat. Si quis ergo eſt q aduerſet in hac parte uel auctoritati no-
ſtræ uel fidei, inquiremus ab eo utrũ dicat deũ cõprehendere poſſe omnia, an nõ poſ-
ſe. Et dicere quidẽ nõ poſſe, manifeſte impiũ eſt. Si uero (quod neceſſe eſt) dixerit quia
omnia cõprehẽdit, ſupereſt ut eo ipſo quo comprehẽdi poſſunt, & initiũ habere intelli
gat & finẽ. Nã quod penitus ſine initio eſt, cõprehendi omnino nõ poteſt. In quantũ
cunq; eĩ ſe intellectus extenderit, intantũ cõprehendendi facultas ſine fine ſubducit
& differt, ubi initiũ nõ habet. Sed ſolẽt nobis obijcere dicẽtes. Si cœpit mũdus ex tem
pore, quid ante faciebat deus antequã mũdus fieret? Ocioſam enim dicere naturã dei,
ocioſum eſt ſimul & abſurdũ, uel putare quod bonitas aliquãdo nõ fecerit, & omnipo
tentia aliquãdo nõ egerit potentatũ. Hoc nobis obijcere ſolent dicẽtibus mundũ hũc
ex certo tẽpore cœpiſſe, & ſecundũ ſcripturæ fidẽ annos quoq; ætatis ipſius numeran
tibus. Ad quas propoſitiones non arbitror aliquẽ hæreticorũ ſecundũ rationem do
Caue & cau te lege. gmatis ſui poſſe facile reſpõdere. Nos uero cõſequenter reſpõdebimus obſeruãtes tẽ-
gulã pietatis, & dicẽtes, quoniã non tũc primũ cũ uiſibilẽ iſtum mundũ fecit deus cœ-
perit operari, ſed ſicut poſt corruptionẽ huius erit alius mũdus, ita & antequã hic eſſet
fuiſſe alios credimus. Quod utrunq; diuinæ ſcripturæ auctoritate firmabitur. Nã quod
Eſa. 65 erit poſt hunc alius mũdus Eſaias docet, dicens: Erit cœlũ nouũ & terra noua, quæ ego
faciã permanere in conſpectu meo, dicit dominus. Quod autẽ ante hunc mũdum fue-
Eccle. 1 rint etiã alij, Eccleſiaſtes oſtẽdit dicens. Quid eſt quod factũ eſt? id ipſum quod futurũ
eſt. Et quid eſt quod creatũ eſt? hoc ipſum quod creandũ, et nihil eſt omnino recẽs ſub
ſole. Sed quis loquet, & dicet, ecce hoc nouũ eſt? iam fuit id in ſeculis quæ fuerũt ante
nos. Quibus teſtimonijs utrũq; probat, quod & ante fuerũt ſecula, & futura ſint poſt-
modũ. Nõ tamen putandũ eſt plures mũdos ſimul eſſe, ſed poſt hunc interim alios fu-
turos: de quibus nunc nõ eſt neceſſariũ per ſingula repetere, cũ iam id in ſuperioribus
fecerimus. Illud ſane ocioſe prætereundũ non arbitror, q; ſcripturæ ſanctæ cõditio-
nẽ mundi nouo quodã & proprio nomine nuncupauerũt, dicentes, καταβολὴν mundi,
quod latini ſatis improprie trãslatũ conſtitutionẽ mũdi interpretati ſunt, ſicut in euan-
Matth. 24 gelio ſecundũ Ioannẽ cũ dicit Saluator: Et erit tribulatio in illis diebus qualis nõ fuit
à cõſtitutione mũdi. hic cõſtitutio καταβολὴ dicta eſt: quod ita intelligẽdũ eſt ſicut ſupe
rius expoſuimus. Sed & Apoſtolus in epiſtola ad Epheſios eodẽ ſermone uſus eſt cũ
Eph. 1 ait: Qui elegit nos ante mũdi cõſtitutionẽ, & hic conſtitutionẽ mundi καταβολὴν dixit,
eodẽ ſenſu quo ſuperius interpretati ſumus intelligendã. Dignũ igit uidet inquirere
quid eſt qd hoc nomine indicet: & arbitror, quoniã quidẽ finis & cõſummatio ſancto
rũ erit in his quę nõ uidentur & æterna ſunt: et ipſius finis contẽplatio eſt, ſicut in ſuperio
ribus frequẽter oſtẽdimus. Simile & initiũ irrationabiles creaturas habuiſſe cenſendũ
eſt. Et ſi tale initiũ habuerint qualẽ finẽ ſperant, fuerunt ſine dubio iam ab initio in his
quæ nõ uidentur & æterna ſunt. Quod ſi eſt, de ſuperioribus ad inferiora deſcenſum eſt
nõ ab his animalibus quæ id moruũ ſuorũ uarietate meruerũt, uerum & ab his quæ ad
totius mundi miniſteriũ ex illis ſuperioribus & inuiſibilibus, ad hæc inferiora & uiſibilia

de ducta

deducta ſunt, licet nõ uolentia: uanitati quippe creatura ſubiecta eſt nõ uolẽs, ſed pro-
pter eũ qui ſubiecit in ſpe, qua uel ſol, uel luna, uel ſtellæ, uel angeli explerẽt obſequiũ
mũdo, & his animabus quę ob nimios defectus mẽtis craſſioribus & ſolidioribus indi
guere corporibus. & propter eos quibus hoc erat neceſſariũ, mundus iſte etiã uiſibilis
inſtitutus eſt. Ex hoc ergo cõmuniter omniũ per hãc ſignificantiã, id eſt per καταβολὴν
à ſuperioribus ad inferiora uidetur indicari deductio. Spem ſanè libertatis uniuerſa
creatura gerit ut à ſeruitutis corruptione libereť, cũ filij dei qui uel prolapſi, uel diſper-
ſi ſunt, in unũ fuerint cõgregati, uel cũ cætera officia expleuerint in hoc mũdo, quæ ſo
lus cognoſcit omniũ artifex deus. Talẽ uere, ac tantum putandum eſt factum eſſe mun
dum, qui uel oẽs eas animas quæ in hoc mundo ſtatutæ ſunt exerceri, caperet, uel om-
nes eas uirtutes quæ adeſſe eis, & diſpenſare eas, ac iuuare paratæ ſunt. Vnius nãq;
naturę eſſe oẽs rationabiles creaturas, ex multis aſſertionibus cõprobatur: per quod ſolũ
dei iuſtitia in omnibus eorũ diſpẽſationibus defendi poteſt, dũ unaquęq; in ſemetipſa
habet cauſas qd in illo, uel in illo uitæ ordine poſita ſit. Hãc diſpoſitionẽ dei quã poſt-
ea ordinauit, iam tũc ab origine mundi rationibus cauſisq; perſpectis eorũ, qui uel pro
defectu mentis uenire in corpora merebant, uel eorũ qui uiſibiliũ cupiditate raptabãtur, ſed & illorũ qui uel nolentes uel inuiti præſtare officia quædam his qui in hunc ſta
tum deciderant cõpellebantur ab eo qui in ſpe ſubijciebat, nõ intelligentes quidã: nec
aduertẽtes quod ex præcedẽtibus liberi arbitrij cauſis inſtituta fuiſſet à deo diſpoſitio-
nis iſta uarietas: arbitrati ſunt uel fortuitis motib. uel fatali neceſſitate agi omnia quæ
in hoc mũdo ſunt, nec eſſe aliquid in noſtro arbitrio. Vnde nec dei prouidentiã incul-
pabilẽ aſſignare potuerũt. Sicut aũt audiuimus, quia multis, uel miniſtris, uel recto-
ribus, uel auxiliatoribus eguerũt animæ omnes quæ in hoc mundo uerſatæ ſunt: ita in
nouiſſimis tẽporibus cum iã finis mundo proximus immineret, & in ultimã perditio-
nem omne humanũ uergeret genus, infirmatis non ſolũ his qui regebant, uerum etiã
illis quibus regẽdi fuerat ſollicitudo cõmiſſa, non iã tali auxilio, nec ſimilibus ſuis indi
guit defenſoribus: ſed auctoris ipſius & creatoris ſui opẽ depoposcit, q & his obedien Phil. 2
di, & illis regẽdi corruptã prophanãq; reſtitueret diſciplinam. Vnde unigenitus filius
dei qui erat uerbũ & ſapientia patris, cũ eſſet in ea gloria apud patrẽ quam habuit ante
quã mundus eſſet, exinaniuit ſemetipſum, & formã ſerui accipiens efficit obediẽs uſq;
ad mortẽ, ut obedientiã doceret eos qui nõ aliter niſi per obedientiã ſalutẽ cõſequi po
terant: regendi quoq; regnãdiq; corruptas reſtituit leges, dũ oẽs inimicos ſubiecit ſub
pedibus ſuis, ut per hoc q neceſſe eſt eũ regnare donec ponat inimicos ſuos ſub pedi-
bus, & nouiſſimũ inimicũ deſtruat mortẽ, rectores ipſos regendi doceat moderamina.
Quia ergo nõ ſolũ regendi, uel docendi, uerum etiam obediẽdi uenerat reparare diſci-
plinã (ut diximus) in ſemetipſo prius cõplens quod in aliis uolebat impleri, idcirco nõ
ſolũ uſq; ad mortẽ crucis patri obediens factus eſt, uerũ etiã in cõſummatione ſeculi in
ſemetipſo cõplectens oẽs quos ſubiecit patri, & qui per eũ uenerunt ad ſalutẽ, cũ ipſis,
& in ipſis ipſe quoq; ſubiectus dicitur patri: dum omnia conſtãt, & ipſe eſt caput, etiã
ipſe eſt ſalus ſalutẽ conſequentium plenitudo. Hoc ergo eſt quod de eo dicit Apoſto-
lus. Cum autẽ ei ſubiecta fuerint omnia, tunc & ipſe filius ſubiectus erit ei qui ſibi ſub- 1. Cor. 15
didit omnia, ut ſit deus omnia in omnibus. Verũ neſcio quo pacto hęretici intelli-
gentes apoſtoli ſenſum q his uerbis cõtinetur, ſubiectionis in filio nomẽ infamant: cu
ius appellationis ſi improprietas requiritur, ex cõtrarijs facile poterit inueniri. Nã ſi ſub-
iectũ eſſe nõ eſt bonũ: reſtat ut illud quod contrariũ eſt, bonũ ſit, id eſt non eſſe ſubie- Ibidem.
ctũ. Sermo nãq; apoſtoli ſecundũ quod iſti dicũt, hoc uidet oſtendere, cũ dicit: Cũ aũt
ei ſubiecta fuerint omnia, tũc & ipſe filius ſubiectus erit ei q ſibi ſubdidit omia: ut qua-
ſi is qui nũc patri nõ ſit ſubiectus, futurus ſit tũc, cũ pater ei uniuerſa ſubiecerit. Sed mi-
ror quomodo intelligi poſſit, ut is q nondũ ſibi ſubiectis omnib. nõ eſt ipſe ſubiectus,
tunc cũ ſubiecta fuerint ſibi omnia, cũ rex omniũ fuerit, & poteſtatẽ tenuerit uniuerſo
rũ, tũc eũ ſubijciendũ putent cũ ſubiectus ante nõ fuerit: non intelligẽtes q ſubiectio
Chriſti ad patrẽ beatitudinẽ noſtrę perfectionis oſtẽdit, & ſuſcepti ab eo operis palmã
declarat cũ non ſolũ regendi ac regnãdi ſummã quam uniuerſa emendauerit creatura,
uerũ etiã obediẽtiæ & correctiõis correcta paratąq; humani generis patri offerat inſti

tuta

Universidad de Deusto
Biblioteca

tuta. Si ergo bona & ſalutaris accipiť iſta ſubiectio qua ſubiectus eſſe dicť filius patri, ualde cõſequẽs & cohærens eſt ut inimicorũ quæ dicť filio dei eſſe ſubiectio, ſalutaris quædã intelligať & utilis: ut ſicut cũ dicť filius patri ſubiectus, perfecta uniuerſæ creaturæ reſtitutio declarať: ita cũ filio dei inimici dicunť eſſe ſubiecti, ſubiectorũ ſalus in eo intelligať, & reparatio perditorũ. Verũ certis quibuſq; & modis, & diſciplinis, & tẽporibus ſubiectio iſta cõplebitur: non neceſſitate aliqua ad ſubiectionẽ cogẽte, ne per uim ſubditus fiat omnis mũdus deo, ſed uerbo, ratione, doctrina, ꝓuocatione meliorũ, inſtitutionibus optimis, cõminationibus quoq; dignis & cõpetẽtibus, quæ iuſte immineant his quẽ ſalutis & utilitatis ſuæ curã ſanitatemq; contẽnant. Deniq; & nos homines cũ uel ſeruos, uel filios erudimus, dũ adhuc ueritatis pætatẽ ratiõis incapaces ſunt, minis eos & metu coercemus: cũ uero boni, utilis & honeſti intelligentiã ceperint, tũ iã ceſſante uerberũ metu, uerbo ac ratione ſua ad omnia quæ bona ſunt acquieſcunt.

Quomodo aũt ſeruata in omnib. rationabilibus creaturis arbitrij libertate unuſquiſque debeat diſpenſari, id eſt quos uelut iã paratos & capaces ſermo dei & inueniat, & inſtituat, quos aũt interim differat, à quib. uero penitus occulteť, & lõge eorũ à ſe fieri diſpenſet auditũ, quoſq; rurſum contẽnentes indicatũ ſibi & prædicatũ uerbũ dei correptionibus quibuſdã & caſtigationibus illatis perurgeat ad ſalutẽ, cõuerſionẽq; eorũ quodãmodo exigat & extorqueat: quibuſnã uero etiã occaſiones prętet ſalutis, ita ut inꝛerdũ etiã & reſpõſione ſola fide ꝓbata indubitatã quis ceperit ſalutẽ: quibus hæc ex cauſis uel quibus occaſionibus fiant, quidue in his intro inſpiciẽs diuina ſapientia, uel quos motus ꝓpoſiti eorũ uidens hæc uniuerſa diſpenſet, ſoli deo cognitũ eſt, & unigenito eius, per quẽ creata ac reparata ſunt uniuerſa, & ſpiritui ſancto per quem cuncta ſanctificantur, qui ab ipſo patre procedit, Cui eſt gloria æterna in ſecula. Amen.

De conſummatione Mundi. Cap. VI.

E fine uero mundi, et cõſummatione omniũ iam quidẽ et in ſuperioribus pro uiribus noſtris diſſeruimus, ſecũdũ quod diuinę ſcripturę indulſit auctoritas, quæ ſufficere ad inſtructionẽ putamus, paucis etiã nũc admonitis, quoniam ad hũc nos locum quæſtionis ordo perduxit. Igitur ſummũ bonũ ad quod natura rationabilis uniuerſa feſtinat, quæ etiã finis omniũ dicitur, à quamplurimis etiam philoſophorũ hoc modo terminatur, quia ſummũ bonũ ſit, prout poſſibile eſt, ſimilẽ fieri deo. Sed hoc nõ tam ipſorum inuentum, q̃ ex diuinis libris ab eis ſumptum puto. Hoc nanq; indicat Moyſes ante oẽs, cum primam cõditionem hominis enarrat dicens. Et dixit deus: Faciamus hominẽ ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Tunc deinde addit: Et fecit deus hominem, ad dei imaginem fecit eũ, maſculũ & fœminã fecit eos, & benedixit eos. Hoc ergo qđ dixit, ad imaginẽ dei fecit eum, & de ſimilitudine ſiluit, non aliud indicat niſi quod imaginis dignitatẽ in prima conditione perceperit, ſimilitudinis uero perfectio in conſummatione ſeruata eſt: ſcilicet ut ipſe ſibi eã propriæ induſtriæ ſtudijs ex dei imitatione conſciſceret, cũ poſſibilitatẽ ſibi perfectionis diuinitus datã per imaginis dignitatem, in fine demum per operũ expletionem perfectã ſibi ipſe ſimilitudinẽ conſummaret. Sed apertius hæc & euidentius in ſe habere Ioannes apoſtolus definit, hoc modo pronuncians: Filioli nondũ ſcimus quid futuri ſumus: ſi uero reuelatũ nobis fuerit de Saluatore, ſine dubio dicetis, ſimiles ei erimus. Per quod certiſſime indicat & finem omnium, quem adhuc ſibi dicit ignotum, & ſimilitudinem dei ſperandam, quæ pro meritorum perfectione præſtabitur. Ipſe quoq; dominus in euangelio non ſolũ futura, uerũ etiam ſui interceſſione futura denunciat ipſe, dum hoc à patre diſcipulis ſuis impetrare dignatur, dicẽs: Pater uolo ut ubi ego ſum & iſti ſint mecum: & ſicut ego & tu unũ ſumus, ita & iſti in nobis unum ſint. In quo iam uidebitur ipſa ſimilitudo (ſi dici poteſt) proficere, & ex ſimili unũ iã fieri, pro eo ſine dubio quod in cõſummatione uel in fine omnia & in omnibus deus eſt. In quo requiritur à nonnullis, ſi ratio naturæ corporeæ quamuis expurgatę ad liquidũ & penitus ſpiritalis effectæ, nõ uideaťobſiſtere uel ad ſimilitudinis dignitatẽ, uel ad unitatis proprietatẽ: quod naturæ diuinæ quæ utiq; incorporea eſt, nec ſimilis uideatur dici corporea natura poſſe, nec unũ cũ ea uere ac merito deſignare: maxime cũ id qđ unum

Gen. 1

1. Ioan. 3

Ioan. 17

unum eſt filius cũ patre, ad naturæ proprietatẽ referendũ fidei ueritas doceat. Cùm ergo in fine Deus eſſe omnia & in omnibus promittať, ſicut conueniens eſt, nõ eſt putandum uenire ad illũ finem animalia, uel pecora, uel beſtias. ne etiam in animalib. aut pecoribus, uel beſtijs deus ineſſe deſignetur: ſed nec ligna, uel lapides, ut in his quoq; eſſe dicatur Deus. Ita nec ullam quidem malitiam ad illum finem putandũ eſt peruenire: ne dum in omnibus Deus eſſe dicitur, etiam in aliquo uaſculo eſſe dicatur. Nam etſi nunc quoq; ubiq;, & in omnib. dicimus eſſe Deum, pro eo quod nihil poteſt eſſe uacuũ deo, non tamen ita eſſe dicimus ut omnia ſit nunc in quibus eſt. Vnde diligentius intuendũ eſt quale eſt hoc quod perfectionẽ beatitudinis rerumq; finem ſignificat. Quæ ſint ergo iſta omnia quæ Deus futurus ſit in omnibus, requiramus. Et ego quidẽ arbitror, quia quod in omnibus omnia dicitur eſſe Deus, ſignificet etiam in ſingulis eum omnia eſſe. Per ſingulos autem omnia erit hoc modo, ut quicquid rationabilis mens expurgata omnium uitiorũ fece, atq; omni penitus abſterſa nube malitiæ, uel ſentire, uel intelligere, uel cogitare poteſt, omnia Deus ſit, nec ultra iam aliud aliquid niſi Deũ uideat, Deũ teneat, omnis motus ſui Deus modus & menſura ſit, & ita erit omnia Deus: nõ enim ultra boni maliq; diſcretio, quia nuſq; malũ: omnia enim ei Deus, cui iam non adiacet malum: nec ultra ex arbore ſciendi bonũ & malum mãducare concupiſcet, qui ſemper in bono eſt, & cui omnia Deus eſt. Sic ergo finis ad principiũ reparatus, & rerũ exitus collatus initijs, reſtituet illũ ſtatum quem tũc habuit natura rationabilis cũ de ligno ſciendi bonũ & malũ comedere non egebat, ut amoto omni malitiæ ſenſu, & ad ſyncerũ partumq; deterſo, ſolus qui eſt unus bonus Deus hic ei fiat omnia: cùm nuſq; mors, nuſq; aculeus mortis, nuſq; omnino malũ, tunc uerè Deus omnia in omnibus erit. Verùm iſtam perfectionẽ ac beatitudinẽ rationabiliũ creaturarũ, uel naturarũ, ita demum quidam permanere in eodẽ ſtatu quo ſuprà diximus putant, id eſt ut Deũ omnia habeant, & Deus eis ſit omnia, ſi nullatenus eas ſocietas naturæ corporali admoueat. Alioquin exiſtimãt gloriã ſummæ beatitudinis impediri, ſi materialis ſubſtãtiæ interſerat admixtio. De qua re plenius à nobis quæ in ſuperiorib. occurrere potuerũt pertractata atq; digeſta ſunt. Nunc uerò quoniã apoſtolũ Paulum mentionẽ ſpiritalis feciſſe inuenimus, qualiter etiã mihi ſentiri debeat de hoc tantũmodo prout poſſumus requiramus. Quãtum ergo ſenſus noſter capere poteſt, qualitatẽ ſpiritalis corporis, talem quidẽ eſſe ſentimus, in qua inhabitare deceat nõ ſolũ ſanctas quaſq; perfectasq; animas, uerũ etiam illam creaturã quæ liberabiť à ſeruitute corruptionis. De quo corpore etiã Paulus apoſtolus dixit: Domũ habemus non manu factã æternã in cœlis, id eſt in manſionib. beatorũ. Ex hoc ergo & cenſurã capere poſſumus, quãtæ puritatis, quãtæ ſubtilitatis, quãtæq; gloriæ ſit qualitas corporis illius, ſi cõparationẽ faciamus eius ad ea quæ nũc licet cœleſtia & ſplendidiſſima corpora, manu facta tamẽ ſunt & uiſibilia. De illo autẽ dicť domus eſſe nõ manu facta, ſed æterna in cœlis. Quia ergo quę uidenť temporalia ſunt, quæ aũt nõ uidenť æterna ſunt, omnib. his corporibus, quę ſiue in terris, ſiue in cœlis uidemus, & quæ uideri poſſunt, & manu facta ſunt, & æterna nõ ſunt, multa longè prælatione præcellit illud quod & uiſibile non eſt, nec manu factũ eſt, ſed æternũ eſt. Ex qua cõparatione conuinci poteſt quantus decor, quantus ſplendor, quantus fulgor ſit corporis ſpiritalis: & uerũ eſſe illud quod dictũ eſt, quod oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentib. illum. Non autem dubitandũ eſt naturam corporis huius noſtri uolũtate Dei qui talem fecit eam, uſq; ad illam qualitatẽ ſubtiliſſimi et puriſſimi ac ſplendidiſſimi corporis poſſe à creatore perduci, prout rerũ ſtatus uocauerit, & meritũ rationabilis naturę poposcerit. Deniq; cum uarietate & diuerſitate mũdus indiguit, per diuerſas rerum facies ſpeciesq; omni famulatu præbuit ſe materia cõditori, utpote domino & creatori ſuo, quo diuerſas cœleſtiũ terrenorũq; ex eo duceret formas. Cùm uerò res ad illud cœperint feſtinare ut ſint oẽs unum, ſicut eſt pater cum filio unum, conſequenter intelligi datur, quod ubi omnes unum ſunt, iam diuerſitas nõ erit. Propterea etiam nouiſſimus inimicus, id eſt diabolus qui mors appellatur, deſtrui dicitur, ut neq; ultra triſte ſit aliquid ubi mors non eſt, neq; aduerſum ſit ubi non eſt inimicus. Deſtrui ſanè nouiſſimus inimicus ita intelligendus eſt, nõ ut ſubſtantiã eius quæ à Deo facta eſt pereat, ſed ut propoſitũ & uolũtas inimica

2. Cor. 15

2. Cor. 4

Caue.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mica, quæ nō à deo sed ab ipso processit, intereat. Destruet ergo nō ut non sit, sed ut inimicus nō sit & mors. Nihil enim omnipotēti impossibile est, nec insanabile est aliquid factori suo: propterea enim fecit omnia ut essent, & quæ facta sunt ut essent, nō esse nō possunt. Propterea mutationē quidē uarietatēq; recipient, ita ut pro meritis, uel in meliori uel in deteriori habeant statu. Substantialē uerò interitū ea quæ à deo facta sunt ut essent & permanerēt, recipere nō posūt. Nō enim quę opinione uulgi interire dicunt, cōtinuo etiā uel fidei uel ueritatis ratio ea interire cōsenserit. Denicq; caro nostra ab imperitis & infidelibus ita post mortē deperire existimat, ut nihil prorsus reliquū substātię suæ habere credat. Nos uerò qui resurrectionē eius credimus, immutationē eius tantū modo per mortē factā intelligimus, substantiā uerò eius certū est permanere, & uoluntate creatoris sui certoq; tēpore rursus reparari ad uitā, atq; iterū permutationē eius fieri, ut quæ primo fuit caro ex terra terrena, tū deinde dissoluta per mortē, & iterum facta cinis ac terra, quoniā terra es inquit & in terrā ibis, rursum resuscitet è terra: & post hoc iam uelut meritū inhabitantis animæ poposcerit, in gloria corporis proficiet spiritalis.

Circuli Platonici.

In hunc ergo statū omnem hanc nostrā substantiā corporalē putandū est producendam tunc cùm omnia restituent unū sint, & cùm deus fuerit omnia in omnib. Quod tamen nō ad subitū fieri, sed paulatim & per partes intelligendū est, infinitis & immensis habentib. seculis, cū sensim & per singulos emendatio fuerit & correctio prosecuta, præcurrentib. alijs & uelociori cursu ad summa tendentibus, alijs uerò proximo spatio insequentib. tum deinde alijs longè posterius: & sic per multos & innumeros ordines proficientiū ac Deo se ex inimicis reconciliantiū peruenit ad nouissimū inimicū qui dicitur mors, ut etiam ipse destruat ne ultrà sit inimicus. Cùm ergo restitutæ fuerint oēs rationabiles animę in huiusce modi statū, tunc natura etiā huius corporis in gloriā perducetur. Sic enim de rationabilib. uidemus naturis, nō alias esse quæ pro peccatis in indignitate uixerint, & alias quæ pro meritis ad beatitudinē inuitatæ sint, sed has easdem quæ antè fuerant peccatrices, cōuersas postmodū & deo recōciliatas uidemus ad beatitudinem reuocari: Ita etiam de natura corporis sentiendū est, quod nō aliud corpus est quo nunc in ignobilitate & in corruptione et infirmitate utimur, & aliud erit illud quo in in corruptione, & in uirtute, & in gloria utemur: sed hoc idē abiectis infirmitatib. in quibus nunc est, in gloriā transmutabit spiritale effectū, ut quod fuit indignitatis uas, hoc ipsum expurgatū fiat uas honoris, & beatitudinis habitaculū. In quo statu etiā permanere semper & immutabiliter creatoris uoluntate est credendū, fidē rei faciente sen
2.Cor.5 tentia Apostoli dicentis, Domū habemus nō manu factā in cœlis. Non enim secundum Græcorum philosophos præter hòc corpus quod ex quatuor elementis est, aliud quintū corpus quod per omnia aliud sit & diuersum ab hoc nostro corpore, fides necessariò recipit: quoniā neq; ex scripturis sanctis uel suspicionē aliquam proferre de his potest, neq; ipsa rerū cōsequentia hæc recipi patit, maximè cùm manifestè definiat sanctus Apostolus, quia non noua aliqua corpora resurgentib. à mortuis dentur, sed hæc ipsa quæ uiuentes habuerāt, ex deterioribus in melius trāsformata recipiant. Ait enim:
1.Cor.15 Seminatur corpus animale, resurget corpus spirituale: seminatur in corruptione, resurget in incorruptione: seminatur in infirmitate, resurget in uirtute: seminatur in ignobilitate, resurget in gloria. Sicut ergo profectus est homini quidē, ut cùm sit prius animalis homo, nec intelligat quæ sunt spiritus Dei, ueniat in hoc per eruditionem ut efficiatur spiritalis, & dijudicet omnia, ipse uerò à nemine dijudicet: ita etiam de corporis statu sentiendū est, quod ipsum idem corpus quod nunc pro mysterio animæ nuncupatū est animale, per profectū quendam cum anima deo unus cum eo spiritus fuerit effecta, iam tunc corpus quasi spirituí ministrans in statum qualitatēq; proficiat spiritalem, maximè cùm sicut sæpè ostendimus, talis à conditore facta sit natura corporea, ut in quam cunq; uoluerit uel res poposcerit qualitatem, facile subsequatur. Omnis igitur hæc ratio hoc cōtinet, quòd duas generales naturas cōdiderit deus: naturā uisibilem, id est corporeā, & naturā inuisibilē, quæ est incorporea. Istæ uerò duæ naturæ diuersas sui recipiūt permutationes. Illa quidē inuisibilis quæ rationabilis est, animo proposito q; mutatur pro eo q̄d arbitrij sui libertate donata est, & per hoc aliquādo in bonis, aliquando in contrarijs inuenit. Hęc uerò natura corporea substantialē recipit pmutationē: unde &

& ad omne quod moliri, uel fabricare, uel retractare uoluerit artifex omniū deus, materiæ huius habet in omnib. famulatū, ut in quascunq; uult formas, uel species prout rerū merita deposcunt, naturā corpoream transmutet & trāsferat. Quod euidenter prophetа designās ait: Deus qui facit omnia, & transmutat. Iam sanè illud quærendum est, si tunc cùm erit deus omnia in omnibus, in cōsummatione omniū uniuersa corporis natura una specie constabit, & omnis qualitas corporis illa sola erit quæ in illa inenarrabili gloria fulgebit, quæ spiritalis corporis futura sentienda est. Si enim rectè accepimus, id in initio libri sui Moyses scribit dicens: In principio fecit deus cœlū & terrā. Hoc *Gen.1*
enim principiū totius creaturæ, ad hoc principiū finem omniū cōsummationemq; convenit reuocare: id est ut illud cœlū, & illa terra, habitatio & requies sit piorū: ita ut prius terræ illius sancti quiq; & mansueti hæreditatē capiant, quandoquidē hoc etiam lex & prophetæ, & Euangeliū docent. In qua terra puto esse ueras illas & uiuas formas illius obseruātię quam Moyses per legis umbrā tradebat. De quibus dictū est, quia exemplā *Heb.8*
ri & umbræ deseruiunt cœlestiū: his scilicet, qui seruiebant in lege. Sed ad ipsum Moy *Exod.25*
sen dictū est: Vide ut facias secundū formam & similitudinē quę tibi ostensa est in monte. Vnde mihi uidet quod sicut in hac terra lex pædagogus quidā fuit eorū qui ad Christum ab ipso perduci deberent, eruditi ab ea & instituti ut facilius possent post institutionem legis perfectiora quæque instituta Christi suscipere: ita etiam alia terra sanctos suscipiens ueræ & æternę legis institutionib. eos prius imbuat & informet, quo facilius etiam illis cœli perfectis, & quibus addi iam nihil potest institutis, potiant: in quo erit illud quod ęternū dicit euangeliū & testamentū semper nouum quod nunq; ueterascet.

Hoc itaq; modo in consummatione ac restitutione omniū fieri putādum est, ut paulatim proficientes, & ascendentes modo & ordine perueniant primò ad terrā illam, & eruditionem quæ in ea est, in qua ad meliora, & illa quibus iam addi nihil potest instituta præparent. Post actores enim & procuratores Christus dominus qui est rex omniū regnum ipsum suscipiet: id est post eruditiones sanctarū uirtutum eos qui eum capere possunt secundū quod sapientia est, ipse instruet, regnans in eis tamdiu usquequo eos etiam patri subijciat qui sibi subdidit omnia, id est ut cùm capaces dei effecti fuerint, sit eis deus omnia in omnibus. Tunc consequenter etiam natura corporea illum summū, & cui addi iam nihil possit, recipiet statum. Hactenus nobis etiā corporeæ naturæ uel spiritalis corporis ratione discussa, arbitrio legentis relinquimus, ex utroq; quod melius iudicauerit eligendū. Nos uerò in his finem libri tertij faciamus.

LIBER QVARTVS

Quod scripturæ diuinitus inspiratæ sint. Cap. 1

Erùm quoniā de tantis & talibus rebus differentib. non sufficit humanis sensibus, & cōmuni intellectui summā rei cōmittere, & (ut ita dixerim) uisibiliter de inuisibilib. pronūciare, assumenda nobis sunt ad probationē horum quæ dicimus, etiam diuinarū scripturarum testimonia. Quæ testimonia ut certā & indubitatā fidem præstent, siue in his quæ dicenda nobis, siue quę iam dicta sunt, necessarium uidetur ostendere quòd ipsæ diuinæ scripturæ sint Dei spiritu inspiratæ. Igitur quam poterimus breuiter etiam de hoc assignabimus ex ipsis diuinis scripturis, quæ nos competenter mouerint, proferentes aliqua de Moyse primo legislatore gentis Hebrææ, & aliqua ex uerbis Iesu Christi autoris & principis Christianorum religionis & dogmatis. Cùm permulti legislatores extiterint apud Græcos & Barbaros, inuenti quoq; sint doctores uel philosophi ueritatem se pollicentes asserere, nullum meminimus legislatorē affectum quendam & studium etiam exterarum gentium animis inijcere potuisse, ut leges suas uel susciperent libenter, uel etiam omni animi intentione defenderent. Nemo ergo eam quæ sibi uisa est ueritatē non solum pluribus alijs exteris nationibus, sed ne uni quidem genti insinuare, ita atq; inolescere potuit, ut ad omnes eius scientia uel credulitas peueniret. Et quidem dubitari non potest, q̄ legislatores optauerint obseruari ab omnibus si fieri posset hominib. leges suas;

Universidad de Deusto
Biblioteca

& magistri omnibus innotescere super eam quæ sibi uisa fuerat ueritatem. Sed scientes quia id omnino nō possent, ut uirtus in eis aliqua tāta subsisteret quæ etiā cæteras nationes ad legum suarū uel assertionū obseruantiā prouocaret, nec conari quidē hoc aut incipere omnino ausi sunt, ne impudētes eos etiā hoc ineffícax & inexplebile notaret inceptum. At uerò in omni orbe terrarū, in omni Græcia, atq; uniuersis cæteris nationib. innumeri sunt & immensi, qui relictis patrijs legib. & his quos putabant Deos, ad obseruantiam Moyseæ legis & disciplinarū se Christi cultumq; tradiderunt, & hoc non sine ingenti odio aduersum se cōmoto eorum qui simulacra uenerabant, ita ut ab his frequenter et cruciatibus affligerent, nonnunq; etiam agerent in mortem: amplectunt tamen, & cum omni affectu custodiunt doctrinæ Christi sermonē. Et est uidere quomodo breui tempore ipsa religio creuit pœnis multorū mortibusq; proficiēs, sed & bonorum direptionib. atq; ab his omni genere suppliciorū tolerato: & eo maximè mirū est, quod ne doctores quidem ipsi uel satis idonei sunt, uel satis plures: prædicat tamen sermo iste in toto orbe terrarū, ita ut Græci ac Barbari, sapientes & insipientes religionē Christianæ doctrinę suscipiant. Ex quo dubiū non est hoc humanis uiríb. aut opibus non agi, ut cum omni credulitate et potestate sermo Christi Iesu apud omnium mentes atq; animos cōualescat. Nam & prædicta ab eo hæc ipsa, & diuinis ab eo responsis confirmata, manifestū est cùm dicit, quia apud præsides & iudices ducemini propter me in testimoniū ipsis & gentibus. Et rursum: Prædicabit hoc euangeliū in omnib. gentibus.
Matth. 24 Et iterū: Multi mihi dicent in illo die: Domine, domine, nōne in nomine tuo manducauimus & bibimus? & in tuo nomine dæmonia eiecimus? & dicam eis: Discedite à me
Matth. 7 operarij iniquitatis, nunq; cognoui uos. Quæ si ita quidem dicta ab eo fuissent, nec tamen ad fidem ea quæ dicta sunt peruenissent, fortasse minus esse uiderent, nec habere aliquid autoritatis. Nunc uerò cùm in effectū ea quæ fuerāt ab eo dicta perueniant, cū tanta aūt potestate atq; autoritate prædicta sint, manifestissimè declarat uera esse, quia homo factus salutaria præcepta hominib. tradidit. Quid uerò inde dicendū est quod prophetæ de ipso antè prædixerant, non cessaturos principes ex Iuda, neq; duces de femoribus eius usquequo ueniat ille cui repositū est, regnum scilicet, et usquequo ueniat expectatio gentiū. Manifestissimè enim ex ipsa historia apparet ex his quæ hodie peruidentur, quia ex temporib. Christi ultra reges apud Iudæos non extiterunt. Sed & illę Omnes ambitiones Iudaicæ in quibus se iactabāt quāplurimi, & in quibus exultabant, uel de tēpli decore, uel de altaris insignibus, atq; omnibus illis sacerdotalibus infulis, in
Osee 3 dumētis q; pontificū, simul destructa sunt. Cōpleta est enim prophetia quæ dixerat: Per dies multos sedebūt filij Israel sine rege, sine principe, non erit hostia, nec altare, nec sacerdotium, nec respōsa. His ergo testimonijs utimur aduersus eos qui uidētur asserere de his quæ in Genesi ab Iacob dicta sunt, quod de Iuda dicta sint: & dicunt permanere adhuc principē ex genere Iudæ, istum uidelicet qui est gentis eorū princeps quē nominant Patriarchā, nec deficere posse de semine eius qui permaneat usq; ad aduentū eius Christi quē sibijpsi describunt. Sed si uerū est quod ait Propheta, quia dies multos sedebunt filij Israel sine rege, sine principe, nec erit hostia, nec altare, nec sacerdotiū: & utiq; ex quo subuersum est templū, nec hostię offerūtur, nec altare inuenitur, nec sacerdotiū: constat & certissimū est defecisse principes ex Iuda, sicut scriptū est, & ducē ex femoribus eius usquequo ueniet ille cui repositū est. Cōstat ergo quia uenit ille cui repositum est, in quo expectatio gētium est. Quod manifeste uidetur impletū de multitudine eorum qui per Christū deo ex diuersis gentibus crediderunt. Sed & in Deuteronomij Cantico per prophetiā designatur, pro peccatis prioris populi futura esse insensatæ
Deut. 32 gentis electio, nō alia utiq; q̄ hæc quæ per Christū facta est. Sic enim ait: Exacerbauerūt me in simulacris suis, & ego in zelo cōcitabo eos, in gente insipiēte irritabo eos. Est ergo satis euidenter agnoscere, quemadmodū Hebræi qui Deum exacerbare dicunt in his qui non sunt dij, & irritasse eum in simulachris suis irritati sint & ipsi zelotypia per gētem insipientē, quā Deus elegit per aduentū Iesu Christi & discipulos eius. Sic enim
1. Cor. 1 dicit Apostolus: Videte enim uocationē uestram fratres, quoniam nō multi sapientes inter uos secundū carnem, nō multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta mundi sunt elegit deus, & ea quę non sunt, ut ea quæ erant prius, destrueret. Non ergo gloriet carnalis

carnalis Israel: ita nanq; ab Apostolo uocat: non inquā glorietur caro in cōspectu Dei. Sed & de his quæ in Psalmis prophetant, quid dicendū est? In eo maximè qui scribitur Psal. 45
Canticū pro delicto, ubi refert quia lingua eius calamus scribæ uelociter scribentis, de corus super filios hominū, quoniā effusa est gratia in labijs eius. Indicitū autē effusæ gratiæ in labijs eius hoc est, quod breui tempore transacto: anno enim & aliquot menlib. docuit: uniuersus tamen orbis, doctrina & fide pietatis eius impletus est. Orta est ergo in diebus eius iustitia, & abundantia pacis permanens usq; ad finē, qui finis ablatio lunæ appellatus est. Et dominabit à mari usq; ad mare, & à flumine usq; ad fines terræ. Datū Psal. 72
est autem & signū domui Dauid: Virgo enim in utero cōcepit, & peperit Emmanuel, Esa. 7
quod est interpretatū nobiscū deus. Scitote gentes & uincimini. uicti enim sumus, & superati qui ex gentibus sumus, & uelut exuuiæ quædam uictoriæ eius existimus, qui eius gratiæ colla nostra subiecimus. Sed & locus natiuitatis eius prædictus est in Michæa propheta dicente, Et tu Bethleem Iuda nequaq; minima es in ducib. Iuda: ex te enim exiet dux qui regat populū meum Israel. Sed & septimanæ annorum impletæ sunt Mich. 5
usq; ad ducem Christū quas prædixerat Daniel propheta. Adest nihilominus & is qui in Iob dictus est beluam ingentē consumpturus, qui & dedit potestatē familiaribus discipulis suis calcare super serpētes, & scorpiones, & supra omnem uirtutē inimici nihil ab eo nocēdis. Sed & si quis cōsideret apostolorū Christi per singula loca discursus, in quibus ab eo missi euangeliū prædicarunt, inueniet quæ & quot ausi sunt aggredi quæ supra hominē sunt: & quod explere potuerunt, ex deo est. Si cōsideremus quomodo homines nouā doctrinā ab eis audientes inferri, suscipere eos potuerunt, uel potius quod sæpe eis uolentes inferre perniciē diuina quidem quæ eis aderat uirtute repressi sunt, inueniemus nihil in hac causa humanis uiribus, sed totum diuina uirtute ac prouidētia procuratū, euidentibus proculdubio signis & uirtutib. testimoniū reddentibus uerbo & doctrinæ eorū. His autem breuiter demonstratis, id est de deitate Iesu Christi & de omnib. his quæ de ipso prophetata fuerant expletis, simul illud etiam arbitror approbatum, quod & scripturæ ipsæ quæ de eo prophetauerāt, diuinitus inspiratæ sint, quæ uel de aduentu eius, uel de potestate doctrinæ, uel de omni gentiū assumptione prædixerant. Quibus etiam illud addendū, quod siue prophetarū uaticinia, siue Moysi lex diuina etiam & diuinitus inspirata ex eo maximè illuminata est, & probata, ex quo in hunc mundū Christus aduenit. Ante enim q̄ complerent ea quæ ab illis fuerant prædicta, quāuis uera essent, & à deo inspirata, tamen ostendi uera esse non poterāt pro eo quod nondū probarent impleta. Aduentus uerò Christi uera esse & diuinitus inspirata quæ dixerant declarauit, cùm utiq; prius haberet incertum si eorum quæ prædicta fuerant, exitus esset implendus. Sed & si qui cum omni studio & reuerētia qua dignum est prophetica dicta consideret, in eo ipso dum legit, & diligentius intuetur, certum est quod aliquo diuiniore spiramine mentem sensumq; pulsatus agnoscet non humanitus esse prolatos eos quos legit, sed dei esse sermones: & ex semetipso sentiet nō humana arte, nec mortali eloquio, sed diuino (ut ita dixerim) cothurno libros esse cōscriptos. Legē ergo Moysis splendor aduētus Christi per fulgorē illuminās, id quod superpositū erat literæ eius uelamen abstraxit, et omnia quę coopertura uerbi bona tegebant, unijuersis in se credentibus reserauit. Verùm satis operosa res est enumerare singula quę à prophetis olim prædicta sunt, qualiter & quādo completa sint, ut ex his uideamur eos qui dubitant confirmare: quum possibile sit unicuiq; uolenti de his diligentius noscere, ex ipsis libris ueritatis probamenta abundantius cōgregare. Si uerò his qui minus in diuinis eruditi disciplinis, nō statim in prima frōte literæ sensus qui supra hominē est uidet occurrere, nihil mirū est, quod quæ diuina sunt ad homines paulò latentius deferunt, et eò magis latent, quo quis uel incredulus, uel indignus. Nā cùm certū sit omnia quæ in mundo sunt, uel gerunt, dei prouidētia dispensari, quædā quidē satis euidēter apparēt. quòd prouidētiæ gubernatione digesta sint: alia uerò tā occultè tamq; incōprehensibi liter occultant, ut penitus in his lateat diuinæ ratio prouidētię, ita ut interdū à nōnullis nec crederent quidē ad prouidentiā pertinere, quoniā ratio ab eis latet per quā ineffabili quadā arte opera diuinæ prouidentiæ dispensent. Quæ tamen ratio non æqualiter omnib. occultata est. Nam & inter ipsos homines ab alio minus, ab alio amplius consi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

derã. Plus uerò ab omni homine qui in terris est, quisquis ille est cœli habitator agnoscit. Et aliter claret corporũ ratio, aliter arborũ, aliter animaliũ: aliter uerò tegit animorum et diuersarũ rationabiliũ mentiũ motus, qualiter per diuinã prouidentiã dispensentur: plus quidẽ homines, non parũ etiam (ut ego arbitror) angelos latet. Sed sicut non idcirco refellit diuina prouidentia ab his maximè q eam esse certi sunt, quia opera eius uel dispensationes humanis ingenijs cõprehendere non possunt: ita ne scripturę quidẽ sanctę diuina esse inspiratio, quę per corpus eius extendit, propterea nõ putabit quod infirmitas intelligentiæ nostræ nõ ualet per singula uerba occultas & latẽtes inuestigare sententias, dum in uilioríb. et incomptis uerborũ uasculis diuinæ sapientię thesaurus
2. Cor. 4 abscondit, sicut & Apostolus designat dicẽs, Habemus thesaurũ hunc in uasis fictilib. ut eo magis diuinæ potentiæ uirtus effulgeat, dũ nullus humanæ intelligentiæ fucus in dogmatũ ueritate miscetur. Si enim uel arte Rhetorica, uel philosophica calliditate cõscripti libri nostri ad credendũ illicerent homines, sine dubio fides nostra putaret in uerborũ arte consistere atq; in sapientia humana, & nõ in uirtute dei. Nunc uerò omnibus notũ est, quod prędicationis huius uerbum ita à quãplurimis in omni penè orbe susceptum est, ut nõ in suasorijs humanæ sapientiæ uerbis, sed in ostentatione spũs & uirtutis etiã intelligerent quæ credebãt. Propter quod cœlesti uirtute, imò etiã plus q̃ cœlesti ad finem credulitatẽ q̃ putẽt se perduci, pro eo scilicet ut solum omniũ creatorem deum nostrũ colamus. Tentemus & nos niti magnopere, quo derelinquentes initiorũ Christi sermonẽ quæ sunt prima initia sapientiæ, ad perfectionẽ feramur, ut illa sapiẽtia quæ perfectis tradit, etiam nobis tradat. Ita nãq; pollicetur ille cui cõmissa est huius sa-
1. Cor. 2 pientiæ prædicatio dicens: Sapientiã autem loquimur inter perfectos, sapientiã autem non huius mundi, neq; principũ huius mundi qui dissoluunt. Ex quo ostendit quia nihil cõmune habeat hæc nostra sapientia, quantũ ad sermonis decorẽ pertinet, cum huius mundi sapientia. Hæc igitur sapientia clarius & perfectius describit in cordib. nostris si nobis patefacta fuerit secundũ reuelationẽ mysterij quod temporib. æternis absconditum est, nunc autem manifestũ est per scripturas propheticas, & per aduentũ domini & Saluatoris nostri Iesu Christi: cui est gloria in æterna secula. Amen.

Quod multi spiritaliter non intelligentes scripturas, & malè intelligentes, in hæreses declinarunt. Cap. II.

C Is igit breuiter assignatis de eo quod p̃ spiritũ sanctũ scripturæ diuinæ inspiratæ sunt, necessariũ uidet etiã illud explicare, quo pacto nõ rectè quidam legentes errorib. se q̃ plurimis tradiderũt, pro eo quod qua uia ad intelligentiam diuinarũ literarũ debet incedi, à quãplurimis ignoret. Denique Iudæi per duritiã cordis sui, & dum sibimetipsis uolunt uideri sapientes, domino & Saluatori nostro nõ crediderunt, ea quæ de ipso prolata sunt secundũ litteram debere intelligi existimãtes: id est quod sensibiter ac uisibiliter debuerit prædicare captiuis remissionẽ, & quod debuit prius ędificare ciuitatẽ dei, simul & exterminare currus Effraim, & equũ de Hierusalem. sed & butyrum & mel manducare, ut priusq̃ cognosceret proferre malum, eligeret bonũ. Sed & lupum animal istud quadrupes existimant prophetatũ quia debet in aduentu Christi pasci cum agnis, & pardus requiescere cum hœdis, uitulus autem & taurus simul cum leonib. pasci, et à paruulo puero duci ad pascua, bouem uerò & ursum simul in pastibus recubare, eorumq̃ fœtus pariter enutriri, leones quoq; unà cum bobus astare præsepib. & uesci paleis. Horum igitur omnium quæ de eo prophetata sunt nihil gestum esse secundũ historiam peruidentes, in quibus præcipuè signa aduentus Christi obseruanda esse credebãt, susc ipere præsentiã domini nostri Iesu Christi nolebant: quinimò & uelut contrariã falsoq̃, id est contra prophetiæ fidem, assumentẽ Christi nomen, cruci illum affixerunt. Tum uerò hæretici legentes
Hier. 15 quod scriptũ est, Ignis accensus est ex furore meo: & Ego dominus zelans, & reddens
Exod. 20 peccata patrum in filios in tertiam & quartam progeniem, qui unxi Saul in regem: &
Esa. 45 Ego dominus qui facio pacem, & creo mala: & iterum: Nõ est malitia in ciuitate quam
Amos 3 dominus nõ fecerit: & Descenderunt mala à domino super portas Hierusalẽ: & q̃ spiri
Mich. 1 tus malignus à deo suffocabat Saul, & multa alia his similia quæ scripta sunt legentes, dicere

dicere quidẽ eas non esse Dei scripturas non ausi sunt asserere, sed eas cõditoris Dei illius quẽ Iudæi colebãt, putarunt, quem iustũ tantũmodo, non etiam bonũ credi debere existimauerũt: Saluatorẽ uerò aduenisse, ut perfectiorẽ nobis annunciaret Deũ, quem negãt esse cõditorẽ mundi, diuersis etiam de hoc ipso opinionib. dissidentes: quoniam quidẽ semel recedentes à fide creatoris Dei, qui est omniũ Deus, figmentis se uanis ac fabulis tradiderũt, cõmentantes quædã, & dicẽtes alia esse uisibilia & ab alio facta, alia uerò quædã inuisibilia & ab alio cõdita, prout eis animæ suæ phantasia uanitasq̃ suggesserit. Sed & nõnulli ex simpliciorib. quibusq̃ eorũ qui intra ecclesiæ fidẽ cõtineri uidentur, maiorẽ quidem creatore nullũ opinant, rectã in hoc tenentes sanãq̃ sententiã, uerũ talia de eo sentiũt, quæ nec de aliquo iniustissimo & immitissimo hominẽ sentienda sunt. Horũ autem omniũ falsæ intelligentiæ causa his quib. suprà diximus, nõ alia extitit, nisi quod sancta scriptura ab his non secundũ spiritalẽ sensum, sed secundũ litere q̃ sonum intelligit. Propter quod conabimur pro mediocritate sensus nostri his qui credunt scripturas nõ humana uerba aliqua esse cõposita, sed sancti spũs inspiratione conscripta, & uoluntate Dei patris per unigenitũ filium suũ Iesum Christũ nobis quoq; esse tradita & cõmissa, quæ nobis uidẽt recta uia intelligentiæ, obseruantib. demonstrare illam regulã & disciplinã quam ab Iesu Christo traditã sibi apostoli per successionẽ posteris quoq; suis sanctã ecclesiã docentibus, tradiderunt. Et quidẽ quod dispensationes quædã mysticæ iudicent per scripturas, omnes (ut arbitror) etiã simpliciores quiq; confitent. Quæ tamen istæ, uel cuiusmodi sint, si quis rectæ mentis est, nec iactantiæ uitio fatigat, religiosius se fatebit ignorare. Nam si quis (uerbi gratia) proponat nobis de
filiab. Lot, quod patri contra fas uidentur admixtæ, uel de duabus uxorib. Abraham, si Gen. 19.29
ue de duabus sororib. quæ nuptæ sunt Iacob, siue de duabus ancillis numerositatẽ ei augentibus filiorũ, quid aliud responderi potest q̃ etiam hæc sacramẽta quædã & formas spiritaliũ rerum, à nobis tamen ignorari cuiusmodi sint? Sed & constructionẽ tabernaculi cùm legimus, certum quidem habemus, quod hæc quæ scripta sunt, figuræ occultarum quarundã rerum sunt: aptare ea tamen suis modis, & per singula perire atq; dissere re, perdifficile, nõ dicam impossibile, puto. Esse tamen (ut dixi) descriptionẽ illam plenam mysteriorũ, etiam cõmunem nõ refugit intellectũ. Sed & omnis illa narratio quæ uel de nuptijs, uel filijs procreatis uidet esse cõscripta, uel de diuersis prælijs, uel de quibuslibet alijs historijs, quid aliud q̃ formæ ac figuræ credendæ latentiũ sacrarumq̃ rerum? Verũ pro eo quod parũ studij ad exercendũ ingeniũ homines adhibẽt, uel quod antequã discant, scire se putant, inde fit ut nunq̃ scire incipiant: aut si certè nec studium defuerit, nec magister, si tanq̃ diuina quærant, id est religiose & piè, & quæ Deo reuelante à quãplurimis sperentur aperiri, quoniã quidem humanis sensibus ualde & difficilia & obscura sunt, tamen demum fortassis qui ita quæsierit quæ inuenire fas est, inueniet. Sed ne fortassis tantũmodo in propheticis hęc difficultas putet inesse sermonibus: quando quidẽ certum est quod omnes cernunt stylum propheticũ figuris & ænigmatibus confertũ: quid cùm ad Euangelia uenimus? Nunquid ibi etiã sensus interior, utpote sensus diuinus, latet? Qui per illam tantũmodo gratiam reuelat, quam acceperat ille qui dicebat, Nos autem sensum Christi habemus, ut sciamus quæ à Deo donata 1. Cor. 2
sunt nobis, quæ & loquimur, nõ in doctis humanæ sapiẽtiæ uerbis, sed in doctrinã spũs. Iam uerò illa quę Ioãni reuelata sunt, si quis legat, quomodo nõ obstupescet tantam inesse occultationẽ ineffabiliũ sacramentorũ? In quibus manifestè ab eis etiam qui intelligere non possunt quid in his lateat, intelligit tamen quod lateat quid. At uerò epistolæ apostolorũ qui uidentur aliquib. esse planiores, nõne tam profundis repletæ sunt sensibus, ut p eas his qui possunt intelligere diuinæ sapientiæ sensum, quasi per breue quoddam receptaculũ immensæ lucis claritas uideat infundi? Vnde quoniã hęc ita se habẽt, & multi sunt qui in hac uita errant, non arbitror esse sine periculo facile pronunciare, quenq̃ nosse uel intelligere ea, quæ ut aperiri possint scientiæ claui opus est: quã clauem dicebat Saluator esse apud legisperitos. In hoc loco licet per excessum quendã, inquirendum ab his tamẽ puto, qui dicunt q̃ ante aduentũ Saluatoris non erat ueritas apud eos qui in lege uersabant, quõ à domino nostro Iesu Christo dicatur, quia claues scientiæ apud illos sint qui libros prophetarũ & legis habebant in manibus. Ita enim dixit:

Universidad de Deusto
Biblioteca

Væ uobis legis doctorib. qui tulistis clauē scientiæ, ipsi nō introistis, & uolentes intrare prohibuistis. Verū (ut dicere cœperamus) uiam quę nobis uidet recta esse ad intelligendas scripturas, & sensum earū requirendū, huiusmodi arbitramur, sicut ab ipsa nihilominus scriptura qualiter de ea sentiri deceat, docemur. Apud Salomonē inuenimus in Prouerbijs tale aliquid de diuinæ scripturæ obseruātia præcipi. Et tu, inquit, describe tibi hæc tripliciter in cōsilio & scientia, & ut respōdeas uerba ueritatis his qui proposuerunt tibi. Tripliciter ergo describere oportet unūquenq; intelligentiā diuinarū literarū, id est ut simpliciores quiq; ædificent ab ipso (ut ita dixerim) corpore scripturarum. sig enim appellamus cōmunem istum, & historialē intellectū. Si qui uerò aliquantum iam proficere cœperūt, & possunt amplius aliquid intueri, ab ipsa scripturæ anima ædificent. Qui uerò perfecti sunt, & similes his de quib. Apostolus dicit, Sapientiā autem loquimur inter perfectos, sapientiā autem nō huius mundi, neq; principū huius seculi qui dissoluunt: sed loquimur Dei sapientiā in mysterio absconditā, quam prędestinauit Deus ante secula in gloria nostra: hi tales ab ipsa spirituali lege quæ umbrā habet futurorū bonorū, tanq; à spiritu ædificant. Sicut ergo homo constare dicit ex corpore, & anima, & spiritu, ita etiā sancta scriptura quę ad hominū salutē diuina largitione concessa est. Quod nos etiā in libello Pastoris, qui à nōnullis cōtemni uidet, designatū uidemus, cùm iubet Hermes duos libellos scribere, & postea denunciare presbyteris ecclesiæ quæ à spiritu didicit. Quod his uerbis scriptū est. Et scribes, inquit, duos libellos, & dabis unū Clementi, & unum Graptæ. Et Grapte quidem cōmoneat uiduas & orphanos, Clemens uerò mittat per omnes ciuitates quæ foris sunt, tu uerò annunciabis presbyteris ecclesiæ. Est ergo Grapte quæ orphanos & uiduas uidet cōmonere, purus ipsius literę intellectus: per quem cōmonent animæ pueriles quæ nondū Deum patrē habere meruerunt, & propterea orphanæ appellant. Sed uiduæ sunt quæ ab illo quidē iniquo uiro cui contra legem iunctæ fuerant, recesserunt, uiduæ uerò permanent ex eo quod nondū profecerunt in hoc, ut cœlesti sponso iungerent. Clemens uerò his q iam recedunt à litera in eas quæ foris sunt, ciuitates mittere iubet quæ dicta sunt, uelut si diceret ad eas animas quæ per hoc ædificatę extra corporis curā, & extra desideria carnalia esse cœperunt. Ipse uerò qui à spū sancto didicerat, nō per literas, neq; per libellū, sed uiuenti uoce iubet annunciare presbyteris ecclesiæ Christi, id est qui maturū prudentiæ sensum pro capacitate doctrinæ spiritalis gerunt. Illud sanè nō ignorandū, esse quædam in scripturis in quibus hoc quod diximus corpus, id est cōuenientia historialis intelligentiæ nō semper inuenit, sicut in consequentib. demōstrabimus: & est ubi ea quā diximus anima, uel spiritus, solūmodo intelligenda sunt. Quod etiam in Euangelijs de signari puto, cùm dicunt pro purificatione ludęorū sed hydriæ positæ capientes metretas binas, uel ternas. in quo, ut dixi, hoc uidet sermo Euāgelicus indicare, de his qui dicunt in occulto ab Apostolo Iudæi, quod hi purificent per uerbū scripturę, capiētes in tectum quidē duas metretas, id est animæ uel spūs secundū quod suprà diximus, intellectum recipientes: interdū autem tres, cùm etiam corporalē intelligentiā quæ est historiæ, seruare lectio ad ædificationem potest. Sex uerò hydriæ cōuenienter dictæ sunt de his qui in mūdo positi purificant. In sex enim diebus (qui perfectus est numerus) mundum hunc & omnia quæ in eo sunt legimus cōsummata. Quanta igit sit utilitas in hoc primo quem diximus historiali intellectu, testimonio est omniū credentiū multitudo, quæ & satis fideliter & simpliciter credit, nec multa assertione indiget quod palā omnibus patet. Eius uerò intelligentiæ quā uelut animā esse scripturæ suprà diximus, exempla nobis quāplurima dedit Apostolus Paulus, sicut est in prima epist. ad Corinth. Scriptum est enim, nō infrenabis bouem triturantē. Tunc deinde explanās qualiter præceptum istud deberet intelligi, addit dicens: Nunqd de bobus cura est Deo? An propter nos utiq; dicit? Propter nos enim scriptū est, quia debet qui arat in spe arare, & qui tritu rat in spe percipiēdi. Sed & alia huiusmodi q̄plurima quæ hoc modo sunt interpretata de lege, institutionē q̄plurimā audientib. conferunt. Spiritalis aūt explanatio est talis: si qs potest ostēdere quorū cœlestiū exēplarib. & umbræ deseruiunt hi qui secundū carnem Iudæi sunt, & quorū futurorū umbrā lex habet, & quæ huiusmodi in scripturis sanctis inueniunt: uel cùm requirit quæ sit illa sapientia in mysterio abscōdita quā prędestinauit

Prou. 22

1. Cor. 2

Ioan. 2

1. Cor. 6

destinauit Deus ante secula in gloriā nostram, quā nemo principū huius seculi cognouit: uel illud quod dicit ipse Apostolus, cū exemplis quibusdā utitur de Exodo, uel Numeris, & ait quia hæc in figura cōtingebāt illis, scripta sunt autem propter nos in quos fines seculorū deuenerunt: & occasionē nobis præstat intelligentiæ, ut possimus aduertere quorū figuræ erant ista quæ illis accidebāt, cùm dixit, Bibebant de spirituali consequente eos petra, petra autē erat Christus. Sed & de tabernaculo in alia epistola memi nit illius dicti, quod Moysi fuerat præceptū: Facies, inquit, secundū formam, quæ tibi est in monte ostensa. Ad Galatas uerò scribens, & uerbis exprobrās quosdam qui uidebantur sibi legere legē, & non intelligere, pro eo quod allegoriā esse in his quæ scripta sunt, ignorabāt, ita cum increpatione quadā ad eos dicit: Dicite uos mihi qui sub lege uultis esse, legē non audistis? Scriptū est enim quod Abrahā duos filios habuit, unū de ancilla, & unū de libera. Sed qui de ancilla natus est, secundū carnem natus est: qui autē de libera, secundū repromissionē, quæ sunt allegorica: Hæc enim sunt duo testamenta. In quo & hoc quoq; considerandū est, quod cautè Apostolus dixerit, cùm ait, Legem nō audistis? Audistis, hoc est intelligitis & cognoscitis. Sed & in epistola ad Colossenses breuiter sensum totius legis amplectens & cōstringens: Nemo ergo, inquit, uos iudicet in esca, uel in potu, aut in solēnib. diebus, uel neomenia, uel sabbato, quæ sunt umbra futurorū. Ad Hebræos quoq; scribens, & de his qui ex circūcisione sunt, disserens, ait: Hi qui exemplari & umbræ deseruiūt cœlestiū. Sed fortassis per quinq; libros Moysi hoc nō uidebit dubitandū ab his qui Apostoli scripta uelut diuinitus dicta suscipiūt.

Dereliqua uerò historia si requirāt, etiam illa quæ ibi inserunt, in figura illis de quibus scribunt, dicenda sunt cōtigisse: obseruauimus nos etiā hoc dictum esse in epistola ad Romanos, ubi de Regnorū libro iij. ponit Apostolus exemplū dicens: Reliqui mihi septē millia uirorū qui nō curuauerunt genua ante Baal. Quod Paulus accepit uelut figuraliter dictū de his qui secundū electionē Israelitæ uocati sunt, ut ostenderet nō solum nunc in gentib. profuisse aduentū Christi, sed quāplurimos etiam Israelitici generis ad salutē uocatos. Quæ cùm ita sint, qualiter nobis de his singulis intelligēda sit scriptura diuina, uelut exempli & formæ gratia, quæ nobis occurrere poterunt, adumbrabimus, illud primò repetentes & ostendentes: quomodo spiritus sanctus prouidentia & uolūtate Dei per uirtutē unigeniti uerbi eius qui erat in principio apud Deū Deus, ministros ueritatis prophetas & apostolos illuminabat ad cognoscenda mysteria earū rerum uel causarū quæ inter homines, uel de hominib. gerunt. Homines autē nunc dico animas in corporib. positas, quæ illa mysteria cognita sibi & reuelata per Christū uelut humana quædā gesta narrātes, uel legales quasdam obseruātias, præceptaq; tradentes figuraliter describebāt: ut non qui uelit hæc uelut cōculcanda ante pedes haberet posita, sed qui se huiusmodi studijs cū omni castimonia & sobrietate, & uigilijs dedisset, ut per hoc fortè in profundo latentē sensum spiritus Dei, & sermonis usitata narratione aliorū prospiciens contectū, inuestigare posset, atq; ita socius scientiæ spūs, & diuini cōsilij particeps fieret: quia nec aliter potest anima ad scientiæ perfectionē uenire, nisi diuinæ sapiētiæ fuerit inspirata ueritate. Igit de Deo, id est de patre & filio et spū sancto ab his uiris diuino spiritu repletis, principaliter designat: tum uerò de sacramentis filij Dei, quō uerbum caro factū sit, & qua de causa usq; ad formā serui percipiendā uenerit (ut diximus) repleti diuino spū protulerunt. Necessariò etiā deinde creaturis rationabilibus, tam cœlestib. q̄ terrenis beatioribus. cōsequens erat eas mortaliū genus diuinis sermonib. edocere: sed & differentiā animarū, & unde istæ differētiæ ortæ sint: tum deinde quid sit hic mundus, & quare factus: sed & unde malitia tanta ac talis est sit per terras: quæ utrū in terris sit tantūmodo, an & in alijs aliquib. locis, ex diuinis sermonibus discere necessariū fuit. Cùm ergo de his talib. & horū similib. spiritui sancto esset intētio illuminare sanctas animas quæ se mysterio dederāt ueritatis, secūdo loco habet ille ꝓspectus: ut propter eos qui uel nō possent, uel nollent huic se labori atq; industriæ tradere, q̄ hæc tāta ac talia doceri uel agnoscere mererent (sicut supius diximus) inuolueret & occultaret sermonib. usitatis sub prætextu historiæ cuiusdā & narrationis rerū uisibiliū, arcana mysteria. Inducit ergo uisibilis creaturę narratio, & primi hominis cōditio atq; figmentū, tū deinde ex illo ꝓ successionē secuta ꝓgenies, nōnulla quoq; rerū gestarum

Universidad de Deusto
Biblioteca

gestarũ quæ à iustis quibusq; gesta sunt, referunt: etiam interdũ delicta quædã eorum cõmemorantur tanq; hominũ. Tum deinde & impiorũ scribunt aliquanta, uel impudice, uel nequiter gesta. Miro autẽ modo & præliorũ digesta narratio est, & nunc uincentium, nunc uictorũ descripta diuersitas, per quæ ineffabilia quædã his qui huiusmodi dicta perscrutãrnorunt, sacramenta declarant. Sed & scripturæ legali per admirandam sapientiæ disciplinã lex ueritatis inserit, & prophetarũ, quæ singula diuina quadã arte sapientiæ uelut indumentũ, quoddam & uelamen spiritaliũ sensuum tecta sunt: & hoc est quod diximus scripturæ corpus, ut etiã per hoc quod diximus literæ indumentum, sapientiæ arte cõtextum, possent complures ædificare & proficere, qui literaliter non possent. Sed quoniã si omnibus indumenti huius, id est historiæ legis fuisset consequentia custodita, & ordo seruatus, habentes continuatũ intelligentiæ cursum, nõ utique crederemus esse aliqd in scripturis sanctis intrinsecus, præter hoc quod prima fronte indicabat, inclusum: ista de causa procurauit diuina sapientia offendicula quædã, uel intercapedines intelligentiæ fieri historialis, impossibilia quædã & incõuenientia per mediũ inserendo: ut interruptio ipsa narrationis uelut obiicibus quibusdã legenti resistat obiectis, quibus intelligentiæ huius uulgaris iter ac transitũ neget, & extrusos nos ac exclusos reuocet ad alterius initiũ uiæ, ut ita celsioris cuiusdã & eminentioris tramitis per angusti callis ingressum immensam diuinæ scientiæ latitudinẽ pandat. Oportet autem etiã illud nos scire, quia cùm principaliter prospectus sit spiritui sancto intelligentiæ spiritalis consequentiã custodire, de his quæ geri debent, uel quæ iam trãsacta sunt: sicubi quidem cõuenerunt ea quæ secundũ historiam gesta sunt, uno narrationis sermone cõposuit, altius semper arcanũ sensum recondens: ubi autẽ spirituali cõsequentiæ rerum gestarũ historia conuenire nõ poterat, interdũ interseruit quædã, uel minus gesta, uel quæ õmnino geri non possent, interdũ etiam quæ possent quidẽ geri, nec tamen gesta sunt: & nonnunq; paucis sermonib. qui secundũ corporalem intelligentiam non uident seruare posse ueritatẽ, interdũ multis insertis hoc facit. quod præcipuè in legislatione frequentari inuenit: ubi multa quidẽ sunt quæ in ipsis corporalib. præceptis utilia esse manifestũ est, aliquanta tamen sunt in quibus nulla prorsus ratio utilitatis ostenditur: interdũ uerò & impossibilia decernunt. Quæ omnia, ut diximus, idcirco procurauit spũs sanctus, ut ex his dum ea quæ in prima fronte sunt, uera uel utilia esse non possunt, ad inquisitionẽ ueritatis altius repetendã reuocemur, & dignũ Deo sensum in scripturis quas à Deo inspiratas credimus, perquiramus. Non solum autem de his quæ usq; ad aduentũ Christi sunt, hæc spiritus sanctus procurauit, sed utpote unus atq; idem spiritus, & ab uno Deo procedens, eadem simul etiam in euãgelistis & apostolis fecit. Nam ne illas quidẽ narrationes quas per eos inspirauit, absq; huiusmodi quam suprà exposuimus, sapientia siue arte contexuit. Vnde etiã non parua permiscuit, quibus historialis narrãdi ordo interpolatus, uel intercisus per impossibilitatẽ sui reflecteret atq; reuocaret intentionẽ legentis ad intelligentię interioris examen. Sed ut reb. ipsis quod dicimus, agnoscat, ipsa iam scripturæ loca pulsemus. Cuinã quæso sensum habenti cõuenienter uidebitur dictũ, quod dies prima & secunda et tertia, in quibus & uespera nominat & mane, fuerint sine sole, & sine luna, & sine stellis: prima autem dies sine cœlo? Quis uerò ita idiotes inuenit, ut putet uelut hominẽ quendã agricolã Deum plantasse arbores in paradiso, in Eden contra orientẽ, & arborẽ uitæ plantasse in eo, id est lignum uisibile & palpabile, ita ut corporalib. dentibus manducãs, quis ex ea arbore, uitam percipiat? & rursus ex alia manducãs arbore, boni & mali scientiam capiat? Sed & illud quod Deus post meridiẽ deambulare dicit in paradiso, & Adam latere sub arbore, equidẽ nullum arbitror dubitare quod figurali tropo hæc à scriptura proferant, quo per hæc quædã mystica indicent. Cain uerò exiens à facie Dei, manifestè monet lectorem, ut requirat quæ facies Dei sit, & quomodo quis exire possit ab ea. Verũ ne nos opus quod habemus in manib. iusto amplius dilatemus, perfacile omni est uolenti congregare de scripturis sanctis quæ scripta sunt quidẽ tanq; facta, non tamen secundũ historiã cõpetenter & rationabiliter fieri potuisse credenda sunt. Hæc uerò scripturæ species etiã in Euangelicis libris affatim abundeq; signatur, cùm in excelsum montẽ Iesum imposuisse diabolus dicit, ut inde ei uniuersa mundi regna mõstraret, & glotiã eorum.

Gen. 2

Gen. 4

Quod

Quod secundũ literam quomodo fieri potuisse uidebit, ut uel in excelsum montẽ educeretur à diabolo, uel etiam carnalib. oculis eius tanq; subiecta, & adiacentia uni monti omnia mundi ostẽderet regna, id est Persarũ regnum, & Scytharũ, & Indorũ, uel quomodo etiam reges ipsorũ glorificant ab hominibus? Sed & alia quãplurima his similia in euangelijs inueniet quicunq; attentius legerit: ex quo aduertet his narrationib. quæ secundũ literam prolatæ uident, inserta esse simulq; cõtexta ea quæ historia quidẽ non recipiat, spiritalis autem teneat intellectus. Sed & in præceptorũ locis similia quædam inueniunt. In lege quidem Moysi præcipit exterminari quidem omne masculinũ quod non fuerit octaua die circũcisum: quod ualde inconueniens est: cùm oporteret si lex secundũ historiam seruanda tradebatur, iuberi ut parentes punirent, qui filios suos non circũciderunt, ut & hi qui nutriunt paruulos. Nunc autẽ dicit scriptura, incircuncisus, id est qui non fuerit circũcisus, exterminabit de genere suo. Si uerò etiã de impossibilibus legibus inquirendũ est, inuenimus Tragelaphũ dici animal quod subsistere omnino non potest, quod inter munda animalia etiam coli iubet Moyses: & Gryphum, quem nullus unq; meminit, uel audiuit humanis manib. succumbere, manducari prohibet legislator. Sed & de sabbato opinatissima obseruatione ita dicit: Sedebitis unusquisq; in domibus uestris, nullus mouebit de loco suo in die sabbatorũ. Quod utiq; impossibile est obseruare secundũ literam. Nullus enim hominũ potest tota die ita sedere ut non moueat de loco in quo sederit. De quibus singulis hi quidẽ qui ex circuncisione sunt, & quicunq; in scripturis nihil amplius intelligi uolunt præterq; indicatur ex litera, hæc ne requirenda quidem arbitrant de Tragelapho, & Grypho, & uulture: fabulas autem quasdam inanes & friuolas cõmentantur, ex nescio quibus traditionib. proferentes de sabbato, dicentes unicuiq; locum suum reputari intra duo millia ulnarum. Alij uerò, ex quibus est Dositheus Samaritanus, notant quidẽ huiuscemodi expositiones, ipsi autẽ ridiculosius aliquid statuũt, quia unusquisq; quo habitu, quo loco, qua positione in die sabbati fuerit inuẽtus, ita usq; ad uesperã debeat permanere, id est uel sidens, ut sedeat tota die: uel si iacens, ut tota die iaceat. Sed & quod ait, non leuare onus in die sabbati, impossibile mihi uidet. Ex his em ad fabulas infinitas sicut sanctus Apostolus dicit, Iudæorũ doctores deuoluti sunt, dicentes non reputari onus si calceamẽta quis habeat sine clauis, onus uerò esse si caligulas quis cum clauis habuerit. Et si quidẽ supra unũ humerũ aliquid portauerit, onus iudicãt: si uerò supra utrunq;, negabũt esse onus. Iam uerò si etiã de euãgelijs similia requiramus, quõ non uidebit absurdũ, si secundum literã sentiat quod dicitur, Neminem in uia salutaueritis? Hoc enim putãt simpliciores quiq; Saluatorẽ nostrum apostolis præcepisse. Sed & illud quõ possibile uidebitur obseruari, in his præcipuè locis ubi acerrima hyems gelu & pruinis, ut neq; duas tunicas, neq; calceamenta quis habere debeat? Sed & illud quod in dexterã quis maxillam percussus præbere etiam sinistrã iubet, cùm omnis qui percutit dextra manu, sinistram percutiat maxillã? Sed & illud de impossibilibus habendũ est, quod in euangelio scriptũ est, ut si oculus dexter scandalizauerit te, eruat: quia etiam si ponamus quod de oculis carnalibus dictũ est, quomodo consequens uidebit ut oculo utroq; cernente, ad unũ scandali culpa, & hoc ad dextrũ referat? Aut quis extra maximũ crimen habebitur ipse sibi inferens manus? Sed fortassis extra hæc uidebunt esse literæ Pauli apostoli. Et quid est quod dicit? Circũcisus aliqs uocatus est, non adducat præputiũ. Quod primo quidẽ si quis diligentius consideret, non uidet ad ea dictum quæ ei proposita in manibus habebant: Sermo nanq; ei erat de nuptijs, & castitate præcipiens, & uidebatur utiq; hæc in tali causa superfluò memorata. Secundo uerò quid obesset, si obscœnitatis uitandæ causa eius quæ ex circuncisione est, posset aliquis reuocare præputiũ? tertiò, quod certè fieri id omni genere impossibile est. Hæc autem omnia à nobis dicta sunt, ut ostendamus quia hic prospectus est spũs sancti, qui nobis scripturas diuinas donare dignatus est, nõ ut ex sola litera, uel in omnibus ex ea ædificari possimus, quã frequenter impossibilẽ, nec sufficientẽ sibi adesse cõprehendimus: id est per quã interdũ nõ solũ irrationabilia, uerũetiã impossibilia designent: sed ut intelligamus cõtexta esse quædã huic uisibili historiæ, quæ interius cõsiderata & intellecta, utilem hominibus et Deo dignã proferunt legem. Ne quis autem suspicet nos hoc docere, quia nullã histo-

Gen. 17

Matth. 10

Matth. 5

1. Cor. 7

riam

Universidad de Deusto
Biblioteca

riam ſcripturæ factã eſſe ſentiamus, quoniã aliqua ex his non facta eſſe ſuſpicamur: uel
nulla præcepta legis ſecundũ literam ſtare, quoniã quædam ſecundũ eam dicimus ſer-
uari nõ poſſe, in quibus uel ratio, uel rei poſſibilitas nõ admittit: uel ea quæ de Saluato-
re ſcripta ſunt, nõ putare etiam ſenſibiliter impleta, uel præcepta eius ſecundũ literam
nõ debere ſeruari. Reſpondendũ ergo eſt, quoniã à nobis euidenter decernit, in quam-
plurimis ſeruari & poſſe & oportere hiſtoriæ ueritatẽ. Quis enim negare quidẽ po-
teſt, quod Abrahã in duplici ſpelũca ſepultus eſt in Ebron? Sed & Iſaac & Iacob, & ſin
guli eorũ? Vel quis dubitat quod Sichima in portionẽ data eſt Ioſeph? Vel quod Hie-
ruſalem Metropolis eſt Iudææ, in qua conſtructũ eſt templum Dei à Salomone? et alia
innumerabilia. Multò enim plura ſunt quæ ſecundũ hiſtoriã cõſtant, q̃ ea quæ nudum
ſenſum continent ſpiritalem. Tum deinde quis non affirmet mandatũ hoc quod præci
Exod. 20 pit, Honora patrẽ tuum & matrem tuã, ut bene ſit tibi, etiam ſine ulla ſpiritali interpre-
tatione ſufficere, & eſſe obſeruantibus neceſſariũ? maximè cùm & Paulus eiſdem uer-
bis repetens, confirmauerit ipſum mandatũ. Quid uerò oportet dicere de eo quod di-
ctum eſt, Non adulterabis, nõ occides, non furtũ facies, non falſum teſtimoniũ dices, &
cætera huiuſmodi? Iam uerò de his quæ in Euangelio mandata ſunt, ne dubitari quidẽ
Matth. 5 poteſt, quin ſecundũ literam quãplurima obſeruanda ſint, ſicut cùm dicit: Ego autẽ di-
co uobis, nõ iurare omnino: & cùm ait: Qui autem inſpexerit mulierẽ ad concupiſcen-
dum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Sed & apud Paulum apoſtolũ quæ præ-
1. Theſ. 5 cipiuntur: Cõmonete inquietos, conſolamini puſillanimes, ſuſtinete infirmos, patien-
tes eſtote ad omnes. & alia quãplurima. Veruntamen ſi quis attentius legat, non dubi-
to quod in quãplurimis dubitabit utrum illa uel illa hiſtoria putetur uera eſſe ſecũdum
literam, an minus uera: & illud uel illud præceptũ, utrum ſecundum literam obſeruan-
dum ſit, nec ne. Propter quod multo ſtudio ac labore nitendũ eſt, quatenus unuſquiſq;
legentiũ cum omni reuerentia intelligat ſe diuina, non humana uerba tractare quæ ſan
ctis libris inſerta ſunt. Nos ergo quã uidemus in ſcripturis ſanctis dignè & conuenien-
ter obſeruari debere intelligentiã, huiuſmodi eſſe arbitramur. Gentem quandam præ-
dicant ſuper terras diuinæ literæ effectam eſſe à Deo, quã plurimis nominibus appella
uerunt: interdũ enim uniuerſa hæc gens Iſrael dicitur, interdũ Iacob: & maximè diuiſa
gens ipſa à Roboam filio Nabad in duas partes eſt: & decem tribus quæ ſub eo factæ
ſunt, appellatæ ſunt Iſrael: aliæ uerò duæ, cum quibus erat etiam Leuitica tribus, & ea
quæ ex Dauid regio genere deſcendebat, Iudas nominata eſt: uniuerſa autem loca quę
habebat gens iſta, quæ à Deo acceperat, Iudæa dicebantur, in qua Metropolis quaſi plu-
rimarum urbiũ mater quædã dicitur. Quarũ urbiũ nomina in aliis quidẽ libris ſparſim
frequẽter inuenies nominata: ſimul autem in unũ contexta, continentur in libro Ieſu Na
ue. Cùm ergo hæc ita ſe habeant, eleuare quodãmodo ex terra, & erigere intelligen
1. Cor. 10 tiam noſtrã ſanctus Apoſtolus uolẽs ait in quodã loco: Videte Iſrael ſecundũ carnem.
Per quod ſignificat utiq; quod alius Iſrael ſit qui nõ ſit ſecundũ carnem, ſed ſecundum
ſpiritum. Et iterũ in alio loco dicit: Non enim omnes qui ex Iſrael ſunt, hi Iſraelitæ. Edo
cti igitur ab eo quia ſit alius ſecundũ carnem Iſrael, & alius ſecundũ ſpiritum, cùm dicit
Matth. 15 Saluator, Quia non ſum miſſus niſi ad oues domus Iſrael quæ perierunt, non ita accipi
mus ſicut hi qui terrena ſapiũt, id eſt Ebionitæ, qui etiam ipſo nomine pauperes appel-
lantur: ſed intelligimus genus eſſe animarũ quæ Iſrael appellantur, ſecundũ quod & no-
Gen. 32 minis ipſius deſignat interpretatio. Iſrael namq; mens uidens Deum, uel homo uidens
Deum interpretatur. Rurſus Apoſtolus de Hieruſalẽ talia quidẽ reuelat, quia quæ ſur-
Gal. 4 ſum eſt Hieruſalẽ, libera eſt, quæ eſt mater noſtra. Et in illa epiſtola ſua dicit: Sed acceſ-
ſiſtis ad Sion montẽ & ciuitatẽ Dei uiuentis Hieruſalẽ cœleſtem, & multitudinẽ ange
lorum collaudantiũ, & eccleſiam primitiuorũ quæ ſcripta eſt in cœlis. Si ergo ſunt
quædã animæ in hoc mũdo quæ Iſrael appellantur, & in cœlo ciuitas aliqua quæ Hieruſa
lem nominatur, conſequẽs eſt ut hæ ciuitates quæ gentis Iſraeliticæ dicuntur, Metropolim
habeãt Hieruſalẽ cœleſtẽ. Et ſecundũ hæc de omni Iuda intelligimus, de qua putamus
etiã prophetas myſticis quibuſdã narrationibus locutos, cùm aliqua uel de Iuda, uel de
Hieruſalẽ prophetarũt, uel ſi quæ ſanctæ hiſtoriæ illa uel illa occurſionũ genera Iudææ
uel Hieruſalẽ prædicant accidiſſe. Quæcunq; ergo uel narrant, uel prophetant de Hie
ruſalem

ruſalẽ, ſi Pauli uerba quaſi Chriſti in eo loquentis audiuimus, ſecundũ ſententiã ipſius,
utiq; de illa ciuitate quã dicit Hieruſalẽ cœleſtẽ, & de omnibus locis, uel urbibus quæ
terræ ſanctæ urbes eſſe dicuntur, quarũ Hieruſalẽ Metropolis eſt, dicta eſſe intelligere
debemus. Ex ipſis namq; ciuitatibus etiam Saluatorẽ putandum eſt uolentẽ nos ad al
tiorẽ prouocare intellectũ, promittere his qui bene cõmiſſam ſibi pecuniã diſpẽſarũt,
poteſtatẽ habere ſupra decẽ ciuitates, uel ſupra quinq; ciuitates. Si ergo ꝓphetiæ quæ
de Iudæa & Hieruſalẽ, & de Iuda & Iſrael, & Iacob ꝓphetatæ ſunt, dũ nõ à nobis car-
naliter intelliguntur, myſteria quędã diuina ſignificant: cõſequens utiq; eſt etiã illas pro-
phetias quæ uel de Ægypto uel de Ægyptijs uel de Babylonia uel de Babylõnijs, &
Sidone ac Sidonijs prolatę ſunt, nõ de Ægypto iſta quę in terris poſita, uel Babylone,
uel Tyro uel de Sidone intelligi prophetatas. Neq; em̃ ea quę Ezechiel prophetauit,
cõuenire alicui hominũ poſſunt qui regnaſſe uideatur in Ægypto, ſicut manifeſte exi
tus ipſe indicat lectionis. Similiter & ea quæ de principe Tyri dicunt, & maxime in
Eſaia, quõ poſſibile eſt nos dicta de homine ſuſciperer? Neq; em̃ homo eſt qui dicit ce- Eſa. 14
cidiſſe de cœlo, uel qui luciſer fuit, uel q̃ mane oriebat. Sed illa nihilõminus quæ in E-
zechiele dicta ſunt de Ægypto, uelut in quadraginta annis exterminiũ da, ita ut pes ho
minis nõ inueniat in ea, & intantũ, expugnãda, ut per omnem terrã eius humanus ſan-
guis uſq; ad genua exaltet, neſcio ſi quis intellectũ habẽs hoc de Ægypto iſta terrena
quæ Æthiopiæ adiacet, poſſit aduertere. Sed uidendũ eſt ne forte ita digne poſſit intel
ligi, quod ſicut cœleſtis eſt Hieruſalem & Iudæa, & gens ſine dubio quæ habitat in ea,
quæ dicit Iſrael, ita poſſibile eſt etiã uicina his loca eſſe quædã, quæ uel Ægyptus uel
Babylon, uel Tyrus, uel Sidon appellari uideant: eorũq; locorũ principes, atq; animæ
ſi quæ in illis habitãt locis, Ægyptij, Babylonij, Tyrij ac Sidonij appellant. Ex quibus
etiã ſecundum illã conuerſationẽ quã ibi habent, captiuitas quædã uidet effecta, per
quam de Iudæa in Babylonẽ, uel Ægyptũ à melioribus & ſuperioribus locis deſcẽdiſ
ſe dicantur, uel in alias quaſq; gentes eſſe diſperſæ. Fortaſſis enim ſicut hi qui de hoc Cauc.
mundo ſecundũ communẽ mortem iſtam recedẽtes pro actibus ſuis & meritis diſpen
ſantur prout digni fuerint iudicati, alij quidẽ in locũ qui dicitur infernus, alij in ſinum
Abrahæ, & per diuerſa quæq; uel loca, uel manſiones: ita etiã ex illis locis uelut illic (ſi
dici poteſt) morientes, à ſuperis in hunc locũ deſcendunt. Nã illis infernæ hic morien-
tiũ animæ dicunt. Credo ob hanc diſtinctionẽ infernus inferior à ſcriptura nominatur
in pſalmis: Quia liberaſti animã meã ex inferno inferiori. Vnuſquiſq; ergo deſcenden
tium in terrã pro meritis, uel loco ſuo quem inhabitauerat, diſpẽſatur in hoc mũdo in
diuerſis locis uel gẽtibus, uel cõuerſationibus, uel infirmitatibus naſci, uel à religioſis,
aut certe minus pijs parentibus generari, ita ut aliquãdo contingat Iſraelitã in Scythas
deſcendere, & Ægyptiũ pauperem deduci ad Iudæam. Veruntamen Saluator noſter
congregare uenit oues quæ perierãt domus Iſrael: & cũ plurimi ex Iſraelitis nõ acquie
uiſſent doctrinæ eius, hi qui ex gentibus erant, uocati ſunt. Vnde cõſequẽs uidebitur
etiã prophetias quæ ſingulis gentibus proferunt, reuocari magis ad animas debere, et
diuerſas mãſiones earũ cœleſtes. Sed & hiſtorias rerum geſtarũ, quę dicuntur uel gen-
ti Iſrael, uel Hieruſalẽ, uel Iudeæ accidiſſe, illis uel illis gentib. impugnãtibus, pẽrſcru-
tandũ eſt & perquirendũ, quoniam in quamplurimis corporaliter geſta non conſtant,
quomodo magis iſta cõueniebant illis generibus animarũ, quę in cœlo iſto quod trãſi
re dicitur, habitabant, uel etiã nunc habitare putandę ſunt. Si quis uero euidẽtiores ra-
tiones eorũ de ſcripturis ſanctis expoſcat à nobis, reſpondendũ eſt quia occultare ma-
gis hęc ſpiritui ſancto in his quę uidẽtur eſſe hiſtorię rerum geſtarum, & altius tegere
conſiliũ fuit, in quibus deſcẽdere dicuntur in Ægyptũ, uel captiuari in Babyloniã, uel
in ipſis regionibus quidã quidem humiliari nimis, & ſub ſeruitio effici dominorũ, alij
uero in ipſis captiuitatis locis clari ac magnifici habiti ſunt, ita ut poteſtates & princi-
patus tenuerint: quę omnia (ut diximus) abſcondita & celata in ſcripturę ſanctę hiſto-
riis cõtineantur, quia & regnũ cœlorũ ſimile eſt theſauro abſcondito in agro, quẽ cum
inuenerit homo abſcõdit, & prę gaudio illius uadit, & omnia quę habet, uendit, & e-
mit agrũ illum. In quo dilucidius cõſidera, ſi non dicatur quod ſolũ ipſum & ſuperfi
cies (ut ita dixerim) ſcripturę, id eſt quod ſecundum literam legitur, ager eſt repletus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& florens omniũ generũ plantariũs: ille uero altior & profundus ſpiritalis intellectus, ipſi ſunt theſauri ſapientiæ & ſcientię abſconditi, quos ſpiritus ſanctus per Eſaiã obſcuros & inuiſibiles & abſcõditos theſauros uocat: qui ut inueniri poſſint, dei adiutorio opus eſt, qui ſolus poteſt portas æreas quibus clauſi ſunt & abſconditi confringere, & ferras ferreas uectęſq; cõminuere, quibus prohibeẽ ingreſſus peruenièdi ad ea omnia
Gen. 7.62 quæ in Geneſi de diuerſis animarũ generibus ſcripta ſunt & obtecta, & de his ſeminibus ac generationibus quæ uel ad propinquitatẽ pertinent Iſrael, uel quæ ab eius progenie longius ſegregantur: ſed & quæ ſit illa deſcenſio in Ægyptũ ſeptuaginta animarũ, quæ ſeptuaginta animæ fiant in Ægypto ſicut ſidera cœli in multitudine. Sed quia non oẽs qui ex ipſis erant, lumen ſunt huius mũdi: non enim oẽs qui ex Iſrael, hi Iſraelitæ ſunt: ex ipſis ſeptuaginta animabus fiunt aliqui etiam ſicut arena quæ eſt ad orã maris innumerabiles. Quæ deſcenſio ſanctorũ patrũ in Ægyptum, in hunc mundum uideri poterit ad illuminationem cæterorum, atq; humani generis inſtructionem à prouidentia dei eſſe conceſſa, ut per eos cæteræ animæ illuminatæ iuuarentur. Ipſis enim primis conceſſa ſunt eloquia dei, quoniã ſolũ iſtud eſt genus quod uidere dicitur deũ. hoc enim Iſraelis nomen ſignificat interpretatũ. Iam uero conſequens eſt ut ſecundũ hæc aptari debeat, & interpretari illud quod decem plagis Ægyptus uerberatur ut dei populum permittat exire, uel ea quę in deſerto cum populo geruntur, uel quod ex collatione omnis populi tabernaculũ conſtruitur, uel indumentũ ſacerdotale contexitur, uel de uaſis miniſteriũ quæcunq; dicuntur, quia uere (ſicut ſcriptum eſt) umbram in ſe formamq; cœleſtium cõtinent. Manifeſte enim Paulus ait de illis, quia umbræ & exemplari deſeruiunt cœleſtiũ. In hac eadem lege etiam nihilominus continetur, quib. legibus, quibusq; inſtitutionibus in terra ſancta uiuendũ ſit. Sed & cõminationes poſitæ ſunt his qui præuaricati fuerint legẽ: necnon & his qui purificatione indigebant, diuerſa purificationũ genera, uelut qui frequentius eſſent polluendi, traduntur, ut per hæc tandem ad illã unam purificationem ueniant, poſtquam pollui ultra nõ licet. Sed & ad numerum populus ipſe deducitur, licet non omnes: pueriles namq; animæ nondum tempus habent ex diuino præcepto numerari: ſed ne illæ quidem animæ quæ nõ poſſunt fieri alterius caput, ſed ipſæ ſubditæ ſunt aliis uelut capiti, quas mulieres nominauit, quæ utiq; non adduntur in numerum illũ qui à deo præcipitur: ſed illi ſoli numerantur qui uiri appellantur, quo ſcilicet oſtenderetur nõ eas poſſe extrinſecus numerari, ſed in his qui uiri appellantur, etiam eas comprehendi. Præcipue tamẽ ad ſanctũ numerũ ueniũt hi qui parati ſunt ad Iſraelitica bella procedere, qui poſſunt aduerſus illos hoſtes inimicoſq; bellare, quos ſedenti à dextris ſuis filio ſubijcit pater, ut deſtruat omnẽ principatũ ac poteſtatẽ: ut per hos militũ ſuorum numeros qui deo militantes non ſe implicãt negotijs ſecularibus, aduerſariũ regna ſubuertat, à quibus ſcuta fidei circũferantur, & ſapientiæ tela uibrentur, etiã in quib. & ſalutis galea coruſcet, ac lorica charitatis deo plenum muniat pectus. Tales mihi uidentur quidem milites indicari, & ad huiuſcemodi bella præparari, hi qui in diuinis libris per dei præceptũ numerari iubentur. Horum uero multo clariores perfectioreſq; deſignantur illi quorũ etiam capilli capitis numerari dicuntur. Illi ſanè qui puniti ſunt pro peccatis, quorũ corpora ceciderũt in deſerto, ſimilitudinẽ uidentur habere eorum qui profecerant quidem non parum, ſed ad finẽ perfectionis peruenire miníme potuerunt diuerſis ex cauſis, quod uel murmuraſſe, uel idola coluiſſe, uel fornicati eſſe dicuntur, uel tale aliquid quale utiq; nõ liceret mente concipere. Sed ne illud quidem ſacramento aliquo uacuũ puto, quod quidam pecora & multa alia poſſidentes præueniunt & præripiunt locũ aptum partubus & nutrimentis pecorũ, quem primum omnium Iſraelitici belli dextra defenderat. Quem locum à Moyſe depoſcentes, ultra Iordanis fluenta ſeparantur, atq; à terræ ſanctæ poſſeſſione ſecernuntur. Qui Iordanis uideri poteſt ſecundũ cœleſtium formã rigare & inundare animas ſitientes, & ſenſus adiacẽtes ſibi. Vbi ne illud quidẽ otioſum uideaẽ, quod Moyſes quidẽ audit à deo quæ in Leuitici lege deſcripta ſunt: populus uero in Deuteronomio auditor Moyſis efficitur, & ab illo diſcit eam quã à deo audire non potuit legem. Propterea enim uelut ſecunda lex Deuteronomiũ dicitur, quod nonnullis ſignificare uideaẽ hoc ipſum, quod ceſſante lege prima quæ per Moyſen data eſt

ta eſt, uideatur ſecunda legislatio deformari, quæ ſpecialiter à Moyſe traditur Ieſu ſucceſſori eius: qui utiq; formã ſeruare creditur Saluatoris noſtri, cuius ſecũda lege, id eſt præceptis euangelicis ad perfectum omnia perducuntur. Sed uidendum eſt ne forte magis illud indicare uideatur, qđ ſicut in Deuteronomio euidentior & manifeſtior legislatio declaratur, cẽq; in his quæ ſcripta ſunt: ita & ab eo aduentu Saluatoris quem in humilitate compleuit, cum formam ſerui ſuſcepit, clarior ille & glorioſior ſecundus in gloria patris eius indicetur aduẽtus, & in illo forma Deuteronomij cõpleatur, cum in regno cœlorũ ſancti oẽs æterni illius Euangelij uiuant. Et ſicut nunc adueniens legẽ repleuit eam quæ umbram habet futurorum bonorũ, ita & per illum glorioſum impleb itur, & ad perfectum adducetur, huius aduentus umbra. Ita enim dixit Propheta de eo: Spiritus uultus noſtri Chriſtus dominus, cui diximus, quia in umbra eius uiuemus Th. en. 4
in gentibus, cum ſcilicet ab euãgelio temporali dignos oẽs ſanctos ad euangeliũ æternum transferet, ſecundũ quod Ioãnes in Apocalypſi de æterno euangelio deſignauit. Verum in his omnibus ſufficiat nobis ſenſum noſtrũ regulæ pietatis aptare, & ita ſentire de ſancti ſpiritus uerbis, quod non ſecundũ humanæ fragilitatis eloquiũ nitet ſermo cõpoſitus, ſed ſicut ſcriptũ eſt, omnis gloria regis intrinſecus eſt, & diuinorũ ſenſuũ theſaurus intra fragile uaſculum uilis literæ continetur incluſus. Porrò autẽ ſi quis curioſus explanationẽ ſingulorum requirat, ueniat, & nobiſcũ pariter audiat quomodo Paulus apoſtolus per ſpiritũ ſanctum qui perſcrutatur etiam profunda, altitudinẽ Rom. 11
diuinæ ſapientiæ ac ſcientiæ ſcrutans, nec tamen ad finem & (ut ita dixerim) ad intimã cognitionẽ prędualens peruenire, deſperatione rei, & ſtupore clamat & dicit: O altitudo diuitiarũ ſapientiæ & ſcientiæ dei. Et quod deſperatione perfectæ comprehenſionis hoc proclamauerit, audi ipſum dicẽtem: Quàm inſcrutabilia ſunt iudicia dei, & cẽq; inueſtigabiles uiæ eius. Non enim dixit, difficile poſſe ſcrutari iudicia dei, ſed omnino non poſſe: nec dixit difficile inueſtigari uias eius, ſed non poſſe inueſtigari. Quãtumcunq; enim quis in ſcrutando promoueat, & ſtudio intentiore proficiat, gratia quoq; dei adiutus, ſenſuq; illuminatus, ad perfectum finem eorum quę requiruntur, peruenire non poterit, nec omnis mens quę creata eſt poſſibile habet ullo genere comprehendere, ſed ut inuenerit quædã ex his quæ quærunt, iterum uidet alia quæ quærẽda ſunt. Quod & ſi ad ipſa peruenerit, multo iterũ plura ex illis quæ requiri debeant, peruidebit. Propter quod & ſapientiſſimus Salomon naturam rerũ per ſapientiã intuens, ait:
Dixi, ſapiens efficiar, & ipſa ſapientia longe facta eſt à me, longe plus cẽq; erat. & altitu- Eccle. 7
dinem profundã quis inueniet? Sed & Eſaias ſciens rerum initia à natura mortali inueniri non poſſe, ſed neab his quidem naturis quæ quamuis diuiniores ſint cẽq; humana eſt, factæ tamen & ipſæ uel creatæ: ſciens ergo quod à nulla harum neq; initium, neque finis inueniri poteſt: ait: priora quę fuerint dicite, & ſcimus quia dij eſtis: uel nouiſſima quæ ſunt annunciate, & tũc uidebimus quia dij eſtis. Nam & Hebræus doctor ita tradebat: pro eo quod initium omnium uel finis non poſſit ab ullo comprehendi, niſi tantũmodo à domino Ieſu Chriſto, et à ſpiritu ſancto, aiebat per figurã uiſionis Eſaiam Eſa. 6
dixiſſe duos Seraphim ſolos, qui duabus quidem alis operiũt faciem dei, duabus uero pedes, & duabus uolãt, clamantes ad inuicẽ ſibi & dicentes: Sanctus, ſanctus, ſanctus, dominus deus Sabaoth, plena eſt uniuerſa terra gloria tua. Quod ergo ſola utraſq; alas ſuas habent in faciem Dei, & ſub pedibus eius, audendum eſt pronunciare quod neq; exercitus ſanctorũ angelorũ, neq; ſedes ſanctæ, neq; dominationes, neq; principatus, neq; poteſtates ſcire poſſunt integrè initiũ omniũ & fines uniuerſitatis. Sed intelligendum eſt ſanctos iſtos qui annumerantur ſpiritus & uirtutes proximas quidẽ eſſe ipſis initijs, & attingere tantum quantum conſequi non ualent reliqui: ueruntamen quodcũq; illud qđ reuelante filio dei & ſpiritu ſancto didicerunt iſtæ uirtutes, quamplurima qui dẽ aſſequi potuerunt, & multo plura priores inferioribus, omnia tamen cõprehendere impoſſibile eis eſt: quia ſcriptũ eſt: quãplurima ex operibus dei in ſecretis ſunt. Vnde & optabile eſt ut pro uiribus ſe unuſquiſq; ſemper extẽdat ad ea quę priora ſunt, ea quæ retrorſum ſunt obliuiſcens, tã ad opera meliora, cẽq; etiam ad ſenſum intellectumq; puriorẽ per Ieſum Chriſtũ ſaluatorem noſtrũ, cui eſt gloria in ſecula ſeculorũ. Amen.

Omnis ergo cui ueritatis cura eſt, parũ de omnibus nominib. & ſermonibus curent;

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia per singulas gentes diuersæ uerborũ consuetudines habentur: & hic magis quod significatur, & qualibus uerbis significetur, intendat: præcipue in tam magnis & tã difficilibus rebus: licut cum queritur (uerbi causa) si sit aliqua substãtia in qua neq; color neq; habitus neq; tactus neq; magnitudo intelligenda sit, mente sola cõspicabilis, quã prout uult quis ita & nominat: nam Græci ἀσώματον eam, id est incorpoream dixerũt, diuinæ uero scripturæ inuisibilẽ esse pronunciant: imaginem enim inuisibilis dei dicũt esse Christum. Sed & rursum per Christum creata dixit omnia uisibilia & inuisibilia. Per quod declaratur esse etiam in creaturis quasdam inuisibiles secundum proprietatẽ suam substantias: sed hæ quamuis ipsæ non sint corporeæ, utuntur tamen corporibus, licet ipsę sint corporea substantia meliores. Illa uero substantia trinitatis quę principiũ est & causa omnium, ex qua omnia, & per quam omnia, & in qua omnia, neq; corpus, neq; in corpore esse credẽda est, sed ex toto incorporea. Verũ hæc per excessum quendam, rei tamen ipsius cõsequentia commonitos breuiter dixisse sufficiat ad ostendendum id, quòd sunt quædam quorum significationẽ proprie nullus omnino potest humanæ linguæ sermonibus explicare, sed simpliciore magis intellectu, quàm ullis uerborum proprietatibus declarantur. Ad quam regulam etiam diuinarum literarum intelligentia retinẽda est, quo scilicet ea quæ dicuntur, non pro utilitate sermonis, sed ꝓ diuinitate sancti spiritus qui eas conscribi inspirauit, censeantur.

Anacephalæosis de patre & filio & spiritu sancto, & cæteris quæ superius dicta sunt.

T Empus autem est iam decursis his prout potuimus, quæ suprà dicta sunt, nunc cõmonitionis gratia eorũ quæ sparsim diximus, recapitulare singula & primo omniũ de patre & filio & spiritu sancto repetere. Deus pater cum sit inuisibilis & inseparabilis à filio, non per prolationem ab eo (ut quidam putãt) generatus est filius. Si enim prolatio est filius patris, prolatio uero dicitur quę talem significat generationẽ qualis animaliũ uel hominũ solet esse progenies, habebit necessario corpus & is qui protulit, & is q prolatus est. Non eñ dicimus, sicut hæretici putant, patris aliquã substantiã dei in filium uersam, aut ex nullis subsistentibus filiũ procreatum à patre, id est extra substantiam suam, ut fuerit aliquando quando nõ fuerit, sed abscisso omni sensu corporeo ex inuisibili & incorporeo uerbum & sapientiam genitã dicimus absq; ulla corporali passione, uelut si uoluntas procedat è mente. Nec absurdũ uidebitur, cũ dicatur filius charitatis, si hoc modo etiã uo-
1. Ioan. 1 luntatis putetur. Sed & Ioãnes indicat quia deus lux est, & Paulus designat quia filius splendor lucis ęternę sit. Sicut ergo lux nunquã sine splendore esse potuit, ita nec filius quidẽ sine patre intelligi potest, qui & figura expressa substantiæ eius, & uerbũ & sapientia dicitur. Quomodo ergo potest dici, quia fuit aliquãdo quando nõ fuit filius? Nihil enim aliud est id dicere, nisi quia fuit aliquando quando ueritas nõ fuerat, quãdo sapientia non erat, quando uita nõ fuerat, cũ in his omnibus perfecte dei patris substantia censeatur: Non enim ab eo dirimi hæc, uel ab eius possunt unquã substantia separari. Quę quidem quamuis intellectu multa esse dicantur, re tamẽ & substantia unũ sunt, in quibus plenitudo est diuinitatis. Hoc autem ipsum quod dicimus, quia nunquã fuit quando non fuit, cũ uenia audiendũ est. Nam & hæc ipsa nomina temporalis uocabuli significantiã gerunt, id est quando uel nunquam. Supra omne autem tempus, & supra omnia secula, & supra omnẽ æternitatem intelligenda sunt ea quæ de patre & filio & spiritu sancto dicuntur. Hæc enim sola trinitas est quę omnem sensum intelligentiæ non solũ temporalis, uerum etiam æternalis excedit. Cætera uero quę sunt extra trinitatem, in seculis & in tẽporibus metienda sunt. Hunc igitur filium dei secundũ quod uerbum est deus quod in principio apud deum, nemo cõuenienter putabit in loco aliquo contineri, neq; secundũ quod sapientia est, neq; secundũ quod ueritas est, neq; secundum quod uita est, uel iustitia, uel sanctificatio, uel redẽptio. Hæc enim omnia nõ indigẽt loco, ut agere quid uel operari possint, sed pro his qui uirtutis eius inoperationis q; participant, hæc singula intelligenda sunt. Si uero quis dicet per eos q participes sunt uerbi dei, uel sapientiæ eius, uel ueritatis, uel uitæ, etiã ipsum uerbũ & sapientiam uideri

uideri in loco esse: respondendum est ei, quia dubium non est quod Christus secũdum quod uerbũ & sapiẽtia est, uel cætera omnia, erat in Paulo: propter quod dicebat, Aut 2. Cor. 13
experimentũ quæritis eius qui in me loquitur Christus. Et iterũ: Viuo autem iam non Gal. 2
ego, uiuit uero Christus in me. Tũc ergo cum esset in Paulo, quis dubitabit quod similiter erat in Petro, & in Ioanne, & in singulis quibusq; sanctorũ? & non solum in his qui in terris sunt, uerũ & in his qui in cœlis sunt? Absurdum namq; est dicere, quia in Petro quidem & in Paulo erat Christus, & in Michaele archangelo, & in Gabriele non erat.

Ex quo manifeste deprehenditur, quia diuinitas filij dei nõ in loco aliquo concludebatur: alioquin in ipso tantum fuisset, & in alio non fuisset: sed secundũ incorporeæ naturæ maiestatẽ cum à nullo loco cõcludatur, in nullo rursum deesse intelligitur. Verũ illa sola differentia intelligenda est, ꝙ etiam si sit in diuersis, sicut diximus, in Petro uel Paulo, uel Michaele, uel Gabriele, non tamen similiter est in uniuersis. Plenius enim et clarius, & (ut ita dixerim) apertius, in archãgelis est ꝙ in sanctis uiris. Quod ex eo manifestum est, quia cùm ad summam perfectionẽ uenerint sancti quiq;, dicuntur similes angelis effici, uel æquales, secundum doctrinã euangelicã. Vnde cõstat in singulis quibusq; tantũ effici Christum, quantum ratio indulserit meritorum. His igitur nobis de æternitatis ratione breuiter repetitis, cõsequẽs est illud etiã breuiter admonere, quod per filiũ creata dicũtur omnia quæ in cœlis sunt, & quæ in terra, uisibilia, & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum, & in ipso creata sunt, & ipse est ante oẽs, & omnia illi constant qui est caput. Quibus consona etiam Ioannes in euangelio dicit, quia omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factũ Ioan. 1
est nihil. Dauid uero totius trinitatis mysteriũ uniuersorũ conditiones significans ait: Verbo domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eorũ. Post hæc uero cõsequenter admonebimus de aduẽtu corporali & incarnatione unigeniti filij dei: In quo nõ ita sentiẽdũ est, qd omnis diuinitatis eius maiestas ita breuissimi corporis claustro clausa est, ut omne uerbum dei & sapientia eius, ac substãtialis ueritas ac uita, uel à patre diuulsa sit, uel intra cordis eius coercita & cõscripta breuitatem, nec usquam prę terea puteꝛ operata: sed inter utrunq; una pietatis debet esse cõfessio, ut neq; aliquid diuinitatis in Christo defuisse credaꝛ, & nulla penitus à paterna substantia, quę ubiq; est, facta putetur esse diuisio. Tale namq; aliquid etiã baptista Ioannes indicat, cum corporaliter absente Iesu diceret ad turbas: Medius uestrũ stat quẽ uos nescitis, qui post mẽ uenit, cuius nõ sum dignus soluere corrigiam calceamẽti. Quod utiq; dici non poterat de eo qui absens erat, quantũ ad corporalẽ prẽsentiam pertinet, quia medius staret eorum inter quos nõ aderat corporaliter filius dei. Neq; tamen per hoc illũ affirmare credendũ est, quod pars aliqua deitatis filij dei fuerit in Christo, reliqua uero pars alibi uel ubiq;: quod illi sentire possunt qui naturã substãtię incorporeę atq; inuisibilis ignorãt. Impossibile nãq; est ab incorporeo partẽ dici, aut diuisionẽ aliquam, sed in omnibus, & per omnia, & super omnia est, eo modo quo superius diximus, & quo uel sapientia, uel uerbũ, uita uel ueritas intelligiꝛ: per quẽ intellectũ omnis sine dubio cõclusio localis excludiꝛ. Volens igitur filius dei pro salute generis humani apparere hominibus: & inter homines conuersari, suscepit non solũ corpus humanũ, ut quidã putant, sed & animã nostram, nostrarũ quidem animarũ similem per naturam, proposito uero & uirtute similẽ sibi, & talẽ quali oẽs uoluntates, & dispensationes uerbi, ac sapientiæ indeclinabilis possint impleri. Quod aũt habuerit, manifestissime in euãgelijs designat ipse Saluator, dicens: Nemo tollit à me animã meã, sed ego pono eã abs me. Potestatem habeo ponendi animã meam, & iterũ potestatem habeo assumendi eã. Et rursum: Tristis Ioan. 10
est anima mea usq; ad mortem. Et iterũ: Nunc anima mea turbata est. Neq; enim tristis Matth. 26
& turbata anima uerbũ dei intelligendũ est, quod ex auctoritate diuinitatis dicit, Potestatem habeo ponendi animã meam. Nec tamẽ ita dicimus fuisse filiũ dei & in illa anima, sicut fuerit in anima Pauli, uel Petri, cæterorũq; sanctorũ, in quibus Christus similiter ut in Paulo loqui crediꝛ. Sed de illis omnibus sciendũ est quod scriptura dicit: Quia Iob. 15
nemo mũdus à sorde, nec si unius diei fuerit uita eius. Hęc uero anima quę fuit in Iesu, priusq; sciret malũ, elegit bonũ: & quia dilexit iustitiã, & odit iniquitatẽ, propterea unxit eam deus oleo lætitiæ præ participibus suis. Oleo ergo lætitiæ ungiꝛ, cum uerbo Psal. 45
dei

Universidad de Deusto
Biblioteca

dei immaculata fœderatione coniuncta, & per hoc sola omniũ animarũ peccati incapax fuit, quia filij dei bene & plene capax fuit: ideoq; & unũ cũ ipso est, atq; eius uocabulis nũcupat, & Iesus Christus appellat, per quẽ omnia facta esse dicunt. De qua anima, quoniã totã in se sapientiã dei & ueritatem, uitãq; receperat, etiam illud arbitror di
Coloſ. 3 xisse Apostolũ, qui ait: Quoniã uita nostra abscondita est cũ Christo in deo: cum autẽ Christus apparuerit uita nostra, tunc & uos cũ Christo apparebitis in gloria. Quis em̃ alius intelligẽdus est Christus, qui in eo absconditus dicitur, & postea apparituru, nisi ille qui oleo lætitiæ unctus refertur, id est substantialiter deo repletus, in quo nunc absconditus dicitur? Propterea enim & omnibus credentibus Christus exemplũ ponit, quia sicut ille semper & anteq; sciret omnino malũ, elegit bonum, & dilexit iustitiã, & odio habuit iniquitatẽ, & propterea unxit eũ deus oleo lætitiæ: ita & unusquisq; post lapsum, uel post errorẽ expurget se maculis, exemplo proposito, & habens itineris ducem arduã uiam uirtutis incedat: ut sic forte per hoc inquantũ fieri potest per imitationẽ eius participes efficiamur diuinæ naturæ, sicut scriptũ est, quia q dicit se Christo credere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Hoc ergo Verbũ, & hæc sapiẽtia per cuius imitationẽ uel sapiẽtes, uel rationabiles dicunt, omnibus fit omnia, ut oẽs lucrifaciat: & fit infirmus infirmis, ut infirmos lucrifaciat: & quia infirmus efficit, propter hoc
1. Cor. 2 dicit de eo: Etiã si crucifixus est ex infirmitate, sed uiuit ex uirtute dei. Deniq; Corinthijs qui infirmi erant, Paulus nihil se indicat scire nisi Christũ Iesum, & hunc crucifi-
Phil. 2 xũm. Quidam autem uolunt de ipsa anima dei uideri, cum primũ de Maria corpus assumpsit, etiã illud quod apostolus dicit: Qui cum in forma dei esset, non rapinã arbitratus est esse se æqualẽ deo, sed semetipsum exinaniuit, formã serui accipiens: cũ eam sine dubio in formã dei melioribus exemplis & institutionibus repararet, atq; in eam plenitudinẽ unde se exinaniuit, reuocaret. Sicut aũt participatione filij dei quis in filio adoptatur, & participatione sapientiæ in deo sapiens efficit, ita & participatione spiritus sancti, sanctus & spiritalis efficit. Vnũ enim atq; idem est spiritus sancti participiũ sumere, quod est patris & filij: quippe cũ una & incorporea natura sit trinitatis. Verũ quæ de participatione animæ diximus, simili ratione ut de animabus, ita & de angelis & cœlestib. sunt intelligẽda uirtutibus: quoniã omnis rationabilis creatura participio indiget trinitatis. Sed & mũdi huius uisibilis ratio, quoniã uel maxima etiã de his haberi quæstio solet, qualiter se habeat, prout potuimus in superiorib. diximus, pro ijs q in fide nostra etiã credendi rationẽ perquirere solẽt, & pro ijs qui hæretica aduersum nos certamina cõmouent, & materiæ nomẽ quod ne ipsi quidẽ quale sit, adhuc intelligere potuerunt, solẽt frequẽtius uentilare. de quo necessariũ puto etiam nunc breuiter commonere. Et primo quidẽ sciendũ est quod nomen ipsum materiæ pro ea substantia quæ subesse corporalibus dicitur, positũ in scripturis canonicis nusquã usq; ad præsens inuenimus. Illud enim quod dicit Esaias: Et comedet sicut fœnũ hylẽ, id est materiã: di
cens de eis qui in supplicijs cõstituti sunt, materiã posuit pro peccatis. Sed & sicubi in alio loco scriptũ forte materiæ nomen est, nusq; ut ego arbitror hoc de quo nũc quærimus, signare inuenietur, nisi tantũmodo in Sapientia quæ dicit Salomonis, qui utiq; liber nõ ab omnibus in auctoritate habet. Ibi tamen scriptũ inuenimus hoc modo. Nõ enim deerat omnipotenti manui tuæ quæ creauerat mundũ ex informi materia, immittere eis similitudinẽ urſorũ, uel feroces leones. Quãplurimi sane putant rerũ ipsarũ materiã significari in eo quod in principio Genesis scriptũ est à Moyse. In principio fecit
Gen. 1 deus cœlũ & terrã, terra aũt erat inuisibilis & incomposita. Inuisibilem nãq; & incompositã terrã non aliud esse Moyses q̃ informem materiã uisus est indicare. Quod si uere hæc est materia, cõstat exinde incõuertibilia nõ esse initia corporũ. Nã hi q atomos, uel ea quæ in partes uenire nõ possunt, uel ea quæ in æquales partes ueniũt, uel unum ad elementũ rerũ corporaliũ principia posuerũt, nomẽ materiæ, id est qd̃ principaliter materiã significat, inter principia statuere nõ potuerunt. Necq; enim cũ materiã subijciunt omni corpori per omnia cõuertibilẽ, uel mutabilẽ substantiã, extra qualitates eã secundũ proprietatẽ subijcient. Quibus etiam nos acquiescimus, qui omni genere abnuimus ingenitã uel infectã dici materiã debere. Secundũ hæc enim in prioribus, put potuimus ostendimus, cũ etiã ex aqua, uel terra, uel aere, uel calore, per diuersa arborũ genera

genera diuersos ostendimus proferri fructus: uel cũ ignem, aerẽ, aquam, terrãq; mutari in semetipsa inuicẽ ac resolui aliud in aliud elementũ mutua quadã cõsanguinitate docuimus: sed & cũ de escis uel hominũ uel animaliũ probauimus substantiam carnis existere, uel humorẽ seminis naturalis in carnẽ solidã ossaq; cõuerti. Quæ omnia docẽto sunt q̃ substãtia corporalis permutabilis sit, & ex omni in omnẽ deueniat qualitatẽ.

Veruntamẽ illud scire oportet, quod nunquã substãtia sine qualitate subsistit, sed intellectu solo discerniẽ hoc quo subiacet corporibus, & qd̃ capax est qualitatis est materia. Quidã altius ergo de his uolentes inquirere, ausi sunt dicere, nihil aliud esse materiã corporeã q̃ qualitates. Si enim duritia & mollities, calidũ & frigidũ, humidũ & aridũ qualitas est, his aũt uel cęteris huiusmodi amputatis nihil aliud intelligiẽ subiacere, uidebunt qualitates esse omnia. Vnde & hi qui hæc asserunt, asseuerare conati sunt, ut quoniã oẽs qui materiã infectã dicunt, qualitates à deo factas esse cõfitentur, inueniat per hoc etiã secundũ ipsos nec materia esse infecta: siquidẽ qualitates sint omnia, quæ utiq; sine cõtradictione ab omnibus à deo factæ esse pronunciantur. Hi uero qui subiacenti cuidã materiæ additas extrinsecus qualitates uolũt ostendere, huiusce modi utuntur exemplis. uerbi gratia: Paulus sine dubio aut tacet aut loquitur, aũt uigilat, aut dormit, uel certo quodã corporis habitu cõsistit: aut enim sedet, aut stat, aũt iacet. Hæc em̃ sunt hominibus accidẽtia, sine quibus, nunquã fere inueniunt. Nec tamẽ sensus noster manifeste de eo aliquid horũ definit, sed ita eũ p hæc intelligimus uel cõsideramus, ut non omnino rationẽ status eius cõprehẽdamus, uel in eo qui uigilat, uel in eo qui dormit, aut in eo qui loquit, uel tacet, & siqua alia sunt quæ accidere necesse est hominib. Si ergo quis Paulũ sine his omnibus esse cõsideret quæ possunt accidere, ita & id quod subiacet quis intelligere sine qualitatibus poterit. Cũ ergo sensus noster omni qualitate ab intellectu suo remota ipsum subiacentiæ solius (ut ita dixerim) punctũ cõtuetur, & ipsi inhæret, nequaq; respiciens ad mollitiẽ, uel duritiẽ, uel calidũ, uel frigidũ, uel humidum, uel aridũ substantiæ, tunc simulata quodãmodo cogitatione, his omnibus qualitatibus nudã uidebitur intueri materiam. Sed fortasse requiret aliquis, si possumus etiã de scripturis occasionẽ aliquam intelligentiæ huius accipere. Videtur mihi tale aliquid significari in Psalmis, cũ dicitur à propheta: Imperfectum meũ uiderunt oculi tui. Psal. 139
In quo uidet mens prophetæ rerum initia intuitu perspicaciori discutiens, & materiã sensu solo, ac ratione à quantitatibus diuidens, imperfectũ id sensisse, quod utiq; adiectis qualitatib. intelligit cõsummatũ. Sed & in libro suo Enoch ita ait: Ambulaui usq; ad imperfectũ. quod ipsum puto posse similiter intelligi, qd̃ scilicet ambulauerit mens prophetæ perscrutãs & dissẽrẽs singula usq; quo ad principiũ ueniret illud in quo imperfectã materiam absq; qualitatibus peruideret: scriptũ nãq; est in eodem libello, dicente Enoch, Vniuersas materias perspexi. Quod utiq; ita sentitur, quasi oẽs materiæ diuisiones peruidi, quæ ab una in singulas qualesq; diruptæ sunt species, id est hominum uel animalium, uel cœli, uel solis, uel omnium quæ in hoc mundo sunt. Post hæc iã omnia quæ sunt à deo facta esse, & nihil esse quod factũ non sit præter naturam patris & filij & spiritus sancti, prout potuimus in superioribus demonstrauimus: & quod uolens deus qui natura est, habere quibus bene faceret, & qui adeptis beneficijs suis lætarentur, feciſſet dignas creaturas, id est qui eum digne capere possent, quos & genuisse filios dicit. Fecit autem omnia in numero & mensura. Nihil enim deo uel sine fine, uel sine mẽsura. Virtute enim sua omnia cõprehendit, & ipse nullius creaturæ sensu cõprehensus est. Illa enim natura soli sibi cognita est. Solus em̃ pater nouit filiũ, & solus filius nouit patrẽ, & solus spiritus sanctus perscrutatur etiã alta dei. Omnis igitur creatura intra certũ apud eũ numerũ mensurãq; distinguitur, id est uel rationabiliũ numerus, uel mensura materiæ corporalis: ut quoniã necesse erat uti corporibus intellectualem naturã, quæ & cõmutabilis & cõuertibilis deprehenditur ea ipsa conditione qua facta est (quod enim nõ fuit, & esse cœpit, etiã hoc ipso naturæ mutabilis designatur) ideo nec substantialẽ habeat uel uirtutem, uel malitiam, sed accidentem. Quoniam ergo (ut diximus) mutabilis & cõuertibilis erat natura rationalis, ita ut pro meritis etiã corporis uteretur indumento diuerso illius uel illius qualitatis, necessarium fuit ut sicut diuersitates prænoscebat deus futuras uel animarum uel uirtutum spiritalium, ita etiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

naturam corporeã faceret, quæ permutatione qualitatum in omnia quæ res poscerẽt conditoris arbitrio mutaretur. Quam tandiu necesse est permanere, quãdiu permanẽt ea quæ indigent eius indumento. Semper autẽ erunt rationabiles naturæ, quæ indigẽt indumento corporeo: semper ergo erit natura corporea cuius indumentis uti necesse est rationabiles creaturas: nisi quis putet posse uel assertionib. ostendere quod possit natura rationabilis absq; ullo corpore uitam degere. Sed quàm difficile sit, & q̃ pene impossibile intellectui nostro, in superioribus singula differentes ostẽdimus. Puto sane operi huic nostro contrariũ non uideri si etiam de immortalitate rationabiliũ naturarum q̃ possumus breuiter repetamus. Omnis qui participat alicuius, cum eo qui eiusdẽ rei particeps est, sine dubio unius substãtiæ est, uniusq; naturæ. Vtputa oẽs oculi qui lucis participant, unius naturæ sunt. Sed licet omnis de luce participet oculus, tamen quoniã alius acutius, alius obtusius uidet, nõ omnis oculus æqualiter de luce participat. Et rursum. Omnis auditus uocẽ uel sonum recipit, & ideo omnis auditus unius nature est: Verũ pro qualitate puri & synceri auditus unusquisq; uelocius audit, uel tardius. Trãseamus ergo ab his sensibilibus exemplis ad intellectualiũ contẽplationem.

Omnis mens quæ de intellectuali luce participat, cũ omni mente quæ simili modo de intellectuali luce participat, eiusdem sine dubio debet esse naturæ. Si ergo cœlestes uirtutes intellectualis lucis, id est diuinæ naturæ per hoc quod de ipsa sanctificatione participãt participiũ sumpserũt, & ita sunt unius naturæ adinuicẽ uniusq; substantiæ, incorruptæ aũt sunt & immortales cœlestes uirtutes, immortalis sine dubio & incorrupta erit etiã animæ humanę substantia. Non aũt sicut ipsa patris & filij & spiritus sancti natura, cuius solius intellectualis lucis uniuersa creatura participiũ trahit, quæ incorrupta est & æterna. Vnde ualde cõueniens & necessariũ est etiã omnẽ substantiã quæ æternæ illius naturæ participiũ trahit, perdurare etiã semper, & incorruptibilẽ esse & æternam, ut diuinæ bonitatis æternitas etiã in ea intelligatur, dum & æterni sunt hi qui eius beneficia consequuntur. Sed sicut percipiendæ lucis diuersitas seruata est in exemplis, cũ uel obtusior uel acutior obtutus designatus est intuentis: ita etiam de patris & filij & sancti spiritus participatione seruãda est pro intentione sensus, uel mẽtis capacitate diuersitas. Alioquin consideremus, si nõ etiam impium uidetur ut mens quæ dei capax est, substantialem recipiat interitum: tanquam hoc ipsum quod intelligere deũ potest & sentire, non ei sufficere possit ad perpetuitatẽ, maxime cũ etiam si per negligentiã decidat mens ne pure & integre in se recipiat deum, semper tamen habeat in se uelut semina quędã reparandi ac renouãdi melioris intellectus, cum ad imaginẽ etiam & similitudinẽ dei qui creauit eum, interior homo qui & rationalis dicitur renouatur.

Psal. 22 Propter quod & propheta dicit. Reminiscentur & cõuertentur ad dominũ omnes fines terræ, & adorabũt in conspectu eius familiæ oẽs gentium. Si quis uero audet substantialem corruptionẽ dare ei qui secundũ imaginem & similitudinem dei factus est, ut ego puto, etiam in ipsum filium dei causam impietatis extẽdit. Imago nanq; etiã ipse appellatus est in scripturis. Aut certe accuset qui hæc ita uult, scripturę auctoritatẽ quę dicit hominẽ ad imaginem dei factum: in quo & manifeste diuinæ imaginis cognoscũtur indicia, non per effigiẽ corporis quæ corrumpitur, sed per animi prudẽtiam, per iustitiã, per moderationem, per uirtutem, per sapientiam, per disciplinam, per omnẽ denique uirtutum chorũ, quæ cum deo insint per substantiam, in homine possunt esse per industriã, & per imitationẽ dei, sicut & dominus designat in euangelio dicens: Estote ergo misericordes sicut & pater uester misericors est, et estote perfecti sicut et pater uester perfectus est. Vnde euidenter ostenditur quod in deo quidẽ hæ oẽs uirtutes semper sunt, nec unquã accedere possunt aut reddere, ab hominibus uero paulatim & singulæ quæq; conquiruntur. Vnde etiã consanguinitatem quandã per hæc habere uidentur ad deũ: & cum deus omnia nouerit, & nihil eum rerum intellectualium ex se lateat (solus enim deus pater & filius & spiritus sanctus non solũ eorum quæ creauit, uerumetiã sui scientiã tenet) potest tamen & rationabilis mẽs proficiẽs à paruis ad maiora, & à uisibilibus ad inuisibilia, peruenire ad intellectũ perfectiorem. Est enim in corpore posita, & ex ipsis sensibilibus quæ sunt corporea ad intellectualia proficit. Verũ ne cui uideatur dictum insensibilia esse quę intellectualia sunt, utatur exemplo sententiæ Salomonis

monis dicentis: Sensum quoq; diuinum inuenies. In quo ostendit non corporali sensu, sed alio quodam quẽ diuinum nominat, ea quæ intellectualia sunt requirenda. Hoc autem sensu nobis intuendum est etiam de his singulis quas supra diximus rationibus, & hoc sensu audienda sunt ista quæ loquimur, & consideranda quæ scribimus. Nã diuina natura etiam tacite quicquid inter nos uoluamus agnoscit. De his autẽ quæ diximus, uel de reliquis quæ conuenientia sunt, secundum hanc formam quam supra exposuimus, sentiendum est.

LAMENTVM HOC NEC AB ORIGENE SCRIPTVM EST, NEC AB HIERONYMO VERSVM sed figmentum est alicuius indocti qui studuerit huiusmodi colore Origenem infamare. Simili artificio finxerant epistolam Hieronymi titulo in qua deplorabat quod aliquando cum Origene sensisset.

IN afflictione & dolore animi incipio loqui ad eos q̃ legũt me extra afferentem ordinem efferata mente sedere super tribunal Christi cum sanctis. Et quomodo loquar frenis ligatus, & labijs non audentibus moueri? Nec lingua reddit obsequiũ suũ: guttur uero cõclusum, & omnia organa maculata iniquitate. Sed agam: Incipiam me genibus prosternere, & deprecari uniuersos sanctos, ut mihi non audenti petere deum propter nimietatẽ peccati, succurrant. O sancti dei uos lachrymis & fletu pleno dolore deprecor, ut procidatis misericordijs eius pro me misero. Heu mihi dolor cordis mei. Heu mihi afflictio animę meę. Heu mihi quia circundatus sum undiq;, & conclusus iniquitatibus meis, & non est in me sanitas. Heu mihi mater quæ peperisti me quasi uirũ legisperitum in iniquitate proiectũ, uirum religiosum in impietate delapsum. Heu mater quæ peperisti me quasi uirum iustum in iniustitia uersatum, uirum filium regni dei, & nunc filium regni nequam, perfectum uirũ, sacerdotem in iniquitate inuentum, uirum decoratum honore, inhonestatẽ consecutum, uirum multis malis circũdatum, uirum maculatis actibus suffocatũ. Heu mihi mater quæ quasi peperisti turrim altam & elatam, & subito usq; ad pauimentum prostratam: sicut arborem fructiferam, et subito marcidam: sicut lampadem luciferam, & subito extinctam: sicut fontem abundantem aquis, & nunc subito exiccatum. Heu mihi qui omnibus bonis ornatus erã, & nunc ab omnibus desertus apparui. Sed quis dabit capiti meo aquam, aut oculis meis fontem lachrymarũ, ut plangam me ipsum in contritione meã? Heu mihi sacerdotium quomodo te plangã? Heu mihi presbyteriũ quomodo te lugebo? Miseremini oẽs amici, miseremini mei, quia pessime uulneratus sum. Miseremini oẽs amici: male enim destitutus sum factus. Miseremini omnes amici: ægre enim dissipatus sum. Miseremini amici, quia signum proieci, & malo commixtus sum. Miseremini amici, quia à deo proiectus sum, propter actus meos maculatus sum. Ioh. 19
Plangite me quẽ planxerunt angeli. Plangite me quem planxerũt sancti. Plangite me quẽ planxit omnis homo. Plãgite me uniuersi, quia lapsus sum à gloria mea. Sicut eñ uineã fructiferã plantauit me dominus, & pro botryonibus florui spinas. Plãgite utiq; me, quia ex uineis attulit tribulos. Sed moueãtur fontes lachrymarum, & irrigent maxillæ meæ, fluãt super terrã & humectent eam, quia humectatus in iniquitatibus, & natus sum in peccatis meis. Cerno enim sacerdotium flens super me, & cunctam læticiã dolentem super me, & super thronum meũ araneam telantẽ. Sic cerno & contemplor me mœrore repletum, & omnis creatura cõtristatur mihi, quoniã pro omnibus laudes aliquando cantabã. Heu mihi quid passus sum? quomodo cecidi? Heu mihi quomodo dissipatus sum? Nõ est dolor sicut dolor meus, & nõ est afflictio supra afflictionẽ meã, nõ est amaritudo supra amaritudinẽ meam, nec gemitus supra gemitum meum, utiq; nec peccatum supra peccatũ meum, & nõ est mihi sanitas. Vbi est ille bonus animarũ pastor? Vbi est ille qui ab Hierusalẽ in Hiericho descendentem & à latronibus uulneratũ curauit atq; sanauit? Require me domine, qui de superiori Hierusalẽ cecidi, q̃ baptismum Luc. 10

Universidad de Deusto
Biblioteca

ptiſmum uiolaui, ſignum corrupi, quia nomẽ tuũ iniurijs uerberaui. Heu mihi doctor, nec diſcipuli locũ teneo. Tu noſti domine quia inuitus cecidi: uolens alios illuminare me ipſum obſcuraui: nitens alios de morte ad uitã reducere, me ipſum ad mortem perduxi: uolens alios repræſentare deo, me ipſum à deo ſeparaui: uolens pro pietate inueniri, cõtra pietatẽ inuentus ſum. Procedens enim cõtra iniquorũ cõgregationes, & arguens, ibi diaboli peſſimũ errorem inueni. Neſciens certantium uarias inſidias, ad dei eos cognitionẽ prouocabam: Igitur poſt multas ſcrutationes promiſerũt mihi aſtutias infelici. Poſtquã uero profectus ſum ab eis, diabolus eadem nocte transformatus in angelũ lucis aſſerebat mihi: diluculo exurgens perge, & perſuade eos, & adduc eos deo, ſi tibi uerbũ propoſituri ſunt. Quod ſi aſſenſerint, ſine ulla intermiſſiõe facito, nihil dubitans propter multorũ ſalutem. Et rurſus diabolus antecedens acuit contra me miſerũ cõſilia maligna, uel hypocriſes, uel dolos ſpargit in eis. Ego uero infelix ante diluculum de ſtratu exiliens, nec orationem quidẽ conſuetã implere potui, ſed deſiderans omnes homines ſaluos fieri, et in cognitionẽ ueritatis uenire, me ipſum in diaboli laqueis implicaui. Abij igit̃ ad iniquos, & petẽs ab eis promiſſiones heſternas, neſciẽs & ad baptiſma peruenimus. O cor obcæcatũ quomodo non recordabaris? O ſtulta mens, quomodo nõ recogitaſti? O indiſtincta diſcretio, quomodo nõ intelligebas? O ſenſus intelligentiæ, ubi dormiebas? Sed ad ſomnũ te diabolus prouocauit, & infelicem animã mortificauit. Ligauit fortes meos, & abſtulit ſciẽtiam meam. Ligauit fortes meos, & uulnerauit me. Voce reſpõdi, & maculatus ſum. Sine malo ſic allocutus, & maligne perpeſſus ſum. Conſiliũ circa me erexit diabolus, & iniquam uocem cõtra me dimiſit. Origenes, inquit, ſanctificauit. O diabole quid feciſti mihi? O diabole quomodo uulneraſti me? Flebã enim aliquãdo ſuper Sampſonem, ſed peiora perpeſſus ſum. Flebam ſuper Salomonẽ, & deterius cecidi. Flebã ego ſuper omnes qui peccauerunt, & in omnibus eis apparui. Sampſoni coma capitis deeſt, meo uero de capite corona gloriæ cecidit. Sampſonis oculi carnales obcæcati ſunt, mei uero perforati & ſpiritales ſunt Sed illũ mulier ad inſidias perduxit, mea aũt lingua ad ruinã peccati me traxit. Et quomodo eguit dũ perdidit ſuã poſſeſſionẽ, ita & mea lingua iniqua locuta egere me fecit in ſpiritalibus, qui aliquãdo exultabã in diuinis diuitijs. Et ſicut ille ab Iſraeliticis ſeparatus eſt, & allophylis adhęrẽs perpeſſus eſt iſta, ita et ego iniquis uolẽs ſalutem adquirere me ipſum captiuantibus perdidi, & captus ſum à peccato. Hei mihi, eccleſia uiuit, & ego ſum uiduus. Hei mihi, uiuis filijs ego ſum ſterilis. Hei mihi, omnis exultat creatura, & ego deſertus apparui. Hei mihi eccleſia in qua gloriabar. Hei mihi ſedes in qua exultabã, Hei mihi ſpiritus qui aliquãdo in me deſcẽdebas, quare me dereliquiſti? Deſertus ſum utiq; propter putredinẽ meæ iniquitatis. Plangite deſolatũ ab omnibus bonis. Plangite me populi ſancti repulſum à deo. Plangite deſolatũ à ſpiritu ſancto. Plangite me expulſum à thalamo Chriſti. Plangite me aliquãdo dignũ regno, nunc aũt indignum. Plangite me odibilẽ ab angelis factum, & ſeparatum à ſanctis. Plangite me, quia æternis pœnis cõdemnatus ſum. Plangite me quia in terra ſum, & à cõſcientia iã torqueor. Timeo mortem, quia maligna eſt. Vereor diem iudicij, quia in pœna æterna damnatus ſum. Timeo pœnam, quia æterna eſt. Timeo angelos qui ſupra pœnã ſunt, quia miſericordia in eis non eſt. Vereor nimis omnia tormenta, & quid faciam undiq; circumfuſus, ignoro. Si quis poteſt orationibus aut lachrymis adiuuet me. Etenim ego multis in peccatis cadẽtibus lachrymis collaborare debeo. Quis ſcit ſi miſerebit̃ mihi deus, & reſpiciet ruinã meam, & miſerebitur mei, & reſpiciet deſolationem, & miſericordiam pręſtabit mihi? reſpiciet humilitatẽ meam, & uiſcera ſua ſuper me mouebit? Sed cadã ante limina portarum, ut deprecer omnem populum puſillum & magnum, dicamq; eis. Conculcate me ſal ſtultũ, ſal inſipidũ, conculcate me quia indignus ſum à deo, conculcatẽ me quia ſuaſus ſum. Nunc lugeant ſeniores confracto baculo. Nunc lugeant iuuenes, quia pædagogus cecidit. Nunc lugeãt uirgines laudatore corrupto. Nunc lugeant ſacerdotes, quia ruit eorũ aſſertor. Nũc lugeat omnis clerus, quia ſacerdos illorũ lapſus eſt. Hei mihi, quia male cecidi. Hei mihi, quia peſſime lapſus ſum, & non poſſum reſurgere. Porrige mihi manum ſancte ſpiritus ad pœnitentiã, aperiantur mihi fontes lachrymarum, ſiquidem merear digne iuſteq; pœnitere, & delere quę contra

tra me eſt accuſationẽ. Sed non attendas domine labijs maculatis, & linguæ inique locutæ, ſed pœnitẽtiæ & afflictioni & lachrymis amaris, & dolori cordis & animæ, & miſerere mihi, ac reſuſcita me de luto putredinis, quia eius putredo ſuffocauit me. Hei mihi qa margarita in aurea corona ornatus, nũc in luto proiectus ſum. Hei mihi, quia diuinum ſal in ſtercore iacet. Sed quãta flumina lachrymarum delebũt corda humilitatis meę? Iã incipiã loqui ad deũ. Quare eleuãs alliſiſti me? Sicut enim exaltaſti me à ſapiẽtiæ tuæ uerbo doctrinæ, ſic pfundo quod feci exiſtimo me hęrere. Non enim inique egiſſem, niſi abſtuliſſes à me manũ tuam. Sed tu domine bonus, omnia benigne uis agi, ego uero inſipiens inſipienter cecidi. Sed quare domine per ſanctũ Dauid̃ corruſiſti os meũ? Nũquid ego primus peccauit? aut ego primus cecidi? quia ſic repuliſti me deſolatum & deſertũ, & expoliaſti me ſanctis tuis, & cõfuſus es me narrare iuſtitias tuas? Quis em̃ natus nõ peccauit? aut quis ſuper terrã cõuerſatus nõ inique egit, quoniã ſic me repuliſti? Prior ipſe Dauid q cõcluſit os meũ, nimiũ peccauit in cõſpectu tuo: poſt quàm uero pœnituit, receptibilis factus eſt tibi. Necnon & ſanctus Petrus columna ueritatis dũ cecidiſſet, eandẽ paſſionẽ amariſſimis lachrymis diluit, interficiens peccatũ & ſerpentis uenenum depurgauit, & non remanſit in eo. Sed illi quidem ſecundum diſpenſationẽ meruerunt, hæc uero ut compleantur prædictum eſt. Vę autem mihi, quia peſſime rui. Vę mihi, quia in his male incidi. Sed nunc deprecor te domine, quia peiora perpeſſus ſum. Reuoca me domine, quia in ruina ſum peſſima. Da mihi bonũ doctorẽ ſpiritum ſanctũ, ut non factus ericius habitatio dęmoniaca efficiar, ſed conculcẽ qui me cõculcauit diabolũ, & ſuperatis eius artibus reſtituar rurſum ad ſalutẽ antiquã. Ne memor ſis malorum deprecatoris, qui aliquando tibi ſacerdotium miniſtraui. Ne memineris malorũ qui iniqua reſpõdi. Nunc uos uniuerſi qui uidetis uulnus meũ, timete & euigilate ne obdormiatis, & in talibus incidatis, ſed uenite in id ipſum q eundẽ modũ habetis pietatis, & cõgregemur, & cõſcindamus corda noſtra, & non uocemus flumina lachrymarũ: Siquidẽ his fluentibus ſuper terrã remiſſio peccatorũ erit, & pœna effugat̃, et tormẽta. Doleo in anima mea, ô amici mei, quia de ſummo cecidi. Cecidi & confractus ſum, & nõ eſt in me ſanitas. Doleant ſuper me angeli, quia peſſime rui. Doleãt ſuper me coronę ſanctorũ, quia ſeparatus ſum à bona cõgregatione eorũ. Sanctus Aaron doleat ſuper me ſacerdotiũ ſuũ. Doleat ſancta eccleſia, quia male corrui. Doleat ſuper me omnis homo, quia peſſime uulneratus ſum. Video em̃ ſuper me nubẽ obũbrantem, & ſolẽ abſcondentẽ radios ſuos. Sed nũc cognouiſtis oẽs, maceriã poſuit ori meo ſanctus Dauid. Coactus ſum à ſanctis epiſcopis in doctrinæ uerba prorũpere, & accepto codice Pſalmorũ orans aperui, & aſcẽdit mihi eloquium illud quod confundor dicere, eloqui cõpellor: Peccatori autẽ dixit deus, Quare tu enarras iuſticias meas, & aſſumis teſtamentũ meum per os tuũ? Sed plangite me, & uulnerate amaro fletu. Plangite me mortuum. Plangite me qui ludæis aſſimilatus ſum. Quæ enim illis per Prophetã dicebantur, recte iam mihi ſimiliter ſonuerunt. Quid igitur faciam multis circumdatus malis? Hei mihi mors quare tardas? ſcilicet ut malignęris mihi. O diabole quid feciſti mihi? Quomodo uulneraſti me? Putas ne profuit tibi ruina mea? An putas quod tu requieſcas, dum ego punior tormentis? Quis annunciabit mihi ſi deletum eſt peccatum meum? ſi fugi pœnas quas timui? Quis annunciabit mihi ſi cum ſanctis iterum adhęrebo? Vos ô ſancti, quoniam nõ mereor horum nuncij uocem audire, ſed auſus peſſima peiores minas Euangeliorũ percepi. Hei mihi ſinus Abrahæ quo caruí. Hei mihi quia communicaui cõdemnationi diuitis in loco peſſimo, & ſiti in loco amaro & pleno doloris. Hei mihi pater Abrahã deprecare pro me, ne de ſinibus tuis aliener, quos ualde cupiui, nec condigne quidẽ, propter ingens peccatum meum. Sed domine procido tibi miſerere mihi nimium ululanti, qui multũ pœnitui, qui multas lachrymas ſuper terram effudi, ſuper quẽ luxit omnis creatura. Vt quid deſtruxi maceriam meam, & exterminauit me aper de ſylua, & ſingularis ferus depaſcitur me? Libera me à leone rugiente. Deprecatur te plebs uniuerſa ſanctorum propter inutilem. Obſecrat te domine omnis angelorum chorus propter me qui peſſima conſummaui, ut miſererearis ſuper ouẽ quæ errauit, & lupi rapina facta eſt mihi. Domine protege me de ore ipſius, ne facias me fieri ſacrificium peccati, ſed ſuperm̃itte ſpiritum tuum ſanctum, ut igneo reſpectu repellat

Universidad de Deusto
Biblioteca

repellat à me diabolum spinosum, & reducat ad tuam sapientiã, & deleatur quæ contra me est cautio peccati, ut demoretur ad uesperum planctus meus, & uesperã in matutinum recipiam. Conscindatur saccus meus, & ueniat mihi lætitia, & meæ exultationes, & recipiar rursus in gaudium dei mei, & merear regnum eius orationibus sanctorum, & petitione condolentis mihi ecclesiæ: quia tibi est gloria cũ patre & spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

IN APOLOGETICVM SANCTI PAMPHILI MARTYris pro Origene, Rufini Præfatio ad Macarium.

Ognoscendæ ueritatis amore permotus ô uir desideriorũ Macari, iniungis mihi rem quæ tibi agnitæ ueritatis gratiam conferat, mihi tamen non
C dubito quin offensam maximam cõparet eorum, qui se læsos putãt ab eo qui de Origine non aliquid male senserit. Et quamuis non meã de eo sententiam, sed sancti martyris Pamphili scisscitatus sis, & librum eius quem pro Origene in Græco scripsisse traditur, transferri tibi popposceris in latinum: tamen non dubito futuros qui & in eo læsos se putent, si nos aliquid pro eo uel alieno sermone dicamus. Quos tamen & ipsos deprecamur, nihil præsumpto uel præiudicato animo agere: sed quoniam ad iudicium dei uenturi sumus, non refugiant scire quod uerũ est: ne forte ignorantes delinquant, considerantes quia falsis criminationibus percutere fratrum infirmorum conscientias, in Christum peccare est. Et ideo non accommodent criminatoribus aurem suam, nec ab alio discant alterius fidem, maxime cum coram experiri sit copia, & oris sui confessio quid uel qualiter unusquisq; credat ostẽdat. Sic enim scriptum est, quia corde creditur ad iustitiam, oris autem confessio fit ad salutem. Et ex uerbis suis unusquisq; iustificabitur, & ex uerbis suis condemnabitur. Qualiter ergo sentiat Origenes de singulis, tenor libelli huius edoceat. De his autem quæ apud eum contraria sibi inueniuntur, quid causæ sit, in ultimo breui addita assertione docuimus. Nos autem sicut traditum est nobis à sanctis patribus, retinemus quod sancta trinitas coæterna sit, & unius naturæ uniusq; uirtutis atq; substantiæ: & quod filius dei in nouissimo tẽpore homo factus est, & pro peccatis nostris passus est, & in ea ipsa carne in qua passus est resurrexit à mortuis, propter quod & resurrectionis spem humano generi tribuit. Carnis uero resurrectionem non per aliquas præstigias sicut nonnulli calumniantur dicimus: sed hanc ipsam carnem in qua nunc uiuimus resurrecturã credimus, non aliam pro alia, nec corpus aliud quàm huius carnis dicimus. Siue ergo corpus resurrecturum dicimus, secũdum Apostolum dicimus, hoc enim nomine usus est ille: siue carnem dicimus, secundum traditionem Symboli cõfitemur. Stulta enim adinuentio calumniæ est, corpus humanum aliud putare esse quàm carnem. Siue ergo caro secundum communem fidem, siue corpus secundum apostolum dicitur quod resurget, ita credendum est sicut apostolus definiuit, quia quod resurget in uirtute, resurget & in gloria, & incorruptibile resurget & spiritale corpus, quia corruptione incorruptionem non possidebit. Saluis ergo his prærogatiuis futuri corporis uel carnis, resurrectio carnis credenda est integre atq; perfecte, ut & natura carnis eadem seruetur, & incorrupti ac spiritalis corporis status & gloria nõ infringatur. Sic enim scriptum est. Hæc in Hierosolymis in ecclesia dei à sancto sacerdote eius Ioanne prædicantur, hæc nos cum ipso & dicimus, & tenemus. Si quis pręter hęc uel credit, uel docet, uel à nobis aliter credi quàm exposuimus putat, anathema sit. Nostrę ergo fidei documentum si quis habere uult habeat ex his. Siquidem aut legimus, aut huius fidei nostrę facimus rationem, secundum apostolum probantes omnia, quod bonum est tenentes, ab omni specie mala nos abstinentes: & si qui hanc regulam sequuntur, pax super illos & super Israel dei. Amen.

APOLOGETICVS PAMPHILI martyris pro Origene, interprete Rufino.

IHIL mirum fratres uidemini esse perpessi, quòd ita uos Origenis subterfugit intellectus, ut uos quoq; existimetis de illo quod & alij nonnulli: qui siue per imperitiã sui quia non ualent sensus eius altiN tudinem contueri, siue prauitate mentis qua studiũ gerunt non solum dicta eius incusare, uerũ etiam aduersus eos qui hæc legunt hostiles inimicitias sumere, tam pertinaciter id agentes, ut nullã prorsus uenia eos dignos haberi putent, ne ea quidem quæ impartiri solet (uerbi gratia) his qui Græcorũ secularium libros, uel nonnunq; etiam hęreticorũ percontandi atq; cognoscendi studio decurrunt: sibi solis scilicet concedi debere peritiam probandi sermonis putant, ut si quid ab aliquo dictum est retinere sciant, ab omni specie mala abstinere se nouerint. Ab his uerò qui Origenis libros legunt, istud penitus exclusum putant esse mandatũ, quo probabiles iubent effici trapezitæ, scientes quod bonũ est retinere, ab omni autem se specie mala abstinere: sed tantũmodo si legere libros illius uisus fuerit, statim ab his hæreticorũ persundat infamia. Deniq; cum multis huius uitæ & religiosis proposito uiris, in quibus nihil prorsus culpæ inueniunt, inimicitias propter hoc solũ habent si eorum studia circa memorati uiri libros propensius esse perspexerint, inuidiosius etiã ista fingentes, quod ab his in locũ sanctorũ apostolorum uel prophetarũ tam ipse q̃ dicta eius habeant. Sed de hoc certũ non habeo utrum calumniandi uoto tantũmodo ista iactitent, an & uerè ab aliquibus simpliciorib. & propensiore affectu diligentib. uirum, aliquando fortassis tale aliquid audierint. Nos tamen perspectis frequenter his quę ab eo cũ magno timore dei & cum omni humilitate dicuntur, cùm ueniam petit pro his quæ per nimiã discussionẽ & per multam scrutationem scripturarũ animo disputantis occurrunt: quæ cùm exponit, frequenter addere solet, & profiteri se nõ hæc quasi definitiua pronunciare sententia, nec statuto dogmate terminare, sed inquirere pro uiribus, & sensum discutere scripturarũ, nec tamen profiteri quod integrè perfecteq; cõprehenderit, suspicari magis se de quãplurimis dicens, nec tamen certum esse quia in omnib. quod perfectũ est & integrum assecutus sit. Sed & nonnunquã inuenimus eum de multis hæresibus profitentẽ, in quibus ea quidem quæ in quæstionẽ ueniunt mouet, nec tamen eorũ absolutiones adiungit, sed cum omni humilitate, & ueritatẽ non erubescit fateri sibi non liquere. Audiuimus etiam illud ab eo frequenter intexi, quod hodie ne isti quidem imperitissimi omnium obtrectatores eius dicere dedignantur, ut si quis melius de his locis quæ ille disseruit, dixerit, uel exposuerit, illi potius qui rectius dixerit q̃ sibi esse auscultandũ. Præterea comprehendimus eum nonnunq; diuersas expositiones eisdem capitulis facere: & cum omni reuerentia, quasi qui sciat se de sanctis scripturis dicere, cùm multa quæ ubi occurrerunt exposuerit, præcipit his qui legunt, pbare de singulis quæ dixerit, & quod rectius prudens lector iudicauerit, obtinere: profectò quia nec ipsum latebat quod nõ omnia quæ mouerat, uel discusserat, probabilia uel fixa haberi deberent, pro eo quod multa mystica in scripturis sanctis, & in secreto recõdita esse credant. Illud deniq; eius si intentius aduertamus, q̃ integrè & catholicè de omnib. tractatibus suis in præfatione ipsorũ librorũ quos in Genesim scribit, protestatus est, omnem eius sensum ex hoc facilè cognoscemus. ORIGENES. Nisi omni modo pigri essemus, ac desides ne ad inquirendum quidem accedere domino & Saluatore nostro ad hoc nos prouocante, profectò reuocassemus pedem, considerantes quod longè simus ab ea magnitudine spiritalis intelligentiæ, quæ de tam magnis rebus inuestigari debeat intellectus.

PAMPHILVS. Et paulo pòst ait. ORIGENES. Sicuí uerò in disceptatione profundum aliquid occurrerit, de hoc dicendum quidem est, sed non cum omni affirmatione. Hoc enim aut temerarij hominis est, eius qui sensum humanę infirmitatis perdiderit, oblitus' que sui sit: aut certè perfectorum uirorum, & eorum qui confidenter sciant ab ipso domino Iesu didicisse, id est à uerbo ueritatis, & ab ipsa sapiẽtia per quam omnia facta sunt, agnouisse: uel eorum qui diuina responsa ingressi turbinem & ca-

Universidad de Deusto
Biblioteca

liginem ubi ipse deus est, cœlitus acceperunt, in quod uix ille Moyses ingressus uel intelligere talia potuit uel proferre. Nos uerò pro eo solo quod mediocriter licet, credimus tamen domino Iesu Christo, & eius gloriamur esse discipuli, nec tamen audemus dicere quod facie ad faciem ab ipso traditã susceperimus intelligentiã eorum quæ in diuinis libris referunt: quæ quidem certus sum quod ne ipse quidem mundus pro uirtute ac maiestate sensuũ capere potest. Propter quod pronunciare quidem de his quæ dicimus, sicut apostoli potuerunt non audemus: in eo autẽ gratias agimus, quod cùm multi imperitiã suam nesciant, & motus suos incõpositos & inordinatos, interdũ etiam & ineptos ac fabulosos, cum omni intentione sicut sibi uidetur quasi ueritissima assertione annuncient, nos de rebus magnis & his quæ supra nos sunt, ignorantiã nostram nõ ignoramus. PAMPHILVS. Cùm ergo hæc eum de se dicere audiamus, & huiusmodi mente ac uoto quæ dicit asserere, miramur in tantũ temeritatis aliquos esse prouectos, ut qui se ita humiliat & iudicat, astruant quod ab alijs dicta eius uel libri pro sermonib. apostolicis uel dictis propheticis habeant, aut quod ille ipse uel prophetis uel apostolis ab aliquo compareat. Et quidem quod & honore presbyterij in ecclesia præditus fuerit, & uitam absti̇nentissimã egerit & ualde philosophicã, quodq; purę religionis obseruauerit disciplinam, & præ cęteris uerbo dei & doctrinæ operam dederit, dubium non est & ex his quæ ad nos laboris & studij eius certissima designant indicia: præcipuè uerò per eos tractatus, quos penè quotidie in ecclesia habebat ex tempore, quos et describentes notarij ad monimentũ posteritatis tradebant. Consequens igitur erat, ex his omnibus laborũ & studiorum suorum testimonijs amplecti talem uirum: & neq; defensionis studio plus dare ei meriti q̃ mensura deposcit: neq; rursus obtrectandi uitio facilè condemnare, & alienum ab ecclesiastica doctrina temerè pronunciare: cùm utrunq; istud præcipitiũ prouidens antè diuinus sermo prohibuerit dicens: Non sit in te mensura maior, neq; mensura minor. Abominabile est enim in cõspectu domini utrunq;. Vnicuiq; enim prout dignum est retribuere, iustitiæ propriũ est. Propter quod & mensura integra, & pondus æquale acceptabile est apud deum, nõ hoc quod mentit ueritatem, per quod uel plus donat rebus q̃ merita deposcunt, uel subtrahitur meritis quod debetur. Quanto rectius agerent obtrectatores isti, si absq; ulla animi præuentione cum omne religione ueritatis, quã omnibus proximis nostris cum charitate iubemur expendere, intelligerent & ipsum unum de proximis esse quibus charitatẽ ex mandato debemus, & assumptos libros eius legerent cum ea uenia quam ipse in præfationib. suis deposcit, sicubi uenia dignum aliquid inuenirent. Nunc uerò econtrario uideat eos male dictis quidem probrisq; non parcere: eos uerò qui scripturarũ intelligendarum secundum mandatũ domini et saluatoris nostri studium gerunt, à lectione librorum eius dedum terrere quælibet alia etiam inepta nihil profutura q̃ illius cõmentarios legi debere affirmantes. In quibus sæpe etiam ridiculi aliquid pati solent. Nam ut eorum contentiosa præsumptio, uel ut uerius dicam præiudicatrix uæsania facilius declaretur, accidere solet uel casu, uel interdum studio, ut nomine in codice non prætitulato legatur aliquid ipsius in auribus obtrectatorũ quasi alterius tractatoris. Quod tamdiu placet & laudatur, atq; omni admiratione habetur, quandiu nomen non fuerit indicatũ. At ubi Origenis cognita fuerint esse quæ placebant, statim displicent, statim hæretica esse dicunt: & ea quæ pauloantè ad cœlum usq; ferebant, ijsdem uocibus eademq; lingua usq; ad inferos demerguntur. Præterea etiam illud est inuenire, quod nonnunq; tales sunt accusatores eius qui nec Græcam nouerint linguã: aliq; omni modo imperiti: nonnulli etiam si aliquid uidentur habere peritiæ, non tamen etiam id studij habuisse inueniunt, ut libris eius operã dederint: aut si acciderit ut etiam legerint, non continuò etiam tantæ eruditionis fuerint, ut altitudinẽ sensus eius assequi quiuerint, quo ea quę ille diuerso prospectu ꝓ locis & causis differere solet, aduertere ualuerint. Multos inuenias, quos si interroges, in quibus libris, aut in quibus locis dicta sint hæc quæ arguunt, confiteant se quidem nescire ea de quibus affirmat, nec legisse unq;, audisse autem alios dicẽtes. Ex quo cuiuis plena ridiculi sententia eorum uidebitur, cùm de his iudicant, atq; ea condemnant, quæ nec discere quidem prius, aut nosse potuerũt. In alios uerò noui furoris morbus & inauditæ cladis incessit insania: cùm tam multa eius uolumina referta totius utilitatis

litatis & institutionis habeãtur, & satis rara & perpauca fortè loca sint in quibus uel imperitiores quiq;, uel (quod uerius) maleuoli posse sibi uideantur offendi: omnia quidem illa quę & catholica, & ad ædificationẽ animæ, atq; sententię institutionem etiam ipsi apta fatentur, omittunt & negligunt, nec aliquid inde unde possunt & debent, proficere uolunt: ea uerò sola quæ ad calumniam proficiunt, summo studio ediscunt: ut qui boni nihil unquã fortè didicerint, hæc quæ ipsi non esse bona dicunt apprimè memoriæ retinenda commendent: quo uidelicet promptius ea proferentes exercitatius ualeãt cõcinnare calumnias. Aliud quoq; est genus hominũ fœdum sanè et turpe quantum ad probitatẽ pertinet morum, sed ad calumniandũ uehemẽtius, & tetrius ad incusandum, quos Græci Phagolœdoros appellarunt: qui summum quidem studiũ, sed & satis intentam operam libris eius dederunt, ita ut & magistro eo in omnib. uterentur, et se ei tanq; speciales discipulos mãnciparent. sed ubi ad id loci uentum est, ut iam se magistros malint q̃ discipulos nominari, ubi auditoris plausus sectari cœptus est, ibi si fortè aliquis audientium quæ laudant Origenis esse obmurmurauerit, ne uel laude cedãt magistro uel culpæ indicio, alienũ esse Origenem continuò protestant, nihil sibi cum illius doctrina cõmune esse confirmant: Anathema quoq; dicere eum nõ dubitant improbè, & inferre maledicta non parcunt: ne illum quidem apostolicum sermonem uerentes quo designat, quia maledici regnum Dei non possidebunt. In tantum autem horum de quibus diximus progressa malitia est, ut quidã etiam conscribere aduersus eum ausi sint, & libellis editis derogare ei uiro qui per tot annos magister ecclesiæ fuit, qui in ecclesia senuit, qui aduersus eas hæreses quæ illo tempore ecclesiam impugnabant, ita constanter, ita fortiter dimicauit, ut omnia eorum diabolicæ machinationis fundamenta subuerterit, non studiorũ laborem, non continentiæ, non institutionis, non humilitatis quæ supra cæteras omnes uirtutes eius maximam gratiam continet, non illud certè cõsiderantes quod presbyterij dignitate in ecclesia honoratus est. Quæ si omnia ad reuocandam linguam, comprimendumq; sermonem sufficere non possunt, illud saltem contemplari debuerant, quantam irridendi materiam gentilibus, quantam hæreticis tribuant, cùm eos quos assertores Christiani dogmatis & defensores putabant, confutari nunc uideant, & repelli à proprijs, & uelut ciuili bello gaudeant impugnatum, quem ipsi hostiliter impugnare non poterant. Quoniam ergo quãplurimi ex simplicioribus quibusq; fratribus à suprà dictis læduntur, non solum ut de ipso malè sentiant, sed etiam de his qui studio scientiæ & intelligendarũ scripturarum, inter cæteros etiam libros ipsius scripta conspiciunt, ita ut uos quoq; ipsi in dubium ueneritis, ne fortè multitudini uel autoritati calumniatorum fides debeat adhiberi de his quæ passim & sine respectu diffamantur: uisum nobis est, primò quidem curare suspicionem uestram, simul etiam per occasionem uestri omnium qui ei obtrectãt confutare calumnias. Quod ita nobis prosequi rectius uisum est, ut non nostris uerbis & assertionibus defensionẽ paremus, sed ex suis proprijs uocibus quibus ipse aliena hac esse quæ isti obijciunt proprio sermone testatur, id est omne quicquid præter fidem catholicam prædicatur: quia si nostris uerbis hæc asserere uelimus suspicioſum uideri fortè possit, eo quod nos amore si quid ipse praue senserit celauerimus. Vbi autem eius ipsius qui accusatur uocibus, & ad omnes obiectiones accusatorum suis uerbis eum non nostra assertione defendimus, quæ ultra relinqui potest criminatoribus occasio, saltem his qui non ueri studio, sed uelut libidine quadam culpandi semper agitantur? Et quoniam de eo nunc sermo est, qui utique apud homines defunctus est, quid apud homines iudices pro defuncto fortius & firmius ualere debet, quàm & literæ, & scripta defuncti? Incipientes igitur indicijs scriptorum suorum ostendere quid de singulis senserit, ex his præcipuè libris testimonia congregabimus quos accusatores eius quàm maximè criminant, id est quos per spacium & quietem in secreto conscripsit: hos enim asserunt maximè à prædicatione ecclesiastica discrepare: ex his præcipuè libris, quos Peri archon attitulauit, in quibus quamplurima à calumniatoribus incusantur. In his ergo ipsis, inter principia qualiexpositione fidei usus sit, proferemus: tum inde & ex his quæ sparsim uel ꝓ ipsos libros uel cæteros sensit, assignabimus eum prædicationem apostolicam custodisse. Est ergo lectio ex primo Peri archon quam promisimus hæc.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ORIGENES.

Icut enim multis apud Græcos & Barbaros pollicentib. ueritatẽ desueuimus apud omnes eam quærere q eam falsis opinionib. asserebãt, posteaq; credidimus filiũ esse Dei Christũ, & ab ipso nobis hanc discendã esse persuasimus: ita cùm multi sint qui se putent sentire quæ Christi sunt, & non nulli eorũ diuersa à prioribus sentiãt, seruet uerò ecclesiastica prædicatio per successionis ordinẽ ab Apostolis tradita, & usq; ad præsens in ecclesijs permanẽs, illa sola credenda est ueritas, quæ in nullo ab ecclesiastica traditione discordat. Illud tamen scire oportet, quoniã sancti apostoli fidẽ Christi prædicãtes, de quibusdã quidem quæcunq; necessaria crediderunt omnib. credentibus, etiam his qui pigriores erga inquisitionem diuinæ scientiæ uidebant, manifestissimè tradiderunt, rationem scilicet assertionis eorum relinquentes ab his inquirendam qui spũs dona excellentia, & præcipuè sermonis sapientiæ & scientiæ per ipsum spiritũ sanctum percipere merebant: De alijs uerò dixerunt quidem quia sint, quomodo autem & unde sint siluerunt: profectò ut studiosiores quiq; ex posteris suis amatores sapientiæ & scientiæ exercitium habere possent, in quo ingenij sui fructũ ostendere ualerent, hi uidelicet qui dignos se & capaces sapientiæ præpararent. Species uerò eorũ quæ per prædicationẽ apostolicam manifestè tradunt, ista sunt. Primò quod unus est Deus qui omnia creauit, atq; cõposuit, quiq; ex nihilo esse fecit uniuersa, Deus à prima creatura & cõditione mundi omniũ iustorum, deus Adam, Abel, Seth, Enos, Enoch, Noe, Sem, Abraham, Isaac, Iacob, duodecim patriarcharũ, Moysi & prophetarũ: & quod hic deus in nouissimis diebus sicut per prophetas suos antè promiserat, misit dominũ Iesum Christum, primò quidem uocaturum Israel, secũdò uerò etiam gentes post perfidiã populi Israel. Hic deus iustus & bonus pater domini nostri Iesu Christi legem & prophetas & euangelia ipse dedit, qui & apostolorũ deus est, et ueteris ac noui Testamenti. Tum deinde quod Iesus Christus ipse qui uenit, ante omnem creaturã natus ex patre est. Qui cùm in omniũ conditione patri ministrasset, per ipsum nãq; omnia facta sunt, nouissimis temporibus se ipsum exinaniens homo factus est, incarnatus est cũ deus esset, & homo factus mansit quod deus erat. Corpus assumpsit nostro corpori simile, eo solo differens quod natum ex uirgine, & spiritu sancto est. Et quoniam hic Iesus Christus natus & passus est in ueritate, & nõ per imaginem cõmuni hac morte uerè mortuus: uerè enim à mortuis resurrexit, & post resurrectionem cõuersatus est cum discipulis suis & assumptus est. Tum deinde honore ac dignitate patri ac filio sociatum tradiderunt Spiritum sanctũ. In hoc non iam manifestè discernitur utrum natus sit an innatus.

PAMPHILVS.

Vi de nato uel innato requirit, sine dubio creaturæ in eo nullã habet opinionem, alioquin & hoc adduxisset ad inquisitionem. Et adiungit Origenes: uel filius etiam ipse Dei habendus sit, nec'ne.

ORIGENES.

Sed inquirenda iam ista pro uirib. sunt de sancta scriptura, & sagaci perquisitione inuestiganda. Sanè quod iste spũs sanctus unũquenq; sanctorũ uel prophetarũ, uel apostolorũ inspirauit, & non alius spiritus in ueteribus, alius uerò in his qui in aduentu Christi inspirati sunt fuerit, manifestissimè in ecclesijs prædicatur. Post hæc iam quod anima substantiã uitamq; habens propriam cùm ex hoc mundo discesserit, & pro suis meritis dispensabit siue æternæ uitæ ac beatitudinis hæreditate potitura, si hoc ei sua gesta præstiterint: siue æterno igni ac supplicijs mancipãda, si in hæc eam scelerũ culpa detorserit. Sed & quia erit tempus resurrectionis mortuorũ cùm corpus hoc quod in corruptione seminat, surget in incorruptione: & qđ seminat in ignominia, surget in gloria: Est & illud definitũ in ecclesiastica prædicatione, omnem animã esse rationabilem, liberi arbitrij & uoluntatis, esse quoq; certamen aduersus diabolum & angelos eius contrarias q; uirtutes, ex eo quod illi peccatis eam onerare contendãt. Nos uerò si rectè consulteq; uiuamus ab huiusce modi onere exuere nos conemur. Vnde & cõsequens est intelligere non nos necessitati esse subiectos, ut omni modo etiam si nolimus uel bona uel mala agere cogamur. Si enim nostri arbitrij sumus, impugnare fortasse nos possunt aliquæ uirtutes ad peccatum, & aliq iuuare ad salutem, non tamen necessitate

necessitate cogimur uel rectè agere uel malè. Quod fieri arbitrant qui stellarũ cursus et motus causam dicunt humanorũ esse gestorũ, non eorũ quæ extra arbitrij libertatẽ accidunt, sed eorũ quæ in nostra sunt posita potestate. De anima uerò utrũ ex semine traducis ducat, ita ut ratio ipsius uel substantia inserta ipsis corporalib. seminibus habeat: an uerò aliud initiũ habeat, & hoc ipsum initium si genitũ est, an non genitũ, uel certè si extrinsecus corpori indit, nec'ne: nõ satis manifesta prædicatione distinguit. De diabolo & angelis eius contrarijsq; uirtutib. ecclesiastica prædicatio docuit quoniã sint quidem hæc: quæ autẽ sint, uel quomodo sint, non satis clarè exposuit. Apud plurimos tamen ista habet opinio, quòd angelus fuerit iste diabolus, & apostata effectus, quãplurimos angelorũ secum declinare persuaserit, q & nunc usq; angeli ipsius nuncupent. Est præterea & illud in ecclesiastica prædicatione, qđ mundus iste sit factus, & à certo tempore cœperit, & sit pro ipsa sui corruptione soluendus: quid ramẽ ante hunc mundum fuerit, aut quid post hunc mundũ erit, iam non pro manifesto multis innotuit. Nõ enim euidenter de his in ecclesiastica prædicatione sermo profert. Tum deinde quod per spiritum Dei scripturæ cõscriptæ sint, & sensum habeant non eum solum qui in manifesto est, sed & aliũ quendam latentem quãplurimos. Formæ enim sunt hæc quæ scripta sunt sacramentorum quorundam, & diuinarum rerum imagines: de quo totius ecclesiæ unus est sensus, esse quidem omnem legem spiritalem, non tamen ea quæ spirat lex esse omnibus nota, nisi his solis quibus gratia sancti spiritus in uerbo sapientiæ ac scientiæ condonatur.

PAMPHILVS. Et post pauca addit.

ORIGENES.

St etiã illud in ecclesiastica prædicatione, esse angelos Dei quosdã & uirtutes bonas qui ei ministrarẽt ad salutẽ hominũ consummandã: sed quando isti creati sint, aut quõ, non satis in manifesto distinguit. De sole autẽ et luna & stellis, utrũ animantia sint, an exanima, manifestè nõ tradit. Oportet igit uelut elementis & fundamẽtis huiusmodi uti, secundũ mandatum quod dicit, Illuminate uobis lumen scientiæ, eum qui cupit seriẽ quandã & corpus ex horum omniũ ratione cõficere, ut manifestis & necessarijs assertionib. de singulis qbusq; quid sit in uero rimet, & unũ ut diximus corpus efficiat exemplis & affirmationib. uel his quas in sanctis scripturis inuenerit, uel quas ex cõsequentiæ ipsius indagine, ac recti tenore repererit. Sapien. 6

PAMPHILVS.

Aec quidẽ in principio primi lib. Peri archon disseruit, ut ostenderet quæ sint illa quæ manifestè in ecclesiastica prædicatiõe tradita sunt, & quæ sint quę non apertè definiunt. De quib. singulis secundũ eam diuisionẽ quam suprà ostendit, sparsim disputat. In reliquo uerò corpore librorũ ea quidẽ quæ ex definito prædicari ab ecclesia suprà docuit, omnib. adhibitis probamentis, ex scripturis sanctis manifestius & cõstantius asserit. De his uerò de quibus ostẽdit nõ manifestè, neq; ex definito in ecclesia prædicari, opinionib. magis & his cõsilibus qui disputãti & tractanti de talib. occurrere potuerunt, cũ certis aliquib. ac definitis assertionibus utitur, id est discutiens & pertractans potius cũ affirmans. In omnibus tamen locis sermonis sui meminit eius quem suprà exposuimus, cùm ait illam solam recipiendam & credendam esse ueritatẽ, quę in nullo apostolicis & ecclesiasticis dogmatibus aduersat: & non solum in his libris quorũ suprà fecimus mentionẽ, sed & in omnibus quæ de scripturis exponit, hac sententia uti solet, & in his præcipuè in quibus plures unius capituli interpretationes exponit, hoc asserens, se quidem ne quid quod dici possit omitteret, plura uel diuersa prout sentire potuit protulisse, illud autem debere teneri quod apostolicus & ecclesiasticus lector probaret. Hoc idem facit etiam cum hæreticorum discutit sectas: quibus omnib. cõfutatis atq; uictis unã solam eam quam suprà exposuit catholicæ ueritatis sententiam tenet. De quibus singulis qualiter responderit hæreticis, & quomodo uniuersa eorum dogmata destruẽs, ipse semper apostolicã confirmauerit fidem, si uelimus omnes sententias eius cõgregare, & longum satis est, & erit tam nobis qui scribimus onerosum, cũ legentib. tædiosum: sed sufficit pauca proferre, in quibus omniũ profectò facilè cognoscent indicia. Neq; enim contra domini sententiam sentiendum est, ut qui in paucis inuenitur fidelis, non etiam in multis & haberi

Universidad de Deusto
Biblioteca

debeat fidelis & credi. Primum ergo ex eius libris ponemus exemplum quod illi supe-
riori conueniat, ex eo libro quem in epistolā Pauli apostoli ad Titum scripsit, de eo ca-
Tit. 3 pitulo in quo dicit Apostolus. Hæreticū hominem post trinam correptionem deuita,
sciens quia peruersus est, & peccat, qui est à semetipso damnatus. De quo dicit qualis
sit qui hæreticus, & qualis sit qui catholicus est & ecclesiasticus.

ORIGENES.

Omen hęresis quātū ego deprehendere potui etiam in epistola Pauli apo
stoli ad Corinth. designat hoc modo. Oportet enim & hæreses esse ut pro
N° bati manifesti fiant, inter uos. Et iterū ad Galatas, inter opera carnis hære-
ses quoq; nomen ascribit, ut ait: Manifesta autem sunt opera carnis, quæ
sunt fornicatio, immūdicia, impudicitia, idololatria, ueneficia, inimicitiæ,
contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, discordiæ, hæreses, ebrietates, comessationes, &
his similia, quæ & prædixi uobis, quoniā qui talia agunt, regnū Dei non possidebunt.
Per quæ cognoscimus, quoniā sicut hi qui fornicationib. & immundicijs, atq; impudi-
citijs, & idolorū cultibus maculati sunt, regnū Dei non possidebunt, ita & hi qui in hæ-
resim declinauerint. Neq; enim putandū est tāti Apostoli tam absolutā sententiā posse
ullo genere uacillare. Apostolus enim est omniū ecclesiarū Christi, nō ab homine, neq;
per hominē, sed per Iesum Christū & deum patrē electus. Propterea ergo secundū au-
toritatem sententiæ ipsius oportet nos sicut reliqua mala quæ numerauerat, ita nomen
hæresis deuitare, neque cum talibus orationis societate misceri. PAMPHILVS. Et
post hæc paucis quibusdam per medium insertis adiecit. ORIGENES. Quid uerò
sit hæreticus homo, pro uiribus nostris secūdum quod sentire possimus, describamus.
Omnis qui se Christo credere profitet, & tamē alium deum legis & prophetarū, alium
euangeliorū deum dicit, & patrem domini nostri Iesu Christi nō eum dicit esse qui à le-
ge & prophetis prædicatur, sed alium nescio quem ignotū omnibus atq; omnibus in-
auditū, huiusmodi homines hæreticos designamus, quamlibet uarijs ac diuersis & fabu
losis cōcinnent ista figmentis, sicut sectatores Marcionis & Valentini & Basilidis, &
hi qui se Eutychianos appellant. Sed & Appelles licet non omnib. modis dei esse dene
get legem & prophetas, tamen & ipse hęreticus designat, quoniā deum qui hunc mun
dum condidit, ad gloriam alterius ingeniti & boni dei eum construxisse pronunciat: il
lum autem ingenitū deum in consummatione seculi misisse Iesum Christū ad emenda-
tionem mundi, rogatū ab eo deo qui eum fecerat, ut mitteret filium suum ad mundi sui
correptionem. Et si quidem hic solūmodo qui de deo patre aliter sentit q̄ regula pieta
tis exposcit, hæreticus habendus esset, sufficeret utique quod superius dictum est. Sed
nunc unum atq; idem credendū est etiam de eo qui de domino nostro Iesu Christo sal-
si aliquid senserit, siue secundū eos qui dicunt eum ex Ioseph & Maria natum, sicut sunt
Ebionitæ & Valentiniani, siue secundū eos qui primogenitū eum negāt, & totius crea
turæ deum & uerbum & sapientiā, quæ est initium uiarum dei, antequā aliquid fieret,
ante secula fundatam, atq; ante omnes colles generatam, sed hominē eum solum dicen
tes: uel secundū eos qui deum quidem eum fatentur, non tamen assumpsisse hominem,
id est animam corpusq; terrenū: qui sub specie quasi amplioris gloriæ Iesu domino de-
ferendæ, omnia quę ab eo gesta sunt, phantasticè magis quàm uerè gesta esse testantur
quiq; neq; de uirgine natum testantur, sed triginta annorum uirum eum apparuisse in
Iudæa. Alij uerò ex uirgine quidem eum credunt esse primogenitum, sed putasse se ma
gis uirginem peperisse, non tamen uerè peperisse confirmant. Latuisse quippe etiam
uirginem putatiuæ generationis asserunt sacramentum. Qui quomodo non ab eccle-
sia longè ponendi sunt, cum philargyriæ morbo languentes dogmata statuerunt, qui
bus ad suum nomen discipulos declinarent? Sed & eos qui hominē dicunt dominum
Iesum præcognitum & prædestinatum, qui ante aduentum carnalem substantialiter &
propriè non extiterit, sed quod homo natus patris solam in se habuerit diuinitatem, ne
ipsos quidē sine periculo ecclesiæ numero sociari: sicut & illos superstitiose magis q̄
religiose, qui ne uideantur deos dicere, neque rursum negare Saluatoris diuinitatem,
unam eandem' que substantiam patris ac filij asseuerant, id est duo quidem nomina se-
cundum diuersitatem causarum recipientem, unam tamen ὑπόστασιν subsistere, id est,

unam

unam personam duobus nominibus subiacentem, qui latinè Patripassiani appellātur.
Sed & sunt qui spiritū sanctum alium quidem dicāt esse, qui fuit in prophetis, alium au
tem qui fuit in apostolis domini nostri Iesu Christi: unum atq; idem delictū impietatis
admittunt, quod illi qui quantum in se est naturam deitatis secant & scindunt, dicentes
unum legis, & alterum euangeliorū deum. Sed & illi qui non omnes humanas animas
unius eiusdemq; dicunt esse substantiæ, sed diuersas naturas animarū, inter eos hæreti-
cos numerādi sunt, qui iniquitatē in excelsum loquuntur, atq; iniustitiam iniquitatēq;
eius accusant. Nec nō & illi qui liberi arbitrij potestatem ex animab. auferre nituntur,
uelut pernicioso dogmate cōmuni humanæ uitę & uirturi continentiæ labem quandā
inferre iudicandi sunt, ne humani propositi reputetur bonum quid uel facere, uel dice-
re, uel sentire, ex quo ad contemptū aut negligentiam diuini iudicij mens humana for-
mabitur. Sit autem in ecclesiastico ordine etiam de peccatorū supplicijs fides, & de his
qui præmia bonæ conuersationis & uitæ in regno domini iusto eius iudicio recepturi
sunt. Si quis ergo horū aliquid quæ suprà exposuimus, cōmutare uel subuertere conat,
uelut peruersus, & à seipso damnatus secundū sententiā Apostoli, etiam à nobis præce
pto obsequentib. eius, similiter habendus est. Designat autem ecclesiasticū uirum cum
his omnib. quæ suprà exposuimus, etiam de mortuorū resurrectione fides, de qua san-
ctus apostolus Paulus ita pronunciat, quia si quis negat resurrectionē mortuorū, conse
quens est ut Christi resurrectionē neget. Habentur nihilominus in ecclesiastico ordine
etiam de diabolo rationes, et de omni eius exercitu, quod agones quosdā et certamina
aduersus omnes homines, præcipuè tamen aduersus eos qui credunt in dominū nostrū
Iesum Christū, mouent: & quod necessitatē quidem imponere peccandi per agones &
certamina non ualent, persuadere tamen et decipere ad subuersionem possunt eos qui
nō omni custodia sua corda præmuniunt. Habendū est autem in ecclesiasticis obserua
tionibus, qd' neq; hominū quis à Deo in perditionē traditus est, sed unusquisq; pereun
tium sua negligētia pereat & culpa, qui habens arbitrij libertatē, eligere quod bonum
est & potuit & debuit. Quod etiā de ipso diabolo sentiendū est, qui in conspectu domi
ni omnipotētis describit restitisse, & deseruisse statū suum in quo fuerat immaculatus:
qui utiq; potuisset in hoc statu in quo ab initio fuit, usq; in finē perseuerare si uoluisset.
Designatus ut arbitror, nobis est prout potuimus, & descriptus quis & qualis esset hæ-
reticus, & quæ uel in quibus eorum dogmata, falsæq; opiniones habeant, & quæ sit ec-
clesiasticæ obseruantiæ puritas. PAMPHILVS. Et post pauca addidit hæc. ORI
GENES. Requisierunt sanè quidā utrum hæresim, an schismata oporteat uocari eos
qui Cataphrygę nominant, obseruantes falsos prophetas, & dicentes: Non accedas ad
me, quoniā mundus sum: nō enim accipio uxorē, nec est sepulchrū patens guttur meū,
sed sum Nazaræus Dei, non bibens uinū sicut illi. PAMPHILVS. Istæ uoces sunt
eius qui uelut hæreticus accusat, & corruptio & perditio animarū, ab his qui nequaq;
ostium ori suo & claustra labijs suis imponere à Propheta didicerunt. Quæ quidē non
in publico dicta sunt ab eo, id est in communi ecclesiæ auditorio, ne fortè putetur pro-
pter audientes fauorabilem aptasse sermonē: sed ex illis hæc libris protulimus, quos in
secreto apud semetipsum nullo arbitro intercedēte dictabat. In quo attentius uos illud
uolo cōsiderare quod dixit, quia si quis horū aliquid cōmutauerit, hæreticus est, & pec
cat in subuersione positus, et à semetipso damnatus, secundū Apostoli sententiā: Cuius
& nos autoritati obsequētes eadem sentire debemus. Cùm ergo hæc ita se habeāt, con
ueniens arbitror interrogare istos ipsos accusatores eius, si ipsi aliter ea q̄ eius designa
tum uocibus est, uel de hæretico sentiunt, uel de catholico. Dicant ipsi quæ alia sunt ec
clesiastica dogmata, si hæc non sunt quæ superius ab illo digesta sunt. Et quidem gene-
raliter hæc de omnibus ecclesiasticis dogmatib. ab illo dicta sunt: pergamus autem &
quæ specialiter de singulis, & maximè de principalibus rebus, de sancta ac beata trinita
te, id est de patre & filio & spū sancto senserit, indicātes & proferentes in mediū ea quę
in diuersis suis operis uoluminib. inserta mandauit, & ut ipsius sententia de maximis et
diuinis rebus quę fuerit ostendat, & duobus uel tribus uocū suarū testib. fiat omne uer
bum defensionis eius. Indicat ergo quid de Deo patre omnipotēte senserit in his ipsis
libris, qui quammaximè ab accusatoribus celebrātur, id est Peri archon, scribens hæc:

Universidad de Deusto
Biblioteca

ORIGENES. De Deo patre omnipotenti.

Mni igitur sensu qui corporale aliqd de Deo intelligi suggerit, prout potuimus confutato, dicimus secundū ueritatem quidem Deum incomprehensibilem esse, atq; inæstimabilē. Si quid enim illud est quod sentire uel intelligere de Deo potuerimus, multis longè modis eum meliorē esse ab eo quod sensimus, necesse est credi. Sicut enim si uideamus aliquem uix posse scintillā luminis aut breuissimæ lucernæ lumen aspicere, & eum cuius acies oculorum plus luminis capere q̄ suprà diximus, non ualet, si uelimus de claritate & splendore solis edocere, nónne oportebit nos ei dicere, quia omni hoc lumine quod uides, ineffabiliter & inæstimabiliter melior & præstantior solis est splendor? Ita mens nostra cùm intra carnis & sanguinis claustra concludit̄, & pro talis materiæ participatione hebetior atq; obtusior redditur, licet pro comparatione naturæ corporeæ longè præcellens habeat̄, tamen cùm ad incorporea nititur, atq; eorum intuitionē rimatur, tunc scintillæ alicuius lucernæ uix obtinet locū. Quid autem in omnib. intellectualibus, id est, in corporeis tam præstās omnibus, tam ineffabiliter atq; inæstimabiliter præcellens est q̄ Deus? Cuius utiq; natura acie humanæ mentis intendi atq; intueri, quamuis sit purissima mens ac limpidissima, non potest. Verū non uidetur absurdū, si ad euidentiorē rei manifestationē etiam alia utamur similitudine. Interdū oculi nostri ipsam naturā lucis, id est substantiā solis intueri non possunt: splendorem uerò eius, uel radios fenestris forte, uel quibuslibet luminū breuibus receptaculis infusos intuentes, considerare possumus, fomes ipse ac fons quantus sit corporei luminis. Ita ergo quasi radij quidam sunt Dei naturæ, opera diuinę prouidentiæ, & ars uniuersitatis huius ad comparationē substantiæ ac naturæ. Quia ergo mens nostra ipsum per se Deum sicut est, nō potest intueri, ex pulchritudine operū & decore creaturarū parentem uniuersitatis intelligit. Nō ergo corpus aliquod, aut in corpore esse putandus est Deus, sed intellectualis natura simplex, nihil omnino in se adiunctionis admittēs, uti ne maius aliquid, & inferius in se habere credat̄, sed ut sit ex omni parte μονὰς, & ut ita dicā, ἑνὰς, & mens & fons, ex quo initium totius intellectualis naturæ uel mentis est. Mens uerò ut moueat̄ uel operet̄, non indiget loco corporeo, neq; sensibili magnitudine, uel corporali habitu, aut colore, neque alio ullo prorsus indiget horū quæ corporis uel propriæ materiæ propria sunt. Propter quod natura illa simplex, & tota mens, ut moueatur uel operet̄ aliquid, dilationis aut cunctationis habere potest nihil, ne per huiusmodi adiunctionem circumscribi uel inhiberi aliquatenus uideatur diuinæ naturæ simplicitas, uti ne quod est principium omnium compositū inueniatur & diuersum, & sit multa non unum, quod oportet totius corporeæ admixtionis una sola (ut ita dixerim) diuinitatis specie cōstare. PAMPHILVS. Hæc in primo libro Peri archon scribit de diuina natura. In secundo uerò, quia idem Deus ueteris & noui Testamenti sit, hoc modo refert.

ORIGENES.

Is per ordinem prout potuimus, breuiter digestis, cōsequens est secundū id quod ex initio propositū est, confutare etiā eos qui putant alium deum esse patrem domini nostri Iesu Christi, præter illum qui uel Moysi respondit legis dabat, uel prophetas mittebat, qui est Deus patrū, Abrahā, Isaac & Iacob. Oportet enim primò in hac nos fidei ratione firmari. Cōsiderandum ergo est illud quod frequenter in Euangelijs dicit̄, & singulis quibusq; domini & saluatoris nostri gestis adiungitur, ut impleat̄ quod dictum est per Prophetam illum & illum: cùm manifestū sit propheras esse illius Dei qui mundum fecit. Ex ipsa ergo consequentia cōcluditur, quoniā qui prophetas misit, quæ de Christo credenda erant, ipse prædixit: & dubium non est quod hæc non alienus quis ab eo, sed pater ipsius prædicebat. Sed & illud quod frequenter exempla de ueteri Testamento à Saluatore proferuntur, uel ab apostolis eius, non aliud indicat, nisi quod autoritas ueteribus à Saluatore et ab eius discipulis adhibetur. Sed & illud quod ad benignitatem prouocans discipulos suos Saluator ait: Estote perfecti sicut & pater uester cœlestis perfectus est, qui solem suū oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos: cui etiā exiguæ intelligentiæ uiro euidentissimū non suggerit intellectū, quod non alium ad imitandum proponit

Matth. 5

proponit discipulis suis Deum, nisi factorem solis & imbrium præbitorem? PAMPHILVS. Post hæc in cōsequentibus multis argumentis atq; exemplis scripturarum affirmans, ostendit quoniam unus & idem Deus legis est & Euangeliorum, & prophetarum, & apostolorū, iustus & bonus, uisibilium & inuisibilium, ac totius uniuersitatis dominus. Quomodo ergo senserit de Deo patre, ex his eius scriptis quæ suprà exposuimus, claruit. Videamus nunc qualiter & de Dei filio disserat.

ORIGENES. De deitate filij Dei.

Ro uiribus igitur nostris perexiguis considerata ex operum suorum magis quàm ex nostri sensus contemplatione diuina natura, intuitis q; nihilo minus creaturis eius uisibilibus, fide quoque inuisibilibus contemplatis, quia non omnia uel oculis uidere potest humana fragilitas, uel ratione complecti, eo quod omnium rationabilium infirmius & fragilius animal sumus homines: præstantiora enim sunt ea quę uel in cœlo, uel super cœlos habentur: superest ut omnium harum creaturarū & Dei medium, id est mediatorem quæramus, quem Paulus apostolus primogenitum omnis creaturæ pronunciat. Videntes enim ea quæ de eius maiestate in scripturis sanctis referuntur, & intuentes quod imago inuisibilis Dei, & primogenitus omnis creaturæ dicatur, & quod in ipso creata sint omnia, siue quæ in cœlis, siue quæ in terra sunt uisibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum, & in ipso creata sunt: & ipse est ante omnes, & omnia illi constant, qui est caput omnium, solum habens caput Deum patrem, sicut scriptū est, Caput autem Christi Deus: peruidentes etiam quod scriptum est, quoniam nemo nouit patrem nisi filius, neq; filium quis nouit nisi pater: Quis enim posset nosse quæ sit sapientia nisi qui genuit eam? aut quis ad liquidum quæ sit ueritas nouit, nisi ueritatis pater? Quis certè uniuersam uerbi sui naturam, atq; ipsius Dei, quæ ex Deo est, inuestigare potuit nisi solus Deus, apud quem erat uerbum? pro certo habere debemus, quod hoc uerbum, siue ratio dicenda est, hanc sapientiam, hanc ueritatem nullus alius nisi pater nouit: de quo sicut scriptum est, ne ipsum quidem mundum capere arbitror libros qui scriberentur de maiestate & gloria filij Dei. Impossibile namque est literis committere quæ ad Saluatoris gloriam pertinent. PAMPHILVS.

Vnum istud testimonium de deitate filij Dei ex illis libris protulimus, qui maximè ab accusatoribus arguuntur: dubium autem non est, quod eodem sensu etiam in cæteris sentiat, nec sit sibi ipse contrarius.

ORIGENES. De eo quod non sit pater antequam filius, sed coæternus sit filius patri. In lib. 1. de Gen.

On enim Deus quum prius non esset pater, postea pater esse cœpit, uelut impeditus aliquibus ex causis, quibus homines mortales impediri solent, ut non statim ex quo sunt, et patres esse possint. Si enim semper perfectus est Deus, nec deest ei uirtus qua pater sit, & bonū est esse eum patrem talis filij, quid differt, aut quid hoc bono fraudat se, & non statim (si ita dici potest) ex quo potest esse pater efficitur pater? Idipsum autem etiam de Spiritu sancto dicendum est. Aliud quoq; testimonium de eadem re ex libris epistolæ ad Hebræos. Lux autem æterna quid aliud est sentiendū, quàm Deus pater, qui nunquam fuit quando lux quidem esset, splendor uerò ei nō adesset? Neq; enim lux sine splendore suo unquam intelligi potest. Quod si uerum est, nunquam est quando filius non fuit. Erat autem non sicut de æterna luce diximus, ne duo principia lucis uideamur inducere, sed sicut ingenitæ lucis splendor, ipsam illam lucem initiū habens ac fontem, natus quidem ex ipsa, sed non erat quando non erat. Aliud testimoniū de eadem re de libris epistolæ ad Romanos. Quod promiserat, inquit, per propheras suos in scripturis sanctis de filio suo qui factus est secundū carnem ex semine Dauid: factus est quod antè non erat. Manifestum enim est quia secundum carnem non erat prius: secundum spiritum uerò erat antè, & non erat quando non erat.

Item

Universidad de Deusto
Biblioteca

Item in primo libro Perí archon.

Quod extra ullum initium est generatio filij Dei.

Si ergo semel rectè receptũ est, unigenitum filium Dei sapientiam eius esse substantialiter subsistentẽ, nescio si iam ultra euagari sensus noster debeat ad suspicandũ, ne fortè ipsa substantia eius corporeũ aliquid habeat, cùm omne quod corporeum est, uel habitu, uel colore, uel magnitudine designetur. Et quis unq̃ sani sensus habitũ uel colorem, aut mensuræ magnitudinem in sapientia requisiuit per quod sapiẽtia est? Quomodo autem extra huius sapientiæ generationẽ fuisse aliquando Deum patrem, uel ad punctũ momenti alicuius potest quis sentire, uel credere, qui tamen pium aliquid de Deo intelligere nouerit, uel sentire? Aut enim non potuisse Deum dicet generare sapientiã antequã generaret, ut eam quæ non erat, postea genuerit ut esset: aut potuisse quidem, sed (quod ne dici quidem de Deo fas est) noluisse generare: quod utrunq̃ & absurdũ esse, & impium omnibus patet, id est non ex eo quod non potuit Deus perficere ut posset, & ex eo cùm posset, dissimularet generare sapientiã. Propter quod nos semper nouimus Deum patrem unigeniti filij sui, ex ipso quidem nati, & quod est ab ipso trahentis, sine ullo tamen initio, non solum eo quod aliquibus temporũ spacijs distingui potest, sed ne illo quidem quod sola apud semetipsam mens intueri solet, & nudo (ut ita dixerim) intellectu atq̃ animo conspicari. Extra omne ergo quod uel dici, uel intelligi potest initium, generatam esse credendũ est sapientiam. Aliud testimoniũ eiusdem. Qui autem initiũ dat uerbo Dei, uel sapientiæ Dei, intuere ne magis in ipsum ingenitũ patrẽ impietatẽ suam iactet, cùm eum neget semper patrem fuisse, & genuisse uerbum, & habuisse sapiẽtiam anterioribus uel temporib. uel seculis, uel siqd aliud est quod nominari potest. Item aliud testimoniũ de eisdem. Efficitur ergo uirtus altera in sua proprietate subsistens, ut ait sermo scripturæ, uapor quidã primæ & ingenitæ uirtutis Dei, hoc quidem quod est, inde trahens, non est autem quando non fuerit. Si eum quis uoluerit dicere quasi prius nõ extiterit, sed postea ad subsistentiam uenerit, dicat causam quare qui eam substituit pater, antè hoc non fecerit. Quod si aliquod semel initiũ dederit quo uapor iste ex Dei uirtute processerit, iterum interrogabimus quare non & antè illud quod dixit initium: & ita semper de anterioribus inquirentes, & uerbo interrogationis ascendentes, peruenimus ad illum intellectũ, ut quoniam semper & poterat Deus & uolebat, nunq̃ uel decuit, uel causa aliqua existere potuit, ut non bonũ hoc quod uolebat, semper haberit. Ex quo ostenditur semper fuisse uaporem istum uirtutis Dei nullum habentem initium nisi ipsum Deum. Neq; enim decebat aliud ei esse initiũ nisi ipsum unde est, & na-
1.Cor.1 scitur Deum. Secundũ Apostolum uerò dicentẽ, quia Christus Dei uirtus est, iam non solum uapor uirtutis Dei, sed uirtus ex uirtute dicenda est. Item aliud testimoniũ de eisdem. Sempiternum, uel æternũ propriè dicitur, quod neq; initiũ ut esset habuit, neq; cessare unquam potest esse quod est. Hoc autem designatur apud Ioannem, cùm dixit, quoniam Deus lux est. Splendor autem lucis eius sapientia sua est, non solum secundum quod lux est, ita ut æternitatis splendor sit sapientia sua. Quod si integrè intelligatur, manifestè declarat, quia subsistentia filij ab ipso patre descendit, sed non temporaliter, neq; ab ullo alio initio, nisi (ut diximus) ab ipso Deo.

Item aliud testimonium de libro primo.

De coæternitate filij Dei, & inseparabilitate eius à patre.

I Nfandum autem est & illicitum, Deum patrem generationem filij sui unigeniti, atq; substantiæ eius exæquare alicui uel hominum, uel aliorum animantium generationi: sed necesse est exceptum aliquid esse & Deo dignum, cuius nulla prorsus comparatio non in rebus solum, sed nec in cogitatione quidem uel sensu inueniri potest, ut humana cogitatio possit apprehendere, quomodo ingenitus Deus efficitur pater unigeniti filij. Est namq; ita æterna & sempiterna generatio, sicut splendor generatur ex luce. Non enim per adoptionem spiritus filius fit extrinsecus, sed natura filius est.

Item

Item de eodem aliud testimonium.

Videamus ergo quid sit Saluator noster. Splendor dicitur etiam gloriæ, id est splendor luminis æterni: & certum est quod splendor ex lumine inseparabiliter generatur: & donec permanet lux, permanet semper & splendor. Saluator ergo noster qui est sapientia: sapientia autem Dei ipsa est splendor æternæ lucis: inseparabiliter & indesinenter generatur ex patre. sic enim & ipsa de se sapientia per Salomonẽ dicit: Ante omnes colles generat me. Nõ enim dixit, ante omnes colles genuit me, sed generat me. In quo significantia sempiternitatis est.

Ex libro secundo de Spiritu sancto.

Empus est nunc nos pro uiribus nostris de spiritu sancto pauca disserere, quem dominus & Saluator noster in euangelio secundũ Ioan. Paracletũ
T nominauit. Sicut enim idem ipse Deus, atq; idem ipse Christus, ita idem ipse & spũs sanctus est, qui & in prophetis, et in apostolis fuit, id est siue in illis qui ante aduentũ Christi deo crediderũt, siue in his qui per Christum confugerunt ad eum. Et duos quidem deos audiuimus ausos esse hæreticos dicere, & duos Christos: duos autem spiritus sanctos nunquã audiuimus ab aliquo prædicari.

Quod eadem sit inconuertibilitas spiritus sancti, quæ patris & filij.

De lib. 1. Perí archon.

Vlla ergo natura est secundũ quod nos sentimus, quę non possit recipere malũ: idcirco non confirmamus omnem naturã recepisse malũ, id est ma-
N lam effectã: sed sicut est dicere, quia omnis hominis natura recipit ut possit nauigare, non tamen ex eo etiam omnis homo nauigauit: & iterum omni homini possibile est discere artem grãmaticam, uel medicinam, non tamen idcirco ostenditur omnis homo uel medicus esse, uel grãmaticus: ita si dicimus nullam esse naturã quæ non possit recipere malũ, non tamen continuo etiam recepisse malum designat. Et rursum, nulla natura est quæ non recipiat bonũ: nec tamen idcirco omnis natura probat recepisse quod bonũ est. PAMPHILVS. Et post pauca addidit. ORIGENES. Nulla ergo natura est quæ non recipiat malũ, excepta natura Dei, quæ fons omniũ est. Et Christus sapientia est, & sapientia utiq; stultitiam recipere non potest. Et iustitia est, iustitia autem nunquã profectò iniustitiam capiet. Et uerbum est, uel ratio, quæ utiq; irrationabilis effici non potest. Sed & lux est, & lucem certũ est quod tenebræ non comprehendunt. Similiter autem & natura spiritus sancti, quæ sancta est, non recipit pollutionẽ. Naturaliter enim uel substantialiter sancta est. Si qua autem alia natura sancta est, ex assumptione hac, uel inspiratione spũs sancti habet ut sanctificetur, non ex sua natura hoc possidens, sed accidens, propter quod & decidere potest quod accidit. Ita & iustitiam accidentem quis habere potest, unde & decidere eam possibile est. Sed & sapientiã quis accidentem nihilominus habet, quãuis in nostra potestate positũ sit, & studio nostro & uitæ merito, si sapientiæ operã demus, effici sapientes, & si semper id studij geramus, semper sapientiæ participemus: & id nobis uel plus, uel minus accidat, uel pro uitæ merito, uel pro studij quantitate.

Quod coæqualis sit trinitas, & quod spũs sanctus non sit creatura.

De lib. 1. Perí archon.

Et spiritu sancto quia est, multæ nos scripturæ docuerunt, sicut Dauid in quinquagesimo psalmo dicit: Et spiritũ sanctum tuũ ne auferas à me. Et in
D Daniele dicitur: Spũs sanctus qui in te est. In nouo uerò Testamẽto, abundantibus testimonijs edocemur, cùm spũs sanctus descendisse super Christum perscribit, & cùm ipse dominus insufflauit in apostolos post resurrectionem dicens, Accipite spiritũ sanctum. Et ad Mariam dicit ab angelo: Spiritus sanctus superueniet in te. Paulus uerò docet, quia nemo potest dicere dominũ Iesum, nisi in spiritu sancto. Et in Actibus apostolorũ per impositionem manuum apostolicarum spiritus sanctus dabat in baptismo. Ex quibus omnibus dicimus tantæ & autoritatis & dignitatis substantiã sancti spiritus, ut salutare baptismum non aliter nisi excellentissimæ omni-

Daniel.13
Ioan.20
Luc.1
Act.8

Universidad de Deusto
Biblioteca

mæ omni trinitatis autoritate, id est patris, & filij, & spūs sancti cognominatione compleatur, & innato Deo patri, & unigenito eius filio, nomen quoq; spūs sancti copulet. Quis ergo nō obstupescat quanta maiestas sit spiritus sancti, cùm eum qui dixerit uerbum in filium hominis, audiat sperare uenią posse: eum uerò qui in spiritū blasphemauerit, uenią non habere neq; in præsenti seculo, neq; in alio futuro? PAMPHILVS. Et post pauca adiecit. ORIGENES. Verūtamen usq; ad præsens nullū sermonem in scripturis sanctis inuenire potuimus per quē spiritus sanctus factura uel creatura esse diceret. PAMPHILVS. Et insertis quāpluribus testimonijs de uirtute spūs sancti, aliquanto post etiam hæc adiecit. ORIGENES. Si reuelāte filio cognoscit patrem spūs sanctus, ergo ex ignorantia ad scientiam uenit: quod utique & impium pariter, & stultū est, spiritum sanctū confiteri, & ignorantiā ei ascribere. Non enim cùm aliud aliquid esset antea q̄ spiritus sanctus, per profectū uenit in hoc ut esset spūs sanctus: ut qs audeat dicere, quia tunc quidē cùm nondum esset spūs sanctus, ignorabat patrem: postea uerò q̄ recepit scientiam, etiam spūs sanctus effectus est. Quod si esset, nunq; utiq; in unitate trinitatis, id est, Dei patris inconuertibilis, et filij eius, etiam ipse spūs sanctus haberet, nisi quia & ipse semper erat spiritus sanctus. PAMPHILVS. Et post pauca adiecit. ORIGENES. Rectè tamen uidet inquirere quid causæ sit quod qui regeneratur per Deum in salutem, opus habet & patre, & filio, & spiritu sancto, non perceptus salutem, nisi sit integra trinitas: nec possibile est participem fieri patris & filij, sine spiritu sancto. De quibus discutientes, sine dubio necessariū erit ut operationē specialem spūs sancti, specialem patris ac filij describamus. Arbitror ergo operationē quidem esse patris, & filij, tam in sanctis, q̄ in peccatoribus irrationabilib. hominibus, & in mutis animalibus, sed & in his quæ exanima sunt, & in omnibus omnino quę sunt: operationem uerò spūs sancti nequaquā prorsus incidere, uel in ea quæ exanima sunt, uel in ea quæ animantia quidem, sed muta sunt: sed ne in illis quidem inueniri qui rationabiles quidem sunt, sed in malitia positi, nec omnino ad meliora conuersi. In illis autem solis arbitror opus spiritus sancti, qui iam se ad meliora cōuertunt, & per uias Iesu Christi incedunt, id est, qui sunt in nouis actibus, & in Deo permanent. Quoniam autē operatio patris & filij est & in sanctis, & in peccatoribus, manifestatur ex eo quòd omnes rationabiles uerbi Dei, id est, rationis participes sunt, & per hoc uelut semina quędam insita sibi gerunt sapientiæ & iustitiæ, quod est Christus. Sed & hoc ipsum quod est, &
Exod. 3 permanet omnis creatura, operatio est Dei patris qui dixit, Ego sum qui sum: quæ peruenit super omnes. Ipse est enim qui solem suum oriri iubet super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. PAMPHILVS. Et post multā de patre & filio per scripturarum exempla assertionem, addidit hanc. ORIGENES. Spiritus uerò sancti participationem à sanctis tantummodo haberi inuenimus, propter quod dicitur: Nemo potest dicere dominus Iesus nisi in spiritu sancto. Et uix aliquando ipsi apostoli digni habentur audire, Accipietis uirtutem superueniētis spiritus sancti in uos. Propter quod cōsequens esse puto, quia qui peccauerit in filium hominis, uenia dignus est, pro eo quòd is qui uerbi uel rationis est particeps, si desinat rationabiliter uiuere, uidet in ignorantiam, uel stultitiam decidisse, & propter hoc ueniam promereri: qui autem iam dignus habitus est sancti spiritus participatione, & retrò fuerit conuersus, hic re ipsa & opere blasphemasse dicitur in spiritum sanctum.

Quod si pater nouit initia omnium quæ sunt, & fines, sic & filius, sic & spiritus sanctus sciat id quod impossibile est omni creaturæ cognoscere.

Ausus apostolus per spiritum sanctū qui perscrutat etiam profunda Dei, altitudinē diuitiarū sapientię & scientiæ Dei scrutās, nec tamen ad finem, & (ut ita dixerim) ad intimam cognitionē prævalens peruenire, desperatione rei & stupore proclamat, & dicit: O altitudo diuitiarum sapientię & scientiæ Dei. Et quòd desperatione perfectæ comprehensionis hæc exclamauerit, audi ipsum dicentem: Quàm inscrutabilia sunt iudicia Dei, & q̄ inuestigabiles uiæ eius. Non enim dixit difficile posse scrutari, sed omnino nō posse iudicia Dei: nec dixit difficile inuestigari posse uias eius, sed nō posse inuestigari. Quantumcunq; enim quis
Rom. 11

quis scrutando promoueat, & studio interiori proficiat, gratia quoq; dei adiutus, sensuq; illuminatus, ad perfectū finē eorū quæ requirent, peruenire non poterit, nec omnis mens, quæ creata est possibile habet ullo genere comprehendere: sed cum inuenerit aliquantulū ex his quæ quærunt, iterum uidet alia quæ quærēda sunt. Quod si & ad ipsa peruenerit, multo iterū plura ex illis quæ quæri debeāt, peruidebit. Propter quod & sapientissimus Salomon naturā rerum per sapientiā contuens ait: Dixi, sapiens efficiar, & ipsa sapientia lōge facta est à me, longe plus q̄ erat. Et altitudinem profundam quis inueniet? Sed & Esaias sciens rerū initia à natura mortali inueniri nō posse, sed neq; ab his quidē naturis quæ quāuis diuiniores sint q̄ humana est, factæ tamen & ipsę sunt uel creatæ: Scient ergo q̄ à nullo harū neq; initiū, neq; finis inueniri potest, ait Priora quæ fuerunt dicite, & sciemus quia dij estis: uel nouissima quæ sunt, annunciate, & tūc uidebimus quia dij estis. Nam & Hebræus doctor tradebat, pro eo quod initiū omniū uel finis non posset ab ullo cōprehendi, nisi tantūmodo à domino Iesu Christo & à spiritu sancto, idcirco aiebat per figurā uisionis Esaiam dixisse duos Seraphim solos esse: qui duabus quidē alis operiunt faciem dei, duabus uero pedes, & duabus uolare eos, & clamātes sibi inuicē dicere, Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus Sabaoth, plena Esa. 6 est uniuersa terra gloria tua. Quod ergo sola Seraphim utraq; alas suas habent in faciē dei & in pedibus eius, audendū est pronunciare, q̄ neq; exercitus sanctorū angelorū, neq; sanctæ sedes, neq; dominationes, neq; principatus, neq; potestates scire possunt integre initiū omnium, & finē uniuersitatis. Sed intelligendū est sanctos istos quos numerauimus spūs & uirtutes proximas quidē esse ipsis initijs, & attingere tantū quantū cōsequi non ualēt reliqui. Veruntamē quantūcunq; illud est quod reuelāte filio dei ac spiritu sancto didicerint istæ uirtutes, quāplurima quidē assequi poterūt, & multo plura priores inferioribus, omnia tamen cōprehendere impossibile est eis, quia scriptum est, Quāplurima ex operibus dei in secretis sunt. Vnde & optabile est ut pro uiribus se unusquisq; extendat semper ad ea quæ priora sunt, ea quæ retro sunt obliuiscens, tā ad opera meliora, quàm etiam ad sensum intellectumq; puriorem, per Iesum Christum saluatorem nostrum, Cui est honor & gloria in secula seculorum. Amen.

De incarnatione uerbi dei. ORIGENES

IN omni orbe terrarū, in omni Græcia, atq; exteris nationibus innumeri sunt & immensi, qui relictis patrijs legibus, & his quos putabāt deos uel obseruātia Moysi legis, in discipulatū se Christi, cultumq; tradiderunt, & hoc nō sine ingēti odio eorū qui simulacra uenerant, ita ut ab his frequēter & cruciatibus affligant, nonnunq; etiam agantur in mortem. Amplectuntur tamen, & cū omni affectu custodiunt doctrinæ Christi sermonem. Et est uidere quomodo breui tempore ipsa religio creuerit pœnis multorū mortibusq; proficiēs, sed & bonorū direptionibus, atq; omni ab his afflictionū genere tolerato. Et eo maxime mirū est, q̄ ne doctores quidē ipsi, uel satis idonei sunt, uel satis plures. Prædicatio tamen sermo iste in omni orbe terrarū, ita ut Græci ac Barbari, sapiētes & insipiētes religionem Christi, siue Christi doctrinā suscipiant. Ex quo dubiū non est, non hoc humanis uiribus atq; opibus agi, ut cū omni potestate & persuasiōe sermo Iesu Christi apud omniū mentes atq; animos inualescat. Nā & prædicta esse ab eo hæc ipsa, & diuinis ab eō responsis confirmata, manifestū est cū dicit: Quia ante præsides & iudices adducemini propter nomē meū in testimoniū illis & gentibus. Et iterū: Multi mihi dicēt in il- Matth. 7 la die: Domine, domine, nōne in nomine tuo māducauimus & bibimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus? & dicā illis, Discedite à me operarij iniquitatis, nunq; cognoui uos. Quæ si ita quidē ab eo dicta fuissent, nec ad finē tamē ea quæ prædicta sunt, peruenissent, fortassis minus esse uera uiderent, nec habere aliquid auctoritatis: nūc uero cum iam in effectū res quę fuerant ab eo prædictæ, perueniant, cum tāta aūt potestate atq; auctoritate prædicta sint, manifestissime declarat deū uere esse, qui homo factus salutaria præcepta humilib. tradidit. Quid uero inde dicēdū est, q̄ pphetæ de ipso ante Gen. 49 prædixerunt, non cessaturos principes ex luda, neq; duces de femoribus eius usq; quo ueniat ille cui repositū est, regnū scilicet, & usquequo ueniat expectatio gentium? Ma-

nifestissimũ enim ex ipsa historia, & ex his quæ hodie peruidentur, quia ex temporib. Christi ultra reges apud Iudæos non extiterunt: sed & oẽs ambitiones illæ Iudaicæ in quibus iactantiæ quãplurimũ gerebant, & in quibus gloriabantur, id est uel de templi decore, uel de altaris insignibus, atq; omnib. illis sacerdotalib. infulis, indumẽtisq; pontificũ, simul uniuersa destructa sunt. Cõpleta est enim prophetia quæ dixerat: Per dies multos sedebunt filij Israel sine rege, & sine principe, nec est sacrificiũ, neq; altare, neq; sacerdotiũ. Ex quo utiq; subuersum est tẽplum, nec hostiæ offerũtur, nec altare inuenitur, nec sacerdotiũ constat, certissimũ est defecisse principes ex Iuda, sicut scriptum est, & ducẽ ex femoribus eius, usquequo ueniat ille cui repromissum est. Cõstat ergo quia uenit & le cui repositũ est. Quod manifeste uidetur impletũ de multitudine eorum qui
Deut. 32 per Christũ deo ex diuersis gentibus crediderũt. Sed & in Deuteronomij cantico per prophetiã designat pro peccatis prioris populi futura esse electio insensatæ gentis: nõ alia utiq; q̃ hæc quę per Christum facta est. Sic enim ait: Exacerbauerunt me in simulacris suis, & ego in zelo cõcitabo eos. Est ergo satis euidenter ostendere quẽadmodum Hebræi qui deum exacerbasse dicunt in his qui nõ sunt dij, & irritasse eum in simulacris suis, irritati sunt & ipsi in zelotypiã per gentem insipientem quam deus elegit per
1. Cor. 1 aduentũ Iesu Christi & discipulos eius. Sic em dicit Apostolus: Videte enim uocationem uestrã fratres, quoniam non multi sapientes secundum carnẽ, nõ multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ erant, prius destrueret. Nõ ergo glorietur omnis caro in cõspectu dei. Sed & de his quæ in psalmis prophetant de Christo, quid dicendũ est? de eo maxime q̃ superscribit Canticum pro dilecto: ubi refertur, quia lingua eius calamus scribæ uelociter scribẽtis, decorus specie super filios hominũ, quoniã diffusa est gratia in labijs eius. Hoc est, q̃ breui tempore transacto doctrina eius diffusa est. Anno enim & aliquot mensibus docuit, uniuersus tamen orbis prædicatione ac fide pietatis eius impletus est. Orta est ergo in diebus eius iustitia, & multitudo permanens usq; ad finẽ, qui finis ablatio lunæ appellata est, et dominat à mari usq; ad mare, et à flumine usq; ad terminos orbis terrę. Datũ est
Matth. 1 aũt & signũ domui Dauid. Virgo enim in uentre concepit, & peperit Emmanuel, qd̃ interpretat̃ nobiscum deus: & impletum est qd̃ ait ipse Propheta: Nobiscum deus, scitote gentes & uincimini. Victi enim nos sumus, & superati ex gentibus, & uelut exuuię eius existimus qui eius gratię nostra colla subiecimus. Sed & locus natiuitatis eius
Mich. 5 prędictus est in Michæa propheta dicente: Et tu Bethleẽ terra Iuda, nequaq̃ exigua es in ducibus Iuda: ex te em̃ exiet dux qui regat populũ meum Israel. Sed & septimanę annorum impletæ sunt usq; ad Christum ducẽ, quas prædixerat Daniel propheta. Adest nihilominus & is qui per Iob prædictus est beluam ingentẽ cõsumpturus, qui & dedit potestatẽ familiaribus suis discipulis calcare super serpentes, & scorpiones, & super omnem uirtutem inimici, nihil ab eo nocendis. PAMPHILVS.

6 H ☉ Æc de summis rebus, id est de sancta trinitate, Origenis fides quã ex paucissimis testimonijs de cõpluribus eius uoluminibus assumptam edocuimus. Et quid tã rectum? quid tam uerum? quid tam catholicum? quid certe ad institutionẽ omnium magis utile? uel apud istos certe ipsos qui inimica aduersus eum mẽte desæuiunt, quid tam irreprehensibile? Et quidẽ in summa hæc posuisse de fidei eius documento ac probatione sufficeret, nisi etiã ad reliqua quorum eũ criminantur, respondere necessariũ uideretur. Intueamur tamen quæ sint istæ ipsæ criminationes quæ à maleuolis intenduntur. Prima illa est, quod dicũt eũ innatum dicere filiũ dei. Secunda, quod dicunt eum per prolationẽ secundum Valentini fabulas in substantiã uenisse filium dei dicere. Tertia, quæ his oẽibus ualde contraria est, quod dicũt eum secundũ Artemam uel Paulum Samosatenũ purum hominẽ, id est non etiam deum dicere Christũ filium dei. Quarta post istas est, quæ istis omnibus aduersatur, (cæca enim est malitia) q̃ dicunt eum dicere δοκίμον, id est putatiuè tantum, & per allegoriam, non etiam secundum ea quæ iuxta historiã referũtur, gesta esse omnia quæ à Saluatore gesta sunt. Quinta illa quoq; criminatio est, qua asserunt eum duos Christos prædicare. Sexta. Addunt illud quoq; q̃ historias corporales quæ per omnẽ sanctam scripturã referuntur de gestis sanctorũ, penitus deneget. Septima. Sed &

& de resurrectione mortuorum, & de impiorũ pœnis nõ leui impugnant eum calumnia, uelut negantẽ peccatoribus inferenda esse supplicia. Octaua. Quidam uero disputationes eius, uel opiniones quas de animæ statu uel dispẽsatione disseruit, culpãt. Nona et ultima uero in eum est criminatio illa, quę cũ omni infamatione dispergitur, μετεμψύχωσις, id est q̃ humanas animas in muta animalia, uel serpentes, uel pecudes asserat transmutari post mortem, & q̃ etiam ipsę mutorum animalium animæ rationabiles sint. Quam criminationẽ idcirco nouissimam posuimus, ut plura de libris eius coacer uantes exempla, euidentius eius falsitas noscereturSi ergo bene meminimus, ordines criminationum quas suprà conscripsimus, incipiamus à prima.

Quod ex deo patre natus est filius, & unius est cum patre substantiæ: alienus uero à substantijs creaturarum. Ex primo libro epistolæ ad Romanos.

ORIGENES.

Q Vært fortassis aliquis, si filius charitas est, præcipue propter hoc q̃ Ioannes ad deum patrẽ retulit hanc uocẽ dicens, Quia deus charitas est. Sed rursum ex ipsa eius epistola proferemus & illud quod ait: Charissimi diligamus inuicem, quoniam charitas ex deo est. Qui ergo dixit, quia deus charitas est, ipse iterum charitatem docet esse ex deo: quam charitatem non credo esse alium nisi unigenitum filium eius, sicut deum ex deo, ita charitatem ex charitate progenitam.

De eisdem in quinto libro de Euangelio secundum Ioannem. Item in psal.

V Nigenitus filius saluator noster, qui solus ex patre natus est, solus natura, non adoptione filius est. Vnus ergo uerus deus solus habet immortalitatẽ, lucẽ habitat inaccessibilẽ. Vnus, ait, uerus deus, ne scilicet multis ueri dei nomen conuenire credamus. Ita ergo & hi qui acceperunt spiritũ adoptionis filiorũ in quo clamant Abba pater, filij quidem dei sunt, sed non sicut unigenitus filius. Vnigenitus enim natura filius, et semper et inseparabiliter filius est: cæteri uero pro eo quod susceperunt in se filiũ dei, potestatem habent filij dei fieri. Qui licet nõ ex sanguinibus, neq; ex uoluntate carnis, neq; ex uolũtate uiri, sed ex deo
Ioan. 1 nati sunt, nõ tamẽ ea natiuitate sunt nati qua natus est unigenitus filius. Propter quod quantam differentiam uerus deus habet ad eos quibus dicitur, Ego dixi, dij estis: tantã differentiam habet uerus filius ad eos qui audiunt, Filij excelsi omnes.

De libris epistolæ ad Hebræos, quod homousios est cum patre filius, id est unius cum patre substantiæ, alienus à substantijs creaturæ.

Interrogamus igitur eos quos piget confiteri deum esse filium dei, quomodo poterat sola humana natura nihil in se habens eximiũ, neq; aliquid diuinæ substantiæ, hæreditatẽ capere omnẽ principatum, & omnẽ potestatem, & uirtutẽ, & his omnibus præferri ac præponi à patre. Vnde rectum uidet̃ quod præstãtior esse debeat is qui hæreditatem capit, & genere utiq;, & specie & substantia, & subsistentia uel natura, atq; omnibus quibuscunq; modis debet esse præstantior.

Et post pauca in eodem libro.

Cum autẽ discutitur hoc quod dictum est de filio dei, q̃ sit splendor gloriæ, necessario uidetur simul differendum & illud quod dictum est, nõ solum quod splẽdor est lucis æternę; sed & quod huic simile in sapientia Salomonis refertur, in qua seipsam sapientia describit, dicẽs: Vapor em̃ est uirtutis Dei, & aporrhœa omnipotẽtis Dei gloriæ Sap. 7
purissima. Et post aliquanta: Oportet autẽ scire nos quia per ineffabilia quędã & secreta, ac recõdita quodã modo uim sibi faciẽs scriptura sancta conatur hominib. indicare & intellectũ suggerere subtilẽ uaporis nomẽ inducens. Quod ideo de rebus corporalibus assumpsit, ut uel ex parte aliqua possimus intelligere quomodo Christus qui est sapiẽtia, secundũ similitudinẽ eius uaporis q̃ de substãtia aliqua corporali procedit, sic etiam ipse ut quidã uapor exorit̃ de uirtute ipsius dei: sic & sapientia ex eo procedens, ex ipsa substantia dei generat̃. Sic nhilominus & secundũ similitudinẽ corporalis aporrhœæ, esse dicitur aporrhœa gloriæ omnipotentis pura quædã & syncera. Quę utręq; similitudines manifestissime ostendunt cõmunionẽ substãtiæ esse filio cũ patre. Aporrhœa enim ὁμοούσιον uidetur, id est unius substantiæ cũ illo corpore ex quo est uel apor-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rhœa, uel uapor. PAMPHILVS. Satis manifeste, ut opinor, & ualde euidēter ostēsum est, quod filium dei de ipsa dei substantia natum dixerit, id est homusion, quod est ciusdē cum patre substantiæ, & non esse creaturā, neq; per adoptionē, sed natura filiū uerū, & ex ipso patre generatū. Superest ut & secundæ criminationi illatæ sibi ab accusatoribus per nos quidē prolatis, sed suis uerbis ipse respōdeat, duobus uel tribus testimōijs adhibitis, quibus æquum est secundum legem nostram omne uerbum stare.

Quod non per prolationem natum dicat esse filium dei secundum Valentini impietatem. ORIGENES.

E Go arbitror q; sufficere debeat uoluntas patris ad subsistendū hoc quod uult pater. Volēs em̄ non alia uia utiť, nisi quæ cōsilio uoluntatis proferť. Ita ergo & ab eo filij subsistentia generaťur: quod necesse est in primis suscipi ab his qui nihil ingenitū, id est innatū præter solū deum patrem fatentur. Obseruandū nanq; est ne quis incurrat in illas absurdas fabulas eorū qui prolationes quasdā sibijpsis depingunt, ut diuinā naturam in partes uocēt, & deū patrē quantū in se est diuidant, cum hæc de incorporea natura uel leuiter suspicari nō solū extremæ impietatis sit, uerū etiā ultimæ insipientiæ, nec omnino uel ad intelligentiam cōsequens, ut incorporeæ naturæ substātialis diuisio possit intelligi. Magis aūt sicut uoluntas procedit è mēte, & neq; partē aliquam mētis secat, neq; ab ea separaťaut diuiditur, tali quadā specie putandus est pater filium genuisse, imaginem scilicet suam: ut sicut ipse est inuisibilis per naturā, ita imaginē quoq; inuisibilem genuerit. Verbum enim est filius, & ideo nihil in eo sensibile intelligendū est. Sapientia est, & in sapientia nihil corporeū suspicandū est. Lumen est uerū quod illuminat omnē hominem uenientem in hunc mundum, sed nihil habet commune ad solis huius lumen.

De his ipsis ex IIII. lib Peri archon.

Tempus est, decursis his quæ de patre & filio & spiritu sancto disseruimus, de illis quoq; quæ à nobis relicta fuerunt, pauca repetere. Deus pater cū & inuisibilis sit, & inseparabilis à filio, nō per prolationem ab eo (ut quidam putant) generatus est. Si enim prolatū est filius patris, prolatio uero dicitur quæ talem significat generationem, qualis animalium uel hominum solet esse progenies, necessario corpus est & is qui protulit, & is qui prolatus est. PAMPHILVS. Tum deinde in consequentibus uehementius aduersum Valentini hæresim talia scribentem inuectus longe his contrariam suā sententiam secundum catholicæ fidei protulit ueritatem.

Ex II. libro secundum Ioannem.

Vnigenitus ergo deus saluator noster solus à patre generatus, natura & nō adoptione filius est, natus aūt ex ipsa patris mente, sicut uoluntas ex mente. Non em̄ diuisibilis est diuina natura, id est ingeniti patris, ut putemus uel diuisione, uel imminutione substātiæ eius filiū esse progenitū. Sed mēs, siue cor, siue sensus de deo dicendus, indiscussus permanens, germē proferēs uoluntatis, factus est uerbi pater, quod uerbum in sinu patris requiescens, annunciat deū quem nemo uidit unquam, & reuelat patrem quem nemo cognouit nisi ipse solus, his quos ad eū pater cœlestis attraxerit. PAMPHILVS. Sufficiat per hæc respōdisse secundæ criminationi, nunc consequenter respondebimus etiam his qui purum hominem, id est sine deo, ab eo dici asserunt Christum.

Quod non purus homo, sed diuinæ naturæ sit Christus, de libro primo Petri archon, ORIGENES.

X eo quod dicit apostolus Paulus, Nō ab hominibus, neq; per hominē, sed per Iesum Christū, manifeste datur intelligi quia non erat homo Christus Iesus, sed erat diuina natura. Nō em̄ si homo esset, dixisset Paulus hoc quod ait: Paulus apostolus non ab hominibus, neq; per hominē. Si enim homo fuit Iesus, & per ipsum assumptus est in apostolatum Paulus, utiq; per hominē factus erat apostolus. Si aūt per hominē factus erat apostolus, nunquam dixisset, quia neq; per hominem: sed manifeste separat ab humana natura Iesum Paulus per hæc uerba. Non enim sufficit ei dixisse, neq; per hominem, sed adiecit dicens,

Sed

Sed per Iesum Christum. Quē utiq; quia sciebat excellētioris esse naturæ, propterea se dixit uō assumptū esse per hominē. Hæc in initio epistolæ dicens. in sequentibus libris similia adiecit, exponens illud capitulū in quo scriptū est: Notum aūt uobis facio fratres euangelium quod prædico uobis, quoniā nō est secundū hominē; neq; enim ego ab homine accepi illud, sed per reuelationē Iesu Christi. Aduerte ergo quid scribit, Quia conuenienter quis & hæc adiungēs prioribus ostēdere poterit his qui negāt deiratē Iesu Christi, sed hominem eum solum pronūciant, quod nō est homo, sed deus, filius dei Iesus Christus. Sic em̄ dicit apostolus; quia euangeliū quod euāgelizaui uobis non est secundū hominē, sed secundū Iesum Christū. Euidēter ergo ostendit quia Christus Iesus nō est homo: si autē non est homo, sine dubio deus est, imò nō aliud erit nisi homo, & deus. Et iterum. Si uerum est quod dicit Paulus, quia nō ab homine accepi illud euangeliū, sed per reuelationē Iesu Christi, certum est quia Iesus Christus qui reuelauit non est homo. Alienū est ab homine reuelare quæ ei occulta sunt, & uelata sunt: quod & si aliquando per hominē fiat, nō tamē ab homine fit, sed ab eo qui in homine loquitur Christus. PAMPHILVS. Tempus est his ita euidenter ostēsis, nos etiam ad insequentis criminationis tendere defensionem breuitatis studio paucorū testimoniorum probatione contentos, aduersus eos qui dicunt eū per allegorias adimere omnia quæ de Saluatore scripta sunt corporaliter facta. ORIGENES. Adiungendum est etiam illud his quæ supra diximus, quoniā corpus Christi non erat alienū à terrena substantia secundū hoc quod filius est Dauid, & filius Abrahā, sicut scribit Matthæus: Liber generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abrahā: Et sicut Paulus dicit, Christum esse ex semine Abrahæ, & ex semine Dauid secundū carnē. Quod ergo dictū est, quia consummatis quadraginta diebus ieiunij, & xl noctibus postea esurijt, sine dubio hoc indicat, qđ euacuari, & repleri similiter ut nostra corpora solent, etiā illius poterat corpus. Si uero quis obijciat nobis huius miraculi rationē de xl dierū ieiunio, facile solui potest cum adhibetur etiā illud exemplū de Moyse, & Helia, qui similiter pertulisse ieiuniū referuntur. Sed & illud, quod itineris labore & æstu fatigatus sedens super puteum requieſcit, & sitit, quid aliud indicat nisi neruorū fatigationē, & solis ardore nimio elementū corporei humoris absumptū? Quod uero in melioribus occupatus hoc qđ bibere uoluerat distulit nec bibit, non propterea dicendum est quia nec passus est sitim. Sed & illud qđ frequēter per cœnas uocatur, & in cōspectu omniū manducat, & bibit, nō decipiēs, uel fallens oculos uidentiū facit, neq; putatiue (ut quidam arbitrantur) hæc gerit, maxime cum ita sumeret cibum ac potum, ut à quibusdā etiā quasi prosumptione nimia culparetur, uelut cibū ac potū auidius ac propensius appetens. Si aūt quis uiolentius uelit affirmare, ideo hæc ita esse quia per phantasiā manducabat, & illi quomodo id fieret nesciebant, respondendum est ad ea ex his quæ ipse dominus dixit. Venit Ioannes Baptista, neq; manducans, neq; bibēs, & dicūt, dæmoniū habet. Venit filius hominis manducans & bibēs, & dicunt: Ecce homo deuorator & uinum bibēs. Ipso enim Saluatore dicente quia uenit filius hominis manducans & bibens, quomodo ausus est aliquis dicere, neq; māducasse eum neq; bibisse? Quę utiq; manifesta incredulitas est doctrinæ eius. Si autē manducabat, & bibebat, & substātia uini atq; escæ in carnem eius efficiebatur, sine dubio per oēs corporis eius compages membrorum diffundebatur. Spiritalē enim naturā (sicut quidam de eius corpore sentiunt, quod imperite satis & absurde faciunt) impossibile est uini atq; escæ recipere substantiam. Si uero quis indignans obscœnas ad hæc proferat inquisitiones, requirēs si etiā digestiones in corpore fiebant, nihil absurdum uidetur fateri secundum cōsequentiā naturæ corporeæ. Si uero etiā exemplis à nobis hoc exigant affirmari, ostendēdum est illos satis hæc insipienter inquirere. Vbi em̄ ista de apostolis, uel cæteris sanctis facta referūtur, uel etiam de impijs & peccatoribus? Sed & circumcisionis eius ratio nobis quidē non generabit maiorē angustiam, dicentibus eum consequenter humano corpore & circumcisum esse, & præputium eius terræ mandatum fortassis usq; ad tempus: aut si aliter est, in alia disputatione requiretur. Hæc tamē eius circūcisio satis coangustabit eos qui ex diuerso sunt. Spiritale enim corpus quomodo poterat circūcidi ferro terreno? Propter quod nō erubuerunt quidam ex ipsis de præputio circumcisionis eius etiā libros ede-

Universidad de Deusto
Biblioteca

re, quibus ostendere conarẽtur quod in substantiam cesserit spiritalem. Nõ minus aũt angustabũtur etiã illi qui animale corpus dicũt esse corpus Christi. Sed & de sanguine eius & aqua quæ processit de latere eius hasta cõpuncto à milite, eadẽ sentienda sunt. Sed his qui sciunt quid audiat per hoc quod dicitur, quia fixuræ clauorum erãt in eius corpore, manifeste declarat quia caro erat terrena, id est humanæ naturæ: quę utiq; nõ erat talis, ut recipiendorũ uulnerũ subterfugeret qualitatẽ, quasi nõ etiã multa humanæ infirmitatis in ipsa morte sensisset. Anima perturbat, & tristis est pro ea usq; ad mortem. Quæ omnia euidenter ostendunt quod non falsõ, sed quasi homo dixerit, Spiritus quidẽ promptus est, caro autẽ infirma. Eadẽ nihilominus ostendit etiam somni ratio cum dicitur: Qui erat in puppi super ceruical dormiẽs, sicut Marcus refert, & ab homine suscitatur è somno. Hæc enim licet habeant spiritalẽ intellectum, tamen manẽte prius historiæ ueritate, etiã spiritalis recipiẽdus est sensus. Licet enim cæcos semper curet secundum spiritalẽ intelligentiam, cum ignorantia excæcatas illuminat mentes: tamen & corporaliter tunc cæcum sanauit: & mortuos semper suscitat, fecit tamen & tũc huiusmodi mirabilia, sicut filiã principis synagogæ, & filium uiduæ, & Lazarũ suscitando. Et quãuis semper cum excitatur à discipulis cõpescat ecclesiæ turbines, uel procellas, tamen certũ est etiã tunc gesta esse ea quæ per historiã referunt. Sic ergo sanum est sensum scripturæ recipere, nec oportet inclinare aurẽ his qui dicũt per Mariã, et nõ ex Maria eum natum: quod apostolus præsciens ita prædixit: Cum autẽ uenit plenitudo tẽporum misit deus filiũ suum factũ ex muliere, factũ sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret. Vides quia non dixit factum per mulierem, sed factum ex muliere.

Marci. 4

Gal. 4

PAMPHILVS. Quid tã euidenter aut integre quàm ex his omnibus quæ scripsit cõfirmatur ab eo & dominicorũ gestorũ ueritas, & historiæ scripturarũ fides? Sed per sequamur cõsequenter etiam reliqua, in quibus accusatur quasi duos Christos dixerit, unum dei uerbum, & alium Iesum Christum qui ex Maria natus est.

Quod unus sit Christus filius dei. ex primo libro super Esaiam. ORIGENES.

Icut dicit apostolus, Quoniã æmulatores estis spirituũ: sicut cum unus sit spiritus sanctus, tanti per singulos dicuntur spiritus sancti, quãti sunt hi q̃ habent in se spiritum sanctum: ita & de Christo dicendũ est. Ab uno eñ Christo multi fiunt Christi, de quibus scriptura dicit: Nolite tangere Christos meos, & in prophetis meis nolite malignari. Sic & ab uno deo multi dij dicunt, oẽs scilicet hi in quibus habitat deus: sed nobis unus est deus pater ex quo omnia. unus est ergo uerus deus qui (ut ita dixerim) præstator est deitatis, & unus Christus factor Christiorũ, & unus spiritus sanctus qui per singulas animas sanctorum facit spiritum sanctũ. Christus uero sicut per hoc quod Christus est facit Christos, ita & per hoc quod filius dei & filius proprius & unigenitus, oẽs eos qui percipiunt ab eo spiritum adoptionis, filios dei facit. PAMPHILVS. Vnum hoc testimonium est quod Christus uerus unus sit, qui participatione sui multos faciat Christos. Adhibeamus tamẽ & aliud ex primo libro de euangelio secundũ Matthæum in quo hoc modo dicit.

S

Phil. 2

ORIGENES. Si Christus Iesus cum in forma dei esset non rapinam arbitratus est esse se æqualẽ deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, & in similitudinem hominum factus, habitu repertus ut homo est, humilians seipsum, factus obediẽs usq; mortẽ, mortem autẽ crucis: dubium nõ est quod natiuitas eius nõ est talis, ut quasi qui ante non fuerit, esse cœperit, sicut de natiuitate hominũ putatur: sed qui prius erat, & erat in forma dei uenit ut etiam formã serui susciperet. Denicq; quod natũ est ex carne, caro est, inquit: id est qđ natũ est ex ea quæ dixit: Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum uerbum tuum: hæc est forma serui, quæ utiq; caro est. PAMPHILVS.

Luc. 1

Et in tertio libro epistolæ ad Colossenses de eisdem ita scribit. ORIGENES.

Gal. 3

Data est autẽ lex Moysi per angelos in manu mediatoris Christi & uirtute, qui cum esset in principio uerbũ, & apud deũ esset, & deus esset uerbũ, patri in omnibus ministrauit. Omnia eñ per ipsum facta sunt, id est, nõ solũ creaturæ, sed & lex & prophetæ:

Ioan. 1

1. Tim. 2

& ipsemet est mediator dei & hominũ. Quod uerbũ qdẽ in fine seculorũ homo factus est Iesus Christus, sed ante hunc manifestũ in carne aduentũ mediator quidẽ erat hominum,

num, sed nondũ erat homo. Erat tamen & tunc mediator dei & hominũ: unde & data lex per angelos, in ipsius mediatoris manibus data esse dicit, ut esset lex sancta, & mandatum sanctũ, & iustũ, & bonũ, & omnia hæc sanctificarentur à Christo. PAMPHILVS. Sufficere etiã opinor de his tribus testimoniis confutatã esse calumniã. Si quis sane offenditur quod dixit saluatorẽ etiã animã suscepisse, nihil de hoc amplius respondendum puto, nisi quod huius sentẽtiæ nõ Origenes auctor est, sed ipsa sacra scriptura testat, ipso domino & saluatore dicẽte: Nemo tollit animam meam à me. Et, Tristis est anima mea usq; ad mortẽ. &, Nũc anima mea turbata est. & multa his similia in sanctis scripturis inuenies. Superest respõdere ad illam accusationẽ quę calumniatur eum omnẽ scripturam in allegoriã uertere, ex ipsis libris quos uel maxime obtrectatores eius incusant, id est de quarto Peri archon libro proferamus, quia non negat ea quæ in scripturis referuntur, etiam secundum literam gesta. ORIGENES.

Ioan. 10 Matth. 26 Ioan. 12

N

Equis autẽ suspicetur nos hoc dicere, quia nullam historiam scripturæ sanctam esse sentiamus, quoniam ex his aliquam nõ esse factam suspicamur: uel nulla præcepta legis secundum literã stare, quoniã quædam secundũ literam dicimus obseruari nõ posse, in quibus uel ratio, uel rei impossibilitas nõ admittit: uel ea quæ de Saluatore scripta sunt nõ putare etiã sensibiliter impleta, uel præcepta eius secundum literã nõ debere seruari. Respõdendum ergo est quoniã à nobis euidẽter decernitur, in quã plurimis seruari oportere historiæ ueritatem. Quis enim negare possit quod Abraham in duplici spelunca sepultus est, in Ebron? sed & Isaac, & Iacob, & singulæ eorũ uxores? Vel quis dubitet quod Sichima in portionẽ data est Ioseph? Vel quod Hierusalem metropolis est Iudææ, in qua constructum est tẽplum deo à Salomone? & alia innumerabilia. Multo eñ plura sunt quæ secundum historiã uera sunt, q̃ ea quæ nudum sensum continent spiritalem. Tum deinde quis non affirmet mandatum hoc quod præcepit, Honora patrem tuum & matrẽ tuã, ut bene sit tibi, sine ulla spiritali interpretatione sufficere, & esse obseruantib. necessarium? maxime cum et Paulus eisdẽ uerbis repetens confirmauerit ipsum mandatum. Quid uero oportet dicere de eo quod dictum est: Nõ adulterabis, nõ occides, non furtum facies, nõ falsum testimonium dices, & cætera huiusmodi? Iam uero de his quæ in euãgelio mandata sunt, ne dubitari quidẽ potest quin secũdum literã obseruent, sicut cum dicit: Ego aũt dico uobis nõ iurare omnino, & cum ait. Qui autem inspexerit mulierẽ ad concupiscendũ eam, iã mœchatus est eam in corde suo, & apud Paulum apostolum quæ præcipiunt. Cõmonete, inquit, eos, cõsolamini pusillanimes, sustinete infirmos, patiẽtes estote ad oẽs. & alia quamplurima. Sed & de singulis sanctorum qui in scriptura sancta cõscripti sunt, quosq; iustos, & electos dei esse scriptura testatur, debet esse quędam fides ab his qui saluari cupiunt. Nõ enim potest esse perfecta in deum fides, nisi quis habeat & hanc fidem, qua de sanctis quod sancti sunt credit. Quod aũt dicimus tale est. Qui crediderit in deum, & dogmata eius uera esse susceperit, credit & hoc, quod Adam quidẽ primus homo formatus est: credit & de Eua, q̃ unam è costis Adã sumens deus ædificauerit eã ut esset eius mulier: credit & qđ Enoch, qui in annis ccc placuerit deo, posteaquã Mathusalẽ genuit translatus est: & de Noe quia respõsa accepit ut fabricaret arcã, & solus saluatus est ex diluuio, cum his tantũmodo qui cum eo fuerant arcã ingressi: similiter & Abrahã quod meruerit testimoniũ dei, & quod susceperit hospitio cũ esset sub ilice Mãbre tres uiros ex quibus unus erat dominus: credit & de Isaac uel quomodo natus est, uel quomodo oblatus est à patre, uel quõ respõnsa dei audire meruerit. Sed & de Iacob, quod mutato nomine Israel à deo cognominatus est, de Moyse quod per signa & uirtutes ministrauerit deo. Credit & qđ Iesus Naue exauditus à deo stare fecerit solem super Gabaon, & lunã super uallem Aialon. Quid aũt dicendũ est de fidelibus iudicibus, & de his quæ per eos gesta referuntur? & in Regnorum libris de Samuele, quod messium tẽpore pluuias à deo poposcerit, & acceperit? & de Dauid quẽ assumpsit dominus ab ouibus, ut regeret Iacob puerum suum, & Israel hæreditatẽ suã? & de Nathan quod prophetauerit: nec non & Gad: sed & de Salomone quod apparuerit ei in uisu dominus: & de Elia qđ assumptus est per ascẽsionẽ in cœlũ, effectis illis omnibus quæ scripta sunt signis & prodigijs: sed & de Heliseo

Gen. 2

8.

18.

Exod. 20

Matth. 5

quoniã

Universidad de Deusto
Biblioteca

quoniam non solũ resuscitauit filiũ Sunamitis, sed & mortuũ super ossa sua profectum. oportet ergo unũquenq; fideliũ credere & omnib. quæ scripta sunt de Ezechia, quod in dieb. eius retrorsum repedauerit umbra solis. Est ergo fides nostra primo quidẽ omnium in dominũ nostrũ Iesum Christũ, consequẽter uero etiã in omnes sanctos patriarchas, uel prophetas, uel apostolos Christi, eo ordine quo superius diximus. PAMPHILVS. Sufficienter ista ad probationẽ catholicæ fidei eius, & qualiter etiã de ipsa scripturarũ historia senserit, dicta sint. Et quoniã inter cæteras criminationes quas ei inseruerunt est etiã quam maximã ponũt, quod resurrectionẽ scilicet mortuorũ deneget, quę utiq; futura manifeste in ecclesiis prædicat, cõsequens etiã est has ex ipsius nos uerbis calũnias ostendere, & mẽdaces euidẽter arguere eos qui etiã scripta de hoc edere aduersus eũ nõ pepercerũt. Tã ex ipsis ergo libris quos de resurrectione scripsit, q̃ ex cæteris eius diuersis uoluminibus approbabimus etiam in hac parte q̃ catholicè senserit.

Origenes quomodo sentiebat de Resurrectione. ex primo lib. de Resur.

QVomodo enim non uideꝫ absurdũ, ut hoc corpus, quod pro Christo pertulit cicatrices, & pariter cũ anima persecutionũ tolerauit sæua tormẽta, carcerũ quoq; ac uinculorũ & uerberũ supplicia pertulit, igne etiã cruciatũ, ferro cæsum est, insuper & bestiarũ cruentos morsus, crucis patibula, ac diuersa pœnarũ genera perpessum est, tantorũ certaminũ præmijs defraudetur? Quippe si sola anima quæ nõ sola certauerat coroneꝫ, & corporis sui uascula quod ei cũ magno labore seruiuit, nulla agonis & uictoriæ præmia consequat̃, quomodo nõ contra omnẽ rationẽ esse uideatur, ut naturalibus uitijs atq; ingenitæ libidini propter Christũ caro resistens, & uirginitatẽ obtinens cũ ingenti labore, qui continentiæ labor utiq; aut maior corporis q̃ animæ est, aut certe utriusq; æqualis est, præmiorũ tempore altera uelut indigna rejiciat̃, altera ueniat ad coronam? PAMPHILVS. His assertionibus incipiẽs uti de resurrectione mortuorũ, per totã uoluminis sui seriẽ euidentissimis approbationibus usus est. In secũdo uero libro eiusdẽ materiæ, cum prædixisset quasi ad gentiles loqueretur, huiusce modi suam sententiam declarauit.

ORIGENES. Nos uero post corruptionẽ mundi eosdem ipsos futuros esse homines dicimus, licet non eodẽ statu, neq; in ijsdẽ passionibus. Nõ enim iterum ex cõuentione uiri & mulieris erunt, sed uerbi gratia, ea ratio quæ cõtinet Pauli substantiã. Pauli autẽ nunc dico corporalis quę salua permanet: & cum uoluerit deus secundũ ea quę dicta sunt, per sacramentum tubarũ in nouissima tuba facere ut mortui resurgant, per ilã ipsam substantiæ rationẽ quæ salua permanet, ut de terræ puluere resuscitenẽ a mortuis ex omnibus locis in quibus ratio illa substantiæ corporalis in ipsis corporibus permanebat, quæ in terrã prolapsa dei uoluntate iterum resuscitanẽ. Ex hoc arbitror asserere uolentẽ dixisse apostolum in prima epistola ad Corinthios: post assertionẽ enim resurrectionis mortuorum cum proposuisset sibi ea quę possent ab alijs obijci de resur-
1.Cor.15 rectione mortuorum, sic ait. Sed dicit aliquis. Quomodo resurgunt mortui? Quo autẽ corpore uenient? Stulte, tu quod seminas non uiuificat̃ nisi prius moriat̃, & quid seminas? nõ quod futurum est corpus seminas, sed nudum granum, ut puta tritici, aut alicuius cæterorum, deus autẽ dat illi corpus prout uult. Cum eñ manifestissime ostẽdisset quia mortui resurgunt, & certũ esset quia Saluator noster cũ ipso corpore resurrexisset quod susceperat ex Maria, nõ aũt satis clarũ esset quomodo resurrecturi essent cæteri, uel quale corpus habituri: cõparat resurrectionẽ seminib. quę seminant̃ in terra, utputa grano frumẽti, quod cũ ceciderit in terrã corrumpit̃: sed rationis illius uirtus est insita in interioribus eius medullis: ipsa ratiõis uirtus assumpta adiacentẽ sibi terrã, uel aquæ honorem, seu aeris circũstantem temperiem, caloris quoq; sufficientẽ recipiẽs fomitẽ per diuinã potentiã cooperantẽ culmi uel spicæ cõsurgunt: & hoc est quod dicit: Tu quod seminas nõ uiuificat̃ nisi prius moriatur: & quid seminas? non corpus quod futurum est seminas. Ergo hoc quod cadit in terram corpus nostrum, cõparatum est grano frumenti. PAMPHILVS. Et assertis his per huiusmodi consequentiam, post pauca addidit etiam hæc. ORIGENES. Quod autem omnis illa repromissio resurrectionis mortuorum de hoc corpore sit quod mortuum relinquitur, sanctæ scripturæ multis

tis modis hoc ostẽdunt: sed & ipsa hoc domini nostri Iesu Christi resurrectio declarat, qui primogenitus ex mortuis dicitur. PAMPHILVS. Post hæc quibusdam per medium latius disputatis adiecit etiam ista. ORIGENES. Sicut enim plus habet omnis rationabilis anima his quæ uel crescendi, uel nutriendi, uel motus solius officium exhibere dicunt̃: sic ea ratio quæ in humano corpore est, multo amplius habet, q̃ quæ in reliquis est corporibus, ex eo quod etiam si corruptũ fuerit genus humanum, subsistere rursum potest dei uirtute conseruatũ & custoditum usq; ad resurrectionis suæ tempus. Quod autẽ ubicunq; fuerit restituat̃, id est ab omni loco in quocũq; fuerit, ita ait Ioannes in reuelatiõe sua: Et reddidit mare mortuos quos habebat in se, & mors & infernus reddiderunt mortuos suos qui erant in eis. Forte eñ ut ego puto mare hic pro humido omni appellatũ est elemẽto, infernus autẽ pro aere, mors uero pro terra, quasi quãdam cognationẽ his inter se inuicẽ habentibus. Corpus enim puluerẽ mortis uocat scriptura, uel terrã uel corpus mortis. Sane qualis fuerit uniuscuiusq; præparatio in hac uita, talis erit & resurrectio eius. Qui beatus hic uixerit, cor pus eius in resurrectiõe diuiniore splẽdore fulgebit, et apta ei mãsio beatorũ tribuet̃ locorũ. Huic uero qui in malitia cõsumpserit tẽpus sibi uitę præsentis indultũ, tale dabitur corpus qd̃ sufficere & perdurare possit in pœnis. Et arbitror qd̃ hãc differẽtiã uolẽs ostẽdere Paulus apostolus dicit, Alia caro animaliũ, alia uolucrũ, alia piscĩũ, & cætera quæ enumerauit apostolus. Sed sicut nõ est putandũ, quod animaliũ corpus accepturus sit peccator, aut uolucrũ, aut piscĩũ, sic neq; solis, aut lunæ, aut stellarũ formã sperãdum est accipere eos qui resurgẽt in gloria: sed exẽpli causa dicta esse hęc ab apostolo sentiendũ est, ut designet̃ per hęc qd̃ alij p meritis suis honorabiliores & clariores erũt beatiora quoq; habitacula sorturi: aliorũ uero indignissimus & abiectissimus p gestorũ scelere erit status, q etiã mutis animalibus dignus sit cõparari. PAMPHILVS. Pauca hæc ad testimoniũ traximus ex multis & innumeris quæ per huiusmodi sensum in ipsis libris quos de resurrectiõe scribit exposuit. Nõ aũt uidetur absurdũ ad maiorẽ satisfactionẽ etiam de reliquis eius libris cõsonas his uel paucas adhibere sentẽtias. In 28. igit̃ libro de Esaia propheta, de illo capitulo scribens, in quo dicit̃: Resuscitabunt̃ mortui, & resurgẽt hi q̃ in sepulchris sunt, ita ait Origenes. ORIGENES. Melius ergo est dicere quod oẽs quidẽ resurgemus, ut & impij ueniant in illũ locum ubi fletus & stridor dentium, & iusti ubi recipiãt unusquisq; in suo ordine secundũ meritum bonorũ gestorum suorũ, cum trãsformabit̃ corpus humilitatis eorũ, ut sit conforme corporis gloriæ Christi: quod seminatũ quidẽ est in corruptione, surget uero in incorruptione: qd̃ seminatũ est in ignominia, surget in gloria: qd̃ seminatũ est in infirmitate, surget in uirtute, resurrectionis scilicet tẽpore: & quod seminatũ est corpus animale, surget corpus spiritale. Licet ergo oẽs resurgãt, & unusquisq; in suo ordine resurgat, cõsiderandũ est tamen propter illũ sermonẽ Ioannis, quẽ in reuelatione sua dicit: Beatus qui habet partem in resurrectiõe prima, in hoc Apoc.20
secũda mors nõ habet potestatẽ: ne forte diuidi omnis resurrectionis ratio in duas partes possit: id est in eos qui saluãdi sunt iustos, & in eos qui cruciandi sunt peccatores: ut sit una quidẽ bonorũ, quæ dicitur prima: illa uero quæ est miserorũ, secunda dicat̃: & illam quidẽ in omnibus purã, hilarẽ, totius plenã lætitiæ: illam uero alteram totã tristem, totã mœroris plenã, & actibus ac uitæ eorũ dignam qui in præsenti uita dei mandata contẽpserunt, & iudicij eius timore neglecto, semetipsos tradiderunt in operationẽ totius immũditiæ & auaritiæ, nec se præparare conati sunt, ut resistere aduersario possent aduersus cõtrarias atq; inimicas humano generi potestates. Sepulchra aũt mortuorum in hoc loco similiter et in multis alijs secundũ certiorẽ scripturę sensum accipiẽda sunt, non solũ ea quæ ad depositionẽ humanorum corporũ uidentur esse cõstructa, uel in saxis excisa, aut in terra defossa, sed omnis locus in quocũq; uel integrũ humanũ corpus, uel ex parte aliqua iacet, etiã si accidat ut unũ corpus p loca multa dispersum sit, absurdũ non erit omnia ea loca in quibus pars aliqua corporis iacet, sepulchra corporis eius dici. Si enim nõ ita accipiamus resurgere de sepulchris suis mortuos diuina uirtute, qui nequaq̃ sunt sepulturę mãdati, neq; in sepulchris depositi, sed siue naufragijs, siue in desertis aliquibus defuncti sunt locis, ita ut sepulturę mandari nõ potuerint, nõ uidebunt̃ annumerari inter eos qui de sepulchris resuscitandi dicunt̃. Quod utiq; ualde absurdũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

est. PAMPH. Nihilominus in eo ipso libro interiectis quibusdã dicit. ORIG. Cũ ergo
1.Cor.15 Paulus scribit, quod sicut stella à stella differt in gloria, ita erit & resurrectio mortuorũ: & quod dicit, Seminat in corruptione, surget in incorruptione, & cætera huiusmodi: manifeste hæc de solo corpore scribit. Nõ em anima seminata est in corruptione, aut in infirmitate, aut in ignominia. Deniq; euidẽter adiungit his omnibus, & dicit: Seminat corpus animale: ut ne quis putaret animã esse quæ seminat in corruptione, uel in ignominia, uel in infirmitate. PAMPHILVS. Hęc quidẽ ex his libris quos in Esaiam scribit: nõ pręteribimus uero neq; illũ quẽ de primo psalmo disseruit, in quo etiã de resurrectione ita scribit. ORIGENES. Sicut enim in nobis eadẽ species permanet ab infantia usq; ad senectutẽ, licet characteres multã uideant immutationẽ recipere: ita intelligendũ est hanc speciẽ quæ nunc inest nobis, ipsam permansurã etiam in futuro, plurima tamẽ immutatione melius & glorioſius facta. Necesse est enim animã in locis corporeis habitantẽ uti corporibus talibus quæ apta sunt his locis in quibus degit. Et sicut, uerbi causa, si in aquis maris nos habitare, uel degere posceret, sine dubio ꝓ habitaculi qualitate necessariũ uideret habere talẽ corporis statũ, & cõpositionem, qualẽ habẽt illa animalia quę in aquis uiuunt: ita nunc cũ cœlorũ habitaculũ promittat, secundũ locorum gloriã consequens est aptãdas esse etiã corporum qualitates. Nec ideo tamẽ prior hæc species exterminabit, licet glorioſior eius effecta sit permutatio. Sicut em ipsius domini Iesu, uel Moysi, uel Eliæ species nõ erat alia in transformatione cꝫ fuerat ante transformationẽ, ita nõ erit alia sanctorũ species etiã si multo glorioſior fiat. PAMPH. Sed & in XV. Psalmo exponens illũ uersiculũ: Insuper & caro mea requiescet in spe: de carne domini ait hæc. ORIGENES. Dominus Iesus Christus hæc dicit, cuius primo caro requieuit in spe, Crucifixus em primogenitus ex mortuis factus, & post resurrectionem assumptus in cœlũ, secũ terrenũ corpus euexit, ita ut terrerent & obstupescerent
1.Reg.2 uirtutes cœlestes uidẽtes carnẽ ascendisse in cœlũ. De Elia enim scriptũ est, quia quasi
Gen.5 in cœlũ assumptus est: & de Enoch, quia trãslatus est: nõ tamen dictũ est quia ascendit in cœlũ. Offendat qui uult ex nostro sermone: ego aũt cũ omni fiducia asseuero, quia sicut primogenitus ex mortuis est Christus, ita primus carnẽ euexit ad cœlum. Deniq; nouitate ipsa perterrent cœlestes uirtutes, quia quod nunquã uiderãt ante, nũc tandẽ uidebãt carnẽ ascẽdisse in cœlũ: & propterea dicũt. Quis est iste qui uenit de Edom, id
Esa.63 est à terrigenis? Rubor uestimentorũ eius ex Bosor. Videbãt em uestigia uulnerum in corpore eius, ex Bosor, id est in carne susceptа. PAMPHILVS. Et post pauca.

ORIGENES. Hæc propter illud quod dictũ est, quoniã caro mea requiescet in spe. In qua spe? Non solũ quia ex mortuis resurgit: parũ em hoc est: sed in ea spe requiescit, quod assumpta est in cœlũ. PAMPHILVS. Quid hoc euidentius & clarius ab aliquo dici potest de resurrectione carnis, quã assignauit non solũ resurrecturã à mortuis, uerumetiã in cœlos, si qua tamẽ id meruerit, assumẽdã, secuturã scilicet eũ qui primogenitus ex mortuis factus, primus in cœlũ naturam carnis inuexit? Quid tamen in XVIII. psalmo exponens illum uersum, In sole posuit tabernaculum suum, senserit, audiamus.

ORIGENES. Quid est quod dixit: In sole posuit tabernaculũ suum? Quidã quidem dicebãt quod Saluator noster ascẽdẽs è terris ad cœlũ, & corpus suũ assumẽs, peruenit usq; ad eũ circulũ q̃ solis zona nominat, & ibi (aiunt) posuit tabernaculũ corporis sui: nõ em ultra erat possibile id progredi. Sed hæc illi ita sentiũt pro eo quod allegoriã nolũt in scriptura diuina recipere: & ideo puræ historię deseruiẽtes, huiusmodi fabulas & figmẽta cõponunt. Nos uero deprecamur omnipotentiã dei, ut nos dignet audire, & secreta nobis spiritalis intelligẽtiæ dignet aperire. Quod ergo à nobis in hoc loco sentiẽt, hoc est. In sole posuit tabernaculũ suũ. Quero quid sit tabernaculũ Christi, et quę sit
Psal.19 habitatio in qua tabernaculũ Christi collocat. Habitatio tabernaculi Christi sol esse dicit: Tabernaculũ uero Christi ecclesiã intelligo. Solẽ autem quem aliũ sentire debeo, nisi illud lumen uerũ quod illuminat omnẽ hominẽ uenientẽ in hunc mundũ? Ipsum uideo solẽ, de quo dictũ est, Quia timentibus nomen meũ orietur sol iustitiæ, & sanitas
Malach.4 in alis eius. In sole ergo posuit tabernaculũ suũ, id est in sole iustitiæ ecclesiã suam collocauit. In illo em sole iustitiæ ecclesia collocata est qui diem æternũ facit, sicut dictũ est. Erit tibi dominus lux æterna, & deus gloria tua. PAMPHILVS. Erubescant etiam illi

illi qui & hoc de ipso nõ dubitauerũt cõcinnare figmentũ, quod dixerit corpus uel carnẽ Christi usq; ad solẽ uectam, & ibi esse derelictã. Hoc enim ille ab alijs dictũ nõ recte dictum esse confutat. Sed ostenderunt se ne hæc quidẽ intelligere posse obtrectatores eius quæ ille ab alijs nõ recte dicta coarguit, & quæ sunt quæ ipse cõfirmat. Tũ deinde etiam illi impudentiã suam retundãt, qui dicunt eum, corpus quidẽ resurgere confiteri, carnem uero negare. Desinant aliquãdo à maledictis, uidentes eum carnẽ uerbi dei cum ipso uerbo deo in cœlum quo uerbum dei ascendit, imponere. His coniungit de supplicijs peccatorum, quæ nos quoq; consequenter ad ea quæ supra dicta sunt cõiungemus, quoniam in ordine criminationum iste fuerat ordo digestus.

ORIGENES. De pœnis peccatorum.

E Go arbitror ꝙ sicut in corpore escę abũdantia, & qualitas uel quãtitas cibi cõtraria, febres generat, & febres diuersi uel modi, uel tẽporis secundũ eã mensurã qua intẽperies collecta materiẽ suggerit ac fomitẽ febrium: quæ materię qualitas ex diuersa intẽperie cõgregata, causa uel acerbioris morbi, uel prolixioris existit: ita anima cum multitudinẽ malorũ operum & abundantiã in se cõgregauerit peccatorum, cõpetenti tempore omnis illa malorum congregatio concitat ad supplicium, atq; inflammat ad pœnas: cum mens ipsa uel cõscientia per diuinam uirtutẽ omnia in memoriã recipiens, quorũ in se signa quædã ac formas cũ peccaret expresserat, & singulorũ gestorum suorũ quæ uel fœdè ac turpiter gesserat, uel etiã impie cõmiserat, historiã quandã scelerum suorũ ante oculos suos uidebit expositã. Tunc & ipsa cõscientia propriis stimulis agitat atq; cõpungit, & sui ipsius efficit accusatrix, & testis. Quod ita sensisse etiã apostolũ Paulũ puto cũ dicit: Inter se inuicẽ cogitationibus accusantibus, aut etiã defendẽtibus in die cũ iudicabit deus occulta hominũ secundũ euangeliũ meũ per Iesum Christum. PAMPHILVS. Sed & in se- Rom.2
quentibus rursum de peccatorũ pœnis hoc modo scribit. ORIGENES. Multa sunt enim quę nos latent quę illi soli cognita sunt qui est medicus animarum nostrarũ. Si enim ad corporis sanitatem pro his uitijs quæ per escã potũq; collegimus, necessariã habemus interdũ austerioris ac mordacioris medicamenti curã: nonnunquã uero si id uitij qualitas depoposcerit, rigore ferri & sectionis asperitate indigemus: quod si & hæc supergressus fuerit modus morbi, ad ultimũ conceptũ uitiũ ignis exurit: quãto magis intelligendũ est, medicũ nostrum deũ uolentẽ diluere uitia animarũ nostrarũ, quæ ex peccatorũ & scelerũ diuersitate collegerãt, uti huiusmodi pœnalib. curis, insuper etiam ignis inferre suppliciũ his qui sanitatẽ animæ perdiderũt? PAMPHILVS. Et post pau-
ca addidit etiã hoc. ORIGENES. Quomodo aũt perneccssaria pœna est ea quã per ignẽ infert deus, Esaias docẽs de Israel quidẽ dicit: Abluet dominus sordes filiorum ac filiarũ Sion, & sanguinẽ expurgabit è medio ipsorũ spiritu iudicij & spiritu adustionis. Esa.47
De Chaldęis autẽ sic dicit: Habes carbones ignis sedebis super eos: hi erũt tibi adiutorio. Et in alijs dicit: Sãctificabit eos dns in igne ardẽti. Et in Malachia ꝓpheta ita dicit: Sedẽs dns cõflabit sicut aurũ & sicut argẽtũ populũ suũ, cõflabit et purgabit eos, et fun- Malach.3
det purgatos filios Iuda. PAMPH. Hæc quidẽ ex libris Peri archon: innumerabilia uero dispersa sunt per omes libros eius assertiõis huius testimonia, quæ nos studio breuitatis omittimus, cõmemorãtes de his solũmodo, quæ in sexto psal. de hoc ipso pœnarũ genere disputauit. ORIG. Possibile est cõsiderare ex his maxime dolorib. quos in hoc corpore positi sentimus, qui quãuis magni sint, breuis certe sunt tẽporis, ꝓ eo qđ si pauIo uehemẽtiores extiterint, cõtinuo etiã uitæ celerẽ inferũt finẽ. Deniq; multi si res poposcerit ꝓ pietatis cõfessione in ipsis tormẽtis animã reddũt: alij uero in ipso iã coronę aditu positi denegãt fidẽ, quã usq; ad mortẽ proposuerãt cõfiteri. Et hoc nõ utiq; diminutione propositi patiunt, sed ui doloris nimia & insuperabili superati. Si ergo in hac præsenti uita tã intolerabiles sunt pœnarũ dolores, cũ iã crassiori animã utiq; iudumento: quid putandũ est cũ id spiritale effectũ ex resurrectione recipiet, & eo uehementius utiq; quo subtilius sentiet uim doloris? Puto em quod quãta differẽtia est in præsenti seculo nudũ uerberari cꝫ uestitũ, ad ꝓsentiendũ scilicet cruciatũ, eo ꝙ uehemẽtius nudũ corpus cruciẽt uerbera cꝫ uestitũ: tantã puto futurã differentiã doloris cũ corpus humanũ crassitudinis huius indumẽto depositũ, uelut nudũ corpus cœperit sentire tormẽta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

PAMPHILVS.

Vfficere arbitror etiã ad huius criminationis calumniã propulsandã, pauca hæc de eius libris testimonia protulisse, quæ innumera sparsim per libros eius manifestum est cõtineri. Nunc aũt ad ea etiã per nos ipsos respondebimus, quæ ei de anima obijciunt, id est quod ante corpus eam factã dicat existere. Sciens nanq; etiam istud dogma de anima non aperte neq; manifeste haberi in ecclesiastica prædicatione, sicubi occasionẽ aliquam, uel suspitionẽ potius disputãdi ei scripturæ sermo suggessit, discutiens & pertractãs ea quæ sensui eius occurrerunt, discernenda hæc legẽtibus exposuit & probãda, non manifesto dogmate, uel abruptæ sententiæ auctoritate definiens, frequẽter & illud addens, Si tamen habere uideã aut probaꝫ aliquid cõsequentiæ sermo is quẽ de anima tractauimus. Deniq; in tam multis & tam diuersis eius libris nusquã omnino inueniẽ unus ab eo liber proprie de anima cõscriptus, sicut habet uel de martyrio, uel de oratiõe, uel de resurrectiõe. Nusq; prorsus librũ proprie de anima scriptũ edidit, sed in diuersis locis (sicut superius diximus) incurrẽtes sibi opiniões ex scripturæ occasione disserebat: quod potius maximi signi reuerẽtiæ eius ac timoris in diuinis dogmatibus esse deberet, quod tanti sensus uir & tantæ prudẽtiæ, cũ utiq; magister esset ecclesiæ, & tãta ab eo dicta scriberenꝫ, nõ ausus sit id sibi auctoritatis assumere, ut proprie de anima librũ ederet scriptũ. Proculdubio hæc obseruatio eius illud indicat, quod nihil audebat de hac re manifesto dogmate cõfirmare. Deniq; in eo libro quẽ in epistolã ad Titũ scribit, hæreticũ describẽs, & animæ faciẽs mẽtionẽ, hæc dicit. ORIG. Sunt uero & aliã quędã dogmata quę in apostolicis traditionib. nõ habenꝫ, de quibus requires si oportet eos qui quomodo libet de his sentiũt uel pertractãt, hæreticos putã dos: utputa, uerbi causa dixerim, si quis rationẽ humanæ animæ inquirat, cũ de ea neq; quod ex semine traducis ducaꝫ, neq; quod honorabilior & antiquior corporũ cõpage sit, tradiderit ecclesiastica regula. Propter q̃ multi nec cõprehẽdere potuerũt qualiter sentiri oporteret de animæ ratiõe: sed & q̃ aliquid sentire uel disserere nisi sunt, à nõnullis in suspitiõe habenꝫ uelut noui aliq̃d introducẽtes. PAMPH. Deinde post pauca air. ORIG. Sed & tu ipse apud temetipsum discutiens cõsidera si oportet eũ qui quolibet modo de his opinaꝫ, uel hæreticũ, uel ecclesiasticũ temere definiri, aut si nõ est periculosum de eo pronũciare, quoniã & ipse peruersus sit & peccet, & sit à semetipso dãnatus, q̃ hæreticus dicitꝫ, si quis forte ex his quę supra diximus quãlibet opinionẽ, licet nõnunquã plurimis peregrinã, uideaꝫ inducere. PAMPH. Hæc q̃dẽ ipse in eo libro quẽ superius diximus scribit: nos uero his adiũgimus etiã ista quę nobis ipsa ęquitas uideꝫ exposcere. Si manifeste ecclesia traderet uel prędicaret cõtraria his quę ille sensit, sine dubio uelut cõtrarius, et resistẽs ecclesiasticis statutis merito culpareꝫ. Nũc uero cũ diuersitas sit apud oẽs ecclesiasticos, & alij alia de anima sentiãt, & oẽs diuersa, quomodo hic magis q̃ cęteri incusandus est: maxime cũ ea quę à reliquis affirmanꝫ, multo magis sint et absurda & sibijpsis cõtraria? Quidã enim opinanꝫ præparatis iã in uẽtre mulierũ desormatisq; corporibus tunc ad prędens creari animas, & inseri iã deformato corpori. Hæc uero sentiẽtes, præter hoc q̃d manifestas probatiões ex sanctis scripturis adhibere nõ possunt, insuper etiã iniustitiã quo dãmodo cõditoris accusant, q̃d nõ æqualiter, id est æquas uitæ conuersationes tribuat omnibus. Statim eñ ut creata fuerit anima, cũ nihil utiq; adhuc in se culpæ cõmiserit, inseriꝫ interdũ si ita acciderit cæco corpori, uel alias debili, aliq; uero sanis corporib. & aliæ infirmioribus: & aljs quidẽ multũ uitæ tẽpus tribuiꝫ, aljs uero breuissimũ, ita ut interdũ simul ut natæ fuerint exturbenꝫ è corpore: & aliq; q̃dẽ ad cõuersationẽ agrestẽ quãdã & barbarã, & ubi nihil humani aut honesti est, et super omnia ubi paternę institutiõis impietas obtinet, dirigunt: aliq; uero ad uiros honestos, sobrios, humanos, ubi & humanarũ legũ obseruatio uiget: interdũ etiã ad parẽtes religiosos, ubi educatio nobilis & honesta, ubi etiã eruditio rationabilis, trãsmittuntur. Quõ igitꝫ assertiones eorũ in talibus diuinã prouidentiã recte omnia dispensantem & æqua lance moderantẽ tanquã bonã & iusti dei poterunt assignare? Iã uero illi q̃ ex traduce animas uenire affirmant, & simul cũ corporali eas semine seminari: siquidẽ (ut quidã ipsorũ affirmare solẽt) nõ aliud dicunt animã esse q̃ insufflationem spiritus dei, illam scilicet quam in initio facturæ mũdi deus dicitur insuflasse in Adam, de ipsa dei esse

esse eam substantia profitentes: quomodo nõ & isti uidebunꝫ quodãmodo hoc præter scripturæ regulã, & rationẽ pietatis asserere, quod substãtia dei est quæ peccat, si anima quæ de substãtia dei est, peccat? Insuper etiã quod & pœnis subdẽda sit, p̃ peccato? Sed & illud quod sequitꝫ, quod perabsurdũ est incurrere, nõ prævidẽt, quia necesse est eam simul cũ corpore mori, & esse mortalem si simul cum corpore uel seminata uel formata uel nata est. Tum deinde illi qui unã quidem ex nullis subsistentibus à deo factã esse dicunt, animam, id est illã quæ prima facta est in Adam, & ex ea iã omniũ hominũ animas existere, & secundũ corporalẽ sine dubio successionẽ traducem quoq; fieri animarũ, etiã ipsi quid aliud ostendũt nisi animas esse mortales? Si enim sicut animalia cętera ex solo semine oriunꝫ, ita etiã de hominibus sentiamus, ut cũ corpore simul in eodẽ semine etiã anima diffundaꝫ, quid dicemus de his qui imperfecti adhuc & de uẽtre abortiuis sunt: et qui nõnunquã antequã uasculorũ naturaliũ receptaculis semina sint suscepta, depereũt? in quibus sine dubio inueniꝫ, quod simul illæ etiã quæ naturali ratione seminibus insertæ erãt animæ, extinctæ sint pariter & corruptæ. Siue ergo ex insufflatione dei sint, siue ab una illa quæ prima facta est, necessario simul cũ corporibus corrumpentur, si eandẽ cũ corporibus etiã originẽ sumũt secũdum ipsorũ rationẽ. Aut enim nihil omnino ex rationabili atq; immortali anima participabit id q̃d adhuc in uẽtre receptũ est: & repulsa est illa ratio quæ affirmat eã in seminis traduce simul cũ corporib. seminatã: Aut si participat, necessitas imminet cõfiteri mortalẽ esse animã, q̃d fides nostra utiq; nõ recipit. Veruntamẽ quid est q̃d ex his omnibus ostẽdi uoluntius? illud p̃fecto, quod sicut eos qui unamquãlibet de his quas supra exposuimus opinionẽ uerã putãt, nõ recta ratione hæreticos quis appellat, p̃ eo q̃ neq; ex diuinis scripturis certi aliquid de his uel manifeste dictũ esse uideaꝫ, neq; in prędicatiõe ecclesiastica cõtineri: ita neq; hũc uirũ culpari iustũ est, differentẽ quod sibi uisum est, maxime cũ illud̃ præcipue seruauerit quod in ecclesia de animæ cõfessione seruari omnimodè debet, id est ne diuersas naturas esse diceret animarũ: quinimmo & dicẽtes redarguit, & uehemẽti assertiõe cõuincit. Ipse aũt fateꝫ unius substãtiæ oẽs animas & immortales ac rationabiles, liberi arbitrij ac uolũtatis, iudicãdas quoq; esse pro his quæ in hac uita gesserũt, esse tamen eas factas à deo q̃ uniuersa cõdidit et creauit. Quãdo aũt factę sint, olim simul, an nunc per singulos nascẽtiũ, quid periculi est alterũ è duob. opinari? Sed respõdere possibile est, ut omnis penitus culpãdi aditus excludaꝫ. Sicut eñ de luminaribus cœli diuersa singuli etiã ipsi q̃ sunt in ecclesiis sentiũt: aljs quidẽ opinãtibus esse animãtia, & rationabiliũ animantiũ: aljs uero putãtibus q̃d irrationabilia sint, imò uero quod nõ solum uera anima, sed & omni sensu penitus careãt, & sola sine spiritu & sensu sint corpora: nemo tamẽ merito alterũ eorũ q̃ hæc ita diuerse sentiũt, hereticũ dixerit, propter hoc q̃ nõ ita aperte de his traditũ est in apostolica prędicatiõe: ita etiã eos q̃ de humana anima dubitãt, & de initio eius uel origine diuersa opinanꝫ, nõ est rectũ hæreticos pronũciare, maxime cũ in reliquis ecclesiasticæ doctrinæ regulis quod rectũ est & catholicũ teneant.

N Quisſima criminatio est μετεμψυχώσεως, hoc est transformationis animarũ. Ad quod sicut in cæteris fecimus, ipsius qui accusaꝫ respõdebimus uerbis: illud primo perneceſſario cõmonẽtes, quia accusatores eius nõ intelligentes qualiter ab eo de ista quæstione tractatũ sit, uel quod ratio disputationis ita se habeat, ut non semper uelut ex una persona pronunciari uideantur quæ dicuntur, sed interdum etiam ea quę contrario dici potuerunt, disputentꝫ: & hanc esse artẽ disputandi non aduertentes, obijciunt ei de hoc dogmate, quod quasi ipse senserit ea quæ ex aduersantis persona disseruit, Deniq; quod discutiẽdi hæc & nõ cõfirmandi dixerit causa, ipse per ea quæ post tractatum rei ipsius adiecit, ostendit: hoc modo dicens. ORIGENES. Sed hæc quantum ad nos pertinet non sunt dogmata, sed discussionis gratia dicta sint & abijciantur. Pro eo autẽ solo dicta sunt, ne uideatur quæstio mota, non esse discussa. PAMPHILVS. Sed hoc in eo loco dixit, in quo de animabus animalium requirebat, non de transmutatione animarum.

In VII. libro in euangeliũ secundũ Matthæũ ita scribit de animarũ transmutatione.

ORIGENES. Quidam quidem opinanꝫ ex eo quod dictũ est: Ipse est Helias qui uenturus est: animã Helię eandẽ esse quę Ioannis. Quod enim dixit: Ipse est Helias: nõ Matth. 11

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad aliud, sed ad animā referendū putauerūt, & ex hoc pene solo sermone dogma introduxerūt μετενσωματώσεως, id est transmutationis animarū, quasi etiā ipso hoc Iesu cōfirmante. Sed oportuerat intueri, quia si hoc uerū esset, in multis utiq; pphetarū uel euangeliorū scriptis simile aliquid inueniri deberet. Tū deinde etiā ille sermo q̄ huic adiūgitur, ostēdit secretiorē quēdā & arcanū sensum in his quę dicta sunt, requirēdū magis q̄ⁿ

Matth. 13 quod illi secūdū literę solius intelligentiā susceperūt, cū dicit: Qui habet aures audiēdi audiat. Addēdū aūt et illud est: quia si, p peccatis secundū, q̄ ipsi sentiūt trāsmutatio fiat animarū, propter quæ peccata Heliæ anima trāsmutata est in Ioannē, q̄ ab ipso angelo nascitūrus p. ēnūciat, à quo & Iesus saluator noster. Quō ergo nō euidētissimū mēdaciū est hoc, ut ille qui tā perfectus fuit, ut nec cōmunem quidē istā mortē gustaret, ueniret ad transmutationē animę, quæ secundū illorū assertionē non potest accidere nisi ex

Ioan. 1 peccatis? Deniq; quō hoc exponēt q̄ dictum est ad Ioannem: Tu Helias es: & dicit nō sum? Sed ut ostendat cōuenire hoc etiā illi uerbo qd̄ dixit dñs: Si uultis suscipere, ipse est Helias q̄ uēturus est: hoc qd̄ dixit, Helias ipse est, referendū est ad spiritū & uirtutē

Luc. 1 ipsius Helię. Ioānes em̄ præcessit in spiritu & uirtute Helię cōuertere corda patrū ad filios.

De eo ipso ex undecimo libro de euangelio secundum Matthæum.

Quidā qui alieni sunt à catholica fide, transferri animas ex humanis corporibus in corpora animaliū putant secudū differentiā peccatorum: nos uero qui id nusquā cautū inuenimus in diuina scriptura, dicimus quia per multam uitæ negligentiā humana prudētia cum fuerit inculta atq; neglecta, efficitur uelut irrationabile pecus per imperitiā uel negligentiam, non per naturam. Similiter autē & hi qui tales fuerint effecti ex proposito sui negligentia qua erudiri neglexerint, si eruditioni se atq; exercitio rationabili tradāt, rationabiles efficiunt atq; prudētes: sicut scriptū est de illis euangelicis canibus qui mādūcabāt de micis quæ cadunt de mēsa dominorū suorū: ex quibus cōuersa Cha

Matth. 15 nanęa facta est dei filia: secundū quod dicit ad eā Saluator: O filia, magna est fides tua. Sicut enim uirtus animi cōfert unicuiq; ut sit filius dei: ita malitia mētis & uerborū insania atq; impudētia facit unūquenq; secundū autoritatem scripturę appellari canē. Similiter aūt intelligendum est etiam de cæterorum animalium mutorū appellationibus.

De eodem ex libro decimotertio de euangelio secundum Matthæum.

In his Helias nō anima Helię mihi uidet, uti ne incurramus in dogma alienū ab ecclesia dei de trāsmutatione animarū, qd̄ nec ab apostolis traditū est, nec usq; in scripturis cautū est. Cōtrariū enim est his quę dicta sunt ab Apostolo, Quoniā quę uidentur tēporalia sunt. Et ubi sunt quę oēs scripturę cōfirmant, quod præsens seculū finiēdū est? Sed

Matth. 24 nec illud poterit stare, qd̄ dictū est: Cœlū & terra trāsibunt, neq; illud qd̄ dicit Aposto-

1. Cor. 7 lus: Transibit em̄ habitus huius mundi: & illud, Cœli peribūt, & ea quæ sequuntur. Si em̄

Psal. 102 (ut aiūt autores huius dogmatis) nemo potest in id initiū restitui, qd̄ primo fuit ab initio mūdi usq; ad finē, qua ex causa immutari uel trāsferri animā secūdo uel tertio opus est uel frequēter: Hoc em̄ modo reddi delicta uniuscuiusq; psonæ perhibent, & pœnas lui, si in diuersa corpora frequētius trāsmutent. Quod utiq; superfluo fiet, si finis ei nullus emēdationis occurrat, nec erit unq; quādo nō anima transferat. Et si semper pro delictis animab. ad corpora diuersa redeundū est, quis unquā mūdo dabit finis, ut implea tur quod dictū est: Cœlū & terra trāsibūt? Quod & si concedat (uerbi gratia) ut aliquis sit sine peccato, quē iā nō sit necesse reuolui in corpus, per quot tēpora putabimus inueniri unā fortasse uix animā quæ penitus pura sit, nec pmutatione corporis indigeat? Quod & ipsum si cōcedatur, rursum suo dogmati contrariū efficit. Si enim demus pau cas quasq; animas p singulas ad perfectionē posse restitui, ut ultra in corpora uenire nō indigeāt, necesse est (licet p infinita secula & immēsa tēpora) singulis quibusq; animabus ad perfectionē restitutis cessare iā usum corporū, & per hoc finē mūdū recipere ac resolui. Nō tamē uidet ita sanctæ scripturę, quę dicit multitudinē peccantiū relinquendā esse in fine seculi. Quod ex eo manifestissime indicat, quod in euangelio scriptū est.

Luc. 18. 17 Veruntamē puras filius hominis ueniēs inueniet fidē super terrā? sicut enim in diebus Noe, ita erit aduētus filij hominis. PAMPH: Et posteaquā de scripturis multa disseruit, ipse iam suā sententiā hoc modo declarat. ORIG. Erit aūt his qui tunc erunt uindicta, non transmutatio animarū: non em̄ iam ad peccandum locus erit: sed alia genera erunt pœnæ

pœnę. Transmutatio nāq; corporū pœnā non faciet peccatorū, ita ut nulla extrinsecus putent inferri supplicia: quin potius est peccatoribus pœnarū modus, id est ut pro his quæ in hoc corpore gesserūt, pœnā recipiant delictorū. Manifestū tamen est quod istæ singulæ rationes his qui possunt rei cōsequentiā diligēter aduertere, cōtrarię sunt huic dogmati quo perhibent animæ transmutari. Quod si gentiliū autores sequi uolunt qui opinionē istam ex principiorū suorum cōsequentia persecuti sunt, dicentes cū hæc fiāt sine dubio, nunq; mundum istū posse finiri: cōsequens est eos qui hæc uolunt scripturæ nostræ nō credere, quæ manifestissime pronūciat finē mundi futurū, & non exquirere in ipsis scripturis expositiones, siue assertiones ineptas & incōsequētes, ex quibus nullo genere ostendi potest quod secundū scripturas nostras nunq; finis seculi futurus sit.

De eadem re ex libro de Prouerbijs Salomonis.

Videtur autē mihi & illa assertio quæ transformari animas de corporibus in alia corpora asseuerat, peruenisse etiā in aliquos eorum qui Christo credere uident, ex quibus dā scripturæ sanctæ occasionibus, nō intelligētes quōmodo intelligi debeant quæ scripta sunt. Non enim animaduertunt quomodo homo efficiat aut pullus, aut equus, aut mulus, & putauerunt transmutari humanā animā in pecudum corpora, ut æstimarent quod aliquando serpētis suscipit corpus uel uiperę aliquādo equi uel reliquorū animaliū. Iam ergo cōsequens est & hoc illos dicere debere, quod diabolus qui leo in scripturis dicit, corpore leonis utatur, aut draconis carnibus cum draco nominatur. Ita erit ut secundū illos transmutatio ista animarū perueniat & in dæmonū naturā, ut sit aliquando uel leo uel draco anima habens diabolum. PAMPHILVS. Et paulo post. ORIGENES. Sed superfluæ sunt omnes istæ adinuentiones. Manifestum est enim quod una pœna tam dæmonum naturæ quàm humano generi peccatorum à domino præfinita sit illa quam dominus sua sententia designauit dicens: Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius: ostendens quia eadem species pœnarum peccatoribus hominibus & diabolo & angelis eius præparata sit, licet in eadē pœna diuersa sit quantitas pœnæ. Alius enim grauius ac uehementius cruciatur pro magnitudine peccatorum: alius autem remissius, cuius leuiora & faciliora peccata sunt.

DE ADVLTERATIONE LIBRORUM Origenis liber, qui est Ruffini.

I N HIS quæ in superiori libro secundū Apologeticū sancti martyris Pamphili, quē pro Origene græco sermone edidit, prout potuimus, uel res popposcit, latino sermone digessimus, illud est qd̄ te de

I sideriorū uir Macari admonitū esse uolo, ut scias hāc fidei quidem regulā quā de libris eius supra exposuimus, esse, quæ & amplectēda sit & retinēda. In omnibus em̄ his catholicū inesse sensum euidēter probatur: inueniri tamē in eius libris quædā ab his nō solum diuersa, sed nōnunquam etiā cōtraria, & ea quæ ueritatis regula nō admittit, quæ nos quoq; nec recipimus, nec probamus. Sed hoc unde acciderit opinionē quę ad nos usq; peruenit, ne à te quidē, uel ab his qui quod uerū est, scire cupiunt, celari uolo: ſ qui tamē sunt qui audientes id quod uerū est, & quod ipsa ratio indicat, acquiescant, & obtrectandi studio nō quiduis malint esse uerum q̄ⁿ id quod eis obtrectandi materiā perimat. Dubitari nō puto q̄ⁿ hoc nullo genere fieri potuit, ut uir tā eruditus, tam prudens, certe qd̄ indulgere etiā accusatores eius possunt, uir qui neq; stultus, neq; insanus fuerit, ipse sibi cōtraria et repugnātia in suis sentētijs scriberet. Aut etiā si ullo genere cōcedamus hoc accidere potuisse: fortassis em̄ dicet aliquis, quia ea quæ in prima ætate cōscripsit, potest fieri ut obliuiscerē in ętate uergēti, et aliter q̄ⁿ aliquādo senserat, post p-ferret: qd faciemus qd̄ interdū in eisdē locis atq; (ut ita dixerim) in consequēti pene capite sententię cōtrarij sensus inueniūt inserti? Nūquid in eodē opere eiusdē libri interdū (ut diximus) statim in cōsequenti capitulo oblitus sui esse potuit? uerbi causa, ut qui superius dixerat, nusq; inueniri in omni scriptura, ubi spūs sanctus factus uel creatus esse diceretur, continuo subijceret inter cæteras creaturas factū esse spiritū sanctum: aut iterū qui patrem & filiū unius substātiæ, quod græce ὁμοούσιον dicitur, designauit, in conse-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quentibus statim capitulis alterius substātię, & creatū, poterat dicere eum quem paulo ante de ipsa natura dei patris pronūciauerat natū? Vel iterū de resurrectione carnis, q̄ tam euidēter pronunciauit naturā carnis in cœlū ascendisse cū uerbo dei, atq̄ inibi cœlestibus apparuisse uirtutibus nouū et admirandū eis sui usum prębentē, possibile erat ut hāc iterū non esse saluandā diceret? Quia ergo hæc incidere ne in eū quidē poterāt, qui uel mēte motus, uel cerebro esset insanus, quid sit in causa, q̄ possum breuiter edocebo. Quanta sit hæreticorū temeritas, q̄ nihil his sancti, nihil pensi sit, facile intelligi datur ex his quæ frequēter & ausi sunt & conuicti. Nā sicut ipsorū patri diabolo ab initio falsare uerba dei, atq̄ inflectere à suo ordine, & sui ueneni interserere uirus studiū fuit: ita & istis successoribus suis hāc suę artis hæreditatē reliquit. Denicq̄ cū dixisset deus
Gen. 2 ad Adā: Ex omni ligno paradisi māducabitis: ille cū uellet Euam decipere, liberalitatē Dei omnia edere permittētē, una tātūmodo interiecta syllaba, in quātas coarctauit angustias? Ait em̄: Quid est qd̄ dixit deus, ut ex omni ligno paradisi nō māducetis? Quo scilicet per hoc graue esse pręceptū dei apud hominē cōquerens, prævaricationē præcepti facilius persuaderet. Hæc exēpla patris sui atq̄ hanc artē magistri sui secuti hæretici, quoscunq̄ uerū nobilium tractatorū inuenerūt de his quę ad gloriā dei pertinent, plene & fideliter disputasse, ita ut ex lectione eorū unusquisq̄ fideliū, pficere possit & instrui: nō pepercerūt scriptis eorū uenenatū uirus infundere, siue interpolādo quæ dixerāt, siue quæ nō dixerāt, inserendo, quo facilius uidelicet sub nomine doctissimi cuiusq̄ & nobilis inter scriptores ecclesiasticos uiri hęresis suę astrueret assertio, ex eo qd̄ ita sensisse etiā aliqui de claris uiris & catholicis uiderent. Et horum manifestissimas interpretationes tenemus. Et quāuis q̄ plurimi sint ex uetustioribus in quorū libris huiusce modi deprehenditur adulterium, paucorū tamē sufficit adhibere testimonia, ex quibus facilius quid etiam Origenis libris acciderit, agnoscat.

Lemens apostolorū discipulus, q Romanę ecclesię post apostolos & episcopus et martyr prefuit, libros edidit, qui græce appellant ἀναγνωρισμούς, id
c est recognitio: in quibus cū ex persona Petri apostoli doctrina quasi uere apostolica in q̄plurimis exponat, in aliquib. ita Eunomij dogma scribit,
c ut nihil aliud q̄ ipse Eunomius disputare credat, filiū dei creatū ex nullis extātibus asseuerās. Tū deinde etiā illud adulterij inserit genus, ut naturā diaboli cęterorūq̄ dæmonū nō propositi uolūtatisq̄ malitia, sed excepta ac separata creaturę, produxerit qualitas, qui utiq̄ in cæteris omnē rationabilē creaturā docuerat, liberi arbitrij facultate donatā. Sunt etiā alia nōnulla libris eius inserta, quæ ecclesiastica regula omnino nō recipit. Quid quæso de his sentiendū est, quod apostolicus uir, imò pene Apostolus, nō ea scribit quæ apostoli dicunt? cui Paulus apostolus testimoniū dedit, dicēs: Cum Clemente & adiutoribus meis cæteris, quorū nomina sunt in libro uitæ: & scribebat hoc quod libris uitæ contrariū est? An id potius credendū est quod suprà diximus, quod peruersi homines ad assertionē dogmatū suorū sub uirorū sanctorū nomine tanquam facilius credenda, inseruerunt ea quę illi nec sensisse nec scripsisse credendi sunt.

Lemens quoq̄ Alexandrinus presbyter & magister illius ecclesię, in om
c nibus pene libris suis Trinitatis gloriā atq̄ æternitatē unam eandēq̄ designat, & interdū inuenimus aliqua in libris eius capitula, in quibus filium
c dei creaturā dicit: Nunquid credibile est de tanto uiro, tam in omnibus catholico, tam erudito, ut uel sibi contraria senserit, uel ea quæ de deo non dicam credere, sed uel audire quidem impium est, scripta reliquerit?

Ionysius quoq̄ Alexādrinus episcopus, eruditissimus assertor ecclesiasticę fidei, cū in q̄plurimis in tātū unitatē atq̄ æqualitatē trinitatis defendat,
D ut imperitioribus quibusq̄ etiā secundū Sabellium sensisse uideat: in his tamē libris suis quos aduersum Sabellij hęresim scribit, talia inueniūt inserta, ut frequēter Arriani autoritate ipsius se defēdere conent. Propter qd̄ et sanctus episcopus Athanasius cōpulsus est Apologeticū pro libris eius scribere, pro eo q̄ certus erat nō illū diuersę potuisse sentire, sibiq̄ ipsi cōtraria scribere, sed q̄ inserta hęc à maleuolis nosset. Et hæc quidē nos ducti rei ipsius cōsequentia de sanctissimis uiris & ecclesiæ doctoribus sensimus, quo scilicet nō putemus eos qui rectā ecclesiasticam

cam fidē in q̄plurimis astruxerūt, in aliquibus sibimetipsis aduersa sensisse. De Origene uero in quo similiter ut in his quos suprà diximus, aliqua diuersitas inuenit istud nō sufficit sentire, qd̄ de præiudicatis iā catholicis sentit uel intelligitur uiris, nec similib. causæ similis sufficit excusatio, nisi & ipsius hæc cōquerentis & deplorātis scriptis atq̄ uocibus probemus. Quid enim ipse dū adhuc esset in carne uiuens, sentiens uidensq̄ perpessus sit de librorū suorum, uel sermonū corruptionibus, uel adulterinis editionibus, ex ipsius epistola quā scribit ad quosdā charos suos Alexādriæ euidenter docet: & per hæc quæ sit causa quod in ipsius scriptis quædā sibi contraria inueniant, agnosces.

De adulteratione uel corruptione librorū suorū ex libro epistolarū Origenis IIII epistolæ scriptæ ad quosdam charos suos Alexandriæ.

VERBA Origenis ex epistola ipsius quā ad quosdam charos suos in Alexādria scripsit, contra eos qui libros eius adhuc eo uiuente adulterauerunt.

Vidam eorū qui libenter habent criminari proximos suos, ascribūt nobis & doctrinæ nostræ crimen blasphemiæ, quod à nobis nunquam audierūt: de quo ipsi uiderint, nolētes obseruare mandatū illud quōd dicit, quia maledici regnum dei nō possidebūt, dicentes patrē malitiæ ac perditionis, & eorum quidē regno dei eiiciuntur, id est diabolū me dicere esse saluandū, quod ne aliquis quidē mēte motus, & manifeste insaniens dicere potest. Sed nihil mirū mihi uidetur, si adulteretur doctrina mea ab inimicis meis, & tali adulterio corrumpat, quali adulterio corrupta est epistola Pauli apostoli. Quidā enim sub nomine Pauli apostoli falsam epistolam scripserūt, ut conturbarent Thessalonicenses, quasi instaret dies domini, & seducerent eos. Propter hanc epistolā in secunda epistola quam ad Thessalonicenses scripsit, hæc dixit: Rogamus aūt uos fratres per aduentū domini nostri Iesu Christi, & per uestram congregationem in ipsum, ut non moueamini cito a sensu uestro, neq̄ terreamini, neq̄ per spiritum, neq̄ per uerbum, neq̄ per epistolam tanq̄ per nos missam, quasi instet dies domini: nemo uos seducat ullo modo. Talia ergo quædā uideo etiā nobis accidere. Nā quidā auctor hæreseos cū sub præsentia multorū habita inter nos fuisset disputatio, & descriptū accipiēs ab his qui descripserant codicē, quę uoluit addidit, & quę noluit abstulit, & qd̄ ei usum est permutauit, circūferens tanq̄ ex nomine nostro insultās, & ostendens ea quæ ipse cōscripsit. Pro quibus indignantes fratres q in Palestina sunt, miserūt ad me Athenas hominē qui acciperet à me ipsum authenticū exēplar, quod ne relectū quidē uel recensitū à me antea fuerat, sed ita neglectū iacebat, ut uix inueniri potuerit. Missi tamē, & sub deo teste loquor: quoniā cum conuenissem illum ipsum qui adulterauerat librū, quare hoc fecisset, uelut satisfaciens mihi respondit: Quoniā magis ornare uolui disputationē illā atq̄ purgare. Videte quali purgatione disputationē nostrā purgauit: tali nēpe quali purgatione Marcion euāgelia purgauit uel apostolū, uel quali successor eius post ipsum Apelles. nam sicut illi subuerterūt scripturarū ueritatē: sic & iste sublatis quæ uere dicta sunt, ob nostri criminationē inseruit quæ falsa sunt. Sed licet homines hæretici & impij sint qui hæc facere ausi sunt, tamē habebunt & illi iudicē deū, qui talibus aduersum nos criminationibus accōmodant fidē. Fecerunt aūt hoc & alij nōnulli cōturbare uolentes ecclesias. Denicq̄ in Epheso cū uidisset me quidam hæreticus, et cōgredi noluisset, necq̄ omnino os suū aperuisset apud me, sed nescio quā excusatione facere uitasset, postea ex nomine meo & suo cōscripsit qualē uoluit disputationē, et misit ad discipulos suos, ut ego qdē cognoui ad eos q Romę erāt: sed nō dubito quin & ad alios qui per diuersa sunt. Insultabat aūt & apud Antiochiā priusq̄ ego illuc uenirem: ita ut & ad q̄plurimos nostrorū peruenirent ipsa disputatio quā parauerat. Sed ubi affui, multis eū præsentibus argui. Cumq̄ iam sine ullo pudore pertenderet impudenter asserere falsitatē, popposci ut liber deferret in mediū, ut scelus meū agnoscerent à fratribus, q utiq̄ cognoscerēt, quæ soleo disputare, uel quali soleo uti doctrina. Qui cū aut sus nō esset, pferre librū, conuictus ab omnib. & confutatus est falsitatis, & ita pfusum est fratrib. ne aurē criminationibus præberēt. Si quis ergo credere uult mihi in cōspectu dei loquēti, etiā de his quę in epistola mea cōficta sunt & inserta credat: sin aūt quis nō credit, sed uult de me male loqui, mihi quidē nihil dāni cōferet: erit aūt ipse falsus testis apud deū, aduersus proximū suū testimoniū falsum uel dicens, uel dicentib. credēs.

Hæc

Æ ipſe adhuc ſuperſtes conqueriť, quæ ſcilicet per ſemetipſum deprehendere
H potuit adulterata eſſe in libris ſuis atq; falſata. Meminimus ſanè etiã in alia eius epiſtola ſimilẽ nos de librorũ ſuorũ falſitate legiſſe querimoniã: cuius epiſtolæ exemplar in præſenti nõ habui, ut etiã ipſius teſtimonium his pro fide ueritatis adiungerem. Sed ſufficere arbitror ad ſatisfaciendum his qui non contentionis atque obtrectationis ſtudio, ſed amore ueri audiunt quæ dicuntur. Nam quod in ueteribus ſanctis ac præiudicatis catholicis uiris, quorum ſuperius fecimus mentionem, ſolo argumento ex rerum cõſequentia, ac recti tenore preſumpto oſtenditur & probať, quod ſi quid in libris eorum contra eccleſiaſticam fidem inuenitur, id inſertum ab hæreticis potius q̃ ab his ſcriptũ putetur: hoc in Origene non argumento ſolo ſimili ut illis, ſed teſtimonio querimoniarum ſuarum ex ſuis ſcriptis prolato, abſurdum non puto ſi credatur, ne uelut ſtultus aliquis aut inſanus contraria ſibi ſcripſiſſe uideatur.

E hæreticorũ uero temeritate, ut credi iſtud ſcelus facile poſſit, illa res maximũ
D credulitatis præſtat exemplũ, qd' abſtinere impias manus ne ũ ſacroſanctis qdẽ euãgeliſ uocib. potuerũt. Apoſtolorũ uero uel actus, uel epiſtolas qualiter poluerint, qualiter corroſerint, qualiter in omnib. macularint, uel addẽdo impia, uel auferẽdo quę pia fuerat, ſi quis uult plenius ſcire, ex his libris Tertulliani, quos aduerſus Marcionẽ ſcripſit, pleniſſime recognoſcet. Quid ergo iam erit magnũ ſi Origenis ſcripta temerarũt, hi q̃ ſaluatoris dei noſtri dicta auſi ſunt temerare? Nec ſanè diuerſitas dogmatũ, alicui aſſertiõis noſtrę deneget fidẽ, qd' alterius hęreſis fuerint illi q̃ euãgelia deprauarũt, ad alterã uero hęreſim reſpiciãt iſta quæ diximus, Origenis libris inſerta: cognoſcat q̃ de his dubitat, qd' ſicut in omnib. ſanctis eſt ſpũs dei, ſicut & Apoſtolus dicit, quia ſpũs ꝓphetarũ ꝓphetis ſubiectus eſt: q̃ et iterũ ait, quod oẽs unũ ſpiritũ potauimus ita & in hæreticis unus eſt diaboli ſpiritus, qui eos eandẽ ac ſimilẽ ſemper malitiam docet.

Erum nẽ cui forte minus ad credendũ uideantur idonea ea quæ ex libris Græco
V rũ ſcriptorũ exempla protulimus, quamuis Græcus ſcriptor ſit pro quo ſatisfacere uidemur, tamen quia quodammodo in latinam linguam ſermo deuolutus eſt, & ſatisfieri etiam latinis hominibus pro his qui ex calumniosis interpretationibus uulnerantur magnopere popoſciſti, non pigebit etiam latinis ſcriptoribus talia quędã accidiſſe monſtrare, & calumnias immẽſas ex adulteratione librorum ſuorum ſanctis & probatiſſimis uiris eſſe cõmotas. Et ne quid perfectæ credulitati deſit, res quæ ſunt adhuc memoriæ noſtræ retexam, quo teſtimonij ueritas neminem lateat.

Ilarius Pictauienſis epiſcopus confeſſor fidei catholicę fuit: hic cũ ad emendatiõ
H nẽ eorũ qui Ariminenſi perfidiæ ſubſcripſerant, libellũ inſtructionis pleniſſimę cõſcripſiſſet, cumq; libellus ipſe in manus inimicorum & maleuolorum (ut quidam dicebant) corrupto notario, alij uero alia occaſione narrabãt, quid intereſt? tamẽ cum in manus ſtrimicorum ipſo ignorante ueniſſet, ita ab eis corruptus eſt, illo ſancto uiro nihil penitus ſentiente, ut poſtea cum ad concilium epiſcoporum ſecundũ ea quæ ſe in libello ipſius nouerant corrupiſſe, hæreticum eum inimici arguere cœpiſſent, & ipſe libelli ſui fidẽ pro ſui defenſione flagitaret, de domo ſua prolatus libellus talis inuentus ſit, quem ipſe non agnoſceret: Fecere tamen eum excommunicatum de conciliĳ conuentione diſcedere. Verum quia uiuenti, & adhuc in corpore poſito, res quãuis ſcelerata & inaudita contigerat, dolo cognito factio deprehenſa, retecta ſcelerum machina potuit emendari. Adhibita enim curatio eſt aſſertionibus, ſatisfactionibus, & omnibus quæ uiuentes pro ſe facere poſſunt. Nam mortui pati nihil refutant.

Anćti Cypriani martyris ſolet omne epiſtolarũ corpus in uno codice ſcribi: huic
S corpori hæretici quidã qui in ſpiritum ſanctũ blaſphemãt, Tertulliani libellũ de Trinitate reprehenſibiliter (quantum ad ueritatem fidei noſtræ pertinet) ſcriptum inſerentes, & quamplurimos codices de talibus conſcribentes, per totam Conſtantinopolim urbem maximam diſtrahi precio uiliori fecerũt, ut exiguitate precij homines illecti ignotos & latentes dolos facilius compararent, quo per hoc commẽtum hæretici perfidiæ ſuæ fidem tanti uiri auctoritate cõquirerent. Accidit tamen ut recenti adhuc facto quidam ex noſtris fratribus catholicis inuenti, admiſſi ſceleris commiſſa retegerent, & ex parte aliqua ſi quos poſſent ab erroris huius laqueis reuocarent.

Quam-

Quamplurimis tamen in illis partibus ſanctum martyrem Cyprianum huius fidei quæ à Tertulliano non recte ſcripta eſt, fuiſſe perſuaſum eſt.

Adĳciam adhuc unius facti talis exemplũ, quod memoriæ quidem recẽtioris eſt: cõmiſſæ autem nequitiæ antiquum ſatis, & quod omnes ueterũ fabulas uincat.

Amaſius epiſcopus cũ de recipiẽdis Apollinarianis deliberatio haberet, editio
D nẽ eccleſiaſticæ fidei, cui ĳdẽ editioni ſi eccleſiæ iungi uelint ſubſcribere deberent, cõſcribendã mãdauit cuidã amico ſuo presbytero uiro diſertiſſimo, q̃ hoc illi ex more negotiũ procurabat. Neceſſariũ uiſum eſt dictãti in ipſa editione de incarnatione domini, hominẽ dominicũ dici. Offenſi ſunt in hoc ſermone Apollinariſtę, no uitatẽ ſermonis incuſare cœperũt: adeſſe ſibi cœpit qui dictauerat, & ex auctoritate ueraſcriptorũ catholicorũ uirorũ confutare eos q̃ impugnabãt. Accidit, ut & uni ex ipſis qui nouitatẽ ſermonis cauſabanť, oſtenderet in libello Athanaſii epiſcopi ſcriptũ eſſe ſermonẽ de quo quæſtio habebať: quaſi ſuaſus iã ille cui probatũ fuerat, rogauit dari ſibi codicẽ, quo & alĳs ignorantibus & contradicentibus ſatisfaceret. Accepto codice, inauditũ excogitauit adulterationis genus. Locũ ipſum in quo ſermo iſte ſcriptus erat, raſit, & ipſum ſermonẽ rurſum reſcripſit quem raſerat. Codex redditur ſimpliciter receptus eſt. Mouetur iterũ pro eodẽ ſermone quæſtio: ad probationẽ codex profertur, inuenitur ſermo de quo erat quæſtio, ex litura in codice poſitus, fides proferenti talẽ codicẽ derogatur, eo quod litura illa corruptionis & falſitatis uideretur indiciũ. Sed quoniam (ut iterũ eadem dicam) uiuenti hæc facta ſunt à uiuente, continuo egit omnia ut fraus cõmiſſi ſceleris nudaretur, ac nequitiæ macula non innocenti uiro qui nihil tale geſſerat adhæreret, ſed in auctorem facti, atq; in uberiorem eius infamiam redundaret.

Iergo & Origenes talia ab hæreticis, & maleuolis ſe eſſe perpeſſum in epiſtolæ
S ſua propria uoce cõqueritur, & multis alĳs uiris catholicis tam uiuis q̃ mortuis eadẽ acciderũt, ſimilesq; fraudes ſcriptis eorũ probanť illatæ, quę tandẽ animorũ obſtinatio eſt, in æquali cauſa nõ æquali uti ueniaťſed ex ĳſdẽ accidentibus alĳs excuſationis reuerentiã, alĳs criminationis infamiã intendere? Quin potius aperiẽda eſt hoc in loco ueritas latẽs: non eñ poſſibile eſt tã iniquo iudicio utiq; quenq; hominũ, ut de cauſa æquali nõ æqualiter ſentiat. Sed quod auctores obtrectatorũ eius ĳ ſunt qui uel in eccleſia diſputare latius ſolẽt, uel etiã libros ſcribere qui totũ de Origene uel loquunť uel ſcribũt, ne ergo plura eorũ furta cognoſcanť: q utiq; ſi ingrati in magiſtrũ nõ eſſent, nequaq; criminoſi uiderenť, neq; ſimpliciores quoſq; ab eius lectiõe deterrerẽt.

Hic notatur Hieronymus.

Eniq; quidam ex ipſis qui ſe uelut euangelizandi neceſſitatem per oẽs gentes
D & per oẽs linguas habere putat, de Origene male loquens, ſex millia librorum eius ſe legiſſe, quamplurima fratrum multitudine audiente, confeſſus eſt. Qui ſi utiq; ut ipſe dicere ſolet, pro cognoſcendis malis eius ipſos legebat, ſufficere poterant ei decẽ libri ad cognoſcendum, aut uiginti certe, uel ut plurimũ triginta. Sex millia aũt librorum legere, iam non uelle cognoſcere eſt, ſed totam penè uitam ſuam diſciplinis eius & ſtudĳs dedere. Quomodo ergo merito iſte audiẽdus eſt, cum eos culpat qui inſtructionis ſuæ cauſa perpauca eius ſalua fidei regula, atq; integra pietate legerunt?

Vfficere hæc ad oſtendendum qualiter de Origenis libris ſentiẽdum ſit, puto:
S quod omnis qui non contentionis ſed ueritatis ſtudium gerit, facile his tam euidentibus aſſertionibus acquieſcat. Quod ſi quis in cõtentione ſua permaneat, nos talem conſuetudinem non habemus. Definitum enim eſt apud nos ſiquando eum legimus ſecundum ſancti Apoſtoli commonitionem tenere quæ bona ſunt: ſi quid autem inuentum fuerit in his quod cum fide catholica non conſonat, hoc & ab hæreticis ſuſpicamur inſertum, & tam ab illius ſenſu, q̃ à noſtra fide ducimus alienum. In quo etiam ſi fallimur, nihil (ut opinor) periculi huiuſmodi errore incurrimus. Nã & ipſi, Deo iuuante, permanemus illæſi, uitando ea quæ ſuſpecta habemus, & improbamus, & accuſatores fratrum nõ inueniemur apud deum, quia diaboli proprium eſſe hoc opus dicitur accuſandi fratres: unde & diabolus à criminando nomen accepit: ſimul & maledicorum ſententiam quæ à regno dei ſeparat eos qui tales ſunt, declinamus.

Tomi operum Origenis primi, finis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca